

Mar 6-11

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28

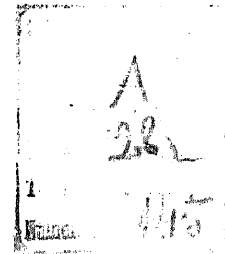
7 408 40 UNITED MADE IN U.S.A.

Springe & Co
in denton

~~Mar 28-11~~

3
28-11

PROLOGVS.

Precubrationes, quas in Quartum Sententiarum me
 ditabar, quibudam publicis negotijs interpellatus
 intermiseram: verum vbi me primū ab illis feriatum
 repertum, ad opus redi, vt eandē, Deo auspice, perficere
 eorum. Hæc enim funesta plaga, quā nostra tepesta-
 te Hispanum nomen accepit, calamum, milia, cunctiq; nobis animū
 conturbant. At vero eandem nos planè procola docuit, sacrosan-
 ctæ Theologiæ studia, plusq; alias vñqua, esse modò nobis necessa-
 ria. Nam et si sanctū inquitōrum tribunal, quod, ceu propugnacu-
 lum fidei, tum Apostolica sedes, tum Catholica nostrorū Regum
 Maiestas, omni auctoritate consultissime semper fouet & munit, ad
 Hereticorū audaciam retundendā fidum sit, tutumq; præsidium: ta-
 men cū oporteat (vt ait Paulus) id est pro mortalium ingenio neces-
 sum, hæreses esse vera nequeūt, nisi per sacra testimonia, san-
 ctōrumq; interpretamēta, de corruptis membris prorsum eduelli.
 Sacre vero pagine legitima sentia, diuorūq; patrū intelligentia
 (quod nunq; incitare cessabo) nō aliter profectò, q̄ sedulo Theo-
 logiæ scholasticæ studio erui satis, atq; ad verā lucem perducī va-
 lent. Hæretici nāq; in Sacris Biblijs reuoluendis nō sunt nimium ne-
 gligēs: attamē quā nulla ratiocinatione, nullāq; rerū consequē-
 tia, aut Philosophia, quatenus fidei adminiculatur, vtunt, sed diuini
 nō spū, eius sunt maxime destituti, omnia intelligendā autumat,
 atra errorū caliginē excæcatur. Atq; eam ob re nusq; genus hære-
 seos patroni vlli prodierūt, qui non primū omnium vniuersam Phi-
 losophiæ cognitionem, cū Scholasticæ Theologia à sua republicā
 profligarent. Quā utiq; ratione viā sibi, & ad suos errores sternūt,
 & ad eorū tractationem obcludūt, deniq; ad suā obstinationem
 cōmuniunt. Abactis enim à grege canibus (vt ille olim Demosthe-
 nes dixit) peruius fit lupis ad ipsum aditus. Sed obijciat nobis for-
 tē quispiā, Theologi sunt, qui heresum assolēt inficere labe, suāq; sub
 inde alios contagione inficere. Fateor (si tñ naufragi in fide Theolo-
 gotū erat notē digni) qm̄ nec in re bellica, nisi miles peccat, neq; in
 medicina, nisi medicus, neq; in iuradicūdo, nisi q̄ ius dicit: in summa
 nemo in arte errat, nisi qui arte exercet: & nemo literas sacras, nisi
 Theologus p̄tetur. Tamen si modò demōnē ex omni pisciū gene-
 re piscatū cernimus. Veruntñ, eo q̄ soleant ignaui milites, deserto
 res esse: & ignari medici, interfectores: & indocti iurconsulti, iuris
 puerfores, clarissima hæc Reipub. noīa tollēda de medio sunt: Ocu-
 lus ergo, cū primū ophthalmia laborat, effodiatur. Oculus ecclesię
 ad dignoscēdas, ppulsandasq; errorū pestes, Theologia est quin-
 uerò,

uerò, & ad euangelicā legem suis eōcionibus, tum interpretandā,
 tum persuadendā, & ad populi cōscientias suis respōsis informā-
 das, suisq; cōsilijs instruendas, ac demū suis monitis in sacramēto
 reformādas. Reliquarū scientiarū professores, hæretici esse possūt,
 hæresibus mederi nō possunt. Theologi, hæretici esse possunt, sed
 hæresibus soli mederi possunt. Arius, & ceteri illius modi pestife-
 ræ classis, Theologi fuere: tñ nisi Augustini, & id genus Theologo-
 rum opera & sapientia conuicti fuissent: quonā se clypeo Catho-
 lica protexisset ecclesiā? Sacros Decretorū Canones illi Sancti Theo-
 logi cōdiderūt. Igitur si oculus labem cōtraxit, illa ardētī collyrio
 prorsum abradatur: oculus verò qui tā necessarius nunc maxime
 tēporis est, omni fauore seruet, constabiliatur, & honestetur. Nā si
 cerebro cruatur, qd̄ reliquū que so, q̄ fidei excidiū, ecclesięq; ruinā
 sperare possimus? Metus me hæc dicere cōpulit, quē versutus Satā
 incutere nostratium animis satagit. Theologi lapsi sunt, Theolo-
 giæ sibi quisq; studia caueat. Nouit ille Christiani nominis hostis,
 quāti sibi ad prosternendā ecclesiā referat, Theologorū, ac perin-
 de religiosorū professions infamare, suāq; auctoritate nudare. Ec-
 ideo quo scilicet nūc in Hispania florescere pergebant, eo soler-
 tius eas cōtaminare, ac labefactare molitus est. Nostrū præsertim
 ordinē, ceu arcem primū adortus, qui ad eodē de Christiana republi-
 ca fuerat bene meritus, vt fidei vexillū eius insignib⁹ esset illustre:
 vnde fortiorē ansam arripuit inuidiā in nos apud populū concitā-
 di. Christus ergo dñs noster, cuius interest, melius per sanctissimū
 Vicariū suum, perq; nostrū Catholicū Regem, ecclesię suę consul-
 tum curet. Nulla enim flammatarū vis hereticorū sufficet furōrem
 restinguere, nisi terrifico ardente igni, explorandæ orthodoxæ ve-
 ritatis syncerus ferueat zelus, & lux cādida Theologiæ eidē illustrā-
 da luceat, ac demū religionū instituta, quæ murū vineæ dñi, velut
 antemurale, præsepunt, nitore suo p̄seco refulgeat. Ista me ratio
 dicendi inde diuertit, vbi calamū me resumpsisse dicebā, vt hoc in-
 termisum opus absoluerē. Ad finē ergo illud perduxim: nā suis nu-
 meris absoluerē, in mea inope facultate nō erat positū. Si de volu-
 mine astimeat, longū iudicabitur. At tam longā rerū, tamq; variā
 supellestem, nequiu & explicationis luce perfunderē, & breui-
 rate perstringere. Sacrosanctæ censuram ecclesię in toto opere cu-
 pio, & iterum atq; iterū postulo. Deus deniq; Optimus Maxi-
 mus, si quid boni ad eius laudem & gloriam dixi, lar-
 gitor fuit, sicubi deliqui, veniam quo-
 que largiatur.

S V M M A B R E V I S V I
ginti septem Distinctionum, Quæstio-

rum, & Articulorum, quibus hic secun-
dus tomus perficitur.

Adverte candidè Lector, a columnam primam, & columnam
secundam significare.

Distinctio vigesima quarta, de
sacramentis beatorum duobus

¶ Quæstio prima de substantia sacramentorum
duobus, & eius qualitate, articulis clucida-
tur quatuor.
Primus, vtrum bñdo in ecclesia esse debeat. 8. b.
Secundus, vtrum in hoc sacramento materia
& forma congrue designentur. 10. b.
Tertius, vtrum conuenienter sint in ecclesia se-
ptem ordines. 13. b.

¶ Quæstio prima de iis quæ sunt ordinibus
annexa, articulis clauditur quinque.

¶ Quæstio secunda, de iis quæ sunt ordinibus
annexa, articulis clauditur quinque.
Primus, vtrum clerici omnes ordinati debeant
eorumque tollere insignia. 26. a.
Secundus, vtrum supra sacerdotalem ordinem al-
tior sit episcopalis potestas. 29. b.
Tertius, vtrum episcopatus sit ordo. 33. a.
Quartus, vtrum supra episcopos sit aliquis su-
perior ordo in ecclesia. 35. a.
Quintus, vtrum in culmine omnium ordinum sit
iure ditino vnus summus pontifex. 38. a.

Distinctio vigesima quinta
de ordinibus, & ordina-
tis & eorum exemptione. 41. b.

Quæstiones acquirit duas.

¶ Quæstio prima de ordinantibus & ordina-
tis, cuius sunt articuli quatuor.
Primus, vtrum vnus solusque episcopus sit
huius sacramenti minister. 44. a.
Secundus, vtrum femineus sexus sacramenti
ordinis sit capax. 47. b.
Tertius, vtrum præter defectum vsus rationis
sint alij, q ordinibus suscipiendis obstant. 52. a.

¶ Quæstio prima de iudicium susceptione mo-
rum honestas, & scientia requiratur. 57. b.
¶ Quæstio secunda, de potestate ecclesiastica
& exemptione clericorum articulos tradit
duos.
Primus, vtrum potestas ecclesiastica sit hac ra-
tione suprema, vt cunctis ab ea tanquam eius
delegata pendeat. 61. b.
Secundus, vtrum clerici sint à potestate civili
exempti. 76. b.

Distinctio vigesima sexta,
de sacramenti coniugij in-
stitutione & veritate quæstioni-
bus contexta est duabus. 73. a. b.

¶ Quæstio prima, de sacramento coniugij qua
tenus est in officium articulos poscit tres.
Primus, vtrum matrimonium sit hominibus
naturale. 75. a. b.
Secundus, vtrum matrimonium semper fuerit
maneatq; adhuc sub præcepto. 78. a.
Tertius, vtrum vnus matrimonij, hoc est marita-
lis complexus, sit licitus, atq; adeo esse pos-
sit meritorius. 81. a.

¶ Quæstio secunda de matrimonio secundum ra-
tionem sacramenti articulis textitur quatuor.
Primus, vtrum matrimonium sit sacramentum
nouæ legis. 84. a.
Secundus, vtrum matrimonium fuerit in noua
lege in sacramentum institutum. 86. b.
Tertius, vtrum matrimonium gratiam cõferat.
88. a.

¶ Quæstio prima de iudicium susceptione mo-
rum honestas, & scientia requiratur. 57. b.

Distinctio vigesima septi-
ma, de matrimonij essen-
tia deq; sponalibus & bigamia,
quæstiones adeptæ est tres. 96. a.

¶ Quæ-

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

¶ Quæstio prima, de matrimonij definitione
& causa articulos tenet quatuor.

Index Alphabeticus

Distinctio tricesima secunda, de mutua coniugū fide in reddendo debito, Quæstionem vnicam arripit. 196.b

¶ Quæstio vnica, de mutua coniugū fide reddendi sibi inuicem debitum articulos poscit tres.

Primus, vtrū alteruter coniugum teneatur alteri debitum reddere. 198.a

Secundus, vtrū in petitione & solutione debiti æquum sit utriq; coniugū. 201.a

Tertius, vtrū causa voti aut rationis aut temporis sacri poscit coniugū debitum negare alteri. 202.b.

Distinctio trigesimatertia, de Polygamia & repudio quæstionibus duabus instruitur, 205.b.

¶ Quæstio prima, de vxoribus pluribus vnus viri articulos trahit tres.

Primus, vtrū habere plures vxores sit iuri naturæ contrarium. 208.b

Secundus, vtrū plures simul habere vxores aliquando licuerit. 210.b

Tertius, vtrū licuerit vnquam eidem mulieri pluribus simul viris nubere. 217.a

¶ Quæstio secunda, de libello repudij articulos dat tres.

Primus, vtrū perpetuitas & inseparabilitas vinculi matrimonij ita sit de iure naturæ, vt nullam admittat dispensationem. 218.b

Secundus, vtrū aliquando fuerit repudiū vxoris licitum. 220.b

Tertius, vtrū dato libello repudij vxori quam viro liceret ad secundas nuptias transire. 225.a

Distinctio tricesima quarta, de quatuor prioribus impedimentis matrimonij quæstione vnica discussa est. 227.a

¶ Quæstio vnica de impedimentis matrimonij ex defectu naturæ articulos habet quatuor.

Primus, vtrū aliqua sint matrimonij impedimenta. 228.a.b

Secundus, vtrū frigiditas matrimonium contrahendū impedit, & contractum dirimat. 231.a.

Tertius, vtrū masculinū sit matrimonij impe-

diens, dirimensq; impedimentum. 236.a
Quartus, vtrū furia impedimentū sit matrimonij dirimens. 239.b

Distinctio trigesima quinta, quæstione vnica terminatur. 241.a

¶ Quæstio vnica de coniugio seruorū & puerorū articulis finitur quinque.

Primus, vtrū inter seruos possit absque licentia dominorū matrimonium contrahere. 242.a.

Secundus, vtrū seruitutis conditio aliquo saltem modo matrimonium impediatur. 244.a.

Tertius, vtrū seruitus matrimonio superuenire possit. 246.b.

Quartus, vtrū filij debeant conditionem patris sequi, an potius ventris. 247.a.

Quintus, vtrū ætas legitima contrahendi matrimonium recte in viro statuta sit quarto decimo anno, & in foemina duodecimo. 248.b

Distinctio trigesimasexta, de impedimento criminis, quo tori fit diuortium, Quæstionem vnicam assumit. 251.a

¶ Quæstio vnica, de diuortio, quod sit fornicationis causa articulos complexa est sex.

Primus, vtrū propter fornicationem licitum sit viro vxorem dimittere. 253.a

Secundus, vtrū vir teneatur ex præcepto vxorem fornicantem dimittere. 257.a

Tertius, vtrū maritus proprio iudicio non ex peccato ecclesiastico possit vxorem adulteram dimittere. 259.b

Quartus, vtrū vir & vxor in causa diuortij pari iure gaudeant. 261.a

Quintus, vtrū celebrato diuortio viro ius relinquitur aliud in eundem matrimonium. 262.b

Sextus, vtrū post celebratum diuortium locū habeat reconciliatio. 266.b

Distinctio trigesimasextima, de alijs criminibus quæ sunt matrimonij impedimenta quæstione vnica tractata est. 268.b

¶ Quæstio vnica, de alijs criminibus quæ sunt matrimonij impedimenta articulos obtinet quinque.

Primus,

Quæstionum & Articulorum.

Primus, vtrū sint aliqua crimina, quæ matrimonium contrahendū impediunt, contractum verò non dirimant. 269.b

Secundus, vtrū incestus, quo quis cognouit vxoris consanguineæ sit impedimentum dirimens matrimonium. 271.b

Tertius, vtrū vxorcidium sit in aliquo euentu licitum. 274.a.b

Quartus, vtrū vxorcidium sit impedimentum matrimonium dirimens. 276.b

Quintus, vtrū ligamen sit impedimentum matrimonium dirimens. 279.a

Distinctio trigesima octaua, De impedimentis ordinis & voti quæstiones sibi ad seiscit duas. 281.a

¶ Quæstio prima de impedimento ordinis articulos petit duos.

Primus, vtrū ordo matrimonium impediatur. 283.b

Secundus, vtrū matrimonij ordo sacer superuenire possit. 286.b

¶ Quæstio secunda de impedimento voti articulos tractatur duobus.

Primus, vtrū votū simplex sit matrimonij impedimentum ipsum dirimens. 290.a

Secundus, vtrū votū solenne sit impedimentum matrimonij contractum dirimens. 294.a

Distinctio trigesima nona de cultus disparitate quæstione vnica terminata est. 297.b

¶ Quæstio vnica articulos ostendit quatuor.

Primus, vtrū inter infideles legitimum possit matrimonium contrahi. 309.a. 309.b

Secundus, vtrū in fidelibus in modo liceat cum infidelibus inire coniugium. 303.b

Tertius, vtrū coniugium ad fidem conuersus possit cum coniuge eandem fidem renouente permanere. 306.b

Quartus, vtrū in fidelibus ab vxore infideli discendens possit aliam ducere. 311.b

Distinctio quadagesima de cognatione carnali quæstione vnica conuicitur. 317.b

¶ Quæstio vnica de cognatione carnali articulos flagitat quinque.

Primus, vtrū definitio consanguinitatis conuicti solita rei definitæ competat. 319.b

Secundus, vtrū consanguinitas per lineas & gradus commodè distinguatur. 321.b

Tertius, vtrū gradus quilibet consanguinitatis in linea recta, iure naturali matrimonium impediatur. 325.a

Quartus, vtrū aliquis gradus consanguinitatis in linea transversali impediatur iure naturæ matrimonium. 332.a

Quintus, vtrū gradus consanguinitatis matrimonium prohibentes potuerit ecclesia vsque ad quartum taxare. 338.a

Distinctio quadagesima prima de affinitate quæstione vnica confecta est. 341.b

¶ Quæstio vnica de affinitate & eius annexis articulis ornata est quinque.

Primus, vtrū ex matrimonio affinitas aliqua contrahatur. 344.a

Secundus, vtrū affinitas vel aliquod matrimonij impedimentum post sponsalia contrahatur. 347.a

Tertius, vtrū affinitas matrimonium impediatur. 350.a

Quartus, vtrū qui extra verū matrimonium nascuntur sint filij illegitimi. 355.a

Quintus, vtrū omnne coniugium quod inter consanguineos & affines contractum est, sit per diuortium dirimendum. 358.b

Distinctio quadagesimasexta de cognatione spiritali & de legali & de secundis nuptijs Quæstiones gestat tres. 362

¶ Quæstio prima de cognatione spiritali articulos tribus insignita patet:

Primus, vtrū spiritalis cognatio sit matrimonij impedimentum. 364.b

Secundus, vtrū per solum baptismum spiritalis cognatio contrahatur. 367.a

Tertius, vtrū cognatio spiritalis duntaxat inter baptizantem & baptizatum contrahatur. 376.a

¶ Quæstio secunda, de cognatione legali articulos duos profert:

Primus, vtrū adoptio sit iure apposite definita. 373.b

Secundus, vtrū legalis cognatio matrimonium impediatur. 375.b

* 5 ¶ Quæstio

Index distinctionum,

¶ **Questio tertia de secundis nuptijs articulo vnico contenta est.**

Primus, vtrum secundæ nuptiæ sint licitæ. 377.a.b

Distinctio quadragesimateria, de resurrectione carnis quæstionibus duabus constat. 378.b

¶ **Questio prima, de resurrectione carnis & eius causis per articulos quatuor deducitur.**

Primus, vtrum animâ esse immortalem ratione sit naturali cognitum. 381.a

Secundus, vtrum corporum resurrectio sit futura. 388.b

Tertius, vtrum resurrectio sit naturalis. 394.b

Quartus, vtrum diuina Christi resurrectio nostra sit resurrectio causa. 399.b

¶ **Questio secunda de resurrectionis tempore & modo articulos adipiscitur quinque.**

Primus, vtrum tempus resurrectionis sit finis mundi. 405.b

Secundus, vtrum dies & hora resurrectionis sit hominibus vel angelis cognoscibilis. 410.b

Tertius, vtrum resurrectio futura sit in instanti eodemq; nocturno. 415.a

Quartus, vtrum vniuersi mortales sint resurrecturi. 419.b

Quintus, vtrum omnes mortui resoluentur in cineres, antequam in iudicium exurgant. 424.a

Distinctio quadragesimaquarta de termino & qualitate & quantitate resurgentium quæstione vnica elucidata est. 427.b

¶ **Questio vnica, de modo & conditione resurgentium articulos habet quinque.**

Primus, vtrum idem prorsus homo in eodem que corpore, quo vixerat, sit resurrecturus. 429.a

Secundus, vtrum omne quod est de veritate humanæ naturæ resurget. 434.b

Tertius, vtrum cuncta prorsus hominis membra ac perinde humores debeant homini resurgenti restitui. 439.a

Quartus, vtrum omnes in ætate iuuenili resurgent. 442.b

Quintus, vtrum omnes in sexu virili cum animali resurgent. 445.b

Distinctio quadragesima quinta de receptaculis animarum & suffragijs defunctorum, sanctorumq; orationibus in quæstionibus tres desinit. 448.b

¶ **Questio prima, de receptaculis animarum post mortem articulos producit quatuor.**

Primus, vtrum animabus post mortem receptacula sint assignanda. 450.b

Secundus, vtrum purgatorium, limbus patrum & puerorum loco cum inferno conueniat. 457.a

Tertius, vtrum statim post mortem quoruncunq; animæ in istorum aliquem locorum deducantur. 461.a

Quartus, vtrum animæ ex prædictis receptaculis aliquando egressi valeant. 466.a

¶ **Questio secunda de suffragijs defunctorum ex quatuor articulis emanat.**

Primus, vtrum suffragia viuus impensa defunctis profint. 469.a

Secundus, vtrum suffragia pro defunctis oblata quibuscunq; defunctis prodesse valeant. 475.a

Tertius, vtrum solo sacrificio altaris & orationibus & elemosynis iuuentur defunctorum animæ. 481.a

Quartus, vtrum suffragia quæ pro singulari defuncto fiunt, plus ei, quam alijs profint, aut plusquam si in genere pro pluribus fierent. 485.a

¶ **Questio tertia de orandis sanctis in duos articulos surgit.**

Primus, vtrum sancti sint à nobis orandi. 487.b

Secundus, vtrum sanctorum preces, quas pro nobis deo fundunt, semp exaudiantur. 491.b

Distinctio quadragesimasexta, de Antichristo & iudicij signis quæstionibus componitur duabus. 493.a

¶ **Questio prima de signis quæ sunt iudicio antecessura ex duabus conflatur articulis.**

Primus, vtrum expediens sit vt aduendum Christi ad iudicium Antichristus antecedat. 494.b

Secundus, vtrum Antichristus futurus sit omnium malorum caput. 498.a

¶ **Questio secunda de signis iudicium antecessuris, duobus articulis constat.**

Primus, vtrum iudicio finali aliqua sint signa antecessura. 501.a

Secundus, vtrum motus cælestium orbium per-

Questionum & Articulorum.

Secundus, vtrum sol & luna circa iudicium secundum rei veritatem rotentur breuiter & vtriusque orbis motus breuiter.

Distinctio quadragesima septima, de finali iudicio, potitur quæstionibus duabus. 506.b

¶ **Questio prima de iudicantibus & iudicandis articulos producit quatuor.**

Primus, vtrum iudicium finale sit futurum. 509.a

Secundus, vtrum in Christo sint alij assessuri iudicandi. 512.a

Tertius, vtrum mortales vniuersi debeant in iudicio comparere, vt iudicentur. 516.a

Quartus, vtrum iudicium in valle Iosaphat sit futurum. 519.a

¶ **Questio secunda de forma iudicij articulis sex conspicua est.**

Primus, vtrum Christus in forma humana gloriose iudicabit. 520.a

Secundus, vtrum diuinitas Christi ab iniquis tunc sit conspicienda. 523.b

Tertius, vtrum tunc vnusquisque tam electorum quam reproborum, vniuersa bona & mala tam propria, que fecit, quam aliena videbit. 525.a

Quartus, vtrum iudicium illud scilicet, tam disceptatio, quam sententiæ prolatio sit vocaliter, an non nisi mentaliter representanda. 529.a

Quintus, vtrum electi & reprobi sint ad dextram & ad sinistram Christi separandi. 530.a

Sextus, vtrum generale iudicium per sententiæ iudicis concludatur. 532.b

Distinctio quadragesima octaua de purgatione & innoatione mundi quæstionibus duabus compacta est. 536.b

¶ **Questio prima, de igne conflagrationis & eius effectibus articulos continet quatuor.**

Primus, vtrum aliqua sit futura mundi purgatio per ignem. 538.a

Secundus, vtrum ignis ille ante iudicium veniet. 541.a

Tertius, vtrum ignis ille & cæles & omnia elementa per purgabit. 542.b

Quartus, vtrum ignis ille inuoluet reprobos in infernum. 545.a

¶ **Questio secunda de mundi innoatione articulis insignita est quatuor.**

Primus, vtrum mundus sit innoandus. 546.a

Secundus, vtrum motus cælestium orbium per-

illam innoationem sit cessaturus. 547.a

Tertius, vtrum ab his corporibus cælestibus lux in illa innoatione sit augenda. 549.a

Quartus, vtrum elementa per aliquod claritatis augmentum sint innoanda. 550.b

Distinctio quadragesima nona de statu beatorum, exposcit quæstiones quinque. 553.a

¶ **Questio prima, in quo beatitudo consistat, articulis sulcitur quatuor.**

Primus, vtrum beatitudo in aliqua re corporea aut sensibili consistat. 555.b

Secundus, vtrum beatitudo consistat in aliqua operatione. 559.a

Tertius, vtrum beatitudo sit potius intellectus quam voluntatis operatio. 561.a

Quartus, vtrum fructio sit actus appetitiue potentie. 568.a

¶ **Questio secunda de adeptione beatitudinis, articulis sulcitur quatuor.**

Primus, vtrum omnis homo appetat beatitudinem. 573.a

Secundus, vtrum homo naturalibus viribus possit beatitudinem consequi. 579.a

Tertius, vtrum essentia Dei ab intellectu creato per aliquam creatam similitudinem valeat videri. 585.a

Quartus, vtrum intellectus creatus ad videndum Dei essentiam, aliquo creato lumine supra naturali indigeat. 588.b

¶ **Questio tertia de visione articulos monstrat quatuor.**

Primus, vtrum videntes Deum per essentiam ipsam comprehendant. 593.b

Secundus, vtrum videntium Dei essentiam vnus alio perfectius videat. 596.b

Tertius, vtrum videntes Deum omnia in ipso videant eademq; simul. 601.a

Quartus, vtrum visio Dei per essentiam, omnia eminenter, & in virtute contineat que ad beatitudinem pertinent. 609.b

¶ **Questio quarta de dotibus gloriæ articulos trahit octo.**

Primus, vtrum aliqua sint in beatis dotese. 605.b

Secundus, vtrum Christo vel angelis dotese contendant, an vero solis hominibus. 618.a

Tertius, vtrum tres sint tantum anime dotese, scilicet visio, delectatio, & fructio. 620.a

Quartus, vtrum corporibus gloriofis sint futuræ dotese quatuor. 622.b

Quin-

Index distinctionum.

Quintus, vtrum impassibilitas inter dotes corporis gloriosi sit connumeranda. 623.b
Sextus, vtrum subtilitas sit inter dotes corporis gloriosi connumeranda. 631.a
Septimus, vtrum corpus gloriosum dotem habeat agilitatis. 636.b
Octauus, vtrum in corporibus beatorum erit claritas. 639.a
Quæstio quinta, de aureolis articulos adducit duos.
Primus, vtrum aureolæ sint in beatis futuræ à fructibus distinctione. 642.a
Secundus, verum tantum sint tres aureolæ. 646.a
Distinctio quinquagesima, de statu & pœnis dānatorum,
Quæst. vnica perspicua est. 653.a

Quæstio vnica, de statu & pœnis damnatorum articulis sex perficitur.
Primus, vtrum ignis inferni sit corporeus. 655.a
Secundus, vtrum animæ separatæ igne illo inferni corporeo torqueantur. 658.a
Tertius, vtrum damnatorum corpora absq; vilo vitio incorruptibilia, sed tamē passibilia resurgunt. 661.a
Quartus, vtrum damnati sola pœna ignis punientur. 663.b
Quintus, vtrum damnati, aut bona intellectus notitia, aut bona voluntate vti valeant. 668.a
Sextus, vtrum & damnati beatorum gloriam videant, & beati ipsorum miseriam. 670.b

Finis Indicis Distinctionum, Quæstionum, & Articulorum.

LOCA IVRIS CANONICI in hoc tomo peculiariter aut declarata aut emendata.

CAN. duo mala. 13.d. 142.a.b
Canon. inter cætera. 22.q.4. 155.b
Can. origo. 32.q.4. 193.a
Can. vir cum propria. 33.q.4. 192.a
Can. quod proposuisti. 32.q.7. 216.a
Can. si per fortiaras. 33.q.1. 238.b
Can. vxor à viro. 32. quæst. 6. 263.a. & 264. & sequent.
Can. extraordinaria. 35.q.2. emendatur. 272.a
Can. qui dormierit. & **Can. cõcubuerit.** 32.q.7. 272.b
Can. nullus, & can. illud. 31.q.1. 277.a
Can. quoniam. 31. dist. 288.b. & seq.
Can. plures à Gracis deprauatos. 289.a
Can. Nicæna. 31. dist. 289.a
Can. si quis habuerit. 28.q.2. 313.b
Can. duo sunt. 96. dist. 62.a
Can. q. c. q. lit. e. 11.q.1. abrogat. 70.a. & 61.b
Can. cum iniciatur. 27.q.2. 95.a
Can. non est dubium. 27.q.2. 95.a. & 115.b
Can. sufficiat solus. 27.q.1. 105.a
Can. Institutum. 27.q.2. emendatur. 117.a
Can. si quis diuinis. 30.q.5. 124.a
Can. acutius. 26. dist. & 28. quæst. 31. 32.b

Can. vnus vxoris. 26. dist. & can. oportet. 28.q.3. 132.b. & seq.
Can. si infidelis. 28.q.2. 313.b
Can. primo gradu. 35.q.5. 322.a
Can. extraordinaria. 35.q.5. 348.a
Can. ad sedem. 35.q.5. 344.a
Can. omnes. 30.q.1. 368.a
Can. peruenit. 30.q.1. 362.b
Can. adulterij. 32.q.7. 258.b
Cap. super eo. de testi. 362.a
Cap. consanguineos. 35.q.6. 361.a
Cap. quod in tua. qui mat. accus. poss. 361.a
Cap. ad audientiam. de sponsa. 349.a
Cap. vnicum de cognat. legali. 376.b
Cap. literas. de restitut. spoliato. 336.b. & 337.b
Cap. lator. & cap. tenor. de sent. & re in. 360.b
Cap. Martinus. de cognat. sp. lib. 371.b
Cap. 1. ex. de cogn. sp. lib. 373.a
Cap. Per venerabile. qui fil. sint legit. 258.a
Cap. super eo. de testi. 361.a
Cap. vt animarum. de const. lib. 6. 139. in fin.
Cap. cum inhibiti. de cladem. desponsi. 140.a & 159.a
Cap. 1. de his quæ vi met. caus. fiunt. 153.b
Cap. verum. de iure iurando. 156.a

Cap.

Cap. super eo. de condi. appol. 169.b
Cap. fin. de condi. appol. 166.b. per totum artic. 2. & 3. circa conditionem vide verum intellectum. 173.
Cap. quoniam. de coniugio leproforum. 260.a
**Cap. peruenit. eod. tit. ibid.
Cap. gaudemus. de diuortijs. 214. & seq. vide eadem pag. 303.a. & 310. & duas coneluf. 312.a. & seq.
Cap. quod sedem. de frigid. & male. 233.a
Cap. litera. de fig. & male. 236.b. & seq.
Cap. ex literis. de diuor. 269.b. & 268.a
Cap. qui presbyterum. de pœni. & remiss. & canonij aliorum vsus vigeat. duntaxat in foro pœnitentiæ. 271.a
Cap. laudabilem. de conuers. in fid. 277.b
Cap. in præsentia. de sponsa. 280.a
Cap. vnicum de voto in. 629.a
**Ca. rursus. de voto. ibid. b
Cap. cum ad monasterium. de statu monach. 295.b. & seq.
Cap. veniens. de presbyterio baptizat. 305. cuius glossa damnatur.
Cap. final. de præscrip. 69.b
Cap. si quis. de vita & honestate clerici. 28.a
Cap. cum contingat. de ritat. & qual. 29.a
Cap. episcopus. de præben. 60.b. & seq.
Cap. quamquam. de censib. lib. 673.a
Cap. cum id eum. de sponsi. 151.a****

Cap. veniens. de presbyt. non hab. 93.b
Cap. final. de conuers. in fid. 277.b
Cap. tuæ fraternitati. de sponsalibus. 195.a. b
Cap. Dominus. de lect. d. nup. 109.a. b. & 280.
Cap. ex literis. de sponsi. 124.a
Cap. veniens. de conuers. contig. 118.a
**Cap. requisisti. eod. tit. ibid.
Cap. super eo. de bigam. lib. 6. 134.a
Cap. is qui fidem. de sponsi. 126.a
Cap. committitur. de sponsi. 127.b
Glossa cap. per tuas. de condi. appo. 162.a
**Glossa cap. ad eius. dist. 253.a
Glossa cap. qui presbyteri. de pœni. & remiss. 271.a
**Glossa cap. alter. dist. 31. 285.
Glossa cap. rursus. de clerici. vel vocati. 291.b. & 297.b. in solut. ad primum.
Glossa can. si quis. post votum. 27.q. 119.a
**Glossa can. omnes. 22. dist. 69.a
Glossa cap. quamquam. de censib. lib. 6. 71.b
Glossa cap. de sponsa. in. 271.q. 21. 27.a
**Glossa cap. Atholus. 27. q. 21. 118.a
Glossa cap. vnicum. de bigamis. lib. 6. 133. bin fin.
Glossa in can. super quibus. 30.q. 3. 373.b
**Glossa can. 30. q. 4. 373.a
Titulus. de frig. & malef. 43. 11.a
Titulus. de conuers. in fid. 307.a
Titulus. de vita & honestate. 85. 99.a************

Finis Indicis locorum iuris Canonici.

[Faint, mostly illegible text in the left margin of the second page, likely bleed-through or a secondary index.]

[Faint, mostly illegible text in the right margin of the second page, likely bleed-through or a secondary index.]

INDEX COPIOSISSI-

mus rerum maxime notabilium, quae

in hoc secundo Commentariorum Tomo con-

tinentur ordine Alphabeti-

co digestis.

A. denotat primam columnam. B. secundam.

Abbas possunt iure admi-
nistrare minores ordi-
nes. 46.b.
Abbas an possint in bi-
gama dispensare. 134.a.
Abbatibus nequeunt mo-
niales benedicere, nec
ipsarum confessiones audire, nec predicare.
15.48.b. & seq.
Abraha quomodo Agar repudierit. 222.b.
Abraham ab Ag. expressa reuelatione & dispo-
sitione Deum potuit cum forore contra-
heri. 236.a.
Abraha filij immolatio an fuerit per dispensa-
tionem. 219.b.
Abraha vera vxor fuit Agar. 212.a.
Abraha bigamie mysterium narratur. 212.a.
Abientis coniugis mortui quae certitudo re-
quiratur, vt coniux possit secundo nubere.
280.a. per tot.
Abientia coniugis quantumcuq; longa etiam si
mortuus credatur non efficit firmum secun-
dum matrimonium sed illo aduentate secu-
dum est dirimendum. 279.b. & seq.
Abusus loquenti eorum, qui dicunt, parcat
mihl Deus & beata virgo. 490.b.
Acolyti siue acoluthi significatio. 172. NO
Acolyti officium abidem.
Actus coniugalis potest esse apud Deum me-
ritorius gratiae. 82.b.
Actus coniugalis licitus est. 82.a.
Actus coniugalis obedientiae & iustitiae ac re-
ligionis virtus. 82.b.
Actui coniugali peccatum accidere potest tripli-
citer. 83.a.
Actus coniugalis non tollit rationis ordinem si-
cut fornicatoris, & ideo alter non est peccatum
sicut alius. 83.b.
In actu coniugali nimia fructio coniugibus vi-
tanda abidem.
Actus bifariam excensatur. 186.a.
Accusatio illegitimi matrimonij coram quo
fieri debeat & quibus iuribus. 362.a.
Accusator & testis quis esse possit in causa ma-

rimoniali. 362.a.
Accusare matrimonij quae possint. 360.b.
Ad Adam in qua aetate creatus fuit. 443.b.
Adoptatio & filiatio legalis habent se vt cau-
sa & effectus. 374.b.
Adoptio duplex, perfecta, & imperfecta. 374.b.
Adoptio quis secundum iuriscosultos & theo-
logos. 374.b.
Adoptio quae inuenta. 374.a.
Adoptare quae persona possit. 375.b.
Aduentus Christi duplex. 412.a.
Adultera dotem amittit descendam mari-
to eam publica auctoritate occidit. 276.b.
Vide in v. boi. vxoriciuium.
Adultera an possit dicitur a viro exigere. 260.b.
Adulterum peccatum ad quosdam nationes. 275.b.
Adulterum qui peccat ad diuortium foro eccle-
siae, nequit ad necem postea ob id in secula
ri foro petere. 276.b.
Adultera Hispani non necessaria morte condem-
nant. abidem.
Adulteram occidens an peccet. 275.b.
Adulteram occidendam cur Hispani tradant
marito. 276.a.
Adulteram testibus conuictam potest vir pu-
blica auctoritate occidere. 276.a.
Adulteram an possit maritus propria auctori-
tate occidere. 274.b. Et an excusetur a pec-
na homicidij. 275.a.
Adulteram vxorem num propria auctoritate,
non expectata ecclesia possit maritus dese-
rere. 279.b. & seq.
Adulteram retinens, an in eius crimen consenti-
re videatur. 278.b. & seq.
Adulteram pertinacem nec respicientem an
debeat maritus deserere. 278.a.
Adulteram emendatam consiliu esse ne vir per
diuortium deserat. 277.b.
Adulterij causa licitum est diuortium petere.
253.a. V. de verbum. Diuortium.
Adulterij crimen est mixti fori, vbi discrimen
fori assignatur. 226.a.
Aetas sponsalibus necessaria. 122.a.
Aetas ordinatorum de iure antiquo & de no-
mori

Index Alphabeticus.

uiori quae sit. 71.b.
Aetas matrimonio apta, quae nam secundum
philosophos sit. 249.a.
Aetas immatura matrimonio plurima securi-
fert incommoda. ibidem.
Aetas ad matrimonium secundum canones &
leges exacta. 249.a.
Aetas ad matrimonium requisita, an suppleri
possit malitia, & an prudentia. 250.a.
Aetatis defectus non solum est impedimentum
propter impotentiam coeundi, sed propter
defectum vsus rationis. 250.b. et seq.
Aetatis defectus impedit & dirimit matrimo-
nium. 249. et seq.
Aetate minori femina cur maturior sit viro
quam vir femina. 251.a.
Affinitas sponsalibus superueniens ea dirimit.
128. & 165.a.
Affinitas quae proprie dicatur. 344.b.
Affinitas aliqua an contrahatur. 344.a.
Affinitas non contrahitur per coitu nefarium.
348.a.
Affinitas quoto gradu prohibita. 350.b.
Affinitas non contrahitur per osculum & im-
pudicos tactus, imo nec per seminis effusio-
nem extra legitimum vas. 348.a.
Affinitas omnis vsq; ad quartum gradu impe-
dimentum est matrimonij contrahendum im-
pediens & contractum dirimens. 350.b.
Affinitas per illicitum cohabitum contrahitur
dummodo in vase legitimo copula consum-
metur. 347.b.
Affinitas vel aliquod matrimonij impedime-
tum vtrum post sponsalia contrahatur. 347.a. b.
Affinitas vna an aliam trahat. 245.a.
Affinitatis gradus an sit aliquis iure naturae ve-
titus. 351.a.
Affinitatis perpetuum est vinculum. 347.a.
Affinitate cum patre an contrahat qui filiu Lu-
dri vel gentilis de fonte leuauit. 373.a.
Agar vera vxor Abrahae. 212.a.
Agar cum suo Ismaele domo propelli iussa est.
212.b.
Agar quomodo repudiata. 222.b.
Alimentorum vsus non erit post resurrectio-
nem. 446.b.
Amicitiae duo genera. 344.b.
Amor & delectatio non est in omnibus beatis
aequalis. 699. alijs. 599.b.
Amor in patria non est liber. 613.b.
Ancillam si ducat ingenuus credens liberam,
si tamen dicat, quod eam duceret si esset ancil-
la, minime tenet. 245.b.
Ancillam herus si ingenuus locet, tunc & liber-
tate donare ceteris, & matrimonium legiti-

um est. 245.a.
Ancillam si ducat vxorem herus, matrimo-
nium stabile est. ibidem. b.
Ancillam si quis ignoras duxerit, an ea postea
secretò a domino manumissa conualescat
matrimonium. 245.b.
Ancillam si quis ducat libertate in tempus dona-
tam, an valeat matrimonium. 246.a.
Ancillam ingenuus duxit, post conditionis co-
scius, matrimonij confirmare cupit, an tunc
eadem ipsa consentire debeat. 246.a.
Angelus quo pacto Deum comprehendat.
595.b.
Angelus & anima in quo differant. 387.b.
Angeli animas in caelum euehit. 463.a.
Angeli neq; boni neq; mali sententia Christi
iudicabuntur, quantum ad supplicium vel
praemium essentialia. 517.b.
Angeli non organizabunt corpus hominis in
resurrectione. 416.a.
Angelorum bonorum & malorum officia in
die iudicij. 404.b. & seq.
Anima Christi videt in verbo oia quae Deus
videt scientia visionis. 608.b.
Anima separata a corpore eandem naturam &
affectionem ad corpus retinet, non e contra
corpus ad animam. 426.a.
Anima an indigeat organo corporeo. 383.b.
Anima relict, quae in paradiso in habitaculo, nul-
la vnquam in hanc vitam reuocata fuit. 468.b.
Anima separata a corpore vtrum moueatur
localiter. 462.a.
Anima nostra & brutorum quibus differentijs
distinguantur. 384.a.
Animam esse immortalem an sit ratione na-
turali cognitum. 381.a. & seq.
Animam non esse corruptibilem quibus ratio-
nibus probetur. 384.a.
Animam esse immortalem dubitarunt aliqui
propter male intellectum Aristotelis. 387.b.
Anima puerorum sine baptismo obuentium
deportantur a daemonibus in limbum. 463.b.
Animae beatorum secundum beatitudinis posi-
tam legem nequeunt a suis receptaculis exire
nunquam reuersurae. 466.b.
Animae defunctorum non quidem necessitate,
eo quod in sua receptacula conferre se ipsae
nequeant, sed alijs de causis deferuntur vel
ab angelis vel a daemonibus. 462.b.
Animae defunctorum secundum permissionem
aut dispensationem eius receptaculis ad nos
possunt

Index Alphabeticus.

possunt reuerti. 467.a
Animæ defunctorum in sinu Abraham expectant resurrectionem corporum. 460.a
Animæ nunquam ab inferno aut limbo ita egrediuntur, vt non sint reuersuræ. 466.b
Animæ iudicium mentale. 463.a
Animæ quæ sunt in purgatorio solent apparere suffragia sibi fieri deprecere. 467.b
Animæ quæ in inferno detinentur, vtrum ali quando exeant. ibidem.
Animæ separata qualiter ab igne inferni pati dicuntur. 658.b
Animæ iustorū illico in cælū euolant. 463.a
Animæ damnatorum an fungantur officio dæmonum ad tentandos homines. 468.a
Animarum quinque fuerunt ab orbe condito receptacula. 451.a.b.
Animarum status duplex. ibidem.a
Animas damnatorū post aliquot secula purgatas regno dei perfruituras putabat Origenes. 657.b
Animas defunctorum falso existimat vulgus in purgatorio detineri quousq; debitorum restitutio hic fiat. 481.a
Annus probationis an abbreviari debeat in gre dieti religionem post matrimoniū ratum. 117.a
Annus integer probationis expectandus est manenti in seculo, nec interim potest alij matrimonio iungi. 116.b
Annus inceptus an sufficiat ad spōsalia. 123.a
Annus inceptus an sufficiat ad matrimoniū. 249.b
Antichristus quare permittetur persequi familiam Christi. 497.b
Antichristus quanto tempore persequetur ecclesiam. 500.b
Antichristus vera miracula non edet. 500.a
Antichristus aduentum Christi præcessurus est. 495.a
Antichristus quare sic dictus. 495.a
Antichristus pessimus omnium futurus est mortalium. 499.b
Antichristus per Michaelē extinguet. 500.a
Antichristi natiuitas & mores. 499.a
Appetitus duplex, vnus naturalis; alius liber. 573.a
Apostata à fide siue clericus siue laicus irregularis est. 55.a
Apostolici creati sunt à Christo episcopi. 31.b
Apostolos resuscitasse gētilēs q in inferno dā nati erāt, quomodo intelligendū sit. 478.b
Argumentum nullum delumi potest ex veteri lege, nisi quatenus natiuam vim naturalis iuris habet. 326.b

Arifot. libro. 2. de Gene. cap. 3. clarissime dicit animam extrinsecus aduenire, & esse diuinam. 387.b
Arifotolem cognouisse animā esse immortalē doctissime comprobatur. 383.a
Arbor affinitatis noua excogitata ab autore. 346.
Astra corporaq; cælestia incremento lucis in mūdi ignouatione decorabuntur. 549.a.
Auditus etiā in corpore glorificato habebit vsum felicissimum. 629.a
Auerroes q̄ delirē & phreneticē Arifoteli interpretetur loquētē de intellectu agente, & possibili. 386.a.
Aureola quid. 642.b. & 643.a
Aureola virginittatis an sit cōcedenda sacratissimæ virgini. 648.b
Aureola nō est principalter in corpore, sed in mente, quāuis per quādam redundantiā resfulgeat in corpore. 653.a.
Aureola nō cōpetit Christo dño. 652.a. Item nec angelis. 652.b
Aureola doctorum quibus debeatur. 651.a.
Aureola Martyrum ceteris anteferenda est. 651.b.
Aureolam virginittatis an valeant promereri frigidi & eunuchi, ceteriq; ad generandum impotentes. 648.a
Ad aureolā virginittatis requiritur propositū perpetuū virginittatis seruandū. 647.a
Aureolæ tantum sunt tres, scilicet virginittatis, martyrij, & doctriinæ. 646.b
Aureolæ an sint ab essentiali beatitudine distinctæ. 643.a
Aureolæ vtrum futuræ sint in beatis à fructibus distinctæ. 642. & seq.
Aureolæ subiectum quod. 643. b. in fi.
Autor suorū operum catalogū recensens quæ dā animaduertit & castigat. 672. b. & seq.
B.

BAlneari cum parentibus nefas erat filijs apud Romanos. 328.a
Bannum quid. 135.b.
Banna vnde originem traxerint. 137.a
Banna an exigantur ante sponsaliorum contractum. 139.a
Banna non sunt iussa iure cōmuni sub excommunicationis pœna. ibidem. b
Bannorum ritus dissimulandus esset, nec absque illis contrahentes excommunicandi. 139.b
Bannorum omisio non est mortalis. 141.b
Baptismus est sacramentorum ianua. 300.b.
Absq; baptismo nullius sacramēti est homo capax. 25.

Index Alphabeticus.

Baptizans vel baptizatus bis, est irregularis. 55.b
Baptizans proprium filium, quando debitum petere, & aliud inire cōingit impediatur. 270.b
Beatissima virgo Maria vide i verbo Maria.
Beatissimus nō est qui habet qdquid vlt, vt vulgus existimat. 579.a
Beatii vniuersi vident in verbo omnes quidditates rerarū naturalium, non tamen rerū supernaturaliū, vt opinabatur Durandus. 607.a
Beatii vident oraturas visionē matutina & vespertina, quid. 605.a
Beatii vniuersi vident omnia quæ sunt formaliter in Deo. 601.b
Beatii nō omnes æquali beatitudine fruuntur. 597.a.b
Beatii an possint videre essentiam dei non videndo personam. 602.a
Beatii vident in verbo quantum ad rerū existētiās quotquot ad suam cuiusq; statum pertinent. 608.b
Beatii in corporibus glorificatis mouebuntur locali motu. 637.a
Beatii an pedibus gradientur, an verò alio motu mouebuntur. 637.b
Beatii etiā habitibus penitentiae insigniuntur. **B**eatii damnatorum miseriam & pœnas vident. 671.a. b
Beorum visiones per quid variabuntur vt sūt alia alijs perfectiores. 598.a
Beatitudo in genere cognita necessitatem infert voluntati quantum ad specificationem, non tamen quantum ad exercitium. 576.a
Beatitudo perfecta & suprema naturalibus vitiis acquiri nō potest. 582.b. & 579.a. b
Beatitudo non consistit in operatione hominis, quæ in hac vita caduca haberi potest. 560.b
Beatitudo vtrum sit potius intellectus quam voluntatis operatio. 561.a. b
Beatitudo perfecta semel acquisita amitti nō potest. 582.a
Beatitudo in nulla re corporea cōsistit. 556.a
Beatitudo practica & speculatiua. 572.a
Beatitudo quid & in quo distinguitur à felicitate & vltimo fine. 556.a
Beatitudo est intellectus cognitio per se sufficiens. 572.a
Beatitudo est actio immanens. 559.b
Beatitudo post resurrectionem erit intensius maior. 615.a
Beatitudinem in visione consistere & in frui-

tionē ad eō nō sunt diuersa vt sint idē. 571.a
Beatitudinem sub generali ratione omnis homo suapte natura appetit non solum naturali inclinationē, sed etiā actu elicito. 575.b
Beatitudinem in particulari cognitionē, nemo naturaliter potest appetere actu elicito, nisi supernaturalis cognitionē præsuppositā. 578.a
Benedictio ecclesie an sit forma matrimonij 86.a. b
Benedictio nuptialis solum est de solēnitate, non autē de forma necessaria. 91.a. b
Benedictiones nuptiales ecclesie per consuetudinem matrimonij præuenire an sit peccatū. 140. b. & 141.a
Benedicere in deo est benefacere. 533. b
Bigamus quicunque irregularis est. 132.a. b. in principio.
Bigamus quis dicatur. 129. b
Bigamus pulcherrimus in lege nature fuit Lamech, qui duabus vxoribus vsus est. 211.a
Bigamus contrahens cum duabus successiue irregularis est, & huiusmodi irregularitas, an sit de iure diuino. 130. b
Bigamus an sit qui duo matrimonia inualida consummauit. 131.a
Bigamus sit ducens vnam de iure, & alteram de facto. 131.a
Bigamus est qui ab altero cognitā ducit vxorem. 131.a
Bigamus non est qui virginem à se constupratam duxit. 132.a
Bigamus sit qui adulteram vxorem scienter post adulterium cognoscit. 132.a
Bigamus est qui post solennē castitatis votum matrimoniū de facto cōtraxit. 132.a. & 130.a
Bigami clericali priuilegio non fruuntur. 28. b
Bigami septem modis fiunt. 130.a
Bigamia significationi sacramenti contraria est. 54. b
Bigamia duobus matrimonijs consummatis contrahitur. 130.a
Bigamia in omni lege fuit. ibidem.
Bigamiæ duplex genus. ibidem.
Bigamiæ irregularitas non tollitur per baptismum. 132. b
Bigamiæ Abraham mysterium explicatur. 211. b
Bigamia ante baptismū cōtracta obstat sacramento ordinis suscipiēdo. 133. per tot. art.
Bonum triplex. 188. b. & 556. a. b.
Bonum matrimonij sicut & eius finis triplex 209. b.
Bonū solum an sit obiectum voluntatis. 576.a
** Bona

Bona ex causis in matrimonio sunt tria tantum sunt. 187.b
 Bona matrimonij duplicia. 188.a
 Bona huius seculi quare certis limitibus & limitibus distincta sunt. 609.a
 Bona animi in tribus vitæ generibus collocantur sapientes. 581.b
 Brutæ animantes secundum Aristotelem & Platonem etiam materiam congestum exhorrent. 329.a
 Brutæ animantes, quia cogitatione finis carerent, non sunt animæ capaces. 321.b
Blum quiescens præstatius erit post consummationem seculi, quam mouens. 548.b
 Cæli conflagrationem mundi non perpetuentur. 542.b
 Cæli non sunt diuisibiles. 633.a
 Cadavera quare hodie non cremantur. 483.a
 Calendarij error in assignatione diei conceptionis Christi. 419.a
 Cardinales quare sic dicuntur. 36.b
 Cardinalium antiquitas, ibidem.
 Cardinalium ordo non censetur iure diuino institutus tanquam à presbyteris & episcopis distinctus: sed pontificum iure inuentus ostenditur. 36.b
 Castrati nunquid matrimonium contrahere possint. 235.a
 Castitatis voto an teneat infans ante usum rationis ordinibus facis initiat. 50.a
 Cataphrygæ hæretici mulieres ad sacros ordines admittebant. 491.a
 Catharina filia Bernardi & Elisabeth reginæ Hispaniæ duobus fratribus regibus Angliæ nupsit. 333.a
 Catholicus vir an teneatur uxorem reconciliatam ecclesiæ in suam dõmunõ recipere, & an ea inuita possit religionem ingredi. 316.b
 Celebrans ante completam legitimam ætatem. 52.a
 Certitudo moralis quæ nam sit. 108.a
 Certitudo moralis requiritur mortis coniugis: ut secundum matrimonium valeat. 280.a
 Character quare in matrimonio non imprimatur. 189.b
 Character sacramenti ordinis eo momento imprimitur, quo infunditur gratia, & eo infunditur gratia, quo character imprimitur. 20.a
 Character sacerdotalis imprimitur ante manuum impositionem. ibidem.
 Character superioris ordinis inferiores non

præsupponit. 215.b
 Character nouus non imprimitur in consecratione episcopi. 215.b
 Christus an fuerit ex temporali. 671.a & 671.b ubi latissima disputatio.
 Christus nunquid rex iure patris extiterit. 165.b
 Christus monarcha totius vniuersi. 85.b
 Christus post resurrectionem comedit. 418.a
 Christus etiam quærens homo constitutus est à Deo iudex. 210.b
 Christus quare primus resurrexit. 507.b & 502.a
 Christus ad iudicium venturus est in forma humana. 520.b
 Christus etiam in quantum homo nouit diem iudicij. 414.b
 Christum in forma seorsus credibile est iudicaturum. 530.b
 Christiani omnes filij dei adoptiui sunt. 374.a
 Cineres quare dicuntur reliquie cadaverum. 424.b
 Cineres cuiusque particule corporis an ad eandem redibunt. 438.b
 Cinerum nomine intelligitur quicquid sit illud in quod corpus fuerit resolutum. 415.b
 Cineribus cadauerum nulla supererit inclinatio animæ resumenda. 426.a
 Claritas non erit equalis in omnibus beatissimis corporibus. 640.a
 Clerici non sunt excepti circa bona, que per negotiationem acquirunt. 72.b
 Clerici in sacris de facto nuptias pacifices excommunicantur, & beneficij priuatiur. 286.a.b
 Clerici & ecclesiæ ministri quare à re uxoria debeant esse alienissimi. 284.a
 Clerici etymologia. 27.b
 Clerici eo ipso quod coronati insigniuntur, non censentur patrimonialia aut temporalia bona à se abdicare. 28.b
 Clerici neque iure diuino neque humano sunt omnino à legibus ciuilibus exempti. 72.a
 Clerici vendentes frumentum contra pragmaticam. 72.a
 Clerici Græci. Vide Græci.
 Clericos quare Cæsareos appellauerunt. Vitellius. 26.b
 Clericos negare esse exceptos à potestate ciuili error eodemnatus in concilio Constantiensi. 70.b
 Clericos papa potuit ab exactionibus & foro secularium principum merito liberare. 72.b
 Clericorum exemptio propter eorum criminosa remissis à prælatis punita frequentius violatur. 73.a
 Clericorum res & bona an sint iure diuino à

potestate ciuili libera. 71.b
 Coactio simpliciter dicta in rebus duntaxat inanimis est, & in membris animatorum. Atque ibi, Vide an sit in appetitu rationali vel sensitiuo. 146.a
 Coactio duplex genus. 146.a
 Cogere nequit pater filium ad nuptias, inducere tamen potest. 158.a.b
 Cogere potest respublica opificibus destituta eos qui sibi necessarii videbantur. 80.b
 Cognatum posuit aliquo casu sacerdotes, aut monachi vel iuriales ad matrimonium propter spõsalia iurata. 124.a
 Cognatum quare possit ut consentiat matrimonio. Cognatio legalis triplex. 376.a
 Cognatio spiritualis solum post legem euangelicam virguit. 365.b
 Cognatio spiritualis matrimonium contrahendum dirimit, non autem contractum. 365.b
 Cognatio spiritualis an oriatur ex illicito coitu. 372.a
 Cognatio spiritualis quid. 365.a
 Cognatio spiritualis duntaxat per duo sacramenta baptismi & confirmationis contrahitur. 367.b
 Cognatio spiritualis solum est ex statuto ecclesiæ. 365.a
 Cognatio spiritualis quæ quis contraxit non per actum proprium sed per alienum minime in eius uxorem transfunditur. 37.a
 Cognatio legalis, quod impediendum sit matrimonio. 376.a.b
 Cognatio spiritualis an duntaxat inter baptizantem & baptizatum contrahatur. 370.a
 Cognatio spiritualis non contrahitur per procuratorem. 369.b
 Cognatio superius nomen est quod consanguinitas. 319.b
 Coitus nefarius non parit affinitatem. 348.a
 Compaternitas quibus modis contrahitur. 371. Vide cognatio spiritualis. (594.a
 Comprehensionis nomen quot modis accipitur. 371.
 Conatus ad copulam citra seminationem non consummat matrimonium. 111.b
 Concubitus coniugalis solius voluptatis gratia non est mortale aut veniale. 191.b
 Concubitus semper fuit illicitus sicut & fornicatio. 212.a
 Concubinarij possunt se mortuis coniugibus mutuo copulare. 277.b
 Condenatio abque motu qualiter fieri possit in resurrectione corporum. 418.a
 Conditio turpis habet pro non adiecta. 167.a
 Conditio impossibilis duplex. 167.b
 Conditio in ratione contraria ipsam tollit. 169.a

Conditio honesta de futuro suspendit contractum. 170.a
 Conditio si est pulchra, si mecum concubueris, quid operetur. 172.b
 Conditio impossibilis pro non adiecta habetur. 167.b
 Conditio, si Papa dispensauerit, si patri placuerit, quid efficiat. 164.b & 163.b
 Conditio de futuro adiecta verbis de presentia, an impleta conciliet matrimonium absque nouo consensu. 162.b
 Conditionum varia genera. 161.a
 Conditionatus consensus an sufficiat ad matrimonium. 160.b
 Conditionatus consensus copula subsequente redditur purus. 170.b
 Non confirmatur an possit ordinari initiari. 255.b
 Coniux manens in seculo totum annum probationis expectare debet. 116.b
 Coniux etiam ante copulam non potest religione non approbata altero inuito profiteri. 116.b
 Coniugi electo ante copulam non sit iniuria, propter religionis latum. 112.a
 Coniuges si in copula subitare an matrimonium ab eis contractum sit validum, quod agendum. 99.a
 Coniugum potest alter altero inuito religionem ingredi ante copulam. 111.b
 Coniugium non meretur palmam sicut virginitas quomodo intelligendum. 84.a
 Coniugatus quibus modis possit eligi in episcopum. 116.b
 Coniugatus de facto aliam dicens nequit esse post obitum legitimæ uxoris contrahere. 278.a.b
 Coniugatus si inuita vel ignorante uxore ordinetur, in hæresis suspicionem incidit, & ab ordinibus suspenditur. 57.a & 57.a
 Consanguinitas quid. 319.b
 Consanguinitas per lineas & gradus quomodo distinguatur. 321.b
 Consanguinitas non a arbore excogitata ab autore. 322.b & seq.
 Consanguinitatis definitio an sit legitime constituta examinatur. 319.b
 Consensus formalis vel interpretatiuus non requiritur ad susceptionem ordinum. 511.a
 Consensus mutus de presentia est causa efficiens, nempe forma & materia sacramenti matrimonij. 84.a
 Consensus formalis in carnale copulam non est ad essentiam matrimonij necessarius. 94.b & 103.b
 Consensus interni etiam de presentia non sufficienti nisi exteri per verba iure de presentia vel nutus exprimantur. 104.b
 Consensus tacitus quando spontis presentibus

Index Alphabeticus.

bus & non dissentientibus alij pro ipsis re-
spondet matrimonium efficit. 106.a
Consensus utriusq; contrahētis an simul tem-
pore concurrere debeant. 106.a
Consensus de p̄senti in duo matrimonia citra
copulā an constituat quē bigamum. 130.a
Consensus coactus quando matrimonium in-
ualidum reddat. 150.a
Consensus si absit nulla verba quo ad Deum
matrimonium conciliant. 151.a
Consensus coactus an omnes contractus iure
naturæ enervet. 151.a.b. & seq.
Consensus in matrimoniu & in copulam sed
vterq; metu mortis extortus an efficiat ma-
trimonium. 156.b
Consensus de p̄senti sub conditione de p̄-
senti an perficiat matrimonium. 161.b
Consensus nouus requiritur post dispensatio-
nem Papæ in gradu prohibito. 163.b
Consensus in interiori iudicio nunquam per
copulā p̄sumit. 125.a.b. Vide Copula.
Consentire an possit alter in matrimoniu post
longum temporis lapsum. 106.b
Consentire simulans an teneatur alteri vere
consentienti fidem seruare. 110.a
Consensisse dū alter vel vterq; negat quid a-
gendū. 107.b
Consummare matrimonium ante benedi-
tionē ecclesiæ an sit peccatū. 140.b. & seq.
Constans qui dicatur, & quomodo differt à
pertinaci. 147.b
Continentia ordinibus sacris annexa est, &
super ea dispensare nō pot̄ papa. 285.a
Copula coniugalis est de perfectione secun-
da matrimonij. 94.a.b
Copula carnalis licet nō sit de essetia matrimo-
nij, potētia tñ coeundi de eā essetia est. 233.a
Copula carnalis post sp̄salia de futuro, in fo-
ro consentientie nō est sufficiens causa ma-
trimonij. 125.a
Copula interpretatiuus consensus est perficiēdi
quod per sponsalia fuerat inceptū. 125.a.b
Copula p̄cedens sponsalia nō efficit ea ma-
trimonium. 125.a
Copula p̄cedens benedictiones ecclesiæ an
sit peccatum. 140.b
Copula subsequens conditionales contractus
eos reddit p̄uros. 170.
Corona optimum & clericis dignum insi-
gna. 26.b
Corona clericalis quo debeat attondi. 27.a
Corona clericalis res antiqua. ibidem.
Corona clericali plures in Hispaniā insigni-
tur, quo libetius delinquant. 28.a.b
Corona quare Leuitæ nō decorabantur. 28.b

Coronam nisi aperuerint, qui clericali priuile-
gio potuerunt, excommunicabuntur. 28.a
Coronam an teneantur aperire coniugati cle-
rici. ibidem.
Coronæ clericalis priuilegio non gaudet biga-
mi. 28.b
Coronæ clericalis & monachalis discrimē. 28.a
Coronæ attonsiō quid designet. 27.b
Corpus idem quod corruptū est cōtra Du-
randū ex istdem cineribus resurget. 431.b
Corpus gloriosum nō mouebitur in instanti
sed subito. 638.a
Corpora beata vtrum à corpore non beato
naturaliter videri possint. 640.a
Corpora electorum cum omnibus suis mem-
bris resurgent. 439.a.b
Corpora quæ cū Christo resurrexerūt, an glo-
rificata resurrexerunt. 409.a
Corpora gloriosa qua virtute se se mutuo pe-
netrabunt. 635.a.b
Corpora omnia humana priusq; resurgant, vt
que ad elementa resoluuntur. 425.a
Corpora obesa, crassa, macilenta &c. qualia sint
resurrectura. 436.b. & seq. Vide in dictio-
ne, Resurgere.
Corpora beata duo poterūt in eodē loco subsi-
stere, licet philosophiæ naturali repugnet.
633.b
Corpora beata quibus dotibus exornabuntur.
623.a
Corpora damnatorum absq; vilo vitio natu-
raz resurgent. 661.a.
Corpora damnatorū an donabuntur dote sub-
sistitatis. 662.a.
Corpore vitiatū suscipiendis ordinibus ineptū
sunt. 53.a.
Corruptio rei bifariam accidit. 383.b
Corruptum an possit per naturam idem nu-
mero redire. 396.a.

D.

Dæmones quare nonnunquam in ho-
minem potestatem exercere per-
mittantur. 239.b.
Dæmones habent virtutem animam aut cor-
pus mouendi localiter, aut aliqua qualitate
afficiendi. 236.a.b.
Dæmones quare nunquā formam ouium in-
duant. 532.a
Dæmonū maleficia quibus modis fiat. 237.a.
Dæmonum fallacia circa maleficos. 237.b
Dæmonatū cum omnibus membris suis re-
surgent. 441.a
Dæmonatū aliqui vtrum resuscitati postea in ce-
lum euolauerint. 478.b.
Dæmonatū videntur dotes gloriæ humanitatis
Chri-

Index Alphabeticus.

Christi nempe claritatē & reliquas. 524.b
Dænati quib⁹ poenitentiam nō fructuosam sed ste-
rilem & cruciantem habent. 665.b
Dænati an experiantur sensum frigoris. ibidem.
Dænati vtrum gloriā beatorū videant. 677.
a.b. Vide plura in verbo, Corpora, & in ver-
bo, Animæ.
Dauīd an fuerit verus pater Thamar. 334.b
Debitum à coniuge petere pridie q̄ acceden-
dum sit ad eucharistiam, irreuerentia est, nō
tamen mortalis. 264.a
Debitum petere nō potest qui vt affinitatem
cum coniuge contraheret, propriā prolem
baptizauit. 270.b
Debitum ab vxore petere nō potest, reddere
tñ tenei incestuos⁹. 272.a. vide Incestuosus
Debitum reddere nō tamē exigere potest du-
bus de morte prioris coniugis. 280.a
Debitum petere nō potest, reddere tamē po-
test, qui post votū simplex castitatis matri-
monij contraxit. 293.a
Debitum denegare potest vir vxori in adulte-
rio deprehensa. 260.
Idem potest vxor viro adultero. 262.b
Melius tamen est ne denegat. 257.b
Debitū an possit vir denegare vxori propter
solam adulterij suspicionem. 260.b
Debitum petere an possit adultera à viro inno-
centi. 260.b
Debitum exigere siue reddere in loco sacro
mortale est. 204.b
Debitū an teneatur reddere cōiux sanus in sa-
no & furioso. 240.b
Quid etiam an leproso? 199.b
Debitum reddere tenetur alteruter coniugum
de necessitate p̄cepti. 191.a.b
Debitū petendi & reddēdi an par sit vtriq; cō-
iugum ius. 201.a
Debitū petere aut reddere an liceat mēstrua-
re. 202.b
Debitū negare an liceat causa voti aut oratio-
nis aut temporis sacri. 203.a
Debitum reddere nō tenetur cōiux intra duos
menses post nuptias. 203.a
Debitū reddere an teneatur cōiux qui dubitat
an matrimonium sit validum. 109.a
Deus pot̄ in hoc seculo ex priuilegio singu-
lari visionē sui dilectis impartiri. 593.a
Deus in ratione speciei vnitur intellectib⁹ bea-
tis ad producendū eius visionē. 587.b
Deus videri potest tot⁹ sed nō totaliter. 596.a
Deus sine lumine gloriæ videri nequit. 590.b
Deus corporalibus oculis videri nequit. 580.b
Deus se ipsum comprehendit. 595.a

Deus simpliciter est incōprehensibilis. 594.b
Dextra & sinistra in iudicio quæ sit. 530.b
Dextra Dei duo significat. 521.b
Diaconus in peccato solenniter officij ex-
ercens non peccat mortaliter. 23.b. & 59.b
Dies iudicij omni puræ creature t̄ per cau-
sas naturales quā secundū viam Dei or-
dinariam occulta est. 411.a.
Dies conceptionis Christi. 419.a
Dies Danielis & Apocalypsis de die iudicij
explicantur. 414.a
Diem iudicij qui p̄nunciauerunt non sunt
audiendi. 413.a.b
Diē iudicij nosse an expedierit ecclesiæ. 412.a
Dispensatio in gradu prohibito non firmat
matrimonium absq; nouo consensu. 164.a
Dispensatio nulla ecclesiæ locum habet super
voto solenni religionis. 295.b
Dispensatum fuit cum Hebreis super furto, vt
Egyptiorum vasa surripent. 219.b
Item super vxorum multitudinem. 223.b
Dispensare an possit Papa super gradus in Le-
uitico prohibitos. 336.b. in fin.
Dispensare pot̄ episcopus in oibus in quibus
papa, nisi expressē sit cohibitus. 115.a
Dispensare in quot casibus solet episcopus.
205.b. 133.a. 138. & sequent.
Dispensari an possit cum sacerdote occidenta-
li vt nuptias contrahat. 284.b. & sequē.
Diuinitas Christi ab iniquis an sit cōspiciē-
da in die iudicij. 523.b. & sequent.
Diuitis Epulonis historia narratur. 656.a
Diuortium quo ad thorum quibus ex cau-
sis fieri possit. 316.b
Diuortium & repudium quid. 221.a
Diuortium vnde dictum, & quotuplex. 253.b
& 259.b
Diuortium non autem repudium pontificū
iure permissum est. 222.a
Diuortium ex iure diuino & naturali ortum
habet. 253.b
Diuortium fornicationis causa in quibus casu-
bus maritus nequit petere. 254.a
Diuortij peti potest propter fornicationem
sp̄ualē nēpe hæresim, apostasiā, &c. 356.b
Diuortium an concedatur propter alia crimi-
na, quā fornicationis. 256.b. in fin.
Diuortium petere ab vxore fornicaria in qua-
tuor tenetur maritus. 258.b (260.a)
Diuortij fieri priuata autoritate non potest.
Diuortium petere an pariter possit vxor si-
cut vir. 261.a.b. & seq.
Per diuortium an matrimonium quo ad vin-
culum dirimatur. 263.a.b
Post diuortij si fornicetur vit an possit com-
** 3 pell

Index Alphabeticus.

pellī redire ad vxorem. 267. b. & seq.
 Diuortio faciendo an satis sit nefandum crimen probare. 253. b.
 Diuortio celebrato vtrū possit vir aliud inire matrimonium. 262. b. & sequen. vbi elegas disputatio.
 ¶ Donatio facta Syluestro Papæ à Constantino Cæsare verò donatio fuit, non tamen restitutio. 67. a. (fis. 622. b.)
 Dotes quæ futuræ sint in corporibus gloriose
 Dotes nō nisi in gloria datur. 616. b. & seq.
 Dotes nū erant ante orbem redemptū. 617. a.
 Dotes vtrum Christo vel angelis cōpetant, an verò solis hominibus. 618. a. b.
 Dotes an sint habitus. 621. a.
 Dotes animæ qua ratione à beatitudine distinguuntur. 621. b. & seq.
 Dotes aīæ quot à doctorib⁹ assignentur. 620. b.
 Dōtū fidei quæ ex parte viri dari non possunt. 219. a. b.
 Dotium obligationem non soluit copula subsequens conditionalia sponsalia. 170. b.
 ¶ Dubium quando quid dicatur. 108. a.
 Dubiū duplex, speculatiuū & practiciū. 109. b.

E.

Elamēta qualiter innouabuntur 67. a.
 ¶ Eleemosyna quādoq; gratior esse potest Deo & acceptior in satisfactione pro defunctis, quā longa missarum multiplicatio. 482. b.
 ¶ Elias & Enoch in paradiso terrestri reseruantur ad prædicandum euangelium in vniuerso orbe. 496. a.
 Elias & Enoch in resurrectione non morientur cum cæteris. 424. a.
 ¶ Emanuel Rex Portugalliæ duas forores duxit. 333. a.
 ¶ Episcopatus non est sacramentum. 34. b.
 Episcopus vnde dicitur. 32. a.
 Episcopi & presbyteri olim promiscuè vocabantur. 32. a.
 Episcopus & sacerdos in quo differant. 30. a.
 Episcopus nequit consecrari antequam sit sacerdos. 33. b.
 Episcopus licet characterem non suscipiat, suscipit tamē indelebile potestatem sacramenta administrandi. 45. b.
 Episcopus excoicatus irregularis degradatus, sacramentum ordinis verè confert. 45. b.
 Episcopus dispensat cum illegitimè natis quoad minores ordines. 72. b.
 Episcopus indignos ordinans peccat mortaliter. 61. a.
 Episcopus cum quibus dispensare possit. 133.

b. 133. b. & 271. a.
 Episcopus esse omnes promiscuè sacerdotes ganniebat Lutherus. 30. a.
 Episcoporum nouem indumēta propria atq; sibi eorum significatio. 37. a.
 ¶ Erasmus in dubium reuocauit an matrimonium sit sacramentum. 86. a.
 ¶ Error & conditio in quo differant. 171. b.
 Error personæ impedit matrimonium. 175. b.
 Error quando impedit sacramentū. 175. 176.
 ¶ Essentia Dei vtrū ab intellectu creato potest creatā similitudinē videri possit. 85. a.
 ¶ Ellenorū collegiū ante Christi aduentū in orientem nostrorū anachoritarū seruauit. 181. a.
 ¶ Eunuchi qui sani se castrauerunt sunt irregulares. 53. b.
 Eunuchi an possint matrimonij inire. 235. a.
 ¶ Excommunicatus nō est irregularis, sed tūc sit irregularis, quādo excommunicatus celebrat. 47. b.
 Excommunicatus ppter omissionē bānorum per bullam cruciatæ potest absolui. 140. a.
 ¶ Exequiarum ritus. 484. a.
 ¶ Exorcistæ officium. 17. b.

F.

Felicitas in quibus rebus posita fuerit à philosophis. 557. a. b.
 Felicitas cōtemplatiua & actiua. 560. b.
 Felicitas & fortuna circa idem esse quomodo intelligatur. 557. a.
 ¶ Fides matrimonij p qua re accipiat. 189. b.
 Fides & proles matrimonij bifariam consideratur. 189. b.
 Fides data adulteræ quando matrimonium dirimat. 278. a.
 Fidelis cum ab infideli matrimonio discedit, nō homo sed Deus illud dissoluit. 313. a.
 ¶ Filij illegitimi vtriusq; generis siue naturales siue spurij & nothi, honoribus publicis & parentum honoribus priuantur. 356. a.
 Filij extra verum matrimonium nati an dicendi sint illegitimi. 355. a. b.
 Filij presbyterorum peculiaribus legibus Hispanorum acrius ab hereditate paterna repelluntur. 356. b.
 Filij à parentibus tria suscipiunt beneficia. 76. b.
 Filij an cogi possint à patre vt matrimonium contrahāt. 158. a.
 Filij cōtrahentes matrimonium inuitis parentibus, quibus pœnis subiiciuntur. 356. a.
 Filij an debeant conditionem patris sequi, an potius ventris. 247. b.
 Filij infidelium altero parentum ad fidē conuerso vtrum sequi debeant, num infidelitatis

Index Alphabeticus.

tatis tenacem. 309. b.
 Filij quib⁹ modis fiat legitimi. 357. b. & 358. a.
 Filiorum quadruplex genus. 355. b.
 Filiorum illegitimorum species. 355. b.
 ¶ Finis siue turpis, siue honestus adiungatur, matrimonium tenet. 177. b.
 Finis matrimonij quoduplex. 177. b. & 209. b. & 212. a.
 ¶ Forma sacramenti ordinis potius characterem, quā gratiam designat. 111. b.
 Forma sacramenti matrimonij sunt verba ipsa contrahentium. 86. a. & 91. b.
 ¶ Fornicator quare ad ordines admittatur cū natus ex fornicatione abigatur. 53. a.
 Fornicatio an sufficiat ad educandas ples. 77. b.
 Fornicatio est contra ius naturæ. 212. a.
 Fornicatio Abrahæ cum Agar. 212. a.
 Fornicationis causalitū virū ab vxore diuertere. 253. b. 118. b. vide in verbo, Diuortij.
 Fornicationis nomen propriè non nisi carnali turpitudini conuenit. 317. a. b.
 ¶ Frater in infidelitate cōtrahens cū sorore, si ad fidē conuertatur, nō sunt separandi. 333. a.
 Fraternalis cōnubia an olim fuerint vetita. 333. b.
 ¶ Frigiditas & maleficium quare impediunt matrimonium. 240. a.
 Frigiditas quomodo probati possit post trimum elapsū. 231. b.
 Frigiditas matrimonium dirimit. 111. b.
 Nisi coniuges cohabitare consenserint. 232. b.
 Frigiditatis nomine quid intelligatur. 231. a.
 Frigidi sunt qui seminare nequeunt, quanuis claustrum rumpant. 111. b. (233. a.)
 Frigidi soluto matrimonio aliud inire nequeunt
 Frigidi vel impediti iudicati si secūdas nuptias consummasse reperiuntur, ad priores sunt reuocandi. 233. b. 239. a.
 Frigidi natura erga omnes foeminas frigit: maleficiati vero non. 236. b.
 ¶ Fructus est virtutis cōtinentiæ peculiaris tribuatur, omni tñ virtuti congruit. 640. b.
 Fructus quoduplex reperiatur. 644. a.
 Fructus tres tribus virtutis gradibus cōsignati. 645. a.
 ¶ Fructio duplex: vna in re, altera in spe. 571. b.
 Fructio apud Doctores sacros quid proprie sit. 570. b.
 Fructio si accipiat effectiue pro actione, p quā captatur voluptas & delectatio nō est act⁹ elicited voluntatis, sed intellectus. 569. b.
 ¶ Funeris pompa vt pullæ vestes & lamentationes & planctus immoderati nihil defuncto prodest. 483. b. (240. a.)
 ¶ Cū furioso an liceat cōiungi sano concubere.
 Furiosos duos an liceat ad carnalem congressum committere. 240. b.

Furia an sit impedimentum matrimonium dirimens. 340. a.
 Furia si matrimonio antecessit dirimit, sin autem successit, minimè. 240. a.
 Furia duplex genus. ibidem

G.

Gaudium & læticia in quo differat. 569. a.
 ¶ Gehenna vnde dicta. 459. a.
 ¶ Generationum causa post diem iudicij cessabit. 547. b. & seq.
 ¶ Gloria quot modis accipitur. 610. b.
 ¶ Gradus consanguinitatis qualiter computari debeat. 324. b.
 Gradus consanguinitatis quid sit. 322. a.
 Gradus eiusdē ad seipsum esse non pot. 322. a.
 Gradus primus in linea trāuersa in primo ortu dispensatione an accipit. 340. a.
 Gradus primus tam in linea recta, quā trāuersa adeo iure naturæ est prohibitus, vt etiam inter infideles nullam sit. 354. b.
 Gradus secundus consanguinitatis nullo iure sic prohibitus est, quin Papa super eo dispensare possit. 337. a.
 Gradus quartus hodie solum consanguineos à nexu coniugali cohibet. 340. a.
 Gradus affinitatis ad normam graduū consanguinitatis exigēdi sunt. 345. b. & 351. b.
 Gradus consanguinitatis an potuerit ecclesia taxare ad quartū gradum. 338. a. b.
 Graduum prohibitio Leuitici 18. an duret etiam modo. 326. a.
 Gratia est artha gloriæ 617. a.
 Gratia gratum faciens cōfertur in sacramento ordinis & matrimonij. 19. b. 89. b. & 90. a.
 ¶ Græci post susceptos sacros ordines neminem nuptias conciliare permittunt. 285. b.
 Græci non habent ordinibus votum castitatis annexum. ibidem.
 Græci canones lux opinionis aduersos deprauarunt. 289. a.
 ¶ Gustus an vsum habeat in corpore beato. 630. b.

H.

Hæreticam respicientem si ecclesie reconcilietur, vtrum catholicus tenetur reconciliatum in suā domum & thorum recipere. 316. a.
 Hæresis Vitelessi & Armachani asserentiū vitæ integritatem & ministrorum sanctitatem esse de essentia sacramenti ordinis. 58. b.
 Hæresis Tatianorum & Encratarum circa vsum coniugij. 81. b.
 Hæresis Armenorum asserentium, qd si primi

Index Alphabeticus.

parentes non peccassent, nunquā ad generandum consent. 81.a
Heresis Lutheri negātis matrimonium esse sacramentum. 84.b. & 85.a
 ¶ Hermaphroditus in sexum foemineum inclinans ordinem Incapax est. 47.a
 ¶ Homo nequit in hac vita suam supremā felicitatem consequi. 581.a
 Hoies cur mas & foemina scorsum cōditi. 77.a
 ¶ Honestas publica quid. 348.b
 Honestas publica utrum ex quocūq; sponsaliorum genere, quomodocūq; illa componantur, oriatur. 349.a
 Honestatis publicae, quae ex sponsalibus oritur, nullus iam, aut vix vllus est vsus. 355.a
 ¶ Honor duplex. 614.b
 ¶ Hora diei qua futurum sit iudicium an certa dari possit. 418.a
 Horas canonicas qui teneantur recitare. 23.b
 ¶ Humores oēs & humiditates quae ad vitam mortalis necessitatem & integritatē spectant, erunt in resurgentibus. 412.a
I
 ¶ Iacob contraxit cū Lia per consensum nouum in ipsam. 177.a
 ¶ Ignorātia vincibilis excusat à censuris particularium praelatorū.
 139.b
 Ignorātia crassa & supina quae dicatur. 139.b
 Ignorantiae nomine quid intelligatur. 245.a
 ¶ Impassibilitas vtru inter dotes corporis glorioli sit connumeranda. 623.b. & seq.
 Impassibilitas solis beatis est propria. 623.b
 Impassibilitas an sit qualitas. 625.a
 Impassibilitatis dos secundum se considerata nullatenus maior est in beata Virgine q̄ in infimo beato. 627.a
 ¶ Impotentia coeundi duplex. 231.a
 Impotentia naturalis triplex. ibid. b.
 Impotentia coeundi quomodo post trimum probari possit. 232.b
 Impotentia coeundi superueniens matrimonio rato an ipsum dirimat. 232.b
 Impotentia ppetua vel t̄p̄alis quae dicat. 233.b
 ¶ Impedimentum quando sit temporale, quādo verō perpetuum. 233.b
 Impedimentum foeminae aet̄ae si sit medicabile, matrimonium non dirimit. 233.b
 Impedimentum quod per magicam amoueri potest, an dirimat. 234.a
 Impedimentū dirimēs nō est factor oris. 234.b
 Impedimentum maleficij. Vide, Maleficium.
 Impedimentum seruitutis. Vide, Seruitus.
 Impedimenta sex matrimonium impediētia. 270.a. b. & 228.

Impedimenta matrimonij alia necessaria alia voluntaria. 245.a
 Impedimēta matrimonij ecclesia potuit statim dirimere. (tuere. 229.a)
 Impedimenta quare peculiariter matrimonio q̄ alijs sacramentis adscribātur. 230.b
 ¶ Incestus quid & vnde. 271.b
 Incestus cū cōsanguinea vxoris q̄n impediāt & quādo dirimat matrimonium. 170.a
 Incestus cum cognata vxoris mortuae nō impedit contrahendum. ibidem.
 Incestus occultus nō impedit matrimonij cōtractum. 271.a
 Incestus cum propria cōsanguinea an debiti exactionem impediāt. 274.a
 Incestuosus impeditur ne matrimonium vxore mortua inire possit. 270.a. & 272.b
 ¶ Incubi daemones possunt semen aliūde euectum in matricem immittere. 447.b
 ¶ Incomprehensibile perfectō modo est proprium attributum Dei. 495.b
 ¶ Indulgentias pontificis pro multis an Deus semper acceptas habeat. 484.a. b
 ¶ Infidelis ad fidem conuersus an possit cum pertinaci vnā manere. 309.b
 Infidelis qui in sua cecitate primā vxorē repudiauerat, ad fidem cōuersus ipsam etiā respicientem tenetur admittere relictijs ijs quae post repudium duxerat. 311.a
 Infideles quo iudicio iudicādi sint. 526.b. in fi.
 Infideles qui in gradib⁹ ab ecclesia prohibitis cōtraxerunt, post conuersionē an debeant separari. 319.b. in fin.
 Infidelium proles si alter conuertatur ad fidē quem sequi debeat. 309.b
 Infidelium conuersio multiplex. 307.b
 ¶ Infantes vide, Paruuli.
 ¶ Infernus dānatorū sedes quo loco sit cōstitutus nondum est tanta certitudine cōpertum. 454.a. & seq.
 Infernus & inferi idem. 457.b
 Infernus quare dicatur gehenna. 657.a
 ¶ Ignis quo mūdus expurgabitur, an sit futurus eiusdem speciei cum elementari & nostro. 548.b. & 656.b. in fin.
 Ignis conflagrationis mundi faciem aduenientis iudicis antecedit. 541.b
 Ignis purgatorius iudicij nō pertinet ad elementū ignis i suo pprio loco exiit. 544.b
 Neq; caelestes orbes expurgabit. 542.b
 Ignis lata inia iudicij protinus dānatos corripit & cōuolutos i infernū obrudet. 545.a
 Ignis inferni corpus eius est ab initio mundi creatus. 656.a
 ¶ Innocētes omnes occisi pro Christo ab Herode martyres fuere. 649.b
 ¶ Intelle-

Index Alphabeticus.

¶ Intellectus est animae potentia eademq; inseparabilis. 386.b
 Intellect⁹ possibilis nullaten⁹ est separat⁹. 387.a
 Intellectus agens & possibilis, potentia est animae. 385.b
 Intellect⁹ beat⁹ ad Dei visionē cōcurrit. 585.b
 Intellectus foelicium ciuiū nullus videt in Deo distinctē omnia quae in ipso eminenter continentur. 605.b
 Intellectus q̄ sit actus praestantior q̄ voluntas quibus probetur argumentis. 566.b
 Intellectus per lumen naturale nequit nisi lumine glorie eleuetur, Deū videre. 589.a
 Intelligere simul plura nō posse, quomodo accipiendum sit. 608.a
 ¶ Intestina vtrūm vacua resurgent. 441.b
 ¶ Ioannes Baptista tantūm increpabat Herodem quod cum vxore viuētis fratris adulteraretur. 353.b
 Ioannes Baptista vtrūm resurrexit cum Christo. 409.b
 Ioannes Euangelista verē mortuus fuit, nec resurrexisse constat. 410.a
 ¶ Ioseph, & beatissima virgo Maria veri cōiuges fuerunt. 94.b. in fin.
 ¶ Irregularitas triplex. 48.a
 Irregularitas oīs aboletur per professionē religionis quātum ad ordinum susceptionem, praeter illam quae vel ex homicidio voluntario vel ex bigamia contrahitur. 52.b
 Irregularitas non est poena iniquitatis. 53.a
 Irregularitatis & incapacitatis discrimē. 47.b. in fin.
 Irregularitatem nō contrahit qui foetū in utero nondum animatū extinguit, nec qui venena sterilitatis propinat. 54.b
 Irregularitatem quae personae incurrunt. 55.a. b. & seq.
 Irregularis sit cōtrahens cum corrupta. 131.b
 Quid autē si ducat corruptā à se prius. 132.a
 Irregularis est omnis bigamus. 132.b
 Irregularis episcopus verum sacramentum ordinis confert. 46.a
 Irregularis nō est excommunicatus, nisi in excommunicatione celebret. 47.b
 Irregularis quare sit illegitimē natus. 47.b
 Irregularis est tam qui sibi quā qui alteri membrum amputat. 54.b
 Irregularis est nō tantūm qui occidit vel mutilat, sed etiam qui fuit causa ibidem.
 Irregulares sunt omnes ministri iustitiae etiam notarij. 54.b. in fin.
 ¶ Iudiciū futurū multi heretici negabāt. 509.b
 Iudicium finale an sit peragendū i hora vocē. 403.a. & 529.a. b

Iudicium duplex discussionis & condemnatio nis. 394.a
 Iudicium nunc est mundi Ioan. 12. quomodo intelligatur. 511.b
 Iudicium generale per sententiam iudicis concluditur. 533.a. b
 Iudicij generale tam ex parte iudiciū quā iudicandorum ad homines dūtaxat directē pertinet. 518.a
 Iudicij generale celebrabit in Valle Iosaphat, quae iacet ad pedē montis Oliueti. 519.a. b
 Iudicij extremi ordinem graphicē depinxit Daniel. 523.a
 Iudicij nomen qualiter accipiat. 509.b
 Iudicio discussionis neq; vniuersi iusti neq; omnes iniqui iudicabuntur. 517.a
 In iudicio libri aperientur, quibus causarū merita legantur. 525.a
 In iudicio vniuersi mortales nemine excepto comparebunt. 516.b
 Iudicare multis modis accipitur. 512.b
 Iudicādi mūdus quib⁹ dabit in die iudicij. 513.b
 Iudicāti Christo qui sint affectū. 512.a. b
 ¶ Ius naturae multiplex. 209. b. & 327. b
 Ius naturae & instinct⁹ in quo differūt. 210.a
 Iuris naturae tres sunt gradus. 351.b
 ¶ Iuramentū oīs est cōtrouersiae finis. 123.b
 Iuramentum in sponsalibus quo animo apponatur. 127. b
 Iurans sponsalia metu mortis an teneatur iuramentum adimplere. 155.b
 ¶ Iustificatiō duplex terminus. 401.a
 Iustificatus nūquam fuit peccator citra sacramentum aut contritionem. 255.b
L

Aban quare duas filias Iacob despōsauerit. 214.b
 ¶ Lamech primus bigamus fuit, q̄ in lege naturae duab⁹ vxorib⁹ vsus est. 211.a
 ¶ Lectoris officium. 17.b
 ¶ Lepra sponsalia dirimit, nō tamen matrimonium. 199.b
 ¶ Lex vetus solū perseuerat quātū ad moralia. 332.b
 Lex vetus per Christū antiquata est. 326.b
 Lex Leuitici nunquā coniugij leuiti cum vxoris fratre defuncti sine liberis. 353.a
 Lex Leuitici nō erat. oīno indispenabilis. 353.a
 Leges cōnubiales an possint statui per principes seculares. 339.a
 Leges fidei noxias pōt Papa abrogare. 69.b
 Leges matrimonio adhibet iure gentiū & ciuili. 87.b
 Leges punientes filios cōtrahentes clādestinū matrimonium sunt iustae. 159.a. b
 * * * Leges

Index Alphabeticus

Leges & dispensationes futura respiciant, non præterita. 164.a
 ¶ Legitima ætas, vide *Ætas*.
 Legitimandi sex modi à iuribus statuti. 357.b
 ¶ Libertas ad matrimonium iure diuino fundatur. 159.b
 ¶ Libellus repudij, vide *Repudium*.
 Liber de spū, falso attribuit Auguftino. 658.b
 Liber vitæ quis. 526.a
 Libri qui in die iudicij aperiuntur qui sint. 526.a
 ¶ Limbus puerorum. 451.b
 Limbus patrū supremus erat inter subterranea receptacula. 451.b. & seq.
 ¶ Ligamen an sit impedimētum matrimoniū dirimens. 279.b
 ¶ Linea cōsanguinitatis quæ sit & quotuplex. 321.b. & 322.a
 ¶ Loth cum filiabus congressus. 211.a
 ¶ Lumen gloriæ duplex. 590.a
 ¶ Luxuriæ septem species. 258.b
 M.
Maleficium an dirimat matrimoniū. 235. & seq.
 Maleficium quare peccato cessante ipsum non cesset. 239.b
 Maleficij & frigiditatis discrimen. 238.b
 Maleficio legitime cōprobato uterq; coniux liberè potest aliud inire coniugium. 238.b
 Maleficio dimouendo quæ nam possint medicamina admoueri. 237.a. & seq.
 Maleficia dæmonū nō desunt q; negēt. 236.a.
 Maleficia an sint perpetua. 236.b
 Maleficia pluribus modis ex parte dæmonū aut magicorum fiunt. 237.a
 Maleficia an liceat per alia maleficia dissoluere. 237.b
 Maleficia cur crebrius circa matrimonium q; circa quosuis alios cōcubitus vagos accidere soleant. 239.b
 Maleficiati si habiles ad primas nuptias post secundas reperiantur, an sint ad illas reuocandi. 238.b
 Maleficium prece vel pretio rogare licet, vt ligaturas dissoluat. 238.a.b
 ¶ Maltia supplet ætatē matrimonio requisitam. 250. & seq.
 ¶ Mala quædam sunt quæ dicuntur prohibita quia mala talia verò sunt mala quia prohibita. 142.b. & 149.a
 ¶ Manuū impositio nō est pars sacramēti ordinis, neq; verò de eius essentia. 211.a.b
 ¶ Maria virgo ante cōtractū matrimoniū, nō emisit absolutū virginitatis votum. 104.a
 Maria virgo an sit adscribēda martyriū catalo go. 649.b

Maria virgo an fuit in cœlū corpore euecta. 409.b (648.b)
 Maria virgo an habuerit laureolā virginitatis. Maria virgo tāto plura videt in verbo, quāto maiori lumine gloriæ perfunditur. 609.a
 ¶ Marcus Euāgelista sibi pollicem abscidit, ne vlli ecclesiæ præficeretur. 53.b
 ¶ Martyr tenetur confiteri si adsit copia confessoris. 649.a.b
 Martyr vt quis dicat quæ requiratur. 649.a.b
 Martyres fuere ante legē euāgelicam. 650.b
 Martyres an sint dicendi q; se se interemerunt metu violandæ pudicitia; vt de beata Apollonia fertur. 651.a
 Martyrij tria genera. 649.b
 Martyrij meritū nō cōsistit in passioe mortis quatenus ab alio infertur, sed quatenus p; vitroneā virtutis patientiā suscipitur. 649.a
 ¶ Materfamilias vnica dātaxat erat etiā quādo Ethnici plurib; vtebātur vxorib;. 218.a
 ¶ Materia sacramenti ordinis. 12.a
 Materia sacramenti ordinis an debeat tangere suscipientem. ibid.b
 Materia sacramenti ordinis non apparet esse de eius essentia. 13.a (17.a)
 Materia diaconi quare sit Euāgeliorū codex. Materia matrimonij sunt verba cōtrahentiū. 85.b. Vide *Matrimonium*
 Materie sacramentorū diuersa ratio. 12.a
 Materiam applicandi in sacramētis diuersa ratio. 12.a
 ¶ Matrimonium quid. 94.98.101.
 Matrimonium vnde dictum. 98.b
 Matrimonium quod post in fide Christi cōtrahitur soluit matrimonium quod prius in infidelitate cōtractum erat. 313.b. & seq.
 Matrimonium semel legitime initum nunq; dirimitur quo ad vinculū nisi christianismi aut religionis gratia. 365.b. & 316.b
 Matrimonium nullatenus soluitur per hæresim aut apostosiam. 315.b
 Matrimonium oē quod cum impedimento dirimente cōtractum est, dissolui debet. 359.a
 Matrimonium inter patrē & filiā vtrū sit adeo iuri naturæ repugnans, vt nullā ob causam super eo dispensari possit. 29.b. & seq.
 Matrimonium illegitimum accusationi obnoxium est, quāuis per ignorātiā & bonā fidem retineatur. 359.b. in fin.
 Matrimonium quibus iuribus aut defenditur aut accusatur. 360.b. & seq.
 Matrimonium iure naturæ prohibitum inter auum & neptem. 331.a
 Matrimonium duplex ratum & consummatum. 95.b. & 111.b

Matri-

Index Alphabeticus

Matrimonium & naturæ officium est & fidei sacramentum. 76.a
 Matrimonium quā dicatur cōsummatū. 111.a.b
 Matrimonium an sit à natura inditū. 76.a. & b.
 Matrimonium quo pacto sit naturale per duas conclusiones explicatur. 76.a. & b.
 Matrimonium ante peccatum institutū fuit in officium, post verò in remediū. 78.b. & 77.b
 Matrimonium statim post peccatū cœpit professe in remediū. 79.a
 Matrimonium cur etiā nunc maneat sub præcepto. 80.a
 Matrimonium an fuerit sub præcepto tēpore legis Mosaycæ. 180.a.b
 Matrimonium esse sacramentū multis probatur. 84.b. & seq.
 Matrimonium nō propter caduca bona in eū dum est, sed propter virtutem, quæ amicitie cōiugalis custos est. 87.b
 Matrimonium sicut cætera ecclesiæ sacramēta gratiam confert. 89.b
 Matrimonium an sit sacramentū quādo non administratur per ministrum ecclesiæ. 91.a
 Matrimonium inter absentes per procuratorem vel per literas an sit sacramentum. 93.a
 Matrimonium infidelium an sit sacramentum. 93.b
 Matrimonium baptizati cum nō baptizata an sit sacramentum. 93.b
 Matrimonium verū & pfectū fuit inter Ioseph & beatissimā virginē. 94.b. 180.a. & 182.a
 Matrimonium pro qua re supponat. 94.a
 Matrimonium non dicitur cōsummatum ex copula præcedenti sponsalia. 125.a
 Matrimonium an mutuo cōsensu possit distrahī. 100.a
 Matrimonium quare potius sic quā patrimonium dictum. 100.a.b
 Matrimonium ratum per ingressum religionis dirimitur. 111.b
 Matrimonium consummare ante benedictiones ecclesiæ an sit peccatum. 140.b
 Matrimonium inter infideles metu cōtractum iure diuino est inualidum. 151.b
 Matrimonium in gratum minus malū est, quā mors. 155.b
 Matrimonium in gradu prohibito sub conditione, si Papa dispensauerit, post dispensationē nouo eget consensu. 163.b
 Matrimonium sub cōditione impossibili cōtractū, presumitur tale ac si nulla cōditio esset adhibita. 166.b
 Matrimonium spodonū, castratorū, & Eunuchorum an sit stabile. 234.b
 Matrimonium contrahere an possint vetuli. 235.a

Matrimonium post votum simplex contractum firmum est. 291.a
 An verò sit peccatū illud consummare? ibid.b
 Matrimonium non dirimitur per fœtorem & graueolentiam oris. 234.b
 Matrimonium Iudæorum cum pluribus vxoribus dirimitur si ad fidem conuertantur. 215.a
 Matrimonium clandestinum bifariam contingit. 135.b
 Matrimonium clandestinum & minus solenne in quo differant. 135.b. in fi.
 Matrimonium clandestinum iure optimo ab ecclesia vetitum est. 236.a
 Matrimonium clandestinum legibus ciuilibus reprobatur. 136. & seq.
 Matrimonium clandestinum si modò per verba de presenti fiat validum est. 137.a
 Matrimonium clandestinum inire an sit peccatum. 138.a
 Matrimonium clandestinum in quibus casibus licitè contrahatur. ibid.b
 Matrimonium clandestinum contrahentes quā pœnam incurrant. 140.a
 Matrimonium clandestinum noua ecclesiæ prohibitione & decisione indiget. 136.a. & 137.b
 Matrimonium infidelium dirimitur altero ad fidem Catholicam conuerso. 114.b
 Matrimonium inter infideles rectè contrahitur constat quatenus concupiscentiæ remedium. 300.a
 Matrimonium infidelium diuersarum sectarū an fuerit licitum. 301.b
 Et quid de matrimonio Israelitici populi cum septem illis gentibus prohibito. ibid.
 Matrimonium infidelium diuersarū sectarum an potuerit ipsorū principes irritare. 302.b
 Matrimonium inter fideles & infideles graue sacrilegium est & iure positiuo prorsus nullum. 303.a. & sequen.
 Matrimonium cum heretico & apostata contractum validum est. 306.b
 Matrimonium inter infideles legitime contractum per cōtensionem ad fidem non dirimitur. 307.a
 Matrimonium an sit prohibitum iure naturali vel diuino inter infideles & fideles. 303.b
 Matrimonium inter Leuitū & fratrem & inter sororem & sororium non est ita iure naturali prohibitum, quin sub eo cadat dispensatio. 307.b
 Matrimonij cōsorsium quare inter homines indissolubile. 77.b. & 300.a
 Matrimonij ratio aliqua quocunq; tempore cognita. 78.b.

** 6 Matri-

Index Alphabeticus

Matrimonij institutio triplex. 78.a. & 300.a
 Matrimonij sacramētū an à Deo immediatē & quibus verbis fuerit institutum. 78.b
 Matrimonij præceptū an fuerit naturale. 80.a
 Matrimonij præceptum consilio castitatis nō aduersatur. 80.b
 Matrimonij vsum hæretici plures negarūt ef-
 felicitum. 81.b
 Matrimonij vsus potest esse apud Deum me-
 ritorius gratiæ. 82.b
 Matrimonij fœdus lege naturæ indissolubile.
 87.a.
 Matrimonij sacramētū qua rōne est sacramē-
 tum in noua lege à Chrō institutū est. 87.b
 Matrimonij gratia sacramentalis triplici con-
 cupiscentiæ medetur. 90.a
 Matrimonij gratia quando infundatur. ibid.
 Matrimonij duplex integritas & pfectio. 84.a
 Matrimonij duplex significatio. 96.a. & 130.a
 Matrimonij contractus nūquam per negatio-
 nem vim obtinet. 172.b
 Matrimonio illud obstat quod eius fini repu-
 gnat. 325.b
 Matrimonio rato propter professionē religio-
 nis soluto, liberū est coniugi relicto quā vo-
 luerit sibi in matrimonium sociare. 112.b
 Matrimonia inter parētes vtrūm fuissent pro-
 hibita naturāstante integra. 329.b
 Mediationis nomen si in proprio significa-
 tu vsurpetur, solus Christus est mediator
 Dei & hominum. 490.b
 Menstruatē accedere vetitum fuit in lege ve-
 teri duplici de causa. 201.b
 Metus quid. 147.a
 Metus cadens in constantē virum quis. ibid. b.
 Metus cadens in constantē virum excusat à
 culpa. 148.b
 Metus vt cadere in constantē virum dicatur,
 ex duabus penditur. 148.a.
 Metus leuis non excusat à culpa. ibid. b.
 Metus leuis cōsensum non infirmit. 150.a.
 Metu mortis peccatum veniale committens
 vel ieiunium aut diem festum violans nōn
 desinit esse constans. 148.b
 Metus ex cōicationis an ceseatur iustus. 149.b
 Metus vnde oriri debeat, vt censeatur iustus.
 154.a.
 Metus ab extrinseco nō impedit nec vitiat ma-
 trimonium. ibid.
 Metus cadens in constantē virum, alio sine
 illatus non impedit matrimonium. 154.b
 Metu mortis compulsus spōsalia iurare an te-
 neatur iuramentum seruare. 155.b
 Metu cōactus matrimonium cōsummare, an
 censeatur verē contrahere. 157.b

Metropolitanus idē qui Archieps. 35.b
 Meritum de condigno & meritum de con-
 gruo quantum differant. 471.a.b
 Mimi cuiusdam apud Augustinum inepta
 facetia reprehensa. 575.b
 Mxta oīa in die iudicij nō purgabūtur, sed
 oīa igne cōsumētur. 544. b. & latius. 551.b.
 Monachi choro addicti quare coronæ tōsu-
 ra insigniantur. 27.b
 Monachi laici seu conuersi cur in modū coro-
 næ non tondeantur. 28.a
 Monachi num aliquo casu cogi possint matri-
 monium inire. 81.a
 Mortui quare aliqui viuus apparent. 467.b
 Morientur vniuersi qui in die iudicij supersti-
 tes fuerint vt cū cæteris resurgant. 420.a
 Mosayca præcepta an obligent. 326.a
 Motus tripliciter potest esse naturalis. 398.a
 Motus celi in mūdi inuolutiōe cessabit. 547.a
 Mulier quædam reperta fuit Papa. 29.a
 Mulier non dicit irregularis sed incapax. 47.b
 Mulier si ordinem sumere præsumeret, nullus
 esset. 48.b
 Mulieri nunquam licuit etiam per dispensatio-
 nē plurib⁹ simul viris nubere. 217. & seq.
 Mundus nō expurgabitur per aquas quem
 admodum tempore Noe. 540.a
 Mundus quo die conditus. 419.a
 Mundus in die iudicij inuolutus vt perpe-
 tuū maneant inuolutus. 546.b
 Mundi inuolutio non erit solū purificatio,
 sed nobilitatio tam in perspicuitate elemen-
 torum, q̄ in lucis incrementis. 466.b
 Mutilatio membri & mutilator. 53.a.b
 Mysteriū incarnationis Christi quare diabo-
 lo celatum. 183.b

N.

Nero virum duxit in matrimonium.
 99.b.
 Nisi, potest facere sensum cōditio-
 nalem. 172.b
 Noe cogere potuit filios suos & nepotes ad
 matrimonium. 80.b
 Notitia & species in quo differant. 587.b
 Nouatiani & Cataphryge secunda nuptias
 condemnabant. 377.b
 Nubes in qua venturus est Christus an erit
 naturalis. 522.b
 Numer⁹ tricelsimus sexagesimus cetsimus
 quid apud sacros autores denotat. 645.a
 Numerandi ratio per digitos, quid indicabat.
 645.b.
 Nuptiæ secundæ sunt verum sacramentum
 conferens gratiam. 378.a.b
 Nuptiæ secundæ vtrūm sint licitæ. 377.a
 Nuptiæ

Index Alphabeticus.

Nuptiæ iure naturę inter fratres erant vetitæ.
 334.a
 Nuptiæ in quibus gradibus vetitæ erant in ve-
 teri lege. 328.b
 Nuptiæ vnde dicitur. 96.a
 Nuptias quare sua præsentia honestauerit
 Christus. 87.a
 Nuptiarum solennitas quo tempore interdi-
 cta. 205.a
 Nuptijs contrahendis meredē potuit ecclesia
 certos præcibere gradus. 338.b

O.

Cultū duobus modis quid dicitur.
 257.b

Odoris sensus erit perfectissimus
 in corpore beato. 630.a
 Officium Diaconi, subdiaconi, acolyti, ho-
 stiarij, lectoris, exorcistæ. 1617.18.
 Omnis homo naturaliter scire desiderat,
 quomodo intelligendum sit. 566.a.b
 Omnes qui in die iudicij reperietur viuū mo-
 rientur, vt cum cæteris resurgant. 420. & se.
 Omnes tam probi, quàm reprobi qui supersti-
 tes in vita reperietur, & qui mortui fuerint,
 eodē tēporis momento resurgent. 422.b
 Ordo Ecclesiasticus an expediat, vt sit in ec-
 clesia. 9.a
 Ordo quid sit. 8.b. & 9.a
 Ordo gradibus ministrorū per antonio masiā
 accommodatur. 8.b
 Ordo ecclesiasticus est sacramentū. 9.a
 Ordo duplex sacer & non sacer. a
 Ordo Cardinalium an sit de iure diuino. 36.a
 Vide in verbo, Cardinales.
 Ordo sacer matrimonium nō dissoluit. 116.a
 Ordo sacer nū matrimonio superuenire pos-
 sit. 286.b. & seqēt.
 Ordo sacer non diuino sed positiuo iure ma-
 trimonium dirimit. 296.a.b
 Ordinis sacerdotalis origo. 10.a
 Ordinis materia & forma. 11.a
 Ordinis sacramentum nō præsupponit chara-
 cterem confirmationis. 25.b
 Ordinis sacramentum hæreticus quicumq; ve-
 re conferre potest. 45.a
 Ordini suscipiendo ætatem legitimam præue-
 nire peccatum est mortale. 51.b
 Ordines quatuor minores non sunt sacramen-
 ta. 23.b. neq; characterē imprimūt, nec gra-
 tiam infundūt, neq; impediunt, matrimo-
 nium. 284. & seq. neq; ad horarum recita-
 tionē tenentur. 23.b
 Ordines minores quare non iterabiles. 23.b
 Ordines minores simplex sacerdos potest
 ex commissione papæ, non autem episco-

pi conferre, non iterum maiores. 46.b
 Ordines maiores quare dicantur sacri. 23.a. &
 284.b
 Ordines per simoniam collati verum sunt sa-
 cramentum. 46.a
 Ordines suscipere potest coniugatus per di-
 uortium. 118.b. & 266.b
 Ordines duos vno die suscipiens fit irregularis.
 56.b
 Ad ordines sacros non est admittendus qui
 patrimonio caret. 60.b
 Ordinum septenarius numerus congruentis-
 simus. 14.b. contra Vuitcliff duos tantū or-
 dines à Christo institutos asserentē. ibidē.
 & 15.a
 Ordinum singuli an sint sacramenta. 18.a. &
 22.a
 Ordinum tres gradus. 22.a
 Ordinum impedimentum non semper est ir-
 regularitas. 47.b
 Ordinum sacrorū susceptio vtrū mīmoniu
 in infidelitate contractū dirimat. 315.a
 Ordinibus suscipiendis aptus est Hermaphro-
 ditus in quo virilis sexus præualet. 49.a
 Ordinibus suscipiendis morum integritas nō
 est de essentia, est tamen de præcepto. 58.a
 Ordinibus sacris in peccato initiari peccatū
 est. 51.a
 Ordinari quæ personæ possint. 26.a. 51.b
 Ordinatus ante vsum rationis aut per metum
 an teneatur voto castitatis. 51.a. & an man-
 neat suspensus ab exequutione ordinū. ibi.
 Ordinatus ab episcopo excommunicato est
 irregularis. 56.a
 Ordinatus ab alio episcopo citra licentiā pro-
 prij est suspensus. 56.a
 Ordinatus extra tempora est suspensus. 56.b
 Ordinandorū ætas iure antiquo & nouo præ-
 finita quæ. 51.b
 Ordinandorum qualis scientia & prudentia
 requiratur. 59.b
 Ordinantis indignos delictum quod sit. 61.a
 Operam reillicitæ dare quomodo quis di-
 catur. 55.a
 Opera nostra bona quæ ex gratia procedūt
 bifariam sunt apud Deum pretiosa. 470.b
 Opera omnia reprobū in eorum consciē-
 tia omnibus in die iudicij pateficient. 526.b
 Opera omnia iustorum tam sibi quàm alijs
 vniuersis propalabuntur. 527.a
 Operum examinatio quæ ad cōvincendum
 improbos & præmiandū sententiā iudicij an
 teceat, mentaliter dūtaxat perficiet. 529.a
 Operatio sensitiua siue sit potētia apprehen-
 siuæ, siue appetitiuæ nō potest dici in beatis
 corpora

Index Alphabeticus.

corporibus esse beatitudo. 560.a
 ¶ Orare pro damnatis est peccatum. 477.a
 ¶ Orare sanctos tanquā patronos nostros, qui apud deum nobis suffragentur, religio est Christiana. 488.a
 ¶ Orandus quomodo solus Deus. 488.a
 ¶ Orandi sic sunt sancti, vt tamē non in ipsi sed in dei misericordia vnici salutis nostrae authoris confidendum nobis sit. 490.b
 ¶ Orādi nō sunt existentes in purgatorio. 491.a
 ¶ Orationes sanctorum qui heretici negauerint 488.a
 ¶ Orationes sanctorum suapte ratione semper exaudiuntur, sed ex parte nostra saepe euenit, vt non exaudiuntur. 491.b
 ¶ Oseas cui deus fornicaria vti vxore iussit à crimine excusatur. 212.b. & 219.b

P.

Palingenialis priscorum philosophorum. 395.a
 ¶ Papa an possit filios spurios, quantum ad successiones legitime. 258.a
 ¶ Papa potest dispensare super oibus gradibus affinitatis, excepto primo. 354.b
 ¶ Papa an possit dispensare super vllum casum Leuitici. 352.b. & sequē.
 ¶ Papa vicem gerit Christi in terris, quem ideo ecclesia tollere non potest. 41.a
 ¶ Papa an debeat esse episcopus Romae. 41.a
 ¶ Papa an sit dominus totius orbis in tēporali. bus. 63.b. & 65.a. & seq.
 ¶ Papa potest leges ciuiles fidei noxias abrogare. 69.b
 ¶ Papa an possit mutare sedem ab vrbe Romana. 41.a
 ¶ Papa an possit dispensare super voto solenni castitatis aut religionis. 295.b
 ¶ Papam habere vtrūque gladium quomodo sit intelligendum. 69.a
 ¶ Paruuli absque baptismo mortui resurgunt quidem, sed non cuiuslibet. 394.a
 ¶ Paruuli in limbo vtrū post mundi inuentionem educēdi sint in superficie terrae. 552.b
 ¶ Passionis nomē dupliciter accipitur. 624.a
 ¶ Patriarche in primitiua ecclesia quatuor extiterunt, hodie verò plures sunt. 35.b
 ¶ Patriarcharum honore quatuor olim ecclesie insignitae, & quae nam illae fuerint. ibidē.
 ¶ Patriarchae quare pluribus vxoribus vsi fuerint. 213.a.b.
 ¶ Pater an teneatur alere filiū spurium. 356.b
 ¶ Pater an possit cogere filios ad matrimonium. 158.a
 ¶ Paulus non potuit dei essentiam videre nisi

lumine gloriae perfusus. 592.a
 ¶ Paulus non intelligit sua etate futurum diem iudicii cōtra quā multi opinati sunt. 421.b
 ¶ Paupertas duplex. 513.b
 ¶ Paupertatis dignitas. 514.a
 ¶ Peccatum minus committere an liceat ad cuiusdā maius. 144.a
 ¶ Peccare, mortaliter potest homo ante septennium. 122.b
 ¶ Poena contrahentium clandestinas nuptias. 140.a. & 159.a
 ¶ Poena legis. 49. Tanti non habet locum in masculis. 160.a
 ¶ Pertinax quis dicatur, & in quo differat à constanti. 147.b
 ¶ Perfarū mos fuit, vt ait Augu. vt mortuo patre, filius nouercam duceret. 354.a
 ¶ Petri nomen & dignitas enarratur. 38
 ¶ Platonicus quid senserint de corporum resurrectione. 386.a
 ¶ Polygamia post latam legem euangelicam illicita. 311.a. Vide in verbo. Vxores.
 ¶ Pōtifex an solus esse debeat. 41.b. Vide in verbo Papa.
 ¶ Porta inferni quae dicantur. 456.b
 ¶ Postluminium quid. 315.b
 ¶ Potentiae animarū vitae in resurrectione eunt absolutissimae, & perfectissimae. 446.b
 ¶ Potestas ecclesiastica an sit ita suprema, vt ciuilibus ab ea tanquā delegata pēdeat. 61.a. & sequen.
 ¶ Potestas humana à diuina deriuata est. 67.a
 ¶ Potestas pontificis maximi non est merē tēporalis. 68.a
 ¶ Potestatem clauium esse circa regem primū in Anglia orta fuit haeresis. 63.a
 ¶ Potestatem & imperium populus in principem transfuit. 67.b
 ¶ Praeceptum elemosynae affirmatiuum est. 80.b
 ¶ Praeceptum matrimonij an etiam nunc maneat. 80.b
 ¶ Praecepta prohibitoria Leuitici an apud nos rigorem retineant. 326.a.b
 ¶ Et an sint omnia iuris naturae. ibi. 327.b
 ¶ Ad Eliae praedicationem vtrum sit conuertendus vniuersus ordis. 496.a.b
 ¶ Praegnans coniugali officio vtens an peccet. 193.b
 ¶ Praemium accidentale & essentiale quod dicitur. 643.b
 ¶ Praescriptio vim habet in iure percipiendi decimas, quanuis spirituale quid habeant annexum. 359.b
 ¶ Presbyterorum nostrorum figura praesens

Index Alphabeticus.

fit Aaron. 33.a
 ¶ Principes qui patroni ecclesiae dicantur. 71.a
 ¶ Procurare matrimonium pro alio contrahente illud verē sacramentum est. 106.b
 ¶ Puerperij tempore an liceat debitū vel petere vel reddere. 212.b
 ¶ Purgatorius locus et limbus puerorum nō dum satis inter doctores constat quo ordine dispositi sunt. 558.a
 ¶ Pythagorici aiebant in centro terrae elementum ignis conclusum, quem Iouis custodiam appellabant. 455.b
Qualitas quomodo definiatur à Philosopho. 100.b
 ¶ Qualitates prime vtrū restituuntur corporibus resurgentiū. 447.a
 ¶ Quies, delectatio, & gaudium, in quo differant. 568.b
 ¶ Quinta essentia locum non habet in elementis. 632.a
 ¶ Quinta essentia an detur in corporibus gloriosis. 624.b
Rabbi Moyses negabat mundū factum propter hominē. 549.a
 ¶ Raptor matrimonio sibi associare potest raptam. 157.b
 ¶ Raptus alienae sponsae matrimonium contrahendum impedit. 270.b
 ¶ Receptacula animarum vtrum in vnica continentur caeuerna. 459.a
 ¶ Receptacula animarū quare numero quinario terminantur. 452.a
 ¶ Receptaculorum animarum distinctio. 459.a
 ¶ Reconciliatā vxorē an teneatur vir catholicus in suā domum & thorū recipere. 316.a
 ¶ Reconciliare vxorē per diuortium dimissā semper potest vir si emendata fuerit. 267.a
 ¶ Si vero incorrigibilis est, non licet. ibid.
 ¶ Regni caelorum possessio quae. 534.a
 ¶ Religionem an possit profiteri sponsa vi oppressa ab sponso. 117.a
 ¶ Religionem profiteri non potest alter coniugum altero inuito ante copulam. 112.a
 ¶ Remediū cōtra concupiscentiā duplex. 96.a
 ¶ Reprobi non videbunt deitatem in seipsa in die iudicii. 524.a
 ¶ Reprobi à bonis localiter disgregabuntur in die iudicii. 531.a
 ¶ Reprobi vtrum cum integritate membrorum resurgant. 440.b
 ¶ Repudium est contra ius naturae. 219.a
 ¶ Repudium nulli gentium licitum fuit sub lege naturae. 221.b

Repudium ex parte vtriusque coniugis Imperatorum leges cōcedunt. 221.b. & seq.
 ¶ Repudium an fuerit Iudeis licitū. 222.a. & seq.
 ¶ Repudium Moyses tanquā minus malum fieri permisit impurē. 224.a
 ¶ Repudium gentium quas ob causas fiebat. 224.a
 ¶ Repudiū sola fornicationis causa semper fuit illicitum, in bono autem aliās. 215. alias. 226.b
 ¶ Repudiū Iudeorū & Romanorū forma. 224.b
 ¶ Repudiū libello dato an liceat tā vxori, quā viro aliquid iniire cōnubiū. 215. alias. 226.a. & seq.
 ¶ Repudiare vxorē etiā apud Romanos vitio dabatur. 221.b
 ¶ Requiēs praestantior est motu. 548.b
 ¶ Restitutio quātum differat à satisfactione. 481.a
 ¶ Resurrectio Christi fuit futurae; est causa resurrectionis nostrae. 401.b
 ¶ Resurrectio an sit futura in instanti. 415.a.b
 ¶ Resurrectio finalis nequit rationibus naturalibus probari, imō nec persuaderi. 398.b
 ¶ Resurrectio corporum celebrāda est summo diluculo dū aurora clarere incipit sole exstente in oriente, & luna in occidente. 418.b
 ¶ Resurrectio futura vtrum sit aliquo pacto naturalis. 398.a
 ¶ Resurrectio Christi an fuerit causa resurrectionis damnatorum. 402.a
 ¶ Resurrectio corporū quae variē à varijs prodita fuerit, tū philosophis, tū haereticis. 389.a.b
 ¶ Resurrectio respectu principij actiui est super naturalis. 398.b
 ¶ Resurrectio non est simpliciter naturalis, sed secundum quid. ibidē.
 ¶ Resurrectio omnium in quibus locis fieri debeat. 426.b
 ¶ Resurrectio electorū fiet cū omnibus membris quae ad integritatē naturae spectant. 439.a
 ¶ Resurrectionē necessariō futurā quibus rationibus demonstrandam. 390.a.b. & sequen.
 ¶ Resurrectionem carnis futuram nos fides catholica docet. 389.b. in fin.
 ¶ Resurrectiones duas Papias Ioannis discipulus commentus est: cuius errore intinctus fuit Lactantius. 410.a
 ¶ Resurgere quid sit. 430.a
 ¶ Resurget quidquid est de veritate humanae naturae, tam in corpore quā in anima. 435.a. & 436.b
 ¶ Resurgent homines in vtroque sexu. 445.b
 ¶ Resurgent omnes in etate iuuenili, etiā si hēs mortui fuerint. 443.a
 ¶ Resurrexit nullus cum Christo ratione sanctitatis. 407.b

Resur-

Index Alphabeticus. In I

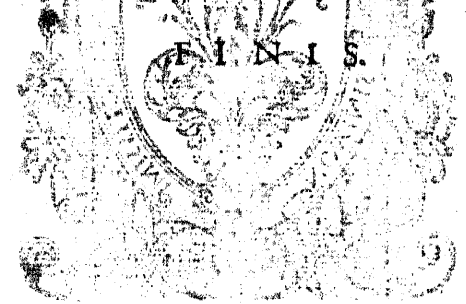
¶ Testes in accusando matrimonio necessaria adhiberi debent quia coniugum assertionem non debet matrimonium dirimi. 361. b
¶ Testamentum quod non valeat nisi quinque testibus confirmatum an sit contra euangelium. 69. b
¶ Tonsura clericorum non est de essentia sacramenti ordinis. 28. a
¶ Tonsura prima an sit proprius ordo. 29. a. Vide in verbo Corona.
¶ Tonsura prima an possit a parocchia transferri. 46. b
¶ Traianus ab inferis in vitam resuscitatus precibus. D. Gregorii in caelum euoluit. 47. 8. b
¶ Tubam canere in die iudicii quid sit. 402. b.
¶ Turpido duplex una poena altera culpa. 83. b.
Turpido conjugalis officij non est culpa sed poena. 83. b
V
Elaminis nuptiarum ratio optima. 99. a
¶ Verba non sunt necessaria etiam in valentibus loqui sed sufficiunt. 105. b
¶ Verba nulla citra interiorum consensum matrimonium quo ad Deum perficiunt. 151. a
¶ Verba consensum exteriorum exprimentia an sint de essentia matrimonij. 195. b
¶ Vetuli & decrepiti senes an iura possint in matrimonio coniugij. 235. a
¶ Vestes episcoporum & sacerdotum quid est eorum unaquaeque significet. 37. a. b.
¶ Vestes pontificis maximi antiquae legis. 38. a
¶ Videre Deum sicut est quid. 595. b
¶ Videre notatus est ad comprehensionem. 596. a
¶ Videre aliquid in verbo quid sit. 601. b
¶ Visio beata suapte natura est perpetua. 611. a
¶ Visio quae sit; beata est notitia simplicissima eademque apprehensiva. 607. b
¶ Visio beata in sua natura & essentiali virtute includit voluntatis rectitudinem quae est ad beatitudinem necessaria. 619. a. b.
¶ Visio beata siue anime Christi siue alius quilibet in se representat per modum habitus sed per modum actus. 607. a.
¶ Visio beata an necesse sit esse perpetuam & hoc actus in se gaudium & fruitionem. 614. a.
¶ Visio beata nulli subditur contrario. 619. a
¶ Visio post resurrectionem non erit inferior. 615. a
¶ Visio in beatitudine an sit omnnes eiusdem. 615. a.
¶ Vinum nuptiarum conjugalem lacrimam significat. 27. a. & 83. b.
¶ Violentia quid. 145. b.
¶ Violentia duplex. 145. b.

Violentia conditionata in sola voluntate & brutorum appetitu reperiri potest. 146. a
¶ Violatio ecclesiae nisi legitime constituta non est a celebratione abstinenda. 205. a
¶ Vipera & alia serpentes partu non distripunt contra opinionem Plinij & Dioscoridis. 76. b
¶ Vir & vxor quali iure gaudent aequalitate non quantitate sed proportionis. 201. a
¶ Vir potest quaeque vota vxoris irritare. 203. b
¶ Vir an possit vxore inuita & relicta militare. 204. a
¶ Vir potest inuita vxore se in seruum vendere vxor vero non item. 217. a
¶ Vir si fornicetur post diuortium an possit compelli ad vxorem redire. 267. b. Quid in concubina. 268. a
¶ Virginitas quid. 647. b
¶ Virginitas post sufficientem hominum propagationem seipse per se in matrimonio praestantior. 180. b
¶ Virginitatis aureola forte non donatur in caelo nisi qui voto illam confirmarunt. 647. a. vide Aureola.
¶ Virginitati tempore legis Mosaeicae an praeferebatur coniugium. 180. a
¶ In virginitate quae consideranda. 647. b
¶ Virgo Maria an in caelo corpore euectae fuerit. 409. a. vide plura in verbo Maria virgo.
¶ Virgines prudentes & imprudentes. 531. b
¶ Virtutes caelorum commendandas in die iudicii quomodo intelligendum. 505. b
¶ Vitae aeternae nomine quid intelligatur in sacra scriptura. 563. b
¶ Viui qui tempore iudicii probi reperientur non tamen tormentum in conflagratione sustinebunt sicut mali. 542. a
¶ Viuos in die iudicii rapi obuiam Christo quomodo intelligendum sit. 422. a.
¶ Vnctio simplex. 618. b
¶ Vnctio an possit quae de fonte leuare. 370. a
¶ Vocis iudicii virtus. 404. a
¶ Voces aliquae an sint futurae iudicii. 402. b
¶ Vocalis sermo an sit futurus in beatificato corpore. 629. b
¶ Votum verbis non indiget sicut in iudicio. 110. b
¶ Votum metu emissum an sit validum. 153. b
¶ Votum virginitatis a beatissima virgine ortum habuit. 81. b.
¶ Votum reddendi debitum coniugi emittens nequit aliter mutuo. 203. & seq.
¶ Votum simplex castitatis potest seruis iniuri domino emittere. 244. a
¶ Votum castitatis semper fuit a lata euangelica lege ordinibus sacris annexum. 288. a
¶ Votum

Index Alphabeticus.

Votum solenne a simplici quomodo differat. 290. b. & 294. b
¶ Votum bifarium sit solenne. 291. a
¶ Votum praecise non contrahendi matrimonium non est votum castitatis neque per simplicem fornicationem violatur. 291. b
¶ Post votum simplex si matrimonium contrahatur ratum est. 291. b. licet graue peccatum est. 271.
¶ Quis vero dispenset. 273. a. & quid remedij adhibendum. 292. a.
¶ Votum quid. 290. b. & sequent.
¶ Votum quod duplex. 295. b
¶ Votum solenne a neophytis susceptum vtrum habeat vim dirimendi matrimonium antiquum ac si nouum ipse pacisceretur. 314. b
¶ Voto castitatis obstricti num aliquo casu cogi possint in coniugium inire. 80. b. & sequent.
¶ Vouere continentiam coniuges quomodo modis possint. 117.
¶ Vouere castitatem an possit per dimissa sine licentia coniugis. 267. b.
¶ Visus rationis in quibus sit neque. 29. a. b.
¶ Visus matrimonij quot modis adire possit ut sit peccatum. 83. a. & 145. b. & 267. a. & sequent.
¶ Visus conjugalis potest esse apud Deum meritorius gratia. 83. b
¶ Vltim matrimonij illicitum qui dicitur. 71. b
¶ Vxor propter quod ducenda. 71. a. & seq.

Vxor an possit diuortium petere sicut ipse vir. 359. a.
¶ Vxor an sit restituenda viro vitae restituto an vero per mortem naturalem coniugium dissoluatur quo ad vinculum. 117. b
¶ Vxorem fratris an quis possit ducere. 350. & sequent. Vide plura in verbo Matrimonium.
¶ Vxorem prostituens non potest ab ea diuortium petere. 255. b
¶ Vxorem interficere an liceat viro in aliquo casu. 274. b. & sequent.
¶ Vxorem adulteram interficere non licet viro priuata autoritate quantumuis in flagranti delicto deprehensam. 274. b
¶ Si tamen occiderit nullum est decretum publicum supplicium. 275. a
¶ Vxore quatenus licitum sit vti. 195. b
¶ Vxore vti sanitatis gratia an sit peccatum. ibi.
¶ Vxor plures nulli vnquam habere licuit nisi qui sunt distincta reuelatione concessi. 213. b
¶ Vxores plures ducens infamis est & de hare susceptor. 213. b
¶ Vxorum pluralitas an sit contra finem matrimonij. 209. b. an licita fuerit ante legem euangeticam. 211. b
¶ Vxoribus plurius qui apud Ethnicos utebantur vnicuique clarum habebat quae esset matrem familias. 112. b
¶ Vxoridicium quot modis matrimonium impediatur aut contractum dirimat. 270. b

5

DISTINCTIO VIGESI

MAQVARTA. DE SACRAMEN

to ordinis & eius annexis.

Text^o.
Cap. j.

X P E D I T O
sermone Sacramen
torum quinque, ad
singulos Christia
nos pertinentium, sextum locū
sibi vendicat sacramentum or
dinis, quod ecclesiasticæ Reipu
blicæ ad procreādos spirituales
filios necessarium est. Est enim
ordo, Sacramentum, quo pote
stas spiritualis significatur & tra
ditur in ordine ad Sacrosanctū
corpus Christi consecrandum.
Quod quidem sanctū ordinis
Sacramentum, qui ecclesiæ sub
trahunt, hæretici planè sunt, ei^o
nimirum pulchritudinem &
decorem contenebrare molien
tes tanquam regina sedet à dex
tris principis in vestitū deaura
to, circumdata varietate. Splen
det enim ecclesiæ corpus, ut ait
ad Corinth. Paulus, membrorū
diversitate: ut aliud sit oculus,
aliud auris, aliud verò manus
vice, atque aliud fungatur offi
cio pedis. Vñ & ad Ephe. Alios,
inquit, dedit (scilicet Christus)
apostolos, quosdam prophetas,
alios Euangelistas, alios pasto
res & Doctores in opus mini
sterij.

Cap. ij. ¶ Quocirca iuxta septiformem
spiritus sancti gratiam septem
sunt ecclesiastici ordines, quo

Definitio or
dinis.

Psaln 44

1. Corin. 12

Ad Eph. 4

rum munera Christus seruator
noster p̄ senietipsum exercuit,
ac subinde partim instituit, par
timque instituenda insinuauit.
Hæc autem, uti in Epistola ad
Gudifredum autor est Isidorus,
sunt ostiarius, lector, exorcista,
acolytus, seu acoluthus, subdia
conus, diacon^o, presbyter. Ostia
rij cura est, clauēs habere eccle
siæ, & quæ intus sunt custodire,
cymbalo populum conuocare,
genus immundum in fidelium
ingressu arceri. Quo utique of
ficio Christus, qui ostiū, inquit,
sum, per me siquis introierit, sal
uabitur, functus est, quando fla
gello defuniculis confecto ven
dentes & ementes eiecit de tem
plo. Quapropter eiusmodi or
do in traditiōe clauium & cym
bali confertur.

¶ Lectoribus autem incumbit
catechumenos prima fidei rudi
menta erudire, & vetus testamē
tum legere. Quorum igitur or
dinatio in traditione lectionarij
consistit. Horum exemplar præ
buit Christus, quando in medio
seniorum librum Esaię aperies,
distinctè ad intelligendū legit.

¶ Exorcistę officium est energu
menos dæmonum expulsionē
emundare, quibus idō exorcif
morum liber in sua ordinatiōe

Can. Pele
dis. 25. dist.

Ostiarius.

Ioan. 2

Lector.

Luce 4

Exorcista.

exhibetur. Quod quidem beneficium Christus præstitit, tum surdo & muto, cui salua sua delinitis auribus ait. Epheta, quod est, aperire: tum etiam Magdalenæ atque alijs, de quibus dæmonia eiecit. ¶ Acoluthus, seu acolytus idem græcè quod subsequens huic potissimum ministerio addicitur: ut subdiacono vinum & aquam porrigat. Quare licet & ceroterarij sint, per traditionem tamen vrcolorum ordinantur. Atque isti ordines quatuor, minores dicuntur.

Marct. 7.

Acolytus.

Cap. 3

Subdiaconus

1. Bcl. 2. & lib. 3. c. 8.

Diaconus.

¶ Quinto ascensionis gradu locatur subdiaconus: græcè hypodiaton, quasi diaconi minister, quippe cui calicem cū materia cōsecranda subministrat, quem ille sacerdoti ministrat. Hi autem Mosayca lege Nathinæi dicebatur, ut apud Esdram legitur: quia erant Leuitarum ministri, quibus Leuitis diaconi apud nos respondent. Debent præterea aquam, bacile & manutergium ad lotionem presbyteri habere parata: tamen per susceptionem vacui calicis cū patena character eis imprimatur, ut Synodus nos sancta Florentina admonuit: cum illa forma. Videte cuiusmodi ministerium vobis traditur &c. ¶ Super his sunt diaconi: hoc est, ministri, nam ipsi sunt qui presbytero proximè ministrat. Quo

rum idcirco figurā Leuitæ olim præferebant, in ministerium sacerdotum assumpti: adeo ut & leuitarum nomen diaconi modo retineant. Eorum ergo muneris est materiam consecrandā sacerdotibus porrigere, sed potissimum, euangelium legere, illudque per modum catechismi absque solennitate prædicare. Quapropter tunc diaconus ordinatur, dum librum euangeliorum sub forma ab episcopo prolata recipit. ¶ Denique presbyteri, hoc est, teniores, oblaqmentorum administrationē sacerdotum, ut pote sacra dātes, appellatur. Quorū ideo ordinatio tūc perficitur, dum ordinator materiam eis præbens consecrandā, Accipe, inquit, potestatem offerre sacrificium Deo, missasque celebrare tam pro viujs, quā pro defunctis. Congruit autem ut prius eius manus oleo benedictionis ad illam muneris sublimitatem consecrētur. Et postmodum per manuum impositionem, facultas qua remittendi peccata funguntur, designatur.

Presbyter.

Sacerdos.

Cap. 4

¶ Ex his commemoratis ordinibus sacerdotium proculdubio sacramentum est, quod utique citra hæreseos labem inficiari non licet. Quamobrem & characterem imprimit, & gratiam cōfert. Fuit enim à Christo Domino in vltima cœna, quatum ad pote-

ad potestatem consecrandi, institutum, & post resurrectionē facultate remittendi peccata, quæ antea fuerat Petro promissa, cumulatam. Sed de diaconatu idem sentire congruit: nam ut in Actis apostolorum memoria proditum est, per manus impositionem septem fuerunt diacones ordinati, quorū cum sanctos mores Paulus in priori Epistola ad Timoth. tam anxie deprecatur, citra dubium altaris ministerio per sacramentum ex Christi institutione sunt addicti, & in diaconos & subdiaconos diuisi. Igitur tres isti ordines, qui idcirco & maiores dicuntur & sacri, votoque continentie, onerique diuinum officium persoluedi obnoxij sunt, inter sacramenta ecclesiastica referuntur. Reliqui verò quatuor minores, ecclesiæ sancto decreto instituti creduntur. Quare eatenus sacramenta censentur, quod sunt sacramentorum præambula.

Actuum. 6.

Cap. 5

Beda.

1. Tonfura.

¶ Omnium autem clericorum insigne, corona est, quam Petrus in memoriā spineæ coronæ Domini gestasse, tum Beda in libro de gestis Anglorum, tum & alij nobiles autores scripto reuerunt. Prima verò tonsura inter ordines propriè non habetur, sed est quoddam ordinum rudimentum, ut pote per quod clericus nulli officio ecclesiastico mancipatur, quo laicus fungi

nequeat. Deputatur enim non nisi diuinis laudibus canendis. ¶ At verò sacerdotum duo sunt ordines: nempe, eorum, qui simplices sunt presbyteri, & eorū, qui episcopali dignitate fulgēt, atque adeo sacerdotū apicē obtinent. Nā etsi sacerdotum munus sit, sacramentorum administratio, tamen simplices neque oīa possunt perficere ut, sacramenta confirmationis & ordinis, neque templa, altaria, & vasa consecrare, quæ quidem episcoporum sunt propriæ functiones, atque adeo, eorum consummato sacerdotio pollentes, summi sacerdotes appellantur. Quo fit, ut episcopatus, licet ordo ea ratione sit, quæ altior est dignitatis gradus, non tamen sit per se sacramentum, sed sacerdotalis sacramenti perfectio, cuius character per episcopalem consecrationem ad alia munera exequenda protenditur, quæ simplex sacerdos præbere nequeat. Atqui discrimen hoc episcopi & presbyteri diuino iure per Christi institutionē semper fuit in ecclesiā designatum. Apostolos quippe Christus in Episcopos creauit, ut inter quæstiones veteris & noui testamenti. Augustin. pro constantissimo dicit, quibus subinde episcopi successerunt: cum tamen presbyteri non nisi septuaginta duorum discipulorum vicem gerant, ut

Cap. 6.

Episcopatus

Augu. d. 93.

Can. Innoc. 1. dicit.

Anacletus papa autor est. Tam etfi Apostolus Paul. alter utro se pe nomine vtrumque comprehendat.

Cap. 7 Ad hac & episcopis tu archiepiscopi, tum & superius patriarche preferuntur, & cardinalium seatus, ut pulcherrima hec mebra sum copago in vnum summum Pontificem consummaretur, qui vice Christi omnium sit culmen & caput. Quos quidem vniuersos ordines sacrosanctae ecclesiae, vel eorum dignitate, sic & indumentorum varietate & decore merito decuit esse dignos.

DISTINCTIONIS

24. Questio. 1. De substantia

Sacramenti ordinis & eius qualitibus.

SECUNDVS tomus huiusmodi instituti operis tribus est partibus distributus. Nam cum prius quibus nobis sacramentorum disputatiorem praesentit, quae singulis personis coaptantur, in hoc praesenti reliqua duo tractanda supersentent non singulis mebris, sed toti republicae. Et ecclesia in commune bonum sine necessitate. Ea vero sunt ordo & ministerium, quorum praesentia ad procreationem filiorum spiritualium atque posterius vero ad propagationem filiorum secundum carnem. Quibus de his tertium est membrum adhibendum de statu & dignitate. Atque tractatus sacramenti ordinis duas occupabit distinctiones, quarum haec vigesima quarta circa eius substantiam, partes & qualitates tractabit. Secunda vero ad ipsam ordinem quae ordinari possunt continet legem. Quocirca distinctionis praesentis dux erunt quaestiones, prima de substantia & partibus ta-

cramenti ordinis, & secunda de quibusdam, quae eidem sunt sacramento connexa.

ARTICVLVS. I.

Vtrum ordo in ecclesia esse debeat.

AGitur quaestio prima articulus primus est, an sit hoc esse, an esse debeat ordo in ecclesia. Et arguitur id non decere. Primum. Ordo dicitur praerogationem eorum, qui subditos habent: ecclesiam vero id non decet, quia videtur libertati repugnare, quia hos Christus donauit, iuxta verbum. Ioh. 8. Si filius vos liberauerit, verberaberitis. Secundo. Christus Matt. 10. videtur huiusmodi ordines condidit, dicens. Principes gentium dominabuntur eorum, vos autem non sic, sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister, sicut filius hominis non venit ministrare, sed ministrari. Et ad Ephes. 2. Apostolus, inferiores, inquit, inuicem arbitrantur.

In ecclesia autem est illud eundem apostoli ad Rom. 13. Quae in Deo sunt ordinata sunt. Unde colligitur, quod in ecclesia, quae a Deo est, quae est quasi ipse filius sanguinis edificauit, ordo esse debeat. Primum omnium huiusmodi nominis ordinis fortasse quispiam praesentet, cur isti ecclesiae gradus & magistratus sic appellentur, huiusmodi nomen huiusmodi patet ad res vniuersas. Ordo enim auctore Augusti. 19. de ciuita. cap. 13. est parium dispariumque rerum suae cuique loca tribuens dispositio. Dicuntur namque & religiosorum ordines, & coniugatorum atque virginum. Quin verum in republica ciuili sunt ordines. Vnde Cicero & alij, senatum, ordinem antiphrasim appellant. Et ante omnia tres ordines, scilicet, senatorius, equester, & plebeius. Et modo in republica est ordo officij & nobilitatis, ut comitum, ducum: & in militia totus ordinatus & equitum. Quin verum vulgatum dicitur esse, in re publica bene habere, cum vniuersis, inuicem seruat ordinem, ut Homil. 2. super lib. Numerian. Origenes, ubi hos duos generis ordines connumerat. Ad hoc respondetur, nomen latissima significationis sanctos patres per antonomasiam gradibus huiusmodi ecclesiae, ac commo dicitur, ut dicere, quod quauis ad omnes alios magistratus ciuiliis re publica, ad aliosque virtutum gradus diffundatur, tamen inter Christianis per excellentiam ministris ecclesiae secundum diuersas eorum dignitates competere. Ac qui ordo secundum propriam significationem & relationem &

Partis negatiuae. 1. a. 2.

Secundum argumentum.

Pars affirm.

Decisio art.

Ordo quid.

Origenes.

Solutio tactae obiectio.

Ordo ecclesiasticus qd.

Definitio ordinis.

Signaculum quomodo acquiratur.

Definitio Scoti reprobat.

Heretici hoc sacramentum negant.

Lutherus.

Vide locum.

Psal. 44.

nem & habitudinem inter superiores & inferiores significat vel personas ipsas & status diuersos. Quam ob rem Thomas Vvaldensis tom. 2. De sacramentis ca. 1. 6. Ordo, inquit, est sacramenta ministranti habitudo legitima, cuius ratione ministerij conueniens. Inde tamen tractum est ad significandum illud sacramentum, quo idem ministrantur, & per gratiam ad ritum administrandum sacramenta consecrantur. Vnde, ut Petrus Lombardus definit, Ordo est signaculum ecclesiae, per quod spiritualis potestas traditur ordinato: puta, ut in textu dicebamus, est sacramentum, quo potestas spiritualis significatur & traditur in ordine ad sacrosanctum corpus Christi consecrandum. Itaque signaculum non accipitur pro charactere ordinis, sed pro sacramento, quo character imprimitur, qui est potestas illa spiritualis. Quocirca ordo idem est in praesentiam quod ordinatio. Atque adeo non est tam exacta definitio illa Scoti, quod sacramentum ordinis sit potestas spiritualis: nam potius est ordinatio, per quam eadem potestas acquiritur. Hoc ergo sanctum ordinis sacramentum de medio tollere conantur haeretici. Vitelessi siquidem, ut est videre apud Vvaldem tom. 2. De sacrament. cap. 7. & 28. sacramentum ordinis abnegat, quauis postmodum idem Vvaldensis cap. 1. 6. concesserit eundem concessisse, in primitiua ecclesia fuisse presbyterum & diaconum, non tamen sacramento sensibili initiatos, sed per internam Christi inspirationem, ut cap. 1. 2. 3. commemorat. De qua re dist. sequenti nobis referemus de sacramento. Eandem haeresim ab ordo suscitauit Lutherus, qui in suo illo pestilenti libro de abroganda missa priuata, omnes istos ordines ecclesiasticos prostermit, profundatque, dicens, hierarchiam ecclesiasticam, in qua constituitur summus sacerdos, deinde episcopi & sacerdotes, esse similem gentilitiae constitutioni de sacerdotibus Iouis, Venris, & Saturni. Christianus enim, inquit, populus debet esse omnino simplex, in quo prorsus nulla secta, nulla differentia personarum, nullus laicus, nullus clericus, nullus monachus esse debet, sed tantum predicatoris. Ecce monasticam Lutheri ecclesiam sine capite & membrorum varietate. Contra haec autem haeresim satis superque dist. 1. 3. q. 1. art. 1. locuti sumus, ad demonstrandam ecclesiae hierarchiam episcopis, presbyteris atque alijs ministris distinctam, quasi regiam, ut est in Psal. 44. circumdatam varietate a dextris Christi sedere. Et ideo nihil est reliquum, quod hic possumus adhibere, sed satis est duas conclusiones simpliciter ponere. Pri-

ma. Decentissimum fuit, imo necessarium, ordinem in ecclesia existere. Potissima huiusmodi ratio est, quod Christus omnia sua opera tam natum esse, quae gratia ad similitudinem virtutis suae produxit, ut per ipsa eadem opera cognosceretur, iuxta verbum apostoli ad Rom. 1. Inuisibilia Dei per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur: in Deo autem sicut intus inter personas ordo est originis, ut pater a nullo procedat, & filius a patre, & spiritus sanctus ab utroque: ita & in virtute, qua cuncta procreat, ordinis pulchritudo luceat, ut per superna infima gubernet, disponat & administrat. Quare in supra caelestibus spiritibus idem est ordo, ut per superiores inferiores illuminet, praeter beantem visionem, qua cuncti essentiam conuertitur. Et in operibus naturalibus elementa caelestibus orbibus subdit, quorum terra in infimo loco subsideret, ut omnis inferiorum virtus, ut ait in Meteor. Aristot. a caelestibus rationibus gubernaretur. Quocirca & omnem ciuilem reipublicam lumine naturali docuit, ut caput sibi institueret & digniora membra, per quae inferior populus utilitatem reciperet. Barbari ergo sunt & humano nomine indigni, qui hoc ordinis micante luce & pulchritudine ecclesiam Christi, quae inter mundi politias optima est, deuidare contendunt. Sane cum non solum in lege veteri Deus summum sacerdotem, ac sub ipso alios, & praeterea Leuitas instituerit, qui diuino cultui essent mancipati: verum & gentes natura radio docuit, nullum, siue Dei veri, siue Deorum cultum sine sacrificijs & sacerdotibus vigere posse. Quapropter Dionysius ecclesiasticam hierarchiam instar caelestis depinxit, episcopi, presbyteris & diaconibus distributam. Accedit autem particularis ratio in ecclesia, quod cum sacramenta sint instrumenta passionis Christi, quae ab ipso virtutem habet supernaturalem conferendi gratiam, ratio subsequenter postulabat, ut eorum ministeri in ordine sanctitatis constituerentur, & quo eadem sacramenta idonee administraret, gratia suffunderentur. Quam ob rem nisi haeretici prius virtutem sacramentorum supernaturalium negassent, nunquam ordines sacros instituerentur: sunt enim virtutes sacramentorum & ministrorum connexae, sed quia omnia deturbant, indigni sunt cum quibus disputemus. Paulus enim ad Ephes. 4. ordinem eundem ecclesiae depingens ait, Christum quosdam de discipulis apostolos, quosdam prophetas, alios vero euangelistas, alios autem pastores & doctores. Sed sicut Lutherani non nominasse illic sacerdotes, quare ipsos plebanos appellant Paul ad E.

1. Conclusio. R6. conclusio.

Pau. Rom. 1.

Ordo in rebus oibus.

In naturalibus.

Aristot.

Dionysius.

Rationalia.

Paul ad E.

Lutheri obiectio.

Dilutio ob-
iectionis.
Flores ob solum officium prædicandi, quos quidem inter eos civilis res publica creat. Attamen eorum in calumnia eo reuenditur, quod nomine apostolorum, episcopi eorum successores, intelliguntur, & pastorum appellatione sacerdotes, qui sacra et eorum pabulo, quod potissimum est in ecclesia, populum pascunt: & ideo subiungit pastores & doctores: hoc est, sacramentorum administratione, & verbo doctrine plebem imbuetes. Quare cum res publica civilis nulla polleat supernaturali potestate, deridiculum est dicere, quod ipsa possit spirituales pastores instituere.

Paulus.
Idem ex illo Pauli. 1. Corin. 12. confirmatur, ubi ait, quod diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus, & diuisiones ministracionum, idem verò Dominus, & diuisiones operationum, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus. Et subnectit analogiam corporis, quod sicut in vno corpore multa sunt membra, ita & in vna ecclesia

Paul. 1. ad
Thim. 3.
multi sunt ordines. Vnde. 1. Timoth. 3. postquam episcopi mores delincauit, quos in ceteris sacerdotibus requiebat, de diaconibus verbum subiicit. Ac subinde. c. 4. Noli, inquit, negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, per impositionem manuum presbyteri. Et cap. 5. Aduersus presbyterum, inquit, accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. Et infra. Manus cito nemini imponeris. Et epist. 2. ad eundem. cap. 1. Admoneo, inquit, te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum. Et

Ad Timotheo
the. 1.
ad Timot. 1. Huius, inquit, causa reliqui te. Crede, vt ea, quæ desunt, corrigas, & cõstituas porciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. A clem. A. c. 14. expressè habetur, quod apostoli constituebant per singulas ciuitates presbyteros. Canon autem in nescio esse opus, hic oes hac de re citate. Satis autem sit vt

Canon Ana-
clesti.
tus pro omnibus Anacleti Papæ discipuli beati Petri. In nouo. d. 21. ubi ait quod post Christum dominum in Petro sacerdotialis coepit ordo, cui Christus potestatem in ecclesia dedit dicens, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. A postoli namque, cum eodem pari consortio honorum & potestatem acceperunt, sicut apostolica, quorum loco successerunt episcopi: sed postmodum dominus alios septuaginta duos discipulos elegit, quorum typum gerunt presbyteri. Cætera lococitato latius differimus. ¶ Secunda conclusio. Ordo ecclesiasticus est sacramentum. Probatum. Sacramentum, vt dicitur est, nihil aliud est quam sacræ rei signum: hoc est, signum gratiæ hominem sanctificantis: sed ordo est eiusmodi, non enim accipitur, pro ea habitudine & relatione, quæ est inter su-

periores & inferiores: sed pro ipsa ordinatione, quæ est sensibile signum spirituales potestatis, quæ illi conferuntur, vt cum episcopo oblato calice cum hostia ait, Accipe potestatem offerendi sacrificium &c. Per illa enim verba & traditionem materia confert potestatem: nempe, characterem ad consecrandum, ac subinde, nisi obex obliterit, gratiam ad ritè & rectè idem obediendum munus. Ex quo fit, gratis Scotti. opin.
tum præsentia dist. negasse hoc esse proprie sacramentum, eo quod non est visibile signum, sed solum, inquit, est sacramentum accipiendum pro signo inuisibili: nempe, pro characterem. Quod enim hoc gratis dicatur, patet: nam materia illa, quæ exhibetur ab episcopo, & forma, qua traditur, vt arti. proximo notum fiet, signum sensibile est potestatis, quæ conferuntur, & gratiæ. In subsequentibus verò de isto effectu gratiæ iterum dicendum est. Deinde examinandum an singuli ordines sint sacramentata: atque adeo vtrum omnes simul sint vnum sacramentum, & vtrum omnes sint de iure diuino à Christo instituti. Fit ergo ex his confectiones, quod neque ordo, qui est inter angelos, sit sacramentum, neque vero vocationes, quibus reges vnguntur, vel abbates, quia per illas non conferuntur potestas supra corpus Christi verum. De ordinatione verò episcopi infra fiet sermo.

Solutio ar-
gumentorum.
¶ Ad vtrumque igitur argumentum in capite propositum respondetur, quod ordo subiectionis, qua quis vt seruus alteri subditur, libertati repugnat, sed tamen ille non est ecclesiasticus ordo: imò qui in ecclesia præfunt, non debent dominari tanquam in domini seruis, sed tanquam subditorum ministris: non enim potestatem habent in bonum proprium, sed in bonum Christianæ reipublicæ. Et hoc est, quod Christus admonerat apostolos. Paulus verò persuadebat, vt licet prælati sint officio superiores, existerent tamen se meritis inferiores.

ARTICVLVS. II.

Vtrum in hoc sacramento materia & forma congruè designentur.

Quæritur secundo de partibus huius sacramenti, quibus constat. Et arguitur quod forma eius non sit congruens. Sacramenta ordinantur ad sanctificationem illius, cui applicantur, quæ quidem applicatio fit virtute diuina: ergo debet in forma exprimi eadem sanctificationis & virtus, per quam fit, sicut in baptismo cum dicitur

Scotti. opin.

Corollarium.

Solutio argumentorum.

Partis negatione. 1. arg.

Secundum argumentum.

Pars affirmatiua.

Prima conclusio. Florentina synodus.

Ratio optima.

Sacramenti huius institutio quod tenet.

dicitur, Ego te baptizo in nomine patris &c. & in confirmatione, Ego te confirmo &c. & in extrema vntione, Indulgeat tibi Deus &c. in forma verò huius sacramenti dum dicitur, Accipe potestatem &c. nec sanctificatio suscipitur, neque virtus, qua sanctificatur, exprimitur: ergo non est apta. ¶ Secundo de materia arguitur. In materia sacramenti debet esse virtus sanctificandi per applicationem eius, vt. 1. distinet. diximus: per abluentionem enim baptisimi instrumentaliter abluuntur anima: vnde Hugo ait, quod sacramentum est elementum exterius internam sanctitatem significans: sed in illis, quæ traduntur eis, qui ordinibus iniciantur, vt in calice cum hostia non consecrata, & in libro Euaγγελiorum, qui traditur diacono, nulla inest virtus, quæ effectum sanctificationis internæ ergo illud non est legitima materia. ¶ In contrarium tamen est, quod omne sacramentum debet constare ex verbis & rebus: & vsus habet vniuersalis ecclesiæ, per huiusmodi verba, & traditionem rerum sacramentum hoc administrare.

¶ Ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. Prima. Forma sacramenti ordinis optime exprimitur per verbum imperatiui modi. Conclusio ergo concilij Florentini in instructione Armenorum, ubi forma sacerdotij ponitur hæc, Accipe potestatem offerendi sacrificium in ecclesia pro viuus & mortuis in nomine patris & filij & spiritus sancti. Et similiter aliorum ordinum forma, prout in Pontificali Romano late continetur. Ratio autem sumitur ex discrimine inter hæc atque alia sacramenta: nam quia gratia cuiusque sacramenti ad effectum eiusdem proprium refertur, materia & forma, debent eundem effectum subnotare: effectus autem proprius aliorum sacramentorum, quæ constitunt in vsu, est sanctificare hominem secundum se ipsum in quantum est priuata persona, quem admodum de quinque præcedentibus dictum est: vt quia effectus baptisimi est ablueri animam, eamque regenerare, fit vt per illam abluentionem & verba, Ego te baptizo, illa regeneratio significetur. Et idem in eucharistia & confirmatione, reliquisque sacramentis ostenditur. Institutio autem huius sacramenti non fuit per se ordinata ad sanctificationem hominis, cui adhibetur, quatenus est quædam priuata persona, sed in ordine ad populum, qua ratione ipse est pars Christianæ Reipublicæ, in qua constituitur minister & persona publica. Et ideo, sicut creatio regis abluuntur, cuiusque maiestatis fit per verbum imperatorium, Accipe potestatem, tra-

dendo illi sceptrum, vel pileum, vel clauas, vel quodpiam aliud insignem reipublicæ: sic dum ordinatur ecclesiæ ministrum, forma ordinandi esse debet, Accipe potestatem, tradita materia circa quam vsus eiusdem potestatis versatur. Et quæ potestas per vsus eius designatur, optime dicitur in forma, Accipe potestatem offerendi sacrificium: nam ille est facultatis vsus. Et similiter in cæteris ordinibus, vt vsus cuiusque locis videbitur. ¶ Quod si contra arguas. Imperare est actus habetis autoritatem: sed autoritas effectus sacramentalis non est, nisi in Deo, vt distinet. 1. dictum est in ministro nanque non est nisi ministerium: ergo episcopo ordinanti non congruit dicere, Accipite potestatem, sicut Christus dixit, Accipite spiritum sanctum. Respondetur quod quantum in Episcopo non resideat prima autoritas, quæ est tantum Christi minister, habet nihilominus potestatem hoc est, ordinis characterem similem illi, quem confert. Differt tamen hoc à reliquis sacramentis, quod nullum aliorum ad hoc conditum est, vt minister similem facultatem ei, quam habet, conferat suscipiens: sed hoc huic sacramento est peculiare, quod per ipsum similem potestas ipsi, quæ est in ministro, traditur in suscipientem, sicut ignis in subiecto similem suam formam producit. Itaque effectus aliorum sacramentorum est suscipientem per gratiam assimilare Deo, non autem ministro, qui sepe assolet illa carere: effectus autem huius sacramenti est, vt ordinans per characterem assimilaret sibi suscipientem: & ideo congruentissimè dicit, Accipe potestatem: videlicet, qua ego polleo. Hoc enim non profert nisi tanquam Christi minister: sicut in baptismo baptizans ait, Ego te baptizo.

¶ Valentius autem argumentum est, quod cum inter effectus sacramenti gratia sit præstantior characterem, apparet quod potius forma deberet designare gratiam, quam characterem: & tamen illa facultas, quæ per formam exprimitur, non est nisi character. Huius autem responsio sum ex ijs, quæ modo dicebamus, colligitur: videlicet, quod quantum gratia secundum se sit excellentior, vt pote per quam suscipiens iustificatur, nihilominus finis huius sacramenti non fuit sanctificare suscipientem, quatenus est persona priuata: nam ad hoc alia sacramenta sufficiebant, sed dare ei publicam potestatem: & ideo illam potius debuit formam explicare. ¶ Aliud hic dubium restat solvendum, vtrum impositio manuum sit pars forme huius sacramenti. Sed huius examen artic. 4. inter tractandum de singulis ordinibus comunodius fiet.

Obiectio.

Dilutio.

Discrimen inter hoc sacramentum & alia.

Argumentum optimum.

Solutio.

Dubium.

In noie patris &c. an sit de essentia forma.
 ¶ Quod autem in præfato cõcilio additur for-
 mæ, in nomine patris & filij & spiritus sancti,
 non est de essentia eiusdem formæ, sed de de-
 centia. Nam vt dist. 7. art. 4. dictum est, sola sa-
 cramenta baptismi & confirmationis, quia in
 illis sig. professio fidei, inuocationem trinitatis
 tanquam de essentia requirunt.

2. Cõclusio.
 ¶ Ex his colligitur de materia, secunda conclu-
 sio prioris similis. Materia huius sacramenti est
 res illa, quæ suscipienti ordines traditur, vt ca-
 lix cum hostia, vel euangeliorum liber, & vr-
 ceoli & clauis ecclesiæ, vt in alijs ordinationi-
 bus dicturi sumus. Conclusio, veluti præce-
 dens, est asseritio eiusdem Florentinæ synodi,
 cui & ratio hæc suffragatur, quod materia de-
 bet esse formæ coaptata: cum ergo forma sit
 imperatoria, Accipe potestatem, applicatio
 materie debet esse traditio vasorum, & instru-
 mentorum, quibus vsus eiusdem potestatis
 designatur. Penitus verò eandem rationem
 speculatur Sanct. Thom. ex eodem princi-
 pio prioris conclusionis & hanc quoque eli-
 cuit. Epianuero sacramentorum, quæ in vsu
 materie consistunt, materia debet significa-
 re effectum sacramenti extrinsecus aduenire,
 sicut ablutione baptismi significatur, per il-
 lam, adiuncta forma, animam abluui. Secus in
 sacramento penitentia, vbi materia sunt in-
 trinseci adus ipsius penitentis, qui ideo ab in-
 trinsecis adus sanctificationem concurrunt.
 Eiusmodi autem materia, quæ forinsecus
 admoventur, diuersa est ratio. Nam cum a
 lla sacramenta ordinentur ad sanctificandum
 suscipientem, per gratiam, quæ quidem gra-
 tia à Deo ipso denatur, & non à gratia, quæ
 est in ministro: siquidem existens in pecca-
 to virtute sacramenti, quod confert, sanctifi-
 cat inquam; necesse est vt materia per sui
 applicationem virtutem habeat sanctificandi,
 sicut aqua in baptismo per ablutionem: &
 christa in confirmatione per vnctionem rad-
 denotandum quæ d. minister non sanctificat
 nisi per virtutem Dei, quæ est in materia. In
 isto autem quia per se primo non ordinatur
 nisi ad conferendam potestatem, quæ est cha-
 racter, quæ quidem derivatur à Deo per mi-
 nistrum habentem similem characterem, ro-
 ta virtus sacramentalis est in ministro & in for-
 ma, quam præfert. Quare materia non appli-
 catur, vt dicitur in baptismo, veluti aqua in ba-
 ptismo, & christa in confirmatione, sed ad de-
 terminandum intentionem ministri, & ad de-
 signandam explicandamque facultatem il-
 lam, quam arguitur: quia materia potius si-
 gnificat vsum potestatis exhibita a ministro;

Ratio cõcl.
 ¶ Cauendus est hic tamen error, ne quis putet
 traditionem illam materie nõ concurrere ad
 vtrumque sacramenti effectum: scilicet, gratiæ
 & characteris: imò concurrat simul cum for-
 ma: quia est pars sacramenti. Sed solum ait S.
 Thom. quod non concurrat per modum rei,
 in qua sit virtus, sed ad determinandam & de-
 signandam potestatem, quæ confertur. Quod
 quidè discrimen inde præterea patet, quod
 materia aliorum sacramentorum, vt christi-
 in confirmatione, & oleum in extrema vni-
 ctione: & aqua baptismi, dum solemniter sit,
 benedicuntur & consecrantur, & præ omni-
 bus materie eucharistiæ: materia verò huius
 sacramenti minime. ¶ Vndem autem hic sub-
 oritur dubium, vtrum materia debeat tange-
 re suscipientem, sicut in reliquis sacramen-
 tis, seu potius suscipiens debeat eam tangere,
 cum ei ab episcopo porrigitur. Sanct. Thom.
 in præsentiarum refert duas opiniones, at-
 quit enim sic tertio loco. In quolibet sacra-
 mento habente materiam necessarius est conta-
 ctus materie ad eam, qui suscipit sacramenti:
 sed, vt à quibusdam dicitur, contactus mate-
 riarum in hoc sacramento ab eo, qui illud susci-
 pit, non est de necessitate sacramenti, sed eorū
 correctio: ergo in hoc sacramento nulla repe-
 ritur materia. Est tamen litera responsionis men-
 dofissimæ, & vix intelligibilis: debet ergo hoc
 pacto vel legi, vel intelligi, quod sustinendo di-
 ctum illud, nempe, illorum opinionem, scilicet
 contactum non esse necessarium, ratio eius
 potest ex dictis colligi, videlicet, quod cum in reli-
 quis sacramentis effectus, vt dictum est, qui
 est gratia, non accipitur à ministro, qui ea po-
 testat carere, sed à materia, necesse est, vt materia
 tangat suscipientem. In sacramento verò ordi-
 nis, effectus, nempe, character non suscipitur
 à materia, sed à ministro habente caractere-
 rem, vt expressè dicitur: & ideo præfatis mate-
 ria ab episcopo tangit, sed effectus sacramen-
 tis, quam suscipiens contactus. At verò S.
 Tho. propeffissimè elin in alteram opinionem:
 apparet enim, inquit, quod contactus materia
 sit de essentia sacramenti: nam videtur forma
 ipsa, Accipe potestatem, id exigere. Et con-
 firmatur. Accipere est correlatiuum huius,
 quod

quàm ipsam potestatem. Idq; deinde luculen-
 tius confirmatur: ex diuerso modo applica-
 di materiæ: nam in cæteris sacramentis de-
 bet materia tangere suscipientem per modum
 causæ efficientis, vt abluendo; vngendo &c.
 vt suscipiens patiatur ab illa: in hoc verò sa-
 cramento potius suscipiens agit tangendo &
 accipiendo materiam.

Traditio materiae cõcurrit ad vtrūq; sacramenti effectum.
 ¶ Cauendus est hic tamen error, ne quis putet
 traditionem illam materie nõ concurrere ad
 vtrumque sacramenti effectum: scilicet, gratiæ
 & characteris: imò concurrat simul cum for-
 ma: quia est pars sacramenti. Sed solum ait S.
 Thom. quod non concurrat per modum rei,
 in qua sit virtus, sed ad determinandam & de-
 signandam potestatem, quæ confertur. Quod
 quidè discrimen inde præterea patet, quod
 materia aliorum sacramentorum, vt christi-
 in confirmatione, & oleum in extrema vni-
 ctione: & aqua baptismi, dum solemniter sit,
 benedicuntur & consecrantur, & præ omni-
 bus materie eucharistiæ: materia verò huius
 sacramenti minime. ¶ Vndem autem hic sub-
 oritur dubium, vtrum materia debeat tange-
 re suscipientem, sicut in reliquis sacramen-
 tis, seu potius suscipiens debeat eam tangere,
 cum ei ab episcopo porrigitur. Sanct. Thom.
 in præsentiarum refert duas opiniones, at-
 quit enim sic tertio loco. In quolibet sacra-
 mento habente materiam necessarius est conta-
 ctus materie ad eam, qui suscipit sacramenti:
 sed, vt à quibusdam dicitur, contactus mate-
 riarum in hoc sacramento ab eo, qui illud susci-
 pit, non est de necessitate sacramenti, sed eorū
 correctio: ergo in hoc sacramento nulla repe-
 ritur materia. Est tamen litera responsionis men-
 dofissimæ, & vix intelligibilis: debet ergo hoc
 pacto vel legi, vel intelligi, quod sustinendo di-
 ctum illud, nempe, illorum opinionem, scilicet
 contactum non esse necessarium, ratio eius
 potest ex dictis colligi, videlicet, quod cum in reli-
 quis sacramentis effectus, vt dictum est, qui
 est gratia, non accipitur à ministro, qui ea po-
 testat carere, sed à materia, necesse est, vt materia
 tangat suscipientem. In sacramento verò ordi-
 nis, effectus, nempe, character non suscipitur
 à materia, sed à ministro habente caractere-
 rem, vt expressè dicitur: & ideo præfatis mate-
 ria ab episcopo tangit, sed effectus sacramen-
 tis, quam suscipiens contactus. At verò S.
 Tho. propeffissimè elin in alteram opinionem:
 apparet enim, inquit, quod contactus materia
 sit de essentia sacramenti: nam videtur forma
 ipsa, Accipe potestatem, id exigere. Et con-
 firmatur. Accipere est correlatiuum huius,
 quod

quàm ipsam potestatem. Idq; deinde luculen-
 tius confirmatur: ex diuerso modo applica-
 di materiæ: nam in cæteris sacramentis de-
 bet materia tangere suscipientem per modum
 causæ efficientis, vt abluendo; vngendo &c.
 vt suscipiens patiatur ab illa: in hoc verò sa-
 cramento potius suscipiens agit tangendo &
 accipiendo materiam.

Traditio materiae cõcurrit ad vtrūq; sacramenti effectum.
 ¶ Cauendus est hic tamen error, ne quis putet
 traditionem illam materie nõ concurrere ad
 vtrumque sacramenti effectum: scilicet, gratiæ
 & characteris: imò concurrat simul cum for-
 ma: quia est pars sacramenti. Sed solum ait S.
 Thom. quod non concurrat per modum rei,
 in qua sit virtus, sed ad determinandam & de-
 signandam potestatem, quæ confertur. Quod
 quidè discrimen inde præterea patet, quod
 materia aliorum sacramentorum, vt christi-
 in confirmatione, & oleum in extrema vni-
 ctione: & aqua baptismi, dum solemniter sit,
 benedicuntur & consecrantur, & præ omni-
 bus materie eucharistiæ: materia verò huius
 sacramenti minime. ¶ Vndem autem hic sub-
 oritur dubium, vtrum materia debeat tange-
 re suscipientem, sicut in reliquis sacramen-
 tis, seu potius suscipiens debeat eam tangere,
 cum ei ab episcopo porrigitur. Sanct. Thom.
 in præsentiarum refert duas opiniones, at-
 quit enim sic tertio loco. In quolibet sacra-
 mento habente materiam necessarius est conta-
 ctus materie ad eam, qui suscipit sacramenti:
 sed, vt à quibusdam dicitur, contactus mate-
 riarum in hoc sacramento ab eo, qui illud susci-
 pit, non est de necessitate sacramenti, sed eorū
 correctio: ergo in hoc sacramento nulla repe-
 ritur materia. Est tamen litera responsionis men-
 dofissimæ, & vix intelligibilis: debet ergo hoc
 pacto vel legi, vel intelligi, quod sustinendo di-
 ctum illud, nempe, illorum opinionem, scilicet
 contactum non esse necessarium, ratio eius
 potest ex dictis colligi, videlicet, quod cum in reli-
 quis sacramentis effectus, vt dictum est, qui
 est gratia, non accipitur à ministro, qui ea po-
 testat carere, sed à materia, necesse est, vt materia
 tangat suscipientem. In sacramento verò ordi-
 nis, effectus, nempe, character non suscipitur
 à materia, sed à ministro habente caractere-
 rem, vt expressè dicitur: & ideo præfatis mate-
 ria ab episcopo tangit, sed effectus sacramen-
 tis, quam suscipiens contactus. At verò S.
 Tho. propeffissimè elin in alteram opinionem:
 apparet enim, inquit, quod contactus materia
 sit de essentia sacramenti: nam videtur forma
 ipsa, Accipe potestatem, id exigere. Et con-
 firmatur. Accipere est correlatiuum huius,
 quod

quàm ipsam potestatem. Idq; deinde luculen-
 tius confirmatur: ex diuerso modo applica-
 di materiæ: nam in cæteris sacramentis de-
 bet materia tangere suscipientem per modum
 causæ efficientis, vt abluendo; vngendo &c.
 vt suscipiens patiatur ab illa: in hoc verò sa-
 cramento potius suscipiens agit tangendo &
 accipiendo materiam.

Diuersitas
d. applica-
di materiæ.

Traditio
materiae
cõcurrit
ad vtrūq;
sacramenti
effectum.

Discrimen.

An mate-
ria debeat
tangere su-
scepientem.

Prima opi-
nio.

Solutio ar-
gumetu.

Secunda opi-
nio.

Argumentū.

Sententia
auctoris.

Caletanus.

Auctoris
sententia.

Confirm. 2.

Obiectio.

Dubitatio.

Nota omni-
no.

Partis nega-
tiue argu-
mentū.

Partis posi-
tiue argu-
mentū.

Partis posi-
tiue argu-
mentū.

Partis posi-
tiue argu-
mentū.

quod est dare: cum ergo episcopus det pote-
 statem, & iubeat, vt alter accipiat, videtur ne-
 cessarium, vt manibus tangat. Facitur ergo
 hanc opinionem multo probabiliorem altera:
 nã cum episcopus non tradat potestatem solo
 verbo, sed offerendo materiã, certè probabilissi-
 mum est, quod suscipiens debeat eam tangere.
 Imò Caietanus quodlib. 1. quæst. 16. duo af-
 feuerat: Primum, quod non opinatiue, sed as-
 sertiuè dicendum est requiri contactum. Se-
 cundum, quod necessarium est illam conta-
 ctum simul fieri dum episcopus formam pro-
 fert, sicut in cæteris sacramentis, in quibus re-
 quiritur simul concursus materie & formæ.
 Veruntamen in summa verb. Ordinandi, scip-
 sum videtur retractasse, dicens, non esse neces-
 sarium contactum: quia in concilio Flo-
 rentino, neque in Pontificali ponitur tanquã
 necessarius. Et re vera non vsque adeo videtur
 opinio S. Thomæ necessaria: nam hoc discrimen,
 quod pro altera opinione attulit inter
 materiam huius sacramenti & aliorum, mul-
 tum eidem opinioni faciet. Materia siquidem
 huius sacramenti non habet virtutem eo mo-
 do, quo materia aliorum ad aliquã actionem
 erga suscipientem: puta, ad abluendum, vngē-
 dum &c. Sed solum ad determinandam inten-
 tionem agentis: illa autem determinatio pos-
 set significari per id, quod episcopus ostendat
 præsentem materiam: nempe, calicem & ho-
 stiam, vt suscipiens vsum illius potestatis intel-
 ligat. Et tunc dicendum esset quod materia per
 ostensionem concurreret ad effectum sacra-
 menti: item quia in sermonibus familiaribus
 cum quis donat equum alteri, alter solo nutu
 vel verbo potest accipere illum, licet non tan-
 gat. Et sic certè non videtur omnino necessa-
 rius contactus. Quod si quis contra arguat. Se-
 que retur ex hoc, quod sine oblutione materie
 posset episcopus solo verbo dicere, Accipe po-
 testatem offerendi sacrificium &c. Negatur
 consequentia: nam cum in omni sacramento
 sit necessaria materia & forma, non sufficit,
 quod Pontifex suam intentionem solo verbo
 patefaciat, sed ostendendo præsentem mate-
 riam, vt actus intelligatur tunc potestas tradu-
 ti. At hæc dixerim, non quod negare contende-
 rim contactum requiri, imò requiri compro-
 bos: sed ad tollendos eorum serupulos, qui ar-
 bitrantur nisi tetigerint calicem & simul ho-
 stiam nullatenus esse ordinatos. Nam cum cõ-
 tactus ille non sit nisi ceremoniã, quomodo-
 cumque tangant sufficit: imò fortasse licet non
 attingant hostiam, sed solum calicem tangat,
 illic censetur totum, quod ibi datur, per in-

gere: nam sicut qui tangit calicem censetur
 tangere vinum, quod est intus, ita & hostiam,
 quæ est supra patenam. Tametsi non negaue-
 rim, quin sit adhibenda diligentia contingen-
 di etiam hostiam ad modum in Pontificali Ro-
 mano præscriptum. ¶ Quod autem Caietanus
 ait, requiri simul concurrere contactum cum
 forma, non intelligitur mathematicè, vt non
 finiatur verborum prolatio antequam tactus
 fiat, vt in materia baptismi diximus: sed factis
 est quod sint simul more loquendi humano.
 Nam qui dicit, Ego te baptizo, si statim bap-
 tizat, simul censetur dicere & facere. Quin verò
 in præsentiarum forma multo minus requirit,
 vt contactus simul fiat: nam ad verificandum
 illud verbum accipe, non exigitur ex vi signi-
 ficationis, vt antequam præcipiens mandata
 proferat, alter adimpleat, sed quod statim ac-
 cipiat. ¶ Ad primum igitur argumentum iam
 responsum est per discrimen inter hoc sacra-
 mentum & reliqua: nempe, quod per alia as-
 similatur suscipiens per gratiam Deo, & ideo ne-
 cesse est, vt materia ipsorum: per applicatio-
 nem habeat illam virtutem diuinam, quæ ex-
 plicatur in forma, Ego te baptizo: id est, ap-
 plico virtutem diuinam. Effectus autem hu-
 ius est, vt ordinans assimilet sibi suscipientem
 per virtutem, quæ est in ipso: nempe, per cha-
 racterem: & ideo est actio vniuoca, qua agens
 assimilat sibi passum. Atque adeo non requiritur,
 vt forma explicet aliquam virtutem, quæ
 est in materia, sed traditionem virtutis, quæ
 est in ministro per verbum imperandi, Accipe
 potestatem &c. ¶ Et per hoc ipsam diluam
 restat secundum argumentum.

ARTICVLVS. III.
*Vtrum conuenienter sint in ecclesia se-
 prem ordines distincti.*

Series legitima exposcere videba-
 tur, vt post considerationem sub-
 stantiæ & partium sacramenti, de
 eius effectibus diceretur. At quo-
 niam non eadem apparet ratio in oib; or-
 dinibus eisdem præferendi effectus, ne sit op-
 eadem plures retinere, congruentius est, vt
 de ordinum distinctio: & numero præmit-
 tatur sermo. Arguitur ergo quod ordinum
 multiplicatio non erit decens. Virtus enim
 quæ maior, tanto minus est multiplicata,
 & ideo non est nisi vnicus Deus, vnicus Dei vi-
 zarius, ac in republica, rex vnus: quæ de causa
 Aristot. 8. Ethic. regiam potestatem prætulit
 omnibus alijs, in quibus plures gubernant:

Nota.

Caletanus.

Solutio pri-
mi argum.

Solutio secū-
di argumēti.

Partis nega-
tiue argu-
mentū.

Partis posi-
tiue argu-
mentū.

Partis posi-
tiue argu-
mentū.

Partis posi-
tiue argu-
mentū.

ordo autem ea ratione, qua homines constituit in altiori gradu, quam sit reliquis populus, dignior est reliquis sacramentis, quae non multiplicatur: non enim est nisi vnicus baptisimus, vnica confirmatio &c. ergo multo minus deicit in plures diuidi.

Secundum argumentum.

¶ Secundo. Si plures essent ordines, aut diuiso sacramenti ordinis in plures, esset veluti totius in partes integrales, sicut homo diuiditur in caput, manus & pedes: aut totius vniuersalis in partes subiectiuas: scilicet, generis in species, vt animalis in hominem & equum. Si primū dederis, tunc sequitur quod sacramentum non verificatur de aliquo in speciali: totum enim non predicatur de parte integrali: quia nec caput nec manus est homo: si secundum admitteris, tunc singuli per se ordines sunt sacramenta, atque adeo omnes simul sunt septem sacramenta: nā genus pluraliter predicatur de speciebus simul iunctis: siquidem homo & equus sunt plura animalia. Quod si verum esset, plura essent quam septem sacramenta: nā praeter haec sunt sex alia, baptisimus confirmatio, &c.

Tertium argumentum.

¶ Tertio. Esto plures deberent esse ordines, apparet non congruere, vt essent numero septem: nam ordinum numerus secundum actiones hierarchicas multiplicandus est: secundum autem Dionysium de ecclesia hierarch. tres sunt tantum hierarchiae actiones: scilicet, purgare, illuminare, & perficere: quare tres duntaxat ordines distinguunt, diaconatus, presbyteratus, & episcopatus.

Quartum argumentum.

¶ Quarto ab aduersa parte arguitur, quod deberent esse plures, scilicet saltem nouem. Vnde, vt modo dicebamus, quod altior est, minus est multiplicabilis: sed hierarchiae angelorum, quae sublimiores sunt quam hierarchiae ecclesiae militantis, sunt nouem: ergo in ecclesia deberent esse nouem. ¶ In contrarium est vsus orthodoxae ecclesiae, quae ordines in septem diuidit.

Pars affirmatiua.

¶ Ad questionem praesentem duabus conclusionibus respondetur. Prima. Congruentissimum fuit, vt ordines ecclesiastici plures essent, triplici ex causa. Prima fuit, vt pulchritudo diuinae sapientiae in ecclesiastico cultu fulgentius splenderet. Sapientia enim Dei licet in se vna sit maxime, eademque simplicissima, extra se tamen multilingua effectuum varietate promicat, vt patet in orbium caelestium, astrorumque conuincitissimā multitudine, & in elementorum compositione, & in numerosissima fructuum, animalium, aliarumque rerum copia. Eodem ergo modo ecclesia diuersis gradibus, ordinibus, & hierarchiis diuinam refert sapientiam. Inde enim regina Saba, vt. 3. Reg.

10. legitur, admirata est Salomonis sapientiam, quod domum Dei tanta ministrorum varietate extructam decorasset. Et David psalmo. 44. ecclesiam contemplatus est tanquam reginam a dextris sedentem circumdatam varietate. Secunda ratio sumitur ex subiectione humanae infirmitatis. Nequeirant enim oia, quae ad diuinum cultum attinent, per vnum ministrorum genus commode expleri, ob idque plura adhibita sunt. Quam obrem & antiquitus, vt Numeri. 11. legitur, Moyse dominus septuaginta senes in adiutorium adhibuit, & Christus in Euangelio septuaginta duos discipulos adiuuauit apostolus. Tertia denique ratio fuit secundum Dionysium loco citato, vt multiplicatis ministris diuini cultus, amplior hominibus panderetur via eodem modo proficiendi.

Num. 11.

Ratio tertia.

¶ Secunda conclusio. Septenarius ordinum numerus fuit congruentissimus, qui sunt, presbyter, diaconus, subdiaconus, acolytus, seu acoluthus, exorcista, lector, & ostiarius. Hanc conclusionem negauit V Vitellius, vt esse videre apud V Valdensium tomo. 2. de sacrament. ca. 116. dicens, Christum non instituisse nisi duos ordines: scilicet, apostolorum, qui erant sacerdotes, & septuaginta duorum discipulorum, Lucae, 10. qui erant sicut diaconos, & ministri apostolorum, Redarguitur autem eius error testimonijs multis sanctorum, quos illic V Valdensis in castes acceffit. Extat enim inter canones apostolorum cap. 42. & 43. Septenarius iste numerus ministrorum altaris, qui quidem canon semper fuit habitus in veneratione, vt autor imperfecti Homil. 53. super Matt. edocet. Et Clemens apostolus proximo, imo coaetaneus in Epistola. 3. ad vniuersos eosdem septem ministros recenset. Et Anacletus sub id fere temporis etiam Pontifex ca. 2. suorum decretorum in solennibus diebus diaconus iubet episcopo assilire, & subdiaconos atque reliquos ministros. Et Ignatius apostolorum quoque coaetaneus in quadam epistola ad suos Antiochenos, Saluto, inquit, sancti presbyteri vestri, salutem sanctos diaconos, subdiaconos, lectores, ceteros, ostiarios, exorcistas &c. Et Cornelius papa in Epistola ad Fabianum Antiochenum coeui, prorsus ordines septem commemorat. Atque & Eusebius lib. 6. historiae Ecclesiasticae, cap. 33. refert epistolam Cornelij, qui fuit ducentis annis a Christo, vbi eisdem septem ordines commemorat. Et Ambrosius super illud ad Ephes. 4. Dedit quoddam Apostolos &c. officia istorum ordinum septem de narrat. Et Hieronymus in prologo epistole. Papi ad Thess.

Secunda co.

V Vitell.

Error VII. cless redarguitur.

Autor imperfecti.

Anacletus.

Ignatius.

Eusebius.

Ambrosius.

Hieronym.

ad Thessa. ait illas Apostolū misisse ab Athenis per Titum & Onesimum acolytum. Mitimus Ildorum atq; Rabanum, qui in suis libris de offic. ecclesiastorum septem ordinum & numerum & rationem satis explicat. Et idem Ildorus in Epistola ad Ludruferum singulorum ordinum officia describit, & refert ur d. 25. can. Perlecius. Et di. 23. can. Praebiter, & pluribus subiequentibus ex Concilio Carthaginensi. 4. de singulorum septem ordinum promotione amplior fit sermo. Et tandem Hugo lib. 2. de sacrament. par. 3. c. 5. quē Magist. sent. imitatur, eisdem septem ordines quali per ecclesiam recepitissimos enumerat. Est ergo conclusio nostra catholica qua assumatur, hos septem ordines antiquissimos: nempe, à tempore apostolorum semper in ecclesia fuisse celebres. Error ergo est dicere septuaginta duos discipulos fuisse diaconos: quippe cum presbyteri fuerint, quos dominus in adiutorium apostolorum, ac subinde episcoporum cooptauit: nam de institutione diaconorum art. sequenti dicemus. ¶ Rationem autē huius numeri sunt qui velint ex adaptione ad gratias gratis datas venari, quas Apostolus. 1. Corin. 12. communerat, dicentes sermonem sapientiae conuenire episcopo, qui est aliorum ordinator: ordinare enim, adus sapientiae est. Sermonem verò scientiae sacerdoti competere, qui clauis scientiae in sacramento poenitentiae viturque fidem comperere diacono, qui legit euangelium fidei. Virtutum autem opera tribuunt subdiacono, in quo incipit continentiae votum, quae omnium est virtutum genitrix. Interpretationem sermonum a colyto, qui lumine, quod defert, interpretationem scripturae significat. Et gratia sanitatum exorcista, qui daemones expellit. Et genera linguarum psalmista, & prophetia leetarij, & discretio nem spirituum ostiario, qui quosdam repellit, & quosdam admittit.

Ildorus.

Hugo.

Conclusio catholica.

Ratio septenarij numerus.

Adaptatio inenoptia.

Ratio aliorum.

Purgare.

quippe qui lumine cerei, quem defert, expulsiōnem mentis tenebrarum designat. Exorcista verò utroq; modo purgat pellendo demōnem, qui intus & foris conturbat hominē. Sed illuminatio, quae fit per doctrinam, quantum ad prophetiam fit per Lectores, quantum ad euangelicam per diaconum, & quantum ad apostolicam per subdiaconum. Perfectio autem communis, quae fit per sacramentum baptisimi, poenitentiae, extremae vnctionis & eucharistiae, pertinet ad presbyterum. Alia verò excellentior per confirmationem plebis, & ordinationem sacerdotum, & consecrationem virginum, incumbit episcopis. Ac demum suprema, quae est episcopus creare, attinet ad Papam, in quo plenitudo residet potestatis. ¶ At verò neq; speculatio ista, legitima est. Primū, quia ordines coelestis hierarchiae non distinguuntur per illas actiones: nam cuiuslibet hierarchiae in suo gradu conueniunt omnes, vt in materia de angelis disputatur. Praeterea quia perficere solis episcopis secundum Dionysium conuenit, eo, quod christiane in confirmatione & ordinibus vtuntur, quae quidem sacramenta exuberantem copiam fragrantis gratiae conferunt, quae in ballamo designatur. Illuminare autem conuenit presbyteris per alia quatuor sacramenta: nam matrimonium non competit ad hierarchiam. Sed purgare conuenit diaconibus & alijs inferioribus ordinibus, quatenus plebem ad Eucharistiae functionem praeparant. ¶ Ob idque alij ordinum seriem septem donis spiritus sancti assimilare contendunt vt donum sapientiae, quod supremum est, sacerdotibus adscribatur illud quippe donum pane vitae & intellectus homines cibant, quos pinde sacerdos eucharistia reficit. Donū verò timoris, quod est infimum, attribuit ostiario, qui in ingressu ecclesiae bonos per timorem à malis separat. Ac subinde alia media dona alijs intermedijs ordinibus accommodare pergunt. ¶ Sed re vera neq; ista distributio est germanam in quocunq; ordine, qui est sacramentum, septiformis gratia confertur. ¶ Legitima ergo ratio distinctionis ordinum ex ordine & respectu ad sacrosanctam Eucharistiam, ad quam omnes referuntur, sumēda est. Enim verò, vt loco citato autor est Dionysius, vt tepla & altaris vasa, ministrorumq; ornamenta propter dignitatem eucharistiae consecrantur ita & omnes ministri ratione eiusdem sacramenti iniantur. Vnde quod quisq; istorum ordinum propinquius ad eandem eucharistiam accedit, eo praestantior est & sublimior. Quo fit, vt sacerdotum ordo, quorum munus est eucharistiam

Illuminare.

Perficere.

Adaptatio probatur nō legitima.

Perficere.

Illuminare.

Purgare.

Ratio aliorum.

Adaptatio nō congrua Ratio legitima distinctiois ordinum.

Sacerdotij
ordo omniū
dignissimus

charitiam ipsam consecrare, sit omnium dignissimus. Quapropter dum ordinantur, tanquam materiam accipiunt calicem cum vino, & patenam cum pane, ubi, vt forma ipsa significat, potestatem accipiunt consecrandi offerendiq; altaris sacrificium. Reliqui vero ordines hanc virtutem non attingunt, sed omnes sunt in ministeriū sacerdotis, cui cooperantur, instructi. Quorum aut ministeria aut sumuntur in ordine ad eandē eucharistiā, aut in ordine ad populū, qd ad ipsam apparatus. Prior ordo est tripertitus, in quo diaconi sunt supremi: quia sunt sacerdotis proximi cooperatores, & ideo tenent Leuitarum locum, qui antiquitus erant diuino cultui mancipati, seu sacerdotum ministri. Ministrant enim ei in suis manibus consecrandam materiam. Et in primitiua ecclesia, quando mos vigeat ministrandi sanguinem populo, diaconus id exequatur. Quapropter per antonomasiam dicuntur diaconi: id est, ministri: id enim Græcum nomen sonat. Ob idq; Paul. 1. ad Timoth. 3. post mores episcoporum, quo nomine omnes presbyteros comprehendit, subdit, & quibus debent esse virtutibus diaconi imbutio: quod tam propē ad sacra mysteria accedunt.

Diaconi officium.

Pan. 1. ad Timoth. 3.

Doctores controuersia.

Per quam tamen episcopi cerimoniam ordinatio eorum fiat, & characteris impressio, inter Doctores controuersatur. Scotus nanque dist. presentis arti. 2. ait, proprium actum diaconi non esse legere euangelium, neq; subdiaconi legere epistolam. Vbi insinuat eius ordinationem non consistere in acceptione libri euangeliorum, neque illic imprimi characterē. Similiter Duran. ead. dist. q. 3. ait non imprimi characterem in traditione libri, sed cum episcopus manum ei imponens ait, Accipe spiritū sanctum ad robur &c. eo quod tunc ad ministerium applicatur, vt dist. 23. can. Diaconus decernitur. Probat que id præterea, quia non est vsus vniuersalis ecclesie tradere ei librum. In d. ait, in ecclesia Aniciensi, cuius ipse fuit pontifex, non fuisse in more tradere diacono librum, sed ipsum illum statuisse. Ricardus vero ead. dist. arti. 4. q. 3. contrarium censet: scilicet, in traditione libri imprimi characterem. Sed licet concilium Florentinum in instructione Armenorum diremit, affirmans, diaconatum per libri euangeliorum dationem conferri: ob idq; tunc character imprimitur, & infunditur gratia. Idq; adeo inde confirmatur, quod cap. Presbyter. de sacramen. non iterad. manuum impositione asseritur non esse de essentia. Vnde episcopus, sicuti presbytero ait, Accipe potestatem offerendi sacrificium pro viuīs

Ricardus.

Concl. Florentini.

& defunctis, ita ait diacono, Accipe potestatem legendi euangelium pro viuīs & defunctis, quæ ideo est eius ordinationis forma, qua infunditur gratia, & character imprimitur, quod est indicium illum esse præcipuum eius actum. Quod autem in sua ordinatione diaconi admonentur eorum officium esse baptizare & prædicare, in superioribus expositionum reliquimus. Nam. d. 4. ar. 1. secundum S. Tho. 3. par. q. 67. arti. 1. ostendimus baptizare ex proprio officio non incumbere nisi sacerdotibus, vt can. Diaconus. d. 93. ait Gelasius. & c. Constat. de consecra. dist. 4. Isidorus. Diacono enim, vt nomen eius sonat, & vt idem Isidorus can. Perlectis. d. 27. admonet non, incumbit nisi sacerdotibus assistere & ministrare. In primitiua autem ecclesia, ubi raritas erat sacerdotum, ex commissione poterant baptizare, vt eod. can. Diaconos. habetur. Et fortasse cum aliqua catechismorum & exorcismorum solennitate. Et tunc quoq; propter eandem ministrorū inopiam permittebatur eis prædicare, vt Ambro. super. 4. c. ad Ephe. autor est. Veruntamen ex officio, vt eodem loco ait S. Th. non conuenit diacono nisi recitare euangelium, & per modū catechismi articulos fidei & decalogum exponere. Et ita intelligendus est Isidorus in dist. cā. Perlectis. & Gre. in can. In sancta. d. 92. officium prædicandi diacono tribuendum: nam ex officio prædicare docendo exponendoq; euangelium solis episcopis incumbit; quia prædicare est perficere, quod officium episcoporum est; vt Dionys. ea. 7. de eccle. hierar. autor est, qd & nos latius. d. 1. q. 5. ar. 6. cōmōstrauimus. Quare neq; sacerdotibus hoc conuenit ex officio. Ob idq; in eorum ordinatione hoc illis munus non adscribitur. Vnde euident est argumentum multo minus debere diaconis, attribui sed solum catechizare sine solennitate concionis. Et ideo 16. q. 1. can. Adhucimus. prohibentur alij prædicare quàm presbyteri. Nam plebanis in sua parocchia id conceditur, atq; alijs etiam committi potest. Quinuerō & diacones, si sint idonei, facultate suorum prælatorum possunt id munus quandoq; etiam solenniter exercere.

Diaconi officium.

Diaconi non baptizantur solenniter.

Diacono conuenit, euangelium recitare.

Gregorius.

Can. Adhucimus. 16. q. 1.

Subdiaconi officium.

Post diaconum est subdiaconus, græcè hypodiaconus: hoc est, subminister, quia est minister diaconi: offert enim ei nomine populū materiam consecrandam, quam diaconus de manu eius accipiens porrigit sacerdoti. Quapropter, vt ait Hugo, subdiaconi sunt sicut in veteri lege Nathinai, qui vt legitur libr. 1. Esdræ capit. 2. & libr. 3. cap. 8. erant Leuitarum ministri ducenti viginti. Quocirca eis traditur calix vacuus cum patena superposita, & per

Dubitium.

Solutio argumenti.

Nota.

leges habet.

Acolytus.

Antiquus mos.

per archidiaconum traduntur subinde viceo-licam vino & aqua, ac bacile. eū manutergio: nam ipsius munus est lotionem manuum præbyteri habere paratam, vinūque & aquam calici infundere. Hæc tamen hic dubius quispiam posset, vtrum in illa calicis & patenæ traditione, an vero in traditione libri epistolaram subdiaconi ordinatio consistat; per quam & character imprimatur. Nam si exemplum à diacono duxeris, per traditionem libri epistolaram eadem fieri videtur ordinatio: similiter enim tunc dicit episcopus. Accipe librum, epistolaram, & habeto potestatem legendi, &c. Atq; idem de lectoribus & exorcistis dictum sumus. At vero D. Thom. dist. 27. quæst. 1. ad. 2. ait subdiaconum characterem non suscipere nisi dum calicem cum patena recipit. Atq; eiusdem sententiæ author est loco citato Richardus, & Paul. dist. in c. præfenti, & omnes sanè doctores. Nam eodem Florentino concilio sic definitū est. Et ideo ad argumentum oppositum respondetur, quod quemadmodū ordinatio presbyteri in traditione materie consecrandæ consistit, ita & ordinatio cuiusque ministri in actu eius principali. Est autem ille, præter palis, qui ministerio eucharistiæ propinquius accedit: præterquam autem ei ministrat subdiaconus cum mittendam consecrandam diacono porrigit. Diacono vero non potuit similis materia in eius ordinatione tradimantur presbytero calix cum vino, & patena cum hostia tridat, sicuti ab eodem, quo possent tradi diacono. Quam ob causam & propter euangelium dignitate: per eorum traditionem suscipitur diaconatus. Tertio loco ordinatur acolytus, atq; acoluthus: nam vtrumq; nomen rei congruit. Acolytus nanque græcè idem est, quod non prohibitus: id est, qui à sacris non prohibetur, sed permittitur ignem, aut quid aliud ministrare. Acoluthus vero idem quod famulus. & ministri, vt est pedissequa: nam licet eū cetero anteat presbytero procedenti ad altare, ministrat nihilominus post modum subdiaconis: qui debet ampullas cum vino & aqua portare. Et ideo: quauis primò acoluthis tradantur cerei, qui sunt etiam cerofera, quasi duntaxat fidei ad illuminandam plebem darentur, post modum tamen traduntur viceo-licæ, cuius illa traditio eum illa forma, Accipe vireolum ad suggerendum vinum & aquam in eucharistiam sanguinis Christi, consistit eorum ordinatio. Et viguit olim vsus, vt archidiaconus tam subdiacono quam diacono materiam

præberet, & episcopo præferret formam, vt loco citato. d. 25. ait S. Th. In vno in Pontificali Romano scriptum est vt episcopus illam tradat. Alij vero tres ordines sumuntur ex ordine ad populū, quæ ad eucharistiæ suscipiendæ præparant. Hæc autem præparatio est immundorum emundatio, vt eucharistia suscipiendæ idonei fiant. Est autem immundorum, vt Dionysius loco citato eodem, triplex ordo, iniustus, scilicet, infidelium, credere renuentiū, qui ideo omnino sunt à sacris cohibendi, quod quidem munus ostiarijs conuenit, quorum ordo infimus omnium est. Tamen, vt ait loco citato Hugo lib. 2. par. 3. capit. 6. hoc officium dominus in sua persona susceperit quādo flagellum ex funiculis factis ementes, & vendentes de templo eiecit. Marci. 11. Ad quos ideo ostiarios spectat cymbalum ad conuocandum populum pulsare, & aperire ecclesiam, cohibereque infideles, ne ad sacra irrediant ingrediatur. Et ideo traditur eis cymbalum cum clauibus. Secundum immundorum genus est eorum, qui fidei viam suscipere annuntiant, sed nondum sunt satis instructi, vt catechumeni, quorum emundatio & instructio officium est lectoratus: nempe, prima fidei rudimenta eos docere, præsertim aliquid ex veteri testamento, quod est velut inductio ad legem nouam. Quod quidem munus dominus vsurpasse videtur, vt illic etiam adnotauit Hugo, quando in medio seniorum librum Esaiæ aperiens dist. ad intelligendum legit. Luca. 4. Quapropter lectoribus, etiam si non sint subdiaconi, ex officio competit cantare in ecclesia prophetas & lectiones, quæ eantur in hebdomada sancta, & maxime in sabbato. Quare non est necesse vt qui illas canunt sint dalmaticis induti, sed satis eis sunt suppellicia. Quod si quis arguat, psalmistatam eandem ratione debere institui diuersum ordinem, negatur consequentia. Psalmistam pars sunt veteris testamenti: quare psalmistatus non addit rem, sed modum: scilicet, psallere, quod est canere. Lectorum igitur ordinatio consistit in traditione lectionarij, & illa forma, Accipite & estote verbi dei relatores. Tertium deniq; genus immundorum est eorum, qui quauis fide susceperint, sunt tamen emergenti: hoc est, à damonibus obedi, quos exorcista, eosdem demones pellendo emundat, quibus traditur liber, quo scripti sunt exorcismi sub illa forma, Accipite, & habete potestatem imponendi manuum super tenerum eorum: Quod quidem beneficium contulit Christus vt Marci. 7. legitur, quando salua sua tetigit aures surdi, & muti dicens, Epheta,

Tres ordines minores

Ostiarij officium.

Lectoris officium.

Nota.

Obiectio.

Officio.

Ordinatio lectorum.

Exorcistæ officium.

Epheta, quod est, aperire. Et quando de Magdalena septem, eiecit daemones. Est enim officium exorcistae daemones pellere, ne aures obstruant baptizando, ne audiat fidem, neue linguam alligent ad eandem confitentiam. Omnes ergo à minimo connumerando sunt ostiarius, lector, exorcista, acolytus, subdiaconus, diaconus, & presbyter.

Epilogus.

Solutio. 1. argumenti.

Ad primum igitur argumentum negatur consequentia: quoniam reliqua sacramenta non sunt instituta, nisi ad recipiendum vnicum effectum sacramenti; hoc autem est collatiuum potestatem ad agendum: & ideo quia sunt diuersae potestates ministeriales, scilicet, legendi apostolicam doctrinam, vel euangelicam, vel consecrandi, sunt diuersi ordines.

Solutio. 2. An singuli ordinu sint sacramenta.

Secundum argumentum praesupponit difficultatis examen, vtrum singuli ordinum sint sacramenta. De qua artic. proximo. Interim tamen supposita, disputationis gratia, parte affirmatiua saltem quantum ad tres ordines maiores, respondetur praedictam diuisionem ordinum non esse in partes integrales, sicut diuiditur sacramentum eucharistiae in consecrationem panis & sanguinis, quae sunt duae partes integrales eiusdem coniuuij, & ideo natura per se est totum sacramentum, sed ambo simul, sicuti nulla pars hominis, sed omnes simul, sunt homo. In praesentiarum namque non solum omnes simul, verum & sacerdotium ipsum est sacramentum, & diaconatus & subdiaconatus. At neque est diuisio generis in species: nam tunc, vt argumentum concludit, omnes simul ordines essent plura simpliciter sacramenta. Sed est, inquit S. Thom. diuisio totius potestatiui in suas partes, cuius nonnullum exemplum lucet in anima & eius potentijs: scilicet, intellectu & voluntate, quae quidem potentiae dicuntur quodammodo partes animae, quauis sint eius accidentia propria. Natura autem huiusmodi diuisionis est, quod totum secundum completam rationem sit in vno, tamen participatiue in reliquis: sicut tota virtus secundum essentiam est in animo, cuius potentiae sunt participes. Eodem enim modo tota ratio sacramenti ordinis est in sacerdotio, in reliquis vero ordinibus est. quaedam participatio, quatenus ad ipsum omnes referuntur. Atque hac ratione non dicuntur simpliciter plura sacramenta, sicut si esset diuisio generis in species, sed omnes sunt vnum, non tanquam partes integrales, vt in sacramento eucharistiae, sed quia reliqui sunt supremi sacerdotij participationes.

Dura. contra

Ex hac autem sententia S. Thomae Duran.

distin. praesenti quaest. 2. colligit contra S. Thom. ipsum, reliquos ordines, praeter sacerdotium, non esse sacramenta, sed sacramentalia quaedam, sicut exorcismi sunt dispositiones quaedam ad baptismum, atque adeo per illa nullam conferri gratiam. Sed certe illatio nulla est, vt artic. proximo videbimus. Imò vero ex hoc quod ratio sacerdotij participatur ab alijs, colligitur, quod quidpiam gratiae in illis conferatur, saltem in diaconatu, & subdiaconatu, vt latius illic commonstrabimus.

Refutatur il latio Duran.

Ad tertium respondetur, quod Dionysius non loquebatur illic de ordinibus secundum quod sunt sacramenta, sed secundum quod ad hierarchicas actiones attinent. Et ideo omnes tres actiones attribuit episcopo, licet episcopus non sit sacramentum. Nam solus ipse christumate in confirmatione vitur, & ordines confert, ad significandum gratiae copiam, quod est perficere. Illuminare vero & purgare adscribit sacerdotibus, qui per administrationem baptismi illuminant: nam vnus effectus gratiae baptismalis est illuminare lumine fidei: & per gratiam poenitentiae, & extremae vnctionis purgant animam, ac demum per eucharistiam pascunt. Id autem, quod est purgare tantum, adscribit diaconis, quia eis ex officio non incumbit sacramenta administrare, sed populum ad eucharistiam disponere, quod est quoddam purgationis genus. Sed tamen nomine diaconi: hoc est, ministri, omnes inferiores intelligit.

Solutio. 1.

Et per hoc soluitur aliud argumentum, quod est huiusmodi. Diuersorum ordinum diuersa debent esse officia: sacerdotibus autem competit populum ad eucharistiam per sacramentum poenitentiae disponere, eum scilicet emundando: ergo praeter hoc officium non opus erat alios inferiores ministros ad disponendum populum adhibere. Respondetur quod populus emundare & disponere contingit dupliciter. Vno modo dispositione remota, vt in minoribus ordinibus explicatum est. Et pariter diaconus & subdiaconus plebem disponunt & praeparant legendo illi doctrinam euangelicam & apostolicam. Sed alia dispositio & emundatio proxima, quae quis sit idoneus ad suscipiendam illico eucharistiam, quae est remissio peccatorum: Et haec per sacramentorum gratiam baptismi & poenitentiae incumbit sacerdotibus quibus competit eucharistiam consecrare & ministrare: nam & in rerum natura eidem agenti, cui conuenit principalem formam in generare, subinde congruit & proximam dispositionem inducere.

Ad

Solutio quar ti argumenti.

Ad quartum denique respondetur, quod ordinum hierarchiae in angelis sumuntur secundum diuersam eorum naturam, in hominibus vero non nisi secundum ministeria gratiae, quae ad vnam consecrationem corporis & sanguinis Christi referuntur: & ideo non opus est vtroque parem esse numerum.

characterem non imprimeret, esset iterabile, quod est falsum.

Huic quaestioni tres aliae conueniunt, vt Decisio art. sint numero quatuor: scilicet, vtrum omnis ordo sit iure diuino sacramentum à Christo institutum, gratiam conferens, & characterem imprimens. Omne enim sacramentum iure diuino, ac perinde ex Christi institutione, id habet, qui solus potuit sacramenta instituire. Atque adeo si est sacramentum, gratiam confert: & si est sacramentum ordinis, characterem imprimit.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum omnes ordines sint verè sacramenta, quae gratiam conferant, & characterem imprimant.

Partis negatiuae. 1. arg.

Ordinum distinctione praui- fa, duplex eorum effectus subsequitur explorandus. Arguitur ergo quod ordinis effectus non sit gratia gratum faciens. Etenim si ordinatio gratiam conferret: maxime vt ordinatus ad ordinum executionem idoneus fieret: sed nemo ad suscipiendos ordines est admittendus antequam eandem probitatem & idoneitatem habere censetur, quae quidem probitas non nisi per gratiam obtinetur: ergo illa gratia non conferretur per sacramentum ordinis, alioqui causa suu praesupponeret effectum.

2. Argumēt.

Secundo arguitur, quod non omnis ordo imprimat characterem. Character non imprimitur, nisi vt homo idoneus fiat ad sacramenta vel suscipienda vel conferenda: per characterem autem baptismalem homo fit potens suscipiendi omnia sacramenta, & per characterem sacerdotale fit idoneus ad omnia conferendum: ergo per aliquos ordines nullus imprimitur.

3. Argumēt.

Tertio. Si sacramentum ordinis characterem imprimeret, sequeretur, quod praesupponeret sacramentum baptismi: quia qui non est Christianus, nullus est sacramenti capax: consequens tamen inde apparet falsum, quod aliàs si quis non baptizatus, licet bona fide crederet esse baptizatum, ordinibus initiaretur, nulla characterem susciperet, atque adeo quicquid in executione ordinum vel consecrando vel absoluendo attentaret, casum esset & vanum: quod quidem graue periculum & nocuentum afferreret ecclesiae.

Parti affirm.

In contrarium tamen est, quod ordo, vt dictum est, censetur sacramentum: & omnium sacramentorum proprium est gratiam conferre: atqui cum omnia sacramenta, quae characterem non imprimunt, sint iterabilia, si hoc

Ad quaestionem ergo octo conclusionibus respondetur. Atqui vt à primo omnium fundamento exordiamur, quod extra vllam controuersiam catholicis omnibus est in confesso, prima sit. Ordo sacerdotalis est sacramentum. Enimvero cum omnes fateantur ordinem esse sacramentum, & sacerdotalis sit omnium caput & finis, quo omnia referuntur, certum est illum esse proprie & potissimum sacramentum, cui maxime definitio supra posita adaptatur. Est enim signum rei sacrae: nempe, spirituales diuinae quae potestatis, in quo sacerdos constituitur ad consociandum corpus Christi verum, qui quidem effectus opus est supernaturale.

Hinc continuo consequitur secunda conclusio. Sacerdotium est de iure diuino, atque adeo institutione Christi constabulum: quippe qui solus potuit sacramenta instituire. Instituit autem ipsum quantum ad potestatem consecrandi in coena, vbi tradens proprium corpus & sanguinem consecratum subiunxit. Haec facite in meam commemorationem. Potestatem autem priori annexam remittendi peccata tradidit Ioan. vlti. dicens. Accipite spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata &c. quae omnia copiosius d. 20. exposta sunt.

Subsequitur deinde conclusio tertia nempe, quod per sacramentum sacerdotalis ordinis confertur gratia gratum faciens. Etenim cum Dei opera, vt Deut. 32. legitur, perfecta sunt, enicun que potentiam tribuit ad aliquid agendum, aut xilium subinde speciale fert, vt digne huiusmodi potestatis munus exequatur. Nam in naturalibus, quibus natura dat potentiam, dat & membra, quae ad eius usum sunt necessaria. Animalibus namque, quibus potentias tribuit sentitias, consequentia membra & organa accomodat necessaria: At vero sicut ad digne & recte suscipiendum sacramenta requiritur gratia: ita & ad eadem dispensanda: ergo sicut per baptismum confertur gratia ad digne reliqua sacramenta suscipiendum, ita per sacramen-

Decisio art.

Prima conclusio.

Secunda co.

3. Conclusio.

tum

tum sacerdotalis ordinis infunditur gratia gratum faciens ad sacramenta administranda.

4. Cōclusio. ¶ Ex his denique colligitur quarta conclusio: videlicet, quod per idem ipsum sacramentum imprimitur character. Enimvero ut distinet. 1. quæst. 4. dictum est, character nihil aliud est, quam potestas protestandi fidem per susceptio nem vel collationem sacramentorum: cum ergo hoc sacramentum sit signaculum potestatis supernaturalis sciendi eucharistiã, aliãq; sacramenta dispensandi, fit vt per ipsum imprimatur character, qui signum eiusdẽ potestatis est: quin vero ipsa potestas, per quem ideò ordinati à reliquo vulgo Christiano præ eminenter feceruntur. Et confirmatur conclusio auctoritate concilij Florentini, vbi tria decernitur sacramenta characterẽ imprimere,

quorum vnum est hoc. ¶ Quod si sciscitando arguas. Nonne satis esset gratia ad sacerdotale functionem absque characterẽ? Respondetur, non satis esse: nam in naturalibus prius consideratur potentia nuda, quæ est animæ coarua, vt intellectus, & voluntas, & deinde accidentaria adhibentur ei habitus ad ritẽ & rectẽ operandum. Pari ergo modo character est potestas ad operandum simpliciter, siue bene siue male: nam sacerdos extra gratiam verẽ consecrat, & vera sacramenta administrat: sed gratia facit, vt sit administratio idonea. ¶ Quinta cōclusio. Eodem puncto, quo infunditur gratia, imprimitur character, & quo imprimitur character, infunditur gratia, nisi ebe opponatur. Momentum autem illud est, quando sacramentum perficitur: perficitur autem quando materia & forma applicantur: videlicet, vbi episcopus calicem tradens & hostiam, ait, Accipe potestatem consecrãdi &c. Quapropter illo momento vt ait S. Thom. distinc. præsentis quæst. 2. art. 3. & doctorum coetus, vt quæ sublequitur effectus. Ex quo fit, vt vnctioes, quæ oleo fiunt in manibus & capite non sunt sacramentum, sed sacramentalia quædam: quare per illas nec gratia confertur, nec character imprimitur. Ridiculum enim esset dicere characterem sacerdotalem in manibus vel in capite, dũ consecrantur, imprimi: est enim in intellectu, vt distinet. 1. quæst. 4. monstrauimus, vbi est fides, ad cuius protestationem imprimitur.

¶ Argumentum autem nec parum molestum contra hanc conclusionem est, quod apparet impositionem manuum cum illis verbis, Accipe potestatem remittendi peccata, ad formam tanquam eius partem pertinere: quoniam character ordinis duplex est potestas: scilicet, consecrãdi, & remittendi peccata, quarum prior

exprimitur in traditione calicis & hostiæ: posterior verò in manuum impositione: quocirca apparet illum vsq; nec gratiam infundi, nec characterẽ imprimi. Et confirmatur, quia Christus, vt modo dicebamus, diuersis temporibus has duas potestates apostolis impartitus est. Et accedit præterea argumentum potissimum, quod tempore apostolorum non legitur forma alia consecrandi sacerdotis, quam per manuum impositionem. Vnde Paulus. 1. ad Tim. 4. Noli, inquit, negligere gratiam, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij. Et capit. 5. Manus citò nemini imposueris. Et in Epistola. 2. cap. 1. Admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.

¶ Argumenta sunt minime infirma: imò non desunt, quos in talem sententiam cogant: scilicet, quod vsq; ad manuum impositionem nõ perficitur sacramentum. Quinetiam nec S. Thoma loco proxime citato sententiam suam satis declarat. Arguit enim, quod non imprimitur character vsq; ad manuum impositionem: propterea quod tunc dedit Christus apostolis sacerdotalem potestatem dum dixit. Accipite spiritum sanctum. &c. Et respondet nihil aliud, quam quod Christus dedit illam potestatem quantum ad principalem actum: scilicet, consecrãdi in cœna, & quantum ad secundarium: videlicet, remittendi peccata. Ioan. 20. Et inferius dist. proxima quæst. 1. art. 1. ad primum argumentum ait, quod in impositione manus non datur character sacerdotalis ordinis, sed gratia, qua ad exequendum ordinẽ sunt idonei.

¶ At verò his non obstantibus respondetur sacramentum perfici in traditione calicis & hostiæ cum forma tradendi potestatem consecrandi, atque ad eò & illic characterẽ sacerdotalem insigniri, & gratia donari. Primum, quia hæc est opinio communis, à qua non est temere recedendum. Secundò, quia Florentina Synodus has duntaxat esse decernit materiã & formam, nulla alius formæ mentione facta. Idem que hic prorsus S. Thom. docet. Tertiò: quia characteri sacerdotali annexa est in diuina quæ potestas remittendi peccata si adit iurisdiclio: cum ergo tunc hõ fiat sacerdos cum ei traditur potestas consecrãdi corpus Christi verũ & sanguinẽ, illi imprimitur character, qui est consecrandi potestas, ac subinde remittendi peccata. Alioqui dicendum esset, aut quod potestas consecrandi non conceditur vsq; ad manuum impositionem, quod est contra veritatem formæ. Accipe potestatem offerendi, &c. quæ pro eodem instanti debet esse vera:

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

exprimitur in traditione calicis & hostiæ: posterior verò in manuum impositione: quocirca apparet illum vsq; nec gratiam infundi, nec characterẽ imprimi. Et confirmatur, quia Christus, vt modo dicebamus, diuersis temporibus has duas potestates apostolis impartitus est. Et accedit præterea argumentum potissimum, quod tempore apostolorum non legitur forma alia consecrandi sacerdotis, quam per manuum impositionem. Vnde Paulus. 1. ad Tim. 4. Noli, inquit, negligere gratiam, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij. Et capit. 5. Manus citò nemini imposueris. Et in Epistola. 2. cap. 1. Admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.

¶ Argumenta sunt minime infirma: imò non desunt, quos in talem sententiam cogant: scilicet, quod vsq; ad manuum impositionem nõ perficitur sacramentum. Quinetiam nec S. Thoma loco proxime citato sententiam suam satis declarat. Arguit enim, quod non imprimitur character vsq; ad manuum impositionem: propterea quod tunc dedit Christus apostolis sacerdotalem potestatem dum dixit. Accipite spiritum sanctum. &c. Et respondet nihil aliud, quam quod Christus dedit illam potestatem quantum ad principalem actum: scilicet, consecrãdi in cœna, & quantum ad secundarium: videlicet, remittendi peccata. Ioan. 20. Et inferius dist. proxima quæst. 1. art. 1. ad primum argumentum ait, quod in impositione manus non datur character sacerdotalis ordinis, sed gratia, qua ad exequendum ordinẽ sunt idonei.

¶ At verò his non obstantibus respondetur sacramentum perfici in traditione calicis & hostiæ cum forma tradendi potestatem consecrandi, atque ad eò & illic characterẽ sacerdotalem insigniri, & gratia donari. Primum, quia hæc est opinio communis, à qua non est temere recedendum. Secundò, quia Florentina Synodus has duntaxat esse decernit materiã & formam, nulla alius formæ mentione facta. Idem que hic prorsus S. Thom. docet. Tertiò: quia characteri sacerdotali annexa est in diuina quæ potestas remittendi peccata si adit iurisdiclio: cum ergo tunc hõ fiat sacerdos cum ei traditur potestas consecrãdi corpus Christi verũ & sanguinẽ, illi imprimitur character, qui est consecrandi potestas, ac subinde remittendi peccata. Alioqui dicendum esset, aut quod potestas consecrandi non conceditur vsq; ad manuum impositionem, quod est contra veritatem formæ. Accipe potestatem offerendi, &c. quæ pro eodem instanti debet esse vera:

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

aut

Confirmatio argum.

Aliud argumentum.

Pauli testimonia.

Argumentum S. Thom.

Solutio.

Dilatatio argum.

Rõ prima.

Rõ secunda.

Rõ tertia.

Nota.

Similitudo nõ legitima.

Illatio.

Paluda.

Manuõ impositio non est de essentia.

D. Thom.

Postremum argumẽtu.

D. Tho.

Sententia auctor.

Opinio quorundam.

aut q; prius imprimitur character vnus ad consecrandum, & postea alter ad remittendum peccata: quod esset ad euitãdam Charebdim: in Scyllam incidere. Est enim præter omnium opinionem duos characteres ad illas duas facultates fingere. Scio posse quempiam opinari characterem prius impressum applicari extendiq; post ad munus absoluedi, sicuti sacerdotalem characterẽ dicitur sumus extendi, dum consecratur episcopus, ad conferenda sacramenta confirmacionis & ordinis. Attamen similitudo non est legitima: quoniam episcopus suscipit potestatem illa conferendi sacramenta, quam non habebat dum erat simplex sacerdos: quod in præsentiarum dici nõ potest de potestate absoluedi. Alioqui fieret consequens, quod si tradita priori consecrandi potestate: moreretur episcopus, nec esset alius qui posset manus postmodum imponere, ordinatus ille non esset: simpliciter sacerdos, atque ad eò neque (quanuis haberet iurisdictionem) posset subditos à peccatis absolueri. Paludanus distinet. 2. 5. quæst. 1. concedit, quod posset absolueri ex commissiõne, non tamen ex propria potestate. Sed nec scio quo fundamento hoc possit fulciri: nam certe si non habet potestatem ordinis ad absoluedum, per nullam commissiõnem id posset facere. Adde quod, vt capitul. Presbyter. de sacram. non iteran. definitur, manuum impositio non est de essentia sacramenti, sicuti neque in subdiacono: quare licet omittatur, non est iterandum sacramentum, sed postmodum illa cœremonia supplenda. Atqui D. Thomas hanc impræsentiarum insinuat sententiam. Dicens enim quod Christus in cœna tradidit potestatem sacerdotalem quæ ad principalem actum, seu fit quod tunc qui ordinatur, simpliciter fit sacerdos, atque ad eò vtranque potestatem suscipit. Nani vt postremum adhibeamus argumentum, Christus per potestatis excellentiã potuit illas facultates diuisim apostolis tradere, quod re vera eius ministris episcopis non est concessum. Quod autem D. Thomas ait, prius characterem imprimi, & postmodum gratiam conferri, intelligere non valeo. Neque suspicor quod in summa si hucusque peruenisset, illud affirmasset: nam gratia non infunditur sacramentalis, nisi dum applicatur materia & forma sacramenti, vbi character imprimitur. Præsertim quod tam est necessaria ad idonee consecrandum, quam ad dignè absoluedum. Quod si quis dixerit, in traditione materiæ consecrandæ conferri vnum gra-

dam gratia: & in impositione alterum. (vt quidam de sumptione corporis & de sumptione sanguinis opinantur) redarguitur primò illa opinio de gratia in sumptione sanguinis nõ esse tam probabilem, quam quod vnus tantum; idemq; in sumptione corporis consecratur. Et secundò non esse similem, quoniam sumptio sanguinis verè est sacramentum, & est quæ ad eò quauis sumptio corporis non præcessisset: & tamen impositio manuum nullum est per se sacramentum. Adde quod similiter imposita manu diacono ait episcopus, Accipe spiritum sanctum; &c. & tamẽ illic nemo censet infundi gratiam. ¶ Ad argumentum ergo supra factum respondetur, quod per manuum impositionem & illam formam, Accipe potestatem remittendi peccata, nulla traditur noua potestas, sed explicatur illa, quæ prius collata fuerat. Nani quia simul non potuit decenter vtraque forma coniungi, & decebat Christi verba referre, institutum est, vt scorsum proferrentur. Sed tamen secunda forma referenda est ad illud momentum, quo prima fuerat prolata. Nec verò ad essentiam sacramenti necessaria est, sed tamen est de necessitate præcepti. ¶ Ad aliud, quo argutum est, apostolos per manuum impositionem ordinasse presbyteros, respondetur, quod licet certum sit manuum impositione fuisse vfos, non solum in ordinatione presbyterorum, verum & diaconorum, tamen neq; ambigere licet, quin formam, quæ ecclesia vitur, per traditionem eorundem apostolorum didicerit, qui à Christo eandem edocui fuere. Quapropter illa manuum impositio non erat sacramentum, sed sacramentale quoddam, sicut & hæc, quæ modo ecclesia in more est, vt ait impræsentiarum S. Thom. Simile enim argumentum fit de confirmatione: nam & tunc, vt Actuum. 8. & 19. legitur, manus apostoli imponebant, & tamen sacramenti materia non est nisi chrismatio. ¶ Hinc fit, eorundem traditionem calicis & hostiæ esse de essentia sacramenti: impositio verò manuum episcopi, & vnctio manuum sacerdotis non sunt de essentia, sed de præcepto. Et ideò licet absque illis imprimeretur character, nihilominus si omittantur, supplenda sunt postmodum. Esset enim, vt ait Syluest. verb. Irregularitas. q. 1. 2. peccatũ mortale ministrare in ordine suscepro antequam illud suppleretur, quanuis non inde contraheretur irregularitas. Intelligitur autem quando illud omnium res est præcipua, vt impositio manuum & vnctio, vt cap. 1. & si. de sacramen-

Redarguit.

Secunda rõ.

Solutio. nota.

Solutio aliud argumẽtu.

Manuõ imposito quod.

non iteran. fecus si esset res parvi momenti, vt si quis forsitan canonem cum episcopo non legerit, licet peccauerit, non tamen necessarium est suppletur quia neq; est res magni momenti, neq; episcopus illud omisit, sed ordinatus.

¶ His de sacerdotio constitutis dubium de alijs ordinibus emergit, an omnes sint verè sacramenta. Vbi septem ordines in tres gradus distinguere oportet, quorum primus sit sacerdotus, & in secundo collocentur diaconatus & subdiaconatus, qui sunt etiam ordines sacri: & in tertio quatuor minores: qui non censentur pari ratione sacri. Vnde vt D. Thom. dist. præfenti. q. 1. art. 2. refert, tres fuerunt ordinis. Vna scilicet quorundam, qui dixerunt in solo sacerdotio characterem imprimi, atq; adeo solum esse propriè sacramentum ordinis. Atq; hanc opinionem, ceu probabiliorè sustinet Durandus ead. dist. q. 2. Sed alij dixerunt omnes solosq; tres ordines sacros imprimere characterem, ac perinde esse sacramenta. Quorù opinio veritatè ppius accedit. Tertij dixerunt omnes septem ordines verè esse sacramenta, characterem imprimentia. Et hæc fuisse videtur sententia in hac dist. Magistri sententiarum, quam proinde pleriq; eius interpretes complexi sunt, vt S. Thom. D. Bonaventura, Ricardus, & complures alij. Quartus Magister pugnantiæ dixisse videtur, dicens quod subdiaconatum & reliquos ordines post tempora apostolorum ecclesia instituit: & tamen qd omnes conferunt gratiam, vt vera sacramenta, & characterem imprimunt: nam ecclesia non potest instituire sacramentum. Atqui rationes Durandi adeo profecto non sunt despiciabiles, vt plurimum habere videantur energia. Arguit enim sic primò. Quando plures actiones ad vnum referuntur spirituales effectum, quarum non nisi vna eundem effectum attingit, reliquæ non videtur sacramenta, sed sacramentalia: nam sacramenta ab spirituali supernaturalique effectu rationem sacramenti sortiuntur. Exemplum est in baptismo, vbi catechismi & exorcismi ad deletionem peccati referuntur: sed quia illum effectum solus baptisimus attingit, reliquæ actiones non sunt sacramenta, sed sacramentalia quædam. Ordines autè omnes gratia eucharistiæ consecrandæ & remittendi peccata instituti sunt: cum ergo illos spirituales effectus solus sacerdotalis ordo attingat, sit consequens, vt reliqui non sint sacramenta. Secundo. Sacramenta, & potissimum quæ characterem imprimunt, non sunt instituta nisi ad aliquem supernaturalium effectum vel cō-

ferendum vel suscipiendum; vt in baptismo imprimatur character ad reliqua sacramenta suscipienda, & in ordine ad conferendam per solum ordinem sacerdotalem tribuitur potestas conferendi sacramenta: nam diaconus, qui est aliorum ministrorum supremus, non habet ex officio sacramenta consecrare vel administrare: ergo ad functiones ministrorum sub sacerdote nullo opus est sacramento, quo ministri gratiam & characterem suscipiant, tanquam supernaturalium potestatem suscipientes. Porro argumentum non est parum vrgens. Tertio. Per sacramenta accipitur potestas ad simpliciter aliquid suscipiendum vel administrandum: itaque sine illa potestate si illud attentaretur suscipi vel administrari, totum esset cassum. Scirritum enim per baptismum sic accipitur potestas suscipiendi alia sacramenta, vt si quis ante ipsum aliqua attentaret suscipere, nihil susciperet: & per sacerdotium sic fit consecrandi facultas, vt si absque illo quis consecrare præsumeret, nihil faceret: sed tamen ordines inferiores non sunt huiusmodi: nam diaconus per suum ordinem solum accipit potestatem ritè legendi euangelium, non tamen simpliciter legendi: nam si quis sine suscepto diaconatus ordine illud solenniter caneret, quamquam peccaret, nihilominus vera esset lectio. Et quartò, vt supra diximus, accedit argumentum, quod ex concessione S. Thomæ sumitur, vbi ait; quod sacramentum ordinis secundum completam rationem est in sacerdotio, in alijs autem est quædam participatio ipsius. Vnde collectio fieri videtur, non opus esse tot characteribus. Præterea, vt eidem opinioni nos quoq; patrocinemur, arguitur sic. Si aliquis ordinum sub sacerdotio esset sacramentum, maximè diaconatus, propterea quòd in actus apostolorum & apud Paulum mentio fit crebro huius ordinis: attamen hoc non inde colligitur: nam diaconi nomen nihil aliud sonat, quàm ministrum, & tempore apostolorum apparet diaconos non fuisse nisi pauperum ministerio additos, iuxta illud Actuum. 6. Nō est æquum nos derelinquere verbum Dei & ministrare mensis: quare constituti sunt septem viri boni testimonij, qui illi sunt muneri mancipati, quorum Stephanus fuit primicerius. Atque his accedit maximè argumentum, quòd materia & forma in ordinandis diaconibus & subdiaconibus per traditionem libri non videtur à Christo instituta, nec tempore apostolorum in more fuisse, sed sola manuum impositione, vt apparet Actuum. 6. quia tunc non

Tertium argumentum Durandi.

Argumentum

Authoris arguitur in fauore Durandi.

Argumentum

An. vñs ordines sint sacramenta.

S. Thom.

Prima opinio.

Secunda opinio.

Tertia opinio.

Magister sentent.

Primum argumentum Durandi.

Exemplum.

Secundum argumentum Durandi.

erant libri euangeliorum, aut epistoliarum.

Sententia auctoritatis.

6. Conclusio.

Rõ de diacono.

Paal. 1. ad Timoth. 3.

Actuum. 6.

Nota.

De subdiacono.

Altitatio.

7. Conclusio.

Magister sentent.

Cajeta.

¶ Re vera qui opinionem Durandi sustinere vellet, non esset magna reprehensio dignus. Nihilominus non est tam facile à communi antiquorum opinione deflectendum: esset enim nonnulla temeritatis nota. Ob idq; subiungitur sexta conclusio. Diaconatus & subdiaconatus sunt verè iure diuino sacramenta, characteris subinde & gratiæ efficaciam. Probat, de diacono primò, antiquissimi auctoritate Dionysij, qui de diaconibus ceu de altaris ministris idèdem meminit. Et quod vrgentiùs mouet, Paul. ad Timot. 3. depicta suis moribus episcoporum imagine: quonominè omnes presbyteros comprehendit de diaconibus extemplo subiungit, dicens, Diaconos similiter oportet esse pudicos, non bibuligos, non vino deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes ministris fideli in conscientia puris: vbi illos ceu altaris ministros egregijs virtutibus præditos requirit. Ex quo subsequitur, qd verò sacramento initiati debent, vbi gratia ad id muneris perfundantur, ac subinde characterem exornentur. Id quod præcipue Actuum. 6. confirmatur: nam apostoli septem illis diaconibus in suo conspectu constitutis orates manus impositione, quod erat sacramenti signum diaconis, & non hypodiaconis.

¶ Et quauis de subdiaconibus non adeo habeatur in antiquis memoria expressa, tamen nomine diaconoru re vera intelliguntur: tum quia vt ait D. Thomas, cum in primitiua ecclesia nō esset tanta ministrorum copia, diaconi persepe & euangelium & epistolas legébant, vt modò crebro propter inopiam fieri assolentur etiam, qd cum diaconus idem sit, quod minister, nominis amplitudine intelligitur & subdiaconus. Accedit ecclesiæ auctoritas & vsus, quæ subdiaconatum connumerat inter ordines sacros, quos ad recitanda solenniaque diuina officia compellit, qui ceu ministri adeo altari mancipantur, & (quod vehemèter vrget) à laicorum statu separantur, vt sint matrimonij contrahendo prohibiti: & ideo Dalmatica & manipulo vtuntur.

¶ Septima conclusio. Reliquos quatuor ordines minores absq; erroris periculo sustineri potest non esse propriè sacramenta, quibus vel gratia infundatur, vel imprimatur character. Hanc opinionem insinuat Magister sentent. dicens, hos ordines fuisse institutos ab ecclesia. Quam verò de subdiaconatu idè censere videtur. Quam subinde opinionem Cajetanus

in illa quæst. de titu suscipiendi ordinis, in additio. ad 3. partem approbat. De subdiaconatu verò, vt modò ostendebamus, alia est ratio. Sed de alijs quatuor ordinibus minoribus probatur conclusio: quoniam de illis in ecclesiæ primordij non ita expresse reperitur mentione facta, neq; illi ministri eis officijs dedicantur, quæ ad dignitatem consecrandi eucharistiæ attinent, sed ad disponendam populum. Atque adeo licet in peccato vsum suorum ordinu exerceant, nullatenus peccare censentur: quare neq; opus est, vt gratiam ad id muneris suscipiant, ac perinde nec characterem. Quod inde, præsertim confirmatur, quòd à seculari coetu non eatenus abdicantur, quin absq; vlla dispensatione possint matrimonij contrahere. Et quod vrgentiùs mouet, ad nullas obligari horas recitandas, vt subdiaconi, neque verò ad canticum graduum, quod nonnulli absque vilo fundamento fingunt. Neq; arbitror profecto, quòd si D. Thom. ad hunc locum in summa peruenisset, in contraria persistisset opinione, quam in Quarto, vulgus secutus, tenuit. Et confirmatur per idè conclusio, quòd subdiaconatus & ordines superiores dicuntur sacri, inferiores verò non sacri: nam et si S. Thomas respondeat omnes secundum se esse sacros: quia omnia sunt sacramenta: sed superiores dici sacros ratione materiae sacre, circa quam exercentur: gratior tamen solutio est, quòd superiores dicuntur sacri: quia verè sunt sacramenta, reliqui verò non nisi sacramentalia quædam. Atq; hac de causa, vt inferius visum sumus, simplex presbyter potest ex commissione minores ordines conferre, non tamen maiores. Et per hoc soluitur argumentum Bonaventuræ, quo sic arguit. Illi ordines minores nō sunt iterabiles: ergo imprimunt characterem. Consequentia quippe hæc nulla est, sed si sic argueretur. Sacramentum hoc non est iterabile: ergo imprimunt characterem. Concedimus namq; illos quidem esse verè ordines, nō tñ propriè sacramenta ordinis, sed sacramentalia ad sacramentū disponentia: & ideo non sunt iterabiles, non quia sacramenta sunt, sed quia per quandam consecrationem celebrantur, vt consecrationes altaris, & vasorum, ac ornamentorum, quæ eidem sunt deputata.

¶ Et eodem modo soluitur argumenta Paludani assenerantis omnes istos ordines esse verè sacramenta. Arguit enim contra Durandū, quòd si non essent sacramenta, sed sacramentalia, non deberent diuersis temporibus conferri, sed simul omnia cum presbyteratu, sicut exorcismi in baptismo. Item sequeretur, quòd

Rõ conclusio.

Nota.

Altitatio.

Confirmatio conclusio.

Sol. opinio auctoritatis.

Solut. argum. Bonauenturæ.

Nota.

Ordines minores quare non iterabiles.

Solut. argum. Paludani.

dines, sacramēto sacerdotali initiabatur: quia sunt per se potestates distincte, quarum sacerdotalis reliquas omnes includit. Quocirca sacerdos, licet alios ordines non susceperit, potest omnium functionem exercere. Sed institutum ecclesiarum fuit, ut gradatim ordines susciperentur, neque susciperet superiores ab inferioribus conferre.

Nota de sacerdote per saltum promotio.

DISTINCTIONIS vigesima quarta, Quæstio secunda.

ARTICULUS I.

Utrum clerici omnes ordinati debeant coronæ tonsuræ insigniri.

Partis negativæ argumentum.

Vestis secunda mouetur de ijs, quæ sunt ordinibus annexæ: nempe, de coronâ, & episcopatu, & vestibus sacris. Arguitur ergo quod coronæ clericis non congruat: nam Hierem. 49. attonsi sub his verbis: maledictio, Dispergam in omnem ventum eos, qui in comâ attonsi sunt: ministris autem ecclesiarum potius benedictio congruit, quam maledictio.

1. Argumentum.

Secundo arguitur. Si coronæ vilius esset fundamentum, maxime illud Nazareorum, quod dist. præfenti adducit Magister, lætetur Nazareus autem, vt Numer. 6. legitur, non attondebatur in mysterium altaris, sed ex voto, quo Deus confederabatur, etiam si non essent Leuitæ: ergo inde nullum deducitur argumentum tonsuræ clericorum.

2. Argumentum.

Tercio. Si tonsura eunctis clericis conueniret, consuequeretur, quod omnes clerici, et ipsi, qui tondentur, remissionem tenentur: talibus bonis, quod & ipsa detonsio significat, & vestitus blasphemus, quem dum tondentur profertur. Dominus pars hereditatis mee. super quo ait Hieronymus, quod dominus cum istis temporalibus partem fieri designatur, non autem omnes abdicationem bonorum faciunt, sed reuertere possunt in patrimonium, & alia bona.

3. Argumentum.

Quarto denique arguitur. Si tonsura insignis esset clericorum, sequeretur, quod etiam prima tonsura esset propriæ ordines omnium corporales signum: alii ecclesiarum ministris altaris instituta, per quod clericus in altiori gradu constituitur, quam sit laicus: quapropter a solo episcopo

prima fit tonsura: consequens autem est falsum, alioqui plures essent ordines quam septem.

In contrarium autem est; quod corona regalem dignitatem significat, & vt ait Gregorius. Deo regnare est: cum ergo clerici peculiari quodam excellentiori, in modo seruitio Dei adscribantur; in signe hoc coronæ eis merito adaptatur. Clericorum tonsuram VVitcleff, vt est videre apud VValdensi. Tomo. 7. de sacramen. sub titul. 9. cap. 80. abominabatur, quem Lutherani secuti substantiando appellant catholicos clericos, rasos: & tonsos. Idemque VVitcleff eisdem appellat Cæsareos, non quod Cæsariem detondeant; vt nonnulli arbitrantur, sed à Cæsare Constantino, vt idem refert VValdensis in initio eiusdem tomus veritate. 7. & tomo. 2. cap. 120. Inde namque quod piensissimus ille imperator ecclesiam ditauit, clericatumque honoribus extulit, ac perinde hæreticos contra sacerdotes obgannientes extirpare curauit, in inuidiam eorundem clericorum hæretici appellabant eos Cæsareos, quia si ab illo Cæsare procreatos.

Pars affirmatiua.

Hæreticorum error.

Ad questionem ergo duabus conclusionibus respondetur. Prima contra hæreticos hæc asseritur. Optimum est & clericis dignum insignie, detonsio coronæ. Probatur primo antiquitatis dignitate. Petrus enim apostolus eadem fertur insignitus in memoriam spinæ coronæ, quam Christi crucifixo eius capiti imponerunt. Quare præcipua causa huius ritus, non fuit illa, quam à Nazareis antiquæ legis Magister sententia adfert, sed hæc, quod cum hostes Christi ad ignominiam & dedecus eum coronauerint, religiosissimum duxerunt apostoli idem insignie ad suum ipsorum decus, & gloriam Christi vsurpare. Quo fit, vt coronæ non sit pars illam in vertice rata, sed capillorum circulus, qui circa pectus circumstat. Ob id enim & capitis vertex superæ abraditur, & capilli inferne in circulum attondentur, vt iam modum coronæ capilli restent. Vnde presens clericorum ritus non fuit: capillum in vertice radere, & densam comam habere: nam tunc capilli non haberent effigiem coronæ, sed tondentur eadem pronuntiant modo, supra aures, quod nunc religiosi: At qui de hac tonsura, vt illo citato cap. 80. VValdensis commentatur, schismata in primæ ecclesia oborta sunt. Refert enim Beda lib. 5. de gestis Anglorum Colfridum abbatem, illum controuersitatem inuenisse, qui post multa subdidit, nullam magis sequi dicit nobis amplectendam, iure tonsuram eam, quam in capite suo gestabat Petrus apostolus, Et inferius. Neque verò, inquit, ab ali-

Prima conclusio.

clausio clericalis.

Ratio præter pna coronæ clericalis.

Bedæ de gestis Anglorum.

Beda. Simonis Magi tonsura.

Antius papa.

Cæcil. Tol.

Rabanus Hierony.

August.

Hugo.

Corona res antiqua.

num coronam attondemur, quod Petrus ita attonsus est, sed quia Petrus in memoriam Dominicæ passionis attonsus est. Et subditur. Sicut enim omnis ecclesia, quia per mortem sui viuificatoris facta est, signum sanctæ crucis in fronte portare consuevit: ita oportet eos, qui monachi votum, vel gradum clericatum habentes altioribus se continentia frenis adstringunt, coronam in capite gestare. Et rem profectus venerabilis Beda tonsuram, inquit, quam Magum ferunt habuisse Simonem, quis rogo fidelium non statim cum ipsa magia detestetur? Radebat enim ille anteriorem partem capitis super frontem, sed vbi ad ceruicem declinabat, tonsuram, faciebat strictiorem, vt ab apostolis discernatur. Contra quam ritus peruersitatem Antius Papa canon. Prohibete. 23. distinct. prohibet ne clerici, aduersus Apostolum, comam nutriant. Reprehendit enim. 1. Corinth. 11. viros, qui comam nutriunt, Et subiungit Papa. Sed desuper caput in modum spheræ radant. Extat & in concilio Toletano. 4. sub Isidoro cap. 4. 1. coronæ decretum hoc verborum tenore. Omnes clerici & lectores, sicut Leuitæ & sacerdotibus detonsio superius toto capite, inferius solâ circuli coronam relinquunt. Attende quemadmodum capillorum circulus coronæ nomine denotatur. Quare subditur. Non sicut huc usque in Galeatæ partibus facere lectores videtur, qui prolisus, vt laici, comam in solo capitis apice modicum circulum tudent. Ritus enim iste in Hispanijs hucusque hæreticorum fuit. Hæc ibi. Idemque narrando confirmat Rabanus lib. de institutio. clerico. cap. 3. Et Hieronymus. in quadam breui epistola ad Augustinum. Dominum meum, inquit Allipium, & dominum meum Euodium vt meo nomine salutes, precor coronam tuam. Et idem Augustinus ad Proculianum. Honorant, inquit, nos vestri, honorant vos nostri. Per coronam nostram nos adiurant vestri, per coronam vestram vos adiurant nostri. Ac denique Hugo. lib. 2. de sacramen. part. 3. cap. 5. Primum, inquit, signaculum clerici corona est. Corona ergo res est antiqua à temporibus vsque apostolorum. Vnde Dionysius lib. de ecclesia. hierar. cap. 6. part. 2. ait, quod episcopus dum quemlibet sacris iniciat, consignans eum crucis signo tondet. Inde ergo seruatus est mos, vt episcopus eum, quem prima tonsura donat, in apice capitis tondat. Vbi Linconensis signat, inquit, crinium detonsio omnium materialium ab amore decisionem, quæ variè formantur, vt clericus intellectu puro ad Deum

pettingat, & eius simplicitate formetur. Et Casiodorus super illud psalmi. 39. Multiplicati sunt super capillos capitis mei. Non frustra, inquit, in cōparatione delictorum capilli adducti sunt: nam in veteri testamento sacerdotes ipsa similitudine radebantur, vt tali emundatione purgati, carnis vitia deposuisse videretur. Vt ergo ex his tandem rationes conclusionis eliciamus, ex quintuplici mysterio congruitas coronæ colligitur. Primo ex memoria Dominicæ coronæ. Secundo, quia corona, vt diximus, regiam dignitatem designat, quæ ecclesiarum ministris competit, vt Hieronymus ait. 1. 2. quæst. 1. can. duo sunt. Quod enim Petrus apostolus generaliter Christianos omnes appellat genus electum, regale sacerdotium, per antonomasiam clericis congruit. Tertio, ratione figuræ, quæ cum sit circularis, imaginem perfectionis præ se fert, quam altaris administrari adipiscuntur & profitentur. Quarto, denique ratione detractionis capillorum ex parte superiori per rasuram, ne clericorum mens temporalibus occupationibus oppressa, à diuinorum contemplatione præpediatur: & ex parte inferiori per tonsuram, ne eorum sensus temporalibus obuoluantur. Quia vtique ratione detonsio illa, super aures fieri debet, ne sensum auditus opperiant. Adhiberi quoque potest & quinta causa: quia decet clericos ordines à reliquo vulgo illo publico signaculo discerni. Per hoc soluitur obiectio, quam obmoliri quis posset. Si capillum abscilium superfluum abiectionem significat, omnes prosus piluli deberent abradi. Respondetur, inquam, quod cum plures alie causæ concurrant, necesse est sic circuncidi, vt coronæ figura appareat. Ex his tandem colligitur tonsuram omnibus clericis, licet non in eadem amplitudine competere. Atque hinc nominis etymologia ducitur: nam clerus Græcè, vt. 7. etymologiarum ait Isidorus, & refertur distinct. 2. 1. can. Cleros. & ab Innocentio cap. Cum secundum Apostolum. de præbend. idem est quod fors latine: & clerici caducis rebus posthæbitis Dei hereditatem singulari quadam præeminentia sortiti sunt. Vnde clerus idem est, quod fors Dei, seu cui Deus fors est, & vt est in præ nominato versiculo psalmi, pars hereditatis. Quo etiam nomine allusio fit ad electionem Mathæ apostoli, quæ forte facta est. Sed nihilominus, vt supra allegatus Beda author est, vniuersi religiosi, qui choro adducuntur, licet nullis sint ordinibus initiati, tamen propter seculi renunciationem eadem

Casiodorus

Congruitas coronæ. Prima ratio. Secunda rō.

Tertia ratio.

Ratio. 4.

Ratio. 5.

Obiectio.

Diffusio.

Monachi.

Monachi-
laici.

coronæ tonsura cõsignantur. Reliqui verò cõ-
uecti, qui alijs monasterij seruitijs mancipan-
tur, licet propter eandẽ renuntiationem ton-
deantur, non tamẽ in modũ coronæ, eò qd nõ
vitæ contemplatiuæ, quæ per verticis rasurã
designatur, sed actiuæ vacare debent.

Secundæ
clausio.

¶ Præfixæ tamẽ cõclusioni secunda, eius mo-
deratrix adhibetur. Clericorum tonsura hoc
est pilorum abrasio & circuncisio non est de
sacramenti essentia, imò qui in tonsurã ordina-
retur, etiam in presbyterum, verum sacramẽ-
tum susciperet. Nam sacramentum ordinis, vt
dictum est, in collatione materiæ cum prolato-
ione formæ perficitur: quare reliqua cõremo-
nialia sunt sacramentalia. At verò tam episco-
pus, qui ordines in tonsurã cõferret, quàm ipse,
qui ordines susciperet, grauius peccaret, vt be-
ne in præsentiarum ait Ricardus: Et, vt arbi-
tror: in sacris ordinibus: nempe, subdiaconatu
& superioribus esset peccatum mortale. Gra-
uius enim esset ordines sacros sine rasura sus-
cipere, quàm post susceptos comam nutrire.
Non dico, sine prima tonsura, sed absque vi-
la capillorum tonsura. Et nihilominus distin-
23. & de vita & honesta clerico. multis capi-
tibus: clerici prohibentur comam nutrire.

Cap. si quis,
quõ sit intel-
ligendum.

Quin verò vtrobique Gregorius capit. Si quis
ait, quõd si quis ex clericis comam relaxauerit,
anathema sit. Intelligitur autem, vt bene
ait Glossa, non quõd ipso factõ sit excommu-
nicatus, sed quõd si præmonitus inobediens
perstiterit, excommunicetur.

Qui clerica
li priuilegio
potitur ex
cõdicantur nisi
si coronam
aperuerint.

¶ Rursus huiusmodi censuræ intelligendæ sunt
eos tantum clericos ferre, qui priuilegio gau-
dent clericali: nam clerici primæ tonsuræ vel
in minoribus ordinibus, tenendo nõ esse prop-
riæ sacramenta, si nullum habeant ecclesia-
sticum beneficium, & voluerint publicè in
statu seculari clericatui repugnante, viuere,
non tenentur apertam habere coronam, imò
peius facerent si illam aperirent: nam in con-
temptum ordinis cederet. Quare dum admo-
niti priuilegijs clericatus renunciant, tunc nec
tenentur, nec debent eam ferre, vt patet cap.

Clerici cõ-
gati an te-
neantur ape-
rire coronã.

Contingit. 2. de sentent. excom. Et inuitò mi-
nus tenentur clerici coniugati, si eisdem volue-
rint priuilegijs abdicari, vt in titul. de clericis
coniugatis. sancitur. Si verò voluerint priuile-
gijs gaudere, tonderi tenentur. Quare si tertio
admoniti, vt in dict. cap. Contingit, decernit-
ur, noluerint corona & habitu clericatum
profiteri: immunitatis efficiuntur extorres.
Et arbitror nullam consuetudinem in contra-
rium valere: nam reges & principes semper re-
clamant, admonentq; suos ministros ne priui-

Consuetudo
non valent.

legium immunitatis eis seruent, qui habitu cle-
ricali non sunt induti. Quod quidem, id quẽ in
in Hispania præsertim seruadum esset, vbi in
more est secularibus, nobilibus, & militibus,
absque vilo proposito ascendendi ad ordines
sacros, sed solo animo consulendi sibi in suis
digladiationibus & criminibus & foro se secu-
lari subducendi, primam tonsuram suscipere:
qui quidem abusus non esset ferendus, sed iu-
re & ordine emendandus.

Nota autem
tẽ.

¶ Quo fit, vt bigami: quoniam eisdem priuile-
gijs non fruuntur, non solum non teneantur,
imò nec licitè possint clericali tonsura insigni-
ti incidere, vt distinct. 84. cauetur, can. Si quis
clericus, & de bigamis, cap. Altercationis.

Bigami-
s.

¶ Ad primum igitur argumentum responde-
tur, quõd dominus per Prophetam disper-
sionem eis comminatur, qui in religionem
idolorum se fe etiã detondebant, veluti Iudæi
ob religionem veram.

Solut. 1. ar-
gumẽti.

¶ Ad secundum respondetur, quõd in veteri
lege, non erat verum sacramentum ordinis,
sed imperfecta quædam eius imago & figura,
& ideo illa Nazæarorum religio non vrge-
bat duntaxat inter Leuitas & templi mini-
stros, sed in omni populo. Quare neque abra-
sio fiebat in modum coronæ: quia nec illic
erat tanta contemplatio, nec representatio
coronæ Christi, sed omnes capilli radebantur
ad significandum temporalium contemptum.

Solut. 2. ar-
gumẽti.

¶ Ad tertium respondetur, quõd clerici per ca-
pillorum abiectionem non censentur omni-
no propria patrimonialia & temporalia bona
à se abdicare: quia non repugnant diuino cul-
tui, sed anxium affectum & sollicitudinem eo-
rum deponere & hoc profitentur dicentes,
Dominus pars hereditatis meæ. Debent enim
in hoc, præsertim sacerdotes, & qui sunt in sa-
cris, plebi præminere. Tamen si iam rarissimi
sunt qui hanc religionem profiteantur, id
quod in comis, quas longiores quàm religio-
si nutriunt, præferunt.

Solut. 3. ar-
gumẽti.

¶ Vtrum etiam per contrarium liceat eos sa-
cris ordinibus initiare, & potissimum sacerdo-
tio, qui nullam prorsus habent substantiam
vnde viuant, distinct. sequenti disputabimus.

An qui non
habet vnde
viuat, ordi-
nari possit.

¶ Ad quartum non desunt qui censent primam
tonsuram esse propriè ordinem, in qui-
bus est Maior distinct. 24. quaestio. 1. vbi adij-
ciẽs, etiam episcopatum esse ordinem, no-
uem ordines connumerat. Cui subscriptus
Elius in quadam homilia de ordinibus. Sed
bene fatetur Maior paruis rationibus fuisse
motum: quia nullius sunt momenti. Cum
enim tam celebris sit sanctorum & ecclesiæ
tradi-

Solut. 4. ar-
gumẽti.

Elkias.

Prima tonsu-
ra nõ est or-
do.

Ratio.

Argumentũ
optimum.

Cap. Cũ cõ-
tingat, de cõ-
tat. & quali.

Tres ordi-
nes sacri sũt
sacramenta.

Nota.

Solut. 4. arg.

traditio, septem tantum esse ordines, effigies
quædam temeritatis est asserere primam ton-
suram esse ordinem, aut episcopatum, de quo
statim dicturi sumus. Prima ergo tonsura, vt
D. Thom. impræsentiarum, & D. Bonauentu-
ra, & Ricardus & omnes fatentur, non est or-
do, sed quædam ad sacros ordines dispositio,
quasi media inter laicos & ecclesiæ ministros.
Veluti in religione nouitius, & in Christianis-
mo catechumenus, qui nondum suscepit cha-
racterem: iteratio est, quod huiusmodi clerici
non sunt in diuino cultu ad aliqua officia de-
stinati, quæ non possint secularis præstare, sed
ad solas diuinas laudes decantandas: quare ad
hoc non exigitur specialis aliqua potestas. In
cuius signum ad conferendam primam tonsu-
ram nõ expectatur missæ celebratio, sed qua-
cunq; hora confertur: Et quod maximum
est argumentum, dum prima corona quis tõ-
detur, nulla sit mentio vllius potestatis. Addu-
cit autem pro se Maior verbum Innocentij sa-
pit, Cũm cõtingit, de etate. & qualita. scilicet,
per primam tonsuram iuxta formam eccle-
siæ datam clericali ordo confertur. At verò
illic ordo nõ vsurpatur pro sacramento, sed
pro dispositione, qua primus fit ad ordines in-
troitus. Colligito ergo ex supradictis, q tres
tantum ordines, qui peculiariter dicuntur sa-
cri, sunt verè sacramenta: quatuor verò mino-
res ordines quanquam non sint sacramenta,
& ideo propriè non dicuntur sacri, sunt tamẽ
sic sacramentalia, vt potestates illic ad certas
functiones cõferantur, atque adeo propriè di-
cuntur ordines. At prima tonsura hac ratione
non est ordo, sed quædam preparatio ad re-
liquos ordines. Neq; verò est essentialis dispo-
sitiõ, vt sine prima tonsura alij ordines collati
non valeant, sed pertinet ad rei cõgruentiam.
¶ Vnde ad argumentum quartum responde-
tur consequentia perempta: prima enim ton-
sura non est potestatis spiritualis signum ad
aliquid, quod laici facere nequeant, sed quædã
ad id particularis deputatio, quæ ideo fieri de-
bet per episcopum. Quocirca & si huiusmodi
clericus sit in statu altiori quàm laicus, tamen
(vt verba referamus. S. Thom.) non habet am-
pliorẽ potestatis gradum.

ost primam tonsuram, quæ
est omnibus clericis commu-
nis, & per se reliquis inferior,
sequitur de episcopali digni-
tate disquirere, vtrum sit sa-
cerdotali sublimior. Et argui-
tur à parte negatiua. Veritas debet respon-
dere figuræ: sacerdotium autem Aaron fuit sa-
cerdotij euangelici ymbrã, quo vtique sacerdo-
te nullas erat in illa lege superior: ergo neque
in ecclesia vlla est dignitas sacerdotali eminen-
tior. ¶ Secundo. Dignitas ministrorum digni-
tatem functionum insequitur: functio autem
sacerdotalis est verum corpus & sanguinem
Christi cõficere, quo vtique mysterio nullũ
est in ecclesia excellentius, ergo neq; vlla est al-
tior dignitas. ¶ In cõtrarium tamen est, quõd
illa potestas & dignitas est præeminetior, quæ
cæteris paribus ad plura se extendit: sed episco-
patus secundum Dionysium, 5. capit. ecclesia-
sti. hierarch. extendit se ad plura, quia sacerdo-
ti tantum incumbit illuminare per administra-
tionem baptismi, & purgare per poenitentiam
& eucharistiæ: episcopo autem super hæc in-
cumbit etiam perficere christinate cõfirmã-
do, & alios ministros ordinando & prædican-
do: ergo est excellentior potestas.
¶ Duo sunt sensus præsentis quaestionis. V-
nus, vtrum re vera vllum sit discrimen inter e-
piscopum & simplicem sacerdotem aliquo iu-
re, siue diuino siue humano. Alter verò vtrum
hoc discrimen sit de iure diuino. Et ideo qua-
estioni duabus conclusionibus fiet satis. Enim-
verò de priori sensu nemo orthodoxorũ am-
bigit, sed hæretici sunt, qui huiusmodi discrimen
iniciari pergunt, quorum fuit Vvitcleff, Vvitcleff.
vt est cernere apud Vvalden. tomo. 2. de sacra-
ment. cap. 1. 17. & tomo. 1. de sacramentalibus
lib. 2. cap. 60. vbi ait, nullum esse prorsus discrimen,
sed promiscuè omnes sacerdotes esse epi-
scopos, atque adeo quemlibet posse cõfirmare
& ordinare, habereque plenam iurisdictionem
in sua parocia. Eundem errorem sequuntur
Lutherani, imò nequiores: quia omnes, Lutherus.
quos civilis respublica creat pastores, censent
esse presbyteros & episcopos. At verò cum
Lutheranis superuacaneũ est disputare: quia
nec veros sacerdotes habent, cum verum sa-
cramentum eucharistiæ non agnoscant, ne-
que veros episcopos: quia neque confirmã-
tionem neque ordinationem admittunt.
Probat autem suam perfidiam Vvitcleff pri-
mum ex Apostolo. 1. ad Timotheum. 3. vbi
dicens episcopum oportere esse irreprehensibilem
&c. omnes presbyteros comprehen-
dit.

Partis negati-
uius. 1. arg.

Secundũ ar-
gumentum.

Pars affirmã-
tiua.

Dionysius.

Vvitcleff.

Lutherus.

Ratio Vvit-
cleff.

ARTICVLVS. II.

Vtrum supra sacerdotalem ordinem al-
tior sit episcopalis potestas.

Hieronymi
auctoritas.

1. Conclusio.

Hieronymi
verba.

Idem Hiero-
nymus.

Vafrioles
Vvitelef.

Hærefis ma-
nifestaria.

August.

dit. Et è conuerso ad Titum. 1. in illis verbis. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt cõstituas per ciuitates presbyteros, nomine presbyterorum episcopos intelligit. Secundo, id præsertim confirmat auctoritate D. Hieronymi super eundem locum ad Titum, & refertur can. Olim. distin. 95. Olim enim, inquit, idem erat presbyter qui & episcopus.

¶ Contra hanc tamen hæresim statuitur prima conclusio, Quicquid sit de iure diuino, tamen certissimum est, saltem apostolorum traditione discrimen esse inter episcopos & simplices presbyteros. Id quod Hieronymus ad eod non inficiatur, vt planè affirmet eodem etiam citato loco. Subdit enim: Antequam diaboli insinûtu studia vel schismata in religione fierent, & diceretur in populis, Ego sum Pauli, ego sum Apollõ, ego autem Cepha, communium presbyterorum consilio ecclesia gubernabatur. Postquam autem vnusquisq; eos, quos baptizauerat, suos esse putabat, & non Christi, in toto orbe decretum est, vt vnus de presbyteris superponeretur omnibus, & schismatum semina tollerentur. Ecce Hieronymus affirmantem instituto apostolorum præfectos esse presbyteris episcopos. Vnde super Esaiam lib. 2. idem Sanctus Pater, Ester senes, inquit, & principes hoc discrimen fuisse reor in veteri populo, quod nunc est inter presbyteros & episcopos. Fuit ergo vafrioles & Vvitelef rescondere vnã partem pro se verborum Hieronymi, Olim idem erat presbyter qui & episcopus, atque alteram dissimulare, vbi adiecit, Toto deinde orbe decretum est, vt vnus de presbyteris superponeretur omnibus. Manifestaria ergo hæresis est ecclesiasticam hierarchiam Episcoporum & presbyterorum in distinctione fundatissimam & speciosissimam confundere, dicendo nullum esse inter episcopos & simplices clericos discrimen. Eodem enim commento & supremam pontificis Maximi potestatem abnegant, atque adeo schismatum semina ferunt, quæ Hieronymus ibidem ait per episcoporum electio nes fuisse deleta. Igitur aduersus hæreticos factis hæc sint. Augustinus nanque lib. de hæresibus hæresi. 73. Aerium quendam commemorat, qui cum presbyter esset, doluisse fertur, quod non potuerit esse episcopus: quam ob rem, in Arrianorum hæresim lapsus proprium abhibuit dogma, quod presbyter ab episcopo nulla differentia debet discerni. Et simile ait loco citato cap. 60. Valdensis Vviteleflo vsu vnisse: quia episcopatum, quæ ambierat, obtinere nequirit.

¶ Alius verò sensus multo nobis propter Hieronymum maiorem obijcit scrupulum, vt ùm semper iure diuino fuerit inter episcopos & simplices presbyteros discrimen, ita vt hoc præfectura genus; non ab apostolis ad sedanda schismata fuerit inuentum, sed ex institutione Christi semper obseruandũ. Verba enim Hieronymi vehementer mouent illum eius fuisse opinionem, quod non semper fuerit idem discrimen; atque adeo non esse de iure diuino, sed ex traditione apostolorum post aliquantulum temporis institutum.

¶ Nilominus subiungitur secunda conclusio. Discrimen hoc & præminentiam inter episcopos & simplices presbyteros non ex sola traditione apostolorum suscepit ecclesia, sed iure diuino ex institutione Christi. Hæc est sententia Sancti Thomæ. 2. 2. quæst. 84. artic. 6. omniumque sanctorum patrum, & doctorum, vt Turre Cremata lib. 1. de summa ecclesiæ capit. 69. ait. Et est expressa sententia Dionysij, apostolorum discipuli capit. 5. De ecclesiâ hierar. vbi ponit tres ordines hierarchicos, vt sunt purgantium tantum: nempe, diaconorum, quibus conuenit catechumenos catechizare; & illuminantium: scilicet, presbyterorum administrantium baptismum, poenitentiam, & eucharistiam; & perficientium: scilicet, episcoporum, quibus conuenit confirmare & ordinare & prædicare: & cum illæ functiones sint de iure diuino, palàm edocet eisdem gradus eodem fuisse iure distinctos. Hoc autem artic. 4. apertius fiet, vbi Petrum à Christo fuisse institutum caput ecclesiæ monstrabimus. Etenim quo iure vnus est, qui in ecclesia apicem tenet, eodem conceditur, vt singulæ vrbes diocesæ proprios haberent antistites, qui rempublicam tam presbyterorum quam secularium administrarent, vt à capite per maiora membra ad minora influus charismatum descenderet. Sic enim in corpore naturali per maiores arterias in minores venas alimenta dispensantur. Sed præterea, vrgentissimum argumentum est hoc. Multa episcopi facere possunt, ad quæ presbyterorum facultas non pertingit: ita vt si presbyteri simplices id attentarent, nihil re vera facerent, idque præcipue in sacramentis: ergo illa distinctio est de iure diuino. Probatur antecessens, nam vt ait Eusebius papa cano. Man. de consecra. distin. 7. episcopi possunt confirmare: si tamen presbyteri, saltem sine licentia id attentarent, totum esset irritum & vanum, & inter ecclesiastica sacramenta non reputaretur. Idemque mos, ait papa, tempo-

Alter sensus
quæstionis.

1. Conclusio.

S. Thom.

Dionysius.

Vrgentissi-
mum argu.

Eusebius pa-
pa.

Argum. de
iudicioc.

Punctum di-
stinctionis.

quæstio 2.

quæstio 2.

re apostolorum erat celebris. Et eadem ratione si simplex sacerdos conferret maiores ordines, nullum perfereretur sacramentum. Et idem est de consecratione chrisianis & templorum, &c. Ecclesia verò non potest sic potestatem sacramentorum variare: ergo illa descendit de iure diuino. Non enim potest ecclesia facere, vt qui non est sacerdos, consecret, aut absoluat. Et quauis possit sacerdotem prohibere ne consecret, non tamen potest facere, vt eius consecratio non sit valida. Si ergo sacerdotes de iure diuino possent omnia perficere: quæ Episcopi, nequit ecclesia facere, vt sacramenta confirmationis: & ordinis: per ipsos administrata non essent valida: nam ista pertinent ad potestatem ordinis, sicut consecrare humani odii ergo potestas de iure diuino competit episcopis; & non simplicibus presbyteris. Quinimò de iudicioc. arguitur si quislibet sacerdos plebanus tam plenam habet potestatem iudicandi in sua parochia, quam episcopi; & iniuria eis irrogaretur ab ecclesia, si prohiberet ne excommunicandi ius allaque iudicia tam plenè exercent quam episcopi: in hoc autem non solum nulla eis fit iniuria; immò optimus lucet ordo ergo à iure diuino institutum est. Haud enim credendus est Christus in ro tanti momenti non per se ecclesiæ suæ consuluisset. Est ergo de iure diuino discrimen inter episcopum & simplicem presbyterum, tam quantum ad potestatem iudicandi in iure dicundo, quam secundum potestatem ordinis in administracionibus quorundam sacramentorum. Ita que, vt discrimen punctum attinamus, non differt episcopus à presbyteris solo merito & electione; vt locus citatus Vvitelef opinatus refertur. Aiebat enim ille hæreticus, quod episcopus non est nisi quem propter merita presbyteri eligunt. Neque ob id idolum, erat olim episcopus quod erat presbyterorum antiquissimus, sed iustitiebatur consecratione & manuum impositione, quantum forte non tam longo exetmatarum ritu, quam modo. Id quod ex dictis Pauli ad Titum & ad Timotheum palàm fit: nam apostolus per impositionem manuum episcopos creabat. Eisdem vnctione, quæ episcopi christum inungunt, meminit Clemens Papa apostolorum coætuus in Epist. ad vnuclos, dicens. Omnis potestas hæc christumate p̄trunctus & in cõultate vniuersitatis, scilicet patris, eruditus, charus & pretiosus hominibus oppido esset debet. Et illius vnctionis figuram in Aaron in summis sacerdotibus præcessisse, qui sum-

liter vngebantur. ¶ Vnum tamen argumentum obuiare nobis apparet, quod distinct. præsent. quæst. 7. facit Durandus. In euangelio nullibi legitur episcopi seorsum à presbyteris ordinari: ergo discrimen non est de iure diuino. Probatur antecessens. Christus nunquam ordinasset apostolos episcopos: antequam eos sacerdotes fecisset: fecit tamen eos sacerdotes in cœna quibus & potestatem remittendi peccata post resurrectionem contulit dicens, Quorum remiseritis peccata &c. postmodum verò non legitur eis superiorem episcoporum dignitatem contulisse: ergo presbyter & episcopus iure diuino non differunt. Respondetur primo, multa, vt ait Ioan. fuisse Christum, quæ euangelistis scripto non demandarunt. Secundo, quod Christus per potestatem excellentiæ prætermissio breuine, qui nunc seruatur, potuit apostolos cum eos ad apostolatum assumptis, episcopos creasse quantum ad eorum peccatales functiones: licet potestatem in rebus ordinandi & absoluendi contulerit. Certe enim verius est, siue ante sacerdotium, siue postea apostolos fuisse in episcopos à Christo institutos, quando quidem summa eis ecclesiæ gubernatio incumbat: apostolis autem episcopi fuerunt. Augustinus enim in lib. de quaestio. 82. n. 119. inquit, non erat episcopus salua breuine ecclesiæ institutus: Ipse enim prius quam in celos ascenderet, in ipso cœna manum apostolis, ordinauit eos episcopos. Hæc apostolus sancti spiritui deputat cum dicit, Attendite vobis & omni gregi, in quo vos spiritus sanctus constituit episcopos, regere ecclesiam Domini Iesu. Et Anaclæti papa, Petri discipulo in epist. c. 1. facta de patriarchis & primatibus & reliquis episcopis, quæ refertur can. in not. 2. distin. 1. Et Isidorus in synodo. aiunt apostolis successisse episcopos; & septuaginta duobus discipulis simplices presbyteros, vbi dicitur in inter presbyteros & episcopos in iure diuino fundatum docent. Et Beda de lib. 3. super Luc. cap. 10. Sic ut dicitur, inquit, post hoc formam episcoporum exhibere non potest, & demonstrare nemo est qui dubitet, nisi septuaginta duos figuram presbyterorum esse fuisse scilicet distincti primis ecclesiæ principibus, vt apostolica scriptura testatur, quod presbyteri; & verique vocabantur presbyteri quorum vnus scilicet mattheus, & illud industria cõtra pastoralis significat. Et hinc iure diuino episcopi à presbyteris prælati distincti. Vnde apostolus ad Ephes. 4. post qd dicit

Argumentum
Durandi.

Solutio pri-
ma.
Solutio se-
cunda.

Apostoli à
Christo crea-
ti episcopi.

August.
in lib. de quaestio.
82. n. 119.

in not. 2. distin.
1.

Anaclæti.
in epist. c. 1.

Beda. de lib. 3.
super Luc. cap. 10.

in not. 2. distin.
1.

Ad Rom. 12.

Distin. obie-
ctionum.
Ad Paulum.

dixit quod Christus quosdam dedit aposto-
los; quosdam prophetas &c. ad denotandum
reliquos presbyteros subauxit, Alios pasto-
res & doctores &c. Superest autem ad obie-
cta respondere: nempe, non solum ad Hiero-
nymum, sed & ad apostolum Paulum: nam
r. ad Timoth. 4. nomine episcoporum omnes
presbyteros intelligit. Recensitis enim mori-
bus, quibus episcopum instruit dicens, Opor-
tet episcopum irreprehensibilem esse, &c. nul-
la presbyterorum interiecta mentione ad dia-
conos. commigrat, quos ait debere esse pud-
icos, non bilingues &c. Presbyteros ergo vniuer-
sos; appellavit. episcopos. Et ad Philippenses
1. Paulus & Timotheus omnibus sanctis, qui
sunt Philippis cum episcopis & diaconibus gra-
tia vobis & pax. si autem presbyterorum me-
dius esset ordo, illos non præterisset. Et ad Ti-
m. r. admonet Titum, ut per ciuitates pres-
byteros constituat, episcopos illo nomine in-
telligit. Et ad Timoth. 2. dicit, quod qui be-
ne præsum presbyteri duplici honore digni
sunt, episcopos quoque significat. Et Actuum
20. presbyteris Ipheli loquens (nam in vna ci-
uitate non erant plures episcopi) Attendite vo-
bis, inquit, & vniuerso gregi in quo vos spiri-
tus sanctus posuit episcopos presbyteros quo-
que designat, licet inter præte Augustino, præ-
cipue episcopos. Ad hec loco citato S. Tho-
mas 2. 2. quæst. 84. ar. 6. ad 7. breuiter respondet,
quod de episcopo & presbytero vno modo
loqui possumus, quantum ad nomen: quoniam
olim omnes promiscue vocabantur & episco-
pi & presbyteri. Nam presbyteri, ut August.
19. de ciuit. inquit, idem est græcè, quod Latine
seniores, quod quidem nomen aptissime con-
gruit episcopis: & episcopus idem est græcè,
quod superintendens seu vigilans, quæ etiam
appellatio presbyteris accommodatur. Si qui-
dem vnusquisque, cui animarum cura incumbit,
etiam si parocialis sit, debet super gregem
vigilare. Sed re. vera inter ipsos presbyteros
erat in diuersa vnus iuxta Christi institutum
præpositus, qui erat episcopus. Quare licet ho-
noris gratia omnes presbyteri dicerentur epis-
copi, & ne episcopi superbirent, etiam dice-
bantur presbyteri, nihilominus in re erat di-
stinctio. Et quidem solutio hæc ad respon-
dendum Apostolo efficacissima est: quippe
qui vnquam significat, neque innuit re. non
fuisse dignitates distinctas, sed duntaxat pro-
miscuo nomine appellari. Itaque Paul. non di-
gnitatem, sed sola nomina ait episcopis & reli-
quis presbyteris fuisse communia. Vnde Chry-
sostom. Homil. 11. super eandem epistolam

Presbyteri
etymologia.

Episcopi ety-
mon.

Nota.

Appositissi-
ma solutio.

Chrysol.

ad Timoth. ob id dicit apostolum illic substi-
tuisse presbyteros: quod non multum differe-
bat ab episcopis, sed sola inthronizatione epi-
scopi super reliquos presbyteros ascenderunt.
Et illic Aymo, Omnis enim episcopus presby-
ter est, sed tamen non omnis presbyter episco-
pus est. At tamen profecto verba Hieronymi
non satis hoc responso diluantur: haud e-
nim solū ait quod presbyter & episcopus eo-
dem nomine vocabantur, sed quod idem om-
nino erant, neque aliud habebat episcopus q̄
presbyter. Et subdit quod communi presby-
terorum consilio tunc ecclesie gubernabantur.
Sed postmodum toto orbe decretum est, vt
vnus superponeretur. Non ait, solum decretū
fuisse, vt diuersis nominibus appellarentur, sed
vt re vera distinguerentur, vbi insinuat antea
nullatenus discriminos. Et ad rem præter-
itam subiunxit, quod episcopi nouerint se ma-
gis consuetudine, quam dispensationis Domi-
nicæ veritate presbyteris esse maiores. Ecquid
apertius Et in epistola ad Euandrium, quæ à
Gratiano citatur distinct. 23. can. Legimus. eā.
dem prorsus sententiam sequitur, autmans
tempore apostolorum non nomine tantum,
sed re eundem fuisse episcopum, qui erat pres-
byter. Quare Scotus in 4. distinct. 7. hanc cen-
set fuisse opinionem Hieronymi, quā & pro-
babilem iudicat. Et Durandus dist. 24. quæst.
5. non dubitat, quin Hieronymus fuerit huius
sententiæ, tametsi in eam ipse non subscribat.
Et vt ego ingenuè fatear, porro arbitror Hiero-
nymum in ea fuisse opinione, quod primi-
tus de iure diuino nullum erat discrimen. Ni-
hilominus licet hoc quispiam de Hieronymo
suspicatus fuerit, non ideo, salua egregia auto-
ritate, quæ sacro Doctore debetur, negare de-
bet; quin discrimen hoc fuerit de iure diuino.
Hieronymus namque ad contundenam episco-
porum supercilia, illam ebibit doctrinam, quā
tamen non probat. Neque ex verbis aposto-
li colligi potest, sed hoc tantum, quod nomi-
na essent promiscua, & communia. Et idem est
respondendum Ambrosio, qui super 4. ca. epi-
stolæ ad Ephes. idē serē cum Hieronymo sen-
tiens ait, quod primi presbyteri episcopi ap-
pellabatur, vt primo recedente sequens ei suc-
cederet. Quare apud Egyptum, inquit, pres-
byteri consignant hoc est, confirmant, si non
sit præsens episcopus: falsum enim est vnquā
fuisse presbyterum sine noua consecratione
episcopum. Quod circa si Egypti illum ritum
seruant, error tenentur.
Ad primum igitur argumentum in contra-
rium respondetur, quod quauis in veteri lege
non

Aymo.

Verba Hiero-
nymi.

Hierony.

Scotus

Durandus.

Sententia au-
toris.

Nota.

Ambrosio
facilit.

Solutio. r. ar-
gumen.

non

Sacerdoti si-
gura.
Episcopi si-
gura.

Solu. secūdi
argum.

Partis affir-
mativæ arg.

Parti nega-
tiua.

Decisio ar-
ticulari.

Nomen or-
dinis.

non essent omnino episcopi & presbyteri si-
cut in noua: quia non conferebant gratiā, nec
aliquo sacramento initiabatur; tamen in Aarō
præcessit nostrorum sacerdotum figura, qua-
tenus sacrificia; sicuti ceteri sacerdotes offere-
bat, & præterea episcopi vmbra: nam fuit pon-
tifex maximus, cui aliqua congruebant singu-
lariter tum indumenta, tum etiam & munera;
vt introire semel in anno in sancta sanctorū,
quæ quidem reliquos sacerdotibus non licebat.
Hoc autem euangelicum discrimen à Christo
exordium sumpsit, qui omnium ecclesiasticō
rum officiorum exemplar exitit. Gerit eius
ergo typum simplices presbyteri quantum ad
ministeria, quæ ipse compleuit, vt cōficere cor-
pus & sanguinem suum: episcopi verò quan-
tum ad illam potestatem, qua ministros in ec-
clesia instituit, in qua quandam habuit eminē-
tiam. Ad secundū autem respondetur, quod
quauis nullum sit altius munus in ecclesia q̄
corpus & sanguinem Christi consecrare, in
quo episcopi presbyteris non antecellunt, ni-
hilominus cum & hoc illis competat, præ-
cellunt in alijs functionibus, vt ordinare sacer-
dotes, qui consecrare possint, & altare, vasa, &
indumenta ad consecrationem eiusdem sacra-
menti benedicere.

ARTICVLVS. III.

Verum episcopatus sit ordo.

X quæstione proximè de-
cisa exurgit altera, vtrum e-
piscopatus sit ordo. Etenim
si sit sacramento sacerdotij
præstantior, consequens ap-
paret, vt sit ipse sacramen-
tum: nam sacramento nihil videtur præstan-
tius, nisi sit aliud sacramentum: præsertim cum
loco citato Dionysius episcopatum presby-
teratum, & diaconatum tres ordines appellet.
¶ In contrarium autem est, quod si episcopa-
tus esset ordo, plures essent quam septem, con-
tra quā vnus habet ecclesia.
¶ Sunt qui huius quæstionis partem affirma-
tiuam tueantur, quibus, vt supra diximus, Ma-
ioris & Eklis adhaerent. Alij verò arbitrantur
quæstionē nominalem esse potius quā realem,
vtrum scilicet sit appelladus ordo, necne.
At verò profecto ad quæstionem comodiū
clum D. Thoma, sub distinctione, vnica cōclu-
sione respondetur. Nomen enim ordinis
vsurpari vno modo pro eo proprie consecra-

uit, quod est sacramentū ordinis, & altero mo-
do, vt est nomen officij, dignitatis, & gradus.
Sit ergo conclusio. Episcopatus non est sacra-
mentum ordinis, est tamen ordo: hoc est, di-
gnitas & gradus altior sacerdotij, cui iminen-
tiora officia sunt annexa. Secunda hęc pars ar-
tic. præcedentis demōstrata est: vbi discrimen
ostensum est inter presbyteros & episco-
pos, qui sunt reliquis dignitate, gradu, & offi-
cio superiores. Prima verò: scilicet, quod epi-
scopatus non sit per se sacramentum, probatur
primò: quia contrarium asserentes sine causa
aduersantur communi opinioni & ecclesie
vsui, quo non celebrantur nisi septem ordi-
nes. Secundò & potissimum. Ordines omnes
ad sacrosanctum eucharistia. sacramentum
referuntur, & in ordine ad ipsum distinguun-
tur: episcopatus autem neque est ordo, nisi
strādī sacerdoti in eucharistia, quia est altior;
neque verò quantum ad potestatem consecra-
di est ei superior quia sacerdotū quisq; æqua-
lem potestatem habet, & quantum ad substanti-
am sacramenti independentem ab episcopo:
nam quicunque sacerdos per se potest conse-
crare: ergo non est sacramentum, tametsi quā-
tum ad accidentarias ceremonias dependeat
sacerdos ab episcopo, qui habet vasa & vestes
cōsecrare. Tertio. Si episcopatus esset per se sa-
cramentum superioris sacerdotij, sequeretur
quod nouum characterem imprimeret, conse-
cretur quod si quisquā antequam fieret sacer-
dos consecraretur in episcopum, eundem epi-
scopalem characterem cum gratia gratum fa-
ciente susciperet: siquidem in susceptione sa-
cramentorum non est essentialis ordo, vt su-
perius ab inferioribus pendeat, potest enim
fieri diaconus qui non erat subdiaconus, &
presbyter ille, qui non erat diaconus, vt pa-
tet per titulum de clerico per solum pro-
moto: consequens tamen est falsum: quoniam
si episcopus antequam fieret sacerdos conse-
craretur, nihil fieret. Quin verò quod argui-
tur. Si in consecratione episcopi imprimere-
tur character, esset profecto superior chara-
cter sacerdotis, atque adeo potestatem in-
cluderet consecrandi, veluti character dia-
coni characterem subdiaconi includit, ex quo
fieret consequens, vt non alio opus fuisset præ-
cedenti ordine sacerdotali. Accedit quinto,
quod sacramentum ordinis in sabbatis qua-
tuor temporam confertur: episcopus ve-
rò non nisi diebus Dominicis consecratur.
In summa, in tota discipuli consecratione nul-
la apparet forma & materia sacramenti, siue
vnctio

Cōclusio.

Probatur se-
cūda pars cō-
clusionis.

Probatur præ-
ma pars.

1. Argumē.

1. Argumē.

4. Argumē.

5. Argumē.

Vvalde dicitur

August.

Solu. cōtra-
rij argumē.

Argum. con-
tra prim. opi-
nionis.

2. Argumē.

3. Argumē.

4. Argumē.

vnctiones siue traditionem baculi & imposi-
tionem mitræ & alia omnia specularis. ¶ Ean-
dem conclusionem affirmare videtur. Vvalde
sis loco citato lib. 2. de sacramentalibus, vbi ait
quod in episcopo duo consistunt, potestas &
ordo. Ordo quidem episcopo in parte cū car-
teris sacerdotibus cōmunitur est, sed episcopus
in culmine eorum consistit: & ita non tam a-
lius ordo est, quam alius gradus in eodem or-
dine. Et August. in quaest. veter. & noui testa-
menti cap. 10. explicando verbum Aposto-
li ad Timoth. quomodo promissio nomine
appellauerit presbyteros & episcopos, cōclu-
dit. Quid est enim episcopus nisi primus pres-
byter hoc est, summus sacerdos?

¶ Et per hoc ad argumentum in contrarium
respondetur: nō enim si dignitas & gradus est
superior, subinde fit consecutus vt sit nouum
sacramentum: alioqui eadem ratione archiepi-
scopatus & papatus essent noua sacramenta.
At verō Dionysius ac subinde alij, vbi non est
disputatio de sacramento, illum gradum & di-
gnitatem episcopalem appellant ordinem, &
merito: nam gradus & dignitas superior, re-
spectu inferiorum significatissime ordo dici-
tur. ¶ Alia verō sunt argumenta, quibus fau-
tores aduersæ opinionis contendere possunt
episcopatum esse sacramentum. Secundo igitur
arguitur. Episcopus reliquis presbyteris
non solum iurisdictionis amplitudine antecel-
lit, verum & ordinis potestate: nam potest, vt
dictum est, sacramentum confirmationis &
ordinum administrare, qui non sunt actus so-
litis iurisdictionis: alius posset vicario suo ea
committere, sicut alia iurisdictionis officia, sed
pertinet ad potestatem ordinis: quare nisi
episcopus sit consecratus, non potest illa ex-
equi. Tunc sic arguitur. Sacramentum ordi-
nis nihil aliud esse videtur, quam signum po-
testatis vel ministrandi sacerdoti in eucharis-
tia, vt diaconatus & subdiaconatus, vel admi-
nistrandi sacramenta: sed per consecrationem
episcopi confertur ei potestas ministrandi
sacramenta, quæ non potest simplex sacer-
dos: ergo illa eius consecratio est singulare sa-
cramentum imprimens characterem. Tertio
arguitur ex eodem fundamento, quo supra
nos vsi sumus. Diaconatus & subdiaconatus
propterea sunt sacramenta, quod immediate
ordinantur ad eucharistiam: putā, ad summi-
strandam sacerdoti: sed functiones episco-
pi, vt ministros ordinare, vasa & vestes conse-
crare, referuntur ad sacramentum eucharistie
consecrandum: ergo episcopatus est sacramen-
tum. ¶ Quarto. (Quod est omnium maximū)

arguitur. Sacramentum est gratiæ signum &
causa suscipiendi ad sua officia exercenda san-
ctificantis: sed episcopus ad ea quæ super sa-
cerdotem dispensat, altiori gradu sanctitatis
indiget, cum amplior illi administratio eccle-
siae incumbat: ergo per suam consecratio-
nem recentem gratiam recipit, atque adeo il-
la est sacramentum.

¶ Ad secundum argumentum Sancti Thom.
loco citato presenti distincte respondet, quod
licet episcopo detur aliqua potestas, non so-
lum iurisdictionis, sed etiam ordinis supra il-
lam, quam habet simplex sacerdos, nihilomi-
nus illa non habet rationem noui characteris:
quia omnis character ordinis ad sacramentum
eucharistiae ordinatur: episcopatus verō non
tam ordinari dicitur, ad illud sacramentum, q̄
eius facultatem præsupponere. Et ideo licet
diaconatus, quia per se potest esse diaconus:
antequam sit presbyter, characterē per se im-
primat, tamen episcopatus, quia nō est via ad
sacerdotium, sed illud præsupponit, illudque
perficit, non imprimat characterem nouum,
sed ipse idem characterē sacerdotalis, dum sacer-
dos in episcopum consecratur, fit exterior
& amplior: extenditur, inquam, ad aliqua mu-
nera exequenda, quæ antea nequiebat. ¶ Et
per hoc respondetur ad tertium. Negatur enim
episcopatum proprie ad sacramentum eucha-
ristiae ordinari: quia non ordinatur ad sacer-
dotium, sed est eius perfectio: episcopus enim
non est nisi quidam consummatus, & vt ait
August. primus sacerdos, qui simpliciter om-
nia sacramenta conferre valet, & vasa consecra-
re &c. Tametsi illa ratione dicatur ordinari ad
eucharistiam, quod episcopus cōfert sacerdo-
tium, quæ est potestas illam consecrandi. Hic
autem ordo non est proximus & immediatus
ad eucharistiam, eū diaconi & subdiaconi sa-
crificio ministrantium, sed remotus ad conse-
randam potestatem consecrandi. ¶ Ad quar-
tum argumentum. Posset quispiam dicere, q̄
sicut character sacerdotalis extenditur in epi-
scopo: ita & gratia per eius consecrationem
augetur. Attamen hoc veritati non consonat:
quoniam gratia non augetur, nisi nouus pro-
ducatur intensio gradus, qui si virtute ope-
ris producat, necesse est illud opus esse sacra-
mentum, veluti gratia baptismalis augetur per
confirmationem: eum ergo consecratio episco-
pi non sit sacramentum, sit vt nec gratiam ad-
augeat. Notandum ergo q̄ gratia in sacra-
mento ordinis non confertur ad illa officia exer-
cenda, quæ spectant ad iurisdictionem & gu-
bernationē, sed ad illa, quæ ad potestatem ordi-
nis

Solu. S. Tho-
ma ad secū-
dū argumē.

Episcopatus
imprimat
characterē.

Solu. tertij
argu.

Solu. quar-
ti argum.

Gratia in
hoc sacra-
to ad quæ
consecratur.

nis

Gratia com-
plet in sa-
cerdotio cō-
secratur.

Partis negati-
ue argu.

2. Argum.

Partis affir-
matiuæ.

nis attendit: hoc enim sonat: gratia sacramen-
ti ordinis, quæ ideo annexa est characteri, nisi
opponatur obex. Alioqui dicendum esset: cō-
pulsorem gratiam conferri archiepiscopo, dū
consecratur: quia ampliore: sitget iurisdictione,
ac longē ampliore summopontificij cui
amplissima competit gubernatio. Gratia verō,
quæ ad potestatem characteris ordinis at-
tinet, completē per sacramentum ordinis sa-
cerdotalis confertur ad omnia administranda
sacramenta, quæ quocumq; tempore sacerdos
administrare debuerit. Et ideo licet dūm con-
secratur in episcopum, extendatur eius pote-
stas ad administranda sacramenta: scilicet, con-
firmationem, & ordinem, non tamen indiget
noua gratia sacramentali, tametsi per morum
meritorumq; augmentum debeat conitari, vt
cumulationi prouehatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum supra episcopos sit aliquis superi-
rior ordo in ecclesia.

ost hec queritur de Archie-
piscopis & alijs Potificibus
vsq; ad summū. Et arguitur
nullum esse ordinē in eccle-
sia episcopatu superiorem.
Episcopus enim nihil aliud
est, q̄ consummatus & summus sacerdos, secū-
dum illud Ambrosij super epistolā ad Ephes.
cap. 4. In episcopo omnes ordines sunt, quia
primus sacerdos est: hæc ille: potest enim om-
nia sacramenta simpliciter dispensare, in quo
summa ratio potestatis ordinis consistit: ergo
episcopatu nullus est superior ordo: quapro-
pter Romanus pontifex non aliud se quam
episcopum Romanum nominat, ac subinde
superior potestas per inferiorem non confer-
tur, neq; æqualis per æqualem: quia vt ad He-
bræ. 7. ait Paul. sine vlla contradictione quod
mito est, a maiori benedicitur: quare simplex
sacerdos neq; episcopum ordinat, neq; alium
simplicem sacerdotē, sed episcopus sacerdotē:
episcopus autem quemcūq; alium potest pro-
mouere & consecrare, etiam pontificem ma-
ximū: nam Hostiensis episcopus consecrat
papam: ergo episcopatu nullus est excellior
ordo. ¶ In contrarium autem est autoritas
Isidori, dist. 2. cano. Cleros. vbi pluribus epi-
scopis Archiepiscopus præficitur: & super ar-
chiepiscopos est patriarcha, vt. 8. dist. cano.

Verbes. definitur. ¶ Ad quæstionem præsentē
tribus conclusionibus respondetur. Prima. In
ter episcopos & summum Pontificem inter-
stant alij ordines per gradus ascendentes. Sūt
enim primū archiepiscopi: hoc est, principa-
les episcopi, vt canonibus citatis asseritur, &
vt in ecclesiæ obseruatur, qui pluribus episco-
pis præficiuntur, atq; adeo pallio super hume-
ris insigniuntur, quod episcopi non concedi-
tur, cano. Quoniam quidam. dist. 1. 99. Quæ
propter Metropolitanus, id est, quod archie-
piscopus, solo nomine differens; ob certam e-
nim ciuitatū mensuram, quibus debet præ-
sistere, sic appellatur, vt eod. cano. Cleros. & ca.
Sciote. 6. quæst. 3. legitur Archiepiscopus præ-
ponitur patriarcha, quod graecum nomen, idē
sonat latinē; quod principalis pater. Patriar-
che autem, sunt post summum Pontificem
dignitate & auctoritate primi. 10. dist. cano.
Verbes. & cano. Distinimus. Quare patriarchæ
& primates solo nomine differunt, vt ibidem
legitur. Enneatque instituit in star protosta-
minum, qui fuerit inter gentes sacerdotum
primores, vt eod. cano. habetur, & Magist. sen-
tent. affirmat. Non autem sic est intelligen-
dum, quod illa ratione ecclesia hos ordines in-
stituerit, sed quod cum religio Iudeorum nō
fuisset per diuersa regna & prouincias diffusa,
sicut gentium ritus, sed erat in vna gente cō-
clusa, apparet varietas ordinum in lege euang-
gelica quantum ad eius effusionem, potius ge-
ntilitatis imaginem referre, quam Iudaicæ sa-
cerum quantum ad rei veritatem non fuerunt
idem ordines instituti nisi propter deperitū
ecclesiæ & necessitatem. ¶ Et quidem prope
apostolorū ætatem, quatuor ecclesiæ patriar-
charum honore sub Romana Sede institutæ
sunt, nempe, Constantinopolitana, Alexan-
drina, Antiochena, & Hierosolymitana, vt eo-
eano. Distinimus, refertur: nam in gratiam Con-
stantini Cæsaris Constantinopolis dicta est
noua Roma. 2. 2. dist. cano. Constantino-
politana. Iam verō plures sunt, vt in Hispa-
nia patriarcha noui orbis: nam vt ait Anice-
tus Papa cano. Nulli. dist. 99. dum gens aliqua
ad fidem conuertitur, potest præmultitudine
Primas ibidem constitui. ¶ Secunda conclusio.
Isti ordines nec sacramenta sunt ordinis, neq;
potestate ordinis differunt, sed sola iurisdic-
tionis amplitudine. Primam partem iam su-
pra monstrauimus: nam si episcopatus non
est per se sacramentum, in multo minus archie-
piscopatus vel papatus. Imō qui autem episco-
patum esse sacramentū, non aliud nouum
agnoscunt in papa. Quod autem nō differant
pote-

1. Conclusio.

Archiepi.

Metropolita-
nus.

Patriarcha.

Primas.

Quatuor pa-
triarchæ in
primitiua ec-
clesia.

Patriarcha
nouo orbis.

2. Conclusio.

Prima pars
conclusio us
probatur.

Secunda pars principis.

potestate ordinis inde constat, quod nullum sacramentum potest papa administrare; quod non possit & quicumque episcopus. Tempora, etiam altaria, vestes, vasa & virgines possunt omnes episcopi sicut papa consecrare & benedicere; atq; adeo consecrare episcopos & archiepiscopos, & ipsum papam. Quapropter si qui in papa eligitur, episcopus erat, non de iure consecratur in papam: quia papa non est nisi summus episcopus.

Nota.

Solutio prima.

Ex his ergo argumentorum solutio colligitur. Ad primum enim conceditur, episcopatum quantum ad potestatem ordinis esse summam ecclesie dignitatem. Differunt ergo prædicti ordines solo jurisdictionis ambitu & latitudine. Dicitur, inquam, ordines diversi propter gradus dignitatis diversos. Et simili modo ad eundem respectum dicitur, quod potestas episcopi ex ecclesie potestatem sacerdotis, quasi potestas altioris generis, & ideo non quicquid potest episcopus, potest simplex sacerdos. Non autem eadem episcopalis dignitas à superioribus excellitur tanquam à potestatibus celsioris generis, & ideo quicquid potest papa pertinet ad potestatem ordinis, potest quicumque episcopus. Sed potest ratione jurisdictionis eligere & confirmare episcopos, quod alij episcopi non valent. De ordine vero Cardinalium est dubium, utrum sit per se ordo ab his connumeratis iure diuino distinctus. Etenim Cardinalis de Turre Cremata lib. 1. de summa ecclesie cap. 80. affirmat ordinem esse iure diuino ceteris ecclesie subiectum. In cuius confirmationem nescio quam distinctionem in apostolis comminiscitur. At siquidem primum in illis considerandum, quod ante ascensionem Christi principaliter ei assignetur, iuxta illud Lucæ 22. Vos estis, qui permansistis mecum in tetaionibus meis. Deinde & post eius ascensum assistebat Petro tanquam eius vicario administrationem papalis ministerij gerenti. Sed tertio considerantur, ut à Petro separati ab inuicem; adeo in diuersas regiones distributi ad prædicandum, iuxta illud, Eunt in mundum vniuersum prædicate euangelium omni creaturæ. At ergo quod quantum ad primam & secundam considerationem Cardinales Pontifici cum maximo assistentes representant apostolorum statum. Sed quantum ad tertiam episcopi successerunt apostolis. Vnde insert primo, quod apostoli prius fuerunt Cardinales quam episcopi: nam prius fuerunt Christi consiliarij, quod pastores & prædicatores instituti, atq; adeo prius fuerunt Cardinales orbis, quam episcopi vrbium. At vero licet placuerit viro alio

Ordo Cardinalium.

Turre Cremata.

Luc. 22.

Adaptatio ad functionis.

Corollarium.

qui doctissimo ordini suo nimium indulgere & fauere, certe commentatio hæc non nititur solido fundamento: & ideo subiungitur tertia huius articuli conclusio. Cardinalium ordo non censetur iure diuino institutus tanquam à presbyteris & episcopis distinctus, sed quod iure pontificio introductus. Prior pars probatur, quia in sacra pagina non habet firmum fundamentum, quam illud Turre Cremate, quod quidem est infirmisimum. Sed dicti sunt Cardinales, id est, principales, siue episcopi sunt, siue presbyteri, siue diaconi, siue subdiaconi, imò & acolyti: eo quod Romæ resident summo Pontifici assidentes, quasi ecclesie cardines. In qua subinde merito splendorem habent, tum quia in summo eius consistorio confidentiam præferunt, quia electio summi pontificis, ad eos de iure spectat, ut patet per decretum Nicolai papæ secundi in sexta synodo ca. In nomine domini. 23. dist. De antiquitate vero eiusmodi cardinalatus non satis constat quanta fuerit. Quod enim Hieronymus fertur Cardinalis fuisse, nondum est ab ecclesiasticis vel historicis vel doctoribus satis exploratum. Sunt vero qui censent eundem ordinem antiquissimum: nam in concilio Lateranensi sub Gregorio secundo Anno Domini, DCCXXIII. post episcopos subscriperunt presbyteri Romani. At cum non sint appellati cardines, sed fuerint episcopis posthabiti, non est certum an de cardinalibus, quales sunt modo, id sit intelligendum. Alij autem ant iam tunc tempore Syluestri hunc fuisse ordinem constitutum: nam in Romana Synodo ait, quod presbyter cardinalis nisi quadraginta quatuor testibus non damnabitur. 7. can. Præsul. Et postea, A subdiacono, inquit, usque ad lectorem, omnes subditi esse debent diacono cardinali. 93. dist. can. A subdiacono. At vero nescio utrum nomen cardinalis in hoc significato illic usurpauerit, an vero pro eo simpliciter, quod est principalis: ut presbyter cardinalis idem sit, quod archiepiscopus, & diaconus cardinalis, idem quod archidiaconus: pluri enim papa æstimat illic episcopum, quem nisi in septuaginta duobus testibus damnari non permittit, quam presbyterum cardinalem, quem in quadraginta quatuor condemnandum censet. Quæ utique ratione & Archiepiscopus potest episcopus cardinalis appellari: id est, principalis, quo alludit Gregorius, qui. 7. quæst. 1. can. Pastoralis, appellat Ioannem Squillitanæ ecclesie episcopum cardinalem. Et certe neque in concilio Niceno, neque in Synodis Constantinopolitanis usque ad sextam sub Nicolao secundo

Tercia conclusio.

Cardinalium antiquitas.

Cardinalium antiquitas.

Tempore Syluestri an creatus fuerit cardinalis.

Episcopum & sacerdotum vestes.

Episcopum non indumentum propria. Foris quod functiones nonnem.

Primum ornamentum. Secundum.

Sandalia.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

inuenitur hoc nomen. Tamen si canone illo, in nomine domini, qui à quingentis hinc annis conditus est, cardinales sint appellati, non tanquam res noua, sed tanquam res longævultior. Quare Cardinalium ordo antiquior est multo quam nonnulli censent. Hoc autem alius fuerit loci pressius disputare.

Huiusmodi autem episcoporum & archiepiscoporum ordinibus vestes, ornatus gratia adaptavit ecclesia, quæ eorum dignitatem illustraret, idoneitateque designaret, quæ in eis requiritur ad tractandum diuina. Horum vero indumentorum quedam sunt episcopis, sacerdotibus, eiusque ministris communia, quæ sunt sex: scilicet, amictus, & talaris vestis alba lineæ, cingulum, manipulum, stola, calicula. De quorum significatione distinct. 13. q. 2. artic. 4. fuse dictum est. Præter hæc autem episcopis adhibentur nouem propria, ut vestium numerus numero functionum respondeat. Conuenit enim episcopis proprie supra sacerdotum numerum populum confirmare, clericos ordinare, virgines benedicere, basilicas dedicari, Synodos celebrare, christina consecrare, vestes & vasa consecrare, sacram paginam prædicandi interpretari, ac demum ius dicere. Primum igitur eorum ornamentorum sunt caligæ, quibus gressum, rectitudinem designatur. Secundum sandalia, quæ pedes contegunt, ad significationem pulchritudinis, pedum, ut est apud Hebræos, annuntiantium & prædicantium pacem, annuntiantium bonum, & prædicantium salutem. Hæc autem sandalia ut Hugo lib. 2. de sacramentis, part. 5. cap. 14. auctor est, subtile habent integras soleas, ad admonendum episcopos sine terrena affectibus tangant, sed despiciant, superne vero locis quibusdam aperiantur, alijque conteguntur, ad significandum mysteria fidei non omnibus esse propalanda, sed quibusdam, iuxta illud, Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis. Tertium est succineorum, quo stola ligatur cum alba sacerdotali, in signum amoris honestatis, quo candore vestis ad lumbos succingitur. Quartum est tunica serica talaris, significans virtutem, & potissimum honestatis, perneque tantam nam & castissimum Ioseph talaris tunica vestis fuisse scribitur, denotans eiusque ad talos perneque tantam usque, ad vitæ extremitatem designat. Quintum est dalmatica, largitatem operum materiamque representans. Sexto loco traditur ei baculus pastoralis, vascus, ut illa sursum, vascus, & errantes oves colligat, stipite autem in istos sustentet, sed extremis, suspense sequas, & delicias ad opem

ra virtutis stringet. Quo utiq; Papa propter plenitudinem potestatis non vitur. Carmen ergo sic episcopus admonet. Collige, sustera, stipula, vasa, morbida, lenta. Septimum traditur ei quasi ecclesie sponso anulus benedictus, qui est sacramentum fidei, quæ ecclesia desponsatur Christo, ipseque subinde episcopus eius ecclesie. Octauum ornamentum est mitra, quæ habens cornua, quæ scientiam vtriusque testamenti referunt, quæ utiq; velut galea salutis, ut ait Paulus, communitus episcopos hostibus veritatis terribilis apparere debet. Nonum denique sunt chirothecæ, quibus manus operantur, ad significandum prudentiam & splendorem operum, iuxta illud Matt. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est. Ac demum ut velut Jacob hœdorum pelliculis manus contectus benedictione paternam accepit, sic episcopus sacrosanctam hostiam altaris offerens, diuinam benedictionem impetrare meretur.

Super hæc archiepiscopo conferuntur pallium propter honoris augmentum, ut. 100. dist. can. Prisca. & cap. Rationis, quod habet torquus effigiem. Quo insigni aureo egregie certantes olim donari solebant. Quapropter eo Romanus Pontifex, in missarum sollempnijs semper & vbique vitur propter plenitudinem potestatis, quæ in pallio significatur. Archiepiscopus vero non nisi in sua ecclesia & suffraganeis & quibusdam sollempnibus diebus, cap. Ad honorem, extra de auctor. & vsu pallij.

Aduersus hæc autem forsitan quis obijciat ritum Moisaicæ legis, nam episcopus patris euangelici figuram præferat tunc Pontifex maximus, & tamen alijs ornamentis induebatur, quod noster episcopus. Etenim ut Leuit. 28. legitur & Iosephus lib. 3. de antiquitatibus cap. 1. Interpretatur, decem ornabatur vestibus, quatuor scilicet, quæ cunctis sacerdotibus erant communes. Istæ erant scemialia lineæ, & tunica de bysso, & baltheus id est, cingulum, & tiora siue mitra de bysso superne acuta. At qui cum scemialia sacerdotem castitatis admoneret, quam euangelij præ illis seruare tenentur, illis deberent modo similitur uti. Præterea sacerdotum nota testamenti dignitas est, quod illud veteris: ergo debent omnes, sicut illi, intras in signum dignitatis gestare. Ad primum loco citato respondit Hugo, quod illis non induebatur continentia, nisi illo tempore, quo templo nihil trahant: nam erant coniugati, & ideo tunc scemialibus succingebantur. Postri vero perpetuè castitatis cultores, non indigent illo

Septimum.

Octauum.

Nonum.

Pallium archiepiscopum.

Pontificis maximi antiquæ legis ornamenta.

Primum ornamentum.

Secundum ornamentum.

Solutio primi argum.

Solutio se-
cundi argu.

Vestes sum-
mi sacerdo-
tis.

illo habitu, dum ad altare accedunt. Sed hoc illorum calcia se episcopus noster sandalia. Ad secundum respondetur, quod mitra sacerdotum non erat dignitatis insignis, sed ut ait Hieronymus, erat sicut quoddam galerum. Cidaribus autem, quæ pontifex maximus illi superponebat, erat indicium dignitatis, cui ideo mitra nostrorum episcoporum successit. Vestes autem summi sacerdotis erant propriae sex alia: scilicet pedes, quæ erant vestis bysina vsq; ad pedes, quo etiam calari indumento vitur noster episcopus. Deinde tunica hyacinthina, cui in episcopo respondet dalmatica. Nam quia in episcopo qui alios ministros creat, origo eorum exiit, dalmatica diaconi & subdiaconi vitur subtus calulam, sacerdos vero minime. Item gestabat superhumeralis, cuius loco episcopus vitur stola: nam illud humeris impositum onus eum gelij, interpretate Beda, vt modo stola, significabat. Quarto referebat & in pectore rationale, cuius locum refert pallium archiepiscopi. Quinto gerebat & cidaribus: hoc est, mitram bysinam, veluti & nostri episcopi. Ac denique, in fronte laminam, vbi Dei nomen scriptum erat, te tragaramon, pro qua noster pontifex gerit crucem, vt libri de officio mitrae ait Innocentius. Sunt qui addat ephod, pro quo episcopi vitur amictu, tamen alij autumant non aliud fuisse quam superhumeralis.

ARTICVLVS V.

Primum in culmine omnium ordinu sit iure diuino vnus summus potifex.

Partis negati-
ua argu-
mentum.

Onsequitur hic tandem, vt de primatu Summi Pontificis supremus adhibeatur articulus. Arguitur enim parte negatiua. Si vnus esset huiusmodi summus Pontifex, id maxime esset: quia Christus, aliquid vni pre cæteris apostolis singularis dignitatis tribuit, vt Petro apostolo, Mat. 16. Quodcunque solueris &c. Sed ipsum Mat. 18. concessisse legitur cunctis apostolis, Amen dico vobis, quæcunq; alligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo, &c. & apostolis episcopi successerunt: ergo præter episcopos nullus est qui iure diuino apicem ecclesie teneat. In contrarium tamen stat autoritas Constantinopolitani concilij, vbi legitur. Veneratur secundum scripturas & canonum de finitiones, sanctissimum antiquæ Romæ episcopum primum esse & maximum episcopo

rūm, & post ipsum Constantinopolis episcopum. Quæstio hæc inter orthodoxos nulla est, quippe qui affirmatiua veritate cau catholicam venerantur. Quare qui eam abnegant, meritisimo vt hæretici & schismatici habentur. De qua multi nobiles autores tum antiqui, tum etiam iuniores luculenter disputarunt, quorum sunt Calætanus inter alios optima, & Ekius in suo opere, quod de hac re non minus egregium quam amplum & dilucidum. At quoniam S. Thomas & reliqui hoc loco tam tractant, non debuit nobis inacta præteriri. Respondetur ergo vnica affirmatiua eademque catholica conclusione. Vniuersis ecclesie ordinibus supereminet dignitas Potificis maximi, qui apicem totius ecclesie obtinet. Ratio cum primis est, quam arti. 2. insinabam. Instituit enim Christus ecclesiam in hac monarchia, quæ optimus est omnium regimium: in monarchia vero omnes ordines consummuntur in vnum culmen, quod sit particularium omnium vniuersalem vt. i. Ethicor author est Philosophus, in omnibus virtutibus & actibus secundum ordinem finium sumitur & artificum præminantia, arti enim fræfacturæ iniperat & questis, & eiq; est extruendarum nauium, imperat ars nauigandi: eadem ergo similitudine in ecclesiastica republica præcætarum plebanis subduntur episcopo ciuitatis, episcopi vero plures vni archiepiscopo, ac demum vniuersalis ecclesie vni summo Pontifici, qui est Christi vicarius. Id quod præterea inde confirmatur, quod Christus ecclesiam exemplo optimæ politie fundauit: optima autem, vt. 2. Politia autor est Philosophus, est regalis, cui vnus præest. Quod exemplo apud Hieronymum emio. In apibus. 7. quæst. 1. demonstrauit. Eadem catholica veritas præclaro testimonio Christi confirmatur, Mat. 18. vbi Petrum fundamentum instituit ecclesie, dicens ei, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & tibi dabo clauis regni caelorum, & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in caelis, & quodcunq; ligaueris, erit ligatum. Sed quamvis alij hunc locum locupletissime odifferant, quorum est Ekius libri de primatu pontificis, non erit superuacaneum hic nos tantisper immorari. Sunt enim qui verbum illud, Super hanc petram, non ad Petrum referant, sed vel ad Christum ipsum, qui est lapis angularis totius ecclesie, sicuti & dicitur de quo. 1. Corin. 3. ait Paulus. Fundamentum aliud nemo potest ponere, præterquam quod positum est, quod est Christus Iesus: vel ad ipsam confessionem Petri, Tu es Chri-

Declaro articulo

Calætanus Ekius

Conclusio

Ratio conclusio

Aristote

Ratio 2

Ratio 3

Ekius

Super hanc petram

August. Tibi dabo clauis &c.

Leo papa.

Nota.

Clemens papa.

est Christus filius Dei viui, quæ prima est Petra: hoc est articulus, cui fides nostra subnititur. Quorum vtramque expositionem Augustinus aliquibus locis sequitur. Alij item, Tibi dabo clauis regni caelorum, non Petro singulariter dictum autumant, sed vel toti apostolorum collegio, vel ecclesie in communi. Porro autem eandem contemtu atque inusitato ad Petrum singulariter totum pertinere constat. Enimvero, non sine mysterio interrogante Christo apostolos, Quomodo dicunt homines esse filium hominis? Omnes responderunt, Alij Ioannem Baptistam, alij Eliam &c. Sed rursus suscitauit, Vos autem quem me esse dicitis? Non omnes, sed singulariter Petrus respondisse fertur, Tu es Christus filius Dei viui, quasi confessio illa ipsius esset propria, nam aliorum corda, in quibus latebat fides, quo modo ipse Petrus habere potuisset comperta? Præsertim, quod inter illos erat Iudas, qui fidem nondum ebiberat. Vnde cum postmodum idem Petrus, non satis cunctorum pectora exploratus omnium nomine fidem confiteretur, dicens, Nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus, respondit Iesus, Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus diabulus est? Quasi dixisset, non satis omnium pectora inspexeris, vt pro omnibus respondeas. Quocirca Leo papa in sermone. 3. de passione Domini, vnus inquit, de toto mundo eligitur Petrus, qui cunctis ecclesie patribus præponatur. Et causam subdens ait, Omnes apostolos, quid de se opinentur homines, Christus interrogat, & tandiu respondentium communis est sermo, quando humana intelligentia explicatur ambiguitas (scilicet alij Ioannem &c.). At vbi quid sensus habeat, discipulorum exigitur, primus est in domini confessione, qui primus est in apostolica dignitate & potestate. Confessio ergo Petri, sua ipsius fuit singularis. Id quod & ex subiunctis verbis firmiter confirmatur. Nam ei singulariter respondit Christus dicens, Beatus es Simon Bariona: id est, filius Ioannis: quia caro & sanguis: hoc est, pater ille tuus carnalis, non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in caelis est. Vbi opponendo patrem suum patri Petri reuelationem edocet esse illi peculiariter factam: priusquam cæteris apostolis: ob idque, adeo eum singulariter beatum appellat. Quæ quidem sententia est Clementis papæ in epistola. 1. ad Iacobum fratrem domini, vbi Petrum fundamentum fidei ad Christum positum esse communiter, cuius ideo ore cognominatus est Petrus, nam & primum, inquit Petro Deus pater filium reuelauit, cui, & Chri-

stus cõpetenter beatitudinem contulit. Sed age & de nomine ipso Petri rem aperit, vt nullum aliorum, sed Simonem solum, Petrum nuncupauerit, nisi vt de petra fidei, quæ ore protulerat, nomen duceret, quo deinceps appellaretur? Quam quidem nominis mutationem ei prædixerat Ioan. 1. Tu es Simon filius Ionæ, tu vocaberis Cephas, quod quidem non est nomen grecum, vt hebræum: hoc est, caput, sed vt ait in interpretatione Hebraicorum nominum Hieronymus) Syrum, idem sonans quod solidum, hoc est, stabilis & immobilis petra. Ob idque subdit euan gelista, quod interpretatur Petrus, ac si petra masculini generis esset. Fatemur ergo, ingenue confessionem illam, Tu es Christus, prima esse fidei Petram: nisi qui Christum primum agnouerit esse Deum, qui mentiri nequit, neuiquam quæ ipse nos docuit, firma fide tenebit. Qui autem illud semel fundamentum supposuerit, cuncta subinde credet per ipsum reuelata. Verum tamen non dixit super hanc petram ædificabo fidem meam (quamquam & hoc sit verissimum) sed ecclesiam, hoc est, postquam & republicam meam, quæ prælatorum administratione gubernatur: atq; super vno summo prælato fundari debet. Fuit ergo legitimus sensus, Eo quod tu confessus me es filium Dei, atq; adeo primam petram & fundamentum, vt verè sum, ecclesiam, quam fabricabit ergo, ego te vicissim Petrum (i. petram) in istis, qui vice mea petra eiusdem sensus & fundamentum in terris. Atq; hoc significat collusio illa verborum & concinitus, Tu es Christus, & Tu es Petrus. Vnde quod sibi per naturam competit, id Christus per gratiam tribuit Petro. Quapropter dum ait, Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. demonstratio pronominis non refertur ad confessionem Petri, sicut, Tu es Christus, aliàs non opus erat inferere, Tu es Petrus, sed refertur ad ipsum Petrum. Ac si dixisset, tu es petra, & super hanc petram, &c. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam (scilicet ecclesiam) super te fundatam: Et sicut ego habeo clauem David, qui oculos caelos aperturus modo sum, eorundem caelorum ergo tibi clauis concedam, vt quicquid tu vice mea solueris super terram, sit solutum & in caelo, & quicquid ligaueris, ligatum. Atq; huius finis sunt quotquot præcellerunt patrum, qui eiusdem fuerunt ecclesie columina. Origenes homilia. 5. super Exod. Magnò illi, inquit, ecclesie fundamento, petraq; solidissimo, super quam Christus fundauit ecclesiam suam, vide

Petri nome

Legitimus sensus.

Origenes

Cyprianus. Et in epistola ad Iubianum Cyprianus, Super Petrum, inquit, Christus edificavit ecclesiam suam, vnde vnitas haberet originem. Et Hieronymus super eisdem locū Matth. Quid est, inquit, quod ait Christus, Et ego dico tibi? Quia tu mihi dixisti, Tu es Christus filius Dei viui, & ego dico tibi, non sermone casto, nec nullum opus habete, sed dico tibi, quia meum dixisse, fecisse est: quia tu es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Sicut ipse lumen apostolis donauit, vt mundi lumen appellaretur, ceteraq; ex domino sortiti sunt vocabula: Ita & Simon, qui credebatur in Christum, Petri latinitas est nomen, ac secundum metaphorā petre recte dicitur ei, Aedificabo ecclesiam meam super te. Idem Ambrosius in sermone de natali Petri & Pauli, & in sermone de fide Petri, & in multis alijs locis.

August. At qui Augustinus ipse, licet eius ingenium fuerit cum ista variāq; adeo euangelij sensa explorare, vt lectōribus optionē relinqueret, & ideo quādoq; petra ibi pro Christo, quando que pro fide accipiat, nihilominus tandem in eam se recipit sententia, vt referat ad Petrum, vt in sermone de cathedra Petri, & expressius sermone. 26. de sanctis, Audistis, inquit, frequenter ipsum Petrum à domino petra nūcupatū, sicut ait, Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Si ergo Petrus petra est, super qua edificatur ecclesia, recte pedes sanā, &c. Extant & decreta plurima, tum cōciliorum, tum & Pontificū, quale est illud citatū Leonis, & aliud Anacleti. can. In nouo. dist. 2. r. In nouo, inquit, testamento post Christū dominū à Petro sacerdotalis cōcepit ordo: quia ipse primo pōtificatus in ecclesia datus est, dicente dño ad eum, Tu es Petrus, & super hanc petra edificabo ecclesiam meam.

Locus Ioan. vlt. Sed ille alius locus Ioannis vlti. nihilo minorem habet energiā ad id cōstituendum. Haud enim temerē Christus Petrū interrogauit, Diligis me plus his? sed quia aliquid ei prae alijs singulare cōmittere volebat, nempe, Christiani orbis gubernaculū: ob id eum prae misit eius examē, an dignior reliquis esset. Quo prae misso subiūxit, Quia diligis me? his, pascere oues meas: hoc est, interpretē illic Chryso. prae posuit & caput esto fratrum, vt ipsi te in throno tuo sedentem praedicent, & cōfirmant. Qua vtiq; de causa & fidei ecclesiae, propriā Petri appellat Luca. 22. vbi eum à reliquis secernens ait, Ego rogabo pro te vt non deficiat fides tua, tu autem aliquando cōuersus cōfirma fratres

tuos. Et capropter Matthaeus & Marcus inter referendum apostolorū numerū à Petro incipiunt, quāuis, vt patet Ioan. 1. non ille fuerit prius vocatus, sed Andreas; Neq; simpliciter eum nominant, sed dicentes; Primus Simon, qui dicitur Petrus, ac si dicitur, qui est capitis dignitate prius. Accedit q; in concilio Niceno & alijs antiquis, summus est Romano pōtifici delatus honos. Et beatus Cyrillus episcopus Alexandrinus inter sua decreta, Vt mēbra, inquit, maneamus in capite nostro apostolico throno Romanorū pōntificū, à quo nostrum est quātere, quid credere, & quid tenere debeamus, ipsum venerantes, ipsum rogantes praeter omnibus quoniam ipse solus est, reprehendere, corrigere, statuere, disponere, solvere & ligare loco illius, qui ipsum edificauit, & nulli alij, quod suū est, plēnū, sed ipsi soli dedit: cui oēs iure diuino caput inclinānt, & primates mundi tanq; ipsi Dominus Iesu Christi obediunt. Idem q; Anacletus can. In sancta. dist. 2. 2. ¶ Igitur ad argumentū in capite obiectum respōdetur, quod quāuis omnibus apostolis, quā uero in ipsis oibus sacerdotibus cōmuniter data sit potestas ligandi & solvendi: tamen vt derivationis ordo quidā designaretur, primō promissa est Petro. Vnde Leo papa in sermone illo citato de passione post verba, quae supra recitauimus. Magnū, inquit, & mirabile huic vitō, dilectissimi, cōsortium potentia suae diuinae tribuit dignitatis, & si quid cōmuncū eō ceteris voluit esse principibus, nā quā nūllū pōntificū dedit, quicquid ceteris nō negauit. ¶ Ex his planē sic cōsequens, in facultate ecclesiae nō esse pōsitū sic gubernationē christianae reipublicae mutare, vt nō esset: Papa, sed diceceses per episcopos, archiepiscopos & patriarchas gubernaretur: quā Papā Christus diuino iure sibi subrogauit vicariū, quem ideo de medio tollere ecclesia non valet, sed tenetur illum eū capite suū colere. ¶ Quod si cōtra arguas, Si ecclesia eū nō eligeret, nullus esset Papa: posset autē ecclesia pro bono pacis, aut alia bona causa, nullū creare: ergo hoc est in sua pōsitū facultate. Respōdetur cōcessa maiori: nam electio papae ad ecclesiam pertinet, & ideo nisi ea ipsum legitime creasset, nullus esset, sicut nullus esset eps nec presbyter, nisi eius autoritate ordinibus initiatus. Attamē ecclesia nullo iure posset ab electione pōtificis abstinere, & ideo spūs sanctus eū nō pmitteat in talē erroris foueā collabi. ¶ Quod si per cōteris vtrū posset saltē duos, aut tres Romanos pontifices eligere, quorū alter occidentali ecclesiae, alter verō orientali praesideret.

Cyrillus, Anacletus, Leo papa, Obiecto, Dilatio, An duo possint pontifices praesse ecclesiae.

Haud enim defuerunt, quibus hoc probabile sit iudicari. Vt si inter Romanā & Cōstantinopolitanā ecclesias dissidiū oboriret, quod aliter pacari nō posset, q; singulis earum singulos cōcedendo pōtifices. Apparet enim nil diuini iuris tali instituto aduersari: quia vterque esset Christi vicarius alteri minime subditus. At qui si totus orbis orthodoxā fidē suscepisset, adeo nō apparet incongruū, vt videri cuius oset congruentissimū vni vni Hemisphaerio atq; alterū alteri praesiciendū. Nilominus respōdetur huiusmodi opinionē eo vtiq; esse errorē, vt sit etiā haeresis: quoniam Christus vni cam in pōntificiā instituit, cui vni sui vicariū praetulit, sicut ipse vnicus est rex regni caelorum, quē ideo cōstituit esse summū caput, cui vniuersalis ecclesia pareret. Repugnat autem duos esse, & vtrūq; summū. ¶ Sed forsitan morosus & importunus sic nos redarguat. Quāuis cōstet Christū dñm personā Petri suo sibi loco substituisse pastore, nō tamē inde palam colligitur instituisse, vt eius successores apicē illū semper tenerēt. Respōdetur tamen, q; verba ipsa, sup hanc petra edificabo ecclesiam meam, & Tibi dabo clauēs &c. & pascere oues meas, palam demonstrant illa ratione ecclesiam vsq; ad postremū diem orbis duraturā fundasse, vt Petri successores perinde ac Petrus ipse vice Christi fungerētur, atq; adeo vniuersisq; eorū summū in ecclesia fastigium teneret. Potest tamē suos legatos ad diuersas ecclesias delegare cū plenitudinē potestatis, vt saepe asolet, non tamē supremā se potestē abdicare potestatem, quin illos valeat amouere, & causas, si ab illis appellaretur, cognoscere. ¶ Vtrum autē eadem hoc summae dignitatis iure diuino in ecclesia Romana cōsistat, ita vt episcopus Romanus & Summus Pontifex sint diuino nexu coniuncti, nō est tam certum q; nonnulli arbitratur. Porro Caietan. c. 3. apologiē de primatu papae: ad hoc pro cōstanti habet, vt cōstat iure diuino electionē pōtificis maximi ad clericos Romanos spectare, sicuti & eligere suum episcopū. Idq; per illam historiam cōfirmat, quae narrat, q; cum Petrus carceribus absolutus ab vrbe exiret, obuius ei Christus dixit, Vado Romā iterū crucifigi, quā vtiq; historiam Innocentius c. per venerabile. Qui filij sint legitimi. ad idē propositū allegauit. Inde enim colligit, Caiet. mandatū fuisse Petro diuinitus, vt vrbe reuersus illic vitā finiret, atq; adeo morte sua summū orbis episcopatū sibi cōmissū stabiliiret esse episcopatū Romanū. Ita q; episcopus totus orbis & episcopatus vrbs nō sunt duo cōiuncti, sed episcopatus vrbs in episcopatu or

bis fuerit erectus. Haec autē subtiliter quidem dicta sunt, in quibus amplectendis nihil fortē subest periculū. Attamē primum historia illa, quā Egesippus lib. 3. de excidio Hierosolymitano, & Ambrosio lib. 5. epistolae refert, non tanta potest autoritate, vt rei tanti momenti solidū sit fundamentū. Quare nec Inno. vt sacra refert. Praeterea quāuis historia infirma non esset, collectio tamen nō est satis firma. Nā et si inde vtrūq; colligatur, volūntatē Christi dñi fuisse, vt apostolus Romā sui sanguine rubricaret; tenuissima tamē est rerū cōsequētia, vt subinde voluerit sedem Romanā sic esse sedē pōtificis summi, vt nulla ratione ecclesia posset illas se iungere. ¶ Duo ergo ad quāstionē dicenda vident. Primum, rem esse impendio de cētissimā, vt Romana sedes, Petri sanguine decorata, sit sedes successorū Petri. Id quod haecenus omnium conciliorū sanctionibus, & pōntificum decretis qui hucusq; praecesserunt, cōfirmatur. Et hoc est quod Inno. voluit docere Sed hac nō obstante veritate, nulla profecto ex euangelio prohibitio planē colligitur, quominus posset ecclesiae cōstitutione fieri, vt episcopus orbis sedē suam ab vrbe demoueret. Imō vt nullā sibi particularē ecclesiam applicaret, cuius diēretur antistes, sed esset vniuersalis mundi eps, cui oēs particulares subicerent. Primum, quia in hoc more exēplum apostolorum referret, qui inquantū apostoli, episcopi fuerūt vniuersales totius mundi, quāuis re vera fuerint in orbē nutu. spūs sancti dispersi. Secundū, quia cū Petrus quādo institutū fuit à Christo vniuersalis ecclesiae caput, nulli fuerit particulari addictus, nulla ratio cōiungit, vt per eius mortem fuerit iure diuino adstrictus ecclesiae Romanae. Quapropter sicut ipse Antiochia septē annis sedet, & postmodū se Romā cōtulit, ita vnus quilibet morū successorū, nullo vetante diuino iure, videtur posse sedē mutare. Haec autē sic à me dicta sint, vt tū semper Romanis pedibus meum submitta caput.

DISTINCTIO
vigesimaquarta. De ordinatibus & ordinatis & eorum exēptione.

M Vius autē sacramenti minister oīs solus que eps censetur. Sūt etenim qui pō-

Sententia aut theoris. Egesippus Ambrosio. Solutio secundū. Primum de cōm. Secundu de cōm. Ratio. 1. Ratio. 2. Text. Cap. j. officia

rificia dignitate funguntur, veluti publici administratores politicae ecclesiasticae, quibus de priuatis ministris ac ministerijs disponere incubit. Et cum auctore super Ioan. August. sacramentorum administrari non sua propria, sed Christi facultate illa dispensent (nam ea fuit facta Baptista reuelatio. Super quem videris spum descendem &c. ipse est qui baptizat) consequens fit, ut quacunq; fuerint episcopi criminis labe, etiam heresis, intinctori, & quomodocunq; ab ecclesia fuerint praecisi, veram & solidam sacramenti substantiam conferant: tamen si suscipientes, qui id vel non ignorat, vel nosse tenentur, gratiam sacramenti minimè suscipiant. Quae quidem veritas confessio est eiusdem August. lib. 2. contra epistolam Parmeniani, quae refertur can. Quod quidam. 1. quaestio. 1. ac perinde Greg. dist. 68. can. Sicut semel. Nihilominus qui per simoniam hoc sacramento initiatur, irregulares iure sunt, atq; usu ordinis suspensi, ut Leo Papa canon. Gratia. & Gregor. canon. Quicumque, ead. cau. & q. admonitum curarunt.

Cap. ij. ¶ Qua verò parte res ad suscipientes spectat, foemineus sexus huic suscipiendo sacramento sic est ineptus, ut etiam si id foeminae attentent, nullum suscipiant: est enim sacramentum

hoc praelationis, quae foeminas suo prope sexu non decet. Ut enim Christus, auctore Paulo, caput est viri, ita & vir mulieris. Vnus autem rationis non est de eius necessitate: at quia maiores ordines votum habent annexum, illos ante rationis lucem suscipere, merito ecclesia vetat. Quo circa qui illos tunc susciperet, nullo colligaretur voto. De arte verò ordinandorum in concilio Viennensi sub Clemente pontifice capit. Generalem eorum titulum sancitum est.

¶ Arcentur quoque ecclesiae cohibitione, ut absq; dispensatione hoc sacramento non fruantur, primum illi, qui non sunt legitimo matrimonio nati. Mox qui insigni corporis vitio foediti sunt, aut membro mutilati. Deinde & serui. Ac demum ab eodem sacramento repellitur, tum bigamus, tum & homicida, & membri mutilator, ut tit. de homicidio cauetur. Polygamia namque significationi sacramenti desponsationis Christi & ecclesiae contraria est, & homicidium eius dignitati repugnat. Praeter haec demum alia sunt impedimenta, à diuersis alijs emanantia, quae homines à regula excipiunt & excludunt, quae ecclesia ad ordines promouendis praescripsit. Vnde irregularitatis nomina fortuantur. De quibus sacri canones ac decretales nos admonent.

Hæc

1. Corint. ii.

Ca. iij.

Cap. vt filij de fil. presbyter.

Distinct. 14. per totam.

Hæc autem omnia impedimenta non quidem substantia sacramenti auersantur, sed sunt praecipua aduersa.

Ca. iij. ¶ Ad hæc & morum integritas, & iusta scientiae copia, vnicuique ordini accommodata, necessaria est, ut Gregor. in Pastoralis docuit. Idem quoque illo Leuitico testimonio confirmauit. Homo de semine Aaton, qui habuerit maculam, non offerat panem coram domino. Quin verò Paulus ipse ad Timotheum pulcherrimam morum honestatem ab illis requirit, qui vel ad presbyterorum ordinem, vel ad diaconorum asciscuntur. Iustam verò lineam haereticum hæc de re iniquè transcendunt dicentes, lethalem quamvis labem clericum de suo ordine deijcere. Sed factis pestilentem eorum errorem testimonium illud citatum Ioan. intemperate ibidem August. condemat. Super quem videris spiritum descendentem &c. ipse est, qui baptizat. Colligitur enim inde gratiam non à ministro, sed à Christo pendere, quam ipse per sacramentum infundit: & ideo ministri vitio sitas, dummodo caractere sit insignit, neque sacramenti substantiam obstat, neque verò effectui gratiae.

Cap. v. ¶ Omnes igitur, qui ordinum sacramentis illustrati sunt, ad ecclesiasticam rempublicam pertinent, quae utique potestas est & facultas à civili distincta, illique adeo superior: siquidem Petrus vniuersi

salis pastor beneficio Christi institutus fuit totius eius familiae. Quam ob rem Pontifex maximus, licet non absolute, ut civili potestatis vniuersalis sit rex regnorum omnium temporalium, tamen in ordine ad spiritualem ecclesiae administrationem ea fungitur in omnes reges & regna facultate, ut possit bonis omnium temporalibus uti, cunctosque principes ac reges, etiam usque ad eorum priuationem, cogere. Quae utique ratione merito censetur vtriusque gladii potentia pollere: hanc enim potestatem & Christus assumpsit, & nisi vicario suo commisisset, non satis ecclesiae consultum curasset.

¶ Quocirca ecclesiae ministri in suis rebus & causis ecclesiasticis & spiritualibus eo ipso diuino iure, quo ecclesiastica potestas instituta est, censentur à civili potestate exempti. Sed & quod eorum persona in alijs criminibus & causis secularibus sint à foris secularibus liberae, quam maximè est eidem diuino iuri consentaneum. Imò verò quauis ius diuinum de re hac non esset expressum, in summo pontifice ea est diuina potestas, ut valeat clericorum ordine, et vniuersa eorum bona à civilibus iudicijs, tributis & exactionibus prorsum excipere, iuxta tenorem sacrorum canonum, quibus. 11. quaest. 1. & alibi frequenter res hæc sancitur.

DISTINCTIONIS

viginti quinta: Quæstio

prima: De ordinatibus

& ordinandis.

ARTICULUS I.

Verum omnis, solusq. Episcopus sit huius sacramenti minister.

Constitutio ordinis sacramenti cum suis annexis, subsequitur de eius causa efficiente & suscipiente, ac de ecclesia potestate & libertate dicere. Hec ergo distinctio duas cupit quaestiones. Arguitur igitur, quod non solum episcopus possit ordinare. Ordinantem, proprium munus est materia tradere ordinato, & manus ei imponere, & igitur autem ecclesiarum multarum usus, ut archidiaconus materiam subdiacono, acolyto, & inferioribus tradat, & sacerdos, omnes adstantes manus post episcopum presbytero, qui ordinatur, imponant (dist. 2. can. Presbyter). Ergo non solus episcopus minister est conferendi ordines.

Partis negativæ argum.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

Secundo: Patet sunt ordines non possunt alteri conferri, quibus ex officio incubitis, sed ex commissione papæ presbyteri cardinalis, & ministri ordines conferunt, imo potest hoc simpliciter presbyteris conferri, ergo non solus episcopus potest ordinare. Tertio arguitur, quod non omnes episcopi ordinare valeant. Hæretici namq. episcopi quidem sunt, quod verò ordinare nequeat, videtur affirmare Innoc. in can. Arrianos. 1. qua. 1. vbi ait, Arrianos clericos non esse suscipiendos tanquam ab hæretico sacerdoti, aut alius ministerij dignitate: quia solum eorum baptisma ratum esse permittitur, quod in nomine patris, & filij, & spiritus sancti perficitur. Quarto: Episcopus, qui per simoniam sacros ordines aunderet, videtur nullum peccetere sacramentum: nam qui sacramentum contra eius naturam dispensare cõten dit, nullum perficit, ut si ecclesie intentioni contraueniret, natura autem & institutum sacramenti est gratiam conferre: vnderetur autem non gratiam

tis dare, quod gratia opponitur, ergo ille intentioni Dei contrarius est: atq. adeo eius sacramentum non exhibet.

La contrarium scilicet, quod solus episcopus sit huius sacramenti minister, est quod sacramentum ordinis excellentius est confirmatione, & confirmate, ut in distinctione conclusum est, soli episcopi valent, ergo & ordinare illis solis competit. Quod autem omnis episcopus ordinare possit, inde patet, quod quam hæretici baptizare valent, ergo & ordinare.

Quæstio hæc de ministro huius sacramenti, quoniam distinctio prior, quæstione. 5. abunde de ministris sacramentorum in genere discussa est; fastidium nunc generaret si prælixius didiceretur. Sub competentio ergo quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Solus episcopus ex officio est huius sacramenti minister. Probatur ratione optima Sancti Thomæ. Episcopi dignitas est in ecclesiastica republica id, quod politica: id est civilis & publica potestas in republica seculari respectu inferiorum artium & artificum: ad publicam autem civitatis potestatem, ut. 1. ethicorum, author est Philosophus spectat cõmunem bonum dispensare, atque adeo de artibus & magistratibus republicæ disponere: hoc est, instituire quam quisq. debeat artem exercere, & quem administrare magistratum: ergo episcopi munus est, & nunquam que in diuini ministerijs collocare. Quam ob rem eius functio est, populum confirmare: quod per illud sacramentum Christi in mundum instituit, miles ad protegendam fidem, virginemque benedicere, quæ unigenitæ filie ferunt ecclesie Christi dispensata, cuius ecclesie cura ipsi potissimum iucubant: & fortiori ratione ei cõgruit eiusdem ecclesie ministros sacris ordinibus insignere, & subinde, ita & vestas, quibus utitur, benedicere: insinat secularis principis, qui publica officia & magistratus inter ciues distribuit.

Quod si quis arguat. Plus est corpus & sanguinem Christi, conficere, quam ordines conferre: sed simplex presbyter potest prius: ergo & posterior. Negatur consequentia: fallax enim est regula, ut quicunque potest maius, possit minus, quando illud minus presupponit potestatem maioris. Potest as enim ordinandi presupponit potestatem consecrandi, & quidpiam superaddit.

De hæreticis autem & ab ecclesia discisis fuerunt opiniones tres errantium autorum. Prima, dicentium hæreticos, quando ab ecclesia

Pars officii, matua.

Decisio articuli.

Prima conclusio. Ratio conclusionis.

Aristote.

Obiectio.

Prima opinio.

desia, tolerantur, posse conferre ordines, non tantum postquam sunt per se, id est, publica sententia condemnati & excommunicati. Alij verò dicunt, quod etiam si sint abscessi, dum tamen ante labem hæreticos fuerint ab ecclesia legitime promoti, post eandem labem si sua fungantur dignitate, ordinati ab eis verum sacramentum obtinent. Si tamē non ab ecclesia legitime, sed ad hæreticos fuerint promoti, & sacramentum ordinis administrare tentent, nullum præbent. Aduersus has tamē contrarias opiniones statuitur secunda huius articuli conclusio. Hæretici quicunque, etiam præcisissimi non ab ecclesia prius legitime, sed ab hæreticis fuerint promoti, verum ordinis sacramentum, si id attemptent, vitæ cõferunt: tamen si iure sit ab ecclesia prohibiti, & ideo dū cõferunt, mortaliter peccet. Postrema hæc pars certissima est apud omnes, scilicet peccent. Ambat tamē priores probatur. Nam, ut August. tractat. 4. super Ioan. ait, sacramentorum ministri non sua propria potestate sed facultate Christi sacramenta cõferunt, iuxta illud Ioanni Baptiste reuelatum, Super quem videris spiritum descendentem, & cõspice est qui baptizat: ergo in ministro essentialis qualitas est, ut intentione habeat conferendi id, quod Christus, ac perinde ecclesia intendit, atq. adeo formam legitimam, & materiam obseruet: probitas autem morum, ac subinde persistencia in fide, non est nisi accidentaria, quæ ideo virtutis principalis agentis impeditur non valet, si suscipiens sit, dispositus, & habeatur de can. Non nocet, & c. cano. Baptismus, & cõfer. dist. 4. atq. alijs quos in illa nostra quartæ allegauimus. Quod si quis discessit, & excoGITet esse rōnandū inter baptisma & sacramentum ordinis, vtcā. Quod quidā 1. q. 1. 6. Opponitur autē in sinuatur scilicet, quod apud hæreticos manet eius baptizandi, non tamē cõferendi ordines, August. cõsulat. libro 2. contra epist. Parmenianicā 13. & refertur eod. cano. Quod quidā vbi docet, nullam esse causam, ut qui baptisma inter hæreticos retinet, ius quandi amittit per baptismum, vel ordinis sacramentum. Vtrūq. enim inquit, rā. baptisma, quāni facerit, ordo sacramentum est, & ideo neutrum, quāni ab hæreticis suscipiatur, iterare licet in ecclesia catholica. Et infra. Quia si de baptisma in eis, ita manifeste ordinatio integra: Et infra. Sicut in baptismo est ius, quod per eos dari possit, sic in ordinatio ne ius dandi est, vtrumque quidē ad perniciem suam: quia peccant dando. Aliud est enim, inquit, habere, aliud perniciose habere, aliud salubiter habere. Atque idē libro 22

Secunda conclusio.

Probatur postrema pars.

Ioan. 1.

Aug.

Aug.

Aug.

Aug.

de vnicō baptismo repetit. Et Grego. dist. in c. 68. dicit. Sicut semel. Quod dicitur, ut ordinatus ab hæretico iterum ordinetur, valde ridiculosum est. Accedit ratio manifestissima: nam potestas, quæ per consecrationem suscipitur, nullo accidenti euenta deleri potest, aut tolli, si cut neque ipsa consecratio: quia nec consecrationes altaris, & ornamenta, & debiles sunt: vbi autem potestas permanet, vbi etiam, quam illicitus sit, sicut sortitur effectum: nam ut supra dictum est, character dicitur nudam potentiam ad operandum, gratia verò est habitus ad recte operandum: episcopus ergo, quāquam sit extra gratiam, sacramenta administrare potest, quāuis perniciosè. Sed arguat forsitan quipiam contra. Episcopus, ut dictum est, characterem non suscipit, ergo nec indelebilem potestatem. Respondetur autem, quod est non recipiat nouum, extenditur tamen in eo sacerdotalis character ad noua sacramenta dispensanda, atque adeo suscipit indelebilem potestatem. Alia verò secunda opinio, quæ aiebat, quod qui ordines ante hæresim susceperunt, retinent in hæresi potestatem ordinandi, non tamen si illos ab hæreticis susceperint, sibi ipsi non constat, sed pugnantia dicit. Nam si ordines, quos quis in ecclesia catholica suscepit, postea in hæresi retinet, & consequitur, ut qui ab ipso eodem hæretico fuerint ordinati, veros quoque suscipiant ordines, atque adeo ipsos subinde ordinare queant. Tertia opinio, quod hæretici non solum verum sacramentum ordinis conferunt, & characterem, verum supremum etiam effectum gratiæ, quæ sit quarta, eademque verissima opinio. Illi, qui ab hæreticis ordinantur, gratiam non suscipiunt: quia p̄m̄ illis interdicta sit sacramentorum administratio, sic ut qui illis sefe ordinando submittunt, eorum sunt participes minimis, atque adeo obicem gratiæ opponant. Quapropter dicit illi perniciosè conferunt, ita & hæc perniciosè suscipiunt, atque adeo sic character sacramentali insigniuntur, ut tamen eius gratia sit absentatur. Quod autem de sacramentis hæreticorum dictum est, id de sacramentis quomodocumque ab ecclesia præcisiorum est intelligendum. Quicunque enim verò episcoporum, quāuis excommunicatus sit, vel suspensus, vel irregularis, vel degradatus, vel schismaticus, vel apostata, si ordines administrare attemptet, veros sacramenta præbent: sic eadem ratione si

G. e. orius.

Obiectio.

Dilutio.

Secunda opinio.

3. Conclusio.

baptizat, confirmat, consecrat, vel extremam unctionem administrat. Secus autem de sacramento poenitentiae: nam ad alia conferenda sacramenta, ut verè sint sacramenta, sufficit potestas ordinis per indelebilem characterè, sed ad absolvendum requiritur praeterea iurisdictione. Quocirca qui iurisdictione orbatus est, aut ab eius usu suspensus, neminem absolvere iure valet, neque absolutio tenet.

Concilium Constantense.

Hic tamen decreti Constantiensis concilij meminisse oportet, cuius tenore euitate non tenemur nisi nominatim excommunicatos (in quibus comprehenduntur haeretici) & praeterea manifestarios clericorum percussores, ut dist. 22. dictum est. Quod si haeretici vera sacramenta conferunt, multo id minus impedit aliorum quorumcunque morum corruptio, ut Augustinus tractat. 7. super Ioannem, qui refertur cano. Baptismus de consecratione, dist. 4. author est. Non enim, inquit, timeo adulterum, non ebriosum &c. quia columbam attendo, per quam mihi dicitur, Hic (scilicet Christus) est qui baptizat. Imò verò & istorum sacramenta gratiam conferre potest, quia ab illis suscipere non est peccatum, sicut ab haeticis.

August.

Quarta conclusio.

Quarta demum fuerit hic constituta conclusio. Quavis episcopus per simoniaca sacramenta venditionem ordinis contulerit, & alius similiter receperit, nihilominus verum est sacramentum: tamen si recipiens si aut simoniam fecerit, aut non erit, lumine gratiae non infundatur. Conclusio liquidò ex superioribus consequitur: nam illic omnia, quae sunt de essentia sacramenti conveniunt: scilicet, materia, forma, & intentio tam suscipientis quam conferentis: ob idque neutrius iniquitas, ut quae ad essentiam sacramenti accidentaria est, potest eius substantiam & characterem impedire, sed solam gratiam. Adde quòd infidelitas & apostasia grauiora sunt crimina, quam simonia: si ergo illa non obstant, quò minus verum sit sacramentum, sit ut nec simonia. Attamen qui per simoniam ordinibus initiatur, irregularis iure Pontificio fiunt, atque adeò à suorum ordinum usu suspenduntur, ut cauetur decreto Leonis, cano. Gratia, & cano. Quicumque, qui est Gregorij, & cano. Si quis episcopus, qui est concilij Chalcedonensis, 1. quaest. 1.

Simoniace ordinati irregulares sunt

Solu. 1. arg.

Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd quanvis quibusdam ecclesijs in more habeatur, ut archidiaconus materiam vel subdiacono, vel inferioribus ordinatis prebeat, nihilominus episcopus est, qui formam profert, & sacramentum perficit. Praesertim cum haec consuetudo secundum Pontificale Ro-

manum iam modò non perseveret. Impositio verò manuum, quae fit ab alijs presbyteris, non est sacramentum.

Ad secundum respondetur, quòd etsi sacramentum ordinis conferre episcopis ex propria facultate incumbat, nihilominus papa ex plenitudine potestatis potest illam functionem delegare, quippe cum ad eucharistiam ordinem immediatum non habeant. Quam ob rem, ut distinct. 17. dictum est, potest & sacramentum confirmationis simplici presbytero committere, & eadem ratione, ut minores conferat ordines, non tamen ut exhibeat maiores: scilicet, sacros ordines, qui ad eucharistiam proximè referuntur. Vnde bonum sumitur argumentum, minores ordines non esse sacramenta. Episcopus verò nullam huiusmodi commissionem facere valet.

Abbatibus autem iam est facultas iure concessa, ut minores ordines administrarent, distinct. 19. cano. Quoniam, & de aetate & qualitate capit. Cum contingat, quanvis illic non fiat mentio nisi de ostiariatu. Sed tamè presbyteri cardinales id faciunt ex consuetudine, quae est legis interpret. At qui. Hostien. super eod. capi. Cum contingat, censet primam tonsuram posse à presbytero parochiali conferri, cui Panor. ca. Quanto de consuetudine ad stipulatur. Vfus tamen ecclesiae reclamatur: & ideo non est tenendum. Potest id tamen presbyter ex commissione papae, sicuti ordines minores dare.

Ad tertium verò respondetur: Innocentium id duntaxat intelligere, quòd ordinati ab haeticis non suscipiunt ordinum dignitatem, quantum ad eorum executionem, quia prohibiti sunt sacramenta administrare. Et hoc est quòd inferius dicit, episcopos haeticos non dare ordines secundum plenitudinem, id est, debite cum gratia. Idemque ait cano. Si perfectionem, ead. caus. & quæst. quia sicut ipsi plenitudine spiritus sancti perdididerunt, ne possint administrare sacramenta, ita neque illam plenitudinem ordinis impertiuntur. At quia non sunt prohibiti baptizare in extrema necessitate, possunt conferre plenitudinem baptismi, scilicet, gratiam. Et hoc est, quòd ait Papa, solum baptisma illis concedi. Simili interpretatio ad alia testimonia respondendum, quae Magist. sent. dist. 27. refert, & Gratian. 1. q. 1. Vt est illud Gregorij can. Superueniente, ubi haeticorum sacramenta appellat perfida & sacrilega, & illud Cypriani cano. Si quis inquit, ubi ait, quæcūq; faciunt haetici carnalia esse, & inania, & sacrilega. Quanvis Cyprianus in hoc nimis fuerit: prope qui illa haeresi quòdque; sorduerit, ut baptizati

Solut. secundum di argu.

Abbatibus ne queunt ordinem conferre.

Prima tonsura non possit à parochiano conferri.

Solut. tertium argumè.

Grego.

Cypria.

Hierony.

ptizati ab haeticis essent rebaptizandi. Et illud Hieronymi in Aggaeum prophetam, & refertur ibidem cano. Si hic populus, & cano. Illi offerunt, ubi ait, omnia, quae ab haeticis fiunt, in conspectu Dei esse contaminata & polluta. Atque illud Leonis papae can. Manifestum quo ait in Alexandrina sede propter haesim omne caelestium sacramentorum lumen extinctum, & christi sanctificationem, atque alia mysteria esse substracta. Hisce, inquam, omnibus atque his similibus hoc tantum admodum, quòd haeticorum sacramenta quantum ad gratiae fructum sunt inania, Deoque ingrata, quia culpa fordibus maculata & polluta: non tamen negantur esse vera sacramenta.

Solut. quartum argum.

Eodem tenore respondetur ad quartum: videlicet, quòd & si qui contra sacramenti naturam sacramentum tentaret perficere, nihil faceret, ut si intentionem ecclesiae non haberet, aut legitimam materiam & formam non applicaret: tamen qui huiusmodi substantiam seruans effectui sacramenti contrarius est, nihilominus sacramentum confert, sed sine gratia.

Simoni.

Labes autem simoniae solum esse obex gratiae, non tamen characteris. Attamen quia qui per simoniam ordines suscipiunt, usu eorum interdicti sunt, perinde de illis quandoque loquuntur canones, ac si non essent ordinati.

Gregor.

Et sic intelligendum est illud Gregorij cano. Quicumque, 1. quaestio. 1. Quicumque studet per pretij dationem sacrum ordinem suscipere, sacerdos non est, sed inaniter tantummodo dici concupiscit. Et inferius. Quicumque; sacros ordines emunt aut vendunt, sacerdotes esse non possunt. Sensus enim est, quòd qui alios ordines simoniace suscipit, irregularis fit, ut non possit fieri sacerdos. Qui verò sacerdotium per huiusmodi nequitiam suscipit, dicitur non esse sacerdos, quia prohibitus est, ut sacerdotem se gerere. Et eodem sensu intelligitur illud cano. Si quis episcopus. Qui per simoniam ordinatus est, nihil ex hac ordinatione proficiat, sed sit alienus à dignitate: hoc est, ab eius usu. Similiter cano. Qui per pecuniam, ex octava synodo, alienus à sacerdotio iubetur esse. Eodem modo intelliguntur reliqui canones, ubi simoniace ordinati pronunciantur dignitate carere.

Simoni. materia.

Occasione huius particulae simoniae, quae in sacris ordinibus accidere potest, Sententiarum interpretes totam hic concitat simoniae materiam, cui profectò inepte & praeter ordinem hic datur locus. Est enim materia non ordinum, sed iustitiae, de qua S. Thom. 2. 2. q.

100. copiose disputat, & nos longè lateque lib. 9. De Iusticia & Iure pro captu nostro diximus, ubi quæst. 8. artic. 1. quæ ad hanc ordinum simoniam spectant, scripta reliquimus.

ARTICULVS. II.

Virum femineus sexus sacramenti ordinis sit capax.

Ubssequitur sermo de subiecto ordinum: nempe, de qualitate & aetate ordine praeficiendorum, ut titulus habet decretalium: qui scilicet sint, quos ordinare liceat ac deceat. Vbi adnotandum est, impedimentum, quae ordinandis obstant, quæ ad esse naturalia, ratione quorum personae dicuntur ordinum incapaces, ut sexus femineus & hermaphroditus, in talem sexum inclinans, & monstrum, quòd sine legitimis membris ad obeunda ordinum ministeria nasceretur, & perpetuò amentes. Alia sunt impedimenta, quae irregularitates dicuntur: & sunt illa, quae ex facto aut defectu accidunt. Vnde Irregularitas est canonicum impedimentum ex facto seu defectu proveniens ad ordines sacros, vel suscipiendos vel exercendos. Et dicitur irregularitates: quia homines à regula excipiunt, quae in ordinibus suscipiendis ecclesia praescribit. Itaque, irregularitas capacitate naturalè supponit: quare mulier sine bigamia sit sine homicida, non est irregularis: quippe quae ut non est ordinis capax, ita nec irregularitatis. Ex quo fit non omne impedimentum ordinum esse irregularitatem: nam excommunicati & suspensi ordines nec suscipere nec exercere valent, & tamen non ideo irregulares sunt: quia illud impedimentum non in ipsis per modum habitus inest, sed est ecclesiae prohibitio in tempus, quo cessante homo fit habilis, sed si excommunicatus celebret, tunc fit irregularis ratione delicti. Subsequitur secundo, irregularitatem non diuino aut naturali iure, sed solo Pontificio esse impedimentum, ut Innocentius capit. Nisi cum priorem de renuntiatio. adnotauit, & Syluest. verb. Irregularitas, quaestio. 28. Quocirca illegitimè natus, quaquam habeat impedimentum naturae, irregularis nihilominus dicitur: quia iure diuino & naturali capax est, nisi ecclesiam à regula exciperet. Itaque inter incapaces & irregulares hoc est discrimen, quòd incapaces diuino naturalique iure inepti vel ad or-

Impedimentum ordinandorum.

Irregularitates.

Irregularitatis nullitas.

Irregularitas vnde.

Femina non dicitur irregularis. Nota.

Irregularitas iure pontificio statuta.

Illegitimè natus.

Incapaces & irregulares discrimen.

ad ordines sunt, vel ad eorum usum, vt in sub-
 sequentibus luculentius explicabitur: irregu-
 larēs verò iure sunt canonico excepti & ex-
 clusi. Quia propter quod cum aliqua deformita-
 te nascitur vel in oculo vel in naso, perinde est
 irregularis acsi casu ei accideret: quia non diui-
 no, sed ecclesiastico iure vitium reputatur. Ir-
 regularitas autem in tria membra diuidit. Cōtrahi-
 tur em aut rōne defectus, aut rōne sacramēti,
 aut rōne delicti. Defectus, vt tā incapitates:
 hoc est, naturales ineptitudines, quā irregulari-
 tates comprehendimus, sunt sex, scilicet, se-
 xus, rationis, libertatis, etatis, corporis & ani-
 mae. Defectus namq; religionis: videlicet, defe-
 ctus baptismi, quo suscipitur christianism⁹,
 nō particularis defectus ad hoc sacramētum,
 sed ad omnia alia suscipienda existit: & ideo
 hic cum alijs non cōnumeratur. Ex parte ve-
 rō sacramenti nempe, quia dignitati aut signi-
 ficationi eius obstant, sunt tres irregularitates
 putā, bigamia, homicidium, & mutilatio mē-
 bri. De his ergo octo defectibus & irregulari-
 tatibus articuli isti duo tractant. In quorū cal-
 ce irregularitates ratione delicti summariē ap-
 pendentur. Qualitates igitur eorū, qui huic
 sacramento inepti sunt, partim ad naturā spe-
 ctant, partim ad conditionem fortunā, & par-
 tim ad morum & scientiā dignitatem. Argu-
 tur ergo, quod scemineus sexus non sit ab or-
 dinibus sacris arcedus. Ordinum potestas nō
 corpori, sed animae inest, in anima verò nulla
 est sexuum discrepantia: ergo etiam foeminae
 sunt ordinibus suscipiendis idoneae.
 Secundū argumentum. Secundū prophetiā & praelatio-
 nis officium, praestantiora esse videntur ordi-
 nibus sacris: prophetiā autē donum mulieri-
 bus concessum est, vt. 4. Reg. legitur, & Debo-
 ra, vt Iudic. 4. refertur, iudex fuit in Israhel ergo
 & mulier ad ordinem gradum assumi potest.
 Tertium argumentum. Tertia. Si sexus foemineus suscipiendis ordi-
 nibus incongruens esset, multo magis pueri-
 lis aetas, cui rationis lumen nodum affulit: de-
 fectus autem aetatis nō obstat, vt extra de cle-
 rico per saltum promotio sancitur.
 Pars affirmatiua. In contrarium tamen est q. 1. ad Timot. 2.
 Apostolus, mulierem docere in ecclesia non
 permittit, nec dominari in virum: vnde colligi-
 tur, qd neque ad ordinis sacramentum, quod
 eminentiā super viros significat, sit admittēda.
 Pro solutione quaestionis notandum est in su-
 scipientes sacramenta quaedam esse de necessi-
 tate requisita, quibus deficientibus nō solum
 res sacramenti: hoc est, gratia, verum nec sa-
 cramentum suscipitur. Quaedam verò etiam nō
 sint de necessitate sacramenti, sunt tamen de

necessitate precepti, quae ideo si desint, recipi-
 tur quidem sacramentū, non tamen res sacra-
 menti. Ad quaestionem ergo quatuor con-
 clusionibus respondetur. Prima. Sexus virilis
 est de iure diuino de necessitate, non solum
 precepti, sed etiam sacramenti. Ita vt quāuis
 mulier ordinem suscipere praesumeret, nullus
 esset, siue ex ordinibus sacris, qui sunt sacramē-
 ta, siue ex minoribus. Quoad modum de extre-
 ma vntione diximus, quam si quis in sanita-
 te susciperet, nullum esset sacramentum. Pro-
 batur conclusio ratione potissima, quae ex
 Christi institutione sumitur: exhibet qui ne-
 que in coena, dum potestatem exhibuit conse-
 crandi, neque Ioan. vltim. dum facultatem
 contulit absoluenti, foeminam vllam, sed so-
 los viros ordinauit, quāuis sacratissima eius
 mater omnium esset dignissima. Et Ioh. viros
 fecit episcopos: nempe, apostolos. Ratio autē
 fuit congruentissima: nā qui sacris initiatur,
 in praeminenti gradu constituitur, quo alijs
 praefit: sexus autem foemine⁹ lege naturae sub-
 ditus est virili, quam quidem legem Deus ini-
 tio statim, quo virum & foeminam condidit
 expressit: dicens Gene. 3. sub viri potestate er-
 ris, & ipse dominabitur tui: quare non decuit
 foeminam ad illos ordines suscipiendos admit-
 tere. Et ideo si foemina ordinari tentaret: quia
 sacramentum est signum rei sacrae: & hoc sa-
 cramentum est signum consecrationis ad gra-
 dum praeminentiam, esset signum falsum, at-
 que adeo nullum esset sacramentum, vt de qua
 dam papa refertur, quae reperta fuit mulier.
 Quare inter hoc sacramentum & reliqua om-
 nia nō intercedit similitudo, vt si reliqua sint
 vtrique sexui communia, sic etiam & istud.
 Secundū, quia pulchritudinem ecclesiasticae
 hierarchiae maximē sexus foemineus dedec-
 bat. Etenim sicut teste Apostol. 1. Corint. 11.
 Christus caput est viri, ita & vir caput mulie-
 ris: quia non vir ex foemina primū, sed foemi-
 na ex viro sumpta est: in cuius signum mul-
 lier velamen gestare debet super caput suum,
 cui ideo turpe est tonderi, aut decaluari: vir-
 autem potest caput detegere, & tonderi: &
 cum tonsura, vt dictum est, sit clericorum in-
 signe, meritō à clericatu sunt foeminae exclu-
 sae. Tertiū, quia ordines ecclesiastici inter alia
 officia ad docendum sunt instituti: mulier au-
 tem, ait loco supra citato Apostolus, in silen-
 tio discat cum omni subiectione, docere autē
 mulieri non permitto. Quartū, quia qui ordi-
 nes suscipit, eo ipso habilis fit, vt fieri possit
 episcopus, qui quidem est ecclesiae sponsus:
 mulierem autem non decet sponsum esse ec-
 clesiae,

1. Conclusio.
 Rō natura-
 lis.
 Rō conclus
 Rō congru-
 tissima.
 Rō secunda.
 Paul. 1. Co-
 rinth. 11.
 Ratio. 5.
 Ratio. 4.

clisae, Christum representantem. Atque haec
 de causa non solum maiorū ordinum non est
 capax, verum neque minorū, nec primae ton-
 surae, quāuis non sint sacramenta: quia sunt
 sacramentorum ordinis praesambula. Et re vera
 lumen ipsius naturae primā facie, absurda
 tem offert in foemina, vt ad consecrandum
 & ad confessiones audiendas, promoueret
 nam et si aliquid sit prudens, sexus tamen
 ipse quādam rationis inopiam, & animi le-
 uitatem praesert, atq; adeo dedecus ad mu-
 nia ecclesiastica obeunda. Vnde. capit. Noua.
 de poenitentia: & remiss. tanquam execrabile eō
 demnatur, quod abbatissae moniales proprias
 benedixit, & ipsarum confessiones in crimi-
 nibus audiant, aut etiam legentes euāgeliū
 publice praedicare praesumant. Quocirca can.
 Sacratas: dist. 23. vasa sacra, & sacratas pallas
 contingere, & incensum circa altare deferre
 etiam sanctimoniales prohibentur. Quod si
 quis canonem obijciat, Diaconissā: 27. quast.
 1. vbi Diaconissae ante quadagesimum an-
 num ordinari inhihentur: dist. 3. can. Mu-
 lieres. sit mentio de mulieribus quae apud Gre-
 cos erāt presbyterae, quae occasio. Cataphry-
 gae illo tenebantur errore, vt mulieres ad sa-
 cro ordines admitterent. Respondetur, Dia-
 conissas appellari illas sanctimoniales, quae in-
 ter caeteras aliqua forsā benedictione erant
 lectionibus homiliarum & euāgeliorum de-
 stinatae in choro: quae habet diaconissā nihil aliud
 est quā ministra. Et similiter presbyterae e-
 rant matronae viduae: nam presbyter, vt dixi-
 mus, idem est quod senior, quae forsā apud
 Graecos eligebātur, vt curam haberent aliquā
 de rebus ecclesiae. Sed praedicto can. cauetur,
 ne tanquam ordinatae constituantur.
 Hinc fit hermaphroditum non licere ordi-
 nibus initiari, quousq; constitit quisiā se-
 xus in ipso prauealeat, tum quia mōstrum est,
 tum quia angeps, vt possit foemineus sexus in
 eo prauealescere. Si autem praualuerit virilis,
 tunc vir est censendus. I. Quaritur: si de statu
 hominum, atque adeo huic sacramento ido-
 neus tunc erit. Vnde ad primum argumentum
 respondetur, quod quāuis character in
 anima imprimatur, tamen quia non imprimi-
 tur nisi per sacramentum, quod debet esse emi-
 nentiae signum, nō imprimatur nisi in anima,
 quae est corpori virilis sexus coniuncta.
 Et per hoc respondetur ad secundum, quod
 cum prophetia non sit sacramentum, sed Dei
 donum, potest quidem mulieribus conferri.
 Debra autem praefuit in temporalibus.
 An puerian. De pueris autem ante usum rationis Durā

distinet, praesenti, quae si o. 2. sustinet, nul-
 los ordines posse suscipere. Opinatur, quippe
 usum rationis esse de necessitate in suscipien-
 te, non solum precepti, verum & sacramenti
 ordinis: ita quae si quāquam illud prius receperit
 re, nullum potest esse sacramentum. Et ratio
 eius prima est, quod absurdum videtur, vt in-
 fans ante usum rationis possit vel sacerdos fie-
 ri, vel episcopus. Secundo, quia ad susceptionē
 inquit, cuiuslibet sacramenti requiritur inten-
 tio suscipientis vel propria, vel interpretatiua
 ex consensu parentum: infans verò propriam
 habere non valet: interpretatiua autē habere
 ex consensu parentum non potest, nisi in ijs,
 quae sunt de necessitate salutis, qualis est bap-
 tismus: cum ergo sacramentum ordinis nō sit de
 necessitate salutis, non videtur sufficere, cōsen-
 sus parentum. Et consumatur, quia baptismus
 ad deletionem originis culpae institutus est,
 quam non propria voluntate, sed peccato pri-
 morum parentum contrahimus, & ideo ad
 baptismum sufficit voluntas parentum: quae
 quidem ratio in sacramento ordinis nō reperi-
 tur. In contrarium autem statuitur conclusio,
 quae sit huius articuli secunda. Ad suscipiē-
 dos minores ordines non requiritur, vt puer
 annos discretionis attigerit: imō vsus rationis
 nec est de necessitate sacramenti, neque verò
 expressē de necessitate precepti, quemadmo-
 dum in praesentiarum ait S. Thomas, sed solū
 de honestate: quae habet quaedam praescripti
 rationē ne sine necessitate id fiat. Prima pars
 definita est, in titulo de clerico per saltum pro-
 moto, vbi ille, qui ordines minores ante an-
 nos discretionis suscepit, censetur non iterum
 eisdem initiandus, sed ad diaconatum promo-
 uendus. Et ad illud capitulum Durandus non
 respondet, eo fortasse, quod non censuit esse
 sacramenta, quod nos supra similiter concessi-
 mus. Secunda verò, probatur, quia tāta pos-
 set ingruere necessitas, quae primitiuae eccle-
 siae in vsu erat, vt possit puer nondum ratio-
 nis lumen ingressus minores ordines suscipere.
 Tertia demum pars, quod sit contra hone-
 statem & decentiam admonetur cano. Pueri
 1. quastione. 1. Pueri ad sacros ordines nul-
 latenus admittantur: tametsi illic forsā la-
 cri ordines non nominentur, nisi maiores.
 Veruntamen cum etiam per maiores homo
 adscribatur diuinis officijs, non decet ante ra-
 tionis lucem quempiam illis insigniri: nisi ad-
 sit necessitas. At verò iam non est in vsu vl-
 lam admittere necessitatem, vt ante usum ra-
 tionis alicui huiusmodi ordines conferantur.
 Tertia conclusio. Vfus rationis ad maiores
 susci-

te vsu rō-
 nis possit
 sacris initia-
 ri.
 Ratio. 7.
 Ratio. 3.
 Ratio. 3.
 1. Conclusio.
 Prima pars.
 Secunda pars
 conclusio.
 Tertia pars

discipiendos ordines, quantum non sit de necessitate sacramenti, est tamen de necessitate præcepti ecclesie: quare illic tunc collati, vere erunt sacramenta, tamen conferens mortaliter peccabit. Sententia est Ricardi distinctio præsentis articuli, quæ sitio. 2. & Bonaventura, qui ait esse opinionem S. Thomæ distinctio præsentis. Vbi prioris partis rationem hanc subdit. Sunt enim, inquit, quedam sacramenta, quæ actu suscipientis requirunt, ut pœnitentia, ubi requiritur contritio, & abscissio, & matrimonium, ubi requiritur consensus, & ista non possunt ante usum rationis suscipi, illa vero, quæ characterem imprimunt, nullum requirunt actum in suscipiente: quoniam virtutes in se esse characteris, que sunt potentie spirituales, sunt priores suis actibus, quod non gignuntur ex actibus, sed ipsos gignunt. Et tamen virtutes acquiruntur actibus posterioribus, quippe ex quibus generantur virtutes sue nature: esse potest sine peccato, ergo nil vetat quominus ordines, etiam maiores, que sunt sacramenta, per quæ characterem imprimitur, conferantur puero ante usum rationis. Secundo arguitur, quia confirmatio est in actu usum rationis conferatur, est verum sacramentum, ut distinctio. 7. diximus, in eocharistia solebat olim in aliquibus ecclesiis infantibus tanquam verum sacramentum potrigi. Præceptum autem ecclesie ad propterea prohibet, quod huiusmodi ordinibus votum est castitatis annexum, quod nemo ante usum rationis emitere potest: ob idque ordinans iniuriam instituto ecclesie facit. Quod si reges utrum huiusmodi ordinatus tenetur servare castitatis votum. Ricardus loco citato perplexè respondet, ait quippe secundum aliquos continentiam non esse annexam ordinibus, nisi sponte susceptis: sed secundum alios esse annexam. Divus vero Thomas nihil ad hoc respondet, ob id fortasse, quod rem ceu clarè reliquerit. Et ideo non est credendum eiusmodi ordinatum teneri voto castitatis, ut bene ait Paludanus distinctione præsentis. quæ sitio. 3. licet verum sacramentum susceperit, sed potest matrimonio contrahere: quoniam votum natura sua requirit consensum. Secus de baptismo: nam quia est sacramentum professionis fidei, iure divino parvulus baptizatus tenetur postmodum servare fidem. Addiderim tamen, quod nisi adueniente usu rationis in votum ille castitatis consenserit, al. usu ordinum debet manere suspensus, maxime verò qui matrimonio contraxerit, propter indecentiam.

Ad tertium igitur argumentum eorum, quæ in initio huius articuli posita sunt, respondetur non esse parem rationem, ut quemadmodum defectus sexus, sic & defectus ætatis impediatur sacramentum ordinis. Et ad primum argumentum Durandi conceditur indecentissimum esse infantem, ordines maiores conferre, non solum propter præceptum ecclesie ad votum annexum spectans: verum & propter ordinum dignitatem: quare utraque ratione esset peccatum, at nihilominus esset sacramentum: Episcopus autem, quippe cui populus committitur, nemo creati potest nisi consentiens, atque adeo post rationis usum: quia episcopus dum constituitur, fit sponsus ecclesie, cuius cura nemini nisi consentienti concedi potest. Quamquam si vera ante usum rationis consecratur, extensionem sacerdotalis characteris modo exposito suscipiet, non tamen animarum curam, donec consentiret. Quibusmodi neque presbytero eadem ratione potest animarum cura, nisi post usum rationis consentienti imponi. Unde de præbendis capit. Si sibi absentem libro sexto. conferatur, quod si absentem beneficiam conferatur, quousque ratum habeat, ius illi non acquiritur. Ad secundum eiusdem Durandi argumentum, negatur, quod ad susceptionem sacramenti ordinis, quantum ad substantiam sacramenti, consensum exigatur, vel formalis suscipientis, vel interpretativus parentum, sed quemadmodum si reventibus parentibus puer baptizaretur, sacramentum teneret, quia sufficit intentio ecclesie: ita si postquam baptizatus est, ordinaretur: quantum utrunque, ut distinctione præsentis, quæ sitio. 3. bene ait Paludanus, iniuriæ fieret, si parentes reclamarent. Neque quidpiam valet Durandi discrimen, quod quia baptismus est de necessitate salutis & contra originale peccatum, sufficit consensus interpretativus ecclesie, non tamen in sacramento ordinis: nam postquam utrobique character imprimitur, utrobique sufficit ut suscipiens ipse non renitatur. Contra hanc verò conclusionem quis forsitan objiciat, inde consequi, perpetuo amentes posse quoque ordinari: quos tamen supra diximus esse iure divino incapaces. Respondetur autem, quod licet quispiam discrimen meditari forsitan possit inter pueros ante usum rationis, & perpetuo amentes, et vera tamen nullum est quantum ad substantiam sacramenti: sed si quis mente captus ordinaretur

Solut. teni argumen.
Diluitur primum arg. Durandi.
Episcopus creati debet consentiens.
Solut. arg. 2. Durandi.
Discrimen Durandi nulli.
Dilutio.

Ro. S. Tho.
Ratio.
Ratio prohibitionis.
Ordinatus ante usum rationis ante tenetur voto castitatis.
D. Thom.
Sententia auctoris.
Paluda.

setur, ordinem susciperet, sicuti baptismum, si baptizaretur. Quod autem diximus, iure divino esse incapaces, intellegimus quantum ad usum. Quapropter peccatum esset mortale, idemque gravissimum sacrilegium, tale hominem in ludibrium sacramenti ordinare, quippe qui perpetuo esset usu cariturus. Quod puer ante usum rationis non accidit. Hinc autem emergit alia ambiguitas, utrum in adulto requiratur consensus ad hoc suscipiendum sacramentum. Ad quod respondetur, quod quis potest ordinari vel vi, vel metu. Si per vim renitens cogatur, certum est sacramentum non suscipi, sicut nec recipere baptismum, ut patet ea. Maiores de baptismo, & eius effectu. Si verò per metum, qualicumque ille sit, consentiens ordinetur, verum suscipit sacramentum, & eius characterem: immo & gratiam, si alium obicem non opponat, quia cum illic vera fit consensus, nihil eorum deest, quæ ad substantiam sacramenti exiguntur. Sed quantum ad voti vinculum castitatis distinguendum est: nam si metus non fuerit eadem in constantem virum, constat eiusmodi ordinatum illo voto ligari: Si verò fuerit illosum, metum, qui cadere in virum constantem assolent, tunc in dubium reocatur, utrum voti obligacionem annulet. De qua re libro septimo. De iustitia & iure, quæstione. 2. articulo. 1. copiosius disputavimus. Non enim defuit Iurisconsulti, qui aiunt, votum in foro conscientie, apud Deum valere, non tamen in foro ecclesie. Nam si ecclesia, inquit, eiusmodi vota irrita habet, ut capit. Penitentia. De ijs, quæ vi metu ve casu sunt, est, quia ubi eiusmodi metus intercedit, præsumit nullum subesse consensum, & est opinio Panormitani in capitulo. Cuius locum de sponsalibus, & Sylvestri verb. Metus. §. octavo. Quapropter idem Sylvester in præsentis proposito verbo. Ordo. 4. §. primo. recitans alios tenentes simpliciter eiusmodi votum non tenere, moderatur ipse opinionem, dicens, quod si coniugatus est per huiusmodi metum promouetur, non tenetur continere, immo potest licite uxore uti. Si tamen sit uxore solutus, infringitur voto. Et probat per cano. De iudicis. distinctione. 45. ubi qui, per huiusmodi metum sunt baptizati, iubentur in religione christiana vivere. Et est sententia Hostien. At verò contraria sententia, quam loco citato sustinimus, semper est nobis probator: videlicet, in nullo foro huiusmodi votum tenere, ut distinctione. 29. quæstione. 1. articulo. 3. iterato monstrabimus. Neque est idem de baptismo: quia baptismus non est tam proprie vo-

tum, quam professio religionis, que non requirit alium consensum, quam ecclesie, ut patet in infante dum baptizatur: & ideo ex mera natura sacramenti, enascitur obligatio christianæ religionis. Et re vera si qui non est coniugatus teneretur, in illo casu, voto, ut Sylvester concedit, pariter, si esset coniugatus, non posset petere debitum, quod ipse non admittit: & ideo eius discrimen non est legitimum. Quod autem ad rem de ætate, ordinandorum, redeamus, adjicitur hæc conclusio: quarta. Quamvis iure divino ad substantiam sacramenti nulla sit ætas distinctio, nihilominus iure pontificio, eiusmodi ætates decretae sunt, & præfixa. Et iure quidem antiquo, logio, ætatis tempora exigebatur, ut patet distinctione. 77. & 78. per plures Canones: nam, ut habetur capit. In singulis, dicta, distinctione. 77. Ab infantia; hoc est, a primo septennio poterat quisque iocum ecclesiasticis ministerijs dare: hoc est, primam tonsuram accipere. Sed tres minores ordines non vique ad annum duodecimum, nec acolytatum, ut que ad quartum decimum. Subdiaconatus vero nemo quaterat minor viginti annis completis fieri, ut patet ex sexta. Synodo. canon. Subdiaconus. Neque diaconus ante vigesimum quintum, quod fuit decretum concilii Carthaginensis, cano. Placuit. Neque verò presbyteratum obtinere minor triginta annis, ut tota distinctione. 78. decernitur. Postmodum verò in Concilio Viennensi sub Clemente quinto huiusmodi tempora decurtata sunt, & in breviora redacta, ut patet in Clement. Generalem. De ætate & qualitate. libro sexto. videlicet, ut non modo prima tonsura, verum & omnes minores ordines a septennio statim suscipi possint, tamen hoc non in textu, sed in glossa notatum est. Ad subdiaconatum vero ordinem promoveri potest, cum primum decimum octavum annum fuerit ingressus, & ad diaconatum postquam inchoaverit vigesimum, & ad presbyteratum, dum attigerit vigesimum quintum. Sed ad episcopatum requiritur trigessimus annus, veluti canon. Episcopus. eadem distinctione. 77. sancitum est, & capit. Cum in cunctis, de electione. lib. 6. Ex quo fit, ut ordines citra prædictas ætates aut conferre, aut suscipere crimen sit mortale: quippe cum in re gravi transgressio sit ecclesiasticæ præceptionis. Unde eiusmodi ordinator per annum a collatione clericalis tonsuræ ob huiusmodi culpam suspenditur, cano. Nullus, de ætate & qualitate. lib. 6. Qui vero ante

Discrimen Sylvestri nulli.
Ordinandus retro antiqui.
Ætas ordinandi non notari.

Pœna ordi-
nes ante legi-
timâ etatem
suscipiendi.
 rō ante eadē etates ordinis sacramentum suscipit, verum charactērem & sacramentum suscipit, etiam presbyteratus, non tamen ordinum executionem, imō ipso iure est ab eiusmodi executione suspensus quousque legitimum etatem attigerit. cap. Vel non est. de tēporib. ordinan. Atque adeo quoties quis vel subdiaconus, vel diaconus solēniter prius suis fuerit ordinibus suscipiis, mortaliter delinquit, & multo magis presbyter si celebraverit: qui quide in celebrans fit irregularis, ve notatur capitulis Sane, & Cum quidam; Consultatio ni. de temporibus ordinandis. Tametsi illic intentio non fiat nisi de ijs, qui ordinantur extra quatuor tēpora ab ecclesia statuta, Sed iam per extrinsecam. Cum ex sacramento, Pij secundi, & per regulas Cancellarie statuta est, ut in eisdem presbyter fiat irregularis, ut ait Sylvestri verb. Irregularitas. §. 10.

ARTICVLVS. III.

Vtrum prater defectum vsus rationis sint alij, qui ordinibus suscipiendis obstant.

NON solum rationis defectus, verum & alia sunt suscipiendis ordinibus obstacula, tam nature & fortanâ, q̄ etiam criminis. Arguitur ergo, quod illegitime nati non debeant ab ordinis sacramēto acceri, quia, vt Ezzechielis. 18 habetur, filius nō debet iniquitate patris portare: quā tamen contraheret, si qui illegitimus est, ab ordinibus suscipiendis abigeretur.

1. Argumē. ¶ Secundo arguitur, quod nec membrorum labes nec mutilatio vllum sit ordinibus suscipiendis impediētum quantum ad substantiam sacramenti. Defectus discretionis nō obstat, vt a nobis iam supra dictum est, ergo nec membrorum vitium, quod est minus, dummodo ea membra non desint, quæ ad executionem sunt necessaria.

3. Argumē. ¶ Tertio arguitur, quod nec seruitus huic sacramento impediētum esse debeat: quoniam corporalis subiectio spiritali prelationi non repugnat in seruo autē non est subiectio nisi corporalis, ergo ordinum dignitati nō est cōtraria. ¶ Quarto arguitur, quod ppter homicidium nullus sit ab ordinibus repellendus: nā propter actum virtutis nemo debet culpari, atque adeo nec inhabilis reddi ad quavis obediētiā dignitate: sed quāuis cūq; index aut miles vel virtute iusticie vel fornicationis ho-

micidium facit, actus virtutis est, ergo illi non debet ordinum honos denegari.

¶ In contrarium autē est ecclesie usus, quæ has omnes maculas ordinibus suscipiendis ob stare censet. ¶ Ad hanc questionem iuxta numerum argumentorum quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Legitima natiuitas, nec nō sit de necessitate sacramenti, sed tamen de necessitate precepti, quare si illegitimē natus ordines absque praua dispensatione suscipiat, sacramentum quidem verē suscipit, est tamen mortale peccatum tam ipsi, quam conferenti, nisi per ignorantiam excusetur. Quare natiuitas illegitima, irregularitas quædam, vt supra diximus, est, quia nō est impedimentum iure diuino, sed pōstificio, idēque ad defectum corporis attinens. Et est audienda conclusio generaliter de quibuscunq; qui nō ex legitimo matrimonio fuerint progenti, siue ex adulterio, siue simplici fornicatione nati sint, & multo magis si ex sacrilegio concubitu clerici concepti, vt habetur cap. Vt filij, & ca. Nihilis de filijs presbyter, & capit. Is qui. eodem titulo, libt. 6. & capi. Consultuit, de seruis non ordinandis. Et ratio precepti est, quod cum ordinati in quadam dignitate pre alijs constituantur, condebet vt sint honeste clari: qui autē ex fordido concubitu gignuntur, sordes contrahunt, & generis obcuritate. Accedit & alia causa in detestationem patrum criminis, cuius assolent filij: iudicatos esse. Et addit Ricardus presentem distinctionem, quod plurimum esse solent male morigerati, eo q̄ a parentibus non ita solliciti, atque legitime, educantur. Quare si ordinantur, ab ordinum sunt executione suspensi. Potest tamē episcopus cum huiusmodi personis, quatum ad maiores ordines, dispensare, sed quantum ad maiores, non nisi summus Pontifex, vt in allegato cap. Is qui. libt. 6. decernitur. Et tando esse debet difficultor dispensatio, quāto turpior fuerit eorum origo. Ex quo colligitur, vt ad episcopatum obeundum fortiori ratione sint illegitimē nati inhabiles, vt patet cap. Cum in cūctis. de electio. Qui vero religionem profiteri, licet sint illegitimi, possunt absque alia dispensatione, ordinibus promoueri, vt distinctio. 5. c. canone. Presbyter, habetur. Quoniam verba canonis nō influent eum eis esse dispensatum, sed quod sit cum illis facile dispensandum. Attamen in allegato cap. Vt filij, de filijs presbyter, apertius asseritur, quod si nati fuerint, ordinari possint. Et idē ait loco citato Ricardus secundum glossam capit. Nihilis. eodem titulo. Prælationem tamen, absque

Para affirmatiua.

1. Conclusio.

Conclusio generaliter intelligenda.

Rō prima precepti.

Ratio 1.

Rō tertia Ricardi.

Episcopus dispensat.

Illegitimi nequeunt esse episcopi.

Per Ingressum religionis tollitur irregularitas.

Nota.

Solu. 1. arg.

Deut. 23.

Obiectio.

Dilutio.

2. Conclusio.

Rō duplex.

Deformitates.

Deut. 23.

dispensatione obtinere nequeunt, vt eodem capit. Vt filij. subiungitur. At verò mos nunc in religionibus seruatur, siue iure communi, siue consuetudine vel priuilegio fuerit obtentus, vt per professionem omnis irregularitas, quantum ad ordinis suspensionem aboletur, præter illam, quæ vel ex homicidio voluntario, vel ex bigamia contrahitur: non autem quantum ad prælationem. ¶ Vnde ad primum argumentum respondetur, quod irregularitas non est pœna iniquitatis, & ideo illegitimus non contrahit iniquitatem patris, cōtrahit tamen quidpiam turpitudinis & fordium, quod suscipiendos ordines impedit. Quare Deuteronomij. 23. Manzer: hoc est, de scorto natus in ecclesiam Dei vsque in decimam generationem, ingredi prohibebatur. ¶ Quod si arguas. Potius deberet homini proprium vitium, quam alienū officere: fornicator autem ad clericatu non abigitur: ergo neque ex fornicatione natus esset abigendus. Respondetur ad maiorem, quod quantum ad mores plus officit propria culpa, illa tamen per contritionem deleri potest: sed quantum ad claritudinem & dignitatem plus officit vitium naturæ, quod de illegitimo conceptu deriuatur.

¶ Secunda conclusio. Corpore vitiatum ordinum promotio inceptus est. Ratio huius conclusionis est altera duarum, vel quia vitium membri fecunditatem aliquam ad suscipiendam potestatem ordinis oculis offert, quia dignitatem deturpat, vel quia ineptum reddit clericum ad ordinum vsum. Prioris generis sunt amputatio nasi, vel insignis macula in oculo, quæ horrorem aspicientibus obijciat. Posterioris verò, vt si digitis careat quibus hostiam frangere impeditur, aut si sit adeo tremulus, vt calcem absque periculo effusionis eleuare nequeat. Huiusmodi autem membrum vitium aut mutilatio non obstat substantiæ sacramenti, quominus verē suscipiatur, sed est cōtra præceptum ecclesie, sicut dictum est de puero ante vsum rationis. Cōfirmatur conclusio exemplo veteris legis: iubebatur enim Leuitici. 22. vt quodcumq; animal offerretur Deo, omni careret macula. Et Deuterono. 23. non intrabit eunuchus attritis vel amputatis testiculis ecclesiam domini. Atqui vitium propter fecunditatem, quandam habet irregularitatis rationem, quia sola est ecclesie prohibitio. Sed quādo est membri mutilatio ad vsum necessaria, iure diuino & naturali facit hominem incapacē. Et hoc quoque impedimentum, sicut natiuitas illegitima, pertinet ad defectū corporis. De hac re extat titulus de corpore vitiat. vbi capit. Presbyter.

tero. ait Papa, quod qui partē digiti amiserat, quia non erat tanta, vt vsui sacramenti obstarret, poterat fieri presbyter. Et cano. Cūm de tua, idē censetur de illo, qui maculā habebat in oculo, qui iudicio prælati commissus fuit, vt perpenderet quanta esset eiusmodi macula.

¶ De eunuchis autē & scitis extat decretum Euanuchi, Niceni Concilij, Si quis a medicis, & cōcilium sub Martino, Si quis pro egritudine. distinct. 55. quod si quis a medicis sanitatis gratia fuerit scetus, non fiat ideo ad sacros ordines inhabilis. Si verò sanus se castrauerit, etiam si id ad reprimendam concupiscentiam fecerit, irregularis fit ad clericatus officium: quod si iam tunc susceperit, fit a ministerio prohibitus. Tametsi dum id ignorans fecerit credens se obsequium præstare Deo, facilius sit cum illo dispensandi, vt cap. Significauit. eodem titulo, ait Clemens. De beato verò Marco, qui legitur sibi pollicē consulto abscidisse humilitatis gratia, & tamē postea ad Alexandrinā sedem assumptus fuit, respondendum, quod vel nō totum pollicem, sed partem abscidit, vel Diuus Petrus tunc potest ex cum eo dispensauit.

¶ Ad secundum igitur argumentū iam responsum est, non sufficere hominem aptum esse ad vsum ordinum, verum & ad dignitatem & decorem, qui in clericatu requiritur.

¶ Tertia conclusio. Seruitus licet substantiam sacramenti non tollat: impedit tamen ex præcepto ecclesie, adeo vt tam ordinans quam ordinatus, nisi inuincibili ignorantia protegatur, grauius peccet. Et est irregularitas ex defectu libertatis proueniens. Ratio conclusionis est, quod licet libertas non sit de substantia sacramenti, sicut neque integritas membrorum, est tamen ad ordinum ministerium & vsum necessaria. Etenim cum per ordinis suspensionem, homo diuini officij incipitur, debet esse sui iuris, vt liberē possit seruitio ecclesie vacare: seruus autē quia nō est sui iuris, sed heri sui, non potest se ecclesie ministerio adscribere: quandoquidem dare quod suum non est nequeat, nisi herus voluerit eum manumittere, aut facultatem ei facere. Conclusio est quæ distinctioe quinquagesimæ quartæ: per totam sancitur: & extra per totum titu. de seruis non ordinandis.

¶ Et per hæc solutum restat argumentum tertium: concludit namq; seruitutis conditionem, potestati ordinum & substantiæ non obstat, quominus sit sacramentum, obstat tamen vsui. Quod si contra priorem partem obijcias, quod cum sexus fœminæ plus habeat libertatis, quam seruitus, & nihilominus sit ordina-

Pars digit.

Euanuchi.

Qui se castrauit.

D. Marcus.

Solu. 2. arg.

3. Conclusio.

Rō conclus.

Solutio tertij argumē.

Obiectio.

Argumētū.

Solutio.
Nota disti-
ctionem.

Præsentans
& ordinans
seruam.

Obligati ad
ratiocinia.

Ratio opti-
ma.

4. Cōclusio.

Ratio cōcl.

bus suscipiendis ineptus, adeo vt sacramētum sit nullum, tantum erit obstaculi in seruitute. Negatur consequentia: quoniam sexus foemineus suapte natura includit subiectionē, quæ obstat formæ sacramenti præminentiam ex eius natura significanti: in seruo verò non est nisi legalis subiectio. Præterea ex secundo mēbro responsi arguitur contra primum. Vana est potestas, quæ perpetuo caret vfu: si ergo seruitus ordinum ministerio fungi nequit, nullum est sacramentum. Ad hoc respondet tota serē distinctio. 54. De rectorum, si enim seruus sciens neque contradicente hero ordinatur, eo ipso fit ingenuus, vt habetur illic, cano. Si seruus sciens. Si verò domino nesciente Episcopus sciens eum esse seruum, ordinauerit, tenetur duplo pretio hero satisfacere, vt seruus libertate donetur: quemadmodum in dicto cap. Si seruus nesciente. deciditur. Et à fortiori si dominus contradixerit. Idemque adeo iudicium est de præsentante & de ordinante, vt ibidem ait Gelasius Papa cano. Ex antiquis. Quod si tam domino quam præsentante & episcopo ordinante iudicis, seruus se ingesserit, si habuerit peculium, tenetur se redimere: sin minus, à seruitute non eripitur, vt habetur cano. Frequens, eadem distinctio. 54. Quare nisi per heri facultatem non potest ordinum ministerio vacare. Imò si est fugitiuus, & callidè se ordinibus initiandum insinuat, sperans inde libertatem consequi, deponendus est, vt habetur cap. De seruorum. de seruis non ordinandis. Neq; verò licet ordinibus insignito, saltem sacris, se in seruitutem tradere, esset enim contra ordinum dignitatem, nisi aliqua insignis pietas intercesserit, vt de Paulino Nolanæ Episcopo refert libro tertio dialogorum cap. 1. Gregorius, qui se, vt subditos redimeret, tyrannis vendidit.

¶ Quod autem de seruitute dicitur, & de illis etiā intelligitur qui ratiocinij sunt obnoxij, vt concilio Aurelianensi cautum est, De obligatis ad ratiocinia. ordinandis vel non. cap. Vnico. Vnico. Attamen non est eadem prorsus ratiocinatio huiusmodi homines, liberi simpliciter sunt, sed quia ecclesia eorum ordinatione infamatur, non sunt ordinandi: si tamen ordinentur: nihil obstat, quominus possint sua officia administrare, nisi ecclesia propter insignem infamiam, id eis interdixerit. ¶ Quarta conclusio. Homicidium voluntariū & membri mutilatio etsi substantiæ sacramētū nō obstat, si suscipiatur, vetat tñ suscipiendum ex ecclesiæ præcepto. Prior pars manifesta est, quoniam homicidiū non tollit significationem sacramē-

ti, in qua eius substantia consistit. Secunda verò ratio est, quod omnes ordines ad sacrosanctum: Euchariſtiam sacramentum referunt, quod est sacramentum pacis, sanguinis Christi effusione confirmata, cui quidem paci homicidium & mutilatio è diametro opponuntur, imò facto eorum qui Christum crucifixerunt assimilantur. Quapropter condecens maximè fuit, vt ecclesia homicidas & mutilatores ab ordinibus sacris arceret, atque inhabiles decreto suo redderet, quod est esse irregulares. Atque eam ob rem irregularitas hæc non ad primum genus triū supra positorum spectat, vt scilicet nascatur ex defectu, sed ad secundum: quia oriatur ex ratione sacramenti, cuius dignitati opponuntur. Conclusionem hanc titulus de homicidio voluntario constituit. Ob idque ratio huius irregularitatis nō emergit ex ratione delicti: sed quia dignitati sacramenti aduersatur. Sicuti bigamia eius significationi cōtraria est, quæ ideo irregularitas etiam ratione sacramenti sumitur, de qua distinctio. 27. quæstio. 3. art. 1. habendus est sermo. Quapropter nō solum iniustum homicidium, quod contra ius priuata autoritate perpetratur: verum & legitimum, dummodo sit spontaneum & post baptismum commissum, irregularitatem inducit, cano. Aliquantos. distinctio. 51. Quæ ratione quartum argumentum supra factum solutum restat. Vt si iudex aut miles Reipublice hostes interimat, aut mutilet: mutilatio enim ad partiale, vt fertur, homicidiū reducitur: quia cum anima omnia mēbra vinificet, in membro aliqua pars vitæ demitur. Debet autem vt irregularitas contrahatur, factum subsequi: nam licet quis sagitta animo occidendi hominem, aut fuste ipsum, aut gladio percusserit, si non sequatur mors, quia non est homicida, non est irregularis. Et quia mors non est nisi viuentis, qui foetum in vtero ante aduētum animæ extinxerit, irregularitatem non contrahit, quantum peccat mortaliter, & quantum ad peccatum reputatur homicida, si uiri & qui impedit ne mulier concipiat, capitu. Si aliquis, de homicidio. Atqui non modo qui alteri, sed & qui sibi mēbrū aut membri partem notabilem amputat, irregularis fit, vt qui digitū vel digitū partē detrūcauerit. Neq; solum qui per se vel occidit vel mutilauit, verum etiā qui in causa fuit, vel cōsilio vel ope adiuuit, irregularitatem incurrit, vt habetur de clericis pugnantibus in duello cap. 2. & de homicid. cap. Sicut dignū. Quare & omnes ministri iustitiæ, etiam notarij, efficiuntur irregulares. Nec refert an occisio sit Christiani, vel in fidelis, vt eodem titulo. capitu.

Solutio. 4. arg.

Irregularitas nō cōtrahitur nisi auctu hominis terficiatur.

Ministri iustitiæ sunt irregulares.

Quædo quis dicitur dare operam rei illicitæ.

Irregularitas ratione delicti.

Ante ordinationem. Primum.

Secundum.

pitu. Petitio, declaratur. Debet autem homicidium esse voluntarium, & non casuale: dicitur enim casuale, quod occidens non intendebat, sed casu fecit: quemadmodum, si quis interuenandum adhibita circumspecta diligentia iaculam eiecit, quo hominem imprudens interfecerit. De hac autem re totus ferme titulus de homicidio voluntario loquitur. Sed quia nos latissimè libro quinto. De Iustitia & Iure. quæstione prima. art. 9. de eadem re differuimus, nihil præterea hic duximus adhibendum. Illic enim habes hoc potissimum expositum, quædo laicus vel clericus dicitur dare operam rei illicitæ, vt homicidium, quod aliis diceretur casuale, dicitur voluntarium. Hinc fit effusione sanguinis citra homicidium vel mutilationem per se nō inducere irregularitatem, quoniam poenæ non sunt ampliandæ, sed restringendæ, capitu. Odiæ. & cap. In poenis. De regulis iuris libro sexto. & Canones non loquuntur nisi de homicidio vel membri mutilatione. Tametsi clericis interdicta sint negotia, ubi periculum esse potest effusionis sanguinis, vt patet per totum titulum, Ne clerici vel monachi secularibus negotijs se immisceant: qui si illis se immiscuerint, officio priuandi, vt patet capitulo. Clericis. & capitu. Sententiam sanguinis. eodem titulo.

¶ Ex his igitur irregularitates, siue quæ ex defectu naturæ, aut fortunæ, aut corporis, siue quæ ratione sacramenti accidunt, satis tibi exploratæ relinquuntur. Aliæ quàm plures sunt, quarum ratione delicti contingunt, quas apud Summistas non tam ordine dispositas, quàm absque ordine coaceruatas inuenies. Et notandum irregulares hoc modo intelliguntur esse impedimentum ordinum, quod si irregularis ordinatur, ordinem quidem suscipit & characterem, peccat tamen grauiter contra ecclesiæ præceptum. Quare gratiam non suscipit, manetque subinde suspensus, atque adeo quod ties in in ordinibus administrat, grauissimè peccat. Sunt autem huiusmodi delicta in triplici differentia: nam alia ordinationem præcedunt, & alia in ordinatione committuntur, atque alia post ordinationem. Delicta si quidè quæ ante ordinationem hominem faciunt irregularem, sunt quatuor singularia. Primum, si quis apostatauit à fide: nam si erat ordinatus, fit irregularis quo ad vsum, capitu. Iulianus. vnde decima quæstione tertia. & si laicus, fit irregularis quo ad susceptionem, cap. Presbyteros. distinctio. quinquagesima. De quo Innocentius capitu. primo. de apostatis. Secundum, re-

baptizatio, vt si quis bis scienter quenuquam baptizauit, aut baptizatus est. De baptizante est textus in capitulo. Eos quos. & de rebaptizatis, cano. Qui bis. De consecratione, distinctio quarta. Quos quidem Canones cum alijs supra distinctio tertia. articulo. 9. expositos reliquimus. Iterantes autem alia sacramenta, etiam characterem imprimentia, quantum sit sacramentum confirmationis, nullam irregularitatem incurrit, quicquid alij contra comminiscantur. Quoniam irregularitas propter Anabaptistas hæreticos decreta est, qui baptizatos ab hæreticis iterum baptizabant, aut baptizatos ante rationis vsum post annos discretionis rursum in iniuriam prioris baptismi, quasi non sufficeret, baptizabāt. Tertium, vt si quis religiosus gratia audiendi leges, aut Physicam: id est, artem medicam, monasterium exierit, nisi infra duos menses fuerit reuersus, capitu. Super speculam. ne clerici vel monachi. capitulo. Ad aures de ætate & qualitate. Quartum, si quis in eo ordine ministrat, quem non habet, capitu. primo. & secundo. De clerico non ordinato ministrante. Quod intelligitur, si sit administratio in ordine sacro: nam in quatuor minoribus laicum administrare, non est irregularitatis causa. In maioribus autem, quantum merè laicus sit, illam incurrit, vt bene cōtra quosdam ait Syluester verb. Irregularitas. §. 1. 2. Item requiritur, vt seruo & solemniter administret. Aliud generale ponitur, quando quis enorme delictum commisit. distinctio vigesima quinta, cano. Primum. de quo Innocentius. cap. Ex tenore. de temporibus ordinando. Syluester verb. Irregularitas. quæstione decima quarta.

¶ In ordinatione committuntur alia delicta, quibus irregularitas contrahitur. Primum simpliciter ex parte ordinati, vt si excommunicatus excommunicatione maiori ordines sacros susceperit, capitu. primo. de eo qui furtiue ordines susceperit. & capitu. Cum illorum. De sententia excommunicationis libro sexto. Non quod excommunicatio, sed quod delictum suscipiendi tunc ordines, fit irregularitas. Et alij qui volunt, quod etiam suscipiens ordines minores in excommunicatione maiori efficiatur irregularis, vt ait Syluester verbo, Irregularitas. quæstione decima tertia. Sed nescio quid veritatis habeat. Deinde delictum committitur in ordine ad episcopum ordinantem, vt si quis ordinatur ab episcopo, qui episcopatum renunciauit, non solum loco & dicitur, sed etiam dignitati, capitu. primo. De ordinato ab episcopo &c. Secus si tantum loco, non au-

Nota.

Tertium.

Quartum.

In ordinatione. Ex parte ordinati.

tem dignitati renunciavit. Quod intellige, si maiores ordines ab eo suscepit, secus si minores ex licentia proprii episcopi. Item si ab episcopo excommunicato contra tenorem concilii Constantiensis ordinetur. Scilicet qui excommunicatus est nominatim, aut propter manifestam manu iniectionem in electione. can. Gratia. & can. Statuimus. 1. questione prima. Et questione septima. can. Daibertum. Et idem est si ordinetur ab haereticis vel schismaticis: nam omnes censentur nominatim excommunicati.

¶ Tertio, post susceptos ordines alia multa committuntur delicta, quae secum irregularitatem adferunt. Primum. Si suspensus ab usu ordinum in illis ministraverit, sit irregularis. Etenim secundum antiquos Canones, ut ait Glossa super capit. Cum medicinalis. De sententia excommunicationis libro sexto. non nisi ille, qui excommunicatus maiori excommunicatione, in sacris ordinibus ministrabat, efficiebatur irregularis, sed tamen Innocentius quartus eadem Decretali, eandem censuram ad omnes suspensus extendit. Igitur, ut hinc exordiamur, si quis ab alieno episcopo, contra licentiam proprii ordinetur, ordinatio illa rata non habetur, sed irrita, ut cano. Episcopus. 9. questione secunda. Irrita, inquam, non quod ordinatio non valeat, nam character imprimitur, sed tamen ordinatus suspensus est ab usu ordinum, quos recipit, quousque episcopus proprius eum recipiat. Episcopus enim potest eis facultatem facere administrandi, ut cano. Lugdunensis. eadem cau. & questio. Ordinator vero per annum a collatione ordinum ipso facto est suspensus. Et subditi horum suspensionum possunt tunc absque eorum licentia ab eorum vicinis episcopis ordinari. can. Eos qui, de temporibus ordinandorum libro sexto. Suspendio tamen illa non est irregularitas, quia non est impedimentum aliorum suscipiendorum ordinum, sed peccabit suspensus mortaliter, si in susceptis absque licentia proprii prelati ministraverit. Aiunt vero nonnulli, quod tunc administrando non efficitur irregularis: quia hoc non est expressum in iure. Et ita tenet Sylvester verb. Irregularitas. quest. 9. Et fortasse hoc verum est: quia ordinari sine licentia proprii Episcopi, non censetur proprie papalis suspensio, sed solum inhibitio, ne ille administraret sine licentia sui prelati. Sed est nihilominus per eundem prelatum suspendendus illa suspensione, quam si transgressus fuerit, efficitur irregularis. Quae quidem tunc irregularitas per solum Papae dispensationem

tollitur, ut notavit Glossa super eodem capit. Eos qui. Et est text. expressus, in capit. Quod translationem extra eodem titulo. Nam qui simpliciter est suspensus, administrans sit irregularis per Decretalem citatam. Cuius medicinalis. Alius suspensionis casus est, quando quis una die ordines minores & subdiaconatum recipit, capit. Cum H. de eo, qui fortuito ordines suscipit. Vel si duos simul susceperit: sacros ordines, capit. fina. eodem titulo. In primo enim casu ordinatus ille suspenditur, ne in superiori ordine, sed tantum in minoribus administraret.

In secundo vero, in nullo potest: quia ambo sunt sacri. Verum tamen de ambobus distinguendum est. Etenim si ordinandi non fuerant sub anathematis sententia praemoniti ne illos simul ordines susciperent, tunc cum huiusmodi ordinatis utroque casu, si aliquam religionem ingrediatur, poterit Abbas dispensare. Ex quo fit, quod etiam si non ingrediatur, poterit episcopus eandem facere dispensationem. Si vero sub tali sententia fuerant prohibiti, tunc solum Papa poterit dispensare: quia excommunicatione maiori irretiti ordines susceperunt: qui ideo si sine dispensatione administrarent, efficiuntur irregularis. Et idem est de eo, qui fortuito contra prohibitionem episcopi etiam sub anathematis sententia absque eius facultate & examine ordines susceperit, ut eodem titulo cap. primo. habetur.

¶ Tertius suspensionis casus eos tangit, qui per saltum promouentur. can. Sollicitudo. distinctione quinquagesima secunda. Quare si illi sic promoti in ordine superiori administraverint, quicquid alij dicant, efficiuntur irregulares, ut bene ait Sylvester verb. Irregularitas. questione undecima. quia omnis simpliciter suspensus ministrans saltem in sacris ordinibus, ut bis iam diximus, eo ipso fit irregularis, per citatum capit. Cum medicinalis. de sententia excommunicationis lib. sexto.

¶ Quartus subssequitur suspensionis casus de illis: qui extra tempora legitima ordinantur, distinctione 75. capitulo. fina. & de temporibus ordinandorum. capit. Sanè. & capitulo. ultimo. Et antiquitus huiusmodi non erant suspensi, sed suspendendi, ut capit. Literas. & cap. Cum quidam. eodem titulo. Iam vero iure nouo sunt ipso facto suspensi, & si celebrati, sunt irregulares a solo Papa absolventi. Et possunt ipso iure beneficiis privari per extraxationem. Pij secundi, quae incipit, Cum ex sacramento. confirmata tam per regulas Cancellariae Innocentij octavi. & Alexandri sexti. & per alia iura, quae notavit Sylvester verb. Irregularitas. quest. 10.

¶ Quintus

Suspensus ab officio.

Nota.

Episcopus dispensat.

An sit irregularitas.

Suspensus vero die duos ordines.

Primus casus.

Secundus.

Episcopi dispensatio.

Tertius casus.

Suspensus.

Quartus casus.

ARTICVLVS. IIIII.

Utrum ad ordinum susceptionem morum honestas & scientia requiratur.

OST illas ordinandorum qualitates, quae ad mores non attinent, sequitur, ut de eorum probitate & scientia dicamus, an sit etiam necessaria. Et agitur a parte negatiua. Per ordinis sacramentum instituitur homo sacramentorum minister: sed sacramenta administrare tam mali possunt, quam boni, & Christus ipse mulierem peccatricem & infamem, ut legitur Lucae septimo, a suo ministerio non repulit: ergo probitas vitae non est necessaria. Secundo praeterea arguitur, quod nec requiritur in ipso scientia scripturae sacrae: quia multi absque eius profusa cognitione ad sacerdotium promouentur, & in vicis patrum multum simplices referuntur monachi ad sacerdotium promoti, qui tamen erant sanctissimae vitae.

¶ Tertio arguitur: Si probati mores, ad ordinum susceptionem essent necessarii, quo melioribus quis esset imbutus, eo esset ad id minus magis idoneus. Cum ergo paupertas sit opus consilij, quanto quis esset indigentior, tanto deberet facilius ad ordines assumi: consequens tamen est contra ritum & consuetudinem ecclesiae, quae non permittit quemquam sacris initiari, nisi vel titulum habeat sacerdotij, vel matrimonium, quo se possit alere.

¶ Quarto arguitur: Si dignitas aliqua esset in suscipiente necessaria, sequeretur, quod Episcopi indignos promouentes, grauius peccarent: consequens tamen inde apparet falsum, quod alioqui deberent sollicitissimum examen facere morum & scientiae ordinandorum, quod certe non faciunt: potissimum quod, cum multis ministris & auxiliariis indigeant, si non possint in tanta copia idoneos inuenire, excusari quodammodo videantur.

¶ Quinto denique arguitur. Si probitas vitae ad ordines esset requisita, sequeretur, quod si susceptis ordinibus in peccato mortali vteretur, mortaliter peccaret: consequens tamen videtur falsum: nam alius qui sacraecepta ab illo susceperet, eiusdem esset peccati participes, quod videtur durum. ¶ In contrarium est exemplum antiqui testamenti: dicitur enim Leuitici. 24. Homo de semine Aaron, qui habuerit maculas, non offerat panem coram Domino: maculae autem nomine, ut ait glossa, omne vitium intelligitur.

Quintus casus.

Syluester.

Sententia auctorioris.

Matrimonium.

Si conjugatus ordinetur.

¶ Quintus casus est, si suspensus, excommunicatus, vel interdictus ingerat se diuinis officiis celebrando vel administrando in aliquo ordine, saltem maiore, solenniter, ut notatur capitulo. de clericis excommunicato ministrante. & capit. fina. de excessu. prelati. Isti enim non solum sunt suspensi, sed irregulares, quia iam officia prohibita exercent. Quare solus Papa potest cum illis dispensare cap. primo. de re iudicata. libro sexto. At vero Sylvester verb. Irregularitas. questione duodecima. quod etiam si administraret in minoribus eandem irregularitatem incurrit. Sed tamen id non facile crederem: nam qui non facit nisi ea, quae merus laicus potest facere: ut cantare, Requiem aeternam, aut aliquem psalmum, non efficitur irregularis, ut habetur capitulo. Tantum, eodem titulo. libro sexto. Officia vero minorum ordinum etiam laicus exercere potest. Dixerim solenniter, cum vestibus illi ordini deputatis.

¶ Circa omnes has irregularitates hoc est animaduertendum, quod cum vniuersae, ut dictum est, non nisi ex iure Pontificio oriuntur, super eum ius potest summus Pontifex dispensare, nisi quando ius diuinum attigerit. Cum illo enim, qui tantus est manus, aut mutus, dispensari non possit, ut presbyter fieret. ¶ Ad haec matrimonium contractum inter irregulares proprie non connumeratur, quia nec delictum est, nec defectus, sed potest largo modo dici irregularitas, seu potius incapacitas ratione itatus: quia coniugatus nequit ad sacros ordines promoueri, idque, ut reor, diuino iure prohibente, ut libro septimo, De iustitia, & iure, questione sexta, dist. distictum curauimus. Nec sufficit vxoris licentia, nisi approbatam religionem fuerit professus, vel diuortium inter eos fuerit celebratum, ut distinctione trigesima quinta, dictum sumus. Quare qui vxore relicta in seculo ordines sacros susceperit, perpetuo erit suspensus quousque ipsa vel vita fuerit perfecta, vel religionem professus: immo esset tanquam ex heresi suspectus in iudicium deferendus. Hoc praesertim tempore, quo Lutherani conjugatos arbitrantur esse diaconos & sacerdotes & episcopos. Quamuis illi nullum, quod verum sit ordinis sacramentum, agnoscant. Alij sunt casus, quos non opus est hic perire: qui enim sunt, in quibus potissimum potest esse difficultas. Ceteros Summis in verbo, Irregularitas, multiplicat.

Partis negatiuae argumentum.

Secundum argumentum.

Tertium argumentum.

Quartum argumentum.

Quintum argumentum.

Partis affirmatiuae.

tur, quo altaris administri impinguntur.

¶ Inter defectus articul. 2. propositos, postremus erat ad animam pertinens, qui ad scientiam spectat & mores, de quo præfens articulus instituitur.

¶ Ad quæstionē ergo tribus conclusionibus respondetur. Prima. Quævis morum integritas non sit de essentia sacramenti, est tamē præcepto diuino maximē necessaria Nam et si non eodem gradu, quo apostoli, eorumq; successores episcopi, sunt tamen omnes clerici, & potissimum sacerdotes lumen ecclesiæ, & sal terræ, vt Christus ait Matthæi. 5. Atqui cum ordinentur, vt eodem sint gradu, quo possint esse pastores, debent in charitate Dei esse progressi, vt Petri nonnullum exemplum referant, quem Christus non antea vicarium suum instituit, quàm tertio interrogaret, an se plus cæteris diligeret, Ioannis. 3. animam suam debet ponere pro cuius suis: quod certè nisi charitate prouectus, perficere nō potest. Quo circa Paulus. 1. ad Timotheum tertio. episcopum (quo nomine presbyteros omnes cōprehendit) plurimo virtutum ornatu decoratum desiderat, & ad diaconibus non qualemcumq; morum probitatem requirit. Vnde tertio capit. Cœlestis hierarchiæ, ait Dionysius, quod vt subtiliores & clariore essentia (nempe cœlestia sydera) repleta in fluxu solarium splendorem, lumen in eis supereminens ad similitudinem solis in alia corpora inuehant: sic in ordine diuino nemini audendum est alij ducem esse, nisi secundum omnem habitum suum factus sit Dei firmisimus, & Deo simillimus. Cum ergo qui sacris initiatur ordinibus, ducet se aliorum esse profiteatur, necessum est eis, vt diuino sint lumine imbuti, ac perinde Deo simillimi. Facere autem homines simillimos Deo, officium est charitatis: nam, vt ait Ioannes. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Vnde ad Colossenses. 3. Paulus. Super omnia charitatem habete, quod est vinculum perfectionis: charitas autē sanctis in oribus colitur: hæc est ergo prima ordinandorum qualitas. Quo circa Gregorius in prima parte Pastoralis, & refertur distinctione. 49. can. Hinc etenim. vitæ integritatem, quæ in sacerdotibus est necessaria, citato illo testimonio veteris legis confirmat. Qui habuerit maculam, non offeret panem Deo, nec accedet ad ministerium eius, si cæcus fuerit, si claudus, &c. vbi in corporis vitij spirituales labe depinguntur, quæ hominem sacris ordinibus indignum reddunt. Et D.

i. Conclusio.

Dionysius.

Paulus.

Gregorius.

Hieronymus. 8. quæstione. 1. cap. Qualis ait, Hieronymus, quod presbyteri & diacones debent summa diligentia providere, vt cunctum populum, cui præfident, conuersione, scientia, ac sermone præeant. Imò & qui sunt in minoribus ordinibus id etiam debent curare. Vehementer enim, inquit, ecclesiam Dei destruit, meliores esse laicos, quàm clericos. Operorum autem esset nimis, canones recensere, qui de vita & honestate clericorum loquitur, quos Gratianus à distinctione. 2. 5. vsque ad. 70. & 81. cōpilauit. Sed super omnes consulendus est in libro de sacerdotali dignitate Chrysostronus, qui sacerdotes docet tanto morum intervallo debere reliquo populo antecellere, quanto brutis ouibus rationalem pastorem: imò ceu cœlestes angelos debere inter homines viuere. Tractant enim, tū reliqua sacramenta, tum præsertim sanctissimū corporis & sanguinis Christi, quod angelis tangere non est indultū.

¶ At verò hæretici fucato religionis prætextu ad eam hanc veritatem extollunt, vt in foueam falsitatis corruant. Enimvero VV Vitaleff vt est videre apud VValdensem secundo Tomo, de sacrament. capit. 3. & 4. & subsecquentibus. Et capit. 144. & 145. aiebat sanctitatē ministrorum ecclesiæ esse necessariam, non solum de præcepto, sed tanquam de essentia sacramenti: ita vt non susceptio sacramenti, sed meritum vitæ in gradu ecclesiastico hominem suscipiat. Quapropter aiebat quod nec malus homo dum sacris initiatur contendit, vltimum suscipit sacramentum, neque sacerdos, dum est in peccato, sacramenta eucharistiæ conficit, aut alia verè administrat. Quem errorem secutus est Armachanus libro. 1. 1. capit. 4. falso dogmatizans, per quodcumque peccatum mortale amitti omnem potestatem non solum spiritualem, sed etiam civilem. Et ideo inserebat loco citato capit. 145. VV Vitaleff, quod nisi qui habuerit sanctitatem Petri, non fungitur eius clauibus. ¶ Contra hunc autem errorem statuitur secunda conclusio. Quævis honestas vitæ sit in sacerdotibus & alijs ministris: scilicet, diacono & subdiacono necessaria necessitate præcepti: non tamen est de necessitate & essentia sacramenti, neque ad eorum vsum. Imò licet quis in peccato ad susceptionem ordinum accedat, si modò intentionem habeat suscipiendi sacramentū, quævis gratiæ beneficio frustretur, nihil minus verum suscipit sacramentum. Et pari ratione si postea in peccato sacramenta administrat, vera confert, conclusio satis ar. 1. confirmata est per illud testimonium Aug. 1. tract. 5. super illud Ioan-

Hereticis VV Vitaleff

Error Armachani.

Secunda conclusio.

Aug. tract. 5. sup. Ioan.

Chrysostronus.

Hereticis

VV Vitaleff

Error Armachani.

Secunda conclusio.

Aug. tract. 5. sup. Ioan.

Ioannis. 1. Super quem videris spiritum descendentem, &c. Sacramenta quippe sunt instrumenta Christi, quibus ipse operatur, & ideo nullatenus ex sanctitate & iustitia ministrum pendunt. Gratia enim tanquam à proprio authore non à ministro, sed à Christo ipso, in quo est gratiæ plenitudo, confertur. Cui ideo suscipiens sacramentum per gratiam assimilatur: minister autem non confert gratiam, nisi conferendo sacramentum, quod quidem per characterem confert, licet gratia careat.

¶ Quare perinde malus ac bonus verè baptizatur, & cōsecratur, & absoluit, & ordinatur: imò & gratiam confert, si suscipiens obice gratiæ non obstat. Et quævis eundem opponat obicem, verum potest absque gratia suscipere sacramentum, tam vtilis, quàm alia: At verò quoniam hanc veritatem supra distinctione. 1. quæstione. 5. quàm plurimis sanctorum auctoritatibus constabiliuimus: non opus est nos hic amplius morosos esse. Congessit huius nonnulla testimonia Gratianus, quæst. 1. ex Hieronymo can. Sicut Christus, & ex Augustino canon. Intra catholicam, & can. Omnia sacramenta, & can. Vt euidenter.

¶ Et quando contra istos hæreticos nullum aliud extaret argumentum, hoc vnum pro omnibus satis esset, quod secundum ipsos nihil certum in sacramentorum effectibus habere: nam, sed omnia verarentur in ambiguo. Nam cum nemo sciat an minister, à quo sacramenta suscipit, in gratia sit, non fieret certior sacramentum suscipisse, quàm si ab vno quolibet laico susciperet.

¶ Vnum autem testimonium videtur in superficie huic veritati aduersari ex opere imperfecto Homilia. 45. & refertur distinct. 40. can. Multi. Multi enim, inquit, sacerdotes; & pauci sacerdotes, multi nomine; & pauci opere. Non omnis sacerdos est sanctus, sed omnis sanctus est sacerdos. Vbi insinuat, quod qui non est sanctus, non est sacerdos; & quod omnis sanctus, etiam laicus, sit sacerdos. Sed probè Sanctus Thomas impræsentiarum respondet, allusionem illic fieri ad etymologiam nominis sacerdotis: est enim sacerdos idem, quod sacra dans. Et ideo quicumque etiam laicus sanctus, quatenus sacra sua merita amicis communitat, dicitur generali nomine sacerdos, iuxta illud Apocalyp. 5. Fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes. Sed tamen sacerdotes sacramentorum ministri, quia non operantur in sua virtute, sed Dei, abque sanctitate possunt sacerdotio fungi impertientes gratiam de plenitudine Christi.

Argumentum contra hæreticos.

Obiectio ex Chrysostrono.

Dilutio. S. Thomæ.

Apocal. 5.

¶ Dubium ergo ex his emergit. Verum quicumque sacris ordinibus in peccato initiatur, mortaliter delinquit; ac perinde sacerdos ille, qui in peccato sacramenta administrat. Hæc autem ambiguitas per ea, quæ dicta sunt, facile soluitur. Eminentè quicumque sustinuerit, omnes septem ordines esse sacramenta gratiam obferentia; dicere subinde cogitur, quod quod eumque illorum quisque suscipiat in peccato mortali, peccat mortaliter, eo quod opponit obicem gratiæ. Si autem non sint sacramenta, nisi tres ordines sacri; vt à nobis supra dictum est; quævis quilibet alios quatuor ordines minores existens in peccato suscipiat, non peccat mortaliter. Administrare vero sacramenta in peccato mortali, mortale est, eo quod & presbyter ad eorum idoneam administrationem gratiam suscipit; & administratio ipsa sacramenti est actio sanctificans. De functione autē ordinis diaconatus & subdiaconatus supra moderatè locuti sumus. Nam et si eiusmodi ministri per gratiam ad suam functionem sanctificentur, tamen quia ipse functiones non sunt sanctificatrices, durum esset, ad peccatum in mortale illos adigere, qui extra gratiā illas exercent.

¶ At verò quod artic. prægrenti de idoneitate eorum, qui sacris sunt ordinibus initiandi; definitur, non est generalis illa dispositio, quæ in suscipiente quodcumque sacramentum requiritur, ne sacramentalis gratia obicem inueniat, est enim illa quædam actualis præparatio. Sed definitio præfens ad morum habitum attinet. Enimvero quoniam per sacramentum ordinis homo non solum gratiam suscipit, sed ad subliorem statum conscendit, requiritur in eo morum honestas, & virtutum claritas, vt testimonia præcedentia testantur: nempe, vt sit prudens, vt ait Paul. ornatus, pudicus &c. Quapropter ad illorum sacramentorum susceptionem nullum prærequiritur examen vitæ, sicuti ad ordinum susceptionem. Debet enim, vt loco citato ad Timotheum ait Paul. presbyter & diaconus testimonium habere ab ijs, quæ foris sunt.

¶ Tertia conclusio. Præter morum compositionem requiritur in suscipiente ordines scientia & prudentia, quanta sit suo ministerio sufficiens. Probatur, quia cum facultas operandi sit propter vsum, nemini illa permitti debet & concedi, nisi qui ea vt sciuerit: scientia enim est quæ opus dirigit. Hinc fit, quod ad minores ordines suscipiendos satis sit, vt ordinandus legere saltem sciat, & commodè pronuciare: quia eorum munus non est, sacramentum ferri intelligere. Ad sacros verò ordines ex

An qui initiatur in peccato, mortaliter peccet.

Dubij solutio.

Administrare sacramenta in peccato est mortale.

Questio præfens.

Tertia conclusio.

Ratio conclusionis.

Diaconi & subdiaconi scientia. Duae presbyteri functiones.

igitur, vt diaconus, & subdiaconus, latine sciat: nempe, vt quae legit, intelligat, quanuis mysteria non adeo Theologicè calleat. Ad presbyteratum autem aliquanta scripturae intelligentia exigitur. Sunt enim duae presbyteri functiones, vna praecipua supra corpus Christi verum, atque altera secundaria supra corpus Christi mysticum. Prima conuenit in vniuersum omnibus sacerdotibus, secunda vero non nisi plebanis. Igitur, quando quispiam ad solum priorem actum presbyter ordinatur, vt vsu venit inter religiosos, qui animarum curam non habent, non requiritur alia scientia, q̄ vt mysteria sacramenti intelligat. Indigne enim profecto presbyter diuina illa mysteria tractat, quorum sensum & gustum non percipit: neq; illam sine aliqua mysteriorum cognitione habere, aut percipere potest.

Solu. 2. arg.

¶ Et per hoc responsum putato ad secundum argumentum. Illi enim sancti eremita & alij simplices sacerdotes: quia se prorsus ab animarum cura sequestrabant; non multa indigebant scripturarum scientia. Qui vero parocia in pastorem praeficitur, debet, vt idoneus habeatur, ea scire, quae plebi sunt cognita necessaria: nempe, illa quae sunt de necessitate salutis. Vt videlicet docere suos subditos sciat fidei articulos, & decalogum, & ordinaria peccata, quae ei per confessionem deteguntur; & vt poenitentibus salutaria consilia prestare valeat. Etenim vt Malachia: 2. legitur, debet populus de ore sacerdotis legem requirere. Non tamen tenetur eiusmodi presbyteri eo vsque esse Theologi, aut Iuriconsulti, vt ardua vel sacrae scripturae, vel sacrorum canonum penetrent: huiusmodi nanque scientia Episcopis, qui sunt maiores sacerdotes, incumbit.

Malach. 2.

¶ Et pari modo admonitio illa, 1. Petri. 3. intelligenda est: vt scilicet parati simus semper ad satisfactionem omni poscenti nos ratione de ea, quae in nobis est spe: longe enim altius & perfectius tenetur rationem fidei reddere Episcopus, quam plebanus presbyter. Presbyteris namque satis est, vt arduas causas ad peritiores referant, quos quid eis agendum sit consulant.

1. Petri. 3.

¶ Ad primum igitur argumentum iam responsum est, illum concludere, in peccato mortali verum sacramentum, tum recipi, tum etiam administrari: tametsi tam recipere illo modo, quam administrare, sit peccatum mortale. Neque est par ratio de ministerio corporali, quod Christo in sua persona impendebatur, ac de ministerio spirituali. Et enim quia Christus ceu peccatorum medicus

Solu. 1. arg.

venerat, non reuebat sed amplectebatur peccatores ad se aduentantes. Qui vero in spiritualibus sacramentis ministrat, mediatorem agit inter Deum & homines, vt per suum ministerium gratiam Deus populo impertiatur. Et ideo digne eiusmodi ministerium, nisi ab eo, qui est in gratia, non exhibetur. Quoniam peccatores ad Christum properantes, & potissimum Magdalena, iam tunc digito Dei attacti accedebant.

¶ Ad tertium respondetur, quod si fieri modo posset, vt sacerdotes ea sanctitate pollerent, qua Diuus Nicolaus, aut alij id genus sancti patres, & populus eo charitatis igne flagraret, quo primitiui Christiani, congrueret fortasse vt sacerdotes essent pauperes: tamen eum modo fieri nequeat, vt in tanta clericorum multitidine ea repereretur sanctimonia, necesse est, vt clericus aliquem honestatis habeat splendorem in vestitu, & vestitu. Imò & aliqua sint clericis praemia decreta, quibus ad literarum studia alliciantur. Ob idque ere ecclesiae est, vt nemo ad sacros ordines assumatur absque titulo beneficii, aut patrimonij, ne alia incommoda clericatus indigna accidant: nempe, vt tam immodicus sit sacerdotum numerus, vt nequeant nisi mendicitate viuere. Qua vtique ratione vsu iam venit, vt contra gradus dignitatem sacris ordines eleemosynae augeantur. Imò vt antistites sacerdotibus interdicanit vili pretio sacrificia offerre, quod non potest non in magnum scandalum cedere. Nam praeterquam quod promissa, non pretium, sed eleemosyna sit eroganda, quae, vt nomen ipsum sonat, libera esse debet, cur non poterit sacerdos etiam gratis pro amico sacrum facere, sicut & aliud beneficium ei impendere? Quod si gratis, cur non & pro quacunque parua eleemosyna? Certè si Augustinus talia mandata audijisset, non potuisset non execrari. Est enim mandatum (si vllibi est) iniquum, atque iniquius si sententiam excommunicationis habeat annexam. Quare nullus sacerdotum ei parere tenetur. Satis enim esset admonere populum, vt in victum sacerdotum largiores pro sacrificijs erogaret eleemosynas. Sed dicunt episcopi. Nequeunt sacerdotes minori subsidio sustentari. Hi vellem tria responsa adnotarent. Primum: quod decimae, sacerdotia, & beneficia in alimentum sacerdotum sufficiunt, quare si illi, qui fructus deuorant, residerent, quaecunque eleemosynae sufficerent, sed quia eiusmodi beneficia absque villa redditaria perinde ac propria patrimonialia possident, ac subinde ecclesias

Solutio tertiij argumenti.

Ecclesiae de coris interest ne vllus ordinetur extra beneficium, aut eogruis patrimonij.

Contra episcopi qui prohibent sacerdotibus minori pretio sacrificia peragant.

Episcoporum obiectio. Primum responsum.

QVAESTIO SECUNDA, De potestate ecclesiastica & exemptione clericorum.

ARTICVLVS I.

Utrum potestas ecclesiastica sit hac ratione suprema, vt civilis ab ea tanquam eius delegata, pendeat.

Perpretium duximus in calce huius materiae ordinu de potestate ecclesiastica respectu civilis questionem adhibere in duos articulos distinctam. Quorum primus sit, vtum potestas ecclesiastica sit hac ratione suprema, vt civilis ab illa tanquam eius delegata dependeat. Arguitur enim a parte affirmatiua. Christus ecclesiam ceu optimam rempublicam instituit: optima vero ea respublica est, quae instar regni vnico summo capite gubernatur, vt. 3. Polit. autor est Philosophus: summum vero caput esse non potest ecclesia, nisi potestas civilis sit prorsus ecclesiasticae subiecta, vt Papa sit dominus omnium tantum temporalium quam spiritualium. Alioquin duo essent capita, quod. 12. Meta. idem reprobatur Philosophus. Et confirmatur ex illo ad Romanos. 12. & 1. Corin. 12. vbi Paulus ait, Christianos omnes esse vnum corpus ex diuersis membris constans, vnus namque corporis, ne sit nostrum, vnicum debet esse caput. Quod exemplo apud Hieronymum declarat can. In apibus. 7. q. 1.

Secundum argumentum.

¶ Secundo arguitur. Christus illam potestatem suo vicario reliquit, quam ipse habuit: ipse autem etiam in quantum homo non solum fuit Dominus regni caelorum in spiritualibus, verum etiam rex temporalium: ait quippe Ioan. vlt. Mihi data est omnis potestas in caelo & in terra: quare in Apocalypsi cap. 18. pronunciat Rex regum, & Dominus dominantiu. ¶ Tertio id e iure canonico colligitur: nam a quocumque iudice seculari in quacumque causa potest ad sedem apostolicam appellari. 1. 1. quest. 1. ca. Quicunq; litē. & potest Papa depone regē: Zacharias Papa Regē Francorū tanquam regno inutile deposuit. 1. 5. quest. 6. ca. Alio.

Tertium argumentum.

Secundum Nota.

Tertium Nota.

Solut. quartum argumentum.

Episcopi indignos ordinari grauisime peccat.

Ordinatio dignitas de iure diuino est.

Suspensio sacramenta ab indignis.

& Innocentius Fredericum, dist. 96. can. Duo sunt. ¶ In contrarium autem est auctoritas Pelagij Papæ eod. citato can. Duo sunt. ubi ait, Duo sūt, Imperator Augustus, quibus hic regis mundus, auctoritas sacra Pontificum, & regalis potestas. ¶ De hac lite, vt lib. 2. ca. 113. ait Turre Cremata, due sunt ē diametro distantes opiniones, iter quas media est tatrū catholica cōstituenda. Sunt etenim qui eo studio, & (vt putant) religionis zelo, extollere contendunt dignitatem apostolicam, vt arbitrentur Romanum Pontificem summum iudicem tam in temporalibus, q̄ spiritualibus, atq; adeo ad ipsum pertinere reges ac principes seculares instituerē, qui ideo sunt sicut eius vicarij delegati. Hanc opinio nemine libit. Augustinus de Anichona in tract. de potesta. ecclesi. que Syluester verb. Papa. §. 2. scriptus est. Cuius etiam potestas fuit Patromitanus, atque alij in imperio compulsi. Alij in alterum extremum collapsi omnem potestatem temporalem potestatem summo Pontifici detrahunt. Imo in temporalibus ciuili omnino potestati subijciunt, neq; vllam clericorum exemptionem iure diuino permittunt. De qua hæresi sequenti artic. copiosius dictum sumus.

¶ Ad quæstionem ergo præsentem quinque conclusionibus respondetur. Prima. Potestas ecclesiastica & ciuilis sunt due distinctæ. A. tertio est Pelagij citato can. Duo sunt. At q̄ materia hæc ad ius diuinum atinet, ex testimonijs scripturæ sacræ est colligenda. Nam quia (vt bona venia dixerim) interpretibus sacrorum canonum non datum est de iure diuino & naturali ad amulsi tractare, nil mirum si impresentiarum hallucinentur. Canones enim faci, qui hæc de se loquuntur, per sacram scripturam, ex qua collecti sunt, veniunt elucidandi. Probatur ergo conclusio. Potentia & artes, vt. 2. Ethic. autor est Philosophus, per actiones differunt, & actiones per obiecta & fines, quod actiones diriguntur, sed in corpore mystico Christiano sunt duo fines, vnus naturalis, quod ciuilis administratio tendit: nēpe, pax & tranquillitas reipublicæ: & alter supernaturalis, qui in diuino conspectu possidetur, quem vt ait Paulus, neq; oculus vidit, neq; auris audiuit: ergo sunt potestates diuerse ad illos consequendos. Ratio est Hugonis par. 2. de sacrament. ubi ait, q̄ cum due sint vitæ, vna terrena & altera spiritualis, vt vtraq; in iustitia feruentur, & vtilitas proueniat, necessaria est duplex potestas ad conseruationem iustitiæ: vna, quæ præsit terrenis ad gubernandam ciuilem vitam, atq; altera, quæ

præsit spiritualibus ad componendam vitam spiritualem. Eadem autem veritas secūdo probatur. Potestas ecclesiastica est facultas clauium regni cœliorum, vt patet Matthi. 16. & 18. ac perinde remissionis peccatorum, vt habetur Ioan. 20. & insuper potestas conferendi corpus Christi verum & sanguinem hæc autem facultas non est potestati ciuili cōcessa: due sūt ergo potestates. Tertio, quia ad promouendos homines ad huiusmodi fines diuerse sūt leges, respectu, scilicet temporalis finis leges prorsus humane & ciuiles, sed respectu supernaturalis adhibita etiam sunt supernaturalia mandata sacramentorum item & diuersi sūt gladij: scilicet, diuersa supplicia: nam supplicia ciuilia gladio temporalinēpe, corporis morte consummatur, neque vltorius protenduntur: potestas autem ecclesiastica gladio insuper spirituali vitur: videlicet, ex communicatione, atq; alijs censuris. Quarto denique. Potestas spiritualis ad animas proximæ refertur, cui & diuinas leges seruat & consilium incumbit, & circa diuinum cultum versatur, atq; adeo pontifices & sacerdotes instituit, quæ quidem munera regibus non competunt, sed iura imperatorum tractare, creare prætores atque alios magistratus: sunt ergo hierarchiæ diuerse, atq; adeo diuerse potestates. Adde q̄ non solum in lege Moysæ, verū & in lege naturæ diuersi erant sacerdotes ab alijs magistratibus, penes quos summa religionis ac diuini cultus posita erat: Nam vt dist. 1. q. 2. monstrauimus, in omni lege fuit semper aliqua reuelatio fidei supernaturalis necessaria quæ cultum Dei necessariū monstrabat. Quin verò & in statu naturæ integre istæ due potestates floruisent, tametsi illic nulla fuissent sacramenta necessaria. At non est presentis loci fufius hoc diducere.

¶ Sed arguat quis forsā in contrarium. Finis ciuilis reipublice est: vt eodem loco autor est Aristot. bonos facere ciues, ac bene institutos: bonus aut non est, nisi qui Dei fuerit amicus, quæ quidem amicitia sufficit ad vitam æternā: vnde colligitur iura ciuilia sufficere ad conseruationem vitæ æternæ. Et confirmat ex illo Matth. 22. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, ubi sermo fiebat de mandatis nature. Non occides, Non furtum facies, &c. quod si verum habet, non plures, sed vnus est finis ciuilis & ecclesiasticæ potestatis, atque adeo vna potestas. At qui hinc hereticus huius tempestatis colligunt penes Reges & ciuilem rempublicam spiritualem potestatem vnā cum ciuili sitam esse. Que quidem hæresis, vt est inter omnes nuperi

R6 secunda.

R6 tertia.

R6 quart.

R6 quinta.

Obiectio.

Matth. 22.

Dilutio.

Obiectio.

Dilutio.

Sapient. 7.

1. Corin. 7.

Secunda conclusio.

Innocent.

nuperrima nunq; vsq; ad nostra secula audita, ita est pestilentissima. ¶ Rñdetur ergo, q̄ etiam mada iuris naturalis & ciuilis ad conseruationem æternæ felicitatis referantur, non tamen sunt ad illam assequendum sufficientia: nam ubi ait Aristoteles, principis propositum esse facere ciues bonos, de bonitate duntaxat morali loquebatur, officia verò moralia non sufficiunt ad amicitiam Dei sine charitate infusa, sine qua scilicet nullus dicitur aut est bonus neque vllum opus bonum. Quare supra legē naturalem & ciuilem requiritur cum primis auxilium speciale Dei, & sacramentorum leges, quæ sunt supernaturalis: nam nisi quis re natus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei: & nisi manducauerit, inquit, carnem filij hominis, & biberit eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Hæc ergo potestas excelsior est ciuili, quam Christus dominus suo cum primis vicario ac per ipsum ecclesiæ concedidit. ¶ Quod si rursus scisciteris, nunquid Deus per vnica potestatem, perq; vnicum caput poterat ambas comprehendere, vt scilicet rex (quem admodum apud Anglos nuper opinatum est) vniuersa tam ad diuinum cultum, q̄ ad ciuilem rempublicam spectantia administraret, vel Papa solus vtrmq; faceret? Respondetur de potestate absoluta Dei nihil nos disputare, tamen quia, vt Sapient. 7. legitur, disponit omnia suauiter: & sapientia, vt Metaphysic. ait Aristot. est omnia secundum suos fines disposita & aposte ordinare, & gubernare, non fuit condegens tā diuersa officia vni soli potestati cōmittere: sunt enim ecclesiastica & ciuilis administrationes perq; variæ: quippe quarum vna per magistratus seculares, qui vxores habent & liberos, administratur: altera verò non est, nisi viris ab onere vxorio liberis, consentanea. nam vt ait. 1. Corin. 7. Apostolus, qui vxorem habet, querit quomodo placeat vxori, & qui absque vxore sunt, quomodo placeant Deo. Si ergo eadem potestas penes eundem esset supremum gubernatorem, non possent non omnia esse confusa, atq; adeo multis periculis subiecta. Quare fuit vtrq; necessarium, vt rebus tam diuersis diuersa capita decernerentur, & esset ecclesia sicut regina à dextris principis sedens circumamicta varietate, & corpus Christi mysticum, vt. 1. Corin. 10. ait Paulus, ex varijs membris compactum.

¶ Secunda conclusio. Potestas spiritualis præstantior est ciuili. Conclusionem hanc nomina per se ipsa declarant, vt capit. Solita. de maior. & obediens. autor est Innocentius. Re-

prehendit enim illic Pontifex Constantinopolitanus Imperatorem, qui propter illud testimonium. 1. Petri. 2. Subiecti estote omni humane creature propter Deum, siue regi tanquam præcellenti, siue ducibus tanquam ab eomis ad viuificantem, &c. opinabatur regiam potestatem cæteris præcellere. Reprehendit, inquam, obijciens, illic Apostolum solum significare præcellentiam Regum in temporalibus respectu ducum & aliorum, qui ab illis illa recipiunt. Sed nihilominus Pontifex in spiritualibus antecellit, quæ tanto sunt temporalibus digniora, quanto anima præfertur corpori. Itaq; sicut anima corporis est viuificatrix, & spiritus corporis dux: ita & spiritualis potestas debet temporalibus præminere. Cui & aliam similitudinem aptissimam subiecit, quod Deus pontificalem & regalem auctoritates instituit veluti duo luminaria magna, nempe, solem & lunam: sicut enim sol præest diei, ita & Pontifex spiritualibus: & sicut luna præest nocti, ita & rex temporalibus, quæ noctis imaginem præferunt. Adde q̄ sicut luna à sole, ita & ab spirituali potestate ciuili recipit lumen: nam sic rex temporalia regere debet, & gubernare, vt spirituali religioni subseruiant.

¶ Secundo id probatur ex fine vtriusque potestatis. nã vt. 1. Ethic. autor est Philosophus, qualis est ordo inter fines, talis est inter facultates & artes, quæ illos habent propositos fines. Ob id enim equestris ars præstantior est frenatiua, & nautica superior arte extruendarum nauium, quod fines illorum sunt finibus istarum superiores: & ideo equestris præcipit fructuatiua qualiter debeat frugum fabrefacere, & nautica nauium factiua qualiter debeat nauim conficere: cum ergo finis spiritualis potestatis sit, vt diximus, sempiterna beatitudo, & finis potestatis secularis sit tranquillitas status reipublicæ, qui ad illam supernam beatitudinem refertur, fit vt ecclesiastica potestas sublimior sit. ¶ Exemplo id præterea confirmatur Pauli ad Hebræ. 7. ubi probat, quod sacerdos Melchisedec superior fuit, quam secularis Abraham, propterea quod, vt legitur Genes. 14. Melchisedec Abrahamum benedixit, & sine dubio maior, inquit, est qui benedixit, q̄ qui benedicitur. ¶ Tertia conclusio. Excellentia potestatis ecclesiasticæ respectu ciuilis non est huius rationis, vt papa sit dominus totius orbis in temporalibus. Non loquimur de peculiari regno, si Pontifex Maximus eorum vrbium & prouinciarum, quarum habet in temporalibus supremum dominium, verè sit rex tempo

1. Petri. 2.

Similitudo optima.

R6 secunda.

Tertia conclusio.

Ratio conclusionis.

temporalis, cum in illis nullum in terris superio-
rem agnoscat. Hoc enim adeo non inficiamur,
vt fateamur, ad eius munimen & splendorem
pertinere. Sed de vniuersali regno orbis, aut to-
tius, aut Christianiani. Conclusio hæc ex prima
consequitur: nam si Papa esset supremus do-
minus omnium, non essent duæ potestates, sed
vna: tunc enim sicut antistites omnes subdun-
tur pontifici summo, & duces regi, eadem ratio-
ne & forma reges subderentur Pontifici ma-
ximo, ab illoque prorsus eodem modo pende-
rent: quare sicut tota potestas ecclesiastica est
vna, & tota civilis vna, pari modo tunc ambæ
simul essent vna.

¶ Quod autem conclusio hæc & subsequentes
per primum earum fundamentum elucescunt,
adnotandum est, non aliam Christum suo vi-
cario reliquisse potestatem, quam ipse inque-
ritur homo, orbisque redemptor accepit: ni-
hilum tamen regnum temporale assumpsit, sed
illud rerum temporalium præcium dominium,
quod ad finem redemptionis erat necessarium.
Dixerim, in quantum homo: nam quatenus
Deus erat, vniuersis mortalibus nedum Chri-
stianis, confessissimum est & receptissimum
iure creationis absolutum esse omnis dominum
& regem. Domini enim, vt est in psalmo, est ter-
ra & plenitudo eius. & vt legitur Sapientia. 8.
per ipsum reges regnant, & legum conditores
iusta de cernunt. Quare Ioan. Faber qui super
legem. Cuncto populo. C. de summa trinitate.
adstruere contendit Christum fuisse Regem,
quia erat Deus, nihil ad rem attulit. Disputa-
mus enim de ipso, qua ratione homo erat. At
qui in quantum homo poterat quidem, si vo-
luisse, vniuersale dominium orbis etiam secula-
re accipere. Sed tamen, quod nos asserimus,
est, non accepisse eiusmodi dominium & re-
gnum, sed solum spirituale, & de temporalibus
quantum ad illud erat necessarium. Est enim
spirituale regnum illud, quod supra diximus
habere pro fine proximo vitam æternam: &
temporale illud, quod circa pacificum Reipub-
licæ statum versatur. Probatur ergo primo
conclusio. In toto euangelio nulla fit mentio
regni Christi temporalis: igitur vanum est, ne
dicam temerarium, illud asserere: quonia rem-
tanti momenti, si vera esset, nunquam euangelista
siluissent: solum autem meminerunt de spiri-
tuali, quod appellatur regnum cælorum. Qua
re prothema prædicationis præcursoris Ioan-
nis ac subinde Christi fuit Matth. 4. Pœnitenti-
am agite, appropinquabit enim regnum cœ-
lorum, & Matth. 5. Beati pauperes spiritu, quoniam
ipso est regnum cælorum. Atque id ge-

nus plura. ¶ Secundo id plana ratione confir-
matur. Christus, qui cum Deus esset, vt ait Da-
uid, bonorum nostrorum non egebat, huma-
nitate nostrâ sola ea ratione & sine induit,
vt nostrâ redemptionem perficeret: hac enim
ratione, & fidem nobis prædicauit, & leges in-
stituit, & Apostolos, ac Pontifices creauit, qui
nostri essent pastores, vt ad illam nos beatitu-
dinem perducerent: hæc enim est regni cœlo-
rum facultas: ergo cum Christus nihil super-
fluum assumpserit, & potestas temporalis re-
gni, quam latè & absolutè patet in regibus secu-
laribus, ad illum finem non fuerit illi necessa-
ria, consequens fit, vt neutquam illam assump-
serit. ¶ Sed aiunt patroni contrariæ senten-
tiæ: potestatem regiam totius orbis Christum
propter suam excellentiam & digni-
tatem usurpasse. Veruntamen in contrarium
stat ratio, quod hoc minime ad eandem eius
excellentiã pertinebat. Quæ etenim rogo ho-
noris accessio fieret Christo cum per se ipse
Deus esset, & in quantum homo rex etiam re-
gni cælorum, si temporalia dominia & regna:
hoc est, eorum potestatem assumpsisset Pro-
fecto nulla. Quin verò longè altius eius maie-
stas inde comédatur, quod præter id, quod ad
suum ipsius munus erat necessarium, totum
mundum despectui habuit: nam in paupertate
vixit, & humiles abiectiones, in apostolos ele-
git, & contra mundi gloriam & pompam sem-
per prædicauit: paupertatemque, humilitatem,
& mundi abrenunciationem, tum docuit, tum
& laudibus extulit. Quæ quidem vita post la-
psum Adæ optima est, & paucioribus pericu-
lis perua. Vnde Pau. ad Philippen. 3. Hæc om-
nia tanquam stercorea arbitrat. ¶ Tertiò ar-
guitur. Nunquam Christus munere hoc regie po-
testatis functus est, imò semper se ab huiusmo-
di vfu subtraxit, quod contrariæ opinionis fau-
tores fatentur, quia diffiteri nequeunt: nã vt ip-
se de se ait Ioan. 3. Non misit Deus filium suum
in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur
mundus per ipsum. Et quãdo adultera illa
ei delata fuit, cuius causam iudicaret, nullam
sententiam, vt index tulit, qua illam vel conde-
mnaret vel absolueret, sed tantum ius natura-
le ac diuinum explicuit, Qui sine peccato est
quando numisma census illi oblatum fuit, no-
luit se iudicem exhibere, deberetur ne Cæsari
tributum nec ne, sed illud eorum iudicio reli-
quit: ius duntaxat naturale & diuinum com-
mendans, vt si quid Cæsari deberetur, ei sol-
ueretur, sicut & Deo quod suum est. Et quan-
do alij eum conuenerunt, vt inter ipsos iudex
federet

R6 secunda
Obiectio.
Dilutio.
R6 tertia.
Ioan. 3.
Math. 22.
Lucæ 12.

Fundamen-
tum conclu-
sionum.

Sapient. 8.

R6 prima
conclusio.

Math. 4.

iudex federet, ininus illud detrecauit dicens.
Quis me constituit iudicem inter vos? igitur
suum quæ regis munere functus fuit, fit vt ne-
que; talem potestatem assumpserit: nam super-
uacanea est & vana potestas, quæ nunquam re-
duetur in actum. Oculus enim vel auditus nul-
lam dignitatem homini adiungeret, nisi pro-
pter vsum. Quare si Christus nunquam illa po-
testate erat vsurus, nulla ei inde accrebat dig-
nitas. Adde quod cum potentia per actus in-
notescat, si euangelium nos docet nullum ha-
buisse vel vsum vel splendorem regie potesta-
tis, absque fundamento asseritur illam assump-
sisse. Nam si propter suam dignitatem illam
accepisset, debuisset illam per vsum hominibus
propalare. Id quod ab eius proposito tantum
abfuit, vt quando eum turbæ in regem eligere
adornabant, se se eorum conatu subdlexerit.
Futile ergo commentum est lepidum illa quoru-
dam cogitatio dicentium in Christo fuisse po-
tentiam regiam, non autem vsum.
¶ Quartò etiam num euidentius arguitur. Chri-
stus, vt euangelico testimonio docemur, non
fuit nisi rex Iudæorum: rex autem Iudæorum
non erat futurus rex temporalium bonorum,
sed spiritualis sempiternæque hereditatis: ergo
non fuit rex in temporalibus, vt sunt seculares
reges. Hoc planè confirmatur ex illo Ioan. 18.
vbi cum de hoc ipsum coram Pilato accusas-
sent, quod regem se fecisset, interrogatus à præ-
sede an rex esset, sciscitatus est vicissim eum vtrum
à se ipso id diceret, an verò alij id dixissent de il-
lo: ac si quaereret, de quoniam regno id intellige-
ret: de illo ne seculari quo Romani & ceteri ge-
tium regnât, an de alio altiori? Et cum Pilatus
respondisset, non à se, sed relatione gētis Iudæ-
cæ id dixisset: concedens Christus illum ipsum
se esse regem quem illi expectabant, adiecit, re-
gnum suum non esse de hoc mundo: hoc est,
illius generis, cuius sunt regna temporalia & ca-
duca. Quapropter præter mysterium illud nõ
intelliges eum ab obiecto crimine absoluit. Et
postmodum quasi spiritu prophetico epita-
phium illud cruci affixit, Iesus Nazarenus rex
Iudæorum.
¶ Testimonia
prophetarum
Quod si præca prophetarum vaticinia consu-
lamus, id palam manifestat. Ait enim ipse per
prophetam psalmo. 2. Ego autem constitutus
sum rex ab eo (hoc est, à Deo) super Sion mō-
tem sanctum eius (nempe, super ecclesiam) præ-
dicans præceptum eius. Ecce regnum eius in sola
fidei prædicatione constituisse regni cœlestis.
Cui & ipse. Matth. 28. consonat vbi ait. Data
est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: tū-
tes ergo docete oēs gentes, baptizantes eos, &c.

vbi potestatem non aliam sibi datã affirmat,
quàm quæ ad regnum cœleste pertinebat. Et
Hieremias. 23. Ecce dies venient, dicit Dominus,
& suscitabo Dauid germẽ iustum, & regnabit
rex, & sapiens erit. In diebus illis saluabitur Iu-
da: hoc est, solum erit rex ad saluandũ Iuda. Et
Esaia. 9. Super solum Dauid, & super regnum
eius sedebit, vt cõfirmet illud admodum in seculum
eternum. Sic enim ait Dauid de sua prole psal-
mo. 144. Regnum tuum, regnum omnium seculorum:
quia nõ finitur vt seculare per elapsum
mortalis vitæ, sed absque interpollatione durat
in æternum. Atqui hoc ipsum exposuit ange-
lus ad Mariã dicens, Dabit illi Dominus Deus
sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo
Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.
¶ Quod autem alij fingit fuisse regem iure pa-
terno: quia Ioseph descendit à Dauide per Sa-
lomonem, & beata virgo per Nathãn, nihil ad
rem. Primò, quia illud non erat regnum nisi pe-
culiare illius provinciarum quibus autem de re-
gno vniuersali totius orbis. Deinde quod regnum
illud temporale Dauidis in Sedechia prorsus
extinctum fuit iuxta prophetiã Hieremias. 22.
vt. 4. Reg. 24. scriptum est. Vnde Ambrosius
lib. 3. super Lucã ait, quod licet Christus rex à Ie-
conia descenderit, cui cõminatum est per pro-
phetam, neminem suæ sobolis futurum regem,
nulla tamen (inquit) est contradictio: quia non
regnauit seculari honore, neque sedit in sede Ie-
conia, sed in sede Dauid. Imò licet Ieconias se-
derit in sede Dauid, non tamen in eadem, qua
Christus: quippe qui regnum habuit æternũ,
quale neque Dauid ipse habuit.
¶ Postremò denique eadem veritas omnium san-
ctorum patrum testimonio confirmatur, qui-
bus res fuit semper indubitata, non aliud Chri-
stum assumpsisse regnum, quàm spirituale cœ-
lorum. Vnde Aug. lib. 83. quæst. 87. & vbi
bet de hac re differit, non ait nisi quod Iesus Chri-
stus fuerit rex noster, eo quod nobis pugnandi &
vincendi monstrauit exemplum, cuius ducatu
ab Aegypto liberamur, & in cœlesti Hieru-
sale, tanquam in terrâ promissionis, introducimur.
¶ Quod si quispiam nobis D. Thom. obiecerit
opusculo. 26. lib. 3. cap. 3. vbi contrariam non
nullis apparet docuisse opinionem, responde-
tur quod nemini eum attentè inspicienti talis fuisse
opinionis apparebit. Id enim tantum illic cõ-
stituit, quod Christus fuerit monarcha totius vni-
uersi. Id quod ex illo psalmo. 8. deduxit. Omnia
subiecisti sub pedibus eius. & ex illo Malachie,
Ab ortu solis vsque ad occasum magnum est
nomen eius. Hæc autem testimonia solum
de regno suo cœlesti intelliguntur, cuius respè-
ctus

Hierem. 23.

Esaie. 9.

Psal. 144.

Christus an
fuerit rex iu-
ro paterno.

Hierem. 22.

Sanctorũ te-
stimonia.

August.

Obiectio.

Dilutio.

Psalm. 8.

Christus

§ Thom. **Qu** omnia sunt illi subiecta. Quod ipse Sanctus Thom. fatetur subdens, dominium illud, & regnum Christi ad salutem animæ ordinari, & ad spiritualia bona, licet à temporalibus, inquit, non excludatur, eodem modo, quo ad spiritualia ordinantur. Non ergo affirmat fuisse regem in temporalibus nisi præcisè in ordine ad spiritualia. Et ita sunt intelligenda postrema eius verba in 2. sententiarum.

Burgensis. **¶** Burgensis verò additione. 3. super primum cap. Matth. contrariâ cõmunicat opinionem: nempe, fuisse regem in temporalibus. Tametsi fateatur ex prophetarum vaticinijs minimè colligi: quippe qui non nisi regnum æternum illi ascribunt. Sed ait, quia Iudæi expectabant eum fore regem etiam temporalem, ordinavit Deus, ut eadem quoque Christus haberet dignitatem. Est autem coniectura hæc adeo tenuis, ut potius nostram confirmet sententiam. Existimatio enim illa Iudæorum falsa erat, & erronea: nam præter testimonia citata habebant illud clarè Zachariæ. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus sedens super asinam, quo docebantur absque regia pōpa venturum. Non ergo decuit, ut propter illam errorem Christus regnum assumeret temporale.

Burgensis cõfirmatio. **¶** potius nostram confirmet sententiam. Existimatio enim illa Iudæorum falsa erat, & erronea: nam præter testimonia citata habebant illud clarè Zachariæ. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus sedens super asinam, quo docebantur absque regia pōpa venturum. Non ergo decuit, ut propter illam errorem Christus regnum assumeret temporale.

Zachariæ. **¶** Zachariæ. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus sedens super asinam, quo docebantur absque regia pōpa venturum. Non ergo decuit, ut propter illam errorem Christus regnum assumeret temporale.

¶ Boni consulat lector si hoc veritatis fundamentum tam multis confirmaverim. Ex quo iam ad confirmationem tertiæ conclusionis positæ revertamur. Enimvero quavis Christus regnum temporale simpliciter assumpsisset: non tamen inde fieret protinus consequens, ut parem potestatem suo vicario cõmiserit, nam dicere possemus illud ad potestatem eius excellentiæ attingisse, ut sacramenta institueret, & absque illis gratiam conferre, quod munus papæ non commisit. At cum neque ipse huiusmodi regiam potestatem assumpsit, planissimum est, neque illam suo contulisse vicario.

¶ Sed præterea eadem ex illo veritas elucescit, quod Christus ait Matthæi. 20. & Lucæ. 22. Scitis, quia principes gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercent inter eos: non ita erit inter vos. Sed qui maior est inter vos (nempe Petrus, qui futurus erat ecclesiæ caput) sit sicut minister vester. Filius enim hominis non venit ministrari, sed ministrare, & animam suam dare in redemptioem pro multis. Quæ locum Bernardus libro. 2. de consideratione ad Eugenium inducens ait. Nam quid tibi aliud dimisit Apostolus? Quod autem, inquit, habeo, hoc tibi do. Quod illud vnum scio, non est aurum nec argentum. Esto ut alia quacunque ratione hoc tibi vendices, sed non Apostolico iure: nec enim ille tibi dare quod non ha-

Bernard lib. 2. de consideratione ad Eugenium. **¶** Sed præterea eadem ex illo veritas elucescit, quod Christus ait Matthæi. 20. & Lucæ. 22. Scitis, quia principes gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercent inter eos: non ita erit inter vos. Sed qui maior est inter vos (nempe Petrus, qui futurus erat ecclesiæ caput) sit sicut minister vester. Filius enim hominis non venit ministrari, sed ministrare, & animam suam dare in redemptioem pro multis. Quæ locum Bernardus libro. 2. de consideratione ad Eugenium inducens ait. Nam quid tibi aliud dimisit Apostolus? Quod autem, inquit, habeo, hoc tibi do. Quod illud vnum scio, non est aurum nec argentum. Esto ut alia quacunque ratione hoc tibi vendices, sed non Apostolico iure: nec enim ille tibi dare quod non ha-

buit, potuit: quod habuit dedit, sollicitudinem (ut dixit) super ecclesiam. Nunquid dominationem mundi? Ipsum audi. Nec dominantes inquit, in clero, sed forma facti regis. Et ne forte patet sola humilitate dictum, non etiam in veritate, vox domini in euangelio, est, Principes gentium dominantur, &c. Planè apostolis interdicitur dominatus. Quomodo tu & tibi usurpare audes, aut dominans apostolatam, aut apostolus dominatum? planè ab alterutro prohiberis. Si vtrumque simul habere voles, perdes vtrumque, alioqui non te exceptum illorum numero putes. Ipsi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui. Forma apostolica hæc est. Dominatio interdicitur, indicitur ministratio. Et infra, Exi in agrum, ager mundus est: exi: non tanquam dominus, sed tanquam villicus. Hæc ille. Non potuit, Christus Bernardo interpretante, luculentius hoc temporale dominium ab Apostolis abalienare. Quare signum est dicere Papam habere potentiam huius domini, & vsu. Multo enim efficacius de illo, quam de Christo arguitur, frustraneam esse potentiam, quæ non potest reduci ad actum.

¶ Item. Si talem potestatem haberet, posset etiam Papa citra iniuriam principum iurisdictionem usurpare, atque, reges, etiam extra causas fidei amovere, & instituere: quod certè sanctissimi pontifices, quicquid assentationis eius affirmaverint, nunquam attentare audebunt. Agnoscit enim Innocentius, citato can. Duo sunt, duas esse potestates distinctas imperatoris & Papæ. Neque aliam tribuit Papæ super reges pastorem, ut illos possit excommunicare, & causa fidei amovere. Et can. Si Imperator, ait, Imperatorè privilegia habere suæ potestatis, quæ administrandis legibus publicis diuinitus consecutus est. Et capitulo. Per venerabilem, qui filij sint legitimi, ingenuè fatetur, se non habere potestatem in temporalibus super regem Franciæ. Et quicquid alij somniant, id de omnibus regibus intelligit. Et can. Cum ad verum, Nicolaus expresse ait, quod nec imperator iura pontificatus vnquam arripuit, nec pōtiffex nomen Imperatorum usurpauit: quoniã mediator Dei & hominū homo Christus Iesus actibus proprijs & dignitatibus distinctis officia potestatis vtriusque discevit.

¶ Hæc præterea patentius confirmant. Administrationes reipublicæ ecclesiasticæ & civilis adeo sunt diuerse, ut ecclesiastica per negotia secularia maximè impediatur: quapropter omnia canonica iura clericalem ordinem, ne se negotijs secularibus implicet, instantèr admonet. Quam

Aliud argumentum.

Aliud argumentum.

Sapient. 8.

Innocent.

Aliud argumentum.

Nicolaus.

Nota.

Confirmatio.

Quam ob rem iustissimum fuit: ut à re vxoria essent alienissimi, ut ait Pau. qui vxores habet, querunt quomodo placeat vxori. Qua utiq; de causa epd. can. Nicolaus ait, quod sicut imperator non debet se diuinis negotijs immiscere, ita nec papa. Deo militans, secularibus negotijs implicari, ne non diuinis rebus, sed secularibus præfidere videatur.

¶ Sed vt præterea etiam hæc fiat, rursus arguitur. Potestas tam civilis quàm ecclesiastica diuinitus est instituta: non est enim potestas, vt ad Rom. 3. ait Apostolus, nisi à Deo: quæ autem sunt à Deo ordinata sunt: & ideo qui potestati resistit resistit sibi, sive civilis, sive ecclesiasticæ, ordinationi Dei resistit. Quærimus tamen Deus sapienter eas disposuit: civilem enim potestatem per ius nature, cuius ipse autor est, vniciq; reipublicæ coeque, vt libro. 4. de iust. & iure quæst. 4. art. 1. copiose monstrauimus: cuiusque, enim reipublicæ sua ipsius gubernatio competit, veluti rebus vniciq; sua ipsarum conseruatio: videlicet, vt se, vel optimatam potentiam, vel populum regat, aut regali: quare sponte in principem omne suum imperium, & potestatem transfudit, vt. Quod principum de constitutio, principum, ff. legitur. Ecclesiasticam verò potestatem Christus per se suo vicario contulit: Regia ergo potestas à Deo per reipublicam deriuatur: in quo sensu illud Sapient. 8. intelligitur. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: sed potestas ecclesiastica & euangelica à Christo est Petro collata: non ergo aut Petro, aut eius successoribus secularia regnorum dominia simpliciter cõmissa sunt.

¶ Ad hæc deinde manifestè arguitur. Lex fidei legem naturæ non destruit, sed perficit: lege autem naturæ, & gentium, quæ ab æterna Dei lege deriuatur ante aduentum Christi nominantur reges: vnde Dauid. 2. legitur, Deum coeli imperium & regnum Nabuchodonosor tradidisse: & Pilato respondit Christus, Nullam in me haberes potestatem, nisi tibi data esset de super: regna ergo Christi non mutauit: vnde eodem loco ad Roma. Apostolus vniciq; de potentatibus etiam infidelium loquitur, Omnis, inquit, anima potestatibus sublimioribus subdita sit: quibus & tributa præstare admonet. & 1. Pet. 2. iubet. Christianis vniciq; Petrus, vt subiecti sint omni humane creaturæ propter Dominum, siue regi, inquit, tanquam præcellenti. Et infra. Serui subditi estote in omni timore dominis, non solum bonis & modestis, sed etiam discolis: vnde colligitur, quod etiam infidelibus regibus, quædiu absque periculo fidei & iniuria saluatoris regnant, pa-

retere debeant Christiani: multo ergo liberius Christianorum reges per se suis fungitur potentatibus independentèr à Papa, quædiu nullam fidei iniuriam irrogant.

¶ Est, ergo merum cõmentum sic Papam dominium constituere ordinarium regnorum temporalium, & regum, vt est supremus iudex rerum prælatorum, ecclesiæ, aut sicut secularis rex suorum est ducum, & comitum, & aliorum magnatum iudex. Quare neque omnes iurisprudentes illa intincti sunt opinione. Nam Ioan. And. Hugo, atque alij nobiscum sentiunt. Neque Syluester contrariæ debuisset adhaerere sententiæ, cum D. Thomas (cuius ille discipulum agit) quauis fuerit sedis apostolicæ studiosissimus protector, nullibi tale cõmentum reliquerit.

¶ Eapropter minori etiam probabilitatis argumento adstruunt præfati patroni illius opinionis, donationem factam Syluestro à Constantino (si qua fuit) vel à Philippo Cæsare, non fuisse donationem, sed restitutionem. Quinero vice versa Syluestrum bono pacis orientalis imperium Constantino donasse. Item quod Papa, si non vitur administratione bonorum temporalium in toto orbe Christiano, non est defectu potestatis, qua reuera pollet, sed propter confirmandam eum filijs suis tranquillitatem & pacem. Nil ergo mirum si alij cordatiores, ceu nugamenta hæc respuant. Si enim simpliciter & absolutè ius haberet omnium temporalium, citra iniuriam posset habere vsu, quod nemo illorum faten audet.

¶ Quarta conclusio. Non solum Papa non est dominus temporalium regnorum, imò nec sic superior, vt reges possit instituire, edicere, etiam quispiam forte posset, quod quauis non sit dominus simpliciter temporalium regnorum, potest tamen via ordinaria reges vbique instituire, sicut instituit Episcopos, licet non sit Episcopatum simpliciter Dominus, vel sicut rex instituit duces & magnates, quauis non sit illorum patrimoniorum simpliciter dominus: contrarium autem asserit hæc nostra conclusio. Quare neque potest inter reges via ordinaria citra causas fidei iudicare, sicut inter ecclesiæ præfules, vel sicut inter duces. Nisi forte eorum dilidia in detrimentum fidei, aut in religionis perniciem vergerent: tunc enim optinèr posset, non tantum per viam correctionis fraternæ, vt cap. Nouit. de iudic. ait Innocentius, verum & eoactiuo iudicio. Hæc ex superior colligitur: quoniam vtraque potestatum per se est sufficiens, & diuersimodè diuinitus instituta, ita vt regum quisque in regno suo sit in temporalibus supremus iudex, à sua republica

Optato alia.

Quarta conclusio.

Conclusio ex superiori colligitur.

republica creatus. Quocirca eodem capit. idem Pontifex protestatur se non intrmittere ad usurpandum iudicium regium. Et Alexander 3. cap. Causam in. 2. qui filij sint legitimi. fateatur non ad ecclesiam de possessionibus iudicium pertinere, sed ad regem.

Regem tyrannum respubli- cam expellit.

¶ Ex ijs deniq; fit consequens, qd quavis rex in tyrannidem prorumperet: citra iniuriam fidei, non Pontifici, sed respubli- cæ incumberet illum regno depellere.

Cajeta. Ratio.

¶ In summa, vt cuncta complectamur, in Papa nulla est potestas merè temporalis, vt in regibus, præterquam in terris sibi seculariter subditis. Id quod Cajetanus fides eius sedis defensor, in apologia de potestate Papæ cap. 6. adstruxit. E ratio est, quia huiusmodi potestas temporalis non est ad regimen ecclesiæ necessaria.

Quinta con- clusio.

¶ Ad horum tamen tum maiorem claritatem tum & firmitatem adhibetur quinta eademq; catholica conclusio contra eorū heresim, qui omnem adbeant Pontifici temporalem potestatem. Potestas quæcumq; civilis eatenus est ecclesiastica subiecta in ordine ad spiritualia, vt Papa possit per suam spiritualem potestatem, quoties ratio fidei & religionis exegerit, non solum ecclesiasticarum censurarum fulminibus aduersus reges agere, eosque cogere, verum & caucos Christianos principes temporalibus bonis priuare, & vsque ad eorum depositionem procedere. Dixerim, per suam potestatem spiritualem: quia potestas Pontificis, quatenus Pontifex est, non est merè temporalis, sed temporalis vtitur, vt spiritualis ministra.

Potestas pontificis non est merè temporalis.

Atqui conclusio hæc non est eadem, quæ fuit secunda: illa quippe id duntaxat assererat, quod ecclesiastica sit superior. Vnde forsā quispiā id duntaxat colligeret, quod tenetur princeps secularis suas leges & acta fini spirituali admitti, & obedire pontifici in censuris spiritualibus. Hæc autem asserit præterea, quod potest Papa vti bonis temporalibus ad suum ipsius finem, & spirituale propositum, & per temporalia pœnas principes coercere. Ad cuius elucidationem notandum, quod potestas ecclesiastica non solum est præstantior civili, eo quod eius finis, qui est æterna beatitudo, est perfectior & sublimior felicitate civili: sed ea insuper ratione quod felicitas civilis non est satis in se perfecta, atq; adeo per se est ordinata & relata ad cœlestem beatitudinem. Volo dicere, non esse eam duas resplicatas omnino distinctas & diuersas, quarum nulla pendet ex altera, quales sunt Gallorum & Hispanorum, vel quales erant Romana & Atheniensis, nam ex his quavis vna esset præstantior & perfectior

Potestas ecclesiastica præstantior civili

altera, tamen neutra tenebatur alteri in seruire. Non sic inquam conferenda sunt potestates spiritualis & civilis: sed civilis quæcumq; sit, refertur ad spiritualem, quæ vltima est omnium Christianorū, eo quod humana felicitas per se est ad diuinam ordinata. Neq; sunt vt duræ artes prorsum diuersas: scilicet, vt ferraria & lignaria, sed sicuti ars armorum fabricatiua ordinatur ad militarem, & nauium structoria ad artem nauigandi: quarum inferior tenetur arma & naues taliter fabricare, vt non deuiant à fine artis superioris, atq; adeo vt ait. 1. Ethico. Philosophus, superior artifex præcipit inferioribus qualiter debeant operari: quia ipse est iudex inferiorum artium. Pari enim modo civilis respública ad spirituale refertur: ambe enim simul in vnum corpus mysticum compinguntur, quod ex ambabus constat, vt ad Rom. 12. & 1. Corinth. 12. luculenter declarat Paulus: in vno autem corpore omnia membra debent ad vnum caput referri, non alitem spiritualia ad temporalia ordinantur, quæ minus perfecta sunt: ergo è diuerso temporalia debent spiritualium iudicio subesse. Vnde idem Apostolus. 1. Corinth. 12. comparando temporalem facultatem ad spirituale ait, quod animalis homo non percipit, ea que sunt Spiritus Dei, sed spiritua- lis iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur. Neque verò obstat quod supra diximus: scilicet, regem in temporalibus imperiam habere potestatem, quia cum hoc stat sic subordinatam esse spirituali, vt ab illa deuiare non debeat.

Civilis re- publica spiri- tuali subie- cit.

Pau. Ro. 12.

Pap. 1. Cor. 12.

Argumenta.

¶ Hoc ergo subiecto fundamēto arguitur sic. Ad debitum regimen, & administrationē Rei publicæ spiritualis necessarium est, vt secularis omnis potestas illi obtemperet: ergo & necessaria subinde est in præsidente spirituali facultas vtendi temporalibus, quatenus ad eius finem sunt necessaria, atq; adeo cogendi principes dū oportuerit, etiam vsq; ad eorum depositionem, tanquam membrorum, quæ iam tunc sunt putrida & pestifera. Christus autem non deficit in ijs, quæ suæ ecclesiæ erant operæpretium: ergo eiusmodi temporalem potestatem ad spiritualem relata tum ipse in se assumpsit, tum subinde vicario suo concedidit.

Secundū ar- gumentum.

¶ Secundo ad eandem veritatem arguitur. Pontifex maximus, pastor summus atq; vniuersalis à Christo constitutus est totius Christiani gregis: pastoris autem officium est errantes oues cuiuscumq; sint ordinis & dignitatis in viam reuocare, & quacumq; ratione compellere: ergo per illam pastorem potestatem potest, dum opus illi fuerit, temporalibus vti. Atq; hac se ratione aduersus Imperatorem Constantinopoli- tanū

Innoc. capit. Soluz.

litanum coarmavit Innocentius in capit. Soluz. de maior. & obediad illum coercendum. Nobis enim, inquit, in beato Petro sunt oues Christi commissa: nullo discrimine inter has & illas interiecto: & quod ad Petri Christus dixit, Quodcumq; ligaueris super terram, &c. nihil excipiens. Atqui in eodem sensu intelligendus est Nicolaus Pontifex can. Omnes. 22. dist. vbi ait: qd Christus beato Petro æternæ vitæ clauigero terreni simul & cœlestis imperij iura comisit. Per iura em̄ terreni imperij intellexit potestatem terrenam bonorum & principum temporalium, non absolutè, vt falso putant supra citati auctores, sed in ordine ad spiritualia. Et sic intelligenda est Glossa, vt veritati sit consentanea, quæ inde illic colligit, Papam habere vtrumq; gladium: quia de ponere potest reges, vt. 15. quæstione. 6. can. Alius. & 96. distinctione, can. Duo sunt: et eodem moderamine audiendus est textus Boni facij in Extrauag. Vnam sanctam, de maiorit. & obedi. vbi ait, in potestate Romani Pontificis duos esse gladios, spirituales, scilicet, & temporalem. Tameñ dum hunc sensum illo verbo apostolorum adscribit Lutæ. 22. Ecce duo gladij hic, non intelligit talem sensum facere articulum fidei: nam fortasse illic Christus dum dixit, Qui non habet gladium, emat illū, non aliud significare voluit, quam calamitatē, quæ illis imminerebat. Quare Petrus, qui de gladio materiali illud intelligens auriculā Malchi amputauit, culpatus fuit. Nihilominus probè etiam ad propositum adaptatur. Quare nunquam nisi causa fidei regna per pontificem mutata sunt: hac enim de causa Stephanus Papa transfudit imperium à Græcis ab Germanos, vt patet, capit. Venerabilem. de electione. & capit. Licet. de foro competentis. Et Innocentius. 4. Regi Portugaliæ regni administrationem interdixit, vt in capit. Grandi. de supplē da negligentia prælatorum. libro sexto.

Nicolaus Pontifex.

Glossa cap. c. 22. dist.

Extravaga. Vna sancta. de maior. & obed.

Lutæ. 22.

Exempla.

¶ Oportet autem discrimē inter hanc & duas præcedentes conclusiones exemplis aperire. Quauis enim rex alijs iniuriarum generibus, citra periculum fidei, regni gubernacula administrat, nihil ad Papam, nisi per viam correctionis fraternæ. Si verò, vt verbi gratia dicamus, aut leges in detrimentum fidei rex Christianus conderet: scilicet, sacramentis vel quomodo libet religioni Christianæ aduersas. Aut si Papa concilium indiceret, quod rex contra ius & fas impediret, aut si hæreticis, infidelibus ve fidem nostram oppugnantibus, aut schismaticis suppetias iret, aut aliam quamuis perniciem vel sedi apostolicæ vel ecclesiæ ob-

molliretur, tunc Papa posset non solum spirituali, verum etiam temporalis gladio aduersus eum agere. ¶ Sed arguis primo contra, Notine satis esset, gladio spirituali: nempe, anathematis aliarumq; censurarum fulminia in illos iaculare: videtur enim non alia haberet arma: nam vt Paulus. 1. Corinth. 10. ait, Arma militiæ nostræ non carnalia: sed spiritualia sunt: Respondetur quod non satis fuisse ecclesiæ consulti, nisi reus eius per potentatus seculares afflictis, dum arma spiritualia non sufficiunt, temporal quoq; gladio posset illos vrgere: quia tunc non haberet vni prorsus coercitiam, qualis est illi necessaria.

Obiectio.

Dilutio.

¶ Sed rursus quis forsā sciscitetur, vtrum in eiusmodi euentibus posset Papa illic, præter missio spirituali gladio temporalem eximere? videtur enim posse, quia vtrumq; habet ex æquo. Respondetur id nec decere, nec licere nisi præsentaneum esset in mora periculū quoniam via ordinaria Pontificis est pastorale baculum: gladius verò secularis est extraordi narius. Debet autem via ordinaria antecedere, neque gladio vti temporali, nisi in gruentē, exigenteque necessitate: videlicet, dum vires spirituales expertus, cognoscit illas non esse ad rem satis. Imò verò nisi esset in terris proprijs, quarum est temporalis dominus, ad illas defendendum, in reliquis non condecet Papā per se bella gerere, sed quando vnus princeps est ecclesiæ, aut fidei rebellis & iniurius, alteri debet Principi armorum negotium exhibere. Eatenus enim verum est quod ait Paulus, arma militiæ Christianæ non sunt carnalia: Quauis legitimus sensus sit de bellis, quæ quisque aduersus demones, & propitiam carnem sustinet. ¶ Quia verò diximus, leges, quæ fidei essent noxiæ, posse Papam abrogare, intelligendum est, quādo apertam afferrent pestem. Nam illa lex principum, vt testamentū nisi quinque testibus confirmatum non valeat, non prius verbo scripturæ sacræ Matthæi. 18. & Ioannis. 8. contradicit. In ore duorum vel trium stat omne verbum: illud nari que intelligitur vbi sinceritas humani generis effloret: quoniam vbi adeo est corrupta humana fides, nil illi verbo repugnat, plures exigere testes: quia lex illa euāgelica illud non vetat. Idem, lex, quæ in deceptione intra dimidiam iusti pretij non permittit actionem, vt leg. 2. C. de rescind. venditio. & capit. Cum dilecti. & capit. Cum causam de emptione, & venditione. non est iustitiæ contraria: quia non absoluit deceptum in foro conscientie, sed solum intendit sopiri lites. At verò si rex

Nota omnia no.

Leges fidei noxiæ, pōt papa abrogare.

Nota.

E legem

legē ferret, vt possessor male fidei p̄scribere-
ret, illa esset tum contra cōscientiam, tum plu-
rū fraudum dolorumq; nutrix; que ideo esset
per pontificē abroganda; sicuti marito abro-
gata legitur. cap. Vigilanti. & cap. fina. de p̄-
scriptionibus. Atq; idē de alijs id genus, quas
conderet p̄sentibus. ¶ Primi ergo argumen-
ti solutio ex superioribus facit colligitur. Po-
testas em̄ ciuili & ecclesiastica due sunt distin-
ctæ, vt dictū est. Christus autē solam ecclesia-
sticam instituit sub vno capite vniuersi orbis:
ciuilem verō a iure diuino & naturali deriuatā
reliquit, vt vnicuiq; regno suū esset caput: sed
voluit ciuilem sic subordinatā esse ecclesiasti-
cæ, vt eius iura nō aduerfarentur fidei: & legi-
quam ipse p̄dicauit: atq; hęc ratione Pōti-
fex est vnicū caput omnium Christianorū re-
gum. Et ille est sensus Pauli dicentis, omnes
Christianos esse vnum corpus. Christi mysti-
cum. Nam de infidelibus nihil amplius ad pa-
pā spectat, quā fidei concionatores ad ipsos
mittere, qui eis more de hoc nihil ad locum p̄-
sentem, neq; de imperatore, an sit vnus totius
orbis; quod libro quarto, De iustitia & iure,
copiose tractauimus. ¶ Ad secundum verō sa-
tis respōsum est, Christū nō assumpsisse re-
gnum nisi spirituale, & de temporalibus quā-
tum ad illud erat necessariū. Et hoc est, quod
citata testimonia sacra docent. ¶ Ad tertium
deniq; respondetur, q̄ canonice, Quicunq; litē,
1. 1. questione prima, abrogatus est, vt bene
ait Glossa post multos decretes p̄bat, vt cap-
it. Si duobus, de appellationibus. & 2. quæ-
stione sexta. can. Non ita, q̄ pluribus alijs. Est
enim ille rextus non sacra determinatio eccle-
sias, sed Theodosij imperatoris, qui voluit se ex
ga sedem Apostolicā p̄sentissimā exhibere.
Iam ergo nunc tēporis in causis ciuilibus nul-
la est appellandi necessitas ad ecclesiam.

¶ Quod si arguas, Omnīū peccatorum Papā
esse iudicem; respondetur, hoc esse, vniuersū
foro spirituali, sed in foro exteriori nō nisi cau-
sarum ecclesiasticarum: ciuiles autem per iura
ciuilia sunt iudicandæ, nisi dum inter reges iuri-
bus omnibus ciuilibus cōsultis cōsentiri: non
posset; tunc enim Papa per viā correctionis
fraternitatis p̄ssit se in mediū interuenire iuxta te-
norem cap. Nouit, extra de iudicijs.

ARTICVLVS II.

Vtrum clerici sint a potestate ciuili
exempti.

V superiori articulo ad hęc
disputatio de exemptione cle-
ricorum: apparet enim neq;
in suis esse personis, neq;
in suis bonis exemptos. Im-
mum, quasi expediret illos
ea libertate donari, Christus in euāgelio id ad-
monuisset, & tamen nullus est in Euāgelio
apertus locus, quo eximantur.

¶ Secundo arguitur, Clerici quāuis sint sacro-
rum ministerio addicti, nihilominus sunt veri
ciues, ergo tenentur legibus Reipublicæ qua-
tenus ecclesiasticis officijs non obstant, ob-
temperare: & eadē rōne onera eiusdē Reipu-
blicæ, vbi bonum publicum id exegerit, susti-
nere: ergo neque in personis, neque in bonis
sunt exempti. ¶ In contrarium est, quod pote-
stas spiritualis, vt dictum est, ciuili est supe-
rior: ergo per se est sufficiens, neq; ciuili sub-
iecta, atque adeo est exempta.

¶ De hac quæstione partim cum hæreticis lis
nobis est, & partim inter catholicos non fa-
tis conuenit. Ad quā ideo quæstionem sex
conclusionibus respondetur. Prima sit gene-
ralis aduersus hæreticos. Negare clericos esse
vllō iure vllōq; pacto exemptos a potestate
ciuili: est error condemnatus, tum contra Ioā-
nem V Vitellē in ecclio Constantiensī, tum
etiam contra Marcellum de Padua, & Ioannē
de Landino per Extraneantes Ioannis. 22.
Qui quidem quatuor errores sustinebant: pri-
mum scilicet, quod eam Christus soluit tribu-
tum, hoc non fecit liberalitate, & condense-
sione, sed necessitate coactus. Secundū quod
ad imperatorem spectat corrigere Papam &
iustituere. Tertium, quod vnus sacerdos ma-
iorem habeat auctoritatem quā alius, ab
imperatore emanauit, & sicut illam authorita-
tem contulit, potest tollere. Hi, inquam, erro-
res locis citatis damnati sunt, & 1. quæstio-
ne prima per totam, & capit. Non minus de
imunitate ecclesiarum. & capit. Quāquā-
de censibus, libro sexto. & multis alijs. cano-
nibus, quos operosum esset percellere. Solum
ergo est nobis explorandum, quomā iure
ciuili exemptio nitatur.

¶ Secunda conclusio. Aliquam esse iure diu-
no clericorum exemptionem a potestate ciui-
li, constantissimum est: nempe in creandis
Episcopis, & sacerdotibus, & in distribuendis
diocessibus & parochijs: & in litibus inde emer-
gentibus, atque in id genus alijs. Probat.
Potestas ecclesiastica, vt superiori artic. p̄-
fati sumus, est non solū a ciuili distincta, verū
& ea superior: ergo, saltē in causis, quæ merē
eccle-

Partis nega-
tū argu. 1.

Argum.

Pars affirma-
tū.

Decisio art.

1. Conclusio

Error VVite-
cliff eodē
natus.
Primum er-
ror.

Secundus.

Tertius.

3. Conclus.

R. G. conclus.

Secundū ar-
gumentum.

Matthæi. 16

Ioan. vltim.

Innocen.

Paul. 1. Co-
rinth. 22.

Principum
aliqui sunt pa-
troni eccle-
siae priuile-
gio potestati

Nota casum

Ratio tertia
conclusio.

Cōfirmatiōe
facis verba.

ecclesiasticæ sunt, nihil a ciuili pendet, atque
adeo nullatenus hac ratione ciuili subijcitur.
Secundō arguitur. Potestas ciuili, vt illic, i-
dem dicebamus, a sola republica originem
trahit, seu potius, a Deo per rempublicam:
potestas verō ecclesiastica est a Christo im-
mediatē Petro collata dū dixit Matthæi. 16.
Tibi dabo clauē regni cælorum; Quodcu-
que ligaueris super terram, &c. & Ioānis vlti.
Pascite oues meas: ergo potestas ecclesiastica
quantum ad suas proprias causas nullatenus
a ciuili deriuata est, atque adeo neq; illi subor-
dinatur. Imō ē conuerso, vt Innocentius in ca-
pitu. Nouit de iudicijs. ait, in spiritualibus Pa-
pa est supremus pastor nō solum clericorum,
verum & omnium secularium, nemine excep-
to. Quare seculares principes cohibiti sunt
a iure diuino de illis causis iudicare, sed ab eccle-
sia sunt iudicandi, iuxta verbum Pauli. 1. Cor.
secundo, animalis homo nō percipit ea que
sunt spiritū. Dei, spiritualis autem iudicat oīa.
Ob idq; apostoli sola Christi auctoritate, nul-
la a principibus secularibus expectata, munē-
re apostolico fungebantur. Quo fit, vt si mo-
do principes aut alij inferiores magnates po-
testate fungantur, presentando Episcopos vel
alios sacerdotes ad sacerdotia ecclesiastica, to-
tum habeant ex cōtulo & priuilegio eccle-
siae. Quāquā, vti ait Caletanus in Apolo-
gia de potestate Papæ. capit. 27. non sit prin-
cipibus neganda illa tyrannidi resistendi po-
testas, quā iure naturali & gentium habet,
etiam in rebus ecclesiasticis. Etenim si (quod
absit) summus Pontifex, vel episcopi ecclesia-
stica bona manifestat tyrannide dissiparent, &
sacerdotia in perniciem ecclesiæ prouiderent,
possent principes possessiones prohibere, &
ecclesiæ ipsi contra huiusmodi pestem adiu-
trices manus porrigere. His tamen euentibus
exceptis conclusio est verissima. Et confirma-
tū tertio ex verbis & facto Magni Constan-
tini in synodo Nicena, quā historiam Rusi-
nus libro decimo ecclesiasticæ historię capit.
secundō refert. Et Gratianus cano. Continua.
vndecima quæstio. prima. citat: nempe, quod
eum episcopi ei libellos cauauerunt obtulissent,
quæ inter ipsos agitabantur, respondit, Deus
vos constituit sacerdotes, quibus & potestatem
dedit de vobis quoque iudicandi: & ideo nos
a vobis rectē iudicamur: vos autē iudicari ab
hominibus non potestis. Quæ quidem verba
quāuis (quia non sunt nisi Cæsaris) non ha-
beant diuinam auctoritatem, est tamen verō
simillimum in structū a Syluestro & alijs sani-
ctis patribus illa protulisse. Accedit & capitu.

Quāquam de censibus. li. 6. vbi habetur, quod
ecclesiæ ecclesiasticæq; personæ, & res ipsarū
non solum iure humano, sed diuino sunt ab
exactionibus secularium personarum immu-
nēs: quāuis hoc infra exponamus. Et distin-
ctio. 9. cano. Si imperator ait Papa, quod
si imperator catholicus est, filius est, non p̄-
sul ecclesiæ, discere ei conuenit, non docere.
¶ Tertia conclusio. Quod res, & bona clericorū
sunt a potestate ciuili libera, nō planē cō-
stat ex iure diuino. Nam in primis, qd̄ Glossa
p̄dicti capit. Quāquam. & Gratianus cano.
Tributum. 2. 3. quæstione octaua. ex. Genes.
47. in illius cōfirmationem adferre videlicet Io-
seph omnem terram Pharaoni p̄ter terram
sacerdotum subiecisse, ad confirmandum ius
diuinum, non ita multum conferunt sacer-
dotes Egypti non erant proprie sacerdotes,
vt nostri, quia neque verā ministrabant gra-
tia sacramenta: imō neque verum Deum cole-
bant: quare solo iure gentium erant exem-
pti. Tamen si in lege patitur, vbi veri Dei cul-
tus vigeat, radius ille fidei tunc extendat ad-
monebat sacerdotes institui. Los ergo diuini
hoc ex euāgelio est; pendendum.
¶ Est autem ad hoc propositum adduci sol-
tus locus ille Matthæi. 17. vbi cum didrachma
a Christo fuisset exactū, ait Petro, Reges gen-
tium a quibus accipiunt tributum, vel cesum,
a filijs suis, an ab alienis? Et respondit ille, Ab
alienis: vnde intulit Christus, Ego liberi sunt filij.
Vt autem nō scandalizemus eos, vadē ad ma-
re, & mitte hānam, & cum piscē, qui primus
&c. Hinc ergo colligi solet: Christum clericorū
libertatem, etiam quoad tributa, pronun-
ciasse. At verō diuus Thomas 2. sententiarū
distinctione. 4. 4. quæstione. 2. art. 2. & illic Bo-
nauentura, atque alij Theologi, non interpre-
tantur illū locū, nisi de ipsa persona Christi &
de sua familia, eo q̄ non solum erat filius Dei,
verum & in quantum Messias & verus Rex
regni cælorum, erat liber ab omni censu. Quo
vtiq; priuilegio diuino iure soli illi gaudet, qui
apostolicam vitam secuti statum paupertatis
elegerunt. Quapropter super illud ad Romā.
nos. 13. Ideo & tributa p̄statis (scilicet prin-
cipibus) inquit, A. solutio. tributorum cleri-
cos esse exemptos; priuilegio principū, quod
naturalem æquitatem habet. In cuius confir-
mationem citat allegatam historiam Ioseph,
qui terram sacerdotum liberam Pharaoni re-
liquit: quā quidem nō adducit tanquam tes-
timonium diuini iuris, quod Canonice fa-
ciunt, sed alludit ad naturalem æquitatē; quia
scilicet clerici diuinis vacantes labore primū
E 2 pum

3. Conclusio.

Glossa cap.
Quāquam.

Authori-
ratio.

Matthæi. 17.

Loci Matthæi
declarato.

S. Th. super
illud ad Ro-
ma. 13.

Historia Io-
seph.

4. Conclu. pum compensant, qui administrationi civilis reipublica insudat. ¶ Quarta conclusio. Persona ecclesiastica neque iure diuino neque humana non sunt omnino a legibus civilibus exempta. Ratio cōclu. Probatur, Clerici non obstant clericatu sunt ciues Reipublica, & eius iuris beneficio respubli ca ciuilibus non gubernatur, nisi legibus principi- pum: ergo quatenus prædictæ leges ad pacem & tranquillitatem Reipublica spectant, clerici tenentur eis parere. Alio qui clerici Hispani non magis tenebantur legibus Hispanis obtem- perare, quam Gallicis, quod est falsum. Enim- vero si rex prædicta frumenti, aut olei, aut quatuor- cunq; rerum lege moderetur, clerici carius ven- dentes mortaliter delinquent, & ad restitu- tionem, sicuti laici tenentur. Et idem est de mul- tis alijs legibus. Tamen si a personis iuris, quæ sunt corporales, sint excepti. Non enim, clerici pro- pter hominibus vel facta suscipiuntur. ¶ Sed ad hunc est, ut in transgressores legu- rum ab ipsis principibus & iudicibus secularibus iudicandi & puniendi. Et ideo ad- heretur quibus conclusio. Quod personæ ec- clesiasticæ non sunt ad seculare iudicium defe- renda, sed ab huiusmodi iudicibus exemptæ. Non est prædicta, sed est de iure diuino licet maior sit æquitas quod personæ exemptantur, quam quod bonæ salutaria. Imo quod perso- næ exemptantur est iuris naturalis & diuino ma- xime cōsentaneum. Probatur cōclusionis præor- pars, quia in euangelio nullum tale testimonium reperitur expressum. Et ideo adducit illud psal- mi. 104. cōfitebor. Nolite irascere Christo, in eos. Veruntamen verbum illud in sensu literalino adaptatur solis clericis. Et euangelicis nam & re- ges sunt vniuersi, quod Christianorum nomen sonat. Et peculiariter videtur illic Psalmista de prophetis loqui, & de omnibus patriarchis. Nec aliud volebat Deus illic explicare, quia quod nulla suis ministris irrogaretur iniuria: esset enim atrocior, quam quæ priuatis perso- nis imponitur. Quare licet possit ad clericos applicari, non tamen est in sensu literali testi- monium diuini exemptionis illorum, quia dicitur nulli illis fieri mentio de admini- stratione iustitia. ¶ Secunda vero pars probatur. Cum iure diuino sint ecclesiæ ministri cō- stituti, eisdem iuri proximum esse videtur, vt ne queant a iudicibus secularibus euocari: nam per id maximum obijceretur illis impedi- menti, ne idonee possent ministerijs ecclesiasticis vacare: nempe enim potest duobus dominis seruire. Quæ de causa ait Paul. 2. ad Timotheu- sectando. Nemo militans deo implicat se nego- tijs secularibus. Secundo, quia cum in causis

ecclesiasticis, vt dictum est, iure diuino sint a foro seculari immunes, contingere, sepe possit, vt simul cum illis causæ etiam seculares co- currerent: quare cum tunc ad diuersa tribuna- lia euocaretur, perplexi essent cuiusnam iudiciū deberent esse audientes. Adde tertio, quod esse- set decorum, vt ministri ecclesiæ, qui pastores sunt, seculari, etiā iudici & regu, tanquam coram ipsis sisterentur. Imo vero quartum argumentū etiam videtur, quod cum potestas ciui- lis & ecclesiastica sint omnino distinctæ, vt su- pradiximus, necesse est, vt quem admodum vt ca- que suos habet ministros, ita, vt iusq; ministri habeant suos distinctos præpositos: absurda enim esset nimium consilio si episcopi, qui principes in spiritualibus habent iudicare, ab ipsis in secularibus vicissim iudicarentur: plu- rimum enim inde ecclesiasticæ authoritas tum obscuritatis tum detrimeti cōtraheret. Qua- ytiq; de causa. Aposto. 1. Cor. 6. Christianos interdicitos. curauit, ne apud ethnicos causas suas tractaret. Audet enim, inquit, aliquis vestri habes negotiū cōtra alterū iudicari, apud in- equos, & non apud sanctos? Tacti ad Rom. 12. admoneat, vt sit ius potestatis subiecti. Quare non negat, quin si Christianus conuenire- tur coram principe ethnico, cui erat subiectus, compareat, sed admonet vt litis euitet, ne acto- res sint coram ethnicis. Atq; hanc conclusio- nem verba illa Magni Constantini. Ca. 1. in supra citato, cap. Continua. 1. 1. quæstio pri- ma, multum corroborant, quibus sacerdotes Deos appellat, a sua tribunali exemptos. ¶ Sexta conclusio. Quibus clerici neq; in suis personis neq; bonis. Quæ iure diuino liberi, nihilominus Papa potuit, etiā in cōsultis prin- cipibus, & debuit eos ab eorum exactionibus & foro excipere: cui quidē exemptioni prin- cipes contrauenire nequeunt, nisi ad vim vi re- pellendam, si cubi forte eiusmodi priuilegia in tyrannidum vergerent. Probatur. Potestas ec- clesiastica, vt diximus, est per se sufficiens, a ci- uilibus inde petens, ergo potest per se condere leges, quæ suæ administrationi sunt, vel nec- cessaria, vel congruentes exemptioni autē cleri- corū non solum est congruens, verum certè moraliter loquendo ad debitam ecclesiæ admi- nistrationem necessaria: ergo illos potuit & debuit excipere. Quod enim quantum ad per- sonas fuerit necessaria, iam probatum est. Sed quantum ad bona etiam probatur illa superio- ri ratione. S. Thomæ 1. nam cum tributa & ve- ritigalia regibus ad sua ipsorum sustentationem pro laborib; quos in administratione Reipu- blicæ perferunt, exoluuntur, & clerici non mi- nores

nores operas rei ecclesiasticæ impendant, æ- qua sit recompensatio, vt alia tributa ab eis nõ exigantur. Atque hæc conclusio fundamentum est canonum, vt. 1. 1. quæst. 1. & aliorum, quibus clerici excimuntur. ¶ Per hæc ergo exponendum est & tempera- dum verbum Bonificij ca. Quæquam, de cen- sibus in. 6. nempe, quod personæ ecclesiasticæ cū suis bonis sint iure diuino exemptæ, vt intelli- gatur primum in reb; & causis ecclesiasticis, mox quantum ad personas est: maxime iuri diuino consonum. Cæterum quantum ad bona secularia, quod Papa per potestatem, quæ diuini suscepti potuit & debuit clericos exci- mere. Fuit enim priscum, vt ait Urbanus can. Tributum. 23. quæst. 8. & quod clerici de bonis, nõ quidem ecclesiasticis, sed secularibus, quæ possidebant, tributa solueret, sed postea omnia fuerunt exempta, præter illa, quæ per negotiationem acquirerent, vt præfatum ca. Quamquam. affirmat. ¶ Iam vero ius ciuismo- di priuilegij ecclesiasticis & exemptionibus obseruatis primum potestas ecclesiastica ob- nubilatur. Cui rei causam negligentia præla- torum suggestit, qui iusto remissius clericorū crimina viciscuntur. Sed tamen ex altera par- te prætores etiam nonnunquam exorbitant: nam licet clerici aliquam vim Reipublicæ ci- uili videantur obijcere, rex est qui debet suæ reipublicæ consulere, admonendo summum Pontificem, vt remediū adhibeat. Verbi gra- tia. Si clerici primæ tonsuræ impune sangui- nem passim fundunt, & cædes faciunt, debe- ret ad sanctam sedem recurri. Et quando Pa- pa nollet providere, posset rex sese protegere. Sed tamen prætoribus, quandiu leges du- rant, nefas est eas non seruare. Præsertim quod quantum rex potestatem habeat vini repellen- di, nõ tamen semper liquiddo constat, an in fa- cili contingentia, vis verè illa sit, quæ visiudi- catur. Et in re dubia ecclesia est iudex. At de- ijs quæ ad concursum duorum magnorū lu- minarium spectant hæc pauca sufficiant: oportet enim seruum plura scire quam loqui.

DISTINCTIO
vigesima sexta, De sacra-
menti coniugij insti-
tutione & ve-
ritate.

Vemadmodū or- Text.
dinis sacramentū Cap. 1.
precreadis Dei filijs
secundū spiritum
idoneū est, ita &
matrimoniu propagado generi
nostro necessariū. Est enim non
qualecūq; inuentū: nempe, aut
iure gentium, aut ciuili positū,
sed vinculum natura magistra,
eiusq; parēte Deo præcipiente
institutū: ante peccatum quidē
in oficiū, post verò in remediū.
Legitur enim in Genesi, quod
Adæ prius de terra psalmato
Euam, quam de eius latere De-
efformauit, in adiutoriū adiun-
xit. Ob idq; spiritu Dei ille affla-
tus, Hoc nunc os, inquit, ex osi
bus meis, & caro de carne mea,
Quā ob rem relinquet homo
patrē & matrem & adhærebit
uxori suæ, & erunt duo in carne
vna. Quibus Deus & mandatū
adiiecit dicens, Crescite, & mul-
tiplicamini. Vbi Aug. super Ge-
nes. Non video, inquit, ad quod
aliud adiutoriū mulier data sit,
viro, si generadi causa subtraha-
tur. Sed quia cōcupiscentia, quæ
ante peccatum rationi prorsus
obediens fuisset, post lapsum ex
orbitare a recto cœpit, idem
ipsum matrimonij vinculu in
remediū permansit, vt genitri-
cem naturam a culpa exciperet.
Vtriusq; enim sexus infirmitas
(vt ibidem subdit Aug.) propē
des in ruinaturpitudinis, rectè
E 3 excipi-

Clerici ven-
dentes frum-
tum contra
pragmaticā
peccata.

5. Cōclusio.

Psalm. 104.

Paul. ad Ti-
moth. 2.
Ratio. 2.

Ratio. 2.

Ratio. 4.

Urbanus.

Paul. 1. ad
Corinth. 6.

Nota.

Negligentia
prelatorū.
Prætores ci-
uitatum.

6. Cōclusio.

R6. cōcludit

Bona cleri-
corum exci-
pta.

Genes. 1.

Augus.

Augus.

excipitur honestate nuptiarum, ut quod sanis possit esse in officio, sit agrotis in remedium.

Cap. 2. Illud autem conjugale preceptum, tanquam naturae necessarium, sicut etiam semper vigorem retinet, ut quomodo humanum genus fuerit periclitatum, nuptiarum beneficio reparatur. At vero ubi generis propagatio abundat, quia dei providentia est, ut non desinat, qui rei uxoriae operas impedit, praecipio haec in hunc modum castitatis virginitatisque, vocum avertat, tamen singulis liberum est san-

Cap. 3. Meritis in deo ergo haec si damnati sunt Tatiani & Encratidae, & quicumque Marcionem & Manichaeum secuti conjugalem continentiam, seu rem illicitam & absurdam, repudiabant, contra decretum Pauli, Virgo non peccat si nubat. Hoc enim cetero errore, ut natura nostra, quam deus bonam condidit, absumeretur & periret, contende-

Cap. 4. Quos ideo spiritu prophético Paulus ad Timotheum vituperabat, & ut ab illis caueremus, ad monebat. In novissimis enim, inquit, temporibus quidam discedent a fide in spiritu demoniorum

prohibentium nubere, & iubentium abstinerere a cibis, quos deus creavit. Ad deo ergo verum est conjugum torum non esse prohibitum, ut Dei ope valeat ad meritum apud ipsum.

Cap. 4. Hoc autem conjugii foedus, quod ab orbis condito originem duxerat, Christus in lege gratiae in sacramentum instituit, ut coniuges sacramentali gratia sanctificaret. Hanc enim ut induceret religionem, nuptiis continua interesse perrexit. Nempe, ut aqua in vinum conversam designaret gratiam, per quam id, quod erat in officium, ubi amor conjugum solis caducis rebus innixus frigere solet & laegere, virtutem novam & vinum ad procreandos dei filios acquireret. Unde interrogatus Pharisaeis, an liceret uxorem dimittere, vetus institutum novo mandato confirmavit. Ait enim. Non legistis, quia qui fecit hominem a principio mascululum & foeminam fecit eos: Et dixit, Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suae: iam enim non sunt duo, sed una caro. Quos ergo Deus coniunxit, homo non separet.

Cap. 5. Signum ergo mysteriumque hoc sacramentum est duplicis significationis: quippe quod & de sponsationem Christi cum ecclesia extrinsecus designat, & gratiam, quam continet, & intus confert. Unde Apostolus, Sa-

Ioan. 1.
1. Corin. 7.
1. Corin. 7.
1. ad Timotheum 4.

Cap. 4.
Ioan. 1.
Math. 19.
Cap. 5.
Ad Eph. 5.

cramentum hoc, inquit, magnum est: ego autem dico in Christo & ecclesia. Quapropter tum conjugium dilectio amorem, quo Christus ecclesiam ad mortem usque dilexit, representat: tum & communitio sexu, unionem, qua nostram sibi copulavit naturam.

Ad Eph. 5. Quocirca Paulus. Vir, inquit, caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesiae. Et infra. Viri diligite uxores vestras sicut Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea. Ad hunc ergo conglutinandum amorem hoc gratiae sacramentum instituit, quae de eius latere, unde ecclesia, sicut Eva de costâ Adaeeducta est, promanavit.

Cap. 6. At vero quavis finis matrimonii propagatio sit generis nostri per generationem, tamen consummatio carnalis copulae non est de essentia: quippe quae solo spontaneo contractu constat.

Ostremum de rebus; Sacramentum est matrimonium, ut quod minimum quae reliqua spiritualitatis habet. Sortitur autem amplissimam disputationis super pelle etilem: quae ideo materia per distinctiones non pauciores, quam decem & septem decurret. Est autem tractatus tripertitus, in quinque enim distinctionibus usque; ad trigessimam protenditur sermo de eius causis, quibus innititur & perficitur: nempe, de consensu & eius qualitatibus & conditionibus. In trigesima sequentibus usque; ad trigessimam tertiam de bonis coniugii, quibus res uxoria excusatur, ac de legibus, quae ad eius usum attinent. Ad demum in novem ultimis usque; ad quadragessimam secundam de impedimentis, quibus coniugium vel, ne fiat cohibetur, vel etiam celebratum dirimitur.

Nota. Igitur ut ad praesentem distinctionem descendamus, quavis sacramenta, omnia sunt sacramenta fidei, quae supernaturalia sunt, tamen quaedam sic sunt solius fidei, ut omnino sint supernaturalia, ut baptismus, confirmatio, eucharistia &c. Alia vero sunt, quae admixtum quiddam habent naturae, ut poenitentia, quae de malefactis natura docet, qua utique; ratione diximus esse virtutem, cui natura praeter lumem fidei & institutionem sacramenti inclinationem tribuit. Pari ergo modo coniugium habet quod sit tum officium naturae, tum sacramentum. Et ideo licet initialis questio in ceteris sacramentis sit de eorum ratione sacramentali, tamen sicuti in materia poenitentiae disputatum est, prius de ipsa sub ratione virtutis, & deinde sub ratione sacramenti: ita praesens distinctio duas exigit quaestiones: unam de officio, atque; alteram de sacramento matrimonii.

Partis negativae arg. 1. Queritur ergo primum, an matrimonium sit hominibus naturale. Et arguitur a parte negativa. Ius naturale, ut in libro eod. titu. &c. ff. de iusti. & iu. habet, est quod natura omnia animalia docuit: in cuius exemplum subditur, maris & foeminae coniunctio, quae sit generationis causa in brutis autem animalibus non est coniunctio maris determinata ad hanc foeminam, in star matrimonii, sed promiscuus temerariusque; concubitus: ergo matrimonium quod est vinculum inter certas personas indissolubile, non est de iure naturae: quando quidem concubitu vago, ut patet in fornicationibus, possit humanum genus propagari. Arguitur 2. Argum. Socratica re publica.

Secundo arguitur. Ad id natura propensius inclinatur, quo amplior charitas & amicitia custodiri potest: sed si mulieres essent viris omnibus communes, & viri vicissim mulieribus, qui promiscue generarent, ut Socrates, referente 2. Polit. Aristotele, reipublicam

DISTINCTIONIS
vigesima sexta, Quaestio. 1.
De sacramento conjugii quatenus est in officium.

ARTICVLVS. I.

Utrum matrimonium sit hominibus naturale.

cam instituebat, amplior esset & protensior amicitia: quādoquidem non esset distinctio inter meum & tuum, quæ pronomina amicitias dissoluunt, sed vnusquisq; seniorū quem cumq; iuuenum, appellaret filium, & iuuenes omnes maiores, patres, vnde dist. 1. can. Ius naturale. cōmunis omnīū possessio, & omnium vna libertas asseritur esse naturalis: ergo appropriatio vxoris per matrimonium non est de iure nature.

3. Argum. Tercio. Ius naturale, vt eod. can. author est Isidorus, omnīū est nationū cōmune: sed vt. 1. lib. de iuuetione testatur Cicero, homines in principio syluestres erant, neq; nuptias celebrabant legitimas, neq; certos quōsquam inspiciebant liberos: ergo matrimonia non sunt iure nature instituta.

Pars affirm. In cōtrariū autē est illud Aristo. 8. sth. Homo magis naturaliter est animal conjugale, q̄ politica: est autē, vt ibi docet, politicū & ciuile: ergo & conjugale, atq; adeo coniugium est iuris nature.

Demōstr. art. Naturalis ordo exposcere hic videbatur, vt à nomine & definitione matrimonij exordium sumeremus. Attamen ob prædictam causam: quia scilicet & officium est, & sacramentum, ex istis prius expositis conditionibus commodius deinde potest tam nomē elici, q̄ definitio. Præterquam q̄ senten. Magist. interpretes in sequent. dist. hæc ponunt, quorum ordinem in uertere nolumus. Vtrum veterum iurisperitorum sit licitum, quod heretici negant, art. 3. inter agendum de officio cōiugali contra ipsos cōstitutur. Nunc autem ad naturam matrimonij expendendam eius causam exploramus: videlicet, vtrum sit à natura inditum. Neq; verò interrogamus: vtrum coitio maris & foeminae causa generationis sit naturalis: quoniam neq; hoc in dubium euocari potest, eo quod affectus instinctusque nature in rebus caducis & corruptioni obnoxij, sit per generationem speciem propagare. Sed quod hic disputatur est, vtrum inter animalia hoc sit hominibus peculiare, & supapte natura inditum, vt ad illud officium destinati mas & foemina nodo indissolubili coniungantur. Hoc enim, vt dist. sequenti patebit, matrimonij nomine intelligimus.

Animatrimonium sit licitū. rō matrimonium sit licitum, quod heretici negant, art. 3. inter agendum de officio cōiugali contra ipsos cōstitutur.

Nunc autem ad naturam matrimonij expendendam eius causam exploramus: videlicet, vtrum sit à natura inditum. Neq; verò interrogamus: vtrum coitio maris & foeminae causa generationis sit naturalis: quoniam neq; hoc in dubium euocari potest, eo quod affectus instinctusque nature in rebus caducis & corruptioni obnoxij, sit per generationem speciem propagare. Sed quod hic disputatur est, vtrum inter animalia hoc sit hominibus peculiare, & supapte natura inditum, vt ad illud officium destinati mas & foemina nodo indissolubili coniungantur. Hoc enim, vt dist. sequenti patebit, matrimonij nomine intelligimus.

Naturale dupl. dicitur. Naturale enim dupl. dicitur, vno modo prout distinguitur cōtra liberum, quod scilicet ex principijs nature quadam necessitate prouenit, vt igni moueri sursum, & graui deorsum.

1. Cōclusio. Si quidem liberè aliqui mortalium matrimonio copulantur, à quo a-

lij abstinent. Alio modo aliquid dicitur naturale, quia ad id natura inclinat & infligat, tam etsi per liberum arbitrium compleatur: quē admodum cibum sumere, & virtutum officia exercere, ad quod rationalis natura stimulat naturalia cōsentur.

2. Cōclusio. Sit ergo secunda conclusio. Matrimonium hoc modo est naturale, vt distinguitur contra ius humanum & gentium: nō enim est quoddam inuentum ex hominū conditio, sicuti tributorum leges, aut alię ciuiles, nec sicut possessio diuisio iure gētium introducta, sed res ex nature instinctu profecta. Probatur. Prima causatur, vt Aristote. 2. Physico. sapienter docuit, ex qua nature opera perpenduntur, est finis, eo q̄ Deus & natura quicquid agunt, in finem aliquem referūt: non enim, vt Democritus aiebat, molares dentes obtusi sunt, & anteriores acuti, aut planta pedum plana, ratione inateriz, sed certē ratione finis: quia id apte manducationi & ambulationi cōgruebat. Neq; pluit temerē, sed ad procreanda terræ nascencia, quibus opus est pluuia: vnde quia in Aegypto nō pluit, diuina naturaliq; prouidentia Nilus sua redundantia terram irrigat. Qua vtq; ratione Alberti Magni in lib. de animalibus. Plinij, Dioscorid. que opinionem refellit dicentium, viperā nō nullatq; serpentes partu dirumpi. Est quippe fabula, quoniam cum natura intendat effectus suos ad perfectum perducere, & conceptio sit propter partū, sit vt quibus dedit concipiendi, dederit & parienti facultatē. Finis autem concubitus maris & foeminae inter homines, nō est prolem in hoc tantum edere, vt sit, & viuat, sed vt debita nutritione & educatione ad perfectum secundū corpus & animam perducatur. Vnde, vt eod. loco præmisi Philosophus, filij à parentibus tria suscipiunt maximè beneficia: nempe, esse, ali, & educari. Finis autem hic & intentio nature nequiret modo debito obtineri, nisi singulariter vir & vxor arctissimo nexu copulati vicarias operas ad proles nutriendas & educandas sibi præstarent. In aliquibus enim necessarium est opus vxoris, & in alijs mariti: quibus ideo si liberum esset societatem dissoluere, nequiret proli bene esse cōsultum: est ergo matrimonium de iure nature. Secundo id probatur alia eiusdem Aristotelis ratione. Homines hoc etiam brutis animantibus præstant, quod illa cōsortio maris & foeminae nō egent, nisi solius procreationis causa: homines verò non solum propter illam, sed & eorū gratia, quæ ad vitam conferunt: habent enim officia diuersa vxori nanque illa congruunt officia, quæ domi exer-

1. Cōclusio.

Rō cōclus.

Demōstr. art.

Albertus Magnus.

Filij à parentibus tria suscipiunt beneficia.

Secunda rō ex Aristote.

centur, vt nere, & res domesticas curare: viris autem ea incumbunt, quæ foris exercentur, vt victum procurare, & publica gerere negotia. Vnde concluditur, quod cum homo quatenus pars est domus, sit coniugalis, & quatenus pars ciuitatis, sit politicus, quanto domus prior est & ad vitam magis necessaria quàm ciuitas, & procreatio filiorum animalibus cōmuni, tanto magis sit natura sua coniugale animal quàm politicum. Eadem deinde conclusio auctoritate diuina confirmatur. Vbi enim Deus primū homines plasmauit, marē condidit & foeminā, qui essent duo in carne vna. Imò quannis sacra nos pagina id non docuisset, ratio ipsa naturalis ostenderet, matrimonium esse de iure nature. Quin verò marem Deus & foeminam nō aliter copulauit, quàm docendo quid nam ius postularet nature.

2. Cōclusio.

Nota hōis generationem

Quapropter vt arctius doceret interesse vinculum matrimonij inter homines, quàm societatem inter bruta, & si in singulis brutorū speciebus marem & foeminae foemellam condiderit, tamen in specie humana, vnicū prius hominem de terra plasmauit, ex cuius latere sociam eius foeminam eduxit: non quidē de pedibus, vt esset serua, nec de capite, vt esset domina, sed de latere, vt esset par natura cōsors: nepe, vt doceret quanta inter eos, nō solū corporum, verum & animorum necessitudo esset intercessura, quantoq; subinde amore deberent conglutinari. Quò sit vt summus amicitia nexus, qui inter homines esse debet, sit coniugalis viri & vxoris. Hoc enim admonitum Adam nobis, imò per ipsum deus esse voluit illis verbis. Hec nunc os ex osibus meis, & caro de carne mea. Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adheret vxori suę, & erunt duo in carne vna. Hoc est, quæ cū que alia nature vincula huic posthabeat. Vnde Paul. quod quæst. sequen. latius differendū est, ad Ephes. 7. permulta inculcatione exaggetat quàm debeat vir vxorem diligere: nempe, sicut Christus ecclesiam. Propositū ergo, quod præcipue in matrimonio contrahendo concedens est, eò tendere debet, vt non propter temporaria caducaq; bona, qualia sunt vel dotis amplitudo, vel habitudo formæ, sed propter virtutum honestatē celebretur: alioqui in medio nuptiarum cōiugio vinum: hoc est, coniugalis laetitia, deficiet.

Vxor ducenda propter bona temporalia, sed propter honestatem.

Solu. 2. arg.

ram speciei, quam habet ratione differentie, quæ est rationalis. Genus autem, quia nō reperitur nisi contractum per diuersas differentias, nō nisi secundum illas inclinatur. Brutis verò animantibus nulla est necessaria coniunctio, nisi solij generationis causa: & ideo simpliciter in omnibus requiritur, vt coeant in actu generationis. Ob idq; in illis speciebus, in quibus proles solo subsidio foemellæ nutritur, nulla alia societas maris est necessaria. Sed vbi subsidium maris etiam requiritur (vt in quibusdam auium speciebus) aliquanto protensior inuenitur societas ad nutriendam prolem in paruum tempus, quo tempore par maris & foeminae simul conuiuit. In hominibus autem, quia non solum nutritio prolis quantum ad corpus, verum & educatio quantum ad animam, & maris & foeminae fauore & opera in longum tempus indiget, non solum coitio ad generandum naturalis est, verum & indissolubile consortium, quæ est matrimonium. Vnde in prædicta lege tanquam exemplum naturalis iuris nō modò ponitur cōiunctio maris & foeminae, quæ brutis etiā cōmuni, sed liberorum successio, & puerorū educatio, quæ naturalem finem matrimonij explicat. Quòd si quis morosus redarguat, fornicationem ad procreandas proles sufficere, imò & sæpè ad educandas. respondetur, ad generationem sufficere, sed tamen quòd ad educationem quòd sit satis, est accidentariū. Et præterea habent homines cunctis animantibus secundā cōditionem, quatenus sunt animalia politica, q̄ propter mutuas operas, quibus in re domestica & politica inuicem se mas & foemina iuuat, perpetua egent societate. Ad secundū respondetur, illā Socraticā rem publicā merito Aristotelem multis nobis repudiastē. In statu enim nature integræ, quādo omnibus cura fuisset cōmunia curare, congruens erat illa in cōmuni rerum possessio. Corruptæ verò nature, in qua vnusquisq; nō quærit nisi quæ sua sunt, optimum fuit ius gentiū, quo fuerunt domiua diuisa. Vnde licet meum & tuum nūc habetis foueat, illis tamen exclusis multo peius haberet rerum gubernatio. At quicquid sit de alijs bonis, quæ ad rem præsentem nō attinēt, tamē cōmunis vxorum liberorūq; possessio tam absurdam præ se fert deformitatē, vt neque in statu nature integræ locum habuisset. Multo enim minor amicitia per illam pmiueam possessionē firmaret, quæ nunc est: quoniam, vt ait Philosophus, licet omnes complexim possent se appellare patres, & filios, & fratres, nemo tamen singulariter aut diu-

Necessaria indissolubilis societas in hominibus.

Obiectio.

Dilutio.

Solu. 2. arg.

Meū & tuū

sim suum cognosceret liberū, ac patrem, quod etiam in statu innocentie fecerit: nam & tunc ius paternum & vxoriorum viguisset. Et præterea in statu naturæ corruptæ innumera essent incesta iter patres & filios, fratres & sorores, multa que impia bella & rixæ inter huiusmodi incertos cognatos. Superuacaneū autem est omnia recensere incōmoda, quæ eiusmodi rempublicam consequerentur.

Solu. 3. arg. Ad tertium denique respondetur, merito Ciceronem ibidem nationes illas cum bestiis contulisse: quippe quæ victu ferino vitam propagabant, & bestiarum more vagantes nihil ratione animi, sed viribus corporis omnia administrabant, & ideo nec nuptias legitimas, nec certos liberos inspiciebant. Quare ex illa corrupta natura nullum sumitur contra nostram veritatem argumentum, nec vult sentire Tullius, quod in toto orbe illa esset corruptio, sed in aliquo forte angulo. Nam vt historia sacra & aliæ profanæ radunt, nullum fuit tempus, quo non fuerit aliqua matrimonij ratio cognita.

ARTICVLVS II.

Vtrum matrimonium semper fuerit maneatq; adhuc sub præcepto.

Mabemus ergo matrimonium rem esse naturalem, cōsequitur autem, vt perferretur, an ille institutus naturæ vim habuerit præcepti, vel saltem sit rei huius diuinum mandatum positum, quod etiam nunc permaneat. Et arguitur à parte affirmatiua. Verbum illud Genes. 1. Crescite, & multiplicamini, formam præfert præcepti, quod nullibi legitur reuocatum, imò per Christum Matth. 19. apparet confirmatum, vbi ait, Quos Deus coniunxit, homo nō separet: ergo etiam nunc perseuerat.

Partis negatiue arg. 1.

1. Argumta. Secundò. Præcepta naturæ irrevocabilia sunt quandiu ratio eadem iuris permanet: persistit autem eadem ratio multiplicandæ speciei, sicut conseruandi indiuidui: ergo sicut præceptum naturale alimenti ad conseruandum indiuiduum permanet, ita & mandatum coniugij ad propagandam speciem.

Partis negatiue arg. 2.

2. Argumta. In contrarium existere illud videtur. 1. Corinth. 7. Qui non iungit matrimonio virginem suam, melius facit (scilicet, quam qui iungit) consilium autem nullum est validum contra præceptum, alioqui illud non esset præmio dignum: ergo nunc videtur præceptum

matrimonij non vigere.

¶ Quæstio præsens nonnullas habet partes: sci licet, vtrum hoc sacramentum fuerit diuinitus institutum, & quando, & an sub præcepto, & vtrum præceptum fuerit naturale, & vtrum nunc duret. Ad horum autē intellectum supponendum est, matrimonium institutum esse & in officium: scilicet, ad procreandas proles, & in remedium concupiscentiæ, & præter ea sub ratione sacramenti. Est ergo prima conclusio. Matrimonium institutum fuit duntaxat in officium in statu innocentie ante peccatum. Post lapsum verò hominis illico institutio persistit non solum in officium, verum etiam in remedium. Doctrina est August. libr. 9. super Genes. ad literam ca. 7. Et Hugo libr. 2. de sacramentis part. 1. 1. Vbi ait August. Vtriusque sexus infirmitas propendens in ruinam turpitudinis, rectè excipitur honestate nuptiarum. Quæ quidem verba Magister distinctione præsentis retulit, vbi nonnulli pro, excipitur, substituunt, excusatur, nō intelligentes vim verbi: nam excipi à culpa, idem est quod à culpa, quæ esset in actu, per matrimonium excusari. Vnde subdit, Vt quod sanis possit esse in officium, sit ægrotis in remediū. At verò nondum satis inter Scholasticos, constat, vtrum à Deo immediatè, & quibus verbis fuerit institutum. Magister quippe sententiam distinctè præsentis insinuare videtur, illic fuisse institutum, dum dixit Adam, Hoc nunc os ex osibus meis, & caro de carne mea. Quam ob rem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. Quem modum sequi videtur Scotus, dicens, quod indissolubile obligationem instituit Deus per illa verba Adæ, Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. At Bonauentura sustinens institutum fuisse à Deo immediatè: quia illa verba non fuerunt Dei, ait, institutum fuisse per institutum internum ipsius Dei instigantis Adam, vt illa verba proferret Ricardus autem distinct. præsen. art. 1. q. 3. ait, qd factò instituit illud, cum Eua ex costa Adæ produxit, sed verbo benedixit dicens, Crescite & multiplicamini. Nihilominus S. Tho. hic & quæst. sequenti artic. 2. & cōmunis opinio, quæ etiā est Magistri, si sanc inspicatur, aiant illo verbo Gen. 1. Crescite & multiplicamini, fuisse à Deo tum institutum, tum etiā præceptum. Nam etiam postmodū ca. 2. modus referatur educationis Euz de costa viri, id tamē p recapitulationem (vt aiant) fit: nam quando dixit, Crescite, iam ambo erant producti.

¶ Probatur conclusio, Matrimonium est ad procrean-

1. Conclusio

Institutio huius sacramenti quæ.

Scotus

S. Tho. & cōmunis opinio.

Ratio cōclusiōis: procreandam speciem ita necessarium, vt ad conseruationem indiuidui alimēta, nisi, quod magis est, cuique necessaria, cōseruatio sui indiuidui, quam cōseruatio speciei: ergo sicut præceptum fiat urale est, vt homo ad suam ipsius conseruationem alimentum sumat, ita est illi præceptum conseruandæ speciei: illud autē non ad præsentem habet, quā in illis verbis, Crescite & multiplicamini: institutione autem nulla alia opus erat, quā ipsa præceptione: scilicet enim, eucharistiam instituit, hoc facite in meam cōmemorationem: ergo illic fuit simul tum institutum, tum etiam ius sum. ¶ Secundo id probatur. Cū matrimonium non fuerit institutum nisi propter finē propagandæ speciei: & illic illam finem deus expellit: illic certe sacramentum tum instituit, tum simul præcepit: ob idque sub forma benedictionis eandem institutionem & præceptionem expressit: nam: Deum nobis benedicere, benedicere est: quare quæcunq; rerū procreatio benedictio Dei censetur. ¶ Est præterea doctrina hæc Augustini. 14. de ciuit. Dei: ca. 2. vbi ait: Nos in nullo modo dubitamus secundum benedictionē Dei, Crescite & multiplicamini, & replete terram, datum esse (hoc est, institutionem) nuptiarum, quas Deus ante peccatum hominis ab initio constituit, creādo masculinum & feminarum. Non qd creatio illa fuerit institutio sacramenti, vt Ricardus cōstat, sed qd fuerint creati, vt cōnubio copularentur. Et subdit, Adam autem Deo instigante institutionē matrimonij specificauit, & explicuit. Non qd illa instigatio fuisset institutio, vt Bonauentura intellexit, sed qd instigauit, vt institutionem Dei explicaret dicens, Hoc nunc os ex osibus meis, & caro de carne mea, Quam ob rem relinquet homo: &c. Non enim opus habebat Deus institutionem per verba Adæ facere: sanē cū lōgè esset decentius, vt suis ipse verbis illud institueret. Sed illis verbis Adam explicuit institutionem, quam Deus facturus erat dicens, Crescite, & multiplicamini: apparet enim qd verba Adæ antecesserint verbis Dei.

¶ In secundo verò membro conclusionis diximus illico post peccatū coepisse matrimonium prodesse in remedium. Diximus id, inquam, ad eis obuiandum, qui suspicari possent nō fuisse positum in remedium vsq; post diluuium, quando eadem verba Genes. 9. Deus repetijt, Crescite, & multiplicamini. Nam remedium illico debet occurrere dum morbus illo opus habet. Quare dum Adam primò genuit, iam vsus est matrimonio in remedium,

Ratio cōclusiōis:

1. Secunda

Angu. 14. de ciuit. dei

Creatio illa non fuit institutio sacramenti.

Instigatio illa non fuit institutio sacramenti.

Matrimonium statim post peccatū coepit esse in remedium. Genes. 9.

quia ante peccauerat. Quocirca loco citato Scotus & Ricardus aiunt institutum, fuisse in remedium, cum Deus dixit Euz. 1. In dolore paries filios, & sub viro potestate eris: &c. Viro, Quia audisti vocem vxoris tuæ, &c. Attamē verba illa nullam videntur præferre imaginē instituendi matrimonij, sed maledicendi eius conceptus & partus. Dicendum ergo illud ipsum præceptum antea, natura integra, fuisse positum, vt cuiuscunq; statui præ eius ratione feruaret: scilicet, ante peccatum, vbi nulla erat concupiscentia, in officium, & post etiam in remedium. Hinc fit consequens, post diluuiū non esse positum aliud præceptū quā prius, sed illud repetitum, & confirmatum per modum etiam benedictionis propter necessitatem, quæ tunc, ingrebat sicut prius procreandæ humani generis, quod aquis fuerat submersum. Attamen tanquam verum sacramentum non potuit institui nisi à Christo lege euangelica, de quo quæstione proxima adhibendus est sermo. ¶ Contra hanc autem conclusionem est argumentum, quo arguimus: oportet, an illud præceptum fuerit naturæ: arguitur enim sic. Institutus ipse naturalis, & delectatio illi adiuncta per se sufficiens, erat ad propagationem nostri generis, redoundabat ergo præceptum Dei. Et confirmatur. De alimento sumendo non videtur aliquod extitisse præceptum nam illud Genes. 2. Præcepti ei dicens, Ex omni ligno paradisi comedere, de ligno autem sciētia boni & mali ne comedas, non videtur in priori mēbro vim habere præcepti, sed permissionis, ac si dixisset, Præcipio tibi, vt licet ex omnibus alijs comedas, de hoc tamen ne comedas. Scotus distinct. præsentis nō vult admittere, matrimonij præceptum esse omnino naturale: quia non admittit esse naturale nisi sit vel principium practicum per se notum, vel cōclusio euidenter ex illo collecta. Et tamen coniunctio matrimonij per indissolubile vinculum, neq; est principium per se notum, neque conclusio inde euidenter illata: nam licet sit euidentis, procreationem speciei esse bonam: vidit enim Deus omnia, quæ fecit, & erant valde bona, non tamen euidenter colligitur ad necessarium esse matrimonium, cum quicunq; sufficiat conqubitus. De hac autem re hoc verum est, quod Scotus affirmat: nempe, non esse ius nature tanquam principium per se notum, aut tanquam euidentem conclusionem. Nihilominus non est negandum, quin simpliciter sit de iure naturæ: nam vt in Posterio. & Aristot. author est Philosophus, sunt in scientijs euidentia

Sententia auctoris.

Appendix

Argu. cōtra cōclusionē.

Argumenti cōfirmatio:

Nota.

Scotus.

Scotus.

Aristot.

dentia gradus diuersi, quorum summus est in mathematicis, sed nihilominus non est negandum scientias etiam naturales & morales esse scientias: licet non tanta cum euidencia concludant. Cum ergo lex matrimonij sit cognitio quedam, fat est vt dicatur ius naturale, qd ex principijs naturæ per se notis efficaci consecutione inferatur. Sic scilicet probabili, vt viri eam sapientes inficiari nequeant. Et sanè hoc pacto ex fine nutriendæ procreandæque prolis matrimonij notus indissolubilis elicitur. ¶ Atque eam ob rem cum duplex sit ius diuinum: nempe, positium, quod naturæ superponitur, vt sunt sacramentorum mandata & fidei; aliud verò diuinum naturale: præceptum matrimonij non est prius, sed posterioris generis: Deus enim nō supra naturam, sed tanquam naturæ author & parens illud posuit. Crescite; & c. tanquam vini instinctum quæ naturæ explicans. Quocirca licet Deus ipse præceptum illud non expressisset, natura nos ipsa obligaret. Tale etiā fuit & illud, Dñi mini piscibus maris: nā iure naturæ per Deū conditæ, homo quia rationalis est, suiq; adeo suarumq; actionum dominus, dominium sub inde aliarum rerum obtinet.

¶ Vnde ad prius argumentum modò factū respondetur, qd quantum instinctus naturæ sufficeret, vt homines nō deficerent, qui liberos procrearent, nihilominus posset accidere, vt ingruente generationis necessitate peruersitas hominū nollet generationi vacare, & ideo fuit necessarium præceptum.

¶ Ad secundum eodem pacto respondetur: nempe, simile extare naturæ præceptum alimentæ sumendi, quatenus fuerint seruandæ vitæ necessaria. Itaque quāuis Deus id non expressisset, natura nos ipsa compelleret sub reatu culpæ, quæ alioqui in Deum, naturæ autorem committeretur. Et ideo non est necesse dicere illud prius membrum, Ex omni ligno paradisi comedite, esse præceptum, sed permissio nem: quia non tenerentur tunc homines vniuersos fructus gustare: ob idq; nota vniuersalis permissioem solum sonat. Nihilominus illa permissio fuit signum præcepti sustentandæ vitæ per eum aliorum fructuum.

¶ De alio membro quæstionis, vt r̄m scilicet nunc præceptum illud permaneat, Bonauentura distinctione præsentis artic. 1. quæstio. 3. dicit, quod cessante necessitate multiplicandi humani generis, cessauit & hoc præceptum. Alij autem cessasse quando Christus laudauit coelibatum eorum, qui se castrauerunt p̄pter regnum caelorum, Matthæi. 19.

¶ Nihilominus hic adhibetur secunda conclusio. Præceptum illud semper ab orbe cōdico durat, durabitq; vsque in finem sub eodem tenore & vigore. Et est conclusio Sancti Thomæ distinctione præsentis quæstionis. 2. artic. 2. ad. 1. cui ideo falso à quibusdam contraria sententia imponitur. Probat, primò argumentis duobus in fronte quæstionis factis. Deinde, quia hoc est præceptum iuris naturæ ad propagandam speciem: posset autem nunc etiam necessitas generationis accidere: ergo semper manet præceptum. Nam non est dicendum, quod quando ingrueret necessitas, tunc præceptum exurgeret, & quando illa cessaret, tunc præceptum sopiretur. Enimvero præceptum succurrendi per elemosynam extrema patienti, non exurgit tunc nouum, quando illa necessitas occurrit, sed semper manet tanquam præceptum affirmatiuum, cuius natura est, vt obliget semper, sed nō p̄ semper.

¶ Ad huius autem maiorem explicationem notandum, præceptorum vim ex eorum fine esse perpendendam: necessitas autem naturalis dupliciter homines inclinatur: vno modo ad finem cuiusque particularem, vt conseruatio indiuidui, & huiusmodi necessitas obligat singulos ad sumendum cibum, non semper, sed quādo & vbi oportet: alia verò est necessitas nō singularis, sed toti reipublicæ incumbens, & hæc non obligat singulos, sed reipublicā in cōmuni, atq; adeo principes, qui eius sunt administratores, vt necessitas agriculturæ, & difricatoris, atque aliarum artium: nō enim singuli tenentur esse agricultores, aut ædificatores, aut milites, & c. sed vnusquisq; suapte sponte vnā quālibet sequitur artem. Sed si forte contingeret, vt aliqua earum artium esset artificibus desituta, tunc princeps compellere posset eos, qui essent necessarij, pari ergo modo lex matrimonij nō singulos, sed collectim reipublicam obligat. Vnde initio conditi orbis, quia Adam erat tota reipublica, illi posita est lex, qua quidem filios suos cogere etiam poterat, vt cōnubia inter se cōciliarent, quousq; iusta esset generis facta propagatio. Et pari lege Noe, suos filios & nepotes potuit cōpellere. Quādo verò illa necessitas nō ingruit, prouidentia Dei est, naturæq; instinctus & voluntas sufficit, vt nō desint qui absq; coactione rei vxoræ operā impendant. ¶ Hinc colligitur, præceptum matrimonij, licet semper duret in reipublica, nullatenus consilio castitatis esse aduersum. Vtrum verò in omni ætate ab orbe condito virginitas fuerit laudabilis, disputabimus distinct. 3. quæstione. 2.

Secunda cōclusio.

Cōclusio S. Thomæ.

Ratio cōclusionis.

Præceptum elemosynæ.

Reipublica opificibus desituta cogit possunt, qui necessarij principi videntur.

Noe.

Matrimonij præceptū cōsilio castitatis non aduertatur.

¶ Sub

Dubium. ¶ Sub lege autem euangelica, quando iuxta consilium Christi, vt ait Paulus, virginitas celebratur, dubium est, vt r̄m si aliqua natio eo vsque vel peste vel alia calamitate deuastaretur, atque ad eam hominum raritas esset peruentum, vt periculū immineret, ne genus humanum deperiret, posset cogi etiam sacerdotes & religiosi & sanctimoniales cōnubia celebrare. Respondetur, quod eos, qui non se voto adstrinxissent, posset debere, que rex cogere. De monachis autem Palud. distin. præsentis quæst. 3. quosdam refert dicentes, qd etiā tunc nō tenerentur, nec posset ad id cogi: quæ credit tunc posset numerum electorum esse cōpletum, ac perinde finem unūq; adesse. At verò opinio hæc non est tam vero similis, quā sua cōtraria: quoniam quando sit cessatio mundi futura, nō est in cognitione humana positum: horam quippe illam nemo scit, nec filius hominis. Et ideo nisi specialis reuelatio affulgeret, ius naturale & cōmune seruandum esset. Ob id que si casus (qui non videtur possibilis) eueniret, etiam illi, qui se voto castitatis obstrinxerant, ad matrimonij tenerentur: quia votum semper includit conditionem illam, nisi ius naturæ cōseruandi humanum genus obstat.

Solutio di-
biij
Paluda.
Sententia au-
toris.
Noti.

¶ Per hæc argumenta in capite quæstionis posita, soluta restant. Concedimus enim cum S. Thoma præceptum matrimonij nō esse reuocatum, sed obligare reipublicam, vt expofitum est. Cum quo tamen stat vt vnusquisq; bet singularim possit castitatem sequere. ¶ Hæc eodem modo soluitur argumentum secundum.

ARTICVLVS III.

Vtrum vsus matrimonij: hoc est, maritalis cōplexus, sit licitus, atq; adeo esse possit meritorius.

¶ **M** potētia sit propter actum, atq; adeo matrimonij p̄pter vsuū: & matrimonij, vt dictum est, natura natureque author: Deos instituerit, compertum inde sit cōiugij cōuersionem & generationis actum licitū esse. At verò, vt hæreticis respondemus, tertius hic adhibetur articulus. Arguitur ergo cōgrēs sum illum cōiugalem non esse licitum. Quic quid rationis vsum corrumpt, quæ omnium virtutum fons & origo existit, illicitum est & vitiosum: exuberantia verò sensualitatis, quæ

in coitu ebullit, eiusmodi vsum absorbet, adeo vt. 7. Ethico. Philosophus asseruerit, impossibile esse hominem illo tunc articulo, aliquid intelligere: ergo ille actus est illicitus. Quæ de causa Exodi. 19. præcipiebatur populo, qui Deum erat visurus, ne vxoribus se tunc commiserent. Et Augustinus lib. 2. Soliloquiorū ait, nihil sic deijcere animam ab arce virtutis suæ, sicut contactum illum corporum, sine quo vxor haberi non potest. Et Hieronymus super Mattheum, quod refertur, 32. quæstio ne. 2. cano: Cōnubia, ait tempore, concubitus præsentiam spiritus sancti non dant, etiam si propheta videatur, qui officij generationis obsequitur. ¶ Secundo. Illud quod secundū se est turpe fieri nequit honeste, sed officium cōiugale habet concupiscentiam: cum turpi uelut cōiunctam: ergo nunquam fieri potest honeste. ¶ Tertio arguitur, quod huiusmodi actus esse queat meritorius. Ait enim S. Thomas (Thomas super Mattheum ca. 19. Matrimonium & si vtentibus se poenam non infert, mercedem tamen non pergit; meritum autē non est nisi respectu mercedis: vnde Magister sentent. ait, quod concugiū non meretur palmam: ergo nō est meritorius.

¶ Quarto. Id quod sine peccato veniale fieri nequit, esse nō potest meritorium: sed actus matrimonialis semper habet adiunctam veniale culpā: quia non potest esse sine motu sensualitatis, cuius primus etiam motus est saltē venialis: ergo officium illud non potest esse meritorium. ¶ In contrarium autem est verbum Apostoli. 1. Corinth. 7. Virgo non peccat si nubat. ¶ De hæc re nulla inter catholicos est cōtrouersia, imò hæreticorum dogma adeo fuit absurdum, & humanis conceptibus dissolutū, vt ipsum suam proderet falsitatem. August. libro de hæresibus. capit. 35. Tatianos & Encratitas facit illius hæresis autores: quod actus cōiugalis, atque adeo nuptiæ in illum vsu non sint licitæ, sed permittæ ad vitandas alias peiores absurditates, iuxta verbum Pauli, Propter fornicationem, vnusquisq; suam habeat vxorem: melius enim est nubere, quam vni.

¶ Hierony. verò lib. 1. contra Iouinianum, Marcionem, & Marcichæum Tatianos, antiquiores, auentores eiusdem erroris refert. Et Tertullianus aduersus Marcionem de eodem errore eum reuincit. Atqui Guido Carmelita Armenis etiam eundem adscribit: quippe quæ aiebant, quod si primi parentes nostri nō peccassent, nunquam ad generandum cōiissent, sed aliter genus nostrum multiplicaretur: scilicet, per creationem singulorum hominum. Sed

Hierony.

Secundū argumētum.

Tertium argumētum.

Quartū argumētum.

Pars affirmatiua.

De casu articuli.

Hæreticorū error.

Hierony.

Tertullia.

Guido. Carmelita. Armenorū error.

Sed

Ius diuinum duplex.

Solutio primi argum.

Solutio secundi argum.

Ex omniligno paradisi comedite.

An etiā nūc præceptū matrimonij maneat.

Sed propter peccatum, aiebāt, mutatam fuisse propagationis formam per generationem. Qua utiq; ratione appellati sunt Adamiani. Forūm hæresim refert lib. de bono coniugali August. ca. 2. quam reprobat. Occasionē erandi inde pãcti sunt, quod primus parens ob scœnum motum nõ nisi post peccatū senfit. Hanc phæresim suscitavit postmodum tempore Innocentij tertij Almaricius quidam Parisiensis doctor. Atq; hic error est, quē idem summus Pontifex ca. Damnamus. de summa trinitat. & fide catholica. insinuat dicens. Reprobamus etiã & condemnamus peruersissimum dogma impij Almarici, cuius mentē sic pater mendaci excecavit, ut eius doctrina non tam hæretica, quã infana sit censenda. ¶ Contra hos ergo vesanos errores duæ statuuntur orthodoxæ conclusiones. Prima. Negare complexum conjugalem licitum esse fuisseq; necessarium in statu naturæ integræ est non modo impietas aduersus scripturam sacram, verũ & stupida dementia aduersus naturæ lumen. Probatur primum ex verbõ domini Gene. 2. nõ est bonum hominē esse solū, faciãmus ei adiutorium simile sibi. In quem locum August. lib. 5. super Gene. ad literam ca. 7. Non inquit, video ad quod aliud ad internum mulier facta sit virõ, si generãdi causa subrahitur. Imò verò dominus ipse Mat. the. 19. & Marc. 10. interrogantibus Pharisæis, an liceret vxorem dimittere. Non legitis inquit, quia qui fecit hominē ab initio, masculinũ & femininũ fecit eos? Et dixit, Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & ad hærebũ vxori suæ, & erũnt duo in carne vnã; vbi in dissolubilem matrimonij nexum illic constitutum fuisse declarat. Et clarum est, illa verba antè peccatum fuisse prolata. Quare in statu innocentie eadem fuisset generatio. Item, dicere quod præter Adam alij essent creandi homines, est contra illud Ecclesiasti. 8. Qui viuit in æternum creauit omnia simul, quasi dixisset, nõ alia amplius creaturus, præter animas rãtionales, quæ de materia per generatiõnem educi nequeunt. Præterea, natura per peccatum in officijs naturalibus non est mutata, vt patet in nutritione, & in alijs; ergo si nunc species nostra, veluti aliz vniuersorum animalium, per cõmissiõnem masculi & feminæ, propagantur, manifestum est hoc esse naturale opus, atque adeo simile in statu naturæ integræ fuisse. ¶ Deinde contra alios hæreticos dicentes, illicitam nunc esse generationem, sit argumentum, quod Deus creauit naturã nostram tam in suis naturalibus bonam, tam &

ad suam felicitatē aptam: eius ergo multiplicatio nõ solum naturæ maximè consonat, verũ & Dei propõsitum implet, qui eam ad reparandas angelorum ruinas condidit. Quin imò quãuis angeli non cecidissent, eam in illũ finem creasset. At verò stultitiam est aduersus hanc stultitiam pluribus agere. Multa de hoc tam Hieronymũ: tum etiam Augustinus ad notantur. Et extant decreta plurima Pontificũ & cõciliõrum, vt apud Leonem in epistola ad Termilum ca. 7. & in concilio Bracarenli & Toletano. atq; alijs multis. Imò fuit error adeo à naturæ ingenio abhorrens, vt Paulus ad exaggerandam hereticorum absurditatem hanc spiritu prophætico prædixerit. 1. ad Timoth. 4. Spiritus enim, inquit, manifestè dicit, quia in nouissimis temporibus (vel illa vocat nouissima tempora, vel forte rursum eadem hæresis repullulasset) quidam discedent à fide in spiritu dæmoniorum. prohibentium nubere, & iubentium abstinere à cibis, quos Deus creauit. Vide quomodo duo officia naturæ cõiunxit ab hæreticis reprobata: scilicet, cibõs sumere ad cõseruationem indiuidui, & nuptias celebrare ad cõseruationem speciei. Quo cetera sicut cibatio modò & mensura temperata actus virtutis est; ita & generatio. Ex quo fit præfata hæresis nullũ potuisse habere fundamentum, præter Masiachorum blasphemiam, dicentium corporeã naturam non à bono, sed à nequã deo dimanasse. Aduersus quam non vacat hic modò disputandi locus: Eandem veritatem apostolus. 1. ad Corinth. 7. edocet, vbi ita virginatatem & carnis abstinentiam profuso iam nunc satis humanõ genere matrimonio inio prefert, vt tamen illud non condemnet, sed prorsus approbet, admonens vt vnusquisq; suam vxorem habeat, ne se defraudent. ¶ Secunda cõclusio. Actus coniugalis potest esse apud Deum meritorius gratiæ. Probatur primo, quia est actus obedientie, iuxta illud Genes. 1. Crescite & multiplicamini: ergo si non alia vitietur, praua, circumstantia, & fiat extra charitatem, est moralitè bonus, sicut vbi & quando oportet, comedere ad cõseruandam vitam; & si fiat ex charitate, erit simpliciter virtus, atque adeo apud Deum gratus & meritorius. Imò verò nõ solum est obedientiæ officium, sed etiã iustitiæ, si fiat ad reddendum cõiugi debitum, iuxta verbũ Pauli, Vxor si vir debitũ reddat. Et insuper esse potest virtus religionis, si fiat ad procreandos liberos in cultum Dei. Neq; verò oportet, vt actus cõiugales fines dum congregentur, meditetur, sed

Hieronymus

Paul. 1. ad Timoth. 4.

Paul. 1. Cor. 7.

Secunda conclusio.

Actus conjugalis obedientie & iustitiæ virtus.

Virtus religionis.

sed satis est virtualis relatio, vt pote si nullam apponãt malam circumstantiam. Nam actus ipse de se refertur in bonum honestum, vt sit moralitè bonus, & si fiat ex charitate, vt sit meritorius. ¶ Quod si quis inde inferre contēdat, cõsulendum esse, vt crebrò coniuges amplexus illos frequentent, quandoquidem sunt meritorij, negatur cõsequētia. Nam ita sunt bona officia, vt tamen nõ sint optima. Stat enim bonum esse aliquando comedere, & sanctius abstinere. Eodẽ modo ait Paulus, quod licet bonum sit, vt non se defraudent, nihilominus melius est, vt communi cõsensu aliquando abstinẽat orationis gratiã. Et eadem ratione propter alios honestos fines. Præterquam quod ad probitatem moralis actus oportet, vt suis sit appendicibus & circumstantijs circumseptus: & vna circumstantiarum est quantitas & modus: & ideo si frequentia modum exuperet, vt cõseruationi indiuidui noceat, virtutis lineam transgreditur. ¶ Ad iuxta hic tamen S. Thom. quæst. 1. arti. 4. tria alia, quibus asserit, posse peccatum actui coniugali accedere. Primum, casus est, si fieret ociose: hoc est, absque vllõ fine formali vel virtuali: quod quidem omni actioni generale est. Nam vt ipse. 1. 2. quæst. 18. artic. 9. demonstrat, nullus datur actus indifferens in indiuiduo: quia si fiat absque vllõ fine, est ociofus & malus, atque adeo venialis culpa. Secundus casus est, si cõiux sola libidine moueatur, tamen infra bona matrimonij. Itaque vir accedit ad vxorẽ nõ ob solam Venereẽ, sic tamen affectus, vt non accederet ad aliam. Et est opinio Magistri dicentis, quod coniugiũ est permissio de minoribus bonis; coitus verò coniugum, qui fit causa incontinentiæ, est de minoribus malis. Et Magistrum sequuntur ferè doctores. Inferius tamen distinct. 30. cõmuniũ venit hoc examinandum; nempe, vt cum propria vxore vti. Cuius pars affirmatiua fortasse probabilior est, vt videbimus, quam altera. Tertium dictum est, quod si cõiux libidine extra bona matrimonij effertur, vt scilicet cum quacunq; muliere id facere, proponeret, esset peccatum mortale. Quæ quidem assertio sanè intelligenda, vt est non enim dicit, quod accessus ipse ad vxorem sit mortalis, sed propõsitum accedendi ad alienã: nempe hoc, Etiam si hæc non esset mea, accederẽ ad illam, quod quidem speciem fornicationis induit. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur per distinctionem malitias. Redundantia namque passionis, quæ tollit non mo-

C. b. c. d. e. f. g. h. i. j. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.

Dilutio

Paulus

S. Thomas

1. Casus

2. Casus

Opinio Magistri sententia

3. Casus

Assertionis intellectus

Solutio prima argumẽti

dò rationis vsũ, sed rationis ordinem; illa quidem est peccatum quia est peruersio rationis, illa tamen, quæ tollit rationis vsũ, non tamen ordinem, non est peccatum, alioqui formis esset peccatum: Delectatio ergo contra maritalis licet in paruum tempus rationem eclipsat, ne alioquin vacare possit, tamẽ nõ tollit rationis ordinem: imò ratio generatiõnis exposcit, vt ob illum finem tantillo temporis rationem ad aliam rem homo non applicet. Nam & esus ciborum, & quandoq; medicinã, ferè eundem habent effectum. Vnde licet actus fornicatoris & actus coniugalis sint eiusdem naturæ, ad tollendum rationis vsũ, non tamen in genere moris ad tollendum rationis ordinem: & ideo prior est peccatum, posterior verò non item. Qui autem vult orationi, vt ait Paulus, & alijs studijs vacare, vel vxorem non ducat, vel de eius cõsensu abstinere in tempus. ¶ Sed & hoc rursus ratio flagitat, ne in illo actu cõiux nimiam præcuret fruitionem, id quod Paulus loco citato admonet dicens. Qui nubunt, sint tanquam nõ nubentes. Non enim vult, vt nubentes, ab illo actu profus abstinẽat, sed cõsultit, vt studeat sic eum exercere, ac si non exerceret, quæ ad modum subdit, Qui vtiuntur hoc mundo, sint tanquam non videntes. ¶ Ad secundum respondetur, turpitudinem, alteram esse culpã, atque alteram poenã. Prior quidem semper est peccatũ: posterior verò non utique. Turpitudinem coniugalis officij non est culpa, sed poenã ex peccato, primorum peccatum prouentus propterea quod membra corporis & cõsuetudines non obediunt rationi, ad nutum, vt scilicet nõ moueantur, nisi quando ratio iussit, quod fieret in statu naturæ integræ. ¶ Quod si rursus arguas, si actus, huiusmodi, in genere suo licitus, profus esse quidnam opus habet excusari? Et tamen, vt sententia videbitur, multa bona adsequatur matrimonij excusantia. Respondetur, illa operã ex merito excusari, quæ vllam partẽ se ferunt affligẽ malis, quorum vtiq; aliqua in partem, aliqua vero totum excusant. Et quia actus coniugalis continet ex vna parte cõcupiscentiæ turpitudinem modò exposcit, excusatur in toto, vt infra videbitur. ¶ Ad tertium respondetur, quod radix iniquitatis, quantum ad primum substatiale est, charitas; accedit autẽ tria alia, quæ mensendi ratio ex difficultate: quia virtus, vt ait Aristote. circa difficile versatur. Et hæc accedem, ait Chrysofostomus, sic accedere huiusmodi virtuti, sicut alijs difficultibus: quia delectatio illa tollit

Nimia fructio coniugalis vitanda.

Solut. 2. arg.

Argument.

Dilutio.

Solutio 3. arg.

Aristote. Chrysofostomus.

tollit difficultatem laboris, tamen non tollat difficultatem ponendi medium inter extreme, in quo ratio virtutis consistit. Quia vero & non nunquam est difficultas laboris, ut in viro, qui languore & debilitate laboraret, & nihilominus generationis gratia rei uxoriae inisteret. Atque hoc pacto intelligendus est Magister ubi ait, coniugium non mereri palmam: quia non est difficile sicut virginitas.

Solut. 4. arg.

Ad quartum denique negatur minor. Motus enim primus concupiscentiae, non est peccatum veniale, nisi quando est de aliquo delectabili praeter rationis ordinem, vel ut motus primus fornicationis. Id quod a legitimo usu coniugii alienum est.

QVÆSTIO SECVNDA. De matrimonio secundum rationem sacramenti.

ARTICVLVS. I.

Verum matrimonium sit sacramentum noue legis.

Otissima ratio matrimonij, praeterquam quod est in officium & in remedium, est esse sacramentum. Sed nihilominus a parte opposita arguitur. Omne sacramentum nouae legis constat ex materia & forma: matrimonij autem neque vlla est forma: quia benedictio sacerdotis in nuptijs non est de essentia matrimonij: neque vero vlla est materia: quia nulla est illius materia sensibilis: & tamen Hugo ait, quod sacramentum est materiale elementum: ergo matrimonium non est inter sacramenta. Secundo arguitur. Omne sacramentum nouae legis efficit quod figurat: matrimonium autem figurat coniunctionem Christi cum ecclesia, quam tamen non efficit: ergo non est sacramentum. Tertio. In omni sacramento distinguuntur tria: scilicet, id quod est sacramentum tantum: puta, signum sensibile & id quod est res tantum, ut gratia: & aliquid quod sit res & sacramentum simul, quod non potest in matrimonio signari, cum non imprimatur characterem, ergo non est sacramentum. In contrarium est verbum Pauli ad Ephesios.

Partis negatiuae argumentum primum.

Secundum argumentum.

Tertium argumentum.

Para affirmatiua.

Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & ecclesia.

Quaestio inter catholicos quam facillima est. Non autem deserunt haeretici sacramentum hoc abnegates. Cuius erroris auctores, ut ait Guido Carmelita, fuerunt Armeni. Et nostris temporibus patroni sunt Lutherani, qui negant vlla ratione sacramentum esse: quia nunquam fuit, inquit, institutum in signum cuiuspiam gratiae, atque adeo neque illam confert. Hunc enim effectum omnibus sacramentis subtrahunt. Igitur cum omne sacramentum nouae legis gratiam conferat, duo sunt in praesentiarum examinanda. Primum scilicet, utrum matrimonium sit sacramentum, accipiendum nomen generaliter: id est, signum & mysterium alicuius sanctitatis, siue illam conferat, siue non conferat, quod quidem nomen est commune tam sacramentis veteris legis, quam nouae. Et secundum, an gratiam conferat. Vtrumque enim Lutherani negant. De hoc autem secundo membro articulus nos tertius erudiet.

Sed ad primum, quod hic disputatur, vnica conclusione respondetur. Matrimonium est sacramentum ecclesiae. Probatur. Nomen sacramenti, ut distinximus, intelligitur mysterium aliud sanctitatis nouae legis, quam sacramenta vetera significabant futuram, nostra vero significant praesentem: sed matrimonium est huiusmodi: ergo est sacramentum. Minorem docuit nos loco proxime citato Paulus admonens, ut subiecti inuicem Christiani sint in timore Christi. Mulieres enim, inquit, viris suis subditae: sicut fuit Domino: quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesiae. Ecce mysterium, quod coniunctio mulieris cum viro, qui sunt quasi membrum & caput, sit signum coniunctionis ecclesiae cum Christo, sub quo quasi sub capite suo viuunt. Et quia ex hac coniunctione pullulat mutuum amor, subinfert. Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea. Quocirca dilectio viri & uxoris signum est etiam dilectionis Christi & ecclesiae. Vnde sicut Christus diligit ecclesiam, veluti caput suum proprium corpusita & viri sicut propria corpora debent uxores diligere. Imo qui uxorem, inquit, diligit, seipsum diligit. Vide quanta cum exaggeratione & emphasi commendat vnionem viri & uxoris eui sacramentum vnionis Christi & ecclesiae. Quocirca omnes, inquit, membra sumus Christi, de carne eius & de ossibus eius; alludens ad Eua, quae de ossibus Adae fuit fabricata. Atque adeo subdit verba Adae, Propter hoc relinquet homo pa-

Deciso articulo. Haereticorum error.

Conclusio. Ratio eodem ratione.

Probatio minoris.

Mysterium matrimonij.

Comeditio vnionis coniugum.

trio patrem & matrem suam, & adheret uxori suae, & erunt duo in carne vna. Ex his ergo catholicam veritatem concludit dicens, Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & ecclesia: ubi duas coniunctiones, si considerate perspexeris, tam in coniugibus, quam in Christo designauit Apostolus. Sunt enim coniuges vnum vnitate naturae: quia duo in carne vna, per commissionem copulae. Ac subinde vnum vnitate charitatis: qui debent se ambo mutuo, sicut vterque se ipsum, diligere. Quorum prior vnio significat vnitatem naturae Christi & ecclesiae, quia nostram naturam induit. Et posterior significat item charitatem Christi, qui se pro ecclesia morti exposuit.

Duplex causa. Refutatio erroris Lutheri.

Secundus error Lutheri.

Catetanus.

Duplici modo cauilla abigere conatur Lutherus Paulinum hunc sensum. Primum, quod Apostolus graecè scribens non dixit sacramentum, sed mysterium. Attamen hoc futile est: quoniam idem est mysterium & sacramentum, ut in fronte primae distinctionis praemissae videmus. Quare interpretes Latini utroque nomine promiscue vtuntur. Secundo sensum praeruaricatur dicens, Paulum non affirmasse de matrimonio, quod sit sacramentum aut mysterium, sed de coniunctione Christi & ecclesiae: illam enim, inquit, appellat sacramentum sanctificationis per fidem. At vero praeruaricatio haec ex verbis ipsius Pauli falsitatis conuincitur. Nam cum coniunctionem tam naturae quam amoris viri & uxoris, ita multis verbis conferat cum coniunctione & amore Christi & ecclesiae, palam demonstrat arctissimam illam communionem viri & uxoris esse signum desponsationis & amplexus Christi & ecclesiae, in quo consistit ratio sacramenti. Quocirca potuisse optime Caiet. illam adnotationem excusare, quam adiecit in expositione huius Paulini loci: nempe, quod ex illo verbo, sacramentum hoc magnum est, non colligitur matrimonium esse sacramentum: quia non dixit, nisi mysterium. Nam re vera idem est mysterium & sacramentum, si modo de collatione gratiae non contendamus. Leo enim Papa in Epistola. 1. ad Constantinopolitanos in hoc sensu adduxit hoc verbum: nempe, quod ab exordio generis humani praenunciatus est Christus per coniugium primorum parentum, dicens Apostolo, sacramentum hoc magnum est. Et concilium Florentinum hoc Pauli testimonio probat, matrimonium esse sacramentum. Et Ambrosius super eundem locum, Mysterij, inquit, sacramentum grande in vnitate viri & foeminae esse significat. Ac demum Magister sen-

tentiarum, eodem ipso testimonio eandem confirmat veritatem. Quin verò ex presens ibidem Augustinus, Non tantum, inquit, hoc cum dicitur, cuius fructus in prole est: neque tantum pudicitia, cuius vineulum est fides, verum etiam sacramentum nuptiarum commendatur: fidelibus coniugatis. Vnde dicit Apostolus, Viri diligite uxores vestras sicut Christus dilexit ecclesiam.

Haec verò cauilla est hic fallacia, nequis verbis Pauli seducatur, arbitratus voluisse dicere, illo tunc temporis articulo, quo dixit Adam, Hoc nunc os ex ossibus meis, & illam eius coniunctionem cum Eua fuisse sacramentum, si cuti est modò: tunc enim, quia nullum vigeat peccatum, nullo opus erat sacramentum. Senius ergo Apostoli est, quod tunc fuit sacramentum: hoc est, mysterium & figura futurae vnionis Christi & ecclesiae, sed postquam ex latere eius in cruce emanauerunt noua sacramenta, ac subinde ecclesia quasi de eius costis, sicuti Eua ex Adam plasmata fuit, idem ipsum coniugale vineulum vim obtinuit sacramenti. Secundo eadem veritas confirmatur. Sacramentum nouae legis est signum alicuius occulti remedij contra aliquod peccatum: sed matrimonium est huiusmodi: nam cum propagatio humani generis, quod ad aeternam beatitudinem creatum est, & per Christum recreatum fuerit ad illum finem necessaria, quae quidem sine concupiscentia carnis fieri non potest, decetissimum fuit, ut matrimonium in remedium illius concupiscentiae institueretur. Quod si arguas, Alia sunt peccata grauiora, contra quae nullum est institutum sacramentum: ergo nec debuit contra concupiscentiam. Respondetur, quod concupiscentia, quia est vitium totius naturae, idque homini quasi natium, indigebat praeter alios remedio potissimum in re tam necessaria, quam est nostri generis propagatio. Sed de hoc latius articulo. Veritas praeterea haec nempe, quod matrimonium sit sacramentum, multis est canonibus constituta. Primum capit. Ad abolendam. de haereticis damnantur qui aliter quam ecclesia Romana de septem sacramentis ecclesiae senserint, inter quae numeratur matrimonium. Et in concilio Constantiensi sessione. 15. de hoc inter alios errores condemnatus fuit Ioannes Hus, quod septem sacramenta ecclesiae inficiabatur. Ac subinde in concilio Florentino & hoc quoque in ordine sacramentorum collocatum est. Quapropter, quicquid fit de collatione gratiae, de quo statim distiterimus, manifestaria haereticis est, nega re hoc esse sacramentum.

Paulini loci sensus.

Germanus sensus. Apostoli.

Secunda conclusio.

Obiectio.

Matrimonium est sacramentum.

Concl. Constantiensis.

mentum ecclesie noue legis perinde ac reliqua lex. Atque adeo semper inter sacramenta noue legis fuit cultum. Et ideo Erasmus consultius fecisset hoc non reuocare in dubium, quia in antidoto epistolae Hieronymi ad Gerontiam ait. Haud scio an aetate Hieronymi ecclesia matrimonium inter sacramenta numerauerit. Neque Dionysius, inquit, libr. ecclesia, hierar. inter alia sacramenta mentionem huius facit. Cum enim tum Hieronymus contra Iovinianum, tum Augustinus tam late de fidelium matrimonio disputauerint, proculdubio erat sacramentum, fuitque semper ex institutione Christi.

Solutio primi argumenti Durandus. Paludanus.

Ad primum igitur argumentum respondetur cum D. Tho. Durandus quippe in 4. dist. 24. q. 3. fati renuit proprie in matrimonio materia & formam distinguere posse: nam dicere, ut Paludanus comminiscitur ead. dist. q. 4. q. materia sunt ipsi contrahentes, non est consentaneum: propterea quod materia debet esse pars sacramenti: & tamen contrahentes non sunt pars eius, sed subiecta. Item neque dicere, quod materia sint interni consensus, forma uero externa uerba, rationi consonat: quoniam tamen materia quae debet esse res sensibiles. Si ergo dicatur, quod uerba aut nutus alterius sint forma, Contra res darguit Durandus. Primum, quia materia solet dici res, sicut ablutio baptismi, forma uero uerba: e rebus enim & uerbis sacramenta perficiuntur in matrimonio uero non distinguuntur materia & forma ut res & uerba: quia in utroque contrahentium sunt tantum uerba vel nutus. Secundum, quia illa uerba ex aequo se habent in utroque: quare non possunt discerni, ut praecedentia sint materia, & sequentia forma. Hoc praeter alia argumento mouetur Durandus. ut non satis plane affirmet matrimonium esse sacramentum nouae legis. De hoc autem art. 3. aduersus eum actum sumus. Interim tamen respondetur, contra huiusmodi uerba, aut nutus, qui eorum loco substituantur, esse materia & formam, ut dist. 1. q. 1. art. 6. latius disertum a nobis est. Neque refert praecedentia ne sint, an subsequenda, ut illa sint materia, haec uero forma, ut Ricardus dist. p. n. art. 4. q. 2. autumat. Sed siue uir prius consensus exprimat, siue uxor, amborum uerba sunt sibi inuicem materia & forma: nam utriusque uerba per uerba alterius informantur, uimque obtinent significanti, colligandique conjugale nodum. Quocirca quando D. Thom. superius distinct. 1. articulo 3. ad quintum, dixit, formam in matrimonio esse uerba exprimentia consensus, iterum benedictiones ab ecclesia institutas, non intelligit ex aequo, sed quod

Argumentum primum Durandi.

Ad primum igitur argumentum respondetur cum D. Tho. Durandus quippe in 4. dist. 24. q. 3. fati renuit proprie in matrimonio materia & formam distinguere posse: nam dicere, ut Paludanus comminiscitur ead. dist. q. 4. q. materia sunt ipsi contrahentes, non est consentaneum: propterea quod materia debet esse pars sacramenti: & tamen contrahentes non sunt pars eius, sed subiecta. Item neque dicere, quod materia sint interni consensus, forma uero externa uerba, rationi consonat: quoniam tamen materia quae debet esse res sensibiles. Si ergo dicatur, quod uerba aut nutus alterius sint forma, Contra res darguit Durandus. Primum, quia materia solet dici res, sicut ablutio baptismi, forma uero uerba: e rebus enim & uerbis sacramenta perficiuntur in matrimonio uero non distinguuntur materia & forma ut res & uerba: quia in utroque contrahentium sunt tantum uerba vel nutus. Secundum, quia illa uerba ex aequo se habent in utroque: quare non possunt discerni, ut praecedentia sint materia, & sequentia forma. Hoc praeter alia argumento mouetur Durandus. ut non satis plane affirmet matrimonium esse sacramentum nouae legis. De hoc autem art. 3. aduersus eum actum sumus. Interim tamen respondetur, contra huiusmodi uerba, aut nutus, qui eorum loco substituantur, esse materia & formam, ut dist. 1. q. 1. art. 6. latius disertum a nobis est. Neque refert praecedentia ne sint, an subsequenda, ut illa sint materia, haec uero forma, ut Ricardus dist. p. n. art. 4. q. 2. autumat. Sed siue uir prius consensus exprimat, siue uxor, amborum uerba sunt sibi inuicem materia & forma: nam utriusque uerba per uerba alterius informantur, uimque obtinent significanti, colligandique conjugale nodum. Quocirca quando D. Thom. superius distinct. 1. articulo 3. ad quintum, dixit, formam in matrimonio esse uerba exprimentia consensus, iterum benedictiones ab ecclesia institutas, non intelligit ex aequo, sed quod

Authoris distinctio.

Ad primum igitur argumentum respondetur cum D. Tho. Durandus quippe in 4. dist. 24. q. 3. fati renuit proprie in matrimonio materia & formam distinguere posse: nam dicere, ut Paludanus comminiscitur ead. dist. q. 4. q. materia sunt ipsi contrahentes, non est consentaneum: propterea quod materia debet esse pars sacramenti: & tamen contrahentes non sunt pars eius, sed subiecta. Item neque dicere, quod materia sint interni consensus, forma uero externa uerba, rationi consonat: quoniam tamen materia quae debet esse res sensibiles. Si ergo dicatur, quod uerba aut nutus alterius sint forma, Contra res darguit Durandus. Primum, quia materia solet dici res, sicut ablutio baptismi, forma uero uerba: e rebus enim & uerbis sacramenta perficiuntur in matrimonio uero non distinguuntur materia & forma ut res & uerba: quia in utroque contrahentium sunt tantum uerba vel nutus. Secundum, quia illa uerba ex aequo se habent in utroque: quare non possunt discerni, ut praecedentia sint materia, & sequentia forma. Hoc praeter alia argumento mouetur Durandus. ut non satis plane affirmet matrimonium esse sacramentum nouae legis. De hoc autem art. 3. aduersus eum actum sumus. Interim tamen respondetur, contra huiusmodi uerba, aut nutus, qui eorum loco substituantur, esse materia & formam, ut dist. 1. q. 1. art. 6. latius disertum a nobis est. Neque refert praecedentia ne sint, an subsequenda, ut illa sint materia, haec uero forma, ut Ricardus dist. p. n. art. 4. q. 2. autumat. Sed siue uir prius consensus exprimat, siue uxor, amborum uerba sunt sibi inuicem materia & forma: nam utriusque uerba per uerba alterius informantur, uimque obtinent significanti, colligandique conjugale nodum. Quocirca quando D. Thom. superius distinct. 1. articulo 3. ad quintum, dixit, formam in matrimonio esse uerba exprimentia consensus, iterum benedictiones ab ecclesia institutas, non intelligit ex aequo, sed quod

D. Thomas.

Benedictiones ecclesiae an sint forma.

uerba exprimentia consensus sunt forma essentialis, benedictio uero accidentaria ad solennitatem pertinet, ut expressit hic ait. Verba enim, inquit, quibus matrimonialis consensus exprimitur, sunt forma huius sacramenti, non autem benedictio sacerdotis, quae est quoddam sacramentale. Et statim in solutione secundi confert hoc sacramentum cum sacramento poenitentiae dicens, quod quia utrumque per actum eius perficitur, qui sacramentum utitur, non est in istis aliam materia praeter actus suscipientis. Id quod distinct. 1. q. 4. quaestione prima articulo 1. latius expresserat. Respondetur ergo ad Durandum, quando dicimus materiam esse rem, non accipi sic sicut, ut res distinguatur a uerbo, sed utriusque uerba possunt esse materia respectu uerborum alterius, siue praecedat siue sequatur.

Nota.

Dilatur argumentum Durandi.

Ad illud Dionysij.

Solutio 2. arg.

Magister sentent.

Solutio 3. arg.

Partis negotii arg. 10.

Non autem desunt qui arbitrentur uerba sacerdotis, dum nuptiae solenniter contrahuntur, esse formam essentialem. Sed de hoc articulo 3. ad illud Dionysij respondetur, quod non fuit eius mens omnia sacramenta percipere, sed illa, quae ad actus hierarchicos attinent, qualia sunt quinque, & ideo uti de poenitentia, ita & de matrimonio subicitur.

Ad secundum respondetur, quod hoc sacramentum significat & aliquid exterius, quod est desponsatio Christi cum ecclesia, & aliquid interius, quod est gratia, & haec est res contenta. Sacramentum autem non debet efficere id quod exterius significat, sed rem contentam. At uero Magister sententiarum, ut hic ait Sacerdos Thomas, quia erat illius opinionis, quod in hoc sacramento nulla esset res contenta, non asseruit per ipsum significari nisi rem exterius scilicet, desponsationem Christi & ecclesiae.

Ad tertium respondetur, quod sacramentum tantum in praesentiarum sunt actus & consensus contrahentium exterius significati. Res autem & sacramentum est unio & nexus maritalis, qui ex illis actibus resultat. Sed res tantum contenta est gratia.

ARTICULVS II.

Utrum matrimonium fuerit in noua lege in sacramentum institutum.

Articulo proximo hic ad eius expositionem adnectitur de eius institutione, quatenus si sacramentum est. Et arguitur, quod non fuerit in noua lege institutum, atque adeo quod non

Secundum argumentum.

Pars affirmatiua.

Conclusio.

Tria bona matrimonij.

Conclusio.

Legem naturae nexus matrimonij indissolubilis.

non sit sacramentum nouae legis: Vnum sacramentum pluribus in institutionibus non indiget: matrimonium autem, ut quaestione superiori dictum est, fuit institutum ante peccatum, & post peccatum in lege naturae: ergo non fuit institutum a Christo.

Secundo. Non apparet in euangelio locis ubi de nouo fuerit institutum: nam Matthaei 19. antiquam institutionem retulit Christus dicens, Non legistis, quia ab initio qui fecit hab minem, masculum & foeminam fecit illos: & in contrarium est, quod omnia sacramenta habent uirtutem a passione Christi, atque adeo ipso auctore instituta sunt.

Quaestio est facilis, ad quam tribus conclusionibus respondetur. Prima Matrimonium fuit in officium institutum ante peccatum. Matrimonium enim, ut praedictum est, naturali instinctu & praecipuo est omnibus inditum: Deus autem, & natura in bonum semper sua opera refert, & secundum illum bonum finem eadem opera admetitur: tria autem sunt: bona in matrimonio, quorum primum & natura inclinationi proximum est procreatio humani generis, quod quidem & ante peccatum erat necessarium: & ideo in hoc officium illico condito homine institutum est matrimonium.

Secundum bonum est remedium contra peccatum, & de hoc subiungitur secunda conclusio. Illico post hominis lapsum mansit idem matrimonium remedium contra concupiscentiam, ut quaestione praecedenti articulo 2. latius expeditum est. Et ideo quantum ad haec duo tantum beneficia vigorem habuit in lege naturae. Et praeterea sub lege Moysi aliqua huic sacramento adiuncta fuit personarum determinatione. Nam quauis lex naturae iuberet, ut matrimonij foedus indissolubile esset, quod quidem ubi cunctis naturae lumen emicabat, seruabatur, & sicuti dirimebatur, ut uiuenti priore coniuge alter alias nuptias iniret, hoc erat propterea quod eiusmodi lumen cotenebreferet. Nihilominus quod una non nisi uni uiro nuberet, & matrimonia in certis consanguinitatis gradibus non permitterentur, non fuit ita liquidum, & ideo lex Moysaica de huiusmodi personarum cautione nonnulla adhibuit mandata. Quauis uiris uxorum multitudo non fuerit usquequaque interdicta, ut distinct. 33. disputabimus.

Tertium munus matrimonij est mysterium desponsationis Christi cum ecclesia indicare, atque adeo, tanquam eiusdem redemptoris instrumentum, gratiam ad idoneum eius uisum infundere. Et de hoc subditur tertia conclusio.

Ex quo fit consequens hoc peculiare esse huic sacramento, quod cum reliqua in noua lege tanquam res praeteritas nouae & ante illam nunquam audita fuerint instituta, hoc, cum res uetus fuerit, nouam rationem sacramenti per Christi institutionem acquirit. Primitus enim Christus hac forte de causa, si coniectari licet, nuptias sua praesentia honestare uoluit: & primo, quod in mundo edidit, miraculo insignire, ut illic factio ipso infinuaret, illud, quod antea solum erat officium & remedium, per sua legem celebrandum fore ut sacramentum. Praeterea, inquam, illic uisus: nuptiarum uisus: hoc est, amicitiam, gaudium & gustum plurimum decessisse: quia sine gratia Dei omnis humana necessitas uelut aqua friget & languet: cui conuersum aquam in uinum, quo futura gratia sacramenti designata fuit. Vbi & coniuges uniuersos admonitos curauit, ne matrimonialia foedera in bonis caducis: hoc est, in amplis dotibus, aut alijs formis & causis fundarent, quae facile dilabuntur, sed in sola uirtute, quae perpetuae latitiae & amicitiae coniugalibus custos est. Deinde uero, ut Matthei 19. legitur, a Pharisaeis rogatus, liceret ne hominibus uxorem quacunque de causa dimittere? quae quidem interrogatio indicabat lumen naturae, quo indissolubilis conjugalis nexus admonebatur, obscuratum illis iam tunc fuisse, contrarium eos docuit, non quidem denuo naturam matrimonij instituentem, sed ostendens ab orbe condito a Deo naturae conditore fuisse institutam. Et ideo, non legistis, inquit, quia qui hominem fecit a principio, masculum & foeminam fecit eos: Et dixit: hoc est, Adamum instigauit, ut

cluido. Sacramentum matrimonij, quae ratione est sacramentum, in noua lege a Christo institutum est: licet ratio est huic cum reliquis sacramentis communis: quoniam omnia sacramenta, eo quod instrumenta sunt passionis Christi ab ipso fuerint instituta. At uero quantum ad alia commoda, quae hoc conjugali foedere in rempublicam pullulat, quale est mutuum obsequium, & uicaria officia conjugum, quibus eorum amicitia colitur, iure etiam gentium & ciuili nonnulla adhibentur leges, quibus nuptiarum conciliatio decoratur, & constabatur, ut de dotibus. Nam rempublicae interest, dotes mulieribus conferuari, ad sobolem procreandam, & replendam liberis ciuitatem. I. r. ff. solu. matr. Et de libero bonorum usu, qui coepetit uiro, de successione uxoris in partem bonorum; & de legatis; & iure haereditatis, &c. Vnde inter leges ciuiles extat titulus de sponsalibus. ff. de iure dotium atque alij.

3. Conclusio Ratio.

Iure gentium & ciuili leges adhibentur circa matrimonium.

Nota.

Christo quare nuptias instituit.

Vinum nuptiarum.

Nota.

Matth. 19.

nij: ita & de laedere, Christi in cruce educta est ecclesia, vt per sacramentum matrimonij Christiiani filij procrearentur, qui eius colerent religionem, atq; adeo in spirituales Dei filios adoptarentur, ergo matrimonium gratiam excedere laedere promanantem veluti reliqua sacramenta, confert. Quocirca non concludimus, vt esse. Durandus, ex hoc solum esse sacramentum, quod sit remedium contra peccatum nam hoc antea habebat, sed in de quod est à Christo institutum, vt idonee coniugale officium exerceatur, veluti sacramentum ordinis, vt idonee sacerdos sacramenta administret. ¶ Hæc autem sacramentalis gratia contra vitium concupiscentiæ peruersitatem, vt ait Bonaventura, fert opem. Concupiscentia nã que nec numerum, personarum moderatur: quia impudicus quacunq; promiscue optat, neq; commoditatem, sed delectationem procurat. Ac demum satiatas feminas fastidit. Gratia verò sacramentalis administratur, vt virtus sit contentus, & vxor sua, vt officium debitu coniugio, vtantur, neque vbi opus fuerit ob sitietate à debito reddendo abherreat. Guillelmus Parisiensis in materia matrimonij, capit. illo, vbi tractat de eius virtute, plurimum energie ei tribuit, aduersus concupiscentiam. Tamen si malitia possit huius gratiæ præualere. ¶ Quod si scisciteris quando nam eiusmodi gratiam conferas, respondetur, quod tunc, dum consensus de presenti amborum coniugum simul concurrunt, vt paulo inferius repetetur. ¶ Si verò quis interroget, vtrum cum gradum hæc veritas obtineat, vt sit habenda tanquam catholica, eiusq; negatio tanquam heretica, profecto vtrinq; sunt angustie. Vtimur hoc moderamine, eo qd Canonistæ opinantes matrimonium non conferre gratiam, non sunt de hoc condemnati, nec Durandus, eorum patronus. Imò verò Diuus Thomas, Bonaventura, Scotus & reliqui solum aiunt, partem affirmatiuam esse probabiliorum. Sed ex altera parte extat capitulum. Ad abolendam, de hæreticis, anathematis mucrone eos confodiens, qui de septem sacramentis aliter quam ecclesia Romana senserint. Et in concilio Florentino illud, iuxta verbum Augustini, constitutum est discrimen inter vetera & noua, quod illa significabant tantum salutem & gratiã, nostra verò dant illam, virtutem qd;

Mrimonij quare sacramentum.

Gratia matrimonij.

Gratia sacramentalis effectus.

Guillelmus Parisiensis.

Nota elegans et subtilis.

Conclusio.

Capitul. Ad abolendam.

Concil. Florentinum.

conferendi in se continet. Profecto ad hoc vt get argumentum, vt si Sanctus Thomas & antiqui patres hoc concilium atate attigissent non tantum asseruissent, vt reor, esse hoc probabile, verum & esse catholicum: Nam negare illud concilium non fuisse legitime congregatum, non esset tutum: quando quidem celeberrima illa in eo fuerit celebrata: conciliatio Armenorum cum ecclesia Romana: Imò verò Canonistæ, vt arbitror, suam opinionem recantassent. Præterquam quod miror Durandum tantam autoritatem eis de hac re præter suum morem detulisse. Primum, cum hoc ad ius diuinum spectet, cuius ipsi non sunt adeo docti-fidique interpretes. Secundo, quod manifestum est non maiorem habere in hac parte autoritatem, quam ratio ab eis allata illis arrogat: & tamen rationem illorum palam est nullus esse vigoris. Omnium enim vnum hoc fundamentum est, quod pro matrimonio confertur pecunia: & tamen debuissent attendere sacramentum matrimonij propterea quod conferat gratiam, rationem non exuero contractus civilis: & ideo nil vetat, quominus ista ratione, pecunia possit inter contrahentes interuenire victus causa, sicut in emptione & venditione, & alijs contractibus licet illa non detur pro matrimonio, quatenus res est sacra. Igitur sic illi, qui concilium Florentinum antecesserunt, non sunt heresis damnandi, vt iam sint vehementer suspecti qui gratiam matrimonio negauerint. Præsertim quod illa negata debent dicere non esse proprie & simpliciter sacramentum. Adde quod Lutherani etiam de hoc finistre audiunt, quod huiusmodi gratiam in hoc sacramento diffitentur. Quocirca auctiores, qui contra eos scripserunt, vt Rosenfis & Elcius, & concilia Parisijs & Colonia congregata tanquam errorem eum vituperant. Et si œcumenica Synodus Tridenti fuisset progressa, id ipsum definiisset: nam sic erat patribus in animo. ¶ Circa materiam verò primi argumenti capitalis posset quispiam forte comminisci actus contrahentium: nempe, expressos consensus non esse materiam & formam sufficientes ad conferendum gratiam, sed formam necessariam, per quam, confertur, esse verba ministri: nempe, sacerdotis, qui amborum celebrat coniunctionem. Cuius magnum argumentum ex verbis concilij Florentini duci posset, quibus asseritur omnia sacramenta tribus perfici: videlicet, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis sacramentum cum intentione,

Sententia auctoritas.

Concil. Florentinum legitime congregatum.

Nota.

Canonistarum fundamentum.

Qui gratiam matrimonio negat suspectus est.

Lutherani.

De 1. argu.

1. Argum.

1. Argum.

2. Argum.

Appendix.

Opinio singularis.

Benedictio nuptialis solum est de solemnitate.

tionem faciendi quod facit ecclesia. Inde enim sunt, qui colligant præter contrahentes necessarium esse sacerdotem ministrum, cuius verba sint forma necessaria sacramenti. Id quod reliquorum omnium sacramentorum exemplo confirmatur. Accedit quod actiones sacramentorum, vt distinctione, in fronte expositum reliquimus, sunt actus religionis, quibus profitemur diuinitus sanctificari: actus verò religionis absque ministri benedictione non reperitur, qui quidem minister, vt arguit Durandus, debet esse sacerdos, nisi vbi sacramentum tantæ necessitatis est, vt eadem laicum permittat ministrum, vt in baptismo. Tertio arguitur, quod cum matrimonio, quod erat tantum in officium, institutum sit in sacramentum, decentissimum fuit nouum illi ministrum, nouamque formam necessariam adscribere: verba enim contrahentium non videntur vim habere, nisi contractus eiusdem & pacti, sicut in emptione & venditione: neque habent præscriptam formam, nam & nutus satis sunt. Concedendum ergo secundum istos esset nunquam per matrimonium conferri gratiam quando priuatum & clandestinum absque ministro contrahitur, nisi sacerdos cum sua forma interuenit. Atqui Sanctus Thomas lib. contra gentes capitulo 78 ait, quod matrimonium inquantum ad bonum ecclesiæ ordinatur, oportet quod subiaceat regimini ecclesiæ: ea autem quæ populo per ministros ecclesiæ dispensantur, sacramenta dicuntur. Vbi insinuat matrimonium non esse sacramentum, nisi quando per ministrum ecclesiæ dispensatur. Et Guillelmus Parisiensis capit. citato de matrimonio, ait quod forsitan matrimonium, dummodo nuptialis benedictio non contemnatur, sacramentum est, sed virtutem sacramenti talem non habet, nec veri nominis est sacramentum, nisi sicut diximus. Hæc ille. Vbi insinuat absque benedictione sacerdotis non esse verum sacramentum. ¶ Hanc autem opinionem, quia singularis esset, nullum arbitror habuisse hactenus assertorem, sed disputatorem: nam præterquam quod neio eorum, qui hucusque scripserunt, eius meminerit, non apparet quemadmodum sit sustentabilis. In primis enim de benedictione nuptiarum, qua in ecclesia sponsi solenniter benedicuntur, affirmari nequit, quod sit forma necessaria. Nam Sanctus Thomas & vniuersi, nemine excepto, fatentur impresentiarum non esse de essentia, sed de solemnitate sacramenti: quippe quod iam antea per consensus de presenti fuerit confirmatum: Id ergo su-

stinere quis forte contendat, de forma ministri, dum sponsalia de presenti (quæ matrimonio sunt) publice in forma ecclesiæ celebrantur: tunc etenim ad interrogationem sacerdotis vterque coniugum respondet se alterum in coniugem accipere, & sacerdos addere solet; Ego igitur vos coniungo in nomine patris, &c. Quod autem hæc non sit necessaria forma, demonstratur: quia si esset necessaria, procul dubio ecclesia illam expressisset tanquam necessariam ubique seruandam, & tamen nullibi inter sacros canones talis extat forma: cum tamen sepius de hoc sacramento fiat mentio: & potissimum capit. Licet, de sponsalium, exprimitur forma solennis exprimentium consensus, Ego te accipio in meam, & Ego te accipio in meum, licet neque hæc, vt Glossa bene ait, sit necessaria: si ergo & forma sacerdotis esset necessario adhibenda, eius illic certe facta fuisset mentio. Sed & concilium ipsum Florentinum, quod recitata opinio sibi suffragari censet, ei maxime refragatur: nam licet prius in genere ministrum omnium sacramentorum nominauerit, tamen dum in specie ad matrimonium descendit (vnde potissimum debet argumentum peti) solum ait quod causa efficiens matrimonij regulariter est mutua consensus per verba de presenti expressus. Vbi cum in reliquis omnibus expressè materiam explicuerit & formam, si qua esset matrimonij alia, præter verba contrahentium, nec necessaria forma, ambigere non licet, quominus illam expressisset. Cum ergo de illa nihil inuenit, manifestè colligitur non aliam potuisse, quam contrahentium verba: Nominauit autem illa, non formam, sed causam efficientem: quia competentissimum habebat Synodus easdem causas efficientes, quibus sacramentum perficitur, rationem habere materie & forme, quæ sunt necessaria: sed quia non habebant illam inuicem extrinsecarum materiam & formam, quæ est in cæteris sacramentis, appellauit eas causas efficientes, sicut actus poenitentis appellauerat quasi materiam, non quod non sit verè materia, sed quia non sunt extrinseca, vt in cæteris. ¶ Præterea, forma sacramentorum, quæ à sacerdote apponitur, significat effectum sacramenti, vt patet in baptismo, Ego te baptizo &c. et in cæteris: effectus autem matrimonij est coniunctio coniugum: hanc autem consentus ipsi expressi contrahentium sunt sibi mutuo pro materia & forma. Quæ quidem expressa sententia est Hugo in libro. 2. de sacramentis

Verba sacerdotis an sint forma.

1. Argum.

Concil. Florentini.

1. Argum.

3. Argum.

Hugo lib. 2. de sacramentis.

cramentis, part. i. cap. 7. ubi interrogatus, quando coniugium esse incipiat, respondet, quod ex quo consensus inter masculinum & feminam factus fuerit, ex eo statim coniugium est. Quare licet sacerdos adiciat, Ego vos coniungo, forma illa non potest accipi in sensu, quem sonat, quasi per illam coniungantur, sicut cum illi per suos consensus fuerint coniuncti, sicuti tempore antiquo antequam matrimonium esset sacramentum, sed in hoc sensu, Ego approbo, vel benedico: coniunctionem vestram.

¶ Et confirmatur hoc maxime. Opinio illa non negat, quia nec negare potest, absque forma sacerdos coniungit coniuges per suos consensus, atque adeo matrimonium fieri tunc in dissolubile, sed ait, non esse sacramentum. Arguitur ergo sic contra. Ergo, quando sacerdos ait, Ego vos coniungo, non applicat coniunctrices causas: nam illas contrahentes ipsi sibi inuicem applicant, Ego te accipio, &c. ergo sacerdos non vere eos coniungit, quippe qui iam sunt coniuncti, ergo nec tunc facit sacramentum coniugij, nam idem est facere sacramentum coniugij, & facere coniugium, sicut idem est facere seu administrare sacramentum baptismi, & ministrare baptismum, & sic in ceteris: quare nec sacerdos est agens, sed ipsi contrahentes sunt sibi inuicem agentes & recipientes. Quocirca forma illa sacerdotis non est de essentia, imo neque est vniuersalis in ecclesia, sed alij dicunt, Ego vos sponso, & sacramentum confirmo, & alij. Quos Deus coniunxit, homo non separet, atque alij aliter.

4. Argum. ¶ Arguitur, demum. Excludere omnia clandestina matrimonia, quibus sacerdos non interest, a ratione sacramenti, cum nullo ecclesiastico iure id expressum sit, imo neque haec tenus ab aliquo legum auctoritate, temerarium est. Et certe cum clandestina matrimonia sint iure prohibita, vt patet eodem titulo, si illa non essent sacramenta, ab ecclesia quidem fuisset admonitum. Accedit quod tunc non solum iure pontificio, sed & diuino essent interdicta, tamquam non habentia legitimam formam, nec gratiam consentientia, & tamen solo pontificio iure inhibentur, & propter solam inobedientiam & excommunicationem ecclesiae non conferunt gratiam. Imo vero, si non essent sacramenta, deberet postea solenniter iterari, vt rati ficatis consentibus forma sacramenti accederet: quod tamen non fit. Accedit & Sanctus Thomas distinctio. 28. art. 3. ubi secundo loco arguens, quod cum in ceteris sacramentis requiratur ecclesiasticus minister, idem videtur

5. Ratio.

6. Ratio.

7. Ratio.

in matrimonio necessarius, negat consequentiam: quonia in ceteris, vt in poenitentia actus nostri licet sint de essentia, tamen non sufficiunt ad inducendum effectum sacramenti, sicut licet absolutio non a peccatis sine sacerdotis: sed in matrimonio actus nostri sunt sufficientes causa proxima effectus, scilicet, colligationis, & ideo benedictio sacerdotis non est necessaria. Vbi insinuat, quod quia actus nostri sunt causa coniunctionis ipsi qua consistit substantia matrimonij, sicut iubeat causa gratiae absque sacerdote immere. Sed non opus est pluribus.

¶ Respondetur ergo ad argumentum cum Sancto Thoma, quae omnia est vniuersalis responsio, vt articulo. expostum est, quod actus illi contrahentium nempe, verba ex proximitate consentium, eo quod directi faciunt nexum, qui est sacramentum matrimonij, non quidem tangit meri actus humani, vt aiebat Pelagiani, sed ex institutione Christi conferunt gratiam, quae ite tunc conferunt dum amorum consensus coeunt: nempe, in illo momento, quo posterior consensus accedit priori. Neque alia expectatur forma. Quo fit, vt ibi sponsalia de futuro praecesserint, illo post articulo, quo amplexu maritali se se per copulam commiscerint, sacramentalis gratia conferatur: quia tunc consensus perficiuntur. Ex quo sequendo subsequitur, quod quando dicitur per matrimonij conferri gratia, intelligitur per causas, quibus fit in matrimonij: nempe, per consensus, quibus fit obligatio & vinculum, quod est matrimonium.

¶ Vnde ad argumentum primum contrae partis respondetur, quod concilium ipsum, quod praedixerat, in omni sacramento requirit ministerium, & materia & forma, se in matrimonio explicuit docens, mutuos consensus per verba de presenti qua ratione causa sunt efficiens matrimonij, materiam esse & formam, atque adeo non esse alium necessarium ministrum praeter ipsos contrahentes, qui materiam applicant & formam. Cum enim Christus hoc instituens sacramentum nihil aliud fecerit, quam antiquum foedus sanctificare, neque nouam materiam neque formam instituit, sed eosdem actus voluit esse ad haec officia destinatos & sanctos.

¶ Et per hoc ad aliud de religione respondetur, quod actus ipsi, qui antea non erant nisi legitima quaedam pactio & merus contractus, iam nunc in lege euangelica sunt vere actus religionis, veluti materia & forma in baptismo, licet per laicum applicantur. Tamen si benedictiones ecclesiae, quibus sponsi in nuptiali ministerio conferantur, eiusdem religionis sint maximum documentum. Atque hoc pacto Guiljelmi Parisiensis

Solu. 3. arg.

Solu. 1. arg.

Solu. 2. arg.

Benedictio nes ecclesiae Guiljelmus, Parisiensis.

Parisiensis est intelligendus: palam enim est esse non loqui de verbis sacerdotis dum sponsalia sunt de presenti, sed de benedictionibus, quibus in templo sponsi benedicuntur in forma sua tempore matrimonij non celebratur nisi illo temporis articulo. Constat autem communem omnium consensum illas non esse de essentia, sed eas commendauit doctor ille ita fieri in testimonium religionis. Christianae, vt si contentumant, maneat matrimonium quodammodo sine solemnitate imperfectum, nihilominus verum sacramentum. Atque id ipsum sentit loco citato Sanctus Thomas, probat enim esse sacramentum quia regimini ecclesiae subditur, vt materia eius determinetur non consistere inter consanguineos, & benedictio per ministros ecclesiae nubentibus adhibeatur. Et ideo ait hoc sacramentum dispensari per ministros ecclesiae.

2. Thom.

Matrimonio inter absentes an sit sacramentum.

2. Argum. Solu.

Ex parte actus.

Ex parte concupiscentiae.

Tertij arg. dilu.

Matth. 19.

¶ De matrimonio autem inter absentes aut per epistolam aut per internuncium maior offertur dubitandi occasio, sed haec disputatio distinet sequenti suum habet locum.

¶ Ad secundum principale argumentum respondetur, quod quantum concupiscentia absolute consideratur, quo magis exerceatur, eo ardentius ferueat, tamen dum eius necessarius visus rationis ordinis per matrimonium subijcitur, illam reprimit, quatenus illae actiones habitus, qui aliis essent vitiosi, studiosos generant. Matrimonium ergo concupiscentiae medetur tam ex parte actus, quam ex parte ipsius concupiscentiae. Ex parte quidem actus ea ratione qua est legitimum vinculum in officium naturae per bona sibi annexa. Et hoc dupliciter. Vno modo quia facit actum licitum ratione generationis, qui, si esset concubitus vagus, esset illicitus. Secundo quia cum per ipsum homo concupiscentiae satisfaciunt, cohibetur ab alijs turpibus cogitibus & immunditijs, iuxta verbum Pauli, Melius est nubere, quam vri. Sed tamen ex parte concupiscentiae secundum se opem fert coniugium quatenus est sacramentum, quippe quod per gratiam, quatenus est ex natura gratiae, concupiscentiam in sua radice extinguit & enervat ad actus illicitos.

¶ Ad tertium autem, quo inferebatur consilium esse omnibus matrimonij contrahere, negatur consequentia. Nam alia sunt salubriora remedia, vt carnis ieiunij & vigilijs macerare, contemplationi & orationi vacare, quae opera esse debent virginum, & eorum, qui in coeli habitu viuunt. Ob idque Paulus consulebat, vt omnes essent sicut ipse, si tamen possent: nam vt Christus ait Matth. 19. apostolis dicentibus, Non ex-

pedi nubere, dixit, Non omnes capiunt verbum istud: scilicet, consilium non nubedi, sed quibus datum est, & ideo qui potest capere, capiat.

¶ Ad quartum argumentum Adria. in materia de matrimonio quaest. 1. sub dubio respondit, vt rimum matrimonium infidelium sit sacramentum nouae legis. Tamen si gratiam illis eo non infundant, quod obicem opponunt. Ac perinde sub iudice relinquit, vt rimum fidelibus non baptizatis, nempe, catechumenis, gratiam conferat, pro eo quod in cap. Veniens de presbytero non baptizato, quasi arguendo ait Innocentius, quod videatur sacramentum matrimonij, eucharistiae, & ordinis absque baptismo suscipi posse. At vero non est cur huiusmodi dubitatione, quae nulla est, conturbentur. Enimvero si nomen sacramenti accipiatur pro legitimo vinculo in officio & pro ministerio, quo significatur vnio Christi & ecclesiae, liquidum est matrimonium infidelium esse sacramentum: quia haec ratio ab orbe condito fuit institutum. Et hoc est quod praedictum cap. Gaudeamus definitur. Hanc enim ob causam docet Apostolus vxorem infidelium posse cum marito ad fidem conuerso manere, si fiat citra periculum fidei. Si vero nomen accipiatur pro sacramento nouae legis conferente gratiam, certissimum est matrimonium infidelium non esse sacramentum. Neque contrarium affirmat in dicto cap. Veniens. Innocentius. Primum, quia solum disputando ait, baptismum non esse fundamentum omnium sacramentorum. Et forsitan accipit sacramentum matrimonij, vt est dicitur vinculum in officium. Quare concludendo diffinit cum concilio apud compendium cap. Si quis presbyter, eodem titulo, vt clericus non baptizatus, iterum suscepto baptismo de integro ordinetur: nam absque baptismo, qui est ianua sacramentorum, nullum suscipitur sacramentum nouae legis, Quapropter licet catechumenus, qui per fidem sacramenti formatam est iam membrum Christi, matrimonium contrahat, tamen non suscipit sacramentalem gratiam: quia neque illud est sacramentum: sicut neque esset sacramentum si ordinaretur, aut cõfiteretur. ¶ Sed hoc forsitan dubitabit. curiosus lector, vt rimum si baptizatus contraheret cum muliere non baptizata, quae esset catechumena, esset verum sacramentum nouae legis. Apparet enim non esse, quia aliis esset laudicans ex altera parte. Attamen nulla apparet absurditas si dicatur esse sacramentum ex parte viri, qui est aptum subiectum, non tamen ex parte foeminae, quae est ineptum.

Quart. arg. dilu.

Cap. Veniens

Innocent. 1.

Dubium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum comissio sexuum per copulam sit de essentia & integritate matrimonij.

Andem, vt perfectio matrimonij innotescat, quæritur, vtrum actualis commissio coniugum sit de eius essentia. Et arguitur à parte affirmatiua. Primò ex vnionis natura. Dicitur in institutione, Erunt duo in carne vna, quod non fit nisi in maritali complexu.

Partis affirmatiue arg.

1. Argumen.

3. Argumen

Partis negatiua.

In contrarium autem est, quod inter primos parentes autè lapsus fuit verum matrimonium, quando tamen nulla fuit copula cõsummata: quia iam tunc dictum fuit, Erunt duo in carne vna, & crecite & multiplicamini.

Circa hæc quæstionem in eo fuit errore V. Vitelesii, vt crederet ante coniugum carnalem copulam matrimonium nõ esse solidum nec firmitum, quemadmodum Thomas V. Waldensis tomò. 2. de sacrament. capi. 130. refert. Quia verò & Gratianus. 27. quæst. 2. can. Institutum. §. Potest & aliter. & can. Sic quippe. §. Ex his. ex quibusdam sanctorum auctoritati bus id ipsum sibi videtur elicere. Hæc tamen assertio non tantum falsa opinio, sed error censenda est.

Ad quæstionem ergo distinctione præmissa per duas conclusiones facile respondetur. In matrimonio enim, sicuti & in qualibet re naturali, duplex integritas, & perfectio consideratur. Vna quæ consistit in essentia rei, & definitionis cõplemento. Atq; hæc dicitur perfectio prima ipsius substantiæ & speciei: veluti est ignis, licet in vacuo positus non calefaceret. Altera verò est perfectio, quæ attenditur penes operationem, & illa est perfectio secunda, per quam res suam assequitur finem.

Prior conclusio.

Prior ergo conclusio sit. Matrimonium per mutuum consensum de præsentis cõsiliatum, est integrum & perfectum integritate prima & essentiali.

Posterior autem. Matrimonium nõ est perfectum perfectione secunda quousq; commissio carnalis copulæ accedat. Hæc per se manifesta est, sed prior, in qua est difficultas probatur. Matrimonium, vt habetur capit. Illud. de præsumptio. & citatur à Gratiano in fronte. 2. quæstionis, causa. 27. vbi hæc materia compilatur, est maris & femine coniunctio indiuiduam vitæ consuetudinem retinens: quare essentialis natura matrimonij est nodus & vinculum quo personæ sibi se mutuo tradunt: tunc enim contrahere dicuntur matrimonium, quia tunc contractus celebratur: hoc autem fit dum amborum consensus de præsentis concurrunt: ergo tunc matrimonium in sua substantia perfectitur. Idque inde secundo confirmatur, quod cum vsus & operatio rei non sit de eius essentia, fit vt ante copulæ consummationem sit legitimum matrimonium.

Posterior conclusio.

Ratio prioris conclusio.

Rõ secunda

Ratio tertia

Rõ quarta

Confirmatio ex sacris canonibus.

Paul. 1. Cor. 7

August.

Nicolaus.

Verum matrimonium

Tertio arguitur, quia aliàs matrimonium sterile, & senum non esset verum matrimonium: quoniam conjugalis copula non refertur, nisi ad prolis generationem: consequens tamen est falsum.

Quarto. Internus finis sacramenti est homines per gratiam sanctificare: sed tunc, vt prædictum est, dum consensus amborum interueniunt, gratia sacramentalis confertur: ergo tunc fit sacramentum. Atque hinc distincte sequenti quæstio. 1. articulo. 3. collecturi sumus, consensum in carnalem copulam non esse ad essentialiam matrimonij necessarium.

Quinto veritas hæc catholica multis canonibus ead. causa & quæst. comprobatur. Ait enim can. Matrimonium. Chrysostomus super Matthæ. Matrimonium non facit coitus, sed voluntas. Et alludit ad illud Pauli. 1. Corinth. 7. Præcipio non ego, sed dominus, vxorem à viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam: vbi docet, separationem tori non dissoluere matrimonium. Hinc ergo euidenter sumitur argumentum. Si enim post copulam separationem tori non dissoluit matrimonium, fit vt etiam si ante copulam, vt vacant orationi, vt ait Paul. constituerent perpetuo abstinere, nihilominus esset verum matrimonium. Vnde in lib. de bono coniugali cap. 18. August. In nuptijs, inquit, plus valet sanctitas sacramenti, quam fecunditas vëtris, vbi ante conjugalem congressum matrimonium nominat. Cui consonat Nicolaus papa can. Sufficiat. ead. cau. & quæst. vbi ait solum consensum matrimonium facere, vt sint veri coniuges.

Præterea id patet, quia inter Ioseph & Dei

param

param virginem fuit verum matrimonium, vt dist. 30. quæst. 2. videbimus, idemq; docet August. lib. 1. de nuptijs & concupiscetia cap. 9. & refertur ean. Beata Maria. ead. cau. & quæst. iuxta verbum angeli Matth. 1. Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Vnde infert, quod coniux vocatur ex prima fide desponsationis, quam cõcubitu nec cognouerat, nec fuerat cogniturus. Quo verbo eodem naturæ erroris glossa Gratiani locis citatis vbi ait, coniuges consuetudine scripturæ non appellari nisi spe futurorum: quia scilicet in animo habent coniungi carnali cõmercio. Esset enim hæresis dicere, quod beata Maria & Ioseph in proposito habuerint illam carnalem copulam, cum prius illud diuine voluntati cõmiserint, & postea voto cõtinentiæ confirmauerint. Sed de hoc virginis matrimonio inferius. Vnde Ambros. lib. de virginibus, & citatur can. Cum initiatur. Desloratio, inquit, virginitalis non facit matrimonium, sed pactio coniugij. Quod profecto pèssime Gratianus can. Sic quippe interpretatur dicens, quod conjugalis pactio facit, vt mulier in desloratione suæ virginitalis nubere viro dicatur: imò antea per consensum verè nubit, sitq; verè coniux. Id ipsum Isidorus lib. 9. Etymologiarum censet, vt ibidem can. Omnis res.

Falsus autem fuit Gratianus, primum non distinguens secundum philosophiam inter perfectionem essentialiam, quæ consistit in natura rei, & accidentariam, quæ ad eius attingit operationem. Deinde quia inter citandos Doctores sacros non satis eorum sensus penetrauit. In primis enim canon ille, Non est dubium, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, quia commissio sexus non docetur fuisse, nescio an in Augustino reperiatur, quauis Margister etiam, cui illius ipsum citet. Hugo namq; lib. 2. de sacrament. part. 11. illum non tribuit Augustino. Cuiuscumq; tamen ille fuerit, nõ facit illum sensum, in quo Gratianus illum citat, cum sepèssime Augustinus docuerit, matrimonium ante carnalem copulam esse verum sacramentum. Et ideo vel intelligitur, vt ait Diuus Thomas, quod non est perfectum perfectione accidentali secundum operationem. Vel quatuor conijcio, commissio non accipitur illic pro copula & cõgressu carnali, sed pro vinculo, quod per mutuum cõsensum in nõ datur, vt à ratione matrimonij non excludatur matrimonium non consummatum, sed concubinatus. Hic enim est legitimus sensus Leonis cano. proximo, Cum societas, secundum expositionem Hugonis in summa sententiarum tracta. 7. cap.

monij inter Ioseph, & beatam virginem.

Glossa Gratiani.

Ambrosius.

Gratianus reprehenditur.

Isidorus.

Hugo.

Intellectus can. Nõ est dubium. 27. quæst. 2.

Leo.

quod Gratianus animaduertere debuisset. Extat enim ille textus in epistola eius. 70. cap. 5. vbi tractat discrimen inter veram vxorem & concubinam, & inter verum & falsum heredem, vbi citat historiã de Sara & Agar, quã adducit Paul. ad Galat. 4. At verò Agar licet dicatur Genes. 25. concubina: non tamè taliter, vt nõ fuerit vxor, sed quia erat ancilla, vt infra distinct. 32. quæst. 1. arti. 2. plenius explicabitur: & ideo nec eius filius fuit legitimus hæres: ob idq; præcepit Deus Abraham dicens, Eijce ancillam & filium eius, Genes. 21. Ex his ergo concludit Pontifex dicens, quod cum præter commissionem sexuum: nempe, per matrimonialem consensum, non habeant in se nuptiæ coniunctionis Christi, & ecclesiæ sacramentum, non dubium est, illam mulierem nõ pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse nuptiale mysterium, vbi non est legendum, nuptiale ministerium, sed mysterium: hoc est, nuptiale sacramentum. Innuat enim illic Pontifex, quod solent patet turpia inter cõcubinarios interuenire perpetua instar matrimonij: & hæc sunt, quæ illi condemnat. Hugo verò loco citato idem exponens ait, quod vbi copula carnalis non interuenit non est integra significatio desponsationis Christi cum nostra humana natura, quam induit, nihilominus est verum coniugij, verumque sacramentum significans eandem vnionem Christi per amorem. Et inde illud desumpsit Innocentius capit. Debitum. de bigamis non ordinari. Verum est tamen quod Origenes, vt refertur can. Inuenta. beatam virginem non vult simpliciter appellari vxorem Ioseph. Neque Hieronymus, vt refertur cano. Genuit. neq; Gregorius cano. Sic quippe. appellat illas veras nuptias: quia nuptiarum nomen coaptari non censet nisi carnali copulæ, sed tamen non negant quin citra illam sit verum sacramentum.

Paul. ad Galat. 4.

Hugonis interpretatio.

Innocent

Origenes

Hieronymus

Gregorius.

Atque hac de causa matrimonium per consensum firmatum dicitur ratum, attamen nisi adueniente copula, non est consummatum. Et capropter illud per ingressum religionis alterutius coniugum dirimitur, hoc verò minime, nisi per mortem, id quod inferius examinaturi sumus distinct. cõ. proxima.

Ad primum igitur principale argumentum respondetur, quod Adam verbis illis, Erunt duo in carne vna, naturam sacramenti secundum vtramque perfectionem explicat.

Ad secundum autem respondetur, quod finis rei non est de eius essentia: & ideo quauis matrimonium non nisi per copulam finem assequatur

Solutio prioris argumenti.

Solutio secundæ argumenti.

quatur proli, nihilominus antea est verum sacramentum. Præterquam quod & alterū affectur sit, qui est cohabitatio & mutua coniugum obsequia, vt in de bono coniugali ait Augustinus. Remedium autem contra concupiscentiam est duplex, alterū in habitu & proxima potentia: & hoc præstatur per gratiam ante copulam, vt scilicet idoneo affectu coniuges dum liberit possint se amplecti. Alterū autem est in actu & in vsu, per quem homo satisfaciendo concupiscentiæ ab alia cauet turpitudine. Sed hoc non est de essentia.

Remediū contra concupiscentiam duplex.

Solutio tertij argu.

¶ Ad tertium denique respondetur, duplicem esse in matrimonio significationem Christi & ecclesiæ. Vnam scilicet per affectū, & vnionem charitatis, quemadmodū admonet Paul. vt coniūx coniugem, sicut Christus ecclesiā, diligit. Et hæc essentialiter in mutuo consensu consistit, qui est ante copulam. Sed alia est significatio per commissionem carnalem, per quam significatur vnio hypostatica Christi cum nostra natura. Atqui hæc pertinet ad secundam perfectionem, quæ non est de essentia.

DISTINCTIO

vigesima septima, De matrimonio essentia, deq; sponsalibus & bigamia.

Textus. Cap. r.

Alterū quod huius sacramenti naturam penitus speculemur, matrimonium dicitur quasi matris munium. Primum enim fœtus in utero, & deinceps tenera proles materno subsidio potius fouetur, quam paterno, à quo ideo, vt Gregor. 9. autor est, matrimonij contractus nomen sortitur. Deinde verò paterna potitur hereditate, quæ ob id patrimonium nuncupatur. Sed nuptiæ dicuntur à nubentibus

Ca. si. de conuer. infidelis.

do, quod propriū est foemina, sicuti vxorem ducere, propriū viri. At verò coniugium ab utroque denominatur, quorum est vinculum. Matrimonium ergo, vt Alexand. 3. ait, est viri mulierisq; maritalis coniunctio, indiuiduā vitæ consuetudinē retinens.

¶ Hoc igitur matrimonij fœdus & nexus (vt de eius causa dicamus) solo contrahentium mutuoq; consensu de presenti connectitur verbis aut nutibus expresso: alioqui esse nequit mutus. Est enim nuptialis contractus, nō quidem simplex donatio aut traditio, sed permutatio, Do, vt des, quæ ideo suapte natura deponit, vt utriq; contrahentium mutua eorū voluntas innotescat. Vnde Nicolaus Papa, consensus, inquit, contrahentium sufficit, quo deficiente nihil fit. Id quod inter Armenorū instructiones Florētina Synod. decernēdo repetijt. Nā præterquam q̄ omnibus sacramentis generale est, vt intetio suscipiētis in adultis requiratur, hoc huic, quatenus contractus existit perpetui vinculi, est quodāmodo peculiare. Quod enim quis nō eligit, nec optat, id profectō, vt ait Sanctus ille pōtifex, minime diligit: qđ autem nō diligit, facile contēnit: atq; ad eōd. matrimonium nisi animi assensione cōfirmaretur, perpetuō durare nequiret, neq; verò p̄creādis proli-

Ca. illud. de præsumpt.

Cap. 2.

Cano. Sufficiat. 27. q. 2.

Concill. Florent.

Cano. præfens. 10. q. 3.

bus

bus satis esset aliter consultum. ¶ Consensus autem huiusmodi non est necessarium vt in carnalem copulā formaliter feratur, quandoquidem illa essentiam matrimonij nō ingreditur, sed satis est vt sit in perpetuam indiuiduamq; consuetudinē & consortium, in quo, vt idem ait Nicolaus, essentia matrimonij consistit: vbi in virtute facultas illa implicatur, quā sibi inuicē coniuges suorum corporum faciunt in rem vxoriam. Quod in matrimonio beatæ Virginis, de quo inferi⁹ recurret sermo, per spectum est. Vnde Chrysolto. Matrimonium nō facit coitus, sed voluntas. Et Ambros. Cum initiatur coniugium, coniugij nomen nascitur: nam defloratio virginitatis non facit matrimonium, sed pactio coniugalis.

Cap. 3.

Cano. Sufficiat.

Cano. Cum imitatur ibi dem.

Cap. 4.

Cap. 5.

¶ Atqui præfatus iste consensus non est necesse vt eodem tēporis articulo ab ambobus profertur: quippe cū nihil obstat, qui per literas & internuncios matrimonialia fœdera conciliantur. Quocirca cū Christus matrimonium simpliciter in sacramentum erexit, fas nō videtur, vllum, quod verè sit matrimonium, quanuis inter absentes, à ratione sacramenti excipere. ¶ Vinculum huius sacramentalis contractus ad eōd. est, postquā per copulam consummatū fuerit, diuino naturaliq; iure fir-

bus & solidū: vt nisi per mortem, sicut ad Rom. ait Paul. sit prorsus indissolubile. Illud verò quod ratum, minimè tamen consummatum fuerit, per religionis professionem eodem diuino iure distrahitur, quo religionis status tāquam auctioris charitatis vinculum institutus est, vt per Augu. 33. quæst. 5. perque Alexand. de conuer. coniug. & per Nicolai, aliorūq; Pontificum decreta. 27. quæst. 2. definitum est. Nam tūc, eodem interprete Nicolao, quos Deus coniunxit, nō homo, sed Deus ipse factio suo flamine separat. Quapropter ei, qui in seculo permanet, (quo utiq; inuito alter potuit statū scelicioris frugis optare) liberum est aliu d. inire coniugium. Attamen cū per susceptionem sacrorum ordinū matrimonium non dirimatur, vt Ioan. 22. in sua extrauaganti decreuit, nequit vir post matrimonium ratum, nisi de consensu vxoris, illis initiari. Imò neque antequam religionē fuerit professus, nisi sexagenariam ætatem attigerit.

¶ Hinc fit, vt sponsaliorum consensum, quæ mutuam in futurū sponsonem designant, matrimonium non contrahatur, etiam si sponsonē fides iurejurādo fuerit stabilita, vt nos Alexan. Papa docuit, nisi vbi fuerit carnalis copula affectu maritali subsecuta,

Rom. 7.

Cano. Quod Deo placet. Cap. lex publico. Cano. Scripsit. 27. q. 2.

Antiquæ, de voto.

Cap. 6.

Cap. De illis de sponsalibus.

secuta,

secuta. Quæ quidem tunc copula perfecti consensus interpretatur est, ut Greg. nonus suo nos comonuit decreto.

Cap. Is qui dicitur de sponsa.

Cap. 7.

Genec. 4.

Adhuc & de bigamis hoc adhibendum, quod quavis polygamiâ Lamech primus sub lege naturæ introduxerit, lexque subinde Moysa vfu & more admiserit, tamen cum ante euangelicâ legem nullum fuerit verum ordinis sacramentum, sub ipsa primum irregularitas est ei adnexa, eademque non iure diuino, sed Pontificio, quo omnis irregularitas inueta est. Admonitionem enim Pauli, ut episcopus hoc est, omnis sacerdos, sit vnus vxoris viri, non ceu Apostolus quasi ius diuinum promulgans fecit, sed ceu pastor & antistes ecclesiæ. Quam igitur obrem, vbi causa occurrerit legitima, in facultate summi Pontificis est super omnem irregularitatem dispensare, ut decreto Martini dist. 34. docti sumus. Quia uero & ad minores ordines suscipiendos eadem quoque in episcopis viget dispensandi facultas.

Canon de cler. dist. 34.

DISTINCTIONIS vigesime septimæ, Quæstio prima. De matrimonij definitione & causa.

ARTICVLVS I.

Virum definitio, qua matrimonium describi solet, sit idonea.

RE S. quæstiones præsentis distinctionis desiderat, que sunt de matrimonio, de sponsalibus, & de bigamia. Videtur ergo matrimonium non recte sic defini, vt in capit. Illud. de presumpt. & apud Petrum Lombardum præsentis dist. definitur, vt sit, viri mulierisque maritalis coniunctio indiuiduam vite consuetudinem retinens. Et arguitur primo de nomine. Denominatio à digniori parte sumenda est: sed pater præstantior est matre: ergo non matrimonio, sed patrimonium dicendum esset.

Secundo arguitur de genere. Coniunctio est in omni relatione coniugij, aut non ponitur in genere relationis: quia est vinculum, & vinculum est causa coniunctionis: nã est funiculus, quo res colligatur: ergo in ratione non est coniunctio. Tertio arguitur quod non sit maritalis coniunctio. Enimvero mariti ratio per matrimonium definitur: est enim maritus vir mulieri matrimonio coniunctus: ergo maritale nomen non est in definitione ponendum, alias daretur in definitione circulus. In contrarium est auctoritas tunc in consistorio in prædicto cap. tum maxime theologorum distinctione præsentis. In hoc sacramento, vt ait D. Tho. tria est considerare: scilicet, essentiam, quæ est coniunctio & nexus: atque hac ratione dicitur coniugium. Deinde causam, quæ est desponsatio: & hæc de causa dicuntur nuptiæ à nubendo. Præterea effectus, qui est proles, & inde. fontatur nomen matrimonij. Sed vt vice versa hæc à peritiore fiat, etymologia matrimonij multiplex accumulatur. Dicitur enim matrimonium: matris munium: quia prolem munit, vel matrem munit, quia & vicissim proles est matris munimen: vel matrem monens: scilicet, ne virum deserat. Sed tamen quæ ad rem pertinet, hæc duntaxat est interpretatio, vt sit matris munimen: quia mater prolem munit. Ad alendam namque educandamque prolem vterque coniugum suas operas confert, diuersimodè tamen. Qui enim generat est pater, sed tamē nec generatio nec cœptio dicitur munimen, sed officium quod proli generatione impeditur. Primum autem munimentum est matris, quæ prius in utero, & deinde in vteribus filium nutrit, & alia infantilia officia ei præstat. Postea uero adulta prole sequitur munimentum patris non solum educationis, sed prouisionis bonorum, in quibus proles succedat. Et ideo matrimonialis contractus à munimine matris tanquam à priori & magis necessario sortitus est nomen, vt cap. Ex literis. de cõuersione infidelium, ait Greg. Sed hereditas appellata est patrimonium. Quauis & altera ratio eidem nomini suffragatur.

Matrimonij definitio.

Partis negative argu. 1.

2. Argu. 2.

3. Argu. 3.

Pars affirmatiua.

Decisio 2a.

Matrimonij Etymol.

Altera ratio suffragatur. Cum enim pater sit causa efficiens generandi, & mater quasi materialis, non tam pater adiutorium est matris, quam mater patris. Vnde prius productus fuit Adam, deinde adiuncta est ei femina quasi eius adiutorium, vt Genec. 2. legitur. Itaque non vir propter vxorem, sed vxor propter virum producta est. Quapropter pater dicitur adiungere sibi matrimonium: hoc est, adiutorium matris, & matrimonium sibi copulare vxorem, & mulier non dicitur adiungere sibi patrimonio virum. Nuptiæ uero à nubendo dicitur: est enim nubere proprium foeminae, cui anteq. tradat viro, caput obnubetur: hoc est, velatur: nubere enim est quasi nubere tegere, in signum obedientiæ, quæ debet viro. Inde enim & nuptiæ dicitur, quod pudoris gratia se puelle obnubetur, vt ait Ambr. carn. Nec illud. 30. q. 5. Quapropter velamē, quod sponsæ caput tegit, non nisi humeris sponsi imponitur: quippe qui onera matrimonialia sustinere debet. Et Paul. 1. Corinth. 11. vltio dat mulieri caput non velare. Præterea velatur caput sponsæ in signum verecundiæ & pudoris, quem præfert officium illud coniugale, quod mulier viro seruit. Id quod Rebecca, vt legitur Genec. 23. documento monstrauit: quippe quæ viso Isaac palio se operuit. Quocirca nuptiæ, vt sancti patres canonibus proximè citatis aiunt, non ad prescuntur hoc nomē vsq. ad traditionem, quæ vxor traditur viro, ad consummandam copulam. Et ideo nomen hoc conuenit vinculo matrimonij à suo effectu. Atque hac ratione negant inter Mariam & Ioseph celebratas fuisse nuptias. Propriè ergo mulier est quæ nubit viro, sicut proprium est viri vxorem ducere, nisi forte figuratè dicatur, vir nubere vxori: qui tamen mollis est, vt sit vxori subditus. Sed vt ad definitionem descendamus, prænotare oportet pro qua re nomen coniugij & matrimonij supponat. Est enim hæc quinq. consideranda: scilicet, consensus internus, & contractus exterior: videlicet, verba, & obligationem seu vinculum inde resultans, & facultatem, quam vterque alteri facit sui, & carnalem copulam. Matrimonium autem seu coniugium non supponit pro interiori consensu, qui non est sensibilis: quippe cum omne sacramentum debeat esse sensibile. Neque pro contractu exteriori: licet: pro verbis, quibus consensus exprimitur: quoniam consensus interni per verba exteriora expressi non sunt matrimonium aut coniugium, sed causa ipsius. Neque facultas, quæ vir haberet in mulierem ad concubituam, sufficeret ad matrimonium. Si enim Deus fa-

Genec. 2.

Nuptiæ vnde.

Velaminis ratio.

Coniugij & matrimonij pro qua re supponunt.

cultatem faceret alicui licetè vtendi aliqua muliere, non ideo esset matrimonium: necque si faceret vtrique mutua facultas ad illum actum, sed requiritur mutua, perpetuaque coniunctio ad inuiduam vitam peragendam in omnibus officijs tam ad procreandas proles, quæ ad mutua alia obsequia domestica. Quare nomen coniugij & matrimonij supponit pro vinculo, nexu, & obligatione mutua, quæ ex mutuo consensu exteriori expresso, ad communem vitam enascitur. Quocirca cum matrimonium dicitur vinculum, non accipitur nomen casualiter, vt aiunt pro re, quæ coniuges copulat & vinculat, illi enim sunt consensus, sed formaliter pro nodo qui per tales consensus fit.

Coniugij & matrimonij

*

Ex his ergo colligitur conclusio, quæ ad quæstionem respondetur. Definitio matrimonij, à doctoribus assignata, est optima. Cum res per causam formalem & finalem, primatum obinet: talis autem est hæc, Matrimonium est viri mulierisque coniunctio maritalis indiuiduam perpetuamque vite consuetudinem retinens: ergo hæc est optima. Probatur minor. Causa enim formalis idem est quod species, quæ constat ex genere & differentia: genus autem matrimonij est quod sit formalis coniunctio, quod significatiuè nomen est, quæ obligatio: quoniam quauis non se obligarent per mutuos consensus, sed Deus illos coniungeret, vt inferius explicabimus, quia etaderet vnus alteri, & alterum alteri in perpetuam societatem, esset matrimonium: nisi dixeris, quod etiam tunc esset obligatio, licet non per consensus. Differentia autem, quæ constituit speciem, est quod sit maritalis: nam si esset aliud genus actionis aut contractus, quo se mutuo masculus & femina obligaret, vt sibi inuicem seruirent: scilicet, propter pretium, vel aliam ob causam, non esset matrimonium. Et quauis idem ferè sit, aptius tamen dicitur, viri & mulieris quæ maris & foemina: nam mas & foemina remotius genus significat: quippe quod & inter bruta reperitur: vir autem & mulier non nisi inter homines. Pudet autem adnotare, inter personas eiusdem sexus non posse matrimonium contrahi. Id quod de nefando Nerone scribit Sueto. Qui virum duxit in matrimonium. Quoniam autem Magister sententiam adducit. Inter legitimas personas (quæ quidem, vt creberrimè solet, ex Hugone lib. 2. de sacr. par. 11. cap. 4. desumpsit) quauis ad maiore expressione subiecti fuerit adiecti, non tamē erat vsq. adeo necessarium: quoniam maritalis coniunctio id satis exprimebat: inter personas quippe illegitimas

Conclusio

Res conclusio

*

Minor probatur. Censur.

Differentia

Viri & mulieris.

Inter legitimas personas.

Indiudnam vit. cofue. re timent. Obiectio.

illegitimas nulla intercedit maritalis coniun- ctio. Adiectio autem alia, indiudnam vite cofuetudine retinens, explicatio fuit caufe finali: ad hanc enim cofuetudine eiusmodi con iunctio refertur. Quod fi arguas, non femper coniuges eorudem esse morum, respondetur, fatis esse in officijs coniugalibus couenire, & inter Chriftianos neutri fidei repugnare. Quare inter fidelem & infidelem no permittitur, vt matrimonium cotrahatur, nifi antea fuerit cotractum, vt. C. de Iudaeis. l. Ne quis. De hoc autem latius diffin. 39. Sed praeter has caufas etiam verbum, retinens, explicat proximum effectum matrimonij: scilicet, perpetuum vinculum & indiffolubile nexum: hoc enim im praesentiarum sonat retinere, quod perpetuo tenere. ¶ Quod si quis arguat, Res, & potiffi mum contractus per contrarias caufas colligatur, & diffoluitur, vt si mutuo cofensu celebra ta fuerit emptio & venditio, vt 99; cofentientē potest quod factum est, in defectum reddi. §. fin. in ft. quib. mod. tollit. obliga. ergo sic erit in matrimonio. Negatur cofequentia: quoniam contractus matrimonialis, vt supra diximus, non est merē ciuiliſ a ſolo dependens humano cofensu in fieri & conferuari, sed a lege quoeque diuina. Vnde licet conciliatio, matrimonij ex mutuo cofensu contrahentium pendeat: lege tamen diuina, qua institutum est sacramentum, fit illico indiffolubile, vt per contrarias voluntates diffolui nequeat. Vnde Aug. can. Solet. 3. q. 2. si quis, inquit, aliquam sibi ad tempus habuerit, adulter est.

Retinens.

An mutuo cofensu matrimonij possit distrah.

*/

Hugonis de finitio.

¶ Hugo verò lib. 2. de sacra. part. 1. cap. 4. dicens, coniugium esse cofensum masculi & foeminae &c. orationem vsurpauit in sensu casuali: puta quod coniugium fit coniunctio per cofensum facta. Sicuti & alia definitio, quae solet per solum effectum & finem designari, debet similiter interpretari. Ajunt enim quidam, quod matrimonium est confortium communis vitae & comunicatio diuini & humani iuris. ff. de ritu nuptia. l. 1. intelligitur namq; vt fit vinculum & obligatio ad huiusmodi confortium, quae quidem obligatio fit diuino, humanoq; iure firmata ad differentiam aliorum cotractuum, qui solo ciuili iure cofeederantur.

Sola. 1. arg.

¶ Ad primum igitur argumentum iam responsum est, quod licet pater fit praestantior matre, tamen mater prius magisq; necessarium munimē confert proli, a quo ideo inditum est matrimonio nomen.

Sola. 2. arg.

¶ Ad secundum autem negatur, matrimonium non collocari in genere relationis. Accipitur enim vinculum non efficienter pro cofensu,

qui facit vinculum, sed formaliter, pro ligamine, quod ex cofensu nascitur, quod quidem est relatio rationis, vt bene ait Scotus dist. 26. permanens per modum habitus perpetuo. Nā si vinculum accipiat pro causa; hoc est, pro cofensibus, quibus fit colligatio, res est momentanea & transitoria. Relatio autem rationis nihil aliud est, quam mutus respectus vnius ad alterum, qui ex virtute v oluntate pululatur. Quare non opus est esse rem realiter distinctam a subiecto.

¶ Ad tertium deniq; respondetur, non inconuenire, vt priora, quae no sunt, no minata, per aliqua, quae sunt posteriora simpliciter, nobis autem priora & notiora, definiatur. Maritus autem est quid posterius simpliciter, quam matrimonium, nam per matrimonium fit maritus. Nobis autem est prius & notius: & ideo matrimonium definitur per maritum a posteriori sicut maritus per matrimonium a priori. Neque iste est vitiosus circulus: definitur enim qualitas a philosopho, quod sit res, quales dicimur, & quale est, quod qualitate afficitur.

ARTICVLVS. II.

Vtrum cofensus mutuus fit sufficiens causa matrimonij.

D pleniorē intellectum substantiae matrimonij, queritur de eius causa, an sit mutus cofensus. Et arguitur a parte negatiua. Sacramenta non sunt a voluntate humana: cofensus autem emanant ab illa: ergo isti non sunt illius causa.

¶ Secundo arguitur, quod non sit sufficiens causa. Alio qui enim sequeretur, quod sicut cofensus de praesenti expressus sufficit ad matrimonium de praesentia cofensus de futuro piam sicut voluntas praesens se habet ad praesens, ita & futura ad futurum: cofequentes autem est falsum: quia isti cofensus, Accipiam te in meam, & Accipiam te in meum, per se non faciunt matrimonium in futurum.

¶ Tertio. Si cofensus esset causa matrimonij, tunc vel eius obiectum includeret carnalem copulam: & hoc non quia vt distinctione praecedenti quaest. 2. conclusum est, carnalis copula non est de essentia matrimonij, alio qui inter sacra virginem & suum coniugem non intercessisset verum coniugium, quod, vt distinct. 30. quaest. 2. latius patebit, falsum est: vel suffi

Solutio ter tij argumen

Partis negatiuae argumentum primum. Secundum argumentum.

Tertium argumentum.

Hieronym.

Paraphrasia.

Ratio. 1. Prima cocl.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Argumentum

vel sufficeret in cofensu. indiudnam vite cofuetudinem sine respectu ad copulam: quod autem hoc no sufficiat inde apparet, qd alioqui illis, qui voto se virginitatis obligarunt, fas esset vera matrimonia contrahere, imò & fratribus inter se: quoniam seclusa copula reliqua omnis cohabitatio est illicita: cofequentes tamen est contra Hieronymum, qui refertur. 27. distinct. Videntibus enim inquit, virginitatem non solum nubere, sed etiam velle, damnable est. ¶ In contrarium autem: scilicet, qd cofensus de praesenti fit causa sufficiens matrimonij, est decretum Nicolai papae can. Sufficiat. 27. q. 2. vbi ait, sufficere cofensum, qui solus si defuerit, caetera frustrantur.

¶ Ad praesentem quaestionem quatuor conclusionibus respondetur. Prima: Cofensus hominum, si de potentia Dei absoluta loquamur, nulliuaat ad matrimonium necessarii. Probatur, primo per causam physicam. Cofensus sunt matrimonij efficientes causa: Deus autem potest cuiuscunq; efficientis caufe vice se solo supplet: potest enim absq; sole illuminare, & sine alimento animalia sustentare; quemadmodum sine vlla causa (praeter se) est ficientē mundum de nihilo condidit; ergo potest matrimonium inter duos absq; eorum cofensibus perficere. Secundo probatur morali ratione. Deus est absolutus dominus non solum nostrorum bonorum, verum & nostro rum etiam corporum & vite: ergo sicut potest bona vnius ipso inuito alteri tradere: quin verò & principes diuina auctoritate sibi collata id facere possunt: ita potest mulieris libertatem viro facere, & virum in potestate mulieris tradere, ipsi etiam inuitis, non solum in officium generandi, verum etiam ad perpetuam vite cofuetudinem, quod ad rationem matrimonij satis est. Essentia enim matrimonij, vt dictum est, consistit, vt sint vir & foemina ad perpetua obsequia additi & deiniti, quod re vera arbitrio Dei ipsi renuentibus fieri potest. Tertio. Ambigere non licet, quin Deus maiorem habeat in hominem potestatem, qd homo in seipsum: homines autē suis proprijs voluntatibus se inuicem possunt matrimonia li pacto colligare; ergo Deus, qui dominus est naturae, atq; adeo voluntatis nostrae id potest absq; humana voluntate efficere.

¶ At quia cauillare quis rem posset dicens, qd talis coniunctio non haberet tunc matrimonij rationem: quippe quae secum intrinsecus adfert, vt ex mutuo cofensu nascatur, arguitur sic. Sola causarum varietas non tollit in effectum eandem naturam: calor enim solis eiusdem

speciei est cum calore ignis: quare ille non minus quam ignem generat: & Adam a solo Deo productus, & reliqua animalia; eiusdem speciei fuerunt cum illis, quae per generationē profertuntur: cum ergo essentia matrimonij sit indiffolubile vinculum, quo coniuges obsequia mutuo tenentur sibi in morem gerere, a quacuna que id causa fiat, erit verum matrimonium potissimum si a solo Deo rerum conditore & domino fiat. Certē no est cur cofensus in dubium reuocetur. ¶ Hoc autem in litem euocari potest, vt rum re vera id aliquando Deus fecerit, vt absq; humano cofensu matrimonio alios cofiunxerit. Legitur enim Osee. 1. quod Deus illi praesepit dicens, Vade, sume tibi vxorem fornicationis; & fac tibi filios fornicationis, &c. Respondetur bifariam id Deum va luisse prophetae praecipere. Vno modo faciendo illi facultatem, vt posset vt muliere: Et tunc licet neuter illorū vitā peccaret, non tamen esset matrimonium, quia non esset mutua & perpetua copulatio ad omnia obsequia. Atque hoc certē videtur sonare verba, Fac tibi filios fornicationis, vt esset p resagium qd fornicatio ra esset terra. Secundo, qd ipsi inuitis illa mutua & perpetua coniunctio efficeret, & tunc certē esset matrimonium, de quo loquitur. Sed re vera no est credibile, Deū, qui omnia suauiter disponit, sic fecisse, imò in illorum animos induxit, vt in matrimonium consentirent. Sed dicti sunt filij fornicationis propter turpitudinem, qua prius mater fordebat.

¶ Perplexius autem dubium exurgit ex historia primorum parentum, inter quos apparet matrimonium intercessisse, no ex eorum cofensu, sed Dei iussu, eo modo, quo cofusio nona loquitur. Quoniam si ipsi in more comunū matrimonium cofentientes, cofeederassent, historia id retulisset: & tamen non refert, nisi qd educta Eva de costā soporati viri ex pergefactus ipse dixit, Hoc nunc ex ossibus meis &c. Id quod vt supra ex Augustino retulimus spiritu prophético locutus est. Ergo videtur matrimonium illud solo Dei iussu perfectū. Atque hoc inde satis probabiliter confirmatur, qd no aliter videtur sibi inuicem obligati, qd illa Dei iussio, Crescite & multiplicamini, quae certē absq; aliquo eorū cofensu ad vinculum sufficiebat. Et tertio id confortatur ex verbo Christi Matth. 19. vbi coniugalem nexum primorum parentum referens, de alio modo illius contrahendi no meminit, sed solum dixit, Quos Deus coniunxit, homo no separet, insinuans non aliter quam per Deum esse coniunctos. ¶ Veruntamen quāuis hoc probabilitate

An aliqua deus aliquo citra ipsorum cofensu matrimonio so ciauerit.

Sententia auctoris.

Aliud argumentum ex historia Adā & Euae.

Rō secunda.

Rō tertia.

Sententia auctoris.

itate non careat, ratio tamen suavissima pro-
videntia Dei multo probabilius esse docet, quod
dum illis præcepit, ut genus suum propaga-
rent, tunc eis inspiravit, ut in matrimonium con-
sentirent, & ista ratione ait Christus, Deum
eos coniunxisse. Potestatem ergo hanc divinam
de eius potentia absoluta constitutum, quia ab
que humanis consensibus copulare homines
matrimonio valet. Quod autem ea usus
fuerit potestate, fortasse citra temeritatem non
liceret, adstruere.

Nota.

¶ Sed hoc tamè rursus in disputationem pos-
set produci, utrum eandem prorsus facultate
Deus Christiana Republica, vel ecclesiastica
vel civili contulerit, ut dum expediret invidias
disidentesque personas in matrimonium co-
geret. Nam quod id facere, valuerit, nemo sa-
piens absolute eius omnipotentia denega-
ret. Quod autem eam tribuerit, arguitur. De-
dit enim potestatem Republica & principibus,
ut ciues ad contrahendum compelleret, quos
prorsus abhorrent, ut ad vendendum suam
ta tempore necessitatis, & ad alios, qui eorum
bona & non nunquam honores etiam & vitam
attendant, nam potest rex compellere ciues ad
militandum in bello cum mortis periculo quan-
do id Republica expediens est. Et vsu quoque
venire potest, ut reipublice expectat, propter
bonum dei catholica vel pacis, ut rex vel alius
nobilis hanc, vel illam illustrem matrimonio
sibi adiungat, ergo ad re Christiana fuit, ut ta-
lem facultatem Christus ecclesie reliquerit co-
gendi tunc homines, quod si expediens fuit, cre-
dibile est fecisse. Responsio autem quod non est
par ratio de matrimonio & alijs contractibus,
eo quod matrimonium est vinculum indissolubi-
le, & ideo requirit partium consensus, non est
sufficiens: nam & princeps alios cogit ad in-
dissolubiles contractus, quare in casu, quo hic
communis bono expediret, videtur ratio pro-
bare, ecclesiam, cui in cubicula cura Republica,
ad id posse compellere. ¶ Secundo arguitur.

Partis affir-
mative argu-
men. 1.

Solutio.

3. Argum.

3. Argum.

Deus dominium, quod habet non modo nostrarum
rerum, verum & nostre vite, videtur per
ius naturæ Republica consulisse, ait enim, 2.
Politie Philosophus, ciues potius esse Reipub-
licæ quos ipsorum, veluti membra totius sunt
corporis, cui sentire tenentur, ergo eadè ratio-
ne habere reipublica hanc in suos ciues facul-
tatem cogendi ad matrimonium. ¶ Tertium argu-
mentum ex ipsi, quæ inferius dicturi sumus, co-
pertius fiet. Videtur enim ecclesia hac autho-
ritate polle, & sæpe utitur: nam ubi duo sibi se-
postea commisserint, coguntur ab ecclesia

In matrimonio perseverare, neque ad aliter
exceptiore clamantium, quod non cõfiterent.
Item ubi quis sub conditione impossibili con-
sensit in matrimonium, licet consensus suapte
natura non videatur legitimus, nihilominus iu-
dicio ecclesie ad matrimonium restringitur, ut
patet ca. Si conditiones, de co. dicitio. appositis.
hæc autem non videtur ecclesia facere posse,
nisi haberet auctoritatem copellesdi ad matri-
monia inuitas etiam personas.

Cõfirmatio.

¶ Quarto arguitur. Status religionis præstan-
tior est statu cogitatorum, atque adeo ibi tan-
ta exigitur libertas, & tamen ecclesia videtur
ad religionem compellere: nam si quis ultra an-
num habitum indutus in claustris perstiterit,
licet alium consentium non habuerit, ad profes-
sionem constringitur, ergo potest eadem ad
matrimonium fieri compulsio. ¶ Ob hæc for-
tasse argumenta posset quis novorum inuen-
tor, neque omnino absque apparentia, hanc tu-
tari partem, venientiam plus temeritatis, quã
probabilitatis subderet. Et ideo subiungitur
secunda conclusio. Deus eiusmodi facultatem
Republica non tribuit, ut possit absque consen-
su contrahentium nubia firmare. Nam præ-
ter hoc quod matrimonio rationem sacramen-
ti adiungit, ceterum expediensissimum fuit,
ut illud sic relinquere, quædam odium per ius
naturæ ipsum instituit, ius autem naturæ res
omnes ad suum finem admittitur: finis vero
matrimonij id quàm maximè exposcit, ut co-
iuges libentissime in suam societatem conue-
niant: nam nisi sibi inuicem perplaceant, non
possunt indiuiduam vitam perpetuò vivere:
esse autem sibi inuicem grati nequeunt, nisi
sua sponte consentiant: quod enim quis non eli-
git, nec optat (ut 20. quæstione, 3. cano. Præ-
sens, ait Nicolaus Papa) profecto non diligit:

4. Argum. 4.

2. Conclusio.

Ratio. 1.

Nicolaus.

Obiecto.

Dilatio.

Solu. 1. arg.

¶ Et per hoc ad primum argumentum respon-
sum putato: nempe non fuisse expediens fa-
cultatem hanc Republica esse commissam:
quoniam licet sæpe conduceret, ut personæ
illustres matrimonio copularentur, quod ta-
men Republica potissimum confert, est, ut
coniuges amore mutuo conglutinentur.

Quare

Quare commodum hoc non est propter quod-
cumque aliud violandum. Et hoc est inter hunc
atque alios contractus discrimen: nam alij cum
non referantur ad communem conuictum,
licet non sint vitroni, nihil periculi adferunt.

Solu. 1. arg.

Solu. 3. arg.

Solu. 4. arg.

1. Conclusio.

Rõ conclusio.

Paul. 1. Co-
rinth. 7.

Probat. 60
clausio iure.

Cõclusio Flo-
rent.

¶ Ad secundum autem respondetur, eatenus
republicam habere dominium in ciues, ut
tamen eis debeat libertatem, quam ius naturæ
docet, feruare: docet autem id maxime ratione
iam dicta ut libere matrimonia contrahatur.
Membra verò tertij argumenti suis locis dis-
soluent. Si enim dicitur spõsalibus de futuro esse
dit copula, ecclesia ad matrimonium cogit, est
quia præsumit affectu maritali fuisse comple-
xos. Conditionem autem impossibilem pro-
nõ adiecit dicit: & ideo iudicat fuisse absolu-
tum consentium. Si tamen re vera consensus non
præfuit, ecclesia facere nequit, ut vere sit ma-
trimonium. Et pari modo respondetur ad quartum,
quod in eo, qui ultra annum duravit in religione, ec-
clesia interpretatur habuisse in virtute consen-
sum, post quàm sciens & prudens permanit:
ob idque cum cenet professum tacitum.
¶ Vtrum verò, pariter possint inuitos filios
matrimonij copulare, in calce. 29. videbim.
¶ Tertia ex his colligitur conclusio. Ad matri-
monium requiritur mutuos de præfenti consen-
sus contrahentium in indiuiduum perpetuūque
vitam tanquam necessaria causa, ex qua indif-
solubile vinculum nascitur. Probat. Bona vni-
us non possunt in alterius potestate transire, ni-
si vel cogente lege, vel accedente ipsius domi-
ni consensu. Vnde. I. Consensu. ff. de action. &
oblig. consensu sunt obligationes in emptio-
nibus, vendit. & c. & Instituta. de rer. diuis. §. Per
traditionem. & ff. de acquir. rer. dom. l. Qua ra-
tione. §. Litera. Nihil est tam continens natu-
rali equitateque voluntate dñi volentis rem suam
in alium transire, ratam haberi: sed per ma-
trimonium mulier tradit potestatem sui viro, &
vir potestatem sui mulieri: nam, ut ait Aposto-
lus. 1. Cor. 7. mulier sui corporis potestatem nõ
habet, sed vir: & similiter vir sui corporis pote-
statem nõ habet, sed mulier: & ut prima con-
clusio ostensum est, nulla lege possunt ho-
mines ad id compelli: ergo necessarius est mu-
tuo amborum consensus. ¶ Veritas est non so-
lum apud Theologos, verum & utroque iure
celebratissima, ut can. citato Nicolai, Sufficiat.
27. q. 2. & ca. Tuas. de sponsa. duõ. & ca. Cum
locu. & Cum apud, de sponsa. & l. Nuptia. ff.
de ritu nuptiarum, quãvis illic infirmetur requi-
ri consensus, etiã parentu: sed hoc intelligitur
de honestate, non tanquam de essentia: Est etiam
decretum concilij Florentini in instructione.

bus Armenorum, ubi decernitur, regulariter
mutuõ consentium per verba de præfenti esse
causam efficientem matrimonij. Sed additur, re-
gulariter, propter spõsalia de futuro, quæ, ut
infra dicemus, sufficiunt accedente copula.

¶ Quod verò dictum est, requiri consentium in-
perpetuam consuetudinè: hoc est, indissolubi-
lem, art. præcedenti declarauimus.

¶ Quarta conclusio de obiecto. consensus sit.
Non requiritur consensus formalis & expres-
sus, in carnalè copulã, sed satis est illam, impli-
cite & in virtute in illo consensu contineri. Istam
conclusionem Magister sentent. d. sequens. posuit,
sed tamen iste est eius proprius locus, neque ar-
ticulum exigit distinctu: quoniam dist. præce-
denti quæst. 2. art. 4. satis est contra. Vnde effe-
demõstratane, quod carnalis copula nõ sit de
essentia matrimonij. Inde enim planè sit con-
sequens, non requiri consensus formale, & ex-
pressum in eandè copulã. Et est conclusio Hu-
gonis lib. 2. de sacramento, part. 1. 1. & in tractu
beate Virginis, & August. can. Beata Maria,
& Chrysol. can. Matrimonium. 27. q. 1. ubi ait,
Matrimonium non facit coitus, sed voluntas.
Quod quidem vobis, in ff. inter regulas iu-
ris. Nuptias. relatũ est. Et ratio est plana: quia
substantia matrimonij, ut loco citato dictum
est, & Nicolaus papa can. Sufficiat, docet, con-
sistit in traditione mutua propriorum corpo-
rum & animorum, quæ scilicet vnus alteri po-
testatem sui facit, tum in reliquis obsequijs rei-
familiaris annexis, tum etiam implicitè in illo
vsu & commercio carnali, ad quod matrimo-
nij ordinatur, iuxta verbum Pauli. 1. Corin-
7. Mulier non habet potestatem sui corporis,
sed vir. Quare substantia matrimonij exprimi-
tur illa forma, Accipio te in meam, & trado
me in tuam, & vice versa. Quæ ideo substantia
in hoc consistit, ut vterque coniugum potestatem
habeat & ius vtendi altero ad illum finem, &
sine alterius consensu neutri abstinere liceat,
neque cum alieno commiseri. In hoc autem
consensu non exprimitur formaliter consensu
in copulam, sed tantum implicitè, si alius
voluerit. Quo fit huiusmodi consensus matri-
monij perfectè virginitati aut corporis aut
mentis minime repugnare. Nam licet quis
tradat potestatem sui corporis alteri, si tamẽ
scit alterum illius potestatem nõquam vsurum,
nihil firmo proposito virginitatis cõtrarium
admittit. Et ita dicendum restat distinct. 30.
q. 2. de beata virgine: erat enim certã de Io-
seph, quod nunquam esset ab ea debitum
exacturus. ¶ Ad primum igitur argumentum
respondetur, quod licet princeps causa sacra-

4. Conclusio

4. Conclusio

Magist. sentent.

Nota.

Hugo.

Ratio.

Substantia
matrimonij.

Consensus in
copulam im-
plicitè.

Solu. 1. arg.

mentorum sit diuina virtus, quae in eis opera- tur salutem, nihilominus causa instrumenta- les sunt nonnunquam nostrae actiones per di- uinam institutionem ad gratiam concurren- tes, ut sunt contritiones poenitentium, & cō- trahentium consensus.

Obiectio.

¶ Quod si quis rursus arguat. Vnius rei vnica debet esse causa: matrimonium autem est vnū: ergo non requiritur duo cōsensūs. Respondetur, quod licet consensus sint plures ex parte consen- tientium, est tamen vnus ex parte obieci: quia ambo in eandem rem & vinculū consentiunt.

Solutio. 2. arg.

¶ Ad secundum negatur consequentia: nam licet verba tam de praesenti, quam de futuro in praesenti tempore proferantur, non tamen eandem vim habent: siquidem verba de praesenti pro tempore, quo proferuntur, vincula perficiunt: tamen per verba de futuro tunc cum proferuntur, matrimonium minimè con- trahitur: qui prope quod in rei traditione consi- stit, sed solum verba illa gignunt obligationē promissoria: & ideo non sufficiunt matrimo- nium compingere, sed duntaxat obligant ad contrahendum in futurū. Hoc autem quaest. sequitur. quae est de sponsalibus, apertius fiet.

Solutio. 3. arg.

¶ Ad tertium argumentum per quartam cō- clusionem satis responsum est. Includit enim coniugalis consensus copulam implicite, non tamen est id necessarium explicite. Et ideo non repugnat perfectae virginitati: attamen repu- gnaret voto emisso virginitatis: nam vouenti- bus virginitatem non solum nefas est in copu- lam carnalem consentire, verum & potesta- tem sui corporis in eum vsum alteri tradere: quia tunc ponit in alterius voluntate id face- re, quod voto repugnat. Quocirca Dei para- virgo, vt Aug. ca. citato, Beata Maria, ait, & di- stin. 30. quaest. 2. explicabitur, ante contractū matrimonium non emisit absolutum votum virginitatis, sed post ambo coniuges commu- ni consensu illud susceperunt.

ARTICVLVS. III.

Vtrum consensus matrimonialis suffi- ciat internus, an verò requiratur, vt sit exteris verbis expressus.

¶ Vniū cōsensūs & internus est, & per verba exprimi potest, quae- ritur vtrum hac expressio sit ad matrimonium necessaria. Et arguitur à parte negatiua. Votum tantam inducit

obligationem apud Deum, quantam matri- monialis contractus apud homines: votum autem nulla indiget forinseca expressione, sed sola mente fieri potest: ergo neque consen- sus matrimonialis eandem requirit expressio- nem. ¶ Secundò. Si verba exprimentia inter- num consensum essent requisita, sequeretur quòd illa sine intrinseco consensu non suffice- rent: consequens tamen inde apparet falsum, quòd fraus & dolus nemini, vt iura cauent, suffragantur: & tamen si verba sine interiori consensu non sufficerent, fraus illa proferenti suffragaretur: ergo consensus non requiritur expressus. ¶ In contrarium autem est autho- ritas Alexandri cap. Licet. de sponsa duorum.

¶ Circa istam quaestionem V. Vicleff, vt re- fert V. Valdensis tomo. 2. de sacram. cap. 3. 2. & 33. ait sufficere internos consensūs contrahen- tium: quia Deus, qui videt corda, illos potest approbare consensūs. Et videtur Panormi- t. eandem tenuisse opinionem super verbo, Suf- ficat. cap. Cum locum. de spōsalib. Quia verò & Innocentius ipse cap. Tu fratemitati. eod. titul. verba quaedam perplexa de hac repro- tulit dicens, matrimonium in veritate contra- hi per legitimum viri & mulieris consensum, sed quantum ad ecclesiam necessaria esse ver- ba consensum exprimentia de praesenti. Et potest apparenter idem cōfirmari: si cōtra- ctus exterior per verba vel nutus esset neces- sarius, id praesertim quia omne sacramentum debet esse signum sensibile: haec tamen ratio minimè videtur cogere, eo quòd circa matri- monium nihil Christus super iure naturae mu- tavit, praeterquam quòd gratiam conferret: si ergo iure naturae sine verbis matrimonium erat solidum, nihil obstat quominus etiam sit sub- lege euangelica: Dicere autem, quòd vt con- stet ecclesiae, requiruntur verba, nihil ad rem: quia aliud est matrimonium in se esse firmum & legitimum, atque aliud esse notum: modò autem non querimus de via, per quam debet innotescere, sed de ratione, per quam fit vali- dum. ¶ Veruntamen his non obstantibus sit prima conclusio. Non sufficiunt interni con- sensus etiam de praesenti, nisi exterius per ver- ba itidem de praesenti vel nutus exprimentur. Conclusio est vniuersalis omnium Theologo- rum in praesenti dist. nempe, Magistri tenet. S. Thomae, Bonauenturae, Scoti, Ricardi & ceterorum: imò, vno excepto haeretico V. vic- celi, arbitror neque Panormitanum, & neque alium quempiam Canonistarum, si sanè intel- ligatur, eandem negare: quia neque potest, vt distin. 1. q. 1. artic. 4. dicebamus. Et ratio est plana.

2. Argum.

Para affirm.

An solus con- sensus inter- ni efficiat ma- trimonium?

Innocent.

Ratio parā, vrgens.

Nota.

1. Conclusio.

Commanis conclusio.

2. Conclusio.

plana. Matrimonium namque non est simplex donatio, sed mutuos contractus, do, vt des: & ideo non sufficit simplex cōsensūs, vt omnibus est in confesso, sed mutuos: scilicet, Consensio si cōsentis, aut quia consentis huiusmodi autē consensūs natura sua requirit, vt vicissim vtri- que constet alterum consentire, aliās non con- sentit quia alter consentit. Vnde Hugo in sum- ma Sententiarum tract. 7. cap. 6. Eos, inquit, qui coniunguntur: si oportet consentire, vt inuicem se spontaneè recipiant. Quo alludens Gratianus. 29. q. 1. Consensus, inquit, est, duo- rum sensus in idem: est, simul cum alio sen- sus. Id quod ipsissimus Alexand. cap. Licet. de sponsa duorum. egregiè docuit dicens, oportere vt vterque in suo mutuo cōsensu verbis cō- suctis expressè alterū recipiat. Et cōfirmatur: quia Chr̄s, vt diximus matrimonio quatenus eat de iure naturae nihil detraxit: iure autē natu- rae est cōtractus quidam veluti emptio & ven- ditio, & reliqui absq; mutuo consensu atq; a- deo expresso vigorem non habent. Ex quo fit nomine consensus non intelligi voluntatē, quia quis vult cōtrahere, sed quod verè per cō- sensum cōtrahat. Aliud etiā est, volo facere, at- que aliud verè facio. Atq; hinc sumitur nouū argumentum, q non sufficit internus consen- sus, sed requiritur locutio de praesenti saltē per nutus, capio te. Vnde fit, quod licet Deus viro re- uclaret, mulierem velle illum accipere, & eidē mulieri viri voluntatem patefaceret, non suf- ficeret ad matrimonium. ¶ Postremò tandem arguitur. Si consensus interior sine externa expressione sufficeret, sequeretur, q quando duo loco distantes cōsentiant in matrimonium, & mittunt sibi inuicem nuncios vel literas, an- tequam eas alteruter reciperet, esset verum ma- trimonium: quia praesenserunt consensus: conse- quens tū est falsum: quoniam vtriq; de alterius voluntate cōstet, non est mutuos con- sensus. Quando ergo pontifices & doctores di- cunt, solū consensum sufficere, necesse est, vt intelligat consensum mutuum. Quapropter non excludit, quin sint necessaria verba, signa vel nutus, quibus fiat mutuos, sed excludit à ne- cessitate sacramenti alia circumstantia, quae ibi de Panormi. se exponendo perueniet: nepe, q non requiritur consensus parentū, aut car- nalis copula, aut consensus in copulā, vt patet in beata virgine, neq; benedictio ecclesiae: imò neq; certa verborū forma, sed sat est quomo- documq; alteruterū suos cōsensūs exprimat. In nocētius verò nihil aliud dicere voluit, q quòd quomodo cōstet, cōstaret, cōsensūs internos esse mutuos, id sufficeret, vt si mētaliter sibi pos-

Hugo.

Alexan.

Postremum argumentū.

Panormi.

Expositio c. Tu fratemitati. d. spō salibus.

sent loqui tanq̄ angeli: sed tū quia id de lege fieri nequit, requiruntur signa exteriora tanq̄ necessaria, vt consensus sint mutui. Et ideo p- bē dixit, matrimonium in veritate contrahi per legitimum consensum: mutuum scilicet. Quod autē adiecit, necessaria esse verba quātū ad ec- clesiam, intellexit d̄ verbis expressis, vt distinguitur à nutibus: scilicet, Ego te accipio in meam, &c. haec enim in eo qui loqui potest, licet non sint de essentia sacramenti, requiruntur tamē in fo- ro ecclesiae ad obuiandū licibus. Et q is fuerit eius sensus: subiuncta eius verba declarant: scilicet. Nā surdi & muti possunt cōtrahere ma- trimonium per cōsensum mutuum sine verbis: scilicet, per nutus. ¶ Secunda conclusio. Si cut cō- sensus interni sine externis verbis vel nutibus non sufficiunt, ita neq; è diuerso verba sine in- terno consensu. Conclusio est eiusdē Innocen- tii eod. cap. citato. Tu fratemitati. ait quippe in puero ante legitimā aetatem verba non suffi- cere, quia nec legitimum mutuum habere potest. Et cap. statim Tu nos. ad eundē casum respō- dens ait, q quae cūq; verba interuenerint, si propositū & consensus matrimonij nō sit in animo, nihil fit: quia, vt dictū est, voluntas at- que matrimonium facit. Et ff. de pact. l. 1. Vlpia- nus, Stipulatio, inquit, quae verbis fit, nisi ha- beat consentum, nulla est. ¶ Atqui hoc cōfir- matur ratione etiā generali sacramentorū, quae quidē nulla sunt si intentio ministri & suscipi- entis, si sit adultus, defuerit: in matrimonio autē cōtrahentes, vt diximus, sunt tum suscipiē- tes, tum etiam ministri.

Verba an sint de essen- tia matri- monij.

Innocentij sensus.

Secunda cō- clusio.

Innocent.

Verba sine consensu in- terno nō sat sunt.

Ratio cōtra- sionis.

An in valen- tibus loqui verba sint ne- cessaria.

Sententia au- toris.

Copula sub- sequens spon- salia de futu- ro, ea efficit de praesenti.

quod est evidens. arguuntur verba non esse de essentia. ¶ Vtrum autem loco in ius sufficit tacita voluntas potestatem alij pro ea purdore suffusa affirmant eandem sententiam. Magister sententia dist. 29 (quod ex Hugone desumpsit in summa sententiarum tra. 8. c. 6.) ait sufficere consensum patris, quod Parideatari testimonio adstruit alludens ad l. In sponsalibus. ff. eod. tit. ubi habetur, filiam patri consentire, nisi evidenter dissentiat. De hac ergo ambiguitate hoc cunctis in cōfesso est. q. si alius in presentia spōsō pro ea affirmando respōdeat, & ipsa non contradicat, illam taciturnitatem sufficere, quia consensus iudicij. In item aut hoc vocat Paluda. dist. præfati, q. 2. ar. 3. vtrū quicūq; respōdeat, sufficiat, licet sit extraneus; an verò solū sufficiat quando pater vel mater pro illa respōdet, vel tutor. Et tenet non sufficere nisi sit aliquis paterum vel tutor. Nam quavis vna regula iuris sit, q. qui tacet consentire videtur, alia tamē cōtinuo subsequitur, Is qui tacet non fatetur, sed nec vtiq; negare videtur. Quapropter silentium per se non est assensionis sufficiens iudicium: quare tunc solū sufficit quādo qui affirmatus habet in sponsum vel sponsam. Vnde. Sed quæ patris. eod. tit. exemplum de solo patre ponitur nempe, q. puella, quæ patris voluntati non repugnat, consentire intelligitur. Idq; habetur iure canonico de desponsatione impub. c. vnicō. §. Porrò. lib. 6. ¶ Præfens autem ambiguitas per distinctionem dissolvitur. In foro enim conscientie si adsit verus contrahentium consensus, quicūque alius pro spōsō vel sponsa respōdeat, ipsis tacentibus & non contradicentibus, valet matrimonium. Sed nihilominus in foro ecclesiastico non haberetur pro rato, nisi pater vel mater, vel tutor esset ille, qui respōderet. Et ideo in foro conscientie exploranda aliunde esset contrahentium voluntas. Nam etiā si pater pro filia respondeat, suspicio suboriri potest, an ipsa eius metu siluerit, neq; reclamare sit ausa. Si autem per alias conjecturas constiterit, ei cordi fuisse nuptias, sed præ verecundia tacuisse, quiuis alius pro ea responderit, sufficit in conscientia. ¶ At verò circa eandem primam conclusionem, adiunctam tertie superioris articuli dubitatur, vtrū necessarium sit amborum consensus simul tempore concurrere & explicari, an verò nullū tempore interuallū impediatur inter vnius consensum & alterius: nam in ceteris sacramentis necessum est, materiam & formam simul concurrere: cum ergo supra constitutum sit consensum vnius esse formam respectu alterius, apparet concursus huiusmodi eodē tempore necessarius. Nihilominus respōdetur, non ita esse. Christus enim, ut sepe nominō dictum est, contrahit in matrimonio, quātūmvis erat de iure naturæ, non inuita, sed ex ordine gratiam. In lege autem naturæ instar reliquorum contractuum poterat consensu nuptiarum hodie consentire, & cras altero vel postulidie, imo vtrūq; longiori tempore intercedente per literas vel per internuncium usq; & nunc temporis eodē pacto possunt contrahi. Nec de hoc vllus est catholicus, qui ambigat. ¶ Sed aliā hinc nascitur ambiguitas, an nullū scilicet tempore interuallū obstat, ut si quis hodie consensit, & alter post septennium vel decennium, sit matrimonium. Vsu enim venire potest, ut eorum coniugium, qui ante decennium matrimonio defacto iuncti sunt, alteri nunc primo iuris impedimentum innotescat, aut quia vir cū consanguinea uxoris rem habuerat, aut quia cōpertum ei modo sit esse consanguineos in gradu prohibito. Quæritur ergo vtrū tunc fati sit, ut ille in dicitur xore dispensationem procuret, & deinceps consentiat, sufficiatq; primus cōsensus uxoris, an verò requiratur, ut vxor denuo consentiat. At hoc dist. 29. q. 2. latius respōdebitur. Vbi enim cōsensus ferretur in materiam illegitimam, nullius profus sunt momenti: & ideo non sufficit, ut dispensatio veniat, nisi post ipsam noui consensus vtriusq; accedant. Si verò materia sit legitima, satis est si vnus hodie cōsentiat, & alter post aliquod tempus, ut cū matrimonio per nunciū aut literas cōtrahitur, dum modo consensus prioris cōiugis non sit recusus, sed in virtute maneat. Quod quidē in huiusmodi interuallis obseruandum est. Si enim quis modo in matrimonium per literas consentit, & pereuntibus postea literis negotiū intercipitur, & ferè obliuioni traditur, & post septennium vel decennium alter cōsentit, certè non esset matrimonium tutum, nisi prioris consensu integrato: quia iam videtur eius virtus exoleuisse. ¶ At verò quāuis nenti nū dubium venerit, quin matrimonium per literas vel procuratorem sit verū, Idq; adeo indissolubile, de hoc tamē controuertitur, vtrum verè sit sacramentum gratiam cōferens. Nā præter Durandum dist. 26. q. 3. Caietanus quoq; in questione speciali ad tertiam partē adiecta negat esse sacramentum. Cuius ratio duplex est. Prima, quod nullum sacramentum suscipitur per procuratorem: quia cum sit passio personalis, requirit actionē personæ presentis, cuius ministerio gratia cōferatur, ut in ceteris sacramentis liquidum est. Idq; adeo confirmatur, quod sicut sacramentū matrimonij in contractu

Magist. sententia.

Sententia communis.

Paludanus.

L. Sed quæ patris.

Sententia auctoritatis sub distinctione.

In foro exteriori.

An vtriusque consensus simul tempore concurrere debeat.

tractu consistit, ita & sacramentum poenitentiae in actu iudiciali, sed absolutio sacramentalis non impenditur nisi presentia: nemo enim potest per procuratorem confiteri v. d. 18. q. 2. ar. 6. monstratū est: ergo nec matrimonium per procuratores est sacramentū. Secundō id probatur: quia si sacramentū esset, consequens inde fieret, ut sepe dormientibus, nullaq; eis applicata tunc actione gratia conferretur: nēpe, dum procuratores vtriusq; missi conuenirent, quod non videtur intelligibile: imo seque retur quod quoties illi, qui procuratorem miserunt, in peccato dormitū irent, nouam culpam committerent, opponentes obicem gratiæ sacramenti, quod inopinabile videtur. ¶ Nō prorsus diffiteor opinionem hanc esse vtriusq; probabilem: quippe cuius argumenta non sunt prorsus despicienda. Verū tamē adeo contraria videtur probabilior, ut eam crediderim omnino amplectendā. Et ratio, quæ vrge re videtur, est, q. cum Christus matrimonium simpliciter & absq; vlla exceptione instituerit esse sacramentum, non nihil temeritatis offert, id quod sit verè matrimonium, à ratione sacramenti excipere, potissimum cum illud ratione & virtute nouæ legis sit indissolubile. Itē quia gratia, quæ in matrimonio conferretur, est propter idoneum eius vsum: hic autem finis tam necessarius est matrimonio per procuratorem cōtracto, quā in reliquis. Adde, quod si hoc matrimonium non esset sacramentum, profectō ecclesia non deberet illud permittere. Fingere autem q. requiritur ad gratiæ collationem, ut sponsi postmodum in conscientia iteratos consensus ratificent, certè gratis asferitur: quoniam consensus priores sufficientes erant. Quare dum per procuratores consensus concurrunt, tunc matrimonium sit indissolubile. Tametsi ad tollendos scrupulos, ne forte fuerint consensus interrupti, laudabile sit, ut in presentia postea eisdem ratificentur. ¶ Vnde ad primā obiectionem respondetur, hoc esse huius sacramenti singulare, quod cum sit naturalis cuiusq; contractus, in sua permaneat naturā: ratione sacramenti nihil obstantē. Atq; adeo cum materia eius & forma non sint nisi actus contrahentium, potest in eorum absentia celebrari, dū prædicti cōsensus per procuratores coeunt. Quod quidem reliquis sacramentis non accidit. ¶ Ad secundum respōdetur, quod cum pueris ante vsum rationis & amentibus gratia baptismatis infundatur, & dormientes, ut plurimum fert opinio, martyri conuenitur, non est miraculo tribuendum, quod dormientes gratia etiam sacramen-

Dubij solutio.

Si vnus hodie altero cras consentiat.

An longo tempore lapsio possit alter consentire.

Solutio dubij.

Matrimonium per procuratorem iniunctum, an sit sacramentum. Pars negatiua.

Rō prima.

ti huius perfundantur. Nam est tunc ipsis nihil extrinsecus applicetur, quia hoc sacramentum non habet formam & materiam extrinsecas, coeunt tamen eorum consensus per procuratores, qui se habent, ut materia & forma. Neq; verò absurdum est consequens illud concedere, quod nouum committunt peccatum, si dum verisimiliter coniectantur conueniuntur mutuos consensus, obicem culpæ gratiæ opponunt. Secus verò dum neuter scit prorsus quando alter est consenturus. ¶ Verū tamen ex secunda conclusione, qua dictum est, externa verba absq; interno consensu non sufficere, graue perplexumque dubium emergit, quod multas molestias in hac materia faciesit. Etenim si consensus amborum requiritur, nemo esse potest tutus, an verum matrimonium contraxerit, quia neuter habet consensum sui coniugis exploratum. Ad hoc autem primum respōdetur, quod nemini potest suum matrimonium esse euidens, sed sola pars negatiua, quando ipse non consensit. Ceterum in his, quæ moralia sunt, non exigitur euidencia, sed sufficit humana coniectura, sicut in reliquis sacramentis. Quādo em̄ verba ablutionis audimus, aut consecrationis, aut absolutionis à ministro proferri, sat est ut certiores de eius intentione efficiamur certitudine, quæ sufficit in sacramentis. Pariter per verba, quibus coniuges consensus explicant, satis vterq; sit de matrimonio certus. ¶ Attamen quia sepe numero in dubium & suspensionem venire res potest, solentia de huiusmodi euentibus disquirendum est: ubi quæ subsequuntur documenta obseruanda sunt. Primum enim distinguendum est de foro exteriori ecclesie, & de interiori conscientie. Dū enim coniugum, aut alter, aut vterq; consensus sit in matrimonium, negat, quod verbis contraxit: si verba legitime probantur, tunc ecclesia in fauorem matrimonij sententiam profert, illud habens pro rato adeo, sicut quodcumq; dubium in æquilibrio pendet, licet non nunquam in foro conscientie nullum fuerit. Si verò probatur, vel etiam vel nactus, ut dist. 29. & 30. videbitur, iuramentum illud ducit. ¶ At verò in foro conscientie, res est maioris periculo obnoxia. Ceterum tamen nanq; ex parte virorum fallacia neceantur, sanè qui, ut sua libidine potiantur, miseram puellas se ducunt. Quapropter dum postmodum se consensisse negant, eas relinquunt perplexas, credentes ipsis debeant. Ex parte quoque feminarum (quāuis non simili causa viros deceptores) tamen cum facile consentire consueverint,

Sententia auctoritatis.

Ratio 1.

Ratio 2.

Ratio 3.

Nota.

Solutio arg.

Solutio arg.

Solutio 1.

In moralibus non exigitur euidencia.

Primum documentum.

In foro conscientie.

Dubium.

Dubij solutio.

Aliud dubium.

Solutio.

Anterior dubio.

Dist. Th.

agere contra practicum. Dubitat autē illa speculatiue, an ille sit suus, sed non inde sequitur, quod dubitet reddendum esse debitum aut petendum, quod est dubium practicum. Imo per possessionem sit certa, quod utrumque potest. ¶ Alia verò ex his capititur ambiguitas, dū quis mala fide dubitans scilicet probabili dubio priores nuptias fuisse legitimas, transit ad secundas, vtrum scilicet secundæ sint dirimendæ. Apparet enim esse obseruandas, & priores antiquas: nam postquam alter coniux bona fide contraxit, videtur non esse propter dubium alterius suo iure expoliandus. At verò multò probabilius est esse secundas irritandas: nam cum mala fides nemini suffragetur, illud secundum matrimonium altera parte claudicat, & ideo ex neutra est firmum. Et confirmatur, quia ceteris paribus prior possessio præualet, atque adeo in re dubia prius matrimonium.

¶ Alia præcipua ambiguitas circa eandem secundam conclusionem ijs adnectitur, vtrum quando quis fallacibus verbis asserit se habere consensum, quem verè non habet, teneatur alteri fidem seruare & matrimonium contrahere. In primis hic non loquimur de illa fallacia, qua virginem deflorauit: nam inde maior obligatio exurgit, vt habetur, extra de adulterijs. cap. 1. & 2. si modò illam seduxerit, aut vi oppresserit. Sed etiam si non fuerit virgo propter solam deceptionem, quia verbis consensit. Scotus dist. 30. q. 1. respondet eiusmodi fallacem hominem teneri matrimonium perficere. Quem sequitur Adrianus, & doctores in vniuersum. Dicendum ergo primum, quod si intus non fuit consensus, & ille transit ad secundas nuptias, illæ sunt legitimæ: quia priores nullæ fuerunt. Quare tunc non potest implere promissum. Si verò res est integra: quia nondum se ad alias nuptias transfudit, tenetur stare in conscientia prioris contractus, & adhibere consensum, quem fallaciter significauit, vt ait S. Thomas dist. 28. artic. 2. ad 4. Nam licet illic loquatur de virgine, quam quis sibi per verba de futuro desponsauit, nihilominus & si non sit virgo, tenetur ipse verba sua solidam facere, veluti in quibuscumque alijs contractibus, & promissis, in quibus interuenit, do, vt des. Imò verò quauis ille secundum inierit coniugium, ecclesia iudicabit in fauore prioris contractus secundo, licet in conscientia secundum teneat. Præsertim vbi quis affirmas se puellam in matrimonium ducere, cui ipsa se sub illa fide cognoscendam permittit, certè licet tunc non consenserit, tenetur postea sub pena grauis peccati mortalis consentire, & illam ducere. Et ideo ait ibidem D. Tho. quod

si ille secundam duxit uxorem, tenetur prouidere priori de nuptijs. Facit autem duas exceptiones, quas omnes doctores admittunt: scilicet, si sponsus sit multò melioris conditionis, vel si ex verbis eius & bonis & coniecturis facile poterat deprehendi fallacia. Quæ quidem exceptiones intelliguntur tam antequam celebraret secundas nuptias, quam post celebratas. Cum enim mulier lōge inferioris sortis credit nobili, nimis est credula, & licet non esset nobilis, dum facile poterat intelligere illum non consentire: ei imputanda est leuitatis culpa. Et ideo alter non solum non tenetur eam ducere, imò fortè neque, in integritate eam dotare. si fuit nimium leuis, sed arbitrio prudentum compesare illi, etiā si fuerit virgo, pensato ex vna parte damno, & ex altera, quod ipsa censetur sua sponte voluisse decipi. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quod in voto non est aliquid corporalis & ciuile obligatio, sicut in matrimonio, sed tantum spiritualis inter hominem & Deum, qui intuetur corda: & ideo votū verborum vocalium non eget, sicuti matrimonium. ¶ Ad secundum conceditur consequentia: scilicet, quod ad matrimonium nulla verba sufficiunt sine consensu, vt expositum est. Negatur tamen inde consequi fraudem fallaci suffragari. Est enim illic considerare & defectum consensus, & verborum dolum. Et quid defectus consensus per se proprie non videtur dolum, sed quatenus falsis verbis vestitur. Et ideo licet quodammodo dicatur homini suffragari in foro conscientie: quia propter illum defectum in rei veritate nullum est matrimonium, non tamen simpliciter suffragatur: quia est peccatum atque adeo supplicio dignū apud Deum. Nec suffragatur in foro ecclesie, quæ illam exceptionem non admittit, sed pronunciat fuisse consensum. Verborum autem dolum nec patrocinaur in foro poenitentiae apud Deum, neque in foro ecclesie: quia in vtroque punitur.

ARTICVLVS. IIII.

Utrum matrimonio consummato liceat vtrique coniugum altero inuito ad religionem transire.

Utrique tandem de vi obligationis & vinculi matrimonij, vtrum sit tanta, vt neutiquam coniugatis liceat: ad sanctiora religionis vota trans-

Exceptio 1. et 2.

Exceptiones intellectus.

Nota.

Solutio. 1. arg.

Solutio. 2. arg.

Defectus consensus non videtur dolum.

Partis negatiue argumentum.

2. Argum.

3. Argum.

Partis affirmatiue.

Decisio articuli.

Matrimonium duplex.

Consummatum, quando dicitur.

transcendere. Et arguitur a parte affirmatiua. Lex diuina plus debet spirituali frangi sacrate, quam humana: sed sustinuitur Augustinus facultate facit vtrique coniugum sine vlla exceptione vel consummati vel non consummati in matrimonij, vt possit ad meliorem vitam migrare, & sub libertate vivere: ergo & lex diuina hoc fortiori ratione permittit. ¶ Secundò arguitur. Si consummatum matrimonio non liceret alteri consensum altero inuito religionem optare, sequeretur, quod neque ante consummationem liceret quicquam carnalis copula, vt supra dictum est, non est de essentia matrimonij atque adeo ante ipsam potest consensus sit verū sacramentū, quod quidem natura sua est vinculum indissolubile, vt in prædiximus: consequens autē esse falsum ostendit ecclesie consuetudo, quæ boni consilij, si ante consummationem matrimonij coniugatus meliorem frugē religionis eligat. ¶ Tertio arguitur. Si ante consummationem copula marito liceret vel uxori religionem altero inuito profiteri, sequeretur, quod alter qui in seculo inuenerat, deberet inuitis perpetuam castitatem seruare. Quod nulla lex vel ratio prmittere videtur, quod aut sequatur inde apparet, quod matrimoniale vinculum est simpliciter indissolubile. Itē quia si esset solubile, hoc maxime esset: per consensum ipsorum contractum, licet post consummationem ambo consentientes religionem profiterentur, vinculum semper maneret in eo & dum altero consentiente alter profiteretur: ergo multò minus vnius tantum consensu altero renuente potest matrimonium dissolui. ¶ In contrariū autē scilicet, quod consummato matrimonio neutri liceat altero inuito religionem ingredi, patet, ex illo Pauli. 1. Cor. 7. vbi prohibet, ne coniux altero inuito etiā orationis causa a reddendo debito abstinat. ¶ Cause dirimendi matrimonij plures sunt, quæ ad præsentem articulum non attingunt. Nunc enim vsque ad dist. 30. de his, per quæ constituitur, disputatur, & post modum dist. 34. & sequentibus subiiciendæ sunt cause, quibus dirimitur. Inferitur hic tamen articulus præfens ad conferendum in dignitate matrimonium cum religione. Ad quæ ideo quæ stincentia per tres conclusiones respondetur. Matrimonium enim, vt ex superioribus colligitur, duplex est: scilicet, raturum duntaxat: nempe, per consensum de presenti ante carnale commercium, & consummatum: scilicet, postquam eadem accessit copulatio. Et refert plurimum scire quādo dicatur consummatum. Haud enim oscula, aut pudenda tactus, aut seminatio extra legitimum vas sufficit, quātuncūque alia præposita & nefandissima interueniret. Seminatio autem quæcūque

missa vas sufficit ad consummationem, etiam cetera raptionem virginem claustrum vniuersi veniunt potest, vt extra de raptura sententia coletur. Conatus verò ad rapturam & seminandū, vbi neutrum illorum fit, ad matrimonij consummationem non sufficit, quauis si semina seminat dubium esse possit, an sufficiat. Ceteri de alio tamen id ipsum non sufficere, licet virginis tatis floremilla tunc amittat: quoniam consensus in vtraque personam respicit, vt illa aliquid præstatur, & ipse aliquid agat: & tamen ille tunc nihil ad consummationem pergit. ¶ Hoc autem perplexum dubij est, vtrum si vir claustrum aperuit, tamen seminare conatus id non poterit, ad consummationem sufficere, siue ipsa seminet, siue non: siquidem seminatio feminæ non est de essentia. Et profectò magnū argumentum est, illud sufficere siue illa virgo fuerit, siue ab altero prius cognita, postquam illatum quātum potuit fecit, tum etiam & vas penetravit: alioquin inter senes & steriles coniugum possit matrimonium consummari. Solutio huius dilatio datur inde ducenda est, quod de frigidis dist. 34. dicitur, sumus frigidus enim sunt, qui seminare nequeunt, quāuis claustrum aperiant: & ideo frigiditas matrimonium dirimit, quia consummari non potest. Senes verò & steriles seminat quidem, licet non generent: & ideo matrimonium consummat. Inde ergo colligitur, vt seminatio viri intra vas, necessaria sit ad matrimonium, quæ quidē etiam in frigidis claustrum reserata fieri potest. Atque id inferius q. 2. artic. 4. testimonij iuris interpretati confirmabimus: nam eiusmodi seminatio requiritur, vt spōsalia per copulam vim obtineant matrimonij. ¶ Sic ergo prima conclusio. Ante matrimonij consummationem vtrique coniugum altero inuito licet utrumque est ad religionem conuolare. Hæc conclusio vtrique à quibusdā impugnatur: nam supra citatus V. Vitellus, qui negat matrimonium ante carnalem copulam esse solidum: consequenter ait, hunc non esse proprie transitum à matrimonio ad religionem. De hoc tamen errore distin. præcedenti diximus, & distin. sequenti & 30. rediturus est sermo. Alij verò religionis ficti & iniqui patroni contra hanc etiam veritatem per alterum exterrimè obmurmurant. Quorum est Erasimus super primam epistolam ad Cor. 7. vbi iniquo sermone videtur animo, quod professione in iusticiam humani (vt eius verbis vtatur) & ob inuicem palli legitimus sponsus sua fraudetur sponsa. Aduersus ergo hos ambos errores statuitur hæc veritas, quod etsi ante consummationem copule legitimum sit matrimonium, nihilominus legitimum

Conatus ad copulam non consummat matrimonium.

Dubium.

Dilatio datur.

Prima conclusio.

Erasmus.

Cōclusio in re pbatur. gitimē, inde fieri potest ad religionē ascensus. Cōclusio est multis canonibus cōstitutā, vt. c. Verum, de conuer. conjugatorum, & c. Ex publico, & 27. q. 2. ex Eusebio can. Desponsatā, & ex Gregorio cano. Decreta, & ex Nicolao, can. Scripsit, & multis alijs. At ne cui videatur canones isti incōsulti, probatur etiam ratione. Status religiōis, vt Pau. 1. Cor. 7. apertē docet, perfectior est statu coniugali: id autem, quod perfectius est, nō debet per minus perfectum impediri: ergo vtriq; cōiugum si citra alterius iniuriam fieri potest, integrū est ad religionē se se conferre. Quōd autem ante copulam relicto coniugi nō fiat tam atrox iniuria, quē per lucrū religionis nō repensetur, probatur. Illa iniuria vel irrogaretur fini matrimonij, qui est prolis procreatio, aut desertæ sponse: nō quidem prolis: quia nullus præcessit coniugalis cōgressus, neq; verō sponse: quia cum maneat integra, nil decoris aut honoris inter Christianos amittit, quominus possit alium sibi adsciscere coniugē. Item vt lib. 2. de sacram. par. 1. 1. autor est venerabilis Hugo, coniunctio maris & foeminae per mutuum cōsensum significat coniunctionē Christi & ecclesie: per carnalē copulam significat Christi coniunctionē per assumptionē humanitatis: quare prior, realis & spiritalis est, posterior verō carnalis. Spūalis autē desponsatio inter homines nihil vetat quominus possit in illā cōmutari, quæ singularis est & egressia hominis ad Deū, iuxta verbū Paul. 2. Cor. 11. Despondi enim yos vni viro virginem castam exhibere Christo, quod licet de Christiana religione vnuerisim assertū sit, tñ gradu quodam peculiari de religionibus, quæ sunt in consilio, intelligitur. Et cōfirmatur per analogiā minimē ineptam. Sicut enim carnalis coniunctio per copulā morte corporali dirimitur, ita & coniunctio spiritalis, quæ mutuo fit cōsensu per mortē spirituale, qualis est religio. Cōfirmatur eadem veritas vsu & more pluriū sanctorum, qui celebratis nuptijs ante torū voto se se castitatis addixerunt. Id quod & de Ioanne Euangelista celebri historia refertur, vt est in præfatione operum Ioannis, siue Augustini, siue Hieronymi fuerit, quod virginem illū Christus de media nuptiarū solennitate ad apostolatū assumpsit. Nā ratio, quā alij obijciunt: videlicet, non esse credibile, nuptias, quas Christus sua præsentia honestauit, extemplo dirimeret, à nobis potius pugnat. Est enim rationi cōsentaneum credere, vt quibus nuptijs interfuit, easdem per trāsitum spōsi ad vberiorē frugem decoraret, instar matri-

monij suę intemeratę matris, quam virginem virgini commendauit. Alia exēpla extāt can. Scripsit. 27. q. 2. de Machario & Alexio. ¶ Ad illud ergo diuinum præceptum, Quos Deus coniunxit, homo nō separet, Alexand. 3. cap. Ex publico. respondet, q̄ intelligitur de matrimonio consummato, eo q̄ per copulam fiunt duo in carne vna. Sed tñ quauis ad propositum, quo Papa loquitur de trāsitu ad religionem sufficiens sit solutio, non tamen omnino sententię Christi germana est, vt paulo inferius videbimus. q. 2. qm̄ nec matrimonij ratū potest homo, sed solus Deus separare. Ob idque legitima expositio est, altera Nicolai Papæ citato can. Scripsit. 27. q. 2. scilicet, q̄ in trāsitu ad religionē coniuges nō homo, sed Deus ipse interna inspiratione separat diuino iure, quo religio tanq̄ spirituale connubiū Dei inserta est. ¶ Quod si arguas, Per cōsensum matrimoniale vterq; alteri potestatis sui corporis facit in vsū carnalis copule: ergo perinde est tunc indiuisibile matrimonium, vt postea. Respondetur, q̄ etsi prius iam fiat sibi inuicem potestatis traditi per expressum cōsensum voluntatis, iure tñ ipso diuino & naturali subintelligitur conditio, nisi interea alter frugē sanctioris vitę sibi optare voluerit: per carnalem verō copulā vsu ipso & facto cōpletur corporis traditio per quā vterq; possessionē corporalem potestatis sibi tradit: ingreditur. ¶ Secunda conclusio. Post matrimonij consummationem neutri coniugum iam integrū est & liberum altero inuito religionē optare. Eadem conclusio in eisdē canonibus cautē subditur. Et ratio est: quia nullus potest Deo rem alienā per votū dicare: qm̄ nemo, nisi qd̄ suū est, alteri obligare valet: per cōsummationē autem copulę vterq; se in alterius possessionē confert, iuxta verbū Pauli, Vir potestatem sui corporis nō habet, sed mulier & c. ergo iam inde neuter potest sine alterius assensione se Deo mācipare. Secundo, quia per tale votum fini matrimonij: hoc est, educadæ proli iniuria irrogatur. Neq; refert per copulam illam generatio tunc fiat, aut secus, quia hoc est accidētarium: nam per se commercium illud cum finem habet. Fieretque adeo & alteri coniugi iniuria, si post illud tori cōmerciū desereretur. Possunt tñ communi cōsensu quoad torū separari, vt statim patebit. ¶ Huic conclusioni appendix est, matrimonij cōsummatū, per solū temporalem obitum alterius coniugū dissolui, iuxta verbum Pauli ad Rom. 7. Que sub viro est mulier, viuente viro obligata est legi (scilicet conubij) si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à

Argumentum.

Secunda conclusio.

R. 5. prima.

R. 5. secunda.

Matrimonij consummatum sola morte dissoluitur.

est à lege viri. Et subdit, Vt non sit adultera si fuerit cum alio viro. Idq; ipsum sonant verba Christi, Quos Deus cōiunxit, homo non separet: nepe, quousq; Deus eos per mortē disiungat. ¶ Tertia cōclusio. In euentu, quo alter iuxta tenorē primæ cōclusionis religionē proficitur, alter liberē potest aliū sibi coniugē copulare. Cōclusio est Alexadri in nuper citato. c. Verum. Etenim sicut matrimonij per copulā consummatū morte tēporali, iuxta citatā sententiā Pauli sic dissoluit, vt mulier citra adulterij labē possit alteri nubere, ita & matrimonij non consummatū, quod, vt diximus, spirituale est, morte spūali distrahitur, qualis est religionis professio. ¶ Ad primū argumentū D. Th. impræsentiarū & Ricardus atq; alij iuxta verbū Gregorij can. Sūt qui, & can. A gathosa. 27. q. 2. respondēt, Casarē in lege illa civili solum habuisse rationē matrimonij: quatenus est in officij, & ideo permisit vt etiam cōsummatum matrimonio, vt Glossā ibidem habet, possēt vterq; ad altiora vota transire: quia quatenus est in officij non est tam indiuisibile: quādo quidē antiquitus per diuortij dirimebatur, & modō per baptismum alterius. Sed lex diuina contemplatur illud quatenus sacramentū, quā ob rem decernit esse indiuisibile. Nihilominus cum eadē lex in illa particula nō meminerit de matrimonio consummato: nihil obstat: videtur, quin possit glossari de solo nō cōsummatum. Vel forsā de cōsummato vtroq; coniuge cōsentiente. Tametsi Greg. in can. Sūt qui, 27. q. 2. ad priorē expositionem alludat dicens, q̄ licet lex humana coniugia dissolui religio nis gratia permittat, nō tamen diuina. ¶ Secū dum argumentū iam solutū est: nam quāq; ante consummationem sit verū sacramentum, & indiuisibile per homines, est tamen Dei in sinctu solubile: quia integrū est sponsis foeliciora vota eligere. ¶ Ad tertiū respondetur, q̄ cōsensus vel alterius vel vtriusq; coniugis per se non sufficit ad dissoluendū matrimonium, sed cōmigratio ad altiorem statū & optio melioris frugis: nā vt art. 1. diximus: indiuisibilitas & perpetuitas iure diuino indita est matrimonio, quæ ideo ex voluntate cōtrahentium non pendet. ¶ Alia verō argumenta maioris momenti aduersus singulas præfixarum conclusionum sese offerunt. Et primū omnium aduersus primam, qua dictum est, post matrimonij ratū posse coniugē altero inuito religionē profiteri, arguere quispiam extēplo posset inferendo super idē matrimonij ratum nō consummatū posse Romanum Pontificē dispensare, vt illo distracto, vterq; possit alias inire nu-

Tertia conclusio.

Ratio.

Solutio primi argum.

Gregorius.

Solutio secundæ argum.

Solutio tertij argum.

Obiectio.

ptias. Nā cum voti solēnitatis vt cap. 1. de voto lib. 6. ait Bonifacius, ex ecclesie statuto sit inuēta, fit, vt qua ratione potuit Pōtiffex illo statu matrimonij ratū ingredientis religionē dirimere, possit & sine ipsius religionis ingressu. Opinio est Inrisconsultorum: nepe, Ioan. An. dicitur in nouellis, & Panor. & Hostien. cap. Ex publico, de cōuer. coniuga. (vbi & Glossā id ipsum opinat) aliorūq; quos Syluester verb. Diuortij. q. 4. refert. Quāuis ipse in eorum opinione nō videatur persistere. Theologorū verō vnuerſalis sententiā est in cōtrariū, vno excepto Caiet. quod lib. 29. quæstionū. q. 13. sed laetius in opusculo. 27. quæst. 25. vbi gratis quidē & tenuissimis rationibus subnixus à theologa professione defecit. Nam Canonista, vt sepē (salua eorum autoritate) diximus, non sunt iuris naturalis aut diuini, quibus hæc veritas nititur, legitimi interpretes. Potissimū cum sancti patres sacre pagine scrutatores nunq̄ tale fuerint suspicati. Caietanus verō complures congeminat metaphysicas distinctiones, ad quas omnes molestum esset respondere. Sed vt summatim eas cōplectamur, ait primō, matrimonij considerari posse, aut inquantū officij & remediū, aut inquantū sacramentū. Si prior ratione, notū, inquit, est & certū nō esse indiuisibile: quandoquidem rationē illā ante orbē redemptū habebat, & tamen per conuersionē vnus coniugis ad fidē distrahitur. Si verō consideretur inquantū sacramentū, tunc vel consideratur tanquam signum effectus, quem cōfert, atq; hac ratione clarum est, nō esse indiuisibile: quoniam effectus ille non est aliquid indelebile: putat, & character, sed sola delectabilis gratia. Quare altero coniugum defuncto est iterabile. Si verō consideretur inquantū signum vnionis Christi & ecclesie, tunc neque illa ratione est indiuisibile: primō, quia illa coniunctio non est perfecta; atque adeo nec significans perfectam coniunctionem Christi & ecclesie, alioquin, qui vxorem post ratum matrimonium ante consummationem relinqueret ratione diuortij, aut quia ipsa religionem proficitur, esset bigamus, quod esse falsum, vt patet cap. Debitum, de bigam. Et hac ratione factetur se esse coniuctum. Præterea, quia distincti. præsentis. quæst. 1. art. 3. quæstionum. 2. ait D. Th. per matrimonium ratum solū significari coniunctionem Christi ad animam per gratiam, quæ est amissibilis, & ideo dissolui per ingressum religionis, sed per consummatum significari vnionem eiusdem Redemptoris ad humanitatem, cuius partes nunquam dimittit: & ideo tunc fieri matrimonium omnino indissol-

An Roma. Pont. possit dispensare per matrimonio ratū

Caietan. quæstionum.

Caietanus.

S. Thom.

trioniam perfectum perfectione accideta-
li vel aliter, vt distin. precedenti questio. 2. ar-
ticu. 4. dicebamus, est interpretandum.

Contra pri-
mam conclu-
sionem.

Præterea contra eandem primam conclu-
sionem arguitur. Si potest coniugatus ante co-
pulam ad religionem transire, subsequitur
q̄ possit similiter sacris ordinibus citra religio-
nem initiari: nam cum votum sit illis castita-
tis annexum, est etiam ille status matrimonio
perfectior. Vel saltē poterit ad episcopatum
inuita vxore conscendere: nam vt est in iure,
Si vincō vincentem te, à fortiori vincam te.

Solutio ar-
gumenti.

Status autē religionis vincit statum matri-
monij, cum ergo episcopatus, vt libr. 1. o. de iu-
stit. & iure, dicebamus religione perfectione
superet, fit vt fortiori ratione possit coniuga-
tus fieri episcopus. Ad hoc respondetur con-
sequentia perempta. Haud enim licet sine li-
centia vxoris sacros ordines suscipere, vt vtro-
que cano. Vxoratus. de conuer. coniug. caue-
tur, neq; ad episcopatum promoueri, vt ibidē
ca. Sanē. habetur. Nam cum prædicta ca. inter
matrimonium non distinguat, siue ratum sit,
siue consummatum, veritatem continent etiam
in nō consummato, vt bene ait Durand. dist.

Durandus,

Hostenius,
Ratio.

dist. 2. quæst. 2. & Palud. quæst. 3. Quāvis
Hostiensis in sua summa cōtrarium insinuet.
Et ratio est plana: quia nequaquam coniu-
gato licet altero inuito statim mutare, nisi quā-
do per talem mutationem matrimonium diri-
mitur, vt qui manet in seculo possit aliud
contrahere. Per susceptionem autem ordinis
vel episcopatus non dirimitur matrimonium:
vt expressè determinatio est Ioannis. 22. in
Extravagant. Antiquæ concertationi. sub ti-
tulo de voto: quia illa non est mors spiritua-
lis: neq; enim vouent paupertatē aut obedi-
entiam eo modo, quo religiosi: & votum conti-
nentiæ annexum nō est de essentia sacerdo-
tis. Pōt em̄ Papa dispensare, vt sacerdotes vxo-
ras habeant, vt Græci. Et tñ si dispensaret cū
sacerdote in virtute continentie, non posset
ille cum alia contrahere, sed deberet cū pri-
ori cohabitare, quod est signum, matrimonium
per susceptionē ordinis nō dissolui, atque

Matrimo-
nium per su-
sceptionē or-
dinis nō di-
soluitur.

ad eō neminē posse inuita vxore ordinari. A-
lioqui compulsā illa esset perpetua castitati
addici. In dō verō, vt in prædictis. c. legitur, nō
sufficit simplex consensus vxoris, vt habetur
ca. Ex parte. in. 1. de conuer. coniuga. sed requi-
ritur, vt continentiam ipsa etiam voueat: quin
imo si non sit ætate prouecta: nempe, sexage-
maria, requiritur et vt religionem profiteatur: scilicet,
vt matrimonium dirimatur. Si verō fue-
rit sexagenaria, satis est, vt simplex votum cō-

tinentiæ faciat, per quod iuri suo petendi de-
bitum abrenuntiat. Quod si nō fecerit, & ma-
ritus ordinetur, potest illum in consortiū con-
iugale repetere: ille autē manet ordinatus, sed
irregularis. Et per hæc soluitur argumentū
supra factum, quia votum cōtinentiæ nō per-
inde est de essentia ordinis, sicut de essentia re-
ligionis. Et episcopatus quāvis sit altior quā
religio, eo q̄ episcopus proficitur se perfectio-
nem habere, ad quam religiosus ascendit, non
tamen est eiusdem generis, quia non est mors
spiritualis. Quod si arguas secundū opinio-
nem supra citatam, q̄ Ioannes vocatus est de
nuptijs ad apostolatam, & tamen episcopi
succedunt apostolis. Respondetur, q̄ præterq̄
q̄ Christus potuit, quod voluit facere, aposto-
li fuerunt religiosi, in quo ordine episcopi nō
succedunt illis, sed in eo q̄ sunt pastores. Po-
test tamen vt bene ait Palud. coniugatus eligi
in episcopum, dum tamen ante votum conti-
nentiæ vxoris non confirmetur: quia semper
in electione subintelligitur consensus vxoris.
Nisi forsā ante matrimonij consummationē
religionem profiteatur, vnde in episcopatum
resumatur. Hinc fit neutrum coniugium an-
te copulam posse transire ad religionem, nisi
sit approbata, cuius votum solenne impedit
dirimatq̄ matrimonium. Quare nō satis est,
vt sponsa fiat beata nostri ordinis, nec suffi-
cit coniugatum fieri militem in religione mi-
litari, nec sufficisset antequā cum illis dispē-
satum esset, vt vxores haberent. Nā certē per
talem habitum militarem nō dirimitur matri-
monium. Secus de corū clericis & monialib⁹,
qui viuunt in claustro. Quocirca, si mea
modō sit audienda opinio, per ingressum reli-
gionis diui Ioannis (loquor de militibus) af-
firmare nō audeo dirimi matrimonium ratum,
aut posse coniugatum inuita vxore illam re-
ligionem profiteri, vt de sacerdotio dictū est.
Nam etsi cum illis haftenus super nuptijs di-
spensatum nō fuerit, arbitror tamen, sub alio
rum censure, posse cum illis salua eorum reli-
gione sicut cum ceteris dispensari, licet nō es-
set ita honestum & concedens.

Palud. opi-
nio.

Cōiug ante
copulam nō
pōt ad reli-
gionē nō ap-
probata tra-
sire.

Per ingres-
sum religio-
nis D. Ioan-
nis cruce si-
gnatorum.

Inducte
duorum men-
sium sponsæ
conceditur.
Triplex 16.

Solutio ar-
gumenti.

Palud. opi-
nio.

Cōiug ante
copulam nō
pōt ad reli-
gionē nō ap-
probata tra-
sire.

Per ingres-
sum religio-
nis D. Ioan-
nis cruce si-
gnatorum.

Inducte
duorum men-
sium sponsæ
conceditur.
Triplex 16.

datam, quam non suscipiuit sponsus dilata-
t. Sic em̄ emendanda est litera canonis. In titu-
tū. 27. q. 2. qui est Augustini lib. 4. cōfessionū.
Quo spatio transacto neuter potest differre
debitum reddere petenti. At verō si infra ta-
le bimestre tempus habitum induit, tunc du-
bitatur, vtrum tempus professionis debeat ab-
breuiari, nē qui manet in seculo tandiu expē-
ctet. Bernardus enim in apparatu super cap.
Statuimus. de regularib. absolute tenet fore
abbreviandum. Glossa verō super can. Despo-
satum. 27. q. 2. distinguit, q̄ si cōiug ingressus
est de consensu alterius, expectandus est annus.
Si verō contra eius voluntatem, tunc est
tempus abbreviandum. Sed multo certior, imō
certissima est opinio Durandi & Paludani, &
Hostiensis in summa, quod etiā si ingrediatur
altero inuito, non est compellendus renuntia-
re iuri suo, quō sibi conceditur annus proba-
tionis. Nam si iure ei licet habitum induere, il-
lū cum priuilegijs iuris induit. Præsertim cum
annus probationis etiam in fauore monaste-
rij sit concessus. Quare qui manet in seculo to-
tū annum expectare tenetur: quia ante al-
terius professionem ad alias nuptias migrare
non potest. Quid autem iuris si sponsus in-
fra illud tempus bimestre vi sponsam compres-
serit renuente, quæ dicebat se velle religiosam
fieri, num post illam violentā consummationem
copulæ semper sit puelle integrum &
licitum desiderium religionis expleri. Appa-
ret enim licitum ei semper manere: quia con-
tra suam voluntatem non potuit per vim suo
priuari iurē. Ad hoc non desunt, qui respon-
deant, sponsum nullam iniuriā inferre sponse
dum vi debitum extorqueat ab illa, eo q̄ ipsa
per consensum de presentī fecit ei illam fa-
cultatē petēdi. Alij per aliud extrēmum aiunt
iniuriōsam violentiam phellegi inferri, cui ideo
iuris etiam permanet transcendendi ad religionem.
Media verō incedit veritas: est enim peccatum
mortale ante duos mēses sponsum affirmantē
in animo habere religionem, cōpūnerē: quō-
niam licet consenserit in copulā, semper ta-
men consensus intelligatur cū beneficiō
iuris, quo sibi conceduntur iudicia bimestres
ad religionē. Nihilominus etiam ille pacto cō-
summata cōpula religionem ingredi nequit
altero inuito: quoniam matrimonium ratio-
ne consummationis fit natura sua simpliciter
indissolubile: & ideo q̄ per vim vel sponte cō-
summetur, accidens est, quod naturā mutare
non pōt. Ipsi ergo puella imputetur, quæ nō
sibi ius edidit. Neq; mirū si quis absq; sua cul-
pa ius amittat ingrediēdi religionē, vt si aliā

Sponsi op-
pressi ab ip-
so, an illo re-
nūte possit
religionem
profiteri.

Opinio quo-
rundam.

Opinio alio-
rum.

Sententia au-
thoritis.

Nota.

Ratio.

infirmatē incureret, qua fieret ad id inha-
bilis. Circa secundā conclusionem de matri-
monio cōsummato oriuntur etiam nonnulla
dubia. Arguitur enim q̄ nec per mortem tē-
poralem dissoluitur. Nam si defunctus mari-
tus vitæ restitueret, vt Lazar⁹, apparet priori
vxori tunc restituendū, iuxta verbū Pauli ad
Hebr. 11. Acceperūt mulieres de resurrectione
mortuos suos. Respondetur absq̄ dubio
matrimonij per mortē dissolui, vt citatus Paul.
ad Romā. 7. autor est: quia matrimonij con-
tractus tēporalis est: oīa autē tēporalia vincu-
la per mortē dissoluiuntur. Mulierum autē
nomen in autoritate inducta nō accipitur p̄
vxoribus accipientibus maritos, sed p̄ quib⁹
būscunq; recipiētibus filios, aut alios sibi co-
gnatos & charos, vt de Sunamite, & alij lib. 3.
& 4. Reg. legitur, quibus Elias & Elifaz filios su-
scitarūt. Quare nulla est quorundam glossa
dicentium, q̄ dum mortuus post breuē tem-
pus suscitatur, non est illa propriē estimanda
mors, & ideo non dissoluitur matrimonium. I-
mō quæcunq; separatio anime à corpore suf-
ficit ad illud dissolueudum. At verō citra-
mortem nullatenus dirimi potest: quō ad sub-
stantiam & vinculum, quantūcunq; post cō-
summationem cōiugis castitatem vouerit, &
alter vel ambo religionē ingrediatur: quod
sua pte natura & diuini iure cōsummatū ma-
trimonium simpliciter est indissolubile. Verū
tamen separatio ex vtriusq; consensu fieri pōt
quo ad torum, vt ait August. cano. Quod deo
placet. 33. quæst. 5. Et Grego. cano: Sunt qui
& in. 8. Synodo: Si quis cōiugatus. 27. quæst.
2. Tæthi can. Si vir & vxor, conuētur nō dī-
latē sine epi cōsuetia fiat. Quāvis illud nō sit
de essentia: quia vota sine eius licentia tenent.
Id quod ius ipsum diuinum permisit, vt. 1. Co-
rinth. 7. docet Paulus dicens, Nolite fraudare
ad inuicem nisi ex consensu ad tempus, vt vacet
oratiō, & iterum reuertimini nē tētet vos
Satanas propter incontinētiā vestram. Inde
enim cōsequitur, quod vbi incontinētiā nō
continent, possunt ambo in votū cōtinentiæ cō-
sentire. Id autem fieri bifariam potest. Vno
modo, vt separato toro maneat in seculo. Et
hinc dero vt lib. 7. de iust. & iurē. quæstio. 3. ar-
ticu. 1. diximus. quando vnus tantum votum
cōtinentiæ de consensu alterius fecit, potest
alter qui facultatem dedit, illam retrocare, vt
ait August. cano. Manifestum. 33. quæstio. 5.

Circa secun-
dam conclu-
sionem.

Solutio.

Nota.

Matrimonij
cōsummatū
nunquā quō
ad vincula
dissoluitur.

August.
Grego.

Bifaria cō-
iuges possūt
vouere contē-
nentiam.

debitum, atque adeo neuter potest petere aut reddere sine dispensatione voti.

Secundus mo-
dus.

¶ Potest præterea & secundo modo id fieri per ingressum religionis amborum aut alterius coniugum. Si enim ambo communi consensu religionem profitentur, nemini dubium quin professio teneat, neque est in illorum potestate reuocare votum.

Nota.

¶ Potest & vnus solus de alterius consensu intrare altero in seculo remanente, vt habetur cano. Agathosa. 27. quæst. 2. Sed tunc consideratio habenda est cautela secundum iura, & de illo, qui in seculo remanet, distinguendum. Nam si est mulier ætate prouecta: nempe, sexagenaria (& idem est de viro) quæ in periculo castitatis iam non versatur, satis est si in seculo continentiam voueat. Si verò est iunior ætate, cui idcirco idem periculum timendum est, non sufficit simplex eius votum, vt alter religionem intret, sed ambo tenentur religionem profiteri, vt ex eodem cano. Agathosa. colligitur, & expressè habetur ca. Cum sis. de conuersio. coniug. & capitul. Ex parte abbatiss. ibidem. ¶ Quòd si contra arguas. Quàdo vterque votum simplex continentie fecit, iuri renunciauit petendi debitum, nec potest illud reuocare: ergo licet ipsa iuuenis maneat in seculo, potest ipse religionem ingredi. Negatur cõsequentiã: quoniam periclitante altero de pu-
dicitia, cõsiliu est, vt super dicto simplici voto dispensetur ab episcopo. Atq; hac de causa non permittitur fieri solenne in vno, nisi fiat in vtroq; Vnde glossa. prædicti cano. Agathosa. scilicet, quòd sufficit consensus vxoris, licet expressè non voueat nec intret religionem, vt maritus possit ingredi, quia tunc ipsa compellitur intrare, certè non est tuta, nec habetur in practica, sed prædictis canonibus aduersatur. Nam licet in cano. ab illa glossa citato, Qui vxorem. 3. 3. quæst. 5. præcipiatur, vt qui vxorem suam velare permiserit, aliam non accipiat, sed similiter conuertatur, presumitur tamen, quòd qui id permiserat iura sciret, quibus compellebatur intrare, alioqui posset excipere dicens, quòd putaret se posse manere in seculo. Et iste est casus capitul. Ex parte abbatiss. de conuersio. cõiuga. vbi maritus compulsus est redire ad vxorem, licet ipsa consensisset. Et ideo neuter est admittendus ad religionem, nisi vterque intret.

Iuris cau-
sela.

Glossa cano.
Agathosa.

Ca. Venies.

¶ Casus autem cap. Venies. de conuersio. cõiuga. diuersus est. Fecerat quippe maritus professionem consentiente vxore manente in seculo. Sed quia illa postmodum fornicata fuit, non fuit maritus cõpulsus exire, nec

ipsa intrare: quoniam fornicationis causa poterat fieri diuortium. Si verò vnus de alterius cõsensu manentis in seculo intret religionem propter ignorantiam, vt in casu citati cap. Ex parte. tunc ipsa mortua non potest ad secundas nuptias transire, sed tenetur ad monasterium reuerti, vt eodem capi. habetur quia votum fecerat de consensu vxoris, solum per illam reuocabile. Attamen qui contra voluntatem vxoris votum fecit castitatis solenne in religione credens id posse, tenetur ad vxorem redire: neq; verò illa mortua compellitur ad monasterium reuerti: quia votum non fuit solidum religionis. Non tamè potest ad alias transire nuptias, quia votum quatenus in sua erat potestate consolidauit: scilicet, nõ petendi debitum. Definitio est cap. Quidam. eodem titu. ¶ Quod hinc de separatione non potest consummatam copulam per ingressum religionis de consensu alterius dictum est, id per susceptionem ordinum aut episcopatus intelligendum etiam venit. Vxore enim castitate vouente si est sexagenaria, vel religionem ingressa, si est iunior, potest vir citra religionem sacros ordines suscipere, & episcopus fieri. Id quod de Dino Hilario Pictauiensi episcopo legitur, qui cum episcopus esset, vxorem habebat & filiam. Definitio est capitul. Sanè. de conuersio cõiugato.

Nota.

¶ Præter hos casus absque cõsensu alterius potest separatio fieri quo ad torum fornicationis gratia, vt distinct. 3. 6. videbitur. Tunc em factò diuortio, quauis fornicationis reus maneat in seculo, potest alter innocens religionem ingredi. Cuius exemplum legitur in Paulo simplice. Imò si vxor fornicata est, potest vir ad sacros ordines extra religionem promoueri: quoniam solutus est vinculo reddèdi debitum, nisi fornicaria pepererit. Collige ergo tres casus, quibus matrimonium soluitur. Quoad substantiam nãque non nisi ante copulam dirimitur, idque etiam altero inuito, non tamè nisi per ingressum religionis. Consummati verò separatio fit quo ad torum, non tamè nisi per consensum alterius, aut fornicationis gratia. Ex quo fit, quòd licet ante copulam discrimen sit inter ingressum religionis, & susceptionem ordinum, tamen consummata copula, quocunq; euentu vir potest religionem ingredi, potest etiam sacros ordines suscipere. Quod ante nos Paluda. distinct. præsent. quæstio. 3. probè concessit.

Nota.

QV AE-

QVÆSTIO SECVNDA. De sponsalibus.

ARTICVLVS. I.

Vtrum sponsalia conuenièter dicantur futurarum nuptiarum promissio.

Quoniam definitu est consensum, matrimonio necessarium esse de presentia, vt opposita iuxta se posita clarius innotescant, quaritur de sponsalibus quem nam habeant esse futuri. Et arguit prius de nomine, quod sponsalia non sint futurarum nuptiarum promissio, vt ait Nicolaus papa can. Nos fratres. 3. o. q. 5. Sponsus namque, vt nomen sonat, ab sponsalibus dicitur: ait verò Isidorus lib. 9. etymologiarum. cap. vlt. quod sponsus non dicitur quia promittit, sed quia sponsos dat: ergo sponsalia non sunt idem quod promissio. ¶ Secundo. Si sponsalia essent promissio, sequeretur quod in foro ecclesie compellendi essent sponsi ad matrimonium: nam promissio obligationem parit: & tñ ecclesia sponsos non compellit. vt patet cap. Præterea. de sponsalibus. ergo sponsalia non sunt promissio.

Partis affirmatiue argumèti primum.

1. Argum.

3. Argum.

Pars affirm.

Sponsalia vnde.

Vlpianus.

Gellius.

¶ Tertio. Nullus dicitur sponsus nisi ab sponsalibus: vocatur autem sponsus non solum qui contraxit per verba de futuro, sed etiam qui contraxit per verba de presenti, vbi realis interuenit datio & acceptio: ergo sponsalia non sunt promissio. ¶ In contrarium est auctoritas iuris, vt allegata Nicolai. & sponsalia. ff. eo. tit. vbi habetur, quod sponsalia sunt mentio & repromissio futurarum nuptiarum. ¶ Sponsalia, vt nomen ipsum sonat, ab spondendo dicuntur: spondere autem est sponte promittere: quod ideo nomen connubio, quod liberrimu esse debet, dignè coaptatur. Quapropter Vlpianus eod. tit. l. 2. sponsalia, inquit, dicta sunt ab spondendo: nam moris fuit veteribus stipulari & spondere sibi vxores futuras. Vnde, vt Florentinus subdit, sponsi sponsæque appellatio nata est. Hunc autem ritum Gellius lib. 4. c. 4. ex Seruio Sulpicio lib. de dotibus refert. Nam qui vxorem ducturus erat, à parente vel tutore puellæ stipulabatur: hoc est, postulabat eam sibi in vxorem promitti: spondebatq; adeo illam se ducturum, spondereq; promissæ fidei dabat & fideiuflores: forte de seruanda dote: quia tunc lex illa & cõ-

suetudo vigeat, quæ postmodum reuocata est in Codice. Ne fideiuflores dotium dentur, ne scilicet vir vxori fideiuflorem dotis exhibeat: licet vxor pro dote, quæ marito promittitur, talè fideiuflorem dare permittatur, vt l. Cũ dotis. ff. de iure dotiu. Quod si pater illam promittebat, cõtractus illi vtrinque; mutui sponsalia dicebantur. Atq; adeo qui puellam spondebat dicebatur sponsor, vt pater. Puella verò, quæ promittebatur & spondebatur, dicebatur sponsa. Vnde apud Terentiu, Aliam pater ei desponderat gnata Chremetis. Sponsus verò nõ ea ratione dicitur, quia promissus, sed quia ei fit promissio: vel quia, vt ait Isidorus. Sponsos dat, vt sponsus idem sit, quod sponsoribus stipatus. At verò nõ solum pater dicitur spondere filiam, sed & ipsa se etiã spondet, & iuuenis eam dicit despondere sibi. ¶ Est autè cõsiderate animaduertendum, vt ait impræsentiarũ S. Tho. arti. 3. Thom. 1. solut. ad. 6. quod cum duo in matrimonio cõsiderentur. s. cõiunctio matrimonialis, & vsus ipse, dupliciter dicuntur sponsi. Vno modo ratione futuri coniugij: quia. s. tantum sponsalia cõtraxerunt. Et isti sunt simpliciter sponsi, quia nõ sunt verè coniuges: coniuges enim sunt verè cõiugati per coniugium de presenti. Quare in rigore sponsi & coniuges opponuntur. Sed aliter dicuntur sponsi, ipsi etiã cõiuges per verba de presenti ante copulã. Sponsi scilicet respectu futuræ copulæ, quã sibi inuicè implicitè sponponderunt. Quopacto beata virgo fuit verè coniux Iosephi. Quod quidem adnotatum est necessariu ad intellectu plurimorum canonum, qui noie sponsi & sponsæ diuersimodè vtuntur. ¶ Tres ergo dignoscendi sunt gradus impræsentiarũ. Primus, cum sponsalia tantum de futuro fuerint cõtracta, quod non sufficit, vt dicatur cõiuges. De qua desponsatiõe loquitur can. Si quis sponsam. 27. q. 2. vbi habetur, quod si quis sponsam filij sui opprèsserit: filiõ aham accipiat. Quod nõ liceret si fuisset sponsa de presenti. Et can. Quidã desponsauit. ibidè, vbi illa, quã quidam sibi desponsauerat, opprèssa à fratre sponsi, nõ prohibetur quin possit alteri viro nubere. Secundus gradus est, quãdo in terueniunt cõsentus per verba de presenti: & illi dicuntur sponsi respectu futuræ copulæ, & nihilominus veri cõiuges. Et sic accipitur desponsatio ab Isidoro & Augu. cano. Cõiuges, & cano. Coniux. 27. q. 2. vbi habetur, quod cõiux verius appellatur à prima desponsationis fide, quãuis ignoretur concubitus. Et cano. Qui desponsatam. quo. ait Greg. Qui desponsatã puellam proximi sui acceperit in cõiugiu, anathe ma sit. Vbi subditur moris esse diuinæ legis

sponsas (scilicet per verba de presenti) appellare coniuges, vt in Euangelio, Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Et Deutero. 21. Si quis de sponsa fatam hominis puellam opprefserit moriatur, quia vxorẽ proximi sui violauit.

Tertius gra. dus.

Tertius gradus est, dum res vxoria per copulam consummat. Quod quidem matrimonium, vt diximus, non potest, nisi amborum consensu quo ad totum dissolui. Et tunc maxime mulier dicitur vxor. Qua ratione Origenes can. Inueta. 27. q. 2. noluit admittere, vt beata Maria diceretur vxor Ioseph. Vnde verbum Gratiani can.

Gratianus.

Decreta. vbi intulit, inter sponsum & sponsam coniugium non esse: quia sponsa sine consensu spon si potest intrare religionem, coniux vero non nisi de consensu coniugis, non est verum, nisi sit sermo de sponsis per verba de futuro. Nam inter sponsos per verba de presenti est verum coniugium, & tamẽ vterque ante copulam sine alterius consensu potest religionem intrare. Quare verbum illic Gregorij, Decreta legalia desponsata tam si conuerti voluerit nullo consueuerunt damno muldare, etiam de desponsata per verba de presenti, licet iam tunc dicatur coniux, intelligitur, Antea tamen quam fuerit matrimonium consummatum.

Gregorius.

His ergo premissis ad questionem tribus conclusionibus respondetur. Prima. Sponsalia sunt mutue promissiones viri & foeminae de contrahendo matrimonio. Probatur per etymologiam iam expositam. Quapropter veluti matrimonium non perficitur nisi per mutuũ vtriusque consensum, ita neque sponsalia vim obtinent, nisi per mutuã vtriusque partis promissionem. Nam consensus, qui de presenti faciunt matrimonium, de futuro faciunt sponsalia. Quocirca si ipsa tantum polliceatur viro se nupturã, aut si vir duntaxat polliceatur Mariã ducere, quousque ambæ inuicem promissiones coeant, non sunt sponsalia. In contrariũ tũ arguitur. Simplex promissio, quã iusta est & honesta, vim obtinet obligandi: ergo dum iuuenis polliceatur Mariã ducere, & ipsa promissum acceptat, iam ille tenetur seruare promissum, etiã si non ipsa statim se se illi spondeat, sed tempus deliberandi accipiat: ex quo subsequi videtur sponsalia non esse mutuã promissionem. Ad hoc respondetur concessio antecedenti, negando hanc vltimã consequentiam. Cõceditur, inquam, illam promissionem esse obligatoriam, non quidem in sponsaliorum quousque reciprocã promissio alterius partis accedat, sed in vi simplicis promissionis. Quare non est illa obligatio tanti valoris, quanti sunt sponsalia. Nam si altera pars diu deliberationem prola-

Cõclusio.

Ratio.

Obiectio.

Solutio.

tet, censetur alterius promissionem continere:

¶ Secunda cõclusio. Sponsalia nequã sufficiunt ad matrimonium contrahendum, nisi nouus consensus de presenti accedat vel formalis, vel virtualis per consummationem: copulae affectu maritali. Probatur, quia matrimonium est vera & realis traditio, qua se sibi mutuo coniuges dedunt: promissio autem non est traditio: aliud enim est nuptias polliceri, atque aliud nubere.

2. Cõclusio.

Ratio.

Obiectio.

Dilutio.

Nota.

Nota verbo rum vim.

¶ Quod si contra arguas. Sicut praesens se habet ad praesens, ita futurum ad futurum: ergo si cut cõsensus de presenti facit matrimonium de presenti, ita cõsensus de futuro facit de futuro. Respondetur, argumentum amphibologia laborare. Si enim antecedit in hoc sensu vtur petur. s. q. sicut cõsensus de presenti facit tunc temporis matrimonium, ita cõsensus de futuro facit illud in tempore futuro, negatur quidem: quia consensus de futuro non est realis traditio, sed promissio. Si autem sumatur in hoc sensu, quod si cut cõsensus de presenti facit matrimonium in presenti, ita & cõsensus de futuro parit obligationem contrahendi illud in futurum, cõceditur, sed nihil contra conclusionem. Est et sic intelligenda conclusio hæc, quod licet cõsensus in terni sint de presenti, si tamen illos non tibi inuicem per verba de presenti explicent, sed tantum per verba promissoria de futuro, non fit matrimonium. ¶ Quod si seisciteris, Quis nam ergo effectus est sponsaliorum? Respondetur, esse obligationem, quã inde nascitur ad contrahendum postea, nisi legitima intercesserit causa dirimendi, vt artic. vlt. patebit. ¶ Hinc sequitur quod sponsalia non sunt de essentia matrimonij: quia absque illis precedentibus potest illico matrimonium contrahi per verba de presenti. Sunt tamẽ non prorsus impertinentia, imò sepe cõducentia, praesertim cum sub cõditione sunt: quia non possunt cõditiones dotium vel aliarum rerum ita facile cõuenire: eo quod iste cõtractus est omnium civilium grauissimus, vt pote, quo homo de tota vita disponit. Et erant olim maxime in more, quando bãnã erant in vfu, quã quidem post sponsalia fiebant ad explorandum si qua essent matrimonij impedimenta. Iam vero non sunt in tanta celebritate. Et quẽ admodum matrimonium, sic & sponsalia, imò fortiori ratione possunt inter absentes per procuratores vel literas fieri. l. vlt. ff. eo. tit. imò & inter solos parentes iuuenũ tractari, & cõcludi, vt artic. proximo videbimus. ¶ Est tamen circa hanc conclusionem oculatissimẽ discernendum inter verborum vim, vtrum nudam habeat significationem de futuro, an vero virtutẽ presentis, si enim dicant, Accipiam te, manifestum est ver-

est verbum futuri. Sed si dicant, Habebo te in meam, & te in meum, aut Tenebo te, vel reputabo te pro mea, & tractabo te sicut meam, aut quid simile, verbum ambiguum est. Nam facere sensum potest, ex nũc, & sic æquipollet verbo de presenti: quoniam quod vir habeat foeminam pro sua, fieri legitime nequit, nisi consensus antecedat, quare si ex nunc vel posthac habicurus est eam pro sua, signũ est iam nunc cõsentire de presenti. Et idem erit si dicant, Eris posthac, seu ex nunc meus, & eris mea. Secus si dicat, Esto mea vxor, aut meus vir: quoniã hoc futurũ est imperatiũ, quasi rogantis aut petentis consensum. Et ideo non denotat inchoationem ex illo articulo, vt cum testator ait, Haeres meus esto, non intelligit nisi post suam mortem. ¶ Eadem ferẽ amphibologia latet sub verbo, volo, vt si quis dicat, Volo te esse vxorem meam: & ipsa, volo te esse virum meum. Sunt enim qui negant satis esse ad matrimonium contrahendum. Attamen quia volo, æquiuocum est, si idem valeat quod cõsentio, & voluntatem, id est, assensum praebet, matrimonium est: secus si idem sit quod cupio vel desidero. Si autem dicant, Volo tecum contrahere, & ille respondeat, Ego tecum, non satis est ad matrimonium: quia velle contrahere, non est contrahere. Quocirca in eiusmodi verborum nubilo vtendum est regula Hilarij in cap. Intelligentia, de verbo. signifi. vbi ait, Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi: quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus. Est enim pẽsanda in primis materia subiecta, vtrum scilicet tunc de sponsalibus, an vero de matrimonio de presenti ageretur. Et secundum hoc interpretanda sunt verba. Praeterea, vt Alexander tertius cap. Ex literis. in. 1. de sponsalib. admonet, inspiciendum est iudicium similibus dubijs si matrimonium contra Eturi ad id sint idonei sciẽtia & ætate. Quo cognito si alter non intellexit quod alter proposuit, ad communem verbi intelligentiam recurratur, & cogatur vterque verba prolata in eo sensu retinere, quem solent recte intelligentibus generare. Hæc ibi. Est et cæteris paribus sententia in fauorem illius ferenda, qui simpliciter loquebatur, contra alterũ, qui fraudem neçtere videbatur, in foro quidem exteriori: nam in foro cõscientie, vbi nullus interfuerit consensus de presenti, nullũ existit matrimonio. ¶ Tertia cõclusio. Sponsalia fieri possunt aut absolute aut sub cõditione. Absolute quã quatuor modis, vt ait impregentiarũ S. Tho. si aut nuda promissione, vt accipiam te in meũ, aut meam, aut Promitto te accipere. Secun-

Verb. volo.

Hilarij.

Alexãder.

Nota.

Tertia cõclusio.

Primus modus

Secundus

dò per anuli subarrhationem, vt cano. Si quis vxorem, ait Gregorius. & Cano. Si quis desponsauerit, Iulianus papa. 27. quæstio. 2. quam illuc non fiat mentio de sponsalibus de futuro, sed de vero coniugio de presenti: nam subditur, quod illam sic anulo subarrhatam defuncto sponso, etiam ante carnalem copulam, nemo de consanguinitate vel publicã honestatem possit accipere in vxorem: & tamẽ si solum essent sponsalia de futuro, vt infra distinctione. 4. dicemus, liceret. Tertio per arrharum dationem, vt capitu. fina. de despons. impuber. Hæc autem anuli insignie, & arrharum donatio, si nulla praecesserint verba, non sunt sufficientia desponsationis documenta, sed solum ex praesumptione: quia possunt alia de causa conferri: nam & in emptione & venditione solet intercedere arrha, & propter turpes amores donari anulus. Quare si verba de presenti praecesserint, sunt confirmatio veri matrimonij: si autem de futuro, sunt sponsaliorum insignia. Quarto contrahuntur sponsalia sub forma iuramenti. Quibus & quintus adhibetur modus, quando impubes ante legitimam ætatem contrahunt per verba de presenti, quã quidem ob defectum ætatis non ælimatur nisi sponsalia.

Iulianus papa.

Tertius modus.

Quartus Quintus

Solu. 1. arg.

Solu. 2. arg.

Solu. 3. arg.

¶ De conditionibus autem appositis superaddendum modò vt quæcudam distinctio. 2. quia possunt apponi tam verbis de futuro, quam verbis de presenti: & ideo illic de vtriusque copiosius habendus est sermo.

¶ Per hæc argumenta proposita soluta restant. Ad primum enim negatur, quod sponsus dicatur ab sponsalibus: scilicet, à promissionibus, quia promissus est, vt sponsa, sed ab sponso hoc est, fideiussorum datione, quibus confirmantur sponsalia, quã sunt promissio.

¶ Ad secundum respondetur, quod et si sponsalia promissionem includant, ac subinde obligationem, nihilominus in foro exteriori non compelluntur sponsi contra suam voluntatem contrahere propter damna, quã afferre solent sponsalia coacta, vt capit. citato. praeterea. decernit Innocentius. Vtrum verò dum sponsalia iure iurando cõfirmantur, sint ab ead. ecclesia spon si ad matrimonium cogendi, illicò articulo. 3. videbimus. ¶ Tertium etiam solutum est, vbi declaramus nomẽ sponsi etiam coniugi cõpetere ante copulam.

ARTICVLVS II.

Verum septennium tempus sit contrahendis sponsalibus necessarium.

Detempore & etate ad matrimonium contrahendum requisita distinct. 35. artic. 5. dicitur sumus, de tempore autem sponsaliorum legitimo arguitur, quod non sit septennium. Contractus, qui per alios fieri potest, non requirit in eis, ad quos pertinet, discretionis usum: sed sponsalia fieri per parentes possunt utroque impuberum ignorante. ca. 1. de desponsa. impube. ergo in illis non requiritur rationis usus. ¶ Secundo. Sponsalia ad matrimonium ordinantur: sed ad matrimonium contrahendum non idem utique prescribitur tempus, ut loco citato videbimus, imò minus puella, quam puer: ergo idē deberet in sponsalibus obseruari. ¶ Tertio. Si qui prope etatem legitimam pubertatis paulo ante matrimonium contrahant, pro valido habetur: ergo pari iure si paulo ante septennium sponsalia fiant, valebunt. ¶ In contrarium est decretum cap. Literas, ca. Accessit, ca. Ad dissoluendum, extra. de desponsa. impuber. & capit. Vnico, eod. titu. lib. 6. ¶ Quæstio facillima est, ad quam vnicā cōclusionē respondetur. Sponsalia ante quam ambo illorum, ad quos attinent, septennium impleant, nō sunt valida. Conclusio præter citata iura probatur ratione: quoniam vsque ad illum temporis articulum protenditur infantia: periodus, quæ, ut nomen sonat, homo ea, quæ rationis sunt, fieri nequit: & tamen cum sponsalia, ut dictum est, quædam sint futurorum promissio, exigunt in promittente iudicium aliquod & prudentiam futurorum, alio qui eorum promissio non esset prorsus libera. ¶ Ad cuius maiorem intellectum, adnotandi sunt tres gradus cognitionis humanæ, quos Philosophus. i. Ethico. dignouit. Primus enim est, quando homo neque suo ingenio, neque aliorum adminiculo intelligere quidpiam potest ad prudentiam pertinens: quod quidem est tempus etatis primæ: nempe, infantie, quæ primo septennio durat. Quæ de re tunc non est homo idoneus alicui celebrando contrahendi: quia nihil deliberare potest, sed eius cognitio penè nihil ad cognitionem brutorum differt. Secundus gradus est, quando homo licet non suo ingenio, tamen aliorum subsidio intelligere quidpiam valet, quod nonnullam habeat prudentiæ imaginem. Et hoc est tempus secundæ etatis, nempe, pueritiæ, quæ per secundum septennium currit. Quo ideo tempore: nempe, septem annorum, scholis puer ad discendum incipitur: atque adeo tunc aliqd polliceri potest in futurum, de quo licet tunc

Pars negatiua arg. 1.

2. Argumē.

3. Argumē.

Pars affirmatiua

Conclusio.

R. 6. conclus.

Tres gradus cognitionis humanæ. Primus

Secundus gradus.

obligationem adferat, potest tamen deinceps maturius deliberans, mentem mutare. Sed tertius gradus succedit à fine secundi septennij, usque ad annum vigesimū quintum, quod tertia ætas adolescentiæ procedit. Tunc enim iam homo: scilicet, anno etatis quatuordecimo, etiā per seipsum potest ea deliberare, quæ ad prudentiam spectant. Quare tunc disponere de propria persona potest, & statū eligere siue cōiugalem, siue monachalem. Quæuis de bonis suis, ne prodigē dilapidet, disponere iure non permittatur vsque ad vigesimū quintum annum, quo incipit iuentus. ¶ Ad primum igitur argumentum cōceditur posse parentes antequam nati septennium attingant, sponsalia pro illis contrahere: hoc enim est ius paternum: eo quod infantes tunc quasi in utero rationis paterni ogestantur. Et in hoc sensu intelligenda est. l. In sponsalibus. la. 2. ff. eod. titu. scilicet. In sponsalibus contrahendis ætas contrahentium definita nō est, ut in matrimonijs. Intelligitur, inquam, dum parentes pro filijs contrahant, cum ipsi consentire debeant, ut illic habetur in. l. Sponsalia. 2. septennium debent complexisse. Imò verò dum parentes pro filijs contrahunt, sponsalia illa dependentia sunt ex consensu filiorum postquam usum habuerint rationis, ut cap. citato de dissolutione. in puber. habetur. Quod verò illic subiungitur, nempe. Postquam filius peruenerit ad legitimam etatem omnino debet hoc adimplere, intelligitur, quod debet de honestate, nō tamen de necessitate, ut bene ait glossa. Itaque si adueniente usu rationis reclamauerint, sponsalia nulla sunt. Si verò tunc scientes tacerint, silentium erit consensus interpres. Quapropter parētes Rebecce, ut legitur Gen. 24 puellæ voluntatem requisierunt. Atque eam ob rem parentes ante liberorum septennium districtius à Nicolao Papa inhihentur, capit. Vbi non est, eod. titu. ne ante legitimam filiorum etatem eos coniugant, nisi forsitan aliqua vrgentissima necessitate interueniente, ut pote pro bono publicæ pacistalis coniunctio toleretur. Quare nisi inter principes aut magnates non debent fieri nam ut habetur cap. Literas, Desponsationes in cunabulis nullæ sunt, atque adeo illæ, quæ fiunt ante septennium: neque vlla inde affinitas contrahitur. Respondetur ergo ad argumentum, septennium requiri vel ad contrahendum sponsalia, vel ad illa confirmandum. ¶ Quod si arguas, ante illam etatem hominem posse peccare mortaliter: nam vt. 4. Dialogorum capitu. 1. refert Gregorius, quidam puer quinque annorum propter

Tertius gradus.

Solu. 1. arg.

Lex, in sponsalibus.

Parentes Rebecce.

Nicolaus papa.

Nota.

Solutio arg.

Obiectio.

ARTICVLVS. III.

Vtrum sponsalia iureiurando per verba de futuro confirmata vim habeant matrimonij.

Articulum præsentem & subsequentem doctores propter ordinem Magistris sententiam, proxima distinct. futura tractant. At cum ad sponsaliorum qualitatem attineant, hæc sibi sedem proprie vendicant. Arguitur ergo, quod si sponsalia, de futuro iuramento firmantur, vim habeant matrimonij de presenti. Nemo sō potest contra diuini ius ad re aliquam obligare: iuramentum autem implere est iuris diuini, iuxta illud Mat. 5. Reddes altissimo iuramenta tua: ergo, nulla subleuēs obligatio potest hominē à præterito iuramento absoluere, atque adeo qui post eiusmodi iuramentum se subdit secundis nuptijs, tenetur nihilominus iuramentum seruare contrahendo cum prioris quod nō esset verum, nisi, illud in matrimonium vim habuisset matrimonij de presenti. ¶ Secundo. Omnis contractus si nis iuramentum est, ut ad Hebr. 6. ait Paulus: ergo saltem in sero exteriori, vbi constat de iuramento, in eam potius partem propendendum est, quæ in alteram, vbi nō nisi humanus consensus simpliciter interuenit: ergo sponsalia de futuro cum iuramento verbis præualent simplicibus de presenti. ¶ In contrarium est decretum Alexandri. 3. cap. De illis de sponsalibus. ¶ Facillima est quæstio, & idcirco vnicā cōclusionē cōtenta, quæ omnium est tam idcirco consulto, quam theologorum cōfessio. Sponsalia de futuro, quocumque fuerint iureiurando assecta, vim nō habent contrahendi matrimonij. Et ratio est plarior: quoniam iuratio, ut loco citato ait Paulus non est nisi dictorum cōfirmatio, quod ideo eorum significatio non mutat: igitur si verbis de futuro apponatur, solum, confirmat promissionem promittere autem matrimonium nō est illud facere: qui ergo promittit, licet id iurauerit, nondum fecit. Vnde Hugo in summa sententia tra. ca. 7. capitu. 7. cuius rationes Magister sentent. adduxit, cum non fiant, inquit, coniuges nisi illi, qui se, ex consensu ad præsens recipiunt, quomodo, coniuges appellari possunt qui nondum fecerunt, sed in futuro se facturos iurando promiserunt? Deinde si ex vi iuramenti ad futurum pertinetis

Dilatio.

Aliud arg.

Dilatio.

Solu. 1. arg.

Solu. 3. arg.

Pauorrit.

Quantū sit illud parū.

propter peccatum blasphemie à diabolo ex tinctus est: quem ideo paternā negligentia gehennæ nutriuit. Respondetur, calum illum esse singularem & præter legem, ut tanta esset rationis acceleratio, quæ ad peccatū mortale sufficeret. Nō enim est negandū quini quacū que ætate liber sit consensus in peccatū, cōtrahatur. m. a. t. l. Sed tamen canones attendunt ad id, quod plurimum, ut ordinaria cōtingit, qua quidem via ante septennium nō asolet ratio lucere. ¶ Et pariter ad id respondetur, si quis arguat, tunc debere esse valida sponsalia, ex quo alicui possunt futuræ nuptiæ placere, ut in præallegato cap. Literas, habetur: sed ante septennium puellis nonnunquam solent placere nuptiæ. Respondetur, in quæ, eiusmodi immaturam cōmplacentiā non tam ex ratione: quam ideo canones nihil ducunt. ¶ Ad secundū principale respondetur, quod in contrarium matrimonij nō tantum vsus rationis ex petitur, verum & generandi potestas. Puer autem ante finem secundi septennij non est generandi potens: puella autem in duodecimo potest concipere, vt. 1. de animalibus auctor est Philosophus. Præterquam quod in viro, cui domus administratio incumbit, maior est necessaria prudentia: Ad sponsalia verò duntaxat expōscitur rationis vsura, quæ vtrique sexui in primō septennio aduenit. ¶ Ad tertium vero respondetur, quod vt in matrimonio, ita & in sponsalibus parum pro nihilo reputatur: nam vt. 2. Physico: auctor est Philosophus. Quod parum distat à re, nihil distare videtur. Et ideo si paulo ante finem primi septennij fiant sponsalia, solida reputantur. Tametsi Pauor. capit. Iuuenis, de sponsalibus, ni minus iuris obseruari nihil de rigore cononū remittendum censet: ita vt si hebdomada, vel forte dies defuerit, nō sint valida: Attamen Archie. & Archiepiscopus Florentinus, & Syluester verb. Sponsalia. §. 2. & communis opinio Sancti. Tho. sequuntur & merito: quia moraliter quod parum distat à re, nihil distare videtur. Et ideo hebdomada non tollit, quin censetur septennium impletum, imò nec maiusculum tempus. ¶ Quod si percontaris, quantum sit illud parum. S. Thom. solut. ad. 7. ait, à quibusdam taxari tempus sex mensium: putà, in septimo anno dimidiatū. Nō tantum, de excusat. tutorum. ff. Sed à melius est, inquit, vt determinetur secundum contrahentium conditionem paululō plus minulō: quia in quibusdam celerius maturefcit rationis vsus, quam in alijs.

Pars affirmatiua argumē. 1.

Secundū argumē. 2.

Pars negatiua.

Conclusio.

Ratio.

Hugonis ratio.

mox coniuges efficiuntur, cur iurat se id posse facturos? Repugnantia enim est iurare se facturos id, quod efficiunt, & iterabile non est. Item, qui iurat se matrimonium facturum, iurat consensum se post adhibendum de presenti, in quo essentia matrimonij consistit: ergo ipso iuramento denotatur verba illa iurata futuri non sufficere. Bene ergo Papa in præallegato capi. De illis. ait, quod qui spõ falia de futuro iuramento confirmantur, si ad alias se nuptias transtulerunt, illa sint valida, recepta tamen de periurio poenitentia, si per eum, qui iuravit, steterit quominus matrimonium consummaretur. Idemque habetur in capit. Si inter. eod. titul. Quod si quis obijciat verba civilis legis, quæ canon. Si quis diuinis. 30. quæstione. 5. referuntur. Si quis diuinistactis scripturis iuravit mulieri legitime eam vxorem habiturum, vel in oratorio tale iuramentum dederit, sit illa legitima vxor.

Ratio alia.

Respondet Glossa, & loco citato Hugo, illud iuramentum cecidisse super verba de præsentibus, quibus præcedentibus se fidem tori & alia consægi iurauerunt pollicebantur. Iam enim supra diximus, quod hoc verbum, Habebo te in vxorem, respectum præsentis temporis includit: scilicet, ex nunc.

Obiectio.

¶ Quod si roges, vtrum saltem propter iuramentum sponsalibus de futuro adiectum sint sponsi ab ecclesia ad matrimonium cogendi, Respondetur primum, certum esse multo maiorem vim in conscientia obligandi habere iurata sponsalia quam simplicia. Vnde licet propter simplicia non cogantur sponsi ab ecclesia, vt articulo. 1. dicebamus, tamen si iuramento confirmantur, propter eius reuerentiam videntur cogendi. Et ita censet Alexander. 3. capitul. Ex literis Syluani, de sponsalibus. ait quippe, quod puella, quæ iuravit se alteri nupturam, si resiliuerit, monenda sit; quod si monitis non acquiescerit, compellatur. Sed tamen Lucius tertius, qui proximus illi post sedit, capitul. Requiruit. eod. titul. non ait nisi, quod monenda sit potius quam cogenda. Et subdit rationem Innocentij in cap. Præterea. eo quod coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere. Quæ quidem contraria decreta negotium glossatoribus fecerunt, vt conciliantur. Attamen, vt sæpe diximus, sententia Pontificum, quibus ad interrogata respondent, non semper vim habent articuloꝝ fidei, sed sæpe proferuntur secundum opinionem probabilem ipsorum Pontificum. Quapropter nihil eorū authoritati derogat, si alius Pontifex nonnū

Dilutio.

Dubium.

Solutio.

Cap. Ex literis.

Cap. Requiruit.

Sententia auctorioris.

quam emendatius loquatur. Id quod (vt cum omni obedientia ecclesie debita loquamur) visus est facere Lucius. 3. Cui potius ideo auscultandum est. Nisi hoc forsitan modo eos volucis conciliare, quod Lucius loquitur secundum ea incommoda, quæ plurimum contingunt. Et ideo secundum legem ordinariam non sit sponsus, qui iuravit, cogendus, sed omnino admonendus, & suæ relinquendus conscientie coram Deo. Præsertim cum in eiusmodi iuramenta cadat dispensatio, & sæpissime intercedat iusta dispensandi causa. Quædo vero sponsus, qui iuravit, censetur nullam habere causam à iuramento resiliendi, neque vlla timentur ex coactione incommoda, imò sperantur commoda, maxime si in bonum commune cedat, tunc iuxta sententiam Alexandri cogendi sunt, id tamen q̄ rarissime.

Conciliatio

¶ Ad primum igitur argumentum respondeatur, quod implere licitum iuramentum iure diuino constringimur, nõ tamen illud, quod vel dum sit illicitum erat, vel postea illicitum seruatu sit aut impossibile. Igitur quædam, dum si maritata mulier iurasset alicui suo superstiti marito nubere, iuramentum non esset implendum, quia illicitum: ita licet soluta licite iuret se soluto nupturam, tamen si ante quam iuramentum impleat, alteri nubat, impossibilitate se inuoluit, ne possit prius iuramentum implere, quia iam facta est aliena. Tamen si iurata sponsalia fregit, grauius peccatum committat, quam si non fuisset iurata. Imò vero si iuramentum illud inter personas legitimas intercessit, quantum postmodum causa occurrat dissoluedi sponsalia, non sunt sine dispensatione iuramenti dissolueda. Secus si personæ erant consanguineæ, vel alio impedimento irretitæ: tunc enim sponsalia nullius erant vigoris.

Solutio primi argum.

Solutio secundi argum.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum carnalis copula post sponsalia de futuro matrimonium perficiat.

Li sponsaliorū qualitas est, quando carnalis copula subsequitur: & ideo quæritur, vtrum illa tunc copula habenda sit pro consensu, vt matrit-

Partis negatiue argu.

Secundū argumētum.

Tertium argumētum.

Pars affirmatiua.

De alio articulo.

Prima conclusio.

Ratio conclusionis.

Rõ secunda.

Corollariū.

Secunda conclusio.

matrimonium perficiatur. Et arguitur à parte affirmatiua. Plus est factu quàm verbis consentire: sed qui cum sponsa congruitur, factu cõsentit ad perficiendum quod inceptu erat: ergo illa copula sufficit. ¶ Secundò. Non solū cõsensus formalis, sed interpretatiuus sufficit: nulla aut videtur expressior interpretatio cõsensus, quàm illa copule cõsummati: ergo illa sufficit. ¶ Tertio. Omnis cõsensus in fornicationem peccatum est: sponsa verò de futuro cõsentiens sponso in cõcubitu non peccat: ergo tunc non fornicatur, atque adeo rei vxoriz operam impedit. ¶ In contrarium est decretum Nicolai capit. Sufficiat. 27. quæst. 2. vbi ait, quod solus cõsensus (scilicet, de præfenti) si defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur. Et idem habetur capit. Tua nos. de sponsalib.

tuicem per copulam amplexari cõsentiant intendentes perficere quod per sponsalia inceptum fuerat. Tunc enim ille est interpretatiuus cõsensus de præfenti propter verba de futuro quæ præcesserunt, ca. Is qui si dem. de sponsal. Si ambo, inquam, nam si alter duxat, consentiat altero oppositum insinuante, nullum est in conscientia matrimonium.

¶ Tertia conclusio. Quantum ad iudicium ecclesie res attinet, vbi post sponsalia de futuro copula interuenisse comprobatur, matrimonium censetur, cogunturq; adeo eiusmodi sic copulati vt coniuges cohabitare: quare licet alter vel ambo ad alia se vota transferant, compelluntur ad primum redire, quod præsumptum fuit matrimonium: nec secundum censetur matrimonium. Verba sunt Gregorij noni ca. Is qui fidem. de sponsalib. vbi id decernit. & cap. De illis, & Per tuas, de conditio. apposit. Neque est contra hoc exceptio vlla admittenda. Et ratio est, quia ecclesia non potest de occultis, nisi per externa indicia iudicare: & nullum potest habere efficacius, quàm eiusmodi copulam. Intelligi autem non admitti exceptionem illius, qui signa dissensus non ostenderat: nam si alter allegat se reclamasse, & est paratus probare, audiendus est. Rursus intelligendum etiam dum copula consummatur. Nam oscula & tactus: imò verò nec conatus ad consummandu sufficit, nisi vera consummetur, vt capi. fin. a. de sponsal. de cernitur. Quin etiam Innocen. super eodem capitulo. & Panorm. tenent, quod licet vir puellam omnino dehoruerit: si tamen non seminauerit, non sufficit vt iudicetur matrimoniu post sponsalia de futuro. Et ratio eorum est, quod cum ecclesia in tali casu ex præsumptione procedat, deuiando à communibus regulis iuris, non debet id iudicare, nisi absoluta fuerit consummatio. Et Syluester verb. Matrimonium. 2. §. 16. ait, hanc opinionem esse communem. Et consonat superiori sententia nostre quæst. 1. artic. 4. vbi diximus ante virilem seminationem in vase legitimum matrimonium non cõsummari. Requiritur præterea vt consummatio copule sequatur sponsaliorum fidem: nam sponsalia post copulam contracta non faciunt matrimonium, capit. Veniens. 2. de sponsalibus.

Tertia conclusio.

Gregor. 9.

Ratio conclusionis.

¶ Dubia tamen hic sunt alia parua tria. Primum, vtrum si habeant intus huiusmodi cõsensus perficiendi matrimonium, non tamen alijs verbis aut nutibus explicent de præfenti, quàm sola illa corporum commixtione, sufficiat ad matrimonium in conscientia.

Tertia conclusio.

Gregor. 9.

Ratio conclusionis.

Primum dubium.

Apparet enim non sufficere ob id, quod supra dictum est, consensus inter nos de presenti per sola verba de futuro explicitos non sufficere. Nihilominus respondetur, copula carnalis maritali affectu adiunctam verbis de futuro praecedentibus sufficientem esse nutum ad exprimendum consentium de presenti, si adsit. Quare si ambo consenteant tales consensus habuisse, illud matrimonium est validum. Quamvis multo sit tutius tales consensus de presenti tunc exprimere.

Secundum dubium. Secundum dubium est circa tertiam conclusionem, utrum dum sponsa si per verba de futuro carnaliter commiscetur sine consensu legitimo, nec maritali affectu, si uterque vel alter per legitimum consentium de presenti transeat ad secundas nuptias cogendi sint ut reuocato secundo matrimonio perficiant illud praecedens. Hostiensis nauatque, ut Pahormitanus cap. Is qui, eum citat, licet Syluester. verb. Matrimonium 2. §. 1. §. in positione censet, opinionem secundum esse dirimendum, & conciliandum primum. In cuius opinione incidit propter verba capitati. Is qui fidem ubi habetur, quod contra praesumptionem prioris matrimonij illud, quod de facto est postmodum subsecutum, non est verum. Inde ergo colligit, quod licet illud postea non irritetur ratione prioris, quod re vera nullum fuit, tamen quod ecclesia potuit illud cassare, sicut illud, quod inter consanguineos contrahitur. Ita quoque suspicatur, eos, qui post verba de futuro carnaliter commiscetur, inhabiles ad alia matrimonia reddi. Est tamen opinio, ut bene ait Syluester, contra communem opinionem Theologorum, & Iuriconsultorum: Ecclesia namque in praedicto capit. non iudicat nisi tantum ex praesumptione. Quapropter eodem modo, quo praesumit prius fuisse validum, praesumit postea esse nullum in foro suo. Nihilominus si in foro Dei primum non fuit validum, non vult quod secundum in conscientia sit dirimendum. Imo neque illud ecclesia decernere potuit, postquam persona illa, quae primum matrimonium vere non contraxerat, liberata fuit ad contrahendum alterum. Quare in conscientia illud secundum est verum.

Hostien. & Pahormita. Hostiensis nauatque, ut Pahormitanus cap. Is qui, eum citat, licet Syluester. verb. Matrimonium 2. §. 1. §. in positione censet, opinionem secundum esse dirimendum, & conciliandum primum. In cuius opinione incidit propter verba capitati. Is qui fidem ubi habetur, quod contra praesumptionem prioris matrimonij illud, quod de facto est postmodum subsecutum, non est verum. Inde ergo colligit, quod licet illud postea non irritetur ratione prioris, quod re vera nullum fuit, tamen quod ecclesia potuit illud cassare, sicut illud, quod inter consanguineos contrahitur. Ita quoque suspicatur, eos, qui post verba de futuro carnaliter commiscetur, inhabiles ad alia matrimonia reddi. Est tamen opinio, ut bene ait Syluester, contra communem opinionem Theologorum, & Iuriconsultorum: Ecclesia namque in praedicto capit. non iudicat nisi tantum ex praesumptione. Quapropter eodem modo, quo praesumit prius fuisse validum, praesumit postea esse nullum in foro suo. Nihilominus si in foro Dei primum non fuit validum, non vult quod secundum in conscientia sit dirimendum. Imo neque illud ecclesia decernere potuit, postquam persona illa, quae primum matrimonium vere non contraxerat, liberata fuit ad contrahendum alterum. Quare in conscientia illud secundum est verum.

Syluester. Syluester, contra communem opinionem Theologorum, & Iuriconsultorum: Ecclesia namque in praedicto capit. non iudicat nisi tantum ex praesumptione. Quapropter eodem modo, quo praesumit prius fuisse validum, praesumit postea esse nullum in foro suo. Nihilominus si in foro Dei primum non fuit validum, non vult quod secundum in conscientia sit dirimendum. Imo neque illud ecclesia decernere potuit, postquam persona illa, quae primum matrimonium vere non contraxerat, liberata fuit ad contrahendum alterum. Quare in conscientia illud secundum est verum.

Terrium dubium. Tertium dubium est, si quis sponsa contraxit per verba de futuro cum aliqua, cum qua copulam non consummavit, & postmodum cum altera eidem per verba de futuro, cum qua tamen per copulam se commiscuit, non tamen maritali affectu, sed fallaciter, utrum debeat etiam cogi contrahere cum secunda quam eum prima Pars enim affirmatiuam tenet Martioris praesenti distin. quaest. 7. quam putat esse

Terrium dubium. Tertium dubium est, si quis sponsa contraxit per verba de futuro cum aliqua, cum qua copulam non consummavit, & postmodum cum altera eidem per verba de futuro, cum qua tamen per copulam se commiscuit, non tamen maritali affectu, sed fallaciter, utrum debeat etiam cogi contrahere cum secunda quam eum prima Pars enim affirmatiuam tenet Martioris praesenti distin. quaest. 7. quam putat esse

Pars affirmatiua. Ratio. Pars affirmatiua. Ratio.

decisionem capit. de sponsa duorum. Cui ratio suffragari videtur, nam postquam secunda maius incultum damnum: potius ei debet seruari fidem. At vero contraria pars in conscientia magis est veritatis amica, nam quam ante ille prioris foeminae fidem impignorauerit, ei potius seruari debet, ut habetur capitulo. Sicut de sponsalibus. Quin etiam quauis prima sponsalia non fuerint iurata, & secunda fuerint, standum est prioribus, & indicenda poenitentia pro iuramento: quia iniuria, quae illata est secundae, non auferit suum ius priori. Neque in capitulo. illo citato, de sponsa duorum, quippiam est, quod huic veritati refragetur. Loquimur in conscientia, ubi res occulte agitur, nam in foro exteriori si concubitus ille legitime fuerit probatus, ex praesumptione iudicabitur fuisse tunc matrimonium consummatum.

Posteriori denique dubitatio est, an sponsalia de futuro alia via, quam per carnale copula, si non expresso consensu de presenti censentur in matrimonium transire. Respondetur autem, quod in foro conscientiae, ut dictum est, nunquam eiusmodi vim habent, in foro autem exteriori quantum ad iudicium ecclesiae, quando verba de presenti ante pubertatem legitime matrimonij praecesserunt, quae vim tunc duntaxat habent sponsalium, dum tamen verba inter sponsos post septennium intercesserint: tunc autem nonnulli doctores, quos Syluester eodem loco matrimonium. 2. §. 1. d. refert, quod si post legitimum aetatem se fecerit, & amplexibus etiam citra copulam tractent, tunc praesumitur matrimonium. At vero ea. vntum, quod citant, de de sponsa. impubilib. 6. id non plane conuenit: quippe ubi nihil aliud habetur, quam quod eiusmodi sponsalia per carnale copulam vel alique modum alium cum eiusdem perseverantia voluntatis post pubertatem consummantur in matrimonium. Glossa tamen super verb. modum alium, ait quod si simul cohabitauerint, sit matrimonium. Verum tamen non est tunc profectio tanta praesumptio iuris, quanta si intercessisset copula: & ideo citra illam non sunt cogendi.

Ad primum igitur argumentum respondetur, quod est qui per copulam commiscetur facta contentiant in carnalem copulam: non tamen eadem ratione vere consentiunt in matrimonium, sed secundum praesumptionem, & interpretationem iuris, nisi affectus cohabitatis accedat.

Et per hoc respondetur ad secundum, quod licet eadem commisitio sit interpretatio in foro exteriori matrimonij, non tamen veritate mutatur, si consensus desit.

Ad tertium argumentum. Ad tertium argumentum.

Ad tertium argumentum. Ad tertium argumentum.

Pars negativa.

Postrema dubium.

Solutio dubij.

Syluester.

Glossa eiusdem cap.

Solutio primi argumenti.

Solutio secundi argumenti.

Ad tertium.

Solutio tertij argumenti. Ad tertium denique respondetur, quod si puella consentiat rem cum sponso habere, credens bona fide illi in animo esse matrimonium consummare: quia non praesentificat contraria signa non peccat. Nihilominus si viri animus non erat affectu coniugali accedere, nihil sit: & ideo si transigret ad secundas nuptias, solum tenetur violatae puellae satisfacere, ut supra expositum est.

ARTICVLVS. V.

Utrum sponsalia legitime valeant aliquibus modis dirimi.

Andem de dissolutione sponsalium disputandum superest: & ideo arguitur, quod non possint per ingressum religionis dirimi. Quia quod vni promissum est (ut pecunia) non potest alteri erogari: sed per sponsalia uterque se alteri pollicetur: ergo illa pollicitatio non potest per religionem quassari. Et eadem ratione arguitur, quod nec dirimantur, per hoc quod alter sponsum in longinquam religionem peregre proficiscatur, neque per aliam quancumque viam.

In contrarium tamen est ecclesiae usus, & praeterea ratio: nam cum non habeant, ut dictum est, vim matrimonij, sit quod si uterque vel alter ad aliud matrimonium commigraverit, priora sponsalia dirimantur.

Hic primum supponendus est sponsaliorum supradictus effectus: nascitur enim ex illis obligatio ad contrahendum matrimonium, vel tempore praefixo, si praesinitum est, vel adueniente decente opportunitate, ut sponsi non sint in mora. Hic autem effectus oriri intelligitur, quando ipsi post septennium sibi se iniuicem sponderunt, vel si parentes ante illam aetatem sponsalia pro illis pasciscerentur, & sponsi ipsi cum completo eodem septennio vel consenserunt, vel scientes tacerunt: alioqui nulla pullulat obligatio. Hoc tamen non obstante statimur conclusio. Sponsalia quam plurimis modis legitime dirimuntur. Primus modus est sponsalibus cum matrimonio non consummato communis: scilicet, per ingressum religionis. Imo vero, ut Syluester. ver. Sponsalia. §. 10. ait, non est tunc expectanda professio, ut in matrimonio: sed quum primum vnus sponsor habitum induit, alter potest ad alia vota euolare: nam quauis ea. Veniens. extra qui monachi vel voue. quod citat, id clare non definit, ratio tamen videtur id persuadere, eo quod per sponsalia non sit matrimonium perfectum, quod quidem vsque

Pars negativa argumenti primum. Secundum argumentum.

Pars affirmatiua.

Effectus sponsaliorum.

Conclusio. Primus modus.

Syluester.

ad professionem, ut dictum est, non dirimitur. Quia ob rem qui habitum induit, eo ipso infirmatur sponsaliorum fidei nolle stare, sed propositum reuocauerit. Nec propter eiusmodi sponsaliorum dissolutionem incurritur archas amittendi poena. Deo nobis. C. de episcopo. & clericis.

Dubium hic tamen nobis offert ca. Commisum. Dubium ex eo de sponsalibus, ubi habetur, quod si quis sponsalia iurauit, & postea ad frugem melioris status suspirat, tutius ei est iuramento seruato contrahere: & tunc demum ad religionem migrare. Id quod subinde Scot. dist. 30. quaest. 2. seruatum arbitratur. At vero profectio ca. illud, ut Syluester. & dist. 28. Palud. quaest. 1. censent, potius glossandum est, ut glossator illud interpretatur, quam ut in superficie sonare videtur, sit obseruandum. Enimvero eum religio sit excelsior status quam matrimonium, non dubium, quum sicut in sponsalibus iure ipso intelligitur exceptio, nisi alter sponsum ad religionem voluerit migrare, eadem ipsa subintel ligatur in iuramento, quo sponsalia confirmantur: quia iurare nemo id debet, nec praesumitur, quod est contra consilium euangelicum.

Quapropter hoc iuramento non obstante potest uterque ad religionem ascendere: neque est consulendum, ut prius contrahat matrimonium. Effet quippe vanum illud illo animo contrahere, ut statim ante copulam dissolueretur. Imo vero iuramentum tunc non impletur eo proposito, quo factum fuerat, neque in eo sensu, quo aliter ipsum susceperat: nam sponsaliorum iuramentum eo animo fieri solet & debet, ut matrimonium consummetur. Adde quod puella manenti in seculo non nihil iniuriam irrogaretur, si qui non habebat propositum consummandi matrimonium: consensum de presenti ab illa extorque ret, quam protinus erat relicurus. Textus ergo illa sit glossa coteatus, quod intelligatur, tutius est se seruare iuramentum, & postea intrare religionem. Non quidem re vera tutius, sed secundum vulgi opinionem, ne ille cesserat de facto contra iuramentum venire. At qui quod de ingressu religionis dictum est, id ipsum de susceptio ne sacrorum ordinum intelligendum, propter votum castitatis annexum: per quod vtiq; licet non matrimonium, tamen sponsalia legitime dirimuntur. Utrum vero per votum simplex castitatis dirimantur, disputari affolet. Attamen in dubio euocari non debet, quomominus tale votum sit licitum, atque adeo sponsalia dirimens quum sit melioris frugis, quae ideo exceptio semper in sponsalibus implicatur. Innocen. tamen & Hostien. ut Syluester. verb. Sponsalia. §. 7. refert, autumant, illum se

Scotus.

Iuramentum in sponsalibus quo ante mo apponitur.

Glossa capituli Commisum.

Sponsalia an per simplex votum castitatis dirimantur. Opinio Hostien.

vouet.

vouentem cogendū, vel religionem profiteri, vel matrimonium conficere. Rationē autē huius nō video. nā quum sponsalia nō faciant matrimonium, liberum vtrique est votum simplex castitatis extra religionē seruare: secus de matrimonio rato. Quare alter sponforum qui nō vult liber tunc manet, vt ad alia queat vota conuigrare. ¶ Reliqui casus sunt sponsalibus peculiares. Secundus ergo est, dum alter ad secunda cōnubia se transfert per verba de præsenti, aut de futuro cum carnali copula, vt ca. Si inter viram, de sponsalib. & cap. De illis, vbi habetur, q̄ etiam si sponsalia fuerint iuramento cōfirmata, dirimantur per consensum de præsenti cum altera. Vnde in ca. i. de sponsa duorum & cap. fin. 27. q. 1. distinguitur inter fidem pactionis & fidem cōsensu: fides nāq; sponsaliorum vel simpliciter, vel sub aliqua cōditione, dicitur fides pactionis, que quidē dissoluitur per consensum de præsenti cum altera subsecutum. Fides verō cōsensu est, quando interuenit cōsensu de præsenti, & fit indissolubile matrimonium. Ratio huiusmodi dissolutionis sponsaliorum est, q̄ cum nō faciat matrimonium, integrum est sponso ad alias nuptias se conferre: licet mortaliter delinquant, si sine causa id faciant. Quare in his duobus casibus, vt ait D. Thom. ipso iure sponsalia dirimuntur: in reliquis verō debent, inquit, dirimi iudicio ecclēsię. ¶ Tacti hoc secundū ego non planē intelligā. Tertius nanque accedit etiā casus, quo ipso iure dirimuntur sponsalia: nempe, quādo celebrantur ante annos nubile pubertatis: scilicet, duodecimū foeminae, & quartūdecimū viri. Tunc enim si ille, qui minor ætate cōsenserat, annos pubertatis ingressus illico dissentiat: sponsalia ipso iure dirimantur, vt habetur ca. de illis. 1. & ca. Nobis. de de sponsa. impub. quāuis nulla alia causa interueniat, q̄ mera voluntas, vt ait Panor. ¶ Quartus casus est, cōmunis amborū cōsensu, diffociare se sua sponte volentū, vt cap. Præterea. 1. de sponsalib. Neque valida est, inquit, Sanctus Thom. quorundam opinio hunc casum nō recipientem, dicentūque adeo potius ecclēsiam hoc sustinere, ne peius eueniat, quā quod sit de iure. Hic enim cauillus verbis decretalis aduersus est, vbi habetur, q̄ qui se adinuicē admittere noluerint, hoc possit in patientia tolerari, ne fortē inde deterius contingat: vt talem scilicet quis ducat, quam odio habet. Quibus verbis ecclēsia decernit, quod possunt sibi vtrinq; relaxare fidem, in ista eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt.

Secundus casus.

Fides cōsensu.

Tertius casus.

Quartus casus.

S. Thom.

¶ Quintus casus huic proximus est, quando vnus sponforum renuit matrimonium cum altero contrahere: tunc enim cum fides fuerit mutuo data, alter manet liber. Et si terminus matrimonio cōtrahendo fuerat præsensus, eo transacto ille, per quem non steterat, solutus fit promissionis vinculo, vt habetur ca. Sicut ex literis, de sponsalib. ¶ Quod si scisciteris, cur postquam sponsalia consentiam ligant, non cōpelluntur sponso ab ecclēsia promissæ fidei stare? Præsertim ille, qui renuit altero annuente, quādo quidem in reliquis ciuilibus cōtractibus compellantur iudice contrahentes pacta seruare. Respondet Pontifex, cap. Præterea, citato, id salubriter fieri: quia bono consulitur matrimonij, quod vtriq; nisi summa cū libertate cōcilietur, perpetuam nequit firmitatem habere. Et ideo nō est par ratio de hoc & de reliquis cōtractibus. ¶ Sextus casus est, quando sponsalia cum conditione sunt. Tunc enim si ille, cui incumbit, cōditionem nō seruet, vt si puella nō soluat promissam dotem, sponsalia nullius sunt vigoris, vt cap. de illis, de conditio. appos. Et idem est de omnibus cōditionibus iudiciū, si modo possibiles sint & honeste, vt dist. 29. dicturi sumus. ¶ Septimū dirimuntur propter crimē nempe, propter fornicationem, quæ quidē licet matrimonij non nisi quo ad torum dirimere valeat, sponsalia tamen prorsus dissoluit, etiā si fuerint iureiurando cōstabilita: videlicet, si fornicatio sponsalia subsequatur, secus si antecesserit, vt habetur. c. Quæadmodum, de iureiurando. Et intelligitur in potestate innocentis esse sponsalia dissoluerem: nā reus, si innocens cōsentit, resiliere non potest: quippe cui propriū peccatum nō debet patrocinari. Neq; refert puellam per vim aut sponte fuisse fornicatā. Quinuerō si ante sponsalia credebatur virgo, & postea ante cōsensum de præsenti inuenta est corrupta, potest sponso à promisso recedere. Adde quod etiam spiritalis fornicatio, vt dum alter sponforum in hæresim labitur, aut in apostasiam, dirimit sponsalia. ¶ Octauo dirimuntur per su peruenientem affinitatem, vt si alter cum alterius consanguineo se carnaliter cōmiscuerit. 27. quæst. 2. Si quis sponsam. & cap. Ex literis, de eo qui cognos. consang. vxor. aut si alterius filium de fonte leauerit: vel propter aliud quodcunque iuris impedimentum, aut scandalum, quod matrimonio contrahendo aduersetur, iuxta tenorem capit. Cū in tua. de sponsalibus. ¶ Nono quando alter lepram vel paraly sin incurrit, visu ve aut naso orbat, aut aliquam sceditatem contrahit. capit. Literas,

Quintus casus.

Dubium.

Solutio.

Sextus casus.

Septimus casus.

Nota.

Octauus casus.

Nonus casus.

Literas, de coniug. lepro. Rationē subdit S. Tho. quod si cum sibi ipsi sponso displicent, cōiugari cōpellerentur, nō possent bonum exitū habere: Secus si id genus morbi sponsalibus antecesserit, & fuerit prænотus. ¶ Decimus casus, quādo alter in longinquā regionem cōmigravit: iure enim ciuili diffinitur biennium quod debet sponso sponsum expectare, vt. C. de sponsalib. l. 2. Sed tamē iure Pontificio nullum præscribitur expectandi necessariū tempus: & ideo ille, per quē non stetit, quominus matrimonij persiceretur, illico potest ad alias euolare nuptias: quia alter per suū discessum ad remotas gentes cōfetur suo renuntiare iuri, nisi de alterius licentia fuerit profectus, cap. De illis, de sponsalib. ¶ Undecimū, si causa graui inimicitiarū inter sponso intercesserit, aut atrox sauitia sponso vel sponse antea inopinata, postmodū cōperta fuerit, vt ca. Dilectus de sponsa. In summa, plures causas potest experientia docere, ob quas, saltem iudicio ecclēsię, possunt sponsalia dirimi. ¶ Et per hoc responsum ad capitale argumentum restat. Per sponsalia nāque neuter traditur in possessionē alterius, sed promittitur: & quum matrimonium sit res, vbi tantam oportet circūsp̄ctionem adhiberi, ratio fert, vt tot de causis eiusmodi pollicitatio quassetur.

Decimus casus.

Undecimus casus.

Solutio argumentorum.

QVÆSTIO TERTIA, De bigamia.

ARTICVLVS. I.

Vtrum per bigamiam irregularitas contrahatur.

Scuti sponsalia via sunt ad matrimonium, ita & bigamia multiplicatio est matrimonij: ob idq; præsens distinctio de illa quæstionem exposcit, eo q̄ huiusmodi matrimonij congeninatio, licet per se vitium nō sit, vitio tamen datur ijs, qui sacris ordinibus initiari cupiunt. Quæritur ergo, vtrum per bigamiam ad sacros ordines irregularitas cōtrahatur. Et arguitur à parte negatiua. Peius est cum pluribus fornicari, q̄ pluribus, saltē successiue, vxoribus copulari, & maius præ fert cōcupiscētia in dicitur: fornicatio autē iterata nullā habet irregularitatē annexā: ergo neq; matrimonij

Partis negatiue argumentum.

¶ Secundo arguitur. Plures simul habere vxores, vnam. scilicet de iure, & alteram de facto, irregularitatem nō videtur inducere: ergo neq; illas habere successiue: quoniam hoc licitum est, illud verō minime. Antecedens verō probatur, quū in matrimonium de facto cōtrahitur, nō est verum matrimonium: atq; adeo neq; bigamiam cōstituit videtur. ¶ Tertio arguitur. Si ex bigamia irregularitas aliqua nascitur, vel hoc habet rationē sacramenti, vel rationē carnalis copulæ: nō secundum, vt modō dicebamus: nam alioqui ex fornicatione pariter oriretur: neq; ratione primi: nā aliis si quis matrimonium contraheret per verba de præsenti, quod per copulā nō cōsummasset, & illa mortua consummasset matrimonium cum altera, esset bigamus, cuius contrarium decernit Innocentius. Debitum, de bigamis. ¶ In contrariū est illud Paul. 1. ad Timoth. 3. quo admonet, episcopum debere esse vnus vxoris virum, vbi nomine episcopi omnes sacerdotes cōprehendit: quare & in diaconibus eandem conditionem exposcit. ¶ Bigamus & digamus idē est, quod homo qui binas contraxit nuptias: & monogamus qui vnus solus est cōtentus, quæ enim græcè, idem est quod nuptiæ à γαμος quod est nubo. Vnde bigamia in omni extitit lege. In lege quippe naturæ Lamech, qui fuit septimus ab Adam per Cayn, vel in de pefsimus cōfetur, q̄ primus fuit, qui duas vxores duxerit: vt Gene. 4. legitur, & 3. 1. q. 1. cap. Quomodo. citatur: veluti Enoch septimus item ab Adam per Seth tanquā optimū scriptura cōmēdat, quem ideo mortis expertem Deus vitium subtrahit. Deinde & in lege Moisaica polygamia fuit etiam celebris: nepe vxorum pluralitas. De qua re dist. 33. redditur nobis est sermo. At verō cum ante legem euangelicam nulla fuerint sanctificantia sacramenta, quæ ideo in ministris sanctitatis dignitatem hac ratione deposcerent, neq; verō matrimonium indissolubilem vnionem Christi cū nostra humanitate designaret, nulla erat bigamię irregularitas annexa. Idcirco eiusmodi irregularitas, sub lege euangelica cœpit, quæ ideo per sacros Canones esse perpendenda. Dicitur est autē. q. 1. (quod ad hoc propofitū Innocentius capit. Debitum, de bigamis inducit) in matrimonio rato non contummatō significati vnionem Christi & ecclēsię secundum animam, hoc est, secundum charitatem in matrimonio verō consummato designari vnionem eiusdem Christi secundum corpus: licet est, humanitatis assumptionem, cuius partes nunquā dimittat: quæ adeo eiusmodi cōsummatum

Secundū argumentum.

Tertium argumentum.

Pars affirmatiua.

Bigamus quid.

Bigamia in omni lege.

In lege Moisaica.

Innocentius.

matum matrimonii perfectam Christi unionem & ecclesie demonstrare. Quam obrem ecclesia neminem censet simpliciter bigamum: hoc est, irregularem, propter duo aut duodecim matrimonia contracta per verba de presenti, nisi duo saltem consummaverit. Et in hoc repudiatur Magister sentent. qui presenti distinc. tenuit, solos consensus de presenti in duo matrimonia citra copulam constituit bigamum. Definitur enim contrarium in preallegato ca. Debitum. Quare multo minus iterata sponsalia sufficiunt. Neque vero fornicationes aut adulteria iterata, ut habetur cap. Quia circa eodem tit. nisi matrimonijs de iure aut facto superuenerit copula. Nihilominus maioris claritatis gratia duplex potest distingui bigamiae genus: verum scilicet, & interpretatiuum, ut habet glossa cap. Super eo. de bigamis. Verum est, ubi duo vera matrimonia fuerunt consummata. Interpretatiuum autem, ubi unum fuit verum, & aliud de facto intentatum. Vnde D. Thom. quatuor designat bigamiae modos. Primus est, dum quis successiue duas habuit legitimas uxores, quas cognouit. Et hec est verissima bigamia. Secundus, quem quis plures simul habet uxores, cum quibus per verba de presenti contraxit: prior enim est legitima, posterior vero non nisi de facto. Tertius, cum plures habuit successiue, vnam de iure, & alteram de facto. Quare isti duo modi solum interpretatiue dicuntur bigamia. Et sunt intelligendi, ut bene ait Ricardus dist. presenti. arti. 4. q. 1. quando ille ambas cognouit: alioqui non contrahitur irregularitas. Quartus modus est, quod quis vidua atque ab alio viro cognita ducit uxorem: nam nisi matrimonium prius consummaverit, ille non fit bigamus. Et iste etiam quartus modus est vera bigamia: eo quod fuerint duo matrimonia ex parte uxoris. Sunt autem praeter duos notatos alij etiam tres modi interpretatiue bigamiae. Quintus ergo est, quando quis contrahit consummatum matrimonium cum illa, quae ab alio fuerat per fornicationem siue ipse id sciuerit, siue ignorauerit corrupta. Et sextus ubi quis propria uxorem cognoscit, postquam fuerat cum alio adulterata. Septimus demum, quando quis post votum emissum fornicationem contrahit de facto matrimonium licet iure sit nullum. His praehabitis ad quaestionem sex conclusionibus respondetur. Prima Per bigamiam primi modi: scilicet, per matrimonium cum duabus uxoribus successiue consummatum contrahitur irregularitas. Conclusio est concilij Aurelianensis. cap. 1. de bigamis. & cap. Super eo. priuantur officio eorum ordi-

natores. Idem habetur ca. Debitum. & multis alijs. Ratio autem huiusmodi irregularitatis est duplex. Prior fuitur ex significatione: nam cum per sacrorum ordinum susceptionem ministri sacramentorum instituantur, decentissimum fuit, ut qui huiusmodi sacris ordinibus contraierant, nullo essent commaculati defectu: cum vero sacramentum matrimonij in noua lege indiuiduam, ut dictum est, coniunctionem Christi & ecclesie designet, macula censetur, si qui ad hos ordines promouetur, eandem integram significationem non haberet, quae in singulari matrimonio vnitate perficitur. Bigamus namque in plures suam carnem diuidit cum Christus vnica sibi ecclesiam vno scilicet baptisma te & fide copulauit. Vnde Cati. 6. Vna est columba mea, &c. Posterior vero ratio sumitur ex sanctitate & candore, qui eiusmodi ministris debet esse cognatus: qui enim vno ac subinde altero matrimonio copulatur, indicium praese fert nimiae incontinentiae, quae eiusmodi ministros de decorat. Hae sitabit autem quis forsitan, an huiusmodi irregularitas sit de iure diuino: nam canonum interpretes qui in cortice de iure diuino iudicant, id sibi facile persuadebunt: propterea quod Paul. 1. ad Timoth. 3. admonet, episcopum & sacerdotem debere esse vnius uxoris virum, ubi ad litteram huiusmodi bigamiam reprobatur plurimum successiue uxorum. Et quicquid in sacra pagina illi legitur, in iure diuino reponitur. Et adijcitur argumentum, quod cap. Super eo. propter auctoritatem Pauli cauetur, ne dispensatio fiat cum bigamis. At vero si ius diuinum proprie accipiatur, irregularitas bigamiae non est de iure diuino: alioqui nullam Pontificis dispensationem admitteret, cuius contrarium artic. 3. monstratur. Item, de iure diuino in sacramentis id dicitur taxat existit, quod ad eorum essentiam spectat: de essentia vero sacramenti ordinis non est, ut susceptor sit vnius uxoris vir: si enim bigamus ordinaretur, verum esset sacramentum: non ergo est proprie de iure diuino. Neque vero de iure naturae, quatenus matrimonium ciuile contrahitur est. Adnotandum ergo, quod apostoli non erant tantum apostoli, verum & ecclesiae rectores & pastores, sicut modo est summus & reliqui pontifices. Vnde quatenus apostoli utebantur spiritu prophetico quo sacra scripturam condebant: sed quatenus pastores & praelati stantiebant in concilio leges, ut Actuum. 15. & consilia dabant, vt. 1. ad Corinth. 7. Praeceptum domini non habeo, consilium autem do. Et sic Paul. tanquam rem decentissimam & significationi coniubij Christi aptam ad-

Ratio irregularitatis.

Ratio secunda.

An huiusmodi irregularitas bigamiae sit de iure diuino.

Sententia auctoritatis.

Ratio optima.

Nota.

monuit, ut sacerdos esset vnius uxoris vir, veluti ut esset hospitalis & pudicus, neque esset violentus, &c. Et hac ratione canones id Paulinum testimonium ad hoc propositum citant. Sed de ca. Super eo. inferius artic. 3. Secunda conclusio. Ex bigamia secundi & tertij modi, plurimum scilicet uxorum, vnius de iure & alterius de facto, siue successiue siue simul contrahitur irregularitas. Conclusio est Innoc. 3. ca. Nuper. de bigamis. ubi ait, quod licet illi non sint vere bigami: quia non sunt duobus veris matrimonijs adiecti, sunt nihilominus bigami, quia quantum in ipsis fuit, secundum mulieres sibi matrimonialiter coniunxerunt. Quare reputatur, inquit bigami, non propter sacramenti defectum: quia non fuerunt duo sacramenta, & ideo non defuit significatio coniunctionis Christi & ecclesie, sed propter affectum intentionis cum opere subsequuto: scilicet, cum carnali copula, atque adeo fuit aliqua similitudo & interpretatio duorum matrimoniorum. Et subdit Papa exemplum de clerico in can. Presbyterum. dist. 28. ubi refertur, quod presbyter orientalis ecclesiae mortua prima uxore contraxit cum secunda, de facto qui dem, sed non legalibus nuptijs. Ob quod facinorantur irregularis suspensus est ab officio. Dubium. Dubium tamen est, utrum si quis duo matrimonia ambo de facto contraxerit & consummaverit, neutrum tamen de iure: quia scilicet contraxerit cum consanguineis, vel alio impedimento cohibitis, reputandus sit bigamus. Pontifex enim ibidem hunc casum arguendo inducit, sed non clare decidit. Nihilominus Palud. dist. presenti. q. 4. censet, illum esse bigamum. Et ita est credendum: quia sunt duo interpretatiua matrimonia. Tertia conclusio. Bigamia quarti generis, cum quis scilicet vidua ab alio viro cognita ducit, secum affert irregularitatem. Definitio est cap. De bigamis. & Debitum. eod. titu. quibus cauetur, ne bigamus aut maritus viduae ad sacros ordines promoueatur: ubi in nuntio, hunc non esse proprie bigamum: quia non contraxit duo matrimonia: sed quia duo ex parte foeminae fuerunt. Ratio autem huius conclusionis est: quia in vnitate & coniunctione Christi & ecclesiae vnitas vtrinque inuenitur: Christi vnica sicut sponsus: nempe Christi s. & Christi vnica sicut sponsa: scilicet, ecclesia, in qua vnica est baptisma, & vnica fides. Vnde Paul. 2. ad Corinth. 11. Despondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Quod circa sinceritatem matrimonij illius, quod ad sacros ordines esse promouendus potest, ut non solum ex parte ipsius, verum etiam ex parte uxoris vnica sit matrimonium. Et intelligitur vi-

Secunda conclusio.

Ratio Innoc.

Exemplum.

Dubium.

Paludanus.

Tertia conclusio.

Ratio conclusionis.

dua ea etiam, quae a marito fuerit repudiata, dummodo ab ipso fuerit cognita, ut habetur ea no. Qui in aliquo. dist. 5. 1. Quarta conclusio. Quintus modus bigamiae, quum quis viduam duxerit corruptam, si non fuerit vidua, inducit irregularitatem. Quia quodammodo contrarijs praedictis verbis dicitur videtur Paulus, Despondi vos virginem castam, &c. De hoc est tex. eod. cano. Qui in aliquo. & extra Qui clerici. vel vo. ca. 1. ubi doctores adnotant, ut Palu. & Sylue. & Canonistae. Imo & S. Th. in praesentiarum, quod etiam si ille corruptione sponte ignorauerit, putans fuisse virginem, si postea cognouerit, non potest sacros ordines suscipere. Cuius rationem subdit D. Tho. quia irregularitas non est poena inflata pro culpa, sed propter defectum significationis sacramenti: & ideo etiam praeter voluntatem potest contrahi. Existit tamen in contrarium argumentum. Plus impeditur homo defectu proprio quam alieno: si vero homo corruptus ducat virginem non fit bigamus: ergo nec cum ducit corruptam. Respondetur maiore per se. Discriminis autem huius causam decreti sit, ut ait D. Th. eam assignat, quod episcopus atque adeo sacerdos significat ecclesiam militantem, cuius cura geritur: in qua ecclesia sunt corruptiones multae: & ideo contrahit sponsus in viris obstat: sponsa vero significat Christum, qui fuit virgo. At vero commentum hoc nullum est: quoniam in Christum per sponsam significari falsissimum est, contra illud Paul. ad Ephes. 5. Viri diligite uxores vestras sicut, Christus dilexit ecclesiam, ubi significatur Christus ut sponsus, & ecclesia ut sponsa. Ob idque subdit quod vit est caput mulieris, sicut Christus ecclesiae. Et secunda ad Corinth. 11. Despondi vos vni viro virginem, &c. id est, Christo. Alij vero dicunt, per sponsam significari ecclesiam triumphantem, cuius nulla est macula: Christus autem eius sponsus primo associavit sibi synagogam, seu concubinam: & ideo nihil deperit significationi sacramenti propter sponsi corruptionem. Hoc autem interpretamentum per absurdum est: quia synagoga non fuit concubina Christi, sed vera uxor, quoniam vna eademque fuit antiquorum fides & nostra: quod enim illa significabat futurum, nostra significat factum. Quare Ieremia. 3. & Ezechielis. 16. & Osee. 2. memoratur sponsatio Messiae & synagoga. Rem ergo veritas sic habet: quod mulier non potest esse irregularis, sed solus vir: eo quod ipsa non est ordinibus suscipienda idonea. Defectus autem, qui causa est irregularitatis, est ille, qui in sacramento committitur, non autem

Quarta conclusio.

Ratio S. Thome.

Obiectio.

Dilatio.

Redarguitur decretum.

Ratio istorum.

Impugnatio ratio.

Autoritas.

tem ille, qui est extra sacramentum: corruptio autem viri ante matrimonium extra ipsum sacramentum est: sed cum ipse sibi corruptam matrem coniungit, ipsum vitiat, eius significationem tollens: nam motus ex termino specificatur, & matrimonium viri terminatur ad feminam: & ideo contrahens cum corrupta fit irregularis. Et pari sorte si ipsa possit esse irregularis, irregularitatem contraheret nubendo ei, qui corruptus est.

Nota casum ¶ Si autem quis virginem defloraverit, quam postea ducit, cum qua & matrimonium consummat, sicut qui dicant, perinde fieri bigamum, ac si ab alio fuisset corrupta. Sed probabilius est, inquit S. Thom. quin verò ita tenendum est, quod non sit bigamus: quia neque ipse neque ipsa carnem suam diuisit in plures.

Opinio quorundam. ¶ Quinta conclusio. Sextum genus bigamiæ: nempe, dum maritus postquam vxor cum alio semper habuit, eam cognouit, irregularitatem facit secundum probabilior opinionem, ut ait S. Thom. dicens quod licet de hoc sint opiniones, hæc tamen est probabilior & tenenda, quia nemo cum cognouit, eius ignorauerit adulterium, vel illud sciens ei indulserit: & quantum fuerit ab ecclesia copulatus cum illa habitare, quia forsitan duxisset: quæ ideo irregularitas contra voluntatem quoque, contrahi potest. Pro hac conclusione citantur canones. Si quis, & si latet. 34. distinctio. ¶ Sexta conclusio. Ex potestatem denique bigamiæ genere: scilicet dum quis post votum solene castitatis matrimonium de facto contrahit: irregularitas suboritur, ut patet ex supra citato. Presbyterum. 23. distinctio. quæ illuc sermo habeatur de illo, qui ante ordines fuerat coniugatus, & illis susceptis aliud matrimonium de facto contraxerat. Sed est præterea textus can. Quotquot, 27. quæst. 1. & ca. Nuper. de bigamis. vbi sancitur, quod cum illis non dispensetur, licet in veritate bigaminum existant. Matrimonium namque spirituale, quod voto contraxerant, per aliud de facto carnale violantur. Ex superioribus ergo solutum restat primum argumentum: nam quamuis fornicatio & adulterium peiora sint quam plures ducere vxores: hoc non est malum (succesiusue id modo fiat) tamen non vitiat significationes unitatis sacramenti sicut vitiant matrimonium multiplicata. Et quamuis maiorem fornicatio ostendat concupiscentiam, non tamen tam penitus inhærentem & perpetuam quam matrimonium,

Probabilior opinio. ¶ Secundo. Bigamia contrahitur ex defectu significationis unionis Christi cum ecclesia: hæc autem non fuit ante nouam legem: ergo matrimonium antea contractum non debet in numerum recenseri ad bigamiam contrahendam. ¶ In contrarium est auctoritas Augustini. Acutius. 28. quæstio. 3. ¶ De hac dissidium inter Hieronymum fuit & Augustinum. Hieronymus quippe ut distinctio. 26. patet. cano. Vnius vxoris. & 26. quæst. 3. cano. Oportet. censuit, quod si quis in infidelitate fuerit coniugatus, licet mortua vxore aliam post baptismum ducat, non censetur bigamus: quia cum tunc fiat nouus homo, nihil quod antecesserit, debet ei obesse. Augustinus vero, quod citato cano. Acutius. eadem distinctio. & quæst. refertur, contrarium sentit: nempe eiusmodi hominem esse bigamum: nam de sacramento, inquit, agitur, non de peccato: & ideo qui carnem suam in plures diuiserit, siue ante siue post baptismum, significationem non retinet unitatis sacramenti, sacris ordinibus suscipiendis idoneam. Quæ admodum si puella ante baptismum corrupta fuit, non refertur post baptismum in catalogum virginum: itaque adeo si quis eam coniugio sibi copulauerit, bigamus fit, ac perinde irregularis. Quare in hac controuersia Hieronymus relinquitur, & Augustinus tenetur.

Sexta conclusio. ¶ Ad primum igitur argumentum, respondeatur negando maiorem: non enim quicquid tollit minus tollit minus: nisi pariter sit ad verum quæ multiplicatur. ¶ Ad secundum quoque, satis responsum est, quod licet matrimonia non iuridica, sed de facto intentata non sint veraminihilominus propter similitudinem matrimonij & contrahentis affectum irregularitatem inducunt. ¶ Ad tertium denique iam supra dictum est, propter ambas rationes: scilicet, & propter defectum significationis, & propter concupiscentiam bigamiæ irregularitatem amittit: sed tamen requiritur quod sint duo saltem matrimonia, vel de iure vel de facto ambo consummata.

Secundum argumentum. ¶ Partis affirmatiue argumentum. ¶ Secundum argumentum. ¶ Partis negatiue argumentum.

Partis affirmatiue argumentum. ¶ Partis negatiue argumentum. ¶ Partis affirmatiue argumentum.

Partis negatiue argumentum. ¶ Partis affirmatiue argumentum. ¶ Partis negatiue argumentum.

Partis affirmatiue argumentum. ¶ Partis negatiue argumentum. ¶ Partis affirmatiue argumentum.

Partis negatiue argumentum. ¶ Partis affirmatiue argumentum. ¶ Partis negatiue argumentum.

Partis affirmatiue argumentum. ¶ Partis negatiue argumentum. ¶ Partis affirmatiue argumentum.

Partis negatiue argumentum. ¶ Partis affirmatiue argumentum. ¶ Partis negatiue argumentum.

Partis affirmatiue argumentum. ¶ Partis negatiue argumentum. ¶ Partis affirmatiue argumentum.

Partis negatiue argumentum. ¶ Partis affirmatiue argumentum. ¶ Partis negatiue argumentum.

ARTICVLVS. II.

Vtrum per baptismum bigamia soluitur.

Queritur iam de solutione bigamiæ, vtrum scilicet per baptismum soluitur. Et arguitur a parte affirmatiua. Id, quod tollit maius a fortiori tollit minus: sed baptismus tollit omnem peccatum, ut suo loco dictum fuit, & omnem poenam: ergo irregularitatem.

¶ Secundo. Bigamia contrahitur ex defectu significationis unionis Christi cum ecclesia: hæc autem non fuit ante nouam legem: ergo matrimonium antea contractum non debet in numerum recenseri ad bigamiam contrahendam.

¶ In contrarium est auctoritas Augustini. Acutius. 28. quæstio. 3. ¶ De hac dissidium inter Hieronymum fuit & Augustinum. Hieronymus quippe ut distinctio. 26. patet. cano. Vnius vxoris. & 26. quæst. 3. cano. Oportet. censuit, quod si quis in infidelitate fuerit coniugatus, licet mortua vxore aliam post baptismum ducat, non censetur bigamus: quia cum tunc fiat nouus homo, nihil quod antecesserit, debet ei obesse. Augustinus vero, quod citato cano. Acutius. eadem distinctio. & quæst. refertur, contrarium sentit: nempe eiusmodi hominem esse bigamum: nam de sacramento, inquit, agitur, non de peccato: & ideo qui carnem suam in plures diuiserit, siue ante siue post baptismum, significationem non retinet unitatis sacramenti, sacris ordinibus suscipiendis idoneam. Quæ admodum si puella ante baptismum corrupta fuit, non refertur post baptismum in catalogum virginum: itaque adeo si quis eam coniugio sibi copulauerit, bigamus fit, ac perinde irregularis. Quare in hac controuersia Hieronymus relinquitur, & Augustinus tenetur.

¶ Ad primum igitur argumentum, respondeatur negando maiorem: non enim quicquid tollit minus tollit minus: nisi pariter sit ad verum quæ multiplicatur. ¶ Ad secundum quoque, satis responsum est, quod licet matrimonia non iuridica, sed de facto intentata non sint veraminihilominus propter similitudinem matrimonij & contrahentis affectum irregularitatem inducunt. ¶ Ad tertium denique iam supra dictum est, propter ambas rationes: scilicet, & propter defectum significationis, & propter concupiscentiam bigamiæ irregularitatem amittit: sed tamen requiritur quod sint duo saltem matrimonia, vel de iure vel de facto ambo consummata.

¶ Secundo. Bigamia contrahitur ex defectu significationis unionis Christi cum ecclesia: hæc autem non fuit ante nouam legem: ergo matrimonium antea contractum non debet in numerum recenseri ad bigamiam contrahendam.

¶ In contrarium est auctoritas Augustini. Acutius. 28. quæstio. 3. ¶ De hac dissidium inter Hieronymum fuit & Augustinum. Hieronymus quippe ut distinctio. 26. patet. cano. Vnius vxoris. & 26. quæst. 3. cano. Oportet. censuit, quod si quis in infidelitate fuerit coniugatus, licet mortua vxore aliam post baptismum ducat, non censetur bigamus: quia cum tunc fiat nouus homo, nihil quod antecesserit, debet ei obesse. Augustinus vero, quod citato cano. Acutius. eadem distinctio. & quæst. refertur, contrarium sentit: nempe eiusmodi hominem esse bigamum: nam de sacramento, inquit, agitur, non de peccato: & ideo qui carnem suam in plures diuiserit, siue ante siue post baptismum, significationem non retinet unitatis sacramenti, sacris ordinibus suscipiendis idoneam. Quæ admodum si puella ante baptismum corrupta fuit, non refertur post baptismum in catalogum virginum: itaque adeo si quis eam coniugio sibi copulauerit, bigamus fit, ac perinde irregularis. Quare in hac controuersia Hieronymus relinquitur, & Augustinus tenetur.

¶ Ad primum igitur argumentum, respondeatur negando maiorem: non enim quicquid tollit minus tollit minus: nisi pariter sit ad verum quæ multiplicatur. ¶ Ad secundum quoque, satis responsum est, quod licet matrimonia non iuridica, sed de facto intentata non sint veraminihilominus propter similitudinem matrimonij & contrahentis affectum irregularitatem inducunt. ¶ Ad tertium denique iam supra dictum est, propter ambas rationes: scilicet, & propter defectum significationis, & propter concupiscentiam bigamiæ irregularitatem amittit: sed tamen requiritur quod sint duo saltem matrimonia, vel de iure vel de facto ambo consummata.

¶ Secundo. Bigamia contrahitur ex defectu significationis unionis Christi cum ecclesia: hæc autem non fuit ante nouam legem: ergo matrimonium antea contractum non debet in numerum recenseri ad bigamiam contrahendam.

que institutum. Baptismus vero institutus est ad remissionem peccati & poenarum quæ peccatis debentur: non tamen ad tollendas irregularitates præsertim eas, quæ consequuntur, non peccata, sed significationis defectum & indecentiam; qualis est hæc. ¶ Ad secundum respondetur, quod licet ante nouam legem polygamia non fuerit irregularitas: quia tunc nullum erat sacramentum ordinis: nihilominus bigamia ante baptismum contracta obstat sacramento ordinis, quod est nouæ legis. Quod si arguas, Per baptismum conformamur omnino Christo; ergo tunc vniuersumque simpliciter cum representat: atque adeo nullus restat bigamus. Respondetur ad antecedens quod conformamur omnino ei secundum mentem: sed non secundum carnem, quæ in diuisione carnis consideratur.

Solutio secundæ argum.

Obiectio.

Dilectio.

ARTICVLVS. III.

Vtrum cum bigamo dispensare liceat.

Andè queritur de bigamiæ dispensatione. Et arguitur quod nullatenus dispensari super eam liceat. Nam cap. Super eo. extra de bigamis. ait Lucius Papa, quod cum bigamis contra Apostolum dispensare non licet. Et cap. Nuper. ait Innocentius. quod cum clericis, qui quantum in illis fuit, secundas mulieres sibi matrimonio coniunxerunt, tanquam cum bigamis non licet dispensare. ¶ Secundo, quia significatio sacramenti: sed illa significatio tollitur per hoc quod quis carnem suam diuidit in plures: ergo super hoc non cadit dispensatio. ¶ In contrarium est textus Martini Papæ can. Lector. distinctio. 34. vbi dispensauit. cum bigamo iuxta subdiaconus fieret.

Partis negatiue argumentum primum.

Secundum argumentum.

Partis affirmatiue.

Decisio articuli.

Prima conclusio. Mos ecclesiæ.

simus satis comprobati: passim dispensantis ad omnes sacros ordines suscipiendos: nam & Lucius. Papa fertur, ut S. Tho. & glossator super citatum cap. Lector. & omnes referunt, dispensasse cum episcopo. Panormitano, qui fuerat bigamus. Et ratio est: plana quoniam in omni ius potestatem habet Papa dispensandi: hæc autem irregularitas à iure positio, ut ait. ¶ monstrauimus, vim obtinuit: Apostolus namque non tanquam Christi præceptum promulgans, sed ceu pastor ecclesiæ sacerdotis decentiam docens, dixit, debere esse vnius vxoris virum veluti & pudicū & non violentū nec pereuolentem. Ergo Papa, qui eadem pastoris ratione utitur in ecclesia, potest dispensare sicuti & Paulus si modo ecclesiæ præsidere, dispensaret. Quandoquidem ad essentiam sacramenti monogamia non attineat. Et confirmatur nam similiter Papa cum homicidis dispensat, licet Paulus dicat, non pereuolentem: vana ergo est illa collectio: non potest Papa facere de bigamo, non bigamum: ergo non potest eum eo dispensare. Enimvero neque potest facere de homicida non homicidam, cum quo tamen dispensat. Eademque veritas confirmatur per cap. Presbyter. dist. 8. vbi habetur, quod quantumquam secundum canones apostolorum fornicatores presbyteri sint deponendi, habet tamen locum super eo pontificia dispensatio.

¶ Secunda conclusio. Licet ad suscipiendos sacros ordines maiores (solus Papa cum bigamo dispensare valeat, tamen ad suscipiendos minores episcopus id præstare valet. Prima pars ab omnibus conceditur super citato cap. Lector. 34. dist. vbi habetur quod si quis viduam in vxorem acceperit, in lectoratu permaneat, aut si necessitas fuerit subdiaconus fiat, id est, ad sacros ordines non promoueat. Illic enim non tantum interpretes, subdiaconatus non fuisse tunc inter ordines sacros existimatum. Iam vero neque super subdiaconatu dispensatur nisi per Pontificem maximum. Ratio est: quia ordinibus sacris annexum est continentie votum, per quos adeo homo diuino cultui mancipatur. Per rationem vero contrariam probatur secunda pars, tanquam probabilior opinio, quam S. Tho. improbat: tanquam verius affirmat: cum enim per minores ordines homo sacris non simpliciter mancipetur, non est cur episcopus non liceat, quandoque ordinari pollent potestate. Franciscus ergo ille iuris peritus, qui in glossa super cap. vnicuique de bigamis. lib. 6. refertur, absque ratione ex dicto cap. intulit, episcopis eiusmodi dispensationem esse prohibitam.

¶ Ratio prima partis. ¶ Ratio eam de partis.

quia in textu nil aliud sancitur, quam q̄ bigami omni clericali privilegio sint nudati. De dispensatione vero nihil prohibetur. **Quintus** & D. Tho. addit, quosdam dicere q̄ etiā episcopi possint dispensare quantum ad maiores ordines cum religiosis, ad evitandum eorum discursum. Eiusmodi tamen opinio iam nūc mōre & vsu non celebratur, vt bene ait Palud. dist. presenti. q. 4. Abbatēs verò; nisi ex privilegio aut ex consuetudine, quæ privilegij indicium sit, super bigamia dispensare nequeunt. **Ad** textum ergo Innoc. ca. Nuper. bene respondet D. Tho. sensum decretalis esse, q̄ cum illis, qui de facto complura illegitima matrimonia contraxerunt, non liceat dispensare aliter q̄ si legitima & iuridica matrimonia contraxissent, sed non negat quin sit vtrunque dispensabile.

Ad aliud tamen Lucij. cap. Super eo. In bigamis contra Apostolum dispensare non licet, non respondet in forma, sed respondet ad verba Pauli, quod quantum ad id, quod est de iure naturali & de essentia sacramentorum, nō licet contra Apostolum dispensare. Secus in alijs, quæ sunt de institutione Apostolorum, cū quibus ecclesia nunc pari fungitur potestate. Et in hoc sensu interpretandus est Lucius.

Opinio S. Thom.

Paludanus.

Solutio secundæ argumenti.

Solutio primæ argumenti.

DISTINCTIO

Vigesima octava. De clandestino matrimonio.

Text. Cap. 1.

Vtrum vero consensu de presenti quemadmodum ad matrimonium requiritur, ita sufficiat, explorandum superest. Vbi primum omnium de clandestino matrimonio hoc ab ecclesia consultissime cautum est, ne vlllo pacto fiat: nepe, absq; arbitrjs, quorū testimonio ecclesiæ ipsi innotescere valeat. Nam & parentum ius prohibet, ne ipsis in scijs filij, de nuptijs deliberet, &

amoris nexu persequendo matrimonio necessarius, expostulat ne leuiter concilietur. Ac demum tum absurda incommoda, quæ ex clanculario matrimonio crebrescunt, tum & sacramenti religio, quod per sacerdotes celebrari decet id ipsum efflagitat. Nihilominus quauis in angulo abditissime per liberum mutuumq; de presenti consensum inter legitimas personas matrimonium concilietur, verum est & solidum. Quocirca canon illius prisci Pontificis Euaristi, quō ait legitimum nō fieri coniugium nisi ab ijs, qui super ipsam feminam dominationem habere videntur, vxor petatur, & à parētib; desponsetur, & scdm leges doteatur, & suo tempore benedicatur &c. de solenni matrimonio auscultandus est, quod magno opere condecet tali ritu & more celebrari. Vnde quod subdit. Aliiter præsumpta, nō coniugia, sed adulteria aut supra cēfenda, intelligitur quoad forum & æstimationem ecclesiæ: quia secundum eius sanctiones non sunt legitima; secus in foro conscientiæ.

Cano. Aliter 30. q. 5.

Cap. 2.

Ca. Cū in hit bitio. de clā clandestino.

Banna vero sic iure nominari solita: hoc est, publicæ proclamationes, quæ vetustam in quibusdā ecclesijs originem duxerunt, & ab Innocentio sūt ad totā ecclesiā generaliter prorogata, non vbiq; more & vsu perseuerant. Imò fortasse nec tantam iam modō

modo referunt, vt tanto sint cū rigore obseruanda. Eo potissimum, q̄ canones per nullas vel excommunicationis, vel alius generis cēsuras illa fieri vigeant, atq; adeò consultius sanctiusq; forsā esset, vt neq; particulares inferioresque antistites eiusmodi cēsuras de bannis adhiberēt.

Cap. 3. Vnde quauis culpa sit absq; legitima causa eiusmodi bāna, vbi eorū consuetudo viget, præmittere, multa tamen euenire assolent, ob quæ dispēfere ne fiat, operæ pretium est. Id quod episcopi præstare possunt, neq; super eiusmodi dispensationibus difficiles se debent exhibere. Imò vbi constiterit nūquam aut vix vnquam obseruari, sanctius esset eiusmodi bannorum ritum de medio tollere.

DISTINCTIONIS

vigesima octava. Quæst. 1. De clandestino matrimonio.

ARTICVLVS. I.

Vtrum clandestinum matrimonium sit validum.

In superiore distinctione constitutum est, consensum per verba de presenti explicitum esse causam, quæ ad vinculum matrimonij est necessaria. Subsequitur ergo, vt in trib; distinctionibus exploretur, an solus ipse nudus sufficiat. In presenti namq; disputandum est, vtrum sufficiat etiā si nuptiæ absq; vlla iuris solemnitate clanculo fiant: & in duabus subsequentibus di-

Ordo autem.

spurabitur de libertate ad huiusmodi consensum necessaria.

Arguitur ergo quod clandestinus consensus matrimonio contrahendo non sit satis. Perinde ecclesia prohibere videtur matrimonia clandestina atq; inter cognatos in quarto gradu. vt. 30. q. 5. & de clandest. de spōsa. apparet: sed illa, quæ inter cognatos contrahuntur, nulla sunt: ergo neq; clandestina.

Secundo. Sacramēta reliqua nō nisi per ecclesiæ ministros perficiuntur, vno excepto baptismo propter eius extremā necessitatē: vt patet in sacramēto etiā poenitentiæ, cuius ætus nostri sunt materia veluti huius: ergo eadē ratione matrimonij, nisi per ministros ecclesiæ concilietur, non erit legitimum & solidū: & ea propter Euaristus cano. Aliter. 30. q. 5. censet clancularia matrimonia adulterij potius vel supra aut fornicationis quā legitima coniugia.

In contrarium est, q̄ posita causa ponitur effectus: sed consensus est sufficiens causa matrimonij, vt decernit Nicolaus cano. Sufficiat. 27. q. 2. dicens. Sufficiat solus secundum leges consensus eorum, de quorū quorūq; consensu & coniunctionibus agitur: ergo clandestinum matrimonium est validum.

Clandestinū matrimonij inter canonū professores ad sex modos distinguitur, quos theologorū nonnulli ab illis mutuatur: nepe, quādo ante legitimā ætatem contra prohibitionem ecclesiæ quipiam, vel matrimonia contrahunt, vel spōsalia. Item quādo spōsalia quæ publicā iudicis autoritate essent dissoluēda, priuatim sponsi dirimunt. Isti autem modi vel parum, vel certē nihil ad rem pertinent. Bifariam ergo distinguitur matrimonij esse clandestinum. Vno modo (idq; maximē proprie) quādo fit sine testib; legitimis, per quos in foro ecclesiæ posset coprobari. Atq; altero, tamē si non tā proprie, quādo licet testes interfuerint, defuerunt tamen bāna: hoc est, proclamationes & denunciationes, quæ iure debebant in ecclesia præcedere. Bannū quippe non est latinū nomē, sed ex Gallico factū. Vnde Innoc. cap. Cum in tua. de sponsal. scribitis episcopo Beluacensi Gallo, Bānis, inquit, vt tuis verbis vtamur. Potest & quodāmodo clandestinus appellari coniugalis cubitus, qui ante solenni ecclesiæ benedictionem fit. Sermo autē presens non est de vsu, sed de matrimonio ipso dum clanculo per consensum de presenti inhititur.

Ex his colligitur, nō esse idem matrimonij clandestinum, & matrimonium minus solenne. Matrimonij quippe solennitatis est, quod fit cū iuris solennitatibus, quas in decreto Euaristi

risti paulo inferius adnotabimus. f. cū dote, pa ranympnis & benedictionibus, &c. sed tñ non ob cuiusq; sollicitatis defectū fit clandestinū.

¶ His prahabitis ad quæstionē duabus respō detur cōclusionibus. Sunt enim apud quos clā cularium matrimoniū tam malē audiatur, ut sibi vix persuadeat esse validū. Enimvero Erasmus super Matth. ca. 9. Quod hodie, inquit, passim in scholis dicitur, solo consensu cōtrahi matrimoniū, vtinam tā probatū esset, q̄ receptū. Idq; super priorē epist. ad Cor. c. 7. amplificās ait, q̄ cum neque apud ethnicos neq; apud Iu daeos matrimonium esset, nisi quod parētum aut tutorū auctoritate cōprobaretur, tñ apud vtroq; quibusdā ex causis dirimi poterat: & tamen apud Christianos, cum parētū cōsen sus nō existimetur necessarius, sed sæpē inter pueros & puellas per lenones ac temulentos matrimoniu cōpuletur, indissolubile reputat.

Nā quæ nos de cōsensu (inquit) verbis de præ senti de rato & non rato differimus, humanæ sunt interpretationes, nō oracula Dei. Sub quæ multa congeminat ad persuadendū matrimo nia pluribus de causis debere dissolui: eadēq; profectō tum ex nimia licētia depropta, tum perinde quæ silentio consultiū sepelisset. Igi tur de matrimoniū diuortij dist. 36. agen dum supereff, hic interim de clandestino ma trimonio respōdere oportet. ¶ Sit ergo prima conclusio. Consultissimē ab ecclesia cautū est, ne clanculo matrimonia copuletur. Est enim in huiusmodi cautione rationis plurimū. Pri mum siquidē ius naturæ, quo parētes in libe ros funguntur, sub quorū sunt potestate, exigit ut citra eorū consensum nihil nati deliberent, de re potissimū & vinculo, vnde totum vitē in stitutum pendet, quale est coniugiu. ¶ Secun dō & ppetuitatis ratio, & amoris nexus, quo debent coniuges cōglutinari, perq̄ maturum consiliū in pacificendis conciliandisque nu ptijs exposcit, ne facti, q̄ leuiter contractum est, diu cōtrahentes poeniteat: quā ob rem plu rima dissociatur matrimonia. Id quod puellæ præsertim animaduerepere deberent: nā quo se facilius viris per mittunt, satietatē illis citius & nauream ingenerat, ac subinde despiciatius cō temnuntur. Iuxta verbum Aug. supra citatum can. Institutum. 27. q. 2. Vilem habet maritus datam, quā non suspirauit sponsus dilatat.

¶ Sed omnium potissima causa & ratio est, & matrimonia clādestina sæpē cōsueverunt pri uatim dirimi: solent, in quā, parentes filias & fi lios qui in contrahendis matrimonijs honori suo & cōmodo minimē consultū curarunt, ad alias nuptias adigere. Quam ob rem quā pluri

mi sapissimē solent, secūda, quæ falsa sunt ma trimonia sustinentes, in perpetuo adulterio vi uere, & illegitimos suscipere liberos. Quin ve rō & ecclesia, cui de primo legitime non con stat, illos ad secundū cōpellit: tamen, ut dixi mus, & infra repetitari sumus, potius debeat tunc coniux mortem perpeti, quā cum secun do marito in rem vxoriā consentire. Quæ qui dem pericula adeo sunt tum frequētia, tū etiā magna, ut nihil aliud sancta ecclesia, quā rem contulissimā faceret, si rationem excogitaret, qua posset matrimonia clādestina: scilicet, quæ duobus tribusve saltem testibus cōproba ri nō possent, perinde irrita ac nulla estimare, atq; illa, quæ inter cognatos in quarto gradu cōtrahuntur. De qua vtiq; re in Tridentino cō cilio exiit sæpē sermo inter patres. At quia nū quā ad hoc sacramentū peruentum fuit, ab eo dem interim sermone fuit superfluum. Est em res, quæ vel per solum ecumenicum conciliū, vel per Summum pontif. quam maturissimo consilio potest debetq; adeo definiri. Et ideo nos nil hic aliud quā quod illic diximus, repeti mus. Nam ut vbiq; ita hoc id quod ecclesia san cit, prudētius est & æquius.

¶ Accedit in confirmationem huius conclusio nis, q̄ cum matrimoniū verū sit sacramētum, ratio religionis postulat, ut non nisi per mini stros ecclesiæ celebretur: quod in clādestinis nō obseruatur.

¶ His ergo rationib; sancti patres imbuti eius modi occulta latentiaq; matrimonia inhihent. Vnde vetustissimus Euaristus Papa can. Aliter. citato. 30. q. 5. Aliter, inquit, legitimum non fit coniugium (legitimum, scilicet, ut leges præscribunt) nisi ab ijs, qui super ipsam formā nam dominationem habere vidētur, & à qui bus custoditur vxor petatur, & à parentibus & propinquoibus sponsetur, & legibus do tetur, & suo tempore, vt mos est, cum precib; & oblationibus à sacerdote benedicatur, & à paranympis (vt consuetudo docet) custodi ta & confociata à proximis congruo tempo re ac solenniter accipiatur, & bido vel triduo orationibus vacent, vt castitatem custodiant. Paranympsi autē sunt, quos vulgus patros Paranymp vocat. Alter verò, inquit, præsumpta non cō iugia, sed adulteria vel contubernia vel supra &c. esse non dubitetur: nisi voluntas propria suffragauerit, & vota succurrerint legitima. Idemq; cauetur cap. Nullus. & Nolrates. atq; alijs subsequētib; Et Ambros. lib. Episto. 9. Episto. 1. ad Vigilū. Cum ipsum, inquit, cōiugiu velamine sacerdotali & benedictione san ctificare oporteat, quomodo potest aliter cō iugium

mi sapissimē solent, secūda, quæ falsa sunt ma trimonia sustinentes, in perpetuo adulterio vi uere, & illegitimos suscipere liberos. Quin ve rō & ecclesia, cui de primo legitime non con stat, illos ad secundū cōpellit: tamen, ut dixi mus, & infra repetitari sumus, potius debeat tunc coniux mortem perpeti, quā cum secun do marito in rem vxoriā consentire. Quæ qui dem pericula adeo sunt tum frequētia, tū etiā magna, ut nihil aliud sancta ecclesia, quā rem contulissimā faceret, si rationem excogitaret, qua posset matrimonia clādestina: scilicet, quæ duobus tribusve saltem testibus cōproba ri nō possent, perinde irrita ac nulla estimare, atq; illa, quæ inter cognatos in quarto gradu cōtrahuntur. De qua vtiq; re in Tridentino cō cilio exiit sæpē sermo inter patres. At quia nū quā ad hoc sacramentū peruentum fuit, ab eo dem interim sermone fuit superfluum. Est em res, quæ vel per solum ecumenicum conciliū, vel per Summum pontif. quam maturissimo consilio potest debetq; adeo definiri. Et ideo nos nil hic aliud quā quod illic diximus, repeti mus. Nam ut vbiq; ita hoc id quod ecclesia san cit, prudētius est & æquius.

¶ Accedit in confirmationem huius conclusio nis, q̄ cum matrimoniū verū sit sacramētum, ratio religionis postulat, ut non nisi per mini stros ecclesiæ celebretur: quod in clādestinis nō obseruatur.

¶ His ergo rationib; sancti patres imbuti eius modi occulta latentiaq; matrimonia inhihent. Vnde vetustissimus Euaristus Papa can. Aliter. citato. 30. q. 5. Aliter, inquit, legitimum non fit coniugium (legitimum, scilicet, ut leges præscribunt) nisi ab ijs, qui super ipsam formā nam dominationem habere vidētur, & à qui bus custoditur vxor petatur, & à parentibus & propinquoibus sponsetur, & legibus do tetur, & suo tempore, vt mos est, cum precib; & oblationibus à sacerdote benedicatur, & à paranympis (vt consuetudo docet) custodi ta & confociata à proximis congruo tempo re ac solenniter accipiatur, & bido vel triduo orationibus vacent, vt castitatem custodiant. Paranympsi autē sunt, quos vulgus patros Paranymp vocat. Alter verò, inquit, præsumpta non cō iugia, sed adulteria vel contubernia vel supra &c. esse non dubitetur: nisi voluntas propria suffragauerit, & vota succurrerint legitima. Idemq; cauetur cap. Nullus. & Nolrates. atq; alijs subsequētib; Et Ambros. lib. Episto. 9. Episto. 1. ad Vigilū. Cum ipsum, inquit, cōiugiu velamine sacerdotali & benedictione san ctificare oporteat, quomodo potest aliter cō iugium

jugium appellari: In prædicto ergo canone & apud Ambros. describitur matrimonium non solum publicū, vt distinguitur cōtra clādesti num, sed quod est in iure solēncempe iuris solēnitatibus exornatū. Deinde vero ad ma iorem cautela cōcepit fieri ille denunciations & proclamationes in ecclesia diebus aliquot festis, vt impedimenta matrimonij contrahen di qui nō essent denuntiarent. Et forsitan mos ille cōcept in Gallijs vbi bania nuncupata sunt vt supra, ex cap. Cum in tua de sponsal. coniectu ram fecimus. Denum Inno. cap. Cum inhi bitio de clādestin. despon. quo eiu modi furtiua coniugia permissis inhihent, specialem illam quorundā locorum consuetudinē, hanc nō ad totā ecclesiā generaliter prorogadam statuit, pœnasq; in transgressores decreuit. Est & clā destinum matrimoniu legibus civilibus repro batum, vt. in sponsalibus. 1. cod. tit. & de ritu nup. l. Nuptia. vbi habetur, nuptias non consi here nisi consentiant omnes, sub quorū pote state sunt contrahentes. ¶ Veruntamē his mini me repugnātib; subicitur secūda conclusio. Clādestinū matrimoniu si modo per verba de præsentis (semotis etiā omnib; arbitris) fiat, va lidū est. Aseritio est decreti supra citati. Suffi cienti 27. q. 2. vbi habetur solum consensum cōtra hentiu sufficere. Idēq; habetur can. Matrimo nium. & can. Omnes. Cui cōcinit & lex civilis. Sufficit. tit. citato. Id quod d. præcedenti. q. 1. locupletius demonstramus. Nihil enim magis naturale est, q̄ vt possit per suā quicq; volunta tem alteri se in coniuge tradere. Quocirca etiā decentissimum fit, vt non nisi magno consilio & deliberatione matrimonia considerentur, tamen quantum ad sacramenti substantiā & cō tractus vinculu sit est cōsensu esse liberos. Nā si propter defectū maturitatis cōsiliij matrimo nia, vt supra citatus Erasmus autumat, essent disgreganda, & propter alia dissidia & tardia, quæ inter coniuges oboriri cōsueverunt, rata essent quæ firma permanerēt: atq; adeo ratio matrimonij, quæ in perpetuitate cōsistit, de pe riret. Venerabilis quidē Hugo. lib. 2. de sacra. part. 1. cap. 6. dicere videtur furtiuos istos cō sensus, qui nullo testimonio probatur, irritos esse debere. Attamen hoc disputando profert, non asserēdo, nam ex templo subdit, q̄ siue in manifesto siue in occulto talis sit cōsensu, per factum indicatur sacramentum coniugij.

¶ Ad primum igitur argumentū negatur pari modo esse prohibita clādestina matrimo nia, vt inter cognatos. Nam cognati consentiunt ab ecclesia illegitima materia matrimonij, velu ti & illi, qui voto solēnt religionis se adtrinxe

ritū, & ideo illa prohibitio, pertinet ad essentā matrimonij: sed tamē prohibitis clādestinis cō iugij nō tangit materia aut formā, sed modū. ¶ Vtrum vero ecclesia possit facere, vt cōsēn sus ab ijs, testibus nullius, habeatur momentū, sicut solēnci votū non approbat, nisi cum cer tis ceremonijs celebratū, ad iudiciū ipsius ec clesie, vt nuptimē dicebamus, referendū est, si de hoc ei aliquando consultanda duxerit. ¶ Ad secundum respondetur, in ceteris sacra mentis nunquam sic actus suscipientium, esse materiam, vt attingant effectum sacramenti si ne actioe ministrant: enim ratione in pœni tētia absolutio sacerdotis est necessaria. A tus vero contrahentium sunt sufficientes ad inno tandum matrimonij vinculum, ac perinde ad sacramentalem gratiā. & ideo sacerdotale mu nus non est de eius essentia. ¶ Ad aliud de parētibus, quos diximus ius ha bere desponsandi filios, q̄ plane cōceditur: at tamen filij non sunt sic sub eorū potestate, vt bruta vel mancipia, quæ sūt corporis pote statem non habent, sed cōi liberi, vt educantur ab illis, & ideo licet obedire teneantur parēti bus, dum beneficis de matrimonio, cōsultū, & non nunquam sit mortale peccatum non esse eis audientes & obedientes, nihilominus pro pria eorū voluntas celebrando matrimonio sufficit. Pōntifices vero in detestando matri moniorū, quæ clām sūt, exaggerationis sche mate appellant illa potius. Iuxta & adulteria q̄ legitima coniugia: quia non sunt solennia se cundum tenorem legis atq; adeo in facie & iudicio ecclesiæ reputantur supra & fornicatio nes, quamuis in foro conscientie fiat, vera ma trimonia. Idēque videtur Iuaristus Papa insi nuasse in vltimis verbis canonis, diēss, nō esse legitima coniugia, nisi voluntas propria suffra gauerit, & vota succurrerint legitima, quali dixerit, si tamē proprij cōsensu, interuenerint, quamuis occulti, verum esse, secundum con scientiam matrimonium.

ritū, & ideo illa prohibitio, pertinet ad essentā matrimonij: sed tamē prohibitis clādestinis cō iugij nō tangit materia aut formā, sed modū. ¶ Vtrum vero ecclesia possit facere, vt cōsēn sus ab ijs, testibus nullius, habeatur momentū, sicut solēnci votū non approbat, nisi cum cer tis ceremonijs celebratū, ad iudiciū ipsius ec clesie, vt nuptimē dicebamus, referendū est, si de hoc ei aliquando consultanda duxerit. ¶ Ad secundum respondetur, in ceteris sacra mentis nunquam sic actus suscipientium, esse materiam, vt attingant effectum sacramenti si ne actioe ministrant: enim ratione in pœni tētia absolutio sacerdotis est necessaria. A tus vero contrahentium sunt sufficientes ad inno tandum matrimonij vinculum, ac perinde ad sacramentalem gratiā. & ideo sacerdotale mu nus non est de eius essentia. ¶ Ad aliud de parētibus, quos diximus ius ha bere desponsandi filios, q̄ plane cōceditur: at tamen filij non sunt sic sub eorū potestate, vt bruta vel mancipia, quæ sūt corporis pote statem non habent, sed cōi liberi, vt educantur ab illis, & ideo licet obedire teneantur parēti bus, dum beneficis de matrimonio, cōsultū, & non nunquam sit mortale peccatum non esse eis audientes & obedientes, nihilominus pro pria eorū voluntas celebrando matrimonio sufficit. Pōntifices vero in detestando matri moniorū, quæ clām sūt, exaggerationis sche mate appellant illa potius. Iuxta & adulteria q̄ legitima coniugia: quia non sunt solennia se cundum tenorem legis atq; adeo in facie & iudicio ecclesiæ reputantur supra & fornicatio nes, quamuis in foro conscientie fiat, vera ma trimonia. Idēque videtur Iuaristus Papa insi nuasse in vltimis verbis canonis, diēss, nō esse legitima coniugia, nisi voluntas propria suffra gauerit, & vota succurrerint legitima, quali dixerit, si tamē proprij cōsensu, interuenerint, quamuis occulti, verum esse, secundum con scientiam matrimonium.

¶ Ad primum igitur argumentū negatur pari modo esse prohibita clādestina matrimo nia, vt inter cognatos. Nam cognati consentiunt ab ecclesia illegitima materia matrimonij, velu ti & illi, qui voto solēnt religionis se adtrinxe

ritū, & ideo illa prohibitio, pertinet ad essentā matrimonij: sed tamē prohibitis clādestinis cō iugij nō tangit materia aut formā, sed modū. ¶ Vtrum vero ecclesia possit facere, vt cōsēn sus ab ijs, testibus nullius, habeatur momentū, sicut solēnci votū non approbat, nisi cum cer tis ceremonijs celebratū, ad iudiciū ipsius ec clesie, vt nuptimē dicebamus, referendū est, si de hoc ei aliquando consultanda duxerit. ¶ Ad secundum respondetur, in ceteris sacra mentis nunquam sic actus suscipientium, esse materiam, vt attingant effectum sacramenti si ne actioe ministrant: enim ratione in pœni tētia absolutio sacerdotis est necessaria. A tus vero contrahentium sunt sufficientes ad inno tandum matrimonij vinculum, ac perinde ad sacramentalem gratiā. & ideo sacerdotale mu nus non est de eius essentia. ¶ Ad aliud de parētibus, quos diximus ius ha bere desponsandi filios, q̄ plane cōceditur: at tamen filij non sunt sic sub eorū potestate, vt bruta vel mancipia, quæ sūt corporis pote statem non habent, sed cōi liberi, vt educantur ab illis, & ideo licet obedire teneantur parēti bus, dum beneficis de matrimonio, cōsultū, & non nunquam sit mortale peccatum non esse eis audientes & obedientes, nihilominus pro pria eorū voluntas celebrando matrimonio sufficit. Pōntifices vero in detestando matri moniorū, quæ clām sūt, exaggerationis sche mate appellant illa potius. Iuxta & adulteria q̄ legitima coniugia: quia non sunt solennia se cundum tenorem legis atq; adeo in facie & iudicio ecclesiæ reputantur supra & fornicatio nes, quamuis in foro conscientie fiat, vera ma trimonia. Idēque videtur Iuaristus Papa insi nuasse in vltimis verbis canonis, diēss, nō esse legitima coniugia, nisi voluntas propria suffra gauerit, & vota succurrerint legitima, quali dixerit, si tamē proprij cōsensu, interuenerint, quamuis occulti, verum esse, secundum con scientiam matrimonium.

ARTICVLVS II. Vtrum clādestinum matrimonium nonnunquam sit licitum.

Vbsequitur, vt de culpa & poena deg; dispensatiōe huius modi matrimonij dicamus, vtrum scilicet aliquando sit licitum. Et arguitur à parte negatiua. Nūq; ab ecclesie obe dientia

Erasmus.

Prima cōclu sio.

Ratio.

Ratio secun da.

August.

Ratio potis sima.

In cōsol. Tri de hac de re hab itus ser mo.

Cōclusionis cōfirmatio.

Euaristus.

Paranymp vocat. phi.

Ambros.

Banua vnde origine traxerit.

Capit. Cōm inhi bitio.

a. Cōclusio.

Hugo.

Solut. 1. arg.

Nota.

Solu. 1. arg.

Parētes pnt despondere filios.

curia.

noti.

Euarist. sen sus.

Partis negatiua.

Clientia neque vnguem delectere licet ecclesia
 autem, id est, inuestigare & consulti sunt, si
 uia hanc clandestinam; matrimonium inhi-
 betur. Secundo arguitur. Secundo arguitur.
 Parentes & Rempub. offendere non potest non
 esse in plium: qui autem clandestinam contrahunt,
 & parentes offendunt. & Rempub. quae in se
 plurimum turbatur, quod illegitima matrimo-
 nia atque adeo illegitimi heredes inferant: ter-
 go nunquam huiusmodi matrimonia sunt li-
 cita. Atque inde colligendum apparet quod Pa-
 pa praeter rationem & prudentiam super his
 dispensaret. Tertio de his arguitur. Si mat-
 rimonium clandestinum vltro pacto esset vali-
 dum, sequeretur quod semper illud ecclesia debe-
 ret habere pro rato atque adeo si alteruter con-
 iugum remiserit ad secundas nuptias, non pos-
 set illum compellere, ut in eodem periret: quod
 quia vltis illarum est in eum ad alterum: quod
 ecclesia nequit ratum habere: cum ergo vltis do-
 ceat, quod secundum matrimonium quod in mani-
 festo sit, approbetur, sit, ut prius in peccato factum
 nullum fuerit. In contrarium tamen est: quod
 cum matrimonium fieri in manifesto non sit de-
 cisus sententia ecclesiastica constitutio, eueni-
 tione potest casus, qui licite a communi prohibi-
 tione exceptitur. Ad hanc quaestionem tri-
 bus conclusionibus respondetur. Prima. Mat-
 rimonium clandestinum genere suo ab his ma-
 trimoniis in eodem, quae acciderent solent, & eccle-
 sia prohibitionem nullum est peccatum. Nam
 quemadmodum potest quisque sua bona alteri
 absque arbitrio & rebus tradere, ita & se po-
 test alteri coniugare. Si optio illa, qua dist-
 recitauerunt, quod per consensum contraherent
 tium non conferatur gratia, nisi interueniat
 ma sacerdotis: ergo vos coniugis: coeque hic
 ret, peccatum per se esse mortale absque sacerdo-
 te contrahere. Sed iam diximus nihil probabi-
 litatis in istiusmodi opinione continere. Secun-
 da conclusio. Matrimonium clandestinum ratio-
 ne in eodem modum subsequens, & prohi-
 bitionis ecclesiae, nisi aliqua sit legitima excu-
 satio, est peccatum mortale. Appellamus id mo-
 do clandestinum, cui duo saltem tresve testes non
 interfunt, quorum testimonio in foro ecclesiae
 probari possit. Probatur: quia non obedire ec-
 clesiae peccatum mortale est, nisi ex leuitate ma-
 terie excusetur, hoc autem ecclesiae praecceptum
 est de re gradus: quia ut explicatum est, magni
 refert tum ad tranquillitatem Reip. tum praeser-
 tim ad sacramenti firmitatem, & ad falsas cau-
 uendas nuptias & proles, ergo huiusmodi praec-
 cepto non obtemperare peccatum mortale est.
 Quod si quis arguat, saltem dum aliqui clan-

culo contrahunt, in quibus impedimentum ma-
 trimonii dirimens interuenit, nullum peccatum
 incurrunt nec sententiam excommunicationis. Quo-
 nam cum non sit matrimonium, non censetur
 clandestinum. Respondetur nihilominus illos
 peccare, & excommunicatione se subdere. Imo
 ea de causa futiva matrimonium interdicuntur,
 ne eiusmodi vitiosi matrimonia attententur.
 Quocirca in eadem de consang. & aff. contra-
 hentes in gradibus prohibitis sententia exco-
 municationis subijciuntur.
 Tertium conclusio. Sunt effectus plures, in qui-
 bus dispensare licet, & deper. Idque vniuersim sic
 non potest per episcopum: in quibus si co-
 piam episcopi haberi non possit, vel si ipse in-
 ille dispensare renuerit, valeant priuata auctori-
 tate spoliata culpa contrahere. Primo namque
 quando matrimonium in facie ecclesiae celebra-
 tum est, quod tamen in veritate propter oculi
 tum impedimentum nullum fuit: tunc obtem-
 perata dispensatione non debet matrimonium licet
 publicitus contrahi, ne oritur. Item dicitur, sed
 reuerentia debent coniuges iterum mutuo consen-
 tire. Imo si alter tantum impedimentum nouit,
 non potest id alteri reuelare, sed dissimulatur
 per suadere, ut se habeat pro coniuge. Secundo
 ut ait Cajus, questio. 2. de matrimonio super 3.
 part. si repositus casus rationandi ostendit con-
 trahentibus & testes haberi non possent. Vbi in
 initialione de dispensatione diuina ratione con-
 iugum fuerit aliqui in eodem possent, qui solui
 non valebant, possent subito contrahere con-
 summareque matrimonium. Vbi facie cohibita
 rios iter facientes, vel alia ratione comprehen-
 sos, in periculum ob concubinatum incidere
 subito tamen possent matrimonium secreto con-
 trahere, ut affirmarent se esse coniuges. Adde
 quod ubi inuenis, alterutrius sexus iniuriam vel a
 parentibus vel a tutoribus atrocem pateretur:
 quia inique nollet puellam nuptui tradere, ut
 patrimonium suum conseruaret, possent quid-
 dem citra mortale, vno absque aliqua culpa, se-
 creto nubere honesto inueni, ubi tuta esset quod
 ipse postmodum matrimonium non negaret.
 Quin vero si quippiam essent soli quibus ex re
 maxime esset coniugari, & valde metuerent illo
 elapso tempore inhiabidos fore, ne contrahere
 possent, tunc si secreto in matrimonio co-
 senserent, alio modo postmodum publicandi, non
 video quidnam culpa, saltem mortalis, com-
 mitterent.
 Quid autem si vir nobilis matronam aliqua
 honestam, cum qua consuetudinem habuit, ea
 coeque duceret, ut matrimonium esset per-
 petuum aut in longum tempus secretum, vel alia
 quouis

Secundum

Argum.

Pars affirmatiua

Prima conclusio

Conclusio

Clandestinum quid.

Ratio obel.

Obel.

3. Conclusio

Primo ca.

Secundus

Aliud exem-
plum.

3. Exempla

4. Exempla

Dubium

quouis honesta causa talis conditio poneretur,
 vtrum fas esset & licitum. Respondetur, quod quan-
 tum est ex natura matrimonij nihil mali ha-
 bet. Sed tamen ratione emergentium detrimen-
 torum & ratione scandali vix posset a culpa
 mortali excusari in longum tempus. Nam qui
 in viro consuetudinem illam frequentandi alienas
 aedes viderent, scandalum datum acciperet.
 Et praeterea non posset commode dari opera
 liberis educandis. Imo & periculum immineret,
 ne non haberentur pro legitimis: eo quod
 matrimonium in facie ecclesiae non esset cele-
 bratum. Quod autem in paruum tempus secre-
 tum teneretur, dum res & pacta, commode com-
 poni possent, aut nullum esset peccatum, aut
 non mortale. De bannis verò quidam ne-
 cessitatis habeant, dicere restat: nam etsi in pre-
 allegato cap. Cum in prohibito. Innoc. bannoru
 morem ad omnem ecclesiam prorogauerit, non
 tamen vniuersum est non ille receptus. Itē casus
 non pauci sunt, in quibus, ut doctorum habet
 consensus, dispensare licet, ne fiant. In primis
 cum magnatibus, qui magna cum deliberatione
 solent conubia tractare, facile dispensari per-
 mittitur. Deinde, dum nullus subest impedi-
 menti timor. Adhuc & propter contrahentium
 verecundiam, ut si egregie nobilis ignobile du-
 cat, aut ditissimus pauperem, aut senex puellam.
 In quibus omnibus euentibus episcopus, ex co-
 suetudine per Papam dissimulat, ut scite ait
 Palud. dispensare valet ne banna fiat. Sed om-
 nium vrgentissimus casus est, dum periculum
 timetur, ne per banna, quibus matrimoniorum
 impedimenta caueri curantur, obstacula po-
 nuntur obijciantur, ne fiat. Quae quidem causa fre-
 quantissima est, praesertim in Hispania. Profe-
 cto si bannorum stata tempora expectarentur,
 vix possent nuptiarum pacta cofici, adeo vel
 ex inuidia vel alia de causa offedacula occurrerent,
 quae rem vel differrent, vel profus dissoluerent.
 Qua utique de causa in multis ecclesijs
 Hispaniae, quartus princeps est Toletana, & se-
 cundum eam alij, huiusmodi ritus aboleuit ab
 vfu, ubi ob eorum defectum non aestimantur clan-
 destina matrimonia, sed solum ob defectum tes-
 tium. Et ubi idem ritus permanet, multa cre-
 bescunt in eadem. Sunt enim nonnullae eccle-
 siae, in quibus in toto vno seculo nulla sunt
 banna, & tamen antisites nequaquam dispen-
 sare volunt, ut in matrimonia absque illis contra-
 hantur, sed sententia excommunicationis contra-
 hentes vulnerant, a qua nisi soluta multa pecu-
 niaria in fabricam ecclesiae soluta absolueret il-
 los vetant. Imo illa de causa aiunt se nolle dis-
 pensare, ne fabricam illo subsidio defraudent.

Consulto ergo permittunt excommunicationis
 contrahere, quos illico soluta poena absoluit.
 Aduersus hunc idcirco ritum, ne abusu di-
 scrim, fateor me saepe reclamasse. Primum
 enim omnium hoc abusu fit, ut per nullum
 ynquam sacramentum matrimonij gratia co-
 feratur: quin verò huiusmodi in peccato mor-
 tali fiat. Quo nescio quid absurdius dici pos-
 sit. Saluberrimum ergo esset eiusmodi ban-
 norum ritum, ubi nullus eius fructus expe-
 ctatur, exemplo aliarum ecclesiarum dissimul-
 lare, aut profus explodere, & cum quibus-
 cunque contrahere volentibus dispensare,
 ne in peccato excommunicationi contrahant,
 dum tamen legitimi intersint testes, quibus va-
 leat ecclesiae matrimonium innotescere. Nam
 proprie clandestinum matrimonium illud iu-
 re censendum est, quod clam ecclesia fit, hoc
 est, ipsa nesciente, ut pote sine testibus, per
 quos illi causare possit. Banna enim quouis
 ad maiorem cautelam fuerint adiecta, non sunt
 vique adeo necessaria. Praesertim cum in pre-
 dictis ecclesijs, nec finis ipse, ob quem instituta
 ta sunt, seruetur: quoniam nulla adhibetur a
 praelatis cura inquirendi si quid impedimen-
 torum matrimonio contrahendo obstat: sed so-
 luta poena statim coniuges absoluntur. Et esse
 longe salubrius, ut fabrica in summa esset
 egestate, quam talli via subsidia contrahere.
 Quo igitur ad ius commune reuertamur, nul-
 la est per ipsum decreta vel excommunicationis
 vel alius censura: poena contrahentibus absque
 bannis & claculo sed peculiariter nonnulli pre-
 lati illam censuram in suis diocesisbus ad ca-
 nones, ut aiunt, adijciunt. Et certe si summi po-
 tifices & coeilia tales sententias & censuras iu-
 dicassent necessarias, ab ipsis essent adiectae: &
 ideo consultius forsan esset, ius commune re-
 linquere inuicem, ne leges particulares in eam
 suspicionem veniant, quod propter subsidium
 potius fabricarum quam animarum sint po-
 sitae. Zelus venerandi sacramenti matrimonij
 me in haec verba compulit.
 Ex his primum colligitur, quod qui huiusmodi
 excommunicationis censuram ignorant, mini-
 me eam incurrant: Imò forsan quouis aliqua
 sua culpa vinctibiliter, ut aiunt, ignorent: quo-
 niam licet a censura iuris communis & summi po-
 tificis, nulla excuset ignorantia vinctibilis, excu-
 sat tamen, ut nobiles auctores docent, a censu-
 ris particularium praelatorum. Dum tamen
 ignorantia, crassa non fuerit & supina, ut ait Bo-
 nifa. ca. ut animarum de costitu. lib. 6. crassa vel
 ro est & supina, quae vel ex malitia, vel ex
 nimia negligentia procedit. Rursus in illis sit-

Improbatur
os illa.

Bannorum ritum
aufere
saluberrimum

Nota.

Banna non
sunt infra
sub excomu-
nicationis pot-
na.

Qui banna
modi censu-
ra ignorat
mitissime ca-
gantur.

pra recensitis euentibus, quibus ratio admonet, vt episcopus dispndet, si copia episcopi haberi tunc non potest, nec peccatum neque excommunicationis sententia incurritur contrahendo. Ad hanc si episcopus petitam facultatem sine causa denegauerit, profecto tunc contrahentes non peccabunt, neque excommunicationis vinculo ligabuntur. Neque vero in causam non dispensandi vilo pacto adduci debet, ne fabrica subfidio mulctæ fraude tur: quoniam illa mulctæ & pœna vbi causa in tercedit dispensandi, iniquissima est. Adde, quod etiam illi, qui censuram incurrerint, possunt per privilegia diplomatum apostolicorum, hoc est per bullas, absolui, multa etiam synodali non soluta: nam et si diplomata non concedant, vt eorum virtute quisquam antequam fuerit parti satisfactum, absolua tur, tamen iudex, non est pars, sed tertius inter partes. Et ideo pensio quæ synodalis est eademque fabricæ applicata, ad satisfactionem partis nequaquam pertinet, sed ad reorum vltionem. Ob idque cum Papa illam exceptionem non faciat, rectè potest reus absolui ab excommunicatione & pœna. Quando vero in iudicio quis esset: condemnatus ad aliquam pecuniam qui quidem in sententiam consensit: quia tunc illa pœna: transiit in rem iudicatam, non potest vigore bullarum relaxari.

Quis hmoi censurâ incurritur p bullâ cruciatæ absoluti possunt.

Pœna clandestina matrimonij.

¶ Aliæ sunt censuræ & pœnæ in transgressores prohibitionis clandestini matrimonij eodem capit. fina. de clandest. despon. decretæ: præter peccatum mortale, quod illic committitur, si sine causa & licentiâ id fiat: videlicet, vt parochialis sacerdos vel monachus, qui illic interfuerit, ab officio suspendatur per triennium. Et præterea vt filij ex eo matrimonio suscepti non habeant legitimi. Vbi glossa, quam Paluda. & Archidiaco. sequuntur, eandem illegitimationis pœnam incurri autumat solum propter bannorum omissionem, vbi eorum consuetudo viget. Panormit. verò atque alij quos Syluest. verb. Matrimonium. 2. §. vlti. approbat, aiunt, quod vbi testes interfuerint, sola bannorum prætermisio tam grauem pœnam non incurrit. Miror tamen vtrosque sic de intellectu huius textus hallucinatos, Papa enim illic censet filios esse illegitimos ob sola clandestina & interdicta matrimonia siue banna defuerint, siue etiam testes, sed si contrahantur in gradu prohibito, etiam si parentes impedimentum matrimonij ignorauerint. Nam si contrahantur in gradu concessio quamquam sine bannis & testi-

Syluest.

Intellectus, cap. si. de clâ delit. despon. sa.

bus illico subdit, non aliam pœnam, quam quod cõdigna pœnitentia cõtrahentibus ob suam culpam iniungatur. Et profecto vsus ecclesiæ nunquam illegitimos liberos ob solum clandestinum matrimonium censet: sed duntaxat, quando matrimonium propter impedimentum pronũciatur fuisse nullum. Nam tunc etiam si parentes impedimentum ignorauerint, filij nihilominus sunt spurij.

¶ Sed rogas. Quid opus illicerit hoc admonere, sanè cum liquidum sit contrahentes in gradu prohibito non verè contrahere, atque adeo nec filios procreare legitimos? Respondetur, hoc Papam admonuisse ne liberis ignorantia parentum suffragari possent, contententibus eo quod bona fide fuerint progenti, habendos esse pro legitimis. Decernit ergo Papa, quod parentum ignorantia propter clandestinam desponsationem non est ceu bona fides censenda, quæ possit spurij liberis patrocinari. Et simili ratione lucidum sit subsequens verbum prædicti cap. videlicet, quod siambo parentes matrimonij impedimentum sciuerint, quanuis in facie ecclesiæ contrahant, si filij sunt illegitimi. Papa enim non ambigebat, quin si impedimentum subest, siue sciuerint, siue ignorauerint, nullum sit matrimonium: atque adeo nec in dubium euocabat, quin filij sint illegitimi: sed censet, quod sicut ignorantia parentum ob clandestinam desponsationem iuuare, ceu bona fides nequit liberos contententes quantum ad honores & successiones habendos esse pro legitimis, ita vice versa propter malam fidem a mborum parentum, quos impedimentum matrimonij non latebat, non possit filijs patrocinari, quod in facie ecclesiæ fuerit matrimonium celebratum. Et quoniam pœnæ sunt coarctandæ, fortasse glossa prædicti capit. spernenda nõ est, quæ ait, quod vbi alter tantum parentum impedimentum nouerit, valeant tunc liberi contendere se esse legitimos. Sed de hoc vsus & mos ecclesiæ consulendus est. Illegitimi verò censentur, tum in foro ecclesiastico quantum ad honores obeundos & sacerdotia suscipienda, tum etiam in foro ciuili quantum ad successiõnem in hereditate. De qua sermo iterum distinctio. sequenti quæstione. r. redibit.

Dubium.

Dilatio.

Obiectio.

Solutio.

¶ Postrema denique ambiguitas emergit de consummatione matrimonij ante solennem benedictionem ecclesiæ. Apparet enim peccatum esse mortale postquam Ambrosius proximè citatus matrimonium, quod non est benedictione sanctificatum, renuit appellare

An consummatio uatri monij ante benedictionem ecclesiæ sit mortalis culpa. Euaristus.

lære cõiugij. Cui consonat & Euaristus cano. Aliter. 30. quæstio. 5. & Silicius: Papa in epistola ad Pomerium cap. 4. Illa, inquit, benedictio, quam nuptiæ fecim in sacerdos imponit, sacrilegium est, si violetur. Et cano. Confanguineorum. 1. quæstio. 4. idem fermè ait Calixtus. Idemque expressis. 35. quæstio. 3. capit. Nulli habetur ex concilio Lugdunensi. Ob hæc atque alia id genus testimonia Vvaldenfis tom. 2. de sacramentis. cap. 133. arbitratur peccatum esse mortale absque benedictione rei vxoriz vacare. Ideinque ex iure consulti non pauci affirmant, quos Syluest. verò Debitum coniugale. §. 9. refert. Tametsi quidam dicant, primum consensum esse mortale delictum, subsequentes verò non item. At Ricardus distinctio. præsentis, aliter distinguit, dicens petere tunc debitum, mortale esse, reddere verò minime. Sed Caietanus super. 3. part. quæstio. 2. de vsu matrimonij simpliciter negat mortale crimen esse benedictionem ecclesiæ per rem vxoriam præuenire, nisi id forte ex contemptu fiat. Et est opinio, quæ longè plus probabilitatis & securitatis affert. Ad cuius intellectum notandum quod in primitina ecclesia prius per sponsalia de futuro nuptiarum pacta firmabantur: consensus autem de præsentis non adhibebatur: nisi ad valuas ecclesiæ cum benedictionibus: & ideo maior tunc eandem benedictionum ratio habebatur, acsi absque illis censetur matrimonium clandestinum. Tametsi in locis etiam vbi talis vsus vigeat, omisio earum non reputatur mortalis, vt Nicolaus Papa in cano. Nostrates. 30. quæstio. 5. annotauit, dicens quod si cuncta nuptiarum solennia defuerint, non ideo peccatum interuenit. At verò postquam mos increbuit, vt matrimonia per verba de præsentis ante benedictionem contrahantur, eandem benedictionem omisio matrimonium non facit clandestinum, si alioqui publicè fiat. Et ideo non est cur peccato mortali tribuatur, matrimonium absque illis consummare. Imò verò in Germania in nocte, pridie quam benedictiones fiant, consueverunt coniuges concubere. Et in concilio Florentino quia Ioannes Hus & Vvitcliff eiusmodi benedictiones contemnebant, sub hac forma interrogati sunt. Vtrum credant quod contentens susceptionem solennitatis sacramentorum confirmationis, extremæ vnctionis, & matrimonij peccet mortaliter. Solus contemptus mortali macula denotatur: esset autem contemptus, vbi quis perinde eas nihil faceret, acsi non essent ab ecclesia institutæ,

Silicius.

Calixtus.

Vvaldenfis.

Syluest.

Ricardus.

Caietanus.

Ratio.

Concil. florentinum.

sed essent tres vana. Vnde Sanctus Thom. dist. Nota dist. distinctio. præsentis artic. 2. solu. nd. 1. ait, quod si sponsa sponsum admittat credens auti velle matrimonium consummare, excusatur à peccato, nisi aliqua expressa signa fraudis appareant. Vbi quauis sermone non iniecit de excusatione: ab omisio benedictionis, sed de excusatione à peccato fornicationis: quia sit tunc legitimum matrimonium insinuat tamen. quod illa clandestinitas consummatio ante benedictionem nõ est peccatum saltem mortale, est autem veniale: si aliqua vlla causa fiat: quia legitimis ecclesiæ ordõ anteuertitur, qui est, vt ante vsum matrimonij, vt debite & idoneè coram Deo fiat, sponsa benediciatur.

¶ Dixerim, absque vlla causa quia quauis nulla occurreret alia, consulendum est sponsum, qui per verba de præsentis contraxerunt, dum benedictionum solennitas prolatur: & procraftinatur, si pudicè nequeunt continere, vt matrimonium consummatione ad uitandas absurdas & obscenas pollutiões, que inter ipsos interuenire assolent. Id quod puellarum matres animaduertere debent: quæ ne filia ad vllum corruptæ accedant, nihil æstimant quod alijs absurditatibus polluatur.

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quod si fiat de matrimonio proppie clandestino, quod sit absque testibus, probè concludit esse mortale, propter incommoda, quæ habet annexa, vt cõsultione secunda explicatum est. Si verò argumentum obijciatur de illo, quod sit sine bannis, respondetur, quod stando in iure communi, non est peccatum mortale illa prætermittere: quia non tanti referunt, vt credantur cum tanto pondere iustitia, sed excommunicationes particularium auctistitum culpam mortalem offerunt. De quibus tamen satis supra dictum est. Quod autem pro causa rationabili Episcopi super eisdem dispensare debeant, & possint, non est in dubium euocandum.

¶ Tertium argumentum maioris est momenti: nempe, de illo, qui postquam clandestinè contraxit cum vna, publicè de facto contraxit cum altera, cum qua ab ecclesia cohabitare compellitur, quidnam sit facturus. Magister nanque sentent. distinctio, 38. arbitratus est per obdiantiam ecclesiæ excusari à peccato quamvis debitum reddat. In quo vt distinctio. 37. artic. 5. videbimus, non tenetur. Quidam autem nuper peis de hac re opinabatur: nam Magister dixit, cum quodammodo excusari à culpa sit autem, imò contra

Nota dist. S. Thomæ.

Absque vlla causa.

Solut. l. arg.

Dubium.

Opinio caustidam.

tus fuerint inculsi, dum modo illati extrinsecus fuerint, eisdemque ob hunc finem, vt quilibet in matrimonium adigatur, tunc quippe nullum iade necitur, vinculum. Ex his ergo fit consequens, quod neque princeps euen, neque pater filium compellere, ad nuptias iure valeat, vt Honorius Eusebio episcopo respondit.

Capit. Tuar nos de pon salibus.

Cap. 3. Post consensum coactum, ordo nobis idoneus conditionatum offert. Consuecunt enim nuptiali contractui conditiones apponi, seu generales, vt Corraham tecum si Deus voluerit, vel si tu consenseris, vel nisi consanguinea extiteris, & similes, que quibus non apponantur, suapte tamen natura intelliguntur apponit: seu particulares, quarum alie sunt simpliciter necessariae, vt si sol oriatur cras: aut simpliciter impossibiles, vt si celum digito attigeris, aut denique contingentes, vt si pater meus consenserit, aut si te rous dotauerit.

Cap. 4. Condicio ergo simpliciter necessaria semper habetur, pro impleta: quare perinde ac si non esset apposita, contractus illico valere incipit. Vt qui dixerit, Contraho tecum si cras sol oriatur, eodem momento altero consentiente matrimonium perficit. Et similiter sponsalia qui dixerit, Contraham. Quod enim in futurum est necessarium, pro vero habetur de presenti. Vn-

de Iuriconsultus. Qui sub conditione, inquit, stipulatur, quae omnino exitura est, pure videtur stipulari. Similiter conditio impossibilis, vt Gregorius nonus auctor est, habetur pro non adiecta, dissimili tamen ratione: neque, quae conuultere nequeat, neminem obligare valet. Quocirca cuiusmodi conditio neque matrimonium, quod oblique ipsa nullum esset, consolidat, neque vero consensum, si adest, pendulum reddit: sed vel per ipsam, vel per alias coniecturas perpendendum est, vtrum consensus intercesserit, an secus, vt inde matrimonium validum inualidum ve iudicetur.

Ex conditionibus autem contingentibus alie sunt, quae substantia, finis, aut fidei coniugij obstant, atque aliae, quae ei impertinentes adherent. Quarum aliae honestae sunt, aliae vero turpes. Illae ergo quae obstant, vt idem ibidem ait Pontifex, matrimonium tollunt: puta si alter dicat, alteri, Contraho tecum donec inueniam aliam meliorem, aut facultatibus ditio-

Cap. 5.

Cap. 6.

Cap. 7.

Cap. 8.

Cap. 9.

Cap. 10.

Cap. 11.

Cap. 12.

Cap. 13.

Cap. 14.

Cap. 15.

Cap. 16.

Cap. 17.

Cap. 18.

Cap. 19.

Cap. 20.

cedenda sunt: nam vt ad impossibile, ita neque ad id, quod turpe est, vllus obligari valet. Quare quae dixerit viro, Contraho tecum, vt meum inimicum occidas, vere nupserit, & nihilominus vir minimè illi obligatione tenet.

Cap. 6. Quando autem honesta conditio de presenti, verbo praesentis temporis adhibetur, si tunc existere fuerit comperta, consensus ille absque alio nouo eodem momento matrimonium perficit, vt si quis dixerit, Contraho tecum si meis nunc parentibus placet: nihil enim tunc deest, quod ad substantiam matrimonij attineat. Si autem conditio sit de futuro, quauis verbo sit temporis praesentis adiecta, pendulum consensum reddit, & ideo quousque per eius existentiam contractus purificetur, matrimonium non coalescit. Imò verò quauis non desint qui aliud sentiant consensus ille sub conditione prolatus, quauis tuncque illa fuerit impleta, quousque alius absolutus accesserit, vel maritalis copula, neutiquam est ad matrimonium sufficiens. Nam cum conditio huiusmodi contractum in futurum pertrahat, perinde habet dum verbo de presenti adijcitur, ac si verbo de futuro apponeretur: ob idque adeò nouum aliud de presenti consensus post expostulat. Hoc enim certè tum Urbanus Papa cano. Super eo. De conditioni-

bus apertis. ocularè perceptum & Innocentius capit. Per tuas. cod. titu. liquidò edocent.

DISTINCTIONIS

vigesimanonae, Quaest. 1.

De consensu coacto.

ARTICVLVS. I.

Vtrum consensus aliquis esse possit coactus.

ost illam conditionem claudendi matrimonij, quam diximus eius substantiam non obstarè, sed esse tantummodo transgressionem ecclesiasticae praecptionis, quaeritur de conditione libertatis, vtrum sit in consensu necessaria. Et quoniam libertati, vt 3. Ethico. auctor est Philosophus, duo sunt, quae obstant: nempe, vis & ignorantia, in distinctione praesentis agitur de vi, & in subsequenti de ignorantia. Duas ergo quaestiones praesens distinctio requirit, quarum prima est de vi & coactione, & secunda de conditionato consensu, qui non nisi sub conditione est liber.

Quaeritur ergo primo de eo, quod quaestio supponit, nempe, vtrum consensus vllus possit esse aliquo modo coactus. Arguitur enim à parte negatiua. Coactum & violentum, vt ibi dem ait philosophus, idem sunt. Violenti autem, inquit, est id, quod fit à principio extrinseco passo non conferente vim id est, inclinatione: quod est dicere, quando contra propriam inclinationem mouetur, vt lapis sursum: hoc verò voluntate respectu actus, quem elicit, accidere nequit, quoniam quemcumque actum eliciat, ille est sua ipsius inclinatio, atque adeò nullus esse potest contra suam inclinationem: ergo contradictio est, vt voluntas cogatur, vt 2. senten. distin. 25. doctores demonstrant.

Secundo arguitur. Vis (à qua dicitur violentum) est maioris rei impetus, qui repelli non potest. I. vis. ff. de eo. quod metus caus. huiusmodi autem impetus in voluntatem non cadit: ergo nec coactio. Probat minor. In actu voluntatis perficitur peccatum: nemo autem, vt in de libero arbitri. ait. Augustinus, peccat in eo,

Partis negatiuae argu. 14

2. Argum. 6

in eo, quod vitari non potest: ergo impetus, qui est vis, voluntati repugnat.

3. Argumēt. ¶ In huius confirmationem accedit tertio Ciceronis definitio, ubi ait, quod vis est impetus minantis retinētis rem infra terminos alienos. Arguitur enim sic. Primum tum actionum, tum subinde rerum dominium penes voluntatem est, quæ est per se libera: ergo nihil ei dominari valet, atque adeo nec vim inferre.

¶ Pars affirmatiua. ¶ In contrarium est, quod id, quod non est, nullius potest esse causa: sed coactus consensus matrimonium vitiat, quia ut habetur de sponsalibus. cap. Cum locum libertatem tollit: ergo consensus potest esse coactus.

¶ Quæstio hæc duabus conclusionibus absoluitur. Ad quartum intellectum prænosse oportet, coactionem & violentiam quæ in idem co-

includunt duplicem esse. Vna scilicet, quæ absolute in se fert necessitatem: atque illud à Philosopho loco citato simpliciter censetur violentum, ut dum quis alterum renitentem loco depellit: illic enim nullus est voluntatis consensus. Et ideo simpliciter motus ille fit à principio extrinseco passivo non coferente vim. Aliud est violentum seu coactum mixtum: ut dum quispiam in naufragio, ut vitam seruet, bona sua in fluctus deratim, quatenus est iactura bonorum, non fit voluntarium, sed violentum: nihilominus illa circumstantia & qualitate vestitum, quod est necessarium ad euadendam mortem, quæ grauius malum est, fit per electionem voluntarium. Et quia actiones circa singularia versantur, pro ut hic & nunc sunt, ideo illud simpliciter est voluntarium: quippe ubi consensus in teruenit: licet sub conditione sit violentum. Nam si ille posset aliter vitam seruare, iacturam illam bonorum neutiquam faceret.

¶ Violētia duplex.

¶ Violentum mixtum.

¶ Haec præmissa distinctione fit prima conclusio. Violentia primi generis, quæ est coactio simpliciter dicta, in rebus duntaxat inanimis est, & in membris corporis animalium: in appetitu vero siue rationali siue sensitiuo quantum ad actus elicitos nequaquam esse potest. Prima pars copertissima est, si quidem lapis per violentiam proiectur, & tam homo quam brutum ad motum corporis, licet nullum habeat consensum, sed dissentiat, depellitur. Huiusmodi autem motus non est actio subiecti, sed mera passio forinsecus illata. Secundam vero partem præstant argumenta proposita. Nam huiusmodi violentia est passio contra inclinationem agentis motus: autem appetitus tam sensitiuo quam rationalis est ipsa animalis inclinatio: quare à quocumque metu idem nascatur motus, fit

1. Conclusio.

Ratio primæ partis.

Ratio secundæ partis.

¶ In eo, quod vitari non potest: ergo impetus, qui est vis, voluntati repugnat.

secundum eius inclinationem, imò ipsissima inclinatio. Et quantum primò principium motus: nempe, timor, extrinsecus incutiatur, consensus tamen ad motum ab intrinseco appetitu elicitur. Quocirca contradictione copicitur, qui ait appetitum ad actum eliciti posse cogi.

¶ Vtrum autem hoc proprium sit voluntatis & appetitus sensitiuo, nonnulli ambigunt. Imò verò Durandus lib. 2. distinct. 25. quæst. 4. ait neque intellectum neque ullam apprehensiuam potentiam eadem ratione cogi posse. Nam quocumque timore homo cogatur intelligere aut videre intellectum ipsa est intellectus inclinatio, & visio, inclinatio visus. Doctrina verò hæc non est rei physice germana: nam violentiæ iudicium, non sumitur ex inclinatione potentie, quæ actum elicit, sed ex inclinatione suppositi. Enimvero cum actio & passio sit proprie suppositi, ipsum esse, quod proprie cogitur. Propria autem inclinatio totius suppositi est appetitus naturalis in rebus inanimis, & sensitiuus in brutis, & rationalis in homine. Vnde quicquid homo contra suam voluntatem patitur, proprie cogitur, quandoquæ fiat secundum inclinationem apprehensiuæ potentie. Ob idque, quispiam & ad intelligendum cogitur, & ad videndum &c. Imò verò damnati multa contra suam voluntatem intelligere compelluntur, & resumptis corporibus sentire cogentur.

¶ Secunda conclusio. Violentia & vis secundis generis: scilicet, conditionata in sola voluntate & brutorum appetitu reperiri potest, eademque non nisi per metum. Probatur, quia hæc violentia actum dicit simpliciter voluntarium cum inuoluntario conditionato admixtum, ut expositum est: huiusmodi autem consensus esse non potest nisi in voluntate, ut dum homo metu periculi aliquid agere consentit, & dum pecus metu oblatis verberis à pabulo discedit.

¶ Ex his ergo fit cõsequens, ut impresentiarum D. Thomæ, ait, quod vis hoc secundo modo & metus conuertuntur. Imò vis in presentia non solum non vsurpatur pro violentia eis illata, quæ anima sensitiva caret, qualia sunt saxa, & ligna: verum neque pro illa, quæ brutis animalibus infertur: quia cum illa non sint propter se, sed propter hominem, atque adeo per se non sint iuris iniuriæ capacia, nulla eis proprie infertur vis, sed homini eorum domino. Vsurpatur ergo hic vis humano more pro ea, quæ homini fit, quæ idem est quæ metus. Est enim metus, ut auctor est Vlpianus, instantis vel futuri periculi causa, metis trepidatio. Et ut ait Cicero lib. 4. Tusculanarum

¶ Violētia duplex.

¶ Violentum mixtum.

¶ Haec præmissa distinctione fit prima conclusio.

¶ Ratio primæ partis.

¶ Ratio secundæ partis.

Dubium.

2. Conclusio.

Vis & metus idem.

lanarum quæstionum, opinio impendentis maij, quod intolerabile esse videtur. Optinere ergo idem Iureconsultus. l. 1. ff. De eo quod met. caus. adnotauit, quod cum olim titulus sub distinctione poneretur, De eo scilicet quod vi metusve causa sit (ut titulus habet canonici iuris) postea detracta est vis metus: ideo quod quicquid vi atroci fit, id metu fieri videtur. Vnde titulus civilis iuris non est nisi. De ijs quæ met. caus. Et ideo titulus iuris canonici non debet tamquam de duabus rebus distinctis intelligi, sed cum dicitur, ut metusve causa, posteriori particula est prioris expositio.

¶ Ad argumēta ergo iam responsum est, illa solide concludere in actum voluntatis elicitem coactionem simpliciter cadere non posse, potest tamen cadere conditionata & mixta.

Solutio argumentorū.

ARTICVLVS. II.

Vtrum metus aliquis possit in virum constantem cadere, qui eum excuset.

Vbi sequitur, ut de solenni metus distinctione dicamus, respectu viri constantis aut inconstantis. Et arguitur quod nullus metus in virum constantem cadere possit. Nam vir constantis & fortis, vt. 3. Ethic. auctor est Philosophus, impanidus atque intrepidus est: qui neque mortis periculo, quæ omnium terribilium est maximum, cogitur, sed sicuti tessera vndique quadrata quomodocumque iaciatur, æqualiter cadit: ergo nullus metus in virum constantem incidit.

Partis negatiue argumentum primū.

Secundū argumentum.

Pars affirmatiua.

Decisio articuli.

¶ Secundò. Inter illa impendentia mala, quæ viri probi timere debent, venit infamia: timor autem infamie, vt auctor est Vlpianus. l. Necti mori. ff. de eo quod met. caus. timoris edictio non continetur: ergo neque vilis alius metus in virum constantem sic incidit, ut eum excuset.

¶ In contrarium tamen est, quod Abraham & Isaac viri fuerunt constantes, qui tamē metu mortis, vt historia Genesios refert, uxores suas sorores esse dixerunt: ergo metus in virum constantem cadere potest.

¶ Quando dicitur, metum in virum quempiam cadere, verbum, cadere, sub duplici significato audiri potest. Vno modo, ut idem sit, quæ metum concepi, ab illoque hominem concuti & percelli, etiam si ab eo non vincatur. Et isto pacto in Christum seruatore nostrum, qui omnium

fuit constantissimus hominum exemplar, cecidit mortis metus, qui naturalis est. Itaque metum cadere isto modo in constantem virum nihil aliud est, quam virtutem constantiam & fortitudinis secum vnā cõpãti id genus mecum contempere. Quam quidem fritionem lib. 7. de iust. & iure, quæst. 2. artic. 1. sufficientem rati sumus. Nihilominus licet parum forsitan differat, aliter secundum doctores vniuersitatem loquendum est: nempe, quod metum in quempiam virum cadere, vt in presentiarum ait S. Thomas, sit ipsum metu cogi: hoc est, vinci & superari ad illum cauendum. Cogi ergo illo metu est, hominem aliquid eius impulsu facere, quod aliàs non faceret, vt exemplo supra posito proiectis bona sua in mare monstratum est. Qua vtiq; ratio in Christum non cecidit metus mortis: non enim constantis fuisse, si illi succumbens, mandatum patris de morte ferenda recusat.

¶ Rursus adnotandum est, tres esse hominum ordines: scilicet, inconstantium, id est, eorum, qui sunt meticulosi, & pertinacium, & constantium: hoc est, fortium. Est namque constantia inter inconstantiam & pertinaciam media virtus: nempe, fortitudinis. Ratio enim recta docet, vt Philosophus ait, ex duobus malis minus eligendum, & ex duobus bonis id, quod melius est: summum autem malorum esse peccatum, quod ideo eligere ad vltimum euitandum incommo- dum & malum peccatum nefas est. Inconstantis ergo est, qui peruerso rationis iudicio vt minus caueat malum, in grauius impingit: vt si quis ne iacturam pecunie faceret, detrimentum honoris eligeret. Pertinax autem per alterum extremum etiam minus nocuum renuit ad maius vitandum. Vt si quis à quatuor pluribusue latronibus inuasus mortem potius oppeteret, quam decem aurois vitam redimeret. Inter hos constantis, iudicatus est: nempe, qui ad cauendum periculum maioris mali minus eligit, nunquam tamen è diuerso ad cauendum minus optat maius. Vnde Vlpianus. l. Metum. 1. eod. tit. Metum, inquit, accipiendum Labeo dicit, non quæ libet timorē, sed maioris mali. Atque hoc est primū discrimen inter constantem & inconstantem.

¶ Alterū verò attenditur penes æstimationem periculi: quia constantis non nisi ex probabili & vehementi æstimatione periculi, quod est presentaneū & iam impendens, mouetur. Inconstantis verò ex leui & remotiori, iuxta illud Prover. 27. Fugit impius neimine persequente: debet enim vir strenuus nauicam imitari, quæ non nisi in stāte stabello euolat: quo trāsente, protinus eodem reuolat. Vnde idem Iureconsultus. l. Metu. 3.

¶ Tercium discrimen.

¶ Secundum discrimen.

¶ Primum discrimen.

¶ Secundum discrimen.

¶ Tercium discrimen.

Definitio metus, cadens in constantem virum.

Alia definitio.

Tres hominum ordines.

Inconstantis.

Pertinax.

Constantis.

Primum discrimen.

Secundum discrimen.

Metum. 3. Metum, ait, presentem accipere de
 bemus, non suspitionem inferendi eius. Praesen-
 tem scilicet id est, iam illatum. Quare non ob-
 stat doctrina Philosophi, 3. Ethic. dicentis, me-
 tum esse de futuro, & tristitiam de re presen-
 ti, quam quis iam patitur: nam dum quis nu-
 da sic tibi, manus ligato, minatur mortem, li-
 cet mors futura sit, metus tamen est praesens.
 Si vero dum quis puellam domi sollicitat, stre-
 pitum sentiret aliquem, metuq; illo percussus
 in matrimonium consentiret, valeret illud qui
 dem: quia metus nondum erat illatus, atque
 adeo nec praesens. Et eadem esset ratio si time-
 ret post modum a parentibus inferendum si-
 bi metum. Vel si puella ipsa vel mater eum le-
 uiter aggredereentur fustibus comminantes ei
 mortem.

Metu cade-
 re in constan-
 vir. quid.

¶ Metum ergo cadere in constantem virum
 est, virtuti, constantiae & fortitudinis non re-
 pugnan, metu illo quæpiã vinci & cogi. Atq;
 hanc ob rem talis metus à tota excusat culpa.

Metus mor-
 tis & crucia-
 tas corpori.

¶ Eiusmodi autem metum tum ex obiecto,
 tum etiã ex alijs qualitatibus iura perpendit.
 Primum enim metus mortis & enormis cru-
 ciatus inter eos qui cadunt in constantem vi-
 rum, est primus. cap. Cum dilectus, de his, quæ
 vi met. ve. cau. fiunt. Nam terribilium malorũ
 terribilissimum mors. Huic accedit & vinculo
 rum atrocium timor & longævi carceris, vt. l.
 Nec timorem, & l. Qui in carcerem, cod. titu.

Metus viti-
 calorum.

Deinde metus seruitutis: nam priuatio liberta-
 tis in mortem computatur, vt. l. Ego puto, ibi-
 dem, & l. si quidem. Adhæc & metus stupri
 in virgine, vt in eadẽ. Subijcitur. Præterea me-
 tus amissionis status, vt. ead. l. exprimitur, &
 cap. Abbas, eod. titu. Metus autem leuiorum
 malorum, vt amissionis pecunie: vel illationis
 patæ: contumeliæ: censentur leues. Hæc autẽ
 omnia grano salis & prudentiæ iudicio con-
 dienda, sunt: nam si verbera & carceres & bo-
 norum iactura nõ sunt adeo grauias, tunc me-
 tus non est iustus, sed leuis. Quocirca plurimũ
 ad prudentiam iudicis deferendum est: nam
 & metus etiam principis, qui tyrannicẽ tracta-
 re eos consuevit, qui sibi ad nutum nõ obtem-
 perant, inter iustos computatur. Neque solus
 metus propriæ personæ, sed etiam liberorum
 atq; vxoris inter eos venit, qui virum constan-
 tem excusant, vt. l. citata. Isti quidem habetur.

Metus serui-
 tutis.

¶ Metus ergo, vt cadere censeatur in constan-
 tem virum, ex duobus perpenditur. Primò ex
 obiecto. Deinde ex effectu. Ex obiecto qui-
 dem, vt sit metus mortis, aut mali penẽ æqui-
 ualentis. Et ille dicitur propriẽ ex se & ex obie-
 cto vari constantis: nam fortitudo, vt inquit

Metus stu-
 pri.

Metus ex
 duobus con-
 sideratur.

¶ Metus ergo, vt cadere censeatur in constan-
 tem virum, ex duobus perpenditur. Primò ex
 obiecto. Deinde ex effectu. Ex obiecto qui-
 dem, vt sit metus mortis, aut mali penẽ æqui-
 ualentis. Et ille dicitur propriẽ ex se & ex obie-
 cto vari constantis: nam fortitudo, vt inquit

¶ Metus ergo, vt cadere censeatur in constan-
 tem virum, ex duobus perpenditur. Primò ex
 obiecto. Deinde ex effectu. Ex obiecto qui-
 dem, vt sit metus mortis, aut mali penẽ æqui-
 ualentis. Et ille dicitur propriẽ ex se & ex obie-
 cto vari constantis: nam fortitudo, vt inquit

¶ Metus ergo, vt cadere censeatur in constan-
 tem virum, ex duobus perpenditur. Primò ex
 obiecto. Deinde ex effectu. Ex obiecto qui-
 dem, vt sit metus mortis, aut mali penẽ æqui-
 ualentis. Et ille dicitur propriẽ ex se & ex obie-
 cto vari constantis: nam fortitudo, vt inquit

¶ Metus ergo, vt cadere censeatur in constan-
 tem virum, ex duobus perpenditur. Primò ex
 obiecto. Deinde ex effectu. Ex obiecto qui-
 dem, vt sit metus mortis, aut mali penẽ æqui-
 ualentis. Et ille dicitur propriẽ ex se & ex obie-
 cto vari constantis: nam fortitudo, vt inquit

Aristot. versatur circa pericula belli: hoc est,
 mortis extrinsecus oblate.

¶ Secundò per accidens attenditur ratione sub-
 iecti: scilicet, hominis, ne ad cauendum minus
 malum, maius admittat. Hinc fit, nõ satis esse,
 vt metus cadat in constantem virum, q; vir il-
 lum constanter caueat. Si enim ille, cuius pul-
 cherrimum equum latrones in nemore surri-
 perent, recuperare aliter nequit, q; pretio deẽ
 aureorum, constanter profecto facit illos ero-
 gando. Sed tamen metus amissionis equi ex
 obiecto non est vari constantis: quia non est
 ex numeratis.

¶ Sed tamen ex parte subiecti definit esse me-
 tus cadens in constantem virum si metu mor-
 tus vincatur ad peccandum, saltem mortaliter.
 Hoc ideo addiderim, q; vt sub peritiorum cen-
 sura loquar, licet quis metu mortis mendaciũ
 officiosum diceret, vel aliud peccatum veniale
 committeret: non desineret esse vir constans:
 nam quanuis id non liceat, non tamen pecca-
 tum veniale rationẽ tollit virtutis: quia septies
 in die cadit iustus. Et ideo eiusmodi leuis culpa
 non obstat viri constantiæ, nec vulgò talis vir
 inconstantia argueretur, quanuis egregiæ lau-
 di tribueretur si potius mori eligeret, q; metiri.

¶ His præhabitis ad quaestionem duabus con-
 clusionibus respondetur. Prima. Metus leuis
 non excusat à culpa. Probatur, quia nihil cul-
 pam abluere potest, nisi sit virtuti consenta-
 neum: virtus autem fortitudinis, vt. 2. Ethico.
 ait Philosophus, suo pte ingenio repellit timo-
 res leues: nam eius officium est medium inter
 timorem & audaciam tenere: ergo qui leui ti-
 more vincitur, firma virtute caret, atq; timor
 ille non excusat à culpa.

¶ Secunda conclusio. Timor cadens in constan-
 tem virum excusat à culpa. Probatur cõ-
 traria ratione. Quicumq; timor, qui secum cõ-
 patitur virtutem, excusat à culpa: nam virtus
 & culpa è diametro opponuntur: timor autẽ
 cadens in constantem virum id ipsum sonat,
 quòd non. repugnare virtuti: ergo excusat à
 culpa. Et ideo eiusmodi metus dicuntur iusti.

¶ Contra hanc autem cõclusionem arguitur.
 Malorum omnium maximũ, vt diximus, est
 peccatum, quòd ideo nullo metu committen-
 dum est: ergo nullus metus excusat à culpa.
 Probatur consequentia. Demus illum (verbi
 gratia) virum superiori exemplo designatum,
 qui metu mortis iacturam bonorum facit, que
 in mare proijcit, vel alium, qui à latronibus in
 nemore inuastus, pondus auri, quo vitam redi-
 mit, illis offert: & supponam⁹ verbi gratia pro-
 iectionem illam mercium & largitionem au-
 ri suo pte genẽre, secluso metu, esse peccatum
 prodigialitatis: nõ tũc. v. g. mortale. Arguitur
 ergo licet. Metus, qui est causa peccati non ca-
 dit in constantem virum: ille est causa pecca-
 ti: nempe, illius, quòd genere suo peccatũ est:
 ergo non cadit in constantem virũ, atq; adeo
 nec excusat. Vel maioris claritatis causa argua-
 mus sic. Si quis metu hostis, quem certò cred-
 dit paratum esse se occidere vbiq; obulum
 habuerit, omitteret die festo ecclesiam adire,
 vbi sacra audiret, metu illo non excusaretur:
 quia videtur esse causa peccati, atq; adeo non
 cadere in constantem virum: & de nullo alio
 metu virgentior ratio probat excusare posse:
 ergo nullus excusat. Et cõfirmatur ratio: quia
 qua ratione admittitur metum posse excusare
 à fractione præcepti ecclesiastici, videris co-
 actus, vt dicas, excusare etiam à præcepto di-
 uino, vt si puella metu mortis percussa oblatũ
 stuprum admitteret, aut mentiretur, aut pecc-
 raret. ¶ In solutione argumenti hoc pro con-
 stantissimo habendum est, q; ad nullum cauẽ-
 dum periculum peccare licet, vt habetur capit.
 Sacris. de his quæ vi met. ve. cau. fi. Est nihilo-
 minus distinguendum, vt dist. 27. dicebamus,
 quædam esse intrinseca ratione peccata, quæ
 sunt prohibita, quia mala: alia verò esse mala,
 eo solum q; iure sunt humano prohibita. Illa
 quidem prioris generis, quia cum sint natura
 sua mala, nequeunt non esse mala, nullo metu
 quantumuis atrocissima mortis committere
 licet, atque adeo eo ipso, quòd quis illa saltem
 mortaliter committat, definit esse constans, ac
 perinde nec talis metus cadit in constantem
 virum, neque excusat saltẽ in totum, sed in par-
 tẽ, cap. Sacris. de his quæ vi met. ve. Non tamẽ
 q; mortalem culpã vsq; ad veniale extenuet.
 Sed alia posterioris generis, quia nõ sunt in-
 trinsecè mala, possunt quidẽ bona fieri, quãdo
 sunt media cauẽdi grauioris mali. Ecclesia nã-
 que obseruationẽ festorũ aut ieiuniorum præ-
 cipiens nõ tam stricto rigore voluit nos oblig-
 are, vt pro eorũ obseruatione mortẽ debere-
 mus obire: quare qui metu mortis ieiuniũ vel
 festum frãgit, nõ definit esse constans, atq; adeo
 excusatur à culpa. In iactura autem nostrorũ
 bonorum, quia sumus eorum dñi, nullam ho-
 mo culpã cõtrahit, si ad redimendã vitam vel
 honorẽ, vel aliud pretiosius bonũ, illa expen-
 dat. Quare in casibus inter arguendũ obiectis
 negatur, metum nõ cadere in constantem virũ,
 imò cadit & excusat, vt illud liceat, qd aliã illi
 etiã erat, secus in iure diuino & naturali. Dixe-
 rim ea, quæ sunt de iure positio, posse fieri
 per metum licita, quia id nõ est semper neces-

Nota.

1. Cõclusio.

2. Cõclusio.

Argumentũ.

solu. 1. arg. Philosophus ipse loco citatõ respondet: non enim virũ probum & cõstantem pertinacem esse oportet, vt nihil prorsus timeat, sed debet vbi & quando oportet, metum excute-
 re, vt officio virtutis intrepidus fungatur. De-
 bet tamen quãdo & vbi oportet timere, ne in
 audaciæ extremum impingat, atq; hæc ratio-
 ne mediũ inter extrema tenet. ¶ Ad secundũ
 argumentum D. Tho. impræsentiarũ & reli-
 qui respondet, q; quanuis infamix detrimen-
 tum graue sit damnum, facillẽ tamẽ potest re-
 sarciri. Hoc tamẽ intelligitur de infamia facti,
 vt si quis cui cõminaretur falso testimonio eũ
 infamaturum, à quo tamen ipse se postea ius-
 set purgare. Sed tamen metus infamix iuris
 iustus est, vt ead. l. Nec timorem. habetur. Vt
 si quis ei, quem in infami delicto morte digno,
 prehendit, cõminaretur se eum proditurũ:
 quoniam tunc ad metũ mortis vel ad similem
 reduceretur. Eadem ratione nec metus excõ-
 municationis cõsetur iustus: quia potest ei fa-
 cilẽ succurri.

Solu. 1. arg.

Solu. 2. arg.

Metus infamix iuris.

ARTICVLVS. III.

Utrum consensus extortus per metum
 cadentẽ in cõstantẽ virũ sufficiat ad
 matrimonium.

PER hæc quæ dicta sunt, ad matri-
 moniũ descendentes exploremus
 oportet, vtrum consensus per me-
 tum cadentem in virum constantẽ
 extortus sit ad matrimoniũ validus. Et argui-
 tur à parte affirmatiua. Violentum mixtum,
 vt expositum est, plus de voluntario continet
 quàm de inuoluntario, imò est simpliciter vo-
 luntarium: consensus autem sic extortus est
 mixtus, atq; adeo absolutẽ voluntarius: ergo
 est ad matrimonium sufficiens.

Partis affir-
 mativæ arg.
 primũ.

¶ Secundò arguitur. Ei, qui coactus in matri-
 monium consensus, consulendum est, vt in ma-
 trimonio persistat, quòd vtiq; absq; alio consen-
 sũ potest esse validũ: ergo ille est sufficiens.
 ¶ In contrarium est textus Alexandri tertij
 cap. Cum locum, de sponsalib. vbi ait, quòd
 cum locum non habeat consensus vbi metus
 vel coactio intercedit, necesse est, vt vbi affir-
 ma-
 tur.

2. Argum.

Pars negati-
 uua.

K

penderit. Licet ratio eius, quæ vitio impresso- rum multis in locis corrupta est, videatur ad secundam opinionem Ricardi inclinare. Dicit enim illa ex perpetuitate matrimonij hoc modo. De natura matrimonij est, vt sit perpetuum: metus autem vitii constantis perpetuitatem tollit ergo & matrimonium. Probatur minor. Metus eiusmodi suapte natura postulat restitutionem in integrum: si tamen talis consensus validus esset, eadem restitutionem excluderet, eo quod matrimonium non posset dissolui: ergo impedit ne matrimonium perficiatur. Sed alia, inquit, coactio per leuem metum eandem perpetuitatem non tollit: quia illam restitutionem non exigit.

1. Argum. pro Ricard.

Hinc ergo primum, argumentum sumitur pro altera opinione: scilicet, quod solo iure pontificio consensus coactus irritatur, quæ non est minus probabilis, quam illa Scoti, imò forsitan probabilior. Si ius tantum diuinum & naturale expendatur, metus leuis, nisi sit tam exiguus, vt pro nullo reputetur, perinde restitutionem exigit, ac metus viri constantis: quia non differt iste metus nisi secundum magis & minus, quæ quidem differentia speciem non mutat: atq; adeo metus leuis etiam suapte natura est iniurius, & omnis iniuria iure venit re facienda: quare more & vsu alij contractus præter votum & matrimonium, quocumque metu notabili facti rescinduntur: igitur si inetas constantis viri, inualidat matrimonium, non autem metus leuis, hoc certe discrimen nec ius diuinum statuit nec naturale, sed humanum, idque in fauorem matrimonij meritisimò. Et explicatur sic argumentum. Si quis metu amissionis pecuniæ, vel famæ, vel honoris, vel vapulationis, licet non esset atrox, cogatur equum suum vendere, aut domum locare, aut aliquid donare, contractus rescinditur propter fundamentum naturalis iuris: ergo si id non fit in matrimonio, solum ius ecclesiasticum id disposuit. Et confirmatur ratio. Quamuis metus mortis, & abscissionis manus, & seruitutis & carceris sint genere suo ex obiecto maiores, quam metus pecuniæ vel honoris, potest tamen in particulari fieri compensatio: nam certe iacturam quinque aut decem millium aureorum pluris nonnulli etiam prudenter facerent, quam abscissionem digiti vel manus, & quam vinculo trionalium, imò quam seruitutem, quæ longè minori pretio posset redimi: ergo si amissio pecuniæ vel famæ ad inualidandum matrimonium non admittitur, sicuti & abscissio membri, id merito iure diuino aut naturali non fit, sed certe ec-

Expositio argumenti.

Alteratio.

clesiastico. Et secundo arguitur. Si metus cadens in constantem virum veritatem matrimonij tollit, ratio est, quia tollit libertatem: sed re vera metus alius leuis potest quandoq; eandem libertatem auferre, vt si puella incuteretur metus ablationis dotis: & etiam ex conditione persone, si est vir meticulosus, potest ei vrgentior fieri metus, quam maior alius viro constanti oblati: ergo si metus constantis viri admittitur, & leuis repellitur, id certe non natura, sed ecclesiastica sanctio fecit. Præsertim, quòd, vt supra diximus, vix potest nisi ad arbitrium prudentum metus cadens in constantem virum à leui discerni. Hæc demum sic confirmantur. Vxorē ducere, quam homo nollet, minus malum est, quam mortem perpeti: ergo natura non vetat quo minus hoc medio homo vitam redimat: atque adeo consensus huiusmodi coactum ius inmerum naturæ irritare non videtur, nisi ecclesia in bonum matrimonij secus statueret.

2. Argum.

Qui ergo hanc opinionem, quæ certè verisimilior est, suscipere voluerit, dicere cum Ricardo & Durando debet, quòd cum matrimonium non solum sit sacramentum, verum etiam contractus ciuilius, quamuis ecclesia quatenus sacramentum est, eius essentiam mutare nequeat, tamen quatenus est contractus ciuilius, potuit, vt inualidare eius materiam inter cognatos, ita & irritare consensus eius coactum per metum cadentem in constantem virum, ad obuiandum incommodis maximis, quæ illo admissio oborirentur, & in fauorem matrimonij alias causationes leuiores metum repellere. Et re vera id videntur verba citati capituli. Cum locum, innuere. Id autem ecclesia iure potest per potestatem ei diuinitus commissam administrandi christianam rem publicam: quandoque, vt diximus, merum ius diuinum, & naturale illum consensus minimè confirmat.

Aliud argum.

Et per hoc responsum est ad septimum, quòd postremum fuit argumentum à parte alterius opinionis. Ac perinde respondetur ad aliud, quòd ex exemplo aliorum sacramentorum duci solet. Si quis baptismum metu constantis viri suscipiat, vt habetur ean. De Iudæis. distin. 45. & eadem ratione confirmationem aut ordines, verum suscipit sacramentum, imò et si suscipiat eucharistiam vel extremam unctionem, in quibus nullus imprimitur character: ergo si suscipiat matrimonium erit firmum. Negatur enim ab omnibus consequentia. Rationem autem discriminis D. Thomas hanc subdit, quod intentio

Solutio.

Argumentum. **Q**uestio non est causa efficiens in baptismo, sed solum eliciens actionem agentis. Et intelligit non solum de intentione suscipientis, sed etiam de intentione ministri, quod quidam non aduertunt: quia intentio ministri non est nisi applicans materiam & formam, quæ sunt causa efficiens, & intentio suscipientis est eius dispositio. Quare licet vtraque sit extorta per metum, non impeditur, quin sit verè sacramentum. Et idem est de reliquis sacramentis. In matrimonio verò consensus est causa proxima efficiens, & ideo debet esse libera iuxta naturam contractus. Sed præterea respondetur (licet ferè id sit) iuxta ea quæ prædicta sunt, quòd matrimonium non solum est sacramentum, sed contractus ciuilius resurgens ex solo consensu mutuo, qui ideo debet esse liber. Reliqua verò sacramenta non sunt contractus huiusmodi. Et ideo consensus matrimonij potuit ecclesia infirmare & quassare tãquam iniurium & fini matrimonij nocuum. In reliquis verò, quia sunt merè sacramenta, nihil mutare potuit circa eorum essentias, quæ sunt de iure diuino forma & materia extrinsecus adinota cum intentione faciendi quod Christus instituit, & multo minus in his, per quæ characteres imprimuntur, vt supra dist. 7. art. 7. prædictum est de illo, qui metu viri constantis baptisum tetigitur. Quòd si arguas. Per baptismum nascitur obligatio profitendi christianam religionem: ergo tam illic requiritur libertas, quàm in matrimonio. Negatur consequentia: quia professio ipsa fit per naturam sacramenti, ex quo ideo exoritur obligatio etiam in paruulis per intentionem ecclesiæ.

Argumentum.

Ad primum autem eiusdem opinionis Scoti respondetur, consensus coactum, vt superius explicauimus, esse simpliciter voluntarium in particulari. Et ideo si nullum ius diuinum & naturale consideraretur, validus esset, atque adeo argumentum vrgentiùs à parte nostra pugnaret nempe, quòd ecclesiæ autoritate quassatur. Ad secundum simili modo respondetur, quòd neque alij contractus, locationis aut venditionis &c. per metum celebrati sunt ipso iure nulli, sed debent in irritum reuocari, vt capit. Abbas. de his quæ vi metus ve causiunt. quia restitutionem expostulant. Et hoc facit pro nobis, quia secundum merum ius naturæ etiam matrimonium deberet tenere: at quia rescindi nequit, statutum per ecclesiam est, vt non sit validum.

Solutio. arg. Scoti.

Ad tertium pariter respondetur, quòd promissiones coactæ non sunt ipso iure nullæ, sed quassandæ, & restituendæ.

Solutio. arg.

De voto autem: quòd quarto argumento tactum est, an dum coactione metus constantis viri fit, non prorsus doctores consentiunt, sitne validum, vt libr. 7. de iusti. & iure quæst. 2. artic. 2. disputando dicebamus. Panormitanique super cap. Abbas i. de his quæ vi metus ve causiunt. tenet esse validum in conscientia apud Deum, sed ecclesia pronuntiat tale votum non tenere: quia procedit ex præsumptione: præsumit siquidem virum sic coactum non habuisse consensusm vouendi. Et ita glossat cap. Perlatum. de his quæ vi metus ve causiunt. Et eisdem opinioni adhibetur Syluest. verb. Metus. Syluest. §. 8. Ibi autem id non probant nisi more suo: quia nullibi, inquit, authenticè contrarium legerunt. Sed profectò & canonibus & rationibus bene perpenis cõtraria opinio est multò probabilior: quam tenet Ricardus distinctione præsentis, quæst. 2. artic. 1. imò yf. eccl. videtur eam, vt certam habere. Nam primum verba cap. Cum locum. de sponsalib. generaliter loquuntur de omni consensu coacti: scilicet, quòd locum non habet consensus ubi metus vel coactio intercedit: & cum manifestum sit, vt supra dicebamus, non ignorasse Pontificem, quin possit eiusmodi consensus quandoq; metu extorqueri: consequitur vt intellexerit non esse legitimum, nec in matrimonio, nec in voto. Item in cap. Perlatum. de his quæ vi metus ve causiunt. Alexander non videtur ex præsumptione procedere, sed mulierem, quæ metu mortis monasterium intravit, voto absoluit, siue consensus habuerit siue non. Imò certè mulier illa videtur consensus habuisse coactum: quia pepigit cum illis, qui eam occidere adornabant, monasterium intrare, vt illam seruarent. Præterea, 33. q. 5. can. Notificasti. summa libertas requiritur in eo qui religionem vouet. Ad hæc item accedit ratio similis, vt in matrimonio. Quæcumq; metu & vi fiunt iure debent in irritum reuocari, ca. Abbas. sæpè citato: votum autem, saltem solenne, vinculum, suapte natura facit perinde perpetuum, & sua natura indissolubile ac matrimonium: ergo pari ratione ecclesia debet eiusmodi consensus in votum solenne inualidare, vt in matrimonio. Sed quòd inter hæc omnia maximè vrget, est vsus ecclesiæ: nam quauis ille qui metu vouit, confiteatur in iudicio se dum vouit habuisse consensusm, idq; per sacramentum, nihilominus si iustum in eum legitime probauerit, absoluetur voto. Quòd certè non faceret, si ex sola præsumptione procederet. Censet ergo illum consensus non esse legitimum.

K 3

¶ Sed

An votum metu emissum sit validum. Panormita. Opinio Ricardi. Ratio. Capi. Perlatum. Can. Notificasti. Ratio. Vfus ecclesiæ.

Solutio. Sed tunc procedere videtur argumentū factum: nempe qd iure diuino ille cōsensus fuerit cassus: alioqui ecclesia nequiter illum irritum pronūciare. Fateor equidem argumentum minime esse infirmum. Nihilominus respondetur, qd quauis votū per hominem ad Deū fiat: nihilominus ecclesia tanquam Dei ministra ius habet formas vouendi, saltē solenni ter, limitandi, Et ideo sic constituit, vt nullū fiat votū solēne, nisi sub certis caeremonijs, ita & illius, qui coactē vouit, non approbat votū. Et certē de voto solenni satisficit solutio. Sed tamen de voto simplici, cuius ipsa non est iudex, apparet quod si iure diuino nō sit nullū, quod ab ecclesia irritare non possit, quauis possit super illo dispērare. Nihilominus respondetur, quod sicut potuit tempus legitimū statuere ad vouendum, etiam simpliciter: ita potuit & de modo vouendi disponere, atq; adeo coactam votū pro nullo ducere. Ad quintū negatur consequentia: imō neq; inter infideles huiusmodi consensus tenet: quoniam licet ecclesia erga illos nihil disponere valeat, nihilominus ius gentium & civile vim habuit inuadendi tale matrimonium, ea ratione, qua est civilis contractus. Ad sextum verō respondetur, quod iura, licet minime prae se ferat statutorum firmitatem, nihilominus ostendūt more & vsu illud semper esse seruatum, vt matrimonium per metū constantis viri cōtractum sit inualidum, & per alium leuē minime. Cui autem opinio Scoti plus placuerit, dicere subinde cogitur, hoc interstitiū metus grauioris & leuoris in matrimonio diuino iure & naturali esse positum. Quicquid autem alterutra opinio veritatis habeat, constitutissimum est tamen eiusmodi consensus coactos non habere ad matrimonium vim.

Dubium. Exurgunt hic tamen ex his dubiola, quaedā soluti digna. Primum enim offertur dubium de causa, ex qua oriri debet metus, vt sit iustus. Potest enim, vel ab intrinseco nasci, vel extrinsecus offerri. Item extrinsecus metus, iure offerri potest, vel iniuria. Et sunt qui dicant, metum ab intrinseco non impedire matrimonium, quia infertur à Deo. Vt si quis metu morbi, cui per rem vxoriam posset mederi, vxorem duceret. Sed si sit ab extrinseco, ille impedit. At verō neque omnis, qui sit ab extrinseco, impedit. Si enim cuiusdam iure ad suspēdium ducitur, offeratur conditio, vt si Mariam vxorem ducere voluerit, seruetur: quia iuxta morem quarundā pronūciatur si fur publicam meretricem vxorem optauerit, donatur vita, matrimonium tenet, si conditionem

acceptet. Et ideo Syluester verb. Metus. §. 6. aliter distinguit: scilicet, qd si metus sit iustus, matrimonium non vitatur, si vero sit iniustus, tunc vitatur. Sed re vera neque ista distinctio tuta est: quoniam potest esse metus iustus, qui tamen matrimonium vitat: vt si qui furent in crimine deprehēdit, cōmuniatur ei se cum de laturum, nisi filiam suam vxorem duxerit, re vera metus iure incutitur, & tamen matrimonium non tenet. Suffragatur enim ei edictū, Quod metus causa, vt habetur. l. Nec timorē. & l. Isti quidem. ff. eodem tit. Regula ergo generalis & tuta est, qd quoties metus ad hoc peculiariter incutitur, vt matrimonium cōtrahatur, ille, si est cadens in constantem virum, vi fiat matrimonium, siue iuste, siue iniuria fuerit oblatas, alioqui minime.

Hinc primo colligitur, qd nullus metus ab intrinseco colligitur, quoniam nullus talis potest illo sine incuti. Est enim metus ab intrinseco, dum quis propter vitandam infirmitatem, vt dictum est, vxorē duceret: quē quidem metum nemo incutit, sed e rei natura nascitur. Imō licet incutatur à rebus inanimis extrinsecus, vel à feris animalibus, proprie dicitur ab intrinseco. Et ideo si quis metu tempestatis in mari, aut incendij, quo circumspicitur, vel ferarum, à quibus obsidetur, votum emitteret, illud teneret: quia metus ille non censetur ab extrinseco illatus: eo quod sit per modum natura, sed quando offertur ab hominibus. Rursus quauis inferatur ab hominibus extrinsecē non illo sine, vt matrimonium cōtrahatur, sed alio, matrimonium tenet, etiam si iniuste inferatur. Vt si in obsidione vrbis metu captiouis obfessus princeps vel alius priuatus cuius offerret hosti matrimonium sibi copulase filia eius, matrimonium teneat: quia ille nō est metus ad illū sine oblatas, sed sua sponte voluit qui illū patiebatur ea se conditione liberare. Secus si hostis illo sine vrbē obsideret, vt principē ad matrimonium cogeret. Eodē modo si infirmus metu mortis pollicetur medico se eius filiam daturum, si eū sanauerit. Imō quauis medicus hanc conditionem offerat, aliās enim nō curaturus, matrimonium teneret: quia tunc medicus nō infert metum, sed morbus: matrimonium autem est sicut pretium pro medela constitutum. Eadem ratione si latroni ob sua crimina in carceres coniecto puella conditionem offerret, se illum liberaturam si se velit in vxorem ducere, certē matrimonium teneret: quia metus ille non est illatus ab illa, sed est oblata conditio, si vult à metu, in quo est, liberari iuxta. l. Metum. 23. licet. In casu autem al-

Sylu. dist. c. 10.

Regula generalis.

Metus nullus ab intrinseco vitat.

Nota.

Metus alio sine illatus non impedit. Exemplum.

De infirmo.

Aliud exenplū de incarcerato.

Solutio ad legatarum legum. Nec timorem. & Isti quidem diuerfa est ratio: quia qui deprehendit aliquē in crimine, incutit ei metum eum accusandi, nisi puellam ducat, qui ideo matrimonium vitat. Similiter si quis alium in carcerem detruat, vt consentium matrimonij extorqueat, vt l. Qui in carcerem. ff. eod. tit. Pariter si pater iuueni, quem cum filia sua deprehendit, cōmuniatur accusare nisi eam duxerit, matrimonium non tenet: quia metum infert, licet iuste possit eum accusare. Quod si obieceris casum. l. Si mulier. ff. quod met. cau. vbi habetur, quod si liberta ingrata est patrono, qui eam manum sit, metuens se iterum in seruitutem redigendam, aliquid egerit, factum tenet. Respondetur, quod illic non est metus oblatas, sed quē ipsa ex natura rei, & lege concepit, & ideo nō vitat contractum. Ex his sequitur, quod si princeps reo, quem iuste potest capite plectere, dicat, Occidam te nisi hanc duxeris, matrimonium non tenet: quia metus est illatus illo sine. Si autem ipse, quo metum euadat conditionem illum sponte eligit, matrimonium tenet. Eadem ratione tenet matrimonium, si metu etiam ad illum finem incusso contrahatur, quod metus ille est lege propositus, vt si sit lex, quod qui virgineam violauerit, eam ducat, vt cap. 1. de adulter. tunc quauis iudex, etiam metu mortis compellat eum, ille consensus validus est & firmus. Et ita intelligendum est verbum. l. Continet. §. Sed vim. ff. quod met. cau. scilicet, quod vis, quam magistratus rectē intulit iure licito, non vitat contractum.

His nihilominus suppositis arguitur nullū posse metum in virum constantem cadere in materia matrimonij. Aut enim dum quis dicere cogitur, se in matrimonium consentire, cor de consentit, aut secus: si non consentit, mendax est, atque adeo non est vir constans: si vero consentit, & est doctus, aut à doctis veritatem didicit, scit consentium illum nullius esse momenti, atq; adeo nec matrimonium contra here: decipit ergo cogentem, quod viro constanti non licet: & ideo perinde est ac si nō cōsensisset & mentiretur. Respondetur, quod quauis nouerit nullum esse consentium, debet illum, si verba proferat, adhibere, alioqui mentiretur. Et ad cauendum mendacium satis est dicat, se cōtrahere quantum in se est: id est, consentire, & ideo ille non decipit, sed alter se se decipit. Quod si cogens dicere pergeret. Ene cabo te nisi sponte consenseris, esset ille tunc fatuus & mentis inopsnam in illo articulo, cōsentire in matrimonium, quod non est alteri gratum, nequit nisi coactē.

Obijctur. l. Simulter.

Dilatatio.

Appendix.

Intellectus l. Continet.

Argumentū de metu.

Nota.

Utrum verō laudabilis esset mortem potius oppetere, quam talem cōsentium habere. Respondetur, quod genere suo potius esset vituperabile, saltem dum posset metum probare: quia esset ille prodigius viri, cum illa via posset mortem cauere. Nam cum ingratum matrimonium cōtrahere minus malum sit quam mors, minime viro constanti repugnat, per illum cōsentium vitam seruare. Si autem sciret se non posse postea probare metum, etiam tunc è genere rei laudabilis esset consentire, quia minus malum esset ingratum vxorem ducere, quam gladio seruicem subdere. Posset tamen matrimonium tam in honorum esse, tam que in commodum, & fecdū, vt licet posset potius mori, quam in illud cōsentire. Vt si vir illustris infamē mulierculā ducere cogeretur, Aliud deinde sublequitur grauius dubium de iuramento. Quid si quispiam metu mortis compellatur sponsalia vel matrimonium iurare, vtrum teneatur iuramentum seruare? Arguitur enim à parte affirmatiua. Per iuramentum genere suo mortale est: qui autem nō implet, quod iurat, per iuramentum iurat falsum: ergo quauis consensus coactus sit inualidus, saltem per iuramentum conualescit in vi sponsaliorū ad matrimonium contrahendū; ob id quod iuramentum suapte natura secum adfert compulsionem dicēdi verum. Item dum quis in manus latronum incidens in amore metu mortis iurat se illic pecuniam aliquam numeraturū, tenetur numerare: quia cum possit homo suis proprijs bonis vitam redimere, iuramentū facit licitum: pari ergo modo, cum (vt modō dicebamus) minus malum sit in matrimonium ingratum incidere, qm in mortem, iuramentum licitum fuit. Accedit auctoritas, quę videtur expressa, Augustini can. Inter cetera. 2. q. 4. vbi refert, quendam Baldum metu mortis iurasse, se concubinā duceturū, & dicere videtur fuisse matrimonium. Dux de hac re versantur opiniones, prior scilicet affirmatiua, quę his modō argumentis instructa fouetur. Quę etiā inde confirmatur, qd si iuramenta metu coacta non tenerent, nulla opus esset absolutione ab illis: in digēt a atē eiusmodi absolutione, vt patet cap. Verum, de iur. iur. ergo non sunt nulla. Item quia renūciatio electionis, quę per metum iuramento firmatur est obligatoria, vt ca. Ad aures, de his quę vi met. ve. caus. fiunt.

Alia verō, his nō obstantibus, est opinio negatiua, quod tale iuramentum neq; in sponsalibus, neq; in matrimonio tenet. Quam Ricardus dist. præsentis, cui Paladanus ad literā subseribit, licet aliam exilium et probabilem, proponat.

Ingratū matrimonium minus malū quam n. ors.

Dubium de iuramento extorto. Partis affirmatiue argumentum primum.

Angu. can. Inter cetera. 2. q. 4. Tertium argumentum.

Pars negatiua. Ricardus.

principum nonnullis prouincijs, vt in Hispania, facultas facta est parentibus exhaeredandi filias, quae ipsi inuitis vel in scijs clam nubunt: huiusmodi autem leges non essent licitae, nisi parentes valeret filios constringere.

Pars negatiua. ¶ In contrarium est, quod vt cap. Accessit, & alijs de desponsa. impub. cautum est, puella à parentibus ante septennium desponsata facultas fit reclamandi.

Decisio art. ¶ Quasi iuraculo huius negatiua solutio satis lucide ex superioribus colligitur, potissimum ex art. 2. dist. 27. quæst. 1. vbi abunde monstratum est, Deum hanc facultatem nemini hominum reliquisse, vt inuitum quempiam in matrimonium obtruderet: quippe quod cum natura ipsius, quod perpetuum esse debet, è diametro pugnet. Et hæc sit prima huius art. conclusio, sed ad dissoluenda nonnulla cõtraria ea dem hic quæstio & conclusio repetitur.

Solu. 1. arg. ¶ Vnde ad primam autoritatem de principe respondetur, lege illa citata nihil aliud contineri, quàm quod vis iusta principis matrimonium non vitiat. Iusta autem vis est, quando ex lege procedit, vt dum qui virginem deslorauit, compellitur eam sibi matrimonio copulare, nisi dotare voluerit: nã postquam ille sua spõte vitium perpetravit, non censetur inuitus id pati, quod iam de subsecutum est. Vbi autem nulla adest hominis voluntas, naturæ matrimonij repugnet, ob bonum aliquod commune ingrato sibi coniugio cum complicare.

An pater id possit. ¶ Quod autem nec pater eodem iure polleat, probat D. Tho. hoc pacto. Cum in matrimonio sit quædam quasi seruitus perpetua, nequit pater filium, quippe qui liberæ conditionis est, cogere. ¶ Quod si contra quis arguat. Pater necessitate compulsus poterat filium vendere, saltem vetusta lege. C. de patribus qui filios distrahe. l. 2. tamen si inter Christianos sit in vsu: sed mera seruitus molestius vinculum est, quàm coniugale: ergo eadem ratione potest filium ad matrimonium cogere. Negatur consequentia, tum quia seruitus non exigit amorem, sed satis est, vt seruus timore seruiat, cum tamè coniugale commercium suapte natura mutuum amorem coniugum exposcat: tum etiam quia seruitus suapte conditione nõ adfert perpetuitatem, vt matrimonium, cum possit se seruus redimere.

Obiectio. ¶ Quod si contra quis arguat. Pater necessitate compulsus poterat filium vendere, saltem vetusta lege. C. de patribus qui filios distrahe. l. 2. tamen si inter Christianos sit in vsu: sed mera seruitus molestius vinculum est, quàm coniugale: ergo eadem ratione potest filium ad matrimonium cogere. Negatur consequentia, tum quia seruitus non exigit amorem, sed satis est, vt seruus timore seruiat, cum tamè coniugale commercium suapte natura mutuum amorem coniugum exposcat: tum etiam quia seruitus suapte conditione nõ adfert perpetuitatem, vt matrimonium, cum possit se seruus redimere.

Dilatio. ¶ Et eadem est solutio Paulini verbi. Tenetur siquidem filius obedire patri in licitis omnibus & honestis tanq̃ liber homo. Quare non cogitur omnimode in ijs obtemperare, in quibus est tam liber, q̃ ipse pater: puta, in matrimonio contrahendo, per quod filius futurus est pater. Vnde licet pater possit sponsalia filij iurare, tamen iuramentum non habet ætiores vim, quàm q̃ quæsum in se erit operam dabit matrimonio filij conciliando: quod quidem ius non aufert eidem filio reclamandi: & ideo conditio illa, nisi filius renuerit, semper iuramento includitur.

2. Conclusio. ¶ Colligitur ergo secunda conclusio, quod pater non potest filios ad matrimonium simpliciter compellere, vt ciuili etiam lex. Non cogitur, ff. de ritu nuptia. admonet. Et ratio præfertur theologica. Nam si post matrimonium ratum potest vnus coniugum altero inuito re-

ligionem profiteri: fortiori ratione filius inuitis parentibus ad matrimonium eum compellentibus id potest, atque adeo eum compellere nequeunt.

¶ Accedit tandem huic tertia. Pater potest inducere filium precibus & monitis, imò nonnunquam præcepto, cui tamen ipse eatenus parere tenetur, quatenus causa illius præcepti se habet erga ipsum, vt si causa ipsum cogat, de necessitate tenetur sub pœna peccati obedire. Et sic intelligitur. l. si patre cogente. cod. tit. Vt si pater eum desponderat, & sponsalia iurauerat, matrimoniumque sit filio vtile & commodum, neque vlla sit causa repudiandi. Si autem causa præcepti procedat ex honestate: tenetur filius tunc etiam ex honestate obedire, & non ex necessitate. Atque hoc pacto intelligitur verbum Honorij capit. citato, Tu nos. scilicet, quod filius omnino debet quod pater promissit adimplere. ¶ Quod si quis arguat. Videtur secunda conclusio tertiæ repugnare, quippe quæ concedit teneri filium nonnunquam parere parenti sub pœna peccati mortalis: hoc enim est cogi. Respondetur nullam esse repugnantiam. Secunda enim conclusio solum affirmat, q̃ sine consensu filij per consensum patris non firmatur matrimonium, licet possit illum desponsare. Præterea quod neq; ipsum potest, aut metu mortis aut alio cadente in constantem virum ad consensum perstringere. Cui non repugnat, vt possit iubere.

¶ Per hæc ergo ad secundum argumentum respondetur. Iacob enim iussa parentis capessere tenebatur, nempe, vxorem ex Chanaan: eis non suscipere, tum propter eorum malignitatem & idololatriam, tum etiam quia terra illa Chanaan patribus promissa, bello erat petenda, & suis habitatoribus priuanda: quare præceptum Isaac non aliud q̃ æquissimum fuit.

¶ Et eadem est solutio Paulini verbi. Tenetur siquidem filius obedire patri in licitis omnibus & honestis tanq̃ liber homo. Quare non cogitur omnimode in ijs obtemperare, in quibus est tam liber, q̃ ipse pater: puta, in matrimonio contrahendo, per quod filius futurus est pater. Vnde licet pater possit sponsalia filij iurare, tamen iuramentum non habet ætiores vim, quàm q̃ quæsum in se erit operam dabit matrimonio filij conciliando: quod quidem ius non aufert eidem filio reclamandi: & ideo conditio illa, nisi filius renuerit, semper iuramento includitur.

¶ Quartum argumentum, quia non solum ecclesiasticas leges, verum & ciuiles tangit, negotium

3. Cõcl.

Obiectio.

Dilatio.

Solu. 2. arg.

Solu. 3. arg.

Quartu argumentum.

gotium doctoribus facescit. Et primò omnium cap. vt. de clandest. despon. vbi statuitur, vt filij ex clandestino matrimonio nati non habeantur vt legitimi, nil ad rem attinet presenten: quoniam vt dist. præcedenti monstratum est, non censetur illegitimi propter solam clauariam dispensationem, sed propter eius cõtraactionem in gradu prohibito, quæ causa est, vt filij sint spurij. Impresentiaru verò non agitur nisi de pœna eorum, qui contra voluntatem parentum contrahunt, licet verum perficiant matrimonium. In eos enim, qui sic se matrimonio iungunt, ciuiles leges pœnas decernunt, saltem peculiare regni Hispaniæ, nescio an & aliarum nationum: nã & de Neapoli idè fertur: nempe, q̃ si filia contra parentum voluntatem clam nupserit, licet ipse facti non sit hæreditate abdicata, sit tamen in potestate parentis eam abdicare. Ius autem cõmune, quod viderim, nullum extat de hac re expressum: nam in authent. vt cum de appel. cog. s. Causas autem. colla. 8. inrer iustas ingratitudinis causas, ob quas pater potest filias ab hæreditate excludere, nõ habetur, nisi quod si filia, quam pater vult nuptui tradere, non consensit, sed luxuriosam vitam degere elegerit. Subditur tamen, q̃ si à vigesimo quinto anno parentes distulerint eam marito copulare, & forsitan contigerit in suum corpus peccare, aut sine consensu parentum marito se (libero tamen) coniungere, hoc ad ingratitudinem filiarum non imputetur. Ex ista tamen particula aliqui ex canonicis si elicere contendunt à cõtrario sensu, quod si ante vigesimum quintum annum inconsultis vel dissentientibus parentibus nupserit, ex hæredari possit. Sed re vera. collectio ægerri- ma est, imò glossa illic, & de inofficio testamen. Authent. Sed si poss. in. C. vbi eadem authentica transcribitur, non infert nisi quod si ante viginti quinq; annos, vel in suum corpus peccauerit, vel seruo nupserit, ingratitudinis rea sit, secus si nupserit libero. ¶ Extat autem l. 49. Tauri. in Hispania lex. 49. inter Taurinas, vbi si filia clam præter parentum voluntatem nupserit, facultas fit eis eam hæreditatis iure expropriare. Quin verò alia nuperrima Vallisoletii adiecit, quod quauis filia. 25. annorum ætatem exce- cerit, eidem subdatur legi. Interpretes autè canonici iuris de hac re dissentent: nam alij dicunt leges hæc ciuiles non esse iustas, quippe quæ iure canonico sint abrogata, alijs contra- rium asserentibus. Et sunt doctorum turbæ vtrinq; tam multæ, vt rem potius confundat, quàm elucidet: quia non agunt opinionum pondere, sed numero.

Capit. Cum inhihito.

Contrahentes cõtra voluntatem parentum legibus puniuntur.

Ius cõmune

Collectio.

Nota.

L. 49. Tauri.

Pragmatica. 4. anni. 1537.

An hæc leges sint iustæ.

¶ Duo ergo hic pro nostra tenuitate respõdemus. Primum enim q̃ iura canonica principibus huiusmodi leges interdicit, non video. Imò cum matrimonium vt sæpe diximus, sic sit sacramentum, vt sit etiam ciuili cõtractus, nil vetat quominus vt priori ratione ad foru ecclesiasticum spectat, posteriori, ciuili etiam aliquatenus subdatur. Non quod principes ea possint, quæ sunt de matrimonij substantia demutare, sed tamen q̃ valeant cõtrahentes mul- stare, vbi in bonum publicum cõtrahendo de- liquerint: nã possunt de hęcis, quorum iudiciu ad ecclesiasticum tribunal pertinet, supplicia etiam quatenus pæcem reipub. perturbant, de- cernere, vt aduersus vsurarios & periuros, & aduersus eos qui viuētibus vxoribus incestas nuptias contrahunt: & in illos fideles: qui cum infidelibus aut Iudæis matrimonium cõiungit. Delictum autem profecto est inconsultis parentibus id sine virgæte causa attentare: adeo & ratio naturalis, & iura tam canonica, vt can. Aliter. 30. q. 5. & alij. tum etiã ciuilia plurima ius erga liberos de hac re parentibus conferit. Cap. autem Tuam. de ord. cognitio. quo aiunt hanc facultatem principibus adimi, profecto inepte ad hoc allegatur: quippe cum illic Honorius solum decernat, causam matrimonij lem atque adeo legitimationis liberorum ad examen ecclesiæ pertinere, sanè cui incumbit iudicare an matrimonium fuerit validum. Ex quo profecto nulla consequitione colligitur, vt principibus inhibeatut de successione hæ- reditatis leges ferre. Quin verò capit. aliud: sci- licet, Causam quæ. in. 2. qui filij sunt legitimi, quod simul pro se asserunt, cõtra eos militat: quippe vbi Alexan. fatetur ad regem in pertine- re non ad ecclesiam de possessionibus iudicare, vbi agitur de illegitimo matrimonio, licet causa matrimonij fuerit ne firmum aut infir- mum pertineat ad ecclesiam. Quod si arguas. Ius canonicum liberam potestatem tribuit filijs matrimonia contrahendi. Conceditur quidem, imò & iure naturali & diuino eadem fundatur libertas. Sed si inde inferas, eadem iura inhibere principibus, ne villas pœnas con- trahentibus decernant, negatur consequen- tia. Nam etsi ob eandem libertatem matrimo- nia inconsultis parentibus sint valida, non ta- men semper contrahentes excipiuntur à de- licto, quod principes punire potest. Si enim duo illustrissimi magnates vellent suos libe- ros matrimonio coniungere, qua ratione duæ eorum amplissimæ primogeniturae in vnâ domum coalescentes periculum regi & repu- blicæ crearent, profecto posset tunc rex & de- beret

Serentia au- thoria.

Notia.

Diluantur fundame- ta.

Aliud Capit.

Obiectio.

Dilatio.

Exemplum.

beret tale matrimonium sub grauisimis poenis inhibere. Pari ergo ferè ratione interdiciere valet. ne magnatum filia in consultiis parentibus nubant.

Nota.

Poenam. 1. 49. si non habet lecum in masculis. Ratio causa nubi est estimanda.

Nota.

Unde consultissime non eandem poenam infligunt liberis masculis absq; voluntate parentum contrahentibus, quam foemellis, quæ cum non tanto ingenio & prudentia vigeant, debent (in concinnandis potissimum nuptijs) parentibus obstrictius esse subiectæ, ne leuiter de se disponat. Sed nihilominus debet causa quoq; nubedi estimari, vt si forte filia erat iniuria parentum oppressa, quam sic dotaret, vel alia de causa, nuptui tradere recusabat, tunc certe non esset rigore legis in illam animaduer tendum si clam nupsit suo æquali quemadmodum si absq; vlla causa id fecisset. Quare neque in personis inferioris sortis debet ille rigor obseruari, vt in illustribus: quia nec tantum ætatem populares per hæc matrimonia suis domibus afferunt. In summa quod Christianissimus quisque rex de hac re decreuerit, iustum est.

Q V Æ S T I O S E c u n d a, De consensu conditionato.

A R T I C V L V S. I.

Virum consensus conditionatus sit ad matrimonium per se sufficiens.

Ratio ad coactum consensum accedit conditio natus: & ideo similiter queritur, vtrum aliquando per se sufficiat. Et arguitur à parte negatiua. Matrimonium exigit verba simpliciter consensum exprimentia: quod autem sub conditione emanciatur, non simpliciter asseritur: ergo nunquam eiusmodi consensus sufficit. Secundo, quia verba, quibus in matrimonium conciliatur, debent esse certa & firma: adiecta vero conditio incertitudinem quandam præ se fert.

Partis negatiue argumetum primum.

Secundum arguentium.

Pars affirmatiua.

In contrarium tamen est, quod cum alij contractus sub conditione celebrati impleta conditione sint puri & firmi: nil obstat quominus

simili consensu contrahatur matrimonium.

Conditio in præsentiarum non vlturpatur. pro rei qualitate quemadmodum dicimus aliquem esse feruilem libereque conditionis, sed pro illa, quæ contractui apponi consuevit. Unde conditio in hoc significato est dispositio, scilicet, actus vel contractus ex euentu in certo suspensio: vt si dicam, Ducam te in vxorem si tantum mihi æris pondus in dotem muneraueris. Et solent iuris periti quatuor contractuum moderamina distinguere, quæ sunt: Demonstratio, modus, causa, & conditio. Quorum singula suas habent notulas. Demonstratio enim fit per relatiuum aut per nomen exprimens qualitatem, vt Dico Mariam, quæ libera est, aut Dico istam virginem. Sed modus exprimitur per coniunctionem, vt, Dico ducis filiam, vt honoris mihi accessio inde fiat. Et ad modum reducitur determinatio temporis, vt contraham tecum Dominica in albis, quando per ecclesiam licet nuptias celebrare. Causa autem exprimitur per, quia, vt ducio Cras si filiam: quia prædiuus est. Conditio vero exprimitur per, si, nisi, aut, cum, & similia, vt Contraham tecum si dederis, vel cum dederis centum, vel, nisi pater renuerit. His præmissis ad questionem tribus conclusionibus respondetur. Prima est. Tria reliqua moderamina, siue vera sint siue falsa, siue turpia siue honesta, aut cuiuscunq; qualitatis, nihil ad matrimonium confirmandum, vel infirmandum referunt, magis q; si non apponerentur, nisi formam conditionis induant. Exemplum. Si quis dicat, Accipio te, quæ, vel, quia venenum sterilitatis potasti, matrimonium contrahit, siue potauerit illa siue secus, licet eiusmodi potatio fini matrimonij obstat: quia non apponitur vt conditio. Imò quauis dicat, quia scio te sterilitatem procuraturam, vel pretio amicis receptoram: Et ratio est, quia illa non ceu conditio apponitur, sed quia vxorem sterilem, solutam, vel lecebis carnis occurrat, querit, vel quæ illum quomodo cunq; sustentet, etiam turpi lucro. Si autem diceret de futuro, Contraho tecum, quæ datura mihi est tatum dotis, illa iam vim habet conditionis, & ideo contractum suspendit quousq; per impletionem purificet. Et pariter si diceret, Accipio te, quæ venenum sterilitatis potabis, non esset securum matrimonij: quoniam videtur habere formam conditionis contra eius finem: id est, si potaueris. Quoniam si diceret quia dabis mihi tatum dotem, conditione videretur apponere. Quauis causales istæ de futuro ambigæ sint, possunt enim referre vel conditionem vel duntaxat credulitatem proferentis. Et ista secundo modo

Quatuor moderamina.

Demonstratio.

Modus.

Causa.

Conditio.

Conclusio.

Exemplum.

modo nullatenus contractum vitiant matrimonij. Et idem de demonstrationibus sententiam. Eademq; ratione si diceret, Contraho tecum, vt impedimenta generationis procurem, anceps esset oratio. Nam et si coniunctio, vt modum si apte significatione designet, creberimè tamen vim habet conditionis. Similiter si quis dicat, Contraho tecum, quæ libera es, vel quia libera es, illa non est mera demonstratio, sed vim gerit erroris cauendi. Et ideo si erat illa mancipium, & illud ille præciuerat, matrimonium tenet, si autè crediderat esse liberam, nullum est, non propter defectum demonstrationis, sed propter errorem personæ, qui matrimonium vitiat. Quare illa demonstrationis adiectio suffragabitur proferenti, vt creditur existimasse eam liberam, & onus probationis transferetur in foeminam, quæ probare tunc tenetur, eum scuisse se esse ancillam.

Conclusio hæc facili ratione probatur: quoniam illa, quæ matrimonij variant vel vitiant, debent ad substantiam seu vim contractus spectare: demonstratio autem & modus & causa ad vim contractus non spectant, sed ad causas, quæ contrahentes mouebant, vel ad opinionones rerum, quas conceperant. Quocirca quauis demonstratio aut causa sit falsa, nihil refert, vt quis iam dicat, Contraho tecum, quam pater mihi desponsauit, aut, quia parentibus nostris perplacet, tunc quauis falsum illud sit, nihilominus matrimonium tenet. Falsa enim demonstratio minimè legitur aut contractum vitiat.

Falsa, ff. de condi. & demonst. Ante secundam verò conclusionem prænotasse oportet plurimam esse conditionum genera. Quædam enim sunt conditiones generales, quæ licet non apponantur, intelliguntur: Vt Contraham tecum, si Deus voluerit, aut si nos viuos seruauerit. Aliæ sunt particulares, sed tamen contractui matrimonij necessariae, vt si vir diceret herma phrodito, Contraham tecum si sexum elegeris foemininum, aut si mihi non fueris consanguinea: aut si diceret sarracena, Contraham tecum si fidem Christi profiteri decreueris. Et huiusmodi omnes conditiones nil refert seu apponantur seu taceantur, nam ex natura rei censentur appositæ. Ex alijs verò particularibus quædam sunt aut necessariae in se, aut simpliciter impossibiles, vt si sol oriatur cras, aut si cæcum digito tetigeris. Aliæ verò sunt contingentes. Atq; istæ sunt rursus bipertitæ: quædam enim sunt contra substantiam matrimonij aut eius finem aut fidem, vt, Contraho tecum quousq; aliam inuenere melioribus moribus præditam, quod est contra matrimonij perpetuitatem.

Conditio particularis duplex.

Conditio contingens duplex.

Vel, Contraho tecum si sterilitatis causas procuraueris, quod est contra eius finem. Aut si aliquid ad miseris, qui tecum adulteretur, quod est contra eius fidem. Aliæ verò sunt, quæ matrimonio minimè aduersantur: & istarum quædam sunt honestæ, vt Contraho tecum si pater conserit, aut si dotem mihi dederis, vel si fueris virgo. Aliæ autem turpes, vt Contraho tecum si mihi fueris in furto vel homicidio perpetrando aduatrix. Atqui omnes istæ apponi possunt aut verbo de presenti, contraham, ducio, nubo: aut de futuro, contraham &c. Rursus animaduertendum, quod matrimonium ipsum conditio nem non admittit, sed eius consensum. Quod est dicere, quod consensus potest quidem ex conditio ne pendere, sed quandiu ille pendet, matrimonium nullum est, quippe cum absolutus purusq; debeat esse contractus, atq; adeo quousq; conditio purificetur, & consensus fiat de presenti purus, aut maritalis accedat copula: vigore coniugij non habet. In calce demum animaduertendum, quod nulla istarum conditionum, quicquam adfert momenti ad matrimonium confirmandum, vel infirmandum, nisi ambo contrahentes in illam conditionem consentiant, ita vt quam vnus obtulit, alter accipiat. Sit ergo secunda conclusio. Consensus de presenti sub conditione de presenti, si illa tunc vel impleta est vel adimpletur, per se absq; alio consensu sufficit ad matrimonium, quod ideo eodè momento perficitur: vt si Petrus dicat Mariæ secum consentienti, Contraho tecum si patri meo placuerit: id est: si iam modò placet. Conclusio est nemini dubia, quippe cuius ratio est liquida. Nil enim hinc, quod substantiæ sacramenti attingat, deest, si modò personæ sunt legitime, cum interueniat assensus mutus de presenti nullatenus ex futuro dependens, qui ideo eodè momento, quo exprimit, vim suam obtinet: nisi & in alijs eiuslibet contractibus ita res habet. Institutio talis, ff. de codi. instit. &c. licet ad presens esse certet, ubi habet, quod si conditio est de presenti aut de præterito non suspendit contractum. Unde, l. Itaq; ff. de codi. clauditur, quod tunc potestatem conditionis obtinet eum in futurum conferitur. Si verò conditio non esset adimpleta, aut esset matrimonio contraria, consensum irritaret. Et intelligitur sic conclusio, quod etiam si contrahentes assensum parètam ignorent, imò quauis credat eis displicere, si postmodum conuincerit parentibus tunc fuisse gratum, non opus est alio consensu, sed matrimonium habendum est pro rato. Quinetiam satis est in virtute eius placuisse: nepe, si licet tunc essent dormientes, cogitauerat tamen de illo matrimonio, & placuerat eis. Qui-

Cōditio quæ matrimonio non contradicit.

Nota.

Secunda conclusio.

Ratio cōclusionis.

Conclusio declaratiua.

detur enim matrimonium non conualefcere: quoniam carnalis copula illud non perficit nisi sponsalia præcesserint: & contractus ille, vt dictum est, non habebat sponsaliorum vigorem. Nihilominus responderetur, illud esse matrimonium, siue scientes siue ignorantes dispensationem affectu coniugali coeant: quia consummata copula post sponsalia non ob id tantum matrimonium componit quod sponsalia fuerant, sed eo quod sponsalia testimonium sunt, quod affectu maritali coierint. Et ideo quavis im præsentiarum ille contractus non fuerit sponsaliorum, nihilominus quia in animo habebat matrimonium, in illudque licet vetitum, consenserant, quando postea sublato impedimento illo se affectu commiserunt, affectus ipse habetur pro consensu. Igitur cognat, quale inierit pactum, caueant se se mutuo cognoscere tempore, quo speratur dispensatio: nam si comperitum sit post tempus concessionis affectu maritali conuenisse, matrimonium retractare nequeunt. Ad argumenta igitur in capite quæstionis proposita responderetur, optime concludere consensum ex conditione de futuro pendente neutiquam ad matrimonium sufficere. Si vero sit de presenti, & conditio de futuro nulla adhibeatur, quæ illum pendente teneat, ille certissimus est, & simpliciter de presenti, ac perinde ad matrimonium sufficiens, vt latè monstratum est.

ARTICVLVS. II.

Vtrum conditio impossibilis matrimonium tollat.

De conditionibus generalibus, deq; illis particularibus, quæ licet non apponantur, verbis ipsis contrahentium subintel liguntur, atq; adeo de necessaia, per se satis dictum est.

Ex reliquis autem aliæ sunt impossibiles, atq; aliæ contingentes. Arguitur ergo de impossibili, quod matrimonium tollat. Consensus per verba exprimitur: qui autè dicit: Contraho, vel contraham tecum, si digito cælum attigeris, nullum videtur habere cõsentum nisi sub illa conditione: ergo est conditionalis, & non de præsentia, atque adeo matrimonium nec ligat nec ligare potest, cū cõditio impleri nequeat.

¶ Secundo arguitur. Qui verba illa affirmado profert, vel ridiculus est, vel ridens illa & ioco profert: atque adeo non est censendus habere consensum magis q̄ si dolo ea profert: ergo

per illa, nullum matrimonium necit, sicut neq; vllum aliud sacramentum suscipiet.

¶ Tercio. Reliqui omnes contractus ciuiles sub huiusmodi conditione initi quasi iure sunt irriti, Institut. de inutilib. stipula. §. Si impossibilis. & l. Impossibilis. ff. de verb. oblig. sed maior libertas exigitur ad coniugium: ergo nec coniugalis contractus tenet.

¶ In cõtrarium est Greg. 9. cap. fina. de cõdit. apposit. dicens, impossibiles conditiones in fauorem matrimonij pro non adiectis haberi.

¶ Quæstio est profectò intellectu non facilis, ad cuius igitur enucleationem primum omnium illud per se supra positum hic etiam supponendum, quod in foro conscientie apud Deum, vbi non sit verus consensus de presenti, nullum coniugium matrimonium, siue conditio impossibilis addatur, siue nulla: quavis ecclesia in suo tribunali possit illud ex præsumptioe pronunciare validum. Hoc supposito ait Paludanus, dist. præsent. q. 2. ar. 5. con. 5. hoc Gregorij decretum satis esse mirabile, cum ille, qui talem cõditionem apposuerit, deridere potius videatur, quam cõsentire, & ideo nõ est consensu esse præsumendus: nam in foro conscientie si dicit ret confessario non consensisse, non iudicaretur matrimonium. Atque hoc quidem certissimum est, vt modo supposuimus. Sed hoc in Paludano mirabilis est, quod subdit, id non præsumi matrimonium, sed esse contrahendum propter præceptum ecclesie. Ecclesia namq; nullum tale præceptum illic ponit matrimonij contrahendi, quia, vt supra diximus, neminem, qui sua sponte non contrahit, cogere ad contrahendum iure valet.

¶ Ad quæstionem ergo vnica conclusione respondetur. Matrimonium sub conditione impossibili contractum iudicio ecclesie præsumitur tale acsi nulla esset conditio apposita. Conclusio est prædicti decreti. Dicens enim Pontifex eiusmodi conditionem in fauorem matrimonij pro non adiecta haberi, præsumendum matrimonium iubet, acsi illa nõ esset apposita conditio. Et pari ratione si conditio illa addatur verbis de futuro. Contrahā tecum, erunt sponsalia. Non autem est intelligendum quod conditio impossibilis faciat matrimonium illud, quod sine illa nullum esset, sed quod manet contractus in sua natura. Quare si quis dicat, Contraham tecum cras, si sol de cælo ceciderit, aut si digito cælum attigeris, tenetur contrahere cras. Vt iurum enim nunc verbi gratia exemplis cõmunibus, quicquid de eorum sit veritate, quæ iam iam examinabitur.

¶ Sed profectò indigere conclusio videtur ex positione, ne sit mirabilis: nam in re vera, vt iacet, dura prima fronte apparet. Si enim quispiam Philosophus mulieri, quæ ceu philosophia fe vanè iactaret, assereret lunam esse in fimo orbe, & illa contendente nõ esse nisi in secundo vel tertio, ille subinde diceret, Ego cõtraho tecum si luna non fuerit in infimo crebre, profectò nemo posset præsumere, illi voluisse matrimonium cum illa contrahere, quavis conditio illa sit impossibilis: imò censeret quisque stupidam potius inscitiam mulieris irridere voluisse. Aut si contendenti asserat esse animalia viuientia, diceret, Contraho tecum si astrum vixerit animalia aut rationali vita. Et pari ratione si magice dicenti, se posse volare, quis diceret, Contraho tecum si in turrim vel in cælum euolaueris, re vera non est cur præsumeretur voluisse contrahere, sed potius eam voluisse subannare.

¶ Propterea nonnulli suspicantur in his casibus posse ecclesiam de non matrimonio matrimonium faceret profectò nullatenus opinio est audienda. Potest enim materiam inabilem reddere matrimonio contrahendo, vt inter cognatos, potest que in suo tribunali secundu allegata & probata hoc aut illud pronunciare esse matrimonium, aut non esse tale. At vero illud, quod re vera matrimonium fuit facere vt nõ sit, aut quod matrimonium non fuit facere vt sit, re vera non valet. Adria. in tra. de matrimonio. dubio. 7. alia via incedit: nempe, quod vbi contrahentes sciunt conditionem esse impossibilem, tunc non debet haberi pro non adiecta: quia cessat, inquit, causa præsumendi voluisse contrahere, imò censendum sunt tanquam impossibile matrimonium reputasse: sed si putabant esse possibile: quia tunc præsumunt se illaqueare voluisse. Atta men distinctio hæc textui Gregorij minime consonat: eodem enim tenore ait, cõditione turpem haberi pro non adiecta, & impossibilem turpis autem, etiam si sciatur esse turpis, habetur pro non adiecta: ergo & impossibilis. Item quia quauis existimarent cõditionem esse possibilem, non inde sumitur argumentum esse possibilem, quod habuerint absoluti consensum, imò pendente ex illa conditione, quæ putabant esse possibilem: & tamen Papa iubet habendam pro non adiecta.

¶ Profectò res sic in cortice aspecta perplexissima est, de qua fateor hæctenus nihil me certi comperit legisse. Atq; ob id Durand. in 3. senten. dist. 39. q. 4. dicit, se nõ videre quomodo contrahens sub conditione impossibili præsumatur contraxisse, & ideo relinquat

positionem, ne sit mirabilis: nam in re vera, vt iacet, dura prima fronte apparet. Si enim quispiam Philosophus mulieri, quæ ceu philosophia fe vanè iactaret, assereret lunam esse in fimo orbe, & illa contendente nõ esse nisi in secundo vel tertio, ille subinde diceret, Ego cõtraho tecum si luna non fuerit in infimo crebre, profectò nemo posset præsumere, illi voluisse matrimonium cum illa contrahere, quavis conditio illa sit impossibilis: imò censeret quisque stupidam potius inscitiam mulieris irridere voluisse. Aut si contendenti asserat esse animalia viuientia, diceret, Contraho tecum si astrum vixerit animalia aut rationali vita. Et pari ratione si magice dicenti, se posse volare, quis diceret, Contraho tecum si in turrim vel in cælum euolaueris, re vera non est cur præsumeretur voluisse contrahere, sed potius eam voluisse subannare.

3. Argumẽta.

Pari negati.

De offi. ar. tituli.

Nota fundamẽtum.

Paludanus.

Autoris re dargutio.

Conclusio.

Cap. si de: ob dit apposi.

Intellectu is verus cas. 3. ff. de eod. app.

Expositio cõclusionis.

positionem, ne sit mirabilis: nam in re vera, vt iacet, dura prima fronte apparet. Si enim quispiam Philosophus mulieri, quæ ceu philosophia fe vanè iactaret, assereret lunam esse in fimo orbe, & illa contendente nõ esse nisi in secundo vel tertio, ille subinde diceret, Ego cõtraho tecum si luna non fuerit in infimo crebre, profectò nemo posset præsumere, illi voluisse matrimonium cum illa contrahere, quavis conditio illa sit impossibilis: imò censeret quisque stupidam potius inscitiam mulieris irridere voluisse. Aut si contendenti asserat esse animalia viuientia, diceret, Contraho tecum si astrum vixerit animalia aut rationali vita. Et pari ratione si magice dicenti, se posse volare, quis diceret, Contraho tecum si in turrim vel in cælum euolaueris, re vera non est cur præsumeretur voluisse contrahere, sed potius eam voluisse subannare.

¶ Propterea nonnulli suspicantur in his casibus posse ecclesiam de non matrimonio matrimonium faceret profectò nullatenus opinio est audienda. Potest enim materiam inabilem reddere matrimonio contrahendo, vt inter cognatos, potest que in suo tribunali secundu allegata & probata hoc aut illud pronunciare esse matrimonium, aut non esse tale. At vero illud, quod re vera matrimonium fuit facere vt nõ sit, aut quod matrimonium non fuit facere vt sit, re vera non valet. Adria. in tra. de matrimonio. dubio. 7. alia via incedit: nempe, quod vbi contrahentes sciunt conditionem esse impossibilem, tunc non debet haberi pro non adiecta: quia cessat, inquit, causa præsumendi voluisse contrahere, imò censendum sunt tanquam impossibile matrimonium reputasse: sed si putabant esse possibile: quia tunc præsumunt se illaqueare voluisse. Atta men distinctio hæc textui Gregorij minime consonat: eodem enim tenore ait, cõditione turpem haberi pro non adiecta, & impossibilem turpis autem, etiam si sciatur esse turpis, habetur pro non adiecta: ergo & impossibilis. Item quia quauis existimarent cõditionem esse possibilem, non inde sumitur argumentum esse possibilem, quod habuerint absoluti consensum, imò pendente ex illa conditione, quæ putabant esse possibilem: & tamen Papa iubet habendam pro non adiecta.

¶ Profectò res sic in cortice aspecta perplexissima est, de qua fateor hæctenus nihil me certi comperit legisse. Atq; ob id Durand. in 3. senten. dist. 39. q. 4. dicit, se nõ videre quomodo contrahens sub conditione impossibili præsumatur contraxisse, & ideo relinquat

positionem, ne sit mirabilis: nam in re vera, vt iacet, dura prima fronte apparet. Si enim quispiam Philosophus mulieri, quæ ceu philosophia fe vanè iactaret, assereret lunam esse in fimo orbe, & illa contendente nõ esse nisi in secundo vel tertio, ille subinde diceret, Ego cõtraho tecum si luna non fuerit in infimo crebre, profectò nemo posset præsumere, illi voluisse matrimonium cum illa contrahere, quavis conditio illa sit impossibilis: imò censeret quisque stupidam potius inscitiam mulieris irridere voluisse. Aut si contendenti asserat esse animalia viuientia, diceret, Contraho tecum si astrum vixerit animalia aut rationali vita. Et pari ratione si magice dicenti, se posse volare, quis diceret, Contraho tecum si in turrim vel in cælum euolaueris, re vera non est cur præsumeretur voluisse contrahere, sed potius eam voluisse subannare.

¶ Propterea nonnulli suspicantur in his casibus posse ecclesiam de non matrimonio matrimonium faceret profectò nullatenus opinio est audienda. Potest enim materiam inabilem reddere matrimonio contrahendo, vt inter cognatos, potest que in suo tribunali secundu allegata & probata hoc aut illud pronunciare esse matrimonium, aut non esse tale. At vero illud, quod re vera matrimonium fuit facere vt nõ sit, aut quod matrimonium non fuit facere vt sit, re vera non valet. Adria. in tra. de matrimonio. dubio. 7. alia via incedit: nempe, quod vbi contrahentes sciunt conditionem esse impossibilem, tunc non debet haberi pro non adiecta: quia cessat, inquit, causa præsumendi voluisse contrahere, imò censendum sunt tanquam impossibile matrimonium reputasse: sed si putabant esse possibile: quia tunc præsumunt se illaqueare voluisse. Atta men distinctio hæc textui Gregorij minime consonat: eodem enim tenore ait, cõditione turpem haberi pro non adiecta, & impossibilem turpis autem, etiam si sciatur esse turpis, habetur pro non adiecta: ergo & impossibilis. Item quia quauis existimarent cõditionem esse possibilem, non inde sumitur argumentum esse possibilem, quod habuerint absoluti consensum, imò pendente ex illa conditione, quæ putabant esse possibilem: & tamen Papa iubet habendam pro non adiecta.

¶ Profectò res sic in cortice aspecta perplexissima est, de qua fateor hæctenus nihil me certi comperit legisse. Atq; ob id Durand. in 3. senten. dist. 39. q. 4. dicit, se nõ videre quomodo contrahens sub conditione impossibili præsumatur contraxisse, & ideo relinquat

positionem, ne sit mirabilis: nam in re vera, vt iacet, dura prima fronte apparet. Si enim quispiam Philosophus mulieri, quæ ceu philosophia fe vanè iactaret, assereret lunam esse in fimo orbe, & illa contendente nõ esse nisi in secundo vel tertio, ille subinde diceret, Ego cõtraho tecum si luna non fuerit in infimo crebre, profectò nemo posset præsumere, illi voluisse matrimonium cum illa contrahere, quavis conditio illa sit impossibilis: imò censeret quisque stupidam potius inscitiam mulieris irridere voluisse. Aut si contendenti asserat esse animalia viuientia, diceret, Contraho tecum si astrum vixerit animalia aut rationali vita. Et pari ratione si magice dicenti, se posse volare, quis diceret, Contraho tecum si in turrim vel in cælum euolaueris, re vera non est cur præsumeretur voluisse contrahere, sed potius eam voluisse subannare.

¶ Propterea nonnulli suspicantur in his casibus posse ecclesiam de non matrimonio matrimonium faceret profectò nullatenus opinio est audienda. Potest enim materiam inabilem reddere matrimonio contrahendo, vt inter cognatos, potest que in suo tribunali secundu allegata & probata hoc aut illud pronunciare esse matrimonium, aut non esse tale. At vero illud, quod re vera matrimonium fuit facere vt nõ sit, aut quod matrimonium non fuit facere vt sit, re vera non valet. Adria. in tra. de matrimonio. dubio. 7. alia via incedit: nempe, quod vbi contrahentes sciunt conditionem esse impossibilem, tunc non debet haberi pro non adiecta: quia cessat, inquit, causa præsumendi voluisse contrahere, imò censendum sunt tanquam impossibile matrimonium reputasse: sed si putabant esse possibile: quia tunc præsumunt se illaqueare voluisse. Atta men distinctio hæc textui Gregorij minime consonat: eodem enim tenore ait, cõditione turpem haberi pro non adiecta, & impossibilem turpis autem, etiam si sciatur esse turpis, habetur pro non adiecta: ergo & impossibilis. Item quia quauis existimarent cõditionem esse possibilem, non inde sumitur argumentum esse possibilem, quod habuerint absoluti consensum, imò pendente ex illa conditione, quæ putabant esse possibilem: & tamen Papa iubet habendam pro non adiecta.

peritioribus iudicandum. Et quod mirum mihi est, D. Tho. nec dist. præsent. nec. 27. q. 2. de sponsalibus, de ista cõditione impossibili meminit. Quare intellexisse videtur nullam facultatem hic re penitus inspecta latitare. Et quod etiam notandū est, Pontifex, non subiecit exemplum de illa conditione impossibili, si cælū digito attigeris, aut de aliis huius generis. Sed doctores ex iure ciuili legibus citatis & alijs eadẽ exempla accersunt.

¶ Mens ergo Pontificis Maximi (si punctum forsitan attigerim) per hæc asserita explicatur. Primum, supponatur quod in conscientia ad consensum intrinsecum spectandū est: nam si fuerit verè de præsentia, matrimonium facit: si verò de futuro, sponsalia: si minus, neutrum. At quantum ad præsumptionem ecclesie hoc maxime notandum est, quod ex conditione impossibili ecclesia non contendit sufficiens funere præsumptionis indicium, sed aliunde. Et multo minus intendit cõditionem huiusmodi aliquid variare circa matrimonium aut sponsalia: id enim illa particula sonat, habeatur pro non adiecta. Hoc ergo duntaxat sapienter Papa definit, quod vbi per alias coniecturas præsumitur adfuisse consensum vel de presenti vel de futuro, perinde pronūcietur illud fuisse matrimonium, aut sponsalia, acsi nulla fuisset adiecta conditio: id est, neuter coniugium teneatur illam implere: quia ad impossibile nemo obligatur. Quauis non nunquã etiam ex natura ipsius impossibilis cõditionis fiat præsumptio, qualis fuerit ipse cõsentus. Neg; verò hoc, quod conditio impossibilis habeatur pro non adiecta, est singulare matrimonio: nam & in testamentorum legatis id mos obtinuit, vt habetur. l. Obtinuit. ff. de cõdi. & demõst. & Institut. eod. tit. & Institut. de hære. in li. §. Impossibilis.

¶ Secundo ad huius maiorem elucidationem animaduertendū, huiusmodi impossibiles conditiones esse in duplici genere: quædam enim sunt ex se & ratione obiecti impossibiles, nihil ad mores aut matrimonium attinẽtes: quæ ideo nec appositæ tanq̄ per alterum cõtrahentium adimplẽda existimantur: vt illa, si cælum digito attigeris, & aliæ in exemplis positæ. Aliæ verò sunt ad mores spectantes, & tanq̄ adimplẽda positæ, vt si quis, diceret pauperculæ mulieri, Contraham tecum si decem millia aureorum mihi in dotem nũ meraueris.

¶ Ad propositum ergo vt descendamus, si quis in iudicio delatus fateatur se cõsensisse sub illa cõditione impossibili, de qua disceptabatur, an esset vera: scilicet, si luna nõ est in infimo orbe, aut si viuūt vita animalia, profectò nõ est præsumendum, quod contraxisset, sed potius eam voluisse subannare.

¶ Propterea nonnulli suspicantur in his casibus posse ecclesiam de non matrimonio matrimonium faceret profectò nullatenus opinio est audienda. Potest enim materiam inabilem reddere matrimonio contrahendo, vt inter cognatos, potest que in suo tribunali secundu allegata & probata hoc aut illud pronunciare esse matrimonium, aut non esse tale. At vero illud, quod re vera matrimonium fuit facere vt nõ sit, aut quod matrimonium non fuit facere vt sit, re vera non valet. Adria. in tra. de matrimonio. dubio. 7. alia via incedit: nempe, quod vbi contrahentes sciunt conditionem esse impossibilem, tunc non debet haberi pro non adiecta: quia cessat, inquit, causa præsumendi voluisse contrahere, imò censendum sunt tanquam impossibile matrimonium reputasse: sed si putabant esse possibile: quia tunc præsumunt se illaqueare voluisse. Atta men distinctio hæc textui Gregorij minime consonat: eodem enim tenore ait, cõditione turpem haberi pro non adiecta, & impossibilem turpis autem, etiam si sciatur esse turpis, habetur pro non adiecta: ergo & impossibilis. Item quia quauis existimarent cõditionem esse possibilem, non inde sumitur argumentum esse possibilem, quod habuerint absoluti consensum, imò pendente ex illa conditione, quæ putabant esse possibilem: & tamen Papa iubet habendam pro non adiecta.

¶ Profectò res sic in cortice aspecta perplexissima est, de qua fateor hæctenus nihil me certi comperit legisse. Atq; ob id Durand. in 3. senten. dist. 39. q. 4. dicit, se nõ videre quomodo contrahens sub conditione impossibili præsumatur contraxisse, & ideo relinquat

positionem, ne sit mirabilis: nam in re vera, vt iacet, dura prima fronte apparet. Si enim quispiam Philosophus mulieri, quæ ceu philosophia fe vanè iactaret, assereret lunam esse in fimo orbe, & illa contendente nõ esse nisi in secundo vel tertio, ille subinde diceret, Ego cõtraho tecum si luna non fuerit in infimo crebre, profectò nemo posset præsumere, illi voluisse matrimonium cum illa contrahere, quavis conditio illa sit impossibilis: imò censeret quisque stupidam potius inscitiam mulieris irridere voluisse. Aut si contendenti asserat esse animalia viuientia, diceret, Contraho tecum si astrum vixerit animalia aut rationali vita. Et pari ratione si magice dicenti, se posse volare, quis diceret, Contraho tecum si in turrim vel in cælum euolaueris, re vera non est cur præsumeretur voluisse contrahere, sed potius eam voluisse subannare.

¶ Propterea nonnulli suspicantur in his casibus posse ecclesiam de non matrimonio matrimonium faceret profectò nullatenus opinio est audienda. Potest enim materiam inabilem reddere matrimonio contrahendo, vt inter cognatos, potest que in suo tribunali secundu allegata & probata hoc aut illud pronunciare esse matrimonium, aut non esse tale. At vero illud, quod re vera matrimonium fuit facere vt nõ sit, aut quod matrimonium non fuit facere vt sit, re vera non valet. Adria. in tra. de matrimonio. dubio. 7. alia via incedit: nempe, quod vbi contrahentes sciunt conditionem esse impossibilem, tunc non debet haberi pro non adiecta: quia cessat, inquit, causa præsumendi voluisse contrahere, imò censendum sunt tanquam impossibile matrimonium reputasse: sed si putabant esse possibile: quia tunc præsumunt se illaqueare voluisse. Atta men distinctio hæc textui Gregorij minime consonat: eodem enim tenore ait, cõditione turpem haberi pro non adiecta, & impossibilem turpis autem, etiam si sciatur esse turpis, habetur pro non adiecta: ergo & impossibilis. Item quia quauis existimarent cõditionem esse possibilem, non inde sumitur argumentum esse possibilem, quod habuerint absoluti consensum, imò pendente ex illa conditione, quæ putabant esse possibilem: & tamen Papa iubet habendam pro non adiecta.

D. Thom.

Nota.

Intellectus cap. fin. a. Primum as. sectum.

Secundū al. tertium. Cõditio im. possibilis dicitur plex.

Exempli.

mendus matrimonium contraxisse, sed disputanti mulierculæ illustrasse. Si autem cōfiteatur dixisse, Contraho tecum si cælum digito tetigeris, perpendendum aliunde est, verum ne habuerit consensum: nempe, quia per alia verba aut facta illud conijcitur, & tunc præsumetur ioco conditionem adieciſſe, atque adeo matrimonium manere solidum. Et eodem modo si conijciatur adieciſſe conditionem per fraudē, vt si pollicebatur quis puellæ matrimonium, si secū in rem veneream consentiret: sed vt illā deciperet, adiecit, si cælum digito tetigeris, profecto tūc ad repellendam fraudem merito cōpellitur in matrimonio perdurare. At verō si ex coniecturis perpendatur, aut ioco totum dixisse, quā si dixisset, si angelus fueris, quod est contra substantiam matrimonij: aut quā si alijs contractibus dixisset, si tu mihi oculos, quos euulsos habeo, restitueris, dabo tibi centum millia aureorum, aut si cælum attigeris.

¶ Per hæc iudicandum in alijs moralibus conditionibus, si puella, quæ pauper videtur, dicat se habere decem aut viginti millia ducatorum, & iuuenis dicat, Cōtraho vel contraham tecum si tantū mihi dederis, & non aliās. Aut si mentita diceret, se frui maximo apud regē fauore, & iuuenis ei responderet, Contrahā tecum si mihi feceris donari illustre castrū, aut marchionatum. Quāuis istæ cōditiones sint illi puellæ impossibiles, tamen quia poterant, neq; prorsus absq; prudentia, credi possibiles, profecto nō sunt habendæ tanquā non adiectæ, imō faciunt contractum pendulū: & ideo si nō adimplentur, nō obligat. Si verō esset alchimica mulier, quæ diceret se scire verum aurum conficere ex cupro, & alius dicat, Contraho tecum si hoc cuprum fuerit a te in aurum versum, & vera illa conditio sic erat impossibilis, vt nisi ab ignarissimo homine non posset credi possibilis, & ideo tunc ad alias coniecturas recurrendū est vt iudicetur interfuerit nec cōsensus, nec ne vt reputetur illud matrimonium. Per hæc exempla quisque poterit de alijs iudicare. ¶ Et in summa nos nihil aliud cōstituerē volumus, quā quod sensus Pontificis de conditione impossibili habenda p non adiecta, non sit, qd eo ipso sit iudicandum verum esse matrimonij aut sponsalia: sed intentio eius fuit nudare contractum ea conditione, vt si vel ex ipsa vel aliunde præsumatur habuisse verum consensum, matrimonium habeatur pro rato, & illa conditio neutrum obli-

Judicium in moralibus cōditionibus.

Nota.

De alchimica.

Intellectus c. si. circa cōditionē impossibilem.

get contrahentium. Hoc enim sonat, habeatur pro nō adiecta: hoc est, perinde ac si appoſita nō esset, de sponsalibus aut matrimonio iudicetur: nam idem est sensus de conditione turpi, quæ non est cōtra substantiam matrimonij. Sensum enim hunc clarissimum ficta doctorum mysteria in angustias perplexitatis coniecerunt. ¶ Argumenta ergo per hæc facile soluantur. Qui enim contraxit sub conditione, si cælum digito attigeris: nec præsumendus est contraxisse, neque verō non contraxisse, sed aliunde id iudicandum est. Quāuis & ipsa conditio possit præsumptionem facere totum irritorū dixisse. ¶ Et per hæc ipsa secundum etiam argumentū solutum restat. ¶ Ad tertium respondetur, qd sicut nec cōtractus ciuiles per impossibilem cōditionem nulli fiunt, ita nec matrimonij, vt expositū est, nisi alius cōsensus præsumatur, quā qui per cōditionem exprimitur. Discrimen autem quod in fauorē matrimonij subiicitur eō per tinet, vt si aliunde, & etiam per ipsam conditionem præsumptio fiat veri consensu, conditio ipsa nō magis obstat, qd si nō fuisset adiecta: neq; verō ad sui impletionē obliget.

Solu. 1. arg.

Solu. 1. arg.

Solu. 3. arg.

ARTICVLVS. III.

Vtrum omnis et solaturpis conditio, quæ contraria est matrimonio, ipsum tollat, honesta verō semper obliget.

Nter cōtingentes cōditiones alię sunt turpes, alię verō honestæ. Et turpiū aliquę sunt contra substantiā matrimonij, vt cōtraho tecū si adulterium cōmiseris: atq; alię impertinētes, vt Contraho tecum si furtū feceris, aut homicidiū. Quarū priores matrimonium tollere censentur, posteriores verō haberi pro nō adiectis. Arguitur ergo qd nō omīs illa, quę est prioris generis tollat matrimonij. Maxime enim illa tolleret, quę in exēplo posita est: si adulterium commiseris, illa verō nō videtur substantiā matrimonij contraria: nam ad eius finem & fidem satis est, qd debitū viro reddat, quoties ab eo fuerit exactū, cui non repugnat, vt quandoq; cōmiseratur alteri: quare habenda esset pro nō adiecta, sicut illa, si furtum feceris, atq; adeo non tollit matrimonium.

Partis negatiue. arg. 1.

1. Argumēt.

¶ Secundō arguitur. Si quis alteri dicat, Contraham tecū si mecum concubueris, illa est cōditio turpis, quæ nō est cōtra substantiā matrimonij

monij, & tamē videtur matrimonium tollere: ergo non sola illa, quæ est contra substantiam matrimonij, illud tollit. Probatur minor, quia si illud non auferret, maxime quia haberetur pro non adiecta: hoc tamen videtur falsum: nam sæpē homines se sub illa conditione obligant, & non aliter: nempe vt stotem puella explorent, quæ est honesta conditio: ergo vel contractum suspēdit quousq; ipsa impleat conditionem, vel quia illam nō tenetur implere, cōtractū reddit nullum. ¶ Tertiō arguitur. Si quis cum aliqua sub ista conditione cōtrahat, Si es virgo, est honesta conditio: & tamen non videtur obligare: quia est impossibilis: nā corruptæ impossibile est esse virginem: ergo nō omnis honesta habenda est pro adiecta & obligatoria. ¶ In contrarium est prædicta decretalis Gregorij noni cap. fina. de condit. appof. vbi habetur, qd conditiones, quæ sunt contra substantiam matrimonij, illud tollunt, si verō sunt impertinentes, & turpes vel impossibiles habentur pro non adiectis, & cōtractus matrimonij manet firmus, vt. c. De illis. approbatur conditio honesta. ¶ Ad quæstionem tribus facillimis conclusionibus respondetur.

1. Cōclusio. Prima. Omnis conditio matrimonium contraria ipsum tollit. ¶ Secūda autem, Si sit impertinens, & turpis vel impossibilis, habetur pro non adiecta. Ambe sunt assertiones præallegati cap. Et quia tria sunt in matrimonio: scilicet, perpetuitas, finis, & fides, cuiusque istorum obijciatur conditio, matrimonium vitiat. Vt si quis dicat, Cōtraho tecum vsq; ad mortem patris meianam tunc propter acceptam hereditatem: aliam illustriorem inueniā: hic enim concubinatus potius esset, vt can. Solet. 3. 2. q. 2. ait. Auguſt. qd matrimonium. Aut, contraho tecum hac lege vt sterilitati des operam, vt nūquā concipias, aut si adulteriorum lucris domum sustentaueris. Et ratio primæ conclusionis est clara: nam vnum quodq; per suum cōtrarium corrumpitur: cum ergo natura cōsensus matrimonialis perpetuitatem includat, generationem & fidem, qui sub contrarijs conditionibus ait se consentire, re vera non consentit, imō suis ipse verbis suū perimit extinguere que consensum. Ratio verō secūdæ est, qd cum nemo ad id, quod turpe est, obliget, imō multo minus qd ad impossibile, vbi conditio turpis consensum matrimoniale non auferit, ille re linquitur solidus, & ipsa sit vana & fatilis nullā vini habens obligandū. ¶ Hanc tamen secundam cōclusionem semper intelligito in publico ecclesie foro, vbi proceditur ex præsumptione. Nam si qui dixit, Contraho tecum si

2. Cōclusio.

Cōclusio declaratio.

Rō. 1. cōclu.

Rō. 2. cōclu.

1. Cōclusio quo ad forū exterioris.

mihī ad furandum fueris sociā, nullū alium habuit consensum nisi sub tali cōditione, neque intellexit se aliter obligare, re vera nō fecit matrimonij, quāuis id præsumatur fecisse. Quare vel debet planē posse consentire, vel in aliū locum fugere, vbi non compellatur. Si verō affectu maritali postea copulam cōsummauerit, tunc fiet matrimonium.

¶ In prima autem conclusionē generaliter diximus conditionem contra substantiam matrimonij (absq; restrictione ad turpes) illud tollere: nam etiam honesta, si cōtraria est, ipsum impedit secundum opinionem, quæ communis doctorum est & vera, quāuis Paluda. aliter sentiat. Est enim dubiū, si quidam sub hac conditione & lege contrahant, vt neuter alteri debitum vnquā reddat, neq; se carnaliter cognoscant: vel si dicat vterq; alteri, contraho tecum si voto te prius castitatis sic obstrinxeris, vt nunquam à me petas, neque mihi debitum reddas, vtrū matrimonium teneat. Apparet enim ex vna parte matrimonium esse validū: quia conditio est honesta, & possent forsitan illi verē contrahere solum propter cohabitationem & alias necessitudines domesticas, à re tamen vxoria abhorrentes. Item quia quod contra cōtracto matrimonio accidere potest, nō est illi contrarium, vt contrahatur: possunt autem cōiuges antequā lecto conueniant, votum castitatis emittere, non obstant matrimonij substantia, vt Maria & Ioseph fecerunt: ergo illa conditio appoſita cōtractui quando fit, non censetur illi contraria, atq; adeo nec matrimonium vitiat. Hac ratione Paludanus cōmuni-

Circa primā conclusi.

Cōditio nūquā reddat debiti.

Partis affirmatiua.

2. Argumēt.

Paludanus.

Partis negatiua.

D. Thom.

Ricardus.

Bonauentur.

fuld Pontifex dixit, conditiones contra substantiam coniugij, ipsum priuare suo effectu, non restringendo ad turpes: quoniam & honeste possunt esse contrarie. Adde quod si conditio illa, si sterilitatem procuraueris, cen-

Conditio, si sterilitatem procuraueris.

Defensio alterius opin.

Sententia auctoris.

Solu. 1. arg. alterius opinionis.

Solu. 2. arg.

Matrimonium beate virginis.

3. Conclusio.

Res conclus.

Conditio de futuro.

Verum est tamen fautores alterius opinionis dicere posse, quod si mulier sic contraheret, Contrahere tecum non tamen tradendo tibi potestatem mei corporis, aut ius vllum in meum corpus, non esset matrimonium: quia hoc est contrarium substantie eius. Sed si dicat, Contrahere tecum tradendo facultatem mei corporis tibi, hac tamen lege, vt iuri tuo per votum castitatis renunciis, non esset contra substantiam: nam potest quisq; sicut post, ita & ante renunciare iuri suo. Nihilominus quia facultas est propter vsu, consonantius rationi est, vt qui alterum priuauit vsu, non ei simpliciter facultatem conferat.

Ad primum igitur argumentum respondetur, quod licet conditio sit honesta, est tamen substantie matrimonij aduersa: quia matrimonium non est vinculum cohabitationis cuiuscunque, sed vtendi se inuicem.

Ad secundum respondetur, quod licet illud votum possit emitti post matrimonium contractum, translata scilicet potestate vnus in alterum: quia possunt se sua spote priuare vsu matrimonij, nihilominus idem votum est contrarium pacti contrahentium fit, si talis conditio exprimitur. Et ideo si beata virgo illa Ioseph in contractu matrimonij expressisset, non fuisset matrimonium verum: confersit enim explicita in matrimonium, sed implicita in copula, vt supra diximus & dist. proxima repetemus.

Tertia conclusio. Conditio honesta de futuro, quae non est substantie matrimonij contraria, suspendit contractum: hoc est, facit illum obligatorium sub illa conditione, & non aliter. Vt si quis dicat, Contrahere tecum si hanc aut illam mihi dotem numeraueris, aut si pater consentierit. Decreta sunt Alexandri cap. De illis, & Vrbanus cap. Super eo, & Innocentij cap. Per tuas, de conditionibus apposit. Et ratio est, quia consensus non aliter est iudicandus, quam exprimitur: cum ergo sub conditione exprimitur, non obligat nisi sub illa: id quod omnibus etiam contractibus ciuilibus est commune. Dixerim, conditio de futuro: nam si est de presenti & adimpleta, contractum non suspē-

dit. Sed si est de futuro quauis addatur verbis de presenti, perinde eum suspēdit, ac si addatur verbis de futuro. Quare contractus nunquam erit nisi sponsaliorum. Hac enim omnia art. 1. explicata sunt.

Rogas autem. Quid si postquam filius contraxit sub illa conditione, si pater consentierit, pater prius dissentiat, & postea consentiat, aut vice versa? Facile respondetur, standum esse priori eius voluntati. Si enim prius consentierit, satis est ad confirmandum sponsalia, licet postea dissentierit. Et si prius dissentierit, satis est ad illa dirimenda, licet postea consentierit, nisi nouus deinceps adhibeatur sponforum consensus.

Sed rursus sciendum, quod si post huiusmodi conditionales contractus sponsi confirmationem copulam, tunc perficitur matrimonium, licet non impleatur conditio: quia per illam consummationem videtur ad conditionem discessisse. Casus est praedictorum ca. De illis, & per tuas, vbi mulier quae contraxerat dicens, Si pater consentierit, quia ante dissensum patris comissa est viro, compulsa est manere: secus si non euenissent nisi post dissensum patris: nam tunc iam essent dirempta sponsalia. Intelligitur autem capitulum, matrimonium esse tunc praesumptum in foro ecclesiam in foro conscientiae, si qui sub conditione contraxerat, non accedit affectu maritali, sed fornicario, non discedit ad conditionem, nec perficit matrimonium. Et idem est de dotis conditione in cap. De illis.

Contra hoc autem est argumentum: nam quae saepissime sponsi ante solutam dotem congre-diuntur: ergo tunc puella esset ad dotis solutionem absoluta. Sed respondetur, quod hoc ferē semper fieri solet post consensus de presenti. Et quauis sit de futuro, & per copulam fiat de presenti, nihilominus mulier manet obligata per publica instrumenta, quae vim suam obtinent, & quauis nulla essent instrumenta, verbalis promissio eam obligat, neq; vir matrimonium consummat, nisi intelligens eam manere obligatam, nisi sponsus illam absoluat.

Dubium autem ex his oritur non facile, vtrum si quis sponsalia, cum puella contraxerit sub illa conditione si fueris virgo, illa conditio vim habeat suspendendi contractum, vt aliter non obliget, quam conditione impleta. Cum enim sit honesta, obligatoria videtur. Hostiensis existimat, illam haberi pro non adiecta, si inueniatur corrupta, eo quod sit impossibilis, dicente Hieronymo, Non potest Deus suscitare virginem post ruinam: id est, facere vt sit virgo. At verò sententia haec bene videtur non esse philosophi: neq; vllius est probabilitatis, vt bene ait

Circa conditionem, si pater consentierit.

Copula sub se quae conditionales contractum.

Nota.

Argumentum circa dotem.

Solutio.

Conditio, si fueris virgo.

Opin. Host.

Adria

Arg. Host.

Duplex sententia istius conditionis.

Honestas obligat.

Ratio.

Si deprehendatur non esse virgo.

ait Adria. de sponsalib. q. 6. Nam conditio impossibilis, quae habetur pro non adiecta intelligitur illa, quae genere suo ex adiecto est impossibilis, non tamen illa, quae in se possibilis est, sed per accidens, quia ad praeteritum non est potentia, facta est impossibilis. Si enim nunc quis mulieri donaret centum ea conditione, si non fuerit fornicata, & non aliter, certē si esset fornicata, non posset in conscientia donationem recipere. Sic enim ciuiler & moraliter illud putatur possibile, quod esse solet: licet per accidens sit factum impossibile.

Sed aliter nihilominus ipse Hostien. arguit, quod habenda sit non adiecta, & contractus maneat purus, ex l. Alioqui. ff. de contrahen. emptio. vbi habetur, quod si quis emit corruptam putans esse virginem, emptio tenet, quia error non contingit in sexu, sed in qualitate. Et idem habetur. 29. q. 1. §. ad hoc. & §. Itē. quod si quis duxit corruptam putans esse virginem, matrimonium tenet.

His nihilominus non obstantibus notandum, quod dupliciter potest apponi ista conditio: Vno modo turpiter id est, contrahere tecum si tecum congressus te inuenero virginem. Alio modo honeste id est, si modo fueris virgo, quae potest explorare per matronas. Et isto secundo modo crediderim conditionem esse obligatoriam: & ideo nisi conditio sit impleta, matrimonium non tenet. Sententia fuit ante nos Paludani praesente dist. q. 2. ar. 7. con. 4. & Adriani dubio. 6. de sponsalibus. Et ratio mea est, quia conditio est honestissima. Et sunt qui copiosissima etiam dote numerata non contraherent cum corrupta. Imò possent voto se vel iurando obstrinxisse non ducere corruptam: & ideo si illa ipsum de hac reciperet, maximam ei iniuriam irrogaret. Quin verò addiderim, quod licet contraherent sponsalia per conditionem de futuro, si te in toto incorruptam inuenero, & tunc accederent ad illam non animo maritali, sed fornicario ad explorandam veritatem, non tenerent in conscientia sponsaliorum contractui stare: quia conditio non fertur super turpem actum coeundi, sed super honestam virginitatis qualitatem. Et hoc doctores debent animaduertere antequam dicerent, conditionem, si te inuenero virginem, esse turpem: nam potest res indagari alia via quam per turpitudinem. Quare de per se conditio non est turpis. Sed accidit postea vt per turpē congressum deprehendatur non esse virgo. Fateor quidem quod in foro ecclesiae illud haberetur pro matrimonio: quia praesumeretur ille à conditione discessisse, secundum dist. c. Per tuas. & il-

lud consummasse. Sed secus est in conscientia. Ad illud igitur argumentum Hostiensis, quod ex illis textibus induxit, respondetur quod debuit se animaduertere: quod longē error ad conditionem dist. c. Error enim est in intellectu, qui non apponitur contractui: & ideo, vt dist. proxima visui sumus, si non sit de substantia, sed de qualitate personae, matrimonium non vitiat. Quare sicut contrahens cum aliqua putans patri suo placere, quauis displiceat, verè contrahitur ita si quis contrahat cum muliere, quam putat esse virginem, licet sit corrupta, veluti si putasset esse pulchram, & esset foedissima. At verò sicut dum quis contrahit sub conditione, si patri placuerit, matrimonium non tenet nisi per impletionem conditionis purificetur, ita si sub conditione virginitatis contrahat, non erit purum & validum nisi sit virgo.

Subsequitur autem de conditione turpi. Contrahere tecum si mecum concubueris. Nihil enim refert, postquam conditio iam est turpis, si addiderit, causa explorandae virginitatis, aut libidinis explorandae. Et quidem doctores Canonistae non disputant, sit ne contractus validus, quia hoc non dubitant, sed vtrum sit statim matrimonium, eo quod conditio habetur pro non adiecta, vel sit tatum contractus purus sponsaliorum.

Censent enim, vt Adrianus dub. 8. de matrimonio refert, esse puram sponsalia ac si non esset apposta conditio. Nam si intelligatur de fornicario coitu, habetur pro non adiecta, vt probatum est. Si verò de legitimo coniugali, multò fortius sunt pura sponsalia: quia conditio illa est necessaria: id est, ex natura matrimonij exitura. Quare neutro modo illa sponsalia sunt in futurum pendente, sed illico sunt absoluta, & per subsequentem copulam sunt matrimonium. Sententia est glossae cap. 1. de sponsalibus, & quidem vera. Haec autem semper intelligenda sunt in foro contentioso, quod proccedit ex praesumptione: & quando ex aliis coniecturis intelligitur voluisse contrahere sponsalia, vt diximus de conditione impossibili: nam in conscientia si ille non habuit intentionem vllam faciendi matrimonium contractum, sed potiundum puella, eamq; fallendi, contractus ipse nullus est. Quin verò si erat lata disparitas: quia ipse erat illustis, & foemina pauper, non est cur praesumatur sponsalia, imò quod ille tantum volebat Veneti satisfacere. Condicio enim turpis ob id iudicatur non adiecta, quia nihil mutat de natura contractus. Quare aliunde sumenda est praesumptio. Imò ex hac, si mecum coieris, potius sumitur coniectura quod non habuerit contrahendi animum, sed potius puellam

Conditio, si mecum concubueris.

Conditio, si mecum concubueris.

Adrianus.

In foro contentioso.

Conditio turpis quae iudicatur pro non adiecta.

seducti. Item neque si conditio intelligebatur consummandi copula maritale, iudicio sequitur contractum, illum fuisse purum sponsaliorum praesertim si additum esset, si statim necum in dotum consentiens; nam legitime sponsa etiam de praesenti inducitur datur duo rum mensium ad consummandam copulam, vt cap. Ex publico de conserconinga. Hic sed sponsus potuit deducere in pactum, vt illa renunciar et illi iuri suo, atq; adeo sponsalia erant pendencia; itaque si illa statim non implet, conditionem ille non manet obligatus. Igitur si huiusmodi contractus superueniente copula iudicatur ab ecclesia vera inimonia, causa est quia praesumitur tunc copula ab illa conditioe discelsisse secundum iura supra citata. De illis. & Per tuas.

¶ Tandem, quod de virginitatis conditione diximus, quando honeste apponitur: scilicet, quod suspendit contractum, de alijs etiam honestis conditionibus, quodammodo ad perpetuitatem matrimonij pertinentibus & ad amorem inter coniuges conglutinandum, censendum est. Nempe si quis contraxit cum aliqua, qua non vidit, sub illa conditione, si non fuerit caeca, aut muta, aut coecus, aut leprosa, vel aliqua insigni turpitudine deformata, profecto si secus sit, matrimonium non tenet, etiam si fiat per verbum de praesenti. **Contra**ho. Et parius est de sponsa respectu sponsi. Quare eadem est ratio si dixerit, Nubo tali si hanc aut illam dotus est autem ad alendam vitam, aut si est ingenuus vel ingenua, aut alia similia. Nam et si conditiones illae iure expressae, si pater consentit, aut si dotem dederis, propinquius ad naturam matrimonij spectent, & ideo iure admittantur, nihilominus istae sunt etiam conditiones tum honestae, tum ad perpetuitatem cohabitationis, & generandi permultum referentes; & ideo nulla est causa cur non pariter eodem iure approbentur tanquam necessario implenda. Secus si essent conditiones ad matrimonij finem minus referentes. Si enim quis contraheret cum aliqua absente hac conditione, si esset pulchra, aut bene morigerata: quia istae qualitates recipiunt magis & minus, non sunt in foro ecclesiae admittendae tanquam matrimonium vitiantes, maximè si de praesenti fuerit contractum: quia de sponsalibus non tantum imminet periculi si dissoluatur. At prudentia est prius per inquisitionem illas deprehendere, quae prudentia si defuerit, sponso imputatur. Imò verò dum contrahitur matrimonium de praesenti, nunquam est contrahendum cum conditione de praesenti, praeter illam forsan, si pater consenserit: nam multi inde scrupuli ob-

Inducit duo tum mensium

Conditiones honestae suspendit matrimonium

Exemplum

Per conditiones iure expressas alias admittuntur

Conditio, si est pulchra

oriretur, qui eadem tunc pingeret. Sèper aut illud in te obsequetur, quod diximus de foro conscientiae, in quo sub quacunque futura conditione consensus exprimitur, nunquam facit matrimonium, quousque consensus sit de praesenti. Imò neque eius impletio, scilicet, quousque talis habeat consensus.

¶ De hac autem negativa contrahendi forma. Non alia nisi te ducam, & similibus, nimium inter doctores nonnullis fit contentio, vt est videre apud Paluda, dist. 27. q. 1. & apud Adrianum dubio. 1. de matrimonio, vbi multos iuris peritos allegat. Sed res non est tanta disceptatione digna. Statuta enim est hic regula, quod nunquam per paratam negationem contractus matrimonij vel sponsaliorum vim obtinet, sed per affirmationem explicitam vel implicitam, sed quod ad matrimonium requiritur consensus. Hoc supposito alia quae sunt formae manifestae, & aliquae ancipites. Certum enim est per hanc orationem, Nunquam alia à te vxorem ducam, nullum contractum fieri, neque obligationem contrahendi: quoniam est mera negatio. Per oppositum, certum est per hanc orationem, Non alia, sed te ducam, fieri sponsaliorum contractum: quia, sed te, exceptio est affirmatoria ducendi illam. Eadem ratio ne si dicas, Nullam mulierem ducam praeter te: nam secundum dialecticos sensus est, non aliam ducam, & ducam te. Hae autem oratio, Nullam mulierem ducam, nisi te, sequitur nam potest facere sensum exceptiuum, vt idem sit quod praeter te, qui ideo obligationem parit contrahendi. Sed nescio quid mysterij comminiscitur hic Adrianus de nomine, alia: nempe, vt qui dixerit, non ducam mulierem nisi te, obligetur illa ducere ratione iam dicta. Sed si dicat, non ducam aliam mulierem nisi te, non obligetur propter falsitatem secundae exponentis. Exponitur enim, inquit, sic, Non ducam aliam mulierem à te: & tu es alia mulier à te, & ducam te. Sed profecto commentitia est illa secunda exponentis: satis enim est veram esse, tu es mulier. Quare idem est, Non ducam aliam nisi te, & non ducam mulierem nisi te. Potest etiam, nisi, facere sensum conditionalem, vt idem sit, quod si non duxero te, nullam ducam. Et haec certe mera negatio est. Et ideo quando ponit, nisi, conditionalis est in foro conscientiae intentio contra heticis qualè habuerit. Et in foro conscientioe alia de est exploranda. Idem est de particula, quam, vt nullam quam te ducam, aut non contraham cum alia quam tecum: potest enim facere sensum exceptiuum, & plurimum conditionalem. Quare si quis dicat, Non vedam meas eides, alij quam tibi, non obligat vedere illi. Imò forsan facit hunc sensum, Non contraham cum alia à te, quae mera negatio est. In huiusmodi autem ambiguitatibus si communis

Non alia nisi te ducam,

Paluda.

Regula.

Nunquam alia vxorem à te ducam,

Non alia, sed te ducam,

Nullam praeter te ducam,

Nisi te.

Adrianus.

Author.

Nisi, potest facere sensum conditionalem.

Nulla que te ducam.

Nota reguli nis

Solu. 1. arg. Angelus.

Paulus.

Solu. 2. arg.

Intellectus. cap. fina. de eod. apposi.

Solu. 3. arg.

nis verborum intelligentia non liquet, iuxta tenorem cap. Ex literis. cl. 1. de sponsali. tunc ex causis & appendicibus veritas indaganda est, vt ait Hilarius, cap. Intelligentia de nego. aur. ¶ Primo argumento in capite posito adducit Angelus in summa, vt neget conditionem illam, si adulterium commiseris, obstarè fini matrimonij, nisi addatur, & mihi de bitum non solueris. Haud tamè satis inspexit conjugalem fidem vtriusque, includere: scilicet, & coniugij debitum reddere, & cum nullo alio commisceri. Vtriusque enim ambit admonitio Pauli, Vir non habet potestatem corporis sui, sed vxor, neque vxor sui, sed vir. Et ideo illa sola conditio, si adulterium commiseris, aduersa est fidei matrimonij, atque adeo illud tollit.

¶ Ad secundum, de illa conditione, si metum concubueris, satis dictum est, & sub compedio dicitur, quod si quis non habuit consentiam nisi sub illa conditione, in conscientia non fit matrimonium nec sponsalia. Imò verò in foro exteriori si non esset alia coniectura ad praesumendum consentium, profecto illa conditio potius admonet nullum fuisse consentium contrahendi, sed decipiendi. Quare sensus canonis, quod illa est habenda pro non adiecta, non est, quod per illam iudicandum sit fuisse matrimonium, sed quod illa seclusa ac si non fuisset posita, aliunde presumatur praecessisse consentium, habeatur pro non adiecta: id est, iudicetur contractus sponsaliorum purus & validus ante impositionem conditionis, vt pote quam sponsa non tenetur adimplere nisi ad consummandum matrimonium.

¶ Ad tertium denique iam responsum est contra Hostiensem, illam conditionem non censeri in possibile in moralibus, imò est honesta & continentis, atque adeo si honestè apponatur, vt dictum est, contractum suspendit, & purificari debet.

DISTINCTIO

trigesima, De errore, de quo nuptijs beatissimae virginis.

Text. Cap. 1.

¶ **Q**uemadmodum metus, sic & error libertatem voluntatis auersatur. Ob idque ille, qui substatu matrimonij est aduersus, it-

lud vitiat: vt pote error aut personae aut conditionis ferulis. Qui enim arbitratus sibi Mariam copulare, seductus se Annae coniunxit: quia in Annae minimè consensus, nullum contraxit matrimonium. Iacob enim per concubitum cum Lya, quam arbitrabatur esse Rachel, nisi postmodum in Lyam de nudo consensusset, nullum vtiq; matrimonium contraxisset. Neque verò liber homo, qui contrahens concubina, quam putabat esse liberam, lege se coniugij obligauit: eo quod vt personae, sic & earum libera conditio ad essentiam matrimonij attineat, quippe quo inuicè sibi cohabitare seruireque, & vt ait Paul. mutuò placere obstringuntur: quibus persoluendis officijs seruitus illius, qui sui iuris non est, è diametro aduersatur.

¶ Error autem seu qualitatis seu fortunae, vt pote quae ad essentiam matrimonij minimè spectant, eius vinculum nequaquam tollit. Sic nos sancti patres sacris canonibus 29. causa instructos curarunt. Ad haec demum, vt inter causas nuptiarum de fine etiam hoc verbum dicamus, duplex huiusmodi finis est. Vnus scilicet aut duo ipsi sacramento per se innati, vt generatio iuxta illud Gen. 1. Crescite & multiplicamini: & remedium temperandae libidinis iuxta illud Pauli, Propter fornicationem vnusquisque habeat vxorem suam: qui quidem fines, ceu à

Cap. 2.

29. quatuor.

Genesi

1. Corinth. septimo.

Deo ipso sacramenti institutore profecti semper boni sunt. Alij verò sunt accidentarij à volutate cōtrahentiū dimanantes: qui si citra culpæ turpitudinē adhærescant: neq; actionē vitiāt, neq; sacramentū, vt dum Iacob Rachelis pulchritudine allectus illam sibi in vxorē optauit. Quin imò possunt & honestissimi esse, vt pacis amicitiarūq; reconciliatio. Si verò vitiū præ se ferāt, vt qui ob turpes causas matrimonialia fœdera cōponunt, sic actionem deturpāt, vt tamē nō ideo sacramentū ipsum, quatenus Dei munus est, vlllo pacto sordefcat. Imò verò quocunq; si ne matrimoniū fiat, dum modò intentio Christi & ecclesiæ seruetur, validum est & solidū.

Cap.3. **Q**uò autē tractatus hic causa rū, quibus matrimoniū coniūgitur, pro dignitate concludatur, addam^o oportet de Mariæ & Ioseph cōiugio. Ambos, vt contra Faustū autor est August. quantū credi potest, apud se disposuisse virginitatem seruare, nisi Deus aliter iuberet: quā tamē volūtātē in cōsensu matrimoniali minimè expresserunt. Id qđ in lib. de nuptiis & concupiscentia de beata virgine repetit. Si enim sub cōditione, nunquā se inuicē cognoscēdi, cōtraxissent, nequa quā eorū matrimoniū fuisset solidum: vt pote qđ cōditio eorum contractui repugnaret. At verò

neq; expressè eadem virgo, sed implicite in cōpulam cōsensit: nā eiusmodi expressus cōsensus perpetuæ virginitati animi & corporis aduersatur. Quā vtiq; virginitatem, cum certior esset maritū à se rem vxoriā nunquā petiturū, ite gerrimā custodiuit.

¶ Quo fit, vt eorū matrimoniū fuerit perfectissimū, non quidē cōsummatione aut significatione: quandoquidē nulla corporū cōmissio intercesserit, quæ corporeā humanitatis vnionē Christi significat, at sanctitate. Sanctiora nanq;, vti idē ad Eliuidiā ait Aug. sunt cōiugia pari voto cōtinentium, quā rei vxoriæ vacantiū. Omne deniq; nuptiarū bonū, vt eo. lib. de nuptijs idem sanctus pater docuit, impletum est in illis parentibus Christi: fides, proles, & sacramentū. Prole siquidē cognoscimus ipsum dominū: fidē, quia nullū adulteriū: sacramentū, quia nullū diuortii. Solus ibi nuptialis cōcubitus nō fuit, quia in carne peccati fieri non poterat sine pudenda cōcupiscentia carnis, quæ accidit ex peccato: sine qua cōcipi voluit, qui sine peccato futurus erat.

DISTINCTIONIS
trigesimæ, Quæstio. i.

De errore.

ARTICVLVS. I.

Vtrum error matrimonium impediat.
Quemadmodū

Venamodum vis & metus, ita ignorantia voluntario obstat: & ideo post vim & metū sequitur in hac distinctione, vt de errore dicatur.

Pars negatiua arguit.

¶ Arguit ergo quod error in matrimonium non vitiet. Si error aliquis illud impediret, maximè error (vt aiunt) vel personæ, vel cōditionis: sed quod error personæ matrimonium non tollat, arguitur. Eadem est sacramentorum omnium ratio: nā omnia debent per cognitionem administrari: si quis autem putans se baptizare vel cōfirmare Petrū, baptizaret Paulū, esset verum sacramentum: ego pariter si quis putans contrahere cū Maria, cōtraheret cū Anna. Et confirmatur. Iacob licet per errorem credere tur cū Rachele, vt legitur Gene. 29. verè cōtrahit cum Lyæ: ergo error personæ nō impedit.

Cōfirmatio argumenti.

1. Argumēt.

¶ Secundò. Sicut cōditio seruitutis est, accidens personæ, ita & alia qualitates corporis & animi: ergo sicut error circa libertatem impedit, ita & error circa alias qualitates & fortunas, vt virginitatis, nobilitatis, aut diuitiarū, &c. quod tamen iura negant. Et cōfirmatur. Id qđ alicui ex natura sua cōuenit, in toto suo ambitu conuenit: errori autem ex natura sua cōuenit impedire matrimonium: ergo circa quacūq; qualitatem aut cōditionē errare cōtingat, nullū erit.

Cōfirmatio argumēt.

3. argumēt.

¶ Tertiò. Alia sunt iuris impedimēta, vt infra dicemus, quibus matrimonium fit nullum, vt disparitas cultus: scilicet, Christiani cum infidelibus, & impotentia cocundi, & solenne votū &c. ergo istorum error potius debuit inter impedientes cōnumerari, quā error circa libertatē.

Pars affirmatiua.

¶ In contrarium est illud verbum ciuilibus iuris. Quid tam contrarium est consensui quā error? I. Si per errorem. ff. de iurisd. omn. iudi. & illud. 3. Ethic. Aristotelis, qđ ignorantia tollit voluntarium: quippe quod secundum Gregorium Nicenum & Damascenum est illud, cuius principium est in aliquo sciente omnia singularia, in quibus est actus.

Grego. Nicenus.

Decisio articuli.

¶ Ad dissoluendam præsentem quæstionem primò notandū de errore nomine, quod posset cuiuspiam apparere, dicendum esse ignorantiam potius impedire matrimonium quā errorem. Ignorantia quippe de se nullam ponit cognitionem, quæ idcirco dicitur pura negationis: error verò, qui dicit ignorantiam prauæ dispositionis, ponit iudicium falsum: Error nanque, vt ait Aug. in Enchiridio cap. 13. est approbare falsa pro veris: Omnis autem ignorantia, etiam citra errorem, tollit voluntarium: ergo non tantum error, sed ignorantia in genere debuit poni tanquam impedimentum. Ad hoc autem dicimus, qđ quantum ad impedimē

Error. Aug. definitio.

Sentētia autoris.

tū matrimonij non differt, vtrum dicatur ignorantia vel error: attamen cum matrimonium nunquā nisi per aliquod iudicium cōtrahatur, necesse est, vt si illic ignorantia lateat, error subinde nascatur, quo vnū pro alio iudicatur: quoniam consensus in id non dirigitur, quod prorsus ignotum est. Cum ab eo. 4. Massan. ff. de cōtra. emptio. Quocirca quia error: id est, iudicium falsum, est tunc causa proxima cōtractus, cōgruentius dicitur error, qđ ignorantia. Vnde bene aiunt doctores, qđ omnia ignorantia circa personam nō permittit: vt sit propriè error personæ: sed illa, quæ aliquā estimationem personæ, aut cōditionis præsupponit. Quæ enim nunquā audiuit regē habere filiū, nō potest errare in persona nubēdo alicui putans esse filiū regis. Mox animaduertendū, errorem circa matrimonium quadruplicis esse generis: scilicet, personæ, cōditionis: nempe, seruitutis, & qualitatis, ac fortunæ.

Error congruentius ignorantiæ.

Prima conclusio.

¶ Solutio ergo quæstionis tribus conclusionibus continetur. Prima. Error personæ impedit matrimonium. Vt si quis putans se contrahere cum Maria, contrahat cum Anna. Decretū est iuris. 29. quæst. 1. Et idem est in aliis contractibus ciuilibus. Si enim credens se emere mancipium masculinum emat foemina, contractus tenet, vt ibidem habetur. Quemadmodum si emēt aurum supponeret loco eius aurichalcum, aut pro vino acetū. I. In venditionibus. ff. de contrahen. emptio. Quòd si arguas. Cum pro auro ducato datur pondus argenti, vel alius metalli tantumdem valens, cōmutatio est legitima: ergo si qua nubat vii viro tātæ estimationis, quanta erat ille, quem putabat sibi præsentari. Negatur consequentia, quia pecunia, imò & res, quæ commutantur, pretio æstimantur, quod quidem potissimum est in contractu. Et ideo argentum pro auro, si eiusdem valoris est, non vitiat contractum. Consensus autem matrimonij fertur in hanc personā propter se, & ideo non est simile. Ratio ergo conclusionis est, quam in præsentiarum Diu. Thom. adducit. Quicquid tollit causam, tollit effectum: cōsensus autem matrimonij est causa ipsius, & error tollit cōsensum: quia consensus ex errore profectus non est liber: voluntatis quippe libertas cognitionem intellectus supponit: illa ergo sublata, nullum est voluntarium aut liberum, iuxta illud, Errantis voluntas nulla est. I. Cum testamentum. C. de iuris & facti ignorā. Enimuerò qui putat se cōsentire in Petrum, nullatenus cōsentit in Paulum. Vt enim author est Augustinus. ro. de ciuitat. capi. 1. Non possunt amari neque eligi nisi cognita: & vniuersum matrimonij absque amore

Ratio Sane Thom.

amore & voluntatis electione nō potest esse perpetuū. Vnde optimē cōcludit S.Tho. q̄ error nō solum matrimoniū euacuat, verū & id iure naturali ei competit ac perinde diuino.

Secūda conclusio.

¶ Secūda cōclusio. Error conditionis: nēpe, seruitutis, impedit matrimoniū. Conclusio est iuris, vt patet de coniugio seruorū, cap. Proposit. & reliquis. &c. 2. 8. q. 2. cano. Si quis. 1. & 3. & cano. Si foemina &c. Et rationem cōclusionis

Rō D. Tho. ma.

subdit elegāter D. Tho. Error enim ea ratione tollit matrimoniū, quā excusaret actum à culpa esse enim culpa heminē in causa matrimoniali decipere: error autem non excusat actum à culpa, nisi sit illius circumstantiæ & qualitatis, quæ apposita differētiā facit illiciti. Verbi gratia, si quis percuciat patrē in capite gladio, arbitratus se non nisi fuisse scapulas attingere, licet minuatur culpa, nō tamen prorsus excusatur: quia ignorare instrumentū, quo, aut membrū, quod percuciebat, non purgabat rationem illi citi: quādo quidē sciebat patrē ferire, quod erat impiū. Sed si credens alapa filium correctionis gratia percucire, percuciret patrem, error tolleretur culpam: quia ignoratur circumstantia patris. Pari ratione error, qui matrimoniū impedit, nō debet esse qualiscunq; sed ille, quo ignoratur aliquid, quod ad essentiā pertinet matrimonij. Duo autem sunt huiusmodi essentialia: scilicet, & personæ, quæ coniunguntur: nā ipse sunt, quæ contractū & sacramentū perficiunt, & ceu proprium subiectū illud suscipiunt. Præterea mutua potestas & facultas, quæ inter eos debet esse cohabitandi, sibiq; inuicem ad nutum persoluedi debitū. Primū autē aufertur per errorem personæ, & secundum per errorem cōditionis. Qui enim alterius seruus est, nō est sui iuris, vt posuit cū cōiuge cohabitare, & quærere, vt ait Paulus, quomodo ei placeat.

Duo essentialia matrimonij.

¶ Plenaria tamen conclusionis huius intelligētia vsq; ad distinctionem trigēsima quintā, vbi de cōiugio seruorum habēda est disputatio, expectanda est. Quapropter ne materiā, quæ simul luculentius tractabitur, discerpamus, nihil illius hic præ posterē ponem⁹, sed illuc vsq; totam reponamus oportet.

Tertia conclusio.

¶ Tertia cōclusio. Error qualitatis aut fortunæ matrimonio contrahendo nō obstat. Decretū est supra citatorū canonū. Error qualitatis est, dum quis contrahit cum corrupta: putās esse virginē, aut cū inhonestā putans esse honestā.

Error fortunæ.

¶ Error fortunæ est, cum quis contrahit cum paupere putans contrahere cum diuite. Contractus autem cum ignobili aut rustica, quæ putatur esse ingenua & nobilis inter errores qualitatis naturam. Ratio cōclusionis huius est su-

periori contrariam hęc omnia extra essentiam sunt matrimonij. Vnde quauis si in conditionem ducerentur, pēdentem facerent contractum, impleriq; adeo indigerent: tamen dū per modum conditionis non apponuntur, illū non vitiant. Præsertim dum matrimonium de præsentem contrahitur: nam si essent sponsalia, profectō non esset ille, qui per errorem grauitate deceptus est, compellendus, quem admodū can. Raptor. 27. quæst. 1. adnotauit Hugo. Qui enim sponsalia cum corrupta contraxit putās esse virginem, nō est cogendus. Et eadem, arbitrator, ratione neq; illustris qui aliquā sibi infimæ fortis despolauit, quā credebat esse illustrē.

¶ Contra hanc tamen conclusionem tertiā arguitur. Si filia regis aut magnatis, quæ putat se nubere filio alterius regis aut illustris viri sibi pari, presentaretur alius inferioris fortis, quem illa putaret esse illum principem, matrimonium non teneret: & tamen esse filium principis est qualitas personæ propter nobilitatem: & amplā substantia est bonum fortunæ: ergo error qualitatis & fortunæ tollit matrimonium. Et eadem est ratio de illa, quæ cogitat se nubere promogenito, cui obuenit primogenitura, nūbit tamen minori, qui sibi pro alio offertur.

¶ Respondetur, vt probē ait D. Tho. art. 2. in solutio ar- gumentū. q̄ error nobilitatis aut fortunæ per se matrimonium non euacuat. Sed est tamen oculatē attendendum, q̄ error huiusmodi nō nunquā refertur ad errorem personæ, vt in casibus propofitis, & illa ratione matrimonium enervat. Ad hoc autem deprehendendum discrimen, quod non est facile, considerare oportet, vtrum consensus feratur in hęc particularē personā directē, an verō in illū dūtaxat, cui illa cōditio aut dignitas adest. Priori enim modo est error qualitatis, & posteriori est error personæ. Si enim puella huic singulariter nupserit, licet id fecerit, quia credebat esse filium regis, vel primogenitum aut diuitem, cui aliās non nupsisset, matrimonium nihilominus tenet: quia esse filium regis aut primogenitū, est tūc qualitas huius. Sed si non intēdebat contrahere nisi cum illo filio regis, aut diuite, quæ habebat in corde, matrimonium non tenet: quia est error personæ. Quo fit, vt quauis Petrus ille primogenitus, cui illo volebat nubere, iam esset defunctus, quādo nupsit Ioāni fratri eius, qui ideo Ioānes iā erat primogeniturę heres, matrimonium nō esset validū: quia nō intēdebat contrahere cū hoc, sed cū illo. Rursus sequitur, q̄ si per verba de præsentem intēdens nubere absentem Petro, nupsit presentem Ioāni, quæ putabat esse Petrū, licet postea gratius habeat matrimonium

Nota.

¶ Nota casum.

¶ Nota casum.

Solutio primi argumenti.

Argumentū.

Primogenitum.

Solutio ar- gumentū.

Nota.

Nota casum.

cum Ioanne, q̄ cum Petro, non potest viuente Petro nubere Ioanni, etiā si in illo errore permanens multos eidem Ioanni pepererit filios: quia non fuit illud matrimonium, quauis per ignorantiam fuerit à culpa immunis.

Solutio primi argumenti.

¶ Ad primum igitur argumentū negatur eonsequentiā: nam in baptismo & aliis sacramētis intentio ministrī, vt semel iam dictum est, non est proxima causa effectus sacramentalis: nempe, characteris & gratiæ, sed materia ipsa elementalis, & verbum, quod est format intentio enim non est nisi applicans materiam & formam ad suum proprium effectum. Et ideo error putantis baptizare aliū quā baptizat, non tollit effectum. Cōsensus autem est causa proxima vinculi matrimonij: illi autē, qui fertur in Petrū, nō fertur in Paulū, & ideo nō est simile.

Ad confirmationem.

¶ Ad confirmationem verō negatur, Iacob con- traxisse cum Lya per illum consensum & concubitu: quibus arbitrabatur contrahere cum Rachele, sed per consensum, quem postmodū habuit nouum in Lya.

Solutio secūdi argumenti.

¶ Secundum supra iam solutum est per rationem secundā conclusionis. Non enim eadē est ratio de errore cōditionis & de erroribus qualitatis & fortunæ. Quapropter ad cōfirmationem negatur minor: nēpe, q̄ errori secundum naturam sui generis conueniat impedire matrimonium, imō id ei conuenit ex natura adiunctæ differētiæ: videlicet, quatenus est error eorum, quæ sunt de essentia matrimonij.

Redargutio.

¶ Quod si solutionem redarguas. Maior perniciosiorq; videt error infidelis hominis aut hæretici, qui non credit matrimonium esse indissolubile vinculum nec sacramentum: & tamen inter hæreticos & infideles est verū matrimonium: ergo à fortiori neque error conditionis impedit. Respondetur, q̄ matrimonium per mutuum consensum contrahitur: error autem infidelis non adiacet illi consensui, sed est circa ea, quæ illum consequuntur: nempe, an sit indissolubile sacramentum: quod autem ratio posterior est, non tollit id, quod prius est.

Solutio tertii.

¶ Ad tertium deniq; respōdetur, q̄ alia impedimenta: scilicet, voti solennis, infidelitatis, frigiditatis &c. nō tollunt matrimonium per viā erroris, sed siue sciuntur siue ignorentur, illud tollunt. Et ideo non opus fuit eorum ignorantiam inter errores connumerari, sed habebunt inferius suum locum.

ARTICVLVS. II. Vtrum matrimonij ob turpem causam contractum sit legitimum.

RI Actenus de cōsensu, qui causa matrimonij est, tū formalis, vt dictum est, tum etiā materialis, ac perinde efficiēs. O idq; casuum serics admonet, vt etiā de finali breue tandem verbum addam⁹. Arguitur ergo quod nulla alia de causa liceat matrimonium inire, q̄ ob illam, ob quā institutū est: nempe, generāda prolis, cōcupiscentiæq; medendæ. Cum enim sacramētum hoc diuina sit institutio, iuxta illud Matth. 19. Quos Deus cōiunxit, homo nō separet, apparet nullo alio fine cōtrahi posse, ab illa, quem illi Deus constituit: præsertim si finis sit inhonestus: Deus enim causa peccati esse non potest, atque adeo nec concurrere ad illum contractum, qui est peccatum: actio autem sacramētalis est à Deo: ergo vbi finis in honestus in teruenit quia videtur actum deturpare, nullū neq; videtur matrimonij sacramētum.

¶ Secundō. Sacramentū, vt dictum est, matrimonij significat vniōnem Christi cū ecclesia: id autem, quod turpe est, tam excellētē significationem habere non decet: ergo matrimonium, quod turpi fini vitatur, nullum est.

¶ In cōtrariū est aliorum sacramentorū exemplum. Qui enim baptizat cū intentione ecclesiæ, licet alium finem adiungat, verē baptizatus ergo idem vsu venire potest in matrimonio.

¶ Quæstiuncula facillima est, ad quā quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Dummodo cōsensus mutus de presentem, quo alteruter coniugum se alteri tradit interueniat, quicunq; finis siue honestus siue turpis adiugatur, cōponitur matrimonium. Probatur, quia illic seruatur quicquid est de essentia matrimonij: nēpe, materia & forma & intentio ecclesiæ, quæ est cōiuges in cōm cohabitationē per vicariā traditionem corporū in rem vxoriā copulare.

¶ Secūda conclusio, quæ ad eius qualitatem attinet, sit. Matrimonium à suo proprio fine semper est bonum: quare in se ex nequitia cōtrahentium nullā cōtrahit maculā. Duplex enim consideratur matrimonij finis, alter qui est eisdem sacramentali cōtractui innatus: nēpe procreatio prolis, & remediū contra carnis illecebras, iuxta verbū Pauli, Qui non potest abstinere, nubat. Qui quidem finis in intētionē cōtrahēdi matrimonij ex natura rei includitur. Quare hic suapte natura semper bonus est.

¶ Possunt autem huic per accidens adhærere alij fines ex parte contrahentū. Et ideo fit tertiā cōclusio. Contrahere matrimonium propter bonū delectabile vel vtile, quod necessarium fini impertinens est, nullum est de se peccatum. Vt contrahere propter mulieris pulchritudinem

Partis negatiue argumentū.

Secundū argumentum.

Pars affirmatiua.

Prima conclusio.

Ratio cōclusionis.

Secūda conclusio.

Duplex matrimonij finis.

Tertiā conclusio.

Iacob. nem: ex p̄lo Iacob, qui propter pulcherrimā Rachelem seruitutē quatuordecim annorum pertulit. Et Deuter. 21. aiebat Deus. Si videris in numero captiuorum mulierem pulchrā, & adinaueris eam, & volueris eā habere vxorē, introduces eam in domum tuam &c. Item nec propter bonū vtile malum de se est matrimoniu contrahere, videlicet, locupletem vxorem sibi hominem affociare, cuius substantia possit familiam sustinere. Verum est tamē, q̄ vt dist. 26. dicebamus, mulieris probitas, & honestas quæ ad alendam coniugij charitatem confert, est eligēda & pariter viri. Quare ex ijs accidentariis finib⁹ creberrimē peccata venialia pullulāt.

Quarta conclusio. Matrimonium eo sine contere, qui peccatū mortale est, est itidem mortale crimen. Vt si vxor aut vir eligitur causa furandi aut occidendi, aut hereses seminandi. Pro batur, quia, vt. 2. Ethic. autor est Philosophus, actiones ex fine sortiuntur speciem. Ex qua igitur conclusione subsequitur, q̄ quauis huiusmodi intentio non obstat quominus sacramentum firmum sit & legitimum, est tamen obex suscipiendæ sacramentalis gratiæ, si dum illud contrahitur, adest. Facillima omnia sunt, in quibus idcirco non est immorandum.

Solutio primi argumenti. Ad primum igitur argumentum respondetur, q̄ Deus per suam institutionem est causa coniunctionis viri & vxoris, dummodō cōsentiant in id, quod Deus instituit. Accidentariæ autem intentiones contrahentiū non mutant matrimonij substantiam, sed si nullam habeat turpitudinem, sunt impertinentes, quod quidē cōmune est omnibus sacramentis. Quicumq; enim cum intentione ecclesiæ confert vel suscipitur sacramentum, quancunq; aliam adiungat intentionem, verē confert, & suscipit, vt dist. 1. q. 5. dictum est. Si autem illa intentio peccatū sit, & de actionem contrahentiū maculet, matrimoniu tamen secundum se quatenus à Deo est, non est nisi bonum; nempe, coniunctio & vinculum matrimonij.

Redargutio. Quod si redarguas. Deus non potest concurrere ad malum nisi autem actus contrahentiū sunt mali, ergo nō potest concurrere ad illos: illi verō sunt causa coniunctionis: ergo Deus non concurrat ad coniunctionem. Et cōfirmatur, quia effectus ex causa vitatur; cuius enim bonus finis est, vt ait Boetius. 2. lib. Topi. ipsum quoq; bonum est, & cōuerso cuius finis malus est, ipsum est malum. Et eod. quoq; lib. ait Philosophus. Quorum generationes malæ, & ipsa mala sunt: & vice versa, quæ mala sunt, malas habent generationes: mali ergo illi consensus malam faciunt coniunctionem, ad quam

Cōfirmatio redargutionis. **Aristo.**

ergo Deus non cooperatur. Ad hoc respondetur nihil ob stare quominus Deus ad eūdem effectum, in quo diuersa sunt rationes, sub vna ratione confluant, & causa, quæ peccatū est, ad eundem concurrat sub alia ratione. Dum enim proles ex adulterio gignitur, Deus & emissio seminis, quæ peccatū est, simul ad generationem concurrunt. Concurrunt, inquam, Deus simul cū illa actione adulteri quatenus actio naturalis est. Quæ etiā ratione & proles genita bona: scilicet, quatenus effectus naturæ. Non autem cōcurrit cum eadem actione quatenus ex mala intentione hominis procedit, quæ generationem vitiat. Pari modo in proposito concurrat Deus cum sinistris consensibus contrahentiū, nempe, quatenus iure diuino & naturæ instituti sunt causa matrimonij. Quæ utiq; ratione coniunctio matrimonialis bona est. Non tamen cū eisdem cōcurrit quatenus à voluntatis prauitate dimanant. Et per hoc solutum restat argumentū secundū principale. Vnio enim illa quatenus effectus Dei est & naturæ significat unionem Christi & ecclesiæ; non autem quatenus per culpam commaculatur.

Q V Æ S T I O S E C U N D A, De virginitate & matrimonio beatæ virginis.

A R T I C U L V S. I.

Vtrum cōdecens fuerit Dei matrē, virginē emissio voto perpetuō permāsisse.

Non calce demum mēbri hulus primi, quo caularū disputatio, quib⁹ matrimoniu perficitur, absolutur, hæc questio adhiberi cōsuevit de matrimonio beatissimæ virginis, quod fuit inier omnia illustrissimū. Tameñ in tractatu de vita eiusdem virginis aptius D. Thomas eandem posuerit disputationem: nempe, in 3. part. quæst. 29. Arguitur ergo quod nō decuerit, & virginem simul esse & nuptam. In lege enim veteri: vt Deut. 7. & Exod. 23. coligitur, maledictio in eos pronūciabatur, qui se mē nō relinquebāt super terrā: vnde pro benedictioe scribitur, Nō erit apud te sterilis vtriusq; sexus: ergo tunc virginitas nō erat in cōsilio. Et secūdo arguitur, q̄ cū virginitatis votū

Partis negatiue argu. 1.
2. Argumēt.

Pars affirmatiua

Decisio articuli

1. Conclusio

Cause virginis

Causa ad effectum

Virgo post partum

Vnigenitur.

Notæ

ad consiliorum perfectionem spectet, & Christus fuerit, qui legem cōsilijs suis impleuerit & perfecterit, à sua ipsius persona culmen hoc virginitatis debuit inchoari.

In cōtrarium est illud Virginis ad angelum Luc. 1. Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?

Duo quæstio inlinuat disputanda. Primum de perpetua virginitate Deiparæ virginis: & secundum de eius cōubio. Ad quarū priorem quæstionē duabus cōclusionibus respondetur.

Prima. Quam maximē decentissimū fuit beatā virginem in perpetuo virginitatis statu deguisse vitam. Quod enim in conceptu & partu & post fuerit semper virgo, orthodoxa nos admonet fides, nō solum per ecclesiasticā sanctiōnem, sed etiam per verbum illud virginis ad angelum, Quomodo fiet istud, quia virum nō eo cognosco, tum etiam per angelicum respōsum, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obūbrabit tibi. Causa autem decentissimū huius virginis instituti nō est presentis loci persequi, eas tamen D. Tho. 3. par. q. 37. egregie persequitur. Decuit enim Dei filium, qui verbi patris est, instar verbi à solo ipso patre obūbrante spiritu sancto, vt ait Angelus, absq; vlla corruptiōe modo quodā spirituali hominē cōcipit. Decuit & patris dignitatem, vt eius naturalis filius nullū aliū patrē haberet in terris, q̄ in celo. Decuit & Christi humanitatē, in qua nec peccatum, nec operatio peccatricis carnis locum habere debuit, per quem peccatū mundi tolleretur. Decuit & ad incarnationis finem, qui fuit, vt homines renascerēt in filios Dei non ex voluntate carnis nec ex volūtate viri.

Sed q̄ & in partu mater maneret virgo, eidē quoque verbo congruens fuit. Nam verbum, vt corde absq; corruptione concipitur, ita inde abscq; corruptione procedit. Item congruebat & redemptionis effectus, qui erat nostram corruptionem tollere. Quare non debuit nascēdo vtetum corrumpere. Quod & ad honorem matris quam maximē referebat, vt integra inuolataq; permaneret.

At verō q̄ post partum debuerit etiam perseuerare perpetuō virgo, res erat adeo cōdecens, vt impudentissima sit blasphemia illud negare. Virgo enim si postea virum erat cognitura, non ex libidine, quæ ab ipsa longissimē aberat, sed gratia procreandæ prolis facere cogitandum est. Id autem filij eius dignitati maxime derogabat: quippe quem, vt vnigenitum esse filium patris, ita quā maxime decebat vnigenitum esse matris. Mox iniuriam maximē fuisset spiritui sancto, vt vteris, qui eius fue-

rat sacrarium, homini esset cognitus. Deinde ingratisima esset, quæ gratissima Deo fuit, sanctissima virgo, si vnica prole non fuisset contenta, quæ erat Dei filius & suus: & virginitatem, quam ei filius supra naturam seruauerat, naturali officio amitteret. Demum & Ioseph temeritatis & impudentiæ reus esset, si quam de spū sancto concepisse nouerat, pollueret cogitaret. Quare Ebion, Cherinthus & Eluidius contrariā his blasphemantes meritisimō sunt tanquam impudentissimi hæretici condemnati. Hæc tamen non adeo sunt presenti loco accommodata.

Sit ergo ad propositum secunda conclusio. 1. Cōclusio. Cōdecens itidem fuit sacrosanctam virginem suam virginitatem Deo per votum cōsecrare. Hanc conclusionem contra quosdam asseruerim molestos morososq; homines, qui nihil aliud approbates, quam quod in sacris biblijs legerint, aiunt commentum esse fictum hoc, quod de voto beatæ virginis doctores tradūt, quia nullo sacro testimonio cōfirmatur. Satis enim istis factum esse debuisset per autoritatem Augustini locis citatis & Ambrosij, atq; aliorum sanctorum patrum. Sed præterea ratio illos vincit hæc, q̄ cū fides catholica cōtineat, Mariā fuisse perpetuō virginem, ratione optima elicitur, perfectissimum virginitatis statū habuisse, qualem Dei matrem decebat: status autem firmitatem sonat: firmitas verō non nisi per votum cōstabilitur, quod ideo quā certissimum est virginem emisisse.

Id quod & verbo ipsius virginis ad angelū confirmatur, Quomodo fiet istud, quia virum non cognosco? Plana enim res est, verbum illud non facere sensum: qui est, nōn cognouit: quia illud ad cōceptionem futuram impertinens erat, sed sensus fuit, Quoniam vtrūq; non cognoscere statui votoq; firmari, quod maritalem cōplexum repellere. Et ideo. Quomodo fiet istud nō erat verbū renuētis facere quod angelus proposuerat, sed modū interrogantis, quā scilicet operam præstitura esset: videlicet, vtrum esset cognitura virū, an verō per solam orationē vel cōsensum cōceptura. Ad quod respondens angelus ait. Spiritus sanctus superueniet in te, &c. Sed rogas. Cur Euāgelista hæc perpetuam post partum virginitatem non expresserit. Respondetur, q̄ ex eo, q̄ minus erat credibile, illud, quod facilius erat creditū, reliquit vt notum. Ex eo, inquam, quod dixerat, Spiritus sanctus superueniet in te &c. & Quid ex te nactetur sanctum vocabitur filius Dei; vbi conceptum partumq; virgineum designauit, vt notū reliquit post partū māsisse virginitatem.

Hæretici

Ratio

Rō beatūda

Quomodo fiet istud.

Persecutio

Solutio

nec postmodum Ioseph matrimoniu cōsum-
masse. Quod quidem viri sancti nō nisi prolis
generandæ gratia debuissent consummare. Et
ideo cum Deus illis tam admirabilem præsti-
tisset, absurdum esset aliam optare & gignere.

Matth.
Lucas.

Primogeni-
tus.

Explicatur
quædam lo-
ca scripturæ

Vnde quia Matthæus propter perfectum ma-
trimoniū appellavit Mariam coniugē Ioseph,
Lucas verbum temperans ait capi. 3. q. putaba-
tur (quia non erat) pater Christi. Nec qd Mat-
thæus appellat Christum primogenitum vir-
ginis, insinuat alium fuisse post genitū, sed q
nullum antea genuisset. Nam & vnigeniti cen-
sentur primogenitura hæredes. Et quod ait,
Antequam conueniret inuenta est in vterō
habens: & Non cognoscebat eā donec peperit
filium suum, non significat, q postea cōuene-
rint, sed solum (vt inquit Hieronymus) signifi-
cauit antequā id accideret, quod cōmuni lege
separabatur, eam tunc & concepisse & pepe-
risset. Sic enim loquimur, Antequā viginti an-
nos expleret, seu antequā nauē intraret, mor-
tuus est. Hæc autem apud Hieronymum & al-
ios patres peruulgata sunt.

Solutio san-
cti Thomæ
ad primū
argumentū.

¶ At verō argumentum primū, quod in cōtra-
rium obiectum est, nōnihil difficultatis offert.
Enimvero D. Thom. loco citato, videlicet. 3.
part. q. 28. artic. 4. respōdet; q quia lege veteri
videbatur prohibitum nō dare operam ad se-
clinquendum semen super terram, beata virgo
ante nuptias non simpliciter, virginitatem vo-
uit, sed sub conditione, si Deo placeret. Et diff.
præfenti. q. 2. ait, q quāuis virginitas in se opti-
ma sit, tamen tempore Moysæ legis matri-
monium ei præferebatur propter expectatio-
nem benedicti seminis per viam generationis
veteri: & ideo beata virgo sub cōditiōe vouit.

Secundū au-
toris.

D. Tho. 1. 4.

¶ Horum autem utrūq; profecto fator mihi
durum esse creditur: nam primum, q absq; vilo
peccato licitum esset in illa lege, virginitatē ser-
uare. Dicitur Thom. in 4. dist. 3. q. 3. art. 2. ad. 2.
planè fatetur dicens, q post multiplicatum ge-
nus humanum siue in statu naturæ integræ
siue in statu naturæ corruptæ, nullum fuisse
peccatum à matrimonio abstinere: quia iam
cessasset necessitas præcepti, Crescite & mul-
tiplicamini. Et eadem, inquit, ratione in lege

In. l. Moysi.

Moysi, post sufficientem propagationem il-
lius populi, qui ad cultum Dei erat necessa-
rius, non peccasset qui à matrimonio se abdi-
casset, atq; adeo multo minus qui virginitatē
seruasset. Quare quod quidam arguant, in
præcepto tunc fuisse matrimonium ad augē-
dum populum, id fortasse in initio, dum po-
pulus erat exiguus, verum habuit in Abra-
ham, Isaac & Iacob, quorum ideo matrimo-

Argu. quorū
dam.

nia scriptura insigniter commendat.

¶ Aliud verō argumentum, quod ex verbis S. Allud argu-
mentum.

Thomæ colligitur, videlicet, q propter expe-
ctationem venturi Messie nefas erat à matri-
monio contrahendo se hominem abstrahere,
non ita multum mouet. Nam est Abraham, vt
Genes. 2. 2. legitur facta fuerit promissio vt in
sensine suo benedictus us esset Deus omnes gē-
tes, tamē sola tribus Iuda erat, quæ Messie car-
nem erat ex habitura, quæ admodum erat in le-
ge vaticinatum. Et tu, Bethleem terra Iuda ne-
quaquā minima es in principibus Iuda: ex te
enim exiet dux, &c. Quare alix tribus non te-
nebantur illo vinculo. Adde q licet aliqui à re-
voria abhorrent, providentia Dei efficeret
ne linea procreatio Christo deficeret. Ad hæc
si tanta tunc esset obligatio nauandi operam
liberis, consequens foret vt si quis ex primo
matrimonio non suscepisset prolem, teneretur
ad secundas nuptias cōmigrare, quod ex nulla
historia colligitur, imò Iudith absq; prole in vi-
ditate permansit.

¶ Quin verō addiderim, si mea est audiēda opi-
nio, semper fuisse virginitatem nuptijs merito
prælatam saltem post naturā corruptā. Nam
in natura integra cum amplexu tunc marita-
lis absq; vlla delectationis exuberantia fieret,
atq; adeo nec contemplationem nec alia spiri-
tualia opera impediret: fortasse quæ suo nō
fuisse virtus à matrimonio abstinere. Tametsi
propagatio generi humano nec fuisset pecca-
tum, vt ait S. Tho., sed esset indifferēs, quod
sine posset fieri bonū. At verō sub lege naturæ
corrupte prolato satis humano genere, pro-
culdubio semper fuit virginitas matrimonio
præstantior, quippe quæ ad contemplationē
& spiritualia opera longè aptior: quorum gra-
tia multi sapientes voluptuosa se veneri sub-
dixerunt. Quin verō Abel nulla fert historia
vxorem habuisse, quia fortasse nōdum foret
nactus fuerat cōubio naturā. Atq; adeo in-
de iā angelica virginitas genus humanū deco-
rare cœpit, & abstinentia rei veneret florere.

¶ Hinc ergo, vt ad legem Moysæ gradum In. l. Moys.
faciamus, arguitur. Cum illic, vt dictū est, licitū
fuerit aucto iā populo à matrimonijs se hoīes
abdicare, nescio cur nō virginitas propter easdē
causas, ob quas sub lege naturæ laudabilior
erat q matrimonio, etiā sub eadē scripta lege
eundē excellentiæ gradū præ nuptijs obtineret.

¶ Veritas hæc præterea multis Prophetarum Prophetarū
exempla.
exēplis cōprobatur. Eiaias nāq; Elia & Hie-
remias, vt Hieronymus lib. 1. aduersus Iouinia-
nū cap. 16. author est, cōpluresq; alij à re vxor-
ia se prorsus abdicarunt; circumuehentes (vti ait
Pau. ad

Iosephus.

Paul. ad. Hebr. 1. 1. in telotibus & in pellibus ca-
prinis, in solitudinibus oberrantes, & in spe-
luncis & cauernis teire. Et Iosephus libr. 18.
antiquita. & Solinus in polyhistoria cap. 48.
referunt, ante Christi aduentum Essenorū col-
legium, in deserto Iudæe more nostrorū Ana-
coritarū sanctissimā deguisse vitam, ab vxori-
bus prorsus & omni fœmineo cōspectu semo-
tissimū: quorum iustitiam secutus est Ioan-
nes baptista. Vnde quantum nullam aliam ha-
buisset beata virgo reuelationem, exemplū in
sua gente haberet virginitatē colendā.

¶ Igitur quod hic ait S. Tho. sub illa lege ma-
trimonium prælatum fuisse virginitati, vel in-
telligitur sub initio illius legis, vel dicendum q
in sua summa, vbi omnia pollebat, id nō dixit
set. Imò. 2. 2. q. 1. 5. art. 4. simpliciter cōcludit
virginitatē præferendam esse matrimonio: vbi
hanc exceptionem illius legis non facit, sed so-
lum ait, matrimoniū Abraham propter neces-
sitatem illius temporis æquatam fuisse conti-
nentiæ virginis Ioannis. Et loco citato. 3. p. q.
28. non ait simpliciter, q sub illa lege prohibi-
tum fuerit nō dare operam liberis, sed q pro-
hibitum videbatur. Id quod forsità dixit pro-
pter lineā rectam tribus Iuda, & singulariter
propter sacram virginē, quæ proculdubio cre-
do ex eadem tribu per paternā lineam descē-
diste, nempe, à David per Nathan filium eius
quam quidem lineam ascendendo recessit Lu-
cas ca. 3. Sed per lineam maternā creditur fuis-
se de tribu Leuimæpe, cognata Elisabeth. Præ-
terq; quod etsi non sit certū fuisse ei reuelatū
futurā Dei genitricē, est tū credibile aliquatē
inpiratione ab spiritu sancto recepisse, se eius
genituræ aliquid operæ præstituram: & ideo
ante nuptias desiderū, quod virginitatē habe-
bat, non ausa est absolutō voto firmare.

Solut. 1. arg.

¶ Ad argumentū iugitor principale responde-
tur, id, quod ait D. Tho. vt maledictionē cen-
seri in vetusta lege sterilitatem, de nuptijs fœ-
minis esse intelligendū. Quare Anna Samue-
lis mater exprobat, vt legitur. 1. Regū. 1. q
dominus cōdulsisset vuluā eius. Nō autem in-
de sequitur q fuerit omnibus in præcepto nu-
bere. Illud enim Deuter. 7. Nō erit apud te ste-
rilis vtriusq; sexus, quod & in Exod. c. 23. ha-
betur, nō sonat præceptū contrahendi matri-
monium, sed contrahentiū benedictionē. Ve-
luti in Psal. Vxor tua sicut vitis abundans in le-
teribus domus tuæ. Promittebat enim popu-
lo illic Deus si suā legē seruaret dicens; Benedi-
ctus eris inter omnes populos. Nō erit in te ste-
rilis vtriusque sexus, siue in hominibus siue in
gregibus. Auferet à te dominus omnem lan-

guorem, &c. ¶ Ad secundū autem responde-
tur, q beata virgo, vt in Canticis legitur, fuit sicut
aurora cōurgens, enixura solem iustitiæ,
atq; adeo cōfinium fuit tenebrarū antiquæ le-
gis, & lucis nouæ. Quapropter ante nuptias
ppositū habuit virginitatē, & post nuptias
votū eiusdē fecit, quod filius eius diuino exē-
plo & lege cōfirmaturus erat. Quocirca licet
antea multi ob alios fines virginitatē seruassent,
tamē id sub voto veterē religionis à bea-
ta virgine ortum habuit. Votum enī Vestaliū
virginū Deorū superstitione vitiabatur.
Solēntas verō euāgelici voti à Chro. cœpit

Solutio se-
cundi argu-
menti.

ARTICVLVS. II.

Vtrum virginem Dei matrem nu-
ptam simul esse decernerit.

¶ Alter articulus quæstionis præsen-
tis de castissimis nuptijs beatæ vir-
ginis inicitur. Arguitur ergo, nō de-
cuisse fuisse nuptā. Votum virginis
tatis, quod dictū est virginē emisisse, e diuerso
cum matrimonio pugnat: quoniā, vt ait Hie-
rony. Votentibus virginitatē nō solū nube-
res, sed velle nubere dānabile est: ergo nequi-
uit & votū emittere virginitatē, & matrimo-
nij cōtractum celebrare. ¶ Secundū ar-
fatio virginis cōdecēs fuit causa, extitit, vt par-
tus eius, quæ admodum ait Ignatius martyr,
diabolo celaretur: ille autē illa via celari cum
nequiuisset, quoniā oculatē noscere poterat in-
ctam viro cōcepisset: ergo illa causa friuola est.
Imò potius miraculo, q ex virgine Christus
tum cōciperetur tum & nasceretur, cōgruens
erat, vt mater nō esset maritata: nam miracula
in testimoniū fidei fiduntur: quæ vtiq; ratio-
ne in manifesto fieri debent: fuisset autē ma-
nifestius, si in opinione vulgi maritū nō habe-
ret. ¶ In cōtrarium autē est verbū euāgelicū
Luc. 1. Missus est Gabriel angelus ad Mariam
virginem desponsatā viro cui nomen erat Io-
seph. ¶ Ad quæstionem præsentem duabus, si
cut ad præcedentem, cōclusionibus responde-
tur. Prima Cōgruentissimū mysterio fuit Dei
matrē vnā & virginem & desponsatam fuisse.
Causas huius cōgruentissimas ad vndecim v-
que D. Tho. citata. 29. cōnumerat. Quatum
quatuor Christo ipsi accōmodatur: nempe;
ne à Iudæis tanq; illegitimē natus repudiare-
tur: atque vt cōfecto modo genealogia e-
ius per virum describeretur. Quas vtiq; cau-
sas assignauit super Lucam Ambro. Et tertio,
quod

Partis nega-
tiue argu-
mentū.

Secundū ar-
gumentū.

Parti affirmati-
uæ.

Prima cō-
clusio.
Causæ duode-
cim.
Ad Christi
quatuor spe-
ctant.

Tertio,
quod

quod ait Ignatius, vt diabolo eius part^o occul-
taretur, ne in puerum machinamenta molire-
tur. Ac demum vt obsequio patris Ioseph nu-
triretur. ¶ A parte autem virginis tres alie ex-
urgunt cause: videlicet, vt & ab infamia &
à poena lapidationis liberaretur; & quædamo-
dum ait Hieronymus, tum honestius tum etiã
accuratius eiderum virginis ministerium maritus
exhiberet. ¶ Demum & ad nos quinq; alie at-
tinebant. Nimirum prima, vt testimonio ma-
riti firmissi natiuitas Christi ex virgine com-
paretetur. Locupletior enim, ait super Lu-
cam Ambrosius pudoris maritus adhibe-
tur, qui posset & dolere iniuriam, & vindica-
re opprobrium, si nõ agnosceret sacramentũ.
Secunda, vt idem subdit Diuus pater, vt ver-
ba virginis credibilia redderentur, quod &
in nostram redundauit fidei firmitatem. Vide-
retur enim culpã obturare voluisse mediocri
innupta prægna: causam autem mentiendi
desponsata nõ habuit, cum coniugij præmiũ
& gratia nuptiarũ part^o sit foeminariũ. Tertia,
vt tolleretur excusatio virginibus, quæ non
omnem cautela adhibent, vt infamiam euitet.
Quarta, quia per illud virginis conubiũ vni-
uersalis ecclesia designatur, quæ virgo, vti. 2.
Cor. 11. ait Paul. desponsata est vni viro Chri-
sto. His deniq; & duodecimam, eandemq; pul-
cherrimam, adhibeamus causam: videlicet, vt
quemadmodũ in Christo duæ naturæ Dei &
hominis copulatæ sunt; sic & in eius parente
duæ coniungerentur egregiæ dignitates ma-
ris & virginis. Et enim illuc vsq; vt florida vir-
ginitatis integritas prolis fuerat sterilitate trũ-
cata, sic & matrimonialis foecunditas pudore
corruptionis fuerat abiecta. Vt ergo neq; fru-
ctus coniugij florem virginis deiceret, ne-
que flos virginis prolis orbitatem perfer-
ret, ambo in Maria confœderata sunt iurami-
rum, vt inniolata matris virginitas filium
paretetur Deum & hominem. ¶ Dubium autẽ
circa quæstionem hanc emergit, vtrum puri-
simum illud coniugium fuerit perfectũ. Sup-
posito namq; ex artic. 1. vt fides catholica pro-
fiteretur, illud nunq; fuisse per copulam consum-
matum, V. Vitelessi, vt est videre apud Thomã
Vvaldensẽ cap. 130. opinatus matrimoniu
nõ esse legitimum & perfectum nisi fuerit cõ-
summatum, inficiabatur virginum matrimo-
nium, in sinuans non fuisse perfectum. Nec de-
sunt prorsus argumẽta, quæ rem aliquo pro-
babilitatis colore afficiant. Perfectũ enim ma-
trimonium dicitur absolutum consensus: & tũ
videtur virgo non absolutẽ in matrimonium
consensisse, sed illud commississe Deo, sicut suã

Quarta.
Ad virginẽ
tres.

Ad nos
quinq;

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Duodecima

An coniugiu
Marię fuerit
perfectum

V. Vitelessi.

2. Argumẽt.

virginitatem: alioqui si absolute consensisset,
nõ licuisset Iosepho eam dimittere, quod ta-
men Euangelista ait eum cogitasse. Secundũ,
quia ad perfectionẽ matrimonij cõuenit & cõ-
summatio & perfecta significatio: illud autẽ
nunquã fuit cõsummatum: quare per illud nõ
fuit significata vniõ Christi cum natura hu-
mana. ¶ His tamen nihil obstãtibz subtexi-
tur secunda cõclusio. Sacrosanctum illud ma-
trimoniũ fuit perfectissimũ, Dei naque perfe-
ctã sunt opera: illud autem matrimoniũ fuit
diuinitus inspiratum: ergo perfectũ: id quod
euãgelista illo nomine significare voluit, quo
Mariam appellauit Ioseph cõiugem. Ratione
etiã eadem cõclusio exponitur. Duplex em,
vt distin. 26. q. 2. art. 4. diximus, est rei perfe-
ctio: vna essentialis: quæ ad eius naturam spe-
ctat, atque alia accidentaria, quæ secundũ eius
operationẽ cõsideratur. Ignis enim, licet in va-
cuo positus nõ calcifaceret, esset tamẽ essentia-
liter perfectum in suis partibus. Perfectio au-
tem essentialis matrimonij cõsistit in mutuo
cõsensu de præsentĩ, quo se alteruter coniugũ
alteri tradit: quo pacto inter Mariã & Ioseph
fuit perfectissimũ matrimonium. Commissio
verõ per copulã est vsus & operatio matrimo-
nij, atq; adeo accidentaria perfectio, quæ non
est de eius essentia. ¶ Et per hoc responsũ est
ad argumentũ factum de cõsummatione & si-
gnificatione vniõis humanitatis Christi: sunt
enim accidentarie matrimonio, & ideo eorũ
defectus nihil de eius essentiali perfectione tol-
lit. ¶ Ad aliud autẽ argumentũ negatur beatã
virginem sub cõditione contraxisse, imò abso-
lutẽ cõtraxit, vt illico planius fiet, certa tamẽ,
q̃ nunquam per vsũ vxoriũ esset violãda.
Quod autẽ Ioseph cogitabat eam dimittere,
nõ intelligitur de separatione quo ad vinculũ,
sed quo ad torum. ¶ Ad primum argumen-
tum in capite articuli propositũ omnes præ-
ter Scotũ respondẽt, illud satis probare sacro-
sanctam virginem ante cõtractas nuptias nõ
emississe absolute votum, alioqui cõsentire in
illas, nefas esset. Emisit autem illud sub condi-
tione, vt ait S. Thom. & Doctores, nisi Deus
aliã iuberet. ¶ Cõtra hanc autem vulgatã as-
sertionem arguitur. In omni voto siue simpli-
ci siue solẽni subintelligitur conditio illa, nisi
Deus aliter iusserit: ergo illa expressa condi-
tio non obstabat, quominus votum beatę vir-
ginis absolutum esset, sicuti motus vsu & mo-
re fit. Paludanus atque alij non aliud respon-
dent, quã quod licet implicite illa includa-
tur in omni voto, perfectius tamen est illam
exprimere. Sed certẽ hoc difficultatem non
enervat

Secundũ.

1. Cõclusio.

Ratio.

Solut. arg.

Solut. alius
argument.

Solut. 2. arg.

Argumentũ

Paludanus.

eneruat: tum quia si naturam voti non tantũ
referret exprimeretur nec ne, tum præsertim
quod argumentum cõ tendit, q̃ quemadmo-
dum post absolutum. modo votũ nõ licet ma-
trimoniũ inire non obstante inclusione illius
cõditionis, ita nec licuit beatę virgini non ob-
stante eiusdem cõditionis expressione.
¶ Scotus ergo dist. præsent. q. 2. tenet beatam
virginẽ etiam ante nuptias absolute vouisse.
Cui quidem, inquit, voto nõ repugnauit abso-
lutus cõsensu in matrimoniũ: propterea
q̃ certa erat, nunq; se daturam operã rei vxor-
iæ. At professio solutio hæc egre sustineri va-
let. Est enim contra titatũ Hieron. dicentẽ, q̃
volutibus virginitatẽ etiam velle nubere da-
nabile est: nam nubere est tradere potestatem
sui corporis alteri, quod volenti virginitatem
nõ licet, vt bene ait D. Tho. d. 2. in fine. Quã-
re Aug. nõ dicit, nisi q̃ propositum. Et inde om-
nẽs Doctores inferunt, ante nuptias nõ vouit
se absolute. Quibus ideo Scotus non debuisset
tam facile cõtradecere. Proculdubio igitur re-
spondẽdũ longissimẽ differre inter votum ab-
solutũ, quod modõ illa conditio est implicite, si
Deus voluerit, & illud virginis ante contractũ
matrimoniu. Nũc enim minime licet post vo-
tũ solẽne, aut sine dispensatione post simplex
nuptias contrahere, quoniam per tale cõtractũ
ille qui vouit concedit facultatẽ alteri coniugi
sui corporis. Quare licet includatur conditio,
Nisi Deus aliter iusserit, intelligitur tñ per di-
uinas leges Deum nõ aliud iubere, q̃ vt votum
seruet. Votũ ergo beatę virginis ante nuptias
sic intelligitur, q̃ non fuerit firmatũ: nunquã
enim absolute dixit, Voueo. Quocirca nõ tã
votũ dicendum est, q̃ desiderium vouẽdi. Sed
tñ quia anceps erat animi quid Deus vellet, ip-
si deliberationis cõclusionem reliquit. Vnde
Aug. non dicit, q̃ tunc vouit, sed q̃ propositum
se permansurã virginẽ, nisi Deus aliter reuelã-
ret. Et ideo fortã se per reuelationẽ etiam nu-
psit tradendo viro facultatẽ sui corporis, ean-
demq; absolute. Etenim in contractu non ex-
presit conditionem & pactũ nunq; se mutuo
cognoscendũ: nam cum illa cõditio, vt suprãdi-
ctũ est, sit fini matrimonij: contraria, nõ fuis-
set verũ matrimonium: sed neq; expressit cõ-
sensum in copulam, vt di. 27. q. 1. arti. 2. late
mõstrauimus: quia illa expressio proposito &
desiderio perpetuę virginis derogaret, at-
que adeo nõ fuisse perpetuõ virgo inente &
corpore. Præsertim, q̃ vt d. 26. q. 2. art. 4. præ-
miseramus, carnalis copula nõ est de essentia
matrimonij. Fuit tñ talis consensus copulæ il-
lic in virtute implicitus, sicut actus in potẽtia.

Nota.

Scotus.

Authoris so-
lutio.

August.

At quia per spiritum sanctum certa erat, nun-
quã suam cõiugem exacturum debitum; ni-
hil de perpetua virginitate etiam mentis de-
tractum ei est: quippe eiu virginitati nõ nisi
voluntas contrahendi cõsummandiq; matri-
monium officit. Atq; eapropter si D. Ioan-
fuit ille sponsus, cuius nuptijs Christus inter-
fuit, nõ est censendus tam virgo mente, quã
beata virgo. Nam ereditibile est cõtraxisse ma-
trimonium legẽ communi consummandi:
Sed tamen fuit virgo corpore; & mente
per mutationem propositi: quia postmodum
voto eam cõfirmavit, quod ad laureolam suf-
ficat. Ceterũ quo ad sacram virginem eius-
que spõsũ redeamus, illicõ matrimoniu cõ-
tracto ante angelicam salutationẽ ambo cõi-
cõsensu per absolutũ votum Deo suam virgi-
nitatẽ cõseruare. Id quod beata virgo ver-
bis illis ad angelum expressit. Quomodo fiet
istud? &c. ¶ Ad secundũ verõ respondẽt do-
ctores, q̃ diabolo diuinitus nõ permittitur o-
mnia fidei mysteria perscrutari: quia vt. 3. de
trinitate ait August. multa potest virtutẽ suã
naturę, à quibus diuinitus prohibetur, & ideo
non deprehendit modum cõceptionis Chri-
sti. Hæc aut solutio non satis prorsus rei facit:
nam si per solã Dei prouidentiam idẽ cõce-
ptus celatus fuit, nulla erãt necessitas, vt illa de
causa virgo desponsaretur. Dicendum ergo
q̃ Deus ad occultandũ Satanæ illud secre-
tum vsus est modo naturali cõsuetudine diabo-
lus nãq; non est ad omnẽs cõceptus hominũ
attentus quãdo solito modo per matrimoniũ
fiunt. Et ideo, quia beata virgo virum habẽ-
bat, non explorauit mysterium, quod tamen
si esset innupta, cum eximã eius sanctitatẽ
& puritatẽ haberet compertam, diligentius
explorasset. ¶ Ad aliud verõ mẽbrũ, quod
miraculum debuisset esse propatulum, respon-
detur, q̃ miracula sunt in duplici differentia.
Alia quidẽ, quæ sunt ipsi articuli fidei, vt in
carnatio, &c. alia verõ, quæ fiunt in testimo-
nium fidei, vt infirmorum sanitas, & mortuo-
rum resuscitatio. Hæc ergo secundi generis de-
bent publicitus fieri, non tamen illa, nisi dum
per rationem temporis expeditur. Vnde quã-
diu Christus fuit infans, necessarium fuit myste-
rium dæmonibus occultari, ne acrius puerum
infestarent: tunc enim Christus nec pati dispo-
suerat, nec suam virtutem patefacere. Post-
modum verõ iam adultus, quando se legisla-
torem exhibebat, non reuicẽ eisdem dæmoni-
bus innotescere: qui ideo, vt Marci. 1. legitur,
exclamabant dicentes. Quid nobis & tibi Ie-
su Nazarenẽ, &c. Scio q̃ sis sanctus Dei.

De dno
Ioanne.

Solut. 2.

August.

Solut. autho-
ri duplici.

Autho: solu-
tio.

Solut. ad mẽ-
brũ arg. 2.

Obiectio.

¶ Contra aliam congruentiam, qua dictū est, virginem desponsatā, ne inuentā pregnantē lapidaretur, existit argumentū: quia sole maritata: propter adulteriū lapidabant: quare illa de causa potius debuit nō esse maritata. Respōdetur, q̄ non solum vxores, verum & virgines, quæ in ædibus patris seruabantur, lapidib⁹ propter stuprum obruebantur, vt Deute. 22. legitur, & potissimum illæ, quæ de genere erāt sacerdotali, vt legitur Leuit. 21. qualis, vt paulo antē dicebamus, creditur fuisse beata virgo per lineam matris.

Solutio.

DISTINCTIO

31. De bonis matrimonio excusantibus.

Text. Cap. 1.

Sacramentū hoc quod per causas hucusq; denarratas constituitur, quauis bonum per se vtiq; honestumq; sit, tñ quia molestias secum fert, adnexaq; incōmoda, expōscere videtur, vt bona ei appendātur, quib⁹ excusari honestariq; valeat. Hæc sunt numero tria, quæ August. lib. 9. super Genes. scripta reliquit: nempe, fides, proles, & sacramentum. In fide attenditur, ne coniux cum alio alia ve se se commisceat. In prole, vt amanter suscepta, religiosè educetur. In sacramento, vt cōsummatū cōiugium quoad substantiam non ditimatur, tametsi cōiuges, seu fornicationis causa, seu gratia religionis, toro separari valeant.

Cap. 2. ¶ At verò fides & proles, licet bona sint intentioni & naturæ

sacramenti inuata, quippe quod in hoc institutū est, vt mutua si de cōstricti cōiuges generi propagando incumbāt, tamē re & vtu nō sunt eius substantiæ necessariæ. Fides nāque ab adulteris violata, vinculum sacramenti nō abrūpit, sed si cōiugio adfuerit, vt ait venerabilis Hugo, amplius cōmēdatur, si verò defuerit, nō inde annihilatur. Neque verò sterilitas eorū, qui fructu prolis frustrantur, coniugiū diluit. Quocirca proles fructuosus sacramentū reddit: si verò sterile fuerit, nō ideo nullū erit. Ratio verò sacramenti est matrimonio natia, ac perinde inseparabilis: nā vt lib. 1. de nuptijs autor est August. vsq; adeo manent inter viuētes semel inita nuptiarum iura, vt quauis toro separati alias inire tentarēt, potius sint inter se cōiuges, q̄ quibus adhæserint: sicut Apostata anima de cōiugio Christi recedens, etiā fide perditā, sacramentum fidei nō amittit, quod lauacro regenerationis recepit. Est ergo gradus sacramenti inter reliqua matrimonij bona potissimum.

¶ Cōcubitus itaq; cōiugalis huiusmodi bonis exornatus: nēpe, qui causa vel plis vel fidei seruandæ sit, adeo est cuiuslibet culpæ expers, vt sit sæpè Deo accept⁹ & gratus. Vbi autē hæc defuerint, si voluptatis libidine fiat, labetur

Capit. 10.

Cap. 3.

labetur

DISTINCTIONIS
trigesimæ primæ Quæst. 1. De
bonis matrimo. excu-
santibus.

ARTICVLVS. I.

Utrum matrimonium debeat per aliqua bona excusari.

Capit. 6.

Capit. 7.

Paulus.

August.

labem cōtrahit venialis culpæ. Vnde August. lib. de bono coniugali. Cōiugalis, inquit, cōcubitus generadi causā nō habet culpā, cōcupiscentiæ verò satiādæ, sed tamen cū cōiuge, propter fidem tori venialem habet culpam. Et rursus. Reddere debitum coniugale nullius est criminis, exigere autem vltra generandi necessitatem culpæ venialis. Vbi docere videtur, quod debitum soluere ad cauendam in coniuge fornicationis turpitudinem, legitimum sit: exigere autem ad eandem in se vitandam, non item. Quauis nefas fortè non sit rigorem sententiæ huius sic mitigare, vt vbi humano more remedium hoc necessarium fuerit iudicatum, id fortasse liceat: nēpe, vt in hoc sensu audiatur. 1. Corinth. 7. Paul. vbi ait, Propter fornicationem vnulquisque suam vxorem habeat, & vnaquæq; suum virum. Et inferius. Iterum reuertimini in id ipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram. Hoc autem dico secundum indulgentiam. Tametsi August. in libr. de verbis domini. indulgentiæ nomen ad matrimonium sic referat, vt intelligatur permissum tanquam minus bonum quàm castitas. Sed si referatur ad vnum causa fornicationis cauendæ, permittatur tanquam minus malum.

Expeditum est primū mēbrum eorum trium, quæ de matrimonio disputanda proposuimus, scilicet de causis, quibus matrimonium cōtrahitur. Subsequitur ergo in his trib⁹ proximis distinctionibus secundum, de eius, postq̄ cōtractum est, cōcomitantibus bonis & legitimo vsu. Arguitur igitur q̄ matrimonium nullis indigeat bonis, quibus excusetur. Illud enim, quod genere suo honestū est, nullo indiget alio bono, quo excusetur: amicitia autē, quæ est inter virum & vxorem, vt. 8. Ethico. autor est Philosophus, est naturalis, quæ in se honestum includit & vtile & delectabile: ergo nō indiget excusari. ¶ Et cōfirmatur. Tā naturale est homini suam cōseruare speciem per propagationē, quàm propriū indiuiduum per nutritionē, quinimò quāto species prestantius bonū est quàm indiuiduū, tantō eius cōseruatio videtur magis naturalis: sed alimenta sumere nō indiget aliquā excusatione: ergo nec generatio, quæ fit per matrimonium. ¶ Secundo arguitur ex fine. Matrimonium nō indiget excusari, quatenus est in officium: nā tunc deberet etiā excusari in statu innocentie, quod est falsum: quoniam, vt ait Aug. tunc fuissent nuptiæ honorabiles & torus immaculatus: quatenus verò est in remedium, nō est magis excusabile, quàm cetera sacramenta, quæ pariter sunt contra peccata instituta, quæ tamen excusari nō egent. ¶ Tertio. Virtutes sufficiūt dirigere, atq; adeo excusare omnia opera, quæ honestè fieri possunt: matrimonium autē cōtrahi potest honestè: ergo nō alijs indiget bonis, vt honestetur, q̄ virtutibus. ¶ In contrarium est, q̄ omne bonum propter indulgentiā permissum indiget excusari: vsu autē matrimonij Paul. 1. Cor. 7. secundū indulgentiā concedit hoibus: ergo indiget excusari. ¶ Idioma istud & negotiū excusandi matrimonij intro-

Partis negatiue arg. 1.

Cōfirmatio argumenti.

2. Argumē.

1. Argumē.

Partis affirmatiue.

Decisio a. & c.

ductū in scholas fuit ad cauendam vetustam eorū h̄eresim, qui nuptias negabant esse licitas, de quibus Pau. 1. Tim. 4. meminit: ad eorū enim retundēdum errorē h̄ec excusantia bona cōmēmōrat Aug. lib. 9. super Genes. c. 7. Et ideo ad quāstionē vnica cōclusionē respōdetur. Matrimoniu indiget per aliqua bona excusari. ¶ Veruntamē cōclusionē hanc nō eodē modo doctores probant. Durand. nāq; dist. presentī probat hoc pacto. Supponit primō, & quidē probē cum S. Tho. dist. presentī. q. 2. bifariā actū excusari. Vno modo ex parte facientis: quo utiq; modo id etiā quod per se est malū, potest per ignorantīā excusari, vt dum quis rem furatur alienā putās esse suā, de quo excusationis modo sermo impr̄sentiarū nō habetur. Alio modo excusatur secundū se, & de ista excusatione loquimur in presentia. f. quantū ad excusationē operis, qua per se indiget, vt sit bonū. Hoc supposito arguit sic. Act⁹ intrinsecē malus, cum fieri nō possit bene, nequit excusari: excusatio em̄ nulla est, nisi actū bonum reddat. Quare furtū per nullū bonum excusari potest, licet qui furatur, possit per ignorantīā à culpa eximi. Item neq; actus intrinsecē bon⁹ excusatione opus habet: quia à se suā habet bonitatē. Restat ergo, vt solus act⁹ indifferēs, qui bene & malē fieri potest, indiget excusatione, vt sit bonus. Veluti ambulare, & loq; quod si fiat bono fine, est bonū: si prauo, prauū: si verō nullo, erit otiosum. Ad hūc ergo modū putat Durand. matrimoniu excusari: quia actus, inquit, carnalis ex genere suo indifferēs est. ¶ At verō rōcinatio h̄ec, nō est satis solida: nam si sola actus indifferētia in causa esset, vt excusari indigeret, tūc (vt Palud. bene colligit) omnis actus indifferēs similiter esset excusandus, quod patribus nō est in more. Quin verō comedere & bibere, quæ sunt opera indifferētia, deberēt excusari: nā si respōderis nō esse parē rationē, eo q; in esu & potu nō tam absorbeat ratiois vsus q; in re venerea, iam concedis nō solā indifferētia actus excusatione indigere. ¶ Aliter tñ mihi videor hanc opinionem falsitatis euidenter redarguere. Cū enim Aug. & Doctores matrimoniu excusare fatagunt, nō intelligunt solū actū generatiois excusare quatenus ad honestū, & inhonestum; nempe, ad cōiugalem, & fornicariū, indifferēs est: nam tunc per hoc q; cōtraheretur ad honestū atē cōiugij, satis excusaretur: quemadmodū comedere per hoc q; fit gratia alēdæ vitæ: sed matrimoniu ipsū, atq; eius vsus (vt nō supra asserit cōclusio) quæ in sua ratione bonitatem & honestatē includunt, sunt quæ Aug. &

Conclusio. Durandus.

Sententia authoris.

Argu. aliud contra opinionē Durand.

Doctores per tria illa bona excusare continent. Nō ergo quia matrimoniu est actus indifferēs, indiget excusari. Imō quāuis de se sit bonū, vt filiorū educatio. ¶ Ratio itaq; cōclusionis proposita est h̄ec. Omne opus sine indifferēs, siue de se bonū, quod prae se fert speciem malij, siue culpa, siue poenæ, aut alius cuiusq; detrimenti, indiget excusari, eo q; eius modi detrimenta nō sunt absq; alijs conducuntibus bonis, & cōmodis eligenda. Exemplum quodāmodo apparet in somno, quod cum hoc afferat detrimentū, q; aufert rationis vsū quāuis per se sit bonū, excusatur per alia cōmoda. f. quia per ipsum quiescit, refocillaturq; natura ad alia honesta officia obedienda. Tactū alij dicant, q; cum sit naturæ quies, nō indiget alia excusatione: sed exēpla ponimus, nō ita sint. Ad rem ergo, vt accedamus, matrimoniu molestiarū plurimū, tribulationūq; & grauiflima onera secum importat quare, nisi per alia bona fieret istorum cōpensatio, neutiquā esset eligibile bonū: ergo necessariū est aliqua bona ei assignare, per quæ excusetur. H̄ec eadem veritas colligitur ex Paulo. 1. ad Corint. 7. vbi ait omnes percipere, veluti ipse erat, vinculo matrimonij esse solutos, quasi id practiū sit & optatiū: attamen secundū indulgentiam permittit, vt ad cauendā iniquam Venere, vnusquisq; suā vxorē habeat. Et infra. Si acceperis vxorē, non peccasti, & si nupserit virgo, nō peccauit, tribulationē tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autē vobis parco. Quo loco Ambrosius multas cōmēmorat maritorum vxorumq; molestias, quales sunt gemitus v̄tris, nutritiōe filiorū, &c. Quas itidē Hierony. lib. 6. contra Iouinianum recēset. In primis em̄ matrimoniu asserit vinculum indissolubile, quod est genus quodāmodo seruitutis, vt teneantur alterutrū debita reddere, neq; possit coniux pro suo arbitrio ab altero secedere. Et postmodū per vxoriū vsū, concitantur carnis pruriginēs, adeo, vt quēadmodū ait Aristot. rationis vsus tunc absorbeat. Qua utiq; cōsuetudine homo ab alijs dignioribus studijs præpeditur. Nam vt ibidem ait Paul. Qui sine vxore est, sollicitus est quē dñi sunt, quomodo placeat deo. Qui autem cū vxore est, sollicitus est quē sunt mundi, quō placeat vxori, & diuisus est. Mox vxor tenetur sub viri esse potestate: cū pudore concipit, cum molestia vterum gestat, cum dolore parit. Sed & onera in tolerandis & maritali, & vxoris peruersis moribus, in aliena domo, in educandis liberis, in augenda re domestica, quæ perferre opus est, satis cōmmonstrant

Rō conclus.

Exemplum.

Paul. 1. Cor. 7.

Ambrosius

Hierony.

Aristot.

Paul. 1. Cor. 7.

cōmōstrat, q; debeat matrimoniu excusari: vt eius bonitas, & honestas appareat. ¶ Et per hoc soluuntur alia argumenta cōmūnia, quæ extant apud Scotum. Matrimoniu inquit, primorū parētum in statu naturæ integræ excusari nō indiget, nec verō matrimoniu Mariæ & Ioseph, ergo matrimoniu excusari nō eget. Negatur inquit, consequētia: quoniā hoc fuit peculiare illis matrimonijs. In statu enim naturæ integræ nullæ potuissent esse molestiæ, quippe quæ ex peccato originali succreuerūt. Neq; verō sanctissimū cōmmerciū Mariæ & Ioseph ærinas habuit siue in cōcipiēdo siue in pariēdo aut in alēda dōmō: sed labores, quos parentes pertulerunt, in seruando puero Deo ab Herodis tyrāide, ob sequium fuit Deo exhibitū, meritis plenum. ¶ Primum autē argumentū supra factum isto rō declarationem inuestigat: quod est hoc. Matrimoniu de se bonum est & honestū: ergo nullis indiget excusantibus bonis. Distinguitur quippe cōsequens: si enim intelligatur de bonis extrinsecis, & alienis, conceditur cōsententia, si verō de intrinsecis, & ei cōnaturalibus, negatur. Bona enim illud excusantia, saltē quātū ad eius intētionem, vt articulo sequēti declarabimus, de intrinseca eius ratione existūt: scilicet, fides, proles, & sacramentum. At dicitur isto modo illud excusare, q; cū vinculū, & finis matrimonij, quāquā sit bonus, & honestus, annexā habeat malorū molestiā, nisi secum illa bona asserret, non esset per se bonū: non autem aliudē opus habet excusationē mendicare. ¶ Ad confirmationē respondetur, q; quicquid sit de hoc dubio, quod dist. sequen. attingemus, an tam naturale existat, speciem, q; indiuiduū conseruare: esus tamē, & potus nō tam vehementē asserit delectationē, quæ rationem generat, q; generandi officii: eo q; per vim generatiuā originale traditur, atq; adeo est magis infecta q; nutritiua. Præter quā q; ad sumptionem cibi nō opus fuit, vt tantam tamq; alēctiuā delectationem natura prouideret: quia solus sensus famis sufficit ad cibum capeffendum, sed ad excitandum appetitum ad cōseruandā speciem, v̄getiori opus fuit delectatione, quia defectus speciei nō tam instigat indiuiduū, q; proprius ipsius indiuidui. Maximē cū nonnunq; fiat cum detrimento indiuidui, cui per nutritionem subuenitur, & ideo nutritio nō indiget bonis excusantibus, quēadmodum & matrimoniu. ¶ Ad secundum respondetur, q; matrimoniu indiget excusari vtraq; ratione: scilicet, & quatenus in officium, & quatenus in remedium in

Solut. argu.

Argumētū.

Solut. argu.

Solutio cōfirmationis.

Solu. 2 arg.

stus quæ est: quia licet vtrunq; rationem vtilis includat, asserit nihilominus molestias supra explicatas. ¶ Ad tertium denique respondetur, quod officiu aliquod honestatur dupliciter, vno modo tanquā ex principio elicitiuo, & sic exornatur per alias virtutes ad illud cōducētes: Alio modo honestatur quasi ex principio fortis mali, quemadmodum circumstantiæ, actum decorat, & isto pacto excusatur matrimoniu per supra dicta bona.

Solutio temp. argu.

Articulus 2.

ARTICULVS II.

Utrum tria sint tantum matrimonij excusantia bona.

¶ Stenfo quemadmodum matrimoniu debeat per aliqua bona excusari, quæritur de eius modi bonis. Et arguitur, quod non sint tamen tria. Primō sic. Quā ratione ponitur fides, addenda esset charitas, vt pote per quam perficitur significatio coniunctionis Christi & ecclesie: quæ est de ratione matrimonij. ¶ Secundō. Finis matrimonij nō solum est proles, sed consortium etiam & societas, vti. 8. Ethico. author est Philosophus in alijs operib; vitæ: ergo qua ratione ponitur proles, deberet adhiberi & cōmuniō in alijs officijs. ¶ Tertio. In matrimonio in quantum significat cōiunctionem Christi & ecclesie, vt requiritur esse indiuisibiles: ita & vnitas vt sit vna vnus: ergo sicut inter bona ponitur sacramentum, quod significat indissolubile bonum, ita deberet poni vnitas. ¶ In cōtrarium autem arguitur quod superfluat numerus, quoniā vnū quodlibet illorum bonorum sat esset ad honestandum matrimoniu. Imō videtur sacramentum non debere inter illa numerari: nam bonum, matrimoniu excusans, debet esse qualitas eius: qualitas autem differt à substantia: ergo cū sacramentum nominet substantiam ipsam nō debet inter eius bona cēseri. ¶ Ad quæstionē (quæ facillima est) quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Tria sunt tantū bona excusantia matrimonij: scilicet, fides, proles, & matrimoniu. Doctrina est August. 9. super Genes. ad literam cap. 7. & libro de bono coniugali, & lib. de nuptijs & concupiscen. ca. 1. de quibus bonis Hugo. lib. 2. de sacramē. part. 1. cap. 7. & sequentibus eleganter edisserit. Est denique conclusio in theologorum scholis receptissima: & referunt à Gratiano

Parte negat. argu.

Secundū argumentum.

Tertiū argumentum.

Parte affirmatiua.

Prima conclusio.

Augustinus.

tiano. 27. ca. Omne. Tacti Gandulphus quidam in Glossa ibidem citatus, dicit non esse nisi duo propter argumentum a nobis factum. Quonia sacramentum non est bonum excusans: sed ipsa substantia matrimonij: cui paulo post respondebitur. Ad conclusionem ergo intellectum notandum quod inter bona matrimonij quaedam sunt de intrinseca intentione ipsius: alia vero est accidentarie adhaerentia. Ut sunt amicitia rum reconciliatio, atque alia quae multa comoda, quae non comprehenduntur numero, quorum ideo impraesentiarum non dicitur sermo, sed illorum prioris generis: quorum sufficiens hoc pacto monstratur Matrimonium bifarium (ut dictum est) consideratur: nempe, tanquam officium & tanquam sacramentum. Et quidem tanquam officium duo postulat, ut sit bonum honestum. Vnde scilicet, ex parte agentis, quod est recta intentio finis: & ex hac parte priorum bonum excusans est proles, cuius procreanda gratia institutum est. Alterum vero ex parte ipsius actus quatenus est virtus, quae quidem ex genere suo debet circa debitam materiam versari: quae utique ratione ponitur fides, per quam maritus ad suam propriam accedit coniugem, & vxor ad suum proprium: hoc enim honestum est generationis actum, in ista aliarum generationum, quibus unicuique agenti propria subditur materia. Quod si arguas, finem matrimonij non solum esse prolem: quandoquidem sit etiam institutum in remedium. Respondetur sine directu & proprio non esse nisi prolem: sed alter est illi annexus: quare non fuit necessarius, qui ex primeretur: quatenus vero matrimonium est sacramentum, ponitur tertium bonum ea utique ratione, quia sacramentum nominat significationem, quae annexa est substantiae matrimonij. Et per haec respondetur ad argumentum ultimo loco propositum. Respondetur, inquam, dupliciter. Primo, quod sacramentum, ut ponitur inter bona matrimonij non accipitur pro substantia matrimonij, sed pro inseparabilitate, quae est eius conditio. Et haec est solutio Magistri. Secundo, quod matrimonium vna ratione consideratur quatenus est matrimonium: nempe, civilis contractus ex inclinatione naturae, atque altera quatenus est sacramentum, quod quidem sonat significationem vniuersalis Christi & ecclesiae. Et quia significatio est conditio adiacens contractui & matrimonium non excusatur quatenus sacramentum, sed quatenus vinculum ex contractu resultans, consequitur, ut sacramentum ponatur inter bona excusantia, tanquam suae conditio substantiae. Aliter etiam deprehendi haec sufficientia potest, ut ait Ricardus distinctae praesentis

Est enim in matrimonio & vinculum, & usus, & fructus. Vinculum honestate rationem per sacramentum, & usus per fidem, & fructus per prolem. Imo & tertio modo arguitur iuxta diuisionem illam philosophi. 8. Ethic. ca. 2. quae bonum diuiditur in vitale, delectabile & honestum. Vitales enim matrimonij est proles, & delectatio eius consistit in fide tori, sed honestas decoratur per rationem sacramenti. Secunda conclusio. Non omnia haec bona in re sunt de essentia matrimonij, sed sola ratio sacramenti, reliqua vero satis est, si seruentur in intentione, & natura matrimonij. Veritas est haec etiam Augustini locis citatis, & Hugonis, quem magister, eiusque interpretes sequuntur. Fides namque ab adulteris violata vinculum matrimonij non rumpit. Vnde, ut ait Hugo, fides ita coniugio adhaeret, vt ex ea, si adsit, amplius commendatur, si non adsit, non inde annihilatur. Quae enim adultera est, non ideo coniux non est. Imo si coniux non esset, adultera non foret. Neque vero steriles quae fructu proles frustrantur, ideo coniuges esse desinunt. Si ergo proles accedat fructuosum facit sacramentum, si minus, non ideo sterile, nullum est. Sunt tamen ambo de intentione sacramenti, quippe quod generationis causa institutum fuit, vt fideliter alterum sibi debitum ad illum finem redderent. Differunt tamen haec duo, quod fides non solum ad intentionem matrimonij spectat, verum & debet in intentione contrahentium existere debet, inquam, proponere sibi mutuam fidem seruare, tamen si quis mente proponant adulteros fore, non annihilatur matrimonium. Proles autem non est necessarium, vt expressa, de intentione contrahentium existat: beata quippe virgo verum matrimonium contraxit, tamen si procreare prolem per concubinum nunquam expressis proposuerit, seruauit ergo fidem marito, vt ait Augustinus, in hoc, quod alium non cognouit: proles autem fructus, diuina opera, & munere potita fuit. At ratio sacramenti matrimonio legitime contracto inseparabilis est: nam vt ait Augustinus, de nuptijs, capitulo. 20. vsque adeo manent inter viuentes semel inita iura nuptiarum, vt potius sint inter coniuges, etiam separati quoad torum, quam cum alijs, quibus adhaerent. Sicut apostata anima, et si coniugio Christi recedens, fides perdidit, sacramentum tamen fidei non amittit, quod lauacro regenerationis accipit. Nota egregiam sacramentorum similitudinem inter indelebilem characterem baptismi,

Argumētum.

Secunda conclusio.

Fides.

Beata virgo.

August.

ptissimi, & insolubile matrimonij vinculum. Tertia conclusio. Tertia ex his colligitur conclusio. Inter haec bona ratio sacramenti culmen obtinet, primum, quia proles, & fides ad officium naturae pertinent, sacramenti vero ratio ad gratiam, quae per ipsam confertur: gratia vero praestantius bonum est, quam natura. Deinde, quia ratio sacramenti inseparabilis, vt monstratum est, adhaeret matrimonio, quam reliqua bona. Solutio primi argumenti. Ad primum igitur argumentum in capite propositum respondetur, quod fides in praesentia non accipitur prout est theologica virtus sed prout est pars iustitiae, quae est promissorum firmamentum, vt feruentur, qualis, utique in contractu matrimonij ad eius firmitatem intercedit: & ideo non opus fuit hic charitatis ministerio. Haec autem fides duo comprehendit: primum, vt alterutrum sibi ambo debitum reddant, deinde vt neuter extraneo commisceatur. Ad secundum respondetur, quod nomine prolis non solum eius generatio intelligitur, sed et nutritio, & educatio, ad quem finem domesticum viri & vxoris commercium, & eorum vicariae operae referuntur: quare vno prolis nomine, totus matrimonij finis expressus est. Ad tertium denique respondetur, quod nomine vinculi indissolubilis etiam intelligitur, vt forma non nisi vni viro nubat, quamquam & hoc ad fidem etiam matrimonij spectet. An vero licuerit viro plures accerere vxores, dist. 33. disputabitur. Ad argumentum vero in contrarium iam responsum est, quod fides hic non accipitur pro aliqua singulari virtute, quae per se sola sufficeret facere honestum actum, sed pro conditione virtutis, quae est pars, seu fundamentum iustitiae, quae connumeratur alijs bonis matrimonij. Contra tertium conclusionem plusculum lucis exigit, contra quam ideo arguitur. In vnaquaque re finis est bonorum potissimum: proles ergo quae est finis matrimonij est praestantissimum bonum. Secundo, quia ratio sacramenti est generica omnibus conueniens, fides autem, & proles contrahunt genus ad hanc speciem sacramenti: differentia autem contrahens, quae habet rationem formae, est praestantior generis, quod habet rationem materiae. Tertio, quia ratio sacramenti in matrimonio non secum videtur inseparabilitate afferre, tum quia matrimonium ratum non est consummatum dirimitur per ingressum religionis, tum quia sacramentum quod praese fert perpetuitatem, in primiti characterem, qui tamen per hoc sacramentum non imprimitur. Ad horum solutionem animaduertendum,

Tertia conclusio.

Solutio primi argumenti.

Solutio secundum argumentum.

Solutio tertij argumenti.

Ad illud argumentum.

Contra tertium conclusionem.

Secundum argumentum.

Tertium argumentum.

Solutio argumenti.

quod in re qualibet principalis vnum altero dicitur dupliciter: scilicet, aut quia dignius, aut quia essentialius: quod autem ratio sacramenti dignior sit ex ceteris bonis matrimonij, satis probatum est, quia spectat ad gratiam. De essentia vero distinguitur, nam fides, & proles bifariam considerantur, vno quidem modo in re, quo pacto pertinent ad vsum matrimonij, qui non est de eius essentia, quemadmodum est indiuisibilis, in qua ratio sacramenti consistit: & hac ratione essentialior est ratio sacramenti, vt potest hinc qua matrimonium nullum est, cum esse possit sine fide & prole. Nam si matrimonium ratum, & non consummatum dirimitur per ingressum religionis, hoc est, quia illud non est carnaliter perfectum, sed per spirituale consensum, & religio est quaedam mors spiritualis. Alio vero modo possunt fides, & proles considerari, non in re, sed in intentione matrimonij, & isto modo sunt illi essentialiores, quia nisi in contractu includatur, saltem si contrariae conditiones ponerentur, nullus esset: vt si cum illa conditioe contraherent, vt nunquam sibi tenerentur debitum reddere, aut sterilitatem procuraret. Et isto pacto fatemur maxime essentialiorem esse prolem, mox fides, deinde sacramentum: sed tamen praestantior est ordo secundum rem, quam secundum intentionem. Ad primum ergo respondetur, quod quantumuis proles sit prior in intentione matrimonij, & hac ratione magis essentialis, est tamen posterior in executione, quare in re magis essentialis est ratio sacramenti. Ad secundum respondetur quod etiam ratio sacramenti pertinet ad differentiam contrahentem genus in matrimonio: nam generalis ratio est esse signum rei sacrae, & peculiaris huius est significare vniuersalem Christi, & ecclesiae. Ad illud autem de characteris respondetur, quod character est potestas spiritualis, hic autem non confertur nisi potestas corporalis: & ideo non imprimitur: conuenit tamen cum illis, quod etiam haec potestas corporalis ratione sui finis perpetuitatem vinculi exigit. Verum tamen aliter in calce horum articulorum aduersus ambo rum conclusiones arguitur, quod predicta bona nequeant matrimonium a culpa satis excusare. Quaeque enim iacturam & detrimentum maioris boni, propter id, quod minus est, sustinet, ordinem rationis peruertit, contra quam idcirco peccat: sed bonum rationis, quod coniugali vsu laeditur, praestantius est his bonis, si ergo per illa non excusatur, quod secundum bonum malo adhibitum in genere.

Fides proles.

Solutio primi argumenti.

Solutio secundum.

Solutio tertij.

Primum argumentum.

2. Argumentum.

Bona matrimonij duplicia.

Matrimonij in officium duo postulat.

Obiectio.

Dilutio.

Solutio prima tertij argumenti.

Solutio secundum.

Ricardus.

re moris, non facit ex malo bonum, imò ver-
titur in malum, quia vnica praua circumstan-
tia totum actum vitiat, actus verò conjugalis
de se est malus propter rationis perturbatio-
nem, alioquin non indigeret excusatione, ergo
nulla eū adlūta bona excusare valent. ¶ Ter-
tio hæc bona neq; efficere possunt, quominus
delectatio in illo actu sit immoderata, neque
eius verecundiam abstergere, immò detantia
autem in malum sonat, & verecundia non est
nisi de malo: ergo nulla sunt bona matrimo-
nium excusantia. Id quod Paul. ipse docere
videtur, vbi ait, secundum indulgentiam con-
iugale officium permittere.

¶ Propter hæc argumenta non desuerunt vt
diff. præsentis ar. 2. q. 1. ait Bonaventura, qui
tenebant, neūquam posse actum coniuga-
lem sine peccato, saltem veniali, contingere:
id quod ex iureconsultis Hugo super capit.
Vir cum propria. 3. 3. q. 4. opinatus est, ppter
verbum, quod illic ait Gregorius, q vir cum
propria vxore dormiens, nisi lotus aqua eccle-
siam intrare non debet. ¶ Aduersus istos verò

statuitur quarta conclusio, Non solum hæc
bona excusant actum coniugij, vt sit bonus
ex parte agentis, quæ admōdū vt dictum est,
solet per ignorantiam excusari, quin etiam ef-
ficiunt, vt sit genere suo bonus, & persepe me-
ritorius: tantum abest, vt semper sit peccatū.
Vnde ad maiorem explicationem superiorū
conclusionum, notandum, quod actus huma-
nus dupliciter est bonus, vno modo ratione
generali virtutis, quæ est vt opus in mediocri-
tate consistat, atque hoc in matrimonio faciūt
fides, & proles: hæc enim differentia, vt dictū
est, actum generandi rectificat. Per has siquid-
em qualitates conjugalis concubitus à forni-
cario distat, atq; adeo in specie virtutis collo-
catur. Est præterea redditio debiti actus iustit-
iæ, quem Paulus præcipit dicens, Vir vxori
debitum reddat, &c. Vnde manifestaria iuris
tam naturalis quam diuini ignorantia est di-
cere, vt ait Canonista ille Hugo, omnē actum
coniugalem esse peccatum. Sed & altero quo-
que modo actus quispiam est bonus quatenus
opus diuinum est, perq; diuinam institutio-
nem gratiam ex se conferens, quæ quidem ra-
tio actum non solum bonum constituit, verū
etiam sanctum, quod vtique in matrimonio
sacramentalis ratio operatur: nempe in dis-
solubilibus nexu, qui coniunctionem Christi &
ecclesie significat. Quin verò, vt loco citato
ait venerabilis Hugo, ratio hæc cætera bona
sanctificat, vt fides matrimonij sit sancta,
Haud enim bonum prolis illic satis perficitur,

quod ad terrenam vitam, & hereditatem pro-
creetur, nisi educatio accedat religiosa, qua na-
turalis hominis filius, tanquam adoptiuus dei
instituitur, vt in vita celesti hereditatem dei
fideat æternam. Vnde August. libro. 1. de nu-
ptijs & concupiscentia cap. 4. in vsu infidelium
coniugatorum veram pudicitiam coniugale
non agnoscent non solum quia nulla virtus ex-
tra charitatem vera virtus est, verum quia nō
vtuntur coniugio ad finem sacramenti, quæ
est generare & regenerandos in Christo. Requi-
ritur ergo hæc spiritualis intentio in coniugi-
bus, si non formaliter, saltem in habitu & vir-
tualiter: nempe vt vtantur matrimonio eo fi-
ne, quo illud Christus instituit.

¶ Ad primum igitur argumentum responde-
tur, quod detrimentum illud rationis, quod in
vxoris vsu homo patitur, nō est per modum
habitus, sed actu transiens: nec tamen est ab-
surdum, vt quandoque actus, qui genere suo
præstantior est, tantillam patiatur eclipsem
gratia minoris boni, quod est permanenti-
& ad perpetuitatem boni communis necessariū
quale est cōseruatio speciei humanæ: nam si
cet quandoq; dormire, & quandoq; à contē-
platione cessare, vt mos generat actiue vitæ.
¶ Ad secundum respondetur, quod malū cul-
pæ per adiectionem boni, non sit bonum, il-
lud autem malum quod adheret coniugali a-
ctui, non est culpæ, sed poenæ, & ideo repen-
satur per alia bona.

¶ Ad tertium denique respondetur, quod im-
moderantia passionis, quæ culpatur, non attē-
ditur ex quantitate, sed ex eo quod à ratione
exorbitat. Illa autem quæ annexa est actui
coniugali rationis metas non excedit, & ideo
non est culpæ, sed poenæ: quare licet non tol-
latur, excusatur. Et similiter respondetur de ve-
recundia, quæ non solum est de peccato, sed
etiam de malo poenæ, qualis est turpitudine il-
lius actus. Antea nāque, quam fuisset natura
corrupta, motus ille membrorum nec obscœ-
nus fuisset, neq; villam offunderet verecun-
diam. Paulus autem vbi ait, secundum indul-
gentiam congressus conjugales permittere,
nō insinuat rem minus malam, sed minus bo-
nam quam castitatem.

¶ Ad illud autem Gregorij respondetur id
non dixisse propter culpam coitus, quasi
aliqua inde excommunicationis imago, vt Hu-
go, & alij arbitrati sunt, oritur: alius nō abster-
geretur aqua. Sed ppter indecētiam: quia vsus
ille videtur inhabilem hominem reddere ad
spiritualia, qua vtique de causa consulti coniu-
gibus Paulus, vt orationis causa tantisper ab-
stineant

Solutio pri-
mi argum.

Solutio secū-
di argum.

Solutio ter-
tij argum.

Ad Grego-
rij auctorita-
tem.

Tertium ar-
gumentum.

Quarta con-
clusio.

stineant. Illa verò lotio, quæ vt ait ibidem Gre-
gorius, Romanis erat olim in more, iam ab-
oleuit ab vsu. Hic autē Gregorianus textus ar-
ticuli sequenti amplius examinabitur.

ARTICVLVS. III.

Vtrum absq; istis bonis conjugalis v-
sus voluptatis causa sit licitus.

Vanuis ostensum fuerit hæc
tria bona matrimonium ex-
cūsare, restat tamē exploran-
dum, vtrum sint ita necessa-
ria, vt absque eorum aliquo,
cōplexus coniugum sit culpa-

bilis. Sunt autem duo quæ nos in huiuscemo-
di ambiguitatem conijciunt: scilicet, vtrū cau-
sa voluptatis conjugalem vsum à culpa exci-
piat. Et vtrū causa vitandæ fornicationis, aut
alius nocumenti idem sit licitus. Arguitur er-
go q solius causa voluptatis, expleatq; libidi-
nis, absq; spe prolis debitū exigere liceat. Cui
cumq; re sua vt licet, indeq; voluptatē mode-
ratam captare, dummodo à ratione nō exorbi-
tat: vterq; autem coniugum est alterius: nā vir,
vt ait Paulus, sui corporis potestatis nō habet
sed vxorilla aut voluptas est licita, postq̄ est
à natura: ergo quādo corpori nō nocet, neq;
aliqua infert nocumenta, licita est, & bona.

Partis affir-
mativæ ar-
gumentū pri-
mum.

Secundū ar-
gumentum.

Tertium ar-
gumentum.

Partis nega-
tiua.

Concubitus
conjugalis,
quod est ei-
ter potest ac-
cidere.

¶ Secundū voluptatē capere nō est de se ma-
lum, sed de genere boniorū, vt concedere, & bi-
bere, etiā dum famis necessitas, aut alimentū, il-
lud non exigit, sicut & venari, & ludere, atque
alia captare voluptatis genera, ergo vxore vt
licitū est voluptatis gratia. ¶ Tertio, quia alio-
qui maritis, qui steriles sunt, aut senio, pgressi,
neūquam debitū petere liceret, quod profes-
sio esset nimium rem vxoriā perstringere, &
coarctare. ¶ In contrarium autē est auctoritas
August. lib. de bono coniugali. ca. 6. vbi ait, q
cōcubitus coniugalis gratia cōcupiscentiæ ex-
plendæ veniale habet culpam.

¶ Inter soluendum hanc quæstionē, notandū
quatuor de causis posse concubitu coniugale
contingere: scilicet, aut causa generandi, aut de-
bitum reddendi, aut solius libidinis explende,
aut fornicationē, morbivē, aut aliud in com-
modum vitandi. Et quidem, q causa generandæ
prolis, aut reddendi debitum id licitum sit, &
iustum, nemo sanæ mentis negat: nam in peti-
tione debiti causa generandi cōcurrit primū
bonū, matrimonij honestas, quod est pro-
les, & in redditione debiti etiā si alter nō cau-

sa generandi, sed oblectandi se exigat, seruatur
secundū bonum: nempe, fides, & iustitia. iuxta
verbū apostoli, Vir vxori debitū reddat. Ne-
que valet cōsequentiā, maritus in debitū exigit
scilicet, solius oblectationis gratia: ergo, vxor
nō tenetur reddere: quoniā ille vitatur re sua:
Sicut si quis à me pecuniā suā peteret, ad ex-
pendendum prodigē. Sentētia est Augu. libr.
de bono coniugali. ca. 4. Neque obstant verba
Pauli Rom. 1. Nō solum quæ faciunt, sed q̄ con-
sentiant digni sunt morte: quia reddens nō cō-
sentit petenti, sed soluit quod debet. Quod si
rursus arguas. Nō licet furioso suum gladiū
tribuere. Respondeatur, q̄ secus est quādo Dns
rei, vult vel sibi vel alteri nocumentū aliquod
temporale inferret: tunc enim licet ad tempus rem
illius detinere. Et pariter coniux posset differ-
re debitū, si præsentificeret alteri coniugij petē-
ti magnum periculū salutis impendere: secus
de solo nocumento spirituali: nam illud vnus-
quisq; sibi cauere potest. Et ideo plus homo
obligatur occurrere nocumentis magnis tem-
poralibus proximū, q̄ spiritualibus, nisi sit præ-
latus. Vtrum vero petere liceat solū volupta-
tis captandæ gratia, hoc vertitur in quæstionē,
de qua sunt tres opiniones, vna in vno extre-
mo, q̄ sit peccatū mortale, altera in altero, q̄
nulla sit culpa, & tertia in medio, q̄ sit venialis.
Ad quæstionē ergo tribus respōdebatur con-
clusionibus. Quidā enim, vt impræsentiarum
ait S. Tho. q. 2. artic. 3. distinguentes animat, q̄
quandocūq; ad actum coniugale libido prin-
cipaliter mouet, est mortale delictum, sed quā-
do mouet ex latere, quia principaliter intendi-
tur generatio, sed annexitur voluptas, tūc est
veniale. At quādo homo delectationē omni-
no respuit: quippe quæ sibi displicet, tunc sit
ab omni culpa immunis. Quare tres gradus
discernunt: scilicet delectationem eligere, & in-
tendere, quod est mortale: illam acceptare, quæ
est veniale, atq; illam respicere, quod est per-
fectionis. ¶ Contra hanc autem opinionē sta-
tuuntur duæ cōclusiones. Prima. Concubitus
coniugalis solius voluptatis gratia: ita vt illa sit
electa, & principaliter intenta nō est de se pec-
catum mortale, nisi alia forte addit mortalis
circumstantia. Probatur, quia vt. 1. o. Ethico. c. 8
author est Philosophus, delectatio de se ne-
que bona, neq; mala est, nisi ratione operatio-
nis, vnde captatur. Itaq; delectatio operatio-
nis bonæ, est bona, operationis vero malæ, est
mala: cōcubitus autē coniugalis de se nō est
operatio mala: ergo neq; delectatio illi admi-
sta: quare electio huiusmodi delectationis nō
est ex genere suo mortalis.

Obiectio

Tres opi-
niones.

Prima con-
clusio.

Ratio cau-
clusionis.

¶ Sed

Obiectio. ¶ Sed aiunt, saltem electio eiusmodi delectationis est peruersa, quia cum usus coniugalis a natura sit institutus propter generationem, eligere voluptatem non illo fine, est peruersio finis. Hæc autem argutia nihil illis patrocinatur, quia non omnis peruersio finis de se est mortalis, nisi quando profusus ad transgressionem progreditur limitum naturæ, ut si quis citra matrimonium voluptate illa vteretur. At quia matrimonium de se bonum est, & honestum, quia ad illud finem institutum, atque adeo voluptas illa honesta, cõsequitur, ut & si eligatur absq; illo fine, nõ ideo fiat mortalis. Sed satis esse veniale. Id quod expressa sententia est Aug. lib. de bono coniugali. ca. 6. scilicet, accedere ad vxorem fatiandæ concupiscentiæ causa, venialis culpa est. Alioqui, si mortalis esset, tunc steriles, & senes nequirent debitum citra mortalem culpam exigere, quod quidem cõcessu esset absurdissimum. ¶ Secunda conclusio. Accedere ad coniugem generationis causa, cum delectatione, & voluptate adherente, & placente, nullum est peccatum, nisi nimius excessus voluptatis procuratur. Probatur, quia coniugalis usus ea ratione & conditione, qua natura sagacitate instigatur, delectatione illi actui propter necessitatem conferuandi speciei adiunxit, veluti sumptio nisi cibi, & potus ob necessitatem conferuandi in diuidui, ergo sicut cibum & potum cum delectatione capere nulla est culpa, ita neque coniugalis coitus. Et tertio, qui contrarium dicunt, videlicet esse peccatum nisi homo tunc delectationem abhorreat, cõcedunt hoies naturali sensu priuare: nam vix tunc potest ratio displicentiam clicere. ¶ In alio extremo: nempe, quod huiusmodi concubitus absq; vilo generationis proposito, sit licitus, nemo reperit antiquorum, sed nuperrimus Ioan. Maioris distin. præsentis, cõclusionem. 7. id astruxit, cui Ekus hom. 1. de matrimonio subscripsit. ¶ Cõtra quos statuitur tertia cõclusio. Huiusmodi concubitus voluptatis gratia est venialis culpa. Ad huius assertione cõclusionis fat circumspectis esse debet autoritas Augustini, qui loco citato de bono coniugali, illam affirmat, & li. 1. de nuptijs & concupiscentia. ca. 4. & in Enchiridio. ca. 78. ait, quod huiusmodi concubitus sunt ex illo peccatorum genere, quorum veniam quotidie petimus, dicentes, dimitte nobis debita nostra. Quam sententiam veneratur Beda. 1. ad Corint. 7. & suadet Gregor. loco citato. 33. quaest. 4. cano. Vir cum propria. Eandemq; nõ solum D. Thomas impræsentiarum, sed Theologi oēs docent, ut Altiusiodorensis, Ricardus, & reliqui, quos ita

facile continere, nõ nihil temeritatis habet. ¶ Neg; verò rationes desunt eiusdem sententiæ confirmatrices. In primis enim Paul. 1. ad Cor. 7. nõ nisi propter incontinentiam: nempe, quod illam cauendam permittit, ut vnusquisq; propriam vxorem habeat, nõ ergo ad solam explendam voluptatem. ¶ Itæ ratio ipsius Maioris ei potius refragatur. Ait quippe, quod sicut licet pulchrum pomum edere, & alium quẽuis lapidum cibum, neq; hoc vllam affert culpam, ita voluptate vxoria vitidummodo in notabile detrimentum corporis minime vergat. Hęc, inquam, ratio in ipsum retorquetur: nam certe comedere, & bibere, nisi vel nutritiois gratia, vel alio honesto fine fiat, nõ caret veniali culpa: nam quando maior nõ cõtraheretur, esset actus ociosus. Præterq; quod in esu, & potu, ut supra dictum est, nõ inest vstanta ad perturbandam rationem, quanta in coitu. Cui præterea accedit, quod etiã seminis effusio de se nocua est corpori, quod in cibo moderato, & potu nõ reperitur: auit ergo minus licita est voluptas hæc, quã illa cibi, nisi in illum finem referatur, ob quẽ institutum est matrimonium. Neq; admittendus est cauilus dicentis, voluptatem ipsam per se esse honestam: nam vt citatus Philosophus. 10. Ethico. autor est, voluptas per se non est bona nisi ratione operationis, cui annectitur. Cum ergo complexus maritalis nõ sit bonus, nisi in bonum prolis relatus, aut propter fidem reddendi debiti, aut forte in remediũ concupiscentiæ (hæc enim sunt eũ penitus excusantia bona) sit vt voluptas, nisi his alio dieitur bonis, nõ sit bona. ¶ Deinde arguitur. Cum tria sunt bona: scilicet, vtile, delectabile, & honestũ, solum honestum est, quod facit virtutem: nam honestum idem est, quod honore dignum, qui est præmium virtutis, quare vtile (vt pecuniæ acquisitio) per se nõ est bonum, nisi in id quod honestum est referatur: ergo eadẽ ratione nõ fat est ad actum virtutis, vt fiat propter delectabile, nisi vsq; ad honestũ pertingat. Actus autem qui nõ est virtus, necesse est, vt sit malus, quia nullus est indifferens. ¶ Rursus arguitur, si concubitus ob voluptatem nõ est malus, cõsequitur vt sit bonus, quia nullus in particulari est indifferens, atque adeo si fiat in gratia erit meritorius. Videtur autẽ nõ esse cõcessu dignũ, quod sola captatio voluptatis absq; alio fine, sit Deo accepta ad vitam æternam. Et tandem arguitur. Matrimonium contrahere illo solo fine, vt homo illo actu seipsum oblectetur, certè nõ est laude dignũ: ergo similis usus vituperabilis est. Profecto conclusio hæc nõ est quæ in dubiũ reuocanda videatur. ¶ Nihilõ

Rationes.
Ratio Maior.
Alia ratio.
Cauilus.
Argument.
Altius argumentum.
Tertium argumentum.

Distin. 3. i. Quæst. 1. Artic. 4.
¶ Nihilominus aduersus cõclusionem primam pugnat videtur autoritas Hieronymi aduersus Iouinianũ, & refertur canonẽ, Origo. 3. quaest. 4. vbi Xistũ Pythagoricũ inducit qui aiebat, Adulter est in suam vxorem ardentior amator. Et infra. Sapiens iudicio debet amare coniugem, non affectum: non regnet in eo voluptatis impetus, neq; præceps feratur ad coitum, nihil est foediũ, quod vxorem amare quasi adulteram. Et infra can. Liberos. In matrimonio, inquit, cõcessa sunt liberorum opera: voluptates autem, quæ de meretricũ amplexijs capiuntur, in vxores suat damnabiles: quibus verbis concubitus solius voluptatis gratia tanq; meretriciũ affectum, ac perinde vt mortalem damnare videtur. Respondet autem D. Thomas, quod vbi delectatio vltra matrimonium, honestatẽ queritur, dum scilicet quis in coitu nõ attendit, quod coniugis est, sed solum quod mulier, idem paratus cum cafacere, quantum vxor non esset, tunc mortalis culpa contrahitur. Ille enim est ardentior amator vxoris, quẽ Hierony. condemnat. Si verò delectatio infra limites matrimonij contineatur, videlicet, quia in aliam, quæ nõ esset vxor, non affectatur, tunc est veniale. Animaduerte tamẽ ne te illæ conditionales fallant inam si sint tantum in te, & non in affectu, nulla sunt peccata. Propterea enim quod si meretrix adesset, iste illam cognosceret, nulla tingitur culpa: sed si talem habeat affectum, & actum voluntatis, cognoscere illam si adesset.
¶ Rursus cõtra secundam pugnat videtur autoritas Gregorij supra citata cano. Vt cum propria. 33. quaest. 4. vbi ait, quod voluntas ipsa accedendi ad coniugem sine culpa nullatenus esse possit: vbi insinuat, illam opinionem superius reprobata: videlicet, nunquam potest contingere coniugalem actum sine culpa, saltem venialia: quia ipsa, inquit, licita admistio coniugis sine voluptate carnis fieri nõ potest: atque adeo voluptatem ipsam adherentẽ legitimo fini generandi, quam nos diximus carere culpa, apparet ipse culpæ. Et probat, quod de legitimo, inquit, matrimonio cõceptus fuerat David, qui tamen dicebat. In iniquitatibus conceptus sum. Respondetur, inquam, quod ipse nõ condemnat voluptatem omnem, sed illam, quæ dominatur, vt paulo inferius subdit. In iniquitatibus autem David nõ dicitur conceptus, propterea quod semper parentes inique cocant, sed propter originale, quod puer conceptus contrahit: quod quia causa est multorum actualium, pluraliter dicitur, iniquitates, vt sit sensus. In iniquitatum semi-

Hierony.
Solutio D. Thomæ.
Obiectio ex Gregor.
Psal. 50. Solutio.

nario conceptus sum.
¶ Ad primum igitur argumentum, quod contra tertiam cõclusionem obiectum est, negatur, cuiusque licitum esse vti re sua, nisi debito ordine illa vatur. Qui enim bona sua dilapidat, peccat saltem venialiter. Et pariter qui vxore sua vtitur alio fine, quam quod data est sibi in adiutorium, scilicet, ad generandum, vel ad seruandum ei fidem, vel in remedium.
¶ Et pariter ad secundum respondetur, quod voluptatem capere in genere neq; est de se bonum, neq; malum, sed indifferens. Fit autẽ in particulari bonum vel malum ex fine & circumstantijs: & ideo qui honesto fine caret, est inuis actus, & talis est cõcubitus solius voluptatis gratia. ¶ Ad tertium, quod mouere vulgus potest, respondetur, quod apud sapientes nõ est estimatur absurdum concedere, quod senes & steriles non accedant causa reddendi debiti; quod coniux formaliter, aut interpretatiue petit, aut forsã, vt illic dieimus, ad vitandam fornicationem, sed solum ad obsequendum libidini, illas cõtrahant veniales culpas; quæ vel ait August. vt nobis dimittantur, quotidie proculamus. ¶ Et idem de pregnantibus est dicendum, quarum coniugale officium Hieron. atq; August. condempnant, eo quod concipere nequeant. Nam etsi postquam in vtero habent, possint per aliquod tempus iteratõ concipere, habet tamen obscenitatis quippiam: at non est mortale. Nam licet elephas, alitq; brutæ animantes & aues plurimæ, postq; conceptæ rint, coitum abhorreant, tamẽ mulier, vt de generat. animalium ait Philosophus, etiam pregnantis illum appetit. Quare nõ est ei mortale debitum exigere, neque viro ab ea petere, nisi id cum periculo grauidi ventris fiat.
ARTICVLVS IIII.
Vtrum liceat coniugibus ad vitandam fornicationem debitum exigere.
Mior ambiguitas est de concubitu ad fornicationem vitandã. Arguitur enim quod sit licitus etiã si intentio prolis non intercedat. Primum. Actus coniugalis de se non est malus: ergo quocumque bono fine fiat, nisi mala adit circumstantia, erit bonus: sed fornicatio nõ carere est bonus finis: ergo coniuge vti tanq; medio ad illud finem est licitum: veluti medicamine vti ad cauendum morbum. ¶ Secundõ & autoritas Paul. 1. Corin. 7. huic scilicet patrocinari videtur, vbi ait, Propter

Solutio primæ argum.
Solutio secundæ argum.
Solutio tertij argum.
De pregnantibus.
Brutæ.

Propter fornicationē vnusquisq; suam vxorē habeat, & vnaqueq; suum virū, vbi matrimonio prater proles generationē, in remediū etiā contra incōtinentiam institutū docet quā ob rem licitus eius vsus appareat ob illam finē.

Pars negatiua. ¶ In cōtrarium autē videtur esse Augu. lib. de bono cōiugali. ca. 6. & 7. & 10. quibus identidem repetit cōcubitum alia quacunq; q̄ procreandi causa, vel seruandi fidē debiti esse venialem. ¶ Quā si lo est, quā profecto sapientissimum quēque ancipitem & perplexū reddere potest. Pars enim negatiua grauitate & numero patrū protegitur: nam Aug. Gregor. & Beda lotis supra citatis ita vident loqui, & Magist. senten. quos subinde D. Tho. dist. præsent. q. 2. artic. 2. Bonaventura, Ricardus & reliqui ferē ita interpretātur, vt neq; ad vitandā fornicationē cōcubitus citra veniale culpam fieri possit. Altiſiodorensis vero Magistri senten. cor. u. lib. 4. in materia de matrimonio ca. 4. q. 2. ad distinguit dicens, q̄ cognoscens vxorē causa vitandā incōtinentiæ non peccat, sed qui illam cognoscit causa libidinis, vt delectetur. Eandē opinionē scilicet, q̄ ad vitandā fornicationem cōcubitus ille sit licitus, videt Hugo. quoq; tenere Hugo super Ecclesiasten in illo verbo, Tempus amplexandi, &c. vbi ait, q̄ licet cōcubitus ille ad infirmitatem pertineat, nō tamē subinde imputatur ad turpitudinē. Ad quā etiam sententiā videtur inclinare Scotus dist. 26. in fine questionis. Eandēq; opinio nem tanq̄ certam sustinuit Durand. dist. præsent. q. 4. & Caieta. in summa ca. de vsu matrimonij. vbi ait, q̄ exercendus est vel causa generandi, vel in remediū cōcupiscentiæ. Et in opusculo eiusdem tituli. Et idem ait Syluest. verb. debitum coniugale. §. 6. in fine, in octa men falsus, quod putat illam esse mentem S. Thom. Sequitur Maioris, atque alij neoterici. ¶ Respondeamus ergo duabus cōclusionibus. Prima. Maritum debitum ab vxore exigere causa vitandæ fornicationis in illa, simili ter & ipsam petere ad maritum causa vitandi in illo, licitum est, & ab omni culpa immune. Sententiā est Augu. lib. de bono coniugali cap. 7. & 10. vbi ait, q̄ huius causā debitum redde re licet, ne alter coniugum fornicando dānabiler peccet, exigere tamē nō licet. Idem ait epistola ad Euiam, quæ est. 199. & refertur à Gratiano. 33. q. 5. cano. Secundum verba. Et Beda super. 1. Corint. 7. & Magist. sent. & S. Thom. atq; omnes sententiarij expōsitores: Et ratio est, quia huiusmodi redditio debiti pertinet ad fidem cōiugij: quare nō opus est, vt maritus formaliter petat, sed satis est si v-

xor infirmitatem mariti nouerit: tunc enim interpretari debet, illum exigere. ¶ Secunda conclusio. Quauis alia opinio negatiua satis sit probabilis, videtur tamen hæc mitior, & rationi fortassis matrimonij magis cōsentanea, neque verbis apostoli dissōna, q̄ quando coniux necessarium arbitrat ad vitandam in se ipso fornicationem, licet ei debitum exigere. Quod enim negatiua opinio sit valde probabilis, patet ex Augu. cap. 6. de bono coniugali, vbi ait, quod concubitus gratia concupiscentiæ fatiandus sit venialis. Qui autem ad vitandam fornicationem congregatur, cōcubitus fatiare videtur. Et cap. 7. ait, quod vltra necessitatem proles exigere debitum venialis culpa est. Idem repetit cap. 10. Per quā negationem omnem alium finē excludit præter prolem, & fidem ad exigendum. Et in libro de verbis Apostoli verbum illud Pauli, secundum indulgentiam, si referatur ad vsum coniugalem, qui sit causa cauendæ incōtinentiæ, ait designare venialem culpam.

¶ Nihilominus quod affirmatiua opinio sit forte probabilior, ostenditur. Atqui præter alias inno præ alijs rationibus, quas Durandus addert, hæc vrgentiōr est, & rei punctum aper tius pandens. Matrimonium, vt supra visum est, & omnibus est in cōfesso, ob duplicem finem institutum est: nempe, in officium generandi, qui est primarius, & deinde in remediū concupiscentiæ ipsius, qui matrimoniū contrahit: vti autem matrimonio ad suū finē, licet ille non sit principalis, non est ius coniugale transgredi: ergo quādo concubitus est ad id moraliter necessarius, vt scilicet coniux in se aliā pollutionē caueat, quā aliter moraliter loquendo, cauere nō sufficit, licitus est.

¶ Accedat textus Pauli, si forte huic sententiæ faueat. Ait quippe, Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum reuertimini in id ipsum, ne tentet vos Satanas propter incōtinentiam vestram. Hoc autem dico secundum indulgentiam, &c. Hoc verbum, secundum indulgentiam, Augu. loco citato, sic exponit, q̄ non referatur ad matrimonium, quasi illud licitum veniam concedatur tanquam minus malum, sed ad concubitus, vt si sit ad cauendam incōtinentiam absque causa procreandi, sit culpa venialis. At verò profecto optimē quoq; potest indulgentia Pauli sic intelligi, vt nullatenus illic designet id, quod minus malum est, sed id, quod minus bonum, respectu illius, quod est, non nubere, & sic potest etiā referri ad vsum matrimonij qui sit causa fornicationis

Pars negatiua.

Decisio articuli.

Pars negatiua.

Altiſiodorensis.

Hugo.

Durandus Caietanus.

Prima conclusio.

Augu.

Beda. Magist. sent. Ratio.

Augu.

Ratio.

Autoritas Pauli. 1. Corinth. 7.

Secundum indulgentiam quid.

Sententiā autoris.

Verbu Pauli huiusmodi opinionis.

Secundum argumentum.

Solutio Thomæ.

Nota.

Nota distinctio.

Solutio confirmatio.

cationis vitandæ in ipso petente. Nam loque batur de illis, qui abstinēt, vt vacent orationi, & iterum ad torum redeunt: at ergo illud indulgere, eo q̄ melius esset si abstinere semper possent. Sed & illud verbū paulū antecedens, Propter fornicationē vnusquisq; propriā vxorē habet, & vnaqueq; propriū virū, patet cōtrariū multū videtur huius opinionis. Nā docet, licitum esse vxorē ducere ad obuiandū in cōtinentiæ & propriā cauendā fornicationē. Si ergo cuiq; licet propter fornicationē in se vitandam vxorē ducere, nempe, quia videt se cōtinere nō posse, & melius esse nubere q̄ vitiari, & vltis matrimonij ad illum finē erit licitus: nam si potētia ad aliquē finem est bona, certe & vsus ad eundē finem bonus erit.

¶ Reliqua autē argumenta, si cuiuspiā sunt va loris, ita cōtinentur. Arguitur enim præter ea. Prudentissimus quisq; ex ordine charitatis accratius tenetur in se peccatum vitare, q̄ in proximū: licet autē viro debitum vxori red dere ad cauendā fornicationē in illa ergo pe tere ad cauendam in se. Hanc verò cōsequen tiam negat D. Thom. quoniā vnusquisq; potest alia sibi adhibere remedia, & per liberum arbitrium omnino renuere fornicationē: con iugij autem nequit alter cōiux aliter mederi. Ad verò si argumentū præcedens efficax fuit cum cōcubitus cōiugalis simpliciter sit reme dium cōtra fornicationē, licet ille potest ma ritus, vti ad vitandū in se, sicut ad vitandū in vxore, si sit moraliter necessarius. ¶ Hoc autē ingenuē fatendū ad maiorem cōclusionis ex plicationem, q̄ nō semper tam necessariū est ad vitandū in se, q̄ ad vitandū in altero: plu ribus in se quisq; abundat retpedijs. Attamen dum adhibitis remedijs illis, quæ humano mo do adhiberi possunt, homo nequit se ab illece bris carnis eripere, nisi per vsum cōiugalē, tūc ille reputatur moraliter necessarium mediū.

¶ Vnde distinguidū est hic cum Paludano. quæst. 5. & cū Capreolo, q̄ quādo homo a lia via fugiendo occasiones pot fornicationē propellere, nō licet illa sola de causa ad vxorē accedere: quia tunc nō tam facit causa vitandæ fornicationis, q̄ potiūdi voluptatē illa, quā vltro eligit: id quod vt arti. proximo diximus, venialis culpa est. Sed dū moraliter loquendo nō habet aliam viā, hæc est licita. ¶ Et confir matur hæc responsio. Nam quādoq; marito ad vitandam fornicationem in vxore licet il lam cognoscere, quāuis nec formaliter petat nec interpretatiue quia scilicet est occulte ad dultera, quæ præ amore adulteri exosum ha bet maritum, eiusq; adeo amplexū abhorret:

ergo tunc ille nō accedit causa reddendi debi tum, sed ad vitandam fornicationem in illa: ergo potest, dum est necessarius, idem sibi reuē dium vsurpare. ¶ Qui ergo hęc opinio placue rit, potest ad Augustinū responderē, vt hic Dicendus, q̄ cum dicit, cōcubitum ad expulsiōē cōcupiscentiæ esse venialem culpam, intelligit, quādo ipse cōcupiscentiā domi natus, vt ait ca pi. 10. & patet Grego. c. v. ubi dicit, propriā cita to, scilicet, quādo cōiux alia viā possit concu piscentiam sedare: nūc tunc si hæc eligatur, id sit ob voluptatē. ¶ Sed tamen alia istōrū pa trum negationes: nempe, q̄ nūquā cōiugij bus liceat, nisi procreandi gratia se se cognos cere, vel propter salutem debiti reddendū, vrgē tius contra nos militent. Nihilominus respon detur, q̄ isti facti pudicitia: immarcescunt: nūmquam solent cōiugalem torum cōcedere & perstringere non, attendentes ad euentus, qui possent cōtingere, humano more necesse rios ad vitandam fornicationis flagitium. Si enim illa opinio, esset, vique adeo necessaria, tunc steriles, senes, & prægnantes mirum es sent ab amplexibus colibit: hompe, quia nō solum ob voluptatē, imo neque ad cauendam fornicationem possent se amplexari. Quauis qui illam opinionem sustinere voluerit, respo dere potest, nō esse mirandum si stans cōiugalis huiusmodi habeat adnexa venialia peri cula. Et propterea Paulus cupit habere omnes essent sicut ipse. Quapropter cōsultū est de his nunq̄ prædicare, nec cum secularibus tra ctare: nam si dicas, illud eis licet, ipsi licentiā ampliābunt. Sed in sacramento poenitentia: vbi quis cōfiteatur ad vitandam fornicationē vxore vti, non grauem ei scrupulū obijcias, sed admoneas, vt ceu christianus rei vacet vxo ria. ¶ Sunt qui contra cōclusionem arguentur. Obiectatur. Si ob communiū vitandæ fornicationis licitus est ille vsus, pari iure licebit ob aliam quancunq; vtilitatem. & licitum inempe, accedere ad inescandam vxorem, vt sua bona marito impartiant. Cōsequentiā autem trulius est roboris: quoniā coniugalis vsus non est medium ad suam lucri relatu, vel ad alios præter suos proprios. ¶ Grauius autem dubium est, vtrum liceat sanctis gratia D. em Thom. neque hoc admittit. Arguit siquidem quarto loco id, quod genere suo bonum est, non nisi ex mala intentione vitatur: vsus cō iugalis genere suo est bonus, ergo si fiat bōno fine, qualis est sanctas corporis, nō est culpandus. Et respondet, quod quatuor intē tio sanctas per se sit bona, tamen si per me dium procuraretur, quod nō est per se ad illa ordinā

Ad Augu. Augustinum.

Gregorius.

Ad aliud Augustinum.

Nota.

Solutio.

Nota.

Obiectatur.

Dubium.

Solutio.

ordinā

ordinatum, intentio tunc efficitur mala. Veluti si quis sacramentum baptismi tantum ad salutem corporalem quereret. Et intelligit esse malam venialiter. Et vera opinio est perquam probabilissimam si quis contra obijciat, emissio nem superflua seminis per se peccate natura ad sanitatem conferre de illo naque. Verino legitur. Ne se polueret, maluit ille mori. Respondetur, quod quavis medium illud natura non nunquam ad illum finem retulerit, tamen institutio sacramenti non est ad illum finem relata: quippe quod non nisi prolis gratia, aut in remediu concupiscentie institutum est. Tam etsi dum tam presentaneu esset periculum ingentis morbi, & constaret illud esse medium necessarium, forsitan nulla esset culpa dignum. Quanquam in huiusmodi opinioni S. Tho. adherere. Has enim veniales culpas, quae tam facile quotidie committuntur, & diluuntur, non est operae pretium tanta cum anxietate persecrari.

Quinto. Jan. in Thomae.

Vericulus.

Castrogo.

Amo. 164. de legum.

Solutio. primi argum.

Solutio. secundi argu.

De vitijs conjugij. Abusus vna.

Effusio. seminis.

Dubium.

Albert. Magnus.

Primo igitur argumento in capite obiecto, si quae diximus vera sunt, sua conceditur conclusio. Si autem qui contrariam tenuerit opinionem, dicendum est cum D. Thoma, quod licet canere in se hominem fornicationem bonus sit finis, tamen per illud medium nunquam est bonus, quia semper aliqua voluptatis redundantia interstitit. Et pari modo secundum solum restat, nam potest locus ille Pauli in vtraque opinionem interpretari, ut supra a nobis explicatum est. Ad hunc autem articulum huius est, ut de vitijs, quae vsui matrimonij euenire assolent, breuis subdatur sermo. Primum enim dependendus abusus illegitimi vas contra naturam, nefandissimum flagitium est, & grauius quidem inter coniuges propter fidem, quam sibi mutuo debent, quam si inter solutos contingeret. Effusio etiam seminis extra vas legitimum est itidem lethale crimen, si sit notabilis, nam distillatio non semper tantae culpe tribuenda est. Item si dum vir bona fide legitime conredi conatur, festinatus fortasse extra vas seminat, non est vitio dandum, etiam si metus aliquis eum prius subierit: quia illud festinationi naturae adscribendum est. Vtrum vero intra consuetum vas peccatum possit contingere mortale, a multis ambigitur. Nempe dum vir vxori resupinus succumbit, aut praepostere accedit: sunt enim qui dicant peccatum esse mortale: propterea quod congressus ille non est generationi idoneus. At vero ut Albertus Magnus, & ex medicis multi aiunt, falsum est, illo modo conceptum impediri: eo quod matris, perinde atque stomachus virtutem habet attractiuam, qua semen exorbet. Qua-

propter non debet res in has delictorum angustias perstringi, sed crediderim intra legitimum vas nunquam contingere mortale crimen. Quo alludit Caieta in summa. verb. Matrimonium. Sunt autem illi infecti complexus venialia peccata, eademque obsecena virisque probis omnino exhorrenda.

Qua vero res ad tactus impudicos attinet, si tactus inuicem sunt cum periculo mollicitiae, peccata pudici sunt mortalia. Si vero fiant tanquam necessarii ad irritandam Venerem, generationis gratia, nullam praese in coniugibus ferunt culpa. Extra hos vero casus peccata sunt venialia. At vero oscula, licet non alio fine inter coniuges fiant, quam ceu amoris indicia, nulla sunt culpa denotanda.

Tactus inuicem. Oscula.

DISTINCTIO Trigesima secunda, De mutua coniugum fide in re dēdo debito.

Olligitur ergo ex his, quae dicta sunt aequali praeepto coniuges coerceri exactos sibi inuicem complexus persolvere sub reatu mortalis criminis iniustitiae: dummodo vterque suae sospitati & incolumitati consulat, neque alia legitima excusatio intercedat, iuxta verbu Pauli, Vxori vir debitum reddat, similiter autem & vxor viro. Nam etsi in reliquis domesticis officijs vir, uti idem ait Apostolus, caput sit mulieris, sub cuius ideo potestate esse iussa est, tamen cum in generandi vsu sine duo in carne vna, neuter sui corporis potestatem habet, sed alter coniux. Neuter ergo abque

Text. Cap. j.

1. Corint. 7.

Ad Ephes.

facultate

facultate & voluntate sui coniugis, postquam consummatum fuerit matrimonium, continere valet, ac multo minus continentiam voto firmare. Vnde August. super psalmum, Si dicat vir, Continere iam volo, vxor vero, nolo, non potest: quod enim tu vis, non vult illa. nunquid per continentiam tuam debet illa fieri fornicaria? Et rursus. Secundum verba, inquit, apostolica etiam si vir continere voluisset, & tu noluisse, tibi debitum reddere cogeretur: & illi Deus imputaret ad continentiam si non suam, sed tuam cederet infirmitati, ne in adulterium caderes.

Psalm. 46. can. Si dicat. 33. 9. 5.

Can. Secundum verba. 33. 9. 5.

Cap. peruenit. & capit. Quoniam.

Esai. 44.

Inter causas vero, quae debitum exigere vetant, aut reddere excusant, lepram Alexand. 3. non admittit: imò ut in de coniugio leproforum scriptum reliquit, admonuit, ut leproso exigenti non denegetur, ne coniugium suo sine in perpetuum frustreretur. Ei vero vxori, quae menstruo sanguine legitimis temporibus polluitur, fas non est petere, neque viro ab ipsa exigere: nam ut ait thor est super Esaiam Hieronymus. ex illo infecto sanguine nascuntur caeci, claudi, leprosi: ut quia parentes, inquit, non erubuerunt in conclauis commisceri, eorum peccata pateant cunctis, & apertius arguantur in paruulis. De emorrhoids autem, quae

perpetuum fluxum sanguinis patiuntur, leproforum iudicio censendum.

Veruntamen orationis causa consilium est apostolicum toro coniugali abstinere, imò solenitatibus praecipuis, illis praesertim, quibus articuli fidei celebrantur non prorsus culpa, saltem veniali, caretet debitum expetere, atque adeo dum manet sacrosancto sacramento communicandum est. Vnde August. Quotiescunq; dies, inquit, natalis Domini, aut reliqua festiuitates aduenerint, non solum ab infidelium concubinarum, sed etiam a proprijs vxoribus abstinere debemus. Et Ambr. diebus etiam ieiuniorum, & idem August. libr. de quaestio noui & veter. testa. quaest. 187. causa etiam processio num abstinentium admonent. Reliquis vero minoribus festis vsque, adeo rem vigere, ut sit prorsus coniugibus abstinentium, oneri fortasse imputaretur. Multa enim patres admonent, quae non subinde consent vim obtinere praeepti.

Cap. 3.

Can. Quoties 3. 9. 4.

Canon. Fratres, ibidem. Canon. Christiane.

Ca. 4.

De loco vero sacro diuersa est ratio: nam cum per turpem spontaneamque seminis emissionem polluat ecclesia, sit ut si concubitus conjugalis intra eius corpus sic fiat, ut manifestus per publicam famam aut legitimos testes fieri possit, sacrilegus sit atque adeo

N genere.

genere suo mortalis. Ceteram & ob communionis sanctæ reuerentiam, quæ sub natale domini; & in paschate, & in Pentecoste antiquitus erat in more, nuptiarum solenitas his tribus temporibus interdicta est nempe, ab aduentu domini vsq; ad Epiphaniam, & a septuagesimâ vsq; ad octauas paschatis, & a diebus rogationum, vsque ad festum trinitatis, cap. Nô oportet. 33. quæstio. 4. & de ferijs. ca. Capellanus.

Cap. Capellanus.

DISTINCTIONIS
trigesimæ secundæ, Quæst. i.
De mutua coniugum fide
de reddendi sibi in
uicem debitum.

ARTICVLVS. I.

Vtrum alteruter coniugum teneatur alteri debitum reddere.

Subséquitur de fide & ratione reddendi debitum inter coniuges. Et arguitur qd neuter teneatur alteri debitum reddere ex necessitate præcepti. Nemo enim præcepto debetur eucharistiam sumere, aut orationi vacare: sed Hierony. in quodam sermone, refertur. 33. quæst. 4. can. Sciatis. atq; qd qui vxorē debitum reddit, nequit orationi vacare, aut carnes agni edere: ergo nemo tali præcepto subijcitur. Secundo, Nemo cum detrimento suæ salutis aut alia sua iactura tenetur alteri obsequi, quâ aliquando verò reddere possenti debitum vergit in nocumentum reddentis: ergo tunc nō tenetur. Idq; potissimum, si ueniat quādo dō

Partis negatiue argumētum p̄timum.

2. Argum.

iuxta; qui petit, lepra infectus est: quia utiq; morbus tum contagiosus, tum etiam hæreditarius est, atq; adeo tam coniugi reddenti, q̄ gignenti de proli periculū inde infectionis creatur: tūc ergo reddere nō tenetur. T. 1. 1. 1. Si coniuges hæc sibi vicariā operam dare cogentur: tunc neutri liceat se impotētē ad illū vsum reddere, ius enim tunc alterius violaret, atque adeo nec liceret ei ieiunijs, aut alijs vigilijs laboribus aut studijs corpus attenuare, quod vū que consequens contrariū religioni videtur. In cōtrariū est verbum Apostoli. 1. Cor. 7. Vir vxori debitum reddat, similiter & vxor viro. Huius quæstioni dāe conclusiones satis faciunt. Prima. Vterq; coniugum est alteri de necessitate præcepti obnoxius, vt debitum ei reddat. Probatur ex natura, fide, & fine matrimonij. Præcepta enim sunt circa mediā, quæ ideo ex natura finis sunt pendenda: finis autē matrimonij fuit propagatio generis nostri per generationē: ex quo fit, vt nata in matrimonio sit mutua corporū traditio in illum vsum, iuxta verbum Apostolicum: vbi enim iubet, qd vterq; alteri debitum reddat, causam subdit, qd mulier potestatem sui corporis non habet, sed vir: similiter & vir potestatem sui corporis non habet, sed mulier. Ex hac ergo matrimonij natura suboritur mutua obligatio & fides soluendi sibi debitum: quæ licet cet obligatio, cū sit in re graui, sub reatu mortalis culpæ genere suo vtrinq; coniugum perstringit; estq; adeo peccatum illud, iniustitiæ crimen: veluti illud, quo quis p̄iā rem alienam inuito dñō vfurpat. Et cōfirmatur ratio: nam et si matrimonium libetō cōsensu cōpuletur, est tñ postmodum genus quoddā, seruitutis: vnde sicut seruus obsequi tenetur herō de necessitate præcepti, iuxta illud Pauli Rom. 13. Reddite quibus debita, cui tributū, tributū &c. ita & coniuges sibi mutuo in re vxoria morem gerere cōpelluntur. Secunda conclusio. Neuter tenetur alteri debitum reddere, cū detrimento salutis cōseruatiue proprii indiuidui. Probatur, quia ordo tam naturæ, q̄ charitatis, quæ natura perficit, id possulat, vt vtrūq; q̄ res accuratius sibi prius consulat, q̄ alteri: vnde cum nutritiua virtus cōseruationi indiuidui seruiat, generatiua verò cōseruationi speciei, natura præuidet, ut vtriusq; cōsuletur, nutritiua indiuidui prius provideat, & deinde quod superfluit generatiuæ subministrat: nemo ergo huius ordinae pericula cōstat, nisi nō neg. id vlli licet. Quāuis hinc aniam male fidei surripere nemo debeat, vt coniuges in isto colore deffaudet: nam est quādoq; aliquod par-

1. Argum.

Pars affirm.

1. Conclusio.

Ratio.

Cōfirmatio.

2. Conclusio.

Ratio.

Solutio primi argumē.

1. Reg. 2.

Obiectio.

Solutio.

Dubium.

Solutio.

Solutio primi argumē.

1. Reg. 2.

parum detrimentum valetudinis timeatur, nihilominus virtuti iustitiæ satisfaciendum est. Quod si contra primam cōclusionem quis arguat. Sequeretur inde semper esse peccatum mortale non reddere debitum, responderetur, qd præter legitima impedimenta, de quibus illico subsecutus est sermo, est adnotandum, qd non semper maritus vel vxor petit sub intentione obligadi sub peccato mortali, sed se p̄ insinuando & alliciendo & mouendo. Et tunc negare non est peccatum mortale, imò crebro nec veniale: quoniam neq; creditur peccuniam sibi debitam sub illa ratione semper exigit, vt sit peccatum non reddere. Adde qd etiam si alter obnoxie petat, potest alter, dum causa adest, precibus eum demulcere, & persuasum habere ne petat. Imò verò quādo vel vxor vel maritus creberimē, importunē & moleste petit, non tenetur alter semper ad nutum ei obsequi: quia in petendo debet modus adhiberi: & ideo tunc negans non facit iniuriā, saltem graue, sed aut nullā, aut veniale: At que eam ob rem moderati sumus conclusionē dicentes, qd sit peccatum mortale ex genere, qd utiq; potest ex circumstantia & attenuari, & tolli. At verò quādo coniux nō nisi cum magna difficultate, & q̄ rarissime reddere vellet, & potissimum si periculū in suo coniuge præsentificeret aut adulterij, aut alius iniquæ pollutionis, tunc peccatum esset mortale non reddere. Item si vir abstineret, vt prolem ex illa vxore suscipere renueret: vel vxor ne ex viro illo conciperet, vt pote cum vir duxit vxorem maculati sanguinis. Solent enim tunc vni torum separare, quod certe peccatū mortale est. Quid autem si longa liberorum propagine abundarent, vtrum tunc licite possent abstinerere? Respondetur, quod de consensu amborum absq; dubio possunt. Vtrum autem alteri possent alter licite negare valeat, maius est dubij. Sed nihilominus si periculum alterius pollutionis in petente non timeatur, nō esset cōdemnanda illa recusatio alterius. Præsertim dum paupertate premuntur, vt tantam sobolem alere nequeant: tunc enim profectō solutionem debiti recusans non esset (saltem de mortali) culpandus. Ad primum igitur argumentum respondeatur, qd Hieronymus non arceat coniuges reddentes sibi debitum ab altari, quia nuptias aut earum vsum condēnt, vt ipse se ibidem explanas, sed propter indecentiā. Si enim vt. 1. Reg. 2. legitur qui cum coniugibus se polluerant, ab elu panum propositionis in lege veteri arcebantur, quanto magis repelli debent à pane

qui de celo descendit? Et eodem pertinet verbum Gregorij can. Vir cū propria, vt maritus cum vxore dormiens, nisi lotus aqua, ecclesiam non intret. Præterq; quod Magister Hieronymum loqui non censet nisi de ecclesiæ ministris. Quam ob rem sacerdotes Græcorum quo tempore altari ministrant, ab vxoribus cohibentur. De temporibus autem, quibus coniuges vt orationi aut communioni vacent, abstinere debeant, tertius nos mouet articulus. Ad secundum secunda conclusio respondet: nempe, qd coniux non habet in alterum potestatem nisi integra eius sospitate & incolumitate. Et ideo quādo cum detrimento salutis alterius id petit, alter reddere non tenetur, vt si febris aut alio morbo aut dolore ad tempus teneatur. Sed iterum cōtra hanc solutionem arguitur. Appetitus generalis nature præfertur particulari: quare membrū contra particularem appetitum offert se ad causam plagam toti corpori, & aqua accendit ad replendum vacuum, cum ergo species respectu indiuidui se habeat vt totum vniuersale ab membrum particulare, fit vt indiuiduum detrimentum ad cōseruandam speciem per peti debeat. Respondetur, concessō appetitum vniuersalem suapte natura ad cōseruandam speciem præstantiorem esse quia per indiuidua eam cōseruat, vt per media finem, & per membra corpus. Cōseruatio autem totius, aut est ordinaria ab intrinseco, aut est defensiva contra forispeca pericula. Cōseruationem verò ordinariam ab intrinseco natura fieri prouidit absq; membrorum detrimento. Quare membrum corporis sibi prius nutrimentum prouidet naturale, quā ad aliud membrum mittat. Sed quando extrinsecus imminet capiti periculum, brachium se offert: sicuti dum locus per violentiam euacuatur aere, tunc aqua ascendit, vt illum repleat. Cōseruatio autem speciei per generationem est ordinaria: quare fieri non debet nisi salua incolumitate indiuidui de superfluo. Id autem, quod de leprosis adiectum est, plusculum perplexitatis adfert. Nam & si morbus temporalis, vt dictum est de febris, excusare in tempus coniuges iure valeat à reddendo debito, tamen quia lepra perpetuus morbus est, videtur excusare eum non posse: quia tunc liceret ei perpetuo separari, quod est genus diuortij. Et tamen quāuis lepra sponsalia diuortij sufficit, neutiquam tamen matrimonium, vt ait Sanctus Thomas hic, & Theologorum coetus, & habetur capitul. N 2 Quo-

Gr. gorius.

Magist. sent.

Solutio feci di argumēt.

Solutio.

De leprosis.

Lepra.

Quoniam de coniugio leproforum. Et quod lepra dicitur non soluere matrimonium, intel-
ligitur non esse impedimentum diuini, etiam
si nuptias antecesserit, vt distinctio 134. vi-
debimus. Sed ex altera parte durissimum ap-
paret onus; cum tanto periculo obligare con-
iugem debitum leproso persoluere: & tamen
Alexander tertus. eodem capite. & anteceden-
ti Peruenit. omnino cogit leprosi coniugem
debitum ei reddere, etiam sub anathematis
comminatione si renuerit.

Optatores. De hac ergo re inter Doctores variatur. Gau-
fredus namque Cardinalis in sua summa per
extremum huius coniugem leprosi non solum
teneri ei debitum soluere, verum & ei cohabi-
tare, si separatum a leproforum conuentu vi-
uat. Si autem ille vitam degat, tenetur ei red-
dere; sed non cohabitare. At vero Sanctus
Thomas, Bonaventura, Ricardus, & Theolo-
gorum plerique sententiam temperant, dicen-
tes, teneri quidem reddere, nunquam tamen
cohabitare, neque in eodem lecto dormire.

Communis opinio. Et certe hoc est verissimum: quia cum princi-
palis finis matrimonij non sit nisi generatio,
satis est si sanus tali infirmo in illo actu seruiat:
nam reliqua cohabitatio non est tam neces-
saria, & est horrenda. Præsertim quod non tan-
tum periculum in congressu imminet, quan-
tum in cohabitatione & communi-
catione mensæ & lecti. Quapropter Leprosi, & lepro-
si de sanctificatione Domini edere vetabantur.
Et Numerus subebantur extra castra eijci.

Ratio. Imò vero Durandus, Paludanus & Caieta-
nus in summa capite. De usu matrimonij, tem-
peratius eandem obligationem imitant. Et
quidem merito; videlicet, quod si in redditi-
one debiti in ditionum consilio constet pericu-
lum contagionis creari, cessat obligatio red-
dendi. Nam Sanctus Thomas & reliqui pro-
pterea dicunt teneri; quia non imminet tan-
tum periculi, quantum in cohabitatione. Er-
go à contrario sensu, si tantum impendet, obli-
gatio tollitur. Quare non desunt qui contra-
tam rigida Decreta Alexandri obmurmurent.

Caletanus. Attamen citra murmuratiorem dicere pos-
sumus, quod Pontifex idolum decernere ad-
monereque contendit, quod lepra de se quan-
tus horrorem offerat, & metum aliquem le-
uem contagionis; non sufficit coniugem absol-
uere ab obligatione debiti: quia non sequi-
tur semper contagio. Neque sufficit quantum
timeatur prolem eandem lepram contractum
esse: nam vt ait hic Sanctus Thomas, melius
est prolem sic fore; quam nullatenus fore.

Notæ. Quare si sanus in causa est coniugij leproso, vt
fornicetur, vel si aliter inique polluat (quia
propter pessimum morbi incendium prurigi
nec carnis patiuntur crebras) particeps sit il-
lius criminis. Et quod de lepra dicitur, de mor-
bo etiam calamitoso Gallico dictum pote-
rit, qui inter nos fratres miserè interfuit. Verum
tamen vbi periculum esset moralis, vt certum
aut ingentissimum horrorem, vt natura ipsa con-
gressum abominaretur, noluit Papa coniugem
compellere: vt potest dum lepra eum matrigi-
dum, qui dicitur Leoninus, quo situm tot
pus frustatum dissoluitur. Equis enim spo-
saculum illud in eo potissimum amplexu fe-
rat? Docet præterea cum ars medica, tum re-
tiam rerum vsus presentis viris periculum
impendere ad leprosam accedentibus, quam
foemini si viris leprosis obsequantur, adeo vt
certius sit periculum ad sanam accedere, quæ
fuerat leproso viro cognita, quæ ad leprosam.
Itaque in foemina maior est vis transmittendi
morbum vnius viri in alterum, quam se ipsam
eodem maculandi propter exorbitantem iniqui-
tatem foeminae caloribus illi actu: Quam ob-
rem minus hac ratione vitari tenetur vxor
in leproso reddere, quam vxor viro: non qui-
dem propter inæqualitatem iuris ad petendū
nam par est in amobus, sed propter diuer-
sam conditionem foemine, & periculum maius.

Nota. Ad tertium denique argumentum responde-
tur, non licere coniugij se impotentem con-
sulto reddere, vt coniugem contra monitum
Pauli defraudet, atque adeo nec per illicita me-
dia potest se debilitare & extenuare: irroga-
ret enim tunc alteri iniuriam. Attamen si abs-
que fraude & bona fide honestisq; medijs id
faciat, nempe, seruando ecclesiastica seipsum
& quædam etiam ex deuotione, impendēdo
quæ moderate tempora honestis studijs, nulla
est culpa metueada. Est tamen inter virum &
vxorem discernendum, quod vir reddendo de-
bitum sit in dies impotenti, & ideo sit ei quo-
tidie renuissior obligatio, quod non accidit fo-
eminis. Sed è conuerso foemini minus licet se
se leuissimis & vigilijs macerare & extenuare si-
ne licentia mariti: nam occasionem eis offe-
runt, qui eas negligant, & despectu habeant,
atque alijs irretiantur iniquis amoribus.

Declaratur textus. **ARTICVLVS. II.**

Utrum in petitione & solutione debiti æquum sit ius vtrique coniugum.

Partis negatiue arguunt. **Q**uoniam coniugium quandam
præ fert æqualitatem, queritur
vtrum pari iure ambo sibi iniuicè
tencantur. Et arguitur à parte ne-
gatiue. Agens nobiliss est patiente, vt. 12. su-
per Genes. ad literam author est August. sed
in coniugio vir est agens & foemina patiens:
in cuius signum, vt Genes. 2. legitur, facta est
in adiutorium viri, quasi propter ipsum: as
subinde iussa est sub viri potestate esse: ergo
non æquo iure fruuntur.

1. Argum. Secundo arguitur. Menstruat non licet de-
bitum petere, propter incommoda, quæ ti-
metur in prole: vnde Leuit. 18. Ad mulierem,
quæ patitur menstruum, non accedas: & tamè
illa tenetur viro reddere, etiam si ipse fluxum
femini patiatur: ergo non æqua amorum
fors est. Idem est de leprosa: nam si maius pe-
riculum imminet sano accedenti ad leprosam,
quam sanæ accedenti ad leprosum, minus tunc
ipsa petendi ius habet, quam ipse.

Leuit. 18. In contrarium denique argumentum verbis ait
Paulus. 1. ad Corin. 7. Vxori vir debitum red-
dat. Similiter & vxor viro: quoniam vir non
habet sui corporis potestatem, sed mulier: &
mulier non habet, &c. sed vir. Quæstio faci-
lis est, quæ vnica conclusione dissoluitur. Vir
& vxor æquali iure gaudet æqualitate nõ qua-
titatis, sed proportionis. Æqualitas enim qua-
titatis est, quæ in eadē mensura consistit, vt
inter librā vnam & alterā, atque inter vnā & al-
teram vnam. Æqualitas autem proportio-
nis est inter duas æquales proportionēs: qua-
lis enim proportio est duorum ad vnum, est
quatuor ad duo: nempe, dupla. Vxor ergo
non viro æqualis est in quantitate, quia neque
eodem prudente in illa viget, neque idem gu-
bernandi iudicium. Quare neque eodem de-
bet potius imperio, sed debet esse audiens vi-
ro, qui vt ait Paul. est caput mulieris. Est ta-
men æqualitas proportionum: habent enim
distributa inter se officia, vnde quo iure tene-
tur vxor ea, quæ ei domi pertinent, agere, eo-
dem tenetur vir ea, quæ ad ipsum, perficere.
In toro verò vterque eodem iure tenetur alte-
ri: nam fides inter eos est æqualis. Imò verò
quodammodo vir arctius obligatur quæ vxor.
Præceptum namque reddendi debitum affir-
matiuum est, ac perinde licet semper obliget,
non tamen (vt aiunt) pro semper, sed tunc
quando alter exigit: nam petere nunquā te-
netur, sed ad vitandam fornicationē in altero:
quod est quodammodo reddere.

Par affirm. **C**onclusio. **¶** At verò duplex est petitio: scilicet, expref-
sa, & interpretatiua, quando signa apparent

Vitis perica
in officium

Sola. 3. arg.

Distin.

Petitio du-
plex.

Q.V.O.

Quoniam coniugium quandam
præ fert æqualitatem, queritur
vtrum pari iure ambo sibi iniuicè
tencantur. Et arguitur à parte ne-
gatiue. Agens nobiliss est patiente, vt. 12. su-
per Genes. ad literam author est August. sed
in coniugio vir est agens & foemina patiens:
in cuius signum, vt Genes. 2. legitur, facta est
in adiutorium viri, quasi propter ipsum: as
subinde iussa est sub viri potestate esse: ergo
non æquo iure fruuntur.

1. Argum. Secundo arguitur. Menstruat non licet de-
bitum petere, propter incommoda, quæ ti-
metur in prole: vnde Leuit. 18. Ad mulierem,
quæ patitur menstruum, non accedas: & tamè
illa tenetur viro reddere, etiam si ipse fluxum
femini patiatur: ergo non æqua amorum
fors est. Idem est de leprosa: nam si maius pe-
riculum imminet sano accedenti ad leprosam,
quam sanæ accedenti ad leprosum, minus tunc
ipsa petendi ius habet, quam ipse.

Leuit. 18. In contrarium denique argumentum verbis ait
Paulus. 1. ad Corin. 7. Vxori vir debitum red-
dat. Similiter & vxor viro: quoniam vir non
habet sui corporis potestatem, sed mulier: &
mulier non habet, &c. sed vir. Quæstio faci-
lis est, quæ vnica conclusione dissoluitur. Vir
& vxor æquali iure gaudet æqualitate nõ qua-
titatis, sed proportionis. Æqualitas enim qua-
titatis est, quæ in eadē mensura consistit, vt
inter librā vnam & alterā, atque inter vnā & al-
teram vnam. Æqualitas autem proportio-
nis est inter duas æquales proportionēs: qua-
lis enim proportio est duorum ad vnum, est
quatuor ad duo: nempe, dupla. Vxor ergo
non viro æqualis est in quantitate, quia neque
eodem prudente in illa viget, neque idem gu-
bernandi iudicium. Quare neque eodem de-
bet potius imperio, sed debet esse audiens vi-
ro, qui vt ait Paul. est caput mulieris. Est ta-
men æqualitas proportionum: habent enim
distributa inter se officia, vnde quo iure tene-
tur vxor ea, quæ ei domi pertinent, agere, eo-
dem tenetur vir ea, quæ ad ipsum, perficere.
In toro verò vterque eodem iure tenetur alte-
ri: nam fides inter eos est æqualis. Imò verò
quodammodo vir arctius obligatur quæ vxor.
Præceptum namque reddendi debitum affir-
matiuum est, ac perinde licet semper obliget,
non tamen (vt aiunt) pro semper, sed tunc
quando alter exigit: nam petere nunquā te-
netur, sed ad vitandam fornicationē in altero:
quod est quodammodo reddere.

Par affirm. **C**onclusio. **¶** At verò duplex est petitio: scilicet, expref-
sa, & interpretatiua, quando signa apparent

Aequalitas quantitatis. **A**equalitas proportionis

Vxor nõ est æqualis viro in quantitate

Vxor æqualis viro in portione.

Petitio du-plex.

voluntatem subindicantia. Et quoniam in for-
mina vehementius verecundia obtinet & pu-
dor, quam in viro, licitum est vxori expecta-
re exprefsam petitionem viri, quando viro
eandem non licet expectare in vxore, sed de-
bet ad illam interpretatiuum adnuere. Sicut
medicus morbo infirmi, quando illum sentit,
occurrere tenetur, & præ latus subuenire sub-
dito. Quod si redarguas. Ergo non pari iure
militant coniuges in redditione debiti. Nega-
tur consequentia, quia hoc non nascitur ex iu-
ris disparitate, sed quia vxoris petitio non est
ob verecundiam tam libera.

Obiectio. **¶** Et per hæc primo argumento satisfactum
est: nam & si agens nobiliss sit passio, est ta-
men eadem proportio patientis ad patiendū,
quæ agentis ad agendum: & ideo eodem iure
tenetur vterque alteri. In reliquis autem dome-
sticis officijs licet membra tenentur obedire
capiti, ita & caput, licet sit principalis, tenetur
suo modo morem genere membris.

Solut. 1. arg. **¶** Circa secundum argumentum de mensura
ta notandum in veteri lege loco citato prohibi-
bitum fuisse accessum ad mensuratum dupli-
ci de causa: nempe, propter legalem immundi-
ciem: quæ ratione erat præceptum ceteronia-
le: quare qui ad eam accedebat, erat irregularis
ad tractandum sacra. Illa autem ceteronia-
lis ratio cessauit in lege noua cum reliquis cere-
monialibus præceptionibus. Fuit autē alia ra-
tio moralis, quæ illo menstruo sanguine proles
crebro solet infecta gigni: quæ quidem ratio
etiam in lege euangelica perdurat. Quam ob-
rem mensurata mulier peccat debitū petendo.
Quod si arguas. Ergo si sterilis est, non erit ei
culpa petere. Respondet D. Thom. quæ ad iu-
menstruum patitur, constare non potest esse
sterile. Præsertim cum quædam, licet fuerint
in iuuetute steriles, postea efficiuntur fecunda.

Obiectio Dilutio. **¶** Cum autem de tempore menstruum lo-
quimur, illa profus intelligimus, quæ sunt na-
turalia, & certis temporibus per menses (vnde
nomen sortiuntur) mulieribus accidunt. Sunt
quippe alia menstrua innaturalia: nempe, per
petui fluxus ex morbo prouenientes, à quibus
amorrhœiam illam curauit Dominus Matt.
9. quorum causa nõ tenetur mulier nõ petere,
alioqui perpetuo deberet abstinere.

Menstrua naturalia. **¶** Et per hoc soluitur argumentum de lepra:
nam etiam si periculum offierat generandæ pro-
li, nihilominus quia est morbus perpetuus,
non obligat ad perpetuum abstinendum.

Menstrua in naturalia. **¶** Et pariter ad illud, quod de fluxu feminis
in viro obiectū fuit. Est enim perpetua passio &
nimis diuturna, quæ ideo ex actioni debi ob-
stare

Solut. 2. arg. **¶** Et pariter ad illud, quod de fluxu feminis
in viro obiectū fuit. Est enim perpetua passio &
nimis diuturna, quæ ideo ex actioni debi ob-
stare

Solut. 3. arg. **¶** Et pariter ad illud, quod de fluxu feminis
in viro obiectū fuit. Est enim perpetua passio &
nimis diuturna, quæ ideo ex actioni debi ob-
stare

Solut. 4. arg. **¶** Et pariter ad illud, quod de fluxu feminis
in viro obiectū fuit. Est enim perpetua passio &
nimis diuturna, quæ ideo ex actioni debi ob-
stare

Solut. 5. arg. **¶** Et pariter ad illud, quod de fluxu feminis
in viro obiectū fuit. Est enim perpetua passio &
nimis diuturna, quæ ideo ex actioni debi ob-
stare

N 3

stare non debet. Præterq̄ quod corruptū illud semen non est tam generationi aptum, q̄ menstruus sanguis, vt̄ p̄inde ac ex menstruo sanguine sit inde timendum. Ex his fit cōsequens, quod nec viro licet à menstrua propter idem periculū debitum exigere. Quapropter in hoc p̄es sunt ambo coniuges.

Appendix.

Dubium.

Scotus.

S. Thom.

¶ Vtrum verò aut menstruatæ petenti teneatur maritus reddere, aut ipsa petenti marito, magis dubium est. Scotus nanque distinctione præfenti negat licere, propterea quod idem peccatum sequitur reddendo, quod petendo. Et idem ait Glossa super can. Ad eius. dist. 7. Nisi timeatur fornicatio in petente. Et idem Ricardus distinctione præfenti art. 4. quæstionē. 1. At verò Dñus Thōmas hic hanc opinionem non approbat, sed sub distinctione respondet. Quod si vir petat scienter, tunc debet eū vxor precibus & monitis auertere, non tamen quādō periculum iniquæ pollutionis in ipso timeat. Si verò petit ignoranter, potest aliquā occasione obtendere, vel aliam infirmitatē (si habet) allegare, quauis non illam, ne horrorem illi objiciat. Si tamen ille omnino infirmus, reddere debet: quia mulier, vt̄ ait Paul. potestatem sui corporis non habet, sed vir. Vbi insinuat, quod etiam si timeat aliud periculum in viro, teneatur reddere propter ius, quod habet illi petendi. Et eandem opinionem tenet Syluest. verb. Debitum cōiugale. §. 6. & Caietanus in summa cap. de vsu matrimonij, & Bonaventura & Palud. quæst. 1. vbi citat Petrum de Tharanastia.

Dubium.

Scotus.

Hierony.

Syluest.

¶ Sed vt̄ omnia simul disputemus, quæritur quale quatumque peccatum sit menstruatæ eiusque viro debitum aut petere, aut reddere. ¶ Scotus distinctione præfenti tenet vtrumque esse mortale: maiori enim, inquit, præcepto tenetur vir cauere proli futura in vobis, quam dare operam ei progignendæ. Ideo ex illo Levit. 20. confirmat, Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui. Poenā autem mortis non infligebatur, nisi pro peccato mortali. Quod quidē præceptum, quatenus morale est, vt̄ supra diximus, perseverat nunc etiam in lege euangelicā. Et Hieronymus super illud Esaia. 44. Omnes iustitiæ vestrae quasi pannus menstruatae. Tunc, inquit, viri abstinerere debent à mulieribus: quoniam concipiuntur membris damnatis, cæci, claudi, leprosi, vt̄ quia parentes non erubuerunt in conclave commiseri, eorum peccata pateant canentis, & apertius redarguantur in paruulis. Syluester verò loco citato cō-

cedit propterea peccatum mortale esse sponte petere, nullum tamen exactum reddere.

¶ At re vera vt̄ reddere cum circumstantiis, quas Dñus Thōmas explicat, nullum est peccatum, ita nec petere est mortale. Et ita tenet impræfentiarū Palud. & Caieta. loco citato. Et in primis, q̄ hæc sit mens S. Tho. patet, nam vbiq̄ que ipse peccatū agnoscit mortale, id certe expressè profert: hic autē non ait, nisi simpliciter esse peccatū, petere. Et re vera ratio non videtur esse mortale: quoniam & si illa nocumenta proli timeatur, tamen neq; sunt ad eō certa, vt̄ semper eueniant, neq; tenentur coniuges tam arctè illa cauere, vt̄ iuri suo cedere debeant. Et re vera, vt̄ ait S. Tho. melius proli est esse, licet cum infectione, q̄ simpliciter non esse. Vnde illa vetustā prohibitio legis, qua parte erat ceremonialis, habebat annexum supplicium illud mortis: quæ quidem ratio iam cessauit. At quatenus erat morale præceptū, vt̄ cessauit supplicium illud, ita transgressio defuit esse mortalis. Et certè si mortale esset petere, non esset facile alteri concedenda licentia reddendi. Et ideo Scotus vtrumque censet esse mortale. Sed S. Tho. quia petere, solum arbitratu esse veniale, ait, nullū esse peccatū reddere. ¶ Quod si contra arguas, q̄ Lenit. 1. 8. & 2. 0. simpliciter prohibebatur vir accedere ad menstruatā vxorē: ergo etiā reddere est illicitū. Negatur cōsequentiā: nam quæquid sit de illo tempore propter ceremoniale mandatū, modo tamē accessus non prohibetur, nisi qui spontaneus est. Qui autē reddit debitum, non sua sponte accedit.

Scotus.

Obiectio.

Dilectio.

Tempore puerperij.

¶ De tempore autē puerperij, quo scilicet puerpera manet in purificatione anteq̄ tēplo suū offerat infantē, ait Gregor. in epistola vltima ad Augustinū Anglorum, quæ refertur canonicata. Ad eius. dist. 5. q̄ debent coniuges abstinere. Sed vt̄ ait impræfentiarū Ricard. mos ille iam abiit ab vsu: vel potius, inquit, magis est monitio, q̄ præceptū. Quare reddere non est dubium, quin tunc liceat, quin etiā & petere, nisi aliqua sit in decetia quādā dies partus nuperime antecessit.

ARTICVLVS. III.

Vtrum causa voti aut orationis, aut temporis sacri possit cōiugū debitū negare alteri.

Vanis a quo iure coniuges, vt̄ dictum est: sibi mutua fide teneantur debitū soluere, tamē explorandæ sunt causæ & casus, qui coniugem ab hoc

Partis negatiue argo.

Argum.

Partis negatiue.

Decisio articuli.

Post matrimonium ratum.

Cōclusio.

ab hoc vinculo eximūt. Arguitur ergo primò, q̄ religionis causa possit vterque altero inuito votū castitatis emittere, quod eum à reddēdo debito excuset. Primò quia non est expectandus illius consensus, qui eum citra peccatum negare nequit: sed si vouere volenti alter esset impedimento, peccaret: quia statum melioris frugis impediret, ergo absq; eius consensu potest alter vouere. ¶ Secundò. Tempore festo neutri licet debitum petere: quia tunc tenetur quisq; sacris vacare, cui officio carnalis vsus ineptū hominē reddit: ergo potest tunc vnus altero inuito votum facere non reddendi. Idē que est argumētum de loco sacro, in quo nullus videtur posse petere, neq; teneri reddere. ¶ In contrarium est verbum Paul. 1. Corinth. 7. Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt̄ vacetis orationi. ¶ Hanc quæstionem, qua parte ad votū coniugum spectat, dist. 27. q. 1. art. 4. copiose disputatam reliquimus, vt̄ ipsa diffusa est, & locuples. Et ideo huius partis nihil restat repetendum: præsertim quia hic solū de vsu matrimonij disputamus. Ad quam quæstionem tribus conclusionibus facillimè respondetur. Supponimus enim in primis ex loco citato, post matrimonium ratum non consummatum licere alterutri coniugum altero inuito religionem profiteri, quod tum rationibus, tum & canonibus compluribus de conuersio. coniuga. & 27. q. 2. cōprobauimus. Quapropter induciæ duorum mensium vtrique conceduntur, capit. Ex publico. eod. titu. vt̄ eandem sibi religionē optare valeat. Quo vtiq; tempore neuter alteri tenetur debitum reddere. Item neq; adulteræ vel adultero tenetur innocens coniux eius modi officium soluere: quæ quidē disputatio vsq; ad dist. 36. differtur. Post matrimonium verò consummatum, vt̄ ibidem monstratum est, neutri licet absq; alterius facultate religionem ingredi, vt̄ eisdem canonibus, & potissimum capit. Quidam. eodē titu. definitur. Imò neque alterius consensus sufficit, nisi vel simul lic discussa concludatur sunt. ¶ Quo ergo citra religionis ingressum ad cōiugalem vsum descendamus, sit prima conclusio. Neuter coniugum potest citra voluntatē alterius votum facere non reddendi, imò faciedo mortaliter peccat, neq; implere tenetur. Eandem conclusionem affirmat Augustinus. su per Psalm. 46. & refertur. 33. q. 5. can. Si dicat, & can. Secundum verba. vbi ait. Si dicat vir, Continere iam volo, vxor autem, nolo, non potest: quod enim tu vis, non vult illa. Et rur-

sus. Secundum verba apostolica si vir continere voluisset, & tu noluisse, tibi debitum reddere cogeretur. Probatur: quia votum, vt̄ nomē ipsum sonat, spontaneæ voluntatis actus est: quare non est emittendum nisi de illis rebus, quæ nostro subiacent arbitrio, cuius generis non sunt illa, quæ alijs debemus: quippe quæ sunt aliena: cum igitur maritus sui corporis potestatem non habeat, sed vxor, neq; verò vxor, sui, sed maritus, neuter potest altero inuito tale votum non reddendi emittere. Imò verò vt̄ lib. 7. de iustit. & iur. q. 3. art. 1. disputabamus, quauis alter alteri huiusmodi licentiam concedat, potest illam postmodū reuocare. Idem hic tenet Ricardus art. 2. q. 1. Et est sententia August. can. Manifestum. 33. q. 5. Nisi forsan mutua sibi facultatem facientes vouendi, vterque iuri suo petendi renunciet. Præsertim dum ambo vel alter religionē mutuo consensu profiterentur. Quo casu intelligitur verbum eiusdem August. can. Quod Deo, ead. caus. & q. Quod deo enim, inquit, pari consensu voueratis, perseveranter vsque in finem reddere debuistis. ¶ Vtrum autem possit vterque altero inuito votum facere non petendi, dissidium inter doctores est. Nonnulli nanq; (quorum est distinct. præfenti Ricardus art. 2. quæst. 1.) licitum arbitrantur. Et hanc ille putat opinionē esse securiorem & communiorem, quia in arbitrio cuiusq; positum est exigere. At D. Tho. hic solutione ad. 3. probabilius cōset id negare. Cui Durandus, & alij multi ad stipulantur, quia per eiusmodi votū fit alteri cōiugi matrimonium onerosum: quippe cum pondus exigendi in eum semper pendeat. Negat autem Ricardus inde fieri onerosum: cum neq; alter, qui non vouit, petere, nisi dum ei liberit, tenetur: imò ab onere reddendi liberatur, quod utique solet esse molestū. Veruntamen certè huiusmodi votum, præsertim in viro, supposita humana fragilitate, onerosum est vxori propter verecundiam, qua foemina in petendo suffunduntur, & nunquam petere, re vera periculo non caret: præsertim in iuuentute vsq; ad ætatem senilem, quauis senibus non esset tanto periculo peruiū. Hæc enim per prudentiā moderanda sunt. Et re vera nunquā aut q̄ rarissime consilium est talia vota emittere: & dum sunt, consilium est, vt̄ episcopali dispensatione tollantur. Cæterum & contra Ricardum arguitur. Vir potest quæcūque vota vxoris irritare, vt̄ lib. 7. de iustit. & iur. q. 3. art. 1. late diduximus: ergo & illud si faciat non petendi. ¶ Ad primum igitur argumētum negatur, q̄ dissentiens voto alterius delin-

Ratio cōcl.

Dubium.

Ricardus.

S. Thom.

quat: quoniam id non facit, ut bonum religionis aueretur, sed ut bono proprio consulat.

Aliud argu. ¶ At verò aliud soluendum restat argumentum. Licet enim viro absque uxoris facultate crucem in subsidium terrae sanctae accipere, & illuc peregrinari, ut habetur cap. Ex multa. §. quod autem. de voto & voti redemptio. id quod imaginè prae se fert voti castitatis: ergo uxor idè potest. Respondetur in primis, acceptione crucis non esse votum castitatis, sed militiae. Potest enim uxor maritum sequi in bellum, & quauis nequeat, tamè in fauore Christianae religionis id ecclesiae cõcessit. Imò iussu regis potest maritus uxore etiam inuita & relicta militare, & ad alia negotia suapte sponte peregrè proficisci: neque fides matrimonij obstare potest. Mulier autem, quae non est militiae & similibus negotijs idonea, minimè id absque viri facultate valet. ¶ De temporibus autem sacris Magister sententia. hic, ac perinde D. Tho. & reliqui eius interpretes nimium strictè loqui videtur. Aiunt quippe nullo die festo aut ieiuniorum licere debitum petere, sed esse peccatum veniale. At reddere nullam esse culpam. Membrum autem prius profecto durum apparet concessum. ¶ Et ideo fortasse factum est sic secundam conclusionem statuere. Diebus solennitatum, quae sunt praecipuae, non caret veniali culpa debitum petere: nempe, in diebus natalis, & paschatis, & aliorum festorum, quibus articuli fidei celebrantur, ut in die Pentecostes, Ascensionis, & in die veneris sanctae. Nam et si actus matrimonialis de se nullam habeat annexam culpam, habet tamen non nihil indecentiae & ineptitudinis ad orationem & contemplationem, quibus diebus illis opus est vacare. Quauis cum circumstantia diei festi non trahat actum in aliam speciem: scilicet, sacrilegij, veluti loci sacri, non aggravat mortaliter. Quamquam si tunc solius gratia delectationis petatur, grauius est veniale. Decretum est August. quod refertur. 33. quæst. 4. can. Quotiescumque. vbi ait, quod quotiescumque dies natalis Domini aut reliquae festiuitates aduenerint, à proprijs vxoribus abstinentium est. Idem censet causa processio-nis, quae sunt solenniter, aut causa ieiuniorum, ut ait Ambrosius in sermone de aduentu Domini, & idem August. in libr. quæstionum noui & veteris testamenti. cap. 187. & refertur ibidem can. Fratres, & can. Christiana. no. Veruntamen fortasse non tam præcepta insinuare volunt, quae salutaria monita. Præsertim quod cum iam mox sit processio-nis solennium adeo elanguerit, ut rarissimus populus interesse soleat, nescio an illa de causa petitio

Aliud argu.

Solutio.

Diebus festis.

3. Conclusio.

August.

Ambro.

Sententia auctoritas.

debiti sit culpae tribuenda. Et idem ferè de ieiunijs dixerim, & de alijs festis, quae non tantum solennitate celebrantur. Quorum iam numerus plerisque locorum valde succreuit. Quauis in his locum illud habeat Gregorius. Timorati animi est tibi culpam agnosce-re, vbi culpa non est. At si Paulus de hac re consulamus, non in tantas angustias rem uxorem conijcit. imò admonet ne se defraudent, nisi orationis causa, & de consensu vtriusque. Caterum quia festiua tempora orationi deditur, hæc decreta tunc abstinenti patres in de collegerunt. Sunt tamen, ne onerosum fiat matrimonium, cum moderamine auscultanda: esset enim nimis graue per totam quadragesimam coniuges iure petendi spoliare. ¶ Quod autem reddere quocumque tempore liceat, inde patet, quod ait Paul. Vir potestatem sui corporis non habet, sed mulier, & è conuerso. ¶ Vnum tamen hoc verum est, quod qui sacram communionem manè suscepturus est, non esset liber à culpa, si illa nocte debitum exigeret: imò illo exigente deberet alter, antequam redderet, petitionem honestis precibus & excusationibus repellere, iuxta admonitum Hieronymi supra citatum can. Sciatis. ead. caus. & quæst. ¶ Et per hæc patet responsio ad secundum argumentum. Obijcit autem historia Gregorij. 1. libr. dialogorum, vbi de quadam muliere refert, quod cum nocte cognita fuisset viro, & manè in processio-nem prodiret, à diabolo arrepta est. Et Exodi. 19. præcipiebatur, ut dum populus accepturus erat legem, vxoribus non appropinquarent: quæ quidem videntur peccati mortalis indicia. Respondetur autem, quod mulier illa non præcise propter coniugalem amplexum fuit castigata, sed propterea quod ingenti temeritate & impudentia se se diuinis iniecerat. Præcepta autem vetera, quæ plurimum erant caeremonialia, & carnis immundiciam nimium prohibentia, non sunt in noua lege. ceu sub reatu mortali obligantia alleganda. ¶ Ad hæc verò & consideratio loci sacri accedit, in qua maior difficultas consistit. Ob id quæ subnequitur tertia conclusio. In loco sacro siue exigere siue reddere vtrumque genere suo peccatum mortale est. Probatur, quia per turpem effusionem spontaneamque seminis violatur locus, sitque celebrandis sacris ineptus, quousque reconcilietur. Quapropter eiusmodi effusio sacrilegium est, quod genere suo est mortale. Nominè autem loci sacri intelligitur corpus ecclesiae consecratae, vel benedictae, quae nam in coemeterijs, & in cameris ecclesiae ad-

Gregorius.

Paulus.

Reddere.

Solutio. arg.

Exodi. 19.

In loco sa.

cro.

3. Conclusio.

Locus sacre

locus sacre

locus sacre

herentibus & in campanillis nulla est violatio. ¶ Hanc autem conclusionem Ricardus distinct. præsentis artic. 3. quæst. 1. sic moderatur, quod sit intelligenda, quando coniuges diuturnam moram non trahunt in ecclesia: nam si diu ibi dem commorentur violentè reclusi, videtur, inquit, tunc licitum esse eis in illo loco exigere & reddere: quia non est ponendus, ait, laqueus animabus propter immundiciem loci. Attamen profecto si propter debitum coniugale violatur ecclesia, ut est fatendum, nescio quo modo ratione diuturnae habitationis excusatur talis concubitus à peccato mortali. Alia limitatio. Alia ergo fortasse erit aptior moderatio, quod quando talis concubitus est sic occultus, ut in publicum venire non possit, tunc forte non est coniugibus peccatum mortale. Nam ut distinct. 13. quæst. 2. ar. 3. scripsimus, nisi de violatione legitime constiterit, non est à celebratione abstinentia. Ob idque iniuria non est adeo atrocensenda. Si tamen concubitus ille sit publicus, ad quod sufficit, ut coniuges in eodem toro publice accubent, profecto non excusantur à mortali, etiam qui redderet, postquam neuter illic habet ius petendi. Quocirca nulla de causa admittendi sunt coniuges intra corpus ecclesiae in eodem lecto cubare, nisi in turri, vel in adiacentibus cameris, ut prædictum est. Si tamen vi tenerentur iunctim, vis fortasse eos à mortali culpa excusare: nam esset tentatio maior, quam ut superari posset. ¶ In calce denique memorandum, quod non qui buscumque anni temporibus nuptias solenniter celebrare fas est, sed aliqua sunt excepta. Enim uerò, quando nouae traduntur sponsae, tunc coniugum animi vehementi voluptate tenentur: cognatiq; & necessarii immo modica latitia dissolui consueuerunt: & ideo temporibus illis, quae sunt ad vacandum spiritualibus dedicata, nuptiarum celebratio interdicitur: nempe, ab aduentu Domini vsque ad Epiphaniam propter communionem, quae in more erat antiquitus sub natale Domini, fieri. Et à septuagesima vsque ad octauas Paschae causa communionis paschalis. Et à triduo ante Ascensionem vsque ad octauas Pentecostes: nam & tunc sacra communio erat consueta, ut in concilio Ilerdensi statutum est can. Non oportet, & per Nicolaum, can. Nec vxorem. 3. q. 4. Nam et si illis tres hebdomadae ante festum natalis beati Ioannis Baptistae fuerint designatae, illud est, quia in illud tempus plurimum solet festum Pentecostes incidere: quare maioris claritatis gratia, Clemens. 3. alius Caelestinus. ca. Capellanus, de ferijs, expressit tempus à rogationibus vsque in

Limitatio.

Sententia auctoritas.

Alia limitatio.

Nota.

Nuptiarum solennitas quo tempore interdicitur.

Cap. Capellanus de ferijs.

festum trinitatis. ¶ Super hæc tamen tempora, ut in illis nuptiae solenniter celebrentur, quod Papa dispensare possit, nemo ambigere potest, cum sit de iure positio. An verò episcopus id possit, dubitatur, propterea, quod canones illi, Nec vxorem, & Capellanus, à Pontificibus magis emanarunt. At verò quia episcopus in sua Dicecesi quantum ad hoc id quod Põufex in toto orbe, nisi ab eodem Pontifice impediatur, facere potest, non est negandum, quin si aliqua vrgens causa ingruerit, ut si aliquis pauperem puellam dotare noluerit, nisi illico nuptias cum aliquo solenniter consummet, vel alia vrgentior, episcopus valeat dispensare, ut sponsi in ecclesia inter sacra velentur. Dummodo nec populus adsit frequens, nec aliae consuetudines solennitates interueniant.

Episcopus

DISTINCTIO

trigesimatertia, De polygama & repudio.

T quoniam de multa tua fide loquimur, Cap. 1. quae in vicario reddendo debito coniuges sibi iniucem debent, operæpretium est de polygama sermone interserere, quae apud antiquos patres in more fuisse legitur, an fuerit licita, de qua libello repudij, quod matrimonij perpetuitati obstare videtur. Procul dubio tamen numerositas illa vxorum licita fuisse creditur, neque alio quam honesto sine introducta. Fuerat quidem primæuū syncerumque matrimonij foedus non nisi in coniunctione vnus cum vna institutum: vnâ quippe vxorè de vna Adæ costa, non duas de duabus, Deus condidit, quae esset ei so-

Genes. 1.

cia. Cuius ideo diuino spiritu plenus ait, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. Et erunt duo in carne vna. Id quod ad pacificum tranquillumque conuictum domus maximè cõgruit. Quapropter Lamech, qui ante diluuium duas legitur sibi adsciuisse vxores, non tam iure, quàm libidine allectus id fecisse censetur. Attamen cum Dominus ex vastissima gentilitate vnum Abraham segregauerit, cuius soboles, perexiguus populus, vnum verum Deum coleret, ratione optima per internum spiritum patres illos docuit polygamiam eis ad propagandum eundem populum & cultum licere. Tamen Abraham ad Agar vxoris ancilam altiori mysterio fuerit ingressus, quod Paul. ad Galat. e. narravit. Quocirca de Iacob August. libr. 16. de ciuita. Dei. Ob id, inquit, plures accepit vxores: quoniã eo tempore multiplicandæ posteritatis causa plures vxores accipere, lex nulla prohibebat. Et contra Faustum qui negabat vnquam polygamiam licuisse, ac proinde aiebat Iacob quatuor habuisse scorta, libr. 22. Obijciuntur, inquit, Iacob pro ingenti crimine quatuor vxores. At quando mos erat, crimen non erat. Et nũc propterea crimen est, quia mos nõ

est. Alia enim sunt peccata contra naturam, alia contra mores, alia contra præcepta. Si naturam consulas, non lasciuendi, sed gignendi causa illis mulieribus vtebatur. Si morem, illo tempore atque in illis terris hoc factitabatur. Si præceptum, nulla lege prohibebatur. Nunc verò cur crimen est, si quis hoc faciat, nisi quia & moribus & legibus hoc non licet. Et libr. De bono coniugali. Tũc patres plures vxores inculpabiliter ducebant. Sicut enim sapiens & iustus qui iam concupiscit dissolui & esse cum Christo, & hoc optimo magis delectatur, non iam hic viuendi cupiditate, sed consulendi officio sumit alimẽtum, vt maneat in carne, quod necessariũ est propter alios: sic misceri fœminis iure nuptiarũ tunc officiosum fuit sanctis viris, non libidinosum. Et infra. Sicut nõ est impar meritum patientiæ in Petro, qui passus est, & Ioanne, qui passus non est: sic non est impar meritũ continentiæ in Ioanne, qui nullas expertus est nũptias, & in Abraham, qui filios genuit. Nam illius cœlibatus & istius cõnubium pro temporum distributione Christo militauerunt: sed continentiam Ioannes in opere, Abraham in solo habebat habitu. Melior est autem castitas cœlibũ, quàm nuptiarum: quarum vnã Abraham

Abraham habebat in vsu, pãbas in habitu.

Cap. 2. ¶ Veruntamen quanquam vnũ virum pluribus vxoribus commisceri non sic natura vetet, quin bona causa fieri Deus permiserit, tamen eandem fœminam pluribus nubere viris vsq; adeò abhorret, vt nulla de causa fuerit vnquam licitum. Vnde August. eod. lib. de bono cõiuga. Occulta, inquit, lege naturæ amant singularitatem quæ principantur: subiecta verò nõ solum singularia singulis, sed si ratio naturalis vel socialis admittit, etiam plura vni non sine decore subduntur. Neque enim si habet vnus seruus plures dominos, quomodo plures serui vnum dominũ. Ita duobus seu pluribus maritis viuus nullam legimus seruisse sanctarum, plures autem fœminas vni viro legimus coniunctas cum gentis illius societas sinebat, & temporis ratio suadebat. Neque enim contra naturam nuptiarum est. Plures enim fœminæ ab vno viro fœtari possunt, vna verò à pluribus nõ potest. Hæc est principiorum vis, vt plures fœminæ vni viro sint, sicut multæ animæ vni Deo rectè subduntur. Ideoque non est verus Deus animarum nisi vnus: vna verò anima per multos falsos deos potest non fœcundari.

Cap. 3. ¶ Vbi autem, vt ait Paul. venit

plenitudo temporis, quo Christi gratia est per vniuersum orbem effusa, reducta est lex nuptiarum ad priorem honestioremque institutionem, vt aliud nullum probetur coniugium, quàm vnus cum vna. Habet enim iam inde sacramenti rationem, quod de latere Christi emanauit, atque adeò oportet, vt significationem indiuiduæ desponsationis eius cum ecclesia integram seruet. Quapropter super hoc nulla ecclesia dispensatio locum habet, vt sub ritu desponsa duorum decretum est. Nam, vt Innocen. in quodam. c. de diuortijs arguit, si dimissa vxore fornicationis gratia non licet dimittenti citra mœchiæ crimen (vt Christus admonuit) aliã ducere, longè quidem id minus alia retenta fas erit.

¶ Quod autem ad libellum repudij attinet, Ad duritiam, inquit Iudæis Christus, cordis vestri permisit vobis Moyses dimittere vxores vestras: ad legem nimirum alludens, quæ in Deuterono. de hac re scripta erat. Eam autem legem, licet non desint qui sic interpretentur, vt facultas illic fuerit concessa licitè repudiandi vxores, tamen & redemptoris verbis & rationi ex natura matrimonij profectæ longè est magis cõsentaneũ, legem illam nulli fecisse

facul.

Genesiu. 4.

Cap. 4.
Cap. 38.

Cap. 47. &
49.

Cap. 17.

Cap. 17.

Cap. 13.

Cap. Gaude
mus.

Cap. 4.

Cap. 24.

facultatem rei minus bonæ, sed licentiam indulgisse rei minus malæ: nempe, vt impudē id fieri sineretur ad cauendū vxorici dium, sicut nūc per meretriciū cauetur adulteriū. Adeo enim est perpetuitas matrimonio sua pre natura innata, vt nisi religio nis gratia nunquam fuerit dissolubile. Sed ne durities cordis eorum peiora machinaretur, minus incommodum visis illis indultum est. Fœminis verò, quibus nefandissimum crimen esset virorum necem intentare, nequaquam permissum fuit illos repudiare. Id quod & aliud indicium est viris nō tanquam licitum fuisse permissum. Vnde lib. contra Faustum. 19. August. Non, inquit, ait lex, Qui voluerit dimittat vxorē, sed quia nolebat dimitti vxorem a viro, hanc interposuit moram, vt in dissidium animus præceps, libelli conscriptione refractus abisteret, & quid mali esset vxorem dimittere, cogitaret. Et ideo ad scribas, huiusmodi dissidij dissuasores lex mittere voluit eum, quem iussit libellum repudij dare. Neque enim nisi ab ipsis Scribis libellus scribi poterat. Hæc ille. Lex autem euangelica synceritatis matrimonij custos nullū repudium, sed solū quo ad torum diuortium, idque duntaxat fornicationis causa permittit.

Cap. 26

DISTINCTIONIS
trigesimatertie, Quæst. 1.

De vxor. pluribus
vnius viri.

ARTICVLVS. I.

*Vtrum habere plures vxores sit iniuri
naturæ contrarium.*

AD hanc secundam principaliū partem, qua de nexu & vſu matrimonij disputatur, rimari eadem attinet, an liceat licuerit, & quo iure licuerit plures habere vxores, & per repudiū coniuges separari. Quæ quidem duo distinctio præſens trigesimatertia, nobis suggerit disputanda, duabus proinde contenta quæſtionibus vna, scilicet, de pluribus vxoribus, atque altera de libello repudij. Nam tertia, de virginitate, & quarta, de concubinato seu fornicatione, quas hic Magister sentent. commisit, longe sunt a re præſenti peregrina: pertinet enim ad materiam castitatis, quæ species est temperantiæ. De quibus ideo D. Tho. 2. 2. quæst. 151. & subsequentibus disputauit: quare hic prætereundæ nobis sunt.

Quæritur ergo primò, vtrum cum pluribus simul vxoribus vnum vitum matrimonia coniungere sit contra ius naturæ. Et arguitur a parte negatiua. Illud est contrarium iuri naturæ, quod aduersatur fini, quem sibi natura in agendo præſcripſit, vt nomen ipsum per se satis ostendit: habere autem plures vxores non aduersatur fini, quem natura matrimonio contrahendo præſcripſit: ergo non est contra ius naturæ. Probatur minor. Finis matrimonij potissimus est proles generatio & educatio, vt. 8. Ethicor. Philosophus autor est: huic autem fini nequaquam commercium cum pluribus vxoribus aduersatur: nam vt idem philosophus. 1. 7. de animalibus ait, mas in generatione se gerit erga foeminam vt agēs circa materiam, quæ patitur: neutiquam vero naturæ agentis repugnat in plures materias, suas simul exercere vires. Imò verò id generi multiplicando plurimum conducit: tum quòd si vna fuerit inuisa, alia potest esse grata, & si vna sterilis, alia erit foecunda: tum quòd post-

Partis negatiuæ arg.

Probatio minoris.

Aristot.

postq̄ vna concepit, poterit aliam ac subinde aliam foecundare: nam quæ semel in vtero habet, raro alterum foetum concepit, & rarissimè aborsu parit: & ideo experientia docet, quòd qui pluribus vtuntur vxoribus, quemadmodum Sacerdenti, vberimè procreant.

¶ Secundò. Ius naturale est, quòd natura omnia animalia docuit, vt. ff. de iure naturali gēti. & ciuili habetur: sed natura cetera animalia non docuit, vt mas nō nisi vni foeculle copuletur: ergo id ipsum si homo faciat, minimè naturali iuri officit. ¶ In contrarium est verbū illud Domini (primū inſtituentis matrimonium) ore Adæ prolatum; Erunt duo in carne vna. ¶ Quæſtio præſens duos potest exhibere sensus. Vnus est, vtrum vxores plures vni commiseri viro sit modo aliquo iuri naturæ contrarium: hoc est, distonum & minus congruus. Alter verò, vtrum simpliciter sit contrarius: hoc est, contra præceptum naturæ, ita vt citra dispensationem nequaquam id vnquā liceat. Et quia prioris sensus pars affirmatiua nemini in dubium venit, sed de posteriori nō nulla est opinio: nō controuersia; duo de hac re distinguendi sunt articuli. Ad primum ergo tribus conclusionibus iuxta tres matrimonij finēs respondetur. Quidpiam enim esse contrarium naturæ per id quòd naturale est, venit pendendum: naturale autem est quicquid rei naturæ congruit, siue ratione generis, vt magneti, quatenus graui, conuenit deorsum cadere, & homini in quantum animalis estus & potus, seu ratione speciei, vt magneti ferrum trahere, & homini ratiocinari. ¶ At quia de iure naturæ loquimur, nihil aliud quam operæ pretiū fuerit distinctionem exponere inter inclinationem naturæ & instinctum naturæ & legem, seu ius naturæ. Inclinationem enim communis omnibus rebus est siue cognoscētib, siue cognitione carentibus: inclinatur quippe graue (vt ferrum) ad descensum, & leue (vt ignis) ad ascensum. Instinctus autem est eadem inclinatio in rebus cognoscētib, sed tamē intellectus & rationis expertibus: instinctus nāq; est impetus appetitus cognitionem sequentis. Lex autem ipsi propriè competit, qui intellectu viget, vt angelis & hominibus. Et ratio discriminis est, quòd lex idem est quòd regula, qua actiones diriguntur. Bruta verò cum non cognoscant suarum actionum finem (hijundo enim non cognoscit quo sine nidum extrahat) nequeunt actiones suas in finem dirigere, atque adeo nec eorū cognitio potest dici regula aut lex ius, sed in instinctu appetitum inſtigas, quòd a natura impellitur ad cibum & potum, atque

Argum.

Partis affirmatiuæ.

Decimo art.

Cōtra ius naturæ quid.

Nota distinctio.

Inclinatio naturæ.

Instinctus.

Lex ius ius naturæ.

Finis matrimonij triplex. Primus.

Secundus.

Tertius.

Cōclusio.

Cōclusio.

Ratio primæ partis.

ad alia, quibus animalia conferuntur. Instinctus verò ille descendit ex lege Dei dirigentis res quasunque in suos fines. In homine verò, quia cognoscit suarum actionum naturalem finem, in quem eas dirigit, cognitio eius practica dicitur, & est lex; seu regula iustæ naturæ.

¶ Est autem finis matrimonij triplex, sicuti & bonum eius triam. Primarius quidē est proles generatio & educatio, qui homini conuenit ex natura generis: nempe, tanquam vni ex animalibus, quæ natura in hoc officium committit: docuit maris & foeminae, vt. 8. Ethicor. autor est philosophus, & loco superius citato, ff. refertur. Et bonum, quòd huic fini respondet, est proles. Alius est secundarius, vt idem ibidē ait Philosophus, quæ est vicariū communicatio actionum & officiorum, quæ sunt, tum in officium generandi, tum toti transigenda vitæ humanæ necessaria. Et bonum huic fini aptum est fides, qua inter se coniuges inuicem obstringuntur. Sed tertius finis cognuitur matrimonio quatenus sacramentum: qui est significare coniunctionem Christi & ecclesiæ: nempe, assumptionem humanitatis, cuius partes nunquam dimittit: quia vtique ratione sacramentum matrimonij est inſolubile vinculum. Et huic fini adnexum est bonum sacramenti. Matrimonium ergo consentit homini propter primum finem, quatenus animalis, & propter secundum in quantum homini: puta, vt est animal politicum, & propter tertium quia ratione Christianus est.

¶ His præhabitis sit prima conclusio. Conſuetudo vnius viri simul cum vxoribus pluribus non sunt contra ius naturæ primæum: hoc est, contra primum finem matrimonij. Conſuetudinem hanc argumenta superius obiecta satis comprobant. Itaque finis ille, per conſuetudinem vxores neque tollitur, neque impeditur: nam potest vir vnus ex pluribus vxoribus proles suscipere, suscipereque alere & educare, & vnaquæque vxorum suorum liberorum: propriam gerere curam.

¶ Secunda cōclusio. Vxorū multitudo quòdāmodo est cōtra secundū finem matrimonij, quòdāmodo verò nō. Valde inquam, illud impedit, sed non proflus tollit. Probatur prior pars primū, quia pluribus simul debitum exigentibus non possit: vir illud omnibus simul persolvere: imò cum actus ille vires debilitet, & sæpè exhauriat, postq̄ vni vxori satisfecisset, non euaderet satis potens, vt posset reliquis more gerere: quare nulli valeret satis ad votū facere. Atq; adeo (quòd nōdum est argumentum) in matrimonium transfretur alia

sua

sua virtute, quæ est esse remedium contra concupiscentiam, ut per licitum usum sedetur. Potissimum si vna præ altera diligeret, illa despecta et a vitio orbata viveret. Secundo, quia pax non possit inter illas vxores consistere: nam omnes zelotypia vrentur, & invidia contabescerent: neque vna possit alterius filium videre: quocirca moueræ hæc de re male audiret erga priuignos. His ergo de causis rixis & litibus domum implerent: nam de figulis, ait illic Philosophus, quia eandem artem exercent, sæpe numero corriscantur. Documento nobis de hac re quodammodo fuere tum sanctissima Sara Gen. 2. r. quæ Agar ferre domi nequiuisset, sed eam cum suo Ismaele domo populitum etiâ & Rachel, quæ, vt legitur Gen. 3. 0. inuidens sorori suæ liberos, familiam marito suppulit, quæ pro se pareret. Posterior nihilominus conclusio nis pars veritatem suam retinet, quoniam vxores plures, si modo honestæ sint & probæ, possunt vni viro cohabitare, vt patriarcharum exemplis citatis atque alijs compertum est. Et quantis non tanta probitate vigeant, licet ægrè, vt cunctis tamen possunt conuolare.

3. Cõclusio. Tertia cõclusio. Commisitio vnius viri cum vxoribus pluribus impertit aduerfatur tertio finit matrimonij, scilicet, sacramentali significationi, ita vt illum nõ modo impediatur, verũ & profus tollat. Nam connubium Christi cum ecclesia fuit vnius cõ-vna. Neq; obstat qd ecclesia ex pluribus consistet fidelibus, quia propter vnã fidem & vnã baptismã omnes vna spõsa reputantur, iuxta illud Cantico. 6. Vna est columba meã, perfecta meã &c. & Paulus, De spõdi vos vni viro virginẽ castam exhibere Christo. Præsertim qd Christus vnica natura sibi vnuit, quam vnionem matrimonij Christianorũ repræsentat, atque adeo eandẽ significationem desponsatio vnius cum pluribus profus tollit. Primum igitur argumentum ex superioribus restat salutum. Probat nanque primam conclusionem, quam nos cõcedimus, nihil tamen contra secundam aut tertiam. Secundum verò plusculum rõboris habet, per distinctionem tamen diligitur. Ius siquidem natura trisiam vsu patitur. Vno enim modo ius naturæ accipitur, vt natura, quæ ex necessitate operatur, cõdistinguat contra rationalem appetitum, quæ operatur liberẽ. Quo pacto illud, quod proprie cõpetit homini, in quantum est homo, licet ex naturali ditamine ei conueniat (veluti esse politicũ) non tamen dicitur de iure naturæ, sed intantum, quod illi cum reliquis animantibus est commutabile, vt concubitus maris & fornicatio. Quare hoc

Ratio. 1.

Exempli.

Posterior pars.

3. Cõclusio.

Obiectio. Dilatio.

Solut. 1. arg.

Solut. 2. arg. Ius natura trisiam vsu patitur.

modo nefandum crimen dicitur, & est contra ius naturæ. Et hoc pacto concedimus, societatem vnius viri cum pluribus vxoribus nõ esse contra ius naturæ, quippe quod natura generis animalium non vetat. Secundo vero modo sumitur ius naturæ pro eo, quod ex principio nature vnicius, speciei tanq; cõgenens inditum est. Et hoc modo quodod vxorũ est homini contra ius naturæ: nam est cõtra modum, quæ natura speciei hominis præscripta, propterea quod fecit eum animabilem, atque adeo debet vxoris fidem seruare, & in pace familiaritatem regere. Vnde & quibusdam alijs animalibus, in quibus ad educationem proliũ maior conuictus exigitur, similis natura in istum impersit, vt pedicibus & tururibus, in quibus vnus vni associatur. Rursum quia Deus est principium supremum totius nature, id est, totam quod homini a Deo in euangelio præceptum est, appellauit quoq; Iherosolymus naturæ, dicens, Ius naturæ est quod in lege & in euangelio cõtinetur, veluti reflexus maris, qui ex cõstellatione cælesti ei in primis, dicitur naturalis. Et hoc modo singulariter Christianis cõtra ius naturæ est plures vni vxores habere: vt pote quorum matrimonij est sacramentum, coniunctionem Christi & ecclesiæ demonstrans.

Secundus modus.

Tertius modus.

Causa. 1. d. 1.

Partis negatiue arg. 1.

ARTICVLVS II.

Primum plures simul habere vxores aliquando liceret.

Quid maiorẽ explicationem superioris articuli queritur, vt rãm cõnubia cũ pluribus simit vxoribus fuerint aliquando licita: Et arguitur a parte negatiua. Ius naturæ, vt. 7. Ethic. meminit Aristoteles, semper & vbiq; eandem habet potestatem, sed vxorum multitudo, vt secunda cõdusione superioris articuli asseruntur est, aduerfatur iure naturali in se, naturali fini matrimonij, ergo nunq; fuit licita. Secundo, quia si aliquando licuit, vel id propter dispensationem acciderat, vel quia per se erat licitum: si secundum modo: ergo & nunc liceret, quod est falsum: quod autem non liceret per dispensationem patet: nam cum Deus, vt August. ait, sit nature conditor, nil cõtra rationes facit, quas nature inserit, cum autem natura humanæ ad fidem & pacem seruandam in seuerit, vt non sit nisi vna vnius viri, nunquam credendus est su per hoc dispensasse.

¶ Ter-

Tertio arg. Tertio arguitur. Si id duntaxat per dispensationem licuisset, nullis fuisset licitum, nisi illis præcisset, cum quibus fuisset dispensatum: dispensatio autẽ huiusmodi nulli in veteri testamento legitur, sed omnes indiscriminatim illi patres cũ pluribus vxoribus matrimonij cõfoderabant: ergo non per dispensationem id faciebant: præsertim qd si ratio illa dispensandi vera erat, nempe, ad multiplicandum diuinũ cultum: eum eadem modo permaneat ratio, licita etiã nunc eadem esset dispensatio: quod est falsum. Quarto arguitur. Id quod præstatius est, non debet ei posthaberi quod minus bonum est: sed fides, quæ seruanda est in matrimonio, & significatio desponsationis Christi cum ecclesia præstantiora bona sunt qd proles: ergo propter multiplicandas proles non debuit dispensari contra fidem & contra significationem sacramenti, quæ cõsistit in vnitate vnius cum vna: nunq; ergo talis facta fuit dispensatio. Et cum ius naturæ id vetuerit, colligitur qd non per fas, sed per nefas id faciebant. In contrarium tñ est qd Deute. 17. de consortio vnius viri cum pluribus vxoribus sit mentio non ce de re illicita & prohibita, sed tertè tanq; de relicta. Si habuerit homo duas vxores, vnã dilectam & alteram odiosam, & filius odiosæ fuerit primogenitus, nõ poterit filium dilectæ facere primogenitum, eumq; filio odiosæ præferre. Quæstio præsens duas virtute cõtinet, vnã explicitè, an videlicet aliquando licuerit plures habere vxores, alteramq; implicitè, vt trum id solum per dispensationem, an verò per se fuerit licitum. Et primũ omnium vt rerum historia oculis supponatur, primus, qui duas sibi accessit vxores, vt Gen. 4. legitur, & nos supra dist. 27. meminimus, fuit Lamech ex linea Cain, nepes, septimus ab illo, veluti Enoch vir iustissimus, qui ambulauit cum Deo, septimus fuit à Seth. In duobus enim illis fratribus Seth & Cain bitium diuisum fuit duarum ciuitatum: Dei scilicet & diaboli. Quocirca factum illud Lamech nõ est idoneum documentum, quod licitum fuerit vni viro plures simul ducere vxores: nam libidine potius credendus est id fecisse qd iure. Id quod Nicolaus Papa cano. An non, 2. 4. q. 3. insinuaui. Neq; verò concubitus nebrati Loth cum duabus filiabus Genes. 19. censendus est matrimonij vsus, sed incestus. Sed prima, quæ licita creditur, bigamia fuit Abrahæ, qui postquam cum Sara contra xerat, vt legitur Gen. 16. eius præcatu ad ancillam ingressus est. Cuius subinde ex cõplo Isaac duas primũ sorores Lyam & Rachelem, singulasq; deinde earum ancillas, vt Gen. 30.

Quartum argumentum.

Partis affirmatiue.

Decisio art.

Lamech primus duabus vxoribus vsus est.

Congressus Loth cum filiabus.

Prima bigamia.

refert, sibi conuinxit. Quod quidem exemplũ ad propagandum, vt ferunt, Dei populum potestata multi patres sunt imitati. Ad quæstionem ergo quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Polygamiæ hoc est, connubia plurium simul vxorum, cũ vno viro ante legem euãgelicam licita fuit: nõ solum sub lege Moyfi, verum & ante illam scriptam legem, quam quidem Abraham quadragesimis annis, & Jacob trecentis antecesserunt. Conclusionem hanc nõ desunt qui negent, vt Abulensis super Matth. c. 19. q. 3. 4. refert, dicentes, quod Deus permittit vxores plures non tanquam rem licitam, sed impune fieret, sicuti illi genti permittitur meretricium ad euertenda maiora mala. Sed hæc opinio vno ferè doctõrum consensu merito repudiatur. Probat ergo nostra cõclusio. Adulterium semper fuit cognitum vt graue peccatum: Abrahæ ergo, quem Deus vt iustissimum ex toto orbe slegit cum quo fœdus iniret venturi Messie, fas non est credere eiusmodi cõmississe scelus, sed iure ad Agar fuisse ingressum. Latuit autem in hac Abrahæ bigamia singulariter alios patres mysterium: non enim causa solum prolatandi populi Dei vt reliqui, duas habuit mulieres. Imo Israheliticæ ab Agar descendentes non profus ad illud Dei populũ attinebãt. Sed causa fuit potissima, quã Paul. ad Gala. 4. enarrat, vt in duobus filiis vno de ancilla & altero de libera, vetus & nouum testamenta designarentur. Quare nato Isaac, Israhel cum matre sua iussu Dei expulsus fuit domo. Gene. 21. ad finem aduocatum, quod non tam facile implenda fuit, exploram tanq; ancillam, & euãgelicã tanq; liberam approbatam. Vnde cum Agar in perpetuo vsu coniugij non permanserit, nõ defuerũt qui Abrahæ crimen fornicationis cũ illa obijcerent, neutiq; admittentes fuisse eius coniugem, vt Ang. lib. 2. cõtra aduersariũ legis cap. 9. refert. Neq; verò illic diuus pater alter ipsum ab adulterio vindicauit, qd quod nõ lubri co libidinis amauit ancillam, sed de vxoris cõsensu & rogatu. Vbi de matrimonio nihil meminit. Et Ambros. lib. de patriarchis, quod Gratianus can. Dixit Sara. 3. 2. q. 4. refert, videtur illud appellasse adulterium. Ait enim, qd quãdo Abraham ancillam cognouit, nondum adulterium interdictũ videbatur: quia fuit ante legẽ Moyfi. Quasi diceret ob id fuisse Abraham ab adulterio iam unem: quod nondũ fuerat vetitum: rursum quia non ardore libidinis successus, sed studio querendæ posteritatis ancillæ contubernio coniugalẽ posthabuit torũ. Vbi

1. Cõclusio.

Opinio quorundam.

Ratio cõcl.

Mysteriũ bigamiæ Abrahæ.

Paul. ad Gal. 4.

Gene. 21.

Ambros.

contum.

est ut ubernum: ane legem in imē cētere videtur conjugalem torum. At vero sancti isti interpretes Abraham ab adulterio in primis excipiunt; ab omniq; culpa liberant. Dicendum ergo, quod id fecerit inspiratione Dei affusus. Sed posset forte vno modo opinari, q; inspiratio non fuerit, vt vero matrimonio Abraham secum ancillam copularēt, sed quod Deus, nō quidem super adulterium dispensando, quia non est dispensabile, verum tanquam dominus totius humani generis illam mulierem Abraham iure fecundandam tradiderit, vt verbum illud Osae sonare videtur, de quo inferius reddibit sermo. Sume tibi vxorem fornicariam, & fac tibi filios fornicationis. Quapropter tanquam non vera vxor postea diuino iussu eiecit est. Attamen non opus est hanc opinionē admittere, sed dicendum quod fuit vera vxor, sicuti & Osas credendus forte est cum fornicaria legitimum iniisse coniugium. Veruntamen quia Agar non fuit Abraham conjugata nisi per occasionē, vt à Sara substituta, vt germinem vice illius ederet, & postea ratione mysterij erat mandato Dei abijcienda, sancti patres non appellat illud ita planē coniugium. Præsertim, q; cum finis matrimonij, vt diximus, duplex sit, vnus, generatio, atq; alter comunicatio in officijs domesticis, ad hunc secundum non fuit omnino in locum coniugis admissa, vt ea familiaritate & honore tractaretur vt Sara, sed semper habebatur tanq; ancilla, & Sara tanquam domina. Atq; eam ob causam Iudæi conceptionem illam Ismahelis fornicationem censebant: id enim insinuant dicentes, Nos ex fornicatione non sumus nati. Vnū patrem habemus Deum. Quasi dicerent, Non sumus Ismahelici ab ancilla descendentes, sed liberi à Sara, cui Deus sobolem fuerat pollicitus. Vnde & Leo papa can. Non omnis, 3. 2. q. 2. vbi ait, q; non omnis mulier viro coniuncta est vxor viri, adducit exemplum de Sara & Agar. Et idem est de Iacob & suis duabus ancillis: nam cum ancillis lege nequeunt matrimonia iniri, nisi fiant liberæ. Atq; hoc pacto Gene. 2. 7. duæ vxores Abraham: nempe, Agar & Cethura eius concubinae appellatur.

Hinc fit (ne rursum ad hoc reuertamur, qđ doctores hic de concubinis & de fornicatione non satis ad propositum disputant) quod nunquam fuit licitum habere concubinas: nā fornicatio, quia legitimo fini generationis opponitur, adeo est contra ius naturæ, vt nulla dispensatione fieri possit licita. Enimvero nisi in solubili vinculo (quale est matrimonij) parentes copulentur, nequit comamodē educari pro-

les. Quapropter sicubi inter gentes fornicatio simplex, tanquam licita permittebatur, id ex obfuscatione luminis naturalis procedebat. Hac enim de causa Iudæi scandalum accipiebant, quod de gentilibus conuersi ceu licita vtebantur fornicatione, quam ideo apostoli, vt legitur Actuum. 1. 5. eis interdixerunt. Igitur vbi que in sacra scriptura aliqui leguntur habuisse concubinas, vt Salomō atq; alij, vel culpandi sunt tanquam fornicarij, veluti Iudas cū Thamar, vel si excusentur, nomine concubinarum iatelligendæ sunt mulieres, quæ cum viris insolubili coniunctione erant conjugatæ: quoad fidem tori ceu vxores, sed tanquam ad secundum finem matrimonij, qui erat æqua societatis maritalis non recipiebantur vt legitime vxores. Vnde inter ethnicos mos erat, vt licet paterfamilias pluribus vxorum nomine vteretur foeminas, non tamen nisi vnicam haberet, quæ esset materfamilias, quæ vt Gellius libr. 1. 8. cap. 6. autor est, non in matrimonium tantum, sed in familiam mariti & in sui hæredis locum veniret, essetq; familiæ administratrix, & quæ in mariti manu & mancipio esset. Accipiebatur enim per illam cæremomiam, vt dextris contactis vir diceret, Tu mihi materfamilias esto. Quocirca Iurisconsultus. 1. Pronuncia tum. ff. de verb. signific. Matremfamilias, inquit, accipere debemus eā, quæ non in honestate vixit. Osae vero, cui Deus iussit fornicariā mulierem accipere D. Tho. 2. 2. q. 1. 5. 4. art. 2. à crimine excusat, eo qđ id voluntate Dei fecerit. Et intelligit, vt supra diximus, quod Deus tanquam dominus illius mulieris tradidit eam illi citra matrimonium fecundandā. Quævis August. & Gregor. & alibi S. Thom. mollius rem exponentes aiunt, verum cum illa matrimonium contraxisset. Et vt sermonem de Abraham concludamus, Deus ad euitandum iurgium inter ancillam & liberam, & Ismahelē & Isaac & potissimum ratione mysterij abolitionis veteris testamenti iussit Agar cum filio domo propelli, quasi dispensans super perpetuitatem matrimonij. Ad rem igitur vt redeamus nemo de sanctis patribus ambigit, quin iure optimo ad propagandum Dei populum & cultū pluribus fuerint vxoribus vsi. De iure autem, quo huiusmodi matrimonia deservuntur, nō nihil est controversia. Sunt enim qui arbitrentur nulla opus tunc fuisse dispensatione, sed per se contubernium plurium vxorum fuisse licitum. Quam vtiq; opinionem nihil hesitantes tuentur Durand. præsent. q. 1. & Abulen. s. i. s. u. per eod. c. 19. Math. quæst. 30. & 10. q. 10. ad 34. Et extant et vera argumenta, non pauca, neque

Autoris ratio.

Osae. 1.

Agar vera vxor Abraham.

Nota.

Duplex matrimonij finis.

Ioan. 3.

Leo Papa.

Fornicatio nunquam licita.

Concubina in sacra scriptura.

De Osae.

Patriarchæ.

Opinio quæ rursus dicitur.

Durandus Abulen.

Primo argumētum p. Abulen.

Cicero.

August.

1. Argum.

3. Argum.

neque verò infirma, quibus opinio hæc, & si videtur peregrina, fulciatur. Primum est hoc: Vxorū multitudo, vt præcedenti art. consilium nullatenus primo fini matrimonij obstat, neq; sic verò aduerfatur secundo, vt illū tollat, sed quodammodo impedit: nihil enim propagandis educandisq; liberis obuiat, sed quietam pacem domus modo quodam perturbat: illa verò, quæ sunt de iure naturæ tanq; prima principia, secum adferunt naturale præceptū, vt, Id non facias alijs, quod tibi fieri non vis, atque adeo illa, quæ sic primis principijs sunt propinqua, vt quædam eorundem expositio nes reputentur, veluti præcepta decalogi. Attamen alia, quæ in isto ordine nō collocantur, sed longius deriuantur ex eisdem primis principijs, nō videntur vim obtinere præcepti quousq; consuetudo vel lex aliqua diuina vel humana illud sancierit iuxta verbum illud Ciceronianū. Res à natura profectas & à consuetudine approbatas, legū virtus & religio sanxit: at vero ante legem euangelicam nulla inuenitur lex plures vxores prohibens, ergo quanq; aliquo modo esset paci conseruandæ dilatio, nulla tamen erat præceptorum prohibitio, quæ dispensatione indigeret, sed sola consuetudogentibus approbata pro ratione & necessitate temporum & indigētia propagandi humani generis potuit illud licitum facere. Hanc rationem videntur satis valide cōfirmare verba, quæ in textu ex Augustino citauimus: videlicet, qđ tūc plures vxores accipere nulla lex vtebatur. Et contra Faustū lib. 2. ca. 49. (id quod Gaius. 3. 2. q. 4. can. Obijciuntur. sub nomine Ambrosij citat.) Obijciuntur, inquit, Iacob quatuor vxores, quo dicitur, quia tunc mos erat, erimen non erat. Et rursus, Quod pluribus foeminas vtebantur, nec contra naturam hoc faciebant: cum non lasciuicendi causa, sed gignendi hoc facerent: nec contra morem: quia eo tempore eā fiebat: nec contra præceptum: quia nulla lege erat prohibitum: si ergo nulla lege erat prohibitum, nulla exigebatur dispensatio. Non ergo dispensationi sed mori tribuit fuisse licitum. Deinde arguitur. Abraham nō videtur ad Agar ingressus nisi precibus vxoris victus, quod re vera, Sara non fuisse precata, nisi quia licitum per se illud cēsebat: nō ergo ob dispensationē illam sibi secundā adhibuit vxorem. Et idē apparet in polygarnia Iacob in antipostq; deceptus accessit ad Lyam, post modū respondit sibi Rachelē, & earum rogatu adhibuit toro coniugali earundem ancillas.

Deinde arguitur quod nulla interfuerit dispensatio, sed solus mos lege naturæ seruat: nam Laban, qui erat merus gētilis, Iacob cum Lyæ coniugato, vltro obtulit Rachelē in secundam vxorem, quem postea rogauit ne plures acciperet: quod certe non fecisset, nisi quia mos sub lege naturæ vigebat: plurius vxorū: Præterea arguitur. Fidei, cui vxorū numerositas derogare videtur eo qđ vir omnibus eam nequit ad nutū seruare, nulla fit iniuria, quādo posteriores adhibentur de consensu priorum, vel de consuetudine nota & recepta: sed Abraham non nisi ex consensu Saræ accepit Agar, neq; Iacob nisi ex cōsensu sororum vsus fuit ancillis, imò neque Lyæ creditur ad eum clam ingressa nisi de consensu Rachelis, quæ consules pudori maioris natu illud admisit: ergo illa ratione plures accipere vxores ius naturæ non vetabat.

Ac deum arguit Durandus. Perturbatio pacis per plures vxores non per se adnequitur matrimonio, sed accidentarie propter prauam mulierum ingenia: si enim ipsæ sint superte ingenio pacificæ & mites, nulla fiet pacis cōturbatio: id autem, quod accidentarium est, nō mutat rei naturam. Et sic concludunt isti autores vxores plures per se licere.

Nihilominus statuitur secunda conclusio. Nunq; fuit licitum viro plures sibi simul adiungere vxores, nisi ex aliqua alterna inspiratione, quæ vim diuinæ dispensationis haberet. Declaratur primò conclusio. Cū dispensatio super aliqua fieri debeat prohibitio, sic vt qualis est prohibitio, talis esse debeat dispensatio: sed ante legem euangelicam nulla scripta lex aut extrinsecus polita, quæ plures simul haberi prohiberet vxores: quare non requirebatur expressa extrinsecus dispensatio: sed tamen illa prohibitio erat intrinsecus lumine naturæ in mentibus hominum impressa, nisi vbi per naturæ corruptionem erat deleta: Probatur, nam cū plures vxores, vt supra probatū est, pacem domus & tranquillitatem impediunt, & præsertim officium reddēdi debitū singulis, re vera natura ipsa multitudinem illā auerfabatur, & respuebat, ac subinde lumē naturæ, vbi purum erat, id ipsum dissuadebat. Et secundo id patet, nam procul dubio talis lex menti Adæ impressa fuit, cum videret ex vnica costa vnica sibi fuisse vxorem: conditam non geminam: quare diuinitus affusus dixit, Erunt duo in carne vna: cum ergo in Abraham & Iacob lumen naturæ non fuerit obnubilatū (vt erat in Lamech) nunquam plures sibi associasset vxores, nisi interna inspiratione aliqua diuina fuissent admoniti, vt sicut prohibitio intrinseca erat, talis esset dispensatio.

Secunda cōclusio.

Nota qđ sic nō fit dispensatio. Declaratur primò conclusio. Cū dispensatio super aliqua fieri debeat prohibitio, sic vt qualis est prohibitio, talis esse debeat dispensatio: sed ante legem euangelicam nulla scripta lex aut extrinsecus polita, quæ plures simul haberi prohiberet vxores: quare non requirebatur expressa extrinsecus dispensatio: sed tamen illa prohibitio erat intrinsecus lumine naturæ in mentibus hominum impressa, nisi vbi per naturæ corruptionem erat deleta: Probatur, nam cū plures vxores, vt supra probatū est, pacem domus & tranquillitatem impediunt, & præsertim officium reddēdi debitū singulis, re vera natura ipsa multitudinem illā auerfabatur, & respuebat, ac subinde lumē naturæ, vbi purum erat, id ipsum dissuadebat. Et secundo id patet, nam procul dubio talis lex menti Adæ impressa fuit, cum videret ex vnica costa vnica sibi fuisse vxorem: conditam non geminam: quare diuinitus affusus dixit, Erunt duo in carne vna: cum ergo in Abraham & Iacob lumen naturæ non fuerit obnubilatū (vt erat in Lamech) nunquam plures sibi associasset vxores, nisi interna inspiratione aliqua diuina fuissent admoniti, vt sicut prohibitio intrinseca erat, talis esset dispensatio.

Ratio prima.

Ratio secunda.

Genes. 3.

Hanc

Valentinianus autem senior, vt historia tripartita lib. 8. cap. 11. ex Socrate refertur, legem tulit, vt cuius liberet dnas habere vxores. Sed erat Arrianus.

¶ Contra hanc autem veritatem militare vide tur canō ille Gregorij. Quod proposuisti. 3. 2. quæstio. 7. vbi ait, quod si mulier infirmitate correpta nō valuerit debitum reddere, vtr poterit aliam ducere, dummodō primæ subsidij opem non subtrahat. Qui quidem canon, non est Gregorij magni, nec secūdi, vt citatur à Gratiano, sed Gregorij. 3. Et ideo ibidem Gratianus non curat eum glossare, sed ait, sacris cano nibus, imō apostolicæ, ev angelicæ que doctrinæ esse aduersum: quia scilicet permisit bigamiam vtraq; viuēte vxore. Quare multi theologij aiunt errasse. Attamen non est sic de Pō tifice Max. loquendum. Quam ob rem vel dicendum est, quod loquebatur de sponsa de futuro, quare poterat infirmitatis gratia dimittere, vel intelligitur, vt alij dicunt, de illis neophytis, qui conuertebantur ad fidem, qui poterant infideles vxores relinquere, vt distin. 39. declarabimus. Sed neutra solutio sufficit: quia tunc non iussisset vt opem subsidij priori con ferret. Alij dicunt fuisse illam tolerantiam in illis, qui conuertebantur, ne à fide auerterentur: quemadmodum Gregorius magnus scribens Augustino Anglorum episcopo in illis neophytis plura toleranda suadet, & refertur cano. Quædam lex. 35. quæst. 3. Sed re vera neque hoc credibile est: sed legitima solutio est, quod loquebatur de infirmitate, quæ matrimonium dirimit, qualis est vel frigiditas, vel maleficium, de qua habetur. ca. Consultationi. de frigid. & malef. quod si non potest habere vt vxorem, saltem habeat vt sororem. Et can. Requisti. 33. quæstione prima, idem ait Gre go. magnus: nempe, quod si cum illa impoten ti quis contraxit tanquam cum habenda vt so cia, & alteram post vouerit ducere, alar prio rem. ¶ Ad primum igitur argumentum in ca pite quæstionis propositum respondetur, qd licet ius naturæ quantum est de se eandem vbi que teneat vim, per accidens tamen, vt ibidem ait Philosophus, mutatis rebus mutatur. Ob idque non tam eius, quam rerum mutatio cen senda est. Quæ circa Deum per suam inspiratio nem ius rebus mutatis accommodat.

¶ Et per hoc respondetur ad secundum. Concedimus enim non nisi per Dei dispensationem plures vni viro licuisse vxores, haud tamen per illam dispensationem contra rationes fecit, quas naturæ in seuit: quia rationes illæ, quæ non sunt in primis principijs naturæ,

sed in eius conclusionibus, nō habent vim sem per, sed in pluribus.

¶ Ad tertium iam partim responsum est: nem pe, qd sicut prohibitio naturalis non erat foris scripta, sed in tus menti impressa, ita neq; dispō sationem esse oportuit nisi per intrinsecam in spirationem.

¶ Ad id autem, quod ibi tangitur, qd si dispen satio non erat nisi interna, nemini licuit plures ducere vxores, nisi cui singulariter esset facta reuelatio: leguntur tamen in veteri testamen to plurimi indiscriminatum illas habuisse: ta men non est credendum singulis singulas fuis se reuelationes inspiratas. Respondetur qd post quàm primis, nempe, Abraham, illa facta est re uelatio, & forte Iacob, posteri vel viua maiorū voce, vel ipsa cōsuetudine edocti sunt illud fuis se licitum. Vnde tanquā de re vsu receptissima mentio illius facta legitur. vt Deute. 21. Ne si lius dilectioris vxoris primogenito odiose hæ reditate præferatur. Et Deutero. 17. rex prohi betur ne plurimas duceret vxores, qui eius ani mum illicerent. Vbi Aug. sic ait. Manifestum est Solomonē hoc præceptum transiisse, Da uid autem plures habuit, nec præceptum præ terijt. Permissum est enim regi plures habere, non plurimas &c.

¶ Ad postremam deniq; argumenti particu lam iam responsum est, quod cum lex Moysa ca nō esset nisi in illo perexiguo Iudaorū an gulo, multiplicatione populi egebat. Lex verō euangelica vniuerso orbi lata est: quare nō est ampliada per propagationem populi, sed per hoc, quod vniuerso orbis eā suscipiat: & ideo non licet modō super polygamia dispensare.

¶ Sed quid si casu aliquo humanum genus ad extremā hominū raritatem deueniret, vtrum tunc ad eius multiplicationem liceret vni plu res ducere, saltem vtrum posset ecclesia super hoc dispensare, veluti de religionem professis supra quæ suimus, an licet eis tunc matrimo nia contrahere.

¶ Ad hoc primō respondetur, quod nisi extre ma necessitas ingruerit, hoc non licet, quoniā, vt supra diximus, nec tempore Adæ, neq; verō Noe sæculo illa dispensatio legitur. Et ideo si vnus vir esset superstes, haberetq; fecundam vxorem, quæ pareret, non posset plures acci pere, vt amplior em sobolem propagaret. Nā neq; si aliqui quantunvis paucissimi seculares essent superstites, liceret religiosis rei vxoriz operā dare: quare nō minus vni plures ducere: & credo ecclesia nunquam super hoc dis pensaret. Si verō tunc vir ille vnicus vxorem haberet sterilem, aut senio confectam, tunc ex

Solut. 3. arg.

Obiectio.

Deuter. 21.

Deutero. 17.

Ad postre mam argu menti particu lam.

Nota casum

Secūti respon sio.

trem a esset necessitas ducendi aliam. Nihilominus Scotus dist. præsentis ad hoc non aliud respondet, quàm quod tunc forte diuina approbatio vel dispensatio specialiter ecclesiæ reuelaretur. Sed nihilominus addiderim, nulla alia opus esse reuelatione præter naturæ clamorem: & ideo tunc liceret illi aliam vxorem accipere, quæ esset fecunda.

¶ Ad quartum postremo respondetur secundum D. Thom. quod proles, vt est bonum ma trimonij includit fidem Dei, in qua debet pro les educari, quæ quidē fides altior est fide ma trimonij: & ideo ad illam amplificandam licuit cum aliquo detrimento huius dispensari. Et factis erat seruati hanc fidem inter virum & vxō res singulas. Et eodem modo respondetur de significatione deponationis Christi: nam & hæc ordinatur ad fidei cognitionem: & idcirco licuit super significationem dispensare: ad prolatandum cultum fidei. Adde quod cum tunc matrimonium non esset sacramentum, non significabat vnionem Christi iam factā, sed futuram. Quapropter sicut dicuntur infidelium matrimonium dum alter conuertitur ad fidem, ita & super vxorum numero dispen satum fuit. Præterquam quod quibus per plu res vxores non significaretur vnitatis ecclesiæ, designabantur tamen diuersi eius gradus, qui sunt tam in ecclesia militante quam trium phante.

Solut. de si gnificatione

Alaratio.

ARTICVLVS. III.

Vtrum licuerit unquam eidem mulieri pluribus simul viris nubere.

¶ Pparet autem & eidem mulie ri similiter licuisse pluribus si mul viris nubere, quod ideo hic postremo disputatur. Et arguitur à parte affirmatiua. Par est vtrique coniugū con ditio & fors in coniugali commercio & fide: licuit autem viro plures habere vxores: licuit ergo & vxori plures habere viros.

Parte affir matione ar gumentū. 1.

1. Argumēt.

Parte negati ua.

ris matrimonio coniuncta: quod magnū exi stit argumētū, naturā id protinus abominari.

¶ Breuiter ad quæstionē, quæ facilis est, vnica conclusio: negatiua respondetur. Sic eadem mulierem simul pluribus nubere abhorret natura, vt neq; per dispensationem id vnquam licuerit. Diximus, nubere: quia apud barbaros, vt supra ex Cicerone retulimus, & Solinus in Soli aur. Polystore cōmemorat, sunt barbari vt Garamates, qui nulla matrimonialia foedera norūt, sed promiscuo vagoq; concubitu generant. Et de quibusdam nefandis hæreticis eadem depu denda absurdas legitur. Probatur conclusio. Eandem foeminam pluribus viris matrimonio sociari est contra finem primū matrimonij, qui est velut primū principiu: nempe, contra prolis generationem in prima autem principia, vt supra diximus, non cadit dispensatio: quia ha bent necessariā rectitudinem innatam, veluti principia in speculatiuis eidentia: ergo id nō est dispensabile. Probatur maior: quia mulier, quæ virorum vicissitudinem identidem admittit, nempe, vnum paulo post alium, fit genera tioni inepta: & hoc est quod ait Aug. de bono coniugali cap. 17. qd vna foemina non potest à pluribus viris foeticuruius exemplo sunt meret rices: nā receptio diuersi seminis prope aliud suscepiō obstatulo est, ne fiat idonea embrio nis cōformatio & animatio. Item: quia postquam vna potest ab vno satis foetari, alter su perueniens non quidem generationis, sed libi dinis causa adhiberi censeretur. Qua vtique ra tione fieret consequens, vt vxor plurium viro rum multo plus opera impederet rei venereæ, quàm par esset & decens. Vnde August. lib. 3. de doctrina Christiana cap. 12. Vxorūm, inquit, plurium simul vni viro habendam sufficien da prolis causa inculpabilis esset consuetudo, vnā tamen foeminā maritos habere. plurimos honestum non erat: nō enim mulier eo est foecū dior, sed est meretricia potius turpitudine &c.

Cōclusio.

R. & cōclusi.

Probatio maioris.

¶ Secundō præcipue arguitur, quia id manifeste prolibus educandis adue satur: nā ad hanc peruersitatem protinus consequeretur absurdum illud, quod Aristoteles Socratis apud Pla tonem politiz obiecit de vxorum communi tate: vix, inquā, possent parētes suos dignosce re liberos, nisi rarō per effigiem, atq; adeo nul lus posset ea charitate & amore suum educa re natum, qua deceret.

¶ Tertiō eiusmodi connubia secundarium finē matrimonij: nempe, trāquilam cohabitationem ferē tollunt: nam cum vir sit vxoris caput, po test vnus plures vxores sic gubernare, vt vel nō corrixetur, vel earū iurgia compescat ne ad

2. Argumēt.

Aristote.

Tertium ar gumentum.

tantam iacundiam & damna prorumpat: vi-
rorum tamen iras non posset vxor compe-
re, praesertim cum ardor amoris & zelotypia
in viris vehementior sit multo & ad procos fe-
rendum impotentior quam in foeminis, eo ma-
ximè momento, quo libidinis procella percel-
lit: quapropter non possent se mariti alteru-
trum ferre, sed semper taurino more dimica-
rent, potissimum si praesentiscerent ab vxore al-
terum alteri amore posthabitu. ¶ Adde qd
cum vir multo fecundus deturpet in concubitu
foeminam, qd foemina viru, qua de causa saepe
numero vir abhorret foeminam a se cognita,
vt historia Ammon cum forore Thamar tes-
tatur, vsq; veniret, vt vir vxore ab alio cog-
nitam facile abominaretur, quod esset amoris in-
ter coniuges necessario valde contrarium.

Quartu arg-
umentum.

¶ Quinto, quia vxor debet esse sub viri pote-
state, vt Gen. 2. iussa est; quare Aristoteles vi-
rum ponit quasi caput & coniugiae domus, &
Paul. 1. Cor. 13. & 1. ad Timotheum non permit-
tit mulierē docere aut dominari, sed praecipit
aut vltari virosi autē essent plures viri in vna
domo, monstrum ex illerit plura habens capi-
ta: quare nullus possit alio impediens idonee
gubernare, ac perinde vxor perplexa esset cu-
lus documenta deberet eligere, cuiusq; mada-
tis obtemperare. Nemo enim, vt ait Christus
(id certe auersante natura) potest duobus do-
minis seruire: & tamen natura nō vetat vnum
dominum pluribus principari. Id quod Aug.
cap. 17. de bono coniugali in textu citatus la-
tius edidit. Postremo deniq; eadem confir-
matur conclusio: quia coniugia plurimum viro-
rum cum vna vxore plus longē repugnat ter-
tij fini matrimonij: nempe, rationi sacramēti,
quam plurium vxorum cum vno viro: nam li-
cet ecclesia, vt supra diximus, quae se habet vt
vxor, sit vna per vnam fidem, admittit tamen
plures personas & gradus, quibus plures vxo-
res vtcunq; comparatur: Christus autem, qui
est vt vir, nullatenus est nisi vnica persona.

Sextu arg-
umentum.

¶ Ad primum igitur argumentum responde-
tur, qd illa ratio: nempe, qd in reddendo debi-
to & que militante coniuges, probat Innocen-
tius in saepe citato cap. Gaudemus naturam
decentiamq; matrimonij esse vnius vni vna;
vt fuit in panna eius institutione, & nūc est in
reformatione euangelica. Sed tamen ob cau-
sas supra relatas tolerabilior fuit dispensatio
cum viro, qui est caput vxoris, vt plures ha-
beret ceu membra, qd cum vxore, vt plures ha-
beret tanquam capita. ¶ Ad secundum respon-
detur, qd etsi vna mulier magis sufficiat pluri-
bus viris ad reddendum debitum, quam e con-

Solu. a. arg.

uerso, hoc tamen solum vergit in remedium
contra ardore concupiscentia: attamen quan-
tum ad praecipuū finem generationis & edu-
cationis, cuius praecipue habendus est respec-
tus, peruersius est, vt monstratū reliquimus.

**Q V A E S T I O S E-
cunda, De libello re-
pudij.**

ARTICVLVS. I.

*Vtrum perpetuitas & inseparabilitas
vinculi matrimonij ita sit de iure na-
turae, vt nullam admittat dispensa-
tionem.*

uestio haec de libello re-
pudij plus ambiguitatis in-
voluit, quam praecedens.
Quam ob rem talia qd pri-
mu eoru fundamentu, hie
licet da sunt, videnda est, an
matrimonij indissolubili-
tas de iure natura. Et arguitur a parte nega-
tiua. Lex naturae communis est apud omnes, sed
nulla lege, praeterquam Christi prohibita fuit
vxoris dimissio: quinimo Romanorum leges
huiusmodi repudia non abhorrebant: ergo in
diuisibilitas matrimonij nō est de iure natura.
¶ Secundo. Inseparabilitas conuenit matrimo-
nio ratione sacramēti: sacramenta autem non
sunt de iure naturae: ergo neq; inseparabiles.
¶ Tertio. Primum matrimonij bonū est pro-
les: sed quādo coniux sterilis est, inseparabilitas
potius in perniciem huius finis vergit, quā in
rem eius: esset enim tunc expeditius matrimo-
nū dirimere, ergo inseparabilitas non est de iure
naturae. ¶ In cōtrariū est, qd illud de iure natu-
rae optima ratione cōsetur, quod ipsa bene in-
stituta in suo primario exordio disposuit: sed
natura integra ante peccatum (docete id Chri-
sti Matth. 19.) instituit coniuges indiuiduō nō
do fore perpetuō coniugatos: sicut quippe, qd in
initio nō fuit sicis est nullam admittēbatu dī
ubritium. Vnde ipse quasi naturam instaurans
institit. Quos Deus coniunxit homo nō sepa-
ret: ergo inseparabilitas est de iure natura.
¶ Et per hoc arguitur, qd hoc ius nullam admittit
dispensationem: nam illa, quae sunt contra
prima praeccepta iuris naturae, non sunt dispensa-
tionē subiecta dimissio autem vxoris est cōtra
bonum

Partis nega-
tiuae argumē-
tum primum.

1. Argumē.

2. Argumē.

Partis affir-
mativae.

Argu. de di-
spensatione.

bonum

Prima con-
clusio.

Probatu cō-
clusio.

Repudij cō-
tra ius natu-
rae.
Obiectio.
Dilutio.

1. Cōclusio.
Ratio cōclu-
sionis.

2. Cōclusio.

Rō. cōclus.

S. Tho. opi-
nio.

bonum proles, quod est primum matrimonij fi-
nis, atq; adeo primum principiu: nam primum
finis in practico est sicut in speculativo pri-
mum principiu: ergo super hoc nulla cadit di-
spensatio. ¶ Ad questionē, eiusq; duo membra,
tribus conclusionibus respondetur. Prima. In-
dissolubilitas matrimonij est de iure naturae.
Hanc conclusionem antea in superioribus as-
sertam reliquimus, & ex fine matrimonij elici-
tam & comprobata. Est enim finis primus ma-
trimonij, vt sepius dictum est, proles non
modo generatio, verū & nutritio & educatio,
imò eodem fine adinvenitur coniuges proles
successioni in totam eius vitam prospicere: nē
pe illis thesaurizare, vt ait, 2. Cor. 12. Paul. &
bona providere, quorum hereditate vitam
transigant: per huiusmodi namq; successione
& providentiam humanū genus propagatur:
cum ergo proles bonum sit vtriq; parentum
cōmune, fit vt non solum in tempus aliquod,
verū & in totā vitam debeant esse indiuidui
cumites & locij. Quod & praecipue amor, quo
se inuicem coniuges prosequi debent, quos ne-
xus matrimonij colligauit, id etiam admonet.
Propter hoc enim, inquit, ore Adei Deus, relin-
quet homo patrem & matrem, & adhaerebit
vxori suae: hoc est, nullius alterius humani tē-
poralisq; amoris causa ab hoc vnq; diuelletur.
¶ Hinc fit repudium esse contra ius naturae.
Quod si contra quis arguat, Ius naturae est, vt
supra monstrauimus, quod natura omnia ani-
mantia docuit: & tamen inter bruta nō serua-
tur lex perpetuae coniugationis. Respondeatur,
vt illic de pluribus vxoribus respondimus, qd li-
cet non sit contra ius naturae secundum hanc
definitionem, est tamē cōtra ius naturae homi-
nibus peculiare. Natura enim docet, vt vna-
quaq; species peculiarem naturam, quae suis
proprijs principijs respondet, & ingenium se-
quatur. ¶ Ex his sequitur secunda conclusio.
1. Cōclusio. Nullo iure humano aut gentium potest super
hoc dispensari, vt matrimonij, quod fuit legi-
timum, sit dissolubile. Probatu, quia super ius
naturae nemo praeter Deum, qui author est in-
stituit orq; ac perinde dominus iuris naturae, sa-
cultatem habet dispensandi. Sed de hoc illico
art. 2. ¶ Tertia conclusio. Deus super hoc ius
dispensare potest, vt matrimonium dirimatur.
Conclusio est Sancti Thomae in presenti &
Secoti & omnium. Probatio est haec. Prima prin-
cipia legis naturae, vt crebro diximus, nulli sub-
dantur dispensationi, sed illa, quae sunt in se-
cundo gradu. Hoc autem loco id obiter adno-
tauerim quod S. Tho. in presenti dist. aliqua
opinionem cōmunem secutus dixit, quae post

modum emendatiū in summa collimauit. Ait
inquā, qd super prima praeccepta nominatim
Deus dispensauit ratione alicuius nō ystemā
homicidij & fornicatio & furti, vt cetera pre-
cepta decalogi, sunt in illo primo ordine; & ta-
men dispensauit cū Abrahamā, vt filiu occideret,
& cum Oseā, vt fornicario cōcubitu vteretur.
Veruntamen 1. 2. q. 100. art. 8. perspectus rem
intuitus simpliciter asserit nullatenus huiusmo-
di praeccepta dispensationem admittere, quia per
se habent innatam rectitudinem & iustitia or-
dinem: sicut nulla potest esse super hoc dispen-
satio, Volūtatem Dei & rectitudinem iustitiae
serua. Est enim hoc tam intrinsece bonum, qd
qd homo sit rationalis, atq; adeo vt Deus non
potest facere hominem irrationalem, ita neq;
licitu facere id, quod est cōtra praecceptum de-
calogi. Et ideo quando Deus praecipit Abra-
hae filium immolare, non id iussit tanq; legisla-
tor dispensans super homicidium, sed tanquā
Dominus vitae & mortis humanae tradēs Isaac
patri occidendū, sicuti quis potest tradere suū
pecus. Neq; cum Hebraeis in Aegypto dispen-
sauerit super furtū, sed vel tanquā Dns rerum de-
dit eis Aegyptiorum vasa, vel tanq; iudex adiu-
dicauit illis illa praemia, quae Aegyptij pro ope-
ris & laboribus sibi a Iudais impensis eis debe-
bant Oseae deniq; vel tradidit meretricē tanq;
dñs eius, qui erat etiam dominus ad illū vsum,
vel iussit verum coniugium. Simpliciter ergo
prima praeccepta naturae, & praeccepta decalogi
sunt indispensabilia.

S. Thom.

Abraham filij
in molatio-
an per dispē-
sationem.

De Oseae.

¶ Hoc autem de perpetuitate & indissolubili-
tate matrimonij magis, inquit S. Tho. inter se-
cunda praeccepta legis naturae continetur: nam
et si quodammodo pertinet, vt explicitum est,
ad primum finem matrimonij, qui est bonū pro-
lis, non tamen simpliciter. Sunt enim gradus:
nā ius nutriendi & educandi proles simpliciter
pertinet ad primum gradū tanq; primum prin-
cipium: thesaurizare autem futurae vitae filio-
rum, & providere illis in posterum non perti-
net ad illum finem simpliciter, sed ex qua-
dam honestate: quia appropriatio rerum non
est de prima intentione naturae, vt potest secun-
dum quam omnia erant cōmuna. Et ideo nō
nutrire & educare inellam prolem per nullā
dispensationem potest fieri licitum, sicut neq;
palcere extreme indigetem. Sed tamen super
hoc, quod est providere in posterum, potest
Deus bona de causa dispensare: per etiam aut
tem matrimonij per totam coniugum vitam
non fundatur in nutitione & educatione:
quia hoc officium tunc finitur dum liberi sunt
adulti, vt per se sibi providere possint, sed finit

O 4 datur

Prole nuptia. datur in illa providentia, quam debent conjugata habere de hereditate filiorum. Et ideo educata prole potest Deus bona de causa dispensare, ut matrimonium dissolvatur. ¶ Hæc ratione, sequitur. Abulensis quæst. 45. super. 19. capit. Matth. & omnes ferè qui de hac re loquuntur. Crediderim tamen, quod si Divus Thomas suam summam, ubi res limatius examinabat, hucusque protraxisset, minime hac ratione fuisset contentus, adeo videtur debilis & infirma. Primum, quia certè perpetuitas matrimonij non fundatur in illa providentia hereditatis liberorum, ut pote quæ non est vsq; adeo necessaria: imò possunt parètes de illis tam longis prouisionibus non esse tam solliciti, sed satis est liberos vsque ad illam ætatè alere, quæ ipsi per se viuere possint & sibi consulere. Secundo, quia hac providentiæ ratione seclusa alimèntatio & educatio puerorum vsq; ad adulescentiã perpetuitatem per se exposcit matrimonij: nam tota coniugum vita dicata est per se filijs procreandis: potest enim vxor quadragésimo secundo anno, & vsque ad quadragésimum quintum generare, & vir etiam post septuagésimum: quare si addas viginti annos filij, ad quam vsque ætatem est educandus, profectò matrimonium per totam vitam coniugum duraturum perspicias. Et quauis aliqui sint steriles vel senes, qui iam generare cessarunt, illud est accidentarium, & lex non debet ad ea quæ accidunt prospicere, sed ad id, quod est per se.

Ratio. 3. ¶ Tertiò (quod valètius est argumentum) Deus, si dispensare potest, ut repudiù post filios educatos fiat, profectò & ante illud tēpus potest: nam ipse educandis liberis alia remedia prouidere valet, ut legitur de Ismahele: nam quando crectus est cum matre à domo patris non nisi quartumdecimum annum, ut ex Gen. 17. & 21. colligitur, compleuerat: & tamen Deus illi obtulit per angelum remedium.

R. D. Thomæ. ¶ Ratio ergo huius conclusionis ex ipso D. Tho. 1. 2. loco citato hæc colligitur. Tunc dispensatio legis locum habet quādo, si eius verba obseruaretur, obularetur intentioni legislatoris: intentio autem legislatoris est primùm obseruatio boni cōmunis, ac deinde ordo iustitiæ & virtutis: vnde quādo forma ipsa verborum legis expressè continet bonum commune, aut ordinem iustitiæ, tunc lex illa non est dispensabilis, & talia sunt illa, Vnū cole Deum, & cætera decalogi mandata. Et illa dicuntur in primo gradu iuris naturæ. Quādo verò lex datur de aliquo medio ad seruandam iustitiam vel bonum commune, illud est dispensabile. **Exemplum.** Cape exēpla. Hoc præceptum reipublicæ, Nul-

lus destruat rem publicam, aut ciuitatem hostibus prodat, non recipit dispensationem in cōtrarium, sed hæc principis iussa. Singuli ciues statis per vices noctibus euigileant ad ciuitatis custodiam, & ad bellum præcedant, quæ quidem sunt media ad illum finem, possunt dispensationem tolerare. Ad propositum ergo alimèntatio & educatio filiorum ætate minorum est de primo ordine iuris naturalis, quæ nullatenus fert dispensationem: medium autem ad illum finem est coniunctio indissolubilis parentum, & ideo potest Deus super hoc dispensare: nam potest ipse aliter alendis educandisque pueris prospicere. Et per aliam causam: nempe, ad euitanda homicidia, detrimentum illud compensare. Est et simile in vxorù multitudine. Pax & tranquillitas domus est de iure naturæ in primo gradu dispensationem abhorret, sed tamè ius de vnica vxore, quod est mediū ad illū finem, potest alia bona de causa dispensatione admittere. ¶ Et per hoc solutum restat postremum argumentum, quod contra dispensationem legis huius supra obiectum est. Ad primum igitur in initio articuli propositum respondetur, quod quauis hæc lex repudiū vetans interna mente scriptum commune sit apud omnes gētes, non tamen per legem humanam ab omnibus fuit sancita: quia sola lex Christi humani generis ad perfectum adduxit, atque ad sinceritatem suarum primarum institutionum & originum reduxit.

¶ Ad secundum respondetur, quod inseparabilitas licet principaliter cōueniat matrimonio ratione sacramenti, quod non est de iure naturæ, sed supra, nihilominus etiam ei conuenit iure naturæ ob bonum prolis, ut expositum est.

¶ Ad tertium respondetur, quod ut supra diximus, lex non attendit ad id, quod accidit, sed ad id quod est per se: & ideo quauis coniugij, quando alter est sterilis, expediret soluto matrimonio alterum accersere, nihilominus per se debet esse indissolubile.

ARTICVLVS. II.

Vtrum aliquando fuerit repudiū vxoris licitum.

Supposito iure, quod articulo præcedenti expositum est, queritur de facto, vtrum aliquando repudiū fuerit licitum. Et arguitur à parte affirmatiua. Primo. Inter Romanos, qui toto orbe sub lege naturæ laudantur tanquam illius legis iusticiam.

Plutarchus. Plutarchus in vita Romuli memorie prodidit, ille Romæ Deus de repudiò legè tulit, si vxor in veneficio natorum, aut in adulterio deprehenderetur, aut claus adulteraret: & Cæsares iure ciuili leges quoc; sanxerunt quomodo repudia & diuortia fieret sub titulis de diuortijs & repudijs. ff. & C. quod autem ad norman leges fit, licite fit.

Argumēt. ¶ Secundo. Sub lege Moyfi permissus fuit libellus repudiij, ut Christus redemptor noster. Matth. 19. inter respondendum Hebrais fateatur, dicens, Moyses ad duritiè cordis vestri permittit vobis dimittere vxores vestras: permittere autem rem illicitam, quæ homo prohibere potest, peccatum est illi: nescit peccato cōsentire. Vnde Paul. Rom. 1. Digni sunt morte non solum qui ea faciunt, sed qui consentiunt facientibus: ergo repudiū res licita erat, alioqui Moyses peccasset in populi gubernatione, quod nefas est credere.

Argumēt. ¶ Tertiò. Malachia. 2. scribitur, Si odio habueris vxorem, dimitte eam: prophetæ autem spiritu sancto inspirati loquebatur. 2. Pet. 1. ergo illud erat licitum.

Par. negatiua. ¶ In cōtrarium est verbum citatum Domini, Moyses ob duritiè cordis vestri dimittere vxores vestras permittit: duritia namque in malum sonat, quæ ideo non excusat à culpa.

Repudiū & diuortium. ¶ Quauis nomina hæc repudiū & diuortium nonnunquam promiscuè & indiscriminatim vsurpentur, & Iuriscōsultus. l. Inter stuprum. ff. de verb. signifi. dicat, diuortium inter virum & vxorem fieri, repudiū verò sponsa remitti, nihilominus in præsentiarum repudiū propriè significat dissolutione matrimonij, quoad substantiã, ut fiat transitus ad alias nuptias: diuortium verò separatione tori quoad vsum & cohabitationem. Dicitur enim diuortium, ut ait Caius. l. 1. ff. cod. titu. vel à diuersitate metium, vel quia in diuersas partes eunt, qui distrahant matrimonium. Tamen hæc interpretatio & ad repudiū accommodari possit.

Diuortium vnde. ¶ Quæstio ergo præsens alia est sub lege naturæ, & alia sub lege Moyfi. Abulensis quidem sup citatū ca. 19. Matth. q. 47. & 48. arbitratu Romanis & reliquis gentium licitum fuisse repudiū: si tamen distracto matrimonio prouideretur liberis educandis, quemadmodum Romanorum leges prouidebant. Persistit namque in illo suo principio, quo similem opinionem de plurib; vxoribus fundabat. Cum enim tunc nullum esset scriptum præceptum diuinū aut humanū repudiū prohibens, sed sola illa lex naturæ in secūdo gradu metibus impressa, mini-

mè inquit, tenebantur gentiles tanquam præceptū illam obseruare quousque; illud extrinsecus a deo retur. Quare exclusa dispensatione poterat repudium in morem ducere.

¶ Nihilominus ad quæstionem duabus cōclusionibus respondetur. Prima. Sub lege naturæ nullis gentiū licitū fuit repudiū. Probat: nam ut quæstione præcedenti dicebamus, cōtra ius naturæ etiã in secūdo gradu, quauis non sit per aliquam legem extrinsecus expressum: fas non est agere, nisi ab ipso eiusdem iuris cōditore intrinseca saltem reuelatione admonetur, quando, quanc; ob causam id sit faciendum, eo quod iure naturæ nec tēpus nec causa determinata sunt tale ius variandi: cum ergo Deus gentibus nec legatur nec credatur talem dispensationem reuelatione inspirasse, neutiquã illis legitimum fuit repudiū, sed ex corruptiōe & ob sublatione naturalis luminis id, ut animo obsequerentur suo, faciebant. Nam quauis tunc non esset tam indissolubile matrimonium, quàm sub euangelio: quia non erat sacramentum significans vnionem Christi cum humanitate: iam factam, dirimi tamen nequiebat nisi propter nuptias spirituales: nempe, propter conuersione ad fidem altero coniuge cum ignominia Saluatoris in sua perfidia persistente, ut dif. 39. videbimus. ¶ Vnde Spurio Carbilio, qui quingētis viginti tribus annis ab vrbe cōdita vxorē, quæ sterilis esset, repudiavit, id vitio datū est, ut Aulus Gellius lib. 4. cap. 3. & Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. referunt. & Plutarchus in Theci & Romuli collatione. Cuius vtique; exēplo plures alij Romani, iudemque; leuissimis de causis, vxores ab se abdicarunt, ut idem Plutarchus in problematis Romanis autor est. Et quod ait Anicena lib. 10. Metaphysices ca. pen. videlicet, quod si non liceret viro aliquando vxorem dimittere, multa dāna prouenirent, non tã spiritu metis doctus, quæ carnis illecebras subditus efficit. Est em̄ Saracenorū ingenium ad carnis sentinā peliuc. Extat & lex. 1. ff. de diuortijs. vbi legitur matrimonium diuortio, morte, captiuitate, vel alia cōtingente seruitute vtriusque; coniugij dirimi. Et lege. 2. ponitur forma repudiij, nam forma distracti matrimonij erat in viro ad vxorē, Res tuas tibi habeto, vel tibi agito, sed in discutiedis spōsalibus erat hæc. Cōditione tua non vtar. Ateleges istæ Iuriscōsulti sunt Romanorū moribus imbuti. ¶ Maiorē autē scrupulum obijciunt imperatorie leges de repudijs. C. lib. 5. quibus non solum viris repudiandi vxores facultas sit, verū & vxoribus repudiandi viros, quod vt D. Tho. lib. 3. cōtra Gētes ca. 123. ait, ius naturæ abhorret. Est enim vir mulieris caput, cuius nutu &

Prima conclusio. Ratio.

Spurius Carbilius vxorē repudiavit.

Aulicena.

Leg. 1. ff. de diuortijs.

Forma repudiij.

Leges imperatorie de repudijs.

D. Thom.

prudencia gubernari debet, cui ideo non licet cum inuitum deferere. Et tamen aiunt imperatores Theodosius & Valentinianus. l. Confen-
 1. Cōclusio. Si qua mulier maritum suum adulterū aut homicidam, aut veneficum, vel certē cōtra nō-
 strum imperium aliquū molientem, vel falsita-
 tis criminē condemnatum inuenerit &c. tunc repudij auxilio necessariam ei permittimus li-
 bertatem. Huiusmodi autem leges ius canonicum nō admittit, sed dōtaxat, secundū eū-
 gelū, vt fornicationis causā in diuortiu: hoc est, separatiōnem tori faciat. De quo Christia-
 norū diuortio dist. 36. futur⁹ est nobis sermo.

Ius pōtificū

Iudæis repu-
diū licitū.

Prima opi-
nio.

Permissio: quatuor mo-
di.

Primus.

Secundus.

Tertius.

Quartus.

2. Opinio.

De Iudæis autem apparentis est repudium illis fuisse licitū: verfantur tamen de hac re opi-
 niones duæ: Vnā quæ primo loco recitari lo-
 let negatiua nempe, qd non fuerit eis licitū, sed solum impune permissum Itaq; permissio nō eos excusabat à culpa, sed liberabat à pœna.
 Distinguuntur namque quatuor permissio-
 nis modi. Vnus per priuationem præcepti mai-
 oris boni: & tunc id, quod permittitur, declaratur esse minoris virtutis, veluti Paul. 1. Cor. 7. non præcipiens virginitatem permittit matrimo-
 nium. Secundus per priuationem prohibitionis, vt si quis ad euitandum mortale in subdito permittit veniale: & tunc id, quod permitti-
 tur, denotatur esse minus malum. Tertius per priuationem simpliciter cohibitionis volunta-
 tis: sicut deus permittit omnia mala fieri non cohibens & impediens, cum possit. Quartus per priuationem perditionis: & tunc id, quod permittitur, nō excusatur à culpa, sed relinquitur impunitum, vt meretricium delictum ad cauē-
 dum adulterium. Et hoc modo, ait ista opinio, permissum fuisse Hebræis libellum repudij, ad cauendum vxoricidium, sicuti & permissum eis fuit foenerari ad vsuras alienis, ne eas à suis ciuibus corradarent.

Secunda opinio ait, repudium fuisse permis-
 sum tanquā licitum: hoc est, tanquā minus bo-
 num, vt in primo quatuor modorū explicui-
 mus. Quæ quidem opinio, ait D. Tho. est pro-
 babilis, sed prima communis suslinetur. Et Ri-
 cardus arti. 3. primam etiam, inquit, communio-
 rem & securiorem. Et eandem sequitur Nico-
 laus Lyranus Deute. 34 & Matth. 19. Imò &
 Magister ipse senten. Et Altifiodorensis & Bo-
 nauentura, ac subinde Theologorum pleriq;
 Durandus verò. q. 2. licet fateatur primam esse magis communem, secundam tamen exilimat protabiliorem, veluti & Paludanus, & Scotus. Sed Abulensis super cap. 19. Matth. q. 46. vsq; adeo eandem sustinet, vt priorē dicat esse irrationabilem, atq; adeo. q. 5. eandem secundā ait

indubitanter esse tenendā. Caiet. deniq; super verbo Moyses permisit. Matth. 16. quendā habet singularem modū, quem etiā tractabimus.
 Ex his ergo secundam conclusionem negatiuā eliciamus. Repudiare vxores minime fuit Iudæis licitum ceu minus bonum, sed fuit, quē admodū ait prima opinio, tanquam minus malū, vt impune fieret, permissum. Et primum qd inter gentes nūquā fuerit licitum, manifestū fit ex vsu & more ecclesie. Nam & Innocent. cap. sepe citato Gaudemus. de diuortijs. probē adstruit. Qui legitimam repudiavit vxorem, licet aliam duxerit, cogitur dum ad fidem conuertitur alijs dimissis cum illa repudiata reconciliari & permanere, si modō voluerit conuertit ergo per repudium nunquā fuit inter gentes matrimonium diremptum, quia cum gentibus nullibi legitur neq; verò creditur aliquo tempore dispelatum, atq; adeo repudiatio peccatum eis fuit, & secundum matrimonium nullum. Quod quidem argumentum non æquo pede, vt de gentilibus, ita de Iudæis currit: nam & si ipsi conuersi compellatur quos; cū priori vxore, quamuis repudiata, permanere, dicere altera opinio potest, hoc accidere, vt de pluribus vxoribus diximus, eo qd per Christum abrogata fuit dispelatio, quæ illis antea facta fuerat dissoluendi matrimonij.

Arguitur nihilominus de Iudæis exemplo illorum, qui inter ipsos auctoritate & sanctitate eminebant. Nemo enim eorum legitur vxore repudiasse, nisi fortasse singulari reuelatione & iussu Dei, vt Abraham propter mysterium, vt dictum est. Quamuis & dici posset Agar non fuisse prorsus repudiata per solutionem matrimonij, sed instar diuortij quo ad vsu & cohabitationem. Vnde non desunt ex Hebræis qui dicant Abraham mortua Sara reconciliat se sibi Agar, quæ alio nomine dicitur Cethura, Gen. 25. quamuis litera non arrideat, quæ ait, Aliam duxit vxorem nomine Cethuram. Et S. Tho. cōset Agar verē repudiata, quod certē mysterio repudiata legis à Christo magis cōsentaneū est. Quare Cethura tertia vxor fuit Abraham, vt ex ipso textu planē colligitur, vbi habetur, qd Abraham cuncta, quæ possederat, dedit Isaac, filijs autē cōcubinarū dedit munerera. Appellat enim concubinas, vxores illas ratione supra relata. Sed vt ad nostram cōclusiōnem reuertamur, probatur secundo argumen-
 to ex verbis Dni Matth. 19. rectē periphe-
 Postq; enim Christus ad propositā quæstionē Pharisæorū, liceret ne vxore quacuq; ex causa dimittere, negante respondisset, vt necerit; legem instituti matrimonij iustam esse dicēs,
 Quos

Caietanus.

2. Cōclusio.

Innocentius.

Notat

Agar quē repudiata.

Rō secunda

Quos Deus coniunxit, homo non sepatet, vbi per petiūm nexū matrimonij monstrauit, ob-
 tulerunt Iudæi exceptionem dicētes. Quid ergo Moyses iussit dare libellum repudij & dimittere: alludēs ad illud Deute. 24. Si accepit homo vxorem, & non inuenerit gratiā ante oculos eius propter aliquam sceditatem, scribeb libellū repudij, & dabit in manū illius, & dimittet eam de domo sua. Tunc Christus eorum exceptionem tanquam nō legitimam repellens, verbum, mandauit, corressit dicens, permisit: insinuando, quod illud non mandauit tanquam bonum, sed qd permisit tanquā minus malum. Ob duritiam, inquit, seu ad duritiam cordis vestri: hoc est, ad confundendā duritiā cordis vestri non potētium obedire legi Dei, quæ quidem durities praua erat, atque adeo per se illa non excusabat illos: & ideo nō erat cur Moyses morem gereret eorū duritiæ, & quasi conueniens eorū nequitie: semper se prauam licitam faceret & honestā Idq; ex subiuucto verbo cōfirmatur. Ab initio autem non fuit sic: quasi diceret, vera & legitima institutio matrimonij id nō permitit: quare nec Moyses permisit vt licitum, sed etatenus qd cum alijs criminum generibus sua singulis propria supplicia assignauerit, hinc tamen nullam iniunxit pœnam ne vestram duritiem: tanto rigore coercēs peioris vobis mali occasione offerret. Itaq; Moyses dimittere quidem vxorem non mandauit, sed permisit. Libellum autem repudij, vt lib. 1. de sermone Dni in mote ait Aug. sub conditione, si vxor dimitteretur dari ei mandauit, vt libera ipsa esset cōiugi ad, (quod ipsi iure fieri putabāt) ad alias nuptias.
 Caietanus illic nescio quodnam medium cōmunicat, intellectu nō facile. Ait quippe, p dimittere vxorem nec omnino erat licitum (quia permissio non nisi malorū est) nec omnino erat mortale crimen. Primum quia permissio ponebatur per modum legis. Secundo, quia Malachias. 2. quasi ore Dei ait, Si dōtio habueris vxore dimitte. Et tertio, quia libellus dimissæ alteri virō nubere, vt patet loco citato Deute. 34. Hoc autem modū vix intēditur: quia si permissio nō nisi malorū est (vt ipse fatetur) profecto illud malū relinquitur in sua natura: quocirca si dimittere vxorem lege natura peccatū mortale erat, lex permissio nihil culpæ iminēbat. Et sic ad primū contrariū respondetur, qd lex ponebatur non tanq excusans à culpa, sed à pœna. Et Malachias loquebatur nō tanq præcipiens, sed alludēs ad Moysay cō legem, quā Deus approbat tanq permissentem impune fieri. An verò dimissæ licē

ret alium maritū accipere art. sequenti dicitur.
 Tertio ad eandem conclusionē arguitur. Dispensatio iuris naturalis non est credenda auctoritate Dei fieri, nisi propter aliquē honellū finem, seu tūq; ad religionem pertinentem: hinc autem finis in repudio nō reperitur: ergo nec illa dispensatio habet locum. Accipe exemplū. Quod Deus dispensaret in vxoribus pluribus ducendis ratio diuini cultus augendi admonebat. Et si forte dispensauit cū Abraham vt Agar prorsus repudiaret, ratio id mysterij videbatur exposcere. Quod autē Moyses auctoritate Dei sic dispensaret in repudio, vt faceret illud licitū, dōtaxat, propter duritiem cordium illius gentis, & vt eorū peruersis animis obsequeretur, profecto nulla ratio suadet, esset enim hoc potius eorum prauitati cōiungere. Satis ergo erat, quod permitteretur tanquam minus malum sine pœna temporalis fieri: hoc enim pacto permittitur meretricia & vsur. Profecto si ratio perpendicular, plurimū vigoris habet. Inō nō-
 men ipsum, permittere, si vtrū significatiōis oblectes, non est nisi mali, sicut concessio est boni. Vnde super Malachia Hieronymus, quē Magister presenti dist. refert, permisit, in quā, repudium, nō vt concederetur dissidium, sed vt tolleretur homicidium.
 Et quarto arguitur, inquirendo quando dirimebatur matrimonium. Et clarum est, quod ante libellum non erat dissolutum. Neq; verò dirimebatur per libellum, si quidem antequā dimissa transiret ad secundas nuptias, licebat viro eam sibi reconciliare. Si ne nouo consensu denudō contrahendi, ergo necessum est dicere, quod dirimebatur quando fiebat transitus ad aliud matrimonium, atq; adeo libellus non dirimebat, sed faciebat illis potestatem dirimendi. Quod re vera minus credibile est.
 Sed quō res liquidior fiat, quinto arguitur examinando causas propter quas libellus repudij dabatur. Peccant enim nonnulli de hac re per ambo extrema. Quidam enim aiunt, quod solum dabatur propter fornicationem, alij autem quod propter quancūq; causam, etiam ob solum odium, quo vtrūque periret vxor. Sed quis credat, quod coratissimus legis-
 lator Moyses licitum fecerit repudium solum propter odium viri, quod ex sola sua iniquitate absq; alia causa pderet? Imò verò neq; hoc ex lege, sed cōstitutum colligitur. Si enim solum odium iustificet, non opus esset marito solam causam allegare: & tamē illud oportebat, iuxta illud Deut. 22. Si duxerit vir vxorem, & pō-
 stea odio habuerit eā, quæ fuerit; occasione quibus dimittat eam obiens et nomen pessi-
 mum;

Exemplum.

Arguente.

Opinio quo-
rumdam.

Solum malū.

mum; sicut, quod non virginem eam inuenisset: tollent eam pater & mater eius &c. Vide quæ admodum non fat erat allegare odium, sed causas legitimas odij. Quod ergo ait Malachias, Si odio habueris eam dimitte, intelligitur, si causas habueris odij legitimas, vt loco citato Deuter. 24. his verbis explicatur, Si non inuenierit gratiam ante oculos eius propter aliquam fecditatem.

Malachias exponitur.

Nota.

¶ Vnde colligitur, quod vt non sufficiebat odium, ita nec requirebatur fornicatio, sed aliæ cause sufficiebant fecditatis. Id quod Christus insinuauit dicens, Ego autem dico vobis, Quod quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, inceperit: quasi Iudæi alias causas in usu haberent dimittendi, vt ait Augustinus super Deutero. 24. Multæ enim, inquit, erant in lege cause dimittendi uxores: Christus solum fornicationem excepit: cæteras molestias iubet pro fide & castitate coniugij sustineri. Est enim vero simillimum repudium Moysen permisisse instar Romanorum & aliarum gentium, præcipue Aegyptiorum, quorum moribus intinctos ipse Moyses inde eos eduxerat. Duritia enim cordium Iudæorum erat, nolle seruare legem naturæ, quæ erat Dei in statutis matrimonium seu indissolubile vinculum, sed cõcedere more gentium uxores dimittere. Gentis autem pluribus causis dimittebatur: nempe, illis, quæ aliquo modo obstare matrimonio videbantur, vt si uxor sterilis esset, aut venenum marito, aut filijs propinasset, aut si post contractum matrimonium aliquam fecditatem incurreret seu corporalem vt lepram, seu in moribus si esset fornicaria aut seditiosa, &c. vt exponitur in lege supra allegata. Consensu. C. de repudijs. quæ quidem erant odij & abominacionis causa. Imo, verò tempore Christi adeo multiplicabantur repudij causa, vt in qua si non verteretur, vtrum quacumque ex causa id liceret. Hæc enim quæstionem ad iudicium Christi detulerunt. Id quod relatione Iosephi lib. 4. de antiquitatibus constat, vbi ait, Ab uxore copulata sibi volens quicumque distungi propter causas, quæ multis modis hominibus prouenire noscuntur, ex scripto, eo quod nunquam cum ea conueniat, compromittat. Et Abulensis quæst. 5. super. 19. capi. Matth. ex quacumque causa putat licitum fuisse repudium.

Augusti.

Repudium gentium.

Iosephus.

Abulensis.

Argumentum.

¶ Ex his ergo quintum argumentum conclusionis conficimus. Christus solum, approbat diuortium: hoc est, tori separationem, causa fornicationis: ergo iure nature sola illa poterat esse legitima: non ergo esse credibile, quod Moyses auctoritate diuina tanquam licitum admit

teret libellum repudij propter tam multas causas, imò (vt ait Abulensis & alij) quibuscumque de causis, potissimum si non necesse erat eas in iudicio probare, sed priuatiim allegare: esset enim hoc iudicio & arbitrio ipsorum matrimonij subdere, vt quicumque iudicio suo priuato matrimonium absq; culpa dirimeret, quod vera fas non est credere. Hanc nostram conclusionem aperte profectò affirmare videtur Diuus Augustinus contra Faustum lib. 19. capit. 26. in textu citatus, vbi ait: legem non dixisse, Qui voluerit, dimittat uxorem, sed quia noluit dimitti, interposuit moram scribendi libellum, vt ille ab illo dissidio abisteret, & quod malum esset vxore dimittere, cognosceret. Sed & articulo proximo noua argumenta eidem conclusioni adijciuntur.

¶ De forma autem libelli, qualis tunc esset, nihil certi scriptum habemus. Magister Sentiarum, distinctione præfati, ait, causas repudij de oportere in illo scribi. Abulensis verò super 19. cap. Matth. quæst. 57. id negat. Id tamen creditur durum est, tenendo opinionem, quam ipse sequitur: nempe, quod repudium erat licitum. Cedit enim simul neque opus fuisse causas villo modo probari, vel in iudicium deferri. Durissimum, inquit, est creditu duritici Iudæorum Deum vt que adeo indulsisse, vt repudij eis tanquam licitum ob quascumque causas neq; probatas neq; in iudicium delatas concesserit. Quare qui hæc omnia membra sustinere profiteatur, multum sibi oneris imponere. Secundum tamen opinionem tenentem repudium non fuisse licitum, liberius loqui possumus de forma libelli. Possimus enim tenere, quod sine tanto strepitu fiebat discessio. Quamquam apud Romanos ratum non erat repudium nisi testibus legitimis in iudicio cause comprobarentur. Erat enim certus causarum numerus præscriptus, vt. l. Nullum. ff. de diuortijs. & l. Consensu. C. de repudijs. At verò Moyses, si repudium non vt rem licitam permittebat, nil mirum si nec causas præscriperit necessarias, nec formam scribendi repudium, sed tantum ait, Scribet libellum repudij, & dabit in manum eius: quasi non in iudicio, sed priuatiim res esset transigenda. Vnde quauis libellus nomen sit forensis, quod videtur scriptas causas criminis denotare, tamen cum ille Iudæorum non daretur nisi in fauorem vxoris, credibile est non continuisse causas repudij, saltem præciatim expressas, ne mulier suam secum ipsa importaret scriptam infamiam. Et Iosephus supra citatus non insinuat aliam libelli formam, quam illam. Nunquam tecum conueniam compromitto.

teret libellum repudij propter tam multas causas, imò (vt ait Abulensis & alij) quibuscumque de causis, potissimum si non necesse erat eas in iudicio probare, sed priuatiim allegare: esset enim hoc iudicio & arbitrio ipsorum matrimonij subdere, vt quicumque iudicio suo priuato matrimonium absq; culpa dirimeret, quod vera fas non est credere. Hanc nostram conclusionem aperte profectò affirmare videtur Diuus Augustinus contra Faustum lib. 19. capit. 26. in textu citatus, vbi ait: legem non dixisse, Qui voluerit, dimittat uxorem, sed quia noluit dimitti, interposuit moram scribendi libellum, vt ille ab illo dissidio abisteret, & quod malum esset vxore dimittere, cognosceret. Sed & articulo proximo noua argumenta eidem conclusioni adijciuntur.

¶ De forma autem libelli, qualis tunc esset, nihil certi scriptum habemus. Magister Sentiarum, distinctione præfati, ait, causas repudij de oportere in illo scribi. Abulensis verò super 19. cap. Matth. quæst. 57. id negat. Id tamen creditur durum est, tenendo opinionem, quam ipse sequitur: nempe, quod repudium erat licitum. Cedit enim simul neque opus fuisse causas villo modo probari, vel in iudicium deferri. Durissimum, inquit, est creditu duritici Iudæorum Deum vt que adeo indulsisse, vt repudij eis tanquam licitum ob quascumque causas neq; probatas neq; in iudicium delatas concesserit. Quare qui hæc omnia membra sustinere profiteatur, multum sibi oneris imponere. Secundum tamen opinionem tenentem repudium non fuisse licitum, liberius loqui possumus de forma libelli. Possimus enim tenere, quod sine tanto strepitu fiebat discessio. Quamquam apud Romanos ratum non erat repudium nisi testibus legitimis in iudicio cause comprobarentur. Erat enim certus causarum numerus præscriptus, vt. l. Nullum. ff. de diuortijs. & l. Consensu. C. de repudijs. At verò Moyses, si repudium non vt rem licitam permittebat, nil mirum si nec causas præscriperit necessarias, nec formam scribendi repudium, sed tantum ait, Scribet libellum repudij, & dabit in manum eius: quasi non in iudicio, sed priuatiim res esset transigenda. Vnde quauis libellus nomen sit forensis, quod videtur scriptas causas criminis denotare, tamen cum ille Iudæorum non daretur nisi in fauorem vxoris, credibile est non continuisse causas repudij, saltem præciatim expressas, ne mulier suam secum ipsa importaret scriptam infamiam. Et Iosephus supra citatus non insinuat aliam libelli formam, quam illam. Nunquam tecum conueniam compromitto.

¶ Ex his ergo quintum argumentum conclusionis conficimus. Christus solum, approbat diuortium: hoc est, tori separationem, causa fornicationis: ergo iure nature sola illa poterat esse legitima: non ergo esse credibile, quod Moyses auctoritate diuina tanquam licitum admit

Augustinus.

Forma libelli.

Romanorum repudium.

Causarum numerus.

Nota.

Itaque

Itaque quado crimen fornicationis aut aliud lechale obijciatur vxori, tunc in iudicio delata accusabatur ad vltionem, sed tamen ad repudiandum non colligitur ex scriptura quod fieret forensis processus, sed cum odio haberet à viro ipsa consentiebat discedere, dummodo per libellum posset cõstare soluta esse (vt putabant) matrimonio. Nonnulli dicunt, quod scribatur in genere cause. Verbi gratia, si diceretur, quod mores ipsius non erant congruè marito. Magister autem historiarum ait, quod res coram sacerdotibus agebatur. Aug. verò loco proxime citato ad scribas ait fuisse recurdum, qui marito repudium distuladerent, quod si persuadere non possent, ipsi libellum conscriberent.

August.

Solut. 1. arg.

Legis cõstitutio an excusaret repudiantes.

Solut. 2. arg.

Ad Malachiam.

Solut. argu. Scoti.

Hieronymus.

¶ Restat verò ad argumenta cõtrariæ opinionis respondere. Ad primum ergo, quod nos obieciimus, iam satis responsum est, quod lex illa & mos gentium repudiandi uxores ex natura legis luminis obfuscatione oriebatur. Vtrum vero longa consuetudo totius gentis etiam inter illos, qui vt sapietes habebantur, posset plebem à culpa excusare, alia quaestio est: nam licet cõsuetudo in principio ortu habuerit ex culpa: nempe, quia alijs peccatis obnubilatum erat rationis lumen, nihil vetat quominus aliquem potuerit post longum tempus excusare. Sed neque hoc certè libèter affirmauerim: quoniam genus illud repudij tam frequens speciem præ se ferebat cuiusdam concubinatus.

¶ Ad secundum respondetur, quod legislator non coercens malas volutates subditorum sperat posse proficere, consentire censetur: si verò id non sperat, imò potius prudenter timet ex sua coertione, quod subditi in peius malum prorumpant, tunc permittens non consentit, sed potius cauet maius malum, sicuti principes nunc meretricia permittentes.

¶ Ad Malachiam autem iam responsum est, quod illa non fuit præceptio, sed Moysæ permissio modo iam exposito.

¶ Ac per id soluitur argumentum, quod Scotus non parui facit. Scripturam, inquit, sacram nihil falsi suspicandum est continere: cum autem locis citatis Moyses & Malachias mandet repudium: sic synecro audienda lex est. Respondendum, inquam, id minimè mandare, sed permittere modo exposito. Imò Hieronymus Malachiam interpretans, non ait prophetam illud assertiue dixisse, sed quasi tacitam obiectiõnem aliorum referendo. Cum enim dixisset, Uxorem adolescentie tuæ noli despiciere, subiecit de repente. Cum odio habueris, dimitte, dicit dominus: hoc est, sed dices mihi, scriptum est, Cum odio habueris, dimitte.

¶ Potissimum autem argumentum est hoc. Lex vetus quauis gratiam non conferret, ostendebat tamen prohibebatq; peccata, vt ad Roma. 3. ait Paul. & Esaiæ. 58. Annuncia populo meo peccata eorum: Moyses auctoritate Dei omnia illi populo crimina denuciauit, aliàs neglectui fuisset ab eo habitus: nunquam autem declarauit repudium esse peccatum, imò concessit eius libellam: ergo non erat peccatum. Et confirmatur, quia obseruatio legis sufficiens erat ad vitam æternam iuxta verbu Domini. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: sed etiam in repudio seruabat homo mandatum: ergo erat licitum.

Argumentum forte.

Cõfirmatio argumeti.

Solut. prima.

¶ Ad primu autem respondetur negata minori. Imò lex matrimonij in Adam & Eua cõstitutu bene intellecta iuuante lumine naturali & antiquissima sanctorum patrum cõsuetudine repudium satis superq; declarabat esse illicitu. Et hoc est quod Christus voluit Phariseos docere. Sicut enim ipsi male intelligebant, quod diligendus esset amicus, & odio habendus inimicus, & quod occidere esset peccatum, non tamen interna cordis ira, & ideo Christus sensum naturalem legis explicãt ait, Ego autem dico vobis, Quicumq; irascitur, &c. & Diligite inimicos vestros: quia male intelligebant legem matrimonij, docuit quod ab initio lex non permisit dimittere uxorem nisi ob fornicationis causam, idemq; per diuortium quo ad tori separationem, vt manseruat Christianos.

¶ Super omnia solet alia opinio adhibere auctoritatem Chrysostrami homilia. 3. super. 19. autoritas.

¶ Super omnia solet alia opinio adhibere auctoritatem Chrysostrami homilia. 3. super. 19. autoritas. cap. Matth. cuius verba sunt, quod Moyses per mittendo libellum repudij à peccato abstulit culpam peccati. Hæc tamen subobscura verba per præcedentia & subsequencia in nostram sensum planè explicantur. Non enim vult dicere, quod à repudio abstulit culpam, vt maneret licitum, sed quod ab illo, quod erat, manserit; peccatum, abstulit reatum poenæ, vt non videretur peccatum. Verba enim præcedentia hæc sunt. Permittit vobis mala facere, ne faceretis peiora. Nota, permittit mala. Et subdit, igitur hæc permittendo, non vobis iustitiam Dei demonstrat: uult, quanto supplicio dignum esset repudium sed à peccato abstulit culpam peccati (scilicet poenam quæ testis est culpæ). Vt quasi secundum legem ageribus vobis peccatum vestru non videatur esse peccatum. Hæc ille. Quæ quidè verba paulò differentiùs refert Magister sententiariu, in fauorem nostræ opinionis, quam ipse sustinet. Ait enim quod permissio libelli in peccatore minuit culpam: scilicet dum per repudij culpam cauit homicidium.

ARTICVLVS. III.

Verum dato libello repudij tam vxori quam viro liceret ad secundas nuptias transire.

N calce demum quaestio- nis huius quaritur, an repudiate vxoris parius esset sicut viro transcendi ad secundum ma- trimonium. Et arguitur a parte affirmatiua. Iniquitas nemini

subtrahatur sed in repudio maior erat iniquitas repudiantis vxori, quam repudiate vxoris: ergo si viro licebat alia ducere, licebat & vxori alteri viro nubere.

2. Argumēt.

¶ Secundo. Quando mos erat (vt August. in primo articulo citatus ait) peccatum non erat: sed in lege illa mos erat vt vxor alij nuberet, vt ex Deutero. 24. capit. constat: ergo licitū erat.

Part. negati- ua.

¶ In contrarium est quod in eodem cap. repu- diata, quae alij nuberet, polluta nominatur, & abominabilis facta coram Deo.

¶ Haec quaestio nuda ex superioribus decisa restat, ad quam ideo tribus conclusionibus, quae superioribus sunt appendices, responde- tur. Prima. Si repudium licitum permittebat, matrimonium, dato libello restabat solutum: si vero (quod monstrare conati sumus) non permittebatur tanquam licitum, nullatenus per libellum dirimebatur matrimonium. Res est clara: quia repudium erat matrimonij dissolutio: si ergo iure fiebat, vere dirimebat matrimonium: in autem non fiebat licite per dispensationem iuris naturae dissolutio ne vera non fiebat, sed attentabatur.

3. Conclusio.

Quare secundum hanc opinionem peccatum erat apud Deum repudium facere.

2. Conclusio.

¶ Secunda conclusio. Quamuis matrimonium non dissolueretur, nihilominus vir poterat aliam vxorem ducere inam poterat tunc vnus vir (vt superiori quaestione dictum est) plures simul ducere vxores.

3. Conclusio.

¶ Tertia conclusio. Si vera esset opinio tenen- tium licitū fuisse repudium, consequens fieret, vt repudiata cum alio posset coniugium transigere. Id quod apud ethnicos iure fieri crede- batur. Secundum tamen opinionem, quam ve- ram existimamus, repudiata iure diuino & na- turali prohibita ne quierat alteri adherere vi- ro, quamuis per legē liceret ei id impune facere: quoniam primū matrimonij non dirimebatur, neq; mulieri fas erat plures sibi simul adiungere

viros, sed debebat vel reconciliari cum priori, vel coelibem degere vitā, sicut in dō, tenentur vxores per diuortium a suis viris semota.

¶ Et quod haec sit rei veritas, super omnia argu- mēta facta probatur etiam per verba illius legis Deut. 24. reconciliationē repudiate pro- hibētis. sed si alterum maritum duxerit, illo vel mortuo vel eā repudiate, nō poterit cum priori reconciliari, quia polluta & abominabilis facta est corā Dño: si enim primum matrimonium fuisset re vera dissolutum, tunc secundū esset legi- tum, atq; adeo illa nō fuisset polluta neq; abo- minabilis: cū ergo existimata fuerit polluta, de- notatur moechata fuisse cū secundo, atq; adeo primum matrimonij non fuisse diremptū. Ex quo patet patrem os alterius opinionis non ad- ventatem literae fuisse locutos dicētes, causam, cur vir repudians vxorem prohiberetur eā sibi reconciliare, fuisse in pœnam, ne faciles essent ad repudiandū. Est enim ficta causa, tum quod in textu non illa assignatur, sed quia polluta erat, tum qd si illa fuisset causa, quamuis non nu- beret alteri viro, deberet etiā reconciliatio pro- hiberi: quod falsum est. Nam insinuat eadē lege a contrario sensu, quod antea quam alij nu- beret, posset cum priori viro reconciliari.

Argumentū.

Patroni alte- rius opinio- nis.

Causa osten- ditur ficta.

Aliud argu.

¶ Quin verò ex verbo subiuncto, reconciliari, nouū sumitur argumentū: denotat enim prius matrimonij non fuisse solutum: alioqui recon- ciliatio non haberet locum, sed cōtractio noui matrimonij cum eodē priori marito. Profecto lex illa loquitur de repudiata instar euangelij de illa, quae modo per diuortium fornicationis causa separatur a viro, quae scilicet reconciliari suo viro potest, & si alteri nubat, moechatur.

¶ Et hoc videtur Christus insinuasse dno mē- bra sermonis faciens: nempe, quod non liceat vxorem dimittere, nisi vna sola causa fornicationis, in quo cōdemnat Iudaeos, qui pluribus de causis id faciebant. Et addidit, quod qui di- missam duxerit, moechatur, insinuans quod si- militer in eorum lege moechabatur. Quocirca firmius irrobata restat sententia praecedētis articuli, qd repudium inter Iudaeos non fuerit plus quam inter ethnicos licitum.

Testimoniū Christi.

¶ Ad primum igitur argumentum in contra- riuū responderetur, quod quamuis maior esset in- iquitas viri repudiantis, quam vxoris, nō tamē licebat illi ppter illud alia ducere, sed quia lice- bat ei plures habere, qd nō cōgruebat mulieri.

Solut. 1. arg.

¶ Ad secundum verò respōdetur, quod moris nomine Augustinus intelligit honestam con- suetudinem, qualis erat habendi simul plures vxores. Illa namq; repudij nō erat honesta: & ideo non erat mos, sed moris peruersio.

Solut. 2. arg.

¶ Ad secundum verò respōdetur, quod moris nomine Augustinus intelligit honestam con- suetudinem, qualis erat habendi simul plures vxores. Illa namq; repudij nō erat honesta: & ideo non erat mos, sed moris peruersio.

Distin.

DISTINCTIO trigesimaquarta, De qua- tuor prioribus impe- dimentis matri- monij.

Text. Cap. 1.

Haec, quae de ma- trimonij substatia & vsu dicta sūt, cō- sequitur impedi- metorum sermo, quibus p̄ona illegitimae ad ma- trimonia reddūtur. Heresis nan- q; labe sordesceret, qui ecclesiae hāc impediendi facultatem ab- negarent. Sunt ergo quaedam sic cōtrahendo matrimonio obstā- tia, vt cōtractum non dirimant, veluti interdictum ecclesiae, ne clanculo aut feriato tēpore fiat: alia verò, quae etiam dirimūt, vt cognatio atq; id genus alia, quae hisce carminibus designantur.

Verficuli.

Error, conditio, votum, cognatio, crimē, Cultus disparitas, vis, ordo, ligamē, honestas, Si sis affinis, si forte coire nequibus, Haec socianda vetant connubia, facta retractant.

Cap. 2.

Inter haec caput tenet frigiditas, eo qd a natura proficiscitur, quo utiq; nomine naturalis omnis impotētia coeundi denotat. Hoc enim impedimentū, si perpetuū est: puta, si citra miraculū & peri- culū, vt author est Inno. huma- no remedio remoueri nequit, matrimonij dirimit. Quocirca si alter tunc cōiux filios procrea-

re cupit, distracto matrimonio ecclesia iudice ad alias potest cō- uolare nuptias. Sed qui impedi- mēto tenetur, illis interdicitur. Si verò impedimēto nō obstāte cōmanere voluit, tunc illam, si nō vt vxorem, saltem habeat vt sororem. Id quod Grego. Rauē nati episcopo respondit, & secū- dum eum Lucius tertius alle- ruit. Ad explorandum verò im- potentiae perpetuitatem Cale- stini prouidentia triennium in- dulsit, quo elapso secūdū Greg. idem quoque pontifex septima manu iuratorum testium diuor- tium permisit. Quod si qui frigi- dus pronūciatus est, conpertus fuerit aliud matrimonium con- summasse, ad prius reuocandus est: sentit quippe se tunc sancta ecclesia deceptam, vt idem san- cti pontifices auctores existunt.

Cap. Quod autē & Re- quisitū. 33. quae R. 1. Cap. Cōsul- tation. de frigid. & ma- lefic. Cap. Lauda- bilē. eod. tit.

Cap. 3.

¶ Ad frigiditatem adiungitur ma- leficiū, quod impedimentū pari- ter est matrimonij, nisi qd cū pos- sit duos singulariter inuicem li- gare, qui tamen ad alias p̄sonas cognoscendas sunt idonei, disso- luto matrimonio par vtrique fa- cultas sit ad aliud cōmigrandi.

Cano. Si per- fortarias. 33. quest. 1.

De hoc Hismarius Remensis ar- chiepiscopus scripsit. Si per for- tarias maleficaeque artes occul- to, sed nunquā iniusto Dei iudi- cio permittente, & diabolo pra- parate, cōcubitus nō sequit, hor- tandi sunt quibus ista eueniunt, vt corde cōtrito Deo, & spiritu humiliato

In tres partes diffin. 26. parti sumus hanc matrimonij di sputatione. Per septem enim distinctiones egimus de causis efficientibus, quibus matrimonium constituitur, & per

*Diffinitio tri-
membrata
trinitatis*

ficatur: & in tribus subsequētibus de causis eius formali & finali: nempe, de vinculi perpetuitate, deq; eius bonis & vtu ad finem generationis. Per nouem ergo hinc restantes tertia pars eiusdem disputationis extenditur, quæ est de causa eius materiali, seu de subiecto: videlicet, de personis ad matrimonium & eius vsum legitimis, siue de impedimētis, quibus illegitimæ redduntur. Huiusmodi autem impedimento- rum duo sunt genera, quædam enim nõ prorsus illegitimas reddunt personas, sed aliquo modo inidoneas. Hæc de istis agitur in tribus distin- ctionibus: patã, in hac & duab; proximis. Sed alia sunt simpliciter illegitimas reddentia, de quibus in sex consequentibus subsequitur sermo: nempe, 3. dist. 37. vsq; ad 42. Queritur ergo primo in genere, an aliqua sint matrimonij impedimēta. Et arguitur à parte negatiua. Matrimonium cæteris sacramētis adnumeratur: reliquis verò non adscribuntur impedimēta: ergo nec debent matrimonio consignari, præsertim cum sit inter reliqua in minimo perfe- ctionis gradu: & quò res minus est perfecta, eo paucioribus impeditur.

*Partis nega-
tiue argu.*

¶ Secundo. Vbi cumq; est morbus, ibi est reme- diũ necessariũ: sed concupiscentia, in cuius reme- diũ est matrimoniu indultũ, existit in oib; ergo nemo debet simpliciter à matrimonio arceri.

2. Argumē.

¶ Tertio. Cõiunctio viri & mulieris nunq; nisi per matrimonium licita est: sed omnis illicita cõiunctio dirimii potest: ergo quicquid matri- monium impedit contrahendum, dirimere de- bet cõtractum, tanq; illicitè iniectum, atq; adeo non distinguitur impedimēta, vt alia sint quæ impediunt duntaxat matrimonium cõtrahen- dum, atq; alia, quæ dirimant cõtractum.

3. Argumē.

¶ In cõtrarium per alterum extremũ arguitur qd sint infinita impedimēta: tam quòd matri- moniu quoddã bonũ est: boni autẽ defectus, vt Dionys. 4. capi. de diuinis nominibus autor est, infinitis modis accedit, veluti ab scopo ab- errare, vt ait Philosophus: tũ qd huiusmodi im- pedimēta sumuntur secundũ cõditiones par- ticularium personarum, quæ sunt infinita.

*Partis affirmati-
uæ*

¶ Hæretici illi, qui facultatem ecclesiæ circa sa- cramentorũ substantiã & ornatum adimunt, eam negant leges posse condere impedimen- torum matrimonij, præter illas, quæ sunt de iu- re naturæ, vt filia nõ cõtrahat cum patre, vel

Hæretici.

fortè

fortè cum fratre, vel quæ iure diuino sunt in Læitico. Quare & sacerdotes, dicunt, posse matrimonia cõtrahere: & religiofos: nam alia in pedimēta veteris legis ceremonialia erant & iam cessarunt. Ita dogmatizant Lu- therani & utriusq; scholæ. Sed sancti in hoc, veluti in alijs plurimis, plane hæretici.

1. Cõclusio.

¶ Ad quæstionem ergo duabus conclusio- nib; respondetur. Prima. Multa sunt impedi- mēta matrimonio obstantia, nõ solũ quæ vel ex defectu consensuum, vel lege naturæ obueniunt, verũ quæ ecclesiasticis institutis decreta sunt. Quæ quidem conclusio non tantum veluti scholastica veritas, verũ ceu catholica, cuius cõtraria negatio hæretica est, assentitur. Probat. Res vniuersæ, quæ ex causis mutabilibus & variabilibus pendent, obnoxie sunt impedimentis, quibus vel impe- diuntur, vel fiunt, vel facte cassantur: matrimo- nium est huiusmodi: ergo habet impedimen- ta. Probat. mltorũ, quia maior notissima est.

Probatio mltorũ.

Matrimoniu ex triplici causarum genere cõ- stat: nam quatenus est in officium generadi, est naturæ institutum, & quatenus sacramen- tum, est institutu Dei, & quatenus ad coniu- ctum humanum attinet & Reipub; pacem, le- gibus humanis subditũ, & oēs sunt cause va- riabiles & impedibiles: nam nature cõstitui- tur permutu cõsensum ad finẽ generationis: cõsensu autẽ, cum sit res humana, vi & erro- re impediti potest, & generatio per impoten- tiam coeundi: significatio verò sacramenti vnionis Christi cum ecclesia impeditur per bigamiã: coniuictus autem pacificus impedi- tur per vxoricidia & incestus atq; alia crimi- na, quæ ideo ecclesia prudenter impedimēta esse voluit matrimonij. Sed & ornamentũ & ciuile decus matrimonij per hoc accedit, quod cognitiõ propinqui à matrimonio propellantur. Quo fit, vt de omnibus istis ecclesia possit leges prohibitorias condere. Quin verò principes, & ciuilis reipublica, si modo id ecclesia permittat, facultatem habent huiusmo- di ferendi leges, quibus matrimonia cohibean- tur, vt inferus dist. 40. & 41. latius monstrabi- tur. Et per hoc soluitur argumentũ, Si cõtra- tur obijciatur, qd matrimoniu est vinculu di- uina authoritate perfectũ, iuxta verbum illud, Quos Deus coniunxit homo non separet: diuina autem volũtas impediti per causas ne- quit creatas. Respondetur, in quã, qd Deus ma- trimonium non coniunxit nisi per causas su- pra dictas. Dicitur enim ipse coniungere, quia id facit per leges à sua æterna lege deriuatas, deq; humanis rebus disponentes, quæ quide

Obiectio.

Dilutio.

res per leges itidem ecclesiasticæ Reipub. quã ipse instituit, possunt impediti.

1. Cõclusio.

¶ Secunda conclusio. Impedimento- rum matrimonij quædam sunt quæ impediunt cõtra- hendũ, nõ autem dirimunt cõtractum: alia verò sunt quæ & cõtrahendo obstant, & cõtractum dirimunt. Diuisio hæc nascitur ex alia eorũ partitione, quæ ad matrimoniu spectat. Quædam enim sunt quæ ad eius tã- tum solemnitatem attinet, atq; alia, quæ sunt de eius essentia. Impedimēta ergo eorũ, quæ sunt de solemnitate, impediunt quidem cõtra- hendũ: quia illis impedimentis existentibus peccatum est matrimonium cõtrahere, sed cõtractum non dirimunt. Impedimēta vero eorũ, quæ sunt de essentia, diluunt etiam cõtractum. Et ratio discriminis est. Iam: quo- niã existentibus illis, quæ sunt de essentia rei, quauis eius ornamenta desint, res nihilomi- nus consistit, vt si ad sit materia & forma, quã- uis color vel aliud accidens defuerit, res serua- tur. At tamen vbi id, quod est de essentia, de- est, res ipsa perimitur. Exemplum etiam est in alijs sacramentis: nam sine exorcismis, cate- chismis vel alijs cõreponijs, si fiat baptizatio in aqua cum legitima forma, erit verus baptis- mus. Quod si arguas. Perpetuitas indissolubi- litasq; matrimonij est vsque adeo ei propria, vt sit de eius diffinitione: quod autem est de diffinitione rei, est ab ipsa inseparabile: nulla ergo sunt impedimēta, quæ dirimant cõtra- ctum. Respondetur, sentiu non esse, quod dirimant coniugium illud, quod legitime fuit compactum & semel valuit, sed quod si sit de facto attentatum, erit irritum & cassum. Qui enim clam cõtrahunt, peccant quidem, sed factum tenet. Cognati verò intra quartũ gra- dum & peccant attentando, & nihil faciunt. Quare hæc impedimēta non proprie diri- munt: quia nullum vnquam fuit matrimo- nium: sed dicuntur dirimere ad differentiam aliorum: quoniam qui de facto sic contraxe- runt, iure sunt separandi.

*Duo impedi-
mentorũ
genera.*

*Ratio discri-
minis.*

Obiectio.

Dilutio.

¶ Impedimēta primi generis sunt tantum duo: scilicet, vetatio ecclesiæ, & tempus feriatum: his carminibus contenta. Ecclesiæ veti- tum, nec nõ tempus feriatum, Impediunt fieri, permittunt facta teneri. Vetatio seu prohi- bitio ecclesiæ est, ne clanculo matrimonium fiat. De quo quidem impedimento dist. 28. dictum est, vbi declarauimus matrimoniu clam cõtrahere esse peccatum mortale: hoc est, si sine testibus fiat, quibus publicè consta- re possit, fortasse autem sine bannis non sem- per est mortale. De alio verò impedimento

*Impedimen-
ta circa sole-
nitatem.*

P. f. r. a.

*Can. Requiritur
dist. 33. q. 1.*

Cap. 4.

*Can. Neq; furiosus
dist. 32.
quæst. 1.*

*Ibidem cap.
Hi qui.*

humiliato sacerdoti de omnib; peccatis suis puram confessio- nem faciant, & per exorcismos, & alia ecclesiæ munia sanari pro- curentur. Quod si fortè sanari nõ potuerint, separari valebũt. Si tamen post comperti fuerint matrimonia cum aliis cõsumas- se, non subinde satis exploratũ fit inter se id posse perficere, at- que adeo ob solũ illud indicũ, nisi aliud intercesserit, non sunt ad prius matrimonium cogen- di: secus si fortè cõstiterit inter se quoque coeundi potestatem habere, vt per Grego. sententiã definitum apparet.

¶ Neq; verò furiosi dum in amē- tia sunt, matrimonium contra- here valent, est enim furia quod- dam erroris genus ratiõis vsum absorbens. Vnde Fabia. neq; fu- riosus, neque furiosa matrimo- nium cõtrahere possunt: sed si cõtractum fuerit, non separen- tur. Item Nicolaus Papa. Hi qui matrimonium sani cõtraxerunt, & vni ex duobus vel am- bobus amentia, vel furor vel ali- qua infirmitas accesserit, ob hæc infirmitatem taliũ coniugia sol- ui non possunt.

**DISTINCTIONIS
trigesimæ quartæ Quæst. 1. De
impedimētis mrimonij
ex defectu naturæ.**

ARTICVLVS. I.

Vtrũ aliqua sint mrimonij impedimēta

Tempus feriariū, si emper, de temporibus, quibus nuptie solenniter fieri prohibentur, diximus dist. 32. Impedimenta dirimentia sunt duo decim, de quibus sigillatim agendum est, hisque verbis continetur, Error, coeditio, votum, cognatio, crimen, Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas, Si vis affinis, si forte coire, quibus. Hæc scienda videntur conubia, facta retractant. Potest etiam matrimonium impediri aut ex parte ipsius contractus, qui per spon-taneum mutuumque consensum compingitur, & quia voluntarium per violentiam, ac per ignorantiam errorumque tollitur, hæc duo prima sunt coniugij impedimenta. Sed quia causam formalem attingunt, non ad hunc locum, sed ad superiora, quibus de causis efficientibus matrimonium agebatur, spectant. Et ideo de violentia dist. 29. & de errore dist. 30. disertum est.

Ex parte personarum. Ex parte vero personarum, quarum legitimam idoneitatem impresentiarum tractamus, bifariam accidunt impedimenta. Sunt enim quæ simpliciter impediunt, vt persona nullatenus possit matrimonium contrahere. Alia vero impediunt non simpliciter, sed respectu alterius certæ personæ. Illa autem prioris generis sunt, quæ fini matrimonij obstant, seu generationis, & cohabitationis. Et sunt numero quatuor. Aut enim factis obstat, vt nullo modo fiat, vt impotentia coeundi, aut quia libertatem auferre non libere fiat, vt seruitutis conditio, aut iure priuati, ne licite fiat, idque siue ratione officij, vt ordo, siue ratione voti, vt castitatis votum. Illorum vero impedimentorum quæ non simpliciter, sed respectu alterius cuius personæ obstantia sunt, aliquod impedit propter obligationem ad alteram personam, & illud est ligamen prioris matrimonij, ratio ne cui fieri nequit alterius contractio, vel quia proportio deficit: quæ triplex esse potest. Aut enim est nimia distantia, & sic est disparitas cultus, nequit enim fidelis cum infideli contrahere. Aut nimia propinquitas, ex qua nascitur triplex impedimentum: scilicet, cognatio consanguinitatis, quæ est propinquitas duarum personarum ratione tertie sanguine eis coniunctæ, & affinitas, quæ est propinquitas duarum personarum ratione tertie matrimonio coniunctæ, & publica honestas, quæ est propinquitas duarum personarum ratione tertie per sponsalia coniunctæ. Aut tertio deest proportio propter eandem personarum indebitam coniunctionem prius factam. Quod est impedimentum criminis, scilicet, adulterij. Nequit enim quis cum ea contrahere, cum qua adulterium commiserat. Cui adiungitur, & alterum crimen, vxoricidij: ceci-

for namque vxoris irregularis sit ad alterum matrimonium contrahendum. His appeditur alia personarum distinctio ex superioribus collecta. Quædam enim sunt ad matrimonium contrahendum plene legitime, quibus neque votum obuiat continentie neque sacer ordo, neque quodpiam aliorum impedimentum. Quædam vero penitus illegitime, vt puta quibus vel votum obuiat, vel ordo, vel aliud quodpiam huiusmodi impedimentum. Sed quædam sunt neque plene legitime, neque omnino illegitime, sed medie, vt frigidi & serui, quibusdam accidentibus casibus com-nere possunt, & eis deficientibus sunt separandi, vt suis propriis locis videbitur. Ad primum igitur argumentum respondetur, quædam alij sacramentis commune est, vt impediri possint si quid de eorum essentia aut solemnitate subtrahatur. Ad secundum tamen matrimonium peculiariter impeditur: primo, quia in duabus personis tanquam in subiecto sacramentum hoc consistit, cetera vero non nisi in vna: quod autem ex pluribus pendet, facilius impeditur. Secundum, quia matrimonium pendet ex humanis casibus & contrariis: quare & poenitentia est impedibile sacramentum, sed non tantum quantum hoc. Tertio, quia cetera propter suam perfectionem sunt de præcepto aut consilio; hoc autem fundatur in indulgentia tanquam minus bonum: quare per totum impedimenta offeruntur occasio ascendendi ad perfectionem statum continentie. Secundum autem argumentum procederet, si non essent alia remedia, quibus posset efficacius & decentius morbo concupiscentie succurri.

Ad tertium respondetur, quod non omnis contractus illicitus factus est dirimendus, sed ille, cui deest aliquod de substantia. Impedimenta vero, quæ non dirimunt, non impediunt prorsus ne fiat, sed ne absque tali solemnitate fiat. Et ideo licet faciant matrimonium culpabile, non tamen nullum: veluti si quis post secularem cibum sumptum consecraret.

Ad aliud, quod in contrarium de infinitis impedimentis obiectum est, respondetur, quæ ea, quæ per accidens bonum aliquod impediunt, sunt infinita, sed quæ illud corruptum, sunt determinati numeri, vt patet in naturalibus, vbi vt causæ constituentes sunt finitæ, ita & earum contrarie corruptentes. Et quæuis indiuiduæ conditiones personarum in speciali sunt infinitæ, sicut ipsæ in infinitum multiplicari possunt: tamen in generali possunt ad certum numerum reduci, vt in præceptis artium est inspicere.

ARTI.

ARTICVLVS. II.

Vtrum frigiditas matrimonium contrahendum impediatur, & contractum dirimat.

Vbi sequitur vt sigillatim de huiusmodi impedimentis dicamus, ab impedimento frigiditatis exordientes. Igitur quod frigiditas nullum sit ma-trimonij impedimentum, arguitur primo. Nullum est impedimentum, saltem dirimens, nisi quod substantie matrimonij obstat: frigiditas autem non est huiusmodi: quonia coitus non est de essentia, vt superius ostensum est, & matrimonium virginis cum Ioseph declarauit: ergo non est impedimentum. Secundum. Nonniam redundans caliditas virtutem exiccata se-miandi, & potentiam adimit coeundi: imò & ætas seu puerilis seu senilis virtute coeundi non vigent. Quin vero & instrumentorum naturalium inepta dispositio in vtroque sexu obstat potest ne coitus idonee fiat: ergo non est cur potius frigiditas, quam alia quæuis qualitas, inter impedimenta connumeretur. Tertio. Si mulier antequam nubat conscia sit frigiditatis viri, & nihilominus in matrimonium consentiat, non dirimitur: ergo frigiditas non est sufficiens impedimentum. In contrarium est decretum Innocentij, 3. in cap. Quod sedem. de frigid. & malef. Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus coniugio: sic qui impotens sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur. Quonia quæ a natura dimittant priora sunt, quæ ab arte vel humana lege constituantur, sermo impedimentorum naturalium antecedere debet. Hæc autem generali nomine dicuntur impotentia coeundi. At quia hæc impotentia vel naturalis esse potest, vel ab arte, ad explicandas ambas species in scriptis fuit speciatim titulus de frigidis & maleficiis. At quæ deo nomine frigiditatis omnis impotentia, quæ a natura competit, comprehenditur. Frigiditas, inquam, non accidentaria, quæ transit, sed complexionis naturalis. Etenim cum vis caloris naturalis sit, quæ semen satis ad egestionem digerit, nomen frigiditatis obtinuit, vt omnes impotentias naturales coeundi, significaret. Quapropter frigiditas mulieris, quia non se habet nisi vt patiens & recipiens, matrimonio non obstat. Nota tamen impotentiam coeundi, non autem generandi, sunt enim diuersæ. Potentia siquidem coeundi est potentia seminandi in vase idoneo, per hoc enim efficiuntur coeuges vna caro, quæ quidem esse potest sine generandi vigore. Potest enim seminatio effectu generationis frustrari tam ex parte viri, quam ex parte femine. Impotentia vero generandi appellatur sterilitas: & hæc nequaquam est impedimentum matrimonij, sed impotentia coeundi. Et ratio est, quonia consummatio matrimonij consistit in commixtione sexuum, quæ per eiusmodi seminationem celebratur. Quocirca quæuis masculo instrumentum erigatur, & foemineum referet, si tamen impotens sit seminare, frigidus censetur. Imò vero licet quis potens esset seminare, tamen præpropere, ita vt non posset vas idoneum expectare, sed foris semen funderet, vt frigidus haberetur. Quamquam hoc quam rarissime accidit, vt sit impedimentum perpetuum, quia facile videtur remedium per artem medicam adhiberi posse. Nisi forsitan potens sit semen effundere, sed non erigere, quod accidere sæpe solet tam in senibus, quam in debilibus alijs. Præterquam quod inepta corporis habitudo progressum impedire potest ad legitime seminandum. Quod si arguas. Cum proles sit finis matrimonij, apparet non tantum frigiditatem, verum & sterilitatem impedimentum esse. Respondetur, sterilitatem seminatam posse contrahere, si non in officium naturæ, saltem in remedium concupiscentie, vt de vetulis ait impresentiarum D. Thom. Hæc autem coitus impotentia vel est naturalis, vel accidentalis. Accidentalium quidem vel per abscissionem virilium, vel per maleficiam. Illa autem, quæ per abscissionem accidit, quæuis a naturali quodam pacto differat, vt videbimus, tamen ad naturalem reducitur orbitatem, & nomine frigiditatis quodam modo continetur. Est igitur impotentia naturalis triplex. Vbi ratione ætatis, vel ratione priuationis ineptæ vt dispositionis membrorum, vel ratione alius qualitatis idoneæ seminationi impeditis. Sed hæc impedimenta multiplicis generis esse possunt. Alia quippe sunt perpetua: puta, quæ omni remedio medicæ artis sunt destituta: alia vero, quibus per artem subueniri potest: atque alia quæ adulta ætas tollit: ac deam alia: quæ non sunt simpliciter respectu omnium, sed aliquorum personarum. Potest enim quispiam esse aptus ad conueniendum corrupta, & ineptus ad virginem, & validus ad cogrediendum cum pulchra, & non cum deformi. His ergo præiactis ad quæ sitionem quatuor conclusionibus respondetur. Prima generalis sit. Impotentia naturalis coeundi perpetua suapte natura impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum, ad sem-

Impotentia generandi.

Obiectio.

Impotentia duplex.

Impotentia naturalis triplex.

Varia impedimenta.

1. Conclusio.

Ratio.

sum supra expositum : non enim dirimit id quod legitimum fuit, sed declarat non fuisse legitimum. Probatur. Contractus matrimonij in hoc consistit, qd alterutrum se coniuges obligent debitum sibi soluere, iuxta illud. 1. Co. 7. Mulier non habet potestatem corporis sui, sed vir &c. nemo autem se ad impossibile obligare valet: ergo frigiditas hoc est, talis impotentia coeundi impedit matrimonium. Ex quo fit hoc impedimentum ex iure naturae ortu trahere: nempe, per naturalem defectu. Dixerim impotentia naturalis, ad differentiam maleficij, de quo art. seq. dicturi sumus, & ad differentiam impotentiae legalis, vt est cognitio: cuius ratio, vt illico patebit, aliquatenus diuersa est. Et adiecit, perpetua, quoniam si sit temporalis: putat, cui vel per etatem vel artem aliquam mederi potest, non impedit. Quare impotentia pueri solum impedit vsq; ad quartum decimum annu, vt dist. 37. relaturi sumus. Et dum frigiditati viri per aliqua medicamina succurri potest, aut claustrum foemineu, quod naturaliter a viro rupi nequit, aliqua arte potest paadi, non est impedimentum. Quauis qui cum huiusmodi impedimentis, donec subla ta sint, contrahunt, delictum committant.

Naturalis.

Perpetua.

3. Coclusio.

Triennialum expectandū

Supra natura.

Nota.

Quapropter adhibetur hic secunda coclusiono. Quando lis de frigiditate contestatur, aut de alia huiusmodi impotentia, si illa potest legitima via iuris probari, illico dirimendum est matrimonium. Vt si vir per testes legitimos probaret, antequam matrimonium contraheret virilibus caruisse, vel non habuisse artem legitimam, nec postea ea completa consensisse, vel si mulier matronarum iudicio monstraret sic esse clausam, vt nequeat vlla arte penetrari. Si vero impedimentu hac via costare non possit, expectandum est triennium, in quo bona fide operam nauare debet consummando matrimonio, quo elapso si cōstiterit congregari non potuisse, tunc si cohabitare noluerit, quia qui idoneus est matrimonio dicit se filios velle procreare, separandi sunt. Si autem cohabitare consenserint, perdurare possunt in eadē domo, vt vir foeminam, si non vt vxore, saltem habeat vt sororem. Decretu est Caletini. 3. cap. Laudabilem. de frigid. & maleficijs, iuxta sanctionem Gregorij cano. Quod autē. 33. q. 1. Et ideo diximus in prima conclusionē hanc impotentiam supra natura dicimere, vt exciperemus spontaneum vtri usq; consensum, qui efficere potest, vt nō dirimat. Quare hoc nō est impedimentum necessarium, vt cognitio intra quartu gradum, sed voluntarium, modo inferius explicando.

Quapropter adhibetur hic secunda coclusiono. Quando lis de frigiditate contestatur, aut de alia huiusmodi impotentia, si illa potest legitima via iuris probari, illico dirimendum est matrimonium. Vt si vir per testes legitimos probaret, antequam matrimonium contraheret virilibus caruisse, vel non habuisse artem legitimam, nec postea ea completa consensisse, vel si mulier matronarum iudicio monstraret sic esse clausam, vt nequeat vlla arte penetrari. Si vero impedimentu hac via costare non possit, expectandum est triennium, in quo bona fide operam nauare debet consummando matrimonio, quo elapso si cōstiterit congregari non potuisse, tunc si cohabitare noluerit, quia qui idoneus est matrimonio dicit se filios velle procreare, separandi sunt. Si autem cohabitare consenserint, perdurare possunt in eadē domo, vt vir foeminam, si non vt vxore, saltem habeat vt sororem. Decretu est Caletini. 3. cap. Laudabilem. de frigid. & maleficijs, iuxta sanctionem Gregorij cano. Quod autē. 33. q. 1. Et ideo diximus in prima conclusionē hanc impotentiam supra natura dicimere, vt exciperemus spontaneum vtri usq; consensum, qui efficere potest, vt nō dirimat. Quare hoc nō est impedimentum necessarium, vt cognitio intra quartu gradum, sed voluntarium, modo inferius explicando.

Quapropter adhibetur hic secunda coclusiono. Quando lis de frigiditate contestatur, aut de alia huiusmodi impotentia, si illa potest legitima via iuris probari, illico dirimendum est matrimonium. Vt si vir per testes legitimos probaret, antequam matrimonium contraheret virilibus caruisse, vel non habuisse artem legitimam, nec postea ea completa consensisse, vel si mulier matronarum iudicio monstraret sic esse clausam, vt nequeat vlla arte penetrari. Si vero impedimentu hac via costare non possit, expectandum est triennium, in quo bona fide operam nauare debet consummando matrimonio, quo elapso si cōstiterit congregari non potuisse, tunc si cohabitare noluerit, quia qui idoneus est matrimonio dicit se filios velle procreare, separandi sunt. Si autem cohabitare consenserint, perdurare possunt in eadē domo, vt vir foeminam, si non vt vxore, saltem habeat vt sororem. Decretu est Caletini. 3. cap. Laudabilem. de frigid. & maleficijs, iuxta sanctionem Gregorij cano. Quod autē. 33. q. 1. Et ideo diximus in prima conclusionē hanc impotentiam supra natura dicimere, vt exciperemus spontaneum vtri usq; consensum, qui efficere potest, vt nō dirimat. Quare hoc nō est impedimentum necessarium, vt cognitio intra quartu gradum, sed voluntarium, modo inferius explicando.

Rogas autem quo nam pacto elapso triennio constare potest, nūquam matrimonium consummasse? Respondetur, quod si ipsa est virgo, potest per inspectionem matronarum comperiri, quibus adhibenda est fides, capitul. Proposuit. de probatio. Si vero ipsa, quae diuortiu petit, corrupta est, & nihilominus negat viri potentiam, ille vero iurat, se eam cognouisse, eius iuramento in fauorem matrimonij stādū est: quia est caput foemine, vt c. Si quis. 33. q. 1. & c. 1. de frigid. & malefic. sancitur. Qd si ambo negāt, tunc, si fieri potest, septē sunt adhibēdi iurati testes, vt Greg. & Caletinus locis citatis aiunt. Sed re vera si in eodem lecto triennio cubuerūt, qd difficillimū est alterutrā partē probare. Crimē enim fornicationis vel adulterij probat ex presumptione si ad sint testes qui viderint eos amplexantes, aut in eodē lecto, aut per publicā famē, vt c. Præterea. de testib. Si autem maneant in eodem toro vt cōiuges, negatiua pars probari nequitiam potest, neq; verō affirmatiua per visum, nisi turpissimē adhibeantur testes: quare tunc referenda est res ad testes ex auditu, qui ab ipsis audierint matrimoniu consummasse, aut nunquam ipsum consummare valuisse, aut amborum iuramento standum est. Quocirca adhibenda est maxima prudentia iudicis. Et re dubia preferenda est sententia in fauorem matrimonij ne dirimatur, alioquin fraudibus & dolis sterne retur via. Quid autem si huiusmodi impedimenta contracto iam consummatoq; matrimonio superueniant? Respondetur, quod tunc nullatenus impediunt, nec hoc potest in dubium reuocari. Si tamen accidant post ratum matrimonium nondum consummatum, non desuerunt qui dicerent, vt Ricardus & Scotus hic referunt impedire, & dirimere. Et videtur opinio Gratiani in summa. 33. q. 1. vbi ait, qd coniugium cōfirmatur carnali officio, & postquam cōfirmatū fuerit, non est, nisi causa fornicationis diuisibile. Verum antequam confirmetur impossibilitas officij soluit vinculu coniugij. At verō nisi loquatur de sponsalibus certē (vt salua eius autoritate loquamur) cum sua opinione relinquendus est: quoniam nullum est impedimentum, quod matrimonium, quod verē legitimum fuit, dicindere valeat. Quare matrimonium ratum, eo quod legitimum est, nō nisi per ingressum religionis potest dirimi. Atq; eam ob rem diximus in conclusionē huiusmodi impotentiam impedire cōtrahendum, & dirimendum contractum: nimiru, in sinuantes, quod si non præueniat contrahendum, non dirimit contractum.

¶ Ter.

Dubium Dilatio. Quando vterque coniux negato pulam.

Si impotentia coeundi superueniat Solutio.

Differentia Ricardus. Gratianus.

Declaratur conclusio.

3 Coclusio. ¶ Tertia coclusiono. Dissoluto matrimonio ille, qui frigidus vel aliter impeditus probatur, iure interdicitur ne ad aliud possit matrimoniu commigrare, alteri verō facultas fit transeundi. Cuius ratio plana est: quādo quidem impedimentu vnus alteri minimē obstat. De impedimento viri extat tex. supra citatus. Laudabilem, de frigid. & malefic. post Gregorium can. Requisisti. 33. q. 1. vbi vxori fit facultas ad secundas nuptias conuolandi. At qui de impedimento foeminae extat ea. Ex literis. eod. titul. vbi viro libera fit potestas accipiendi aliam. Quapropter quod Grego. ait in dicto cano. Requisisti, quod vir impeditus debet vxorem habere vt sororem, vel si separentur, debet an hoc manere inuupti, cōsiliū duntaxat est respectu illius, qui impedimentum non habet, sed respectu impediti est præceptum. Similiter quod Lucius. 3. ca. Consultationi, eod. tit. dicitur: scilicet, qd dum mulier est occlusa, ecclesia Romana cōsuevit iudicare, vt illas si non possunt viri habere tanq vxores, habeant saltem vt sorores, non obligat virum non transire ad alias nuptias. Ex quo planē fit, qd vbi impedimentum coeundi fuerit simpliciter perpetuu, ita vt omni prorsus sit remedio distitutum, vt si vir, anteq contraheret, eunuchus esset, aut excelsus, quauis neuter diuortium petat, nullum re vera est matrimonium: alioquin nō posset per ecclesiam sic dirimi, vt facultas fieret alii cui illorum ad alias nuptias commigrandi. Et hic est sensus cap. Quod sedē. ibi, qui impotentes sunt, minimē apti ad matrimonia contrahenda reputantur: sunt enim sicut duæ foeminae. Nam etsi copula nō sit de essentia, potestas tamen & obligatio copulae essentialis est matrimonio. ¶ Quarta coclusiono. Si ille, qui tanq impeditus condemnatus est, transiens ad secundas nuptias reperitur matrimonium cōsummasse, ad priores reuocandus est, etiam si vxor iam tunc cum alio fuerit viro cōiugata: tunc enim ecclesia se agnoscat fuisse deceptam, atq; illud matrimonium, quod ratum & legitimum erat, tanq irritum pronunciasse. Decretum est eorundem capitulorum Requisisti, & Laudabilem, & Innocentij cap. Fraternitatis, eodem titu. Secus si religione fuisse professā, quod quidem, quia matrimonium nō erat cōsummatum, facere potuit. Aut si fuisse fornicata: nam tunc posset vir diuortiu quo ad torum facere, vt ibidem habetur. ¶ Veruntamen videtur conclusio hæc moderamine quodam indigere. Sunt etenim qui ipsam ad aliquam foeminam inhabiles, qui tamen ad alias sunt idonei. Simileq; foeminis respectu virorum acci-

Viro impedito vxor fecūdo nubit. Vxor impedita vir alia dicit. Gregorij cano non declaratur.

Cap. Cōsultationi.

Perpetuu impediti nō quā contrahunt.

Intellectus cap. Quod sedē.

4. Coclusio.

Limitatio coclusionis.

dit. Atq; id quidem plurimum in maleficijs vsu venit. Sed quo illos (vt de quibus art. proximo dicturi sumus) interim omitamus, per naturalem impotentiam id etiam, licet non tam crebro, cōtingere solet. Potest enim qui spiam imbecillis esse ad deslorandā virginem, qui tamen validus est vt cum corrupta conueniat, vel qui a deformi excitari non valet, potest tamen incitari ab alterius pulchritudine. Quod præterea propter membrorum disparitatem deformitatem contingere consuevit: nempe, quia hæc foemina strictior sit & occlusior, quam vt ab hoc viro possit referari: quæ tamen ab altero cognosci potest. Ricardus ergo, Durandus & alij, id simpliciter fateri videntur, quod tunc consummans secundum matrimonium non sit reuocandus ad primu, sed debeat in secundo perseverare. ¶ Nihilominus perspicacius est iudicium adhibendum, ne fallacia delitescat. Est enim regula mente & vsu (iudicio meo) amplectenda, quam Inno. cap. Fraternitatis, de frigid. & maleficijs. sapienter mihi docuisse videtur ad discernendum quando impedimentum sit temporale, & quando perpetuum: nempe, quod illud non sit perpetuum, quod præter diuinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo potest remoueri. ¶ Sed ais, quid si foemina nimis oblerata permittit rumpi: quia nō sine cauterio, aut alio ferri dolore id fieri potest. Respondetur, quod dummodò medici iudicent, impedimentum esse medicabile, nil refert, ipsa adnuat aut renuat: quia natura & nexus matrimonij per mutuos consensus confirmati, non pendet ex futura facti contingentia. Sed potestas tollendi impedimentum facit illud firmum. Et probatur hoc planē. Nam si quæ nunc dirumpi dissentit, postea id permittit, tunc sine nouo consensu matrimonium iudicaretur validum: ergo antea quàm id permitteret, erat validum: quoniam actus chirurgi non potuit matrimonium, quod nullum erat, consolidare. Ex quo fit, quod quauis vir ineptus sit ad virginem, nihilominus matrimonium tenet si aptus est ad corruptam: quoniam si non est alia clausura, quàm virginittatis, profecto, vt impræsentiarum ait S. Thom. per artem potest paadi. Et ideo quomodo cōiugij separantur coniuges (non loquimur modo de maleficijs) si postea experimento comperitur, illum, qui inhabilis iudicatus est, habilem esse, remigrare ad primu debet matrimonium. Atque adeo quauis iudicio medicorum asserentium non posse impedimentum

Membroru deformitas.

Regula Innocentij.

Impotentia perpetua quæ

Dubium. Solutio.

Ratio.

Nota de in pto ad virginem.

matrimonium, sed si velint, possunt comma-
nere tanquam frater & soror.

ARTICVLVS. III.

Virum maleficium sit matrimonij im-
pediens dirimensque impedimentu.

VM frigiditate coniungi-
tur maleficium. De quo ar-
guitur non esse matrimonij
impedimentum. Maleficia
sunt arte & malignitate de-
monum: ipsi autem non ha-
bent potestatem impediendi coniugale offi-
cium magis quam alias humanas actiones, alio-
qui & clam & gressum & sensum & alia om-
nia exercitia humana cohibere possent, quod
est in tolerabilis peccatorum orbis, potissimum
cum matrimonij opus sit Dei, qui est fortior
dæmone. ¶ Secundo. Diabolus non habet po-
testatem nisi impedire peccatorem, presidio Dei desi-
tuto, ergo non potest homini perpetuū im-
pedimentum obijcere, imò expulso per peni-
tentiam peccato, aut per exorcismum diabo-
lo tollente maleficium ergo illud esse nequit
impedimentum perpetuū. ¶ Tertio. Carnalis
copula non nisi sublata coeundi potestata, quæ
est eius principium, impeditur: potentia verò
equaliter se habet ad omnes feminas: ergo
per maleficium non potest homo impediri re-
spectu vnus & non respectu omnium.

Partis nega-
tione arg.

1. Argumēt.

3. Argum.

Partis affirma-
tione.

Decisio art.

Sententia au-
thentica.

Demoni in-
curius.

testatem habent nisi diuinitus coercantur,
historia Iob in ipso statim exordio nobis re-
fert: qui & ca. 40. de dæmonibus, ait, non esse
potestatem super terrā, quæ eis comparatur.
Cui & ratio patrociniatur: nam spiritus moue-
re possunt corpora vt intelligentiæ orbis.

¶ Legitur ad quæstionem tribus conclusio-
bus respondetur. Prima. Possibile est, imò fre-
quenti vsu contingens, vt dæmonum astu &
ope maleficium carnalem copulam inpediat.
Probatu primo, quia comperitur hæc pē cō-
iuges non à causa naturalī, sed à causa libera
ligati. Natura enim semper & vniformiter
operatur: quare quæ naturalia sunt, similiter
ad omnia similia se habent. Quo fit, vt qui per
naturā frigidi sunt, erga omnes mulieres eius-
dem qualitatis frigeant, & tamen experimen-
to comperitur est viuū aliquem hanc femi-
nam cognoscere non valere, qui tamen circa
alias potens est. Imò verò cum hac congestum
appetere, ac subinde membrum erigere,
quod cum vas muliebri attingit, subito relaxa-
tatur. Et simili experimento constat foemina-
nam alijs viris idoneam, dum maritus, quare
uis eius complexum exoptat, illam aggreditur
tunc congressum esse horrefcere, qui pē cui
laxa phantasia virile argentiensis se deforma-
tis ostentat, q̄ est. Quod re vera maleficij indi-
cium exiit. ¶ At quoniam sunt alij sic de hu-
iustodi maleficijs opinantes, vt persuadere si-
bi nequeant, quod possint esse perpetua, vnde
inferunt, nunquam esse impedimenta ma-
trimonij, subditur secunda conclusio. Huius-
modi maleficia, veluti de frigiditate dictū est,
possunt esse tum temporalia tam etiam per-
petua. Probatu, quia quæ ratione dæmones
diuinitus permittuntur in tempus homines
deuexere, permitti possunt & per totam vi-
tam molestiam eis facillime. Vnde cum per
voluntatem operantur, possunt, quoquoque
tempore permittantur, nos contorquere, &
eadem ratione ab vsu coniugij cohibere. Eadē
conclusio auctoritate ecclesiæ confirmatur,
quæ vt habetur. 33. quæst. i. can. Si per fortia-
vas decernit, vt si adhibitis remedijs: nempe,
corde contrito & spiritu humiliato, facta sa-
cerdoti confessioque, & exorcismis cælestibus que
ecclesiæ spiritibus medelis adiectis, qui ma-
leficia patiuntur, non sinentur, separari va-
leant. Sed aiunt auctores prænarate opinio-
nis vetustum illud decretum abrogatum esse.
Est tamen hic casillus in ecclesijs iniurijsus.
Non enim solum non est abrogatum, verum
nouo est iure confirmatum capitu. Literæ de
frigid. & malef. adiecta glof. Casus enim tex-
tus

1. Conclusio.

Frigidi na-
tura.

Maleficium.

De foemina.

2. Conclusio.

Authoritas
ecclesiæ.

Casus capu
Literæ.

tus est, quod quidem vir nequiuerat cum propria
uxore coire, fatebatur tamen se coisse cum alijs.
Ex quo fit, vt idem triennium, quod secundum
Gregorium & Cælestinum locis supra citatis
indulgetur frigidis ad suam comprobendam
frigiditatem, concedatur & maleficiatis: quo
elapso, comprobatur maleficium, atque adeo
matrimonium pronūciatur inualidum, vt ex
ead. cap. Literæ colligitur. ¶ Verū tamen quæ
dictum est medicamina maleficio distibūdo
nō applicari nisi spiritualia, dubium se offert,
vt vnum possint & corporalia ad moueri. Huius
autem solutio notitiam modorum præsuppo-
nit, quibus hæc maleficia fiunt tam ex parte
dæmonum, quam ex parte magicorū, qui dæ-
monum facultate funguntur. ¶ Vbi notandum
q̄ dæmones possunt hæc multis modis perpe-
trare. Primo, mouendo hominis phantasmata
ad illusionem. Quod quidem in comperitur
vt in præsigijs accideret: sicut, foemina sæpē
patiuntur, vt imperimē dicebamus, quibus
horrisum vel tactu, vel visu viri instrumētū
offertur. Possunt per eandem speciem in illu-
rationem inuisum & exorsam uxore virō red-
re, & virum foemina: Possunt tertio, per solū
notū virile impedire ne erigatur, ierecūm q̄
relaxare, sicut possunt tētere motareq; lapi-
dem. Possunt præterea citissimō tractu appli-
cando actua passiuū se instrumentum foemi-
neum indurare, & lumbos viri frigidare, &
spiritus, quibus in instrumentum erigitur, excu-
flare. Ac de nouum alijs ætēgenijs modis similia
obijcere impedimentum. Imò verò hō modo di-
uinitus permittantur, possunt per venena vel
altam herbarum applicationem genitricē vir-
tutem in viro exiccare, & conceptricem in fo-
mina. Et tunc quidem non solum respectu hu-
ius aut illius foeminae, sed simpliciter vir redde-
retur impotens, vt sunt frigidi. Sed tamē hoc
perquam raro cōtingit: Quapropter glo. su-
per citato cap. Literæ, hoc delictum cōstituit,
q̄ frigidi sunt, simpliciter impotentes, malefi-
ciati verò, non nisi respectu huius vel illius fo-
minæ. Et ideo qui maleficijs affecti sunt, pro-
prie dicuntur ligati: quasi eorum potentia nō
quidem exhausta sit, sed ligata existat.

Que medi-
camina pos-
sint admo-
ueri.

Primus mo-
dus.

Secundus.

Tertius.

Quartus.

Nota.

Magici.

¶ Magici verò & malefici id facere sibi videntur
aut incantamentis quibusdam, aut chara-
cteribus eonscriptis, aut rebus alijs colligatis:
exullisq; aut in terram suffocatis, aut de arbore
suspensis. Contendunt enim seducti prius ipsi
hominibus persuadere, quod per huiusmodi
impoturas dæmones cogant, vt maleficia ad
ipsorum magicorum nutum, & libitum val fa-
ciant, vel infecta reddat. Id quod falsissimum

est. Homines quippe nisi diuina virtute nulla
arte valent inuitos dæmones erahere aut tene-
re, aut ad aliquod opus cōpellere: quippe qui-
bus longe sunt viribus inferiores. Sed possunt
inferiores dæmones à superioribus vinciri & cō-
gi. Nam de viris sanctis nemini dubiū est per
miracula id posse: veluti Christus eos expelle-
bat, mittebatque quō sua erat voluntas. Et de
Bartholomæo atq; alijs dicitur legitur. Verunt
tamen dæmones, vt maleficos & magicos ad se
alliciant, & illo modo inescatos teneant, illis per
suadet eorum obsequio sic se esse addictos, vt
ad eorum nutum eis obediāt, & inuiti suis sint
mandatis alligati. Quare nonnunquam dum in
cantantur, audiunt solent vociferari, vt permittantur
abire, aut non cogantur illuc aduenire,
veluti dum virtute Christi & sanctorum pro-
pellebantur. Et eadem ratione dum illi liga-
turas, quibus teneri se fingunt, magicis auferunt,
à maleficijs desistunt, illaque dissoluant, quasi
aliud facere nequeant, quam magicorum arti
parere. Sed sunt omnia iugamenta diabolica
vaficie composita. Notū enim vltro ontia
faciunt miseros maleficos seducētes. Et
quia ista maleficia sepiissime de criminum ue-
ritis oriuntur, admonet ecclesiæ, vt corde con-
trito se in Deum conuertant, & precib; tam
ipsi pro se, q̄ alij pro ipsis apud ipsū inuolent:
quod frigidis non iniungitur. Item vt exorcis-
morum beneficio vtatur. ¶ Ad dubium ergo
propositum respondetur, q̄ si eiusmodi malefi-
cij mederi per artē medicā possit, nō est cur
nō sit licitū huiusmodi medelis vt: attamen
cum non ex causis in re naturalibus pendeat,
sed ex voluntate dæmonum, frustranea essent
eiusmodi medicamina. Nisi forsitan constaret,
causas aliquas naturales dæmones applicui-
se, quæ pharmacijs, aut alio humano remedio
possint amoueri: ¶ Quod si quis sciscitetur, v-
trum fas nobis sit magicos adire, qui maleficia
per alia maleficia distoluant. In primū est
negatoria responsio. Haud enim licet, imò le-

Miracula.

De D. Bar-
tholomæo.
Dynamum
falla. ia.

Ligaturæ.

Solutio du-
bi.

Dubium.

Solutio.

Com damo-
nus licet cum dæmonibus ipsis de eiusmodi rebus
bus tractare: non solum q̄ hoīes nosri sunt,
qui nullam nobis fidem, nisi in nos tram per-
ciem sentiat, verum q̄ in baptisimō eorum in pō-
pis & auxilijs renunciamus, profitentos scim-
per nos erga eos, veluti erga inimicos, gestu-
ros, atq; adeo nullum ab illis patrociniū, aut
auxiliū suscipiētos. Ea quippe ratione nos
possent ad suum ipsorum amorem pertulere.
Quare Deuter. 18. & 1. Reg. 28. & Lenticis. Phitones,

19. & sepe in sacris literis Phitones & magi & qui eorum consilio vtuntur, aut ope, aut opera, abominabiles habentur. Et. 26. q. 2. can. Qui sine saluatore, refertur Augustini decretum, vbi qui sibi beneficio demonum mederi fatagunt, non sani, sed ægri, non prudentes, sed stulti & demetes, & ad æternam perditionem tendentes pronuntiantur. Igitur dum maleficium non nisi arte demonum curabile est, in curabile ac perpetuum & tanq̄ dirimens matrimonium est iudicandum. ¶ Circa hoc autē forsitan quis percontetur, vtrum licitum sit maleficium opera, qui paratus est maleficia exercere, vti ad tollendum aliud maleficium. Petrus siquidem Aureolus dist. præfenti quæst. 2. ait, quod quāuis non liceat maleficium facere, ad dissoluen dum aliud, licet nihilominus vti maleficio alterius, qui paratus est, non quidē mouendo illum vt faciat, sed consentiendo, si sua sponte vult facere. Eandem opinionem sequitur Angelus in summa, verb. Superstitio. §. 13. Et argumentum istorum est, quod licitum est sub scœnore accipere ab vsurario, qui paratus est dare. Et vt auctor est Augustinus licet & ab infidelis per falsos Deos iuramentum suscipere: similiter ergo, vt aiunt, & maleficium ab eo potest fieri, qui paratus est. Hoc enim nō est ad maleficium concurrere. ¶ Est tamen circa dubium opinio pluraquam falsa. Sunt enim duo operum genera mala. Quædam sic intrinsecè praua, vt fieri probè nequeant. Alia verò quæ de se fieri possunt bene, sed culpa facientis sūt male. Ad hæc & regula generalis est quod nemini fas est alium ad malum inducere: esset enim in malum consentire: & tamen Paul. ad Roma. 1. dignos morte pronunciat nō solum eos, qui mala faciunt, sed eos, qui scientibus consentiunt. Quando verò quis ab alio id petit, quod licitè ille facere potest, nō inducit ad malum. Etenim dum ego ab vsurario mutuū peto, nō nisi bonum postulo: nempe, mutuū, sed ipse dum nō vult nisi cum spe scœnoris dare, perperam dat. Similiter dum ab infidelis iuramentum postulo, id ego efflagito, quod ipse per verum Deum exhibere potest. Quare licet sciam per falsos iuraturum, ego non induco ad malum, sed vt ori iuri meo. Maleficiū autem de se est malum, quod fieri absq̄e culpa nequit: & ideo qui illud quāuis à paratissimo petit, inducere censetur ad malum. Hoc tamē licitum est ac meritorium, vt Scotus dist. præfenti & Caiet. q. 2. quodlib. 1. in quo de hac re disseruit, citè iudicant, quod potest quisq̄; conuenire maleficiū & rogare, imò & pecunia ab eo extorquere, vt illas ligaturas, quas habet se

pultas aut suspensas aut alicubi asseruatas, inde dimoueat: quia illud maleficium facere virtus est. Et quicunque sciret vbi sunt, posset illas inde subtrahere: quia hoc non est maleficium vti, sed quod factum est destruere. Nā tunc demon licet non vis, tamen ex seductorio pacto, quod pepigit cum malefico, cessabit à maleficio: nēpe, vt arbitretur ille in illis inesse maleficiorum virtutem. ¶ Vnum autem hæc argumentum posset quis nobis obijcere. Dicitur à nobis superius est iuxta Innocentij decretum, impedimentum, quod non nisi per Dei miraculū est amouibile, censendum esse perpetuū: maleficium ergo, cum non nisi per orationem & confessionem & exorcismos diuina virtute sit dissolubile, videtur non nisi per miraculum esse amouibile, atq; adeo debere ceteri perpetuum. Respondetur tamen, non quicquid impranaturali fit diuinaq; virtute censendum esse miraculū, sed id quod infuso fit modo. Rensio enim peccatorum per gratiam, non est miraculū. ¶ Tertia conclusio. Quādo maleficio legitime cōprobato dissoluitur per ecclesiam matrimonium, vtriq; coniugū æquafacultas sit ad aliud coniugium commigrandi, vt ex finalibus verbis præallegati cap. Literæ, colligitur. Et in hoc discriminatur maleficium à frigiditate: nā cum qui frigidus respectu vni probatur, respectu omnium scœminarum iudicatur, merito nuptijs interdicitur. Qui autē maleficiatus est respectu vnus, potest respectu aliarum esse liber. ¶ Vtrum verò si postmodum illi maleficiati alias celebrantes nuptias, habiles ad matrimonium cōmperiantur, ad priora sint connubia reuocandi, sicut de frigidis dictum est, in dubium vertitur. Cānō enim ille, Si per fortiaras. 33. q. 1. negatiuam partem definit: ait quippe, q̄ si alias nuptias expecterint, quāuis possibilitas concubendi eis reddita fuerit, illis viuentibus, quibus secundo nupserint reconciliari nequebunt. Glossa verò textui contradicit: censet enim Gregorianæ dispositioni cap. Requisisti. esse contrarium. Quare ait auctorem illius textus ignauū potius quān Gnarum hac parte esse censendum, putans archiepiscopum illum. Remendens Gnarum appellari, cum tamen non nisi Hilmarus nuncuparetur. Ricardus impræfentari sequitur opinio nem glossæ cōtra textū: quia re veratext. nec est concilij nec Pōtificis. Et prædictus canon Gregorij, & capitula, Laudabilem, & Literæ, absolute videtur loqui sine discrimine frigidis aut maleficiatorum, q̄ prius matrimonij sit tunc validū iudicandum. Quare hæc opinio glossæ est Magistris sententia. & communis.

¶ At

¶ At verò non deest in fauorem textus egrégium argumētum: nam cum maleficiati possint inter se, vt diximus, esse inhabiles, & tamē ad alias personas idonei, quando matrimoniū propter maleficiū dirimitur, videtur simpliciter dirimi: quocirca & si postea vir reperitur habilis ad aliam: & scœmina ad aliū, nō ideo reuocandi sunt ad prius coniugij: quia nō ob id censentur inter se habiles. Et ita tenent Scot. d. præfenti & Abulēsis super Matth. c. 19. q. 90. præfenti decretum, Si per fortiaras. Rei ergo veritasm (fallor) est, q̄ vbi non est aliud experimentum, q̄ quod vir cum alia matrimonium consummauit, & scœmina cum alio, profectō nō sunt ad prius matrimoniū reuocandi propter argumentum modo factum: quia in maleficiatis non est illud iudicium sufficiens, quod sint habiles inter se, sicut in frigidis. Et hoc fortè voluit textus Hilmarij sentire, dum dixit, etiam si possibilitas concubendi reddita fuerit: intelligit enim concubendi cum alijs, non autem inter se. Id quod Gregorianæ sententiæ nō repugnabat. Quapropter postq̄ secunda matrimonia consummauerunt, fortasse non sunt cogendi vt inter se experimentū capiant, an coire possint, saltem si exploratum fuisset propter maleficium non potuisse prius coire: quia exponerentur periculo delinquendi absq; matrimonij consummatione. Quare tunc secunda matrimonia sunt seruāda. Attamen si forsitan ipsi priuatim animo fornicandi aut experiendi cōgrederentur, & copulam consummarent, tūc si ecclesiæ legitime constitisset, certō crediderim reuocandos fore ad matrimonium vetus perinde ac si propter frigiditatem fuissent separati. Quia tūc ecclesiā iudicat se fuisse deceptā, & tunc scire quod vel illud non fuerat maleficium, vel q̄ non fuerat perpetuum. Adde q̄ si cōstare certō posset virum prius fuisse simpliciter maleficiatum quo ad omnes, quia plures tentauit, & cū nulla consummare potuit, tunc de illo censendum simpliciter esset, sicut de frigidis: videlicet, q̄ si postmodum aliud cōsummauerit matrimonij, iudicetur iam factus habilis etiam ad priorē, atq; adeo ad prius matrimonium reuocetur. Sed certè hoc difficile est explorare. Et ideo Inno. cap. Fraternitatis. cor datē ait, q̄ de tali bus non est facile iudicandū.

¶ Ad primum igitur argumentū negatur, & demones non habere vim aduersus homines: & eorū actiones nisi diuinitus permittantur. At verò per Deū clementiam non permittuntur vsq; adeo nobis in commōdare, vt ab vniuersis nos nostris operationibus cohibeant: non em̄ tūc vitā transigere possemus. Sed occulto Dei

iudicio quosdam eorum infestationi permittit. Vnde non colligitur, dæmonem Deo esse fortiorem: quia id nō nisi Deo permittente per petrat. Et quoniam per coniugalem vsum originale culpam contrahimus, per quā specialiter dæmoni sumus subiugati, in illo actu & vsu sæpius dæmon permittitur hominibus esse molestus, veluti in serpentis effigie, qui sua calliditate Euam seduxit, crebrius incantamēta fiunt. Et (quod mirabilius est) frequētius in vsu coniugij, q̄ in fornicatione: nam illā, cum peccatum sit illi gratum, prohibere non fatagit, sed actum, qui Deo acceptus est. ¶ Ad secundum duo respondentur. Primum, quod licet dæmon non habeat potestatem in hominem nisi propter peccatum, exercet tamen sæpe potestatem illam nō propter peccatum peculiare illius, quem torquet, sed propter peccatum Adæ, per quod potestatem obtinuit in orbem. Quare & innocentes potest vexare, veluti de diuo Antonio eremita legitur. Secūdum, quod respondetur est, q̄ quāuis maleficium propter peccatum singulare hominis accidat, nihilominus non est necessarium vt cessante peccato maleficium cesset: quia poena, remissa culpa, remanet. Neq; exorcismos oportet contra omnes dæmoniacas infestationes vim habere, sed contra illas, contra quas peculiariter instituta sunt, vt puta ad expellendos demones ab obfessis corporibus. Neq; habent virtutem, quæ semper necessariō fortiatum effectū, sed prout Deus ad salutem animarum nostrarum viderit expedire. Præfentim q̄ iam modò aucta propagataq; fide non tam frequenter exorcismi demones pellūt, q̄ in primordijs ecclesiæ, vbi ad eandem fidem confirmandā virtutes illæ erant necessariæ. Sed nihilominus adhibendi sunt exorcismi tanq̄ habentes virtutem, veluti orationes & preces pro rebus temporalibus, licet nō semper effectum obtineāt.

¶ Ad tertium deniq; iam responsum est, q̄ de mor nō solum sublata potentia geuerandi potest copulam impedire, verum illam ligando. Et ideo non solum maleficium cōtingit in homine ad omnes scœminas, sed frequētius impedit respectu vnus, modis supra expositis. Quare potest esse impedimentū dirimens matrimonium hoc, non tamen impediens personas respectu aliorum.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum furia impedimentum sit matrimonij dirimens.

Impem

August.

Nota.

Dubium.

Petrus Aureolus.

Angelus Argumentū eorum.

Opinio falsa.

Regula generalis.

Solutio arg.

Maleficium per se est malum.

Scotus & Caietani.

Demonstratio

Obiectio.

Dilatatio.

3. Conclusio.

Maleficij & frigiditatis discrimin.

Dubium.

Can. Si per fortiaras.

Glossa eiusdem canon.

Ricardus.

Can. Gregorij.

Opinio glossæ est cōs.

Sententia auctoris.

Capit. Si per fortiaras. 33. q. 1.

Nota.

Solutio 1. arg.

Solutio 2. arg.

Solutio 3. arg. cuncta.

Solutio 3. arg.

Partis negatiue arguit.

Impedimentum furiosorum facillime est expeditionis. Arguitur nihilominus, quod furia non sit impedimentum. Spirituale matrimonium, quod in baptismo contrahitur, praestantius est carnali, sed furiosi baptizari possunt: ergo & matrimonium contrahere.

2. Argumēt.

¶ Secundò. Frigiditas & maleficium ob id impediunt matrimonium, quod impediunt copulam: sed furiosi non impediuntur quin possint illa consummare: ergo non sunt à matrimonio arcendi. ¶ In contrarium est, quod plus furia vsum rationis tollit, quam error, error autē impedit: ergo & furia.

Pars affirmatiua.

¶ Ad quæstionē per distinctionem vnica conelusione, eadem que trimembri, respondetur. Etenim si furia vel amentia matrimonio successit siue consummato siue solū rato, illud non dirimit, vt patet can. Hi qui. 32. quæst. 7. idque ob rationem iam factam: quia verum matrimonium per nullum impedimentum dirimi potest, nisi per solam religionis professionem. Si verò rato antecessit, tunc furiosus vel perpetuus est, vel lucidus vtitur interuallis.

Cōclusio.

Furia duplex.

Si perpetuus, nullatenus matrimonium contrahit, etsi attentet, nullum est: quoniam non potest habere consensum legitimum, qui est de essentia matrimonij. Imò verò neque vllū perficere ciuilem contractum, qui validus sit. Quare hoc impedimētum continetur sub erroris genere. Eadem ratione nec si habens lucida interualla eo tempore, quo ratio illi eclipsatur, contrahere tentet. Quo tamen temporis articulo, quo rationis luce fungitur, si contrahat, solidum quidem sit matrimonium: sed tamen non nihil iniuriæ eidem matrimonio irrogat: quia non satis ad educandam prolem idoneus est. Et re vera si tam vir quam foemina frequentiam amentia paterentur, fortasse esset mortale delictum. Nisi fortè per alias coniunctas personas satis esset educandis prolibus consultum. Per hæc patet sensus decreti Fabiani eadem cau. & quæst. Neque furiosus neque furiosa matrimonia contrahere possunt, sed si contractum fuerit (scilicet extra furiam) non separentur.

Tabia.

Dubium.

¶ Circa primam partem conclusionis de vso matrimonij cum furioso dubitatur, vtrum liceat coniugi sano cum infano & amenti concumbere. Apparet enim quod cum amens sit sicut bestia, non liceat. Respondetur tamen id licere postquam legitimum est matrimonium: veluti licet ad ebrum mente prorsus abalienatum accedere, tamen si non sit vsque adeo honestum, praestitum si est periculum ne legi-

timè seminet. Imò verò si ipsa est mētis compos, potest vel causa liberos procreandi, vel in remedium concupiscentia dementem virum incitare apparereque ad copulam. ¶ Ad aliud subinde quæsitum: videlicet, vtrum teneatur coniux sanus vel laza amenti dum est in amentia petēti, debitum reddere. Respondetur, quod quantum ad rei naturam per se attinet, non tenetur, quia amens non petit tanquam homo per rationis vsum, sed tanquam bellua, maxime quia ineptus est ad educandam prolem. Tenetur tamen per accidens, si aliter succurri non potest periculo illegitimè pollucendi se, vel commiscendi se cum alia. ¶ Vtrum autem duos prorsus amantes liceat copulare: non quod in dubium sit veribile, an id sit matrimonium: certissimum quippe est nullum existere, sed vtrum liceat eos veluti duo pecora coniugare. Audiui equidem Parisijs regem Franciæ id vel attentasse, vel fecisse. Et videtur licitū: quia illi non sunt capaces, vt peccare possint magis quam pecudes. Nihilominus respondetur non esse licitum. Primum, quia fieret proli iniuria non solū educandæ: quia illi incommodo succurri posset per herum aut aliam præcipuam personam, que curam gereret proli, verum & generandæ, quia filij nascerentur etiam amentes, quod est detrimentum humani generis. Quapropter quauis ipsi se vellent copulare, essent prohibendi. Item propterea quod est monstrum permittere, vt homines belluarum more carnaliter congregiantur: id enim vbiuū que, etiam in sacro attentarent. Veluti si infantes aut amentes blasphemarent, aut aliud attentarent, quod genere suo, saltem lege naturæ, esset peccatum & foedum, concubendi essent. ¶ Ad primum igitur argumentū negatur consequentia. Matrimonium enim furiosi non ob id prohibetur, quod sit præstantius spirituale: sed quia dum fit, requirit consensum ac subinde rationis vsum: baptisimus verò, quo matrimonium contrahitur spirituale, non requirit suscipientis consensum, sed sufficit ecclesiæ fides. ¶ Ad secundum respondetur non eadem ratione furiam matrimonio obstare, quo frigiditatem aut maleficium. Illa enim, quia obstant effectui circa vsum matrimonij, illud dirimunt, furia verò non nisi quia obstat cause: nempe, consensui, quo contrahitur. ¶ Hic Magister senten. ac subinde eius interpretes de incestu sermonem interserunt, cum tamen impedimētum sit criminis, aptius dist. 37. inter alia crimina collocabitur.

Aliud dubium.

Dubium.

Solutio auctoris.

Nota.

Solut. 1. arg.

Solut. 2. arg.

DISTIN-

DISTINCTIO

trigesima quinta, De coniugio seruorum & puerorum.

Textus. Cap. 1.

Pater recensita impedimēta cōditio quoque seruitutis inter matrimonij impedimēta cōscribitur. Nam etsi seruitus ius prorsus matrimonij cōtrahendi non extinguat, quomodus si serui, heris etiam reueneribus, pactum matrimonij cōfœderent, solidum sit: quod Aedricianus Pontifex ex illo ad Gal. 3. In Christo Iesu non est seruitus, neque liber, colligit. Et Iulius præterea definit, quia omnibus vnus est pater. Tamen quia matrimonium non nisi libero consensu conglutinatur, si liber ancillam ducat, vel ingenua seruo nubat cōditionis ignara, matrimonium nequiquam cōsistit. Si verò scientes & prudentes in eiusmodi coniugiū consentiāt, solidum est. Sic nos idē Iulius illo decreto curauit admonitos. Si quis ingenuus homo vxorē ancillam alterius acceperit, & existimat, quod ingenua sit, si ipsa foemina fuerit postea in seruitute detecta, si eam à seruitute redimere potest, faciat: si non potest, si voluerit aliam accipiat: si autem ancillam eam scierat, & collaudauerat, pro vt legitimā

Cap. 1. d. 6. iug. seruo.

Cap. Omnis 29. q. 2.

Can. Si quis ingenuus. 20. q. 2.

eam habeat. Similiter & mulier ingenua de seruo alterius facere debet.

¶ At verò si post pactum & ratū inter ingenuos coniugium, vir se in seruitutem dedat, non tamen proinde (vt Triburiensi synodo cautum est) aut matrimonium dirimitur aut vxor in seruitutem cogitur. At verò vxor absque cōiugis facultate seruam se facere nequit. Quo autem res ad filios spectat, ventris conditionem secundum imperatorū leges, & sacra Pontificum instituta sequuntur.

¶ Et quia puērilis ætas nonnullum seruitutis specimen refert, tandem animaduertendū ante ætatem quatuordecim annorū virilē, & duodecim foemineam coniugale pactum minimè conualescere, vt tam ciuili lege, de ritu nuptiarum, quam sacris canonibus, de despōsatione impuberum, cautū est. Attamen cum huiusmodi decreta quodam potius arbitramento coniecerint, quam punctim attigerint, prudēter excipiūt, quod si paulò citius & vsum rationis & viri potentia maturuerit, vt tam prudentia quam malitia ætatem suppleuerit, matrimonia inter impuberes consistant, vt Alexan. 3. cap. Continebatur, & ca. De illis, co. tit. prouidēter admonuit. Nam de spōsaliōrum ætate supra scriptum reliquimus.

Can. Perla. sū. 29. q. 2.

L. Partū. C. de rei vend. Cap. Vnico. de natis ex libe. v. c. nre.

Cap. 3.

Dist. 27. q. 2. art. 2.

DISTIN-

DISTINCTIONIS trigesima quinta, Quæst. vnica, De coniugio seruorum & puerorum.

ARTICVLVS. I.

Vtrum inter seruos possit absque licentia Dominorum matrimonium contrahi.

AS quatuor distinctiones, quippe quæ apud Magistrum non tanta ordinis luce fulgebant, decuit ordine paulo inuerso transmutare. Et enim post impedimenta naturalia frigiditatis & masculi congruentius sequitur impedimenta seruitutis, & ætatis, quæ conditiones sunt personæ, quæ impedimentum criminis, quæ ex voluntate procedit. De qua ergo seruitute in hac dist. dicere cõstitimus, & in duabus proximis de impedimento criminis, & in 38. de ordine & voto, quæ quandam inter se habent conexione. Arguitur ergo quod seruo matrimonium absque heri licentia nullum sit. Nemo rem, cuius non est dominus, absque domini facultate potest alicui tradere: seruus autem, ut ait Philosophus, non est sui iuris, sed domini: ergo non potest absque eius facultate se in matrimonium alteri dedere. Secundò ad maiorem huius explanationem arguitur. Seruus tenetur Domini iussa capessere, & ei obedire: ex altera parte maritus tenetur uxori debitum reddere, ipsamque alere: hæc autem incompatibilia sunt, quia nemo potest duobus Dominis seruire: præsertim cum ius herus habeat diuendendi seruum, eumque subinde ad exteras nationes traducendi, ubi uxorem amplius reuiscere nequeat: ergo matrimonium absque Domini facultate contractum nullius est valoris. Tertio. Obligatio, qua homo se diuinis obsequiis addicit, fauorabilior est, quam illa, qua se subiecit uxori: sed seruus absque Domini consensu nequit religionem profiteri, vel ad clericatum promoueri: ergo multò minus se potest matrimonio complicare. In contrarium est verbum Pauli ad Galat. 3. In Christo Iesu non est seruus neque liber: ubi æqua Christianorum libertas ad contrahendum matrimonium insinuat, siue serui sint, siue liberi. Ad quæstionem vnica conclusionem respondetur. Seruitus ius non adimit seruum matrimonium contrahendi, ius

Partis negatiue arg. 1.

1. Argum.

3. Argum.

Partis affirmatiue.

Conclusio.

minus si etiã inuitis dominis illud contrahant, solidum sit & legitimum. Nominè seruorum ancillarumque iuridico mancipia duntaxat intelligimus quæ cumque iure in dominium aliorum venerint, ut serui à liberis discernantur. Cõclusio est Adriani Pontificis cap. 1. de coniugio seruorum. ubi testimonio citato Pauli probat inter seruos matrimonia nullatenus prohiberi etiam si inuitis dominis contracta fuerint, tametsi debita & consueta seruituta eisdem dominis nihilominus debeant exhiberi. Eadem est definitio Iulij Papæ, cano. Omnibus. 29. q. 2. Quod si concilium obijcias Gabilonense cano. Probatur conclusio. Dicitur est. ead. cau. & quæst. ubi cauetur, quod coniugia seruorum tum non dirimantur, cum per voluntatem Dominorum fuerint coniuncta. Respondetur, quod illic insinuat, quod si fuerint contracta inuitis heris dissoluantur, sed quod tunc debeat seruus nihilominus seruire domino. Quare non potest tam liberè cum uxore commanere. Atqui conclusio hæc non solum humano iure, sed etiam diuino fulcitur. Enimuerò seruitus humani iuris scilicet gentium, introducta est ius autem posituum naturali non obstat: est autem non tantum hominibus, verum & cunctis animantibus à natura inditum, ut quæ admodum per alimentam propriam indiuidua sustentant, ita & per generationem speciem propagando conseruent, quæ quidem generatio inter mortales, ut ex superioribus constat, nisi per matrimonium non fit legitime: ergo sicut domini cohibere seruos nequeunt, quominus alimenta sumant & fornam capiant, atque alia faciant, quæ ad vitæ sustentamentum necessaria sunt, ita neque arceri eos à matrimonio possunt, quin si contrahant, validum sit & firmum. Hanc rationem, quæ S. Thomæ, & theologorum est, Ricardus dist. præsentis art. 4. cueruarè conatur. Ait si quid falsum esse seruitutem tantum iure gentium & humano introductam: quippe cum philosophus. 1. polit. homines elegantioris ingenij cæteris hebetibus ac rudibus, qui viribus corporis valent, dominari autmet. At verò, ut lib. 4. de iustitia & iure. q. 2. ar. 2. diximus, sub illa Aristotelica sententia obscurus intellectus latet, nisi prudenter legatur. Illa quippe naturalis seruitus logè à legali distat. Rudes enim homines, & qui non tantum ingenio, quæ corpore valent, non sunt sic elegantiorum serui, ut mancipia, imò seruitus illa libertatem non excludit, sed tenentur parere elegantioribus quantum ad doctrinam & eruditionem propter suum ipsorum proprium bonum tenenturque illis vicissim de honestate seruire. Quare neque

Probatur conclusio.

Seruitus quo iure indita.

Ricardus.

Obiectio Ricardi.

Autor.

Seruitus naturalis.

re neque ipsi, neque sua bona sunt aliena, ut ab elegantioribus possideantur. De qua utique seruitute in præsentiarum non loquimur, sed de alia legali, de qua habetur Instit. de iure personarum. & de statu hom. Libertas. ut qui bello capitur, aut seipsum vendidit, seruus sit: id est heri mancipium & possessio, quæ quidem proculdubio iure gentium introducta est post peccatum, cum in primæua hominum conditione omnes fuerint liberi conditi. Hinc ergo ratio nostra originem ducit: nempe, quod quemadmodum ius gentium diuisionem facies rerum, quantum possessio, natura integra, communis erat, efficere nequiuit quominus in extrema necessitate, ipsa acclamante natura, possessio earum rerum sit egentibus communis, ita ius seruitutis non potuit hominibus ius nature adhiere conseruandæ cum propria inuidæ, tum & per matrimonium propria specie. De hac seruitute superius dist. 30. q. 1. act. 1. aduol prædiximus. Conclusio vero intelligitur, siue serui inter se contrahant, siue cum ancilla liber, aut cum libera seruus, dummodo nullus error lateat, ut art. proximo explicabitur. Contra hanc tamen conclusionem ius civile pugnarè videtur. Nam lege, cum ancillis. C. de incestis nuptijs, cauetur, ne cum ancillis coniugium fiat, ob id quod serui inde nascuntur: nam partus sequitur ventrem. Respondetur autem, quod quicquid civile ius propter suam Rempublicam statuat, non tamen potest iuri canonico, quod naturali & diuino consonantius est, officere, quæ quidem iura huiusmodi de seruorum matrimoniis præ ratis habent & firmis. Quauis certè liberis, si absque aliqua causa vel urgente, vel valde commoda ancillam sibi in matrimonium adiungat, nequeat à culpa excusari, licet genere suo non sit mortalis, nisi grauibus circumstantijs aut scandalo augeatur. Ad primum igitur argumentum respondetur, quod seruus non est heri in ijs, quæ sunt naturalia, sed in alijs seruitijs, quæ naturalibus adijciuntur. Et ideo licet non possit aut se aut sua quantum ad alia obsequia alteri tradere, potest tamen quantum ad munus illud generandi, quod sibi à natura conceditur, in quo à Domini seruitute exemptus est. Ad secundum per proximam solutionem partim responsum est. Non enim seruus tenetur Domino obtemperare, si cum ab illo iure cohibeat, quod ei natura largitur: sed in reliquis. Vnde si dominus seruo facultatè faciat incundum matrimonium cum ancilla, quauis non ideo eum libertate donet aut donare censeatur, iure tamen cogitur, eum permittere cum uxore ha

Seruitus legalis.

Ratio.

Conclusio declaratio.

Obiectio.

Dilectio.

Solutio arg.

Solutio 2 arg.

bitare, saltem quantum ad honestam solutionem debiti, non obstante detrimeto, quod libi inde accrescat. Quare tunc non potest in loquam regionem eum venditum emittere. At verò dum absque eius facultate seruus furtim se matrimonij vinculo irretiuit, siue cum ancilla eiusdem vel alius domini, siue cum libera, non subinde à debitis seruitijs domino soluendis eximitur, ut Pontifex decreto citato admonet. Imò aiunt nonnulli, quod potius tunc inclinandum est in obsequium Domini, quam in ius nuptiale. Veruntamen sapientius hic D. Thomas edocet, tunc prudentia opus esse ad discernendum, quando maritus ille seruus seruire potius Domino teneatur, quam uxori, & quando vicem vertere. Primum enim, quando domino nocuum non nisi parui momentum agitur, debet: uxori morem gerere. Attamen domino tuac aliquid imperante dum uxori reddendum est debitum, aliq̃e eius necessitati prouidendum, libranda est vtriusque necessitas, ut maiori succurratur, quauis in re præcipui momenti domino sit obtemperandum. Et re dubia vtra ne necessitas præp̃deret, potius in fauorem matrimonij est inclinandum, & tunc potissimum dum periculum carnis in coniuge timetur, ut ex cap. Licet. eod. titulo colligitur. Nam ius naturale matrimonij iuri gentium seruitutis præsertur. Ibi enim cum molier diuortium postularè causata virum sum esse seruum, & maritus contra allegaret, se esse liberum, re dubia in fauorem libertatis pronunciatum est. De alio vero argumenti membro, vtrum fas sit Domini no seruum absque eius licentia conjugatum vendere, ut in extraneam prouinciam transmissus vxore priuetur, glossa citati capituli. 1. eodem titulo. quorundam opinionem recitat dicentium esse licitum, & tunc subinde uxorem cogi eum sequi. Sed aliam contrariam amplectitur dicentium, talem venditionem esse prohibendam, quia est in perniciem naturalis iuris matrimonij. Cui quidem sententiæ im præsentiarum Diuus Thomas patrocinauit. Præcipue cum non desit facultas seruum iusto pretio vbicunque atque adeo in propria patria vendendi. Aduerfaretur enim in primis talis venditio charitati, & forsan iustitiæ, nisi bona fide herus compulsus id faceret: ut si peregre proficiscens, vel ad bellum, vel aliqua de causa secum seruum duceret, & illic egesset pressus illum venderet. Tunc verò si maritus commode posset illuc uxorem transferre, tenetur quidem illa obedire, si tamen ipsa sine graui detrimento eum sequi non posset, certe iure matrimonij non cogere, teneatur tamen vis

S. Thom.

In fauorem matrimonij re dubia.

Casus cap. Licet.

An liceat domino coniugetu serui vendere. Opiatio quorundam.

Opiatio vetera.

S. Thom.

Ratio. Fruus opinio.

uente

uente marito castè viuere, nec vlla ei irrogare
 tur iniuria, postquam se fecit ac prudens seruo
 se adiunxit. ¶ Ad tertium negatur, simile ius
 seruo si fragari, vt inuitis dominis religionem
 proficiatur: nulla enim est in hac parte religio-
 nis cura matrimonii similitudo. Nam per ma-
 trimonium seruus nō omnino à seruitute sub-
 ducitur: quandoquidem potest ad horam rei
 vxoris vacare, & protinus ad seruitutem redire.
 Votum autem solenne religionis totum ho-
 minem absorbet, vt semper teneatur obedientie
 prelati præsto adeste, atque adeo à serui-
 tute domini semper abesse. Item, quia per ma-
 trimonium, vt dictum est, non se obligat ho-
 mo vxori, nisi in illo officio naturali generan-
 di, sed religioni obligatur monachus in omni-
 bus alijs operibus, que Dominus debet. Et ideo
 furtum sui ipsius faceret. seruus religionem in-
 greffus. Potest tamen etiam inuito domino
 votum castitatis emitte: quia in hoc non ei
 subditur. An vero possit ordines sacros susci-
 pere, dist. 25. copiose responsum est.

ARTICVLVS. II.

Vtrum seruitutis conditio aliquo saltē modo matrimonium impediatur.

Rostquam simpliciter ius pa-
 tet seruis matrimonium con-
 trahendi, queritur, vtrum ali-
 quo saltē modo per serui-
 tutem impediatur. Et argui-
 tur à parte negatiua. Nihil
 matrimonium prohibet, nisi quod ei aduersa-
 tur: seruitus autem, vt modò definitum est, nō
 est matrimonio contraria: ergo illud non impe-
 dit. ¶ Secundo. Id, quod cōtra naturam est, im-
 pedire illud nequit, quod est secundum natu-
 ram: seruitus autem est cōtra naturam, vt in
 statu de iure personarū, & l. Libertas. ff. de sta-
 tu hominum. habetur: ergo non impedit ma-
 trimonium, quod est secundum naturam.

¶ Tertio. Impedimentum matrimonij nihil re-
 fert, sciatur ne an ignoretur, vt patet de cōsan-
 guinitate & affinitate: sed seruitus scita nō im-
 peditergo neque ignorata. ¶ In contrarium
 est decretum Innocentij, Ad nostram. de con-
 iugio seruorum, vbi qui ignoranter contraxit
 cum ancilla, nexu matrimonij exoluitur.

¶ Ad quaestionem duabus conclusionibus re-
 spondetur. Prima. Si liber ancillam ducat, quā
 credit liberam, vel si libera seruo nubat, quem
 credit liberum, matrimonium nullum est. Cō-

clusio præterquam decretali allegata, atque
 alijs eodem titulo confirmatur. can. Si quis li-
 ber. & can. Si quis ingenuus. & can. Si femina.
 29. quæst. 2. Ac deinde ratione eam nature sul-
 cita. Contractus coniugalis eam vim habet, vt
 alterutrum se coniuges obliget, tum debitum
 sibi inuicem reddere, tum in eadem domo &
 proles educare, & gubernare familiam: si ergo
 aut vir aut femina impotens est: hæc munera
 persolueret, ignorantia eiusmodi personæ con-
 tractum vitiat, atque adeo matrimonium tol-
 lit: Ac verò si uterque impotentia cōiuncti sit
 homo inhabilis ad solvendum debitum, ita per
 seruitutem ad liberè solvendum, atque ad alia
 obeanda domestica munia: ergo si uterque
 ta impotentia cōiuncti matrimonium auferat,
 ita & ignorata seruitus: quoniam, vt ait Philo-
 sophus, ignorantia libertatem tollit: ideoque
 eiusmodi consensus nō censetur spontaneus.
 ¶ Dubium autem est, an hoc impedimentum
 sit de iure naturæ, an verò solam de iure Pon-
 tificio. Videtur enim quod sit de iure natura:
 nam error personæ, vt si quis credens se cōtra-
 here cum Maria, cōtrahat cum Ioanna, est im-
 pedimentum iure naturæ, quia nō existimatur
 consensus: ergo idem est de cōditione seruitu-
 tis. Paludanus dist. in presenti quæst. 1. ait, hoc
 non esse impedimentum nisi ex statu eccle-
 siæ, neque esse simile de errore personæ. Et cer-
 te ita videtur: nam hic non est, nisi error qual-
 itatis: & ideo si statutum ecclesiæ non obita-
 ret, matrimonium teneret. At verò statutum
 hoc, multum (vt dicebamus) iure naturæ sulci-
 tur: nam per eiusmodi errorem plurimum ho-
 mo detrimentorū accipit, cum ex ancilla non
 possit suscipere filios nisi seruos, ad ordines sa-
 eros atque ad alios honores publicos obeun-
 dos minus idoneos. Quæ quidem incommo-
 da iniquissimum esset, hominem incertum pa-
 ti. Quod si quis arguat. Peius est homini ancil-
 lam diaboli: hoc est, peccatricem, in vxore ac-
 cere, quam ancillam legalem: sed illud impe-
 dimentum non obstat: ergo neque hoc. Nega-
 tur consequentia: quoniam licet peior sit serui-
 tus spiritualis, non tamen est fini matrimonij
 tam incommoda. ¶ Secunda conclusio. Quan-
 do inter seruum & liberam, aut inter liberum
 & ancillam, cōditione seruitutis cognita ma-
 trimonium contrahitur, solidum est & legitimum.
 Conclusio est eisdem citatis canonibus
 definita. Et ratio est liquida: quoniam cum ser-
 uitas, vt superiori articulo definitum est, sub-
 stantia matrimonij non obstat, scientique &
 volenti nulla fiat iniuria, consequitur, vt quan-
 vis ingenuus sit contrahens eadem incommo-
 da &

da & detrimenta ex coniugio ancille in liberis
 contrahat, nihilominus consensus ille suus li-
 ber merito reputatur, vt matrimonium consti-
 sistat. Quapropter, vt superius adnotauimus;
 impedimentum seruitutis non inter necessaria,
 sed inter voluntaria matrimonij impedimen-
 ta connumeratur. ¶ De his conclusionibus di-
 st. 30. dicere cōtemimus, sed hic sunt exactius
 perpendenda. In primis ergo dum de ignorā-
 tia loquimur, de illa sermone habemus, que
 vsu & more reputatur ignorantia: nam leuissi-
 ma, quippe que facile purgari poterat, pro
 nulla reputatur. Qui enim cum atra muliere
 & vili contraxit, quam ab hero infimè tracta-
 ri videbat, non censetur ab ecclesia eius ser-
 uitutem ignorasse. Imò tam crassa esse posset
 ignorantia, vt in conscientia ille censetur nō
 ignoranter, sed sciens cum ancilla contraxisse.
 Mos in prima cōclusionone notandum verbum
 si liber ancillam ducat, nam si liber ingenuū
 duxerit, quam putat esse ancillam, matrimo-
 nium non tollitur: quoniam error erat condi-
 tionis peioris: quare non censetur error. Neq;
 si seruus ancillam ducat, etiam si ingenuam
 esse credat, matrimonium vitatur, quia cum
 æqualis sit vtrinq; obligatio; non est cur se-
 rius in coniuge meliorem conditionem requi-
 rat, q̄ ipse in se habet. Ex quo fit, vt in summa
 dicamus, quod seruitus nunq; matrimonio ob-
 stat, nisi quando ab illo cōiuge ignoratur, qui
 liber est. Vbi autem vera nulla interuenit
 seruitus, licet interuenire credatur, nullum est
 impedimentum. ¶ Sed est præterea animad-
 uertendum, qd si ingenuus, qui ancillam, quam
 liberam crederat, duxerit, postquam illam
 auiderit esse ancillam, idq; crediderit, aut pro-
 habiliter fuerit opinatus, carnaliter cognouerit,
 matrimonium sine alio consensu nouo sit
 legitimum: quia iam tunc censetur simplici-
 ter consentire, & ita in foro ecclesiæ præsumi-
 tur, vt patet capit. Proposuit. & cap. Ad no-
 stram. eod. titul. Imò & in conscientia sic pa-
 riter est iudicandum, nisi quando accessit, men-
 te proposituerit, nō tantum ab vxorem, sed
 tanq; ad concubinā accedere.
 ¶ Quid autē si ingenuus ancillam duxit, quā
 liberā esse arbitratur, sed tamē quāuis nos-
 set esse ancillam eam nihilominus duceret? Ri-
 card. dist. in presenti articulo respondet, qd si in ani-
 mo tenet, qd etiam cum illa contraheret, licet
 esset ancilla, matrimonium tenet. Non dicit
 simpliciter, qd si esset ancilla; vt etiam ducere
 ret: nam huiusmodi cōditionales nihil ad rem
 pertinent, sed si in animo teneret: hoc est, ta-
 lem haberet affectum & consensum: scilicet,

quanuis ancilla hæc esset, illam ducerem. Et
 ideo non proferus probabilitate caret, nam vi-
 detur ille tunc in ancillam cōsentire. Nihilominus
 explicatius respondendum est. Si enim ex-
 pressè dicat, Duco te in vxorem quāuis sis an-
 cilla, tum licet credat esse ingenuā; verum est
 matrimonium: quia consensus practicus fertur
 in ancillam, & ideo ignorantia speculatiua nō
 obstat. Sed si seorsum apud se habeat illi con-
 sensum, Quāuis hæc esset ancilla, illam ducere-
 rem, nihilominus in consensu, quo contrahit
 matrimonium, nec voce nec mente explicat illam
 cōditionem, sed absolute contrahit: cum
 hac, quam credit esse liberam, vt vera mat-
 rimonium nō celebratur: quia canones simplici-
 ter huiusmodi cōsensum pro nullo ducunt.
 Nisi postea cognita cōditione absolute inte-
 gretur. ¶ Ex his colligitur, qd si herus ancillæ
 ingenuo eam sua sponte desponsauerit, quā-
 uis sponfus credat fuisse liberam, matrimonium
 vigorem obtinet, vt ait glossa super dicto ca-
 pit. Ad nostram. & illic Panor. Et habetur in au-
 then. de nuptijs. §. Si verò ab initio. collat. 4.
 quoniam eo ipso, quod dominus ancillam in-
 genuo nuptum tradidit, eam manumittit, &
 libertate donat. Imò si sciens tacet, vt illic Pa-
 nor. quia in tali casu qui tacet, consentire vide-
 tur. Secus si tradat eam seruo. Vnde à fortiori
 si Dominus ancillam suam propriam in vxor-
 em duxerit, matrimonium tenet: quia eo ip-
 so libertatem facit. Et de hoc extat lex regia
 in Hispania. Quid autem si postq; ancilla in-
 scio domino ingenuo nupsit credenti esse li-
 beram, dominus eam manumittat? Responde-
 tur, per hoc solum matrimonium nō firmari,
 nisi nouus consensus vtrinque accedat; quia
 illic vsq; nullū erat matrimonium.
 ¶ Sed percontaris, vtrum si dominus ancillā
 nuptam secet, manumittat, & post: maritus
 manumissionem ignorans, eam cognoscat,
 vinculum inde matrimonij innodatum. Palud.
 dist. in presenti quæst. 1. quorundam refert opi-
 nionem dicentium tunc matrimonium irriti:
 quia ecclesia, cuius instituto hoc impedi-
 mentum innititur, non decreuit impedimentum
 esse, nisi quando error durat: & iam tunc ma-
 ritus credens esse liberam, non fallitur. Nescio
 tamen an contraria opinio sit probabilior: vi-
 delicet, matrimonium nō cōualescere, nisi ma-
 ritus nouerit esse manumissam: quia consen-
 sus ab initio nullus fuit, & illa ignorantia, qua
 scilicet credebat ab initio fuisse liberam, sem-
 per durat. Quare copula tunc non reputatur
 nouus consensus: Ita tenet glossa super cap. 10.
 Si quis ingenuus. 29. quæstione secunda.

¶ Ad

Solo 3. arg.

Prima ratio discriminis.

Ratio 2.

Dubium

Si liber ancillam &c. Error melioris paritudo ditionis nihil matrimo nio obstat.

Regula generalis.

Obiectio.

Conclusio.

Solutio. Ratio.

Ratio cōtra sionis.

Autoris solutio.

Quod herus ancillam ingenuo lo- cat.

Dubium.

Sententia. Ratio.

¶ Ad

Ricardi. bonæ sunt. Partus nanque ratione matris certitudinē habet, no autē ratione patris. Et hanc arbitror rationē secundū leges civiles esse opti-
Alia ratio. manifestat fructus vascunq; seminatur, certum est ab ista terra produci, & ideo. cedunt in dominiū domini prædij. Et præterea terra est, quæ totam substantiā tribuit multiplicandi feminis, & in ea nutriuntur fructus, & pariter mater est, quæ totam corpulentia foetui ex suo sanguine subministrat: itaq; ipsum sustinet; & in ventre nutrit, & labores perfert: quare naturali rationi. consentaneum est, vt partus in dominiū heri matris veniat. Et illa erat

Exodi lex. lex antiqua Exodi 21. Si dominus dederit ancillā suā alicui in vxorem, & pepererit filios & filias, mulier & liberi eius erunt Domini sui. Ipse autem, si fuerit seruus ex Habræis, septimo anno egredietur liber. Et est notandū, qd vt partus sit liber, satis est matrē vno tēporis momēto anteq̄ fuerit partū enixa, esse liberā.

Nota. Partus alt- cubi deterio- rem cōditio- nem sequit.

§. 1. Insti. de ingenuis. ¶ Addit vero S. Tho. in quibusdā terris, quæ iure civili scilicet Imperatorū, non reguntur, partū sequi deteriore conditionē, vt quauis mulier sit libera, si pater est seruus, filij nascantur seruidū modo ex matrimo- nio oriuntur. Et alludit ad præfatū cap. Li- beri, Isidori, vbi ait glossa, qd secundū leges Lo- gobardorū & Theutonicoꝝ filij sequuntur de- teriorem partē scilicet, seruitutē aut patris aut matris. Intelligitur tñ lex, si pater ante contra- ctum matrimonij seruus fuerit, scilicet si post seipsum videretur: quia nō debet ingenua ma- ter, quæ bonā fide libero nupit, ex superueniē- ti factō patris iacturam in filioꝝ libertate pati. Vnde fit, vt si alicubi lex illa viget, sequendi deteriorem partem, tunc si parentes sunt am- bos serui dicitur serui domini, domini illi debet inter se filios dispartiri, vel si vnus fuerit tantū filius, tunc dñs, qui illum vsurpauerit, debet al- teri medietatē pretij refundere. At verò non est credibile, vt ait S. Thom. in Repub. pruden- tū hominū hanc legē vigere: quandoquidē alia scilicet, qd partus, sequatur ventrē, & legi- bus Imperatorū, & more plurimorum sapien- tium, & rationibus à natura profectus sit ful- cita. Quare inter Hispanos, Gallos, & Italos hæc mora & vsu seruatur. Vnde est, qd in pōiū mulieris, quæ seruo suo nupserit, non qua lege cautum fuit, vt partus patris sequeretur: sicut scilicet serui & omni nobilitate privati, imo & à materna hereditate exclusi, vt i. vnica. C. de mulieribus, quæ si proprijs seruis iunxerunt.

Solut. arg. ¶ Ad primū igitur argumentū respondetur, qd licet pater sit dignior, quia principij agens: mater tamen dat substantiā corporeā, & cor-

pus est, quod seruitio deputatur. ¶ Ad secundū respondetur, qd propterea qd pater dat formam, solum sequitur esse specificū, atque adeo perfectiones filium potius à patre quam à matre ducere. Quapropter filij in rationis vsu & prudentia patribus similes na- scuntur, qd matribus, quibꝰ ideo in publicis ho- noribus & hereditatibus succedunt, atq; adeo eorum nomina & stemata sequuntur. Quocir- ca genealogia per lineam masculinā, potiusq; per foemineā deducitur, vt sacra nos etiā hi- storia docet. Et ideo in Repub. illi qui nobiles per lineam paternā probantur, quāuis mater na eis fuerit aut rustici aut contaminati san- guinis, iuribus nobilium fruuntur.

ARTICVLVS V.

Vtrum etas legitima cōtrahendū ma- trimonium rectē in viro statuta sit quartodecimo anno, & in femina duodecimo.

Quoniam defectus ætatis defectus libertatis quodammodo assimilatur, quæstio de ætate, superiori de li- bertate adiungitur. Arguitur ergo, qd ætas illa, quæ de nuptijs cōtrahendis lege præscribitur, nō sit idonea. Præterea etas ad cōsensum cōiugalem exigi videtur, vbi de statu totius vitæ deliberatur, quā ad bono- rum possessionem: hæc rēdem autē in bo- norum possessionem leges nō mittunt vsque ad annum vigesimū quintū: ergo minor ætas ad matrimonium nō deberet sufficere.

¶ Secundo. Seruitus & impotentia cōiugenda tum nocet matrimonio quāntū puerilis ætas, sed illa nō obstant, nisi dum ignorantur, vt su- perius dictum est: ergo cōgnita etas illegitima non debet esse impedimentum matrimonij, quā minor ætas nō habet validum si cōtrahatur.

¶ Tertiū. Foemineus sexus non tanta rationis virtute pollet, qd masculinus: ergo diutius ex- pectari deberet, vt matureceret: nō ergo satis illis cōsultum est, vt duodecimo anno foemina nubant, cum masculini nō possint vsque ad quartū decimū cōtrahere. ¶ In cōtrariū est lex canonica, quæ quatuordecim annos viros foeminae verò duodecim præscribit. ¶ In æta- te cōtrahendo matrimonio cōstituenda distin- guendum est, quid de rigore liceat, quid de honestate deceat. Institutores nāq; Reipubi- vt Aristot. Polit. cap. 1. rōtā dicit, non tantum

quid liceat, sed quid deceat, cōtemplari debet: Ait em̄ illic Philosophus, qd si vires naturales cōsulamus, virū spiritus gignēdi anno septua- gesimo aut circiter deficient, foeminā verò po- testas concipiendi prope annū quinquagesi- mum. At verò foemina ad concipiendum cir- ca annū decimū octauum fit idonea: nam ante illum nō nisi rarō, & plurimum foemellas cōci- pit, & cum magno periculo parit. Habet ergo mulier spatij triginta ferē annorum ad concipiendum. Et ideo tantū est visus ad generatio- nem indulgendū, vt ambobus eodem tempo- re exhaustantur. Quocirca foeminas decimus- octauus annus conueniunt ad nuptias, viris verò trigessimus septimus aut circiter. Præter- quā: qd citra hæc tempora alia incommoda subsequuntur: nam generatio non debet fieri nisi ex superfluo salua semper viri substantia: dum autem viri in tenera ætate rei Veneræ mancipiatur, vires proprias extenuant, & malignē adolefcunt, & proles corporis & vi- rium inopes gignūt. Nec foemina vterum ha- bent satis amplum, quo possit foetus extendi & informari. Præterea, qui in pueritia rei Veneræ affluiscunt, libidinosi maxime & intem- perantes fiunt: quippe qui carnis illecebras an- te tempus exulciscit & iritant. Adde qd pueri nō debent ab ætate paternā aut nimium aut minimum distare. Illi verò qui in senectute rei vxoriæ operam impendunt, nec tenellis filijs oblectantur, vt inuenes, neq; illis possunt ali- menta prouidere, imo crebro nō nisi posthu- mos generāt. Rursus qui in pueritia vxoribus se se cedunt, filios gignunt, qui nō possunt pa- rentes pro dignitate reuereri: quippe quibus sunt ætate ferē æquales. Hæc certe considera- te deberent parentes speculari, anteqm̄ tene- ros natos nuptialibꝰ sarcinis & molestijs one- rant. At verò leges non tam decetæ, quā necesse sit succurrunt, idcirco temporum ra- tionem meditantur, quibus generationi homi- nes operam nauare possunt.

¶ Ad quæstionem, ergo vnica cōclusione re- spondetur. Tempus legitimum matrimonij cō- trahendi est in viro quatuordecim annorum, & in foemina duodecim. Et in contrahen- do matrimonio ratio habenda est, tum cōsen- sus, vt sit liber, tum etiam finis matrimonij, vt coniuges sint generare potentes. Et quantum ad rationem primam dist. 17. q. 2. vbi de spon- salibus agebamus, tria temporis interstitia di- stinximus. Primum scilicet, quō homo, licet- que le satis cōsuleri sibi nequeat, potest tamē perlecuq; ab alio cōsiliū capere: & illud est in fine primi septēnij. Et ideo licet tunc nō

possit se in legitimū matrimoniū tradere, po- test tamen illud polliceri, postmodum legiti- ma ætate complendum: quare ille tēporis ar- ticulus sponsalibus est idoneus. Secundū tem- pus est in fine septēnij, quō potest de scripto di- sponere: nam habet tunc rationis lucem, vt li- berē possit in matrimoniū consentire. Sed quā- id ad dispensationem & administrationē bo- norum maturus iudiciū exigitur, expectatur finis tertij septēnij. At verò quāntū ad potē- tiam generandi illo etiam tempore secundi se- ptēnij, vt experientia docet, reperitur in viro, licet, vt diximus, malignē fiat & indecenter. Igitur cum matrimoniū, eo qd ex vna parte contractus civilis est, & ex altera à natura ad generationem inditum, subiectum est & iuri humano positio & naturali: vtraq; ergo ra- tione, & liberi consensus & generationis con- siderata, leges tempus matrimonio cōtrahen- do diffinierunt: quatuordecim scilicet anno- rum in viro, & duodecim in foemina. Vnde. c. Quod sedem. de frigidis & masculi. puer, qui nō potest reddere debitum, non est aptus coniugio. Et de desponsat. in pub. c. Vbi ait Nicolaus

Distinct. 35. Quæst. vnica Artic. 5.

Distinct. 35. Quæst. vnica Artic. 5.

Distinct. 35. Quæst. vnica Artic. 5.

Distinct. 35. Quæst. vnica Artic. 5.

Distinct. 35. Quæst. vnica Artic. 5.

Distinct. 35. Quæst. vnica Artic. 5.

Distinct. 35. Quæst. vnica Artic. 5.

Semestre. se semestre, vt glossa eiusdem ca. Cōtinebatur. nam dimidiatus annus postremus pro completo habetur. Determinatio est iuris civilis. Non tantum ff. de excusatio tutorum. At vero glossa. §. Pupillus. In sit de inutilib. stipula. & glossa in summa. In sit de obligat. quae ex delicto. ait, qd masculus ab anno decimo cum dimidio incipit esse pubertati proximus; quia inde iam transfuit medietas secundi septennij. Et ita tenet Panor. & Syluest. verb. Matrimo. 7. Attamen quicquid sit de alijs contractibus impuberum, tamen in cōtrahendo matrimonio non designatur nisi vnde decimus in foemina, si modo copula cōsumatur. Vt cap. citatum Cōtinebatur. ait, scilicet qd si foemina fuerit aetati proxima: nempe in vnde decimo, vel circa duodecimum annuū, & cognita fuerit à viro, vnde decimus annus satis est cum consummatione copulae. Nisi satis cum S. Tho. dicere existimaueris supra dist. 27. q. 2. art. 2. qd vsus rationis secundum conditionem contrahentium determinetur: quia in quibusdam magis acceleratur rationis vsus, quam in alijs. Et tunc, scilicet accedente copula, vt habetur capit. citato. De illis aetatem malitia suppleuisse videtur. In cap. vero finali dicitur, prudentiam tunc supplere aetatem. Et potest vtrumq; optime dici. Nam cum, vt modo dicebamus, ad statuum dum tempus contrahendo matrimonio vtriusq; consideratio habenda sit: scilicet, & causa: nempe, consensus, & finis: puta, generatio nis, quando paulo ante legitimum annuū acceleratur rationis vsus, tunc dicitur prudentia supplere aetatem, quando vero tunc acceleratur potentia coeundi, dicitur malitia supplere aetatem: quoniam praecox illa & praepropere potentia ab exuberanti carnis, insulsi nimia quae concitatione illecebrae profertur, quae reuera iurito malitia vocari potest ab originali culpa contracta. ¶ Grauius tamē morale dubium hinc emergit, vtrum ad hoc, qd matrimonium circiter tempus legitimum validum sit, sufficiat, qd prudentia aetatem suppleuerit: id est, vsus rationis fuerit acceleratus: vel qd sola malitia illam suppleuerit, scilicet potentia coeundi, vel an requiratur ambo simul concurrere. Hic primum meditandum est, vnde malitia illa hoc est, potentia coeundi, explorari possit: vtrum non aliunde percipi legitime valeat, qd si re vera impubes illi copulam consummauerint. Id enim insinuare videtur Alexander citato cap. Cōtinebatur. scilicet, si cognita puella à iuvene fuerit. Sed in allegato cap. De illis. non habetur, nisi qd si ita fuerint aetati proximi, qd poterint carnaliter coniungi: vbi so-

la potentia exigitur. Et ideo bipartite sunt iurispenit, alijs afferentibus copulam requiri, atque alijs, sufficere potentiam. Quapropter si cōpertum sit masculum cum alia copula consummasse, & foeminam cum alio, si inter se per verba de praesenti prope legitimum annuū consenserint, etiam ante copulam tenet, vt illi dicunt, matrimonium. Atq; hanc opinionem amplexus est Syluest. verb. Matrimonium. 7. quæstio. 3. Et est valde probabilis in conscientia, quæuis tutius esse crediderim, copulam inter ipsos expectandam, vt in foro iudiciali sententia pro matrimonio pronuncietur. Et sufficit, qd se maritali affectu cōmiserint, cum consensu praecedenti siue de praesenti, siue de futuro, qui ceterus non valebat nisi pro sponsalibus. ¶ At vero vti um si nulla interueniente copula maturecat ratio paulo ante annuū legitimum, matrimonium tunc tenet, dubium est. propter dictum ca. si vbi nulla facta fuit mentio copulae, sed solum insinuat, qd si prudentia suppleret aetatem, matrimonium valeret. At quia non cōstabat, pronunciatum est consensus de praesenti non valuisse nisi pro sponsalibus. Et accedit argumentum, qd vt dist. 27. quæstio. 2. art. 2. cū D. Thoma prædiximus, licet primum septennium non fuerit completum, sed circiter, sponsalia cōsentur: pariter ergo in matrimonio circa quartūdecimū contrahendo videtur iudicandū. His tamen non obstantibus nullatenus asserere audeam, valere matrimonium ante legitimum tēpus, nisi copulaverit fuerit cōsummata: vel saltem sponsi fuerint ad id idonei. Ita tenet cum Panor. Syluester verb. Matrimonium. 7. q. 2. quia in nullo canone hoc permittitur haberi, & in contrahendo matrimonio non licet arbitrari, sed verbis canonum insistere. De sponsalibus autē vbi cōtra-

Opinio san-
cti Tho.

Malitia &
prudentia
supplet aeta-
tem.

Prudentia
supplet aeta-
tem.
Malitia sup-
plet.

An simul de-
beat pru-
dentia et ma-
litia supple-
re aetatem.

An sola pru-
dentia iuu-
at.

Argumentū

Sententia au-
thorū

Solut. arg.

Dubium

Hierony.

Alber. Mag.

Solut. dubij. perisse in decimo. Igitur vbi id vsu venerit, & rationis vsu consistit esse tantum, qui consensus faciat liberum, profecto non est cur negetur, matrimonium oriri, vt Syluest. loco proxime citato ait: quoniam omnia ad matrimonium necessaria concurrunt. Nam aetas quatuordecim aut duodecim annorū non est praescripta nisi propter arbitriū, vt dicebam, quia non existimantur minori aetate impuberes ad liberum consensum & generationē idonei. Et ideo vbi experimentum contrarium palam edocet, arbitrarium iudicium cessat.

Solut. 1. arg. ¶ Ad primum itaq; argumentum respondetur interempta maiori. Lucidius enim rationis lumen requiritur ad administranda temporalia bona, quam ad matrimonium, tum qd ad hanc naturam ipsa est magis propensa, tum qd bonorum dispensatio multis est periculis & fraudibus peruia. ¶ Ad secundū respondetur, quod immatura aetas non solum est impedimentum propter impotentiam coeundi, sed propter defectum vsus rationis, qui est libero consensui necessarius. Et ideo siue cognita sit siue incognita ab altero contrahentium nihil refert.

Solut. 2. arg. ¶ Ad tertium respondetur, qd potentia concipiendi, vt. 9. de animalib. author est Philosophus, prius aduenit foeminis, qd gignendi potentia masculis. Item in masculo vegetior maturiorq; ratio exigitur ad gubernandā & foeminam & domum, quam in foemina ad parandum viro. Vtraq; ergo de causa minori aetate foemina nubilus est, qd vir conuubio idoneus.

DISTINCTIO

trigesima sexta, De impedimento criminis, quod tori fit diuortium.

Text.
Cap. i.

POST impedimenta frigiditatis, & maleficijs, quae vel naturae vitio, vel demonis actu accidunt, sequuntur impedimenta criminis, quae de voluntatis nequitia procedunt. Inter haec primum se offert adulterium, cuius causa ius fit innocenti ab adultero diuertendi, iuxta

verbum Redemptoris, Quicumq; dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem & aliam duxerit, mactatur. Ratio enim legis finit, vt fides ei frangatur, qui fidē frangit. Septem vero casus sacrosancti canones diuino iure & naturali subnixi exceperunt, quibus legem illam moderandā curarunt: nempe, si vir quoq; eodem flagitio, quo vxor, implicatur: paria enim delicta, vt lex ait, mutua cōpensatione tolluntur, & ideo lege, quā ambo cōtempserunt, neuter est vindicandus. Quare nihil iniquius est, auctore Augu. qd causa fornicationis vxorē dimittere, si ipse cōuincitur fornicari. Mox, si vxor per viti lenociniū adulterata est: illud em̄ mariti scelus, licet vxorem nō excuset, ipsum tamē onerat. Deinde, si bona fide maritum defunctum arbitrata alteri nupterit. Preterea, si per ignorantiam adulteriū ab eo passa, quae arbitrabatur esse maritū. Cui proxime accedit, si per violentiā id fuerit perpessa, vt lib. 2. de Ciui. Dei. docuit Augu. Adde sextō, qd postquā fuerint cōiuges reconciliati, nisi denuō cōmittatur delictum, diuortio nō patet locus. Ac demū, si vxor in infidelitate per libellū repudiata alteri nupterit, & cum priori marito catholicae fidei nomen dederit: cogitur enim tunc eidem prior viro vxor esse.

Matth. 19.

Cap. Perus.
nir. de iure
iurand.

Ca. Tua fra-
ternitas. de
diuortio.

Can. Nihil,
3. q. 6.

Cap. Discre-
tionē. de co-
gni. cognō.
confanguin.
10.

Can. Cū per-
belliā. 34.
quæst. 2.

Can. In Ie-
sū. 34. q. 2.

Can. Itanc.
& Proposito.
32. q. 1.

Can. Si quis
et Quod au-
tem. 32. q. 1.

Cap. Gaudē-
mas. de di-
uortijs.

Cap. 2. ¶ His ergo exceptis casibus non modò viro fas est vxorem fornicariam dimittere, verùm & ratione cauendi scandali eamque corrigendi nonnunquam tenetur: nam vt in Prouerb. est, qui expellit mulierem bonam, expellit bonum, qui autem tenet adulterã, stultus est & insipiens. Vnde Cryosto. Sicut crudelis & impius est qui castam dimittit vxorem, sic fatuus est & insipiens qui retinet meretricem: patronus siquidem criminis est qui celat crimen vxoris. Postquam verò adultera resipuerit, spemque de se fecerit cautiùs post viuendi, salubrius sæpè cõsilium est illam retinere. Nam vt August. ad Pollentium ait, Non est durum reputandum, vt coniux adultera per pœnitentiam sanata viro reconcilietur. Atqui cum par sit vtriusq; coniugis obligatio fidei, pari subinde iure hac parte vxor cum viro protegitur, vt possit adulterum quoq; relinquere. Vnde August. Indignantur, inquit, mariti si audiant adulteros viros pendere similes adulteris fœminis pœnas, cum tanto grauiùs eos puniri oportuerit, quãtò magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere fœminas. Et Innocen. Papa, Christiana religio adulterium in vtroq; sexu pari ratione condemnat.

Prouerb. 18

Can. Sicut. 3. q. 1.

Can. Quod aut. 3. q. 1.

Can. Christiana. 3. q. 5.

¶ At verò diuortium euangelicum non veluti repudium censendum est, quo Iudæi arbitrabantur matrimonium distrahi. Nam vt Innocen. 3. ait, sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ipsi in coniugibus perdurat. Quocirca neutiquã neu dimittenti neu dimissã ad alias conuolare nuptias fas est, dicente domino, Omnis, qui dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari, & qui dimissã duxerit, adulterat. Et Paul. His qui matrimonio iuncti sunt, præcipio nõ ego, sed Dominus, vxorem à viro nõ discedere, quòd si discesserit, manere in nuptam. Et ad Rom. Quæ sub viro est mulier viuente viro alligata est legi. Et paulò inferiùs. Igitur viuente viro vocabitur adultera si fuerit cū alio viro. Vnde Hierony. Vbicunque, inquit, est fornicatio, liberè vxor dimittitur. Sic autem vir priorem dimittere iubetur vxorem, vt prima viuente secundam nõ habeat. Et August. ad Pollentium, Licet, inquit, dimittitur vxor causa fornicationis, sed manet vinculũ prioris, propter quod sit reus adulterij quicumque dimissã duxerit. Et infra, ambos coniuges in hac causa exæquans, Necesse est, inquit, ex duobus coniugijs quatuor adulteros fieri.

Cap. 3.

Cap. Quæstio. de diuor.

Math. 5

1. Corint. 7.

Roma. 7.

Math. 19. Can. Disat. Dñs. 3. q. 7.

Can. Licet. 3. q. 7.

Lib. x. c. 3.

si &

¶ & ille alteram duxerit, & illa alteri nupsit. Ex quibus fit cõsequens, vt diuortium viam reconciliationi nõ ocludat, quominus fieri etiam tunc possit.

DISTINCTIONIS
trigesimæ sextæ. Quæst. vnica,
De diuortio quod fit fornicationis causa.

ARTICVLVS. I.

Vtrum propter fornicationem licitũ sit viro vxorem dimittere.

Hæc distinctio. 36. quæ apud Magistrum sentent. c. rat. 35. generaliter de impedimento criminis, proponitur. Sunt autè huiusmodi crimina in triplici differentia. Quædã enim sunt, quæ non substantiã matrimonij, sed vsum offendunt, vt adulteriũ quod innocenti ius facit torum diuidendi, de quo hæc quæstio præcipue disputatur. Alia sunt crimina, quæ cõtrahendum impediunt, contractum verò non dirimunt. Tertij demũ generis sunt illa, quæ & cõtrahendum impediunt, & cõtractum dirimunt. De quibus duobus generibus tractabitur distinctione proxima. Primus igitur articulus est, vtrum diuortium fornicationis causa sit licitum. Et arguitur à parte negatiua. Non licet, vt i. Petr. 3. habetur, malum pro malo reddere: vir autem adulteram vxorem traducens malum pro malo reddit: ergo perperam agit.

Partis negatiue arguementum primum.

Secundũ arguementum.

Tertiũ arguementum.

Partis affirmatiue.

¶ Secundò. Alia sunt peccata adulterio peiora, vt si vxor blasphema esset, aut si vir contra naturam nefarie flagitiosus esset: sed propter hæc crimina non licet coniugi ab alterius cubili discedere: ergo nec propter adulterium. ¶ Tertiò. Grauius est si ambo adulterentur, quàm si alter duntaxat: sed si vir sit quoq; adulter, nõ potest vxorem ob idem crimen repellere: ergo neque si ipsa duntaxat offendat. ¶ In contrarium est sententia Redemptoris Matthæi. 5. permittentis fornicationis causã virum ab vxore discedere.

¶ Materia hæc præcipui est momenti. Sit quidem nomen diuortij quid importet distinctio. 33. dictum est, vbi de repudio disputabamus. Dicitur enim à diuertendo: hoc est, à mentis diuersitate: quia qui matrimonium distrahunt, in diuersas partes eunt. I. ff. de diuortijs. Hoc est, quòd toro sed domoque separant. Atqui primus hic articulus facillimè expeditionis est. Cui ideo vnica ista affirmatiua conclusio ne sit satis. Licetum est viro vxorem suam fornicationis causa dimittere. Quæ vtiq; conclusio, quando nullam aliam, qua fulciret, causam haberet, per sententiam Redemptoris satis esset suffulta. Nihilominus sententia illa non solùm diuina fuit, sed iuris etiam naturæ explicatoria. Est ergo conclusio hæc non solùm humano iure, aut purè diuino, sed etiã naturali fundata. Hoc enim ius natura docet, vt vbi duo mutua sunt fide inter se contracti, fides ei frangatur, qui fidem fregit, capit. Peruenit, extra de iureiurando. In fœdere autem matrimonij coniuges fidem sibi mutuo seruandam paciscuntur, quæ est, vt sibi inuicem debitum reddant, simulque cõiuuant, neuter tamen alijs commisceatur: ergo quæ adultera est, digna redditur, cui debitum nõ soluatur, sed toro pellatur, ac subinde domo. Secunda ratio itidem naturalis est, quia fornicatio, saltem vxoris, prolium educationi, quæ finis est matrimonij, planè aduersatur: quippe cum partum incertum reddat, cuius pater ignoretur. Tertiò & alteri matrimonij fini, qui est conuiuctus, ad quem mutuos amor necessarius est, vehementer fornicatio vxoris repugnat: est enim hoc ita natura comparatum, vt vir, quod vas semel ad progredas proles elegit, alterius vitio pollutum ferre nequeat, sed despectui pollutam vxorem habeat, odioque subinde prosequatur. Vnde cum antiquitus propter odium libellus permittebatur repudij, Christus seruator nõster non aliam odij legitimam causam admittit, quàm vxoris fornicationem, quæ re vera in promptu est, vt vxoricidij causa esse possit. Sola quippe fornicatio est, quæ vt ait Hieronymus, vxoris vincit affectum, cano. Dixit Dominus. 32. quæstione. 1. Iam verò & charitati naturali consentaneum est, vt pudicus coniux impudicam causam admittat, ne eius crimini cõiuuere videatur, sed illa per infamiam castigata emendetur. His igitur de causis August. super Deuter. 24. scripsit, quòd cum multæ essent in lege causæ dimittendi vxores, Christus solam fornicationem excepit: ceteras molestias iubet pro fide & castitate sustinere.

Conclusio conclusio confirmatio.

Triplet fundatur Rõ prima.

Rõ secunda.

Rõ tertia.

Ob fornicationem.

August.

Q. 5. tate sit.

tate sustinere. Ex his ergo fit cōsequens diuortium non esse solum inuentum & decretū humanum, sed ex diuino iure & naturali oritur. ¶ Vtrum verò nomine fornicationis intpra sententiarum nefandū etiā crimen comprehendatur ad faciendū diuortium. Innocē. super cap. Maritus, de adulter. & gloss. in ca. Omnes. 3. 2. quāstio. 7. negant, eo q̄ coniuges sola legitima membra & vsum ad generationem vidētur sub fide coniugij sibi mutuo obligare. Et possumus nos id ex illo confirmare, quod dicitur, præcedenti diximus: nempe, q̄ nefandus incestus contra naturam non impedit matrimonium nec eius vsum: quia ad affinitatem non pertinet. Nihilominus opinio Panormi. eod. cap. & S. Thomæ impræsentiarum & Paludani & Sylue. verb. Diuortium. q. 7. & cōis est, q̄ huiusmodi crimen ad diuortium sufficiat, tametsi propter pudorē, vt ait S. Thom. non nominetur. Et ratio est, quia nomine fornicationis omnis illicitus coitus comprehenditur. can. Meretrices. 3. 2. quāstio. 4. & can. Nō solum. q. 7. Seminatio tamē extra vas non sufficit, quicquid Paludanus hic insinuare videatur, & multo minus tactus vel affectus impudicij quia per eiusmodi seminacionem & impudicitiam mulier nō fit vna caro cum altero, atque adeo nec carnem suam diuidit. Ad Innocentium ergo respondetur, coniuges non solum per legitimum vsum, sed etiā per illegitimum in vale perpetrātū carnem suam diuidere, & fidem coniugalem frangere, licet per illum vsum non contrahatur affinitas: cuius ratio distinct. 4. patebit.

¶ Quod si contra conclusionem quis arguat. Vicaria solutio debiti inter coniuges, saltem obligatio est de intrinseca ratione matrimonij: nam vir potestatem sui corporis non habet, vt ait Paulus &c. ergo per nullam sententiam Ecclesiæ obligatio hæc extingui potest. Ex superioribus solutio colligitur, q̄ id ecclesia non facit iure suo tantum proprio, sed diuino & naturali: vtrūque enim illa iura insinuāt: scilicet, quod & seruanti fidem seruatur, & frāgenti frangi possit. ¶ Sunt autem septē casus, qui ab hac conclusione meritō excipiuntur, quibus vir adulteram vxorem deserere nō sinitur. Nempe, quia vel vxor culpa immunis est, vel vterq; æqualem habent. Primus est, si vir quoq; adulterio se deturpauerit. Secundus si ipse vxorem profuerit. In his enim tantū culpandus est vir q̄ vxor. Tertius si vxor virū suum defunctum bonis coniecturis propter diuturnam eius absentiam existimans, alteri nupserit. Quartus si latenti fraude ab eo co-

Ann: fan- dum crimen fat sit ad diuortium. Opinio iurispensorum

Opinio communis.

Ratio:

Ad Innocentium.

Obiectio.

Solutio.

Septem casus.

Primus.

Secundus.

Tertius.

Quartus.

gnita fuerit, qui sub specie mariti se in eius lectum insinuauit. Et quintus, si vi fuerit oppressa. Hi enim euctus culpam ei vel auferunt, vel extenuant. Sextus, si post commissum adulterium eam vir suo toro susceptam reconciliauerit. Iam enim tunc noxam ei condonauit. ¶ Septimus demum casus est, si in infidelitate vxor, cui maritus libellam repudiū dederat, alteri nupserit: tunc enim si ambo sacro fonte abluantur, tenetur vir eam in matrimonium restituere. ¶ De his autē casibus in genere percontari quispiam possit, sint ne duntaxat per instituta ecclesiæ excepti, an verò iure diuino & naturali. Videtur enim sola ecclesia eos excepisse, quoniam Christus nullum exceptum reliquit, sed generaliter facultatem fecit viro ad alteram vxorem traducendi. At tamen ab altera parte argumentū existit: quod si Christus generalem facultatē viro præbuit, nequius sit ecclesia exceptis illis casibus eandem facultatem restringere: quippe quæ supra ius diuinum nulla fungitur potestate. Respondere vero quisquam possit, q̄ cum Christus nō iussit remittendam fornicariā vxorem, sed permisit, potuit ecclesia non obstante permissio- ne, quæ ob delictum vxoris facta est, idem diuortium vetare. Quæ admodum, licet iure diuino permittatur toto anno carnes edere, potuit ecclesia virtutem abstinentiæ interpretari de earum esum in Quadragesima prohibere. Attamen non est hoc satis scite dictum: quoniam non est simile: de abstinentia nanque non dedit Deus præceptum nisi in genere, vt comedamus quæ, & quando, & vbi oporteat. Quare ecclesiæ relicta est facultas determinandi cibum & tempus edendi, sicut in præcepto confessionis definiendi tempus, & in sanctificatione festorum designandi dies. Sed tamen de diuortio fecit singularem permissio- nem. Quare fas non videtur, vt illā possit ecclesia restringere, nisi tanquam diuini ipsius naturalisque iuris interpretis.

¶ Quapropter dicendum restat omnes huiusmodi exceptos casus deduci ex iure diuino & naturali, vt singulos prospicienti constabit. Primus enim, quando vterq; deliquit, habetur cap. Tua fraternitas, & capit. Significasti, de diuortijs. Et fundatur in illa naturali iuris regula. I. Viro. ff. de soluto matrimo. Paria delicta mutua compensatione dissoluntur. Ob id enim ea lege, quam ambo contempserunt, neuter est vindicandus. Vnde Augustinus libr. de sermone Domini in monte, Nihil iniquius est quam causa fornicationis dimittere vxorem, si ipse conuincitur fornicari. 3. 2. quāstio. 1. 2. cano.

Quintus.

Sextus.

Septimus.

Dubium.

Obiectio.

Solutio quorundam.

Solutio im- prudens.

Primus casus.

cano. Nihil. Occurrit enim illud Pauli ad Roman. 2. In quo alium iudicas, te ipsum cōdemnas: Qui dicit, Non moechandum, moecharis. Atque illud euangelicum, Hypocrita eijce priuam trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui. Et de adultera. Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat. ¶ Dubium autem ad huius casus intellectum ex dictis refutat, vtrū quociens vir deliquerit siue ante siue post vxorem, ius anittat faciendi diuortium. Apparet enim semper illud perdere: quandoquidē nihil referre videtur, quo tempore crimen admittat. Respondetur nihilominus per distinctionem. Si vir antequā vxor, adulter fuerit, iure se priuauit petendi diuortium: nam cum prior fidem vxori fregerit, atque adeo ipsa soluta fuerit fide reddendi debitum, non potest postmodum illi crimen factæ fidei obijcere. Neq; refert occultus ne ipse fuerit adulter quādo ipsa adulterata est, si modo mariti crimen ipsa probare possit. Idem iudicium est quāuis ipsa prior se foedauerit, si ipse antequā diuortium poposcerit, idem, comisit scelus. Antea nanque quā de diuortio agatur, aut reconci- lientur, nihil refert, vter coniugum prius peccauerit, sed quando cum vnus de adulterio accusatur, si idem crimen potest coniugi obijcere, vt paria sint crimina, ab soluendus est. Nam in prædictis capitulis. Tua fraternitas, & Significasti, nulla habetur prioris aut posterioris ratio. Imò vir, qui post vxorem adulteratus est, eam relinquere prohibetur. Secundum dubietatis membrum est. Post quā causa fornicationis vxoris factū est: diuortium, vtrum vir deinceps adulterium committens, teneatur sibi vxorem reconciliare, de quo membro artic. sexto, habendus est sermo. ¶ Dubitatio verò, quæ accipitur videtur tenere animum est. Si antediuortium postquam vxor vnum, maritusque subinde alterum adulterium commisit, vxor iterum relabatur, ius fiat viro illam relinquendi. Apparet enim nō fieri: quoniam semper illa accusata potest idem crimine marito obijcere. Neque valet argumentum si obijcias, pluries adulteratam esse vxorem, atque adeo crimina nō esse paria. Quoniam, si vxor deiecit & milles prius fuerit adulterata, & postmodum maritus seriel, nequit ipse de diuortio agere: quia vtraque narratione nō habet, sed paria crimina censent, si ambo sint adulteri, nulla multiplicationis mentione facta. Neque rursus valet si obijcias, q̄ ipsa posterior deliquit. Nam iam dictum est, q̄ quāuis ipse prior deliquerit, non potest illam post-

Dubium.

Dilutio.

Nota.

Secunda pars.

Dubium.

Obiectio.

Dilutio.

Alia obiectio.

ea adulteram relinquere. Profecto res est dubia. Hoc tamen est certum, quod quando nō nisi singula adulteria, antequā de diuortio ageretur, commiserunt, nulla inter eos habita ordinis ratione, diuortium fieri nequit. Item & hoc certissimum est, q̄ si, quibuscumq; vtriusque adulterij commissis reconciliatio fiat: nempe, quia vir fornicariis criminibus illam cognoscit, tunc si post talem reconciliatiōem ipsa recidat, potest vir illam dimittere: quoniam reconciliatio contractum, ad suum vigorem reduxit, ac si nulla esset illuc, vsque fornicatio commissa. Ob idque postea delinquens reasit diuortij. ¶ Dubium ergo restat, quādo nec reconciliatio præcessit nec diuortium, sed ipsa prius adulterata est, deinde ipse, postea ipsa, ac subinde ipse, ac deum postremo ipsa, vtrum tunc maritus ius habeat diuortium petendi. Apparet enim ius habere propterea q̄ antea erant crimina paria: si ergo ipsa post deliquit, rea videtur diuortij. Fortasse sic quispiam censere potest: quoniam (vt fertur) vltima mora nocet, illaque est, quæ ad se periculum trahit. Quæ autem in vtu fornicationis versetur, nescio ad eius tamen vsum res est remittenda. Crediderim tamen cum temperamento respondendum: nempe, quod si in ista alternatione peccandi vnus corrigitur, præcipue si alterum coniugem admoneat, tunc quia hoc quoddam genus reconciliatiōis est, qui post deliquerit, reus sit diuortij: nam pacta nouissima, vt ait lex, ff. de pactis, seruanda sunt. Vbi tamen neuter corrigitur, nec reconciliatio fit, arbitror (saluo iudicio) propterea quod ipsa, vltimò pluriesq; fuerit fornicata, ipsum non acquirere ius, vt argumenta supra facta planè comprobare vidētur. Imò quādiu res occulte agitur, quousque reconciliatio vel emendatio fiat, aut diuortium petatur, idem reputatur crimine, atq; adeo omnia paria. ¶ Secundus casus idem in iure nature fundamentū habet: nam si ipse per lenociniū vxorem exposuit, in ipsum culpa refundit. Casus est, capit. Discretionem de eo, qui cognoscit vxor. & l. Cum muliere. ff. de sol. matrimo. & l. 2. si publico. ff. de leg. i. l. de adult. vbi maritus propter lenociniū accusare prohibetur vxorem: ipsum enim maritum onerat, licet mulierem non excuset. Sed dubium est, vtrum satis sit, vt maritus ad diuortio petendo reuelatur, quod vxori occasione præbuerit fornicandi: nisi quia in necesse non prouidebat. Respondetur, id non sufficere, vt patet cap. Ex literis, de diuortijs, vbi maritus de fornicatione

Nota.

Dubium.

Nota.

Sententia auctoritatis.

Secundus casus.

Dubium.

Solutio.

fornicatione delata id causabatur aduersus vi-
rum, & tamen nō est audita: quia propter pau-
periam & egestatem nemini licet crimini cō-
mittere. Quare nec sufficit, quod vir illam do-
mo expulerit, vt habetur cap. Significasti. co-
dem titu. Nisi illo animo eam eiecerit, vt for-
nicaretur, vel nisi adulterantem sciret, & per-
mitteret: hoc enim est cōnuere crimini, atque
adeo lenonem esse. l. Crimen. C. de adulte. Se-
cus si suspēctam de adulterio retineat. Qua-
propter eiusmodi mariti propter lenocinium
lege damnantur, vt ab vxoribus publicitū ri-
diculis flagellis vapulent. ¶ Quod autem ter-
tius casus: scilicet, quando vxor bona fide ar-
bitrata maritum defectum, alteri nupsit, ius a-
dimat viro petendi diuortium, est decisio cano-
nis. Cūm per bellicam. 3. 4. quæst. 2.

Pœna leno-
cinij.

Tertius ca-
sus.

Quartus ca-
sus.

Quintus ca-
sus.

Hierony.

Sextus ca-
sus.

¶ Quartus verō: videlicet, quod si ignoranter
passa fuerit adulterium, excusetur, est senten-
tia Aug. lib. de fide & operibus. cano. Si vir
go. & concilij Triburiensis can. In lectum. 3. 4.
quaestio. 3. Et ratio naturalis est, quia crimen
requirit scientiam: ignorantia tamen inuincibi-
lis excusat, vt exemplum Iacob cum Lya
documentum est. ¶ Et eadem ratione excusa-
tur in quinto casu per violentiā, vt auctor est
idem Aug. lib. 2. de ciuita. Dei. qui refer-
tur cano. Iane. & cano. Proposito. 3. 2. quæst.
5. Intelligitur autem quando est absoluta vio-
lentia, cūm mulier inuita sic patitur, vt culpā
nō contrahat: nam si per metum ipsa consen-
tiet, non excusetur neq; à culpa neq; à di-
uortio, vt ad Damasum, vel ad Amadum ait
Hierony. can. Omnes causationes. 3. 2. quæst.
7. neque enim metu mortis licet contra legē
agere, quæ est iuris natura, eo quod intrinse-
cam habet malitiam. ¶ Sextus casus: nempe,
q; semel reconciliatam non possit vir, nisi ite-
rum relabatur, abijcere, colligitur ex vtroque
cano. Si quis. & ex cano. Quod autem. 3. 2. q.
1. Sed tamen ad reconciliationem non suffi-
cit, quod eam post adulteriū cognouerit, sed
exigitur, quod id postquam adulterium re-
uertit, fecerit: nam vxorem cognoscens, quam
adulteram esse ignorat, nō censetur eam sibi
reconciliare. Neque vxor virum si graui eius
metu percussa ei de bitum reddat: neque si id
faciat per ecclesiam compulsam, quia adulteriū
mariti probare non valuit, quem tamē scit esse
adulterum. De quo infra, sicut neque qui
nō illico expellit vxorem, sed expectat op-
portunitatem petendi diuortium, ius perdit
illud petendi. Adde quod si post celebratum
diuortium vir vxorem cognoscit, reconcilia-
re illam censetur, atq; adeo deinceps tenetur

in matrimonio permanere. ¶ Sed nota quod Nota.
est in his sex casibus, vir nequeat vxorem
ab alto cognitiuē dimittere, nihilominus bi-
gamia irregularitatem incurrit, eam cognos-
cendo. Et sunt casus, in quibus bigamia citra
propriam culpam incurritur: nam canones,
Si cuius, & Si laici. dist. 3. 4. absolute deternūt,
quod vir cūm adultera contrahens, vel eam
retinens fiat irregularis, vt distinc. 27: qua-
stione. 3. articulo. 1. diximus.

¶ Septimus casus habetur capit. Gaudemus.
de diuortijs. ¶ Ad primum igitur argumen-
tum respondetur, q; fornicariam vxorem
liuore vindictæ dimittere peccatum est contra
charitatem, licet non contra iustitiam, & hoc
est malum pro malo reddere. Id tamen ad ab-
stergendam infamiam facere, ne vir particeps
crimini videatur, vel ad turpitudinem vxoris
corrigendā, vel ad prolis incertitudinem ca-
tuendam, nullum est peccatum, imō potest ef-
se virtus. ¶ Ad secundū respondetur, q; nō per-
mittitur diuortiu adulteri causa, eo q; sit cri-
men grauissimum, sed eo q; est diametro cū bo-
nis matrimonij pugnat. Tollit enim adultera
prolis certitudinem, frangitq; fidē, nec signifi-
cationem sacramenti, quæ est vnus cum vna,
custodit. Peccatum autem contra naturam
fornicationis, vt dictum est, censetur species.
At verō fornicatio spiritualis: nempe, infideli-
tas, aut idololatria, aut apostasia: hoc est, tran-
situs ad Iudaismum vel Paganismum, delictū
quoque censetur ad diuortium petendū, præ-
cipue dum eiusmodi criminōsus coniux alte-
rum ad suam perniciosam sectam pertrahere
molitur, vt Aug. lib. 1. de sermone Domini in
monte, qui refertur can. Idololatria. 2. 8. quæst. 1.
& Alexan. 3. c. Quæ sunt, de diuortijs, auctores
sunt. Hæc autem fornicatio spiritualis, nō fun-
datur in verbo Christi, vt causa fornicationis
dimittatur coniux: quippe cūm non nisi de
carnali loqueretur. Sed propter periculum
peruertendæ religionis. Moderatur tamē hoc
hic prudenter S. Thom. discrimine inter has
duas fornicationes interiecto: nempe, q; pro-
pter vnum actum fornicationis carnalis ma-
trimoniū dirimitur, nō tamē propter vnū for-
nicationis spūalis, sed propter consuetudinem,
quæ pertinaciā indicij est. Hæc aut materia
ad dist. 3. 9. spectat, vbi Paulinū illū locū. 1. Cor.
7. enarratur sumus. Si q; frater vxorē habet
infidelē, & hæc cōsentit habitare cū illo, nō di-
mittat illam. Vbi & de hæresi videbimus, an
ratione illius diuortiu sit faciendum. ¶ Tertiu
verō argumentū iā in casu primo illorū septē
solutū est. Sed quæris, nū ob alia crimina licitum

Solutio arg.

Solutio se-
cundi arg.

Fornicatio
spiritualis.

Discrimen
inter carna-
lem & spū-
tualelem.

Solutio ter-
tij argumē-
tum

tum sic vxorē dimittere: Origenes super Mat-
thæi. ca. 19. quis aniceps dispartitō procedat,
tamē videtur in hanc partē inclinare, q; pro-
pter alia etiā crimina, quæ lege ciuili, ex præ-
fata sunt, vt. l. Consenſu. C. de repudijs, id etiā
christianis liceat, vt si mulier venefica est, vel
liberorum interfectrix, vel subſtātiā mariti
deprædetur, &c. Verū tamen non est in morē
ecclesiæ, præter fornicationē, diuortium per-
mittere, nisi propter enotiā faciuitiam, coniu-
gis: scilicet, qm vxor legitime probat periculū
sibi mortis à viro immineret, tunc em vel cau-
tio illi securitatis sufficiens danda est, vel discen-
dendi facultas, & tunc debet maritus vel dotē
illi reddere, vel alimenta. ca. Literas, circa finē,
de restit. spoliatorum. Vtrum verō maritus
possit adulteram accusare, & capite plectere,
alia quæstio est, quæ dist. sequenti disputabit.

ARTICVLVS. II.

Verū vir teneatur ex præcepto vxo-
rem fornicantem dimittere.

Voniam articulo præcedenti
solum de potestate dictū est
dimittendi adulteram, quæri-
tur subinde de necessitate,
putā, an sit præceptum: Et
arguitur à parte affirmatiua
Vir, eo q; caput vxoris est, tenetur eam corri-
pere: separatio autem tōri ad correctionē atti-
net: ergo vir tenetur eius se confortio subtra-
here. ¶ Secundō. Qui cōsentit, vt ait Paul. pec-
canti, simul pœna cōde mnatur: vir autem cū
adultera cōhuer facus, quia potest & debet eā
corripere, cōsentit eius crimini: ergo se disgre-
gare tenetur. ¶ Tertio. Qui adheret meretrici,
vt. 1. Cōsint. 8. ait. Paul. vnum corpus effici-
tur: ergo & vir adherens adulteræ: nemo au-
tem est potest corpus meretricis & Christi,
vbi idem habetur: ergo ille est in peccato, at-
que adeo tenetur ab illa diuertere.

Partis affir-
mativæ ar. 2.

Secundū ar-
gumentum.

3. Argumen-
tum.

Part. negati-
ua.

Decisio arti-
culi.

¶ In contrariū est, quod sententia Christi
de dimittendā vxore fornicaria, permissio vi-
detur, non præceptum.
¶ Hæc quæstio est Magister sententiæ subin-
de S. Th. reliquit, eius interpretēs facillimā
distinctione definiant. Ajunt inquam, q; dū
vxor adultera dant per penitentiam, muta-
tō corde emendata est, non tenetur illam ma-
ritus relinquere: Si verō emendari non potest,
in flagitio persistere pergat, tunc vt ait Bona-
uent. Durand. & alij: crimen sit occultum,

non tenetur. Tamen, occultum virō modo di-
citur, vt opponitur publico: puta, per infamiam
notorio. Alio modo, q; neq; est publicū neq;
potest legitime probari. Et videtur hoc secū-
do modo loqui: quia tunc non potest in iudi-
cium proferri, vt diuortium fiat. Si autē est
publicum, tunc aiunt, tenetur eam à se pelle-
re, ne ei consentire videatur. ¶ Sed re vera, vt
rerum vsus, & fortassis ratio docere videtur,
paulō accuratius res meditando est.

¶ Duabus ergo conclusionibus respondetur.
Prima. Si adultera ad eor. rediens penitentiam
dūca emendetur, potest illā vir retinere, imō
scilicet, sepe id cōsiliū est. Enimvero eum pena illa,
diuortij ob culpā fornicationis h. p. posita, post-
quam culpa per emendationem fuerit deleta,
potest vir i per suo renuciare, & vxori pœ-
nam illam cōdonare. Quocirca Aug. ad Pol.
lentium lib. 3. cano. Quod autē. 3. 2. q. ait, non
esse durum reputandū, vt cōiux adultera per
penitentiam sanata viro reconcilietur. Et in-
fra cano. Non erit, idēm repetitū. Quod autē
hoc sepe sit cōsiliū, inde patet, q; mulier emē-
data cūm se mariti præsidio videtur destituta,
periculum subibit, neq; per inopiam oppressa
turpem procuret quæstum. Verum est tamē
Gregorij in lib. qui. Pastor. inscribitur, re suis
se moderatum: debet enim, inquit, maritus vix
cipere peccatricem, quæ penitentiam egit, sed
nō sepe nam sepe relapsa spem emendatio-
nis admittit. ¶ De altero verō membro: scilicet,
dum adultera neq; emendata est, neq; emēda-
ri proponit, perplexior est responsio. Caieta-
nus quidem in quodlib. 2. 1. quæstionum, virge
sifam disputauit, an vxor possit viro adu-
lterō & in adulterio pertinaci debitum reddere.
Et diffiniuit, licitum esse. At tamen quæstio de
vxore adeo non est tam difficilis, quam ipse
putauit, vt potuisset multa præterire verba,
quæ illic expendit. Est enim creditū quām fa-
cillimum illud esse licitum: quoniam vxor, cū
non sit viri caput, potestatem non habet eū
corripendi aut corripiendi. Quare licet cū
illo adulterō commaneat, nullum iudiciū ex-
hibet, se in adulterium consentit, atque adeo
nullam perhibet scandalum. Imō vsu expul-
sativissimum est, foeminas id. & gerimē. ferro
& zelotyphia exuri. Neque, verō infamia vlla
inde respargitur, quia nulla, aut vix vlla est
virum ferrē adulteram. Neque se periculo ob-
ijciunt incertitudinis filiorum: nam ipse sunt
quæ certissimos edunt partus. Quare nulli
sunt canones qui in hac parte de vxoribus
loquantur, sed solum viris videtur iuberi, vt à
pertinaci adultera recedant. Quin verō con-
siliū

Prima con-
clusio.

Aug. de adul-
teri. coniug.

Consultat.

Gregorius.

Alterū mē-
brum.
Caietanus.

Rō prima.

Rō secunda.
Rō tertia.

Nota con-
siliū

Quaestio de viris.

filium a viris pro pudetibus perhibere solet vxori
 vii adulteri ne torum. quidam illa enim ab
 stinentia adeo non credit in remedium viro, vt sa-
 pius esse ei cõfiteatur malus praecipitū recu-
 dūcere si a que tunc solet viri, & peiores fieri.
 ¶ De viris ergo perplexior est quaestio, quan-
 do crimen est publicum, aut legitimum probari
 potest nam alio qui pro certo praesigetur non
 tenent. Quod autē si sit publicum, teneantur
 viri obstinatas adulteras deserere, sunt in pri-
 mis canones admonentes. Ait em̄ Chryso-
 super Matthaica. 19. & refertur. 3. 2. q. 1. Sicut
 crudelis, & iniquus est, qui castam dimittit vx-
 orem, sic fatuus est & iniustus, qui retinet me-
 riticem: patet huiusmodi turpitudinis est qui
 celat crimē vxoris nam vt habetur Prouerb.
 18. Qui expellit mulierem bonā, expellit bon-
 nitū qui autem tenet adulterā, stultus est &
 insipiens. Et subdit eam. Si quis q. viri, qui vxo-
 rem, postquam in adulterio eam deprehendit
 cognouit, dū obus annis poeniteat, & quousq;
 à crimine fuerit purgata, ab eius matrimonio
 abstineat. Et Hierony. ibidē cano. Dixit Do-
 mitius. Qui tenet adulteram, stultus & impius
 est. Atque & rationes eisdem canonibus egre-
 gie suffragantur, quae in capite obiecta sunt
 nam vir aliquid faciens multis nominibus vide-
 tur delinquere. Primum, quia cum possit &
 debeat mulierem castigare, videtur in eius cri-
 men consentire & cõnuere: consentire si qui-
 dem censetur erranti, qui ad rescandā, quae
 corrigi debent, non occurrit, cano. Consentire
 re. 83. dist. Secundo, quia periculo se subijcit
 vt vxor illi falsos heredes supponat. Et tertio
 significationem sacramenti vnitatis Christi
 cum ecclesia violat. ¶ His nihilominus non ob-
 stantibus miserum virum in tam arctas angu-
 stias sub praescepto citra vllam ipsius culpam
 cõijcere, difficillimum est. Neq; videmus vsu &
 more in tanto rigore seruari, neq; cõfessarios
 tam pressim stringere viros, vt adulteras per
 diuortium relinquā, aut ab illis abstineant.
 ¶ Caietanus illic in ealte de viris obiter loquēs,
 ait, qd nec tenentur ab eiusmodi vxoribus absti-
 nere, nisi sub sit spes emendationis futurae: ut
 ratione scandalis sed satis esse illas & verbis &
 verbere castigare: At re vera & hoc quoque
 diuortium apparet. ¶ Sit ergo, sub peritio-
 rum censura, secunda conclusio. Viri non te-
 nentur vxores quantūcumque pertinaces &
 absque spe emendationis obstinatas, simpli-
 ter & absolutē relinquere. Proba-
 tur primò, quia in Christi verba perpendantur,
 non iubet, sed permittit. Secundo, quia cum
 vir ob vxoris crimē nullam culpam contra

hat non obligatur illam deserere, nisi aliquid
 vitium inde ad ipsum deiciatur nam & vi-
 ro poena vitium est, vxorem dimittere, cum
 possit iustus petendi diuortium renuñciare.
 Quare citra suam culpam non tenetur hoc ge-
 nus supplicij subire. Vitulum autē hoc vno
 quatuor modorum potest virum ligare. Pri-
 mum, inquantū vxor ipsam offendit. Et hoc
 adulteram solam denudat is petendi, virum
 autem non item: quare ex hac parte non tene-
 tur illam abijcere. Alio modo quatenus illud
 crimen emendabile est pro bono ipsius vxori-
 sis. Ad quod reuera vir non tenetur nisi ex
 praescepto correptionis fraternae: quia licet sit
 eius caput, non tamen est praesertim. Huic au-
 tem praescepto satisfacit admonendo illam &
 diuina lege deterrendo: & forsā verberando
 eo modo, quo viro permittitur. Quod si non
 se emendauerit, tenetur (vt Mattha. 18. ad-
 monemur) dicere ecclesiae. Sed hoc tamen
 intelligitur, si vlla fuerit spes emendae, alioquin
 non tenetur illam denunciare. Neque vero
 cum denunciat, tenetur diuortium postulare:
 quia illud est ius suum, cui renuñciare potest.
 Tertio possit praescepto vitari ad relinquen-
 dum illam propter bonum publicum: quia il-
 la peccat in Deum & in rem publicam. At ve-
 ro peccat, quod per se est in bonum commu-
 ne, per denunciationem, & si oportuerit, per
 accusationem occurrendum est ad adulterium au-
 tem per se non est in bonum commune, nisi
 adnexam habeat aliam communem perni-
 ciam: puta, haeresis vel prodicionis. Quare
 ob solam rationem adulterij vir non tenetur
 accusare vxorem potius quam alias adulteras
 vel quam alij suam ipsius. Accusare autē vel
 ad necem vel ad diuortium, cum sint iura pro-
 pria, non tenetur, quia potest condonare iniu-
 riam. ¶ Nertus ergo & punctum rei in hoc
 consistit, vt tunc tenetur illa relinquere qua-
 tenus crimē vxoris in ipsum refunditur, quia
 ipsi labes impingitur, quasi consentienti in
 crimen: quia ratione scandalum dat, ac si pa-
 tronus particepsq; eius fiat. Vel ex altero ca-
 pite: scilicet, quia sperat, quod per diuortium vx-
 or emendabitur, & alia non. De primo et
 go dicendum, quod si vsu veniret, vt viro non
 possit aliter monstrare se non consentire in
 crimen, sed ex eius cõhabitatione cum vxore
 certū sumeretur argumentum, quod consen-
 tit, ita vt sit scandalum datum, quia sit vicini-
 a cõfessio viro & prohibere potente vxor a-
 dulteratur, atque adeo propter suam ipsius vi-
 ri negligentiam & fociordiam illud patrat
 malum, tunc certo tenetur ab illa discedere:
 quia

Vinculū de serendi vxo- rem fetiua. Primū. Secundū.

Nota.

Sentētia au- toris.

Tertium.

Adulterium nō est cōtra bonū cōc.

Res pūm.

Circa pū- mū.

Nota.

Vir infirmus & pauper.

Exemplum.

Nota consi- lium.

Circa secun- dum.

Secunda so- lutio.

quia ne det scandalum, tenetur aliquid de iure
 suo perdere. Et hoc est quod rationes supra fa-
 ctæ & canones conuincunt. Si tamen hanc
 maculam potest aliter eluere, certè tunc non
 tenetur ab ea separari: quia tunc scandalum
 non quidem datum sed acceptum esset: Nem-
 pe, si vehementibus carnis illecebris deuexat-
 ur, quare nequit ab vxore, nisi cum magno
 periculo, abstinere: vera tunc non tenetur
 tali periculo se obijcere, vt vxorem relinquat.
 Item si est vir infirmus, aut pauper, qui labo-
 re manuum suarum viuunt, quam ob rem vxo-
 re nimis indiget, quæ ei in re familiari seruiat,
 nec tunc tenetur se, abijciendo illam, incom-
 modare. Exemplum mihi ab Infulanis saepe
 relatum referam: vitam enim illi miseri degit
 in summa necessitate vxoris societatis: pa-
 nis naque illorum non potest in crastinum
 adseruari, sed debet vxor quotidie eum co-
 quere & potum conficere: aliter viri nequirēt
 agriculturæ & alijs operis vacare. Ergo in si-
 milibus casibus profectò satis est, quod vir vx-
 orem acriter reprehendat, & quam poterit
 cautè custodiat, ita vt vicini intelligere valeāt
 se inuito & egerimè ferente illa delinquere,
 sed manere cum illa necessitate compulsum.
 Neque verò tenetur adulterum occidere: & si
 est vir potens, nequit eum abigere. Præterea
 ad petendum diuortium requiritur, processus
 non facilius, & ideo non tenetur tanta se onera-
 re molestia. Præterquam quod diuortium fa-
 cere in viri etiam infamiam resultat. Quare vi-
 ri ingenui vxorem citius iure eueant, quam
 relinquunt: quod tamen rarissimè contulen-
 dum est. ¶ De secundo autem quando putat
 non esse aliam emendationis spem, quam il-
 lam relinquere, respondetur, nullum esse re-
 medium ab vxore abstinere, & multo minus
 eam domo expellere: imò esset maius pericu-
 lum, vt peior fieret. Secundo, quando illud
 esset necessarium, non tenetur vir cum tanto
 detrimento vxori mederi. Si autem tantū nō
 pateretur detrimentum, consilium esset, vt fa-
 ceret. Ad hæc, quæ nobis dicta sunt, suffragiū
 accedit Abulenſis super Mattha. ca. 19. quaest.
 7. vbi post plurimas distinctiones de hac re
 factas, quibus praesceptum de dimittenda adul-
 tera extenuatissimum relinquit, tandem con-
 cludit, qd quandoquocq; (vt verbo eius vtat)
 vir retinet vxorem fornicariam vel sub spe
 correctionis, vel vt ipse non infametur (addide-
 rim ego, vel ne alij in cõmodum graue patia-
 tur) aut veni infametur illam, non peccat. Sed
 tunc, inquit, videtur peccare, si non dimit-
 tit, quando nulla est emendae spes, & res est

manifesta, & putatur vir eius crimini fauere in-
 tendo illam. Neq; verò tunc tenetur eam in
 perpetuum relinquere, sed quousque spes eius
 emendationis renascatur. Satis enim est quan-
 tenus ad obligationem, vt diuortium sit tan-
 quam medicina, que duret quanto tempore
 morbus exegerit, nisi perpetuus fuerit. Ratio-
 nes ergo, vt diximus, probant, virum non de-
 bere crimini vxoris consentire, neque illud vl-
 la de causa fouere. Et canones citati in hac præ-
 sumptione fundantur: nempe, quod vir habi-
 tans cum adultera cõsentit in crimen & ei pa-
 trocinatur. Quando verò necessitate pressus
 id facit, re vera non consentit, neque adhæ-
 ret illi tanquam meretrici, sed tanquam vxori.
 ¶ Et per hoc tam argumenta, quam decreta
 canonum soluta restant.

Rationes.

Argumenta soluta.

ARTICVLVS. III.

Virum maritus proprio iudicio nō ex peccato ecclesiastico possit vxorem adulteram dimittere.

ostquam dictum est de potestate & praescepto, quaeritur de forma, vt rñm vir non expectato publico iudicio ecclesiae possit priuatim ab vxore, quam in adulterio deprehendit, se subducere. Et arguitur à parte affirmatiua, tum quia Deus iustus iudex illam iam sententiam pronouit in adulteram: quare non opus est aliam quod vt Mattha. 1. legitur, Ioseph, cum esset vir iustus cogitabat occulte vxorem sibi suspectā dimittere. ¶ Secundo. Si vir adulterij vxoris cõfessus est, argumē cognoscere, ius amitteret de diuortio agendi: ergo licet ei interim debitum denegare. ¶ Tertio. Si res ad tribunal ecclesiasticum deferenda esset, legitima opus esset probatione: illa autem perquam difficilis est: nam vt Iob. 27. legit, oculus adulteri obseruati caliginem: ergo sententia fore non est necessaria. ¶ In contrarium est, quia nemini propria auctoritate seipsum vindicare licet, iuxta illud Pauli Roma. 12. Non vos defendentes, id est, vindicantes, charissimi: quia Mihi vindicta, dicit Dominus: sed si vir propria auctoritate vxorem dimitteret, se ipsum vindicaret: ergo illud nō est legitimum. ¶ Ad quaestione per distictionem tribus cõclusionibus respondetur. Distinctio est vxoris propter adulterium intelligitur aut quantum ad torum, aut quantum ad cõhabitationem

Partis affirmatiuae argumēta.

1. Argumēta.

3. Argumēta.

Partis negatiuae.

Distinctiones duplex.

1. Cōclusio.

bitationem: De tōro sit prima cōclusio. Postest vir priuata auctoritate vxorem a se in adulterio deprehensam dimittere: hoc est, ab eius amplexu abstinere, debitumq; illi etiam petere denegare. Probatur, quoniam iam tunc certus est fides sibi illam fecisse, atque adeo diuina lege solutum esse obligatione reddendi. Item quia si eam post notum adulterium cognouerit, tum bigamiae irregularitatem incurrit, vt artic. 1. dictum est, tu & se iure petendi diuortium priuat. Quare non tenetur hanc subire in cōmōda.

2. cōclusio.

hanc subire in cōmōda. ¶ Secunda cōclusio. Neminus licet adulteram quantum ad cohabitationem sine iudicio ecclesiae domo pellere, saltem si matrimonium fuerit in facie ecclesiae celebratum. Probatur, quia publicum supplicium nemo nisi iudex publicus inferre valet, idque testibus aut alia legitima via iudicē comprobatur: traducere autem vxorem domo pellere quam publicus sibi copulauit, est publicum supplicium: nemo ergo id priuata auctoritate inferre valet: idem enim tunc esset & iudex & actor: quod iura abhorrent. Tandem eadem cōclusio definita est decreto Alexandri 3. caput. Porro de diuortijs. Dixerim, si matrimonium fuerit in facie ecclesiae celebratum, quod intelligi, vel coram testibus, quibus legitime probari possit: quoniam si clandestinum fuit, priuatum potest eam dimittere: etiā quoad cohabitationem, vt autor est distin. presentis Ricardus quaest. 3. quoniam latentia non opus est in iudicio ecclesiae, nisi poenitentiale, deferri. Si autem matrimonium fuit modo praedicto publicum, tunc quauis crimen publicum esset, & notorium: semper est ad eundem iudex, vt habetur in dic. c. Porro. Tamen si tam notorium esse potest, vt possit in iudicio eam absque alio iudicio deferre, vt pote si adultera in eadem adulteri se receperit, cum quo publice habitat vt ait Syluest. verb. Diuortium. quaest. 8. Alias si priuata auctoritate quis vxorem dimittat, & ipsa restitutionem petat, compellendus est illam in domum recipere, nisi incontinenti testimonium ipse legitima fornicationis perhibeat, iuxta cap. Literas. de restitu. spoliatorum.

Ratio cō-

clusionis.

¶ Tertia ex his colligitur cōclusio: Diuortium fieri priuata auctoritate non potest, sed sola publica ecclesiae. Quoniam diuortium non dicitur, nisi abstinencia illam occultam & priuata ab usu coniugali: sed diuersionem hanc, vt nomen sonat, vt facultas in ocenti fiat: non cohabitandi cum vxore, neque in re familiari communicandi. ¶ Circa singulas tamē prima cōclusionis nonnulla dubia oriuntur: Et primum circa primam quaeritur, quae nā co-

Tertia cō-

clusio.

gnitio criminis exigitur, vt vir possit vxori debitum denegare. Respondetur illam satis esse, quae in foro ecclesiae ad faciendam diuortium sufficeret: nempe, si eam cum adultero in eodem cubili repererit, aut aliter amplexatos: nam alia minora iudicia & rumores leuiore non sufficerent. Vnde verba illud Hieronymi super Matth. cap. 19. quae citatur. can. Dixit Dominus. 32. q. 1. Vbi cumq; fornicatio est, vel fornicationis suspicio, liberet vxor dimittere, non sic intelligitur, vt suspicio sola sufficiat, vt bene ait ibi glossa, sed quod sit causa inquirendi legitima testimonia. Nisi suspicio vehementissima fuerit, quae pro legitimo testimonio & praesumptione valeat.

Circa prima

cōclusionis

dubium.

¶ Quod si roges, vtrum vir possit, postquam vxoris adulterium intellexit, ab illa debitum petere, non tamen reddere. Et videtur posse: cum ius petendi non perdidit. Respondetur tamen nequaquam id licere, sed eligere debet aut nec petere nec reddere, aut si petierit, reddere: non enim debet claudicare coniugium. Quare petendo iam censetur illam sibi reconciliare. ¶ Vtrum vero vxor, quae clam viro adultera est, certo tamen credet, quod si ille sciret, eam traduceret, possit debitum ab eo exigere. Apparet enim non posse, eo quod fracta fide videtur ius perdidisse. Respondetur nihilominus posse, vt in opusculo quodam ait Caietanus: quare non debet esse sui ipsius accusatrix, nec ius proderet erimen, sed maritus, vel iudex debet eam suo iure expoliare: quare quando crimē latet, possessionem habet eiusdem iuris.

¶ Alia est ambiguitas fortasse grauior, si mulier querelam apud iudicem deponat, quod vir reuinit ei debitum reddere, & ipse adulterium probare nequeat, vtrum Ecclesia compellere ipsum possit, vt reddat. Respondetur id optimo iure, etiam per censuras, posse, quia debet iudicare secundum allegata & probata. Attamen vir sic potest, si velit parere sententiae, vt tamen non teneatur. Quia licet sententia in foro exteriori fuerit legitima, tamen quia in falsa fuit praesumptione fundata: scilicet, quod illa non erat adultera: non ligat conscientiam: quare non tenetur ad illam accedere, neque excommunicatione in foro interiori ligatur, sed debet exteriora iudicia & molestias patienter tolerare. Potest tamen, vt diximus, compelli, vt illam domi retineat & aliat.

¶ Circa secundam cōclusionem rogabatur fortasse quispiam, vtrum in foro conscientiae possit vir innocens adulteram priuata auctoritate a suis rebus excludere, & diuortium in cōsulta ecclesia facere. Respondetur, quod si id absque

gnitio criminis exigitur, vt vir possit vxori debitum denegare. Respondetur illam satis esse, quae in foro ecclesiae ad faciendam diuortium sufficeret: nempe, si eam cum adultero in eodem cubili repererit, aut aliter amplexatos: nam alia minora iudicia & rumores leuiore non sufficerent. Vnde verba illud Hieronymi super Matth. cap. 19. quae citatur. can. Dixit Dominus. 32. q. 1. Vbi cumq; fornicatio est, vel fornicationis suspicio, liberet vxor dimittere, non sic intelligitur, vt suspicio sola sufficiat, vt bene ait ibi glossa, sed quod sit causa inquirendi legitima testimonia. Nisi suspicio vehementissima fuerit, quae pro legitimo testimonio & praesumptione valeat.

¶ Quod si roges, vtrum vir possit, postquam vxoris adulterium intellexit, ab illa debitum petere, non tamen reddere. Et videtur posse: cum ius petendi non perdidit. Respondetur tamen nequaquam id licere, sed eligere debet aut nec petere nec reddere, aut si petierit, reddere: non enim debet claudicare coniugium. Quare petendo iam censetur illam sibi reconciliare. ¶ Vtrum vero vxor, quae clam viro adultera est, certo tamen credet, quod si ille sciret, eam traduceret, possit debitum ab eo exigere. Apparet enim non posse, eo quod fracta fide videtur ius perdidisse. Respondetur nihilominus posse, vt in opusculo quodam ait Caietanus: quare non debet esse sui ipsius accusatrix, nec ius proderet erimen, sed maritus, vel iudex debet eam suo iure expoliare: quare quando crimē latet, possessionem habet eiusdem iuris.

¶ Alia est ambiguitas fortasse grauior, si mulier querelam apud iudicem deponat, quod vir reuinit ei debitum reddere, & ipse adulterium probare nequeat, vtrum Ecclesia compellere ipsum possit, vt reddat. Respondetur id optimo iure, etiam per censuras, posse, quia debet iudicare secundum allegata & probata. Attamen vir sic potest, si velit parere sententiae, vt tamen non teneatur. Quia licet sententia in foro exteriori fuerit legitima, tamen quia in falsa fuit praesumptione fundata: scilicet, quod illa non erat adultera: non ligat conscientiam: quare non tenetur ad illam accedere, neque excommunicatione in foro interiori ligatur, sed debet exteriora iudicia & molestias patienter tolerare. Potest tamen, vt diximus, compelli, vt illam domi retineat & aliat.

¶ Circa secundam cōclusionem rogabatur fortasse quispiam, vtrum in foro conscientiae possit vir innocens adulteram priuata auctoritate a suis rebus excludere, & diuortium in cōsulta ecclesia facere. Respondetur, quod si id absque

Solutio de
bij.

Dubium.

Dubium.

Solutio.
Caietanus.

Dubium.

Solutio.

Nota.

Dubium.

absque scandalo fieri possit, neque ipsa ad tribunal recurreret, possit quidem: quia vera in conscientia nec debet ei copulam, nec alimentum, nec humanum coiumtum. Et ideo si ipsa in separationem consentit, neque scandalum exoritur, neque ecclesia cogit eos cohabitare, tunc habent separati conscientiam. Quare si ipse vult peccare proficisci & illa deserere, nullum eum ius vetabit. De aliquo iuris civilis iuris, quas adulate incurrat, quomodo sit dote priuanda, & ad quem dos pertineat, & de via, qua legitime debeat diuortium probari, non ad theologos, sed ad Iurificosultos decernere spectat.

¶ Ad primum igitur membrum primi argumenti respondetur, Dominum duntaxat legem tulisse, quare lege naturae sententia iudicis requiritur, quae ius ad factum accommodetur. Et ad secundum membrum respondetur, quod Ioseph (vt nonnulli interpretantur) non volebat, vxorem tanquam sibi suspectam occulte dimittere, sed propter reuerentiam, quia non nihil diuinitatis in ipsa offaciebat. Vel secundum alios, quoniam si habuisset suspectam, non tamen volebat traducere: quia tunc adultera non ad diuortium, vt modo, sed lapidatione petebatur. Et ideo cogitabat forte, quomodo eam citra illam accusationem dimitteret. ¶ Ad secundum iam satis per primam cōclusionem responsum est: licet enim ei denegare debitum, non tamen expellere domo. ¶ Ad tertium vero respondetur, quod licet oculatostestes turpidinis difficillimum sit inuenire, tamen potest vir ei, quem suspectum habet, in facie tendere, vt solum cum solo deprehendat: laeue iudicia expiscari, quae sunt ad diuortium legitima.

Poenae ciu-

Solutio. arg.

Solutio secū-

Alia solutio.

Solutio. 2.

Solutio. 3.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum vir & vxor in causa diuortij pari iure gaudeant.

Atenus de viro; subsecquitur ergo de vxore, & arguitur, quod non eodem iure, quo maritus possit vxor diuortium petere. Diuortium namque in euangelio loco repudij veteris legis successit in illo autem non erant coniuges pares, quia non poterat vxor virum repudiare, sicut vir vxorem, neque; verò in polygamia haud enim vxori plures concedebantur viri, vt viro plures vxores: ergo neque; in lege diuortij sunt pares.

¶ Secundò. Maritus nōcumentum infert adulterium vxoris; quān viri: eam tollit prolium certitudinem: acritus ergo debet puniri, atque

partis nega-

tuz arg. 1.

Argumē-

tu.

adeo eius diuortij peti, quam legem vir subire non debet. Praeteritum cum vir, vt ait Paul. i. ad Corinth. 7. caput sit vxoris, qui ideo maiori iure fungitur corrigendi vxorem quam e conuerso. ¶ In contrarium est Innocentius Papa cano. Christiana. 3. quaest. 7. ubi ait, quod Christiana religio adulterium in vtroque sexu pariter ratione condemnat.

¶ Quaestionem praesentem vniuersi Doctores in partem affirmatiuam definiunt, quia sacri canonis ita iubent. Caietanus autem super Matthaei. i. 9. non solum rem in dubio adduxit, verum et partem negatiuam affirmare videtur. Ait quippe, quod Dominus non id ius vxoribus concessit, quod viris: non est par ratio, quare de solo viro locutus ait, quod fornicationis causam valeat vxorem dimittere. Fuit autem hanc assertio illi Pauli scondenata, tamen si ipse labem abstergere conatus dixerit, id non asseruisse. Probat tamen hanc verba, Nemo ex euangelio colligat vxori licere virum dimittere: quoniam Deus id non concessit. Quibus certe verbis suam negatiuam inuentum satis aperuit.

¶ Duabus ergo cōclusionibus respondetur. Prima, quam inficari nefas est. In causa diuortij vir & vxor ad paria iudicantur. Par, inquam facultas conceditur vxori dimittere virum, & viro dimittere vxorem. Determinatio est ecclesiae cano. citato. Christiana. & eadem causa quaest. 7. cano. Apostolus. qui est August. & can. Vxor a viro, qui est Ambrosij. Et ex concilio Mileuitano can. Placuit.

¶ At vero non solis ecclesiasticis sanctionibus, sed ex euangelio & Paulo eadem colligitur cōclusio: quoniam cum Apostolus aequali iure dicat, vxorem non habere potestatem corporis sui, sed vtrumque virum, sed vxorem pariter quoc; iure tenetur vir fidem vxori seruare, vt vxor viro. Si ergo propter fractionem fidei ab vxore vir diuertens potest, vt ait Dominus, plane eadem colligitur, id ius vxori fauere. Dominus vero, quia de Iudaeorum lege & more oborta fuerat quaestio, inter quos vxori non permittebatur virum repudiare, cum inde grauium fecit ad legem euangelicam, non meminit nisi vxorum, dicens, quod quauis illis ante alius de causis impune permittebatur repudium, in ecclesia sua non erat permittendum nisi solius fornicationis causa: Sed tamen quia aequalis obligatio fidei seruanda exiit in vtroque, propter quam vir diuortium facit, tanquam notissimum inde reliquit, vxori quoc; idem ius patrociniari. Quauis in lege veteri ad repudium non faueret, quod erat non solum separatio corporis, sed de facto distractio matrimonij.

Pars affirma-

Caietani
opinio.

Assertio.
Caieta. Part
sij dicitur.

Cōclusio.

Can. Chris-

tiana.

Ex Euangē-

lio.

de ab vxore

repudiari

R.

¶ Id

Paulus. ¶ Id ipsum Apostolus alijs verbis confirmat, ubi ait, His, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego sed Dominus, vxorem à viro nõ discedere, quod si discesserit, manere in nuptiis. Vxorem autem à viro discedere, vt August. lib. de adulterinis coniugijs aduersus Pollentiũ arguit, nõ quã fas est, nisi ob fornicationem. Cum ergo Paulus nõ expelli, sed discedere, dicat, insinuat nõ tantũ virũ posse illam expellere, sed mulieri causã fornicationis viri liberũ esse discedere. ¶ Demũ per verbũ illud, Et erũt duo in carne vna, icidẽ cõfirmatur: nõ vt vxor tradẽs se alteri carnẽ diuidit, ita & virũ autẽ diuortij est, vt à cõiuge, qui carnẽ diuisit, alter se subtrahat. ¶ Secunda cõclusio. Nõ est par causa in vtroq; abscedendi. Vnde dici cõsuetum est, ad paria se habere, sed non pariter. Nam licet causã in viro maior sit discedendi, tamẽ quẽ est in foemina ad id ipsum sufficit. Solet enim duo homicidã pari capitis supplicio plecti, quãuis vnus scelus atrocius, q̃ alterius fuerit. Notandum enim est, qd adulterium cõsideratur & quasi fornicatio contra temperantiam, & quasi adulterium contra iustitiam: Atq; in prima consideratione masculus & foemina mutuo conferuntur tanquam excedens & excessum; nam propensio ad Venerem ex duabus radicibus nascitur, scilicet, & ex superflue te humiditate, & ex vegeto calore ad digerendum. In foemineo autem sexu plus humoris redundat, ex qua parte attenuatur culpa, vt que adeo vt Philosophus 8. Ethico. foeminas non simpliciter incontinentes appellet: nam in continens est, qui à vehementibus insultibus carnis vincitur, cum resistere debeat: & mulieres vix resistere valent, eũ brutã. Ex hac ergo parte potius esset mulieri indulgendum, q̃ viro. Verũtamen in viro plus calor viget ad digerendum & egerendum, quã ratione remissior est in eo culpa propter maiorẽ excitationem. Rursus quãquã in foemina, quã subdita est viro, quõ vilis in re illa seruit, maior debeat esse pudor, tamẽ in viro plus debet vigerẽ ratio, quẽ omnĩũ est affectũ moderatrix. Atq; tam ob rem, simpliciter loquẽdo, grauius est viro crimẽ carnũ succumbere, quã foemina.

Secunda cõsideratio. ¶ Si autem coniugis fornicatio in quantum adulterium cõsideretur, est vir, quia est caput & custos vxoris, peius delinquat, nempe contra secundũ finem matrimonij, quã est familiaris gubernatio, tamẽ mulieres logẽ scelestius & perniciosius contra primarium finem delinunt propter proliã incertitudinẽ, cui est causa. Nihilominus fractio fidei in viro sufficiens est, vt ius faciat vxori diuortium petendi.

¶ Ex quo fit pariter vxorem adulterij viri cõsciam posse priuatim sine iudicio ecclesiã denegare ei debitũ, illis modis & foris, quibus ius viri expositum est. Imò verò quãuis sentiat aut pluries vir cogat vxorem pugnis & violentia, vt debitum reddat, & illo modo reddat, ius non admittit denegandi debitũ, atq; adeo petendi diuortium. Non tamen tam vel honestũ vel cõsuetum est vxorem diuortium petere, q̃ virum. Quin verò, vt sic rem concludamus, ius ciuile coniuges hac parte nõ facit æquales. Cõcedit enim in viro, vt vxorem ad supplicium capitis petere valeat, vxori autem non item. Imò vbi criminaliter defertur, nihil ei exceptio suffragatur, quãuis vero simile crimẽ obijciat. Ius enim ciuile non tam æqualitatis mutue si deĩ inter coniuges rationem habet, q̃ honestatis & subiectionis vxoris. Et super hac incertitudinis prolium, quẽ falsos hæredes supponẽs Rempubliã perturbat, De hac autem distinctio sequenti latius.

¶ Ad primũ igitur argumentum respondetur, qd repudiũ illic nõ permittebatur, nisi ad vñ eadũ vxoricidũ in viris: foeminis autẽ nõ iminebat illud pericuũ. Et ideo quãuis in fide tori pares essent, nõ tamen foeminis illud permittebatur. Polygamia verò viro concedebatur, nõ vxori, propter incertitudinẽ prolis, quẽ ab vxore oriretur, non à viro. ¶ Secundo verò argumento conclusio secunda satis fecit.

ARTICVLVS V.

Utrum celebrato diuortio viro ius relinquatur aliud in eadẽ matrimonio.

¶ Ondũ huc usque diuortij naturã explicuimus, & ideo queritur, vtrum sit matrimonij dissolutio, vt viro liceat aliam accipere. Et arguitur à parte affirmatiua: Vir non tenetur ob culpam vxoris, cuius ipse non fuit causa, perpetuam seruire continentiam; compellitur autem quandoq; vt ex secundo art. superiori colligitur, in ppetuo diuortio ab obstinatissima fornicaria, que spem correctionis nunquam de se offert, persequere: ergo tunc potest aliam sibi coniungere.

¶ Secundo. Non est peccanti occasio offerenda peius peccandi: si autem dimissa propter fornicationem alia interdicitur nuptia, occasio ei offerretur se in suis sordibus volutandi.

¶ Tertio arguitur, qd cum per diuortium obligatio

gatione sit iam soluta & debitũ reddẽdi & cohabitandi cum viro, videtur & à lege coniugij esse liberata. ¶ In contrariũ est illud Apostoli. 1. Cor. 7. Præcipio nõ ego, sed Dñs vxorem à viro nõ discedere, qd si discesserit, manere innuptam. ¶ Præsentem quæstionẽ, quam & canonicæ sanctiones & rationes naturales planè in parte negatiua cõcludũt, vnus tantũ locus in dubium quibuscũdã vertit, qui apud Ambro. reperitur sup illo modo citato Apostoli. 1. Cor. 7. & citatur. 3. 2. q. 7. can. Vxor à viro vbi videtur partẽ affirmatiua m tueri. Et difficultatem auxit nostra tempestas Caietanus, qui super Matth. c. 19. nõ solum Ambrosiano testimonio, verum & verbis, vt sibi appareat, euãgelicis subnixus id ipsum astruxit. Salua tñ, inquit, definitione ecclesiã, quã hæctenus non apparet: in Decretalis, inquit, Põtificis de hac materia nõ sunt definitiões fidei, sed iudiciales facti. Hæc ille. ¶ Nescio tñ, vt bona venia dicẽrim, an Erasmi sententiã de hac re pluris fecerit, q̃ par erat. Miror enim quo genio vir doctissimi hominẽ in theologia vix nõ nomine dignum ita frequenter obaudire. Erasmus naq; tum super Matth. c. 19. & in Paraphrasi, & in annotationibus, tũ latissimẽ sup Pau. 1. Cor. 7. non solum ob fornicationẽ, verum & innumeris alijs de causis nititur Ecclesiã persuadere, vt matrimonij dissolueret, atq; adeo fornicationis causa nõ tantum viro, sed etiã vxori cõten dit licere alias nuptias inire. Quare nõ absque causa sua opera naufragium iam sub sanctissimi Paulo. 4. fecerunt. Deperit enim, sicut alibi crebro, ita & hic oia, quã postmodũ Lutheri incubauit, vt pullos excluderet. Vnde Lutheri, vt Ekius homil. 74. de matrimonio fidelitẽ referit, qd plurimis, eisdemq; leuissimis de causis coniugibus indulgẽt, matrimonij discindere, atq; alia optare. Vt si alter debitũ recuset, aut crimen dignũ supplicio cõmiserit, aut peregrit fuerit profectus. Has enim, aliasq; causas audit indignas suo arbitratu cõsurgit. Alij suspicantur: nõ ambobus coniugibus æquale ius patrocinar, sed in octi, vt alias nuptias inire valeat, quã nocenti interdicitur. ¶ His ergo nihil obstantibus cõclusio hæc firmissima, quã ad quæstionẽ respõdeat, statuitur. Cuius cõtra, vt manifestatus error, reputandum est. Neutiq; viro viro se vxori post diuortium ad alias nuptias cõmigrare fas est, sed vtrique lex præscribitur (vt ca. Ex literis, de diuortij) vt nisi reconciliari maluerint, in perpetua castitate vitam deinceps ducant. Et quidem cõclusio dependet, an per diuortium matrimonium dirimatur. Si enim dirimitur, liberũ vtrique est alia

matrimonia pacisci. Si verò nõ dirimitur, liqui dũ est id nequãq; posse. Quocirca de spõsalib; de futuro nihil hic disputamus: quippe quã iteq; fuerint per copulã cõsummata, proculdubio per fornicationẽ dirimi possunt, si vult innocens à pacto recedere, vt supra dist. 27. monstratũ est, sed loquimur de matrimonio de præsentũ ratio siue etiã cõsummat: vtroq; em̃ modo diuortiu adulterij gratia fieri potest. Atqui quãuis apud catholicos satis sit Sãctorum canones allegare, tamen ad obuiandũ hæreticis, his maxime tẽporibus, atq; in re tãto periculo obnoxia, oportet, vt Apostolus Petrus admonet, rationes quoq; huius catholice veritatis reddere. Funiculo ergo triplici assereda est: scilicet, licet, sacra scripturẽ fundamentum, & sanctorũ testimonio, ac demũ rationum energia. Et quõ ab expositione euãgelij ordiamur, ait Caieta. qd cum Christus Iudæis respõderet, quibus repudium: hoc est, matrimonij dissolutio in modo erat, colligitur, qd cum dixit fornicatiõis causa licere vxorem dimittere, intellexit eo ipso modo, quo inter Iudæos, matrimonio distraeto, ad secundas nuptias cõmigrare licebat. Hoc tamen glossema multis modis retunditur. Primum, si verum est, quod supra arbitror factum esse à nobis cõmonstratum, repudiũ illud nõ quã fuisse licitum, neg; matrimonij per libellũ dissolutum, sed permissum duntaxat, vt impune fieret, adeo Caiet. nihil concludit, vt hoc sit egregium argumentum ad nostram stabilitam veritatem. Nunquam enim matrimonij legitimum, nisi causa religionis Christiane protestandã dissolui leuit. Igitur quãuis eodem modo permitteret Christianis fornicatiõis causa diuortium, quõ Iudæis, non sequitur, illud vsq; ad dissolutionem vinculi permissum esse.

¶ Secundo respõdetur, qd esse disputatiõis gratia admittimus apud Iudæos per repudiũ verẽ matrimonij dissoluti, nullũ est Caiet. argumentum: nõ Christus ex lege veteri gradũ fecit ad suã euãgelicã, & diuos illius mores corrigere voluit, Primus erat, qd multis de causis vxor abijciebatur. Et secundus, qd illa abiecta, vterq; ad secundam matrimoniatrãsi bat. Et ideo cõtra primũ ait, Dico autem vobis, qd quicunq; dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem mœchatur; putã, fidẽm infringit coniugalem, atq; adeo & sibi & vxori periculũ offert mœchãdi. Et cõtinuõ contra secundum subdit, & qui aliam duxerit mœchatur: nempe, quia dimissio illa non est matrimonij dissolutio: Et eadẽ ratione qui dimissam duxerit mœchatur, veluti ipsa. Quocirca illa enũciatio, vt ait hic S. Thõ. copulatiua fuit, vt verbũ, mœchatur; his refertur Math. 19.

Qui dimittit tur & ad dimittere vxorem, & ad alia ducere. **Caletanus** ¶ At verò hæc est lis altera, quã nobis Caietanus, & sui contestantur. Contendunt quippe non esse copulatiuã, sed de copulato subiecto, vt moechari, nõ ad singulas partes diuisim, sed simul ad ambas complexim referatur. In hoc sensu. Omnis, qui quauis de causa vxorẽ dimiserit, & alia duxerit, moechatur, excepta causa fornicationis, vt exceptio ferat in ambas partes complexim, videlicet, vt significetur, causa fornicationis vtrũq; licere: scilicet, & vxorẽ dimittere, & alia ducere. Sed tamen q̄ hic sensus Erasmi & Caietani vim textui inferat, probatur. Primò, quia inde colligitur, dimittere vxorem quauis alia de causa extra fornicationẽ, dum modò nec dimittens nec dimissa ad alias transiret nuptias, non esse per verba Christi prohibitu. Consequens tamen absurdissimum est: quoniam Christi planè prohibuit vlla prorsus de causa vxorem dimittere, etiã quò ad totum, nisi ob solã fornicationẽ. At quia Christi ad morẽ Iudæorũ loquebatur, qui dimittebant vxores, vt alias ducerent, ambas simul coniunxit partes, sed tamen in sensu diuiso. Atq; hoc luculentius explicatur Matth. 7. vbi distinctissimã copulatiuã ponit, Omnis qui dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eã moechari, & qui dimissam duxerit, adulterat. ¶ Secundus locus, idemq; planissimus est Pauli proximè citatus. 1. Cor. 7. His, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio nõ ego, sed Dominus, vxorem à viro nõ discedere, q̄ si discesserit, manere inuuptã, aut viro suo reconciliari. Hoc autem cauillò Erasmus illum locum eludere contendit dicens, q̄ loquebatur de illis sceminis, quæ alia, q̄ fornicationis causa à viris discederent, quæ quidem debent absque spe coniugij viuere, secus si fornicationis causa discederent. Sed hæc suam imposturã certum est apud Augustinum explosam legisse, si fidem illi voluisset adhibere. Illa enim erat hallucinatio Pollentij, qui hoc istorum errore tenebatur, cuius causa Augustin⁹ tres cõtra ipsum libros de adulterinis coniugijs cõscripsit. Vbi statim lib. 1. cap. 2. & infra ostendit, neutiquã illum esse posse apostolicũ intellectum: quoniam secundũ euãgelium, quod Apostolus interpretabatur, nulla de causa præter fornicationem licet vxori à viro discedere: nam neq; vt vacetur orationi nisi ex mutuo consensu, liberum est coniugibus carnali se debito defraudare: quia vxor non habet potestatem sui corporis, sed vir, neq; vir sui, sed vxor. Et ideo si alter ab altero se subtrahat, furtum sui ipsius facit: si ergo nefas est alia de causa discedere, do-

cumentũ est de illo discessu ob fornicationem Apostoli sermonem intelligi, quãdo præcipit, vt inuupta maneat. Id quod & verbo subsequenti confirmatur, aut viro suo reconciliari nam reconciliari nõ est, nisi ab adulterij crimine, quod fuerat diuortij causa. ¶ Tertius deniq; locus, qui hanc veritatem cõfirmat, est apud eundem Apostolum Roma. 7. Quæ sub viro est mulier, viuente viro alligata est legi, si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri, Vbi non solis Iudæis, sed ipsis cõuersis atque vniuersis Christianis loquebatur, docens, viuente viro nullam causam interuenire posse vinculi matrimonij abruptendi, sed solam mortem id facere. Vnde colligit, Igitur viuente viro vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: Nullam hic excipit fornicationis causam, sed quancunq; viuente viro alteri nubentem adulterij condemnat. ¶ Secundum hæc canones sanctorum patrum, summorumq; Pontificum eandem veritatem ceu orthodoxam vbiq; asserunt. Et vt Ambrosius, qui de hac re malè audit, in capite præponamus, Magister sentẽ. dist. præsentĩ, & D. Theophrastus super eundem locum Pauli ad Corinth. & Gratianus, can. Quod proposuisti. 3. 2. quæst. 7. & quotquot sunt catholici aiunt, illa Ambrosij verba esse à falsarijs deprauata. Verba Ambrosij sunt, q̄ Apostolus præcipiens vxorem à viro discedentem manere inuuptã, ideò non subdit de viro, sicut de muliere: quia licet viro alia ducere. Et quòd hæc fuerit deprauatio, sit magna cõiectura ex similibus ferò Augustini verbis super eundem locum, quæ Magister hic citat, & Gratianus, 3. 2. quæst. 7. can. Apostolus. Verba sunt. Quare non addidit Paulus, de viro (ita enim legendum est) quod præmisit de muliere (videlicet, vt discedens maneret inuupta) nisi q̄ similem formam vult intelligi, q̄ si dimiserit (quæ causa fornicationis permittitur) maneat sine vxore, aut reconcilietur vxori. Et re verã ita Ambrosius coniicitur scripsisse. ¶ Sed accedit ratio maior quã coniectura. Et hoc fit contra Caietanum & Erasimum perpendendum argumentum. Si Ambrosius sensisset viro dimittenti vxorem ius patrocinari accersendi alteram, profectò illud non denegasset vxori: quia ius illud viri ex dissoluto matrimonio nasceretur: quapropter & vxor libera esset à lege viri, vt posset sibi alterum copulare. Quod quidem argumentum contra Caietanum militat, tenentem licere viro alias nuptias, non autem vxori. Nam discrimen, quod ex veteri lege adfert, videlicet, q̄ viro licebat repudiare vxorem, non autem vxori virum, nullus

Sensus Caietani textui inimicus.

Math. 7.

Secundus locus scripturæ.

Erasmi cauillatio.

Aug. Erasmi imposturam getandit.

Tertio locus.

Canonũ statuta. Ambrosij locus deprauatus.

Ambrosij verba.

Coniectura non leuis.

Ratio cõtra Caieta.

nullus est valoris: quoniam licet hoc verum esset, tamen factò iam repudiò: quia, putabatur matrimonium dissolui, credebant pariter ambo posse alia inire matrimonia. ¶ Quocirca Erasmus bene intellexit, quòd facta viro repudianti facultate, eadem fieri debere repudiatæ accersendi sibi alium maritum, quòd ipse concedit. Sed tamen ipsam cõdemnat Ambrosius, quim, verò Paul. præcipiens dimissam manere inuuptam. Vnde idem Ambrosius super eundem apostolum loco citatò ad Roma. 7. Quòd mulier viuente viro alligata est legi eius, ait, Hæc idcirco profequitur, vt doceat, quòd mulier, etiam si à viro fuerit decicla, nubendi licentiam nõ habet. Quicquid tamen Ambrosius de marito illo tempore senserit, quo ecclesia non erat tantis sanctorum testimonij prouecta (nam idem opinatus fuit Laetantius lib. 6. diuini instit. cap. 23.) nihilominus post quã iam modò tam multis est instruat, nõ debet Ambrosij reliquo sanctorum cõsentiri præferre. Vnde Hierony. Matth. 19. & refertur. 3. 2. quæst. 1. can. Dixit Dominus. Vbi cunq; est fornicatio, liberè vxor dimittitur & quia poterat accidere, vt quis calumniã faceret inaccenti, & ob secundam copulam nuptialem veteri copulæ crimine impingeret, sic priorem dimittere iubetur vxorem, vt prima viuente, secundam non habeat. Et super eundem locum Epistolæ ad Corin. ad Amandum (his enim legendum est, non Damascum) ead. causa. quæst. 7. Omnes, inquit, causationes. Apostolus amputans apertissimè diffiniuit viuente viro, siue adulter sit, siue Sodomitæ, adulteram esse mulierem si alteri nupsierit: nam quomòdò cunq; derelictus, tamè maritus est eius semper reputandus. Idemque prorsus de viro sentit. Augustinum autem non opus esset allegare, cum tres integros libros super hoc argumẽto ad Pollentium scripserit. Licet enim, inquit, dimittitur vxor causa fornicationis, sed manet vinculum prioris, propter quod sit reus adulterij quicunq; dimissam duxerit, can. Licet. 3. 2. quæst. 7. Et subdit eommodatissimũ exemplum, quòd sicut Christianus dum in sacramento manet in sacramento regenerationis, ita coniux propter crimen ab altero separatus non carebit sacramento coniugij. Et idè repetit cano. Quemadmodum, ex eod. lib. De muni lib. 2. cap. 9. ambos coniuges in hac causa exæquans: scilicet, quòd sicut vxor viuente viro, vt ait Paul. alligata est ei, ita vicissim & mulieri vir, concludit dicens, Vnde necesse est ex quobus coniugijs quatuor adulteros fieri, si & ille alteram duxit, & illa alteri nupsit. Idè

Erasmus.

Ambrosius.

Hierony.

Aug. de adulterinis coniugijs.

Exemplum.

August.

in lib. de bono coniugali can. Interueniẽte, ead. Augustinus caus. & quæst. Interueniẽte, inquit, diuortio nõ aboletur confederatio nuptialis, ita vt sibi coniuges sint, etiã separati. Et tunc, idem ait. Vnde cap. Vlt. adeò, cõcludit dicens, Vsq; adeò inter viuentes manent in ita iura nuptiarum, vt potius inter se sint coniuges etiã separati, quã cum his, quibus adhaeserunt. Et magnus Gregorius, cano. Hi verò. 3. 2. q. 7. Qui vxores neq; in adulterio deprehendunt, non licebit neq; cum neq; eam aliam vxorem accipere, neq; virum. Et Beda super verbum Pauli 1. Corint. 7. idè profus tam de viro relinquentẽ quã de relicta vxore cum Augustino sentit. ¶ Quòd si Græcos consulere, lubet, Origenes homilia 7. super Matth. eadem edocet in viro & in muliere inesse rationem, vt alteruter possit alterum fornicationis gratia dimittere, eorum neuter potest altera inire connubia, tamẽ si alteruter id faciat, moechatur. Et Chrysof. homil. 17. super verb. Christi Matth. 5. Qui dimiserit vxorem suã facit eã moechari, & qui dimissam duxerit, adulterat, ait, q̄ tam, ille dimittens, qui alia ducit, quã ipsa dimissa, alteri nubens adulteriu cõmittit. Et ne dicat Caietanus aliud cõcedi viro quã vxori, subdit Chrysof. q̄ de muliere eo nihil Christus locutus est, q̄ cū muliebri sexus infirmior sit, dum deterrerit viru, vitium quoq; vxoris emendat. Idem Theophylactus super Matth. cap. 19. Causa, inquit, hois cū muliere perpetua & inseparabilis vnio est. ¶ Sed ait Caietanus has non esse ecclesiæ definitiones. At quãdo tales nõ essent, saltem profectò error, esset manifestarius: tantq; negare patres, erroris enim nomine falsa assertio censetur, quæ adeò sacris literis dissolua videtur, & sanctis est patribus contraria, vt sit hæresi quã proxima. Præsertim cum eadẽ in veritas iam degressum conciliortum, tum & Sanctorum. Pontificum esset. Sic enim habet concilium Mileuitanum, Placuit, vt secundum euãgelicam & apostolicam disciplinã neq; dimissus ab vxore, neq; dimissa à marito alteri coniugantur &c. 3. 2. q. 7. cano. Placuit, Idemq; in concilio Elibertino can. Fidelis. Et Innocentius 3. can. Quanto, de diuortijs, Sacramentum, inquit, fidei, quòd semel est admittum, nõ quãquam amittitur, sed ipsum in coniugibus perdurat. ¶ His demum accedat concil. Florentinũ, vbi in Armenorum instructione sic legitur. Quauis ex causa fornicationis liceat totũ separatiõnem facere, non inde aliud matrimonium contrahere: fas est eum matrimonij vinculum legitime contracti perpetuũ sit. Certe non video quomodo istæ non sint tam quã Ecclesiæ definitiones.

Augustinus

Gregorius

Beda

Origenes

Chrysof.

Theophyl.

Concil. Mileuita.

Concil. Florent.

Nota

Error Parisiensi datur. Arg. contra Caieta. Nota argu.

nitones habenda. Quare Parisiensi primam contra Erasmus, ac subinde contra Caietanum hic error condemnatus est.

At vero, ut tertiam argumentorum sedem rationibus instruamus, quaritur, si fornicationis causa dirimitur matrimonium, quoniam temporis articulo dirimatur. Aut enim cum primis coniux adulteratur: quod affirmari non potest: nam postea liberum est alteri coniungi alterum sibi sine nouo consensu denuo contrahendi reconciliare. Vel quando ecclesia facit diuortium: verum neque hoc asserere licet: quia tunc ecclesia non facit nisi pronuntiare sententiam illius separationis, quae per fornicationem illuc usque in cognitam acciderat. Et patet hoc manifeste, nam post diuortium celebratum potest vir dimissam sibi reconciliare: imo si fornicetur, potest ad reconciliationem compelli, ut articulo proximo dicemus. Reliquum ergo sit, quod non dirimitur quousque ipse transeat ad secundas nuptias. Itaque, ut supra de repudio dicimus, diuortium secundum istos non dirimit, sed faceret facultatem dirimendi. Eset autem concessio perquam absurda dicere, quod matrimonium ratum & consummatum per transitum ad secundas nuptias dirimatur, cuius neque per accessum ad religionem dirimere valeat.

Hierony.

Ad haec, ut Hierony. loco supra citato docet, si matrimonium per diuortium omnino rumpitur, tunc id, quod flagitiosus in supplicium decretum est, in iurum & commoedum seipsum in eis cederet. Nam cum primis coniuges animo disiderent, & inuisa mulier viro esse inciperet, aut vxori maritus, aut si maritus aliam deamaret, aut vxor aliam, facile alteruter adulterium committeret, ut per illam occasione matrimonium distracto ad alias optatas nuptias couolaret. Imo vir facile occasione offerret vxori adulterandi, & vxor viro, & huiusmodi audacia odientium & amantium esse solet falsos testes disquireret, quibus se alter ab altero extricaret, ut ad nota in eunda connubia se succingeret. Qua utiq; ratione diuortium, quod odio huiusmodi inter Christianos esse debet, & velut infame effugiendum, fieret saepe optatissimum.

Nota.

Sed non opus est pluribus aduersus istos argumentum. Validum enim validum argumentum reputandum est, quod nunquam in ecclesia aliqua natio vel provincia inuenta est, ubi diuortium tale auditum sit, quo fuerit matrimonium dissoluitum.

Solu. 1. arg.

Ad primum igitur argumentum respondeatur, quod quauis per se nulla in innocente oriatur obligatio perpetuo abstinendi, potest tamen per accidentarium euentum oriri. Quoties enim vnus coniugum in morbum incidit

incurabilem, quo rei vxoria perpetuo fiat inhabilis, aut si sit perpetuo carceri inuincibilis vel in exilium missus, tenetur alter perpetuo abstinere. Eadem ergo ratio hic sit perpetuo incorrigibilis, & alter citra scandalum datum non possit cum illo habitare.

Solu. 2. arg.

Ad secundum respondetur, quod diuortium per se non est tanta occasio, ut sordida sordescat adhuc, quae remedium respicienda: quia illud opprobrium deberet errantem confundere, & in viam reducere. Si autem tam peruersa est, ut occasione inde mali nascatur, sua sit culpa.

Solu. 3. arg.

Ad tertium demum respondetur, quod quauis celebrato diuortio uterque sit liber ab obligatione reddendi debitum, non tamen matrimonium dirimitur: & ideo quomodo docuit, siue dimittens ad alteram, siue dimissa ad alterum accedat, committit adulterium. Potest tamen uterque votum castitatis siue solenne siue simplex emitte, altero manente in seculo: attamen neque per votum ipsum solenne dissoluitur matrimonium. Est nihilominus votum ipsum, quatuorvis simplex, validum, ita ut qui vovit, non possit amplius debitum reddere coniugi, neque ab illo exigere propter votum, quauis se reconciliare vult, nisi per dispensationem, si esset votum simplex: secus autem si esset solenne. Quin etiam ut supra diximus, maritus siue dimissus potest facis initiari & fieri presbyter vxore in seculo relicta. At vero si postmodum ecclesia compariat se per falsos testes fuisse deceptam, & diuortium re vera non fuisse validum, debet saltem altero petente iterato illos reconciliare: & tunc ille, qui votum fecit quousque solenne, tenetur exire a conuentu, & debitum reddere, non tamen exigere, quauis votum non fuerit nisi simplex, quando quidem bona fide susceptum est. Habet tamen iustam causam, ut cum illo debeat dispensari, postquam cogitur cum ea habitare.

Maritus potest ordinari

ARTICVLVS. VI.

Utrum post celebratum diuortium locum habeat reconciliatio.

Utrum tadem, utrum diuortium vim habeat perpetua, ut nullus postea reconciliatio detur locus. Et arguitur non posse separatos post reconciliari. Nam si reconciliatio esset licita, id propter poenitentiam vxoris adulterae accideret: at vero si poenitentia facit reconciliationem licitam, videtur illam facere necessariam: scilicet, ut poenitens possit cogere virum, ut ad ipsam rediret: hoc

Partis negatiua argu.

1. Argum.

Hoc tamen est falsum: ergo reconciliatio non est licita. Secundo, sequeretur, quod si post diuortium vir innocens vellet reconciliationem facere, teneretur ipsa, quae fuerat dimissa ad eum redire: consequens tamen est falsum: nam per sententiam ecclesiae videtur ab usu coniugali liberata. Et tertio, si reconciliatio post diuortium locum haberet, sequeretur quod si vir innocens, qui vxorem dimiserat postea adulterium committeret, teneretur ad illam redire: nam si ante diuortium inuentus fuisset adulter, non posset diuortium facere, ergo ipsum eius adulterium, quod antea fuisset impedimentum diuortij petendi, esse debet postea causa, ut diuortium postea in seculo reddatur.

3. Argum.

Quarto denique arguitur, si ante diuortium vir occultum committens adulterium, quod vxor probare non potest ipsam adultera per iudicium ecclesiae dimittat, videtur diuortium inique postulatam ex parte viri: ergo si in alio quo casu reconciliatio haberet locum, esset in isto: & tamen in hoc vir non cogitur vxorem sibi reconciliare: ergo reconciliatio post diuortium non habet locum.

4. Argum.

In contrarium est verbum Pauli, 1. Cor. 7. Si vxor a viro discessit, maneat in nuptia, aut viro suo reconcilietur. Ad quaestionem illi, qui tenent celebrato diuortio ius fieri coniugibus a aliud migrandi matrimonium, cogi videntur concedere, post diuortium non fieri reconciliatioem reliquum loquuntur, quia putant illud esse dissolutum. Verum tamen secundum rei veritatem facillima est repositio, quae vnica conclusioem binemibilibi dicitur. Si post diuortium adultera resipiscat, ita ut constet emendatam esse, potest eam sibi vir reconciliare, quem admittit ante poterat retinere: si autem incorrigibilis appareat, non licet eam resumere eo modo, quo antea non habebat eam retinere. Prima pars patet, quoniam diuortium solium fit propter crimine: ergo cessante, potest & diuortium cessare, siue antequam fiat, siue postquam factum fuerit, nam tunc diuortium, cogi videntur concedere, post diuortium non fieri reconciliatioem reliquum loquuntur, quia putant illud esse dissolutum. Verum tamen secundum rei veritatem facillima est repositio, quae vnica conclusioem binemibilibi dicitur. Si post diuortium adultera resipiscat, ita ut constet emendatam esse, potest eam sibi vir reconciliare, quem admittit ante poterat retinere: si autem incorrigibilis appareat, non licet eam resumere eo modo, quo antea non habebat eam retinere. Prima pars patet, quoniam diuortium solium fit propter crimine: ergo cessante, potest & diuortium cessare, siue antequam fiat, siue postquam factum fuerit, nam tunc diuortium, cogi videntur concedere, post diuortium non fieri reconciliatioem reliquum loquuntur, quia putant illud esse dissolutum. Verum tamen secundum rei veritatem facillima est repositio, quae vnica conclusioem binemibilibi dicitur.

Paraphrasia tua.

Codicia.

Prima pars conclusiois.

Obiectio.

Dilatio.

verò partem conclusionis, quod incorrigibilem non potest sibi reconciliare, cum eisdem modis tam inibus intelligitur, quae artic. 2. posita sunt inter disputandum, an illam teneatur relinquere. Difficultates ergo, si velle sint, per argumenta referantur.

Secunda pars conclusiois.

Ad primum igitur respondetur, quod poenitentia vxoris quauis debeat virtutem emollire & ad vitam inducere, tamen cum non cogitur. Quare sicut vxor ante diuortium poenitentiam suam & correctionem in iudicio allegans non auditur nisi ad mitigandum virum, ita nec post diuortium ipsam cogitur.

Solu. 1. arg.

Secundum vero maioris est difficultas. Videtur enim vxor dimissa non teneri amplius ad virum redire. Nihilominus D. Thomas in praefatione sententiarum ait, quod cum diuortium in fauore innocentis fiat, ut absoluat reddidit debitum, non debet ei nocere & incommodare, ut prius iure petendae: & ideo quousque ipse velit, tenetur ea ei obtemperare. Certe est bona ratio, & antequam diuortium fiat, omnino conuincens: sed tamen facto diuortio, non videtur tam efficax. Nihilominus semper videtur habere vigorem, nisi iam votum ipsa emisisset. Sed addit S. Thomas de licetia ipsius viri. Creditur tamen profecto sententiam ipsam diuortij valere pro uouendi licentia: nam postquam ipse noluit illi parere, & persistit usque ad sententiam, ut vera per talem sententiam vxor liberatur, ut saltem antequam ipse eam repetat, possit ipse inconsulto vxori castitatem facere. Quare si sit solenne, nunquam eam ecclesia reuocabit ad virum, quantuncumque ipse petat imo vero, ut reor, licet fuerit simplex, si legitime illa iurauerit: & probauerit illud iam votum emisisset.

Solu. 2. arg.

D. Thom.

Sententia diuortij pro illa tenetur.

Solu. 3. arg.

At vero tertium argumentum est intricatum, in quo dissoluedo variae versantur opiniones: nam iuris periti tenent virum post diuortium fornicantem compelli ad vxorem redire, ad quod citant cap. siua de adulter. Illud vero nihil ad eam faciliorem illi sermo non habetur, nisi de viro, qui si ante diuortium fuerit adulter, non potest adulteram eade de causa dimittere. Est tamen textus, qui videtur ex parte cap. Ex hteris, de diuortio: sed nihilominus D. Thomas in hac praefatione distinctione & quaestione soluit, ad quod, quod propter adulterium, quod vir innocens post diuortium committit, secundum iustitiam non debet cogi ad recipiendum vxorem adulteram: Prius tamen ex equitate iuris iudex, ex officio suo debet eum cogere, ut caueat periculo animae suae & scandalo aliorum: quibus vxor non possit reconciliationem petere: licet tamen D. Thomas in illa Alex.

Cap. siua de adulter.

Ca. Ex hteris de diuortio.

Ratio. 1. 3. viderat, qui eo fuit antiquior.
 ¶ Et re vera pro hac opinione S. Thomae ratio militat, qd per diuortium vir absoluitur ab obligatione reddendi debitum vxori, atque adeo ille cōtractus societas quoad torum & cohabitacionem dissolutus videtur: quare licet postea vir peccet in Deum adulterandū quia manet verū matrimoniu, non tamen videtur in vxorem iam dimissam peccare, atque adeo cogi non potest, vt ad illam reuertatur.

Ratio. 2. Et confirmatur hoc maxime, quia sententia diuortij non fertur sub conditione, nisi vir deliquerit, sed absolute vt separentur. Quapropter ad textum illum responderi posset, intentionem Pontificis non esse facere decretū vniuersale, quod haberet vim legisnāi si h. c. S. Thome intellexisset, nunq̄ dixisset, qd rigore iuris non possēt ille cogitū fuit. Sententia particularis in illo casu propter circūstantias particulares. Vir enim ille prius fuerat caufatus, qd per vim vxorē illam duxerat, & quia illo modo non potuit illam expellere, criminē ei fornicationis obiecit, quod illa notū conuicta confessā est: quare quid in iudicia erant ipsos propter mutuum odium separationem cōcupiscentē: & ideo episcopus contilio capituli permisit eos, vt separatim viuerēt, quāmodo coitinentiam obseruarent. Quē quidem permissio non videtur omnino sententiam cōtinuisse diuortij, sed cuiusdā permissionis. Deinde vir rebellis contra admonitionem ecclesie, nō solum adulteratus est, sed nuptias contraxit nouas, vnde in suspicio nem. venit, qd ab illa nuptiarum technas alias falsas. Quare cōtra meritō compulsi sunt ad illam redire. Quare certe in d. lex nō planē colligitur in alijs diuortijs necessario seruanda. Et e contra solutio hęc cum nō videtur textum satis hēre.

Nota. At verō quia hęc ad vsum, quō vniuersalis in ecclesia seruatur, referenda sunt, dico primo, qd vir post diuortium adulteratus non tenetur in cōscientia ante compulsionem ecclesie ad vxorem redire. Quia si forte ceterat, non est nisi in pccam. criminis, quam ideo exequantē condēnationem nō tenetur: cū non debeat idē esse reus & iudex. Secundo addiderim, qd nōq̄ iudex ex officio tenetur eum cōpellere, ni forsan perditissimē viueret, & magnum suis adulterij, scandalum daret. Tādē adiecerim, qd si vxor eum in iudicium deserat reconciliationem petens, ecclesia tanquam inobedientem suis mandatis, quibus ei p̄cepit, vt castē viueret, propter sua scandala potest eum compellere, vt cum sua vxore viuat. ¶ Ad quartū demum respōdetur, qd vir occulte adulter peccat adulterā vxorem de eodem crimine accusans: quippe qui (vt verbis Pauli vtansur) eū dicat alteri na n̄ moechandū, moechatur. Quare illo casu, quo ante diuortium fuit adulter, si vxor recōciliationē petat, in cōscientia tenetur vxori parcere nā licet illa eius crimen probare nō possit, nō inde iure suo priuatur: quāmodū quire vera & cōtra xit alienū, quāuis creditur id p̄bare nequeat, debitor nihilomin⁹ est.

In conscientia. At verō quia hęc ad vsum, quō vniuersalis in ecclesia seruatur, referenda sunt, dico primo, qd vir post diuortium adulteratus non tenetur in cōscientia ante compulsionem ecclesie ad vxorem redire. Quia si forte ceterat, non est nisi in pccam. criminis, quam ideo exequantē condēnationem nō tenetur: cū non debeat idē esse reus & iudex. Secundo addiderim, qd nōq̄ iudex ex officio tenetur eum cōpellere, ni forsan perditissimē viueret, & magnum suis adulterij, scandalum daret. Tādē adiecerim, qd si vxor eum in iudicium deserat reconciliationem petens, ecclesia tanquam inobedientem suis mandatis, quibus ei p̄cepit, vt castē viueret, propter sua scandala potest eum compellere, vt cum sua vxore viuat. ¶ Ad quartū demum respōdetur, qd vir occulte adulter peccat adulterā vxorem de eodem crimine accusans: quippe qui (vt verbis Pauli vtansur) eū dicat alteri na n̄ moechandū, moechatur. Quare illo casu, quo ante diuortium fuit adulter, si vxor recōciliationē petat, in cōscientia tenetur vxori parcere nā licet illa eius crimen probare nō possit, nō inde iure suo priuatur: quāmodū quire vera & cōtra xit alienū, quāuis creditur id p̄bare nequeat, debitor nihilomin⁹ est.

Index. At verō quia hęc ad vsum, quō vniuersalis in ecclesia seruatur, referenda sunt, dico primo, qd vir post diuortium adulteratus non tenetur in cōscientia ante compulsionem ecclesie ad vxorem redire. Quia si forte ceterat, non est nisi in pccam. criminis, quam ideo exequantē condēnationem nō tenetur: cū non debeat idē esse reus & iudex. Secundo addiderim, qd nōq̄ iudex ex officio tenetur eum cōpellere, ni forsan perditissimē viueret, & magnum suis adulterij, scandalum daret. Tādē adiecerim, qd si vxor eum in iudicium deserat reconciliationem petens, ecclesia tanquam inobedientem suis mandatis, quibus ei p̄cepit, vt castē viueret, propter sua scandala potest eum compellere, vt cum sua vxore viuat. ¶ Ad quartū demum respōdetur, qd vir occulte adulter peccat adulterā vxorem de eodem crimine accusans: quippe qui (vt verbis Pauli vtansur) eū dicat alteri na n̄ moechandū, moechatur. Quare illo casu, quo ante diuortium fuit adulter, si vxor recōciliationē petat, in cōscientia tenetur vxori parcere nā licet illa eius crimen probare nō possit, nō inde iure suo priuatur: quāmodū quire vera & cōtra xit alienū, quāuis creditur id p̄bare nequeat, debitor nihilomin⁹ est.

Solu. 4. arg. At verō quia hęc ad vsum, quō vniuersalis in ecclesia seruatur, referenda sunt, dico primo, qd vir post diuortium adulteratus non tenetur in cōscientia ante compulsionem ecclesie ad vxorem redire. Quia si forte ceterat, non est nisi in pccam. criminis, quam ideo exequantē condēnationem nō tenetur: cū non debeat idē esse reus & iudex. Secundo addiderim, qd nōq̄ iudex ex officio tenetur eum cōpellere, ni forsan perditissimē viueret, & magnum suis adulterij, scandalum daret. Tādē adiecerim, qd si vxor eum in iudicium deserat reconciliationem petens, ecclesia tanquam inobedientem suis mandatis, quibus ei p̄cepit, vt castē viueret, propter sua scandala potest eum compellere, vt cum sua vxore viuat. ¶ Ad quartū demum respōdetur, qd vir occulte adulter peccat adulterā vxorem de eodem crimine accusans: quippe qui (vt verbis Pauli vtansur) eū dicat alteri na n̄ moechandū, moechatur. Quare illo casu, quo ante diuortium fuit adulter, si vxor recōciliationē petat, in cōscientia tenetur vxori parcere nā licet illa eius crimen probare nō possit, nō inde iure suo priuatur: quāmodū quire vera & cōtra xit alienū, quāuis creditur id p̄bare nequeat, debitor nihilomin⁹ est.

DISTINCTIO

trigesima septima, De alijs criminibus, quę sunt matrimonij impedimenta.

In hac alia sunt criminis impedimenta, quę matrimonio obliat contrahendo, cōtractum verō minimē dirimūt, atq; alia, quę etiā contractum dirimunt. Prioris generis sunt incestus, post matrimonium cōmissus, raptus aliena spōsa, homicidiū simplex p̄pria vxoris, baptizatiō p̄prij hlij, interfectiō p̄byteri, sacrilegū matrimonium cū moniali, quibus & solennis p̄nitentiā adiungitur.

Text. Cap. 1. Posterioris, vti sunt incestus matrimonio antecedens, adulteriu cū homicidio coniunctū, adulterium fide adulterę data post obitū cōiugis contrahendi cum illa, ac deniq; matrimoniu inter conjugatos de facto contractū.

Cap. 2. Igitur, si quis cū aliqua fuerit fornicatus, & cū eius postea cōsanguinea cōtraxerit, matrimonio iure propter incestū dirimuntur.

Cap. 1. de eo qui cogit cōsanguini vxor.

Canon. Qui dormierit. 27. q. 2. & 29. q. 7.

Cap. 3.

31. q. 4.

31. q. 4.

tur: qui verō post ma trimoniū cū cōsanguinea vxoris incestuosum adulteriū cōmiserit, sic iure petendi debitū nudatur, vt tamen teneatur reddere. Vnde cōciliū apud Miciā, si quis cū filiā stra sua sciēter fornicatus fuerit, neq; a matre vnq̄ debitū petere, neq; filiā vnq̄ habere pōt vxorem. Et in cōcilio Aurelianē. Qui dormierit cū duabus sororibus & vna antea vxor fuerit, nentiā ex ipsis habeat, neq; ipsi adulescenti vnq̄ in coniugio copulentur. Quod autem ait, neutra ex ipsis habeat, nō sic intelligit, qd vxorē debeat dimittere, sed qd debitū ab ea petere nequeat. Et pariter id intelligitur Zacharię. Cōcubisti cū sorore vxoris tuę, si fecisti, neutra habeas. Quod aut subdit. Et si illa, quę vxor tua fuerit, conscia sceleris non fuit, si se cōtinere non vult, nubat in Domino cui vclit, intelligitur, vixō vita defuncto.

Cap. 3. Interfectores autem suarū cōiugū Nicolaus Papa ceu homicidas cōdēnat. can. Interfectores. Id qd si absq; publicā auctoritate perpetrēt, interpretandū est. Na Cēsarea iura id sanē bona causa permittūt, quāuis ecclesia huiusmodi gladio tēporali nō vtatur, vt idē Pontifex can. Inter hęc, illic admonet. Ob idq; ea quęst. Pius papa, Quicūq; inquit, p̄pria vxorē absq; lege & sine causa interfecerit, aliq; duxerit,

publicam agat p̄nitentiam. ¶ Ad hęc & ligaminis impedi- Cap. 4. mētū accedit. Qui em vno m̄fimonio deuinctus est, aliud viuēte cōiuge inire nō valet, qd si inierit, diltrahendū est. Quocirca cōiugata, quę absentē suū cōiugē defunctū arbitrat, quousq; v̄ per certū nunciū, vel alia legitima via certior facta sit, aliū sibi cōiugē adsciscere non valet, vt Clemēs papa. c. In presentia, & Lucius. c. Dñs. admonēt. Quod si illud cōtraxerint, priorq; cōiugē post comparuerit, prius est matrimonium obseruādum, vt Leo, atq; Innoc. 34. q. 2. iubēt.

DISTINCTIONIS Trigesima septima, Quęstio vnica, De alijs criminibus, quę sunt matrimonij impedimenta.

ARTICVLVS. I. Vtrum sint aliqua crimina, quę matrimonium contrahendum impediunt, contractum verō non dirimant.

In tribus p̄cedētibus distinctionibus de illis impedimentis disputatum est, quę non sunt necessaria, atq; adeo cōstituunt personas medias, id est, nec penitus legitimas, nec profū illegitimas. Sublequitur ergo cōsideratio de impedimentis necessariis, q̄ prolus p̄onas illegitimas reddūt. Quę quidē cōsideratio p̄ lex p̄cedit dist. hęc. In tribus ergo prioribus disputabitur de impedimentis quę ex cōditionib⁹ oriunt. Cōtra criminis, aut suscepti ordinis, aut emisi voti, aut suscepti Christianę religionis. Et in trib⁹ postremis de impedimentis ex cōgnatiōe cōtractis, nepe, ex cōsanguinitate & affinitate. Magister aut sententia in hac dist. agit de ordine, verūtn̄ (vt supra dixim⁹) cōmodus hic de reliquis criminib⁹ disputat, vt hęc dist. p̄cedētē cohereat, vt in subsequētē de ordine, & voto quę cōnexionē habent, simul disputet.

R. 4. ¶ Igitur

fanguinea, vel vxoris infra quartum gradum.

1. Conclusio.

Ad questionem ergo duabus conclusionibus respondetur. Prima. Incestus cum consanguinea futura vxoris matrimonium præcedens, etiam si sponsalia antecesserint, impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum. Incestus, inquam, consummatus in vase legitimo, nam extra vel nefarie in vase illegitimo perpetrans non impedit, vt patet can. Extraordinaria. 35. q. 2. & 3. In quo canone vna negatio redudat, sic enim legendum est, Extraordinaria pollutio, nisi in naturalibus admilla non videtur matrimonium impedire. Nam etsi fornicatio illa cum consanguinea futura vxoris non proprie tunc dicatur incestus: tamen, quia post haberet rationem incestus, si cum consanguinea illius fornicarie contraheretur, dicitur incestus impeditum contrahendi. Conclusio patet ex decreto concilij apud Meciam capit. 1. De eo qui cognoscit consanguineam vxoris. & cap. Veniens. & Ex literis, atq; aliis supra citatis eodem titulo & 3. q. 7. Hoc autem impedimentum non habet in iure naturæ perinde atq; fugitas & defectus rationis fundamentum, sed est merum ius positium: quia decreuit ecclesia per crimen incestus contrahi affinitatem, veluti per matrimonium. Vnde sicut qui contraxit cum Maria, non potest ea mortua contrahere cum Maria cognata, ita neque qui illam fornicatione polluerit. Cur autem affinitas constituitur debet impedimentum, dist. 41. declarabimus, pertinet enim ad honestatem & decorem matrimonij.

2. Conclusio.

Secundum conclusionem. Si vero incestus matrimonium subsecutur, siue consummatus, siue non nisi ratum, matrimonium non dirimit, nam vt crebro repetitum est, matrimonium ratum per solum ingressum religionis dirimitur. Impedit tamen in incestuoso matrimonij vsum, ne petere debitum valeat. Ita eisdem: citatis capitulis, & capit. Tuæ fraternitatis, & 3. q. 7. can. Si quis viduam, & reliquis, decernitur. Quare petere peccatum est genere suo mortale. contra ecclesiæ prohibitionem. Atqui in hoc pari iure vir & femina tenentur. Quæ enim consanguinea Petri succubuit, nequit cum illo copulari, & si post contractum matrimonium incestuosum hoc adulterium commiserit, iure petendi etiam priuatur, tenetur tamen in incestuosus petendi reddere, vt eod. cap. Tuæ fraternitatis, & cap. Iordanæ, definitur. Hoc enim decretum in statutum est in poenâ criminis incestus, vt scilicet illud in eodem modo non petendi patiatur. Crimen autem vnius non debet alteri innocenti nocere, & ius auferre suum. Quocirca, quod Magister sentent. distinet. præsentia

Opinio Magistri sentent.

capit. De his. 2. ait, scilicet, q incestuosus propria vxori reddere non potest debitum, non tenetur, nisi reddere, laxè pro eo, quod est, petere, vsurpet. Rufus hic adnotandum, q in foro conscientia quamuis incestus secretè commissus fuerit, matrimonium post contractum dirimit, tametsi in foro ecclesiæ dirimi non debeat, nisi legitime fuerit comprobatus, vt habetur cap. De illo, & cap. Transmissa, eod. tituli. cetero ambo incestum fateantur cap. Super eo. Et idem est de commissio post contractum matrimonium quo ad petitionem debitum fraudibus ansa auferatur.

Nota.

Debet autem poena hæc non petendi debitum mitigari: primum, quia periculosum est coniuges concubere, & virum petendi iure carere, consilium est, vt cum primum fieri possit, dispensatio procuretur, idq; fieri potest, scilicet, ne innocens coniux intelligat. Attamen incestus est scelestissimus, vt cum sorore vxoris & potissimum si est cum fornicatâ mul- to maiori difficultate & acerrima iniuncta poenitentia dispensandum est, & si possibile est ad illum accessus, ad Papam res secretò referenda. Præterea si vir crimen commisit, & femina est innocens, quia mulieres raro præ verecundia exigere consueverunt, grauamen est vxoris virum nunquam exigere: & ideo licebit viro, imò debet nonnunquam insinuare se vxori, & offerere ad illi vsum: nam genus illud petendi quodammodo est reddere. Ad hæc dum incestus ex ignotatâ inuincibili processit, idum vir, inquam, adulteratus est cum consanguinea vxoris, cuius cognationem profratris ignorabat, quamquam affinitatem contrahat cum vxore, non tamen censetur iure petendi priuatum cum poenæ sint restringendæ, & hæc priuatio in poenam fit culpæ incestus, & illic nulla præcesserit incestus macula propter ignorantia speciei criminis, non debet iudicari priuatus. Et extat casus ad hoc attinens propositum cap. Discretionem, eodem tituli, vbi referatur, quendam qui quandam sibi per verba de presenti desponsauerat, quia odiosam habebat, antequam eam cognosceret reclamantem, & inuitam suo ipsius viri consanguineo in vxorem tradidisset: & nihilominus prior vir copulatus fuit illam resumere. Si ergo quia inuita incestum commiserat non priuatur iure petendi, minus priuabitur qui eum per ignorantia commiserit. Cautè ergo illi Canones legendi sunt, quos in textu retulimus. 3. 2. q. 7. Quod enim cam Qui dormierit, & in can. Zacharia. Conu- buisti, legitur: scilicet, vt qui cum sorore vxoris suæ dormierit, neutram habeat, non sic intelligitur, q suam

Poenæ temperatio.

Nota.

Cap. discre- tionem.

q suam debeat relinquere, sed q debitum ab ea non petat: hoc enim ea non tenere, quia ad libitum ea non potest vitari: tenetur tamen ei reddere, quod est ab illa teneri. Et quod ait Zacharias, videlicet, q quæ vxor eius fuerit, nubat in dno cui velit, intelligitur, postq vidua fuerit: sed quod subinigit, adulteros abiq; spe coniugij manere, verum est, vt præcedenti articulo dictum est.

In incestu quis possit dispensare.

Papinas casus

Nota.

Secundus casus.

Syluester.

Sententia auctoris.

3. prima.

Dubium autem circa hæc duas conclusiones occurrit, quoniam possit super hoc impedimento dispensare. Ad hoc cum distinctione respondendum. Aut enim crimen sublequitur matrimonium, aut antecedit. Si sequatur, tunc, vt dictum est, non dirimit, sed interdicit petitionem debiti. Sap hoc igitur certò crediderim episcopum posse, imò & debere dispensare, quauis crimen ante consummatum matrimonium post ratum intercesserit, saltem si ad Romam non pateret incestuosus facilis aditus, aut, ppter eius paupertatem, aut infirmitatem, aut propter viæ longitudinè, aut ob alia quæcumq; impedimenta, in quibus nullum obijcerem scrupulum: quauis non essent tam manifesta: quia fortasse sine istis impedimentis etiã potest, cum in huiusmodi dispensationibus potestatem episcopi habeat ordinariã, nisi per Papam fuerit cohibitus, & in his non videtur cohibitus. Opinio est communi, vt Paludani in præsentia dist. & Syluest. verb. Debitum conjugale. q. 9. & verb. Matrimonium. 8. quæst. 1. 5. & omnium.

Si autem crimen præcesserit impediens matrimonium contrahendum & dirimens contractum, non tam affirmanter hoc assererem, quam alios video id docere. Syluester namq; in verb. Dispensatio. q. 9. ait q quando ad Papam non potest haberi recursus, & separatio illorum, qui de facto contraxerunt, sine magno scâdalo fieri non potest, episcopus potest dispensare, sicut sæpè accidit in mulieribus, cognitis à consanguineis viri antequam matrimonium contrahatur. Hæc ille. Idq; alibi etiam repetit.

Quam vtiq; opinionem, fateor (saltem tam generaliter assertam) nunq mihi potuisse persuasam habere. Enimvero cum dispensare super matrimonio contrahendo, quando impedimentum est dirimens, ad solum summum Pontificem iure ordinario pertineat, vt more. & vsu ecclesiæ constat, non est vlla exceptio faciendâ, nisi forte vbi ingens necessitas ingruerit: nulla autem necessitas cogit dispensandi super matrimonio contrahendo propter solum scâdalum, scilicet, quia non possunt sine illo separari: ergo episcopus non potest dispensare: quia in illud scâdalu ipsi se sua culpa coniecerunt. Loquor de illis, qui mala fide contraxerunt: puta,

si vir sciens commississe incestum cum consanguinea Marite, & illud esse impedimentum ecclesiæ, contrahit eam. Culpa namq; illorum non potest esse in causa, vt episcopus dispense super illo, super quo alius non poterat. Itè quia possunt separare. Attamen quando matrimonium legitime ante incestum contractum est, tunc, quia non potest dirimi, necessarium videtur, vt facultas fiat petendi debitum, atq; adeo tunc episcopus valere dispensare.

Nota.

3. 6. secunda.

Obiectio.

Et per hoc respondetur ad argumentum, quod illi pro se faciunt: videlicet, si quis post votum simplex castitatis matrimonium contrahat, potest cum illo episcopus dispensare, vt debitum exigat, ergo & cum incestuoso, vt eius matrimonium postea contractum coualescat. Etenim licet antecedens verum sit, vt credo & consteator, tamen consequentia nihil habet vigoris: quia matrimonium post votum simplex est validum, & dirimi non potest: quare graue esset periculum si cum illo post matrimonium contractum non dispensaretur in vsu: tamen illud, quod cum consanguinea pollute prius per fornicationem contrahitur, nullum est, & ideo nulla est dispensandi necessitas super illo. Secundum autem argumentum, quod me vehementius urget, est q opinio hæc technis & fraudibus viam aperit. Certum enim est, vt isti fatentur, episcopus non posse dispensare super matrimonio contrahendo præcedente incestu, nisi de facto sit contractum: igitur si fornicarius illo actu contraheret de facto cum illa suæ amicæ consanguinea, vt postea episcopus dispensare, multò minus potest. Re vera nescio quis consequentiam neget: nam matrimonium illud attentatum nullum est prorsus, sed crimen fuit illud attentare. Nulla ergo ratio admittit, vt quod non erat dispensabile, techna illa & cautela faceret dispensabile. Profectò vbi matrimonium mala fide & clam post incestum contrahitur, adduci non possem, vt talem dispensationem contulerem aut permitterem.

Nota.

3. Argumẽt.

Præterea arguitur, quia idem quis statim inferret de aliis impedimentis: nempe, quod si quis contraxerit de facto cum consanguinea vel affine prioris vxoris mortuæ, & nequeunt commode sine scâdalo separari: quia scilicet plures procreauerunt liberos, etiam tunc posset episcopus dispensare, quod non credo vllus concedet. Illatio autem patet: nam etsi maius scâdalu sit relinquere vxorem propter occultum crimen præcedens, q propter aliud honestum impedimentum: tamen iste paruus excessus rei naturam non mutat, vt facultatem episcopo conferat, quam alias non haberet. Ista non sunt per solam opinionum recitationem & hominum placita concludenda, sed rationibus examinanda. Quando

Illatio probatur.

Nota casum. Quando vero bona fide matrimonium non clam, sed in facie ecclesie esset celebratum: nepe, quia ille neutiquam fuerat suspicatus, illam, quam cognoverat, consanguineam fuisse istius, cum qua contrahit, sed post contractum matrimonium id intelligit: hanc fortasse censenda esset honesta necessitas, ut nisi pateret aditus ad Urbem, posset episcopus dispensare. Quamvis & hoc sapientiorum prudentie relinquimus.

Dubium. ¶ Dubium autem est, utrum incestus cum propria consanguinea pariter petitione debiti impediatur. Nam Panormit. super ca. 1. De eo qui cognov. consang. vxor. videns talem incestum impedire matrimonium contrahendum, licet non dirimat contractum, ut art. proximo ex can. Si quis viduam retulimus, subinde impedire putat, ne talis incestuosus post matrimonium contractum possit a propria vxore debitu exigere. Et sequitur eum Angelus in sua summa verb. Incestus. Et posset quis simile deducere ab illo, qui post votum simplex castitatis matrimonium contraxit. At vero cum huiusmodi impedimenta potius restringenda sint, quam amplianda, & hoc, ut ait Archidia. quem Syluester verb. Matrimonium. 7. vlti. refert. nullibi reperitur in iure, neque ille textus, quem Panormit. glossat, tale insinuat, fit ut talis incestus nullum sit impedimentum existimandum. ad petendum debitum, vt S. Tho. impraesentiarum & Ricardus & omnes Theologi docent. Neque est simile de voto simplicis castitatis: ante matrimonium emissum: in illud cohibitionem petendi debitum secum adfert: quod de incestu cum propria consanguinea nullibi legitur.

Angelus Simile. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quod non puniatur soror Ioana, sed fit affinis. Et ideo si crimen praecessit, impeditur matrimonium cum illa, si vero sequatur, puniatur incestuosus ne debitum petat.

Syluester. ¶ Ad secundum respondetur, quod quamvis grauius sit virum accedere ad propriam cognatam, quam ad cognatam vxoris, non tamen sequitur, ut sit par impedimentum exigendi debitum, quia hoc impedimentum non enascitur ex grauitate delicti, sed ex quodam affinitatis genere, quam vir contrahit cum vxore per hoc quod eius consanguineam nouit, quam vtique non contrahit, quamvis propria sororem polluat.

Theologi. Item vt ait Ricardus, quia maiorem irrogat in iriam fidei, quam debet vxori: si cum eius cognata congregiatur.

Solu. 1. arg. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quod non puniatur soror Ioana, sed fit affinis. Et ideo si crimen praecessit, impeditur matrimonium cum illa, si vero sequatur, puniatur incestuosus ne debitum petat.

Solu. 3. arg. ¶ Ad secundum respondetur, quod quamvis grauius sit virum accedere ad propriam cognatam, quam ad cognatam vxoris, non tamen sequitur, ut sit par impedimentum exigendi debitum, quia hoc impedimentum non enascitur ex grauitate delicti, sed ex quodam affinitatis genere, quam vir contrahit cum vxore per hoc quod eius consanguineam nouit, quam vtique non contrahit, quamvis propria sororem polluat.

Ricardus. Item vt ait Ricardus, quia maiorem irrogat in iriam fidei, quam debet vxori: si cum eius cognata congregiatur.

ARTICVLVS III.
Vtrum vxoricidium sit in aliquo euentu licitum.

Aliud crimen matrimonium impediens est vxoricidium, quare dicitur autem, utrum aliquo modo sit licitum. Et arguitur a parte affirmatiua. Lex diuina adulteris lapidari permittebat, vt Ioan. 8. legitur: ex lege autem agere licitum est: ergo licitum est viro vxorem in adulterio deprehensam interimere.

¶ Secundò. Viri est vxorem propriam corripere & castigare, legitimèque; subinde poenam infligere: sed vxor ab alio iudicari non potest, aut disponi, quam a proprio viro, vt ait Calixtus cano. Sicut alterius. 7. quæstio. 1. ergo potest eam legitimo supplicio afficere, qualis est mors iure decreta.

¶ Tertiò arguitur ex can. Interfectores. 33. q. 2. Interfectores suarum coniugum sine iudicio cum non addis adulterarum, quid aliud habedi sunt quam homicidiam: unde a contrario sensu videt colligi, quod adulterarum occisores non sint homicidij rei. ¶ In contrarium est textus illic proximus Nicolai can. Inter hec. vbi ait, quod sancta Dei ecclesia mundanis legibus: scilicet, de occidendis vxoribus, non constringitur.

¶ Ad quæstionem conclusionibus tribus respondetur. Prima. Vir non licet autoritate priuata vxorem quantuis in flagranti adulterio deprehensam enecare. can. Interfectores. & cano. Quicumque propria. 33. q. 2. Conclusio hæc ex his que lib. 5. De iustitia & iure. q. 1. artic. 3. diximus colligitur: nemini enim priuata autoritate vindicare se licet nisi vim vi cum moderamine inculpatae tutelae repellere. Nam cum homo sui sit ipsius amantissimus, iniquus esset, si ipsius vindicet, vt supra quam par esset, supplicium hoste sumeret. Vnde Paul. ad Romanos. 12. non vos defendentes: id est, vindicantes, charissimam mihi vindictam & ego retribuam. Quapropter malefactorum ultio ad publicum iudicem spectat, qui nullo corrupto affectu ex lege agit in reum. Vnde idem Apostolus ibidem cap. 13. De publico iudice, Dei inquit, minister est, nec sine causa gladium portat, vindicem iram eius, qui malum agit. Lex quoque fit, vt maritus, qui miseram adulteram priuatum occidit, graue peccatum committat contra preceptum: Non occides, vt can. Admonere. 33. q. 2. ait Stephanus Papa, rationem subdes, quod quæ inuenta est adultera secundum legis tramitem debet accipere ultionis vindictam. Ob idque can. Quicumque propria, ait Pontifex, quod quicumque propriam vxorem absque lege & sine causa & certa probatione interfecerit, publicam agat poenitentiam. Et confirmatur: quasi priuata autoritate spectes,

¶ Ad quæstionem conclusionibus tribus respondetur. Prima. Vir non licet autoritate priuata vxorem quantuis in flagranti adulterio deprehensam enecare. can. Interfectores. & cano. Quicumque propria. 33. q. 2. Conclusio hæc ex his que lib. 5. De iustitia & iure. q. 1. artic. 3. diximus colligitur: nemini enim priuata autoritate vindicare se licet nisi vim vi cum moderamine inculpatae tutelae repellere. Nam cum homo sui sit ipsius amantissimus, iniquus esset, si ipsius vindicet, vt supra quam par esset, supplicium hoste sumeret. Vnde Paul. ad Romanos. 12. non vos defendentes: id est, vindicantes, charissimam mihi vindictam & ego retribuam. Quapropter malefactorum ultio ad publicum iudicem spectat, qui nullo corrupto affectu ex lege agit in reum. Vnde idem Apostolus ibidem cap. 13. De publico iudice, Dei inquit, minister est, nec sine causa gladium portat, vindicem iram eius, qui malum agit. Lex quoque fit, vt maritus, qui miseram adulteram priuatum occidit, graue peccatum committat contra preceptum: Non occides, vt can. Admonere. 33. q. 2. ait Stephanus Papa, rationem subdes, quod quæ inuenta est adultera secundum legis tramitem debet accipere ultionis vindictam. Ob idque can. Quicumque propria, ait Pontifex, quod quicumque propriam vxorem absque lege & sine causa & certa probatione interfecerit, publicam agat poenitentiam. Et confirmatur: quasi priuata autoritate spectes,

¶ Tertiò arguitur ex can. Interfectores. 33. q. 2. Interfectores suarum coniugum sine iudicio cum non addis adulterarum, quid aliud habedi sunt quam homicidiam: unde a contrario sensu videt colligi, quod adulterarum occisores non sint homicidij rei. ¶ In contrarium est textus illic proximus Nicolai can. Inter hec. vbi ait, quod sancta Dei ecclesia mundanis legibus: scilicet, de occidendis vxoribus, non constringitur.

¶ Ad quæstionem conclusionibus tribus respondetur. Prima. Vir non licet autoritate priuata vxorem quantuis in flagranti adulterio deprehensam enecare. can. Interfectores. & cano. Quicumque propria. 33. q. 2. Conclusio hæc ex his que lib. 5. De iustitia & iure. q. 1. artic. 3. diximus colligitur: nemini enim priuata autoritate vindicare se licet nisi vim vi cum moderamine inculpatae tutelae repellere. Nam cum homo sui sit ipsius amantissimus, iniquus esset, si ipsius vindicet, vt supra quam par esset, supplicium hoste sumeret. Vnde Paul. ad Romanos. 12. non vos defendentes: id est, vindicantes, charissimam mihi vindictam & ego retribuam. Quapropter malefactorum ultio ad publicum iudicem spectat, qui nullo corrupto affectu ex lege agit in reum. Vnde idem Apostolus ibidem cap. 13. De publico iudice, Dei inquit, minister est, nec sine causa gladium portat, vindicem iram eius, qui malum agit. Lex quoque fit, vt maritus, qui miseram adulteram priuatum occidit, graue peccatum committat contra preceptum: Non occides, vt can. Admonere. 33. q. 2. ait Stephanus Papa, rationem subdes, quod quæ inuenta est adultera secundum legis tramitem debet accipere ultionis vindictam. Ob idque can. Quicumque propria, ait Pontifex, quod quicumque propriam vxorem absque lege & sine causa & certa probatione interfecerit, publicam agat poenitentiam. Et confirmatur: quasi priuata autoritate spectes,

¶ Secus, vxor cum viro pari iure militat, vt in superioribus visum est, praterquam in domesticis minoribus correctionibus: vxori autem non licet virum adulteratorem occidere: nec viro vxorem, quamvis vxor grauius peccasset.

¶ Secunda conclusio. Occidit vxorem in flagranti adulterio quamvis & adulteri simul conuicti, nullum est decretum supplicii publicum. Iure quidem antiquo communi id de adultero, tantum permittebatur, qui esset vilis conditionis, tamen postmodum, vt nationi Hispanorum moris est, indiscriminatum, etiam si fuerit nobilis, impune occidi permittitur. Meditati namque legislatores eximii animi dolorem, quem zelotypia suscitatur, indulgentiam illi decreuerunt. I. Gracchus. C. ad leg. Jul. de adulter. & l. Marito. ff. eod. tit. Quinimo & patri olim licebat filiam in adulterio captam enecare. l. Patri. & l. Neque. in ea. ff. eod. & l. Castitati. C. eod. tit. Nihilominus maritus ille incurrit poenam iuris ecclesiastici, vt sit in eundo matrimonio excommunicatus. Dixerim, in flagranti adulterio deprehensam: nam si extra illum turpitudinis articulum eam occidat, quamvis postea legitime probet eam fuisse adulteram, non eximitur a poena iuris in homicidas decreta. Et ob eandem causam ecclesiam eum, qui in clericali cum sua vxore, vel sorore vel filia turpiter deprehensus manus iniecerit violentas, a sententia excommunicationis excipit. cap. Si vero. in 1. de sent. exco. 1. Possit quis vero ex hac poena narum incolomitate arguere, non esse peccatum: nam cum lege sit permittant, videntur dare maritis facultatem illam occidendi tanquam iniustis iniustitiam, vnde clari nonnunquam fit etiam facultas filiis occidi hominis occidendi homicidam patris, & cuiuslibet latrones publicos interimendi. De his casibus loco illo citato lib. 5. De iusti. & iur. diximus, scilicet, non nisi quam rarissime, & propter atrocissimam aduersus Reipublicam crimina fas esse. Adulterium vero non est tam enorme flagitium, vt tam atroci rigore iuris esset vitandandum, potissimum inter Christianos, vbi sæpe numero eueniunt, vt adultera repente sine prauo sacramento interfecta, tam animam quam corporis morte deperiret.

¶ Tertia conclusio. Autoritate publica cuiuslibet adulteri quamuis non in adulterio deprehendat, sed legitimis testimonijs conuicta, licet occidere. Ratio est, quia adulterium est graue crimen, potissimum in vxore propter probis incertitudinem, & falsos hæredes, quos adultera solent putatis patribus supponere: ergo illud est supplicio capitis dignum, atque adeo ab auctoritate publica autoritate licitum est: marito cuiusmodi vindictam deponere: non autem ab ecclesiastica.

¶ Tertiò arguitur ex can. Interfectores. 33. q. 2. Interfectores suarum coniugum sine iudicio cum non addis adulterarum, quid aliud habedi sunt quam homicidiam: unde a contrario sensu videt colligi, quod adulterarum occisores non sint homicidij rei. ¶ In contrarium est textus illic proximus Nicolai can. Inter hec. vbi ait, quod sancta Dei ecclesia mundanis legibus: scilicet, de occidendis vxoribus, non constringitur.

¶ Ad quæstionem conclusionibus tribus respondetur. Prima. Vir non licet autoritate priuata vxorem quantuis in flagranti adulterio deprehensam enecare. can. Interfectores. & cano. Quicumque propria. 33. q. 2. Conclusio hæc ex his que lib. 5. De iustitia & iure. q. 1. artic. 3. diximus colligitur: nemini enim priuata autoritate vindicare se licet nisi vim vi cum moderamine inculpatae tutelae repellere. Nam cum homo sui sit ipsius amantissimus, iniquus esset, si ipsius vindicet, vt supra quam par esset, supplicium hoste sumeret. Vnde Paul. ad Romanos. 12. non vos defendentes: id est, vindicantes, charissimam mihi vindictam & ego retribuam. Quapropter malefactorum ultio ad publicum iudicem spectat, qui nullo corrupto affectu ex lege agit in reum. Vnde idem Apostolus ibidem cap. 13. De publico iudice, Dei inquit, minister est, nec sine causa gladium portat, vindicem iram eius, qui malum agit. Lex quoque fit, vt maritus, qui miseram adulteram priuatum occidit, graue peccatum committat contra preceptum: Non occides, vt can. Admonere. 33. q. 2. ait Stephanus Papa, rationem subdes, quod quæ inuenta est adultera secundum legis tramitem debet accipere ultionis vindictam. Ob idque can. Quicumque propria, ait Pontifex, quod quicumque propriam vxorem absque lege & sine causa & certa probatione interfecerit, publicam agat poenitentiam. Et confirmatur: quasi priuata autoritate spectes,

¶ Tertiò arguitur ex can. Interfectores. 33. q. 2. Interfectores suarum coniugum sine iudicio cum non addis adulterarum, quid aliud habedi sunt quam homicidiam: unde a contrario sensu videt colligi, quod adulterarum occisores non sint homicidij rei. ¶ In contrarium est textus illic proximus Nicolai can. Inter hec. vbi ait, quod sancta Dei ecclesia mundanis legibus: scilicet, de occidendis vxoribus, non constringitur.

¶ Ad quæstionem conclusionibus tribus respondetur. Prima. Vir non licet autoritate priuata vxorem quantuis in flagranti adulterio deprehensam enecare. can. Interfectores. & cano. Quicumque propria. 33. q. 2. Conclusio hæc ex his que lib. 5. De iustitia & iure. q. 1. artic. 3. diximus colligitur: nemini enim priuata autoritate vindicare se licet nisi vim vi cum moderamine inculpatae tutelae repellere. Nam cum homo sui sit ipsius amantissimus, iniquus esset, si ipsius vindicet, vt supra quam par esset, supplicium hoste sumeret. Vnde Paul. ad Romanos. 12. non vos defendentes: id est, vindicantes, charissimam mihi vindictam & ego retribuam. Quapropter malefactorum ultio ad publicum iudicem spectat, qui nullo corrupto affectu ex lege agit in reum. Vnde idem Apostolus ibidem cap. 13. De publico iudice, Dei inquit, minister est, nec sine causa gladium portat, vindicem iram eius, qui malum agit. Lex quoque fit, vt maritus, qui miseram adulteram priuatum occidit, graue peccatum committat contra preceptum: Non occides, vt can. Admonere. 33. q. 2. ait Stephanus Papa, rationem subdes, quod quæ inuenta est adultera secundum legis tramitem debet accipere ultionis vindictam. Ob idque can. Quicumque propria, ait Pontifex, quod quicumque propriam vxorem absque lege & sine causa & certa probatione interfecerit, publicam agat poenitentiam. Et confirmatur: quasi priuata autoritate spectes,

¶ Tertiò arguitur ex can. Interfectores. 33. q. 2. Interfectores suarum coniugum sine iudicio cum non addis adulterarum, quid aliud habedi sunt quam homicidiam: unde a contrario sensu videt colligi, quod adulterarum occisores non sint homicidij rei. ¶ In contrarium est textus illic proximus Nicolai can. Inter hec. vbi ait, quod sancta Dei ecclesia mundanis legibus: scilicet, de occidendis vxoribus, non constringitur.

¶ Ad quæstionem conclusionibus tribus respondetur. Prima. Vir non licet autoritate priuata vxorem quantuis in flagranti adulterio deprehensam enecare. can. Interfectores. & cano. Quicumque propria. 33. q. 2. Conclusio hæc ex his que lib. 5. De iustitia & iure. q. 1. artic. 3. diximus colligitur: nemini enim priuata autoritate vindicare se licet nisi vim vi cum moderamine inculpatae tutelae repellere. Nam cum homo sui sit ipsius amantissimus, iniquus esset, si ipsius vindicet, vt supra quam par esset, supplicium hoste sumeret. Vnde Paul. ad Romanos. 12. non vos defendentes: id est, vindicantes, charissimam mihi vindictam & ego retribuam. Quapropter malefactorum ultio ad publicum iudicem spectat, qui nullo corrupto affectu ex lege agit in reum. Vnde idem Apostolus ibidem cap. 13. De publico iudice, Dei inquit, minister est, nec sine causa gladium portat, vindicem iram eius, qui malum agit. Lex quoque fit, vt maritus, qui miseram adulteram priuatum occidit, graue peccatum committat contra preceptum: Non occides, vt can. Admonere. 33. q. 2. ait Stephanus Papa, rationem subdes, quod quæ inuenta est adultera secundum legis tramitem debet accipere ultionis vindictam. Ob idque can. Quicumque propria, ait Pontifex, quod quicumque propriam vxorem absque lege & sine causa & certa probatione interfecerit, publicam agat poenitentiam. Et confirmatur: quasi priuata autoritate spectes,

¶ Tertiò arguitur ex can. Interfectores. 33. q. 2. Interfectores suarum coniugum sine iudicio cum non addis adulterarum, quid aliud habedi sunt quam homicidiam: unde a contrario sensu videt colligi, quod adulterarum occisores non sint homicidij rei. ¶ In contrarium est textus illic proximus Nicolai can. Inter hec. vbi ait, quod sancta Dei ecclesia mundanis legibus: scilicet, de occidendis vxoribus, non constringitur.

canam vt ait Papa can. citato. Inter hec. Ecclesia gladii non habet nisi spiritualem, quo non occidit, sed viuificat: ergo æquitas fuit, vt respublica civilis, cui incumbit de coniugijs, quatenus ad pacem & tranquillum statum Reipublicæ & legitimas hereditates, disponere, eiusmodi capitale supplicium in adulteris decerneret. Quod ait Pontifex, ecclesiam non habere gladium, nisi spiritualem, intelligitur in vicis sedis criminibus, secus ad sui ipsius defensionem. Lex autem adulteræ occidende extabat inter Moysæcas legales Leuitici. 20. & Deuterio. 22. quæ inbebatur adultera lapidibus obrui: & legalium, exemplo licet Christianis similes ædere leges. Extant & leges ciuiles supra citatæ. C. & ff. ad leg. Jul. de adulter. Verum est tamē, quod leges illæ præsertim supplicii capitis adulteris decernentes temperatæ fuerunt in auctoritate. Sed hodie. C. eod. tit. vt scilicet adultera postquam verberibus vapularet, in monasterium includeretur. Quæ quidem lex Gallis vsu & more recepta est, & nunc etiam obseruatur in nonnullis Christianorum prouincijs. Aliæ vero gentes rigorem antiqui iuris obseruant, vt Hispani. Et vera Hispanorum ingenio huiusmodi animaduersionis compepens est & congrua: alioqui vix possent creberima adulteria cauere.

¶ Secus vero in 4. d. 1. q. 3. ait, quod licet populo Israelitico fuerit diuinitus eiusmodi lex aduersus adulteras decreta, nihilominus eam Christus Ioan. 8. reuocauit dicens, Nemo te condemnauit, neque ego te condemno. At vero locus euangelicus huiusmodi abrogationem minime insinuat: nam Christus illic solum officium iudicandi recusauit, ostendens se non venisse adiudicandum mundum, vt ait Ioan. 3. Atque eandem ob rem dixit alibi, Quis me constituit iudicem inter vos? Quod circa tanquam rex regni carolorum æquitate diuini iuris expressit dices, Qui sine peccato est vestrum primum in eam lapidem mittat, vbi non negauit, adulteram supplicio illo esse dignam, sed declarauit, quod qui in peccato sunt, non recte eam aliena peccata vitiosum. Quare concludens, Nemo te condemnauit, nec ego te condemno, non abrogauit legem, sed tantum ostendit, se nolle illius causæ iudicem agere.

¶ Est tamē adnotandum, Hispanis rigore legis antiquæ moderari. Non enim adultera necessaria morte condemnat, vt fures & homicidas, sed arbitrio mariti supplicium committunt. Traditur enim ei in manus, vt quæ libuerit, de illa decernat. ¶ Vtrum vero ille occidens delictum committat, inter aliquos ambigitur: imò non desunt adulteram qui affirmant, mortaliter occidendo delinque peccate. A præter enim eis ob id delictum, quod in tua voluntate

¶ Tertiò arguitur ex can. Interfectores. 33. q. 2. Interfectores suarum coniugum sine iudicio cum non addis adulterarum, quid aliud habedi sunt quam homicidiam: unde a contrario sensu videt colligi, quod adulterarum occisores non sint homicidij rei. ¶ In contrarium est textus illic proximus Nicolai can. Inter hec. vbi ait, quod sancta Dei ecclesia mundanis legibus: scilicet, de occidendis vxoribus, non constringitur.

¶ Ad quæstionem conclusionibus tribus respondetur. Prima. Vir non licet autoritate priuata vxorem quantuis in flagranti adulterio deprehensam enecare. can. Interfectores. & cano. Quicumque propria. 33. q. 2. Conclusio hæc ex his que lib. 5. De iustitia & iure. q. 1. artic. 3. diximus colligitur: nemini enim priuata autoritate vindicare se licet nisi vim vi cum moderamine inculpatae tutelae repellere. Nam cum homo sui sit ipsius amantissimus, iniquus esset, si ipsius vindicet, vt supra quam par esset, supplicium hoste sumeret. Vnde Paul. ad Romanos. 12. non vos defendentes: id est, vindicantes, charissimam mihi vindictam & ego retribuam. Quapropter malefactorum ultio ad publicum iudicem spectat, qui nullo corrupto affectu ex lege agit in reum. Vnde idem Apostolus ibidem cap. 13. De publico iudice, Dei inquit, minister est, nec sine causa gladium portat, vindicem iram eius, qui malum agit. Lex quoque fit, vt maritus, qui miseram adulteram priuatum occidit, graue peccatum committat contra preceptum: Non occides, vt can. Admonere. 33. q. 2. ait Stephanus Papa, rationem subdes, quod quæ inuenta est adultera secundum legis tramitem debet accipere ultionis vindictam. Ob idque can. Quicumque propria, ait Pontifex, quod quicumque propriam vxorem absque lege & sine causa & certa probatione interfecerit, publicam agat poenitentiam. Et confirmatur: quasi priuata autoritate spectes,

¶ Tertiò arguitur ex can. Interfectores. 33. q. 2. Interfectores suarum coniugum sine iudicio cum non addis adulterarum, quid aliud habedi sunt quam homicidiam: unde a contrario sensu videt colligi, quod adulterarum occisores non sint homicidij rei. ¶ In contrarium est textus illic proximus Nicolai can. Inter hec. vbi ait, quod sancta Dei ecclesia mundanis legibus: scilicet, de occidendis vxoribus, non constringitur.

¶ Ad quæstionem conclusionibus tribus respondetur. Prima. Vir non licet autoritate priuata vxorem quantuis in flagranti adulterio deprehensam enecare. can. Interfectores. & cano. Quicumque propria. 33. q. 2. Conclusio hæc ex his que lib. 5. De iustitia & iure. q. 1. artic. 3. diximus colligitur: nemini enim priuata autoritate vindicare se licet nisi vim vi cum moderamine inculpatae tutelae repellere. Nam cum homo sui sit ipsius amantissimus, iniquus esset, si ipsius vindicet, vt supra quam par esset, supplicium hoste sumeret. Vnde Paul. ad Romanos. 12. non vos defendentes: id est, vindicantes, charissimam mihi vindictam & ego retribuam. Quapropter malefactorum ultio ad publicum iudicem spectat, qui nullo corrupto affectu ex lege agit in reum. Vnde idem Apostolus ibidem cap. 13. De publico iudice, Dei inquit, minister est, nec sine causa gladium portat, vindicem iram eius, qui malum agit. Lex quoque fit, vt maritus, qui miseram adulteram priuatum occidit, graue peccatum committat contra preceptum: Non occides, vt can. Admonere. 33. q. 2. ait Stephanus Papa, rationem subdes, quod quæ inuenta est adultera secundum legis tramitem debet accipere ultionis vindictam. Ob idque can. Quicumque propria, ait Pontifex, quod quicumque propriam vxorem absque lege & sine causa & certa probatione interfecerit, publicam agat poenitentiam. Et confirmatur: quasi priuata autoritate spectes,

¶ Tertiò arguitur ex can. Interfectores. 33. q. 2. Interfectores suarum coniugum sine iudicio cum non addis adulterarum, quid aliud habedi sunt quam homicidiam: unde a contrario sensu videt colligi, quod adulterarum occisores non sint homicidij rei. ¶ In contrarium est textus illic proximus Nicolai can. Inter hec. vbi ait, quod sancta Dei ecclesia mundanis legibus: scilicet, de occidendis vxoribus, non constringitur.

¶ Ad quæstionem conclusionibus tribus respondetur. Prima. Vir non licet autoritate priuata vxorem quantuis in flagranti adulterio deprehensam enecare. can. Interfectores. & cano. Quicumque propria. 33. q. 2. Conclusio hæc ex his que lib. 5. De iustitia & iure. q. 1. artic. 3. diximus colligitur: nemini enim priuata autoritate vindicare se licet nisi vim vi cum moderamine inculpatae tutelae repellere. Nam cum homo sui sit ipsius amantissimus, iniquus esset, si ipsius vindicet, vt supra quam par esset, supplicium hoste sumeret. Vnde Paul. ad Romanos. 12. non vos defendentes: id est, vindicantes, charissimam mihi vindictam & ego retribuam. Quapropter malefactorum ultio ad publicum iudicem spectat, qui nullo corrupto affectu ex lege agit in reum. Vnde idem Apostolus ibidem cap. 13. De publico iudice, Dei inquit, minister est, nec sine causa gladium portat, vindicem iram eius, qui malum agit. Lex quoque fit, vt maritus, qui miseram adulteram priuatum occidit, graue peccatum committat contra preceptum: Non occides, vt can. Admonere. 33. q. 2. ait Stephanus Papa, rationem subdes, quod quæ inuenta est adultera secundum legis tramitem debet accipere ultionis vindictam. Ob idque can. Quicumque propria, ait Pontifex, quod quicumque propriam vxorem absque lege & sine causa & certa probatione interfecerit, publicam agat poenitentiam. Et confirmatur: quasi priuata autoritate spectes,

¶ Tertiò arguitur ex can. Interfectores. 33. q. 2. Interfectores suarum coniugum sine iudicio cum non addis adulterarum, quid aliud habedi sunt quam homicidiam: unde a contrario sensu videt colligi, quod adulterarum occisores non sint homicidij rei. ¶ In contrarium est textus illic proximus Nicolai can. Inter hec. vbi ait, quod sancta Dei ecclesia mundanis legibus: scilicet, de occidendis vxoribus, non constringitur.

Sententia auctoritatis. voluntate est ei ignoscere. At vero p[re]scludu-
bit nullius est criminis reus in conscientia apud
Deum quamvis ipsam occidat. P[ri]m[us], quia si
peccaret, nefas inter Christianos esset publica
solenniq[ue] auctoritate illam ei in manus tradere,
vt apud Deum delinqueret neq[ue] ecclesia id in
quam fieri sineret. Neq[ue] valet responsio dicen-
tium, solum ei permissu[m], vt in ip[s]a eam occi-
dat: quoniam huiusmodi permissio[n]es no[n] s[un]t
nisi in delictis, quae priuata auctoritate committu-
tur, quemadmodu[m] in fornicationibus & si vir
uxorem priuatum adulterantem enecasset. Cum
ergo eam criminis danata[m] publice & solenni-
ter iudex ei in manus tradat, & si quis eam sur-
ripere vellet, iudex ip[s]e id defenderet, signu[m] est
manifestu[m], q[uo]d tradit[ur] ei tanquam iusticia[m] mi-
nistro, no[n] quide[m] nee esset, vt licito, sed sp[iritu]
taneo, vt faciat quod velit.

S. Thomae expositio. ¶ Neminem ergo fallat verbum S. Thom. dist.
praesentis q. 2. in solu. ad 2. scilicet, q[uo]d lex civilis
non committit viro occisionem uxoris quasi p[re]c-
ipiens, quia tunc non peccaret, vbi insinuat,
cum peccare loquitur enim de occisione, qua[m]
priuata auctoritate facit: nam de publica auctori-
tate praesens miserat, licitum esse eam accusare, &
vsq[ue] ad mortem persequi.

Nota. ¶ Attamen lex Hispana consulto adultera[m] no[n]
licite tradit, qui iussu viro in eius praesentia ea[m]
ligulet, sed ipsi viro, vt commiserandus aspectus
super plenis foeminae vehementius eius viscera ad
misericordiam commoueat, & cruentum ipsum
facinus eius animu[m] deterreat, ne proprias sci-
licet manus sanguine intingat, vileq[ue] officium
atq[ue] infame exerceat. Haec enim omnia pos-
sunt feruentem bilem hominis stupore illo mi-
tigare. Nihilominus ta[m] perditam esse posset in-
hiet, tamq[ue] eius emendatio desperata, & ex alte-
ra parte tanta infamia virum respicere, vt pe-
nitius viro esset ad iustitiam, quam ad misericor-
diam propendendu[m]. Euentus tamen huiusmodi
est quam ratissimus est, quare consule d[omi]n[u]m est
illi, vt a furore illo animu[m] temperet.

Adulterij erimii et fori mixti. ¶ Colligite ergo inter diuortij iudicium & he-
retis discrimen. Et t[ame]n quoniam diuortiu[m] ad
emendatione[m] flagitiosae foeminae, atq[ue] ad eius
spiritali salutem celebratur, ad tribunal ec-
clesiae, vbi incumbit de sacramento matrimo-
nij, quatenus sanctificans est, decernere iudiciu[m]
illud deseruit. Alteru[m] vero iudiciu[m], quod ad
vindictam fit, ad foru[m] civile pertinet. Rursu[m]
vtriusq[ue] fori in priori iudicio & foro admittitur uxoris ex-
ceptio viro idem flagitium obijcitis, quia ideo
exceptione[m] protegitur, in posteriori vero ea-
dem exceptio non auditur. Nam cum adulte-
rium viri nec tam infame sit, nec tam pernicio-

sum in proles & heredes, nequaquam crimina-
li poena vindicatur. At vero super idem crime[n]
no[n] admittitur vtrumq[ue] iudiciu[m]. Quare si vir
diuortiu[m] ab ecclesia poscat & obtineat, ne-
quit postea uxoris caput in foro civili petere,
nisi post diuortiu[m] iterum pertinax ad spurci-
tiam volutabrum reuertatur. Ad haec demum si
vir priuatum deprehensu[m] in adulterio interi-
mit, ius retinenda[m] dotis amittit, cum vero pu-
blica auctoritate eam capite truncat, dotem iu-
re sibi acquirit & arrhas, vt Doctores sup[er] l. pe-
nulti. ff. solu. mat[ri]a[m] d[omi]nant. Et Hispanis Tau-
rina lege. 82. sancitum est.

¶ Ad p[ri]mu[m] igitur argumentu[m] respondetur, q[uo]d
ex lege agere priuatis personis ob rationes su-
perius allatas non permittitur, sed est in publi-
co iudicio rea, cognita causa, condemnanda.

¶ Ad secundu[m] respondetur, q[uo]d correctio pa-
tris familias no[n] ultra se extendit q[uam] vsq[ue] ad cor-
rectione[m] & emendatione[m] familiae. Quare ei
non permittitur carceres habere aut iudiciale
forum, sed flagellare, aut aliquid huiusmodi le-
ue. Atq[ue] adeo multo minus ei conuenit extre-
mum supplicium capitis infligere aut mutila-
tionis, sed hoc iudicio Reipublicae referuatur.

¶ Cano[n] vero In interfectores, qui terro argu-
mento adductus est, insinuat, interfectores adul-
terarum, diuortiu[m] id publica auctoritate faciat,
non esse censendos homicidas, secus si vxori-
dium perpetrent auctoritate priuata.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum vxoricidium sit impedimentu[m] matrimonij ipsum dirimens.

Subssequitur de impedimento vxo-
ricidij, & arguitur, q[uo]d matrimoniu[m]
non dirimat. Interfectio vxoris si
consideretur quatenus fidei matri-
monij obstat, minus matrimonio repugnare
videtur, q[uam] adulteriu[m]: si vero consideretur rati-
one grauitatis, grauius est matrem occidere:
sed tamen neq[ue] adulteriu[m] neq[ue] matris occisio
est impedimentu[m], ergo neq[ue] vxoricidium.

¶ Secundo arguitur. Grauius peccatum videtur
occidere alterius vxorem vel matrem propter
adulteriu[m], quam propriam, quia minus
ad eum attinet illorum correctio: sed tamen
occisio alterius mariti non impedit, matri-
moniu[m], vt patet exemplo Dauidis, qui post
quam cum Bersabee adulteriu[m] commisit,
ipsius marito Vria occiso eam sibi matrimo-
nio copulauit: ergo vxoricidiu[m] non impedit
matrimoniu[m].

¶ In co[n]tra-

Iudicij v[er]o
parit excep-
tio iudicant.

Dotis am[is-
sio.]

Solu. 1. arg.

Solu. 2. arg.

Solu. 3. arg.

Partis nega-
tiam arg. 1.

1. Argum[en-
tu[m].

¶ In co[n]tra-

**Partis affir-
matiuae.** ¶ In contrarium est can. Interfectores. 33. q. 2.
quo interfectores suarum coniugum ad poe-
nitentiam commouentur, & deinde aliarum co[n]-
iugio priuantur. ¶ Hic in p[ri]mis distinctio tri-
mebris supponenda est, atq[ue] adeo tria co[n]clu-
sione reponendum. Aut enim vxor publica
auctoritate a marito occiditur, aut priuata.

1. Conclusio. ¶ Si publica, tunc prima conclusio fit, quod
huiusmodi vxoricidium nullum censendu[m] est
matrimonij impedimentu[m]: nam sacri canones
hoc impedimentu[m] non nisi ob solum pecca-
tum decernunt eum igitur illic nullu[m] committit
tatur sit, vt nullum inde contrahatur impedi-
mentu[m]. ¶ Si vero tale vxoris homicidiu[m] pri-
uata auctoritate praeferatur, tunc aut id sit pro-
pter odium, aut propter fornicatione[m], aut pro-
pter aliam quamuis id genus occasione[m] aut
causam, & de hoc sequitur conclusio secunda,
quod tale vxoricidium impedit matrimoniu[m]
contrahendu[m], sed non dirimit contractu[m],
vt artic. 1. dictu[m] est. Et hoc est quod sancitur
can. In interfectores, & can. Admonere. 33. q. 2.
Quare licet vir vxore[m] in flagranti adulterio
deprehensam occidat, huiusmodi surgit impe-
dimentu[m]: quia culpa labe commaculatur. Est
tamen impedimentu[m], vt illic diximus, per-
episcopum dispensabile. ¶ Sed si vxoricidium
fit cum adulterio aut alio iniquo proposito
alarum nuptiarum commixtu[m], de hoc sta-
tuitur tertia conclusio. Tria sunt crimina ad
mortem coniugis relata, quae matrimoniu[m]
non modo impediunt contrahendu[m], veru[m]
& contractu[m] dirimunt, quae Alexand. 3. in c.
Proposuit. de eo qui duxit in mat[ri]mo. quam
polluit per adulte[r]a[m]. & D. Thom. in praesentia-
rum, Ricardusq[ue] & caeteri referunt. P[ri]mu[m]
est, adulteriu[m] cum machinatione in mortem
alterius coniugis. Secundu[m], adulteriu[m] cum fide,
quam adulter dat adultera[e], q[uo]d eam post mor-
tem coniugis ducet. Tertiu[m], quando qui vxo-
rem habet, cum altera de facto co[n]trahit, si ta-
men adulteriu[m] interueniat. ¶ Obijciat quis for-
san statim decretu[m] Leonis p[ri]mi, can. Nullus.
31. q. 1. qui generalissimus est: scilicet, nemo
ducatur in matrimoniu[m], qua[m] prius polluit per
adulteriu[m], vnde titulus Decretalium defun-
ctus est. Illic enim adulteriu[m] ponitur pro im-
pedimento, quamuis nulla mortis machinatio
intercedat. At vero, vt bene ait glossa, codime-
to & moderamine opus habet cano[n] ille, vt ve-
rus sit. Nam adulteriu[m], nisi in tribus positus ca-
sibus, no[n] impedit, quoniam mortuus coniugis adul-
ter cum adultera contrahere possit. Et pariter
est restringendu[m] can. Illud vero, ibide[m], vbi de
statuitur: scilicet, q[uo]d qui fornicatus est cu[m] vxo-

2. Conclusio. ¶ Si publica, tunc prima conclusio fit, quod
huiusmodi vxoricidium nullum censendu[m] est
matrimonij impedimentu[m]: nam sacri canones
hoc impedimentu[m] non nisi ob solum pecca-
tum decernunt eum igitur illic nullu[m] committit
tatur sit, vt nullum inde contrahatur impedi-
mentu[m]. ¶ Si vero tale vxoris homicidiu[m] pri-
uata auctoritate praeferatur, tunc aut id sit pro-
pter odium, aut propter fornicatione[m], aut pro-
pter aliam quamuis id genus occasione[m] aut
causam, & de hoc sequitur conclusio secunda,
quod tale vxoricidium impedit matrimoniu[m]
contrahendu[m], sed non dirimit contractu[m],
vt artic. 1. dictu[m] est. Et hoc est quod sancitur
can. In interfectores, & can. Admonere. 33. q. 2.
Quare licet vir vxore[m] in flagranti adulterio
deprehensam occidat, huiusmodi surgit impe-
dimentu[m]: quia culpa labe commaculatur. Est
tamen impedimentu[m], vt illic diximus, per-
episcopum dispensabile. ¶ Sed si vxoricidium
fit cum adulterio aut alio iniquo proposito
alarum nuptiarum commixtu[m], de hoc sta-
tuitur tertia conclusio. Tria sunt crimina ad
mortem coniugis relata, quae matrimoniu[m]
non modo impediunt contrahendu[m], veru[m]
& contractu[m] dirimunt, quae Alexand. 3. in c.
Proposuit. de eo qui duxit in mat[ri]mo. quam
polluit per adulte[r]a[m]. & D. Thom. in praesentia-
rum, Ricardusq[ue] & caeteri referunt. P[ri]mu[m]
est, adulteriu[m] cum machinatione in mortem
alterius coniugis. Secundu[m], adulteriu[m] cum fide,
quam adulter dat adultera[e], q[uo]d eam post mor-
tem coniugis ducet. Tertiu[m], quando qui vxo-
rem habet, cum altera de facto co[n]trahit, si ta-
men adulteriu[m] interueniat. ¶ Obijciat quis for-
san statim decretu[m] Leonis p[ri]mi, can. Nullus.
31. q. 1. qui generalissimus est: scilicet, nemo
ducatur in matrimoniu[m], qua[m] prius polluit per
adulteriu[m], vnde titulus Decretalium defun-
ctus est. Illic enim adulteriu[m] ponitur pro im-
pedimento, quamuis nulla mortis machinatio
intercedat. At vero, vt bene ait glossa, codime-
to & moderamine opus habet cano[n] ille, vt ve-
rus sit. Nam adulteriu[m], nisi in tribus positus ca-
sibus, no[n] impedit, quoniam mortuus coniugis adul-
ter cum adultera contrahere possit. Et pariter
est restringendu[m] can. Illud vero, ibide[m], vbi de
statuitur: scilicet, q[uo]d qui fornicatus est cu[m] vxo-

3. Conclusio. ¶ Tria sunt crimina ad
mortem coniugis relata, quae matrimoniu[m]
non modo impediunt contrahendu[m], veru[m]
& contractu[m] dirimunt, quae Alexand. 3. in c.
Proposuit. de eo qui duxit in mat[ri]mo. quam
polluit per adulte[r]a[m]. & D. Thom. in praesentia-
rum, Ricardusq[ue] & caeteri referunt. P[ri]mu[m]
est, adulteriu[m] cum machinatione in mortem
alterius coniugis. Secundu[m], adulteriu[m] cum fide,
quam adulter dat adultera[e], q[uo]d eam post mor-
tem coniugis ducet. Tertiu[m], quando qui vxo-
rem habet, cum altera de facto co[n]trahit, si ta-
men adulteriu[m] interueniat. ¶ Obijciat quis for-
san statim decretu[m] Leonis p[ri]mi, can. Nullus.
31. q. 1. qui generalissimus est: scilicet, nemo
ducatur in matrimoniu[m], qua[m] prius polluit per
adulteriu[m], vnde titulus Decretalium defun-
ctus est. Illic enim adulteriu[m] ponitur pro im-
pedimento, quamuis nulla mortis machinatio
intercedat. At vero, vt bene ait glossa, codime-
to & moderamine opus habet cano[n] ille, vt ve-
rus sit. Nam adulteriu[m], nisi in tribus positus ca-
sibus, no[n] impedit, quoniam mortuus coniugis adul-
ter cum adultera contrahere possit. Et pariter
est restringendu[m] can. Illud vero, ibide[m], vbi de
statuitur: scilicet, q[uo]d qui fornicatus est cu[m] vxo-

Can. Illud. 31. quest. 1.
¶ Interfectores suarum coniugum ad poe-
nitentiam commouentur, & deinde aliarum co[n]-
iugio priuantur. ¶ Hic in p[ri]mis distinctio tri-
mebris supponenda est, atq[ue] adeo tria co[n]clu-
sione reponendum. Aut enim vxor publica
auctoritate a marito occiditur, aut priuata.

re alterius, mortuo eius viro no[n] possint matri-
monio coniungi: na[m] solum adulteriu[m] non po-
test esse causa tam atrocis poenae.

¶ Quando autem adulteri machinantur mor-
tem ipsorum coniugum, tunc in perpetu[u]m spe-
matrimonij inter se frastrenantur, can. Si quis vi-
uentis. 31. q. 1. & ca. Super hoc, de eo qui du-
xit in mat[ri]mo. quia polluit per adulte[r]a[m]. Et
causa huius in p[ri]mis distinctio est enormitas crimi-
nis, vt ait Ricardus: quia no[n] solum violatur to-
rus, sed interficitur coniux. Et praeterea si in
tali casu adulteri non in perpetu[u]m interdicer-
entur inter se matrimonio, occasio daretur
adulteris suos enecandi coniuges, vt se inuice[m]
copularent. Quando vero talis machinatio mor-
tis non interuenit, no[n] eadem ratio currit, vt im-
pedimentu[m], sed locum tunc habet sententia
Augustini, de nuptijs & concupiscentia. eade[m] cau-
& quaestio. can. Deniq[ue] vbi ait, q[uo]d mortuo eo,
cum quo fuit verum conubium, fieri potest
coiugiu[m] cum qua praecessit adulteriu[m]. Et
in de bono coiugali, Possit inquit, san[e] fieri le-
gitimas nuptias ex personis illicite coiunctis,
honesto placito subsequente, manifestu[m] est.
Nam concubinarij possunt postea coiugari.
Et intelligitur crimen aequaliter ex vtraq[ue] par-
te, vt si adulter machinatur morte[m] propriae vx-
oris, aut mariti adultera[e], aut adultera pari-
modo. Ricard. vero hic, & Syluest. verb. Matri-
moniu[m]. 8. q. 9. aiunt q[uo]d requiritur, vt machi-
natio in mortem sit illo sine vestita contrahendi
matrimonij. Quare si adulter maritu[m] adul-
tera[m] in bello interfecerit, aut alia causa aut ca-
su, non impeditur, quin postea possint adulte-
ri contrahere. Caietanus vero in summa verb. Caietanus.

Matrimoniu[m], impedimentu[m], hanc exceptio-
nem non approbat: quia canones illam no[n] faci-
unt. Videtur aut[em] dicendu[m], q[uo]d quantu[m] ad p[re]s-
umptione[m] ecclesiae quomodocunq[ue] sequere-
tur homicidiu[m], impediretur matrimoniu[m], quia
censeretur illo sine factu. Sed in conscientia si
homicidiu[m] fieret no[n] illo sine, & esset occultu[m],
nec in iudiciu[m] delatu[m], credo non impediret.

¶ Maius autem dubiu[m] est, vtrum sufficiat homi-
cidiu[m] sine adulterio: vt si duo, qui mutuis
complexibus frui cupiunt, impediuntur, quia
alter illorum est coniugatus, occidunt coniugem
anteq[uam] se polluant, vt postea copulentur.
De hoc dicendu[m], q[uo]d si ambo adulteri in mor-
tem coniugis machinentur, homicidiu[m], sine
praecedenti adulterio sufficit ad dirimendu[m]
postea matrimoniu[m]. Et est casus in ca. Lau-
dabilem. de conuersio. infideli. videlicet, quod
quidam Saraceni suggestione quarundam
Christianarum viros earum occiderunt, & po-
stea

Machinatio
mors.

Angustia

Caietanus.

Sententia au-
toris.
In conscien-
tia.

An impe-
dit homici-
dium sine
adulterio.

Responsio.

Casus capi-
Laudabilem.

S. stea

stea cōuersi per eandem Christianas ad fidem volebant eas ducere, quibus tamen Cælestinus. 3. præcepit, ne ducerent, aut si duxissent, separarentur. Hinc infert Syluest. cum alijs, qd si tantum vxores machinatæ fuissent in mortem suorum virorum, aut tantum Saraceni sine eorum cōsilio, nō esset impedimentū, quia adulterium non præcesserat, secus si præcessisset. Adulterium verò solum etiam cum machinatione in mortē, nisi mors in effectu sequat̄ vt hic planē ait S. Tho. non sufficit, quia prædicti canones de morte loquuntur.

¶ Secundus casus habetur in citato ca. Propositum. &c. Veniens. & cap. Si quis vxore. de eo qui duxit in matrimo. quam polluit. &c. Et potissimum in cōcilio Triburiensi can. Relatum. 3. 1. q. 1. vbi habetur, qd qui viuente propria vxore, ei, cum qua adulteratur, fidē præbet, qd mortua vxore illam ducet, in perpetuū impeditur cum illa contrahere, et si contrahatur, matrimonium dirimitur. Et ratio huius impedimenti est, ne fide illa data affectantes illi cōiugis mortem, eam procurent. Et idem est si iuramentū vnus interueniat, dum modo adulteriū de facto perpetretur sine ante siue post fidem datam. ¶ Tertium verò crimē his simillimum est, quādo de facto adulteri contrahit viuente alterius vel vtriusq; coniuge. ca. si. De eo, qui duxit in matrimo. quā polluit per adulter. Ista verò duo postrema crimina intelliguntur, quando adultera, cui fides datur, vel cum qua contrahitur, cōsencia erat adulterum tunc esse coniugatum, secus si id ignorasset. vt hic ait S. Tho. Imō & ipsi canones id planē explicant. Et intelligitur impedimentum si adulter solutus post quā sciuit alteram habere maritum, illā eo viuente fide data cognouit, vel post q̄ eam cognouit, fidem dedit. Si verò viuente marito solum alterum præcessit: scilicet, vel adulterium vel contractus matrimonij de facto, aut fides, licet illo mortuo alterum cōtingat, non impeditur matrimonium: quia mortuo marito non cōmittitur adulterium.

¶ Nota. ¶ Quod dicimus de adultero dante fidē adulteræ, vel cum illa contrahente, intelligendum etiam est de cōuerso de adultera præbente adultero fidem. Et ait Ricardus, qd nuda promissio cum adulterio sufficit, vt sit impedimentum: nam illa reputatur sponsalia de futuro. Dicitur autem scire, non solum qui certō scit, sed qui probabilem habet opinionem, cap. Inquisitioni. de sent. ex cōmunicationis. At verò adulterium sine fide data, aut matrimonio cōtracto non impedit quominus postea defunctis coniugibus possint contrahere, vt capit.

Appendix.

Fides data adulteræ.

Iuramentū.

Coniugatus cōsensus secundō.

Nota.

Nuda promissio.

Nota.

Significasti. de eo qui duxit, &c.

¶ Dubium autē est si coniugatus fidem dedit Mariæ sine adulterio, & mortua vxore ducit Bertā, & postea adulteratur cum Maria, vtrū tunc exurgat impedimentum, vt mortua Berta nequeat contrahere cum Maria. Ioan. Andræas super ca. Si quis. eodē titul. ait non esse matrimonium: quia iam conerit fides data cum adulterio, licet in diuersis matrimonijs Panor. verò ibidem, id negat: quia contrahens cū Berta videtur recessisse à fide data Mariæ, Et profectō hæc est vera opinio, vt ait Syluester verb. Matrimoniu. 8. q. 9. quia hoc crimē dandi fidem propterea est impedimentū, quia gignitur inde spes cōtrahendi, & inde machinatio in mortē: sed per secundū matrimoniu iam tollitur illa spes: quare nisi machinatio & mors intercedat, non est impedimentum.

¶ Postremus casus est, quē ponit impræsentiarum Ricardus, si Maria sub hac fide cum Petro in adulterium consentit, vt defuncto marito ipsius Mariæ, & vxore Petri, ducet eā in vxorem, quam Berta eidem consuluerit: & postea mortuis coniugibus Berta consulit Petro, vt ducat Mariam, vtrūm possit eam ducere. Respondetur, quod si Maria hoc fecit fraudulenter sciens Bertam consulturā Petro, vt se ipsam Mariam duceret, certē est impedimentum: quia Maria fraude seduxit Petrum: quare perinde reputatur ac si fides daretur ei. Quare licet ipse bona fide illud promitteret, tamē ex fraude Mariæ ortum est impedimentū: quia fraus & dolus nemini debet patrocinari, cap. Aduersus, extra, de immunita. ecclesia. Si verò Maria illam fidem à Petro nō per fraudē, sed alia causa, accepit: scilicet, quia credebat à Berta bene consultum iri Petro, vt probam vxorem eligeret, nullum emergit impedimentū.

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, qd licet adulterium directius fidei coniugū opponatur, tamen occisio vxoris atrocissimi amorem violat, quo debet esse coniuges cōfoederatis: & ideo magis reddit hominem indignum, cui vxor altera concedatur. Sed quando adulterium vsq; ad machinationem mortis promittit, quāuis nō sit tam atrox, quā occisio matris, est tamen legibus matrimonij aduersissimum. Qua de causa & præterea ad cauendam vxoris necem, quæ vsu semper ex affectu ad transitum ad alias nuptias accidere solet, sanctē institutum est, vt matrimonium cum tanta pernicie contractum dirimatur.

¶ Ad secundum respondetur, quod qui casu alienum maritum occidit, non tam cōtrarius est alterius matrimonio, quā si vxorem occideret

Dubium.

Ioan. Andr.

Panormit.

Vera opin.

Postremus casus.

Solutio.

Solutio. 1. arg.

Solutio. 2. arg.

cideret. Si tamen illud faciat, vt adulteram sibi matrimonio adiungat, iam dictum est esse impedimentum. Ad aliud autem de Dauid & Bersabe respondetur, quod in lege Mosayca multa permittebatur circa matrimonium, vt plures habere vxores, & repudium, quæ in lege euangelica permitti non licet.

ARTICVLVS V.

Utrum ligamen sit impedimentū matrimonij dirimens.

Aliud impedimentum solet superioribus adhiberi, quod est ligamen: nēpe, cum quis matrimonium de præsentī contrahit: tale enim matrimoniu, licet non sit peccatum, sed genere suo virtus, est tamē impedimentū, quod dicitur ligamen contrahendi aliud viuente coniuge, sicuti ordo & votum, vt dist. seq. videbimus. Arguitur autem qd hoc non sit impedimentum. Alioqui enim sequeretur, qd saepe cōiux citra suam culpam compulsus esset vitam coelibem perpetuū ducere, vt si alter perpetuā infirmitate laboraret. ¶ Et secūdo sequeretur, vt quauis maritus longissimo tempore abesset, neq; vxor certior fieri posset, mortuus ne esset, an viuus, nūquam posset cum altero pacto matrimoniali coniungi, quod est cōcessū difficile. ¶ In contrarium tamen est ca. Accipisti. atq; omnes alij sub titulo. de sponsa duorum. vbi duo connubia tanquam iure diuino interdicta prohibentur.

Partis negatiue arg. 1.

2. Argum.

Partis affirmatiue.

Decisio art.

¶ Quæstio hæc ex his, quæ superius diuersis locis dicta sunt, solutionem sortitur. In primis de sponsalibus de futuro, quo modo dissoluitur, dictum est dist. 27. q. 2. De matrimonio verò rato non cōsummato, qd non nisi per solum religionis ingressum dirimi valeat, ostendimus ead. dist. q. 1. vbi ostensum etiam est si per matrimonium rato Pontificem maximum neutiquam dispensare posse, vt illo distracto alia possint coniuges inire connubia. Atque adeo subinde monstratum est matrimonium consummatum nullo modo aut via posse dissolui. Id quod dist. 3. q. 2. rursus cōfirmatum est: nēpe, qd repudio antiquæ legis nullatenus in noua locus concedatur. Ac demū ead. dist. q. 1. pro consultius reliquimus per legem euangelicam neutiquam polygamiam licere, neq; viam dispensationi super hoc patere. ¶ Ex ijs ergo omnibus colliguntur tres con-

clusiones, quibus ad quæstionem respondetur. Prima. Matrimonium per verba de præsentī legitime cōtractum siue consummatum fuerit, siue nō nisi ratum, ligamen est & impedimentum dirimens quodcūq; aliud viuente coniuge contractum, perinde ac de ordine sacro & solenni voto subsequens nos distinctio docebit. Id quod & titulus. de spōsa duorum admonet. Ad canonē autem Gregorij. Quod proposuisti. 3. 2. quæst. 7. quo permittere videtur, vt viuētē vna vxore maritus aliam ducat, distinctio 3. satis responsum est. ¶ Igitur vbi cōiugato (& idem de foemina censendum) iaccederit propter aliquam ignorantia nouas inire nuptias, duæ sunt cōsiderationes habendæ, prior de facto, vtrū matrimoniu teneat, posterior de fide, qua contractum est, an bona fuerit, an culpæ rea. ¶ Sit ergo secunda cōclusio quantum ad factum. Quodcūq; matrimonium viuente coniuge, qui mortuus creditur, contractum, quantumuis optima fide & absque culpa fuerit inicum, quotiescūq; cōpertum fuerit priorem coniugem viuere, dirimendum est, vt prius matrimonium in suo vigore permaneat. Itaque licet maritus viginti aut triginta pluribusque annis fuerit absens, idē que mortem obiisse creditus, atq; vxor idoneis legitimisq; testibus certior eius mortis facta alium virum, ex illoq; plures liberos suscepit, quādo cūq; prior copauerit, tenetur, secundo matrimonio soluto, ei, vt legitimo cōiugi adherere. Decretum est Leonis Papæ ca. no. Cum per bellicam, & can. Cum in captiuitate, & Si virgo. 3. 4. quæst. 2. Et ratio est manifesta, quia prius nunq̄ fuit solutus, atq; adeo ne que secundū fuit solidū, quantumuis absq; culpa contractum. Et ideo ait tali euentu illic Pontifex, qd cum præceptū sit, vt quos Deus coniunxit homo nō separet, necesse est, vt legitimarum foedera nuptiarum redintegrandā credamus. ¶ Ex hac sequitur tertia cōclusio à cōtrario sensu, qd quauis mala fide, ac subinde graui culpa secundum fuerit cōtractum: nēpe, quia vehemens opinio vigeat priorē maritum viuere, si mutuus aduerit de præsentī cōsensus, cū intentione contrahendi, & re vera ille erat vita defunctus, matrimonium secundum tenet: quia omnia tunc, quæ sunt de essentia concurrerunt. Itaque stat, qd sint veri coniuges, & nihilominus reddendo & petendo debitum propter malam fidem delictum committant. Si verò tanta erat mala fides, quod contrahens credebat matrimonium non tenere, tunc non posset adesse intentio contrahendi, & sic matrimonium nullum esset. Secus si

1. Cōclusio.

2. Cōclusio.

Leo Papæ

Ratio.

3. Cōclusio.

iure credebatur matrimonium tenere cum illo min⁹ probabili dubio de morte viri, licet esset peccatum. ¶ Quatenus verò res ad bonam vel malam fidem attinet, dubitatur, quanta certitudo sit necessaria, ut absente coniuge possit alter ad alias transire nuptias. Est enim casus vsu frequen-

4. Conclusio.

Cap. In praesentia.

tissimus idemq; perplexissimus. ¶ Sit ergo quarta conclusio. Ad hoc qd huiusmodi fides bona sit, & à culpa liberetur, exigitur moralis certitudo secundum arbitrium & iudicium prudentium: scilicet, per nuncium, aut per æquivalens testimonium. Sic nos admonet Clemens. 3. cap. In praesentia, de sponsalib. Quæsitum enim illic fuit, utrum quæ post septennium absentem præstolata est virum, nec certificari potest de eius morte, quavis sollicitudinem diligentem ad id adhibueris, & præiuuenili ætate continere non potuerit, possit ad alias transire nuptias.

Cap. Dis.

Et respondet Papa qd cum quantocunq; tempore absentes fuerint, iidem que viucentes, viri, nequeant aliud inire coniugium, non est cum huiusmodi feminis dispensandum, donec certum nuncium recipiant de morte virorum. Et Lucius papa cap. Dominus. de secund. nuptijs, similiter ait, ut nullus talis ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migrauerit coniux eius. Idemq; & iure ciuili cautissimum est, vt. C. de repudijs. Auth. Hodie. Et in Authen. vt liceat matri & auæ. §. Quod autem. colla. 8.

Quæ certitudo sufficit.

¶ De hac verò certitudine, quæ sufficit dubium coniugem secundas nuptias conciliantem à culpa excipere, Iurisc. consulti multa congeminant verba, vt refert Syluest. verb. Matrimo. 8. quæst. 13. Sunt enim qui dicant, non requiri omnino certum nuncium, sed sat esse probabilitatem moralem: nam prædicta capitula, quæ certum nuncium requirunt, loquuntur, quantum ad ecclesiæ certificationem, quæ requiritur, vt licentiam conferat contrahendi. Maior enim, aiunt certitudo requiritur in ecclesia propter suam grauem autoritatem, qd in persona vt priuatim contrahat. Sed re vera hoc non satis tuto assertum est. Crediderim namq; non minorem certitudinem requiri in persona qd in ecclesia, si tale testimonium posset ad eandem Ecclesiam deferri.

Sententia auctoritatis.

¶ In primis ergo hoc in praesentia est obseruandum, quod re dubia potius inclinandum est in fauorem prioris matrimonij, ne contrahatur secundum, quando quidem possessio, cuius melior conditio est, in fauore prioris proclamatur. Et in contrahendo secundo matrimonio imminet periculum, quod nullum sit, & in abstinendo ab illo nullum timetur. Hinc

fit, qd quoadiu res est dubia: nempe, qd nullus est vel assensus vel dissensus, sed animus pendet (hæc enim dicitur res dubia) nullatenus licet ad alias nuptias commigrare: quia illic esse nequit bona fides. Neque verò sufficit tenuis opinio de morte coniugis, sed requiritur tanta aut per nuncium, aut saltem per testes, vt iudicio prudentum non solum probable, sed certum iudicetur. Quare, vt reor, nec coniectura, nec fama sufficit. Nisi forsan re diligenter exquisita longitudo absentia, vel vniuersalis fama, vbi coniux comorabatur, obitum eius cõ testetur. Quod dictum est de morte absentis coniugis, id quoque intelligendum est post matrimonium ratum non consummatum dum fertur religionem esse profectum. ¶ Dum verò coniugatus, qui ad secundum transiit coniugium de vita coniugis hæsitat, tunc iubet Pontifex in allegato cap. Dominus. de secund. nuptijs, vt debitum reddat, non tamen exigat. Idem que habetur cap. Inquisitioni. de sentent. excom. Hanc autem consultam sententiam auctulandam reor secundum intelligentiam, quæ distinet. 27. quæstio. 1. artic. 3. explicamus: Meditandum quippe est, utrum possessio bonæ sit, an male fidei. Qui enim mala fide in secundum matrimonium se immerfit, ius petendi non acquisiuit: quia mala fides nemini suffragatur: & ideo neque exigere neque reddere potest: quia matrimonium fuit claudicans ex parte inique contrahentis, ob idque neque ipse neque alter coniux possessionem exigendi acquisiuit. Si verò bona fide pactum fuit contractumq; matrimonium, tunc locum habent prædicta decreta. Intelliguntur quippe de illo qui bona fide non dubitans, sed secundum modum quia nouos audit rumores de coniugis vita incipit dubitare, non quidem scrupulo leui, sed morali. Tunc enim reddere quidem debet, exigere tamen nequit. Quod tamen sic intelligere mihi videor, qd non possit exigere quouique rursus diligentem nouam inquisitionem peragat ad explorandam utrum coniux viuat. Illa tamen arbitrio sapientum adhibita si nihil comperti habere potest, licebit & deinceps sua vi petendi possessione, quam bona fide ingressus est, vt non solum reddere, verum & exigere valeat.

Re dubiam licet secundum dubium nubere Nota.

Nota.

Consideratio duplex.

Opinio Magistri sententia.

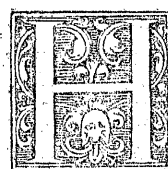
¶ Atqui ad hoc propositum Magister sententia distinet. sequenti. 38. ait, quod si vir relicta in patria sua vxore in longinquam abiens regionem aliam ducat (scilicet mala fide credens priorem superstitem) & deinde penitentia ductus secundam dimittere volens, ad prioris legitimam

Magistri opinio reprobat.

Solutio argumentorum.

legitimam reddere conetur, sed ecclesia ad petitionem secundæ ex falsa præsumptione procedens eum cum eadem secunda commanere cõpellat, incipit, inquit, excusari propter obedientiam & timorem de hoc, quod poscenti mulieri debitum reddit, à qua ipse nunquam poscere debet. In hoc autem Magister non tenetur, sed merito reprobatu illis rationibus, quas distin. 28. art. 2. demonstrauimus. Imò vt venerabilis Hugo parte. 1. de sacramen. cap. 6. locupletissimè differuit, citius debet talis cõtra conscientiam reddere: & tunc maxime quando conscientia legitima est, & rationi consonam reddendo fornicationem committit, ad quam ecclesia, hominem compellere non potest. Sententia enim ecclesiæ ex falsa præsumptione. Prodens eum non ligat, qui certus est, contra veritatem fuisse prolatam, tametsi ecclesia iustum ferat iudicium quando secundum allegata & probata sententiam pronunciat. ¶ Argumenta igitur in cõtrarium soluta per hæc, quæ dicta sunt, censentur. Nihil enim absurdum habet, qd homo propter euentus, qui accidere solent, manere debeat vsu cõiugali priuatus.

Textus. Cap. 2.

Leo Papa.

DISTINCTIO
Trigesima octaua, De impedimentis ordinis, & voti.
Aætenu de impedimentis tum alijs, tum etiam criminum, nunc verò & de alijs ad religionem pertinentibus inicitur sermo. De ordinibus ergo sic discernere sacris canonibus admonemur, vt minores quidè nullatenus matrimonium respiciant. Sic enim ait Leo Papa, can. Seriatim. dist. 32. Lectores, ostiarios, exorcistas, acolytos, si extra votum & habitum inueniuntur, & continentiam

profiteri nolunt, vxorem ducere virginè ecclesia Romana per mittit, non viduam nec repudia tam, alioqui ad subdiaconatum deinceps prouehi non poterunt. Maiores verò, qui sacri habentur, ordines tum in eundo matrimonio obsunt, tum, etiam si cõtrahatur, dirimunt, vt in concilio Carthaginensi sub his verbis habet. Placuit episcopos, presbyteros, diaconos, subdiaconos etiam ab vxoribus abstinere: quæ si non fecerint, etiam ab ecclesiastico remoueantur officio: ceteros verò clericos ad hoc non cogi. A deo ergo semper fuit sacris ordinibus hæc habitare reuerentia, vt neque occidentalis, neque verò orientalis ecclesia cuiuspiam sacris ordinibus initiato ad nuptiarum contractum retro gradi fuerit. Vnde antiquissimus Calixtus, can. Presbyteris, inquit, diaconibus, subdiaconibus, & monachis cõcubinas habere penitus interdiximus, contractaq; matrimonia ab huiusmodi persona disungi iuxta sacrorum canonum definitionem iudicamus. Et in sexta Græcorum synodo, Si quis eorum, qui ad clericatum accedunt, voluerit nuptiali lege mulieri copulari, hoc ante ordinem subdiaconatus faciat.

Ead. distinctio. can. Placuit.

Calixtus.

Can. Si quis 32. distinctio.

Cap. 2.

solenne votum castitatis, quam propter ordinis dignitatem eos, qui ordinati sunt, coniugari deinceps non sinant, coniugatos tamen neq; ab ordinibus suscipiendis repellunt, neque ab uxorio usu cohibet, ut ex sexta synodo Gratianus cano. Quoniam, retulit. Verum tamen ecclesia Latina, ab ipso Apostolorum tempore sic instituta, huiusmodi solenne votum ordinibus agnoscat adnexum: ob idq; coniugatos, nisi vel diuortio celebrato, vel de consensu uxoris castitatem vouentis nullatenus sacris ordinibus initiari permittit, ut Gregor. Papa hisce verbis ait, Nullum facere Diaconum Episcopi presumant, nisi qui se castitatem victurum promiserit: quia nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cuius castitas ante susceptum ordinem fuerit approbata. Quamuis quomodocumq; ordines sacri matrimonio superueniant, sacramentum cum suo caractere suscipiatur. Quo fit, ut Graecorum mos non ex aliqua ecclesiae sanctione, sed ex Vigilantij aut, Nicolaitarum errore originem duxerit, q, ut ait Hierony. & lib. de heresibus Augu. neminem, nisi prius coniugatum, ad sacros ordines admittebant. Hunc enim errorem Niceta Graecus suae genti persuasit, ut Umberto Leonis noni legatus in libr. contra ipsum refert.

Quorum duritiam ecclesia Latina miserata cum ipsis dispensare censetur.

¶ Ceterum ut sacris ordinibus votorum religionem ea praesentem ratione, quam rem praesentem attinet, adiungamus, votum est restitucio quaedam promissionis spontaneae, quae Deo, eiusue diuis, & ex ijs, quae Dei sunt, proprie fieri debet. Votorum autem, ut alias a loco praesentem extraneas diuisiones omittam, aliud est priuatum & simplex, aliud vero solenne. Simplex quidem est nuda promissio, qua homo se aut sua Deo pollicetur. Solenne vero est illud, quo se in dominium & possessionem Dei & praesentem eius vicem gerentis tradit. Quo fit, ut simplex votum matrimonium quidem sub reatu mortalitatis labis interdicat contrahendum: esse enim fidei deo obstrictam infringere: illud tamen non dirimit: nam qui promissit, nondum dominio expoliatus est, quominus si se alteri dedat, contractus consistat. Votum vero solenne non solum contrahendum impedit, verum & contractum diluit: nam dominium deo traditum ab illo abdicari non valet. Vnde ad Iulianum Augu. In viduali continentia & virginali excellentia virtute electa & voto oblata iam non solum capeffere nuptias, sed etiam si non nubatur, nubere velle damnabile est. Et

Cap. 3.

Voti finitio

Votum undu-plex.

Simplex.

Differentia.

Can. nuptiarum. 27. quest. 1.

Hiero.

Distin. 1.

28. distinct. can. Nullam

17. distin. Hierony. Vouentibus, inquit, virginitatem & viduitatem non solum nubere, sed velle danabile est. Id quod Apostolus Tim. scribens admonet, viduas enim, inquit, adolescentiores euita: cum enim luxuria fuerint in Christo nubere volunt habentes danationem, quia prima fidem (scilicet qua deo vouerunt) irritam fecerunt. Hisce ergo verbis Augu. & Hierony. tam simplex votum quam solenne designant. At vero Grego. ad Bonifacium scribens distinctius ait, Viduas a proposito discedentes viduitatis (per nuptias videlicet) nisi conuertantur, apostolica auctoritate danandas censemus, nempe, quousque ad bonum, quod ceperunt, vel voluntariae vel inuitae reuertantur. Haecenus de solenni voto. Et subdit statim: De virginibus autem non velatis (puta quae votum duntaxat simplex susceperunt) si deuauerint, a sanctae memoriae praedecessore nostro Papa Innoc. taliter decretum habemus. Haec vero, quae nondum sacro velamine sunt tectae si nuptierint, aliquanto tempore ijs agenda poenitentia est: quia spatio a domino tenebatur. Virgines enim non velatae eas censet, quae votum solenne non susceperunt. Et extat decretum Innocentij ibidem canone, Haec vero.

1. Ad Tim. mot. 5.

Can. Viduas. 17. q. 1. pama.

Can. Haec vero.

Can. Haec vero. 10. 27. q. 1.

Cap. 4.

nuptiarum sarcinam sibi imposuit, exigere quidem conjugale debitum propter fidei voti non potest, reddere tamen propter fidem coniugi datam tenetur. Sic nos enim pontifices sub titulo de conuersione conjugatorum, atque alibi pluribus decretis commoneant. Ad haec Innoc. pontifex, ca. Cum ad monasterium de statu monacho. adiecit, quod abdicatio proprietatis, sicut etiam custodia castitatis, adeo adnexa est regulae monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit indulgere. Vbi diuinum ius interpretatus super votum solenne nullam dispensationem locum habere decernit.

Ca. Quidam & ca. Placet Innocent.

DISTINCTIONIS
trigesimae octauae, Quaes. prima, De impedimento ordinis.

ARTICVLVS. I.

Utrum ordo matrimonium impediatur.

Ubi sequitur in hac distinctio de ordine & voto disputare: quae igitur distinctio duabus opus habet, quaestionibus, quarum prima est de ordine, atque altera de voto. Arguitur ergo quod susceptus ordo nullum sit matrimonio impedimentum. Nihil impeditur nisi a suo contrario: ordo vero non est matrimonio contrarius, quia utrunque est sacramentum, imo vero cum matrimonium coniunctionem Christi & ecclesiae significet, in ministris potissimum eiusdem Christi & ecclesiae congruens esse videtur, ut eadem significatio per matrimonium fulgeat.

Partis negatiuae argu.

S 4 ¶ Secun

2. Argum. ¶ **Secundo.** Si ordo matrimonium impedit, id quidem virtute spiritualis rationis facit: spiritualis vero ratio in omnibus, etiam minoribus ordinibus, inest: ergo & minores impedimenta essent matrimonij, cuius contrarium decrevit Alexander. 3. cap. 1. de clericis coniugatis, & can. Seriatim. dist. 3. ergo ordo non est impedimentum.

3. Argum. ¶ **Tertio.** Eadem nobis est cum orientalibus Græcis ecclesia: illorum vero presbyteri à re vxoria non cohibentur, vt can. Aliter. dist. 3. 1. Stephanus Papa refert: ergo neque nostri arceri deberent.

Pars affirmatiua. ¶ **In contrarium est eadem Alexandri Decretalis.** Si in subdiaconatu & alijs superioribus ordinibus vxorem suscepisse noscuntur, eos vxores dimittere compellere procuretis.

Decisio art. ¶ **Questio hæc latissimum nobis dicendi campum offerebat, & ecclesiasticos ministros florida vitæ castitas deceat, nisi questio sexta, quam septimo libro, De iustitia & iure locupletissimè disputauimus, & pro tenui ingenio nostro de hac re elaborauimus, ab hoc nos modò labore & negotio liberaffet.** Impudentissima enim hæresis, quæ sacerdotum coelibatum labefactare contendit, à Iouiniano (quicquid alij dicant) coepit, quam Vigilantius, vt Hieronymus ad Riparium, epistola. 2. refert, impudentissimè auxit, non solum permittens, sed compellens, vt nullus ordinaretur diaconus anteq̃ matrimonium iniret. Hanc ehibuit hæresim postmodum V Vitellius, vt Thomas V Valdensis tom. 2. de sacramentis. capi. 1. 28. refert. Ac subinde Lutherus in illo suo sæpè damnato libello de abroganda missa priuata, Satanica rabie furens, contra clericorum coelibatum inuehit dicens, nequaquam Papam posse clericis matrimonium interdiceret. Hæc omnia illic copiose artic. 1. retulimus, abundèq; perinde illis demonstrauius, qui Græcicum morem Latinis impingere affectant, quam sit ex visceribus, euangelij. sancta hæc institutio deducta, vt sacri ecclesie ministri à re vxoria esse debeant alienissimij. Christus etenim ipse, vtique de intacta virgine natus, virginis, ipse decus, ecclesiam, seu columbam candore virginis nitentem, sibi con nubio copulauit, id exemplo suo sacerdotes docuit, quibus eandem ecclesiam desponsauit, vt: virgini si non virgines, saltem cælibes fidem seruent: Mox & cordis nitor, & corporis mundities, quam tractatio corporis & sanguinis Christi exposulat, id ipsum eos commonet. Deinde & altissima meditatio assidueque orationis perseuerantia, & sacrorum impensissima le-

Hæresis impudensissima. ¶ **Impudentissima enim hæresis, quæ sacerdotum coelibatum labefactare contendit, à Iouiniano (quicquid alij dicant) coepit, quam Vigilantius, vt Hieronymus ad Riparium, epistola. 2. refert, impudentissimè auxit, non solum permittens, sed compellens, vt nullus ordinaretur diaconus anteq̃ matrimonium iniret. Hanc ehibuit hæresim postmodum V Vitellius, vt Thomas V Valdensis tom. 2. de sacramentis. capi. 1. 28. refert. Ac subinde Lutherus in illo suo sæpè damnato libello de abroganda missa priuata, Satanica rabie furens, contra clericorum coelibatum inuehit dicens, nequaquam Papam posse clericis matrimonium interdiceret. Hæc omnia illic copiose artic. 1. retulimus, abundèq; perinde illis demonstrauius, qui Græcicum morem Latinis impingere affectant, quam sit ex visceribus, euangelij. sancta hæc institutio deducta, vt sacri ecclesie ministri à re vxoria esse debeant alienissimij. Christus etenim ipse, vtique de intacta virgine natus, virginis, ipse decus, ecclesiam, seu columbam candore virginis nitentem, sibi con nubio copulauit, id exemplo suo sacerdotes docuit, quibus eandem ecclesiam desponsauit, vt: virgini si non virgines, saltem cælibes fidem seruent: Mox & cordis nitor, & corporis mundities, quam tractatio corporis & sanguinis Christi exposulat, id ipsum eos commonet. Deinde & altissima meditatio assidueque orationis perseuerantia, & sacrorum impensissima le-**

V Vitellius. ¶ **Hæresim postmodum V Vitellius, vt Thomas V Valdensis tom. 2. de sacramentis. capi. 1. 28. refert. Ac subinde Lutherus in illo suo sæpè damnato libello de abroganda missa priuata, Satanica rabie furens, contra clericorum coelibatum inuehit dicens, nequaquam Papam posse clericis matrimonium interdiceret. Hæc omnia illic copiose artic. 1. retulimus, abundèq; perinde illis demonstrauius, qui Græcicum morem Latinis impingere affectant, quam sit ex visceribus, euangelij. sancta hæc institutio deducta, vt sacri ecclesie ministri à re vxoria esse debeant alienissimij. Christus etenim ipse, vtique de intacta virgine natus, virginis, ipse decus, ecclesiam, seu columbam candore virginis nitentem, sibi con nubio copulauit, id exemplo suo sacerdotes docuit, quibus eandem ecclesiam desponsauit, vt: virgini si non virgines, saltem cælibes fidem seruent: Mox & cordis nitor, & corporis mundities, quam tractatio corporis & sanguinis Christi exposulat, id ipsum eos commonet. Deinde & altissima meditatio assidueque orationis perseuerantia, & sacrorum impensissima le-**

Prima congruentia. ¶ **Mox & cordis nitor, & corporis mundities, quam tractatio corporis & sanguinis Christi exposulat, id ipsum eos commonet. Deinde & altissima meditatio assidueque orationis perseuerantia, & sacrorum impensissima le-**

Secunda. ¶ **Mox & cordis nitor, & corporis mundities, quam tractatio corporis & sanguinis Christi exposulat, id ipsum eos commonet. Deinde & altissima meditatio assidueque orationis perseuerantia, & sacrorum impensissima le-**

Tertia. ¶ **Mox & cordis nitor, & corporis mundities, quam tractatio corporis & sanguinis Christi exposulat, id ipsum eos commonet. Deinde & altissima meditatio assidueque orationis perseuerantia, & sacrorum impensissima le-**

ctio, quibus dediti esse debent, coniugali confortio è diametro aduersantur. Præterea solertissima cura, quam erga pauperes, viduas & orphanos gerere tenentur sollicitudinem familiaræ, vxore & liberis occupatæ non permittit. Neque verò auctoritas & dignitatis splendor, quibus reliquo populo antecellere debent, finit vt cum vxoribus, sicuti reliquum vulgus, misceantur. Præterquam quòd si liberos facti illis esset procreare, omnes illuc nervos intenderent, vt quasi hæreditario iure illis sacerdotia relinquerent. Hæc pauca ex illa disputatio ne detruncauimus, quam solertissimus quisq; amplissimam illic & copiosissimam visere meditarique potest. ¶ **Quo ergo satis presententi loco faciamus: questio hæc genuinum habet sensum: primum de ordinibus, quemadmodum suscipi impedimento sint, ne matrimonium deinceps contrahatur. Secundum vero vice versa quemadmodum contractum matrimonium ordinibus suscipiendis viam claudat. De vno disputabit articulus primus, & de altero secundus. ¶ **Ad priorem igitur vnicuique bimerubri conclusione respondetur.****

Conclusio. ¶ **Ex ordinibus minores quidem, qui sacri non censentur, nullum sunt matrimonium contrahendo impedimentum: maiores verò, qui sacri sunt, non solum contrahendum impediunt, verum & contractum dissolunt. Vtriq; conclusionis pars constitutio est Concilii. Carthaginensis cano. Placuit, & Leonis Pontificis contra epistolam Nicetæ Abbatis cano. Omnium, & capit. Seriatim. 3. 2. dist. 1. & Alexandri decretali citata, de clerici. coniuga. cap. 1. Multique subinde alijs decretis, & celebri Occidèta-**

Nota. ¶ **Quædam tiores ordines constabunt. Cur autè quædam tiores ordines non dicantur sacri: subdiaconatus verò & reliqui duo superiores, vt sacri habeantur, dist. 24. quæst. 1. artic. 4. præscripsimus. Qui enim autumant minores quoque esse sacramenta, aiunt ob id non esse sacros, quòd eorum usus non est sacras species eucharisticæ tractare. Nos verò arbitrati sumus ob id non esse sacros, quòd non sunt verè sacramenta. Atq; inde argumentum exurgit, quòd non fuerit necessarium minores illos ministros re vxoria interdiceret: quia neque illa mentis spiritusq; puritas aut corporis mundities eis necessaria sunt, qui sacramenta non administrant. Minime vero decet absque necessitate tãtam hominum multitudinem à nuptiarum ritu repellere. Atq; eadem ob rem neq; onere perfoluendi statis horis sacros psalmos obstringuntur. ¶ **Dum autem dicimus maiores ordines matrimonium dissolueret, non intelligimus****

Conclusio. ¶ **Ex ordinibus minores quidem, qui sacri non censentur, nullum sunt matrimonium contrahendo impedimentum: maiores verò, qui sacri sunt, non solum contrahendum impediunt, verum & contractum dissolunt. Vtriq; conclusionis pars constitutio est Concilii. Carthaginensis cano. Placuit, & Leonis Pontificis contra epistolam Nicetæ Abbatis cano. Omnium, & capit. Seriatim. 3. 2. dist. 1. & Alexandri decretali citata, de clerici. coniuga. cap. 1. Multique subinde alijs decretis, & celebri Occidèta-**

Nota. ¶ **Quædam tiores ordines constabunt. Cur autè quædam tiores ordines non dicantur sacri: subdiaconatus verò & reliqui duo superiores, vt sacri habeantur, dist. 24. quæst. 1. artic. 4. præscripsimus. Qui enim autumant minores quoque esse sacramenta, aiunt ob id non esse sacros, quòd eorum usus non est sacras species eucharisticæ tractare. Nos verò arbitrati sumus ob id non esse sacros, quòd non sunt verè sacramenta. Atq; inde argumentum exurgit, quòd non fuerit necessarium minores illos ministros re vxoria interdiceret: quia neque illa mentis spiritusq; puritas aut corporis mundities eis necessaria sunt, qui sacramenta non administrant. Minime vero decet absque necessitate tãtam hominum multitudinem à nuptiarum ritu repellere. Atq; eadem ob rem neq; onere perfoluendi statis horis sacros psalmos obstringuntur. ¶ **Dum autem dicimus maiores ordines matrimonium dissolueret, non intelligimus****

Nota. ¶ **Quædam tiores ordines constabunt. Cur autè quædam tiores ordines non dicantur sacri: subdiaconatus verò & reliqui duo superiores, vt sacri habeantur, dist. 24. quæst. 1. artic. 4. præscripsimus. Qui enim autumant minores quoque esse sacramenta, aiunt ob id non esse sacros, quòd eorum usus non est sacras species eucharisticæ tractare. Nos verò arbitrati sumus ob id non esse sacros, quòd non sunt verè sacramenta. Atq; inde argumentum exurgit, quòd non fuerit necessarium minores illos ministros re vxoria interdiceret: quia neque illa mentis spiritusq; puritas aut corporis mundities eis necessaria sunt, qui sacramenta non administrant. Minime vero decet absque necessitate tãtam hominum multitudinem à nuptiarum ritu repellere. Atq; eadem ob rem neq; onere perfoluendi statis horis sacros psalmos obstringuntur. ¶ **Dum autem dicimus maiores ordines matrimonium dissolueret, non intelligimus****

Nota. ¶ **Quædam tiores ordines constabunt. Cur autè quædam tiores ordines non dicantur sacri: subdiaconatus verò & reliqui duo superiores, vt sacri habeantur, dist. 24. quæst. 1. artic. 4. præscripsimus. Qui enim autumant minores quoque esse sacramenta, aiunt ob id non esse sacros, quòd eorum usus non est sacras species eucharisticæ tractare. Nos verò arbitrati sumus ob id non esse sacros, quòd non sunt verè sacramenta. Atq; inde argumentum exurgit, quòd non fuerit necessarium minores illos ministros re vxoria interdiceret: quia neque illa mentis spiritusq; puritas aut corporis mundities eis necessaria sunt, qui sacramenta non administrant. Minime vero decet absque necessitate tãtam hominum multitudinem à nuptiarum ritu repellere. Atq; eadem ob rem neq; onere perfoluendi statis horis sacros psalmos obstringuntur. ¶ **Dum autem dicimus maiores ordines matrimonium dissolueret, non intelligimus****

Nota. ¶ **Quædam tiores ordines constabunt. Cur autè quædam tiores ordines non dicantur sacri: subdiaconatus verò & reliqui duo superiores, vt sacri habeantur, dist. 24. quæst. 1. artic. 4. præscripsimus. Qui enim autumant minores quoque esse sacramenta, aiunt ob id non esse sacros, quòd eorum usus non est sacras species eucharisticæ tractare. Nos verò arbitrati sumus ob id non esse sacros, quòd non sunt verè sacramenta. Atq; inde argumentum exurgit, quòd non fuerit necessarium minores illos ministros re vxoria interdiceret: quia neque illa mentis spiritusq; puritas aut corporis mundities eis necessaria sunt, qui sacramenta non administrant. Minime vero decet absque necessitate tãtam hominum multitudinem à nuptiarum ritu repellere. Atq; eadem ob rem neq; onere perfoluendi statis horis sacros psalmos obstringuntur. ¶ **Dum autem dicimus maiores ordines matrimonium dissolueret, non intelligimus****

Nota. ¶ **Quædam tiores ordines constabunt. Cur autè quædam tiores ordines non dicantur sacri: subdiaconatus verò & reliqui duo superiores, vt sacri habeantur, dist. 24. quæst. 1. artic. 4. præscripsimus. Qui enim autumant minores quoque esse sacramenta, aiunt ob id non esse sacros, quòd eorum usus non est sacras species eucharisticæ tractare. Nos verò arbitrati sumus ob id non esse sacros, quòd non sunt verè sacramenta. Atq; inde argumentum exurgit, quòd non fuerit necessarium minores illos ministros re vxoria interdiceret: quia neque illa mentis spiritusq; puritas aut corporis mundities eis necessaria sunt, qui sacramenta non administrant. Minime vero decet absque necessitate tãtam hominum multitudinem à nuptiarum ritu repellere. Atq; eadem ob rem neq; onere perfoluendi statis horis sacros psalmos obstringuntur. ¶ **Dum autem dicimus maiores ordines matrimonium dissolueret, non intelligimus****

Nota. ¶ **Quædam tiores ordines constabunt. Cur autè quædam tiores ordines non dicantur sacri: subdiaconatus verò & reliqui duo superiores, vt sacri habeantur, dist. 24. quæst. 1. artic. 4. præscripsimus. Qui enim autumant minores quoque esse sacramenta, aiunt ob id non esse sacros, quòd eorum usus non est sacras species eucharisticæ tractare. Nos verò arbitrati sumus ob id non esse sacros, quòd non sunt verè sacramenta. Atq; inde argumentum exurgit, quòd non fuerit necessarium minores illos ministros re vxoria interdiceret: quia neque illa mentis spiritusq; puritas aut corporis mundities eis necessaria sunt, qui sacramenta non administrant. Minime vero decet absque necessitate tãtam hominum multitudinem à nuptiarum ritu repellere. Atq; eadem ob rem neq; onere perfoluendi statis horis sacros psalmos obstringuntur. ¶ **Dum autem dicimus maiores ordines matrimonium dissolueret, non intelligimus****

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Duplex sensus questio nis.

Conclusio.

Probatur conclusio.

Nota.

Minores ordines matrimonium non impediunt.

Quandam tiores ordines dirimunt.

mus

Dubium. ¶ **Dubium tamè est, quo iure ordo sacer à matrimonio ordinatum cohibeat: vtrum scilicet iure diuino, vt religionis professio. Quidam enim neoterici, vt Maioris in. 4. dist. 24. q. 2. & Chichtoueus lib. de continentia sacerdotali. ca. 13. arbitrantur iure diuino esse prohibitu sacerdotibus matrimonium: quare, inquit, super hoc Papa dispensare non potest. Neutiquam tamen sententiam suam probant. Arguamus nos ergo in eorum gratiam. Apparet enim tam intrinseca ratione votu esse ordinibus sacris adnexu, quam religionis: & ideo ambo inuicem comparantur cap. v. nico. de voto lib. 6. Quare sicut iure diuino cum religioso dispensari non potest, vt matrimonium contrahat, ita nec cum sacerdote. Responsio tamen huius ex illo discrimine colligitur, quod lib. 7. De iustitia & iure. quæst. 5. artic. 3. elucidaui: nomen religionis, vt eo excluso religio desinat esse religio. Hoc enim ipsum nomen religionis sonat, quod solenne votum, quemadmodu stulisti: non tamen sic est intrinsecum sacerdotio. Nil em repugnat, quominus absque castitatis voto vere sit homo sacerdos, vt Græcorum mos nobis documento est. Doctrina est S. Thomæ. 2. 2. quæstio. 88. artic. 1. Quicquid Caietanus reclamet, quem loco citato satis oppugnauimus. Ex hoc ergo fit cõsequens, quod si ordo quandã suapte natura secum adferat congruentiam decentiamque castitatis matrimonio repugnantem, non tamen ex se parit virtutis præcepti, vt eo ipso diuino iure, quo ordinis sacramenta instituta sunt, sint ordinati à matrimonio prohibiti. Sed præceptum hoc & prohibitio iure pontificio posita est. Quod quidem præceptum ecclesia ex decentia functionis sacrorum ordinum deduxit. Et ideo nihilominus potest super eodem præcepto dispensare, quamuis dispensatio cum sacerdotibus in decentissimam esset, & ecclesie pestifera, vt loco citato, De iustitia & iure demonsttrauimus. Quocirca pestilentissima est hæresis Lutheri negantis ecclesiam tale præceptu addece potuisse. ¶ **Est tamen animaduertendum****

Dispositio. ¶ **Dispositio tamè est, quo iure ordo sacer à matrimonio ordinatum cohibeat: vtrum scilicet iure diuino, vt religionis professio. Quidam enim neoterici, vt Maioris in. 4. dist. 24. q. 2. & Chichtoueus lib. de continentia sacerdotali. ca. 13. arbitrantur iure diuino esse prohibitu sacerdotibus matrimonium: quare, inquit, super hoc Papa dispensare non potest. Neutiquam tamen sententiam suam probant. Arguamus nos ergo in eorum gratiam. Apparet enim tam intrinseca ratione votu esse ordinibus sacris adnexu, quam religionis: & ideo ambo inuicem comparantur cap. v. nico. de voto lib. 6. Quare sicut iure diuino cum religioso dispensari non potest, vt matrimonium contrahat, ita nec cum sacerdote. Responsio tamen huius ex illo discrimine colligitur, quod lib. 7. De iustitia & iure. quæst. 5. artic. 3. elucidaui: nomen religionis, vt eo excluso religio desinat esse religio. Hoc enim ipsum nomen religionis sonat, quod solenne votum, quemadmodu stulisti: non tamen sic est intrinsecum sacerdotio. Nil em repugnat, quominus absque castitatis voto vere sit homo sacerdos, vt Græcorum mos nobis documento est. Doctrina est S. Thomæ. 2. 2. quæstio. 88. artic. 1. Quicquid Caietanus reclamet, quem loco citato satis oppugnauimus. Ex hoc ergo fit cõsequens, quod si ordo quandã suapte natura secum adferat congruentiam decentiamque castitatis matrimonio repugnantem, non tamen ex se parit virtutis præcepti, vt eo ipso diuino iure, quo ordinis sacramenta instituta sunt, sint ordinati à matrimonio prohibiti. Sed præceptum hoc & prohibitio iure pontificio posita est. Quod quidem præceptum ecclesia ex decentia functionis sacrorum ordinum deduxit. Et ideo nihilominus potest super eodem præcepto dispensare, quamuis dispensatio cum sacerdotibus in decentissimam esset, & ecclesie pestifera, vt loco citato, De iustitia & iure demonsttrauimus. Quocirca pestilentissima est hæresis Lutheri negantis ecclesiam tale præceptu addece potuisse. ¶ **Est tamen animaduertendum****

Dispositio. ¶ **Dispositio tamè est, quo iure ordo sacer à matrimonio ordinatum cohibeat: vtrum scilicet iure diuino, vt religionis professio. Quidam enim neoterici, vt Maioris in. 4. dist. 24. q. 2. & Chichtoueus lib. de continentia sacerdotali. ca. 13. arbitrantur iure diuino esse prohibitu sacerdotibus matrimonium: quare, inquit, super hoc Papa dispensare non potest. Neutiquam tamen sententiam suam probant. Arguamus nos ergo in eorum gratiam. Apparet enim tam intrinseca ratione votu esse ordinibus sacris adnexu, quam religionis: & ideo ambo inuicem comparantur cap. v. nico. de voto lib. 6. Quare sicut iure diuino cum religioso dispensari non potest, vt matrimonium contrahat, ita nec cum sacerdote. Responsio tamen huius ex illo discrimine colligitur, quod lib. 7. De iustitia & iure. quæst. 5. artic. 3. elucidaui: nomen religionis, vt eo excluso religio desinat esse religio. Hoc enim ipsum nomen religionis sonat, quod solenne votum, quemadmodu stulisti: non tamen sic est intrinsecum sacerdotio. Nil em repugnat, quominus absque castitatis voto vere sit homo sacerdos, vt Græcorum mos nobis documento est. Doctrina est S. Thomæ. 2. 2. quæstio. 88. artic. 1. Quicquid Caietanus reclamet, quem loco citato satis oppugnauimus. Ex hoc ergo fit cõsequens, quod si ordo quandã suapte natura secum adferat congruentiam decentiamque castitatis matrimonio repugnantem, non tamen ex se parit virtutis præcepti, vt eo ipso diuino iure, quo ordinis sacramenta instituta sunt, sint ordinati à matrimonio prohibiti. Sed præceptum hoc & prohibitio iure pontificio posita est. Quod quidem præceptum ecclesia ex decentia functionis sacrorum ordinum deduxit. Et ideo nihilominus potest super eodem præcepto dispensare, quamuis dispensatio cum sacerdotibus in decentissimam esset, & ecclesie pestifera, vt loco citato, De iustitia & iure demonsttrauimus. Quocirca pestilentissima est hæresis Lutheri negantis ecclesiam tale præceptu addece potuisse. ¶ **Est tamen animaduertendum****

Dispositio. ¶ **Dispositio tamè est, quo iure ordo sacer à matrimonio ordinatum cohibeat: vtrum scilicet iure diuino, vt religionis professio. Quidam enim neoterici, vt Maioris in. 4. dist. 24. q. 2. & Chichtoueus lib. de continentia sacerdotali. ca. 13. arbitrantur iure diuino esse prohibitu sacerdotibus matrimonium: quare, inquit, super hoc Papa dispensare non potest. Neutiquam tamen sententiam suam probant. Arguamus nos ergo in eorum gratiam. Apparet enim tam intrinseca ratione votu esse ordinibus sacris adnexu, quam religionis: & ideo ambo inuicem comparantur cap. v. nico. de voto lib. 6. Quare sicut iure diuino cum religioso dispensari non potest, vt matrimonium contrahat, ita nec cum sacerdote. Responsio tamen huius ex illo discrimine colligitur, quod lib. 7. De iustitia & iure. quæst. 5. artic. 3. elucidaui: nomen religionis, vt eo excluso religio desinat esse religio. Hoc enim ipsum nomen religionis sonat, quod solenne votum, quemadmodu stulisti: non tamen sic est intrinsecum sacerdotio. Nil em repugnat, quominus absque castitatis voto vere sit homo sacerdos, vt Græcorum mos nobis documento est. Doctrina est S. Thomæ. 2. 2. quæstio. 88. artic. 1. Quicquid Caietanus reclamet, quem loco citato satis oppugnauimus. Ex hoc ergo fit cõsequens, quod si ordo quandã suapte natura secum adferat congruentiam decentiamque castitatis matrimonio repugnantem, non tamen ex se parit virtutis præcepti, vt eo ipso diuino iure, quo ordinis sacramenta instituta sunt, sint ordinati à matrimonio prohibiti. Sed præceptum hoc & prohibitio iure pontificio posita est. Quod quidem præceptum ecclesia ex decentia functionis sacrorum ordinum deduxit. Et ideo nihilominus potest super eodem præcepto dispensare, quamuis dispensatio cum sacerdotibus in decentissimam esset, & ecclesie pestifera, vt loco citato, De iustitia & iure demonsttrauimus. Quocirca pestilentissima est hæresis Lutheri negantis ecclesiam tale præceptu addece potuisse. ¶ **Est tamen animaduertendum****

Dispositio. ¶ **Dispositio tamè est, quo iure ordo sacer à matrimonio ordinatum cohibeat: vtrum scilicet iure diuino, vt religionis professio. Quidam enim neoterici, vt Maioris in. 4. dist. 24. q. 2. & Chichtoueus lib. de continentia sacerdotali. ca. 13. arbitrantur iure diuino esse prohibitu sacerdotibus matrimonium: quare, inquit, super hoc Papa dispensare non potest. Neutiquam tamen sententiam suam probant. Arguamus nos ergo in eorum gratiam. Apparet enim tam intrinseca ratione votu esse ordinibus sacris adnexu, quam religionis: & ideo ambo inuicem comparantur cap. v. nico. de voto lib. 6. Quare sicut iure diuino cum religioso dispensari non potest, vt matrimonium contrahat, ita nec cum sacerdote. Responsio tamen huius ex illo discrimine colligitur, quod lib. 7. De iustitia & iure. quæst. 5. artic. 3. elucidaui: nomen religionis, vt eo excluso religio desinat esse religio. Hoc enim ipsum nomen religionis sonat, quod solenne votum, quemadmodu stulisti: non tamen sic est intrinsecum sacerdotio. Nil em repugnat, quominus absque castitatis voto vere sit homo sacerdos, vt Græcorum mos nobis documento est. Doctrina est S. Thomæ. 2. 2. quæstio. 88. artic. 1. Quicquid Caietanus reclamet, quem loco citato satis oppugnauimus. Ex hoc ergo fit cõsequens, quod si ordo quandã suapte natura secum adferat congruentiam decentiamque castitatis matrimonio repugnantem, non tamen ex se parit virtutis præcepti, vt eo ipso diuino iure, quo ordinis sacramenta instituta sunt, sint ordinati à matrimonio prohibiti. Sed præceptum hoc & prohibitio iure pontificio posita est. Quod quidem præceptum ecclesia ex decentia functionis sacrorum ordinum deduxit. Et ideo nihilominus potest super eodem præcepto dispensare, quamuis dispensatio cum sacerdotibus in decentissimam esset, & ecclesie pestifera, vt loco citato, De iustitia & iure demonsttrauimus. Quocirca pestilentissima est hæresis Lutheri negantis ecclesiam tale præceptu addece potuisse. ¶ **Est tamen animaduertendum****

Dispositio. ¶ **Dispositio tamè est, quo iure ordo sacer à matrimonio ordinatum cohibeat: vtrum scilicet iure diuino, vt religionis professio. Quidam enim neoterici, vt Maioris in. 4. dist. 24. q. 2. & Chichtoueus lib. de continentia sacerdotali. ca. 13. arbitrantur iure diuino esse prohibitu sacerdotibus matrimonium: quare, inquit, super hoc Papa dispensare non potest. Neutiquam tamen sententiam suam probant. Arguamus nos ergo in eorum gratiam. Apparet enim tam intrinseca ratione votu esse ordinibus sacris adnexu, quam religionis: & ideo ambo inuicem comparantur cap. v. nico. de voto lib. 6. Quare sicut iure diuino cum religioso dispensari non potest, vt matrimonium contrahat, ita nec cum sacerdote. Responsio tamen huius ex illo discrimine colligitur, quod lib. 7. De iustitia & iure. quæst. 5. artic. 3. elucidaui: nomen religionis, vt eo excluso religio desinat esse religio. Hoc enim ipsum nomen religionis sonat, quod solenne votum, quemadmodu stulisti: non tamen sic est intrinsecum sacerdotio. Nil em repugnat, quominus absque castitatis voto vere sit homo sacerdos, vt Græcorum mos nobis documento est. Doctrina est S. Thomæ. 2. 2. quæstio. 88. artic. 1. Quicquid Caietanus reclamet, quem loco citato satis oppugnauimus. Ex hoc ergo fit cõsequens, quod si ordo quandã suapte natura secum adferat congruentiam decentiamque castitatis matrimonio repugnantem, non tamen ex se parit virtutis præcepti, vt eo ipso diuino iure, quo ordinis sacramenta instituta sunt, sint ordinati à matrimonio prohibiti. Sed præceptum hoc & prohibitio iure pontificio posita est. Quod quidem præceptum ecclesia ex decentia functionis sacrorum ordinum deduxit. Et ideo nihilominus potest super eodem præcepto dispensare, quamuis dispensatio cum sacerdotibus in decentissimam esset, & ecclesie pestifera, vt loco citato, De iustitia & iure demonsttrauimus. Quocirca pestilentissima est hæresis Lutheri negantis ecclesiam tale præceptu addece potuisse. ¶ **Est tamen animaduertendum****

Dispositio. ¶ **Dispositio tamè est, quo iure ordo sacer à matrimonio ordinatum cohibeat: vtrum scilicet iure diuino, vt religionis professio. Quidam enim neoterici, vt Maioris in. 4. dist. 24. q. 2. & Chichtoueus lib. de continentia sacerdotali. ca. 13. arbitrantur iure diuino esse prohibitu sacerdotibus matrimonium: quare, inquit, super hoc Papa dispensare non potest. Neutiquam tamen sententiam suam probant. Arguamus nos ergo in eorum gratiam. Apparet enim tam intrinseca ratione votu esse ordinibus sacris adnexu, quam religionis: & ideo ambo inuicem comparantur cap. v. nico. de voto lib. 6. Quare sicut iure diuino cum religioso dispensari non potest, vt matrimonium contrahat, ita nec cum sacerdote. Responsio tamen huius ex illo discrimine colligitur, quod lib. 7. De iustitia & iure. quæst. 5. artic. 3. elucidaui: nomen religionis, vt eo excluso religio desinat esse religio. Hoc enim ipsum nomen religionis sonat, quod solenne votum, quemadmodu stulisti: non tamen sic est intrinsecum sacerdotio. Nil em repugnat, quominus absque castitatis voto vere sit homo sacerdos, vt Græcorum mos nobis documento est. Doctrina est S. Thomæ. 2. 2. quæstio. 88. artic. 1. Quicquid Caietanus reclamet, quem loco citato satis oppugnauimus. Ex hoc ergo fit cõsequens, quod si ordo quandã suapte natura secum adferat congruentiam decentiamque castitatis matrimonio repugnantem, non tamen ex se parit virtutis præcepti, vt eo ipso diuino iure, quo ordinis sacramenta instituta sunt, sint ordinati à matrimonio prohibiti. Sed præceptum hoc & prohibitio iure pontificio posita est. Quod quidem præceptum ecclesia ex decentia functionis sacrorum ordinum deduxit. Et ideo nihilominus potest super eodem præcepto dispensare, quamuis dispensatio cum sacerdotibus in decentissimam esset, & ecclesie pestifera, vt loco citato, De iustitia & iure demonsttrauimus. Quocirca pestilentissima est hæresis Lutheri negantis ecclesiam tale præceptu addece potuisse. ¶ **Est tamen animaduertendum****

Dispositio. ¶ **Dispositio tamè est, quo iure ordo sacer à matrimonio ordinatum cohibeat: vtrum scilicet iure diuino, vt religionis professio. Quidam enim neoterici, vt Maioris in. 4. dist. 24. q. 2. & Chichtoueus lib. de continentia sacerdotali. ca. 13. arbitrantur iure diuino esse prohibitu sacerdotibus matrimonium: quare, inquit, super hoc Papa dispensare non potest. Neutiquam tamen sententiam suam probant. Arguamus nos ergo in eorum gratiam. Apparet enim tam intrinseca ratione votu esse ordinibus sacris adnexu, quam religionis: & ideo ambo inuicem comparantur cap. v. nico. de voto lib. 6. Quare sicut iure diuino cum religioso dispensari non potest, vt matrimonium contrahat, ita nec cum sacerdote. Responsio tamen huius ex illo discrimine colligitur, quod lib. 7. De iustitia & iure. quæst. 5. artic. 3. elucidaui: nomen religionis, vt eo excluso religio desinat esse religio. Hoc enim ipsum nomen religionis sonat, quod solenne votum, quemadmodu stulisti: non tamen sic est intrinsecum sacerdotio. Nil em repugnat, quominus absque castitatis voto vere sit homo sacerdos, vt Græcorum mos nobis documento est. Doctrina est S. Thomæ. 2. 2. quæstio. 88. artic. 1. Quicquid Caietanus reclamet, quem loco citato satis oppugnauimus. Ex hoc ergo fit cõsequens, quod si ordo quandã suapte natura secum adferat congruentiam decentiamque castitatis matrimonio repugnantem, non tamen ex se parit virtutis præcepti, vt eo ipso diuino iure, quo ordinis sacramenta instituta sunt, sint ordinati à matrimonio prohibiti. Sed præceptum hoc & prohibitio iure pontificio posita est. Quod quidem præceptum ecclesia ex decentia functionis sacrorum ordinum deduxit. Et ideo nihilominus potest super eodem præcepto dispensare, quamuis dispensatio cum sacerdotibus in decentissimam esset, & ecclesie pestifera, vt loco citato, De iustitia & iure demonsttrauimus. Quocirca pestilentissima est hæresis Lutheri negantis ecclesiam tale præceptu addece potuisse. ¶ **Est tamen animaduertendum****

dum discrimen, quod hic S. Thom. inter Græcos & Latinos dignoscit: videlicet, quod apud Græcos ordo sacer solum ex vi ordinis matrimonium impedit: & ideo post susceptos ordines neminem nuptias cõcilare permittit: non tamen habent ordinibus adnexum votum, vt Innocentius ait cap. Cum olim, de cleric. coniuga. Et ideo non solum cõiugatos sacris iniunt, verum & initiatos in vsu coniugali viuere sinunt, exceptis hebdomadibus, quibus altaris ministerio vacant. Vnde in sexta Græcorum synodo cano. Si quis, dist. 3. 2. Si quis, inquit, eorum qui ad clericatum accedunt, voluerit mulieri nuptiali iure copulari, hoc ante ordinationem diaconatus faciat. At verò Latini non modò propter ordinum dignitatem, verum & propter votum quod habent adnexum, à matrimonio inuicem cohibentur: nã licet qui ordinatur, votum illic non exprimat, tamen ex statuto ecclesie ibidem includitur. Quapropter non solum ordinati matrimonium contrahere prohibentur, & si id attentent, nullum est, sed etiam post contractum ab ordinibus suscipiendis excluduntur: nam votum in illis inclusum non modò contrahendo matrimonio, verum & eius vsui impedimento est. Extat tamen discriminis plurimum, quod suscepti ordines sacri matrimonium, quod post attentatur, prorsus tollunt, vt sit nullum: matrimonium verò contractum non sic ordinibus obstat, quin si coniugati illos susceperint, verum sit sacramentum, vt articulo proximo repetendum restat. ¶ **Colligito ex his ergo nusquam gentium ab orbe vsq; redempto vsu fuisse receptum, vt sacris ordinibus initiati (saltem presbyterati) matrimonium contrahere permitteretur. Semper enim in hoc sancto ordinis sacramento illa fuit cognita confessaque dignitas, vt respuere matrimonium crederetur, ppter illas nuper à nobis insinuatæ, & loco citato, De iustitia & iure, amplificatas atque alijs pluribus auctas rationes. Quocirca, vt illic adnotauimus, demirandum se Caietanus exhibuit quæstio. 1. 2. primi quodlib. vbi hæc veritatem insinuat ait, in more Græcis olim fuisse contrarium, propter verbum Stephani Papæ cano. Aliter. dist. 3. quod est hoc. Græcorum sacerdotes, diaconi & subdiaconi in matrimonio copulantur, inceptam exstimas glossam, quæ verbum, copulantur, exponit: id est, copulato vtuntur. Nam copulantur, inquit, non sonat, nisi quod post ordines matrimonium contrahunt. Sed re vera verbum illud passuum non actionem tunc presentem, sed permanentiam in præterito designat, vt ait glossa.**

Dispositio. ¶ **Dispositio tamè est, quo iure ordo sacer à matrimonio ordinatum cohibeat: vtrum scilicet iure diuino, vt religionis professio. Quidam enim neoterici, vt Maioris in. 4. dist. 24. q. 2. & Chichtoueus lib. de continentia sacerdotali. ca. 13. arbitrantur iure diuino esse prohibitu sacerdotibus matrimonium: quare, inquit, super hoc Papa dispensare non potest. Neutiquam tamen sententiam suam probant. Arguamus nos ergo in eorum gratiam. Apparet enim tam intrinseca ratione votu esse ordinibus sacris ad**

Panormit. Sed absurdius profectò Panor. super ca. Cum olim, de cleri. coniuga. consultum iri ecclesie arbitratu est, si sacerdotibus abstinere nolitibus facultas fieret vxores sibi associandi. Hæc ille. Verum est tamen aliquandiu durasse apud Græcos, vt subdiaconi ad matrimonium permitterentur, vt Gregorius cano. Ante trienniu. 3. dist. insinuat. Imò durū illic reputat eos more Romanæ ecclesie vsu vxorio acere. Quinetiam & diaconi si in ipsa ordinatione protestati essent, q̄ vellent habere vxores permitterebantur illas postmodum accipere. At verò ipse idem Gregorius decreto suo inhibuit, quæquam in subdiaconum ordinari, antequam se castè victurum promississet. cano. Nullum. dist. 28. & can. Multoru. dist. 32. Et in concilio Carthaginensi can. Placuit. dist. 32. atque alij supra à nobis allegatis. Ac demū clerici in sacris de facto contrahentes anathematis censura feriuntur per clem. vnicā. de consang. & affini. officioq; & beneficio priuatur, cap. Decernimus. & can. De his. 28. dist. & cano. Presbyter. ead. dist. iubentur deponi. & cano. Eos qui. dist. 32. Quod si mihi plurimos obieceris, cum quibus Papa dispensauit post subdiaconatum, imò & post diaconatum ad matrimonia cōmigrare, Maioris, & Clisthousi vbi supra, responderent, dispensationem non tenere. Id tamen absq; vlla probabilitate. Igitur secundū veritatē respondetur, de dispensationis causā, an fuerit legitima, nō esse nostrū iudicare. Attamē cum votum, vt diximus, nō sit de intrinseca ratione ordinis, sed de iure potestatis, quāuis accidere possit, vt qui huiusmodi dispensationem petiuit, grauer peccauerit, tamen facta dispensatione matrimonium est firmum & legitimum. Quare post poenitentiam prioris peccati, si aliquod commisit, tuta conscientia debitum reddere debet, & si dispensationem habet, etiam exigere valet, ac demum in matrimonio perseverare.

Gregor. At verò ipse idem Gregorius decreto suo inhibuit, quæquam in subdiaconum ordinari, antequam se castè victurum promississet. cano. Nullum. dist. 28. & can. Multoru. dist. 32. Et in concilio Carthaginensi can. Placuit. dist. 32. atque alij supra à nobis allegatis. Ac demū clerici in sacris de facto contrahentes anathematis censura feriuntur per clem. vnicā. de consang. & affini. officioq; & beneficio priuatur, cap. Decernimus. & can. De his. 28. dist. & cano. Presbyter. ead. dist. iubentur deponi. & cano. Eos qui. dist. 32. Quod si mihi plurimos obieceris, cum quibus Papa dispensauit post subdiaconatum, imò & post diaconatum ad matrimonia cōmigrare, Maioris, & Clisthousi vbi supra, responderent, dispensationem non tenere. Id tamen absq; vlla probabilitate. Igitur secundū veritatē respondetur, de dispensationis causā, an fuerit legitima, nō esse nostrū iudicare. Attamē cum votum, vt diximus, nō sit de intrinseca ratione ordinis, sed de iure potestatis, quāuis accidere possit, vt qui huiusmodi dispensationem petiuit, grauer peccauerit, tamen facta dispensatione matrimonium est firmum & legitimum. Quare post poenitentiam prioris peccati, si aliquod commisit, tuta conscientia debitum reddere debet, & si dispensationem habet, etiam exigere valet, ac demum in matrimonio perseverare.

Obiectio. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, q̄ etsi quatenus ambo sunt sacramēta, ordo & matrimonium non sibi inuicem aduersentur, vsus tamen matrimonij ordinum functionem dedecet. Illam autem desponsationē Christi & ecclesie dignius ac præstantius per sua obsequia spiritualia referunt, non habentes alias sp̄sas nisi ecclesiam, quā si alias haberent. ¶ Ad secundum respondetur, ordinem non obquancunq; rationem spirituale esse impedimentum matrimonio, sed propter illā, quæ est in tractandis rebus sacris ad eucharistiam pertinentibus, quæ quidem ratio in minoribus ordinibus nō inest. At verò cum be-

Dilutio. ¶ In cōtrarium est, quod nō minus, imò plus religiosi ad continentiam obligatur, quā in ordinibus consecratis: & nihilominus post matrimonium possunt coniuges religionem voverere: ergo & vir ordines suscipere sacros.

Solutio primi argum. ¶ Quæstio præfens. maius nobis negotium exhibet iuxta Græcorum morem, quā secundum Latinorum consuetudinem. Quare distinguendum est tum inter matrimonium & eius vsum, tum etiam inter hoc, quod est, ordinem dignè suscipere, & hoc, quod est, ordinem verè suscipere, quāuis illicitè. Atque adeò ad questionem quatuor conclusionibus respondendum.

Solutio secundi argum. ¶ Prima Latinis cū Græcis cōmunis est. Post matrimonium siue aduente siue renuente vxore suscepti ordines verè sunt sacramentum.

neficiorum possessio in stipendium spirituum obsequiorum sit instituta, quibus obsequijs exhibendis se se cōiugati inidoneos reddunt, ecclesia sancit, vt clerici coniugati beneficij ecclesiasticis expolientur. cap. Sane, & Quod ad te, atque alij in titulo de clericis coniugatis. ¶ Ad tertium iam responsum est, Græcorum morem non esse ordinatis matrimonium permittere, sed coniugatos ordinari, atqui in vsu coniugali relinquere. De quo vti- que more dicere pergitur.

ARTICVLVS. II.

Vtrum matrimonio ordo sacer superuenire possit.

Quaritur secundò vice versa, vtrū post matrimonium ordo sacer locum habeat. Et arguitur à parte negatiua. Quantum ordo obstat matrimonio, tantum è conuerso: sed ordo præcedens sic impedit matrimonium, vt nullum sit: ergo & præcedens matrimonium eodem modo impedit ordinem: vt nullus imprimatur character. ¶ Secūdo arguitur, quod saltem si coniugatus inuita vxore ordinetur, nullum recipiat sacramentum. Quoniam tunc ratione voti adnexi atq; ordinum decentiæ nequiret rei vxoriæ vacare, atq; adeò iniuriā irrogaret vxori, quæ ius habet petendi debitum: ordo autem, cum res sancta sit, non debet cum iniuria pugnare, præsertim cum secundum monitum Apostoli. 1. Corinth. 7. neuter coniugum possit sine alterius licentia, etiam vt orationi vacet, alterum in tempus defraudare.

¶ In cōtrarium est, quod nō minus, imò plus religiosi ad continentiam obligatur, quā in ordinibus consecratis: & nihilominus post matrimonium possunt coniuges religionem voverere: ergo & vir ordines suscipere sacros.

¶ Quæstio præfens. maius nobis negotium exhibet iuxta Græcorum morem, quā secundum Latinorum consuetudinem. Quare distinguendum est tum inter matrimonium & eius vsum, tum etiam inter hoc, quod est, ordinem dignè suscipere, & hoc, quod est, ordinem verè suscipere, quāuis illicitè. Atque adeò ad questionem quatuor conclusionibus respondendum.

¶ Prima Latinis cū Græcis cōmunis est. Post matrimonium siue aduente siue renuente vxore suscepti ordines verè sunt sacramentum.

Clerici coniugati bene- ficij priuatur. Solutio tertij argum.

Partis negatiue argumētū p̄timum.

Secundū argumētum.

Partis affirmatiue.

Decisio articuli.

Prima conclusio.

tum. Hoc iam superiori articulo declarauimus. Quoniam ordo est sacramentum characterē imprimens, atque adeò vbi legitima materia, forma & intentio adest, verè imprimitur: quare siue coniugatus, siue seruus, siue ante vsu rationis quicumque cum vera intentione ordinetur, verè fit tã sacerdos quā diaconus aut subdiaconus. ¶ Secunda conclusio. Coniugatus consentiente vxore iure & more atque adeò licitè potest quoscunq; ordines, etiã sacerdotales, suscipere. Imò verò de facto fornicationis causa diuortio, nulla indiget maritus vxoris facultate, vt licitè vel religionem profiteatur, vel inuitetur ordinibus. Quod autem dicimus consentiente vxore, quod diuus Tho. hic, atque alij doctores aiunt, intelligitur quemadmodum distinct. 27. quæst. 2. art. 5. de ingressu religionis dicebamus. Haud quippe talis consensus sufficit, nisi ipsa religionem approbatam profiteatur, aut sexagenaria sit, tunc enim potest in seculo manere.

¶ Tertia conclusio. Citra diuortium vxore inscia vel inuita ordines sacros suscipere graue delictum & sacrilegium est. Enimuerò huiusmodi homo & vxori & ordinibus ipsis sacris insigniter iniurius est, quare perpetuò manet ab eorum vsu suspensus. Quinimò, vt Ioānes. 22. in Extrauag. Antiquæ, de voto, ordinavit, nō modò in ordine suscepto ministrare cohibetur, verum & ad superiores ordines prouehitur, quod est esse irregularem, neque aliquod beneficium aut officium ecclesiasticum obtinere. Veruntamen per eosdem susceptos sacros ordines matrimonium præcedens, etiam si duntaxat ratum fuerit, nōdum consummatum, nequaquā dirimitur. Quocirca & vxor debitum petere potest, & ipse tenetur reddere, neutiquā tamen exigendi ius habet. Adde quod etiã matrimonio, vt ibidem cauetur, soluto per vxoris mortem, manet irregularem, nisi aliquam tunc religionem approbatam fuerit professus: & tunc diocesanus poterit dispensare. Viuente tamen vxore ingredi religionē nequit, nisi ipsa vel sexagenaria sit, & consentiat, vel religionem pariter ingrediatur.

¶ Nota. Quarta conclusio. Ex his fit cōsequens, quod (hoc vno excepto casu huius tertie conclusio nis q̄ scilicet reclamante vxore tenetur clericus debitum reddere) coniugatus, cui ordines sacros post coniugium quomodocunq; suscipiat, tenetur vitam perpetuò coelibem viuere. Hæc est conclusio, quam vniuersi supra citati canonici constitunt, & ecclesia occidentalis more & vsu præsanctè colit.

¶ Dubium autem hic grauissimū offertur, at-

que hac præcipuè tempestate necessarium sci tu, qua non solum hæretici, verum alij, qui catholicorum nomine censent, vt sacerdotes cū vxoribus copulentur, optant & procurant, vtrum Græcorum contrarius mos in aliqua legitima synodo, aut ecclesie auctoritate, aut deductione ex sacris literis fundamentum habeat, an verò præter legem & rationem fuerit inuectus, ac perinde ab ecclesia Latina, cuius a-lij eius gentis errores, permixtus. Enimuerò vniuersi ferè Doctores illum morem tanquam legitimum existimant, imò nonnulli canones id insinuare censentur. Attamen si res penitus oculatiùsque inspiciatur, lōgè contra, ni fallor, iudicabitur. Quocirca eodem libro, quod citato septimo, De iustitia & iure quæst. 6. artic. 2. latissimam & locupletissimam disputationem scripsimus, vtrum sacerdotalis continentia ab ipsis statim ecclesie incumabulis cœperit. Vbi partem affirmatiuam nō modò coniecturis, verum & rationibus & auctoritatibus saltam curauimus. Quædo enim alia nō esset ratio, mos ipse illorum id vtiq; docet. Cū enim constitutissimum illis sit post susceptos ordines nemini matrimonium permittere, eodē more fatentur eos qui ante matrimonium sacro clericali addicuntur, ad coelibatum teneri. Si ergo ita est, inde consequitur, vt coniugatos nullatenus ad ordines admittere debeant, nisi voto etiam castitatis coelibatum profiteantur. Nam si coniugatos, qui postmodum ordinantur, in vsu coniugij viuere sinunt, quidam causæ esse potuit legitime, vt ordinatis matrimonia interdicerent? Quandoquidem cū ipsa sacrorum ordinum functio eadem sit in omnib; eandēq; subinde vitæ mundiciem exigat, vnde proinde iniquū fit, vt alij coelibes viuere cogantur, alij verò cum vxoribus permittantur. Nam ratio Clichtougi, quod propter dignitatem ordinis non permittuntur ordinati ad matrimonium retrocedere, profectò nulla est. Quoniam si votum excludas, tam indecens apparet cōiugatum ordinari, quā ordinatum coniugari. Sed ais, In primitiua ecclesia erat raritas Christianorum, qui idonei possent ad sacerdotium promoueri, & ideo admittebatur cōiugati. Hanc equidem veritatem fateor. Attamen non tanta erat raritas coniugatorum, qui non sua sponte consentientibus vxoribus dum ordinibus initiabantur, votum castitatis emitteret. Quare profectò nō dubito, quin tunc id fiebat, sicuti modo Latina ecclesia more seruat: videlicet, quod sine consensu & voto vxoris nemo ordinabatur, & ordinatus voto se quoq;

Illicitus ille mos & permissus.

Continetia ordinibus sacris aduersa.

Ratio Clichtougi.

Obiectio.

Dilutio.

Secunda conclusio.

Tertia conclusio.

Irregularis.

Nota.

Quarta conclusio.

Mos Græcorum vniuersi de ortus.

se quoq; cœlibatus cōstringebat. Nisi q̄ tunc vxores non cogebantur religionem ingredi (quia nec erant huiusmodi monasteria) sed factis illis erat votū simplex castitatis emittē, & alebantur ab ipsis maritis iam ordinatis, & fortasse nō in eadem domo cōmorantibus. Quapropter votum castitatis semper fuit alata evangelica lege ordinibus sacris adnexum. Id quod inde præterea constat, q̄ aliās nunq̄ ecclesia Latina tam graue onus sacerdotibus imponeret, nisi per apostolos edōcta: Accedit, q̄ Calixtus, qui autor fuit canonis citati Presbyteris, distinet. 27. antiquissimus est: scilicet, anno domini ducentesimo quarto decimo mense, centum annis ante Nicenum cōcilium. Et illic dicit Calixtus, q̄ cōtra facta matrimonia à presbyteris, diaconis & subdiaconis separari debent iuxta sacrorum canonum definitionem. Vbi docet à primordijs ecclesie definitum esse, vt ordinibus sacris votum sit adnexum. Vnde Epiphanius antiquissimus autor tomo. 1. libr. 2. in hæresi Catharorum, Ecclesia, inquit, post Christi aduentum eos non suscipit ad sacerdotium, qui mortua vxore aliam duxerint, imò neque eum, qui viuente vxorem habet, & filios gignit, sed eū, qui se ab ea continet. Quod si alij (ad Græcos aludens) cōtra faciunt, nō iuxta canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus e-languit, id faciunt. Et tomo. 2. lib. 3. circa finē expressē ait, non esse ad sacerdotium admittendos, nisi eos, qui virgines sunt, aut continentiam à proprijs vxoribus seruant.

¶ Pluribus hanc veritatem illic constituimus, visat cui liberit. Vbi ostendimus Græcos et rorem Vigilantij in hac parte fuisse secutos: quoniā nō solum permittunt presbyteros rei vxorij vacare, verū neminē ordināt, nisi prius interrogatos responderit; coniugatum esse: quod re vera inter sacros canones nusquā reperitur. Nam canō sextæ synodi; Si quis cui synodo ipsi nituntur. 32. distin. nō habet, nisi q̄ si quis eorum, qui ad clerum accedunt, voluerit nuptiali iure mulieri copulari, hoc ante ordinationem subdiaconatus faciat. Quauis nec iste canon firma polleat autoritate. Sed illa fuit. hæresis Vigilantij, vt ait ad Cromatium Hierony. & Nicolaitarum, vt refert lib. de hæresibus August. qui sic verbum illud Paulinum intelligebant; Oportet presbyterum esse vnus vxoris virum, quasi verbum, oportet, esset præceptum, ita q̄ nemo nisi cōiugatus ordinaretur ad sacrilegæ fornicationes cauendas. Quem postea errorem Nicæta Græcus suæ gēti pertraxit, vt Vmbertus Leo

nis noni legatus in libr. contra ipsum refert. Qui quidem Pōtiffex veritatem evangelicam cōtra ipsum Nicætam abbatem, ac subinde contra Græcos constituit, cano. Omnino. 32. distin. Omnino, inquit, confitemur non licere episcopo, presbytero aut diacono propriam vxorem causa religionis à cura sua abijcere, sed vt ei vltimū & vestitum largiatur, sed non cum ea carnaliter ex more iaceat. Sicut sanctos apostolos legimus egisse. Quocirca Grætiānus illum cano. Quoniam. 31. distin. nō debuisse ex sexta synodo tam sincere inter sacra decreta referre, qui quidem canō, vt iacet, videtur Græcis patrocinari, cum tamē boni autores, vt Albertus Pygius, atque alij, satis doceant nō fuisse canonem illum in sexta synodo editum, sed viginti septem post annis, vt ex tertio canone eiusdem sextæ synodi colligitur. Imò verò neq; verba illius canonis autoritatem aut maiestatem aliquam præ se ferunt, sed inuidiam & odium sacrosanctæ Romanæ ecclesie, quod sanctam synodum non decebat. Audi verba. Quoniam in Romani ordine canonis esse cognouimus traditum, eos qui ordinati sunt diaconi vel presbyteri confitei q̄ nō suis iam copulenter vxoribus antiquum sequentes canonem Apostolicæ diligentie, & constitutiones sacrorum virorum legales nuptias amodo valere volumus, nullo modo cum vxoribus suis eorum conubia dissoluentes aut priuantes eos familiaritate ad inuicem in tempore opportuno.

¶ Hæc e. i. b. In primis hinc conijctur illic tunc nō fuisse Romanum legatum, nam in præsentia illius nō fuisset canon Romanus tam in digne abiectus sub illis verbis, antiquum nos sequentes canonem apostolicæ diligentie, & constitutiones sacrorum virorum. Imò quauis illic non fessisset, videtur verba illa nescio quid in solentia redolere atque odij sacerdotalis castitatis, ac perinde ecclesie Romanæ. Præterquam quod canon ille, apostolicæ diligentie, illic citatus nullibi extat: nam glossa, quæ dicit referri ad Paulinum verbum, ne coniuges seipsos defraudent, cōmentitia est: quoniam Paulinum verbum, de secularibus coniugijs intelligitur, illud ergo ad conubium sacerdotum confirmandum afferre, iniquissima esset collectio. Item dum subdit, & constitutiones sacrorum virorum, non alludit ad Paulum. Quapropter non fit allusio nisi ad concilium Carthagenense secundum & sextum. Fuit autem temeritas concilium prouinciale œcumenico Romano anteferre. Præterquam quod ipse synodi Cartha

Græci canones deprauarunt.

Grætiānus.

Pygius.

Can. Si q̄. dist. 28.

Can. Quoniam. 31. dist.

Epist. Clementis.

Romanus legatus illic non fessisset.

Intellectus plurium canonum.

Nota.

Can. Nicæna. 31. dist.

Solutio. 2.

Carthagenenses cum ecclesia Romana expressissime sentiunt, vt patet cano. Episcopus. distin. 31. & can. Cum in præterito, & Cū de quorundam. dist. 84. Sed illi Græci consilio sui Nicætae prædictos canones deprauarunt. Et vbi legitur, in dict. cap. Cū de quorundam. Placuit, episcopos, presbyteros & diaconos secundum priora statuta (scilicet præcedentium Conciliorum Carthagenensium) ab vxoribus continere. adiecerunt, Cū instaret tempus sacrificij. Ac subinde addiderunt, vt sacerdotes tempore ordinationis profiteri castitatem non cogereantur. Et ideo Adrianus illam synodum, quia corruptam intellexit, noluit suscipere, nisi quatenus Romanis institutis non repugnaret. Pariter & quintum Apostolorum canonem præuaricati sunt, & refertur cano. Si quis docuerit. distin. 28. Est enim canon, Ne episcopi, presbyteri aut diaconi vxores suas prætextu religionis abijciant, quæ quidem ipsi intelligunt, quasi præceptum sit, vt illis vtantur. Cū tamen non sit intelligendus, nisi sicut Leo nonus cap. Omnino, citato interpretatur, vt non omnino eijciant, sed vltimū & vestitum suppeditent, tamen absque tori contubernio. Et similiter detruncant & vitiant verbum epistolæ cuiusdam, quæ dicitur Clementis, vbi habetur, Magistri altaris ad dominica tales elegantur officia, qui si semper continere noluerint, ante ordinationem coniuges suas nouerint. Ipsi amputarunt, si semper continere noluerint, interpretantes illud esse præceptum, ne quis ad sacerdotium eligatur ante quam sit coniugatus. Alia quamplura illic coaugmentauimus, vt Græcorū vltimū ostenderemus nulla fulciri legitima autoritate aut ratione, sed esse errorem aduersus primum Apostolorum institutum. Quare cano. Aliter. 21. distin. & cap. Cū olim de clericis coniuga. & alij plures, quibus asseritur Orientalem ecclesiam non admisisse votum adnexum ordinibus, non refertur ille vsus tãquam legitimus, sed tanq̄ error à Latinis toleratus.

¶ Restat tamē verbum Nicænae synodi, quod refertur cano. Nicæna. 31. distin. quod contra nos pugnare videtur. Cū enim illic de hac sententia interrogaretur, Pannutius coniugalem concubium rogaretur sacerdotibus permittendum. Cui quidem sententiæ reliqui patres auscultarunt. Ad hoc autem illic respondimus, illam historiam inter canones Nicænae synodi non extare, sed Grætiānus ex Calsiodoro desumpsit libr. 2. Tripartitæ, capitu. 14. Et re vera si illud decretum illic fuit sancitum, mirum est quomodo in illo eisdem synodi

canone, quo fœminæ à domibus sacerdotum expelli iuste sunt, excepta matre, sorore, aut auia, nō fuerit pariter excepta vxor, si sacerdoti cohabitare fas erat. Sed vt fidei historice nō derogemus, responderet, q̄ quia iã tunc corruptis sacerdotum moribus, vt ex Epiphanio citauimus, cœperant cum vxoribus habitare, synodusque cogitare rem ad primatum institutum reuocare, ille bonus pater, quia id facile fieri posse non videbat, cōsuluisset permit tendum esse abusum, potius quàm nationem Græcam deturbandam, sicut modò ecclesia illos per mittit liberè. Et simili modo intelligendus est canon. Si quis discerit. 28. distin. vbi iubetur, quod sacerdotes nolentes abstinere, nō sunt ideo à sacris accendi. Et per hæc respondetur illis, qui nos hic rogabunt, vt r̄m sacerdotum Græci nunc in peccato perseuerent vxoribus vtentes. Respondetur, inquam, quod cū votum castitatis adnexum ordinibus non sit de iure diuino, sed Pontificio, videtur ecclesia latina eorum tolerando duritiam, cum illis dispensare. Hæc ex illa copiosa nostra disputatione decerpimus, reliqua illuc visē.

¶ Ad primum igitur argumentum negatur præ maior. Ordo namq; est sacramentum secundum maiorem adferens characterem atque adeo causam à Deo determinatam, neque ex nostro consensu dependentem. Quare matrimonium præcedens non obstat, quoniam si coniugatus illud velit recipere, si adsit materia & forma, illud suscipiat. Matrimonium verò, quia ex consensu contrahentium pendet tãquam ex causa, subinde quoq; pendet ex ecclesie arbitrio, quæ potest nostrum consensum irritare: & ideo matrimonium post sacros ordines contractum non tenet. Non ergo matrimonium tanta vi obstat ordini, quantum ordo matrimonio. ¶ Ad secundum per secundam & tertiam cōclusionem responsum est, q̄ scilicet, si quis sine vxoris licetia ordinetur, peccat grauiter, sed nihilominus sacramentum tenet, cuius essentia (vt modò dicebamus) à voluntate humana non pendet. Et quauis aliquatenus ne xium coniugalem violet, nihilominus contra iustitiam vxoris non facit, quia ab obligatione reddendi debitum non absoluitur. Si autem id de eius licetia faciat, nullam ei irrogat iniuriam. Imò & Græci quauis post sacerdotiū cum vxoribus cohærent, neque tamen absq; earum facultate ad ordines promoueri, præterea q̄ per intercalatas hebdomadas totum ab illis separant.

Solutio. 2.

Dubium.

Solutio præ maior.

Solutio secundæ cōclusionis.

De Græcis.

QVÆSTIO SE-
cunda, De impedimen-
to voti.

ARTICVLVS. I.

Vtrum votum simplex sit matrimo-
nij impedimentum ipsum dirimens.

Magistri Sententiarum in
terpretes ipsum secuti oc-
cassione huius, quod votum
impedit matrimonium,
totam materiam de vo-
to, quæ latissime patet,
presenti loco pertractat.
Ob id præsertim, quod cum Magister ipse de do-
ctrina philosophiæ moralis non solum tra-
ctauerit, Theologi fragmenta moralia quavis
nacta occasione in libris sententiarum frustra
tim interserunt. At verò huiusmodi disputa-
tiones ordinis luce caret. Atque eam ob rem
D. Thomas de virtutibus moralibus ac theo-
logicis selectissimè, simul ac locupletissimè se-
cundam partem suæ summae composuit, atque
ad eam materiam iustitiæ, ad quam disputatio
voti spectat: nempe. 2. 2. quæst. 88. disertè affa-
tim; disseruit: & nos totum septimum librum,

Rescit nos
autor ad li-
de iustit. &
iura.

De iustitia & iure hac eadem voti tractatione
totum insumpsimus. Quapropter impræsen-
tiarum molestissimos nos exhiberemus, si eam-
dem repeteremus materiam. Rursum, quia di-
xit hic Magister, quod solenne votum violare
peccatum est & scandalum, ansam inde Sen-
tentiarum arripuerunt, totam tractandi mate-
riam scandali, cum tamè tractatio hæc ad ma-
teriam attineat charitatis. Quapropter Sanctus
Thom. 2. 2. quæstio. 43. hunc tractatum appo-
sité collocavit. Aliud verò impedimentum li-
gamini, quod hic Magister immiscuit, distin-
guendo nos aptius præmissimus. Ac simul
de coniuge, qui alterum arbitratus defunctum,
ad alias se transfert nuptias: nam hæc non sunt
religionis, ut ordo & votum, sed ligaminis im-
pedimenta. Nobis igitur de tota distinctione.
38. ut est apud Magistrum, nihil ferme quod
dicamus, sit reliquum. Quæ quidem una fuit
causa, ut impedimentum ordinis: huc trāsfer-
remus, quod est cum impedimento voti con-
iunctum. ¶ Ut ergo quod de materia voti ad
hunc locum attinet, de illo septimo libro, De
iustitia & iure abscindamus, quæritur, vtrum
votum simplex sit impedimentum matrimo-

nium dirimens. Et arguitur à parte affirmati-
ua. Vinculum fortius illud, quod debilius
est, abrumpt: vinculum autè voti simplicis
nexu matrimonij fortius est: ergo illum dif-
soluit.

Partis affir-
mativæ ar-
gumen. 1.

¶ Secundò. Præceptum Dei valentius est, quàm
præceptum ecclesiæ: sed præceptum ecclesiæ,
quo cōsanguinei prohibentur cōtrahere, ma-
trimoniū dirimit: ergo & præceptum Dei de
voto ipsi reddendo eundem habet effectum.

2. Argumēti.

¶ In contrarium est sententia Bonifacij, de vo-
to capit. vnico. libro. 6. vbi ait, quod et si vota
simplicia quandoq; impediunt matrimoniū
contrahendum, non tamè rescindere possunt
matrimonia post contracta.

Partis nega-
tivæ.

¶ Ad solutionem quæstionis primum suppo-
nendum est, quod votum, ut ait hic Magister
sententiarum, est testificatio promissionis spō-
tanæ, quæ Deo & de ijs, quæ Dei sunt, pro-
priè fieri debet. Quam definitionem libr. il-
lo nostro septimo citato, De iustitia & iure
quæstione. 1. articulo. 2. explicatam curauimus.
Non enim ad rationem voti sufficit propo-
situm aliquid agendi, nisi accedat deliberata p-
missio, siue interna siue externa. Et dicitur te-
stificatio, quia ad maiorem firmitatem sole-
bat vouens adhibere testes, imò & nonnunq;
scripturam, can. Omnes focinæ. 27. q. 1. quæ
uisi secrete, imò & internè in corde Deo fiat,
ipse pro mille testibus sufficiat. Quare pmissio,
quæ nec Deo nec eius fit diuis, sed mortali-
bus hominibus, minimè votinoie censetur.

Voti quid.

Voti finitæ
explicata.

¶ Ex omnibus verò votum generibus quod ad
nostrum spectat propositum solum est vo-
tum castitatis aut religionis. Id quod, alijs etiã
diuisionibus prætermisissis, diuiditur in sim-
plex & solenne. De priori presenti articulo
agitur, & de solenni in subsequenti. Sed quia
ad hoc propositum magni refert discrimen
hoc internoscere, notanda ea sunt, quæ eodè
lib. quæstio. 2. articulo. 7. scripta reliquimus. Ca-
pit. vnico. 2. 2. quæstio. 88. art. 7. arbitratur,
votum solennitatis non aliter à simplici, quàm so-
lo ecclesiæ statuto differre, quæ vtiq; statuit,
ut votum solenne non dicatur nisi cum tali cæ-
remonia. Nam ut habetur eod. capit. vnico. de
voto lib. 6. solennitas voti sola institutione ec-
clesiæ est inuenta. Quare ecclesiæ, vt ait Caie-
tanus statueret possit, ut votum coram tribus te-
stibus emissum haberetur solenne, quantum
in manu superioris non fieret. Et eadem est o-
pinio Scoti distin. præsentis, & Paludani, vt ar-
ticulo. proximo videbitur. At verò S. Tho. illo
articulo. citato. in. 2. 2. & in præsentiarum longè
exactius rei punctum attingit. Ait quippe
essent-

Votum de-
plex.

Rursum di-
plex.

Caletanus.

Scotus
S. Tho.

essen-

essentiale discrimen esse, quod votum simplex non
aliud est, quàm promissio quædam, solenne verò
est traditio in possessionem alterius: nempe,
Dei. Et eadem est opinio Ricardi distinct. præ-
sentis. articulo. 7. quæstio. 2. & Bonauenturæ: at-
que Alexandri, & omnium antiquorum theo-
logorum. Sicuti inter homines aliud est, rem
quam habet alteri promittere, aliud verò eam
in eius possessionem traducere: nam per sim-
plicem promissionem non transfertur domi-
nium, sed penes promittentem remanet. Et pro-
bat hoc optimè D. Thom. quoniam si solen-
ne votum solo statuto ecclesiæ, & non diuino
iure hominè faceret religiosum matrimonio-
que inhabilem, consequeretur inde per con-
trarium eiusdem ecclesiæ: statutum fieri pos-
se, ut votum solenne sub dispensatione cade-
ret: quod D. Thom. & quotquot fuerunt cla-
rissimi auctores nunquam sunt concedere au-
si. At vero Caieta. inde ex suo peruerso prin-
cipio solennitatis voti collegit esse dispensabile.
De hoc tamen illic latissime disputauimus, &
articulo proximo dicemus.

Ratio San-
cti Thomæ.

Caletanus.

Intellectus
capit. vnico.
de voto in. 6.

¶ Quod ergo ad rem modo satis fuerit adno-
tare, est, quod dum Bonifacius ait, voti solen-
nitatem ex sola cōstitutione ecclesiæ inueni-
tam, sic intelligitur, quod cum solenne votum
sit traditio personæ: & traditio non sit nisi vbi
persona recipitur, illa cæremonia, qua ecclesia
personam Dei nomine recipit, inuenta est ec-
clesiastico statuto. Attamen substantia solen-
nis voti non consistit, nisi in traditione ipsa,
& translatione domini, qua homo sub alteri
potest ate fit. Vnde si Papa statueret, quod
votum coram tribus testibus emissum iudica-
retur solenne, illam reputaret traditionem & à
votentè factam, & ab ipsa ecclesia receptam.
Sed re vera statutum illud minimè deceret.
Et ideo ecclesia nunquam ab spiritu sancto id
facere permitteret. Et quantum Glossa in cap.
Rursum. qui clericus vel vouen. referat tres mo-
dos voti solennis, reducuntur tamen illi ad duos:
scilicet, per religionis professionem, & per sus-
ceptionem sacri ordinis, ut statuit Bonifacius,
cap. vnico. de voto lib. 6. nam tertius modus,
qui est per susceptionem habitus, qui à pro-
fessione induci consuevit, in primum recidit. Vn-
de fit, non idem esse votum publicum, & so-
lenne. Publicum enim est, quod coram testi-
bus suscipitur, etiam si sit simplex. Solenne
verò est, quo homo se preloato nomine dei tra-
dit, quod & secrete fieri potest.

Votum bifa-
riam fit so-
lenne.

Prima con-
clusio.

¶ Ad quæstionem ergo quatuor conclusio-
nibus respondetur. Prima. Post votum sim-
plex castitatis, religionis, aut sacri ordinis ad

coniugium transfringere scelus mortale est,
idèque ingens: quippe cum tunc Deo fides
frangatur. Atque hic est intellectus verbi Cra-
lestini in cap. Rursum. qui clericus vel vouentes,
dicentis, quod votum simplex apud Deum non
minus obliget, quàm solenne. Non enim in-
telligit, quod perinde simplex votum mat-
rimonium dirimat, ac solenne; sed quod sit etiã
peccatum mortale simplex defrangere, sicut
solenne, quantum non tantum. Nam ut ait Ma-
gister dist. præsentis, simplex violare, peccatum
est, solenne verò peccatum & scandalum. Et
ratio conclusionis est, quod si solutionem
obligationis impossibilem reddidit, si diffragus
est: matrimonium autem est diuinitus votum casti-
tatis opponitur, quippe cum coniux lege iu-
stitiæ teneatur alteri debitum coniugale solu-
uere: ergo matrimonium eum, qui vouit, con-
trahere, peccatum mortale est: imò, ut verbis
Hieronymi vtamur, Vouentibus virginitatè
non solum nubere, sed velle nubere damna-
bile est, distin. 27. Et can. subsequenti, Si nupse-
rit virgo non peccat: non illa virgo, quæ semet
eulci diuino dedicauit. Harum autem si qua
nupserit, habebit damnationè, quia primam
fidem irritam fecit, etiam de simplici voto in-
telligitur. Et est allusio ad illud Pauli. 1. ad Ti-
moth. 5. Adolescentiores viduas deuita: cum
enim luxuriantes fuerint, in Christo nubere vo-
lunt, habentes damnationem: quia primam fi-
dem irritam fecerunt. Loquitur enim de vi-
duis, quæ votum simplex castitatis emiserant.

Intellectus
ca. Rursum.

Ratio.

Hierony.

¶ Atqui super voto simplici perpetuæ casti-
tatis solus Papa dispensare potest, vt libr. 2. ca-
pit. De iustit. & iure. quæstio. 4. articulo. 1. & 2.
late monstrauimus. Idque iusta de causa: qua
re ille, cum quo sine causa dispensatur, non ma-
net tutus in conscientia, vt libro. 1. eiusdem o-
peris quæstione. 7. articulo. 3. dicebamus. Ani-
maduertendum tamen est, quod votum præcisè
non contrahendi matrimonium, non est votum
castitatis, neque per fornicationem violatur: &
ideo super eiusmodi voto episcopus potest di-
spensare. Sicuti fortè & super votum castita-
tis non perpetuæ, sed in tempus: quia illud
non dicitur propriè votum castitatis.

Papa dispē-
sare.

Cum causa.
Nota.

¶ Secunda conclusio. Matrimonium post vo-
tum simplex contractum, siue castitatis sit, si-
ue religionis, aut ordinis, firmum est & solidum.
Itaque huiusmodi votum matrimonium im-
pedit contrahendum, non tamen dirimit con-
tractum: etiam si votum fuerit iureiurando
confirmatum. Conclusio est Bonifacij loco
citato, & Alexandri. 3. capiti. Consultuit, &
Caletani capit. Rursum, qui clericus vel vouen-
de

Secunda cō-
clusio.

Cōfirmatio.
Vnde

August. Unde illud August. de bono coniugali, quod refertur cano. Quidam, dist. 27. de voto simpliciter intelligendum est, Quidam nubentes post votum asserunt adulteros esse: ego autem dico vobis quod grauer peccant qui tales diuidunt. Et similiter proximus can. Si vir. Ratione conclusioni hanc. Magister sentent. subdit: quia votum simplex, eo quod fuerit occultum, probari non potest, & ideo non dirimit. Ratio autem nullius est potestatis, quia etiam si legitime probaretur, matrimonium non iudicaretur dissolutum. Ratione ergo optima, subiungit hanc. D. Tho. Qui rem suam promissit, non subinde dominio eiusdem re expoliatus est: votum autem simplex non est aliud quam promissio, qua se homo Deo pollicetur continenter viuere: ergo per huiusmodi votum dominium sui nondum amittit: quicunque autem habet dominium rei, potest alteri tradere, saltem traditio tenebit, quauis si alteri eam obligauerat, peccet. Et enim et si ego Petro decem fuerim aureos pollicitus, si illos Paulo dono, firma est donatio: ergo si qui votum simplex emisit in matrimonium se alteri dedat, contractus tenet, atque ad deo sacramentum indissolubile celebratur. Neque vltimo pacto contentio Hugonis in praefato cap. Rursus, cui Bernardus illic adscribitur, audienda est, dicentis votum simplex perpetuae continentiae absque vlla solemnitate matrimonium dirimere: quoniam non solum decretum ecclesiae cap. vnico, de voto lib. 6. ei refragatur, vbi solum votum solenne sancitur matrimonium dirimere, verum & ratio, modo facta: quia tale votum non est nisi promissio. Sed isti non solent rationes rerum consulere.

Obiectio 1. ¶ Contra has tamen duas conclusiones exurgit exemplum argumentum, quod secum inuicem ambax pugnent, Contractus enim, per quem quispiam ad id se obligat, quod est delictum, irritus est: natura sua quia nemo se potest ad delinquendum obligare: nempe, ad furtum vel homicidium perpetrandum: qui autem post votum se matrimonio copulat, peccatum facit: ergo contractus non tenet. Item, quando datio aliqua est per legem prohibita, non tenet, vt si quis per simoniam sacerdotium alteri contulerit, quoadmodum ait Sanctus Thom. 2. 2. q. 62. artic. 5. traditio autem personae per matrimonium est ei prohibita, qui votum simplex emisit: ergo huiusmodi traditio non tenet.

Obiectio 2. solutio. ¶ Ad primum responderetur, fallaciam in argumento latere. Nam etsi contractus, per quem homo ad delinquendum se obligat, non tenet, non tamen inde sequitur, quod omnis donatio, quae per se est peccatum, sit inualida. Qui enim sua

bona prodigè donat, prodigalitate peccatum committit, & tamen donatio tenet. Quid si rursus redarguas. Coniugatus obligat se ad reddendum debitum: ergo ad peccatum. Negatur consequentia, quia reddere non est peccatum: ad exigendum tamen se obligat. Ad secundum respondetur, quod datio alicuius rei potest esse licita dupliciter, vno modo, quia datio ipsa per se ex natura rei est illicita, atque adeo prohibita, vt emptio & venditio simoniaca, quia spiritualia non sunt mercatu venalia. Alio modo, quia prohibita est & illicita, non quatenus datio est, ratione generis & substantiae dationis, sed ratione circumstantiarum: scilicet, quia excessiua est, vt donatio prodiga, vel ratione subiecti, quia alteri virtuti repugnat. Datio ergo prioris generis nulla est, datio vero secundae est valida. Et hoc secundo modo traditio per matrimonium ab eo, qui fecit votum, est illicita, non quod matrimonium per se illicitum sit, sed ratio ne subiecti, quia repugnat promissioni castitatis, quam fecit. Et ideo quauis datio sit illicita, nihilominus tenet. Primum autem, quod datur meretrici, non est ad propositum: quia datio illa licita est, licet pro re fiat absurda.

¶ Contra primam conclusionem forsitan quis iterum arguat, quod contrahere matrimonium post votum simplex non sit peccatum, sed illud per copulam consummare: quia potest ante consummationem votum castitatis per ingressum religionis implere. Ita sentiunt & docet Sum. Angelica & Calder. super citato. c. Rursus, atque alij. Attamen dicendum potius, quod non solum consummare, verum & contrahere peccatum est, vt bene ait impraesentiarum S. Thom. cum toto Theologorum coetu. Nam si non fiat animo ingrediendi religionem, res est liquida, si tamen fiat illo animo, illud etur coniux: quippe cum matrimonium non nisi proposito consummandi pacifice consumuerit, vt supra distinc. 27. quaest. 2. art. 5. super ca. Commissum, de spō salib. dicebamus. Item quia per contractum matrimonij tradit coniux potestatem sui corporis alteri, per quod iniuria irrogatur voto. Quare beata virgo, vt supra diximus, non creditur votum emisisse antequam matrimonium contraheret: praeterea quia aliud est expresse contra canones supra citatos. 27. distinc. & titu. Qui clericus vel vouentes, &c. quibus cauetur, ne post votum simplex matrimonium contrahatur.

¶ Quid autem remedium adhibendum si post huiusmodi simplex votum matrimonium contrahatur. Respondetur, quod si fuerit votum religionis etiam post ratum matrimonium, antequam consummetur vis obligatoria durat, vt teneatur ille

Alia obligatio. Solutio.

Dilutio obiectio. 1.

Secundus motus.

Preteritum.

Obiectio.

Angelus.

Sententia auctoritatis.

Dilutio.

Percontatio.

Solutio.

Ille

ille etiam tunc inuita vxorem dimittere, & religionem ingredi. Neque poterit tunc episcopus dispensare, sed solus Papa. Nam cum tunc res integra sit, vt possit religionem optare, tenetur quidem. Consummato autem matrimonio id, nisi de consensu vxoris religionem etiam profitentis, facere nequit. Imò vero quauis votum non nisi castitatis emisit, ait Syluester verb. Matrimonium. 7. q. 5. ad eundem religionis ingressum qui vouit, teneri: quia illo modo, & non alio, potest votum implere. Durum tamen est eiusmodi hominem in tam arctas angustias adigere: non enim tenetur votum castitatis cum tanto dispedio implere, nisi sua sponte voluerit. Quare satis ei est delicti poenitere, & debitum citra exactiorem reddere. Atque idem dixerim si votum emisit facri ordinis: nam religio est res ardua. Qui vero post ratum matrimonium religionem ingrediatur, & quia bona fide eam experientia non videtur tolerabilis, ad seculum regreditur, tenetur ad idem matrimonium redire: quia vis que ad professionem non dirimitur.

Dubio. 1. ¶ Aliud verò ex supra dictis dubio. 1. emergit, vtrum verò peccati, quod est matrimonium contrahere, aliud sit nouum illud consummare. Arguitur enim sic esse, saltem si votum fuit religionis: quoniam cum post ratas nuptias integrum illi sit religionem ingredi antequam consummet, consummatio ipsa, per quam fit iam remedium impossibile, erit peccatum. Et ita D. Tho. praefati dist. q. 1. art. 3. & Ricard. art. 7. q. 1. censent. Sed ex altera parte pugnat argumentum, quia non apparet, quod per matrimonium post votum committatur nisi vnum peccatum: quare si illud committitur contrahendo, non committitur aliud consummando. Responderi profecto potest, quod contrahere sit vnum peccatum, propterea quod tunc contrahens facit facultate sui corporis alteri, quae est iniuria voti. Item si votum praesens religionis, tunc aliud peccatum committit consummando, quauis id faciat reddendo debitum prima vice: quia illuc vsq; durabat obligatio voti: & tunc fit impletio eius impossibilis. Et de isto voto satis est diuini Thomam intelligere. Qui verò votum tantum fecit castitatis, si post ratum non tenetur religionem ingredi vt diximus, fit vt neque consummando peccet, nisi id exigendo debitum faciat. ¶ Tertia conclusio. Qui post votum simplex solius castitatis matrimonij se vinculo innodauit, petere nequit debitum, reddere tamen tenetur. Decisio est cap. Quidam. & cap. Placet. de conuersio. coniug. & à similibus. c. Transmissa, de eo qui cogn. confang. vxor. Tamen non nisi ex sacrorum ca-

nonum interpretibus, quia omnia in opinionem vertunt, opinetur, quod cum primum ille qui vouit, debitum exigit, tunc peccat, postmodum verò minime. Quorum est Host. & Cardina. super dict. c. Rursus. atque alij, quos citat glossa in cap. Si quis post votum. 27. q. 1. Est tamen opinio omni probabilitate destituta: nam votum perpetuae castitatis ad sui obseruationem quandiu in facultate vouentis fuerit, obligat. Includit enim negationem: scilicet, quod nunquam se vouens polluet. Quod isti non animaduertunt. Et ideo nulla est vel apparens ratio, quod in illa prima transgressione voti obligatio extingatur. Sed quocumque actu se ille polluit, votum frangit: perinde ac si lex diuina esset, ne se pollueret: habet enim votum illud vim perpetuae legis. Et confirmatur auctoritate citatorum canonum de conuersio. coniug. atque aliorum similibus, quibus simpliciter vouens arcetur, ne debitum exigit. Atque haec est S. Thomae, Ricardi, & omnium theologorum concors sententia. Cui & plana demum accedit alia ratio: nam si ille qui vouerat, postea fiat vxore viduus, tenetur castitatem perpetuo seruare: nunquam ergo obligatio extinguitur, nisi fiat super ea dispensatio. Reddere tamen ob id tenetur, quod ex natura matrimonij exurgit obligatoria illa iustitia: nam vt ait Paul. vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier, & vice versa. Quod si obijcias, coniuges debere esse pares in exigendo. Respondetur id verum esse, nisi alter sua sponte iuri suo per votum renuntiauerit.

¶ Reddere etiam debet virtualiter petenti, vt si vxor praerecedens non petat, debet se vir qui votum fecerat, insinuare. Potest tamen episcopus iusta de causa, vt si non pateat accessus ad Verbum, vel alia vrgenti, super illa petitione debiti dispensare, imò debet ad cauendum periculum. Haud tamen ob id dispensare potest simpliciter super voto (nisi solus Papa) quomodo defuncto coniuge teneatur votum seruare.

¶ Quarta conclusio. Qui votum emisit simplex religionis non explicando castitatem, si postea vxorem accipiat, non solum reddere debet, verum & exigere absque vlla dispensatione debitum valet. Hanc conclusionem eod. lib. 7. de iustitia & iure. q. 2. artic. 1. demonstrauimus. Qui enim religionem vouet, ad id solum obligatur, vt illum religionis statum suscipiat: at tamen quousque illum profiteatur, caeremonijs ac legibus eiusdem status non perstringitur: quia obligatio illarum legum ex professione status emergit. Quenadmodum licet vniuersi mortales ad baptismi sacramentum suscipi.

Sententia auctoritatis.

Confirmatio.

Opin. cōs.

Ratio.

Obiectio.

Episcopus dispensat.

4. Conclusio.

Ratio.

Simile.

T

fulcipiendum teneantur, tamen quousque co de baptisinate intingantur, peculiaribus Chri stianisim legibus non subduntur. Atque id in voto religionis mos ipse & vsus manifestat. Non enim cum primum quis votum religio nis simplex suscepit, ad ieiunia & abstinentias ordinis & ad clausuram, neque vero ad obe dientiam seruandam constringitur: ergo neque ad castitatis votum, quod postea ex pro fessione nascitur. Quare dum huiusmodi ho mo fornicatur, nihil contra votum committit, sed simplici fornicatione commaculatur. Imo quauis sit in mora ingrediendi religionem, solum peccabit, quia non adimplet votum, non tamen quia non seruat religionis statu ta. Cui ergo contractum post votum patri monium teneat, sit, vt conjugalis vsus, etiam petito, sit licita, neque vlla opus habeat dispo satione contra votum, sed satis ei erit delicti, quod contrahendo commisit, poenitere, & propositum seruare firmum, quod mortuo coniuge religionem intrabit. Latius haec loco citato diduximus.

Solu. r. arg. Ad primum igitur argumentum responde tur, quod votum etiam simplex quantum ad eum, cui fit, fortius est quam matrimonium: nam per votum adstringitur fides Deo, & per matrimonium homini. Sed quantum ad vim ligandi fortius est vinculum matrimonij: quip pe quod est traditio, quam votum simplex, quod non est nisi promissio.

Solu. 2. arg. Ad secundum negatur consequentia i quo nam praecceptum ecclesiae, quae cognatos in habiles reddit matrimonio contrahendo, non dirimit matrimonium eo quod fortius sit quam diuinum, sed quia materiam matrimonij facit illegitimam. Deus autem non ita promissum voti simplicis exigit, vt personam reddat ma trimonio illegitimam.

ARTICVLVS. II.

Vtrum votum solenne sit impedimen tum matrimonium contractum dirimens.

Altera species voti est id, quod est solenne, de quo subinde quaeritur, vtrum matrimonium dirimat. Et arguitur a parte negatiua. Votum simplex, vt Caestinus ait capi Rurfus. Qui clerici vel vouet, non minus obli

Partis negatiuae arg. 2.

gat apud Deum quam solenne: imo plus obli gationis videtur simplex iureiurando firma tum, quam solenne continere: quoniam solen nitas voti non est nisi de iure postiuo, vt ait Bonifacius de voto lib. 6. & tamen iuramentum obligat iure diuino: sed simplex non dirimit: ergo nec solenne.

¶ Secundo. In matrimonio nihil clauditur quod voto solennitatis repugnet, nam maximè id esset carnalis copula: sed haec non est de essentia, quia coniuges possunt per votum ius illud congrèdendi a se abdicare: ergo sicut matrimonium consummatum per ingréssum religionis non dirimitur, ita neq; vo tum solenne praecedens debet id dirimere, quod post contrahitur.

¶ In contrarium est decretum Calixti canon. Presbyteris. dist. 27. quo matrimonia post votum sacrorum ordinum contracta dirimuntur. Et cano. proximo ait Hieronymus, Vir gines; quae post consecrationem nuperint; non tam adulterae sunt, quam incestae.

¶ Ad quaestionem duabus conclusionibus res pondetur. Prima. Votum solenne non modo matrimonium impedit contrahendum, ve rum & contractum dirimit. Haec conclusio ca nonibus citatis, & ca. Insinuante. qui clerici vel vouent. & cano. Viduas a proposito. 27. quae st. 1. plurimisq; alijs decretis ecclesiae con stabilita est. Quapropter non solum omnes, vt ait hic S. Tho. vno animo eam concedunt, sed etiam habenda est tanquam orthodoxa veritas, cui nemo ex catholicis reclamatur, sed eius negatio haereticis est. Imò & apud Graecos vt diximus, est etiam receptissima & constan tissima. At verò S. Thom. quosdam scandalu in causam huius conclusionis afferre, & allu dit ad senten. Magistrum, qui ait, votum solè ne infringere, peccatum & scandalum esse.

Quae vtique vocula occasionem obtulit eius interpretibus scandali materiam hic tractan di. Quauis clarè non dixerit, solum scanda lum esse causam. Cuiuscunq; autem haec fue rit opinio, nihil ad rem attulit: nam & fractio voti simplicis, quando publicum est, scanda lum quoq; offert. Et re vera solum scandalum non sufficeret voti speciem sic demutare, vt propter ipsum solum dirimeretur matrimo nium. Item quia indissolubilitas matrimonij ad veritatem vitae & status attinet: scanda lum autem accidentarium est, quod ideo matrimo nium dirimere nequiret. Ratio ergo legitima illa est, quae ex discrimine voti simplicis & so lennis supra designato colligitur: nepe, quod votum solenne non tantum promissio, vt sim

Argument.

Pars affirmatiua.

Conclusio.

Opin. coe.

Ratio con clusionis. Scandalum.

Ratio vera.

plex, est, sed vera traditio in potestatem alte rius. Qui enim castitatem per religionis ingres sum vouit, iam se se dedit, Deoque se in illam obedientiam, castitatem & paupertatem ser uandam mancipauit. Quocirca deinceps non est sui iuris, vt possit se in coniugium alteri dedere. Et haec est vniuersalis scholae theologi cae ratio. Eam tamen Scotus dist. praesenti ni hili pendit: quia per votum inquit, etiam sim plex & priuati dat homo corpus suum Deo quantum ad actum votis: nam traditio consistit in actu voluntatis, per quam ideo homo dum votum etià simplex facit, transfert dominium sui in Deum. Sed re vera, vt bona venia insignis doctoris dixerim, gratis videtur argumentum hoc veritati obmoliri. Nam etsi quisquis iuris sui est, possit dominium sui in alterum trans ferre, non tamen per solà pollicitationem hoc facit: quia promittere non est dare. Praeterea ad eandem conclusionem arguitur. Votum solenne religionis quae dicitur spiritualis desponsatio & matrimonij cum Deo. Nam etsi Paulus vni uersis Christianam religionem profitentibus dicat, Respondi vos vni viro (scilicet per bap tismum) virginem castam exhibere Christo: quia illic se fideles diuino cultui dedicant: tamè quia religionis nomen per antonomasia pro fessione solennis voti competit, per eiusmodi professionem celebratur singulare coniugium cum Deo, & peculiariter cum Christo. In cuius testimonium virgines, cum solenni voto religionis consecrantur, eodem velantur mo do, quo nuptae dum suis traduntur viuis. Atq; adeo qui sic vouerunt, omnem a se facultatem abdicarunt tradendi se alteri in matrimonium.

Ratio 2.

Ratio 3.

Luc. 9. Status coe lebs coniuga le praecellit.

¶ Accedit demum, quod religionis status perfe ctior est loq; sublimior statu nuptiali, quae ideo religionem vbiq; ecclesia feliciorè frugè cenfet. Haud ergo fas est ab huiusmodi statu ad alium inferiorem retrogradi. Quare ad hoc propositum appositissime illud Christi ver bum adaptatur Luca. 9. Nemo mittens ma num suam ad aratru & respiciens retro aptus est regno Dei. Quod autem status solenis vo ti castitatis dignitate & priuilegio statui con iugali apud Deu antecellat, non vacat hic affa tim differere: neq; verò ad id aptus est locus, sed lib. 7. citato, De iustitia & iure. q. 6. artic. 1. pro virili nostra monstrauimus. Est enim sta tus ille perfectionis, quo Christus seruator no ster adolescentem, qui se mandata custodisse respodit, inuitauit. Atq; adeo peculiariter eos, qui se propter regnum caelorum castrauerunt, & saeculo abrenunciantes, obsequio obedien tia: manciparunt, beatos illic pronunciauit,

vbi ait, Beati pauperes, & mites, & qui lugent. Math. 5. Paulus. Ob idque Paulus omnes sicut seipsum esse vo lebat, sed non omnibus datum est. Et ideo pro pter eius sublimitate ait, de virginibus se praec eptum Domini non habere, consilium tamè dare. Et tandem coniugatos cum his, qui nu ptiarum expertes sunt, conferens ait, quod qui si ne vxore est, sollicitus est quae Domini sunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum vxore est, sollicitus est quae sunt mundi, quomo do placeat vxori, & diuisus est. Et mulier in nupta & virgo cogitat quae Domini sunt, vt sit sancta & corpore & spiritu: quae autem nu pta est, cogitat quae sunt mundi, quomodo pla ceat viro. De his ergo, quae haecenus dicta sunt, nemo, qui catholici nomine censeatur, am bigit. Hoc autem in litem sunt qui vertant, vt

An superuo to solent ca stitatis pos sit papa di spensare.

Pars affir matiua.

Conclusio.

trum super votum solenne castitatis Papa va leat dispensare, vt qui illud suscepit, citra deli ctum possit coniugari. Quae hanc praeci pui est moment, quippe cuius decisio magno pere ad ecclesiasticam Rem publicam refert. Eam tamen lib. 7. De iustitia & iure. q. 5. art. 2. pro exilitate facultatis non strae copiose dispu tauimus. Et ideo hic breuius rem perstringe mus. Opinio quidè affirmatiua: scilicet, quod Papa possit dispensare, patronos habet non in firmæ authoritatis, videlicet, Henricum Gan densem quod lib. 5. q. 2. & Ricardum quae dist. praesenti. art. 9. & Durandum quae dist. 2. & Paluda. q. 4. Quinuerò & Scotus id ipsum in sinuat dicens, vt Palud. & caeteri, quod ecclesia il legitimaui vouentem solenniter ne possit ma trimonium contrahere, quasi non sit de iure diuino. Imò nec S. Tho. impraesentiarum illam respuit opinionem. Et Caietan. 1. 2. q. 88. & q. 1. 2. ar. 1. quodlibet. non solum idem mordicus tenet, verum & adstruit diuum Thomam illa non denegasse. His tamen nihil obstantibus secunda sit huius praesentis articuli conclusio. Super votum solenne religionis nulla cadit ec clesiae dispensatio. Hanc conclusionem expref se & ex professo constituit. D. Tho. 2. 2. q. 88. art. 1. Eademq; sunt indubitata opinio sem per antiquorum patrum, vt Altissiodorensis, & Alexandri Alensis. 3. part. & Bonauenturae dist. praesenti in fine: & inter iuniores Syluest. ver. Vot. 4. q. 5. & glossae in cap. Cum ad mo nasterium, de statu monacho. Et proculdubio non solum sanior est & tutior opinio, verù, ni fallor, omnino tenenda, vt ibidem latius stabi lire curauimus. Imò est assertio Innocen. Pon tificis cap. Cum ad monasterium. de statu mona cho. Cuius verba sunt, Abdicatio proprietatis, sicut etià custodia castitatis adeo n. rexa est

T 2 regulae

Innocen.

regulae mosaici, vt contra eam nec summus Pontifex possit indulgere. Quod quidem decretum D. Tho. inter sua fundamenta refert.

Prioris opinionis corollarium.

¶ Et vt claritatis causa ambo coniungamus, qui dicunt, Papam posse dispensare in voto solenni, subinde inferunt eiusmodi votum, nō quidem ex natura sua iure diuino, sed solo iure Pontificis impedire. dicuntque; matrimonium, quoadmodū id facit: cōsanguinitas. Atque id loco citato Scotus opinatur, & alij. Qui verō tenēt esse indispensabile, subsequēter aiunt: ex natura sua iure diuino votum dirimere matrimonium, sicuti ligamen vnius matrimonij subsequēs dirimit, vt dist. p̄cedenti dicebamus. Quō autē assertum hoc exacte firmetur, distinctiōem est inter votū solenne sacrorum ordinū, & votum solenne religionis, vt D. Tho. loco citato. 2. 2. doctē distinguit. Nam votū cōtinētiae nō est de intrinseca ratione sacrorū ordinū: sicuti dem Graeci sine illo sunt veri sacerdotes. Quare licet indecentissimū esset, Papam cum sacerdotibus nostris dispensare, nihilominus dispensatio teneret, essentq; veri sacerdotes. Ex quo fit, eiusmodi sacerdotale votum nō diuino sed Pontificio iure matrimonium dirimere. Votū autē continentiae de intrinseca est ratione religionis: itaq; sublato voto, nō esset religio: hoc enim per se sola religio sonat, quod quidem ordo sacer nō significat, sed ei accidentarium votū. Et mirandū est, q̄ Caietanus quæst. citata. 1. 2. cum hanc differentiā agnouerit, nihilominus adstruxerit, solenne religionis votum esse dispensabile. ¶ Discrimē ergo harum opinionum, prætermittis alijs, quæ quæst. citata latius deduximus, in hoc consistit, q̄ aduersarij putant, solennitatē voti esse de iure positiuo, propterea q̄ cæremonia solennitatis ex statuto ecclesie inuenta est. Sed tamē D. Th. veritatem docens, ait cōsistere in hoc, q̄ se homo Deo per tale votum mancipat, & re vera se se tradit, perq; abrenunciacionem seculi & propriæ voluntatis in illū statum se cōsecrat. Quare sicut Papa non potest facere, vt qui se vni per matrimonium dedit vxori, ab illa femoneatur quātum ad vinculū ita, imō multo minus, amouere ad religionem potest religiosum. Quod pro tam certo dicit Diuus Tho. vt præter suum ingenium subiungat, quosdā Canonistas ignoranter cōtrariū dicere. Neq; mirum, quia hoc ad ius diuinū attinet, quod eis exponere nō incumbit. Sed Palud. & Caiet. in hoc apud D. Tho. fallūt, q̄ huiusmodi solennitatem ad quādam benedictionē & cōsecrationem ipse referre videtur, quæ fit, dum religiosus solēnter, p̄fitetur, & ideo ait, q̄ illud, quod

Posteriores opin. appen. dk.

Distinctio voti solēnis

Papæ dispensatio.

Sacer ordo iure canonico matrimonium dirimit.

Opinionum discrimen.

D. Thom.

Nota

Caietanus.

semel Deo consecratur; perpetuū debet consecraturum manere, vt altaria, & vestes sacrae, & illa, quæ in antiqua lege Deo sanctificabatur, vt Leuit. vlti. legitur: quare diuino cultu sequestrari nequeunt. Inde ergo inferunt, q̄ cum illa cōsecratio & benedictio sit de iure positiuo, possit Pontificia autoritate auferri. Debuissent tamē animaduertere D. Tho. illum cōsecrationem & benedictionē non attulisse tanquā id, in quo substantia solēnis voti consistat, sed tanq̄ signa, quibus eadem mācipatio approbatur, Deoq; offertur. Nam in ordine nostro post emissum solēne votū illa fit benedictio, sicuti in matrimonio postq̄ contractū est, solēnes sunt benedictiones. ¶ Stat ergo firmissima ratio S. Tho. cui nos illic secundam cōfirmationē aduiximus. Si enim religiosus per dispensationem fieri posset nō religiosus, infirmissima esset ratio, quæ affirmatur, per ingressum religionis matrimonium ratum dirimi. Demus enim maritū post matrimonium ratum antē copulā religionem profiteri, vxoremq; subinde alium sibi copulare cōiugem, tunc si cum illo religioso fieri posset dispensatio, posset profectō subsequēter alias inire nuptias; quoniam matrimonium ab vxore cum alio contractū dissolui nequit, cum legitime fuerit cōtractum. Vnde fit consequens, q̄ post matrimonium ratum possent coniuges ad alia trāsire matrimonialia, quod est omnino absurdum. Nam est Caietanus immeritō concedat, Papā posse super matrimonio rato dispensare, vt dist. 27. q. 1. ar. 2. retulimus, in nostro tamen casu citra talem dispensationē hoc contingeret. ¶ Et confirmatur ratio. Quia nō alia ratio per promotionē ad sacros ordines, vt supra diximus, nō dirimitur matrimonium ratū, nisi quia votū castitatis nō est intrinseca ratione adnexum ordinibus, imō locum habet super eiusmodi voto dispensatio: ergo a contrario sensu si per votum religionis ratum matrimonium dissoluitur, evidens signum est, continere votum perpetuæ castitatis indispensabile adnexū. Certē nescio quidnam Caietanus & alij fautores contrariæ opinionis responderent. ¶ Perpendamus ergo obiectiōnum cōtrariæ opinionis energiam. Potissimū, quod faletur Caiet. eum mouere, est gestum Pontificū: nam vt Paludanus refert, dispensauit quādoq; Apostolica sedes cum Rege Aragoniæ, vt vxorem duceret. Et Crilestinus tertius fertur dispensasse cum sancti moniali Constantia Rogerij filia. Et ait, q̄ si tempore diui Thomæ Papa dixisset cōtra, q̄ dixit Innocentius, ipse quoq; sensisset cum illo. ¶ Sed profectō (vt detur venia verbo) fati mirari ne-

Seasus D. Thomæ

Ratio sancti Tho. conuincitur.

Appendix.

Nota.

Rationis confirmatio.

Caietani argumentum. Dispensatio quædam pontificum.

Historia regis Aragonū apocrypha.

Syluest.

Paludanus.

Sententiæ auctoritas.

Nota.

Paludani argumentum.

rari nequeo, quomodo Caietanus tantam auctoritatem vni Pontifici aduersus alium Pontificem arrogauerit, vt credat diuum Thomā illum potius, quem ipse Caietanus sequitur, fecurum q̄ alterum, quē secutus est Præsertim q̄ illa historia Regis Aragonum apocrypha est, neq; alio fulta testimonio, q̄ Paludani aut aliorum, qui originale historiam non referunt. Et loco citato Syluester verb. Votum. 4. quæst. 7. refert. alios dicētes, illum monachū non fuisse professum. Et inter annales Aragonum illa historia non refert. Et tamen decretum Innocentij est in decreta Pontificia relatum, quo asserit non posse Romanū Pontificem dispensare. Et Syluester vbi supra ait, q̄ si alij contrarium fecerūt, id quidem de plenitudine potestatis, non tamen de iure fecerunt, vt ait glossa in dict. cap. Cum ad monasteriū. Et addit, quod ipse vidit Pontificem maiora facientem cum scandalo totius Christianitatis. Paludanus verō eludere vult decretū Innocē. dicens, Pontificem id tantū intellexisse, q̄ cum monacho permanente monacho nō potest in castitate dispensare. At verō papa talē moderationem non in sinuat, sed simpliciter ait, non posse dispensare cum monacho in castitate siue manente monacho, siue nō manente. Alias glossas cōfarcinat glossator super eod. c. ¶ At verō nec decet de summo Pontifice sic irreuerēter loqui, neq; oportet ad illas glossas recurrere. Sed rei veritas, cuius se p̄ meminimus, est, q̄ Pontificum sententiæ in litibus occurrentibus, & eorum gesta non sunt habenda tanquam canonicæ leges, & multo minus tanquam articali fidei, quia neq; sub illa forma constituuntur. Sed in rebus, quæ sub diuersis opinionibus versantur, Pontifices nonnūquam vnam opinionem doctorum sequuntur, non tamen eam tanquam legem constituentes, neq; contrariam cōdemnantes. Et ideo quāuis cōcedamus, Pontifices aliquos super voto solenni castitatis dispensasse, nō illud habetur pro lege, potissimum cum inter decreta non referatur. Et mirandum, præterea est Caietanum nō animaduertisse, q̄ Cælestino tertio, qui fertur cum Constantia dispensasse, proxime Innoc. 3. successit, qui nō obstante factō sui præcessoris capitulum. Cum ad monasterium. de indispensabilitate voti solennis inter decreta retulit. Quocirca Diuus Thomas idē gestum Cælestini, si verum fuit, nō ignorauit, sed quia non erat inter decreta relatum, nullā eius vel rationē habuit, vel mentionē fecit, sed decretum est Innocentij, tanquā de iure diuino, veneratus. Arguit rursus Paluda. q̄ in om-

ni voto, etiam solenni, includitur voluntas Patris, nisi alius ipse voluerit: quare pro bono cōmuni totius reipublicæ potest in voto solenni dispensare. Sed tamen nescio vnde illam maximā suam corraferit. Si enim homo dum se per matrimonium coniugi tradit nulla illi Pontificis voluntas includitur dispensandi, nec pro salute totius reipub. matrimonium Papa dirimere valet: cur cum traditio voluntatis per votū solēne sit de iure diuino: nō sit illa etiam absoluta, neq; à Pontifice vilo modo dependēs? Reliqua in quæst. nobis citata, De iustitia & iure, locupletius dicta sunt.

¶ Prima argumentum sepe & sæpissimè solutum est ex discrimine inter votum simplex & solenne. Votū enim simplex quāuis apud Deum sub reatu etiam mortali obliget (qui in tellectus est loco citato Pontificis) est tamen mera promissio, & quāuis sit iureiurādo firmatum, contractum matrimonium non dirimit. Solenne verō quāuis cæremonia solennitatis sit de iure Pontificio, est tamē vera traditio hominis eiusq; libertatis, & hac ratione iure diuino, imō & naturali, est indispensabile, vt satis superq; expostum est.

¶ Ad secundum etiam in superioribus responsum est, quod quāuis copula non sit de essentia matrimonij, traditio tamē corporis & libertatis ad illum usum est de eius essentia: & hac parte repugnat religiois voto, per quod se homo suamq; libertatem Deo dederat.

Solu. 1. arg.

Solu. 2. arg.

DISTINCTIO

trigesima nona, De cultus disparitate.

POST sacros ordines religionis Cap. I. que votum, quibus connubialis contractus impeditur, reliquum fit, vt de cultus disparitate exploretur, quem admodum eiusdē sit matrimonij impedimentū. Vbi hoc præiactum sit fundamentum. Inter infideles matrimonium cōstat legitimum: quippe cum illud

Deus & natura ab orbe cōdito, vt in superioribus dictum reliquimus, in officium generandi constituerit, & aduersus concupiscentiam in remedium. Illud verò quanuis nomen sacramenti inde fuerit sortitum, q̄ vt ait ad Ephes. 5. Paul. mysteriū erat in Christo & ecclesia: qua vtiq; ratione Inno. ca. Gaudemus, de diuortijs, ait, sacramentū coniugij apud fideles & infideles extiterit: nō tamen perfectum fuit omninoq; ratum sacramentum gratiam cōferens quousq; lege Evangelica hoc ei Christus ornamentum adiunxit.

Cap. 2. ¶ Fideles autem cum infideli cōtrahere, quod ecclesia vetat, nō modò sacrilegium mortale est, verū & res nullius momenti: quippe cū eiusmodi matrimonio ob cultus disparitatem irritū sit & vanū. Nā & propter simile periculum, quod fideles ab infideli cōiuge offertur, in Deuter. 7. infideli cōiuge offertur, in Deuter. 7. cautum erat, ne populus Israel vxores de filiabus alienigenarū acciperet, ne post Deos suos illos traducerent. Quare Esdras, quas deus accipere vetuit, abicere iussit. Vnde ad Polentium August. Ne nubat, inquit, fœmina nisi religionis viro, vel ne vir talem ducat vxorem iubet Dominus, monet Apostolus, vtrūq; præcipit testamentū. Et Ambrosius li. de Pat. iarchis cap. 9. Caue Christiane Gentili

Innocent.

1. Esdr. 10. Canon Sic enim 28. q. prima.

Can. Cauc. 28. q. 1.

vel Iudæo filiam tuam tradere. Et in Concilio Vrbaniensi iubetur, quod si quis Iudaicæ prauitatis coniugali societate coniugatur, à Christiano cœtu & conuiuio ac communione ecclesiæ protinus segregetur. ¶ Hoc veruntamen non obstante si infidelium coniugum alter infidem Christianæ familiæ nomen dederit, alterq; cum eo absque iniuria fidei & contumelia Saluatoris cōmorari consenserit, consilium est Pauli, vt eum non abiciat. Si quis, inquit, frater sororem habet infidelem, & hæc cōsentit habitare cū illo, nō dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem, &c. Sanctificatus enim est vir per vxorem fidelem & vxor per virum. Quæ verba August. eodē loco enarrans subdit, Aliud esse de matrimonio inter fidelem infidelemq; contrahēdo, aliud verò de illo, quod ab infidelibus in sua cæcitate fuerat cōtractū. Illud enim nullum est: de hoc verò ait Apostolus q̄ deus non iubet, sed tamen ipse dicit, vt si delis infidelem, si lucrandi eum spes fuerit vlla, nō deserat. Iam verò nunc temporis dum infidelis requisitus & monitus, vt Christianissimum eum suo coniuge suscipiat, illū respuit, merito censetur citra contumeliam Saluatoris nequire eum cōiuge habitare. Ob idq; iuxta tenorē

Can. Si quis ibidem.

Cap. 3.

1. Corint. 7.

Can. Ste canis.

1. Corint. 7.

Can. Iudæi 28. q. 1. Con.

Concilij Toletani, coniuges ea lege distrahuntur, vt fideles librum sit aliud inire matrimonium, per cuius cōtractionem antiquum dissoluitur. Id enim Gregor. attestatur dicens, Contumelia creatoris soluit ius matrimonij: circa eum, qui relinquitur. Vnde August. in sermone, Domini, sic verbum Christi de vxore fornicationis causa dimittenda interpretatur dicens, Idololatriam, omnemq; noxiam superstitionem fornicationem esse. Imò verò Apostolus ipse, Ambros. ibidem interprete in hoc sensu ait, quod si infidelis discedit, discedat: non enim est seruituri subiectus frater aut soror in huiusmodi. Cap. 4. ¶ Sunt tādē alia crimina, quæ licet vinculum matrimonij nō rumpant, ius tamen tori diuindendi tribuunt: nempe, dum coniux in fœdera matrimonij perniciosus est, vt si vxor venefica sit, aut quæ liberos enecat: aut si vir seuitiam in vxorem exercet, aut si alter alterum ad latrocinia vel lenocinia incitat, alioque id genus corruptos mores ei impingere molitur. Id enim nos Christus curauit admonitos dicens, Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te. Et si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam & projice abs te.

Can. si infidelis. 28. q. 1.

Can. idololatriæ. 28. q. 1.

Can. si infidelis. 28. q. 1.

Matth. 5.

Expedit enim tibi, vt peccat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.

DISTINCTIONIS
trigesimænonæ. Quæst.
vnica, De cultus di
sparitate.

ARTICVLVS. I.

Vtrum inter infideles legitimum possit matrimonium contrahi.

MIS, quæ superiori distinctione de sacris ordinibus & solenni voto, nuptiarum vincula dirimentibus disputata sunt, proximè de religione Christiana accedit sermo, vtrum diuimere etiam possit matrimonium. Primo ergo quaeritur, vtrum, inter infideles possit matrimonium consistere. Ea arguitur à parte negatiua. Matrimonium est sacramentum ecclesiæ: sed baptismus est sacramentorum ianua: ergo infideles, qui non dum baptismate lecti sunt, matrimonium inire nequeunt, si cui neq; alijs sacramentis exornari. ¶ Secundo. Duo mala vehementius sunt boni impedimentum, quàm vnum tantum: sed fidelis cū infideli contrahere nequit: ergo multò minus infidelis cum infideli. ¶ Tertio arguitur, q̄ saltem inter duos infideles diuersarum sectarum matrimonium nō sit legitimum. Disparitas enim cultus inter Christianum & Gentilem matrimonium dirimit: ergo & inter Iudæum & Gentilem, seu inter Iudæum & Saracenum. ¶ In contrarium tamen est verbum Pauli. 1. Corint. 7. vbi ait, Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Vbi infidelem vxorem appellat, quæ si vult. saluo honore fidei, manere cum viro fidei sine nouo consensu est vera vxor. ¶ Ad quaestionem duabus breuissimis conclusionibus sub distinctione respondetur. Matrimonium.

Partis negatiua. argu. 1.

2. Argum.

3. Argum.

1. Pars affirmatiua.

Declio atq;

T + trimo.

matrimonium enim, ut in superioribus monstra-
tum est, trinam inducit rationem. Est enim co-
tractus naturæ in officium propagationis hu-
mani generis. Cedit etiam & in remedium ad
uersus concupiscentiam. Sortiturque deinde
sacramenti virtutem ex institutione Christi.

1. Conclusio. Sit ergo prima conclusio. Inter infideles po-
test contrahi constareque matrimonium qua-
tenus est naturæ contractus & concupiscenti-
æ remedium, quod quidem vinculum habet
indissolubile nisi per solam Dei dispensationem
religionis causa dissoluatur. Conclusio proba-
tur. Natura Deusque eius parens & institutor
in medijs ad fidem necessarijs non deficiunt:
finis autem propagandi humani generis illico
ex eius creatione ortum habuit: ergo & tunc
medium ad id necessarium fuit institutum: il-
lud autem fuit matrimonium, ut dictum est:

Genes. 2. ergo in statu naturæ integræ institutum est:
dum dixit Deus, Crescite & multiplicate, id
quod insinuauit Adam dicens. Hoc nunc os
ex ossibus meis & caro de carne mea, propter
hanc relinquet homo patrem & matrem &
adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne
vna, ut latius dist. 26. præmonstratum est. Ea-
dem ratione constat, illico post lapsum pri-
moruna parentum, vitibidem adiecit, idem
matrimonium in remedium concupiscentiæ
cessisse. Hinc fit matrimonij vinculum, ab il-
lo tunc tempore conditi orbis esse suapte na-
tura indissolubile, ut dist. 27. quæstio. 2.

Matth. 19. ostendimus: nam tale tunc institutum est,
quale finis eius exigebat, qui erat procreatio
educatioque proles, quæ sine perpetuitate ma-
trimonij fieri nequit commode. Quocirca
Christus Matth. 19. indissolubilitatem matri-
monij ad præsentem eius institutionem retulit,
atque adeo vim antiquæ legis naturæ confir-
mans conclusit, Quos Deus coniunxit, homo
non separet. Sed nihilominus Deo ipso au-
thore naturæ dispensante per susceptionem
Christianismi infidelium matrimonium dirimi-
tur, veluti & inter nos matrimonium ratum
per religionis ingressum.

Obiectio. Quod si mihi legem diuortij obieceris, qua-
liscet vxores repudiare, iam dist. 33. res-
ponsum reliquimus, credentes, diuortium
nuaquam tanquam licitum fuisse permissum,
sed vt impune fieret. Quod si secundum alios
admittatur, dispensatum fuisse cum Judæis
nihil contra nos: quia Deus tanquam author
naturæ dispensare poterat. Cum gentibus ta-
men nõ video quomodo fuerit dispensatum,
nisi ignorantia eos à culpa exemerit

2. Conclusio. Secunda conclusio. Matrimonium, quate-
nus sacramentum nouæ legis est gratiam con-
ferens, ante Christum eius institutorem nisi
quam gentium extitit. Res est liquida, quo-
niam sacramenta ex latere Christi pendentes
in cruce promanarunt, indeque per ipsius insti-
tutionem virtutem conferendi gratiam adepta
sunt. Quocirca nec sub lege Mosayca, ne-
que verò sub lege naturæ illis, qui in gratia &
amicitia Dei matrimonia confederabant, vl-
la virtute operis conferebatur gratia, neque si
modò catechumeni matrimonium contraherent.
Et hoc est, quod primum argumentum solu. 1. arg.
conuincit: nam baptisimus est ianua sacramen-
torum, & ideo ante ipsiui nuptiæ non fuit sa-
cramentum: sunt tamen matrimonium & in
officium & in remedium. Quod si contra quis
illud obijciat Pauli ad Ephes. 5. vbi inducens
illud, Propter hoc relinquet homo patrem &
matrem, & erunt duo in carne vna, subdit Sa-
cramentum hoc magnum est: ego autem dico
in Christo & ecclesia: vnde infirmatur ante
Christum natum matrimonium fuisse sacra-
mentum. Respondetur, sacramentum bifariam
accipi, vno modo secundum propriam, sed ta-
men nudam rationem sacramenti, quæ est, ef-
se signum rei sacræ, quauis gratiam non co-
ferat, vt erant sacramenta veteris legis. Et hoc
erant matrimonium etiam in lege naturæ:
erat sacramentum: id est, mysterium & signum
significans vniõnem Christi & ecclesiæ futu-
ram, per quam nos sanctificamur. Et hoc est,
quod ait Innoc. in cap. Gaudemus. de diuort.
quod sacramentum coniugij apud fideles & infi-
deles existit. Non tamen erat sacramentum
nouæ legis, qui est secundus modus: scilicet,
ratio perfecta sacramenti.

Dilutio prima obiectio. Ex his consequitur, quod in matrimonium antequam
esset sacramentum, quauis esset perfectum per-
fectione naturali, vt per quod proles tum gigni
poterat, tum naturalibus legibus in huius & edu-
cari, non tamen erat omnino perfectum per-
fectione supernaturali, quæ consistit in gra-
tia Dei. Nam etsi possent tunc coniuges per co-
uersionem in Deum gratiam obtinere, vt di-
gne possent filios procreare, non tam illam
gratiam virtute matrimonij nanciscerantur,
ad eiusmodi liberos tanquam filios Dei adopti-
uos educandos. Quapropter perfectio matri-
monij in lege naturæ erat materialis, respectu
perfectiõnis euangelicæ, quæ ceu suprema
forma ei complementum adhibet.

Dilutio secunda obiectio. Vnde Magister sent. præsentis dist. quem
Gratianus sequitur. 28. q. 1. cano. Si quis tres
species matrimonij colligit. Est enim coniugij
legitimum sed non ratum, vt inter infideles:
quia

Obiectio. Quod si mihi legem diuortij obieceris, qua-
liscet vxores repudiare, iam dist. 33. res-
ponsum reliquimus, credentes, diuortium
nuaquam tanquam licitum fuisse permissum,
sed vt impune fieret. Quod si secundum alios
admittatur, dispensatum fuisse cum Judæis
nihil contra nos: quia Deus tanquam author
naturæ dispensare poterat. Cum gentibus ta-
men nõ video quomodo fuerit dispensatum,
nisi ignorantia eos à culpa exemerit

Obiectio. Quod si mihi legem diuortij obieceris, qua-
liscet vxores repudiare, iam dist. 33. res-
ponsum reliquimus, credentes, diuortium
nuaquam tanquam licitum fuisse permissum,
sed vt impune fieret. Quod si secundum alios
admittatur, dispensatum fuisse cum Judæis
nihil contra nos: quia Deus tanquam author
naturæ dispensare poterat. Cum gentibus ta-
men nõ video quomodo fuerit dispensatum,
nisi ignorantia eos à culpa exemerit

Obiectio. Quod si mihi legem diuortij obieceris, qua-
liscet vxores repudiare, iam dist. 33. res-
ponsum reliquimus, credentes, diuortium
nuaquam tanquam licitum fuisse permissum,
sed vt impune fieret. Quod si secundum alios
admittatur, dispensatum fuisse cum Judæis
nihil contra nos: quia Deus tanquam author
naturæ dispensare poterat. Cum gentibus ta-
men nõ video quomodo fuerit dispensatum,
nisi ignorantia eos à culpa exemerit

Obiectio. Quod si mihi legem diuortij obieceris, qua-
liscet vxores repudiare, iam dist. 33. res-
ponsum reliquimus, credentes, diuortium
nuaquam tanquam licitum fuisse permissum,
sed vt impune fieret. Quod si secundum alios
admittatur, dispensatum fuisse cum Judæis
nihil contra nos: quia Deus tanquam author
naturæ dispensare poterat. Cum gentibus ta-
men nõ video quomodo fuerit dispensatum,
nisi ignorantia eos à culpa exemerit

Ratio.

Secunda.

Tertia.

Obiectio. 1.

Obiectio. 2.

Dilutio prima obiectio.

Dilutio secunda obiectio.

Solutio 1. arg.

Solutio 2. arg.

Solutio 3. arg.

Solutio 4. arg.

Solutio 5. arg.

Solutio 6. arg.

quia secundum leges naturales & mores pro-
uincie contrahitur, nõ tamen est ratum, quia dis-
solubile est per repudiũ. Ego autem dixerim
per solam susceptionem Christianismi. Secun-
dum est vice verba ratum, sed non legitimum,
vt inter fideles clandestinum: quia indissolu-
bile est, sed præter leges & iuris solemnitates.
Sed tertium est ratum & legitimum, vt sacra-
mentum matrimonij solemniter celebratum iux-
ta decretum Euaristi. 30. quæst. 5. cano. Ali-
ter. Quanquam profectò sacramentum gen-
tilium simpliciter potest dici ratum, quia ni-
si Deo dispensante per conuersionem ad fi-
dem indissolubile est, sicuti & inter fideles ma-
trimonium per verba de præsentem ratum qui-
dem est, licet per ingressum religionis dissol-
uatur. Quod si quis argumenta Gratiani
obijciat eadem. 28. quæst. 1. in capite. quæ à
theologis mutuatus est. Omne quod non est
ex fide, vt ait ad Roma. 14. Pau. peccatum est:
coniugio autem infidelium non est ex fide:
ergo est peccatum, ac perinde nec videtur ef-
se matrimonium, cum matrimonium sit à
Deo. Item secundum Augustinum, Non est
vera pudicitia hominis infidelis cum coniu-
ge sua, matrimonium autem culpam tollit ini-
pudicitia: ergo illic non est verum matrimo-
nium. Ad primum respondetur, sensum A-
postoli non esse, quod omnia opera infide-
lium sint peccata, sed illa, quæ ex infidelitate
procedunt. Imò sensus eius legitimus est, vo-
care fidem conscientiam: quod enim sit con-
tra conscientiam, peccatum est. Et ideo neque
contractus matrimonij inter fideles neque eius
vfus, si fiat causa procreandæ proles seruandæ-
que fidei vxoris peccatum est, sed est actus mo-
raliter bonus. Attamen absque charitate nullum
opus obtinet virtutis absolutè gradum aut
verè nomen, sed est virtus secundum quid. Et
hoc est, quod ait Augustinus, pudicitiam infide-
lium non esse verè virtutem: quod & de Chri-
stianis in peccato agètibz asserere simili mo-
do poterat. Primum igitur argumentum iam
iam solutum est. Et ad secundum negatur, duo
mala scilicet, duos infideles plus obitare matri-
monio, quam obstat Christianus cum infide-
li: quia in hoc secundo disparitas cultus trahit
proles ad diuersos mores & instituta. Quod
quidem obstat educationi liberorum non so-
lum secundum gratiam, quæ est supernaturalis
perfectio sacramenti, verum etiam secundum
virtutes naturales, quæ est naturalis eius perfe-
ctio: nam ipsæ virtutes naturales in Christia-
nismo perfectè docentur, in infidelitate verò
imperfectè. Quando verò ambo coniuges sunt

infideles, eiusmodi educatio per rationem ma-
trimonij non impeditur: quia non est dispari-
tas cultus. Præterquam quod ecclesia ius ha-
bet super fideles, super infideles verò nõ item:
quia, vt ait Paul. de ijs, qui foris sunt, nihil ad
nos. Circa materiam verò tertij argumenti,
si inter infideles ipsos esset cultus disparitas, vt
supplex. pote diuersa scilicet, quæ matrimonium impe-
dissent, notandum est, quod ante legem scri-
ptam, cum non alia vigèret lex, quam natu-
ræ, nulla erat talis disparitas, sed promiscuè
omnes gentes poterant inter se iure naturæ
matrimonia contrahere. Tamen si Abraham Isaac & Re-
noluerit filio suo Isaac ex gente Chananæa, becca,
vbi commemoratur, mulierem desponsare pro-
pter mysterium inimicitiarum, quæ inter gen-
tem illam & suam sobolem erant future. Sed
Rebecam ex cognatione sua accessit iussit. Io-
sephi autem Hebræus Assenem Ægyptium
duxit: & Moyses ipse Sephoram Madianitè,
Postmodum verò sub lege Mosayca Deus po-
pulo illi matrimonia cum gentibus terræ pro-
missè interdixit. Sic enim cautum legitur Deu-
tero. 7. ne cum Hethæis & Gergezæis & A-
morraeis & Chananæis & Pherezæis & Huzis
& Iebuzæis septem gentibus coniugia locia-
rent. Et ratio erat, ne illorum idololatria & cor-
ruptis moribus contaminarentur. Quapro-
pter statuerat Deus gentes illas ex illa terra
stirpitus conuellere. Cum alijs verò gentibus
illud non prohibuit, imò lex erat Deutero. 21.
Si ingressus ad pugnam videris mulierem pul-
chram in medio captiuorum, & adamaneris
eam, intro eas ad eam, dormiesque cum ea, &
erit tibi vxor. Quod verbum, vt ait Sanctus
Thomas, vel intelligitur de alijs nationibus, cũ
quibus licet poterant iniri conubia, vel loquitur,
quando illa captiua ad cultum & legem
Dei conuerti volebat.

Obiectio. 1.

Obiectio. 2.

Dilutio prima obiectio.

Dilutio secunda obiectio.

Solutio 1. arg.

Solutio 2. arg.

Solutio 3. arg.

Solutio 4. arg.

Solutio 5. arg.

Solutio 6. arg.

Solutio 7. arg.

Obiectio. 1.

Obiectio. 2.

Dilutio prima obiectio.

Dilutio secunda obiectio.

Solutio 1. arg.

Solutio 2. arg.

Solutio 3. arg.

Solutio 4. arg.

Solutio 5. arg.

Solutio 6. arg.

Solutio 7. arg.

Solutio 8. arg.

Solutio 9. arg.

concupinae trecentarum vi uxores nominantur à concubinis distincta. Et idè arguitur de sam sone, qui Dalila duxit e genere giganteo.

Sententia auctoris.

¶ Sed profecto ijs non obstantibus probabiliter videtur (quannis nec contrarium probabiliter careat) intellectum illius legis, illegitimas fecisse personas illas ad matrimonium, nisi velent ad Iudaismum conuerti, sicut modò non possent infidelis cum fidele contrahere, nisi conuerteretur ad fidem. Et ratio est, quia lex illa erat lex Dei, per quam peculiarem populum ad suum ipsius cultum instituebat: atque adeo tanta fermè erat inter illos fideles & infideles cultus disparitas, quanta modò inter infideles & nos. Non ergo satis videretur illi populo consultum, nisi matrimonia cum corruptissimis illis alienigenis idololatris inuita manentibus in sua perfidia essent irrita. De alijs vero gentilibus non erat par ratio, vt artic. seq. dictum sumus. Vnde Esdras, vt lib. 1. cap. 10. legitur, quia filij Israhel preuaricati fuerant, uxores alienigenas ducentes, iussit coegitq; illos ab vxoribus illis separari: quod non fecisset, si matrimonia fuissent valida. Tamen si Augu. ad. Polentium de adulterin. coniugijs lib. 1. cap. 18. licet non asserat, insinuat tamè fuisse coniuges, sed iussu Dei propter periculum idololatriæ, quod maritis imminerebat, fuisse depulsas. At verò fortasse quando Israhelitas eas duxerunt, fuerunt ad Iudaismum conuersæ, sed postea ad idololatriam reuersæ. Vel fortasse alienigenæ illæ erant ex alijs gentibus, cum quibus nõ erant matrimonia interdicta. Verùtamen etiã si ex Chanaanæis & alijs gentibus interdictis aliqui vellent legem circumcisionis profiteri, non erant repellendi, neque ab ipsorum Iudæorum nuptijs arcendi. Lex enim generalis extat Exodi. 12. quòd si quis peregrinorum vellent in eorum coloniam transire, circumcisis admittetur. Et hoc est quod Sanct. Thom. superrimè citatus insinuat, dicens, sub distinctione, quòd poterant cum captiuis conciliari cõubia, vel ex alijs nationibus, vel si vellent Iudaismum suscipere.

Ratio.

¶ Et ideo ad obiecta respondetur, quòd Raab ad Iudaismum fuit conuersa antequam nubere Salomon, & pariter Ruth. Hester verò, vt ex eius historia colligitur, reuelatione & iussu Dei nupsit Assuero. Et Samson Dalila. Iudicum enim. 14. legitur, connubium illud à Domino factum esse, vt quæreret occasionem contra Philistinum. Præterquam quòd neque Assuerus neque Dalila erant ex alienigenis interdictis. De Salomone verò non est tam facile respondere: nam expressè habet historia,

Esdras. 1. c. 10.

August.

Obiectionum dilatio.

De Salomone.

quòd accepit Amonitidas & Sidonias & Hethæas de gentibus, de quibus, Deus iusserat, ne cum illis matrimonium contraheret. At tamen in primis, quòd in huiusmodi copulandis sibi vxoribus grauisimè peccauerit, historia ipsa predicat & ideo nil mirum si dicamus, quòd ex illis alienigenis vxoribus illæ quidè, quæ ad Iudaismum conuertebantur (quod forsitan faciebant, vt tanto fruerentur honore) erant veræ uxores: ille verò, quæ non conuertebantur, erant uxores de facto, cum quibus scilicet de facto contraheretur, non tamen de iure: atque adeo illa matrimonia non erant legita, vt. 33. distinct. de libello repudij diximus. Adde quòd filia Pharaonis, & forsitan aliarum aliquarum non erant ex interdictis, sed ex alijs gentibus.

¶ Sed aliud quispiam forsitan interrogabit, vtrum inter ethnicos potuissent republicæ ciuiles & principes leges condere, quibus matrimonia cum extraneis prohiberent taliter vt nulla essent. Apparet enim id minime potuisse, cum ius naturæ eam facultatem fecerit vniuersis. Sanctus Thom. hic artic. 2. ad tertium argumentum, nihil aliud respondet, quàm quòd iure naturali aut diuino non prohibetur, quominus quicumque infideles possint cum alijs etiam diuersi ritus & sectæ contrahere: quia apud Deum nihil refert, qualitercunq; quis à fide deuiet. Neque verò ecclesiæ id prohibet, cum non sint suæ iurisdictionis. Concedit tamen quòd ius naturæ per ius positium potest restringi, sed siletio de principibus infidelium prætermisit, an possint talia matrimonia cohibere.

¶ Ad hoc ergo dubium primum respondetur, quòd ante orbem redemptum nulli gentium poterant cum Iudæis matrimonia cohibere si vellent Iudaismum profiteri, sicut modo non possunt prohibere cum Christianis si vellent ad religionem conuerti: quia illa erat lex Dei, cui nullum ius humanum reniti poterat. Secundo dicimus, quòd lex illa iudicialis synagoga prohibens matrimonia cum illis gentibus prorsus iam expirauit: quia tota lex quæcum ad illa iudicialia antiquata est. Et ideo si ipsi quando habebant Rempublicam legem aliam similem non tulerunt, cum quibuscunq; gentium possunt nunc nuptialia cõfortia cõcedere. Tertio cum probabilitate possumus asserere, quòd quæcumque respublica etiam infidelium potest leges condere matrimonia irritantes si suæ Republicæ expederit. Verbi gratia, si diuersæ sectæ gentium inter se inimicitias gererent, possent vtraque

Dubium.

Solutio sancti Thomæ.

Solutio. 1. dubij.

Solut. 2.

Solut. 3.

republica matrimonia cum altera interdiceret, vt non tenerent. Nã matrimonialis contractus est partim ciuilis, quia vtique ratione subditur Republicæ quatenus ad pacem & tranquillum statum Reipublicæ pertinet: in hac enim parte infideles non sunt fidelibus inferiores: & fideles principes nostri, vt diu. sequenti dicemus, possunt huiusmodi leges facere, nisi ab ecclesia cohibeantur. Ecclesia verò non potest in hac re, quæ ad suam ipsorum attinet Republicam, infideles cohibere. Hoc dixerim, quia fertur Saraceno lege sua publicè lata esse prohibitio cum Iudæis per nuptias commisseri. Quod si ita est, profecto suspicor illa matrimonia non tenere. Et ideo si tales coniuges fidem nostram susciperent, deberent ad tollendum scrupulum denuò in matrimonium consentire, alioqui nullum esset. Si tamen lex illa sic inter eos obseruatur, vt non reputetur matrimonium. Et per hæc solum restat tertium argumentum.

Saraceno ritus.

ARTICVLVS II.

Vtrum fidelibus modò liceat cum infidelibus inire coningia.

Xpedita re de infidelibus, que ritur subinde de fidelibus Christianis, vtrum liceat eis cum infidelibus matrimonia contrahere. Et arguitur à parte affirmatiua. Antiquo Ibraico litico populo licebat cum aliquibus ethnicorum, et si Iudaismum non profiterentur, matrimonia contrahere: ergo non est cur etiam nunc in ecclesia non liceat: quia tunc tanta erat cultus disparitas inter illum populum & idololatrias, quanta modò inter nos & ipsos.

Partis affirmatiue argum. 1.

1. Argumet.

2. Argumet.

Partis negatiue.

infidelitatis caligat, nequeunt fecerata matrimonialia conuenire.

¶ Ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. Prima. Matrimonium inter fidelem & infidelem & peccatum graue sacrilegij est, quo scilicet sacra religio commaculatur, & nullum est prorsus. Hæc enim propriè est cultus disparitas: quippe cum Christiani verum Deum colant, infideles verò non nisi falsos. Ob idque cultus disparitas inter impedimenta connumeratur matrimonium dirimentia.

¶ De ratione autem & fundamento cui conclusio hæc innititur, dubitatur, vtrum scilicet sit de iure naturali aut diuino, an verò solo iure Pontificio sancita. Arguitur enim quòd sit de iure naturali. Finis enim naturalis matrimonij est non solum generatio (quam vtique cultus disparitas non impedit) verum & liberorum educatio, quæ quidem vtrique simul parenti curæ esse debet, vt concordì proposito liberis moribus imbuant: fidelis autem infidelis in hoc negotio cõcors esse nequit: quia cum minimè eandem profiteantur religionem, neque verò eadem sacramenta & sacrificia aut ceremonias colant, vterque prolem ad suam religionem pertrahet, atque adeo educatio eius impediretur. Eadem ratione & huiusmodi cultus disparitas secundo matrimonij fini, qui est tranquilla cohabitatio in eadem domo, aduersatur: nam inter quos religio & vitæ institutum non conuenit, re vera pax constare non potest, neque amor coalescere.

1. Conclusio.

Questio.

De iure naturali.

De iure diuino.

¶ Secundo & eadem conclusio videtur iure diuino præcepta, vt patet ex illo præallegato Pauli, vbi ad literam commercium fidelium cum infidelibus vetabat, Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate, aut que societas lucis ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidei cum infidelibus? Quis autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei viui, &c. Et. 1. Corint. Paulus.

7. mulier si dormierit vir eius, liberata est: cui autem vult nubat, tantum in Domino. quod quidem verbum Pollentius, contra quem Augustinus de adulterinis coniugijs scripsit, glossabat: id est, tantum Christiano. Vnde colligebat, solum inter Christianos constare matrimonia, ob idque Apostolum contra præceptum Domini permittere, vt fidelis maneat cum infideli, si vult manere sine contumelia saluatoris. Augustinus verò per distinctionem eam respondere concedens, illud verbum intelligi de matrimonio contrahendo, inter fidelem & infidelem: quod ait esse contra præceptum non

Tantum in Domino.

Augustinal dilatio.

ui &

ui & veteris testamenti: aliud verò, quòd manere possit fidelis cum infideli, intelligi de matrimonio in infidelitate contracto: & refertur à Gratiano. 28. quæst. 1. can. Sic enim. Eadem expositio tatum in Domino, fuit antiqui Tertulliani lib. 2. ad uxorem, estq; Ambrosij in cõmentarijs eiusdem epistolæ. Et Hieronymi ad Iulium. lib. 1. & ad Gerontiam. Item ad idem arguitur exemplo veteris legis, in qua vt artic. superiori diximus, nuptiæ inter fidelem populum & gentes illas terræ promissæ iussu Dei inhibitiæ erant.

¶ Et tandem arguitur, qd huiusmodi matrimonium præsentaneis secum adferat periculum peruersionis fidelis coniugij, vt exemplo Salomonis. 3. Reg. 1. constat: vbi legitur, alienigenas vxores cor eius deprauasse, & in idololatriam suam immerfisse. Idemq; 1. Esdræ. 10. habetur documentum. Et Samsonis coniugium cù Dalila eius fuit interiticijs. Cuius exemplum in ducit Ambros. lib. 9. epistolæ ad Phinees, qui gladio Hebræum & Madianitem transfixit, vbi multis rationibus probat esse contra ius naturæ & diuinum, vt fidelis cum infideli contrahat. Nam cum ipsum, inquit, coniugium velamine sacerdotali & benedictione sanctificari oporteat: quo modo potest coniugium dici vbi nõ est fidei concordia? Cùm oratio cõmunis esse debeat, quomodo inter dispares deuotiõne potest esse coniugij communis charitas? Iure ergo diuino & naturali videtur cultus disparitas matrimonium impedire.

¶ His tamen nihil obstantibus communis opinio tum theologorum, tum etiam Iurisperitum est, quòd non sit impedimētum dirimens nisi tantum iure Põtificio. Et patet hoc, quia in tota lege euangelica non habetur tale impedimentum matrimonium dirimens. Imò verò Christus, vt sæpe diximus, nihil iuris naturæ in matrimonio immutauit, præterquam qd fecit, vt esset sacramentum gratiæ conferens. Quin euidentis argumentum est, non esse iure diuino eiusmodi matrimonium fidelis cù infideli prohibitum: aliõqui per hoc, qd alter infideli conuerteretur, ad fidem, matrimonium dirimeretur. Quare Paulus non potuisset consulere, qd si infidelis velit sine cõtumelia saluatoris cum fideli manere, eum fidelis non defereret. Neque verò in veteri lege, vt præcedenti artic. dicebamus, connubium erat cum omnibus infidelibus fidelibus interdicitum. Sed solum cum septem illis gentibus terræ promissæ propter imminens periculum idololatriæ. Quod Christus suæ familiæ non vsq; adeò timuit, sed suæ

ecclesiæ rem concedidit, vt de huiusmodi cõnubijs disponderet. Et quicquid fuerat de illa vetusta lege, legalia eius iam cessauerunt. Et verbum illud Paulinum, nubat tantum in Domino, Calixtus in epistola ad vniuersos Galliarum episcopos, atque alij non exponunt, nisi quòd nubat tantum regulariter id est, secundum leges coniugij. Admonet enim vt matrimonium fiat ad gloriam Dei. Et hic est legitimus sensus. Sed nihilominus licet fiat in peccato, non propterea dirimitur. Adde, quòd neq; omnia Pauli præcepta sunt de iure diuino, vt supra in tractandam de bigamia dicebamus. Neq; illud, Quæ conuentio lucis ad tenebras? connubiale commercium expresse vetat. Quin adde, quòd si ius positium nõ obstat, euenire posset, vt salubre esset fideli cum infideli contrahere: scilicet, quando certus esset sibi non imminere periculum, sed spes ei feret, quòd posset infidelem lucrificare. Tunc enim consult Paulus, ne fidelis infidelem deferat. Quare & posset illam ducere.

¶ Apparet ergo cum moderamine & temperata distinctione respondendum. Aliud enim est de impedimēto loqui, ne tale matrimonium fiat, aliud verò de impedimento illud dirimentum. Enimvero, iure etiam Pontificio secluso, stãdo in mero iure naturali & diuino, si Christi fidelis, cum infideli contraheret, illud esset genere suo mortale, nisi aliqua vrgens vel expeditis causa culpã excusaret. Et hoc est quod ait August. esse contra præcepta veteris & noui testamenti. Præceptum enim noui testamenti appellat illud Pauli de filijs Belial cù filijs lucis: & illud, Nubat tantum in domino: quæ non sunt propriè præcepta diuina. Sed vera rationes inductæ id cõfirmare videtur: vix enim absque imminente periculo fidei tale matrimonium iniuri posset: quin in magnam iniuriam fidei resultaret, religioque Christiana maximè inde contenebretur: si filij Belial legibus cõnubialibus cum filijs lucis commiserentur. Et ægrè fieri posset, quominus liberi in periculo versarentur descedenti ad infidelitatem, vt patet, si modò Christiana foemina Iudæa vel Saraceno nuberet.

¶ Statuitur nihilominus præsentis articuli secunda conclusio. Matrimonium per cultus disparitatem dirimi, ius est vere positum ecclesiasticum. Sed tamen re vera si decreta consulas, neq; hoc in iure alicubi apparet expressum, nõ oēs, qui citantur canones, sunt sanctorum patrum, vt Augustini, Ambrosij aut Cypriani, aut cõciliorum, puincialium. Asserta verò sanctorum, nisi publica autoritas vniuersalis ecclesiæ ac

Cano. Sicut alterius. 7. q. 1.

Autoris solus. t. o.

Aug. cap. Sto enim. in fine. 28. q. 1.

C. C. c. clauso.

Nota.

Can. Cau.

Conci Calcedonense.

Cypria.

August. lib. de fide & operib.

Nota.

Conclusio more seruatur.

cedat: nempe, Pontificis, aut cõcumenici concilij, non habent vim aut articuli fidei, aut legis ecclesiæ obligantis. Neq; synodi prouinciales: siue vniuersali talem habent autoritatem: acem can. Cau. 28. quæst. 1. Ambrosius non solum cauere iubet connubia cum Gentilibus aut Iudæis, verum eodem verborum tenore etiam cum hæretico. Et similiter can. Non oportet, concilium Agathense cum hæreticis prohibet iniuri coniugia: & tamen connubia cum hæreticis, vt paulo post videbimus, non dirimuntur. Et can. Si quis Iudæicæ, cohens connubia cum Iudæo nõ est nisi concilij puincialis. Vrbansenis, sicuti & concil. Toletanum. 3. quod cap. 14. id ipsum prohibet. Neque loquuntur nisi speciatim de Iudæis. Imò sunt qui dicant, nullum vniuersale concilium quidpiam de hac re decreuisse. Sed isti non viderant concil. Calcedonense cõcumenicum vnumque ex quatuor præcipuis, vt ait Grego. vbi cap. 14. fidelium nuptiæ cum infidelibus iniuri prohibentur. Similiter tamen cum hæreticis: & ideo quia si cum hæreticis contrahatur, non dirimuntur, non inde clarè colligitur, quòd si cum infidelibus copulentur, sint dirimenda. Igitur, in nullo citatorum canonum, neque alicubi iure expresse habetur, quòd matrimonium, si inter fidelem & infidelem contrahatur, sit dirimendum, sed solum præcipitur ne fiat. Nam cap. Iudæi. 28. quæst. 1. de matrimonio inter infideles contracto cum alter coniugum fidem suscipit, præcipit, vt dirimatur. Atqui & Cyprianus in sermone de lapsis licet ad malos mores pertinere cõfirmet, iungere cum infidelibus vincula matrimonij, in sinuat tamen tunc in more fuisse talia connubia, & tamen dissoluere ea non iubet, sed ait, illud esse prostituere gentibus membra Christi. Quam quidem Cypriani sententiam referens Augustinus lib. 1. de fide & operibus cap. 19. ait (quali consuetudinem deplorando.) Nostri temporibus iam non putantur esse peccata: quoniam re vera in nõuo testamento nihil inde præceptum est: & ideo aut licere creditum est, aut velut dubiũ derelictum est. Ex quibus sanctorum verbis colligitur, illo seculo morem viguisse, vt fideles cum infidelibus nuptias texerent.

¶ Hac autem dicere constitutum, non quid ad firmandam conclusionem catholicam veritatem, sed vt huic, quæ eius infirmitas videtur, medeamur. Conclusionem ergo nos vniuersalis ecclesiæ receptissimus satis superq; confirmat. Neque catholicis alia est exploranda ratio, sed vt hæreticis etiam responderetur, dici-

mus, ecclesiæ sanctorum testimonij & rationibus præfatis eõdem, imò traditione apostolorum instructa & summo flamine irradiatam hæc sustinere veritatem, vt matrimonium inter fidelem & infidelem si contrahatur sit nullum. Quoniam non opus est, vt omnes ecclesiæ consuetudines, sint scriptis mandatæ aut inter decreta relate, dicente Apostolo. 2. ad Thes. 2. Tenete traditiones, quas didicistis sine per sermonem siue per epistolam nostram. Neq; verò illo seculo prope atatem Cypriani aut Hieronymi hæc coepit institutio, sed certe ab apostolis, licet tunc nequam Christiani sanctum morem: corrumpere pergerent, quibus ideo sancti patres reclamabant. Quinimo atate apostolorum in cõtrarium plus iusto Christiani propendebant: scilicet, vt cùm primum quis fidem susciperet, coniugem desereret. Qui quidem mori Paulus se se obiecit cõsulens, vt si cõiux infidelis cum fidelis vellet sine iniuria Saluatoris manere, nõ repelleret, sed potius fidelis eum lucrificare satageret.

¶ Hinc fit, quòd quauis fidelis cum catechumena: antequam sacramentum suscipiat, contrahere tentet, non obstante quòd illa credatur in gratia & amicitia Dei existere, matrimonium sit nullum. Et ille est sensus Ambrosiani verbi citato capiti. Cau. quòd est Christiana sit: nempe, catechumena, non est facta, nisi ambo initiati sint sacramento baptismatis. Etenim cum matrimonium vere sit sacramentum, & baptismus sit omnium sacramentorum ianua, per quem homo peccatis moriens & ad innocentiam resurgens, ceu virgo vt ait Paul. Christo nubit, fit vt legitima materia matrimonij carnalis contrahendi nõ sit nisi. Christianus cum Christiana: nempe, vt spirituale matrimonium carnale antecedit. Quocirca & legibus ciuilibus ijs Christianis, qui talia intentant sacrilega matrimonia, potius facta, quam vera, decreta sunt supplicia, vt. I. Nequis Christiana. C. de Iudæis. vt scilicet tanquam adulteri puniantur. ¶ Vnde verbum concilij Calcedonensis supra citati, quo Christianis non permittitur in sacramento coniugij Iudæo vel pagano, nisi forte sponderit se venire ad orthodoxam fidem, intelligitur de sponsalibus sub conditione suscipiendæ fidei: nam si intelligatur de matrimonio de præsentibus, nullum erit antequam fidem ille per baptismum suscipiat. Glossa namque super. c. Veniens. de presbytero non baptizato, quæ ait, ante baptismum fluminis solum fluminis fat esse, vt possit quispiam sacramentum eucharistiæ suscipere, explodenda est tanquam

Prohibitio nis huius or tus.

Tẽpore apo stolorum.

Paulus.

Cum cate chumena.

Ratio.

Pœna: Cõci. Calcedon.

Gloss. cap. Veniens.

quam erronea. Imo esset peccatum illud suscipere, & ei ministrari. Sed glossatorem verbum textus fessellit, quo videtur Innocentius insinuare, baptismum non esse ianuam omnium sacramentorum, quod quidem vt dist. 2. q. 2. art. 3. in fine, præmonuimus, non nisi narrando & disputando refert, imò contrarium ibi de presbytero non baptizato definit.

¶ Ex hac secunda conclusione responsum colligitur si quis sciscitetur, vtrum Papa possit dispensare, vt fidelis cum infideli per matrimonium copuleretur. Etenim cum super omne ius posituum Papa ex rationabili causa dispensare queat, fit vt super eiusmodi matrimonium id ipsum valeat. Imò quauis à bñque villa causa vt contraheretur dispensaret, matrimonium teneret. Sed tamen absque vrgentissima id facere fas non esset.

Solutio primi argum. ¶ Ad primum igitur argumētum posset quis forte neq; absq; omni profus probabilitate respondere, qd Iudæis cum nullis infidelium fas erat matrimonia cōtrahere, nisi circumcisionis legem susciperent. Vt lex illa Deutero. 2. 1. de contrahendo cum captiuis fœminis intelligeretur, si vellēt Iudaicam legem suscipere: nam eadem ratio militare videtur de omnibus idololatriis, quæ de Chananeis propter cultus disparitatem: & propter periculum Iudæis oblatum idololatranti cū vxoribus. Nihilominus secundum aliam opinionē respondetur, quod non erat tunc tanta cultus disparitas inter Iudæos & gentes, quanta modo inter nos & infideles. Et ratio est, quia lex illa non obligabat vniversum orbem, sed peculiarem illum populum. Quocirca in lege naturæ poterant homines saluari. Et ideo ratio fidei synagoga non excludebat naturale ius matrimonij cum alijs gentibus: quauis per accidens peccatum esset cum illis contrahere, si periculum Iudæo crearetur idololatranti. Et ideo non nisi peculiari-ter fuit illis interdictum matrimonium cum illis idololatriæ terræ promissæ. Sancta verò lex euangelica non vni angulo, sed vniverso orbi proposita est, extra quam nemini patet salus: ob idq; adeo Christianis cum omnibus infidelibus inhabitantibus nuptiæ. Adde qd tunc matrimonium non erat sacramentum, vt est modo: quare ex natura eius non repugnabat cum infidelibus copulari: modo autem carnales nuptiæ matrimonium spirituale cum ecclesia in illis prærequirunt, qui futuri sunt coniuges.

Sensus legis Deutero. 2. 1.

Alia solutio.

Discrimen legis veteris & nouæ.

Aliud discrimen.

Solutio secundæ.

¶ Ad secundum respondetur, consequentiam non valere. Quoniam sponsalia non secum commercium adferunt indissolubile, vt matrimonium: & ideo nihil obstat quominus valeant

sub conditione proficendi fidem cōfoderari. ¶ Ad tertium denique egregie diuus Thomas respondet, quod cum matrimonium sit vnus ex septem sacramentis, eam præcise vt necessariam exigit paritatem cultus, quæ pertinet ab sacramentum fidei: hoc est, ad baptismum, quæ fit professio fidei. Non tamen quantum ad necessitatem exigit paritatem fidei interioris: Quam ob rem hoc, de quo modo agimus, impedimentum non dicitur disparitas fidei: nam illa esse potest in coniugibus corrupta, sed disparitas cultus, qui quidem cultus ad æternum in operibus seruitiū & religionis imaginem spectat. Cū ergo hæretici re vera sint Christiani, characterem Christianismi seruantes, imò & apostatæ, licet à fide desidentes ad aliam sectam perfugiant, quauis cum illis matrimonium contrahatur, non ideo est irritum, sed validum. Est tamē peccatum mortale cum hæreticis contrahere propter periculum: Et hoc significatur citatis canonib; Caue, & Non oportet. 28. quæstione prima. vbi cum hæreticis matrimonia interdista leguntur. Nam cum Paulus admonet, hæreticum pertinacem euitare, & Ioannes prohibet, Aue, peruersis & corruptorib; fidei dicere, planè colligitur, multo minus licere consuetudinem, quanta est inter coniuges, cum illis contrahere.

Solutio tertiæ.

Disparitas cultus.

Matrimonium cum hæreticis.

ARTICVLVS III.

Vtrum coniux ad fidem cōuersus possit cum coniuge eandem fidem renūte commanere.

ostquā de contrahendo matrimonio inter fidelem & infidelem dictum est, quaritur de contracto inter infideles, vtrum per conuersionem alterius coniugis non dirimatur, sed possit fidelis cum infideli commanere. Et arguitur à parte negatiua. Vbi idem periculum extat eadem debet abhiberi cautela: propter periculum autem subuersionis fidei prohibetur fidelis ne cum infideli contrahat, imò eiusmodi matrimonium dirimitur: ergo cum idem sit periculū dum matrimonium fuerat in infidelitate contractum, necessariò per conuersionem alterius eandem conuersionem renuente dirimitur. ¶ Secundò. Si fidelis possit cum infideli coniuge commanere, consequens

Partis negatiuæ argum.

2. Argum.

queis fieret, vt ad id quoque obligaretur, saltem si spes esset conuersionis eius, tum quod contra charitatem esset eam dimittere, cuius salutem retinendo conseruare vir posset, tum qd etiam esset contra iustitiam soluendi debitum, quod coniux exigere potest.

3. Argumēt. ¶ Tertio in cōcilio Toletano. 4. vt can. Iudæi. 28. quæst. 1. relatum est iudæbetur, vt Iudæi, qui Christianas habent vxores: nempe, quæ post matrimonium in Iudaismo contractum conuerse sunt, ad monentur: eandem fidem Christianam cū vxoribus profiteri, alio qui ab eisdem vxoribus distrahantur: ergo non potest fidelis cum infideli manere.

4. Argum. ¶ Quartò arguitur. Matrimonium inter fideles contractum præstatiū est illo, quod inter infideles initur: sed si fideles contrahant in gradu prohibito, matrimonium dirimitur: ergo si conuersus in infidelitate contraxit cum coniuge sanguinea, non poterit eam retinere.

5. Argum. ¶ Quintò. Sequeretur, quod si ille in infidelitate plures habuisset vxores, quas legitime duxere quierat, posset manere cum omnibus: consequens tamen est falsum, quia id per legem euangelicam non licet: ergo in tali casu cum nulla manere potest.

6. Argum. ¶ Sextò. Vt etiam venire potest, vt infidelis vxorem aliquam repudiasset, aliamq; subinde duxisset, quod secundum ritum suum legitime facere poterat: ergo tunc saltem si huiusmodi infidelis conuertatur, nequit cum illa secunda manere. ¶ In contrarium autem est cōsiliū Pauli. 1. Cor. 7. vt si infidelis manere possit sine contumelia Saluatoris, fidelis coniugē illum non expellat, sed studeat lucrifacere.

1. Conclusio. ¶ Ad quæstionem quatuor cōclusionibus respondetur. Prima, eademq; capitale fundamentum sit. Matrimonium inter infideles legitime contractum per conuersionem ad fidem catholicam siue amborum simul coniugum, siue vnus tantum, non necessariò dirimitur. Hanc conclusionem August. contra Polentium de adulterinis coniugi, qui contrariū asserbat, constituit: cuius lata disputatio atq; decisio refertur eam. Sic enim. 28. quæst. 1. Eandem conclusionem præfixerat idem August. in lib. de sermone Domini in monte. Vnde Innocentius. cap. Gaudemus. de diuort. Per sacramentum, inquit, baptismi non soluuntur coniugia, sed crimina diluuntur. Ratio autem conclusionis, illaq; optima est, quod fides naturam non tollit neq; eius iura, sed perficit, cum ergo matrimonia, vt dictum est, inter infideles iure naturæ coalescant & consistant, professio fidei catholice per se eiusmodi vincula non

August.

Ratio cōcl.

rumpit, nisi aliquod obstaculum fidei inde obijciatur.

¶ Igitur de conuersione infidelium, cuius titulus lib. 3. Decretalium extat, pluribus est modis distinguendū. Aut enim anteq; conuertitur, aut non nisi alter. Si ambo, nemo dubitat, quin matrimonium antiquum sine nouo consensu permaneat. Id namq; ex cōclusionē modo præfixa subsequitur: quia cum per se fides naturam non destruat, neq; alius inde obex fidei obijciatur, certum est matrimonium persistere. Si verò non nisi vnus, eam altero repelle, fidem suscipiat, tūc aut infidelis ille adeo est pertinax, vt sine Saluatoris contumelia cohabitare nequeat cum fidei.

¶ Et tunc fit secunda conclusio. In tali casu infidelis nequit, neq; vnquam quicq; cum infideli cohabitare, sed saltem quoad totum tenetur, tenebaturq; postolorum seculo, ab illo discedere: quauis, per hoc solum matrimonium non dirimebatur, quoad vinculum. Probatur prius membrum: quoniam cum per fidem fiat coniugium spirituale & supra naturale cum Christo, quod quidem longe præstantius est carnali, fides naturalis soluendi debitum coniugij cū detrimento fidei, quæ Christo præstat, non est seruanda, imò frangenda. Et confirmatur, quia cum hæreticum pertinacem iubeat Paulus euitare, à fortiori est infidelis, qui Christi fidem blasphemant, confortium, etiam coniugiale, vitandum. Atque hic legitimus est Apostoli sensus. 1. Corinth. 7. qui locus ex Ambrosio citatur can. Si infidelis 28. quæstione prima. vbi ait Paulus, Si infidelis discedit, discedat: non enim seruituti subiectus est frater aut foror in eiusmodi pace autem vocauit nos Deus.

¶ Secundum verò conclusionis membrum: scilicet, quod matrimonium non protinus dirimatur (quod articulo 5. apertius confirmabitur) obiter nunc probatur. Nam quauis post conuersionem vnus coniugum alter paulo tempore conuerti renuat, si tamen antea quàm fidelis ad alias transeat nuptias, ad cor rediens conuertatur, matrimonium antiquum custodiendum est.

¶ Tertia conclusio. Si infidelis, quanquam baptismum renuat, non tamen adeo sit iniquus, quin velit absque iniuria fidei & contumelia Christi cum coniuge fidei commorari, potest, si apostolica verba conseruare, fidelis cum eodem infideli coniuge cohabitare & rei vxorie cum illo vacare. Imò verò quandiu spes durat eius conuersionis consilium est Pauli cum illo viuere. Hæc conclusio habetur apud Apostolum. 1. Corinth. 7. quam Augustinus

Ratio secunde partis.

3. Conclusio.

locis

locis citatis in libro. de sermone Domini, & ad Pollentium cui catholicam defendit. Ait quippe illic Paulus, Ceteris (id est, in dispari cultu coniugatis) ego dico, non Dominus, si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo (fidem scilicet non aspernando nec contumeliosus afficiendo) non dimittat illam. Verbo enim illo, dico ego, non Dominus, docet, non esse præceptum Domini manere cum tali infideli, sed suum ipsius consilium, sicut paulo inferius de virginitate subdit dicēs, De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Pari namque consilio admonet fidelem coniugem ne infidelem dimittat: sanctificatus est enim, inquit, vir infidelis (id est, sanctificari assolet) per mulierem fidelē: & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Dixerim, si apostolica verba consideres, quia utrum nunc idem mos in ecclesia vigeat, illico videbimus. Illa ergo verba canonicata. Sic enim, scilicet. Non nisi eiusdem religionis & fidei coniugia maneat copulata, falso tanquam Augustini citatur, sed erant Pollentij negatis posse fidelem cum infideli in matrimonio prius contracto manere. Et ideo Augustinus respondet, quod licet non possint talia matrimonia contrahi, possunt tamen in infidelitate contracta manere.

Quarta conclusio. Quamvis infidelis velit sine contumelia seruatoris commorari cum fidele, non tenetur, neque tempore apostolorum tenebatur manere cum illo, sed erat ei liberum vel abijcere coniugem, quoad torum, vel retinere. Conclusio colligitur ex verbis Apostoli dicens, Ego dico, non Dominus, ubi insinuat, non esse præceptum commanendi, sed facultatem, & quandoque consilium. Idque subinde Apostolus verbis citatis insinuat dicens, Non enim seruituti subiectus est frater aut soror in eiusmodi non enim id tantum significat, quod quando infidelis discedit, tunc fidelis debeat discedere, sed quod siue infidelis discedat siue manere velit, non est ei subiectus fidelis, sed possit, si libuerit, eum relinquere, nec cogitur cum illo manere, nisi ille catholicam fidem optauerit. Et ideo non iubet, ne discedat: quia ius etiam tunc habet discedendi, sed consilium, ut non discedat.

Et ratio conclusionis est, quia secundum aliam atque aliam vitam diuersa homini competunt & expediunt: per baptismum autem homo moritur priori vitæ & resurgit in noua: est enim baptismus regeneratio quedam, ut ait Christus: ergo ille tunc homo liber à seruitute præteritæ vitæ fit, ad quam præcedens matrimonium attinebat, atque adeo liberum eundem deinde fit, uxori, etiam optanti manere cum illo debitum

reddere vel negare: sicut qui statum religionis proficitur in sua habet potestate illa vota, que in seculo fecerat, eidemque religioni non aduersatur, aut perficere, aut missa facere. Durandus rationes has debiles esse censet. At verò quauis non sint demonstratorie, tamen supposita veritate, que ex verbis Pauli colligitur, vera sunt satis ad rem apte. Enimvero ut per baptismum à peccatis & infidelitate liberamur, ita & à seruitute que erat in illa lege infidelitatis & peccati à qua periculum imminet peruersionis: Adde quod cum in infidelitate nemò saluari valeat, status fidei liberat hominem à seruitute matrimonij, que erat in illo statu. Quare sub lege nature si quis ipsa ad Iudaismum conuerteretur, non ei suffragaretur eadem ratio, ut posset uxorem non conuersam deserere: quia illa poterat in lege nature salua fieri. Præterea id per similitudinem confirmatur. Infidelitas enim fornicatio quedam spiritualis est: ergo sicut ob carnalem fornicationem si obstinata uxor fuerit, debet innocens coniux, ut dist. 36 dicebamus, eam deserere: si autem poenitentia ducta emendetur, potest eam innocens retinere, sed non tenetur, imò si velit potest eam relinquere: ita olim usu & more in conuersione infidelium seruabatur. Et est animaduertendum, pari iure sub lege his quatuor conclusionibus explicita, maritum & uxorem militare: nihil enim refert, maritus ne sit ille qui prior conuertitur, & uxor, quæ eum relinquit, an vice versa uxor conuertatur, & maritus eam relinquat. Etenim infidelis est, qui dicitur relinquens dum non uult fidem suscipere & fidelis relinquitur, ut eod. cap. citato. Si infidelis, ait Grego. Ait quippe, quia matrimonij soluitur per contumeliam circa eum, qui relinquitur, puta, circa fidelem: ut iure soluitur cohabitandi cum infideli. Quasi dicat, non perinde solui circa relinquentem: scilicet, circa infidelem, qui iure diuino tenetur baptisinate lotus sui coniugem sequi. Quare infidelis discedens & in Deum peccat (baptismum respiciens) & in matrimonium, quod sua causa dissoluitur. Sed rogas.

Quidnam est, infidelem manere nolle sine contumelia Saluatoris? Videtur enim nemo absque illa manere posse: quoniam ipsa eadem opera in fidelitatis exercere est contumelia Saluatoris. Respondetur, quod illud exercitium præcisè antequam fides suscipiatur, non censetur in præsentia contumelia Saluatoris, sed si Christum blasphemet, aut in ipsius fidem conuicta iactet, aut si fidelē coniugem ad suam sectam peruertere molietur, aut alia morum corruptela inficeret: tunc enim eius est consortium propellendum. Cætera inter soluenda argumenta clariùs elucescent.

¶ Ex

Durandus

Simile.

Gregorius.

Dubium.

Error primus. ¶ Ex primo igitur argumento duo oborti sunt errores. Pollentius quippe, ut supra diximus, credēs prohibitionem esse diuinam matrimonij inter fidelem & infidelem, dixit, Paulum contra eiusmodi prohibitionem permisisse fidelem cum infideli manere. Alij, etiam à Iureconsultis, è cõuerſo permissioni Pauli plus iusto insistentes aiunt, ecclesiã contra mentem Apostoli inhibere ne fidelis cum infideli contrahat. Vterque verò error ex ignorantia distinctionis pullulauit. Aliud enim est, ut ait Augustinus, contrahendum prohibere, aliudque contrahendum dissolueri. Facilius enim res, ne fiat, prohibetur, quam facta, rescinditur. Consultissima ergo ecclesiæ prohibitio matrimonij, si inter fidelem & infidelem contrahatur, irritantis & cassantis, minime contraria est Apostolo consulenti, ne si in infidelitate fuerit contractum, dissoluitur. Neque consilium Pauli est contra Dei iussione: quia Deus nunquam cohabitationem fidelis cum infideli omnino cohibuit.

Solutio. ¶ Secundi autem argumenti, quod contra quatuor conclusionem obiectum est, negatur consequentia: quoniam susceptio baptismi in libertate hominem constituit, ut tanquam nouam vitam professus non teneatur antiquæ seruire, atque adeo neque coniugi in illo antiquo instituto persistet, sed solum est opus misericordie, quod ideo in rigore iustitiæ non obligat.

Obiectio. ¶ Et per hoc aliud soluitur argumentum, quod quis ab adulterio ducere potest. Dum ambo coniuges sunt adulterio cõmæculati, quauis vnus per poenitentiam emendetur, non potest ab altero diuortium facere: ergo neque si ex duobus in fidelibus vnus conuertatur. Negatur enim cõsentientia: quoniam poenitentia non est regeneratio in nouam vitam, & mors prioris, ut baptismus.

Aliud argumentum. ¶ Quod si rursum arguas. Saltem si consummata fuerit matrimonium videtur coniux non posse absque cõsensu alterius Christianissimum profiteri, sicut nequit Christianus sine cõsensu Christianæ uxoris ad religionem transire.

Solutio. Negatur consequentia: quoniam susceptio baptismi non est solum perfectior status, ut religio, sed mors in Christo, cui, ut ait Paulus, illic cõsepelitur, & regeneramur: & ideo sicut per mortem temporalem viri, ut idem ait Apostolus, mulier nexu coniugali soluta est, ita & per baptismum obligatio soluitur reddendi debitum infidelis: quare eius cõsensus non expostulatur. Præsertim quod religio non est deceptio, sed de consilio: præceptum verò suscipiendi baptismi vnique hoc obligat mortales: & ideo culpa infidelis coniugis est, quod aliterum in fide suscipienda non iactetur.

¶ Arguitur autem præterea, quod saltem possit quam ille, qui conuersus est, infidelem coniugem cognouerit, non possit eam relinquere, ut patet ex similitudine à fornicatione carnali ducta: si enim maritus uxorem, cuius adulterij cõsensus est, agnouerit, non potest eam dimittere. Respondetur autem, exemplum non omnino conuenire: quoniam culpa fornicationis carnalis per carnalem copulam coniugis censetur condonata: fornicatio verò spiritualis minime.

¶ Aliud argumentum etiã contra eandem quatuor conclusionem militare videtur de seruitute: quoniam seruus conuersus ad fidem, ut 1. ad Timoth. 6. ait Paulus, non fit à seruitute immunis: tanta autem videtur obligatio matrimonij, quanta seruitutis: ergo per conuersionem non deobligatur coniux ab alterius iugo. Negatur minor, saltem obligatio coniugalis & seruitutis non est eiusdem generis: primus, quia coniux non est alteri alligatus coniugi tanquam eius possessio, seu est seruus sub potestate Domini, sed per modum societatis cuiusdam, ut 1. Corin. 7. docet Apostolus. Præterea seruitus perfectior Christianæ non repugnat, imò ad eius humilitatem spectat: esse autem Christianum in fidele alligatum, eidem Christianæ professioni multum derogat. Et per hoc alia soluitur reductio. Si quis ancillam, cuius conditionem non uult, uxorem ducat, siue seruus siue liber, non potest eam relinquere: ergo neque fidelis infidelem. Negatur enim consequentia: nam cultus diuinitatis simpliciter facit personam illegitimam, ad contrahendum: seruus uero non nisi quando ignoratur. ¶ Dubitatio tandem huc subit, quædo alter infidelium conuertitur, proles quem sequi debeant. Videtur enim quod debeant sequi matrem, sicut in seruitute, cano. Liberi. 3. 2. c. 4. Veruntamen distinguendum est. Si enim filius est doli capax, non est cogendus ad fidem 23. quæst. 7. cano. Ad fidem. & 45. dist. can. De Iudæis. Quare siue pater siue mater conuertatur, suo arbitrio filius relinquendus est, & solis rationibus & monitis adducendus. Si uero non est doli capax, debet sequi conditionem foeliciorum. Quare si pater conuertatur, illi ad iudicandum est, ut capit. Ex Iteris. de cõuersio. infideli. Et si mater, etiam eandem sequi debet, ut can. Iudæi: quod nunc tractamus. 2. 8. quæst. 1. Et ratio est, quod alteruter coniugatorum fidem suscipiat, acquirit ecclesiã: cum cõgenitum, ut filios baptizet, cano. Cum multa. 1. 7. quæstione. 8. Non ergo eadem est ratio, quæde seruitute: nam illa propter rationes, quas distinctione. 3. posuimus, sequitur ventrem, religio uero fidem. Solet præscribi tempus septem

V nij,

Alia obiectio.

Dilatatio.

Aliud argumentum.

Solutio.

Obiectio.

Dubium.

Can. Iudæi.

Paul. 1. Cor. 7.

Quarta conclusio.

Ratio.

quinnit fidei gra dissolubile; alioqui si fide-
lis sine contumelia saluatoris manere nequiret,
deberet fidelis ob bonu fidei grauen illud
perpetui, vt perpetuo esset coniuge orbatus.

Decisio. art.

¶ Ad questionem sub distinctione tribus co-
nclusionibus respondetur. Supponitur enim ex
primo articulo, quod per solam susceptionem
baptismi in matrimoniu non dirimitur. Qua-
re si alter ad monitum conuersionem pollicetur,
expectandus est; dum non est iudicatus; & si
conuertatur, matrimoniu aequum perse-
uerat, & sit simpliciter indissolubile.

¶ Si vera aliter iudicatur ab conuertatur, tunc aut
infidelis vult sine contumelia saluatoris coha-
bitare cum illo, de hoc est prima conclusio.

1. Conclusio.

¶ Potest quidem tunc fidelis aduertitum quoad
totum facere, non tamen sic infidelis coniu-
gem repudiare, vt possit illo, vel illa viuentem ad
alias transire nuptias. Et sub hoc monito
¶ At si infidelis manere renuit, cum fidei sine
iniuria fidei itaq; vel est in fidei iniuria, vel
an: Christus blasphemus, vel in coniugem scā
dolosus, quia illam conatur peruertere: de hoc

2. Conclusio.

¶ Subditur secunda conclusio. In tali uentu fide-
lis potest ab eadem infideli discedere; & sic
potest eum repudiare, vt ipse viuentem possit ad
alias nuptias coniugare. Et intelligitur con-
clusiones, vt in superioribus articulis de utroque
coniu-ge, siue maritus, prior conuertatur q; vxor,
sive e diuerso. Distinctio est hic S. Thomae; &

S. Thom. & omnia.

¶ Gratianus can. Si quis dicitur 2. q. 2. vbi Gregori-
us ait, quod contumacia reatoris soluit ius matrimo-
nij circa eum, qui inirel quitur. Et eadem est pro-
fus distinctio in nouo articulo cap. Quod de duor.
vbi eadem conclusio dicitur. Atque idem

Ratio discer-

¶ docet ca. Gaudemus eod. tit. Ratio vero discer-
taminis harum conclusionum est, quod cum in priori
casu scilicet, optante infideli conuertente, fidei coniu-
ge sine iniuria saluatoris manere, non sit fide-
li necessarium infideli abire, sed libere posse
sine iniuria conuertente non est aut eam libere relin-
quens, aliam sibi possit copulari. In secundo uero
casu cum necessarium ei sit ab illa diuertere,
re, non debet eam sine culpa abire, sed libere posse
in celibatu viuere. Quidquid tunc iure diuino cau-
sa fidei matrimoniu dirimitur, vt aliter possit
inire. Et in hoc casu a iure quod eodem loci citat
tati Pontifices habere locum vultum Pauli, si
infidelis discedit, discedat, quia tunc frater con-
uersus aut soror, non subiectus est infideli:
ipsum quod si fuisset simpliciter mortuus. Si vero
voluerit sine contumelia fidei manere cum il-
lo, tunc licet conuersus non sit, simpliciter sub-
iectus quo ad conuersionem, si non vult, est
tamen ceteris, vt interim nequeat aliud celes-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

Ratio discer-

brare coniugium. Est tamen hic considerandus
inter temporalis distinctio, ne eorum con-
fatio lectorem seducat. Conclusiones enim in
sub eo sunt constitutae: tunc vt temporibus
inferiunt, quibus fidei cum infideli coniuge
coluente manere eum iuribus, licet tunc erant,
consilium eorum manere. Et enim iam modo si in-
fidelis ad monitum conuertitur, necessario de-
bet fidelis ab illo dimoueri, quae adeo iure po-
test secunda conclusio. Vnde alias optando
nuptias.

Nota tempori
distinctione

¶ Aduersus hanc tamen conclusionem extat
nonnulla argumenta: soluta necessaria. Chri-
stus enim Matthei 19. simpliciter iussit, vt quos.
Deus coniunxit, homo non separet, nullam
faciens distinctionem. Eademque sententiam
exponens subdit. Quicquid, dimiserit vxorem
suam, nisi ob fornicationem, & aliam dixerit,
moecharit, & qui dimissam duxerit, moecharit
nam, vbi nullam causam, nisi solam fornicatio-
nem, exemit. Quod si quis dicit, non in forni-
cationis intellexit, sed in spirituali, cum quis
cuius distat, de fornicatione, vt vera eorum
hoc grauis videtur, inuestigatur, quia illi solam
lis agitabatur de fornicatione carnali: deinde
quia eadem ratio de solis peccatum morta-
le, posset dici fornicatio, vt per quod homo
Deum relinquit, licet non tam proprie quam
infidelitas, per quam relictus eius fidei re-
spicit. Tandem quia nec facultatem illi dimit-
tendi vxorem fecit, nisi quoad totum. Item Pau-
lus Romae 7. nunquam mulierem matrimonia
hucus soluit, nisi per mortem coniugis.
Accedit etiam si quis habuerit, 2. q. 2. art. 1.
vbi dicitur: Melchisedechus synodus seu potius Tri-
butensis cap. 33. quod si quis habuerit vxorem
viginem ante baptisum, vnde illa post bap-
tismum alteram habere non potest. Postre-
mo denique, arguitur, quod ex verbis Pauli, qui
modi matrimonij dissolutione non colligatur, id
enim dicitur, quod si infidelis discedet,
voluerit, discedat, non enim illi tenentur
et us est frater aut soror conuersa, sed debet
Christianus vxorem, & patrem & matrem, &
filios aq; omnes necessarios, vt ait Redemptor,
propter ipsum relinquere, non tamen ait quod
possit alius inire nuptias. Vnde Caietanus super
eodem locum non solum miratur, sed stupet,
quod correns doctorum (verbum eius est) ex
hoc Paulino loco, cum Christus non exerce-
rit nisi fornicationis causam interpretatur, quod
causa fornicationis spiritualis matrimonium
dissoluitur. Sed tamen negare minime auctis
est eadem de causa dissolui propter antiquum
ecclesiae usum.

Objectiones

Fornicatio
spiritus

Can. Si quis

Caietanus opi-
no.

¶ At vero

Paul. 1. cor.

7.

¶ At vero non est vique adeo demirandum: nam
praterquam quod sancti patres, potissimum in sy-
nodo confidentes non humanis tantum ratio-
nibus subnixi, sed sancto flamine suffusi sacra
interpretantur oracula, verba etiam ipsa Pau-
li non obscure id edocent. Non enim illic gene-
ralem sermonem, vt Caietanus arbitratur, de
omnibus cognatis relinquendis facit, sed pecu-
liarem de discedente coniuge. Nam quod ait,
fratrem & sororem non esse in huiusmodi sub-
iectos, non refertur ad hoc, quod frater fidelis de-
bet relinquere sororem carnalem infidelem, aut
soror fidelis fratrem infideli, sed Christianos
omnes more nascentis ecclesiae appellat fra-
tres & sorores. Quasi dicat, neq; conuersa sub-
iectus est vxori infideli, neq; conuersa infideli
marito. Et dicens, non esse subiectos, intelligit
esse a pisco matrimonium liberis, sicut dixit
ad Roma. 7. per mortem viri liberata esse vxor
rem quo. Secundo & inde quoq; patres eun-
dem sensum venati sunt, quod alioqui in fide-
les rem durissimam existimarent, & quae illos
a sacro baptisinate absterere posset, si neo-
phytos a suis vxoribus necessario abigeret, ne
que aliarum eis coniuga permitteret. Hinc, in
quam, colligitur, Deum ratum dirimendi
matrimonia A postolos ac subinde ecclesiam
docuisse. Et tertia ratio eademque potissima
est, quod illi, qui fidei baptisimi deo non of-
ferunt, ad quam vnuerfos mortales obligauit,
digni non sunt, quibus coniugale foedus seruetur.
Meritissimo ergo Gregorius & Innocen-
tius, non quidem ex suo capite, sed ecclesiae A po-
stolorum traditione sic intelligentes instituta,
eandem pronunciarunt veritatem. Et Ambro-
sius super eundem locum Pauli, & Augustinus in
lib. de fide ad Petrum, qui refertur cano. Vxor
legitima. 2. q. 2. questione. 1.

Paul. Ro. 7.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Gregorius.

Augustus.

Solu. prima
obiectionis.

¶ Ad primum igitur obiectorum respondetur,
quod cum fidelis ab infideli discedit, non homo
sed Deus dissoluit illud matrimonium: non qui-
dem propter illam exceptionem, qua Christus
Matthaei 19. facit, quasi haec sit fornicatio, vt
multi arbitratur. Nam, vt modum arguebamus,
illuc non fit mentio nisi de fornicatione carna-
li, non spirituali: & quod infidelitas dicatur for-
nicatio, est sensus typicus, qui vt ait Augustinus,
non est efficax, vt inde argumentum sumatur, ne-
que loquitur nisi de diuortio quantum ad to-
rum, sed propter rationes modo factas & testi-
monium Pauli sane intellectum. Itaque Deus
quemadmodum eo ipso, quod religionem ceu per-
fectionem statum instituit, per eius professio-
nem dirimi voluit matrimonium ratum Chri-
stianorum, ita & tamen auctor fidei, in qua sola

patet salus, per eius professionem alterius coniu-
gis, si alter eam detrectauerit, matrimoniu di-
rimit, quod homo dirimere nequiebat.

¶ Propter canonem autem Triburienis syno-
di non desuerunt qui contra assertam veritatem
fuerint opinati. At praterquam quod synodus
illa non fuit, nisi prouincialis, respicitur cano-
nem illum intelligendum secundum interpre-
tationem pontificum, & sanctorum patrum, qui
iam allegati sunt: scilicet, si illa absq; contumelia
Saluatoris cum illo comorari voluerit. Quod
autem ait, Virginem, nullum secundum glossam
claudit mysteriu. Potuisset enim generaliter lo-
qui etiam de corrupta. Quibus forsitan infina-
uit, quod si contraxisset cum vidua, liberis illam
relinquere potuisset, ne bigamiam post bap-
tismum contraheret. Opinabatur enim fortasse
synodus cum Hieronymo bigamiam ante ba-
ptismum per ipsum extingui. Vt vero illa vxor
cum marito vellet conuertit, nullatenus poterat
deseri, quia matrimonium fiebat indissolubile.

Ad cano. Si
quis. 2. q.
secunda.

Virginem.

Quando hu-
iusmodi ma-
trimonium
dissoluitur.

D. Thom.

Ricardus.

Verfcul.

Can. Si infi-
delis. 2. q.
secunda.

Sententia au-
toris.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

Ratio.

cuset, si tamen postea respiscat, & antequam fidelis maritus aliud matrimonium contrahat baptizetur, cogetur ille manere cum illa tantquam cum vera coniuge. Neq; obstat, qd ecclesia, vt ait allegata glossa, sententia diuortij protulerit: tum qd eiusmodi sententia forte no est necessaria, tum qd illa ecclesie sententia vinculum matrimonij no rumpit, sed facultate facit fideli illud per alias nuptias rumpendi.

Solutio. ¶ Respondent autem autores eius opinionis, qd ecclesia, imo ipsa contumelia infidelis dirimit matrimonium. Tamen postea dum idem infidelis conuertitur, cogitur tunc fidelis in fauorem fidei eundem coniugem resumere, sed tñ per nouum cõsensum, ac si diuortij matrimonium sponsalium vim retinuerit. Sed certe hoc no est verisimile, imò crediderim, qd absq; nouo cõsensu priscum matrimonium perduret.

Sententia auctoritatis. ¶ Accedunt & ad hanc veritatem exempla, qd si cut sponsalia cum Maria contracta per matrimonium de presentia cum alia contractum franguntur, & matrimonium ratum per ingressum religionis dirimitur, ita & matrimonium in infidelitate contractum, vt ait D. Tho. per aliud in religione Christiana initum dissoluatur. Solutio hæc non parui refert: nam si vera est, quanuis infidelis ante matrimonium a fidei celebratum, cum altero infideli cõtrahat, & ambo post simul fidei lumine irradiati baptizentur, dissoluendum est matrimonium illud, & suus coniux reddendus priori conuerso.

Cap. Si infidelis. 2. 8. q. secunda. ¶ Ad verbum ergo Gregorij vno modo respõdetur, quòd non ait, contumeliam infidelis solvere vinculum, sed solum ius petendi debitum ante eius conuersionem. Et hoc denotat adiectio illa, Circa eum, qui relinquitur, quasi ille fidelis relictus soluatur ab obligatione tñ. Secundo respõdetur, quòd licet intelligatur vinculum etiam rumpi, no tamen id significatur per solam contumeliam fieri, sed illam ius tribuere aliud fidei ineundi matrimonium, per quod alterum dissoluatur.

Dubium. 2. ¶ Secunda dubitatio huic proxima est, vtrum infidelis coniux, qui dicitur relinquitur, eadem gaudeat libertate cõtrahendi aliud matrimonium, qua fidelis, qui relinquitur. Glossa enim super sæpe citato ca. Si infidelis. in dubium reuocat, num infidelis quadiu manet in infidelitate, possit cõtrahere. Et vtramq; opinionem videtur vt probabile relinquere. At verò S. Th. hic, & Ricardus art. 2. q. 3. & eadem glo. triper tito respondent. Ait enim primò D. Tho. matrimonium infidelium per illud, quod fidelis contrahit, omnino dissolui quoad essentiam.

Responso. 1. Et ideo quantum ad ius attinet naturæ, illico

possit etiam infidelis cõtrahere: quoniam matrimonium no claudicat ex altera parte. Quare si matrimonium ex parte fidelis iam solutum est, pari iure dicendum restat ex parte infidelis esse distractum. Addit verò secundò quòd, matrimonium claudicat quantum ad effectum: scilicet, alterum contrahendi, quia propter crimen infidelis, qui no conuertitur, indicitur ei, ne possit matrimonium aliud inire altero viuente coniuge, etiã si ad alias conuoluerit nuptias.

Obiectio. ¶ Contra hoc tamẽ assertum militare videtur, qd cum ecclesia infidelibus ius no dicat, nequie eis huiusmodi potestatem indicere: & cum ius naturale, neq; diuinum, vt ait Ricardus & alij, infidelis illi iam priori matrimonio solutum nullatenus ab alio ineundo cohibeat, non apparet, quo iure illa decernatur pœna. Ad hoc respondendum crediderim primò, quòd si eiusmodi infidelis alias concinnat nuptias, matrimonium tenebit, quòd nec S. Thomas negat, neque vllus negare potest, postquam ille a prioris nexu enodatus est, sed tamen eum pari committit mortalem cõtrahendo. Et eam (si mea non me fallit coniectura) ius ipsum diuinum suscipiendi baptismum, quod vniuersos mortales obligat, eo temporis articulo, quo alter coniugum orthodoxam fidem profitetur, peculiari ratione matrimonij, quo alter scilicet infidelis est fidelis deinctus, tenetur eũ in eadem Christiana religione sequi: & ideo si non conuertitur, peccat non solum in Deum, vt fapientissimè ait Grego. sed etiam in matrimonium. Quã ob rem no quidem ab ecclesia, que tali iurisdictione no fungitur, sed iure ipso naturali & diuino indicitur ei, ne fidelem coniugem relinquet, alterum sibi copulet.

Dilutio. ¶ At verò (quod tertium dictum est D. Thomæ) si tandem ad fidem conuertatur, & eius coniux altero est coniugio colligatus, conceditur ei, vt alteras eligat nuptias. Intelligitur tñ, nisi forsitan postquam eius coniux in Christianismo cũ altera contraxerat, infidelis ante conuersionem alia adiciuisset maritum: nam tunc, si coniux illa cum suo marito conuertatur, matrimonium illud ceu firmum manere debet. ¶ Sed alia hæc quæstio: protinus se insinuat: vtrum votum solenne à neophyto susceptum eandem vim habeat dirimendi matrimonium antiquum, ac si nouum ipse pacificeretur. In primis quæstio est, quando infidelis requisitus & commonefactus renuit conuerti: nam antea fidelis, vt nequit alio se implicare coniugio, ita nec religionis voto: non solum quia infidelis coniux difficillius tunc conuertetur, verum, qd neque omnino fidelis ab obligatio-

Responso. 2.

Obiectio.

Dilutio.

Can. Si infidelis. 2. 8. q. secunda.

Responso. 3.

3. Dubium

Proponitur dubitatio.

Dilutio. ne reddendi debitum est absolutus. At verò postq; admonitus infidelis baptismum recusa-uerit, no est dubium, quin fidelis possit, vt matrimonium inire, ita & votum suscipere religionis: quin verò & citra religionem ad sacros ordines promoueri. Sed vtrum per tale votum sic dirimatur matrimonium, vt infidelis possit ad aliud commigrare. D. Tho. non respondet. Nichilominus de voto religionis no dubitatur, vt ait Ricardus, & omnes alij, quin perinde ac nuptiarum, matrimonium dirimat. Idem enim in hac parte de matrimonio infidelium consummato censendum, quod de rato nondum consummato inter Christianos, quòd quidè per profectam religionem dissoluitur. ¶ Sed re vera sacrorum ordinum susceptio perplexum me hoc loco habet, an matrimonium in infidelitate consummatum dirimat. Videtur enim D. Tho. in respõsione quartæ, respõsum dissimulasse: nã voto religionis tacito quasi cõpertum sit, matrimonium illud dirimere, de sacris ordinibus initiato subdit. Quòd si vxor post conuertatur, non est sibi vir suus reddendus, & hoc certissimum est propter votum adnexu ordinibus, quos ille legitime suscepit. Subdit verò, Sed debet sibi imputare in pœnam suæ tardæ conuersionis, quòd viro suo priuatur. Quibus verbis insinuat, non posse alteri nubere.

Dubij præfens.

Nota.

S. Thomæ solutio.

A simili.

Argumentum.

Redargutio.

Nota.

Contraria opinio.

¶ Ad primum igitur capitalium argumentorum satis respõsum est. Nam etsi matrimonium infidelium sit natura legitimum, nec per legem naturæ dissolubile, non est tamen sacramentum, neq; tam perfectum & ratum, quin iure diuino ratione fidei catholice, quæ fortius est vinculum, dirimatur, per quam tandem perficitur, sitq; simpliciter indissolubile.

¶ Quòd si redarguendo resurgas. Crimen matrimonio superueniens illud non dissoluit: sed si coniux infidelis vult sine contumelia saluatoris cum fidei cohabitare, matrimonium no dirimitur: ergo crimen superueniens contumelia nolentis cohabitare illud non dirimit. Ad hoc, qui tenet matrimonium per contumeliã dirimi, negarent antecessores: non tamen concedimus per solum illud crimen non dirimi: sed tamen fit per illud facultas, vt superueniens vel matrimonium vel solene votum religionis dissoluatur.

¶ Sed ad secundum respondetur, non existere parem rationem de prole & vxore: nã per disparitatem cultum superueniente nouo matrimonio fidelis antiquum rûpuit, in quo ideo vxorem restitui amplius non est possibile. Sed tamen per eandem cultus disparitatem ius paternum non extinguitur, quominus filij quotiescunq; post conuertatur, iure & beneficio postliminij gaudere debeant: hoc est, ad eorum hæreditatem admitti. can. Deinde, dist. 2. 6. & Authen. Idem est de Nestorianis. C. de hæreticis. & in Authen. Vt cũ do appella. cognosci. §. Genaralem. colla. 8. Postliminij enim est cum ille, qui post limina prouincie relegatus fuerat, tandem reuertitur, cui ideo iura sua restituenda sunt. Vnde titulus in ff. nouo extat, De captiuis & postliminio reuerfis. Et eadem de causa etiam vxor quotiescunq; reuertatur, debet dotis priuilegio gaudere, vt doctores super capit. Placet. de diuortijs, adnotare solent. Et mulieres, quæ credentes maritos in bello occisos vel aliter defunctos ad alias nuptias euolarunt, ipsæ reuerfis sunt restituendæ. cano. Cum per bellicam. 34. quæstione secunda.

¶ Ad tertium de coniuge in hæresim lapsa in primis respondetur, per hæresim aut apostasiam nullatenus matrimonium solui: quia vt sæpe diximus, matrimonium ratum per solum ingressum religionis soluitur, consummatum verò per solam conuersionem ad fidem alio superinducto matrimonio, vt Innocen. cap. Gaudemus. & expressius cap. Quanto. de diuortijs, cautum duxit. Quinimo, vt arti. 1. dicebamus, licet cum hæretico & apostata matrimonium contrahatur, tenet ratioe characteris baptismalis. Licet.

Solu. 1. arg. Solu. 2. arg. De filijs. Postliminij quid. Solu. 3. arg. Innocen.

foemina hæretico nubens dotem amittat, cap. Decreuit. de hæret. in. 6. Et vidi causam hanc in Germania agitari. Contendebat enim illi stris quidam vxorem hæreticam repudiare, & alias inire nuptias, sed nõ fuit auditus. At, verò potest & debet diuortium fieri quoad toru, præcipue si periculum subuersionis catholico immineat, quod vtique semper imminere censendum est. Verbum enim Pauli: Hæreticū hominem post primam & secundā correptionē deuita, ad paternum & cōiugale atq; ad alia omnia necessaria vincula extenditur, vt illis non obstantibus, commercium talium hæreticorū euitet. Atqui hic est omnium eū etuū potissimū, in quo veritatē fortitur admonitio Christi, Veni separare hominem aduersus patrem suum, & filium aduersus matrem suam &c. Mat. thæ. 10. ¶ Si verò talis hæreticus respiscēs ad obedientiam ecclesie redeat, illiq; reconcilietur, est dubiū, vtrum catholicus teneatur reconciliatam in suā domum & torum suscipere. Sed distinguendū est. Nam si hæresis non processit vsq; ad ecclesie cōdemnationē, sed fuit ille vel illa coniux priuatim emendata, tenetur catholicus poenitentem, si verē poenitens est, illā sibi reconciliare. Si verò illa coniux publico ecclesie iudicio fuit hæresis dānata ac subinde à coniuge separata, eidemq; ecclesie conciliata, tunc maritus catholicus potest, si vult etiā inuita vxore, religionē approbatā ingredi & profiteri, illam scilicet religionem, cuius solēnis professio impedit & dirimit matrimoniū. Et idem est de vxore si maritus fuerit hæreticus, Decretum est ca. Mulier, de conuersio, coniuga. Et hoc catholico indulgetur ad cauendam infamiam facti, quæ ex cohabitatione cum hæretico vel hæretica reconciliata contrahitur. Quare tunc illa reconciliata non cōpellitur religionem ingredi, sed potest manere in seculo: quia facultas, quæ fit catholico, non debet vim inferre reconciliatæ religionem profitendi. Si verò non vult religiosus fieri, cōpellitur poenitentem coniugem ad coniugale commercium suscipere. cap. De illa. & cap. Quāto, de diuor. In telligitur autem hæc cōpulsio dum modò ille reconciliatus sit adeo cōpunitens, vt absq; periculo possit coniux manere cum illo.

¶ Quòd si arguas. Peior est fornicatio spiritualis per hæresim, quàm carnalis per adulterium: sed post separationem tori fornicationis causa, etiam si adultera emendetur, non tenetur innocens eam poenitentem suscipere: ergo nec respiscentem hæreticam. Negatur consequentia multis de causis, quas glossa eodem cap. recitat: nam per hæresim sola ani-

Paul. ad Ti. tum. 3.

Matth. 10.

Nota:

Obiectio.

Dilutio.

ma cōmaculatur, sed per fornicationē anima & corpus, quod coniux magis abhorret. Item, quia si adulterā potest maritus agnoscere, bigamie labē cōtraheret. Adde tertio, quòd fornicatio magis è diametro fidei in simonij aduersat.

¶ Si vero scisciteris, vtrum ille coniux reconciliatus possit inuita vxore catholica, vel vxor reconciliata inuito viro catholico religionem ingredi, respondetur, minimè posse sine catholici facultate: nam illa indulgentia facta est innocenti in eius fauorem. Quare nec sufficit licentia catholici, nisi ipse etiā ingrediat religionē.

¶ Vtrum verò catholicus possit inuita vxore, quæ fuerat hæretica, sacros ordines suscipere & manere in perpetuo diuortio. Respondetur, qd licet hoc nõ sit expressum in iure, credēdū tamē est illud posse. Ratio enim quare potest religionem profiteri, est, qd cum diuortium quoad torum iudicio ecclesie cōdemnantis vxorem de heresi factum fuerit, facta est facultas, catholico per votum solenne castitatis in perpetuo diuortio permanere, quod quidem votū sacris etiā ordinibus adnexum est. Et ideo sicut de diuortio fornicationis causa dicebamus, potest vir vt religionis votum, ita & ordines sacros in seculo suscipere. ¶ Quartū argumētum partim dist. 37. art. 1. dilutū reliquimus: illic enim disputauimus, vtrum propter alia peccata quàm fornicationis causa liceat diuortium facere quoad torū. Nūc ergo hoc tātum adijciendū est, vt cuncta liquido sub cōpendio clarescāt. Crimen enim simpliciter loquēdo, nullū est, quod matrimoniū possit dissoluere siue consummatū, siue nõ nisi ratū. Nam inter Christianos ratum solūm per ingressum religionis dirimitur, inter fideles verò altero eorū conuerso coniuge crimen alterius conuerti reuertens non sufficit per se matrimonium dirimere, sed ius facit, vt per sequens matrimonium dirimatur. Præter hunc tamen casum vniuersalis est cōclusio, qd ob nullū prorsus crimē aut causam matrimoniū quoad vinculu dirimitur, Attamen quoad torū multifida opus est distinctione. Potest enim fieri diuortium quoad torū & propter fornicationem carnalem, & propter lapsum in hæresim vel apostasiam, quæ fornicatio spiritualis est: diuersimodè tamen: nā in fornicatione vnicus sufficit actus, sed tamen in hæresi non propter vniciū aut duos faciendū est diuortium, vt D. Thomas dist. 3. art. 1. in solut. 3. adnotauit, quousq; persistat post admonitionem hæreticus in sua perfidia, vel periculum alteri cōiungi offerat. Atq; hæc sola peccata sunt, quæ per se diuortium quoad torum secum adferunt. Primum scilicet, quia fidei matrimonij contrariū est, &

Rationes dist. ferentie.

Dubium.

Solut. 4. arg.

Crimen nequit matrimonium dissoluere.

Cōclusio.

Quoad torū

Nota.

est, & secundū, quia catholice fidei aduersatur. Cæterum inter alia vniuersa crimina scelera & flagitia distinguendum est: quia aut sic sunt peccata in vno coniuge, vt ille non moliat alteram pervertere. Et secundum hanc considerationem peccata non adferunt rationem diuortij, neque ius habet alter coniux ea ratione à seculo descendendi, nisi forte, vt hic ait S. Tho. in tempus se velit vir ab vxore sceleratā subtrahere, vt per priuationem illius solatij castigata emendetur. Atq; id potissimum quādo crimina essent grauiora, quod & vxor eodem iure valeret, si de facto posset. At verò si criminalia vel in perniciem vergūt corporalem & periculum coniugis, aut potissimum in detrimentum spirituale, tunc cōposset deberetq; alter à cōsortio eius disijungi, & dum per se nõ posset deberet beneficio iudicis aut ecclesiasticis aut ciuilibus vti. Crimina primi generis sunt illa, quæ legē cōferunt. Cōfessio. C. de repudiis. exprimitur. Vt si vxor venefica sit, aut liberorū interfecitrix, aut substantiam mariti deprædetur: aut si maritus periculum necis vxori offert, aut seuitiam in eam exercet, vt habetur cap. Literas, de restit. spol. Secūdi generis crimina sunt, si coniux cōiugem ad latronica inflecteret, vel alios corruptos mores ei moliretur impingeret: tunc enim posset deberetq; alter à neq; illo & corruptore cōiuge discedere, vt habetur cap. Quasiuit, de diuortijs. iuxta Dñi admonitionem Matth. 5. Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & eijce à te: & si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam, & proijce abs te: vbi glossa in dextro oculo dexteraq; manū, vxorem, patrē & filios atque alios necessarios agnoscit.

¶ Quòd si arguas. Nullum ergo est discrimen inter fornicationem aut aliā vitia quoad rationem diuortij. Negatur omnino consequentia, imò est discriminis plurimū: fornicatio enim ratione iniustitia toro cōiugali illata ius facit alteri ab eodem toro diuertendi. Et ideo quantumuis fuerit fornicatio iam pridem clapsa, & correctā, potest vir vxorem in perpetuum dimittere. Sed propter alia crimina discedere nõ potest, nisi quando de præsentī sunt, & non emendantur, diriguntq; & referuntur ad peruertendum coniugem. His enim causis cessantibus repetēdum est coniugale commercium. Et per hoc solum restat argumentū. Nomen quippe fornicationis in sensu proprio & literali non nisi carnali turpitudini conuenit: cætera verò peccata non nisi per metaphoram spirituales fornicationes nominantur, inter quas infidelitas & hæresis potissimum eodē nomine designatur: ob id quòd prima despolatio cum

Altorum criminū distinctio.

Nota.

L. Cōfessio. procedit hodie quoad diuortij.

Obiectio.

Fornicationis nomine que intelligatur.

Deo sic per fidem, iuxta illud Osæ. 2. Desponsabo te mihi per fidem: & iuxta illud Pauli, Despondi enim vos vni viro virginem, &c. Quare August. can. Idololatria. 2. §. q. 1. idololatriā & omnem superstitionem fornicationis nomine censet. Quòcirca hæc duo crimina specialem rationem habent diuortij, reliquā verò minimè. Nam & auaritia iudem per translationem, & similitudinem dicitur idolorū seruitus: ob id quæ auarus perinde aurum adoratur & colit, quod fallens, bonum est, atq; idololatra falsos Deos.

Augustianus

DISTINCTIO quadragesima. De cōgnatione carnali.

Inter impedimenta Text. Cap. 1. ra, quæ cōfæderatū stipulandisq; nuptijs obstat, cognatio tādē postremum obtinet locum. Est autē triplex, scilicet carnalis, spiritualis, & legalis. Carnalis autē in consanguinitatem & affinitatem bipertitur. Est ergo consanguinitas vinculum ab eodē stipite descendentium carnali propagatione contractum. Et quauis olim plures gradus texerentur, iam tamen nunc temporis satis est vsq; ad quartū gradū bicornem arborem, duorum scilicet ramorum, extendere, vt stipite extra numerum posito fratres sint in primo & in secundo nepotes, & pronepotes in tertio, ac demū abnepotes in quarto, vt ex canone Zachariæ Pontificis colligitur. In quibus duabus lineis hoc obseruandum, vt nemo vnus rami propinquior esse

Consanguinitas definitio

Canon. Paren. tel. 3. §. 9. §. 5.

esse sanguine ceseatur alieni rami, quam ipse est stipiti: nempe, ut quartus vnus lineae eodem quarto gradu a quocunque alterius scilicet, tam ab eo, qui est in primo, quam ab eo, qui est in quarto, distet. Ille autem, qui propinquior est stipiti per diuersos gradus ab aliis alterius lineae distat. Qui enim in vno cornu est in primo gradu, ab eo, qui in altero est in secundo gradu, eodem secundo gradu distat: & ab eo qui est in tertio distat tertio &c.

Itaque quoto gradu remotior ab stipite, eodem ambo iter se distat. **Cap. 2.** ¶ Ex sic compositis dispositisque gradibus aliqui sunt, qui iure natura a nuptiarum ritu depulsi sunt, atque alij, quos ius diuinum sub lege Moysayca prohibeatur, demum alij, quos lex pontificia vetat. At vero cum vetusta lex, quae caeremonialia, iudicialiaque continebat, per legem Euangelicam fuerit prorsus antiquata illarum prohibitionum, quae Leuit. 18. extant, nulla penitus sub euangelica lege deducenda est ratio, nisi quatenus praecipua moralia insinuant, quae ex iure natura perpetua sunt. Gradus ergo primus rectilineus, qui est inter parentes & natos, sic est prorsus, id est a natura a coniugali copula explosus, ut ob nullam vnquam necessitatem fuerit tale matrimonium permissum. Est enim

filius, ut ait Philosophus, pars patris. Quapropter coniunctione patris cum filia, aut filij cum matre natura quantum potest tantum semper exhorruit. Imo & inter avos & nepotes similem commixtionem forte abominatur. Tametsi quae consanguinitatis necessitudo in infinitum abeat, nulla ratio persuadet. Ceterum primus consanguinitatis gradus in transuersa linea: nempe, inter fratres, licet non tantam, quantum in recta, efficaciam habeat, quapropter in orbis ortu ob necessitatem propagandi generis nostri fratres iure matrimonij conuenerint, nihilominus illa expleta necessitate sic ille gradus: ut. 15. de ciuita. Dei, autor est Augustinus nuptijs aduerfatur, quasi nunquam licere potuerit.

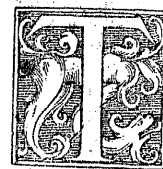
¶ Alios vero secundos ac subinde longius semotos gradus non natura, neque vero iam post orbem redemptum lex vlla diuina, sed tamen ecclesia diuinitus instructa a connectendis nuptijs merito coercendos curauit. Et primum quidem, quatenus, ut apud Grego. Magnum & Isidorum atque alios antiquos patres. 31. quae 3. & 5. videre est, qui ad sextum vel septimum secundum variam computationem illos protendebant: tamen temporis curriculum experimeto docuit tam longam decurtandam ferre. Quocirca sanctum concilium sub Innoc. tertio, ca. No de

August. c. 6.

Cap. 3.

Innocen. 3. bet

ARTICULVS. I. *Virum definitio consanguinitatis consti- tui solita rei definitae competat.*

Actatum impedimento- rum matrimonij, dist. 34. in noue distinctiones: nepe, in tres ternos dispartiti sumus, in quorum hoc potremo: his videlicet tribus subsequen- tibus distinctionibus, de impedimento cognationis & affinitatis tractare proposuimus. Quae- ritur ergo de nomine & re consanguinitatis, vtrum sollicit consanguinitatis definitio collata sit legitima. Illa vero apud omnes, tam theologie quam iuris professores haec est receptissima: Consanguinitas est vinculum ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum. Et arguitur primo contra nomen Labat. vt Gen. 29. legitur dixit ad. Iacob. Os meum & Partis nega- caro mea es: idque ratione cognationis inter eos, contra- tracta: ergo eiusmodi propinquitas potius carnalitas debet, quam consanguinitas nuncupari. ¶ Secundo. Si consanguinitas propter propagationem ab eodem stipite contraheretur, vniuersi mortales, vt pote qui ab Adam deriuantur, consanguineorum nomine censendi essent: quod tamen vltus non recepit. ¶ Tertio. Si generatio ex eodem sanguine, sanguineos procrearet, etiam inter brutia eadem esset necessitudo, quod tamen absurdum est & concessu ridiculum. ¶ In contrarium tamen est vniuersalis doctorum autoritas. ¶ Primum omnium, vt a nomine proficiscamur, Cognatio secundum amplitudinem suae significationis superius nomen est, quam consanguinitas. Est enim cognatio triplex (scilicet carnalis, spiritualis & legalis. Carnalis est, quae nomine consanguinitatis designatur, & per carnalem generationem deriuatur. Spiritualis vero est, quae per regenerationem in sacro fonte baptismatis contrahitur. Et legalis, quae per adoptionem lege acquiritur. At vero si cognatio specialius pro carnali accipiatur, idem est prorsus quod consanguinitas. Graece est *συγγενεσις*: hoc est, cognatio, idem est latine quod cognati & consanguinei. Tametsi Iuriscōsultis inter agnatos & cognatos sic distinguere placuerit, ut agnatio genus sit, cognatio vero species. Inter agnatos, vnde legitimum est, Iuriscōsultus ff. de gradibus. Itaque cognati non dicuntur, nisi per lineam materiam descendunt, vt a uunculus, qui est frater matris: agnati vero appellantur

Prohibitio- nis causa.

Prima:

Secunda.

Tertia.

bet. de consanguini. & affinit. satis duxit vsque ad quartum gradum eodem sanguine cognatos, ne coniuges fierent, prohibere. Causae etenim, quibus huiusmodi prohibitiones honestatur, ultra illum gradum non procedunt. Affer- tur enim in causis primis, quae cum eiuudem sanguinis feruor amo- rem ingeneret, non decet, ut Phi- losophus in Politicis auctor est, carnalem alium ei adhibere, ne carnis illecebra nimium per con- geminatum amorem exardescat. Mox quia cum consanguinei in tra eodem lares commorentur, nisi eis religio aditum ad matri- monia occluderet, in praesentia- neo inceptorum periculo versarentur. Demum vt nuptiarum iura inter diuersos sanguines composita amicitiarum rationes latius pro- pagaret. Nihil tamen istorum ultra quartum gradum locum ha- bet, sane cum tam longa auorum & proauorum series in rebus huma- nis superstitis esse non possit, atque propaginum ordo vsque ad eum tunc elagueat, vt vix amplius ius ami- citiae & familiaritatis retineri sufficiat. Quare non est cur ultra quasi in carceribus & repagulis homines, ne se nuptiarum ritu confederent, teneantur.

DISTINCTIONIS *Quadragesime, Quaestio vnica, De cognatio- ne carnali.*

appellentur quomodocumq; ad eundem sanguinem attineant, vt patruus, nempe, frater patris, tam agnatus sit quā cognatus. Titulus autem iuris canonici has distinctiones non mediat, sed generaliter inscriptus est, De consanguinitate & affinitate, vt consanguinitas dicatur cōiunctio, in eodem sanguine: sed affinitas sit cōiunctio, quę per carnalem sit copulam. Nam cum vir & vxor per copulam fiant vna caro, fit vt cōsanguinei vnus fiat alteri affines. ¶ In hac ergo distinctione disputandum nobis est de consanguinitate, & in subsequente de affinitate, & in quadragesima secunda de aliis duabus cognationibus: scilicet, spirituali & legali. Ad questionē ergo vnica breuissima conclusio respondetur, prædictam consanguinitatis definitionem esse optimam. Vbi adnotandum est, omnem amicitiam, vt. 8. Ethico. author est Philosophus, super aliqua societate & communicatione collocari. Hęc autem societas aut naturalis est, aut ciuilis: nam omnis cōmunicatio ad vnum vinculū refertur, quo plura communicant, & ceu nodo quodam colligantur. Ob idq; secundū diuersas vinculorum rationes diuersę species amicitie sumuntur, quę diuersa fortuntur nomina. Et vt à ciuilibus exordiamur, inter Regē & ciues, interq; ipsos eisdem ciues amicitia intercedit in illa cōmunicatione & societate fundata, quę est gubernatio. Rex enim, vt ibidem ait Philosophus, ad ciues, vt pastor se ad oues gerere debet. Ob id namq; Homerus Agamēnonem pastorem populorum nuncupauit. Et qui eisdem sunt fortis, confortes appellantur: hoc est, eiusdem conditionis & qualitatis: & qui eadem mensa participant, commensales. Eadem ergo ratione in naturę necessitudine & vinculo qui ex eodē sanguine nati sunt, consanguinei nuncupantur, veluti qui eodem lacte fuerunt nutriti, appellantur, collactanei fratres, quanuis diuersi fuerint parentibus geniti. Vnde Philosophus ibidem cap. 12. cōsanguinitatem naturale amicitie genus esse docuit.

¶ Igitur cum in definitione dicitur, consanguinitas est vinculum, Ricardus atq; alij non arbitrantur esse prædicationem identicam (vt cum dialecticis loquamur) sed causalem: hoc est, cōsanguinitas est vinculi causa. Attamen forte è conuerso potius dicendum est, vinculum esse causam consanguinitatis: cognatorū enim vinculum est idem sanguis, & consanguinitas est communio plurium in eodem sanguine, quare ideo nihil aliud est quā relatio quædam & habitudo realis ad eundem sanguinem. Si quidem sanguis vinculum est, & glutinum, quo plures

colligantur. Quanuis si vinculū accipiatur pro amicitie iure, quo consanguinei obligantur, consanguinitas, potest dici eiusdē vinculi causa. Stipes autem est persona & origo, à qua tantū à fonte eiusmodi promanauit sanguis. Veluti Adam prima radix fuit & stipes humani generis, à quo vniuersi mortales ceu rami eiusdem arboris pullularunt.

¶ Sed arguas forsitan contra definitionem. Sequeretur inde, patrem & filium non esse consanguineos: quia non ab eodem stipite ambo descendunt, sed vnus ab altero. Respondetur primo, quod ambo descendunt ab auro, præterquam Adam & eius filij. Secundo, quod sub disunctione sensus est, vel ambo ab vno descendere, vel vnus ab altero. Neq; verò descensus per carnalem concubitus requiritur: quoniam Christus & eius sacratissima mater opera spiritus sancti consanguinei fuerunt. Eua tamen nullatenus fuit Adæ consanguinea: quia ab illo non carnali propagatione descendit. Carnalis enim propagatio fit per decisum sanguinē vel vtriusq; parentis vel saltem matris, vt in beatissima virgine. Eua verò nec per semē nec per sanguinem ab Adam descendit, sed ex eius ossē Deo carnem superducente fabricata est, non in ventre, sed extra. Quare nec genita fuit ab Adam, nec concepta nec parta. Neque verò ambo per carnalem propagationē, sed à Deo ambo creati sunt.

¶ Quod si quis tandem arguat. Consanguinitas nomen quoddam conuenientie est: cōuenire autem homines, qui ex materia tantum & forma constant, non possunt nisi aut ratione formę, aut ratione materie: conuenientia verò ratione formę est specifica, in qua vniuersi mortales conueniunt in materia verò omnes differunt, etiam fratres: quia secundū materiam homines numero distinguuntur: ergo consanguinitas nulla est conuenientia. Respondetur, consanguinitatem non esse conuenientiam specificam ratione formę, sed materiale: sanguis enim ad materiam spectat, vt caro. Et quanuis in diuersis individuis diuersę sint numerō materie, est tamen idem sanguis in ordine ad causam efficientem: quia scilicet ab eodē stipite & radice pullulat, veluti idē est riualus, qui ab eodem effluit fonte.

¶ Ad primum igitur argumentum respondeatur, denominationem à proxima materia fieri debere, quare quidē se habet vt forma respectu materie remotę. Id autē, quod proximē in semē cōuertitur, non est alimentum aut caro, sed sanguis, vt. 1. 5. de animal. autor est Philosophus. Ob idq; vinculum illud, quod consanguinei cōglutinantur,

glutinantur, est sanguis. Quare cognatorum cōmunicatio consanguinitas potius quā carnis nomen dicitur. Tamen si consueuerint cognati vnus os, vnaq; caro ob id nuncupari, quod sanguis, qui in semet ipso, aut in mēstruum foemine cōuertitur, potentia est caro & os.

Solutio 2. arg. ¶ Ad secundū negatur consequentia. Est enim definitio sane intelligenda, vt cum dicitur, vinculum descendendum ab eodem stipite, intelligatur cuius stipitis virtus in eisdem perseveret. Virtus autem agentis cum per multa, deducatur media, attenuari incipit, & debilitari, adeo vt tandem deficiat. Virtus tamen patris, non solum inuget ad id, quod est species, secundum quam vniuersi mortales sunt similes, verum & ad id quod est proprium individui. Quare utiq; ratione filij patris, & non in quādam nepos, in paginam refert, complexionsq; & quomum effigiem, quæ quidem in diuisualis conuenientia, dicitur consanguinitas. Attamen, virtus illa patris non secundum totam perfectionem descendit in filium, & debilis elabur in nepotem, quæ utiq; ratio, vt. lib. 1. 1. Etymologia.

Nota. ¶ Ricardus, & refertur distinctio 35. quæ sit, cap. Consanguinitas, cum virtus illa paulatim per propagationē ordinē exhauritur, consanguinitas exiungitur. Quomodo enim in arbore truncus radicibus proximis robustior est, mox ramis quo propinquoiores, eo sunt valentiores: deinde tamen in multis hęc propagantur exiles, vt tandem in caputibus suauescant. Ricardus verò & alij non propter hanc rationem approbat, eo quod hęc virtus fortior est, multo in vnā quā in alio. Et hoc consanguinitas in vno, si stipite latius propagaretur, quā in alio descendens. Non tamen hęc superflua est ratio, quia à similitudine ductus vsu pãdã sunt, sed secundum eas, quę plurimum contingunt. Exercent similitudo, arboris aptima est: nam illo modo nobilitates, in militibus strenuas, & illustres, quo à tercio plus elongantur, eo magis degenerant, & tandem fieri contingit, vt in paupertatem collapsæ dispercant. Atq; hæc de causa iura primogeniturę, & facultatum diuinitatq; amplitudines inueniunt, sunt vt domus illustres, veluti obia reipublice, & columna perseverant in eam, genus & virtus, vt ait Lyricus, sine re vilior algæ est. Accedit nihilominus & alia ratio, quod cum consanguinitas, vt ait Philosophus, genus sit amicitie, eatenus progenitur, quæ seque secundum communē cursum eiusmodi, amicitie affectioniq; respectus & cognitio perdurat. Per quot autē gradus iure naturę dilatetur, art. 2. videbimus.

Nota. ¶ Ad tertium per idem respondetur, fundamē

Ratio 3.

Solutio 3. arg.

Solutio 3. arg.

Solutio 3. arg.

tum. Non inquam, communicatio sanguinis, nō de considerata consanguinitatis nomen obtinere, sed quatenus est amicitie & humanitatis fundamentum. Brutæ vero animales, quia cognitione finis carent, & libertate, qua suam possint actionem habere, de quibus iam, non sunt apte ad societatem, in eamque præ se ferant societatis, affigiem & amoris. Ob idq; in brutis consanguinitas non habet locum.

A. R. I. D. C. V. L. V. S. II.

Vtrum consanguinitas per lineas & gradus commode distinguatur.

Quoniam consanguinitas in lineas arboris depingitur, quatenus vtuntur per lineas & gradus distinguatur.

Quoniam consanguinitas in lineas arboris depingitur, quatenus vtuntur per lineas & gradus distinguatur.

Quoniam consanguinitas in lineas arboris depingitur, quatenus vtuntur per lineas & gradus distinguatur.

Quoniam consanguinitas in lineas arboris depingitur, quatenus vtuntur per lineas & gradus distinguatur.

Quoniam consanguinitas in lineas arboris depingitur, quatenus vtuntur per lineas & gradus distinguatur.

Quoniam consanguinitas in lineas arboris depingitur, quatenus vtuntur per lineas & gradus distinguatur.

Quoniam consanguinitas in lineas arboris depingitur, quatenus vtuntur per lineas & gradus distinguatur.

Quoniam consanguinitas in lineas arboris depingitur, quatenus vtuntur per lineas & gradus distinguatur.

Tirde consanguinitatis

Conclusio

Amicitie diuersę species

Homerus

Consanguinitas est vinculum

Stipes quid

Obiectio

Dilutio 1.

Dilutio 2.

Eua

Nota

Similitudo

Alia obiectio

Ricardus

Nota

Solutio

Solutio 1. arg.

Solutio 2. arg.

Solutio 3. arg.

In brutis

Argumentum

Argumentum

Argumentum

Solutio 1. arg.

Consanguinitas

Consanguinitas verò est relatio ipsa: putà, habitudo & respectus inter personàs: veluti ordo est relatio inter magistratus & reliquos ciues. Itaq; linea dicit personàs, quæ sunt relationis consanguinitatis extrema.

Gradus quid. ¶ Gradus verò est habitudo distantium personarum, qua cognoscitur quanta distantia personæ inter se differant: vt habitudo filij ad patrem est primus gradus: quoniam inter illos nulla persona media distat, sed dicitur primus gradus: quia est prima distantia. Gradus; qui ppe ascensum siue descensum significat: descensus autem duo extrema & terminos designat: scilicet, à quo & ad quem. Quare eiusdem ad se ipsum gradus esse non potest. Et ideo cauenda est fallacia, quam quis posset contrahere, imò aliqui contrahunt: ex illo verbo Instituit, & ff. de gradibus, desumpto ab Isidoro can. Primo gradu. 3. 7. quæ st. 7. vbi habetur, qd primo gradu sunt supra pater mater, infra filius filia. Nō enim pater & mater ponitur primus gradus, sed vt primum extremū primi gradus, qui terminatur ad filios. Quod si arguas. Gradus, idē est, quod consanguinitas: nam eadem ipsa distantia inter patrem & filium est consanguinitas. Respondetur, qd quantū eadem intercapedo sit gradus & consanguinitas, diuersis tamen rationibus consideratur: nam per idem spaciū res duæ appropinquāt, per quod distant. Propter quod ergo filij ad patrem est consanguinitas, sed qua ratione distat dicitur primus gradus: & ideo sunt duæ relationes ratione distinctæ.

Obiectio. ¶ Et per hoc respondetur ad secundum argumentum. Distātia enim huiusmodi & consanguinitas non opponuntur, sed sunt idē in ratione diuersa. Sed distantia illa, quæ eo vsque à primo stipite procedit, vt omnes consanguinitatis gradus tēgrediat: nempe, si in quinto gradu quis ab stipite distaret, illa iam esset consanguinitati contraria.

Solutio arg. ¶ Et per hoc respondetur ad secundum argumentum. Distātia enim huiusmodi & consanguinitas non opponuntur, sed sunt idē in ratione diuersa. Sed distantia illa, quæ eo vsque à primo stipite procedit, vt omnes consanguinitatis gradus tēgrediat: nempe, si in quinto gradu quis ab stipite distaret, illa iam esset consanguinitati contraria.

Linea. ¶ Hinc fit, qd linea ex pluribus gradibus constat: est enim linea personarum series, vt quæ constat ex patre, filio, nepote, pronepote, & abnepote. Quod si arguas. Linea inter duo tantum extrema puncta secundum Philosophos concluditur: ergo non potest ex pluribus constare gradibus. Distinguitur antecedens. Si em accipitur linea pro vna dimensione & specie quantitatis, vt superficies & corpus, cōceditur duo duntaxat habere pūctā in actu; sed tamen habet plura in potētia: quia in quolibet pūcto secari potest, vt in duas medietates, & quatuor partes &c. Impresertiarum verò accipitur linea pro rebus ipsis dimensionis, & lineæ alter ordi-

natis, quæ quidē linea constat ex pluribus vnitatibus seorsum diuisis, sicut numerus.

¶ Ex his ergo colligitur affirmatiua cōclusio, qua ad quæstionem respondetur. Consanguinitas per lineas & gradus distinguitur. Quod est dicere, Sanguinis propinquitas instar arboris per ramos pluresq; subinde ramificulos diffunditur & propagatur.

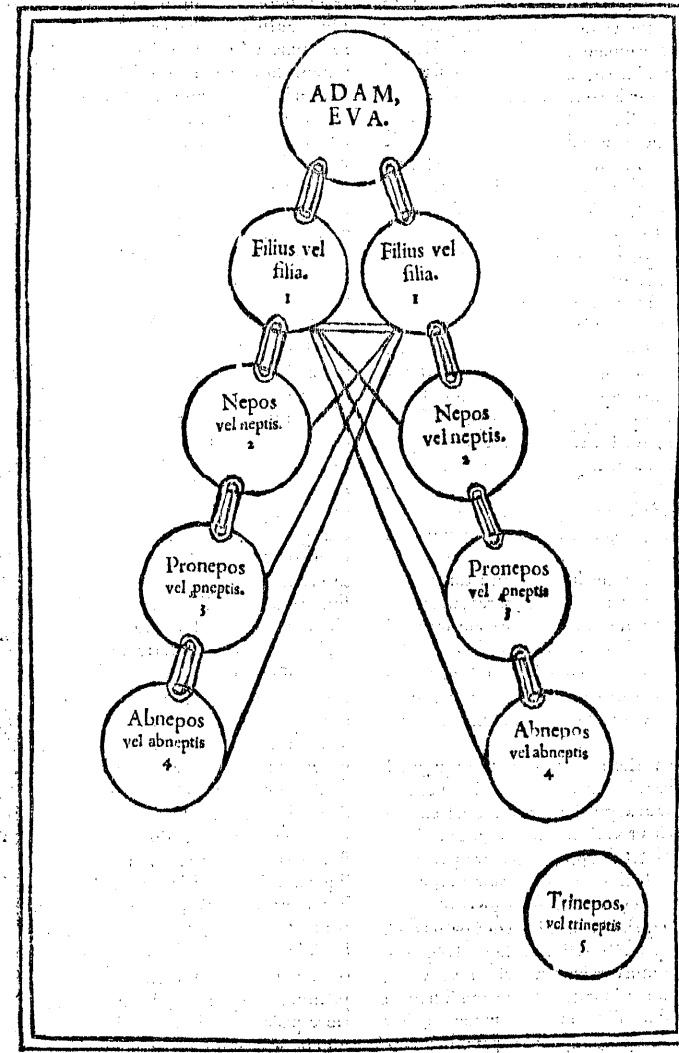
¶ Distinguitur autem linea triplex: scilicet, descendētium, ascendētium, & transuersalis, quæ est collateralium. Nam cum consanguinitas, vt 8. Ethico. capit. 12. ait Philosophus, sit sanguinis communicatio, triplex, inquit, est: Vna scilicet consideratur secundum habitudinem principij ad principiatum, qualis est descensus patris ad filium, filijque ad nepotem &c. Vnde ait, quod patres diligunt filios tanquam partes ab ipsis decidas, atque ab ipsis existentes.

Alia verò est secundum habitudinem principiatum ad principium, qualis est ascensus filij ad patrem, & patris ad auum, &c. Et ideo ait, quod filij diligunt patres tanquam illos, à quibus existunt, & sicut partes tuum totum. Quo fit vt hæc duæ lineæ non sint re diuersæ, sed sola ratione & consideratione: nam per eandem lineam descenditur & ascenditur. Tertia est linea transuersalis, quæ ad collaterales tranfertur, qualis est inter duos fratres, & inter duos fratruales, qui sunt fratrum filij: & inter patruū, qui est frater patris, & filium fratris. Igitur si hunc ramorum ordinem & graduum consanguinitatis inspexeris, reliqui oēs gradus à primo, qui est inter patrem & filium oriuntur, & in illo tanquam linea in centro connectuntur.

Ratione enim patris auus & proauus conueniuntur filio eiusdem patris, sicut & nepos & pronepos, & reliqui ratione eiusdem filij vniuntur eius patri & superioribus. Item fratres ratione parentum inter se vniuntur: & ratione eiusdem trunci colliguntur patruales cum consobrinis, & omnes breuiter transuersalis lineæ. Veluti omnes affines, vt distinctio, sequenti stūri sumus, compinguntur & compaginantur in vinculo mariti & vxoris. Etenim quia illi per copulam carnalem efficiuntur vna caro, omnes consanguinei vxoris efficiuntur affines mariti; & vicinim omnes consanguinei mariti sunt affines vxoris.

¶ Hanc consanguinitatis arborem, vt 3. 7. quæ st. 7. & in titulo de consanguini & affinit. est videre, tanta ramorum & ramificulorum multitudine interpretes depringunt, vt cōsolationem potius oculis q̄ lucem offundant: cum tñ ad rei intelligētiam satis sit duas lineas ab eodē stipite quatuor gradibus cadentes sub hac bicorni forma delineare.

In qua

Declaratio arboris

IN QVA utiq; figura ab Adam primo parente per alterutram lineam recta descenditur, cuius primus gradus est filius, secundus nepos, tertius pronepos, & quartus abnepos. Et per eandem rursus ascenditur: eo tamen ordine, vt qui erat descendendo abnepos, relinquatur tanq; primus filius & terminus. Vnde primus gradus sit pater, qui descendēdo erat pronepos.

Secundus, auus & tertius, proauus: & quartus, abauus, qui est ipse Adā. Transerim aut ab vna linea ad alterā diuertatur, vt inter duos primos filios & filias, qui sunt germani fratres primus gradus agnoscat: & inter nepotes secundus &c. Verum est tamē qd in ista supputatione tractatis civilibus legibus secuti sunt, quam in suis canonibus

luris civilis, & canonici discrimen.

canonibus Pöitice s. Nā iure ciuili ex vno gradu iuris canonici fiunt duo: quā vtiq; ratione duplantur, ac subinde reduplicantur, vt Alexander. 2. canō. Ad sedem. 35. quæst. 5. refert, qui quidem canon in concilio Latetaniensi ad condeinandum supputationem ciuilem sancitus fuit. Enimuerō Iustinianus in Authentica, de hæredibus ab intesta. veniēt. colla. 8. ob solam successiōem hæreditatum ab intestato, gradus constituit, quā ideo decurrere volens, cum vsq; ad sextum gradum eiusmodi hæredes vocarentur, cogitauit sextum in tertio hac ratione terminare, quod cum vnusquislibet filiorum vno gradu à parentibus distet, finxit duos inter se fratres duobus gradib; distare: scilicet, vt vnus distaret ab altero vno gradu, & alter ab altero reciprocē altero gradu. Et eadem ratione de nepotibus: quia vterq; ab auo distat duobus gradibus, promulgauit ambos inter se quatuor gradibus distare. Ac subinde pronepotes in sexto, vltra quem gradum noluit ab intesta to hæredes succedere. Et potest in fauorem huius ciuili diuisionis sic argui. Sicut nepos distat ab auo duobus gradib; ob id qd filius interstat medius, ita & duo filij videntur duobus distare: quia pater est medius. Respondetur tamen, qd inter filios non est medius pater, quasi filij sint duo, extrema distincta in eadem linea, sed quia ambo eadē linea & gradu cadunt ab ipso. Et ideo ius canonicū non habet rationem numeri personarum cadentium ab stipite, sed solius distantie & casus, qui est vnus amborum fratrum.

Iustinianus.

Argument.

Solutio.

Aliud argumentum. Dilutio.

Mos supputationis quorundam.

Supputatio ad gradum.

tē ab Isidoro desumptus cano. Series. 35. q. 5. vbi ait, qd filius & filia: scilicet, frater & soror, sit ipse truncus: sed nepos & neptis primus inde ramusculus. Sed tamen ecclesia iam vniuersalis non habet nisi vnum supputandi modum, vt primus gradus sit inter germanos fratres vti ait Zacharias Papa can. Parentele. eadem cau. & quæst. Secundus inter nepotes, qui si sint fratrum filij, fratruales dicuntur, & si fororum, sobrinii: hoc est, fororini, & tertius inter pronepotes: ac deniq; quartus inter abnepotes. Quāuis iam omnes isti sub fratribus collaterales confobini dicantur.

Vnus cōmunitatis supputandi.

Hinc ergo iudiciaria regula & index colligitur. Ad cognoscendum enim quoto gradu duo inter se distent, animaduertendum est, vtrum sint ambo in eadē linea recta: an vero sint collaterales duarum linearum. Si sunt in eadem linea, & inter illos nulla est persona media, sunt cōsanguinei in primo gradu, vt pater & filius. Si vero inter sit persona media, tunc connumeratis omnibus medijs & extremis, sunt in tot gradibus, quot sunt personæ vna adempta. Vt quia pater & filius & nepos sunt tres persone, nepos distat ab auo secundo gradu, & pronepos tertio, & sic descendendo. Si vero illi duo sint transuersales in diuersis lineis, & aequaliter ab stipite distent, quoto gradu distant ab stipite, distant inter se. Vt fratres distāt inter se primo gradu, quo distant à patre. Si vero ab stipite inæqualiter distet, tunc quoto gradu remotior distat ab stipite, distāt & ipsi inter se. cap. Vir qui ab stipite. de consang. & affinita. vt filius Adæ Abel distabat ab Enos nepote Adæ duobus gradibus, quibus Enos distabat à suo auo Adam. Et idē Abel tertio gradu distauit à Cainam pronepote eiusdē Adæ, & in quarto à Malaleel abnepote eius. Et ratio huius regule liquida est hæc: quod cum collaterales non habeant inter se consanguinitatem, nisi quam habent ratione primi stipitis, in quo vniuntur, nullus vnus linearum maiorē habere potest propinquitatem ad lineam alterius, quam habet ad stipitem: & cum propinquitas inter duos sit relatio æqualitatis & similitudinis, sit vt abnepos non sit propinquior filio abau, quam sit ipse ab auo: puta, in quarto gradu, atq; adeo nec filius abau sit eidē abnepoti propinquior quam in eodem quarto gradu.

Regula generalis.

In linea recta.

In linea transuersa.

Regula generalis.

Ratio regulæ.

Nota.

Nota.

ram conferas lineam, non omnes personas eodem attingit gradu: sed filium alterius linearum attingit primo gradu, & nepotem secundo, sed pronepotem tertio, & abnepotem quarto. Itaq; nemo vnus linearum propinquius quemquam alterius attingere potest, quam attingat stipitem. Potest tamen remotius se ad illud habere propter maiorem distantiam eius ab eodem stipite.

Solu. 3. arg.

Appendix.

Circa dispensationem.

Et per hoc tertium argumentum principale solutum restat: nam quāuis auus & nepos eodem gradu inter se distent, tamen filius eiusdē au, qui est nepotis patruus, primo gradu attingit auum, & secundo nepotem, quia respectu radice non æqualiter distat.

Hinc rursus sequitur, quoscunque duos siue in linea recta, siue in transuersali eodem gradu inter se differre. Quo enim gradu Petrus refertur ad Paulum, Paulus refertur ad Petrum: licet non semper ad stipitem eodem referantur. Filius enim & nepos in eadem linea inter se in primo gradu referuntur: quia se habent, vt pater & filius, sed tamen ab auo pater distat vno gradu, & nepos duobus. Et dem est de filio vnus linearum, qui est patruus nepotis alterius: referuntur enim inter se secundo gradu, sicut nepos ab auo, & tamen filius ad eundem auum non refertur, nisi primo.

Atque hoc seruandū est, vt dum de dispensatione inter istos gradus sermonem habituri sumus, perpendamus, qd si vnus ab stipite distat quarto gradu, licet alius distet non nisi tertio, vel secundo, non tamen videtur maior faciēda difficultas, quam si ambo essent in quarto: quia nō sunt sanguine propinquiores.

ARTICVLVS. III.

Vtrum gradus quispiam consanguinitatis in linea recta iure naturali matrimonium impediatur.

Lata cōsanguinitatis arbor per suasq; lineas & gradus distributa, reliquum sit, vt exploremus, quemadmodum cōsiliandis nuptijs impedimentum obijciat. Et quia hoc potest iure naturali diuino & humano contingere, exordiendo à iure naturali arguitur, quod nullus consanguinitatis gradus tali iure matrimonium impediatur. Nulla mulier tam propinqua viro esse potest, quam Eua fuit Adæ: quæ quidē confessio ipsius fuit dicētis Gen. 2. Hoc

Partis negatiue arg.

nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: fuerunt nihilominus matrimonio cōiuncti: ergo nulla carnis vel sanguinis cōiunctio iure nature coniugalem nexum exhorret.

2. Argumēt.

Secundo. Si lex naturalis inter patres & matros matrimonia impedit, similiter & auos & nepotes à nuptijs arceat: nā au, magni patres dicuntur: hoc tamen fallum esse videtur: nā si talis esset prohibitio naturalis, consequeretur, vt nec minimo niū inter auū & nepotē esset fixū, atq; adeo dum cōuerteretur ad fidem esset necessariō rescindendū, cōsequēs autem videtur, vt fallum decernere Innocent. cap. Gaudemus, de diuortijs, vbi ait, qd qui in secundo vel tertio gradu contraxerunt, non sunt separandi.

3. Argum.

Tertio. Ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit: sed brutæ animantes nullū in coitu sanguinis respectū habēt: ergo ius nature hominibus talem respectū habere nō iubet. In contrarium est, qd illud iure nature matrimonio obstat, quod eius fini repugnat: fratres autem matrimonio cōiungi fini generatiōis obstat: nā idē Gregorius loco citato ait, ex tali cōiungio sobolem nō posse succrescere: quia ratio ne illud interdicit: ergo iure nature impeditur.

Pars affirmatiua.

Quæstio hæc præcipui momēti est, & à plebisque doctorum multis agitata nominibus. Quo autē fulgentiori luce procedat, proponēda statim ante oculos sunt nuptiarū prohibitiones, quas antiquo populo Leui. 18. Deus præscripsit, quæ quāuis numero duodecim, ad sex tamen gradus penitus perspectæ resoluuntur. Prohibentur namq; nuptiæ in primō & secundo gradu in linea recta cōsanguinitatis: scilicet, inter patrem & filiā, & matrem & filiū qui est primus gradus: & inter auū & neptē, ac subinde inter auā & nepotem, qui est secundus: atq; in transuersali quidem in primo, vt inter fratrem & sororem, & in secundo ascendendo: scilicet, inter consobrinū & amitā scilicet fororem patris & pariter cū matertera videlicet forore matris. Isti enim, licet duo appareant gradus, non est nisi vnus: scilicet, secundus cōsanguinitatis ascendentium in linea transuersali. Rursum inter affines prohibetur quocq; matrimonia in primo gradu duobus in modis: scilicet ascendendo & ad latera. Primo modo, ne quis agnoscat matrē & filiā: puta, ne quis ducat priuignā, id est, filiā vxoris suæ, neq; gener socerum suam: neq; vna nubat patri & filio: videlicet, ne nurus nubat socero patri mariti sui, neq; priuignus ducat nouercam. Omnes enim isti quatuor sunt idē gradus affinitatis. Prohibetur etiā secundo modo matrimonium in primo gradu affinitatis: videlicet, ne quis ducat forores, duas, aut, vna duobus fratribus nubat. Hic enim etiam pri-

Decisio articuli.

Leuit. 18.

Inter affines dupliciter prohibentur nuptiæ.

mus gradus est licet non tam efficax ut priori modo. Disputatio autem de duobus modis primi gradus affinitatis ad proximam attinet distinctionem. At quoniam omnes quatuor gradus consanguinitatis nimium extenderent articulum vnum, in duos cum secumimus.

In capite ergo totius disputationis id praestitueri oportet, vtrum prohibitiones illae Leuit. 18. vim modo in lege nostra retineant. Operae pretii enim est haec quaestio ad duos esse & dissolueri. Primum ad videndum, vtrum infideles, qui in illis gradibus contraxerunt, si modo conuertantur, sint separandi. Et deinde ad iudicandum, vtrum Papa modo possit super aliquem illorum graduum dispellere. Haec enim duo membra mutua consecutione conueniunt. Si enim ius illud diuinum modo perseuerat, nullum est matrimonium inter fideles, nec Papa dispellere potest. Si vero abdicatum est, vtriusque membri contrarium est tenendum.

Et quidem quaestio non solum cum haereticis disputanda est, verum, & inter catholicos conuocatur. Etenim V. Vitellius, vt est videre apud V. Valdensium tomo. 2. de sacra. cap. 134. dicebat omnes illas prohibitiones modo vim suam iure diuino retinere: & ideo in illis gradibus matrimonia esse illicita, nec esse dispensabiles ecclesiam tamen non solum cum haereticis, eundemque errorem mordicus tenent Lutherani. De hoc vero secundo membro scilicet de ecclesiae facultate ad prohibendum gradus articulo. 5. nos docebit: sed primum est modo examinandum. At qui inter catholicos, saltem si in superficie illos aspexeris, communis ferè opinio est, illos gradus esse modo iure diuino prohibitos. Ita tenere videtur. Bonaventura dist. praesenti articulo. 1. quaestio. 2. & eod. loco. Richardus. Imò & S. Tho. dist. 39. articulo. 3. ad. 3. arguit, quod si infideles, qui in gradibus contraxerunt in Leuitico prohibitis, conuertantur, sunt separandi. Et Syluest. verb. Matrimonium. 8. q. 6. & verb. papa. 17. ait, omnes ferè illos gradus esse iure naturae prohibitos, in quibus ideo Papa dispensare non valet. Et idem ait Maioris. Et potissimum V. Valdensis. At verò Palud. moderatius se exponit dicens, quod ferè omnes gradus illic prohibiti sunt de iure naturae. Cuius eisdem verbis ab stipulatur Archi. Floren. 3. part. titu. 1. cap. 14. In contrario extremo sunt Caieta. & Tho. de Argentina, qui dicunt, ius naturae solum patres & liberos prohibere, non tamen fratres.

His tamen praenarratis opinionibus ad quaestiones tibus respondetur conclusionibus Prima. Praecepta illa prohibitoria Leuitica e ratione, qua illa lege posita sunt, nullum apud nos

vigorem retinent, sed profus extincta cessauerunt. Solum autem persistunt quatenus moralia sunt: videlicet, quatenus vim retinent naturalis iuris. Posterior pars nota est: quia Christus ius naturae non quidem extinxit, sed potius per fecit. Prior vero pars probatur. Certum enim est totam illam veteris legis, qua ratio illi populo posita fuit, penitus per Christum abolitam fuisse & antiquatam. Venit enim, vt eam adimpleret, vt idem ait Matth. 5. Et ideo in morte eius & resurrectione, vbi tota veritas, cuius ipsa fuerat figura, completa est, illa fuit extincta, quod verbum illud in cruce prolatum significat. Consummatum est. Vnde Paulus ad Hebr. 7. Translato sacerdotio, necesse est, vt legis translatio fiat: cum ergo in Christo translatum fuerit sacerdotium veteris legis in sacerdotium Melchisedech, fit vt & legis translatio facta fuerit. Et subdit. Reprobatio quidem fit prioris mandati propter infirmitatem eius & inutilitatem. Et ad Heb. 8. testamentum Hieremiae 31. ad id confirmandum refert, Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel testamentum novum. Vnde subdit Paulus. quod non antiquauit prius: quod autem antiquatur & senescit, prope interitum est. Idem quoque confirmat ad Rom. 7. per mulieris similitudinem, quae sub viro est, mortuo tamen viro soluta est à lege viui. Sic enim nos per mortem Christi liberati sumus à lege veteri. Et ad Gal. 4. id ipsum per allegoriam Abrahae declarat, qui habuit duos filios, vnum de ancilla, & alterum de libera, qui duo testamenta significant: sed filius ancillae electus est, & filius liberae mansit, quo lex nostra libertatis designatur. Quocirca vt Actuum. 15. legitur, apostolorum concilium, Pharisaeorum pertinaciam contententium circumcisionem cum euangelio seruandam sic pronunciauit, Visum est spiritui sancto & nobis nihil vltro adhibere imponere oneris quae haec necessaria &c.

igitur doctores huc debent oculos conijcere, vt intelligerent, nullum posse argumentum desumi ex praesca illa lege modo post Christum passum, nisi quatenus naturam vim habet naturalis iuris. Quin verò oculatius deberent attendere, haereticum esse illas prohibitiones, quatenus legales erant, modo tanquam obseruandas allegare perinde ac si legem circumcisionis retinere contenderent.

Et accedit praeterea euidentissima ratio. Praecepta illa Leuit. 18. quatenus erant praeccepta illius legis Moysae: alias gentes non obligabant, quae lege circumcisionis non tenebantur ergo neque nos lex illa modo obligat: quia non magis nos, quam Gentiles comprehedit: si quidem ab illa,

Lex vetus antiquata.

Paulus.

Hebraeo. 8.

Roma. 7.

Ad Gal. 4.

Nota.

Ro optima.

ab illa, vt Rom. 8. ait Paulus, iam nos Christus liberauit. Solum ergo penderendum est, quantum iuris naturalis illae prohibitiones continent: quoniam non amplius nos obligant.

Obiectio. At verò fortasse quispiam obijciat hic nobis August. quæst. 73. super Leuiti. vbi ait, omnia illa mandata in decalogo esse praeccepta, insinuans esse moralia: quo testimonio V. Valden. tomo. 2. de sacramento. cap. 134. fundatur, vt dicat omnes illas prohibitiones nunc esse de iure diuino. Veruntamen, vt demus quodammodo esse moralia, non tamen subinde colligitur, vt illa virtute matrimonia dirimant. Aliud quippe est, rem aliquam praeccepto morali & naturali esse prohibitam, aliud verò eodem iure esse irritam. Nam prohibitio moralis solum inducit peccatum si contra fiat, non tamen subinde si fiat, euacuatur & irritatur. Iure enim diuino & naturali prohibita est beneficiorum in compatibiliu multitudo; & peccatum est illa possidere, non tamen ideo collatio eorum non tenet. Item prodigalitas iure naturae prohibetur, & tamen prodiga donatio tenet. Praeterea qui post votum simplex castitatis matrimonium contrahit; peccat contra, sed eius nihilominus matrimonium tenet. Et post sponsalia aliud matrimonium contrahere, peccatum est contra ius naturae, & tamen matrimonium valet. Et matrimonium clandestinum, quantum sit culpabile, nihilominus est validum. Quin verò prohibitio illa, cuius supra meminimus, ne populus ille cum gentibus illis terrae promissae matrimonia contraheret, fortasse non erat nisi obligatoria sub reatu mortali, non tamen quae nuptias irritaret: nam hoc sub lite reliquimus. Pariter ergo ex illis prohibitionibus Leuit. 18. planè colligitur, absurdum esse peccatum iure naturae talia matrimonia contrahere, non tamen subinde consequitur esse nulla. Sed solum subsequitur, expediens fuisse modo in lege euangelica, vt illa matrimonia iure positio impedirentur, vt factum est. Et accedit super haec omnia magnū argumentum, quod in Leuitico aliqui gradus vetantur, qui bus iure naturae similes non vetantur. Prohibetur namque consobrinus cum amita vel matertera: hoc est, cum sorore patris aut matris copulari, & tamen non prohibetur neptis seu consobrina patruo vel auunculo nubere, cum tamen iure naturae idem sit gradus. Illud enim, Turpitudinem patri tui non reuelabis, non sic intelligitur, vt neptis non nubat patruo, sed quod consobrinus non ducat uxorem patri. Cum enim dicitur, Turpitudinem patri tui non reuelabis, per modum expositionis subditur, Neque accedens ad uxorem eius, qui tibi affinitate coniun-

Dilatio. Veruntamen, vt demus quodammodo esse moralia, non tamen subinde colligitur, vt illa virtute matrimonia dirimant. Aliud quippe est, rem aliquam praeccepto morali & naturali esse prohibitam, aliud verò eodem iure esse irritam. Nam prohibitio moralis solum inducit peccatum si contra fiat, non tamen subinde si fiat, euacuatur & irritatur. Iure enim diuino & naturali prohibita est beneficiorum in compatibiliu multitudo; & peccatum est illa possidere, non tamen ideo collatio eorum non tenet. Item prodigalitas iure naturae prohibetur, & tamen prodiga donatio tenet. Praeterea qui post votum simplex castitatis matrimonium contrahit; peccat contra, sed eius nihilominus matrimonium tenet. Et post sponsalia aliud matrimonium contrahere, peccatum est contra ius naturae, & tamen matrimonium valet. Et matrimonium clandestinum, quantum sit culpabile, nihilominus est validum. Quin verò prohibitio illa, cuius supra meminimus, ne populus ille cum gentibus illis terrae promissae matrimonia contraheret, fortasse non erat nisi obligatoria sub reatu mortali, non tamen quae nuptias irritaret: nam hoc sub lite reliquimus. Pariter ergo ex illis prohibitionibus Leuit. 18. planè colligitur, absurdum esse peccatum iure naturae talia matrimonia contrahere, non tamen subinde consequitur esse nulla. Sed solum subsequitur, expediens fuisse modo in lege euangelica, vt illa matrimonia iure positio impedirentur, vt factum est. Et accedit super haec omnia magnū argumentum, quod in Leuitico aliqui gradus vetantur, qui bus iure naturae similes non vetantur. Prohibetur namque consobrinus cum amita vel matertera: hoc est, cum sorore patris aut matris copulari, & tamen non prohibetur neptis seu consobrina patruo vel auunculo nubere, cum tamen iure naturae idem sit gradus. Illud enim, Turpitudinem patri tui non reuelabis, non sic intelligitur, vt neptis non nubat patruo, sed quod consobrinus non ducat uxorem patri. Cum enim dicitur, Turpitudinem patri tui non reuelabis, per modum expositionis subditur, Neque accedens ad uxorem eius, qui tibi affinitate coniun-

Similitudo. Nam prohibitio moralis solum inducit peccatum si contra fiat, non tamen subinde si fiat, euacuatur & irritatur. Iure enim diuino & naturali prohibita est beneficiorum in compatibiliu multitudo; & peccatum est illa possidere, non tamen ideo collatio eorum non tenet. Item prodigalitas iure naturae prohibetur, & tamen prodiga donatio tenet. Praeterea qui post votum simplex castitatis matrimonium contrahit; peccat contra, sed eius nihilominus matrimonium tenet. Et post sponsalia aliud matrimonium contrahere, peccatum est contra ius naturae, & tamen matrimonium valet. Et matrimonium clandestinum, quantum sit culpabile, nihilominus est validum. Quin verò prohibitio illa, cuius supra meminimus, ne populus ille cum gentibus illis terrae promissae matrimonia contraheret, fortasse non erat nisi obligatoria sub reatu mortali, non tamen quae nuptias irritaret: nam hoc sub lite reliquimus. Pariter ergo ex illis prohibitionibus Leuit. 18. planè colligitur, absurdum esse peccatum iure naturae talia matrimonia contrahere, non tamen subinde consequitur esse nulla. Sed solum subsequitur, expediens fuisse modo in lege euangelica, vt illa matrimonia iure positio impedirentur, vt factum est. Et accedit super haec omnia magnū argumentum, quod in Leuitico aliqui gradus vetantur, qui bus iure naturae similes non vetantur. Prohibetur namque consobrinus cum amita vel matertera: hoc est, cum sorore patris aut matris copulari, & tamen non prohibetur neptis seu consobrina patruo vel auunculo nubere, cum tamen iure naturae idem sit gradus. Illud enim, Turpitudinem patri tui non reuelabis, non sic intelligitur, vt neptis non nubat patruo, sed quod consobrinus non ducat uxorem patri. Cum enim dicitur, Turpitudinem patri tui non reuelabis, per modum expositionis subditur, Neque accedens ad uxorem eius, qui tibi affinitate coniun-

Prohibitio Leuit. 18. Nota. Et accedit praeterea euidentissima ratio. Praecepta illa Leuit. 18. quatenus erant praeccepta illius legis Moysae: alias gentes non obligabant, quae lege circumcisionis non tenebantur ergo neque nos lex illa modo obligat: quia non magis nos, quam Gentiles comprehedit: si quidem ab illa,

Ratio. 7. Nota. Et accedit praeterea euidentissima ratio. Praecepta illa Leuit. 18. quatenus erant praeccepta illius legis Moysae: alias gentes non obligabant, quae lege circumcisionis non tenebantur ergo neque nos lex illa modo obligat: quia non magis nos, quam Gentiles comprehedit: si quidem ab illa,

gitur. Si ergo de iure naturae, aliquid illi vetatur, & aliqua permittuntur, non est cur nunc illae prohibitiones tanquam iure naturae matrimonium dirimantes sint a seculandae.

Restat ergo in illis prohibitionibus energiam esse perpendenda, qua à iure naturae mutuatur. At verò non desunt qui dicant, quae cunctas prohibitiones illas esse de iure naturae, vt est dist. praesenti Palud. eui Archieps Floret. 3. part. titu. 1. ca. 14. subscibit, ait, ferè omnes esse de iure diuino. Et recetiores, in quibus est Io. Maioris, & Syluest. ver. Papa. 17. illa ratione arbitrantur non posse super illis Papam dispensare. His tamen non obstantibus dicendum est, sic omnes prohibitiones illas esse de iure naturali, vt tamen inter eas sit ordo dignoscendus. Multiplex quippe discrimen est in iure naturae: quaedam enim sunt tanquam prima principia, alia verò tanquam conclusiones propinquius longiusve ex illis deductae. Igitur inter eiusmodi prohibitiones, aliquae sunt sic iure naturae validae, vt eodem iure matrimonium irritent, atque aliae, quae licet iure naturae id prohibeant, non tamen eodem iure irritent: attamen cogruit, vt ecclesia sic talia matrimonia cohibeat, vt eadem castet & annullent, sed nihilominus poterit super ipsis dispensare.

His ita praehabitis sit huius articuli conclusio secunda. Inter patrem & matrem sicuti inter matrem & filium iure naturae ac perinde diuino sic prohibetur est matrimonium, vt quantum nulla alia lex id prohiberet, esset nullum. Et ideo prohibitio haec Leuit. 18. in capite posita fuit. Turpitudinem patris tui & matris tuae non discoperies. Mater tua est, non reuelabis turpitudinem eius. At quia dictum est, vim illius legis solo iure naturae esse perpendenda, illud est perspicendum. Rationes autem à natura profectas adfert hic D. Tho. quatuor, sed luculenti. 2. 2. vbi de incestu disputat. q. 154. ar. 9. Quae quidem quantum ad alios consanguinitatis gradus referri etiam possint, tamen ad patres & liberos peculiari emphasi attinent. Prima sumitur, à turpitudine contra primū finem matrimonij. Et est haec. Illud est matrimonio contrahendo contrarium, quod eius potissimo fini, qui est generatio aduersatur: congressus autem parentum cum liberis eidem fini è diametro opponitur: ergo est impedimentum dirimens. Probatur minor. Nam et si pater ex filia posset filios suscipere & educare, sicuti & filius ex matre, id tamen fieri nequiret, nisi modo indecentissimo & foedissimo. Etenim iura omnia diuina & naturalia consonantissimo cōcentu sibi mutuo concordant: iure autem naturae & diuino libere tenentur parentes reuereri adde, vt quemadmo-

Prohibitiones Leuit. 18. an sint oēs iuris naturae.

Ius naturae multiplex.

Conclusio.

Rōnes. 4.

Rō prima.

Graduum p
hibitio Leuit.
18. an du
ret modo.

V. Vitellius.

Cōs opinio
catholico.

Syluest.

Maioris.

Conclusio.

dū. 5. Ethl. ait Philo. ipsis veluti Deo paria debitis obsequia reddere nō possumus: ad reuerentiam autem potissimū attinet, vt eorum quos veneramus, honorem colamus, & ipsorū pudicitia & honestatis simus in primis custodes. Quā ratione Vale. Maximus refert, liberis inter Romanos nō fuisse permittitū simul cum parentibus balneari, ne se nudos conspicerent: in re autem vxoria summa detegitur turpitudine, adeo vt ipse coniuges pudore tunc suffundantur: reuerentia ergo, quā liberi parentibus debent, maximē repugnat earum turpitudinē detegerē. Atque hæc causa est, quam lex citata diuina commemorat. ¶ Secunda ratio sumitur à concupiscentia cōtra secundū matrimonij finem: & est hæc. Matrimonium præterq̄ in officium generationis, institutum etiam est in remedium concupiscentia: si autem inter patres & liberos, in dō & inter illos, quos necesse est in eadem familia commorari, licitum esset, ingēs offerretur periculū rei Veneræ: alsī dūa quippe illa conuersatio de se incendium esset libidinis. Quod si arguas. Etiam mulieris pulchra forma irrat: & tamen non impedit matrimonium. Hoc verum est, sed tamen potest eius consortium cauēri. Conuersatio autē intra easdē ædes creberrimās offert illecebras & lapsus occasiones: quare nisi vetitū esset inter domesticos matrimonium, omnes domus iaculis sordesceret. Quare & vxor zelotypia exurere in maritum & filias: solent enim patres nimium esse filiarū amantes: quare vxores nunq̄ auderent, filias perauitē. vt in seculu cum patribus colloquerentur, aut illos amplecterent: sed religio, quæ tales nuptias abominatur, facit vt commercia illa tuto permittantur. ¶ Tertia ratio eōdem prorsus tendit, quæ est. 2. Politic. Aristot. vbi contra politiam Socratis eadē incestas nuptias reprehendit. Amor enim veneres illi, qui ex sanguinis cōiunctione oritur, adiectus nimium ardoris libidinem suscitaret, & irretaret: nam cum per se vterq; ingēs sit, ille certē, qui consanguineus est alterum libidinosum, nisi per prudentiam & temperatiam arceatur, parturit: & ideo quādo secundus inter cognatos flammā emittit, vehementissimus est, atque adeo nisi inter ipsos interdicitur essent nuptia, nimium homines emollescerent, & matrimonio, quod remedium est concupiscentia, ad maiorem libidinem abuterentur. Documentum profectō rei huius illæ prouincia perhibent, quæ postquam sacramentum confessionis abiecerunt, domesticis foedissimiq; incestibus scaturiunt. Vnde barbarus ferinusq; ille mos erat, quem

Quid. lib. 10. Metamorph. illo carmine refert. Ouidius 10. Metamor. Gentes tamen esse feruntur, in quibus & nato genitrix, & nata parenti iungitur, vt pietas geminato crescat amore. Quem quidem concubitus idem lib. 7. hoc carmine vituperat. Dextra Cyllene est, in qua cum matre Menephron, Concubitus licet vehementiore habeat: de parentibus & liberis energiam, de omnibus nihilominus consanguineis procedunt. Quare Leuit. 18. peculiariter fornicationibus & matrimoniis vetabantur, quos in eisdem ædibus commorari conuersariq; oportebat. ¶ Quarta demum ratio ad matrimonium, quatenus sacramentū, refertur: & sumitur ex Augustinus loco citato. 1. 5. de ciuitate Dei capit. 16. Sacramentum enim matrimonij signū symbolūq; est charitatis Christi & ecclesie: ergo ratione sacramenti charitas est inter Christianos propaganda & amplificanda: cum ergo inter consanguineos ipsa sanguinis cōiunctio charitatem conglutinet, condecens est, vt per nuptiarum vincula diuersi sanguines affinitate copulentur: quā ratione noua amicitiarum genera oriuntur. Etenim, vt illic ait August. si pater filiam duceret, idē esset pater & maritus, imō idem auus & pater. Quæ utiq; ratio etiā alios consanguineos attingit. Si enim frater sorori per connubium colligatur, idem esset illi pater, & socer. Quod si rursus nepos & neptis coniungerentur, essent coniuges, & fratruales, & eorum pater esset eis pater, & socer & auunculus: & mater esset simul socrus & amita. Iste ergo necessitudines dū ad diuersos sanguines disseminantur, vt alij sint consanguinei, atque alij affines, latius honestius & pulchrius possunt propagari. Quin verō ipsa per se absurditas est, vt tanta confusione iura consanguineorum & affinium commisceantur. Ait Paulus, naturali affectione virum quærare quo modo placeat vxori, & vxorem quomodo placeat viro: indecorum autem esset maximē patrem sollicitū esse quomodo placeret filia, & matrem quomodo placeret filio, cum ius consanguinitatis contrarium iubeat. Et multō absurdus esset, si vir, qui consanguinitate est inferior, per matrimonium fieret superior. Absurdus enim esset cui vehemētius natura reclamaret, si filius matrem cognosceret quā si filia patri nuberet: quia cum maritus debeat vxoris esse caput illiq; superior, abominatio esset, si mater filius superueniret. Et eadem ratione foediū consobrino ducit amitam, quā auunculus consobrino. Honores enim, qui maioribus iure cōsanguinitatis debentur, ratione affinitatis inter cognatos

Valer. Maximus.

Ratio 2.

Obiectio.

Dilatio.

Ratio 3.

Ouidius 10. Metamor.

Leuit. 18.

Ratio 4.

August. rationes.

Paulus.

Matris & filij matrimonium.

Marrimonia parentū cum filijs. cognatos contracta indecorē sepiusimē peruertuntur. ¶ Sed vt alijs prætermisissis gradibus ad parentes & natos reuertamur, hæc superioribus adhibetur ratio naturalis. In generatione, vt superius ex Aristotele retulimus, vir se habet vt agens, & femina vt patiens, qui per copulam efficiunt vna caro: cum ergo liberi, vt idem ait Philosophus, sint sicut partes parentum, atque adeo pater & filia sint quodam modo vna caro sicut pater & filius, natura exhortatur vt filij & parentes, non coniungantur vt agens & patiens: esset enim quasi reciproca actio, vt idem ageret in se ipsum. ¶ Atque eam ob rem non ineptē sancti interpretes & hunc quoque sensum ex illis verbis enucleant, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem & adheret vxori sue: hoc est, causa huius coniugalis nexus nec pater asciscitur in maritum, neque in vxorem mater. Quauis & alter addatur intellectus: scilicet, quod ratione vacandi rei familiari & vxoria: posthabendi sunt parentes atque alij cognati. ¶ Accedit in confirmationem huius veritatis & enormis ætatis disparitas: nam cum mulier parit, plurimum attingere cōsuevit annum feruigefimum, quādo ergo filio nuberet, esset quadragenaria, atque adeo ad concipiendum inepta. Sed quid opus est pluribus? Cum liberi à parentibus ea ratione prodeant, vt successione perpetua soboles vltra procedat: quid nam scelerius illo nefandō regressū excogitari potest, vt vir eundem vterum, vnde exijt, de turpare audeat, & femina eodem semine, quo fata fuit, polluatur? ¶ Adde quod quacunque extiterint Barbari feritate, nulli tamen, aut vix vlli talia matrimonia excogitasse feruntur, quod perquam euidentis naturæ documentum est tale facinus abhorrentis. Referunt quidem Tertullianus in Apologetico cap. 9. & Strabo lib. 1. 5. & Quintus Curtius lib. 7. & nonnulli alij, Persis huiusmodi in cæta connubia in more esse. Sed isti si hæc non importura potius, vt quidam aiunt, quā historia est, non sunt digni qui inter homines adscribantur: est enim huiusmodi ritus belluinus potius quàm humanus: cum & bruta etiam ipsa tales perhorrescant congressus. Scribunt enim tum Aristoteles lib. 9. de historia animalium cap. 47. tum & Plinius lib. 8. c. 42. de camelo & equo, qui opperimento coniectas matres superuenire coacti, postquam agnouerit matres esse, alter camelarium morsu defixo interemit, alter verò se præcipitem dedit. ¶ Vnde Ambro. lib. 8. epistoliarum epistola. 66. ad Paternum, contra connubia con-

Propter hoc relinquet, &c.

Alia ratio.

Ratio optima.

Barbari.

Bruta.

Plinius.

Ambro.

sanguineorum multa confert, vbi obiter ait, nō reperiri specialiter sermone legis prohibētū, ne pater filiam suam accipiat vxorem. Quod quidam putant lapsū memoria dixisse, cum id Leuitic. 16. expressē prohibētum sit. At verò Ambrosius in illo verbo, Turpitudinem patris tui non reuelabis, non agnouit expressē prohibitum matrimonium filia: cum patre: quia nō censetur vxor reuelare turpitudinem viri. Sed turpitudinem patris, putauit appellari vxoris patris, quia sunt duo in carne vna: atque adeo prohibitum illic expressē matrimonium filij cū matre, sed virtualiter & implicite intelligi, ne filia nubat patri. Attamen cum distincte sint positæ, turpitudō patris, & turpitudō matris, communis doctorum schola ambo matrimonia censet expressē prohibita: Nam & vxor quodāmodo discooperit verēda mariti. ¶ Quod si scisciteris, vtrum eatenus hoc sit iure naturæ prohibitum, vt etiam natura inter gra id ipsum vetaret? Videtur enim, q̄ si primus parens non fuisset præuaricatus, matrimonia inter parentes & liberos non fuissent prohibita: quoniam prima, eademque potissima ratio, quam fecimus, in illo statu non militaret: quandoquidem peccatum fuit in causa, vt hominum nuditas turpis esset, & verecundiam offunderet: etenim quousque primi parentes prolapsi fuēre, non fuerunt in obscœnis motibus verecundiam passi: fit ergo consequens, vt in illo statu absque vlla turpitudine fieret generatio, atque adeo filius matrem cognoscens non reuelaret eius turpitudinem. Item neque timendum tunc fuisset, ne carnis illecebræ vltra iustum excitarentur: quia nihil incommo di illis potuisset accidereneque verò opus esset iure nuptiarum amicitiarum vincula prolatare: quia omnes essent sibi satis amicitia deuincti. Respondetur nihilominus, q̄ etiam in illo statu natura homines docuisset, nefas esse talia iure connubia. Eandem enim reuerentiam & honorem debent parentibus liberi, vt modō. Hæc ergo argumenta illius status sæpē fallunt. Etenim quāuis illō durante nullum potuisset peccatum existere, tamen sicut per eum ligni vetiti illum amiserunt, ita eundem per quodcunque mortale delictū contra ius naturæ commissum perdidissent, vt si filius cognosceret matrem, statum perderet, & tunc concubitus ille fieret turpis. Item consanguinei plus se quā alios etiam tunc diligere: quare aliæ quoq; rationes factæ tunc suo modo militarent. ¶ Sed acius dubium est, vtrum vsque adeo iure naturæ sit tale matrimonium repulsum, X 3 vt

Dubium.

Rō secūda.

Sentētia auctoris.

Dubium.

vt nullam ob causam quantumcunque publicam possit super eo dispensari. Martinus enim, de temperantia, quæst. de incestu. tenet, ratione boni communis, ne scilicet humanum genus pereat, licere patri filiam, & filio matrem cognoscere. Causa eius est, Si Adam forsitan non nisi filias ex Eva, susciperet: & intelligeret maribus concipiendis ineptam fuisse. Vel forte si eam tunc Deus suscipisset in cœlum, tunc, inquit, absque alia Dei dispensatione potuisset ad filiam accedere causa procreandi masculos. Vel demum nunc ex hominibus non esse superstitiosos nisi patrem & filiam, qui crederent orbem abolitum iri, quod filia: Loth cum se se patri summisserunt, arbitratae sunt, tunc videtur ille pater causa conseruandi humani generis posse filiam matrimonio sibi adiungere: veluti distinct. 26. quæst. 1. artic. 2. de religiosis diximus, qui non obstante solenni voto possent tunc matrimonia contrahere, & 33. distinct. de pluribus vxoribus eadem necessitate ducendis.

Caieta. opinio.

¶ At qui Caietanus quæst. illa citata. 154. artic. 9. vsque adeo arbitratur matrimonium patris cum filia esse indispensabile, vt ob nullam penitus necessitatem, etiam propagandi humani generis possit fieri licite. Arbitratur, inquam, adeo esse prorsus intrinsecè malum, vt mentiri & furari, à quibus nequitia inseparabilis est. Sed certè plus nimio rem exaggerat. Etenim si tam intrinsecè esset malum, consequens fieret, vt neq; Deus ipse possit dispensare: nam vt. 1. 2. quæst. 100. artic. 8. author est D. Thom. cui Caietan. ipse fidem adhibet, Deus super his, quæ sunt eo modo intrinsecè mala, vt super præcepta decalogi, dispensare non potest. Et tamen idem Caietanus loco citato insinuat, quod possit Deus dispensare super matrimonio patris cum filia. Non ergo sibi satis constat.

Sententia autoris,

¶ Igitur quicquid ipse vel alij senserint, ego negare minime audeam, Deum super eiusmodi matrimonium dispensare posse. Quo fit, vt non sit tam intrinsecè malum, vt mentiri aut peierare. Nihilominus addiderim secundò contra Martinum, casum eius & euentum non esse admittendum: nempe, quod Eva conceptioni masculorum esse possit inidonea: nam cum Deus illos parentes ceu prima femina, quibus humanum genus disseminandum erat, creasset, suæ prouidentia repugnet, quod non essent ambo ad id muneris idonei: aut si permisisset vt propagatio non nisi per tam foedas nuptias, quales sunt inter parentes & liberos, fieri posset.

Ad Martinum

¶ Si tamen sciscitando vrgeas. Quis si modò non essent in orbe nisi pater & filia, aut mater & filius? Profectò, saluo peritorum iudicio, cõpelli mihi videor, vt dicam, tunc tale connubiũ fore licitum: quãdo quidem nõ sit tam intrinsecè malum, quã illa, quæ primis principibus ris naturæ sunt cõtraria. Cauillum enim illum, quod tunc credendum esset, sine adesse mundi, nunquam facillè admiserim: nam cum cognitio illa supranaturalis sit, quia de die illa nemo scit, non esset fas hominibus illud credere, sed tenerentur omnia naturalia remedia adhibere credentes, quod natura ipsa, & qui eius autor est Deus in tali casu dispensaret. Alij forsitan erunt nimium reuelationum amatores, qui dicent, tunc expectandam fore Dei reuelationẽ. At verò extra illum casum in tale matrimoniũ nulla cadit pontificia dispensatio.

Percõtratio.

Nota.

In recta linea an solus quartus gradus an verò ceteris. es. p. libeantur.

Caietanus.

Verba sancti Thomæ.

¶ Hoc de parentibus & liberis constituto, queritur vtrum in linea recta idem ius naturæ remotiores gradu à matrimonio pariter arceat. Ricardus hic Scotus, Durandus & Paludanus, & Cains Iurifconsulcus in l. Nuptia. 2. ff. de ritu nuptia. (adeo vt communis opinio censetur) aiunt, lineam rectam in infinitum connubia interdiceret, vsque adeo vt Adam, qui non gentis tringinta annis vixit, si viduus tunc esset, imò si modò resurgeret, cum nulla posset matrimonium componere. Quare Enoch, qui in fine mundi cum Elia appariturus est, cum nulla contrahere scemina poterit: quoniam Noe, ex quo omnes originem trahimus, eius fuit soboles. Caietanus verò in illa citata quæstio. 157. artic. 9. in. 2. 2. & opuscu. ad Clementem septimum de coniugio Regis Angliæ tenet iure diuino solum prohiberi vnus gradus in linea recta: scilicet parentum & natorum. Et fumpsit fundamentum ex verbo Sancti Thomæ in solutione ad. 3. vbi ait, quod in commixtione personarum coniunctarum aliquid est, quod est secundum se indecens & repugnans naturali rationi, sicut commixtio inter parentes & filios. Aliæ verò personæ, quæ non coniunguntur secundum se ipsas, sed per ordinem ad parentes, non habent ita ex seipsis indecentiam, sed variatur illa secundum consuetudinem & legem humanam vel diuinam. Ait ergo Caieta. quod ad rationem filij attinet, vt deriuetur ex sanguinibus vtriusq; parentis, vel saltem matris, vt Christus, Filio autem per accidens contingit habere auctores ratione parentum: scilicet, quia patres, alios habuerunt patres: quare filij Adæ absq; auis fuerant verè filij: id autem, quod est per se, secundum Aristot. est necessarium, vt ignem esse calidum: id verò quod accidit, est contingens,

gens, vt hominem calefcere. Quare inter patrem & filiam est necessaria vnitas, quæ iure naturæ matrimonium excludit: inter alios vero non item.

¶ Vtraque verò opinio videtur extrema, & ideo constituitur conclusio media, quæ sit huius articuli secunda. Inter auum & neptem ius naturæ matrimonium cohibet, licet in infinitum huiusmodi impedimentum non progrediatur. Prior pars probatur quoniam Leuitic. 18. post interdictum primi gradus inter parètes & filios, subditur in recta linea de auis & neptibus, Turpitudinem filie filij tui vel neptis ex filia non reuelabis: quia turpitudine tua est: quasi neptes sint etiam quodammodo auorum partes. Quocirca quauis non omnia illa præcepta sint purè moralia, quæ debeant durare in noua lege, vt dictum est, nihilominus profectò in secundo illo gradu natura ipsa videtur nuptias execrari: nam & aui solent appellari magni patres. Ob idque rationes supra de patre & filia factæ si intimè inspiciantur, pari ferè vigore militant de auo & nepte. Et ideo licet non tanta cum turpitudine, tamen accessus aui ad neptem videtur reciprocatio quædam agentis ad se ipsum tanquam ad passum.

1. Cõclusio.

Prime partis probatio.

Ratio Calc.

¶ Ratio verò metaphysica Caietani licet non sit omnino inefficax ad probandum longè absurdum matrimonium inter patres & filios, quàm inter remotiores, non tamen vrget, nullam esse foeditatem inter auum & neptem: imò qua parte auus senior est, plus quodammodo deformitatis adfert. Et quauis non tam per se nepotes ad auos referantur, quàm patres, satis est tam vicinum ab illis sanguinem ducere. Et Diuus Thomas noluit fratres & auos à naturali prohibitione excludere, sed tantum in re euidentiori exemplũ ponere. Quare non dixit, reliquas personas non habere indecentiam ex se ipsis, sed non ita ex se ipsis habere: id est, non habere tantam.

Secunda pars

Ratio. 1.

Ratio. 2.

¶ Secunda verò pars: scilicet, quod progressus non fiat in infinitum, probatur: quoniam ludicra ridiculaque videtur tam longa consanguinitatum series. Et cõfirmatur primò ratione morali: nam consanguinitas consideratur vt radix & fons amicitia: communi autem ordine naturali amicitia inter ascendentes & descendentes nimium distans euanescit, & tandem disperit: ergo non est cur semper sit consanguinitas reputanda. Et cõfirmatur secundò, quia videmus profapias & illustrium stemmata temporum longitudine omnino euanescere & mutari, & humano iudicio consanguinitatem aboleri: ligamina vero naturalis iuris ex communi hominum iudicio & estimatione pensari debent. Profectò propinquius se videntur sanguine contingere Hispani, & Galli, & Itali, quàm Adam vel eius filij, imò quãdò vixissent, ad nos accederent, imò quãdò nos Noe & Iapeth, qui fertur Europam populis repleuisse, attingerent. Accedit quod consanguinitas, vt diximus, arboris instar propagatur: ergo sicut in arbore atque in alijs rebus datur methodus & terminus, vltra quem non est progredi, ita in consanguinitate.

Ratio. 3.

¶ Sed adhibetur demum & tertia ratio legalis. Etenim si linea recta in infinitum matrimonia interdiceret, id ius ecclesiasticum, quo gradus consanguinitatis prohibentur, admodum curasset, at verò sine vlla discrepantia recte aut transuersalis lineæ duntaxat fuerunt olim prohibiti vel sextus vel septimus gradus, & modò duntaxat quartus: ergo cum ecclesia aduersus ius naturæ nihil valeat decernere, signum est consanguinitatem lineæ rectæ iure naturæ perinde ac transuersalis finiri. Et vera si modò trita uis, quæ à trinepte quinto gradu distat, inter viuos existeret, à matrimonio cum illa contrahendo minime cohiberetur. Nam forma capituli. Vir qui à stipite, citati tale matrimonium non respuit. Id quod patroni illius infinitatis prospicere debuissent, atque alij, qui dicunt eiusmodi prohibitoriam lineam rectam vsque ad vigesimum vel trigesimum gradum progredi: quod absque vlla verisimili coniectura temere, vt libet, diuinare videntur. Certum enim est, quod quantum ad nuptias texendas vltra quartum gradum nulla linea descendit.

Dispensari an possit inter auum & neptem.

¶ Quo autem ad prædictum secundum gradum reuertamur, fortasse Papa non ualet inter auum & neptem coniugium dispensando permittere, saltem nunquam fecisse legitur, nec credo facere audeat: propterea quod aui & nepotes proximè ad parentes & natos accedentes, quasi patres & filij reputantur. In alijs verò gradibus rectæ lineæ vsque ad quartum, neque vt dispensaret consulendum videtur, neque si vgenti causa id faceret, reclamandum. Sed res est, quæ perquam rarissime potest vsu venire.

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quod etsi Eva ex osse fuerit Adæ composita, non tamen eius fuit filia, imò nec consanguinea: quia non fuit genita ex eius lūbis, sed ex osse à Deo diuinitus fabricata, sicut ex eodẽ osse poterat Deus facere quoduis animal.

¶ Ad secundum, si vera sit opinio, quam ven-

ram ordinis: nempe, inter auum & neptem iure naturæ matrimonium interdicti, necessarium est Innocentium restrictitè glossare, & certè ita interpretandus videtur, in secundo gradu consanguinitatis in linea transfuerfali: puta, inter patruum & neptem, & inter fratruales: & pariter in secundo affinitatis, & in quocunq; tertio.

Solu. 2. arg. ¶ Ad tertium respõdetur, qd ius naturale, vt alibi iam supra dictum est, dicitur illud, quod natura omnia animalia docuit: diuersimodè tamen secundùm ingenium quorumcunq; animalium. Bruta vero foederis iurisq; consanguinitatis minimè capacia sunt, quia finem suarũ operationum non cognoscunt, atq; ad eò nec reuerentiam, quam natũ parentibus debet, aut amicitie officia: consanguinitas autem ob id vinculum naturale est, quod inde enascuntur reuerentia & amicitia iura. Item quia cum nõ habent suarum actionum dominium & libertatem, sed mero instinctu naturali agantur, nõ sunt aut felicitatis capacia, aut iniuriarũ: ob idq; nec consanguinitatis fructu potiuntur, nec propriè eius necessitudinem violant.

ARTICVLVS. IIII.

Utrum aliquis gradus consanguinitatis in linea transfuerfali impediatur iure nature matrimonium.

Vbsequitur de linea transfuerfali consanguinitatis, & arguitur, qd nuptias non impediatur. Si enim impediret, inaximè primus gradus, qui est inter fratrem & sororem. Quod autem iure naturæ illas non impediatur, probatur. Lex naturalis eadem est apud omnes gentes: sed tamen vt August. 1. 5. de ciuitate Dei cap. 16. refert, Barbaris gentibus in more sunt fraterna coniugia: ergo non sunt iure naturæ prohibita.

2. Argumēt. ¶ Secundo arguitur. Non solum filij Adæ matrimonium inter se contraxerunt, vt Caim & Seth cum suis fororibus, verũ & Abraham cum Sara forore sua matrimonio se coniugauit: arguent enim eum Abimelech, quod dixisset Saram fororem suã esse, cum esset vxor, respondit, Verè soror mea est filia patris mei, & non filia matris meæ, duxi eam in vxorem.

3. Argumēt. ¶ Tertio arguitur. Si primus gradus: scilicet, inter fratrem & sororem matrimonium iure naturæ impediatur, sequeretur, quod etiam secundus gradus idem impediret, secum fer-

ret: puta, inter patruum vel auunculum & consobrinam: nam patruus est alter pater: & ideo simili modo & contextu hic gradus Leuit. 18. prohibitus est, Turpitudinè fororis patris tui aut matris tuæ nõ discoperies: quod autè hoc nõ sit naturale impedimētum, inde apparet, qd ecclesia super hunc gradum dispensare auctoritate ergo gradus transfuerfalis consanguinitatis iure naturæ non impedit.

¶ In contrarium tamen est, qd gradus transfuerfalis inter fratres etiam est primus, vt inter patrem & filiam: ergo iure naturæ idem contrahendis nuptiis impedimētum obicit.

¶ Quæ admodum in linea recta consanguinitatis, ita & in transfuerfali duo gradus distinguitur, qui difficultatem habent, an iure naturæ sint impedimenta. Primus enim est inter fratres, qui eodem gradu cadunt à patre, & secundus est inter ascendentes & descendentes, vt inter patruum vel auunculum & consobrinam, qui ratione prioris vinculi coniunguntur. Et ideo ad quæstionem duabus, vt ad superiorè, conclusionibus est respondendum. Igitur de primo gradu inter fratres Caietanus eodem loco citato, 2. 2. partem similiter negatiuam sustinet, vt de auo & nepte nempe, qd iure naturæ fratribus non sunt nuptiæ interdictæ. Idemq; sentit Ricardus distinct. præsent. quæst. 2. & Durandus, imò & Scotus. Reliqui verò præter Caietanum, videntur non constanter loqui, sed pugnantia dicere. Ajunt quippe nõ esse illum gradum iure naturæ prohibitum, prohiberi tamen etiam post orbem redemptum iure diuino ob id quod Leuit. 18. habetur, Turpitudinem fororis tuæ siue ex patre siue ex matre non reuelabis. Et ideo autores isti (vt conijcio) non cõcederent, Papam posse super matrimonium inter fratres dispensare. Sed re vera non seruant dicendi consecutionem: quoniam licet iure diuino vetustæ legis illa fuerit facta prohibitio, modo tamen certè id esse non potest de iure diuino, nisi sit de iure naturali. Nam lex illa quoad cæremonialia & iudicialia, vt factis supra monstrauimus per euangelium explorata est, sed solum quantum ad moralia sunt de iure naturæ: præter præcepta supranaturalia fidei & sacramentorum, quæ Christus in euangelio adiecit. Cum ergo idem Redemptor in lege gratia nullam nuptiarum prohibitionem inter consanguineos fecerit, sit vt si modo prohibitio inter fratres est de iure diuino, sit etiam de iure naturali. Ob idq; Caietanus: quia arbitratratur, non esse de iure naturali, subsequenter censet nec esse de iure diuino: atque ad eò expressè concedit, qd Papa posset modò super tale ma-

Pars negatiua.

Decisio articuli.

Inter fratres Caietanus.

Circa dispensationem.

Lex vetus.

Nota.

Thomas de Argentina. ¶ de matrimonio dispensare. Et Thomas de Argentina, qui distinct. præsent. ante ipsum eiusdem fuit opinio, subinde infert, qd si frater in infidelitate cum forore contraxisset, conuerfi ad fidem non sunt separandi. Rationes suas Caietanus sic disponit. Primum enim arguit, qd si fratrum connubium iure esset naturali interdictum, nulla profus ex causa posset super illud dispensari, nisi ab autore naturæ: inter fratrem verò & sororem in orbis ortu fuerunt cõtexta coniugia, vt inter filios Adæ: nam non erant tunc vxores aliarũ quam forores. Et tamè nulla illic legitur diuina dispensatio. Neque verò interuenisse creditur: quoniam cum ius naturæ diuinitus conditum sit, ridiculum esset dicere, Deum ceu naturæ autorem fraterna coniugia interdixisse, super quo tamen interdicto illico erat dispensaturus.

Primum argumentum Caietani.

1. Argumēt. ¶ Secundo vtitur eadem ratione, qua supra de auo & nepte: quia fratres, inquit, non coniunguntur per se, sed ratione patris: tamen Sanct. Thom. ibidem ait, qd personæ, quæ non iunguntur nisi ex ordine ad parentes, non habent ita ex se ipsi indecentiam.

3. Argumēt. ¶ Tertio demum id sibi videtur palam concludere: quia Pontifices in hoc gradu dispensasse leguntur, vt cum rege Portugallia: Emanuele, qui duas deinceps forores duxit: & cū Catherina filia Ferdinandi & Elisabeth Hispaniarum Regum, quæ duobus nupsit fratribus regibus Angliæ. Et potest eadem opinio per historiã illam foueri. 2. Regum. 13. de Thamar, quæ fratri suo Amon incestuosum stuprum cum ea committere conanti, respõdit, Noli facere stultitiam hanc, quin potius loquere ad Regem, & non negabit me tibi, quod cercè nisi fraterna cõnubia tunc essent licita, nunquã dixisset.

Historia Thamar.

2. Cõclusio. ¶ His tamen non obstantibus statuitur hic prima conclusio, Matrimonium fratris cum sorore vsq; ad eò naturali iure prohibitum est, vt si attentetur, nullum sit, neq; vt sit validum, ecclesia per dispensationem efficere valeat. Conclusio non inde solum probatur, qd gradus hic fit in Leuitico expressus, sed qd sit consanguinitatis primus. Etenim sicut filij ad patrem in linea recta, ita fratris ad sororem in transfuerfali primus est cõsanguinitatis gradus. Et ideo quãuis intèsiue, vt diximus, efficacior sit filij ad patrem, nihilominus eadem natura inter fratres eandem prohibitionem interponit: quandoquidem patri proximè & sine medio accedunt. Imò verò actior est inter fratres consanguinitatis nexus, quã inter auum & neptem, quia ille est primus, hic verò secundus. Et secundo arguitur: quia omnes illæ rationes, quas super-

Rõ prima.

Rõ secunda.

rius de patre & filia accumulamus, de fratribus quoq; militant: nam ferè idè est pater, si frater fororem cognoscat, acsi pater filia adoriatur: & tam necessario frater in eadem domo habitat, imò serpè in eodem cubili facit, vt pater & filia. Et vt. 8. Ethic. cap. 12. ait Philolophus, amicitia fraterna in gentilibus est. Amant enim se fratres tãquam idem seipsos: quia eodem sunt sanguinè geniti, & lacte nutriti, & moribus imbuti, & actibus in consuetudine iuncti. Quare nisi religio eas nuptias vetaret, eadem succrescerent libidinis irritamenta. Quapropter Aristoteles secundo Politicorum contra Politiam Platonis eòdem ferè modo fraterna cõnubia atque paterna abominatur. Vnde. C. de Episcopis & clericis. Eum qui vbi sacerdotibus mattes gerimanas forores domi habere permittitur. In his, inquit, nihil scru criminis existimari fœdus naturale permittit. Et Lucanus, omnesque Poetæ lumine naturali docti: incesto s appellat: fororum partus ex fratribus. Et Lucianus in Neeromantia eiusmodi connubia tanquam nefanda apud inferos haberi refert. Vnde Ouidius libro nono Metamorpho. impudicam Byblim inducit conquestam, quod sibi non liceret cum fratre commisceri sicut Diis, qui suas duxerunt forores. Sic Saturnus Opem iunctam sibi sanguine duxit, Oceanus Thetym, Iunonem rector olympi. Illa enim Gentilium Deorum monstra similia seruntur inculcas connubia. In his, quæ iuri naturæ nituntur, sacris fas est profana miscere.

Aristote.

Lucanus.

Lucianus.

Ouidius.

Ratio tertia.

¶ Item Genes. 20. & 26. Ob id Abraham iussit vxori suæ, vt diceret, fororem se eius esse, vt illo nomine celaretur esse vxorè. Quare cum primum Abimelech rescivit esse vxorè, intellexit, nõ esse fororem. Quæ quidem historia documentum perhibet etiam gentibus illis lumine naturali innotuisse, fraternam connubia esse nefanda. Et tandem Diuus Augustinus loco citato de ciuitate Dei, ait qd non nisi peruersis legibus permittebantur fraterna coniugia. Melior tamen, inquit, consuetudo, ipsam inauult exhorre licentiam. Et ad Paternam Ambrosius libro. 9. episto. 66. in eadè sceleratas nuptias vehementer inuehitur. Iam verò & lege ciuili inter fratrem & sororem nuptiæ prohibite sunt siue vtroq; paritè siue altero tantũ progeneris. Inst. de nuptiis. 5. Inter eas. Ac demũ iure canonico apud Innoc. cap. Gaudemus, de diuor. decretũ est, vt infideles, qui in primo gradu contraxisse fuerunt reperti, non permittantur in matrimonio permanere: sed illi dũtaxat, qui in secundo vel tertio gradu contraxerint.

Augustinus.

Ambrosius.

Lege ciuili frater na cõnnectio v. tit.

Et necesse est intelligi de cōsanguinitate: nā de affinitate non est forsan tam certum, vt distin. sequen. disputaturi sumus. Igitur primus gradus, qualis est inter fratres, iure naturæ est prohibitus. Neque scio quid habeat cōtraria opinio, quod ad hoc respondere possit.

Nota.

Solutio primi argumēt.

¶ Ad primum igitur argumentum Caietani respondetur, consecutionem non esse legitimam, vt si aliquid iure naturali prohibitu est, nullam possit dispensationem suscipere: nam matrimoniu inter infideles est natura sua perpetuum, & tamen per cōuersionē alterius ad fidem dissoluitur ab autore ipsius naturæ. Sicuti & matrimonium ratum fidelium per religionis ingressum. Veluti ē contrario plures vxores vni viro coniungi cōtra ius naturæ est, vt dist. 33. ostendimus, sed nihilominus Deus ad propagandum populum Israel super illud dispensauit. Et Caietanus ipse fatetur, nuptias inter patrem & filiam iure naturæ esse nullas: & tamen non negauit dispensationem diuinam illic locum habere: quia re vera nemini est dubitandum.

Inter fratres nuptie iure naturæ vetitæ.

¶ Huic ordini patris & filiae proximè accedit ordo fratrum inter se, adeo vt non sit secundus gradus, sed primus sicuti ille, licet ille vehementiorem habeat efficaciam. Et ideo qua particula ab illo deficit, licet sit eodem iure naturæ matrimonium in illo prohibitu, eodem ipso tamen naturali iure in extrema necessitate procreandi humani generis, fuit super illo dispensatum. Idem enim est dispensari à natura, & à Deo tanquam autore naturæ. Et ideo in exordio mundi non alia opus fuit reuelatione præter clamorem ipsius naturæ, vt fratres fororibus commiserentur. Quauis inter patrem & filiam nunquam fuerit dispensatum, prouidente Deo, vt nulla id necessitas exigeret. Cessante verò illa necessitate omnino indispensabile restat. Vnde Augustinus eodem loco de ciuitate Dei citato. Sorores, inquit accipere in matrimonio primis humani generis tēporibus omnino licuit: illa tamen necessitate cessante, sic naturæ aduersatur, quasi nūquam licere poterit. Quare omni proculdubio certissimum est Innocentium in cap. Gaudemus, hunc primum gradum tam lineæ trāsuersals quam rectæ censuisse tanquam iure naturæ simpliciter prohibitu. Et ideo neque inter infideles fuisse vnquam in tali gradu validum matrimonium. Quo fit, vt arctius sit vinculum inter fratres ad irritandum matrimoniu, quam inter auū & neptem: quia iste iam est secundus gradus, & plus ponderis habet primus gradus in transuersa linea quam secundus in recta: quoniam

Augustinus.

Cap Gaudemus.

immediatius fratres vniuntur patri, à quo sine medio deriuantur, cum tamen inter auum & neptem medius sit pater.

¶ Et per hoc solutum restat aliud methaphysicum argumentum Caietani nam est fratres inter se non per se ipsos coniungantur, sed ratione parentum, satis tamen est tam propinquo strictoque nexu in illo vniri, vt quasi idem reputentur. Nam si filius, vt ait Aristoteles, est pars patris, filius & foror tanquam partes totius reputantur.

Solutio alius arg. Caieta.

¶ Tertium autem argumentum vt cum reuerentia Caietani, quæ illi vbiq; debetur, loquar, intelligere nequeo. Vnde enim illa consequentia? Papa dispensauit, vt idem vnam ac subinde alteram fororem duceret, & vt vna duobus similiter fratribus nuberet: ergo dispensauit, aut dispensare potest inter fratres. Est arguere à gradu affinitatis ad gradum cōsanguinitatis, qui longissimè distant. Sororior enim contrahens cum forore vxoris, nō contrahit cū sua ipsius cōsanguinea, sed cum affini: & similiter, quæ nubit leuitico: scilicet, fratri mariti. De quo gradu distinet. sequenti futurus est sermo.

Solutio textus eiusdem.

¶ Nō nisi quomodo ab orbe redempti talis dispensatio facta legitur. Quin etiam in Gallorum annalibus extat de Comite Armeniaco, qui nullum non lapidem mouit, vt fororem quæ perdidit deam abbat, matrimonio sibi iungeret, obtulitq; Pontifici amplissima munera, & allato sibi dispensationis breui, nuptias celebrauit. Qua de re admiratus Rex misit ad Pōtificem, qui vehemētius demiratus fuit, id sibi fuisse impositū. Et repertus fuit Apostolicus notarius, qui literas cœu Apostolicas falso subscripserat. Cuius criminis poenas dedit. Quam obrem Comes renuens fororem relinquere, bello à Rege inuasus fuit: suoque patrimonio expoliatus. Syluest. verò verbo. Papa. quest. 17. falsus est dicēs, qd Archiepiscopus Florenti. 3. part. tit. 1. cap. 1. referat Martinum quintum dispensasse cum fratre & forore in matrimonio: non enim dispensauit nisi cum quodam, vt cōtraheret cū illa, cuius germanam occultata fornicatione poluerat, vt distin. sequen. articu. 3. videbimus.

Nunquā dispensatum.

Ad argumēt. Thamar.

¶ Ad aliud autem de Thamar cum fratre Amon, Paludanus respondet, quod forte Dauid non fuit verus pater Thamar, sed nutritius. Sunt enim qui dicant Thamar filiam fuisse cuiusdam captiue Dauidis, quam bello cepit, ex qua suscepit Absalon, qui ideo erat frater Thamar maternus: nā Amon ex alia vxore genitus fuit. At verò vt. 2. Regum. 3. legitur, Maacha mater Absalon, fuit filia Regis Israhel, quam non est vero simile fuisse captiuam.

Creditur

Creditur ergo Thamar filia fuisse Dauidis. Et ideo forsan melius est dicere, qd inopinata repentinaq; sceleris immanitate perturbata verbum illud protulit, non tamen qd crederet per legem illi licere vxorē esse fratris, cum expresse in lege esset prohibitio illa prescripta: quam quidem scriptam legem plures ipsi, quam legē naturæ æstimabant.

fobrinas forores, sed potius filias.

¶ Item Abraham senior fuisse videtur, quam frater eius Aram: nam Genes. 11. prior refertur quam alij fratres: & tamen non superabat ætate vxorem nisi decem annis: et enim nonagenaria, vt Genes. 17. legitur, quando Isaac concepit, & Abraham, vt cap. 2. 1. refertur, centenarius: ergo non potuit Sara esse Aram filia.

5. Argumēt.

Solutio 2. arg. ¶ Simili ergo modo primum argumentū principale solutum restat. Barbari uanq; detestandis fratrum nuptiis vtentes non id iure naturæ faciunt, sed illud adulterantes: quare talia matrimonia nullius sunt vinculi.

6. Argumēt.

¶ Ad secundum verò de Abraham, vt rum ei fuerit Sara & vxor & simul germana foror, non desunt qui id affirmant. Quorū est Caiet. super Genesim cap. 20. vbi, postquam Abraham in Geraris de vxore sua affirmauerat, foror mea est, quo nomine claret esse vxorem, Abimelech Regi Geraris cum eum mendacij redargueret, respondit, non esse mentitum: nā verè, inquit, foror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ, si duxi eam in vxorem: quæ utiq; verba ponderans ait Caietanus nihil expressius dicere potuisse, quam verè foror mea est, præsertim cū adiecerit, filia patris mei & nō filia matris meæ: nam si fororem esse clare asserere voluisset, non id alijs utique verbis potuisset explicare.

Sara an fuerit & foror & coniux Abraham.

Caieta. argumētum. 1.

7. Argumēt.

Clemēs Alexandrinus.

3. Argumēt.

4. Argumēt.

¶ Magnum demum rei huius colligitur argumentum ex Genesi capit. 11. vbi habetur, qd Abraham & frater eius Nachor duxerūt vxores: nomen vxoris Abraham Sarai: & nomen vxoris Nachor Melcha filia Aram patris Melchæ & patris Ischæ: cum ergo Melcha explicatur fuisse filia Aram, si Sara eius quoque fuisset nata, idem pariter explicaretur: potissimū cū plures referret id de Sara scire, qd de Melcha. ¶ Ad hæc si nō erat verè foror, fecisset Regem, qui credidit esse germanam fororem, aliàs nō colligeret nō esse eius vxorem. Re vera his cōiecturis suo pondere libratissimè videtur valde fieri probabilis, qd fuerit verè foror.

7. Argumēt.

¶ Veruntamen hoc nec credendum est, neque vilo pacto, vt reor, asserendum, qua ratione id Caietanus affirmare censetur: nempe, qd iure naturæ non esset connubium fratris cum forore prohibitu. Imò profectò, vt bona venia dixerim, crediderim hoc erroneum esse, præsertim cū, vt diximus, Innocentius in cap. Gaudemus, doceat, matrimonium infidelium in primo gradu non tenere. Et ideo cui illa opinio placuerit, dicere subinde compellitur, tale matrimonium Abraham cum forore nō nisi speciali Dei reuelatione contraxisse, vt sicut in primordiis mundi ad propagandum humanum genus licuit fratribus forores accipere, sic cū Abraham ex infideli Vr Chaldæorum iussu Dei egressus seminaturus esset Des populum, iussus fuerit religiosam fidelissimamq; fororē suam vxorem ad id muneris accipere.

Sciētia autē toris.

¶ At verò cum, neque ista necessitas tam vrgens appareat, neque illa reuelatio scripto sit memoriæ prodita, consultius tum Iosephus Iosephus lib. 1. de antiquita. capit. 14. tum & sancti Patres non potuerunt sibi tale matrimoniu persuadere, contra quod naturam prorius reclamare videbant. Et ideo Hieronymus tum in quæstionibus Hebraicis super eundem locum Genes. 20. tum contra Eluidium, & in prologo super Iob, & August. 1. 6. de ciuitate Dei cap. 19. Sed latius. 2. 2. contra Faustum cap. 35. & in quæstio. Genes. & refertur. 2. 2. quæst. 2. cano. Quæritur, asseueranter docent Sarai non fuisse nisi filiam Aram fratris Abraham, ac perinde fororē Loth, quem Arā, vt Gen. 11. legitur,

Nota.

Iosephus

Hierony.

Augustinus.

Sara cōsobrina Abraham.

D. Thom. Chrysol.

legitur, genuit. Et eandem sententiam ample- xusest D. Thom. 2. 2. quæstio. 110. artic. 3. Et quævis Chryostomus Homilia. 45. supe- r Genesim videatur in contrariâ opinionem de- flectere, nō tamē ita planē hoc affirmat, solum enim addit ad verba textus, Data est mihi in vxorem, quia & eundem patrem vocat, quem & ego, & ideo eam forem vocavi. Enimverò quia Thare erat paterfamilias illius domus, quæ à Babylonia recesserat, illeq; totâ ductabat ad- ministrabatq; familiam non solum filij, verum etiam nepotes appellabant eum patrem.

Solutio pri- mi ac tertij argumenti.

¶ Et per hoc soluitur argumentum ex Genes. 20. collectum. Dixit enim non solum esse foro- rem, sed verè fororem: quia foror & verè foror idem est: sed adiecit, filia patris mei: nam illa rati- one omnes dicebantur fratres, quod Thare omnes appellabat patrem. Atq; id planē cō- firmatur, quia similiter Isaac de Rebecca Gen.

Isaac & Re- becca.

26. quam constat non fuisse fororem eius, sed filiam Nachor fratris Abraham, rogatus à viris Geraris. Quæ nam esset, respondit, Soror mea est. Et Genes. 13. ait Abraham ad Loth, fratres sumus, quod si dixit, qui erat cōsobrinus eius, eodem modo Saram appellavit fororem: si ve- rō, quia erat leuir: scilicet, frater Saræ vxoris ipsius Abraham, idem colligitur: videlicet, qd Sara erat filia Aram patris Loth.

Le th & Aba- ham. Solutio. 4.

¶ Cuius præterea magnū argumentum est, qd Gen. 11. vbi familia Thare recensetur, sic legi- gitor. Tulit itaq; Thare Abraham filium suū, & Loth filium Aram filij sui, & Sarai nurum suam vxorem Abraham filij sui: si autem Sara esset filia sua, id quoque expressisset sicuti de Aram & Abraham: & tamen non appellavit nisi nurum, vxorem filij sui Abraham.

Sola. 6. arg.

¶ Ad aliud verò argumentum, quod ex eod. cap. obiecinus, qd scilicet Melcha refertur illic filia Aram, & nō Sara, respōdet Hierony. Gen. 20. ac subinde August. lib. 16. de ciuit. Dei cap. 12. qd vbi legitur Aram pater Melchæ & pater Iescha, illa Iescha creditur ipsa esse etiam Sarai vxor Abraham.

Argum. opti- mum.

¶ In summa vnum pro omnibus argumentis hoc est concludentissimum, quod Abraham absq; expressâ reuelatione & dispensatione Dei non potuit cum sorore contrahere, vnde Au- gustinus. 2. 2. lib. citato cōtra Faustum. cap. 37. hoc pacto colligit. Cum igitur Abraham eo tē- pore viueret in rebus humanis, quo quidem iā fratres ex vtroque vel altero vel altera parte natos necesse coniugio non licebat, filios autē fratrum aliosq; longinquiori gradu generis cō-

Augustinus.

sanguineos, nulla lege nullaq; potestate prohi- bita consuetudo iungebat, quid mirum si foro-

rem suam, id est, ex patris sui sanguine procrea- tam habebat vxorē? Nam & Tobias: vt cap. 6. legitur, quam accepturus erat in vxorem foro- rem appellavit, eo quod ex eius cognatione fuisset exorta. Hoc enim idiomate fratruales & alij cognati Christi fratres Dñi vocantur.

Tobias. 6.

¶ Ad aliud autem argumentum, filia patris mei, & non filia matris meæ, dicere possumus, quod Thare ex altera vxore genuit Abraham, & ex altera Aram patrem Saræ. Id enim ipsum Ca- ietanus dicere cogit, tenens Saram fuisse fo- rorem Abraham: nempe, quod ex altera vxore Thare ipsam genuit. Cōmentum enim Cle- mentis Alexandrini nulla fulcitur authorita- te, imò illud Augustinus loco nuperrimè cita- to planē refutauit.

Sola. 2. arg.

Ad Clemen- tem Alexan- drinum.

¶ Aliud verò argumentum molestius est de ætate Abraham & Saræ, qui non nisi decennio distabant. Sed respōdetur cum Abulensi quæst. 27. super Genes. cap. 11. quod etsi ordine prior Abraham propter eius dignitatem fuerit nomi- natus, quam eius fratres, fuit tamen omniū natu minimus, & Aram maximus. Itaque vbi legitur Genes. 11. quod Thare septuagesimo anno ætatis suæ genuit Abraham, Nachor & Aram, intelligitur tunc genuisse Abraham, sed antea, cum esset forsā quadragenarius vel se- xagenarius genuerat Aram, qui quidem Aram decennio post natiuitatem Abraham genuit Sa- rā, & cum vita ille defunctus fuisset in Vr Chal- dæorum, Thare tulit alios duos filios Nachor & Abraham, & duos nepotes filias Aram, vt cō- migraret in terram Chanaan. Et ideo vnam neptem nuptui tradidit vni filio, atq; alteram alteri.

Sola. 5. arg.

Abulensis. Genes. 11.

¶ Tertium argumentum in secundo gradu consanguinitatis inter ascendentes & descen- dentes: putà, inter patruum, vel auunculum & cōsobrinam, alteram à nobis conclusionem efflagitat. Et idem est de amita vel matertera cum cōsobrino: qui utiq; secundus gradus pa- riter est in Leuitico prohibitus. VVitelss, vt est videre apud VValdensem tomo. 2. de sacra- ment. cap. 134. opinatus, omnes illas Leuitici prohibitiones vim suam sub lege Euangelica retinere, dicebat, hunc quoque secundum gra- dum minimè sub dispensatione Pontificis ca- dere, vt matrimonium teneat, addens quod ne- que Papa, neq; ecclesia vllos alios gradus pro- hibere possit. Hoc autem secundū assertū arti- sequē. reprobabitur. Primum tamē etiā Maio- ris atq; alij adstruunt, vt Syluest. verb. Matrimo- nium. 8. q. 6. & verb. Papa. §. 19. & glossa super cap. Literas. de restit. spoliat. Omnes em̄ isti dicunt, super gradus iure diuino prohibi-

Sola. 3. arg.

VVitelss.

Super gradus in Leuitico prohibitos au- possit Papa dispensare.

tos non

tos non posse Papam dispensare. Et vocant ius diuinum illud antiquum Leuitici. Et glossa subiūgit exemplum in matrimonio matertera cum cōsobrino, & patris cum cōsobrina. Quare inter fratruales, quia non erant, illa lege prohibiti, non negat, matrimonium per dispensationem ecclesiæ posse constare.

Sententia au- toris.

¶ At verò vt cōtra istos hoc in primis animad- uertamus, in Leuitico, vt paulo ante prænota- uimus, nō exprimitur prohibitio inter patruū: vel auunculum & cōsobrinā, sed inter cōso- brinum & amitam vel materterā, cum tamen, vt Ambrosius in illa citata epistola. 66. lib. 9. ad Paternum ait, similiter non solum diuino, sed etiam naturali iure prohiberi matrimoniū pa- trui cū cōsobrina. Volebat enim ille filij suū cū nepte ex altero filio, copulare: de quo vehementer reprehendit eum Ambrosius.

Ambrosius.

¶ Illis ergo citatis opinionibus nihil obstanti- bus statuitur hic secundā conclusio. Secundus hic gradus consanguinitatis ascendentium & descendentium nullo diuino iure aut naturali sic modo prohibitus est, quominus Papa su- per illo dispensare valeat. Et primum quan- tum ad ius diuinum probatur. Est enim ius di- uinum vnum positium, quod non est de iure nature, vt præcepta fidei & sacramentorum in euangelio, aliud verò est ius diuinum & simul naturale. Præceptum prioris generis sub lege euangelica nullum est positum, quo eiusmodi matrimonia prohibeantur: illa verò Leuiticæ inhibitiones, vt satis probatū est, abolitæ sunt prorsus, nisi quatenus vim naturalis iuris reti- nent: nullum ergo iam modo diuinum ius cen- sendum est in matrimonio nisi quatenus est naturale. ¶ Vt ergo ius hoc in hoc gradu secū- do ascendentium perpendamus, quauis tan- tum absurditatis adferat, vt condecuerit eccle- siam tale matrimonium irritare: nihilominus merum ius nature non vsq; adeo illud vetat, vt secluso iure Pontificio illud redderet nullū.

Probatur cō- clusio.

Nota.

R6 prima.

¶ Probatur primò, quoniam rationes illæ, quas de patre & filia deq; fratre & sorore, & fortè de auo & nepte supra instructæ sunt, vltra illos gradus nō vsq; adeo vrgent, vt matrimonium ostendant esse nullum: neq; enim tanta cōuer- satio est inter patruum & cōsobrinam, neq; tanta naturalis amicitia, vt idoneo vsui matri- monij sint illæ personæ tam repugnantes, neq; tantum fecditatis habent, vt cōiungatur. Qua- re certè sub lege nature nullatenus credendum est, hūc gradum fuisse prohibutum.

R6 secunda.

¶ Secundò. Id palam conuincitur, nam Thare pater Abraham & Nachor, qui pater fuit illius familia, quam Deus vt plātationem sui popu-

li selegerat, ambobus illis filiis neptes: nempe filias primi filij Aram matrimonio iūxit, quod planum documentum est sub lege nature nō fuisse prohibitum: nam illud ante legem scri- ptam plusquam quadringentis annis fuit.

¶ Et tertio ex illa prohibitione Leuitici argu- mentum sumitur: nam si huiusmodi gradus iu- re nature esset prohibitus, profectò nō solum amita & matertera prohiberetur cōsobrino- nubere, verum & patruus & auunculus cōso- brinam ducere, quādoquidem, vt ait Ambro- sius, par ius sit in vtroq; sed tamen in Leuitico tan- tum fuerunt prohibita: foeminae maiores natu- contrahere cum cōsobrino secundum Sancti Thomæ: quia sorores patris aut matris solent in eadem domo cum pueris cōsobrinis com- morari, & ideo si possent contrahere, periculū oriretur incestus. Fratres verò parētum domo consueuerūt esse separati. Vel fortè ratio fuit, quod plus absurditatis oculis omnium offerat, vt cōsobrinus, qui subditus debet esse amita: & matertera, illam ducat vxorem, quæ sibi de- bet esse ratione coniugij subiecta: si enim pa- truus ducat cōsobrinam, vtroq; iure & con- sanguinitatis & coniugij erit illa subiecta. Et ideo Abraham duxit cōsobrinam, sed non le- gitur amitam cōsobrino nupsisse.

Ambrosi.

Katio alia.

Ambros. ex- ponitur.

Argumentū optimū.

Glo. cap. 1. Li- teras. de re- sti. spoliat.

¶ Legitur Ambrosius non intelligit iure nati- uræ sic esse istum gradum prohibutum, vt seclu- so iure positum matrimonium esset nullū, sed quod pari iure nature cohibetur patruus à cō- sobrina, quo amita à cōsobrino quantum ad peccatum si matrimonium fiat. Et ideo conie- ctura sit, iam tunc morem ecclesiæ excepisse, vt iste gradus secundus prohiberetur non solum in ascendentibus istis, verum & in lateralibus: scilicet, inter fratruales, vt colligitur ex Grego- rio cano. Quædam lex. 35. quæstione. 2.

¶ Supremum autem argumentum, quod rem præsentem conuincit, est sententia Innocentij caput. Gaudemus, qui ait, infideles, qui in secun- do gradu contraxerunt, si conuertantur, non esse separandos, vbi planē docet, non esse im- pedimentum de iure nature. Ex quo rursus colligitur Papam super illo gradu posse dispē- sare. Quod & ecclesia more & vsu ostendit. Hanc ergo definitionem debuissent Maioris & alij animaduertere ante quàm dixissent, id Papā facere non posse. Glossa ergo citata cap. Literas, dicens Papam posse dispensare in se- cundo gradu collateralium: scilicet, inter fra- truales, non tamen inter ascendentes, nullo nititur fundamento: quoniam textus non ha- bet, nisi quod cōtrahētes in gradibus, quos lex diuina prohibuit, non possunt permanere. In- telligit

telligit autem,lex diuina naturalis,primū pro hibens gradum. Quandoquidem in allegato capit. Gaudemus. idem Pontifex eodem modo loquitur de secundo gradu, nulla facta distinctione inter ascendentes aut laterales. De capitulo verò finali eiusdem tituli de diuortijs, vbi habetur, quòd Iudæa, quæ secundum legem Mosaycam nupfit fratri viri sui defuncti sine liberis, non separetur, dicemus distinctione sequenti.

ARTICVLVS. V.

Vtrum gradus consanguinitatis matrimonia prohibentes potuerit ecclesia vsq; ad quartum taxare.

Remissis gradibus, quos ius naturæ videtur à matrimonio prorsum cohibere, subsequitur de alijs, quos ecclesia adhibuit. Et quaeritur, vtrum potuerit vsq; ad quatuor eos extendere & taxare. Et arguitur à parte negatiua. Mādātū Christi est Matthæi. 19. vt. quos Deus coniunxit, homo nō separet; eos autem, qui in secundo aut tertio gradu iuncti sunt, Deus coniunxit, quandoquidem ius diuinum antiquum illud non vetuit; ergo nōn possunt per ecclesiam separari.

Partis negatiuæ arg.

1. Argumē.

¶ Secundō. Matrimonij vinculum, vt distinct. 26. dicebamus, est naturale: nemp̄, naturæ instituta constitutum; ius verò naturale nequit lex humana vel decurtare vel ampliāre: ergo ecclesia non potuit gradus huiusmodi præscribere.

3. Argumē.

¶ Tertio. Matrimonium est sacramētum, veluti baptifmus; nequit autem ecclesia materiam baptifmi sic mutare, quominus qui illum recta intentione suscipere velit, verè baptizetur, & characterem suscipiat: ergo nec valet materiā matrimonij; hoc est, contrahentes, aliter quā ius diuinum vel naturale, definire.

Pars affirmatiua.

¶ In contrarium est, quòd præceptum ecclesiæ, quæ spiritu sancto regitur, diuinitus habet firmitatem, iuxta illud, Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit: sed ecclesia huiusmodi gradus decreuit non esse nuptijs confederandis idoneos: ergo illa prohibitio est legitima.

Decisio articuli.

¶ De hac quæstione, vt Vitteff apud VVal densēm tomo. 2. de sacramen. cap. 134. & eius assecla Lutherani à catholica veritate dissen-

tiunt, pontifici vtique & ecclesiæ facultatem adimenes prohibendi à nuptiarum iurē gradus aliquos cōsanguinitatis vel affinitatis. Ad quæstionem nihilominus tribus conclusioibus respondetur. Prima. In facultate ecclesiæ munere Christi institutæ & sancto flamine gubernatæ positum est, vt pacificendis coniungēdisq; nuptijs legitimis illegitimasq; decernat, ob sanguinis propinquitatem personas. Probatur. Connubialis contractus, ab orbe condito naturalis, fuit ab autore naturæ Deo in officij naturæ institutum: nemp̄, ad nostrum genus propagandum: sed tamen quia ad pacem tranquillitq; reipublicæ ciuilibus statum attinet, ad cuiusmodi quoque reipublicam de ipso statuere pertinebat, sicut de reliquis ciuilibus contractibus & stipulationibus; quorū peruersitate potest reipublica perturbari: per legem verò euāgelicā autore Christo seruatore nostro idem matrimonium in sacramētum statutum est; ergo eūm sacramentorum administrationem & dispensationem idem redemptor ecclesiæ commiserit, huius etiam curam illi cōcredidit, vt pro locorum & temporum & gentium varietate de eius causis & conditionibus dispenseret. Quocirca ius, quòd penes reipublicā ciuilem erat, de causis matrimonialibus decernēdi, dum nōn erat sacramētum, ad ecclesiā factō sacramētō translatum est. Legibus autem ciuilibus, vt patet. ff. de ritu nuptiarum. l. Sorores. l. Semper. & l. sine. & ceteris cunctis eiusdem tituli. & l. Si adulterium cum incestu. ff. ad legem Iuliam. de adulter. & compluribus alijs, certi personarū gradus sunt à pactis connubiorum repulsi: multo ergo sanctiori iure ecclesia fungitur, vt eisdem valeat diffinire gradus.

1. Conclusio.

Ratio.

¶ Et confirmatur. Naturalis rationis lūmē ostēdit absurditatis plurimum quospiam eiusmodi gradum afferre si per matrimonia committantur: sed tamen non satis lumen ipsum naturæ ostendit quantum se absurditas ostēdat; ergo necessaria est ad id discernendum in reipublica facultas, quam vtique maxime cōdecuit ecclesiæ tribui, cui Christus sacramentorum curam commisit. Enimvero, vt circa alia sacramēta multa ecclesia dispensat de temporibus eorum & ritibus: & ad sacramētum ordinis, nō promouet bigamos, homicidas atque alios, ita potest & à sacramētō matrimonij cōsanguineos arcere.

Ratio 2.

¶ Sed redarguat quis forsā. In alijs nō potest facere, vt sacramētum sit nullum, quāuis faciat esse peccatum id contra eius institutionem suscipere: ergo nec potest facere, vt matrimonium

Obiectio.

¶ Sed redarguat quis forsā. In alijs nō potest facere, vt sacramētum sit nullum, quāuis faciat esse peccatum id contra eius institutionem suscipere: ergo nec potest facere, vt matrimonium

Dilutio.

nium, quòd aliās validum esset, sit prorsus nullum. Negatur cōsequētia: Hoc enim discriminē ex natura sacramentorum colligitur: illa nanque, quæ characterem imprimunt, quia suum secum adferunt effectum, qui à voluntate humana non pendet: si legitima intentione & cōferantur & suscipiantur, impedire ecclesia nō potest quominus sint valida, quāuis per delictum suscipiantur. Secus autem in his, quæ ex humana pendunt voluntate. Vnde sicut potest per excommunicationem & suspensionem efficere, vt sacramētum absolutionis sit nullum, & votum solenne, nisi iuxta suas leges suscipiatur, sit irritum, ita quia matrimonium consensibus humanis contrahentium conglutinatur, potest illos consensus super tali materia enervare, vt casus sint, veluti in alijs stipulationibus, quæ per auctorem ius naturæ firmæ essent, humana lege infringuntur.

Discrimen.

Ratio 4.

¶ In summa, cum Deus in lege Mosayca de huiusmodi gradibus prohibitiones decreuerit, quæ quidem prohibitiones per legem euangelicam, quatenus erant legis illius mandata, anti quata sunt: mancam Christus Dominus ecclesiam suam relinquere, nisi illa facultate eam communiret, qua posset eiusmodi gradus secū dum naturalem decentiam & ornatum taxare & definire.

An secula res principes possint leges connubiales condere.

Pars affirmatiua.

¶ Sed sciscitaberis forsā, vtrum seculares principes, etiam sub lege Euangelica, eadem facultate polleant & iure sic cohibēdi matrimonia, vt si contrariorum prohibitiones fiant, sint nulla. Apparet enim: ex vna parte id posse, quoniam cum naturæ iura fides non sustulerit, sed perferret: & ante Euangelium in lege naturæ potuerit. Casus huiusmodi leges de coniugijs condere: apparet & eandem nunc facultatem retinere. Sed tamen ex altera parte extat argumentum, quòd si sub lege Euangelica eadem fungerentur facultate, cum eadem penes ecclesiam existat, accideret, vt sepe sibi eiusmodi potestates contradicerent, quod in perniciem ecclesiæ vgeret.

Pars negatiua.

Solutio bicornis.

¶ Interrogationis huius bimembre respōsum est, Respublica, inquam, ciuilibis, & princeps, qui eius habet facultatem: leges potest de pacificē disstipulandi; nuptijs condere, atque adeo sic cōsanguineos, & affines à matrimonijs cōtinuandis arcere, vt si illa contra iure tentauerint, nulla sint. Veruntamen in huiusmodi ferēdis legibus Respublica ciuilibis subdita prorsus est ecclesiastica, vt absque permissu concilij, aut Pontificis Maximi eas ferre nequeat: quòd si Papa contradixerit, irritæ erunt prorsus & inanes. Prima pars respōsionis sic patet.

Prima solutio nis pars.

Respublica ciuilibis & principis potestas in pacem & prosperum Reipublicæ statum instituta est: huiusmodi autem pax & tranquilla felicitas plurimum ex nuptijs contrahendis pendet: imò plus quā ex alijs ciuilibus contractibus: ergo potest legibus eiusmodi matrimonia definire & dirigere.

Ratio 1.

¶ Secundō, quia rationes illæ, ob quas gradus cognationis prohibeatur, lumine naturali innotescunt: nemp̄, quia fœditatem habent, & quia cum cōsanguineis in eadem habitent domo, in periculo incestu versarentur, quos qui dem incestus Principi incumbit sūe Reipublicæ cauere. Item principi etiam incumbit amicitias in sua Republica propagare, quod per matrimonia diuersi sanguinis contexta fieri potest: ergo de huiusmodi coniugijs leges potest condere.

Ratio 3.

¶ Neque obstat cauillus, quòd cum matrimonio iam sit sacramētum, non potest princeps materiam eius & subiectum mutare: hoc est, prohibere, vt si cognati contraherent, matrimonium nō teneret. Non, inquam, hoc obstat, quoniam institutio sacramenti nō abstulit quominus matrimonium sit ciuilibis contractus: & qua ratione contractus ciuilibis est, a potestate ciuili non eximitur. Et sepe matrimonia inter cōsanguineos in perniciem Reipublicæ vergerent. Vnde Diuus Thomas distinctione. 26. quæstione. 2. articulo. 2. ait, quòd matrimonium, quatenus ad ciuiles utilitates, qualis est amicitia & mutuum obsequium, institutionem habet à lege ciuili. Et distinct. 34. articulo. 1. ad quartum, ait, quòd in quatuor est in officium communitatis, ita utitur lege ciuili. His demū accedit, quòd iure ciuili ad optiones filiorum instituntur & approbantur, ex quibus legale vinculum contrahitur matrimonium impediens, vt. 6. 1. Instituta. de nuptijs.

Obiectio.

Dilutio.

D. Thom.

¶ Nihilominus secundum membrum eiusdem respōsi probatur: nam cum ecclesiæ incumbat de sacramentis cōsistere, & vt distinctione. 37. dicebamus, in his, quæ pertinent ad regnū calorum, respublica ciuilibis spiritali sit subdita, nequit ciuilibis in matrimonialibus causis, præsertim in constituendis personis legitimis vel illegitimis ab ecclesiæ sanctionibus & potestate desistere: alioqui duo essent capita, quòd vtiq; monstrum vincam Domini demoliretur. Vnde D. Thomas distinctio. 42. quæstione. 2. articulo. ad quartum. Prohibitio inquit, legis huiusmodi non sufficeret ad impedimentū matrimonij, nisi interueniret auctoritas ecclesiæ, quæ idem etiam interdicit. Et idem obseruandum est in discernendo quodnam matrimonium sit legitimum,

Secunda solutio nis pars.

legitimum, quod re vera iudicium ad ecclesiā spectat. De dotibus verò & hæreditatibus, discernere atque de alijs, quæ merè secularia sunt, ad secularè attinet iudicium.

1. Conclusio. ¶ Secunda conclusio. Gradus consanguinitatis (nam de affinitate post dicturi sumus) temporum lapsu & successione varietatem quantum ad nuptias coniugendas susceperunt. Etenim primus consanguinitatis gradus in linea recta adeo est iure naturæ à matrimonio repulsus, vt nulla vnquam necessitate fuerit permissus: putà, patris cum filia; neq; verò secundus: scilicet, aui cum nepte. Primus verò gradus collateraliū: nempe, inter fratres, quia paululo minus efficaciz habet, in primo orbis ortu propter extremam necessitatem dispensationem admittit. Sed tamè, vt supra citatus Augustinus ait, adeo postmodum vbiq; gentium, vbi tantillus rationis radius illucebat, prohibitus est ac si nūquam potuisset esse permissus. Quare matrimonia in hoc primo gradu, seu recta, seu transversa linea, post orbis initia sub nulla lege potuerūt esse firma & valida. Deinde sub lege scripta huic gradui adhibitus fuit secundus ascendentium & descendentium: nempe, mater teræ vel amitæ cum cōsobrino, vt patet Leuitic. 18. (nam de affinitate modò non loquimur.) Quæ quidem prohibitio non vsq; quaq; fuit moralis, sed iudicialis, vt artic. præcedenti diximus. Quare hic secundus gradus Pontificis dispensationem tolerare potest. Postmodū verò sub lege Evangelica tempore Augustini quadringentesimo annis ab orbe Redempto non solum ille gradus, verum & secundus collateralis lineæ: nempe, inter filios & filias fratrum, qui fratruel dicuntur, iam erat à nuptijs confederandis exclusus, vt ipse. 17. de ciuitate Dei ca. 16. docet. Et Gregorius in epistola ad Angul. Anglorum episcopum, & refertur canone. Quædam lex. 35. quæst. 3. Vbi Romanam legem condēnat, quæ huiusmodi connubia inter fratruel permittebat: quoniam ex huiusmodi, inquit, coniugio experimento didicimus, sobolē non posse succedere. Indulget tamen, vt in quinto vel quarto gradu cōtrahatur. At verò, vt bene

Primus gradus lineæ rectæ.

Primus gradus lineæ transversæ.

2. Gradus.

Secundus gradus lineæ collateralis.

Gregorius.

Alexand. 3.

Alexander. 3. in cano. Ad sedem, eadem causa quæst. 7. admonuit, indulgētia illi solum intelligatur respectu gentis Anglorum, quæ tunc recenter conuertebatur ad fidem: nam vt eodē can. Quædā lex. subiūgitur, interrogatus Gregorius à Foelice Messanæ Siciliæ præfule an eadem licentia possent sui subditi vti, respondit minime posse. ¶ Iam ergo prohibitio tūc vsq; ad sextum vel septimum gradum fuerat prolata, vt patet

cano. De affinitate. cano. De consanguinitate. & cano. Progenie. & cano. Porrò. 35. quæst. 3. & can. Series. & ad sedem, & reliquis, eadē causa quæstione. 5. At verò neminem gradus ille sextus vel septimus fallit, non enim re, sed solo nomine secundum diuersam supputationem differt, vt Isidorus ibidem cano. Primo gradus. exponit. Qui enim primum stipitem: scilicet, primum patrem tanquam primum gradū faciēbant, septē numerabāt gradus vsq; ad quintum nepotem, vt patres essent in primo, & fratres in secundo, ac quinti nepotes in septimo. Sed qui (vt moris iam modò est) stipitem non cōnumerabant, sed fratres in primo gradu collocabant, nō statuebāt nisi sex vsq; ad eodē quintos nepotes, vltra quos nullus fuit vnquā consanguinitatis gradus à matrimonio exclusus. Et subdebat numerū rō, eo quòd hebdomada septem diebus decurrit, ac subinde eodē iterato numero recurrit. Quæ quidem non est vt vrgens ratio æstimanda, sed tanquā adaptatio quæ dā audienda. Ratio enim non erat, nisi quòd cum consanguinitas tanquam fundamentum amicitiz & familiaritatis habeatur, vltra illos sex gradus nullus vel odor amicitiz fit reliquus: quia uero potest natiuitatem quinti nepotis attingere. Vnum enim integrum seculum centum annorum & eo amplius inter stipitem & sextum in sobolis successione effluit. ¶ Tertia conclusio. Iam nunc temporis cōsanguinei in solo quarto gradu; fratrib⁹ in primò collocatis, à nexu coniugali cohibentur. Decretum est concilij generalis Lateranensis sub Innocent. 3. cap. Nō debet, de consang. & affinit. Et intelligitur, quòd per alterutram lineam persona in quinto gradu ab stipite distet, potest cum quocumq; alterius lineæ siue in quarto siue in primo differat, contrahere, vt Gregorius nonus. cap. Vir qui ab stipite. declarauit. Quoniam, vt art. 2. dictū est, nemo vnus lineæ alterius propinquior est, quàm stipiti. ¶ Quòd si arguas, Vbi eadem est causa eodē conuenit effectū existere: ergo non debuit tanta varietate ecclesia in his prohibitionibus vti. Ad hoc respondet ibi Innocentius, quòd non debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum statuta quoq; varientur humana, præsertim cum vsus necessitas vel euidēs utilitas id exposcit: quia Dominus de veteri testamento multa in nouo mutauit. Et experientia cōpertum est expedire gradus illos decurtari. Enumero & ecclesia quodammodo ius naturale contemplantia huiusmodi gradus prohibuit: nam et si idem nature ius non sic omnes phibuerit, vt matrimonio essent nulla, nihilò minus

Gradus sextus et septimus idem.

Septemnarj numerū rō

Ratio.

3. Conclusio.

Obiectio.

Dilatō.

Graduum prohibitio.

Rationes.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Tridentina synodus.

Lex futura prospicit.

Sola. 1. arg.

minus non nihil absurditatis admoet præferre in illis gradibus coniugia componi. ¶ Accedunt & rationes in tertio articulo adductæ, quæ licet nō tam efficaciter in alijs gradibus militent, quàm inter parentes & natos, nihilominus quandam habent honestatem & decentiam. ¶ Veruntamē vltra quartum gradum omnes profectò cessant, tum quòd vix vsu venire potest, vt pater abnepotem qui in quarto gradu est, agnoscat, vt dicebamus de septimo, propter breuiorem vitæ periodum, quæ senescente mundo breuior fit indies, tum etiam, quòd tepescēte iam quotidie charitate, vix inter propinquos in illo gradu vllus sanguinis calor viget, qui amorem retineat, & ideo illa de causa non est cur à coniugijs cohibeantur. ¶ Præterea tam longa graduum serie interdicta difficile est inuenire pares, inter quos cōiugia debite confederari valeant. Atq; alia subinde incommoda subsequuntur. ¶ Adducit illic Pontifex alias congruitates in quarto gradu, quæ licet nō sint tanquàm necessariæ audiendæ, nō sunt tñ ineptæ. In primis, vt Deutero. 7. legitur, Deus vilitat peccata parentum in filios vsq; in tertiam & quartam generationem. Et homo habet quatuor humores quatuor elemētis similes. Quare sanguis parentū in primo gradu: scilicet, in filijs, amittit quod subtilissimū est, vt naturā ignis: & in secūdo: scilicet, fratrū elibus, quod minus tenue est, vt aerum: & in tertio aqueum, & in quarto terreum: vbi ergo cōsanguinitas prorsus euanescit. ¶ Imò verò non ita multum absurditatis inest, quando causa subest, in dispensando, saltē super quarto gradu. Quapropter in Tridentino concilio tanquàm res expediēs inter patres agitabatur, vt quartus amoueretur gradus, veluti iam certè nō vsque adeo vtilis & cōmodus, ū tamen sanctissimè statuere tur tertius & superiores, vt nunquam, vel non nisi ex vrgētissima causa vlla admitteretur dispensatio, sed omnis dispensandi occluderetur via. ¶ Sed est tandem hic vnum, quod notissimum est, adnotandum, quòd cum leges præterita non respiciant, se prospiciant in futurū, quando Innocentius verbi gratia subinouit quintum vel sextum gradum, nō dispensauit cum illis, qui in quinto contra ecclesiæ interdictum contraxerant: quia illud nullum erat matrimonium: & vice versa si modò quintus gradus prohiberetur, nō ideo separadī essent qui in tali gradu hucusq; contraxerāt, sed prohibitio à tempore promulgatæ legis vim obtinet suam. ¶ Ad primum igitur argumentum

respondetur, quòd cum Christus ecclesiæ suę potestatem tradiderit Christianam familiam, & potissimum in sacramentis, administrandis, legesq; subinde condendi, fit vt Deus sicut illos, qui cōtra ius naturale diuini contrahūt, nō cōiugat, ita neq; eos, qui cōtra ecclesiastica iusta copulātur. ¶ Ad secundū respōdetur cōcesso qd coniugium, naturale sit vincū, & pariter qd consanguinitas, naturalis sit necessitudo, & ideo ecclesia, nec vincū dissoluere potest postquam legitimum est, nec consanguinitatem mutare, vt qui non erant consanguinei, sint, aut qui erant, non sint: attamen, qd consanguinitas matrimoniu impediāt, ne vinculum exurgat, non est naturale, nisi in quibusdam gradibus, vt expositum est. Et ideo condere leges per diuinam facultatem valet, quibus pro temporum varietate varij gradus matrimonium impediāt. ¶ Ad tertium iam supra responsum est: baptizatus nāq; est sacramētum nullatenus ex humana voluntate dependens: quare vbi legitima intentio adest, ecclesia nihil potest variare. Matrimonium autem sic est sacramentum, vt sit etiā ciuilib contractus ab humano cōsensu dependens, quem ecclesia prohibere potest.

DISTINCTIO

quadragesima prima, De affinitate.

Vemadinodum Text. 1. in vnitatem sanguinis, quæ a patre descendit in filiū, consanguinitas fundatur, quæ per sobolem diffunditur, ita & per coniunctionē mariti & vxoris, qui vt Gen. 2. legitur, sūt duo in carne vna, cōpingitur affinitas, quæ ex duobus illic cōiunctis sanguinibus conglutinatur. Et ideo consanguinei vnus alteri fiunt cōiugi affines, & vice versa. Vnde Gregorius. 35. q. 10. Si coniuges, inquit, vna

Gregorius.

vna caro sūt, quomodo potest aliquis eorū ppinquus vni pertinere, nisi pertineat alteri? Hoc minimè credendum est. Nō tñ subinde cōsanguinei vni^o cum cōsanguineis alterius affinitatē colligunt, imo possunt duo fratres cum duabus sororibus cōmisceri, vt Alexand. 2. can. Quod aut. 35. q. 5. ait, sicuti & fili^o vni^o ex altera vxore cum filia alteri^o ex alio marito. Est ergo affinitas personarum propinquitas ex carnali copula proueniens omni carens parentela: hoc est, in sua ratione nō includens, vt ab eisdē parentibus descendat.

Cap. 2. ¶ Et quāuis antiquitus tria extiterint affinitatis genera, iam verò reliqua ab vsu aboleuerunt, & tantū primū hoc reliquū est in vsu. Solebātq; perinde ac cōsanguinitatis, ita & affinitatis gradus ad sextū & septimū pro tendi, sed iā modò isti, sicuti illi, recisunt, vt vltra quartū null^o obseruet, vt Lateranensi synodo sub Inno. 3. c. Non debet. de cōsanguini. & affinit. definitū est. Quapropter canones illos verutos aliorū generū & graduum hīc recensere superuacaneū est. Vnde cum affinitatis grad^o nō per se, sed ratione cōsanguinitatis, vnde originem trahūt, distinguātur, quo gradu quisque sanguinis ab vxore distat, eodē affinitatis elōgatur à marito, & vice versa, vt ex Grego. can. Por

rō de affinitate. 35. q. 5. colligitur Ob idq; facile est cōstitutis marito & vxore vtriq; gradus affinitatis depingere.

¶ Cōtrahitur autem affinitas nō modò ex legitimo cōnubio, verum & ex fornicario cōcubitu, dum tñ in vase legitimo cōsumitur: quandoquidem per huiusmodi cōgressum duo etiam fiāt in carne vna ad generationem idonei, iuxta verbum Pauli. 1. Corin. 6. Qui adharet meretrici, vnum corpus efficitur. Itē que ex can. Si homo. 35. q. 3. colligit. Ex nefanda verò seminatione, vt cano. Extraordinaria. ea. caul. & quāst. habetur, cuiusmodi affinitas nō emergit. Per sponsalia verò, licet nō proprie affinitas, quippiā tamen paulominus: nepe, publica honestas pullulat, vt Alexand. 3. can. Ad audientiam, de spōsalib. & cod. tit. c. vnico. lib. 6 Bonifacius affirmant. Quocirca longè efficacius vel eadem honestas, vel fortē affinitas per matrimoniū ratū ante eius consummationem conglutinatur.

¶ Effectus autem affinitatis est matrimonium deinceps, quod, scilicet, antea non præcesserat, impedire, & attentatum dirimere. Vnde Iulius papa. 35. q. 3. Aequaliter inquit, vir coniungatur cōsanguineis proprijs & cōsanguineis vxoris suæ. Idemq; cauetur can. Sanè. atq;

Cap. 3.

1. Corint. 6.

Alexand. 3.

Ca. 4.

Can. Aequa
liton. 35. q. 3

alij

alijs eadem cau. Atq; idem est prorsus effectus publicæ honestatis, iuxta tenorem præcitati. ca. Ad audientiam. de sponsal. & ca. vnico. cod. tit. in. 6. Vtrū verò aliquis affinitatis gradus sic iure nature sit à matrimonio repulsus, vt omni alio secluso iure ipsum irriter, non desunt qui ambigant. At verò primo gradu excepto, eodemq; inter ascendentes & descendentes: scilicet, inter vitricum & priuignam, & inter noueram & priuignum, inter nurum & socerum, ac inter generum & socerū, de quo nullavnam legitur in ecclesia tacta dispensatio, atque adeò fortasse neq; est factibilis (quanuis contrarium probabilitate nō careat) in ceteris locus Pontificiæ dispensationi nō est negandus, quandoquidem Innoc. 3. c. vlti. de diuort. cum quodam dispensasse legitur, vt cum vxore defuncti fratris sui contraheret, cuius similes dispensationes alios subinde Pontifices fecisse constat.

Cap. 5. ¶ Ceterum filij, qui extra matrimonium procreantur, illegitimi censentur, atq; adeò à parentum hereditate maiori minoriue rigore abdicantur. Procreantur enim illi aut per simplicem fornicationem, aut per stuprum virginis, aut per raptum, aut per adulterij iniquitatem, aut per incestas cognatorum for-

des, aut p sacrilegij nefas, quod sacra personæ committunt: nā nefandum crimen, quod autor August. cano. Adulterij. 32. q. 7. istorum omnium pessimum est, extra lineam generationis ponitur: Sed de istis non est hic locus dicere. Atqui quantis plures soleant illegitimorum species discerni, satis tamen ad rem est duas denotare. Sunt em naturales & manzeres, qui ex simplici fornicatione procreantur, qui ideo ab intestato patri absque legitima prole decedenti succedunt. Sunt item spurij & nothi, qui ex adulterio vel sacrilegio suscipiuntur, qui ideo illo successionis beneficio non gaudent.

¶ Quo ergo tandem res sit conclusa, vbi matrimonium, impedimento aliquo cōsanguinitatis vel affinitatis laborat, dissolendum est: nempe, si clam contractum fuerit, & de impedimento constiterit, priuatim se possunt debentque coniuges separare: si autem in facie ecclesiæ fuerit contractum, eius est iudicio dirimendum. Imò licet illud decepta vt validum pronunciauerit, cum primum impedimentum innoverit, suam debet sententiam rescindere secundum formam præscriptam sub titulo. Qui matrimonium accusare possunt. & 25. q. 6. & alibi crebro.

DISTINCTIONIS
Quadragesimæ primæ, Quæ-
stio vnica. De affinita-
te & eius an-
nexis.

ARTICVLVS. I.

Vtrum ex matrimonio affinitas aliqua
contrahatur.

AD CONSANGVI-
nitatem consequitur affi-
nitas, de qua in præsentī
distinctione disputatur.
Primò igitur quaritur,
vtrum ex connubio vter
que coniugum cum con-
sanguineis alterius affinitatem contrahat. Et
arguitur à parte negatiua per regulam Philo-
sophi ex Posterioribus. Id, propter quod vnū
quodq; est, magis est: vxor autem propter co-
pulam matrimonij non fit affinis mariti: er-
go neq; eius consanguinei sunt propter ip-
sam eadem marito affines.

Partis nega-
tiue arg.

1. Argumēt.

¶ **Secundò.** Si aliqua sunt inter se separata, ex
eo quòd aliquid vni eorum iungatur, non sub-
sequitur vt coniungatur alijs: consanguinei
autem inter se separati sunt: ergo propterea
quòd vna mulier per matrimonium iungatur
vni, non censetur alijs mariti consanguineis
coniungi, aliòquin etiam consanguinei vxoris
fierent affines consanguineorum mariti, quòd
est falsum. ¶ **Tertiò.** Si affinitas ratione vnius
coniugis alteri competere, sequeretur, quòd
mortuò illo coniuge affinitas cessaret, nam
essante causa cessat effectus: consequens ta-
men est falsum & contra Gregorium can. Fra-
ternitatis. 35. q. 10. ergo nulla est affinitas.

Pars affir-
matia.

2. Cōclusio.

Affinitas.

¶ **In contrariū est,** q; cum vir & vxor per co-
pulam vna caro fiant iuxta illud Gen. 2. Erunt
duo in carne vna: fit vt consanguinei vxoris
fiant marito affines vxori.
¶ **Ad quæstionem** duabus cōclusionibus re-
spōdetur. Prima. Per matrimonium cōtrahitur
affinitas inter vnū coniugē & cōsanguineos
alterius, & vice versa. Prebatur conclusio. Af-
finitas idem est, q; cōsinitas: id est, sinium pro-
pinq;uitas: dicuntur enim agri affines siue con-
fines, quia finis vnus proximus est fini alte-
rius & ipsum attingens: cum ergo per copulā

carnelem fiant vir & vxor vna caro, sanguis
vnus attingit sanguinem alterius, & vice ver-
sa, atq; adeò consanguinei vnus efficiuntur al-
teri affines. Itaq; sicut stipes consanguinitatis
est pater, & consanguinei iunguntur in vnio-
ne patris & filij; ita fundamentum affinitatis
est copulatio mariti & vxoris. Ex quibus elici-
tur illa vulgata definitio. Affinitas est propin-
quitas personarum ex carnali copula proue-
niens omni carens parentela. Quam quidem
postremam particulam ob id adijciunt, vt è
consanguinitate fecernatur, quæ proprie dici-
tur parentela. Quauis Gregor. can. Porro de
affinitate. 35. q. 7. non negat, affinitatem spe-
ciem quandam esse parentelæ.

Stipes affini-
tates fit ma-
ritus et vxor

Affinitatis
definitio.

¶ **Secundò** probatur eadem cōclusio ratione
naturali Aristot. 8. Ethico. Consanguinitas est
vt supra diximus, ob id vinculum naturale est:
quia est fundamentum amicitie & familiarita-
tis inter cognatos, qui in eodem stipe con-
nectuntur: sed affinitas simile fundamentum
est amicitie & familiaritatis ratione copulatio-
nis viri & vxoris, quæ copulatio iure naturæ
instituta est: ergo pari modo est naturale vin-
culum & necessitudo, qua homines coniun-
guntur. Quapropter duas illic Aristoteles na-
turales amicitie necessitudines dignouit: vnā
scilicet, quæ per carnis propagationem descē-
dit, alteram verò, quæ per carnis coniunctio-
nem ad eandem generationem cōiungitur.
Sunt autem due istæ necessitudines, ratione
diuersæ. Nam illa, quæ per generationem de-
scēdit, quia personæ eundem sanguinem ab
eadem radice trahunt, eandem rem & nomen
semper retinent: successores enim filij con-
sanguinei patris sunt, sicut antecessores patris
cōsanguinei filij, licet plus minusue distentat
verò quia vxor non trahit sanguinem à mari-
to, nec maritus ab vxore, consanguinei vxor-
is non retinent eandem rem & nomen cum
marito, vt dicantur, eius consanguinei, sed trā-
sit necessitudo & cōiunctio in aliam speciem,
vt dicantur affines: & similiter cōsanguinei
mariti respectu vxoris. Et hoc significatur il-
lo versiculo. Mutat nupta genus, sed genera-
ta gradum: quia scilicet vxor mutat necessi-
tudinis & attinentie (vt aiunt) speciem, nam
consanguineos facit affines: genita verò pro-
les non mutat genus, quia manet consanguine-
a, sed elongationem gradus. Discriminatur
ergo due istæ pertinetiæ seu necessitudines
sicut ordo in causis vniuersis: & ille, qui est in
causis æquiuocis: sol enim & homo generant
hominem: homo autē est causa vniuersa: hoc
est, eiusdem speciei & nominis cum effectus:
nempe;

Duo amicitie
genera.

Consanguini-
nei vxoris
sunt affines
mariti.

Versiculus.

Discrimen.

Cōclusio de
claratur.

Affinitas
vna an affi-
nitas tra-
hat.

In lius Papa.

2. Cōclusio.

Exemplum.

Nota.

nepe, cū homine genito, & hūc assimilatur
cōsanguinitas: sol verò est causa æquiuoca: &
itē ex solē nō generatur sol, sed res alius spe-
ciei. ¶ **Et** patet modū vxor nō hāc factū suos cōsan-
guineos cognatos mariti, sed affines. Et est
tenor conclusionis adnotandus: scilicet, q; cō-
sanguinei vxoris efficiuntur affines mariti: nō
enim subinde sunt affines consanguineorum
mariti: quare filia vxoris ex alio marito potest
nubere filio sui mariti ex alia vxore, & due so-
rores duobus fratribus, quæ quidem tunc foro-
res dicuntur iantrices, quasi eandē ianuam in-
trantes: vt ait Alexand. 2. can. Quod autē, 35.
q. 5. ¶ **Dubium** tamen est, vtrum affinitates
sint cōcætenate, vt vna oriatur ex alia. Et ap-
paret esse sic: quia cōmixtio carnis per copulā
perinde affinitatem parit, ac propagatio per
generationē consanguinitate: sed vna cōsan-
guinitas trahit aliam: nam propterea q; filius
est cōsanguineus patris, nepos est eiusdem
consanguineus: ergo pater affinitas vna affi-
nitas est: sed q; cōfirmatur auctoritate Iulij Pa-
pæ can. Cōtradictimus. 35. q. 3. vbi ait. Relictā
consanguineorū vxoris suæ nullus ducat vxor-
em, & can. proximo. Porro, ait idem Ponti-
fex, Duæ consanguineorū vxores vni viro v-
na potest alteram nubere prohibentur.

¶ **Nihilominus** subnectitur secunda cōclusio.
Quauis antiquo iure tria essent, necessitudi-
no genera, quas pertinetias & quoddam-
modo genera affinitatis appellabant, vt in citatis
canonibus cōtinetur, iam verò iure nouo se-
cundū & tertium genus extincta sunt, & solū
durat primum, quod aliud nequiquam parit.

¶ **Exempli gratia** D. Thom. Ricardus & Bonaventura explicant. Si Maria
fratri meo esset matrimonio cōiuncta, erat mi-
hi & forori meæ affinis in primo genere. Si au-
tem fratre meo defuncto eadem Maria nube-
ret Petro, ille fiebat mihi & forori meæ affinis
in secundo genere. Et si Maria defuncta ille po-
stea Petrus duceret Annam, illa effiebat mihi
affinis in tertio genere. Dicebantur autē
istæ non gradus, sed genera affinitatis: quia nō
erant eiusdem speciei cum primā affinitate: nam
in causis æquiuocis semper effectus mutat ge-
nus causæ, vt diximus in sole & homine: sol
enim nō generat solem, sed alios effectus alte-
rius speciei. Vnde sicut copula coniugalis nō
generat consanguinitatem, sed aliud genus: pu-
ta, affinitatē, ita si mortuò primo marito vxor
alteri nubere, non exurgebat proprie affini-
tas inter fratrem vel fororem prioris mariti, &
secundum maritum, sed aliud genus attin-
tæ aut necessitudinis. Et eadem ratione si mortua

illa vxore secūdu maritum alteram duceret, in-
ter fratres primi mariti & illam non contra-
hebatur secūdu necessitudinis genus, sed ter-
tium: iuxta versiculum citatum, Mutat nupta
genus, sed generata gradum.

Versiculus.

¶ **Antiquitus** ergo ad omnes istas coniunctio-
nes impedimenta matrimonij extendebatur,
vt nec consanguinea primi mariti posset cum
secundo marito mortua vxore contrahere, ne-
que consanguinea secūdu mariti cum tertio
marito. Non quidem propter consanguinita-
tem aut affinitatem, quæ nulla erat, sed pro-
pter iustitiam publicæ honestatis. Iam verò
illa impedimenta prorsus euauerunt, & nul-
lum iure nouo fit reliquum nisi in primo ge-
nere affinitatis, vt patet can. Non debet de cō-
sanguineis & affini. Quocirca loco illo Iulij, qui can.
Cōtradictimus. 35. q. 3. citatur, vbi exprimitur
ius antiquum, non est legendum, vt mendosa
impresio apud S. Tho. dist. præsentis artic. 1.
quæstione. 5. habet, Relictam cōsanguineam
vxoris suæ nullus ducat in vxorem: nam illud
ius nouum est, & seruandum: senus enim est:
quòd nullus maritus mortua sua vxore ducat
consanguineam eiusdem vxoris vſq; ad quar-
tum gradum. Sed legendum est, Relictam cō-
sanguinei seu consanguineorum (vt ait Gratia-
nus) vxoris suæ: erat enim ius illud, vt maritus
mortua sua vxore nō posset ducere relictam
fratris suæ vxoris aut aliorū cōsanguineorū
eius. Et similiter can. Porro duorum. habetur,
quòd coniuges duorum consanguineorū: pu-
ta, duorum fratrum aut fratruelium maritis
mortuis non possent successiue eidem postea
viro nubere propter iustitiam publicæ hone-
statis: quòd quidem impedimentum iam sub-
blatum est, & merito: alioqui, si quis duas mu-
lieres cognosceret, neutra posset eidem nube-
re, quòd est absurdum. Item si cōsanguinea
vxoris non efficiuntur affines consanguineo-
rum mariti, vt dictum est, multò minus illi qui
postea vxori affinitate coniunguntur, effici-
tur affines mariti. Quare canones hic citati
iam antiquati sunt. Igitur secundum ius nouū
Constantiensis synodi gradus affinitatis ad
normam gradū cōsanguinitatis exigēdi sunt.

Can. Cōtra-
dictimus. 35.
quæstio. 3.

Can. Porro
duorum.

¶ **Solet** autem arbor affinitatis depingi tum
trunca, tum nimium confusa. Pingitur autem
secundum tenorem cano. Porro de affinitate.
35. quæstio. 5. vbi ait Gregor. Ego & so-
ror vxoris meæ in vno & primo gradu (scilicet
affinitatis) erimus: filius verò eius (nempe,
fororis vxoris meæ) in secundo gradu erit à
me: neptis verò in tertio, & proneptis in quar-
to. At verò non ille solus est primus gradus:
Y 3 quoniam

Gradus af-
finitatis.
Arbor affini-
tatis.

cariz, idem esset & filius eius, & priuignus nepe, nepos vxoris suæ: rursus contraheret cum sorore fornicariæ, idem esset filius & consobrinus: & sic geniti ex fornicaria & ex legitima vxore necessitudines consanguinitatis confunderent. ¶ Idem confirmatur ex can. Si homo. 35. q. 3. vbi habet, qd si homo fornicatus fuerit cum muliere, & frater eius nesciens eandem duxerit vxore, ipsa sine spe coniugij maneat. Atque hac de causa in definitione affinitatis non diximus contrahi duntaxat ex legitima copula coniugali, sed in genere ex quacumq; copula, per quam duo fiunt vna caro.

Appendix.

¶ Ex quo fit, nec per oscula, & impudicos tactus, imò nec per solam penetratione, nec per effusionem feminis ex tra legitimum vas affinitatem exurgere: quia per nullū illorum fiūt duo in carne vna, quousq; feminatio in legitimo vase fiat. Neq; obstat capi, citatum Iuuenis, de sponsalib. cuius casus est, qd licet iuuenis puellam nōdum septēnem vitare cōtaret, nec tamen cōplere potuisset, nihilominus affinitatem cōtraxit, ne possit eius consobrinā ducere: quoniā illa affinitas nō fuit contracta propter illos impudicos tactus, sed quia illam sibi desponsauerat. ¶ Quapropter neq; per nefariam seminatione contra naturam, vt ait Urbanus Papa can. Extraordinaria. 35. q. 3. vbi mendosa est litera, quæ habet, Extraordinaria pollutio nō nisi in naturalibus admittitur, sed expuncta priori negatione legendum est, Extraordinaria pollutio nisi in naturalibus admittitur, nō videtur matrimonium impedire.

Causa nefaria nō parit affinitatem.

¶ Quod si redarguas. Eiusmodi nefanda pollutio ius facit innocēti coniugi pectēdi diuortii, vt dist. 36. prædiximus: ergo pari ratione sufficit ad contrahendā affinitatem. Negatur consequētia: quoniam per illam coniux frangit fidem, quam coniugi debet: quia diuidit corpus suum in duo. Sed tamē nō propriē illa fit vna caro cum altero ad sensum illius verbi, Erunt duo in carne vna: scilicet, ad generandum.

Ca. Extraordinaria emendatur.

¶ Quod si obijcias textum in ca. Fraternitati. de eo, qui cognō. consang. vxo. vbi ille, qui extraordinaria pollutio quamdam deturpauerat, prohibitus est cum eiusdem puellæ sorore contrahere. Respondetur illud diuortium nō esse factū propter affinitatē ratione pollutionis, sed propter publicæ honestatis iustitiam: quia cum eadem puella sponsalia pepigerat.

Obiectio.

¶ Aliter tamen arguitur. Affinitas, vt dicebamus, est propinquitas personarum ex carnali copula proueniens, omni carens parentela: si autem per illicitum concubitum contraheretur, non omni affinitati hæc definitio conueniret, vt pote si quis cum sorore vel alia sua consanguinea incestum committeret: tunc enim fieret affinis eisdem: quibus erat consanguineus: quæ ideo affinitas non careret parentela. Respondetur, quod cum parentela à parentibus propriè dicatur, voluerunt Doctores puram & nudam affinitatem per hoc definire, quod nō esset admixta consanguinitati. Nihilominus nihil vetat ambos respectus eidē conuenire posse. Imò non modò per incestum, verū & per legitimum matrimonium, vt si qui mihi ex parte mei patris consanguineus est, consanguineam meam ex parte matris duceret. quæ illi nō erat consanguinea. Tūc enim meus consanguineus fit ex alia parte meus affinis. Satis ergo est, vt affinitas, quātum est de sua propria ratione, sit carens parētela. Ex quo fit, qd si aliqui duo ex vna parte consanguinei sunt, & ex altera affines, super vtrumq; impedimentum debeat Pōtētia dispensatio obtineri antequam coniugio copulentur.

Aliud argumentum.

¶ Vnde ad primum argumentum respondetur, qd quāuis affinitas res sit honesta, nihilominus ex turpi cōgressu cōtrahitur, nō quatenus turpitudine habet, quæ à matrimonio differt, sed quatenus cum matrimonio hoc habet naturale commune, quod per ipsum fit duorum vna caro. Ad aliud verò membrum de nefanda copula iam dictum est, nō esse affinitatis causam.

¶ Secunda conclusio. Per sponsalia impedimentum cōtrahitur, quod matrimonium tum impedit, tum subinde dirimit, quod licet propriè nō sit affinitas, est tamen ei similes nempe, publicæ honestas. Decretū est Alexander tertij cap. Ad audientiam. Et cap. Iuuenis. de sponsalib. Et cap. vnico. eod. tit. lib. 6. Et ca. Discretionem. de eo qui cognō. consang. vxor. Quod autem illa nō sit propriè affinitas, probatur: nam cum sponsalia non consummata perfectam non obtineant matrimonij rationem, sed quādam inchoationem ac præparationem, consequens fit, vt nec propriè affinitatem ingenerent, sed quidpiam aliquātulo minus. Vnde publicæ honestatis iustitia est propinquitas ex sponsalibus proueniens, robur trahens ab ecclesiæ institutione propter eius honestatem. Consequitur ergo vt citra copulam carnalem contrahatur: nam si copula superueniat cum maritali affectu, in affinitatem transit. Quod si contra conclusionem obijcias. Sponsalia non faciunt perpetuū vinculum, nam genere suo multis modis dirimuntur, neq; faciunt obligationem cohabitandi, neq; facultatē mutuam corporum: ergo nullū impedi-

Solutio.

Nota.

Solutio prima argum.

2. Conclusio.

Publica honestas quid.

Obiectio.

Dilutio. impedimentum matrimonij secum adferunt. Negatur consequentia: quoniam sponsalia nullum adferunt impedimentū ex se ratione nodi, quem in se habent, sed ratione vinculi matrimonij, ad quod ordinantur & referuntur: & ideo sicut in matrimonium est perpetuum vinculum, ita & publica honestas, quæ ex sponsalibus contrahitur, est perpetua.

Dubium. Emergit hinc autem dubiū, vtrum ex quocumque sponsaliorum genere, quomodocumque illa componantur, publica honestas oriatur. Sanct. Thom. quæstiuncula presentī ad. 3. argum. respondet, quod omnia impedimenta, quæ faciunt sponsalia non esse sponsalia, non permittunt ex pactione nuptiarum affinitatē fieri. Vnde siue habens defectum ætatis, siue votum solenne continentis, aut aliquod huiusmodi impedimentum, sponsalia de facto cōtrahat, ex hoc non sequitur vlla publica honestas: quia nec sponsalia vlla sunt, nec aliquis asseruitur huiusmodi. Et idem ait Ricardus, & antiqui omnes. Syluest. verb. Matrimonij. 8. quæstio. 14. dicit S. Thomam fuisse secundum rationem naturalem locutum, quæ docet, vt quod nihil est, nihil efficiat: & secundum antiquas expositiones canonū. Nihilominus post secula Sanct. Thomæ Bonifacius. 8. cap. vnico. de sponsalib. in. 6. decreuit, quod quocumq; videntur impedimentum sponsalia siue consanguinitatis, siue affinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quouis ratione sint nulla, commodò non sint nulla ex defectu consensus, oritur efficax impedimentum iustitiæ publicæ honestatis ad impediendum & dirimendum subsequētia sponsalia & matrimonia, non autem præcedentia. Sed profectò nequeo satis D. Thomam Ricardum & alios intelligere: nā idem Alexander tertius, quem ipsi longè antiquiorem ipsis citant, cap. Ad audientiam, de sponsalib. id ipsum decernit, quod postea Bonifacius, sanè vbi casus refertur, quod cum quidam cum puella sponsalia contraxisset, inter quos impedimentum consanguinitatis fuisset postea repertum ex parte patris sponsæ, frater eius ex altera matris matrimonium cum eadem contrahere tentauit, & non fuit permissus. Causa verò huius Pontificis sanctio, vt sponsalia, quæ iure ipso nulla sunt, impedimentum alteri matrimonio cum prioris consanguineo obijcias, nō aliam adferre possumus, quàm quod consulti fuerit cautio ad obuiandum fraudibus, & ad propellendam iniquitatem eorum, qui contra impedimenta iuris sponsalia contexere nituntur: scientes enim illa publicam honestatem contrahi, cauebunt

illa tentare. ¶ Consulto tamen Bonifacius ait, si sponsalia sint pura & certa. Pura enim sunt, quæ sine conditione absoluta contrahuntur: nam si contrahantur sub conditione, & anteq̄ adimpleatur, alter illorum cum alterius consanguinea contraxerit, secundum matrimonium tenet, vt eod. cap. sancitur: quoniam cōditio non fuerit adimpleta, locū non habuit publica honestas, dummodo cōditio non sit impossibilis aut turpis, aut illarum, quæ habentur pro non adiectis, sed sit honesta, quæ faciat sponsalia esse futurum pendentiā: nam tunc quousque cōditio sit impleta, sponsalia nō sunt firmata, atq; adeo nec oritur publica honestas. Certa vero sunt, quæ cum certa persona: nempe, cum Maria vel Ioanna cōtrahuntur: nam si quis in genere sponsalia cōtrahat cum aliqua filia Petri, certè illa nō sunt efficacia ad cōiungendam publicam honestatem. Item requiritur, qd defectus non sit ex parte consensus: nempe, quia defuit rationis vsus, cuius casus habetur. c. Licet. de desponsa. impub. nam cum quidam per se cōtraheret ætatis puellulam in cunabulis sibi desponsasset, postmodum contraxit cum puellæ matre, & matrimonium pronuntiatum est validum propter defectum vsus rationis in puella. Neque obstat cap. Iuuenis. de sponsalib. citatum: nā illa puellam proximè septenniū attigerat, & ideo præsumpta est vsus habuisse rationis. Alioqui sponsalia cōtracta ante septenniū ex defectu consensus nō pariunt publicam honestatem. Imò neq; si cōtrahantur per parentes ante septenniū filiorum, nisi sponso si post septenniū consentiat, vel scientes non contradicant. Et idem est si defectus consensus fuerit vel per errorem habitum, vel per metum cadentem in constantem virum extortus.

Pura & certa.

Certa.

Defectus ex parte consensus.

Obiectio diluitur.

Nota.

Indistincta respicit ad primum gradum ubi sup. Frigiditas aut maleficiati.

Nota.

Causa capit. Ad audientiam.

Ratio.

Solutio 2. arg.

3. Conclusio.

X illa doctrina S. Th. fuit recepta a Trident. sessio 24. c. 3. de reformat.

tum contrahitur impedimentum, quod matri monium contrahendum impedit, & contractu dirimit. Coclusio n. tiffima est, tum quia illud est verum & legitimu matrimonium, tum qd si ex sponsalibus tale oritur impedimentum, multo efficacius ex matrimonio rato per verba de presentia pallulabit.

Dubium.

an tale impedimentu sit affinitas, an vero publica honestas. Nam D. Tho. impresentiarum ait, esse affinitatem: Scotus vero hic, cui Paludanus adnuere videtur, & Panor. c. Sponsam. de sponsalib. & iuris canonici professores aiunt esse publicam honestatem. Et possunt se illa ratione tueri, quam tertio loco in capite proposuimus, qd affinitas no videtur contrahi nisi per carnalem comissionem, qua coniuges vna carum sunt.

Solutio dubij.

Ad hoc tamen primum respondetur, quastionem no esse de re, sed de nomine: nam de re nemo dubitat, quin per matrimonium ratum efficacius impedimentum contrahatur, qd per sponsalia: quastio autem de nomine minimi momenti est. Sed nihilominus D. Tho. videtur ad rem vicinius loqui: nam certum est, per matrimonium ratum maius vinculum contrahi, imo alterius generis, quam per sponsalia, cum sponsalia non nisi in virtute matrimonij impedimentum germinent: & id quod ratum est, verum matrimoniu existat: cum ergo inter publicam honestatem & affinitatem nullum interfit medium, colligitur vt impedimentum, quod fit per matrimonium ratum, nomen affinitatis obtineat. Et ideo bene ait S. Tho. qd affinitas no solum ratione carnalis copulae in actu contrahatur, sed etiam secundum societatem conjugalem, que naturali eodemq; perpetuo vinculo perficitur.

Opinio D. Thomae.

Vnde ad argumentum in contrarium respondetur, qd quantum per copulam carnalem fiant coniuges vna caro, nihilominus quia in matrimonio rato traditur facultas corporum ad eadem copulam, per illud dicitur etiam fieri vna caro. Syluest. verb. Matrimo. 8. quast. 14. ait, quod dicatur affinitas inchoatiue. Sed quando de re inter nos conuenit, parui refert quomodo loquamur.

Solutio argueris opinis.

Syluest.

ARTICVLVS. III.

Vtrum affinitas matrimonium impedit.

Equitur de affinitatis effectu, vtru scilicet matrimonium impediatur, & arguitur a parte negatiua. Effectus rei non videtur esse causa impe-

Partis negatiue argu. r.

dimenti eius: affinitas autem contrahitur ex matrimonio: ergo illud non impedit. Secundo. Ille qui mulierem per carnem cognoscit, immediatus ad illam attinet, qd eius consanguineus, qui non nisi ratione illius efficiuntur mulieris propinquus: sed qui cum muliere fornicatur, potest cum illa deinceps contrahere: ergo affinitas matrimonio nihil obstat. In contrarium autem est decretum Iulij Papae can. Aequaliter. 35. quastione. 3. vbi ait, Aequaliter vir coniungatur consanguineis proprijs & consanguineis vxoris suae.

1. Argum.

Pars affirmatiua.

Ad quastionem duabus coclusionibus respondetur. Prima, Omnis affinitas vsq; ad quartu gradum impedimentum est matrimonium contrahendu impediens, & contractu dirimens. Decretum est can. citati 35. quast. 3. cum alijs ei ibidem multis adherentibus: scilicet, can. Et hoc. & Sanc. & Si vir. & can. Porr. de affinitate. eadem causa quast. 5. & can. Fraternitatis. quast. 10. Et cap. Discretionem. de eo qui cognoscat vxorem suam. Idemq; vt supra expositum est, de iustitia publica honestatis asserendum. Et quemadmodu superiori distinctione de consanguinitate diximus, id ipsum de affinitate sentiedum: nempe, qd antiquitus vsq; ad septimu gradum interdctu matrimonij proferebatur, iam vero post cocilium Lateranense no vltra quartum proteditur, cuius verba sunt in cap. Non debet. de consanguini. & affinita. Prohibitio copulae coniugalis quantum consanguinitatis & affinitatis gradum de caetero non excedat. Meminisseq; subinde oportet eius, quod articulo diximus, videlicet, secundu & tertium affinitatis genus iam esse abolita, quorum vnum alterum pariebat. Quare iam solum primum durat, vt non nisi soli vxori consanguinei mariti fiat affines, & consanguinei vxoris soli marito. Quapropter quatuor illic canones, Si cuius. & tres sequentes, Si qua mulier. 35. quast. 10. iam non sunt in vsu, quibus cauebatur, ne si defuncto marito vxor ex altero sobole susceperit, liceret consanguineis prioris mariti cum illa sobole secundi matrimonio sociari. Imo vero possunt fratres prioris mariti cum filijs vxoris ex altero marito coniugari. Sed si prior maritus resurgeret, ille non possit.

1. Coclusio.

Affinitas quoto gradu prohibita.

Nota.

Ad primum igitur argumentu respondetur, qd affinitas no impedit matrimonium, ex quo contrahitur, sed alia deinceps ppter illas rationes, quae in consanguinitate adduximus, & potissimum ad ampliandam amicitiam. Et quia cum coniugis efficiatur vna caro cum altero, quodammodo efficitur cum eius consanguineis.

Aliud vero sophisma est: nam qui carnaliter mu-

Solu. 1. arg.

Solu. 2. arg.

An sit aliquis affinitatis gradus iure naturae veritus.

Cap. Gaudemus.

Primus gradus affinitatis.

Recta linea.

Transuersa linea.

Primus gradus affinitatis lineae collateralis.

Henricus Angliae rex.

ter mulierem cognoscit, neq; efficitur eius consanguineus neq; affinis, sed vna caro, quae non impedit vinculum, imo illud facit.

Potissimum autem dubium huius articuli est simile illi, quod de consanguinitate disputauimus, vtrum aliquis affinitatis gradus iure naturae sic matrimonium impediatur & dirimat, vt neque in lege naturae fuerit validum, neque modo per Papam possit super eo dispensari. Et totum ambiguitatis podus in primum gradum incumbit: nam de secundo & duobus sequentibus Innocentius cap. Gaudemus. de diuortijs. respondere videtur, non eo rigore esse prohibitos iure naturae, quin inter infideles in eisdem gradibus inita connubia sint solida & valida.

Primus autem affinitatis gradus inlar primu gradus consanguinitatis, imo ratione profus ipsius constituitur. Est ergo in duplici specie: scilicet, secundu lineam rectam, & secundu lateralem. In linea recta ascendenti est, si quis matrem & post filiam ducat, aut si maritus matris ea mortua ducat priuignam, aut si gener socru. Aut si vna nubat patri & filio, vt si nouerca nubat priuigno, aut si natus cocero. In alia laterali specie primus gradus est, si quis duas successiuas ducat vxores, aut si vna duobus fratribus nubat. Et ex his speciebus efficacior est illa, quae est in linea ascendenti: nam sicut in consanguinitate artior est nexus inter patrem & filiam, quam inter duos fratres, licet ambo sint primus gradus, ita in affinitate. Quare turpius esset matrimonium si quis matrem & filiam duceret qd si duas sorores sibi copularet.

Disputemus ergo prius id, quod minus pre fert de honestate: nempe, in laterali. Et quidem casus vterq; iam vsu venit in Hispania. Nam Rex Portugalliae Emanuel per dispensationem Alexandri sexti, duas subinde sorores matrimonio sibi coniunxit filias Catholicorum Regum Hispaniae Ferdinandi & Elisabethi. Et deinde serenissima Catharina eorundem Regum filia, que Regi aturo Angliae fuerat per verba de presentia desponsata, eodem absque liberis defuncto per dispensationem Iulij secundi nupsit leuro: scilicet, mariti fratri Henrico octauo, ex quo Mariam genuit. Postmodum vero idem Henricus occasionem ex quo dum negotio arripens, quod ei non ex voto successerat, ardentissima correptus cupidine gignendi masculinam prolem, causari coepit, non potuisse summum Pontificem super matrimonium eius cum fratria dispensare, atque adeo posse aliam optare vxorem. Quae quidem concepta opinio monstruosam illam malorum

Hydrum peperit, quae Angliam haeresum clade prostravit.

Fautores autem illius opinionis primum eius fundamentum ex Leuit. 18. subieciunt, vbi legitur, Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitude fratris tui est, vbi idem gradus prohibetur. Quare Palud. dist. praesenti quast. 1. tenet, qd super hoc gradus affinitatis Papa dispensare nequeat, sicut & Maioris supra citatus.

1. Argum.

Mox secundum obmoliebantur argumentum, qd Ioannes Baptista, vt Matthae. 14. & Marc. 6. legitur, ob id martyrio coronatus est, quod Herodem deinceps matrimonio vituperabat cum Herodiade vxore fratris sui Philippi: vnde collectio fieri videtur, adeo esse contra ius naturae, vt nullis vnquam gentium fuerit licitum.

2. Argum.

Deinde & ex cap. Gaudemus. de diuortijs. maius ducitur argumentum, vbi ait Innocentius, quoniam infideles ad lucem fidei conuersi si in primo gradu reperiantur contraxisse, separantur: quod non dixisset, si gradus ille in lumine naturae matrimonium no dirimeret: hic autem est primus gradus affinitatis.

3. Argum.

Nihilominus statuitur coclusio, quae sit huius articuli secunda: Connubium inter leuicum & fratris: scilicet, vxorem fratris & inter sororem vxoris & socruis nepe, maritum sororis, licet aliqua praese ferat iure naturae turpitudinem & foeditate, non tamen vsq; adeo eodem iure eiusmodi matrimoniu vetitum est, vt excluso quocunq; iure ecclesiastico fuerit sub eadem lege naturae nullu. Ad probationem coclusionis illud praeculius semper habendu est, quod dist. praeced. abude monstrasse credimus: nepe, ex lege Moysaica nullu ad euangelicam argumentum.

4. Coclusio.

Quaedam enim sunt sicut prima principia, quae intrinsece indiuiduam & inseparabilem rectitudinem iustitiae includunt, quae ob id indispensabilia sunt, vt praepcepta decalogi. Alia secundus sunt, quae licet iure naturae sint honesta, & eo gradus, sunt contraria inhonesta, nihilominus extrinsece indiuiduam & inseparabilem rectitudinem iustitiae includunt, quae ob id indispensabilia sunt, vt praepcepta decalogi. Alia secundus sunt, quae licet iure naturae sint honesta, & eo gradus, sunt contraria inhonesta, nihilominus extrinsece indiuiduam & inseparabilem rectitudinem iustitiae includunt, quae ob id indispensabilia sunt, vt praepcepta decalogi.

Ex lege Moysaica ad nos nullum ducitur argumentum.

Nota.

Quaedam enim sunt sicut prima principia, quae intrinsece indiuiduam & inseparabilem rectitudinem iustitiae includunt, quae ob id indispensabilia sunt, vt praepcepta decalogi. Alia secundus sunt, quae licet iure naturae sint honesta, & eo gradus, sunt contraria inhonesta, nihilominus extrinsece indiuiduam & inseparabilem rectitudinem iustitiae includunt, quae ob id indispensabilia sunt, vt praepcepta decalogi.

Turris naturae tres sunt gradus.

ma necessitas boni communis, potest ea iure ipso naturali mutare, & quod inhonestum erat facere honestum, ut diximus de matrimonio fratrum in primordijs mundi, sed tamen illa extrema necessitate cessante nulla lex humana potest illa mutare. Alia sunt in tertio gradu iure quidem naturae honesta, & eorum contraria inhonestas, quae etiam citra extremam necessitatem propter honestas causas & fines, praesertim si ad bonum publicum spectent, possunt iura gratum & civilia, & multo efficacius ecclesiastica variare, & mutare nam id, quod ex iure naturae inhonestum erat, potest per aliam bonum repensari & honestari. Imò & ius ipsum naturae hanc mutationem persuaadet. Nam natura integra omnia ut essent communia admodum nebat, quae tamen corrupta per se sua iura per proprias possessiones distribuerentur & dividerentur.

Conclusio declaratur. Quod ergo nostra assertio conclusio est, conueniens in primo gradu affinitatis esse iure naturae turpe & inhonestum in hoc tertio gradu. Quod cum turpe per se sit, si aude confideretur absque alia honestante causa, verba illa legis ostendunt sane eum in omnibus prohibitionibus dicatur, Turpitudinem patris sui, aut matris suae, &c. non reuelabis. Et eodem modo subiungitur, turpitudinem uxoris fratris sui non reuelabis. Lumen ergo ipsum naturae turpitudinem oculis in huiusmodi connubijs ostendit. Et illa inter alias de causa tu olim Deus, tum modo ecclesia eiusdemodi coniugia interdixit. Quod autem ius naturae non videtur ad tale matrimonium inhonestum, ut illud prorsus irritet & casset, probatur: quia ratio naturalis ex fine sumenda est: quod autem quis duas subinde forores ducat, aut aliqua duobus fratribus nubat, neque primo fini matrimonij: nempe proli generationis & educandis, neque secundo: scilicet, cohabitandi & in domesticis officijs communicandi obstat: ergo iure naturae tale matrimonium non irritatur.

Obiectio. Quod si arguas. Neque verò inter patrem & filiam matrimonium eisdem finibus contra pugnat, & nihilominus diximus iure naturae nullum. Respondetur, quod alia ratio supra relata militat in patre & filia, quae inter huiusmodi affines non eandem vim obtinet: nempe, quod filia est pars patris ex eius lumbis decisa, & filius pars matris ex eius ventre decisis, cui proxime accedunt fratres ex eodem utero prolati, quod quidem inter leuitem & fratrem non reperitur: nulla ergo naturali ratione tale matrimonium euacuat.

Ratio a. Secundò probatur Philosophorum auctori-

tate, qui naturali lumine peregrinè philosophati sunt, quorum fuere Aristoteles & Plato atque alij id genus praecelari, qui nullibi tale ob nubium tanquam nullum condènas leguntur. Tertio arguitur exemplo sanctorum patrum sub lege naturae. Iacob enim ante scriptam legem Leuitici duas forores sibi ad deinceps alteram ambas superstitices sibi associavit, & tamen nulla vel legitur vel creditur facta dispensatio: quia non erat tanta dispensandi necessitas: ergo id fecit, quia sciebat iure naturae non esse adeò vetitum, quia bona de causa fieri possent licite. Tandem & ecclesiae auctoritas, quae super hunc gradum dispensat, & apud catholicos summum habet in terris momentum, quoscunque deberet conuincere, quae postquam id faciat, credenda est ius naturae intelligere, ut si faciat, certum sit tenere. Haud enim Alexander sextus, qui cum Rege Portugalliae dispensauit, aut Iohannes, qui dispensauit cum Rege Angliae, primi huiusmodi dispensationes fuerunt auctores, quoniam & Innocentius tertius, ut capit. vlt. de diuortijs, relatum est, cum quodam Lugonensi dispensauit, ut uxorem fratris duceret, licet eisdem prohibuerit, ne deinceps fieret: quod est si seum non tam lege naturae, quae ecclesiastica tale matrimonium esse prohibet. Et Archiepiscopus Florentinus, 3. par. tit. 2. capit. 1. in fine refert Martinum quintum theologorum consilio dispensasse cum quodam, ut contraheret cum illa, cuius germanam fornicariè, occultè tamen cognouerat. Non quod certè dispensauerit ut frater cum sorore contraheret, ut putauit Syluester, verb. Papa. quaestione. 17. Imò verò quòd aliquando talis dispensatio expediat & decet.

In cuius confirmationem noua ex veteri lege argumenta ducuntur. Primum enim in Leuitico solum prohibetur, ne leuit uxorem fratris ducat, scilicet, ne vna uxor duobus fratribus nubat: non autem prohibetur ne foror uxoris leuiti nubat: scilicet, ne quis duas forores ducat: & profectò si ius merum naturae cõfusas, eadem est prorsus coniunctio & necessitudo, atque adeò prohibitio: nam est idem primus gradus affinitatis: quam ob rem ecclesia vtrumque pari iure prohibet: ergo prohibere matrimonium leuiti cum fratria, & non e conuerso fororis uxoris cum fororio, certè non erat prorsus moralis, sed partim iudicialis mandati: quare nullum inde ad nos argumentum trahitur. Sed tadem efficacius arguitur. Lex illa Leuitici non erat omnino indispensabilis, quin bona de causa posset super illam dispensatio cadere. Imò alia erat huiusmodi lex Deutero.

Ratio. 3.

Ratio. 4.

Argumenta ex Leuitico. 12.

Aliud argumentum.

Deuter. 25. Deutero. 25. Quando habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti nõ nubet alteri, sed accipit eam fratrem eius, & suscipit sibi nomen fratris sui: & primogenitum ex ea filium nomen illius appellabit, ut non deleatur nomen eius ex Israhel. Quae quidem leges prima facie pugnare sibi videntur. Ob idque Maioris diffin. 40. quaestione. 3. sustinens super nullum casum Leuitici posse Papam dispensare, & cernens dispensatum esse cum Regis Portugalliae & Angliae, ausus est dicere, illam prohibitionem, ne quis reuelaret turpitudinem uxoris fratris, non esse Leuiticam, sed scriptorum errore fuisse adiectam. V ide quo nimius amor propriae opinionis prorumpere soleat. Ambigere enim nefas est talem prohibitionem illic esse cum alijs. Dicendum ergo quòd lex Leuitica in genere posita est de uxore fratris siue defuncti siue uiui, siue filios habentis, siue illis carentis. Illa autem Deuter. erat specialis de uxore fratris sine liberis defuncti, & simul habitantis &c.

Nota. Has autem leges sic forsitan quis posset intelligere, ut secunda esset dispensatio primae hoc pacto, quemadmodum nunc omne matrimonium in quarto gradu prohibitum est, & nihilominus Papa singulariter cum Maria & Petro dispensat, ita in Leuitico vniuersim matrimonium cum uxore fratris esset prohibitum, sed postea dispensatum est fieri cum uxore defuncti sine liberis. Sed re vera haec interpretatio non videtur idonea: quoniam dispensatio nunquam ponitur per modum legis. Multo autem minus credendus est Deus duas tulisse leges, vnam quae esset dispensatio alterius. Nõ enim diuina sapientia est & prouidentia permittit, ut credamus omne prorsus matrimonium leuiti cum fratria primum prohibuisse, & illud statim per alteram legem relaxasse.

Epilogus. Colligitur ergo, quòd lex illa Leuitici nunquam prohibuit connubium leuiti cum uxore fratris defuncti sine liberis sicut lex, Non occides, nunquam prohibuit homicidium, quod fit à iustitia, vel ab illo, qui se caute, inculpateque defendit. Et tamen si merum ius naturae perspicias, & qualiter omne matrimonium respicit cum uxore fratris defuncti, seu cum liberis, seu sine liberis. Non ergo lex illa omnino moralis fuit, sed iudicialis. Et ideo nunc talis prohibitio ecclesiastica est & Pontificia.

Postremum argumentum. Postremum igitur argumentum à fortiori ex illa lege deducitur. Si enim Deus illam ob causam tale matrimonium leuiti cum uxore fratris defuncti permisit, ut semen fratris susciperet, ne domus successoribus orbaretur, id quod

nondum certum erat fore: nam poterat & secundus frater sterilis quoque esse, ut prior, & fortè uxor simpliciter ad pariendum inhabilis: profectò nunc tam expeditus esse potest eiusmodi dispensatio: nam possunt cause concurrere publicae, quae illam naturalem turpitudinem abluant, & matrimonium honestent, ut si fieret ratione pacis inter principes componenda, aut ob aliam causam publicam: nam propter alias leuioris momenti non deceret. Ad primum ergo propositarum obiectionum de Leuitico iam responsum est, vim modò nõ retinere, nisi quatenus erat moralis, quae huiusmodi matrimonium inter affines nõ reddidit nullum. Ex quo sequitur, & est adnotandum, quòd si Iudaeus nunc, qui cum uxore defuncti fratris contraxit, ad fidem modò cum sua uxore couertatur, non sunt separandi: nõ quia virtute legis antiquae matrimonium tenebat: quoniam lex illa, ut diximus, post orbem redemptum quassata est prorsus & annullata, sed quia ius naturae non sic tale matrimonium prohibet, ut nullum reddat.

Iohannes verò Baptista Herodem illius criminis increpabat, quòd cum uxore uiuentis fratris sui incestum committeret, quòd siue matrimonium esset siue adulterium, nefarium erat. Si verò defuncto fratre fratrum in uxorem duceret, vel illum non obiurgasset, vel non tantum, ut martyrium illam ob causam oppeteret.

Ad aliud verò Innocentij capit. Gaudemus dicentis infideles, qui in primo gradu contraxerunt, esse separandos, respondendum est per suam ipsius Deoretalem citatam vltimam de diuortijs: nam postquam super illo gradu dispensauit, sensit tale matrimonium non esse contra ius naturae, quòd illud irritaret. Atque adeò in cap. Gaudemus. non loquitur de illo primo gradu affinitatis in linea laterali, sed de sanguinitatis, ut diximus, & fortasse affinitatis in linea recta ascendenti & descendenti, de qua disputare iam pergitimus.

Queritur ergo vtrum primus affinitatis gradus in linea aecedentium & descendentiũ sic iure naturae sit à matrimonio repulsus, ut illud irritum & inane efficiat. A parte enim affirmatiua videtur Apostolus. 1. ad Corinthios quinto. proclamare: Omnia, inquit, audite inter vos fornicatio qualis neque inter gentes, (scilicet audiatur) ut uxorem patris sui aliquis habeat. Intelligit enim de nouerca, inter quae & priuignu primus est gradus affinitatis in prima specie: scilicet, in linea aecedentiũ & descendentiũ. Et idem est de genero cum forore, &c.

Nota.

Solut. 1. arg.

Solut. 2. arg.

Solut. 3. arg.

Dubium.

Paul. 1. Cor.

1. Argumēt.

& de nuru cum focero. & de vitrico: scilicet, marito matris, cum priuigna. Secūdo est magnum argumentum quod ille gradus proxime accedit ad illum consanguinitatis, qui est inter patrem & filiam: vnde in Leuitico simul componebantur. Turpitudinem matris tuæ non discooperies, mater tua est. Et turpitudinem vxoris patris tui non discooperies: turpitudinem enim patris tui est: eandem enim ferè pietatem filij noueris debent, quam patribus, & filia vitricis: cum ergo primus ille consanguinitatis gradus tanto cum rigore sit iure naturæ prohibitus, profectò adeò nefas apparet similia matrimonia contrahere, vt iure naturæ videantur esse nulla. Nam cum coniuges, vt dictum est, vna fiant caro, profectò eodem propè modum iure respici videtur matrimonium cum vxore patris, quo cum matre. Vnde quoniam Ruben cum Bala vxore patris sui Iacob se se commiscuit, Genesis. 35. referatur, acerbam postmodum ab eodem patre maledictionem, vt cap. 49. legitur, audivit. Non crescas, quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius. Et vt ibidem. 38. ca. pi. videre est, Thamar nurus Iudæ, quia per fraudem focero se submisit, enorme flagitium commisisse censetur, quāuis id ea causa fecisset, quòd focer volebat fratrem mariti defuncti sine liberis cum ea coniugare ad suscitandum eius semen. Accedit quòd & priuignum cum nouerca, aut nurui cum focero non est idonea ætatis ad matrimonium æqualitas.

Genes. 35.

Genes. 35.

Aliud argu.

¶ Profectò quāuis contrariā opinio probabilitate forte non careat, probabilius tamen videtur hanc primi gradus speciem affinitatis sic esse natura prohibitam, vt super illam Papa dispensare non valeat. Et ita tenet præsentis distinctione Paludanus. imò & Diuus Thomas. 1. Corinth. 7. id sentire videtur. Et est præ grande argumentum, quòd nunquam talis dispensatio facta legitur. Nihilominus, vt dicebam, contraria opinio non omni probabilitate destituta est: quia certè nouerca non est verè mater: & sic tale matrimonium non est profus cōtra eius finem. Paulus nanq. 1. Corin. 5. loquebatur de filio, qui viuente patre cum nouerca consuevit in eam habebat. Quòd patet primò, quia alibi qui nō appellasset eam fornicationem, qualis nōq. inter gentes auditur. Item quia in 2. epistola cap. 7. ait, reprehensionem prioris epistolæ non misisse, propter eam qui passus est: scilicet, patet, sed ad manifestandam, inquit, solitudinem vestram. Et Persis, lib. 3. quaestionum in Leuiticum: quæstione. 61. ait Augustinus moris fuisse, vt minor

Argumentū optimū.

tuo patre filius noueram duceret. Et Plutar- chus in vita Demetrii de Seleuco narrat, qui filio suo Stratoniam, quæ sua fuerat, in vxore dedit. Et Adonias filius David petijt Abisac Sunamitidem, quæ fuerat patris vxor. ¶ At verò Persarum argumenta, & aliarum gentium non sunt satis idonea. Imò Chrysolomus in. 26. Homilia Pentecostes Persas de hoc tanquam de incestu obiurgat. Et Abisac noa fuerat Dauidi cognita, imò non defuit qui ne gent eius fuisse vxorem. Præterquam quòd Adonias repulsam fuit passus. ¶ Faciamus ergo sub compendio eorum epilogum, quæ dicta sunt. Primus consanguinitatis gradus tam in linea recta patris & filia, quàm in transfuersali fratris & sororis, adeò iure naturæ est à matrimonio propulsus, vt etiam inter infideles nullum sit: quare conuersi ad fidem separandi sunt: nec super hunc gradum Pontifex Maximus dispensare valet. De secundo verò rectilineo putà, inter auum & neptem, licet res non sit tam certa, probabilis tamè est idem esse sentendum. In secundo verò gradu consanguinitatis transfuersali & in tertio & in quarto, & in ascendenti: scilicet, inter patruum & consobrinam, & ceteris omnibus, non est dubium inter infideles matrimonium tenere, atque adeò conuersos ad fidem non esse separandos: quapropter super illos nō ambigitur, quin dispensatio Pontificis locum habeat. ¶ At verò graduum omnium affinitatis, si modò primū excipias ascendētium (de quo proxime dicebamus, matrimonium iure naturæ etiam inter infideles fortè dirimere) nullus est præter ea matrimonia iure naturæ irrita: quare super omnibus potest Papa dispensare. ¶ Imò verò quartus gradus tam in consanguineis quàm in affinis, vt concilio Tridētino inter patres colloquebatur, non vsque adeò iam nunc ætatis tam necessarius videtur. Quo circa si sanctum ecclesiæ iudicium adesset, fortasse Christianæ familiae consuetum foret in illo gradu matrimonia permittere, dummodo tam frequenti dispensandi vsu in ea re non occluderetur. Nam de illa clementia apostolica sanctæ sedis, quæ facilius super matrimonium consanguineorum de facto contractum dispensare solet, quàm dum non est contractum: vt contrahatur, vulgari hominum astutia ansam arripuit, vt cognati de facto inesse matrimonia contrahant, & consuetudinem, quò per talem astum dispensationem facilius impetrare queant. Quapropter maiori cum difficultate, imò nullatenus effect cum illis dispensandum. Nam delictum graue, &

Persarum mos.

Plotarch. Adonia. Solutio.

Epilog. d. r. distinctio num. Secūdo gra. dus con. g. ni.

Gradus aff. nitatis.

Circa quar. tum gradū.

Nota.

Publicæ honestatis vsus

Episcopi dispensant.

Partis negatiue argumēt.

2. Argumēt.

3. Argum.

Cōfirmatio argum.

Præ affirmatiua.

1. Conclusio.

ue, & excommunicatio, quam incurrunt, non deberet eis patrocinari, sed potius officere & nocere, ne posset eis indulgeri. ¶ Publicæ tandem honestatis, quæ ex sponsalibus, contrahitur, nullus iam aut vix vllus est vsus: quoniam pura sponsalia de futuro quàm rarissime fiunt. Et ideo fortasse nullum esset periculum si sancta ecclesia de rigore illius legis aliquid remitteret. Imò si post sponsalia contracta iustitiam publicæ honestatis aliqui contrahant, & expeditissimum nō sit ad sacram sedem accessus, nullum esset periculum quāuis episcopus dispensaret.

ARTICVLVS. III.

Verum qui extra verū matrimonium nascuntur filij sint illegitimi.

D tractatum illegitimi matrimonij spectat, & de illegitimis liberis disputare. Et ideo queritur, vtrum extra matrimonium nascuntur filij illegitimi. Et arguit à parte negatiua. Legitimus à lege dicitur: ergo qui secundum legem naturæ nascuntur, quales sunt qui fornicariæ sunt geniti, vt legitimi sunt habendi: sanè cum lex illa post æternam diuinā omnium sit legum fundamentum & basis.

¶ Secūdo. Si filij ex fornicario cōcubitu sunt illegitimi, videntur subinde paterna hereditate expoliandi: verò iniquū apparet, vt qui spem propter alienum peccatum, cuius non fuit causa, puniatur: quia vt Ezechiel. 18. legitur: filius non debet puniri propter peccatum patris: qui autem ex nequam cōcubitu fuit genitus, non fuit in culpa sui cōceptus: ergo nec hereditatis priuatione mulendus est.

¶ Tertio. Si filius extra matrimonium genitus esset illegitimus, per nullam posset legem legitimus fieri: quæ præteritus concubitus, qui illegitimus fuit, non potest fieri legitimus. Item quia cum tantum legitimus ab illegitimo distet, quāntum est cōuersio: & legitimus nequeat, illegitimus fieri, fit vt neque illegitimus possit fieri legitimus, consequens tamen videtur absurdum: ergo nulli sunt filij illegitimi.

¶ In contrarium est, quòd illegitimum id dicitur, quòd est contra legem: sed qui nascuntur extra matrimonium, nascuntur cōtra legem: ergo sunt illegitimi. ¶ Ad quaestionem iuxta argumentorum numerum tribus conclusioni vna respōdetur. Prima. Omnes filij, qui extra

matrimonium procreantur, generali nomine dicuntur illegitimi propter rationem modò factam. Est enim lex non solum humana & diuina, verum & hominibus naturalis, vt non nisi per matrimonium generatio fiat: quòd quidè Deus & natura ad illum finem instituit, ac per inde qui aliter nascuntur, illegitimi sunt. Vnde quadruplex filiorum genus solet distingui: quod in glossa. cap. Tāta. qui filij sunt legitimi. refertur. Quidam enim sunt naturales & legitimi nempe, qui ex legitimo matrimonio oriuntur, quippe, quibus procreandis & natura & lex conueniunt. Alij sunt, naturales & non legitimi: vt pote qui ex simplici fornicatione nascuntur. Dicuntur enim naturales, quia nuda natura, qualis etiā in brutis reperitur, fuit illius generationis ministra sine alia grauiori culpa, quæ est in illo simplici congressu. At verò quia cōtra legem matrimonij delictum committitur, sunt illegitimi. Alij verò vice versa sunt legitimi, sed non naturales, sicut filij adoptiui. Quidam denique nec legitimi sunt nec naturales, vt spurij, qui de adulterio aut stupro aut de sacrilegio progignuntur, quia non solum contra legem matrimonij & humanam tam canonicam quàm ciuilem nascuntur, verum etiam expresse contra legem naturæ, quæ homines arcet ab iniustitia adulterij, & à fornicatione stupri & à sacrorum violatione, quam committit vel clericus vel monachus vel monialis. Quāuis cap. Nisi cum pridem. de renuncia. illegitimorum aliter distinguatur species. Sunt enim naturales, & præterea maneres nempe, qui ex ignoto scorto & vaga meretrice omnibus exposita ortum ducunt. Et spurij qui ex peculiari concubina suscipiuntur: quāuis si etymologiam spectes græcā, spurij idem est quòd seminatus ab *ompa*, quòd est femino. Quare hoc nomine denotantur illi qui incerto patre nascuntur, quasi à patre nihil aliud quàm semen habentes. Nothi verò, vt Quintilia. lib. 3. inquit, sunt illi, qui ex vxore non legitima: nēpe, ex adulterio sunt geniti: quicquid enim incertum est Græci nothum appellāt, veluti notham febrim, quæ certum terminum & periculum nō seruat. Illi verò qui ex sacrilegio nempe, ex clerico, monacho, vel moniali procreati sunt, peiori etiam nomine sunt digni. Quāuis ad rem satis est has quatuor ad duas species reducere, vt naturales & maneres idem sint: scilicet, qui absque peiori crimine quàm fornicatione nascuntur. Spurij verò & nothi, quorum genitura adulteriū vel stuprum vel sacrilegium adiungitur.

Ratio.

Filiorū quadruplex genus.

Naturales.

Illegitimi.

Adoptiui.

Spurij.

Illegitimorum species.

Spurij.

Nothi.

Nothi.

Nothi.

Nothi.

Nothi.

Nothi.

Solutio. 1. arg.

Solutio.

stat: nam est spiritus secundum naturam legem, quare est etiam brutis communis, gererentur, non tamen secundum eam, quare hominibus est peculiaris.

Obiectio.

Quod si arguas, legitimum matrimonium dupliciter videtur venire: scilicet, in conscientia secundum veritatem, & in foro exteriori secundum iudicium ecclesie: tunc ergo accidere potest, ut qui sunt in rei veritate legitimi, ceu illegitimi habeantur, atque adeo contra iustitiam veritatis ab hereditate sint abdicati: quod nefas esse videtur. Respondetur, quod si contrahentes bona fide putent, nullum inter eos interesse impedimentum cognationis aut alius generis quominus matrimonium sit validum, & contrahant non clam, sed in facie ecclesie, culpam omnino expertes sunt: & quantum postmodum impedimentum compertum fuerit, matrimoniumque dissolvatur, nihilominus filij cum illa bona fide & in facie ecclesie geniti habentur legitimi, vt. c. Cum inter, qui filij sint legitimi.

Solutio.

Si vero matrimonium fuit clandestinum, tunc ignorantia & bona fides parentum non patrocinatur liberis, ut propter illam possint se in iudicio tanquam liberi defendere: quia ecclesia in odium clandestini matrimonij bonam illam fidem repellit, tum propter culpam, quam clandestino contrahendo committunt, tum quia illa ignorantia non proferat bonam fidem reputatur: quoniam si publicitus contraherent, presumeretur veritate potuisse nosse. Et vice versa si mala fide contraxerunt, nempe, vel quia sciebant, se non posse contrahere, vel ignorantiam habebant crassam quam vincere tenebantur, tunc quantum in facie ecclesie publicitus contrahant, non tamen illa solennitas suffragatur filijs ut habeantur legitimi propter malam fidem parentum. Vtrumque membrum vt dist. 28. q. 1. artic. 2. expositum reliquimus, definitum est cap. Cum inhibito, de clandestina. desponsa. Itaque ad hoc quod filij sint legitimi, vtrumque requiritur, & bona fides parentum, & quod matrimonium sit publicum. Quantum glossa ibidem, & fortasse non aspernenda, dicit, quod quando matrimonium est publicum sufficit bona fides alterius coniugis, ut filij habeantur legitimi.

Clandestine contrahentes.

Secunda conclusio. Filij illegitimi vtrumque generis scilicet, siue naturales sint & maneres, siue spurij & nothi, honoribus publicis parentumque hereditate priuantur, quantum non omnes eodem pacto, sed magno discrimine interuallo. Hanc conclusionem late & explicito lib. 4. De iustitia & iure, quare. 7. art. 1. pro captu nostro tractauimus. In primis omnes honoribus publicis priuantur, quia ad or-

Contrahentes mala fide.

dines sacros suscipiendos irregulares sunt, & ad episcopatum inhabiles, nisi cum eis dispense-tur, atque ad alia ciuilia munera obeunda secundum quod Cesarum leges aut aliorum regum peculiaries decreuerunt. Sed quantum ad hereditatem natura-les quidem dummodo pater aut mater alios habeat legitimos, in nullam possunt a suis partem ab intestato succedere nam testator non videtur alienas successiones proprijs antepone-re. l. Cum acutissimi. C. de fideicommissi. Vnde lex Hispana. 9. Tauri, origine duxit, quare spurios ab hereditate repellit. Potest tamen mater heredem illum ex quinta parte a suis instituere, imò & pater: quia vnusquisque potest quintam partem, exceptis legatis pijs, cuiusque extraneo legare. Si vero mater prolem non habet legitimum, tunc filius naturalis ei succedit ab intestato, non tamen patri propter eius certitudinem. Spurij vero & nothi: nempe, qui ex dano coitu nascuntur: scilicet, vel ex adulterio, stupro, aut sacrilegio, neque patri neque matri ab intestato succedunt. Tenentur autem patres iure naturae illos alere & educare, si habeant in bonis, & possint id commodè facere. Quod dixerim propter matrem adulteram, quae sine licentia mariti nihil potest expendere, praeter quam quod citra scandalum & periculum nequiret spurium filium nutrire. Patrem vero, licet esset matrimonio solutus, non arbitror rigore iuris teneri filium spurium tollere & alere, quia non tenetur credere suum esse. Neque vero si credat, cura sibi incumbit, sed matri, si potest, cuius certus est filius. Si vero mater non posset, tunc pater ex quadam naturali misericordia deberet eum educare. At vero neuter parentum vetatur quintam bonorum eis legare. Haec tenentur de illis qui vel ex adulterio vel ex sacrilegio: nempe, de filijs sacerdotum aut monachorum peculiaries leges Hispanorum acrius acerbisq; in odium talis sacrilegij decernunt, vt loco citato latius explicauimus. Ex-tat enim lex Regia. 2. tit. 3. lib. 1. & l. 2. tit. 3. lib. 5. ordinamenti. quibus sancitur ne clericorum filij (& in l. 9. Tauri extenditur vsque ad filios religioforum) habeant neque hereditate possint bona suorum parentum aut consanguineorum, neque suscipiant. Habetur enim Hispana. Ni ayan. Quo vtique verbo videtur lex eos prorsus inhabiles reddere ad suscipiendum do-minium eorum, quare sibi per hereditatem relinquantur. Hoc ergo, si fallor, discrimen est inter filios ex adulterio secularium & filios clerico-rum, quod licet vtrique priuentur hereditate, non

dines sacros suscipiendos irregulares sunt, & ad episcopatum inhabiles, nisi cum eis dispense-tur, atque ad alia ciuilia munera obeunda secundum quod Cesarum leges aut aliorum regum peculiaries decreuerunt.

Sed quantum ad hereditatem natura-les quidem dummodo pater aut mater alios habeat legitimos, in nullam possunt a suis partem ab intestato succedere nam testator non videtur alienas successiones proprijs antepone-re. l. Cum acutissimi. C. de fideicommissi. Vnde lex Hispana. 9. Tauri, origine duxit, quare spurios ab hereditate repellit. Potest tamen mater heredem illum ex quinta parte a suis instituere, imò & pater: quia vnusquisque potest quintam partem, exceptis legatis pijs, cuiusque extraneo legare. Si vero mater prolem non habet legitimum, tunc filius naturalis ei succedit ab intestato, non tamen patri propter eius certitudinem. Spurij vero & nothi: nempe, qui ex dano coitu nascuntur: scilicet, vel ex adulterio, stupro, aut sacrilegio, neque patri neque matri ab intestato succedunt. Tenentur autem patres iure naturae illos alere & educare, si habeant in bonis, & possint id commodè facere. Quod dixerim propter matrem adulteram, quae sine licentia mariti nihil potest expendere, praeter quam quod citra scandalum & periculum nequiret spurium filium nutrire. Patrem vero, licet esset matrimonio solutus, non arbitror rigore iuris teneri filium spurium tollere & alere, quia non tenetur credere suum esse. Neque vero si credat, cura sibi incumbit, sed matri, si potest, cuius certus est filius. Si vero mater non posset, tunc pater ex quadam naturali misericordia deberet eum educare. At vero neuter parentum vetatur quintam bonorum eis legare. Haec tenentur de illis qui vel ex adulterio vel ex sacrilegio: nempe, de filijs sacerdotum aut monachorum peculiaries leges Hispanorum acrius acerbisq; in odium talis sacrilegij decernunt, vt loco citato latius explicauimus. Ex-tat enim lex Regia. 2. tit. 3. lib. 1. & l. 2. tit. 3. lib. 5. ordinamenti. quibus sancitur ne clericorum filij (& in l. 9. Tauri extenditur vsque ad filios religioforum) habeant neque hereditate possint bona suorum parentum aut consanguineorum, neque suscipiant. Habetur enim Hispana. Ni ayan. Quo vtique verbo videtur lex eos prorsus inhabiles reddere ad suscipiendum do-minium eorum, quare sibi per hereditatem relinquantur. Hoc ergo, si fallor, discrimen est inter filios ex adulterio secularium & filios clerico-rum, quod licet vtrique priuentur hereditate, non

Naturales non succedunt ab intestato.

L. 9. Tauri.

Spurij & nothi.

Pater an tenetur alere spurium.

Filij Presbyterorum.

L. 9. Tauri.

Discrimen.

1. Conclusio.

Illegitimi sunt & erga iura.

non tamen prorsus aequaliter sunt inhabiles ad suscipiendum. Et ideo quantum si pater adulter secularis caris legitima prole relinquat bona sua filio spurio, si quis possit sibi adjudicare, nihilominus lex illa poenalis est, & ideo quousque filius condemnatur, potest illa bona absque culpa possidere, atque adeo si pater bona illa secretò concedat amico, vt ea traducat in filium, tenetur ille amicus lege naturae seruare, & dare filio, nisi si quis eum praeniat. Dico, tenetur, nisi tamen timeat, quod si quis postea re comperta, ab eo sit eadem exacturus bona: quoniam non tenetur damnum illud incur-re: sed loquor dum res potest secretò & cautè transigi. In filijs autem sacerdotum & monachorum non id prorsus crediderim: nam cum sint inhabiles ad suscipiendum dominium (quare quidem lex in odium infamis sacrilegij potest esse iusta) non est expectanda condemnatio, sed sacerdos bona sua amico suo sub illo pacto expresso vel tacito concedat, vt det filio, donatio illa non tenet, nec per illum transfer-tur dominium vel in amicum vel in filium, sed in conscientia succedunt heredes eius ab intestato, vel si nullos habeat, cedunt vel in vsus pauperum, vel in alios publicos. Si tamen absolute & sine pacto illa dederit tali amico, quantum amicus intellexerit, animum sacerdotis esse, vt transfundat in filium, dominium nihilominus acquirit, & potest cum bona conscientia, si vult, sibi retinere. Sed tamen potest, si liberit, tanquam bona sua propria dare filio sacerdotis. Haec latius loco citato, De iustitia & iure, diduximus.

Spurios non tenetur in conscientia hereditatem si co-estituere.

Solutio secundum argumentum.

2. Modus.

Nota.

Obiectio.

Vnde ad secundum argumentum responde-tur, quod damnum potest quispiam dupliciter incurere, vno modo ob id, quod ei subtra-hitur, cuius iam ius sibi erat quaesitum & debi-tum. Et hoc pacto illegitimus filius nullum dam-num incurrit. Alio modo per hoc, quod ali-quid ei non fit debitum, quod aliàs posset esse debitum. Atque hoc modo nihil obstat, quominus filijs, qui extra matrimonium nascuntur, non acquiratur ius, nec debitum fiat, id quod aliàs per matrimonium fieret debitum. Neque hoc tribuitur poenae propter eorum culpam, sed potius naturae & fortunae. Haud enim reputatur poena, quod qui non nascitur parentibus regibus non sit Regni haeres, neque quod qui nascuntur ex paupere aut ex infestò sanguine, pauperem aut aliam labem con-trahant. Nisi poenam dixeris esse peccati Adae. Quod si rursus arguas. Lex humana instar diuinae condenda est: Deus autem bona natu-ralia illegitimis filijs non subtrahit, imò non-

nunquam locupletius eis largitur, quam legiti-mis tam secundum corpus, quam secundum animam: ergo non decuit humanam legem illud discrimen interijcere. Negatur consequen-tia. In congressu enim illegitimo consideratur quod naturale est, & quod est culpabile: quatenus enim naturalis est, & legitimis & illegiti-mis est communis: & ideo Deus tanquam auctor naturae secundum illam rationis aequali-tatem concurrit ad dotandam prolem bonis naturalibus. Secundum autem, quod est coitus culpabilis, lex humana illustrata etiam diuinitum per naturam lumē, tum etiam ecclesia per spiritum sanctum pronunciat filios illegitimos. Et est in lege veteri nonnullum huic rei exem-plum. Legitur enim Genes. 25, quod Abraham dedit omnia bona Isaac filio Sarae, filijs autem concubinarum largitus est munera: & tamen illi non erant filij legitimi: quoniam matres eorum, licet dicantur concubinae, erant tamen uxores. vt distinct. 33, explicauimus: ergo fortiori ratione potest lex humana illegitimos ab hereditate secludere.

Tertia conclusio. Possunt filij illegitimi fieri per legem legitimis quidem, vt tertium argu-mentum contendeat, faciendo quod coitus, qui illegitimus fuerat, fiat legitimus: quia ad praeteritum non est potentia: sed hoc pacto, quod à damnis & incommodis, quae illegitimi per legem incurunt, per principes quoque aut per ecclesiam liberentur. Nam quod per legē inducitur, per legem quoque reuocari potest: cum igitur illegitimi per legem fiant, possunt privilegio principum legitimi fieri.

Et sunt sex modi & viae, quibus illegitimi hoc beneficium consequuntur: duo scilicet secundum canonica iura, & quatuor secundum Ce-sarea. Primus modus est, dum soluti ex simplici fornicatione filium suscipiunt, & postmodum in facie ecclesie matrimonium contrahunt. Decretum est Alexandri. 3. cap. 1. & capit. Tanta, qui filij sint legitimi. Id quod & legibus ciuilibus concessum est, vt. §. vlti. Insti. de nuptijs. & in l. Cum quis. C. de naturali. liber. & in Au-then. Quibus mod. naturales efficiantur. legit. §. Si quis igitur. collat. 7. Vtrum verò is legitimo-rum modus sit etiam sufficiens ad honores ecclesiasticos: nempe, ad sacros ordines suscipiendos, ambigitur. At quia poenae restrin-gendae sunt, fauoresque ampliandi, verisimilius est, quod simpliciter fiant legitimi etiam ad sacros ordines. Si verò vir viuente uxore aut vxor viuente viro ex adulterio talem filium susceperint, quantum postea defuncto co-juge legitimum matrimonium contrahant, Z proles

Dilatio.

Genes. 25.

3. Conclusio.

Legitimandi modi sex.

1. Modus.

Z proles

proles non sit legitima, vt habetur in dicto capitul. Tanta.

Modus. ¶ Secundus modus est per dispensationem Pontificis. Sed tamen huiusmodi dispensatio locum duntaxat habet in sacris suscipiendis: nam per Pontificis dispensationem tollitur irregularitas. Sed tamen quantum ad hereditatis successionem res deferenda est ad Cæsares & Reges. Nam quanius capitul. Per venerabilem, qui filij sint legit. Papa dicat, super hoc apostolicam sedem plenam habere potestatem, etiam vt filij parentibus succedant. Quod & Ioannes Glossator illic extendit ad totum Christianum orbem propterea quod dum in spiritualibus dispensat, videtur a fortiori in temporalibus, quæ minora sunt, dispensare. Tamen glossa alia, quæ plurimum vult & more celebratur, est quod idem summus Pontifex quantum ad successiones nequeat spurios legitimos facere, nisi in terris, quæ sibi sunt temporaliter subiectæ: de quibus ideo textus ille glossandus est. Id quod Alexander eodem titu. ca. Lator. sentire videtur. Nam hereditatum successio, vt quæ res temporalis est, ad Rempublicam civilem spectat. Attamen causa cognoscendi matrimonium, sit ne legitimum, ex quo pendet filios esse legitimos, atque adeo hereditas, ad summum attinet Pontificem, vt eodẽ cap. Lator. habetur.

Glossa. ¶ Alij sex modi. ¶ Primus. ¶ Alij quatuor modi sunt iuris Cæsarium, qui bus naturalis sit legitimus. Primus est, si pater filium naturalem curiæ Imperatoris offerat, tunc enim propter curiæ honestatem sit legitimus vt locis citatis Instit. Authent. & C. est videre.

¶ Secundus. ¶ Secundus, si pater nominet eum legitimum heredem, & filius testamentum postmodum imperatori offerat. Intelligitur tamen, nisi testator filium habeat legitimum.

¶ Tertius. ¶ Tertius casus est, si deficiente alio legitimo filius ipse se curiæ Cæsaris offerat ad officium aliquod obeundum.

¶ Quartus. ¶ Quartus, si pater in publico instrumento cum trium testium subscriptione cum legitimum nominet.

¶ Quintus. ¶ Ricardus adhuc quintum adhibet, si filia naturalis nubat officiali curiæ.

¶ Sextus. ¶ Et sextum, si ipsa concubina filium offerat Cæsari. Sed ista, quia ex mero iure humano pendet, in diuersis prouincijs & nationibus varietatem suscipiunt in quibus ideo non est plus immorandum. ¶ Tertium igitur argumentum partim solutum est. Sed ad alterum membrum respondetur, quod Papa & principes possunt quidem ciuibus suis & subditis per sua priuilegia beneficia indulgere, non tamen eos,

Solut. 3. arg.

dem ciues suis iuribus sine ipsorum culpa spoliare. Et ideo possunt ex illegitimis legitimos creare, non tamen subinde eos, qui legitimi sunt, illegitimos efficere. ¶ Cæterum quia dictum est per illicitum concubitum tum affinitatem contrahi, tum & filios illegitimos procreari, interferunt hic nonnulli interpretes Magistri Sententiarum, autorem ipsum secuti, species luxuriæ. Quæ certè ad propositum nihil attinent. Pertinet enim disputatio hæc ad materiam temperantiæ. Quam ideo materiam Sanctus Thomas. 2. 2. quæstio. 154. copiosissime pertractat. Sunt autem species istæ numero septem, quas generali nomine fornicationis Apostolus. 1. Colossen. 3. comprehendit. At verò dum mera fornicatio soluti cum soluta, etiam si sit vidua, nomen generis trahitur ad speciem: quare simplex fornicatio ponitur prima & minima infimaque species luxuriæ ex genere suo. Secunda species ascendendo est stuprum: nempe, corruptio virginis. Ad dicitur enim illic noua ratio iniustæ lesionis propter damnum virgini illatum, & iniuriam parentibus irrogatam. Quanius fortasse dicitur virgo vltro se offerat species non mutetur, vt supra distinctio. 18. quæstione. 2. articulo. 4. disputauimus. Si verò additur violentia, est raptus. Quarta species est adulterij, per quod violatur iustitia & coniugalis fides. Quinta, incestus: puta, cum consanguinea vel affini de quo distinctio. 37. Sexta est sacrilegium: nempe, sacerdotis, monachi vel monialis: & propterea filij ex sacrilegio nati, longè acerbius ab omni hereditate propelluntur. Septima denique atque omnium pessima est nefandum flagitium contra naturam. De quo Augustinus in lib. de adulterinis coniugijs, & refertur cano. Adulterij. 3. 2. quæstio ne septima. Aulterij malum vincit fornicationem, vincitur ab incestu, sed horum omnium pessimum est quod contra naturam fit, vt si vir membro mulieris non ad hoc concessio vtatur. Hoc execrabilius fit in meretrice, sed execrabilius fit in vxore. Horum autem disputatio præsentis loco prætereunda est.

Species luxuriæ septem.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Canon. Adulterij.

ARTICVLVS. V.

Vtrum omne coniugium, quod inter consanguineos & affines contractum est, sit per diuortium dirimendū.

Tandem

Partis negatiue argu. 1.

¶ Andem queritur de modo, quo est inter consanguineos & affines matrimonium dirimendum. Et arguitur, quod non omne huiusmodi coniugium debeat dissolui. Quicquid ecclesia facit, nutu dei efficit: solet autem aliquando secundum allegata & probata eos coniungere, qui re vera erant occulte cognati: ergo illos Deus tunc coniunxit: quos autem Deus coniunxit, homo separare non debet: ergo quanius postea impedimentum comperiat: non est matrimonium dissoluendum.

1. Argumēt. ¶ Secundo. Si deberet eiusmodi matrimonium distrahi, per viam accusationis esset procedendum: quandoquidem non nisi propter crimē dissoluitur: accusationem verò in scripto præcedere debet, qua se homo poenæ talionis subiicit, quod impræsentiatum locum non habet: ergo non est dirimendum.

2. Argumēt. ¶ Tertio. Si in iudicio ad dirimendum matrimonium esset procedendum, deberent legitimi testes adhiberi, veluti in alijs forensibus causis: hoc tamen est falsum, quia in alijs omnibus fide digni producantur, in hac verò non admittuntur extranei: ergo huiusmodi matrimonium via iudiciali non dirimitur.

¶ Pars affirmatiua. ¶ In contrarium est textus Innocentij citatus in capitu. Non debet, de consanguinit. & affinita. vbi contrahentes in quarto gradu consanguinitatis & affinitatis separari iubentur.

¶ Ad quæstionem, quæ facillima est, secundum numerum argumentorum tribus conclusionibus respondetur. Prima. Omne matrimonium, quod cum impedimento dirimendum contractum est, dissolui debet. Inter quæ quidem impedimenta, vt dictum est, consanguinitas, affinitas, & publica honestas connumerantur. Conclusio est liquida: quoniam si impedimentum est dirimens, concubitus est fornicarius atque adeo peccatum, quod si coniuges ipsi reputati caere nequeunt, per ecclesiam sunt separandi. Et quidem conclusio iam in superioribus satis est comprobata.

¶ Dubium. ¶ Sed de forma queritur, vtrum ipsi priuatim non expectato iudicio ecclesiæ possint à se in vicem diuertere. Respondetur, quod si impedimentum satis nouerint, & matrimonium fuerit clandestinum, non est dubium quin vterque altero inuito possit, imò debeat separari: quia de illo matrimonio, quod in iudicio probari non potest, non est ecclesiastica sententia expectanda. Si verò matrimonium fuerit in facie ecclesiæ celebratum: siue bona siue mala fide, & impedimentum fuerit vel antea vel post planè manifesteque cognitum, pariter

Nota.

possunt priuata autoritate ab inuicem discedere, & vterque illorum ad alias nuptias transire: nisi propter scandalum dum vicinæ consistere impedimentum non potest, vel nisi ecclesia eos cogere tentauerit in coniugio persistere: tunc enim debent impedimentum ei patefacere. ¶ Sed contra pugnat videtur argumentum primo factum, quando ecclesia eos coniunxit, decepta tamen. Respondetur nihilominus, quod in iudicio ecclesiæ interuenit diuina autoritas, quam ei Christus imperitus est: & hæc semper est solida & firma: concurret nihilominus & humanum eius iudicium, quod de hominum testimonijs colligitur: quæ utique ratione falli sæpè potest: illos ergo tunc Deus non coniunxit, imò verò præcepit, vt veritate comperita ecclesia suum retractet iudicium. ¶ Quod si contra rursus arguas. Vinculum matrimonij fauorabilis est, quam dominium rerum verò dominia certo præfinito, & à iure tempore præscribuntur ergo & matrimonium. Respondetur quod vt est in regulis iuris, Possessor malæ fidei vltimo tempore non præscribit. Cum primum autem conuies impedimentum non nouerint, mala fide inficiuntur. Quare vt ait ad hoc ipsum propositum Innocent. in ca. Non debet, de consanguini. & affinita. diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget. Cum ergo consanguinitas faciat, vt concubitus sit fornicarius, non habet illic locum præscriptio, potius quam super alia peccata iure diuino prohibita. Secus autè de rerum dominio, quod consuetudo transferre potest, eo quod principes ad tranquillum statum reipublice ius habent de rebus ciuili ipsi inuitis disponedi. Imò & in iure percipiendi decimas, quanius spirituale quid habeat ad nexum, vim obtinet præscriptio, vt habetur de præscriptio. capi. De quarta. Matrimonium verò iure diuino & naturæ constitutum est, vt non nisi per consensus fiat, quos quidè ecclesia impedire potest. Et ideo fornicatio in incestuoso matrimonio semper durat. Quapropter nullus est matrimonij fauor, quod per præscriptionem solidum illud fiat, quod nullum erat. ¶ Accedit ad robur huius conclusionis Innocentius in cap. Quod super, de consangu. & affinit. vbi ne in gradibus prohibitis contrahatur, iubet Pontifex, non obstante aliqua consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela, publicè inhibendum esse.

Solu. 1. arg.

¶ Secunda conclusio. Quando per rebellionem imò etiam si per ignorantiam & bonam fidem, illegitimum matrimonium retinetur, matrimonium ipsum accusationi sit obnoxium.

Obiectio alia.

Dilatio.

¶ Nota.

¶ Nota.

¶ Nota.

¶ Nota.

¶ Nota.

¶ Nota.

¶ Nota.

¶ Nota.

¶ Nota.

Titul. Decretalium.

Ratio cōcl.

Corā ecclesia.

Obiectio.

Nota.

Possessorio recuperacōe.

¶ Et nota quod non solum accusantur persone in matrimonio illegitimo persistentes, verum & matrimonium ipsum. Etenim sicut matrimonium, vt. 3. dist. dictum est, per se excusatur, ita quando cum impedimento aliquo ecclesie cōtrahitur, id ipsum matrimonium accusari potest. Et ideo titulus decretalium sub illa forma inscribitur. Qui matrimonium accusare possunt. Quo fit, vt etiam dum persone bona fide contraxerunt, & per ignorantiam inuincibilem à culpa excusantur, nihilominus matrimonium ipsum accusatur. Et ita habetur illic cap. à nobis. & Videtur. & Cum tua. Probatur conclusio: quoniam accusatio ad hoc instituta est, ne qui innocens existimatur, in culpa persistat: sicut autem ex ignorantia facti culpabili contingit aliquem innocentem reputari, qui in culpa est, ita & ex ignorantia alicuius circumstantie ad contractum requisitam venit, vt contractus ipse vitiosus sit & pactum nullum: atque hac de causa potest matrimonium accusari tum propter alia impedimenta, tum propter illud, quod est consanguinitas & affinitatis. Atqui accusatio coram ecclesia, cui incumbit de sacramentis censere, & per sacros canones fieri debet, vt cap. 10. de consanguini. & affinitat.

¶ Quod si arguas. Sponsaliorum cōtractus multo facilius dissoluitur quam matrimonium: & tamen sponsalia non accusantur secundum iuram: ergo nec debet accusari matrimonium. Respondetur id, quod nondum est colligatum, non est cur accusetur: & quia sponsalia nondum habet perpetuum vinculum, nec sunt proprie matrimonium, ideo non accusantur.

¶ Atqui quemadmodum potest matrimonium accusari, vt dirimatur, ita potest, vt sustineatur, defendi. Vnde potest iudicium pro matrimonio iniri aut sub forma petitorij, vt si mulier petat hunc aut illum eam sibi desponsasse, & nolle datæ fidei stare, vt cap. Super eo. cod. titu. & cap. 1. & Ex parte. & Veniens. de sponsalib. Aut potest ipsa vel ipse agere super possessorio: quia scilicet cum iure matrimonij fuerint vsi, ipsa vel ipse aliqua vana impedimenta causatur, vt discedat, vt cap. Ex conuestione, & cap. Ex transmissa. de re iudic. spoliat. Et in prima forma potest alter, qui accusatur, excipere, quod sint consanguinei, vel alio impedimento interdicti. Et tunc quousque causa cognoscatur, non sunt ad cohabitandum cogendi. cap. vlt. de cognatio. spirituali. Veruntamen si foemina à viro petitur, & probatur, vim à parentibus vel tutoribus pati, auferenda est ab eorum potestate, & loco honesto sequen-

stranda. Sed in secundo casu, quia melior est conditio possidentis, non obstante exceptione regulariter qui possidet restitendus est, nisi in quibusdam casibus, vt si viro petenti cohabitationem, in promptu probatur scilicet aut metus mortis, tunc enim sequetura est vxor vt eodem capit. Ex transmissa. & capit. Literas. de re iudic. spoliato. Aut si probationes impedimenti sunt in promptu, aut si petenti se in possessionem afferuari opponatur heresis, aut quod sine contumelia creatoris cohabitare renuit. capit. Gaudemus. de diuor. Aut si post matrimonium ratum petenti consummationem alter opponat se velle religionem profiteri: nam tunc inducie duorum mensium ad deliberandum concedendæ sunt, capit. Ex publico. de conuersi. coniuga.

¶ Quod si opponatur adulterium, capi. Significasti. de diuor. Dum autem opponitur exceptio rei iudicata, à qua non est appellatum, ait Palud. quæstione. 2. reum esse absolendum, vt capit. Lator. & cap. Tenor. de sententia & re iudic. At professio contrarium ex eisdem capitulis colligitur: imò verò ex natura & conditione matrimonij: quæcumque enim sententia vel de dissoluedo vel de conseruando matrimonio præcessit, etiam si reus in eâ consenserit, si postmodum consiterit sententiam, quæ secundum allegata & probata lata est, contra rei veritatem fuisse prolatam, matrimonium, quod dissolutum erat, in suam vim restituendum est, & quod pronunciatum fuerat esse validum, dirimendum. Nam cum matrimonium iure diuino & naturali fuerit institutum, nec consistat nisi per consensum liberorum, & per ecclesiam non impeditis, nulla præscriptio aut sententia ex falsa presumptione procedens potest quod legitimum erat irritare, aut quod erat nullum, consolidare. Veruntamen quando post latam sententiam, à qua non est appellatum, accusatio præsumitur non iterari & integrari nisi ad exhibendam molestiam innocenti, & ad fugiendas & eludendas iustitiæ metas, non est admittenda.

¶ Adde quod accusare proprie matrimonium nemo potest, nisi cuius interest: nempe, alter coniux, aut qui eius habuerit speciale mandatum: nam sua solius proprie refert matrimonium dimittere aut retinere: & quâuis matrimonium non sit legitimum, possunt cohabitare, & vir habere foemina si non vt vxorem, saltem vt fororem, cano. Consultationi. 32. quæstione quinta. nisi ab ecclesia separentur. Quare neque consanguinei, neque extranei id possunt. At verò denunciare quicum-

Scilicet.

Exceptioes.

Cap. Tenor. de re iudic.

Accusare matrimonium qui possint.

In ordine denunciandi.

Ratio illius ordinis.

Discrimen.

Nota.

Capit. Super eo.

que potest per viam correctionis fraternæ, vt iudex proprio officio, aut procurator fiscalis pertinaces compellat. Et ita intelligendum est cap. Quod in tua. Qui matrimonio accusa. possint. vbi agit de matrimonio accusatore. Et cap. A nobis. & Significante. eod. titu.

¶ In ordine verò denunciandi præferuntur consanguinei. cap. Consanguineos. 35. q. 6. vt pater, mater, soror &c. Verba capituli sunt, Consanguineos extraneorum nullus accuset, sed propinquus, &c. vbi ait glossa, quod accusare illic vsurpatur pro agere, seu denunciare: nec certè proprie accusare non potest nisi cōiux. Deficiente autem parentela possunt extranei admitti. Imò ordo ille non videtur necessarius, sed per viam correctionis fraternæ potest quicumque denunciare. Verum est, quod cum filij sint sicut partes parentum, fortasse parentes possunt accusare pro filiis. Præsertim quod cum accusatio matrimonij non sit accusatio contrahentium, sed contractus: quia illi possunt se per ignorantiam à culpa defendere, parum refert si illa cognatorum actio censetur accusatio. Et rationem illius ordinis accusatorum exponit hic D. Thom. hanc esse, quod cum extranei cognationem scire non præsumantur nisi per consanguineos, quando consanguineis tacentibus accusant extranei, in suspicionem veniunt, quod ex malevolentia, aut alia iniqua causa id faciant. Et ideo in presentia consanguineorum ab accusatione repelluntur.

¶ Est tamen discrimen, quod quando matrimonium ob aliquod impedimentum accusatur, quod perpetuum est, & matrimonium dirimens, parentes etiam ipsi admittuntur, vt eod. can. Consanguineos, sancitur. & can. Subsequenti. Videtur, qui est Celestini Papæ, quod etiam citatur extra. Qui matrimonio accusa. possunt. Quauis in criminalibus causis & contra testibus non admittantur in testes, vt illic habetur, iuxta illud vulgatum. Pater non recipiatur in causa filij: nam tunc sunt suspecti.

¶ Et eadem ratione quando accusatur matrimonium non propter impedimentum, sed quia negatur de facto fuisse contractum, parentes, vt ait hic S. Tho. suspecti sunt. Si enim sunt diuites, & sua non refert, vt filius vilem mulierem duxerit, non admittuntur in testes propter suspicionem. Nec vice versa si sint pauperes, & filius eius aut filia cum aliquo vel aliqua superioris classis fuerint cōiugati. Et isti sunt casus ca. Super eo. de testibus. quod eius interpretes male vexare solet. Repellitur enim mater illic à testimonio ferendo circa matrimonium filij, cum tamen in multis canonibus parentes

in tali casu præferantur. Sed est distinguendum, quod in causa, in qua agit de impedimento consanguinitatis, præferuntur parentes, quando verò agit de facto, vtrum sit contractus, si cetera sua sit esse validum, aut non esse validum, tunc sunt suspecti. Et ideo Papa, quod mater filij incrementum & honorem videtur diligere, vbi vir superior est diuitijs, nobilitate, potentia, vel honore, testimonium esse validum, est suspectum.

¶ Propter eandem denique causam qui cum matrimonio celebratur, accusare poterant, si tunc siluerunt, postea accusatione molientes repelluntur, vt patet capi. citato. Cum in tua, qui matrimonium accusare possunt. Nisi consiterit quando banna siebant absentes fuisse, aut alia ratione tractationem matrimonij ad suas aures peruenire non potuisse.

¶ Ad secundum igitur argumentum respondet duo D. Thom. Primum, quod accusatio potest verbo & scripto fieri, & secundo quod neque accusator obnoxius sit poenæ talionis. Et ratio est hæc sæpè relata, quod accusatio matrimonij non est accusatio personarum, sed ipsiusmet contractus, qui præter legem confectus est. De hoc loquitur Innocentius. 3. cap. Tuæ fraternitati. de procurato. sub distinctione, quod quando vir accusat vxorem criminaliter de adulterio coram iudice seculari, debet accusationem in scripto porrigere: quod etiam habetur cano. Admonere. 33. quæstio. 2. debetque se poenæ talionis submittere. Si verò accusat de adulterio coram ecclesiastico, tunc et si forsitan oporteat libellum inscribere, non tamen se debet ad poenam talionis obligare. Sed ille casus non est hic nosfer: quia ibi est accusatio de crimine ad diuortium tendens. Quando verò non accusatur crimen, sed matrimonium propter impedimentum, multò minus rationis inest, vt inde exurgat ad talionem obligatio. ¶ Tertia conclusio. In accusatione matrimonij testes sunt adhibendi: quia propter solam coniugum assertionem etiam iurata non debet matrimonium dissolui. capit. Consanguinei. de sententia & re iudicata. Vnde capit. 1. de consanguinit. & affinita. testes circumscripti, & omni exceptione maiores sunt coram iudice adhibendi, vt veritas cum omni diligentia inquiratur. Inter quos ad dirimendum matrimonium ratione consanguinitatis præferendi sunt cognati, imò ab suspectis, si fieri potest, incipiendum est: nempe, à parentibus & germanis. capit. Tua nos. eodem titu. cano. Consanguineos, & cano. Videtur. 35. quæstio. 6. & cap. Videtur. extra. qui matrimonio accusa. possunt. putat, qui certiores cognationis

Capit. Cum in tua.

Solu. 2. arg.

Capit. Tuæ de procura.

3. Conclusio.

gnationis notitiam habere censentur. De hac re habetur. 3. quæst. 6. & illo titu. Qui matrimonium accusare possunt.

Nota.

¶ Sed est notandum aliquid testimonium valere ad impediendum matrimonium contrahendum, quod non sufficit ad id dirimendum postquam contractum fuerit. Atq; hic est secundus casus cap. Super eo. de testib. ubi assertur, qd si dū tractatur de matrimonio iuuenis, mater aut pater alterutrius asseruerit eos esse consanguineos, prohibendi sunt propter periculum, ne contrahant, quousq; res fuerit comprobata. Si autem fuerit iam contractum propter testimonium vnus nō est dirimendum, sed plura sunt accumulanda testimonia: nam cum melior sit conditio possidentis, plus requiritur ad distrahendum matrimonium, quam ad contrahendum.

S. Thom.

¶ Addit præterea hic S. Thom. qd in hac causa, qua non crimen, sed matrimonium accusatur, vt aiunt Iuriscōsulti, plurima inueniuntur specialia, quæ in alijs causis specieb. non admittuntur. Potest em̄ esse hic vnus accusator & testis, præsertim si qui accusat non est ipse coniux: nam aliorum accusatio imaginem potius habet denunciatio nis q̄ accusatiōnis: & denunciator potest esse testis. Item neq; hic iuramentum calumniæ exigitur. Tertio parentes & cognati in testimonium admittuntur, quod in alijs causis nō fit, cap. Si testes. 4. q. 3. Neq; ad amicum ordo iudiciarius seruatur: quia denunciatōne facta contumax potest excōmunicari lite non contestata. Et admittitur testimonium de auditu. Et post publicationes testium testes etiā alij admittuntur. ¶ Hoc tamen vltimū assertū inter canonum professores sunt qui nō admittunt, vt refert glossa super cap. Iurauit, de probatio. Sed illorū opinio inde procedit, qd non distinguūt inter sponsalia & verum matrimonium. Hæc enim, quæ in accusatione matrimonij peculiariter, secus q̄ in alijs causis conceduntur, duo habent fundamenta. Primum in fauorem matrimonij ne aut quod non est legitimum, sustentetur, aut quod legitimum est, irritetur. Et secundū fundamentū est, ne aut in peccato fornicationis existimati coniuges persistant, aut qui verē sunt cōiuges, fidem tori non seruent. Hæc autem in sponsalibus nō habent locum, quia illic nullum est verum matrimonium: quare non est fauor matrimonij, vt sponsalia tantopere defendantur, imō melius illis esset alium statum castitatis eligere. Neq; est idem periculum peccadi. Et ideo causa in sponsalibus tractatur, vt reliquæ forēs. Vnde in dicto cap. Iurauit, quia quidam iura

Accusator & testis.

Post publicas attestaciones

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Iurauit de probatio.

uerat sponsalia, & alij legitime probauerant illorū cōsanguinitatē, dum postea voluit alius probare eosdem nō esse consanguineos, non sunt admisi secundi testes. Quare eādem capitulo non aduersantur alia: scilicet. Fraternitatis, & Series, testibus, vt bene ait glossa eiusdē cap. Iurauit, quia in illo agitur de sponsalibus ad contrahendum matrimonium, ubi nullum est periculum, licet non contrahantur. Sed in cap. Fraternitatis, & Series. agebatur de matrimonio iam contracto: & ideo post publicationem testium propter periculum admisi sunt noui testes contrarij. Et quauis in dicto cap. Fraternitatis, admisi fuerint propter noua capitula emergētia, nihilominus & propter eadem sunt admittendi, vt insinuatur in dicto cap. Series. In summa, tātus est fauor & præminētia matrimonij contracti, vt semper pro illo clamantes, aut reclamantes sint audiendi, si non vanam aut maleuolam, sed legitimum adferant probabilitatem. ¶ Et per hæc solutum restat tertium argumentum.

Conciliatio canonum.

DISTINCTIO

quadagesima secunda, De cognatione spirituali, & de legali, & de secundis nuptijs.

VO demum tractatū coniugalis huius sacramenti sua periodo cōcludamus, quæ ad modum per sanguinis lineā cōsanguinitas, & per coniugalem nexum mariti & vxoris affinitas carnalis cōtrahitur, ita & ex sacramento baptismi & confirmationis spiritualis cognatio pullulat. Est quippe spiritualis propinquitas quædam personarum ex collatione sacramenti vel tētionē statuto ecclesiæ proneniēs. Enimuerò sicut per carnalem

Text. Cap. 1.

nalem copulam anima infunditur, ita & p collationē baptismi conferretur gratia, quæ anima spiritualis est. Quare tunc homo quasi in vtero ecclesiæ concipitur & gignitur, iuxta verbū Domini, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō potest introire in regnum Dei. At verò quemadmodū baptismus sacramentum est fidei, ita & in confirmationē robur adijcitur gratiæ, ad eandem fidem publicitus propugnādā, quæ idcirco iā veluti quædam est publica ex vtero natiuitas: quod cum cæteris nō competat sacramentis, fit vt per nullum aliud cognatio contrahatur. Quod enim Symmachus ait. Omnes, quos in præsentia suscipimus, ita nostri sunt spirituales filij, vt & ipsi, quos vel nobis suscipientibus vel sub trinā meritionis vocabulo mergentibus vnda baptismatis regenerauit, aliā spiritualis vinculi rationem insinuat: scilicet, quod cum absolutionis gratia quædam sit cum deo reconciliatio, quodammodo pœnitentes sunt spirituales sacerdotis filij. At cum non sit regeneratio, non habet propriā cognationis spūalis vim, quæ matrimonia vetet. ¶ Effectus autem huius cognationis est si præcesserit, matrimonium subsequens nō solum impedire, verū & dirimere: si ve

Ioan. 3.

30. q. 1. ca. no. Omnes.

Cap. 2.

ro nuptias iā contractas subsequat, illas nequaquā dirimit: verū tamē sic vsū cōiugale interdicat, vt ille, qui in culpa fuerit, ibi petendi debitū expolietur, tæcti innocenti reddere teneatur, vt si vir vxoris filij baptizauerit, aut ad baptismū vel cōfirmationem tenuerit, vt. 30. q. 1. & sub titu. de cognatione spirituali, & lib. 6. multis est canonibus sancitū. Quapropter qui de industria filium vxoris suæ baptizauit, graui pœnitētia punitur, vt synodus Maguntinensis can. De eo. definiuit. **Per cōfirmationem verò talis cognatio matrimonium dirimens nō cōtrahitur, tamē si inde emergere Bonifacio. visum fuerit eod. tit. lib. 6. quæ contrahendum matrimonium impediatur.** ¶ Huius autem cognatiōis tres sunt nō tam gradus quam species: scilicet, paternitas, cōpater nitas (vt patrū vocibus vti liceat) & fraternitas. Paternitas quippe inter baptizatē intercedit, eadēq; inter susceptorē & baptizatū. Cōpater nitas verò inter baptizatē & similiter inter susceptore & parētes baptizati. Adde quæ eandē cognatiōē tam baptizas quam suscipiēs in suas coniuges transmittit, vt sint pariter & baptizati matres, & eius parentum commatres, similiterque ab vxoribus transferuntur in viros. Fraternitas verò in

Synod. Maguntinensis

Cap. 3.

ter filios baptizatis & inter filios susceptoris cum ipso duntaxat baptizato, non autem ad fratres eiusdem baptizati protendi tur. Hac. 30. q. 1. & 2. & extra de cognatione spirituali, & libr. 6. definita sunt. At. verò huiusmodi spūalis cognatio nequaquam nisi inter eos contrahitur, qui sacramento fidei baptizati sunt: quare neq; non baptizatus, licet baptizet illā cōtrahit, neq; cum non baptizato ab eo, qui eius filiū sacro fonte aut tinxerit, aut leuarit, contrahitur.

Cap. 4. Tertia demū cognatio est legalis: nempe, quæ lege per adoptionē introducta est. Hæc em̄ (pre- fertim si perfecta sit, quā abrogationē appellat per quā filius qui adoptatur, in potestatem adoptantis trāsmittitur) matrimonium non solum impedit, verū etiam dissolvit: idēq; inter tres psonarū sortēs. Pater enim illē qui filiā adoptat non solum cum ipsa, verū cum eius descendētib; vsq; ad quartum gradū huiusmodi cōtrahit cognationis vinculū. Deinde inter adoptatū filiū & vxorē adoptantis, quæ illi velut nouerca fit, pariq; ratione inter adoptantem & adoptatū vxorē, quæ ceu nurus eius habetur, atq; hæc impedimēta perpetua sunt vt more & vsu ecclesiæ solenne est, de quibus instit. de nuptijs. §. ergo. & l. adoptiuis. ff. de ritu nuptiarum.

Cap. 5. Tertio deniq; & inter filium adoptatum & naturales adoptatis proles, idem impedimētum intercedit notamē perpetuum, sed quādiu naturales filij sub paterna potestate extiterint, vt ait Nicol. Papa. 3. quæst. 3. & can. vnic. de cogna. legali.

Cap. 6. Sermo igitur de secundis nupt. tractatū nuptiarū claudat: Notuatus quippe, Mōtanus, Cataphrigæ & Tertullianus secundas conati sunt extirpare nuptias: sed tamen contra Apostolicam veritatē. Mulier enim (vt ad Roma. 7. ait Paul.) viuente viro ligata est legi. Si autem mortuus fuerit vir soluta est lege. Quare. 1. Corinth. admonet viduas, quæ abstinere non possunt vt in dño nubant. Nubere autē in dño non nisi rem honestā designat. Vnde ad Pāmachiū Hiero. Non damno inquit bigamos imò nec trigamos, & si dici potest octogamos. Idēq; Augu. de bono viduitatis. Et lib. 2. cōtra aduersarium legis, & super epistolam ad Corinth. Hac de septē ecclesiæ sacramentis.

DISTINCT. QVADRAGESIMÆ SECUNDÆ, Quæst. 1.
De cognatione spirituali.

ARTICVLVS. I.

Vtrum spiritualis cognatio sit matrimonij impedimentum.

Tracta-

actatus hic demum de impedimentis matrimonij vt suam periodum finiat, tribus paruis questionibus concluditur, qui in hac distinctione de spirituali cognatione & de legali & de secundis nuptijs disputantur. Quæritur ergo primo, vtū spiritualis cognatio impedimentum sit matrimonij. Et arguitur à parte negatiua. Nil est matrimonij impedimētum, nisi ei fuerit contrarium: quia vna quolibet res per suum contrarium impeditur: cognatio vero spiritualis non est matrimonio contraria: quia nulli eius bono aut fini repugnat: ergo non est ei impedimentum. ¶ Secundo: Vnio spiritus non transit in carnem: sed matrimonium est carnalis coniugatio, & cognatio spiritualis spirituum coniunctio: ergo hæc non est illius impedimentum. ¶ Tertio. Ex duobus contrarijs non idem emanat effectus: spiritualis autē cognatio disparitati cultus videtur contraria, cū illa sit sacramentorum cōmunitio, hæc verò sacramentorum discrepantiarū cultus autē disparitas impedit matrimonium: ergo cognatio spiritualis illud non impedit. ¶ Contrarium decernitur. 30. quæstione. 1. can. De eo, & de cognatione spirituali, per totum.

¶ Ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima. Cognatio spiritualis est impedimentum matrimonij. Conclusio est, quæ determinatur causa & titulus, citatis, & signanter cap. Veniens. & cap. vlti. eod. tit. Et theologa ratio est hæc. Quemadmodum homo per carnis propagationem esse accipit naturā, ita & per sacramenta suscipit spirituale esse gratiæ: ergo sicut vinculum ex carnis propagatione cōtrahitur, quod est naturale homini in quantum est res quedam natura, sic & vinculum ex sacramentorum susceptione resultat, quod est ei supranaturale in quantum fit membrum ecclesiæ. Ex quo fit rursum, quod vt carnalis cognatio matrimonium impedit, ita & spiritualis. ¶ Vnde cognatio spiritualis est propinquitas quædam personarum ex colatione sacramentorum vel sententia proueniens ex statuto ecclesiæ. Fit enim baptizans, ac subinde susceptor, quem patrinum appellant, spiritualis baptizati pater: quæ quidem cognatio spiritualis est. Adieciimus autē, ex statuto ecclesiæ, ad significandum non modò, quod huiusmodi cognatio per decretum ecclesiæ est impedimentum (nam & hoc quibusdam etiam gradibus consanguinitatis & affinitatis conuenit) verum & ad admonendum, quod

eadē ipsa spiritualis cognatio non habet fundamentum in natura, vt cognatio carnalis, quæ per carnalem generationem contrahitur, sed in ecclesiæ statuto, per quod baptizans, & suscipiens seu tenens patres spirituales declaratur, eo quod per sacramentum gratia, infunditur: quæ animæ vitam tribuit æternā, iuxta verbum Christi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnū Dei. ¶ Ex quo subsequitur, hæc spirituales cognationem ante legem euangelicam non viguisse, sed ex lege euangelica, cuius sacramenta gratiam conferunt, ortum ducere. Nam et si in circuncisione gratia conferretur: tamē quæ non conferebatur ratione sacramenti, sed fidei, nulla contrahebatur cognatio. Solet inter baptizantem & suscipientem sic, non ineptē distingui, quod baptizans sit, sicut pater generans, & susceptor sicut mater, quæ nomine ecclesiæ suo gremio baptizatum suscipit quā vis vterque sit ecclesiæ ministrum, & vnus nomine ecclesiæ fidem exigit à baptizato, & alter pro baptizato illam pollicetur.

¶ Si autem roges, quale hoc sit impedimentum, vtū matrimonium dūtaxat impediens contrahendū, an verò contractum etiam dirimat? Per distinctionē respondet. Et enim videndum est, vtū eiusmodi cognatio matrimonio antecedit, an vero ipsam subsequatur. Et ideo statuitur secunda conclusio huius articuli: si talis cognatio matrimonio antecedit, ipsum impedit ac dirimit, veluti si esset cognatio carnalis. Si verò ante talem cognationem matrimonium fuerit contractum, nullatenus per illam subsequens dirimitur. cap. Si vir. de cognatione spirituali. & can. Datum, & ad limina. 30. q. 1. Vbi autē eod. cap. Si vir. dicitur, generaliter fuisse statutum, vt debeant separari, allusio fit ad can. Peruenit, ead. cau. & q. vbi hoc videtur constitui. Hoc tamen articulus sequē repetendum est. Persistendum enim est in illa generali regula, quod matrimonium semel legitime initum nunquā dirimitur quoad vinculum, nisi Christianismi aut religionis gratia, modis supra ex positis. ¶ At verò in hoc casu de vsu matrimonij distinguendum est, vt tertia hæc subiungatur conclusio. Vbi huiusmodi spiritualis cognatio causa necessitatis, aut per inculpabilem ignorantiam fuerit inducta, nequaquam conjugalem vium aut in petendo, aut in reddendo interdicit. Si verò fuerit aut extra casum necessitatis, aut ex ignorantia culpabili contracta, impedit eum cuius culpa inducta fuerit, ne debitum petere valeat: tenetur tamē semper exactum reddere.

Cognatio spūalis post legē euangel.

Cognatio spūalis an dirimat matrimonium.

Conclusio

Regula generalis.

Conclusio

dere: quia culpa eius non est cur alteri coniugi noceat. Igitur si quis, exempli gratia, suae coniugis filium tempore necessitatis baptizauerit, licet cognitionem spiritualem cum ea subinde contraxerit, potest tamen & debitum petere & reddere: quia necessitas, ut caret lege, ita & a poena legis excusat. Et eadem est ratio si quis suum, uxorisque suae filium facta sufficienti diligentia putans non esse suum baptizauerit. Quod vero dicitur circa necessitatem sciens ac prudens eum baptizauerit, aut per ignorantiam crassam, quae scientiae aequipollet, tunc debitum a sua coniuge exigere nequeat, licet, ut ait Durand. non sit expressum in iure, colligitur tamen ex capitulis supra citatis: nam capit. Si vir, habetitur, quod debitum alteri subtrahi non debet; ubi insinuat, quod exigere nequeat. Item colligitur ex finali verbo; quod illi fraus vel dolus patrocinari non debet. Et idem insinuat altero canon. De t. Et est simile de coniuge, qui incestum cum sanguinea alterius coniugis committit, is enim iure petendi priuatur, ab obligatione tamen reddendi non absoluitur, ut capi. 1. & reliquis, de eo qui cognouit consanguinii uxori. **Dubium.** Dubium tamen hinc profecto potest cui libet in animum subreperere, utrum qui in extrema necessitate paruulum morti proximum absque solennitate baptizat, talem cum matre affinitatem spiritualem contrahat, quae matrimonium cum ipsa impediatur, & contra etum dicitur. Et ratio dubitandi est, quod si cut extrema necessitas post contractum matrimonium baptizantem excusat, ut libere possit a sua uxore debitum petere, profecto ratio persuadere videtur, ut eadem necessitas ius non adimat baptizanti contrahendi cum matre baptizati. Nam cum ius petendi debitum ex contractu matrimonij oriatur, videtur necessitas, quae ius exigendi non tollit, neque facultatem contrahendi auferre. Et confirmatur hoc. Hominem priuare iure contrahendi matrimonium cum aliqua molestum grauamen est: ergo si propter baptismum in extrema necessitate collatum illud onus baptizandi imponeretur, multi illud officium recusarent, atque adeo periculum paruulis extrema patiens crearetur, ut absque baptismo perirent.

3. Argum. Et tertio arguitur. Baptizare in extrema necessitate iure diuino omnes obligantur: ergo ecclesia non potuit, aut saltem non debuit hoc detrimentum illis offerre qui munus illud obirent. Enimvero quando solenniter baptizatur, sacerdotes, qui sacramentum administrant, vltro ordines susceperunt, & susceptores sua spon-

te ad illud se officium offerunt: quare non est mirum si cognitionem illam spiritualem contrahant: sed quod illi, qui ex necessitate iure diuino obtemperant, illud patiantur in commodum, durum apparet. **Profecto rationes istae sunt contemnendae.** Et quidam ex Iuriscoisultis, quos refert Paluda, aiunt, de hoc esse Papam. consulentium. At vero in his, quae ex merito statuto ecclesiae pendunt, non est tanta vsu pado licentia, ut ex similitudinibus aut coeacturis in re tanti momenti iudicium sumatur. Et ideo dicendum, quod eiusmodi baptismus causa est spiritualis cognitionis. Nam canones absque vlla exceptione aiunt baptizantem & susceptorem cognitionem contrahere cum baptizato. Et baptismus in extrema necessitate verum sacramentum est. Et ideo cum postea in ecclesia adhibentur sacramentalia, non contrahitur cognitio, ut illico repetemus: quare nisi prius in baptismate nasceretur: nunquam oriretur. Veruntamen quia illic non celebratur solenniter sacramentum, non plane affirmarem, quod si quis puerum teneret, cui alter aquam infunderet, tenens ille cognitionem contraheret: quia ubi non est solennitas, non dicitur proprie susceptor. **Vnde ad obiectorum primam respondet.** quod cum post contractum matrimonium iam sit questum ad petendum debitum, consentaneum rationi est, ut cum adest necessitas, contra ius illo iure non denudetur: secus autem ante contractum, ubi nondum ius vllum acquisitum est. Et ad secundam respondetur, cognitionem in extrema necessitate contractam non proprie dici grauamen, sed potius ius amicitiae, quae cum baptizato & parentibus eius contrahitur. Et ideo quantum iure diuino vnusquislibet teneatur baptizare, nihilominus ecclesia potuit ratione amicitiae prolatandae statuere, ut matrimonium non cum illis, sed cum alijs iniret. Nihilominus profecto adiecerim, quod si sancta ecclesia casum illum extremae necessitatis exciperet, ut eiusmodi matrimonia non impediret, vel saltem non dirimeret, fortasse nihil aliud quam operipretium faceret. Neque si episcopus dispensaret, dum facillimus non esset ad curiam transitus, vllum (ni fallor) subesset periculum.

Ad primum igitur capitalium argumentum respondetur, quod quantum cognitioni spiritualis propagationem non impediatur carnalem, neque vero cohabitationem domesticam, qui sunt matrimonij fines, decurtat tamen amicitiae amplitudinem: nam cum ipsa per se sit sufficiens amicitiae nexus, expedit, ut per matrimonia eadem amicitiae iura ad alios profundantur.

Ad

Ignorantia an excuset.

Dubium.

Partis negatiuae arg.

3. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

Sententia auctoris.

1. Argum.

Secundum argumentum.

Solutio obiectionum.

Solutio 1. arg.

Ad secundum respondetur, quod in matrimonio non tantum cognitio inest corporalis, verum et spiritualis, & ideo quauis cognitio spiritualis non trahat in carnalem, nihilominus impedit matrimonium: quia expedit, ut spiritualis coniunctio ad alios, qui non sunt illo modo coniuncti, dilatetur. **Ad tertium denique respondetur,** minimum est repugnare, ut duo contraria eidem tertio diuersis rationibus aduersentur, sicut magnum & paruum per duo extrema opponuntur aequali. Quia utique, ratio & cultus disparitas & cognitio matrimonio aduersantur: illa quidem, quia plus distat, haec vero quia plus appropinquat, quam ratio matrimonij contrahendi permittit.

ARTICVLVS. II.

Utrum per solum baptismum spirituales cognitio contrahatur.

Postquam constitutum est cognitionem spiritualem obstaculum matrimonio opponere, consequens est, ut exploremus, per quid contrahitur, utrum per solum baptismum. Et arguitur a parte affirmatiua, ex proportione corporalis ad spirituale cognitionem. Cognitio corporalis per solum carnis generationem contrahitur: sed inter sacramenta solus baptismus formam habet generationis: ergo per ipsum solum cognitio spiritualis exurgit.

Secundum argumentum. Secundum. Si ex alio sacramento a baptismo spiritualis pullularet cognitio, maxime, ut fertur, ex confirmatione: sed hoc non: quia potissimum id accideret propter characterem, qui illic imprimitur: sed tunc similiter deberet ex datione sacrorum ordinum oriri, quod est falsum: ergo ex solo baptismo talis cognitio exurgit.

Pars negatiua. In contrarium autem est textus Bonifacii octauo cap. 1. de cognitione spirituali lib. 6.

Prima opinio. De ista quaestione, ut hinc D. Thom. refert, tres fuerunt opiniones. Quidam enim dixerunt, quod spiritualis regeneratio sicut per septiformem spiritus sancti gratiam datur, ita per septem efficitur, incipiendo a primo pabulo salis sacramenti usque ad confirmationem per episcopum factam: & per quodlibet eorum spiritualis cognitio contrahitur. Pabulum salis nominatur, dum inter catechizandum catechumenum, sal eius ori apponitur. Et haec opinio refertur cano. Peruenit. 30. quaestio. 1. Sed vera nunquam creditur in vniuersali ecclesia illud fuisse vsu & more receptum: quia ne-

Solutio tertij argum.

Partis affirmatiuae argumentum.

Secundum argumentum.

Pars negatiua.

Prima opinio.

Opinio reprobatur.

que vlla id ratio permittit. Enimvero cum a Ratione generatione carnali ad spiritualem ducere exemplum oporteat, sicut consanguinitas non nisi ex generatione enascitur, ita neque spiritualis filiatio nisi per generationem spiritualem, quae quidem non nisi per sacramentum fit, ubi gratia animae viuificatrix confertur: ergo illa, quae baptismum antecedit, non sunt sacramentum, sed sacramentalia, fit ut per illa nulla contrahatur spiritualis cognitio. Glossandus ergo utcumque canon ille est, non quod si gillatim per illos catechismos contrahatur cognitio, sed complexim, ut per omnia simul, si tamen usque ad baptismum fuerit peruentum, talis oriatur cognitio. Similiter & aliud quod eod. cano. Peruenit. institutum apparet, quod si maritus filium uxoris suae vel a se genitum vel ab alio viro, vel si vxor filium mariti sui baptizauerit, separentur, nunquam receptum est, ut capit. Si vir. de cognitione spirituali. ait Alexander. 3. Quare Magister sentent. ait, vel illud solum ad terrorem dictum esse, vel intelligendum fore, quando cognitio illa matrimonium antecessit.

Alij denique dixerunt, quod cognitio contrahatur per tria: scilicet, per baptismum, & per catechismum, & per sacramentum confirmationis. Sed isti, ut ait S. Th. propriam vocem ignorarunt, connumerantes catechismum inter sacramenta.

Ad quaestionem ergo vnica conclusione respondetur. Cognitio spiritualis duntaxat per duo sacramenta baptismi & confirmationis contrahitur, ut cano. citato Bonifacius. 8. ait. Et quidem de baptismis plures sunt canones, ut citati, & alij trigesima quaestione. 1. & de cognitione spirituali. Sed de confirmatione extat eadem causa, & quaestione cano. Si quis filium suum vel filiam ante episcopum tenuerit ad confirmationem, separetur ab uxore, & nunquam aliam accipiat. Intellegitur autem si tenuerit ante matrimonium, sed si post, solum impeditur ab exactione debiti. Ratio vero conclusionis est haec. Cognitio spiritualis per generationem spiritualem successit: generatio autem spiritualis per baptismum fit, & per confirmationem confirmatur: confirmatio enim, distinctione 7. explicuimus, nihil aliud est quam augmentatio quaedam baptismalis gratiae: per baptismum enim recipitur esse spirituale, & per confirmationem irroboretur Christianus ad publicam fidei defensionem, sicut per generationem fit homo, & per quantitatis augmentum validus homo. Alijs verbis eandem veritatem D. Tho. in praesentia & Ricardus explicat.

Can. Peruenit. nit. 30. q. 1.

Secunda opinio.

Conclusio.

Ratio.

Ricardus. cant

cant dicentes, quod sicut in generatione naturali præcedunt dispositiones, & subsequitur generatio, quam tandem consequitur natiuitas, ita in spirituali antecedunt catechismi, qui sunt præparamenta, & subsequitur baptisimus, ac demum consequitur confirmatio, quæ est velut natiuitas, per quam homo publicitus exponitur ad defendendam fidem. Et ideo sicut duplex est natiuitas: scilicet in vtero, & ex vtero: ita generatio per baptismum est natiuitas in vtero, quia scilicet homo in vtero ecclesiæ concipitur quasi ab ipsa fouendus, iuxta verbum Christi. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto. Sed tamen per confirmationem exponitur iam homo extra vterum quasi fide irrobortatus, vt publicitus confessionem nominis Christi tueatur, in ambobus assignantur susceptores. ¶ Atque hinc consequitur ratio, quare per nullum aliud sacramentorum huiusmodi cognatio contrahatur. Ratio enim est, quod aliorum nullum censetur generatio, sed vel alimentatio, vt eucharistia, vel sanatio & reconciliatio, vt poenitentia, &c.

Ratio.

¶ Quod si canonem, Omnes. 30. quæstio. 1. obijcias, vbi Symmachus Papa ait, Omnes quos in poenitentia suscipimus, ita nostri sunt spirituales filij, vt & ipsi, quos vel nobis suscipientibus, vel sub trinæ merionis vocabulo mergentibus vnda sacri baptismatis regenerant. Respondetur, quod poenitentes non dicuntur ea ratione sacerdotis filij, vt cognatio illa matrimonium baptizati cum filia sacerdotis impediatur: alioquin eius filij cum nullo de tota parocchia possent contrahere. Sed dicuntur filij spirituales, quia per doctrinam, & monita atque administrationem sacramenti reconciliat eos Deo, quod quandam gerit cum spirituali genitura similitudinem. Illud autem Symmachus ob id induxit, vt duos subinde canones appenderet, quibus cauere sacerdotibus & deinde episcopis iubet, ne se cum illis, quas a peccatis absoluerint, carnaliter commiscant, esset enim graue sacrilegium. Et ait hic D. Thom. tantum esse peccatum, quantum si cum filijs spiritualibus delinqueret: quod vtrū verum sit nescio: potest enim ex circūstantijs esse tam graue, imò grauius, præsertim si ex confessione sacerdos nactus esset anam complicandi se cum filia poenitenti. At tamen illa species peccati spiritualis incestus qui committitur inter cognatos spirituales, non committitur nisi cum illis, quos vel sacerdos vel alius baptizauit, vel leauit de fonte.

Obiectio.

Solutio.

Cā. Ofs. 30 quæst. 1.

Aliud argumentum.

¶ Aliud argumentum ex illo verbo Pauli. 2. Corinth. 13. existit, In Christo Iesu per euangelium ego vos genui: vbi docet, per prædicationem euangelij prædicatores fieri patres spirituales, & per pastorem curam. Sed facile respondetur, quod dicuntur patres per metaphoram: quia cõserunt subditis tria, quæ secundum Philophum. 8. Ethico. natis impendant patres: scilicet, esse per gratiam sacramentorū, & nutrimentum per doctrinam pabulum, & instructionem per legum lationem. Non tamen hoc sufficit ad contrahendam cognationem spirituales, sed sola collatio gratiæ per modum generationis, quia anima spiritualis infunditur aut corroboratur. ¶ Vergetius tamē argumentum imminet ex decreto Bonifacij. 8. Per catechismum, de cognatio. spiritua. lib. 6. vbi ait, Per catechismum, qui præcedit baptismum contrahendum matrimonium impediri. Ad hoc autem duo respondentur. Primum, illud non asseruisse nisi quia id sibi visus est ex decreto Clementis. 3. euidenter collegisse: & tamen in collectione non est tanta euidencia. Verba enim Clementis capitula. Contracto. extra eodem titulo sunt hæc, Quod estsi constaret, quod vxor Petri filium eiusdem ante matrimonium in catechismo tenuisset, vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret. Ex hoc ergo, quum ait, vix afferret, colligit Bonifacius Clementem sensisse, quod tale impedimentum afferret: cum tamē eius verba potius sint dubitantis, quam quidpiam asserentis. Secundò respondetur, vt ait hic Sanctus Thomas, quod secundum aliquos ex catechismo contrahitur aliquid debilius quod cognatio: videlicet, quod impediatur matrimonium contrahendum. (Et hoc est quod Bonifacius ex Clemente colligit) non tamen dirimit contractum. Et ducitur exemplum de sponsalibus: nam sicut ex illis, quia non sunt verè matrimonium, sed eius præparatio, non nascitur affinitas, quæ matrimonium dirimat, sed sola publica honestas, quæ impediatur contrahendum, ita ex catechismo, quia est dispositio baptismi, contrahitur non cognatio propria, sed debilius quiddam. Sed profecto, nescio an hoc vsu iam obseruetur.

¶ Ex his prudentissimus quisque colligat quod temporis articulo cognatio hæc spiritualis contrahatur. Putat enim vulgus, quod qui ducunt infantem, eumque in ecclesiam comitantur, patrini, quos ipsi nominant, existant, cum tamen non solum hoc factum sit, verum neque qui illi ad valuas ecclesiæ vel super fontem ad catechismos & exorcismos, & vñctioes tenet, vllam contrahit cognationem: quia nec sacerdos illam contrahit, saltem quæ matrimonium dirimat.

Quando cognatio spiritualis contrahatur.

Quare

Nota.

Sententia autoris.

Syluest.

Sententia autoris.

Nota.

Susceptores plures an contrahant cognationem.

Quando adolus baptizatur.

Quare si contingeret, vt Petrus baptizandum ad omnes illas ceremonias teneret, sed illo articulo quo baptizandus est, alter infantem acciperet, qui cum dū aqua infunditur, teneret, vel de fonte leuaret, solus ille secundum cognationem contraheret, Petrus verò minimè. Contrahitur ergo tunc proprie cognatio hæc cum quis infantem tenet dum sacerdos aqua suffundit, vel tunc cum illum de manibus sacerdotis dum illum emerfit, suscipit. Ille verò qui postea de manibus susceptoris accipit & inuoluit, minimè. Et idem est de confirmatione dicendum: ille enim solus, qui tenet puerum dū ab episcopo vngitur, iuxta tenorem capitulati, si quis filiastrum. contrahit consanguinitatem. ¶ Syluest. verb. Matrimo. 8. q. 7. §. 13. multa prodigit verba de istis actibus, quibus contrahitur cognatio, an scilicet, sufficiat tangere puerum vel intamina. Attamen vbi res rationibus definitur, non opus est opinionibus. Re vera tangere vel vestes vel puerum ipsum etiam ea intentione, vt contrahatur affinitas, minimè sufficit. Nam solent femina esse quidam, vt dicantur commatres, & ideo tangunt puerum: & tamè ridiculum est dicere, quod tangere digito aut manu sufficiat: requiritur enim quod sic cum quis tangat, vt teneat vel leuet ex sacro fonte: illud enim est esse susceptorem. Nec refert, an teneat vestitum tactis vestibus, an nudum. Imò si eum teneret in disco argenteo honoris gratia satis esset. Quapropter si multi ea intentione, non dico tangant, sed teneant, omnes contrahunt cum baptizato consanguinitatem, vt habetur capitula. Quamuis de cognat. spiritua. 6. licet peccatum sit plures esse susceptores: quia prohibitum est, de consecratio. distinct. 4. cano. Non plures. Nisi consuetudo patriæ excuset, vel honoris gratia fiat. Imò nisi ex contemptu legis id fieret, fortasse nunquam esset mortale: quia non tanti illa prohibitio refert, sed solum ne impedimenta matrimonij multiplicentur.

¶ Hinc fit, quod si quis adultus baptizetur aut confirmetur, necesse est, quo cognatio contrahatur: ad suscipiente, vt baptizandum teneat ad baptismum sicuti & confirmandum: quauis cum illa tentio ceremoniam sit, & adultus per se stare possit, satis est assitit quasi in suam curam suscipiens. Tametsi tutius sit, vt manu teneat. Ex quo fit rursus, quod nec respondere ad catechismos & exorcismos ad cognationem fat est, neque verò requiritur, sed sufficit suscipere, vt nomen susceptoris admonet. ¶ Atque adeo ex his tandem colligitur, quod si infans domi ob necessitatem baptizatus fuerit, dum postea

in ecclesia hæc sacramentales ceremoniæ adhibentur, nulla contrahitur cognatio. Neque, si vel errore, vel de industria iteraretur baptizatio, contraheretur: quia illud secundum non esset sacramentum. ¶ Sunt multi iuris canonici professores, qui contrarium putant, dicentes illud esse sacramentum: nam aliis non diceretur iterari. Sed isti diuinam sacramenti rationem non penetrant: nam baptizatus aut confirmatus non est materia simile sacramenti iterum suscipiendi. Sed dicitur iterari, quantum est de intentione rebaptizantis aut reordinantis: quia tentans quod facere nequit, iniuriam irrogat sacramento. Imò quauis sub conditione, si non est baptizatus, baptizetur: si re vera erat baptizatus, licet baptizans excusetur à culpa, re vera nullam contrahit cognationem, sed propter dubium ab ecclesia præsumitur contraxisse.

Quapropter si postmodum cõstaret illi fuisse prius baptizatum, pronunciaretur cognationem non fuisse contractam. ¶ Consequitur autem inter magnates, præcipue inter principes & reges vt absentes contendant esse susceptores per procuratores vel nuncios, quos ad id muneris delegant, quaritur ergo an tales principes verè cognationem contrahant. De quo Syluester. verb. Matrimo. 8. q. 7. §. 14. multos suo more vtrinq; citat. At verò cum hæc impedienda potius in re dubia restringenda sint, quæ ampliat, credendum est nullam cognationem contrahere: præsertim cum ratio huic parti longè plus faueat. Illa enim quæ per consensum & ratihibitionem transigi possunt, nil obstat quominus per procuratorem confici valeant, quales sunt forenses cause, ad quas agendas procuratores substituntur. Et eadem ratione potest matrimonium per procuratorem contrahi, casu. de procurato. li. 6. quia solus consensus ad id sufficit, qui quidem per procuratorem aut literas, vt diximus, explicari potest. Ea autè, quæ in actione personali suapte natura consistunt, nequeunt per procuratorem fieri. Quia vtiq; ratione distinct. 18. diximus, per literas vel procuratorem neminè posse cõfiteri, aut sacramentaliter absoluitum ergo susceptoris officium in actione personali consistat, quæ est tenere & suscipere baptizatum: vera nemo per procuratorem valet esse susceptorem, vt cognationem ipse contrahat. Sed sunt illæ ceremoniæ, quæ ad colendam pacem & amicitiam fieri consueuerunt. Quare tunc procurator ille delegatus, est verè susceptor cognationem contrahens. Sicuti si Papa officium confirmandi simplici presbytero committeret, tunc non Papa, sed ille presbyter esset confirmator.

Cognatio spiritualis non contrahitur per procuratorem.

Quare per procuratorem contrahitur cognatio.

Nota.

¶ Simili

Vulneritas anposit que leuare. Solatio primi argum.

¶ Simili de causa neq; tota ciuitas vel collegiū potest esse susceptor, sed ille, quē ad id munera is delegaret. ¶ Ad primū igitur argumentum iam responsum est, quod quauis proprie regeneratione in baptisinate fiat, nihilominus confirmatio est quaedam baptismatis irroboratione & quasi quaedam natiuitas ex vtero ad publicam fidei confessionem. ¶ Et per eandem solutionē diluitur secundum argumentum. Non enim ratione solius characteris est cognationis causa, sed quia est quaedam generationis confirmatio & natiuitas.

ARTICVLVS. III.

Vtrum cognatio spiritualis duntaxat inter baptizantē et baptizatum contrahatur.

Subsequitur tandem, vt de personis dicam, inter quas hæc spiritualis cognatio intercedit. Quæritur ergo, vtrum solum inter baptizantem & baptizatum contrahatur. Et arguitur a parte affirmatiua. Si inter alios contraheretur, id maximē inter suscipientem & baptizatum, vt dictum est: hoc autē nullam ex cognitione carnali similitudinē ducit: quippe quæ non nisi ab illo, cuius semine proles gignitur, deriuatur: ex parte naq; natum suscipientis infantem nulla contrahitur: ergo neq; susceptor spiritualem vllam contrahit.

Secundū argumentum. ¶ Secundō. Si susceptor illam contraheret à viro transmitteretur in vxorem, vt fertur, & ab vxore in virum, vt si Petrus esset susceptor, eius vxor fieret cognata baptizato: huius tamē falsitas inde videtur colligi, quod cum cōiunctio, quæ est inter virum & vxorem, sit carnalis, cognatio verō sacramentalis sit spiritualis: carnalis verō & spiritualis sint res disparatæ: non videtur per carnalem spiritualis transmitti.

Tertium argumentum. ¶ Tertio. Si præter baptizantem alij quoque affinitatem cōtraherent, id etiam filijs baptizantis & susceptoris contingeret, vt à parentibus traduceretur in filios: hoc autē falsum apparet, tum quod aliqui gradus in hac cognatione distinguerentur: quia persona generata, vt dictum est, mutat gradum, tum etiam quia eadem ratione transunderetur ad patrem & fratrem: nam sicut filius patrem, ita frater fratrem primo gradu consanguinitatis attingit: consanguens tamen est falsum: quia non tantū extēditur: ergo solus baptizans est qui cum bapti-

zato cognationem contrahit. ¶ In contrariū tamen est, quod bona spiritualia plus sunt quàm corporalia effusa: consanguinitas autem corporalis transit ad filios, & per affinitatem ad vxores: ergo & spiritualis cognatio.

¶ Tres per tria proposita argumenta designatur cognationis spiritualis species, quas præsentati articulo explicare operæ pretiū est. Iste autem species sunt, paternitas, cōpaternitas (vt aiunt) & fraternitas. Et ideo ad quæstionē tribus conclusionibus respondetur. Prima. Inter baptizantem & similiter inter susceptorē & baptizatum contrahitur spiritualis paternitas impediens dirimensq; matrimonium, vt patet can. De eo. & cano. Nosse. 30. quæst. 1. & 33. quæst. 2. can. si quis cum matre, & alijs cōtitu. de cognatio. spiriua. & ca. 1. eo. titu. in. 6. Probatur exemplo carnalis generationis. Enimuerō quæadmodum homo naturaliter ex patre nascitur & matre, ita & spiritualiter per sacramentum in baptismo nascitur filius Dei tanquā patris, & ecclesiæ tanquā matris, quæ in suo gremio eum suscipit: minister autē, qui nomine Dei eius vice functus baptizat, gerit personā patris, susceptor verō personam matris, quæ eum ad fouendum, educandum & instruendum suscipit. Non negatur, quin etiam baptizans sit ecclesiæ minister, sed tamē quia illa potestas, qua gratia confertur, à Deo collata est sacramento, quod administrat, dicitur gerere personam patris. ¶ Et per hoc soluitur primum argumentum: non enim in generatione naturali filius solius patris dicitur semen ministrantis, sed etiā matris ipsam cōcipiētis, cuius typum in spirituali generatione susceptor gerit. ¶ Quod si rursus arguas. Catechismus, vt dictum est, nempe eruditio catechumeni non sufficit ad contrahendam cognationem: sed susceptoris officium non est aliud, quàm filij spiritualem catechismus erudire, & ideo apud Dionysium appellatur *in vobis*: ergo ille non cōtrahit paternitatē. Negatur minor, nam et si officium susceptoris sit erudire, non tamen ob id colligit paternitatē, sed quia suscipit curam tanquā mater: *in vobis* enim idem est quod fidei iussor. De officio autē & functione susceptoris supra dist. 4. art. 5. dictum est. ¶ Perplexior autē ambiguitas est, vtrum ille, qui nondum baptizatus est, alium baptizet, vel de sacro fonte leuet, consanguinitatem contrahat. Est enim glossa can. In baptisinate. de cōsecra. dist. 4. quæ sub distinctione respōdet dicens, baptizantē contrahere cognationem, susceptorē verō non item. Quam glossam sequitur summa angelica, & summa Rosella. Est ta-

Pars negatiua.

Decisio articuli.

Prima conclusio.

Ratio cōclusiōis.

Solutio primi argumēti.

Obiectio.

Dilatatio.

Nota baptizatus an possit esse susceptor.

mē glossa nulla rōne fulcita. Quapropter D. Tho. Ricardus & theologi omnes veritatem medicati, negatiue de ambobus respondent. Nam in primis infidelis susceptor esse non potest: quia qui non est Christianus & in sacramentis eruditi Christiani suscipere non valet: at verō licet baptizare queat, cognatus tamē esse nequit spiritualis: cognatio siquidem hæc fundamentū habet in fide, imò & in sacramento fidei: nam sicut qui nondū carnaliter natus est nulli potest esse aut pater aut cognatus, ita qui nondū baptismate regeneratus est, pater aut cognatus spūalis esse nequit. Quare licet catechumenus baptizet, nullam acquirit cognationem: quod si nulla ante baptismū cōtrahitur, sit vt neque si post modū ille baptizans conuertatur, illam cōtrahat, quia quod à principio nullum fuit, cōualescere nequit.

¶ Ex quo fit quod si baptizatus quis non confirmatus tenet eum, qui confirmatur, verē contrahit cognationem: quia est christianus, & ideo capax cognationis spiritualis: & pariter hæreticus, quia habet characterē christiani.

¶ Secunda conclusio. Compaternitas duobus modis contrahitur: scilicet, inter baptizantem similiter & inter susceptorē & baptizati pariter: præterea inter baptizatum & cōiuges baptizantis & susceptoris, & idem est de confirmatione. Itaq; radix & cētrū cognationis spiritualis est habitudo baptizantis & suscipientis ad baptizatum, & inde transfertur cognatio in parentes baptizati, vt sint baptizantis & susceptoris spirituales affines. Et ratio huius est, quod cum baptizans & susceptor sint patres spirituales baptizati, & qui cum genuerunt, sint patres carnales, sit vt inter se sint compatres: id est, simul patres eiusdem filij diuersis rationibus. Et similiter baptizans & susceptor eandem cognationē transferunt in suas cōiuges, vt pari ratione sint baptizati affines. Cuius ratio est, quod cum maritus & vxor sint vna caro, affinitatem quam vnus contrahit cum baptizato, contrahit & alter. Affinitatem inter canonū professores generali nomine dicantur cognatio: tamen proprie cognatio, vt potest quæ à nascendo dicitur inter patres spirituales: scilicet, baptizantem vel susceptorem & baptizatum consistit: sed median- te baptizato, eius parentes efficiuntur baptizantis & susceptoris affines. Et ideo significāter ait S. Thom. hoc fieri per modum cuiusdā affinitatis: sicut in cognatione carnali consanguinei vxoris efficiuntur affines mariti. De vtroq; affinitatis modo habetur eod. cap. 1. de

cogn. spir. lib. 6. Et de primo rursum ca. Super eo. & cap. Veniens. de cogn. spiri. De secundo est casus ca. Martinus. eod. titu. vbi habetur, quod Lotharius quidam Theberge maritus Martini filium de fonte leuauerat, deinde Lothario defuncto Martinus tentauit eum eadem Theberge cōtrahere, & tūc non fuit permixtus: quoniam Lotharius transmiserat cognationem Martini in Thebergam. Idem casus habetur cano. Sciscitatur. 30. quæst. 4. qui est Nicolai vbi quidam, cuius vxor filium Bertæ de fonte leuauerat, prohibitus est cum eadē Berta matrimonium cōtrahere: & ibi habetur, quod non potuit duas commatres successiue sibi matrimonio coniungere. Et idem habetur in cōcil. Chalcedonē. ibid. cano. Si pater. Contrariū tamen definitur videtur ibid. cano. Post vxoris, vbi refertur, quod post vxoris obitum cum commatre vxoris liceat matrimonium contrahere. Quos quidem canones illic Gratianus sic conciliare meditatus est, quod si Petrus postq; vxor sua cōmater facta est alterius mulieris, eandem vxorem cognouerit, non poterit postea vxore orbatus cum illa cōmatre cōtrahere iuxta decretum Nicolai & Chalcedonēsis synodi. Si verō vxorem post non cognouerit, poterit illā commatrem ducere. At verō Gratianus hoc loco vt ait glossa, hallucinatus est, nec rei punctum tetigit. ¶ Est ergo oculatē hic cū D. Thom. ad notandum, quod si quis cognationē spiritualem non per actum propriū sed per alienū contrahat, illam cognationē minimē in suam vxorem transfert, vt si Petrus leuauit de fonte vel baptizauit filium Pauli qui non erat filius vxoris eiusdem Pauli, tunc vxor Pauli non fit affinis Petri, quia Paulus non per se cōtraxerat cū Petro cognationem, sed per actum Petri. Secus si fuisset filius vxoris Pauli, quia tunc pariter vxor & maritus contraherent eandem affinitatem. At verō si Paulus baptizaret vel leuaret de fonte filium Petri, tunc quia per proprium actum contraheret cognationē cū Petro, eandē transfunderet in suam vxorem: scilicet, Pauli, vt esset affinis eidem Petro. Transfertur enim actio, sed non passio. Qua de re verus hi circumferuntur. Quæ mihi vel cuius me natum fonte leuauit. Hæc mea cōmater fieri mea non valet vxor. Hoc est, mulier quæ vel mihi natum, putā meum filij, leuauit de fonte, vel cuius natū mea leuauit, sic fit mea cōmater, vt nequeat fieri mea vxor. Sed me dicat, quæ carne me sociat. Et sequitur. Si qua mea natū non ex me fonte leuauit. Hanc post fata mea non ide vetabor habere. Hoc est, Si qua mulier natū vxoris meæ, quæ non ex me genuit, fonte leuauit

Casus capituli Martinus.

Conciliatio Gratiani.

Gratianus hallucinatus.

Regula generalis Sacerdoti Thomæ.

Verficul.

leuauit, post fataid est, post obitum vxoris
 nre, non vtabor illam ducere: quia nō est af-
 finis mea. Igitur canō Nicolai, & Calcedonea
 fis intelligunt in secundo casu, q̄ nullus cōtra-
 hat cum cōmatre vxoris suæ defunctæ: si ta-
 men vxor illa per actum proprium facta est
 cōmater alterius durante matrimonio cum il-
 lo viro. Vel si altera facta fuit Petro cōmater,
 quia leuauit filium suum de fonte. Sed canon,
 Post vxoris loquitur quādo vxor Petri erat
 cōmater alterius foeminae, quæ nō erat cōma-
 ter Petri: quia scilicet, illa foemina leuauerat de
 fonte filium vxoris Petri ex alio marito. Et
 idem habetur in cōcil. Tiburicensi cano. Qui
 spiritualem ead. cau. & questio. ¶ Adde quōd
 vt baptizans vel leuans cognationē in vxorē
 transmittat, exigitur, vt iam tunc dum bap-
 tizat vel leuat habeat illam vxorem cōsumma-
 to matrimonio, vt habetur eod. c. 1. de cogna-
 spiri. lib. 6. quoniam cognatio illa nō trāsfertur,
 nisi q̄a sunt duo in carne vnæ: & tamē nō fiūt
 vna caro nisi per consummationem copulæ.
 Quare si nō est tunc nisi matrimoniū ratum,
 licet postea cōsummetur, nō transmittitur, &
 multo minus ad illas, cum quibus postea con-
 traxerit. Et eodem modo possūt verificari cano-
 nes, Qui spiritualem. & Post vxoris. Quod
 autem dictū est de baptismo, omnino de con-
 firmatione intelligatur, vt habetur ibidem ca-
 no. Si quis ex vno. & eodem titul. lib. 6.

Cognatio
 spualis an o-
 riat ex il-
 licito cotu.

Ricard.

**Opinio San-
 cti Thomæ.**

**Sentētia au-
 toris.**

**Rō clarifi-
 canda.**

¶ Dubium autem, quod hīc graue reputatur,
 est, vtrum cognatio hæc per fornicariam cō-
 missionem transmittatur, vt si Petrus bap-
 tizat, aut de fonte leuat quēplam, omnes mulie-
 res cum quibus illuc vsque ille fuerat fornicia-
 tus, contrahant spiritualem affinitatem cū eo-
 dem baptizato. Ricardus quidem & Paluda
 negant quidē per impudicum cōcubitum tale
 contrahi affinitatē: quam opinionē complures
 Iuriconsultorū super capi. 1. eod. titu. li-
 bro. 6. sequuntur, quos refert Syluester, verb.
 Matrimo. 8. quæst. 7. §. 5. At verō D. Thom.
 impræfentiarum & Albertus Magnus & an-
 tiqui nihil hæsitantes aiunt, perinde contrahi
 affinitatem ex cōcubitu fornicario, ac ex ma-
 ritali. Idem tenet glo. in ca. Si quis. 30. quæst. 4.
 Et re vera qui non opinantium numero, sed
 pōdere rem fuerit speculatus aliud sentire ne-
 quibit. Enimuerō ratio huiusmodi cognatio-
 nis à coniuge in coniugem transmittendæ nō
 est spiritualis virtus animorum, quæ est in cō-
 iugio, aut indissolubile vinculum, sed quia am-
 bo sunt vna caro, vt canones aiunt: quæ vtiq;
 ratione per matrimoniū duntaxat ratum nisi
 fuerit consummatum nō transmittitur in cō-

misione autem fornicaria similiter vir & fo-
 mina efficiuntur vna caro: quia vt ait Paul. 1.
 Corinth. 6. qui adhæret meretrici vnum cor-
 pus efficitur: ergo per eandem transferretur co-
 gnatio. Et confirmatur hoc planē. Quoniam
 ob hanc eādem rationem supra diximus per
 fornicarium concubitum contrahi affinitatē
 Sed ait Ricardus, ob id nō contrahi per forni-
 cationem: quia spiritualis cognatio per purē
 carnalem nō contrahitur. Hoc tamen gratis
 dictum est: nam tam purē carnalis cōmissio
 est conjugalis q̄ fornicaria: quia purē carnale
 nō eo dicitur, quod sit peccatum: quidē con-
 iugalis actus, qualis est clandestinus cōtra pro-
 hibitionem ecclēsiæ, posset esse peccatum, sed
 dicitur carnalis: quia est cōmissio carnis cum
 carne. Et ideo in dicto can. Sciscitatur. vbi ad
 hoc propositum dicitur, q̄ vir & vxor per cō-
 nubiiū fiunt vna caro, exponit glossa, per car-
 nalem copulam. Et idem habetur in glossa su-
 per can. Agathosa. 27. quæst. 2. Quapropter
 in versiculo supra citato dicitur, Sed mea dica-
 tur, quæ carne me sociatur. ¶ Addit præterea
 supplementum esse fibi mirabile dictū, q̄ ex
 peccato abominabili oriatur spiritualis paren-
 tela, sicut ex glacie calor: & q̄ publica merce-
 trix fieret spiritualis cognata pluribus de ciui-
 tate. Sed argumenta hæc, vt ait Syluester, rudi-
 dia sunt: procedunt enim ex sensu, sed nō ē re-
 rum ratione. Admiratio enim inde procedit,
 q̄ nō perpenditur rei causa. Cōcedimus ergo
 illa, & præterea q̄ si impudicitia parocialis
 presbyteri tanta esset, vt plurimas parocia-
 nas cognosceret, quā plurimas cognationes
 spirituales disseminaret.
 ¶ Respondetur ergo ad secundum argumen-
 tum principale, quod quāuis vniones corpo-
 rales & spirituales sint disparatæ quoad esse,
 quia vna nequit esse altera, non tamen sic di-
 stant, quominus vna possit esse causa alteri-
 us, saltem per accidens. Quod si redar-
 guas. Inter duos susceptores nulla contrahi-
 tur affinitas: & videntur magis coniungi in
 illo sacramento, cum sint patres spiritua-
 les, quā susceptores & sua vxor: ergo sus-
 ceptor non transfert illam cognationem in
 vxorem. Respondetur, quōd duo suscepto-
 res non per se, sed per accidens concurrunt
 ad idem sacramentum, & ideo nullam inter-
 se contrahunt cognationem, neq; baptizans
 cum susceptore, vt versiculus ille admonet.
 Vnus semper erit compatrum spiritualis, al-
 ter carnalis: nec fallit regula talis. Maritus ve-
 rō & vxor sunt per se vna caro, & ideo vnus
 transmittit suam cognationem in alterum.

Rō secunda.

Obiectio Ricard.
Solutio.

Glossa.

Paludanus.

Responsio Syluestri.

Solutio secundi argu.

Obiectio.

Dilutio.

Hinc

Dubium.

D. Thom.

1. Cōclusio.

Ratio.

Vrbanus.

Paschalis.

**Cap. 1. de co-
 gna. spir.**

Glossa.

Hinc ergo fit, quōd si maritus & vxor filium
 amici leuauerit de fonte, vterq; duplici ratione
 esset pater baptizati: scilicet, & per actum pro-
 prium & per actum contugis.
 ¶ Postrema ex his dubitatio exurgit, vtrum
 si quis baptizat aut leuet de fonte filium Iu-
 dæi vel Gentilis, contrahit cum patre affinita-
 tem. Glossa cano. 1. 30. quæstio. 1. illud affir-
 mat. At verō D. Thomas, id meritisimō
 negat, neq; in dubium reuocari debet: quoniam
 fundamentum spiritualis cognationis est esse
 spirituale, quod per regenerationem baptis-
 mi suscipimus: & ideo sicut nō baptizatus ba-
 ptizans nullam contrahit cognationem cum
 baptizato, ita ex aduerso neq; baptizatus vli-
 lam contrahit cum non baptizato.
 ¶ Secunda conclusio. Confraternitas contra-
 hitur inter filios baptizantis (& pariter susce-
 ptoris) & baptizatum. Et idem de confirma-
 tione. Conclusio est, quæ cap. 1. & ex literis de
 cognatio. spiritua. habetur: & eodem titu. lib.
 6. & 30. quæstio. 3. cano. P̄statum. & Non
 oportet. & reliquis. Et ratio est hæc. Filius, vt
 8. Ethico. ait Philosophus, est aliquid patris,
 nō tamen ē diuerso pater est aliquid filij, aut
 frater aliquid fratris: & ideo baptizans & susce-
 ptor transmittit cognationem in proprios fi-
 lios, vt sint confratres baptizati, non tamen
 transmittunt eandem in parentes suos aut fra-
 tres. Sed ista consanguinitas filiorum baptiza-
 tis aut susceptoris solum intelligitur cum per-
 sona baptizata, non tamē cū fratribus eius. Et
 hoc est decretum Vrbanus can. Super quibus.
 30. quæst. 3. cuius verba sunt. Spiritualium pa-
 rentum filij vel filiae ante vel post paternitatē
 genitæ possunt legitime coniungi, præter illā
 personam, quæ compatres sunt effecti. Est em̄
 sensus, quōd si Petrus leuauit de fonte Mariā
 filiam Pauli, & Paulus habet alios filios & fi-
 lias, omnes filij & filiae Petri tam ante quā
 post compaternitatem genitæ possunt cōtra-
 here cum omnibus filijs & filiabus Pauli, præ-
 terquam cum Maria. Textus autem illico Pa-
 schalis. Post susceptum. ait, q̄ geniti post com-
 paternitatem siue à susceptore siue à parenti-
 bus baptizati non possunt contrahere: quem
 quidem tex. Alexander. 3. cap. 1. extra de co-
 gna. spirit. putat esse contrarium prioriquia
 restringit facultatem illam ad natos ante com-
 paternitatē. Et ideo ait illū textū Paschalis ab-
 rogatū esse p̄ textū Vrbanus. Quōd si verū est,
 necesse est textū illū nō esse Paschalis secundi,
 quippe q̄ sedit post Vrbanus, sed Paschalis pri-
 mi, qui cū antecessit. Hugo verō glossator eius
 dē can. Post susceptū. ait, Alexandrū illū nō in-

tellexisse: nam Paschalis noluit prohibere ma-
 trimoniū nisi inter filios baptizantis seu susce-
 ptoris & baptizatum. Et ideo nec cōtrādixit
 Vrbanus, nec canō ille est abrogatus. Sed pro-
 fecit Alexander melius q̄ Hugo caput illud in-
 tellexit: quoniam si noluisset prohibere mati-
 moniū nisi cum baptizata, nō fecisset restri-
 ctionē ad filios genitos post cōpaternitatem:
 quandoquidē neq; prægeniti poterāt cum il-
 la contrahere. Et ideo Vrbanus cōsultō expref-
 sit ante vel post genitos à cōpatribus, vt corri-
 gens dictum Paschalis eorū matrimoniū per-
 mitteret, præterq̄ cum baptizato, vel baptiza-
 ta. Et eodē modo intelligēdus est tex. Innocē-
 tij ca. Tu nos. de cognat. spiri. vbi ait, q̄ natus
 ante cōpaternitatem filiam cōpatris sui nō po-
 test matrimonialiter copulare, intelligitur em̄
 de filia, quam pater illius nati leuauit de fonte,
 vt bene ibidem admonet glossa: nam cum alia
 sorore bene poterat, sicuti & susceptor ipse, vt
 habetur can. Per adoptionem. 30. q. 3.
 ¶ Ex his ergo tertiū argumentum solum re-
 stat. Dictū enim est cur baptizans aut susce-
 ptor nō transferat cognationē in patres aut in
 fratres. Atq; adeō ex dictis causā colligitur cur
 in hac cognatione spirituali non distinguatur
 gradus: quoniam gradus intelliguntur in eodem
 genere, quemadmodū in consanguinitate &
 affinitate visum est. Tria autē hæc genere dif-
 ferunt: in p̄te, paternitas, quæ est ad bap-
 tizatum, & compaternitas ad eius parentes, & cō-
 fraternitas inter filios baptizantis seu susce-
 ptoris & ipsum baptizatum. Et quāuis veli-
 mus illos gradus vocare, certē paternitas bap-
 tizantis ad baptizatum, & fraternitas filij
 ipsius ad eundē baptizatum, idem est gradus,
 sed specie differunt: vna est, vt diximus, pro-
 priē cognatio, & alia quasi affinitas spiritualis.
 Et similiter eadem est cōpaternitas inter ba-
 ptizantem & patrem baptizati, & inter vxorē
 ipsius baptizantis (si erat sacerdos Grae-
 cus) & ipsum baptizatum: quāuis hæc secun-
 da oriatur mediante prima.

**Q V A E S T I O S E-
 cunda, De cognatio-
 ne legali.**

A R T I C V L V S. I.

*Vtrum adoptio sit iure appositē defi-
 nita.*

Aa AD

**Sentētia au-
 toris.**

Differentia.

D spirituale adhibetur cogna-
tio legalis qua fit p adoptio-
nem. Quaritur ergo primū,
vtrū definitio adoptionis iure
posita sit rei apta, quæ est
hæc. Adoptio est extraneæ
personæ in filium vel nepotē vel deinceps le-
tigima assumptio. Et arguitur à parte negati-
ua. Filius debet esse patri subiectus, & in eius
hereditate succedere, iuxta verbū Paul. 1. Co-
rinth. 12. Parentes debent filij thesaurizare: sed
aliquando adoptatus neq; est subditus patri,
neq; eius necessarius heres: ergo adoptio non
est assumptio in filium &c.

Partis negati-
uae arg. 1.

2. Argumēto.

¶ Secundo. Adoptio, per quā quispiam in fi-
liū assumitur, naturali generationi debet assi-
milari, in cuius vtiq; defectū instituta est: ergo
nulli debent iure adoptandi excludi: excludun-
tur autē & defectu generadi, vt eunuchi, & de-
fectu sexus, vt foeminae, & defectu ætatis, vt mi-
nores viginti quinq; annis: ergo adoptio non
est res legitima, atq; adeo nec eius definitio.

Parti affir-
mativæ.
Adoptare
quid.

¶ In contrariū est ius civile Instit. & ff. de adop-
tio. quibus eiusmodi adoptio cōstitutā legit.
¶ Optare idem est in præsentia quod eligere:
vnde adoptare idē est, quod adsciscere, vt dum
quis alium per electionē ad se adiūgit, sed vsu
iuris vsurpatur pro eo, quod est quempiam in
filiū vel filiam assumere, vt q natura nō suppe-
tit, electio supplet. Vnde filius adoptivus natu-
rali opponitur vnus enim per naturā gigni-
tur, sed alter per gratiam substituitur. Tanta
enim est à natura mortalib⁹ insita cupido suā
perpetuandi successione & sobolem, vt fuerit
iure gentium introductū, vt qui naturalibus fi-
lijs orbati sunt, defectui illi per aliorum ad-
optionem mēderentur. ¶ Quam ob rem inde
amplius charitas erga nos dei cōmendatur, q
cum filium haberet naturalem sibi coæternū,
cui per naturā cum sua substantia cuncta bona
cōmunicauerat, nos etiam per gratiam in
filios adoptavit, hæredes quidem eius, cohæ-
des autem eiusdem eius filij, vt ait ad Romā.
Paul. Vnde ad Ephes. 1. Benedictus, inquit,
Deus & pater Dñi nostri Iusti Christi, qui ele-
git nos ante mundi constitutionem, & præde-
stinavit nos in adoptionem filiorum per Ie-
sum Christū &c. Atqui & Christus ipse adeo
nobis nō invidit, vt quod per naturā ipse erat,
nos quoq; per gratiam nominaremur & esse-
mus, vt quo hoc nobis beneficiū præstaret,
& nostram carnē assumpserit, & suam in sum
pserit vltimū. ¶ De adoptione ergo, qua ratio-
ne ad hereditatis successione attinet, iure ci-
uili cōstitutā est, sed qua parte matrimonij

Adoptatio
quæ.

Christiani
filij dei ado-
ptiu.

Roma. 8.

impedit, ecclesiæ autoritate & decreto vim
illam obtinuit. Duabus ergo conclusionibus
ad quæstionem responderetur. Prima. Illa defi-
nitio in capite proposita est optima. Etenim
adoptio iuridica actio: fit & respectū habi-
tudinemq; dicitur. Iuriconsulti ergo eam descri-
bunt ratione actionis, qua fit, dicentes, q ad-
optio est legitimus actus, per quem fit quis fi-
lius, qui non est, aut nepos penē naturam imi-
tans. Et quo finis eius exprimitur, dicunt alij,
q sit legalis actio ad solatium eorum, qui libe-
ros nō habent. Instit. de adoptio. in glo. Et pa-
tri ratione theologi aiunt, q adoptio est extra-
neæ personæ in filium vel nepotem vel deinceps
legitima assumptio. Atq; oēs in idē reci-
dūt. Nā adoptare & adoptio actio legalis est.
Nisi q hæc theologa causas oēs significantiū
exponit. Etenim quia ars naturam imitatur,
eiusq; defectū supplet: & ius est ars æqui & bo-
ni, ex cogitauerunt iuris cōditores, vt quemad-
modum per naturā generationē quispiam
producitur, ita vbi natura deficeret: scilicet, fi-
lios nō produceret, possit quispiam per suam
voluntatē & spontaneam electionē quēpiam
extraneū instar naturalis in filium assumere,
quo defectū illum supplet solatium acciperet.
¶ Vnde sicut in gnatione naturali duplex est
terminus. scilicet quo, & ad quem, qui quidem sunt
formę contrariæ, vt ex nō homine fiat homo,
& ex non albo album, ita per adoptionem le-
galem fit ex non filio filius, & ex non nepote
nepos. Quapropter in prædicta definitione
verbum illud, assumptio, locū generis obtinet:
sed cum dicitur, legitima, distinguitur à natu-
rali: nam sicut per naturam, ita & per legem
suscipitur & assumitur filius. Sed vbi additur,
extraneæ personę, explicatur terminus à quo:
& cum subditur, in filium vel nepotem, con-
cluditur terminus ad quem. Hæc omnia colli-
guntur ex Instit. de adoptio. & ff. eodē titulo.
Verbo autem, extraneæ, non excluditur, quin
possit etiam adoptari consanguineus, vt ha-
betur Instit. de adoptio. §. sed hodie. Et vt legitur
Hester. 2. Mardoche⁹ adoptavit Hester, quæ
erat filia fratris sui. Sed extraneus intelligitur
ille, qui non erat sub potestate adoptantis, &
per adoptionem manet sub eius potestate. Ex
quo fit, quod adoptio, non est idem quod fi-
liatio legalis, sed habent se sicut generatio &
consanguinitas. Etenim sicut consanguinitas
est relatio & habitudo inter personas aliquas
ex generatione resultans, ita & filiatio legalis
est habitudo filij ad patrem ex legali ad-
optione pullulans.

1. Conclusio.

Adoptio qd.

Definitio
theologorū.

Ratio.

Nota.

At. mp. 1.

Extraneæ
personæ.

Adoptio &
filiatio lega-
lis habeat se
vt causa &
effectus.

2. Conclusio.

Citatur

Adoptio du-
plex.
Prima diffe-
rentia.
Secunda.
Tertia.
Quarta.
Quinta.
Versiculi.
Alia differ-
tia.

titur secundū conclusio. Adoptio generalis
duplex est: scilicet, imperfecta & perfecta. I.
Generalis, ff. eod. tit. & Instit. §. Adoptio. Eius-
modi quædam adoptiones quatuor quinqueve
modis, qui ex eadem legō colliguntur, diffe-
runt. Primò in nomine: nam imperfecta dicitur
simplex adoptio: perfecta verò dicitur ad-
rogatio. Secundo differunt effectu: nam per
simplicem adoptionem filius non transit om-
nino in potestatem adoptantis, neq; habet ne-
cessariò legitimam in bonis adoptantis, neque
pater tenetur ei quotam assis legare: succedit
autē ab intestato. A drogatus verò transit in
potestatem adrogantis, sicut filius est in pote-
state patris, foriturq; subinde, necessariò legi-
timam, saltem quartam partem, à qua non po-
test testator eū excludere, præterq; quòd etiā
succedit ab intestato. Tertiò differunt, quia ad-
optari etiam simpliciter potest ille qui nō est
sui iuris: putà ille, qui est sub potestate patris
naturalis: adrogari verò nequit nisi ille, qui sit
sui iuris: neq; emancipatus à patre, sitq; liber
homo, alioqui non posset in potestatem adro-
gatis transire. Vnde Instit. eod. tit. §. Apud Cato-
nem. habetur, q si quis filiū suū alteri adoptat,
eadē ratione libertate donat. Quartò differunt
in forma: nam ad adoptandū simpliciter non
sunt verba expressa iure cōstitutā, sed ad adro-
gandū requiruntur, vt qui adrogandus est, inter-
rogetur, an velit esse adrogantis filius aut ne-
pos. Atq; inde, vt ait lex, deriuatum est nomē
vt dicatur adrogatio. Tameñ adrogare profe-
sū q in præsentia non est nisi ad se aduocare &
assumere & ad se applicare. Quintò deniq; dif-
ferunt, qui adoptatio fieri potest sola auctori-
tate magistratus, adrogare verò nō nisi impe-
rio principis, Atq; ex his cōposita sunt carmi-
na. A drogo qui suus est, & habet meus esse
necessariò est, adrogo eum, qui sui iuris est; &
debet fieri meus: hoc est, sub mea potestate.
Patris adoptio suū, nec patris definit esse: hoc
est, possum adoptare eum, qui nō est sui iuris,
sed patris, nec per adoptionē definit esse suus.
Est hæres primus firmatq; principe firmus.
Atqui discernit hoc adoptionis & adrogatio-
nis exprimitur, Instit. eod. tit. §. Sed hodie. q si
pater naturalis filiū extraneæ personæ in ad-
optionem dederit, non propterea eum à sua
potestate emancipat: quare nec transit in po-
testatem alterius. Si verò eum in adoptionem
tradat focero suo: scilicet, auo eiusdem filij, aut
alteri sanguine propinquæ, tunc quia iura natu-
ralis & legalis cognationis concurrunt, po-
test ille transire in potestatem illius, cui in ad-
optionē datur. Hæc autem & similia ad pro-

fessionem civilis iudis attinent.

¶ Ad primum igitur argumentum responde-
tur, priorem præmissam habere veram solam
de adrogato: postteronem verò in simplici
adoptato. ¶ Ad secundum responderetur, quòd
cum adoptio ordinetur tam ad supplendum
filiorum defectum, tum & ad hereditatis suc-
cessionem, fit, vt illi tantum possint adopta-
re, qui per naturam, gignere possunt; vel sal-
tem coire, dum tamen de suis bonis dispone-
re valeant. Vnde lex. ff. eod. tit. Adoptio, in-
quit, in his personis locum habet, in quibus
etiam natura potest habere. Atq; adeo Instit.
eod. tit. §. sed illud. Castrati omnino excludun-
tur ne adoptare possint: quoniam neq; gene-
rare neq; coire valent. Et non oportet, vt qui-
bus natura suffragata non est, ius patrocine-
tur. Spadones verò non excluduntur, quo no-
mine illi designantur qui obstrictos habet te-
sticulos, qui scilicet quantum coire possint, &
matrimonium cōsummare, non tamen gignere.
Quapropter frigidi adoptare non pos-
sunt, sed bene illi, qui steriles sunt. Imò in sup-
plementum sterilitatis adoptio filiorum sub-
stituta est. Atq; eadem ratione foeminae, vt
illic habetur. §. Foeminae. quia nec naturales li-
beros in sua potestate habent. Tameñ bene-
ficio principis possunt illo solatio frui, vt ad-
optare permittantur. Similiter & minores vi-
ginti quinque annis, quia illuc vsq; sua bona
administrare non possunt, adoptare quoque
prohibentur. Neque minor natu potest maio-
rem adrogare, vt habetur illic. §. Minorem.
quoniam ratio non fert, vt maior sit sub pote-
state minoris, tanquam filius sub patre.
¶ Quòd si rursus arguas. In hac cognatione le-
gali non sunt gradus, nec plus distat in hac co-
gnatione nepos ab auo, quam filius à patre.
Respondetur, quòd quia contingit & filios
quis amittere & nepotes & pronepotes, in-
dultit lex, vt tam in nepotem possit quis sibi
quempiam, quam in filium adoptare. Quan-
quam possit & ille in nepotem possit sibi ad-
optare qui filio caret. §. licet. Instit. eod. itaq; ad
optare in nepotem est, sic recipere, ac si esset
filius proprij filij. I. Adoptiones. ff. eod. titu.
siue filium habeat, siue filijs careat.

Solutio arti-
m. argom.
Solut. 2. arg.

Castrati

Spadones

Frigidi

Foeminae

Minores,
25. annis.

Obiectio.

Solutio.

ARTICVLVS. II.

Vtrum legalis cognatio matrimonium
impediat.

Quaritur ergo subinde utrum eius modi cognatio legalis impedimentum sit matrimonij. Et arguitur a parte negatiua. Adoptio nihil aliud est, vt proxime dicebantur, quam assumptio alieius in propriam potestatem, scilicet, ad eum nutriendum & educandum: sed tamen necessitudo hæc nullum videtur impedimentum afferre matrimonio, alioquin plæatus contraheret cognationem cum suis scilicet: quæ in matrimonij impediret, & pater familias cum omnibus sue domus, & nutrices & pædagogum cum suis clientulis, quod est falsum.

2. Argumēt. ¶ Secundo. Adoptio legalis iure ciuili & gentiū introducta est: sed ius ciuile sine autoritate ecclesiæ nō potest impedimentum in matrimonio obijcere: ergo talis cognatio nō est impedimentum.

3. Argumēt. ¶ Tercio. Si eiusmodi cognatio matrimonij impediret, descenderet per suos gradus, sicut dictum est de cognatione carnali, aut transmitteretur ad coniunctas personas, sicut dictum est de spirituali: sed neutrum istorū huic cognationi accidere videtur: quia neq; inter adoptatū & neptem adoptantis neq; inter adoptantem & matrem naturalem adoptati vllum interpositum est impedimentum.

4. Argumēt. ¶ In contrariū est decretū Nicolai, can. vnico. de cognat. legal. vbi tale impedimentum constituit.

1. Conclusio. ¶ Ad questionem quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Cognatio legalis, quæ ex adoptione resultat, impedimentum est matrimonij. Probat. Omnis cognatio impedimentum est matrimonij: sed cognatio legalis est cognatio quædam instar naturalis instituta: ergo debet esse impedimentum, non quidem naturale, postquam ipsa non est naturalis, sed ex ecclesiæ instituto, sicuti de cognatione spirituali dictum est. Et secundo eadem conclusio probatur. Rationes, quibus supra probatum est, cognationem carnalem esse impedimentum matrimonij, suo modo & de hac cognatione legali militant: nam postq̄ adoptio ad concilianda amicitia iura sufficiens est vinculum, cōdecensuit, vt ad eadem iura propaganda inter tales cognatos nuptiæ prohiberentur. Item quia eiusmodi cognatio eadem de modo perpetuo tanquam patres filij & fratres cōmorantur: ergo si inter illos matrimonia permitterentur, occasio offerretur, vt inter se mutuo amore conflagraret, vnde periculum iniquæ libidinis crearet.

2. Conclusio. ¶ Secunda conclusio. Triplex est legalis cognatio, prima quasi ascendentium, quæ contrahitur inter patrem adoptantem & filium & filiam adoptatos, & filium eiusdem filij, & nepotem eius, & deinceps vsq; in quantum gradum: Se-

cunda inter filium adoptatum & filium naturalem eiusdem adoptatis. Tertia vero per modum cuiusdam affinitatis resultat inter patrem adoptantem, & vxorem filij adoptati, & e converso inter filium adoptatum & vxorem patris adoptantis.

¶ Tertia conclusio. Prima & tertia cognatio perpetuum impedimentum sunt matrimonij: quia eiusmodi cognationes postquam contractæ sunt, dissolui non possunt.

¶ Quarta conclusio. Secunda cognatio est impedimentum matrimonij nō perpetuum, sed quoad filium adoptantis sub potestate patris persistit: vnde vel eosē patre mortuo, vel filio emancipato potest inter eundem filium naturalem & filiam adoptatam matrimonium consistere.

¶ Hæc autem omnia quia iure & vsu ecclesiæ constituta sunt, nō nisi humanis legibus quæ, vt dictum est, a naturalibus honestatem ducunt, probari possunt. Prima ergo & tertia cognatio in iure potestio nō sunt plane, tanq̄ impedimentum matrimonij expressa, sed sunt insitæ de nuptijs, & ergo, vbi habetur, q̄ quæ per adoptionem filia vel neptis est, nō potest per matrimonium adoptantia diungi. Et ad optiuus. ff. de ritu nuptiarum, habetur, q̄ nec potest adoptans cum vxore adoptati: quia est sicut eius nurus, neq; adoptat cum vxore adoptantis, quia est velut nouerca eius. Vbi & perpetuitas huius impedimenti sic exprimitur, vt quauis filius ille adoptatus emancipetur, perpetuo impedimentum duret. Has igitur duas cognationis species ecclesiæ tãquam notissima impedimenta more & vsu suscepit. Et ratio huius perpetui impedimenti est reuerentia, quam filius & filia, qui adoptantur, debent adoptanti seu patri seu matri. Attamen de secunda cognatione inter fratres, quia illic minor ratio apparebat matrimonium vetandū, ius Pontificum legem expressit, vt Nicolaus Papa can. Ita diligere. 30. q. 3. sed expressius cap. vnico. de cognat. legal. Et Pasthalis can. Per adoptionem. ead. cau. & q. qui ad litteram extat vt lex. ff. de ritu nuptiarum. Illic enim habetur, q̄ per adoptionem quæ sita frater natus eo vsq; prohibet nuptias donec maneat adoptio, at que adeo nō est perpetua. ¶ Vnica hic tamen superest dubitatio soluenda, vtrū hæc legalis cognatio sit impedimentum non solum impediens contrahendum, verum & dirimens contractum. Ioannes Andr. & Speculator tenent duntaxat impedire contrahendum, non tñ dirimere contractum. Et poterant nō absq; probabilis colore moueri, eo q̄ nō tantū hæc cognatio referre videtur, vt si post illam

Partis negatiue arg. 1.

2. Argumēt.

3. Argumēt.

Partis affirmatiue.

1. Conclusio.

Rationes.

Ratio. 4.

2. Conclusio.

3. Conclusio.

Quarta conclusio.

Prima tertia que cognatio.

Dubitatio.

Sententia autoris.

Syluest.

Nicolaus.

Regula.

Consilium.

Dispensat.

Solut. 1. arg.

Solut. 2. arg.

illā matrimonij cōtrahatur, sit dirimendum. Attamen quauis fortasse iam tunc ecclesiā nihil aliud q̄ opere pretium faceret si id decerneret, potissimum quia homini cognationis per quā rarus iam vsus viget, nihilominus interim non est negandum quietiā matrimonij dignitatem, vt ait Syluester verb. Matrimeo. 8. q. 8. quia ita tenet hic S. Tho. Ricardus & Theologice eademq; propmodum rationē afferit quæ de consanguinitate & affinitate militabat, eo q̄ isti patres & filij & fratres in eadē domo habitāt. Idq; verbo Nicolai decerni videtur in dicta. vnico, quo ait, Quādiu durat adoptio inter me & filiam a patre meo adoptatam, nuptiæ consistere nō possunt. Nam certē nō consistere, idem est, q̄ dissolucendas esse. Et ita illic glossa tenet. Idque videtur confirmari ex verbis canonis. Ita diligere bene perpenis. Quauis tale impedimentū dirimens fortasse nō sit nisi in adoptione perfecta, quæ est adrogatio: nā nō oportet hæc impedimēta dirimentia tam latē extendere. Præsertim q̄ quādo adoptio est im perfecta, nō habitant in eadē domo, nec tanta conglutinatur amicitia. Quādo ergo dicitur inter fratres nō esse matrimonij perpetuum, sic sentito, q̄ dum filius naturalis nō emancipatur, si contrahat cum filio adoptato matrimonio dirimitur, sed si illo prius emancipato contrahatur, matrimonij consistit. Et ideo si quis habens naturalem filium vult adoptare aliquā, quæ sibi sit nurus, debet emancipare filium. Et eadem ratione si vult adoptare aliquē, quē sibi esse generum cupit, debet emancipare filiam, vt habetur eod. can. Per adoptionem.

¶ Si autē inuenirentur eiusmodi cognati matrimonij contraxisse, & facillimus non pateret ad Maximū aditus, nō omnino negarem, quin episcopus ordinarius posset dispensare.

¶ Ad primū igitur argumentum negatur cōsequentiā, quoniam sacerdos parocialis aut episcopus docēs aut prædicans non dicitur pater nisi per metaphorā, neq; oēs subditi habitant cum illo in eadē domo. ¶ Secundum verò per primam cōclusionē solutum est. Nam etsi cognatio hec iure gentiū & ciuili sit introducta, quod tamen sit matrimonij impedimentum, ecclesiastica autoritas facit.

Væ si iunctula demū postrema, quæ nuptiarum tractatum concludit, est de secundis nuptijs. Quaritur ergo primum, an secundæ nuptiæ adeo sint licitæ, vt sint etiam sacramentum. Et arguitur a parte negatiua. Primum **Partis negatiue arg. 1.** auctoritate Chrysostomi super Matth. quæ citatur. 3. 1. q. 1. can. Hac ratione. Vbi ait, secundas nuptias propter incontinentiā hominū esse permissas: nam secundū veritatis rationē verè fornicatio sunt. ¶ Secundo. Si essent licitæ, essent verum sacramentum: quod autē secundæ nuptiæ non sunt sacramentū videtur inde probari, q̄ bigamia tollit significationem cōiunctionis vnus Christi cum vna ecclesiā: item quia non adhibet illic benedictio, saltē si mulier nupta fuerat. ¶ In contrarium est verbum Apostoli. **Partis affirmatiue arg. 1.** 1. ad Timoth. 5. in viduarū instructione, Volo, inquit, iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionē dare aduersario &c. ¶ Ad quæstionem, cui duo sunt obiecta argumenta, duabus pariter conclusionibus respondetur. Nouatiani enim & Cataphrygæ Montani discipuli secundas nuptias condempnabant fornicarias appellantes, dicentes ob id Paulus eas permisisse, quod nondū ad perfectum lumē, vt Montanus peruenerat, vt Augustinus lib. 1. de hæresib. c. 26. & 86. & Hieronymus super epistolā ad Titum. c. 1. & cōtra Iouinianum enarrant, Cuius quidē hæresis, Tertullianus fautor fuit, & patronus: quia de re librum de monogamia hæreticum scripsit: vbi nō quidem Paulum condemnavit, sed dixit, secundas nuptias tanquam minus malum permisisse.

¶ Contra hos autē hæreticos statuitur prima conclusio. Secundæ nuptiæ sunt licitæ. Probat. **1. Conclusio.** ex illo Pauli ad Roma. 7. Quæ sub viro est mulier, viuente viro alligata est legi: si autē mortuus fuerit vir eius, soluta est a lege viri. Et subdit. Igitur, viuente viro vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est a lege viri, vt non sit adultera si fuerit cum alio viro. Eademq; verba. 1. Corinth. 7. repetit. dicens. Mulier alligata est legi quanto tēpore vir eius viuat: quod si dormierit vir eius, liberata est: cui autem vult nubat, tantum in Domino. Re vera hæc verba non sunt permittentis tanquam minus malū secundas nuptias, sed tãquam minus bonum. Quoniam nubere in Domino idem est, quod nubere secundum rationem & leges Domini, qui sacramentum instituit.

¶ Sed adducebat Tertullianus & aliam eiusdem **Tertullianus.** **Aa 3** **Apo.**

QVÆSTIO TERTIA, De secundis nuptijs.

ARTICVLVS. I. Vtrum secundæ nuptiæ sint licitæ.

Apostoli auctoritate eodē loco paulo priorē. Dico autē: nō nuptis & viduis, bonū est illis si sic permāserint, sicut & ego; si nō cōtinēt, nubant: melius est enim nubere q̄ vris: vbi cūm nubere conferatur cum malo, quod est vrere, videtur nō permitti nisi tanquā minus malū. At verō si hęc argutia vilius esset vigoris, idē & de virginib⁹ cōcluderet dūm primō nubūt: nam simul componit illic Paulus non nuptas (id est, quæ nunquā nupsērunt) & viduas, vtrif que cōsulens vt nō nubant: quare primæ nuptiæ cōdemnarentur tanquā minus malæ. Est ergo illa cōparatio impropria (vt dicunt) qua minus bonum dicitur melius quā malum.

¶ Et loco superius citato ait, Volo iuniores viduas nubere, vt nullā occasionē dent aduersario: vbi manifestē tanquā bonum permittit, tum quia ait, Volo, tum quia subdit causam, ne dent occasione aduersario: hoc est, vt peccatum caueant: quod certē non fieret, si secundæ nuptiæ delictum essent. ¶ Sed accedit ratio plana ex sine matrimonij nam contingere potest, vt primum matrimonij fuerit sterile, quare honestum tunc est aliud iūre ad procreandos liberos. Et quanuis prius fuerit fructuosum, plures liberos procreare, nō est nisi bonū matrimonij. Præterea quia matrimonij etiā institutum est in remedium: quapropter eis etiam viduis, quæ steriles sunt, cōmodum est & honestū, imō nōnunquam consilium ad secundas cōmigrare nuptias: q̄ qui denegant, in eorum propendunt heresim, quos Apostolus. i. ad Timoth. 4. redarguit prohibentes nubere. De hac re August. lib. de bono viduitatis & lib. 2. cōtra aduersarium legis: & super primam epistolam ad Corinth. ca. 7. & Hiero. ad Pamachium. 3. i. quæst. 1. es: Aperiat. & can. Deus masculū. & can. Quod si dormierit.

¶ Chrysolomus autē loco citato noluit simpliciter secundas nuptias fornicationē appellare, sed causam illarum in nonnullis reprehendit: nam sine vlla causa secundas ac tertias nuptias cumulare videtur non tam honestum fidem habere, q̄ ob nimium libidinis ardorem fieri, quem Chrysesto. per hyperbolē fornicationē appellauit. Ad idq̄; alludit Ambrosius super eundem locum. i. Corint. 7. vbi ait, quod primæ nuptiæ secundū Deum sunt institutæ, secundæ vero sunt permissæ: vult enim quod cum primis parentibus institutæ fuerint nuptiæ tantum illi primæ fuerunt designatæ, vbi virgines cōpulantur, sed nihilominus & secundæ tanq̄ minus bonæ sunt permissæ. ¶ Secūda cōsilio. Secūde nuptiæ sunt verū sacramentū: nam quantū ad rei substantiam

coniuñtionem Christi cum ecclesia significat propter vinculi perpetuitatē, quod perinde in illis atq̄; in primis exurgit, cum sit verum matrimonij. Item quia illic quicquid est de essentia matrimonij reperit. Quapropter per tale sacramentū cōfertur gratia, quod vtrique negare, error esset. ¶ Respōdetur ergo ad secundū argumentū: quod quāuis bigami nō omnino significent coniuñtionē vnus Christi cum vna ecclesia: illa tamen significatio vnus cum vna nō est de essentia sacramenti. Sed solum est, vt significet cōiuñtionem: & accidentariū est quod significet et vnitatē. ¶ Quam ob rem bigami nō arcentur ad secundas & tertias nuptias: sed à sacris ordinibus, in quib⁹ vtraque significatio ecclesiastico statuto requiritur. Et huc fortē illud pertinet verbū Cæsariensis concilij can. De his. vbi prohibetur presbyter secundis nuptijs interesse, maximē cum precipiatur secundis nuptijs poenitentiam tribuere. Illic enim nō simpliciter dānantur secundæ nuptiæ: sed vitio quodāmodo datur frequenter vxores ducere & sæpius nubere: quia illud est nimis incontinentiæ indicij, & nonnunquam signum quod vir cupidine alterius vxoris in se dicitur suæ. Haften⁹ de matrimonio, atq̄; adeo de septem ecclesiæ sacramentis.

Solut. a. arg.

DISTINCTIO

43. De Resurrectione carnis.

Acramentorum Text⁹. meditatio iā expedita, in alterā nos supremam mittit de carnis resurrectione, ad quā eorūdem sacramentorū munere præparamur. Cū enim summus opifex nosler, non tantū nobis anima ad ei⁹ imaginem immortali, cui eius sempiternā felicitatem impertiret, donauerit: verū & corpus: cui⁹ mēbra in eius obsequiū exhiberemus, adiūxerit: cōgruentissimū eius benignitati fuit, vt eadem

eadem nobis restitueret corpora, in quibus ante eius tribunal sisteremur, vt referret vnusquisque quemadmodū ait Apostolus, propria corporis prout gessit. Adde, quod cūm Protoplastū hominem eatenus propter originalem iustitiā immortalē cōdiderit, vt potuisset nō mori, ad Christi iustitiā spectabat, vt quod beneficiū per Adam perdidimus, per ipsum in altero seculo cumulatius recuperarem⁹.

¶ Vnde Apost. Christus (inquit) surrexit à mortuis primitiē dormientiū: quoniā quidem per hominem mors: & per hominem resurrectio mortuorū. Et sicut in Adā omnes moriūtur, ita & in Christo oēs viuificabūtur. Et ad Thessal. Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus, si cut & ceteri qui spē nō habent. Si em credidimus q̄ Iesus mortuus est & resurrexit: ita & De⁹, eos qui dormierunt, per Iesum adducet cum eo.

¶ Est ergo nostrę resurrectionis author, De⁹ quidem, sed & per eius virtutem Christus domin⁹, cui datū est iudiciū facere. Eius itaq̄; resurrectio, quia caput nostrum est, nostræ perinde existit exemplar, cuius instar debemus vtiq̄; reuiuiscere, iuxta verbum Pauli ad Philippen 3. Saluatorem expectam⁹ dominū nostrū Iesum Christū, qui reformabit corpus humilitatis nostræ con-

figuratū corpori claritatis suæ. Descendet autē Dñs de cælo, vt ad Thessal. ait Apost. in iussu & in voce Archægeli & in tuba Dei. quinuero Chrs ipse Matt. 24. Mitter, inquit, Angelos suos cum tuba & voce magna. At quanuis hęc nostra resurrectio nō sit vtiq̄; naturalis, sed super naturā diuinitus celebrāda: nihilomin⁹ natura nobis, nec pauca exhibuit, nec verō obscura eius documenta, quæ Gregori⁹ 24. moralium, atq̄; alij sancti patres adnotarūt: lux enim quotidie quasi moriendo oculis subtrahitur, & rursus quasi resurgēdo reuocatur, & arbuta viriditatem amittunt, & rursus quasi resurgendo reparantur, & semina putrescēdo moriūtur, & rursus germinādo resurgūt. Quo alludens Apostolus. Corpus, inquit, nostrū seminatur in corruptione, surgit in incorruptione, &c.

¶ Fuit autē cōgruentissimum maximē tum naturali rerū ordini, tum & nostræ ipsi resurrectioni, qua in vitā sempiternam instaurandi sumus, vt in suprema mūdi die hoc celebraretur mysterium, quādo cum cælorū orbibus generationis series ac perinde lubrica hęc & caduca vita cessabit, alteraq̄; sempiterna sola permanebit. Vnde Iob, Scio quod Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra

Gregori⁹

Cap. 3.

Iob. 19.

¶ Rē conclud.

Chrysol.

¶ Cōclusio.

resurrecturus sum. & Matthæ. 15. Meis inquit Christus: hoc est, operum fructus & merces consummatio seculi est. Fuit preterea & nobis operapretium, ut die in illam Christus suam eclasset familiam, ut in prima; secunda & tertia vigilia: hoc est, quocunque momento diem illum instar furis timeremus, ac perinde attentis animis expectaremus, atque hic est sensus verbi

Matthæ. 4. Marc. 13.

Domini. De die illa & hora nemo scit, neq; Angeli cælorum nec filius hominis, sed solum pater, id est, nescit ut vili pandat. Vnde Apostolis id sciscitantibus, respondit. Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. In momento ergo, & ictu oculi ut Paul. mortui resurgent appetente auro, quæ nonissimam mundi noctem rotumq; subinde tempus claudet.

Ad Rom. 1.

Ca. 4.

¶ Carerum de illis quos dies illa viuentes reperiet sciscitari inter Patres assolet, vtrum morti occumbent, ut quasi per raptum protinus excitentur. Ansam vero dubitandi obtulit varia illius loci lectio. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. Quem quidem locum, ut ad Minerium, & Alexand. Hieronymus, plerique graecorum conuersim legunt: scilicet, Non omnes resurgemus (seu non omnes dormiemus)

sed omnes immutabimur. At vero, ut illi sancti Patres authores sunt, nostra translatio tum sacris oraculis & rationibus grauius arridet, tum & ecclesie plus placet. Quare vniuersos verisimillimum est morte casuros, ut generalem mortis sententiam, qua vniuersi filij Adæ ob eius præuocationem complicati sumus, omnes persoluant, iuxta verbum Pauli ad Hebræos. 9. Statutum est hominibus semel mori. Quocirca. 1. ad Thessal. 4. vbi ait, Mortui qui in Christo sunt resurgent primi. Deinde nos qui viuimus rapiemur obuiam Christo in aera, non negat viuos passuros mortem, sed affirmat non prius viuos rapiendos Christo obuiam, quam vniuersi resurgant.

¶ Quinvero quado alia de causa mors illos non eriperet: profecto ignis, qui iudicem est antecessurus, eos quos viuos occupauerit, non solum absumet: verum in cineres & pulueres prius resoluat, ut in vniuersum illa expleatur generalis sententia, terra es, & in terram ibis.

Cap. 5.

Genes. 3.

DISTINCTIONIS quadragesimæ tertie. **Quæstio prima, De resurrectione carnis, & eius causis.**

ARTI.

ARTICULVS I.
Vtrum animam esse immortalem ratione sit naturali cognitam.

Partitio operis.

In duas principes partes præsentem librum in prima eius fronte partiti sumus: quarum prior tractatio septem sacramentorum sibi veditauit, eamque pro captu nostro hucusque disputatio maxime, & tandem suente Deo expediamus. Posterior ergo, quæ iam hinc eodem autore auspicamur, in tractatu de postrema carnis resurrectione, deq; diuersa resurrectionum sorte versatur. Etenim cum sacramenta, instrumenta salutis nostræ sint, ac subsistentia, quæ sempiternam beatitudinem adiungunt: maneat eorum consideratio, maneret, nisi contemplatio finis ipsorum & terminum: neque, conditionis resurrectionum; Quorum hunc sententiarum librum cõcluderet. Hactenus ergo in re moralis versati sumus, & plicium in litterarum canonis expositione: quæ verò modo sequitur disputatio speculatiua est, & in visceribus Philosophiæ ac Theologiæ magis recondita. Et hæc autem meditatio, quæ non inuis voluptatis affert, quam fructus: nam mortuorum resurrectione, Christianorum fiducia est. In qua ergo contemplanda, & pro mortalium capiti intelligenda labor infunditur, quo animus tum recreatur, tum inlefcatur, ut ad rem ipsam in præsentia contemendam auidius anhelet. Cõstitui ergo pro exilitate ingenij mei, si modo vires altissimas suppediauerit, in præsentem speculationem intentionibus neruis incutere: nempe, ut hæc particula minus indigna habeatur, quæ sit postremis comcedit nostre ætatis. Verèor nanque (quod meus mihi præfagit animus) ne hæc, mearum sit lucubrationum futura postrema. Vtinam nos ergo hinc auctor ipse resurrectionis Christus eo transuehat, vbi quæ hic per somnolentiam in ænigmate balbutimus; per suam illic misericordiam expurgasti in suo lumine videamus. Tractatus ergo præsentis qui per octo distinctiones est profertendus triperitus est. In primis enim tribus de resurrectionis veritate & modo deque annularum receptaculis & quæ pro illis offeruntur suffragijs disputabitur, & in tribus subsequentibus de finali iudicio. Nam duæ postrema in explicanda tum foelicis agnorum beatitudinis, tum & hæcælorum miserando suppli-

cio versabuntur. ¶ Ad rem igitur ut descendamus, quamvis intelligam exordium huius disputationis a resurrectione corporum sumendum fore, non tamen ante lineam rem auspicari mihi videtur, si vnum verbum de anime immortalitate hic præmiserimus: quoniam cum homo ex duabus partibus constet, anima & corpore, nisi animam esse immortalem supponamus, vana est de corporum resurrectione disputatione. Neque verò quærimus, vtrum anima sit corruptibilis, quæuis sub hoc titulo Sancti Thomæ. 1. part. quæst. 75. artic. 6. rem disputauerit, sed vtrum hoc, quod orthodoxa fides de anime immortalitate docet, ratione etiam naturali comprobetur. Nam et si Christianæ religionis professoribus fides ipsa sufficiat, minus tamen Theologus est, ut ait Apostolus Petrus, ratione reddere eius, quæ in nobis est spei, ut ethnicis quoque & infidelibus respondeamus. Præsertim quod cum naturale lumen, ut ait David, lumen sit vultus Dei, catholicos etiam delectare debet ea, quæ firma fide tenent, rationibus naturæ, quæ fidei ancilla est, elucidare. Adde quod & inter Christianos non desunt, quibus hæretica super Aristotelem commenta non satis displicant. ¶ Arguitur ergo, quod anima sit immortalis. Primum ex illo Ecclesiastes. 3. Vnus est interitus hominis & iumentorum, & æquæ utriusq; conditio: eum ergo brutorum animæ sint corruptibiles, sic, ut sit etiam nostra mortalitas. ¶ Secundo arguitur ex illo Sapient. 2. Ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam si non fuerimus. Cum ergo non solum secundum corpus, verum & secundum animam simus ex nihilo edidit, sic ut secundum illam simus etiam in nihilum redigendi. ¶ Tertio arguitur ex Aristotele in prologo de anima. text. 1. 2. Naturam animam ex propria eius operatione, quæ est intelligere, venari dicit: unde si intelligere non potest esse sine phantasmata, ut illic ait Philosophus; quod est res corporea; sit & necq; intellectus atq; adeo nec anima sine corpore esse possit: intelligere autem non est sine phantasmata: quoniam necesse est intelligentem phantasmata spectari. 3. de anima text. 3. 9. ergo anima nequit esse sine corpore. ¶ In cõtractum est, quod anima est substantia intellectualis, ut Dionysius. 2. de diuinis nominibus auctor est; atq; adeo habet substantialem vitam inconsumptibilem, veluti ad gelum. ¶ In hac quæstione supposita fide catholica de anime immortalitate, rationes non nullas à natura petitas eidem veritati subnectere cõstitimus: sed quia inter Aristotelis interpretes

Primus articulus.

Quæstio de poenar.

Partis negatiue argu. 1.

2. Argumet.

3. Argumet.

Partis affirmatiue.

Decisio arti.

non solum quid rei veritas habeat, verum quid Aristoteles hanc de re senserit, disputatur: & nonnulli adeo sunt Aristotelis amatores, ut propter eius, quam opinantur auctoritatem, nutantes sint: & quandoque in errorem impingant; hoc etiam obiter attingimus. Tres ergo conclusiones articulo prædicto sequitur. Prima. Animam esse immortalem firmissima, eademque certissima confessio est Christianæ fidei, qua sublata, tota spes nostra corrumpitur. Hanc enim sacram veritatem ab ipso statim capite sacrarum nos Biblia edocet. Fecit enim Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam, ut Gen. 1. le gemus imago autem & similitudo Dei in trinitate potentiarum consistit, memorie scilicet, intellectus & voluntatis, quibus in hoc præditi sumus, ut eius divinitate perpetuo fruamur: non enim nos alio fine & proposito Deus creavit, quam ut suam deitatem ad suam ipsius gloriam protederet & amplificaret, eandemque perinde nobis divinitatem in sempiterna felicitate communicaret. Quapropter qui mundum à Deo conditum cõsistentur, diffiteri nequeunt quominus Deum credant propter hominem eum fabricasse, hominemque propter se ipsum: nempe, ut per hęc visibilia inuisibilia eius intellecta cõspiceret, & cõspiciendo auilaret quod vera nequiret, nisi anima eius immortalis esset, qua posset tandem eius cõspectu perfici. Ea propter cum reliqua animalia terra in animam viventem produceret, iuxta illud. Producat terra animam viventem: & corpus hominis de terra Deus plasmaverit, de anima legitur, quod inspiravit in faciem eius spiraculum vite quasi anima non esset digna, cum qua formam corruptibilem produceretur, sed singulari modo crearetur divino. Quia ob rem Ecclesiastes vlt. scriptum est. Revertatur pulvis in terram suam unde erat, & spiritus redeat ad eum, qui dedit illum. Et Psal. 145. Exhibit spiritus eius & reuertetur in terram suam: neque in celum, quod eius est patria. Secundò. Tota historia veteris testamenti palam animorum immortalitatem certissima fide predicat. Quotum enim tanta ratio, quantum Deus illorum mortalium habuit, nisi homines cum ipso essent perpetuo vivaturi? Quotum inquam, eiectione Adæ de paradiso inundatioque diluvii, qua tam aceriter mundi cuncta vltus est Deus? Quotum Abrahamæ separatio à Babylonica iniquitate, & eius circumcisio, & angelorum ad eum missio, & tam immensa beneficio Israelitico populo impensa, & tantus legum latorum ordo, & sacrificiorum institutio, nisi per hęc gentes illam ad fructum capessendum supracælestis felicitatis erudiret, & insistenti perduceret? Et super omnia quorsum

Messia promissio ad benedicendam omnes gentes, cuius adventum tanto cum desiderio illi præstolabantur mortales, qui eos redimeret? Quare morientes in infernum descendere fatebantur, ubi adventum eius expectabant? Nimirum postulantes, ut cæli desuper vorantes iustum pluerent, & aperta terra germinaret saluatorem, qui eos æterna felicitate donaret. Esa. 45. Vnde David psal. 15. Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Et Tobia. 12. Misericordia est, quæ fecit inuenire vitam æternam. Et Eccles. 14. Qui elucidant me vitam æternam habebunt. Sed ut vetera illa mittamus, inde inenarrabilia suppliciorum genera demeretur qui de animæ immortalitate vltimo pacto ambigunt, quod ineffabile beneficium humanitatis & mortis Christi non agnoscunt. Quæ enim causa eum de celo potuit ad nos deducere, relictis ibidem nonaginta novem ovis, innumeris scilicet angelorum turmis, nisi ut ceteris humanis, nempe, humanum genus redemptionis illuc deportaret, quod eorum, qui ceciderant angelorum ruinis impleret? Quocirca initium prædicationis sue illud sumpsit, ut omnes poenitentiam agerent, quia appropinquabat regnum celorum. Et aduersus illos, qui aliam vitam ignorantes apud Esaiam. 22. dicebant, Comedamus & bibamus: cras enim moriemur quorundam quidam, ut ait. 1. Ethic. Philosophus, in voluntatibus huius vite, atque alij in diuitijs felicitatem collocabant, & qui elegantiores erant in honoribus: tres illas sectas in capite legis suæ condemnans, ait, Beati pauperes spiritum, quonia ipso forum est regnum celorum. Beati mites, quonia ipsi possidebunt terram. Beati qui lugent, quonia ipsi consolabuntur: scilicet, inter spiritus celestes. Atque adeo totam suam concionam di rationem ad vitam æternam retulit, quam mandata seruanti bus pollicitus est Matth. 16. Et rursus, hæc est, inquit, vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Et alios monebat, ut de mammona iniquitatis amicos facerent, qui eos reciperent in æterna tabernacula, Matth. 17. Ac deinde alios Matth. 10. ne timerent eos, qui corpora possunt, non autem animas occidere: ubi docebat, quod non alia animam mors maneret, quam que est in inferno. Demum finale iudicium ob oculos representans alios mittit in vitam æternam, atque alios in supplicium æternum Matth. 25. Igitur veritas hæc immortalitatis animæ non solum catholica fides est, verum & articulus fidei: videlicet, non ob id dicitur hæc fides orthodoxa est quod in concilio Viennensi sub Clemente, & in concilio 3. Lateranensi sub Leone

1. Conclusio.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Genes. 1.

Argu. ab historia legis veteris.

3. Argumta.

Math. 5.

Math. 16.

Math. 17.

Math. 10.

Math. 25.

Articulus fidei.

ne sessione. 8. definita est, verum quod in sacra pagina sic creberrime expressa, & à Christo ipso in euangelio prolata. Imò vsque adeo est de fide, ut inter articulos, quod vniuersis Christianis sunt credendi necessarii, sit consuetò relata. Sic enim symbolum concludimus, Credo carnis resurrectionem & vitam æternam. Quæ re vera absque anima immortalitate obtineri nequit. Secunda conclusio. Animam esse immortalem iuxta naturam ubi nulla obducitur caligine, notum est. In primis Plato in Phædro de pulchro, animæ immortalitatem disertè persuasit, imò ne singulos referamus, omnes tam Historici, quam Poetæ, ut Virgilius, Ouidius & reliqui de campis Elisiis longas tæxerunt historias, ubi beatorum animas spaciari fabulantur. Et inde Ethnicorum error emanauit, qui defunctos heroes in Deorum numerum referebant, mosque ortus est defunctis parentandi, iustoque honores deferendi. Vnde antiqui animam à corpore separatam Manem Deum nuncupabant. Sed hæc vulgatissima sunt. Igitur quo ab ipsa animorum natura priores rationes eruuntur, hæc prima est. Anima est substantia simplex: nempe, simplex forma substantialis, & perse subsistens, ergo nullatenus est corruptibilis, nec aliter quam quemadmodum angelus, per solam annihilationem potens deficere. Probatur assumptum. Quod enim sit simplex forma: hoc est, non composita, eademque substantia, nempe est Philosophorum, qui non planè fateantur: quippe forma & actus corporis, quæ dat homini esse hominem. Nam præci Philosopheri (ut Pythagoras & subinde Plato) qui animam non ut formam inesse corpori arbitrati sunt, sed ut motorem adesse, meritisimò sunt ab scholis explosi. Aduersus quorum errorem Aristot. 2. de anima planè demonstrat, esse formam actumque corporis: forma autem, quæ dat esse substantiale, nequit esse nisi substantia. Itæ si est forma, necesse est, ut sit simplex: hoc enim omnibus formis commune est: compositum namque nequit alteri adhærere tanquam forma: quonia ratio forme quæ esse compositum atque adesse actum: actus verò debet esse à materia purus. Vnde Arist. 2. de anima text. 4. Anima, inquit, est substantia ac perinde forma corporis naturalis. Quod autem sit per se subsistens: hoc est, à corpore non dependens, ut brutorum animæ, ex eius propria operatione, quæ est intelligere, venamur. Nam cum esse rei sit propter eius operationem, qualem modum operandi in re cognoscimus, talem habere modum essendi colligimus. Habet autem anima quoddam operationis, & passionis, ut sentire, & alijs cor

poris passionibus affici: scilicet, iræ, delectatione &c. & has quidem palam est, non posse abscque corpore exercere & pati: intelligere autem ac subinde amare per se abscque corpore potest. Id quod Aristot. 3. de anima. text. 4. & infra sic peracute probat. Anima intelligit vniuersa corpora, ut notissimum est: ergo nulli est corpori mixta. Eodem enim pacto probat, visum nullum esse colore affectum, quia omnes percipiunt colores. Enimvero quemadmodum lingua auro humore imbuta non valet alios sapores gustare, ita si oculus colore aliquo esset immixtus, per illum impediretur, ne posset alios colores videre. Eadè ergo analogia si intellectus cum aliquo esset corpore commixtus, per illud impediretur, ne alia posset percipere corpora: cum ergo omnia intelligat, nullum habet admixtum. Si ergo in se non est corporeus, per se potest abscque corpore existere. Quod si arguas. Saltem indiget corpore organo ad intelligendum: nempe, phantasia respondetur, neque tali organo quantum est de se indigere: nam pari modo si in aliquo vitro rubeo aquam liquidam infundas, ipsa aqua apparet rubea, cuius vtique & ex radio solari per vitrinam traducto experimentum sumitur. Quapropter si ratione sua tali corpore organo indigeret, quo species reciperet, similiter in aliorum corporum intelligentia impediretur. At verò per accidens: hoc est, quando anima est actus & forma corporis, non queunt materiales res intellectui tanquam obiectum applicari ad intelligendum, nisi per phantasmata: verum tamen neque ipsa phantasmata intelligere valet, nisi ab ipsis virtus intellectus agentis abstracta: hat species à corporeis conditionibus denudatas & purificatas, quibus intellectus possibilis informatus notitiam intellectuiam prædicat. Et hoc est argumentum, quod quantum sua fert natura, organo corporeo non indiget: Si ergo modus operandi intellectui proprius à corpore non pendet, sit vt nec modus essendi animæ, cuius potentia ipse est, à corpore dependet, sed natura sua per se subsistere possit, vt angelus. Ex his ergo planum sumitur argumentum, ut ait D. Thomas. part. q. 75. art. 6. non esse animam corruptibilem. Rem enim quælibet corrupti bifaria contingit. Sæpe se, & per accidens. Id autem corrumpitur per accidens, quod non corrumpitur nisi ad corruptionem alterius: & per se, quod corrumpitur ratione sui: quemadmodum equus corrumpitur per se, sed sua forma substantialis per accidens ad corruptionem equi. Quod autem habet per se esse subsistens non potest corrumpi per accidens: nam cum esse

A simili.

Obiecto.

Anima or ga no cor poris non indiget.

Corruptio rei bifaria accidit.

Auerrois cōmentum.

At commētator Auerrois locis illis crucem nonnullis interpretibus Aristotelis opposuit, sic ipsum interpretatus, q. non voluerit, intellectum esse animæ accidens & potentiā, sed substantiam seorsum ipsa separata & subsistentem, vnumq; subinde numero in omnibus hominibus, qui non inest eis vt forma, sed præest vt motor, qui idcirco mortuo homine non extinguitur, neq; alio nascente oritur, sed veluti idæa permanens successiue definit in alijs esse,

de anima.

in alijsq; existere incipit. Et cū Arist. 2. de anima ex professo docuerit, animā esse actū corporis: nempe, formam ei inhaerentem, ipsumque viuificantem, tātum intulit discriminis inter animam & intellectum, vt animam diceret mortalem esse cum homine, intellectū autem perpetuū persisterē.

Substantia auerrois.

Sed profectō si hanc mihi veniam illi, qui eum secuti sunt, darent, nihil cūctarē deliram phrenesim potius, q̄ opinionem appellare, neq; recitatione dignam: tantum abest vt in mētē hominum cadat, illam alicui, qui ingenio valeat, obtrudere, aut fsadere tam sinistram fuisse Aristotelis mentem. Facit enim hæc opinio intellectū instar Dei existere in rebus, quibus nō inest: quod profectō diuinam quandam infinitatis imaginem præ fert. Deus namq; ob id quod est in finita substantia omnia virtute continens, in cunctis rebus existit, per essentiam, præsentiam & potētiā, nec cum intereuntibus interit, neq; cum orientibus oritur: quod alicui creaturæ tribue re (dicam iterum) de mētē est. Id quod lumen ipsum naturale, præter q̄ ætis hominibus, liquido monstrare potest: Plato quidem, vt D. Tho. 1. part. q. 70. art. 3. & lib. 2. contra gentes cap. 57. refert, non negabat, intellectū esse animæ potentiā, sed tamen suarum dogmate Idearū separatarum affectus aiebat, animā ipsam nō inesse corpori tanq̄ formam, sed adesse tanquā eius motricem, vt intelligentiæ mouent cælum. Quam vtq; opinionem latē profecquitur Plotinus lib. de immorta. animæ, atq; alij Platonici. Veruntamen vt Platonici omnis ad Aristotelem reuertamur, planē commētatori aduersatur. Primum in ipso statim introitu eod. text. 5. vbi ait, De animæ autem ea parte, qua cognoscit atq; cupit siue sit separabilis siue non considerandum est. Vbi apertē intellectum possibile appellat partem potentialem animæ. Et text. 17. & 18. subdit, intellectum agētem & possibilem existere in anima tanq̄ efficiente & materia. Quare nūquam vir ille egregiē Philosophus somniauit, intellectum rem esse subsistentem ab anima scilicet. Et ratio profectō id palam facit,

Plato.

Plotinus.

Comentatoris opinio cōmūtur.

Ratio.

eademq; ex manifesto ciuidē Aristotelis principio p̄fecta. Supponit enim. 1. de anima tex. 64. actiones nō esse naturarū in abstracto aut partium, sed suppositorū: anima enim nō dicitur texere, aut edificare, sed homo: & eodem modo intellectus non intelligit, sed homo per ipsum, vel anima, præsertim separata. Igitur si anima, quæ est actus corporis, non haberet in se ipsa principia & potētiā, quibus suas operationes completeret, esset homo à natura destitutus, cum igitur intelligere sit hominis operatio, eadēq; potissima, necesse est in ipso existere potētiā ad intelligendum sufficientes.

Et quoniam hic est Itacus litis, quidnam Aristoteles de immortalitate animæ senserit (nam si intellectus potentia animæ sit, cum dicat eū esse perpetuum, fit vt & anima ipsa sit etiam perpetua) non moleste Theologus ferat hanc meditari philosophiam. Arguitur ergo quod intellectus hominis sit animæ potentia, eademque inseparabilis: appellat enim ibidem intellectum agētem Philosophus habitum & lumē: & certe nomen habitus inhaerentis formam per modum permanentis significat: sed dicitur lumē, quia species phatæ illustrat, vt sunt intelligibiles, sicut lumen sensibile facit colores visibiles: etenim quia potentia nihil cognoscere valet nisi per species obieci: & phantasmata sumpta à singularibus corporibus sunt materialia, intellectus verò immaterialis, accessaria fuit animæ virtus, quæ eadē species à conditionibus materialibus denudaret, quæ perinde virtus intellectus agens nūcūpat. Et certe alius nō est modus cogitabilis, quam quod mediantibus phantasmatibus producit species immateriales & intelligibiles in intellectu possibili, qui illis informatus producit noticiam. Hinc ergo palam sit ambos intellectus esse potētiā animæ.

Et re vera quauis intellectum agentem aliquo, licet tenuissimo, colore cōtingi possit separatum, de possibili tamen nullo pacto suspicari potuit. Intellectus, inquam, agens, quia est ceu motor, potuit alicui apparere esse separatum, vt est intelligentia orbis: Quæ quidem opinione Auicenna & Alexander Aphrodisæus imbuti fuisse videntur. Et Caieta. super text. 17. 3. de anima, legitima Sancti Thomæ ex cohsitione posthabita, eandem opinionem conatur Aristoteli impingere. Sed male: quoniam intellectus non mouet localiter corpus, vt angelus illud mouere potest, sed abstracto, vt diximus, à phantasmatibus species intelligibiles, quas infundit intellectui possibili: & ideo necesse est animæ intelligenti

Status litis.

Intellectus animæ potētia.

Auicenna. Caietanus.

Intellectus possibilis nullatenus est separatus.

Comentator impugnat.

Nota.

Clemen. Firmiter de fide in trinitate fide catholice.

Comentatoris in Auerrois in Aristotelem.

genti esse coniunctum. At verò de intellectu possibili nulla est prorsus rationis apparentia, vt ponatur separatus: nam Aristoteles appellat illum, id quo anima sapit, & intelligit, quemadmodum visus est, quod videt, & auditus, quo audit: principium autem, quod, formaliter est in agēte, præsertim cum intelligere, vt 3. de anima tex. 2. & 12. ait Philosophus, sit quoddam pati, & actio permanens in agēte. Vnde cum expressē Philosophus dicat, intellectum possibilem esse immixtum & perpetuum, id ipsum & de anima sentire profutur. Attamen Commentator vtrumq; intellectum videtur separatim posuisse: nam 3. de anima text. 5. expressē id de possibili affirmat in quo sensu impugnat eum D. Tho. 1. p. q. 76. art. 1. Et de intellectu agente id etiam expressius subiungit super text. 19. vbi distinctionem inter ambos intellectus constituit. Nescio ergo cur commentator quibusdam tātum negotij faceretur, vt eum sustinere cōtendant, & Aristoteli Philosophorū principi inurere hanc notam pergant, quod animam mortalem contra Platonem & omnes, qui Philosophorum nomine digni extiterunt, asseruerit. Fateor tamen aliud Aristotelis placitum, qui mundum ab æterno fuisse credidit, rē fecisse apud ipsum difficilem: sit enim inde consequens infinitas animas esse productas, quæ si simul persisterāt, infinitæ sunt actū, quod veritati, quam ipse 3. Physicor. docuit, contrarium est. At verò facilius inde colligitur, in eo falsum fuisse, q̄ mundum posuit ab æterno, cuius vrgentiora argumenta 8. Physicorum scripsimus, quàm q̄ animas posuerit mortales. Multa enim sunt naturalia, quæ lumine naturali absq; fidei illustratione plenē attingi nequeunt. Quapropter nō solum de mūdi æternitate, qui initio caruerit, sua fuit opinione seductus, verum & de animarū creatione nihil firmum, sed nutando & vacillado scripsit. Merito ergo Clemen. Firmiter de fide in trinitate fide catholice. Intellectum & animam non inesse corpori tanq̄ formam, aut nō inesse singulis corporibus singulas animas, aut non esse immortales. Idemq; in concilio Lateranensi. 3. sessione. 8. Duo autē sunt, quæ Commentator apud Aristotelem intelligere renuit. Primum, q̄ cum naturam animæ ab effectu per eius operationes Aristoteles vbi que venari pergit: & anima perpetuitatem nō habeat ratione specierum sensibilium & affectionum, quæ à corpore pendunt, sed solum ratione intellectuum, quæ sunt res immate-

riales, nō dixit planē animam esse perpetuam & immortalem, & immixtam, sed intellectū & mentem, per cuius operationem cōstat animam esse perpetuam. Itaque tantundem est, intellectum esse perpetuum, ac si diceretur, animam, quatenus intellectiua est, esse perpetuā. Aliud item apud Aristotelem familiare est, Nota. quod vbi ait, intellectum aut mentem esse separatum, non intelligit actu tunc nulli inhaerere, sed quantum est de natura sua esse per se subsistentem: quod est dicere, per se natura sua per solum generalem Dei concursum posse subsistere extra corpus, perinde atque in corpore, Angelus si quidem & anima sic differūt, Differentia quod ille est substantia spiritalis per se perfectē subsistens, adeo, vt neque vlli corpori possit tanquā actus & forma inhaerere, sed mouere corpus: anima verò non vsque adeo perfectē, quin sit etiam actus & forma corporis, quo nihilominus consumpto persistit. Atqui & in hoc præterea Commentator, si Alia cōmentatoris hallucinatio, consulto errare noluit, hallucinatus est, quod quauis illic Philosophus non asseruisset, nisi intellectum esse perpetuum, non tamen ex illa affirmatiua inferre debuisset negatiuam: scilicet, animam non esse perpetuam. Nam alium de præterea eandem animæ immortalitatem potuisset colligere: nempe, ex eo, quod est substantia spiritalis: inde enim, vt supra monstratum est, elicere debuisset, à corpore non esse pendentem, sed per se subsistentem atque adeo in corruptibile: veluti est Angelus: sed quia creationem eius ignorauit, nil mirum, si etiam in errorem immortalitatis eius fuerit collapsus. Veritatem autem hanc immortalitatis animæ, præterquam in locis citatis, Philo. lib. 2. de generatio. animal. cap. 3. planē affirmat dicens, mētē extrinsecus aduenire: & esse diuinam. Mens. Enimvero mens pars animæ intellectiua est: & quauis intellectus agens species faciat intelligibiles, possibilis tamen est, quo homo intelligit: quapropter mens vtrumque intellectū amplectitur: atque adeo illo nomine animam intellexit, quam dixit extrinsecus aduenire ea ratione, qua mens erat. Et quod hic fuerit eius sensus inde constat, quod illic de alijs formis substantialibus sermonem habebat, quæ de potentia materiæ educuntur: & illa ratione exceptionem fecit de anima, quæ est forma & pars hominis: nam de intellectu agente, si, vt ait Commentator, non est forma hominis, nō opus erat exceptionem facere. Inò verbum ipsum, extrinsecus aduenire, animam denotat. Nam intellectus, secundum opinionem Commentatoris, cum non sit forma, sed semper

semper vnicus immobilis, & per se existēs, nō potest dici aduenire neq̄ recedere, sed potius homines dum generantur dicēdi sunt ei aduenire: quippe quibus tanq̄ instrumentis vtitur.

2. de anima tex. 11.

¶ Eadem veritas constat ex eodē Philoso. eod. 2. de anima tex. 11. vbi ait, nihil phibere quādam partes animæ a corpore separari, vbi non solum intellectum agentem sed possibilem insinuat, quos appellat partes animæ. & libr. 3. tex. 4. etiam docet esse immateriales: nam si in intellectus, inquit, esset calidus, aut frigidus, impediretur, ne alia posset corpora intelligere, quēquidem intellectum asserit esse animæ potentiam. Item. 1. de anima tex. 9. 2. negat eidem intellectui possibili aliquam competere partem aut missionem corporis. Et lib. 2. tex. 2. 1. ait, cōtemplatiuam potentiam (quo nomine etiā intellectus possibilis includitur) perpetuam esse, & ab eo quod accidit hoc est, quod corrumpitur, esse quid separatum & sc̄iunctum. Idemq; ait. 1. 2. Metaphysic. tex. 17. Cū autē ait separari intellectum ab eo, quod corrūpitur, nō intelligit, intellectū agentem tanq̄ perpetuum separari a possibili tanquam corruptibili, vt scioli quidam suspicantur, sed q̄ pars intellectiua & speculatiua separatur a sensibili, putā, a phantasia & æstmatia. Sed pertinacia Commentatoris eiusque sequacium est, illa loca solum de intellectu intelligere, & non etiā, de anima, cuius intellectus potentia existit. At quia Commentatori nō expediebat, animā esse immortalem: mordicus contendit esse mortalem: eis verō, qui nolunt eius mortem perpetuā ex periri, expedit vt de eius immortalitate nō dubitent. ¶ Ad primū igitur argumentum respōdetur. Ecclesiastē concionatoris morē nō protulisse verba illa affirmando, sed quasi aliorum nomine, qui illo tenebantur errore, vt Sapient. 2. explicatur, vbi legitur, Dixerunt impij cogitantes nō rectē in corde suo, exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus, tanquā si non fuerimus.

Aristote. loca.

Solu. 1. arg.

Solu. 2. arg.

¶ Vnde vt ad ambo simul loca respōdeamus, notandum, q̄ aliquo modo: scilicet, quantum ad corporum ortum & interitum, vnus est nobis cū brutis: nam cū & corpora quoq; nostra de terra sint plasmata, pariter, vt brutorū corpora reuertuntur in puluerem. Et quātum ad vitæ cursum similis est corporum processus: nam similiter, vt eisdem locis legitur, Simul spirāt omnia, & fumus & flatus est in naribus nostris: quasi dicat, tenuissimo aere, quo spiramus & respiramus, conferuamur, quo sublato

extingueremur. At verō quātum ad animam longe nos brutis superiores fumus: nā anima ipsorum de potētia materiæ ducitur, iuxta illud, Producat terra animam viuentem, nostrā verō per creationem spirauit nobis. Deus tanquā spiraculum vitæ. Vnde falsum est, quod illi dicebant, Nihil habet homo iumento amplius. Est ergo nobis & brutis vnus interitus corporum, non tamen animorum.

¶ Tertium autem argumentum satis in superioribus solutum est, vbi discrimen inter angelum & animam nostram illud cōstituiimus, q̄ ille sic est per se, vt nequeat esse corporis forma, anima verō sic est corporis forma, vt possit esse per se. Respondetur ergo, quod anima quādiu est in corpore nequit absq; phantasmate intelligere, eo quod corpora nō possunt intellectui nisi per corporalia obiecta applicari: illa tamen phantasmata ad intellectum possibilem pertingere nequeunt, nisi virtute intellectus agentis a corporeis conditionibus denudata: quod est testimonium, ex natura sua nō pendere a phantasmatibus. Concedimus ergo quod licet pro isto statu ab illis dependeat, nō tamē simpliciter ex natura sua, & ideo est perpetua & immortalis.

Solu. 3. arg.

ARTICVLVS. II.

Vtrum corporum resurrectio sit futura.

Immortalitatem animæ præmeditati paratioris ad explorandam resurrectionem corporum descendimus. Arguitur nihilominus nō esse futuram. primo ex illo Iob. 24. Homo cū dormierit nō resurget, donec atteratur cælum: neuiquam tamē cælum attritum esse potest: ergo nunquā fiet corporum resurrectio.

Parti negatiua. argu. 1.

¶ Secundo arguitur. Si resurrectio futura est, omnes mortui debent resurgere: nam quod ex natura speciei sumitur, similiter in omnibus indiuiduis eiusdem speciei reperitur: non tamen omnes resurrecturi videntur, quia Danielis. 12. non dicitur nisi, quod multi qui dormiunt in puluere, euigilabunt: & David Psalm. 1. Non resurgent, inquit, impij in iudicio: ergo cū aqua sit omnium ratio, nulli resurgent.

2. Arguēt.

Dantol. 12.

Psalmo. 1.

¶ In contrarium est illud Iob. 19. Scio quod redemptor meus viuū, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursus circundabor pelle mea.

Pars affirmatiua.

¶ Rc.

Decisio arti. ¶ Resurrectio corporum vt est auditu mirabilis, ita est creditu tum inuēda, tum etiam necessaria. De qua re quanuis inter philosophos sub lumine naturali nulla præcesserit certa cognitio, apparuit eis tamen nonnulla eius effigies, vt August. lib. 12. de ciuit. Dei cap. 13. refert, de illis philosophis, qui mundi secula aiebant per circulum eadem numero reuolui. Et lib. 22. cap. 25. & subsequētibz refert, quod Marcus Varro in libris, quos de gente populi Romani scripsit, Genethliacos quosdam commemorat, qui aiebāt *παλιγγενεσία*: hoc est, hominum resurrectionem, in annis numero quadringentis quadraginta confici, vt eadem anima illo elapso tempore ad idem corpus, cui fuerat cōiuncta, regrederetur. De quo seculorum circulo artic. proximo redibit sermo. Et Plato in Phædro, quem dialogum de pulchro inscripsit, de animorum *πάλινγενεσία*: hoc est, transmigratione, quæ Pythagoræ fuit opinio, scripsit, vbi regulam Adrastie deæ: id est, inuitabilis numinis eam refert, vt anima quæcunq; Deū comitata aliquid verorum inspexerit, in aliud corpus scilicet, in genituram aut viri Philosophi, aut Regis, &c. sit transmigratione. Id cuius & Cicero in fragmento de republica meminit: Vnde fabulatur Euphorbon in Pythagoram transmigrasse, & in Pauum Homerum, vt Tertullianus in initio libri de resurrectione carnis retulit, vbi ait, illos resurrectionis veritatē prælibasse, nō tamen prorsus adijisse. Agnoscebant enim illi mortales immortalem esse animam, atque adeo corporis amicam, & ideo halucinantes aiebant, post discessum a corpore ad alia iteratō recurrere. Quanuis illic Plato in diuersa bestiarum corpora etiam animas eorum, qui nunquā veritatem inspexerunt, transmigrare dixerit.

Marcus Varro.

Plato.

Pythagoræ dogma.

Cicero in Somniis Scipionis.

Tertullia.

In bestias.

¶ Istorum autem ridiculi errores ex duobus falsis principijs ortum duxerunt. Credebāt enim primum animam non esse formam corporis, sed vt motus illud intrare & gubernare: quē admodum articulatus aer tibicinis fistulam in gressus musicam resonare facit: sic enim putabant animam per diuersa corpora vagari. Rursum nec prorsus discrimen inter intellectum & sensum agnoscebant: haud enim arbitrabantur in homine aliud esse intellectū quā sensum: sed propter optimam eius complexionem, putabant in eo vni egregius vigere. Quapropter anima secundum istos in illud bestiarum corpus transmigrabat cuius similem vitam duxerat, vt qui fuerat luxurię deditus, eius anima in canis se corpus reciperet, & qui violentijs & rapinis fuerat addictus, in corpus leonis, & hunc

in modum de alijs. Aliæ verō, inquit anime, primæ vitæ finem consecute iudicantur, iudicantur autem aliæ sub terra in iudicij locum eūtes meritas illic pœnas sustinent. Aliæ in cæli quendam locum per iudiciū eleuata: ita degunt, vt dignum est illi vitæ, qua in hominis figura vixerunt. Profectō non potuit in lumine naturali veritatis fimbrias, p̄pinquius attingere, quāuis feratur ab Aegyptiis multa mutatus diuina, quæ illic Abraham ac subinde Iacob & eius soboles seminantur.

Plato aliqua vete. testam. legit.

¶ Sed Philosophorū placitis prætermisissis sub lege Moyfi secta Saducæorum viguit, qui corporum resurrectionem denegabant. Nam fortasse & animas perire arbitrabantur, vt Origenes & Hierony. referit. Et A. 23. insinuat, vbi legitur, q̄ dicebant, non esse resurrectionē mortuorum, neq; angelum neq; spiritum, vbi nomine spiritus insinuat anima postq̄ contra angelum distinguitur. Quanuis alij censeant eandem immortalitatem nō negasse. Sed quoniam dotes corporum gloriosiorū ignorabāt, arbitrabantur resurrectionem non esse possibilem, nisi ad vitam mortalem alimentis sustentandam & vxoribus propagandam. Et ideo, vt Matth. 22. refertur, accesserunt ad Christum quasi irridendo sc̄isitates eum qui septem habuisset vxores, quā esset illarum in resurrectione resumpturus. Quibus Christus respōdit, q̄ illic neq; nubent, neq; nuptui tradentur.

Saducæorū secta.

Math. 22.

¶ Post Saducæos in lege euangelica adeo fuit articulus hic persuasus difficilis, vt quā plurimifuerint hæretici illum abnegantes, vt Simoniani à Simone Mago: & Carpocratiani atq; alij complures, quos Aug. lib. de hæresibz. de nomine refert, & Isidorus lib. 8. Etymologiarū can. Quidā. 23. q. 3. inter quos Arabicos refert, qui aiebant animas esse mortales, quod fuit Commentatoris dogma, sed tamen cum corpore postea resurgere.

Hæresum origo diuersa.

¶ At qui hæresum hæc diuersitas ex diuersis oriebatur causis. Manichæi tanq; arbitrati animā à bono Deo, corpus verō à malo fuisse conditum aiebant, animā solam esse totam hominis perfectionem. Porphyrius verō Platonius, de quo Aug. lib. 22. de ciui. Dei cap. 26. meminit, dicebat, totam animæ perfectionem in separatione à corpore consistere, atq; adeo illud non esse innouandum. Quare Marcionistæ apud Tertullianū multis conuicijs coorpora nostra profcindunt, vt eorū disuadeat resurrectionē. ¶ Duo ergo argumenta in initio quæstionis proposita duas cōclusiones poscūt, quibus cōclusioni fiat satis. Prima. Resurrectionem carnis esse futurā catholica nos fides docet, cuius

1. Cōclusio.

Bb hic

Possibilitas
resurrectionis
probatur.

hic vnus articulus est. Et primum de possibilitate, quam conclusio præsupponit: sunt qui illam, vt Durand. sic demõstrant. Causa cur forma inducatur in materia non est alia querenda, quam efficiens: sed post obitum hominis manet anima & materia prima, quæ est incorruptibilis, & Deus, qui est causa efficiens: ergo resurrectio virtute Dei est possibilis. At verò ratio hæc & curta nimis est, & minus physica. Nam primum non probat, resurrectionem possibilem si anima & materia nõ essent post obitum, superflites: & tamen quãnis essent in nihilum redactæ, posset Deus corruptum idem restituere, vt dist. seq. q. 1. arti. 1. cõtra eundem Durand. commonstrabimus. Item quia agens naturale nõ potest virtute naturali formam, quæ antea fuerat separata, reünire: materia, vt illico dictur sumus, sed illam de eius potentia educere: igitur alia est causa querenda, quam quod agens & materia & forma existant. Causa verò resurrectionis non est naturalis, quãnam.

Ratio supra
naturalis.

Aristote. cognouit, sed hæc supernaturalis. Deus potentiam infinitæ virtutis, quæ ex nihilo causa secunda in agendo dependet, cum omnia ex nihilo condidit: ergo omnium virtutum se ipso absque illis supplere potest, cause autem rei aliæ sunt ad produendum speciem: ignis enim est causa ignis, & equus est causa equi: aliæ verò sunt ad produendum indiuiduum: scilicet, speciem in tali indiuiduo, quæ sunt hæc numero dispositiones in hoc loco & hoc tempore. Et quia transactum tempus & motus, quibus res hæc fuit producta non possunt rursum redire (vt dist. in seq. art. 1. arti. 1. Iululentius monstrabimus) agens naturale non potest idem reproducere numero, sed duntaxat idem specie. Deus autem vtraque propter suam infinitatem supplere causas potest: ergo sicut sine igne potest producere ignem, & sine equo equum, ita rem illam, quæ hic & nunc per has dispositiones producta est, potest illis transactis singularibus conditionibus hic & nunc quæ non possunt redire, eandem numero sine illo temporis puncto & motu reproducere, siue creando illam si fuerat annihilata, siue vniendo eadem formam eidem materię, si erant superflites, siue educendo de potentia materię, vt ipsi placuerit, quod agens naturale nullo pacto efficere potest.

Resurrectio
probatur.

Supposita ergo possibilitate, rei veritas sicut superior à primo factorum Bibliorum capite deducitur. Colligitur enim ex initio Genesis, primos parentes à Deo conditos eatenus immortales, vt possent non mori: legitur namq; cap. 2. quod plantauerat Deus paradysum vo-

luptatis à principio, in qua inter alias arbores plantauit lignum vitæ in medio paradisi & lignum sciencie boni & mali, vbi Deus posuit hominẽ, quem formauerat præcipies, vt excepto ligno sciencie de omni alio ederet lignum vitæ arborem designat, quæ virtutem habebat diuinam perpetuandi vitæ. Quo colligitur, Deũ sic hominem creasse, vt si iustitiã custodisset originale, potuisset non mori. Vnde Aug. lib. 13. de ciui. Dei cap. 20. Cibus, inquit, aderat homini ne esuriret, potus ne sitiret, & lignum vitæ, ne senectus eum dissolueret. Et quia hoc naturaliter fieri non poterat, inerat in anima supra naturalis virtus ad id idonea. Quare statim. c. 3. Cum Deus hominem de paradiso eieceret, ait, Ne forte mittat manũ suam & sumat de ligno vitæ & comedat, & viuat in æternum. Condeciuit enim, vt quem Deus ad suam ipsius felicitatem participandam condiderat, ei non animam tantum immortalem spiraret, verum, & corpus ei iuxta naturã eiusdem animæ coaptasset, quod posset non mori, vt creaturã illã, quã paulo inuis ab angelis minuerat, à terrestri in celestẽ paradysum sine mortis gustu transmitteret. Quapropter in pena illi de arbore sciencie, comederet, decreta sunt illi mors. In quacũq; enim hora, inquit comederis ex eo, morte morieris. Quare duarum duntaxat arborum mætio illic facta est: scilicet, ligni vitæ, cuius eius immortalitẽ conferret, & ligni sciencie, cuius gustus mortẽ inferret. Quocirca Sapient. 1. Deus mortem non fecit, nec latetur in perditione viuorum. & cap. 2. Deus creauit hominem inexterminabilem, & ad imaginem & similitudinem sui fecit illum: inuidia, autem diaboli mors introiit in orbem terrarum. Cui cõsonans Paul. Per vnũ inquit, hominẽ introiuit peccatum in mundum, & per peccatũ mors. Ex his ergo primum secundum fidem extrahitur resurrectionis argumentum. Christus venit, vt per suã mortem ab illa nos morte peccati eriperet, in quam nos Adã coniecerat: nã sicut per inobedientiam vnus hominis, vt ait Paul. Rom. 5. peccatores constituti sunt multi, ita & per vnus obeditionem iusti cõstituentur multi: ergo cum peccatum Adã, quo anima occisa est, fuerit nobis causa mortis corporalis, ita & iustificatio Christi, cuius gratia anima ad vitam spiritualem restituta est, causa subinde fuit nobis vitæ corporalis: nam vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Vnde ad Roman. 8. Lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis. Cũ ergo in hac vita secundum nostram naturam iustitiã originali demudatã decuerit, vt ad exercitium

Aug. de ciuitate
Dei.

Genes. 3.

Duarum arborũ
mætio.

1. Argument.

Paul. Ro. 8.

Testimonia
legis anti-
quæ.

citium virtutis ærumnas & calamitates, ac subinde mortem pateremur, cõsequens est, vt tandem hæc peracta mortali vita virtute passionis Christi corporum quoque resurrectione fruamur, vt totum, quod nobis Adam abstulit, Christus conferat.

Eandem veritatem vetus testamentum perdocuit, vt ex Iob & Daniele supra citatũ est, & Ezechiel. 37. ait Propheta, quod in spiritu Domini eductus fuerit in capum, qui erat plenus ossibus, & iussus est illis vaticinari, Ecce ego intromittam in vos spiritum, & viuētis, & dabo super vos neruos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextendam in vobis cutem, & dabo vobis spiritum & viuētis, & sciētis quia ego Dominus. Vnde Christus Saceris impropers ait, Erratis nesciētes scripturas neq; virtutem Dei nam suis affectibus excæcati illas non intelligebant, neque putabant virtutem Dei id posse facere. Quare de resurrectione mortuorum subdit. Non legistis quod dictum est: scilicet, Moy si de rubo Exodi. 3. Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Et subiungit, Non est Deus mortuorum, sed viuētium: vbi profecto, cum non fuisset dictum, Deus animæ Abraham, Isaac & Iacob, sed Deus Abraham, Isaac & Iacob, quod dicit totum cõpositum, docuit resurrectionem illic fuisse insinuatam, vt essent rursus victuri. Imò apparet aptissimè illo tũc temporis articulo, quo Deus Moy si iubebat, vt educeret populum de Ægypto, illius suæ virtutis meminisse, quæ erat patres illos in vitam reuocaturus, vt inde Moyses inteligeret, quod qui poterat de sepulchris mortuos euocare, facilius posset de Ægypto populum educere. Et David Psalmo. 1. dicens, Non resurgent impij in iudicio, resurrectionem prædixit. Et Esaiã. 26. Resurgent mortui, & suscitabuntur qui sunt in monumentis.

Erodi. 3.

Psal. 1.

Testimoniũ
nouæ legis.

Quinimò & rebus gestis eadem resurrectio fuit illo seculo demõstrata, cũ Elias & Elifæus, vt. 3. & 4. Reg. legitur, mortuos suscitauerint. At verò eandem veritatem Christus palàm mundo prædicauit, vt Ioan. 5. Venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint viuēt: sicut enim pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso, & potestatem dedit ei iudicium facere. Vbi, habere vitam in semetipso, nõ solum significat habere in se vitam humanam qua ipse viuuit, sed quod sicut pater habet potestatem tribuendi quibuscunq; viuētibus vitam, ita & filius quatenus redemptor habet in se potestatem restituendi mortuis vi-

tam: & ideo subnectit, Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia in finali iudicio hoc perfecturus est. Ob idque subdit, quia filius hominis est, nolite mirari hoc: quod est, nolite mirari quod in filio hominis tã excellẽs sit virtus: venit enim hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei: cum prædisisset, filius hominis, subiunxit, filius Dei, vt exprimeret, qua virtute id facturus sit. Nam etsi per vocem humanam vel angeli sit mortuos euocaturus, virtute tamen diuina. Et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, & qui mala fecerunt in resurrectionem iudicij.

Atqui ad eandem confirmandam resurrectionem fidem & discipulis potestatem dedit mortuos suscitandi, & ipse tum alios, tum præcipuè Lazarum suscitauit. Ioan. 11. vbi perinde sermonem eiusdem fidei prolixum cũ Martha cõseruit, quæ vbi à Christo audiuit, Resurget frater tuus, respondit, Scio quod resurget in nouissimo die: in cuius confirmationẽ subnexuit Christus. Ego sum resurrectio & vita, Qui credit in me, etiã si mortuus fuerit, viuēt, & omnis, qui credit in me, non peribit in æternum: & ait illi, Credis hoc? Respondet, Vtiq; Domine. Et merito eiusdẽ confessionis, quæ de Christi gratia processerat, perrexit fratrem ei suscitare.

Accedit item in cõfirmationem huius orthodoxæ confessionis resurrectio Christi, de quo vaticinatus fuerat Dauid, Nõ derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuũ videre corruptionem. Et alibi, Surge domine in requiem tuã, tu & arca sanctificationis tuæ. Sicut enim sua morte liberauit nos à peccato, nobisq; mercatus est vitam, ita & resurrexit, vt causa esset & exemplar nostræ resurrectionis. De hoc tamen artic. 4. latius est ergo resurrectionis conclusio non solum de fide, sed articulus fidei, vt de vita æterna diximus.

Sed præter diuina testimonia præsto sunt rationes etiam rationes quibus eadem veritas confirmatur. Anima enim cum sit æctus corporis, vt Philof. 3. de anima. tex. 4. ait, naturalem habet ad ipsum affectionem: foelicitas autem quam Deus dilectis suis est retributurus, perfectissima est, ac subinde affectibus cunctis naturalibus & legitimis satisfaciens: ergo concedens est, vt Deus hunc animæ appetitum in æternã beatitudine satiet: nimirum in corpore rursus adiungat.

Sunt qui putant D. Thomam hic & artic. 4. negare animam separatam habere inclinationem ad corpus propterea quod naturalis inclinatio est illa quæ per causas naturales impleri potest, per quas vtiq; causas illa inclinatio ex-

Nota.

Ioan. 11.

Alia confirmatio.

Psal. 15.

Psal. 131.

Rationes.

D. Thom.

viuent, alijq; resurgēt in resurrectionem vitæ, alijq; in resurrectionem iudicij. Quo alludens Paul. 1. Corinth. 5. Omnes quidem, inquit, resurgemus, sed nō omnes immutabimur: id est, omnes corpora resument, iusti quidem vt mutantur, & transcant vt habetur Ioan. 5. de morte temporali in vitam æternā iusti verō non vt mutantur, sed vt de morte tēporali ad æternam transcant. Quāuis alij, vt infra videbimus, aliter legant. ¶ Item confirmatur eadem conclusio, quia cum resurrectio in hoc futura sit, vt vnusquisq; vt ait Pau. recipiat prout gessit in corpore: & nullus sit, qui non sit retributione dignus, fit vt omnes sint resurrecturi.

1. Coriat. 5.

Ratio. 2. cōclusionis.

Solut. 2. arg.

Finigilans quid.

Psalms. 1.

Iudicium duplex.

Infideles.

Obiectio. 1.

Obiectio. 2.

Obiectio. 3.

Solutio. 1.

¶ Ad secundum ergo argumentū ex Daniele respondet Augu. 2. c. de ciuit. Dei, quod multi, idem est quod omnestalis est enim modus loquēdi frequens in scriptura: vel dicendū, quod euigilare plus est quā resurgere. Quare paruuli absq; baptismo defuncti resurgunt quidē, sed propriē non euigilabunt, quia discretio in eis non habebit vigorem ad sentiendum penas. Imō & damnati hoc modo possunt dici non euigilaturi, quia lucem non intuebuntur. ¶ Verbum autem Psalmi, Nōn resurgent impij in iudicio, vno modo intelligitur, quod non resurgent in iudicio discussionis conscientie resurrectione spiritali per gratiam à peccato, quæ fit in hac vita. Vel intelligitur de infidelibus quātum ad finale iudicium, quod, vt infra videbimus, erit duplex, alterum discussionis, quo reddetur factorum ratio, & alterum condemnationis, quod est prolatio sententię. Atqui infideles, quia non sunt de repub. Christiana, non iudicabuntur priori iudicio, sed posteriori, sicut hostes reipubl. absq; discussionis iudicio condemnantur. Et ē conuerso Ioan. 5. de iustis legitur, Qui verbum meum audit, & credit ei, qui me misit, habet vitam æternam, & in iudicium non veniet: scilicet, cōdemnationis, sed transit de morte ad vitam.

¶ Quod si contra arguatur. Christus Ioan. 6. non promittit resurrectionem nisi venientibus ad se: ait enim, Nemo venit ad me nisi pater meus traxerit eum, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Et. 1. Cor. 15. vbi colligit Paul. quod si Christus resurrexit, nos resurgemus, insinuat per resurrectionem debere nos assimilari Christo, cui tamen iniqui non assimilabuntur. Item quia resurrectio corporis fit per resurrectionem animæ à peccato: illi ergo, quorum culpa, saltem originalis, non fuit remissa, indigni resurrectione videntur.

¶ Ad primum autem respondetur, q̄ resurrectio alia est in vitam æternam, alia in mortem

æternam: quando ergo ait Christus, quod iustos resuscitabit, intelligit de priori resurrectione, nihilominus alij resurgēt in mortē æternā. ¶ Ad aliud respondetur, q̄ dupliciter contingit assimilari Christo, vno modo quantum ad naturam speciei, quam integram suscepit: & quantum ad hoc tam mali quā boni debent ei assimilari resumentes vera corpora. Sed alia est assimilatio p̄ grām, quæ solis iustis cōpetit. ¶ Ad tertium respondetur, q̄ resurrectio vniuersalis fiet per Christum non quidem resurrectio singulorum per gratiam iustitiam singulis collatam, sed per gratiam vniuersalis humanæ naturæ toti generi impensam, in qua quantum ad sufficientiam genus nostrum redemit per crucem. Et ideo etiam illi, qui redēptionis beneficium non susceperunt, resurgunt, p̄sertim quia p̄enam mortis, ob originis culpam iustitiam moriendo corporaliter solunt: p̄na enim illa fuit mori, nō autē morte detineri. ¶ Quod si rursus arguas de paruulis, saltem nō baptizatis, qui cum nihil boni vel mali gesserint in corpore, non resurgent, saltem illi, qui moriuntur in maternis vteris, qui cum non nascuntur, non possunt per gratiam renasci, atq; adeo nec beneficio resurrectionis frui. Respondecatur primo, q̄ omnes in Adam peccauerunt. Et secundo, vt diximus, quod licet non receperunt gratiam regenerationis, receperunt tamē gratiā vniuersalis Christi cū natura humana, cui omnes in resurrectione debēt fieri cōformes.

Solutio. 2.

Solutio. 3.

Obiectio.

Dilutio.

Parte affirmatiue argumentū.

2. Argumentū.

Ethic.

ARTICVLVS. II.

Vtrum resursectio sit naturalis.

Vt sequitur vt de causa resurrectionis dicamus, & primo an sit naturalis. Et arguitur à parte affirmatiua. Aristoti. 8. Metaphysices cap. 4. videtur dicere, q̄ vbi materia est eadē & agēs idem, effectus est idem: cum ergo post rei corruptionem maneat materia prima, & sæpe idem agēs, potest per naturā effectus, qui antea fuit productus, & subinde corruptus, reproducti, atque adeo idem homo: ergo resurrectio est naturalis.

¶ Secundo. Resurrectio est motus quidam ad perpetuam coniunctionem animæ & corporis, quæ quidē cōiunctio naturalis est vtriusq; quies, cum vtraq; pars appetat alteri esse coniuncta: motus autem naturalis dicitur, qui ad quietem naturæ terminatur, vt philosophus 5. Ethic,

3. Argumentū.

4. Coriat. 5.

Parē negatiua.

5. Questio.

Secunda.

Tertio.

6. Opinio.

Empedocles

Ethic. docet: ob id enim descensus rei grauis naturalis est, quod eius quies in centro est naturalis: ergo resurrectio est naturalis. ¶ Tertiū arguitur auctoritate Gregorij. 24. Moralium, quem in textu retulimus, vbi ait, quod qui resurrectionis fidem ex obedientia non tenent, eandem ex ratione tenere debuerant. Ecce quid enim, inquit, quotidie nisi resurrectionē nostram mundus in lementis suis imitatur? Lux enim quotidie quasi inoriēdo oculis subtrahitur, & rursus quasi resurgendo reuocatur: & arbusa viriditate amittunt, & rursus quasi resurgendo reparantur: & semina putrescendo moriuntur, & rursus germinando quodam modo resurgunt: quincirō Apostolus eadem rerum imaginē à feminibus ducit: nā quod feminas, inquit, nō corpus, quod futurum est, feminas, sed nudum granum: eodem pacto corpus nostrū seminatur in corruptiōe, surget in incorruptiōe: & c. ergo resurrectio est naturalis. ¶ In cōtrarium est, quod vt prædicamen. cap. 1. o. ait Philosophus, à priuatione in habitum impossibilis est vegetissimus: mors autem est priuatio vitæ: resurrectio verō, vt lib. 4. cap. 19. ait Damascenus, est copulatio rursus animæ & corporis: id est, eius, quod cecidit & dissolutū est, secunda resurrectio: ergo resurrectio non potest esse naturalis. ¶ Argumentis his tribus tres quæstioncule insinuatur, quæ sunt prorsus differētes. Prima, vtrum resurrectio per naturales causas fieri possit: nempe, vt quod corruptum est, idē rursus producat. Secunda: vtrum resurrectio, quæ re vera futura est, sit aliquo pacto naturalis. Et tertio, vtrum per rationes naturales possit aliquo modo cognosci. Quas idcirco quæstiones tres disputat. Scotus distinct. præsentis ad quas nos tribus conclusionibus respondebimus. Radix autem aliarum est prima de principio efficiētis, vtrum virtute naturalis agentis possit eiusdem iterata productio contingere. Et quidem de hac prima quæstione tres referuntur opiniones. Prima fuit illorum Philosophorum præca, qui palingenesiam, vt supra retulimus, & August. 1. 2. de ciuitate, cap. 13. refert, docebant: nempe, q̄ certis annorū periodis eorum orbis ad eadem principia recurrentes eisdem prorsus effectus reuocabāt: nā ab eisdem causis idem vbique proferuntur effectus: & vt ait Philosophus. 1. Meteo. hæc inferiora lationibus cælestium orbium gubernantur. Duo autem fuerunt horum Philosophorū placita. Empedocles enim, vt. 1. Phisic. tex. 3. 2. & alibi, refertur, infinites aiebat mundum per circulum ad eadem redire: quæ vtq; ratio-

ne necesse erat, vt anima ad idem corpus completo circulo remearet, idq; naturali via generationis. Pythagorici verō & Platonici nō hac de causa, sed aliis iam supra relatis, nō solum ad eadem corpora, sed ad alia diuersa putabant animas transmigrare. Quam vtq; opinionem Philosophus. 1. de anima text. 5. 2. & 5. 3. refutat. Periodus autem magni seculi secundū Eriapedoclem, vt fertur, cōcludebatur triginta sex annorum millibus: nam secundum Ptolemæum octaua sphaera: nempe, stellata, præter motum diurnum in centum annis mouetur retrō ab occidente ad orientem vno gradu: cum ergo orbis trecentos sexaginta gradus continet, fit vt triginta sex millibus annorum toto circulo peracto orbis ad idem punctū redeāt. Ad quem circulum sunt qui dicant, alludere illud Ecclesiastes. 1. Quid est quod fuit? Ipsū quod futurum est. Quid est quod factum est? Ipsū quod faciendum est. Nihil sub sole nouum, nec valet quisquam dicere. Ecce hoc recens est: iam enim præcessit in seculis, quæ fuerunt ante nos. ¶ Illam verō circuitus opinio ē August. ibidē ex sacris literis condēnat: nam secundum illā, non solum mortui resurgēt, verum iterū atq; iterū occident & oriententur: tamen Paul. Ro. 5. ait, q̄ Christus resurgens ex mortuis iam nō moritur: id est, nunq̄ amplius mouetur: nam semel tantum mortuus est: quare. 3. ad Thessal. 4. idem de nobis asserit: scilicet, q̄ postq̄ resurrexerimus, semper cum Dño erimus. Et Psalm. 111. Tu domine seruabis nos & custodies nos à generatione hac in æternum. Illa enim rerum volumina veræ felicitati aduersantur, quippe quæ in sempiterna tuta quæ & immutabili requie consistit. Illi ergo sunt, quos illic subnotauit Dauid dicens, In circuitu impij ambulāt. Et verbum Ecclesiastes non intelligitur de rerum circuitu quantum ad numerum, sed quantum ad speciem: scilicet, quod vbi alij moriuntur, alij eiusdem speciei generantur, & postquā sol occidit, iterū exoritur, & post aquas fluminum, quæ in mare elabūtur, similes ex fontibus emanāt, quasi ex eodē mari recurrentes. Quāuis alij, vt ait ibidem August. ad prædestinationem verba illa spectare autem, in qua vtq; prædestinatione nihil est nouum: quia omnia illic ab æterno sunt præuisa. Accedit cōtra illā opinionem, quod mundus totū millibus annorum nec durauit, nec duraturus est. ¶ At verō & præter orthodoxā fidem rationibus quoq; naturalibus illa exploditur voluminū secta. Nam primū vt Thebit cōtra Ptolemæū demonstrauit, octaua sphaera stellata

Ecclesiast. 1.

August. 1. 2. de ciuit. Dei, cap. 13.

Psalm. 111.

Ecclesiastes auctoritas declaratur.

Augustinus.

1. Opinio exploditur.

Ratio. 1.

nō est primū mobile, sed nona superior: quare illa est, quæ illo motu gradationis motatur. Et ideo quāuis illa postea illo annorum curriculo ad idem punctū redire, tamen octava sphaera, quæ ratione solis & stellarum in ea fixarū quamplurimū ad generationem horum inferiorū insluit, non erit in eodem puncto, imō nec orbis planetarum, quorum aspectus multū etiam ad id conferunt. Quocirca, ex solo recu su primi mobilis ad idem punctum non sequitur effectus eisdem reditum iri.

2. Argumēt. ¶ Imō quod præ omnibus urgentius est argumētum. Ad hoc quod idem numero effectus redeant, non sufficit eadem causa efficiens & materia, sed exigūtur eadem individuales cōditiones, vt hic & nūc: & tamen idem tempus redire non potest.

3. Opinio. ¶ Hac ergo opinio reiecta secūda est in alio extremo: scilicet, quod corruptum non potest per naturam idem numero redire. Hanc verō Scotus non approbat, imō tenet tanquam probabiliorē affirmatiuā, quæ fuit etiam opinio Ricardi præfenti distinct. quæst. 1. Quibus patrocinari apparet Philosophus autoritate in primo argumento inducta. 8. Methaphysic. cap. 4. vbi dicere censetur, quod si materia eadem & agens idem sunt, effectus est idem. Et cum post rei corruptionem maneat materia, atq; idem agēs, potest idem effectus iteratō reperiri. Videtur præterea, Scotus id fibi sic persuadere: quod cum sol in aere producat lumen, idemq; per horam conseruet, nil obstat quominus etiam si in media tertia illius horæ esset interruptū, nihilominus idem quod erat in prima, possit manere in parte postrema.

4. Argumēt. ¶ Sed apparentius eadē opinio sic posset corroborari. Agens naturale potest aliud sibi simili generare educendo formam de potentia materię, vt ignis dum generat ignem, & equus dū generat equum: ergo fortiori ratione si materia & forma sint separatē permanentes, poterit illas vnire: difficilius enim apparct, formā, quæ non erat, de potentia materię educere, quā illam, quæ superstes erat, materię vnire.

5. Argumēt. Auct. ¶ Et urgentius de resurrectione hominis arguitur. Homo dum hominem gignit, non animā, quia ad eius productionem non attingit, quippe quam de potentia materię non educit, sed Deus eam creat: ob id ergo solum quod dispositiones in materiam inducit, dicitur (adq; propriē) hominem generare: potest autē homo in eadem materiam dispositiones inducere: ergo si tunc Deus animam vel beatam vel dānatam existentem in illam materiam induceret, perin de homo diceretur tunc hominem generare, ac

6. Argumēt. de resurre. ¶ Et urgentius de resurrectione hominis arguitur. Homo dum hominem gignit, non animā, quia ad eius productionem non attingit, quippe quam de potentia materię non educit, sed Deus eam creat: ob id ergo solum quod dispositiones in materiam inducit, dicitur (adq; propriē) hominem generare: potest autē homo in eadem materiam dispositiones inducere: ergo si tunc Deus animam vel beatam vel dānatam existentem in illam materiam induceret, perin de homo diceretur tunc hominem generare, ac

si Deus animam tunc nouam in illa materia crearet: si autem produceret animā, quæ erat Ioannis, fieret resurrectio Ioannis: ergo resurrectio est per causas naturales possibilis. At verō neque Scotus concedit, neq; vllus suæ opinionis patronus concedere valet resurrectio nem hominū qualis futura est, per causas posse naturales fieri: quas agens naturale circa materiam corporalem non nisi per motum & de terminato modo agere valet: resurrectio verō, vt dist. sequenti dictū sumus, futura est subito nullo præuio motu, quo materia disponatur.

7. Conclusio. ¶ His tamen nihil obstantibus statuitur prima conclusio huius articuli. Non solum resurrectio per causas naturales fieri nequit, imō neque quicquam corruptum idem numero redire. Conclusio est S. Thom. quodlib. 4. artic. 7. & lib. 4. contra Gentes cap. 8. 1. & Durādī dist. præfenti. quæstione, 2. Quinetiam expressē Aristotelis non tantum loco citato in Prædicamentis, vbi ait, A priuatione in habitum impossibilem esse regressum, verum, & ex professo, 2. de generatione tex. 70. vbi ait, quod quæ naturam mobilem eademq; immortalem obtingunt, vt caelestes orbis, eandem numero per circulationes redeunt. Quorum verō mortalis dissipabilisq; natura est, necesse est, vt eadem specie redeant, nō tamen eadem numero replentur, vt cum ex aqua fit ignis, & rursum ex igni aqua. Quo loco legitimi omnes interpretes eadē cōclusionem concordēs confitentur.

8. Fundamēt. conclusio. ¶ At quia rationes adducūtur diuersæ, omnium fundamentum est hoc. In quacunq; re est cōsiderare & rationem speciei & rationem individui, & vtriusq; est assignanda naturalis causa: & quidem speciei causa est similitudo: causa enim cur producatur ignis & non aqua, est quia fit ab igne, & vnum quodq; producit sibi simile: eadem est ratio cur homo ab homine & equus ab equo & non aliud animal pro gignatur: causam verō cur nunc hic ignis hūc producat ignem, & non aliū, quem fortē producat cras, aut hunc numero gradum caloris, & non alium equalem, aut cur applicata aqua hunc gradum frigoris potius quā alium cor rumpat, pleriq; nominalium non aliam reddunt, quā quod Deus sic vltimō hoc tanq; optimum argumentum vsurpant ad probandum Deū esse: quia in his naturalibus operationibus semper in se tetur aliquid supranaturale. Alij dicūt provenire ex caelesti cōstellatione occulta. Sed certe responsa hæc non sunt Physica, sed eorum, qui medullas naturæ non penitus inspicunt. Deus enim dum cum agentibus naturalibus concurrat, quæ ex necessitate agant,

9. Nota. ¶ Sententia auctoris.

te agunt, non concurrat nisi generali influenza, qua cum natura, dum illam condidit, concurrere pepigit. Sed sinit vnum quodq; agere, vt sua fert natura. Constellatio verō caelestis non agit nisi naturaliter secundam determinationem causarum inferiorum. Igitur sicut datur causa cur res huius speciei producatur, & non alterius, ita reddenda est causa naturalis in his inferioribus, cur hoc nunc producatur, & non aliud numero differēs eiusdem speciei.

Causa vnde. ¶ Et certē causam hanc philosophi non aliunde, quā ex conditionibus individualibus piscari potuerunt. Producitur enim hoc numero nunc & non aliud, non alia de causa, nisi quia ista singulari actione producitur, quæ ad hunc terminum ex natura sua destinata est. Individuatur autem (vt sic cum Philosophis loquamur) hæc productio, quia fit in hac materia in hoc loco & hoc tempore. Et quia istæ conditiones, potissimē tempus & interruptus motus iterum redire nequit, neque verō idem temporis momentum antea esse potuit, fit vt agens naturale hunc effectū non potuerit antea producere, nec possit postea, neque modo possit eiusdem speciei alium, quā illū. Et hæc est causa cur nequeat equus eundem filium, quem antea genuit, rursum gignere, siue corruptus fuerit, siue superstes sit, neque eadem arbor eundem numero fructum bis: neq; vlla causa (vt summariū dicemus) eundem effectum. Et quoniam Deus ex his secundis causis in agendo non pendet, neque ab illis conditionibus temporis & loci, & motus potest id, quod corruptum est, imō etiam si annihilatū fuerit, in alio tēpore reproducere, vt distinctio ne sequenti latius ostendemus. Et certē hæc ratio penitus inspecta satisfacit, præterea nulla.

Nota. ¶ Sed arguit contrā Scotus. Possunt duo motus eundem habere terminum, vt patet de motibus localibus ad eundem locum, etiam si diuersis temporibus fiat: ergo eadem res diuersis valet actionibus produci. Negari vtique possit antecedens: quoniam licet duo motus locales ad eundem locum terminentur, non tamen ad, vbi, quæ est relatio, quæ in diuersis subiectis diuersa est. Sed hoc prætermisso, consequentia est sophistica. Conclusio enim nostra de terminis loquitur, qui per actiōes ipsas & mutationes producūtur. Idem enim calor, qui per hanc calefactionem producitur, non potest produci per aliam, neque idem equus, aut arbor &c. Locus autē non producitur per motū localem, sed est permanēs, quem diuersa mobilia possunt diuersis tēporib; subintrare.

Solutio. ¶ Ad primum igitur argumentum in capite

Solut. 1. arg. ¶ Ad primum igitur argumentum in capite

quæstionis propositum respondetur, quod Philosophus illic solum ait, quod si materia est diuersa, & agens diuersum, effectus est diuersus, vt ex lana non fit serica: sed ex ferro, & pictor non extruit gladiū, sed faber. Non tamen infert, quod si materia est eadem, & agēs idem, effectus sit idem. Quāuis id de identitate, vt aiunt, specificā affirmandum in sinuet: nam si materia est eadem & agens idem, producent effectum eiusdem speciei. Sed tamen ad producendum eundem effectum numero id non sufficit, sed præterea exigitur, vt actio quoque & motus sit idem, quod vtique fieri nisi in eodem loco & tempore non potest.

Obiectio. ¶ Quod si redarguas. Nunquid duo agentia eodem loco & tempore eandem materiam applicari possunt? tunc ergo duorum agentium duæ erunt actiones, & tamen sequitur idem effectus: nempe, idem calor si duo applicentur ignes. Respondetur, quod duo agentia possunt applicari per modū vnus, & sic poterunt producere vnum intentionem effectum, sicut si essent vnum virtuosius: & sic dicitur: can delæ producat vnum lumen intensius. Illud tamen lumen non possent alio loco & tempore producere. Applicari autem duo agentia eiusdē speciei eidem materię eodem loco & tempore & per modum plurium certē non possunt, vt duos eiusdem speciei in eodem subiecto eodē momento inducant. Nisi teneatur opinio dicentium intentionem fieri per additionem gradus ad gradum: nam tunc vnus gradus producitur ab vno agente, atq; alter ab altero, & sic erunt duæ actiones & duo effectus.

Opinio quorundam. ¶ Ad aliud autem argumentum, quod nos fecimus respondetur, agens naturale nullā posse producere formam, nisi eam educendo de potentia materię. Nō loquimur de lumine, quod in hoc habet imaginē spirituales formæ, quod nequaquam educitur de potētia aeris. Et ideo quāuis forma equi aut plantæ esset diuinitus per se separata, non posset naturale agens illam vnire materię: quia non potest equus aut planta producere formam nisi ex semine, in cuius virtute manet forma, quæ inde educitur.

Solut. 3. arg. auctoris. ¶ Ad aliud verō, quod maiorem habet apparentiam de homine respondetur, quod neque homo naturaliter potest produci nisi per semen, in cuius virtute licet non lateat anima, vt de eius potentia educatur, latent nihilominus dispositiones organici corporis, quas naturaliter cōsequitur inductio animæ in eadem materiam. Et ad has dispositiones singulares & in diuiduas subsequitur inductio huius animæ

Solut. 4. arg. ¶ Ad aliud verō, quod maiorem habet apparentiam de homine respondetur, quod neque homo naturaliter potest produci nisi per semen, in cuius virtute licet non lateat anima, vt de eius potentia educatur, latent nihilominus dispositiones organici corporis, quas naturaliter cōsequitur inductio animæ in eadem materiam. Et ad has dispositiones singulares & in diuiduas subsequitur inductio huius animæ

singularis. Quare si Deus aliam formam induceret, non diceretur ille homo gigni ab illo homine, qui inducit dispositiones. Cum ergo Petrus postquam genuit Paulum nequeat iterum idem semen eisdemq; dispositiones reproducere, nequit iterum progignere Paulum. Imò si alio semine alioq; dispositionibus numero productis eandem animam Pauli Deus illi infunderet, miraculum esset: quare non diceretur ille homo productus per naturam, imò fortasse non esset ille homo idem Paulus.

Solutio ad 2. q. 3. art. 1. Ad aliud argumentum Scoti negatur, quòd interruptio motus non sit necessaria causa ut alius sit motus, atque adeò alius effectus. Ait enim Philosophus, 5. Physicorù tex. 39. quòd vnitas motus ex còtinuatione pèdet: est enim vnus motus qui nò interrumpitur. Si ergo sol in aula lumen certum producat, quandiu còtinua actiòne illud còtinerat, est idem lumen: si tamen actiò clausa fenestra interrumpatur, certè postea iterum aperta, noua erit luminis productiò, atque adeò nouus radius.

¶ Ecce ergo causam cur non possit idem per naturam reproducere quia eandem actiònem & motum iterari non est possibile propter causas iam allegatas.

Enim. ¶ Restat hic tamen dubium, vtrum quacumq; rem cuiuscumq; generis Deus possit iteratò producere. Huius autè dubitationis solutio ad initium proxime distinet. spectat, vbi disputabitur, vtrum idem prorsus homo, qui per mortè cecidit, in eodemq; corpore sit resurrecturus.

¶ Hinc ergo gradum ad secundum membrum quæstionis faciamus in initio propositæ, vtrum scilicet resurrectiò, quæ futura est, sit dicèda naturalis. Ad quod per secundam conclusionem respondetur: Resurrectiò corporum non est simpliciter naturalis censenda, imò simpliciter loquendo erit miraculosa, sed secundum quid: hoc est, dimittit & moderamine quodam

Conclusio. respondetur: Resurrectiò corporum non est simpliciter naturalis censenda, imò simpliciter loquendo erit miraculosa, sed secundum quid: hoc est, dimittit & moderamine quodam

Ratio còclufiõnis. erit naturalis. Probatu r conclusio facillimè. Naturale enim dicitur quippiam aut ratione principij agentis, aut ratione termini, qui producit, aut ratione vtriusque. Contingit ergo aliquem motum esse vtraq; ratione natura-

Motus triplix. lem, quia scilicet & principij & terminus sunt à natura, vt descensus rei grauis deorsum, & generatio ignis & animalium atq; plantarum: & talis motus dicitur simpliciter naturalis. Contingit autem vtrumq; esse aut supra aut præter naturam, vt glorificatio corporum in æter na beatitudine, quæ ideo simpliciter dicitur & est supranaturalis: & proiectiò rei grauis sursum, vbi principium & terminus est præter naturam grauis: & ideo motus ille simpliciter est

violentus. Potest tertio modo motus ratione termini esse naturalis, quia conueniens rei nature: principium verò non nisi aut supranaturale, aut ab arte, vt illuminatio cæci, quæ Christus sanauit, & præmatratio fructuum per artem. In his enim terminus est naturalis, non tamen principia. E conuerso verò vt principium sit naturale, & terminus non sit naturalis, fieri non potest: quia cum natura agat determinato modo, nequeunt principia naturalia effectus nisi naturales proferre. Imò monstrum in natura humana, quanuis respectu humani seminis sit præter naturam: hoc est, præter intentionem agentis, tamen respectu aliarum causarum, quæ illam intentionem impediunt, est naturale. Resurrectiò ergo corporum respectu principij actiui supranaturalis est, vt hætenus est conclusum, sed potest dici quodammodo naturalis ratione termini: quia naturale est animam vniri corpori, & corpus per animam viuere, sed tamen simpliciter non potest dici naturalis, sed supranaturalis & miraculosa: primum, quia denominatio fit ab agente, quod præstantius est quàm materia & subiectum. Secundo, quia etiam illa potentia passiva, quæ est in materia ad formam, non dicitur naturalis, nisi respectu agentis naturalis, cui est obediens: & tamen materia nò est in potentia naturali ad eandem formam numero, quam perdidit, postquam per naturam non potest eandem formam numero suscipere, neque easdem dispositiones organicas humani corporis ad eandem animam idoneas. Et ideo magis dicitur obedientia supranaturalis: scilicet, ad diuinam recipiendam actiònem. Præterquàm quòd terminus ipse: nempe, vita animæ in corpore glorioso, non est naturalis, sed supranaturalis: neque verò vita animæ damnatæ in corpore, quippe quod non viuunt per alimenta, imò vita illa potius mors quædam est.

Resurrectiò est supranaturalis.

¶ Et per hæc secundum etiam argumentum dilutum restat. ¶ Ad tertium tandem quæstionis membrum conclusiòne tertia facillimè respondetur. Finalis resurrectiò futura nequit rationibus naturalibus probari, imò nec persuaderi: sed tamen potest aliquibus naturalibus similitudinibus declarari, & ostendi non esse impossibile. Probatu r prima pars. Sicut res se habet ad esse, vt ait Philosophus, sic ad cognoscitilla verò quæ sunt supranaturalia ex principijs nature fieri non possunt: ergo nec per eandem principia possunt eatenus cognosci, vt demonstrantur aut sufficienter probentur: resurrectiò verò est supranaturalis: ergo nò potest illo pacto cognosci. Quod autè similitudinibus

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Ratio. 4.

Ratio. 5.

Ratio. 6.

Ratio. 7.

Ratio. 8.

Ratio. 9.

Ratio. 10.

Ratio. 11.

Ratio. 12.

Ratio. 13.

Ratio. 14.

Ratio. 15.

Ratio. 16.

Ratio. 17.

Ratio. 18.

Ratio. 19.

Ratio. 20.

Probatu r similitudinibus naturalibus.

& exemplis ad eius cognitionem deducamur, saltem ad ostendendum nò esse impossibilem probat Apostolus, & secundum cum Gregorius & lib. 2. de sacramen. Hugo cap. 13. Sicut enim granum cadens in terram, vt ait in euangelio Christus, nisi mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, fert fructum, ita ait Paul. q. homines seminati in corruptiòne & in ignobilitate, resurgēt in incorruptiòne & nobilitate: quicquid enim Deus per causas secundas potest, id potest se solo. Ratio verò non demòstrat, quia granum mortuum non idem numero, sed specie resurgit, sed tamē sunt quædam quodammodo naturalia exempla rei supranaturalis. Vt occasus solis & ortus, exsiccatio plantæ & eius repullulatio, somnus & a somno expergiscit, atq; id genus alia.

Nota.

Contra primam partem.

Solutio. 1.

¶ Aliter tamen priorem partem conclusiònis impugnare possumus. Desiderium naturale non potest esse frustra: anima autem habet desiderium naturale ad corpus, & naturali ratione probatur esse perpetua: ergo naturali ratione concluditur corpori aliquando restituentam. Respondere tamen posset Philosophus, quòd quanuis habeat naturalem inclinationem ad corpus, illam tamen fatiatur dum in ipsum infunditur, at verò quia postquàm ipsum exiit non potest ad ipsum naturaliter redire, quod naturalis ratio, vt diximus, demonstrat, diceretur in lumine naturali q. nihil illius inclinationis sit ei reliquum. Quemadmodum proxime & de corpore diximus, quòd quia non potest animam naturaliter suscipere, non ei propriè inest inclinatio ad ipsam. At verò potius est per discrimen animæ & corporis respondendū, quòd cum corpus abeunte anima corumpatur, non permanet in eo inclinatio naturalis ad animam, anima verò, quia eadem permanet eandem retinet inclinationem ad corpus. Sed tamen inde non colligitur naturale argumentum resurrectiònis: responderet enim naturalis Philosophus, quòd illa inclinatio per contemplationem substantiarum separatarū fatiatur.

2. Argumēt.

¶ Sed aliter cum Augustino lib. 3. de Trinita. capit. 8. arguitur. Non solum anima, verum & homo ipse naturale habet beatitudinis desiderium: omnes enim beati esse volunt: cognoscitur autem naturaliter beatitudinem hominis in hac vita non esse perfectam, quadoquidem nulla re in hoc seculo obgeta quiescit, sed semper ad aliud anhelat: ergo quo appetitu homines cupiunt esse beati, cupiunt esse immortales. Qua vtiq; de causa sub mortis articulo tristatur: nempe, q. sua beatitudine expoliari se cer-

nant, vnde illo verbo Paul. 2. Corinth. 5. Nolumus expoliari, sed superuestiri, desiderium naturale designat: nulli enim siue iusti siue iniusti, sunt qui non semper esse optent, & in hoc arbitrantur suam beatitudinem consistere. Notum autem est lumine naturali desiderium nature, saltem totius speciei, non esse frustra: ergo eodem lumine colligitur, homines immortalitati vita esse perenniter functuros, atq; adeò resurrectionem fore.

¶ Ad hoc respondetur, argumētum profectò in lumine naturali id concludere, vt supra diximus, quòd sit in nobis quippiam immortalitatis capax: nempe, anima. Inde enim Philosophus naturalis respòderet, in factibilia hæc desideria immortalitatis obuenire: anima enim est per quam desideramus, atque adeò secundum illam satis arbitrareretur naturalis Philosophus, vt lempiterna foelicitate potiremur. Et hæc est responsio Augustini ibidem capit. 6. vbi ait, quòd hæc humanis argumētationibus inuenire conantes vix pauci magno præditis ingenio abundantes otio doctrinisque subtilissimis eruditi ad indagandam solus animæ immortalitatem peruenire potuerunt. Hætenus ille. De corporibus autem, quæ obnoxia esse corruptioni conspiciunt, nequeunt Philosophi eo assurgere, vt intelligant, dotes suscepti ire, quibus siat perpetua: quoniam gloria, vnde dotes illæ dimanant, supranaturalis est. Perpetuitatem verò speciei humanæ per contineat in diuiduorum successiònem in eadem specie seruari satis autumat. Ob idq; resurrectiònem, quos fides non docet, fabulâ putant. Vnde Actuum. 17. refertur, quòd cum Thesalonice Paulus Christum resurrectisse prædicasset, quidam nouorum demoniorum annunciatorem eum censabant, quia Iesum & resurrectionem annunciat ab eis. Et cap. 26. eadem mortuorum resurrectiònem prædicanti reclamauit voce magna Festus, Insanias Paule: multæ te literæ ad insaniam vertunt.

Dilutio.

Solutio Augustini.

Actuum. 17.

Actuum. 26.

ARTICVLVS III.

Vtrum diuina Christi resurrectiò nostra sit resurrectiònis causa.

Quoniam definitum est, quòd resurrectiò non naturalem, sed supranaturalem sit habitura causam: nempe, Deum, quaeritur, vtrum resurrectiò Christi secundum carnem sit etiam eiusdem resurrectiònis causa. Et arguitur

Partis negatiue arguitur à parte negatiua. Posita vera causa ponitur effectus: posita autem resurrectione Christi non dandum sublequuta est hominum resurrectione: ergo illa non est causa.

1. Argumēt. ¶ Secundo. Effectus esse non potest nisi causa præcesserit: potuit autem resurrectio fieri etiā si Christus carnis non assumpsisset: nam vt. 3. de Trinitate cap. 10. autor est Augustinus, non defuit Deo modus alius possibilis remittendi scelera nostra: ergo resurrectio Christi non fuit causa.

3. Argumēt. ¶ Tertio. Eiusdem rei non opus est esse plures causas eiusdem generis: sed resurrectionis causa potissima est Deus, cuius instrumentum ad excitandos mortuos futura est tuba, & tanquā ministri resurrectionis erunt angeli, iuxta illud 1. ad Thessalonic. 4. Ipse Dominus in iussu & in voce archangeli & in tuba Dei descēdet de cælo, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi &c. ubi Christus non videtur describi tanquam resurrectionis autor, sed virtus & tuba Dei & vox archangeli. Ergo eius resurrectio, non est nostræ futura causa.

Pars affirmatiua. ¶ In cōtrarium est, quod primum in vnoquoque genere, vt. 2. Metaphysic. cap. 1. autor est Philosophus, omnium eiusdem generis causa est, vt ignis omnium calidorum: Christus autē fuit resurgens primus, iuxta illud Paul. 1. Corinth. 15. Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium. Quam ob rem vocatur primogenitus mortuorum: id est, primus qui resurrexit: ergo eius resurrectio causa est nostræ.

1. Cōclusio. ¶ Ad quæstionem quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Quauis gratiæ & gloriæ nostræ atque omnium, quæ ad nostram salutem pertinent, Deus suapte autoritate sit prima causa, nihilominus Christus quatenus Redēptor, est eorundem beneficiorū etiā causa

Prima pars. per potestatem sibi diuinitus collatam. Cōclusio est compertissima. Prior scilicet pars secundum illud Theologicum axioma, Opera Trinitatis indiuisa sunt à dextra: hoc est, omnia à Deo quatenus vnus est, in tribus personis procedunt. Quare & ipsius Christi incarnationis Deus fuit causa, atque adeo omnium beneficiorum, quæ inde nobis largissimè prouenerunt.

Secunda pars probatur. Posterior etiā pars inde colligitur, quod cū ipse in quantum Deus & homo nostram fuerit redemptionem operatus, inde constat Regem fuisse regni coelorum: hoc est, iure, sibi cōpetere rationem nostrarū actionum exigere, præmiaque & supplicia decernere, iuxta illud Ioan. 5. Omne iudicium dedit pater filio: Dedit enim ei iudicium facere, quia filius hominis est. Et Marth. 18. Data est mihi omnis potestas

in cælo & in terra. Ob idque, vt ait Paulus. 1. ad Timotheum. 2. vnicus est mediator Dei & hominum. Medius quippe vtriusque extremi particeps esse debet. Etenim neque qui tam humilis esset fortis, vt nullum haberet ad regem accessum, neque qui tam sublimis esset, vt cum eo populus conuersari non posset, inter Regem & populum mediator esse valeret, Christus autem Deus & homo ex vno habet accessum ad patrem, & ex altero vt delicias ducit esse cum filiis hominum. Ob idque, & tanquam aduocatus noster & interuentus apud Deū, tum nostra sacrificia offerret, tum vicissim & sua nobis confert beneficia. Vnde idem Apostolus ad Ephes. 4. Ascendens, inquit, Christus in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Et Ioan. 1. Vidimus illud (scilicet, verbum) plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Non nos pleni, vt ipse plenus, quem admodum perdit haretici dogmatizant dicentes, suam iustitiam perinde nobis imputari ac si nos ipsi fuissetis passivi, ita vt nulla amplius satisfactio ne indigeamus, imò quod æqualem eandemque cum sua sanctitatem sumus per ipsum promouiti. Sed ipse plenus tanquam vnigenitus Dei filius naturalis, cui non ad mensuram data sunt dona. Nos verò tanquam eiusdem patris filij adoptiui secundum mensuram donationis Christi, vt ad Ephes. 4. ait Paul. accepimus de plenitudine eius: scilicet, quatenus per sacramenta aut per nostras actiones fauore eius præuētas, accipimus gratiam pro gratia: quia nulla iustitia nostra suam antecedit gratiam: nam in hoc est charitas, vt ait Ioan. non quasi nos dilexerimus Deum (scilicet prius) sed quia ipse prior dilexit nos. Et ideo quicquid nobis dat, gratis dat, & quāuis vnū pro alio, tamen vtrūque gratis. Dedit enim legem antiquam gratis, quæ ideo gratia erat, sed non erat nisi vmbra veritatis nouæ legis, neque ex se iustificare poterat. Pro illa ergo gratia dedit aliam scilicet, legem euangelicā, quæ veritas est, & per sacramenta iustificat. Quocirca subdit, Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Item dedit, nobis vnigenitum suum in carne plenum gratiæ & veritatis, quæ fuit nobis donorum gratiarūque summa, & per ipsum nobis confert iustificantem gratiam. Rursus pro hac iustificante gratia, quæ est acceptatio ad gloriā, collaturus est nobis gloriā, quæ est consummata gratia. Accipimus ergo de eius plenitudine gratiam pro gratia scilicet, legem pro lege, nouam pro veteri, iustitiam pro iustitia: scilicet nostram per suam

1. ad Timotheum. 2. vnicus est mediator Dei & hominum. Medius quippe vtriusque extremi particeps esse debet. Etenim neque qui tam humilis esset fortis, vt nullum haberet ad regem accessum, neque qui tam sublimis esset, vt cum eo populus conuersari non posset, inter Regem & populum mediator esse valeret, Christus autem Deus & homo ex vno habet accessum ad patrem, & ex altero vt delicias ducit esse cum filiis hominum. Ob idque, & tanquam aduocatus noster & interuentus apud Deū, tum nostra sacrificia offerret, tum vicissim & sua nobis confert beneficia. Vnde idem Apostolus ad Ephes. 4. Ascendens, inquit, Christus in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Et Ioan. 1. Vidimus illud (scilicet, verbum) plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Non nos pleni, vt ipse plenus, quem admodum perdit haretici dogmatizant dicentes, suam iustitiam perinde nobis imputari ac si nos ipsi fuissetis passivi, ita vt nulla amplius satisfactio ne indigeamus, imò quod æqualem eandemque cum sua sanctitatem sumus per ipsum promouiti. Sed ipse plenus tanquam vnigenitus Dei filius naturalis, cui non ad mensuram data sunt dona. Nos verò tanquam eiusdem patris filij adoptiui secundum mensuram donationis Christi, vt ad Ephes. 4. ait Paul. accepimus de plenitudine eius: scilicet, quatenus per sacramenta aut per nostras actiones fauore eius præuētas, accipimus gratiam pro gratia: quia nulla iustitia nostra suam antecedit gratiam: nam in hoc est charitas, vt ait Ioan. non quasi nos dilexerimus Deum (scilicet prius) sed quia ipse prior dilexit nos. Et ideo quicquid nobis dat, gratis dat, & quāuis vnū pro alio, tamen vtrūque gratis. Dedit enim legem antiquam gratis, quæ ideo gratia erat, sed non erat nisi vmbra veritatis nouæ legis, neque ex se iustificare poterat. Pro illa ergo gratia dedit aliam scilicet, legem euangelicā, quæ veritas est, & per sacramenta iustificat. Quocirca subdit, Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Item dedit, nobis vnigenitum suum in carne plenum gratiæ & veritatis, quæ fuit nobis donorum gratiarūque summa, & per ipsum nobis confert iustificantem gratiam. Rursus pro hac iustificante gratia, quæ est acceptatio ad gloriā, collaturus est nobis gloriā, quæ est consummata gratia. Accipimus ergo de eius plenitudine gratiam pro gratia scilicet, legem pro lege, nouam pro veteri, iustitiam pro iustitia: scilicet nostram per suam

Ad Ephesios cap. 4.

Ioan. 1.

Ioan. 4.

& glo.

& gloriā tandem pro nostra iustitia quæ procedit ex sua gratia: hoc est, præmium suū pro merito nostro, quod in sua virtute nititur. Vide quantum Deo Christo debeat humanum genus.

3. Cōclusio. ¶ Secunda conclusio. Resurrectio Christi fuit, futuraque est causa resurrectionis nostræ. Probatur. Quoniam licet, vt dictum est, Christus fuerit autor beneficiorum omnium salutis nostræ, tamen diuersa eius opera ad diuersa beneficia appositisimè coaptantur: & ideo sicut per passionem causa fuit redemptionis nostræ & liberationis ab spirituali morte peccati, ita & per resurrectionem causa fuit resurrectionis nostræ ad vitam perpetuam, etiam corporalem. Id quod sapientissimè Paulus ad Roma. 4. illo verbo insinuauit. Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Nam quia in iustificatione duplex est terminus: scilicet, à quo, qui est peccatum, & ad quem, qui est innouatio vitæ, per mortē & resurrectionem Christi mysterium redemptionis perfecit, quia moriendo extinxit nostra peccata, & resurgendo cōtulit nobis ius eterne vite.

In iustificatione duplex terminus. ¶ Et ideo ad Romanos. 6. Si mortui, inquit, sumus cum Christo (scilicet per baptismum) credimus, quod simul etiā viuemus cum Christo, scientes, quod resurgens à mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur: quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel, quod autem viuuit, viuuit Deo. Ita & vos existimate, vos mortuos esse peccato, viuētes autem Deo in Christo Iesu. Quasi dicat. Sicut Christum necesse fuit à vita mortali pro originali culpa nostra semel mori, vt subinde resurgens vita diuina viueret, neque mors illi ultra dominaretur, ita & vos mortuos semel peccato in baptismo oportet diuina vita innocenter viuere, vt non amplius vobis peccatum dominetur. Et eadem ratione quantum ad vitam corporalem licet oporteat vos semel mori (ad Hebræos. 9.) resurgētis tamen in vitam, qua Deo æternū corpore & anima per bñficiū Christi viuatis.

Paulus. ¶ Et ideo ad Romanos. 6. Si mortui, inquit, sumus cum Christo (scilicet per baptismum) credimus, quod simul etiā viuemus cum Christo, scientes, quod resurgens à mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur: quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel, quod autem viuuit, viuuit Deo. Ita & vos existimate, vos mortuos esse peccato, viuētes autem Deo in Christo Iesu. Quasi dicat. Sicut Christum necesse fuit à vita mortali pro originali culpa nostra semel mori, vt subinde resurgens vita diuina viueret, neque mors illi ultra dominaretur, ita & vos mortuos semel peccato in baptismo oportet diuina vita innocenter viuere, vt non amplius vobis peccatum dominetur. Et eadem ratione quantum ad vitam corporalem licet oporteat vos semel mori (ad Hebræos. 9.) resurgētis tamen in vitam, qua Deo æternū corpore & anima per bñficiū Christi viuatis.

Paul. Heb. 9. ¶ Quapropter idem Apostolus. 1. Corint. 15. ex resurrectione Christi tanquam ex propria causa nostram colligit. Si enim, inquit, Christus prædicatur, quod resurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quod resurrectio mortuorum non est? Si autem resurrectio mortuorum non est, nec Christus resurrexit. Arguit à causa ad effectum. Vnde statim subnequit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra: quare si in hac vita tantum sperantes sumus, miserabiles sumus omnibus hominibus. Nunc autem Chri-

stus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium: quoniam per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Vbi antidotum depingit salutis nostræ, quod sicut Adam initium fuit mortis viuorum, ita & Christus resurrectionis mortuorum.

¶ Est tamen dubium, quomodo sit causa, vtrum scilicet, efficiens, an vero formalis aut finalis. Respondetur, diuersimodè consideratam diuersimodè concurrere. Si enim Christum mediteris quatenus Deum, tunc prima est causa efficiens nostræ resurrectionis per suam infinitam virtutem. Sed tunc est causa æquiuoca: id est, altioris rationis & generis, sicut est causa ceterarum rerum creaturarum. Si vero consideretur ceu Deum humanitati coniunctus, in qua resurrexit, tunc est causa proxima per virtutem diuinitus susceptam, & vniuoca: scilicet, eiusdem rationis cum nostra resurrectione, vt ipse Ioan. 5. testatur dicens, Sicut pater suscitauit mortuos & viuificauit, sic & filius quos vult viuificat. Vnde quia causa efficiens vniuoca producit effectum sibi similem, vt ignis ignem, est etiā causa formalis: puta, exemplaris: quia corpora nostra instar sui corporis suscitanda sunt, & dotibus similibus dotanda, iuxta verbum Pauli ad Philippen. 3. Salvatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ figuratum corpori claritatis suæ. Quod verbum ecclesia in die Transfigurationis canit, propterea quod illic Dominus & viuus & defuncto Moyse & seruato Eliæ ostendit, quem admodum ad eius exemplum debeant omnes resurgere. Est namque ipse caput nostrum, nos verò eius mēbra, & ideo omnia eius dona in nos redundant, quem admodum vt est in psalmo, Vnguentum in capite quod redundabat in barbam Aaron, & vsque ad oras vestimenti eius. Vnde Paul. Hebræo. 2. Deus, qui diues est in misericordia propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, cum essemus mortui peccato, conuiuificauit nos Christo, cuius gratia estis saluati, & conresuscitauit, & confedere fecit in cælestibus.

¶ Quod si rursus sciscitando insites, vtrum humanitas ipsa sit aliquo modo causa efficiens nostræ resurrectionis? Respondetur, quod si de causa agenti & principali percontaris, non est nisi virtus Christi ei diuinitus impertita. Eadem enim quæ fuit causa resurrectionis suæ erit & nostræ: & clarum est, quod humanitas, quæ in triduo non habuit partes coniunctas, non fuit causa suæ resurrectionis, sed diuina virtus Christo communicata, qui & animam habebat diuinitati coniunctam & simul

Resurrectio Christi quo modo sit causa nostræ

Resurrectio Christi est causa formalis

Dubium. Solutio.

mul corpus:quare eadem virtute eadem partes coagmentauit,&eadem virtute nos quoq; resuscitabit. Et hoc est quod ait ad Ro.7.Paul. Qui suscitauit Christum à mortuis viuificabit vitalia corpora nra. Si verò de causa instrumē tali fiat sermo, resurrectionē ipsa Christi:hoc est, cōiunctio corporis & animæ suæ est instrumē tum cōiunctum eius diuinitati, quo mediante nostra resurrectionis erit causa. Quemadmodū, vt lib.3. cap.1. ait Damascenus, tactu corporali mundauit leprosum, & linitione oculos aperuit cæco.

Obiectio. Quòd si in contrariū arguas. Eadem esse debet causa omnī, quæ sunt eiusdem speciei; humanitas autē nō fuit causa resurrectionis Christi, eo quòd anima erat tunc à corpore separata; ergo neq; nostra est causa. Respondetur ad maiorem, solum habere verum, quādo omnes illi effectus eundem habent ordinē ad causam. Et liquidū est, resurrectionem Christi propinquo iorem esse virtuti diuinitatis, quā nostrā: & ideo per suam propriā virtutem absq; alio instrumēto resurrexit: nostram autem resurrectionem mediante sua operaturus est.

Resurrectio Christi an fuerit causa resurrectionis diuinatorum.

Solutio. Redarguitur nihilominus, quòd saltem eius resurrectio nō fuerit causa resurrectionis damnatorum, quia in effectu quippiam similitudinis causæ relinquitur: in dānatis verò nihil fiet reliquum Christo simile: quia nullas obtinebunt aut animæ, aut corporis dotes. Respondetur verò omnium fore vniuersalem causam: Damnati enim assimilabuntur ei in natura humanitatis: quia integram, vt ipse, recipient, non tamen in gratia filiorum Dei, sed resurgent, vt executio in eis iustitiæ fiat, secundum corpus & animam.

Solutio. 1. arg. Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd posita causa naturali, quæ sola sine aliorum ordine operatur, ex tempore subsequitur effectus, vt præsentē sole illico fit illuminatio: illa tamē quæ ordinē agit, aut mediāte alia causa nō protinus totum effectū profert, sed per ordinem applicata. Ignis enim, qui est causa caloris, nō illico totum in passum influit, sed incipit paulatim illum effundere, imò nisi passum ei admoueatur, non agit. Resurrectio autem est causa non immediata, sed mediante diuina virtute, quæ per diuinā suam voluntatem, secundum ordinem suæ sapientiæ applicabitur, tempore scilicet per eandem sapientiam decreto. Quare protinus resurgente Christo multa corpora sanctorum resurrexerunt: nam et si dū expirauit, Mathæus referat, multa monumēta aperta fuisse, & multa corpora sanctorū, qui dormierunt, resurrexissent, subdit tamen, q

resurgentes de monumentis post resurrectionē eius venerunt in sanctam ciuitatem, vt ostēderet prius ipsum, quā illos resurrexissent, vt art. 1. quæstionis sequentis explicatiū dicemus. Ob idq; illi testes perinde facti sunt resurrectionis dñicæ, vt effectus causæ præsentiam cōtestari solet: sic enim per fumū cognoscimus ignem.

Ad secundum verò respondetur, Deū aliter, vt ait August. salutem nostrā operari potuisse, ignoscēdo scilicet nobis absq; perfectā satisfactione Christi per eius mortē. Et tūc etiā resuscitasset nos absq; eius resurrectionē. Sed tamē quia iustitia Dei perfectā illa satisfactionē per Christū exigebat, sicut nō sanauit animas nostras nisi per passionē Christi, ita corpora nostra nō nisi per eius resurrectionem reparabit.

Tertium verò argumentum aliud exposcit explorandum: nempe, an aliqua sint illic futura Dei instrumenta: videlicet, vocem, alia angelorum ministreria. Nam ex vna parte videtur superflua, cum Deus ipse se solo facere possit, iuxta verbū Damasceni lib.4. ca.28. Crede resurrectionem futuram diuina voluntate, virtute & nutu: sed nihilominus Paulus & vocis Dei & archangeli meminit & tubæ.

Sit ergo tertia conclusio. Signū aliquod dabitur in iudicio præsentis Christi ad iudicium aduentantis. Probatur. Christus, vt dictum est, per suam resurrectionē est causa vniuersa: hoc est, eiusdem rationis cum nostra, causa autem huiusmodi nō operatur, vt.7. Phisic. ait Philosophus, nisi per suam præsentiam applicata: cum ergo Christus in carne sit apparuit, ante quē mortui omnes sint conuenturi, necesse est signū aliquod sensibile aduentatis ipsius adesse: quod vtiq; signum vocem Paulus loco citato appellat, & tubam.

Haud tñ inter interpretes satis cōuenit, vtrū in sensu literali vox re vera sit intonanda, canendaq; tuba humano auditu perceptibilis, an verò sola illa apparentia Christi, qui sua claritate resulget, per metaphoram, vt sermo humano mori accommodatur, vox dicatur & tuba. Sūt enim quibus per metaphoram dictum placet. Vt enim legitur Matthei.24. Sicut fulgur, quod venit ab oriente & apparet in occidēte, ita erit aduentus filij hominis. Sicut ergo repentinus ille fulgoris splendor citissimō fulguri assimilatur, ita & apparitio ipsa iudicis, alunt, nō mine vocis exprimitur, eo quòd tota hominū corporalis natura illi obediāt, & illius nutu omnia recepto spiritu vitæ præsto erūt. Et huic opinioni patrocinari videtur Gregorius dicens, quòd tubam sonare, nihil aliud est quā mundo filium Dei vt iudicem demonstrare.

Atque

Solutio. 2. arg.

In die iudicij an alia quæ sint future vocet.

3. Conclusio.

Katio.

Tuba materialis an tñ canenda sit.

Opinio quorundam.

Gregorius. Tubam canere quid.

S. Thom. Atq; ad hanc opinionem, quippe quam secundo loco recitat, gratius videtur D. Tho. aduere. At verò in Quarto non perinde, ac in summa exactè res limabatur, sed crebro aliorum scita referebat. Minimè ergo ambigendū est quomodo prater iudicis præsentiam sensibile aliquod signum præsentis iudicis sit asuturū: nam præsentia ipsa non est signum, sed res significata. Signum ergo erit seu tonitruus, seu alius clangor, qui ad similitudinē tubæ exprimitur. Vnde illud Iob. 26. Quis poterit tonitruū magnitudinis eius intueri? exponēs Greg. ait, q quē Iob tonitruū, Sophonias tubā appellauit cap. 1. vbi ait, Dies illa, dies iræ & dies tubæ & clāgoris.

Gregorius. Accedit, q cū iudicij sensibiliber faciendū sit: nempe, oculis & auribus fit percipiendum, eo q Christus in carne tanq Redēptor sit iudex vterus, quā similitimū verò est aliquo sensibili sonitu eundem iudicem excitatos mortuos ad iudicium euocaturū. Ait enim Pau. q Dominus venit in iussu Dei: nā iudicis est iubere, vt qui sententiā audituri sunt, in suo tribunali sistatur.

Ratio. 2. Ob idq; re vera quicquid sit de tuba, vocem tamen certius credendū est tunc proferēdam. Nam quis iustus ille potuerit fieri duntaxat in tus in mēte sine externo sonitu, quē admodum creditur Deus mundū cōdidisse. Per illud enim Gen. 1. Dixit, fiat lux: Dixit, fiat firmamentum & c. iussa diuinæ mentis designantur. Tamen in finali resurrectione longe vero similibus est, sonora voce rem peragenda. Quādo enim Deus mundū creauit, neq; ipse Deus sensibilis erat homo, neq; erāt tunc mortales, qui essent eius voces audituri. Christus autem Deus & homo, qui proprio ore fidem nos docuit suam, & legem nobis posuit, credendus est sensibili voce terribile illud concilium inuitum ire. Vnde Paul. tria subinde cōnectit dicens, Dominus in iussu, & in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo, quasi iustus voce sit explicandus, & tuba promulgandus. Et accedit præsertim verbum ipsius Christi Ioan. 5. Omnes qui in monumentis sunt audient vocem filij Dei, & qui audierit, viuent, vbi denotatur auditu vocis esse excitandos.

Paulus. Atq; inde etiam ad id arguitur, quòd verba sacræ scripture, quæ per proprietatem suauiter exponi possunt, non sunt ad metaphoras releganda. Potuit enim Christus ventis & mari interno nutu imperare, vt quiescerent tempestatemq; sedarent, eo vel maximè quòd res illæ audiendi sensu nō pollebant: & tamen, vt legitur Matth. 8. non imperauit nisi voce sensibili, veluti etiam demonibus vt de corporibus exirent: quæ maxima ergo inde fit coniectura

a in die iudicij voce quoq; mortuis iussurum, vt resurgentes cōpareant. ¶ Præterea arguitur. Illam stupendū aduentum multæ circūstantes qualitates faciēt terribilem, vt nigras aeris imago, & nubium fragor, atq; alia: omnium autē horum profectō terribilissima est: vti a vox. ¶ Imò hinc maxima cum probabilitate colligitur, vocem illā quasi ore fore, articulandā, & humano more fore imperatricem: quādoquidem debeat Dei hominis iussum exprimere. Est autem rei accommodata vox illa, quam Hieronymus in regula monacharū. cap. 30. & alibi sæpè meditat, Surgite mortui, venite ad iudicij: qua videlicet & resurrectio edictur, & conuentus indicitur.

Ratio. 3. ¶ Vtrum verò vocem illam: Christus ipse ore proprio, vel archangelus à Deo iussus sit prolaturus, nō multū decertarem: Est tamen plausibilis, quòd angelus ante faciem iudicis præconium illud sit intonaturus, tum quòd sic ait Paulus, in voce archangeli, tum quòd & ad iudicis maiestatem, eiusq; auctoritatis amplitudinem plus confert, vt angelus illud ministerium exhibeat, quemadmodum in præsentia Regis præco est qui eius leges & iussa diulgat. Vnde Christus ipse Matthei. 24. Mittet, inquit, filius hominis angelos suos cū tuba & voce magna, & congregabunt electos. &c.

¶ Accedit, quòd & in primo misericordie aduentu Ioānes tāquam angelus, vt Eiaias fuerat vaticinatus, missus est ante faciē eius, qui præparans viam eius ante ipsum inelamaret, baptisimū euulgando pœnitentiæ, quia appropinquabat regnum cœlorum: ex quo fit maximè verisimile in aduentu ad iudicium etiam angelum concitaturum mortuos.

¶ Sed arguis fortè contra. Vox illa nō poterit à cadaueribus exanimis audiri: ergo superuacanea. Negatur vtiq; antecedens: vox enim cū in aeris verberatione fiat, eodem aeris impetu percutiens dormiētium aures solet ipsos tam perneciter excitare, vt eadem vocē, qua excitantur, audiant, ita vt præcedens sonitus causa sit ex pergefactiois, & ex pergefactio causa auditiois. Ad hunc ergo modū vox illa super naturali Dei virtute prolata mortua corpora perinde ac si dormirent, excitabit, quā excitati audiet, & audietes iussa capebunt. Quare glossa super illud Psal. 67. Dabit voci suæ vocē virtutis, ait, id est, virtutē suscitandi corpora: natura liter nāq; neq; vox angelus id posset efficere. Est enim audiēda nō solum in vniuersa terra & mari vbi cūq; cadauera iacēt, verū & in inferno, vbi animæ detinentur, & in paradiso, vbi deo fruuntur. Quæ sanè iubebunt corpora resurgere sua.

¶ Sanctus

Vox iudicij;

An Christus ore proprio illam vocē sit prolaturus.

Matth. 24.

Eiaias. 46.

Obiectio;

Dilutio.

Glossa Psal. m. 67.

Vocis iudicij virtus. ¶ Sanctus Tho. & Theologorum plerique virtutem illam virtuti sacramentorum similem autumant: nempe, vt sicut sacramentalia verba, veluti supra suo loco diximus, non quia audiuntur, sed quia proferuntur, instrumentalem habent gratiam: ita illa vox antequam audiatur, refuscitat mortuos: non tamen est negandum quin illico audientes ei obtemperent.

Obiectio dilutio. ¶ Et per eadem similitudinem soluitur obiectio alia fieri solita. Si enim voci illi virtus inest diuina, fit vt eidem voci naturalis fit effectus ille excitandi mortuos: sicut cæcus, qui per miraculum suscepit visum, postea naturaliter videt. Respondetur: inquam, virtutem illam diuinam non esse qualitatem voci illi inherentem, imò quemadmodum de sacramentorum virtute diximus, nō est illa virtus nisi motus quidam illius vocis verberatiq; aeris, qua scilicet voce Deus ceu organo suo vitur. Quare effectus ille non est voci naturalis, sed supranaturalis.

Damasceus exponitur. ¶ Ad Damascenum ergo respondetur, quod ad explicandam Dei cuncti potentiam tria cōposuit ad resurrectionem cōcurrentia: scilicet, diuinam voluntatem, virtutē, & nutum: voluntas enim designat summam autoritatem imperij à nullo alio dependentem: virtus autem absolutam executionem absque alius indigentia: nutus deniq; citissimam exequendi facilitatem: ad nutum enim obedire, est non expectata imperantis voce, soli oculorum digitorūue nutui auscultare. Sed nihilominus non negauit, quin

Voluntas. ¶ Ad Gregor. ad rei decemiam vox etiam esset adhibēda. Gregorius autē fortasse illius fuit sententiæ, qd nulus sit illic futurus vocis vsus: tamen si neque id planē de voce neget, sed de fonitu tubæ ait, nihil aliud esse, quàm demonstrare mundo iudicem Dei filium.

Tuba sonitus in die iudicij an sit audiendus. ¶ Et ideo respondendum superest, vtrum præter vocem sit etiam illic tubæ sonitus futurus. Respondetur autem, qd quauis qui diceret, tubam: nempe, instrumentum ipsum illic futurum, non absq; colore ex verbis Pauli collecto loqueretur. Imò & ex verbis ipsius Christi Matth. 24. iam citatis. Nihilominus non est id dicere necessarium: si quidem angeli possunt instar tubæ absque aliquo instrumento acrem verberare. Nam & tonitrua veluti tubæ sonare assolēt. Vnde citatus Gregorius, tonitrum, idem censet tunc fore quod tubam. Et fortasse præter illam articulata vocē erunt similes clangores & rauri strepitus, vt terroris plus incutiant, & audientes maiori pauore stupeant: quā doquidem locis citatis vox & tuba vt duo distinguuntur. Quinetiam sonitus illi clangorem & musicam plurium tubarum fortē referent.

Gregorius. ¶ Nihilominus, si cum duo Hiero. ad Minerium & Alexandrum sentire placet, vox ipsa potest & clamor & vox & tuba censerī, vt clamor dicatur ab effectu conuocandi concitandiq; gētes, iuxta illud Matthæi. 27. Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit. Et vox propter humanam articulationem & significationem imperium iudicis exprimetem. Ad demū tuba propter vehementissimam vocis magnitudinem: nam tuba altius quàm ore vox intonatur, iuxta illud Esaiæ. 38. Quasi tuba exalta vocem tuam. Et est allusio ad morem antiquæ legis: nam vt Nume. 10. legitur (quia tunc non erat cymbalorum vsus) duabus argenteis tubis duobus ad conuocandum cœtum canebatur. Vnde illud Iohel. 2. Canite tuba in Sion, cōuocate cœtum. Et ideo Paulus. 1. Corinth. 13. In momento, inquit, in istu oculi, in nouissima tuba. Vocat enim nouissimam: vt ibidem ait Hieronymus, alludens ad illud Apocalyp. 7. de septem Angelis septem canentibus tubas, & subditur cap. 10. quod in diebus vocis septimi Angeli, per quem, vt interpretum pleriq; aiunt, intelligitur Christus, cum ceperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei: scilicet, finis mundi, sicut Euangelizauit Deus per suos seruos prophetas: nēpe, Daniel. 12. Quapropter semper restat quàm vero simillimum: quod præter vocem sit strepitus aeris in modum clagoris tubæ audiendus. Quādoquidem Paulus ad maiorem emphasim subiungat. Canet enim tuba, & mortui resurgent. Si enim consummationem seculi huius contēplimur, vbi vita, & cap. 7. ait Iob tanquam militia transigitur, sonare tunc tubam erit recepti canere, vt consummato prælio fieri solet. Si verò dissidum confideremus, quod ad modū pugnæ, vt Sapienti. 5. legitur, adierit tunc inter iustos & iniquos, erit classicum canere, vt solet dum initur prælium. Quare tuba tunc aliis tristis, aliis lætum canet: victis scilicet supplicium, & victoribus præmium. Si verò illud ceu cœcumenicum conciliū vniuersalemq; cōuentum speculemur, quo de rerum summa totius orbis decernendum est, ad illam conuocationem vox quoque tubæ accommodatur.

Nihilominus, si cum duo Hiero. ad Minerium & Alexandrum sentire placet, vox ipsa potest & clamor & vox & tuba censerī, vt clamor dicatur ab effectu conuocandi concitandiq; gētes, iuxta illud Matthæi. 27. Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit. Et vox propter humanam articulationem & significationem imperium iudicis exprimetem. Ad demū tuba propter vehementissimam vocis magnitudinem: nam tuba altius quàm ore vox intonatur, iuxta illud Esaiæ. 38. Quasi tuba exalta vocem tuam. Et est allusio ad morem antiquæ legis: nam vt Nume. 10. legitur (quia tunc non erat cymbalorum vsus) duabus argenteis tubis duobus ad conuocandum cœtum canebatur. Vnde illud Iohel. 2. Canite tuba in Sion, cōuocate cœtum. Et ideo Paulus. 1. Corinth. 13. In momento, inquit, in istu oculi, in nouissima tuba. Vocat enim nouissimam: vt ibidem ait Hieronymus, alludens ad illud Apocalyp. 7. de septem Angelis septem canentibus tubas, & subditur cap. 10. quod in diebus vocis septimi Angeli, per quem, vt interpretum pleriq; aiunt, intelligitur Christus, cum ceperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei: scilicet, finis mundi, sicut Euangelizauit Deus per suos seruos prophetas: nēpe, Daniel. 12. Quapropter semper restat quàm vero simillimum: quod præter vocem sit strepitus aeris in modum clagoris tubæ audiendus. Quādoquidem Paulus ad maiorem emphasim subiungat. Canet enim tuba, & mortui resurgent. Si enim consummationem seculi huius contēplimur, vbi vita, & cap. 7. ait Iob tanquam militia transigitur, sonare tunc tubam erit recepti canere, vt consummato prælio fieri solet. Si verò dissidum confideremus, quod ad modū pugnæ, vt Sapienti. 5. legitur, adierit tunc inter iustos & iniquos, erit classicum canere, vt solet dum initur prælium. Quare tuba tunc aliis tristis, aliis lætum canet: victis scilicet supplicium, & victoribus præmium. Si verò illud ceu cœcumenicum conciliū vniuersalemq; cōuentum speculemur, quo de rerum summa totius orbis decernendum est, ad illam conuocationem vox quoque tubæ accommodatur.

¶ Demum vtrum & angelorum obsequia illic sint futura hæsitatur: videntur enim superflua. Nam si necessaria essent, ad id maximē vt animæ suis corporibus vnirentur: ad id autem nō sunt necessaria, imò sicut solo Deo creantur in corporibus, ita & tunc vniuntur. ¶ Nihilominus subiungitur quarta conclusio. Illuc aduenturi sunt angeli Christo iudici ministrantes. Probatur ex August. 3. de Trinita. & ex

Vox clamor & tuba.

Clamor. Vox.

Tuba.

Tuba sonare quid.

Secundus sonus.

Tertius.

Angelorum ministeria in die iudicij.

4. Conclusio.

& ex

& ex Gregorio. 4. Dialogorum, dicētū, quod corpora crassiora & inferiora per subtiliora & potentiora quodam ordine reguntur, ob id que Deus etiam in supranaturalibus corporū mutationibus ministerio vitur angelorū ad modum nature, quæ vt. 1. Meteor. ait Philolophus, per lationes cælestes hæc inferiora gubernat: atque illa quæ infra hominem sunt, ipsius hominis iudicio reguntur, & corpus per animam. Inde ergo colligitur, quod Deus, qui supremus spiritus est, resurrectionem hominum, qui ex spiritu & corpore constant per spiritus medios cælestes sit perfecturus. Præfertim quod Christo ea ratione, qua Redemptor angelorum obsequia debentur, iuxta verbum Pauli ad Hebræos. 1. Nonne omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capient salutis? Quare & eius conceptionem matris, & eius natiuitatem pastoribus annunciarunt, & in eius passione & resurrectione sua quoque præstiterunt obsequia. Atque adeo in resurrectione, vbi eius potissimum maiestas & claritudo resplendet, copiosissimus angelorum numerus eum comitabitur, iuxta verbum ipsius Matth. 25. Cum venerit filius hominis in maiestate sua & omnes angeli eum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes.

¶ Quo autem angelorum illic functiones intellegant, notandum est quatuor illic rerum congregationes futuras. Prima erit, vt vniuersi pulueres vbicunq; fuerint, congregentur ad compingendum corpus: & hanc facient angeli siue voce illa. Surgite mortui, siue citissimo præeunte locali motu per supranaturalem virtutem. Secunda erit commassatio & organizatio membrorum, quæ etiam, vt quidam volunt, compositio eorum ministerio fiet. Sed de hoc dicturi sumus quæstione sequenti articulo. Tertia erit vnio animarum cum corporibus, hæc autem à solo deo immediatē absq; vilo creato ministerio fiet, sicut earundem creatio animarum. Per quod argumentum proximē factum restat solutum. Veluti & glorificatio ipsa opus solius Dei est, absque angelico ministerio. Quarta congregatio erit omnium resurgentium ante tribunal Christi. Et in hac etiam angeli suas præbebūt operas. ¶ Tametsi fortasse in hoc diuisum erit honorum angelorum & malorum officium, vt boni iustos in tribuani Christi si stāt: sic enim Matt. 24. ait Christus, qd angeli, quos missurus est, cōgregabunt electos à quatuor ventis à summis cælorum vsque ad ter-

Aristot.

Paulus.

Matth. 25.

Quatuor congregaciones. Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Angelorum bonorum & malorum officia.

minos eorum, vbi non sit reproborum mentio. Quare sicut reproborum animæ in primo exitu à corporibus per demones importantur ad inferos, ita nec sine probabilitate dici potest, eosdem fore ministros ad deferendos damnados in iudicium, vbi eos sunt accusaturi. Et forsitan illud Matthæi. 13. quod in consummatione seculi exibunt angeli & separabunt malos de medio iustorum, sic intellegitur, quod boni angeli separabunt electos ad dexteram iudicis, vt inde enehantur ad gloriam: demones verò separabunt malos ad sinistram, quos inde præcipitabunt in Tartara.

¶ At cum angelorum hierarchie & ordines plures sint, fortasse quis sciscitetur, cuiusnam ordinis illi angeli erunt? Apparet enim fore virtutes, quibus conuenit miracula edere. Et tamen Paulus loco citato nō vocat eum nisi archangelum. Respondetur, quod princeps illorum illic erit Michael archangelus, vt princeps militiæ cælorum expugnauit Luciferum cum suo exercitu, fuitque adeo princeps synagoga, vt habetur Elaia. 10. & Daniel. 12. est que & ecclesie princeps, sed sub illo multi erunt angeli propria singuli offerentes obsequia.

¶ Ad tertium igitur argumentum respondetur non inconuenire, imò conuenire, maxime eiusdem rei plures esse diuersi ordinis causas. Erunt ergo Christus resurrectionis autor, & vox instrumentum, atq; angeli ministri.

QVÆSTIO SECVNDA, De resurrectionis tempore & modo.

ARTICVLVS. I.

Vtrum tempus resurrectionis sit finis mundi.

ON solum causas, verum & tempus & modum resurrectionis nosse oportet. Et ideo quæritur, vtrum congruum fuerit, resurrectionem vsque ad finem mundi prolatari. Arguiturq; à parte negatiua, Maior est concordia capit ad mēbra, quàm membrorum adinuicem, sicut causæ ad effectus, quàm effectuum inter se: sed Christus, qui ca-

Math. 13.

Dubium.

Solutio.

Sola. 3. a. g.

Paris negatiue argu.

Cc put

put est nostrum, non distulit suam resurrectionem vsq; in finem mundi, vt cum membris simul resurgeret: ergo nec decuit, vt nos vniuer salēm illam resurrectionem expectaremus, sed vt vnusquisq; suo tempore resurgeret: scilicet, cum ingressurus esset infernum aut celum.

Secundū argumentum.

¶ Secundū. Resurrectio capitis, vt dictum est, causa est resurrectionis membrorum: cum ergo resurrectio Christi extemplo effectum sortiri coepit in illis, qui cum illo resurrexerunt, & postmodum in quibusdam illustribus membris propter suam nobilitatem, vt de beata virgine fertur, & de Ione Euangelista: consequitur, vt deinceps sic deberent singulorum resurrectiones sigillatim fieri.

Tertium argumentum.

¶ Tertio. Post mundi terminum nullum fiet reliquum tempus: post resurrectionem autē mortuorum connumerādi sunt anni mille, an tequam fiat consummata resurrectio in vitam perpetuam: ergo resurrectio corporum non erit in fine mundi. Minor probat ex illo Apocal. c. 20. vbi binæ resurrectionis fit mentio. Ait enim primū Ioannes. Vidi angelum descendentem de celo. &c. & ligauit diabolum per annos mille. Et vidi sedes & animas decollatorum propter testimonium Iesu sedentes super eas, & vixerunt & regnauerunt cum Christo mille annis. Ceteri mortuorum non vixerūt quousq; consummarentur mille anni. Et est resurrectio prima, vbi duæ insinuantur resurrectiones: vna quidem sanctorum martyrum, & altera post mille annos vniuersalis iustorum & damnatorum: habetur enim Apocal. ca. 12. quod mulier (per quā ecclesia significatur) habet locum paratum à deo vbi pascatur diebus mille ducentis sexaginta: & Daniel. 12. finis mundi legitur fore à tempore, quo ablatū fuerit iuge sacrificium: putā, lex vetus, diebus mille ducentis nonaginta transfactis: quibus locis ponitur pro anno, secundū illud Ezechiel. 4. Diem pro anno, dedit tibi: ex quibus ergo locis colligi potest dies ille, vel saltem angeli, qui in conspectu dei sunt, diem illum postremum mundi vident: & tamen ait Christus Matthæ. 24. quod de die illa & hora nemo scit, neq; angeli celorum: ergo non erit in fine mundi.

Pars affirmatiua.

¶ In contrarium autem est illud Iob. 14. Homo dum dormierit, non resurget, donec attetur: celum: hoc est, quousque moueri cesset, quod erit in fine mundi.

g. Conclusio.

¶ Ad quæstionem vnicā conclusione respondetur. Resurrectio corporum in fine mundi erit. Conclusio est nō vtunque vera, sed proximè ex euangelio collecta: nam etsi in articulo fidei solūm consisteamur carnis resurre-

ctionem, tamen illa resurrectio asseritur generalis fore in consummatione seculi. Vnde Iob. 19. Scio quod Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum quasi dicat, ille iam resurrexit, ego verò non vsque ad nouissimum diem. Et Matthæ. 13. in zizaniorum parabola ait Christus, q̄ melsis consummata seculi est: & nomine melsis intelligitur vniuersalis resurrectionis dies, quando vnusquisque metet, quod seminauit. Vnde subditur, quod in eadem consummatione seculi mittet filius hominis melfores: nempe, angelos, qui colligent scandala, & mittent ea in caninum ignis, triticum autem congregabunt in horreum. Resurrectio ergo erit in consummatione seculi. Et Matthæ. 24. interrogauerunt discipuli Christum, Quod signum aduentus tui & consummationis seculi? quasi idem sint. Et respondit Christus. Prædicabitur euangelium hoc in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Et rursus inferius. Statim post tribulationem dierum illorum: nempe, Antichristi, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de celo: & virtutes celorum commouebuntur, quæ sunt signa cessantis orbis à suo motu, atque ad deo supremæ diei mundi. Et subditur. Et tunc apparebit signum hominis in celo, & mittet angelos suos & congregabunt electos, &c. vbi denunciatur, quod finis mundi & carnis resurrectio in eandem incident diem & horam. Et Paulus. 1. Corinthi. 15. In Christo, inquit, omnes viuificabuntur (& loquitur de resurrectione corporum.) Et subdit. Deinde finis, cū tradiderit Christus regnum Deo & patri: vbi finem mundi cum resurrectione coniunxit.

Math. 13.

Math. 24.

Ratio. 2.

¶ Neque verò rationes defunt eiusdem veritatis assertrices. Corpora namque nostra in vitam perpetuam & immortalem resurgere speramus, eum videlicet in modū, quo Christus resurrexit, de quo ait Paulus ad Rom. 6. Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur: ergo eo tempore articulo fore decuit omnium vniuersalem, quo generationes & corruptiones horum inferiorum cessabunt, & nulla fiet reliqua vita mortalis, sed sola sempiterna: cum verò hæc inferiora corpora, vt proximè ex Augustino. 3. de Trinita. & Aristotele. 1. Meteor. citauimus, rationibus superioribus gubernentur, ordo diuinæ providentiæ exigat, vt quousque eorum motus cessauerint, resurrectio corporum differat.

Ratio. 3.

¶ Item tempus. vt. 4. Physic. ait Philosophus, est nu.

est numerus & mēsurā motus, & potissimum motus cæli, vt. 2. de generatio. scriptū est, quo vtiq; omnia, quæ sub orbe lunæ generantur & corumpuntur, mensurantur: vita verò resurgentiū corporum nulli erit variabili mēsurā subiecta, sed æternitati, quæ omni caret veritate & termino: igitur quousq; variabilis illa temporis mensura periodum suum compleat, neq; alia superfit quàm æternitas, sapiētia diuina non tulit vt corpora resurgant, sed tunc omnia simul, tempus autem nō nisi cum motu cæli finietur: ergo illic futura est resurrectio. Atque huc illud alludit Apocalypsis. 10. vbi angelus inducitur supremæ diei nunciatus, qui iurauit, q̄ tempus non erit amplius, sed in diebus septuaginta angeli cū coeperit tuba canere consummabitur mysterium Dei.

Ratio. 3.

¶ Tertio. Quādiū hæc rerum mutabilitas durauerit, suapte natura humana ingenia susque deque fert, affectusque mortalibus variōs in generat, nostrasque pellicit voluntates, atque adeo toto, quo durauerit tempore, daratura est militia & palæstra humani certaminis, vt alij de Deo beate, alij verò malè mereantur: resurrectio autem corporum eo temporis momento fieri decuit generalem, quo Christus iudex viuorum & mortuorum à cunctis simul mortalibus generalem rationem exigere eorum, quæ hoc mundo vtentes gesserunt in corpore: ergo resurrectio, non fuit congruens singulorum diuersis temporibus fieri sigillatim, sed in suprema mundi hora vnam omnium vniuersalem.

Ratio. 4.

¶ Quarto. Vniuersitas mutabilium creaturarum, quas Deus hominīs dominio subiecit, eisdem mortalibus ad suum ipsorum libitum feruit: improbi enim rebus ipsis ad suam libidinem abutuntur, probi verò vtuntur in obsequium Dei: vnde Paul. Roma. 8. Vanitati creatura subiecta est non volens: id est, non ex prima ordinatione Dei, sed propter eum, qui subiecit eam (scilicet mortalū arbitrio) in spe, videlicet sperans vt homo spe retributionis legitime ea frungeretur, sed ipse homo vanitati suæ voluptatis eam subiecit: quare ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem filiorū Dei, & ideo id sperans ingemiscit: ergo reliquæ creaturæ non sunt ab hac hominum seruitute liberandæ quousq; corpora eorū corruptibilia incorruptibilitatem indant, quod erit per resurrectionem: volubilitas autem creaturarum non cessabit vsque in finem mundi, quando omnes motus quiescent, ergo non nisi tunc futura est corporum resurrectio, atque adeo tunc omnis creatura

ab iniua hominum seruitute liberata per supremum ignem, vt inferius dicturi sumus à sordibus cunctis & fecibus, quas inde contra xerat, expurgabitur.

Solutio primæ argumenti.

¶ Ad primum igitur argumentum respondeatur, quod etsi quantum ad rationem influentiæ plus caput cum membris, quàm membra inter se conueniat, quia influit in omnia, tamen qua ratione caput est membrorum causa, singulari ratione membra inter se conueniunt: nempe, quia sunt effectus, quæ vtique ratione à capite differunt. Igitur quæ parte resurrectio Christi est causa resurrectionis nostræ decuit sic fieri, vt spes inde nobis nostræ confirmaretur. Et ideo fuit necessarium, vt illico resurgeret, quò eandem nobis spem generaret: nos verò tanquàm membra post resurgeremus. Præterquam quod in ipso tanquàm in vniuerso à patre, vt dictum est, fuit plenitudo omnium charismatum, de qua vtiq; plenitudine nos omnes suscepimus. Et præterea corpus eius, quia nulli, neq; originali, fuit peccato obnoxium, sed instrumentum abluendi nostra, decentissimum fuit, vt gloria animæ, quæ in fine mundi in nostra corpora redundabit, protinus suum glorificaret corpus.

Christus quare resurrexit.

Ratio secunda.

¶ Ad secundum diluendum hoc in primis ad notandum est, vt hic D. Thom. id quæ scientiæ finem adnotauit, quod nulli eorum, qui hæcenus resurrexerunt, censendi sunt ob id resurrexisse, quod ratione sanctitatis popiūs ad Christi sanctitatem acceleraret: nam quanuis alijs alius propinquius eidem capiti Christo per eius gratiam accesserit, & beata virgo proximè: nemo tamen accessit nisi tanquàm recipiens influxum à Christo, & nemo tanquàm causa influens in alia membra: & ideo nemini ratione illius propinquitatis debebat resurrectio vsque in finem mundi: nam si festinatio resurrectio ante tempus, ob meritum fieret per se, non fieret nisi quia eius resurrectio causa esset resurrectionis aliorum, quod soli Christo competit. Item quia sicuti propter eminentiam sanctitatis deberetur resurrectio ante generalem, tunc par erat, vt omnes sancti, etiam inferiores sanctitatis in eadē temporis proportionem resurgerent, quia eorū sanctitas requirit: vt si beata virgo, verbj gratia, tertio die resurrexit, iustitia exigebat, vt q̄ sanctitatis erat duplo minoris, post sex dies resurgeret, & qui esset triplo minoris, post nouem: hoc autem opinari fas non est: ergo nemo ratione suæ sanctitatis, quasi id iustitia retributionis exegerit, hæcenus resurrexit.

Solutio secundæ argumenti.

Nullus ratione sanctitatis resurrexit cū Christo.

Ratio prima.

Ratio secunda.

fed ex singulari prerogativa & gratuito privilegio Dei.

Nullus nisi ex privilegio Dei resurrexit. Illis igitur, qui cum Christo resurrexerunt, privilegium illud indultum fuit in gratiam ipsius Christi: nempe, ut testes essent eius resurrectionis. Caueat autem cordatissimus quisque, ne fallatur, illos ante ipsum Christum resurrexisse, propterea quod ait Evangelista, quod ipso emittente spiritum aperta sunt sepulchra, & corpora, quæ dormierunt, resurrexisse: illa enim anticipatio est & prenarratio eius, quod post contigit. Nam cum resurrectio Christi fuerit illius resurrectionis causa, necesse est ut ipsam antecesserit, saltem natura.

Ob idque subiungit Evangelista, quod exeuntes de monumentis post resurrectionem eius venerunt in sanctam civitatem, quasi qui cum ipso resurrexerant. Quocirca omnes illi patres erant in limbo patrum, quia illuc usque nullus erat in gloria, atque adeo omnes erant veteris testamenti, quia patres novi testamenti nondum vili defuncti erant. Neque verò credendum est, quotquot erant in limbo resurrexisse, tametsi omnes illic existentes animæ inde coeperint beatitudine perfui: quoniam si omnes resurrexissent, profecto id Evangelista non subticuisset: & tamen non dixit, nisi quod multa corpora sanctorum, qui dormierant, resurrexerunt.

Argumentum. Atque hoc est aliud argumentum ad comprobandum, quod non ratione eminentiæ meritorum resurrexerunt: nam illa ratione cum iam omnes essent grati, omnes deberent resurgere: resurrexerunt ergo illi tantum, quos Christus elegit, ut suæ essent resurrectionis idonei testes. Reliquorum verò eripuit inde animas.

Animæ purgatorij. Imò, si conicetur agere licet, & omnes forte, quæ erant in purgatorio, liberauit, quantum non essent ad iustum purgata. Quis enim ambigat, quin lætificus ille & iucundissimus descensus ad inferos plenariæ indulgentiæ suæ ritus causa: quandoquidem id per Pontificiam potestatem aliquando accidere prædicamus, ut animæ inde aliquæ eruantur?

Quæ resurrexerunt cum Christo in eternam mortui sint. Vtrum verò resurgentes illi iterum in mortem redierint, ut eorum non fuerit nisi transitoria quædam resuscitatio, an verò in perpetuam resurrexerint vitam, Hieronymus in sermone de assumptione virginis sub lite reliquit. Dixit enim, multos tenuisse, quod in vitam resurrexerint sempiternam, alioqui non essent idonei testes resurrectionis Christi, qui non ultra morituri surrexit. Quapropter Petrus Actuum. 2. vbi de obitu David meminit, non ausus est dicere, Corpus eius est apud

nos, sed sepulchrum eius est apud nos usque in hodiernum diem: ac si resumptum corpus in celum euexerit. Et præterea arguitur Christi opera & privilegio perfecta sunt: cum ergo illos eo donauerit resurrectionis beneficio, credibile sit, non mancum, sed integrum in perpetuam vitam illis contulisse.

Euangelij Nazaretum. In euangelio Nazaretorum scriptum est, nisi duos insignis sanctitatis viros, qui paulo ante mortem Christi obierant, resurrexisse, & suis notis & familiaribus apparuisse. Et est nonnulla verisimilitudo illos, qui apparuerunt notos illis fuisse, quibus apparebant, alioqui non eis constaret resurrexisse. At verò euangelium illud apocryphum est, nec verbis euangelicis satis consonans, vbi legitur, multa corpora sanctorum resurrexisse, & apparuisse multis. Est ergo maxime credibile ex illis sanctis patribus, quos populus ille colebat ut sanctos, veluti Abraham, Moysen, Davidem & quosdam similes resurrexisse. Vnde August. in episto ad Euodium, quæ est. 99. Durum, inquit, videtur, ut David non fuerit in illa resurrectione iustorum. At qui D. Thome hic in hanc partem liberius inclinat, quod in perpetuam vitam surrexerint: quam opinionem ait alibi, Hieronymus affirmantius asseruisse. Veruntamen tertia parte, vbi res emunctius examinabat quæstione. 53. articulo. 3. contrarium tenet: scilicet, quod iterum corpora reliquerunt. Quam utique opinionem August. in epist. 99. modo citata ad Euodium tenet, vbi illud de Petro, qui allegauit sepulchrum Davidis, acute in suum patrociniū adfiscit. Contendebat enim illic Apostolus illud Psal. 15. Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem, non de se ipso Davidem, sed de Christo dixisse. Quod inde comprobatur, quod David mortuus est & sepultus, & sepulchrum, inquit, eius apud nos est. Si autem non intelligeret, ofensa illic Prophetæ iacere, nihil probasset. Et tamen David, inquit, cum illis iustis resurrexit.

Opinio illa rejicitur. Et re vera opinio hæc gratius suscipitur. Nam cum illa resurrectio tantum inferuerit, ut mortui testimonium dominicæ resurrectionis ferrent, profecto videtur, illud privilegium non fuisse illis amplius indultum, quam ad id muneris necessarium erat: & ideo illo munere perfuncti postquam asseruerunt Christum resurrexisse, redierunt ad mortem. Concedere enim quod Christus paucos quosdam gratia resurrectionis in perpetuum donasset alijs relictis, non est creditu facile: postquam ad testificandam resurrectionem non fuerat necessarium.

Secundū argumentum.

Euangelij Nazaretum.

Autoris opinio.

August.

Opinio Sancti Thomæ.

August.

Opinio illa rejicitur.

Rō prima.

farium

Ratio. 2.

Sarium. Sed quæ me ratio multum mouet, est, quod si resurrexerunt in vitam perpetuam, non est opinandum mansisse in terris, sed certissime credendum in caelos ascendisse: si verò illuc ascenderunt, proculdubio non prius Christo, sed cum ipso simul: quod si ita gestum esset, non est dubium quin Evangelistæ inter enarrandam Christi ascensionem tam præclaræ historiæ mentionem fecissent. Aut si non cum Christo ascendissent, eorum tamen ascensum, sicut & resurrectionem enarrassent.

Ratio. 3.

Accedit in confirmationem huius, quod Moyses in transfiguratione Domini resurrexit, secundum veriorum opinionem, quæ est Hieronymi super Matth. ca. 17. nam postquam Moyses est apparuerit in corpore aereo, ut qui bñsdam placet, quia non esset ille Moyses, nisi in suo proprio corpore, cui anima vniretur, apparuisset: & tamen non dubitatur quin postea fuerit mortuus: quia absurdum esset concedere Moysen in vitam perpetuam prius Christo resurrexisse.

Ratio. 4.

Iam demum arguitur. Si illi crederentur in vitam corporum æternam surrexisse, facile de alijs noui testamenti fieret credibile: & tamen hæc tam ardua res est, ut etiam de beata virgine nondum sit firmiter ab ecclesia seu articulus fidei definitum. Qui hanc opinionem tenuerint, dicere subinde debent, non fuisse propriè resurrectionem, sed suscitationem quandam, ut Lazari & aliorum: quod Hieronymus super eundem locum Matth. insinuat dicens, Quo modo Lazarus resurrexit, sic multa corpora sanctorum resurrexerunt, ut Dominum ostenderent relurgentem. Et fortasse manserunt cum Christo usque ad eius ascensionem, & tunc relictis corporibus ascenderunt animæ cum illo simul cum ceteris. quæ de limbo, prodierunt, iuxta verbum supra citatum Pauli, Ascendens Christus in altum captiuam duxit captiuitatem.

Nota.

Hierony.

Quid egerint.

An illi surrexerunt in corporibus gloriosis.

Ratio. 1.

Quod si roges, vtrum resurrexerint in corporibus gloriosis? Respondetur, minimè cum perpetuis dotibus, sed fortasse cum ipsis per modum cito trāscentium: tum quod animæ erant beate, tum quod deberent in corporibus illis quadraginta diebus Christum comitari. Quantus forsitan non nisi in corporibus corruptibilibus resurrexerunt, quale Christus habuit ante passionem: nam cum resurrectio non esset illa beatorum, non opus erat dotes diffundi in corpora, præsertim cum illa tam breui deberent relinquere. Item quia alioqui sua claritate illos exterruissent, quibus apparebant. Et Moyses

Ratio. 2.

non creditur in transfiguratione apparuisse in corpore glorioso, alioqui perinde ut Christus respicendisset. Si verò in vitam æternam resurrexerunt, fuit illa simpliciter resurrectio suis perpetuis dotibus insignita. Quod nescio an tam propriè euangelio consonet: quoniam tunc resurrectio postremæ diei non erit prorsus vniuersalis, cum tam multi iam resurrexerint. Et tamen Ioannis, sic legitur, Omnes (nemine excepto) qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & loquitur de voce finalis iudicij, vbi insinuat ab illis quoque, qui cum ipso surrecturi erant, de monumentis etiam auditum iri: siquidem illi tunc, dum Christus loquebatur, in monumentis iacebant.

Adde quod profecto Iob, qui quasi euangelicè resurrectionem Christi & vniuersalem omnium præcantauit, piè credendus est inter alios sanctos resurrexisse, & tamen ait, quod in nouissimo die de terra surrecturus est. Imò & de Ioanne Baptista, qui Christi fuit præcursor, aduentum eius prænuncians, maxime fit credibile inter illos tunc resurgentes fuisse, cuius tamen caput postmodum inuentum est.

Ioannes Baptista.

Postremò tandem loco adhibetur optima ratio, quam illic August. episto. 99. ex verbis Pauli ad Hebræ. 1. colligit. Postquam enim Apostolus fidem Abraham, aliorumque sanctorum patrum, qua salui facti sunt, retulit, ait nondum re promissionem: scilicet, resurrectionem eos suscepisse. Deo, inquit, pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur: hoc est, non ante nos supremam animarum & corporum gloriam sortirentur.

De sacratissima verò virgine si resurrexit, non est dubium, quin in vitam sempiternam resurrexerit, qua in caelis cum filio suo fruitur. Hoc autè Hieronymus eodem sermone sub dubio reliquit. Iam verò temporum curriculum opinio hæc aut credulitas, quod in corpore & anima fuerit in caelum assumpta, plurimum inoleuit, nondum tamen inter fidei articulos creditu necessarios relata est. Quauis sic piensimè credendum: nam & in collecta illius festi aie ecclesia, quod nexibus mortis de primi non potuit. At verò cauendum est ne dicatur id ei iure conceptionis absque peccato originali obtigisse: nam etiam si teneatur, illam maculam neutiquam contraxisse, nihilominus ratione mortalitatis, quam vniuersum genus humanum inde contraxit, mortua est. Solus enim Christus ab illa mortis necessitate fuit liber, nisi liberè se morti obtulisset. Et ideo virgo si resurrexit, ex mero privilegio dei resurrexit, congruentissime tamen: nam sacratissimi.

Nota.

Ratio. 3.

Ioannes Baptista.

Ratio. 4.

Virgo mater an corpore sit in caelum euecta.

Rō optima.

In limbo erant qui cum Christo resurrexerunt.
Nota.

Sepulchrum Davidis.

cratissimum corpus, quod tanta cum virginitatis integritate apotheca fuerat carnis Christi, decuit, vt quod ipse per naturam habuit, ipsa per priuilegium obtineret, vt scilicet absque incineratione resurgeret.

Ioannes Enan gelista an re surrexit.

¶ At verò de Ioanne Euangelista, quem hic S. Thom. atq; alij resurrexisse opinantur, res non est tam certa: imò certius est, non resurrexisse. Quod enim quidam referunt, in sepulchro, quod viuens aperiri sibi fecit, mansisse viuum, apocryphum est. Quinuerò quòd nò fuerit mortuus, fabulosum, vt August. tractatu. 124. super Ioannem, imò & Ioannes de se ipso cap. 21. testatur: nam cum Christus ad Petrum dixisset, Si volo eum manere donec veniam, quid ad te exissetq; subinde sermo inter fratres, quia discipulus ille nò moritur, moderatus est Euangelista verbum subdès, quòd Christus non dixit, non moritur. Quare Hieronym. & Eusebius in eius vita clarè fatentur fuisse mortuum, extareque eius sepulchrum Ephesi. Quod autem post mortem resurrexerit, nullo idoneo testimonio fulcitur.

Apoca. 20.

¶ Tertium argumentum expositionem petit illius capituli. 20. Apocalypsis, quod Diuus August. lib. 20. de ciuit. Dei cap. 7. & 8. edisserit. Illis enim verbis Ioannis, Papias eius discipulus seductus duas commentus est corporum resurrectiones. Quo errore Lactantius atque alij fuerunt subinde commaculati. Excogitarunt siquidem quòd quemadmodum mundus sex diebus fuit conditus, & in septimo Deus sabbatum: hoc est, requiem fecit, ita in fine sexti millenarij ab orbe condito venturus esset Christus, iustos omnes resuscitans, quos illic Ioannes martyrum nomine designat, qui fuerunt propter testimonium Iesu decollati. Qui quidem toto septimo millenario in paradiso terrestri summis fruente delicias vitæ cum eodem essent Christo. Quare illo tunc millenario, Dominus ligaturus erat diabolum, ne eos posset tentare, aut infestare: illo autem expleto millenario soluendus erat subætatem Antichristi exiguo tempore, vt seduceret gentes, & protinus facienda erat vniuersalis resurrectio proborum & reproborum. Sed hæc fabula non diu in ecclesia persistit. Erat enim hominum nimium sensibus indulgentium. Quid enim opus erat eis, qui in Domino dormierant, & prorsus peccatorum maculis erant expurgati, ac subinde in gratia & amicitia Dei confirmati, sensibilibus voluptate deliciarum, acsi terrenorum fructio merces eorum esset? Cum Christus iustus non nisi regnum cælorum fuerit pollicitus, Gaudete enim, in-

Lactantius lib. 7. de diuino premio cap. 24. &

Fabula circa.

quit, & exultate, quia merces vestra copiosa est in cælis. ¶ Adde qd si cibo & potui deberet indulgere, deberent subinde fei vxoriarè vacare, at que adeò filios procreare, qui non essent, vt ipsi beati. Sed vanum est aduersus talent cogitationem vei bar prodigere.

¶ Duæ ergo illæ resurrectiones non aliæ, interpretate Augustino, intelligendæ sunt, quam spiritualis à peccatis, & corporalis, gemino aduentu Christi celebratæ. Quare angelus ille, quem cum clauis descendente vidit Ioannes, non alius quàm ipse Christus fuit descendens in carne. Mille verò anni, quibus dicitur Satanam ligasse, totum tempus designant ecclesiæ euangelicæ: nempe, ab orbe redempto ad finem mundi. Nam cum numerus ille sit perfectus, perfectum designat tempus. Dicitur aut Christus hoc tempore ligasse Satanam, eo quòd eum non permittit sic prædestinatos tentare & superare, vt vsque ad mortem vindictos detineat. Quare isto tempore homines prædestinati sunt sicut sacerdotes, vt illic ait Ioannes, & in sua Canonica Petrus, Christo, sacrificia suorum corporum offerentes, atque adeò cum ipso illo millenario regnantes. Et ideo Ioannes appellat eos beatos, qui habent partem in hac prima resurrectione à peccatis per gratiam. In his enim, inquit, secunda mors non habet potestatem. Prima enim mors est corporis, quæ tam bonos quàm malos reti suo comprehendit: secunda verò est animæ, quæ foelices sanctos non tangit. Secunda ergo resurrectio est vniuersalis corporum, de qua præcedens nunc decurrit sermo.

Resurrectiones duæ.

Mille anni quid.

Satanam ligare.

ARTICVLVS. II.

Vtrum dies & hora resurrectionis sit hominibus vel Angelis cognoscibilis.

D præcedentem articulum adiungitur secundus, de notitia illius diei postremæ mundi. Et arguitur, quòd possit per speculationem sacrarum litterarum innotescere. Habetur enim Apocal. ca. 12. quòd mulier (per quam ecclesia significatur) habet locum paratum à Deo, vbi pascatur diebus mille ducentis sexaginta, & Daniel. 12. vbi finis mundi legitur, legitur fore à tempore, quo ablatum fuerit iuge sacrificium & posita abominatio, dies ille ducentos sexaginta: quibus locis dies ponitur pro anno secundum illud Ezechielis. 4.

Diana

Diem pro anno, dedi tibi. Vel saltem Angeli, qui in conspectu Dei sunt, diem illum postremum mundi vident. ¶ In contrarium est illud verbum Christi Matthæ. 24. De die illa & hora nemo scit, neq; Angeli cælorum.

Pars negativa.

Cóclusio.

Matth. 24.

¶ Ad quæstionem vnica conclusione respondetur. Dies illa omni parte creaturæ tam per causas naturales quàm secundum viam Dei ordinariam occulta est, & prorsus ignota. Assertio est Christi Matthæ. 24. verbis modo citatis, & Marc. 13. additur, Nec filius, sed solus pater. Nam postquam constitutum est diem resurrectionis corporum & consummationem sæculi & aduentum domini in eadem concurruras, idem est quærere: vtrum dies iudicij, & vtrum dies postrema mundi sit prorsus occulta. At qui quæ secundum naturæ lumè & cursum dies illa sit prorsus ignota, probatur: quoniam finis temporis quod, vt prædiximus, est mensura motus cœli, nò nisi vbi idem motus cessabit futurus est: terminus autem illius motus per naturam cognosci non potest: ergo neque vltima hora, aut dies, aut annus temporis. Probatur minor, quia per motus quidè cœlestes possumus illa cognoscere, quorum ipsi sunt causa, vt hyemem & ver, atq; inde de pluuijs, temporibus, & complexionibus coniecturari: verò finis motus cœli non est effectus eius naturalis, sed eius cessatio: finis autem & cessatio cuiusq; motus nosci nequit, nisi aut ratione subiecti, quia corruptibile est ac perinde lassatur, aut ratione spacij, quod est peragendum, aut ratione motricis causæ, quæ vltro quiescere potest: cœlū autem (quod Philosophis notissimum est) corruptionem non patitur, neq; suo motu atteritur, neq; intelligètia motrix (quoniam spiritualis est) lassari, aut fatigari potest: rursum neq; spacium in longū protenditur: quia cœlum perpetuo circulo per eadem spacia conuoluitur: sciri ergo per naturam nequit quando cessabit. Imò Philosophi supranaturalium causarum ignarus, optime profectò. 8. Phys. & alibi ex natura eiusdem motus elicit fore perpetuum. Haud enim nouit intelligentiam iussu Dei liberè illud mouere: ergo in sola voluntate Dei positum est & reconditum quòd sit finem habiturus. Quare neque angeli de cœlo, neq; ipsæ motrices intelligentiæ possunt hoc viribus nature nosse.

Probatio minoris.

Aristotel.

August.

¶ Vnde Augustin. lib. 83. quæstionem quæstio. 58. ait, quòd quæadmodum hominis, ita & mundi suprema ætas non est certò cognoscibilis: complet enim infantia suam periodū in primo septennio, & pueritia in secundo, & reliquæ in suo cuiusq; termino, vt distinct. 27.

quæst. 2. art. 2. explicuimus: senectus verò, aut si maus decrepita, quæ ab octuagesimo incipit anno certum terminum non habet: nam alios citius, alios verò tardius mors occupat. Sic ergo prima ætas mundi in diluuiio finita fuit, & secūda in Abraham, & tertia in Moyse, & sic de reliquis. Septima verò hæc, quam Apostolus horam vocat nouissimam, & ab orbe redempto vsque ad mundi finem fluit, nescitur naturaliter quando sit habitura terminum. ¶ Secunda conclusio pars scilicet, quæ nec per viam ordinariam Dei dies illa possit hominibus innotescere, probatur. Vñ enim Dei ordinariam appellamus sacram scripturam nobis reuelatam, & si quæ aliæ fuerint Apostolis verbo tenus factæ reuelationes ad ecclesiæ regimen spectantes. De ista ergo via arguitur, quòd neque in pagina veteris testamenti, neque in pagina noui fuerit scriptum: nec verbo, quòd sciatur, reuelatum. Si quibus enim debuit eiusmodi dies patefieri, illi fuerunt Apostoli, quos Christus promulgatores euangelicæ legis instituit: quibus ideo dixit, Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis. Luc. 8. Et iam non dicam vos seruos, sed amicos, quia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis. Ioannis. 15. Eius autem, vt legitur Actuum. 1. sciscitantibus die illa, si in tempore hoc restitutes regnum Israel? Respondit, Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate: quasi dicat, Quòd agnoscatis futurum esse aduentum, necessarium vobis est ad ecclesiæ salutem, Tempus verò nosse, non est vestri muneris: quia neque ecclesiæ, cuius estis gubernatores instituti, id nouisse expedit.

Dies illa an possit alicui esse nota.

Primum argumentum.

Quo vno loco cõuincitur, in veteri testamento non fuisse scripto mandatum, alioqui apostoli nouissent, neque verò in nouo fuisse delegendum, alioqui non eos tunc id cessasset. ¶ Ad intellectum autem huius loci adnotandum est, Apostolos iam tunc non dubitasse, illum esse Messiam, sed tamen Pharisei, plurimique illius populi putabant aduentum Messie futurum fuisse ad liberandum populum illum ex omni humana miseria, atque ad restituendum regnum ipsorum temporale: & quia non videbant Christum in illa maiestate venientem, ob id cunctabantur illum, vt Messiam recipere. Ob idque, vt Matth. 26. legitur, dum sub articulum passionis dixit ei Pontifex, Ad iuro te per Deum viuum, vt dicas nobis si tu es Christus, respondit, Tu dixisti. Et adiecit, Veruntamen dico vobis, amodo videbitis filium hominis sedentem ad dexteram virtutis

Enarratur locus Lucae. 8.

Dei, & venientem in nubibus caeli &c. Quasi diceret, Quia ob id me non quasi Messiam suscipitis, quod non in me illam maiestatem conspicitis, quam sperabatis, volo vos vestrae deceptionis admonere. Non est hic aduentus, ille quem putatis, sed amodo id est, secundo aduentu, videbitis filium hominis in sua maiestate. Et eandem ob causam dixerat Ioan. 3. Non misit Deus filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum: quos ad aduentus designans. Hoc ergo est quod Apostoli ab ipso sciscitabantur, utrum scilicet, tunc deberet restituere regnum Israel.

Aduentus Christi duplex. Quod autem res apertior fiat, notandum, & ter aduentum Christi misericordiae in carne mortali ad liberandum nos, atque alium iustitiae in maiestate ad iudicandum, quorum primus in veteri testamento sperabatur, & secundus expectatur in nouo, hoc interesse discrimen, quod cum in primo deberet ceu homo, occulta maiestate venire mitis & mansuetus sedens super asinam, deberetque adeo perfidem suscipi, condecuit illius figuras longe ante praecedere, & prophetias, quae tempus illius aduentus designarent, quales fuerunt septuaginta hebdomadarum Danielis capitul. 9. & prophetia Iacob Genes. 49. Non auferetur sceptrum de Iuda donec veniat, qui mittendus est: atque aliae, quibus tempus illud salutis subindicabatur. Quamuis ut fidei quoque alicui quis relinquere tur meriti locus, non vsque adeo perspicue & punctim tempus illud Messiae prophetae designabant: quare nec fuit Iudaeis plane intellectum. Aduentus vero secundus, quo, ut ait Dauid, Deus manifeste venit, sicut fulgur, quod exiit ab oriente & apparet vsque in occidente vniuerso orbi, non indiget reuelatione illa: quia non est suscipiendus per fidem, sed euidenti conspectu. Tamen si nonnulla fuerit eius praenunciatio per Danielem capitul. 12. scripta.

Daniel. 9. Quod vero adeo non fuit ecclesiae necessarium tempus illud nosse, ut fuerit etiam expediens maxime illud ignorare. Nam si punctim fuisset praecognitum, segniores fierent homines, atque ad virtutum officia recedens. Hoc enim hic apprimè animaduertendum est, quod Deus, ut distinct. 14. dicebamus, non in hoc nos tantum creauit, sed in nouissima hora ad ipsum conuertere mur, ut in nouissima hora ad ipsum in eius obsequijs expendere mur, neque quicquam admittere mur, cuius nos postea poenitere opus esset. Ut ergo cōtinenter in hac vigilia peristeremus, expeditis nobis fuit, tertia

Aduentus secundus. pus aduentus eius sigillatim singularis ad vnumqueque iudicandum, tum & generalis ad iudicandum mundum. Vide scilicet, ut nihil nobis certius esset, nisi quod venturus sit, nihilque cultus quam quando venturus sit.

Diem iudicij nosse an expedierit ecclesiae. Vnde Lucae. 12. Sint lumbi vestri praecincti id est, semper in opere persistentes: & lucernae ardentes: id est, nūquam fidei lumē extinguētes, quod Deus in cordibus vestris accendit, & similes hominibus expectantibus Dominum suum: scilicet, omni momento: quia nescitis, an in prima, secunda, vel tertia vigilia sit venturus. Quocirca intelligenda est vis argumētī, quod subiungit. Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias quā hora fur veniret, vigila ret utique, & nō sineret perfodi domū suam: & vos estote parati, quia quā hora nō putatis filius hominis veniet. Videtur nanque inepta collectio ab eo, qui scit horam, ad eum qui nescit: est tamen aptissima. Vult enim persuadere, ut quā attendē, qui horam venturi furis sciret, illa hora vigilaret, tam vigilanter, imò vigilantius ille, qui horam ignorat in qua euaque sit attentus, certò nimirum sciens quā cunquē posse venire. Atque huic alia sabin de egregie consonat virginum parabola Matth. 25. Nam quinq; prudentes, quia quacūque hora sponsum expectabant, nunquā dormierunt, fatuae verò ob moram, quam faciebat, haesitare coeperunt quando veniret: & ideo somno occupatae, oleum minime prouiderunt. Et haec est querela, quam Christus loco citato Matth. 24. proponit. Vbi enim dixit, de illa hora neminem, neque verò angelum scire, nisi solum patrem, subiunxit. Sicut autem in diebus Noë, ita & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes & nubentes & nuptui tradentes vsque ad eum diem, quo intravit Noë in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes ita erit & aduentus filij hominis. Quasi diceret, cum pater meus secretum dici illius ea causa in suo peccatore condiderit, ut homines vigilantiores paratioresque essent, & cautius viuerēt, inde ipsi occasione nanciscuntur socordius ac negligentius viuendi. Est igitur aduocandum hic, quod praenunciatio diuina alicuius imminētis mali aut est comminatoria, quam scit se mutaturum: & tunc nihil vetat quominus certus dies designetur: ut fuit illa Nintulstis per Ionam facta, Adhuc quadraginta dies & Ninive subuertetur. Quando verò praenunciatio illa non est mutanda, non designatur singularis dies, ut est illud Lucae. 19. Super Hierusalem

pus aduentus eius sigillatim singularis ad vnumqueque iudicandum, tum & generalis ad iudicandum mundum. Vide scilicet, ut nihil nobis certius esset, nisi quod venturus sit, nihilque cultus quam quando venturus sit.

Vnde Lucae. 12. Sint lumbi vestri praecincti id est, semper in opere persistentes: & lucernae ardentes: id est, nūquam fidei lumē extinguētes, quod Deus in cordibus vestris accendit, & similes hominibus expectantibus Dominum suum: scilicet, omni momento: quia nescitis, an in prima, secunda, vel tertia vigilia sit venturus. Quocirca intelligenda est vis argumētī, quod subiungit. Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias quā hora fur veniret, vigila ret utique, & nō sineret perfodi domū suam: & vos estote parati, quia quā hora nō putatis filius hominis veniet. Videtur nanque inepta collectio ab eo, qui scit horam, ad eum qui nescit: est tamen aptissima. Vult enim persuadere, ut quā attendē, qui horam venturi furis sciret, illa hora vigilaret, tam vigilanter, imò vigilantius ille, qui horam ignorat in qua euaque sit attentus, certò nimirum sciens quā cunquē posse venire. Atque huic alia sabin de egregie consonat virginum parabola Matth. 25. Nam quinq; prudentes, quia quacūque hora sponsum expectabant, nunquā dormierunt, fatuae verò ob moram, quam faciebat, haesitare coeperunt quando veniret: & ideo somno occupatae, oleum minime prouiderunt. Et haec est querela, quam Christus loco citato Matth. 24. proponit. Vbi enim dixit, de illa hora neminem, neque verò angelum scire, nisi solum patrem, subiunxit. Sicut autem in diebus Noë, ita & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes & nubentes & nuptui tradentes vsque ad eum diem, quo intravit Noë in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes ita erit & aduentus filij hominis. Quasi diceret, cum pater meus secretum dici illius ea causa in suo peccatore condiderit, ut homines vigilantiores paratioresque essent, & cautius viuerēt, inde ipsi occasione nanciscuntur socordius ac negligentius viuendi. Est igitur aduocandum hic, quod praenunciatio diuina alicuius imminētis mali aut est comminatoria, quam scit se mutaturum: & tunc nihil vetat quominus certus dies designetur: ut fuit illa Nintulstis per Ionam facta, Adhuc quadraginta dies & Ninive subuertetur. Quando verò praenunciatio illa non est mutanda, non designatur singularis dies, ut est illud Lucae. 19. Super Hierusalem

pus aduentus eius sigillatim singularis ad vnumqueque iudicandum, tum & generalis ad iudicandum mundum. Vide scilicet, ut nihil nobis certius esset, nisi quod venturus sit, nihilque cultus quam quando venturus sit.

Vnde Lucae. 12. Sint lumbi vestri praecincti id est, semper in opere persistentes: & lucernae ardentes: id est, nūquam fidei lumē extinguētes, quod Deus in cordibus vestris accendit, & similes hominibus expectantibus Dominum suum: scilicet, omni momento: quia nescitis, an in prima, secunda, vel tertia vigilia sit venturus. Quocirca intelligenda est vis argumētī, quod subiungit. Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias quā hora fur veniret, vigila ret utique, & nō sineret perfodi domū suam: & vos estote parati, quia quā hora nō putatis filius hominis veniet. Videtur nanque inepta collectio ab eo, qui scit horam, ad eum qui nescit: est tamen aptissima. Vult enim persuadere, ut quā attendē, qui horam venturi furis sciret, illa hora vigilaret, tam vigilanter, imò vigilantius ille, qui horam ignorat in qua euaque sit attentus, certò nimirum sciens quā cunquē posse venire. Atque huic alia sabin de egregie consonat virginum parabola Matth. 25. Nam quinq; prudentes, quia quacūque hora sponsum expectabant, nunquā dormierunt, fatuae verò ob moram, quam faciebat, haesitare coeperunt quando veniret: & ideo somno occupatae, oleum minime prouiderunt. Et haec est querela, quam Christus loco citato Matth. 24. proponit. Vbi enim dixit, de illa hora neminem, neque verò angelum scire, nisi solum patrem, subiunxit. Sicut autem in diebus Noë, ita & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes & nubentes & nuptui tradentes vsque ad eum diem, quo intravit Noë in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes ita erit & aduentus filij hominis. Quasi diceret, cum pater meus secretum dici illius ea causa in suo peccatore condiderit, ut homines vigilantiores paratioresque essent, & cautius viuerēt, inde ipsi occasione nanciscuntur socordius ac negligentius viuendi. Est igitur aduocandum hic, quod praenunciatio diuina alicuius imminētis mali aut est comminatoria, quam scit se mutaturum: & tunc nihil vetat quominus certus dies designetur: ut fuit illa Nintulstis per Ionam facta, Adhuc quadraginta dies & Ninive subuertetur. Quando verò praenunciatio illa non est mutanda, non designatur singularis dies, ut est illud Lucae. 19. Super Hierusalem

pus aduentus eius sigillatim singularis ad vnumqueque iudicandum, tum & generalis ad iudicandum mundum. Vide scilicet, ut nihil nobis certius esset, nisi quod venturus sit, nihilque cultus quam quando venturus sit.

Luc. 12.

Matth. 25.

Matth. 24.

Prænuñciatio diuina duplex.

Secunda.

Hierusalem

Arca Noe.

Aliud argumentum.

Dubium.

Lactantij opinio.

Opinio quod fundam.

rusalem, Venient dies in te, & circumdabit te inimici tui vallo, &c. Et pariter centum annis ante diluuium praecipit Noe Deus arcam fabricare nula tunc designata die, & tamen neque toto illo tempore mortales illi fidei ei praestiterunt. Genes. 6. At vero, ut aliud adhibeamus argumentum, quantum diem illum nobis Christus praedixisset, parum nobis prodesse tenam vnusquisque, finem suum, maxime in proeucta aetate, appropinquare cognoscit, & nihilominus mores non ideo accuratius componimus, sed nouissimam horam expectamus: quando corpus, quod corrumpitur, aggravans animam, vix vllam ei libertatē permittit, quā possit de re tam ardua tractare. Igitur hominibus noticia illius diei nodū affulit.

¶ Vtrum verò singulariter alicui talis fuerit facta reuelatio, vnum est disputare. Quod enim id Deus facere potuerit, ambigere non licet. Sed tamen quia vniuersis, vt. 1. Corinth. 12. ait Apostolus, datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, & in hac vita id nosse non expedit, non est facile credendum tale privilegium alicui fuisse indultum. Secus de obitu cuiusque singulari, qui multis reuelatus legitur. Quamuis nec propria diei mortis nouitiam affectare debeamus, admonet enim nos Paulus. 1. ad Timoth. 4. ut aduentum domini diligamus. Sed vt ait ad Esychium August. non ille diligat aduentum dñi qui eū afferit propinquare, nec ille, qui eū afferit nō propinquare, sed ille potius, qui eū siue propē siue longē sit, sinceritate fidei, firmitate spei, ardore charitatis expectat. ¶ Lactantius, vt paulo ante diximus in li. 7. de diuino praemio. in illa sua hebdomada dierum persistens. cap. 14. & rursum. c. 25. arbitratur expleto ab orbe cōdito, sex mille annorum numero iudicij futurum: & post septimum millenariū, quo cum iustis regnaturus est Christus, mūdum finiendum. Atqui Elias quidam, non ille sacer Propheta, sed alius nuperrimus, quem Andreas Osiander refert, mūdi cursum in tres periodos partitus est, ita vt cum vsque ad Abraham per duas aetates duomillia annorum fuerint consumpta, & vsque ad Christum alia duo, totum tempus euangelij non nisi alia duo millia annorum sit duraturum. Sed haec & similia conuentiona nullius sunt autoritatis. Similiter enim, vt August. super illum locum Act. 1. lib. 18. de ciuita. cap. 53. scripsit, quidam dixerunt, mundum duraturum quadringentis annis, quibus fuit populus Israel in Aegypto. Alij verò quingentis, & tamen adeepti sunt, quentiam modum & omnes, qui id computare conuenerint, decipien-

tur. Quod enim Apostolis Christus id sciscitantibus non dixit, nulli reuelabit: quare omnium de hac re calculantium digitos resoluit: & quiescere iubet. Haec ille. Quare qui certat diem illius diei praedicaerint, non sunt audiendi. Nam et si D. Vincentius atque alij san-cti iam iam aduentare praedicaerint, prouidenter tamen annorum numerum non denotabant. Vnde Augustinus ad Esychium epistola. citata. 80. Nec cētum nec mille anni cognosci possunt post quos sit Christus venturus, sed vocauit Paul. Euangelicum tempus horā nouissimam, quia mille anni ante oculos Dei tāquam dies vnus. Et solet esse Dei prouidentia, vt non nunquam aliquibus uis iustis opinari permittat, vt credant citius venturum, non quod eis mendaciū reuelat, sed quod sinat eorū talem sensum habere ad percellendum populi animos: prope ad illum modum, quo per Ionam Ninuitis eorum interitum comminatus est. ¶ Quod si quis contra conclusionem sic arguat. Cuius principium notum est, eius perinde finis innotescere potest: quoniam, vt secundo de generatione ait Philosophus, cuncta sua durat periodo: principium autem mundi Christianis notum est: ergo per id potest innotescere finis. Respondetur, quod vt ex principio alicuius rei finis perpendatur, necesse est, vt eius mensura sit nota. Si enim ego scirem quantum alicui Deus dedit vite, cognito die natiuitatis, cognoscerem quando futurus ei sit dies mortis. At quia mensura seculi mundi nobis incognita est, quantum sciamus quantum temporis a suo ortu defluerit, non tamen inde colligimus quantum sit in posterum duraturus.

¶ Ad principale igitur argumentum respondetur, quod Daniel Propheta bis legitur tempore aduentus Domini designasse. Primum capit. 9. vbi ab aedificatione templi post hebdomadas septem & alias sexaginta duas ait occidendum Christum, vbi manifeste de primo loquitur aduentu ad mortem. Non de secundo, vt eadem epistola ad Esychium Augustini. Post verò de secundo aduentu tempore loquitur capit. 12. vbi ait, quod a tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, Et iste est locus, quem Christus citat Matth. 24. de secundo aduentu. Et similiter fere dicitur Apocalypsis. 12. quod scilicet, mulier, quae ecclesiam intelligitur, habebit locum, vbi Deus illam durat, diebus mille ducentis sexaginta. Per illam verò numerum designat Ioan. totum tempus ecclesiae ab orbe redempto vsque ad Antichristum: sed tamen illic non ponitur dies

D. Vincentius.

Obiectio.

Solutio, quantum argumenti.

Apocalypsis. 12.

pro anno, vt aliqui volunt, secundum illud Ezechiel. 4. Diem pro anno dedi tibi, quasi non esset nisi mille ducentis sexaginta annis duratura, cum iam sint plures transacti, quam mille quingenti. Sed per dies illos a Ioanne significatur totum tempus, quo ecclesia est duratura, propterea quod predicatio Christi tribus annis & tribus mensibus protensa fuit, qui numerus illorum dierum paulo plus minusue complent. Quare illic tempus durationis ecclesie non prescribitur certum. Responsio vero hanc, verum obtinet secundum S. Thomam atque alios, qui putant dies Apocalypsis designare dies ecclesie vsque ad finem mundi: dies vero apud Daniele significare tempus, quo persecutio Antichristi grassatura est. Nam profecto possumus optime vtrumque numerum ad durationem persecutionis Antichristi referre: eandem quippe illic persecutionem Daniel graphicè pingit. Vbi ait, quod durabit in tempus & tempora & dimidium temporis: & nomine temporis intelligit vnum annum, & nomine temporum duos alios, & per dimidium temporis, dimidium anni. Et ideo subdit, A tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium scilicet, Christi, & posita fuerit abominatio: scilicet, Antichristi, in desolationem, current dies mille ducenti nonaginta: scilicet persecutionis. Et tunc extinguetur Antichristus. Sed beatus qui ab eius persecutione liberatus alios quadraginta quinque dies superuixerit: nempe, vsque ad mille trecetos triginta quinque. Tunc enim erit finis. Et profecto eodem modo possunt glossari dies Apocalypsis: nam premititur illic, quod mulier, scilicet, iustorum coetus a Dracone illo rufo: id est, Antichristo, fugiet in solitudinem, vbi pascetur diebus illis.

Dies Apocalypsis.

D. Thom. Dies Dani.

Daniel.

Dies Apocalypsis.

An angel illum diem nouerint.

An diem illum uideant in visione beatifica.

August.

Habemus ergo hominibus diem illum domini occultum esse. Sed si de angelis quis dubitauerit, illos quoque respondit Christus de die illa nescire: quod intelligi potest quantum ad suam cognitionem naturalem, & quantum ad supranaturalem in proprio genere: quia via ordinaria Dei dies ille prorsus eos latet. Vtrum autem in verbo visione beatifica illum diem contuantur, non desunt qui affirmant, impresentiarum refert Ricardus. Nam licet hoc ad eorum essentialiam beatitudinem non attineat, spectat tamen ad eorum gloriam accidentalem: quia res est dignissima scitu. Quemadmodum August. in Enchiridio cap. 39. Cognouerunt, inquit, angeli sancti de Deo docti, cuius veritatis aeterna

contemplatione beati sunt, quanti numeri supplementum de genere humano integritas illius ciuitatis expectet. Nam quantum inde non colligatur cognoscere illum diem, fit tamen coniectura, quod sicut cognoscunt saluatorum numerum, perspiciant & salutis diem. Veruntamen si id Angelis concedamus similiter animabus sanctis tribuendum est: nam pariter illis erit iucundissimum diem illam nosse, quam suis optant amicis. Praesertim cum nullum imminet periculum, vt mysterium mortalibus enuncient. At verò probabilius apparet, vt neque in verbo id videat, tum quod hoc ad eorum beatitudinem non pertineat, tum potissimum quod dicens Christus, neque beatos illos vilo pacto id cognoscere. Sed grauior apparere potest dubitandi ratio de illo verbo apud Marcum capitulum 13. Neque filius hominis. Attamen re vera nullum ingerere potest dubium, quominus Christus eundem cognoscit diem: non solum quatenus Deus, cui eadem est cum patre communis essentia, atque adeo infinita notitia, & per ipsum facta sunt non solum cuncta tempora & dies, verum rerum vniuersitas. Imò & in quantum homo. Nam cum ei, quatenus Redemptori congruat iudicium facere, eadem ratione competat, vt sciat quando ad id venturus sit. Nihilominus nefas esset & haeresis dubitare, vt quidam haesitant, illam apud Marcum vocem existere, propterea quod non sit apud Matthaeum, imò è conuerso cum Marcus quasi epitomen Matthaei fecerit, bona sit coniectura etiam apud eundem Matthaeum similiter fuisse scriptum. Et ita ait Hieronymus aliqua exemplaria habuisse, tam latina quam graeca. Et in enarratione eandem particulam interpretatur. Et Origenes in homilijs super Matthaeum eandem etiam legit uoculam. Et Chrysostomus eodem loco. Sed sit vero simile, vt ex Hieronymo colligitur, aliquos nimium cautos Arianorum tempore eandem uocem abrasisse, vt eis ansam auferrent dicendi filium esse creaturam. Vnde & Augustinus libro de verbis Domini sermone vigesimo primo super Matthaeum eodem modo legit. Sensus ergo Christi, hic fuit, quod filius non sic illum diem nouerit, vt alieni reuelare debeat. Nam cum potestas ei à patre in salutem humani generis fuerit impensa, & ad eandem nostram salutem id non nobis expediat scire, minime ei detegendi illud secretum facultatem fecit. Et ideo, vt ait Chrysostomus, addendo, Neque

Sententia autoris.

Neq. filius hominis.

Christus quatenus homo diem illum nouit.

Hierony.

Origenes.

Chrysostomus.

que filius hominis, os Apostolis obstruxit, ne amplius id quaerent: quia non erat interrogatio, ad quam ille poterat respondere. In confessarijs modus ille negandi se scire illa, quae sub sigillo confessionis audierunt, legitimus est: scilicet, nescio vt dicam. Itaque sicut Apostolis dixerat, Non est uestrum nosse tempora vel momenta, similiter de se ait. Non est meum dicere vobis. Sunt enim in eo, vt ait Paulus ad Colossenses secundo, omnes thesauri scientiae & sapientiae absconditi, quos non nisi ubi congruens fuerit, reuelat.

ARTICVLVS. III.

Vtrum resurrectio futura sit in instanti eodemque nocturno.

Partis negatiuae argu.

Notitiam temporis resurrectionis spectat rimari de eius mensura & momento, vtrum scilicet facienda sit subito nocturno. Et arguitur à parte negatiua. Ezechiel. 17. de resurrectione mortuorum sic praenunciatum legitur, Accesserunt ossa ad ossa, & vidi, & ecce super ea nerui & carnes ascenderunt, & extenta est in eis cutis de super, & spiritum non habebant: ergo reparatio & compactio corporum conuersionem animarum antecedit in instanti vero non potest esse antecessio & simul successio: quia haec dicunt motum, qui non est in instanti possibilis, praesertim cum illic plures actiones debeant ordine procedere: prius enim debet esse cinerum collectio, mox corporis organizatio, ac demum animae infusio, quae non apparet quemadmodum possint se subito subsequi.

Secundum argumentum.

Partis affirmatiuae.

Secundo aduersus membrum secundum arguitur. Finis vniuersiusque rei debet esse perfectissimus: tunc autem futurus est temporis finis, iuxta illud Apocalypsis. 10. Tempus amplius non erit: ergo tunc debet esse tempus in sua optima dispositione, quae est dies: eo vel maxime quod qualitas illius temporis illis debet adaptari rebus, quae tunc gerentur: sed tunc vt. 1. Corinth. 4. legitur, illuminabit dominus abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: ergo fiet in meridie, quae hora illi negotio praecipue congruit. In contrarium autem quantum ad primum membrum est illud Pauli. 1. Corinth. 15. Omnes quidem resurgemus in momento, & in istu oculi. Et quantum ad secundum est exemplum Christi, cuius in stat, vt Gregorius in homilia

Paschali author est, nos resurrecturi sumus, quae utique resurrectio fuit in nocte.

Quaestio haec bimembris binam exigit conclusionem. Atqui prius membrum duplicem culi potest facere sensum, vnum enim est, vtrum omnes quotquot resurrecturi sunt, in eodem temporis articulo sint suscitandi, an verò quidam prius quam alij. Qui quidem sensus pertinet ad subsequenter articulum. Alter verò intellectus est, vtrum cuiusque resurrectio sit futura in instanti vel subito. Et de hoc in presentia disputatur. Ad cuius definitionem notandum in resurrectione aliqua esse ministerio angelorum gerenda, vt puluerum collectio, alia verò à Deo immediate perficienda, vt animae inductio in corpus.

Prima conclusio.

Sic ergo prima bimembris conclusio. Quicquid ministerio angelorum faciendum est, fiet non in instanti, sed in tempore imperceptibili, illud autem, quod diuina virtute est perficiendum, consummabitur subito, scilicet, in termino illius temporis, quo opus angelorum complebitur. Quae autem conclusio aperior fiat, supponendum est, quod resurrectio, vt loco citato lib. 4. cap. 2. ait Damascenus, est eius, quod cecidit, iterata resurrectio: cadit autem in morte primum ipse homo per separationem animae & corporis, qui ideo cadit in cadauer: cadit item deinde cadauer in alia corpora, in quae resolutum tempore, in terram, vel in aliud elementum aut mistum: & tandem per diuisionem potest cadere in alias ac subinde alias res, vt vna particula crescat in herbanam, & transeat deinde in carnes, &c. In resurrectione autem ab illo exordiendum est, quod in resolutione fuerat postremum, vt scilicet primum congregentur cineres.

Resurrectio.

Cineres qd.

Nomine autem cinerum intelligitur quicquid sit illud, in quod corpus fuerit resolutum. Cur autem dicantur cineres, explicabimus articulo quinto. Primum ergo opus erit illas particulas & reliquias in vnum locum congerere, vbi reficiendum est corpus: opus autem illud manifestum est ministrandum esse per Angelos: Angelus verò non potest in instanti corpus mouere, tum quia actio quae, cunque corporea in instanti arguit virtutem infinitam, vt patet in creatione, quam Angeli non habent: tum quod motum & praesertim localem fieri in instanti implicat contradictionem: quia quidpiam moueri est prius alicubi esse quam alibi: prius autem & posterius absque successione intelligi non valet: successio autem diuisibile tempus intrinseca ratione includit, atque adeo in instanti

stanti fieri repugnat. Fiet tamen in tempore nobis imperceptibili, non solum propter eximiam angelorum virtutem, sed quia id virtute diuina exequentur, iuxta verbum Christi Matthæi. 24. Et mittet angelos suos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis: hoc est, à quacunque orbe partis: & à summis caloribus vsque ad terminos eorum: quod si referatur ad corporum partes, intelligitur ab orbe Lunæ: scilicet, ab elemento ignis & infra, vbicunque illæ fuerint particule. Si autem referatur ad animas, ad litteram adducuntur de celo, vbi sedes sunt beatorum. Quo modo verò quæcunque particule à corporibus, quibus fuerint commixtæ, extrahendæ sint, distincte sequenti, repetendum est, vbi disputabitur, vtrum idem prorsus homo qui obiit secundum omnem suam partem sit resurrecturus. Sed nota cum Sancto Thoma, in tempore imperceptibili, non enim ait, subito: quia subito id fit, quod modo non est, & proximè (vel quod aiunt immediate) post hoc erit, quod illi cinerum congregationi non conuenit, cum verè per motum sit exequenda.

Organizatio. ¶ Congregatis illis particulis seu cineribus, subsequitur corporis organizatio, vt alia particula in ossa efformentur, atque alia in nervos, & alia in carnem, quæ simul compacta suscipiendæ animæ sint idonea. Et hanc Scotus quæstione. 7, ait in instanti futuram esse virtutem diuinam, non autem angelicam. Opinatur enim ipse formam corporeitatis antecedere animæ in corpore: & Angelus nequit formam corpori inducere nisi applicando actiua passiuus, quæ illam educant de potentia materiæ, vt applicando ignem ligno: vel vt ad rem proximè loquamur, infundendo semen matrici, vbi corpus humanum efformatur: & tamen resurrectio non est sic faciendæ, sed sine opera secundarum causarum naturalium efficientium.

Sententia auctoris. ¶ At verò quæuis nullam aliam formam præter rationalem in homine admittamus, profecto idem crediderim: scilicet, quod corpus non est angelorum ministerio organizandum, vt cum Scoto etiam Durand. quæstione. 4. cõsentit. Primum propter rationem modò factam: quoniam organizatio vna est, quæ antecedit animam in embrione, altera verò quæ cum ipsa anima inducitur: illa verò quæ præcedit, fit per determinatas causas: scilicet, recepto in ventriculo semine, quod aliâ ac subinde aliam formam vsque ad animationem recipit, quas ideo angelus nisi applicando acti-

Math. 24.

In tempore imperceptibili.

Organizatio.

Scotus.

Sententia auctoris.

Rõ prima.

ua passiuus inducere nequit: quibus quidem agentibus illic locus non dabitur, quia nulla erit feminis virtus. Organizatio verò completa, quæ est vltima dispositio animæ, & tanquam propria passio hominis in ipso perseverat, non antecedit animam, imò eam natura saltem subsequitur, veluti reliquæ propriæ passionis, quæ ad introductionem animæ cõsequuntur, iuxta doctrinam Aristotelis do-

centis, quod vnaquæque forma suas secum dispositiones adfert. Igitur in resurrectione nulla erit organizatio antecedens introductionem animæ. Id quod optimo cuique Philosopho impresentiarum est consideratè meditandum: quoniam organizatio illa non fiet per causas naturales disponentes materiam ad introductionem animæ, neque verò angeli id supplere possunt: sed in eodem instanti virtute diuina introducetur anima, corpus que organizabitur. Imò prius natura fiet animæ inductio, quam organizatio.

¶ Probatum ergo secunda pars cõclusionis: scilicet, quod quicquid illic virtute diuina fiet, qualis est inductio animæ & organizatio, perficietur subito: sed in tempore illi esse requisitum, id esset aut ratione formæ, quæ inducitur, aut ratione agentis, aut ratione subiecti, quod illam recipit: non vtique ratione agentis: quoniam virtus Dei infinita est, quæ vt nõ à loco, ita nec à tempore villo pendet. Nec ratione formæ, quæ inducitur, tum quod anima est indiuisibilis, quæ non habet partes successivem exigentes, tum quod etiam si haberet partes, posset deus illas simul producere: sicut enim in instanti creauit cælum, creat & animas & potest in instanti quæcunque rem producere. Neque verò tempus exigitur ratione subiecti: nam corpus illud non præstat nisi obedientiam causæ supranaturali, cui resistere non potest, quominus formam, quemadmodum diuina virtus intulerit, suscipiat.

Aristot.

Subitò.

Argumenti.

Dilutio.

indu.

inducentur omnes organice formæ, nulla erit animationis successio. ¶ Diximus autem in secunda parte conclusio nis, quod inductio animæ virtute diuina fiet subito, vt ait Sanctus Thomas: scilicet, in termino temporis, quo angelorum ministerium complebitur. At potest quis philosophia per ritus arguere, quod non fiat subito, sed in instanti. Differunt enim, vt per philosophiam discimus, quod res, quæ fit in instanti, incipit, vt aiunt, per primum sui esse, ita quod modò fit, & immediatè antea non fuerit, vt coepit esse lux mundi, quam nullus antecesserat motus: quod autem fit subito, incipit per vltimū sui non esse, itaque nunc non est, & immediatè post hoc erit, sicut incipit esse motus. Arguitur ergo quod resurrectio illa non fiat subito, sed in instanti. Resurrectio enim faciendæ est in termino temporis & motus, quo ministerium angelorum colligentium cineres durabit: tempus autem & motus, quia sunt successiua, non possunt terminari per vltimum sui esse: quoniam omne quod mouetur, vt ait Philosophus, post hoc mouebitur: ergo desinet esse per primum non esse: illud ergo erit primum esse animæ in corpore, quare in instanti fiet resurrectio. Profectò ita credo. Neque verò Sanctus Thomas tam strictè locutus est, vt subito diceret: id est, nõ in instanti. Imò super illud. 1. ad Corinth. 15. In ictu oculi, in instanti ait resurrectio futuram. Et confirmatur hoc, quia certè anima in minima parte cordis, quæ primum viuunt, in instanti producit, quo scilicet motus dispositionis per primum sui nõ esse finitur. Igitur, vt summam dicamus, in illo instanti fiet infusio animæ cum suis partialibus formis, ossis scilicet, & carnis & neruorum, atque eadè omnium membrorum compaginatio, & organorum idonea dispositio. ¶ Et per hæc elucidatur verbum Pauli. 1. ad Corinthios. 15. in momento & ictu oculi mortui resurgent. Si enim ictus oculi palpebrarum motionem designat, allusio fit ad cinerum congregationem, quæ Angelorum ministerio, non in instanti, sed tempore fiet imperceptibili: si verò ictus referatur ad tactum specierum visibilium, quæ in termino apertionis palpebrarum pupillæ icunt & tangunt, tunc instantanea designatur animarum infusio. Vtrum verò ille sit terminus temporis mundi & motus cæli articulo sequenti videbimus.

Subitò & in instanti.

Obiecto.

Argumentum.

S. Thomas.

Argumenti.

Molestum argumentum.

est, aut maiorem locum occupabunt quam corpus Petri, propterea quod sint in materia plus tenui & rara, aut fortasse occupabunt minorem, quia erunt in materia crassiori & densiori: præterquam quod cum cineres illi & materia diuersam habeant figuram, quam habiturum est corpus; necesse est maiorem minoremque locum occupare: si primum dederis, tunc cum in instanti contrahantur in corpus Petri, aut relinquunt partem loci vacuam, aut in instanti rarefiet circumstantis aliud corpus, vt partem illam subintret: vacuū autem natura non fert: rarefactioni vero in instanti ad implendum vacuum natura & cõditio motus aduersatur, qui non potest fieri in instanti: neutiquam ergo illa corporis organizatio & animæ inductio potest fieri in instanti. ¶ Scotus hic quæstione. 7. ne vacuū admittat, concedit motum & rarefactionem corporis circumstantis ad locum implendum fieri in instanti, quod virtute diuina non existimat impossibile. Durandus verò putat, quod incidit in Scyllam euitendo Charybdim: nam certè motum in instanti fieri naturæ motus repugnat, sicut hominem dici irrationalem: quia nec per Dei potentiam potest in instanti fieri. Et ideo duas alias effingit solutiones, vnam, quod in collectione puluerum ac cinerum Deus ita adaptabit materiam, vt nec densior sit nec rarior, nec alterius figure, quam futurum sit corpus. Sed bene timet, quod hæc solutio animam legentis pacare nequeat: quoniam non est possibile cineres, cum non sint ossa nec caro, vt ante animationem, sub eadè sint densitate & figura. Quare subdit, quod ex omnibus, quæ inconuenire videntur, tutius est dicere, quod si cineres occupabunt maiorem locum, tunc in transitu ad corpus creabit in illo instanti aërem vel aliud corpus replens illum locum: & vice versa si occupabunt minorem, tunc quando efformabitur corpus, annihilabitur aliquid circumstantis, quousque locus possit corpus illud capere.

¶ At verò profectò nulla istarum commentatio potest viro philosopho satisfacere: & ideo dicendum quod de rarefactione & condensatione corporis circumstantis seu ad replendum locum, quem cineres reliquent vacuum, seu vt corpori cedat rarefactio indicandum est secundum rarefactionem, aut condensationem ipsorum cinerum, qui sunt materia corporis resurgentis: nam ad condensationem cinerum sequitur rarefactio, & subintratio circumstantis corporis: & ad eorum rarefactionem sequitur cõden-

Scotus & Durand.

Sententia egregia auctoris.

condensatio & celsio corporis circumstantis. Illam autem condensatōem cinerum, si erant rariore, palam est fieri in instanti, quo anima inducitur: quoniam est dispositio indiuidua ipsius anime, quam ideo anima secum adfert. Hinc autem fit, illam condensatōem nō fieri per motum, quod oculatē est meditādū, quia reuera motus nequit in instanti fieri, sed incipit virtute diuina per primū sui esse, sicuti homo ipse. ¶ Quod si roges, Quomodo fieri potest condensatio absque motu? Respondetur naturaliter quidem fieri non posse, attamen virtute diuina sicuti potest fieri ex aere aqua in instanti, & ex aqua terra, ita potest in instanti fieri ex aere rariore densior: non quod in eodem instanti sint simul minus & magis densum, sed quod nunc sit aēr densus, & non immediatē ante hoc erat densus. Idem ergo est dicendum de corpore circumstanti, quod in instanti fiet illius mutatio sine motu, quia nullus est illic motus naturalis, sed mutatio diuina. Quemadmodum Aristoteles in formis substantialibus ait generationem esse mutationem instantaneam. Nisi quod illam precedit motus, qui tamen in resurrectione non precedet. Et hoc fortasse voluit dicere Scotus cōcedens, motum fieri in instanti, accipiendo motum pro occupatione maioris loci, quantum non esset concedendum mutationem illā esse motum.

Dubitatio. Dilutio.

Aristo.

Scotus.

Solutio primi argumēti.

De hora aduentus.

1. ad Thess. quarto.

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quod apud Ezechielem si nomine illius accessionis ossium intelligantur pulueres & cineres, ex quibus consolidanda sunt ossa, accessio ipsa, quippe quæ angelico ministerio facta est, tantillo temporis resurrectionem antecedit. Si verò illo nomine intelligatur ossium, neruorum, carniū: quæ formatio, subitō, imò in instanti temporis, vt dictum est, efficietur: sed tamen ordine quodam naturæ: nam cū ossa per neruos sint colligata, ac subinde carne vestita, prius natura fient ossa quæ nerui, & ambo quàm carnes. Quemadmodum Deus dum ex costa Adæ Euam plasmavit, in instanti temporis fecisse creditur, licet partes ordinem inter se seruauerint naturæ. Quamuis Propheta naturæ ordinem per successioneis effectum explicaret.

¶ De secundo autem membro, qua scilicet hora diei sit resurrectio futura, variè opinatur, quia hoc nō est expressè reuelatum, sicuti neque dies ille. Sunt enim qui dicant, in medio noctis futuram. Cui alludere videtur Paulus. 1. ad Thessalonicen. 4. Vbi Dominum venturum refert sicuti in nocte furem. Et Historia

Exodi. 12. vbi legitur, quod Dominus ad eripiendum populum de Aegypto in noctis medio percussit omne primogenitum. Et Christus, qui exemplar nocte resurrectionis fuit, illa ferè hora resurrexisset censetur. Et Matth. 25. Media, inquit, nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit. Et fuit Casiodori opinio si per illud Psalmi. 108. Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super iudicium iustificationis tuæ: illa enim, inquit, hora veniet ad iudicandum orbem, qua vtique venit ad liberandum Israel de Aegypto.

¶ Sed nihilominus statuitur secunda articuli huius conclusio. Resurrectio celebranda est summo diluculo dum aurora clarere incipit, sole scilicet existente in oriente, & Luna in opposito Occidentis puncto, secundum orizontem respectu zenit, quod respicit vallem Iosaphat, vel alium quemvis locum vt futura est resurrectio. Definitio est Sancti Thomæ, Ricardi & Durandi, quam Theologorum plerique sequuntur. Quoniam cum articulus illius temporis colligi planè nequeat, cōiecturis vero similibus vti licet. Atqui omnium primam ex Christi resurrectione, cuius instar nos resurrecturi sumus, sumere oportet, ipse autem creditur hora tertia à medio noctis ceu noua lux nouusq; dies mundi resurrexisset: vnde dies Dominica nomē sortita est. Sic enim ait D. Matth. quod elucescente prima sabbati: scilicet, Dominica, mulieres venientes ad monumentum terræ motum senserunt & Marcus ait, valde manè orto iam sole: id est, nondum eius corpore ab Orizonte emergente. ¶ Itē hora illa videtur rei quàm maximè idonea: tum quod illa est hora, qua profundiori somno homines sopiti sunt, qua ideo securitas designatur, in qua tunc homines erunt, sicut in diebus Noë, vt ait Christus, tum etiam quod cum resurrectio fiat ad manifesta omnia opera, quæ tunc vsque in cordium latebris delitebant, & tunc sunt propalanda & proferranda in lucem, commo-datissimus temporis articulus est: lucis aurora, quasi tunc lucis accessio fiat: nam Christus, qui author naturæ est, eiusdem naturæ ordinem in suum famulatum tunc usurpabit. Item & parabola Matthæi. 13. & Lucae 12. qua Christus admonuit, vt omnes in vigilia essemus aduentum Domini præstolantes, vt si in prima vigilia venerit, paratos nos inueniat, quæ vtique prima vigilia est tribus horis ante mediam noctem, & similiter si venerit in secunda, quæ est in noctis medio: & tandem addit, quod si venerit in tertia vigilia,

Matth. 25.

Casiodor.

2. Conclusio.

R6 prima.

R6 secunda.

Matth. 14.

ARTICVLVS III.

Vtrum vniversi mortales sint resur-recturi.

SVperiori quæstione definitū est, omnes quotquot primo sonitu tubæ inueniantur mortui, fore re suscitandos. Restat ergo de illis, qui tunc viui reperientur, explorare, vt rōm itidem morti occumbent, vt subinde resurgant. Et arguitur à parte negatiua ex illo potissimū 1. ad Thessal. 4. Mortui qui in Christo sunt resurgent primi, deinde nos qui viuimus, qui relinquitur simul rapiemur cum illis in nubibus obuiā Dño in aera, & sic semper cum domino erimus: vbi inter mortuos, & viuētes distinguit: q̄ illi resurgent, atq; hi viui rapiētur in aera, infinuans q̄ tunc viui nō morientur. Cui maximè consonat articulus fidei, quo in symbolo confitemur, q̄ venturus sit iudicare viuos & mortuos. ¶ Secundū. Naturale & cō-

Partis negatiue arg. 1.

1. Argum.

3. Argum.

Pars affirmatiua.

Opinio quorundam.

Opinio vera.

LoCus Pauli 1. Corin. 15.

vigilia, quæ est tribus horis post: nempè aduentante diluculo, beati sunt serui illi, quos in uenerit vigilantes.

Solu. 2. arg.

Media nocte.

Aequinoctium.

Mōdus quo die cōditus.

Dies conceptiois Christi.

¶ Ad secundum igitur argumentum principale in capite quæstionis præmissum respondetur, optimam dispositionē tēporis esse prope ortum solis: nam in illo cæli puncto creditur sol creatus, quippe cum secundum Aristotelem inde incepisset motus, si habiturus fuisset principium: imò inde reuera cœpit, quia fides nos docet habuisse principiu. Atqui articulus ille maximè est rei resurrectionis accessio, vt expositum est. ¶ Et per hoc verbo Pauli fit satis, quod venturus sit sicut fur in nocte: nam certè fures illam horam obseruant, qua homines securus dormiunt. Quare Apostolus nullam designauit horā noctis. Quod autem legitur Matth. 13. Media nocte clamor factus, quādo fatuē virgines dormiebant, non tam ad designandum punctum horam dictum est, quàm ad significandum per modum parabole securitatem profundè dormietium. Aduentus autē angeli in Aegypto non tati ad rem facit, q̄ Christi resurrectio tunc enim expediens illa hora mediæ noctis fuit, vt populo reliquum noctis ad fugiendum superseslet.

Luna plena.

Aequinoctium.

Mōdus quo die cōditus.

Dies conceptiois Christi.

¶ Adieciimus in conclusione, quod tunc luna erit plena soli opposita in occidenti, quoniam in illa dispositione creata luminaria creduntur: nam cum sol conditus fuerit, vt diebus præsit, & luna vt præsit noctibus, illa est optima luminarium dispositio, vt sole oriente luna occidat, & illo occidente oriatur ipsa: concedet ergo vt quibus punctis moueri ceperunt, in illis quiescant. ¶ Imò non parua hinc fit coniectura, vt dies illa circa æquinoctium martij sit futura, nam licet de hoc inter Doctores cōtrouersetur, longè sit tamen probabilius in illo æquinoctio orbem fuisse conditū, quod nunc in duodecimam martij cadit. Et ibidem annis tribus millibus nongentis quinquaginta nouem elapsis conceptus fuit Christus: nam anno ter millesimo nongentesimo sexagesimo ferè completo natus est. Error enim Calēdarij est, vt dies conceptionis vigesima quinta Martij celebretur, & dies natiuitatis vigesima quinta Decembris, deberent enim tredecim diebus retrogradi. Et triginta tribus integris expletis annis ab eius conceptione sub eodē æquinoctio passus fuit. Igitur quamuis nō sit tanquam omnino certum asserendum quando dies illa sit vettura, quia securos & absq; agētes præoccupabit homines, optimè tamen conijctur, vt quo die orbis & conditus fuit & redemptus, sit itidem iudicandus.

Dei. cap. 20. fatentur, varia est illius loci apud Græcos & Latinos lectio, tum quantum ad verbum nam ubi nos legimus, resurgemus, plerique Græcorum codices legunt, dormiemus: hoc est, moriemur: solene enim illis est, qui spem resurrectionis habent, mortem somni nomine designare. Et præterea quantum ad affirmationem: nam cum nos legamus, Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur, quidam permutata negatione conuersim legunt, Omnes quidem non resurgemus, seu non dormiemus, sed omnes immutabimur. Neq; verò Hierony. & August. fatentur, omnes Græcos à latinis diuertere, sed multos. At qui, vt ait super eundem locum D. Thom. quatum ad verbum nihil refert, seu resurgemus; legimus, seu dormiemus: quoniam quotquot morituri sunt resurgent, & nulli suat, nisi qui morientur, resurrecturi. Sed tamen negatio sensum omnino in contrarium vertit: nam si legatur, omnes non resurgemus aut non dormiemus, planum fit, qd illi, qui tunc in viuentibus fuerint, vel eorum aliqui, mortem non sint experturi. At quoniam etiã si sint omnes morte complicandi, dubitare quis potest, vtrum simul illi cum alijs antea defunctis sint excitandi, an verò postea, duas conclusiones præsens quæstio deposcit.

Opinio. primæ patroni.

At qui pars illa, quæ legit, Omnes non dormiemus, suos habet neq; verò contēndos, authores, quorum quosdam Hierony. in præfata epistola commemorat, vt Theodorū & Apollinarem, quibus Chrysoſtomus & Theophylactus adſtipulantur. Et vt apparet, etiam Origenes libr. 2. contra Celsum. Et ex neotericis Faber Stapulen. & Erasmus super eundem locum, & 1. ad Theſſalōn. 4. nimio pugnantius eam asserere contendit, cum quo Caietanus eisdem locis consentit.

1. Conclusio.

Nihilominus prima conclusio fit. Vniuersi, qui tunc vita fuerint superflites, morti succumbent, vt protinus cum cæteris resurgant. Sententia est Hieronymi, qui quavis in epistola ad Marcellam nutans videatur in contrariam partem propendere, tamen ad Minerium & Alexandrum, quorū rogatu rem definit, hanc tandem sententiam affirmat dicens, huic magis ecclesiã acquiescere, magisq; veritati conuenire, vt nemine excepto, præter Enoch & Eliam, quos sacra oracula viuos disparuisse commemorant, omnes sint morituri. In quam vti que sententiam citat venerabilem Didymum, quem vt vetustiorum, ait Origenē fuisse secutum, qui ambo fuerunt Græci peritissimi. Eiusdem sententiæ est August. lib. citato. 20. de ciui

Enoch & Elias.

August.

ta. Dei. cap. 20. & præterea de fide ad Petrum in cap. 3. ubi ait, qd ab eo primi hominis corpore, quod de terra Deus plasmavit, vsque ad omniam hominum corpora, quæ animata quantūq; viuere cœperunt, ab illo resuscitabuntur, à quo operãte creata sunt. Eadem hic est opinio S. Thomæ & Ricardi & Scoti quæst. 5. & Durandi & Paludani. q. 4. & Theologorū fere omnium. ¶ Verūtamen hic D. Tho. eam non est amplexus nisi seu securiorem & cōmunio rem, vt eius verbis vtamur, & 1. Corinth. 15. ait, contrariam opinionem non esse contra fidem. Imò in libro de ecclesiasticis dogmatibus. capit. 7. quavis August. cōmunem sententiam maxima, vt ait Patrū turba tradente susceperit, censet tamen patronos alterius opinionis catholicos & eruditos, nec ob id censendos esse hæreticos. At verò, quanquam nec ego aliter sentiam, nihilominus profectò non nihil vel temeritatis vel audaciar præ se fert contrariam iam nunc temporis sententiam tueri, præsertim tam pugnaciter, qd quidam faciunt: quando quidem Hierony. dicat, huic sententiæ magis ecclesiã acquiescere & magis esse veritati consonam. Et omnes latini ita legant. Omnes quidem resurgemus, & nonnulli ex Græcis: Quinetiam, à tempore Tridentinæ synodi, vbi editio vulgata inter omnes est solenniter suscepta, nescio an contraria lectio græcanica peiori quàm temeritatis nota sit subnotanda. Eo vel maxime, quod tum rationes, tum & oracula sacra huic, quæ vulgata est æditio, liberius patrocinentur. ¶ Primum enim, vt à nostra natura exordiamur, cū ex aia & corpore cōstantes nestræ nature similes in eisdem partibus resolutibiles, nulli sunt ab hac naturali lege excipiendi antequam de diuino privilegio cōsiterit: vniuersalis enim sententia est Gene. 2. Terra es, & in terram ibis: quam Augustinus loco citato lib. 20. ad hoc propositum de vniuersali resurrectione interpretatus ait, In terram ibis, amissa vita: nullum autem extat privilegium expressum: ergo asserendum est, omnes morte esse obituros. ¶ Secundò & ex cælestibus rationibus id mirari sic possumus. Cū enim illis cælorum motibus sublunares fiant generationes & corruptiones, cōsequens fit, vt cessante motu cæli, cælestes & actio calidi & humidi, quo hosti a vita consistit: quare sicut extincta cordis palpitatione extinguitur homo, sic quiescente motu cæli substantia cuncti morte animas sunt expiraturi.

Opinio communis.

Sententiæ auctoris.

Synodus tridentina.

Ratio. 11.

Ratio. 22.

Ratio. 33.

mors,

mors, iuxta diuinam illam sententiam Gene. 2. In quacunque hora comederis ex eo, morte morieris: scū ergo sententiã illa vniuersos mortales comprehendit, nulla est ratio, qua vllide excimantur: imò diuinæ iustitiæ cōcors omnino est, vt cuncti semel moriantur: iuxta verbum Paul. ad Heb. 9. Statutum est hominibus semel mori: & iuxta illud Psal. Quis est homo, qui viuet, & non videbit mortem? Etenim si Christus, vt à nostris nos piaculis expiaret, mortuus est semel, vt resurgeret, profectò æquifirma ratio à fortiori persurgeret, vt filij Adæ, qui mortis incurrerunt sententiã, exemplo Domini sui moriantur, vt resurgant.

Ratio. 4.

Accedit quartò & collectio facta Pauli, Si tunc Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur: qui accommodatissimum à natura deduxit exemplum, Inspiciens tu quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur: nam quauis exemplum illud, vt patroni alterius opinionis aiunt, ad possibilitatem resurrectionis demonstrãdam induxerit, nihilominus & in exemplū quoq; quo Christus suam familiam viuificaturus est, retulit. Vnde subdit, Seminatur in corruptione, surgit in incorruptione, &c. quotidie enim per corporis macerationē corruptibile corpus seminamus, sed tandem per mortē assumitur vt resurgat.

Ratio. 5.

Quinto ergo loco expēdamus vtra illarum lectio. 1. Corinth. 5. gratius arideat. Omnes quidem resurgemus, an verò cōtraria, Omnes quidem non resurgemus. Omnes enim tam vniq; alteri fauente lectio cōsistentur nomine mutabilitatis Paulum intellexisse, mutationem à mortalitate ad immortalitatem per dotes corporis, de quibus sermonem præmiserat, Seminatur in corruptiōe, surgit in gloria, &c. quæ vtiq; foelicissima mutatio dūtaxat iustorum præmium est. Vna ergo ratio, quæ Caietanano atq; alijs persuadet nō esse legendum, Omnes quidem resurgemus, est: qd tunc secundum membrū, sed non omnes immutabimur, non est rei consentaneum: videtur enim tunc Apostolus se inter perditos cōnumerare, qui nō sunt mutandi, cum dicat, sed nō omnes immutabimur. At verò non solum nihil roboris notula hæc habet, verum ex cōfessione ipsius Caietani: facillimè diluitur. Fatetur em̄ in more esse Paulo iustis se tantum cōnumerare, aut cum tota vniuersitate iustorum & iniustorum, quod re vera hic planè facit. Loquitur enim nomine totius vniuersitatis resurgentiæ: & ideo ait, Omnes quidem resurgemus: scilicet, tam reprobis q̄ probis, sed nō omnes immu

Ratio. Calc.

Caietani rō concutitur.

tabimur. Non quòd insinuet se non esse mutandum, sed quòd ex illa vniuersitate non omnes mutabuntur. Sic enim illustris persona alicuius reipub. dicere potest, Omnes quidem sumus ciues: sed non omnes sumus illustres, quauis ipse sit illustris. Et ideo ad maiorem huius sensus expositionem subdit, Mortui resurgent in corruptiōe: nimirum, vniuersitatem hæc indefinita vniuersali æquipollet: & nos immutabimur. Itaq; quod nomine totius vniuersitatis dixerat, Non omnes immutabimur, explicando illico nomine iustorum dicit, Et nos immutabimur, non autem iniusti.

Ratio. 6.

Et sexto, quod profectò vehementissimum argumentum est & inuincibile, arguitur. Nemo illorum, qui legunt, Non omnes resurgemus seu dormiemus, negat, quia neque inficias ire potest, quin omnes reprobis, qui tunc reperietur viui, sint morituri: nam fatentur Paulū qui hic de solis iustis, qui non omnes morientur, sed omnes immutabuntur, & 1. ad Theſſal. 4. ait, Nos qui viuimus rapiemur in nubibus obulam Domino in aera, & semper cum Domino erimus: imò autem damnandi non rapiemur in aera, vt postea videbimus: ergo illi antiqui Græci de solis iustis aiebant: non fore corpore deposituros. Hinc ergo sumitur argumentum. Si iniusti, qui tunc viui reperietur, de repente exanimabuntur, non est cur iusti nō simul morti occumbant: nā si essent immunes à morte seruadi, hoc esset propter suã iustitiã; & tamen multi multo sanctiores mortui sunt, vt beata virgo & apostoli. Profectò nō est cur negetur, vniuersos tunc morti concessuros.

Argumentū

Quapropter Origenes, vt Hierony. refert, & hic S. Thom. illam aliorum negatiuam lectionem, Non omnes dormiemus, non potuit sibi persuadere, de vera morte fore intelligendam: quocirca eam interpretabatur de dormitione spiritali, hoc est, de morte peccati. Et hæc forte est causa cur nō omnes legebant, nō omnes resurgemus, sed non omnes dormiemus. Itaq; omnes vtriusq; lectionis patroni formidabant negare omnes morituros. Quavis illa interpretatio de dormitione peccati aliquatò sit violentior, quã vt eam textus gratis admittat.

Origenes.

Ad alium igitur locum Paul. 1. ad Theſſalō. 4. descendamus, quem auctores contrariæ opinionis robustissimi sibi putant firmamentum. Ait epim. Ipse Dominus in iustis & in voce archangeli & in tuba Dei descendet de cælo, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi, deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obulam Domino in aera.

Locus Pauli 1. ad Theſſalō. 4.

Nota.

¶ Sed vt obiter hoc in praesentia adnotemus, non defuerunt qui superficie horum verborum seducti arbitrarint sicut Apostoli, & qui cum eo scribebant Syluanu & Timotheum deceptos putasse, aduentum Domini tam esse propinquum, vt in sua etate esset futurus. Quinuerd Erasmus nihil cunctatus est illud sub opinione dixisse. Hierony. vero in epistola illa citata ad Minerium & Alexandrum hunc errorem legentibus cauit. Ait enim Thessalonicisibus eadem ab eisdem verbis errorem irrepsisse, ad quem eis detergendum scripsit Apostolus epistolam secundam, vbi ait, Rogamus vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, vt non cito moueamini a vestro sensu, neque terreamini neque per spiritum neque per sermonem neque per epistolam quasi per nos missam, quasi in stet dies Domini &c. Qui enim ad Timotheum scribens cap. 2. dixerat, Ego enim iam debor, & tempus meae resolutionis instat, non dubitabat sibi ante aduentum Christi moriendum. Vnde Petrus apostolus in sua. 2. Canonica cap. 3. de aduentu Domini loquens & persuadens, ne quis putet ipsum tardare, ait, nonnulla Paulum scripsit intellectu difficilia, quae indocti & instabiles deprauant, quasi ex illis fuerint decepti putantes, quod tempore illo Apostolorum esset Christus venturus.

Paulus non fuit deceptus

¶ Petrus.

¶ Igitur vbi ait Paul. Nos qui viuimus, qui relinquimur, &c. nihil aliud adinonere cogitat, quod viuentes in lege euangelica non praue-nient iustos antiquae legis, qui mortui sunt in fide Christi, sed simul omnes rapientur in nubibus obuiam Christo: & ideo in se & suis confortibus repraesentat illos, qui tunc erunt in vita residui. Nihilominus neutiquam negat, se cum alijs pluribus de hac luce migraturum: quin verò id anxie cupiebat aiebat enim: ad Roma. 7. Quis me liberabit de corpore mortis huius? & 2. Corinth. 5. Habitantes in corpore peregrinamur a Domino; magis autem volumus exire de corpore & esse cum Domino.

¶ Sicut Paul.

¶ Videtur tamen prima facie insinuare quod tunc vita fungentur, nulla erunt morte occu-pandi, sed viui rapiendi obuiam Domino: nam ait, Mortui resurgent primi, deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, rapiemur in nubibus obuiam Domino. At qui si locus alius non esset vniuersalis resurrectionis apertior neque ratio nes, quae facte sunt, illa suaderent, nescio an dicam, persuaderent, iste non esset sufficiens ad probandum omnes esse morituros. Sed tamen neque illis locis & rationibus contradicit. Non enim hic Paulus de vniuersali omnium morte sermonem habebat, sed solum volebat conser-

¶ Roma. 7.

¶ Qui viui erunt in die iudicij.

¶ Paul. scripsit.

re iustos, qui tunc essent vita fungentes, cum alijs iustis, qui tunc erunt vita defuncti, docens quod propterea quod tunc erunt viui non occurreret citius Christo obuiam, quam alij, qui tunc erunt in sepulchris, sed illi resurgent primi id est, primum, & protinus omnes simul iusti rapientur in nubibus obuiam Domino: non tamen negat viuētes illos per mortem transiuros ad immortalē vitam, Et ideo August. lib. citato, 20. de ciuita. Dei, ait, quod in raptu illo morietur & resurget.

August.

¶ Sed tamen hic locus aliam ambiguitatem superiorum adnectit: scilicet, vtrum esto superstites illi sint morituri, prius alij quam ipsi sint resur-recturi. Apparet enim sic fore: tum ex verbis Pauli, qui ait, Mortui resurgent primi, deinde nos qui viuimus &c. tum etiam ex verbis Augustini, qui ait, in raptu, quo viui rapientur in aera, morituros, cum ergo antequam illi rapiatur, alij resurrexerint, sic vt illi post alios sint resurrecturi.

Alia dubia.

Augustinus.

¶ Tres sunt ergo eorum opiniones, qui arbitra-ti sunt non omnes simul suscitandos. Antiquus enim Papias & Lactantius quos supra retulimus, existimabant in fine sexti millenarij veterum Christum & tunc resur-recturos iustos, cum qui bus erat mille annis in summis delictis conuer-saturus: & post in fine septimi millenarij erant reprobi excitandi. Et sic glossabat illud Pauli, Mortui, qui in Christo sunt, hoc est iusti, resur-gent primi id est, per mille annos ante. Sed hac Hiero. in epistola citata ad Minerium & Alexā. appellat fabulam, cum. 1. Corinth. 5. idē Apo-stolus dicat, quod in momento & ictu oculi canēte nouissima tuba mortui resurgent, & nos scilicet, iusti, immutabimur.

Opinio. 1.

Opinio facta lola.

¶ Alij verò, quorum sunt Scotus & Durandus. quod 4. cenlent, quod qui tunc inuenientur defun-cti, resurgent prius, & qui reperientur viui, rapi-entur in aera, vbi in ipso raptu morientur, ac subinde post alios resurget. Sed alij sunt quos Ricard. impraesentiarum refert, qui aiebant, clec-tos citius, quod reprobos excitandos: atque huius sententiae fuit Theophylactus. 1. Thessa. 4. Sic nimirum Deo disponente, vt illorum obediētia, qui vt ait Paulus, diligunt aduentum Dñi, propior appareat. Miseros namque, (quippe qui-bus ingratus horredusque ille aduentus erit) cū-statius putabant isti in vitam redituros.

Opinio. 2.

Opinio. 3.

¶ Veruntamen his nihil obstantibus statuitur secunda huius articuli conclusio. Vniuersi, scilicet & probi & improbi, atque illi, qui supersti-tes tunc in vita reperientur, & qui defuncti erūt, simul eodem temporis momento resurgent. Sententia est Ricard. imò & August. vbi eius opus est liber de ecclesiasticis dogmatibus, sic enim

¶ Conclusio.

Ratio. 1.

enim

Ratio. 2.

enim illic capit. 6. legitur. Erunt resurrexerunt mor-tuorum omnium hominum, sed vna & insimul & semel, non prima iustorum, & secunda pec-catorum, vt fabula est somniatorum, sed vna omnium. Cui vtique sententiae rationes gratia-ter suffragantur: quoniam cum, vt ait Paulus, omnes in momento & ictu oculi debeant re-surgere, sic eoque, vt eodem momento re-surgant. Item cum resurrectio illa sit conuer-sio ad vniuersale iudicium, fiatque adeo virtute Dei, cui omnis creatura ad autum pareat (nisi in his quae ad mores in hac vita pertinent) quia nemo ei resistere valet, sic vt eodem momento omnes resurgant.

Solutio.

¶ Et per hoc respondetur illis, qui putant re-belles iniquos morosius resur-recturos. Si enim sua sponte deberent exurgere, probabilitas que-dam inesset in argumento. Attamen cum om-nis virtute diuina sint euocandi, non dabitur eis remorandi locus. Adde, quod cum omnes sono vocis & tubae Dei, vt ait Paulus, sint vcluti ex somno excitandi, eodem sonitu atque eodem momento resurgent vniuersi.

Augustinus.

¶ Illud verò, quod ait August. videlicet, quod qui viui reperientur, in aera sint morituri, & re-surrexerunt, possibile quidem est, & cum hono-re, qui dicitur patri debere, audiendum. Pugnāt tamen in contrarium argumentum, quod in-felices damnandi, qui viui reperientur, non in aere, sed in terra interibunt antequam iusti rapiantur in aera: ergo profectò non est cur non moriantur iusti, etiam in terra: vnde cum vni-uersis alijs iustis rapiantur in aera. Praefertim quod in illo raptu in aera non est credibile tan-tum mora interfuturum, vt illic moriantur & purgentur: & resurgant: nam si quidpiam ha-bent sordium, omnino illis expurgandum est antequam resurgant.

Arg. contra verba Aug.

Sententia 2a 20. 16.

¶ Argumēt.

¶ Igitur, vt tadem aliquid dicamus, hoc quam-maxime est vero simile, quod in illo tātūlo im-perceptibilis temporis, quo angeli cineres sunt: collecti viui, morientur vniuersi: qui viui reperie-tur, & instanti terminatio extrinseca illius temporis, vt expositum est, fiet generalis om-nium resurrectio. ¶ Ad huius autem maiore in-telligentiam arguitur cōtra. Et supponatur mor-tē, quae ex culpa originali cōtraximus, de qua dictū est, in quacūque die comederis ex eo mor-te morieris, non esse violenter infligam, cuius modi sunt mortis, quibus malefactorum ple-cuntur, aut alij interficiuntur per iniuriam, sed est naturalis. Enimvero quauis nullum fuisset peccatum originale, ex eo quod sumus ex corpore & anima cōpacti, fuissetus mor-tales. At quia Deus nos iustitia originali dota-

uatur, cuius beneficio poteramus non in-merito illam iustitiam per praeracuratiōem Adā amissimus, in nobis a mortem di-natura nichil fu-rus atque hac ratione mors dicitur poena ori-ginalis peccati. ¶ Hinc ergo ducitur argumē-tum. Illi, qui viui reperientur, propter aduen-tum illius diei non sunt digni violenta thoro-erigo qui tunc nullis laboribus lethalius mor-tis, quibus alioqui mortui tunc essent, non est, cur morti debeant occurrere. ¶ Ad hoc satis re-spondere quis possit, quod cum ex locis sacris supra citatis & probabilibus rationibus colligatur omnes fore morituros, non opus est per-serutari quomodo morientur. Deus enim, qui pro culpa originali nobis decreuit mortē, potest infligere aliam etiā violentā, vt quod sta-tutum est impleatur, & est statutū, vt ait Paulus, hominibus semel mori. Nihilominus secu-

Solutio. 1.

Solutio. 2.

Locus Pauli

Pauli non sic legendus est, vt. ordo cōstituat

prioris & posterioris inter resurrectionē, qui narratur

tunc fuerint defuncti, & eorum, qui in quo morie-tur, sed iter resurrectione iustorum, qui tūcerūt

defuncti, & omnium simul iustorum raptū in aera. Loquitur enim speciatim, vt illic habetur

de resurrectione iustorum. Quasi dicat, Non prius,

qui tunc inuenientur in vita, rapiuntur in aera,

quam iusti alij, qui erunt defuncti, sed omnes

prius simul resurgent scilicet, tā qui erāt mor-tui, quam qui tunc morientur, ex tempore, sub

inde oēs simul rapientur in aera. ¶ Ex his de-mum id, quod articulo praecedente insinuaba-mus, planē colligitur: scilicet, quod generalis

omnium resurrectio erit in instanti extrinse-

ca terminanti totum mundi tempus, quo sci-licet Caeli, vt cum Philosoph. loquamur, per

primum non esse motus moueri desinent. Nā illa quae deinceps in iudicio subsequenter, non opus est, vt temporis mensura fiant: sed in aeter-nitate, quae iam inde absque alia mensura rema-nebit. ¶ Solutum ergo est primum argumē-

Solutio. 1. arg. tum, Dd 2.

tum, quod ex verbis Pauli. 1. Thessa. 4. erat in-
struendum. haud enim negat repertos tunc viuos
fore mortuos, sed ait non prius illos rapiēdos
in aera q̄ omnes resurgant. Verbum autem ar-
ticulari fidei, quod Christus sit iudicaturus viuos
& mortuos, ad illud diei tempus referendum
est, vt Aug. ait in Enchi. ca. 55. Nam viuos nō
mine illi comprehenduntur, qui tūc in carne vi-
uentes de hac luce migrabunt: mortui verō in-
telliguntur qui ante diem illam fuerint vita de-
functi.

Solut. 1. arg.

¶ Ad secundum respondetur, q̄ deside-
rium sanctorū absolutum ad salutem animarū
necessariū frustrari non potest: desideriu au-
tem illud apud Paul. Nolumus spoliari; sed
superest illi, non est absolutū, sed conditiona-
le, si possibile esset. Quomodo illud Chris-
ti, Si possibile est transeat a me calix iste: re-
praesentat enim Apostolus nomine totius hu-
mani generis affectum illius status naturę in-
tegra, in quo creati sumus, quō absq; tēpora-
li morte poteramus ad aeterna vitā aduolare.
Cupimus ergo vt mortale hoc corpus im-
mortalitatem induat: tametī id fieri nequeat
nisi moriendo mortalitatem exuat; quemad-
modum Christus mortem moriendo destruxit,
& vitā resurgendo reparauit.

Solut. 2. arg.

¶ Ad tertiu respondetur, q̄ cum per prauaricationem
Adā tota natura, vt ait Paul. in illo peccauit,
atque adeo mortis fuerit rea, iustitia Dei
exigit, vt morti omnes debitum soluant prae-
ter illos, qui priuilegio Dei excepti sunt. Quo-
modo vtique priuilegio Enoch, & Eliam donauit, ob
causam & mysterium nobis occultum. Illis er-
go solis exceptis, vt ait ad Minerium Hieron.
nulli praeterea contingit. Abundauit autē gra-
tia Christi, vt ait Pau. plusquam delictum: quia
cum solo illo peccato Adā fuerimus per origi-
nem contaminati, Christus, non solum origi-
nalem, verūm cunctas nostras proprias actua-
les maculas nobis absterfit, seruata tamen iusti-
tia, vt cuncti morti succumberemus.

Aliud Arg.

¶ Per hoc aliud soluitur argumentum. Melius
perficitur quod compendiosius fit: compedio-
sius autem res transigeretur, si raperentur, qui
tunc viuētes essent, antequam morerentur. Re-
spondetur, inquam, viam compendiosorem
tunc esse praeterendam quādo est ad rem tam
accommoda.

ARTICVLVS. V.

Verūm omnes mortui resoluētur in ci-
neres antequam in iudiciū exurgāt.

Veritur tandē de materia, ex qua
corpora resurgunt, & subinde de
loco, vtrum. s. omnes ex cinerib?
vbi quicq; fuerint, debeāt resurge-
re. Et arguitur à parte negatiua. Corpora nisi
ignis officio, non resoluuntur in cineres: qui au-
tem vita decedunt non omnes concremantur:
ergo non omnes resoluuntur in cineres.

Partis negati-
uae argu. 1.

¶ Secundo. Si omnes in cineres resoluērentur,
nulla in eis remaneret inclinatio ad resumen-
das animas magis quā in carne leonis aut alia
quacūq; re: conlequēs tamen apparet falsum:
nam sicut animā etiam separat iugis inest ap-
petitus corporis, ita videtur corpus semper ap-
petere animā, vt apud fiat vtriusq; cōiunctio.

2. Argumēto.

¶ Tertio arguitur, Si mortui oēs essent in cine-
res abituri, nō ex eodem loco exurgerēt, quo
sepulti sunt: nā pulueres faciliē in diuersa loca
dilatantur, imō in herbas exēūt, quibus anima-
lia nascuntur, & sic vix poterit tūc reperiri par-
ticula eiusdē corporis, quod fuerit incineratū.

3. Argumēto.

¶ In contrariū est illud Gen. 3. Terra es & in ter-
ra ibis, quē quidē sentētia, vt auctor est Haym.
omnes tenet, qui in originali peccato nascuntur.

Partis affirmati-
uae.

¶ Tribus cōclusionibus secundū argumētōrū
numerū ad quāstionē respōdebatur. Cōsue-
tissimū autē patribus ac theologis est corpo-
rum humanorū reliquias: hoc est, quicquid il-
lud sit, in quod resoluuntur, generali nomine ci-
neres appellare. Cuius variae causae feruntur.
Vna est, quōd olim in more fuit cadauera cō-
burere, vnde sepulchra & cinerum loca busta
dicebātur. Sed fortasse alia non fuit causa nisi
quē homo ex puluere & terra fuerit plasmat-
us, & sententia pro peccato fuerit, Terra es &
in terram ibis, pulueribusq; cū cineribus maxi-
ma sit similitudo, cinerum nomen pro terra &
pulueribus vsurpatur. Praesertim quōd exilio-
res sunt faciliusq; in fauillam & auram euolat.
Vnde Abraham Genes. 18. Loquar (inquit) ad
Dominū meum cum sim puluis & cinis. Qua-
propter nos quotānis ecclesia admonet, Me-
mento homo, quia cinis es & in cinerem reuer-
tebis. Et fit praeterea allusio ad peccati fomētē,
qui nobis ex originalculpa sit residuus: fomes
enim ignis fomentum est. Vnde sicut ardore
concupiscentiae exurimur, ita & corporum re-
liquiae cineres nuncupantur.

Cadauerum
reliquiae cin-
eres dicitur.

¶ Quod autē in disputationē modō pducitur
est. Vtrū vniuersa mortaliū cadauera sint ante
quā in vitā redeāt, vsq; ad elementa resoluēda,
an verō satis sit quōd moriātur, seruatis aliquo-
rū ossibus, aliorūq; carnibus: nam Ezechiel, vt
cap. 37. legitur, in resurrectionis visione campū
vidisse se ait ossibus plenum, super quē Deum
vidit

1. Cōclusio.

vidit nervos & carnes inducentem. Item multi
in die iudicii erūt, qui ossa habebūt integra, illi
praesertim, qui tunc sunt obituri.

Homo ex
quibus con-
sistit.

¶ Nihilominus statuitur prima cōclusio. Cūcta
humana corpora omnino vsq; ad elemēta re-
soluuntur. Cōclusio est S. Tho. impraesentiarū
ar. 4. & Ricar. & Theologorū. Ad cuius proba-
tionē praesupponendū est hominē cōstare ex
corpore & anima: corpus verō ex ossibus ner-
uis &c. quæ sunt partes eterogeneæ: hoc est, di-
uersarū rationum, ac demum partes illę cōn-
stant ex elementorū cōmixtione, quōd de ter-
renis omnibus affirmat. 2. Cæli. Philosophus.
Primō ergo moritur homo per separationē
animæ à corpore, quōd restat, vt cadūer, mox
per plurimas trāsmutationes, tandem resoluuntur
in elemēta: quia, vt. 3. Physic. habetur, quicquid
ex contrariis cōstat, in ea tandem reductur.

Ratio natu-
ralis.

¶ Probatur ergo cōclusio primū rationē natu-
rali, quia conglutinatio elementorū in mix-
to cælorum latioribus sit & cōseruatur, con-
sequens ergo fit, vt eisdē orbibus quiescēti-
bus cuncta mixta resoluuntur in elemēta.
Quare post diem iudicii omnia interire neces-
se est mixta, ac petinde corpora nostra, solis
superstitibus elementis.

Ratio. 2.

¶ Secūdo arguitur ex illa sentētia citata, Terra
es & in terram ibis. Vnde colligitur, q̄ in pœ-
nam originalis culpæ, non tantū mors nobis
decreta est, quæ est animæ à corpore separa-
tio: verūm & corporis resolutio vsq; ad terram
& alia elemēta, ex quibus cōmixtum est: nam
omnes illæ resoluiones sunt nobis naturales,
à quibus per donū originalis iustitiæ preserua-
bamur. Quam ob rem ex debito iustitiæ pro-
pter crimen Adā nō solum obituri omnes su-
mus mortē, verūm resoluendi, vt nostra fert na-
tura, illo iustitiæ originalis munere destituta,
vt cōstet quantū nobis illa fuerat beneficium.
Resoluendi, inquam, praeter Christū, qui vt nul-
lo fuit attentus peccato, ita nec vlli fuit peccati
legi obnoxius. De quo ideo praecinit David,
Nō dabis sanctū tuum videre corruptionem.
Id quod Petrus Act. 2. necessariō duxit per-
suadendum in Christum propriē competere.
Et praeter illos, qui illo priuilegio donati sunt,
vt nō incinerarentur, quale Enoch, & Eliā, vt
praedictum est, indultū fuit, & Deiparę virgini
pię creditur etiam concessum. ¶ Tertio demū
ad eandē conclusionem arguitur. Christus qui
soluto pretio redemptionis nostræ reparator
est vite, quam in Adam perdidimus, nō solum
vita nos donaturus est per resoluēdē animæ
in corpus, verūm & corpora ipsa nostra, vt ad
Philippen. 3. ait Paulus, habet reformare, vt

Ratio. 3.

cōfiguretur corpori claritatis eius: reformatio
autē integra & perfecta illa est, quæ ex primis
principijs integratur. Ergo vt illa reformatio
perfecte fiat, debet resolutio vsq; ad omnia, ex
quibus cōponitur, procedere, vt nō solum sit
corpus nouum, verum & ossa & nerui & cutis
prorsus inuouētur, & omnia mēbra. Profectō
quāvis cōclusio, nec fit in sacris Biblijs expres-
sa, nec ab ecclesia definita, indecens esset illam
negare. Quæ praesertim in iustorū corporibus
demonstratur: nam cum sint per dotes gloriæ
vsq; ad minutissimas particulas purificāda, vi-
dētur vsq; ad vltima eorū principia fore resō-
lūda. ¶ Quōd si per cōteris, cur ergo in scriptū-
ra facta nō sit mentio de alijs elementis, sed de
sola terra, Terra es & in terram ibis. Responde-
tur rationem esse, quia elemētū, quod in ho-
mine dominatur, est terra de qua conditus est.

Dubium.

Augustin.

Vnde Aug. Enchir. c. 88. Nō petit (inquit) Deo
terrenas materies, de qua mortaliū creatur ca-
ro: sed in quālibet puluerem cinerem que sol-
uatur; in quōlibet halitū auræq; diffugiat,
in quancūque aliorum corporum substan-
tiam vel in ipsa elemēta vertatur, in quorūcū-
que animalium, etiā hominū, cibū cedat, carnē
que mutetur illi animæ humanæ punctō tem-
poris redit, quæ illā primitus, vt homo fieret,
cresceret, viueret, animauit. ¶ Sed arguat quis
forsan. Resurrectio Christi fuit nostræ exem-
plar: ergo sicut ipse nō ex cineribus resurre-
xit, ita nec nos debemus resurgere. Negatur
tamē consequētia: nam ratio exemplaris cau-
sæ nō consistit in termino à quo; sed in eo ad
quem fit cōfirmatio. Resurgēt enim omnes in
corporibus verē viuētibz, in quō etiā dānati
conformabuntur corpori Christi, iusti verō in
corporibus gloriosis, in quō praeterea erunt ei
similes. ¶ Arguitur autē rursum. Termin⁹ qui
est finis, ei respōdere debet, qui est principiu:
foelices autē & infelices ad diuersa resurgēt:
quoniam vt (ait Paulus) omnes resurgemus, sed
nō omnes immutabimur: ergo pari ratione nō
omnes resurgēt ex cineribus. Respōdetur, re-
surrectionē dānatorum & iustorum differre;
nō ex termino vnde procedūt, sed ex finibus,
ad quos resurgēt, nam motus à fine fortian-
tur speciem: & ideo ex eisdē cineribus alij re-
surgēt ad vitam, atq; alij ad mortem.

Argument⁹.

¶ Primo igitur argumento principali satisfā-
ctum est, vbi ostēdimus, cur corporū reliquiae
dicantur cineres, licet non in morte cremētur.
¶ Ad id autem Ezechielis. Respōdetur, q̄ ipse
loquebatur populo quemadmodum cadaue-
rum ossa videri solent vbi ceciderint homines,
& quemadmodum Deus ex cocta Adā indu-

Solut. 1. arg.

Solut. 2. arg.

Et a carne formavit. Eam. Nihilominus non opus fuit, vt ad vivum modam depingeret, quo sunt corpora prius vsq; ad cineres migrata, quam in vitam emigrent.

Solut. alius arguente.

Ad aliud autem quod subiecit arguente cum de illis, quorum corpora non dantur, et in cineres dissoluta, respondet. Dicitur Thomas & Ricardus, & alij, quod ignis ille faciem iudicis antecedens, quo expurganda est mundi factio, poterit corpora tunc viventium cum alijs mistis, que non fuerint prius resoluta, in cineres vertere, de quo vtiq; igne, articulo pcedenti diximus. Illos examinandos, si prius ingenti timore illo portatorum terrore spum non exhibuerint.

Questio. 2.

De hac prima conclusione factis sit gradus ad secundam, quam in unquam ex vtraque in cineribus illis semper inclinatio persistat ad animam resumendam. Non enim desunt qui id affirmati arbitrii nunquam sic dissolui vsq; ad elementa corpus, quin aliqua mixti particula, perseveret, que fuerat in humano corpore.

1. Conclusio. Ratio.

Nihilominus subiungitur secunda conclusio. Nulla in cineribus restat inclinatio, aut appetentia animae resumenda. Probatur per pcedentem: quia in elementis ac mixtis diuersarum specierum nulla inest organizatio aut peculiaris dispositio ad animam. Sic ergo omnium corporum resolutio vsque ad elementa & alia longe diuersa mista fit, liquidò colligitur, nullam in illis superesse appetentiam animae: praeter generalem appetitum materiae in differentem hominem formatam.

Ratio. 2.

Item arguitur, quia omnium pleraque, imò quàm longè sunt plurima erunt, & in alias ac subinde alias formas transmissa; nam cum vt proxime citatus Augustinus ait plurima iam tunc prodierunt in herbas, & cesserunt in animalium cibos, & in aereos halitus, in illis ergo nullus superest appetitus animae. Cum ergo contentanone rationi sit, vt cuncta eade lege subeant, fit vt omnia pariter dissoluantur, in nullisq; eadem peculiaris inclinatio superfit.

Solut. 1. arg.

Ad secundam igitur arguente, respondetur: quod cum anima separata a corpore eadem perseueret, nihil mirum, si eandem naturam ac subinde eadem affectionem ad corpus retineat, quod non accidit corpori. Inest ergo illis cineribus sola obedientia ad omnipotentiam diuinam.

Ad testimonium Iob.

Quid autem ad illud Iob respondendum capit. 20. Ossa eius implebuntur vitijs, adulescentia eius, & cum eo puluere dormient. Si enim in puluere perseuerant animae vitia, potiori ratione perseuerabit inclinatio ad ipsum resumendam. Respondetur, non esse sententiam Iob, quod

vitia animae actu perdurent in ossibus; sed quod secundum ordinem diuinum in illis est vnusquisq; ad illud premium, vel supplicium deputatus, quod homo in corpore & anima meruit.

Questio. 3.

Tertia verò, quae hinc emergebat, ambiguitas, plurimum perplexitatis habet, quibus scilicet deus resurgent omnes. Tribus enim modis possumus eundem resurrectionem speculari. Vnus scilicet, vt omnium vniuersitas cinerum Angelorum ministerio, in eundem locum congregetur, quo iudicium futurum est: vbi gratia, in valle Iosaphat, de quo in distinctione 47 disputatum sumus, vt illic omnes clarescat & sonitu vocis expergefacti stantur ad tribunal Domini. Vel quod vnusquisque ab eodem loco resurgat, in quo vel mortuus fuit, vel sepultus. Aut tertio, quod exurgat inde quisq; vbi maior vel praecipua pars sinerum eius iacuerit, ex quibus corporis compages est facta. Et certe vnusquisque istorum modus in vtraque parte in anceps est.

Resurrectio multipliciter consideratur.

1. Motus.

Primus quidem apparet inde probabilis, quod cum Angeli sint cineres, vnde eunq; faciant, collecturi, gratius videtur ardire ratio, vt ad illum locum iudicij vniuersos asportent, quam vt ad tam innumeram loca eos distrahant, vt in diuersis illis mundi partibus excitatos, vicos illic deferant. Nam & si diuinae virtuti aequè sint cuncta facilia, ille tamen modus concipiendus nobis est, qui nostro modo concipiendi compendiosior apparet. Praeterea cum eodem temporis cadauera multa sint repertienda integra, atque alia sua retinentia ossa, facilius est intellectu, quod in illo transitu ad locum iudicij per ignis flammam faciem iudicis praecedentem, incinerentur, quam si essent in visceribus terrae abdita.

Ezechiel. 27.

Ioan. 5.

Matthae. 27.

Veruntamen in cotradictum occurrere videtur illud Ezechiel. 27. Aperiam tumulos vestros, & educa uos de sepulchris vestris popule meus, & dabo spiritum meum in vobis, & c. Et Ioannis quinto, Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, Et Matthaei. 27. Monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum, qui dormierant, resurrexerunt, quae vtiq; testimonia docere videntur ex monumentis futuram esse resurrectionem. Cui & ratio haec, fauet, quod monumenta videntur quasi in deposito excipisse defunctos, quos suo postmodum creatore reddant. Et exemplum praeterea Christi ad id facti, qui de monumento surrexit, non autem de loco, in quo passus fuit. At vero, neq; desunt contra hoc argumeta alia. Primum, quod multa monumenta disperierunt nam terra quotidie illuionibus corroditur, quare vbi erat terra, iam vt ait

1. Argumet.

ait

ait Aristoteles est vel aer vel aqua. Itē quia plurima cadauera in praesentem materiam dilapsa, in diuersissimas orbis partes diffugerunt, alia scilicet, quae a diuersis animalibus fuerunt, alia quae ventis in diuersa loca efflata sunt. Et vti saepe venit, vt caput in vno loco custodiatur, & corpus alibi sit humatum. Vnde probabili ratione colligitur, quod vnusquisque vbi mortuus fuit, resurgat, vel vbi maior pars pulueris extiterit, quod si nullibi fuerint plures partes, quam alibi, tunc ait Ricardus, quod resurgat, tunc vbi Deus voluerit.

Vbi quis mortuus est, ibi resurgat.

Vbi debeat resurgere

Legitur, vt ab hoc vltimo verbo exordiamur, hoc in solam voluntatem Dei referre non est Theologi. Nam est voluntas Dei sit omnium causa, nec habeat ipsa priorem: tamē quia cum ea pro sua sapientia strauit disponit, inquirimus rationem dispositionis diuinae voluntatis: quae rationi gratius ardeat. Inter hos autem tres modos ille postremus minus praesertim probabilitatis nam si angeli sunt collecturi cineres, non est cur rationem habeat loci, in quo plures sunt partes. Quauis qui hunc modum eum Ricardo sustinere voluerit, vix poterit in contrarium renuici. Nihilominus propter alla testimonia alius modus probabilior est: videlicet, vt omnes, & singuli de suis sepulchris resurgant, si in illis extiterint, vel de illo terrae loco, qui ad perpendicularum proximus fuerit illi, in quo fuerat quisq; sepultus. Itaq; angeli singulorum cineres ad cuiusq; sepulchrum sunt delaturi.

2. Opinio.

Argumentum

Solutio.

3. Opinio respondet.

Extat tamen aduersus hoc aliud argumentum, quod frequentissimi sunt in eodem sepulchro conditi: quomodo ergo eodem monumento citra penetrationem vnius corporis eum altero surget? Respondetur gloria corpora iustorum non se inuicem impedire propter dotem subtilitatis: saltem, in his officijs obeadis, quae diuino nutu & iussu exequi debent: de corporibus autem danatorum videtur tunc dicendum, quod diuina virtute in illo exitu se penetrabant, vt distinctione 49. iterum examinabitur. Nihilominus profecto istorum trium modorum ille maximè videtur probabilis, quod omnes pulueres sint in locum iudicij congregandi, & ibi sint omnes resurrecturi. Ad illa ergo testimonia, quae de monumentis & tumulis loquuntur, respondere potest, quod sunt ad modum intelligendi populi prolata. Praesertim cum in monumentis creberrimi tunc erunt cineres, ex quibus tunc extrahetur. Quare cum ex eisdem monumentis plures sint pulueres educendi, merito dici potest, quod ex monumentis resurgent. Quem admodum sub articulo resurrectionis Christi non dubium est, quin de sepulchris corpora viu-

tia exierint, vt euangelista refert. In calce demum distinctionis praesentis Magister sententiarum & sui sermonem adiungit de peccatorum memoria; quae homines in hoc seculo commiserant, vtrum resurgentes tam aliena, quam propria peccata sint cognituri. Sed sermo hic minime ad praesentem distinctionem spectat: quippe, qua solum agitur de actione & modo resurrectionis: de termino namq; & statu in quo mortui resurgent, & de his quae post resurrectionem illis contingunt, in distinctione proxima & subsequenti subsecutur sermo. De cognitione ergo, quam vnusquisque seu aliorum seu propriorum peccatorum sit habiturus, distinctione 47. propria nos manet dicendi sedes.

Peccatorum memoria.

DISTINCTIO Quadagesima quarta, De termino & qualitate & quantitate resurgentium.

Vo autem haec, quae Textus dicta sunt, luculentius eluceat, sic Resurrectionis veritatem profiteri oportet, vt credamus, eundem ipsum hominem qui vita defungitur, in eodemq; quod cecidit, corpore resurrecturum, iuxta illud Iob. Quem (scilicet Redemptorem) visurus sum ego ipse & oculi mei conspiciuntur sunt, & non alius, & in carne mea videbo Deum Saluatorem meum. Vnde in enchiridio August. Non perit, inquit, Deo terrena materies, de qua mortaliu creatur caro, sed in quemlibet puluerem cineremue soluat, in quoslibet halitus aurasq; diffugiat, in quancunq; aliorum corporum substantia vel in ipsa elementa vertatur, in quorum-

Capit. 38.

cunq; animalium, etiam hominum, cibū cedat, carnemq; mutetur, illi animæ humanæ pūcto temporis redit, quæ illam primitus, vt homo fieret, cresceret, viueret, animauit.

Cap. 2. ¶ Quicquid ergo ad perfectionē humanā attinet naturā tam secundum animam, quam secundum corpus resurget, vt membra cuncta, humores & organa, etiam si aliquo membro homo aut orbatus genitus fuerit, aut viuens trūcatus: quoniā Dei perfecta sunt opera, qui ideo quem admodū naturā integrā primitus cōdidit, integrā instaurabit, iuxta illam Christi pollicitationem, Capillus de capite vestro nō peribit. Neq; ita multum refert, vt rēm singulā particulā in singula, quibus primitus inerāt membra, reuertatur. Sed quæ ad modum (vt ait ibidem August.) si statua: cuiuslibet metalli, aut igne liquefceret, aut cōtereretur in puluerem, aut cōfundereetur in massam, & eam vellet artifex rursus ex illius materia quantitate reparare, nihil interesset ad eius integritatē, quæ particula materia: cui membro statuae redderetur, dum tamen totum, ex quo constituta fuerat, restituta resumeret: ita Deus mirabiliter, atq; ineffabiliter artifex de toto, quo caro nostra constiterat, eam mirabili & ineffabili celeritate restituet.

Luc. 21. 16.

In enchirid. d. ca. 39.

¶ Resurgent igitur, vt idem ibidem ait Augustinus, Sāctorum corpora sine vilo vicio, sine vlla deformitate, sicut sine vlla corruptione, onere, difficultate. In quibus tanta facilitas resurgendi, quāta fœlicitas erit. Propter quod spiritualia dicta sunt, cum proculdubio corpora sint futura, nō spiritus. Dereprobis autem subiungit, Quicunq; vērō ab illa perditionis massa, quæ facta est per hominē primū non liberantur per vnū mediatorem Dei & hominū, resurgent quidē etiam ipsi, vnusquisq; cum sua carne, sed vt cū diabolo & Angelis eius puniatur. Vtrum sanē ipsi cum vitijs & deformitatibus suorum corporum resurgent, quicunq; in eis vitiosa & deformia membra gestarunt, inquiredo laborare quid opus est? Neque enim fatigare nos debet incerta eorum habitudo vel pulchritudo, quorum erit certa & sempiterna damnatio.

Cap.

Cap. 91.

¶ At quoniā ad Ephes. ait Paul. Donec occurramus in virū perfectum, in mensurā ætatis plenitudinis Christi: sunt qui arbitrentur, eadem cunctos ætate & statura fore suscitandos. At verō vt. 22. de ciuit. Dei, ait Augu. nō dictum est, in mensuram corporis vel staturæ Christi, sed in mensurā ætatis. Et ideo cū Christus ætatem agēs triginta triū annorum passus fuerit, in illo ætatis flore

Cap. 4. Ad Eph. 4.

Capit. 19.

flore resurgēt: quia illud est mediū iuuenilis ætatis. Quod autē dixit, in virū perfectū, nō ad sexum retulit, imō Deus, qui vtrūque sexū instituit, vtrūq; restituet: cū sexus femineus non sit naturæ vitium, sed necessitas: sed virū perfectū per metaphoram appellauit corpus ecclesie mysticum, quod ante finem mudi ad illā fidei vnitatē & agnitionem filij Dei peruenturū est, vt Christiani nō tanquam paruuli omni vento iactati nutent, sed contra omnia satanica tela, & præsertim cōtra Antichristi iaculatione per Dei gratiam valeant.

Cap. 5. ¶ Resurgēt igitur oēs in eadem iuuenili ætate. Cæterum neq; in eodem sexu, neq; eadem statura æquales, sed in ea singuli, ad quæcunq; corpus, natura neq; impedita neque errante, sub illum ætatis florem adoleuisset.

DISTINCTIONIS
Quadragesimæ quartæ, Quæst.
vnica, De modo & conditione resurgentium.

ARTICVLVS. I.
Vtrum idem prorsus homo in eodem corpore, quo vixerat, sit resurrecturus.

Recedens distinctio eam tenus nos de resurrectione docuit, vt eius possibilitatem & veritatem; cuiusq; terminum, à quo illa actio processura est didicerimus: quæ ad mo-

dum scilicet ex pulueribus & cineribus, in quos fit postrema corporum resolutio, sumus suscitandi. Consequitur ergo, vt distinctione præfenti, de alio termino (quem vocant ad quem) nempe, de statu, in quem resurgentes prodire debeant, perscrutemur. ¶ Atqui Magister Sententiarum, ac nonnulli subinde, eius interpretationes disputant. Primā videlicet de termino, statu & conditione, quæ erit damnatis cum iustis in resurrectione communis. Secundam de pulcherrima iustorum habitudine, in qua felices illi resurgent. Ac demum tertiam de miserabili fœditate & sorte, quæ resurgentibus damnatis contingeret. Attamen peculiaris de beatis damnatisq; tractatio in hac distinctione præposita est & inepta. Tractant enim illi hic de glorificatorum corporum dotibus, & de damnatorum poenis. Dotes autem corporum ex dotibus animarum deriuantur. Vnde distinctio 49. vbi de beatitudine agendum est, & de animarum dotibus, proprium habet hæc disputatio locum. Et eo vsq; Ricardus, Scotus atque alij, consultius eūdem tractatum differunt. Ac subinde consideratio damnatorum in distinctione 50. habenda est. Quare hic de solo communi termino resurrectionis scilicet, quo modo tam beati quam damnati resurgent, disputare vnica quæstione conuenit. ¶ Primus itaque articulus ad substantiam spectat: nempe, vtrum idem prorsus homo, qui mortuus est, atque in eodem corpore sit per resurrectionem instaurandus. Et arguitur à patre negatiue negatiua ex illo Aristotelis 2. de generatione text. vitimo. Quorum natura mortalis & dissipabilis est, illa specie, nō numero, replacentur necesse est. ¶ Secundo. Vnus homo esse non potest nisi sit vnus animal; cum ratio animalis sit de essentia hominis: sed in resurrectione nō erit homo idem animal, quod erat: quoniam animal 2. de anima Aristot. definit per sensum: est enim corpus sensibile, saltem sensu tactus: & tamen sensus cum per obitum hominis extinguitur, non poterunt iidem in resurrectione reuerti: quo fit vt homo nec sit animal id ipsum futurus. ¶ Tercio. Si idem prorsus esset resurrecturus homo, consequens fieret, vt in eodem quoq; corpore deberet reuiuifcere. Nam cum constet ex anima & corpore, requiritur, vt idem sit homo, eandem animam idem resumere corpus, consequens tamen est contra illud Apосто. 1. ad Corinth. 15. Non corpus, quod futurum est, feminas; sed nudum granum: vbi insinuat aliud nos corpus per mortem

Tres quæstiones.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Partis negatiue arg. 1.

1. Argumē.

3. Argumē.

1. Cor. 15.

tem seminare, atq; aliud esse nobis per resurre-
 ctionem resumendum. ¶ Quarto Res non po-
 test eadem redire nisi materia eius & forma re-
 deat, forma vero nisi hęc qua cum materia co-
 ponitur corpus hūmanum; nequid eadem re-
 mere, ergo nec corpus idem. Probatur minor.
 Illud quod peritus credit in non ens (id est cuius
 nihil remanet, sed tota substantia interijt)
 redire non valet: tota vero substantia forma
 misti perijt, cuius nulla sit pars reliqua: ergo re-
 uerti non potest. Maior vero probatur. Quia
 si res tota perijt totum eius esse omnino inter-
 ruptum est: quādo autem esse interumpitur,
 illud esse quod reuertitur, est diuersum: autem
 illius cuius esse substantiale est diuersum, non
 est eadem. ¶ In contrarium autem est illud Job
 19. Quem (sicut Redemptorem) visurus sum ego
 ipse & non alius, & in carne mea videbo.
 Deum saluatorem meum. Vbi idem homo
 idemque corpus insinuat. ¶ Ad huius quæstionis intellectum prænota-
 re oportet aliam esse considerationem animæ:
 aliam vero hominis, sed aliam corporis. Animæ
 uero de anima quæ separata per se subsistit,
 ambigit nemo, resurrectionem consentiunt,
 quin eadē numero sit in corpore reuerfura. De
 homine ergo & de corpore est in presentiarū
 tribus conclusionibus respondendum. Prima.
 Idem ipse homo, qui per mortem cecidit est
 in vitam resurrecturus. Hęc conclusio, non tan-
 tum ceteri scholastica veritas, sed tanquam arti-
 culus fidei constituitur. Idem enim articulus,
 quem de resurrectione cōstituitur, intelligitur
 de resurrectione eiusdem hominis. Resurgere
 nanq; vt. 8. de Trinit. ait Aug. idem est quod
 reuiuifcere: nemo autē reuiuifcit, nisi qui mor-
 tuus est, rursum uiuat. Si enim non idem Laza-
 rus, qui obierat, resurrexisset, nō fuisset illa La-
 zari resurrectio, sed substitutio vnus pro alio.
 Quocirca (vt scienter hic ait Sanct. Tho.) qui
 eundem hominem resurrecturum negaret, per
 inde esset hæreticus, ac si resurrectionem diffi-
 teretur. ¶ Atqui ratio præterea conclusionis
 est: quia homo in hoc ad imaginem Dei cōdi-
 tus est, vt per officia huius uitæ, quæ diuino fa-
 uore & munere operatur, regnum cælorum
 obtineat, ubi diuino fruatur consortio. Quod
 si fecus fecerit, supplicia errorum in altero se-
 culo perfoluat: & quia corpora nobis fabri-
 cauit, in quibus anima militaret, ad hoc re-
 surrectio futura est, vt in anima & corpore re-
 tributionem recipere. Actiones enim, vt
 1. de anima ait Philoso. sunt suppositorū. Nō
 enim anima, aut corpus, sed totus homo est,
 qui operatur & meretur & demeretur, ac per-

inde aut premio donari aut supplicio affici de-
 bet. Vnde Paul. 2. Corint. 5. Omnes nos mani-
 festari oportet ante tribunal Christi, vt referat
 vnusquisque propria corporis prout gessit. Si
 autem non idem homo qui natus & mortuus
 est resurgeret: nemo propria corporis recipe-
 ret prout gessit. ¶ Hęc autem catholica verita-
 te præfixa, de resurrectione eorundem corpo-
 rum controuersatur. Atqui inter ceteros Du-
 randus Distinct. 43. quæst. 3. non modò negat
 idem corpus (nempe illud cadauer, quod ani-
 ma separata relinquitur) rediturum. Imò audet
 per affirmat, neque per absolutam Dei omni-
 potentiam fieri posse, vt vlla res, cuius essentia
 totaliter perijt, rursus reparetur: siue successi-
 ua sit, siue permanentis. Nō quod dubitet quin
 quicquid sit possibile efficere Deus valeat, sed
 quod arbitretur, non esse hoc vilo pacto possi-
 bile. ¶ Et re vera de successiuis, quæ sunt tem-
 pus & motus, id etiam Palud. atque alij con-
 tendunt. Imò & S. Tho. quodlib. 4. ar. 5. & est pla-
 ne confitendum, si formale successiuorum
 rationē speculemur. Neq; uero opus est alias
 metaphysicas labricasq; rationes congemina-
 re, quas Durand. accumulatur: sed causa ex intrin-
 seca ratione successiui sumitur. Ens enim suc-
 cessiuum eiusq; essentia est, cuius esse in conti-
 nuo fluxu consistit secundum rationem prio-
 ris & posterioris: partes enim horæ ac diei si-
 mul existere non possunt, sed quando vna in-
 fluit, altera effluit. ¶ Arguitur ergo sic. Deus
 non potest partem temporis, quādiu tempus
 durat retinere vt non effluat, alioquin non esset
 tempus, cum hæc sit essentia tēporis vt fluat,
 sicut si ab homine amoueret rationale, non
 esset homo: ergo multo minus partē elapsam
 potest reuocare: quoniam facilius est retinere
 ne labatur, q̄ elapsam reuocare. Imò illa esset
 ad præteritum potētia: scilicet, facere vt quod
 fuit, non fuerit, & res, quæ effluxit, non efflu-
 xerit, neq; facere vt annus, qui transiuit, non
 transierit. Et idem est prorsus de motu. Non
 loquor de motu, si admittatur rem esse distin-
 ctam à mobili: nam si sit qualitas distincta, nō
 ambigo, quin Deus possit illam reproducere,
 vtsuti lapidem, sed loquor de tempore & mo-
 tu formaliter: videlicet, quod sicut non po-
 tuit diem hesternam tenere ne flueret, atque
 adeo nec modò facere, vt illa dies sit hodie, vel
 annus præteritus sit præsens: ita non est fa-
 ctibile, vt circulus cæli, quæ heri præterijt,
 sit hodie. Et hæc est Aristot. sententia. 5. Phy-
 sico, text. 29. ubi ait, quod vnitas motus sit ex
 continuatione: Nam postquam interruptus
 est, non potest idem redire.

¶ De

De perma-
 nentibus. ¶ De rebus autem permanentibus Durand. ea-
 dem q. 3. sustinet opinionem, negatam scilicet
 per neg. per. omnipotentiam absolutā Dei,
 posse id quod peritus fuit, corruptū, idem nu-
 mero redire, sed ait q. in resurrectione, eisdē
 hęcio. duntaxat propter resurrectionis eiusdē
 anime, quæ est perpetua. Rationes autē eius
 prolixitate laborantibus obscura. Arguit enī
 sic primo. Nō plus potest Deus agere per vo-
 luntatem q̄ si ageret ex necessitate nature: quo-
 niam voluntas non auget potentiam, sed mo-
 dum apponit agendi, & quantum sit infinita &
 ideo potest agere in tēporis momento, & abs-
 que auxilio causa secunda, nihilominus agit
 modo aliorum agentium naturalium: sed agens
 naturale nō potest reparare id, quod omnino
 corruptum est: ergo nec Deus. ¶ Secundo, quia
 si agens naturale non valet huiusmodi corru-
 ptam reparare, id prouenit ex illo. Arist. 2. 2. ad
 mate. 2. ad generat. Idem in quantum idem sem-
 per est natum facere idem. Vt autē agens sit
 omnino idem numero ad edendum eundem
 numero effectū, non fat. eadē habere pot-
 tentiam, sed q̄ eandem præterea habeat habi-
 tudinem ad passum: & quia postq̄ agens rem
 conseruans illam interumpit cōseruationem,
 nequit eadē numero habitudinem ad idē
 passum habere, sit vt neq; valeat idem corru-
 ptam reproducere. Hęc autem ratio parij in-
 quit, modo quo in agentibus creatis, in Deo mi-
 litat. ¶ Alia eiusdemmodi accumulatur argumenta.
 Apertius autem postmodum opinionem arguunt
 quia vnitas rei continuatione seruat: quæ re-
 pugnat si interrumpatur, vt id quod præcedit &
 postea redit, sit vnum. Hęc autem ratio in so-
 lis successiuis varietatem obtinet: quod de in-
 trinseca ratione & essentia vnitate ipsorum est
 cōtinuus fluxus. In permanentibus autē cōti-
 nuatio nō est de vnitate essentia: q̄ essentia
 ipsorum nō est fluere; sed est accidentaria eorū
 vnitate cōtinuatio: propterea quod subditū
 tempori, quod est cōtinenter fluens. Igitur si
 ex parte rei non repugnat, vt eadem res sit eu-
 ius cōseruatio fuit interrupta, nō debet omni-
 potentia Dei, qui minime à tēporis cōtinuitate
 pedet, hæc facultas subduci, quin possit idē
 corruptum reproducere. Nam ad idē onstrā-
 dum Deum quicquid posse: satis est ostendere
 id ex parte rei nullā inuolueret repugnantiam
 & ei qui illam obmolitur respondere. ¶ Secun-
 do arguitur. In finia omnipotentia Dei ob id
 q̄ rem aliquam cōdiderit, quæ deinceps ab-
 sumpta est, nō minuitur: neq; uero re ipsi esse
 magis repugnat, quā antea fuerat: ideo
 Deus potest illam in esse restituere.

1. Coria. 5.
 Durandus.
 Argumenta Durandi.
 1. Argumēt.
 De successi-
 uis.
 Ratio.
 Argumenti.
 Nota.

tionalem Deus conseruaret. ¶ Quod si cum re-
 darguas. Quomodo ergo idē homo, resurget,
 vt fides catholica prædicat? Respondet dilin. 44. q. 1. quod redibit idem. Ratio duntaxat
 animæ rationalis, quia eadem permanet. Nam
 cum esse (vt docet Philoso.) sit à forma neque
 materia nullum supposito esse tributū, ad hoc
 quod homo sit idem, sufficit quod animā re-
 sumat eandem. Imò uero ab eadem, inquit, ani-
 ma corpus sortitur, vt sit idē quia nō est in ho-
 mine nisi vnica forma: scilicet rationalis, dāns
 corpori esse corporeum: Quapropter licet in
 resurrectione, corpora nō ex iisdē cineribus,
 in quos fuerunt resoluta, conglutinentur, sed
 ex quacūq; alia materia, nihilominus (inquit)
 idem esset homo. Quinetiā licet anima Petri
 corpus resumere, quod fuerat Pauli, & anima
 Pauli id ipsum quod fuerat Petri, nihilominus
 eius idē inquit, Petrus resurget, idemq; Pau-
 lus. Et hæc eadē fuit doctrina Iohannis de Nea-
 poli quodlib. 2. q. 6. Et si opinio hæc tam vera
 esset, q̄ apparet facilius, à multis nō in præsen-
 tiarū anfractibus liberaret. ¶ Nihilominus sta-
 titur secundā conclusio. Deus idē potest, quod
 profum annihilatū est, iteratō creare, & quod
 semel corruptū fuerit, rursum reproducere. Al-
 terio est diti Tho. quodlib. modo citato. 4. art. 5.
 & opus. q. 82. sic probatur ratione quā ibi
 dem affert. Omne possibile Deus facere po-
 test: qd̄ aut possibile sit idē de genere perma-
 nentium interemptū reproducere, inde proba-
 tur, quod si aliqua esset repugnantia, maxime
 quia vnitas rei continuatione seruat: quæ re-
 pugnat si interrumpatur, vt id quod præcedit &
 postea redit, sit vnum. Hęc autem ratio in so-
 lis successiuis varietatem obtinet: quod de in-
 trinseca ratione & essentia vnitate ipsorum est
 cōtinuus fluxus. In permanentibus autē cōti-
 nuatio nō est de vnitate essentia: q̄ essentia
 ipsorum nō est fluere; sed est accidentaria eorū
 vnitate cōtinuatio: propterea quod subditū
 tempori, quod est cōtinenter fluens. Igitur si
 ex parte rei non repugnat, vt eadem res sit eu-
 ius cōseruatio fuit interrupta, nō debet omni-
 potentia Dei, qui minime à tēporis cōtinuitate
 pedet, hæc facultas subduci, quin possit idē
 corruptum reproducere. Nam ad idē onstrā-
 dum Deum quicquid posse: satis est ostendere
 id ex parte rei nullā inuolueret repugnantiam
 & ei qui illam obmolitur respondere. ¶ Secun-
 do arguitur. In finia omnipotentia Dei ob id
 q̄ rem aliquam cōdiderit, quæ deinceps ab-
 sumpta est, nō minuitur: neq; uero re ipsi esse
 magis repugnat, quā antea fuerat: ideo
 Deus potest illam in esse restituere.

¶ Sed

Opinio Dur-
 and.
 2. Conclusio.
 1. Argumēt.
 Ratio in qui-
 bus militat.
 2. Argumēt.

¶ Sed argumentum quod rem elucidat: est illud, quod dist. 1. recedenti arti. 1. in forma unius. Causa enim cur agens naturale non potest idem numero reproducere est, quod requiruntur ex eodem numero dispositiones ad quod exigitur, ut eodem loco & tempore (quae sunt individuationis principia) fiat applicatio agentis ad passum: & tempus nequit idem reuerti. Item requiritur, ut motus & actio sit eadem, & tamen interruptus motus non potest reuerti idem: Deus autem ob suam infinitam potentiam neq; a loco neq; a tempore pendet neq; a motu: ergo nil obstat quominus idem valeat bis, terq; producere. Et arguitur praeterea, quod si illa contraria Durandi opinio esset vera, consequeretur ut praesentimando perrepto nequiret Deus eundem instaurare. Imo vero, si vera est opinio S. Tho. quod duo angeli esse nequeunt eiusdem speciei, similiter sublequeretur, quod Michael in nihilum redacto, nequiret Deus eandem restituere speciei: quonia neq; illum neq; alterum solum numero differere posset iterato creare: quae quidem consequentia absurda videtur: & tamen consequentia cum sua conclusione concedit ipse.

4. Argumē.

Solut. 2. arg. Durand.

¶ Primum igitur argumentum Durand. falsum assumit: scilicet non plus posse Deum agere per voluntatem, quam si ageret ex necessitate naturae. Nam si non esset agens per voluntatem, non posset infinitam potentiam habere: siquidem infinita potentia agens ex necessitate infinitum effectum produceret: quod est impossibile. Ob idq; Aristot. 8. Physic. infinita virtutem Dei falsus, arctissimis angustiis interclusus fuit, ut euitaret infinitum effectum, quem tandem in caelorum latitudinibus infinitum duraturis concessit.

Secunda solutio.

¶ Secundo responderetur, quod si per impossibile daretur, Deum esse infinitae potentiae, & non agere per voluntatem, nihilominus posset aliquid producere ex nihilo, ac subinde agere sine dependentia a tempore & motu, atq; adeo posset super naturam aliorum agentium idem corruptum reproducere.

Solut. 3. arg.

¶ In secundo etiam argumento caligat, conceditur namq; quod ratio quare agens naturale nequit idem corruptum reproducere est, quod non potest habere eandem ad passum habitudinem, quam quando illud primum produxit, habuerat: sed tamen ratio huius est, quod non potest redire idem tempus & motus & actio. Cum ergo ab his Deus non pendeat, fit ut semper habeat eandem habitudinem ad producendum quicquid voluerit, siue corruptum fuerit, siue nunquam productum.

Solut. 3. arg.

¶ Ad aliud vero, quod nos adiecit, iam responsum est, dum ostendimus non interesse similitudine inter motum, & esse rei permanentis: quippe cum de essentia unitatis motus sit continuatio, non autem de essentia rei permanentis. Sed ad verba S. Tho. quibus cum Durando sentire videtur, suo loco respondebimus.

¶ Tertia conclusio ad nostrum propositum ex hac proxima colligitur. Vnusquisque debet in eodem corpore resurgere, in quo vixit, quod non solum fit ab extrinseco idem: nempe, quod ab eadem informetur animeturque anima rationali: verum quod ex ipsidem pulueribus & elementorum partibus sit reformandum, in quas fuit resolutum. Haec conclusio non est tam expressa de fide, quam prima: nihilominus non posset non temeritatis nomine, imo forte peiori, denotari, qui illam diffiteretur. Quocirca Durand. (vt bona venia dixerim) nimia libertate vsus de hac re locutus fuit. Est enim de fide, vt non solum sit idem homo resurrecturus, verum in eadem carne, vt ait Iob: vocare autem eandem carnem ob id solum, quod ab anima eadem rationali informetur, neq; Physicæ consonum est, neq; fidei, quippe cuius articulus de carnis resurrectione decretus est.

3. Conclusio.

¶ Et primo si rationem Physicam consulamus, nulla est consequentia vis, quod si esse suppositi sit a forma, sufficiat, vt idem sit numero suppositum, idemq; corpus, quod eadem informetur anima: quonia licet a forma suppositum fortiaur esse specificum: puta esse hominem, equum, &c. tamen esse individuale: nempe, esse Petrum, non suscipit nisi a forma in hac singulari materia: & materia est principium individuationis. Imo anima propterea est haec, quod in hac materia suscipitur. Et hoc est quod ait Philosophus 5. metaphysic. scilicet, quod quae differunt secundum numerum, differunt secundum materiam, sicut quae differunt secundum formam differunt specie. Neq; ad hoc profecto Durand. quid responderet, satis rimari valuit. Potest enim eadem forma diuersa corpora successiue informare, quae non ideo erunt idem corpus. Imo si admittatur per omnipotentiam Dei eandem in diuersis locis duo simul diuersa corpora informare, certe nec esset tunc idem corpus, neq; idem homo. Adde quod secundum Philosophum 1. Physic. eadem materia, manet successiue sub diuersis formis: non ergo a forma habet materiam, vt sit eadem, atq; adeo nec vt sit idem corpus.

3. Argumē.

¶ Secundo arguitur, quia si eadem anima ad resurrectionem eiusdem hominis eiusdemque corporis sufficeret, tunc transmigrationis eiusdem animae in diuersa corpora (vt Pythagoras philosophatur) esset resurrectio eiusdem hominis, quod est concessum absurdum. Quocirca diuus

Gregorius.

diuus Gregorius super illud Iob. 29. Et in carne mea videbo Deum, tanquam ridiculum erorem refert quorundam commentum (in quibus quidam erat Constantiopolitanus episcopus) qui aiebant animam iterato coniungi corporibus caelestibus, vel quibusdam in mundum veniunt subtilibus. Illud enim non est resurgere in propria carne, quae vixerat. Quocirca hic diuus Thomas optime concludit non posse resurrectionem censeri, nisi anima ad idem reuertatur corpus, quod vtiq; verbo sophistica, illud eliditur. Durandi, quod dicitur idem corpus propter eandem animam: nam tunc anima non posset resumere nisi idem corpus: quod quidem quicquid resumeret per resurrectionem fieret idem. Dicens ergo Sanctus Thomas nisi anima idem corpus resumat, intelligit ex eisdem cineribus copactum: quia resurrectio est, vt ait Damascenus iterata resurrectio: id est, eiusdem quod cecidit. Et August. ait quod resurgere est idem, quod reuiuiscere. Quare optime Thomas adnotauit, quod resurrectio magis respicit corpus, quod per mortem cecidit, quam animam, quae semper post mortem viuicatq; adeo si non est idem corpus, quod anima resumit, non dicitur resurrectio, sed noui corporis resumptio secundum doctrinam Pythagorae, qui credens non inesse animam corpori tanquam formam, sed adesse tanquam motorem, colligebat, aliud atq; subinde aliud corpus subnutare. Imo vero quanuis disputatio nis gratia admitteretur dogma Empedoclis de magno seculo, vbi eadem forma ad eadem corpora redibant, non esset propria resurrectio, sed noua generatio per causas naturales, ac si nunquam eadem res fuisset producta aut corrupta. Resurrectio namq; dicitur resurrectionem eiusdem corporis, quod cecidit, & ideo proprie dicitur subintantam ac supernaturalem resumtionem vite.

Resurrectio quid.

S. Thomae.

Impedoclis dogma.

Rones Theolog.

¶ Adde quod secundum opinionem Durandi posset anima resurgens illud corpus resumere, quod nunquam per mortem cecidisset: puta corpus quod nullius fuit animalis sed faxi vel elemēti. Tunc ergo quomodo carnis fieret resurrectio? cum articulus fidei non tantum resurrectionem, sed carnis resurrectionem affirmet. ¶ Sed praeterea rationibus Theologicis idē planē conuincitur. Resurrectio, vt praedictum est, ob hoc nobis fuit diuinitus indulta, vt vnusquisq; referat prout gessit: ergo in eodem ipso corpore in quo homo Deo, vel demoni militauit, debet resurgere, vt in eodem vel triumpho coronetur, vel poenae luat: vt scilicet idē corpus quod par ticeps fuit laboris obsequio rationi, vel causa

scelerum resistendo, particeps quoq; sit retributionis, qualis utq; fuerit. Quae enim re quibus scire posset, vt anima Petri corpus Neronis esset fueret, aut anima eiusdem Tyranni corpus Pauli? Ad consolationem enim nostram, vt membra corporis nostri proutius exhiberemus: in obsequium Deo, ait: ad Corinthios 5. Apo. de corpore, Seminatur in corruptione, surget in incorruptione: Seminatur in ignobilitate, surget in gloria, &c. Docens id ipsum corpus quod in hoc seculo diuini obsequii mancipatum atteritur propria fore retributioe donandi.

1. Corint. 15.

¶ Quapropter Iob loco citato non fuit contentus dicere, In nouissimo die de terra resurrecturus sum, sed conculcatisimē adiecit, Et rursus circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum. Quem visurus sum ego ipse & oculi mei (scilicet corporis) conspiciuntur: & non alius. Vnde Christus Matth. 10. vbi Apostolos ad perferendam mundi tyrannidem animis implet, Nonne duo passeret (inquit) asse venisset, & vnus ex illis non cadet in terram sine patre vestro? Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt. Cui concinens Augustinus iam citatus in Enchiridio, Non (inquit) perit Deo terrena materies, de qua mortalium creatur caro, sed in quemlibet puluerem cineremq; aut partes elemēti soluantur, illi animae humanae pūcto temporis redit: scilicet, in resurrectione.

Eg. egium argumētum.

¶ Existit praeterea argumentum contra illam opinionem, quod tunc nullo opus esset angelico ministerio ad colligendos cineres, in quae facta fuerat corporum resolutio, fed ex quacūq; materia, quam casus fortuito offerret, homines resurgerent, contra quam August. verbis proximē citatis decernit. Imo si resurrectio futura esset in vno loco: puta, in vno Iosaphat, vel alia ex materia illic circumstante vniuersa mortalium corpora plasmarētur, quod nefas est dicere. Igitur fas non est negare, quin idem profus corpus exurgere debeat quod per mortem cecidit, alioqui non esset idem homo resurrecturus.

¶ Vnde ad primum argumētum ex Aristotele assumptum responderetur, Philosophum locutum fuisse naturaliter in rebus quae per motum redeunt: ostendit enim eo loco circulationes caelorum, quae per motum localem fiunt, easdem numero redire: hoc est, per easdem lineas, quia caelum non perit: in generationibus autem hominum inferiorum redeūt cuncta in eadem specie, sed non eadem numero: Deus autem, qui nec a motu pendet nec a tempore, potest idem numero reproducere. Et haec est legitima solutio: non altera quā D. Thom. subiungit: videlicet, quod quia

Ad argumēta principalia.

gignitur, non solum feruire in fomentum caloris, verum & in augmentum quantitatis, quæ quidem per rarefactionem non posset tantum crescere sine appositione nouæ materia: atque adeo fatebitur, illud, quod ex nutrimento generatur, adiungi priori. Et huius opinionis Commentator lib. 1. de generatione dixit. Alexandrum fuisse inuentorem. Vnde illud ex feminæ genitum appellabant humidum radicale, quod diffundebatur postea per totum corpus, aliud vero adiunctum vocabant humidum nutritiale. Atque in hoc sensu illud Philosophi. 2. de generatione text. 25. intelligebatur: scilicet, quod caro secundum speciem semper eadem manet in homine, caro autem secundum materiam aduenit & recedit. Similiter ergo illi dicebant, solum illud humidum radicale restituendum in resurrectione, non autem aliud nutritiale.

Anacretis.

Autor opinionem relegat.

At profecto isti paulo minus quam priores à lumine naturali erant auersi. Enim uero calor naturalis tam humidum consumit, quod ex femine fuit per generatiuam virtutem genitum, quam aliud, per nutritiuam adiunctum: quia est actio naturalis æqualiter agens in passum, & illa humida equaliter illi applicata subduntur: cum ergo æqualiter illa duo consumat, æqualiter per nutritionem ambo instaurantur: si autem æqualiter instaurantur, non potest illud manere fixum, quod per generationem fuit primo genitum, distinctum ab alio, quod per nutritionem acquiritur, sed ambo perfecte miscetur, ut ex ambobus fiat una caro: quemadmodum, dum perfecta fiat aqua vinique, mixtio non remanet per se vinum & per se aqua, sed vinum languidum, nisi quod in animali quod per nutritiuam adiungitur, non est infirmus, sed quandoque robustius & virtuosius.

Confirmatio rationis.

Et confirmatur ratio ex doctrina Philosophi. Non enim nutritionem ait solum fieri instar mixtionis aquæ cum vino, sed quemadmodum ignis fomentum lignorum, quorum alia ac subinde alia suggeruntur, nutritur & crescit. Quam ob causam in igne non possunt distingui partes, quæ ex diuersis signis fuerunt genitæ, sed totus ignis ex vna lignorum congeries fuit auetus.

Tertia opinio.

Tertia ergo opinio eademque verissima est, quæ Aristoteles. 1. de gener. docet, & secundum eum Commentator, ac subinde de Philosophorum reliquorum nempe, quod per vim nutritiuam, quæ augmentatrici feruit, nutrimentum vertitur in substantiam alii, eiusque forma informatur: non solum in hominibus & in cæteris animalibus, verum & in plantis. Quapropter dum corpus adolefcit, non permanet idem, quod ex femine fuit primo genitum, discretum ab alio, quod

per nutritionem accrescit, sed vna fit amborum commassatio & conglutinatio. Quare radicale humidum & nutritiale non differunt ratione principij: scilicet, quod illud ex solo semine generetur, hoc autem aggregetur ex cibo, sed ratione termini, ut nutritiale dicatur quantum ad alimentum speciem alii non est affectum, nec ipsi conglutinatum, radicale vero dum est in naturam alii coagmentatum. Ob idque distinctio Aristotelis. 2. de genera. de eadem carne secundum speciem & secundum numerum, non est diuersarum rerum, sed diuersarum rationum eiusdem rei. Quod est dicere. Si consideretur caro hominis per totum vite curriculum, persistit eadem secundum speciem: quia semper alimentum conuertitur in carnem Petri, sed tamen secundum materiam particule fluunt & resiliunt, sicut in igne, qui suggestione lignorum nutritur.

Aristoteles distinctio.

Sed tunc alia opinio obmolitur commune argumentum, quod non esset idem homo iuuenis qui fuerat infans, neque idem senex qui fuerat iuuenis, quia non manet eadem materia. Sed tamen ad hoc respondet. 1. de genera. Philosophus in teimendo consequentiâ. Quando enim, inquit, aliqua materia per se tota conuertitur in ignem, tunc est nouus ignis, ut dum lignum incipit inflamari. Quando vero paulatim acceso iam igni submituntur ligna, non nouus generatur, sed idem ignis permanens augetur. Multo ergo verius in homine & quocumque animali, quia paulatim adhibetur per vim nutritiuam substantia ad reficiendum id, quod calore naturali consumitur, idem prorsus homo permanet.

Argumentum commune.

Solutio Aristotelis.

Ex his ergo colligitur posteriori impræsentiarum conclusio, quæ ad intellectum prioris meditatiùs cõtēptenda est. In resurrectione id in vno quoque, resurgit, quod ad naturæ tam indiuidui quam speciei, veritatem & ornatum pertinet secundum illum statum, in quem resurgent. Demus verbi gratia (quod postmodum disputauimus) omnium resurrectionem futuram in illam ætatem & corporis, qua Christus resurrexit, & in quantitatem eadem ætatis congruam. Dicimus ergo quod quicumque in vita vsque ad illam iustam quantitatem natura non errate, fuit adultus, illud resumet corpus, quod sub illi tēporis articulo habuit ex eadēque materia refectum. At vero quia vt. 2. de ciuitate. dicit Augustinus, nihil illic vitij in corporibus existet, si aliqui plus fuerint obesi & crassi, non tota corporis molem resumet, sed quod illam habitudinē superabit, reputabitur superfluum. E diuerso quicquid vel morbus vel senium confecit in corpore, reparabitur per Christum virtute diuina. Vt si aliqui

Obesi & crassi.

Conclusio.

Graciles & macri.

Paruuli.

Solutio 1. arg.

Particula in elementis.

Obiectio.

D. Thom.

Commentatoris opinio falsa.

propter macriorem fuerint graciles, quia Christus non solum reparabit nobis vitam, sed quicquid per miseriam huius vite fuerit nobis ademptum. Imò & id quoque, quod natura conferre non valuit. Quare paruulis & infantibus, & eis, qui fuerant aborti, aliunde supplebitur angelorum ministerio, vt in Enchirid. cap. 8. ait idem Augustinus, materia vsque ad legitimam quantitatem. Id vero materia, quod per digestionem fuerit egessum, non redibit, eo quod natura id tamquam redundans facies emittit, neque ad veritatem naturæ deinceps pertinet. Quapropter non solum idem homo resurgere dicendus est, propter vniuersam animæ ad materiam primam, sed idem prorsus corpus, eadem scilicet ossa, carnes & organa.

Sed hæc per argumentorum solutiones luculentius liquet, sunt enim omnia Philosophorum argumenta, quibus fidem nostram resurrectionis subleuant.

Ad primum igitur respondetur, quod quæcunque transmutationes corporis fuerint per seculum, virtuti Dei, qui ex nihilo condidit vniuersam, quæquam difficile est angelorum ministerio reliquias illas vnde quæque subtractas colligere: nam quæ in alijs mixtis ratione caribus reperientur, cum omnia eiusmodi mixta sint tunc peritura, facile est intelligere quemadmodum in corpora humana reuertantur. Quæ vero particule in elementis delituerint, quæ permansura sunt, nihil in eis detrimenti relinquet, quoniam Deus ex mixtis, quæ corrumperentur, ruinas illas implebit, vel quemadmodum sua disposuerit sapientia.

Existit tamen in contrarium argumentum huiusmodi. Illæ particule in rebus alijs latitantes, quas nomine eorum theologi designant, non habent respectum magis peculiarem ad corpus humanum, quam ad quodcumque aliud: quoniam materia prima indifferens ad quancumque formam existit, & formæ, quibus tunc illa materia continebitur, nullum habebunt ordinem ad humanum corpus, ergo corpora tunc non sunt censenda ex ista materia potius resurgere, quæ ex aliena quacumque, atque adeo non redibit idem corpus, vt supra dicebat Durandus. Diuus Thomas hoc loco sequitur opinionem Commentatoris in libro de substantia orbis, dicentis quod in materia sunt dimensiones interminatæ quantitatis, quæ quidem perpetuæ sunt, & sub quacumque forma eadem numero perseverantes. Et ideo materia sub illis dimensionibus, sub quibus erat in corpore Petri, fuit vt eadem redeat materia Petri.

Illæ vero Commentatoris opinio falsa est, quia illa resurrexerunt, quæ in materia sunt dimensiones interminatæ quantitatis, quæ quidem perpetuæ sunt, & sub quacumque forma eadem numero perseverantes. Et ideo materia sub illis dimensionibus, sub quibus erat in corpore Petri, fuit vt eadem redeat materia Petri.

est & inepta, quam ideo Sanctus Thomas. 1. par. quæst. 76. artic. 6. deseruit, nosque. 1. Physic. quæstio. 6. pluribus expugnauimus: nam certe in composito nulla est quantitas præter illam, quam forma eiusdem suppositi secum addert. Cum enim quantitas sit accidens, toti supposito, vt author est Philosophus, tantum subiecto inest: ponere ergo aliam quantitatem materiae eorundem, est naturam quantitatis, quæ a cæcidens est, ignorare: nullum enim accidens materiae inesse potest nisi per formam. Itaque anima rationalis adueniens corpori prius natura dat ei esse corporeum, per quod corpus fit quantitate aptum, vt inde fiat homo. Respondeatur ergo ad argumentum, quod cum anima Petri dederit suo corpori quantitatem illi aptam, quæcumque forma in cadauere & deinceps succedat, semper materiae particule seruant respectum ad eundem hominem, ad hunc sensum, quod illæ particule, quæ in illo præfuerunt, ad eius postmodum instauratorem resumantur.

Solutio argumens.

Ad secundum vero id responsum est, quod non totum, quod per nutritionem in corpore fuit, resumetur, sed illud, quod est de veritate naturæ. Quare non resumetur tanta moles, quanta esset si omnia, quæ per alimenta corpori accreuerant, simul permansissent, sed illa, quæ iustæ resurgentiūm nature congruens est. Neque vero propterea quod corpus humanum fuerit in carnes bovinas aut fassas versum, illorum brutorum animalium corpora resurgunt, tum quod neque anima bruti partem illam resumet, tum quod nec illa caro resurget nisi sub forma humana.

Solutio 2. arg.

Ad secundum absurdum.

Ad aliud vero tertium absurdum respondeatur, quod vbi vsu venerit, idem corpus humanum aut eandem eius partem in diuersis modis vixisse, inæqualiter tamen: nempe, quod in vno plus illius corporis extitit, aut perfectius rationis speciei fuit, participans, reddetur homini. Si vero æque fuit pluribus, respondet. 2. de ciuitate Dei capit. 20. Augustinus, quod reddetur illa caro homini, in quo esse caro humana primitus coepit: ab altero namque tantquam mutuo sumpta amputanda est, sed Deus suppleuit id ipsum in alio ex partibus, quæ in ipso per nutritionem effluxerant, vel aliunde.

Ad tertium absurdum.

August. responsio.

De costa adeo.

At vero de costa. Ad præbentem Diuus Thomas, seruatam, 1. par. quæstio. 92. artic. 4. ait, non extitisse in Adam tamquam indiuiduo necessarium, sed tamquam superfluum per modum seminis ad multiplicandam speciem: figuramentum enim est hominum dicentium homines vna modo costa carere, vel saltè Adam vnam minus habuisse. Et ideo costa illa non est

ta redeant: siquidem illæ naturales sunt.

Solu. 1. arg.

Ad primum igitur principale argumētū respōdetur, q̄ corpus ad animam bifariam referitur, vno modo tanq̄ materia ad formā, & tunc finis corporis atq; membrorū nō est operatio, sed esse speciei perfectū. Quia vtiq; ratione quā uis nulla futura esset operatio, necessaria nihilominus erat integra membrorū compago ad complementū speciei. Secundo modo referitur tanq̄ instrumentū ad agens. Et hoc pacto quā uis finis eius sit operatio, nihilominus membrorū cōpositio nō est sine operatione frustra: nea quoniam seruit ad ostendendū virtutē ipsius agentis: ac impe, animæ, quæ vim habet cuncta mouendi, veluti ars multum instrumentū. Et ideo quāuis illi necq; vllus nubes, necq; nuptui tradetur, erunt nihilominus vniuersq; sexus instrumenta, vt paulō post videbimus, atq; adeo virtutum nutritiæ & augmentatiue organa.

1. Cōclusio.

De secunda parte articuli nēpe, de humoribus secūda similis subiungitur cōclusio. Humores omnes & humiditates, quæ ad vitam etiam mortalitatis necessitatē & integritatem spectant, erunt in resurgētib. Quoniam licet vitæ illa deinceps supernaturalis sit, nihilominus seruant veteri hominib; quales natura producit. Est ergo ad huius perfectionem de humoribus distinguendū. Et primō inter humores & humiditates Physiici distinguūt, quorum est Auicenna lib. 1. de animalibus cap. De humorib; & humiditatibus. Humoris enim nomine cōsentur illi, qui in præcipuis venis sunt inclusi, habentque determinatam formā secundum quam licet differant, cōuenerantur, tamen cum partibus corporis, vt sanguis, cholera, melancholia & phlegma, qui ad hominis veritatem & integritatem spectant, atq; adeo inflantur huiusmodi, quæ ad optimam corporis valetudinem conferunt. Humiditates vero sunt, quæ per minores venas & arterias distillantur. Quia vtiq; humiditates in triplicibus sunt differentiis. Quædam enim sunt in recessu à perfectione, quas quidē natura ceterum occupat, quales sunt vrima, sudor, lūmies, atq; alie huiusmodi, & illæ locum in resurrectione non habent, quia ad veritatem naturæ potius eorū expulsiō atinet, q̄ retentio. Alie vero sunt, quæ quāuis in individuo redudent, pergunt tamen ad cōseruationem speciei, seu ad generatōem, vt semen, seu ad nutritiōnem, vt lac, necq; istæ redibunt, quia ad indiuiduorū perfectionem nō spectant. Tertij generis humiditas est in transitu & via ad aliam formā, quæ scilicet ex nutrimento in substantiā alii commigrat. Quæ sunt etiā in triplici gradu naturæ substantiæ,

Humiditas triplex est.

Humiditas terij generis triplex est.

quæ ex alimentō gignitur, in principio viē vocatur ros, qui per capillares venas dispergitur: in medio verō cum albescit, vocatur cambium, sed in fine dum in substantiam altitiam est versa, vocatur glutē. Igitur cum sola veritas nature debeat resurgere, sola humiditas in tertio gradu resurget, quia est pars corporis. Reliquæ verō duæ priores minime: quoniam deinceps nulla opus erit nutritione, neque illius virtutis officio, sed partes erunt constabilitæ & firmæ. Quare necq; in stomacho erit nutrimentum, sed erit plenus vel aere vel alia incorruptibili substantia, vt de intellectibus dictum est.

Ad secundū deinde argumentum respondeatur, q̄ nomine carnis illic Apostolus & sanguinis nō intellexit nisi opera, quæ carnis suggestionē sunt, vel vt lib. 2. retracta. & in epist. ad Consentiu ait Aug. negat Apostolus illic fore carnem & sanguinem corruptioni subiecta, vt sunt in hac vita. Quare necq; humores ad id resumēdi sunt, vt quod per calorem deperditur reficiant, sed quæ modo dē membrīs dictū est, seruiant integritati naturæ, & ad ostendendum animæ virtutē. Quod si redarguas. Negatū est humiditates illas sub forma rosæ aut cambij reuerturas corpori, quāuis illas in obitu habuerit, p̄pterea q̄ sunt in via ad nutritionem, cui tunc nō dabitur locus: sed sanguis alij quæ tres humores sint pariter in via ad nutritionem, ergo nō redibunt. Respondetur ad minorē, aliter humiditates illas esse in via q̄ humores istos: nam ille sic fuit in via, vt nō habeant determinatam formā, sed in perfectā. Humores autē habent determinatam formam veluti ossa & caro. Vnde sicut elementa quāuis sint in via generationis respectu corporum, quæ ex illis cōmiserunt, nihilominus quia habent formas determinatas, & perfectas, perdurant post resurrectionem, ita & quatuor humores, qui elementis respondent.

ARTICVLVS III.

Verū omnes in ætate iuuenili resurgēt.

Quamquam de veritate & integritate corporū dictū est, sequitur vt de ætate & statura resurgētiū dicamus. Et queritur primō, vt vtrum omnes in ætate iuuenili nō resurreant. Et arguitur à parte negatiua, Deus resurgētib; si beatos præcipue cōtemplemur, nihil subtrahet, quod ad eorum pertinet

Solu. 1. arg.

Obiectio.

Dilutio.

arg. 2. sol.

Partis negatiue arg.

pertinet perfectionem: sed ætas veneranda se necētis plurimum perfectionis affert, iuxta illud Prouerb. 16. Corona dignitatis senectus, ergo qui senes obierunt, in ea ætate resurgēt.

1. Argumēt.

Secundō arguitur. Si omnes in eadem ætate deberent resurgere, consequens fieret, vt in eadem quoq; quantitate & corporis mole deberent resurgere: quia quantitatis habitudo ætatem plurimum sequitur, eo q̄ corpus per temporis cursum adolefcit: non autem omnes resurgēt in eadem molis quantitate & statura: quoniam dimensio hæc quantitatis conditio est indiuidui, sicut & vultus effigies atq; alie corporis habitudines, quibus indiuidua inter se differant: quare ad veritatem in diuiduorum atinet, vt has habeant diuersas effigies: ergo neque omnes in eadem ætate resurgēt.

Pars affirmatiua.

In cōtrariū autē est illud Apostoli ad Ephes. 4. Donec omnes occurramus in virum perfectum, in mensurā ætatis plenitudinis Christi. Bimēbris est quæstio, quæ duas proinde conclusiones postulat. Ad priorē enim partem vniuersalis omnium responsio circumfertur affirmatiua, quæ sit prima conclusio: scilicet, Omnes resurgēt in ætate iuuenili. Sed re verā locus proximē citatus Pauli id non satis comprobatur, quoniam illic Apostolus de perfectione spirituali loquebat corporis mystici, quod est ecclesia, & nō de corporea ætate aut quantitate. Ait quippe, Christum quosdam dedisse Apostolos, quosdam prophetas, & alios euangelistas, &c. in edificationem corporis Christi: nempe, mystici, donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionē filij Dei: sed quia ecclesia non vtcunq; ad hunc fidem profectura est, sed vsq; ad robur & firmitatem, perfectiōnem analogiam de corpore, cōfertur obitū & perfectionem fidei, quam est habitura ecclesia cum virum firmitate, quæ est in virili corpore, dicens: Donec occurramus in virum perfectum: hæc est, dum secundum animā ad eam virtutis cōpiam pertingamus, quæ est in viro perfecto. Et quoniam complementum perfecti viri illa ætas adfert, in qua Christus mortuus est & resurrexit, cōponit simul in virum perfectum & in mensurā ætatis plenitudinis Christi. Vnde sicut dicens, in virum perfectum, nō insinuat corporeum sexum, quasi in virili debeamus omnes resurgere, vt illico dicturi sumus, ita nec per ætatem Christi designat ad alteram, quod omnes debeant in illa ætate resurgere, sicut necq; in eadem statura. Et hanc expositionem insinuat primū August. 22. de ciuitate Dei cap. 15. Subiungit autem, quod si de resurrectione corporum dictū est, sic accipiamus

1. Cōclusio.

arg. 2. sol.

In virū perfectum.

August.

mus dictum, vt nec vltra nec infra iuuenilem formam resurgant corpora mortuorum, sed in ea ætate & robore, vsque ad quam hic Christus peruenisse cognouimus. Vixit enim vsq; ad tertij mēsem anni trigēsimi tertij. Quos vtiq; annos doctissimi homines definiunt esse iuuetutem. Decurrunt enim iuuentus, vt distin. 27. dicebamus ab anno. 25. vsque ad quadragesimum, cuius medium attingit Christus. Et quāuis virilitas, vt ad iuuentutē distinguitur, non incipiat nisi ab anno quadragesimo, nihilominus illico à trigésimo habent homines ætatis complementum, vt dicantur viri perfecti.

Christi vita.

Ratio.

Nota.

Adam culus ætatis creatus.

Ratio. 3.

Obiectio.

Dilutio.

Adfertur ergo authoritas Apostoli ad hoc propositum propter ætatis accommodationem ad perfectionem, in qua homines debent resurgere. Enimvero cum resurrexerit, vt diximus, opus sit futura Dei cōparatio tunc inflatur naturam in star illius, quatin in protoplasto Adam condiderat, sic vt sit illam reparaturus non solum absq; omni vitio & deformitate naturali, verum omnino perfectam & absolutam: tunc autem natura illud obtinet complementum, dum medium attingit iuuenilis ætatis. Bifariam enim natura ab illo cōmplemento deficit: vno modo, quia nondum illud attingit: videlicet, quando est in infantia, pueritia vel adolefcētia: alio modo quando ab eadem perfectione recedit: scilicet, quando inclinatur in senium. In illa tamen ætate inter triginta & quadragesima annos natura persistit in illo, quod iustum est quantum ad corporis vires tum pulchritudinem, atq; alia ornamenta. Vnde & cōiectura fit in eadem prorū ætate fuisse Adam creaturū, vt naturæ recreatio per mortem Christi, & instauratio per generalem resurrectionem primæ eius institutioni respondeat.

Ad hæc itenim accedit, quod etiam in resurrectione appetitus, qui ex natura p̄oistat, satisfiandus sit omnibus æqualiter: & anima illud corpus appetat, quod ad perfectionem peruenit, si infantes & pueri in illa tenellā ætate resurgerent, essent perpetuō illa perfectione priuati, quod quidē natura sua eorū fecilitati derogare videretur.

Sed arguat quis forsitan: Quāto aliquid prius fuit in homine, tanto videtur plus ad veritatem humanæ naturæ accedere: quia est propinquius suo principio: pueritia verō prius aduenit homini quā iuuentus: ergo plus atinet ad veritatem naturæ: vnde Philosophus. 1. de genera. senium propter eius debilitatem dilato vino cōparat: ergo potius in pueritia quā in ætate iuuenili resurgēt. Respondetur, quod

in pueritia virtus speciei ob id quodammodo perfectior censetur, quod est ad digestionem alimenti efficacior, quia etas illa pluris indiget ad augmentum alimenti. Inuentus tamen simpliciter est perfectior, quia tunc species ad complementum peruenit. Et eade ratione senes, si in illa etate resurgeret, essent quasi suo naturali affectu frustrati. Naturaliter enim omnes cupiunt in illo flore iuuentutis vivere, tristanturque dum inde recedunt: nam senectus genus quoddam morbi & infirmitatis est, sicut & infantia & pueritia inbecillitate quandam & debilitate habet adiungit. Quare neque ad munera publica infantes & pueri admittuntur. At qui ad hanc etatem, quae ad naturam pertinet, non est habenda ratio maioris minorisve meritum cuiuslibet, qui ex gratia procedit illa enim remunerabitur per gloriam, sed solum habetur ratio naturae, quam Deus aequalitatem condidit, tum & instaurabit. Quapropter & sanatos quoque, credendum est in eadem etate corpora resumpturos.

Obiectio.

Dilatio.

In damnatis

Solutio prima

Sapientia

Hieronymus

Secunda conclusio

ridio, cap. 90. & libr. 2. de ciuit. Di. ca. 20. quod trahit Hugo ca. 15. Illum quippe Hugonis tractatum de resurrectione (ubi non citamus, quod ad litteram eum ex Augustino in enchiridio & libris de ciuita. Dei transcripsit. Ratio autem est, quod in resurrectione non tantum recuperanda est perfectio speciei, verum etiam individui cuiusque: species autem habet aliquam quantitatem, ultra quam progredi non potest: nam, ut author est. 2. de anima Philosophus, unicuique speciei praescripta natura est certus terminus augmenti & decrementi, quae tamen quantitas non consistit in puncto indivisiibili, sed in quadam latitudine, ut sint homines alij alij maiores, aut minores, graciliores, aut pinguiore secundum diuersam complexionem & caloris vim ad digerendum. Et praeterea secundum qualitatem alimenti, quod ad augmentum aptius esse potest aut ineptius. Imo & regionis solum, & aer ad id confert. Resurget ergo vnusquisque in ea statura & corporis mole, ad quam natura neque errans neque prohibita hominem proferret dum aetatem ageret iuuenilem. Quare quod cuiusdam deest, Deus supplebit aut ex illa materia, quae a paruo illo per digestionem elapsa fuerat, aut aliunde. Si autem supererit, tanquam superfluum relinquetur.

Nota.

Argumentum

Solutio.

Ratio secundum

conclusionem

Quod

Obiectio.

Vultus & habitudines corporis.

Solutio prima obiectio

De vultu.

De coloribus.

Solutio 2. arg. principalis.

Quod si arguas. Staturam hominum, in diuersis seculis & etatibus mundi fuerunt plurimum distantes: fertur enim Adam & qui diluuium antecesserunt mortales gigantes corpora habuisse, ut Gene. 6. legitur, propterea quod tunc fructus terrae fortiori vigebat virtute ad vegetandum augendisque homines: quin imò a diluuiio vsque ad Abraham gigantes erant, ut Nembrot, & sui, quibus postea Philistinij successerunt: in illa ergo statura erunt homines illi suscitandi: non tamen apparet pulchritudini consonum, quod sint in caelo alij alios tanta proceritate superant: supra scilicet cum Christus caput nostrum ab illa longo intervallo defecerit.

Item quantum ad vultus & habitudines corporum si debent varietate discriminari, sciscitatur, utrum vnusquilibet ea debeat habere corporis effigiem & compositionem, quam habuit in hoc seculo: nam sunt plurimi nimium deformes, qui si tales resurgerent, oculos offenderent: si verò aliter sunt effigiandi, non apparet quare nam sit in variandis formis & figuris corporum seruanda ratio. Ad primum respondetur, quod vera gigantum statura, dum modò non fuerit monstrifica, restituenda est illis, qui eam habuerunt: quia & hoc ad veritatem individui spectat. Et quauis Christus illam non attigerit, non ideo quidpiam absurditatis res habebit: quantum alij sint proceriores ipso. Gigantes autem, qui vitio naturae ad proceritatem immodicam adoleuerunt, reformabuntur, sicuti neque erunt Pygmaei, neque exigui homines, in quibus natura ob vitium aliquod defecit, sed cuncta Christus supplebit. Quantum verò ad effigies & formas respondetur, quod vnusquisque resurget quam habuit effigiem, ab omni tamen deformitate puram & collinatam, ut nullus sit gibbosus, aut claudus aut luscus, obesus aut macer, aut aliquam habens in ore deformitatem notam. Veruntamen tales erunt, ut possint dignosci eos esse, qui in hoc seculo vixerunt. Et similiter dicendum est de coloribus, non enim necesse est, ut omnes aut rufi aut albisissimi resurgant, sed ea erit colorum varietas, ut venustati & pulchritudini nihil officiat. Quare Aethiopes non sunt credendi nigri resuscitandi, aut Insulares subpallidi, saltem pigri & infirmi ille color, ut qui ex nimia exustione solis prouenit, vitio naturae tribuit. In summa, nullus in beatis reliquus fiet color, qui non sit nitidus, splendoris, & doti claritatis aptissimus. De impijs autem iam dictum est. Ad secundum respondetur, discrimen esse inter etatem & staturam, ut illa debeat esse eadem, haec verò minime: quoniam cum tempus individua ad illum

articulum perducatur, quo natura speciei venustior est festiuorque, atque adeo perfectior, congruens est ut omnes in illo statu resurgant. At verò quomò illic distinctas est individuum corporis diuersaque, corporis statura & habitudo, quae ad speciem pulchritudine consistit, non est cur non eadem diuersitas in resurgentibus luceat.

ARTICVLVS. V.

Utrum omnes in sexu virili cum animalis resurgent.

Equitur tandem de sexuum discrimine & animalis virtute, utrum in resurrectione redibit. Et arguitur quod omnes in sexu virili resurgent. Primo quia omnia vitia, ut dictum est, defectusque naturae refarciendi sunt: foemineus autem sexus praeter intentionem naturae occasione & defectu virtutis formatricis in femine, quae non potuit foetum ad perfectionem virilem perducere, nascitur, ut 1. 6. de animalibus, autor est Philosophus, ubi ideo foeminam occasionum marem appellat: atque adeo 1. Physicorum ait, quod sicut foemina virum, ita materia appetit formam: nempe, tanquam res imperfecta suam perfectionem. Secundo. Si sexus illic vterque resurget, pari ratione & vita animalis locum habebit: sicut, tanquam virtus nutritiua & augmentatiua, quam generatiua: omnes autem illae erunt superfluae: quia ut ait Christus Matthaei 25. In resurrectione neque nubent neque nubentur euangelico. utamur & eadem ratione nubentur (ut verque comedent neque bibent omnes ergo virtutes erunt superfluae, quod non est Deo auctori tribuendum.

Partis affirmatiuae.

Argumentum.

Matth. 25.

Pars negatiua.

In contrarium est, quod Deus vtrumque sexum, ut Gene. 2. legitur, tanquam de necessitate naturae creauit: in instaurazione, ergo eiusdem naturae vtrumque restituet.

Bimembrius, ut superior, est praefens articulus expeditionis facillime, qui ideo duabus conclusionibus erit contentus. Prima. Vterque resurget sexus. Conclusio est Augustini 22. de ciuitate Dei cap. 17. Dubitatio ulla enim haec inde ortum duxit, quod ait Paulus ad Ephesios. 4. Donec occurramus omnes in virum perfectum: inde enim quidam comminisci cogitant, foemineum sexum in resurrectione in virilem euasurum. Ait vero Augustinus verius eos sapere qui vtrumque sexum resurrectorum non dubitant. Deus enim qui vtrumque instituit, vtrumque restituet. Et verbum Pauli non re-

In virum perfectum.

Ango.

Ee 5 fertur

fertur ad sexum corporis, sed ad animi robur & virtutem fidei: loquitur enim illic de corpore mystico ecclesie, quo ad perfectum influxu Christi prouehendum, vt paulo ante dicebamus. Ratio autem conclusionis est, quia proxime explicuimus. Est enim restituenda integra natura non solum quantum ad veritatem speciei, sed quantum ad veritatem & naturam cuiusque individui: vir autem & foemina quauis eiusdem sint speciei, pertinent tamen ad veritatem naturae individui, vt de diuersa quantitate & statura proxime dicebamus: diuersa enim quodammodo est complexio & virtus seminis ad progignendum masculum, quam ad gignendum foeminam: & ideo sunt membra tam generationi quam nutritioni fetus diuersa.

R.6 conclus.

¶ Secundo, quia & ad naturam speciei illa diuersitas sexus spectat. Cum enim species humana sit secundum individua corruptibilis, quae ideo non nisi per generationem propagatur & conseruatur, vterque sexus ad eius veritatem & integritatem est requisitus: quare sicut in vtroque instituta est nostra natura, ita & in vtroque est restituenda.

Ratio. 2.

¶ Accedit etiam & ratione foelicitatis & infelicis refurgentium notum argumentum. Nam aliqua sunt merita ratione sexus: foemina enim, quae in sexu tenero, & fragili aut molestias carnis aut truce tyrannorum rabiem perpeffa sunt, pulchriorem inde palmam reportabunt, sicuti e conuerso, maiora supplicia quae in muliebri sexu ferocitatem & immanitatem virilem exercuerunt. Et super omnia in temperata virgini, quae Christum concepit & peperit, quis ambigat, quin sexus conditio sit in gloriam & laudem accessura?

Ratio. 3.

¶ Neque vero nuditas quidpiam pudoris oculis offundet: nam si primos parentes ante peccatum nequaquam nudos esse pudebat, quanto magis in illo statu confirmatae gloriae, vbi nulla erit libido nec pudenda titillatio, nullus aderit pudor, sed Deum omnes de tam decora vtriusque sexus pulchritudine laudabunt. Quapropter Christus Matth. 2. 2. ad Saducaeos, qui resurrectione negabant, interrogatus illa, quae septem fratrum fuerat vxor, cui esset tunc adhaerens, respondit, scripturas istas ignorasse: quoniam illic nulla essent futurae nuptiae. Si autem nec sexus differentia illic esset reditura, id pro quo Christus facilius respondisset: non autem negauit sexuum discrepantiam, sed eorum vsum.

MaSch. 22.

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quod quauis foeminae generatio sit praeter intentionem naturae particularis: scilicet, individui generantis, quae non potuit semen

Solu. 1. arg.

ad perfectum perducere, est tamen de intentione vniuersalis naturae: nepe, totius speciei, quae ad sui conseruationem vtrumque requirit sexum.

¶ Quod si redarguas. Si illic vterque, refurgentus est sexus, conserquitur, vt locum sit etiam habitura praeratio vt mulier sit subdita viro. Negatur consequentia, quia mulier in hoc seculo subdita est viro, propter imbecillitatem sexus & quantum ad virtutem animi & quantum ad robur corporis. Illic autem nulla huiusmodi erit imbecillitatem, sed quod quisque merita habuerit per Dei gratiam cumulatora, alterutrius fuerit sexus, erit alius superior. Quamquam honesta charitas & reuerentia maritalis suum etiam illic splendorem habeat. ¶ Secunda conclusio. Potentiae animalis vitae: nempe, virtus nutritiua augmentatiua & generatiua erunt illic absolutissima & perfectissima. Probatur, quia illae, sicuti & sexuum discrepantia, sunt de integritate & veritate naturae. At vero, vt contra illud mortaliu genus, qui veteri dediti ad has fluxas, caducasque voluptates, quae brutis nobiscum communes, prouisi sunt, vnum addamus verbu. Virtutes istae nullae post resurrectionem sunt habiturae vsum: est enim duplex natura, nostra perfectio vna naturalis, quae per naturales causas generali Dei influxu adiutas in hoc seculo natura conserquitur, quae ideo sagax natura, vt ad illum vsum vitae necessarii mortales alliceret, voluptatem illis actionibus indidit. Altera vero supranaturalis & perpetua: nam quauis anima postquam creatur perpetua sit, corpus tamen nequit per naturam perpetuo durare: refurgens igitur corporu non fiet in illa priori curtag; naturae perfectione. Diceret namque, quod Deus debeat corporu vitam conseruare perpetua eodem modo, quo fluxa haec nostra per alimenta conseruatur, ridicula opinio est. Illi ergo siue Sa

Obiectio.

Dilatio.

Conclusio.

Parentarum nullus illic vsum.

Alimentorum vsum.

quibus sustineatur, indigere. Sed non opus est pluribus

pluribus aduersus huiusmodi hereses homines agere. ¶ Bene ergo Christus dementiam Saducaeorum retundens ait, Erratis nescientes scripturas neque virtutem Dei. In resurrectione enim neque nubent neque imbutur, sed erunt tanquam angeli Dei in caelo, vbi negans generationis vsum, negat subinde & nutritionem & augmentationem, ex quibus semen redudat. Et subdens, quod erunt sicut angeli in caelo, naturam perpetuitatis explicat: quod scilicet non erit terra, sed caelestis & angelica: videlicet, quod sicut angeli suapte natura absque cibo & potu perpetui sunt, ita sint per gratiam & virtutem Dei futuri sancti in caelo, vbi nec feminatio est nec germinatio. Vnde Aug. 13. de ciuita. Dei cap. 20. & 22. Neque tales, inquit, futuri sunt sancti in caelo, quales fuerunt primi nostri parentes ante peccatum: quoniam licet tunc morituri non essent, erant tamen alimendorum egerentes, vt vitam alerent, & tandem ligni vitae, quo a se nio praeruari, in flore iuuentutis conseruarentur, quorum simulum nulla erit indigentia in caelo, neque tales, inquit, futuri sunt sancti: ratio clarescit, si quis quaerat, vtrum refurgentium corporibus restituentur qualitates primae, vt calor, frigus, humiditas, & siccitas. Respondetur enim huiusmodi qualitatam binum esse vsum. Requiritur enim primum ad corporu complexionem ac perinde integritatem, quae vterque ratione in corporibus refurgentium redibunt, tam proborum quam reproboru. Ossa enim siciora sunt quam carnes, & phlegma frigidius quam sanguis, & cholera calidior, & sanguis humidior. Rursus ex his constantur qualitates secundae: vt calor & calor, lenis & asperum, quae sunt qualitates tangibiles, sicut calor est visibilis. Et corpora refurgentium tangibilia erunt & suis coloribus affecta. Legitur enim Luc. 24. Christum postquam resurrexerat discipulis dixisse, Palpate & videte, quia spiritus carne & ossa non habet, sicut me videtis habere. Alter autem eorum vsum est, vt se mutuo suis contrariis actionibus corrumpant, & permant, quem quidem tunc vsum nequaquam habebunt: nam corpora gloriosa, quippe quae dote incorruptibilitatis fruuntur, non sunt vel foris seque, vel intrinsecus passibilia. Corpora vero danatorum quauis ab eterno igni pati possint, & frigore etiam cum sint etiam incorruptibilia; vt dicitur 59. videbimus, non habebunt complexionum alterationem, quae corruptionem in corporu machinetur. ¶ Hinc sunt qualitates huiusmodi non fore tunc simplices, vt in elementis latitant, sed in suis complexionibus qualitatamque secundarum compositione commistae. Cum ergo de his

Saducei.

August.

Qualitates primae ad beatum refurgente.

Luc. 24.

Nota.

qualitates secundas in corporibus tunc fore, intelligitur nisi per dotes gloriae impediantur. Haud enim patientur grauitatem, subtilitatis dote impediende. ¶ Contra hanc autem qualitatum assertionem obijcere quis possit verbum August. 2. de ciuit. Dei. c. 23. vbi ait, quod corpus tunc humanu dono caelestiale erit, vt etiam ego in incolendo, non amissa natura, sed mutata qualitate conueniat: videtur enim fieri inde conseruatis, quod sicut in caelo nulla est primaru qualitatum, ita neque in corporibus gloriosis, vt loco adaptetur locatum. Respondetur, non esse mentem Augustini, quod illa corpora sint resurrectura caelestia, hoc est, ex natura caeli, alioqui non essent illi veri homines, sed quia resurgat cum dotibus illis incorruptibilitatis & claritatis & subtilitatis, quae sunt caelestibus qualitatibus similes eisdemque superiores, quibus beatitudinatus poterunt ratione status in caelo vivere, cui licet non per naturam, tamen per gratiam sunt coaptati. ¶ Postrema tamen ambiguitas in corporibus gloriosis vti possint haec animalia vita, comedere scilicet & bibere & gignere. Diuus Augustinus. 2. de ciuita. Dei. cap. 22. ait, quod si velint, possibilibus non necessitate vestri possunt. Et confert refurgentes cum angelis, qui vt legitur Gene. 18. ab Abraham conuiuio exopti sunt, & a Fobia, vt cap. 21. memorie proditum est. Imo & Christus, vt Luc. 24. refertur, comedit, postquam surrexit; de fauo mellis & de asso pisce. Ad hoc autem respondetur cum D. Thoma. 1. p. q. 5. 1. art. 3. angelos proprie in assumptis corporibus nequaquam comedere: quia comedere est actus vitae: & tamen angeli non sunt corporibus conuulsi, sed adfunt vt motores; quare cum corpora illa non sint propria ipsorum, non possunt in propriam substantiam cibum conuertere, licet possint illum sumere & applicare extrinseco calore illum corrumpere. Vnde Angelus apud Tobiasiam, Cum essem, inquit, vobiscum videbar quidem manducare & bibere, sed ego potulo inuisibilis: cibo vtor. Et eadem ratione possunt incubi demones sentiri aliunde euectum in matricem emittere. Refurgentes vero homines possunt vere comedere & bibere, quia Christus vere comedit. Imo possunt alimetur in substantia corporis (si nudam eius naturam speculeris) conuertere, atque adeo semen decidere & proles gignere. Tamen quia per dotem incorruptibilitatis, vt ad corruptionem praerua tur, eadem ratione impediuntur ne quid possint in eorum substantia conuerti. Quare quod Christus domi-

Obiectio.

Dilatio.

Comedere & bibere.

Solutio de- bii.

Tobias. 12.

Incub.

Nota.

Christus co
medit. post
resurrectio-
nem.

Solut. 2. arg.

Obiectio:

Solutio:

Aliud argu-
mentum.

dominus comedere, non in suum corpus, sed in
præiacentem materiam dissolutam emisit. Dicitur
autem dispensatiue Christus comedisse: hoc est,
præter legem, quæ resurgentibus eois est: vide
licet, vt testimonium veri corporis, quod resurre-
xerat, exhiberet. Id autem in vniuersali resurre-
ctione, quippe quæ cunctis erit manifesta, nõ
erit operæ pretium. ¶ Ad secundum igitur argumẽ-
tum negatur consequentia, quæ inferitur, resurre-
cturus in vita aiali, hoc est in eius vsu: quia ani-
malis vita per vsuñ ciborũ non est perpetua,
qualis futura est vita resurgentiũ. ¶ Quod si re-
surgas. Homines tũc Deus tam secundũ cor-
pus q̃ secundũ animã beatũs est: beatitudo
autẽ eĩus est, vt Ethic. ait Philosophus, cõ-
sistit in propria operatione: eadẽq; perfecta:
ergo ocs potẽtiã corporeã vsuñ exercitiũq;
habebũt. sũt. Præsertim q̃ cum beatitudo sit
stãtus in nũ bonorũ congregatiõne, p̃fectus,
& magna in vsu generatiõne. & nutritiã
virtus voluptas, nõ sunt illis cõpõra frustra-
da. Respondetur ad primum, quod operatio-
nes corporeã non sunt hominis in quantũ ho-
mo, sed in quantũ animal: est enim forma ho-
minis specificatiõ rationalis, atq; ad eõ illã opera-
tiones sunt ei propriã, quas secundũ men-
tem exercet. Ob idq; in operationibus corpo-
reã eius beatitudo nõ consistit, imò sicut cor-
pus animã subditur, ita & per redundantiã
gloriã animã suã fruetur beatitudine.

¶ Et paritẽ nõdõ respondetur ad secundum, q̃
illẽ corporeã voluptates, adhibita sunt in hoc
seculo propter vsuñ, qui huic seculari vitã ne-
cessarius est. Et ideo ad perfectã beatitudinẽ
hominis non conferunt, imò vt. 7. & 10. Ethic.
cor. author. est Philosophus, quatenus ipse
homo præter rationis ordinẽm vitur, sunt
in gradibus quãdã animi. Si autem eis se-
cundũ rationis normã vtãmur, sunt medi-
ocinã: quedã ad leuãdũ fastidium laboris
& molestias, quã in uisus in odiãtionibus nutri-
tiuis & generatiuis insunt. At verò sicut Deus
eminentẽ omnia continet, ita & eius visio,
quã felices illi sunt beandi, omnes volupta-
tes, quã de actionibus naturalibus mortales
captant, eminentiori gradu, & altiori contine-
bit. Et ideo fatetas illã felicissimã per esum
& potum Christus explicuit. Lucã. 22. dicens.
Ego disponõ vobis sicut disposui, mihi patẽr
meus regnum, vt edatis & bibatis, super men-
sam meã in regno meo. Hæc de statu conti-
nui resurgentium. De peculiaribus autem
beatorum & damnatorum distin. vt diximus.
49. & 50. reliquus habebitur sermo.

DISTINCTIO

Quadragesima quinta, De ani-
marum receptaculis, & suffra-
gijs defunctorum, sancto-
rumque orationi-
bus.

Ad hæc autem & Text.
alia est de anima Cap. 1.
rum receptacu-
lis adhibenda me-
ditatio. Vt enim
super Ioan. August. ait, Omnes
animã cum de hoc seculo exie-
riant, diuerlas habent receptatio-
nes: bonę habent gaudium, ma-
la autem tormenta. Sed cum fa-
cta fuerit resurrectio, & bonorũ
gaudium amplius erit, & malo-
rum tormenta grauiora, quan-
do cum corpore torquebuntur.
fuerunt tamen ab orbe condito
receptacula illa numero quin-
que: nempe, pro sanctorũ ani-
mis ante Christi mortẽ limbus
patrum, post verò calũ empy-
reum, pro his verò, quã purgan-
tur, purgatorium: sed his, quã
in lethali crimine de hæc luce
demigrant, infernus cum dæ-
monibus destinatus est: his ve-
rò, quã cum solo originali, pue-
rorum limbus. Vnum ergo est
in celo, & quatuor fuerunt sub
terra: iam verò modò limbus
patrum vacuus est, sicuti erit
post resurrectionem purgato-
rium. In singula ergo horum re-
ceptacula singula pro suis meri-
tis de-

tis defunctorũ animã cum pri-
mũ corpora exuunt, excipiant
tur. Et quantũ neq; a paradiso,
neq; a comuni lege ab inferno,
neq; a puerorum limbo possibi-
lis hã exitus in perpetuum, nil ta-
men obstat, quominus, vt Hie-
ro. aduersus Vigilantium, & 4.
lib. dialo. Greg. autores sunt, ex
omnib; receptaculis Deo id vel
disponente, vel permittente ani-
mã ad nos exeat, illuc eadẽ
reuerfura.

Cap. 2. ¶ Cum ergo certa fide docti lo-
cum quo animã expurgatur cõ-
fiteamur, negandũ non est, vt
ait in Enchiridio Augustin; de
functorum animã pietate suo-
rum viuentium relevari, cũ pro
illis sacrificium mediatoris of-
feratur, vel elemosinẽ in eccle-
sia fiat. Sed eis hæc profunt, qui
cum viuerent, vt hæc sibi postea
prodesse possent, meruerũt. Est
enim quidã viuendi modus nec
tam bonus, vt non requiratur ista
post mortem, nec tam malus, vt
ei nõ profint ista post mortem.
Est verò talis in bono, vt ista nõ
requiratur, & est rursus talis in ma-
lo, vt nec his valeat, cum hæc vi-
ta transierit, adiuuari. Quocir-
ca hic omne meritũ comparã-
tur, quo possit post hanc vitam
relevari quisquam vel grauari.
Nemo autẽ se speret, quod hic
neglexerit, eum obierit, apud
Deũ promereri. Nõ igitur ista,
quã pro defunctis commendã-

dis frequentat ecclesia, illi apo-
stolicã sunt aduersã sententiã,
qua dictum est, Omnes enim ad
statimus ante tribunal Christi,
vt referat vnusquisq; secundũ
ea, quẽ per corpus gessit, siue bo-
num, siue malũ: quia etiam hoc
meritum sibi quisq; cum in cor-
pore viueret; comparãit, vt ei
possent istã prodesse. Non enim
omnibus profunt. Et quare non
omnibus profunt, nisi propter
differentiã vitã, quam quisq;
gessit in corpore? Cum ergo sa-
crificia siue altaris siue quarun-
cunq; elemosynarũ pro bap-
tizatis defunctis omnibus offe-
runtur, pro valde bonis gratia-
rum actiones sunt: pro non val-
de malis, propiciationes: pro val-
de malis et si nulla sunt adiuu-
ta mortuorum, qualescunq; vi-
uorum consolationes existunt.
Quibus autem profunt, aut ad
hoc profunt, vt sit plena remis-
sio: aut certẽ vt tolerabilior fiat
ipsa damnatio. Cum ergo, vt. 2.
Machab. libr. scriptũ est, sancta
& salubris sit cogitatio pro mor-
tuis exorare, vt a peccatis solua-
tur, cura nobis semper pro mor-
tuis gerenda est, vt idem Augur.
lib. eiusdem tituli latẽ disseruit.
¶ Atqui quemadmodum iusti, Cap. 3.
qui a leuioribus reatibus pur-
gantur, nostris egent suffragijs:
ita & sancti qui diuino cõspectu
frudent, suis nobis orationibus
opiulantur. Et enim cum Apo-
stolus

1. Cor. 15.

Roma. 5.
solus

stolus Romanos fratres per Iesum Christum, perque spiritus sancti charitate obsecret, ut suis ipsum orationibus adiuvent, quis ambigat felices illos in diuinum confortium admissos, & in charitate, qua nos dilexerant, confirmatos, pro nobis iugiter interpellare? Vnde Petrus in 2. cano. Dabo, inquit, operam & frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis. de Hieremia 2. lib. Machab. legitur, Hic est, qui multum orat pro populo & vniuersa sancta ciuitate. Quocirca & ad ipsos nos nostras orationes fundere tum Deo gratum est, tum & nobis comodum, iuxta illud Iob, Voca ergo si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere: Fuit ergo & de hoc Vigilantius haereticus, qui orationes sanctis dirigendas negabat, quem Hierony. sanctis verbis infectatus est. Enimvero cum uisione illa diuinae substantiae cognitionem omnium hauriant, quae ad suum pertinent statum, credendum est illic nostras preces agnoscere. Ait quippe in lib. de orando Deum Augu. Angelis, qui sunt apud Deum, innotescunt orationes nostrae, ut quodammodo eas offerant Deo, & de his consulant, & quod Deo iubente implendum esse cognouerint, hoc nobis euidenter vel laetenter reportent. Ob idque ange-

1. Pet. 1. Cap. vltim. Tob. cap. 5.

lus apud Tobiam, Cum oraretis, oratione uestra obtuli Deo. Imo uero, nisi nostra culpa obstaculum obieciat, efficacissimae sunt apud Deum sanctorum preces, quod Hieronymus aduersus eundem Vigilantium comprobat.

DISTINCTIONIS Quadragesimae quintae. Quaestio prima. De receptaculis animarum post mortem.

ARTICVLVS. I.

Utrum animabus post mortem receptacula sint assignanda.

Ad plenam resurrectionis corporum notitiam nosse oportet de receptaculis animarum, tum quod inde in iudicium euocanda sunt, tum quod eodem post latam sententiam sunt cum suis corporibus remittenda. Et ideo ante iudicij speculationem operae pretium fuit de eiusmodi receptaculis sermone praemittere. At quoniam & illi, qui in purgatorio detinentur, nostris egent suffragijs, & qui in caelo existunt sancti suis nobis orationibus suffragantur, tres quaestiones praesens distinctio postulat, nempe, de receptaculis omnium, de suffragijs pro illis qui purgantur, & de orationibus tam quas sancti pro nobis fundunt, quam quas nos ad illos dirigimus. Primus igitur articulus est, utrum receptacula sint animabus post mortem assignanda. Et arguitur a parte negatiua Boetius in lib. de hebdomadibus communis, inquit, animi conceptio est apud sapientes, in corporalia in loco non esse: cui Augustus 12. super Genes. ad litteram cap. 3. 2. uerbis illis concinit, ubi interrogans, quo ferantur animae corporibus exuta. Cito, inquit, responderet, ad corporalia loca

Cap. 12. Partis negatiuae argu. 1. Cōclusio.

loca eas vel non ferri nisi eam aliquo corpore uel in loco aliter ferri subdit aut illico, animam non esse corporatam sed spiritualemente ergo ad locum corporis non fortiter. Secundo arguitur. Si anima deparatae corporis locis deputarentur, id esset propter aptitudinem & coactionem ad illum locum, sed animabus, cum sint spiritus, nihil cum locis corporis conuenit ergo istis locis recipiuntur. Tertio. Si locis aliquibus adscriberentur, id praesertim ratione aut praemij esset aut supplicij, quo suu illi debent aut plectantur, uero deparatae a locis corporis nihil vel recipiunt vel patiuntur ergo sepe illa si uis non sunt receptacula. Quia contra uerum est illud 2. Cor. 25. Si terrena nostra habitatio dissoluatur, domum habemus non manufactam conferuam in caelis ergo dissoluta anima carnisque compagine, tunc orum anima, qualis erat Paulus, in caelum recipiuntur, & eadem ratione iniquorum animae detruduntur in infernum. Ad quaestionem, quae digna est scitu, tribus conclusionibus respondetur. Primo autem circa nominis significatum notandum, quod cum duplex sit animarum status, unus in hoc seculo uiuendi, nempe merendi & demerendi, & alter in futuro retributionem suscipiendi, triumphi aut supplicij, seculum hoc non dicitur receptaculum, quia non recipiuntur in eo animae nisi in corporibus per creationem, sed loca illa, quibus exiunt corporibus recipiuntur, dicuntur receptacula. Quare receptaculum non est ad merendum, sed ad recipiendum retributionem pro praeteritis meritis. Enim uero quantum spirituales substantiae secundum suum esse a corpore non pendunt, sed ab eo, illo subsistere possunt, nihilominus, ut Augustinus de trinitate & Gregorius in dialogo, ante res sunt corporalia Deus per spirituales gubernat, & ideo substantiae spirituales per consentientiam quandam & congruentiam ad corpora adaptantur, atque adeo praestantiores ad substantia maiora; quemadmodum Philosophi secundum ordinem mobilium orbium substantias illis spirituales accommodant. Hac ergo ratione, quoniam animae corporibus nudatae non deputantur corporis locis, tanquam eorum forma aut motus, adaptantur tamen eis secundum suorum meritum dignitatem eo modo, quo plus Deo uel propter quos res sunt uel elongationes. Quare propter qualitate illorum locorum uel oblectantur, uel felices animae nobilitate, sublimitate & splendore caeli; & infelices uilitate, abiectione & tenebrositate. Sit igitur prima conclusio, Quae ab orbe condito fuerunt animarum receptacula, scilicet, caelum empyreum, infernus, purgatoriu

toriu, limbus puerorum, & limbus patrum. Enim uero si finis quo Deus, dum angelus hominem condidit, propositum suum retulit, & contempserit, non nisi uinculum omnium receptaculum sentis, propositum, ne peccatum huiusmodi creaturas sine fine condidit, ut sua ipsius felicitate eis in loco impertiret, sed tamen per occasionem si forte a sua lege & uoluntate deuiarent, infernum praeparauit, quo suos inimicos obtenderet. Et quoniam angelus primus fuit transgressor, aut Christus Matth. 25. Ignem aeternum ab initio mundi paratum esse diabolo & angelis eius. Praeterquam quod angelis reprobis, ut alias diximus, quos suorum errorum poenitere non potest, infernus destinatus est. Homines namque, Caelum & etiam peccatores per poenitentiam illum cauere, infernus possunt. Duo ergo haec sunt extrema receptacula, alterum summa felicitate, alterum uero summa miseria plenum. Peccatum uero primum paratum est nobis ostendit alia receptacula media. Nam cum post illam praeruaricationem cum diuinitate summi habere originalem nascentur, neque ulli inquam, nisi per fide Christi, paruerit salus, necesse est, ut parulis, quibus citra uisum rationis antequam eis eadem fides fuerit applicata, ab hac luce decedant, neque in consortium filiorum Dei admittantur, neque uero, cum nullum actuale crimine commiserint, inter summos eius inimicos prorsus deputentur, decretus sit limbus, ubi sic a regno exiunt. Limbus puerorum, diuinoque conspectu priuatur, ut tamen in igneos inferni cruciatus non sentiant. Rursus, quia ingressus caeli nemini condidit, nisi eorum sit meritum, quem in baptismo suscepit, aut olim in circumcissione, aut simili in terra natura, ut scilicet sit quemadmodum ad Ephes. ait Paulus, non habens maculam neque rugam, scilicet, neque secularem maculam, neque uero ueniale aut uilius reatum poenitentiae, ut non solum inimici Dei ab introitu caeli prorsus excludantur, ueniam & amicum per purgatum remeantur, quibus ideo purgatorius locus assignatus est. Idem cum ante praeractam per Christum redemptionem nemini apertum esse potuerit caelum, adhibitum est receptaculum quintum, quo patrum tam legis naturae quam scripturae in amicitia Dei hac uita defuncti, postquam purgati essent, quasi in deposito recipientur, qui quidem locus & limbus patrum & suus Abraham, ut illi limbus patrum, co explicabitur, appellatus est. Vnde Augustinus super Ioannem, tracta. 49. Omnes animae cum de hoc seculo exierint, disteras habent receptiones: bonae habent gaudium, male uero tormenta. Sed cum facta fuerit resurrectio, & bonorum gaudium amplius erit, & malo

Purgatoriu. Limbus patrum.

malorum tormenta grauiora, quando cum corporibus torquebuntur. Igitur ante Christi mortem quatuor tantum fuerunt receptacula, quia in caelo nemo recipiebatur. Post eadem vero passionem in limbus patrum vacuum mansit, quoniam animae inde in caelum et aeterna sunt. Quare nec modò sunt nisi quatuor, siquidem pro illo limbo substitutum est caelum. Sed tadem post diem iudicii purgatorium quoque euacuabitur: quapropter non erunt deinceps nisi tria eademque necessaria receptacula; nempe, caelum, infernus, & puerorum limbus, vel qui eundem fuerit locus, in quo recipiuntur, distinetur. 48 dicemus: Ex quo fit nec purgatorium esse nec limbum patrum fuisse humanorum corporum receptaculum.

Ratio quinta in numero receptaculorum tum necessaria, tum etiam sufficiens sit, hac ratione colligitur. Anima, ut dicitur in hoc sculo in statu est merendi & demerendi: corpus vero egresso est loco excipiendi, quem in corpore committit utitur vel merita est perpetuum premium, quod est hereditas regni caelestis, aut perpetuum exilium ab eodem regno: si premium, tunc vel aliquod habet impedimentum, quo ab eius ingressu retardetur, aut nullum: si nullum, destinatum ei receptaculum est caelestis paradysus: si autem quodpiam habet obstaculum, aut est ratione personae propter veniale, aut mortaliu reliquias, & tunc eius receptaculum est purgatorium; aut ratione naturae, quia non erat redempta; & ideo olim adhibebatur limbus patrum: si vero anima est in exilium relegata, tunc aut propter mortale crimen, & propter hoc obtruditur in infernum; aut propter originale labem, & tunc recipitur in limbum puerorum.

Obiectio. 1. Quod si contra arguas. Receptacula non sunt nisi ratione meritorum precedentium preparata: non sunt autem nisi duo meritorum genera scilicet, bonum & malum: & non est nisi vnum receptaculum pro bonis: ergo non debet esse nisi alterum pro malis. Item. Non sunt nisi tria peccatorum genera, originale, mortale, & veniale: ergo non debent esse nisi tria receptacula.

Solutio prima ad obiectum. Ad primum respondetur, quod cum bonum, ut Dionysius 4. cap. de diuinitatibus nominibus, & Philosophus auctores sunt, non nisi vno modo contingat, scilicet in vno, verò multitudine, nihil mirum si pro bonis vnum sit tandem finale receptaculum, pro exilibus verò sint plura: Ad secundum respondetur, quod quia originali culpa potest tenei aliquid vel ratione personae, quia non suscepit fidem, vel ratione naturae, quia non fuit redempta, assignantur illi duo limbi.

Solutio. 2. Quod si contra arguas. Receptacula non sunt nisi ratione meritorum precedentium preparata: non sunt autem nisi duo meritorum genera scilicet, bonum & malum: & non est nisi vnum receptaculum pro bonis: ergo non debet esse nisi alterum pro malis. Item. Non sunt nisi tria peccatorum genera, originale, mortale, & veniale: ergo non debent esse nisi tria receptacula.

1. Argum. Sed alia in contrarium extremum obijciuntur argumenta: scilicet quod plura esse debent receptacula. Primum, quod si contingeret quempiam cum solo originali & veniali peccato de cedere, videtur illius anima in nullo istorum recipienda: quia in purgatorio nullus recipitur, nisi qui inde euolaturus sit in caelum: & in infernum, nisi propter peccatum mortale, neque in limbum puerorum nisi ob solum originale.

2. Argum. Secundo. Quia multi in hoc aere puniuntur tam damnati quam qui purgantur, ut ex Gregorio 4. libr. dialogorum colligitur: quare iste aere debet poni aliud receptaculum.

3. Argum. Tertio. Sicut nonnulli in gratia decedentes, qui quidam fordescunt aut venialibus aut mortalium reatibus, ita decedentes in peccato mortali solent complura bona opera: hinc secum ferre, quae in hoc seculo praefiterunt: ergo si cui designatum est purgatorium, ubi priores purgantur, signadum est aliud receptaculum, ubi posteriores premium suorum operum recipiant, ut suam illud obtineat axioma veritatis, Nullum est malum, quod non puniatur, neque bonum, quod non praemietur.

4. Argum. Tandem. Sicut ante orbem redemptum patres a plena fruitione cohibebantur, ita & modo animae a fruitione gloriae corporum: ergo sicut tunc consignatus illis erat limbus, ita & nunc debet aliud receptaculum animabus adferri, ubi sint antequam recipiant corpora.

Solutio. 1. arg. Ad primum autem respondetur, impossibile esse aliquem in originali cum solo veniali uere: quia primum peccatum perueniens ad rationis usum non potest esse nisi mortale, si homo non se commertat, ut D. Thomas auctor est. Sed illo tamen aduulso euentu respondetur, receptaculum illius animae esse infernum: quoniam si venialis culpa in ingressu purgatorii deletur, & poena tamen venialis quae mortalis delicti illius perfoluitur, id accidit propter gratiam, in qua homo decedit: quoniam nisi culpa prius per gratiam fuerit remissa, non potest poena perfolui. Quare qui cum originali & veniali decederet, perpetuo in inferno pro illa culpa veniali puniretur. Ad secundum respondetur, quod et si nonnulli quae, ut loco citato ait Grego. animae separatae in hoc nostro habitacionis loco puniantur: hoc non est, quia ille sit locus lege communi destinatus ad supplicium, sed hoc fit vel propter nostram intractationem, ut eam cruciatus videtes a delictis abstinamus, vel propter suffragia, quae a nobis exposcunt. Et ideo non est hic noster aere inter receptacula computandum.

Solutio. 2. arg. Ad tertium respondetur, quod summum bonum absque missione alicuius mali esse potest, ut Deus:

Deus: & ideo qui in eius consortium admittitur, nihil debet mali admittum habere: quare conditus est purgandi locus. Malum autem non potest tantum esse, quin habeat fundamentum in bono, saltem natura: in illis ergo, qui in delicto decedunt mortali, si consideretur tantum bonum naturae, nihil eis supra naturam debetur, sed feruatur in suis naturalibus. Si verò considerentur opera bona, quae per Dei gratiam fecerunt: quia tota ratio boni in eis, ex specialia auxilio Dei & diuina acceptatione inerat, ius per peccatum amiserunt, ut eorum retributionem recipere: ob idque, tam opera illa quae moralia ex obiecto bona, quae in peccato exhibuerunt, nulla sunt digna remuneratione apud Deum, quae proprie dicatur retributio. Sed nihilominus propter illa minus habebunt in poenis & mitius patientur. Non quod poenarum, quas meruerunt, quidpiam eis remittatur, nam secundum mensuram delicti erit & plagarum modus: aut quod vermis conscientiae remittatur, nam & hoc ad poenam attinet, ut dist. 19. q. 1. ar. 5. explicuimus. Sed quod, ut illic dicebam, per eius modi opera impeditur in hac vita plura maioraque delicta, & fit ad bonum frequentior commuetudo: nam dum quis bene agit, non agit perperam. Et per opera in peccato mortali exhibita possunt impleri mandata quantum ad substantiam, ut euitetur nouum peccatum.

Deute. 25. Ad postremum denique negatur, similitudinem consistere: nam gloria animae est essentialis, & ideo patres, dum illa potiri non poterant, deponebantur in limbo. Gloria verò corporum est animabus accidentaria, & ideo propter eorum defectum non debent animae detineri, quominus in caelum euolent, ut art. 3. dictum sumus.

Solutio. 4. arg. Post haec ergo operae pretium est loca rimari, quibus haec sunt receptacula. Igitur quo ad supremum exordiamur, subiungitur secunda conclusio. Receptaculum foelicium animarum, in quibus nihil extat purgandum, est caelum. Conclusio haec assertio est catholicae fidei, quam negare esset haereticum. Probatur non solum loco citato Pauli. 2. ad Corinthios. 5. quo assertio dicitur aeternam nobis in caelo edificata, verum & ex illo Matthaei. 5. Merces vestra copiosa est in caelo. Et Matthaei. 16. Tibi dabo clauis regni caelorum: Et Ioan. 14. ait Christus, In domo patris mei mansiones multae sunt: Vnde subdit, Ego vado parare vobis locum: & loquebatur de caelo, quod erat ascensurus. Et ad Colossenses. 1. ait Pau. Cupio dissolui, & esse cum Christo. Vnde 4. dialogorum Gregor. inferit, quod cum Christus sit in caelo, proculdubio & Paulus cum ceteris sanctorum animis

est ibidem, quem quidem librum integrum exemplis referit animarum defunctorum, quae de corporibus exeuntes in caelum euolarunt vel etiam ab angelis sunt deportatae. De hac ergo veritate ambigere nefas est. At verò de caelo illo, quod sedes est beatorum, non est per catholicam veritatem constitutum: sed tamen credendum est cum patribus vniuersis, esse caelum empyreum: nempe, decimum, omniumque super premium. Sunt enim, ut ab inferioribus inchoemus, septem planetarum orbis, super quibus eminet octaua sphaera: puta, firmamentum, aetheris confutum & splendidum: cui superpositum est aqueum, quod ideo crysallinum appellatur. Legitur enim Genes. 1. Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis: diuisitque aquas, quae erant sub firmamento, ab his, quae erant super firmamentum. Illudque iam nunc temporis asseritur esse primum mobile, quod tempore Aristotelis firmamento tribuebatur, quippe quod tunc nona sphaera nondum philosophis innotuerat. Atqui cum Aristoteli & philosophorum reliqui orbis caelestes non nisi de motu perenderint, neque nisi propter generationes & corruptiones horum inferiorum eorum necessitate rimati fuerint, nullum caelum posuerunt immobile, sed primum mobile opinati sunt fuisse supremum. Et ideo ut D. Thom. 1. part. quaestio. 66. artic. 3. ait, caelum empyreum non inueniri positum nisi per auctoritatem Strabonis, Bede & Basilij magni. 2. lib. hexameron, quod vti quae immobile & quietissimum atque ab omni motu & latione semotissimum adstruunt: nempe, ut aptissima sit beatorum sedes, & requies, altissima illi contemplationi accommodata, quae ab omni motu & mutatione longissime esse debet exempta. Quocirca, ut idem ait Strabo, ubi dictum est. In principio creauit Deus caelum & terram, intelligitur non firmamentum, sed caelum empyreum, quod ubi primum fabricatum fuit, spiritibus angelicis fuit repletum, ut illa esset inchoatio gloriae, quae postmodum hominum supplemento & consortio amplificanda erat & perficienda.

Testimonia scripturae. Dicitur ergo caelum empyreum esse igneum, non quidem ab ardore, sed ab splendore, ut locus sit locatis aptissimus. Consistit enim beatitudo, ut distinct. 49. videbimus, in illa oculari Dei visione & conspectu: qui, summa gloriae claritate, beatos perfundit, amoremque rapit, ut immobiles tum contemplatione dei, tum etiam charitate sint ei infixi, ut pace summa & tranquillitate fruuantur. Quod si contra veritatem illius caeli qualitatem arguas, Omne corpus

est ibidem, quem quidem librum integrum exemplis referit animarum defunctorum, quae de corporibus exeuntes in caelum euolarunt vel etiam ab angelis sunt deportatae. De hac ergo veritate ambigere nefas est. At verò de caelo illo, quod sedes est beatorum, non est per catholicam veritatem constitutum: sed tamen credendum est cum patribus vniuersis, esse caelum empyreum: nempe, decimum, omniumque super premium. Sunt enim, ut ab inferioribus inchoemus, septem planetarum orbis, super quibus eminet octaua sphaera: puta, firmamentum, aetheris confutum & splendidum: cui superpositum est aqueum, quod ideo crysallinum appellatur. Legitur enim Genes. 1. Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis: diuisitque aquas, quae erant sub firmamento, ab his, quae erant super firmamentum. Illudque iam nunc temporis asseritur esse primum mobile, quod tempore Aristotelis firmamento tribuebatur, quippe quod tunc nona sphaera nondum philosophis innotuerat. Atqui cum Aristoteli & philosophorum reliqui orbis caelestes non nisi de motu perenderint, neque nisi propter generationes & corruptiones horum inferiorum eorum necessitate rimati fuerint, nullum caelum posuerunt immobile, sed primum mobile opinati sunt fuisse supremum. Et ideo ut D. Thom. 1. part. quaestio. 66. artic. 3. ait, caelum empyreum non inueniri positum nisi per auctoritatem Strabonis, Bede & Basilij magni. 2. lib. hexameron, quod vti quae immobile & quietissimum atque ab omni motu & latione semotissimum adstruunt: nempe, ut aptissima sit beatorum sedes, & requies, altissima illi contemplationi accommodata, quae ab omni motu & mutatione longissime esse debet exempta. Quocirca, ut idem ait Strabo, ubi dictum est. In principio creauit Deus caelum & terram, intelligitur non firmamentum, sed caelum empyreum, quod ubi primum fabricatum fuit, spiritibus angelicis fuit repletum, ut illa esset inchoatio gloriae, quae postmodum hominum supplemento & consortio amplificanda erat & perficienda.

Dicitur ergo caelum empyreum esse igneum, non quidem ab ardore, sed ab splendore, ut locus sit locatis aptissimus. Consistit enim beatitudo, ut distinct. 49. videbimus, in illa oculari Dei visione & conspectu: qui, summa gloriae claritate, beatos perfundit, amoremque rapit, ut immobiles tum contemplatione dei, tum etiam charitate sint ei infixi, ut pace summa & tranquillitate fruuantur. Quod si contra veritatem illius caeli qualitatem arguas, Omne corpus

est ibidem, quem quidem librum integrum exemplis referit animarum defunctorum, quae de corporibus exeuntes in caelum euolarunt vel etiam ab angelis sunt deportatae. De hac ergo veritate ambigere nefas est. At verò de caelo illo, quod sedes est beatorum, non est per catholicam veritatem constitutum: sed tamen credendum est cum patribus vniuersis, esse caelum empyreum: nempe, decimum, omniumque super premium. Sunt enim, ut ab inferioribus inchoemus, septem planetarum orbis, super quibus eminet octaua sphaera: puta, firmamentum, aetheris confutum & splendidum: cui superpositum est aqueum, quod ideo crysallinum appellatur. Legitur enim Genes. 1. Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis: diuisitque aquas, quae erant sub firmamento, ab his, quae erant super firmamentum. Illudque iam nunc temporis asseritur esse primum mobile, quod tempore Aristotelis firmamento tribuebatur, quippe quod tunc nona sphaera nondum philosophis innotuerat. Atqui cum Aristoteli & philosophorum reliqui orbis caelestes non nisi de motu perenderint, neque nisi propter generationes & corruptiones horum inferiorum eorum necessitate rimati fuerint, nullum caelum posuerunt immobile, sed primum mobile opinati sunt fuisse supremum. Et ideo ut D. Thom. 1. part. quaestio. 66. artic. 3. ait, caelum empyreum non inueniri positum nisi per auctoritatem Strabonis, Bede & Basilij magni. 2. lib. hexameron, quod vti quae immobile & quietissimum atque ab omni motu & latione semotissimum adstruunt: nempe, ut aptissima sit beatorum sedes, & requies, altissima illi contemplationi accommodata, quae ab omni motu & mutatione longissime esse debet exempta. Quocirca, ut idem ait Strabo, ubi dictum est. In principio creauit Deus caelum & terram, intelligitur non firmamentum, sed caelum empyreum, quod ubi primum fabricatum fuit, spiritibus angelicis fuit repletum, ut illa esset inchoatio gloriae, quae postmodum hominum supplemento & consortio amplificanda erat & perficienda.

Dicitur ergo caelum empyreum esse igneum, non quidem ab ardore, sed ab splendore, ut locus sit locatis aptissimus. Consistit enim beatitudo, ut distinct. 49. videbimus, in illa oculari Dei visione & conspectu: qui, summa gloriae claritate, beatos perfundit, amoremque rapit, ut immobiles tum contemplatione dei, tum etiam charitate sint ei infixi, ut pace summa & tranquillitate fruuantur. Quod si contra veritatem illius caeli qualitatem arguas, Omne corpus

est ibidem, quem quidem librum integrum exemplis referit animarum defunctorum, quae de corporibus exeuntes in caelum euolarunt vel etiam ab angelis sunt deportatae. De hac ergo veritate ambigere nefas est. At verò de caelo illo, quod sedes est beatorum, non est per catholicam veritatem constitutum: sed tamen credendum est cum patribus vniuersis, esse caelum empyreum: nempe, decimum, omniumque super premium. Sunt enim, ut ab inferioribus inchoemus, septem planetarum orbis, super quibus eminet octaua sphaera: puta, firmamentum, aetheris confutum & splendidum: cui superpositum est aqueum, quod ideo crysallinum appellatur. Legitur enim Genes. 1. Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis: diuisitque aquas, quae erant sub firmamento, ab his, quae erant super firmamentum. Illudque iam nunc temporis asseritur esse primum mobile, quod tempore Aristotelis firmamento tribuebatur, quippe quod tunc nona sphaera nondum philosophis innotuerat. Atqui cum Aristoteli & philosophorum reliqui orbis caelestes non nisi de motu perenderint, neque nisi propter generationes & corruptiones horum inferiorum eorum necessitate rimati fuerint, nullum caelum posuerunt immobile, sed primum mobile opinati sunt fuisse supremum. Et ideo ut D. Thom. 1. part. quaestio. 66. artic. 3. ait, caelum empyreum non inueniri positum nisi per auctoritatem Strabonis, Bede & Basilij magni. 2. lib. hexameron, quod vti quae immobile & quietissimum atque ab omni motu & latione semotissimum adstruunt: nempe, ut aptissima sit beatorum sedes, & requies, altissima illi contemplationi accommodata, quae ab omni motu & mutatione longissime esse debet exempta. Quocirca, ut idem ait Strabo, ubi dictum est. In principio creauit Deus caelum & terram, intelligitur non firmamentum, sed caelum empyreum, quod ubi primum fabricatum fuit, spiritibus angelicis fuit repletum, ut illa esset inchoatio gloriae, quae postmodum hominum supplemento & consortio amplificanda erat & perficienda.

Sto. corpus sensibile, vt 8. Phys. air. Philosophus est mobile, illud autem celum, si est, sensibile esse oportet, vt in nouerit. Rursus si lucidum est, cum omnes substantias esse, vt desint diaphani & transparentes, quapropter per mundos Planetarum orbem alia firmamenti nobis promittunt, sequitur, vt caetera illud aere hunc non sit per se per se. Ipe dicitur non esse etiam nulli ratione. Respondeatur autem ad primū, axio- ma illud, omne corpus sensibile esse mobile, ita de substantia dicitur. Philosophi nihil sensibile nisi per motum cognouerunt, & ideo id, quod non moueretur, ociosum putabant. Neque intelligunt, nisi tam celorum motus agno- uerunt. At uero quia in confirmatione mun- di, quatenus ipsi ignorauerunt, motus illi celorum esse uisibilem, congruit ut ab initio supremū ita mobile creatur, quod quietis aliorum esset exemplar. Ad secundum uero respondetur, non esse lucidum per condensationem lucem, quā possit emittendo foras emittere, ut sol, sed per subtilissimam tenuissimamque claritatem glo- riae beatorum simillimā, quā habet imbibitā. Quomodo autem post resurrectionem in corpo- ra ipsa glorificata illic essent, dist. 29. uidebi- mus, ubi de dote subtilitatis astrum sumus. Laud enim supra conuexum caeli eriguntur in va- cho, quā uicium hō est corporum locus, sed in terra ipsum caeli solidam, eum quo se per dote subtilitatis penetrabit. Nun enim interior de solis animalibus, quae spiritus sunt, agimus.

3. Conclusio. ¶ Tertia conclusio superiorum similis. Infernum esse damnatorum carcerem fides catholica docet, quo attente loco sit situs, nondum tanta est certitudine conperitum. Prius pars patet, quo- niam inferni nomine damnatorum locum in tellegimus, de quibus & Christus Ioan. 7. ait Procedent, qui in mala fecerunt, in resurrectionem uidebunt. Et Matth. 25. Ite maledicti in ignem uenturi sunt. Et tu Caphari- nam hunc quē in celum exaltaberis, usque in infernum descenderis. Et Dauid Psal. 54. de im- pijs. Venit mors super illos, & descendit in infernum uiuentis. Et Lucae. 16. Mortuus est diues, & sepultus est in inferno, ut vna habet lectia. Quod autem locus eius, & situs non sit tanta eum certitudine notus, patet tam ex Augustino, ubi dicitur. De ciuit. Dei. cap. 26. quā ex Gregorio, ubi lib. dialog. cap. 12. quid in dubio sit retineat. Et Augustinus arbitrat, homi- nem, hunc neminem, nisi forte cui spiritus di- uinus ostendit. Gregorius uero ait, quod de hac re temere definire non audeat. Nonnulli enim inquit, in quadam terrarum parte infer- num esse putauerunt, scilicet in superficie ter-

ra, nempe in aliqua horrida valle, aut in tene- broso aere. Alij uero, ait ibidem Grego. sub ter- ra esse existimant. Et hoc ipse sententiam habet eius amplectitur. Chrysothomus uero, sermo. 49. dicitur in uide gehennam, ait, quosdam dicere illam esse in ualle Iosaphat constitutam, ubi atro- cissimi bellum olim gestum fertur. Sed ta- men potius ipse credit, infernum & gehennā esse extra terrarum orbem. Scilicet, in aere caliginoso, ut alij uolunt. Quod alludere uidetur Paul. 1. Ephes. 6. dicens, Non est nobis collu- etiatio aduersus carnem & sanguinem, sed ad- uersus principes & potestates, aduersus mun- di rectores tenebrarum, harum, cōtra spiritua- lia nequitiae in caelestibus. Item quod ait au- tor imperfecti Homilia. 7. super illud Matth. 25. Projicite eum in tenebras exteriores. In cuius alij confirmationem illud Job. 1. & commemorant. Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eum, quod de Antichristo Grego- enarrat. ¶ Vnde sunt qui dicant esse in super- ficie terrae opposita nobis, uerfus antipodas, sub orbe tristi, & ideo respectu nostrū dici in- fernum. Quo alludit Hieronimus dicens, quod post finem mundi Sol & Luna in ordine, quo crea- ti sunt, scilicet in Oriente & Occidente, sta- bunt, ne in impij tormentis fruuantur eorum luce. Si autem essent in uisceribus terrae, quo- cunque ordine luminaria sita essent, abscederentur eis. ¶ Alij autem aiunt eodem loco cor- pora puniri, quo deliquerant, sic illud intelli- gentes Sapient. 11. Per quae peccat quis, per- hae & torquetur, quae ad eum in eodem loco. Ad quod referunt historias Grego. in. 4. Dia- logo, narrantis animas aliquorum in balneis, & alijs diuersis locis cruciari.

¶ Merunt tamen ijs, at quod id genus alijs, praeter- missis, profecto quāuis hoc expressa sacrae pa- ginæ auctoritate non committatur, minima au- t bigendum est, quin infernus sit subter terram. Iam ad eod hoc est, & auctoribus, & rationibus subnixum, quin uero & sacris oraculis conso- num, ut crediderim plus quam temerarium es- se id negare. Primum enim nomen ipsum, in- fernum, id plane aduocet. Sonat enim locū infimum, non quidem tantum respectu nostri, sed simpliciter infimum autem, locus sub terra est. Vnde psal. 85. Liberasti animā meam ex inferno inferioribus. Grego. ad hanc ait, in- fernum quoque esse super terram, ubi anima- rum damnationem enuciatur, atque alij subter. Quāuis potius crediderim solum esse empha- sim & epitheton in seipso uocare eum inferio- rem. Nisi uisus, ut infernus damnatorum dicitur inferior, respectu limbi patrum, qui est su- perior

Esai. 14. perios. Et Esai. 14. Infernus subter conturbatus est in occumsum tui. Et super illud Ion. 2. Potuisti me in profundo in corde maris, ait glo- sa, quod illic intelligitur infernus, pro quo Christus Matth. 12. dixit, quod sicut Ionas fuit in ventre ceti- tribus diebus, ita filius hominis erit in corde terre- tribus diebus & tribus noctibus. Infernus ergo in corde terrae est. Et Nume. 16. de Dathan & Abiron legitur, quod descenderunt in infernum uiuentes, eo quod aperta terra eos absorbit. Quod alludit Dauid psal. 54. Veniat mors super illos, & descendent in infernum uiuentes. Item Lucae. 8. elecit demones a corporibus obfessis rogabant Christum, ne mitteret eos in aby- sum, scilicet, ne grauius illic torquerentur, aby- sum autem profunditatem significat. Et simile illud est Apocal. 19. ubi legitur de illis, qui ad- dorauerunt bestiam, quod in stagnum ignis ardetis sulphure. Item Apocal. 5. quod Grego. loco citato ad hoc propositum adfert, cum signatum librum septem sigillis uidisset, ait, quod nemo est inuentus dignus neque in caelo, neque in terra, neque sub terra aperire libri. Et subdit, quod omnis creatura, quae in caelo est, & in terra & sub terra adorauerunt agrum, qui occisus est & angelos, & uiuentes homines, & eos, qui sub terra degunt, spiritus designaret. Quem admodum ad Philippen. 2. ait Paul. In no- mine Iesu omne genu flectatur, caelestium, terre- strum, & infernorum, quantum uisus damnati Chri- stum non adorant. Et Esai. 7. Pete tibi signum a Dño, in profundum inferni, siue in excessum supra. ¶ Ad haec limbus patrum sub terra fuisse esseletur, quod patres antiqui descendere dicebā- tur, iuxta illud Genes. 44. de Iacob. Deducetis senectutē meam cū tristitia ad inferos. Quā- uis Aug. 12. super Genes. 34. de inferno pec- catorum id intelligat, quod art. seq. repetendū est. At uero quāuis lib. 20. de ciuit. Dei, de in- ferno anceps fuerit, tamen hoc proxime ci- tato loco ipsum sub terra desistere affir- mat. Primum quod cum animae amore carnis de- liquerunt, consentaneum sit, ut hoc eis exhibea- tur, quod mortuae carni exhiberi solet: scilicet, ut sub terra condantur. Deinde quod illud sit ani- mabus tristitia, & letitia, quod corporibus gra- uitas & leuitas. Et ideo sicut electorum gaudio conueniens est empyreum caelum, sic & repro- borum moestitia & tristitia congruat locus sub terra infimus. Et quoniam illic sub disun- ctione dixerat, sub terris dicitur inferi uel cre- duntur, postmodum lib. 2. retracta. c. 24. ait, quod potius debuisset docere, quod sub terris sint, quod rationem reddere, cur sub terris esse credantur.

Luc. 16. Illud uero Lucae. 16. Mortuus est diues & sepul-

tus est in inferno, non sic legit illic Augustinus, sed puncto praeposito, scilicet, Mortuus est diues, & sepulcus est. In inferno autem eleuans oculos suos, &c. sed parum refert.

¶ Prae his autem omnibus ponderat, quod Chri- stus, ut articulus Christianae confessionis ha- bet, descendit ad inferos, & ipse asserit fuisse in corde terrae. Et Paul ad Ephes. 4. Qui ascen- dit, inquit, ipse est qui descendit ad inferiores partes terrae. Vnde Augustinus. 2. ait Petrus, Quē Deus suscitauit solutus doloribus inferni, iux- ta quod impossibile erat tenere illum ab existē- ue dolorum nomine intelligatur anxietas, quae patres in limbo expectantes affligebat, si- ue purgatorius ignis, a quo, ut supra diximus, Christus forte eos, qui purgabantur, eripuit. Cui applaudit locus proximē citato super Ge- nes. Augustinus. Re uera his perspectius meditati, non uideo quomodo negari queat infernum esse sub terra, qui idcirco Graece *Taπρῶτος*, pro- fundissimus inferni locū dicitur, est enim *Taπρῶτος*, cum tremore quodam obrigere, horrere, & expauescere. Quare omnia rece- ptacula dicuntur tartara.

¶ Quin uero quā maxima sit probabilitate In centro credibile existere in centro grauitatis terrae: grauitatis terra. Quod re uera Grego. loco citato sub his uer- bis insinuat. Si idcirco infernus dicitur, quod infernus iacet, quod terra a caelo est, hoc esse debet infernus a terra, id est, sicut terra centrū est respectu orbium caelestium, ita & infernus centrum est terra. Sed ratio praeterea profe- cto id etiam persuadet. Nam si beati & dam- nati meritis & praemijs e diametro distant, cō- gruens est, ut loco sint etiam quāmaximē se- moti & diuersificum ergo beati sint in supre- mo caelo, sit ut damnati sint deorsum in pun- cto inde longissime distant. Illud autem est ce- trum grauitatis terrae. Cū enim non sit equa- liter uide quāque ponderosa in qua parte a- quas tangit, ponderosior est, & qua usui no- stro patet, leuior, non idem est punctum qua- titatis medium & grauitatis. Hoc autem, quod grauius cuncta feruntur, maxime a lunari orbe remotum est. ¶ Imo si a Philosophis sua pla- cita mutuari licet, Pythagorici Itali, ut 2. dogma. de Caelo & mundo tex. 73. ait Philosophus, in centro mundi aiebant, elementum ignis inclu- sum, quem Iouis custodiam appellabat. Mul- ta enim Pythagoras a Chaldaeis & Aegyptijs in- ter quos Hebraei commemorati sunt, diuicit, quae suis Dijs adscripsit. Et poete omnes fabulatur, in cauernis terrae subesse, ut apud Virg. lib. 6. Aeneid. qui Aenaeam inducit ad inferos descen- disse. Et Ouid. lib. 4. Metamor. Est uia de caelis

funesta nubila taxo: Duxit ad infernas per multa silentia sedes.

Gehēna vnde dicitur.

¶ Illis ergo, qui putabant, infernum esse in valle Iosaphat, propterea quod campus illic patens dicebatur gehenna, & Christus infernum appellat gehennā ignis, respondetur, quia idola Iosaphat filii Ennon illic de demonibus filios sacrificatēs igne cōcremabant, vsu inter Hebræos fuisse receptum, vt infernum appellarent gehennam, quod est, vallis Ennon.

Iob. 18.

¶ Illud verò Iob cap. 18. Expellet eum de luce, & de orbe transferet eum, Gregorius sic interpretatur, quòd Antichristus supremo apparente iudice de hoc mundo tolletur. Nam illud Christi, Projicite eum in tenebras exteriores, non aliud significat, quàm tenebras, quæ sunt extra cælum, quare quòd sub terra profundius abduntur, eò plus exteræ censentur.

Aliud argo.

¶ Ad aliud de demonibus respondetur, quòd non sunt huic aeri, quo nos vivimus, eò deputati, quo illic pro meritis sint puniendi: quandoquidem ad hoc deputatus est illis ignis æternus, iuxta illud Matthæ. 25. Ite in ignem æternum, qui paratus est vobis, &c. Sed sunt in aere tanquam in loco ad colluctandum nobiscū idoneo, vt Paulus significat, quòd propter nostrum exercitium & meritorum augmentum permissum est.

¶ Ad aliud tandem, quòd aliqui aiunt, animas eiusdem locis, quibus delinquant, apud nos cruciari, respondetur, non posse constare: quoniā anima pro diversis peccatis, quæ diversis locis & temporibus commisit, simul ponitur. Et secundum illos deberet successivè omnia loca discurrere. Præterea vsu venit, vt quamplurimi eodem loco diversis temporibus delinquant, deberent ergo illic simul puniri. Sed de poenis inferni minus probabilitatis habet: nam illæ sunt perpetuæ, & in hac vita non sunt sempiternæ poenæ. Item quia affliguntur nunc animæ, vbi postea cum corporibus torquebuntur: post resurrectionem verò non erunt hic damnatorum corpora. Neq; Sapiens ait, quòd eodem loco, quo quis peccat, debet puniri, sed per quæ peccat, nempe, per animam & corpus. Tameñ, vt ait August. ad poenas potius huius vitæ id fit referendum, vt qui gladio perimunt, gladio pereant, & qui adulterantur, eandem in suo toro patiantur iniuriam. Igitur si aliqua fortè damnatorum animæ in hoc sæculo torqueantur, illud est extraordinarium & accidentarium, & in tempus, nam tandè in tartara sunt recludendæ.

Obiectio. 1.

¶ Alia verò obijciuntur argumenta. Primum de ignis natura. Nullum enim violentum esse

potest perpetuum: ignis autem, quippe cuius naturalis locus sursum est, Lunæ proximus, nequit sub terra nisi, per violentiam detrusus esse: non ergo illic manere poterit perpetuò. Item contra loci capacitatem arguitur. Locus ille post resurrectionem vniuersa captus est damnatorum corpora, quæ nulla erunt de te subtilitatis donata, sed vnumquodq; suum occupabit locum. Cum ergo illa numerosissima sit gentium turba, quia vt Ecclesiastici. 1 legitur. Stultorum infinitus est numerus, fit vt locus ille esse debeat capacissimus, atque adeò amplior & spaciosior, quàm in illo centro terræ fingi potest.

Obiectio. 2.

Ecclesiasti. 1.

¶ Ad primum autem respondetur, quòd ignis illic non per naturam, sed diuinitus per ordinè diuinæ iustitiæ tenetur, neque est purè elementaris: est enim sulphure mistus, multoq; ardentior, propter antiperitissimam terræ, qua vndique cingitur. Nec tamen nutritur consumptibili eicæ: quæ nec animas nunc, nec corpora tunc consumet. Et similiter respondetur ad secundum, quòd virtute diuina ab initio relictum est concauum in centro terræ, quòd esset omnium damnandorum capax, imò insatiabilis, iuxta illud Proverbi. 30. Infernus, & os vuluæ, & terra, quæ non satiatur aqua: ignis verò nunquam dicit, sufficit.

Solutio primæ obiectio nis.

Solutio secundæ.

¶ Vtrum verò infernus portis claudatur, & vestibibus ferreis sit obsecratus, vanū est percontari. Nulla enim est horum necessitas: quippe cum absque huiusmodi impedimentis Deus virtute sua poterit illic miseros inuitos tenere. Sed per Metaphoram ad significandum impossibile esse inde regressum, dicitur infernus habere portas, vt in Psalmo. 23. Attollite portas principes vestras. Et Psalmo. 106. Eduxit eos de tenebris & umbra mortis, & vincula eorum dirupit, contriuit portas æreas, & vectes ferreas confregit. Imò & hæreticos per quos infernus aperitur, appellauit Christus Matthæi. 16. portas inferi. Dicens, Et portæ inferi non preualebunt aduersus eā. Dicitur autem Christus erupisse vincula, vt educeret victos, quia ingressus ad inferos iniquis omnibus vitro patet, vt intrent, sed non vt exeant. Quod & ethnici cecinerunt. Vnde illud Maronis. 6. Aeneidos, Facilis descensus auerni, Noctes atque dies patet atri ianua dictis. Sed reuocare gradum superasq; euadere ad auras. Hoc opus, hic labor est.

¶ De modo autem, quo nunc animæ, & corpora sunt igne torquenda, non est hic locus disputandi proprius, quo de solis receptaculis agitur, sed distinctione, 50. quæ de statu & suppli-

suppli-

supplicio damnatorum instituetur.

Solu. 1. arg.

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, Boetium & Augustinum solum docuisse, spiritualia non esse in loco, modo nobis secundum naturam consuetudo: id est, quòd loco circumscribantur. Quare anima non est in loco nisi per accidens ratione corporis. Sunt tamè in loco, modo nobis non planè manifesti: quia est supra naturam. Philosophi enim tantum intellexerunt, animam esse in corpore, & intelligentias admotas esse cælestibus orbibus.

Solu. 2. arg.

¶ Ad secundum autem respondetur per distinctionem secundæ præmissæ. Spiritualia enim non adaptantur loco, eo quòd aliqua qualitate cum loco conueniant, vt calida inuicem conueniant: coaptantur tamen per quamdam proportionalitatem & metaphorā, qua quidpiam à corporalibus ad spiritualia transfertur: veluti solis nomen Deo transcribitur, eo quòd sicut sol corporibus luminis & vitæ fons est, ita & Deus spiritibus. Hac ergo ratione animæ fulgore gratiæ illuminatæ lucidis corporibus adscribuntur, veluti & illæ, quæ culpæ nubilo tenebescunt, tenebrosis mancipantur. At quemadmodum illic torqueantur, distincte, 50. videbimus.

Solu. 3. arg.

¶ Vbi solutio tertij argumenti clarescet.

ARTICVLVS II.

Vtrum purgatorium, limbus patrum & puerorum loco cum inferno conueniant.

Vobis extremis receptaculis prestitutis, subsequitur vt detribus medijs exploremus, an scilicet loco & situ conueniant. Et arguitur à parte affirmatiua primò de limbo patrum. Limbus enim ille dicitur sinus Abrahæ, quòd medicus Lazarus ab angelis portatus est: fuit autem in infernum ductus, vt habet glossa Iob. 3. Super illud, Vbi constituta est domus omni viuenti: ait enim Glossa, quòd infernus domus erat omnium viuentium ante aduentum Christi, atq; adeò illic erat sinus Abrahæ: cui consonat illud Genesi. 44. Deducetis canos meos cum dolore ad inferos. Item quia Christus dicitur descendisse ad inferos, & tamè non descendit, nisi ad liberandos patres.

1. Argumēt.

¶ Secundo arguitur, quòd limbus patrum non solum sit idè, quòd infernus, verum idè quòd

infernus dānatorum. Christus enim dicitur, infernum in omni mor disse, iuxta illud Osee. 13. Morus tuus ero inferne: mordere autè est partem capere: cum ergo Christus omnes sanctos patres eduxerit, & damnatos reliquerit, subsequitur sanctos patres fuisse partem inferni. Tertio arguitur, quòd limbus puerorum & patrum idem sit, atque adeò idem, cum inferno. Poena debet respondere culpæ: sed tam patres q̄ pueri pro culpa originali detinebantur: quare & vtriq; poena damni scilicet, carentia visionis puniebatur: ergo erant in eodem loco. Quarto de purgatorio arguitur. Eodem igne purgantis electi à reatu poenarum, quem de peccatis contraxerant, & cruciantur damnati, nisi q̄ horum supplicia æterna sunt, illorum vero temporalia: ergo in eodem sunt loco. Quinto in contrarium tamen est, quòd diuersis meritis & poenis diuersimodè accommodantur loca: damnati verò in perpetuum poena sensus cruciantur, & purgandi in tempus: pueri autem nullum percipiunt sensu dolorem: ergo loco distant. Præterea patres in limbo spe beatitudinis fruebant, ergo eorū limbus à limbo puerorū loco differbat.

Tertium argumentum.

Quartū argumentum.

Parī negatiuum est.

Decisio arti culi.

¶ Quæstio præsens, non mouetur, vt vel purgatorij aduersus Lutheranos adstruere hic meditetur, de quo superius distinctio. 19. q. 3. dist. seruiamus, & quæst. proxima verbū vnum repetemus. Neq; verò de puerorum poena locus est hic disputandi, vt scilicet sola poena damni, an verò poena sensus crucietur. Id enim lib. 1. de natura & gratia cap. 14. diffusè tractauimus. De qua re Aug. variè sentire videtur. Sed supposita veritate, quæ iam ab illo sæculo receptissima est: videlicet, duntaxat poenam damni, hoc est, priuationem diuinæ visionis pati, de solo loco & receptaculo hoc loco ambigitur, quòd & Lutherani etiam negare contendunt, dicentes, originis peccatū etiam inferno dignū esse: imò nec per baptismum satis deleri, vt secundus eorū articulus ad Leonem cōtinet. Quod nos libr. 1. de natu. & gratia, cap. 9. expugnauimus. Ad rem ergo vt redeamus, quæstio quatuor exigit conclusiones. Primum autem de nomine sunt qui putent, quatuor illa receptacula subter terram generaliter nomine vocari, inferos, locum verò dānatorum peculiariter vocari infernum. At verò certè infernus & inferi idem sunt. Paulus enim vbi ait, Omne genu flectatur cælesti, terrestri & inferorum, cunctos sub terrā degentes insinuat. Nomen enim tam inferorum quàm inferiorum, & pro personis ipsis: nempe, pro dāmonibus & hominibus subtus

Inferi, & infernus.

Nota.

latentibus, & pro locis, in quibus abdūtur, v-
surpatur. Infernus autem singulariter accipi-
tur pro loco. Limbus verò nomē græcum est
idem sonās, quòd gulofus & infatibilis, & vo-
rax. Quare & inferno quoq; potest accōmo-
dari. Sed iam Theologorum vſu pro locis, vbi
nulla eſt poena ſenſus, ſed tantum carentia di-
uinæ viſionis, vſurpatur. Nec deſunt qui pu-
tent limbum ſeu puerorum ſeu patrum aliam
eſſe concauitatem muro diſtinctam ab infer-
no, in qua ſunt pueri & fuerunt patres. At ve-
ro D. Tho. hic art. 2. eundem eſſe putat locum
inferni, & purgatorij, & vtriuſq; limbi quantū
ad ſitum, licet qualitatibus diſcrepent. Et cer-
te eſt opinio longē probabilior. Et propter il-
las diuerſas qualitates & diſtancias diuerſa di-
cuntur receptacula. Atqui omnia illa ſubter-
ranea loca plus minusue tenebroſa ſunt. Et
cum tenebræ in imo loco ſint, quo lux non
penetrat, ſecundum tenebrarum gradus per-
penditur quoniam locus inferior ſit, quicq; in-
ſimus ac ſupremus. Eſt autē lux duplex ſpiri-
tualis: ſcilicet, gratiæ & gloriæ: quare tam pri-
uatio gratiæ q̄ gloriæ tenebræ dicuntur, quibus
poſſunt & tenebræ infernalis ignis adhiberi.

Lux ſpiri-
talis duplex.

Tenebrarū
tria genera.

Igitur in damnatis tria ſunt tenebrarum ge-
nera: ſunt enim obduſti tenebris gloriæ & gra-
tiæ: & nonnulli etiam fidei, & in ſuper crucian-
tur tenebroſo igne poenæ ſenſus. Sancti verò
patres per purgati ſolis tenebris gloriæ eſſe q;
in tempus vſq; ad paſſionem Chriſti teneban-
tur. At verò iuſti in purgatorio binas tenebras
patiuntur: ſcilicet, gloriæ, & cruciantis ignis.
Pueri verò non niſi tenebras gloriæ & fidei
eaſdem tamen in perpetuum.

1. Cōcluſio.
Ratio.

Ex his ergo colligitur prima concluſio hu-
ius articuli, quæ in vniuerſum eſt receptiſſima.
Limbus patrum ſupremus erat inter omnia
ſubterranea receptacula. Probatur, quoniam
illic minimum tenebrarum exiſtit: ſcilicet, glo-
riæ: neq; enim illic ignis inferni crucians per-
tingebat, neq; ſpes gloriæ tollebat: ſed fide fir-
ma & ſpe illam præſtolabantur. Et hūc allu-
dit illud Luca. c. 16. Abrahæ ad epulonē diui-
tem, quem epulo eleuans oculos à longē vide-
rat. In his omnibus inter nos & vos chaos ma-
gnum firmatum eſt.

Purgatoriū
limbus pue-
rorum.

De reliquis verò duobus: ſcilicet, purgato-
rio & limbo puerorum, nondum inter Docto-
res ſatis conſtat, quo ordine diſponantur. Nam
quidam, vt Palud. diſtinct. præſenti. quæſt. 3.
atque alij, arbitrantur, quòd ſaltem poſt diem
iudicij pueri erunt in ſuperficie terræ luce ſo-
lis frucentes. De hoc tamen non niſi ſermonis
diſtinct. 48. redibit. Interim tamen negandam

non eſt (aſſerente id Auguſtino in libr. de ba-
ptiſmo paruulorum, & reſectur de conſecrat.
diſtinct. 4. cano. Nulla præter eſſe in perpetuis
tenebris, atq; adeò ſub terra. Videtur ergo ex
vna parte limbus puerorum eſſe inferior, tum
q̄ fide & amicitia Dei careant, tū ſubinde q̄
in perpetuum à regno exulare debeant. Quā
rationem D. Thom. ſecutus in 3. diſtinct. 22.

S. Thom.

quæſtio. 2. arti. 1. limbum puerorum ſub pur-
gatorio collocauit. Et hanc opinionē Ricard.
diſt. præſenti artic. 1. quæſt. 2. atq; alij ſequun-
tur. Sed ex altera videtur purgatorium eſſe in
ferius, infernoq; dānatorum proximum: nam
qui poenam ſenſus patiuntur, videtur inferius
ſubſidere, pueri nanque illius expertes ſunt:
imò videntur eodem igne, quo damnati cruci-
antur, purgari. Quam vtique rationem idem

S. Tho. alibi

Doctor Sanctus amplexus in 4. diſtinct. 21. q.
1. artic. 1. ait, locum purgatorij eſſe inferno dā-
natorum coniunctum, quia eodem igne pur-
gantur. Et hac diſtinct. præſenti. q. 1. artic. 2. ait
limbum puerorum & patrum ſecundum ſitū
eundem eſſe locum, niſi q̄ patres ſunt in loco
ſuperiori. Igitur cum D. Thom. atq; alij de
hoc variè fuerint locuti, ſtatuitur tāquam pro-
babilior ſecunda concluſio. Infernus damna-
torum inſimus omnium eſt: locus verò purga-
torij illi ſuperius cōiunctus: limbus autem pue-
rorum proximè ſuperior, ſed limbus patrum
ſupremus. Duorum extremorum, ſcilicet, in-
ferni dānatorum & limbi patrum, ratio eſt
plana. Sed q̄ ordo hic purgatorij & limbi pue-
rorum cōgruentior ſit, atq; adeò probabilior,
videtur ratio hæc modò tacta cōuincere.

Secunda cō-
cluſio.

Rō optima.

Quid abſq; rerum multiplicatione ſatis intelli-
gi poteſt, vt ſuperfluam eandem multiplica-
tionem reſpuit: poteſt autem & dānatorum
cruciatūs, & iuſtorum purgatio ab eodē igne
eōmodò fieri: ergo ſuperuacaneum eſt diuer-
ſos diſtinguere. At verò ſi idem ignis vtroſq;
attingit, neceſſe eſt loca eſſe coniuncta: nam ſi
puerorum limbus interſtaret, nequiret ignis il-
le pueros præmittere, & remotiores vren-
do purgare. Niſi quis fingeret, puerorum lim-
bum ex vna parte, & purgatorium ex altera
medium infernum circumcingere, quòd nullū
habet veritatis ſimilitudinem.

Rō ſecunda.

Secundo idem ordo comprobatur: quia illo-
conſtituto facile intelligitur quemadmodum
ignis inferni in pundo damnatos diſcruciat,
& ſurſum iuſtos compurget, & ſuperius pu-
eros non attingat, & multo minus patres. Teſt-
gerit: quare non opus eſt tunc diuerſas cauer-
nas fingere, vt interpoſitus mur⁹ ignem à lim-
bis arceat, ſed ſint omnes quaſi in eodem caue-
re.

Ratio 3.

cere. ¶ Et tertio inde idē ordo aptiſſimus appa-
ret, q̄ cum duplex ſit poenā: ſcilicet, & ſenſus
& dāni, locus ſuppliciorū ſenſus ſit ſubtus, loc⁹
autē ſolius poenæ dāni ſit ſupra, & rurfus vter
que ſit bipertitus: neq; vt qui perpetuis crucia-
tibus ſunt addicti, in ima Tartarorū abyſſo ſint
obruſi; qui verò temporalibus cum ſpe beati-
tudinis purgantur, ſuper ſint. Et pari modo in
ſuperiori loco pueri, qui diuino conſpectu abſ-
que villa ſpe priuati ſunt, inferius ſubſint: qui
verò patres cum certa ſpe beatitudinis potiū-
dæ eiſdem conſpectu ſaluatorē præſtolabā-
tur, in ſupremo fuerint receptaculo.

Solutio obie-
ctionis.

¶ Quapropter ad argumentū in fauorem al-
terius opinionis factum reſpōdetur, q̄ recepta-
culorum ordo non eſt perpendicularis tam ſe-
cundum accidentariam differentiam, quā ſe-
cundum eſſentialem: Eſſentialis verò eſt illa,
quæ ſumitur ſecundum poenarum genus: ſcili-
cet ſenſus & dāni: & ideo illi ſunt ſubtus, &
iſti ſuprà. Accidentaria verò eſt illa, quæ ſumi-
tur ſecundum tempus. Et ideo in vtroq; loco
illi, qui perpetuum patiuntur, ſunt inferius, qui
temporalem ſuperius.

¶ At noſſe hic oportet quòd non cuncta in-
fernorum ſupplicia eos, qui purgantur, tor-
quent, vt diſtinct. 50. monſtrabitur, ſed ſolus
ignis, cuius natura eſt purgare.

Receptacu-
lorū diſtin-
ctio.

¶ Quomodo autē hic inferiorū & ſuperiorū
ordo diſtinguatur, coniecturis explorandum
eſt. Nam cum à centro terræ quōcūq; verſus
ſiat aſceſſus, nempe, ad ſuperficiem, quæ rotun-
da eſt, appropinquatio: dubiū eſt verſus quod
punctum cæli aſceſſio illa locorum ſit conſi-
deranda. Et reſpōdere poſſumus, quòd verſus
orientem aut verſus angulum mediæ diei, quæ
puncta ſunt cæli præſantiſſima. Vel aliter for-
taſſe dicendum, quòd cum dānati ſint in cē-
tro, in circulo quocūq; verſus ſunt illi, qui pur-
gantur: & ſuperius, quò ignis nō attingit, ſunt
pueri: & in alio ſupremo circulo erant patres.

Vnim vni-
ca ſit cauer-
næ.

¶ Vtrum autem vna ſit omnīū, cauerna, non-
dum inter patres conſtitutum eſt, quia ex ſa-
cris literis colligi non poteſt, ſed ex coniectu-
ris. At qui quantum ad nudas animas non eſt
neceſſaria cauernarū diſtinctio: quia cum nul-
lagrauitate deorfum ferantur, poſſunt in ſubli-
mi quaſi in aere eſſe ſuſpēſæ. Poſt reſurrectio-
nem verò; quia dānatorum corpora nulla
erunt agilitate dotata, cuncta ferentur ad cen-
trum: quare tunc ſi cauerna eſt in imo centro
terræ, neceſſe eſt dicere, quòd erunt congeſta.
& aliud ſuper alio conglomerata ad centrum;
& vt in acervo lapides, compreſſa, ſaxorum in
ſtar, quæ in camino ignis exuruntur, vt ſiant

calix. Portentōſa miſerorum calamitas, aliſiſi-
maq; meditatione exhorreda. Niſi forte Deo
aliter diſponente. Ita ſint corpora illic pendu-
la, vt inuicem non ſe tangant. Qui autem dice-
re voluerit fore tunc in pauimento lætencia, ne
ceſſe eſt dicat, cauernæ illius concauitate non
eſſe circum centrum: nam aliās illuc corrue-
ntia corpora coaceruaretur, ſed circa centrum.
Et tunc diſtinguenda eſſet alia cauerna, quæ
eſſet puerorum cum ſuis corporibus recepta-
culū. Niſi forſan ſupra terrā ſint deinceps ha-
bitaturi, de quo diſt. 48. rurfum dubitabimus.

1. Argumēt.

¶ At verò cōtra id, quòd de limbo patrum di-
ctum eſt, arguitur. Limbus patrum idem eſt,
quod ſin⁹ Abrahæ, vt Luca. 16. admonemur,
vbi legitur, quòd mortuus Lazarus portatus
eſt ab angelis in ſinum Abrahæ: ſinus autem
Abrahæ etiam nunc perſeuerat: ait enim Au-
guſt. 9. lib. confeſſionum de Nebridio, amico
ſuo, quòd in ſinu Abrahæ viuēbat: nūc autem
nemo purgatus deſcendit ad inferos: ergo nō
fuit illic limbus patrum.

2. Argumēt.

¶ Secundò idem Auguſt. 12. ſuper Gene. ad li-
teram cap. 33. ait, nōdum inueniſſe inferos ap-
pellatos vbi iuſtorum animæ requieſcunt: &
inferius ſubdit, Nec mihi occurrit inferos alicu-
bi in bonum poſuiſſe ſcripturam canonicam:
limbus aitem Abrahæ in bonum ſonat, vbi
iuſtorum animæ requieſcunt: ergo nunquā
fuit ſub terrā.

3. Cōcluſio.

¶ Ob hoc ergo ſtatuitur tertia
concluſio. Sinus Abrahæ eſt quicūq; locus,
quo animæ compurgatæ requieſcūt, qui ideo
per ſe paradifus cæleſtis eſt: accidit tamē ei an-
te orbem redemptum, vt eſſet ſub terra. No-
men enim hoc, ſinus Abrahæ, ex ſide: Abrahæ
originem duxit. Nemo enim poſt peccatum

Sinus Abra-
hæ.

Adæ, vt creberrimè diximus, niſi per vnium ſi-
dem Chriſti ſeruari potuit, iuxta illud Actū.
4. Non eſt aliud nomen datū ſub cælo, in quo
oporteat nos ſaluos fieri. Primus autem mor-
taliū, cū quo Deus de myſterio vèteri Meſ-
ſiæ tractauit, fuit Abraham, cui pollicitus fuit,
in ſemine ſuo omnes gētes benedictionem ſu-
ſcepturas: & quia in ſenectute ſua. & vxoris
iam effoetæ id credidit, fidei laudē meruit, iux-
ta illud Gene. 15. Credidit Abraham Deo, &
reputatum eſt illi ad iuſtitia; quod ad Roma.
4. refert Apoſtollus. Ob idq; characterem cir-
cuncifionis accepit; quæ erat ſignaculum &
profeſſio iuſtitia; fidei, atq; adeò nomen hære-
ditauit, vt ait Apoſtollus, vt eſſet pater omniū
credentium & quia patris eſt filius in ſinu ſuo
fouere & protegere, ſicut gallina ſub alis ſuos
complectitur pullos, inde ſinus Abrahæ, vt eo-
dem lib. ait Aug. locus ille, quicūq; ſit, cæſetur.

Ef 4 vbi

vbi nitore fidei & charitatis sine macula & sine ruga splendentes requiescunt. Et quoniam ante Christi mortem, qm̄ pretium redemptionis solutum non erat, nemo in caelum recipi poterat, sinus ille quo iusti recondebantur ab Hebraeis apotheca & custodia iustorum dicebatur, à Christo autē appellatus fuit sinus Abrahæ, vt fident significaret, in cuius virtute seruabatur. Itaque limbus ille bifariam est considerandus: nam quatenus spe certa patres illi recreabantur possidendæ regni hereditatis sinus Abrahæ appellabatur, sed quatenus aliquid eis requiei decrat, quia nondum visione Dei fruebantur, dicebatur limbus inferni. ¶ Quapropter hæsitare quis posset, vtrum carentia illa visionis diuinæ ali quatenus eos affligeret. Respondetur, negari nõ posse, quin ex natura rei nempe, desiderij, quo ardebant aduentus Messie, per quē erant in possessione hereditatis mittendi, affligerentur. Sed tamen certa spes, quam suæ felicitatis habebant, & præterea quia cognoscebant secundum diuinam dispositionem, quæ omni est equitate plena, cuiq; suam habebant voluntatem conformem, aduentū domini non tardare, diuinā consolatione eandem afflictionē, vel repensabant, vel cohiebant. Vnde illa suspiria, vt cæli iustum rorarent, & quod Deus cælos inclinaret, & descenderet, & similia, non tam afflictionis erant indicia, q̄. firmissimæ spei & ardentissimæ charitatis. Igit post Christi mortē, resurrectionē & ascensionē sinus Abrahæ cælestis paradisi est, quæ nomē propter dignitatē fidei retinet. In quo sensu ecclesia in defunctorum exequijs Deū precatur, vt eos in sinu Abrahæ suscipiat. Atque illic Augustinum putabat esse Nebridij. Et in sinu Abrahæ ait, animas sanctorum expectare resurrectionem, per quam sua recipiant corpora. ¶ Ex quo fit eadem consequens, sinum Abrahæ significare per se locum, in quo Deus faciē ad faciem videtur: nam visio illa est merces fidei Christi, quam professus est Abraham. Fuit nihilominus eidem Abrahæ sinui ante Christi mortem accidentarium, vt tunc illa visione non illustraretur. In illis verò quadraginta diebus inter resurrectionem & ascensionem interiectis sinus Abrahæ erat in superficie terre, vbi animæ illæ beatę Deum videbant, iuxta verbum Christi ad Iacob, Hodie mecum eris in paradiso. ¶ Vnde vt ad Augustinum respondemus, quando dicit, inferos non appellari vbi iustorum animæ requiescunt, neque in bono vsarpari, intelligit, ea ratione, qua inferi & limbus significant, nõ qui-

Dubitatio.

dem quietis rationem, sed quietis defectum. Nihilominus accidentaria fuerunt communē infernus: id est, locus sub terra, & sinus Abrahæ. Sic S. Tho. respondet & alij quoniam mens illic August. non fit satis liquida. Fortasse namque aliquando ea fuit imbutus opinio (quam post deseruit) vt arti. pximo videbitur, quod animæ nõ euolent in caelum vsq; ad diem iudicij, sed sint etiam nunc in limbo qui nõ erat nec est subter, sed super terram. Et idcirco ait de sanctis patribus nunquam esse assertū, descendisse ad inferos tãquam ad sinū Abrahæ: quare illud Gen. 4. de Iacob, Deducetis senectutē meā cum tristitia ad inferos, de loco damnatorum intelligit. Videtur enim, inquit, hoc magis timuisse, ne nimia tristitia sic perturbaretur, vt nõ ad requiem beatorum iret, sed ad inferos peccatorū: quæ re vera interpretatio non est nisi docta. Quare & eodem pacto illud Iob. 17. intelligi potest, In profundissimū infernum descendent omnia mea. Tametsi & de limbo patrum ratione supra dicta intelligi possit, quem insinuauerat dicens, Infernus domus mea est. Vnde subdit, Putasne saltem ibi erit requies mihi? quia illic in limbo non erat plena. ¶ Ad primum igitur principale argumentum respondetur, concludere, q̄ loco & situ limbus patrum & infernus idem sunt nempe, sub terra: & quod probabilius duximus, in eadem concauitate. Sed nihilominus limbus patrum est in suprema parte, quo ignis inferni non attingit. ¶ Ad secundum cõmune ferē omnium responsum est, sic intelligentium articulum fidei de descensu Christi ad inferos, q̄ nõ descēdit nisi vsq; ad limbum patrum, & quia illos inde eduxit, dicitur: infernum non mordisse, accipiendo infernum pro omnibus simul receptaculis, quorum pars erat ille limbus, qui relictus est vacuus: nam nec de limbo pueros, nec de inferno damnatorum vllum excepit. Et sic intelligitur illud Zachariæ. 6. Tu verò in sanguine testamenti eduxisti viuos de lacu. Neque verò, vt cõis habet opinio, de purgatorio quempiam eripuit, nisi illos, qui secundum diuinam iustitiam essent purgati. Aut illos, vt. 3. p. q. 7. artic. 8. ait S. Tho. qui dum viuere, per fidem & deuotionem ad mortem Christi, meruerunt vt illic descendente liberarentur. Et re vera si rigorem iustitiæ Dei speculemur, ita dicendum est, Nihilominus professō; vt superius dicebamus, nihil absurdū dixisse videtur, qui dixerit, ex singulari priuilegio, tunc Christum inde omnes liberasse, idq; virtute suæ passionis: nam si ea-

Solutio primi argum.

Solutio secundi argum.

De purgatorio q̄ fuerint liberati

Sententia autoris.

si eadem virtute, qua indulgentiæ pontificie modo hinc, propter aliquod celeberrimum factū aut festum concedunt indulgentiæ, & nonnunquam liberationes animarū à purgatorio, nil mirum si in tantā festiuitate, quam tunc inferis presentia Christi attulit, libertate omnes donarent, qui filij Dei erant. Et videtur sententia Augustini loco citato. 12. super Gen. ca. 3. vbi ait, Christi animam descendisse vsq; ad ea loca, in quibus peccatores cruciantur, quos esse soluendos occultā sua nobis iustitia indicabat. Quo sensu intelligit illud Petri Actū. 2. Quem Deus suscitauit ex mortuis solutus doloribus inferorum, quia non poterat teneri ab eis. Et eadem videtur sententia Damasceni serm. de fidei. defun. vbi ait, q̄ eduxit omnes illos, qui in fide formata discesserāt. Atq; hoc pacto efficacior intelligitur morsus, quo infernū moimordit: scilicet, vt ex quatuor receptaculis, duo euacuauerit. Sed hoc iudicio prudētium cõmittitur, dū ecclesia aliud nõn definit. ¶ Tertij argumentum solutum restat, vbi cõcessimus ambos limbos esse in eodē loco, extra lignem tamen, licet ille pueros sit ordinē inferior. ¶ Et pari tandem proportione solutum restat & quartum.

ARTICVLVS. III.

Vtrum statim post mortem quoruncūque animæ in istorum aliquem locum deducantur.

QUO ordine receptaculis dispositis, queritur de modo, quo illæ animæ ingrediantur, & articū. seq. de modo, quo exeant. Queritur ergo, vtrum eodem momento, quo animæ corporis erga stulo liberatur, ad suum deducantur receptacula. Et arguitur à parte negatiua. Animā, vt. 1. de anima tex. 49. & subseq. autor est. Aristot. cum sit actus corporis, per se de loco ad locum nõ mouetur, sed per accidēs ad motum corporis: quæadmodum idem ait Philosophus, q̄ motus nobis mouentur ea, quæ in nobis sunt: ergo anima separata moueri localiter nõ potest, quādoquidem localis motus à corpore pendere videtur: vnde colligitur, q̄ anima exuta corpore, si non portetur, ad nullum valeat receptaculum cõmigrare: q̄ autem portetur ab alijs nõ est necesse. ¶ Secundo. Videtur iustorum animæ, in quibus nulla reatus macula purganda existit, in nullū protinus re-

August.

Solutio tertij argum.

Solutio quartij argum.

Partis negatiue argum. mentū primū.

Secundū argum.

ceptaculū euolare: nã si in aliquod euolarent, illud esset caelum: q̄ autē illic nõ feruntur, videtur sententia Aug. in glossa super illud Psalmi. 36. Adhuc pusillum & nõ erit peccatū, dicēs, q̄ licet sancti liberentur in fine vitæ: post hanc tamē vitā nõ ibi erunt sancti, quibus dicitur: Venite benedicti patris mei. Et in Enchirid. c. 109. (quod refertur. 1. 3. q. 2. can. tēpus) ait, Tēpus quod inter hominis mortē & vitam re surrectionē interpositū est, animas abditis receptaculis cõtinet: sicut quæq; digna est, vel te que, vel ærumna pro eo, quod sortita est in carne dum viueret. ¶ In cõtrariū tamen est, q̄ de iustis ait Paul. ad Philipp. 1. Cupio dissolui & esse cum Christo: ex quo Greg. 4. dia logo, in serm. Qui ergo Christi in celo esse nõ dubitat, nec Pauli animā esse in celo negat. Et de damnatis habetur Lucæ. 16. Mortuus est diues & sepultus est in inferno, vt vulgo legitur. ¶ Quæstio in duobus argumentis tres conclusiones deposcit. Primo enim argumento quæstio submouetur, vtrum anima separata per se moueatur localiter, quæ profecto quæstio non est contentenda: nã cū vnicuiq; rei actiones iuxta naturā suam congruant, & anima non sit per se suppositi, sed forma suppositi, quauis anima separata possit per se intelligere & velle, quia illæ sunt actiones à corpore nõ dependentes, nõ tamē posse videtur secundum locum moueri, eo q̄ motus localis corporalis sit. ¶ Et secundò arguitur, quia si anima mouetur secundum locum, debet moueri successiue sicut secundum tēpus nostrum quæadmodum mouetur in corpore: nã dicere quod mouebitur secundum angelorum instantia, quæ non sunt nostri tēporis, esset concedere eidem rei duos diuersissimos mouēdi modos suapte natura competere: neq; rursus dicere, q̄ separata mouebitur secundū tēpus nostrū, videtur rationi cõsentaneum, propterea q̄ sit tunc purus spūs, atq; ad eõ nullatenus à loco & tēpore pendens. ¶ Tertio. Si anima separata se ipsam mouere valerēt, cõstet quæ fieret, vt posset subinde mouere corpus, quæadmodum angelus, postquam est pariter spiritus, cui corpora sub sint: consequens tamen ostendit falsum. Di. Tho. 1. part. q. 117. articū. 4. quia nõ id, q̄ supra natura est actus corporis, nõ habet nisi vnicum determinatū motum ipsam mouēdi: scilicet, animādo & viuificādo: quare nec in ebrum mortuum dūm est in corpore mouere potest, neq; corpus egressā potest suū mouere cadauer. Item cõstet quæretur quod posset dū veller corpus relin quere & abire nuda. ¶ Certē argumenta non sunt despicienda, nisi

Pars negatiua.

Anima separata aut mouetur localiter. Partis negatiue argum. mentū primū.

Secundū argum.

Tertium argum.

Prima conclusio. Incomparabilis constituitur prima conclusio. Anima separata potest se ipsam localiter mouere. Conclusio in sententia Aristotelis non potest planum fundamentum habere, eo quod de anima separata nunquam fuit clare locutus, neque prater intelligere & velle de aliqua eius actione tractauit, nisi in corpore. Pro batur tamen hac ratione. Anima, vt distinctio. 43. articulo. 1. monstrauimus, est per se subsistens: nempe, natura sua potens separata subsistere, cui tunc intelligere & velle competit: demus ergo prater legem animam sine culpa & gratia a corpore separatam, vt si homo in puris naturalibus conditus moreretur: qui negaret animam se posse mouere, fati teri teneretur, qd eodem loco, quo corpus egressit, deberet perpetuo manere: cõsequens tñ videt absurdũ, nã posset illa aia alia a se distantia loca agnoscere, ac subinde appetere: cum ergo suapte natura corpore nõ indigeat, vt sit, videtur eadẽ natura ei tribuisse, vt possit de loco in locũ migrare. Adde quod cum Aristoteles illa animalia, quæ de loco in locum se nõ possunt cõferre, vt cõchilia, imperfectissima esse dixerit, non est anima, cui perfectissimam vitam natura tribuit, illa deneganda mouedis facultas. ¶ Secundo id probatur. Anima separatæ possent gregatim vitã ducere, & Rempub. suo ordine gubernare: possent ergo moueri, secundum quod earum prudentia disponeret, possentq; vnaquæque incommodum fugere, si in vno loco ei inmineret, atq; adeo inde fugiẽdo recedere. ¶ Itẽ, Anima virtutẽ motricem viuẽti corpori impertitur, veluti alia quæcũq; vitæ opera: ergo postq̃ motus localis non repugnat spiritui separato, non est cur non eandẽ virtutẽ separata retineat mouedi se se. ¶ Ad hæc, vt ar. subseq. videbimus, animæ separatæ possunt de suis receptaculis exire, & viuus apparere, vt Aug. lib. de cura pro mort. gerenda & D. Tho. 1. par. q. 89. arti. 8. ait: ergo pñt localiter moueri: nam si dicas id non posse, nisi Deo eis supranaturalem virtutẽ tribuente, non est necessarium, Præsertim quod tunc sequeretur, animas damnatas non posse a tartaris exire, quod nulla ratione conuincitur.

Solu. r. arg. ¶ Ad primum igitur argũ in capite questio nis propositum respondetur, ob id qd anima sic est actus corporis, vt tamen sit per se subsistens, ei conuenire non solum corpus mouere, verum & seipsam separatã. Et pariter alia soluitur ratio, qua obijciebatur, animam nõ esse suppositum, satis enim est per se subsistere, vt mouere se valeat. ¶ Vnde ad aliud respon-

detur, nõ moueri tunc ea successione, quæ tempore nostro mēsuratur: em̃ motus a corpore pendet, sed secundum tempus angelicum, cuius instantia possunt esse immediata: ita vt possit in hoc instati anima esse in hoc loco, & in altero sine medio tempore esse in alio loco: quemadmodũ de angelis ait S. Tho. 1. pa. q. 53. ar. 3. Neque obstat postq̃ habet naturam quodãmodo duplicẽ, vt scilicet sit actus corporis, & prater ea per se subsistens, quod habet beatos illos mouedi modos. ¶ Ad postremum rñdetur negata consequentia: non em̃ si se animæ separatæ possunt mouere, fit consequens, vt mouere valeant corpora. Enimvero angeli, quia sunt substantiæ spirituales, quorum virtutes non determinantur per respectũ ad corpus, habent vt corpora quæcũq; obedientia eis sunt in locali motu: animæ verò nõ habent virtutẽ motricem corporum nisi determinatam ad certa corpora, & certũ modũ: & ideo nequeunt illa nisi viuificando mouere. Et multo minus cõsequitur, vt possit dum ei liberit corpus egredi illudq; relinquere: quia cum sit actus corporis, sicut non potest illud ingredi nisi per generationẽ hominis, ita nec potest abire nisi per eiusdem hominis corruptionem. ¶ Cõtra hanc autem definitionem militare videtur illud Luca. 16. Factum est, vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abraham, quo verbo docemur, angelos animas defunctorum deferre: vnde videtur subsequi, qd non ipsæ se ipsas moueant. ¶ Ad hoc per secundam cõclusionem respondetur. Animæ defunctorũ nõ quidem necessitate, eo qd in sua receptacula conferre se ipsæ nequeant, sed alijs de causis deferuntur vel ab angelis vel a dæmonibus. Et primò, vt a iustorum animabus exordiamur, quæ nihil habet purgandũ, sed cũ innocentia baptismali absq; macula & ruga, a corporibus liberantur, nullam habent necessitatem, vt ab alijs spiritibus euehantur, sed ipsæ euolare possunt.

¶ Ad intellectum autẽ huius & subsequentiũ cõclusionum adnotandum eodem momento quo anima corpus exiit, eodem loco iudicari: nam illas, quæ vel in inferno vel purgatorio vel puerorum limbo sunt adigendæ, non est putandum in cælum ad tribunal Christi prius aduolare, vt sententiam audiant, sed ex corporibus rectã in sua quæq; receptacula mittuntur: cum ergo missio illa sit iudicij sententiæq; executio, & sententiã debeat executionem antecedere, tanq̃ causa effectus: iuxta illud Matthæi. 27. Quia dedistis mihi manducare, ite benedicti, & quia non dedistis, ite maledicti: cõsequitur

Animæ iudicium mētalē.

Animæ iustorum illico cælum euolant.

Angeli animas in cælũ euehant.

Gregorius.

Animæ dæmoniorũ rapant.

Solutio tertij argumẽti.

Solutio quartij argumẽti.

Locus Luca. ca. 16.

1. Cõclusio.

Nota.

sequitur vt eodẽ protinus loco, quo quæuis anima a corpore expiratur, indicetur. Et autem iudicium illud mentaliter, reuelatur iniquam, cuiusque animæ, idque virtute Christi aut per Angelum custodem, aut certẽ per infusionem specierum aut cognitionis quo statui quibusque meritis decedat, adiecta sententia, quam inde statim anima exequi pergit. Et quia ista iudicij reuelatio fit virtute & autoritate Christi, cui datum est iudicium facere, quia vt ipse ait Ioan. 5. Pater non indicat quẽquam, sed omne iudicium dedit filio, in morte cuiusque dicitur idem dominus illuc aduenire. De quo aduentu ait Matthæi. 24. Vigilate, quia nescitis qua hora Dominus vester vẽturus sit, vt bene illic adnotauit Abulensis quæstione. 239. Non quod corpore illic adfit, sed virtute & effectu. Quẽadmodum dicitur venire in cor nostrum dum illud suo nomine tangit. ¶ Igitur, vt ad conclusionem reuertamur, iustorum animæ nihil purgandum habentes per se illico possunt in cælũ euolare, quia nec facultas eis deest, vt dictum est, mouendi se, neque loci, quo ituræ sunt notitia, & viam quoque sciunt: nam postquam in ipso exitu corporum iam sunt beatæ, quæquid ad earum beatitudinem attinet, illico noscũt, alioqui nõ essent perfectẽ beatæ: & quando id non per se nõ essent, per iudicij sententiam agnoscerẽt. Prater ea auditas eos tenet ingentissima in cælũ euolandi. Ad hæc & summa obediẽtia obtemperandi Christo. Quare sola eius voluntas & iussio sufficeret, vt citissimẽ illic se raperẽt. Nihilominus angelico ministerio euehantur honoris gratia, & præsertim vnaquæque anima a suo angelo custode eleuatur, quam Christo quasi suo munere functus offerat. Deinde & secundum meritorum cuiusque cumulum illic angeli aduentant, vt de Diuo Benedicto, Antonio & Martino Gregorius atque alij referunt: nam tãta est angelorum erga Dei seruos, sibi que adeo conferuos charitas, vt nõ tantum in cælo eos præstolentur, sed morientibus adsint, & eorum animas tanquãm Christi sponas ad eius thalamum deferant, & tanquãm vitrices ad triumphum deducant.

¶ De damnatis vero diuersa est ratio: nam et si per latam sententiam mente nouerint cui sint carceri mancipandi, tamen neque oportet eos viam scire, neque aduunt, in dũ reuolunt horrentq; illic ire. Neque sunt iudici obediẽtes, vt eius iussa capeant, sed odio & rebellione recalcitrant. Quare non sufficeret illas animas verbo mittere, nisi aliqua Dei potestas illas surripere, instar secularis iustitiæ, quæ

per suos ministros, reos in carcerem trudit. Praterquam qd potestates ille tenebrarum adeo sunt animas torquendi cupida, vt etiam si nõ iuberetur, sed tantum permitteretur, eas de corporibus egressas illico surriperent. Quare certum est illas propere, & secum imporetare. ¶ Atque idem est de puerorum animab⁹ sine baptismo decedentium, quauis nõ permittantur dæmones tam truces & feri, eas rapere: quia nunquam se per propriam voluntatem illis submiserunt, sed tanquam executores sententiæ aduersus Adã latæ, & illius Christi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non intrabit in regnum cælorum, illas vt conijcitur, ad limbum adportant, vbi illas reliquant: quia cum non debeant illas torquere, non est cur illas sua præsentia molestant. ¶ De illis verò, quæ purgatorio deputantur, medio modo dicendum. Sciunt, inquam, in quem sunt locum adigendæ. Et quauis tormentorum conditio eas abstereret, vt ire illic reuenerent, tamen quia obediẽtes sunt diuinis mandatis, & sciunt ad patriam, cui destinatæ sunt, non posse nisi per purgatorium transeuntes peruenire, absque alio spiritu, qui eas importaret, sua sponte irent. Vero humillimum tamẽ est ab angelo saltem custode illuc deferri: tum vt Angelus animam viam ignorantem ducat, tum vt sua consolatione amicam confortet. Vt solent eos amici, qui in supplicium rapiuntur. At verò chorus Angelorum, qui solet sanctas animas in cælum comitari, nõ creditur eas in purgatorium deducere: quoniam iubilus ille angelicus solis purgatis debetur. At in purgatorio Angeli animas nõ cruciant: quia nõ est angelorũ cælestiũ officium eas, vt carnes torquere. Neq; verò dæmones eas torquere existimatur, quia sunt filiz Dei, eiusq; regni hæredes: & cohæredes Christi, sed flamma ab inferno exultans eas compurgat. ¶ Materia verò secundi argumẽti in aliam nos meditationẽ mittit, vt ex-

Aiã potero tum sine baptismo obedire.

Aiã purgatorio delicta.

Nota.

Inforti aũt au sciam in cælum euolent.

Opinio D. Bernardi in pingitur.

Vigilanti error.

Irinæus.

Tertullia.

Lactantius, capit. 5. Bernard.

Tertia conclusio.

Conclusio catholica.

Pontificum decretum.

nehatur errore. Et si coniecturis agendum est, videtur à Papia Ieannis discipulo originē duxisse ex illo scilicet supra memorato errore, quod Christus post sex annorū milliaria venturus esset in Iustauratorū; Hierusalē, vbi mille annis cum iustis regnaret: & postmodū futura esset generalis resurrectio. Inde enim, vt conijcio, in hunc sunt errorem collapsi, quod vsque ad illā resurrectionē animæ iustorū nō sint cælum ingressuræ. Quā opinionē Irinæus lib. 1. aduersus Valentianus fuit sequutus, vt in eius prologo colligit Erasmus. Et Tertullia lib. 4. aduersus Marcionem ait, q̄ sinus Abrahæ, de quo fit mentio Lucæ. 16. locus est non cælestis sublimior tamen in feris: interim refri gerium animarum iustorum, donec consummatio rerum per resurrectionem omnium plenitudine mercedis cælesti apparitura eas expungat. Vbi insinuat iustorū animas non statim in cælum euolare, sed in limbum patrum, vt olim, descendere: quem ideolocus in Apo logetico cap. vlti. paradysum appellat. Atque huius opinionis sine autorū nominatione me minit S. Thom. 4. contra gentes ca. 91. vbi de hac re disserit. Et in eadē opinione fuit Lactan tius lib. 7. Bernardus verò postmodū loco ci tato non prorsum cum illis antiquis consen sit, quippe qui sanctorū animas in cælo collo cat, sed ait solū frui visione humanitatis Chrī. Sic illud exponens Apocalyp. 6. Sub altare Dei audiui voces occisorum, Vndica Domine sanguinem sanctorū tuorum, &c. Quo vtique altaris nomine Christi humanitatē designat, cuius sola nunc visione animæ recreatur. Sed postmodum resumptis corporibus exaltabū tur, inquit, super altare, vt diuinitatem conspiciant: quia tunc, inquit, Christus ostendet se non in forma serui, sed in forma Dei. Ostendet que subinde patrem & spiritum sanctum, Hęc Bernardus. De hac re latē in nostris lectionibus scripsimus super D. Thomā. 1. 2. quæst. 4. artic. 5. quo rem hanc etiam discutit.

¶ Sit ergo tertia præsentis articuli conclusio. Sanctorum animæ, quæ vel nil habēt purgan dum, vel iam sunt purgatæ absque vlla mora protinus recipiuntur in cælum, vbi diuinam essentiam clara visione contuentur. Hanc cō clusionem impræsentiarum D. Thom. ceu ca tholicam affirmat, dicēs quod huic veritati au toritates scripturæ canonicæ manifeste attestantur, & documenta sanctorum patrum, vnde contrarium pro hærel, inquit, est habendum. In summa tamen loco citato solūm asse ri contrarium esse falsum. Iam verò Pontifi cia autoritate veritas, hæc definita est, nam

Ieannes Papa. 2. 2. vt Marfilus refert in. 4. quæ stio. 13. articulo. 3. errorem illum Lanctantij & Irinæi tenuit & publicè predicauit, sed ex De creto Parisiensis vniuersitatis illum retracta uit, & tādē Benedictus. 1. 2. in sua extrauag. quæ incipit. Animas purgatas, sancitū tan quam catholicum, quod animæ sanctorum vtriusq; testamenti postquam Christum in cæ lum ascendit cum primam fuerint purgatæ ante corporum resurrectionem sunt in cælo in cōsortio angelorum & vident diuinam es sentiam. ¶ Et ne cui Pontifex gratis id sanxis se videatur, testimonijs sacrę scripturæ & sanctorum & rationibus comprobatur. Et primū omnium est illud testimonium Paul. 2. ad Co rinth. 5. Scimus quoniam si terrena domus no stra huius habitationis dissolatur, q̄ ædifica tionem ex Deo habemus, domum non manu factam æternam in cælis, vbi insinuat, nullum esse interuallum aut temporis aut loci, sed q̄ dissoluta habitatione corporis, illico commi gramus in æternam cohabitationē, quæ est in cælis. Ad quod alludit aliud Lucæ. 16. Facite vobis amicos de mamōna iniquitatis, vt cum defeceritis (scilicet per mortem temporalem) recipiant vos (id est protinus excipiant) in æterna tabernacula. Sed clariùs eodē loco Pau lus. Quando sumus, inquit, in corpore peregrinamur à Domino: & quia peregrinari idē est, quod absente esse, rationem absentię explicat dicens: per fidem enim cognoscimus & non per speciem: ergo per oppositum esse præsentem Deo est cognoscere per speciem Deum & intuitiue: sed animæ sanctorum cor poribus exute illico sunt Deo præsentēs: nā subiungit continuò Paulus, Habemus voluntatem peregrinari à corpore & esse præsen tes Deo: ergo animæ peregrinantes à corpo re protinus sunt in cælo, atque adē Deum per speciem non in ænigmatē contuentes. Cui & illud consonat ad Philippens. 1. Cupio dissolui & esse cum Christo: quasi nulla inter sit mora, si modò quisque talis sit qualis Paulus. Vnde Luc. 23. Christus ad Latronem Hodie, inquit, mecum eris in paradiso, quod non potest nisi de visione beatifica intelligi. Et Actuum 7. Stephanus, Ecce, inquit, video cælos apertos & Iesum stantem ad dextris vir tutis Dei. Quasi illuc esset statim recipendus. Et Apostoli, vt Matthæi. 19. legitur, assessori sunt Christo ad iudicandum, ergo ante diem iudicij in cælo existunt. Sunt & sanctorum testimonia, vt Augustini. 9. confessio. qui suū Nebriidum, ait, esse in illo sinu Abrahæ, vbi bibit ad fontem quantum potest sapientiam sine

2. Corin. 5.

Ad Philip pen. 1.

Lucæ. 13.

Actuum 7.

Testimonia sanctorum August.

Grego. 4. Dialogo. apit. 5.

Origenes.

Rō conclusio.

Rō secūda.

Ratio. 5.

Capit. Maiores.

sine fine felix. Et in libr. supputatio. ait ad sanctos, Fœlices sancti omnes de pulchritudine Dei iam satiamini, de cuius beatissima vi sione semper gaudent. Et Gregorius. 4. dialo gorum, id tanquam catholicum definit quam plurimis sublimis exemplis animarum, quæ à corporibus recta in cælum angelorum cō mitatu perdūctæ sunt. Vnde cap. 25. allegato loco Pauli, Cupio dissolui & esse cum Chri sto, collectionem hanc subiungit: Qui ergo Christum in cælo esse non dubitat, nec Pau li animam esse in cælo negat. Et Origenes ho mil. 3. Is, inquit, qui de corpore exierit, si mū dum habuerit cor, statim meretur diuina vide re: quia spiritualia illa non videntur per cor pus. ¶ Hic Origenes primam rationem cōclu sionis insinuat, quæ est hæc. Vera beatitudo in visione diuinæ essentię cōsistit: intellectus autem ad huiusmodi visionem corporeo phā tasmate non indiget, quia diuina essentia, quæ purē spiritus est, per phantasma videri nequit, quo intellectus in corpore vtitur: ergo corpus ad perfectionem beatitudinis essentialē nō est necessarium, atque adē non est cur ani ma separata corporis resurrectionem expe cteret ad videndum Deum: nam diuina opera ordine & sapientia sunt disposita: quare si ex natura rei præsentia corporis ad visionem illā non est necessariū, error est dicere, absque cor poribus animas non videre Deum.

¶ Quinverò arguitur secundo. Beatitudo, vt Matth. 5. ait Dominus, merces est operū, quæ per Dei gratiam sunt: mandatum verò Dei Leuitic. 19. extat. Ne merces mercenarij maneret apud Dominum vsque mane: æquis simus ergo Deus nil moratur mercedem tri buere: cum ergo in exitu animæ à corpore fi niatur merendi tempus, sit vt habenti cor mū dum illico merces illa visionis tribuatur, iuxta illud Matthæi. 5. Beati mundo corde: quoniā ipsi Deum videbunt. & Apocalyp. 14. Beati mortui qui in Domino moriuntur, quo infi nuatur, illico à morte esse beatos.

¶ Et est tertium maximum argumentum, q̄ si sanctorum animæ non illico in hereditatē gloriæ admittuntur, sed vsque ad diem iudicij expectant, non multum nobis profuisset; q̄ tanto tempore ante illum diem Christum nos redemisset: nam poterant animæ nostræ vsq; in illum diem veluti sanctorum patrum in lim bum descendere: consequens tamen hæreticū est contra illud Matt. 4. Poenitentiam agite, et appropinquabit regnum cælorū: appropin quari enim nihil aliud est quam aperiri cæli. Baptismus nāque vt cap. Maiores, de baptif

mo & eius effectū decretum est, regnum cælo rum aperit: ob idq; lex nostra dicitur lex gra tia: quæ iam adoptiuos filios nō eēu seruos, & vt ait ad Galat. 3. Paul. tanquam paruos sub pædagogō ab hereditatis possessione co hibet, vt antiquos patres, sed tanquam liberis & procrectis eandē hereditatē tribuit. Su mus enim, vt ad Romā. 8. ait idē Apostolus hæredes Dei, coheredes autē Christi, atq; adē vt ipse suam humanitatem in cælu eue xit, vbi diuina visione fruitur, sic & omnia sua membra: nempe, animas, dū in modō sint sine macula & ruga, ad eandē protinus heredi tatem admittit. ¶ Quarto arguitur. Deus lon gē propensior ad miserendū est largiendūq; præmia, q̄ ad vindicanda crimina, reproborū autē animæ absq; mora per suam iustitiā de truduntur in tartara: quia nulla fingi potest causa, cur debeant corporū resurrectionē ex pectare: & pariter puerorū animæ abduunt in limbum, & qui purgandi sunt, addiuntur purgatorio: ergo cum corpus, vt dictum est, ad visionē intellectualem Dei non sit requisitū, fortiori ratione animæ corpō exētes cælum aduolant. ¶ Neque naturalis similitudo deest, quæ rem confirmet. Quod enim in corporibus grauitas est & leuitas, hōe in ani mabus est meritum & demeritum: ergo sicut graue corpus protinus deorsum fertur, & le ue sursum, ita & anima lethali cōsumme onula ad ima descendit, & quæ per gratiam Dei sub limem habet affectum, nisi aliquid impediat quod sit purgandum, statim sursum ad Deū aduolat. ¶ At secundum igitur arguitur respon detur, primò, vt supra dicere cœpimus, q̄ sus piciōne nō caret, aliqui Augustinū illa fuisse tentū opinione, q̄ iustorū animæ ante fina lem resurrectionem non sint in cælo, sed in limbo patrū, qui erat sinus Abrahæ, quæ non putabat esse sub terrā, vt. 2. super Genād li teram ca. 33. insinuat, sed super terram in ali quo honorabili loco: nam expresse ait in glos sa citata Psalmi, q̄ post hanc vitam nō erunt ibi, vbi erunt sancti, quibus dicitur, Venite be nedi cti patris mei, &c. Etenim eius mētem sic interpretari, quod duntaxat voluerit dicere, q̄ non habebūt duplicem stolam animæ & cor poris, non plene illi verbo satisfacit, Non erūt ibi, vbi erunt sancti. Et secundus locus in En chiridio id præ se fert, cum tempore inter ho minis mortem & resurrectionem interposito dicat animas abditis receptaculis teneri: abdi ta nanque non cælum, sed terrena habitacu la designat. At verò certum est, postmodum sententiā mutasse, atq; adē cōsiliū animas in cæ.

Ad Gal. 3.

Roma. 8.

Ratio. 4.

Simile.

Solutio. 10. 2. argu men.

Aug. 11. opi nio.

In Enchirid.

Aug. senten tia mutauit.

in cæ.

nobis occultum diuinitus permittuntur, veluti daemones. Quare diues epulo, vt legitur Luca. 16. rogare non audebat, vt sine retur ipse ad suos ire, sed rogabat Abraham, vt Lazarum mitteret. Neque vero illi egredi cupiunt, vt ali-quod beneficium nobis conferant, eo quod nobis bonum optent, quia adeo a charitate longe distant, vt neque naturalem inclinationem permittant, actus rectos elucere. Quocirca epulo ille non tam ex naturali amore, quo ferebatur in suos, quam ex superbia cupiebat, ne sui necessarium illum tormentorum locum veniret: malent enim damnati, vt omnes secum essent miseris, sed quando id non possunt efficere, volunt in hoc alijs eminare, vt sui alijs praeferantur. Vel forte illa petitio nihil aliud significat, quam rei ipsius infernalis naturam: nempe, tam trucem esse & atrocem, vt summo opere omnes debeant illa cauere. Nescio tamen, an affirmare liceat miseris quandoque animas officium ipsorum daemonum usurpare, vt scilicet ceu ministri Satanae ad tentandos hoies tendendaque illis retia & parandos laqueos veniant. Certum est tamen hoc non esse earum officium. Tamen si cum sint odio Dei obstatinae ac subinde nostri, nil mirum si eodem odio id paratae sint facere. An vero Deus id quandoque fuerit, ipse nouit. Caeterum ita est possibile animas ex suis locis huc remeare, vt tamen non sit facile creditum toties id accidere, quoties nobis apparet. Primum, quod vt idem Aug. lib. de cura pro morigerent, quando inter somnia nobis videntur charorum animae aut aliae nobis infestae apparere, rarisimè accidit, vt sint ipsae animae, imo quam saepissimè contingit, vt non nisi sub earum imaginibus in sensu communi propter nostras praecedentes cogitationes appareant illa phantasmata. Sed vanitas vulgi est, credere animas esse veras. Primum, quod quam plurimas eiusmodi fallacias praestigiatores & praestigiatrices mulierculae vulgo offerre solent, quibus ignorantibus illudunt. Nam animae felices raro cupiunt ab illo caelesti loco exire, & ad admonendum viuos non est necessarium vt veniant. Quare nec Lazarus permisus est venire, quia habemus leges & prophetas, quibus nos Deus satis edocuit, & in dies comonescit, quibus nisi credamus, neque si damnati, neque illi, qui purgantur, ea quae illic fiunt nobis, denunciant, fidem eis dabitur. Imo de hoc Deus offenditur, quod si magis parati apparetibus defunctis, quam suo euangelio credere. Primum igitur argumentum, quod est autoritas Augustini, iam solutum est, quod loquatur de lege communi. Et pariter intelligitur te-

Solutio argumenti.

stimonia alia secundi argumenti ex Psalmo & ex libro Iob accersita. Si vero tandem obijcias, quod animae eo sunt suis receptaculis adscriptae, vt sua illic vel praemia vel supplicia habeant, si vero ad nos venient, interrumpentur praemia & supplicia, negatur illatio, quia propterea quod ab illis receptaculis egrediantur, neque quae cruciantur a suis eripiuntur tormentis. Superest autem vt de alio ex eundem modo dicamus per resurrectionem vitae mortalis, quae admodum resuscitati reliquis ab Elias & Elia, & Christo, & apostolis & deinceps sanctis & suis receptaculis prodierunt. Subiungitur ergo conclusio quinta. Nullus vnquam, cuius foelix anima caelestem paradysum inhabitaret, in vitam mortalem resuscitatus est. Conclusio haec quauis in sacris Biblijs non sit expressa, effiaci tamen ratione illa probatur, quia primam asseruimus. Beatus enim nemo est, nisi qui certo sit se sempiternam vitam, hoc est indefectibile possidere, quo vtique iudicio falli nequit: nam si ambiguis haberet, vel falli posset, non esset plenarie foelix: si vero potest in vitam mortalem redire, beatitudo illa interpollaretur, atque adeo falsum fuisset iudicium: ergo illud fieri nequit. Nam si obijcias de Christo seruatore nostro, qui fuit beatus, & tamen naturam habuit mortalem, nihil ad rem afferas, tum quia erat verus Deus & homo, & ratione vnionis anima, visio ne fruebatur illam beatitudo, & ratione redemptionis corpus erat mortale: tum praesertim quod passiones, quas secum dum corpus trahit, repugnant beatitudini statui, quo fruuntur in caelo. Ex quo alia colligitur ratio, quod Deus animae iustorum, praecipue qui sunt confirmati in gratia & gloria, nihil confert, nisi quod eis sit beneficium. At vero quauis resuscitatum illum Deus confirmaret in gratia, priuaretur tamen illa beatifica visio, & esset multis molestissimus peruius in corpore, quae anima illa non duceret pro beneficio, sed pro damno: quare ex natura rei non esset ei resuscitatio grata, vt vitam degeret mortalem. Atque idem protinus subi equi videtur de illis, qui sunt in inferno. Sunt enim damnati ad aeternam poenam, quae ideo illis interpolari nequit: cuius contrarium vsu veniret, si damnatus in vitam nostram resuscitaretur. Sed tamen hoc quae ratio sequens emundissimum examinauimus contra Aethiopiorem, qui contra opinatus est. Et idem est de illis, qui in purgatorio limbo tenentur. Fit ergo consequens, si haec quae diximus vera sunt, vt quotquot resuscitati sunt, vel ex

Quinta conclusio.

6. septima.

Obiectio.

6. secunda.

Appendix.

purgatorio vel ex limbo patrum prodierint. Supponimus enim manifestam veritatem, quod nemo vnquam verè fuerit resuscitatus, aut per naturam, aut demonum potestate, sed solo diuino miraculo. Quare si Samuel, de quo. 1. Regu. 14. legitur, verus fuit suscitatus Samuel, diuino numine fuit vitæ restitutus: quoniam operis huius supranaturalis neque homo neque angelus per propriam virtutem potest esse causa: sed sola virtute diuina. Illi ergo, quos suscitati ab Elias & Elia resuscitauerunt, in limbo patrum fuisse creduntur: erant enim circumcisi, & minores aetate, quam vt possent mortaliter deliquisse. Et Lazarus vel in limbo erat patrum, vel in purgatorio. In summa idem forte de cunctis credendum est. Sed profecto nec satis sit animo vt quiescat. Arguitur enim sic. Quicunque in limbo patrum erant, aut in purgatorio modo exiissent, certi, vt supra diximus, in exitu corporum facti sunt praedestinati se esse ad gloriam, quo vtique iudicio falli non possunt, imò sunt & in gratia & amicitia Dei confirmati: cum vero ad vitam mortalem redeunt, nulla pariter lex vt sint vel in gratia confirmati: vel suae salutis infallibiliter certi: ergo resuscitatio illa nullatenus illis potest esse expediens: nam a firmissimo statu salutis exire, & periculo perditionis subijci, summum profecto detrimentum est: praeterea iudicium illud certum deferere, & haesitatione, qualem nos de nostra praedestinatione habemus, torqueri, nemo sanae mentis eligeret: quare nemo illorum vellet suscitari, neque tamè concedendum, quod eos inuitos Deus ad nostras miseras remittat: praesertim illos, qui erant in limbo patrum, vbi omni dolore & poena erant exempti. Imò & de illis, qui sunt in purgatorio, arguitur. Aut enim dum suscitantur debitas omnes poenas luant, aut fecus: si luant, idem, quod beatis, iudicium illis patrocinator, quia inde iam euolant in vitam aeternam: si vero non omnia debita persoluerant, non seruat iustitia diuina, cum ante tempus inde eruantur. Ad primum vt respondeamus, haec primum veritas piensitissimè credenda est, quod nemo vnquam a morte fuerit in vitam nostram excitatus, qui non tandem fuerit saluus. Itaque nunc quod fuit vilis resuscitatus nisi praedestinator. Veritas est, quae Abulenensis sup. 4. Reg. 4. q. 5. inter narranda suscitacionem pueri ab Elia, affirmat dicens, quod quauis non habeatur in sacris scripturis, est tamen pie credenda. Atqui praeter eius auctoritatem haec ratione colligitur, saltem admissio quod nemo nisi vel ex purgatorio vel limbo patrum fuerit vnquam

suscitatus. Nemo vnquam nisi Dei virtute resuscitatus fuit, neque vel aliunde, quam vel ex limbo patrum vel ex purgatorio: cum ergo nemini Deus tantum, quantum est resuscitacionis beneficium detrimentum sempiternae salutis contulerit, certum est quod illis, qui in via erant salutis certissima, in eandem vitam aeternam tandem remittat. Accedit & ex eorum conditione ratio alia. Nam cum se viderint ad vitam aeternam destinatos, in vigilia semper erunt & cautissima cura, ne inde decident. Quin verò addiderim, in gratia & meritis cumulatoribus hac luce post demigrasse quam prius: praesertim illi, qui purgatorij tormenta fuerint experti, qui grauius. Id cuius & Lazari egregia sanctimonia documentum est. Et illum viduae filium resuscitatum aiunt postea fuisse Diuum. Sed neque hac satis argumento facit, nisi tertium assertum addiderimus. Crediderim, inquam, omnes illos semper mansisse in gratia confirmatos: & praeterea de sua salute certissimos: nam postquam fuerant confirmati, nulla est ratio cur ab eadem fuerint confirmatione depulsi: neque verò iudicij, quod certissimum de sua salute habuerunt, cur fuerint oblitii. Si enim Paulus memor erat, se in tertio caelo arcana vidisse Dei, multò iustius illam iudicij certitudinem suscitati retinent, alio qui Christus minime cum illis clemeter egisset. Et ideo respondetur ad primum argumentum, quod etsi existentes in limbo ad molestias huius vitae fuerint reuersi, non id illis in damnum, sed certe in magnum celsis lucrum & meriti augmentum. Resuscitati verò ex purgatorio non sunt credendi omnino fuisse per purgatos, sed nihilominus reliquum poenarum, quas passuri erant, poterant reuiuiscens operibus satisfactionis persolvere, aut si negligetiores essent, postmodum secundo defuncti illas in purgatorio luere.

6. secunda.

Ratio.

Solutio primi argumenti.

QUESTIO SECUNDA, De suffragijs defunctorum.

ARTICVLVS I.

Utrum suffragia a viuis impensa defunctis profint.

6. DVO

VO defunctorum genera duas nobis offerunt clucubrandas quæstiones: illi scilicet, qui sunt in purgatorio vnam de suffragijs: atque illi, qui sunt in paradiso, de orationibus ipsorum pro nobis, & nostris ad ipsos. Et quidem quæstio prior, quæ est hæc secunda, longam nobis exhiberet disputandi rationem de purgatorio: hoc præsertim tempestat articulo, quo perditur hæretici tam impudenter illud populo dissuadere cõtendunt. At verò nõ solum lib. primo. De natura & gratia capi. 14. verum & hic supra distinctione. 19. quæstionem tertiam in tres articulos distributam in eadem elucidanda confirmandaq; veritate totum insumpimus. Fuit enim Armenorum hæresis, ac subinde VValdensium, & Ioannis Hus & VVitcleff, ac tandem pestilentissimi Lutheri in articulis ad Leonem exhibitis. 4. & 37. & 38. Quem errorem inter alios in illo suo errorum fonte potarunt, quod Christus in sua passione non solum quoad sufficientiam, verum quoad efficaciam, tam plenarie pro vniuersis nostris sceleribus satisfecerit, vt nihil nobis fiat poenarum reliquum, quas vel in hoc seculo per satisfactionem, vel in altero per purgationem soluere debeamus. Hac inquam ratione confessionem purgatorij ab Ecclesia catholica exhibilare explodereq; cõtendunt. Contra illud Paul. 1. ad Corinth. 3. Si quis super fundamentum Christi superædificat, ligna, fœnum, stipulam, dies domini declarabit: quia in igne reuelabitur, & subdit. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur; ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Sed permolestum esset quæ locis citatis copiose congesimus huc accersere. Illa igitur, supposita veritate locus præfens nobis duntaxat offert de suffragijs dicere, quæ idem hæretici tãquã rem cõfictã & ludicrã irridentes abijciunt. Quatuor igitur se offerunt disputanda. Primum scilicet, per quos debeant suffragia fieri, vt profint; secundò quibus profint; & tertio quæ sint illa suffragia, ac demum quartò vtrũ quæ pro vno defuncto fiunt tam alijs profint quàm illi. Quartur itaq; primò, vtrũ suffragia per vnum exhibita alteri profint. Et arguitur a parte negatiua arg. 1.

Hæresis Armenorum.

Partis negatiua arg. 1.

2. Argumēt.

fiat, iuxta illud Psalmi, Tu reddes vnicuique iuxta opera sua: ratio verò diuinæ iustitiæ deficere nequit: ergo pro suffragia vnus alteri non succurritur. Tertio, eadẽ est in opere ratio meriti, satisfactiois & laudis: sed pro opere vnus alter nõ laudatur nec per illud meretur: ergo nec per satisfactionem alterius satisficit. Sed peculiariter quod viuorũ suffragia defunctis non profint, arguitur quartò. Secundum Apostolum. 2. Corinth. 5. Omnes nos oportet manifestari ante tribunal Christi, vt accipiat vnusquisq; propria corporis: prout gessit. & Apocaly. 13. Opera illorum sequuntur illos: ergo vnusquisque defunctorum propria debita per se patiendo debet exsoluere. Præsertim quod vt vnus pro alio satisfaciã, requiritur, vt ambo sint eiusdem Reipublici: & tamen defuncti non sunt ex nostra Republica vt vt supra dictum est.

Argum. 3.

Argum. 4.

Argum. 5.

Argum. 6.

Pars affirmatiua.

1. Conclusio.

¶ Sed peculiariter quod viuorũ suffragia defunctis non profint, arguitur quartò. Secundum Apostolum. 2. Corinth. 5. Omnes nos oportet manifestari ante tribunal Christi, vt accipiat vnusquisq; propria corporis: prout gessit. & Apocaly. 13. Opera illorum sequuntur illos: ergo vnusquisque defunctorum propria debita per se patiendo debet exsoluere. Præsertim quod vt vnus pro alio satisfaciã, requiritur, vt ambo sint eiusdem Reipublici: & tamen defuncti non sunt ex nostra Republica vt vt supra dictum est.

¶ Quintò. Si suffragia vnus alteri seu viuenti seu vita defuncto prodesent, consequens fieret, vt si ille, qui suffragatur, nequam homo esset, nihilominus eius suffragium sufficeret: alioquin cum non constet, sacerdotem esse in gratia, nunquam securi essemus & certi eorum sacrificia prodesse, atque adeò periret religio offerendi talia sacrificia pro defunctis: sed tamẽ ex alia parte, cum vt Ioan. 9. legitur, peccatores Deus non exaudiat, videntur eorum suffragia nullius esse preiã apud Deum.

¶ Sextò deniq; arguitur. Si vnus suffragia alteri subuenirent, sequeretur, quod facienti ipsi nihil ad satisfactionem prodesset: nã si quis pecuniam suam alteri erogauerit, sibi amplius non potest: videtur autem hoc durum & contra illud Psalmi, Oratio mea in sinum meum conuertetur: ergo nemo alteri suffragari potest. ¶ In contrarium autem est illud Psalmi, Particeps ego sum omnium timetium te, vbi honorum cõmunicatio insinuatur, & 2. Machabæorum. 12. Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. ¶ Quæstio est præcipua, qua tamen multa submouentur, quæ in superioribus sunt satis excussa, qua ratione breuior leuior que erit præfens disputatio. Sunt autem ad quæstionis solutionem septem conclusiones necessariae. Prima. Vnusquislibet potest pro altero satisfacere, ac proinde alteri suffragari. Ad intellectum autem terminorum ex his quæ distinctione. 19. de satisfactione diximus, notãdum est opera nostra bona, quæ ex gratia procedunt bifariam esse apud Deum: præciosa, vno modo in ratione meriti, atque altero in ratione satisfactionis, Et meritum quidem duplex esse

esse potest: scilicet, de condigno: nẽpe, quod ex gratia procedit; & ideo ratione iustitiæ præmium habet vitæ æternæ. Quo vtiq; pacto nemo potest alteri mereri, sed solum sibi: præter solum Christum, qui tanquã caput nostrum meruit nobis quicquid gratiæ & gloriæ cõferatur. Et ratio huius est; quia gratia non facit gratum nisi habentem, atque adeò illa ne mihi cõferatur nisi per sacramentum: aut per opera propria ipsius ex gratia hominem iustificante procedentia, iuxta illud Genes. 4. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Et hac ratione ait ad Romanos. 2. Paulus, quod reddet vnicuique Deus secundum opera eius: his qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem, & incorruptionem & vitam æternam. Et. 2. ad Corinthios. 5. Vnusquisque recipiet secundum propria corporis prout gessit. Vnde vt patet Matthe. 25. Nemo mittitur in regnum aut in exilium nisi propter propria opera. Quia dedistis mihi manducare, Quia nõ dedistis &c. Isto ergo modo nemo alteri suffragari potest.

Roma. 2.

Meritum de congruo.

Discrimen meritum.

¶ Sed aliud est meritum de congruo, non qui dem, vt aliqui fingunt, in peccatore dum disponitur ad gratiã, illud enim certè est contra Paulum dicentem, Si ex operibus iam non est gratia, vt. 2. lib. de natu. & gratia. cap. 4. Latè demonstrauimus: sed in eo, qui est in gratia. Potest enim iustus alteri etiam existenti in peccato primam mereri gratiam de congruo, vt Stephanus meruit Paulo: id tamen fieri nequit, nisi meredo illi proprium actum in Deum; quo conuertatur: quia gloriam, vt dictum est, nemo potest nisi per proprium actum aut sacramentum assequi. Et fortior ratio potest vnus iustus alteri iusto augmentum gratiæ mereri de congruo, merendo scilicet illi: vt per proprios actus proficiat in gratia. Et isto modo D. Thom. 1. 2. quæst. 114. articulo. 6. concedit meritum de congruo. Atqui ista ratione quicumque iustus potest alteri suffragari per suas orationes & bona opera. Et hoc negare esset hæreticum contra articulum fidei, Credo sanctorum cõmunionem. Sic enim intelligitur illud allegatum Psalmi, Particeps ego sum omnium timentium te.

Opera satisfactoria.

Suffragiorum nomen.

Secunda conclusio.

¶ Sed est considerate speculandum discrimen inter rationem meriti condigni & congrui. Non enim ex radice æstimatur: nam vtrumque procedit ex gratia, sed ex consecutionis necessitate aut contingentia. Per meritum enim de condigno certissima & inuitabili lege ille, qui meretur, consequitur proprium præmium: sed tamen alteri de congruo, pro

quo orat, non eadem lege impetrat quod petit, sed secundum quod Deo placuit annuere vel renuere. ¶ Habet præterea aliam virtutem iustorum opera, vt sint in virtute passio factoria. nis Christi satisfactoria pro poenis, quæ remissis culpis, siue mortalibus, siue venialibus sunt reliquæ, quæ quidem opera in ratione satisfactionis potest quicumque iustus alteri iusto cõmunicare. Et hæc pariter veritas est catholica, quã qui negaret, hæreticus esset contra eundem articulum fidei de sanctorum cõmunionem. Atque hanc conclusionem diffuse distinctio. 19. quæstione. 2. articulo. 4. cõm demonstrauimus, vbi hæreticorum technis responsurum abundè pro capti nostro curauimus. Eò enim quod eodem baptisinate ablutissimus, esse demque sacramentis participamus, & potissimum sacratissima altaris cõmunionem, quæ inde nomen sortitur, quod eodem sancto conuiuio cõmunicantes: eundem nos corporis Christi membra profitemur, debemus, vt ait ad Galat. 6. Paulus, alter alterius onera portare, non solum in temporalibus, vt hæretici subterfugientes aiunt, verum & in spiritualibus. Imò in eis eo potius: quo in eis vicaria opera alter alterius magis indigemus. Quæ enim onera grauiora sunt nobis, quàm poenæ, quarum ob præterita peccata reuelamus: Atq; hæc potissimum impræsentiarum appellamus suffragia: vt quædammodum debet vnusquisque proximo indigenti de sua substantia opitulari, ita debet alter pro altero orationes, elemosynas, & sacrificia offerre, quibus poenarum obligationem soluat. Ec reuera nemo hanc veritatem inficiari potest, nisi qui negat satisfactiones etiam proprias esse cuiquam necessarias. Et ideo cum istis hæreticis non opus est pluribus contendere. ¶ Veruntamen considerandum est hæc; fructus huius sanctorum cõmunionis bifariam provenire, vno modo ex intentione generali existentis in charitate. Quicquid enim boni operis Deo iustus exhibet, hæc ipsa generali ratione boni operis, omnibus Christi membris, quæ et charitate coniunguntur, prodest. Sed altero modo pronenire potest ex particulari intentione orantis, aut sacrificantis, aut elemosynam largientis pro isto particulari. Qui quidem fructus cæteris paribus vberior est, vt in subsequenti bus apparebit.

¶ Secunda conclusio. Hæc viuorum suffragia non solum viuentibus profint, si pro illis offerantur, verum & defunctis. Probat. Hæc sancta cõmunicatio in charitate fundatur, quæ vt ait Paulus, 1. ad Corinthios, 13. nunquam

excidit, atq; adeo neq; per corporalem mortem interruptitur ergo sicut potest quis amico suo aut necessario viventi officia sua tribuere & applicare, potest & defunctis: debent enim defuncti in memorijs hominum vivere, imò eo eis accuratius ac diligentius opulari debemus, quam viuis, saltem in ratione satisfactiois, quò plus nostris subsidijs egent: viui enim possunt per propria opera satisfacere, defuncti autem nequaquam: sed patièdo.

Hæc autem cõclusio artic. proximo in meditatione existentium in purgatorio læceptiùs confirmabitur, vbi sacra oracula & sanctorum patrum testimonia perpendemus aduersus hæreticos, qui adeo hoc mordicus negant, vt propter testimoniũ citatum libri Machabæorum negent illum esse canonicum.

Explicat' 1.
cõclusio is.

¶ Interim verò operæ pretium est eãdem cõclusionem meditatus euoluere. In primis subsidia hæc & suffragia nostra valere defunctis nequeunt, vel ad remissionem culpæ vel ad augumentum gratiæ, quemadmodum diximus ratione meriti de cõgruo. Primum, quia cum sint iusti, non possumus illis conuersionem mereri: item nec remissionem venialis culpæ, quæ vt distin. 1. 5. quæst. 2. artic. 2. & distin. 2. 1. quæst. 3. artic. 3. diximus, in ipso ingressu purgatorij ratione confirmatæ charitatis eis dimittitur: vel forte per patientiam, qua peccatorum illius culpæ qui purgantur tolerant. Neque verò eorum potest augeri meritum, aut gratia, quia vt Ecclesiastes. 1. 1. legitur, vbi cecidit lignum, illic erit: sed solum illis suffragia hæc nostra subueniunt ad remissionem & allevationem poenæ, per viam satisfactiois. Per quæ autem opera & quot modis suffragia hæc viui possint defunctis impendere, artic. 3. docebimur.

Ecclesiast. 1. 1.

¶ Subsequitur autem alius ambiguitatis responsio, vtrum illa, quæ per peccatores exhibentur suffragia, sint vilius valoris. Ad quam incundam responsionem prænotandum est, in suffragijs, quæ per iniquos fiunt, duo considerari: scilicet, opus ipsum, quod vocant, operatum, quale est sacrificium altaris: & præterea opus operantis: scilicet, qua ratione ab ipso operante proficitur.

3. Cõclusio.

¶ Est ergo tertia cõclusio. Suffragium per vtiolum ministrum exhibitum nihil valoris amittit, qui ex opere operato prouenit. Hanc cõclusionem distinet. 1. quæst. 5. artic. 5. vbi de malis ministris, quibus sacramenta dispensantur, egimus, exploratam probatam quæ reliquimus. Vbi ostendimus, quòd cum sacramentorum causa prima sit Christus, iux-

ta illud Ioan. 1. Super quem videris spiritũ descendentem ipse est qui baptizat, nihil impeditur effectui sacramenti ex ministris malignitate obijcitur, dum modò legitima intentio ne ipsius Christi & ecclesiæ, sacramentũ dispense. Docet enim Aug. tract. 5. super Ioan. nem illic Baptistam agnouisse, Christum auctoritatem & potestatem baptismi penes ferenturum, sed tñ ministerium trãsiturum in bonos & malos. Et confirmatur cõparatione ministris ad instrumenti: etenim quia instrumentum non agit per propriam formam, sed per illam, quæ est in artifice, opificum non assimilatur instrumento, sed idææ, quæ est in mente artificis. Et ideo dum modò terra sit bene dentata, nihil refert aurea ne sit, an ferrea: & medicus infirmus, si bene artẽ calleat, tam bene sanare põt, quam sanus. Id ipsum ergo, quòd de sacramentis quãtum ad grã collatione diximus, de sacrificio missæ quatenus virtute operis satisfactorium est, postmodũ sensimus dist. 1. 3. q. 1. var. 6. cuius questio erat, vtrum missa mali sacerdotis tãtum valeat, quantum boni. Id quòd & latius ead. dist. q. 2. arti. 1. differere studiuimus. Illis ergo locis visere quiscunque potest, quæ hic molestè repeterent.

Quarta cõclusio.

¶ Quarta cõclusio. Si opus æstimetur ex virtute operantis: tunc perpendendum est opus vel quatenus est principalis agentis, vel quatenus instrumenti vel ministris. Si principale agens Deo gratum est: nihil de eius meriti & satisfactiois propter iniquitatem ministris deperit. Exemplũ cum iniquitas patet in eodem sacrificio missæ. Haud enim in missa mali ministris id tantum satisfactiois integrum est, quòd illic virtute operis existit, verum & illud quoque, quòd virtute operantis: nempe, ecclesiæ quæ per ministrũ sacrificium offert, obuenit, quoniã sicut virtus sacramenti nõ vitiat per ministrũ, ita neque sanctæ opus ecclesiæ. Cõsulto autẽ dixerim, nihil deperire illius, quòd ab ecclesiæ intentione prouenit: nam præter illud augere aliquid potest probitas ministris, vt in art. citato. 6. dist. 1. 3. q. 1. adnotauim' explicando illum canonem. 1. q. 1. Ipsi sacerdotes, vbi habetur, quòd quanto sacerdos es fuerint digniores, tanto facilius in necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur. Nõ enim de priuatis tantum orationibus sacerdotũ verbum intelligitur: verum & de illis, quas nomine publico ecclesiæ in sacrificio missæ, & in canonicis psalmis fundunt. Et hac ratione certè missa boni sacerdotis plus prodest, q̃ mali, nõ solum ppter priuatas orationes, quas præter ecclesiæ iussu adhibet, verum & propter ipsas,

fas, quas ecclesia iubet, quia dignius eas offert: nam licet indignitas ministris nihil tollat de eo, quòd est de intentione ecclesiæ, dignitas tamẽ non parum auget. Quare cõsiliũ est sacrificia per digniores, sanctioresq; sacerdotes offerre. Pari forma dum herus probus per improbum seruum elemosinam facit, nihil proprii meriti amittit, sed nihilominus si seruus esset etiam iustus, qui ex charitate mandatum exequeretur, opus ipsum esset apud Deum pretiosius. ¶ Quinta cõclusio. Præter hos casus, quibus homo tanquã ecclesiæ vel alterius minister opera exhibet alieno nomine meritoria & satisfactoria, nemo suo nomine potest suffragium vllum, aut satisfactorium opus, quòd apud Deum sit meritorium vel vilius momenti præstare, nisi sit in gratia & amicitia Dei. Rationem huius supra multis in locis, & præcipue distinet. 1. 9. quæst. 1. artic. 2. attulimus. Cum enim inter nos ex viribus nostris, pro prijs & Deũ nulla inter sit iustitiæ ratio, vt cõtra Pelagium decretum est, tum quòd opera nostra finita sunt, & meritum apud Deum infinitum, tum quòd iustitiæ nostræ quando in peccato sumus, vt Eia. 64. legitur, quasi panus menstruatæ sint, sit vt nisi remissa culpa in gratia Dei sumus constituti, nostraq; subinde, opera ex favore Dei fiant, Deo accepta esse nõ valeat. Respexit em̃ Deus, vt nuperrimè dicebam', prius ad Abel, deinde ad munera ei? ¶ Et ex his fit alia sexta, cõclusio cõsequens. Nemini pro quo vel ecclesiæ vel alia, quæuis priuata persona suffragia, offerat, quæquam profunt, nisi in gratia ille, quoque sit. Quoniã vt nulla cuiuspiam opera, nisi qui prius per charitatem fuerit filius Dei, grata sunt Deo, ita neque suffragia, aut orationes, quæ pro illo, qui non est eius filius, offeruntur, accepta Deo sunt, vt in ratione satisfactiois ei profunt: licet ratione meriti de cõgruo, vt explicatum est, possit quis alteri, vt conuertatur, mereri. Imò requiritur, vt tunc sit ille in gratia, dum suffragia pro illo offeruntur: nã licet poftea conuertatur, illa ei non proderunt, vt eadem distinet. 1. 9. quæst. 1. artic. 5. monstratum est. Quare quæ pro aliquo viuo offeruntur, suffragia, si ille in peccato extiterit, vel proderunt offerenti si indiget, iuxta illud Psalm. 34. Oratio in sinu meo conuertetur, vel in ecclesiæ thesauro reponetur. Et idem est si offeratur pro illo, qui creditur esse in purgatorio (vbi nemo est nisi Deo charus) qui tamen est in inferno, aut in cælo.

5. Cõclusio.

6. Cõclusio.

Psalm. 34.

¶ Per hæc iudicare quispiam de hoc interrogato potest, vtrum sicut dum dominus in gra-

tia existens elemosinam facit per seruum nequam, fructuosa est illa elemosyna, ita si prælatus iustus iniquo subdito iniungat psalmos aliquos aut ieiunia in satisfactioem pro benefactoribus, orationes illæ & ieiunia sint apud Deum satisfactoria? Apparet enim sic habere propter vtriusque exempli similitudinẽ. Et ita credit, docerque Palud. distin. præsentis quæst. 1. Sed profectò mihi non satis persuasum est. Nam in elemosyna pecunia ipsa est Domini, quare nil refert per quem illam pauperibus mittat: sed tamen orationes priuatae personæ & pariter ieiunia sunt propria opera ipsius. Quare licet prælatus meruerit iniungendo, opera tamen serui nequam, non sunt Deo accepta. Accipe Paludani exemplum: Iubet Papa solennes vigilijs pro defuncto summo Pontifice fieri, cap. vbi maius, de electio. lib. 6. si intelligatur, de vigilijs & missarum sollemnibus, quæ nomine publico ecclesiæ canonicè fiunt, tunc licet sacerdotes nõ sint in gratia, profunt: quia fiunt nomine ecclesiæ. Et idẽ est de processioibus & litanijs sollemnibus & canonicis. Sed si Papa, vel episcopus vel prælatus in religione orationes & ieiunia & elemosynas iniungat, certè quæ à peccatoribus fiunt, nõ erunt satisfactoria, quia sunt peccatorum propria. Postremum denique dubium est, vtrum dum quis pro alio suffragia offert, sibi ipsi, qui facit, etiam profunt. Ad quòd septima cõclusio respondetur. Opus pro altero in subsidium eius rogatum potest aut in ratione satisfactiois contemplari, aut in ratione meriti. Primo modo nisi opus satisfactioem superet, ad quam alter est obligatus: nihil eroganti prodest. Nihilominus de ratione meriti nihil ei deperit, imò plus ei potest meriti accumulari, quam si pro se offerret: Probatur prima pars. Satisfactio fieri debet ad æqualitatem poenæ debitæ: si ergo tantum ille debet vel orationis vel elemosynæ vel ieiunij, quantum ego pro illo offero, nihil sit reliquum, quòd in meam cedat satisfactioem. Ex quo fit, quòd si illam elemosynam non solum pro illo, sed pro me & pro illo offeram, minus vtriq; prodest, quam si totum pro illo, vel totum pro me offerrem. Ad verò eadem de sacrificio & oratione sit ratio, videbimus artic. 4.

Septima cõclusio.

¶ Posterior verò cõclusio pars liquida est: quoniã opus quodcumque ex charitate profectum est illi meritorium, qui facit: optulari autem alijs vel orationibus vel elemosynis vel ieiunijs est opus egregiæ charitatis: cum sit, alterum alterius portare onera: ergo est id exhibenti meritorium. Imò tanta potest esse

aliterius indigentia, vt magis sit meritum, quam si ipse pro se faceret, nisi per hoc forte impediretur poenitentiam soluere, quæ sibi in sacramento fuerat iniuncta.

Solut. 1. arg. ¶ Ad primum igitur argumentum respondeatur, Paulum loco illo citato retributionem tantum docere condigni meriti: siquidem merita sunt opera, quæ per Dei gratiam seminatus: mensis autem est vita æterna, iuxta illud Ioannis. 4. Qui metet, fructum congregat in vitam æternam. Hæc autem nemini nisi pro eius proprijs meritis cõfertur, iuxta illud Psal. mi, Eantes ibant & flebant mittentes semina sua, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. Quare dum quis pro alio suffragia offert, ille qui offert seminat meritum, & metet præmium: alter vero nec seminat nec metit, sed satisfacit per alterius suffragium.

Solut. 2. arg. ¶ Et hinc colligitur solutio secundi. Etenim cum opus satisfaciens fiat ex sua liberalitate opus alterius, pro quo fit satisfactio, nihil derogat diuine iustitiæ, vt illud in solutum referat, ac si ipse offerret, & sic quodammodo acceptatur illud quasi opus illius.

Solut. 3. arg. ¶ Ad tertium vero respondetur, quod laus & meritum nemini tribuitur, nisi ratione proprij operis, & ideo qui suffragia erogat, meretur & laudatur, alter vero minime, sed beneficium suscipit, quo expiatur. Nemo enim ex opere alieno laudatur, nisi vel consulendo vel adiutando causa eius extiterit. Quod si rursus arguas. Par iustitia est reddere bona pro bonis & mala pro malis, sed neminem Deus pro alienis malis punit: ergo nec pro alienis bonis debet a proprio debito quempiam absolvere. Respondetur, quod auferre alicui sine causa quod suu est, diuine iustitiæ repugnaret, quod contingeret, si innocentem quempiam pro alieno delicto puniret, præsertim æterno supplicio. Acceptare autem bonum alterius pro altero sic diuine iustitiæ non repugnat, vt liberalitatem Dei & charitatem, quæ est inter proximos, commendet.

Solut. 4. arg. ¶ Ad quartum, quod defunctos respicit, respondetur, quod defuncti in gratia decedentes dant in corpore viuerent meruerunt, vt alienis suffragijs post mortem iuuarentur, vt August. in enchiridio cap. 110. ait. In hac enim, inquit, vita omne meritum cõparatur, quo possit post hanc vitam releuari quispiam vel grauari. Et ideo illa etiam ratione retribuetur eis prout in corporibus gesserunt. Vel forte prudentius dicendum, quod Paulus loquitur de retributione, quæ in die iudicij pro proprijs operibus

fiet, Esurui, & dedisti mihi manducare, &c. Id enim sententia illa significat, Opera illorã sequuntur illos. ¶ Ad aliud vero respondetur, quod quauis illi nobiscum non eadem constituant Rempub. nihilominus funus charitate communicantes, in quã charitate nostra fundantur suffragia.

¶ Quod si rursus obijcias. Defuncti iam non sunt viatores: ergo neque sunt in statu satisfaciendi, sed fati spatendi: quibus illud adaptatur Iob. 19. Semitam meam circumscepit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit. Respondetur, quod quauis non sint in via merendi aut demerendi, vt respectu gloria: ultra citraue progredi valeant, nihilominus sunt in via, eo quod ab ingressu cæli remorantur. Et ideo licet simpliciter sit eorum via circumscepta suis gressibus, est nihilominus sic peruia, vt à nobis iuari possint.

¶ Ad quintum per distinctionem responsum est. Peccatoris enim oratio & suffragium, quod non suo nomine, sed ecclesiæ vel alterius iustitiam facientis, opus illud non viuat, viuere tamen per charitatem illud mandantis. Quare licet libi scilicet in inferno prodesse nõ possit, quia non est dispositus vt fructum charitatis suscipiat, prodesse nihilominus alijs, qui diuina sunt charitate imbuti. Suffragia vero peccatorum, quatenus eorum sunt, Deo nec grata sunt, neque ad satisfactionem accepta, nec neque eorum orationes lege communi perinde ac illas Deus exaudit, quæ sunt de condigno meritoria. In quo sensu ait in Pastoralibus Gregorius. Cum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. ¶ Sole enim ille Deus peccatorum peccata exaudire, non quidem ob eorum dignitatem & meritum, sed si iusta petant, propter eius diuinam clementiam. Quare alij qui appellant illud meritum de congruo. At vero vt libro de Natu. & gratia, cap. 4. dicebamus, perfectio in peccatore nulla potest esse ratio meriti hæc de congruo. Sed Deus illos ex sua benignissima largitate quandoq; exaudit: at vero plures ex sua iustitia aures eorum precibus declinat.

¶ Sextum denique in septima conclusionem per distinctionem dilatum est. In suffragio namque pro altero oblato satisfactio: alteri tribuitur, sed meritum facienti reſeruat.

Obiectio

Dilutio.

Solut. quinta et argumta.

Gregorius.

Deus ex audit peccatores.

Solutio sexta et argumta.

ARTI.

ARTICVLVS. II.

Vtrum suffragia pro defunctis oblata quibuscumque defunctis prodesse valeant.

Quaritur secundo prætermisiss suffragijs, quæ pro viujs offeruntur, quibusnam defuncto: um profint, vtrum scilicet omnibus. Et arguitur à parte affirmatiua: & primum, quod posſint, existentibus in inferno prodesse, arguitur ex verbis Augustini in Enchiridio ca. 110. dicentis, quod quibus valent suffragia, vel ad hoc profunt, vt si plena remissio, vel ad hoc, vt tolerabilior sit eorum damnatio: sed plena remissio non fit nisi in purgatorio, & damnati nulli sunt nisi in inferno: ergo illis prodesse possunt, vt tolerabilius crucientur. Accedit, quod vt in historia quadam vitæ Gregorij refertur, Traianus, qui magno annorum numero in inferno cruciabat, precibus eiusdem Iui inde fuit liberatus. Quinero Damascenus in egregio illo sermone, De his qui in fide hinc migrarunt, id ipsum testatur dicens, quod illius hystoria testis est Oriens omnis & Occidens. ¶ Secundo arguitur, quod etiam pueris in limbo profint: ex verbis eodem loco Augustini dicentis, quod suffragia ecclesiæ pro non valde malis propitiationes sunt: pueri namque cum non propria voluntate peccauerint, sed aliena in Adam, non sunt valde mali estimandi. Illis autem, qui non sunt valde mali ait ibidem Augustinus suffragia prodesse.

Partis affirmatiue ar. 1.

2. Argumta.

3. Argumta.

Partis negatiue.

lis à suis huiusmodi pietatis impenduntur officia, cuius (scilicet pietatis) duri hæc erant, pigrore caruerunt. Et debeatis idem Diuus sermone. 17. de verbis Apostoli, & citatur cap. Cum Marthæ. de celebratione missarum. In iuria, inquit, est orare pro martyre, cuius nos debemus orationibus committere.

¶ Quæstio præsens aucta receptaculorum numerum quatuor dixit conclusiones. Et quo à damnatis exordiamur, plures de illis olim nempe, qui que versabantur opinionones, quas hic Diuus Thomas refert, & aliquas tangit Augustinus in enchiridio capitu. 1. 2. Originis. an que error fuit, quod suffragia existentibus in inferno iuuant, atque adeo cum illa pœna sit secundum intensiõnem finita, tandem multiplicatis suffragijs finiri valët. Antiquus ille fertur Origenis error in libro Periarchon vt ad Auitum Hieronymus refert: scilicet, quod ex demonibus possint fieri homines. At vero homin. 9. super illud Matthæi. 19. Cum venerit filius hominis, &c. hæc opinionem remissionis suppliciorum inferni referens, nõ ita firmiter videtur ei adherere.

¶ Alij vero & de tempore distinguiebant, & inter personas. De tempore, inquam, aiebant, quod licet post diem iudicij omnia cessabunt suffragia: quare deinceps nulli in inferno existens illis iuuabitur, tamen ante illud diem quã diu hoc seculum duraturum est, profunt nonnullis illorum. Ad cuius perspectionem inter personas illic oclusas sic discriminabantur, vt infidelibus, qui nec fide Christi imbuti, nec sacramentis initiati de hac luce migrarunt, quia nunquam membra Christi fuerunt, neque ecclesiæ filij, nequaquam ecclesiastica suffragia profunt, quippe cum ecclesia non nisi pro illis, qui fidem professi sunt, oret. Et illos censebant appellari ab Augustino valde malos, de quibus in Enchiridio, cap. 110. ait, quod nostra suffragia nulla sunt illis adiumenta. Alij vero sunt, qui ecclesiæ gremio per fidem recepti fuerunt, & sacramentis imbuti, aliaque opera genere suo bona præstiterunt. Sed nihilominus in peccato mortali animam expirarunt: atque hos arbitrantur appellari ibidem ab Augustino non valde malos, atque adeo illis nostra opera suffragari. ¶ At vero quoniã extemplo illis occurbat ambiguitas: videlicet, inde consequi, eorum poenam posse multiplicatis suffragijs tandem exhauriri, quod erat in errorem Origenis impingere, illum errorem cauere curantes bipertiti sunt. Præpositio enim, cuius est secunda opinio, concessit tuis, posse tandem totam poenam extinguere, non

Quinq; opines. Origenes;

Nota.

tamen in perpetuum, ut Origines essebat, sed vsque ad diem iudicii, quando resumptis corporibus retrudendi in eadem tartara sunt, absque sine vilo & remedio cruciandi.

Hanc vero opinionem absurditas hæc consequitur, quod remittatur poena ei cui non est condonata culpa, quod tamen ordo diuinae sapientiae non permittit. Etenim cum, ut supra diximus, opera nostra nullam apud Deum fortiantur rationem iustitiae ex viribus nostris, sed ex sua gratuita acceptatione, sit ut nisi persona, quae opus offert, grata sit ei, opus nequeat esse acceptum.

Persecut.

Tertio opi- que.

Hoc ergo Porretani quidam nomine perspicientes, aliam excogitarunt tertiam opinionem. Nempe per nostra suffragia illorum infernalium, qui in fide mortui Christi recesserunt, supplicia minui non tamen secundum æqualem quantitatem, sed secundum partes, eadem semper proportionem minores. Verbi gratia. Si per unum sacrificium dimidium peccati remittatur, per aliud æquale dimidium illius reddi tollatur & per aliud itidem dimidium residui & cum hac diuisione quantitas sit in infinitum diuisibilis, nunquam tota poterit exhausti poena. Horum autem opinionem probat ait Diuus Thomas, multis modis desistere. Primo, quia huiusmodi proportio- nibus diuisio non tam spirituali congruit quam in corporeali. Secundo, quia non est vlla ratio cur subsequens æquale suffragium non tantundem poenae tollat, quantum præcedens. Tertio, quia cum poena sequatur culpam, & culpa non diminuat, ratio non permittit poenam minui. Quarto, quia licet in diuisione lineæ procedatur in infinitum: deuenit tamen ad tam exiguam partem quæ non sit sensibilis. Pariter ergo in diuisione poenarum deueniretur ad insensibile, quod ferè effectus in errorem Origines recideret.

Alitudo opinio.

Altiſiodorensis, vt hic ait Diuus Thomas, quartam meditatus est opinionem, scilicet, quod per suffragia viuorum licet damnatorum poenæ non remittantur, corroboratur tamen ipsi, vt minus eas sentiant. Quauis libr. 4. capitulis duobus de damnatis opinionem præpositiui prius sustinens, probabilis arbitretur, quod euillatenus damnatis prosint suffragia. Contraſequitur tamen illa fuerit opinio, falsissima est. Nam cum poena intelligatur, vt sensu cruciæ, & culpa damnatorum nullatenus remittatur, non est iustitiae contentum cum huiusmodi illud, ut minus sentiantur poenæ præsertim quod si illud effectus verum, tantum posset corroboratio illa eis

Quota opinio. Quota demum opinio plustulum prima facie probabilitatis præfert, nempe, quod suffragia quauis non aliter, hoc tamen modo refrigerium damnatis afferant, vt conspicientes non vsque adeo esse a suis amicis in hac vita despectos, quin pro eis orent, minus doloris sentiant, quam si viderent profus esse obliuioni, & despectui habitos. Sed tamen hæc opinio legi communi non consentit, quoniam, vt Augustinus in libro, de cura pro mortuis gerenda author est, spiritus damnatorum non videntur quæ apud nos aguntur. Quod autem supra legem communem suffragia eis Deus viuorum reuocet, non est consentaneum.

Hic igitur pathibatis falsis opinionibus, statui prima huius articuli conclusio. Damnatis, qui in inferno emittantur nihil esse elicias sine suffragia, secundum ordinem legem producere valent, neque vilius potest operari, sed debent in perpetuum ad illum meritæ poenæ legere, quæ eas vltimam perhibere valent. Dixerunt tamen legem ordinariam, propter illos, qui arbitrantur per irregulari privilegium posse tunc contingere, quod cito examinabimus. Ratio conclusioem ex parte damnatorum est, quod ratioe sua reatus sunt in odio Dei oblinati. Deum subinde continenter sua mente blasphemantes, quo sensu ait Psalmo. 6. Dauid, Convertere domine & eripe animam meam: scilicet, dum vix mihi superest. Quoniam non est in morte, qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? Quasi dicit, In mortis articulo, dum corpus quod corrumpitur aggrauat animam, difficile est, vt homo sit memor tui in inferno autem, impossibile: & cum nisi eorum, qui ipsum consistunt, Deum non miserentur, non sunt illi misericordie eius capaces, neque fructus passionis Christi per quam solam & culpæ & coram subiecto positæ erant, ti valent.

Secunda ratio ex parte postea est, quod suffragiorum fundamentum est charitas, quæ in nos mentis viciniam in Christo recipit, & illi extra charitatem sine oblatione, non poterit suffragiorum participes esse possunt.

Confirmatur hoc ex sententia illi dicitur vigesimo quinto, quæ vt beatus in vitam æternam, ita & damnati in ignem mittuntur æque. Nomen autem æternitatis hoc sonat, quod res perpetuo sine interruptione, aut tunc eximento, vel decremento, partem modo dicitur. Ergo si beatus in vitam æternam, neque res perpetuo sine interruptione, aut tunc eximento, vel decremento, partem modo dicitur.

Quota opinio.

Alitudo opinio.

Tertio opinio.

Alitudo opinio.

Orare pro damnatis peccatis.

Imò verò adde est hæc conclusio certa, vt pro damnatis orare peccatum sit genere suo mortale. Quoniam petere à Deo non licet nisi quod secundum eius legem impetrare ab illo possumus. Cum ergo de damnatis stet firma sententia, vim obtinens legis, qua sunt ab eius misericordia exclusi, peccatum est, pro illis orare. Vnde Augustinus. Si scirem, inquit, matrem meam esse in inferno, non magis pro illa orarem, quam pro diabolo.

August.

Alitudo argu.

Atque hoc est aliud recens conclusionis argumentum. Sunt etenim animæ eadem quæ demones sententia damnatae: pro demonibus autem orare non licet: ergo neque pro damnatis hominibus. Quocirca idem Augustinus loco in Enchirid. citato inuertens infernales, sique infideles fuerint siue Christiani, appellauit valde malos, quibus nostra suffragia auxilio esse non possunt. Quapropter etsi Diuus Thomas impræsentiarum moderatè dixerit tutius esse simpliciter dicere quod suffragia non prosunt damnatis, nec pro eis ecclesiam orare, quia suo tempore vt ex Altiſiodoreno colligitur in opinionibus id versabatur: asserentius tamen iam nunc asserenda est conclusio, vel tanquam catholica, vel tanquam catholica, quæ proxima, saltem de lege communi. Ille, quippe est sensus illius Ecclesiastic. 1. 1. Vbi ceciderit lignum, illic erit: siue ad Austrum, siue ad Aquilonem: quasi nulla sit post mortem amplius, vel in celo vel in inferno mutatio. Et de damnatis præcipue intelligitur illud Deuter. 25. Pro mensura delicti erit, & plagarum modus. Et Apocalypsis. 18. Quantum glorificauit se & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Et Iob. 7. Sicut consumitur nubes, & pertransit, sic qui descendit ad inferos, non ascendit. Sed præ omnibus ponderat, quod infernus appellatur ignis æternus. Quapropter canit ecclesia, quod in inferno nulla est redemptio. Quo verbo omnes opiniones contrariæ excutuntur. Non enim solum ait, Non est redemptio: sed nulla. Videlicet neque, vt possint inde exire, neque, vt possit eorum poena remitti, nec vt vilo valeant refrigerio releuari. Quare in oblatione hostiæ nulla particula damnatis consignatur.

Tertio opinio.

Fidelium Deus, &c.

Sed assererat pro se præpositiuus, quod ecclesia pro cunctis fidelibus defunctis orat, in illa collecta. Fidelium Deus omnium conditor, &c. licet, pro omnibus, qui fidem susceperunt. Iuxta verbum Augustini loco citato dicentis, quod orat pro omnibus baptizatis. Adde, quod saltem damnati, qui baptizati fue-

runt mereri poterunt, iuxta verbum Augustini, vt ecclesia pro illis oraret.

Item orat ecclesia, ne animæ defuncti absorbeat tartarus, quo nomine significari videtur damnatorum infernus. Altiſiodorensis præterea loco citato inter defendendum præpositiuum, asserit historiam de vita Sancti Brandani, qui vidit Iudam incedentem per præta, & rogatus cur non esset in inferno, respondit quod vsque ad aliquod tempus refrigerium habebat propter bona quæ fecerat.

Historia Brandani de Iuda.

Respondetur autem ad primum, quod ecclesia non orat nisi pro fidelibus, qui discesserunt cum fide formata, quibus scilicet, redemptio Christi profuit: & ideo additur Conditor & redemptor, & collecta sic concluditur. Vt in dulgètiâ quam semper optauerunt: scilicet, vsque ad mortem, pijs supplicationibus consequantur. Quare licet Christiani in gratia existentes mereantur, vt ecclesia post eorum obitum pro illis oret, tamen per peccatum mortale meritum illud extinguitur: iuxta verbum Ezechielis. 18. Si auerterit se iustus à iustitia sua, omnes iustitiæ eius quas fecit non recordabuntur. Et ideo Augustinus in autoritate supra citata de verbis Apostoli. Sermo ne trigesimo quinto, ait, quod eis qui sine fide, quæ per charitatem operatur, de corporibus exierunt, frustra impenditur suffragia. Idemque repetit in Enchiridio. capitulo. 12. dicens. Frustra nonnulli damnatorum poenam & cruciatum sine intermissione perpetuos, humano miserentur affectu: allegantes illud Psal. Num obliuiscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas? Quia hoc, inquit, sine vilo scrupulo de his intelligitur, qui vasa misericordiae nuncupantur.

Ecclesia non orat nisi pro iustis defunctis.

Solutio scilicet diargumenti.

Ad secundum respondetur, quod ecclesia ante obitum orare potest & solet pro inferno, vt ab inferno damnatorum liberetur: sed post obitum nequaquam, nisi vt liberetur à purgatorio, vel saltem poena ei illa remittatur. Quod ideo purgatorium nomine Tartari intelligit, quia est locus horrendus: & animas quoque dicitur absorbere. Quapropter licet iam tunc lata sit sententia, nihilominus ecclesia loquitur ac si tunc anima esset in iudicio. Et ideo inter preces ait, Ne intres in iudicium cum seruo tuo. Vel dicendum, quod etsi sententia lata sit, rogat tamen, vt illam poenam vel in totum vel in partem condonet. Quare vbicumque in exequijs orat, vt Deus pius & misericors indulgeat & abluat quicquid homo peccauit, non intelligit de remissione culpæ: nam

si mortalis erat, iam anima est in inferno: venialis vero per propriam charitatem ei remittitur in purgatorio. Sed intelligitur de remissione poenae. Illa vero historia Brandani non est authentica. Quod si arguas. Ecclesia orat pro vivis existentibus in peccato mortali: ergo potest orare pro existentibus in inferno. Negatur consequentia: quia viventes possunt converti, & ideo orat ecclesia, ut convertantur: damnati vero, minime.

Solutio argumentorum. Quo ergo ad argumenta respondeamus, autem Augustinus primo argumento citata interpretetur iuris canonici conturbat super canonem, Tempus. 13. q. 2. non intelligentes quid nam Augustinus intellexerit per non valde malos, & per valde malos. Arbitrantur namque etiam in inferno esse non valde malos, pro quibus ideo orare licet: nempe, si fuerint Christiani: & ideo glossa incidit in illam consutatam Porretanorum opinionem, quod damnatis remittitur poena, licet inaequalis per equalia suffragia. Et ideo cum subdit Aug: quod quibus profunt, aut profunt, ut sit plena remissio, aut ut tolerabilior fiat damnatio, primum membrum referunt ad eos, qui sunt in purgatorio, secundum vero ad quosdam existentium in inferno.

Sententia auctoris. Sed haec omnia sunt manifeste falsa: quare, ut bona venia dixerim, consultius isti facerent, si de iis quae aliene sunt facultatis nil definiunt. Divisio enim trium membrum Augustini manifeste detribus diversis receptaculis intelligitur: appellat enim valde bonos cunctos felices in paradiso existentes, & ideo ait, quod suffragia respectu illorum, qui illis non indigent, sunt gratiarum actiones: sed valde malos appellat per contrarium extremum, universos qui sunt in inferno, tam Christianos, quam infideles; etiam si minimo peccato mortali discesserint: idem enim est valde mali, quod inimici Dei, & istis aut nulla tenus suffragia nostra esse adiumenta, sed sunt qualescunque vivorum consolationes. Et ideo est de existentibus in limbo puerorum. Igitur per non valde malos, omnes, solosque; intelligit, existentes in purgatorio, qui dicuntur esse & mediocriter boni, & mediocriter mali: quippe, qui ita sunt amici Dei, ut tamen in tempus arceantur ab eius conspectu. Et de istis duntaxat subdit suffragia illis, ut propitiationes prodesse, vel ut sit plena remissio, vel ut tolerabilior sit damnatio: non enim loquitur de damnatione inferni, sed appellat damnationem illam condemnationem purgatorii. Nam cum poenae illae sint longae inaequales, & pariter suffragia, quandoque contingit, ut per unum suffragium tota poena tollatur, quae

doque; verò non, nisi quod una pars remittatur. **Historia Traiani.** Historia vero illa de Traiano Diuum Thomam, Altiiodorensem, & Theologorum plebsque non parum movet. Nam quavis apud Gregorium ipsum non reperitur, Damascenus tamen auctoritatem illi adrogat. Et primum omnes consentiunt non potuisse Traianum ab inferno eripi, & denique per eius contritionem & conversionem repugnet nanque legi Dei aliter fieri. Et ideo aiunt precibus Gregorij resuscitatum in parvulum tempus, quo converteretur defunctus est & saluus factus. Quinverò Altiiodorensis in illo capitulo, de damnatis libro quarto, plures existimat ab apostolis ex damnatis infidelibus resuscitatos: Qui ideo potuerunt fieri fieri. Quod si ita est, necesse est subinde dicere conclusionem perpetuitatis inferni intelligi secundum legem ordinatam, sed ex privilegio posse inde animas erui.

Abulensis. Sed tamen primum omnium profectò de historia Traiani diffiteri non possum mihi fieri creditum durissimam: quoniam, ut supra diximus, certum est peccatum esse mortale orare pro damnatis. Quomodo ergo Gregorius hoc ignorare potuit: quod si non ignoravit, quomodo fecit? At qui Abulensis super quartum librum Regum questione. 57. dicitur Gregorium mortaliter peccasse orando pro Traiano, sed nihilominus fuisse exauditum, & in poenam peccati condemnatum fuisse ut dolore stomachi laboraret. Quod profectò nescio quis credat. Mallem dicere Gregorium dubitantem an esset in inferno orare pro illo: sed neque hoc facile credo.

Item quod aliqui fuerint ex inferno damnatorum resuscitati, qui postea in aelum evolverint, videtur rationi praedestinationis adversum. Consequitur enim quod aliqui praedestinati fuerint in inferno damnationem simpliciter, sed sub conditione nisi postea resuscitarentur. Id quod auctores illarum opinionum facilius concedunt, forte quam valeant alijs per suasum facere. Nam verisimilimum est in obitu cuiusque sententiam absolute ferri, ite in ignem aeternum, aut in vitam aeternam: qualiter est in die iudicii ferenda.

Argumentum. Pateor tamen hoc argumentum non esse contemnendum, quod cum a postolo ac deinceps alij Evangelij promulgatores plures inter gentes excitaverint mortuos, coniectura fit, quosdam sua gentilitate damnatos suscitasse. Respondere tamen possumus forte non suscitasse nisi eos, qui in vincibili ignorantia Christianae legis laborantes in legena-

ge naturae servari poterant: aut alios catechumenos aut Christianos, atque adeo in purgatorio existentes. Quibus autem contraria opinio placuerit, non subinde dicere tenentur, ut de existentibus in purgatorio & in limbo pariter dicebamus, resuscitari confirmatos in gratia aut certos de sua salute. Satis enim amplius beneficium Dei erat, quod cum in inferno essent, restituerentur in vitam, in qua lege communi possent salvari. At quavis haec teneatur opinio, quod ex privilegio possunt aliqui ab inferno exire, nullatenus tamè pro illis orare licet: quia oratio non debet nisi secundum legem communem fieri.

Secunda conclusio. Secunda superioris similis conclusio est. Pueris non baptizatis in limbo suffragia viventium non profunt. Et ratio est similis: quia, sunt in perpetuum a regno caelorum relegate: neque in vita meruerunt, ut eis defunctis suffragia prodesse. Neque vero sunt in charitate, quae sumus defuncti & nos tanquam membra viventium in Christo communicantes: quibus iubet Apostolus, alterum alterius onera portare.

Solutio secundae argumenti. Unde ad secundum argumentum respondeatur. Quod quantis pueri non dantur nisi pro peccato, quod aliena voluntate in Adam commiserunt: nihilominus sunt valde mali ratione qua sunt Dei inimici, & eius fide carentes: Quod sufficit, ut eis non profunt nostra suffragia: Tametsi non sint tam mali quam qui in inferno cruciantur.

Tertia conclusio. Neque vero beatis nostra suffragia quicquam valent. Illos enim appellat Augustinus valde bonos, respectu quorum nostra suffragia non sunt iuvamen, sed gratiarum actiones. Et ratio est patentissima: quoniam suffragia, ut nomen ipsum sonat, non sunt nisi auxilia, quibus miseris & egenis operamur. Beati vero ab omni sunt miseria & egestate immunes. Neque quippiam habent de quo satisfacere debeant: neque vero eorum potest augeri felicitas: & ideo, ut ait citatus Augustinus, iniuria fit sanctis, dum pro eis oratur.

Solutio tertiae argumenti. Quapropter ad tertium argumentum respondetur, sacra altaris solennia prodesse sanctis ad gloriam: non quod eis aliqua essentialis gloria ratio augeatur: cum obiectum illius gloriae sit Deus. Sed nobis potius festa quae illis ferimus, profunt ad gloriam. Dicantur tamen eis quodammodo prodesse materialiter, & extenlive. Quia cum illa sacrificia quae nos facimus, videant in verbum, de illis gaudeat. Non quidem, quod gaudium sit eorum intentus, sed extensus, quia gaudent de pluribus quam

antea: quod proinde appellatur gaudium accidentale. De quo gaudio intelligitur illud Lucae. 15. Gaudium est Angelis Dei de uno peccatore poenitentiam agente.

Ad aliud vero de particula merita in calice pro beatis. Respondetur, quod non inmittitur ad significandum, quod sacramentum & sacrificium, aliquod gratiae, vel satisfactionis eis impartitur, sicut suscipientibus sacramentum aut illis pro quibus sacrificium offertur, qui indigent adiuvari. Sed ad significandum esse participes redemptionis Christi, & triumphare de victoria parata dum hic militarent.

Quarta conclusio. Quae ex superioribus colligitur. Illae defunctorum animae, quibus suffragia viventium profunt, sunt omnes & solae existentes in purgatorio. Illas enim appellat Augustinus non valde malos, quibus ait suffragia esse propitiationes. Quare de his intelligitur conclusio praecedentis articuli, qua diximus suffragia prodesse defunctis. Habent enim qui sunt in purgatorio conditiones duas. Priorem, quod suffragijs indigent, quo differunt a beatis: posteriorem, quod sunt in charitate, qua meruerunt, ut illis viventes suffragari possent: quo differunt a damnatis.

Probatio. Hac conclusionem refutat haeretici dicentes, in sacris Biblijs non contineri. At vero in primis purgatorij confessione supposita, qua locis supra citatis commonstravimus: quantum nullum esset sacrum testimonium, ratio ipsa charitatis satis hanc veritatem edocet. Poenae enim purgatorij abhibita sunt in supplementum satisfactionis, quae in hoc seculo non fuerat plene consummata: & ideo vivis, sicut viventibus, ita & istius inodi defuncti suffragari possunt.

Libri Machabaeorum. Nihilominus extat testimonium supra citatum: 2. libri Machabaeorum cap. 12. Vbi legitur fortissimum Iudam mille drachinas argenti Hierosolymam missis, offerri pro peccatis mortuorum sacrificium: bene & religiosè de resurrectione cogitans. Mortuorum: scilicet, qui cum pietate dormitionem acceperant. Vnde subdit sacra historia. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur. At vero haeretici qui alter respiciere tam apertum testimonium non poterant: cogitarunt (qua sua gentium varietate est) autoritate illorum librorum demoliri dicentes non esse canonicos: At vero quavis in concilio Laodiceno relati non fuerint: neque Hieronymus in prologo galeato eos retulerit, tamen ecclesia, quae veluti aurora eorum surgens luce sua tempore magis ac magis spiritus sancti illuminat in

ne in huiusmodi decretis suscipiendis, ampliandisque perfunditur: illos in canonem re- tulit, ut patet in concilio Carthaginensi ter- tio, cui Augu. subscripsit, qui ideo. 2. li. de do- ctrina Christiana capitu. 8. eos inter canoni- cos recenset. Et Gelasius Papa capi. Sancta Ro mana. distinct. 15. & concilium œcumenicū Florentinum, ac vniuersum Tridentinum. Qui- bus adeo sacrosanctis decretis fidem abrogare aut infirmare nefas est. Et Tobie. 4. Panem tuum, & vinum tuum super sepulcrum ius- ti constitue.

August.

¶ Veruntamen Augustinus in libro, De cura pro mortuis gerenda, cap. 1. postquam testi monium illud Machabæorum ad hanc veri- tatem allegauit, subiungit dicens. Sed etsi nus- quam in scripturis veteribus enunio legeretur, non parua hæc consuetudine claret auctori- tas, ubi in precibus sacerdotis, quæ domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum ha- bet etiam commendatio mortuorum. Et de verbis apostoli sermone. 3. 2. Orationibus, in- quit, sanctæ ecclesiæ & sacrificio salutari & eleemosynis, quæ pro eorum spiritibus erogā- tur, non est dubitandum mortuos adiuuari, ut cum eis misericordius agatur à Domino, quam sua peccata meruerunt. Hoc enim à pa- tribus traditum vniuersa seruat ecclesia, ut p- eis qui in corporis & sanguinis Christi com- munionem defuncti sunt, cum ad ipsum sacri- ficium loco suo commemorantur, oretur, atq; pro illis quoque id offerri commemoretur.

Dionysius.

Cum verò eorum commendandorum causa operæ misericordiæ celebrantur, quis eis dubi- tet suffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur? Non omnino ambigen- dum est ista prodesse defunctis, &c. Hæc ille. ¶ Hæc autem ecclesiæ sanctæ consuetudo ab ipso apostolorum æuo certum est originem ducere. Dionysius enim Pauli discipulus, in li- bro ecclesiasticæ Hierarchiæ cap. 7. Quem- admodum sacer præsul pro defunctis oret, cõ- memorat dicens, Sanctoꝝ preces in vita ista, & non tantum post mortem prodesse. Vbi di- cens post mortem, insinuat & defunctis pro- desse: & subdit. Inter precandum igitur ora- tur diuina bonitas, vt cuncta peccata defun- cti per humanam infirmitatem, admissa di- mittat: eumque in luce colloquet: & regione viuorum, in sinibus Abraham, Isaac, & Iacob, in loco vnde aufugit dolor, tristitia, & gemitus. Vide quam sit antiqua præcatio hæc, qua ecclesia in exequijs vtitur defunctorum. Idem repetit antiquus ille Theologus Gregorius Nazanzenus in oratione funebri ad Casariū

Grego. Na- zan.

fratrem de matre sua. Et Chrysostronus homi- lia. 4. super primam epistolam ad Corinth. 15. ait. Non est temerè hoc excogitatum, nec frustra memoriam mortuorum inter. Sacra- mystera celebramus, nec temerè, qui altari as- sistit, inter horrenda mystera clamat, pro omnibus in Christo dormientibus. Vnde con- cludit dicens. Optulemur igitur his fratres, & memoriam pro ipsis faciamus. Et homilia. 69. & 70. ad populum mirificè de suffragijs mor- tuorum loquitur. Ad hæc eloquentissimè si- mul, & religiosissimè Damascenus totum il- lum citatum sermonem, de his qui in fide hinc migrarunt, hoc suffragiorum pro defunctis ar- gumentum locupletat. Vbi ait. Apostolos ip- sos saluatoris discipulos memoriam eorum, qui fideliter obdormierunt habendam edidit se. Quod adhuc firmiter atque adeo sine con- traditione obseruat. A postolica & catholica ecclesia Christi & Dei, a finibus vsque ad fi- nes terræ, ab eoq; tempore vsque in præsens, & in finem mundi vsque. Omnis hoc neque vanè, neque absurdè, neque temerè, fortuito- riè ordinatum est. Quæ enim Christiana reli- gio erroris nescia suscipit, & in tot. secula ser- uat in cõsuetudine, minime vana sunt, sed vtilia, Deo placita, salutiq; nostræ conducibilia plurimum. Hæc tenus ille. Operosum autem nimis esset aduersus istos hæreticos in suffra- gijs oblatrans: vniuersa sanctorum patrum testimonia percensere. Cõsultissimè ergo simul ac sanctissimè, præter quotidiana suf- fragia & sacrificia, diem crastinum omnium sanctorum ecclesia dedicauit: quo viuentium pietas animabus purgatorij suffragaretur. ¶ Hinc sit verbum illud ecclesiasticum. In in- fernis nulla est redemptio, atque illud Psalmi. In inferno autem quis confitebitur tibi? binã expositionem admittere. Aut enim intelli- gitur de inferno damnatorum: aut si accipia- tur nomen, vt etiam cõprehendat purga- torium, intelligitur (vt in prædicto sermone ait Damascenus) comminatorie, secundum causas inferiores, putà secundum exigentiam meritorum animarum quæ purgatorio depu- tantur: vt scilicet, adiuuati poenas luant, sed secundum diuinam misericordiam, quæ vi- uicit humana merita flebitur. Deus, vt lenti- tiam mittet: cuius exæpla in Niniuitis, Achab, & Ezechia extat. Quare tantum potest esse suffragium, vt tota expietur poena: qua- dem expiatio vicem habet purgationis, qua- erat faciendâ per ignem.

Damasc.

ARTI-

ARTICVLVS. III.

Verum solo sacrificio altaris, & ora- tionibus & elemosynis inuenitur defunctorum anima.

Vbi sequitur articulus tertius de suffragiorum numero & genere, & arguitur, quod nõ sint tãcum tria illa suffragio- rum genera quæ Augustinus sermone citato. 3. 2. de verbis Apostoli. & lib. de cura pro mortuis geren- da, commemorauit. Scilicet orationes sanctæ ecclesiæ, & sacrificiũ salutari, & elemosynæ, quæ pro defunctorum spiritibus erogantur. Et arguitur primò à parte negatiua. Grego- rius ad Bonifacium, & refertur can. Animæ. 1. 3. quæstione. 2. Animæ, inquit, defunctorum, quatuor modis soluantur: aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorum, aut charo- rũ elemosynis, aut ieiunio cognatorum. Nõ ergo sunt tantum tria.

Partis negati- uæ argu. i.

Secundũ ar- gumentum

¶ Secundò. Et cura funeris, & sepulture pom- pa, ad suffragia pertinere videntur. Refert em̃ Augustinus libro. 1. de ciuitate Dei. antiquo- rum iustorum funera officiosa pietate cura- ta, & exequias celebratas, & sepultura promi- sa: & Tobias, angelo id attestante, cap. 1. 2. suæ historie sepeliendo mortuos Deum pro- meruisse refertur. Sunt ergo hæc defunctis ad- iutoria, alioquin vana essent.

Tertium ar- gumentum.

¶ Tertio & indulgentiæ, quas ecclesia in sub- sidium mortuorũ largitur, illis profunt. Ergo non sunt tantum tria illa suffragiorũ genera.

Partis affirmati- uæ.

¶ In cõtrarium videtur militare Augustinus allegata sententia.

Restitutio & satisfactio nõ sunt idem

¶ In introitu statim quæstionis præsentis, hoc admonere operæ pretium est, quod distinctio ne. 19. prædiximus. Nempe restitutionem, & satisfactionem, non esse rem vnã, sed diuer- sas. Restitutio namque opus iustitiæ est inter homines: vt vnusquisque quod debet reddat, quauis citra iniuriam fuerit acceptum: satis- factio verò fit Deo ratione iniuriæ. Quare suf- fragia ad satisfactionem pertinent, non ad re- stitutionem. Hoc ob id dixerim, quod impe- ritum vulgus arbitratur animam defuncti in purgatorio detineri, quousque debitorum re- stitutio hic fiat, veluti, si teneretur apud nos in carcere seculari: quod quidem res est falsis- sima, diuinæque iustitiæ aduersa. Et enim si de- functus dum viuabat, in ære alieno soluendo fecit, quod debuit, in suo scilicet, testamento

Imperitia vulgi.

id mandauit hæredibus, quos bona fide crede- bat suam executores voluntate: & aliud pur- gandum non habebat, ilico euolabit in cæ- lum: quauis debita nõquam soluantur. Quia culpa hæredum in illa restitutione faciendâ, nul- latenus nocere potest defuncto: cum in sua potestate non sit remedium adhibere. Deus e- nim neminem punit nisi pro proprijs culpis, quas egit in corpore. Anima ergo non purga- bit in purgatorio, nisi illud satisfactiois quod supererat remisit culpis. Quapropter purgato- to illo peccatorum reatu, quauis debita nun- quam soluantur, anima de purgatorio tran- smigrabit in cælum. Alioquin si exitus à pur- gatorio à voluntate penderet illorum, quibus hic restitutionem facere incumbit, sequeretur, quod si nunquam illam facerent, nunquam anima à pœnis illis eriperet, quod est cõcessu absurdissimũ. Econuerso si defunctus in resti- tutione hæredibus aut executoꝝibus testamen- ti mandando non fecit quod debuit, vt po- te, quia non bona fide existimabat esse faciendam, damnabitur quidem, quauis ilico post mortem fortè æs alienum soluat. Ita- que defuncto post mortem nihil refert quan- do fiat restitutio, nisi fortè existens in cælo suo rum diligentiam agnoscat, quæ illi erit grata. Sed executores testamenti vel hæredes tenuerunt debita soluere: vbi quæ credant esse ani- mam defuncti, siue in inferno, in purgatorio, siue in cælo. Suffragia ergo sola sunt quæ exi- stentes in purgatorio iuuant: siue quæ defun- ctus pro se fieri mandauit, siue quæ viui pro eis offerunt.

Nota

Conclu-

¶ Hoc ergo supposito ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima, licet tria sint potissimum & maximè propriè suffra- giorum genera: scilicet, sacrosanctum sacrifici- um illiæ, elemosyna, & oratio; nihilomi- nus ieiunium quoque, & alia eiusmodi pœna lia opera ad id numeris cõferunt. Probatur prior pars. Viuorum suffragia ex duplici radice defunctis profunt: scilicet, & quia vi- ui defunctis per charitatem compingunt, & quia viuentium intentio, ad eosdem defun- ctos refertur. Quocirca ea viuentium opera si apte natura nata sunt defunctis præcipuè suffragari, quæ ad communionem charita- tis, vel ad directionem intentionis to alterum attinent: sacramentum autem altaris, quia Christum continet, quo tota ecclesia vnitur & consolidatur, est oratio & vinculum chari- tatis inter omnes qui fide viuæ sunt membra eiusdem Christi. Et ideo illud est suffragiorũ omnium princeps: & quod potissimè suo ge- nere

Sacrificium illi.

nere

Eleemosyna

Oratio

Oratio

Jeiumium

August. Grego.

Solutio primi argum.

Cur alia sacramenta non sint suffragia

1. Cor. 15.

nerede defunctis prodest. Inter effectus autem charitatis, quæ est inter proximos, principem locum obtinet eleemosyna, quæ est miserorû subleuatio. Ob idque ratione eiusdem charitatis conuenit eleemosynæ propria ratio suffragij. At verò ratione directionis qua intentio in alterum dirigitur, oratio etiam proprie inter suffragia collocatur. Quippe quæ non solum respectum dicit ad orantem, vt cætera bona opera, sed ad illum pro quo oratur.

¶ Non constituitur hic vtra suo genere præstantior sit, oratio ne an eleemosyna. Nam cum oratio ad Deum immediatus dirigatur, præstantior suo genere est. Sed rationes explicamus quibus hæc proprie suffragia censeantur.

Jeiumium verò non tam proprie refertur ad alterum, quam alia tria, sed ad ipsum ieiunantem: nempe ad macerationem & afflictionem propriæ corporis. Et ideo quanuis proprie inter opera satisfactionis, quia poenale est, annumeretur: non tamen tam proprie inter suffragia quæ pro alijs offeruntur. Et capropter Augustinus, tanquam propria suffragia illa duntaxat tria recensuit. Gregorius verò laxius extenso nomine ieiunium quoque comprehendit. Et eadem ratione flagella, & humi cubatio, & alia id genus tristitia molestaque opera, potest homo pro sua defuncto in ratione suffragij perficere & offerre.

¶ Et per hoc solutum est argumentum Gregorij. Ex quo sequitur quòd in ratione propria suffragij non tam attendenda est ratio poenalitatis: quæ patitur ille qui suffragatur (qualis est in ieiunio) quam effectus, qui in alium transit, qualis est in eleemosyna.

¶ Eadem est ratio in sacramentis. Baptismus enim & confirmatio, & reliqua, quia non sūt nisi mera sacramenta: quorum effectus solum recipienti tribuitur, qui regeneratur, confirmatur, & ordinatur, suffragiorum rationem minime sortiuntur: sed eucharistia, que non solum sacramentum, verum & sacrificium est. Quanquam virtute operis operantis possint reliqua sacramenta ad suffragia referri, quatenus homo vel baptizatur, vel confitetur, vel ordinatur, vt maiori cum dignitate pro suis oret defunctis. ¶ Authoritas verò illa Pauli ad Corinthios 15. Si omnino mortui non resurgunt, quid faciunt illi qui baptizantur pro mortuis? videtur insinuare quòd sicut eucharistia, ita baptismus offerri valeat pro mortuis. At verò illic Paulus imperitiam quorundam subnotat: qui dum ad fidem conuertebantur, postquam semel baptizabantur, vt fieret christianis, rursus baptizari cõteuebant pro

hæc defunctis, qui sine baptismo decesserant, existimantes illis profuturum.

¶ At quoniam dictum est sacrificium nisi omnium suffragiorum esse potissimum, admonito hic opus est: quòd quamquam id verissimum sit: obiecto & genere suo, quia Christus illic offertur, nihilominus ratione necessitatis pauperum, quos nobis Christus in opere commendauit, dicens. Pauperes semper habebitis vobiscum, potest eleemosyna quandoque esse Deo gratior & acceptior in satisfactionem pro defunctis, quam longa missarum multiplicatio. Absit vt quis negauerit missas imprimis esse pro defunctis offerendas. Verantamen postquam aliquo numero pro ratione qualitatis personarum offerentur, melius est largissimas eleemosynas in pauperes ipsas dare: quæ ceteras aut milleas missas actumulare. Necessitas enim pauperum etiam corporalis, efficere potest, vt verum sit tunc etiam verbum Christi. Misericordiam vobis; non sacrificium. Et diuites iussit, vt de mammona iniquitatis amicos pauperes sibi conciliaret; qui eos recipere in æterna tabernacula. Et in die iudicij, non aliam rationem mittendi alios in vitam æternam, atque alios excludendi, commemoratur, quam quia esuriui & dedisti mihi manducare. Nam quòd vni, inquit, ex minimis fecistis, mihi fecistis.

¶ Cæterum missæ, quæ pro defunctis offerri ordinaria lege debent, sunt illæ, quas ecclesia pro defunctis constituit dicendas: in quibus psalmos & collectas, ad rem proprie accommodatas optimo iudicio selegit cõtandis, aut recitandas. Quæ ratione huius ecclesiasticæ institutionis eiusmodi missæ sunt magis merito & satisfactoriæ pro defunctis. Nihilominus ratione singularis deuotionis, qua defunctus erat erga sacratissimam virginem vel erga alium diu affectus: potest fieri cõpensatio, vt alia missæ in honorem eorundem sanctorum offerantur, qui pro defunctis Deum exorauerunt. ¶ Secunda cõclusio. Quanuis sepultura, per se nuda rationem suffragij non induat, exequia tamen, quibus sumus curatur, suffragia sunt. In sepultura enim tria est cõsiderare: scilicet, officium ipsum humandi tumulandi que cadaver. Præterea pompas & ornamenta, quibus sumus honestatur. Et tertio exequias. Et de sepultura quidem fuit inter Ethnicos error, ob id cadauera cremari aut humari, vt animæ quietis sedem obtinerent, qua ante cadauerum sepulchrum potiri negabant. In quam sententiam Augustinus illud Maronis Aeneidos 6. refert. Nec ripas datur horre-

Eleemosyna pro defunctis.

Defunctorum missæ.

2. Cõclusio.

Sepultura.

Ethnicos error.

August.

Officium sepulture christiana.

Cadauera non cremantur.

horrendas, nec rauca fluenta Transportare, prius quam sedibus ossa quierunt. Sed religio christiana fabulosa illa figmenta execratur. Vbiunque enim corpora nostra cadat, siue in bello, siue in mare, vt cadauera siue auius, siue piscibus esca sint: pollicitus est nobis Christus nec capillum capitis nostri periturum. Ob idque nos admonuit ne eos qui corpora tantum occidit, timeremus: quippe, qui in animabus nihil amplius habet quid faciat. De hac re loco citato Aug. & libri de ciuitate Dei, & Chryso. super epistolam ad Hebræos, & refertur can. Vbi cõq; 13. q. 2. Vbi cõq; enim, inquit, sepeliamur: domini est terra & plenitudo eius. ¶ At nihilominus officium sepulture christianum obsequium est, idemque tum viuus, tum etiã ipse defunctus vtile. Vniuersis quidem & quantum ad corpora ne cadaueris aspectu offendantur, & foetoribus afficiantur. Et spectant quantum ad animas: quoniam pro hoc officium fidem resurrectionis profite mur deponentes corpora, vnde postea cum dotibus gloriæ resurgant. Et præterea affectu ostendimus quo charos nostros & necessarios etiam à nobis decedentes prosequimur. Quare cadauera non ritu gentilitico comburimus, sed humamus; profites de terra corpora nostra esse plasmata, atque iterum in terram esse resoluentia iuxta illud, Terra es, & in terram ibis. Præterquam quòd humana corpora exurere horror est. ¶ Sed & defunctis quoque sepultura beneficiatur est. Nam sepulchra insipientes eorum memoriam retinemus, & pro eis oramus, & alia offerimus suffragia. Quapropter & in locis sacris officiosa religio est: mortuos sepelire. Non quòd ex ipso opere & loco aliquid accreseat defuncto: sed ratione deuotionis, aut defuncti: qui precipiens in aliquo sacello sepeliri, illius diu precibus se commisit, vel propter deuotionem viuorum, qui dum sacrificijs ibi interfunt, in memoriam defunctos reuocant. Ob id nati que, vt eodem libro ait Augustinus, Sepulchra & tumuli memorie vel monumenta dicuntur, quòd moueant mentem. Ad hæc cum caro sit pars natura, vnde Apostolus ad Ephes. 5. Nemo carnem suam vnquam odio habuit: ex illo iusto carnis affectu, homines charorum funera curant. Vnde eisdem locis Augustinus, Si pater na, inquit, vestis, si anulus, ac si quid huiusmodi, tanto charius posteris est: quanto erga parentes maior affectus, nullo modo ipsa alperenda sunt corpora, quæ vtique multo familiaris, atque coniectius, quam quælibet indumenta gestamus.

¶ Quapropter sepultura vnus ex operibus misericordie est: quòd Tobias exerceuit, & Christus etiam impendi sibi voluit: nõ tamen tantum, vt eius sit in die iudicij mentionem inter cætera facturus. Quinuerò Matthai. 8. Illi qui sequi ipsum recubabat, causatus quòd vellet mortem patris expectare quem sepeliret. Dimittite, inquit, mortuos, id est, mortalia carantes, sepelire mortuos suos. Quanuis, illic eos potius in crepare vult, quos cura viuentium parentum a professione religionis cohibet vel remoratur. Cæterum patres antiquæ legis in terra promissa sepeliri curabant: vbi Messias erat & nasciturus & moriturus. Quapropter religio Abraham emit agrum, vbi sepeluit Sarai uxorem suam. Genesis. 23. vbi ipse postea tumulatus fuit, & Isaac, ac demum Iacob ex Ægypto illuc fuit deuectus.

¶ Pompa vero funerum nihil defuncto prodest, vt puluæ vestes, & atræ, & lamentationes & plæctus. Nam vt ait Augustinus in eodem libro de cura pro mortuis, & Gregorius. 4. dialog. & refertur. 13. quæstione secunda, canon. Anima. Cõtatio funeris, conditio sepulture; pompa exequiarum, magis viuorum solatia sunt, quam defunctorum. Si aliquid prodest impio sepultura prætoriosa, obicit pio vilis aut nulla.

¶ Quanquam si luctus illa indicia cum moderate fiant, nõ sunt christianæ religioni aduersa, vt Ambrosius in libro de obitu Theodosij. 13. & refertur quæstione. 2. cano. Sepulchra alij. Nam defuncto eodem Iacob, vt Genes. 50. timo refertur, præcepit Ioseph patrem sepeliri, & septem diebus luxit eum. Et Deutero. 24. legitur: quòd defunctum Moysen filij Israel triginta diebus fleuerunt. Et David luxit mortem Amnon filij sui multis diebus. 2. Regu. 13. Nam si de alijs temporalibus damnis, licet iustum est cum moderamine tristari: multo iustius de morte parentis aut alius necessarij, cuius vita chara nobis erat, atque aliquid afferbat emolumentum. Christus enim super mortem Lazari lachrymatus est, & Maria Magdalena plorauit & fleuit ad monumentum. Christi sunt hæc enim amoris indicia. Excessus tamen est vituperio dandus, vt ait Cyprianus: cano. Quam præposterum, eadem causa & quæst. Est enim aut pusillanimitatis, vt ait Chrysolomus, aut certæ eorum qui non habent certam spem resurrectionis, aut pluri hanc vitam, quam illam perpetuam æstimationem. Vnde Apostolus. 1. ad Thesalonien. 4. non simpliciter prohibet contritari de morte, sed contritari sicut gentes quæ spem non

Sepultura opus misericordie.

Pompa funerum.

Excessus lamentationum.

Apostol.

non habent. Ille enim resurrectionis fide ca-
rentes existimant defunctos simpliciter in per-
petuum mori. Nos autem debemus existimare
eos quasi dormire, ob idque eo moderamine co-
tristari, ut certa resurrectionis spe cōsolemur.

**Exequiari-
rius.**

In exequiis demum sunt primum sacrificia
& canonici psalmi, quæ proprie suffragiorū
rationem obtinent. Sunt & orationes, & pre-
ces, ad rem profecto aptissimæ, & in ordine
nostro deoetissimæ. Adhibentur præterea
& oblationes: nempe, cera & oleū, quæ qui-
dem oblatio antiquissima fuit, ut Damascenus
in citato sermone refert: sunt enim luminis
fomentum, quod ante sacrificium & sacra-
mentum altaris ardet. Vnde Athanasius ibi-
dem à Damasceno allegatus: Licet in aërem
inquit, qui in pietate consummatus est depo-
situs fuerit, ne renuas oleum & ceras domi-
num invocans in sepulchro accendere: ac-
cepta enim ista sunt Deo, & multum ab eo
recipientia retributionem. Adhibentur nihilo-
minus in sacerdotum subsidii oblationes pa-
nis & vini, quæ rationem elemosynarum re-
presentant. Hæc ergo officia religiosa sunt, ni-
si ubi vani excessus, qui ad captandam inanē
gloriam adhibentur, religionem obnubilant.

Damasceno.

Athanasius.

Secundi ergo argumenti solutio per ea, quæ
dicta sunt explicata est. Dicitur enim sepul-
turali per se non esse satisfactionē pro defun-
cto, sed resurrectionis testimonium: atque illa
ob causam Tobias in humādis hominibus of-
ficiosus fuit. Tertia conclusio. Indulgentiæ
quas ecclesia defunctis impertitur, eis in ratio-
ne satisfactionis suffragantur. De indulgentia-
rum beneficio, satis superque distinctione. 2.
scriptum reliquimus. Quare impræsentiarum
huius particula, quæ ad defunctos spectat, me-
minisse sat est. Indulgentiæ enim, quarum au-
toritatem penes ecclesiam esse, quarumque fru-
ctum nobis provenire illic satis ostēdimus, vel
viviis conferuntur, vel etiam defunctis. Igitur
quæ viviis conceduntur, illis tantum profunt,
qui faciunt quod indulgentiæ iubent. Ut cum
indulgentiæ sub hac forma conferuntur. Qui-
cunque talem erogaverit elemosynam, aut
basilicas visitaverit, hos dies aut annos remis-
sionis obtineat: his duntaxat, qui id faciunt,
profunt. Cum verò in defunctorum subsidii
sub hac forma indulgentur: si quis pro suis de-
functis talem elemosynam erogaverit, aut
recitaverit psalmos, hæc aut illa remissio eis
fiat: hæc illud subsidium per modum suffragij
auxiliatur defuncto.

**Solutio se-
cundi argu-
menti.**

**Tertia con-
clusio.**

Notandum.

Quo fit, ut illo loco adnotavimus, non eodem
prorsus modo, quo viviis posse potest

aut alium prælatum defunctis remissionē in-
dulgere. Nam viviis bifariam id potest: vno mo-
do per viam absolutionis, potestate clauium
qua in subditos vitur. Quinverò, ut in sacra-
mento prælatus absolviendo à culpis, etiam à
pœnis vel in partem, vel nonnunquam in totū
absolvit: ita & extra sacramentū, pro pia cau-
sa potest pontifex pœnas remissarum culpa-
rum absolviendo relaxare. Quæ quidem auto-
ritatem non habet in defunctos: eo quod non
sunt iam sibi subditi, neque ad eos eius iurisdic-
tio extenditur. Sed alio modo confert indul-
gentias per modum suffragij: & hoc pacto co-
fert defunctis, applicando illis thesaurum ec-
clesiæ, quo defuncti ipsi censentur debitū sol-
vere, ut expiētur, sicut si personæ privatæ pro
illis satisfacerent. At ambigere, ut illic etiam
dubium.

Dubium.

Dubium.

Solutio.

Sed vnum est hic graue dubium. Vtrum si
ille qui indulgentiam pro suo defuncto susci-
pit, est tunc in peccato mortali, proficit defun-
cto: & apparet potest esse postquam defunctus
est in gratia. Ad hoc respondetur, ut eadem di-
stinct. quæstio. 2. artic. 3. dicebamus: supposi-
ta illa veritate, quod existit in peccato indul-
gentia non prodest, quod nihilominus si pec-
cator sumat indulgentiam pro amico existen-
ti in gratia, videtur potest esse amico: quia sumens
indulgentiam non facit nisi donare illam pecu-
niam & pretium amico, quo indulgentia con-
sistit. Et isto modo etiam videtur prodesse de-
functis, non in ratione meriti, quæ illa solutio
pecuniæ nullius est meriti. Sed quia indulgen-
tia applicatur à Pontifice quomodoque: sol-
vatur pretium. Secus si conferretur indulgen-
tia sub hac forma. Qui cum recitaverit hos
vel illos psalmos, aut visitaverit altare, obti-
neat pro defuncto talem remissionem. Nam
tunc illa sunt propria opera faciētis, quæ ideo
si la peccato hiant, nullius sunt valoris. Et idē
est si

est si diceret Pontifex. Si quis dederit eleemo-
synam pro suis defunctis: nempe, quod si fie-
ret in peccato nihil prodesset.

**Caietani o-
pinio.**

Eodem articulo quamdam opinionem reci-
tauimus Caietani in opuscul. 2. 1. quæstio. 5.
dicentis indulgentias non prodesse defunctis
nisi illis præcise, qui singularem deuotionem
habuerunt ad claues ecclesiæ: per quas indul-
gentiæ conferuntur, & singularem curam ges-
serunt opitulandi defunctis. Est tamen opinio
singularis & infirmissimo fundamento subni-
xa. Augustinus enim, non ait nisi quod suffragia
profunt quibuscumque defunctis, qui in fide
per charitatem operante decesserunt: quicun-
que enim eiusmodi defuncti meruerunt, ut sibi suf-
fragia prodesse: quia decesserunt in charitate
in qua suffragia fundatur. Fingere ergo quod præ-
ter illud essentialē meritum requiritur aliud,
quod Caietanus appellat accidentale, est gra-
tis loqui. Cætera illic sunt reuivenda. Nempe,
quemadmodum, ut istæ indulgentiæ valeant re-
quiritur pia causa, eademque pro quantitate in-
dulgentiarum sufficiens, & reliqua.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum suffragia quæ pro singulari de-
functo fiunt plus ei quam alijs profunt,
aut plus quam si in genere pro pluri-
bus fierent.

Restremo tandem articulo, quæri-
tur de modo & gradu quo suffra-
gia auxiliantur defunctis. Et est bi-
partitum. Vtrum scilicet suffragia quæ
pro vno fiunt omnibus æque profunt. Et è co-
uerso vtrum quæ pro pluribus in genere fiunt,
tantumdem singulis profunt, quam si pro sin-
gulis offerrentur. Et arguitur à parte affirmati-
ua vtriusque membri. Suffragia, ut secundum
August. dictum est, illis sunt defunctis adiūmē-
ta, qui dum viuebant meruerunt, ut sibi post
obitū prodesse. Sed omnes in charitate ab
hac luce demigrantes id meruerunt. Imò plus
illi qui auctiori charitate decesserunt: ergo il-
lis cumulatiùs profunt.

**Partis affir-
mativæ ar. 1.**

1. Argumēt.

3. Argumēt.

Secundo arguitur, quia nisi hoc esset verum,
cum pro pauperibus ratio offerantur suffra-
gia, deterioris essent conditionis, contra illud
Lucæ. 6. Beati pauperes spiritu: quoniam ipso-
rum est regnū Dei. Tertiò altero membro ar-
guitur. Suffragia, præcipue orationū, diuina
virtute nituntur: sed diuina virtuti non est dif-

facilius multis quàm paucis subuenire: ergo quā-
tum quis iuuaretur oratione singulari pro eo
oblata, adiuuabitur, licet offeratur simul pro
pluribus. In contrarium est exemplū quod
ab humanis licet ad diuinā transferre: etenim
quādo quis pro aliquo debitorē peculiariter
soluit, non soluit pro alijs. Item si oratio pro
pluribus oblata tantū prodesse singularibus, quā-
tum si singulariter pro illis offerretur, vana es-
set ecclesiæ cōsuetudo statuentis, ut pro singu-
lari defuncto, singulare fieret suffragium.

**Pars negati-
ua.**

**Præpositi-
uus.**

Ad quæstionē tribus cōclusionibus respon-
detur. De prima enim quæstione fuit Præpositi-
tius, de quo supra meminimus, opinio, quod suffra-
gia facta pro vno defuncto non plus ei quàm vni-
uersis profunt, imò tanto plus alijs, quanto maio-
ri fuerint præditi charitate. Id quod duobus
exemplis ostēdebat. Primum quod si fax in aula ac-
cēdatur regi, non plus ei quàm aulicis ibidem astā-
tibus lucet, imò plus alijs qui perspicaciori fue-
rint visu. Item si prælato ad mensam quippiā
legatur, non magis ipse lectiōē audit, quàm reliqui
assidentes, imò reliqui eo magis, quo acutiore
habuerint auditum. Alij verò per oppositum
dicunt simpliciter magis prodesse illi pro quo
suffragia fiunt, quàm reliquis.

Est tamen operæpretium, & de suffragijs
ipsis, ac subinde de eorum valore distinguere.
Suffragia enim, ut supra diximus; alia sunt in
genere oblata, quorum cuncti Christi fideles
sunt participes: alia verò quæ peculiariter pro
hoc aut illo offeruntur. Et hæc rursus in dupli-
ci differentia: quædam scilicet, quæ sua sponte
amici & necessarii pro suis defunctis offerunt:
alia verò quæ defuncti ipsi pro se fieri iusserunt
& hæc sunt omnium maximè peculiaris. Rursus
suffragia trifariam prodesse possunt, vno mo-
do in ratione satisfactionis, ut hæcenus dictū
est. Secundo in ratione orationis & impetra-
tionis, ut dum quis orat Deum, ut pœnas de-
functo condonet. Quæ quidem impetratio non
necessariò consequitur orationē, quia non est
meritū cōdignum. Tertio modo per modum
meriti de congruo, quia omne opus factum in
charitate pro alio qui est in charitate potest ei
mereri de congruo: & ideo existenti in purga-
torio potest mereri aliquā remissionē pœnæ.

1. Cōclusio.

His suppositis, fit prima cōclusio. Suffragiū
peculiariter oblatum pro singulari defuncto,
licet ratione charitatis in quo fundatur, potest
quibuscumque in ea existētibus: nihilominus sim-
pliciter plus prodesse illi pro quo offert. Quin-
verò sepe in ratione satisfactionis illi soli. Sen-
sus prioris partis est, quod cum sit satisfactio
vno defuncto, omnes existētes in purgatorio,
Hic qui

quod illud beneficiū nouerint. Imō & uiuī oblectantur de illo beneficio alieno quod ille suscipit: & quo sunt maiori charitate infusi, magis oblectantur. Sed nihilominus in ratione satisfactionis solili auxiliantur pro quo offeruntur. Siue indulgentiæ sint ecclesiasticæ, siue priuatæ elemosynæ. Diximus autem hæc illi soli prodesse: quia sacrificia cōmunia, & publica ecclesiæ licet pro singulari defuncto offerantur: etiam pro alijs quodammodo satisfaciūt. Quare & collectæ communes intermiscuntur: tametsi non tantū quantū pro ipso quo offeruntur. ¶ Quocirca exempla illa Præpositiui non sunt ad rem accommodata. Suffragia enim hæc peculiariter, non comparantur luminī aut lectōni quæ nō potest vni lucere, quin luceat alijs assistantibus: neq; audiri ab vno quin audiat ab alijs. Sed comparatur solutiōni: quam quispiam singulariter pro aliquo amico facit, & non pro alijs. ¶ Secunda cōclusio. Inter particularia suffragia illa magis sunt singularia ac perinde cæteris paribus plus adiuuantia, quæ ab ipso defuncto sunt fieri iussa. Quoniā sunt veluti propriæ satisfactiōnes, quibus quispiam sua propria deuotione & opera pro se ipso satisfaciūt. ¶ Ad primū igitur argumentū respondetur, quod iusti nō meruerunt in hac vita ab solute, vt omnia suffragia futura in ratione satisfactiōnis illis prodesse: sed cōditionaliter, si pro illis offerentur. Illud enim mereri non fuit aliud, q̄ facere se per charitatē capaces illorum suffragiorum quæ pro illis fierent, atque habiles ad eorum percipiendum fructum.

¶ Ad secundū verō quod de pauperibus subiungitur, respondet hic Magister sententiarum duas referendo opiniones. Quidam enim dicebant, q̄ pauperibus tantū suffragantur sola cōmunia suffragia ecclesiæ: quantum diuitibus cōmunia simul cum specialibus. Alij verō q̄ specialia auxiliantur diuitibus, vt celerius a pœnis liberentur, non tamen vt plenius. Sed sunt opinionis desertæ: Et ideo respondetur cū Diuo Thomā nihil obstare quominus diuites hac parte meliores sint conditionis: vt scilicet cumulatoribus elemosynis, magis subleuentur a pœna purgatorij. Sed multo pretiosius est, q̄ pauperes, cum minori periculo, & maiori cōmulo charitatis ad ampliōrē gloriā accepteturūm diuitibus neq; tam facili sicingressus neq; ad tantā gloriā. ¶ Circa secundam cōclusionē est dubiū. Vtrum dum defunctus tanta pro se iussit sacrificia & elemosynas atque alia suffragia fieri, quæ toti pœnæ purgatorij persoluendæ sufficiere, mora postmodum eadē suffragia faciendi eisdē noceat defun-

Secunda cō

2. q. 1. 1. 2. 3.

3. c. 1. arg.

Dubium.

cto, ne tam citō pœnas euadat. Videtur enim nihil ei nocere: nam vt de mora restituēdi art. præcedēti dicebamus id quod in potestate defuncti non existit, nullū debet ei nocumētum afferre. ¶ Respondetur bifariā huiuscemodi suffragia cōsiderari, vno modo in virtutē operis (vt aiunt) operatiōisq; alio virtutē operis operātis. Atqui nomine operis operati nō tantū intelligitur sacrificium missæ, sed quāntas ipsa elemosynæ, & numerus missarū, quæ fieri & offerri iubentur. Et opus etiā operantis intelligitur, vel ipsius suffragia mādātis, vel ministri mandatū exequētis. Quantum est ex virtutē operis operātis: ep̄e, iubentis opus fieri, cum primū moritur⁹ iubet hæc vel illa suffragia fieri, quæ bona fide faciēda credit, cōsequit⁹ valere ex opere operātis: scilicet, ipsius iubētis pro uenientē: siue postmodū suffragia fiāt, siue nūquā. Itaq; si ratione illius affectus, & iussionis, dignū est, vt quatuor ei gradus pœnarū remittatur, nūquā illos in purgatorio patiet. Quod autē respondet operi operato, & effectui exequētis mandatū, nō affectetur vsq; dum suffragiū executioni mandatur. Exempli gratia. Si in suo testamētō scripsit, vt decies sacrificiū missæ offerretur pro eo: valere sacrificiū, illū qui deuotioni sacerdotis respōdet nō cōsequetur: quousq; eadem offeratur sacrificia. Et si iussit elemosynas erogari in pauperes, qui orant pro ipso, neq; valorem illarū precū obtinebit, quousq; fiāt. Quapropter nō est eadem ratio quæ de restitutione: nam hæc sunt suffragia quæ oblata profunt, & secus minime. Quo fit multū referre quod statim demandata suffragia opere cōpleatur. ¶ Tertia cōclusio. Suffragiū pro multis oblatū, nulli eorū tantū prodest: quantum si pro illo duntaxat offerretur. In elemosynarū exemplo, clarissima est cōclusio, quippe quæ ex superioribus colligitur. Dictū enim est, suffragia & ex radice charitatis prodesse, & ex intentione ad certā personā relata. Ex radice charitatis nascitur gaudiū & oblectatiō iustorum, sed ex intentione pullulat satisfactiō. Igitur si quis decē aureos in satisfactiōē decē defunctorū distribuat: scilicet, pro singulis singulos: certū est pro nullo tantū satisfacere, quantum si pro illo decē omnes largiretur.

¶ De sacrosancto verō sacrificio missæ supra dist. 13. q. 2. artic. 1. late discussum reliquimus. Vtrum oblatū pro pluribus tantū pro singulis satisfaciāt, quantum si pro singulis offerretur. Et tenui iudicio nostro pars negatiua probata fuit. Quauis offerentes, neq; assistēs, qui omnes suo ordine offerunt, non quō plures sunt, eo quisq; minus percipit fructus. Quoniā singuli

Solutio da. di.

3. Cōclusio.

Valor fact. huius missæ.

guli totum sacrificium offerunt. Et eadem opinionem hic D. Thomas ep̄ocet. q. 2. art. 4. quæst. 3. in solutiōne secundā, dicens. Quod quauis virtus Christi quæ continetur sub sacramento eucharistiæ sit infinita, tamen determinatus est effectus ad quem illud sacramentum ordinatur. Vnde non oportet quod per vnum altaris sacrificiū, tota pœna eorum, qui sunt in purgatorio expietur: sicut etiā nec per vnum sacrificium quod aliquis homo offert, liberatur à tota satisfactiōne debita pro peccatis. Quia de causa, quandoq; plures missæ in satisfactiōnem vnus peccati iniunguntur. Quibus verbis manifestē D. Thomas confitetur opinionem hanc, quæ tandem more & vsu ecclesiæ confirmatur: quippe quæ pro singulis personis singulas missas offerre. contineat: testata non tantum prodesse singulis, si in genere pro multis offerentur. At quoniam loco citato etiam emanctiūs, quàm lib. 9. de iusti & iure. quæst. 2. art. 2. hanc quæstionem discussam de cetero inuestigatum est eandem in presentia rum repetere. ¶ De orationibus ergo & psalmis eadem est ratio, quod si pro vno particulari offerantur, vt defunctorum vespertini & nocturni, & collectæ, plus illi profunt quàm in genere pro multis oblatæ.

¶ Vnum autem Hieronimi verbum de confecta. dist. in. 5. can. Non mediocriter offert argumentū in contrariū. Ait quippe. Cūm pro cunctis animabus psalmus vel missa dicitur, nihil minus quàm si pro vno quolibet diceretur, accipitur. Ad hoc autem respondimus loco citato. De iustitia & iure, per distinctionē quam hic secundum S. Thom. secuti sumus. Nempe quod ex radice charitatis non minus meretur, qui pro pluribus psalmum offert, quàm qui pro vno: imō maius prebet charitatis iudiciū. Et singuli eorum, qui sunt in charitate, & quales oblectamentum & gaudiū percipiunt. Sed tamen ratione intentionis quæ ad vnum dirigitur, non tantum satisfactiōnis applicatur singulis quàm si peculiariter pro vno offerretur.

Q V Æ S T I O T E R T I A, De orandis sanctis.

A R T I C U L U S I.

Utrum sancti sint a nobis orandi.

TERTIA hæc quæstio, de orandis sanctis adhiberi hic solita est, vt simul cum suffragijs quibus nos existētes in purgatorio iuauimus, orationes cōponamus, quibus nobis vicissim sancti suffragantur. At verò quoniam materia hæc de oratione non est loci huius propria, sed ad materiā spectat religionis, de qua ideo D. Thomas. 2. 2. q. 83. locupletissime differuit, solam hanc particulā de orandis sanctis hic breuiter disputabimus. Est ergo parti mus articulus, vtrum sancti sint orandi. Et arguitur à parte negatiua. Vanum est illos orare qui nostras non audiunt orationes: sancti verò nec nobiscum cōuersantur, nec nos exaudire possunt: ergo vanum est cum illis nos orando colloqui. Minorem Augustinus in libro, de cura pro mortuis gerendis multis id videtur probare. Inducens enim illud Isaie. 63. Pater noster es; & Abraham nesciuit nos, & Israel ignorauit nos: hoc pacto colligit. Si tantum patriarchæ quid erga populum ab eis procreatum ageretur ignorauerunt; quomodo mortui viuorū rebus atq; actibus cognoscendis adiuuandisq; miscerentur? Quasi dicat nullo modo. Idemq; confirmat ex historia iusti Ioseph. 4. Regū. 22. quem Deus morte præuenit, ne mala gentis suæ videret.

¶ Secundo arguitur. Non opus est amicos principis adire, qui pro nobis interpellent, nisi quia eos, aut clementiores arbitramur quàm principē ipsum, in nos magis propensos: Deus autem infinitum clementior est in nos quàm omnes sancti, & paratior nobis suppliciter: quippe, qui vt habetur Apocalypsi. 3. ad ostiū nostrū semper assidet pulsans: ergo nihil opus est sanctos inter ipsum & nos interponere: imò videtur iniuriā illi irrogare, dum per alios impetrare cogitamus, quod ipse paratus est nobis conferre.

¶ Tertio arguitur. Alium quemuis mediatorem inter nos & Deum agnoscere, hæresis est cōtra illud Pauli. 1. ad Timōt. 2. Vnus Deus, vnus & mediator Dei & hominū, homo Christus Iesus, qui dedit redemptionē semetipsum pro omnibus: Quicūq; autem aliuū aliquem precatur, qui pro ipso apud Deū intercedat, videtur diuī illum facere mediātorē: ergo, illud hæreticum est, tantum abest, vt sit licitum, sic cōfirmatur, ex verbo ipsius. Quicquid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis. Non dicit in nomine alius cuiuspiam, sed in nomine meo.

Quæst. 3.

Partis negatiue arg.

2. Argumēt.

3. Argumēt.

4. Argumēt. ¶ Quarto arguitur. Sicut iam sunt extra viam merendi aut demerendi: ergo quando quis in hac vita inuitis inuenit apud Deum orationibus inuare, queant, tamen postea sunt in patria, minus eandem habent potestatem.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium autem est illud Job. V. Voca si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere. Super quo loco ait Gregorius. Non carere ostendit, est humili Deum prece deposcere: ergo ad propitiandum Deo, sanum est sanctos interponere. ¶ De hac questione vetustissima est heresis orationes negantium, quiibus sanctorum charitate pulsamus. Fuit enim vetustissima Eustachius, qui primus reperitur huius hereseos author, de qua fuit in concilio Gangrensi non dubitatus. Quia subinde heresis per Vigilantium reuixit, & contra ipsum de eadem re bis scripsit abunde Hieronymus. Postmodum vero Valdenses eandem heresim susceperunt ea subinde. V. Vitaleff protegit. Atq; illa tandem hereticorum progenies usque ad Lutherum propagata fuit. Et est heresis hac illius germana, que contra venerationem sanctorum oblatrat. Bona enim pars venerationis sanctorum, et illorum seu patronos nostros apud Deum agnoscere. Quare qui sanctos orant, non sunt non eos venerari, neq; qui eos non veneratur possunt preceationibus adire. Summa argumentorum quibus vtuntur, est illa, quod si da, quam inter proponendum attulimus. Sed est heresis etiam ipsa, quadruplici nomine da manda. Est, inquam, in sanctos. contumeliosa, impia, blasphemica, & temeraria: quippe, quos negat & miserias nostras agnoscere, & eorum misereri, & illo esse apud Deum, tui honore, tum etiam facultate, vt pro nobis apud ipsum interueniant. ¶ Ad questionem: igitur vnica conclusio, conclusionem respodetur. Sanctos tanquam patronos nostros orare qui apud Deum nobis suffragentur, religio est christiana: cui qui reclamant, hereticus est. Ad intellectum conclusionis notandum orationem bifariam alluci offerri. Vno modo, vt quasi per ipsum sit implenda: atq; alio quasi per ipsum impetranda. Et primo quidem modo constantissimum est, soli Deo vniuersas orationes nostras esse portuendas. Et ratio est haec: Omnes orationes ad gratiam, & gloriam obtinendam relatas esse oportet. Quicquid enim Deo poscimus, aut hic, hic esse debet, aut mercedem ad huius. consequutionem relatum habere, quippe est quod spiritus sanctus orationis docet, vt ad Romanus ait Apostolus: & de quo ait ipse. Quod quid petieritis: patrem in nomine meo dabit vobis quonia gratia & gloria sunt, quas per suam nobis passionem merca-

tus est. Vnde Iacobus non ait. Si quis vestrum re quacumq; indiget postulet a Deo, sed si quis vestrum indiget sapientia, postulet a Deo: qui dat omnibus affluenter: & non inproperat: & dabitur eis postulet autem in fide nihil habentis. Vbi non omne sapientia intelligit virtutem & gratiam Dei, quam ab ipso habitatione petere debemus. Na si quid aliud disterum petamus, nescimus quid petamus. Gratia autem & gloria solus Deus est author, iuxta illud psalmi. Gratiam & gloriam dabit dominus: ergo vniuersas orationes, si recte sint, soli Deo sunt porrigende ac dirigende, tanq; per ipsum adimplenda. Quocirca de hoc orandi modo, non loquitur nostra conclusio, sed de altero: quo precor ad quem pia dirigimus, tanquam per ipsum impetradas. Quo sensu probatur haec veritas: nempe, qd religio sit sanctos orare: non vt per ipsos orationes nostras Deo innotescant: vt huiusmodi precamur, vt petitiones nostras in regis notitiam deferat, sed vt Deus, qui illis prius agnoscat, precibus & meritis ipsorum amittit, id quod poscimus, largiatur nobis: Quod Dionysius de celesti hierarchia, est vt per superiores in superiora dispenset & gubernet: Quocirca, vt per celestes orbes terrenam ista fecerit data: & per superiores angelorum hierarchias, mysticam in superioribus reuelat: & per angelos docebat prophetas, qui populum erudirent: & in ecclesia per superiores prelatos influit in populum sacramenta gratia. Eadem ergo ratione per angelos & felices animas: quae in patria triumphantes, requiescunt, res nostras, qui inde in hoc seculo peregrinauerunt, nobis sepe dispensat. Et cum per eandem viam, qua a Deo gubernamur, debeamus in ipsum reducere contentum est, vt ad eosdem sanctos angelos atq; animas, qui diuina nobis ut aquam Dei famulati sunt, per nostras orationes recurramus. ¶ In qua re: modo nihil honoris Deo detrahatur, modo nulli ei defectus: quippe qui eo honore seruatus dignatur, vt quatuor ipse authoritate factus est, per ipsos, tanquam per veros amicos, velit dispensare. Id ipsum David contemplantis ait: Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus. Et Christus. Iam non dico vos seruos, sed amicos, Esti quis mihi in ista vita honorificabit eum pater meus, qui in caelis est. Ioannis. 12. Non enim ob id soli gloriosus est Deus in sanctis suis, qd ab eo gloriam recipiunt, & ei vicissim gloriam decantant: verum & quod tali eos honore exultit, vt tanquam nostros intercessores & aduocatos in suum respectum admittat. Pollicetur est illis Christus, qui relinquet

Iacob. 1. 7
Dionysius.
Honor. Del.

tes omnia sequuti sunt ipsum, quod assessorum essent illi in regeneratione, & iudicaturum eorum tribus Israel. Quos ergo admittitur est, vt causas nostras secum dicerent, cur non admittet, vt apud ipsum eastraret: vt qui futuri sunt postea iudices nostri, sint prius nostri patroni: ¶ Secundo alijs sacris testimonijs arguitur, legimus enim Gene. 20. quod Abraham pro rege Abimelech Deum deprecatus, veniam illi obtinuit. Et Moyses, vt Exod. 3. legitur, veniam populo de conflato vitulo preceat obtinuit. Vnde illud citatum verbum, Eliphaz, amici Iob. Ad aliquem sanctorum conuertere, indicat in more fuisse celeberrimum, vt iusti homines pro alijs orarent. ¶ Cauillabatur autem hereticus ille Vigilantius seu Dormitantius, veluti nunc Lutherani faciunt, dicens, posse viros sanctos in hac lubrica vita orare pro alijs, quia sunt in via & stata merendi, cognoscendi, alienas miseras, ceterum postquam sunt in paradysum recepti: quoniam iam tunc iustum praemium suorum meritorum adepti sunt, non tamen neque cognoscere, neque curare: quia neque vindictam sui sanguinis martyres impetrare possunt, quam, vt Apocalyp. 6. legitur clament. Vindicta domine sanguinem sanctorum tuorum, qui effusus est. Egregie tamen Hieronymus in altero duorum librorum quos in ipsum edidit, sic eum redarguit. Dicis in libello tuo, quod dum viuimus, mutuo orare possumus: sed dum mortui fuerimus, nullus sit pro alio exaudient da oratio: praesertim cum martyres vitionem sui sanguinis orantes impetrare nequiere. Si apostoli & martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro ceteris, quando de se ad huc debent esse solliciti, quanto magis post vitionis, coronas, & triumphos? Vn homo Moyses sexcentis millibus armatorum impetrat a domino veniam: & Stephanus imitator domini sui, & primus martyr in Christo, persecutoribus veniam deprecatur, & postquam cum domino esse coeperint, min valebit Paulus apostolus Act. 27. ducentas sexaginta sex sibi dicit in nauis animas condonatas, & postquam resolutus esse coeperit cum Christo, tunc ora clausurus est, & pro ijs qui in toto orbe ad suum euangelium crederunt, mutire non poterit: meliorq; erit Vigilantius canis viuens, quam ille leo mortuus: Hactenus Hieronymus.

Argumentu. ¶ Sic ergo argumentu contrarios instruit. Radix mutuarum orationu inter amicos est charitas, illa autem in beatis, non solum permanet. ¶ Cor. 13. (quia charitas, vt ait Paulus, nunquam excidit) verum est in perpetuum confirmata: ergo non est cur non multo illic instatius quam hic, orer

pro nobis. Atq; adeo cum possint Deo reuelate nostras percipere petitiones, comodus est & congruum, vt illas nos eis offeramus.

¶ Accedit & illud Iacob Gen. 48. qui sic nepos Iacob Gen. 48. tibus benedixit, Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicit pueris istis, & inuocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham & Isaac. Vbi docemur tam angelos quam sanctos defunctos, in uocato eorum nomine, nobis esse subsidio. Eadem enim ratione Moyses loco supra citato merita Abraham, Isaac, & Iacob, ante Dei oculos proposuit, vt populo indulgeret. Et Daniel. 3. Azarias positus in fornace. Ne quaesumus, inquit, tradas nosin perpetuum propter nomen tuum, neq; auferas misericordiam tuam a nobis, propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israel sanctum tuum. Si ergo sanctoru merita nobis praesidio sunt & auxilio, cur & eorum orationes non magno opere commendantur? Huc pertinet visio Iudae Machabe. 2. Machabe. 13. qua vidit Orsam sanctu sacerdotem, in limbo orantem pro omni populo Iudaeorum, ac subinde Ieremiam, de quo Onias dixit, Hic est fratru amator, & populi Israel, hic est, qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate, Ieremias propheta Dei. ¶ Praeterea, & ad honorem diuinae maiestatis accedit, vt quas ipse nouit petitiones nostras, sancti angeli, ac perinde animae illis insertae eadem eide maiestati offerant. Vnde Apocalyp. 5. Ioannes vidisse refert quatuor animalia, & viginti quatuor seniores, qui ceciderunt coram agno habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quae sunt orationes sanctorum: Et Apocalyp. 8. ait vidisse angelum stantem ante altare, habentem thuribulum aureum, & data illi esse incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum omnium, super altare aureum, quod est ante thronu Dei. Et subdit qd ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum, de manu angeli eorum Deo.

¶ Testimonia sanctorum huc per se immensum opus esset: ab antiquissimo enim Dionysio Areopagita, qui capite de celesti hierarchia, de veneratione & oratione sanctorum religiose scripsit, longa patrum series eandem veritatem contestata est; Et Hieronymus aduersus Vigilantium, Et Cirillus libro. 6. aduersus Iulianum apostatam, Et Bernardus sermone. 66. super Cantica, eos vel hereticos obiurgant, qui orandos sanctos denegant.

¶ Sed praeter omnibus eiusmodi testimonijs Ecclesiae obrem stabilire sufficit: ecclesiae consuetudo celeberrima; plurimis concilijs constabilita. Non enim

Sanctorum testimonia.

enim solū inter sacra missarum solennia, san-
ctorum merita commemorat: qui pro nobis
alsistant apud Deum, verū & in solennibus
litanis, postq̄ sanctam trinitatem tanquā pri-
mam gratia & gloria omniumq; bonorum
fontem, precatur, vt misereatur nostris, diuorū
subinde ordinem subiungit: quos tāquam no-
stros aduocatos obsecrat, vt orent pro nobis.
Quo verborum discrimine, Misereare nobis,
& Ora pro nobis; declarat diuersos modos &
gradus quibus Deum debeamus ac sanctos
orare. Vnde in concilio Gangrensi capit. 20.
condemnatur, qui basilicas martyrum carum-
que memorias contempserint. Et in concilio
Aurelianensi, & in concilio Toletanis. 3. & 6.
& in concilio Bracharensi, eiusmodi litaniarū,
hoc est, rogationum ritus sanctus. De conse-
cratio, dist. 3. can. Rogationes. Accedit tandē
& festorum obseruatio in honorem sancto-
rum, quæ tum in eorum venerationem, tum
in eorum, quibus iuuamur patrocinia sancte
sunt quotannis dies coniuncti: quorum alte-
ro sanctorum omnium, qui nobis suffragan-
tur, altero verò animarū, quæ nostris suffra-
gijs expiantur, memoria celebraretur.

Concilia.

Festa omniū
san. & an-
marū.

Solut. 1. arg.

Gregorius.

Solut. 2. arg.

bis opus esset pro nobis ipsis orare. Vult em̄
ea quæ nobis largiri percipit, vt ab ipso sup-
plices flagitemus. Quia hoc & ad gloriam suā
confert: & ad nostram vtilitatem, vt in eius
amorem excitemur, & nostras miseras con-
fiteātes humiliemur. Et eadem ratione vult, vt
ad sanctos recurramus, qui in sua sunt amici-
tia confirmati. Nam per hoc & indignitatem
nostrā humilius confitemur: & enim non solū
in se, verū in suis sanctis glorificamus.

¶ Quod si redarguas. Oratio est religionis cul-
tus, qui soli Deo debetur. Respondetur, q̄ per
hoc ei soli impendimus latræ cultū, q̄ ad eum
dantur orationes fundimus: tanq̄ ad eū qui
solus pot̄ illas implere. Interponere autem san-
ctos, qui pro nobis interpellent, nō est eos co-
lere, vt Deum, sed cultū dūllæ, vt Dei amicos.

¶ Et ideo ecclesia vniuersas collectas, etiam il-
las quibus in sanctorum celebratibus vtitur,
nō ad ipsos, sed ad Deū ipsum dirigit: quia nō
sunt illi vnde nobis auxilia pueniūt: sed Deus
qui ob eorū patrocinia nobis succurrit. Ob id
quæ non in sanctis, sed in Deo solo, in quem fi-
des ac perinde spes nostra tēdit, collocāda est
nostra fiducia. Vnde August. super illud psal.

120. Leuau i oculos meos in montes vnde
venit auxiliū mihi. Nulli, inquit, præsumat de
montibus, quia ipsi mōtes nō à se lucēt, sed ab
illo de quo dictū est. Erat lux vera, quæ illumi-
nat omnē hominem venientē in hunc mun-
dū. Mōtes possunt intelligi homines clari, cui
Ioānes Baptista, quo nemo surrexerat maior, &
tamē cōfiteatur, quod nos oēs atq; adeo mōtes
ipsi de plenitudine Christi accepimus.

¶ Sic ergo sancti sunt orandi, vt tamē non in
ipsis, sed in misericordia Dei, vniū salutis no-
stræ authoris cōsistendū nobis sit: ipsum enim
nō sanctos precamur, vt misereat nostris. Qua-
re abusus loquēdi est: parcat mihi Deus & bea-
ta virgo: hoc est enim ipsam Deo æquate. In
solum namq; Deū peccamus, iuxta illud psal.
Tibi soli peccaui, & ideo solus ipse est, qui pec-
cata dimittit, vt Pharisæi, Mar. 11. cōfessi sunt.

¶ Ad tertium respondetur: quod si mediatoris
nomē proprio significato vsurpetur, solū Chri-
stus est, vt ait Paulus, mediator Dei & homi-
nū, eo q̄ solus ipse de cōdigno sic nobis gratiā
& gloriam meruit: vt quicumq; eius mēbrum
fiat, sit patri ad vitam æternā acceptus. Quo
pacto nulla creatura potest mediator. Et
ideo sancti potius dicuntur nostri, vel patroni,
vel aduocati, vel intercessores. Quod si dicatur
mediatores, in hoc sensu est nomen intelligē-
dum. Quapropter Christi nō vt ceteros san-
ctos oramus, vt oret pro nobis, sed vt nostri
cum

Collas
deo omnes
dirigit eccle-
sia.

August.

In sola mi-
sericordia Dei
cōsistendū

Solut. 3. arg.

ARTICVLVS II.

Utrum sanctorum preces, quas pro no-
bis Deo fundat, semper exaudiatur.

Vm de nostris orationib; ad san-
ctos dictū sit, sublequitur, vt de
illis, quas ipsi pro nobis fundunt,
in dāemus, vtrum semper exau-
diatur. Et arguitur à parte negatiua. Primò ex
illo loco Apocalyp. 6. quem supra diximus Vi-
gilantium allegare. Si diu pro nobis orantes
exaudirentur, citius quæ pro se postulant im-
petrarent: clamant tamē ad Deum martyres,
vt vindictæ eorū sanguinem, quod tamen non
obtinēt: ergo neq; pro nobis exaudiuntur.

Partis nega-
tiue argu.

Solut. 4. arg.

Obiectio.

Deuotio in
Christum cō-
mendatur.

eum misereat. Vt enim ad patrem & spiritum
sanctū dicimus Kyrie eleyson, ita dicim; Chri-
ste eleyson: hoc est, Christe misereare.

¶ Ac verò, licet, quia ipse est, ppriè mediator
nomine eius debeamus Deū orare, vt exorātū
habeam; quæ utiq; ratione ecclesia omnes col-
lectas concludit dicens. Per dominū nostrum
Iesum Christum: Nihilominus, vt Deus glori-
riatur in sanctis filiis suis, per quos vult orari
ita & Christus gloriatur in membris suis, vt
etiam suo ordine & loco, à nobis orentur, vt
apud patrem, & apud ipsum, & apud spiritum
sanctum pro nobis intercedant. Nam etsi me-
rita Christi, nostrorum sint causa, nihilominus
& nostra, quæ fauore suo & gratia nituntur, ve-
re sunt merita: quibus in hac vita gloriā mere-
mur, & sancti meruerunt, vt in patria sint quo-
que interpellatores pro nobis.

¶ Et per hoc solutum restat quartum argumē-
tum, quod nobis heretici obijciunt, colligē-
tes, quod eū sancti in patria mereri non va-
leant, nequeat pro nobis orare. Respondemus,
inquam, collectionē nullā esse. Eodē enim pa-
cto colligerent, quod neq; eorum merita no-
bis profunt. Igitur licet illic nō mereatur, me-
ruerunt tñ in hac vita, vt in patria tum sua me-
rita nobis prodesse, tum pro nobis orarent.

¶ Quod si redarguas eadem ratione eos qui
sunt in purgatorio, orandos à nobis esse: nega-
tur cōsequētia. Quia cum non sint beati, ora-
tiones nostras nō audiunt. Et fortasse tormen-
ta quibus affliguntur, facultatem eis nō faciūt
orandi pro nobis. Sicut illi, qui erant in limbo,
credendi sunt orasse pro suis. Quamquā cum
in purgatorio sint in charitate, fortasse nō im-
pediuntur quin orent pro nobis. Sed hoc est
tenuissimis coniecturis agere.

¶ Vnum autem hic admonere non præteribo,
sic, inquam, in sanctos esse debemus affecti, vt
in Dominum Iesum Christum, per quem ipsi
sunt sancti, præ cunctis debeamus esse deuoti.
Videas in repentinis necessitatibus sacrosan-
ctam virginem (quod sanctissimum est) atque
alios diuos inuocare, nomen verò Iesus, quam
rarissimè. Cum tamē illud sit, in quo nos oportet
saluos fieri, & in quo omne sit genu flectē-
dum. Non enim sanctorum vllus, sed ipse pro
nobis mortuus est, à quo subinde cuncta no-
bis bona proueniunt, quare nomen hoc Iesus,
debet in cordibus nostris esse sculptum,
vt aspirando & respirando nūquam illud pro-
ferre desineremus, atq; hanc religionem debe-
rēt cōcōnatores plebes, & Magistri scholares
& parentes suos nato docere, & omni cura ac
diligentia admonere.

¶ Secūdo Ieremias. 15. ait dñs. Si steterit Moy-
ses & Samuel coram me, nō est anima mea ad
populum istum: ergo sancti pro nobis oran-
tes nō exaudiuntur. ¶ Tertio Angeli in patria
& anime, vt Matth. 22. legitur patres sunt: sed
angeli non semper exaudiuntur: legitur enim
Dan. 10. q̄ angelus captiui populi venerat ad
prophetam propter sermones eius, sed tamen
princeps regni Persarū restitit ei viginti vno
diebus. ¶ In contrariū tamen est illud. 2. Ma-
chab. 6. ¶ Onias dixit. Hic est, qui multū
oratur pro populo Ieremias propheta Dei: subdi-
tur, q̄ extendit Ieremias dexteram, & dedit lu-
dæ gladiū dicens. Accipe sanctum gladiū mu-
nus à Deo: quasi exaudita esset eius oratio.

1. Argumēto.

3. Argumēto.

Pars affirm-
tiua.

Conclusio.

Bifariis diui
orant.

Probatio cō-
clusionis.

¶ Ad intelligentiā huius notandū, bifariā di-
uos Deū pro nobis orare (nam pro ipsis nihil
habent quod petant). Vno modo oratione ex-
pressa, dum votis suis, vt ait D. Tho. aures diu-
inæ clementiæ pro nobis pulsant. Sed alio mo-
do ratione interpretatiua, per sua merita, in
hoc seculo præstita, quæ licet ipsi nullā oratio-
nem ad Deū dirigant, sunt tamē semper in cō-
spectu Dei. Non solū in suam gloriā cedentia;
verū & tanquā suffragia non adiuuatiua. Vt
sanguis Christi sine aliqua voce, sed ipse pro
nobis iugiter suffragatur. ¶ Igitur q̄ vtroque
inodo illius modi oratiōes suapte natura nisi
à nobis effectus impediatur, semper exaudi-
untur: probatur. Quoniam ipsi semper suam ha-
bent voluntatem diuinæ cōformem, neq; quip-
piam in votis habēt, nisi quod iustum esse no-
seunt, atq; adeo Deum velle, quicquid a tem-
Deus vult voluntate consequenti & beneplā-

ci fiti quicquid ergo illa ratione sancti postulant, dum voluntate diuinā norunt, impetrāt. Nos enim idē nō quicquid petimus impetrāmus, quā ignōramus, & quid nobis expediat, & quē hē voluntas benēplaciti Dei. Nō autē id quicquid Deus vult voluntate antecediti impletur: vult enim omnes hominēs saluos fieri, cum ad id allequēdum, & leges, & consilia, & cetera requisita nobis prouidēt. Et tamē ad oēs salui sunt: quia in nostra voluntate & arbitrio positū est, hē de diuinis auxilijs non vti. Eadem ergo ratione, possunt sancti aliquid erga nos velle, nō nisi q̄ optare, quod nō impletur.

Argumentū. ¶ Arguitur autē contra hoc. Sancti nihil vane & inaniter possunt optare aut petere: si autē scūt quempiā nō affecuturi quod petūt, vane & inaniter pro illo orant: ergo nō vult aut petūt, quod nō sint impetraturi. Vnde colligitur quod pro peccatis & reprobis nō orāt, ut salui fiant.

Responsio. ¶ Ad hoc respondetur in primis, nō esse necessariū, vt beati in verbo numerū omnium peccatorū ac reprobōrū videant. Et idēo possunt petere etiā absolutā petitione salutē pro reprobō parente suo aut filio, quousque illi Deus illius reprobationē detegat. Secundo quia reprobi crebro in gratiā Dei intēpus recipiunt: possunt pro illis illa ratio orare. Tertio, possunt etiā reprobis bonā tēporalia impetrare, quae cedere possunt in bonū rei publicae, & gloriā ipsius Dei. Quarto deniq; respondēt, q̄ etiam reprobi ipsi possunt antecederē velle & optare salutē: siquidem reprobi etiam possunt saluari, quia nō sunt dānati, vt infernales atq; adeo sub conditione velle, vt Deus illis auxilietur, nisi per eos steterit. Quae quidem est conditionalis voluntas & quā appellat velleitatem. Et si ratione possunt quoq; sub cōditione orare, neq; oratio est vana & inanis: nam pertinet ad auxiliā ipsa quae Deus reprobis offert, si velle illis vti. Quippe cum & Christus sub cōditione, orauerit, vt transiret a se calix: licet oratio eius non fuerit exaudita. ¶ Imō verō, quando in cruce orauit dicens, Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt, nō est necessarium dicere sic fuisse orationem absolutam, vt in omnibus sortiretur effectum. Sed quōd, pro aliquibus esset quasi antecedens, nisi per eos stetit. Absoluta enī & voluntate beneplaciti & consequenti, nihil orare potuit quod nō illico impleretur. Et idēo Ioan. 17. vbi pro apostolis rogauit patrem: do quibus ait. Tui erant & mihi eos dedisti, ad significandum pro eis absolutā voluntate rogare, subiunxit. Ego pro eis rogo. Non pro omnibus rogo, sed pro eis quos dedisti mihi, quia tui

Nota de oratione Christi.

sunt. Vbi nōmitte mundi, reprobos denotauit, & obstinatos; qui pretio sui sanguinis potituri non erant. Pro quibus ideo absolute nō rogabat, ne inanis & quassa sua esset precatio.

¶ Ad primū arḡtur argumentū respondetur, quōd verbum illud, Vindica sanguinem, &c. nō significat martyrum desiderium, quousque aliorum cupiunt: sed cōsensum in diuinā iustitiā, quam in voluntate Dei conspiciunt; qui decreuit obstinatū tyrannidem occidentium martyres acriter supplicijs vlcersi. Significat quē adeo desiderant, vt adueniente suprēma vindicta malorū, & retributione bonorū, secunda stola glorie resumptis corporibus vestiantur, & plenō fruatur sanctorum contubernio.

¶ Ad secundū respondetur, quōd loquitur illic propheta de Moyses & Samuele, secundū statum vitae praesentis; quo solebat ad placandam Deū iam pro populo orare, ne illam temporaliū bellis & calamitatibus affligeret, & castigaret: & tamē quādoq; tam iusta erat vltio, vt Deū nō deceret, eorum precibus omnino flecti. In quibus casibus beati nō orant pro nobis.

¶ Ad tertium, nonnulli respondent; certamē illud angelō custodi populi Israelitici non accidisse: cum angelō bono. Peris praesidentē, sed cum malo. Historia enim erat, quōd Daniel precabatur Deū, vt populus à captiuitate Babylonica liberetur. Et dāmon perisadebat eidem populo, vt mallet illic manere; propter voluptates & delicias incedentes, quibus illic studebantur: vel persuadobat Peris, ne populum dimitteret. Sed tamē Gregorius, v. libro moralium capitul. 7. non interpretatur pugnam illam nisi inter angelos bonos. Etenim verō, vt singulis personis deputatē custos Angelus ex infima hierarchia, ita & singulis prouincijs praeruntur principes illius plebis quae tenebat in Babylone captiua. Cum ergo Daniel pro liberatione populi deprecaretur, princeps Periarum orabat sub conditione Deum contrā, ne populus à Babylone & Perside diuinceret, quia nō satis expiata ei videbatur eorum iniquitas, vt ait Gregorius, vel sicut alij dicunt, propter fructum, quem illic populus faciebat, eo quōd multi ex gentibus conuertebantur ad fidem: quae quidem illi inter principem captiui populi & principem Periarum viginti & vno diebus dura-

Solut. i. arg.

Solut. a. arg.

Solut. j. arg.

Angolorum pugna.

duravit. Sed tandem quā expellentiōr erat liberatio populi Michael princeps synagoga partes egit angeli liberationem procuratis, & obtinuerunt. At verō principes illi litigantes, nō erant inter se simpliciter dissidentes: sed quia in diuina voluntate non uouerant, quid esset expedientius, uterquē arbitrabatur causam agere meliorem. Cum autē eadem Dei voluntatem intellexerunt, ambo consenserūt. Vnde Gregorius Sublimis, inquit, spiritus gentibus principantes, nequaquam pro iniusta agentibus decertant: sed eorum facta recte iudicantes examinauē, quem vniū cuiusq; gentis vel culpa, vel iustitia, ad supernae curiae solium ducitur; eiusdem gētis praepositus vel obtinuit se in certamine, vel non obtinuit se perhibetur. Quorum tamē omnium vna victoria est, sui super se opificis voluntas. Summa: quam dum semper aspiciunt, quod obtinere nō valent, nequaquam volunt, vnde neque petunt. Ex quo sequitur, quōd illa quae absolute petūt semper obtinent: sed quae haeritantes sub conditione poscūt, non est nec esse, vt consequantur. ¶ Et per hoc aliud soluitur argumentum huiusmodi. Sancti semper habent suam voluntatem diuinā conformem: quare neque volūt nisi quae Deum velle nō sunt: quod autem nobis largiri Deus vult, sine suis orationibus conseret: ergo si per uacanea & sine fructu est eorum oratio. Respondetur, inquam, quōd et si sanctorum voluntas, semper licet diuinā conformis, nihilominus: quia non cuncta cognoscunt quae Deus vult: quia nec numerū praedestinatorū sciunt, possunt aliqua sub cōditione postulare. Praeterea & quae norunt Deum nobis statuisse donare etiā ab ipso flagitant, quia intelligunt per suas orationes ea velle donare. Ait quippe August. in libro de praedestinatione sanctorum, orationes etiam praedestinati prodesse, quia forte praedestinati est, vt orationibus intercedentiū saluentur.

Argumentū

August.

Vltima dubitatio.

¶ Vltima tamen hic restat dubitatio, vtrum sancti pro his orēt, qui sunt in purgatorio. Apparet enim: nō minus pro illis quā pro nobis orare: quandoquidē eos vidēt in charitate firmatos: quos subinde percipere vidēt in suo ipsorum confortio esse recipiendos. Sed tamē ex altera parte arguitur. Quōd tunc non pro quibusdā, sed pro cunctis iuges fundere preces: & cum ecclesia illa triumphans, citius audiatur & efficacius quā militis eorum orationes: ad euacuandum purgatorij sufficere. Respondetur, quōd sancti nō sunt in statu satisfaciendi sicut viui: & quia suffragia existentibus in purgatorio nō profunt nisi per mo-

dum satisfactionis, sit vt pro illis sancti non orent.

DISTINCTIO
 Quadragesimalis, De An-
 nio christo, & iudicij
 signis.

OS T. hanc de su Text.
 Cap. 1.

premo: tremens: doq; iudicio ser-
 monem initari,
 de. Anni christo
 reliquisque signis ac potentis;
 quae diem illam sunt antecessu
 ra, mentionem praemittamus o-
 portet. Enim uero, vt Apostolus
 Thessalonicensiu ecclesiam: ad
 monuit, nisi uenerit discessio
 primū, & reuelatus fuerit ho-
 mo peccati filius perditionis, qui
 aduersatur: & extollitur supra
 omne, quod dicitur Deus, aut
 quod colitur: ita vt in templo
 Dei sedeat, ostendens se tanquā
 sit Deus, non ueniet dies domi-
 ni. Expedi enim, vt in consum-
 matione praesentis seculi, ante-
 quam dominus rationē a nobis
 absolutā militiae nostrae repo-
 scat, supremum nobis bellum
 idemque acerrimum acerbissi-
 mumque permittat: quo puri
 mortallium ab impuris digno-
 scantur, illique ceu per ignem
 excolati ad triumphum assu-
 mantur: atque isti fidem defrin-
 gentes in ignem mittatur eter-
 num.

Thessalonicens.

Apocalyp. 16.

num: Quod Ioanni in Apocalypsi reuelatum est: nempe, quod post mille annos, scilicet post peractum ecclesie tempus ab orbe redempto usque ad mundi finem, quo Satan colligatus est, dissoluatur de carcere suo, & exibat & seducet gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ: Sed eadem, vt apostolus ait, eundem Antichristum diaboli an telignam dominus interficiet spiritu uis sui, & destruet illustratione aduentus sui.

Cap. 2. ¶ Eundem tamē aduentum, vt Math. 14. dominus ipse ait, astrorum signa præcedent, sol enim obscurabitur, & luna nõ dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur. Vnde Lucas euangelista. Erunt, inquit, signa in sole & luna & stellis, & in terris presura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum, arefcetibus hominibus præ timore, & expectatione quæ superuenient vniuerso orbi: nam virtutes cælorum mouebuntur: & tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna & maiestate.

DISTINCTIONIS
Quadragesimæ sextæ, Quæstio prima, De signis quæ sunt iudicio antecessura.

ARTICVLVS I.

Verum expediens sit, vt aduentui Christi ad iudiciũ Antichristus antecedat.

In hac distinctione 46. Magister Sententiarum tractare constituit de misericordia Dei, vtrum in dænantis etiam luceat, vt extra condignum puniantur. At que huius occasione materia de iustitia & misericordia Dei hic commisit. At verò cum de poenis damnatorum præpostera sit hic tractatio, ineptum quoque est de misericordia Dei hic disputare. Distinctione enim 49. enarrandum est, quemadmodum beatis Deus ultra condignum præmia largiatur: & in quinquagesima, quemadmodum damnatos extra condignum puniat. De misericordia verò, & iustitia Dei que eius sunt attributa, non est hic proprius dicendi locus. Est enim materia primi sententiarum, vbi de diuinis attributis disputatur. Quæ idcirco speculationem D. Thom. 1. parte collocauit. quæstio. 21. De his ergo, vt legitimum teneamus ordinem, nullas hic à nobis habendus est sermo. Sed cum resurrectionis tractatum in tria fuerimus membra partiti, & primum de Resurrectione & eius forma, & animarum receptaculis, de quibus eorum connexis hætenus fuerit expeditum, iam modò secundum, quod est de finali iudicio, aggrediamur oportet. Hoc autem membrum, tribus distinctionibus absoluetur. In hac namque de antecedentibus iudicium: & in subsequenti de iudicio ipso: & in quadragesima octaua, de habitu & forma mundi, in qua post iudicium relinquatur, est differendum. Cæterum distinctio præsens, duas exigit quæstiones, primam de Antichristo, & secundam de signis iudicium præeuntibus. ¶ Quæritur ergo primum. Vtrum expediens sit, vt aduentui Christi ad iudiciũ, Antichristus antecedat. Et arguitur à parte negatiua. Quo homines debiliores sunt, & ad virtutem magis languentes minus expedire videtur, vt eos Deus acrioribus tentationibus concuti sinat: senescente autem mundo, propter maximam elongationem à primo aduentu Christi, abundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorum, vt Matth. 24. ait Christus, & Luc. 21. Filius hominis venies, putas inueniet fidem in terra? persecutio verò Antichristi, vt ibidem ait dñs, erit qualis non fuit ab initio mundi. Ergo non videtur expedire,

Partis negatiuæ arg. 1.

1. Argumēt.

diens, vt illo temporis articulo fiat. ¶ Secundò arguitur. Nõ minus videtur congruere, vt Christus veniens ad iudiciũ præmitteret ante senũtũ, qui orbi poenitentiam prædicaret, quã dum venit ad redimendum positũ, autẽ præmisit Ioannem Baptistã prædicantẽ fructus poenitentia: ergo venturus ad iudicandũ, simile debuit præmittere nunciũ: nempe, qui Christi fidẽ non impugnet, sed persuadere cõtenderet.

Partis affirmatiuæ.

¶ In contrariũ est illud. 2. ad Thessalo. 2. Nisi venerit discessio primũ: & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis &c. Scilicet non veniet dies dñi. ¶ De aduentu Antichristi aliquid est certũ, quod firma fide tenendum est, sed alia coniecturis colliguntur. Respondetur ergo ad quæstionem vnicã conclusionẽ. Aduentum Christi præcessurus est Antichristus idẽ, Deo optimẽ disponente. At qui Antichristus, vt nomen sonat, & Aug. super epistolã Ioannis tractatũ tertio, interpretatur, idem est latine quod cõtrarius Christo. Non enim quia ante Christũ venturus est illud sortitur nomẽ, sed quia aduersarius illi futurus est. Sicuti aduersarius, qui alteri cõtra pugnat. Vnde pseudopropheta, & qui eno; fidei Christi aduersantur. Antichristi dicũtur. Veruntamẽ quia ille omnium in eborũ diaboli acerrimus erit Christi hostis,

Conclusio.

Antichristo.

ne quod cõtrarius Christo. Non enim quia ante Christũ venturus est illud sortitur nomẽ, sed quia aduersarius illi futurus est. Sicuti aduersarius, qui alteri cõtra pugnat. Vnde pseudopropheta, & qui eno; fidei Christi aduersantur. Antichristi dicũtur. Veruntamẽ quia ille omnium in eborũ diaboli acerrimus erit Christi hostis,

Conclu. p. 1. holi.

¶ antonomasiã dicitur Antichristus. Et quidẽ cõclusio hæc catholica est: cuius negatio esset hæretica quã assertio est Pauli loco citato, Sed quoniã Deus omnia suaquiter disponit, congruẽtiam tam ingentis persecutionis illo tẽpore futurã exploramus. ¶ Ad plenũ autem intellectum percipiendũ, animaduertendũ est, Apocalyp. 13. duo signa posuisse præcedentia diem dñi. Scilicet discissionẽ primũ, & reuelationẽ Antichristi. At verò cũ Christus Matth. 24. tertium aliud cõstituerit, scilicet, & prædicabitur hoc euangeliũ regni in vniuerso orbe testimonium omnibus gentibus, & tũc veniet cõsummatio, necessarium est tria hæc certo ordine docere. De reliquis namque cælorum astrorumque signis & portetis, quæ sunt sub id tẽporis apparitura. q. 2. futurus est sermo. Et cũ discessio, vt ait Paulus, sit proximẽ Antichristũ antecessura ait cũ ipso simul ventura, operæpretiũ est, vt prædicatio euangeliij primũ consummetur: mox discessio fiat, ac demũ Antichristus reueletur. ¶ Necessitas autẽ promulgandi euangeliij in vniuersum orbe ante diẽ iudicij fuit, quia cum vniuersi, qui illum nõ receperint sint à regno excludendũ, iuxta illud. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ potest introire in regnũ Dei: necesse est, vt vniuersi tunc mortales omni sint excusatione nudati, ne quicquã

Prædicatio euang. in toto orbe.

causari possint cur illi non receperint. At qui vt ait ad Rom. 10. Paul. nulli possunt credere nisi audiat, neque audire sine prædicatõ, necesse est, vt ante mundi cõsummationẽ sit prædicatũ euangeliũ in vniuerso orbe. Chryso. autẽ arbitratur illic cõsummationẽ referri ad destructionẽ Hierosolymitanã, antequam prædicandum erat euangeliũ, ob idque ait Pauli loco citato ad auferendam Iudæis excusationẽ, citare illud Psalmi. 18. In omnem terrã exiuit sonus eorũ, quasi tunc iam esset vbique euangeliũ prædicatum. At verò vt. q. 2. videbimus, negari nõ potest, illic Christũ de cõsummatione quorũ seculi habuisse sermonẽ, antequam euangeliũ in vniuerso orbe euulgandũ est. Et ideo August. super eundem psalmũ, & in epistola ad Eusebiũ ait, apostolum citasse prophetiam, vt iacebat de præterito, propter certitudinẽ futuri: nihilo minus nõdum esse omnino cõpletam, sed certissimẽ implendam: quæ quidem opinio verò similior est. Et in illo sensu intelligitur illud verbum. Euntes in mundũ vniuersum prædicatẽ euangeliũ: scilicet, per vos, vel per successores vestros. Nam profectò, vt super eundem locũ Pauli scripsimus si Æthiopiã & Indiã, & Europam, atque alias regiones in quas apostoli dispersi sunt, cõsideres, nõ omnem orbe peragrãrunt: sed vix quartã eius partem. Quæ tunc in vñ erat appellari vniuersum orbe, vt Luc. 2. Exiit edictũ à Cæsare Augusto, vt desciberetur vniuersus orbis. Et ad Coloss. 1. ait Apostolus, veritatem euangeliij esse in vniuerso mundo. Et tamen nõ est vero simile, quod toto transmissio pelago in omnẽ mundi angulum peruolassent. Ad intentionẽ namque Pauli volẽtis obdendiculũ excusationis Iudæis. adinere & cõgnitis gentibus: satis erat, quod tunc euangeliũ ca tubã, in Europam, Asiam & Africã intonuisset. Et quauis Hieronymus super Mattheũ, opiniones sic conciliet: quod tempore Apostolorum nulla remansisset gens quæ Christum ignorasset. Nam saltẽ rumor, & fama, à gente in gentem delata, totam orbem completerat: non tamen hoc satis est ad intentionẽ Christi: sed requiri videtur, ante supremam diẽ mundi, sic euangeliũ vbique gestum audiri, vt omnis eis tunc tollatur excusatio, qui ipsum non fuerint professi: licet in opinione versetur an quipiam excusentur ignorantia inuincibili. Ad quod non satis est rumor & fama, sed oportet, vt in præsentia prædicetur, & explicetur, & ceteris suaderetur, vt nisi audientium culpa obstiterit, peribideri valeat. ¶ Haud ergo prædicationẽ euangeliij in vniuerso

Chryso.

August.

Hierony.

uerso orbe Christianum tanquam signum posuit, post quod statim futura est consummatio seculi, ut ad Esichium ait August. Hoc enim durat sibi uoluit, quod non ueniet finis mundi, antequam euangelium predicetur in uniuerso orbe. Hic namq; sensus ad hanc quam expli- cumus rationem factus est. Atq; hoc sonat illa uerba. Prædicabitur euangelium &c. in testimo- nium omnibus gentibus, id est, in testimo- nium ueritatis; ne sibi mortales excusationem prætaxent. Et tunc, id est, postea tandem erit consummatio. **¶** Adde de causa Eliæ & Enoch, qui in paradiso terrestri esse dicuntur, ad illum ministerium euangelicæ promulgationis ex- plendum; tunc autem aduentum Antichristi, cõ- pare bunt, iuxta prophetiam Malachie. cap. 4. ubi de aduentu domini uaticinatus ait. Ecce dies ueniet succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi & omnes facientes impietatem stipula: & inflammabit eos dies ueniens, quæ non relinquet eis radicem & germine. Et sub- dit. Ecce ego mittam ad uos Eliam prophetã, antequam ueniet dies domini magnus & hor- ribilis. Et conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum (scilicet reliquias Israel ad legem quam eorum patres expecta- bant) ne forte ueniant, & percussant terram anathematẽ. Quod eodem loco Hierony. & August. 20. de ciuitate Dei, cap. 19. ad literam interpretati sunt; & prædicatione Eliæ, qui Antichristum sunt anteuersuri. Antequam q; Deus filium illum perditionis permittat in eccle- siam grassari; præmittet Eliam, qui eandem ecclesiam illustret, atque irroboret. Quocirca uerbo illo Christi Matth. 11. de Ioanne Bapti- sta. Ipse est Elias, qui uenturus est non in sinua- tur illum fuisse uerum Eliam, sed eius imagi- nem. Credebant enim Iudæi Eliam aduentum Christi præuenturum; nescientes de secundo aduentu id intelligendum. Et ideo ait illis do- minus. Ipse est qui idipsam officium quod Elias in secundo meo aduentu facit in primo; nem- pe, mundam ad poenitentiam inuitare. **¶** Atque huc illud pertinet Pauli ad Rom. 11. **¶** Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec ple- nitudo gentium intraret, & sic omnis Israel sal- uus fiet. Primitiæ enim Israel conuersi fue- runt, ut apostoli, & nonnulli alij, ilico prius- quam gentes euangelio auscultarent, reliquo- yero populo excæcato gentes in ecclesiam in- gressæ sunt; sed in fine mundi, dispersi per or- bem Iudæi ad prædicationem Eliæ conuertentur. Neque uero Iudæi soli, uerum & gentes, alijs quibuscumque sectis infecta. **¶** Imo uero sunt, qui autem uniuersos tunc

mortales Christianum nomen professuros sic illud intelligentes Ioan. 10. ut fiat unum ouile & unus pastor. Nulla tamen apparet necessa- ria ratio quæ hoc cõuincat. Sensus enim illius, ut fiat unum ouile; non est alius, quam quod nemo extra ecclesiam Christi seruari potest. Quod autem omnes re uera sint ouile ingres- suri, non est concessu necessarium; neq; quod ait Paulus, plenitudinem gentium fidem profes- sum ire, aliter intelligitur, quam quod uniuersi, qui prædestinati sunt per fidem Christi serua- di, intrabunt iuxta illud Danie. 12. In tempore illo (loquitur enim de fine mundi) saluabitur populus tuus omnis, qui inuentus fuerit scri- ptus in libro. Fit autem coniectura, Eliæ præ- dicationem tribus annis cum dimidio, ueluti quam fecit Christus duraturam. **¶** Peracta ergo euangelicæ prædicatione, ait Paulus non uenturum diem domini, nisi uenerit discessio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati. Siue discessio prædicatione sit Antichri- stum, siue per ipsum faciendam. At qui receptif- simum est, atq; inter omnes cõstantissimum, de discessione ab imperio Romano, uerbum esse accipiendum; nisi q; inter quosdam ambi- gitur, intelligatur ne de discessione ab imperio temporali & ciuili, an uero de discessione à potestate spirituali & ecclesiastica, cuius Ro- manus pontifex caput existit. Sed re penitus pensata, de utraq; intelligitur; imò de spiritua- li potissimum. Rationem enim huius August. eod. 20. libro de ciuit. Dei. capit. 23. à uisione Danieles bestiarum quatuor deducit, capit. 7. lis. quæ quatuor futura regna designabant; nem- pe Chaldæorum, quibus Nabuchodonosor tunc regnabat; & Medorum ac Persarum; ac subinde Græcorum, ac tandem Romanorum. Quæ itidem regna idem sanctus Propheta in quadriformi statua illa, ex auro, argento, ære, & ferro conflata, præuiderat; ut cap. 2. legitur. Vbi ait, quod lapis de môtie sine manibus ab- scissus eam percussit, & comminuit, ac subin- de lapis factus est môtis magnus & impleuit uniuersam terram. Ille enim fuit Christus, sine homine genitus: qui quatuor illos poten- tatus diabolica potestate subactos disipa- uit; sed in imperio postremo; nempe, Roma- norum, quod Propheta appellat terribilem, atq; admirabilem bestiam, ferream & forte ni- mis, & omnia cõculcãtẽ vicarium suum consti- tuit, qui ceu caput ecclesiæ suæ illic sederet, fi- dem suã docens & protegens. Vnde quauis ci- uile Romanorum imperium iam cessauerit, non subinde finitus est mundus; quoniam temporale illud: ut in sermone de Apostolis ait Leo Papa, in

Viru fito- tus or. his cõ uersurus.

Discessio

Visio Danie

Quadrifor- mis statua

spirituale

Romana se- des.

Templum Hierosoly- mitanum.

3. 1. 3.

Probatio cõ- clusionis.

Visio Apo- calypsis.

spirituale fuit cõmutatum. Quapropter quã- to tempore est duratura euangelicæ fides, stabit Romana sedes. Atque adeo abscissio & defe- ctio totius orbis ab illa sede signum erit con- summationis seculi. Nam cū mundus, non nisi propter homines conditus fuerit, & homines nõ nisi propter celestem gloriam, quam nemo nisi per euangelicam fidem ualeat adipiscitur ut mundus nõ sit amplius duraturus; q; fides; nec fides q; obedientia Romano pontifici debita. Huius exemplum in Tẽplo Hierosolymitano præcessit. Illud enim Deus extrinxi iussit, ut lo- cus esset quo sacrificia & oblationes, & cele- britates synagoga fierent: quod ideo nõ erat amplius quã lex illa duraturum. Atq; hac de causa cum primum euangelium sanguine Chri- sti confirmatum fuit, templum illud, ubi sanguis animalium fundebatur, & destructum est, & uelut umbra in præsentia ueritatis abolitum. Pari er- go modo, quia euangelium Christi nõ in uno tẽ- plo aut angulo, sed uniuerso orbe debet susci- pi, & eius ecclesia coli, eiusq; sacramenta cele- brari, extincta fide per discessionem ab apo- stolica sede, totus mundus uanus erit, ac dein- ceptus in casum processurus. Quapropter ceu deserta domus tunc protinus corruet. Et hæc fuit pollicitatio Christi, dum dixit Petro, Ora- bo pro te, ut nõ deficiat fides tua, scilicet, usq; ad mundi terminum. **¶** At qui rationem illius discessionis, non sris moribus tribuit Paul. 2. ad Timo. 3. uidelicet, quia in nouissimis diebus in- stabunt tempora periculosa, & erunt homines se ipso amãtes, cupidi, elati, superbi, &c. Duas quippe ciuitates Dei, & Babylonis, quas in li- bris de ciuit. Dei descripsit Aug. duo amores diuidit in homines; nempe, amor Dei usq; ad contemptum suum, & amor sui usq; ad contem- ptum Dei. Expanescant ergo mortales quã- sit pestilens amor sui. Inde enim dimanat elati- o & superbia; quæ sub doctatu tandem Anti- christi ciuitate Dei labefactabit. Sed tamen hu- ius amoris cultores eo mittentur, ubi perpetuas pœnas pendant. **¶** Tum demum, ut ad constitu- tam cõclusionem respiciamus, reuelandus est, uti ait Apostolus, filius perditionis. Conclusio ergo præter auctoritatẽ Pauli, probatur testi- monio Christi Mat. 24. Erit tribulatio magna &c. quæ locum sessionis sequatur raturi sumus. Sed eõdem cõstratur præterea ex loco illo Apo- ca. 20. quem dist. 43. enarrauimus. Vidit enim Ioannes angelum descendẽtem de caelo, nempe Christum; habentem clatam abyssi: scilicet, po- testatem interiori; & catenam in manu sua, empe euangelium fidei legibus, consilijs, & sa- cramentis, ceu nodis quibusdam cõstratam,

quæ draconem serpentem antiquum, qui est dia- bolus & Satanas ligauit per annos mille: ne scilicet tato impetu grassaretur in orbem, quã- to illuc usq; in gẽtes & synagogam fruebat, sed sineret euangelicam fidem propagari. Quo quidem annorum perfectõ numero, tempus ta- tum ab orbe redempto usq; ad finem mundi designatur. Vnde sequitur. Et cum consumma- ti fuerint mille anni, soluetur Satanas de carce- re suo, & exibat & seduet gentes, quæ sunt su- per omnes quatuor angulos terræ; nempe su- per uniuersum orbem, quas nominibus illis, Gog, & Magog signant, ut eodem lib. c. 17. ait Aug. Et cõgregabit, inquit, eos in prælium, quo- rum numerus est sicut arena maris. Et ascende- runt super latitudinẽ terræ, & circueuerunt ca- stra sanctorum & ciuitatẽ dilectam, nempe ec- clesiam. Et descendit ignis à Deo de caelo & de- uorauit eos, & diabolus, qui subducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris; ubi & bestia (uidelicet Antichristus) & pseudopro- pheta (eius administr) cruciabuuntur diẽ ac no- ãte in secula seculorum. Hic ergo graphicẽ bẽ- stia illa diabolico spiritu inuicta depingitur, quæ Christianam ecclesiam demolituri perget. **¶** Quod si roges. Quæ ratio sapientissimã cle- mentiam diuinam adducere potuit, ut tã atro- cem ac diram dæmonis rabiẽm in suam fami- liam debachari sinat? Re uera ratione non car- ret. Primam ergo, de similitudine duorum ad- uentum Christi uenari possumus. Quãdo enim ad suam prædicationem fidem sub habitu huili- tatis cõteclus de caelo uenit, de cui, ut Baptista, ceu eius Angelus præiret facie eius, pœnitenti- am reis prædicãdo, per quã idonei fierent ad eius suscipiendã misericordiam; sed illico nascentem fide in ecclesia, hereticorum tyrannorumq; & pseudoprophetarum impetum irritum, qui illa debellarent, ut probarentur electi; cõgruentius ergo quãdo uenturus est ad exigendam factio- rum rationem ab hominibus, quem admodum indultã sibi misericordiam uõ uõib; excoluerint, quosq; fructus ex illo diuino semine protulerint, truce illa fidei persecutionem permitteret priorum truculentiorẽ, qua rursus fidei simili examinentur, & quasi aurum in fornace exco- letur; ut p. q. de fide deciderint, & ab eius militia defecerint, planẽ cõuincatur quã- sint igne aeterno digni, in quem sunt demergendi; & qui in eadem fide perstiterint, & charitate, summo honore triumphum de parta victoria illico percipiunt. Vnde. 2. ad Thessa. 2. Aduen- tus, inquit, Antichristi erit secundum opera- tionẽ Satanae, in omni seductiõne iniquitatis, his qui pereunt, eo q; charitate ueritatis nõ re- cepe.

Ratio perfa- ctois An- tichristi.

eeperunt, vt salui fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes qui nō crediderunt veritati, sed conseruerunt iniquitati. ¶ Secūda ratio sumitur ex parte da monum. Nam cū tunc coniecturis sint percepturi finem mundi propterea, post quem nullus eis relinquēdus est locus suum virus euomēdi, suamq; aduersus Deum exercendam tyrānidem, nouos assument animos, nouaq; exaequent arma, vt homines possint à caelo cohibere, quib⁹ sua tartara impleāt.

Ratio. 2.

¶ Ad hæc & ex parte Christi accedit, quod cū militia Christiana, illuc vsq; sit sustinenda, tūc Christus, dum receptui canere iubebit, exercitus recensebit suos, hostemq; laceffet, vt su primo conserto prælio, de summa, aut foelicitate, aut miseria decertetur: vt coronatis victoribus, victos cum suo duce Lucifero, suoq; antesignano Antichristo, in infernorum baratrum igne & sulphure conuolutos in perpetuum obrudat. ¶ Quapropter vt eod. lib. 20. cap. 8. ait August. non solū quamplurimi tūc perissent in via fide, verū & multi, constantiam martyrum aspicientes, eandem suscipiēt fidein: vt actus ille postremus ecclesiæ Christianæ suis primordijs respōdeat, quando cruciatu martyres plures persecutorum, Christo lucri faciebant. Raros tamen credendum est, tūc euasuros Christianos, qui non martyrio coronentur.

Ratio. 3.

¶ Argumenta igitur contraria per ea quæ dicta sunt dissoluitur. Nam etsi propter mundi sensū homines tūc fore credātur spiritu debiles, tūc ex altera parte clemētissimus Deus tum præ via Eliæ predicatione, tū & singulari subsidio & auxilio corroborabit suos, vt possint contra hostilia tela persistere. Præsertim quod eam ob rem nno sinet diu persecutionem prolatari, iuxta verbū Christi Matth. 24. Nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur. Quemadmodum in primo aduentu ante tyrānorum persecutionē, Ioan. Baptistā & subinde Apostolos misit, qui fidē propugnarent.

August.

¶ Argumenta igitur contraria per ea quæ dicta sunt dissoluitur. Nam etsi propter mundi sensū homines tūc fore credātur spiritu debiles, tūc ex altera parte clemētissimus Deus tum præ via Eliæ predicatione, tū & singulari subsidio & auxilio corroborabit suos, vt possint contra hostilia tela persistere. Præsertim quod eam ob rem nno sinet diu persecutionem prolatari, iuxta verbū Christi Matth. 24. Nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur. Quemadmodum in primo aduentu ante tyrānorum persecutionē, Ioan. Baptistā & subinde Apostolos misit, qui fidē propugnarent.

ARTICVLVS II.

Vtrum Antichristus futurus sit omnium malorum caput.

Quoniam Antichristum fore constitutum est, expedit eius ingenium & mores nosse: ob idq; interrogamus, vtrum futurus sit omnium malorum caput. Et arguitur à parte negatiua

Vnius corporis non sunt diuersa capita, maiorem autem omnium diabolus est caput: qui primum primis hominibus suggestit crimena; ergo Antichristus non est futurus ipforum caput. ¶ Secundo caput influit in membra, sed Antichristus nullam influit malignitatem in eos qui eum præcesserunt & sunt præcessuri: ergo non est omnium malorum caput: sed vnum præcipue inter illos: membrum diaboli.

Partis negatiua argu. 1.

2. Argumēt.

¶ In contrarium est glossa super illud Iob. 2. Interrogate vnum de viatoribus &c. quæ ait. Dum de omnium malorum corpore loqueretur, subito ad omnium iniquorum caput Antichristum verba conuertit.

Partis affirmatiua.

¶ Quæstiunculam hæc D. Tho. 3. par. quæst. 8. art. 8. mouit, quæ breuissimè expeditur. Nos autem ea ratione proponimus, vt locū illum Pauli. 2. Thes. 2. enarremus, vbi Antichristum suis lineis effigiat. At ne morem deseramus nostrum, tribus conelusionibus respondetur. Prima iuxta quæstionis titulum sit. Antichristus modo quodā futurus est omnium malorum caput. Quatuor enim sunt quæ in capite respectu membrorum considerantur. Primum tēmporis antecessio, & secundum influxus, influit enim caput membra: & tertiu est excessus & perfectio rei illius, secundum quam est caput. Ac demum quartum, qd omnia membra ad se ipsum veluti ad finē referunt. His igitur quatuor modis Christus fuit caput ecclesiæ. Fuit enim primū angularis lapis eius, in quam virtutum charismata intrinsecis inspirationibus influit: eandemq; exterius gubernat: & dona quæ ecclesiæ ad mensurā largitur, præ se ipsa redundantia in se continet: ac tandem membra sua ad se trahit. Atqui cū istæ quodāmodo rationibus diabolus est caput omnium malorum: nam & antiquior fuit hominibus; quibus iniquitate intus suggestit, & continetur suggerit, licet nō eo modo quo Deus virtutes, quia non est nra dñs voluntatis. Et quodā pacto iniquos homines gubernat, quare Iob. 4. appellatur rex super oēs filios superbiæ: Et ad suum proprium finem homines inducit; nempe, vt auertatur à Deo, iuxta illud Iere. 2. A seculo confregisti iugum, rupisti vincula, dixisti, Non seruiam.

1. Cōclusio.

Christus caput ecclesiæ.

Diabolus malorum caput.

Antichristus malorum caput.

dens se tanq̄ sit Deus, ait glossa. Sicut in Christo omnis plenitudo diuinitatis inhabitauit, ita in Antichristo omnis malitiæ plenitudo. Notandum ita, quod humanitas eius sit assumpta à diabolo in vnitatē personæ, sicut humanitas Christi à filio Dei: sed quod diabolus suā malitiam eminentius ei influet suggerendo, quam omnibus alijs. Quæ utiq; ratione & respectu præceditum iniquorum fuit quodammodo caput. Nā sicut omnes sancti & prophete imaginem quandam suis virtutibus Christi præse rebant: ita & omnes pseudoprophete & tyranni, quasi quandam effigiem & vmbra Antichristi prænotabant: iuxta illud eiusdem apostoli loci. Mysterium iam operator iniquitatis: quasi Nero iam tunc atq; alij subinde tyranni mysterium essent Antichristi. ¶ Quo autem ingenium bestia: apertius perpedatur, fertur, vt Hiero. ait super Dan. c. 1. ex Iudæica gēte in Babylone nasciturus, atq; alij addit ex tribu Danigæ verba Iacob patris eius Gen. 49. plurimum ad rem alludat. Dan coluber in via, cerastes in semita. Erenim sicut antiquus hostis sub forma colubri primos parentes adortus est, sic & Antichristus per fraudes & technas, vias sepiet, vt vix se possint homines ab eius laqueis extricare. Est enim cerastes, vt ait Solinus, serpentis genus callidissimum. Vnde subditur in prophetia. Mordēs in gula equi, vt cadat ascensor eius retro, scilicet, vt à Deo recedat. Quapropter truculentia persecutionis cōtemplatus Iacob concludit. Salutare tuum expecta. bō dñe. Atq; eam ob rē suspicantur non nulli Ioan. in Apoc. c. 7. vbi tribus Israel recensuit, quibus signatur electi, silentio præterisse tribuni Dan. ¶ Quod autem à Babylone sit vēturus, coniectura sit non leuis, qd sicut Nebrot ædificas Babylonicā turrim, vt Gene. 11. Legitur; bellū indixit Deo, à quo proinde Heber, pater Hebræorū populi Dei segregatus fuit, ita ab eadem Babylone sit supremus ecclesiæ hostis reuelandus. Erit autē vilibus despectusq; parentibus ortus: quod verbo illo Dani. 1. de Antiocho Epiphane significatur. Et stabit in loco eius despectus, & non tribuetur ei honor regius: & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudalentiā. Antiochus enim ille, qui vt libris Machabæorū memoria proditū est, populi Dei atrocissimis be'lis deuexauit: figura vt nostri tradit, fuit Antichristi. Quapropter sicut ille ita Antichristus à Egyptum prius libi suppeditabit: ac subinde potentissima in uadet Romanorū brachia. ¶ Non autē defuerunt, vt loco citato ait Hiero. & 20. de ciuit. Dei. c. 19. Aug. qui opinati fuerunt Nerone fuisse, qui

Antichristi naturalit.

In Babylone

Vilis.

Antiochus.

Neros.

resurrecturus est, vt fit Antichristus, propter verbum Pauli loco citato. Qui tenet nunc (scilicet Romanum imperiū) teneat donec de medio fiat: hoc est, eius auferatur regnū: quæ quidem illic verba August. & in epistola ad Eucherium ait non intelligere. Attamen sensus est, quod qui tenet imperiū Romanū & tenebit spirituale, teneat quousq; in fide mundi ab eo tollatur. Quare sat. s. est dicere Nerone fuisse Antichristi vmbra & prælagium, in quo mysterium, hoc est, figura iniquitatis operatur. ¶ Secunda conclusio. Antichristus pessimus omnium futurus est mortalium, qui hæcenus fuerunt, & qui post hac futuri sunt. At ne quis peccatū siue Adæ siue Iudæ obijciat, non conferimus peccatum eum peccato: sed cū personis personam. Fuit enim peccatum Adæ tū ex alijs circumstantijs graue, tum ratione vniuersalis detrimenti, quod generi humano intulit, grauisimum. & peccatum Iudæ & eorum, qui Christum crucifixerunt ex obiecto celebratissimum, simul ac impientissimū, quia fuit occisio Dei. Sed tamen nullum illorum fuit in finite malitiæ: sed illa cōmuni ratione omnium peccatorum, quæ auersio à Deo dicitur infinita. Quocirca possunt tot scelera, sacrilegia, & impietates in vno homine accumulari, vt personam peiorem faciant illis; qui illa peccata Adæ & Iudæ commiserunt. Hanc conclusiōnem affirmat Apostolus, vbi eum ait fore hominem peccati & filii perditionis: sunt enim Hebraici, quibus significatur malignitatis exundantia. Neq; tamen asserimus futurū infinitè malum: quia malum nequit totum bonum corrumpere. Quapropter nō quomodo in Deo plenitudo virtutis, ita in eo plenitudo iniquitatis abundabit. Attamen, vt Christus omnium fuit bonorū optimus, ita & ipse erit omnium malorū pessimus. ¶ Vnde vt ab eius statim conceptu contrarius Christo videatur, aiunt, qd sicut Christus opera spiritus sancti cōceptus fuit, ita eum spiritu diabolico ab vtero matris suæ occupandum: quin verò à diabolo ipso arreptum in. Non quod eum proflus, vt reliquos arreptitios dementet, sed sano iudicio quo peccare possit seruato, voluntatem eius omni replebit spurcitiā & iniquitate. Et ideo fertur, vel per incestum, grauisimum, vel per sacrilegium ex factis parentibus concipiendum. Hoc autem nulla sulcitur auterita te, tamen cū Apostolus eum hominem peccati; & filium perditionis appellet, certum est in hoc solū concipiendum, vt omnū sit scelerum ac flagitorum sentina. ¶ Et primum eo superbia

1. Cōclusio.

Conceptus Antichristi.

Superbia Antichristi.

nō solum Deo aduersetur, vt ait Paulus (quod nomen eius sonat) sed extollatur supra omne quod dicitur Deus, siue verē sit Deus, vt qui est in celo, siue falso nomine colatur, vt Dii gē tium: siue per adoptionē sic nominetur, quem admodū ait sanctus virus Dauid. Ego dixi Dii estis, & filij excoelsi omne. Similia enim de illo prophetauit Daniel sub figura Antiochii. Ait quippe cap. 11. Eleuabitur & magnificabitur aduersus omnem Deum, & aduersus Deum Deorum loquetur magnifica. Quod certē de solo Antichristo dici potuit, cuius ideo figura præcessit in Cæsare, qui fertur statuam suam in templo adorandam posuisse: & in rege Iyri, de quo legitur Ezechii. 28. Dixisti quia Deus ego sum. Nam vt Apostolus ait, sedebit in templo, ostendens se tanquam sit Deus. In quo videtur, nō solum superbiam Adæ, qui voluit esse vt Deus, transcendere, verum & Luciferi, qui voluit esse æqualis Deo. Nam ob hoc potissimum nomen habebit Antichristi, q̄ Christum prædicabit fuisse falsum Deum, falsamq; prædicabit fidem, & iniquas condidisse leges, verumq; se esse Messiam illum filium Dei, qui fuerat Abraham patribusq; subinde promissus. Et re vera hoc est expauscēdum mortalium monstrum, quod homini impuro, tamq; insolenter absurdo, & impudico, possit quispiam vllam adhibere fidem, dicēti se esse aut Deum, aut probum hominem.

Daniel 11.

3. Conclusio.

Bētia Apoc. cap. 13.

Non faciet vera miracula.

¶ Tertia conclusio. Antichristus erit omni arte fallendi instructus, omniq; potestate huius seculi coarmatus, vt humanas mentes possit seducere humanasq; voluntates, tum quantum ad vim concupiscibilem allicere, tum & quantum ad irascibilem exterrere: vt alios per fallacias, aliosq; blanditijs, sed alios metu & pauore commoueat. Hac enim de causa in bestia illa Apoca. 13. quæ Coltræ filii designabat, delineatus fuit, quæ capita habebat septem, & cornua decem: scilicet, regna plura & potentia plurimos: & nomina super capita blasphemiarum. Eratq; similis pardo versicolori: nam erit omnimoda vitiorū varietate intinctus: & habebit vngulam vrsi ad cōculandam ecclesiā, & Leonis os ferocissimum: cui draco, id est, diabolus: virtutem suam magnam collaturus est. Haud tamen virtutem vllam supernaturalē habebit, quare nec vera miracula edere poterit. Miracula enim sola Dei virtute fieri possunt: quam nunquam neq; ipse exercuit, neq; vlli creaturæ commisit, nisi ad fidem catholicam asserendam, multō ergo minus illam Antichristo tribuet ad illam labefactandam. Erit tamen prompto paratissimoq; dæmonum sa-

tellitio constipatus, quo possit ficta seductoriaq; miracula ostentare: vel ærem immutandō, vt præfignatores faciunt, vel phantasticas species commouendo, vt res quæ nō sunt, aut quales non sunt appareant, quod diabolus facere potest: imō & pernicissimum motu poterit agentia naturalia pascis admouere: vt quæ celsissimæ res fiant naturales, quæ possint æstimari miracula. Quod in Magis Pharaonis secundum August. vsu venit, qui fecerunt serpentes, & reliqua. ¶ Vnde eodē loco Apostolus, Paulus. Erit inquit aduentus eius secundum operationem Satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis his qui pereunt. Atque illis apparentibus mirabilibus, homines vanos & ad credendum faciles, dementabit: auaros verō opibus, & superbos honoribus, & voluptuosos voluptatibus, & meticulosos terroribus. Plerosq; tamen immanitate tormentorum exquisitissimaq; trucidandi arte euincet. Nam alia via quomodo poterit tam turpe tamq; nefandū hominis monstrum quempiam allicere, quem in suam amicitiam conciliet: ¶ Dies autem persecutionis eius, vt Christus ait, breues erūt propter electos. Durabit enim illius persecutionis truculentia, vt supra diximus, & August. 20. de ciuit. cap. 8. refert tribus annis cum quarto dimidiato. Tantum enim ferē durauit prædicatio Christi, processuraq; est prædicatio Elię, ac subinde Antichristi calamitas: de qua Daniel. cap. 12. vaticinatus est. Visio autem fuit, quod cum interrogasset Angelum vsquequo finis illorum mirabilium: respondit quia in tempus & tempora & dimidiū temporis: scilicet, in vnum annum atq; alteros duos & dimidiū quartū, idemq; inferius repetit dicens, A tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, scilicet ecclesiæ, & cum posita fuerit abominatio, scilicet Antichristi, in desolationē dies mille ducēti nonaginta, qui idem ferē tempus reddunt. ¶ Finis autem eius erit quod Michael ecclesiæ princeps, quia diabolicum de celo deicit exercitum, illum extinguet, & vt fertur in monte Oliueti, vnde Christus ascendit. Id enim Daniel in initio eiusdem capitis insinuat dicens. In tempore illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filijs populi tui: & veniet tempus quale nō fuit ab eo ex quo gentes esse coeperit vsq; ad tempus illud: & multi ex his, qui dormiunt in terræ puluere euigilabunt, alij in vitā æternam, alij in opprobrium, &c. Et hoc est quod ait eodem loco Paulus. Tunc reuelabitur ille iniquus, quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustrationē ad-

Tempus persecutionis Antichristi.

Visio Danielis.

Finis Antichristi.

Solutio argumentorū.

ne aduentus sui cum, cuius est aduentus secundum operationem Satanæ &c. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, Diabolum & Antichristum nō esse duos, sed vnum caput: quoniam Antichristus virtute diaboli vtetur. Veluti Deus est caput Christi, & Christus caput ecclesiæ in virtute Dei. Et summus Pontifex dicitur caput ecclesiæ tāquam Christi vicarius, cuius virtute & autoritate fungitur. Atque adeo nihil obstat, quominus sit, & mēbrū diaboli, & malorū caput.

QVÆSTIO SECUNDA, De signis iudicium antecessuris.

ARTICVLVS I.

Vtrum iudicio finali aliqua sint signa antecessura.

Partis negatiue argu.

Argumentū.

Anteceptū quoque.

Secunda quæstio est de signis iudicij, & ideo quæritur primō, vtrum aliqua sint illud præcessura. Et arguitur à parte negatiua. Dies iudicij, vt supra constitutum reliquimus, sic est occulta, vt eam nosse minimē nobis expediat: iuxta illud Pauli. 1. Thessalo. 5. Ipsi diligenter scitis, quia dies domini sicut fur in nocte ita veniet. Cū enim dixerint, pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habentis, & non effugient. Rei autem occultæ nō congruit iudiciū antecessuræ: ergo nulla sunt antecessura signa. ¶ Secundo arguitur. Aduentum primū in carne, quanuis fuerit plurimis prophetarum oraculis prænuntiatus, nulla tamen antecesserunt signa: ergo neque præcedent secundum aduentum. Nam cum in primo occultus venisset, quare à suis ipsis fuit ignoratus: & in secundo, vt ait Plantes, manifeste venisset: signa aliqua necessaria essent, potius deberent primum antecesserunt. ¶ In contrarium, est illud Lucæ. 21. Erūt signa in sole & luna & stellis, &c. ¶ Quæstionē hanc ancipitem reddunt euangelica verba apud Matth. cap. 24. & apud Lucam cap. 21. vbi de signis Christus sic amphibolē locutus est, vt vix oculatissimus dignoscere queat, vtrum de illis loquatur quæ excidij Hierosolymitani indicia fuerunt: an de illis

quæ aduentum vltimum domini indicabūt. Vnde nōnulli, ex quibus est Abulenſis super Matthæum, contendunt non nisi de euerſione Hierosolymorum accipienda. At verò hæc ſitari non debet quoniam de ambobus ſimul conſummationibus ſcilicet, ciuitatis illius & totius orbis, intelligantur: nepe, partim de vna & partim de altera: vt in epiſtola ad Eſichium ait Auguſt. & 20. de ciuita. Dei, cap. 5. Hoc certē Matth. 24. palam ſit. Sermo enim obortus illic de clade Hierosolymitana fuit. Proſpicuens enim ſtructuram templi ait Chriſtus. Nonne videtis hæc omnia? amen dico vobis non relinquetur hic lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur. Et tunc acceſſerunt ad eum diſcipuli ſeorſum, ſecreto interrogantes duos: primum quando futura eſſet ciuitatis ſubuerſio. Dic nobis quando hæc erunt (quæ tu dicis) ſcilicet templi ſubuerſio: & quod ſignum aduentus tui & conſummationis ſeculi, id eſt, die præterea hoc quod ſubices, quæ ſigna erunt aduentus tui. Præſupponebant enim aduentum eius & conſummationem ſeculi eodem tempore fore. Et hoc erat quod ipſi omnium potiffimum ſcire cupiebant, quod ideo identidem illum interrogabant: vt Actū. 1. legitur. Commiſerunt autem ambas interrogations, vel arbitrati excidium, vrbis nō fore vsque ad ſeculi conſummationem venturum, vel fortē myſterium illud docti, cuius articulo præcedēti meminimus: videlicet, quod ſicut templum illud ſacrificijs illius legis dedicatum erat: ita & totus mūdus templum erat futurum, in quo euangelium erat colēdum. Ac perinde quod euerſio Hierosolymitana quæ in abolitione illius legis erat futura, prognosti cum eſſet conſummationis ſeculi: quæ, deſiciente fide & cultu euangelij expectatur. Ob idq; Chriſtus vtriuſque ſigna promiſcūe poſuit. Quocirca, non ſolum quædam ad Hierosolymam referuntur, & quædam ad finem mūdi, vt Auguſt. author eſt, verum aliqua vtrunq; ſimul lenſum referunt. ¶ Illud ergo quod primum omnium reſpondit. Videte ne quis vos ſeducat, multi enim venient in nomine meo dicentes, Ego ſum Chriſtus, audituri eſtis prælia, &c. oportet hæc fieri: ſed nondum finis: manifeſta reſponſio eſt ad ſecundum interrogatum de conſummatione ſeculi. Non enim ait reſtrictē, nondum finis templi & vrbis: ſed ſimpliciter nondum finis. Vbi planē inſinuat finis mūdi. At verò non ponit illic ſigna propria finis mūdi, ſed communia: quæ ab eius loquatur quæ excidij Hierosolymitani indicia fuerunt: an de illis

D. signis Matth. 24.

Duo inter. rogata.

Primum reſponſum.

prophetis & hæreticis: quàm in tyrannis, qui prælijs & falsis dogmatibus afflicturi sunt ecclesiam. Atque hunc sensum explicatius refert Lucas cap. 21. dicens. Inijcient vobis manus suas, & persequentur, tradentes vos in synagogas & custodias, &c. Et propterea dicit. Non dum finis. Tameñ in fine mundi illa erunt omnibus præcedentibus acerbiora. Nam quâuis hereses semper fuerint, & modò ob nostro rum peccatorum merita augeantur, & magna ex parte discessionem à Romana sede in hæreticis nostri seculi conspiciamus, quod est mysterium iniquitatis, vt ait Paulus Antichristi & quauis prælia & seditiones, vt ait August. semper fuerint: & quamquam multi se nominauerint Antichristos, vt Mahometus atque alij, hæc tamen quædam figura sunt illius veritatis quæ in Antichristo cumulatiùs completur. Quare hæc nò sunt signa, quæ punctim indicent finem mundi, sed prognostica illius temporis: quæ quâto auctius succreuerint, tâto tẽpus illud properantius aduenire proclamant. Et ideo cõcludit Christus. Qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit.

Et prædicabitur hoc euang. &c.

Abominatio desolationis

Dante. 9.

Item quod continuò subsequitur. Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio, palàm ad finem mundi referretur. Non enim ait, tunc erit cõsummatio templi aut ciuitatis, sed simpliciter consummatio. At quod subiinde subiungitur. Cum ergo videritis abominationem desolationis quæ dicta est à Daniele propheta: reuertio esse videtur ad respondendum primo interrogato de subuersione templi. Nam licet hoc Matthæus, non tam planè explicet: Lucas tamen explicatius eodem loco illud commemorat, dicens. Cum autem videritis circumdari ab exercitu Hierusalem, tunc scitote: quia appropinquabit desolatio eius, tunc qui in Iudæa sunt fugiant ad montes, & qui in medio eius discendant, & qui in regionibus non intrent in eam, quia dies ultionis hi sunt. Et ideo vterque euangelista subiungit. Væ prægnantibus & nutricibus in illis diebus: quia scilicet non poterunt fugere. Atqui si in hoc sensu sumantur Matthæi verba, scilicet, de Hierosolymorum clade, necesse est prophetiam ibidem allegatam Danielis referri ad cap. 9. non quidem ad 79. hebdomadas illiè relatas, quæ proculdubio in primo aduentu Christi fuerunt completæ: sed ad præcedentia ibidem verba, quibus vrbis subuersionem per Romanos faciendam prænuntiavit, Quauis & in eadem strage fines mundi fuerit præsignatus, quem diem Propheta

etiam descripsit. cap. 12. vt supra distinc. 43. questio. 1. artic. 2. explicuimus. Nihil ergo veritat vtrumq; sensum. Christum in situasse: idcirco enim subiunxit. Qui legit intelligat. Exstat autem verbũ ab ipso allegatum apud Daniëlem cap. 9. vbi post enarratam occisionem Messie subdit. Et erit in templo abominatio desolationis. Quam quidem abominationem nonnulli, vt etiam August. meminit. referunt ad idolum quod Antiochus tempore Machabæorum, vt libro eorum. 1. capit. 1. scriptum est, in templo erexit super altare Dei: quod nominauit idolum desolationis. Et propterea aiunt dixisse Christum abominationem stantem in loco sancto. Sed re vera verbum Christi non alludit nisi ad desolationem quæ Romanorum impetu post eius passionem facta fuit: de illa quippe prophetauit illic Daniel dicens, nunquam sub omni cælo tam magnum fuisse malum. Vel ad desolationem mundi illic designatam. Et ideo non ait Idolum desolationis, sed abominatio. Dixit autẽ Christus stantem in loco sancto, vt alluderet ad verbũ Danielis, in templo, quod per Romanorum abominationem desolatum fuit.

Idolum Antiochi.

Responso de fine mundi.

Cõcl. prin. opalis.

Ratio. 11

Ratio. 11

At quod apud eundem Matth. ab illo verbo subsequitur. Erat enim tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi vsque modò, neque fiet: certè ad propria signa consummationis seculi regressio est. Quare ad quæstionem hac conclusionem respondetur. Signa futura sunt aduentus domini prænuntia, atque ipsi proxima. Et primum quidem verbum ipsum postremò citatũ hoc denotat: quare particula, enim, nò refertur ad proximam orationem præcedentem, saltem si de excidio intelligatur Hierosolymitano, sed ad aliud superius antecedens verbum. Et tunc erit consummatio, scilicet mundi. Nam quod de illo redeat illic sermo, patet ex prædicto verbo. Erat tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi vsque modò, neque fiet. Daniel nanque de clade Hierosolymitana loquitur, non ait nisi, quærit magnum malum, quale non fuit sub omni cælo, scilicet, vsque ad subuersionem vrbis & templi: non tamen includit futurũ sub Antichristo: Christus verò adiecit neq; fiet illuc usq; Tameñ graeca lectio non habeat nisi, ne que fiat deprecatiuè: sed consonantior est latina. Secundo id constat ex subiuncto verbo. Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro. Non dicit cum modo, omnis caro Hierosolymitana, aut Iudaica, sed omnis caro simpliciter. Quare abbreviando ait propter electos, scilicet, totius ecclesie.

Quo-

Quocirca id quod subditur. Surgent enim pseudo Christi, & pseudo Prophete, & dabunt signa magna, & prodigia: palam de Antichristo, & de eius auxiliariis? duobus intelligitur. Quare subinfert. Ita, vt in errorem inducantur si fieri potest etiam electi. Atque id ipsum subsequens particula confirmat. Sicut fulgur exit ab oriente, & paret vsque in occidentem, ita erit aduentus filij hominis. Vel forsitan legendum est, fulgor, vt referatur ad solem, qui tubitò dum oritur, videtur in occidente. Quauis Luc. 17. Sicut fulgur, inquit, coruscans de sub cælo in ea quæ sub cælo sunt fulget, ita erit filius hominis in illa die. Et subdit apud Matth. Vbi fuerit corpus congregabuntur & aquilæ: fit enim allusio ad illud Pauli. Rapiemur in nubibus obuiam domino in aëra: aquilarum nanque volatu, sanctorum merita diuino numine suffulta denotantur. Super omnia demum rem cõfirmat, cõclusio illa. Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur, & tunc apparebit signum filij hominis in cælo, & videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli, cum virtute multa & maiestate. Et tandem subdit de die illa nemo scit, &c. Et similia ferè verba habentur Marci. 13. & Lucæ. 21. proculdubio ergo certissima est conclusio, quòd ante diem iudicij apparebit in cælis expauescenda signa.

Præcipua cõfirmatio.

Quindecim signa.

Hieronymus autem quindecim continuis diebus iudicium præcedentibus, quindecim signa refert futura dicens, quòd prima die maria omnia exaltabuntur. 15. cubitis super montes. Secundo omnia æquora proflerentur in profundum: ita vt vix diebus possint. Tertio redigentur in antiquum statum. Quarto bellæ omnes & alia quæ mouentur in aquis, congregabuntur & leuabuntur super pelagus, more contentionis inuicem mugientes. Quinto omnia volatilia cæli congregabuntur in campis inuicem plorantes, non gustantes neque bibentes. Sexto flumina ignea surgent ab occasu solis. contra faciem firmamenti vsque ad or-

tum corruentia. Septimo, omnia sydera errantia, fixa spargent. ex se igneas comas, sicut cometæ. Octauo, erit magnus terremotus, & omnia animalia proflerentur. Nono, omnes lapides tam magni quàm parui diidentur in quatuor partes: vnaquaque aliam collident. Decimo, omnes planetæ, sanguineum fluent rorem. Vndecimo, omnes montes, & colles & ædificia in puluerem redigentur. Duodecimo omnia animalia venient ad campos de syluis & montibus rugientia, & nihil gustantia. Tredecimo, omnia sepulchra ab ortu solis vsque ad occasum patebunt cadaveribus ad resurgendum. Quartodecimo, omnes homines de habitaculis suis recedent non intelligentes: neque loquentes, sed discurrentes. Quintodecimo, omnes morientur, & resurgent cum mortuis longè antè defunctis. Hæc autem Hieronymus non tamquam ex propria sententia cõstituit: sed dixit se in annalibus Iudæorum inuenisse. Sunt autem vt apparet cõfessio. Posuit enim Christus signa illius diei, & tamen nullius istorum meminit: neque omnia videtur rei esse conuenientia.

Ad primum igitur argumentum respondeatur, bitariam eiusmodi signa posse intelligi antecedere. Vno modo, quòd aliquantulo tempore aduentum domini præueniant: ita vt nò monstrant diem, certum neque mensem, imò forsitan, quòd antecedant per annum vel amplius. Et tunc, vt ait ad Elisium August. erit inter probos & improbos dissenso & discrimen: quòd homines ventri & luxui dediti erunt, vt ait Paulus, in pace & securitate, veluti mortales illi, dum arcam Noè fabricabat: sed cordatiore & Dei cultores, non erunt in illa tranquillitate, imò de illis, ait Lucas, quòd arescent præ timore. Quare non obstat diem iudicij fore sic occultam, vt planè non constet, & nihilominus, antecedere signa quæ diem illam comminentur.

Atque huc alludere videtur similitudo Christi. Ab arbore figi, dicitur parabola. Cum iam ramus eius tener fuerit & folia nata, scitis quia prope est aestas: ita & vos cum videritis hæc omnia, scitote, quia prope est in ianuam. At vero similitudo illa non videtur signis iudicij proximis appositæ, sed cunctis à tempore passionis Christi, illucque procedentibus. Prædicationem enim suam & mortem, comparauit germinantibus arboribus, & virescentibus: nam illic iacta sunt semina spiritualium fructuum. Dixit autem, prope esse æstatem, sicuti ait in sua Canonica Ioannes, nunc esse nouissimam horam.

¶ Sc.

¶ Secundo ergo modo & melius dicendum signa illa ventura esse in eadem nocte vel die præcedente iudicio: vt quod ait Paulus. Dicturos tunc homines pax, & tranquillitas, referatur ad tempus antequam signa eos conterritet, & quod ait, repentinum superuenturum interitum, sicut dolorem in vtero habentis, referatur ad signorum præsentiam, quæ nõ permit tet eis ad cor redire. Et de illo tempore, ait Lucas, quod tunc arefcent præ timore. Et tunc, quod ait Christus diem illam esse occultam, in telligendum est, quousque signa illam diem iam præsentem demonstrant: & ideo dicitur ventura sicut fur. Etenim quod iste modus di cendi sit rei congruentior, probatur. Nam se cundum priorem dicendum esset, obscuritate solis & lunæ non duraturam vsque ad articu lum & momentum iudicij: non enim credibile sit, tanto tempore in summis tenebris totum fore mundum: sed secundum hunc modum posteriorem, tenebræ durabunt, quousque ignis præcedens faciem Domini, & splendor ipsius iudicij, cælum serenet.

¶ Ad secundum respondetur. Quod primus ad ventus Christi debuit esse per Prophetas, quã tum ad tempus prænuntiatus: ipse tamen de buit venire occultus: & vtrique ratione non de cuit, vt signa præcederet: præsertim quod pri mus aduentus fuit pacificus, secundus verò erit terrificus.

ARTICVLVS II.

Vtrum Sol & Luna circa iudiciũ, secũ dum rei veritatem, contenebrescent, & virtutes cælorum mouebuntur.

Onstituto quod aduentum iudicij, debent signa celestia præuenire, queritur quem admodum illa debeant con tingere signa: Quaritur ergo primo, vtrum prope iudi cium, obscurabit Sol & Luna, & virtutes celo rum mouebuntur. Et arguitur a parte negati ua. Sol & Luna sunt priuari sua luce nequeunt, nam Luna eclipsatur per situm positionem ter ræ inter ipsam & solem, quare debent esse in oppositis cæli partibus. Sol vero obscuratur per interpositionem lune inter ipsam & nos: ad quod requiritur esse luminaria cœnuncta.

¶ Secundo arguitur. Sicut dicitur, quod sol & luna obscurabuntur, subiungitur, quod stellæ

cadent de celo: stellæ autem cum sint cæli par tes, ac perinde incorruptibiles, cadere inde nõ possunt: ergo omnia per meta phoram intelli genda sunt, & nõ secundum rei veritatem.

¶ Tertio, virtutes cælorum intelligi nequeunt nisi angelis illa autem moueri nõ possunt, pri mo quia sunt beati, quibus mutari repugnat, secundo, quia neque timere possunt neque ad mirari, cum admiratio ex ignorantia causarũ proueniat: quæ in angelis esse nequit: tertio, quia circumstantur domino in iudicio, iuxta illud Apocalypsis. 7. Omnes angeli astan bunt in circuitu throni.

¶ In contrarium est textus euangelicus. Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de celo, & virtutes cælorum mouebuntur.

¶ Ad questionem quatuor conclusionibus re spondetur. Operæ pretium autem est primũ de tempore distinguere: scilicet, ante aduentus Christi articulum, aut in ipso articulo, aut post. In ipso enim temporis articulo, non so lum nulla erit obscuritas solis & lunæ, verum multo fulgentius quàm modò splendescent: quia adueniente domino totus innouabitur mundus. Iuxta illud Isaie. 30. Erit lux lunæ si cut lux solis, & lux solis septemplex. Quæ etiam luminaria peracto iudicio lucentia per manebunt: luna scilicet, in occidente opposi ta soli. De qua re distinct. 48. recurret sermo. Loquimur ergo de tempore, quod erit iudi cio proximum, vt articulo præcedenti expo situm est. ¶ Sit ergo prima conclusio. Sol tunc & luna obscurabitur. Cõclusio habetur in euangelio, & ideo probari non indiget: sed tamen de modo dubitatur, qui potest vnus ef se trium: scilicet, aut per eclipsim, aut per sub tractionem radiorum, aut per interpositam nubem. Nam quod Hieronymus præsentem lo co insinuat, videlicet luminaria tunc non esse absolute remissura lumen, imò quòd debent fulgentius promicare, sed quòd respectu exi mij splendoris iudicij dicentur obscurari, tex tui euangelico non vsque adeò consonat, vbi tanquam exhorrendum signum obscuritas il li denotatur. Idque iudicio antecedens: cum tamen claritas solis nõ sit vsque ad iudicij mo mentum augenda. Per eclipsim autem obscu ritas illa non fiet, primò propter rationem fa ctam, quia Sol & luna simul eclipsari non pos sunt. Item quia sol tunc erit in oriente, & luna in occidente. Deinde quia obscuratio illa erit in vniuerso orbe, tamen vniuersales eclipses ef ferri nõ possunt: Scideq; obscuritas solis, qui ex pirante Christo tenebras fecit in vniuerso mũ do, nõ.

Tertium argumētum.

Pars affirmatiua.

Decisio arti culi.

Sub tempore iudicij non erit obscuritas.

Prima conclusio.

Eclipsis non erit.

do, non potuit esse eclipsis.

¶ Tertio ad re proprie arguitur. Eclipses sunt res naturales, quæ cum per naturam accidant, non dicuntur signa, neque verò terrorem incutiunt, neque admirationem generat: at verò ob scuritas tunc solis & lunæ commemorantur tanquam signa supernaturalia aduentus domi ni, qui etiam supernaturalis erit, terrore & ad miratione plena: ergo non per causas natura les, sed supernaturaliter contingent. Et confir matur, quia si similiter dicitur de stellis, quòd ca dent: scilicet, à suo lumine: & tamen hoc fieri non potest per eclipsim.

Per radiorũ subtractionem.

¶ Potest ergo obscuritas illa fieri per radiorũ subtractionem: nimirum per hoc quòd Deus concursum generale suspendat: ne cum illis luminariibus ad lucendum concurrat: sicuti so lem in tempore Iosue suspendendo eundem concursum ne moueretur sistere gradum fecit. Atque hoc pacto sole nondum mittente ra dios luna & reliqua astra, quippe quæ solo ful gore solis lucent, cõtenebrescent. Quapropter modus hic non est nisi valde conueniens. Verum tamen, quia in miraculis id quod minoris admirationis existit asserendum est, fortasse obscuritas non nisi obfensa nube aliqua fiet: quæ totum orbem obnubilet.

Secunda conclusio.

¶ Secunda conclusio. Pari modo vniuersa astra obscurabuntur: vel quia sol ad illa fulgore nullum mittet: vel quia nubes totum cœ lum conteget. Atque hoc pacto dicuntur ca dere: quia suum cessabit lucendi officium. Lux ta illud Iohelis. 3. vbi de eadem die propheta locutus ait. Sol & luna obtenebrati sunt, & stel læ retraxerunt splendorem suum. Sic enim sol dum sub terrã cadit obscurari videtur: & quan do manè astra occurrantur, cadere vulgo appa rent. Quocirca quauis verborum varietate euangelista vtatur dicens. Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent: eandem obscuritatem significat, nisi quòd varietas illa maiorem emphasim habet ad in currendum terrorem.

Dubitatio.

¶ Hæsitabit autem quispiam, esto oporteret apparere celestia signa iudicij, cur hæc potius quàm alia: poterant nanque vel stare, vel retro cedere, vel augere lumen. Respondetur, illa esse congruentissima. Primò, quia cœmentum lu minis, nõ erit ad terrorem & moerorem aptũ: & statio solis & retrogressio tẽpore Iosue, & Ezechie, vt. 4. Regum. 20. legitur, accidit. O portet autem, vt in fine mudi signa dentur in solita, & inaudita. Sed potissima ratio est, quod cum ille futurus sit obitus quidam mundi, & potissimus effectus luminarium sit lucere, con

Ratio potissima.

decet, vt astra luctus & moeroris documenta subtracto lumine præbeant. Illa enim ratio ne sol quasi necem sui creatoris lugens in mo mento passionis Christi lumen subduxit or bi. ¶ Ex his colligitur obscuritatem illam astrorum, non esse qualemcunq; futuram: vt in noctis crepusculo, aut in tempore eclipsis, sed omnimodam, absque vilo profus splendore, ac si nullum esset astrum in cælo.

Astrorum obscuritas.

¶ Tertia conclusio. Non solum in cælo, verũ in elemētis, vt in aere, & in mari, & in terra e runt signa. Sic enim legitur Luca. 21. Erunt si gna in sole & luna & stellis, & in terris pressu ra gentium, præ confusione fonitus maris & fluctuum. Quæ admodum enim dura fabrica quædam & moles magna minatur ruina, columinæ omnes & tigna, stridore concutiuntur. Sic tunc elementa quæ sunt mundi colũna, contremiscent, quasi sint à suo ordine diuellenda. Quare & mare immodicis, eisdemq; insuetis fluctibus intumescet & fremet, vnde & terræ motus insurget, & animalia cuiusque generis conterrita expauescent: & arbores cõ uellentur, & ædificia corruent. Quapropter

Tertia conclusio.

Exemplum.

Homines resercent.

homines, vt ait Lucas, arefcent: neque id ta ment vna tantum causã, Primũ, scilicet, quia deficiente solis lumine, quod in hæc insluit terrestria, viuientium virtus deficiet. Secũdò, ob nimiam animi angustiam, ac moerorem præsentium malorum. Et tertio propter timo rem futurorum, quæ præsens calamitas com minabitur. Erunt enim sensibus absorpti, pa uoreque & stupore attoniti, quod arcentiũ nomine designatur. ¶ Quod si arguas, lumi naria per suum lumen, quod in hunc mun dum influunt ipsum conseruant: ergo si ante diem iudicij illud lumen subtrahunt, antè ces sabit mundus. Respondetur, quòd non solo lumine, sed motu & alijs influentijs occultis mundum sustentant. Et ideo licet tunc viuientia marcescant, non tamen profus res cunctæ peribunt. ¶ Quarta conclusio. Quòd cælorũ virtutes commouebuntur, duobus modis in telligi potest. Etenim quòd moueantur, euan gelica assertio est. Modus autem non est ita certus. Primò enim potest sententia illa esse quasi præcedentium repetitio: vt virtutes cælorum sint ipsa luminarium natura. Quasi dicat, sol, & luna, & stellæ obscurabuntur: quia virtutes ipsorum, quæ sunt illuminare, muta buntur. Sicut dum sol tẽpore Iosue gressum tenuit, virtus cæli dici potuit moueri. Cui sen sui applaudit litera causalis apud Lucam, E runt signa in sole & luna, &c. Nam virtutes cælorum mouebuntur: ac si causa tam ob

Quarta conclusio.

Virtutes.

Lucas, 21.

securitatis astrorum, quam fluctus maris, & presura gentium, sit futura mutatio virtutum, influxuumque caelestium.

Angeli.

¶ Nihilominus secundo modo possunt virtutum nomine angeli subintelligi. Cui sensui ger maior est textus copulatiuus apud Matthaeum. Et virtutes caelorum mouebuntur. Quasi alia sit res noua praeter praecedentia signa. Et Marcus significantius ait. Et virtutes, quae sunt in caelo mouebuntur. Imò Chryso-

Chrysof.

stomus, videtur ad quendam eorum metum verbum referre. Ait quippe. Virtutes caelae mouebuntur, quauis conscientiae non sint: vident enim infinitas multitudines condemnari, non intrepide stabunt illic. Quibus verbis non insinuat, timore propriae damnationis concutiendos. Nam cum sint beati, nequit eiuscmodi timor eos tangere. Sed quòd trepidabunt tantam mortalium cladem aspicientes. Neque verò ille erit proprie timor, qui est de malo futuro: neque verò admiratio, quae ex ignorantiae causa nascitur: quia res istae non possunt in angelos illos felices cadere, quippe qui diuino conspectu fruuntur. Sed ad exaggerandam rei magnitudinem, dixit more nostro illos trepidaturos. At verò Christus, non loquebatur de illo iudicij momento, sed de antecedenti tempore. Ob idque ad Esichium Aug. sic inquit. Non solum mortales fluctuabunt cum alterabitur mundus, sed & angeli stupebunt in tam terribilibus mutationibus vniuersi: hoc est, stabunt immoti sicut solent, qui stupore corripuntur. Cui alludit illud Iob. 26. Columnae caeli contremiscent & pauent ad nutum eius. Vnde colligit Beda. Quid ergo facient tabulae: hoc est, mortales homines cum tremunt columnae? Et re vera sola lectio & contemplatio tam terribilium rerum, tamque exhorredibili spectaculi, deberet nos modò commouere, ne tunc aspectus pauidos obrueret. ¶ Fortasse vero, non ad commotionem mentis angelorum, sed ad mutationem eorum operationum, hoc significantius refertur. Vnde aliqui dicunt cessationem angelorum ab operibus consueta, in quibus requiescunt, appellari hic motiones. Cessabunt enim iam inde tunc orbem mouere, tunc & homines custodire, atque alia erga nos officia exhibere. Attamen cessatio illa non tam aptè dicitur angelorum motio: praefertim quia illa requies ab articulo temporis iudicij debet incipere. Et tamè Christus loquitur de tempore praecedenti. Dicendum ergo, angelos tunc sit mouendos quod insueta opera & officia exercent: tam in collectione puluerum, quam in alijs ministerijs illic necessarijs. Vnde virtutum nomen vel vniuersos Ange-

August.

Iob. 26.

Alius sensus

Sententia auctoris.

los designat, qui dicuntur virtutes: hoc est, spiritus, qui non sunt corpora, sed merae virtutes. Vel fortasse significatur quintus angelorum ordo: scilicet, medius secundae hierarchiae, qui ob id virtutes dicuntur, quòd sunt miraculis credendis tamquam ministri deputati: proferentur enim illic miracula maxima. ¶ Per haec ergo argumentorum solutiones liquidò constant.

DISTINCTIO

Quadragesima septima. De finali iudicio.

HIS itaque de Antichristo & de signorum confidatione praeractis ad meditationem generalis iudicij descendamus, quod in consummatione seculi nos manet. Hanc enim catholicam veritatem sacra nos oracula docent, vt illud Ioannis, Sermo quem loquutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. Et apud Matthaeum. Vt tibi Corozain. Dico vobis Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij quam vobis. Et rursus. Viri Niniuitae surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam. Vnde. 20. de ciuitate Dei Augustinus euidentissimè, inquit, testimonia sacra diem iudicij praedicant esse venturam. Enim verò, vt in rerum conditio ne primò consideratur generalis illa qua mundus fuit conditus: praeterea vniuscuiusque ho-

Text. Cap. 1.

Ioan. 12.

Matth. 12.

August. de ciuit. Dei cap. 5.

ominis

minis alia singularis, ita praeter peculiare iudicium, quo vnusquislibet dum vita defungitur iudicatur, cogituit aliud in fine seculi celebrari, quod primae vniuersali creationi respondeat.

Cap. 2. ¶ In illo verò iudicio Christus dominus quatenus homo, cui quae ratione humanitate assumpsit pater contulit vt rex esset regni caelorum, iuxta illud Lucae. 1. Dabit ei dominus sedem David patris eius: & regnabit in domo Iacob in aeternum, sedebit iudex, iuxta illa eius confessione apud Ioannem. Pater non iudicat quemquam; sed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificent filium sicut honorificant patrem: Et rursus: Potestatem dedit eum iudicium facere, quia filius hominis est. Alij nihilominus beatorum, qui relictis omnibus sequuti sunt ipsum, ei erunt assessores iudices: vt quippe apud Matthaeum discipulis suis: Amen dico vobis, quod vos qui sequuti estis me in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis: & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Hoc est genitum vniuersitatem. Super quae verba Aug. lib. 20. de ciuit. Dei, ait, Nec quonia super duodecim sedes sessuros esse ait, solos duodecim homines cum illo iudicatos putare debemus: alioqui Mathias, qui in locum Iudae apo-

Ioan. 5.

Matth. 16.

Aug. de ciuit. Dei cap. 5.

stolatum accepit, & Paulus, qui plus alijs laborauit, vbi ad iudicandum sedeant, non habebunt; Vnde duodenario numero significata est vniuersa iudicantium multitudo, eorum scilicet, qui Apostolorum fuerint sectatores. Hos insinuauit Iudas, dicens. Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui. Et Iob 36. Non saluat impios, & pauperibus iudicium tribuit.

Matth. 25.

¶ Atque in illo generali iudicio vniuersi mortales comparabunt, iuxta verbum Christi apud Matthaeum. Et congregabuntur ante eum omnes gentes. Et ad Romanos, Paulus. Omnes stabimus ante tribunal Christi, vniuersique iudicio vel approbationis, vel condemnationis iudicabuntur: vel illam sententiam audientes, Venite benedicti patris mei percipite regnum: vel illam, Ite maledicti in ignem aeternum. Iudicio tamen discussionis neque omnes electos, neque verò cunctos reprobos oportus erit iudicare. Imò, vt Gregorius. 26. libro Moralium, ait, Cum duae sint iudicandorum partes, electorum, scilicet, & reproborum, bini ordines in singulis continentur vt quatuor resulent ordines. Alij enim iudicantur, & pereunt: nempe, iniqui Christiani, quibus dicitur, Esuriui & non dedistis mihi manducare, &c. Alij iudicantur &

Paul. 2. Cor. 5.

Gregor. 26. lib. Mora. ca. 24.

regant, vt boni Christiani, qui non omnia reliquerunt, quibus ramen dicitur. Esuriui & dedistis mihi manducare, &c. Alij non iudicantur & pereunt: nepe infideles, quibus ait Christus. Qui non credit iam iudicatus est. Alij verò non iudicantur & regnant, vt qui non solù quod lex præcipit implere contenti sunt, sed & quod ad perfectionem consulitur, adhibere student. Iudiciù autè vt Iohe. 3. assertu vñ, in valle Iosaphat futurù existimatur, ait em ppheta. Cõgregabo omnes gentes & deducam eos i valle Iosaphat, & disceptabo ibi cum eis.

Cap. 4. ¶ Apparebit ergo dominus ad iudicandum in forma humana, sed tamen doribus gloriæ fulgētissima, Videbunt enim filium hominis, vt legitur apud Lucã (id est in forma humana) venientem in nube cum potestate magna, & maiestate. Et apud Matthæum. Cùm venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, &c. Videbitur autem ab vniuersis tam bonis quam malis. At verò pij nõ solùm formam serui, verùm & formam Dei conspiciet. Iniqui verò, vt. i. de trinitate, ait Augustinus, proculdubio cum videre non poterunt, nisi secundùm formam, qua filius hominis est: sed tamen in claritate in

qua iudicabit, non in humilitate in qua iudicatus est. Ceterùm illam Dei formam, in qua æqualis est patri, non videbunt. Non enim sunt mundi corde, & beati mudi corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

¶ Tunc ergo, vt est apud Danielelem, in iudiciũ sedebit, & libri aperientur, in quibus vnusquisq; propria corporis que gessit, vt ait Paulus, legat: vt iustitiam intelligat sententiæ quã est auditurus. De quibus libris in Apocal. Et vidi mortuos magnos & pusillos stãtes in cõspectu Throni, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundùm opera ipsorum: liber autem vnique propria erit conscientia, quæ, vt ait ad Romanos Paulus, testimonium reddet ipsis, inter se inuicem cogitantibus, accusantibus, aut etiam defendentibus in die cùm iudicabit dominus occulta hominum. Credibile nanq; est iudiciũ illud: aut totum, aut plurima ex parte, mentis potius significationibus, quam externis vocibus celebrandum.

¶ Tãdem rex, vt ipse apud Matthæum ait, separabit gentes ab inuicè, sicut pastor segregat oues à dextris suis: hædos autem

Cap. 5. Daniel. 7.

Apocalyp. 10.

P. et. Rom. 1. cõpando.

Cap. 6. Matth. 25.

tem à sinistris. Ac subinde his, qui à dextris existunt, dicit, Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi: esuriui enim, & dedistis mihi manducare, sitiui & dedistis mihi bibere, &c. His autem qui à sinistris. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius: esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum, &c.

DISTINCTIONIS
Quadragesimæ septimæ, Quæstio prima, De iudicantibus, & iudicandis.

ARTICVLVS. I.

Vtrum iudicium finale sit futurum.

ostquam superiori distinctione eorũ, quæ iudicium antecedent, tractatum absoluius, subsequitur, vt in hac quadragesimæ septimæ de iudicio ipso dicam. Cuius duæ erunt quæstiones, prior de iudicantibus & iudicandis: ac posterior de eiusdem iudicij forma & modo. ¶ Quæritur ergo primò tanquam omnium fundamentum, vtrum generale iudicium sit futurum. Et arguitur à parte negatiua. Legitur enim Naum. 1. Non cõsurgat duplex tribulatio. Et secundùm septuaginta interpretes. Non iudicabit dominus bis in idipsum. Vnusquisq; autem in suo obitu iudicatur, & secundum merita retributionem suscipit: Dixit quippe dominus latroni, Hodie mecum eris in paradiso. Et de epulone, vt vna habet lectio. Mortuus est diues & sepultus est in infernum: ergo nihil alio generali iudicio opus est. Præsertim cùm iudiciũ debeat sententiam antecedere: quæ tamen in particularibus iudicijs ad singulos profertur.

Secundũ arguitur. Si necessarium esset generale iudiciũ, id maxime propter corpora quæ tunc resurgunt ad corpora verò non pertinet meritum & demeritum, quia non sunt nisi animarum instrumenta: ergo cùm iudicium futurum sit, vt pro meritorũ ratione præmia, aut supplicia reddantur, non est vsque ad corporum resurrectionem dilatandum. Quod per illud Ioannis. 12. Nunc iudicium est mundi, cõfirmatur. ¶ In contrarium autem est, illud Ioannis eodem capite. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die.

¶ Nomen iudicij vno modo vsurpatur pro intellectus assensu vel dissensu, quo enuntiationem cognoscimus esse veram, vel falsam: atque hoc modo in præsentiarum nõ accipitur. Sed altero, vt est actus iustitiæ, quem admodum, secunda secundæ quæstionis. 60. ait Diuus Thomas. Est enim recta definitio iusti, quæ perpensis rei causis colligitur. Vnde Philosophus quinto Ethicorum: Homines, inquit, ad iudicium fugiunt. Et ideo quæstio præsens est de iudicio, quo Deus de meritis nostris iudicat, seu bonis, seu malis, vt vnique secundum opera sua retribuatur. ¶ Et quidem Philatrus in suo hæreticorum catalogo quosdam refert Barbaros, atque alios Florianos, qui iudiciũ vllum fore negabant. At verò August. in lib. de hæresibus, vbi illorum meminit hæreticorũ, hunc errorem nõ cõmemorauit. Quicunq; tamen illo fuerint cõmaculati, indigni sunt, quorum mentio fiat: adeo est eiusmodi hæresis absurda. Præsertim si & particularia singulorũ iudicia negabant. Cùm enim diuinis legibus subditi simus, quis tam mentis inops esse potest, qui neget, eidem nos Deo rationem nostrorum morum exhibituro? Sed quæstio præsens nõ est nisi de generali iudicio, quod post cuiusq; singulare expectamus. ¶ Hac ergo catholica conclusione, quam negare hæreticum esset, respondetur. In seculi cõsumatione vñ cõclusio. ¶ Turus est Christus, qui generali iudicio iudicaturus est viuos & mortuos. Huc etenim inter alios articulos in simbolo cõstitetur. Et est assertio Christi loco citato apud Ioannem: Ille iudicabit eum in nouissimo die. Et Ioã. 3. Nõ misit Deus filiu suũ in mundũ, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsam. Vbi dabo subnotauit suas aduentus. Primum, scilicet, ad saluandum per misericordiam mundum,

Luc. 2.

Matth. 24.

Aug. 2. de trinitate. cap. 13.

Partis negatiue argu. 1.

Hæresis Barbarorum.

Cõclusio.

Te Almonte sacra.

& secundum ad iudicandum ipsum rigore iustitiae. Et ideo subdit, Hoc est autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem. Quasi illa sit futura materia iudicii, quemadmodum homines fidem susceperunt, & coluerunt. Et Ioannis quinto. Procedens, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitae, qui vero mala egerunt in resurrectionem iudicii. Et Isaia tertio, Dominus ad iudicandum venit cum signis & portentis in conspectu populi sui. Et 1. ad Corinth. 4. Apostolus. Nolite ante tempus iudicare, quoad usque veniat dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo. Et 2. ad Corinth. 5. quinto. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum. Vnde Augustinus. 20. de ciuitate Dei, capit. quinto. Evidentissime, inquit, testimonia sacra diem iudicii praedictant esse venturum, Vt illud apud Matthaeum capit. 1. Verbi Chorozaem. Dico vobis, Tyro & Sidon remissus erit in dei iudicii quam vobis, Et rursus ad Capharnaum. Dico vobis, quia terra Sodomorum remissus erit in die iudicii, quam vobis. Et Matthaei. 12. Viri Niuii tunc surgent in iudicio super generatione ista, & condemnabunt eam, quia poenitentiam egerunt, in praedicatione Iona: & eccē plus quam Iona hic. Et regina Austru, surgit in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam, quia venit à finibus terrae audire sapientiam Salomonis: & ecce plus quam Salomon hic. Et Matthaei. 13. in zizaniorum parabolis, ait, quod in consummatione seculi mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno suo omnia scandala, & eos, qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus & stridor dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi audiat. Hic, vt ait Augustinus, iudicium, vel diem iudicii non nominat, sed vel multo, eum clarius ipsi rebus expressit: & in fine seculi futurum esse praedixit. Et Matthaei. 19. discipulis ait. Amen dico vobis, quod vos, qui seuti estis mecum in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis, & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israēl. Est ergo conclusio, sacris eisdemque manifestis oraculis constabita. Vnde idem Augustinus, eodem libro, capit. 30. recensitis id genus diuinis oraculis, sic concludit. Nul-

Ioannis. 5.

1. Corint. 4.

2. Corint. 5.

August.

Alia testimonia sacra

lus igitur, vel negat, vel dubitat per Iesum Christum tale quale istis sacris literis praenunciatur, futurum esse nouissimum iudicium, nisi qui eisdem literis incredula opinio sitate seu caecitate non credit.

¶ Neque vero rationes desunt optimae, quibus conclusio congruenter demonstratur. Enirnvero, homo bifariam assimari potest: vno modo, vt singularis persona; atque altero, vt pars Christianae Reipublicae. Rursus & quatenus est singularis persona considerari potest aut in se praesente, aut in effectibus suarum actionum, quae quotidie inserpunt: & ad alias ac subinde alias personas profunduntur. ¶ Ex his ergo quatuor colliguntur rationes. Prima, finis rei suo debet congruere principio: in hac autem mundi machina consideratur, tum vniuersalis eius creatio, tum & vniuersalisque hominis generatio: singulari autem cuiusque generationi respondet peculiaris vniuersalisque iudicium, dum moritur: ergo congruens est, vt praeter hanc particularem iudicia fiat in seculi consummatione vniuersale, quo de toto humano genere iudicetur: cui & angeli, qui nostri fuerunt cultores, cum nostri patroni comparantur, & demones, qui fuerunt nostri hostes, vt criminales assistant.

Ratio 2a.

Prima ratio.

Secunda ratio.

¶ Secunda ratio est Sancti Thomae tertia parte, quaestione quinquagesima nona, articulo quinto. Quauis homo secundum suam personam per animae separationem moriatur, permanet tamen ex rebus futuris pluribus modis dependens: Vno modo, in filiis, secundum illud Ecclesiastici trigesimo. Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus, similem enim reliquit sibi post se. Et similiter persistit in sua familia & in suis subditis, quos debuit integris moribus instruere. Secundo modo, etiam permanet in suis effectibus seu bonis seu malis. Perseuerant enim & martyrum aliorumque sanctorum exempla, & sapientium doctrina, quibus homines in dies proficiunt & promouent. Rursus haereticorum dogmata quotidie germinant, vt modo Lutheranorum, quorum pestem vitam Deus nostris seculis relinquat. Item manent in suis effectibus quae in rebus istis, caducis & in bricis defixerunt, amplificando res suas, quae perpetuando nomina. Tertio, & quantum ad corpora, quae vel honorifice fuerunt sepulta, vel nulla sepultura donata. In summa permanent in hominum memoria: Cum ergo vniuersalisque iudicium ex his omnibus pendeat, quae

quae quauis Deus antequam fiant nouerit, hominibus tamen ante finem mundi innotescere satis nequeunt, qua maximè congruens est, vt tunc Deus mortalium vniuersitatem, eodem tribunali iudicet: vt qualis vnusquisque fuerit, non solum per eius actus, sed per omnes subsequentes effectus & per fructus quos in alias personas protulit, aut per damna quae illis intulit, vniuersis palam fiat.

Tertia ratio

¶ Tertia ratio inde sumitur, quod legitimum operum pretium, ex intentione quae intus in corde latet aestimatur, ex quo, vt ait Christus, exeunt cogitationes, siue bonae, siue malae. Quo fit, vt quamplurimum subit fallaciae in iudicandis hominibus de extrema facie & operibus. Sunt enim plurimi, qui lupinum petus ouina pelle contegunt: & vice versa multum pectoris sanctimoniam externè dissimulant. Est ergo rei maximè consentaneum, vt in generali hominum angelorumque conuentu, abditae cordum propalantur, vt legitimum per sonarum iudicium notum fiat vniuersis: atque adeo hypocrite summo confundantur opprobrio, & Dei filij publicis honoribus honestentur. Vnde Paulus. 1. ad Corinthios. 4. Nolite, inquit, ante tempus iudicare, quousque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo.

1. Corin. 4.

Quarta ratio.

¶ Quarta demum ratio sumitur ex similitudine sementis & messis. Tempus enim praesentis seculi tempus sementis est, vbi grana cum paleis mixta concresecunt, & zizania cum tritico. Conuenit enim, vt ait super psalmum 54. Augustinus, probos in hoc seculo cum re probis commixtim viuere, vt mali consilijs exemplisque bonorum in viam redeant: & boni peruerfa iniquorum opera caueant. Est ergo operae pretium, vt dominus messis, quemadmodum ait Baptista Matthaei. 2. ventillabro suo, hoc est, discretionis iudicio, permundet aream suam, triticum iudicet in horreum suum congreget, & paleas igne comburat inextinguibili.

Solutio primi argumēti

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quod Deus non iudicat bis in idipsum, contra sensum prophetae, hoc est, pro eodem delicto non congeminat poenas. Attamen seculum diuersas diuersas iudicia duplicare scilicet, vt qui occultè tanquam singularis persona iudicatus fuit, publicitus, quali pars Reipublicae iterum iudicetur & premium aut supplicium quod secundum animam susceptum, suscipiat etiam in corpore, nihil iniustitiae praesert, sed

plurimum sapientiae lumen. Et ideo ad postremam argumenti particulam responderetur, non quemadmodum illi, quorum errorem, distinctione. 45. refutauimus, quod animae ante die iudicii, nec donentur praemij nec supplicij plestantur: monstratum enim illic reliquimus, quam hoc sit falsum. Sed responderetur primo, quod licet sententia in iudicio particulari precedat generale in parte, nihilo minus per iudicium post modum generale non solum confirmatur, verum ampliatur. Vt deinceps boni alijs accidentarijs praemij fruuantur, tum in corporibus, tum sanctorum auctiori consortio. Et pariter damnati truculentias cruciabuntur. ¶ Ad secundum responderetur, quod corpus non est, vt instrumentum animae separatum, sed coniunctum, tanquam pars supposita: & ideo sicut fuit particeps laboris & voluptatis, debet esse & praemij & supplicij. Atque adeo licet anima, quae per se subsistit, in ipso statim exitu à corpore suam suscipiat retributionem, corpus tamen, quia manet mutabilitati obnoxium, in fine mundi est illam recepturum.

Solutio Secunda argumēti

Verbum Christi Iohannis. 12.

¶ Verbum autem illud Christi Iohannis. 12. Nunc iudicium est mundi, non accipitur in eo, quem nunc tractamus, sensu, sed vt tractatu. 52. super Ioannem ait Augustinus, loquebatur de iudicio quod fecit dum per suam passionem, de diabolica tyrannide liberauit genus humanum.

ARTICVLVS. II.

Vtrum Christo sint alij assessuri iudices.

CONFITEMUR iudicium futurum, exploremus ergo de iudicibus, vtrum alij sint assessuri Christo. Et arguitur à parte negatiua, ex illo Ioannis quinto. Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium in dedit filio, vt omnes honorificent filium sicut honorificant patrem. Igitur cum honore filij nulla sit creatura digna, sit vt nullus sit cum eo futurus iudex.

Partis negatiuae argumēti prima.

¶ Secundo arguitur. Quicumque fessurus est de re aliqua iudex, debet potestate in id quod iudicat fungit illa autem de quibus iudicandum est iudicium illud sunt merita demeritaque humana, quae soli diuinae subsunt auctoritati & cognitioni: ergo nullus alius erit iudex.

Secunda de re argumēti

Præsertim

Praefertim si (quod quaestione sequenti probabilius censetur) forma illa iudicij tantum in mente sit perficienda, consequi videtur, qd solus Christus, cui patula sunt hominum corda, debeat totum iudicium absolere.

Pars affirmativa. ¶ In contrarium est illud Matthaei decimonono, quod Christus est Apostolis pollicitus. In regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis & vos iudicantes duodecim tribus Israel. Cui illud consonat, Isaia. 3. Dominus ad iudicandum veniet cum senioribus populi sui.

2. Concl. ¶ Ad quaestionem tribus conclusionibus respondetur. Prima, Christus etiam quatenus homo, & inquantum redemptor humani generis constitutus est à Deo iudex vivorum & mortuorum. Verba sunt Petri Apostoli, Actuum. 10. Neque conclusionem hic praefigimus ceu ex professo locupletius ampliadam, pertinet enim ad tractatum de vita Christi. Quare de iudicaria eius potestate differuit diuus Thomas tertia parte quaestione. 59. Sed eam tamquam reliquarum caput, preponimus. Vbi notandum, quod si loquamur de Christo quatenus Deus est, & de iudicio diuino vniuersarum rerum, non dixisset Christus.

3. Concl. Pater non iudicat quenquam. Quia per proprietatem, idem est iudicium omnium trium personarum, licet per attributionem quodammodo competat filio iudicare. Nam et si ad iudicium requiratur potestas, quae attribuitur patri, & reditudo, attribuitur spiritui sancto: tamen quantum ad formam, qua formatur iudicium, requiritur sapientia. Iuxta illud Ecclesiastici. 10. Iudex sapiens iudicabit populum suum, sapientia vero attribuitur filio. Christus autem non loquebatur, nec nos loquimur de illo iudicio, sed de generali, quod facturus est in forma humana. De hoc ergo asseruit, quod pater non iudicat quemquam, sed hanc potestatem dedit filio, quia filius hominis est.

Chryso. ¶ Quamvis Chrysothomus arbitratus Christo, hanc iudicij facultatem, non quatenus homini, sed quatenus Deo per generationem eternam esse communicatam: non sic legit, sed interiecto puncto. Omne iudicium dedit filio. Ut alia oratio sit. Quia filius hominis est, nolite mirari hoc. At vero profecto lectio haec non tam textui consonat, quam alia Augustini, quae est communis. Alio qui non negasset patrem illo modo iudicare, quo iudicat filius. Est ergo sensus, quod in iudicio generali pater non iudicabit, sed filio hoc dedit, quatenus homo est: tamen primaeua iudicandi au-

thoritas in patre ipso resideat. Et ratio est, Ratio. quia iudicium illud futurum est in forma visibili, ut etiam damnati, qui diuinitatem conspicerent nequeunt, videant nihilominus ipsum iudicem. Vnde cum pater non sit homo, quia neque humanitatem assumpsit, non iudicabit. Ait enim Augustinus in libro de verbis Domini. Rectum erat, ut iudicandi viderent iudicem, tam boni quam mali. Et ideo formam serui iudex ostendit malis: bonis vero, etiam formam Dei.

Altior ratio. ¶ Altius tamen ratio huius contemplanda est. Eo enim, quod Christus dominus nostrae sibi unitatem vniuit, ratione illius ineffabilis unionis, competit ei esse regem regni caelorum, iuxta illud Lucae primo. Dabit ei dominus Deus, sedem David patris eius, & regnabit in domo Iacob in aeternum. Hunc ergo tunc titulum absque meritis ratione diuini suppositi obtinuit. Sed praeterea & quatenus suo nos pretioso sanguine redemit, ius suis meritis acquisiuit, ut esset caput nostrum, ac subinde iudex. Nemp, ut qui pro Dei iustitia pugnavit & vicit, & iniuste iudicatus est, secundum Dei iustitiam iudex esset. Vnde de Iob trigesimo sexto. Causa tua quasi impij iudicata est: iudicium causamque recipies. Et Augustinus in libro de verbis Domini. Se debet iudex, qui stetit sub iudice, damnabit vero reos, qui falso factus est reus. Et si per autoritatem quam tractam, Ioannis quinto. Potestatem dicit ei iudicium facere, quia filius hominis est, ait. Non quidem propter conditionem naturae: alioqui omnes homines eandem haberent potestatem: sed propter gratiam capitis, quam Christus in humana accepit natura.

2. Concl. ¶ Secunda conclusio. Alij etiam cum Christo iudicabunt. Vbi adnotandum est, iudicare, multifariam contingere. Vno modo, quis dicitur iudicare tanquam causa & obiectum, cuius coparatione iudicium alterius accipitur, Qui enim iustorum opera intuetur, iudicat quam sint impij culpandi. Atque hoc pacto Matthaei. 12. ait Christus. Viri Niniuitae surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam: quia poenitentiam egerunt in praedicatione Ionae, & ecce plusquam Ionas hic. Pluris enim illi Ionae condemnationem aestimarunt, quam Iudaei disciplinam Christi. Et similiter Regiam Austriae plus mouit Salomonis fama, quam illos praesentia Christi. Sed isto modo non solum sancti, verum & nequam homines iudicabunt. Iuxta illud

Math. 11. ta illud Matth. 11. Vae tibi Corozain, quia si in Tyro & Sydone factae essent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in cilicio & cinere poenitentiam egressi. Et ideo per comparationem erunt illi reprobi causa condemnandi Iudaeos obstinatioribus illis. ¶ Secundo modo dicitur quis iudicare, quia iudicanti consentit, quasi ei sententia placeat. Atque hoc pacto iusti omnes ac soli quodammodo iudicabunt, Christi sententiam approbantes. Iuxta illud Sapient. 3. Iudicabunt sancti nationes. Sed illud nondum est proprie iudicare, quasi per actionem & facultatem quae illis competat. Quare conclusio nostra alium asserit iudicandi modum, quo Christus non iustis vniuersis, sed peculiariter Apostolis, qui relinquentes omnino secuti sunt eum, pollicitus est. De quibus legitur, Isaia. cap. 3. Dominus ad iudicandum veniet cum senioribus populi sui. Et Proverb. 3. 1. ait Salomon de ecclesiae sponso, Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terrae. Et Iob. 36. Non saluat impios, & pauperibus iudicium tribuit. Et Apocalypsis. 3. Qui vicerit, dabo tibi sedere mecum in throno meo sicut & ego vici & sedi cum patre meo in Throno eius. Quauis hoc ad vniuersos istos referri videatur, qui sedebunt in Throno cum Christo, non in Throno iudicandi, sed regnandi.

Modus. 2. ¶ Hanc vero Apostolicam iudicandi actionem, Magister sententiarum non putat ante posse fieri, quam videatur, nisi per reuelationem. Nihilominus sunt, qui non aliter interpretentur, quam quod iudicabunt per honorabilem confessionem prope Christum: veluti accessores iudicare dicuntur, quia superiores ceteris apparebunt in iudicio occurrentes Christo obuiam in aera. At profecto hoc non sufficit, ut proprie dicantur iudicare. Nam magnates asidentes Regi dum iudicat, si nihil aliud, vel in causa cognitione, vel in sententiae prolatione operentur, nequam appellantur iudices.

Testimonia sacra. ¶ Et ideo Ricardus de sancto Victore plusculum eis tribuit dicens, quod viri eximiae sanctitatis, qui diuinae contemplationi assunt, ea quae in libro Sapientiae quotidie legunt, veluti in cordium voluminibus transcribunt. Vnde subdit. Quid vero sunt iudicantium corda diuinitus in omnem veritatem edocta, nisi quaedam canonum decreta? Itaque iudicare non sit nisi in corde tanquam in libris habere scriptam Dei sapientiam.

Tertius modus. ¶ Haec autem speculatio egregia est: non tamen satis vim munusque iudicandi exprimit. Et ideo, ut impraesentiarum ait Diuus Tho-

Ricardus. 7. Quartus modus. mas dicendum tandem, quod cum iudicare proprie sit sententiam in alium ferre; hoc bifariam contingit. Vno modo per propriam auctoritatem, & haec est propria Christi functio, qui ex meritis iudicandorum mente sententiam colliget. Sed altero modo contingit sententiam proferre, auctoritate illius, qui id munus ministro committit. Et hoc modo iudicabunt Apostoli & apostolici viri, sententiam, scilicet, Christi auctoritate latam in notitiam iudicandorum proferendo. Quod est quasi illam pronuntiare: hoc est, eos docere quid cuique iustitia Dei pro suis meritis retribuatur. Atque hoc inferius videtur idem Ricardus his verbis explicare. Iudices eorum iudicatis decretorum suorum libros aperire: est ad cordium suorum inspectionem inferiorum quorumlibet visum admittere, sensumque suum in his quae ad iudicium pertinent reuelare. Debet enim illa esse locutio, aut vocalis aut mentalis, ut quaestione sequenti videbimus.

Verus sensus iudicandi. ¶ Tertia conclusio. Honorificum hoc iudicandi munus non quibuslibet sanctis hoc quicumque merita, sed solis Apostolis eorumque sequacibus propter perfectum paupertatis statum concedendum est. Duplex namque est consideranda paupertas. Vna quidem communis, quae saepe solet esse coacta: & illa non nominatur status paupertatis, quauis si a quo animo per Dei gratiam toleretur, suo non careat egregio merito. Secunda est paupertas, de qua impraesentiarum loquimur, videlicet dum quis cuncta quae habet, ut Christum sequatur, relinquit, & trino voto religionem proficitur: firmitas enim voti status dicitur. Probatio conclusio.

mas dicendum tandem, quod cum iudicare proprie sit sententiam in alium ferre; hoc bifariam contingit. Vno modo per propriam auctoritatem, & haec est propria Christi functio, qui ex meritis iudicandorum mente sententiam colliget. Sed altero modo contingit sententiam proferre, auctoritate illius, qui id munus ministro committit. Et hoc modo iudicabunt Apostoli & apostolici viri, sententiam, scilicet, Christi auctoritate latam in notitiam iudicandorum proferendo. Quod est quasi illam pronuntiare: hoc est, eos docere quid cuique iustitia Dei pro suis meritis retribuatur. Atque hoc inferius videtur idem Ricardus his verbis explicare. Iudices eorum iudicatis decretorum suorum libros aperire: est ad cordium suorum inspectionem inferiorum quorumlibet visum admittere, sensumque suum in his quae ad iudicium pertinent reuelare. Debet enim illa esse locutio, aut vocalis aut mentalis, ut quaestione sequenti videbimus.

3. Concl. ¶ Tertia conclusio. Honorificum hoc iudicandi munus non quibuslibet sanctis hoc quicumque merita, sed solis Apostolis eorumque sequacibus propter perfectum paupertatis statum concedendum est. Duplex namque est consideranda paupertas. Vna quidem communis, quae saepe solet esse coacta: & illa non nominatur status paupertatis, quauis si a quo animo per Dei gratiam toleretur, suo non careat egregio merito. Secunda est paupertas, de qua impraesentiarum loquimur, videlicet dum quis cuncta quae habet, ut Christum sequatur, relinquit, & trino voto religionem proficitur: firmitas enim voti status dicitur. Probatio conclusio.

Duplex paupertas. ¶ Tertia conclusio. Honorificum hoc iudicandi munus non quibuslibet sanctis hoc quicumque merita, sed solis Apostolis eorumque sequacibus propter perfectum paupertatis statum concedendum est. Duplex namque est consideranda paupertas. Vna quidem communis, quae saepe solet esse coacta: & illa non nominatur status paupertatis, quauis si a quo animo per Dei gratiam toleretur, suo non careat egregio merito. Secunda est paupertas, de qua impraesentiarum loquimur, videlicet dum quis cuncta quae habet, ut Christum sequatur, relinquit, & trino voto religionem proficitur: firmitas enim voti status dicitur. Probatio conclusio.

Marth. 19. Quia supremum erat quod pollicebatur premium, creditique subinde difficile, ut affirmatus illud assereret, ait. Amen dico vobis, qui sequenti esis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis & vos super sedes duodecim. Id est, non stabitis inter illos, qui iudicandi sunt: sed assidebitis iuxta sedem maiestatis meae. Non promiscue in vno communi sedili, sed singuli in sedibus

sedibus singulis, quod ad maiorem honoris cumulum accedit. Nec tamen sedebitis honoris gratia, ut prope me sitis, sed quod me ergo auctoritate facturus sum, id vos tanquam mei ministri facietis iudicabitis, inquam, duodecim tribus Israel, id est, totam iudicandorum vniuersitatem. Quanquam, quia ex illo populo erant assumpti, cui Christus peculiariter fuerat promissus, illum solum populum nominauit. Et quo rem explicatius doceret, subiunxit. Omnis qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut agros, &c. propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam aeternam possidebit. Quasi dicat, propter singularia merita peculiariter recipiet vnusquisque praemia. Sed propter omnimodam omnium bonorum abiectionem, vt liber se homo totum obsequio meo tradat iudex erit.

Paupertatis dignitas.

¶ Et re vera huic altissimo paupertatis statui accommodatissima est iudicandi facultas. Primo propter congruitatem. Nam qui de rebus quibuslibet iudicaturus sedet, ab eorum profusus affectu debet esse purus; quia utique ratione Philosophus. 2. &c. 3. de anima, ait quod visus debet esse omni colore nudus, alius nequiret colores omnes percipere; veluti lingua amaro humore infecta, gustare sapores nequit. Eadem ratione intellectus probatur esse incorporeus: quia omnia cognoscit corpora. Iudices ergo, qui Reipublicae oculi sunt & lumina rerum omnium affectione, debent esse nudi & purissimi. Hac ergo congruentissima ratione statui paupertatis, quo omnia profusus abijciuntur, iudicandi de omnibus potestas accommodatur. Vnde quia spiritualis homo per corporaliu spoliacionem fit, ait. 1. ad Corinthios 2. Apostolus, quod spiritualis iudicat omnia, & ipse a nemine iudicatur. Quocirca, vt infideles, quia sunt manifestarij Reipublicae hostes non iudicabuntur iudicio discussionis, sed condemnationis, quia qui non credit iam iudicatus est, ita per alterum extremum, quia iudicium de operibus misericordiae explicandum est. Esuriui & dedistis mihi manducare, &c. illi qui per erogacionem omnium bonorum statum paupertatis elegerunt, quia manifestum est vno religionis actu, & voto cuncta misericordiae opera exoluisse, non iudicabuntur, sed alios iudicabunt, qui partem dederunt, & partem retinuerunt: atque eos praecipue, qui nihil dederunt.

3. Ratio.

¶ Secundo, id etiam conuenit ratione meriti. Abiectione enim & contemptus mundi excelsae humilitatis officium & iudicium est: praemium autem humilitatis est exaltatio, iuxta

illud. Qui se humiliat exaltabitur. Cum ergo, qui statum paupertatis proficiuntur, ab omnibus suppeditentur, despecti que cunctis habeantur, acquirunt sapientia diuina est, vt super omnes exaltentur. Nulla vero est exaltatio maior, quam alios iudicare.

3. Ratio.

¶ Tertio, & potestas haec paupertati, tanquam proprio ipsius praeparamento congruit. Ob id enim, vt paulo ante dicebamus, conuenit sanctorum quibuspiam iudicare, quod per contemplacionem cor habent diuinam veritatem edoctum, quam alij valeant enunciare. Prima autem omnium dispositio ad statum perfectionis, ac perinde contemplacionis est paupertas: quae ideo in capite beatitudinum a Christo est collocata: ob idque pauperibus iudicare congruit. Vnde in verbis illis Christi, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum, hoc mihi inspicere videor. Promittitur, inquam, pauperibus regnum caelorum, non ea tantum generali ratione, qua iustis omnibus propositum est: sed singulari, qua regum est ciuium causas iudicare ac definire. Et ideo post consiliorum uarationem conclusit Christus dicens. Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno caelorum, qui autem fecerit, magnus vocabitur. Consilia namque etsi quantum ad necessitatem sint minima, tamen mandata adiecta sunt maxima. Et ideo, qui mandata absque illis seruauerit, quidem in regno caelorum, sed tamen ratione status erit ex minoribus, nisi aliunde crementum fecerit charitatis. Qui vero consilia mandatis adiecerint, erunt magni, nempe, proceres & magnates apud Deum, atque adeo assessores iudices. ¶ In hoc ergo iudicantium ordine professione pauperes vtriusque sexus includuntur, in quo sacratissima virgo principatum obtinebit. Omnes, inquam, etiam si in sanctorum canonicum non fuerint per ecclesiam adscripti, dummodo instituta suae religionis legitime seruauerint, vel si pro humana fragilitate lapsi fuerint, per diuinam clementiam fructus egerint poenitentiae, & tandem in sua professione vitam absoluant.

Beati pauperes spiritu &c.

Constituta.

¶ Ex his colligitur Angelos non esse futuros assessores iudices Christi. Sicut enim patet quia inuisibilis est, non iudicabit, sed filius in humana natura, vt ab omnibus tam malis, quam bonis conspiciatur: ita neque inuisibilis Angeli. Debent enim iudices omnes in eadem apparere natura, atque adeo homines esse quauis iudicabunt, vt ceteri iusti, sententiam approbando,

Noti.

¶ Praeterea

¶ Praeterea quia angeli non sunt a terrenorum affectu liberi & puri suapte sponte per meritum, sed suapte natura absque vilo merito. Quapropter nullum inconueniens est licet illo priuentur honoris titulo, quo donantur Apostolici homines, sicut & aureolis quibus virgines donantur, propter spontaneam virginitatem, & martyres propter victoriam martyrij. Item quia illic mero ministrorum officio fungentur, quos vt habetur Matthaei. 13. mitet filius hominis ad colligenda scandala: Ite apparebunt tanquam testes, vt ait glossa super illud Matthaei. 25. Cum venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, Ministrorum autem & testium non est iudicare.

Solutio primi argum.

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, illum honorem iudicandi propria autoritate neminem esse consecuturum praeter Christum, cui conuenit propter eminentiam capitis. Et per hoc eadem respondetur ad secundum: scilicet, quod soli Christo subsunt nostra merita & demerita tanquam retributori. Sed alijs iudicibus per eius reuelacionem innotescunt. Et quauis iudicium sit memento citra vocem transigendum, nihil obstat quominus quibusdam specialiter sanctis illa fiat sententiae reuelatio, quae non fiat omnibus.

Contra tertiam conclusionem.

¶ At vero contra tertiam conclusionem super sunt nonnulla dubiola dissoluenta. Arguitur ergo, quod non omnes professione pauperes iudicaturi die illa sint: quoniam Christus duodecim praecise apostolis duodecim spopodit iudiciales sedes. Sed & quod non eis duntaxat eadem potestas congruat, arguitur secundum. Qui dignitate & merito inferior est, non debet superiorem iudicare: sunt autem complures, qui quauis paupertatem professi non fuerint, cumulatiore tamen habent apud Deum per eius gratiam merita: praesertim candidati martyres, qui licet bona externa non abiecerint, propriam tamen vitam quae diuitijs cunctis pretiosior est, Deo sacrificauerunt, in quo & Christum ipsum imitati sunt, qui ob id quod iniuste iudicatus est, iudex esse meruit. Et tandem arguitur. Qui verbis & doctrina exhortatur ceteros ius habet contemptores verbi iudicandi, iuxta illud Ioannis. 7. est qui accusat vos Moyses in quo vos speratis: nempe, quia eius documentis (vt ait glossa) non creditis: & iuxta illud iam citatum Ioannis. 12. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die: ergo citra paupertatis professionem erunt sancti iudices. ¶ Ad primum respondet Augustinus. 20. de ciuita. Dei capit. 5. his verbis. Ne quoniam super duodecim sedes sessuros esse

ait, solos duodecim homines cum illo iudicatos putare debemus. Alioquin quoniam in locum Iudae traditoris apostolum Mattheum legitimus ordinatum, & Paulum, qui plus alijs laborauit postmodum apostolatu donatum, vbi ad iudicandum sedeat non habebunt. Vnde de duodecim numero significata est vniuersa iudicantium multitudo, propterea, quod duodecim apostolis loquebatur, in quorum persona hoc omnibus eorum sectatoribus promittebat. ¶ Ad secundum respondetur, quod qui meritis superiores fuerint, perfectius praemium essentiale, quod in Dei visione consistit, obtinebunt: nihil tamen obstat quominus vtronei pauperes illo accidentario fungatur honore iudicandi etiam superiores, auctoritate sibi a supremo iudice indulta.

De martyribus.

¶ Ad id autem quod de martyribus obiectum est: non desunt, qui arbitrentur, vt Abulenensis super Matthei. capit. 15. quaestio. 324. quod vniuersi sancti, qui in catalogum & sanctorum canonem ecclesiae auctoritate relati sunt, sint cum apostolis iudicaturi, eo quod ecclesiae testimonio iam iudicati sunt. Veruntamen hoc, quauis probabilitate non careat, tamen euangelio non satis consonat, quo Christus non nisi illis, qui reliquerunt omnia, hanc dignitatem pollicitus est. Nisi dicas etiam martyres simul cum vita reliquisse omnia. Nihilominus opinio communis, quam sustinet hic Sanctus Thomas est, quod non iudicabunt nisi pauperes. Et ideo respondetur, quod martyri non vsque adeo rationes supra factae coaptantur, vt sint iudices. Quauis ob feruorem charitatis praemium essentiale cumulatus allequantur, & aureolas, quibus alij non donantur. Qui autem secundum aliam opinionem dixerint fore iudices, cum probabilitate etiam loquentur. De Christo vero diuersa est ratio. Primo quia tanquam capiti conuenit ei iudicare. Secundo quia heroicè statum paupertatis seruauit. Et tertio quia non solum iniuste iudicatus est, sed per eminentissimam humilitatem humiliavit semetipsum vsque ad crucem: & in actu humilitatis professores paupertatis similes eum imitantur. Virgines vero per solenne votum statum etiam paupertatis, vt dictum est, proficiuntur. ¶ Sed rogas, nunquid ex sanctis patribus antiquae legis aliqui iudicabunt: argues namque inde a parte negatiua, quod tunc non vigeat votum solenne paupertatis. Nihilominus affirmatiua probabilior est, multi enim tunc sic vitam instituebant, vt omnia profusus abijcientes, solitariam vitam monachali similem ducerent, vt Essenorum collegium, qui

vt re-

vt refert Iosephus eremum colebant, in quo fuit Iohannes Baptista, & propheta, atque alij, de quibus ait, ad Hebr. Paulus, quod erant in solitudinibus errantes, in montibus, & in caernis terrarum, melotis induti & pellibus caprinis, egestes, angustii, afflicti, quibus dignus non erat mundus. ¶ Ad tertium respondetur, quod qui alij aut leges ponunt aut exhortatione aut consilio auxilio sunt, iudicabunt illos per modum causae: scilicet, ostendendo in iudicio, quemadmodum eos iuuerint, neque quicquam profecerint.

ARTICVLVS. III.

Verum mortales vniuersi debeant in iudicio comparere, vt iudicentur.

Partis negatiuae argum.

Iterum queritur de iudicandis, vtrum tota mortalis vniuersitas debeat ante tribunal Christi sitti. Et arguitur a parte negatiua. Tota vniuersitas diuiditur in duo: scilicet, in infideles, qui non crediderunt, & in eos qui crediderunt: sed vt Iohannis. 3. ait Dominus, qui credit in eum non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est: ergo nulli iudicabuntur. Atque adeo neque opus habent illic comparere. Quod si prius membrum de fide viua intelligatur, saltem consequitur nullos iustorum esse iudicandos. Idque praeterea inde confirmatur, quod cum sint certi de sua beatitudine, & quod certum est in iudicium non reuocentur: non videntur iudicandi. ¶ Secundo arguitur. Legitur in psalmo primo. Non resurgat impij in iudicio: sed omnes iniqui qui Deum aut fide aut moribus non sunt confessi, impij censentur: ergo nulli mali iudicabuntur, atque adeo neque comparabunt. Et praefertim arguitur de pueris antevsum rationis defunctis, qui cum nulla propria merita aut demerita habuerint, nihil habere videntur de quo iudicari possint. ¶ Tertio arguitur. Si homines tam beati, quam damnati resurgent in iudicio, vt iudicentur, eadem ratione consequitur angelos tam bonos quam malos fore iudicandos: angeli vero non iudicabuntur, quia boni non habent quid plus recipiant, & de malorum principe, ait dominus, Iohannis. 16. Princeps huius mundi iam iudicatus est: ergo neque homines iudicabuntur. ¶ In contrarium autem est illud 2. ad Cor. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi vt referat vnusquisque propria corporis quae gessit: seu bona seu mala

Argum.

3. Argum.

Partis affirmatiuae.

¶ Ad quaestionem quatuor conclusionibus respondetur, Prima. Vniuersi mortales nemine excepto comparere habent in iudicio: hoc enim affirmavit Christus Matthaei. 25. Et congregabuntur ante eum omnes gentes. Idque ipsam resonat verbum Pauli ad Romanos. 14. Omnes stabimus ante tribunal Christi: scriptum est enim (scilicet Isaiae. 45.) Vivo ego dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur Deo.

¶ Et ratio conclusionis est, quod Christus fuit vniuersalis omnium redemptor: eo quod quantum ad sufficientiam vniuerso humano generi pretio sui sanguinis mercatus est gratiam & gloriam apud patrem, licet redemptio illa non fuerit in omnibus efficaciam sortita, propter obicem humanae voluntatis. Et ideo, quia se vsque ad ignominiam crucis humiliavit, datum est illi nomen, vt ait Paulus ad Philippenses 2. quod est super omne nomen: vt in nomine Iesu, omne genu flectatur, caelestium, terrestrium, & infernorum. Atque haec fuit visio Iohannis Apocalyp. 19. vbi ait, quod agnus habebat in vestimento & in femore scriptum, Rex regum, & dominus dominantium. Ob idque totum humanum genus comparebit, vt exaltationem illam redemptoris secundum humanitatem accipiant, alij in gaudium, atque alij in confusione. Imo & angeli, quorum etiam dominium acquisiuit, tanquam ministri, vt ilico dicemus.

Duplex iudicium.

¶ Veruntamen quatenus ad iudicium res attinet, distinguendum est duplex. Est enim aliud discussionis, quo scilicet, merita & demerita, vt vnicique iusta fiat retributio, aestimantur. Alterum vero est iudicium seu approbationis, seu condemnationis: nempe, sententia, qua vel praemium confertur ad gaudium, vel infligitur supplicium ad confusionem.

2. Conclusio.

¶ Subijcitur ergo secunda conclusio. Vniuersi homines, absque vlla exceptione iudicabuntur: approbationis iudicio, aut reprobationis, per sententiam quae Christo tanquam proprio iudici competit. Venite benedicti patris mei percipite regnum, aut. Ite maledicti in ignem aeternum. Atque hanc ob rem iudicium illud dicitur, criticque vniuersale & generale. Quoniam quotquot ab orbe condito homines salui facti sunt, non nisi per eius fidem & gratiam seruati sunt: iuxta illud Actuum quarto. Non est aliud nomen datum sub caelo in quo oporteat nos saluos fieri. Vnde Paul. ad Romanos. 3. Quem praeposuit Deus propitiorem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiae suae, propter remissionem praecedentium delictorum

Roma. 3.

rum suscitatione Dei, &c. Itaque tam praecedentes ipsum quam subsequentes, per eius viam fideruati sunt. Quocirca & qui illam neglexerunt in eundem ipsum fuerunt iniurijs atque adeo iudex, vt ait Petrus, factus est viuorum & mortuorum. Quare & qui ante usum rationis in baptismo gratiam suscipiunt, per eum admittuntur ad regnum, & qui sine illa moriuntur, qui in Adam peccauerunt, per eum excluduntur.

3. Conclusio.

¶ Tertia conclusio. Iudicio discussionis neque vniuersi iusti, neque omnes iniqui iudicabuntur. Discussio enim locum non habet nisi vbi quaedam est meritorum cum demeritis commixtio. Vnde illi, qui, quemadmodum. 1. ad Corinthios. 3. ait Paulus, super fundamentum fidei aedificant aurum, & argentum, & lapides pretiosos: nempe, qui mundo & omnibus eius pompis & rebus abrenunciates, crucem suam tulerunt, & se prorsus addixerunt Christo: quia notabilem non habent admixtam malitiae partem, ratione status quales sint ostendunt, non indigent discussione iudicari, sed approbatione: vt quemadmodum articulo praecedenti diximus, alios iudicet. Illi vero, qui super idem fidei fundamentum, lignum, foenum, & stipulam extruunt: videlicet, qui terrenis negotijs non prorsus extricantur, sed nihilominus sic res seculares tractant, vt earum cupiditas vel a Dei gratia non deiciat, vel sinat, in ea tandem ab hac luce decedere, illi quidem discussione meritorum praemissa, suo praemio donabuntur. Itaque in istis vtrumque iudicium: scilicet, discussio & approbationis exercebitur: quia licet commixtionem habuerint bonorum, ac malorum operum, elemosynis tamen peccata sua expiarunt, iuxta illud. Esuriui & dedistis mihi manducare, &c. Vel per ignem expurgati sunt. Haud tamen huiusmodi discussionem sic intelligas, vt tunc sint culpas cum meritis simul habituri permixtas: nam iam tunc omnino erunt perpurcati: sed discutietur quemadmodum poenitentiam egerint, & de Deo fuerint benemeriti.

De reprobis

¶ Simili ergo modo & de reprobis dicendum: iudicio siquidem condemnationis vniuersi tam infideles quam fideles iudicabuntur. Discussionis vero non item omnes, sed tantum fideles. Etenim cum nullum opus nisi supra fidem extractum, rationem habeat boni meriti apud Deum, illi quibus fides Christi, vel explicita vel saltem implicita non illuxit, nullum praestiterunt bonum opus, sed omnia sua opera vel mala fuerunt vel nullius pretij apud Deum. Quare absque vlla discussione inter bonum & malum, tanquam manifestarij Reipublicae ho-

stes, expellentur in tenebras exteriores. Fideles autem absque charitate defuncti, quia fundamentum fidei suo vitae insuetudo fecerunt, qui saltem actus laudabilis quodammodo est, & ad meritum ratione sua ordinatus: tamen si absque charitate non sit meritorius, iudicabuntur iudicio discussionis, non quod eorum opera si qua fecerunt bona, referantur, vt praemietur, quia per finale peccatum mortua fuerunt: sed reddetur eis condemnationis ratio: Quia esuriui & non dedistis mihi manducare &c. Ille enim mos obtinuit in republica, vt exteri hostes inaudita causa damnentur, ciues autem non nisi audita & discussa. Egregia ergo est Gregorij diuisio, 26. libro moera. capitulo. 24. vbi ait, duas fore tunc partes: scilicet, electorum & reproborum, sed & binos ordines eisdem singulis contineri, ita vt quatuor resistent membra. Alij namque iudicantur & pereunt, vt mali Christiani. Alij non iudicantur (nimirum discussione) & pereunt, vt infideles. Alij iudicantur & regnant: vt boni Christiani, qui apostolicam vitam non duxerunt. Sed alij non iudicantur & regnant, vt viri apostolici.

Gregoriana diuisio.

4. Conclusio.

¶ Quarta conclusio. Angeli neque boni neque mali sententia Christi iudicabuntur, quatenus ad praemium vel supplicium essentialiter: scilicet, neque iudicio discussionis, neque approbationis, aut reprobationis. Ad cuius intellectum adnotandum, quod Christus non fuit angelorum redemptor: & ideo Lucifer cum sua cetera nulla expectata redemptione, quia non erant poenitentiae ac perinde nec redemptionis capaces, in infernum detrusus fuit. Et hoc est, quod ait ad Hebraeos. 2. Apostolus. Nunquam angelos apprehendit, sed semen Abraham. Confessio est eiusdem Christi, Lucae. 19. Venit filius hominis querere & saluum facere quod perierat: nempe, humanum genus, quod alibi appellat ouem quam relictis nona ginta nouem in caelo, quaesitum venit ad terras. Quare in simbolo confitemur. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de caelis.

August.

¶ Quam ob rem, vt Diuus Thomas docet, si homo non peccasset, Christus carnem non assumpsisset. Ait quippe Apostolus. 1. ad Timotheum. 1. Venit in hunc mundum peccatores saluos facere. Vbi August. Nulla causa veniendi fuit Christo domino, nisi peccatores saluos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla est medicinae causa. Quocirca illud ad Coloss. 1. Pacificans per sanguinem crucis eius suae quae in terris suae quae in caelis sunt: non intelligitur quasi angelos redemerit; sed quod patrem

Kk inter

inter homines & angelos composuerit.
 ¶ Hinc ergo fit, ad Christum, in quantum homo est & redemptor, non spectare, angelorum merita discutere, aut primum essentiale, aut supplicium cisrependere, sed in quantum Deus. Ab initio enim antequam homo cõderetur, & boni angelus donatus gloria, & mali supplicij addicti. Ea propter demonibus non dicitur. Itē in ignem æternum, sed hominibus, itē in ignem æternum, qui ab initio mundi paratus est diabolo & angelis eius. Et pariter electis hominibus. Venite benedicti percipite regnum, quod scilicet, angeli ab initio possident. Vnde fit angelos illic p̄sumimus in ministerium comparituros. Hoc enim ministerium debetur Christo etiam in quantum homini & redemptori. Acquisitū namque victute vniuersitatis ad verbum, eatenus angelorum dominium, vt illos quemadmodum ad Hebræ. ait Paulus, mittat in ministerium hominum propter eos qui hæreditatem capient salutis. Et propterea ait ipse datam ei potestatem in celo & in terra. Comparebunt ergo tunc angeli vt scilicet boni, administrant ei, vt dictum est, in præparatione iudicij & in partu iustorum: mali verò vt accusatores & executores aduersus iniquos.
 ¶ Nihilominus & quantum ad accidentarium primum, aut supplicium iudicabuntur auctoritate Christi, non quidem pro meritis proprijs, aut demeritis, sed quod alienorum causa fuerint. Boni scilicet, custodiendo protegendo que nos, & mali nobis infelando. Quare & boni amplius tunc gaudebunt de salute eorum, quibus causa promerendi fuerunt. Ac perinde mali multiplicata iniquorum ruina acius torquebuntur.
 ¶ Colligitur ergo ex his omnibus iudicium illud generale tam ex parte iudicantium quam iudicandorum ad homines duntaxat directe pertinere: consequitiue tamen ad angelos tãquam administratos.
 ¶ Facile ergo ex his argumentorum solutio colligitur. Quod enim ait Christus, qui credit in eum non iudicatur, intelligitur de fide viuã, & de iudicio condemnationis. Nam cum præmiatio effectus sit misericordie, & punitio effectus iustitiæ, tãpe nomen iudicij pro condemnatione vsurpatur. Est ergo sensus, quod qui fide viuã credit, non condemnatur. Nihilominus iudicij certitudinem ipsorum, quippe qui iam beatitudine tuto fruatur, quã citra suam certitudinem habere non possunt.

Christus acquisitum angelorum dominium.

Quomodo angelus iudicabitur.

Iudicium ad homines pertinet.

Solutio arg.

sent. Quapropter neq; vilo metu concutientur, sed intrepidè stabunt.
 ¶ Quod si obijcias verbum Gregorij super illud Job. 4. Cum sublati fuerit tremebunt angeli, dicetis. Consideremus quomodo tunc ini quorũ cõscientia cõcutitur, quãdo etiam iustorum vita turbatur. Respondetur Gregorium loqui de iustis in hac vita, qui cõsideratione illius diei vehementissimè turbantur. Vnde colligitur quanta erit tunc damnatorum concussio.
 ¶ Ad secundum respondetur. Quod si resurrexerit intelligatur ad iudicandum, vel ad suscipiendum primum, nulli impij resurgens, quantum impiorum nomen ad omnes iniustos extendatur. Si autem, vt iudicatur, & nomine impiorum intelligantur infideles, non resurgent, vt iudicentur iudicio discussionis.
 ¶ Redarguet quis forsitan. Ergo remissius agatur cum infidelibus quã cum fidelibus: nam infideles secundum hanc rationem & confessionem dñi Gregorij loco citato, libro. 2. super Job. Infideles non audient iudicis vocem, neq; eius increpationem: sed iniqui fideles, vox autem iudicis, atq; increpatione perquam terribilis erit: ergo terribilius erit iudicium aduersus fideles q̄ aduersus infideles. Negatur consequentia. Nam et si fideles increpatione terreatur, non nihil tamen increpatione illa remissioris rigoris habet quã neglectus infidelium. Turn q̄ Christus non dedignabitur eos alioqui & eorũ demerita discutere, in quibus saltem fide sibi quodãmodo placentem inueniet. Cum in fideles eo vsq; respectu sit habiturus, vt rationem ab illis nõ exigat, præterquã quod & sententiã dñationis in eos crudelius est prolaturus. Similiter respondetur de pueris ante vsum rationis defunctis, q̄ nõ iudicabuntur discussionis iudicio, sed vel approbationis vel cõdensationis.
 ¶ Ad tertium deniq; iam responsum est, vbi ratio nem perhibuimus cur angeli nõ iudicentur. At verò illud quis forte obijciat. 1. ad Corinthios. 6. & illud Marc. 1. vbi dñm à Christo depulsus exclamasse legitur. Venisti ante tẽpus perdere nos, vbi glossa ait, quod demones in terra dominum cernentes, le continuo iudicãdos credebãt. Et. 2. Pet. 2. Deus angelis peccãtib; nõ peperit: sed rudẽtib; in infernũ detractos in Tartarũ tradit cruciatos iudicij referuari.
 ¶ Respondetur ad primum, Pauli illic loqui de iudicio per respectũ & comparationẽ: quoniã quidam homines, vt Apostoli, & alij quibusdã angelis superiores erunt in gloria. Ad secundũ verò respondetur, q̄ quantum ad essentiale supplicium demones non mittentur, vt dictũ est, tunc in infernum, quoniã de celo illuc fuerunt præcipiati: sed quantum ad accidentale tormentum mittentur cum vniuersa damnatorũ turba cum maiori ignominia: & sic mittentur, vt non amplius illis liceat ad seducendos debellandosq; homines, aut ad negotium aliud inde exire. Et eodem pacto intelligitur verbum, quod est apud Petrum.

Gregor.

Solutio arg.

Redargutio

Solutio arg.

Dubitatio.

Solutio

præcipitati: sed quantum ad accidentale tormentum mittentur cum vniuersa damnatorũ turba cum maiori ignominia: & sic mittentur, vt non amplius illis liceat ad seducendos debellandosq; homines, aut ad negotium aliud inde exire. Et eodem pacto intelligitur verbum, quod est apud Petrum.

ARTICULVS IIII

Verum iudicium in valle Iosaphat sit

Iudicandorum consideratione inuenitur quæritur, quo loco ille celebrandus sit celeberrimus conuentus. Nam de tempore & hora, quæ est altera rei circumstantia, dist. 43. dictum est. Vtrum in valle Iosaphat sit iudicium, a parte negatiua. Iudicandorum vniuersitas longè auctorior erit & copiosior quã vallibus vnã possit tantam multitudinem capere: præcipue damnatorum, quorum corpora non habebunt subtilitatis dotem qua se valeant penetrare, neq; dotem agilitatis, vt eleuentur in aera, sed omnes stabunt in terra: non ergo illic erit iudicium.

¶ Secundò. Videtur ibi Christus iuste iudicaturus, vbi iniuste iudicatus est: sed in prætorio Pilati fuit morti adiudicatus, & in Caluarie loco eidem passioni additus: ergo illic iudicabitur.

¶ In contrarium est, illud Iohel. 3. Congregabo omnes gentes, & deducam eos in valle Iosaphat, & disceptabo ibi cum eis. Cum de loco nõ sit in Euangelio expressum testimonium, solis est coniectura: agendum vbi de Magister senten. dist. sequitur referens quãdam glossam in Incarnatũ Iohelis quibusdã pueris illud eundem locum quibusdã faciente ligi, q̄ in valle Iosaphat sit celebrandum iudicium, cum tamen dominus nõ in terra, sed in aere spatio, ad iudicandum se debet opinatus est cum illa glossa locum Prophetæ nõ esse intelligendum, sed uisibilem de illa valle, sed sententiam in nomine etymologia Iosaphat quipponit interpretatur domus iudicij: Et quod tunc sonũ Deducam eos in valle Iosaphat, acti dixisset in domũ iudicij, quidnam quæ ille fuerit locus.

¶ Itac tamen nõ obstat opinio, tanquã longè probabilior, statuta non dñs, quod iudicium celebrandum sit in valle illa Iosaphat, quæ iacet ad pedem montis Oliueti vsq; ad bethaniam. Et primo q̄ illa opinio quã Magister refert sit magis friuola quã illa quæ non sit quæ a quibusdã sapientibus patet ex ratione sua. Exeq

enim, quod Christus sessurus sit in aera, colligit non fore in valle illa: hæc autẽ collectio infirmissima est. Nam et si Christus sit appariturus in aera, dampnati verò stabunt in terra: quippe quorum corpora grauiã erunt, vò modo. Secundo quantum concederetur omnes eleuãdos in aera, nihilominus super aliquo terre loco eleuabuntur, quare dicentur esse in valle, sicut aues dicuntur per vallis volare.

¶ Probatur ergo conclusio ex loco citato Prophetæ: nam quãdo locus quicunq; scripturatur in sensu literali sustineri valet, non est ad metaphoram, vel etymologia distrahendus. Propheta verò loquebatur illic quasi futurã historiam prænuñciãstiquare videtur non vsurpatis nomen generaliter secundum communẽ significatum quò significat domũ iudicij, sed singulariter pro illo loco. Alioqui non fuisset opus latine transcribere. In valle Iosaphat, sed in domo iudicij. Et certe verborum ipsa contextus. Congregabo eos & deducam in vallis, additio net singularitatem locum designat.

¶ Mox & ratio hæc id videtur suadere. Christus de monte Oliueti accedit in forma gloriosa, & maiestate, quo ascendente angeli admittunt Galilæam: & ibi veniet qui assumptus est a vobis in caeli, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in caeli. Si ergo in illa forma venturus est, coniectura sit magna, q̄ in eundem sit quoq; locum descensurus.

¶ Et re vera, q̄ in illa Hierosolymitana prouincia sit venturus homo cum aliquo: probabilitatis colore negare potest. Nam cum illam terram Deus venturo. Mestis addidit inuenit, & ad illum populum fuerit peculiariter promissus, ibidemq; ad os natus fidentis sua de legem promulgauerit, eundemq; ecclesie quæ sit præge ritur, demum in populum, inde futurum caelum eleuaturus, quomaximè sit probabile, illic fore ad iudicandum vniuersitatem. Quibus in eadem regione est iudicaturus, vbi egredietur, quã admirabilis heritiale, vbi fuerit assumptus, atque ad locum locum videret. Inde enim, vbi ait Apostolus, ascendens, & primum duxit captiuitatem illi: ergo vbi iudicaturus est, reliqua apparitorum parte inde suã dicitur.

¶ Sed ait, in monte Oliueti & vallis Iosaphat nõ sunt idem locus: Respondetur, hæc dicitur in vallis ad pedem montis Oliueti extendatur, coniecturatur, quod Christus in latere, vel in cõmittit in aere, et in aere se debet vnde a cunctis electis & electis possit equitidem eundem ipsum in aere stabilimes erunt, & in valle stabunt etiam nati in terra, quibus dicitur in aere, & ad primum iudicij argumẽtum respondetur.

enim, quod Christus sessurus sit in aera, colligit non fore in valle illa: hæc autẽ collectio infirmissima est. Nam et si Christus sit appariturus in aera, dampnati verò stabunt in terra: quippe quorum corpora grauiã erunt, vò modo. Secundo quantum concederetur omnes eleuãdos in aera, nihilominus super aliquo terre loco eleuabuntur, quare dicentur esse in valle, sicut aues dicuntur per vallis volare.
 ¶ Probatur ergo conclusio ex loco citato Prophetæ: nam quãdo locus quicunq; scripturatur in sensu literali sustineri valet, non est ad metaphoram, vel etymologia distrahendus. Propheta verò loquebatur illic quasi futurã historiam prænuñciãstiquare videtur non vsurpatis nomen generaliter secundum communẽ significatum quò significat domũ iudicij, sed singulariter pro illo loco. Alioqui non fuisset opus latine transcribere. In valle Iosaphat, sed in domo iudicij. Et certe verborum ipsa contextus. Congregabo eos & deducam in vallis, additio net singularitatem locum designat.
 ¶ Mox & ratio hæc id videtur suadere. Christus de monte Oliueti accedit in forma gloriosa, & maiestate, quo ascendente angeli admittunt Galilæam: & ibi veniet qui assumptus est a vobis in caeli, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in caeli. Si ergo in illa forma venturus est, coniectura sit magna, q̄ in eundem sit quoq; locum descensurus.
 ¶ Et re vera, q̄ in illa Hierosolymitana prouincia sit venturus homo cum aliquo: probabilitatis colore negare potest. Nam cum illam terram Deus venturo. Mestis addidit inuenit, & ad illum populum fuerit peculiariter promissus, ibidemq; ad os natus fidentis sua de legem promulgauerit, eundemq; ecclesie quæ sit præge ritur, demum in populum, inde futurum caelum eleuaturus, quomaximè sit probabile, illic fore ad iudicandum vniuersitatem. Quibus in eadem regione est iudicaturus, vbi egredietur, quã admirabilis heritiale, vbi fuerit assumptus, atque ad locum locum videret. Inde enim, vbi ait Apostolus, ascendens, & primum duxit captiuitatem illi: ergo vbi iudicaturus est, reliqua apparitorum parte inde suã dicitur.
 ¶ Sed ait, in monte Oliueti & vallis Iosaphat nõ sunt idem locus: Respondetur, hæc dicitur in vallis ad pedem montis Oliueti extendatur, coniecturatur, quod Christus in latere, vel in cõmittit in aere, et in aere se debet vnde a cunctis electis & electis possit equitidem eundem ipsum in aere stabilimes erunt, & in valle stabunt etiam nati in terra, quibus dicitur in aere, & ad primum iudicij argumẽtum respondetur.

Probatio cõclusionis.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Argumentũ

Solutio. 1. arg.

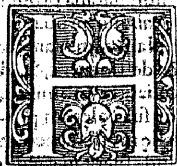
tur, quod quantum ad electos nulla est difficultas, cum enim per dotem agilitatis sunt in aërem subleuandi, poterunt alij alijs sublimius eleuari. Qua utiq; ratione in paruo spatio respectu terræ possunt omnes aërem replentes exsistere: Damnosos vero non est necesse omnes intra vallis spatium intercludi, sed erit vallis plenâ, & circumiacentia loca quantâ illis capiendis sufficiant. Nam etsi humanitatem Christi visuri sint omnes, tantus tamen erit splendor supernaturalis Christi, vt à quatuor maxima distantia videri possit.

Solut. 2. arg. ¶ Ad secundum respondetur, quod Christus passus est in forma passibili, & humili, venturus tamen est cum maiestate & gloria splendore: & ideo non descendet in locum quo passus est & condemnatus, sed ad illum, vnde gloriosus ascendit.

**Q V Æ S T I O S E
cunda, De forma iudicij;**

ARTICVLVS. I.

Primum Christus in forma humana gloriosus iudicabit.

Primam questionem Petrus, & Iohannes in distinctionem sequentem reiecit. Non tamen satis videtur, eadem ordinis obferuasse, ob idq; nos in hac distinctione quæta quæ in iudicio fiet, absolute, vt in subsequenti subsequente ipsam subiiciamus. Constituitur ergo iudicantibus, & iudicandis & loco, quæritur in hac secunda questione, de forma iudicij, & primo de aduëtu Christi, vtrum scilicet adueniet in forma humana, eademque gloriosa. Et arguitur à parte negatiua, iudicium & potissime illud supremum summâ auctoritatem in iudice requirit, iuxta illud Ecclesiastici 7. Non fieri iudex nisi valeas virtute rüperere iniquitatem: ergo iudicabit in forma suprema sui premi domini. Forma autè humana est forma serui, iuxta illud ad Philippen. 2. Formâ serui accipiens, ergo non iudicabit nisi in forma Dei, quæ est inuincibilis. ¶ Secundo pater vt Ioan. 5. legitur, omne iudicium dedit filio, vt omnes honificent filium, sicut honorificant patrem: ho-

nor autè æqualis nõ debetur patri & filio nisi secundum diuinitatē filij; ergo iudicabit non in forma humana, sed in diuina. Quo illud Danie. 7. alludit. Aspiciet bā donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit, nam throni iudicandi potestate significant, & dierū antiquitas Deo ratione æternitatis, vt in libro de diuinis nominibus ait Dionysius, competit.

¶ Tertiõ arguitur, qd non veniet in forma gloriosa. Legitur enim Ioan. 2.9. Videbunt in quem transfixerūt. Et Matth. 14. habetur qd apparebit signū filij hominis in celo, id est, signū crucis. Vbi ait Chrysostomus, qd veniet nõ solum vulnerū cicatrices, sed etiã ipsam mortem exprobratissimam ostendens. Quæ omniã minime videtur formæ gloriose coherere. Præsertim, qd est etiã à malis contentendus, & tamen oculus nõ glorificatus ineptus videtur, vt splendorem gloriosi corporis cernere valeat.

¶ In contrariū est illud Lucæ. 21. Videbunt filium hominis (ad est in humanitate) venientē in nube cū potestate magna & maiestate. Quod utiq; maiestatis nomē fulgorē gloriæ importat. ¶ Ad questionē tribus cõclusionibus respondetur. Prima. Christus veniet ad iudicium in forma humana. Cõclusio partim art. 2. probata est, vbi monstrauimus ipsi in quantum homini & recepto, atq; ad eandem ecclesiæ capere cõpetere iudicariã potestatem iuxta illud Ioan. 5. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Etenim cum maxime sit congruus, vt in ea forma iudicet secundum quam ei conuenit esse iudici, sit vni in eadē sit forma ad iudicium sessurus. Quæ utiq; cunctis tam in malis quam in bonis perspici valeat. Præsertim qd eum iudicandi, vt dictū est, præcipue nõ sint nisi homines, cõueniens est, vt ab homine humanis oculis visibili iudicetur. ¶ At verò ratio potissimã quæ legitimã exprimit causam, est hæc. Iudicium quod dicitur; domini in iudice præsupponit, aut domini facultatē, iuxta illud ad Rom. 14. Tu quis es qui iudicas alienū seruum? Et ideo Christus in illa forma secundum quam est dijs humani generis iudicaturus veniet. Est autē in quantum Deus iure creatio nis dñs vniuersorū quæ cõdit, iuxta illud psalmi. Dominus ipse est Deus; ipse fecit nos, & non ipsi nos. Obtinuit tñ & in quantum homo iure redemptionis dominium in totū humanum genus. Vnde eodem citato loco Paulus. In hoc Christus mortuus est & resurrexit, vt & viuorū & mortuorū dominetur. Quare Petrus Act. 2. illud psalmi. Dixit dominus dño meo, sedet à dextris meis, in Ascensione dñi impletum testatur. Et Marcus. Assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei: itaq; virtute

3. Argumẽt.

1. Cõclus.

Legitima ratio.

Aquarum.

virtute vnionis humanitatis ad verbum cõuenit Christo esse dominum: sed nihilominus merito passionis id ipsum ei debetur. At verò beneficium creatio nis bonæq; naturalia, quæ per ipsum acquisiuimus, nõ sunt nobis ad præmiũ vitæ æternæ, quod supernaturalis est sufficientia: præsertim post qd in Adam peccauimus, per quod peccatū in gratia factum sumus Deo. Sunt ergo ad homini præmiũ assequendū nobis necessaria bona quæ per beneficium redemptionis donata sunt nobis. Igitur eum iudicium illud generale eo referatur, vt electi ad præmiũ illud cælestis regni assumantur, reprobi verò inde excludantur, cõgruū est; vt Christus in ea forma iudex tunc sedeat, secundum quam redemit nos; illiq; bonis donauit, quibus regnū illud promeremur: quæ quidē est forma humana. Nèp, vt illis, qui eiusmodi beneficijs & donis bene vsi sunt, causam illic salutaris adoret reliquis verò opprobrio. & in perpetuo detur, quæ eadē beneficia neglexerint. Et ea ob rem nõ solum in forma humana venturus est; verò & cū crucis in signibus tunc em̄ inquit, patebit signū filij hominis in celo: nèp vexillū crucis; cū reliquis improperij signis, vt ait Chrysostomus, quibus coronatus & flagellatus & despectui habitus ius nobis regni meratus est. Quæ quidē insignia electis immenso gloriæ fulgore iustitiantia apparebunt, reprobis verò pauore & terrore plena. ¶ Accedit, quod eius est iudicium morum exigere, cuius est leges viuendi condere. Christus autē quatenus redemptor, etiã legislator noster; ergo eadē ratio ne futurus est iudex. Vnde August. tract. 23. super Ioannē. Iudicat, inquit, & suscitatur corpora non pater, sed filius secundum distinctionem humanitatis. In eo quod est filius Dei, est vitæ quæ viuificat animas: in eo quod est filius hominis, iudex. ¶ Secunda cõclusio. Christus tñ apparebit iudex in forma gloriosa. Vnde August. loco citato de trinitate. Malinquit, nõ videbit Christū nisi secundum formam quæ filij hominis est: sed tñ in claritate in qua iudicabit, non in humilitate, in qua iudicatus est. Hoc Christus Matth. 24. illis nos verbis docuit, dicens: Videbunt filium hominis venientē in nubibus celi cum virtute multa & maiestate. ¶ Tercia cõclusio. ¶ Et ratio cõclusionis ex discrimine ducitur in præmiũ & secundum aduentū. Est enim, vt supra diximus, Dei & hominū mediator: nèp, quia pro nobis quo ad sufficientiam factus sit, cit, & cõtinuò interpellat ad patrem, & vicissim ea quæ patris sunt, nobis impertitur. Iuxta illud Ioan. 17. Claritatem quam dedi mihi deditis ei. At qui his munere secundum duas quas

habet naturas fungitur. Nam secundum humanam, qua nobiscum cõmunicat, pro nobis apud patrem intercedit: secundum verò diuinã, qua cõmunicat cū patre, ei nobis dona dependit. Igitur cū in primo aduëtu in hoc apparuerit, vt pro nobis apud patrem satisfaceret in forma nræ infirmitatis & miseræ, cui subuenit venerat, apparuit. At quæ in secundo aduëtu descendit, vt iustitiã patris, atq; ad eum potestatem in nos exerceat, necesse est, vt suam humanitatē diuina maiestate vestitam iudicandorū oculis obijciat. ¶ Atq; hoc est, quod, vt Matth. 26. legitur, principem illi sacerdotum docere voluit. Fuit enim hallucinatio illius populi, Messiam nõ nisi cum regio maiestatis splendore venturum: nimirum nescientes inter primum & secundum aduentum discernere. Cuius discriminis illos Ioan. 3. admonuit, dicens. Misit Deus filium suum in mundum, nõ vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Igitur cum sub articulo passionis iam Iudæi trepidassent, suspicantes illi esse Messiam, adiurauit eum princeps, vt responderet si esset Christus filius Dei viui. Cui respondens Christus. Tu dixisti, subiicit. Veruntñ dico vobis. A modo (id est post modum) videbitis filium hominis sedentē à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli. Quasi diceret. Propterea non me cognoscitis, quia sub habitu infirmitatis humanæ me cernitis: videbitis me tamē postea in eo habitu, vt in filio hominis filium Dei latere confiteamini. ¶ Ex his sequitur tertia cõclusio. Non solum in corporis glorioso splendore demonstrabit se Deum, quo præ cæteris eminentius splendebit, verum in virtute se esse filium Dei. Hoc enim desigñat verbum. Sed etiam à dextris virtutis Dei: Dextera em̄ Dei duo significat. Primum beatitudinem ipsius, iuxta illud psalmi. Delectationes in dextera tua vsq; in finem. Et sedere est illic requiescere: atq; hoc pacto Christus in quantum Deus sedet ad dexteram Dei patris: quia eadem cõ ipso beatitudinis inmutabili æternitate fruatur. Et in quantum homo etiam sic dicitur ibidem sedere: quia secundum animam in eadem requiescit beatitudinis: sicut non æquali per essentiã deitatis, neq; ab æternitate, sed per creatam in tempore visibilitatē. Veruntñ in alio modo accipitur dextera Dei, pro regia virtute, & iudicariã potestate, quæ plenissime data est Christo in cælo & in terra. Et de ista sessione, ait Marcus. Assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei. Et etiam sedentem vidit Stephanus in agone: Et David.

Solut. 2. arg.

Partis negatiue arg. 1.

3. Argumẽt.

Stephanus.

Matth. 26.

Ioannis. 3.

3. Cõclusio

Dextera, duo significat.

Stephanus.

Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Illud enim, donec, significat tempus ab Ascensione vsq; ad diē iudicij, quā do omnes, qui Christo in hoc seculo aduersantur, subiecti erunt pedibus eius. Et ideo in simbolo tres ex ordine articulos cōfitemur. Ascēdit in cælum, sedet ad dexteram Dei patris, & inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Quali secundus ad primum, atque ad secundum tertius consequantur. Igitur venire cum potestate & maiestate, est venire cum virtute Dei.

Maiestas.

¶ Quod si roges quæ nam est illa maiestas & virtus: respondet Remigius, nihil aliud quam deitas ipsa. At vero plus voluit Christus asserere: nempe, quod veniet cum illo exteriori habitu & apparatu, vt intelligatur esse filius Dei. Simile enim dixit apud Matth. cap. 16. veniet filius hominis in gloria patris sui: id est, omnipotentem patris virtutem representans, per absolutum imperium, & promptissimum obsequium, quo cuncta obediēt ei tanquam pedibus suis subiecta. Hoc enim est quod ipse precatu est patrem, Matthæ. 17. Ego te clarificauī super terram: opus consummaui quod dedisti mihi, vt faciam. Hoc est. In carne mortali passus sum cuncta quæ opus erant, vt te clarificarem, id est, vt fidem promulgarem tuam, ostendens te esse patrem meum, vt tibi orbem lucrificarem. In cuius testimonium nunc mortalis mori adgrino. Tu ergo deinceps clarifica me apud te metipsum, claritate quam habui priusquam in mūdus heret, apud te. Id est, ostēde me esse verum Deum, naturalem filium tuū, vt illa potestate resurgam, & in cælum ascendam, & ad dexteram tuam sedeam, & tandem ad iudicium reuertar.

Ego te clarificauī.

Omnes angeli veniēt.

¶ Ad hanc ergo maiestatem accedet tunc & angelorum comitatus, quorum dominium, vt dictum est acquisiuit Christus, tam vniuersæ humanitatis ad verbum, quam merito redemptionis. Vnde loco citato, Matthæ. 16. Veniet, inquit, filius hominis in gloria patris sui cum angelis suis, id est, suo ipsius obsequio mancipatis.

¶ Neq; verò aliquantus eorum numerus cum circumdabit, sed vniuersi in eius venient comitatu. Sic enim legimus, Matth. 25. Cum venierit filius hominis in maiestate sua & omnes angeli cum eo. Vbi nomen, omnes, non licet coarctare, ad omnes huius aut illius hierarchie, sed in sua amplitudine relinquere. Tota ergo cælestis curia tam animarum quæ iudicā de sunt, quam angelorum, qui iudici famulatum

debent, illic aderunt. Quare eo ordine, quo eorum hierarchie dispositæ sunt in cælo, veniēt Angelorum officia. Angelivt iudicij enūcient, Principatus, vt cæteris præ sint. Throni, vt veluti iudicaria sedes sint Christo, quibus quasi subnixus veniat illis enim proprium est iudicij sententiam præferre erga electos exequi.

¶ Veniet autem in nube, vt ait Lucas, aut in nubibus, vt ait Marcus, quia etiam sancti veniēt in nubibus. Tametsi disceptatio sit inter interpretes, tum de substantia nubiu an erūt naturales ex vaporibus, an verò supernaturales, quā de necessitate & officio eius. Et re vera quāuis qui miraculum excusare cōtenderint, asserere cogitauerint, nubes illas fore naturales, vix tamen id defendi potest. Nam illo resurrectionis momento motus cæli cessabunt: quare neq; vapores eleuari poterunt. Itē quia cū conuētus ille supernaturaliter celebrandus sit, cunctaq; illic supra naturā peragēda, nubes illas verisimillimum est, virtute supernaturali cōdensandas, vt diuina filij Dei virtus euidentiū appareat, & maiori sit spectantibus admirationi. Sic enim tum in transfiguratione nubes lucida, quæ, vt Matth. 17. legitur, obumbravit eos, & in ascensione, vt Actuum. 1. relatum est, nubes quæ suscepit Christum ab oculis discipulorum supernaturalis creditur: siue ex nimio splendore corporis Christi fuerit genita, siue angelorum ministerio. Fuit enim Christo eritq; tunc solenne eximii gloriæ maiestatem in nube demonstrare. Vnde Actuum. 1. aiunt angeli. Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælū. Et vt. 1. Thessal. 4. ait Paulus, electi tunc etiam rapiuntur in nubibus obuiam Christo in aëra. ¶ Necessitas ergo vniuersi modi nubium nō est sustinere aut euehere seu Christi seu aliorum sanctorum corpora; quippe quæ per totē agilitatis propria virtute per aërem uenturimō virtus Christi nubes ipsas sustinuit & sustinebit. Sed in transfiguratione tantē corporis Christi splendor, vt posset mortalibus oculis intueri. At vero in Ascensione nō dicitur simpliciter, quod nubes suscepit eum, sed quod suscepit eum ab oculis eorum. Videbant enim eum cum eleuaretur de terra, sed post à longa distantia non videbant nisi lumē splendoris eius: sicuti ex nimio splendore quē sol reliquit, apparet in nocte via lactea in cælo. At vero in die iudicij oculi gloriosissimeatorum non egēbunt temperamento nubis ad cernendum Christi corpus, quando quidem in cælo sine nube illud conspiciēt: sed reprobi illa indige-

Angelorum officia.

Veniēt in nube.

Supernaturales nubes.

Matth. 17. Actuum. 1.

1. Thessal. 4.

Necessitas nubium.

vident oia

dige-

digebunt. Quocirca illa nubes non erunt ex solo splendore Christi manantes, sed condensatione aëris factæ, vt sint quodāmodo sedilia iudicantium honoris gratia, & quasi vehicula eorum quæ assurgunt Christo obuiam.

Solutio primi argum.

¶ Primum igitur argumētum solutum illo loco restat: ubi ostendimus, quod licet Christus in quantum Deus primæ uisus, idem q; naturale habeat vniuersarum rerum dominium, nihilominus & quatenus homo inest sibi participatum acquisitumq; dominium, quia, vt. 1. Corinth. 12. & Hebræ. 2. ait Apostolus, omnia subiecta sunt pedibus eius, & eadem ratione habet inexpugnabilem iudicandici potestatem, quam nemo detrectare valet.

Solut. 2. arg.

¶ Ad secundum respondetur. Ex hoc q; Christus genus humanum fuit redimere sufficiens, documentum suæ diuinitatis exhibuit, quia purus homo id præstare nequiuisset: & ideo quia iudicaturus est tanquam redemptor, equalis debetur ei honor cum patre.

Ordo iudicij apud Dauidem.

¶ Ordinem verò rei huius graphicè Daniel loco citato expressit. Ait. quippe. Aspiciēbam donec throni positi sunt: nempe, patris & filij, quatenus homo est. Et antiquus dierum sedit: nempe pater primū, quia est prior origine, & in quo tanquam in fonte luminum primum residet iudicandi autoritas. Quæ ideo à patre emanat in filium, tum in quantum est per generationem æternam, tum in quantum est homo, tam virtute vniōnis, quam merito passionis. Quare subdit propheta. Aspiciēbam ego in visione noctis (nempe appetēte aurora qua celebrandum est iudicium) & ecce cum nubib; cæli quasi filius hominis ueniebat, & vsq; ad antiquum dierum peruenit, & dedit ei potestatem (scilicet pater filio) & honorem & regnum: & omnes populi, tribus, & lingue ipsi seruiēt (scilicet in quantum redemptori) & potestas eius, potestas æterna, quæ non auferetur &c.

Solut. 3. arg.

¶ Ad tertium respondetur, q; quāuis crucifigores Christi visuri sint formam, quæ transixerunt, nō tamen in illa ignominia qua illam affecerunt: sed in gloria, per quam confusione replentur. Et idem est de signo crucis & cætricibus sententium. Est enim in potestate habētis corpus gloriosum, & præsertim Christi, illud quibus voluerit ostendere, etiam damnatis, qui dotibus illis gloriæ carent: vt uiuentes quemadmodum Isa. 26. scriptum est, confundantur, & ignis eos inuidiæ deuoret. Gloria enim quæ amicos delectat, inimicos contristatur. Igitur dum asseritur Christus in eadē forma iudicaturus, qua iudicatus est, non accipi-

tur forma pro eadem qualitate, sed pro eadem natura, qualitate mutata.

¶ Ad augmentum, tum representationis maiestatis iudicis, tum & spectantium admirationis, accessionem faciet tunc ignis, qui vt est in psalmo ante ipsum iudicem præcedet: de quo locus præfens alterum articuluū videbatur exigere. Attamen quia illius ignis duplex erit effectus, vnus quidem mundum expurgare, quare dicitur ignis conflagrationis, quod quidem faciet ante ipsum iudicij momentum: alter vero effectus erit cōuoluerē dæmones cum vniuersis condemnatis hominibus, in infernum: quæ eos obrudere: qui quidē effectus subsequetur iudicium tanquam sententiæ executioni, vt de ambobus simul luculentius dicamus, tota huius ignis disputatio in subsequente distinctionem reponitur: in qua de habitu & aspectu orbis, quo post iudicium in perpetuum reliquendus est, conuenit disputare.

ARTICVLVS. II.

Utrum diuinitas Christi ab iniquis tunc sit conspicienda.

Voniā dictū est Christum in forma visibili venturum, subsequitur, vt inquiramus, vtrum eius, diuinitatem etiā reprobi sine conspiciant. Et arguitur à parte affirmatiua.

Partis affirmatiue argument.

Primò. Damnati cognoscēt Christū esse Dei filium: ergo videbunt eius deitatem postquam erit eis præfens. Probatur eonsequentiā: quia si reprobi diuinitatem videre non poterunt, ratio est, quia illa sine beatificatio gaudio videri nequit: hæc autem ratio, non videtur solida: quoniam quæ sunt in affectu, nō de necessitate ad ea quæ sunt in intellectu consequuntur. Solet enim, vt ait August. præcedere intellectus, vbi sequitur aut tardus, aut nullus affectus. Imò videntur, posse illā videre & de visu tristari: nam vt sensus ad sensibile, ita se habet intellectus ad intelligibile: sed in sensibus, vt inquit August. palato non sano poena est panis, qui sano est suauis: ergo pari modo danati deitatem intuetes possunt ob eius odiū tristari: quicquid enim recipitur ad modum recipientis aptatur: quare licet visio per se sit effectrix lætitiæ, potest in odiente ipsam inestitiam gignere: nulla ergo est ratio cur non illam videant.

¶ Secundo arguitur. Damnati videbunt humanitatem Christi gloriosam, quæ suapte natura

K. l. 4 tura

2. Argum.

ardus ait, eorum corda esse quasi quaedam cano-
 num decreta, quae utique ratione librorum ima-
 ginem praesentent. Sed praeterea Librum vitae
 interpretatur Aug. mortuorumque relatio-
 nem, in quo eius gesta scripta sunt; atque hanc
 intellexit quondam viros esse diuina, quae facti
 ut cuique opera sua, vel bona, vel mala, cuncta in
 memoriam reuocentur, & mentis intuitu mira-
 ra celeritate cernantur, ut accuset, vel excuset
 scientia conscientiam, atque ita in simul, & om-
 nes & singuli iudicentur. ¶ At vero quomodo san-
 cti quodammodo libri dei possint esse liber vitae,
 ut in Apocalypsi subiungitur, non potest intel-
 ligi scientia quae in memoria cuiusque erit, eius con-
 scientiam accusans, vel excusans. Primum, quia
 liber vitae nunquam inter sanctos & theologos
 accipitur nisi pro libro praedestinationis: no-
 titia enim ipsa Dei, qua firmiter retinet se ali-
 quos praedestinasse ad vitam aeternam, dicitur
 liber vitae. Secundum, quia Ioannes illic non di-
 cit in libro vitae scripta esse opera cuiusque, sed
 nomina, & ideo subdit. Qui non inuentus est
 in libro vitae scriptus, missus est in stagnum
 ignis. Quare non dicitur liber vitae, quia scripta
 in eo sint acta & gesta vitae, sed quia in eo scri-
 pti sunt omnes praedestinati ad vitam. Et ita
 idem Aug. illico, cap. 15. exponit librum vitae.
 ¶ Dicendum ergo quod libri aperiendi in iu-
 dicio sunt tum sanctorum officia & merita, in
 quibus ius est iudicis, ad cuius normam cuncti de-
 berent officia sua exigere: tum etiam singulo-
 rum memoriae, quibus unusquisque gestorum
 suorum recordabitur, ut opera cum legibus con-
 ferantur, & cuius retributionis digna fuerint,
 appareant. De quibus libris ait Paulus. Testi-
 monium reddente illis conscientia eorum, cogi-
 tationibus inter se accusantibus, aut defenden-
 tibus, in die cum iudicabit dominus occulta
 hominum. Itaque cogitationes memoriae sunt
 libri, qui conscientiam aut ream tunc facient,
 aut absoluent. Et quia illae cogitationes erunt
 Christi & sanctis eius patulae, per illas dicitur
 unusquisque referre propria corporis prout
 gessit siue bonum siue malum; vt. 2. Corinth.
 ait Paul. Sed praeter hos libros expandetur &
 in mente iudicis liber vitae ubi conscripti sunt
 praedestinati, ut constat quemadmodum per
 Dei gratiam quae praedestinationis effectus est,
 ipsam praedestinationem compleuerint, & sua
 uocationem, ut ait Petrus, certam fecerint: &
 quemadmodum reprobi in illo libro nunquam
 scripti supplicia fuerint commeriti.
 ¶ Exurgit tamen ex hoc interrogatio, quae non
 sunt & quanta que in suis conscientijs tam ele-
 cti quam reprobi cernent. Quare subiungitur

secunda conclusio. In reproborum conscientijs
 tam ipsi quam alij vniuersi cuncta eorum
 crimina & demerita inspecebunt, imo & bo-
 na etiam si qua fecerint opera, omnia in qua
 virtute diuinae de qua loquitur August. subito
 eis in memoriam reuocabuntur, atque alij in co-
 rum conscientijs manifesta sunt. Probatur con-
 clusio. Iudicium illud erit, ut restitissimum, ita &
 prudentissimum: ad rectitudinem autem iudi-
 cij spectat, ut non nisi conuictio reo sententia pro-
 feratur: conuicti autem nequit nisi vniuersa de
 quibus accusatur: ei ob oculos proponatur, ut
 perinde merita suae causae cognoscantur: omnia
 ergo cuiusque reprobi erunt ei peruia, ne de
 iudice conqueratur quod vel ex odio vel alio
 extra causam affectu eum iudicauerit. Quare
 non solum mortalia crimina, sed etiam venia-
 les culpae, quae momentum aliquod ad suppli-
 ciorum cumulum afferunt, erunt ei praesentes.
 Imo neque sola opera aut verba externa, verum
 & cordium cogitationes in publicum prodibunt,
 iuxta illud. 1. Corinth. 4. Dis tunc illu-
 minabit abscondita tenebrarum, & manifesta-
 bit consilia cordium. Et ratio est: quoniam licet
 iudicium humanum, quod idcirco imperfectum
 est, non fiat nisi secundum externa opera quae sen-
 sibus patent, illud tamen perfectissimum secundum
 penitissimas causas & in pectore recedens
 altissimas faciendum est. Nam cum ex corde, ut
 ait Christus exeat cogitationes: scilicet opera
 ex intentione, quae intus lateat, sunt opera
 perpendenda. Quod si aliqua bona fecerint
 ex gratia procedentia, ut Christiani, etiam illa
 praesentia reum ipsum accusabunt, propter in-
 gratitudinem, qua Deo terga vertunt: imo & na-
 turae dotes, illic clamabunt, quae gratias pro ipsis
 suo creatori non rependerit. At vero, quia iudi-
 cium illud non priusquam inter iudices & tantum
 reum fiet, sed publicis in conspectu totius
 Reipublicae humani generis, non fiat, ut rei
 se ipsos agnoscat: sed operae pretium est, ut eo-
 rum conscientiae vniuersi sint coepertae, qui-
 bus & sententiae innotescant. ¶ Meditatur ergo
 cordatissimus quisque, quanto pudore & oppro-
 brio suffundentur in conspectu Dei angelorum,
 & hominum, hypocritae qui mortalium oculo-
 los tanquam dealbata sepulchra fefellerint: nempe,
 qui putida pudendaque corda & pectora in-
 tus gestantes, execranda opera fucato exter-
 no habitu contegerint. Certe quando nullus
 nos alius innotescat, haec satis esset me-
 ditatio, ut tales esse coterderemus, quales Deo
 & hominibus apparere cupimus. ¶ Interro-
 gabat autem hic quispian: ut omnia opera
 etiam infidelium sunt eis in memoriam reuer-
 tuta:

futas quomodo dictum est, quod non iudica-
 buntur iudicio discussionis? Respondetur, non
 negari quin per suas sint conscientias conuin-
 cendi, quanto sint supplicio dignisane cum in-
 ter ipsos sint alij longe peiores, sed tamen eo-
 rum peccata, cum suis virtutibus non conferen-
 tur, neque causa eis sententiae reddetur. Esurui,
 & non dedisti mihi manducare, &c. ¶ Tertia co-
 clusio. Omnia opera iustorum bona, tam sibi
 quam vniuersis alij illuc propalabuntur: reuo-
 cabuntur, inquam, in eorum memorias, & in
 aliorum notitiam redacentur, non solum ope-
 ra & verba, sed etiam cogitationes, ¶ Et ratio
 est, quia licet praemia adultis a te propter il-
 la merita conferantur, quae ex diuina misericor-
 dia, & gratia dimanarunt, tamen quia supposi-
 ta gratia vere sunt merita, retributio illa erit
 actus iustitiae, iuxta illud Pauli. 2. Timot. 4. Bo-
 num certamen certavi, cursum consummaui,
 fidem seruauit in reliquo: reposita est mihi co-
 rona iustitiae, quam reddet mihi dominus in
 illa die iustus iudex: non solum autem mihi, sed
 & iis qui diligunt aduentum eius. Iustitia au-
 tem in praemio cognosci non potest nisi per
 meritum praemium: cunctis ergo illorum me-
 rita explicabuntur. ¶ Accedit autem secunda
 ratio, quod quantum est essentialia praemium in Dei
 possessione consistat, tamen ratio ipsa praemij hoc
 ipsum sonat, ut propter meritum conferatur,
 alioquin non esset actus iustitiae. Et ideo maxi-
 ma honoris accessio inde fiet tunc iustis, quod in-
 effabile illud praemium non profusus gratis ab-
 que vilo eorum merito, sed pro suis meritis de
 diuino subsidio profectus suscipiant. Inter ho-
 mines enim praestantius est meruisse quod
 non habes, quam non meruisse, quod habes.
 Dignitas enim honoris aestimatur, non nuda
 possessio. Quare Christus Ioan. 12. Si quis in-
 quit, mihi nihil traiecit honorificabit eum pa-
 ter meus. Videlicet, ostendendo publicitus vni-
 uersis quemadmodum mihi nihil traiecit. Et
 Ioan. 12. Qui me confessus fuerit coram ho-
 minibus (tanquam amicum & dominum) &
 filius hominis confitebitur illum coram angelis
 Dei, ubi longe erit cum iustissimus honor, tan-
 quam fidelem seruum. Qui autem negauerit
 me coram hominibus, negabitur coram angelis
 Dei, ubi ingentis erit opprobrium.
 ¶ Verum tamen de electorum delictis per poen-
 itentiam deletis, dubium est, utrum sint in memo-
 riam reuersura. Extant enim oracula sacra par-
 ti negatiuae fauentia: ut illud Isa. 65. Ego ero
 caldos nouos & terram nouam, & non erunt in
 memoria priora, & non ascendent super eos,
 sed gaudebitis in aeternum, & rursum, Obluio-

ni tradita sunt angustiae priores, & abscondi-
 ta ab oculis nostris. Vbi Hiero. Obluio, in-
 quit, tradentur priora mala, quia forsitan in fu-
 turo pristinae conuersationis memoria omni-
 no delebitur, succedentibus bonis aeternis, ne
 sit pars malorum prioris angustiae memoriam.
 Et psalm. 31. Beati quorum remissa sunt ini-
 quitates, & quorum testis sunt peccata. Et
 Petri. 4. Charitas operit multitudinem pecca-
 torum. ¶ Quae situm hoc bipertitur distinctio. 47.
 Magister sententiae. Concedit enim electorum de-
 lecta in memoriam eis reditura. Sed praefata te-
 stimonia hoc contestari, quod memoria illa
 nec contristabit electos, nec beatitudinem offu-
 scabit. Vtrum vero proditura sint in aeternum
 notitiam, ait se non legisse expressam in scri-
 ptura: unde non irrationabiliter, inquit, putat
 potest peccata hinc per poenitentiam deleta &
 deleta, illic etiam tegi alijs. Et re vera in vulgus ho-
 minum facile hanc sibi sententiam persuasit
 hoc argumento. Vix enim ingenium plebis
 percipere valet quo pacto fieri possit, ut crimi-
 na flagitia & scelera, quae non unquam nefan-
 da esse contingit, & quam maxime de penden-
 da, quae hic fuerunt occulta, in notitia illic pur-
 gatissimarum mentium prodire possint absque
 maximo pudore & opprobrio illius, quia illa
 commisit. Praestertim si hic semper fuerit, ut
 iustus & honestus aestimatus. Cum ergo bea-
 titudini omnis turpitudinis pudor & verecun-
 dia repugnet, colligitur electorum delicta non
 esse tunc in aliorum notitiam prodenda.
 ¶ Nihilominus subnectitur quarta conclusio.
 Cuncta etiam electorum crimina vniuersis erunt
 aperta: Neque hoc loco tenetur sententia Petri
 Lombardi. Probatur. Primum ex illo Pauli. 1.
 Corin. 4. asseretis, quod tunc dominus illuminabit
 abscondita tenebrarum & manifestabit consilia
 cordium: quae quidem indefinita assertio vni ha-
 bet vniuersalis: quia illud erit vniuersale iudi-
 cium, non solum vniuersorum hominum, verum &
 vniuersorum operum: Et ideo hic illic glossa, quod
 gesta cogitata bona & mala, tunc aperta & no-
 ta erunt omnibus. ¶ Et secundo arguitur, quod
 aliquorum iustorum delicta erunt illi manifesta,
 sicut Dauidis, & Petri, & Magdalene, & ca-
 dem est omnium notitia. ¶ Tercio id praestertim
 comprobatur. Iudicium illud ad hoc potissimum
 celebrabitur, ut gratiae & virtutes, quae
 nobis diuinae operae proueniunt, vniuersis ad
 Dei gloriam innotescant, inter has vero egregie
 gratiarum locum obtinet poenitentia: expedit ergo
 quod vis & efficacia sit cunctis manifesta.
 Nequiret autem hanc satis cum sua laude cog-
 nosci, nisi cuncta electorum delicta quantum
 us

Liber vitae.

Sententia au-
toris.

2. Petri. 1.

Probatio
conclusioni.

3. Conclusio.

Ratio conclu-
sionis.

2. Ratio.

Ioan. 12.

Luc. 12.

Dubium.

Is. 65.

Meditatio.

Interrogatio

Psalm. 31.
1. Petri. 4.

Argument.
vulg.

4. Conclusio.

Probatio co-
clusionis.

Egregia ro.

uis ingentia & foeda, quae illa sunt virtute delecta, omnibus essent comperta: quo enim grauiora erunt, eo poenitentiae potestas diuina fauore suffulta, maiori splendore fulgebit. Hinc enim quodammodo accedendi potest verbum Pauli, Roma. 7. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Absit autem, quem admodum illico nos Apostolus admonet, ut peccatis complicemur, ut gratia abundet, sicut illi blasphemauerant; Faciamus mala, ut inde veniant bona. Neque enim nos Deus condidit, nec Christus redemit, ut poenitentes. estemus, sed ut eius mandata sic obseruaremus, ut nulla nobis opus esset poenitentia. Quare ceteris paribus longe copiosior laus erit innocetibus quam poenitentibus, nisi poenitentia, quem ad modum in Magdalena, excellentes fuerit vires fortita.

Solutio arg. Ad argumentum ergo populare respondetur, quod delicta iustorum, quia non erunt tunc patentia Deo ad vindictam, sed tanquam materia poenitentiae, nulla in oculis iustorum erunt operibus, aut pudoris causa, sed laudum, quibus Deum efferant, qui tantam virtutem poenitentiae, & fidei, spei, & charitatis quibus nititur, tribuit, ut deleta peccata, nullo fiat amplius vituperio aut exprobratione digna. Quamuis fuerit vel peccatum Adae si poenitentia egit, vel percutio Pauli, vel turpitudine Magdalene, vel negatio Petri, vel impetras crucifixionem Christi, tum in iudicio & proditio Iudae si eum fecit poenituisse, non esset tunc foedum. Hunc ergo sensum exhibet testimonium illa citata apud Iosaph. & Danidem, & Petrum. Sunt enim iustorum peccata contempta apud Deum, quia quantum ad vltimam obliuioni ea tradit, iuxta Ieremiam. 8. Si impius egerit poenitentiam, omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabitur. 9. Si impius egerit poenitentiam, omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabitur. 10. Si impius egerit poenitentiam, omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabitur.

Chrylost. Obijciat vero quispiam illud Chrylostomi hom. 2. in psal. 50. Numquid recorderis peccatorum tuorum, & pro eis depreceris, cum illa de lohis si vero obliuisceris, tunc eorum recordaberis, ut lohis, quando publici abluatur in conspectu omnium amicorum, & in iudiciorum, sanctorum, & angelatum, ergo illa sola peccata a iudice profertur in publicum, quare propter negligentiam non fuerunt hic remissa.

Item si omnium delicta essent, cum quis iniquis comperta, inde solatiu aliquod recipere: nam solatiu est, plures habere delictorum socios, indeque eis vertentia, & pudor miuitur. 1. 2. 1. Respondetur ad primum, Chrylosto hinc docete, quod peccata, quae hinc non fuerint deleta, profertur tunc, erant ad ignominiam, quae vero fuerint extirpata, profertur ad gloriam.

Ad aliud negatur, quod aliquid sint inde solatiu, aut verecundia remissionem damnae habituri. Illud enim in iudicio hominum accedit, inter quos propter multitudinem delinquentium sit leuior pudor. Secus in estimatione Dei, quae tunc erit omnibus manifesta, quae scilicet res aestimantur secundum veritatem, secundum quam nihil est peccatum minus propterea, quod pluribus sit in consuetudine: imò ob id est peius.

Ad primum igitur argumentum respondeatur, quod omnium mortalium opera quauis memoria exciderint, manent in suo effectu, ut bona manent in acceptatione ad praemium. Et si fuerint per peccatum mortificata, manent in ingratitude. Et quae non fuerint per poenitentiam deleta, manent in reatu aeterni supplicij. Et si fuerint deleta in virtute poenitentiae. Quo circa, quia cuncta ex his effectibus pedentur inde habent, ut valeant in memoria remigrare. At vero, ut citatus Aug. ait, tam repentina tantorum operum recordatio diuinae tunc virtuti tribuenda est, quia Christus per iudicium potestatem in omnium memoriam reuocabit.

Sed redarguitur contra. Aucta causa effectus creseit, & charitas in hac vita est causa doloris peccatorum, & gemitus charitatis autem illic, erit confirmatio, & perfectio, si tunc peccata memora iustorum recurreret, non possent non dolere contra illud Apoc. 2. 1. Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & non erit ultra gemitus, neque clamor, neque dolor. Respondeatur, quod illud sit charitatis ingenium in hac vita, & tunc tamen in patria erit potentior, ut omnino dolorem oblitat, non occupare animu possit. beatis: imò potius de diuina clementia gaudebunt, per quam ab illis malis liberati sunt. Sicut solent post praeterea milites laetari de illis quae euaserunt periculis, ab illis qui post grauis simos morbos conualescunt. Veluti est contrarium damnati, bonorum memores quae fecerint: nullum inde oblectamentum suscipiunt, imò plus eis augetur modestia. Iuxta illud Boetij. 2. de consolatione. Sicut in infortunij genus est, fuisse & licet. Ad secundum respondetur, quod etiam boni iustorum opera, & in iudicium illa, aliquod illis in reatu gloriae & misericordiae efficiant, inde poterunt aliorum memora, aut demerita, saltem in genere per spicere, speciebus, ut per virtutem diuina, ut dictum est, singulorum conscientia, cum deus praedentur, ut ab omnibus legatur. Quapropter non solam suis effectibus, ut dictum est, sed in se ipsis, memora demerita, cuiusque deprehenduntur. Ad tertium bipertitus est respondendi modus. Quia enim sunt, eodem instanti cum omnes singulorum

Solut. 1. arg.

Solut. 2. arg.

Solut. 3. arg.

merita & demerita visuros. Quod quidem quantum ad beatos facile est creditu, si illa sunt visuri in verbo. Secus in proprio genere, puta in singulorum conscientijs. De damnae vero, qui non in verbo, sed in proprio genere videbunt, non ita facile creditur. Et ideo alij opinantur, quod non videbunt sigillatim cuncta, sed in genere. Hoc tamen est contra verbum August. loco supra citato. 20. de ciuit. Dei. vbi ait, quod omnia mentis intuitu cernentur, & quasi in libro recitabuntur. Imò ad conditionem illius iudicij non satis est cuncta in genere cognoscere, sed & singula perpendere. Alioquin non aestimantur personae ad iustum quales essent. Dicendum ergo, ut hic ait D. Tho. quod singula considerabuntur in proprio genere, non tamen in instanti, cum non sint videnda per eadem speciem. Sed tamen subito per diuinam virtutem: hoc est in exiguo tempore. Et ut ait ibidem August. mira celeritate cernentur. Vnde super illud Iob. 8. Inductur confusio, ait glossa. Visio iudice omnia mala ante oculos mentis versantur: hoc est, singula quemadmodum commissa sunt occurrunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum iudicium illud, scilicet, tam descriptio, quam sententiae prolatio, sit vocaliter, an non nisi mentaliter representanda.

Haec quae dicta sunt attinet, ut breuiter exploremus, vtrum iudicium illud, sit ex terno verbo, an sola mentis locutione perficiendum. Et arguitur, quod sit vox. Ait quippe August. 20. de ciuitate Dei. Per quos dies hoc futurum iudicium datur in certum effectus, nisi vocis prolatione esset celebrandum. Et Gregorius libro etiam citato. 6. Morali. ait, quod illi salte verba iudicis audient, qui eius verbo fidem tenuerunt. In contrarium autem videtur stare Pauli Rom. 2. vbi ait. Testimonium illis reddente conscientia ipsorum. De hac quaestione nihil habetur Taeris literis compertum. Et ideo hoc Magist. Sentent. tanquam problema vtrinque anceps relinquit. Dicebant enim quidam quod iudicium mentaliter sit faciendum propter verbum Apost. 1. Cor. 13. In momento, & in istu oculi. Illud autem non ad iudicium, sed ad resurrectionem refer-

tur: & ideo alij dixerunt vocaliter exprimentum. Ricardus vero hic artic. 1. qu. 2. ait, quod sicut Christus est Deus & homo, ita partim mentaliter, & partim vocaliter iudicabit.

¶ Duae autem conclusiones possunt ex coniecturis & vero similibus rationibus colligi. Prima sit. Discussio & examinatio operum, & accusatio aut excusatio, quae ad conuincendum iniquos, & ad praemiandum iustos sententiam antecedit, mentaliter duntaxat perficitur. Conclusio est cunctis receptissima. Et ratio est: quia accusatio illa, & singulorum operum enarratio, & examinatio, si voce feriatim esset peragenda, immensum temporis spacium exigere, & ferè esset in illud absurdum recidere quod August. de libris repellit, qui apud Danie. & in Apocalyp. commemorantur. Neimpe, quod si essent materiales, vix tempus sufficeret, ut legeretur. Idem enim propemodum accideret, si omnia essent voce percensenda. Vnde eodẽ lib. ca. 2. 6. ait, quod conscientias reproborum conuincet sine vlla sermonis prolixitate. Et sapient. 4. dirumpet illos inflatos sine voce. Accedit, quod cum illa Deus nouerit, & sua virtute sic cunctis reuelatur, nihil vocali prolixitate opus erit. Et certe hoc videtur. Roma. 2. Paulus, illis verbis docere. Testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus, in die cum iudicabit dominus occulta hominum. Quibus vtiq; verbis insinuat nullos fore accusatores aut testes praeter conscientiam cogitatus, qui omnibus erant in propatulo.

¶ Secunda conclusio. Quamuis non omnino cum certitudine, tamen neque absque probabilitate affirmari potest, sententias illas Christi, quae Matth. 25. referuntur. Venite benedicti, &c. Ite maledicti, sensibili voce esse proferendas. Opinio fuit. A bulensis super eundem locum. q. 333. Et quae me ratio in hoc inducit est illa, quae solet, neque quod vbi cunctis, quae angelicus textus admittere sensum potest literale quem sonat, secundum illum est audiendus: possumus autem sententias illas ad litera, ut vocales interpretari: nam licet accusatio & examinatio intelligi nequeat nisi cum magno temporis decursu: sententiae tamen illae citissime enunciat valent, quoniam non ad singulos singulatum sunt proferendae, sed vna ad electorum chorum, qui erunt a dextris, atque altera ad reproborum turbam, qui erunt a sinistris: non ergo est conuegetur voce esse proferendas. ¶ Secundum arguitur. Christus iudicare debet in quantum homo, venturusque est in forma humana visibili, & vniuersi in eundem locum in suis corporibus

1. Conclusio

Roma. 2.

1. Conclusio

Ratio. 2.

Corporibus

Parti negatiuae arg. 1.

Parti affirmatiuae.

poribus sunt conuocadi: & quod probabilius supra diximus, voce, & sono tubæ: & re vera sunt ad dextram & ad sinistram loco separandi ergo pari ratione audibili, voce sunt per sententiam approbandi vel reprobandi. Etenim si omnia in mente duratata perficienda essent, non tanta appareret ratio celebritatis illius cœlii. ¶ Præterea & Christo ad honoris excellentiam vox illa, Venitē benedicti percipite regnum, & Ite maledicti in ignem æternum, ac cedet & iustis ad augmentum gaudij, & iniquis ad terroris vehementiam, causa illa eius voce prolata: Esuriui, & dedistis mihi manducare, & Esuriui, & non dedistis mihi manducare: ergo sono vocis enuntiantur. Neq; necessarium est, vt quidam arguunt, sententiam hac ratione examinationi & accusationi responderent a accusationi & examinationi sufficiunt singulorum conscientiarum cunctis mente perspecta, sententia verò debet maiestatem iudicis secundum humanam vocem representare.

¶ Argumeta ergo in capite obiecta, quatenus probant sententiam voce esse profertendam, cõceduntur. Si autem fiant ad probandum examen quoq; & reificationem, similiter esse examinendam. Respondetur ad primū, propter ea August. incertum dixisse quanto tempore iudicium sit protendendum, quod neque competentem habebat sit ne voce an vero mente examinendam. Gregorius autem sententiam motum tenuisse videtur. At quippe, quod vnuerſi Christiani tam beati, quam damnati audiunt vocem iudicis sententiam, videlicet illam, Esuriui, & dedistis mihi manducare, & Esuriui, & non dedistis mihi manducare: quia in delictibus illa sic condemnationis, ratio minime reddenda est.

A. R. T. I. C. V. L. V. S. V.

Vtrum electi & reprobi sint ad dextram, & sinistram Christi separati.

Respondetur ad hanc questionem de dispositione iudicandorum, vtrum sint separati ad dextram & ad sinistram Christi. Et arguitur a parte negativa. Videtur separatio illa nec sine magno negotio fieri posse, neque esse tam necessaria: ergo non nisi per metaphoram intelligenda est, vt iustitiam dicantur esse ad dextram, quia sunt ad beatitudinem destinati, & reprobi ad sinistram, quia sunt destinati ad supplicium.

¶ Secundo Paulus dicit. Omnes stabimus ante

tribunal Christi, ergo omnes erunt ante faciem eius, electi quidem sursum in aere, vt ait idem Apostolus: miseri verò in terra, grauedine suorum corporum pressi: ergo non erunt a dextris neque a sinistris.

¶ In contrarium est illud Matth. 25. Cum venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sededit in sede maiestatis sue, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ad inuicem, sicut pastor segregat oves ab hœdis, & statuet oves quidem a dextris suis, & hœdos a sinistris.

¶ Locus iste & angelicus erunt forte a quibus non nisi per metaphoram exponatur, vt sedere Christū, quia in aere nequibet esse sedes: & separari bonos a malis. Imo Origenes super Matth. in eundem locum videtur huic alludere, quod dextra nihil aliud sit quam beatorum cognitio, qua videbunt se, miserant Deo seruatos. Et sinistra iniquorum notitia, qua suis delictis supplicia meruisse intelligunt. Ait quippe, quod quoad iniquum tempus in hac vita, neque se cognoscunt neque Christum, & iusti per speculum & in ænigmatate vident, tãdiu nō sunt segregati boni a malis: cum autem propter manifestationem filij Dei, omnes ad intellectum uenerint suum, tunc saluator segregabit bonos a malis, quia peccatores cognoscant sua delicta, & iusti manifeste videbunt semina iustitiae suae, ad qualem eos perduxerint finem. Quare per dextram non videtur intelligere hinc differentiam præmiorum & suppliciorum. Sancti enim, inquit, qui dextera operati sunt, acceperunt mercedem suorum laborum, dextram regis, in qua requies & gloria est: multi verò propter opera sua pessima & sinistra ceciderunt in sinistram, & in tristitiam tormentorum.

¶ Quicquid autem, vel Origenes, vel alij quicquid; scelerum, ad questionem tribus conclusionibus respondetur. Prima. Credibile est Christum iudicaturum ire in forma sedentis. Nam postquam hoc ipse asserit, & potest ad litteram sustineri, non tam castè & sincerè seruat; assertio per metaphoram: præsertim cum non solum dicat, sed sursum se in sede maiestatis sue, verum & discipulis, vt dictum est, duodecim pollicitus fuerit sedes in quibus tunc sederent. ¶ Secundò, quia cum inquantur in homo, atque in forma humana sit iudicaturus, conſequitur, vt etiam sit ostensus formam iudicis, quia est, scilicet, hominem plurimum ad maiestatem conferat. Ideo aut quod se debet in sede maiestatis sue, sicut dum nos redemit, præ se habet in nomine sua.

¶ Sedes enim non solum honorem contra ignominiam, verum & requiem ad laboribus significat: vt sicut stans ipse a sedentibus pontificibus & iudice ludibrio habitus fuit, & iniustæ neci adiudicatus: ita sedens stantes suos hostes ante scabellum pedum suorum, iudicio condemnat. ¶ Sedes autem illa non est existimanda fore aut ex terra, aut ex aliqua terrena materia, quia non sunt absq; necessitate cumulada miracula: sed erit nubes illa in qua se ipse asseruit venturum. Itaque quod ab ipse dixit venturum in nube, hic dixit in sede maiestatis sue. Aër enim virtute diuina cõdensabitur in nubem lucidam sub forma sedis. Et pari modo de alijs iudicantibus dicendum. Præterq; quod throni ipsi angelici apparebunt ipsam, nõ necessitatis, sed honoris gratia venientes. ¶ Secunda conclusio. Tunc re vera inter felices & miseros segregatio fiet localis. Nã postquam assertio Christi in hoc literaliter sensu optime audiri potest, sic est auscultanda. Enimuerò cum Christus vtrumque dixerit: scilicet, congregabuntur ante eum omnes gētes, & segregabit oves ab hœdis diffiteri realem nequid nō sunt segregati boni a malis: cum autem propter manifestationem filij Dei, omnes ad intellectum uenerint suum, tunc saluator segregabit bonos a malis, quia peccatores cognoscant sua delicta, & iusti manifeste videbunt semina iustitiae suae, ad qualem eos perduxerint finem. Quare per dextram non videtur intelligere hinc differentiam præmiorum & suppliciorum. Sancti enim, inquit, qui dextera operati sunt, acceperunt mercedem suorum laborum, dextram regis, in qua requies & gloria est: multi verò propter opera sua pessima & sinistra ceciderunt in sinistram, & in tristitiam tormentorum.

Sedes enim non solum honorem contra ignominiam, verum & requiem ad laboribus significat: vt sicut stans ipse a sedentibus pontificibus & iudice ludibrio habitus fuit, & iniustæ neci adiudicatus: ita sedens stantes suos hostes ante scabellum pedum suorum, iudicio condemnat. ¶ Sedes autem illa non est existimanda fore aut ex terra, aut ex aliqua terrena materia, quia non sunt absq; necessitate cumulada miracula: sed erit nubes illa in qua se ipse asseruit venturum. Itaque quod ab ipse dixit venturum in nube, hic dixit in sede maiestatis sue. Aër enim virtute diuina cõdensabitur in nubem lucidam sub forma sedis. Et pari modo de alijs iudicantibus dicendum. Præterq; quod throni ipsi angelici apparebunt ipsam, nõ necessitatis, sed honoris gratia venientes. ¶ Secunda conclusio. Tunc re vera inter felices & miseros segregatio fiet localis. Nã postquam assertio Christi in hoc literaliter sensu optime audiri potest, sic est auscultanda. Enimuerò cum Christus vtrumque dixerit: scilicet, congregabuntur ante eum omnes gētes, & segregabit oves ab hœdis diffiteri realem nequid nō sunt segregati boni a malis: cum autem propter manifestationem filij Dei, omnes ad intellectum uenerint suum, tunc saluator segregabit bonos a malis, quia peccatores cognoscant sua delicta, & iusti manifeste videbunt semina iustitiae suae, ad qualem eos perduxerint finem. Quare per dextram non videtur intelligere hinc differentiam præmiorum & suppliciorum. Sancti enim, inquit, qui dextera operati sunt, acceperunt mercedem suorum laborum, dextram regis, in qua requies & gloria est: multi verò propter opera sua pessima & sinistra ceciderunt in sinistram, & in tristitiam tormentorum.

Sedes ex nob.

3. Conclusio.

Congregatio & segregatio.

Meditatio.

tes, ac lubricis huius seculi voluptatibus fructes. Tunc enim si de repente apparenti ad iudicium Christo præsentati, audiremus ipsum segregare iubetē bonos a malis, quo nam pauore & stupore vnusquislibet corripere, hæsitans vtrum nam esset fortis. Igitur quod Matth. 13. ait Christus, in consummatione seculi exituros angelos, qui separabunt malos de medio iustorum: de hac separatione a dextris ad sinistram, intelligendum est, vt inde ilico mittantur in caminum ignis.

¶ Nomine dextre in Deo misericordia eius intelligitur, & sinistra iustitia. Enimuerò vbi mēbra hæc non inueniuntur, ratione virtutis dignoscuntur. Vnde Aristot. in orbe cœlesti, illic dextrum posuit, vnde motus eius inciperet, si post quietem moueretur: nempe in oriente. Proprius autem primusq; motus Dei est per misericordiam, Non quod iustitiæ virtus non sit etiam ei propria, sed quod misericordiae actio non habet in nobis propriè causam, sed a solo ipso dimanat. Dum enim vnuerſum condidit, nullum erat in rebus illius beneficij meritum, quia neque vlla res erat: neque verò in impleo dum illum iustificari iustitia verò eius propter nostra merita aut demerita operatur in nobis: & ideo dum in iniquos animadertit, a sinistris operatur, quia ex eorum delictis vltio illa procedit. Atq; hic est sensus ecclesiasticæ illius collectæ. Deus cui proprium est misereri semper & parcere. Quasi illud sit proprium in genium eius & prima beneficiorum radix. Hac ergo ratione electi collocandi sunt a dextris Christi, & reprobi a sinistris.

¶ Præterea quia dextra prosperitatē designat, atque adeo sempiternam felicitatem: sicut sinistra extremam miseriam. Igitur electi tum propter merita que ex misericordia procedunt, tum propter præmium, quod recepturi sunt, collocabuntur a dextris: iniqui verò, & propter demerita que ex sua sinistra voluntate processerunt, & propter iustum supplicium quo sunt plerendi, statuentur a sinistris.

¶ Ceterum quia Christus pluribus se muneribus functum asseruit in euangelio, pluribus modis segregationem hanc explicare possumus. Est enim ecclesiæ sp̄s iuxta illud Pauli. Respondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo, prouidentes virgines, præparate ad nuptias constituentur a dextris, & fatigæ quæ in hoc seculo, dum oleū misericordiae grati vdebatur, maligne illud emerunt, depelluntur ad sinistram. Et quia regnum cælorum cum sagena contulit missa in mare, boni pisces custodiuntur a dextris, & mali eiciuntur in sinistram.

Dextera & sinistra.

Secunda ratio.

Christus pastor, &c.

Prudent. & imprudent. virg.

stram. Et quia se quoq; comparavit agricolae permundanti arcam suam, illi qui sunt in horreum condeudi, vt grana, siti erunt à dextris, palea verò & zizania semouebuntur ad finistram, vt inde proiciantur in ignem.

Oues & hœdi.

¶ Inter omnes autem similitudines illa Christo maximè placuit, vt se pastorem prædicaret, & suam familiam ouium gregem. Descendit enim de celo ouem quæ situm, quam perdidit, & ideo ait. Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ.

In oue.

Ob idq; ait, impræsentiarum, q̄ statuet oues quidem à dextris suis, hæcos autè à sinistris. Ouis etenim obedientissimum animal est, & in grege sub cura pastoris semper viuens: ex cæteris enim animalibus syluestria feraque inuenias, etiam capros, oues verò minimè: ob idq; maximè Christianam ecclesiam repræsentat.

Sunt & inter animalia maximè frugifera, lana quippe, lacte, & caseo, & aliquid foetu, & carnis ipsi sunt nobis frugi, & vberes. Et tales debent in spiritualibus esse christiani. Sunt humillimè, paucissimè, contentè, inermesque, & nulla fallendi arte instructæ, & mansuetudine insignes. Quæ ob rem dñs discipulos suos ceu oues in medio luporum esse iussit. Sunt denique innocentie candore præstâtissimæ, adeo, vt Christum ipsum quasi agnum dominatorem terræ expectarent Propheta, & velut agnum tollentem peccata indiceret Ioannes, & tanquam agnum coram tendente se obmutescentem se ipse tradiderit in sacrificium.

Capri.

¶ Capri verò contra in fructuosi, cornibus & mento feritatem superbiæq; præ se ferunt: & cum oues demisso capite tenellis herbis cõtente pascantur, capri in duos semper pedes erecti dumorum cacumina decerpunt. Sic enim filij huius seculi ad summos semper honores inhiant, vixq; pastoribus obsequuntur. Atqui ad maiorem emphasim, oues fœmineo genere expressit, quia mitiores sunt frugalioreq; quàm arietes: hæcos verò, nempe barbato capro genere masculino, quoniã ferociore sunt quàm capræ. ¶ Hinc fit, vt dæmone nũquam formam ouium, sed semper caprorum induat.

Dæmones.

Atqui capropter in lege veteri capri pro delictis populi sacrificium erant, & ideo quasi ipsa peccata foras emittebatur. Agnorum verò sacrificium innocentiam Christi præsignabat.

Copiosior numerus à sinistris.

¶ Tandem & hoc cõsideratione dignum est, quanto, scilicet copiosior numerus à sinistris erit quàm à dextris. Si enim ab orbe condito sub lege nature oculos ad gentes conijcias, quibus fides Messie nō effulsi: deinde ad gentes quæ modo euangelium nō agnoscunt, incõpa-

rabilis est infidelium numerus respectu anguli, quo verus Deus colitur. Imò si infidelium in altitudine prætermissa Christicolarum ecclesiam contempleremur, vtinam tot dextram quot finistram occuparet. Quod vnus ait Christus, tunc duo erunt in agro, vnus assumetur & vnus relinquetur: duæ molentes in mola, vna assumetur & vna relinquetur, duo in lecto, vnus assumetur & alius relinquetur, non significat electorum ac reproborum paritatem, sed quod ex omni statu, ætate, conditione, officio, & arte, erunt prædestinati & reprobi. Nã quia præmiserat aduentum iudicis de repente futurum sicut in diebus ante diluuium, quando se curi erant homines, comedentes, bibentes, nubes & nuptui tradetes, ne quis cogitaret nō esse tunc plures saluandos quàm illic in arca, dixit ex quo cunq; statu aliquos seruandos, aliosq; reijciendos: videlicet, vt neq; in vno qui spiam statu & conditione, aut officio tutò se viuere arbitretur, nisi Dei gratia præsidio ei fuerit, neq; verò desperet si eius voluerit fauore vti. Od id namque dixit. Vnus assumetur, & alius relinquetur: ne quis suis viribus naturalibus suam salutem adscribat, sed præuenienti Dei gratia. Non enim ex operibus, vt ait Paulus, sed ex vocante dictum est, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui.

Duo in agro, &c.

Vnus assumetur.

¶ Ad primum igitur argumentum negatur, aut magno negotio opus tunc fore, vt separentur ab iniquis electi, aut nō esse necessarium: imò resurgendo separabuntur, & erit operepretiũ, vt beandi sicut meritis, ita & loco sint ab iniquis disgregati. ¶ Ad secundum respondetur nihil situi ob stare quominus omnes sint ante faciem iudicis, electique in aere, reprobiq; in terra: & nihilominus illi sint à dextris, & isti à sinistris.

Solut. arg.

Solut. arg.

ARTICVLVS VI.

Verum generale iudicium per sententiam iudicis concludetur.

Postremus actus iudicij est sententia, & ideo tãdem quæritur, vtrum per sententiam iudicij generale cõcludetur. Et arguitur à parte negatiua. Si aliqua esset illic sententia futura maximè illa, Venite benedicti patris mei &c. aut, Ite maledicti &c. illæ verò non habent sententiarum formam, quæ est absoluta aut condõno vos, aut quid simile, imò potius habet executionis

Partis negatiua arg.

1. Argumēt.

tionis sententiæ figuram. ¶ Secundo potissimè arguitur. Sententiã debet examinatio causæ antecedere, vt secundũ merita proferatur, illis verò verbis non exprimitur totã causã legitimã approbationis aut condõnationis: ergo nō est sententia. Probat̄ minor. Regnum cælorum pro legis & mandatorum obseruatione conferetur, & pro eorum transgressione auferetur, iuxta illud Matth. 19. Si vis ad vitã ingredi serua mandata, & copiosior eius possessio illis promissa est, qui consiliorum vota obseruat: iuxta illud Matth. 5. Beati pauperes spiritu, quoniã ipsorum est regnum cælorum. Beati iustes, Beati qui lugent, &c. quorum iustitibus promittitur, q̄ erunt magni in regnũ cælorum: illic autem nulla sit mandatorum: aut consiliorum mentio: ergo nō est legitima sententia. ¶ Tertio arguitur. Nemo à regno nisi propter vel originalem, vel mortale crimen excluditur: opera verò misericordie genere suo raro, nisi propter extremã, aut grauem necessitatem, obligant sub reatu mortalis criminis: ergo nō videtur tot condõnandi, quia cõmiserit non pauciorum, aut nō potarũ sententiam. Potissimè, q̄ opera misericordie & spiritualia præstãntiora conferunt, quorũ tamen illic nulla habetur memoria. ¶ In cõtrariũ est Christi autoritas, cuius nulla in iudicio alia referuntur verba q̄ illa, Venite benedicti, & Ite maledicti, &c. quæ cum sint iudicij conclusio, eius habent imaginem sententiæ.

3. Argumēt.

¶ Ad quæstionem hac vna catholica conclusio non respondetur. Verba illa Christi, Venite, & Ite, legitima est sententia eademq; iudicio illo accommodatissima. Vbi adnotandum est, quod eum ad iudiciũ, vt supra diximus tria sint potissimum requisita: nempe potestas in persona, sapientia in intellectu, & cõstitudo in voluntate: quæ quantis per proprietatem in tribus personis existant, attribuitur tamen primum patri, secundum filio, tertium spiritui sancto; hæc omnia in summo gradu refulcent in illo iudicio: quia Christus quantum ad potestatem, vt ait Petrus constitutus est iudex vniuersalis viuorum & mortuorum: est autem ipse vt summa sapientia, ita & summa bonitas, & ex vno falli non potest, & ex altero nec potest fallere, neque alicui iniuriam irrogare.

Pars affirmatiua.

Cõclusio catholica.

Tria ad iudicium requisita.

Sapientia iudicis duplex.

¶ Quo ergo ad primum argumentum respondemus, negatur verba illa, Venite, & Ite, nō esse sententiã Dei aptissimã. Homines quippe dum iudicant, quia non semper prolata sententia protinus executioni mandatur, mitiorem aliam pronuntiant, formam habentem in Christo autem, quia sententiã proferre est ipsam executionem mandare, aptissimè electis dicit. Venite percipite regnum, &c. reprobis. Ite in ignem æternum.

¶ Et quia in Deo benedicere est benefacere, & summũ beneficium est collatio regni cælestis, ait. Venite benedicti, hoc est, summa benedictione donati. Adijciat autè, patris mei, quia cum iudicaturus sit in quantum homo per potestatem quam à patre recepit, illam præmij collationem patri adscribet. Præsertim cum illi sit supremus prædestinationis effectus, quæ quidem prædestinatio fuit æterna, quæ Christo non secundum humanitatem, sed secundũ diuinitatem, quam per generationem habet à patre competit. Quibus de causis filiis. Zebedæi, Matthæi. 20. ait. Calcem quidem meum bibetis: nempe meritum meã basulando erucem præstabitis: premium verò, scilicet, sedere ad dextram, & ad finistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratũ est à patre meo.

¶ Itaque ipse simul est, & legum summus conditor, & factorum, & oculatissimus testis, ac perinde omnium æquisimus iudex. Nam quemadmodum secundum intellectum, falli non potest, ita neq; secundum voluntatem flecti, neq; prece neq; pretio, neq; (quod expauescendum in Deo est) vno cõsiderationis affectu. Etenim, tempus miserere illucisq; protenditur, illic verò sola iustitia dominabitur merito iudex, quæ hic, vel de misericordia eiusdem Dei processerit, vel de postea peruersa voluntate. Misericordia ergo & benignitas Dei, & longanimitas qua homines hæc ad poenitentiam adducit, dum per duritiã cordis excluditur, in iram tum ipsius iudicis cõuertetur. Iuxta illud Pauli Rom. 2. Per duritiã tuã thesaurizas tibi iram in die ire. Hoc ergo grauius erit miseris, multoq; tunc tremendum: nempe, diuinum pectus sic occultum videre, vt nullus, eis pateat ad eius clementiã aditus. Et quemadmodum neq; secundum intellectum decipi, neque secundum voluntatem flecti, ita neq; præ eius omnipotentia poterit vno pacto superari. Quare nec ad alium superiorum, locum habebit appellatio, neq; executio moram: sed sicut in mundi fabrica ipse dixit & facta sunt, ita in illo iudicio ipse iubebit & facta erunt.

¶ Quo ergo ad primum argumentum respondemus, negatur verba illa, Venite, & Ite, nō esse sententiã Dei aptissimã. Homines quippe dum iudicant, quia non semper prolata sententia protinus executioni mandatur, mitiorem aliam pronuntiant, formam habentem in Christo autem, quia sententiã proferre est ipsam executionem mandare, aptissimè electis dicit. Venite percipite regnum, &c. reprobis. Ite in ignem æternum.

¶ Et quia in Deo benedicere est benefacere, & summũ beneficium est collatio regni cælestis, ait. Venite benedicti, hoc est, summa benedictione donati. Adijciat autè, patris mei, quia cum iudicaturus sit in quantum homo per potestatem quam à patre recepit, illam præmij collationem patri adscribet. Præsertim cum illi sit supremus prædestinationis effectus, quæ quidem prædestinatio fuit æterna, quæ Christo non secundum humanitatem, sed secundũ diuinitatem, quam per generationem habet à patre competit. Quibus de causis filiis. Zebedæi, Matthæi. 20. ait. Calcem quidem meum bibetis: nempe meritum meã basulando erucem præstabitis: premium verò, scilicet, sedere ad dextram, & ad finistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratũ est à patre meo.

¶ Itaque ipse simul est, & legum summus conditor, & factorum, & oculatissimus testis, ac perinde omnium æquisimus iudex. Nam quemadmodum secundum intellectum, falli non potest, ita neq; secundum voluntatem flecti, neq; prece neq; pretio, neq; (quod expauescendum in Deo est) vno cõsiderationis affectu. Etenim, tempus miserere illucisq; protenditur, illic verò sola iustitia dominabitur merito iudex, quæ hic, vel de misericordia eiusdem Dei processerit, vel de postea peruersa voluntate. Misericordia ergo & benignitas Dei, & longanimitas qua homines hæc ad poenitentiam adducit, dum per duritiã cordis excluditur, in iram tum ipsius iudicis cõuertetur. Iuxta illud Pauli Rom. 2. Per duritiã tuã thesaurizas tibi iram in die ire. Hoc ergo grauius erit miseris, multoq; tunc tremendum: nempe, diuinum pectus sic occultum videre, vt nullus, eis pateat ad eius clementiã aditus. Et quemadmodum neq; secundum intellectum decipi, neque secundum voluntatem flecti, ita neq; præ eius omnipotentia poterit vno pacto superari. Quare nec ad alium superiorum, locum habebit appellatio, neq; executio moram: sed sicut in mundi fabrica ipse dixit & facta sunt, ita in illo iudicio ipse iubebit & facta erunt.

¶ Quo ergo ad primum argumentum respondemus, negatur verba illa, Venite, & Ite, nō esse sententiã Dei aptissimã. Homines quippe dum iudicant, quia non semper prolata sententia protinus executioni mandatur, mitiorem aliam pronuntiant, formam habentem in Christo autem, quia sententiã proferre est ipsam executionem mandare, aptissimè electis dicit. Venite percipite regnum, &c. reprobis. Ite in ignem æternum.

¶ Et quia in Deo benedicere est benefacere, & summũ beneficium est collatio regni cælestis, ait. Venite benedicti, hoc est, summa benedictione donati. Adijciat autè, patris mei, quia cum iudicaturus sit in quantum homo per potestatem quam à patre recepit, illam præmij collationem patri adscribet. Præsertim cum illi sit supremus prædestinationis effectus, quæ quidem prædestinatio fuit æterna, quæ Christo non secundum humanitatem, sed secundũ diuinitatem, quam per generationem habet à patre competit. Quibus de causis filiis. Zebedæi, Matthæi. 20. ait. Calcem quidem meum bibetis: nempe meritum meã basulando erucem præstabitis: premium verò, scilicet, sedere ad dextram, & ad finistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratũ est à patre meo.

1. Argumēt.

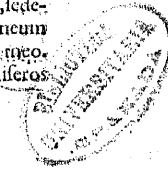
Roma. 2.

1. Argumēt.

Benedicere.

Matth. 20.

Miseros

Miseros autē reprobos maledictos appellans, non adijcet, patris mei, qui a peccatorum, que sunt condemnationis causa, Deus non est auctor, sed nostra depravata libertas.

Percipite regnum.

¶ Possidete regnum, nam quanuis iam tunc omnes electi sunt illud possessuri secundum animas: percipient tamen illud tunc secundum corpora: & cum omnium beatorum consummatio confectio. Quanuis fortasse explicet illud Christus ad nostrum intelligēdi modum: quasi tunc primum, vt sit in cuiusq; particulari iudicio, recepturi essent regnum. Aut autem possidete; hoc est percipere; quasi illud electi concupierint, & corda inclinauerint, vt ait Dauid, ad faciendās iustificaciones propter illam retributionem. Quōcirca damnatis non ait, Ite, percipite aut possidete ignem: quia sua intentio nō fuerat illud adipisci, sed ex transfuer so inuiti in illud malum impingent.

Venite.

¶ Et quoniam meritum regni consistit in appropinquatione ad Christū, ait, Venite. Nam quanuis tunc non erit in celo empyreo, quod sedes est beatorum, ait tamen. Venite mecum, quo ego sum remigraturus: sicut alibi dixit. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Et quia peccata consistūt in recessu à Christo, ait iniquis. Ite, sicut Math. 1. 7. Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.

Dubium de regno.

¶ Vnum autem hic se offert dubium circa intellectum illius verbi. Percipite regnum, percipere namq; regnum nō est nisi regis, cuius est regni dominiū, & gubernatio: rex autem regni caelorum nō est nisi Deus secundum primā auctoritatem, & Christus secundum eam quae sibi collata est. Respondetur autem, quod regni possessio perius dominandi & regendi non est nisi regis: sed nihilominus & ciuius, qui ius habent viuendi in regno, & in pace & tranquillitate possessiones suas ibidem possidendi, & iuribus eius fruendi, competit etiam regni possessio. Itaq; regnum est regis tanquā regentis, & ciuium tanquam eorum qui reguntur. Et isto secundo modo Christus traditurus est vniuersis electis regnum caelorum. Quamquam emineat quaedam excellentia in caelestibus ciuibus praeter terrarū incolis: videlicet, quod ciues in hoc saeculo non ad nutum toto vtuntur regno, sed per partes: in quo ideo multa illis aduersa contingunt, vt paupertas, infirmitas, atque aliae calamitates, per quas non licet eis animum suum concupitis explere. Felices autem coelicolae non per partes, sed totum possident regnum, vniuersi, inquam, diuinam essentiam vident, qua ratione Deum possidēt

Regni possessio.

qui est totum regnum. Atque adeo quicquid optant, obtinent: nec quicquam est quod illis aduersetur, sed omnia pro votis sunt eis subdita. Atque hac ratione regnum etiam nō me suo gradu illis adscribitur. Iuxta illud Apocalyp. 3. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo. & ca. 5. Redemisti nos Deo in sanguine tuo, & fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes, & regnabimus super terram. Et ca. 22. Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in saecula saeculorum. ¶ Paratum vobis regnum à constitutione mundi. Nam etsi paratum hoc est, praedestinatum, non à constitutione mundi, sed à aeterno fuerit: tamen quia à constitutione mundi angeli illud possidere ceperunt, & tunc homines ad illud possidendum fuerint conditi, ait paratum à constitutione mundi. Quasi diceret. Indeciam vos expectat. Differentibus autem verbis ait damnatis. In ignem aeternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. De regno naque non dixit, quod paratum est hominibus cum angelis, quia qua forte praeparatū est hoibus cum angelis. Neque merita quibus regnum homines promerentur, contingunt eis per angelorum gratiam & fauorem, sed per auxilium & gratiam Dei, quae aequaliter hominibus atque angelis opitulatur: peccatum vero primum hominis diaboli suggestionē ingressum est in orbē, quod causa est condemnationis in ignem aeternum: & ideo ad maiorem exprobrationem ait. Qui paratus est diabolo, & angelis eius. Quasi homines per peccatum facti sint Satanæ angeli. Præterea, vt alibi diximus, quia in inferno proprie non videtur nisi angelis decretus: eo quod ne queant per poenitentiam à peccatis liberari: hominibus naque ad terrorem debet infernus seruire, vt inde se per poenitentiam eriperent. Quōcirca humanū quidem est peccare, sed diabolicum in peccato perseverare.

Regnum caelorum.

¶ Secundum vero principale argumentum, diffinitionem vulgo existimatur: tanquam miraculum enim ducitur, quod in causam premij & supplicij aeterni, non nisi impletio operum misericordiae, & eorum omisio afferatur. Veruntamen, qui de hoc mirantur, supponunt nullum aliud illic futurum meritum, demeritorumque examen, eo quod non aliud illic Christus verbo expressit, sed est ipsorum praesuppositum falsum. Nam, vt iam satis expositum est, vniuersa merita ad demerita, vnicuique in memoriam redibunt, eademque erunt cunctis comperta: vbi quemadmodum iniqui mandata defregerint vniuersis constituta atque adeo palam erit vniuersis, quāto

quāto sit supplicio dignus. Nam, vt ait Christus Matth. 12. Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddet rationem de eo in die iudicij. Ob idq; Matth. 18. Assimilauit regnum caelorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis. In qua vtique parabola conclusit, quod vnusquisq; reddet omne debitum vsq; ad nouissimum quadratem, vt ait alibi. Imo & in illo mentali iudicio aggrauabitur corum culpa, qui poenitentiam non egerunt, Niniuitarū exemplo, qui in praedicatione Ionæ illam fecerunt, cum tamen Christus longissime maior fuerit quam Ionas, quippe qui speciale supernaturale auxilium continenter offert peccatoribus in stigando eos ad poenitentiam. Et infidelium cecitas iisdem exprobrabitur comparatione reginae Aultrij, quam fama Salomonis ad ipsum perduxit. ¶ Simili modo & iustorum merita erunt cunctis propatula, tam in consilijs quam in mandatis, vt cunctis compertum fiat, quāto sit vnusquisq; felici illa retributione dignus.

Paratum vobis.

¶ Hinc autē emergit dubium, cur mentio duntaxat operum misericordiae, quae aut completa sunt aut neglecta, singulariter fuerit facta. Aliquis forsitan cogitabit, illam esse causam, quod non nunquam opera misericordiae vim obtinent praecipiti, neque, ingruentē extrema aut graui necessitate. Sed vera causa haec nō apparet legitima: quoniam alia sunt praecipita maiora, quae efficaciori ratione deberēt exprimi. Præterea, omisio illa & impletio misericordiae in casu necessitatis, inter alia merita, & demerita, per mentale conscientiarum examen, in illo iudicio, liquebit. Adde, quod commendatio illa impletorum operum misericordiae, & omisio eorum improperatio, non habet in verbis Christi illam effigiem, vt solum ad casus extremae aut grauis necessitatis referatur, sed vt protendatur ad omnes supererogationis misericordias. ¶ Duæ ergo sunt causae, ob quas illa misericordiae mentio fiat, quae propemodum in eandem incidunt. Prior licet habet fundamentum, quod adulti Christiani ratione vtentes, ad quos illa commemoratio refertur, vix communit lege possunt sine peccato viuere: imo si consirmatos excipias, raro sine aliquo mortali. Inter fructus autem poenitentiae egregium locum habet elemosyna: nam licet oratio ex obiecto sit praestantior, elemosyna tamen necessitas publica pauperum commendatioris reddit. Enimvero ieiunium macerationi potius proprii corporis confert. Vnde Tobiae. 4. Elemosyna ab omni peccato, & morte liberat. Et cap. 12. Bona est oratio cum

Qui paratus est diabolo.

¶ Cur mentio operum misericordiae facta. ¶ Hinc autē emergit dubium, cur mentio duntaxat operum misericordiae, quae aut completa sunt aut neglecta, singulariter fuerit facta. Aliquis forsitan cogitabit, illam esse causam, quod non nunquam opera misericordiae vim obtinent praecipiti, neque, ingruentē extrema aut graui necessitate. Sed vera causa haec nō apparet legitima: quoniam alia sunt praecipita maiora, quae efficaciori ratione deberēt exprimi. Præterea, omisio illa & impletio misericordiae in casu necessitatis, inter alia merita, & demerita, per mentale conscientiarum examen, in illo iudicio, liquebit. Adde, quod commendatio illa impletorum operum misericordiae, & omisio eorum improperatio, non habet in verbis Christi illam effigiem, vt solum ad casus extremae aut grauis necessitatis referatur, sed vt protendatur ad omnes supererogationis misericordias. ¶ Duæ ergo sunt causae, ob quas illa misericordiae mentio fiat, quae propemodum in eandem incidunt. Prior licet habet fundamentum, quod adulti Christiani ratione vtentes, ad quos illa commemoratio refertur, vix communit lege possunt sine peccato viuere: imo si consirmatos excipias, raro sine aliquo mortali. Inter fructus autem poenitentiae egregium locum habet elemosyna: nam licet oratio ex obiecto sit praestantior, elemosyna tamen necessitas publica pauperum commendatioris reddit. Enimvero ieiunium macerationi potius proprii corporis confert. Vnde Tobiae. 4. Elemosyna ab omni peccato, & morte liberat. Et cap. 12. Bona est oratio cum

Math. 12.

Cur mentio operum misericordiae facta.

Duae causae.

Elemosyna cum oratione.

quāto sit supplicio dignus. Nam, vt ait Christus Matth. 12. Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddet rationem de eo in die iudicij. Ob idq; Matth. 18. Assimilauit regnum caelorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis. In qua vtique parabola conclusit, quod vnusquisq; reddet omne debitum vsq; ad nouissimum quadratem, vt ait alibi. Imo & in illo mentali iudicio aggrauabitur corum culpa, qui poenitentiam non egerunt, Niniuitarū exemplo, qui in praedicatione Ionæ illam fecerunt, cum tamen Christus longissime maior fuerit quam Ionas, quippe qui speciale supernaturale auxilium continenter offert peccatoribus in stigando eos ad poenitentiam. Et infidelium cecitas iisdem exprobrabitur comparatione reginae Aultrij, quam fama Salomonis ad ipsum perduxit. ¶ Simili modo & iustorum merita erunt cunctis propatula, tam in consilijs quam in mandatis, vt cunctis compertum fiat, quāto sit vnusquisq; felici illa retributione dignus.

¶ Hinc autē emergit dubium, cur mentio duntaxat operum misericordiae, quae aut completa sunt aut neglecta, singulariter fuerit facta. Aliquis forsitan cogitabit, illam esse causam, quod non nunquam opera misericordiae vim obtinent praecipiti, neque, ingruentē extrema aut graui necessitate. Sed vera causa haec nō apparet legitima: quoniam alia sunt praecipita maiora, quae efficaciori ratione deberēt exprimi. Præterea, omisio illa & impletio misericordiae in casu necessitatis, inter alia merita, & demerita, per mentale conscientiarum examen, in illo iudicio, liquebit. Adde, quod commendatio illa impletorum operum misericordiae, & omisio eorum improperatio, non habet in verbis Christi illam effigiem, vt solum ad casus extremae aut grauis necessitatis referatur, sed vt protendatur ad omnes supererogationis misericordias. ¶ Duæ ergo sunt causae, ob quas illa misericordiae mentio fiat, quae propemodum in eandem incidunt. Prior licet habet fundamentum, quod adulti Christiani ratione vtentes, ad quos illa commemoratio refertur, vix communit lege possunt sine peccato viuere: imo si consirmatos excipias, raro sine aliquo mortali. Inter fructus autem poenitentiae egregium locum habet elemosyna: nam licet oratio ex obiecto sit praestantior, elemosyna tamen necessitas publica pauperum commendatioris reddit. Enimvero ieiunium macerationi potius proprii corporis confert. Vnde Tobiae. 4. Elemosyna ab omni peccato, & morte liberat. Et cap. 12. Bona est oratio cum

ieiunio, & elemosynam magis quam thesaurōs auri recondere: quoniam elemosyna à morte liberat, & scilicet est quae purgat peccata, & facit inuenire misericordiam, & vitam aeternam. Quo alludit illud Christi, Lucae. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula. Et Ecclesiast. 3. Ignem ardentem extinguit aqua, & elemosyna reficit peccatis, & Deus prospexit ei, qui reddidit gratiam. Et Lucae 11. Date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Plurima sunt quae Christus in hac pietatis commendationem contulit. Et certè illud. 1. Petri. 4. Antè omnia mutam in vobismet ipsis charitatem: contingam habete: quia charitas operit multitudinem peccatorum, elemosyna potissimum coaptatur. Dum ergo Christus opera misericordiae allegat iustis in causam suae beatitudinis, non vult negare quin impletio mandatorum fuerit causa potissimum, sed demonstrare, quemadmodum, si peccata commiserint, poenitentiam tamen egerint, eademque peccata, vt Daniel. 4. habetur elemosynis redemerint: sicutque perinde merita per gratiam Dei illis beneficentē munere sua auxerint: quippe qui bus egerunt in aeternum erga Deum, qui pauperum personam agebat, declarauerunt. Et e contra reprobus vniuersis in operum misericordiae improperans, non vult negare quin propter delicta mortalia in supplicium ignis mittantur, sed ostendere quemadmodum peccata sua per poenitentiam delere neglexerint, & per illos poenitentiae fructus amorem eius colere, ipsumque adeo sibi reconciliare.

¶ Secunda causa, illius misericordiae commemoratio, & quae eadem est commendatio pauperum. Demonstrat enim Christus quanta ei cura sit pauperum, quantaque eius gratia per elemosynarum beneficium conuoluitur: primum in hoc quod in die iudicij nullam se habitarum in memoriam expressit aliorum mandatorum, aut sacramentorum, aut denique officiorum quam benignitatis & largitatis in pauperes. Deinde, & in hoc praesertim, quod satis dixisse putauit: Quod vni de his fecistis pro me fecistis. Sed in regis similitudine gratia dicitur fecistis inquit, vni de his fratribus meis in his fecistis. Stupenda Dei clemencia. Dum sedet in sede maiestatis suae cum angelis Dei, tunc vt elemosynarum, mortis eximio extollat honore, nihil cum stabitur se pauperem fuisse & egenum confiteri: nempe, qui in persona pauperis, ad ianuam caelorum nostras, illic plagas nobis ostenderit, & arum

¶ Cur mentio operum misericordiae facta. ¶ Hinc autē emergit dubium, cur mentio duntaxat operum misericordiae, quae aut completa sunt aut neglecta, singulariter fuerit facta. Aliquis forsitan cogitabit, illam esse causam, quod non nunquam opera misericordiae vim obtinent praecipiti, neque, ingruentē extrema aut graui necessitate. Sed vera causa haec nō apparet legitima: quoniam alia sunt praecipita maiora, quae efficaciori ratione deberēt exprimi. Præterea, omisio illa & impletio misericordiae in casu necessitatis, inter alia merita, & demerita, per mentale conscientiarum examen, in illo iudicio, liquebit. Adde, quod commendatio illa impletorum operum misericordiae, & omisio eorum improperatio, non habet in verbis Christi illam effigiem, vt solum ad casus extremae aut grauis necessitatis referatur, sed vt protendatur ad omnes supererogationis misericordias. ¶ Duæ ergo sunt causae, ob quas illa misericordiae mentio fiat, quae propemodum in eandem incidunt. Prior licet habet fundamentum, quod adulti Christiani ratione vtentes, ad quos illa commemoratio refertur, vix communit lege possunt sine peccato viuere: imo si consirmatos excipias, raro sine aliquo mortali. Inter fructus autem poenitentiae egregium locum habet elemosyna: nam licet oratio ex obiecto sit praestantior, elemosyna tamen necessitas publica pauperum commendatioris reddit. Enimvero ieiunium macerationi potius proprii corporis confert. Vnde Tobiae. 4. Elemosyna ab omni peccato, & morte liberat. Et cap. 12. Bona est oratio cum

DISTINCTIO

Quadragesima octava, Depuratione & inuouatione mundi.

ROST hac que Text. admodum sit mundus in sempiternum speciosior per maius remanendum nobis superest. Enimvero cum non nisi in hominis obsequium conditus fuerit, quippe cui ut Genes. 1. legitur, dominum eius fuerit concessum, consentaneum est diuinae que prouidentiae condecens, ut humano generi per purgato, & per gloriam inuouato, mundus quoque lustretur, purgatusque inuouetur, illud autem ministerium ignis, qui eidem muneri accommodatam habet naturam exhibebit. Vnde in Psal. In conspectu eius exardescet ignis, et in circuitu eius tempestas ualida. Atque cum duos sit habiturus effectus, nempe & mundum expiare, & damnatos cum demonibus conuolutos in infernum obrudere, priorumque ante, posteriorum uero post iudicium, consequens sit, ut facie iudicis sit antecessurus. Vnde in alio Psal. Dauid, Ignis ante ipsum praecedet, & inflamabit in circuitu inimicos eius. Et Iohannis 2. Ante faciem eius ignis vorans, & post eum exurens flamma.

¶ Primum

Solut. 3. arg.

¶ Ad tertium denique respondetur, quod quantum nemo nisi propter peccatum vel originale vel mortale a regno sit excludendus, nihilominus quia potuit unusquisque illud per poenitentiam delere, & per misericordiae fructus extinguere, datur miseris improprio, quod eadem misericordiae opera neglexerint.

Opera misericordiae spiritalia, eo quod licet sint rationis, obiecti cumulatioris meriti, non sunt tamen tam omnibus nota quam corporalia, neque ad tam multa hominum genera se extendunt. Non enim tam multi sunt, qui consilio, aut doctrina, aut correctione alios iuuare, possint, neque tam frequentes, qui illis indigeant. Imo uero (quae potissima causa est) neque sunt illa, auxilia tam necessaria. Illa quippe spiritalia opera, quae ad salutem sunt homini necessaria usque adeo sunt cunctis per uia, ut quicumque possit, nisi sua culpa obstiterit, sibi sufficere, licet ab alio non corripiatur, neque emendetur. Sed tamen corporalia subsidia non cunctis suppetunt & ideo maiori obligatione ligant. Hoc autem examinare non est praesentis loci, sed illud admonere, ut timorem adhaerentis domini. Christiana ex culta que nobis uita adimat, eiusque amorem ingeneret. Ait enim Paulus. Coronam iustitiae illis esse praepositam, qui aduentum Domini digni sunt: nempe, qui non tam supplicia timeant, quam praestolantur praemia. Vnde ad Titum. Sobrie & iuste & pie uiuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriae magni Dei & saluatoris nostri Iesu Christi.

Timot. 4.

¶ Illa autem fecit opera misericordiae spiritalia, eo quod licet sint rationis, obiecti cumulatioris meriti, non sunt tamen tam omnibus nota quam corporalia, neque ad tam multa hominum genera se extendunt. Non enim tam multi sunt, qui consilio, aut doctrina, aut correctione alios iuuare, possint, neque tam frequentes, qui illis indigeant. Imo uero (quae potissima causa est) neque sunt illa, auxilia tam necessaria. Illa quippe spiritalia opera, quae ad salutem sunt homini necessaria usque adeo sunt cunctis per uia, ut quicumque possit, nisi sua culpa obstiterit, sibi sufficere, licet ab alio non corripiatur, neque emendetur. Sed tamen corporalia subsidia non cunctis suppetunt & ideo maiori obligatione ligant. Hoc autem examinare non est praesentis loci, sed illud admonere, ut timorem adhaerentis domini. Christiana ex culta que nobis uita adimat, eiusque amorem ingeneret. Ait enim Paulus. Coronam iustitiae illis esse praepositam, qui aduentum Domini digni sunt: nempe, qui non tam supplicia timeant, quam praestolantur praemia. Vnde ad Titum. Sobrie & iuste & pie uiuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriae magni Dei & saluatoris nostri Iesu Christi.

Cap. 2. ¶ Primum igitur electos, quos uiuos repererit purgationis egeres, etisima morte perpurgabunt: deinde elementa tria nobis attigua, quae nobis subinde uisui sunt: nempe, terra, aqua, & aer eodem igne conflagrantia expurgabuntur: ac perinde ignis, qui apud nos in aliena ardet materia. Hoc nos Petrus Apostolus docuit dicens, quod caeli, qui prius erant, & terra & aqua, aquarum inundatione perierunt. Vbi palam, caelorum nomine, ut 20. lib. de ciuit. Dei ait August. uentosi aerei que caeli intelliguntur, non etherei caelestes. Quos subinde caelos, ait igni reueruatos in die iudicij. Ac demum de eisdem subdit, quod cum uenerit dies domini ut fur, caeli cum magno impetu transibunt, & ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescet, & opera nempe iusta, quae in terra sunt, exurentur. Ascendet ergo, ut inde colligitur, ignis ille, ueluti aqua diluuij, cubitos quindecim super montium cacumina: quare ad elementum ignis, quod purgatione non indiget, non pertinet. Tandem prolata sententia iudicij complicatos cum demonibus miseros homines in infernum rapiet.

Cap. 3. ¶ Eiusmodi ergo purgatione peracta speciosior mundus inuouatur permanebit: iuxta illud Apocal. 21. Vidi caelum nouum

& terram nouam: primum enim caelum & prima terra abiit. Vnde de diuis Petrus nouos, inquit, caelos, & terram nouam secundum ipsius promissionem expectamus, in quibus iustitia inhabitet. Nepe ut secundum hominis gloriam, cuius gratia mundi machina fabricata est, mundus ipse noua pulchritudine donetur. Et creatura quae, ut ait ad Roma. Paul. reuelationem filiorum Dei expectat, liberetur a seruitute corruptionis in libertatem gloriae ipsorum.

¶ Igitur cum caeli non in aliud moueantur officium, quam ut humano generi propagando alendoque seruiant, illa tunc necessitate cessante, a suo motu requiescent, ut nec dies amplius noctesque distinguant aut menses & annos: lucem autem non amittent: imo iuxta uerbum Esai. Erit lux luna sicut lux solis, & lux solis septupliciter: non autem diei & noctis uicisitudine. Ac perinde elementa suo ordine & gradu caelorum amenitate imitabuntur. Nempe, ut terrae superficies, per uia ut uisum sit: aqua sicut crystallus: aer ueluti caelum: ac denique ignis ceu luminaria caeli. Animalia uero & mixta, quia suapte natura corruptibilia etiam in totum existunt, non inuouabuntur, sed profusus & ignis conflagratione, & caelorum motu, cessante interi-

Cap. 4

bunt: vt quemadmodū homo, qui corp^o seminat corruptibile in incorruptionem resurget, ita cunctis corruptibilibus peremptis, soli cæli, qui suapte natura incorruptibiles sunt, atq; elemēta quæ in totum nō sunt corruptioni subiecta, perseuerent.

DISTINCTIONIS

48. Quæstio prima, de igne conflagrationis, & eius effectibus.

ARTICVLVS. I.

Vtrum aliqua sit futura mundi purgatio per ignem.

Ad tractatū iudicij pertinet mundi purgationem, & inuouationē, quæ post diē illū in æternū est permanens speculati. Quare præsens distinctio duas habet quæstiones, vnā de purgatione mundi, atq; alterā de eius inuouatione. **¶** Quæritur ergo primū vtrū mundus sit per ignē purgandus, Et arguitur à parte negatiuā. Purgatio rei vel ab eo sit quod impurum suāq; naturæ commissum habet, vt expurgatur aurum: vel secundum diuinā iustitiā, ad abstergendā culpā sordēs: cui numerū locūs purgatorij destinatus est: ut in elementis humani mundi nil inmundū commissum est, iuxta illud **Act. 10.** Quod Deus creauit, tu ne cōe (id est inmundū) dixeris: neque in rebus inanimis vlla existere pōt culpa: ergo neq; vlla indigent purgatione. **¶** Secundo arguitur, quod etiam si mundus sit purgandus, id non sit per ignē faciendū: tū quod aqua non minoris virtutis est ad purgandū quā ignis, imō plura in qua quā igne permundatur. Et prima mundi emundatio per diluuij inundationē facta fuit: ut etiā quod si per ignē mundus purgaretur, ille esset eiusdem speciei cū elemēto ignis: hoc autē inde apparet falsum, q̄ omnia quattuor elementa illō sunt ignē cōi. sumenda, vt **2. Petri. 3.** illo verbo secundū glossam significatur. Cæli ardentes soluentur, & elemēta ignis ardore, tabescent: ignis autē non pōt se ipsam cōcremare.

Partis negatiue arg.

Argumēt.

¶ In contrariū est illud. **2. Pet. 3.** Aduenit dies dñi vt fur, in quo cæli magno impetu transiet, elementa verò calore soluentur: terra autē & quæ in ipsa sunt opera exurentur. **¶** Quæstio hæc quattuor cōclusiones quæ argumentis propositis insinuantur exposcit. **¶** Prima. Mundus in die iudicij purgandus est. **¶** Conclusio hæc, quis sub his terminis in sacra pagina nō inueniatur expressa, sic tamē ex illa colligitur, vt sit ceu catholica suscipienda. Legitur enim **Apocal. 2. 1.** Vidi cælū nouū, & terrā nouā. Primum em̄ cælū & prima terra abiit, & mare iā nō est. Et loquitur de vltima mūdi cōsummatione: ois autē rei inuouatio, per aliquam sit purgationē: vt in metallorū purificatione cōspicitur. Cui alludit **Paul. 1. Cor. 7.** vbi ait, Præterit figura huius mundi. Præterire nāq; figuram est per purgationē immutari. **¶** Ratio cōclusiōis. **¶** Ratio cōclusiōis sic colligitur. Mundus propter hōiem cōditus est, nā vt **Aristo. 2. Physic.** habet licet mundū factū negauerit, cognouit tamen esse propter hōiem. Vnde **Genes. 1.** post mundi fabricationē ait dñs. Faciamus hōiē: ad imaginē & similitudinē nostrā, & prebit piscibus maris & volatilibus cæli, & bestiis, &c. Et **psal. 8.** Oia subiecisti sub pedibus eius. Locutus autem debet locato proportionari: ergo quādo homo secundū corpus est ad statum gloriæ assumendus, condecet, vt & mundi corpora in statum meliorē mutētur, vt. **¶** Locūs cōuenientior sit ad gloriā, & aspectu pulchrior. Immundities autē quæ hōis gloriā impedit, est culpa. Nam vt. **1. Corinth. 1. 5.** ait **Paul.** corruptio incorruptelā nō possidebit. Et **Apoc. 1. 6.** vbi in ingressu ciuitatis gloriæ, foris inquit, manēt venefici, impudici, homicidæ, &c. Quare hōiēs quousq; & ab omni culpa, & ab omni teatis poenā inde relictæ purgētur, gloriā nō possidebūt. Creaturæ verò corporales homine inferiores, quæ res nō sint, quæ culpa sic infici pōssint, vt eā cōmittant, tamē quatenus sunt hominū seruitiū, quandā incongruitatē atq; indecentiā ex eorū culpis contrahunt: quā ideo indecentiā, & sordibus expurgati debent, vt gloriæ fulgorē splendēat: quæ quādo dum basilicæ dum aliqua fredditate polluitur, nō sunt sacris faciēdis idoneæ: quousq; iustitiam Res verò q̄ hōibus delinquentibus seruit ac perinde eorū delictis cōtaminant, sunt mixta, & elementa, quæ generationibus, atq; alijs humanis vrbibus pollutū sunt: ergo oia elementa purganda: nā mixta oia peribunt. **¶** Hanc veritatē **Paul. Roma. 8.** quæ locū illic locupletius enarrauim^{us}, edidit. Et enim post quā gloriā quæ reuelabitur in nobis longe p̄sio

Partis affirmatiuæ.

Prima conclusio.

Ratio cōclusiōis.

Ratio cōclusiōis.

Roma. 8.

p̄sio

passiones nostras superaturā adstruxit, subiūxit. Nā expectatio creaturæ reuelationē filiorū Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est nō volens, sed propter eū, qui subiecit eā in spe: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatē gloriæ filiorū Dei. Quo loco, vt bene ait **Chrylost.** Omnem corporeā creaturā designauit, quæ cum in seruitū hominis cōdita fuerit, cui si in originali iustitia persistisset, absq; aliqua turpitudine inferuiret, postq̄ ab eadē iustitia per præuacationem diuini mādātō homo cecidit, duplici vanitate subiecta fuit nō volens. Prima: quia terra cepit tribulis spinetisq; & id genus herbarū nocuentis syluescere, aerq; nobis esse inlelemens, & animalia nobis esse infesta, omnique perinde creatura nobis cepit mortem in tētare, quam ante peccatū posset homo nō experiri. Et quia vanū est, quod suo frustratur fine, dicitur est homo, ac perinde omnis creatura illi vanitati humanæ mortis subiecta, non volens, quia non fuit illa eius primæua institutio. Sed & alteri peiori vanitati nempe culpæ, ab illo vsq; peccati momento subiectus fuit mundus, quia homini in suis patradis sceleribus inseruit. Lux quippe solis, ei seruit, vt illa videat quæ ipsum turpiter alliciūt: seruit & noctis vmbra, vt impudenter eadē perpetret: seruiunt & elementa quæ fructus ei proferūt, atq; alia tēporalia bona quibus ad ambitionē, luxū, atq; alia id genus flagitia & scelera vtatur. Est autē creatura illi seruitio subiecta, propter eum (scilicet Deum) qui subiecit eam in spe: id est, qui iussit rebus huius mundi, vt homini ad nutum seruirent, quousq; in eius iū mundi inuouatione ab hac seruitute liberarentur. Hæc ergo ratio futura est cōpurgationis mūdi, vt deinceps inuouatus permaneat, statūq; gloriæ sit idoneus. Quomodo autē purgabitur, articulus sequens declarabit. Nā sunt elementa à mixtionē depuranda, & à contagione per humanos vsus cōtracta expianda. **¶** Primū igitur argumentū partim solutū restat. Nā eth per se elementa q̄ sunt culpæ subiecta, ex hominū tamen flagitijs quodāmodo cōtaminantur. Et ad priorē partem respondetur, eo pacto nullā esse creaturā impundā: quō **Manichæi** dicebant, bonū & malū esse duas substantias, alterā à bono, alterāq; à malo Deo creatas, & in vnaquāq; re permixtas: in quo sensu illud allegatum intelligitur **Act. 10.** Nihilominus elementū quod sua natura est purū habet quādiu generationes durāt, aliquid admixtū extraneæ & peregrinæ naturæ, à qua debet purificari & dessecari, vt art. proximo monstrabitur. **¶** Secū-

Solut. 1. arg.

dā cōclusio. Purgatio illa faciēda est per ignē. Probatur primō ex illo **psalm. 46.** Ignis in cōspectu eius exardescet, & in circuitu eius tempestas valida. Et q̄ loquatur de extremo iudicio, probant & præcedentiā, & subsequentiā verba. Ait quippe, Deus manifestē veniet, id est, nō occulte sicut in primo aduentu. Ignis, in conspectu eius exardescet, &c. Aduocauit cælum de sursum (hoc est, vt angeli & animæ de superno cælo descendant) & terrā decerne re populū suū. i. vt iudicet populum suū. Quāuis **Aug. 20. lib. de ciuit. Dei. ca. 2.** non legit nisi. Aduocauit cælū sursum, id est, vt sursum ascendat. Quare nomine cæli intelligit iustos, quī, vt ait **Paul. ascēsi** sunt Christo obuiam in aera. Et noie terræ intelligit dānatos. Sed prior lectio congruentior est. Et super illud. **1. Cor. 7.** Præterit figura huius mundi, ait **Aug. 20. de ciuit. Dei. c. 16.** Pulchritudo huius mundi mundanoū igniū cōflagratione peribit. Sicut factū est mundanarū aquarū inundatione diluuij. Et subdit inferius. Vt. **¶** Simundus in melius inuouatus, aperte accōmodetur hoibus, etiā carne in melius inuouatis. Et. **2. Petri. 3.** Mundus, inquit, aqua inundatus perijt: cæli autem, qui nunc sunt & terra eodē verbo (hoc est eadē sententiā) repositi sunt igni reseruati in diem iudicij, & perditionis hominū. Et subiungit verba illa quæ iam supra citata sunt: scilicet, q̄ elementa & cæli ardentes soluentur. Nouatos autem cælos & nouā terram & promissa expectamus in quibus iustitia habitat. **¶** Ratio autē cōclusiōis ex effectu & modo, quo ignis purgabitur sumitur. Tria enim sunt, ad illam mundi purgationē pertinentiā: nempe expurgatio ab illa indignitate, & vt sic loquamur irregularitate: quia mundus per humana delicta infectus est, vt idoneus maneat beatorum gloriæ. Mox purificatio & dessecatio elementorū ab impuritate & cōmixtionē aliarum rerū, ac deniq; dispositio ad gloriā perfectionē. His autē operibus perficiendis aptissimus est ignis. Primū propter suam nobilitatē, quā est qualitibus gloriæ similitudinis, præsertim in lucē. Atq; hac rōne accōmodatus est ad abstergendas sordēs ex delictis humanis relictas: vt sicut ignis purgatorij poenas peccatorū delet: sic & reliquias illorem in elementis admixtis ille ignis extinguat, & mundū suo creatori cōciliet. Secundo propter suam puritatē: quoniam ob eximiam efficaciam actiue suæ virtutis, nullā extraneā permixtionem admittit, sed ciuissimē illud absumit. Quæ præterea virtute potentissimū est impuritatē elementorū extrahere. Nā vt. **ide**

Secunda conclusio.

Ratio cōclusiōis.

Ll 4 genera.

genera. tex. 8. autor est Philoſo. calidū congrēgat homogenea, hoc est ſimilia, ab a terogēneis ca ſegregādo. Eſt quippe ad rarefaciendū & extenuādū efficaciffim⁹. Qua vtiq; ratione metalla per ignē excolātur. Tertio ignis dignitas eſt, q̄ inter elementa à noſtris eſt vltimus ſemotiſſimus: qua de cauſa minimē inter omnia ipſis inſicitur. Quarto, quia purgatio illa citiſſimē faciēda eſt: nō ſicut priſtina que per aquas diluuij quadraginta diebus durauit, ignis autē velociſſimē actiuitatis eſt. ¶ Deinde & ppter alterū eius effectū, qui eſt dānatos in infernū rapere, nō potuit aliud organū ad illā exequentiam ſentētiā cōmodius aſſumi: quādoquidem igneis cruciatibus ſunt perpetuō torquēdi. Præterea, quia eodē igne illi iuſti, q̄ aliquid pœnarū habebunt purgandū expurgabūtur, vt art. proximo explicabit. Adde q̄ ad maiestātē iudicis efferendā: ſplēdorēq; gloriæ iuſtis, terrōremq; inferni iniquis reſtandū apta eſt ignis demōſtratio. ¶ Ad ſecūdum igitur argumētū rēſpōdetur, q̄ quāuis aqua aptior ſit ad ſordes ablueudas, non tñ ad eorū purificationē, quæ de extraneis naturis ſunt cōmixta. Obidq; cū ſub ætatē Noe, nō fuiſſet orbis poſtrema expurgatione innouādus, ſed tantū à peccatorū ſordib⁹, & præfertim à carnalib⁹ flagitijs, quibus tunc mūdus potiſſimū ſordēbat, expiādus, aquarū officio mūdatus fuit, illo flagitiōrū ardore reſtincto: inſtar quodāmodo baptiſmi quo peccata ſuffocant. Et quē admodū in mari rubro ſubmerſi fuerūt Egyp̄tj: & veluti in antiqua lege pāni & vaſa quæ ſene ſui cōſumptione mundari per ignem nequaſuerant, aqua abluebātur. In die autē iudicij expurgādus eſt mūdus non modō ab infectione peccati, verūm & à cōmixtione ſeiminipuritate elementorū per ſeparationē alienarū naturarū quā habent admixtā. Cui quidē negotio accōmodatiſſimus eſt ignis, quo liqueſcūt, excolāturq; metalla: præterea vt proximē dicebamus, tū & damnatorū ſupplicio, tū & iuſtorū gloriæ ſimilis. Præterq̄ q̄ tunc propter nimiam cupiditatē, & propriū amorē refrigēſcet charitas, vt Mat. 24. legitur, cuius frigoris antidotū eſt ignis. ¶ Ad ſecūdā verō partē eiſdē argumētū rēſpōdetur, q̄ ignis, q̄ purgationē tunc indigebit, eſt iſte, q̄ in noſtros venit vſus: qui quidē eſt in aliena materia, puta in carbōne & ſtāna, cuius eſca & formentū eſt lignū, & aer: qui ideo ignis poterit ab his alienis materijs, per illū alium puriſſimū expurgari. Ligna enim & aer, & oīa, illo cōflagrābūt igne. Quare non ſit cōſequens, vt ille ſe ipſum aut purificet, aut conſumat. ¶ Quod ſi nūſus arguati

In prima mundi fabrica rerū diſtinctio & ſegregatio nō fuit per aliquod corporeū inſtrumentū facta, ſed à Deo ipſo inimediatē. Vnde illa fortē philoſophorum dimanauit opinio, qua fuit Anaxagoras inbutus: nēpe, q̄ rerū ſegregatio eſſet actus diuinæ mentis: ergo eodem modo cōdeceat, vt illa elementorū purificatio per ſegregationē fiat à ſolo Deo. Negat cōſequentia. Quoniā illa prima rerū diſtinctio fuit per productionē formarum in diſtinctis materijs, quas ſolus Deus, vt autor nature producere tunc potuit, cū nō eſſent alia agentia que ſibi ſimilia gignerent. Purificatio verō elementorū in fine mundi, erit rerū reductio ad illam puritatē in qua cōditæ ſunt. Ad qd̄ opus perficiendū poterit ignis Deo miniſterij exhibere. ¶ Tertia cōcluſio. Ignis ille eſt eiſdem ſpeciei cū elementari & noſtro. De hac enim re tres circūferunt opiniones. Prima fuit q̄ elementū ipſum in illud ſit tunc officiū deſcendurū. Nō q̄ locū ſuum debeat vacuū relinquere, q̄ hoc rerum nature aduerſat, ſed q̄ per cōbuſtionē aeris multiplicabit vſq; ad terram, ppter excreſcentē tunc eius virtutē. Pugnare autē cum hac opinione videt̄ teſtimonium Petri, inſinuantis, q̄ quantū aqua aſcendit, mundū emundans tantū ſit ignis ille aſcendens, vnde doctores colligunt prope nos fore generandū. ¶ Et ideo alij cogitant ignē illum vehementibus ſolis radijs in nubes denſas cōgeſtis progignendū: quō admodum inſpeculorum reuerberatione ſolet ignis accendi. Veruntamen neq; opinio hec cōueniens eſt: quā tam ingens radiorum cōgeſtio nequiret, niſi ex certo ſitu & aſpectu aſtrorum fieriq; iſte aſpectus & ſitus poſſet aſtologis eſſe cōperatus: cum tamē proſus ſit ignotus: quā nō erit niſi ſupernaturalis, veluti cætera quæ illa die ſunt euentura. ¶ Rej ergo veritas eſt quā D. Petrus inſinuare & Augu. loco proximē citato explicare videt̄: nēpe, q̄ eiſmodi ignis ſit veluti olim diluuiū futurus. A que verō diluuij per cauſas fuerūt naturales genitæ: ſed tamē cauſe illę virtute ſupernaturali Dei fuerūt cōadunata. Fecit em̄ Deus, vt vniuerſe cauſe aquarū genitrices, t̄ cæleſtis quā terra tunc præter ſuum naturale ordinē cōirent. Simili ergo modo vniuerſe cauſe quæ ſunt calorū igniſq; effectrices, t̄ quæ in celo quæ in terra exiſtunt, cōuenient ad inſtāmadū oīa quæ poſſūt eſſe ignis materia. Quocirca ignis ille, vt genituram habebit ſupernaturalē, ita & eadem virtute erit puriſſimus, atque adeo reliquis reb⁹ expurgandis aptiſſimus. ¶ Hinc ergo colligitur noſtra cōcluſio. Ignis enim

Aliud argumētum.

Reſponſio.

Tertia cōcluſio.

Prima opinio.

Secūda opinio.

Verā reſponſio.

Solut. 2. arg.

Inuolutio diluuij.

eū ex quacūq; materia genitus, eandem tamen ſpeciem ſeruat: vt patet in igne ex radijs ſolaribus ſolato, qui eiſdē ſpeciei eſt acſi ab altero generet̄ igne, & vterq; eiſdem ſpeciei eſt cū elemento. Niſi q̄ iſte quo nos vtimur rōne craſſioris materiæ non eſt tam purus. ¶ Atqui per hæc liquet argumētū ſolutio qd̄ ſupra inſinuauimus, ſcilicet, q̄ cū omnia elementa, etiam ignis purganda ſint, nō ſit purgatio faciēda per ignem. Reſpōdetur, in quā, quōd ille ignis tanquā vehementior & purior purgabit ignē, qui nobis eſt vſus: experimur enim ardentē faciem admotam exiguæ candē illam extinguerē: quia aerem quo eius flamma nutritur, ocyus conſumit. Elementum verō ignis nil habet admixtum extraneū, quod ſit purgandū, vt articulo proximo videbim⁹. ¶ Veruntamen aliud exiſtit fortius argumētum. Virtus indicat rei naturam: virtus autem illa diuerſa apparebit à virtute ignis elementarij & noſtri, quia mundum: nēpe, aquā terram & aerem purificabit, quod facere nequit noſter ignis. Litera reſpōſiōis huius apud D. Thom. mendosa eſt, vbi legitur nō eſſe incōueniens, q̄ ignis ille ſit alterius ſpeciei: cuius contrariū & in quæſt. docuit & in reſponſione ad 1. Legēdū ergo quōd virtus illius ignis, cū ſit ſupernaturalis ſpecie diſſeret à virtute ignis noſtri & elementi, licet ignes ipſi omnes ſint eiſdē ſpeciei. Et ideo quia virtus illa non ſuēt ex principijs ſubſtantię ipſius ignis non indicabit naturam eiſdem ignis: qui eiſdem ſpeciei eſt cum noſtro: ſi quidē illa virtus amplioſorem effectū habebit, adeo vt ſit admirabilis quē admodum inundatio diluuij. Quapropter non ſolum aſcendet ſecundū naturam ignis, ſed circumquaque inſerpet ſequendo cōbuſtibilem materiam veluti in igne totam inflammāte, aut domū aut ſylum cōſpicimus,

ARTICVLVS II.

Vtrum ignis ille ante iudiciū veniet.

Varietur ſubinde de aduentu illius ignis, præcedet ne an verō ſubſequetur iudiciū. Et arguitur, q̄ nō præcedet. Deus enim dicitur orbem per ignem iudicaturus: ergo executio ſententię erit vt impetu illius damnati cuius dæmonibus rapiantur in infernum; atq; adeo erit iudiciū ſubſequentur.

Partis negatiue argu.

Secundū argumētum.

¶ Secundū arguitur. Si eſſet antecēſſurus, nūllī in aduentu domini reperirentur viuī: quia omnes concēſſaret: contra illud Apoſto-

li. 1. ad Theſſalōn. 4. Nos qui viuimus, & c. rapiemur obuiam Chriſto in aëra. ¶ Tertio arguitur. Si veniret ante iudiciū illud in medio eiſdem ignis celebraretur, quod fieret, vt ſanctorū corpora cū corporibus damnatorum tunc arderent. ¶ In contrarium eſt illud pſal. 96. Ignis ante ipſum præcedet. ¶ Ad quæſtionem vnica cōcluſione reſpondetur. Ignis ille iudicium præueniet: nēpe faciē aduenientis iudicis antecēdens, vt in pſal. citato ait Dauid. Et in alio. Ignis in conſpectu eius exardeſcet. Et Loelis. 2. Ante faciē eius ignis vorans. Ratio autē cōcluſionis eſt, quōd ignis illi duo erunt effectus. Vnus mundi purgatio, atque alter cōplicatio damnatorū in infernum. Primus autē antecēdet iudiciū, & ſecund⁹ ſubſequetur ſententiā iudicis: quia erit eiſdē ſententię executio: ſit ergo cōſequens, vt iudicē antecēdat. ¶ Quōd autē prior effectus præueniet iudiciū, probatur. Reſurrexerunt mortuorum præcedet iudiciū: nam vt. 1. Theſſ. 4. ait Apoſtolus, illi qui tunc reperirentur viuī, rapiemur obuiā venientī Chriſto, atque adeo iam tunc mortui erunt, & excitati. Beati verō reſurgēt in gloriā, itaq; terminus & ſinis reſurrectionis erit gloria animarū & corporū. Iuxta illud. 1. ad Corinth. 15. ſeminatur in ignobilitate, ſurgēt in gloriā: ergo in illo temporis articulo in nouabitur mundus: quādoquidē innouatio illa ſit propter hominū innouationem: vnde quē admodum ſit loco ſupra citato Auguſt. nouus mundus in nouato homini ſeruiat. Quōd verbo illo Paulus ad Rom. 8. conſirmatur. Ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertate glorię filiorū Dei. ſegitur cū orbis cōflagratio ad eius expiationē & innouationem referatur, ſit vt ſubito ante iudiciū ſit ſententię. ¶ Veritas hec præterea hinc colligitur, q̄ in momento reſurrectionis, vt ſupra diximus, ceſſabit tēpus ac p̄inde eſt in motus, quæ quidē ceſſatio ad eandē mundi innouationem ſpectat. ¶ Auguſt. verō loco citato lib. 20. de ciuit. Dei recenſens illa quæ tunc contingēt, cōflagrationem mundi poſt iudiciū conuenerat: imō poſt miſſos damnatos in ignem æternum: nō tamen cogitabat eo ordine illa referre, quo ſunt euentura. Et ideo ſubdit. Quæ omnia quidē ventura eſſe credendū eſt: quibus autē modis & quo ordine veniant, magis tū rerum experientia docebit, quā nunc ad perfectum hoīs intelligentiā valeat cōſequi. ¶ Primum igitur argumētū ſolutū eſt: quoniā ſolum probat q̄ ille ignis aliq̄ ſit effectū poſt iudiciū habiturus. Cæterum circa ſolutionem ſecundū & tertij adnotandum, quōd

Tertium argumētum.

Pars affirmatiua.

Concluſio.

Ratio. 1.

Secundaria ratio.

Tertia ratio.

Auguſt.

Solutio argumētorum.

ignis ille in illo momento, quo resurrectione antecedit, virtutem naturalem exercebit in omnes quos vitios repererit, tam probos quam reprobos vniuersos in cineres resoluendo. Quapropter opinio sententium quod iusti tunc, viui non morientur, sustineri nequit, nisi dicendo quod Deus virtute illius erga predestinatos suspendet, quod non est vero simile. At vero quis oēs hac ratione interficiat, cum aliquo tamen discrimine. Iniquos namque exurdo cruciabit electos vero quibus inueniant, qui nihil prorsus purgandum habeant, nullum, ut ait hic D. Th. & Doctores, in illa combustione habebunt doloris sensum, Deo sic sua virtute disponente: quia nulla est ratio cur crucientur. Sed profecto hoc non est dictum necessarium. Etenim cum mors illa sit per causam naturalem futuram, non est cur non habeat suum doloris effectum: quandoquidem adueniet viatoribus in termino viae sicut martyres in hac vita habent, & sanctissimi viri si comburantur. Et sicut illi sancti si arefcentes praetimore, ut ait Lucas, exanimarentur, sentirent mortis aculeum. August. nāque lib. 20. de ciui. Dei cap. 18. dicens, quod ille ignis nil tunc, non cebit iustus, intelligit postquam resurrexerint. At qui voluerit dicere, quod praeserua buntur a dolore, veluti tres pueri in camino ignis, cum probabilitate loquetur. Ricard. dist. praesenti arbitratur illos, qui viui reperietur, non esse ab illo igne interficiendos, sed morituros propter cessatione caelestis motus quam putat illi igni antecelluram. Sed profecto opinio non videtur veritati germana, quoniam motus & tempus non cessant, ut supra diximus, nisi in momento quo angeli officium absolvent, colligendi cineres, quare iam oēs erunt per ignem in cineres resoluti. Iusti autem qui aliquid habebunt purgandum, cruciabitur illo igne non solum in obitu, verum secundum animas in illo perexiguo tempore quo erunt mortui. Cruciantur inquam, veluti in purgatorio plus minusve pro qualitate & quantitate peccatorum quarum rei sunt, ut August. & patres docent. Quod si redarguas, mors illa non nisi tantillum temporis tenebit animas a corporibus separatas, quomodo ergo tam cito purgari poterunt oēs? Respondetur tripliciter esse causam. Prima est, quod terroribus, & perfectionibus praecedentibus adeo erunt electi purgati, ut per parum eis fiat reliquum expurgandum. Secunda, quia cum viui & vitronci illa in flammam mortem patitur, permultum erit eis satisfactoria. Veluti de Cypriano martyre ait August. quod passionis saepe fuit citissime purgatus. Tertia demum, causa est, quod tormentum illud tanto erit intentione truculentius, quanto

Discrimen inter probos & reprobos.

Adnotatio auctoris.

lectura purgatio.

ne amilo

minus protensum. Per haec ergo solutum restat argumentum secundum. Intelligit enim Paulus, aliquos tunc vitios reperendos dum ignis aduenierit: quo consumpti relurgent, assurgentesque obuia Christo. Ad tertium vero respondetur, quod ignis ille statim post resurrectionem virtute exercebit supernaturali, quia deo donatus in suis corporibus cruciabit, electis vero nullatenus nocebit. Ob idque, hanc inter alias superiorum distinctionem ad adduximus, cur in ipso resurrectionis articulo fiet separatio, ut iniqui resurgant ad sinistram, iusti vero ad dextram. Quapropter licet oēs sint in igne, alij tamen ardebunt: alij vero, minime. Tametsi Aug. loco citato. ca. 18. hesitando dixerit, quod forte iusti altius erunt in aera subleuati, quam ut possit ignis ille illos attingere. Sed non est necessarium.

Solutio secundae argu.

Solutio tertij argumen.

Partis negatiuae argu.

Secundae argumen.

Tertium argumen.

Partis affirmatiuae.

1. Conclu.

ARTICVLVS. III.

Utrum ignis ille & calos & omnia elementa perpurgabunt.

Subsequitur de illius ignis duobus effectibus. Quorum prior est mundi purgatio. Et ideo queritur, utrum totam sit orbem purgaturus. scilicet calos & elementa & mixta. Et arguitur quod sit purgaturus calos. Ait enim Dauid. Opera manuum tuarum sunt caeli: ipsi peribunt, tu autem permanes. Et Petrus. 2. cap. 3. Caeli ardescentes solentur, & elementa ignis ardore tabescent, caeli autem ab elementis distincti sunt orbis caelestes.

Secundo arguitur, quod non purgabit quatuor elementa. Ait quippe Beda super illud citatum verbum Petri. Quod ex elementis duobus prorsus ille maximus ignis consumet, duo vero in meliorem restituet faciem.

Tertio arguit, quod nec omnia mixta purgabit. Quoniam tam infernum, quam terrestres paradisi in terra continentur, & tamen neuter purgabitur: quandoquidem nec aquas diluuii illuc usque ascendisse fertur.

In contrarium est, quod caeli non sunt ignis recipiendi capaces, atque adeo nec sunt per ignem expurgandi, sed illa elementa & mixta quae vsui nobis fuerunt.

Ad quaestionem tribus conclusionibus respondetur. Prima est. Caelestes orbis ab igne non attingentur, atque adeo nec per ipsum purgabuntur. Ad cuius intellectum meminisse illius oportet, quod supra diximus, nempe binam fore corporaliu reu.

ruri purgatione, videlicet, & ab extranea per mixta natura, & a seibus & contagione delictorum. Quod autem prior purgatione caeli per ignem non indigeat, probatur. Quia in ipsis nil est extraneae naturae admixtum: imo neque contraarium quidquam habent, sed ipsi aut in inherere aut nocere possunt: sed solo motu locali nobis feruiunt & influentijs quae ad eundem consequuntur motum: nulla ergo purgatione indigent, qua eorum substantia aut intrinseca quantitas aut qualitas demutetur, sed sola motus cessatione, ut requiescant. Motus autem illa cessatio non fiet per aliquam agentis applicationem, sed Dei numine & nutu cessantis orbis illos mouere: quae ideo quies supernaturalis erit eis. Quo fit ut neque a contagione & infectione peccati alio modo expandi: quia non peccamus in illis, sicut in loco, quod admodum in terra aere & mari. Quare nullas inde contraxerunt sordes: nempe, aut cruorem per violentiam & iniuriam insulsum, aut aliud, quippe quod terra aere vel aqua tangentes inficimur. Sed solo illo motu nobis feruiunt, a quo cessabunt.

Quod si de caelo Empyreo nos redarguas, in quo angeli deliquerunt, respondetur, nullius egere purgationis, eo quod protinus inde fuerunt deieci. Praeterea quod ubi Deus se beatis ostendit, nulla est alia opus illustratione.

Ad primum igitur argumentum. Cad locum psalmsi respondetur, vel quod calorum nomine intelligitur non caelestes orbis, sed pars illa aeris, ut 2. lib. de ciuit. ait Aug. quae ignis quoque conflagratione purgabitur. Vel si designentur orbis dicuntur perire quantum ad suas actiones in hac inferiora: quia eorum motus peribit. Petrus autem appellatione caelorum aerem significauit, ut se ipse quod caeli erant prius & terra quae per aquae inundatione perierunt, plane calos nominat regionem aeris, in significatione dicitur caeli pluuia, & rotare calos: Et ideo dicens quod caeli igni reseruatii sunt in diem iudicii, eundem aerem designauit: & ubi subiungit arduos calos. Secunda conclusio. Tria elementa, nempe terra aqua & aer citra sui corruptione ignis conflagratione in sua substantia permanentia purgabuntur. Quo autem conclusio intellectus percipiatur, duae sunt differendae de hac re opinioniones. Prior illorum, qui arbitrati sunt, omnia quidem elementa suam retentura materia, mutanda vero quantum ad imperfectione, diuersimode tamen. Quoniam duo eorum, nimirum aerem & terram aiebant suas conseruatura formas substantiales, alienis naturis, quae sibi commiscerentur, abieciis.

Sed ignis & terra, ut putabant in forma caeli

transibunt: quoniam igne propter suam lucem, & aquam propter suam diaphanitatem, facile cessabant posse in caelestes substantias transformari. Quae utique ratione fieret, ut non nisi calum & terra permaneret. Nam aer, licet suam retineat formam, calum tamen nuncupatur. Hanc sibi opinionem illo verbo persuadebant Apoc. 21. Vidi caelum nouum & terram nouam. Vbi duntaxat caelum & terram permanentia notantur. Est tamen opinio, & rei Physicae & Theologica omnino dissoluta: quoniam neque calum corruptibile est aut generabile, cum non habeat contrarium, neque elementorum materia potentiam habet caelestem formam suscipiendi. Itaque cum Io. loco citato & secundum eum Augustinus doceant totum mundum in caelis & elementis in nouandum, consequens fit ut debeant elementa secundum substantiam cum suis formis perdurare. Quare super verbum Pauli. praeterit figura huius mundi, non ait Augustinus, quod substantia, sed quod pulchritudo eius peribit. Adde quod cum mundus sit tunc purgatus per ignem, sicut olim per aquam, fit ut sicut tunc omnia elementa seruata fuere, ita & in fine mundi salua consistant. Praeterea totus orbis debet permanere perfectus, duobus tamen elementis secundum substantiam de medio sublatis, non esset perfectus, sed truncus. Iam denique absurdum est in loco aquae verum esse caelum & ipsi eminere: sicut herem. suam retinentem formam. Ioanes ergo in Apoc. nomine terrae quicquid sub orbe lunae continetur comprehendit. Veluti Gen. 1. In principio creauit Deus caelum & terram. Et in psal. Laudate dominum de terris: Ignis grando nix glacies, &c. Posterior opinio, aliorum fuit, qui dicebant, quatuor elementa secundum substantiam permanentia, retinenda: tamen esse qualitates ab illis aduersas & passiuas. Et adducebatur verbum Augustini 20. de ciuit. 6. vbi ait conflagratione inuidana elementorum corruptibilibus qualitates, quae corporibus nostris corruptibilibus commiscerentur, interiturae. Verum tamen neque haec opinio cum veritate conuenit: quoniam cum tunc elementa sunt perfecti, nihil quod ad eorum perfectionem & naturam attinet, amittent: qualitates vero illae quatuor sunt propriae elementorum passiones, eorum naturalibus principijs inherita, atque adeo ad eorum secundam perfectionem pertinentes, veluti risibile conuenit homini: quapropter elementa persistentibus eorum substantijs, nequeunt illis qualitatibus denudari. Cuius nobis testimonium perhibet aqua, quae quantumcumque calore ferueat, dum fuerit ab igne remota, se ipsam in suam naturam frigiditatem reducit.

Reprobatio opinionis.

Secunda opinio.

Reprobatio opinionis.

Probatio conclusionis.

fit no

fit nostra cōclusiōne p̄ q̄ elementa & in suis substantijs & cū suis quatuor qualitatibus perdurabunt: expurgabunt tamē ab alienis naturis quæ fuerint cū ipsi cōmixta. Videlicet ab impuritate, quā per mutua actionē & passionem cōtraxerant: vt pote per vapores & exhalationes, perq̄; rigorē æstus & frigoris. Cessante enim motu cæli, omnia illa cessabunt. Atq̄; hic est sensus Augu. dicentis qualitates illas penitus interituras. ¶ Purgabunturq̄; per eūdem ignem ab impuritate & infectione nostrorum delictorum. Hæc autem purgatio nil aliud erit quàm quædam per illum ignem recōciliatio, vt Deo homine recōciliato, mundus etiam sit ei gratus, atq̄; adeo statui beatorum idoneus. Quædam modum quæ immunda sunt aqua & igne & hyssopo lustrantur, vt antiquitus vasa & nunc violata templa. ¶ Ad secundum igitur argumentū respondetur quod dicitur elementa absumenda propterea q̄ aliquo modo purgabuntur. Aut verò Beda quod duo, ex toto cōsumuntur. Nō quod secundū substantiam sint corrūpēda, sed quod cū sint plus alienis substantijs permixta, penitus sunt purificanda. Hæc autē quidā dicunt esse ignē & aquā, quæ qualitatibus actiuis scilicet, calore & frigore reliqua exuperant. Etenim cū actiones istæ tunc sint penitus cessaturæ, dicuntur illa elementa prorsus consumēda. Sed alij dicunt esse aquam & ærē, propter varios motus & impressiōnes cælestes, quibus præ alijs elementis alterantur: vt patet in fluxu & refluxu maris & in ventorum cōmōtionibus. Et hæc opinio verisimilior est: quoniam elementum ignis nullas habet feces quibus emūdetur. Quævis & terra p̄fecto cū, in cætro subsideat, vbi tam crebro, generationes & corruptiones fiunt, nō minus, quàm reliqua elementa purgatione indigebit.

Solutio secundæ arg.

Dubitatio.

Solutio.

¶ Similiter respondetur ad illud Apoca. 2. 1. primum cælum & prima terra abiit & iam mare non est. Vbi cælum, quia cōponitur non solum cum terra sed etiam cū aqua videtur. vsurpare pro ære, vt loco citato ait Aug. Respondetur, inquam, quod solum signatur eorum innouatio. ¶ Sed aliter forsitan quis de illa purgatione sic ambigat. Natura ignis est materia quæ ei admouetur prorsus corrumpere & in suam substantiam conuertere: ergo non poterit res aliter mundare, q̄ illas in cineres aut in se ipsum transformando. Et confirmatur. Elementa tunc sunt in nobilissimū statum effectendi: ignis autē est omnium nobilissimus, & reliqua possunt in illum conuertere: ergo ita fiet. ¶ Respondetur ad primum, q̄ ignis ille ager,

vt instrumentum diuine virtutis & prudentiæ. Et ideo non ager vsque ad elementorum consumptionem, sed vsq̄; ad purificationem. Præsertim cū neq̄; virtute naturali quicquid purificat consumet, vt in metallorū eliquatione & purificatione experientia docet. ¶ Ad secundum verò respondetur elementa esse perficiendares autem dum cōrūpitur nō perficitur: quia nō est superflus. Præterq̄; quod sunt perficiendares: nō in se tantū, sed veluti mundi partes, qui vno elemento extincto, imperfectus esset. ¶ Tertia cōclusio. Ad elemētū ignis in suo proprio loco existens ille purgatorius ignis nō pertinget. Nō defuerunt, qui huic cōclusioni aduersaretur, asserentes illū ignē vsq̄; ad summitatē quatuor elementorū ascensum ire: nam D. Petrus absq̄; exceptione ait q̄ eius ardore elementa contabescunt. Nihilominus probatur conclusio autoritate eiusdē apostoli & interpretamēto Aug. li. 2. de ciui. ca. 18. Conferunt. n. purgationem finis mundi cum illa quæ per diluuium facta fuit: igitur cum ille tunc aque non ascenderint nisi cubitis quindecim super montium cacumina, vt Gen. 7. refertur, sit vt neq̄; ignis ille altius sit progressus, vt ait glo. super illud. 2. Thess. 1. In flamma ignis dantis vindictā, quā magist. senten. & theologij amplexi sunt. ¶ Præterea & ratio ne id cōprobatur: quoniam elementū ignis, vt supra dixim⁹, nō habet permixtionē aliquas à quibus purgetur, & à nostris vsibus & iniquitatibus semotissimū est: elementa ergo lustranda & emundanda sunt terra aqua & aer vsq̄; ad mediā regionem, quæ nomē sortitur cæli: hæc enim & eiusmodi cōmixtionib⁹ subiecta sunt, & nostris vsib⁹ pollunt. Vnde Petrus Apost. cū noie ardentū cælorū aerē intellexerit, sit vt subiuncta elementorū appellatione quæ eodē calore tabescunt, duo inferiora subinde designauerit. vnde Aug. eod. loco cælos, inquit, ardētes, Petrus istosimos aëreos, nō illos supremos aethereos appellat. Quocirca loco citato Apoca. nō sit nisi tantū cōmemoratio. scilicet terræ & maris: ignis. n. nō nisi existens in aliena materia apud nos purgabitur. ¶ Quarta cōclusio. Mixta nō purgabuntur sed cuncta illo igne consumuntur. Etenim verò quis cessante cælorū motu generationes cessabunt, nihilominus tamen mixta quæ tunc genita erunt, & planta, metalla, & saxa, atque id genus reliqua non illico deperirent, nisi illo igni cuncta cū animalibus inflāmant absumerent. ¶ Ad tertium igitur argū concedit infernum nō esse purgandū, imō erit omnium purgamentorū sentina, quo ignis ille cuncta coijciat.

3. Concl.

Ratio cōclusionis.

4. Concl.

Solutio tertiæ argumēti.

De pa-

De paradiso autē terrestri quem in lib. 2. sentent. dist. 17. Magister sentē. & reliqui Bedam & Strabonem secuti aiunt esse in loco eminentissimo sub æquinoctiali, quō aquæ diluuij nō ascenderunt, dicendum subinde est, neq̄; purgatorium ignem illic vsq̄; euolaturū. At verò quāuis necessarium sit dicere, cōtra q̄ Origenes sensit, paradisi locum fuisse in terra arboribus constitutum: tamen quōd modo sit sub æquinoctiali superflus, nō vsq̄; adeo certū est. Etenim cū iam per omnē ventū totum pelagus fuerit tranatum, neq̄; talis fuerit repertus locus, in dubium vertitur vbi nam fuerit. Fortasse fuit in terra, quæ post fuit promissionis. Nil ergo de hoc hic definitur, nec de loco vbi Elias & Enoch latitant.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum ignis ille inuoluet reprobos in infernum.

Secundus effectus, qui illi adscribitur igni, est dānatos in infernum post latam sententiam rapere. Et ideo queritur vtrum hoc verum sit. Et arguitur à parte negatiua. Super illud Malachi. 3. purgabit filios Leui, ait glossa. Duos ignes legitur futuros: vnum quo purgabit electos, & præcedet iudicium: alterum, qui reprobos cruciabit. Hic autem est ignis in ferni, qui vt habetur Matth. 2. 5. ab initio paratus est diabolo & angelis eius: ergo cōuoluerē dānatos nō erit illius ignis, quā illi nō fuit ab initio sed alter, qui animas nunc cum dæmonibus cruciat. ¶ Secundō. Ignis ille purgatorius erit instrumentū Dei honorificū, quippe qui eius virtute mundum per purgabit: ergo non est cum infernali commiscendū. ¶ In contrarium illud est citati psalmi. 96. Ignis ante ipsū præcedet, & in flammabit in circuitu inimicos eius. ¶ Ad quæstionē breuissimē cōclusionē affirmatiua respondetur. Ignis ille, lata sententia iudicij, protinus dānatos corripit, & cōuolutos in infernum obtrudet. Propterea nāq̄; in altero psalmi. 49. dicitur, in conspectu eius ignis exardescet & in circuitu tēpesta valida. Et Danie. 7. Igneus fluuius rapidus qui egrediebatur à facie eius. Vbi ait vna glossa: vt bonos purget & malos puniat, atque altera. Vt peccatores trahat in gehennā. Et loco proxime citato. 2. Thessal. 1. ait Apostolus in reuoluntione dñi Iesu de cælo cū angelis virtutis eius in flama ignis dantis vindictā his, qui nō no-

Partis negatiue argu.

Secundū argumen.

Partis affirmatiua.

Cōclusio.

uerunt deū, &c. ¶ Ratio autem cōclusionis sic colligitur. Tota mundi purgatio & renouatio p̄pter hoīs purgationē & renouationem, vt prædiximus, est faciēda: purgatio autē humani generis fiet per separationē electorum à reprobis, quæ admodum grana à paleis segregantur iuxta illud Matth. 3. Cuius ventilabrū in manu sua, & permundabit arē suā: ergo quia officium illius ignis erit purgare orbē ac subinde mortalium genus, reprobos ceu paleas à iustis quæ feclicia sunt grana, separabit, proijciētq̄; in tenebras exteriores. Vnde Basiliius super illud psalm. Vox dñi intercedentis flammam ignis. Quoniam in igne (inquit) & calidū vsuūq̄; & grossum reperitur, & præterea subtile & lucidū, in illa die sic ille ignis intercedet, vt quod vltimū est & grossū, ad inferos in pœnam dānatorum descendat, quod autē in eo subtile est & lucidū, superius ad gloriā electorum remaneat. Igitur vbi primū Christus protulerit illud, Ite maledicti, & dæmones homines surripiant, & ignis vtroq̄; in tartara concludet. Prudentissimē ergo simul ac sanctissimē D. Petrus post illum cælorū ardorem, elementorūq̄; calorem, ac mixtorū exustionem cōcludit dicens. Cū igitur hæc oīa dissoluēda sint, quales oportet vos esse in sanctis cōuersationib⁹ & pietatib⁹, expectantes & p̄parates in aduētū dñi. ¶ Re vera nunq̄; aut de aurib⁹ nostris cadere illa verba deberent. Venite benedicti, & Ite maledicti, aut ab oculis spectaculum illud dimoueri, pietissimū simul ac feruētissimū iudicij, ventilabrū permūdantis arē suam. Fac mortales vniuersos in aceruo, veluti in hoc seculo sumus ceu grana cū paleis commixta, cōgestos esse, & terribilē Dei maiestatem manu ventilabrū tenentē ad eundē ventilandum aceruū: atq̄; à dextris horreū situm, quo immittenda sunt grana, & à sinistris hiantem inferni voraginē, flāmas expirantem paleas voraturā. Contēplare tunc ergo dñō ventilante quot in illo aceruo latent, ceu grana in hoc seculo æstimati, quos in altum ventilatos ventus aquilo, à quo p̄detur omne malū, ab ira Dei insufflatus, in illas inferni flāmas tā quàm paleas miserandas subripit. Videas illic euolantes magnates, antistites, reges, sacerdotes, monachos, doctores, ac magistros cum summa ignominia aerem sua multitudine dēfantes, & flāmmis ardentes, in illam tartarorum voraginē præcipites. Videasq̄; contra q̄ plurimos in hoc seculo nullo pretio habitos velut grana prodituros, storum meritum pondere, quæ per Dei gratiam compararunt, ad dexteram cadere, vnde in supercælestibus horreis

Ratio cōclusionis.

Basiliius.

2. Petr. 3.

Meditatio egregia.

horreis recondantur. Omnimium stupendum, miserandumq; bitium, quo fratres à fratribus, à parentibus liberi, & mariti ab vxoribus dissecabuntur, eundemq; id genus artissimis vinculis dissolutis, alij ibunt in vitam æternam, atque alij in ignem æternum.

Solutio primi argum.

Ad primum igitur argumentum respondetur eundem fore ignem conflagrationis mundi, & qui dñatos conuoluet; dicuntur tamen duo, tñ propter officia diuersa: quia purgabit electos, eisq; lucebit; & cruciabit iniquos: tum subinde propter quandam substantia: vel qualitatum diuisionem, quia, vt ait Basilius, quod grossum est cadet in infernum, quod verò lucidum & subtile manebit in aere. Qua vtiq; ratione ignis ille sic non carebit honore suo, vt etiam cum infernali commisceatur.

Solutio secundi arg.

Et per hoc respondetur ad secundum, quòd sicut electorum gloria post iudicium erit per accidens cumulatorum tum propter corporum resurrectionem, tum propter plenum beatorum consortium, ita & damnatorum cruciatus erunt eadē ratione cruciores: quapropter non inconuenit dicere, quòd igni quo ab iniuria cruciabantur demones & animæ torquebantur, alius adhibeatur nouus.

QVÆSTIO SECVNDA, De mundi inno- uatione.

ARTICVLVS. I. Vtrum mundus sit inno- uandus.

ost mundi purgationem sequitur de eius inno- uatione, quæ erit eius effectus. Quæritur ergo vtrum sit inno- uandus. Et arguitur à parte negatiua. Legitur Gen. 1. q. Deus die septimo requieuit ab omni opere, qd. patrarat. Vbi sancti interpretes requieuisse aiunt à nouis cõdendis creaturis: mundus autem inno- uandus noua videtur creatura, quod esset incidere in dogma illud Empedoclis quæ secutus fertur Orige. q. videlicet post hunc mundum futurus sit alius. Secundo dispositio quæ nunc mundus habet est ei naturalis: ergo, si in altera post inno- uandus est, illa dispositio erit innaturalis, ac perinde violenta: violentum autē vt. a. celi, ait Philof. nequit esse perpetuum. Tertio arguitur. Inno- uatio, creatura est propter gloria: præmissi creaturæ autē

Partis negatiua argum. 1.

Secundū argum.

Tertium argum.

homine inferiores nō sunt gloriæ capaces: ergo non sunt inno- uandi. ¶ Illo contrarium est illud Apoca. 21. Vidi cælum nouū & terrā nouam: primum enim cælum & prima terra abijt. ¶ Ad quæstionem hac vnica cõclusione affirmatiua respondetur. Mundus est inno- uandus, vt perpetuo maneat inno- uat. Vnde Is. 66. Ecce ego creo nouos cælus & nouam terram, & nō erunt in memoria priora. Id quod disserit Diuus Petrus loco citato dicens. Nouos cælus & terram nouā secundum ipsius pmissionem expectamus, in quibus iustitia inhabitet. Vbi ratione ipsius conclusionis insinuat: videlicet vt mundus aptus fiat beatorum gloriæ, quā p opera iustitiæ, ex diuina misericordia profecta, mereatur. Ennumerò cū mundus, vt supra dictū est, propter homines fuerit cõditus, congruens est, diuina q; sapientia condecens, vt secundū varios humani generis status variè disponatur: quandū autem vita hæc humana mortalitatis durat, duplex nōbis in diu obsequium exhibet: seruit enim nobis, primò ad alendum propagandūq; genus nostrum per terræ nascencia & animalium auxilia: præterea ad Dei cognitionē per hæc enim visibilia, vt ait Paul. tempiternā Dei virtutē contēplamur: ergo his transactis necessitatibus hu-

Partis affirma- tiua.

Conclusio.

manisq; genere inno- uato congruit, vt mundus quoq; inno- uetur. Iam enim inde à resurrectio- ne carnis, neq; homo mundo indigebit ad viuendum, neq; ad Deum contēplandum, quip- pe cum in illa aternitate Deum facie ad facie contēplabitur. At verò cū corporeus oculus diuinam essentia cõtueri nequeat, oblectabun- tur beati visu tum corporis in primis Christi, ac subinde aliorum beatorum, tum & aspectu diuinorum operū, atque hac de causa oportebit totū orbē preciosum esse & aspectu pulcher- rimum. Quocirca inno- uatio mundi non erit solū purificatio, sed & nobilitatio, tam in perspi- cuitate elementorū, quā in lucis cõmemento astrorum celi, vt illico artic. 4. videbimus.

Solutio pri- mi argum.

Ad primū igitur respondetur, q. Deus quie- uit die septimo à creatione nouarū specierū, imò neq; deinceps indiuidua creauit pter aias rationales: inno- uatio autē mundi nō erit creatio, quādoquidē celi, & elementa secundū substā- tiam permānebūt, quæ admodū in sex diebus creata fuerūt, q. si arguas ad minus erit res noua cõtra illud Eccl. 1. Nihil sub sole nouum. Quid est quod fuit, ipsum quod futurū est. Res- pondetur, sapientē ibi de ijs rebus loqui, q. orbiū circulationi subiectæ sunt, pterea em dixit, Nihil sub sole nouū. Quæ quidē res in cir- culo secundū eandem speciem numero diffe- rentes

rentes continenter per generationes reuertun- tur. Illa autem mundi inno- uatio non fiet per causas naturales, quæ solis orbiumq; circula- tionibus gubernantur, sed su per naturā, & ideo nihil mirum, si futurum fuerit nouum.

Solutio se- cundi argu.

Et per hoc ad secundum respondetur. Inno- uationem illam, non fore naturā, sed tamen neque innaturalem, seu contra naturam, atq; adeo neq; violentam, sed supernaturā, qua- lis est gratia, & gloria. Quapropter erit pèr- petua, quæ admodum & Dei virtus.

Solutio ter- tij argum.

Ad tertium denique respondetur, q. quan- uis mundus illam inno- uationē non fuerit cõ- meritis, homo tamen per Dei gratiam illam meruit, quippe qui ad eius gloriā pertinebit.

ARTICVLVS. II.

Vtrum motus celestium orbium per illam inno- uationem sit cessaturus.

inno- uatio illa per partes meli- innotescat, quæritur primū de cæ- lis, vtrum ad eorum inno- uationē attineat, vt à motu requiescant. Et arguitur à parte negatiua. Motus celi est finis creationis eorum: tenim propter motum cõ- diti sunt: frustra ergo erunt superfluites, si sunt à motu cessaturæ: si quidem sunt frustra quæ suo orbantur finem: nihil autem tunc erit fru- stra, ergo perseuerabunt in suo motu. Præter- tum cum illa inno- uatio sit rerum perfectio & de perfectione calorū sit moueri.

Partis nega- tiua argum. primum.

Secundū ar- gum.

Secundò arguitur. Sol indifferens est, vt hac vel illa plaga mundi persistat, ergo nulla est si- nabilis rō cur potius in vna parte debeat gra- dū sistere quā in alia, atq; adeo in nulla qui- escet. Eo vel maxime, q. si in oriente persi- terit, pars terræ occidentalis orizontis erit in- perpetuis tenebris, quod illi foelici statui or- bis inuimè congruit. ¶ In contrarium est, q. cum tempus sit mensura motus, quādiu dura- bit motus, durabit tempus: sed Apoca. 10. in- uauit angelus p viuente in secula, q. postq. sep- timus angelus tuba cecinerit: scilicet, vt mor- tui resurgant, tēpus amplius nō erit, ergo ne- que erit amplius circulatio celi.

Partis affirma- tiua.

Conclu.

Dux opia.

Quæstionis huius solutio propemodū ex superioribus colligitur: bimēbri ergo conclu- sione respondetur. Motus celi in mundi inno- uatione cessabit: non quidem suapte natura, sed per Dei voluntatem motrices causas sus- pendentis. Dux nāque per extremū sunt de hac re errantiū opiniones, Prior philosopho-

rum, tam eorum, qui Peripatetici sunt, Aristo- te. sequuti, quā Academicorum sub Plato- ne philosophantium. Illi enim cum non nisi causas naturales fuerit perferuti, nullam in cælis causam quietis rimati sunt: quia cū sint substantia: incorruptibiles, lassari motu illo nequeunt, aut deteri. Rursus cum eorum mo- tus sit orbicularis, nō habet terminū, quo de- beat finire. Quòd autē Deus suo arbitratu mo- tum illum interrūpere valeat minime cogno- uerunt. Alij verò Philosophi per aliud extre- mum somniant, mundum infinites posse, & interire, & redire. ¶ Cõtra hæc verò dogma- ta statuitur nostra cõclusio. Disciplina enim illa philosophorum theologæ veritati è dia- metro contra pugnat. Est enim certus finitus que prædestinatorū numerus, qui scripti sunt in libro vitæ, vt in libro de correctio- ne, & gra- tia, ait Aug. qui quidem numerus neq; ange- litus, neq; minuetur. Iuxta illud Paul. ad Ro- ma. 8. Quos præsciuit & prædestinauit con-

Probatio cõ- clusionis.

Roma. 8.

formes fieri maginis filij sui: quos autem præ- destinauit, hos & vocauit. Si autem mundus esset perpetuus, numerus ille certus esse non posset. ¶ Altera verò opinio rei physicæ ad- uerfatur: quoniam neq; in cælis, neq; extra illa est naturalis potentia, quæ eis esse valeat quie- scendi causa, sit ergo consequens, q. cessabunt suspendente Deo cõsum, qui eit ad illum motū necessarius, interdicēteq; intelligentijs mouendi munus, ob rationes supra expositas scilicet, quoniam finis illius motus est humanū genus, quandū corruptibile est, cõseruare. Quapropter cum diuina opera non sint fru- stra, illa necessitate cessante, cessabit motus, vnde palam fiet nobis propter nos mundi ma- chinam esse fabricatam.

Secundā rō.

Secundò luminaria celi, vt Gene. 1. refertur edita sunt, vt sint in dies menses & annos, qui- bus nostras nos metimur actiones: post diem verò iudicij non alia vtemur mensura, quā diuina aternitate: neque opus erit dierum no- stiumq; vicissitudine. ¶ Ac per hoc responde- tur ad illud Gene. 8. Cunctis diebus terræ frigus & aestus: ætas & hyems, nox & dies non requiescent. Intelligentur enim de terra quādiu vicissitudine illarum rerū indigebit: nam post iudicij m. ait Is. cap. 60. Non occidet ultra sol tuus, & luna tua non minuetur. Circa illam verò insinuatam rationem, quòd cum finis ce- lestium motuum sint generationes horum in fernorum, cessante illo sine frustra perman- ebunt motus: solet hic disputari vtrum ces- satio motus celi sit sufficiens causa, vt genera- rationes cessent. Ricardus enim, atque alij arbitran-

Disputatio.

Ricardus.

arbitrantur nō consequi, neque sufficere cale-
flis motus cessationē, vt generationes cessent
quoniam vt Iosue. 10. legitur. Sole motum si-
stente minime generationes cessant: imō
pugnauit ille cum suo exercitu strenue.

¶ Deinde arguitur. Celi nō tantū per motū,
verū & per lucē, atque alias occultas in-
fluētiās in hac agunt inferiora: ergo cessante
motu nō fit consequens, vt generationes ces-
sent. ¶ Accedit verbum Augu. 1.1. confessio-
dicentis, qd si corpora caelestia starent, adhuc
figuli rota posset moueri. Quare Stephanus
Parisiensis episcopus hunc anathematē con-
demnauit articulum, dicentū, qd si celum sta-
ret, ignis in stupam non ageret.

Artic. Parti-
sianis.

Responsio.

¶ Ad hanc autem primū respondemus potis-
simam causam cessationis generationum fore
post diem iudicij, qd Deus ad id nullum gene-
rale praestabit auxiliū, atq; haec ad nostrum
propositum sufficiens est responsio: nam inde
fit cōsequens motus caeli fore deinceps su-
peruacaneum. Sed respondetur secundo, & e-
iusmodi motus cessationis causam esse sufficie-
tem, non quidem, vt omnia uisita illico interi-
rent: quare supra diximus cuncta esse, vt ait
Petrus Apostolus. exurēda per ignem, sed tamē
vt nulla fieri postea posset naturalis generatio
imō neq; actio: quauis de actionibus liberis,
de quibus loquitur Augu. non id omnino cō-
sequatur. Et rationem docet primo de gene-
ra. Aristoteles nēpē, qd per accessum & reces-
sum solis ad nos alterantur hyems, & ver, &
aestas, & autumnus, atq; adeo cuncta genera-
tur. ¶ Quocirca ad argumentū respondetur,
qd et si caeli per alias quosq; influētiās & lucē
in hunc mundū inferiorem operentur, tamen
per motum fit illarum influētiarū applica-
tio. Quocirca saltem hoc manifestē sequitur,
qd sine motu caeli fructus suos crescere,
nec maturecere possent. Imō neq; animalia
neq; plantae vilo temporis spacio possent vi-
uere, quippe quorū vita consistit in continuo
motu, & praecipue animalium vita in actione
caloris in humidū: quapropter illico animas
expirarent. Secus de lapidibus & metallis. Qd
autē Aug. ait est qd si aliquis impelleret rotam
figuli moueretur. ¶ Episcopus autē Parisiensis
nō est Romanus Pontifex. ¶ Ad illud autem
miraculum tempore Iosue nō desunt qui res-
pondeant: qd et si orbis solis quieuerit, nō ta-
men primū mobile motum paulauit suū, quo
generationes fiunt. Responsio tamen hanc nō
est cōueniens: nam tunc sequeretur motū so-
laris orbis proportionem aspectumq; amissis-
se, quem habet ad alios orbis. Quare cōueni-

Responsio.

Ad miracu-
lum Iosue.

tius est dicere oēs tunc orbis paulam fecisse:
sed tamen Deus qua virtute id fecit, subsequē-
ter corauit rerum generationes seruari, vicem
supplendo calorem. ¶ Ad primū igitur ar-
gumentum in capite propositū respondetur,
Calorem sine alteram esse proximum, qui
est motus, alterum vero superiorem, qui est
homo: iuxta illud Deute. 4. Ne forte oculis ele-
uatis ad caelum videas solem & lunam, & oia
astra caeli, & errore deceptus adores ea quae se-
cit dominus Deus tuus in ministrū gentib⁹,
quae sub caelo sunt. Iusticiū ergo ex superiore
sine sumendum est. Quāobrem cum quiesce-
tes orbis seruiant Deo, & beatorū glorie, non
erunt frustra, quāuis careant motu. ¶ Et eodē
modo respondetur ad aliud, qd motus caeli nō
est de perfectione eius essentiali, sed quatenus
causa est influendi in hac inferiora. Imō ve-
rō simpliciter requies praestantior est motus
quia similitior est Deo. Ob idque quiescentia
lum, quicquid philosophi dixerint, digniorem
statum habebit, gloriam referens beatorum.
¶ Ad secundū respondetur, qd quāuis secundū
naturam particularem solis indifferens sit lit
punctum quodcuq; caelestis circuli, tamen
secundum illū finem, quē est hominis gloria,
propter quam quiescit, aptus est in nobilissi-
mo puncto quiescere: illud autem secundum
Aristot. est Oriens, & luna quiescit in opposi-
to puncto occidentis. Non quidē in linea ecli-
ptica, vt eclipsim patiatur, sed vt sit lumine ple-
na. In illo enim aspectu luminaria illa creata
esse censentur. Sic ait Isidorus super illud Isaac
60. Non occidet vltra sol tuus. Ait quippe, qd
post diem iudicij sol recipiet mercedem labo-
ris sui, & non veniet ad occasum. Nomen au-
tem illud laboris calorū, quo vtitur etiam
Ambrosius sup illud ad Rom. 8. Omnis crea-
tura ingenuis, non accipitur proprie: quo-
niā caeli, vt incorruptibiles sunt, ita nullā pos-
sunt lassitudinem pati, sed intelligitur per me-
taphoram, vt quod Paulus ait, ingenuisere:
quia cum motus caeli ordinatione diuina refe-
runtur ad complendum electorū numerū,
censentur illud desiderare ac perinde per simi-
litudinem fatigari, expectantes mundi inno-
uationem. ¶ Alia vero obiectio, quod tunc
plaga occidentalis erit sub perpetuis tenebris,
negatur: quoniam luna quae tunc lucebit, vt
sol, in illo erit aspectu. Praeterea beati, quorū
statui luminaria tunc seruiant, cum sint fulgo-
re glorie rutilantes, neque emendicato illo lu-
mine indigentes, aspectu illius varietatis oble-
tabuntur.

Solutio pri-
mi argum.

Requies
praestantior
motu.

Solutio se-
cundi argu.

Oriens.

Isidorus.

Labor caeli.

ARTI-

ARTICVLVS. III.

Verū astris corporibusq; caelestibus lux
in illa innoatione sit augenda.

Varitur de altera calorū quali-
tate quae est lux. Et arguitur a par-
te negatiua. Orbis illi natura sua
nullius sunt mutationis capaces,
neq; purgatorius ignis ad eos vsq; pertinget,
vt aliquam inde valeant mendicare lucem: er-
go non augebitur eorum lux.

Partis nega-
tiuae arg. 1.

Argument.

¶ Secundo arguitur. Quemadmodum motus
caeli, ita & lux in obsequium nostrum propter
generationes condita est: non enim solum mo-
tu, sed etiam luce caelum ad eandem generatio-
nes concurrunt: ergo qua ratione cessabit mo-
tus, cessatura est lux. Quod si dicas seruaturam
tunc ad gloriam beatorum, in contrarium est
quod ipsi nulla egebunt tali luce: iuxta illud
Ier. 9. Non erit tibi amplius sol ad lucendū per
diem, neque splendor lunae illuminabit te. Et
Apocal. 21. scriptū est. Quod ciuitas illa bea-
torū non egebit sole neq; luna, vt luceat in ea.
¶ In contrarium est illud Isaac. 90. Erat lux lu-
nae sicut lux solis, & lux solis septemplexiter.

Partis affirma-
tiuae.

¶ Ad quaestionem Rabbi Moyses negatiuē re-
spondet, hanc enim sibi persuadere potuit fa-
pientissimū Deum tātam orbis machinam
innouaturam, calorūq; splendorem auctū
ire propter vnā exiguam creaturam: qualis
est homo. Negat tamen Hebraeus ille mūdum
factum propter hominē, nō intelligēs ipsum,
qui ad imaginem Dei efformatus est, & ipsius
diuinae glorie capacitē, ea dignitatis excellen-
tia pollere, vt mūdus propter ipsum fuerit cō-
ditus, & ideo testimonium illud Isaac & simi-
lia, quae de mundi innoatione loquuntur, per-
nietaphorā exponit, sed nulla est in hac par-
te auctoritate dignus. ¶ Respondetur ergo ad
quaestionē breuissimā condensatione. Astra cor-
porāq; caelestia elemento lucis in illa inno-
tione decorabuntur. Probat. Innoatio mū-
di eo refertur, vt illic gloriā repraesentent, &
cognitionem qua beati Deū vidētē fauentur:
mūdus autem propter decorem speciei,
quae luce resplendet, inaccessam illam Dei glo-
riam praeseferunt: iuxta illud Sapientiae. 13.
A magnitudine speciei, & creaturae cognosci-
bilitate potest creator horum vidēri: ergo con-
gruentissimum est, vt completo beatorum nu-
mero lux caelestium orbium augeatur: luce nan-
que species decore mundi resplendet iuxta il-
lud Ecclesiastici. 43. Species caeli gloria stella-

Cōclusio.

rum mundū illuminans in excessis dominus.
¶ Dubium autem crementū illud lucis vnde Dubium de
corporibus caelestibus sit prouentum: nam caelorum luce.
purgatorius ignis neque illuc pertinget, neq;
tam lucidus erit, vt caelorum lumen augere va-
leret. Nonnulli, quorum est Ricardus distinct. Ricard.
praesenti, arbitrati sunt augmentum illud lu-
cis caelorum ex radiatione multitudinis cor-
porum beatorū effluxum: iri: neque verò pro-
babilitate carent. Quauis tunc sequeretur, qd
nunc etiam per radiationem corporis Chri-
sti influxum aliquem lucis recipiat, quod nō
habet tantū probabilitatis, sed responderi pos-
set quod vnus corpus, quantūuis lucidū, non
potest tantum effundere lumen, secus vbi in-
numera fuerit multitudo. Vel dicendum, quod
augebitur diuina virtute, quae reliquae partes
orbis innoauantur, quod significat illa prop-
hetica verba, Lux lunae, sicut lux solis, & lux
solis septemplexiter.

¶ Senus autem verborum nō est: cunctis om-
nino peruius sunt enim, qui autumant ob de-
licium Adae solem & lunam plurimum suae
lucis amisisse, imō glossa eiusdem loci ait, qd
cum omnia facta sint propter hominē, in-
eius lapsu peiorata fuerunt, solq; & luna in suo
lumine minorata. Atq; eadem ratione in mū-
di cōsumatione debet eis lumen restitui: qua-
re illud septemplexiter solaris lucis dictum pu-
tant, quia restituetur ei lux quae septem illis
diebus ante hominis casum promicauit.

¶ At verò minime credendum est quippiam
reale luminis illis luminariū fuisse, ademptū,
quoniam per naturam id fieri nequiverat: qd
autem Deus propter peccatum Adae illorum
lumen extēparet, nō est credibile, vt totū
mundi decus praeter suam, essent naturam
quodāmodo truncata.

¶ Adde quod lumen hoc, quoniam nunc lucet, est Ratio,
totum, quod suae naturae conuenit, alioqui a-
stra non essent idonea & sufficientia ad con-
seruandam humanarum generum. Quod si hoc est
naturale, non habuissent in statu naturae inte-
grae aliud vehementius. Nam alias illud fuisset,
supernaturale essetq; nimium excellentius, qd
vt homines illud ferre possent neque ad acri-
tatem temperamentum esset idoneum, imō sequeretur,
quod luna tunc, vt ait Propheta, tantum
luceret sicut modo sol, atque adeo quando esset
in oppositione solis in nullo hemisphaerio
ficeret nox: contra illud Genes. 1. luminare ma-
ius, vt praesent dicit, & luminare minus, vt praesent
nocti. Igitur nullo modo illa fuerit pro-
pter peccatum minoris lucis. Sed in gratiam il-
lius glossae, intelligendum est respectu huma-
ni

Min ni

ni vna, quia inclementia aeris qua propter
 frigus vel a flus accidunt, sunt nobis in pena
 peccati, quae antea fuisset naturalis. Quemad-
 modum terra maledicta fuit in opere suo, vt
 spinas, & tribulos genueret. Non quod eor-
 dem antea non genuerit, quia sunt natura-
 les; sed quia non essent in poenam peccati ho-
 minibus molesti. Fit ergo ex his consequens,
 quod augmentum lucis, quod habituri sunt ce-
 li in die iudicii, non erit restitutio illius, quod
 perdidit; sed ornamentum illius in noua-
 tionis. Quocirca non consequitur, quod si ni-
 hil propter peccatum astra illa perdidit, ni-
 hil sit eis accessurum propter gloriam. Vnde
 sic illud, quod propheta ait, septemplexiter,
 non habet aliud mysterium, quam quod in-
 gens eis luminis accessio fiet: quoniam septe-
 narius numerus perfectionem denotat. Et for-
 te in illa septenaria proportione super lunam
 fiet illud incrementum. Etenim si tunc luna erit
 sicut sol, nihil minus si in illa proportione lu-
 men solis excreuerit.

Hinc consequitur, quod lumen lunae non e-
 rit tunc aliud quam quod veluti modo, a sole
 recipit: quia liber ipsa per se fiet amplioris lu-
 minis capax.

Solut. 1. arg. Ad primum igitur iam responsum est, quod
 illud lucis incrementum non fiet actione pur-
 gationis ignis, sed virtute Dei: nam quantum ce-
 lestes orbis non sint per naturam mutabiles,
 sunt tamen omnipotentiae Dei obediens,
 eiusque supernaturales effectus capaces. Neque
 illa erit proprie mutatio, quia non machina-
 bitur eorum correctionem, sed potius erit co-
 rrum perfectio, sicuti beatorum gloria.

Solut. 2. arg. Ad secundum respondetur, quod motus sua-
 pte natura non pertinet ad rei perfectionem,
 cum sit actus imperfectus, quantum est causa
 generationum, perfectionem dicat lux autem
 secundum naturam suam dicit perfectionem
 & ideo cessante generationis necessitate, cessat
 bil simpliciter motus, non tamen lux, quauis
 fuerit generationis causa: nam licet desinat esse
 causa, permanebit tamen quatenus est aelo-
 rum perfectio.

Ad id autem quod obijcit, quod tunc bea-
 ti non indigent lumine aut solis aut lunae.
 Respondetur, bisquam aliquid posse in suum
 hominum venire. Vno modo ob necessitatem,
 & isto modo beati nulla vtentur creatura: quia
 Deus erit eis sufficientissimus: nam sicut ait pri-
 mo ad Corinthios 3. Paulus, erit omnia in omni-
 bus. Sed alio modo creatura potest venire in
 animam hominis propter eius honorem & acci-
 dentariam perfectionem: & isto modo tunc ser-
 uient caeli hominibus: nam etsi essentiale eor-
 um gaudium futurum sit, essentiam Dei vi-
 dere, oblectabuntur tamen in contemplatione
 operum eius tanta pulchritudine refulgentiu.
 Sive in essentia diuina opera illa contemplan-
 tur, siue in proprio genere: quando quidem
 a caelo empyreo poterunt oes orbis prospere-
 ctare. Imo forsitan corporalibus oculis, saltem
 virtute diuina. Et quando illis visu corporeo
 non cernerent, ipsi tamen illa pulchritudine
 canerent gloriam Dei qua suam curiam beat.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum elementa per aliquod clarita-
tis augmentum sint inuouanda.

POST celorum considerationem
 subsequitur de elemētis etiam ex-
 explorare an sint per aliquā cla-
 ritatem inuouanda. Et arguitur a
 parte negativa. Sicut claritas est celorum in
 propria, ita & calidum, frigidum, humidum, & sic
 cum sunt elementorum qualitates, ergo sicut
 caeli per claritatis, ita elementa per illarū qua-
 litatum augmentum sunt inuouanda.

Secundo. Rarum & densum sunt qualitates
 elementorum propriae, quae ideo in ipsis per-
 manebunt: claritas vero aeris, quia non habet
 opacitatem, non est apta ad recipiendum cla-
 ritatem per modum relucens corporis; nec
 vero densitas terrae, propter nimiam eius im-
 puritatem introsum claritatem admittit.

Tertio. Si elementa aliqua erūt claritate do-
 nanda, eadem ratione deberent & plantae, at-
 que alia mista inuouata, & claritate ornata per-
 manerent: quod ad ornatum eorundem ele-
 mentorum attinet, tum quod sicut elemen-
 ta, ita & mista propter hominem facta sunt,
 cui etiam seruiunt: quare par illis, vt elementis,
 debetur, honoris gratia, inuouationeque adeo
 si mista non inuouabuntur, fit vt nec; elemen-
 ta sint inuouanda.

Quarto. Elementa si permansura sunt, super-
 uacanea tunc videbuntur, nisi aliqua rationa-
 lis creatura illis, seu domicilio vtatur: nulla au-
 tem rationalis creatura illis habitabit: nisi bea-
 tis caeli sufficient. Nisi cum quibusdam opine-
 mur, pueros qui absque baptismo decesserūt,
 de limbo esse. tunc educendos, qui super fa-
 ciem terrae, spaciuntur, celorum aspectu frue-
 tes. Haec autem opinio non est rationi con-
 sentanea: ergo elementa non permancbunt,
 claritate illustrata.

In con-

Pars affirmatiua. In contrarium est illud saepe citatum Apo-
 calyp. 21. Vidi caelum nouum & terram no-
 uam. &c.

Prima conclusio. Ad quaestionem duabus conclusionibus re-
 spondetur. Prima. Elementa per receptatio-
 nem amplioris claritatis inuouabuntur. Pro-
 batur. Cum corporalis creatura propter spiri-
 tualem fit condita, per illamque; adeo gubernetur,
 oportet vt perinde atque spiritualis dispo-
 natur: fit ergo consequens, vt sicut ordo se ha-
 bet spirituum terrenorum ad caelestes, ita se
 habeat & corporum terrestrium ad caelestia.
 In illa autem vltima rerum inuouatione spiri-
 tus terrenorum hominum ad honorem & di-
 gnitatem angelorum promouebuntur: quia
 vt Matth. 22. legitur, homines erunt sicut an-
 geli Dei, quatenus humanus spiritus cum an-
 gelicis conuenit: nempe in intellectu & volun-
 tate: ergo simili modo substantia corporea ne-
 pe elementa in eo quod cum caelestibus con-
 ueniant, ad celorum exemplum inuouabuntur:
 illud autē, vt. 2. de anima, ait Philosophus,
 est natura lucis & diaphani: ergo eiusmodi
 corpora ampliore claritate donabuntur. At
 quia non omnia eandem habent lucis capaci-
 tatem, quoniam non sunt aequae diaphana, illa
 eorum claritas non erit in omnibus aequalis,
 sed suis cuiusque gradibus distincta. Nempe,
 vt terra secundum exteram superficiem sit
 vitru, per uia sicut vitrum: aqua etiam in
 partibus interioribus, velut crystallus: aer tan-
 quam nunc est caelum: & ignis qualis est mo-
 do luna. Quocirca crementum illud lucis ele-
 mentorum nihil auferet de proportione vni-
 uersi, nam sicut modo in luce & qualitatibus
 quas continent, proportionem habent, eandē
 seruabunt, propterea quod singula in suo gra-
 du & ordine respectu alterius augmentum su-
 scipient. Haec non sunt sacris oraculis tam ex-
 acte secundum has differentias constituta: ni-
 hilominus sancti interpretes optimis coniectu-
 ris illa colligunt. Ex illo Esai. 66. Ecce ego creo
 nouos caelos & nouam terram. Et ex Apoca-
 lyp. Vidi caelum nouum, & terram nouam.
 Et ex diuo Petro, Nouos caelos & nouam ter-
 ram, & promissa ipsius expectamus: nomine
 enim terrae illa quae sub caelo sunt, elementa
 comprehenduntur.

Diuisa elementorum claritas.

Ratio. 1. Accedūt & testimonijs rationes. Nam cum
 elementa in hac mortali vita sua obsequia ho-
 minibus exhibuerint, a qua seruitute, vt ad Ro-
 ma. 8. ait Paulus in illa reuelatione filiorum
 Dei liberabuntur, congruens est, vt aliquo pre-
 mio donentur, quo illam referant glorificatio-
 rum corporum claritatem: nempe vt amplio-

re splendore fulgeant.
 Ad haec tandem cum humana corpora ex
 elementis consent, fit vt partes quae in electo-
 rum corporibus latitant, cum luce inno-
 uentur: ergo cum eadem sit ratio totius & par-
 tium, tota ipsa elementa simili modo inuoua-
 buntur. Secunda conclusio. Mistra non in-
 nouabuntur, sed prorsus interibunt. Hanc con-
 clusionem quaest. precedenti praemisimus in
 ter loquendum de purgatione, nunc tamen
 iterum comprobatur. Mundus vt propter ho-
 minem plasmatus est, ita & propter ipsum, at
 que adeo in star ipsius est inuouandus. Inno-
 uatio autem hominis ea erit, vt de statu corru-
 ptionis in incorruptionem, perpetuamque
 quietem transcendat, iuxta illud: 1. ad Corin-
 thios. 15. Oportet corruptibile hoc inducere in
 incorruptionem: ergo illa quoque erit inuouatio
 mundi, vt omni abiecta corruptione, illa duntaxat,
 quae ordinem habent ad incorruptionem, incorrupta
 maneant: haec autem sunt caeli, quae suae
 natura sunt incorruptibiles & perpetui, tam
 secundum partes, quam secundum totum: mox
 elementa, quae licet secundum partem corrumpantur,
 sunt tamen secundum totum incorruptibilia: deinde
 homines, qui quauis sint generabiles, & corrupti-
 biles, hoc tamen habent secundum materialem
 partem: nam anima incorrupta manet, quae
 tandem, cum corpus propter ipsam coeditum fuerit,
 ipsam resumet in incorruptibile. Reliquae
 vero brutae animantes ac subinde plantae & inferiora
 mista, vt metalla & lapides, & id genus reliqua,
 nihil in se continent incorruptibile, sed
 simpliciter sunt corruptibilia, tam ex parte
 formae, quam ex parte materiae. Quapropter
 cum nullum habeant ad incorruptionem ordinem,
 sunt prorsus absumenda. Item si animalia &
 plantae deberent permanere, cum pars sit
 omnium ratio, deberent & illa quae corrupta sunt
 resurgere, quod est concessu absurdum. Nam
 cum anima bruti dum moritur, in nihilum
 abeat, non posset animal illud resurgere nisi
 eius anima crearetur. Quod si dicas, illa
 saltem quae in illa die reperientur viua, fore
 permansura, hoc nulli rationi congruit: nam
 igne conflationis omnia exurentur, vt
 Diuus ait Petrus. Item quia cum tunc
 caelorum motus cessare debeat, pro-
 tinus illa interirent, neque alia procrearentur.
 Ad haec tandem cum plantae, & animalia, vt
 Genes. 1. legitur, in subsecutu vitae animalis
 hominum producta fuerint, cessante illo fine,
 omnia disperibunt.

Ratio. 2.

Conclu.

Ratio. 3.

Solut. 1. arg.

Mm 2 inno

Nulla erit beatus creatura necessaria.

innouandus, debet illa innovatio eiusdem hominis gloriæ accommodari: scilicet, vt sensu etiam in corporibus indicia diuinitatis percipiat. Omnium autem sensuum præstantissimus est visus, cuius obiectum est lux: ob idq; luce elementa innouabuntur: qualitates verò primæ quæ sunt actiue & passiue non seruiunt nisi generationibus, & someto & recreationi sensus tactus. Generationes autem tunc cessabunt, sensusque tactus non habebit vsum circa elementa, & quantum haberet, qualitates illæ essent molestæ, quare illæ cessabunt.

¶ Quod si redarguas. Multiplicatio lucis etiã est caloris causæ: ergo elementa erunt in temperatè calida. Respondetur, quod lux illa nõ erit caloris genitrix, sicut feruentes radij solis, sed sicut lux cælestium corporum, quæ ipsa non alterat. ¶ Ad secundum respondetur, quod aer non fiet clarus quasi radios emittens, sed sicut illuminatum diaphanum. Terra verò virtute diuina fiet in superficie lucis capax. In inferno tamen nulla erit lucis innovatio, quantum fiat ignis multiplicatio, per accersionem ignis conflagrationis: ille quippe non erit lucidus, sed tenebrosus, vt sit damnatis tenebræ exteriores, quæ hoc habent nomen respectu culpæ, quæ sunt in anima interiores tenebræ.

Solut. 2. arg. ¶ Ad tertium verò respondetur. Quod mixta non pertinent ad elementorum ornatum, nisi quatenus actiue & passiue elementorũ qualitates ad particulares actiones contrahuntur mixtis, quibus ideo actionibus cessantibus, mixta non sunt amplius elementis ornamento. Et ad aliud membrum respondetur, quod neq; elementa neq; mixta innovationem merentur, sed hominis meritum est, vt innouentur. At quia mixta non sunt innovationis capacia, nõ cadunt sub eodem merito.

¶ Sed arguitur rursus. Ad perfectionem vniuersi pertinent etiam mixta, & vniuersum debet manere perfectum: ergo & mixta debent perdurare. Secundò. Animalia, & plantæ nobiliores formas habent, quàm elementa, cum sint viuientia: ergo fortior ratio persuadet, vt sint permanens. Iam verò & mixta omnia habent naturalem perpetuitatis appetitum, qui per generationes impletur: naturalis autem appetitus non debet frustrari: ergo permanent. ¶ Ad primum respondetur. Quod perfectio vniuersi, sicuti & hominis, alia est quantum ad hoc seculum durat, atque alia secundum statũ gloriæ. Ad perfectionem ergo vniuersi secundum hunc statum pertinet mixta, non tamen secundum illum futurum.

¶ Ad secundum respondetur, quod & si for-

me viuientium mixtorum sint illa ratione perfectiores, quàm elementorum, nihilominus ab illis in hoc deficiunt, quod nihil habent in se perpetuitatis. ¶ Ad tertium deniq; respondetur, quod appetitus perpetuitatis mixtorum determinatus est & taxatus secundum calorem motum, quo sunt generationes. Illo ergo cessante motu non frustratur mixtorum appetitus, licet intereat.

¶ Ad quartum principale argumentum nõnulli respondent, post diem iudicij pueros qui sunt in limbo, solo originali maculatos educendos in fine mundi in superficie terre, qui ideo elementorũ amocinitate fruuntur. Imò arbitratur, fore scientijs naturalibus insigniter illustrandos. At verò vt lib. 1. de natur. & grat. capit. 14. dicebamus, imprimis nulla ratio videtur suadere, qd sint tunc resumptis corporibus scientijs naturalibus imbuendi, quas nunc ignorant. Enimvero cum in hac vita nullam acquiescentiam, neq; suis meritis debeatur, vt eiusmodi disciplinis diuinitus infundantur, nõ solum vanum, sed temerarium est asserere quod tunc scientijs pollere debeant: alioqui & nunc illi potirentur, quod non est opinabile. Neque verò vlla apparet causa affirmandi, qd sint tunc à limbo in lucem prodituri. Quod enim nunc sint in limbo, atque adeò in tenebris, receptissima, vt supra explicauimus, est patrum omnium sententia, & præcipue Aug. in libro de baptismo paruulorũ. Et refertur de consec. distin. 4. cano. Nulla præter. Si ergo nunc sunt in tenebris, quæ nam ratio fingi potest, vt inde post eruantur in lucem: quandoquid verè sint dei inimici, quia in Adâ peccauerunt, atq; adeò in perpetuũ ad illud ergastulũ sint perinde condemnati, atq; illi qui sunt in inferno, licet poenas sensus non patiantur, Quare Ioannes Papa in suo decreto, Ad lumina. 30. quæ est. 1. statum illorum perpetuã mortem appellat. Adde qd cum cæli immoti sint primarij, in nullũ viuientium vsum permanebunt, præterquam in testimoniu gloriæ beatorum. Quare August. hypognostic. 5. nullum tertium post finem mundi ponit locum, sed duo, scilicet, vitæ perennis supra cælum, & mortis æternæ sub terra, nepe infernum, & paruulorum limbum.

Responsio.

Solutio quarti de pueris limbi.

DISTINCTIO

Quadragesima nona, De statu Beatorum.

Eccl.

Text. Cap. 1.

¶ Felicitatè verò & gloriã Beatorũ lingua non valet humana referre, de quorum nihilominus itatu, & habitu non decet omnino silere. Beatitudinè ergo hominis palã constat in affectione, possessione q; supremi eius finis vitam esse: tunc si quidem res vnaqueq; perficitur, dũ ad suum redit principiũ: est autem Deus, vt est in Apocalypsi, & principium & finis, Deus verò qui intelligibilis substantia est, non nisi mētis oculis percipitur, & possidetur. Vñ fit consequens in visione illa qua Deus facie ad faciem conspicitur, nostram esse beatitudinem collocatã. Vnde Ioannes. Videte qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur & simus. Nũc filij Dei sumus, & nõdum apparuit quid erimus. Sci-mus quoniã cum apparuerit similes ei erimus, quoniã videbimus eũ sicuti est. Et veritas ipsa. Pater veni thora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te &c. vt omne quod dedisti ei, det eis vitam æternã. Hæc est autem vita æterna, vt cognoscãt te Deũ verũ, & quẽ misisti Iesum Christum. Vita enim æterna vna est, quæ hinc per fidẽ inchoatur, & in cælo per visionẽ cõfirmata perficitur. Atque adeò, vt spe & amore in hac seculari militia ad

illum conspectum per fidem in ænigmate properamus, ita & illic apprehenso obtentoq; Deo amore inhæremus, atque in illo sic possessio per summũ gaudium conuiescimus, illoq; per inde fruimur. Iuxta illud Aug. de veritate, quia scilicet, gaudium est beatitudinis consummatio. Vbi enim ait Paulus. Sic currite vt comprehendatis: insinuat, per fidem nos in hac vita spe currere, sed visionem eum postmodũ comprehendere, ac perinde in ipso, quẽ amamus cõprehensio per gaudium conuiescere. Est enim, vt idem ait Augustin. ille beatus qui habet quicquid vult & nihil mali vult. ¶ Ad hæc verò felicitissimã beatitudinem etsi homines naturali inclinatione ferantur & pondere, iuxta illud Augustini, Fecisti nos domine ad te, & inquitum est cor nostrum donec veniat ad te, minimè tamẽ per nostras naturæ vires illam consequi sine speciali Dei fauore & auxilio valeamus: secundum illud apostoli primæ ad Corinth. 2. Oculus non vidit, & auris nõ audiuit, & in cor hominis non ascendit quæ preparauit Deus diligentibus se. Quasi diceret. Nulla homini facultas à natura suppetit, illam felicitatem vel corde cogitandi. Quinverò nisi lumine gloriæ mentis nostræ

Augu. 10. confess.

2. Corin. 9.

13. de trini. capit. 5.

Cap. ij.

1. Corin. 23

stræ oculus diuinitus subleua-
retur, ad visum illum non suffi-
ceret. Vnde Dauid, Gratiā in
quit, & gloriā dabit dñs. Et a-
libi. In lumine tuo videbimus
lumen. Rationem etenim fœli-
citatē in genere nemo nō appe-
tit. Rem verò illā in qua verè cō-
sistit naturāle lumen ostendere
nō sufficit. Vnde. 13. de trini. Au-
gu. Si vnus dixisset, Omnes bea-
ti esse vultis, miseri esse non vul-
tis, dixisset aliquid quod nullus
in sua nō cognosceret volunta-
te. Ob idq; cū capessendæ beati-
tudinis vna sit omnium volun-
tas, de ipsa tū beatitudine ma-
gna est voluntatum diuersitas:
non quòd eam aliquis nolit, sed
quòd non eam omnes norint.
Cap. 3. Igitur cū Deus fœlicibus illis
cælicolis speculum sit, non na-
turale, sed spontaneum, quan-
quam omnes iuxta verbū Pauli
eum sic comprehendant, vt visu
teneant, nemo tamen sic vt ipse
comprehēdit, sed plura paucio-
raue in ipso contuentur, vt secū-
dum singulorū merita per eius
misericordiam comparata iusti-
tia requirer. Erit ergo cunctis
Deus, vt in parabolā vineæ,
ait Dominus, denarius vnus, &
veluti ait Paul. Omnia in omni-
bus: quia vniuscuiusque volun-
tatem explebit suam. Sed tamē
non omnes parem gloriā for-
tietur: nam in domo patris mei
(ait idem redemptor) māssiones

multæ sunt: quia multæ erunt
præmiorū differentia. Domus
ergo vna, sed mansiones mul-
tæ. Sicuti & claritas vna, sed ta-
men, vt ait Apostolus, stella dif-
fert à stella in claritate. Post diē
verò iudicij amplior erit electis
accidentaria gloria: tū propter
resumpta corpora, tū & propter
amplificatū electorū numerū.
Vnde super Oseam Hier. illud
explicans verbum, Viuifica nos
post tres dies. Peracto inquit iu-
dicio ampliozem gloriā suæ
claritatis Deus demonstrabit
electis.
Cæterum vt animæ tribus do-
ribus, secundū numerum Theo-
logarum virtutū ditabūtur: nē-
pe, visione quæ respōdet fidei,
cōprehensione firmaq; per ean-
dem visionem tēione, quæ ter-
minus est spei, stabiliq; dilectio-
ne, & delectatione quæ cōsum-
matio est charitatis, ita & ī cor-
pora quatuor inde effluent do-
tes, quæ sunt impasibilitas cō-
tra corruptionē, subtilitas con-
tra animalem naturā, corporis
agilitas cōtra eius grauedinem,
& claritas cōtra obscuritatem.
Iuxta illud Pauli. 1. Corinth. 15.
Seminarur in corruptione, sur-
get in incorruptione. Semina-
tur in ignobilitate, surget ī glo-
ria. Seminarur in infirmitate,
surget in virtute. Seminarur
corpus animale, surget corpus
spirituale.

Psalm. 83.

Psalm. 35.

Aug. 13. de trinit. cap. 3.

Cap. 3.

Math. 20.

Ad Colof. scals. 3.

Joan. 14.

1. Corin. 15.

Hierony.

Ca. iiii.

1. Corin. 15.

His

Cap. 5. His demū aureis beatitudinis
coronis, quibus per diuinū con-
spectū beati omnes decorantur
iuxta illud Apoc. 5. Fecisti nos
Deo nostro regnum & sacerdo-
tes, adhibentur & Aureole, illis
propositæ, qui per quosdā singu-
lares virtutes Dei numine adiu-
ti de nostris hostibus: nēpe, de
carne, mūdo, & diabolo trium-
pharunt. His nāq; per quādam
excellentiā illud Pauli de his q;
in agone certat accōmodatur:
Nō coronabitur, nisi qui legiti-
me certauerit. Virginitas ergo
ob insignē aduersus carnem vi-
ctoria, & martyribus, quia stre-
nuè cōtra mūdi turbulentiā ra-
biem depugnantes morti occu-
buerunt, atq; adeo catholicæ veri-
tatis Doctoribus, qui succincti
gladio spiritus, qui, vt ait Apo-
stolus, est verbū Dei, tentamē-
ta diaboli, nō solum a se ipsis, ve-
rū ab alijs propulsaerūt, eiusmo-
di aureolæ decretae sūt.

DISTINCTIONIS
Quadragesimānona. Quæstio
prima. In quo Beatitudo
consistat.

Tertia tandem, postremaque
pars tractatus, de statu velut
gentium in disputatione verita-
tur, de statu Beatorū ac dam-
natorū quæ ideo duas cō-
tinet distinctiones. Hec ergo
quadragesimānona, in cōtemplatione beati-
tudinis posita est: digna profecto materia, quæ
quattuor librum sententiarū cōcludat, atq;
adeo quæ attentissima speculatione differatur.

Exposcere autem videtur quæstiones quin-
que. Prima enim interrogabit, in quo beatitu-
do cōsistat. Secunda quibusnam viribus eam
adipiscamur. Tertia, de visione, quæ essentia
est beatitudinis. Quarta, de beatorū omnium
dotibus. Ac demum quinta de quorundam
aureolis.

ARTICVLVS. I.

*Utrum beatitudo in aliqua re corpo-
rea, aut sensibili consistat.*

CVM res primū in spiritua-
les, & corporales diuidantur,
inde initium huius præsentis
speculationis sumendum est,
vt videamus, vtrum beatitu-
do in re aliqua corporea aut
sensibili consistat. Et arguitur à parte affirmati-
ua. Id quod pluribus in opinionem est, non
videtur falsum esse omnino: nam vobis populi
vox naturæ videtur. & Ethico. ait Philoso-
phus, quod opinio non perditur, quam populi
multi famant. Sed populi opinio in rebus
corporeis felicitatem collo care videtur: nem-
pe, aut in diuitijs, aut in voluptatibus, vt. 1. E-
thico. ait idem Philosophus: quippe quas
& auarissime cupiunt, & solertissime inlectan-
tur: & elegantiores in honoribus: ergo, in illis
beatitudo consistit. ¶ Secundo arguitur, Bea-
titudo consistit in illo bono, quod optimum
est, bonum autem corporale videtur optimū:
quia quod aliquod bonū cōmuniū est, eo di-
uinius, vt. 1. Ethico. ait Philosophus: corpora-
le autem bonum videtur cōmuniū q̄ spiritua-
lem spirituale nō conuenit nisi hominī se-
cundum animam, corporale verò ad alias etiā
inferiores creaturas protenditur. Imò spiritua-
le non potest esse cōmune: corporale
verò potest esse cōmune, animæ, vt pote que
de rebus corporeis voluptatem capit: ergo vi-
detur beatitudo in bonis corporalibus esse po-
sita. ¶ Tertio sicut prima causa inter efficien-
tes est illa quæ in omnes influit, ita & vltimus
finis in quo beatitudo consistit, est illud quod
primū omnium affectum mouet: illud au-
tem est esse, quod vt ait Aristote. in viuenti-
b' est viuere: ergo beatitudo hominis consistit
in vita, quam totam sine salute corporis serua-
re nequimus: ergo in his quæ ad corporis con-
seruationem attinent collocatur beatitudo.
Vnde ecclesiastici. 30. Nō est census supra re-
sum salus corporis.

Partis nega-
tiuæ arg. 1.

Secundū ar-
gumentum.

Tertium ar-
gumentum.

Para affirmativa.

In contrarium est, qd beatitudo hominis consistit in eo, quod sibi quatenus animali rationali, est peculiaris: & proprium, vt. 1. Ethicorum, cap. 7. Philosophus, quo scilicet cunctis animantibus prestat, quippe quibus beatitudo propria non conuenit: corpore vero bona sunt brutis communia: ergo in illis beatitudo non consistit.

Beatitudo.

Primum omnium hoc est de nomine adnotandum, qd hominis beatitudo idem est, quod vltimus eius finis, quo cuncta sua desideria refert, & in cuius consecutione conuiescit: Quod circa distingui solet inter beatitudinem, seu felicitatem, obiectiuam, & formaliter: Obiectiuam namque est res ipsa, quam homo possidere cupit, sed formaliter est ipsa possessio. Vt felicitas autem, obiectiuam est pecunia, formaliter vero eius possessio: Et felicitas gulosi est cibus, formaliter vero est gustatio, qui est actus gustus. Quare obiectum illud dicitur bonum hominis extrinsecum, actio vero qua possidetur, intrinsecum, & inherens homini.

Adnotatio auctoris.

At vero quantum tam finis vltimi qd beatitudinis nomen promiscue pro vtroque usurari solet, vt tam res, quam possessio dicatur beatitudo, & vtriusque dicatur vltimus finis: Deus scilicet extrinsecus & visio intrinsecus, tam ad hanc amphibologiam cauendum, si nominum proprietatem obseruamus, dum simpliciter dicimus, vltimus finis, rem ipsam quam esse cupimus significamus: sed dicimus beatitudo, ubi possessio rei illius intelligitur. Nam beatitudo est abstractum huius quod est beatus, atque adeo nominat, inherens formam, quam homo est beatus, sicut albedo est forma albi finis vero vltimus dicitur bonum quod propter se amamus & cupimus. Quare vltimus finis est res que nos per sui possessionem beatificat, ex ploramus rem illam quam vltimus finis est, cuius possessione beamur.

Questio sentus.

At qui si rem a prima linea exordienda hic nobis fuisse debuisse feriatim per singula bona corporalia discutere, vt Dicitur Thomas fecit. 1. 2. questione. 2. nempe vtrum consisteret in diuitijs, aut in voluptatibus, aut in honoribus &c. Illa tamen disputatio ad moralem philosophiam spectat, & rationibus naturalibus secundum Aristotelem. 1. Ethic. procedit: & ideo non curamus hic peculiariter de singulis rebus singulos consistere articulos. Nihilominus, quia rei etiam Theologicae presentis interit, summam huius primo articulo cuncta complecti institimus.

Celestis. Triplex bonum.

Ad questionem ergo vnicam, conclusionem respondetur. Beatitudo in nulla re corporea consistit. Bonum enim si ratione sua forme, & nature diuidatur, triplex est, scilicet honestum,

utile, & delectabile. Honestum enim est quod propter se est appetibile, vt Deus in primis, ac subinde virtutes. Diciturque, honestum, quia honore dignum; quoniam honor est virtutis premium. Vt vero bonum est, quod habet bonitatem ad alterius boni consecutionem ac commodam. Vt sunt medicina respectu sanitatis. Bonum autem delectabile est quod de rei concupite consecutione dimanat. Itaque honestum bonum, vt utile, antecedit, ita & delectabile subsequitur. Si vero bonum ex parte subiecti discernatur, tunc alia ratio est etiam triplex: Est enim bonum anime, vt scientia & virtutes; & bonum corporis vt sanitas, ac bona denique externa, vt pecunie & alia facultates. Quam vtriusque distinctionem Ioannes in 1. Canonica insinuat dicens: Omne quod est in mundo, aut concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vite.

His ergo suppositis conclusionem hac ratione sub compendio probatur. Beatitudo hominis, vt nomen ipsum iam a nobis expressum admonet, est id quod ab hominibus vniuersis secundum suam bene institutam naturam, tanquam vltimus eorum finis concupiscitur: finis autem rei est vel operatio ipsius, nam res est propter operari, vel affectio finis vltimi per suam operationem: operatio vero hominis propria est que a propria forma eius emanat: nam res per formam, a qua recipit esse, habet operari formam vero propria hominis per quam est, rationalis est, anima: ergo beatitudo hominis in operationibus anime consistit, & in illo vltimo fine que per illas operationes consequitur: nempe in operatione formaliter, & in re obiectiuam. Operationes autem anime proprie non sunt corporales, sed spirituales: ergo beatitudo minime in rebus corporis consistit. Quod si arguas, Homo constituitur ex anima & corpore: ergo finis debet esse vtriusque commune: spirituale autem non est commune corpori. Respondetur, quod quia corpus est propter animam sicut materia propter formam, vt ait. 2. de Anima. Aristotel. Beatitudo consistit in bono anime, quod redundat in corpus.

Secundo, quod eodem fere modo, Beatitudo non nisi in bono honesto consistit, quod vt diximus, per se est appetibile, quoniam proprium beatitudinis est animum, omni expleto desiderio, quietare, quod non faceret si propter aliud concupisceret: bona autem corporalia non sunt honesta, sed vilia, quia vt corpus est propter animam, ita & omnia bona corporis ad animam referuntur, pro-

1. Ioan. 2.

Prima ratio celestis.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

pter quam condita sunt. Tertio & id præterea: sic demonstratur. Tam homo quam angelus ad imaginem Dei fuit fabricatus, vt Genesis, 1. legitur: ergo vltimus finis vtriusque est idem communis: beatitudo autem angeli esse incommunitatis: ergo neque finis hominis. At qui rationes istæ non solum theologice sunt, sed etiam morales ex principijs naturalibus depromptæ. Quamuis tertia pars theologiae redoleat. Quod vero istæ sub compendio demonstrant, alia sigillatim de rebus quibuscumque creatis ostendunt: Enimvero quod in bonis externis temporalijs nempe diuitijs & facultatibus, quas Ioannes nominauit concupiscentiam oculorum, beatitudo sita non sit: probatur Aristoteles ex eo, quod diuitiarum alia sunt naturalia, atque alia artificialia: Naturalia autem exquiruntur, non propter se, sed ad sustentandam hominis naturam, & vitam, vt cibis, indumenta, vehicula, & cetera. Non ergo possunt esse vltimus finis. Artificialia vero, vt nummi, quippe qui propter naturales expetuntur, multominus sunt vltimus finis. Præterquam, quod beatitudo consistit in rei possessione, firma, & stabilis bonum autem diuitiarum non est possessio, sed earum usus & consumptio: sunt enim bona non per se honesta, sed vilia. Adde, quod beatitudo, si naturalem rationem consideras, debet propria virtutis operatione acquiri: diuitiarum autem comparatio temeritate potius, atque illecebre fortunæ subdita est, quam prudentiæ, & virtuti. Quod si illud Aristoteles, obijcias. Physic. vbi ait, quod fecelicitas & fortuna circa idem esse videtur. Respondetur, quod intelligit fecelicitatem & fortunam subiecto conueniret: nam si solus homo, qui est felicitatis capax: est fortunæ subiectus: non tamen versatur circa idem obiectum & materiam: nam fortuna est eorum que referuntur ad alium finem esse nature eorum: que accidunt præter intentionem finis: Beatitudo vero est illius rei que ab omnibus amatur & intenditur tanquam finis. Ob id que fortuna res est & felicitate diuersa. Licet nonnunquam illi seruiat: nam res que præter intentionem accidunt, tum prospera tum præsertim aduersæ conferre quandoque homini assolent ad emendandam vitam. Iam vero cura beatitudinis sit appetitum satiare, nulli hoc minus rei quam diuitijs conuenit: nam vt Ecclesiastici. 1. admonemur, avarus non implebitur pecunia. Quare de causa quandam infinitatem eius auditas habet: ratione beatitudini contraria. De vera quippe beatitudine ait ipsa sapientia

Beatitudo diuitijs non consistit.

Felicitas & fortuna.

Ecclesiastic. 2. Qui edunt me adhuc esuriunt: nam quanto perfectius possidentur, tanto eius perfectio suauis gustatur, atque adeo tanto vehementius amorem ad se rapit, diuitiarum vero contra, quo plures possidentur, eo illarum insufficientia euidentius percipitur, & ideo illis contemptis, alia affectantur. Vnde Ioanis. 4. Dominus ait, Qui biberit ex hac aqua, scilicet, ex temporalibus bonis, sitiet iterum.

Neque vero in honore, quod est bonum animæ appellatum a Ioan. superbia vite, consistere potest beatitudo. Est enim honor virtutis premium, qui idcirco non expetitur nisi tanquam virtutis testimonium: hac enim ratione homines ad sapientibus honori haberi percipiunt. Quocirca virtus præstantior res est, quam honor. Præterea beatitudo in potestate hominis saltem per Dei auxiliu esse debet: honor autem non est in honorato, sed in honorante; hoc est, in potestate cuiuscunque est per Dei fauorem dignum fieri honorem, honorari vero minime, sed in aliorum potestate. Quocirca, vt supra diximus, præstantior est honoris dignitas, quam ipsa honoratio. Atque adeo non debemus honorem, vt aiebat Cato, quia umbra virtutis est, insequi, sed virtutem, vt honor nos subsequatur. Hac virtutem solam esse. Versus virtutem ire perge, & te fugientem persequetur umbra, sicut illum, qui versus solem graditur. At si terga virtuti vertas, quantum honorem insequaris, nunquam legitimum consequeris, sed vanum. Ob id que verus honor, qui expectari a nobis debet, est ille quem Dominus. Lucæ, 12. suis dilectoribus pollicetur est, Quicumque me confessus fuerit coram hominibus, & filius hominis confitebitur illum coram angelis Dei.

In honore non consistit.

Optima similitudo.

Multo autem minus collocanda felicitas est in bonis corporis, nempe in voluptatibus, quas Ioannes nuncupauit concupiscentiam carnis. Oblectatio itaque non est per se bona, sed alteri bono tantum accides, ad illud adiacendum affectu. Delectatio, in qua ciborum non est per se bonum, sed nutritio, cuius sagax natura delectationem adiungit propter illius necessitatem. Delectatio ergo, vt. 1. & 10. Ethicorum, auctor est Philosophus, non est per se aut bona, aut mala, sed ad ea illa fortitur, ad quam consequitur. Vt si cibatio est iusta & bona, delectatio erit laudabilis, sin minus, vituperio digna. Igitur bonum illud a quo voluptas bonitatem foretur præstantius est ipsa. Quare in voluptate non potest beatitudo consistere, & longe minus in voluptate sensus. Nam bonum quod sensus percipitur, non est perfectum

In voluptatibus non consistit felicitas.

hominis bonum: vt pote eius propria species sit esse animal rationale, quod utique habet ab anima. Ex quo fit quod bonum corporis non attingit hominis perfectionem: atque adeo sensibilibus voluptas multum ab hominis felicitate degenerat. Quapropter eos, qui in honoribus felicitatem collocabant, elegantiores appellauit Philosophus: nam sensualis voluptas cum brutis animantibus communis est homini. Tres istas sectas absurdas visus est profligasse Christus dominus Matthei. 5. qua si mūdus totus eis esset imbutus, vt legi suae viā sterneret. Beati pauperes spiritu. Beati mites Beati qui lugēt. Achi dixisset. Tantū abest, vt beatitudo in ijs bonis, quae mundus admiratur, sit collocanda, vt in eorum prorsus abiectione sit posita. Neque verò beatitudo consistit in gloria aut fama humana. Gloria enim vt ait Ambrosius, est clara cum laude notitia: at verò notitia humana, quia sumitur à rebus apparentibus, fallax est, & ideo dicitur vana, sed pedit nostra felicitas ex notitia Dei, quae cum sit causa rerum non fallit. Quare illa est vera gloria nostra, quod merita nostra per eius gratiam nobis comparata, & ipse laudet, & alijs manifestet. Iuxta illud psalmi. Eripiam. oues, & glorificabo eum. Colligamus ergo in bonis corporalibus non consistere beatitudinem: imò quatuor habere qualitates. beatitudinis contrarias. Est etenim vera beatitudo, summū bonum, quod ideo nullum secū compatitur malum: estque per se sufficiens, quae ideo nullius extrinsecus indiget. Est praeterea perfectum bonum quo dicitur propterea nulli potest nocere. Atque adeo comparatur ex principijs ipsius beati diuinitus adiuti. Bona verò temporalia, & multa habent sibi mala permixta, neque vltimū illorum per se sufficit, imò neque omnia simul, & crebro ipsi possessoribus sunt perniciofa, ac demum extrinsecus nobis obueniunt. Fit ergo ex his consequens neque beatitudinem hominis in aliqua operatione corporali consistere, neque eius vltimum finem aliquam rem esse corporalem.

¶ Ad primum igitur capitale argumentum respondetur, non semper multorum opinionem esse in totum veram, sed in partem. Populi autem opinio huic nititur syllogismo. In eo consistit felicitas quod optimum est: bona autem temporalia sunt optima. Atqui in istarum priori praemissa non fallitur, quia id natura magistra vniuersi docet: sunt in illa tamen subsumpta estimatione, nil mitum, si vulgus fallatur, eo quod sensu de rebus iudicat. Et eadem ratione soluitur argumentum fieri sol-

Math. 5.

In gloria non consistit beatitudo.

Ephilogus.

Solutio primi argum.

tum. Id enim videtur esse summum bonum, quod prius concupiscitur: & tamen ab amore rerum corporalium incipit affectus noster. & inde, vt ait Gregorius, ad amorem inuisibilium manu ducimur. Sed negatur inde consequi esse summum aut praestantius: sed quoniam cognitio nostra, vt i. Physicorum habetur, ab vniuersalioribus inchoatur, fit vt quod primum amamus, sit in genere id quod nobis videtur optimum: ob idque primum omnium amamus nos ipsos, deinde corporalia quae ad nostram conseruationem & quietem attinet. Sed tamen inde assurgimus ad spiritualium amorem, quae cognoscimus esse perpetua, & ad animam proprie pertinere.

¶ Ad secundam respondetur, quod bonum corporale est quidem communius in genere per praedicationem: tum quod corporalia plurimū sunt quam merè spiritualia: tum quod & corporalia etiam ab angelis cognoscuntur: spiritualia verò non percipiuntur sensu. Sed tamen si loquamur de re vna singulari, res spiritualis est bonum communius per participationem & continentiam plurimū bonorum. In re enim spirituali virtute contingunt corporalia, vt in speciebus ad intelligendum, & in affectu ad amandum. Et omnium potissimum in Deo, quia eminenter continet omnem, ac perinde est finis omnium supremus. Et eadem ratione virtus quae est res spiritualis se extendit ad corporalia quantum ad finem suae operationis: per virtutem siquidem temperantiae & fortitudinis homo se protegit à nocentibus etiam corporum, quia omnia illa sunt materia virtutis: sed tamen finis intentionis, quo virtus tendit & in quo homo quietatur, non est nisi bonum animae, quae nobilior est corpore.

¶ Ad tertium denique respondetur, quod esse simpliciter acceptum praestantius est rebus ceteris vniuersis: quia omnia fundantur in esse rei: sed tamen esse participatum in hac vel illa re particulari, vt esse hominis in corpore, licet sit praestantius rebus alijs corporalibus, non tamen est perfectius, quam esse spirituale, quod in Dei possessione & contemplatione consistit. Vnde Dionysius capit. 5. de diuinis nominibus. Esse inquit est melius quam viuere (quia vniuersalium) sed viuere sunt meliora existentiis: & intelligentiis existentibus sine intellectu.

Solutio secundae argu.

Solutio tertij argu.

ART.

ARTICVLVS. II.

Vtrum beatitudo consistit in aliqua operatione.

VO ex superioribus habemus collecta, & definita, nepe finem vltimum hominis non esse bonum aliquod corporale, neque verò eius beatitudinem in operatione eius corporali consistere, vnde fit consequens, quod sit bonum animae: restat explorare. Vtrum beatitudo, saltem in aliqua consistat operatione, secundum sensum, voluntatem, vel intellectum. Et arguitur à parte negatiua. Ait Paul. ad Rom. 6. Habetis fructum vestrum in satisficatione, finem verò vitam aeternam: vita autem non est operatio, sed ipsum viuendum esse: ait enim. 2. de anima. text. 37. Philosophus, quod viuere viuentibus est esse: ergo beatitudo non consistit in operatione. ¶ Secundò Boëtius. 3. de consolatione. Beatitudo, inquit, est status omnium honorum congregatione perfectus, status autem non dicit operationem sed esse. Quod si operationem includeret, comprehenderet etiam sensitiua, à qua intellectiua dependet, & per quam multa cognoscimus, sine qua ideo non posset omnium bonorum congregatio consistere: sensitiua autem cognitio cum sit temporalis, non potest ad essentiam beatitudinis pertinere. ¶ In contrarium verò est illud Arist. 1. Ethic. cap. 7. quod felicitas consistit in operatione secundum virtutem. ¶ Ad quaestionem tribus conclusionibus respondetur. Prima. Beatitudo consistit in aliqua operatione. Ad cuius intellectum illa semper habeatur praecipue oculis supra explicata distinctio inter vltimum finem, & beatitudinem, quod beatitudo sit affectio vltimi finis: & ideo si quis interroget. Vtrum beatitudo hominis consistat in aliquo bono creato, & consistere in aliquo bono dicat rationem obiecti, in quo homo quietatur, quem finem in rigore facit eiusmodi propositio, negatiue respondendum est, vt. 1. 2. quaestione. 2. articulo. 8. respondet D. Thom. quoniam illud bonum in quo beatitudo sic consistit, est vltimus finis, atque adeo Deus. Vnde August. 19. de ciui. Dei. Vt vita, inquit, carnis anima est, ita beata vita hominis Deus est, de quo dicitur. Beat. populus cuius dominus Deus eius. Nihil enim voluntatem quietare valet, eiusque desideria plenè complere, nisi sit bonum vniuersale quod est propriū voluntatis obiectum: bonum autem vniuersa-

Partis negatiuae argu. 1.

Secundū argumens.

Partis affirmatiuae.

1. Conclu.

le, omnia bona continens, quae affectari possunt, solus Deus est. Quando ergo dicimus beatitudinem in operatione consistere, loquimur in sensu (vt aiunt) identico: nam beatitudo est ipsa operatio, qua homo formaliter est beatus. ¶ Probatur ergo in hoc sensu conclusio, scilicet, quod beatitudo sit operatio hominis. Est enim in homine considerare primum omnium, esse & vitam, & praeterea in anima potestiam, habitum, & actum, vt. 2. Ethicorum. ait Philosophus: beatitudo autem non potest esse nisi operatio. Quod sic probatur, Beatitudo est vltima hominis perfectio: nihil autem perficitur quatenus est in potentia, sed quatenus est in actu, quippe cum potentia sine actu imperfecta sit: quoniam vt. 2. de celo text. 17. ait Philosophus, vnum quodque cuius est aliqua operatio sit propterea eius operationem, vt caeli sunt propter generationem, & oculus propter visionem: consistit ergo beatitudo in actu hominis. Philosophus autem. 2. de Anima, text. 2. & 5. duplicem actum ponit in anima: nempe habitum, & actum. Habitus verò non est purus actus, sed medium quid inter potentiam & actum, nempe perfectio potentiae: ad operandum: sed quia per habitum denominantur sapientes, studiosi, prudentes, &c. appellauit habitum, actum primum: operationem verò, actum secundum. Igitur si perfectio rei in actu consistit, necesse est, vt vltima perfectio consistat in vltimo actu. Quo enim domus cum aedificatur plus habet de actu, eo forma domus perfectior est, & quo factus in vtero: plus habet de vita. Quocirca Aristoteles. 1. Ethicorum capit. 7. felicitatem in operatione collocauit, quae est secundum virtutem. ¶ Quod si arguas, Bonum quo diuturnius, vt. 1. Ethicorum habetur, eo perfectius, habitus diuturnior est actu, ergo perfectior atque adeo in ipso consistit beatitudo. Ad primam praemissam respondetur, comparationem faciendam esse in eadem specie, vt. 10. Metaphys. textu. 13. ait Philosophus: habitus verò & actus sunt diuersae speciei: & ideo quia cetera non sunt paria, habitus non est perfectior: quoniam est propter actum. Praesertim quod actus beatitudinis, vt infra videbimus, est magis diuturnus: nempe perpetuus. At verò eum operatio, vt. 9. Metaph. ait Philosophus, duplex sit: vna scilicet transiens, vt vrere & siccare, quae in externam transit materiam, atque altera permanens, vt intelligere & velle: beatitudo non potest esse illa transiens: quippe cum non sit forma perficiens subiectum, sed perficiens opus effectum. Est ergo operatio permanens. Omnis quidem

Probatio conclusionis.

2. De anima. actus. 1. et. 2.

Beatitudo est actio immanens.

dem operatio perficit operantem: illa verò quæ tranfit in exteram materiam, vt ædificatio, perficit quidem operantem in ratione finis ipsius artis: sed permanens perficit ipsum in ratione formæ, vt amor & cognitio, in qua ergo consistit beatitudo. ¶ Eadem conclusio demonstratur apud Aristotelem loco citato. 9. Metaphysicæ. 1. 5. & 16. ex eodem principio, quod res est propter suam operationem: vnde concludit foelicitatem esse vitam, quæ consistit in operatione perfectissima. Idem q; concludit. 1. 6. Ethic. ca. 7. & 12. Meta. text. 39. Hæc autem conclusio perspectior fiet articulo proximo inter disputandum de visione beatifica, vt trum sit operatio ipsius intellectus.

Secunda conclusio. Operatio sensitua siue sit potentia apprehensiuæ, siue appetitua, non potest esse beatitudo: quauis sit beatitudinis accidentaria. Tripliciter namq; ad beatitudinem quippiam attinet. Nempe, aut essentialiter, aut accidentaliter, aut consequenter. At qui essentialiter operatio sensus beatitudo esse non potest. Beatitudo enim nostra, vt dictum est, consistit in consecutione ultimi finis, qui vt modo dicebam; est bonum increatum, nempe Deus. Sensu autem, quippe, qui materialis est, nequimus Deum purissimè actum percipere, atque adeo neque ipsum appetitu sensituo concupiscere. ¶ Sed contra. Contritio non quàm sensu percipitur: adeo, vt & lachrymas exprimat, ergo appetitu sensituo timere possumus deum, atque adeo ali quo modo amare. Respondetur, quod sensu non possumus Deum videre, vt questione tertia monstrabitur. Sed nihilominus supposita cognitione intellectus abstractiuæ Dei potest sensus interior: nempe æstimatua aliquam rationem amicitia: vel timoris Dei percipere, si cut auicula & matris amicitiam & lupi inimicitiam percipit. Et per illa potest appetitus dolere vt que ad lachrymas. Possunt præterea operationes sensus beatitudinem tum antecedere, tum etiam sublequi: quoniam in hac vita intellectualis cognitio à sensu proficitur: quare per hæc visibilia, vt ait Paulus, inuisibilia Dei contemplamur. Et corporibus per resurrectionem resumtis, vt ad Dioscorum, ait Augustinus, fiet in æterna beatitudine quædam redundancia beatitudinis animæ in corpus, & in corpore sensus, vt quæstio. 5. per amplius explicabitur. ¶ Fit ergo ex hac proxima conclusione consequens beatitudinem in operatione duntaxat secundum animæ partem rationalem, nempe intellectum & voluntatem consistere. Adhibetur nihilominus. ¶ Tertia

conclusio. Beatitudo non consistit in operatione hominis, quæ in hac vita caduca haberi potest. Probat. Beatitudo est vltima hominis perfectio: ergo vniciq; secundum modum suæ naturæ, quo perfici potest, contingit. In Deo namque quia esse & essetia & operari idem ei sunt, beatitudo est eius essentia, neque alio quàm se ipso fruitor, sed alia propter se ipsum diligit. Angeli verò per vnica operatione qua Deo coniungitur, sunt beatitudinem illam namque operationem qua se cum Deo per eius gratiam coniunxerunt, meruerunt beatitudinem, quam in termino illius operationis adepti sunt. Oportet in via vnicum tantum habuerunt meritorium actum. In homine verò, quia diutius est in via, multæ sunt operationes quibus sempiternam beatitudinem promeretur: nulla tamen eius esse potest beatitudo. Foelicitas namque, vt Aristoteli. 1. & 10. Et hinc autor est, in duas distinguitur: altera enim est actiua quæ consistit in operatione secundum virtutem, atque altera speculatiua, quam in contemplatione substantiarum separatarum collocauit. Haud enim naturali duntaxat lumine affulsus ad veram notitiã beatitudinis pertingere valet, quæ in intuitiua Dei contemplatione consistit. ¶ At verò quod in hac vita neutra esse valeat perfecta, atque adeo nec rationem induere beatitudinis, inde constat quod continua esse nequit, neq; firma & stabilis: quoniam necesse est, tum sopore, tum & alijs officijs, quibus interdum vacare necesse est, interpollari. Neque contemplatio euidens esse potest, quia neque Deum, in quo beatitudo consistit, præsentem habemus. Quocirca Philosophus. 1. Ethic. Beatitudinẽ huius vite imperfectam censuit, neq; nos simpliciter beatos efficere, sed beatos vt homines: nepe qua ratione esse possum? in hac vita foelices.

¶ Contemplatio verò proprius veræ beatitudini appropinquat, quæ erit in celo: quoniam foelicitas secundum virtutem moralem, tunc circa res corporeas & temporarias sæpè versatur: tum præsertim in plures operationes dispergitur, neq; in altero seculo eius necessitas perdurabit. Attamen contemplatio: & dignissima potentia est, nimirum intellectus, & obiectorum magis nobilium, scilicet rerum spiritualium. Et est actio magis vna, quia veritatis speculationi incumbit. Vnde Christus Martha sollicita es, & turbaris erga plurima. Porro vnum est necessarium. Et quandam habet perpetuitatis imaginẽ, eo quod in promptu semper homo habet contemplationis materiam: & si quando illam somno vel alia recreatione

3. Conclu.

Foelicitas est contemplatiua & actiua.

Probatio conclusionis.

creatione interruptit, id facit, vt organa vegetiora sint, & animus plus ad ipsam instaurandam vigeat. Nihilominus quauis contemplatio genere suo & obiecto excellior sit, tamen proximorum necessitas sæpissimè efficit, vt officia actiua vite sint cumulationis meriti. Veram ergo beatitudinem in vnica Dei præsentis contemplatione consistere necesse est.

¶ Ad primum igitur argumentum respondeatur, quod vita vno modo accipitur pro eo, quod est esse viuens: & sic beatitudo non est vita, nisi in deo, cuius esse est operari. Sed alio modo accipitur pro operatione: sicut diuiditur in actiuam & contemplatiuam: & dicimus viuere sapientis est studere. Et isto modo beatitudo est vita iuxta illud Ioan. 17. Hæc est vita æterna vt cognoscant te verum, & vt illico explicabimus. Et ideo Paul. contulit meritum cum præmio dicens. Habebis fructum, &c. quia in hac vita per opera ex fide & gratia per liberum arbitrium germinantia debemus sanctificare, hoc est purificare cor. Et illi sunt spirituales fructus: iuxta illud ad Galatas. 5. Fructus spiritus sunt, caritas, pax, gaudium, &c. Atque hoc pacto promeremur præmiũ, quod est vita æterna. Vnde Matthæi. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

¶ Ad secundum respondetur Boëtium nil aliud docere voluisse quàm beatitudinem esse bonum perfectum atque omnium bonorum completum: ob idq; operationẽ illam per quã illud bonum possidetur appellauit statum. Sed tamen de essentia illius nõ est operatio sensus: sed hoc probat argumentum quod operatio sensus antecedit sublequiturq; beatitudinẽ. Vt in secunda conclusione expositum est.

Solutio prima argum.

Rom. 9. Habebis &c.

Solutio secunda argum.

ARTICVLVS. III.

Vtrum beatitudo sit potius intellectus quàm voluntatis operatio.

¶ Vnusq; rem hæten? deduximus, quod beatitudo est actus animæ secundum partem rationalem. Sublequitur ergo indagatio inter duas potentias rationales, quæ sunt intellectus & voluntas, in cuius illarum actu consistat. Et arguitur, quod in actu voluntatis, Beatitudo hominis, vt. 9. deciuia. Dei, ait Aug. in pace consistit: iuxta illud Plal. Qui potuit fines tuos pacem: quæ autem in voluntate consistit: nam est caritatem consequens: secundum illud, ad Galat. 5. Caritas gaudium pax, &c.

Partis negatiuæ argum. 1.

ergo beatitudo consistit in actu voluntatis.

¶ Secundo. Beatitudo est summum bonum: sed bonum est obiectum voluntatis: ergo beatitudo est eius operatio.

¶ Tercio. Beatitudo, vt nõmẽ infinnat, est operatio omnium nobilissimã: hæc autem est caritas: iuxta illud. 1. ad Corinth. 13. Honorum autem maior est caritas: ergo in illa beatitudo consistit. ¶ In contrarium est illud Ioannis 17. Hæc est vita æterna vt cognoscant te solũ Deum verum, & quem misisti Iesum Christum: vita namq; æterna est finis vltimus vbiq; in euãgelio, tanquam summum præmium nobis propoquus: ergo beatitudo hominis in cognitione Dei consistit, quæ est actus intellectus. ¶ Quæstio hæc multum & in Scholis celebrata atque eam ob rem compluribus opinionibus frequentata. Sunt enim tria in vera beatitudine conuenientia, nempe visio Dei, qui vltimus est finis noster, & eiusdem Dei amor ac demum delectatio, quæ inde consequitur. Vnde opinionēs quot modis possunt variantur: adeo vt sint quinque. Quædam enim dicunt in nullo illorum actuum beatitudinẽ consistere, sed in omnium aggregatione. Alij in delectatione. Atque alij in amore, & alij in cognitione. ¶ Prima opinio fuit Henrici Gandensis, quã Scotus distinctione præsentis quæstionis. 1. refert ex eius quodlib. 1. 3. quæst. 12. Commentus epim ille fuit nescio, quam meditationem, quæ olim fuit celebris: nempe, quod beatitudo consisteret in quadam circuninceptione, & illapsu Dei in essentia animæ beatæ, ad modum quo ignis circunincedit illabiturque in essentiam candentis ferri, quod trã formatur in ipsum. Qui quidem illapsus fiebat ex vi amoris: Nam vt Dionysic. 7. de celestihierar. contemplatur, amor est virtus trã formatina & conuerfua: amantis in amatum: quasi à se exeat & in alio esse incipiat: iuxta illud euãgelicũ, vbi est thesaurus tuus ibi est cor tuum. At quia creatura non potest natura diuina illabi, econuerfo Deus ipse & beatum diligens, & ab ipso dilectissimus, per illum amoris feruorem fit tanquam ignis, quo inflã matus beatus fit: sicut Deus. Quapropter secundum illum doctorem beatitudo non est operatio perficiens potentiam, sed illapsus dei primò perficiens essentiam, atque inde redundans in potentias. Tamen illapsus ille per operationem fiat voluntatis. ¶ Et probabat suam opinionem primò, quod cum beatitudo sit nobilissima perfectio, debet in nobilissimo subiecto recipi: essentia autem animæ perfectior est quàm potentia.

Secundũ argum.

Tertiam argum.

Pars affirmatiua.

Tria in beatitudine.

Quinq; opiniones.

Henrici prima opinio.

¶ Secundo

¶ **Secundo.** Quia cum beatitudo sit ultima perfectio rei, debet esse perfectissima coniunctio beati & beantis: perfectissima vero coniunctio fieri non potest per operationem, cum sit accidens, alioqui beatitudo esset accidentaria: ergo debet illa coniunctio fieri per essentias ipsas, ut Deus essentiae beati illabatur, quam in se transformet. Item, quia gloria quae est beatitudo, est gratia consummata: gratia autem, ut Sanctus Thomas docet, est in essentia animae, gratum reddente Deo. Et potissime arguitur. Beatitudo nostra consistit in ultimo fine, qui est Deus, & non in aliquo accidente: ergo non erimus beati quousque, ipse Deus sit nobis per essentiam coniunctus, & non per operationem. Et ideo Philosophi, aiebat Hæricus, quia non cognoscebant rationem veram beatitudinis consistere in Deo, ipsam in operatione collocabant.

Reprobatio opinionis.

¶ **Hæc autem opinio licet** quandam præ se ferat imaginem veri, quia certe ita est, quod amor quodammodo transformat amantem in amatum, illa tamen transformatio non est, quæ vnum simpliciter fiat, sicut ex materia, & forma sit suppositum, sed quia amor infigit amantem in amatum: & ideo per metaphoram dicitur, & exaggerationis causa transformatio. Quare illa coniunctio non potest esse immediata per essentias, sed per illam amoris affectionem. Illo enim pacto ait Christus Ioan. 17 pro eis, qui credituri sunt in me rogo: ut omnes vnum sint. Sicut tu pater in me: & ego in te, ut & ipsi essemus vnæ essentia cum Deo, sicut filius est cum patre, sed quæ admodum pater, & filius se mutuo amore diligunt, ita & nos semper essemus cum ipsis per amorem conglutinati. ¶ **Potissima ergo reprobatio opinionis est,** quod illa circuminceptio, & illapsus per essentiam non est intelligibilis: duæ enim essentiae nunquam fiunt vna nisi per in-firmationem, quod Deo est impossibile, neque immediate coniunguntur, nisi per vniorem hypostaticam, qualis fuit in Christo.

Secundum argumentum.

¶ **Et ideo bene arguit Scotus.** Deus cum sit beatus præsens non aliter se habet quam prius, si essentiam vtriusque consideres: ergo non potest coniunctio aliter intelligi, quam per operationem, seu intellectus seu voluntatis, quæ ideo operatio erit forma creaturæ qua fit beata. ¶ **Item creatura non potest Deum, ut formam recipere a quo ipsa denominetur beata, quia Deus non est in subiecto receptibilis, ergo recipit eum per accidens, scilicet per operationem qua ei coniungitur.** ¶ **Postremo arguitur.** Deus ipse, quantum sit beatus per suam es-

sentiam, ratio tamen est, quia essentia, & operatio, nempe comprehensio, qua se comprehendit, sunt idem, atque adeo ratione saltem differt beatitudo ab essentia: ergo in creatura, similiter beatitudo est eius operatio.

Argum.

¶ **Quod si arguas.** Ergo anima facit se beatam. Negatur consequentia. Si intelligatur, ut tota aut prima causa: quia non potest illam operationem, nisi Deo auctore elicere, iuxta illud Psalm. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Præterea, ipsa sibi videtur opinio contradicere, dicens illapsum fieri per amorem, & nihilo minus prius fieri in essentia.

Solutio argumenti.

¶ **Ad eius ergo primum argumentum,** respondetur, quod est beatitudo sit nobilissima perfectio, tamen quia formaliter accepta, non est nisi operatio, non potest primum recipi in essentia, sed in nobilissima potentia, quam infra monstrabimus esse intellectum.

¶ **Et eodem pacto respondetur ad secundum.** Conceditur namque beatitudinem esse coniunctionem perfectissimam cum ultimo fine, possibilem tamen: non autem est possibile nisi per operationem.

¶ **Ac perinde conceditur quod beatitudo non sita consistit in ultimo fine, qui est Deus tanquam in obiecto: formaliter tamen in operatione perfectissima qua nobis coniungitur.**

Secunda opinio.

¶ **Secunda opinio est Ricardi distinctione præfati articuli. 1. quæstio. 6. quod beatitudo consistit complexim, & aggregatim in actu intellectus, simul, & voluntatis.** Quocirca nomina les, ut Maioris quæstione. 3. dicit, quod beatitudo accipitur dupliciter, vno modo collectiue, & sic consistit in aggregato visionis amoris & delectationis: & alio modo diuisiue, quo pacto in quolibet illorum actu consistit: nam ut ait quæstio. 3. tanquam problema sustineri potest quod actus intellectus sit præstantior vel actus voluntatis.

Durandus

¶ **Durandus vero quæstio. 4. ait quod si beatitudo accipiatur pro eo quod omnem beati perfectionem includit, supponit aggregatiue pro omnibus perfectionibus animæ & corporis quæ sunt in ipso, iuxta illud Augu. 13. de Trinita. ca. 7. Beatus est ille qui habet quietem, quod vult & nihil mali vult. Et iuxta illud citatum Boëtij. Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Si autem accipiatur pro eo, quod est omnium optimum, beatitudo est visio.** ¶ **At vero iste modus loquendi de aggregatione, quamquam prima facie quidpiam referat claritatis, non tamen verum rei attingit.** Nominem enim beatitudinis non nisi coniunctio cum ultimo fine designatur: quapro-

Reprobatio opinionis.

quapropter vnicam nominat, eandem quæ con-summatissimam operationem, qua quidem vnica actione omnia beatus possideat, quæ vult, quia in ipsa omnia aggregantur bona. Eum uero, ut verum omnium vnica est operatio, qua cum suo fine coniungitur, ut de consensu grauis & ascensus leuis, & ignitio ignis, & visio oculi, &c. Ita & vnica esse debet actio, per quam homo suum vltimum finem possideat, quæ idcirco eius sit perfecta per essentiam beatitudo, cui actiones aliæ sunt annexæ: atque hæc est quam indagamus. Ineptum est ergo dicere, quod beatitudo consistat in plurium aggregatione.

Tertia opinio.

¶ **Tertia opinio fuit Aureoli,** qui collocauit beatitudinem in gaudio & delectatione. Ait quippe August. 10. confess. capit. 1. quod beata vita est gaudium de veritate. Et re vera opinio hæc nonnullum habet probabilitatis colorem: quia beatitudo videtur esse quies beati, & fructus eius vltimus, gaudium autem est vltimum, quod consequitur ex visione, & amore, in quod ideo beatus quiescit in Deo viso & amato, atque adeo est fructus quem ex illa visione capit. ¶ **At vero Scotus quæstione. 4. ait beatitudinem consistere in amore, qui est actus voluntatis, quem ipse putat esse fructum: ob idque occasione ab eodem doctore sumpta solet quæstio sub his terminis proponi.** Vtrum beatitudo consistat in visione, an vero in fructione. At vero Diuus Thomas & antiqui non interrogant, nisi vtrum consistat in actu intellectus, an vero in actu voluntatis, & sic certe est disputandum: non de fructione, qui nam actus sit, alia est quæstio: Et ideo nos claritatis gratia in duas quæstiones eam partiti sumus. ¶ **Ad præsentem ergo vnica conclusio ne responderetur, quæ est sancti Thomæ: 1. 2. quæstione. 3. articulo. 4. Beatitudo est actus intellectus: nempe, visio Dei.** Ait quippe, quod essentia beatitudinis in actu intellectus consistit, sed ad voluntatem pertinet delectatio beatitudinem consequens. Quod dialecticè modo sic explicare possumus. Nomen beatitudo supponit pro visione connotando amorem & delectationem: est enim visio Dei quem amamus, quam delectatio consequitur. Probat. Primo sententia illa Christi citata, hæc est vita æterna, ut cognoscant te, &c. Hunc tamen locum sic cauillatur Scotus, dicens, quod illic non accipitur vita æterna pro vita beata, hoc est, pro vita in qua consistit beatitudo, sed est sensus, quod cognitio Dei est quædam vita quæ nunquam finitur, sed in perpetuum durat. Philosophus namque 12. Metaph. text.

Quarta opinio Scoti.

Principalis conclusio.

Beatitudinis explicatio.

Scotus

39. ait. quod cognoscere est viuere, & ideo si cognitio est æterna, qualis est Dei visio, erit vita æterna, non tamen inde sequitur, quod illa sit beatitudinis essentia.

Improbatio opinionis.

¶ **Hanc tamen interpretationem, ut cura bona venia egregij doctoris loquamur, ut eadem non gratanter admittit: eadem enim ratione dānatorum cognitio, quippe quæ perpetua est, diceretur vita æterna.** Adde, quod Christus non simpliciter dixit, ut cognoscant te, sed ut cognoscant te solum Deum veram & quem misisti Iesum Christum, ubi eam ipsam quæ ratione est finis non habet expressit, ut explicaret cognitionem illam esse perfectissimam: cum illo coniunctionem, tanquam cum vltimo fine. Et ideo adiecit, & Iesum Christum, qui in quantum Deus est eundem beatitudinis obiectum, & in quantum homo causa & medium ipsius consequenda.

Vita æterna.

¶ **Sed quid pluribus opus est? Nominem enim vita æterna, vbicunq; in euangelio memoratur, designatur summum illud premium cultoribus Dei, primum positum, quod a morte inferni distinguitur.** Iuxta illud Pauli, ad Romanos. 6. Stipendium peccati mors, gratia autem Dei vita æterna. Vnde Mattha. 1. 6. Quid boni faciam, ut habeam vitam æternam? Et infra, qui reliquerit patrem aut matrem, &c. Centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Et Marci. 9. Bonum est tibi claudum intrare in vitam æternam; quæm, duos habentem pedes mitti in gehennam ignis. Et Ioannis. 3. Ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. Vnde ante illa citata verba apud Ioannem, ait Christus, Clarifica filium tuum, &c: ut omne, quod dedisti ei dederis vitam æternam. Hæc est enim vita æterna, &c. Et quis ergo colore illo ambigere valeat, quæ illic vita æterna per æternam beatitudinem visurpetur? ¶ **Aliter tamen solent Scoti discipuli locum illum interpretari, ut à sensu Sancti Thomæ illud diuertant: nempe, quod ubi cognitio non accipitur pro visione beatifica, sed pro cognitione fidei, quæ dicitur vita æterna, eam sit primum fundamentum quo itur ad vitam æternam.** ¶ **At vero cum nulla illic fiat, cognitionis restrictio, sed simpliciter Christus dixerit, ut cognoscant, planè denotauit totam Dei cognitionem, quæ est vita æterna.** Illa etenim vita hic incipit per ænigmatice fidei cognitionem, & in patria perficitur, & consummatur per visionem: & nihilominus est vna, nisi quod in hoc seculo non est confirmata. Nam vita gratiæ quæ hic fundatur in fide, sua parte natura & ingenio, nisi in nostra oblect

Alius caudus.

Redargutio.

obstet culpa, perpetua est: quippe quæ neque per corporis mortem interrumperetur, sed permanet in anima, in qua loco fidei succedit visio, eandem perpetuans vitam. Dicens ergo Christus, hæc est vita æterna, ut cognoscant te, nõ solam fidem, verum & præcipue visionem significavit, per quam Christus clarificatus est patrem, cum offerat ei in patria beatorum regnum, quod hic acquisivit, nepe spõsã suam ei reddens sine macula & sine ruga, qualis vniuscuiusq; anima de fonte baptismatis resurgit. Quocirca August. lib. 1. de trini. Et Magister sententiarum, in hoc sensu tãquam certissimo & receptissimo tractant hunc locum de vita æterna. ¶ At verò ratione S. Thomæ profectò cõclusio planè dilucidata, constabitur, quæ est hæc. Beatitudo (quod nemo negare potest) est cõsecutio vltimi finis, qua scilicet Deum possidemus & comprehendimus iuxta illud Matthæi. 25. Venite benedicti patris mei possidete regnum. Et secundũ illud Pauli 2. ad Corinth. 9. Sic currite, ut comprehendatis Deum autem non per actũ voluntatis, sed per visionem consequimur, possidemus, & tenemur, &c. ergo visio est beatitudo. Probatur minor. Voluntas fertur in finem, & absentem dum ipsum desiderat, & presentem dum in ipso quiescens delectatur: desiderium autem finis absentis constantissimum est, non esse finis cõsecutionem, sed motum in ipsum, quod idcirco desiderantem cruciat: delectatio verò quæ habetur, dum finis est præsens, nõ potest eius esse cõsecutio: imò potius illum iam obtentum & possessum supponit: non enim finis possidetur ex eo, quod delectat, sed ex eo potius quod possidetur, delectat: non ergo cõsecutio finis est actus voluntatis, Ex quo fit ut sit actus intellectus. ¶ Hæc tamè ratio. Sancti Thomæ nõnullis videtur lubrica, & manea, quia dum de solis desiderio & delectatione p̄bet non esse cõsecutionem finis, infert cõsecutionem nõ esse actum voluntatis: & tamen deberet probare non esse amorem Dei præsentis, in quo eam Scotus constituit. Verumtamen si ratio penitus inspicitur, est profectò efficacissima. Supponit enim quod actus voluntatis, qui est amor, cum sit indifferens ad rem præsentem & absentem: non est rei comprehensio: quia cõsecutio rei est actus per quem res habetur præsens: & ideo excluso desiderio quod est rei absentis, si aliquis actus voluntatis deberet esse affectus Dei, ille deberet esse delectatio, quæ non est nisi rei præsentis: cum ergo illa nõ sit, fit ut neq; vlla voluntatis operatio sit finis adeptio & possessio.

Ratio Sancti Tho.

Impugnatio.

¶ Sed arguit. Pariter cognitio Dei est indifferens ad absentem & presentem, & nihilominus per cognitionem consequimur Deum. Respondetur, id verum esse de cognitione in genere, tamen visio nõ est indifferens, sed natura sua est rei præsentis, imò Deus per visionem fit præsens, atq; adeo apprehenditur. ¶ Et per hoc confirmatur superior ratio. Si aliquis amor esset cõsecutio Dei, maximè esset ille qui est rei præsentis: ille autem præsupponit iam rei præsentiam per visionem: ergo visio ipsa per quã Deus fit nobis præsens est Dei affectus, apprehensio, & tentio. Imò amor, ut dictum est, idem erat licet nõ tam firmus antea rei absentis, visio verò minimè. Itaque idem argumentũ, quod probat de delectatione, probat, & de amore, quod nõ sit cõsecutio Dei. Ob idq; Dicitur Thom. 3. contra gent. ca. 26. vtrunq; probat, sed in summa quæ vtrũq; idem erat omisit tanq; superfluum de amore multiplicare argumenta. Quin verò, quod non suspicabatur aliquem constitute finis cõsecutionem in amore. Nam, ut aliud instrumentum argumentum, profectò quantum deberet beatitudo in actũ voluntatis constitui, nõ esset in amore collocanda, sed in delectatione, quæ est visio nisfructus, atque adeo fruitionis terminus, ut illico articulo proximo monstrabimus: est enim frui voluptatè de re obtenta capere. ¶ Sed ait nihilominus Scotus, q; beatitudo non consistit simpliciter in amore, sed in amore Dei visi, ac si dicas in amore Dei haberi, ut præsentis, non ergo amor est actio, per quam Deum habemus, sed illa visio quæ præsupponitur ad illum amorem, & in eius obiecto includitur, cum dicitur in amore Dei visi. ¶ Ait verò rursus per vtrũq; potentiam nõ consequi deum: scilicet, per visionem, & per amorem: sed visio præcedit, & ideo amor, qui subsequitur est perfectior, iuxta doctrinã Aristot. 9. Metaphy. tex. 15. dicentis, quod posteriora sunt perfectiora. ¶ Veruntamen hoc, quod affirmat non probat: scilicet, quod amor sit cõsecutio: imò contrariũ, ut ait Dicitur Thom. circa fines sensibiles cõpertum est. Cupidus namq; pecuniæ nequaquam per eius amorem illam consequitur, sed illo amore incitatur ad conquistandum illam, quam tandem manu adsequitur, vel alio possessionis genere. Et auid? cibi certè non consequitur per amorem cibũ, sed per gustum, & auidus musicæ per amorem, & amicus pulchri per visum. Et dum per illos sensus rem possidet, tunc delectatur in re habita & obtenta. Simili ergo modo in Deo à principio per desiderium cupimus ipsam consequi.

Redargutio.

Confirmatio.

S. Th. 3. cõsent.

Aliud argumentum.

Scoti cogitationes reiciantur.

Sententia Scoti.

Scoti similitudine exempla.

August.

Optimũ argumentum.

Aliud argu.

qui consequimur autem per hoc, quod fit nobis præsens: fit autem præsens per actũ intellectus, eo quod res est intelligibilis, quæ aliter nõ potest attingi. Et tunc voluntas quæ illã possessionem optabat, illum firmius diligit, atque adeo iam in ipso habito delectatur. Igitur inceptum est duas fingere cõsecutiones, nam postquam rem semel cõsequimur, nõ opus est alia cõsecutione, sed subsequitur nõ in rem amata & habita delectatio: quis enim rem adeptã adipsit? ¶ Atqui hic est sensus verbi Augustini supra citati. 10. confessio, quod beatitudo est gaudium de veritate, hoc est, beatitudo est cõsecutio veritatis, quam consequitur gaudium. ¶ Præterea ad maiorem horum explicationem arguitur. Hoc differt cognititiua potentia ab appetitiua, quæ cognoscitiua est apprehensiva rei, quippe cuius actus consistit in eo quod est obiectum recipere: per species em̄ quæ recipit ab obiecto ipsum cognoscit, & cognoscendo apprehendit, appetitiua verò potentia nõ est apprehensiva, sed eius agendi modus est ferri in obiectũ, ergo certè per amorem nõ apprehendimus Deum, sed per visionem: & cum beatitudo sit Dei comprehensio, ut ait Paulus, atq; adeo eius possessio, sit ut non sit amor, sed visio. ¶ Item beatitudo est sufficiens bonum: hoc autem cõsistit in hoc quod Deus offerat se nobis secundũ illud Ioan. 14. Qui diligit me ego diligam eum, & ostendam me ipsum illi. Et Philippus. Ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Manifestum autem est Deũ non se nobis ostendere per amorem nostrũ, sed certè per visionem. Glossat autem Scotus dictum Philippi, quod loquebatur de sufficiency quantum ad credendum per fidem, si ostēderetur ei pater. At profectò in hoc quod ait, ostende, non significat, nisi desiderium vidēdi ad quod ducimur per fidem: & ideo Augustinus libr. 1. de trini. per illam ostensionem, visionem intelligit, ut statim videbimus. ¶ Præterea Beatitudo consistit eo per quod efficitur Deo similes: nam ratio filij in similitudine consistit, iuxta illud. 1. Ioan. 3. Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filij Dei nominemur: & simus: quia cum apparuerit, inquit, similes ei erimus: per quid autem efficiamur similes, declarat subdens, videbimus eum sicuti est. Eodemq; alludit Paul. 2. Corinth. 5. dicens. Dum sumus in corpore, peregrinamur à domino: per fidem enim ambulamus, & nõ per speciem: sed habemus voluntatem peregrinari à corpore, & esse presentes ad dominum &c. ergo esse presentes est videre faciem ad faciem: atque adeo id ipsum est illum consequi,

habere, tenere, & possidere. ¶ Præterea. Beatitudo est præmiũ quod Deus nobis confert in patria, id autem, quod nobis confert, est visio: ad quam non modo concurrunt specialiter, ut ad amorem, sed in ratione speciei, veniendõ se intellectui nostro, ipsum quæ subinde per lumen gloriæ eleuando, ut ipsum cõspiciamus: amor verò ille firmissimus consequitur illam visionem: quasi voluntas in Deum visum naturaliter feratur. Adde denique, quod summa miseria, & poena damnatorum est poena damni, quæ est carentia diuinæ visionis: ergo in visione consistit beatitudo. ¶ At verò quoniam Augustinum Scotus & suum suam ipsorum sententiam cogere contendunt, consulatur ipse ubique, & potissimũ lib. 1. de trinitate. & constabit multo euidentius hanc suam fuisse sententiam, quam S. Thom. Etenim capit. 8. tractans illud ad Colossens. 3. Cum Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Ante, inquit, quàm id fiat, videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: Hæc enim, inquit, nobis contemplatio promittitur actionum omnium finis, atque æterna perfectio gaudiorum. Vbi visionem appellat contemplationem finis, & præmiũ nostrorum operum. Vnde subdit illud Ioannis iam à nobis citatum. Scimus quia cũ apparuerimus similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Et subdit. Hæc est enim vita æterna, ut cognoscatur te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum, de qua contemplatione & visione intelligit illud Pauli. Cũ tradiderit regnum Deo & patri: quæ illa sit regni possessio: quid clarius? Et capit. 9. Ia Dei, inquit, visione merces tota promittitur delectationis, & desiderij nostri. Nunquid nõ merces idem est: quod meritum præmiũ? Glossat tamen Scotus, q; visio sit merces intelligentiæ, non tamen hominis. At verò Augustinus non ait quod sit nisi merces quæ promittitur omnium nostrarum actio: num & desiderij nostri præmiũ. Et cap. 10. In illa cõtemplatione Deus erit: omnia in omnibus: quia nihil ab illo aliud homo requirit, sed solo ipso illustrari perfruique sufficit. Mirandum est quomodo Scotus huc locum pro se afferat, cum aperte dicat in illa contemplatione Deum esse omnia in omnibus, quod esse omnium præmiũ. Sed & ca. 13. plurics, quàm quinques id explicatissimè inculcat. Beati enim inquit, mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt, qua summum præmiũ promittitur iustis. Et rursus. Hæc vita æterna Non est illa

August. testi moia.

est illa visio, quæ non pertinet ad malos. Et rursum. Visio formæ Dei solis pijs exhibebitur, quorum dilectioni hoc ipsum promittit, quia seipsum ostendet eis. Et ut alia missa faciamus, circa finem enarrans illud Ioan. 14. Qui diligit me, ego diligam eum; & ostendam me ipsum illi, visio inquit sola est summum bonum nostrum, cuius adipiscendi causa præcipimur agere quicquid rectè agimus. Perspice quod ubi dixit Philippus. Ostende nobis patrem & sufficit nobis, de visione loquebatur, quæ est sufficiens bonum. Et lib. 13. cap. 5. Beatus inquit, non est nisi qui & habet omnia, quæ vult, & nihil vult malè. Non ergo ait beatitudinem esse, velle seu amare ea quæ habes, vt Scotus glossat, sed habere & possidere ea quæ vis, & amas; ergo visio per quam Deum quem amamus habemus, est beatitudo. Sed nihil malè velle requiritur ad beatitudinem, sicut quædam dispositio voluntatis, nã qui mala vult, in feliciore est possidendo, quàm si ea consequi nequiret. Certè qui hanc veritatem negant, non tam Diuo Thomæ, quàm Diuo Augustino bellum indicunt.

Scoti argu.

¶ Accersit vero Scotus in suam patrocinium Augustinum lib. 1. de doctri. cap. 2. dicentem, quod hæc est summa merces, vt Deo perfruamur. Hunc autem locum tractamus articulo proximo. ¶ Sed nunc dicimus visionem ipsam qua Deus possidetur, esse fruitionem, nempe actionem qua capitur delectatio. Ait namque idem August. in lib. de moribus eccles. cap. 3. Quid est aliud quod dicimus frui, nisi præterito habere quod diligis?

August.

¶ Arguit præterea Scotus, quod beatitudo debet esse nobilioris potentie, voluntas autem est nobilior, & præstantior, quia obiectum eius est bonum. Veruntamen quauis hoc locus non vacet ad amicum disputandi de collatione hac voluntatis cum intellectu, certum est tamen Philosophum. 10. Ethico. ca. 7. ex professo probare intellectum esse potentiarum perfectissimam, ac diuinissimam, qua de causa, summam hominis felicitatem in vita contemplatiua collocauit, quo nihil potuit euidentius in nostrum fauorem asserere, licet religione Christiana non esset imbutus. Ecqua enim est summa contemplatio, nisi illa Dei visio?

Omnis homo naturaliter scire desiderat.

¶ Imò illud primi metaph. Omnis homo naturaliter scire desiderat ad id ipsum pertinet. Haud enim desiderium illic naturale hominis qualecunq; se insinuat, vt est desiderium comedendi, ambulandi &c. Sed summum desiderium, quod est hominis suprema felicitas. Quem admodum grauis appetitus est quietare in eorum

tro & leuis sursum. Nempe quia est rationale animal, & rationis est sapere. Ob idque in visione illa qua summa veritas conspicitur, ex quo fonte veritates oes quæ in hac vita sciuntur, deriuantur, beatitudo consistit. ¶ Quapropter ait. 16. Metaph. tex. 29. Præstantissimam omnium diuinissimamque operationem esse contemplationem, quam ait esse deorum vitam.

¶ Quin etiam idem videre Deum est vita æterna, quia est visio, ac perinde possessio vite æternæ. ¶ Atqui quod intellectus sit præstantior potentia quàm voluntas, inde D. Tho. 1. par. q. 82. arti. 3. demonstrat, quod ratio obiectiua intellectus, nempe, verum, spiritualior sit, quàm ratio boni: nam verum cognoscimus abstractendo à materia, vt. 3. de anima docet Philosophus. Bonum autem sumitur per respectum ad subiectum, quia alicui est conueniens. Et ideo intelligere abstractit ab existentia rei intelligimus enim simpliciter res quæ non sunt, nec sub ratione existentia. At vero licet velimus ea quoque quæ non sunt, non tamen ea cupimus & amamus nisi referendo ad existentiam, quia cupimus ea habere: quod autem abstractius est à materia & ab existentia, altius est, & purius. ¶ Fallax ergo est ratio Scoti quod intellectio, quia prior est amore sit imperfectior. Non enim est prior in genere causæ materialis, de quibus loquebatur. 9. Metaph. Philosophus, sicut imperfectior est anima sensitua qua prius viuit embryo, quàm intellectiua qua viuit posterior, sed est prior in genere causæ efficientis, & ideo est perfectior, sicut causa prima quàm secunda. Lumen enim rationis est voluntatis lux, & intellectus dux eius, quare rectè intellectio natura sua præstantior est, vt Aristoteles docuit. ¶ Contra hæc autem obijcit Scotus illud Pauli. 1ad Corinth. 13. Maior autem maior est charitas, & dictum Anselmi li. 2. Cur Deus homo capi. 1. Peruersus ordo est velle amare propter intelligere, imò intelligentum est, vt amemus. Tertio quia corruptio actus voluntatis, nempe velle malè, peruersus est quàm corruptio actus intellectus, nam intelligere malum non est malum: ergo velle bonum perfectius est, quàm intelligere bonum.

Intellectus est præstantior potentia.

Obiectio Scoti.

Argumenta ad illud.

¶ Ad hæc autem respondetur primum, quod hoc arguendi genus est res ab vno proposito in aliud diuertere. Cum enim ratione naturali probamus actum intellectus esse perfectiorem, non loquimur in genere moris, sed in genere entis, quare in differens est huic proposito quod velle bonum sit magis meritorium, quàm intelligere & quod charitas sit hoc pacto præstantior. Secundo Paulus non cõparauit charitatem

Alius ordo in via quàm in patria.

Alia Scoti argumenta.

ritatem ad actum perfectissimam intellectus, sed ad finem & spem, quæ sunt actus vite, & non manent in patria. Non autem dixisset, quod charitas patriæ est præstantior visione Dei, per quam Deum comprehendimus, & ei similes efficiamur, & per quam se nobis ostendit, & ad sui amorem nos necessariò trahit.

¶ Tertio denique, annotandum est maximè, quod alius est ordo in via inter charitatem & cognitionem Dei ænigmaticam, atque alius in patria inter visionem, & confirmatam charitatem. In via namque perfectior est charitas, quàm fides & spes, vt ait Paulus: nam fides ordinatur ad charitatem, vt ait Anselm, imò omnes naturales scientias ad hoc debemus referre, vt per visibilia, quemadmodum ait Paulus, Deum cognoscamus, ac subinde amemus: sed tamen visio beata non ordinatur ad amorem tãquam medium ad fidem, imò ipsa visio est finis, in qua voluntas conuiescit. Igitur vita beata incipit à cognitione fidelis, quod progreditur per amorem ad Deum, qui est per visionem possidendum. Itaque debemus Deum hic intelligere, & intelligendo, vt ait August. amare, & amando possidere. Hoc est, sicut per intellectiõem promouemur ad amorẽ, ita per amorem perducemur ad comprehensionem.

¶ Tandem, vt finem faciamus, arguit Scotus. Vltimus finis intrinsecus hominis est illud quod est summè volendum, sed velle ipsius voluntatis magis est volendum quàm intelligere, quia vnaqueque res plus appetit suam perfectionem, quàm alterius: velle autem est perfectio voluntatis, & intelligere perfectio intellectus.

¶ Item velle voluntatis propinquius est sibi, quàm intelligere, ergo, propinquius per velle tendit in suum finem, quàm per intelligere.

¶ Item tertio arguunt discipuli eius. Vltimus finis est summum bonum, sed bonum est obiectum voluntatis: ergo immediatius per actum voluntatis assequimur finem quàm per actum intellectus. ¶ Ad primum respondetur, non esse loquendum de voluntate & intellectu, ac si essent duo supposita distincta, quia non sunt nisi duæ potentie eiusdem suppositi, & actiones proprie sunt suppositorum, vt. 1. de anima ait Philosophus, & ideo respondetur legitime, quod voluntas non appetit magis suum bonum quàm bonum intellectus, sed homo per voluntatem appetit summum sui ipsius bonum, puta Deum possidere: & quia id non possunt nisi per visionem, illud est quod summè per voluntatem appetit. Imò id ipsum est summum bonum voluntatis. ¶ Ad secundum vero respondetur, primo, quod sine voluntate immedia-

tius vnatur Deo per suam velle, quod per intelligere, siue secus: nihil ad rem, quia ille actus voluntatis non est affectio obiecti, qua scilicet homo vel anima ipsum cõprehendit. Quin uerò ille amor præsupponit consecutionem. Secundo respondetur, quod non est ad hoc attendendum, an velle sit immediatior actus voluntatis, sed quod sit immediatior actus fini, per quem anima finem ipsum consequitur, & ille est visio quæ ponitur in obiecto amoris: nam amor patriæ est Dei prius visio. ¶ Pro solutio. Verum & bonum. ne tertij notandum est, quod verum & bonum, cum sint transcendentia, de se mutuo prædicantur: omne enim bonum est verum, & omne verum est bonum: voluntas autem beatitudinis non fertur in rationem boni in abstracto, sed in bonum hoc singulare: bonum igitur summum voluntatis est Deus visus. Est ergo sophisticum argumentum. Conceditur enim, quod vltimus finis est summum bonum, & quod bonum sit obiectum voluntatis, negatur vero consequentia cum inferatur: ergo cõsequimur præstantius vel immediatius ipsum per actum voluntatis: quoniam illa ratio boni quod homo per voluntatem appetit consistit in Deo, quæ homo vel anima tanquam intelligibilem veritatem per intellectum assequimur.

Verum & bonum.

¶ Aliter arguunt alij. Si ille, qui Deum videt, aliter arguunt non haberet amorem eius, & gaudiũ Dei non esset beatissimum: ergo beatitudo non in visione sola, sed in omnium congregatione consistit. Respondetur articulo proximo. Quoniam res hæc (& vt arbitror sine causa) inuicem est apud quosdam in controuersia posita, boni consulat lector quod tam multis eam tractauerim.

Solutio primi argum.

¶ Ad primum igitur argumentum in capite quæstionis positum respondetur, quod pax in est essentia beatitudinis, sed ipsam antecedens, & consequens: quia omnia, per turbantia in hac vita pacem per Christum, qui fuit princeps pacis, remota sunt, & forsan de hac pace ecclesiarum militantis patitur. Psalmista. Sed nihilominus est pax alia cœlestis, de qua ait Paulus, quod exuperat omnem sensum, & illa est consequens beatitudinem: est enim tranquillitas & quies animæ in Deo visio.

¶ Ad secundum negatur consequentia, quod beatitudo est summum bonum, & bonum est obiectum voluntatis, beatitudo consistit in actu voluntatis. Nam si consistere accipiatur tanquàm in obiecto & vltimo fine, potius, vt ait S. Thom. sequitur contrarium: nam actus voluntatis non potest esse eius primum obiectum, sicuti obiectum primum visus non est visio. Si autem consistere accipiatur tanquàm in operatio

ne per quam assequimur vltimum finem, iam monstratum est, quomodo bonum illud vltimum quod voluntate cupimus, non per eius operationem consequimur.

Aliud argu.

¶ Quod si quis sic redarguat, primo mouentia respondet. vltimus finis, veluti vltimus finis exercitus est victoria, quæ est finis ducis mouentis omnes: primum autem mouens est voluntas, quæ omnibus viribus vitur: ergo beatitudo est operatio voluntatis. Respondetur: ad maiorem, quod si intelligas vltimum finem respondere primo mouenti, id est, quod per actum primi mouentis apprehendatur, falsum est: sed respondet ei, quia primum mouet ad illum, assequendum. Potentia enim quæ primo ostendit finem est intellectus: sed voluntas mouet & intellectum & reliquas potentias ad illum assequendum, & tandem homo assequitur ipsum per alias potetias: vt dulce per gustum, & Deum per visum. Verumtamen voluntas, vt fuit primum mouens, ita postea in obiecto comprehenso quietatur, ipsoque fruatur. ¶ Tertium verò argumentum iam solutum est, vbi ostendimus, quod intellectus in genere entis est præstantior, quia est præuia dilectioni, & lux eius, & ideo per ipsum primo attingimus rem, quia nihil diligimus nisi præcognitum, vt. 10. de Trinitate. ait. Aug. Quamquam volitio sit nobilior in mouendo, præstantius tamen est simpliciter dirigere, & attingere quam mouere.

ARTICVLVS. III.

Utrum fruitio sit actus appetitiue potentie.

¶ Quoniam constitutum est beatitudinem in actu intellectus consistere. Queritur de fruitione quæ est fructus perceptio, quam habet cum beatitudinis connexionem. Vtrum scilicet sit actus appetitiue potentie. Et arguitur à parte negatiua. Fruus nomen ipsum plane sonat, est fructum de receptis: sed fructus humane vite idem esse videtur, quod eius beatitudo & finis, quem per intellectum, vt dictum est, assequimur, in cuius actu beatitudo formatur, vt ostensum est: consistit: ergo frui non est appetitiue potentie, sed intellectus.

Partis negatiue argu. 1.

Secundum argumentum.

¶ Secundo. Quilibet potentia habet proprium finem, qui est eius perfectio, sicut finis visus est videre: & finis auditus sonos percipere: & sic de alijs: sed finis rei est fructus eius: ergo frui

est potentie cuiuslibet, & non solius appetitiue. ¶ Tertio arguitur. Fruitio est delectatio: nis perceptio: sed delectatio sensibilis pertinet ad sensum apprehensum, vt delectatio cibi ad gustum, & delectatio pulchri ad visum: ergo: eadem ratione delectatio intellectualis (qualis de Deo percipitur) pertinet ad intellectum.

¶ In contrarium est sententia illa celebris Augustini. 1. de doctri. ca. 4. & 1. de Trinit. Fruus est amore inhaerere alicui rei propter se ipsam, sed amor est actus voluntatis: ergo & fruitio, imò videtur fruitio idem esse amor.

¶ Quæstionem hanc ad litteram cum istis argumentis proponit & tractat D. Tho. 1. 2. q. 1. artic. 1. Quam sic mouendam diximus, vt eius metem pro captu nostro exponeremus: imò, ni fallor, vt planissimam veritatem in intellectum curaremus explicare, quæ plurimum ad beatitudinis notitiam refert. Respondetur: ergo ad quæstionem quinque conclusionibus. Prima statuit sub eodem verborum tenore, quo illam statuit S. Tho. Fruitio est actus appetitiue potentie. Ad intellectum autem humanus conclusio, videlicet ad intelligendum quomodo fit actus voluntatis, elicitus ne, an imperatus, supponenda est nominis significatio latina, ab illis qui de nominibus tractant. Apud Latinos enim (vt omnes consulerentur competenter) frui est voluptatem de re captare: nomine autem voluptatis intelligitur, delectatio & gaudium. Enimvero vt D. Tho. 1. 2. q. 3. 1. dicitur docet, quies delectatio & gaudium differunt, vt magis commune & minus commune. Quies enim est generale nomen, ad res vniuersas. Est enim perfectio, quam res consequitur ex eo quod suum finem vltimum attingit: vt cum terrea moles descendit ad centrum, & ignis ad locum sui elemeti. Et dicitur illa quies, hoc est, naturalis cessatio motus, & consecutio loci ad quem naturalis appetitus rei propendet: Res autem cognitione pollecentes hoc differunt ab alijs cognitione carentibus, quod cognoscunt & sentiunt illam finem ad perfectionem, & ex illa cognitione resultat in eorum appetitu motus qui dicitur delectatio, quæ est passio eiusdem appetitus: Itaque delectatio est res inferior, quam quies, omnis enim delectatio est quies, quæ est cum cognitione: non autem omnis quies est delectatio, vt patet in rebus insensibilibus.

¶ Rursus quæ cognitio est res inferior, & alia intellectualis & rationalis, cognitionem sensitiuam consequitur meta delectatio, quæ non habet aliud nomen: cognitionem verò rationalem consequitur delectatio, quæ sortitur nomen gaudij. Vnde Amicena. libr. suo de anima.

¶ Quies, delectatio & gaudium.

¶ Quies, delectatio & gaudium.

¶ Quies, delectatio & gaudium.

¶ Quies, delectatio & gaudium.

¶ Quies, delectatio & gaudium.

¶ Quies, delectatio & gaudium.

¶ Quies, delectatio & gaudium.

¶ Quies, delectatio & gaudium.

¶ Quies, delectatio & gaudium.

ma. gaudium, inquit, est quedam delectationis species. Et Damascenus, & Gregorius Nicensis aiunt. Delectamur in his quæ naturaliter etiam secundum corpus concupiscimus, ea adipsifices, & in his quæ concupiscimus secundum rationem. Gaudij verò illa sola delectatio est, quæ ratione sequitur. Ex quo fit quod dum homo secundum appetitum sensitium de re aliqua delectatur, quam, quia mala est auersatur ratio, delectatio illa nomen gaudij non sortitur.

¶ Hinc fit quod gaudij propriè non in appetitu sensitio, sed in intellectu, nepe in voluntate suscipitur. Est ergo motus voluntatis quæ non est volitio, sed passio seu affectus. Nam et si dicatur passio, perfectio non tam propriè hoc nomen meretur, quam delectatio sensualis. Quoniam in appetitu sensitio fit delectatio cum aliqua transmutatione corporali, vt eadem. q. artic. 4. ait D. Tho. sicut dum aqua calefit. Delectatio verò appetitus rationalis nihil aliud est quam simpliciter motus voluntatis, nempe passio: sine aliqua tamen corporali transmutatione. Vnde August. libr. 4. de ciuit. Dei. Cupiditas, inquit, & læticia nihil aliud est, quam voluntas in eorum consecutione quæ volumus.

¶ Veruntamen inter gaudium & læticiam secundum nomen proprium significatum, hoc interest, quod Gaudium est affectio animi, dum ad mensuram rationis exhilaratur, neque ultra modum foras effunditur. Læticia verò cum ita mouetur vt exterius, præcipue in vultu immodicè egrediatur. Quare Stoici, passiones repellentes, gaudium sapienti permittebant, non tamen læticiam. Vnde Cicero. 4. Tu secul. Cum ratione, inquit, animus mouetur placidè atque constanter, tunc gaudium dicitur: cum autem inaniter & effulse exulcat, tunc illa læticia, gestiens vel nimia dici potest: quæ est animi elatio sine ratione. At verò in sacris hæc non obseruatur differentia. Imò illa gaudij beatorum exuberantia, & delectatio & læticia etiam nuncupatur: iuxta illud Psal. Delectationes in dextera tua vsq; in finem. Et rursum, adimplebis me læticia eum vultu tuo.

¶ Igitur quoad rem reuertamur. Fruus est voluptatem seu delectationem & gaudium captare de re. Id quod D. Tho. pro constantissimo supponit. Ait quippe quod fruitio, & fructus ad idem pertinent, & quia nomina ab ijs quæ sensui patent imponuntur rebus, & fructus est sensui patentior, fruitio dicitur à fructu sicut cibatio à cibo, & ædificatio ab ædificio. Est enim fruitio per quam percipitur fructus sicut cibatio, actio, qua sumitur cibus. Et ideo sub distinctione concludit, quod frui pertinet,

re videtur ad adueniendi vel delectationem quæ aliquis habet de expectato, quod est vltimus finis: non ait esse amorem, sed pertinere ad ipsum. Imò quamuis sub distinctione dicat, videtur, affirmare tamen apparet fructum non esse nisi delectationis captionem, quæ aliquis percipit de vltimo fine expectato, & possessio. Nam certe nomine fructus id intelligitur iuxta verbum Augustini loco citato: 10. de Trinitate. ca. 10. Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsa propter se ipsa delectata conquitur. Et ideo idem Diuus Thomas quæstio. 4. artic. 4. vbi definiuit beatitudinem consistere in visione, subdidit, sed ad voluntatem pertinet delectatio, beatitudinem consequens: iuxta verbum Augustini, beatitudo est gaudium de veritate: quia gaudij est consummatio beatitudinis. Fruus ergo perfectio non est nisi voluntatem capere de fine expectato, & obtento. At quia finis, ait D. Thomas, & bonum est obiectum appetitiue potentie, manifestum est, quod fruitio est actus appetitiue potentie. Hæc tenet Diuus Thomas. ¶ Ex his subsequitur secunda conclusio. Fruitio, si accipiatur effectiue pro actione per quam captatur voluntas, & delectatio, non est actus elicitus voluntatis, sed intellectus, nempe ipsa visio, qua ratione est obiectum voluntatis, sed si accipiatur formaliter pro ipsa receptione gaudij, est motus voluntatis. ¶ Prior pars patet imprimis apud S. Thomam in verbis proximè præcedentibus. Colligit enim fruitionem esse actum voluntatis, quia finis, vnde captatur voluptas, est obiectum voluntatis, obiectum autem voluntatis est visio, nempe Deus visus: ergo non aliter intelligit fruitionem esse voluntatis, nisi quia per illam visionem quam expectauit voluntas, & præsentem amat, capit voluptatem & gaudij: illa autem visio non est actus elicitus voluntatis, sed voluntatis operatio per quam voluntas capit voluptatem, non est actus eius elicitus, sed intellectus.

¶ Eandem verò veritatem palam absque vilo ænigmatè affirmat in solutione primi argumenti. Frat enim argumentum, quod cum frui sit fructum capere, & fructus humane vite, quæ est beatitudo, accipitur per intellectum, frui est non potentie appetitiue, sed intellectus. Et sic respondet. Nihil prohibet vnum secundum diuersas rationes ad diuersas potetias pertinere. Ipsa igitur visio Dei, in quantum est visio, est actus intellectus (nempe elicitus) in quantum autem est bonum & finis, est voluntatis obiectum, & hoc, inquit, modo est eius fruitio. Ecce visio elicitæ ab intellectu, sed

re videtur ad adueniendi vel delectationem quæ aliquis habet de expectato, quod est vltimus finis: non ait esse amorem, sed pertinere ad ipsum. Imò quamuis sub distinctione dicat, videtur, affirmare tamen apparet fructum non esse nisi delectationis captionem, quæ aliquis percipit de vltimo fine expectato, & possessio. Nam certe nomine fructus id intelligitur iuxta verbum Augustini loco citato: 10. de Trinitate. ca. 10. Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsa propter se ipsa delectata conquitur. Et ideo idem Diuus Thomas quæstio. 4. artic. 4. vbi definiuit beatitudinem consistere in visione, subdidit, sed ad voluntatem pertinet delectatio, beatitudinem consequens: iuxta verbum Augustini, beatitudo est gaudium de veritate: quia gaudij est consummatio beatitudinis. Fruus ergo perfectio non est nisi voluntatem capere de fine expectato, & obtento. At quia finis, ait D. Thomas, & bonum est obiectum appetitiue potentie, manifestum est, quod fruitio est actus appetitiue potentie. Hæc tenet Diuus Thomas. ¶ Ex his subsequitur secunda conclusio. Fruitio, si accipiatur effectiue pro actione per quam captatur voluntas, & delectatio, non est actus elicitus voluntatis, sed intellectus, nempe ipsa visio, qua ratione est obiectum voluntatis, sed si accipiatur formaliter pro ipsa receptione gaudij, est motus voluntatis. ¶ Prior pars patet imprimis apud S. Thomam in verbis proximè præcedentibus. Colligit enim fruitionem esse actum voluntatis, quia finis, vnde captatur voluptas, est obiectum voluntatis, obiectum autem voluntatis est visio, nempe Deus visus: ergo non aliter intelligit fruitionem esse voluntatis, nisi quia per illam visionem quam expectauit voluntas, & præsentem amat, capit voluptatem & gaudij: illa autem visio non est actus elicitus voluntatis, sed voluntatis operatio per quam voluntas capit voluptatem, non est actus eius elicitus, sed intellectus.

¶ Eandem verò veritatem palam absque vilo ænigmatè affirmat in solutione primi argumenti. Frat enim argumentum, quod cum frui sit fructum capere, & fructus humane vite, quæ est beatitudo, accipitur per intellectum, frui est non potentie appetitiue, sed intellectus. Et sic respondet. Nihil prohibet vnum secundum diuersas rationes ad diuersas potetias pertinere. Ipsa igitur visio Dei, in quantum est visio, est actus intellectus (nempe elicitus) in quantum autem est bonum & finis, est voluntatis obiectum, & hoc, inquit, modo est eius fruitio. Ecce visio elicitæ ab intellectu, sed

re videtur ad adueniendi vel delectationem quæ aliquis habet de expectato, quod est vltimus finis: non ait esse amorem, sed pertinere ad ipsum. Imò quamuis sub distinctione dicat, videtur, affirmare tamen apparet fructum non esse nisi delectationis captionem, quæ aliquis percipit de vltimo fine expectato, & possessio. Nam certe nomine fructus id intelligitur iuxta verbum Augustini loco citato: 10. de Trinitate. ca. 10. Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsa propter se ipsa delectata conquitur. Et ideo idem Diuus Thomas quæstio. 4. artic. 4. vbi definiuit beatitudinem consistere in visione, subdidit, sed ad voluntatem pertinet delectatio, beatitudinem consequens: iuxta verbum Augustini, beatitudo est gaudium de veritate: quia gaudij est consummatio beatitudinis. Fruus ergo perfectio non est nisi voluntatem capere de fine expectato, & obtento. At quia finis, ait D. Thomas, & bonum est obiectum appetitiue potentie, manifestum est, quod fruitio est actus appetitiue potentie. Hæc tenet Diuus Thomas. ¶ Ex his subsequitur secunda conclusio. Fruitio, si accipiatur effectiue pro actione per quam captatur voluntas, & delectatio, non est actus elicitus voluntatis, sed intellectus, nempe ipsa visio, qua ratione est obiectum voluntatis, sed si accipiatur formaliter pro ipsa receptione gaudij, est motus voluntatis. ¶ Prior pars patet imprimis apud S. Thomam in verbis proximè præcedentibus. Colligit enim fruitionem esse actum voluntatis, quia finis, vnde captatur voluptas, est obiectum voluntatis, obiectum autem voluntatis est visio, nempe Deus visus: ergo non aliter intelligit fruitionem esse voluntatis, nisi quia per illam visionem quam expectauit voluntas, & præsentem amat, capit voluptatem & gaudij: illa autem visio non est actus elicitus voluntatis, sed voluntatis operatio per quam voluntas capit voluptatem, non est actus eius elicitus, sed intellectus.

re videtur ad adueniendi vel delectationem quæ aliquis habet de expectato, quod est vltimus finis: non ait esse amorem, sed pertinere ad ipsum. Imò quamuis sub distinctione dicat, videtur, affirmare tamen apparet fructum non esse nisi delectationis captionem, quæ aliquis percipit de vltimo fine expectato, & possessio. Nam certe nomine fructus id intelligitur iuxta verbum Augustini loco citato: 10. de Trinitate. ca. 10. Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsa propter se ipsa delectata conquitur. Et ideo idem Diuus Thomas quæstio. 4. artic. 4. vbi definiuit beatitudinem consistere in visione, subdidit, sed ad voluntatem pertinet delectatio, beatitudinem consequens: iuxta verbum Augustini, beatitudo est gaudium de veritate: quia gaudij est consummatio beatitudinis. Fruus ergo perfectio non est nisi voluntatem capere de fine expectato, & obtento. At quia finis, ait D. Thomas, & bonum est obiectum appetitiue potentie, manifestum est, quod fruitio est actus appetitiue potentie. Hæc tenet Diuus Thomas. ¶ Ex his subsequitur secunda conclusio. Fruitio, si accipiatur effectiue pro actione per quam captatur voluntas, & delectatio, non est actus elicitus voluntatis, sed intellectus, nempe ipsa visio, qua ratione est obiectum voluntatis, sed si accipiatur formaliter pro ipsa receptione gaudij, est motus voluntatis. ¶ Prior pars patet imprimis apud S. Thomam in verbis proximè præcedentibus. Colligit enim fruitionem esse actum voluntatis, quia finis, vnde captatur voluptas, est obiectum voluntatis, obiectum autem voluntatis est visio, nempe Deus visus: ergo non aliter intelligit fruitionem esse voluntatis, nisi quia per illam visionem quam expectauit voluntas, & præsentem amat, capit voluptatem & gaudij: illa autem visio non est actus elicitus voluntatis, sed voluntatis operatio per quam voluntas capit voluptatem, non est actus eius elicitus, sed intellectus.

re videtur ad adueniendi vel delectationem quæ aliquis habet de expectato, quod est vltimus finis: non ait esse amorem, sed pertinere ad ipsum. Imò quamuis sub distinctione dicat, videtur, affirmare tamen apparet fructum non esse nisi delectationis captionem, quæ aliquis percipit de vltimo fine expectato, & possessio. Nam certe nomine fructus id intelligitur iuxta verbum Augustini loco citato: 10. de Trinitate. ca. 10. Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsa propter se ipsa delectata conquitur. Et ideo idem Diuus Thomas quæstio. 4. artic. 4. vbi definiuit beatitudinem consistere in visione, subdidit, sed ad voluntatem pertinet delectatio, beatitudinem consequens: iuxta verbum Augustini, beatitudo est gaudium de veritate: quia gaudij est consummatio beatitudinis. Fruus ergo perfectio non est nisi voluntatem capere de fine expectato, & obtento. At quia finis, ait D. Thomas, & bonum est obiectum appetitiue potentie, manifestum est, quod fruitio est actus appetitiue potentie. Hæc tenet Diuus Thomas. ¶ Ex his subsequitur secunda conclusio. Fruitio, si accipiatur effectiue pro actione per quam captatur voluntas, & delectatio, non est actus elicitus voluntatis, sed intellectus, nempe ipsa visio, qua ratione est obiectum voluntatis, sed si accipiatur formaliter pro ipsa receptione gaudij, est motus voluntatis. ¶ Prior pars patet imprimis apud S. Thomam in verbis proximè præcedentibus. Colligit enim fruitionem esse actum voluntatis, quia finis, vnde captatur voluptas, est obiectum voluntatis, obiectum autem voluntatis est visio, nempe Deus visus: ergo non aliter intelligit fruitionem esse voluntatis, nisi quia per illam visionem quam expectauit voluntas, & præsentem amat, capit voluptatem & gaudij: illa autem visio non est actus elicitus voluntatis, sed voluntatis operatio per quam voluntas capit voluptatem, non est actus eius elicitus, sed intellectus.

re videtur ad adueniendi vel delectationem quæ aliquis habet de expectato, quod est vltimus finis: non ait esse amorem, sed pertinere ad ipsum. Imò quamuis sub distinctione dicat, videtur, affirmare tamen apparet fructum non esse nisi delectationis captionem, quæ aliquis percipit de vltimo fine expectato, & possessio. Nam certe nomine fructus id intelligitur iuxta verbum Augustini loco citato: 10. de Trinitate. ca. 10. Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsa propter se ipsa delectata conquitur. Et ideo idem Diuus Thomas quæstio. 4. artic. 4. vbi definiuit beatitudinem consistere in visione, subdidit, sed ad voluntatem pertinet delectatio, beatitudinem consequens: iuxta verbum Augustini, beatitudo est gaudium de veritate: quia gaudij est consummatio beatitudinis. Fruus ergo perfectio non est nisi voluntatem capere de fine expectato, & obtento. At quia finis, ait D. Thomas, & bonum est obiectum appetitiue potentie, manifestum est, quod fruitio est actus appetitiue potentie. Hæc tenet Diuus Thomas. ¶ Ex his subsequitur secunda conclusio. Fruitio, si accipiatur effectiue pro actione per quam captatur voluntas, & delectatio, non est actus elicitus voluntatis, sed intellectus, nempe ipsa visio, qua ratione est obiectum voluntatis, sed si accipiatur formaliter pro ipsa receptione gaudij, est motus voluntatis. ¶ Prior pars patet imprimis apud S. Thomam in verbis proximè præcedentibus. Colligit enim fruitionem esse actum voluntatis, quia finis, vnde captatur voluptas, est obiectum voluntatis, obiectum autem voluntatis est visio, nempe Deus visus: ergo non aliter intelligit fruitionem esse voluntatis, nisi quia per illam visionem quam expectauit voluntas, & præsentem amat, capit voluptatem & gaudij: illa autem visio non est actus elicitus voluntatis, sed voluntatis operatio per quam voluntas capit voluptatem, non est actus eius elicitus, sed intellectus.

re videtur ad adueniendi vel delectationem quæ aliquis habet de expectato, quod est vltimus finis: non ait esse amorem, sed pertinere ad ipsum. Imò quamuis sub distinctione dicat, videtur, affirmare tamen apparet fructum non esse nisi delectationis captionem, quæ aliquis percipit de vltimo fine expectato, & possessio. Nam certe nomine fructus id intelligitur iuxta verbum Augustini loco citato: 10. de Trinitate. ca. 10. Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsa propter se ipsa delectata conquitur. Et ideo idem Diuus Thomas quæstio. 4. artic. 4. vbi definiuit beatitudinem consistere in visione, subdidit, sed ad voluntatem pertinet delectatio, beatitudinem consequens: iuxta verbum Augustini, beatitudo est gaudium de veritate: quia gaudij est consummatio beatitudinis. Fruus ergo perfectio non est nisi voluntatem capere de fine expectato, & obtento. At quia finis, ait D. Thomas, & bonum est obiectum appetitiue potentie, manifestum est, quod fruitio est actus appetitiue potentie. Hæc tenet Diuus Thomas. ¶ Ex his subsequitur secunda conclusio. Fruitio, si accipiatur effectiue pro actione per quam captatur voluntas, & delectatio, non est actus elicitus voluntatis, sed intellectus, nempe ipsa visio, qua ratione est obiectum voluntatis, sed si accipiatur formaliter pro ipsa receptione gaudij, est motus voluntatis. ¶ Prior pars patet imprimis apud S. Thomam in verbis proximè præcedentibus. Colligit enim fruitionem esse actum voluntatis, quia finis, vnde captatur voluptas, est obiectum voluntatis, obiectum autem voluntatis est visio, nempe Deus visus: ergo non aliter intelligit fruitionem esse voluntatis, nisi quia per illam visionem quam expectauit voluntas, & præsentem amat, capit voluptatem & gaudij: illa autem visio non est actus elicitus voluntatis, sed voluntatis operatio per quam voluntas capit voluptatem, non est actus eius elicitus, sed intellectus.

re videtur ad adueniendi vel delectationem quæ aliquis habet de expectato, quod est vltimus finis: non ait esse amorem, sed pertinere ad ipsum. Imò quamuis sub distinctione dicat, videtur, affirmare tamen apparet fructum non esse nisi delectationis captionem, quæ aliquis percipit de vltimo fine expectato, & possessio. Nam certe nomine fructus id intelligitur iuxta verbum Augustini loco citato: 10. de Trinitate. ca. 10. Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsa propter se ipsa delectata conquitur. Et ideo idem Diuus Thomas quæstio. 4. artic. 4. vbi definiuit beatitudinem consistere in visione, subdidit, sed ad voluntatem pertinet delectatio, beatitudinem consequens: iuxta verbum Augustini, beatitudo est gaudium de veritate: quia gaudij est consummatio beatitudinis. Fruus ergo perfectio non est nisi voluntatem capere de fine expectato, & obtento. At quia finis, ait D. Thomas, & bonum est obiectum appetitiue potentie, manifestum est, quod fruitio est actus appetitiue potentie. Hæc tenet Diuus Thomas. ¶ Ex his subsequitur secunda conclusio. Fruitio, si accipiatur effectiue pro actione per quam captatur voluntas, & delectatio, non est actus elicitus voluntatis, sed intellectus, nempe ipsa visio, qua ratione est obiectum voluntatis, sed si accipiatur formaliter pro ipsa receptione gaudij, est motus voluntatis. ¶ Prior pars patet imprimis apud S. Thomam in verbis proximè præcedentibus. Colligit enim fruitionem esse actum voluntatis, quia finis, vnde captatur voluptas, est obiectum voluntatis, obiectum autem voluntatis est visio, nempe Deus visus: ergo non aliter intelligit fruitionem esse voluntatis, nisi quia per illam visionem quam expectauit voluntas, & præsentem amat, capit voluptatem & gaudij: illa autem visio non est actus elicitus voluntatis, sed voluntatis operatio per quam voluntas capit voluptatem, non est actus eius elicitus, sed intellectus.

re videtur ad adueniendi vel delectationem quæ aliquis habet de expectato, quod est vltimus finis: non ait esse amorem, sed pertinere ad ipsum. Imò quamuis sub distinctione dicat, videtur, affirmare tamen apparet fructum non esse nisi delectationis captionem, quæ aliquis percipit de vltimo fine expectato, & possessio. Nam certe nomine fructus id intelligitur iuxta verbum Augustini loco citato: 10. de Trinitate. ca. 10. Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsa propter se ipsa delectata conquitur. Et ideo idem Diuus Thomas quæstio. 4. artic. 4. vbi definiuit beatitudinem consistere in visione, subdidit, sed ad voluntatem pertinet delectatio, beatitudinem consequens: iuxta verbum Augustini, beatitudo est gaudium de veritate: quia gaudij est consummatio beatitudinis. Fruus ergo perfectio non est nisi voluntatem capere de fine expectato, & obtento. At quia finis, ait D. Thomas, & bonum est obiectum appetitiue potentie, manifestum est, quod fruitio est actus appetitiue potentie. Hæc tenet Diuus Thomas. ¶ Ex his subsequitur secunda conclusio. Fruitio, si accipiatur effectiue pro actione per quam captatur voluntas, & delectatio, non est actus elicitus voluntatis, sed intellectus, nempe ipsa visio, qua ratione est obiectum voluntatis, sed si accipiatur formaliter pro ipsa receptione gaudij, est motus voluntatis. ¶ Prior pars patet imprimis apud S. Thomam in verbis proximè præcedentibus. Colligit enim fruitionem esse actum voluntatis, quia finis, vnde captatur voluptas, est obiectum voluntatis, obiectum autem voluntatis est visio, nempe Deus visus: ergo non aliter intelligit fruitionem esse voluntatis, nisi quia per illam visionem quam expectauit voluntas, & præsentem amat, capit voluptatem & gaudij: illa autem visio non est actus elicitus voluntatis, sed voluntatis operatio per quam voluntas capit voluptatem, non est actus eius elicitus, sed intellectus.

re videtur ad adueniendi vel delectationem quæ aliquis habet de expectato, quod est vltimus finis: non ait esse amorem, sed pertinere ad ipsum. Imò quamuis sub distinctione dicat, videtur, affirmare tamen apparet fructum non esse nisi delectationis captionem, quæ aliquis percipit de vltimo fine expectato, & possessio. Nam certe nomine fructus id intelligitur iuxta verbum Augustini loco citato: 10. de Trinitate. ca. 10. Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsa propter se ipsa delectata conquitur. Et ideo idem Diuus Thomas quæstio. 4. artic. 4. vbi definiuit beatitudinem consistere in visione, subdidit, sed ad voluntatem pertinet delectatio, beatitudinem consequens: iuxta verbum Augustini, beatitudo est gaudium de veritate: quia gaudij est consummatio beatitudinis. Fruus ergo perfectio non est nisi voluntatem capere de fine expectato, & obtento. At quia finis, ait D. Thomas, & bonum est obiectum appetitiue potentie, manifestum est, quod fruitio est actus appetitiue potentie. Hæc tenet Diuus Thomas. ¶ Ex his subsequitur secunda conclusio. Fruitio, si accipiatur effectiue pro actione per quam captatur voluntas, & delectatio, non est actus elicitus voluntatis, sed intellectus, nempe ipsa visio, qua ratione est obiectum voluntatis, sed si accipiatur formaliter pro ipsa receptione gaudij, est motus voluntatis. ¶ Prior pars patet imprimis apud S. Thomam in verbis proximè præcedentibus. Colligit enim fruitionem esse actum voluntatis, quia finis, vnde captatur voluptas, est obiectum voluntatis, obiectum autem voluntatis est visio, nempe Deus visus: ergo non aliter intelligit fruitionem esse voluntatis, nisi quia per illam visionem quam expectauit voluntas, & præsentem amat, capit voluptatem & gaudij: illa autem visio non est actus elicitus voluntatis, sed voluntatis operatio per quam voluntas capit voluptatem, non est actus eius elicitus, sed intellectus.

re videtur ad adueniendi vel delectationem quæ aliquis habet de expectato, quod est vltimus finis: non ait esse amorem, sed pertinere ad ipsum. Imò quamuis sub distinctione dicat, videtur, affirmare tamen apparet fructum non esse nisi delectationis captionem, quæ aliquis percipit de vltimo fine expectato, & possessio. Nam certe nomine fructus id intelligitur iuxta verbum Augustini loco citato: 10. de Trinitate. ca. 10. Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsa propter se ipsa delectata conquitur. Et ideo idem Diuus Thomas quæstio. 4. artic. 4. vbi definiuit beatitudinem consistere in visione, subdidit, sed ad voluntatem pertinet delectatio, beatitudinem consequens: iuxta verbum Augustini, beatitudo est gaudium de veritate: quia gaudij est consummatio beatitudinis. Fruus ergo perfectio non est nisi voluntatem capere de fine expectato, & obtento. At quia finis, ait D. Thomas, & bonum est obiectum appetitiue potentie, manifestum est, quod fruitio est actus appetitiue potentie. Hæc tenet Diuus Thomas. ¶ Ex his subsequitur secunda conclusio. Fruitio, si accipiatur effectiue pro actione per quam captatur voluntas, & delectatio, non est actus elicitus voluntatis, sed intellectus, nempe ipsa visio, qua ratione est obiectum voluntatis, sed si accipiatur formaliter pro ipsa receptione gaudij, est motus voluntatis. ¶ Prior pars patet imprimis apud S. Thomam in verbis proximè præcedentibus. Colligit enim fruitionem esse actum voluntatis, quia finis, vnde captatur voluptas, est obiectum voluntatis, obiectum autem voluntatis est visio, nempe Deus visus: ergo non aliter intelligit fruitionem esse voluntatis, nisi quia per illam visionem quam expectauit voluntas, & præsentem amat, capit voluptatem & gaudij: illa autem visio non est actus elicitus voluntatis, sed voluntatis operatio per quam voluntas capit voluptatem, non est actus eius elicitus, sed intellectus.

re videtur ad adueniendi vel delectationem quæ aliquis habet de expectato, quod est vltimus finis: non ait esse amorem, sed pertinere ad ipsum. Imò quamuis sub distinctione dicat, videtur, affirmare tamen apparet fructum non esse nisi delectationis captionem, quæ aliquis percipit de vltimo fine expectato, & possessio. Nam certe nomine fructus id intelligitur iuxta verbum Augustini loco citato: 10. de Trinitate. ca. 10. Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsa propter se ipsa delectata conquitur. Et ideo idem Diuus Thomas quæstio. 4. artic. 4. vbi definiuit beatitudinem consistere in visione, subdidit, sed ad voluntatem pertinet delectatio, beatitudinem consequens: iuxta verbum Augustini, beatitudo est gaudium de veritate: quia gaudij est consummatio beatitudinis. Fruus ergo perfectio non est nisi voluntatem capere de fine expectato, & obtento. At quia finis, ait D. Thomas, & bonum est obiectum appetitiue potentie, manifestum est, quod fruitio est actus appetitiue potentie. Hæc tenet Diuus Thomas. ¶ Ex his subsequitur secunda conclusio. Fruitio, si accipiatur effectiue pro actione per quam captatur voluntas, & delectatio, non est actus elicitus voluntatis, sed intellectus, nempe ipsa visio, qua ratione est obiectum voluntatis, sed si accipiatur formaliter pro ipsa receptione gaudij, est motus voluntatis. ¶ Prior pars patet imprimis apud S. Thomam in verbis proximè præcedentibus. Colligit enim fruitionem esse actum voluntatis, quia finis, vnde captatur voluptas, est obiectum voluntatis, obiectum autem voluntatis est visio, nempe Deus visus: ergo non aliter intelligit fruitionem esse voluntatis, nisi quia per illam visionem quam expectauit voluntas, & præsentem amat, capit voluptatem & gaudij: illa autem visio non est actus elicitus voluntatis, sed voluntatis operatio per quam voluntas capit voluptatem, non est actus eius elicitus, sed intellectus.

re videtur ad adueniendi vel delectationem quæ aliquis habet de expectato, quod est vltimus finis: non ait esse amorem, sed pertinere ad ipsum. Imò quamuis sub distinctione dicat, videtur, affirmare tamen apparet fructum non esse nisi delectationis captionem, quæ aliquis percipit de vltimo fine expectato, & possessio. Nam certe nomine fructus id intelligitur iuxta verbum Augustini loco citato: 10. de Trinitate. ca. 10. Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsa propter se ipsa delectata conquitur. Et ideo idem Diuus Thomas quæstio. 4. artic. 4. vbi definiuit beatitudinem consistere in visione, subdidit, sed ad voluntatem pertinet delectatio, beatitudinem consequens: iuxta verbum Augustini, beatitudo est gaudium de veritate: quia gaudij est consummatio beatitudinis. Fruus ergo perfectio non est nisi voluntatem capere de fine expectato, & obtento. At quia finis, ait D. Thomas, & bonum est obiectum appetitiue potentie, manifestum est, quod fruitio est actus appetitiue potentie. Hæc tenet Diuus Thomas. ¶ Ex his subsequitur secunda conclusio. Fruitio, si accipiatur effectiue pro actione per quam captatur voluntas, & delectatio, non est actus elicitus voluntatis, sed intellectus, nempe ipsa visio, qua ratione est obiectum voluntatis, sed si accipiatur formaliter pro ipsa receptione gaudij, est motus voluntatis. ¶ Prior pars patet imprimis apud S. Thomam in verbis proximè præcedentibus. Colligit enim fruitionem esse actum voluntatis, quia finis, vnde captatur voluptas, est obiectum voluntatis, obiectum autem voluntatis est visio, nempe Deus visus: ergo non aliter intelligit fruitionem esse voluntatis, nisi quia per illam visionem quam expectauit voluntas, & præsentem amat, capit voluptatem & gaudij: illa autem visio non est actus elicitus voluntatis, sed voluntatis operatio per quam voluntas capit voluptatem, non est actus eius elicitus, sed intellectus.

re videtur ad adueniendi vel delectationem quæ aliquis habet de expectato, quod est vltimus finis: non ait esse amorem, sed pertinere ad ipsum. Imò quamuis sub distinctione dicat, videtur, affirmare tamen apparet fructum non esse nisi delectationis captionem, quæ aliquis percipit de vltimo fine expectato, & possessio. Nam certe nomine fructus id intelligitur iuxta verbum Augustini loco citato: 10. de Trinitate. ca. 10. Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsa propter se ipsa delectata conquitur. Et ideo idem Diuus Thomas quæstio. 4. artic. 4. vbi definiuit beatitudinem consistere in visione, subdidit, sed ad voluntatem pertinet delectatio, beatitudinem consequens: iuxta verbum Augustini, beatitudo est gaudium de veritate: quia gaudij est consummatio beatitudinis. Fruus ergo perfectio non est nisi voluntatem capere de fine expectato, & obtento. At quia finis, ait D. Thomas, & bonum est obiectum appetitiue potentie, manifestum est, quod fruitio est actus appetitiue potentie. Hæc tenet Diuus Thomas. ¶ Ex his subsequitur secunda conclusio. Fruitio, si accipiatur effectiue pro actione per quam captatur voluntas, & delectatio, non est actus elicitus voluntatis, sed intellectus, nempe ipsa visio, qua ratione est obiectum voluntatis, sed si accipiatur formaliter pro ipsa receptione gaudij, est motus voluntatis. ¶ Prior pars patet imprimis apud S. Thomam in verbis proximè præcedentibus. Colligit enim fruitionem esse actum voluntatis, quia finis, vnde captatur voluptas, est obiectum voluntatis, obiectum autem voluntatis est visio, nempe Deus visus: ergo non aliter intelligit fruitionem esse voluntatis, nisi quia per illam visionem quam expectauit voluntas, & præsentem amat, capit voluptatem & gaudij: illa autem visio non est actus elicitus voluntatis, sed voluntatis operatio per quam voluntas capit voluptatem, non est actus eius elicitus, sed intellectus.

re videtur ad adueniendi vel delectationem quæ aliquis habet de expectato, quod est

volita à voluntate, est fructio, & subdit. Finem hunc intellectus consequitur tanquã potetia agens, voluntas autem tanquam potentia mouens ad finem: nempe, quia mouet intellectũ: & tanquã fruens sine iam adepto, id est tanquam percipiens fructum, & gaudium ex illa visione. Ecce ergo quomodo fructio est actus elicitus ab intellectu, sed volitus, & imperatus à voluntate, quare expressè quest. de potentia Dei, quest. 5. artic. 1. ad. 1. 5. ait, quod visio est fructio.

Roma. 6.

Hac doctrinam explicuimus super illud ad Rom. 6. Habemus fructum in sanctificationem, sed visa fuit noua, & nonnulli Diui Thomæ discipuli propterea existimant durã, quia cum Diuus Thomas in cap. questionis. 8. proponat prius agere de actibus voluntatis immutatis ab ipsa elicitis, & in eorum numero. quest. 1. collocaet fructiõem, nequeunt sibi aliud persuadere, quã quod est actus elicitus à voluntate. Cum tamen verba eiusdem doctoris modò relata expressissima, & planissima maius afferant pondus ad probandum esse actum elicitum intellectus, nempe visionem, quatenus obiectũ est voluntatis mouetis intellectũ.

Exponitur D. Tho.

Ratio autem ob quam fructiõem inter actus voluntate elicitos collocauerit, est, quam in secunda parte conclusi. explicuimus: quoniam licet per visionem in genere causè efficietis percipiatur delectatio, illa tamen, vt supra explicuimus, est motus voluntatis: & ideo delectatio recipitur tanquã in subiecto in voluntate, quippe quæ potentia est, per quam formaliter gaudemus, & tristamur, eo quod illi sint voluntatis affectus, & quodãmodo passiones. Quare captatio voluptatis formaliter sumpta est (non dicam actus elicitus) sed motus voluntatis, quia nõ est propriè actio, sed passio licet fiat, vt diximus, sine transmutatione, & ideo dicitur affectus: Actio verò per quam suscipitur est visio, sicut per actionem ignis calefit aqua. Illi autem qui de voluntate & intellectu sic diuisim existimant, ac si duo essent supposita, non possunt intelligere quemadmodũ per actum intellectus in voluntate percipiatur delectatio: qui veritatem penetrant, atque adeo intelligunt esse potetias eiusdem suppositi, & actiones esse suppositorum, facile subinde intelligent quemadmodũ homo, vel anima per vnã potentiam delectationem recipiat quæ est passio alterius.

Probatio alia.

Hac verò doctrina, ne videar illam dũtaxat tanquã S. Tho. sustinere, probatur ratione physica. Voluntas enim est per quam res appetimus: atque adeo ipsa est primum mouens po-

tetias omnes & corporis organa ad suos consequendos fines. Vtitur enim intellectu ad huius vel illius rei contemplationem & studium: oculis ad videndum, pedibus ad ambulandum: manibus ad capiendum &c. ergo eadem ratione per illas potentias, quibus vtitur, fines eosdẽ adipiscitur: & in ipsis adeptus delectatur & quiescit: vt cibum, quem gulofus affectat, adipiscitur per gustum: & pulchrum per visum: atque adeo per easdem sensuum actiones voluptatem captat: quæ est eiusdem voluntatis affectus & passio. Simili ergo modo anima voluntate cupiens Deum assequi, per intellectum assequitur: atque adeo per eius visionem delectatur, hoc est, delectationem capit, licet in voluntate recipiatur. In summa neque Augustinus neque vllus vnquam præcorum patrum aliud nomine fructiõem intellexit, quã adaptionem rei concupitæ. Et in hoc sensu dicimur rebus frui & amplexibus concupis. Quocirca vsque ad Scotũ nemo legitur amore existimasse fructiõem. Quare mirandum est, quomodo illa opinio vsq; adeo interpretetur, & increbuerit in scholis.

Fructio.

Sed arguit. Nunquid non Aug. idem clare adstruxit, dicens, Frui esse amore inharere alicui? Respondetur. Illud non inde colligi. Nam eodem testimonio vtiur Diuus Thom. & tamen non inde colligit, quod fructio sit amor. Sed quod ad ipsum pertineat. Sensus ergo ille non est quem vocant identicum: quasi amor sit fructio: sed est casualis. In hoc sensu, quod nõ fruimur nisi illis rebus, quas propter se ipsas amamus. Itaque amore inharere non est formaliter ipsa fructio, sed causa requisita, vt re aliqua fruamur. Posuit enim illam definitionem ad differetiam huius, quod est vti. Est enim vti rem vsurpare ad id obtinendum quod amamus. Quare res quibus vtimur, amamus propter illas quibus fruimur. Sed illas quibus fruimur amamus propter se. At quia frui contingit non solum rebus presentibus, quæ est perfecta fructio, sed etiã absentibus in spe, quæ quidem fructio est imperfecta, vt ambas complecteretur, dixit in genere, frui est amore inharere: id est requiritur sic eas amare, vt ultra non progrediamur. Si autem perfectam fructiõem definiret, quæ non est nisi de re obiecta & possessa, certè dixisset, vti est, de re, cui amore propter se ipsam inhareremus, dum possidetur, delectari. Iuxta verbum eius citatum. lib. 10. de Trin. c. 10. Fruimur cognitis in quibus voluntas ipsis propter se ipsas delectata conquiescit, & capit. 1. Frui est vti cum gaudio: non adhuc spei, sed etiam rei. At locus ille

Amore inharere.

ille supra citatus lib. de moribus eccl. cap. mentẽ August. aperit. Quid est quod dicimus frui nisi præsto habere quod diligis? Non ait frui est amare, habere quod amas, quod fit in Deo per visionem.

Scot. 1. sent. 2. d. 1. q. 3.

Et re vera Scot. 1. sent. dist. 1. quest. 3. multũ vacillando hæc ambigens amor ne, an delectatio esset fructio: plura hinc inde August. testimonia conferens. Sed tandem ob id decreuit esse amorem quod frui. construitur cum ablatiuo significanti obiectum. ex vi transitionis. Quasi idẽ sit frui Deo, quod amare Deum. Veruntamen, vt probè articulo præfenti. 1. 2. Caictan. annotauit, construetio illa id non suadet, imò dissuadet: frui enim deo non est amare Deum, sed. conspectu Dei delectari. Nam illud Prouerb. Veni & fruamur vepitis amplexibus, non est, vt amemus amplexus, quoniã in hoc quod ait, concupitis; præsupponit iam amari abentes. Sed est re ipsa amplexado delectari. Et quod ait in Adolphis Terentius. Agellum huic demus, qui fruatur, non est sensus, Qui amet, sed qui possidendo fructum capiat, quo delectetur.

2. Conclusio.

Tertia conclusio. Beatitudinem in visione consistere, & in fructiõem adeo non sunt res diuersæ, vt sint idem. Non quod consistat in amore, quem Scotus arbitrat fructiõem, sed quod consistit in visione, quæ in sensu iam exposito est fructio, nempe actio per quã voluntas in se delectationem recipit. Hanc conclusionem expressè docuit Aug. Ait quippe. 1. de trin. ca. 9. q. in visione patris, & filij, ac subinde spiritus sancti merces tota promittitur delectationis, & desiderij nostri, & nihilominus lib. 1. de doctri. Christiana. c. 32. Hec, inquit, summa merces est vt Deo fruamur. Hoc secundum testimonij assert pro se Scotus, sed discipuli S. Thomæ obijciunt aliud: & glossant hoc, quod sit propositio casualis, nẽpe quod visio sit causa fructiõis. Ista tamen controuersia inde nascitur, quod supponitur amorem esse fructiõem. Augustinus verò planè loquitur de visione, & fructiõem quasi sint idem. Quod illo bis citato loco lib. de mor. eccl. cap. 3. confirmatur. Quid est aliud quod dicitur frui, quã præsto habere quod diligis? Non dicit quã diligere, sed quã habere. Vnde cum D. Th. hic & quest. 5. de pot. dei. citata concedat quod fructio est ipsamet visio, per quam voluntas capit voluptatem, nunquã negasset, beatitudinem consistere in fructiõem.

August.

Ob idq. 1. 2. q. 4. art. 2. non confert visionẽ cum fructiõem, sed cum delectatione, interrogans vtra sit præstantior. Quam vtique quæ-

tionem Arist. 10. Ethic. in solutam reliquit. Apparet enim delectationem esse digniõem, eo quod est perfectio ipsius operationis. Sed tamen respondet. D. Tho. operationem esse perfectiorem, atq; adeo visionem, quod totum bonum delectationis, in quov olutas quietatur, est ipsa operatio: præstantius autem bonum est illud, in quo voluntas quietatur, quã quietatio ipsa quæ est delectatio.

Respondetur illis qui fructiõem non in delectatione...

Atque hæc est responsio qua Aureolo fit factis, atq; alijs qui tenent beatitudinem consistere in delectatione: delectatio quippe perficit operationem, non quidẽ in genere causæ efficientis, imò econuerso, sic operatio perficit delectationem, sed tanquã consequens & concomitans: veluti decor perficit, hoc est, adornat & decorat iuuentutem: cum tamẽ iuuentus sit perfectior. Quarta conclusio. Fructio est duplex, quãdam in re, atq; altera in spe: iam enim constitutũ est fructiõem non esse nisi vltimi finis, quæ propter se ipsum diligimus: alio qui nõ esset de se sufficiens, voluntatẽ satiare & exple. Qua vtique de causa, vt Aug. lib. 83. questionũ. q. 30. ait. Omnis humana puer sit fructus vti velle, atq; vtendis frui. Non ait, quod velle sit fructio, vt Scotus colligit, sed quod velle frui vtendis est voluntatis peruersio. Est enim amare creaturas propter se: vt avari videntur amare pecunias, & voluptuosos voluptates: quia amant illas sine vilo, aut termino, aut modo, quasi essent finis vitæ. Atque alia peruersio est vti fruendis, vt si quis Deum non propter ipsum, sed propter aliud bonum diligeret, quod non protinus in Deũ ipsum referret: igitur sicut in ordine temporalium rerum medicinis non fruimur, sed vtimur, sanitate verò fruimur quam propter se diligimus, & propter ipsam medicinas, ita in ordine simpliciter rerum solo Deo fruendũ est, & creaturas vtendum, quas propter ipsum, à quo eas recipimus, debemus diligere. Probatur ergo conclusio. Frui, vt ait Aug. est alicui amore præstare se inharere, hoc autem contingit nõ solum dum res habetur, sed dum speratur. Vnde idẽ Aug. lib. 9. de trin. ca. vlti. appetat inquit, inhiantis sit amor fruendis: ergo in spe etiam possum? Deo frui. Id quod Christus Matth. 5. edocet, dicens. Beati pauperes spiritu, quoniã ipsorum est regnum cælorum, &c. Vocat enim ibi pauperes beatos in spe, qui postea futuri sunt in re. Et idem sententiã de alijs beatitudinibus ibidẽ subiungit, iuxta illud psal. 29. Beatus vir cuius est nomen domini spes eius. Et ad Rom. 5. Gloriamur in spe gloria eius. Et ca. 13. Spe gaudentes. At vero fructio illa

Quarta conclusio.

Aug. Frui vtendis & vti fruendis.

Probatio conclusiõis.

Matth. 5.

Psalm. 26.

in spe imperfecta est, & illa duntaxat perfecta, quae ut ait. 10. de trini. ca. 10. Augu: est ut cum gaudio non adhuc spei, sed iam rei. Vtraque vero fructio solis creatoris rationalibus, nepe angelis, & hominibus proprie conuenit; quippe qui possunt media in fine referre, quod a brutis animantibus alienum est.

¶ Ex his demum colligitur quinta conclusio. Beatitudo est intellectus cognitio speculatiua per se sufficiens est enim Dei contemplatio, ut monstratum est. In hoc enim seculo Philosophus, vt. 1. & 10. Ethic. docuit, duas distinxit felicitates, practica, scilicet, quae consistit in operatione secundum morales virtutes, & speculatiua quae consistit in contemplatione substantiarum. Et Spec. hanc dixit esse digniore, & praestantior. Primum, quia est optimae potentiae & optimi obiecti. Licet inter intelligentias, non expresserit Deum, qui est omnium summum. Secundum, quia quaeritur propter se, nam operatio virtutum moralium creberrime posita est in ope egenis ferenda. Tertio, quia per ipsam communicamus Deo, eiq; assimilamur. At vero visio Dei quam Aristoteles non agnouit, simpliciter est contemplatio speculatiua, quia nullatenus circa motes versatur, imo per ipsos iam exactos comparatur. Tamen, quia per illam actionem elicitur dirigaturq; amor in Deum, quo omnes beatae voluntatis affectus componuntur, dici quodammodo potest practica. Quod autem sit sufficientissimum bonum, simili ratione fit notum. Ad vtranque enim huius vitae beatitudinem corpus requiritur, ac perinde bona eius valetudo, & habitudo, atq; adeo in eius subsidium requiruntur exteriora bona, ac subinde amicis, non quibus indigeat, sed apud quos felix sua beneficentia collocet. Quauis plus sit indigna felicitas actiua, quam contemplatiua. At vero beatitudo patriae corporibus ex necessitate non indiget, ut supra diximus, cum visio illa non per abstractionem a phantasmatibus corporalibus producat, requiritur tamen corporum resurrectionem tanquam accidens, veluti pulchritudo aduenit iuuentuti. Illam vero corporum resurrectionem cum optima eorum valetudine, & pulchritudine, & ornamento, visio in se ipsa quodammodo continet, quoniam ratione illius status Deus resuscitabit corpora nostra. At vero exteriorum bonorum ad eorum corporum perpetuitatem, nequaquam. Amicos autem habet eadem felicitate fruentes, atq; ista ratione visio illa beata & beatus status est omnium bonorum aggregatione perfectus, perque illam adeo vnica beatus habet quicquid vult, & per eandem nihil male vult; nam inde

deriuatur in voluntatem amor, qui summa est eius rectitudo: & delectatio quae est omnium desideriorum expletio, atque adeo summa requies. ¶ Et per hoc illis respondetur qui felicitatem in aggregato visionis, & contemplationis collocant. Cōceditur enim, quod si videns Deum per absolutam Dei omnipotentiam ipsum non amaret, aut eius visione non oblectaretur, non esset beatus, sed tamen ex natura rei ex visione fluunt, & amor firmus, & delectatio plena: & ideo quia visio virtute continet reliqua, ipsa est bonorum omnium aggregatio, atque adeo vera beatitudo.

¶ Primum igitur argumentum satis solum est, vbi explicuimus quemadmodum fructio fit quodammodo ipsa visio, quia est actio per quam percipitur voluptas & delectatio. Quauis recipiatur in voluntate, tanquam motus hoc est passio vel affectio eius. ¶ Ad secundum respondetur, quod cum sola voluntas sit appetitus rationalis, per illam appetit homo & anima separata omnia sua bona, ac proinde omnes fines aliarum potentiarum comprehendunt & continentur sub obiecto voluntatis, quae appetit intelligere, audire & videre &c. Ob idque omnes potentias ad eosdem fines consequendos mouet. Ex quo sequitur visionem ipsam esse obiectum & finem voluntatis: quare ipsa est, quae consequitur finem, quoties quaelibet aliarum potentiarum suum proprium attingit: verba sunt in forma. S. Tho. Quibus idcirco docet voluntatem, per visionem intellectus consequi suum vltimum finem.

¶ Ad tertium denique ipse respondet, quod in delectatione sunt duo, scilicet perceptio conuenientis boni, nempe finis, & haec pertinet ad apprehensiuam potentiam, atq; adeo ad intellectum in delectatione caelesti, & complacencia eius quod offertur, vt conueniens. Et haec pertinet ad appetitiuam potentiam: vbi ratio delectationis completur: quia illa delectatio est motus (vt diximus) hoc est passio vel affectus eius.

Q V A E S T I O S E C V N D A, De adeptione beatitudinis.

A R T I C V L V S. I.

Vtrum omnis homo appetat beatitudinem.

IN

Nhaec questione de beatitudinis consecutione ordinem D. Thom. praeter meum ingenium. 1. 2. q. 5. non seruo. Imo postremo eius articulo primum locum tribuo: quia cum affectionem rei motus praecedat, quo ad ipsam tenditur, & primum fundamentum motus sit appetitus, hic ordo naturae videtur germanior, vt ab appetitu beatitudinis exordiamur. Et ideo primo quaeritur, vtrum omnis homo appetat beatitudinem. Et arguitur a parte negatiua. Nullus id appetere valet, quod ignotum, cum vt. 3. de Anima author sit Philosoph. bonum apprehensum fit appetitus obiectus: multi autem sunt, qui beatitudinem ignorat. Vnde vt Augu. 13. de Trini. ca. 4. adnotauit, tanta diuersitas censendi de beatitudine oborta est: alij scilicet in voluptatibus corporis eam collocantibus, atq; adeo in virtute animae, & alij in rebus alijs: ergo non omnis homo beatitudinem appetit. ¶ Secundum. Essentia beatitudinis est visio essentiae diuinae (vt iam constitutum est) sed aliqui opinantur hoc esse impossibile, alijq; illud existimant difficile & labore plenum, quia necesse est illius gratia a voluptatibus huius vitae abstinere: quibus inescantur mortales ergo non omnes illam appetunt. ¶ Tertio arguitur. Beatitudo est (vt ait Aug.) quae habet quicquid vult, & nihil male vult: complures autem malum, etiam consulto volunt: ergo non omnes beatitudinem appetunt. ¶ In contrarium autem est illud August. lib. 13. de trini. ca. 3. Si minus ille dixisset, Omnes beati esse vultis, miseri esse non vultis, dixisset aliquid, quod nullus in sua non cognosceret voluntate. ¶ Haec quaestio multa digna scitu in hac materia continet. Ad quam ideo tribus praemissis distinctionibus quinq; conclusioibus respondet. Distinctione quippe impraesentiarum opus est, & ex parte beatitudinis, & ex parte appetitus, ac denique ex parte appetitionis. Beatitudo namque bifariam considerari potest. Non dico duplicem esse beatitudinem, quoniam non est nisi vnica vera, nempe visio illa beata: sed illa inq; bifariam consideratur. Vno modo secundum hoc generaliter rationem, nempe secundum nomen hoc beatitudo: atque altero modo secundum speciale singularemque eius rationem, videlicet: Haec beatitudo, vt vltimo illa designetur. ¶ Item appetitus, alius est naturalis, atq; alius liber, seu electiuus. Atqui naturalis ille, qui est in rebus inanimatis & in animantibus brutis, nihil ad nostrum attinet propositum: quoniam ille non

fertur in vltimum finem per eius cognitionem, eo modo quo hic loquimur: sed in solo appetitu rationali, scilicet voluntate distinguuntur rationes duae. Est enim in ea quaedam inclinatio naturalis, quatenus res quaedam est naturalis, atq; alia inclinatio libera quatenus est indifferens ad vtrumlibet. ¶ Quocirca dum percontamur, vtrum omnis homo appetat beatitudinem, potest appetitio alterum duorum significare: videlicet aut inclinationem duntaxat naturalem voluntatis: quae est propensio & pondus in rem aliquam ante actum elicitum: quae nimirum inclinatio a natura homini inest, ceu rebus vniuersis, etiam cognitione carentibus, quae actum elicitum habere nequeunt. Veluti grauitas inest lapidi atq; igni leuitas: quae cum cognitione careat, actus non habent elicitos, sed motus naturales per modum passionis, vt ascensum & descensum. Aut potest notare actum elicitum appetitum, nempe amorem. His praehabitis, vt ab eo quod natura altius imprimi exordiamur. Quaeritur primo de appetitu, videlicet de inclinatione ante actum elicitum, vtrum naturalis nobis inest ad vltimum finem. Et ne omnia in litere deferamus, copertissimum omnibus & cōsensusissimum est naturalem in nobis inesse appetitum ad beatitudinem generaliter consideratam, nepe ad bonum, quod homini optimū est: iuxta illud philosophi in fronte. Ethic. Bonum est quod omnia appetunt. Sed ambiguitas nostra est. Vtrum naturalis appetitus hominis in illa tēdat beatitudinem veram quae est videre Deum. Huius enim partem affirmatiua tenet Scotus in prologo sententiarum, vbi ait quod Deus est finis naturalis hominis, & in. 4. d. 49. q. 9. quo loco ait naturalem desiderium ferri ad videndum Deum. Et cum Scotus sentit Durand. q. 8. Partem vero negatiua amplexus est Caieta. in. 1. part. q. 1. artic. 1. & Caletanus q. 1. 2. arti. 1. Ait quippe, quod si natura & voluntas humana consideretur in puris naturalibus lumine fidei destituta, non habet naturale desiderium videndi Deum, sed si consideretur lumine fidei illustrata, praesupposita scilicet cognitione, quod beatitudo consistit in visione, naturaliter illam desiderat. Fundamentum eius est hoc. Finis naturalis hominis est quae naturaliter potest attingere: nequimus autem Deum naturaliter, vt artic. proximi monstrabimus, videre: ergo Deus visus non est nobis naturalis, sed supnaturalis finis: atq; adeo neque appetitus ipsius est nobis naturalis. ¶ Secundum. Naturalem desiderium & appetitum est ille qui naturaliter potest actum elicitum circa suum obiectum: sed non possumus naturaliter actu elicitum appetere visionem Dei, quia

Na 5 vt ait

Quinta conclusio.

Beatitudo practica &c.

Respondetur illis qui sic licitate pronuntiant in aggregato.

Solutio. 1. arg.

Solutio. 2. arg.

Solutio tertij argumenti.

Partis negatiuae argu. 1.

Secundum argumentum.

Tertium argumentum.

Partis affirmatiuae.

Distinctione trina.

Appetitus duplex.

Appetitus dupliciter.

Quaestio.

Scotus.

Caletanus.

vt ait Aug. Nihil est volitū. nisi præcognitū: & cognoscere illū finem non possumus. naturaliter, quia est reuelatio fidei: ergo neq; appetitus est naturalis. ¶ Nihilominus prima conclusio huius articuli. sit affirmatiua. Homini inest appetitus naturalis ad illam veram beatitudinem, quæ in Dei visione consistit. Nō dico appetit per actum elicitū: sed habet appetitū: hoc est, inclinationē naturalem & pōdus naturæ, quō in illū finē propendit: sicut est grauitas in lapide, & pōdus in cetrū. At Durandus ait hunc naturalem appetitum & inclinationē nō esse volūtatis sed intellectus, cuius est finem cognoscere: & apprehendere. Sed pfectō potius est voluntatis, nam homo est, qui beatitudinem appetit, & proprius appetitus hoīs nō est intellectus, neq; alia potentia, sed sola volūtas. Nō negamus intellectui suā inclinationē ad cognoscendum, sed tamen hominis per voluntatē est appetere, finem vltimū videre, apprehendere, & possidere. ¶ Conclusio in primis est S. Tho. in suo prologo super 1. sen. vbi ait. Vnū quodq; suauiter est dispositum, quādo collocatur in suo fine, quem naturaliter desiderat, & hoc inquit nobis colatū est per Christū, quando nos in gloriam æternam induxit. Inductio ergo in gloriam æternā per visionē est finis quæ naturaliter homo desiderat. & 1. par. q. 1. 2. ar. 1. ait inesse nobis naturale desiderium ad cognoscendū causam cognito effectū: quare per cognitionem creaturā naturaliter appetimus cognoscere causam, nempe Deum. ¶ Respondet autem Caieta. q. intelligit de desiderio cognoscendi causam sub ratione causæ, nempe cognoscere quomodo hæc efficit: non autē de desiderio videndi essentiā. At verò hoc planē est mentē D. Tho. detorque. Quærit. illic, vtrum intellectus creatus naturaliter possit videre Deū per essentiā. Cū ergo partē affirmatiuā per illud mediū concludat, manifestū est intelligere de desiderio videndi essentiā. At verò 1. 2. q. 3. art. 8. absq; ænigmatē hoc explicatissimē affirmat. Probat enim illic, quod vera beatitudo non potest consistere nisi in visione diuinę essentiæ: quia vnus cuiusq; perfectio attenditur secundum rationem sui obiecti, obiectum autem intellectus, vt. 2. de anima ait Philoso. est quod quid est, id est essentia rei: & ideo ex cognitione effectus dei remanet inquit naturaliter homini desiderū, vt cognoscat de causa quæ quid est, scilicet essentiam ipsius Dei: sicut cognita eclipis habet naturale desiderū cognoscendū essentiam causæ: essentia autem Dei non potest nisi per visionem

Prima conclusio.

S. Thom.

Caiet.

cognosci: iuxta illud Ioannis, videbimus, cum sicuti est: ergo homo ex creaturis naturalē coligit desiderium videndi Deum.

¶ Sed probatur præterea conclusio ex communi animi conceptione. Nemo enim est mortalium cuiuscūq; religionis aut sectæ, qui interrogatus an cupiat Deum videre, non respondet, & id percipere. ¶ Mox arguitur auctoritate Aug. in lib. de præd. sancto. vbi ait. Posse habere fidem & charitatē, naturę nominis est: habere autē gratiæ Dei. Respondet autem Caiet. q. posse habere est naturę. i. homo est illius cognitionis capax, Sed profectō plus aliquid voluit Aug. tribuere naturæ, nempe inclinationē ad fidem charitatem & gloriam.

¶ Et vt arguit Scot. trinus est appetitus, nempe naturalis, & violentus, & neuter. Tamē de appetitu neutro nihil modo approbem: quia forsā nullus est, nisi dicas oculū corporale habere appetitū neutrum ad videndum Deum, quem certē potius appellarem repugnantem. Appetitus autē noster ad videndū Deum non est violentus, neq; verò neuter: ergo est naturalis. Ait Caiet. esse tamen obedientiale: sed re vera plus quippiā videtur habere. Cadauer enim solū habet obedientialem potentiam, vt aiā resumat: q. verò homo recipiat gloriam, aliquid superaddere videtur.

¶ Potissima verò ratio quæ me persuasum habet est hæc. Quod homo sit imago & similitudo Dei, est naturale: nā quando dixit Deus, Faciamus hominem ad imaginē & similitudinem nostram, naturam ipsam nostram designauit. Similitudo autem & imago Dei certē non solum capacitatem dicit Dei videndi, sed naturalē etiā inclinationē: nā simile naturaliter appetit suū simile. Atq; hic alia colligitur ratio. Appetitus naturalis hominis in nulla re mundi, quā obtineat, quiescit, sed semp in aliud fertur: quousq; ad illū felicissimū Dei conspectū perueniat: iuxta illud Aug. 1. cōfess. Fecisti nos dñe ad te, & inquitum est cor nostrū donec perueniat ad te: ergo hoc manifestum indicium est eūdē appetitū naturalem in illum finē tendere: siquidē extra illum nō satiatur. Hac enim ratione probatur, q. materia omnē appetit formā: nempe, quia nulla satiatur. Nisi q. ille appetitus est vagus ad omnem formam: noster verò est determinatus & destinatus in rem aliquam.

¶ Præterea arguitur. Vna quæque res sua parte natura in rem aliquam determinatam fertur: sicut terra ad centrum, & ignis ad concavum lunæ: at verò nulla res potest designari in quam naturalis appetitus hominis, ceu

Alio ratio.

August.

Ratio potissima.

Alia ratio.

in vltimum finem tendat citra illā visionem: ergo illa est noster naturalis finis in: quæ ideo naturaliter ferimur. Nam si dixeris q. naturaliter illam desideramus in gñe desiderando bonum, nequaquæ rei fatisceris: quoniam hoc vagum desiderium in bonum, necesse est in rem illam naturaliter tendat, in qua summum hominis bonū situm sit. Et tandem conclusio confirmatur ex illo. 3. Ostende faciē tuam & salui erimus, vbi certē inclinatio naturalis exprimitur. Cui illud consonat Io. 1. 4. ostēde nobis Patrem & sufficit nobis, vbi insinuat q. citra illud nihil appetitū sufficit naturali. ¶ Tandem arguitur ex dñctis Caiet. Si cognito illo sine vltimo per fidem tunc naturaliter homo illum appetit, colligitur illā inclinationem naturalem semper esse natura insitam, etiam ante illam cognitionem: nam cognitio illa non attulit inclinationem, sed fecit eum potentem elicere actum suum. ¶ Respondetur ergo ad argumenta Caietani, non bene definiē finem naturalem esse illum quem potest homo naturaliter consequi, neq; appetitum naturalem illum qui naturaliter potest habere actum elicitum: quoniam appetitus naturalis non debet defini per effectum, sed per causā. Est ergo appetitus naturalis quem nobis natura inseruit: & eo ipso quod creati sumus ad imaginem Dei, insitam habemus appetitum naturalem ad ipsum videndū. Atq; adeo finis naturalis est quem naturaliter appetimus: licet consecutio eius & adeptio non sit nobis naturalis. Hęc enim fuit nostrę magnificatio naturę, quod ad illum finem fuerit condita, quem nisi per auxilium speciale Dei consequi non valeamus. ¶ Et per hoc respondetur ad aliud eius argumentum ex. 2. Celi. vbi ait Philo. q. si astra haberēt vim progressiuā, natura dedisset eis organa opportuna nēpe pedes: sed quia non dedit talia organa, signum est quod neq; dedit vim. Similiter nāq; arguit Caiet. quod postquam non habemus naturalia instrumenta ad videndum naturaliter Deum, nō habemus naturalem inclinationem. Respondetur autem q. Arist. non dixit si haberent instrumenta, sed si haberēt vim, haberent instrumenta. Nos autem non dicimus, q. natura nra habet vim, id est potestatem naturalem videndi Deum, sed inclinationem. Præterea Arist. nil de supernaturalibus nouit: & ideo nō concederet rem aliquam habere naturalem inclinationem ad aliquid nisi haberet potestatem & naturales vires ad illud assequendum: nos autem concedimus naturam nostrā adeo esse sublimē, vt ad illum finē na-

Solutio arg. Caieta.

turaliter inclinatur, quæ nō nisi per auxiliū dei assequi possumus. Est tamē paratissimus nobis subuenire: & quæ per alios possumus, per nos ipsos posse censetur. ¶ Hoc supposito de appetitu, qui est potentia, subsequitur, vt de appetitiōe dicamus, quæ est actus elicitus. Beatitudo ergo, vt dicebamus, considerari potest aut sub generali ratione, aut sub speciali & singulari. Sit ergo secunda conclusio. Beatitudo inquam sub generali ratione omnis homo suapte natura appetit, non solum naturali inclinatione, sed etiam actu elicitō dum illi mente offertur. Probat. Beatitudo sic considerata nil aliud est q. bonū perfectū: bonum autem est obiectum voluntatis, atq; adeo bonū eius perfectum est illud quod eaui satiat eiusq; desideria complecti, eique perinde satisfaci: ergo beatitudinem appetere id ipsum est q. appetere in genere vt voluntas expleatur, eiusque desiderijs fiat satis. Hoc autem nemo est, qui non appetat, quantumuis sit corrupta vitæ. Nam etiam iniqui dum voluptates suas expleri volunt, eas sub ratione boni apprehendunt, quāuis in rei veritate vera beatitudine sint alienæ, imò ei sint aduersæ. Atq; hoc est quod Aug. loco citato docuit, vbi facietiam nimis cuiusdā refert. Qui cū in theatro pollicitus esset enunciaturū sed, quid quisq; habeat in animo, cūctis magna expectatiōe suspensis, cupientibus miraculum audire, quomodo scilicet possit arca cordū detegere, tādē dixit, vili vultis oēs emeret, & carē vendere. Irridet verò meritō Aug. scenici illius inep̄ta facietiam. Quā plurimos enim videas, qui vt suis animis oblectantur, & fruuntur concupitis voluptatibus, carissimē emunt, & vilissimō pretio vendunt, atq; adeo sua bona dilapidant. At verò si quispiā ille esset exlapitibus, dixisset. Omnes beati esse vultis, miseri esse non vultis: & tūc certō cōiectasset, quid quisque in animo gereret. Scot. in 1. senten. quæst. 4. non vult Augustinū loqui de actu elicitō, quo scilicet omnes appetant beatitudinē, sed de inclinatione naturali. Sed hoc illico monstrabimus non esse menti Augustini consonum. ¶ Ratio autē cōclusionis est, quā D. Th. 1. 2. q. 10. art. 1. sapienter docuit. Quicquid enim rei nō necessariō cōpetit, fundatur in eo quod sibi à natura est necessariū. Intellectui nāque prima principia cognitionis sunt per se naturaliter nota, vt quodlibet est vel nō est: atq; in de deducuntur alia plus minusue nota, quæ eū nō sint tam euidentia, necessitatē intellectui nō inferunt, vt eis assentiat. Quod aut in intellectu est primū principium respectu omnium cō-

Secunda conclusio.

Mimi inopia facietia.

Ratio cōcludens.

clufionū, est in volūtatē vltimū finis, ad quē omniū referuntur electiones mediōrum: ergo a qua ratiōne in vltimū finem sub illa generali ratiōne cognitum sic fertur naturaliter, vt ne queat illud nolle, sed necessariō, si aliquem illius actum habeat, sit volitio. ¶ At verō quāvis conclusio hęc sub hoc verborum generali tenore nequeat legitima ratiōne negari, maiori nihilominus indiget explicatiōe. Est siquidem dubium verum beatitudo, & summum bonū sub hoc genere cognitum sic volūtas naturaliter appetat, vt nequeat nō velle; an verō duntaxat sic, vt nequeat nolle. Tractant enim quęstionē Scotus in primo. q. 1. 4. dist. & impresentiarū. q. 9. & Durand. q. 8. Ad cuius intellectum annotādum, q̄ volūtatē ferri naturaliter in bonum, bifariam potest intelligi, videlicet aut quantum ad specificatiōnē actus, aut quantum ad exercitium. Quantum ad specificatiōnē sensus est, q̄ volūtas nō potest nolle beatitudinē sub generali ratiōne cognitā summī boni, sed si aliquem actum habeat, ille necessariō est volitio, & appetitio. Appetere aut naturaliter quantum ad exercitium, est nō id solum, sed q̄ oblato obiecto sub illa cognitiōe, necessariō volūtas habet volitionem. Itaq; nō valeat ab exercitio cessare. ¶ Et quidem Henricus Gandensis quodlib. 3. q. 7. opinatur volūtatē necessitari respectu vltimi finis sic cogniti, nō solum quantum ad specificatiōnē, sed etiā quantum ad exercitium, vt nō possit illam in genere cognitā nō velle. Quę quidem sententia in beatis euidenter cognoscentibus beatitudinem in particulari verissima est, vt quęst. seq. monstrabitur, nō enim possunt ab amore desistere. ¶ Verūtamen de eadē beatitudinē in via in genere cognita solum sub ratiōne summī boni statuitur tertia conclusio. Beatitudo sic in genere cognita necessitatē infert volūtatē quantum ad specificatiōnē, nō tamen quantum ad exercitium. ¶ Probatur prior pars primū ratiōne iam facta. Quia inclinatio naturalis volūtatē est ad bonum quō satiare eam possit. ¶ Secundō, sic planius explicatur. Obiectum proprium volūtatē est bonū. Itaq; sicut intellectus nō potest alicui assentiri nisi appareat ei verum, neq; visus quidpiam nisi sub ratiōne coloris videre, ita & volūtas nullam valet rem appetere, aut amare nisi ei offeratur sub ratiōne boni, atque adeo nec potest quidpiam nolle & respuere, nisi sub aliqua ratiōne mali. Vltimū intellectus, nulli potest propositioni dissentiri nisi appareat ei falsa. In beatitudine autem sub illa ratiōne generali cogni-

Explicatio conclusiois.

3. Concl.

Probatio.

ta nulla apparet ratiō mali: ergo neq; potest volūtas eam odisse aut nolle.

¶ At verō nonnulli ex neotericis quorum est Maio. dist. presentiarū. q. 7. quia cuncta cōtendūt in litem euocare, inficiantur illam maiorem, nempe solum bonū esse obiectum volūtatē. Imō potest, inquit, velle aliquid sub ratiōne mali, ac proinde nolle sub ratiōne boni. Et probat. Quia possunt dānati volūtatē suam diuinā volūtatē accōmodare, & (vt aiunt) cōformare: potest autem Deus eis præcipere, vt suam ipsius nolint beatitudinem: quia nec eis vult ipsam cōferre: ergo possunt eam nolle, atque adeo sub ratiōne boni, quia in beatitudine nulla apparet ratiō mali. Idēque asserunt de illo cui Deus suam reuelaret dānationem: posset enim eam velle; beatitudinemq; subinde nōlendo respuere. ¶ Nescio tamen quānam possit hoc quod isti contendunt per suam habere. Profecto tam impossibile est volūtatē id velle in quo nulla apparet ratiō boni, aut nolle in quo nulla apparet ratiō mali, q̄ est impossibile visui id videre, quod nullo indutum est colore. Sciscitauer enim ab istis, cum vnicuiq; potentia suū sit proprium natiuumq; obiectum, quodnam consignare possunt volūtatē si bonum nō est eius obiectum? ¶ Sed forsitan quis fingat, quod quemmodū obiectum intellectus sit hoc disunctum verū vel falsum, ita & obiectum volūtatē sit bonum vel malum. At verō responsio hęc vera est, si quę latet fallacia detegatur. Intellectus quippe est potentia, tum apprehensiuā, tum iudicatiuā, & ideo apprehendit quidem æqualiter verum & falsum, sed tamen iudicatiuus assensus non est nisi veri, & dissensus nō nisi falsi. Volūtas verō nō est nisi tantū appetitiuā, cuius ideo tantū bonum est obiectum respectu volitionis, ac subinde de malum respectu volitionis. ¶ Ad argumētū ergo eorum respondetur, quod dānati nolunt quidem beatitudinem, nō vt volūtatē suam diuinā subijciant, imō quāuis eis præciperet, nolent obtemperare, sed illam respiciunt, propter odium quo Deum prosequuntur, quem ideo videre nolunt, atque id sub aliqua ratiōne mali nolunt, scilicet, sub ratiōne inimicitia. Atq; adeo eius inimicitias sub ratiōne boni appetunt: nempe quia se volunt de suo, hoste vindicare. Ille verō cui in hac vita reuelaret sua dānatio (quod de lege ordinaria fieri nō potest) nō ideo illam cuperet. Sed si Deus ei præciperet, vt eam vellet, & ei obtemperaret, id faceret sub illa ratiōne boni, quę est obediēte Deo.

Neoterica opinio.

Reprobatio.

Obiectio.

Dilatatio obiectio.

Augull.

¶ Eadem conclusio confirmatur auctoritate Augull.

Aug. in Enchirid. 1. 0. 4. vbi ait. Neq; volūtas non est, aut nō libera dicta est, quia sic beati esse volumus. ¶ Verūtamen Scotus quāuis loco citato fateatur nobiscum, q̄ circa vltimū finem: oblatum sub illa ratiōne nequeamus actum elicere volūtatē nisi velle, nō tamē omnino nobiscum cōuenit, q̄ ille amor beatitudinis in genere cognita sit naturalis. Naturale enim vno modo dicitur, vt distinguitur contra liberum, atque alio modo, vt fit ex inclinatione naturali, quāuis liberē. Scotus ergo nō cōcedit esse naturalem primo modo, sed secundo, scilicet, quia oritur ex inclinatione naturali, & fit absque electione. At verō S. Thom. intelligit volūtatē moueri naturaliter, id est, nō liberē, vt. 1. 2. quęstione. 1. 0. articulo. 2. se planē exponit, dicens, q̄ volūtas ab aliquo obiecto mouetur naturaliter, vt ab vltimo fine, ab alijs nō, scilicet a medijs. ¶ Argumentum autem Scoti quo vitur in primo dist. 1. quęstio. 4. est, q̄ vnus potentia nō potest esse nisi vnus modus agendi: cum ergo volūtas suapte natura sit potentia libera, nō potest habere alium modum, vt scilicet aliquod respectu alius finis moueatur naturaliter: quoniam agere liberē & naturaliter sunt contraria. Itē quia si est actus volūtatē, est voluntarius: omne autem voluntarium est liberum.

¶ At profecto eadem ratiōne probaret, quod cum intellectus respectu aliarum conclusio nō moueatur necessariō naturaliter ad assensum, inde cōsequatur, vt neq; respectu primorum principiorum moueatur necessariō. Respondetur ergo, quod licet libertatis arbitrium, idē sit, quod volūtas, ratiōne tamē differunt: quicquid enim est ad volūtatē potest dici voluntarium, sed tamen ratiō libertatis addit indifferentiam ad vtrumlibet. Et ideo quāuis volūtas suapte natura sit libera, nihilominus respectu finis vltimi mouetur, vt natura quantum ad specificatiōnē, ita vt respectu illius nō possit habere actum nisi volendi. Itaq; sicut graue suapte natura descendit quia est talis natura, ita volūtas suo pondere fertur in beatitudinem sibi in genere cognita. ¶ Alio qui si sua argumētatio efficaciam haberet, cōcluderet subinde nec beatos posse deum visum amare, per modum natura, vt ibidem concedit: quod est falsissimum. Imō eum nō amant libere licet per volūtatē, sed naturaliter: vt quęst. seq. videbim. Et est quodammodo exemplū in deo licet nō sit omnino equiparatio. Amat quippe se ipsam: spiratq; spiritum sanctum certē

Scotus.

S. Thom.

Argum. Scoti.

Reprobatio Scoti.

Contra Scotum.

non liberē, sed naturaliter, tametsi Scot. dist. 1. 0. videatur illud subobscure negare. Nihilominus quāquam spiratio illa sit spontanea vt voluntaria, nō tamen est libera, sed tam naturalis quā generatio filijs: quia nō potest se Deus non amare aut non spirare spiritū sanctum, quāuis omnia extra se ainet liberē. Respondetur ergo, quod volūtas amat vltimū finem nō propriē, quia liberē vult, sed quia est talis natura, quia nō est in sua potestate, si habet erga ipsum actionem, nō amare.

¶ Secundum cōclusionis membrū cōtra Henricum assertum est, qui censet beatitudinē sub illa generali ratiōne cognitā necessitatē volūtatē inferre, etiam quoad exercitium. Id quod primō sic probat. Sicut prima principia in intelligibilibus, sic & in operabilibus vltimus finis: prima autem principia necessitate intellectum mouent ad assensum: ergo & vltimus finis volūtatē ad eius amorem. Secundo volūtas necessariō illud amat, cuius gratia cetera cupit: cuncta verō quę concupiscit in vltimum finem refert: ergo illud necessariō amat. Tertio, volūtas nequit quippiam nō velle, nisi in quo sit, vel aliquis defectus boni, vel aliqua apparentia malis in vltimo autem fine sic cognitio, neutrum istorum inest: ergo nō potest ab amore vltimi finis cessare.

¶ Scotus verō inter alias impugnatiōnes, illas vt præcipuas ponit. Primum arbitrat contra dictionē inuoluerē vltimum finem sub ratiōne generali cognitum necessitate trahere volūtatē, & tamē cognitum sub ratiōne particulari, nempe visionis Dei, nō idē facere, quāuis abstractiue & ænigmaticę, vt in hac via nō scitur. Huius autem ratiōnis infirmitatem illico monstrabimus. ¶ Secundo id redarguit. Potentia inferior nequit superiorem vincere: ergo intellectus ostendens vltimū finē nequit volūtatē sic vincere, vt necessariō illum amet. Hęc verō ratiō pluribus errat modis. Primō supponens intellectum esse volūtatē inferiorem: cuius contrarium supra demonstrauimus. Secundō, quia maior illa in sensu ipsius falsa est: imō sensus ostendens prima principia intellectui, vt a quolibet pūcto in quolibet punctum, suam ducere, ipsam vt assentiat euincit. Tertio, quia hęc victoria nō est potentis ostendentis obiectū, sed ipsius obiecti. Etenim dum intellectus ostendit vltimum finem volūtatē, nō est ipse, qui volūtatē pertrahit, sed obiectum ipsum cognitum in intellectu enim nō facit nisi obiectū applicare, veluti qui ignē stupræ admouet nō exurit, sed ignis ipse. Et, hęc ratiōne

Secundū membrum cōcl. Probationes Henrici.

Scotus.

Reprobatio Scoti.

tione quaest. seq. comonstrabimus Deum clare visum voluntatem non modo allicere, verum necessitate ad amorem mouere, etiam quoad exercitium. **¶** Alter probatur conclusio ex illo August. i. retracta. Nihil tam est in potestate voluntatis quam ipsamet voluntas: sed tamen hec autoritas non reprobat voluntatem quoad specificationem necessitari in hac vita, & in futura etiam quoad exercitium: & ideo non est tam efficax. **¶** Ratio ergo legitima est, quod beatitudo in hac vita sub illa generali ratione cognita non est potens voluntati necessitatem imponere, ut sit illo obiecto attentam cum ipsa sit reliquarum potentiarum motrix, potest quae cumque cognitio in intellectu existat, ad aliud se diuertere. Imo & intellectum ab illa cognitione repellere. Solus namque Deus, qui est autor naturae potest necessitatem voluntati inferre quoad exercitium: id quod in patria per suam ipsius visionem facit.

August.

Legitima

Durandus.

¶ Durandus autem in allegata questione. 8. hac sic moderatur conclusionem, quod saltem homo cognita beatitudine in genere necessitatur quoad velleitatem, quae non est voluntas efficax, scilicet velle. Sed re vera ratio facta hoc etiam falsum esse demonstrat: quia cum voluntas possit existente illa cognitione illam amouere, ad nullum actum necessario mouetur.

Contra Scotum.

¶ Non tamen propter hoc debuisset Scotus mentem Augustini querere, dicens, quod illis verbis, Omnes beati esse non vultis, miseris esse non vultis, solam appetitum designauerit qui est naturalis inclinatio, nam etiam actum ipsum elicicum significauit. Non quod necessario quantum ad exercitium semper habeatur, ut patet in dormiente, sed quantum ad specificationem, ut expositum est. **¶** Quarta conclusio. Veram beatitudinem in particulari cognitari, sub illa scilicet ratione quae est visio, apprehensio & possessio Dei, nemo naturaliter potest appetere actu elicitio nisi supernaturali cognitione praesupposita. Conclusio est liquida, quia nil est volitum nisi praecognitum: cognitio vero haec beatitudinis, sicut & res ipsa, vires excellit naturae: quia supernaturalis est. Non nego, quia per vires naturales possit talis appetitio elici, supposita reuelatione supernaturali in ipso, qui appetit, vel in alio: Enimvero si Christianus lumine fidei perfusus infidelem doceret, veram beatitudinem in solo Dei conspectu & possessione consistere, posset quidem illi veritatem hanc persuadere, atque adeo posset infidelis ille assensum praebere, atque adeo eundem Dei conspectum appetere & concupiscere, quamuis nollet alios fidei articulos recipere.

4. Concl.

re. Illa tamen appetitio non esset grata Deo: quia non dimanaret a fide catholica, neque finem illum sine tali fide posset consequi posset: nihilominus appetere. **¶** Quinta conclusio. Cognitio fidei obscura, qualis est in via, non imponit voluntati necessitatem, neque quoad exercitium, neque vero quoad specificationem.

5. Concl.

Prior pars iam satis probata est. Sola enim clara visio vim illam habet necessitatem inferendi voluntati quoad exercitium. Posteriori vero contra rationem Scoti supra relatum statuimus. Nam ista obscura cognitio beatitudinis in particulari non tantum vigoris habet ad trahendam voluntatem, ut bene ait questio. cita. Durandus, quantum cognitio in genere. Nam cum in genere nil aliud sit quam si dicas bonum & optimum, nullam praese fert appetendi difficultatem: quoniam & iniqui hoc cupiunt, cum quicquid afficerent sub ratione boni eis apparentis concupiscunt. Si vero alicui proponatur beatitudo vera in particulari, ostendaturque via ad ipsam perueniendi, quae est ab illicitis voluptatibus abstinere, & diuina mandata officijs colere, profecto difficultatem corruptis hominibus offert: adeo ut illam nolint, imo malint suis voluptatibus oblectari. Fateor neminem non habere velleitatem quandam, nempe velle illa beata vita angelorum potiri, nisi tanti mihi consistat: sed tamen quod omnes habeant efficacem absolutamque amorem eius & desiderium experientia docet esse falsum. **¶** Atque hoc est aduersus Lutheranos ineluctabile argumentum. Tribuunt enim eam vim virtutis, & energiam fidei, quam habet visio in patria. Sicut enim illa foelices voluntates absorbet, ut nequeant non Dei amore cogitare: ita continent fidem, necessariam habere connexionem cum charitate, ut qui credit non possit non amare, atque adeo inferunt, quod per quodcumque peccatum mortale, quod amittitur charitas, perdatur fides: quae quidem haereticis absurdissima est.

Contra Sco.

Aduersus Luther.

¶ Quo ergo Scoto respondeamus, negatur velleitatem conuoluerit contradictionem beatitudinem in genere cognitam necessitatem imponere voluntati quoad specificationem: non autem si speciatim cognoscatur in particulari: Imo ambo haec sunt sibi coherentia. De visione autem Dei, quae etiam negat beati voluntatem necessariam moueri quoad exercitium, quaestio ne sequenti disputabimus.

Diluitur argumentum Scoti.

¶ Primum igitur argumentum in capite propositum iam dilutum est. Probat enim eos, qui ignari sunt verae beatitudinis non posse illam appetere, quae admodum quarta conclusione explicatum

Solutio primi argumenti.

tum

tum est. Illam vero sub ratione generali nullus ignorat: atque adeo nemo non appetit. Quamuis possit voluntas aliorum attendens ab actu appetendi desistere, ut secunda, & tertia conclusio demonstrabant. **¶** Ad secundum vero per quintam conclusionem responsum est, quod ostendimus cognitionem vltimi finis in particulari adeo nulla necessitate mouere voluntatem, ut possit propter difficultates, quae in illa obtinenda offeruntur, eius consecutionem non appetere, imo renuere.

Solutio secundum argum.

Solutio tertium argum.

¶ Ad tertium respondetur, quod illi etiam, qui male aliqua appetunt, concupiscunt illa sub generali ratione boni, ut in secunda conclusio dicebamus, & ideo appetunt beatitudinem in genere, nempe bonum sub illa ratione apprehensum. Ille tamen appetitus non est naturalis, sed corruptus: quia non est verae beatitudinis. Neque ille homo est vere beatus, imo adeo a vera beatitudine deflexus, ut eius impedimenta appetat. Quapropter sapienter Augustinus, addens, nihil male vult, vulgarem plebis opinionem condemnauit: exitimantium illum esse beatum, qui habet quicquid vult, & cui omnia pro votis succedunt: imo male volens miserior sit, dum ei pro votis succeditur. At vero qui diceret beatum illum esse, qui habet omnia quae vult appetitu naturali, veritatem pronunciat, licet nil aliud adderet. Quoniam appetitus naturalis in ea dicitur fertur, quae ad normam rectae rationis ex petibilia sunt. Sed Augustinus explicatius loquitur.

ARTICULVS II.

Virum homo naturalibus viribus possit beatitudinem consequi.

Ost quam de appetitu beatitudinis dictum est, subsequitur, ut de eius assecutione dicamus. Quae tunc ergo primo, utrum homo per suam naturalem facultatem possit beatitudinem assequi. Et arguitur a parte affirmatiua. Natura nunquam in necessarijs deficit: nihil autem tam necessarium homini est, quam in suo vltimo fine consequescere: ergo a natura illi sic prospectum est, ut possit per eius vires suam adipisci finem.

Partis affirmatiuae argum.

Secundum argumentum.

3. Argum.

¶ Secundum. Homo irrationabilibus creaturis nobilior est & praestantior, atque adeo plus fibi sufficiens irrationales autem creaturae proprijs viribus suos fines attingunt: ergo & homo, quae admodum quarta conclusione explicatum

10. Ethico. autor est Philosophus) est operatio perfecta, & cuius est remiacipere, est ipsa perficere: officia vero, quae vocantur moraliter bona, naturalis hominis potestati subduntur, iuxta illud Pauli ad Roma. 2. Centes quae legem non habent, naturaliter ea quae legis sunt faciunt, & illa sunt perfecta vitae inchoationes: ergo & ad illam vitam pertingere, in hominis positum est. naturali facultate.

Pars negatiua.

¶ In contrarium est illud Esai. 64. Oculus non vidit deus absque te (id est nisi te autore) quae praeparasti expectantibus te. Et. 1. ad Corint. 2. addidit Paulus, neque auris audivit, neque in cor hominis ascendit. Quasi nulla naturalis potentia hac vigeat virtute ac facultate.

¶ Quae ratio praesens alia praesupponit, atque alia quaerit. Ob id quae ad omnia quinq; conclusionibus respondetur. Supponit enim, quod homo suam possit supremam beatitudinem, & felicitatem consequi, & quaerit subinde quibus id viribus valeat. Cui & alia adiungitur quaestio, utrum in hoc seculo, id sit deo possibile.

Decisio articuli.

¶ Ad notandum tamen in quaestione vestigulo, quod nihil hic de merito sciscitamus, utrum scilicet homo suis viribus naturalibus valeat beatitudinem promereri: haec enim alia quaestio est, ad tractatum de gratia dei pertinet: quo aduersus Pelagianos pars negatiua, ceu catholica veritas definitur. Gratia enim dei (ut ait ad Ephesios Paulus) sumus saluati per fidem, & hoc non ex nobis, dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis gloriatur: sed sciscitamus utrum seclusa ratione meriti homo possit illam obtinere, scilicet utrum possit beata virgo vel alius quispian meritum esse beatitudinem, vel si per impossibile daretur sine meritis nostris aut Christi, posset beatitudinis suae fieri copos.

Notandum:

Ad eph. 2.

¶ In hoc ergo sensu statuitur prima conclusio. Homo potest suam consequi beatitudinem. Nihil modo asserimus, quibus viribus id possit, sed absolute, quod possit. Conclusio est de fide, iuxta illud. 1. Ioan. 3. cum apparuerit, similes ei erimus, & videbimus cum si cuti est. & 1. ad Corint. 13. Videmus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem: Ratione vero naturali probat conclusio nem hanc duobus locis Diuus Thomas, prima enim part. quaest. 1. 2. arti. 1. quaerit, utrum homo possit deum per essentiam videre: abique disputatione utrum in illa visione beatitudo consistat: hic vero scilicet. 1. 2. questio. 5. disputat utrum possit homo suam beatitudinem consequi, quae est illa visio. Et utrobique assertiue respondet. Probatio est illa, quam articulo praecedenti explicauimus. Cognitio enim est

Prima conclusio.

Prima conclusio ratio.

scitu

fectu desiderii homini naturale inest cogno-

1. Ratio.

scendi causam, non quomodo cumq; sed per eius essentiam: ergo cognitio huius machinæ mundi desiderium naturale nobis ingenerat cognoscendi causam in sua ipsius essentia, quæ nisi per visionem fieri non potest: naturale autem desiderium non est frustratum: ergo ad illum finem potest homo peruenire. ¶ Secunda ratio est. Beatitudinis nomen adaptionem perfecti boni significat: ergo quicquidque capax est perfecti boni, ad eandem beatitudinis adaptionem peruenire potest: homo autem est illius capax: ergo potest illuc pertingere. Minor vero probatur. Homo suapte natura ad imaginem & similitudinem Dei, ut Gen. 1. legitur conditus est: imago autem & similitudo Dei capacitatem quandam & aptitudinem designat eius essentiam cognoscendi amandiq; ac perinde ea fruendi. Est enim similitudo illa veluti cælatura in annulo aureo instar lapilli figuræ excavatæ, qui illic cælatus est: sic enim intellectus & voluntas capaces sunt quibus

Confirmatio.

Dei visio & amor imprimatur. ¶ Et confirmatur hac ratione physica: Intellectus, quia immaterialis est, potest bonum vniuersale apprehendere abstrahendo ab hoc & ab illo bono naturali, atque adeo illud sic in genere cognitum amare & appetere: ergo suapte natura est capax consequendi rem illam quæ eminenter continet vniuersa bona. Cuius indicium, ut supra diximus, est quod citra illius consecutionem naturalis noster appetitus nequaquam sedatur & conquiescit. ¶ Veruntamen aduersus hanc conclusionem videntur militare argumenta hæc. Sicut natura rationalis est supra sensibilem, ita rationali præeminet intellectualis, qualis est Deus, ut Dionysius ait in lib. de diuinis nominibus. sed brutæ animantes solo sensu polentes nequeunt ad finem rationalis creature, nempe hominis peruenire: ergo neque homo ad supremam beatitudinem naturæ intellectualis. ¶ Item infinitum, ut 3. Physic. ait Aristote. non est cognoscibile: Deus autem est infinitus: ergo non potest à nobis cognosci.

Obiectio.

¶ Propter primum argumentum non desuerunt, qui negarent posse Deum à creatura rationali videri, propter eius excellentiam & eximiã puritatem. Veluti sol qui est maximè visibilis à vespertione cerni non potest, ut Aristot. 2. Metaph. ait, nempe, quod sicut oculus noctis ad lumen solis, ita & intellectus noster ad manifestissimam naturam. Igitur si recondita naturæ intelligere non possumus, multo minus in accessum splendentem Dei, qui totius est fons naturæ conspiciere valeamus.

Responsio.

¶ Propter primum argumentum non desuerunt, qui negarent posse Deum à creatura rationali videri, propter eius excellentiam & eximiã puritatem. Veluti sol qui est maximè visibilis à vespertione cerni non potest, ut Aristot. 2. Metaph. ait, nempe, quod sicut oculus noctis ad lumen solis, ita & intellectus noster ad manifestissimam naturam. Igitur si recondita naturæ intelligere non possumus, multo minus in accessum splendentem Dei, qui totius est fons naturæ conspiciere valeamus.

¶ Veruntamen adnotandum est, quod aliter intellectualia excedunt sensum, quam supernaturalia & Deis intellectum nostrum. Intellectualia namque sic excedunt sensus omnes, ut sub eorum obiecto non comprehendantur: nam obiectum sensus non est nisi materiale & corporeum, quemadmodum obiectum visus est coloratum. ¶ Atque hinc colligitur secunda conclusio. Neque Deus neque Angelus corporalibus oculis videri possunt, ut 1. part. quæst. 1. 2. artic. 3. ait D. Thomas. Imò neque per absolutam Dei omnipotentiam id fieri potest, plusquam quod aut per aures videas, aut per oculos audias. Quoniam licet Deus se solo possit producere entitatem illam quæ est visio sui, non tamen est in oculo aut in sensu corporeo receptibilis eo modo, ut per ipsam valeat immutari: eo quod res intelligibilis non est obiectum eius, veluti coloratum non est obiectum auditus. Vnde Aug. in lib. de videndo Deum ad Paulinam, Deum inquit nemo vidit vnquam & in hac vita sicuti ipse est, & in Angelorum vita sicut visibilia ista quæ corporali visione cernunt. Quocirca illud Iob. 1. 9. In carne mea videbo Deum saluatorem meum, non sic intelligitur, quod oculo carneo possit videri essentia Dei: sed quod homo existens in carne post resurrectionem videbit Deum, & per oculum carnis videbit Christum. Illud autem ca. 42. Oculus meus videbit te, de oculo mentis intelligitur.

Notandum.

Secunda conclusio.

Aug. 1.

3. Concl.

Obiectio.

Supernaturalia sunt à nobis intelligibilia.

ergo modo intellectus noster eleuari per lumen gloriæ potest (ut artic. 4. videbimus): et Deum intueri queat. Nam etsi animam mortali corpori immiserit species intelligibiles à phantasmatis abstrahat, tamen ad videndum Deum (ut artic. proximo videbimus) Deus ipse in ratione speciei intelligibilis erit: foelicibus intellectibus coniunctus.

¶ Ad aliud verò respondetur. Quod Aristote. quando ait infinitum non esse cognoscibile, intelligit de infinito ratione materiæ, scilicet, quod est infinitum in potentia, ut numerus partium cõtinui & moles in infinito. protensa: quia non habet formam, aut certum numerum per quam cognoscatur. & res non est cognoscibilis, nisi quatenus per formam fieri potest in actu & in propria specie. Deus autem est infinitum in actu, infinitaq; subinde perfectio; atque adeo non solum est cognoscibilis, verum & in fine cognoscibilis, ut à se ipso cognoscitur.

3. Concl.

¶ Tertia conclusio. Homo in hac vita nequit suam premiam suam foelicitatem consequi. Duplex enim est beatitudo, quædam scilicet imperfecta atque alia perfecta. Imperfecta verò beatitudo duplex etiã est. Alia quæ, ut ait Aristoteles, consistit in operatione secundum virtutem: quæ (ut ipse ait) beati sumus, ut homines. Quæ quidem est dispositio quædam ad cælestem foelicitatem obtinendam. At verò charismata ipse supernaturalia non cognouit, atque adeo neque infulsam charitatem, per quam solam officia nostra nomme & rem obtinet virtutum. Et ideo alia est, licet non omnino perfecta & confirmata, beatitudo, quæ consistit in spe futuræ gloriæ. Et illa quidem (ut supra diximus) potest esse in hac vita. Quippe qua sancti viri abnegantes, ut ait Paulus impietatem & secularia desideria, sobrietateque & iuste & pie viuentes in hoc seculo, quodammodo fruuntur, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei & saluatoris nostri Iesu Christi. ¶ Veruntamen, quod perfectam beatitudinem in hac vita consequi homo non valeat, probatur argumento primo sumpto à peculiari ratione veræ beatitudinis. Dicitur quippe est in visione Dei esse positam. Quæ utiq; visio in hac vita obtineri non potest. Nisi quis obijciat, illam Deum posse ex peculiari priui legio alicui concedere, ut fecit Paulo. At tamen loquimur secundum ordinariam legem. Præterea illa nisi firmam haberet perpetuamque statum, ratione completa veræ beatitudinis careret. Imò, ut suo appendice ornamento decora esset, corpus etiã immortalitate, & reliquis dotibus insignire deberet.

Ad Tit. 2.

Probatio.

¶ Conclusionem verò ob id impræsentiarum

statuimus, ut eam quoque ex generali ratione beatitudinis deducere mus. In quo locupletando argumento Diuus Augustinus librum totum de ciuitate Dei expendit. Perfecta namque beatitudo (ut nomen ipsum auribus suggerit), perfectum bonum est, atque adeo sufficiens: sufficientia autem eius hæc est, ut omnem malum excludat, omnemque desiderium expleat: neutrum verò istorum in hac fieri vita possibile est. Nam & intellectus noster multis ignorantie nebulis obducitur, & voluntas subinde prauis corruptisq; affectionibus est peruenia, à quibus nisi magna cura & labore eripi nequit. Et præterea corpus creberrimis ærumnis & calamitatibus subditum. Hæc enim speculatio Academicis demeritauit, qui disqui rentes in hac vita vbi nam foelicitatem collocarent, inuenire nequuerunt. Imò Marcus Varro sectas ferme trecentum de re hac recensuit. Quod etiam argumentum in Academicis & in de Finibus bonorum & malorum Cicero, aurea sua lingua disserterit, tamen punctum non attigit. Quoniam in hac vita summum bonum non erat reperibile: imò neque in altera quemadmodum ipsi citra Deum illud indagabant. Enimvero cum homo ex anima & corpore constet, vtramque partem necesse est, beatitudo perficiat. Corpus autem quod mors tam multis morbis, doloribus & cruciatibus vexat, & in suum vergeat interitum, constantissimum est, non posse in hac vita ab illis eripi, quousque ad illam perueniat, in qua non erit luctus neque clamor.

August.

Probatio conclusio.

Meditatio.

De animi bonis. Tria vitæ genera.

Temperantia.

Prudentia.

Instituta. ¶ Deinde instituta, cuius munus est sua cuique tribuere, in hoc munere persolvendo quam plurimum laborat, tantum abest, ut beatitudinis requie fruatur. Imò hæc virtus est inter omnes quæ à Repub. maxime exultat. Ad eò proprius vniuersi iudicij amor, propriorumq; bonorum cupidio iura alijs debita soluere vetat.

Fortitudo. ¶ Tandem fortitudo, metus, audaciæq; moderatæ patientiæ patens, qua mala huius vitæ toleratur, tam multa malorum turba non nunquam concutitur, vti etiam Stoici, qui docebāt nullam passionem in virū sapietē cadere, dicere cogere, qd quando eo vsq; mala illa succrescerent, vt sapiens, vel nō posset, vel non deberet ea sustinere, tunc mortē, si neque naturaliter, adueniret, neq; aliunde accederet, deberet ipse sibi inferre, vt ab illis eriperetur. Vide quo ce citatis illi sapientes exitiū precipitaretur, qui vt vitam quam beatā ducebant, fugerent, mortis auxilium implorabāt, strenuamq; fortitudinis virtutem homicidam faciebant.

Misericordia. ¶ Adde quòd nonnullæ virtutes, vt pietas in parentes atq; in ciuis misericordia, in condolendis miserorum aduersitatibus laudem merentur suam. Cum tamen dolor à legitima beatitudine alienissimus sit.

Contemplatio. ¶ Neq; verò suprema felicitas, quam in contemplatione veritatis collocabāt, quietem suam & otium nancisci in hoc seculo valet: quippe cum multis rerū turbis perturbetur, quouique in caelestem Hierusalem, cōscendamus, cuius seras portarū nullus malorum impet⁹ abrūpere valet, sed posuit Deus suos fines pacē: vbi ad prefructū per illam beatā visionem perfruemur. Præterquam qd qui in hac vita addit sciētiam, addit sibi laborem, & indignationē: quia indignatur videns indignos magistratus admitti stare. Quarta conclusio qua superior confirmatur sit. Perfecta beatitudo semel acquisita an illi nō potest. Origenes fertur quorundā Platoniorū errores sequutus, asseruisse de vltima beatitudine hominē posse in miserā recidere. Quod veræ beatitudinē maximē repugnat. Enimverò cum sit bonum sufficiens, oportet (vt diximus) vt omne malū excludat, omneq; desiderij expleat, inter alia verò felix præcipuē desiderat bonū quod obtinet, se cure & tutò retinere, alioqui amittendi metu angere tur, & si amitteret, doleret. Requirit ergo ad beatitudinē, vt possidens certam habeat opinionē nunquam suā amittendi felicitatē. Si autē opinio est vera, inde fit cōsequens beatitudinē amitti non posse. Si verò falsa, falsitas ipsa rationē veræ beatitudinis tollit. Igitur cū in hac vita, quæ caudæ & labilis, atq; adeo pe-

ritura est, nihil sit perpetuū, fit vt nec in sit in ea perfecta beatitudo. Sed illa tantum eas inchoatio, quæ in spe consistit, de qua Roma. 8. ait Paulus, spe salui facti sumus. Quæ quidem beatitudo quantum genere suo perpetua sit, sicuti diuinus amor, nihilominus ratione subiecti, quia in hoc seculo nō dum sumus cōfirmati in gratia, per liberum arbitrium nostrum est amissibilis, nisi in beata virgine & Apostolis, qui ex privilegio fuerunt cōfirmati. Dū verò rationem veræ beatitudinis in particulari questione, sequenti speculemur, altiorē rationem eandemq; legitimā contemplantur, cur illa beatitudo amitti nequeat. ¶ Quinta demū conclusio, quæ ad titulum quartæ questionis respōdet, est. Quamuis beatitudo imperfecta, quæ in hac vita per cultum virtutum moralium obtinetur, viribus naturalibus possit acquiri, nō tamen perfecta & suprema. Imò visio Dei in qua consistit, super naturam nō solum hominis, verum & omnis creaturæ existit. Prior pars per ea quæ dicta sunt demonstrata est. Duas enim distinxim⁹ in hac vita imperfectas beatitudines. Vnam secundum Philosophos, vel actiua, quæ consistit in operatione secundæ virtutem, & cōtemplatiua substantiarū separatarū. Atq; ad has asserit prior pars nostræ conclusionis viribus naturalibus posse hominem pertinere, scilicet, per opera moraliter bona. Quamuis opera illa nec digna sint absq; charitate infusa proprio nomine virtutum. Alterum verò beatitudinis genus, quod in spe caelestis beatitudinis positum est, absq; speciali Dei concursu cōsequi homo non potest. Veruntamen impræsentiarum de officijs quibus beatitudinē promeremur, nō habetur sermo. Sed de eius cōsecutione, quæ habet rationem præmij.

¶ Quòd autem visio illa beata sit nobis atque Angelis supranaturalis, est catholica veritas, cuius contrarium fuit Bigardorum hæresis, in concilio Viēnensi sub Clemēte quinto clemēti. Ad nostrum, de heret. inter octo illorum errores condemnata. Assertio enim eorum erat, quòd intellectualis natura in se ipsa est beata: neq; indiget lumine gloriæ ipsam eleuante, atq; adeo neq; alia supranaturali virtute ad videndum Deum. Imò aiebant phrenetici illi & stupidi, quòd cum Deus vbique sit præsens, atque adeo quantum est de se semper sit intellectui nostro applicitus, solum delictorum nostrorum obstaculum, est nobis impedimento, ne eum cernere valeamus. Ex quo subinferebant, vsq; adeo posse hominem in hac vita cor à culpâ sordibus emundare, vt in hoc in mortali corpore Deum valeat (quemadmodum de Paulo

3. Cōclusio.

Bigardorum error.

Testimonia sacra.

Paulo fertur) per essentiam videre.

¶ Sed erat illa insignis dementia. Contrarium nos enim fides Catholica docet. Legitur enim in psalm. 83. Gratiam & gloriam dabit dominus. Hoc est, sicut gratia, quæ est semina gloriæ, ita & gloria ipsa solo Deo fit auctiore. Cui cōcinit ad Roma. 6. Apostolus, dicens, Gratia Dei vita æterna. Quæ quidem vita (vt monstratum est) in illa Dei beatā visione consistit. Accedit & locus citatus Esaiæ, Oculis non vidit absq; te quæ præparasti expectabuste. Cui. 1. ad Corin. 2. concors Paulus, Oculis inquit nō vidit &c. Et Matth. 11. Nemo nouit Filium nisi Pater, & Patre quis nouit nisi Filius, & cui uoluerit Filius reuelare. Vbi simpliciter de Dei cognitione loquebatur, vt doceret, tam Fidē, qua cognoscitur in via, quam visionē, qua cōprehenditur in patria, opera esse Dei supernaturalia. Eodemq; illud alludit Ioan. 14. Si quis diligit me, diliget me, & ego diligā illum, & manifestabo me ipsum illi. Quasi munus propriū eius sit manifestare se amicis suis, quod fiet per eius intuitum in celo. Est ergo Catholica fides. ¶ Rationem verò, qui rem in cortice dumtaxat cernunt, nō aliam referunt, qd quòd cum creatura sit finita, Dei verò substantia infinita, nulla sit proportio, vt homo naturaliter possit videre Deum. At verò ratio hæc minimè satisfacit. Aliud enim est querere de proportione rerum quatenus sunt res naturales, atq; aliud de proportione obiecti & potētie in ratione cognoscendi. Enimverò cum ens sit intellectus obiectum, cuius amplitudine cōprehenditur Deus, disproporatio inter eius infinitatem & nostram capacitatem, non est sufficiens causa tollendi proportionē in ratione potētiae & obiecti ne cognoscatur à nobis. Nā per hæc visibilia, vt ait Paulus, potest ipse cognosci in quantum causa. Vnde posset quis argumentum ducere, quòd si Deus fieret nobis præsens, possemus ipsum naturaliter videre, saltem anima à corpore separata in puris naturalibus absq; peccato & gualia existens.

¶ Rationem ergo, quæ certè sola inter naturales legitima est, exponit D. Thom. 1. 2. q. 5. artic. 5. Sed explicatius. 1. par. q. 12. art. 4. Ratio vero fundatur in hoc, quòd cognitio fit per abstractionem à materia secundum diuersos gradus: quod cognitio, est spiritualis actio: saltem modo aliquo, Supponit autem alia fundamenta tria. ¶ Primum, cognitio cuiuscunq; rei fit ad modū cognoscētis: eo quòd est receptio in potentia. Nā, vt. 2. & 3. de anima ait Philosoph⁹, cognoscere atq; deo intelligere est quoddam pati. Et ideo veluti aqua diuasi infunditur

Ratio cōclusiōnis illegitima.

Ratio legitima.

Primum fundamentum.

eius figurā suscipit, ita cognitio recipitur iuxta naturam cognoscentis. Vnde (vt in libro de causis habetur) intelligentia cognoscit tam ea quæ sunt supra se, quam ea quæ sunt infra se secundum modum suæ substantiæ. Homo enim quia habet intellectum materiæ infusum, non cognoscit Angelos, qui sunt supra se, per species tam puras tamq; spirituales quæ sunt Angelicæ, sed per illas intelligibiles, quas de phantasmatibus materialibus deducit, & per easdem itidem genera & species intelligit naturarum materialium, quæ sunt infra se.

¶ Hac ergo supposita veritate, quòd cognitio fit ad modum cognoscenti, tanquā secundum fundamentum distinguenda sunt, tam potētiae cognoscitiuæ quæ obiecta cognoscibilia. Et quidē potētiae quæquam non sint nisi duæ, nempe intellectus & sensus, reperiuntur tamē in creatura in triplici differentia. Angeli enim solo intellectu vigēt: bruta verò solo sensu, sed homines utroque. Obiectorum verò cognoscibilibus tria similitur sunt genera. Infimum est eorum quorum natura non habet esse nisi in hac indiuiduali materia. Vt sunt omnia merè corporalia. Alia verò sunt quorum natura, nec materialis est, nec receptibilis in materia, vt Angeli. Homo verò est mediū, quia licet habeat formam, nempe animā immaterialem, recipitur tamen illa in materia.

¶ Sensus ergo siue hominis siue brutorum nequeunt nisi singularia materialia & corporea cognoscere. Tamen, vt in eorum patet speciebus, non nihil præ se ferant immaterialitatis & spiritualitatis: eo quòd quodammodo sunt à materia abstractæ: ob id namq; species visibiles tam subito mouentur, nec videntur ipse, nec sentiuntur. Intellectus verò noster, quia in se est immaterialis, potest quidem cognoscere naturas & quidditates rerum, sed tamen quantum diu est in materia, nequit illas cognoscere nisi per species à materialibus phantasmatibus abstractas. Quare proprium eius munus est cognoscere naturas in yniuersali: nempe genera & species, atq; earum quidditates: quòd facultatē sensus excedit. Angelico verò intellectu connaturale est quidditates & substantias creaturarum spiritualium cognoscere. Quòd quiddena facultatem intellectus humani pro isto statu excedit, qui illas substantias nō nisi abstracte cognoscit ex corporalibus ratiocinādō.

¶ Tertium fundamentum sit, quòd esse creaturarum non est de intranscendente ratione substantiæ & quidditatis & essentiae ipsarum. Nam antequam mundus esset verum erat hominē esse animal rationale & Angelum esse substantia-

Secundum fundamentum.

Tertium fundamentum.

riam spirituales, licet non existerent. Quare omnes creaturæ habent esse receptum. Quod quidem vel per creationem vel per generationem recipiunt. Deus autem est suum esse: nam de intrinseca ratione eius quidditatis est existeret; quibus nisi esse, sua esset natura in trinitate; nullatenus esse posset, quia non posset filius ab alio recipere. Ex quo fit, quod cum omnis creatura habeat esse receptum, siue in materia corporali siue in individuo, ut Angelus: omnis est: quodammodo materialis. Nam id ipsum quod est recipi, est materialis conditio. Solus autem Deus est purissimus actus.

Colligitur ratio.

Ex his ergo colligitur propria ratio: quare Deus nequeat à creatura per essentiam cognosci. Sensus ob id nequit spiritualia cognoscere, quod est potentia materialis, & spiritualia sunt immaterialia: & intellectus noster pro isto statu ob id nequit Angelos per essentiam cognoscere, quod ipse est in materia receptus, & Angeli habent esse actu à materia remota. Sed in hac spiritualitatis ratione Deus plus omnem creaturam cognoscitivam potentiam exuperat, quam vel spiritualia sensum: vel Angeli mortalium intellectum; ergo nullus intellectus creatus potest naturaliter Deum per essentiam cognoscere, atque adeo nec videre. Sed statim hoc loco quibusdam obicit, cum quaestio sit an Deus possit naturaliter videri, quid nam referebat: probare, quod non possit per essentiam cognosci. Respondetur, quod sicut in creaturis, tunc res per essentiam cognoscitur, quando cognoscitur per eius definitionem quidditatis, ita Deus, quia cum sit in fine definitum non potest cognoscitur per essentiam dum videtur: quia tunc cognoscitur sicut est. ut ait Ioannes, atque adeo in sua essentia.

Obiectio Scoti.

Scotus distinctione præferti quaest. 1. 1. quænis conclusionis veritatem consistatur; rationem tamen negat esse istam. S. Thomas: quia nullus in ea informatur syllogismus, sed solum huius inuititur collectioni, quod quia Deus excelsioris naturæ est quam creatura, non possit ab ipsa naturaliter videri, quæ tamè collectio nulla est. Quomiam Angelus inferioris speciei videre potest superiorem: Ratio ergo, inquit, non est alia quam, quod nulla creatura virtutem habet faciendi Deum libi presentem in ratione obiecti.

Reprobatio

Sed perfectio ratio hæc nullus est prorsus energia. Imò hæc aliam priorem causam desiderat: nam cum Deus sit ubique præsens, quaritur ratio cur animæ separata sine culpa & gratia in puris naturalibus existenti fieri nequeat præsens in ratione obiecti. Scotus ergo sicutque affectus ob id Diuum Thomam redarguant, quod mentem eius inspectam non ha-

beat. Diuus enim Thomas non inde argumentum ducit quod Deus sit aliorum in infinitum in genere rei. Haud enim negat quia brutum possit videre hominem, aut Angelus inferior superioris: sed inde quod Deus sit immaterialior. Nec verò inde colligit, quod non possit naturaliter cognosci à creatura, sed quod non possit per suam quidditatem & essentiam à creatura cognosci, quod est ipsum videre. Et quoniam D. Thomas non fuerit sollicitus syllogismum struere, intendit eam illam gradationem, facere quam nos in forma eliquidauimus.

Ad primum igitur argumentum respondet optimè D. Thomas. quod sicut natura homini non ideo fuit deficiens, quod non dederit ei naturalia tegumenta & arma; sicut tauris & leonibus, quia tribuit ei rationem qua illa sibi conquiret, ita nec fuit maligna & insufficientis, quoniam uis ei principia non impeditauerit, & facultatem venientem per se ad beatitudinem, quia non erat possibile: do tuit tamen eum libero arbitrio, quo per Dei fauorè adiuto, qui nobis semper est fauorè promptissimus, ad eandem posset beatitudinem promoueri. Nam quæ per amicos possumus (vt. 3. Ethicorum) Philosophus auctor est) per nos ipsos possumus.

Ad secundum respondetur, quod nobilitas naturæ (vt. 2. de Cælo ait Philosophus) ex dignitate supremi finis, ad quem instituta est, debet perpendi: & ideo præclarius cum natura intellectuali & rationali actum est, quod ad tam excellentem finem fuerit creata, vt vires eius excedat, quam cum alijs naturis, quæ ad inferiores tendunt fines, quos suis viribus assequi valent. Quemadmodum melius est ad sanitatem dispositus, qui perfectam potest medicorum ope consequi, quam qui non nisi imperfectam absque alieno auxilio valet comparare.

Ad tertium respondetur, quod quando res inchoatio & dispositio est eiusdem speciei cum forma perfecta introducenda, eiusdem est potentiam illam incipere & perficere. Illa autem dispositio quæ fit per opera moraliter bona non est in genere moris eiusdem speciei cum illa quæ fit per auxilium speciale Dei, & est ad beatitudinem requisita. Et ideo homo habet prioris facultatem, non autem posterioris.

ARTICVLVS. III.

Vtrum essentia Dei ab intellectu creatura per aliquam creatam similitudinem videri valeat.

EX

De

X determinatione superioris articuli præfixa alia quaestio: vtrum Deus, licet non nisi supernaturaliter sit à nobis cognoscibilis, videri tamen per aliquam creatam speciem possit. Et arguitur à parte affirmatiua, intellectus in actu (vt docet Philosophus, de anima) est intelligibile in actu, hoc est obiectum sit actu intelligibile per species sui, quæ in intellectu recipitur, per quas ipse fit etiam intellectus in actu: nec in potentia propinqua ad intelligendum. Igitur cum hic sit intellectus naturalis, pariter ad videndum Deum requiritur species, quæ sit ipsius similitudo in intellectu recepta.

Partis affirmatiuae ratio.

2. Argumēt.

Secundo probatur ex illo. 1. Ioan. 3. scimus quoniam eum apparuerit similes ei erimus: videlicet eum sicuti est, cui consonat Aug. 9. de trin. dicens, quod cum Deum nouimus fit aliqua Dei similitudo in nobis.

Pars negatiua.

In contrarium est Aug. 15. de trin. ubi ait quod cum Apollolus ait, Videmus nunc per speculum & in ænigmate, speculi & ænigmatis nomine quæcūq; similitudines ab ipso significatae intelligi possunt, quæ accōmodate sunt ad intelligendum Deum: visio autem Dei per essentiam non est specularis, & ænigmatica, sed contra eam diuisa: ergo diuina essentia non videtur per similitudines. De ista quaestione variae sunt opinionum differentiae: ad quæ tribus conclusionibus respondebitur. Primum autem ad notandum est duas esse quaestiones similes. vna est, vtrum homo possit per actionem alicuius creaturæ beatitudinem consequi, quam disputat D. Tho. 1. 2. q. 5. art. 6. Hic autem altera peculiariter inquiritur, vtrum per aliquam creatam speciem possit Deus videri: quam disputat. 1. par. quæst. 12. art. 2. Prior, inquam, quaerit, vtrum in genere causæ efficientis creatura possit hominem beatere. Ad quam, quia facillimæ expectationis est, respondetur prima conclusione.

Due similes quaestiones.

3. Concl.

Nulla creatura potest hominem vel angelum in genere causæ efficientis beatum facere. Et loquimur de perfecta beatitudine: nam de illa imperfecta huius vitæ, quæ diximus viribus naturalibus posse acquiri, quæ est operatio moraliter bona secundum virtutem moralem, diuersa est ratio. Quoniam virtus moralis non formaliter naturaliter ab ipso studio, verum & aliorum ope, qui cum consilio aut doctrina iuuat, potest comparari. Sed de perfecta probatur conclusio. Illud quod totam naturam creatam excedit, nequit à ratione propria fieri alicuius creaturæ, quemadmodum suscitatio mortui & cæci illuminatio, atque id genus alia miracula. Consequitio autem perfecta beatitudinis, quæ

Probatio.

in Dei visione consistit, quia supernaturalis est, totam excedit naturam, ut articulo proximo monstrauimus: ergo nullus actione creaturæ potest attingi, sed solius Dei immediate agentis. Nihilominus peculiaris quaestio est de specie, quæ proprie concurret in ratione obiecti, per quam scilicet, recepta in intellectu obiectum illi valet ad producendum notitiam. Duo enim ad cognitionem tam sensitiuam quam intellectuam sunt necessaria scilicet & virtus potentia, & vnio obiecti cum ipsa. Et ideo de visione Dei duo sunt disputanda. Vnum ex parte intellectus: nempe vtrum lumen eius naturale sufficiat ei ad videndum Deum, an verò aliud altius exigatur gloriæ lumen, quo ad illud opus eleuetur: de quo articulo proximo subsequens erit quaestio. Disputatio verò præfata est ex parte obiecti de specie qua coniungitur intellectui.

Duo ad cognitionem requiruntur.

Okama

Conclusio prima.

Atqui Okama. 1. senten. d. 1. q. 3. & in. 4. q. 1. 3. vsq; adeo beatificam visionem existimat esse supernaturalem; vt arbitretur nequaquam ab intellectu, sed à solo Deo produci: quare neque vllò opus est gloriæ lumine, neque verò specie. Probatio eius potissima est, quod cum visio illa sit supremum præmiū, quod à Deo expectamus, ab ipso solo immediate conferretur: nam sicut meritum à merente, ita præmiū est à præmiante. Alias creatura seipsum bearet, atque adeo per nullam speciem produceretur. Item quia cum visio Dei sit supernaturalis (vt proxime probatum est) à nulla potest creatura produci, atque adeo neque ab intellectu ipso.

Hæc autem opinio nullius habet probabilis specimen: & ideo statuitur prima conclusio. Intellectus beatus ad Dei visionem concurrat. Quoniam adeo naturale est potentie cognitionis non cognoscere nisi eliciendo suam cognitionem, vt id ipsum sit cognoscere, quod cognitionem producere. Quid enim aliud est videre, quod visuū visionem rei in se producere? Veluti amare idem est quod amorem elicere. Nam quoniam Philosophus dicit intelligere esse se quoddam pati, hoc propterea dixit, quod fit per receptionem specierum ab obiecto, per quas utique intellectus fit in actu primo, vt potens sit notitiam proferre, quæ est actus secundus. Ob idque idem Philosophus intellectio non appellat actionem humanam, quia scilicet in eadem potentia permanet, à qua ingignitur. Vnde Aug. 2. de doctrina Christiana c. 1. quædam axioma ab omnibus receptissimum asserit, quod cognoscere & cognito pariter notitia. Atque hæc ratione patet in diuinis per intellectum generat Filium. Potest quidem Deus alias formas se solo in subiecto producere, vt calorem, &

albo rem &c. Et notitiam per quam potentia cognoscatur, aut amorem per quam appetitus ametur, nequit sine concursu ipsius potentia.

Causillus. ¶ Sed dicit Okam, Quamvis visio a Deo solo producat, satis est, ut intellectus cognoscatur, quod ab eo conseruetur. At vero visionem tamquam actum videndo conseruare est agere. Quare non est cur negetur ab intellectu produci.

Redargutio. ¶ Nihilominus rursus quis redarguat: non potest creatura producere charitatem aut gratiam aut aliquid ex virtutibus infusis, quia sunt supra naturales, ergo eadem ratione nequit intellectus visionem producere. Negatur consequentia. Quia habitus, qui sunt supra naturales potentia & facultates ad agendum creatura non valet, sed solus Deus producere illas tam potentia informata producit actus. Sicut intellectus non producit species, sed per ipsas producit notitiam. Et ideo lumen gloriae non potest produci ab intellectu, quia est quidam habitus & facultas ad videndum, sed postquam suffunditur potest Deum videre. ¶ Ad argumentum igitur Okami superius factum respondetur, quod quamvis praemium sit ad praeniam, sicut meriti ad merentem, non tamen inde subsequitur quod visio non producat ab intellectu: aut quod ipse se ipsum beate, vel animam. Quoniam visio illa non producit nisi specialia auxilia. Dei supernaturaliter infundens lumen gloriae, & concurrentis cum intellectu in ratione speciei, veluti si Deus in praemium alicuius beneficii conferret cetero visum, per ipsum ille visio elicet. ¶ Supposito ergo, quod visio beata ab intellectu ipso elicatur, quaeritur quaestione praesenti per quid Deus ipsi in ratione obiecti vniatur, utram scilicet per aliquam speciem. Dum enim coloratum aliquod videtur, non per se sed per suam speciem recipitur in visu. ¶ Subiungitur ergo secunda conclusio. Nulla creata species potest Deum per essentiam representare. Sententia est S. Tho. loco citato. 1. part. quaest. 12. art. 2. Creatura quidem per modum vel imaginis aut imaginis representant Deum abstractum, non eius essentiam, sed in se ipsius eius virtutem. At loquimur de specie que representat Deum sicuti est: velut species visus obiectum, tanquam eius similitudo.

Probatio illegitima. ¶ Et quidem prima facie satis inde videtur probari, quod essentia est infinita, species autem creata est finita. Sed iam supra diximus huiusmodi rationem non esse efficacem, ut pote qua de proportione loquitur creaturae ad Deum in quantum sunt res naturales: quod non sufficit ad excludendum proportionem creaturae in praesentando essentiam Dei. Et ideo ex proprijs arguitur, primo auctoritate Dionysij, 1.

cap. de diuinis nominibus dicitur per similitudines inferiores ordinis nullatenus posse superiora cognosci: veluti per species sensibiles non cognoscitur essentia vel incorporeum, ergo minus per speciem creatam, ostendit Deum.

¶ Sed ad rem etiam propriam probatur eodem modo eadem ratio. Nam articulo praecedente facile habuimus species que representat obiectum debet esse plus spiritualis & immaterialis quod obiectum ipsum representatum, vel saltem tantum immaterialius ut patet quia species seu sensibiles seu intelligibiles utraque sunt spirituales quae obiectum corporale per ipsas cognoscunt. Eadem species intelligibiles non minus in se habent non possunt angelorum essentias representare, ob id quod cum sint abstracta in se, non sunt tam spirituales. Nulla autem species immaterialis similitudo creata esse potest tam spirituales quod Deus: quia omnis creatura est ipso, quod habet esse receptum, est quodammodo materialis: Deus autem quia non habet esse receptum, sed est de sua essentia est purissimus actus.

¶ Quocirca nulla species in ratione similitudinis potest ipsum representare.

¶ Tertio. Omnis creatura in suo genere est limitata: etenim species humana ad certam perfectionem limitatur, ita & virtus, ut solitudo ad certam materiam & prudentia ad aliam, & similituditer quaecumque scientia aut sapientia ad certum genus, ut species albedinis ad videndum albedinem & species nigredinis ad nigredinem, & essentia vero diuina non est limitata: imo eminenter continet quicquid per omnem speciem creatam significari potest. Atque adeo nulla ad id pertingit, ut eum per essentiam representet. Quinetiam (ut aliud adhibeamus argumentum) Deum videri per speciem est non videri per essentiam.

¶ Accedit ijs tandem, quod si aliqua creata species Deum posset intuitiue representare, sequeretur, quod aliqua creatura virtutem haberet facendi Deum praesentem intellectu, atque adeo quodammodo beandi hominem in genere cause efficientis. Nam licet species concurret in ratione obiecti, & formaliter sit in intellectu, nihilominus concurrere ad notitiam est quodammodo agere. Etenim licet Scotus dicat propterea naturaliter hominem non posse Deum videre, quia non potest creatura Deum facere praesentem, non tamen supremam rei causam asserit: quae certe est haec quod nulla species creata potest eum representare. Nam sicut non stat species visibiles esse in oculo, quin obiectum ei praesentent, idem de illa specie fieret consequens.

¶ Quo vero conclusio explicatius elucidetur, argui-

Probatio illegitima.

Redargutio.

Redargutio.

Redargutio.

Redargutio.

Redargutio.

Obiectio argui.

arguitur primo contra rationem Dionysij. Creatura (ut ad Romam. 1. ait. Paulus) representant Deum, & tamen sunt ipso inferiores. Secundum species intelligibiles significant substantias, substantianturque naturas, & tamen cum sint aequalitas, sunt inferioris ordinis, quod substantia. Tertio species quae sunt in Angelo inferiori representant superiorem: ergo nihil obstat quominus species inferioris hominis possit ad superiora representare, atque adeo species creata Deum.

Solutio nes. ¶ Haec verò argumenta per ea quae facta sunt facile diluuntur. Cuncta enim in hoc peccant, quod mentem D. Tho. detorqueunt. Res enim esse inferioris ordinis non est in se, sed modo in essendo, atque alio in representando. Nihil enim obstat quominus res inferioris in essendo superiores representent: Quo pacto creaturae representant Deum, tamen non eius essentiam, sed eius virtutem, per quam est rerum causa. Est pariter species intelligibiles quae sunt accidentiariae representant substantias, & species inferioris angeli superiorem. Veruntamen hoc nihil ad rem. Nos enim non dicimus nisi, quod species inferioris ordinis in representando, quae illa ratione debet esse immaterialis, non possunt representare res superioris ordinis: puta minus materiales & magis spirituales, & haec ratione creatura Deum representare nequit, ut satis superius expositum est. ¶ Potissimum autem argumentum est de visione ipsa. Illa enim, cum fit creatura, habet esse receptum, atque adeo quodpiam immaterialitatis, & nihilominus representat Deum. De lumine gloriae dicimus articulo proximo. ¶ Capreolus distinet praesentem quae est, huius argumentum succumbens, negat visionem esse Dei similitudinem, sed ait non esse similitudinem obiecti soli speciei competere. Et arbitrat esse opinionem S. Tho. eo quod hic in solutione ad primum illud Ioan. 1. Cum appaerit similes ei erimus, non de visione, sed de similitudine, quae est per participationem luminis gloriae interpretatur. ¶ At vero professio omnimode negandum est visionem esse similitudinem. Imò ob id requiritur species, quae est similitudo obiecti per modum habitus, ut potens sit intellectus notitiam producere, quae est actualis (ut aiunt) eiusdem obiecti imago.

Vnde August. 14. de trin. ca. 17. Tunc inquit perfecta erit Dei similitudo in mente: quando Dei perfecta erit visio. Vbi visionem appellat similitudinem. Et Anselmus Monologio. 38. nulla, inquit, ratione negari potest cognitionem esse esse imaginem eius. Glossa autem Capreoli, scilicet, quod dicitur imago in suo principio, nempe in specie a qua producitur,

est verborum mentem in se habere. Imò verò Ioannes nes, huiusmodi. Similes ei erimus, de visione loquitur. Atque Ioannes D. Thomas appellat participationem luminis gloriae. ¶ Peret ea Capreolus nequit vim argumenti declinare. Nam, gratias admisso visionem non esse similitudinem, nisi saltem euitari non potest quia representat Deum, & tamen est creatura, atque adeo minus spiritualis quod Deus. ¶ Respondetur igitur aliter ad argumentum, quod aliter species quam visio est similitudo obiecti ipsum representans. Nam representare speciem est efficere rei cognitionem: minus autem representandi notitia non est efficere, sed esse cognitionem ipsam & representationem formaliter. Et S. Thomas, non contedit creaturam non posse esse representationem Dei. Sed quod non possit creatura sic representare Deum, ut eius cognitionem efficiat, quae cognoscatur per essentiam. ¶ Quod si discriminis differentiam scisciteris, respondetur planam esse. Quoniam species tenet se ex parte obiecti, virtutem eius gerens. Et ideo impossibile est, quod illa quae est magis materialis suppleat vice obiecti minus materialis. Visio vero non se tenet ex parte obiecti, sed est ipsa eius apprehensio. Et ideo licet nequeat esse species creata Deum, representans, nihilominus Deus ipse concurreret in ratione speciei producitur visio sui quae est ipsa representatio. ¶ Et similiter respondetur ad aliud argumentum supra factum, quod creatura possit beare hominem. Si enim daretur species Dei representans, hominem bearet in ratione cause efficientis: visio autem non bearet nisi formaliter; quod est esse ipsam beatitudinem; per quam Deus qui illam producit, creaturas facit beatas. ¶ Tertia conclusio. Deus in ratione speciei vniatur intellectibus beatis ad produgendum eius visionem. Probatur conclusio ex superioriori. Intellectus solus nisi ei obiectum vniatur, ut constituit eum in actu primo, hoc est in potentia proxima ad intelligendum, intelligere ipse; aut videre nequit. Quae admodum nequit visus corporeus nisi obiectum ei per species visibiles coniungatur. Haec enim veritas adeo fuit semper vniuersis philosophis perspicua, ut quemadmodum primo de Anima, ait Philosophus, propterea proficuum scholae philosophorum docerent intellectum esse omnia in se, ferrum, terram &c. ut omnia possit intelligere. Neque illos aliter potuit idem Philosophus refutare, quam docendo obiectum vniari intellectui, non per se realiter, sed per suam speciem, quae est eius similitudo. Igitur, cum vt iam probatum est, nulla esse possit creata species Dei representans, consequens fit, ut Deus ipse eius-

Solutio legitima.

Discrimen inter speciem & notitiam.

Conclusio.

intellectui in ratione speciei vniatur.

Explicatio
conclusionis.

¶ Sed ad rei huius explanationem arguitur. Vniri in ratione speciei est recipi in intellectu, aut in quacumque alia apprehensiva potentia; Deus autem non est receptibilis formaliter, per se ipsum in aliquo: nam sicut non habet esse receptum, ita nec potest in alio recipi: alioquin non esset simplicissime immaterialis.

¶ Ad hoc autem respondetur illo negato, quod assumitur. Negatur inquam vniri in ratione speciei esse recipi in potentia: hoc enim non conuenit per se speciei, sed per accidens speciebus creatis, quia sunt accidentia: per se enim ratio speciei non dicit aliud quam vniri potentia, & facere cum ea vnum principium ad cognoscendum faciendum potentiam cognoscitivam in actu primo: verum quia creatura non possunt per se hoc pacto vniri potentijs, accedit eis, vt per species quas in potentia proferunt, ei vniantur. Deus autem quia eminenter continet vniuersalem rationem essendi, a quo ideo esse omnium rerum derivatur, per se ipsum vnitur intellectui, esto ipsi non inhaereat, quia est completissima substantia. Itaque cum dicimus, Deum vniri in ratione speciei intellectui, non solum asserimus quod concurrat in genere causae efficientis veluti cum omnibus causis secundis concurret ad agendum: sed quod concurrat peculiari ratione speciei faciendo intellectui intelligibile in actu primo.

Solut. 1. arg.

¶ Et per hoc solum restat argumentum primum. Concedimus enim quod intellectus & sensus, non sit in actu nisi quoad obiectum illi vnitur: sed tamen obiecta creata vniantur potentijs per accidentales species quae in ipsa recipiantur, Deus autem se ipso.

Redargutio
de visio. e.

¶ Sed redarguitur haec solutio. Sequeretur in de quae etiam Deus ipse posset vniri intellectui in ratione notitiae & visionis atque adeo nulla opus esset alia creata. Negatur consequentia: quoniam visio de intinseca ratione sua dicit formam inherenter oculo, & notitia formam inherenter cognoscenti. Nam cognoscere, & intelligere, vt ait Aristoteles, est quoddam pati: quare intellectui videre, est in se habere visionem, sicut aquam calefieri, est recipere calorem: & papyrus esse albam est in se habere alborē. Imò in omnibus actionibus simile est exemplum. Etenim sicut hominem scribere est actionem illam ab homine emanare, ita & hominem ambulare est ambulationem (vt sic loquamur) facere & recipere. Et idem est de nutrire, atque adeo de videre & intelligere. ¶ Ad auctoritatem vero Ioannis, Similes ei erimus. Respondet S. Thomas, quod non intelligitur de similitudine speciei, quae recipiatur in intellectu, sed de

participatione luminis gloriae, quo eleuatur potentia ad producendum visionem, quae est similitudo Dei. Et eodem modo intelligitur Augustinus loquatur de intellectu beata. Videtur tamen loqui de intellectu in via per quam quodammodo assimilamur Deo.

ARTICVLVS. III.

Utrum intellectus creatus ad videndum Dei essentiam aliquo creato lumine supernaturali indigeat.

Quoniam dictum est duo ad cognoscendum esse necessaria & virtutem potentiae, & vnionem obiecti per speciem, & ab hoc secundo expediti sumus, sublequitur, vt de priori inquiramus. Vtrum requiratur lumē supranaturale, ad videndum Deum praeter naturale quo intellectus viget. Est questio S. Thomae. 1. part. q. 2. art. 5. Et arguitur a parte negatiua. In rebus creatis, id quod per se lucidum est (vt sol) alio non eget lumine quo videatur: Deus autem est ipsissima intelligibilis lux: ergo alio, vt videatur, non indiget lumine.

Particulae
tuae argu. 1.

¶ Secundo. Quando Deus per aliquod medium videtur, vt puta per creaturas, non videtur per essentiam: quia videri per essentiam est videri immediate, hoc est, sine alio medio.

1. Argumēt.

¶ Tertio. Quicquid est creatum non repugnat alicui creaturae esse naturale: igitur si essentia Dei per lumē creatum videri potest, posset lumē illud alicui creaturae esse naturale, atque adeo Deus esset naturaliter a creatura visibilis, cuius contraarium constitutum est. Nulla ergo luce opus est supranaturali ad Deum videndum.

1. Argumēt.

¶ Quarto redarguit Durandus. D. Thomae. contra distinctionis. Ait enim dist. praesenti. q. 2. art. 7. quod in hac vita miraculose fieri potest diuina virtute, quod intellectus creatus non habens nisi dispositionem vix eleuetur ad videndum Deum per essentiam: ergo & in patria id fieri potest.

4. Argum.

¶ In contrarium autem est illud psalmi. 35. In lumine tuo videbimus lumen.

Particulae
tuae.

¶ In introitu quaestionis huius notandum est, quod cum vniuersalis sit omnium confessio Deum a creatura non posse naturaliter per essentiam cognosci, atque adeo nec videri, de modo tamē quo supranaturaliter videatur variat doctores, suntque perinde in triplici differentia. Opinio enim ferè communis est, quod neque vlla requiritur species ex parte obiecti, neque

Triplet: opt
nua.

verò

verò lumen ex parte potentiae. Haec enim sententia nominalibus perplectet. Entia vero vt sunt Metaphysicae scientiae parū amiei, ita neque in huiusmodi speculationibus multum insudant. Veruntamen in eadem sententiam videtur & Scotus declinare distinctione praesentis quaestione. 1. 1. eandemque affirmat Durandus quaest. 2. Alij dicunt requiri speciem supranaturalem ex parte obiecti, quae Deum faciat potentiae praesentem. Haec tamen opinio fati articulo praecedenti explosa fuit. Quo autem ad priores reuertamur, si ab illis scilicet cur nequeat Deus a creatura naturaliter videri. Nā si naturaliter videri non potest, supranaturalis virtus ad id requiritur. Respondet Scotus, non aliam requiri virtutem praeter Deum qui se faciat praesentem intellectui. ¶ Sed primum non satis respondet nisi addat, quod vnitur in ratione speciei obiecto. Nam hoc est se facere praesentem. Praeterea, non satis est respondere ex parte obiecti quomodo se vniat intellectui, verum & ex parte intellectus, vtrum virtutem habeat sufficientem concurrere cum Deo naturale: nam certè corporeus oculus illam virtutem non habet. ¶ Quocirca Durandus respondet, non aliam virtutem ex parte intellectus requiri: quod status mutationem. Nempe, quod corpus hoc mortale exut, in quo nequit intelligere nisi per species a phantasmatis abstrahat. Anima enim, inquit, separata quae illis phantasmatis non indiget, Deum potest naturaliter videre. ¶ At verò opinio haec generalem confessionem distinetur tenentium Deum non posse naturaliter videri. Nam si anima separata id suis viribus naturalibus assequitur, cum status ille, quo separata est, sit ei naturalis, colligitur, quod possit Deus a creatura per naturam videri: contra illud psalmi, Gratiam & gloriam dabit dominus, & contra id genus recitata testimonia. ¶ Est ergo tertia opinio Sancti Thomae secundum quam ad quaestionem vnica conclusione affirmatiua respondetur. Ex parte intellectus non sufficit lumen naturale, sed requiritur eius eleuatio per lumē gloriae, vt Deum cernere & videre possit. Quo verò rationis ius euidentior fiat, arguitur statim contra. Deus (vt dictum est) in ratione speciei intellectu coniungitur ad visionem ipsius efficiendam, ergo lumen gloriae, vt superfluum redundat. Probatum consequentia. Quia vt intellectus intelligat sufficit, vt per species obiecti fiat in actu primo. Imò Deum vniri intellectui in ratione speciei est cum ipso vnā concurrere: ergo hoc absque alio lumine satis est. ¶ Et confirmatur ratio. Lumen ad id solum ponitur ne

Scoti impu-
gnatio.

Durandus.

Conclusio.

Obiectio.

cessarium, vt eleuetur potentia. Sed per Deum ipsum in ratione speciei concurrentem satis eleuatur: ergo nullo opus est lumine. ¶ Ad rei ergo huius intelligentiam illud fundamentum profixo habendum est quod articulo praecedenti, tanquam ab omnibus reperiendum, praecicimus. Nempe, duo esse ad cognitionem necessaria, scilicet virtutem potentiae, & obiecti vnionem. Atqui prius requiritur virtus potentiae quae vnio obiecti. Imò ad hoc requiritur virtus, vt possit species obiecti recipere. Etenim quia potentia sensitua non habet virtutem cognoscendi spiritalia & vniuersalia, nequit species intelligibiles recipere: per quas obiecta illa vniantur ei. Et quia oculus vespertilionis virtute non viget cernendi solem: fit vt neque eius visibiles species suscipere valeat. ¶ Hoc supposito probatur conclusio. Visio beatifica est in intellectu supranaturali (vt supra probatum est tum sacris oraculis tum etiā ratione) ergo lumen naturale non est ad illud intuendum sufficientes. Cū ergo intellectus ipse (vt supra probatum est) debeat concurrere ad elicendam visionem, lumine alio supranaturali indiget, quo fiat videndi potest: hoc est idoneus, cui Deus in ratione speciei vnitur. Lumē enim gloriae non concurret ex parte obiecti veluti species, sed ex parte potentiae, vt eius acies quodammodo acuat. ¶ Et confirmatur ratio ex illo Aristotele. 1. Metaph. Sicut oculus noctuae ad lumē solis, sic intellectus noster ad manifestissimam naturam. Etenim cū inter prima principia naturae, quae Aristoteles appellat manifestissima, Deus sit supremus, multo minus intellectus noster lumine naturali videat Deum potest quod oculus noctuae solem. Nō solum pro isto statu, quo anima est corpori colligata, verum & simpliciter. Cū ergo Deus mentis oculis sine aliquo intellectuali lumine cerni nequeat, veluti, nec coloratum videri sine sensibili, sublequitur, vt supranaturali lumine sit ad id muneris illustrandus. Profectō posita illa veritate, quod Deus a creatura naturaliter videri nequit, planè colligitur nostra conclusio. Nā inde consequitur quod intellectus non habet talem virtutem neque sufficientem lumē (nā lumen nil aliud est quod intellectus virtus) atque adeo quod indiget alio supranaturali. ¶ Ad haec accedit exemplum fidei. Nā quia in hac vita lumen naturae ad cognoscendum Trinitatis mysteria nobis non sufficit, lumen fidei supranaturali donamur: eadem ergo ratione si lumē naturale nobis ad videndum Deum non est satis, consequens fit, vt per aliud debeamus diuinitus ad id muneris eleuari. ¶ Vnde ad argumentum proximè factum respondetur, quod si Deus posset vniri intellectu

Fundamen-
tum.

Probatio
conclusionis.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Solutio ar-
gumen-
ti.

raliter recepta. Cæcus inquam per visum su-
pranaturaliter receptum, naturaliter videret,
quia natura eius est habere visum, sed tamen
quia non est naturale intellectui habere illud
lumen, sit vt neq; videre sit ei naturale.

Aliud argu. ¶ Aliud vero bene solutum, argumentum, nem-
pe, q; pari modo Deus possit visum corporeum
per lumen eleuare, quo ipse videretur, iam su-
pra ar. 2. solutum est. Vbi diximus, quod quia
Deus (sicut neq; vlla res spiritalis) non com-
prehenditur sub obiecto sensus, neq; per Dei
potentiam eleuatur, vt spiritalia videat, Deus
tamen comprehenditur sub obiecto intellectus,
quod est ens, sed tamen propter eius excellen-
tiam nequit a creatura per essentiam videri, aut
cognosci. Nihilominus quemadmodum Deus
potest vespertilionis oculum acueri, & persi-
cere, vt possit solem videre, potest & intellectu
per lumen subleuare, vt ipsum videat.

Durand. ¶ Et per hoc soluitur argumentum, quod hic
obmolitur Durandus. Quando virtus poten-
tia est ad aliquod obiectum extendit, illo pro-
sentato statim illud cognoscit sine alio iuua-
mine: obiectum vero intellectus est, ens quo co-
prehenditur Deus: ergo sine alio iuua mine po-
test illum anima separata videre, vel in corpo-
re glorioso. Negatur inquam maior, quando ex-
cellentia obiecti separat virtutem potentiam, vt
patet in sole respectu oculi nostræ. ¶ Aliud
vero item argumentum, quod cum Achilles ex-
istimari solet, neq; soluta
satis videas, quia ex falso intellectu procedit.
Arguit quippe hoc pacto. Lumen gloriæ ob-
id ponitur a Diuo Thoma, vt intellectus, qui
per se cum Deo non habet proportionem ali-
tius eleuetur, & fiat ei proportionabilis: at ve-
ro tã sine proportione manet lumine illo do-
natus, quam sine illo: ergo lumen illud est su-
peruacuum. Probatur minor, quia dispro-
portio illa in hoc consistit, q; Deus est infinitus,
intellectus vero est finitus: lumen autem il-
lud, cū sit creatura, non vsq; adeo intellectum
eleuat, vt Deo adæquetur: quoniam semper ma-
net finitus. ¶ Argumentum, vero re perspecta
nullius est roboris. Respondetur enim ad mi-
nore, nempe, q; etiam cum lumine illo intel-
lectus non habeat cum Deo proportionem;
si enim intelligatur de proportione rerum in
esse naturæ: eam confitemur, sed nihil ad rem.
Nō enim Diuus Thomas intelligit, quod intel-
lectus per illud lumen efficiatur infinitus, quia
neq; est necessarium nec possibile, sed q; pro-
portionabilis Deo in ratione cognoscendi;
quemadmodum potentia proportionatur ob-
iecto. Videlicet, q; cum per lumen naturæ non

possit Deum intelligere, per illud lumen super-
naturale efficiatur ad id potens, quantum sit fi-
nitum. ¶ Quod si redarguas. Propterea intel-
lectus naturaliter nō arat potens videre Deum,
quia infinitus Deus, excedit creaturam; ergo
ad videndum ipsum deberet fieri infinitus, vt tol-
leretur ille excessus. Negatur, consequentia: nã
ex hoc q; Deus est infinitus, solum sequitur
quod intellectus ipsum naturaliter nō potest
videre: nullatenus tamen subsequitur quod
ipso possit supernaturaliter, etiam si maneat
finitus. Quare cum illud lumen sit virtus super-
naturalis, per quod intellectus acquirit esse su-
pernaturalis, & quadam Dei participationem
satis est. Exemplo est in habitu fidei. Enim-
vero quia mysteria fidei sunt supernaturalia
& infinita, non potest illa homo satis credere
naturaliter, sed supernaturaliter: per habitum in-
fufum, licet nō faciat hominem infinitum. Eul-
dentiusq; id inspicitur in gratia. Nequimus en-
nim viribus naturalibus opera exhibere: quæ
Deo sint gratæ: sed quia per gratiam eleuamur,
& vt ait Petrus, efficiamur diuina consortes na-
tura, eadē possumus opera præstare. ¶ Aliud
adhibet idem Durandus argumentum, nempe, q;
lumine gloriæ posito sternetur via proce-
ssu in infinitum: nam quæ ratio est illud requiri-
tur, seu dispositio ad suscipiendam visionem,
cum ipsum sit etiã forma supernaturalis, alia
requireretur ad ipsum suscipiendum dispo-
sitiõ, & sic in infinitum. Ad hoc autem respon-
detur primum, q; lumen non requiritur tan-
quam dispositio ad eam suscipiendum, sed tan-
quam virtus ipsam producenti: & quia lumen
non producit ab intellectu, nō exigitur alia
virtus ad ipsum producenti. Secundo respon-
detur, quod etiam si consideraretur, vt dispo-
sitiõ ad suscipiendum visionem, vt Durandus fal-
so opinatur, argumentum eius nullum est: quia
ad formam quæ est vltima terminus actionis
requiritur dispositio, vt ad formam ignis, sed
ad illam, quæ est via, & inchoatio alterius, vt
ad calorem, non requiritur alia dispositio. At
prior solutio est magis legitima. ¶ Circa quar-
tum argumentum quod fuit Durandi tria sunt
notanda. Primum, q; in hac vita lege comuni
nemo potest Deum videre, quæ quidem catho-
lica veritas est in Clemena. ad nostrum, de here-
ticis. contra Bigardos, quos superius retulimus,
decreta, secundum illud Exod. 32. Nō videbit
me homo, & viuere. Vbi glossa. quãdiu hic mor-
taliter viuatur, per quasdam imagines Deus vide-
ri potest, sed per ipsam naturam suam specie non
potest. Et. 2. ad Corinth. 5. Apostolus. Per si-
dem ambulamus; & non per speciem: aude-
mus autem

Redargutio.

Aliud argu.

Solutio.

Solut. 4. arg.

Ratio.

Ex Privilegio viator potest Deum videre.

Lumen glo-
ria in via
necessarium.

Solutio ar-
gumentum.

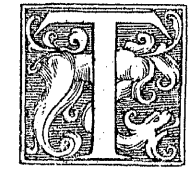
mus autem, & bonam voluntatem habemus
magis peregrinari a corpore, & presentes esse
ad dominum, scilicet, per visionem. ¶ Ratio
nem vero assertit Diuus Thomas. 1. part. q. 1. 2.
ar. 1. 1. q; cognitio sequitur rei naturam: anima
autem in hac vita, quæ est corpori alligata, cui-
us cognitio, vt ait Philosophus a sensu incipit,
nihil cognoscere valet nisi per species a mate-
ria abstractas, atq; adeo non cognoscit nisi for-
mas quæ sunt in materia, aut substantias sepa-
ratas quatenus per has possunt abstractiue co-
gnosci. Deus autem, vt monstratum est, non
est secundum suam essentiam per aliquam spe-
ciem cognoscibilis, & multo minus per speciẽ
abstractã a materia, cognoscitur ergo in hac
ergo vita nō per se, sed per suos effectus, vt ad
Roma. 1. ait Paulus. ¶ Verum tamen lege hac
ordinaria non obstat potest Deus in hoc se-
culo ex privilegio singulari visionem sui suis
dilectis impartiri: vt August. 1. 2. super Gene-
ad literam. & ad Paulinam de videndo Deum.
& D. Tho. 2. 2. q. 175. ar. 3. de Moyse, & Pau-
lo affirmat. Idq; congruentissima ratione: nã vt
ille doctor fuit synagoga, ita & Paulus ecclesie
Quibus ideo se Deus suaq; arcana expãdit.
Præter hos autem nemini concessum legitur.
Prophetis namq; solum per imaginarias simi-
litudines fuit ostensus iuxta illud Esaiæ. 6. Vi-
di dominum, sedentem super solum. Aut per
extasim & mentis excessum in contemplatio-
ne. Quemadmodum ait psalmista. Ego dixi in
excessu meo omnis homo mendax. Et Actu-
1. 6. de D. Petro legitur, q; cecidit super eum men-
tis excessus. Et sic intelligendum est illud Ge-
ne. 32. de Jacob, Vidi Deum facie ad faciem. Di-
xit enim facie ad faciem, non q; videret sicuti
est; vt ait Ioan. sed ad exaggerandum suæ con-
templationis eminentiã. ¶ Tertio deniq; nos-
te oportet, q; neq; in hac vita per privilegium
Paulus aut quiuis alius videre potuit Dei essen-
tiam, nisi lumine gloriæ perfusus. Vt ratiõ-
bus superius probatum est: quoniam licet Deus
entitatem, quæ est visio, se ipso producere
queat, facere tamen quod intellectus ipse vi-
deat, non potest nisi tribuendo ei virtutem su-
pernaturalem: quando quidem naturaliter nō
potest. Virtus autem illa supernaturalis est lu-
men. Potest tamen lumen hoc dupliciter inesse,
scilicet, aut per modum habitus permanentis: &
hoc ad beatitudinem requiritur qualis est in
patria: aut per modum transeuntis dispositio-
nis atq; hoc pacto fuit in Paulo. Sententia est
D. Tho. loco citato. 2. in solu. ad. 3. Quare tã-
dem ad argumentum factum respondendum
q; S. Tho. præsentis distinctione dices, q; in hac

vita potest miraculose diuina virtute intelle-
ctus creatus nō habens nisi dispositionem via-
torum eleuari ad videndum Deum per essentiam, nō
negauit requiri lumen, vt non solum Duran-
dus arbitratu arguendo contra sanctum Tho-
mam, verum & Capreolus respondendo. Qua-
re ait, q; postea se retractauit & corrixit in. 2.
2. Sed certè non opus habuit retractione:
quã hãc nō negauit requiri in via. Imò in hoc
q; dixit, Virtute diuina, intellexit lumen glo-
riæ per modum transeuntis requiri: Quod qui-
dem lumen simul esse potest cum dispositio-
ne viæ, nempe cum habitu fidei: Quoniam
lumen ipsum per modum transeuntis est dispo-
sitiõ viæ ad videndum Deum.

Q V Æ S T I O T E R T I A, De visione.

A R T I C V L V S I.

Vtrum videntes Deum per essentiam
ipsum comprehendant.

ertia quæstio additur de
qualitate, & potestate vi-
sionis. Atqui Diuus Tho-
mas. 1. part. quæstione
12. aliam rationem sequen-
tius, prius disputat vtrū
videntiū Deum alius alio
perfectius videat, ac deinde vtrū ipsum com-
prehendant. At verò, quia si comprehenderet
omnes æqualiter viderent, si verò nō compre-
hendunt, possunt videre inæqualiter, à cõpre-
hensione initiū sumimus. Vtrum scilicet om-
nes beati Deum comprehendant. Et arguitur
à parte affirmatiua ex illo Apostoli ad Philip-
pens. 3. Sequor autem si quomodo compre-
hendi. & 1. ad Corinthios. 9. inducto exemplo
in stadio currentiū, vbi omnes quidẽ currunt,
sed non omnes accipiunt brauium, admonet
Corint. dicens, Sic currite, vt comprehendatis. Et
de se ipso subdit. Ego igitur sic curro nō quasi
in incertum, Quasi diceret. Sed vt comprehen-
dam. ¶ Secundo arguitur. Augustinus in Epist.
1. 12. de videndo Deum ad Paulinam. c. 9. Illud
inquit comprehenditur, quod ita totum vide-
tur, vt nihil eius lateat videnti: sed si Deus per
essentiam videtur, cum sit simplex, necessè est,
vt totus videatur, neq; quippiam eius lateat:
ergo comprehenditur.

Primum ar-
gumen.

Secundū ar-
gumentum.

In contra-
Fortis

Fortissime magne potens, Dominus exercituum nomen tibi & incomprehensibilis cogitatu.

Inter respondendum ad hanc questionem multis Okam in. 4. quæst. 13. & sui sequaces distinctionibus vtuntur, ad rem nõ ita multum pertinentibus. Quinque enim inquit, modis comprehensionis nomẽ vsurpatur. Primum scilicet idem est comprehendere, quod rem taliter videre, vt nihil eius videntem lateat. Et secundo modo idem est, quod singulas rei partes distincte cognoscere. Et tertio est rem perfectissima cognitione qua cognoscibilis est cognoscere. Quarto est rem cognoscere sub omnibus prædicatis et conuenientibus. Ac denique quinto tunc res comprehenditur quando talis est proportio cognitionis illius ad cognitiones aliarum rerũ, quanta est inter rẽ ipsam & alios. Tunc igitur dicit quod primo modo beatus comprehendit essentiam, quia cum Deus nullas habeat partes nulla latet videntem. Et eadem ratione neque a se neque a creatura potest comprehendere. Reliquis verò tribus comprehenditur a se ipso, sed non a creatura.

Okam quinque modis accipit comprehensionis nomen.

Is verò modus coaceruandi distinctiones profectò neque theologus est, neque ad scientiam admodum conducing. Nomina enim nõ sunt ad libitum distinguenda, nemo quippe nescit, quod si capiatur hoc modo, vt vnuculibet placeat, Deus comprehendatur. Si verò aliter vt alteri lubet, non comprehendatur. Sed certa ratio docendi est ex proprijs nominum significationis doctrinam instituire, & rerum veritates rimari.

Duobus ergo duntaxat modis vsurpatur in sacro eloquio comprehensionis nomen. Rem enim cognitione comprehendere primo eodemque proprio, & perfectissimo modo est ipsam tantum cognoscere, quantum est suapte natura cognoscibilis. Verba sunt sancti Thomæ præsentis articulo. Dixerim, Quantum suapte natura est cognoscibilis: vt cognoscibile dicat conditionem obiecti, non autem conditionem subiecti cognoscentis, puta quãtum potest ab alio cognosci, vt in tertia acceptione fingit Okam, scilicet, quod comprehendere sit rem perfectissima notitia cognoscere qua potest cognosci. Tunc enim fieret consequens, quod nulla creatura posset ab alia creatura comprehendere: puta quod angelus non posset formicam comprehendere: quia nulla creatura cognitio est perfectissima, qua res potest cognosci, cum a Deo perfectius cognoscatur. Quod quidem consequens licet Okam concedat, est nihilominus absurdum, & rei physicae contrarium: nam cum quæcunque natura creata sit finita, gratis negat posse ab alia creatura comprehendi. Imò vero sequeretur tam incomprehensibile esse creaturam, quã Deum: nam sicut Deus a seipso solo comprehenditur potest, ita neque creaturam posset nisi ab ipso comprehendere: consequens tamen est concessum longe absurdissimum: quando quidem solum ipse predicatur incomprehensibilis, eo quod est infinitus. Igitur comprehensio in hoc stat, quod notitia sit obiecto adæquata, neque quantum est in ipso cognoscibile, per tantum ipsa cognoscatur. Hoc enim planè nominis significatio admonet. Neque verò satis est rem totam cognoscere ad comprehensionem, siue partes habeat, siue indiuisibilis sit, sed requiritur præterea, vt docet ait D. Thomas, quod ea notitia cognoscatur, qua res ipsa secundum naturam suam est cognoscibilis. Quocirca si quod per scientiam demonstratiuum scibile est, opinio ne duntaxat cognosceretur, non esset comprehensum. Quare omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rebus, nemo comprehendit, nisi qui id per demonstrationem cognoscit: nam qui solum sapientibus mathematicis citra demonstrationem id dicentibus fidem adhiberet, veritatem uon comprehenderet. Atque adeo nec sufficit ad rem comprehendendam illam in alio cognoscere, sicut cognoscit Deus per creaturas, sed debet per essentiam cognosci, qualiter est cognoscibilis. Vnde August.

Ratio com. comprehensio.

August.

C. C. C. C.

Cõtra Okam.

Quod si rem perfectissima notitia cognoscere qua potest cognosci. Tunc enim fieret consequens, quod nulla creatura posset ab alia creatura comprehendere: puta quod angelus non posset formicam comprehendere: quia nulla creatura cognitio est perfectissima, qua res potest cognosci, cum a Deo perfectius cognoscatur. Quod quidem consequens licet Okam concedat, est nihilominus absurdum, & rei physicae contrarium: nam cum quæcunque natura creata sit finita, gratis negat posse ab alia creatura comprehendi. Imò vero sequeretur tam incomprehensibile esse creaturam, quã Deum: nam sicut Deus a seipso solo comprehenditur potest, ita neque creaturam posset nisi ab ipso comprehendere: consequens tamen est concessum longe absurdissimum: quando quidem solum ipse predicatur incomprehensibilis, eo quod est infinitus. Igitur comprehensio in hoc stat, quod notitia sit obiecto adæquata, neque quantum est in ipso cognoscibile, per tantum ipsa cognoscatur. Hoc enim planè nominis significatio admonet. Neque verò satis est rem totam cognoscere ad comprehensionem, siue partes habeat, siue indiuisibilis sit, sed requiritur præterea, vt docet ait D. Thomas, quod ea notitia cognoscatur, qua res ipsa secundum naturam suam est cognoscibilis. Quocirca si quod per scientiam demonstratiuum scibile est, opinio ne duntaxat cognosceretur, non esset comprehensum. Quare omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rebus, nemo comprehendit, nisi qui id per demonstrationem cognoscit: nam qui solum sapientibus mathematicis citra demonstrationem id dicentibus fidem adhiberet, veritatem uon comprehenderet. Atque adeo nec sufficit ad rem comprehendendam illam in alio cognoscere, sicut cognoscit Deus per creaturas, sed debet per essentiam cognosci, qualiter est cognoscibilis. Vnde August.

crea contrarium: nam cum quæcunque natura creata sit finita, gratis negat posse ab alia creatura comprehendi. Imò vero sequeretur tam incomprehensibile esse creaturam, quã Deum: nam sicut Deus a seipso solo comprehenditur potest, ita neque creaturam posset nisi ab ipso comprehendere: consequens tamen est concessum longe absurdissimum: quando quidem solum ipse predicatur incomprehensibilis, eo quod est infinitus. Igitur comprehensio in hoc stat, quod notitia sit obiecto adæquata, neque quantum est in ipso cognoscibile, per tantum ipsa cognoscatur. Hoc enim planè nominis significatio admonet. Neque verò satis est rem totam cognoscere ad comprehensionem, siue partes habeat, siue indiuisibilis sit, sed requiritur præterea, vt docet ait D. Thomas, quod ea notitia cognoscatur, qua res ipsa secundum naturam suam est cognoscibilis. Quocirca si quod per scientiam demonstratiuum scibile est, opinio ne duntaxat cognosceretur, non esset comprehensum. Quare omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rebus, nemo comprehendit, nisi qui id per demonstrationem cognoscit: nam qui solum sapientibus mathematicis citra demonstrationem id dicentibus fidem adhiberet, veritatem uon comprehenderet. Atque adeo nec sufficit ad rem comprehendendam illam in alio cognoscere, sicut cognoscit Deus per creaturas, sed debet per essentiam cognosci, qualiter est cognoscibilis. Vnde August. epist. citata. Aliud inquit est videre, aliud est totum videndo comprehendere. Quandoquidẽ id videtur, quod præsens, vt cunq; sentitur: totum autem comprehenditur videndo, quod ita videtur, vt nihil eius lateat videntem, aut cuius fines circumscribi possunt, & 12. de ciuita. Dei cap. 18. Quicquid scientia comprehenditur, scitẽ ergo tribus conclusionibus respondetur. Prima. Deus est simpliciter incomprehensibilis. Veritas est catholica, vt patet oraculo illo propheticò citato. & Job. 11. forsitan vestigia Dei comprehendes: & vsq; ad perfectum omnipotentem reperies. Quasi dicat, nequaquam. Cuius utiq; rationem subdens, ait, Excelsior celo est, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognosces? longior terra mensura eius, & latior mari. Vbi graphicè rationem explicat cur sit incomprehensibilis: nempe, quia infinitus, cuius infinitatem describit ad sensum per excessum super omnes creaturas, quæ sint oculis subiectæ. Eadem enim phrasi ait Salomon. 3. Regum. 8. Si cælum & cæli calorum te capere non possunt, quãto magis domus hæc quã

adifi.

adificauit. Idem Paulinò confirmatur eloquio ad Roma. 11. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quã incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. & 1. ad Timot. 6. Qui solus habet immortalitatem & lucem inhabitat inaccessibile, id est, incomprehensibile. Ratio verò conclusionis colligitur ex definitione, Deus est substantia, & essentia infinita, nempe quæ nõ limitatur ad aliquod certũ genus, vt homo, leo, equus, &c. Sed emittenter omnia continet, atque adeo eius esse est infinitum. Sed vnũ quodq; est ratione cognoscibile, quia habet esse naturale: quia, sicut ait Arist. sicut res se habent ad esse ita & ad cognoscere: ergo suapte natura est infinite cognoscibilis; nulla autẽ notitia creata potest esse infinita: ergo a nulla creatura potest comprehendere: quia nec eius fines, vt ait Augus. possunt ab ea circumscribi. Atqui eadẽ ratione & vnũ quodq; eius attributorum est incomprehensibile: nam quia ratione essentia Dei, eadem & bonitas, & sapientia, potentia, & iustitia sunt infinita. Et confirmatur ratio ex ijs quæ art. præcedenti definita sunt. Intellectus siquidem creatus non potest per sua naturalia Deum videre, nisi virtute supernaturali luminis gloriæ sibi donati: illud autem cum sit creatura, est finitum, neque adæquatur Deo: ergo nullus potest beatorum ipsum comprehendere. Hinc fit quod se ipse sua sapientia comprehendit: nam sicut habet infinitam essentiam, ita infinitam sapientiam, quæ adæquatur essentia, atque adeo quantum est cognoscibilis, & intelligibilis, tantum se ipsum intelligit. Sed per cõteris, cur si se ipsum comprehendit, simpliciter dicatur incomprehensibilis? Respondetur, quod hæc attributa per ordinem ad creaturas cognoscuntur a nobis: & ideo quia est a creatura incomprehensibilis, simpliciter dicitur incomprehensibilis. Sed arguitur, quod saltem anima Christi essentiam Dei comprehendat licet sit creatura. Gloria quippe respondet gratia: sed gratia Christi fuit infinita, vt 3. par. q. 7. art. 11. docet D. Tho. ergo & eius gloria & beatitudo est infinita, atque adeo visio essentia diuinæ, in qua, vt supra dictum est, beatitudo consistit. Si verò est infinita nihil vetat quominus sit diuinæ essentia comprehensoria. Respondetur, quod gratia vnionis in Christo fuit infinita simpliciter ratione termini, nempe, quia fuit assumptio humanitatis ad diuinam personam: gratia verò gratum faciens non fuit infinita, in quantum ens, quia fuit res creata: sed in genere gratia fuit infinita, nõ quidẽ simpliciter, vt essentia diuina, sed quodammodo non limita

Deu s se comprehendit.

Interrog.

Anima Christi sit vere Deu comprehendit.

Gratia in infinita.

ta: quia habuit quicquid ad rationem gratia pertinet: poterat, quoniam non fuit ei data gratia ad mensuram, sicuti lux solis potest dici infinita, quia habet quicquid ad rationem lucis attinet. At verò per illa gratiam non meruit suã gloriam, sed nostram, si per eius auxilia, & nostra opera nobis applicetur, quare gloria ei collata est nõ per merita, sed ratione vnionis, sicuti & gratia ipsa. Non ergo argumentũ vincit visionẽ qua anima Christi fruitur Deo, esse simpliciter infinitam, quod requiritur ad comprehendendũ, sed est quodammodo infinita, vt gratia, quia continet quicquid ad rationem creatæ visionis pertinere potest: infinita enim simpliciter neque per Dei omnipotentia esse potuit, quãdo quidẽ est creatura. Secunda conclusio. Esse incomprehensibile hoc perfecto modo, est propriũ attributum Dei, nulli cõpetens creaturæ. Et ratio est liquida. Quoniam incomprehensibile est attributũ ad id consequens, quod est infinitum, & immensum; nulla autem creatura est infinita; nulla ergo est incomprehensibilis. Imò omnis potest nõ solum a Deo, verum & ab alia creatura comprehendere. Potest enim Angelus naturas rerum creatarũ cognoscere, quãtum in se sunt cognoscibiles. Tametsi a Deo perfectius comprehendatur. Dum enim ego auellam aut nucei, totã manibus, aut ore concludo, vt nihil eius appareat, re vera illam comprehendendo, licet alio ampliori vase melius concluderetur. Secundò verò modo rem comprehendere idem est quod attingere, & tenere, & consequi, quæ quidem cõsecutio est insecutionis terminus. Dum enim rapax accipit auem, quã insequitur, vnguibus tenet, & canis leporem, prædam verè dicuntur comprehendere, quãuis totam neque vnguibus, neque ore ambiant. Et secundum hanc acceptionem subnectitur tertia conclusio. Creatura intellectualis, & rationalis, nempe angelus, & homo Deum videntes eum hoc secundo modo comprehendunt, quia attingunt ipsum, tenent, & possidēt, licet non totam eius essentiam cognoscendo circumscribant. Hoc probatur testimonijs illis citatis Pauli, & Cantic. 3. ait sponsa, tenui eum neque dimittam. Et Ioannes. 1. can. c. 3. Cum appauerit similes ei erimus, videbimus eum sicuti est. Id est non videbimus solum sub humanitatis velamine, quem admodum nobis apparuit, sed in se ipso quatenus Deus est, quod est ipsum attingere, & comprehendere. Et August. eadem epistola citata. Comprehendere, inquit, Deum impossibile est cuiusque intellectui creato, attingere verò mente Deum qualitercunq; magna est beatitudo.

C. C. C. C.

Secunda acceptione comprehensionis.

C. C. C. C.

Videmus eum sicuti est.

August.

Hinc

Non fat est videre ad comprehensum.

Hinc fit ad comprehendendum hoc modo Deum non fat esse Deum videre, sed oportet ipsum tenere, hoc est cum perpetuitatis securitate esse videre. Quapropter Paulus licet Deum videns viderit, non tamen comprehendit, quia non per modum perpetui habitus, sed transcursum eum fuit intuitus. Est enim comprehensio spei terminus: spes autem non solum dicit amorem rei, sed motum ad ipsum consequendum. Quocirca ubi per visionem tunc tenetur, spes cessat, atque hoc est, quam vehementissimum argumentum contra Scotum tenentem beatitudinem consistere in amore. Beatitudo enim non est nisi comprehensio obiecti in quod spectandi mus: non autem comprehenditur per voluntatem, quia non est potentia apprehensiva, sed per intellectum. Quapropter visio quatenus est clara notitia, actusque, ab intellectu elicitus est de anima respondens fidei, sed quatenus est visio obiecti per voluntatem concupita, est comprehensio, atque adeo deus, quia est spei terminus, delectatio vero fructus, et quies in ipso comprehensio, est tertia deus respondens charitati. Sed de hoc tractat sequenti latius.

Solut. 1. arg.

Primum igitur argumentum Pauli testimonij instructum solutum est. Accipit enim illic comprehensum Deum secundo modo, quo tertia conclusio asserit posse a creatura comprehendere. Ad secundum vero quod ex autoritate Augustini colligitur, respondetur, quod non ideo Deus incomprehensibilis est a creatura, quod aliquid eius sit quod non videatur: quicquid enim beatus, ut artic. sequenti videbimus, omnia attributa Dei intuetur, sane cum omnia sint ipsa simplicissima essentia, sed ob id quod non adaequate videtur, ut sensibilis est, hoc est cum illa claritate & euidencia, qua ipse se cognoscit: quemadmodum diximus de conclusione demonstrabili, si non nisi per probabilem rationem cognosceretur, tunc enim cognosceretur tota, sed non perfecte. Sic enim & beatus cognoscit, & essentiam Dei, & sapientiam, potentiam &c. Sed nullum perfecte. Quamvisque ratione duo posuit Augustinus in comprehensionis definitione, nempe, quod sic res tota videatur, ut nihil eius videntem lateat, aut cuius finis circumspici, & circumferri possunt. Tunc enim & fines rei circumspiciuntur, quando in modo cognoscendi ad finem pervenitur, quod creatura non potest respectu Dei.

August.

Et hoc est, quod solent antiqui dicere Deum videri a beatis totum, sed non totaliter. Ad huius autem intelligentiam arguitur, quod non possit videri totus, quin totaliter. Aut enim id quod dicitur totaliter, significat modum rei vi-

sa, aut modum videtis. Si modum rei visus, certum est videri totaliter quia cernitur totus. Si autem significet modum videtis, itidem apparet totaliter videri, quia quicquid beatus tota sua virtute eum videt. Respondetur, quod illud totaliter dicitur conditionem obiecti, non quidem, quod modus obiecti non cadat totus sub cognitione, sed quod modus obiecti non sit totus cognoscens. Quod est dicere. Quicunque beatus videt Deum esse infinitum, eiusque potentiam, & sapientiam esse infinitam, infinitaque perfectionis, & ideo quod est obiectum, tale cadit sub cognitione, iuxta verbum Ioan. Videbimus eum sicuti est. Tamen modus obiecti non est modus cognoscens: Hoc est cognoscens non cognoscit infinite perfecte sicut ipse est cognoscibilis. Quomodo modum potest quis per rationem probabilem, & per fidem quam adhibet mathematico cognoscere illam veritatem, triangulus habet tres angulos aequales duobus rectis, esse demonstrabilem, licet non cognoscat ipsam demonstrativam, sicuti ipsa est cognoscibilis.

ARTICULVS. II.

Utrum videtium Dei essentiam vnus alio perfectius videat.

ostquam visum est, videtes Deum ipsum non comprehendere, subsequitur, ut exploramus vtrum omnes aequaliter videant: an vero vnus alio perfectius. Et arguitur, quod omnes videant aequaliter. Omnes, ut ait proxime citatus Ioannes, videbimus eum sicuti est: ipse autem non est nisi vno tantum modo: ergo omnes eodem modo eum videbimus, atque adeo nullus alio perfectius.

1. Argumet.

Secundo. Vna res ut Augu. lib. 83. quaestio. num autor est, non intelligere est totam rem intus legere: quare aut tota intelligitur, aut nihil eius: omnes autem videntes Deum intelligunt eius essentiam: quoniam intellectus, ut dictum est videtur: ergo nullus alio perfectius videt.

2. Argumet.

Tertio. Quod aliquid ab vno quam ab alio perfectius videatur, aut prouenit ex parte obiecti, quod non se aequaliter representat, aut ex parte potentie visus, quae non est in omnibus aequalis: ex parte quidem Dei id non videtur accidere. Nam cum non videatur per aliquam speciem creatam, ut dictum est, quae

3. Argumet.

litij

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

597

fit in vno perfectior quam in alio: non apparet quod modo in aequaliter represententur: Si autem sit potentia ex parte potentiae: tunc non est quod vnus intellectus naturaliter sit sublimior, perfectior videat, atque adeo angeli, qui sunt sublimiores nature, perfectius quam homines vident, quod videtur Evangelio tractatum Mattheo 22. ubi hominibus pollicetur Christus, quod erunt sicut angeli Dei in celo. In contrarium autem est: Quod si omnes aequaliter viderent, cum visio illa sit vita aeterna, iuxta illud a pud Ioanem supra expositum, Haec est vita aeterna, ut cognoscat te &c. contra istud fieri, ut omnes essent aequales in vita aeterna contra illud ad Corint. 13. Stella differet a stella in claritate. Ad quaestiones duabus conclusionibus respondetur. Inter beatos vnus alio perfectius videt diuinitatem essentiam. Et quidem conclusio omnibus est in se non sit in facta parte expressa, sed tamen habenda tanquam catholica secundum illud Pauli citatum: At enim, si illa differet a stella in claritate, & subdit, sic & resurrectio mortuorum. Eriunt vero quemadmodum astra omnia lunien a sole secundum eorum naturam: naturam recipiunt, ita beati in deo partem scilicet eius gloria secundum diuersa merita promittant.

1. Conclusio.

In contra.

Mansiones.

Domus patris.

eius filij fruuntur, ita & propter diuersos gradus beatitudinis dicuntur, in eadem domo multae esse mansiones. Vnde Lucae 13. pluraliter dixit. Facite vobis amicos de mamona iniquitatis, qui recipiant vos in aeterna tabernacula. Ratione autem probatur conclusio, non solum esse veram, sed esse catholicam. Non erunt omnes aequaliter beati: beatus tunc autem consistit in visione: ergo visio illa non est in omnibus aequaliter perfecta, atque adeo nec secundum eandem perfectionem omnes Deum videbunt. Posterior quidem praemissa non est de fide: licet, ut monstratum est, sit verissima opinio: ad nostrum autem propositum refertur, vtrum in visione, an in amore, vel in delectatione beatitudo consistat. Satis quippe est veritate esse fidei, quod non omnes erunt aequales, & visionem ad beatitudinem pertinet inde enim plane colligitur non omnes aequaliter videre, aut amare, aut delectari: quando quidem in illis actibus vel in eorum aliquo beatitudo consistit. Quod autem catholica sit veritas non omnes esse aequales, probauimus aduersus Lutheranos. Gloria est respodet gratia, quae illius est seminaria & artha. At vero quod non omnes iusti sint pari modo grati Deo, quod eundem apud ipsum habeat locum, probatur, quia non omnes de Deo aequaliter bene merentur. Sed vide Lutheranos errorum, quia putant nullam in nobis inesse iustitiam, sed per solam iustitiam. Christi nos iustificari, quae vna fuit, colligunt omnes esse Deo aequales, pariterque amicos, atque adeo aequali sanctitate polleat. Audi quod sit absurdum, quod Lutherus inde elicit, nempe omnes esse tam sanctos, quam fuit sanctissima virgo. Certum autem laudare exhorret: Veritas autem catholica est, quod quia Christus quo ad sufficientiam omnibus plenissime satisfecerit, applicatur tamen nobis illa satisfactio & meritum quod ad efficaciam per sacramenta, per quae nostra opera liberi arbitrij, eius ope, & favore suffulti. Quapropter licet infantes ante usum rationis ex fonte baptismatis, ubi Christo commorientes eius efficaciam in membra, in gratia aequali resurgant, tamen postmodum rationis luce adueniente tanquam Dei filij per eius gratiam merita nostra accumulamus, plenusque secundum curam & diligentiam quam eius cultui impediunt: iuxta illud Apocalypsi 22. Iustus iustificetur adhuc. Colligamus ergo rationem Deum ut Roma 2. ait Paulus, restituet unicuique secundum opera eius: opera autem non sunt aequalia neque in vitijs probis neque in reprobis: ergo sicut alijs inaequalia

Ratione probatur conclusio.

597

597

Aduersus Lutheranos.

Lutherant.

Ratio colligitur.

Pp sup.

supplicii, & ita & iustis imparem gloriam est redditurus. Gloria vero & beatitudo in visione Dei consistit, ergo non aequaliter: sed cum quasi disparitatis aequitate ipsam videbunt.

Matth. 13

Huc accedit illud Matth. 13. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Cor nāque per charitatis officia, quae ex fide procedunt emundatur. De corde enim exeunt cogitationes pravae Matth. 15. ac perinde alia nūquid ergo quo quisque mundus habuerit cor, per spicacitū Deum videbit.

Redargutio.

Sed redarguet quis forte hanc veritatem ex illa Christi parabola Matth. 20. De operariis vineae, qui quantum non parvis diei horis neque pares operariis perdidissent, nihilominus pater familias eundem cunctis reperdit denarium diurnum. Respondetur per illam parabolam id tantum Christum admonitos nos curasse, ut intelligeremus, quod in Dei cultu tantum solertissimus quisque potest in brevi tempore proficere, quantum in majori. Item, docere voluit, quoniam nostra merita ex sua voluntate & gratia valorem sortuntur: & ideo dixit. Quia huic voluisti dare. Ceterum in suprema retribuit iōne gloriae quantum conditis idē cōferatur denarius, qui erit Dei essentia ab omnibus clarē concessa & possessa, nihilominus visio illa & possessio non erit in omnibus aequalis atque adeo, licet Deus in se denarius sit infinite estimatiōnis, non tamen in omnibus erit eiusdem pretij. Mirabile aut tu, quod sit in hominibus potestate, per Dei gratia positum, ut possit suis meritis pretij immutabilis Dei sibi augere: & tamen non sit eistantē cura illud procurare, cordisque oculos ex acnere & purificare, quibus ipsam evidentius videant.

Denarius diurnus.

Contemplatio.

Colligere ergo, quod cum charitas mentis obtutum purificet, sit ut quaedam oculus qui oculorum aciem acutiore habet, perfectius lumine ad videndum requisito illuminatur, quā qui lippitudinem oculorum patitur, ita qui scientiori charitate flagrant, clariori perfundetur lumine ad videndum deum. Igitur si scisciteris in quocōstitat mansionum diuersitas, respondetur, quod in varia perfectione visionū maiorū & minorum nam mansio dicit terminū viae ac perinde requirit. Et ex varietate visionis, subinde eadem consequitur varietas in amore & in delectatione. Si vero causam rursus inquiras huius varietatis, respondetur, Proximam esse la ment, quod est facultas videndi maior vel minor. Primitiua vero in ratione meriti charitatem viae. Quod si contra arguas Matth. 25. legitur. Quod dedit vnicuique secundum propriam virtutē. Et in psalm. & apud Paul. quod reddet vnicuique secundum opera sua. Respondetur, quod opera non sunt ratiōria secundum substantiam operū solius liberi arbitrij, sed quatenus a charitate procedunt, idem est reddere secundum opera, quod secundum mensuram charitatis: atque idem etiā est reddere secundum propriam virtutē. Non enim accipitur hic virtus pro naturali, sed pro illa quae par-

De modovisitationis.

aut ratione potentia. ¶ Dicitur ergo, Tho. 1. par. q. 1. 2. ar. 4. supponit Ratio in primis, ut conclusum est, nō id euenire propter speciem & similitudinem creatam, quae in vno sit perfectior, q̄ in alio, cum non sit visio illa per tale specie gignēda, atque adeo, nec euenire ex parte obiecti. Nec sufficit quidem in causam reddere, quod Deus perfectus cum vno intellectu q̄ cum alio concurrat, quoniam cum intellectus etiā ipse concurrat, necesse est in ipso etiā intellectu perfectiorē consistere virtutem qui perfectius concurrat. Varietas ergo illa, ait D. Th. inde productura est, quod intellectus vnus maiorem habeat facultatē ad videndū Deū q̄ alius. Facultas vero illa non competit intellectu secundum suā naturā, quādoquidē, vt dictū est, nō potest Deus à creatura natura liter videri. Accidet ergo per lumē gloriae, quod intellectum in quadam Deiformitate constituit. Quo fit, ut quae vnusquisque intellectu plus illius luminis erit participans, perfectius Deū videbit: plus autē ille participabit, qui plus habuit in via charitatis, quae, vt diximus, permūdat cor. Nam vbi maior fuerit charitas, ibi est maius desiderij potius re amatae: desiderium autē paratiorē reddit desiderantē ad susceptionem rei sūcupitae, & vt exuberantius gaudiū de eius possessione capiat.

Quanta est charitas, tantum lumine.

Bona ratio.

bis particulariter donatur auxilio Dei. ¶ Et re vera haec egregium est argumentum in fauorem luminis gloriae. Si quidem illo secluso vix reddi causa potest proxima, variae perfectionis beatitudo dicitur. Nā dicere satis esse, quod Deus plus concurrat cum beata virgine q̄ cum beato Petro, nō satis rei facit, vt supra dictum est: sane tūm nō solū Deus, verum & intellectus ipse creatus ad visionē concurrat, cui ideo necesse est, vt clarius & perfectius videat, perfectiorē habeat in se virtutē; nam re vera in hac vita non potest Deus facere, quod lippus oculis tam perfecte videat q̄ lyncus, nisi tantam ei virtutē tribuerit: & cum in beatis, illa virtus non sit naturalis, consequitur quod tota differentia consistat in lumine gloriae.

¶ Et confirmatur haec ratio. Aut beata virgo perfectius ad suam visionem eliciendam concurrat q̄ D. Petrus, aut secus: sed, solus Deus est, qui plus concurrat cum illa. Hoc secundum non est probabile: tum quia non est intelligibile quomodo perfectius videat nisi perfectius concurrat: cum videre sit actus vitae, tum etiam quod hoc derogaret dignitati virginis. Nā cum foelicitas & meritum praemij consistat in elicienda visione Dei, vbi maior est dignitas, & cumulatius meritum, perfectior debet esse concursus ad eliciendam visionem. Si autem concesserit, vt concedendū est, beatam virginem perfectius concurrere, consequitur vt perfectior rem habeat supernaturalem virtutē, quae alia nequit excogitari, q̄ lumē gloriae. ¶ Sciscitabitur hic tamen forte quispiam, vtrum visiones omnes angelorum & hominum, sint eiusdem speciei. Videntur enim specie differre. Primum quia a potentijis producuntur, differentibus specie, qualiter homines ab angelis differunt, ¶ Secundo, quia nec sunt omnes eiusdem adaequati obiecti, quoniam vt art. proxi. videbitur, non omnes eadem prorsus in verbo vidēt. ¶ Tertio deniq, quoniam vt omnium est theologorum confessio, vnus est alio essentialiter beatorum, si quisque visio, in qua essentialiter beatitudo consistit, perfectior est in vno quā in alio: ergo eadem ratione ipsa erit essentialiter perfectior, atque adeo omnes, vel saltem illae quae sunt inaequales sunt specie differentes.

Vtrum visiones sint eiusdem speciei.

¶ His tamen non obstantibus respondetur omnes esse eiusdem speciei essentialis. Et primo de visionibus animarum res esse constantissimas: quandoquidem sunt, & eiusdem obiecti, & a potentijis eiusdem speciei productae. Sed etiam si illas cum visionibus angelorum cōferas, idem probatur: Nā omnes sunt eiusdem obiecti & sunt per eandem speciem: nempe per Deum

Omnes sunt eiusdem speciei.

concurrentē in ratione speciei: & à lumine eiusdem speciei neque differunt nisi sola claritate, quae non est differentia specificā, sed accidentaria. ¶ Vnde ad primū argumentū respondetur. Primum, quod est pro ducatur a potentijis diuersarum specierū, scilicet angelicis & humanis, non inde consequitur ipsas differre specie: quoniam ignis à sole productus, & productus ab igne eiusdem sunt speciei: & visio leonis, & visio equi eiusdem obiecti: quare si visio vnus poneretur in alterius oculo, videret per ipsam. Secundū, respondetur: quod cum visiones ille producantur non virtute naturali, sed virtute luminis: & speciei quae est Deus, & omnia lumina sint eiusdem speciei, vt de verit. q. 9. art. 1. ait D. Th. hoc sufficit, vt sint eiusdem speciei. ¶ Et confirmatur. Si omnes, vt ait O. Kam à solo Deo producerentur, essent eiusdem speciei: eadem autē sunt prorsus licet intellectus creatus simul concurrat, ergo & nunc sunt eiusdem speciei. ¶ Ad secundū igitur obiectionem per distinctionem respondetur. Sunt enim omnes eiusdem obiecti proximi, & quod a iunctiūmediati, nempe essentiae diuinae, quod sufficit vt sint eiusdem speciei: licet non sint eiusdem adaequati mediati, & remoti: quia nō omnes eisdem vident effectus Dei in ipso, vt articulo subsequenti videbitur. Tertia demum obiectio sophistica nititur consequentia. Nō enim sequitur. Vnus beatus in ratione beati est essentialiter perfectior alio: ergo eius beatitudo est essentialiter perfectior. Dicitur enim vnus beatus essentialiter perfectior, quia essentia eius beatitudo est perfectior, sed non quia ipsa est essentialiter perfectior. Quare melius diceretur beatus secundū beatitudinē essentialiam perfectior, quā essentialiter perfectior.

Solutio argumentorum.

Secunda conclusio.

¶ Secunda conclusio, quae ex prima elicitor. Quaedam modum visio ita & amor ac subinde delectatio non est in cunctis beatis aequalis, sed quo quisque beator est, eo & ardentius diligit, & suauis delectatur. Probatur praesertim conclusio: quoniam amor visioni & antecedens est, & subsequens. Quo enim in via auctior est charitas, vt dictum est, subsequetur & perfectior visio, ex qua subinde proueniet, vt eadem confirmata charitas, copiosior sit ac perinde delectatio: nam quo quisque perfectius id possidet, quod flagrantius diligit, suauiori, ampliorique gaudio perfunditur. ¶ Ad primū igitur argumentū principale respondetur, quod vbi ait Ioan. videbimus deum si cuti est, aduerbium illud, sicuti, determinat visionis modum ex parte rei visae: vt sit sensus. Videbimus eum, ita esse, sicuti est: quia ipsum

Solutio prima argum.

eius esse videbitur, quod est eius essentia. Quare videbitur eum actum purum, simplicissimum, in finitum, &c. Non tamen determinat modum visionis ex parte videntis: ut sit sensus, quod est in Deo perfectus modus essendi. Et similiter respondetur, ad secundum, quod erat verbum Aug. Dum enim ait, quod rem unam non potest unus alio melius intelligere, veritatem continet, si ad modum rei intellectus referatur: quia quicumque intelligit rem aliter quam fit, non verè intelligit: non autem si referatur ad modum intelligendi. Nam etsi duo rem intelligant, qualis est, unus tamen potest eam perfectius quam alius intelligere. Ad tertium denique respondetur, ut dictum est, quod illud visionum discrimen non provenit ex parte obiecti, quod per species diversas representatur: sed ex parte potentiarum, quæ non habent pares intellectus facultates. Illa tamen facultas non est naturalis, sed luminis gloriæ: & ideo non est maior in angelo, quam in anima eiusdem meritis cumulata.

¶ Contra hæc tamen sententiam exiit argumentum, quod vis naturalis intellectus aliquid conducit, ut eum eodem lumine perfectiorem producat visionem. Nempe, quod angelus qui naturali lumine vigore intellectus sublimior est, perfectius eum eodem lumine Deum videat, quam anima humana, ut beata virginis, aut Petri.

¶ Caietanus namque, 3. par. q. 10. art. 4. sic opinatus est. Et videtur cum aliqua probabilitate locutus. Quoniam cum intellectus creatus concurrat ad visionem, etiam per suam naturalem virtutem elevat per lumen, videtur qui perspicacior habet intellectum, perspicacius Deum cernere. Quocirca subsequenter concedit, quod si lumen gloriæ, quo donata est anima Christi tributum esset angelo, perfectius ille videret, quam anima illa. Et eadem ratione perfectius videtur Christus, si assumpsisset naturam angelicam cum eodem lumine. Crediderim tamen, partem contrariam longe probabilior. Videtur enim in primis sententia S. Tho. qui totam facultatem videndi tribuit lumini. Et ratio præterea huic parti patrocinatur. Nam eum actus videndi fit supernaturalis, videtur sola proportionem naturalis virtutis in se qui. A qua siquidem quia non habet naturam calorem sed extraneum, non calefacit secundum proportionem suæ naturalis virtutis, sed secundum proportionem caloris, vel maioris, vel minoris. Idem cõfitemur in meritis de cõdigno. Nam licet producat per liberum arbitrium, tamen quia tota ratio meriti inest eis ex gratia & auxilio Dei, secundum illius proportionem æstimatur ratio meriti.

¶ Secundum arguitur. Visio non est maior, aut

perfectior nisi secundum concursum Dei quod an ratione speciei concurrat non tam plus minusve cõcurrit quam est quæritas luminis gloriæ: ergo naturale lumen perfectionem visionis non auget. Tertio arguitur. Concessa contraria opinione, fieret consequens, quod lumen non conferretur beatis secundum meritorum proportionem. Etenim si angelus & homo æqualia habent merita, æquale consequuntur præmium, quod est visio. Si autem equalibus infunderentur luminum radii perfectius videret angelus: ergo necesse est, ut minus ei lumen donetur, quod non est probabile. Respondetur ergo ad rationem obiectam, quod quavis intellectus creatus concurrat ad visionem; non tamen nisi in virtute luminis gloriæ, & ideo maior virtus naturalis non auget visionem.

¶ Contra hoc tamè arguitur. Omnes beati toto quo possunt conatu visionem Dei eliciunt, sed ubi auctior est virtus naturalis, vehementior erit conatus ergo & visio perfectior.

¶ Ad hoc plurimi respondent omnes beatos æqualiter conari. Quare visionum disparitatem non arbitrantur ex diversitate consensibus provenire, sed ex diversitate luminis, si opinione tenet D. Thom. vel secundum Scotum, & nominales ex diverso concursu Dei.

¶ At verò ubi nulla est resistentia, profectio vix est intelligibile duos equaliter conari, ubi effectus non sunt æquales, aut ubi sunt æquales, inæqualiter conari. Quoniam conatus non est aliquid antecedens applicationem potentie, sed applicatio ipsa: & ideo certè quanta est applicatio, tantus erit effectus. Quod ut exemplo explicemus, fertur communiter maiori conatu opus esse ad dilectionem inimici, quam ad æqualem amici. Attamen si id verum est, prouenit quidem ex resistentia inimicitie, quæ obstat amori: quapropter difficilius se se applicat voluntas ad eius dilectionem, quam ad dilectionem amici. At verò in dei visione, ubi nulla est resistentia, vera quantitas erit conatus, erit & applicatio potentie ac subinde visio. Item cum conatus sit actio, & nullus intellectus agat nisi quantum Deus cum ipso concurrat, profectio fieri non potest, ut omnes beati æquali conatu ad videndum applicentur, & tamen Deus plus cum uno quam cum alio concurrat. Dicendum ergo non omnes æqualiter conari, sed eo quicquid plus, quo beatorum est. Conatus autem sequuntur, non naturæ vires, sed luminum quantitatem. Quanto enim quisque lumine donatur, tantum ad videndum conatur, tantamque perinde visionem elicit. Cum ergo assumitur quod omnes suamque conatus vident, distinguitur

Tertia ratio

Virum beatitudo conatu vident.

Sententia autoris.

Sententia autoris.

Etenim si intelligatur de conatu secundum naturales vires, negatur, si verò secundum luminis modum, conceditur. Quare supremus angelus, quavis sit sublimioris naturæ non tamen tantum conatur, quantum sacratissima virgo, quæ ampliori gloriæ lumine fulget. Ex his fit consequens quod ille conatus non potest intendi aut remitti si cut neque luminis: adeo licet simul cum visione beatus alia plura in proprio genere intelligat, non ideo villo pacto remittitur visio.

ARTICVLVS. III.

Virum videntes Deum omnia in ipso videant eademque simul.

Articulo præcedenti, quo conclusum est unum alio videre perfectius, an necitur præsens, utrum illa visionum varietas etiam extendatur obiectis, ut vnus in Deo plura videat, quæ alter, an verò omnia omnes cõueat. Et arguitur à parte affirmatiua, scilicet quod omnes videant omnia. Ait enim, 4. Dialogorum Gregorius. Quid est quod non videant qui videntem omnia videntem ergo Deus omnia videat, cuncta itidem vnusquisque beatorum videt.

Partis affirmatiue argumen. 1.

Secundum argumentum.

Pars negatiua.

Desilio articuli.

¶ Secundo. Quicumque videt speculatur, videt omnia quæ in ipso resplendent, sed in Deo qui omnia eminenter continet, vniversa resplent: ergo cuncta in eo omnes aspiciunt. Tertio. Si non omnia viderent omnes, sequeretur quod posset beatus succedere in Deo nunc pauciora & post plura videre. Nil enim obstat quominus Deus ei qui non omnia videt ea in ipso reuelet quæ illum antea latebat. Consequens autem est contra sententiam August. vlt. de trin. Vbi ait quod omnem scientiam nostram vno simul conspectu videbitur in Deo: ergo omnia omnes simul vident.

¶ In contrarium est quod angelorum Deum videntium inferiores (vt 7. ca. de celesti hierarchia ait Dionysius) à superioribus purgatur, quod est illuminari: adeo inferiores non tot quot superiores vident. Quæstio hæc præcipua est. Ad quam decem cõclusionibus respondetur. Est enim inter ea quæ sunt in Deo distinguendum. Sunt in quibus quedam in ipso formaliter: nempe essentia eius & esse, personæque, & vniversa attributa: quæ sola ratione ab essentia distinguuntur. Sunt & alia eminenter: nempe vniversa possibilis creaturæ. Quæ quidem non tantum sunt in illo ut effectus in causa. Quemadmodum effectus quos sol producere potest, sunt in ipso tanquam in virtute & principio: sed quia Deus quæ ratio-

ne est infinitus eminenter est omnia. At quia res est profundæ speculationis, tot de illa sunt sensus, quot capita. Sunt enim opiniones non pauciores quam quinque. In ingressu verò statim adnotandum est virtutis Theologorum sermo, scilicet videre in verbo. Etenim quæ in essentia Dei, cui in speculo vniversali videntur, dicuntur videri in verbo. Et ratio est, quia verbum est in quo quasi in imagine videtur obiectum. Et quavis nomen verbi proprie cõueniat filio in diuinis, qui tanquam expressa noticia per modum intellectus generatur, nihilominus quia essentia ipsa est per eminentiam species & speculum creaturæ, illa quæ videntur in ipsa dicuntur videri in verbo: quoniam, ut dictum est, in ratione speciei Deus ad sui visionem cõcurrit. Ob idque dicuntur videre in verbo ad differentiam eorum quæ beati vident per proprias species, quæ ideo dicuntur cognoscere in proprio genere.

Quing. opiniones.
Quid sit aliud quid videri in verbo.

¶ Conclufio est. Vniuersi beati vident omnia quæ sunt formaliter in Deo. In primis sententia est S. Tho. in 1. par. q. 2. ar. 7. in solutio. ad 2. vbi ait, quod non propterea Deus in cõprehensibilis dicitur, quasi aliquid eius sit quod non videtur, sed quia non tam perfecte à creatura videtur, quam est ipse visibilis. Imò Ioannes vbi ait, videbitur eum sicuti est: Id non ipsum docet, videre enim sicuti est, ut supra explicuimus, est videre quicquid ipse est. Sed ratio id probatur. Quicquid est in Deo formaliter est ipsissimus Deus: relationes enim diuine & attributorum quodcumque est ipsissima essentia: ergo nequit videri Deus quin cuncta quæ in ipso sunt formaliter videantur. Etenim Deus tam sua sapientia, quam ego sum mihi idem.

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

¶ Item desiderium naturæ, ut diximus, est cognoscere causam per essentiam: quare visio est cognitio Dei per essentiam: quæ, ut ait Ioannes, cognoscitur sicuti est: cognoscere autem per essentiam est cognoscere omnia quæ in diuina essentia includuntur: hæc autem sunt illa quæ formaliter sunt in ipso. Ad hæc visio illa est clara noticia quæ respondet fidei, & tertio quæ respondet spei. Sed per fidem omnia quæ in Deo sunt credimus; & per speciem omnia illa possidere concupiscimus: ergo per visionem cuncta videmus & possidemus. Quod si arguas, Deus, ut ait August. est speculatur voluntariæ: ergo potest illa quæ volenter reuelare, alia celando. Negatur consequentia, de illis quæ in ipso sunt formaliter & intrinsece. Naturaliter enim illa sic representat, ut se ipsum representare

fit omnia illa repraesentare.

Dubium de omnipotentia Dei. Scotus

¶ Dubium hic tamē dicitur, utrum esto omnia illa videat quae sunt formaliter in Deo, potest de potentia Dei absoluta quaedam eorum ab alijs videri? Scotus namque in primo. dist. 1. q. 2. & in 4. dist. praesenti tenet, quod potest quis videre essentiam non videndo personas ac perinde unam personam sine alia, scilicet patrem sine spiritu sancto. Quonia de patre & filio qui relatiua sunt, maior difficultas ei occurrebat, eo quod unum relatiuum includat reliquum. Praebatio eius est. Essentia est quid absolutum, & persona quid relatiuum. Imo essentia, ut putat, & relatio formaliter distinguuntur. Absolutum autem non includit relatiuum: ergo potest unum absque alio videri. Et eadem ratione potest pater sine spiritu sancto videri. ¶ Secundo. Si essent personae distinctae per absoluta posset una videri sine alia: ergo quantum distinguantur per relatiua, saltem pater sine spiritu sancto quae pariter distinguuntur realiter, & vnus non referretur ad alium.

Secunda conclusio.

¶ At qui si ratio haec efficax est, similiter concludit quod attributa distinguantur ab essentia & inter se: quia pariter secundum ipsum distinguuntur formaliter. ¶ Contra hanc tamen opinionem asseritur secunda conclusio. Quauis per notitiam iudicatiua essentia possit sine persona cognosci, atque vna persona sine alia: apprehensiva tamen intuitiua neque per diuinam omnipotentiam est possibile. Intuitiua inquam: quonia per notitiam abstractiuam, ut modo in via, nil vetat quominus quisque possit Deum apprehendere nil cogitando de trinitate aut de omnipotentia aut de alio quo libet attributo. Atqui de iudicio illico dicemus. ¶ Sed de apprehensiva intuitiua probatur conclusio. Visio Dei est notitia ipsius existentis atque praesentis: sed non existit nisi in persona: ergo non potest essentia videri nisi videatur persona, & eadem ratione quin videantur omnes tres. Atque hinc colligitur quod nec potest videri vna sine alia: quonia pater non potest videri nisi in essentia, & essentia non potest videri nisi videatur filius & spiritus sanctus: ergo vna persona non potest absque alia videri.

Ratio.

¶ Secundum arguitur ostendendo primam conclusionem radice. Persona & attributa non distinguuntur ab essentia ex natura rei: imo essentia tam idem est pater & filius & spiritus sanctus: & iustitia & misericordia ex natura rei, &c. quam Petrus est Petrus & Michael angelus ipsemet: imo magis, quia Deus est magis simplex, eo quod natura angelica habet esse receptum in indiuiduo per creationem. & in Deo nihil profusum compositionis aut distinctionis excogitari potest, nisi quemadmodum ait Ansel-

mus, ubi est relationis oppositio: ut puta inter personas: ergo quemadmodum Angelus non potest videre intuitiue naturam alterius angelus existentis coram ipso nisi videndo personam, neque personam, nisi videndo essentiam, ita nullus potest videre Deum nisi videndo trinum, omnipotentem, sapientem, &c. nam videre, est cognoscere per essentiam, & essentia includit perfectiones omnes illas & praedicata. ¶ Scio quidem Scotus in 1. dist. 8. tenere personas diuinas distinguere formaliter ab essentia. Attributa vero & ab essentia & inter se. Propterea, quod qui diffinitur, inquit, iustitiam Dei aliam assignaret definitionem quam misericordiae aut omnipotentiae, & similiter si definiret essentiam, aliam constitueret quam definiendo personam. ¶ Sed profecto haec differentia est falsa ex natura rei. Imo aperte diuinae simplicitati repugnat. Nam primum in Deo nulla est propria definitio: hoc est enim esse infinitum actum quod non coarctari ad genus aliquod, ac perinde nec definitur posse. Secundum admissio quod aliquo modo fit definibilis, falsum est quod ex natura rei alia definitio daretur iustitiae & alia sapientiae diuinae. Iustitia enim & sapientia creaturae diuersas habent definitiones, quia sunt res diuersae. In Deo tamen quia vnaqueque illarum perfectionum est infinita & omnes sunt vnus simplicissimus Deus, quicquid essentialiter includitur in sapientia, includitur in essentia, & sic de omnibus attributis. Quare non potest dari definitio vnus differens a definitione alterius, nisi sola ratione.

Distinctio formalis. Scoti.

Impugnatio.

Quae quidem definitio sumitur per comparationem ad nostram sapientiam, iustitiam & misericordiam. Sed in hoc fallitur, nisi nos fallimur, Scotus, quod ex eo quod in deo existit potentia & iustitia sine operatione intellectus, infert esse duo seclusa operatione intellectus: & tamen non sequitur. Imo licet seclusa operatione intellectus sit potens, & iustus, non tamen illa sunt plura, sed intellectus comparans illa ad nostras qualitates cognoscit ea ut plura. Et hoc est sola ratione differre ratio cinata: quia habet fundamentum in re. Et idem est profusum de essentia & persona. ¶ Profecto si Scotus plus quam nomine a D. Th. differat nomine, scilicet distinctionis formalis intelligat aliam distinctionem a parte rei praeter distinctionem rationis, fateor me intelligere non posse quomodo summam Dei simplicitatem tueri valeat. Quod si non ponat aliam, planissime fit consequens, quod nec per dei omnipotentiam fieri possit, ut quis videat essentiam non videndo personas & omnia attributa. Praeterea arguitur. Si deus esset vnica persona sicut Michael, non posset videri essentia sine persona, nec e-

Perculosa opinio. Scoti.

Altus argu.

conuer-

conuerso. Nunc autem tam simplex est Deus quam esset tunc, & tam idem sunt essentia & pater quantum essent essentia & illa persona: ergo non potest vnus sine alio videri: quia nullatenus ex natura rei sunt vnus & alius. Imo explicatissima contradictionis implicatio est videri essentiam non videndo personam, aut e conuerso. Id quod Christus Ioan. 14. expressit dicens. Philippe, qui videt me, videt & patrem meum. Quod non dixit propterea quod pater relatiue dicitur ad filium, sed quia sunt vnus & simplicissima essentia: & ideo subiecit. Quia ego in patre & pater in me est. ¶ Et quod superius argumentum est. Si posset essentia videri aliquo attributo non viso, eadem ratione posset videri essentia nullo viso, quod est manifeste contradictio: nam qui non videret in Deo omnipotentiam, sapientiam & iustitiam, &c. quid nam videret? ¶ At verum si de iudicio per ceteris. Respondeatur possibile esse ut quis iudicium formet de Deo quod sit vnus, non aduertendo quemadmodum gignat filium aut spiritem spiritum sanctum. Quinetiam potest Deus concurrere cum vno beato ad producendum vnum iudicium & non ad producendum aliud. Si modo loquamur de iudicio quod sit assensus in proprio genere: quos potest etiam habere beatus: nam de visione ipsa securus est. Quippe quae, ut illico videbimus, non solum notitia apprehensiva est, verum & iudicatiua naturaliter repraesentans: & ideo non intelligitur quomodo quis per illam possit iudicare de reali qua, quae est formaliter in Deo, non iudicando de omnibus. ¶ Clara ergo est solutio argumenti Scoti: nam quauis essentia in creaturis non includat relatiuum, secus tamen in diuinis. Sunt enim de essentia diuina tum relationes personales, tum & vniuersa attributa: quare nullum potest nisi cum alijs videre. ¶ Hac superposita conclusione hinc incipiunt opiniones variari. Henricus enim Gandensis quodlibet. 6. q. 4. opinatur nullum beatum in verbo videre nisi omnia, solaque illa quae sunt formaliter in Deo. Itaque de creaturis nihil vident nisi forsan in proprio genere. Ratio vero eius potissima est, quod si quis videret simul etiam illa quae in Deo eminenter continentur, comprehenderet ipsum: quia cognosceret Deum, non solum in ipso absolute, sed in ratione principij quatenus est rerum causa. Et ideo nihil eius lateret videntem, ut ait Augustinus. ¶ Quod si dicas alio alio elari? videtur & ideo neminem comprehendere, non potest ipse intelligere, eum clarius videre qui non plura videt: nam in creaturis in tabella depicta quicunque melius videt, plura videt. ¶ Ockam in 4. d. 13. aliter negat non posse eadem visione videri essentiam & creaturas scilicet, quia tunc non esset intuitiua

Optimū argumentum.

De notitia iudicatiua.

Solutio argumenti. Scoti.

Opinio Henrici prima.

Ockam.

creatura ratio, sed solius Dei in quo videretur creatura tanquam in imagine, atque adeo non esset visio earum. Sed vel dicendum, inquit, est quod visio terminatur collectiue ad essentiam & creaturas immediate, sicut cum quis videt plures homines simul. Vel dicendum cum Henrico quod visio solum significat essentiam & Deum producit alias visiones quas ei placet quibus beati viderent creaturas. ¶ Secunda opinio est quam Durandus d. praesenti. q. 3. recitat: nempe quod omnes vnusque ad minimum beatorum vident omnia quae sunt in Deo, tam quae sunt eminenter quae sunt formaliter. Ratio quam hinc sibi opinio posset obtinere est, quod Deus, ut supra diximus, tam naturaliter repraesentat ea quae sunt formaliter. ¶ Tertia opinio est ibidem Durandus inter ambas media, quae duo asserit. Primum quicunque beatus videt in verbo omnes creaturas quantum ad quod quid est: nepe quid est homo quid lapis, &c. Omnes inquit, non solum quas naturaliter per causas secundas producere potest, verum & quas potest supra naturaliter. Secundum eius assertum est nullam creaturam quispiam beatorum in Deo cognoscit quantum ad existentiam. Itaque in verbo nemo cognoscit angelum aut hominum existentiam, neque beatos, neque nos, neque nostras orationes, aut quae apud nos accidunt, sed eiusmodi existentias solum noscunt per creatas a Deo species & visiones: ut aiunt Henricus & Ockam. ¶ Probatio eius est, quia eo modo cognoscitur creaturae in Deo, quo in ipso repraesentantur. Verbum autem repraesentat quidditates naturaliter & de necessitate existentias vero, liberum ergo respectu quidditatum non est voluntarium speculum sed solum respectu existentiarum: quare non est possibile videre Deum, quin videantur quidditates. Secus autem de existentibus. Et probatur illa minor: quonia Deus quidditates eo repraesentat quibus potest producere, sed non est in potestate dei, quin possit illas producere: ergo de necessitate illas repraesentat. Existentias vero non repraesentat nisi quia in sua mera voluntate est producere si libuerit, ergo non repraesentatur de necessitate, atque adeo per visionem beatificam videntur.

Secunda opinio.

Tertia opinio Durandus.

Quarta opinio Scoti.

¶ Quarta denique opinio est Scoti in 3. dist. 14. q. 2. Vbi licet de anima Christi loquatur, de omnibus tamen beatis id ipsum sentit. Cuius duo itidem sunt asserta. Primum anima Christi (ac perinde quicumque beatus) vnica visione videt in verbo habitualiter quae cumque in ipso eminenter continentur quantum ad essentias & existentias. Secundum est quod non actu videt omnia. Cognoscere habitualiter est, quod habet virtutem

pp 4 reprae-

representadi quicquid Deo voluerit, & quādo voluerit, quare illa visio successiue representat nūc pauciora, nūc plura. ¶ His ergo opinionib⁹ ob oculos obiectis, ad enarrādā quin tam opinione quae est S. Tho. & eundem pro captu nostro veritate, subiiciuntur alię cōclusiōnes. Sit ergo ordinē certia circa primā opinio- nē. De potētia Dei absoluta nō repugnat, bea- tū in Deo illa praeclare vidēre, quae sunt forma- liter in ipso. Cōclusio est Durādo cōtraria. q. 3. nihilominus probatur ex art. praecedēti. Di- ctū enim est, qd quāto lumē gloriā maius mi- nusue est, tāto beati⁹ plura pauciora ve videt i verbis: hoc autē de his quae sunt in ipso forma- liter intelligi nō pōt: ergo de alijs intelligitur, quae in ipso sunt eminenter: igitur si quis potest pauciora illorū vidēre quā alius, tam remissum esse potest lumē, vt nihil corū videat in verbo. Et hucusq; peringit, qd Deus sit speculū volū- tariū. ¶ Ex quo fit illā visionē esse omniū im- perfectissimā, vt ait inibi Durād. quae possit ha- beri de Deo: quādoquidē nulla potest paucio- ra representare quā quae sunt in ipso formaliter. Sed ait qd talis visio nō est admittēda: & ra- tio eius est, quia tūc Deus nō videretur perfec- tē: causa omnia nō cognoscitur nisi cognosca- tur etiā potestas ad effectus. Cū ergo Deus sit omniū causa, nō potest videri perfectē nisi eius videatur effectus. Et quo eius argumentū ma- ius habeat robur, sic cōfirmatur. Inter alia attri- buta Dei hoc est vñ, quod est eminenter om- nia cōtinēs: dictū autem est, qd nō potest videri nisi videatur oia quae formaliter sunt in ipso: ergo vidēs Deum videt Dei eminentiā, & crea- turarū cōtinentiā, atq; adeo creaturas. ¶ Item Deus est obiectū tam naturaliter representās creaturas, qd se: quia est eminenter oēs. ¶ Respō- detur autē hoc argumentū cōcludere nō posse visionē Dei nō representare in ipso creaturas in vniuersali & in ratione generica: qm videns Deum videt eius omnipotētiā & cūcti sapien- tiā: atq; adeo qd possit cūcta possibilis produce- re. Sed tū tam remissū potest esse lumē, vt nō videat creaturas in particulari, puta, Angelū, hominē, equū &c. Quocirca cōceditur nō esse illam perfectissimā visionē: quia nō solū nō est cōprehēua, verū nec tam perfecta, qd visiones quae nūc sunt beatorū. Sed nihilominus si talis daretur visio esset tam perfecta, quātū suffice- ret ad beādam vidēre. Lux ta illud verbū Au- gustini. 7. confetionū. Beatus qui te scit, & si alia nesciat. ¶ Ad postremū verō respōdetur, qd Deus naturaliter quātū est de se represen- tat creaturas sicut se ipsum. Sed inde solū sequi- tur, qd qui eā cōprehēderet sicut se ipsum com-

3. cōclusio.

Visio verbi omniū mi- nima.

prehendit, nō posset non vidēre cūctas crea- turas in ipso. Secus ille qd cūno cōprehēdit. Veluti qd non cōprehēdit principū, non in eo videt omnes conclusiones. ¶ Quarta cōclu- sio contra eandē primā opinionem. Secundū legem ordinariā nulla est beatorū visio quā illa praeclare videantur, quae sunt formaliter in Deo: nā primū de aia Christi non est du- biū, quin omnia illic videat quae ad mysteriū redemptionis attinent. Imō & beatus Petrus illa etiam quae attinet ad suā ecclesiam. Et sin- guli beatorum ea quae cuiusq; statū compē- tunt, vt illico expatiūs elucidabitur. ¶ Sed pbatur prius cōclusio etiā aduersus Okā. Ef- fectia diuina non solū, vt dictū est, exiit crea- turarū causa, verū eminenter omnes illas conti- net. Neq; verō, vt ipse cū suis noialibus cōfēt, cōtinere eminenter est esse excellētioris natu- ra. Ista em̄ ratione etiā homo cōtinēt creatu- ras se inferiores, qd illas excedit. Imō cōtinere eminenter oia est ppriū Dei, qd quatenus est infinit⁹ est eminenter oia. Et inde puenit, vt sit omniū fons & origo. Quocirca creaturā ipse etiā in ipso representatur qd in se ipsis. Vnde quis Aug. & reliqui patres appellēt deū specu- lū creaturarū, nō tamē est oino vt creata spe- cula, quae species à rebus suscipiunt, quas refle- ctunt. Deus enim nō suscipit à rebus species, imō prius perfectissim⁹: creaturā sunt in Deo quā in se ipsis. Quocirca creaturē potius sunt specula Dei: nēpe ipsum tanq; ipsius effectus representantes. Quēadmodū. 1. ad Corin. 13. ait Paul. Videmus nūc p speculū in aenigma te, sed dicit Deus speculū eo solo qd represen- tat creaturas, vt causa. Hic ergo colligit argm̄. Deus est oia: ergo vidēs ipsum videt creaturas quatenus secundū pportionē sui luminis plus minusue perspiciue videt Deū. Et ideo negat visionē illā nō esse notitiā intuitiua tam crea- turarū qd ipsius Dei. Enimvero Deus in se ipso intuetur creaturas: ergo visio sui ipsius est vi- sio creaturarū, atq; adeo notitiā earū intuitiua. ¶ Sed redarguis. Speculū creatū nō videt per eandē species p quas videntur res in ipso: ergo nec deus & res in ipso eandē specie videtur. Ne- gatur cōsequentiā: nā res in speculo creato nō videtur nisi per proprias earū species, quae in ipso refrāgunt: speculū verō p propria ipsius. Sed tamē in Deo videtur creaturā per ipsum Deū, qd est earū species: & ideo eandē visionē vi- detur qua ipse. Atq; hoc modo intelligendū est verbū D. Th. 1. par. q. 1. art. 9. l. q. per vñā specie videt speculū & ea quae in ipso appa- rent. ¶ Et confirmatur illo verbo Gregorij su- pra citato. Quid nō videt qui vidētē omnia vidēt?

Quarta con- clusio.

Aduersus Okam.

Deus specu- lum.

Possibilitū argumentū.

D. Thom.

Gregorius

vident? Sensus enim est, quod quēadmodum ipse in se ipso omnia videt: ita beati in ipso ea vident quae ad cūctiq; mensuram attinent. ¶ Tertio & conclusio probatur ex illa celebri sentētia. Aug. 1. 2. de genesi ad literā, atq; alijs locis. Ait enim qd beati creaturas duplici visio- ne vident, nēpe matutina & vespertina. Matu- tinam notitiā creaturarū appellat illā qua vi- detur in verbo, & vespertina qua vident in p- prio genere. l. per species creatas, quas in via ac- quisierunt, vel deus illis infundit, quādo opus est orationes nostras vel aliud quippiā eis, qd nō videbant, reuelare. Imō & angeli superio- res, vt diximus, aliquādo reuelant aliqua infe- rioribus per nouas species. ¶ Ad hac cū Deus sit secundum Aug. speculū voluntarium, & non respectu eorum quae in ipso sunt formali- ter, vt dictū est, sit vt sit respectu creaturarū, quae ideo per Dei visionē vident in ipso. ¶ Sed vide lepidam solutionē Okam, Ait quippe qd quāuis p visionem Dei nulla videat creatura, nihilominus, quia simul cū illa visione Deus p- ducit creaturarum notitias in beatis, dicit spe- culum voluntariū, & p illas visiones quatenus ab ipso pductae sunt, dicunt creaturā videri in verbo, atq; adeo cōsentur matutinae cog- nitiones. ¶ Haec verō, vt bona veniā dixerim, ineptiora sunt, qd vt sint impugnatione di- gna. Enimvero ratio speculū esse obiectū: nihil ergo videt in verbo, quin videatur tāquā in obiecto, atq; adeo per eandē visionē, qua ip- sum videtur. Neq; alia dici pōt matutina no- titia: quandoquidē matutina non sit nisi il- la, in qua essentialiter cōnstitit beatitudo: nem- pe quae est notitiā ipsius lucis in se ipsa: nam visio quae fit per species creatas, nō est de essen- tia beatitudinis: & ideo dicitur vespertina. Ne- gari ergo non potest beatam dei visionē crea- turas in ipso representare. Cuius contrarium toti theologiae aduersatur. ¶ Et quando aliud non esset argumentum, hoc certe satis esset, qd Christus inquantū homo, & quatenus redem- ptor, ac perinde iudex viuorum & mortuorū, cognoscit omnia opera nostra, etiā cordium cogitationes: vtpote de quibus debet iudicare, quin verō & creaturas omnes, quibus bene aut malē vtimur: cognoscere autem tam mul- ta in proprio genere per species diuersas, atq; adeo simul ad oia aduertere, cū anima eius sit finita, quae habere nequit species in finitas, non est creditū possibile. Cognoscit ergo illa p beatam visionē in verbo. Atq; hac ratione D. Tho. 1. p. q. 2. 1. ar. 9. probat, qd vidēs Deū non videntur p aliquas creatas similitudines sed per ipsam essentiam intellectui praesentē,

Cognitio matutina & vespertina.

Solutio Okam.

Vtrū omnia videantur.

Quinta cō- clusio.

Rō concla- sionis.

quae est omnia eminenter. ¶ Supposito ergo qd beati nō solū illa quae in ipso sunt forma- liter, verū & illa quae in ipso sunt eminenter vident, subsequitur vt ex aminemus vtrum vi- deat omnia, vt dicebat secundā opinio. Nam tunc argumentum Henrici videtur enegiam habere concludendū intellectum creatum pos- se cōprehendere Deum. ¶ Statuitur ergo con- tra secunda opinionei quinta conclusio. Nul- lus felicitum illorum caelicolarum intellectus videt in Deo distinctē oia quae in ipso eminen- ter continentur. Haec est sententia & conclu- sio S. Tho. 1. par. q. 1. 2. ar. 8. Imō videtur testis monijs sacris satis firmari. Angeli nanque apud Esa. ca. 63. Christum intuentem ascenden- tem de terris hēsitantē legūt interrogasse. Quis est iste qui venit de Edom tinctis vesti- bus de Bosra? Vbi fatetur mysteria redēptio- nis non prorsus in verbo vidisse. Et. 1. Corint. 2. Quis hominū scit quae sunt hominis nisi spi- ritus hominis, qui in ipso est? Ita & quae Dei sunt nemo cognouit nisi spiritus Dei. Vnde colligitur beatos non nosse cogitationes, no- stras aut aliorū beatorum, & multo minus pe- netrant spiritum Dei, vt eius cūcta cogitata sint eis peria. Et Matth. 24. De die illa (scilicet, iudicij) nemo scit, neq; angeli de caelo, nisi solus pater. Secundū cū supra citatus August. dicat deum esse voluntariū speculū, nō om- nia omnibus quae in ipso sunt detegit, & tamē secundū istam citatam opinione omnia quae sunt in ipso tam eminenter qd formaliter essent cūctis naturaliter patula. ¶ Vnde deniq; cō- sequeretur, qd deus nemini beatorū posset no- uas facere reuelationes aut orationū nostrarū quas ad ipsos fundimus, aut aliarū rerū quae nobis accidūt: sed omnia in deo perinde ac in se ipso perspicerent, quod fas nō est opinari. ¶ Rationē autē ex rerū natura (quod suū felix ingenij est) deducit loco citato D. Tho. hoc modo. Si beatus cūcta quae in Deo sunt, non modō formaliter, sed eminenter cōspiceret, sic- ret inde cōsequens, eiusmodi intellectu cōpre- hendere Deū. Et probatur. Illa quae eminenter sunt in Deo continentur in ipso tanquā effe- ctus in causa, & tanquā cōclusiones in aliquo principio. Sūt em̄ oēs creaturē sicut radij illius lucis, quā vt ait Paul. Deus habitat inaccessi- bilē. Vnde Iacobus Apostolus. Omne datum optimū, & omne donū perfectum de sursum est, descendens à patre luminū. Quāto verō principium aliquod luculentius perfectissim⁹ videtur, tantō plures ibidem effectus cōspi- ciuntur. Qui em̄ acumine ingenij & perspicaci- tate posset in vno sibi principio proposito, su-

bito plurimum conclusionum inspicit veritates, quas si hebetioris esset ingenii non ante intelligeret, q̄ sibi singulari explicaretur. Ille igitur intellectus qui viso principio, oēs effectus omninoq; effectuum rationes contulerit, illud comprehendit, et illius autē intellectus creatus, vt dicitur est, plene valet Deū comprehendere, nullus ergo ipsum cernendo oēs eius percipit effectus, qui in ipso eminenter continentur. Sed eorum quae facit & facere potest eo quisq; plura cognoscit, quo eum perfectius curatioris luminis gloria videt. ¶ At verò contra hanc conclusionem non pauci insurgunt: & primo videtur ad comprehendendum ipsum Deum neutri quāti requiri q̄ omnes eius effectus cognoscatur in ipso, nec verò sufficere. Etenim ad comprehendendam creaturam, vt ad comprehendendum solent, non est necesse oēs eius posibles effectus distingere & particulari cognoscere. Angelus enim profecto videtur solē posse comprehendere, & tamē difficile est creditu q̄ omnes eius effectus in indiuiduo distingere cognoscatur. ¶ Secundo dictum est ar. 1. non fat esse ad comprehensionem, vt res tota cognoscatur, sed preterea exigat, q̄ clarissima notitia qua ex sua natura est cognoscibilis, cognoscatur. Quare enunciatio per demonstrationem scibilis non comprehenditur dū opinione cognoscitur. ¶ Ad primū respondetur q̄ S. Tho. non dicit illud esse requisitū, vt oēs effectus cognoscantur, sed q̄ illud sufficit: nempe, q̄ qui illos cognosceret comprehendere causam. Secundo respondet q̄ diuersa est rō in Deo quam in creaturis: quoniam in causa creata non relucet oēs effectus posibles in indiuiduo, sed in cōsuo: videlicet in potentia p̄ducendi res huius vel illius speciei: quare ad illa comprehendendū satis est illa eodē mō effectus in ipsa cognoscere. In Deo autē q̄a est eminenter oīa, vniuersa distincte & in indiuiduo relucet: & ideo ex natura sua est sic cognoscibilis, vt distincte in eo cognoscantur: atq; adeo non antea comprehendit, quā sic in eo cognoscantur oīa. Imò & principiu intelligibile in creaturis forsan non comprehendere nisi cognoscere tunc oēs conclusiones distincte, saltē ille quae proximē & immediate ex illo eliciuntur: hoc D. Tho. ex emplo vsus est. ¶ Secundo vero argū multis scholae D. Th. difficile apparet, arbitrantibus sibi se esse contrariū, cū prius dixerit non satis esse totā rē cognoscere ad comprehendendū & post cōtrariū. At verò S. Doctor minime secum pugnat: imò doctē sibi constat. Etenim cōtingere posset, vt q̄s oīa videret q̄ sunt in Deo formaliter & eminenter, & tū non id infinita claritate notitia eo-

Objectiones

Solutiones.

Notanda solutio.

gnosceret, p̄fecto minime ad comprehendendū sufficeret. Sed tamen adē sunt ambo connecta, vt neutru absq; altero esse valeat: imò q̄ distincte sic oīa cognosceret, infinita notitia & claritate Deū cognosceret, q̄ ideo solus potest esse ipse Deus. Et idē esset de principio creato si quis in omnes eius conclusiones inspiceret. ¶ Nihilominus Scotus in 3. d. 14. q. 2. rōne D. Th. h. i. fiat. Air quippe q̄ quantum qui perfectius cognoscit causam plures cognoscit effectus, non tamen conuertitur: vt qui plures cognoscit effectus perfectius cognoscit causam. Imò, quia causa ab effectu nullam recipit perfectionem, atq; adeo nec cognitio principij perficitur ex plurimum conclusionū cognitione. Quare neq; exēplum, inquit D. Tho. legitimum est: quia potest quisq; cognito principio in aliquo gradu cognoscere post modū aliam conclusionem, quam prius in ipso non nouerat, non aucta eiusdem principij cognitione. ¶ Respondetur argumenta a quocatione laborare: cognoscere nāq; effectus stat dupliciter: vno modo in se ipsis, atq; altero in suo principio. Ex cognitione ergo effectuum in se ipsis non augetur cognitio principij: & hoc est quod probat Scotica ratio: quia causa ab effectu non perficitur. Et hoc modo potest cognito principio in vno gradu nouus effectus cognosci non aucta cognitione principij, sed tū qn effectus cognoscunt in suo principio, quāto plures illic cognoscuntur, tāto p̄fectius cognoscitur principiu. Neq; potest nouus post modū in eodē principio cognosci, quin perficiatur cognitio principij. Hoc enim non est causam ab effectu perfectionē recipere, sed penitius per cognitionē virtutem eius penetrari. ¶ Arguit praeterea cōtra. Quādo duae perfectiones vni rei compentur & secunda ratione prioris, tunc si res illa comprehenditur cognita priori p̄fectione, non comprehenditur etiā si posterior cognoscatur in Deo autē ratione infinitatis & omnipotentiae conuenit vt creaturae sint eminenter in ipso: videtes autē infinitatē, & omnipotentia dei ipsum non comprehendit: ergo nec quāq; in ipso videant distincte creaturas. ¶ Respondetur, q̄ si infinitas & omnipotentia comprehendēretur, non visis distincte creaturis, satis esset ad comprehensionē deis: tamen quod nos dicimus est, q̄ neq; infinitas neque omnipotentia neque aliquod attributū quod habeat ordinem causae ad extra, comprehenditur nisi in ipso cognoscantur omnia quae eminenter continentur. ¶ Igitur si videntes deū vident ea quae in ipso sunt non solum formaliter, verum eminenter, inuestigate restat quae

Scotus

Cognoscere effectus dupliciter.

Alia obiectio.

Solutio.

quae nā videt, & quae nō videt. Sit ergo sexta conclusio circa tertiā opinionē quae fuit Durādi. Vniuersi beati vidēt in verbo oēs quidditates rerū naturalium, non tamē rerū supernaturāliū, vt arbitrat̄ Durādus. Hae etiā est concludio S. Tho. eod. arti. citato in solu. ad. 4. Et probatur vtrāq; pars. Illa beatū visio latere omne debet naturale desideriu: oēs autē naturaliter scire desiderat species, & gēra rerū naturalium, & rationes earū, quia horū cognitio ad perfectionem intellectualem pertinet: ergo omnia illa cuiusq; beato sua demonstrabit visio. Verū quia naturale desideriu ad supernaturalia mysteria & arcana Dei nō exurgit, nō opus est vt videtes Deū illa, quae supra naturaliter p̄ducere valet, inspiciat, sed sicut Deo voluerit reuelare. Falsum ergo est Dur. assumptū: neq; q̄ beati videant in Deo res quādam modo naturaliter representantur: nā ex creaturis nō vident nisi secundū luminis quātitatē, quod Deus beatis pro ratione iustitiae distribuit: admetitur. ¶ Septima conclusio aduersus eundē auctorē. Quāuis non oēs beati omnium existentias in verbo videat, quorū quidditates inspicit, nihilominus multa vident, etiā quoad existentia. Hae conclusio satis in quinta fuit demonstrata. Negari enim nō potest, quin Christus, nō modō quidditates, verū existentias rerū in verbo videat, de quibus iudicaturus est: nā peccata & merita nō sunt in quidditatibus, sed in ipsis operibus, & tā innumerabile rerū numerū nō potest per proprias species videre. Falsum ergo est cōsequētia Durādi q̄ p̄pterea q̄ rerū existentia nō sunt nisi in voluntate & libertate Dei, beati illas nō videant: nā & voluntas ipsa quā videt, voluntariū speculū illarū rerū est. Quocirca quemadmodū Deus in se ipso, nō modō rerū quidditates, verū & existentias intuetur: ita & beati in ipso. Videt ergo beatorū singuli in diuina essentia, eadē ratione, qua naturalium quidditates, existentias quoq; rerum, quae ad suos cuiusq; status attinet. ¶ Sed tamē ad huius pleniorē intelligentiā subiungitur aduersus Scotū octaua conclusio. Visio beata, siue animae Christi, siue alius cuiuslibet, non representat per modū habitus, sed per modum actus. In est quidem eatenus per modū habitus, q̄ est perpetuo permanens velut res incorruptibilis. At verò representatio eius non est nisi per modum actus. Opinatur Scotus, q̄ quē admodum habitus scientiae, nunc pauciorum, nunc pluriū actuales assensus producit: ita & per eandem visionem, seu animae Christi, seu quicunq; alius beatus, nunc pauciora videt, & postea plura, & postea pauciora. Itaque dum

Deus reuelat beato orationes, quas in hac vita ad ipsum funduntur, non id facit aliā illi infundendo notitiam vel sciētiā, sed quia est speculum voluntarium per illam visionem incipit tunc beatus in illo illas orationes videre. Et sic de alio quocunq; apud nos euentu, quem ad statum beati nosse pertinet. Contra hanc ex quo opinionem, statuta est nostra conclusio, quae est S. Tho. 1. par. q. 12. artic. 10. Vbi docet, visionē beatam simul omnia quae in verbo videt cognoscere: imò hoc tanq̄ notū supponit, quē etiā sententia fuit Aug. vii. lib. de trinit. vbi ait: Non erunt volubiles nobis cogitationes ab alijs in alia cūntes, atq; redeuntēs: sed omne scientia nostra vno simul cōspectu videbimus. Quare D. Tho. solū possibilitatis modum exponit. Nā q̄ conclusio sit verissima, patet: quoniam visio illa nō est habitus, sed certe actualis notitia, sicut visio corporalis in oculo, & iudiciū in intellectu. Imò est notitia intuitiua, vt nomen ipsum visionis admonet: impossibile ergo est cogitari, cū sit actualis notitia obiecti semper praesentis, quomodo nunc plura, post verò pauciora, aut ē conuerso, praesentet. ¶ Secundo ad id arguitur. Visio illa est actualis notitia per Deum in ratione speciei genita: ergo habet naturam ipsius Dei, tanquā eius participatio. Atq; adeo sicut Deus actu in se omnia videt, ita & beatus in ipso illa, quae per eandē visionē, intuetur. ¶ Ad hanc. Visio illa in ratione notitiae est incorruptibilis: ergo eadē ratione est inuariabilis, nā omne variabile est corruptibile. Si autē in ratione notitiae est inuariabilis, profecto nō potest diuersa successiue representare. ¶ Neq; cogitare possum, quē nā ratio mouit Scotū q̄ q̄ beatis Deus in diuersis temporibus recētes reuelationes inspirat. Verū tamē respondetur, illas nouas reuelationes nō facere in verbo, sed per proprias species: sanē cū ad essentia beatitudinis nō pertineant, sed sint illi accidentaria, & aduentitia. Imò & inferioribus angelis ministerio superiorū, vt ait Dionysius, multa reuelat: & eadē forte ratione, animalibus inferioribus ministerio superiorū: quae ideo reuelationes nō possunt fieri in verbo. Quocirca orationes nostras, ad sanctos effectus, Deus illis, nō in verbo, sed per proprias species reuelat. ¶ Aliud dubiū, neq; dignū, quod silentio praetermittatur, ex his quae dicta sunt, emergit. Vtrum visio beata sit simplex, an complexa, sit quae tantū apprehensua. ¶ Subiungitur ergo nona conclusio. Visio quocunq; beata est notitia simplicissima, eadēq; apprehensua, & simul iudicatura. Probatur. Primo ex nomine ipso

Rō conclusio.

Rō secunda.

Rō tertia.

Rō Scoti.

Postrema dubitatio.

Nona conclusio.

ipso visionis; visio enim in creaturis, simplex
 notitia est, pariter & notitia apprehensiva in-
 tellectus: cur ergo in beato non erit simplex?
 Et confirmatur. Notitia enim simplex perfe-
 ctior est ceteris paribus, quā cōplexa: quippe
 quæ propius ad unitatē, & simplicitatem Dei
 accedēs quāvis in creaturis per accidēs notitia
 cōplexa sit perfectior, eo q̄ iudiciū nō habe-
 tur nisi per enunciationis compositionem: sed
 est propter imperfectiōnem status, quia non
 possumus complexa enunciationū nisi pluri-
 bus notitijs apprehendere. Cū ergo visio bea-
 ta sit Dei participatio, cōsequens sit esse sim-
 plicissimā. ¶ Quod autem sit etiā iudicativa,
 probatur. Nam constantissimum est, beatum
 cognoscere quæ in verbo videt: cognitio autē
 non est perfecta nisi sit iudicativa. ¶ Item visio
 illa cuncta explet, beatorū desideria: desideria
 autem nostrum non est tantum videre Deū,
 sed iudicare quis, quātus, qualisq; sit: ergo bea-
 tus illa omnia iudicat. ¶ Ad hæc. Visio illa, vt
 diximus, cor respōdet fidei: fides autem, nō so-
 lum apprehensiva cognitio est, verum & iudi-
 cativa omnium articulo: talis ergo est visio.
 ¶ At verò forsitan quis, rationes has eludere sic
 contendat, quod licet beatus omnia illa iudi-
 cet, non tamen per visionem, quæ solū est sim-
 plex apprehensio, sed per iudicia, quæ ab eadē
 visioe dimanāt. ¶ Hic autem elucius cau-
 lus est: quoniam beati tam multa iudicia diuer-
 sa simul habere non possunt, nec valent per
 omnia simul advertere: ergo non iudicat nisi
 per visionem. Præterea illa producta iudicia
 essent creata, atq; adeo non pertinerent ad es-
 sentiam beatitudinis, neq; essent cognitiones
 in verbo: planum ergo est per eandem visio-
 nem cuncta beatum iudicare. Vnde D. Tho.
 articulo illo. 10. citato hoc tacitus præsuppo-
 nēs, declarat quomodo sit possibile. Nos em̄,
 inquit, in hac vita id nō possumus plura simul
 intelligere, vt ait Philosophus, quod per plu-
 res species illa cognoscimus, & intellectus nō
 potest simul pluribus speciebus informari, &
 actuari, ad intelligendum plura, sicut vnū cor-
 pus, non pōt pluribus coloribus simul pingi.
 ¶ Sed obiter huius Aristotel. axioma, qd̄ mul-
 tis negotiū faciēs sit, exponam. Ait enim q̄ cō-
 tingit plura scire, intelligere verò non. Hoc est
 plures simul habere sententiarū habitus, non
 tamen per omnes simul intelligere. Vnde ali-
 qui eliciunt, q̄ licet corporalibus oculis, plura
 simul videamus: nempe homines, libros, & se-
 des, atq; alia suppellectilia, quæ in eadē sunt
 aula: illa tamen intellectus non simul intueri
 valet per diuersas illorum species. Sed hoc ta-

Visio est iudicativa.

Alia ratio.

Cauillus.

D. Tho.

Non possumus plura simul intelligere.

men est negare experientiā & sensum, ad quod
 neq; Aristoteles, neque illa doctorum, auto-
 ritas non potest cogere. Sētētia ergo Arist. nō
 fuit nisi q̄ cū intelligere sit rem, intus, atq;
 adeo perfecte cognoscere, non possumus ad
 plura simul attendere perfecte: imō attentio
 tunc remittitur: quia pluribus intētus, minor
 ad singula sensus. Nihilominus sicut corpus
 in gradibus remissis potest recipere qualita-
 tes cōtrarias: ita potest intellectus ad plura re-
 missē simul attendere. At verò quādo illa plu-
 ra cognosci per eandem speciem, vt plures par-
 tes per speciem totius, aut conclusionem per
 suum principium, & non remittitur attentio,
 quin possit perfecte simul & principii & con-
 clusio intelligi. Eodem ergo modo in beati vi-
 sione: quia omnia vidētur per vnā speciem,
 quæ est Deus, atq; intuitu eiusdem visionis,
 beatus simul plura perfectissimē intelligit, ac
 de omnibus simul iudicat, omnibusq; simul
 fruitur. Nec temporis vllam successione ex-
 pectat, sed est velut si ella actuali Dei lumine
 semper plena, semperq; absq; vllō fastidio fa-
 tiata. ¶ Colligamus ergo in epilogum quæ di-
 eta sunt, dicimus adhibentes conclusionem.
 Omnes beati vident in verbo, quantum ad re-
 rum existētiās, quotquot ad suū cuiusq; sta-
 tum pertinent. Hoc enim est beatitudo, vt di-
 ximus, status omnium bonoū aggregatio-
 ne perfectus. ¶ Igitur anima Christi, qui est
 primogenitus in multis fratribus, quin etiam
 vniuentis patris; videt in verbo omnia quæ
 Deus videt scientia visionis. Conclusio est S.
 Thom. 3. part. quæst. 10. articulo. 2. Illa dicitur
 Deus videre scientia visionis, quæ secundū
 aliquā tēporis differentiam existunt. Nempe
 omnia quæ sunt, vel fuerunt, vel erunt, sed illa
 cognoscit simplici intelligentiā, quæ esse pos-
 sunt, licet nunq̄ erunt. Quare scientia visionis
 nō auget supra scientiā intelligentiæ nisi præ-
 sentiarerū, non solū in verbo, sed in se ipsis.
 ¶ Probatur cōclusio. Quia quatenus est index
 viuorum & mortuorum debet inquantū ho-
 mo cognoscere mortales vniuersos, suaq; om-
 nium opera & cogitatus. Vnde illud Ioan. 2.
 Ipse enim sciebat quid esset in homine, non so-
 lum in quantum Deo, verū in quantum homi-
 ni ei tribuendum est. Et cum mundas corpo-
 reus propter hominē factus sit, & in opere
 redēptionis, angelorum etiā ministerio fuerit
 vltus, ad ipsum, cui subiecta sunt omnia, spectat
 præterita, præsentia & futura cognoscere in
 verbo. Fuit enim agnus (vt Apoca. 7. legitur):
 qui dignus est accipere diuinitatem & sapien-
 tiam, hoc est omnium cognitionē vt explicuit
 glossa.

10. Conclu.

Anima Christi; S. Thom.

Beatissima virgo.

Nota de bonis huius seculi.

August.

Solutio primi argumēti.

glossa. Non tamen nouit omnia quæ Deus facere
 potest, alioquin diuina essentia visione creata
 comprehenderet. ¶ Post ipsum etiā beata vir-
 go in verbo videt tanto plura quocunq; alio,
 quanto maior lumine gloriæ perfunditur. Et
 D. Petrus, qui fuit ecclesiæ vniuersarius præcipua
 gestatorum quæ in ecclesiastica administrati-
 one fiunt, & D. Dominicus ea quæ ad suū at-
 tinēt ordinē: & D. Franciscus ea quæ ad suū
 spectat: & sic de vno quocq; dependū. Tamēti
 quantum quæ in ecclesiastica videt, id est
 ad æternam felicitatem sit esset: iuxta illud
 Aug. 7. cōfessionum. Infelix homo, qui scit
 omnia illa, scilicet creaturas, te autem nescis.
 Beatus autē qui te scit, etiam si illa nesciat. Qui
 verò te & illa nouit, non propter illa beator
 est, sed propter te solū beatus. ¶ Vnde quan-
 tum dignitate & præmijs beati dispares sint,
 summa tamen concordia fruuntur, nō solū
 singuli sua propria gloria, verū & aliorū tanq̄
 proprijs. Vnde Aug. lib. de virginitate ca. 26.
 super illud. In domo patris mei mansiones mul-
 tæ sunt, glossat, id est, variaz præmiōrū dignita-
 tes: sed erit etiam par gaudium, vt quod habe-
 runt singuli, cōmune sit omnibus; par, inquit,
 ad hunc sensum, quilibet suū erit plenus, &
 contentus. Bona enim seculi huius: quia curta
 sunt & angusta, possideri ab omnibus simul
 nequeunt in pace. Quocirca quia cupidines, ap-
 petitūq; mortalium nimium exorbitant, na-
 turæ legibus, decalogiq; mandatis, ceu quibus-
 dam lineis & limitibus intercluduntur, vt quis
 que iure suo contentus, alienum ne violet: hæc
 ditas verò illa celestis, quia infinita est, omnium
 desideria complet: quare nemo alijs quod pos-
 sident inuidet. Quin uerò quo plures illa fruuntur,
 eo se singuli feliciores existimant. Est e-
 nim illic Super omnia in omnibus, vt ait Apo-
 stolus. Super quo verbo Aug. lib. 2. de ciui.
 Dei. c. 13. o. Ipse, inquit, finis erit desideriorum
 nostrorum, & subdit. Ceterum qui futuri sint
 pro meritis etiā gradus honorum, atq; gloria-
 rum, quis est idoneus cogitare, quanto magis
 dicere: Quod tamen futuri sint, nō est ambigē-
 dum. Atq; id etiam beata ciuitas illa, magnum
 in se bonum videbit, q̄ nulli superiori nullus
 inferior inuidebit: sicut nunc non inuidet
 archangelis. Angeli ceteri, neque in corpore
 esse vult oculus, qui est digitus: quia nemo il-
 lic vult esse, quod non accipit, sed pacatissi-
 mo concordia: & charitatis vinculo ei, qui ac-
 cepit, erit obstrictus.
 ¶ Argumenta in capite quæstionis propo-
 sita contra quintam conclusionem militare vi-
 dentur: contendunt enim probare q̄ vidētes

Deum per essentiam, vniuersa videant que in
 ipso sunt, tam eminenter q̄ formaliter, vt scū
 da tenebat opinio. Illud ergo Gregorij. Quid
 bono vident, qui videntem omnia vident: non
 sic intelligitur, quod omnes videant quicquid
 Deus videt, sed q̄ cum ipse quantum est de se
 sufficientissimū sit obiectum, quicunq; in ipso
 quantum desiderat videt: quia nemo plus quā
 pro sua dignitate videre desiderat.

¶ Ad secundum verò negatur q̄ videns spe-
 culum videat omnia quæ in ipso resplendēt,
 nisi ipsum comprehendat. ¶ Sed aliter argui-
 tur. Plus est videre Deum q̄ omnia alia præter
 ipsum, etiam illa quæ Deus potest facere: qui
 autem videt manus videt minus si in ipso inclu-
 ditur: ergo videntes Deum, omnia contuen-
 tur in ipso. Respondetur autē, q̄ licet maioris
 perfectionis sit videre Deū, quā omnes crea-
 turas in se ipsis, perfectius tamen est sic videre
 ipsum vt in eo videatur omnes, q̄ solū videre
 ipsum. ¶ Hinc autem exurgit aliud argumen-
 tum. Cognoscere omnia quæ Deus potest p-
 ducere in se ipsis, profecto nemo posset, nili
 vel infinitis notitijs vel vna infinita: sed visio
 quocunq; beata sit perfectior quā esset illa,
 aut omnes illa: ergo quæcunq; visio Dei est
 infinita, atque adeo, ipsius comprehensoria.

¶ Quicquid sit de priori præmissa, quæ fortal-
 se est vera, licet sit impossibile tot notitijs, aut
 tantā haberi, cōceditur minor: nempe, q̄ licet
 tales notitiæ, aut notitiæ dari possent, quæ esset
 infinita, nō esset tā perfecta quā visio Dei:
 quia perfectio notitiæ attenditur ex parte ob-
 iecti, & infinita creaturæ, si esset possibilis in
 actu, non esset tam perfecta q̄ Deus. Sed ni-
 hilominus visio dei creata est finita perfectio-
 nis, per quam ideo deus non comprehenditur.

¶ Ad tertium, vtrū principale responsum est
 conclusionem octauā: vbi ostendimus beatam
 visionem non representare per modum habi-
 tus nunc plura nunc pauciora, sed per modū
 actus simul, omnia.

ARTICVLVS. III.

Vtrum visio Dei per essentiam omnia
 eminenter, & in virtute contineat,
 que ad beatitudinem pertinent.

Vanus ex superioribus facile quid
 que colligere id posset, quod hic
 interrogamus. Nihilominus vt ex-
 plicatius contemplationem bea-
 tæ visionis cōcludamus, quæritur vtrum emi-
 nenter

Solutio se-
cundi arg.

Aliud argu-

tu dicitur

Solutio ter-

Pars nega-
tina argu.

nenter & in virtute continet quicquid est ad
 supliciam se habet ex peccatis. Arguitur
 ad partem negatiuam. In illa ad beatitudi-
 nem requiritur quod sit adeo perpetua quod
 amittit se quae illa autem visio est ex natura
 sua amittibilis. Omnis enim perfectio inest per-
 fectioni secundum modum ipsius. Cum ergo
 homo qui eius subiectum est sit corruptibile
 mutabilis illa etiam visio est mutabilis.
 ¶ Secundo. Ad beatitudinem requiritur res
 voluntas etiam perpetua iuxta illud August.
 Beatus est qui habet quicquid vult & nihil ma-
 le vult. Illa autem beatitudo non continetur in
 illa visioe quoniam illa existit in ea voluntas
 sit libera potest ab amore dei cessare. Vel di-
 cendum est quod visio tollit beatitatem voluntatis
 quod est illam suam perfectione denudare.
 Quod si potest cessare ab amore dei beatitudi-
 nis essentiam qui quod habet non amittit
 non obicitur in illo.

Tertiu arg.

¶ Tertio arguitur. Si visio qua nunc anime
 fruuntur cuncta contineret quae ad beatitu-
 dinem pertinet consequeretur ut post cor-
 porum resurrectionem nequirent plura vide-
 re in verbo quod modo vident aut intensius con-
 sequebantur esse videtur aduersus illud Au-
 gust. 1. 2. super Gene. c. 3. dicens quod anima
 separata a petitu administrandi corpus retar-
 datur quodammodo non tota intentione pergat
 in sumum caelum id est in visione essentia di-
 uina. Vnde omnes inferunt sanctos resumptis
 corporibus fore beatiores.

Pars affirma-
tina.

¶ In contrarium est quod beatitudo ut dictum est
 consistit in illa visione & tamen beatitudo ut
 ait Boetius est status omnium bonorum aggrega-
 tione perfectus. ¶ Ad veram & legitimam
 felicitatem dicit August. 1. 3. de Trinit. c. 7. &
 6. exigit docet scilicet & habere quod vis & ni-
 hil male velle. Beatus est enim inquit qui ha-
 bet quicquid vult & nihil male vult. Hoc au-
 tem primum potius est nihil male velle nemp-
 pe rectitudo voluntatis. Quare primum omnium
 ut in ceteris actionibus praesigendum est ob-
 iectum beatitudinis ut sit bonum quod est pro-
 prium voluntatis obiectum. Vnde mala in-
 quirit voluntate vel sola quisque miser efficitur
 sed miser potestate qua desiderium male
 voluntatis impletur. At peruersitas naturae no-
 stra est ut cum hec duo ad beatitudinem requi-
 rantur magis elegant homines ut omnia quae vo-
 lunt habent quae ut omnia bene velint etiam si
 non habeant. Cum hoc posterius sit primum
 fundamentum atque omnium praesentissimum in
 beatitudine. ¶ Igitur ad celestem quae vera est

Duo ad fe-
licitatem re-
quiritur.

beatitudinem tantum tria quae sint de eius essen-
 tia requiruntur scilicet visio amor & gaudium.
 Nam per visionem habemus quod amamus
 & per amorem amamus quod optimum est.
 Et ideo per eius possessionem gaudium susci-
 pimus quod est hominifimum atque adeo
 illud suscipere est summissimum. De qua ideo
 felicitate ait. 1. 2. super Genes. ad litteram Au-
 gust. Vna & tota virtus est amare quod vi-
 deas & summa felicitas habere quod amas.
 Non dixit summa felicitas est amare sed ha-
 bere quod amas. At vero sicut amare illic re-
 ctitudinem dicit voluntatis ita & habere firmita-
 tem & possessionis perpetuitatem. Hinc autem
 beatitudinis essentia in comparabilibus accidentia
 sunt honor & gloria quae deo sunt attribu-
 ta necessaria iuxta illud. 1. Timoth. 1. Soli
 deo honor & gloria. Quod deo de lapsis per
 participationem aduenire canitur ne per in illo
 seculo psal. 81. Gloria & honore coronasti
 eum. Corpora vero in qua animarum beati-
 tudo per dotes effluat & amicos nihilum fan-
 tiorem consortiu accidentia sunt beatitudini
 accidentia. Sed tamen bona alia externa quae in
 hac animali vita ad felicitatem pertinent ut
 bonorum possessio &c. nequaquam illam felici-
 tatem spectant ut supra diximus quia illa bo-
 na vel requiruntur ad sustentationem corporis
 animalis vel ad operationes aliquas & officia
 quae per huiusmodi corruptibile corpus exer-
 cemus in illa autem vita (vt. 1. ad Corinth. 15.
 ait Paul.) non erit corpus animale sed spiritua-
 le. ¶ Proponimus ergo praesentis articulo ofe-
 dere cuncta quae ad rationem verae beatitudi-
 nis attinent in visione tanquam in primo fun-
 damento eminenter contineri ut sit ipsa in
 virtute status omnium bonorum aggregatio
 ne perfectus. Hoc autem sex conclusionibus
 explicabitur. Prima. Illa visio est possessio om-
 nium quae recte desiderari possunt. Haec est
 supra q. 1. an. 3. est asserta ubi notatum est
 quod per visionem deum apprehendimus cum in
 collectus sit potentia apprehensiva non autem
 voluntas & deum cum sit intelligibilis per
 aliam potentiam attingere & consequi non
 possumus. Per voluntatem enim amore cum
 quarimus & per visionem adipiscimur. In
 quo subinde amantis voluntas conquirent. Iux-
 ta illud Car. 3. Quae sunt quae diligat anima
 mea te autem nec dimittit. Cum vero deus
 ut sepe dictum est sit eminenter omnia quae
 recte desiderari possunt per illam visionem
 beatus habet quicquid recte ratione vult. Vt
 qua phrasit ait Gregorius. Quid non vident
 qui videntem omnia videntem dicere quoque
 possunt.

Honor &
gloria.

Perpetuitas
& recta vo-
luntas.

Propositum
praesentis ar-
ticuli.

1. Conclusio.

1. Conclusio.

possumus. Quid non habet & possidet qui eum
 qui omnia est possidet. Vnde Aug. loco su-
 pra citato. li. 22. de ciui. Dei. c. 30. super illud
 Esai. Ego ero illorum deus & ipsi erunt mi-
 hi plebs. ait. Quid hoc est nisi ego ero vnde
 fatientur ego ero quocumque ab bonis honestis
 desiderantur & vita & salus & victus & go-
 pia & gloria & honor & pax & omnia bona
 naturae est perpetua. Hanc conclusionem aduer-
 sus praeconem primis haereticos sed & quoda-
 modo aduersus quosdam catholicos constituitur.
 Fuerunt enim Origenianistae ab Origene
 Adamantio dicti inter quorum alios errores
 Epiphanius & secundum eum Augustinus in lib.
 de haeresibus cap. 43. Vnum hoc referunt quod
 supra dist. 4. quae sit. 2. art. 2. meminimus
 quod sicut damnati possunt quandoque liberari
 & ad felicitatem transire & beati possunt
 de sua felicitate in miseriam incidere. Sed haec
 haereticis adeo est demens ut vix credatur in il-
 la Origene permalesse. Quibus illius etiam in
 memoriam d. Tho. 1. 2. q. 95. art. 4. At vero in
 ter catholicos quibus nullus sit qui non fatetur
 visionem illam esse perpetuam dicunt tamen
 nonnulli id non suapte habere natura. Sed
 quia deus pro suo (vt aiunt) beneplacito vult
 illam perpetuo conseruare. Contra quos asseri-
 mus hoc ex sua ipsius habere natura. Etenim
 qui aliter loquuntur non satis visionem illam
 suae dignitate estimant. Illo enim pacto & ce-
 go & corruptibilem quodcumque posset esse
 perpetuum. Conclusio vero nostra asserit quod vi-
 sio illa est perpetua veluti angeli & caelorum
 orbis. Angelum enim quauis deus supra natu-
 ram creando condiderit dedit nihilominus ei
 substantiam & esse naturae suae perpetuum. Itaque
 sine specialia auxilio dei perpetuo est duraturus
 sicut animae nostrae & caeli quae ideo res
 miraculum essent si finem haberent: quia ne-
 queunt nisi per anihilationem finire. Homines ve-
 ro & corruptibilia mixta vice versa quia cor-
 ruptibilia sunt nequeunt per concursum dei
 generalem perpetuo subsistere: sed supranatu-
 raliter per specialem dei concursum. Igitur
 sicut angelus sic & visio beata quaeque su-
 pranaturaliter sit producta nihilominus (si-
 cut lumen ipsius gloriae) suapte natura est incor-
 ruptibilis. Itaque naturae est et semper existi-
 re & si corruperetur esset supranaturale mi-
 raculum. Probatur conclusio illa visio est vi-
 ta aeterna: ergo est natura sua esse vitam
 & suapte natura est aeterna.
 ¶ Secundo. Quia visio naturam inlequit spe-
 cies per quam producitur: illa autem produ-

Visio beata
suapte natu-
ra perpetua

Probatio.

Ratio. 1.

citur a deo concurrente non solum ut con-
 currat ad propagationem corruptibilium sed
 in ratione speciei ergo & visio illa inde incor-
 ruptibilis sortitur naturam.
 ¶ Tertio ad idem arguitur cum d. Tho. loco ci-
 tato. 1. 2. q. 95. art. 4. Si illa esset natura sua cor-
 ruptibilis aut ex parte dei id proveniret aut
 ex parte libertatis subiecti nemp videtur aut
 ex parte alicuius agentis contrarii. Non ex par-
 te dei quoniam subtrahere visionem illam esset
 poena postquam illa conferatur in praemium
 poena autem a deo equissimo iudice non nisi
 propter culpam infligitur culpa vero illic cum
 voluntatis rectitudo ut statim dicemus sit ex
 illa visione necessitatio consequens non potest
 accedere ergo deo cessante illam conseruare
 non est corruptibilis. Quinimo in sensu com-
 posito ut illam postquam contulerit auferat
 bonitati dei ac perinde de fidei quia fidelis est
 aperte repugnat. Quapropter si quoniam poten-
 tia dei in finita bonitati eius fideique & con-
 stantiae dictorum alligata consideretur non
 potest per tale potentia illa visione beatos
 ex poliare. ¶ Quod autem nec ex parte liber-
 tatis subiecti illa sit corruptibilis probatur.
 Quoniam qui bona carere optat quod possi-
 det aut hoc facit quia bonum illud insufficientes
 iudicat aut aliquid habens annexum incom-
 modum propter quod illud fastidit visio au-
 tem diuinae essentiae animam bonis omnibus
 coplet: quippe quam summum bonum totius boni-
 tatis coniungit. Vnde in psalm. Satiabor cum
 apparuerit gloria tua. Et Sapien. 7. Venerunt
 mihi cuncta bona pariter cum illa nemp cum
 illa diuinitatis contemplatione. Quod autem ni-
 hil habere queat incommoditatis annexum
 probatur. Nam in fonte illo bonitatis ut omnis est
 bonorum sufficientia ita neque potest quip-
 piam incommodi apparere. Vnde Sapien. 8.
 Non habet amaritudinem conuersatio illius
 nec tedium conuictus eius sed letitia & gau-
 dium. Quapropter nullum ex illa satietate po-
 test fastidium suboriri. Vnde Ecclesiastici. 24.
 Qui edunt me adhuc esuriunt & qui bibunt
 me adhuc sitient: quoniam quanto magis eius
 dulcedo cognoscitur tanto quidius percipitur.
 Vnde August. lib. illo pluries citato. 22. de ci-
 uita. Dei. cap. 30. Ipse inquit finis erit deside-
 riorum nostrorum qui sine fine videbitur sine
 fastidio amabitur sine fatigatione laudabitur.
 ¶ Sunt vero qui dicunt voluntate ob id solam ut
 quam experiant libertatem posse ab illa visio-
 ne desistere nisi deus supranaturaliter illam
 retineret atque adeo colligunt illam visionem
 suapte natura non esse perpetuam.

Ratio. 3.

N6 est cor-
ruptibilis ex
parte Dei.

Ex parte sub-
iecti non est
corruptibi-
lis.

Quorundam
obiecto.

¶ Atta-

¶ Attamen illi non animadvertunt libertatis amplitudinem, quantumvis magnam, infra limites obiecti voluntatis esse intractabilem, neque foras egredi posse: obiectum autem voluntatis respectu volitionis est bonum, saltem apparens, & re, peccati volitionis malum. Quapropter nisi experientia libertatis, sub ratione boni representetur, neutquam voluntas eadem potest vii libertate voluntati autem videtur Deum nullius potest ratione boni re presentari, ab illa visione cessare: atque adeo nec libertate in hoc experiri, quare neque ab illa visione desistere potest.

¶ Ceterum neque vilius tertij agentis virtute potest eadem visio vel mutari, vel deperire. Probatur. Mens per illius visionis celsitudinem Deo continetur, super omnes elevari creaturas, atque adeo ab omnibus eximitur periculis, quae ab illis existeri possunt. Quare admodum est beatitudinem illam, ut Originianista contendebat, alternationibus subijcere, quae quidem non nisi temporis successione & vicissitudine contingunt, cum visio illa temporis, quod motus mensura est non subiacet, sed sit eterna, atque adeo ab omni motu & vicissitudine exempta. Unde David: Lauda Hierusalem (hoc est visio pacis) dominum, lauda Deum tuum Sion. Quomodo confortavit terras portarum tuarum (scilicet, ne quippiam illuc adveniri penetrare possit, quod ineffabilem illam requiem perturbatione valeat) sed benedixit filiis tuis in te. Qui posuit fines tuos pacem (sine villo bellorum periculo) & adipe frumenti satiavit te. Nempe Deipsum conspectu, qui radix est fructuum omnium prima, atque adeo per nulla propria beata illa vita deficere potest.

3. Conclusio. ¶ Huic conclusioni annexitur tertia. Visio illa suapte natura habet certum, securumque facere beatum suae perpetuitatis. Probatur. Visio illa est beatitudo, ac perinde bonum sufficiens, cunctis, scilicet, relictis desiderijs satisfaciens. Inter desideria autem humana, hoc est unum, ut supra diximus: scilicet, non carere bono, quod possidet, atque huius certitudinem habere: nam si illa certitudine careret, non posset non anxians, sicut si bonum illud perderet, non posset non trisari: per illam ergo visionem indicat in verbo beatus tutum se esse & perpetuitatis illius beatitudinis certum. ¶ Atque hoc est recens aliud argumentum, quod visio suapte natura sit perpetua: nam si illud iudicium, quo id iudicat est verum, perpetua est, sin falsum, visio illa non esset beatitudo: nam falsitas, quia malum est, beatitudinis aduersatur.

4. Conclusio. ¶ Quarta conclusio. Visio beata in sua natura

Visio beata nulli subditur contrario.

Lauda Hierusalem, &c.

Regens argumentum.

4. Conclusio.

& essentiali virtute includit voluntatis restrictionem, quae est ad beatitudinem necessariam. Et ratio est. Quia visio illa necessitate voluntati infert amandi Deum, non solum quoad specificationem, ut actum contrarium habere nequeat, verum & quoad exercitium, ut ab eodem amore cessare non valeat. Hanc conclusionem negat Scotus dist. praesenti quae est 6. Sed latius in primo sente. dist. in quaest. 7. Negat, inquam, voluntatem beati necessitari quoad exercitium ad amandum. Nilominus antequam eius argumenta referamus, probatur plane conclusio. Finis vltimus, quem homo suapte natura fertur, & ad quem humana natura, cum ad imaginem Dei fabricata est, fuit instituta, & ad quem per fidem cognitionem fuit illustrata, & diuina gloria lumine eleuata, est perspicua illa Dei visio: sed omnis natura dum ad finem suum naturalem peruenit, naturaliter ibi conquisceat: ut patet de graui quando est in centro, & de vnoquoque elemento dum in suo proprio est loco: atque ita in eo quiescit, ut nullus ei fiat reliquus appetitus inde abscedendi: ergo & voluntas clara videns Deum, sic ei amore infigitur, adeoque in eo conquisceat, ut nullus ei relinquatur appetitus, aut potentia ab illa visione, amore, ac fruitione euellendi se se. Imo sicut graue corpus in centro, sic spiritus illi felices, in illo suo supremo sine immobilis suapte natura consistunt.

¶ Secundo id probatur. Voluntas, ut supra dictum est, ad suam beatitudinem sub generali ratione boni cognitam appetendum, quo ad specificationem necessitatur, quod ad exercitium vero non item, sed ratio est, tum quod beatitudo sic cognita non nihil difficultatis voluntati offert ad illam insequendam, propterea quod ab alijs voluptatibus esse ei abstinentiendum, tum etiam quod homine in hac vita opus est alijs vacare negotijs, necesse est, et ab illis actibus cognoscendi & appetendi sibi distrahatur. Vbi autem Deus praesens est, euidenterque conspectus, nil proflus difficultatis aut laboris in eo amando apparere potest: imo summa facilitas & felicitas. Neque illic alia negotia possunt voluntatem interpellare, ut ab illo visionis splendore, & amoris dulcedine cesset. ¶ Tertio denique arguitur. Voluntas nunquam ab amore rei cessat, nisi, vel quia potentia fatigata lassatur; & somno forti sopitur, vel ad aliud amandum transfert quod pluris aestimat. Illic autem neque vlla potest esse lassitudo aut somnium, neque vlla res offerre se potest praeter Deo ipso diligenda, ad quam se voluntas conuertat: ergo non potest ab illo amore

Scotus, Probatio conclus. aduersus Scotum.

2. Ratio.

3. Ratio.

amore cessare. Nam quod ut suam experietur libertatem id facere possit, iam reprobatum est: quoniam id non potest voluntati sub aliqua ratione boni praesentari.

Caullus.

¶ Sed ait Scotus, quod non modo satis probatum est non posse voluntatem velle aliquid nisi sub ratione boni, aut nolle nisi sub ratione mali. At vero hoc satis superque super demonstratum est. Quin etiam adeo est per se notum, ut probatio non egeat.

Respondetur arg. Scoti.

¶ Argumeta vero Scoti iam supra dilata sunt. Vnu enim est, quod potentia inferior, qualem putat esse intellectum, non potest superiorem vincere, nepe voluntatem. Verum tamen, praeterquam quod falsum est intellectum esse potentiam inferiorem, ut supra satis ostendimus, vis illa non est in intellectu, sed in obiecto clare viso, & per intellectum voluntati applicato.

¶ Alia eius ratio est. Eadem est potentia quae vult finem, & media propter finem eadem autem potentia non habet contrarios modos agendi, nepe naturaliter & liberè, qui sunt modi oppositi: cum ergo liberè velit media, liberè etiam vult finem. ¶ Respondetur autem ad minorem. Quod modi agendi naturaliter, & liberè non sunt in eadem potentia contrarij respectu diuersorum: & ideo voluntas vult finem optime applicatum de necessitate, scilicet, tanquam natura: & medium liberè. Quae quidem diuersitas consistit in ipsis obiectis diuersimode mouentibus: scilicet in fine clare viso, qui necessitate infert voluntati, & in medijs, quae ad id sufficiunt. Ut patet respectu intellectus, qui ad assensum primorum principiorum necessario mouetur, non tamen ad conclusiones, quae in de non necessaria consequentia inferuntur.

Allud argumentum.

¶ Sed arguit rursus. Diuersa applicatio obiecti non mutat id, quod intrinsecum est voluntati: Deus autem obscure visus in hac vita non necessitat ad sui amorem: ergo neque clare visus in patria. Negatur maior. Imo cum Deus in se vim habeat trahendi ad amorem sui voluntate ex necessitate, si in via id non facit, est, quia imperfecte applicatur per intellectum. Et praeterea quia voluntas est in via lassitudini subdita, & ideo in patria, ubi perfecte per visionem applicatur, nec voluntas fatigari potest, Deus trahit ipsam ad se plena virtute, atque adeo ex necessitate.

Allud argumentum.

¶ Et per hoc absoluitur aliud Scoti argumentum. Arguit quippe. Non potest voluntas, quae antea liberè mouebatur, nunc ex necessitate moueri, nisi aliquod intrinsecum ei recens adueniat: per visionem autem nihil intrinseci voluntas acquirat: ergo non ex necessitate mouetur. Respondetur enim ad maiorem. Non opus esse

ut voluntas aliquod principium intrinsecum nouum acquirat: quia hoc est ei perpetuo natium & naturae suae intrinsecum, ut ad suum finem non perfecte applicatum non moueatur de necessitate quoad exercitium, & tamen si applicetur perfecte feratur in ipsum tanquam mera natura.

Amor in patria non est liber.

¶ Hinc fit beatificum amorem non esse liberum libertate contradictionis aut contrarietatis, sed necessarium, veluti est ille quo se ipse Deus amat: licet Deo insit a natura, imò ipse sit suus amor: & in beato producatur a Deo ipso clare viso. Est nihilominus actus voluntarius: hoc est, a voluntate procedens. Non tamen meritorius noui praemij, licet sit optimus.

Non est coactus.

¶ Sed argueat. Ille amor est necessarius: ergo est coactus. Negatur consequentia. Quoniam necessitas solum tollit libertatem contrarietatis, aut contradictionis, scilicet, aut ponendi contrarium actum, aut nullum habendi. Coactio vero addit insuper, ut actus fiat contra inclinationem suppositi, atque adeo voluntatis, quae eius est appetitus: & tamen amor ille est ipsissima voluntatis inclinatio.

Libertas.

¶ Imò vero quantumvis libertas vno proprio modo accipitur, ut dictum est, vsurpatur tamen etiam a sanctis patribus pro actu voluntatis, ad quem summam inclinatur: qua phrasi videntes aiunt maxime in beatis inesse libertatem, eo quod adeo summo bono inhareant, ut neque ab illo diuelli possint, nec peccare queant, nam peccandi non est potentia, sed impotentia potius. Absit enim ut Deum impotentem dicamus, eo quod peccare non possit, cum peccare potius sit deficere. Quocirca Augustinus eodem citato cap. 30. lib. 22. de ciuitate Dei. Neque ideo, inquit, liberum arbitrium non habebunt (scilicet, beati) quia peccata eos delectare non poterunt. Magis quippe erit liberum a delectatione peccandi, vsque ad delectationem non peccandi indeclinabilem libertatem. Nam primum liberum arbitrium, quod homini datum est, quando primum creatus est rectus, potuit non peccare, sed potuit & peccare. Hoc autem nouissimum eo potentius erit, quo peccare non poterit. Verum hoc quoque Dei munere, non suae possibilitate natura.

Peccare impotentia.

August.

¶ Aliud est enim esse Deum, aliud participem Dei. Deus natura peccare non potest, participes vero Dei ab illo accipit, ut peccare non possit. Haec ille. Igitur cum voluntas inclinatio sit in bonum secundum rationem, quando ei immobilis haeret, summa censetur libertate frui. Praesertim quod in beatis, quantumvis eorum voluntas sit ad bonum per Dei amorem deter-

minata, nihilominus non prolixus est ad vnu singulare constricta, quin possit vnum, & aliud bonum, atque diuersa in proprio genere velle, quae in Deum ipsum referantur. Quae admodum & Christi voluntas libera fuit, tamen nequaquam peccatrix. Ex his plane colligitur quinta conclusio. In eadem beante visione eminenter continetur perpetuum, idque honestissimum gaudium & fructio. Quinimo, vt supra monstratum reliquimus, visio ipsa est per quam voluntas voluptate captat.

Qua quidam letitia captatio est visio Deo frui. Constitutum denique satis habemus in visione beatifica cuncta eminenter contineri, quae in essentia beatitudinis includuntur. De accidentibus ergo, quae ei propria sunt & inseparabilia, quasi ex eadem visione fluentia subiungitur sexta conclusio. Ex eadem visione dimanant gloria, & honor. Differt autem inter haec, quod gloria (vt ait Ambrosius) est clara cum laude notitia. Honor autem (vt. 1. Ethicorum auctor est Philosophus) est reuerentia cuiuspiam propter aliquam eius excellentiam exhibita, & potissimum propter virtutem. Est enim honor virtutis praemium. Vnde ipsa nomen sortitur boni honesti. Quapropter gloria ex natura sua autem honor. Nam quia merita, & excellentia personae nota est, digna estimatur honore.

Gloria. Gloria vero vt super ca. 2. ad Romanos annotauimus, bifaria potest intelligi. Primo gloria ipsa Dei, quae per illam visionem in beatos exundat. Notitia enim illa ineffabilis, quae se ipsum, suarumque perfectionum abyssum cognoscit, & comprehendit, quatenus per eam ipse sibi ab aeterno innotuit, dicitur, estque gloria Dei. Et quia per beatrices illas visiones, beatis itidem innotescit, per illam eius gloria suam communit, quae beatorum desideria explet. Quo ideo modo psalmista nomen gloriae vsurpauit, vbi dixit. Satiabor, cum apparuerit gloria tua. Atque in hoc eodem significato Iacobus appellauit Deum patrem luminum. Quinque ro (vt enarrat Origenes) eum pater fons gloriae sit Christus (vt ad Hebr. 1. ait. Apostolus) fuit vnigenitus eius splendor. At qui pater, qui cum sit splendor gloriae, & figura substantiae eius. Idem enim est & splendor esse gloriae & figuram substantiae. Vnde David psal. 109. In splendoribus sanctorum ante Luciferum genui teus est. In illis splendoribus ab aeterno, qui in tempore erant cum sanctis coeundi. Et ideo idem Christus, qui splendor est vnigenitus patris & tanquam homo, primogenitus in multis fratribus, eundem nos facit gloriae particeps.

In iuxta illud Esai. 68. Requiem tibi dabit dominus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit. Atque haec est essentialis beatorum gloria. Quo ideo conuetsissimo nomine felicitatem vite aeternae significamus. Sed potest nihilominus in praesentiarum gloria, pro illa clara notitia vsurpari, quam de dignitate, & meritis vniscuiusque beati, tum Deus, tum etiam per ipsum reliquorum beatorum coetus, maxima cum laude habebunt. Hoc enim significatione opulenciae dignitatisque amplitudo, quae latissime patet, & cunctis nota est, gloria nuncupatur. Vnde vt Genes. 4. legitur, Ioseph fratribus ait. Ite annunciate patri meo omnem gloriam meam. Christus autem, cordium etiam inspektor, in illo supremo iudicio sanctorum merita, per eius gratiam cumulata, quae in hac vita magna ex parte latent, cunctis propalabit, vt magna cum laude fiant manifesta. Esurui & dedistis mihi manducare: sitiui & dedistis mihi bibere, &c.

Atque quem admodum gloria, ita & honor duplex in praesentiarum ceteri potest, scilicet, & ille ingestimabilis, quo Deus felicissimos suos amicos honestabit. Nominibus scilicet, honorificis, non iam seruos, sed amicos appellando, imo & Dei filios iuxta illud Iohannis. Vide te qualem charitatem dedit nobis Deus, vt filij Dei nominemur, & simus. Quare & in sua hereditate admittens, Venite, inquit, benedicti patris mei, percipite regnum. Merito ergo psalmista ait. Nimis honorificatus est amici tui Deus: nimis confortatus est principum eorum. Secundus etiam illic erit honor mutuus, quem sibi in aetate beati sunt delatari. Qui quidem honor summo pretio, & stimulus est. Nam si (vt ait. Aristot.) ob id a sapientibus honorari cupimus, quod illi sunt certiores virtutis nostrae testes, quanto pluris habendus est honor ab illis exhibitus, qui & optimi sunt, & falli nequeunt. Accidentia vero, quae essentiae beatitudinis adherescunt, sunt corpora, quae gloriae dotibus donantur, ac solum amicorum contubernium, vt cadenti in omnes diffusa gloria, singulos felicius delectet. Et haec quoque iure, illis beatae visionis, beatis accedunt: quae ideo visio status est omnium bonorum aggregatione perfectus.

Ad primum igitur argumentum respondeatur, quod quauis homo secundum suam naturam sit mutabilis, tamen quia virtute diuina in illa superna beatitudine per lumen gloriae subleuatur, capax fit illius beatitudinis, quae cum sit sufficientissimum bonum, immobiliter adheret, facitque suum ipsius subiectum immutabile.

Essentialis gloria.

Gloria secundo modo.

Gene. 4. 1.

Honor duplex.

Secundus honor.

Corpora & amici.

Solutio primi argumenti.

Solutio secundi argumenti. Secundum autem iam solutum est, vbi monstrauimus, quod voluitas respectu amoris Dei visio non est libera libertate contra dictionis, aut contrarietatis, vt possit ab illo. Non desistere, aut contrarium committere peccatum. Neque hoc est, sua perfectione priuari: imo illa est summa libertas summo bono immobiliter adherere, atque illa requie & pace Dei frui, quae exuperat omnem sensum.

Tertium argumentum. Tertium argumentum offert, quod quoniam illa quae hic solet per se latius disputari, vt rum beatitudinis sanctorum post corporum resurrectionem si futura maior, quam sit: modis tamen illa breuissimae facillimaeque expeditio nis est, non opus habet singulari articulo. Dissoluitur ergo sub distinctionibus duabus. Sermo enim haberi potest, aut de beatitudine essentiali: scilicet, de visione, aut de accidentali, & aduentitia. Item augetur beatitudinem bifariam intelligi potest, videlicet aut extensiuam (quod autem intensionem, Atque beatitudo sanctorum post resurrectionem extensiuam amplior erit non solum, quia plures erunt beati: verum etiam vniscuiusque beatitudo latius diffundetur: tum propter ampliorum societatem fruentium Deo, tum etiam quia dilatabitur ad corpora, nam ex visione animae deriuabuntur doctes in corpora: ac subinde gaudium accidentarium accumulabitur propter satiatum appetitum naturalem quem anima habet ad corpus. Vtrum vero visio ipsa intensiuam augetur, respondet hic D. Th. q. 1. art. 4. affirmatiue. Et ratio eius est quia anima perfectius habet esse simpliciter loquedo in corpore quoniam est actus corporis, quam separata. Sed accidit ei quando corpus est corruptibile, vt minus bene habeat, quia corpus, quod corrumpitur aggrauat animam. Sublata ergo illa mole & grauedine, vt auferatur a corpore: gloriosus, perfectius erit anima in corpore illo quam separata: ex perfectiori autem esse prouenit perfectior operatio, vt patet in corpore sano respectu aegri: ergo anima tunc perfectius videbit: quod est intensius augetur visionem. Et hoc est (inquit) quod sonat autoritas allegata Augustini. Durandus vero distinet in praesenti quae stione, contrariam teneb sententiam, quia anima in corpore glorioso non habet, inquit, perfectius esse, vt perfectius sit nomen adiacet huic quod est essentialiter perfectiori modo sit in corpore. Et re vera quicquid sit de argumento Durandi, non video quomodo visio: hoc intensiuam augetur: nam si in genere visionis intensior est: si clarior, & si clarior, plura representabit: nam clarius videt, aliquod prin-

Beatitudo post resurrectionem extensiuam maior.

D. Thom.

Durandus.

Visio post resurrectionem non erit intensior.

cipium in ratione principij est plures effectus seu conclusiones in ipso videre. Etiam simili modo arguerebatur superius D. Tho. quod qui omnia in verbo videt, quae eminenter continentur, ipsum comprehendit. Picturae quicun- que picturam clarius videt plura in ipsa videt: nam distinctius videt. Atque omnia argumetorum maximam esse, quod resumptio corpore non augetur lumen, & totus conatus, vt supradiximus, est secundum luminis quantitatem, & non secundum vires naturales: & ideo licet appetitio animae in corpore esset liberior, non ideo esset augetur ad Deum videndum. Igitur D. Tho. in summa, nempe, 1. 2. quest. 4. art. 5. hanc deseruit opinionem, dicens quod resumptis corporibus, solius augetur gloria extensiuam: quia deriuabitur ad corpus per doctes. Et argumento quarto obiecit auctoritatem illam Augustini, quod appetitio corporis animae separata retardatur: ne tota intentione feratur in Deum, & respondet non aliter intelligi quam quod, licet, quae scilicet in Deo, tamen vellet, vt ad participationem suae beatitudinis corpus per doctes pertingeret. Et sic solutum restat argumentum. Videlicet quod anima beata, resumptis corporibus non videbunt plura in verbo (neque illud clarius aut intensius, sed erunt beatitudines accidentales, quae ad corpora & quae ad plenum beatitudinis numerum & consortium.

Maximum argumentum.

S. Thom. fecit.

QUAESTIO. QUARTA. De dotibus gloriae.

ARTICULUS. V. Vtrum aliqua sint in beatis Dotes.

De beatitudine, & gloria essentiali haec sunt dicta. Subsequitur nunc de dotibus sermo, quae inde promanant. Quatuor ergo primo in genere. Vtrum sint aliquae dotes. Et arguitur a parte negativa. Dotes est, id quod sponso pater sponsae, ad oneta sustinetur: nam quoniam iure conuentionis sancti, aut non conuentionis figuram sponso, nec Deus figuram patris sponsae, imo patris sponsae, nempe Christi: ergo dotes non habet locum in beatis.

Partis negativa argumentum primum.

Secundo arguitur. Dotes est ornatus animae & corporis: beatitudo autem est ipse idus animae & corporis: ornatus

Pars affirmativa. ornatus: ergo dos non distinguitur à beatitudine. ¶ In contrarium est. Quod ad Ephesios. 6. referens Apostolus matrimonium primorum parentum ait. Sacramentum hoc magnum est: dico autem in Christo & ecclesia. Vbi matrimonium spirituale animæ per illud designari docet in matrimonio autem earis sponsa non nisi dotata traditur in domum sponsi: ergo similiter anima in oculis assumitur.

Dos nomen. ¶ Dos à dando dicitur: nullibi tamen est nisi recipiatur. Vnde pro quocumq; dono seu munere generaliter usurpat: siue à Deo donatum sit: vt Genē. 30. Dedit me Deus dote bona: siue à natura, secundum animam: vel corpus: quemadmodum dicimus hominem, scientia, & virtute dotatum: & pulchritudine, & viribus. Et Ouidius. Et quæcumq; potes dote placere, place. Atque hoc pacto nonnulli arbitrantur dotis nomen in præsentia usurpari. Sed tamen ratio non consentit: quoniam tunc non possent dotes sub certo numero comprehendidi: quippe cum vniuersa dona, quibus diuinitus donamur, hanc habeant rationem dotis.

Accipitur ergo in præsentia dos, secundum acceptionem, & vsum maris, in illa illius, quo sponsa dotatur: vt possit maritus onera matrimonij sustinere. Vnde dos (vt desiniri assolet) est perpetuus ornatus animæ, & corporis ratione spiritualis matrimonij, vitæ sufficientem aternam beatitudine iugiter perseverans.

¶ Ad quæstionem ergo duabus conclusionibus respondetur. Prima: Dotes quibus anima in ingressu cœli, & corpus in resurrectione dotantur: patrum traditione, quæ in sacro eloquio fundamentum habet, receptissimæ in ecclesia sunt. Dixērunt traditione patrum. Quoniam sub hoc nomine doti, talis assertio non exat expressè in sacrascriptura. Nihilominus in ea fundamentum habet. Eum tamen, quia natiuum nobis est, eo quod cognitio nostra à sensu incipit, spiritualia similitudine corporaliam intelligere, copulatio animæ cum Deo desponsationis, & matrimonij nomine nobis significatur: potissimum communio Christi per amorem cum ecclesia: quando nostra natura assumptis, qua Deus factus est homo. Hanc enim loco citato ait Paulus, sub mysterio in illo primorum parentum matrimonio fuisse designatam. Vnde in psalm. 8. Vbi eius in carnatione dicitur: eam quam sponsus præntiatur procedens de thalamo suo. Et ad Ephes. 5. Apostolus. Christus dilexit ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea. Sed vt dicitur: ipse sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam, aut rugam. Et enim quemadmodum per

est naturale matrimonij, vt legitur. Genes. 2. sunt duo in carne vna: ad propagationem humani generis secundum carnem: ita per vnum, qua sibi Christus humanitatem vniam, facti sunt Deus & eius ecclesia duo: in vno spiritu, ad propagationem filiorum, quos sibi Deus adoptare constituit.

¶ Quocirca per baptismum, quod est ecclesie sacramentum, virtute passionis Christi institutum: idem cum ipso morientes, & cum ipso sepulti, membra eius efficiuntur, fide formati renascimur filij Dei iuxta illud Ioan. 3. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, ipsi qui crediturunt in nomine eius. Igitur qua ratione ecclesia est sponsa Christi, eadem quicquid in eius gremio in gratia Dei existens, est filius Dei in matrimonio genitus. Nihilominus & quicquid nominem etiam sponsæ retinet. Nam illa & potestatio per gratiam in baptismo, vt respectu Dei adoptio in filium est: & respectu Christi incorporationis membra in suum corpus. Ita est & desponsatio, qua ratione est communio, cum Deo in vno spiritu. Illic enim Deus animam ætenu sponsam amplectitur iuxta illud Cantic. 2. Equa eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Vnde Paulus 2. ad Corint. 13. Despondi enim vos vni vtro virginem castam exhibere Christo. Itaque nomen sponsæ, vt tota collectione ecclesie, ita & singulis eius membris adaptatur. Vnde cuiusque animæ per gratiam Deo coniunctæ, ipsa sponsa. 2. Vulnerasti cor meum in ratione sponsa. Et chin quia Dei nascitur filia, sicut est Christus: sed nihilominus propter amplexus caritatis ad credendos spirituales fructus, & hoc vbi etiam sponsa est: ipse dicitur. Quia pulchre sunt in manu tua foros mea sponsa. ¶ Hinc ergo merito in similitudine patrum nomen dotium colliguntur: Deum scilicet, considerantes sponsam suam, eam domo receperit, dotatum sit. Legitur enim Esai. 61. Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo: in eo quia induit me vestimento fidatis, & indumento. In similitudine dicitur merquid sponsam decorantur corona, & quæ sunt sponsam ornamenta, in nobis suis. Et psalm. 44. Altit regina à dextera tui in vestitu deaurato, circumdata varietate. Et Cantic. 1. Pulchre sunt gemæ tuæ: sicut turris: collum tuum sicut inonibilia. Mure nubes aureas faciemus tibi: vermiculatas: greges olivæ: vt verò, quoniam ait. ff. da iure horti m. b. l. t. h. a. b. e. t. u. r. Dots appellatione non refertur ad maiorem quædam que sit ornatus, & in datus: sed dotes non sunt nisi quæ in ingressu gloriæ conferuntur: Quapropter

propter gratia, per quam in hoc seculo desponsamur Deo, nomen dotis non obtinet, neque verò habitus infusi fidei, & charitatis: quoniam nondum in hoc seculo sic confirmatur matrimonium, vt in domum sponsi tradamur, sed postumus ab illa dignitate decedere, ac subinde matrimonium dissoluere. Dicitur autem gratia pignus seu potius arrha gloriæ: nam arrha est quæ postea perseverat in matrimonio. Dotes ergo sunt illæ, quæ ad sufficientiam æternæ vitæ conferuntur in domo Dei, vbi mansiones multæ sunt. ¶ Et per hoc soluitur argumentum, si quis arguat. Dos matrimonij causa conferitur: sed per fidem desponsamur Christo: iuxta illud apud Ioan. citatum. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. his qui credunt in nomine eius: ergo fides est dos. Respondetur, inquam, quod per fidem non confirmatur matrimonium, vt non sit dissolubile: Et ideo non dotantur animæ nisi in introitu cœli. Quandiu enim vita hæc durat (vt. 2. ad Corint. 5. ait Paulus) peregrinamur à domino. ¶ Hinc ergo colligitur antequam Christus humanitatem indutus ecclesiam sibi desponsasset, neminem vnquam neque sub lege naturæ, neq; sub lege scriptæ, quætauis sanctimonia ab hac luce demigraret, dotibus fuisse ornatum: quia neque vllus fuit illuciferus cœlum ingressus.

¶ Redarguet autem quis forsan, contra hanc dotium assertionem: Dotes, vt dictum est, adferenda onera matrimonij conferuntur, vt scilicet, facilius tolerentur: sed in patria nulla sunt onera, nec difficultas in illa sustinenda vitæ: ergo ineptè illa dona dicuntur dotes. Præsertim cum dotes ad externa fortunæ bona pertinent: & tamen beatorum præmia intus animæ conferantur. ¶ Ad primum verò respondetur, quod doti aliud per se inest, aliud verò per accidens. Per se inquam est matrimonij solatium, & vitæ emolumentum & subsidium. Per accidens autem habet, ab onere, & molestia matrimonij animam leuare, & inopia supplere: Dotes ergo congruunt beatis secundum priorem rationem: nam posterior non habet illic locum. Neque verò omnimoda extat similitudo in honorum genere huius seculi: nam in matrimonio carnali decore opus est, & ornamento exteriori, ob idq; sponsa bonis fortunæ dotatur. In matrimonio verò spirituali decor intrinsecus est in anima: iuxta illud psalm. 44. Omnis gloria eius sicut regis ab intus in fibris aureis: & ideo dotes exigit spirituales.

¶ Ad primum igitur capitale respondetur. Quod quoniam dos sponsæ assignetur, cuius duratæ matrimonio, est eius possessio, & vllus:

tam eius dominiū nō est nisi spōsæ: quæ ideo dicitur dotata, vel si dote caruerit, dicitur indotata. Quapropter dissoluto matrimonio, tale dominiū penes ipsam iure p̄manet. Pari ergo modo dotes, quæ ecclesiæ & lingulis eius membris conferuntur in patria, quantum ad vsum sunt sponsi, scilicet Dei, in cuius gloriam & honorem cedūt; sed quantum ad dominiū sunt sponsæ, quæ huiusmodi dotibus ornatur.

¶ Ad aliud verò membrum respondetur, quod quoniam in more sit, vt parentes puellæ illæ de suis bonis dōtent, quæ quidem dos, quæ à patre proficiscitur, dicitur profectitia. ff. de iure dotium. l. profectitia. Hoc autem non est de intrinseca ratione dotis, sed accidentarium: potest enim à quocumque alio dotari, nempe vel ab eo qui eam violauerit: iuxta illud Exodi. 22. Si seduxerit quis virginem, necdum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam: & habebit eam uxorem. Vel potest dotari à patre sponsi, vt de Sychem legitur Genes. 34. Qui cum optaret Iacobi filiam filio suo in uxorem tradere, dixit ad Iacob, & fratres eius. Augete dotem, & munera postulate. Quin verò & spōsus ipse amore ductus sponsæ illam dotat, vt fenes solent puellas virgines. Ad propositum ergo. Quoniam pater in diuinis sit pater sponsæ ecclesiæ, nempe Christi: pater tamē sponsæ, scilicet, ecclesiæ; & eius membrorum est tota trinitas: nempe Deus quatenus vnus in tribus personis: & quia effectus ad extra totius sunt trinitatis, pater potius sponsæ secumdem proprietatem eam dotibus exornat: quam pater sponsi, nempe Deus potius quam prima persona trinitatis. Quāuis per appropriationem, & attributionem eadem dotat: sed secundum diuersas considerationes alia atque alia personæ adscribatur. Attribuitur enim patri: quia in ipso est respectu creaturæ prima auctoritas, & paternitas. Et sic eide patri, qui per proprietatem est pater sponsi, & per attributionem est pater sponsæ, conuenit ipsam dotare. Filio autem eadem attribuitur: dotatio: quia propter ipsum, & per ipsum cuncta nobis donatur. Ac demum spiritu sancto, quatenus in ipso ac secundum ipsum donatur nobis charitas Dei, quæ est vniuersæ donationis ratio.

¶ Secunda conclusio. Dotium alique sola ratione differunt à beatitudine. Aliæ verò differunt re. D. Thom. dist. p̄ti. q. 4. artic. 2. refert opinionem tenentium quod solum differunt à beatitudine ratione, atque illa reiecta tenet quod differunt re. Sed tamen si in particulari considerentur, vt ex dictis eius in alijs locis & ex rei veritate colligitur, fortasse non tam vni

uersaliter absolute respondendum est: quod omnes differant realiter, vt suis singularum articulis examinabitur saltem dotes anime. Dotes namque corporis planum est realiter differre a visione, quae est in anima, in qua beatitudo collocatur. Sunt enim corporum perfectio nes & ornatus, ex anima beatitudine deriuati: vt infra monstrabitur. ¶ Ad secundum igitur argumentum respondetur, quod beatitudo, cum sit animae operatio, non tam proprie dicitur ornatus, quam operatio, ex qua ornatus dimanant, qui sunt dotes, vt agilitas, subtilitas, &c.

ARTICVLVS. II.

Utrum Christo vel angelis dotes competant, an vero solis hominibus.

OST considerationem dotium secundum suam essentiam queritur de eius subiecto: nempe utrum sint in Christo & in angelis, an vero in solis hominibus. Et arguitur quod competant Christo. Primo. Quia per dotes corporis conformabimur Christo: iuxta illud ad Phil. 3. Qui reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae: ergo in ipso sunt dotes, quibus nostrae debent esse conformes.

Secundo arguitur, quod etiam sint in angelis. Spirituale matrimonium in spiritali coniunctione consistit cum Deo per gratiam & gloriam: haec autem non minus in angelis est quam in hominibus: ergo non minus eorum ecclesia est sponsa Dei quam nostra.

In contrarium est. Quod inter sponsum & sponsam exigitur discretio personarum: in Christo autem non sunt duo supposita, ipse vero est sponsus iuxta illud Ioan. 3. Qui habet spousam sponsus est: ergo nullatenus est sponsa: Et de angelis idem patet. Quia Christus desponsauit sibi ecclesiam per incarnationem, & passionem, in cuius mysterium praedictum fuerat Exodi. 4. Sponsus sanguinum tu mihi es: angeli vero tunc non aliter fuerunt Deo coniuncti quam erant antea: nam vt ad Hebraeos, 2 ait Apostolus. Nusquam angelos apprehendit, ergo ipsi non sunt sponsa, atque adeo neque habent proprie dotes.

Ad quaestionem tribus conclusionibus respondetur. Primum enim Christo, vt hic refert D. Tho. nonnulli dotes etiam conuenire

arbitrati sunt. Aiunt quippe, triplicem in ipso discerni vniionem: vnam, scilicet, qua per amorem coniungitur patri, quam vocant conuentionem: quia idem eis est velle. Atque hanc videtur Christus Ioan. 17. significasse, vbi ait, Claritatem quam dedisti mihi dedi eis, vt sint vnum sicut & nos vnum sumus. Secunda vniio est, quam appellant dignatiua, nempe qua dignatus est naturam nostram sibi vnire in vnitatem suppositi. Tertia est, qua Christus per amorem vnitur ecclesiae: & vicissim ecclesia ei per fidem charitate formatam. Aiunt ergo secundum primas duas vniiones proprie conuenire Christo habere dotes: quia quatenus vnitur per amorem patri, est eius sponsa, & pariter humanitas quatenus vnita verbo est sponsa Christi. At vero secundum tertiam vniionem non habet proprie dotes secundum proprium nomen, & rationem dotium: quia non est sponsa sed sponsus: quauis dona illa quae in alijs beatis habent rationem dotis, sint in illo per excellentiam. Huius autem opinionis duae priores partes refutantur, & solum tertia recipitur. Et ideo statuitur hic prima conclusio. Dona quae in beatis nomen habent & rationem dotis per excellentiam sunt in Christo: nomen autem & ratio dotium secundum nomen eius vniionem illi competunt. Prior pars liquida est, quoniam in anima Christi ab instanti suae conceptionis fuit visio, comprehensio, & fructio eminentissimo modo, & in eius corpore post resurrectionem incorruptibilitas, subtilitas, agilitas, & claritas. Secunda vero pars itidem probatur. Secundum vniionem amoris, qua Christus secundum diuinitatem fuit ab aeterno, est que patri coniugatus, non potest dici patris sponsa. Quippe cum sponsa respectu sponsi subiectionem quandam & participationem gratiae dicat. Filius autem in diuinitate non est subiectus patri, nec particeps proprii dicitur: cum vnica simplicissima essentia sit tribus personis: a qualiter communis. Neque vero secundum vniionem humanitatis ad verbum humanitas dicitur sponsa. Verbi: quoniam distinctio inter sponsum & sponsam est personalis tanquam inter duo supposita: quod actiones sunt suppositorum: in Christo autem non sunt duo supposita. Secundo, quia desponsatio debet esse inter personas natura similes, & ideo Christus per vniionem humanitatis factus est sponsus non humanitatis: quia non est similis naturae diuinae, sed ecclesiae, cui per eiusdem humanitatis assumptionem factus est similis. Tertio denique, quoniam dos datur (vt dictum est) sponsae quando in domum sponsi introdu-

Triplicis vniio in Christo.

Prima conclusio de Christo.

In Christo non fuerit dotes sub abstractione.

introduce illi, humanitas autem nunquam fuit a diuinitate separata, neque ab eius visione & prehensione & fructione. Secundum denique coniunctionem, qua sibi ecclesiam per gratiam adiunxit & desponsauit, ipse fuit sponsus qui ecclesiam dotauit, ne utiquam tamen sponsa quia eisdem non est dare & recipere. Dona igitur illa Christus in anima vel in corpore non recepit per modum sponsae ab sponso, sed virtute vniionis humanitatis ad verbum, qua factus fuit sponsus. Atque adeo neque rationem habent dotium: neque vero nomen.

Solutio primi argum.

Obiecto.

Solutio.

Alia obiecto.

Nota.

sciu non est recipere, & dotari, sed influere & dotare. Et ideo non est proprie membrum ecclesiae, vt ecclesia est nomen sponsoe, sed ecclesiae, vt dicitur coniunctioem ex sponso, & sponsa: quia ipse est sponsus. ¶ Secunda subiectio conclusio. Quauis dona illa quae sunt dotes animae, nempe visio, & comprehensio, & fructio sint in angelis, tamen in illis neque rationem tam proprie habent dotium, neque nomen, quam in hominibus. Prior pars notissima est. Quandoquidem eadem beatitudine fruuntur, quae homines secundum animam. Secunda vero probatur, si desponsatio intelligatur cum Christo qui est sponsus ecclesiae. Primo. Inter sponsum & sponsam debet esse similitudo secundum aliquam naturam: Christus autem, vt dictum est, naturam non assumpsit angelicam, sed humanam, & ideo angeli non sunt ei similes.

Secunda conclusio.

Potissima ratio.

Quatuor personarum genera.

Nota.

Tertia conclusio. Solutio obiecto argum.

Nota.

Nota.

Nota.

¶ Respondetur igitur ad primum argumentum, quod quauis Christo conformabimur secundum illa dona quae sunt in illo & in nobisimo in ipsa per excellentiam tanquam in capite, non tamen in illo habent rationem dotium, sed in nobis in quibus sunt tanquam in eius membris. ¶ Potest autem quis obijcere ad primum, quod humanitas vnita verbo dicatur eius sponsa, glossam super illud. Psalmi, In sole posuit tabernaculum suum: quae contrarium dicitur. Augustinus lib. 1. de doctrina Christiana ait, quod Christus secundum regulam I. ychonij propter vnitatem corporis mystice quae est inter caput & membra, nominat etiam sponsam & non solum sponsum. Nam de ipso sub vtroque nomine intelligitur illa propheta Esai. 62. Quali sponsum decoratum coronia, & quasi sponsam ornatum monilibus suis. ¶ Ad primum respondetur, quod natura humana non dicitur proprie sponsa verbis: quia non est persona. Dicitur autem quodammodo desponsata, id est, verbo indissolubili modo tanquam superiori inferior coniuncta & ab ipso gubernata. ¶ Et simili modo respondetur ad secundum: non enim Christus dicitur sponsa, quia vere sit, sed, quia suscepit praedictum quod conuenit ecclesiae. Dicitur, inquam sponsa non in se, sed in suis membris. Et eodem modo dici potest habere dotes: quia ecclesia illa habet. ¶ Quod si redarguas. Christus ipse dicitur membrum ecclesiae. 1. ad Cor. 12. Vos estis corpus Christi & membra de membris. Omne autem membrum habet dotes, etiam sub ratione & nomine dotium. Respondetur. Quod quandoque nomen ecclesiae vsurpatur pro re, quae est in corpore, quod distinguitur a capite, quod est Christus, & hoc modo Christus non est membrum ecclesiae. Sed alio modo vsurpatur nomen pro toto corpore eam praeterea capite & membris: & in hoc modo Christus potest dici membrum, sicut caput est membrum. Sed inde sequitur, quod habeat dotes sub ratione dotium: quia eius est

¶ Sed potissima ratio est. Quod angeli, vt dist. 47. dicebamus, non receperunt gratiam per modum redemptioem ex passione Christi: quippe qui non nisi propter peccatum ad factus est homo. Ante cuius casum creati a Deo fuerant in gratia, & ideo non proprie dici possunt sponsa Christi. Atque adeo nec habere eius dotes. Quare Origenes super Cantica quatuor dignorum personarum differentias, videlicet, sponsum & sponsam, qui sunt Christus & ecclesia, & adolecentulas, quae sunt anime, quae ab sponso in gremio sponsae lactantur, & sponsi sodales, qui sunt angeli. Sed nihilominus respicitur Dei atque adeo Christi, quia ratione est Deus potest eorum ecclesia dici sponsa, licet non sine eius natura, quia sunt Deo per gratiam coniuncti, quam ab illo receperunt, atque adeo gloriam eadem ergo ratione eorum dona dici possunt. Dei dotes.

¶ Ex his fit bene quens tertia conclusio. Dotes proprie, quatenus sponsa Christi, solum sunt in hominibus, & secundum corpus, quam secundum animam. De quibus nos subiequentes articuli docebunt.

¶ Ad secundum igitur argumentum videtur. Quod quauis angeli sint per gratiam coniuncti cum Deo, qua ratione aliquo modo possunt dici eius sponsa, non tamen sunt desponsati cum Christo: quia non sunt illius naturae quam assumpsit. ¶ Sed contra secundam conclusionem videtur, pugnare glossa super illud. Cant. 6. Vna est columba mea. Quae ait. Vnam esse ecclesiam in hominibus & angelis. Et super illud. Lucae. 12. Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, &c. an alijs, quod ad nuptias dominus ibit cum. post resurrectionem

ta ab intellectu est dos respondens fidei, sed quatenus est obiectum voluntatis concupit, per quam scilicet voluntas consequitur & tenet finem suum; in quod per se tendebat, est comprehensio respondens spei. Tam enim diximus, quod voluntas utitur alijs potentijs ad consequendum fines suos quos appetit, nam quia actiones sunt suppositivae & voluntas est proprius appetitus suppositivus, ipsa est quae movet alias potentias per quas & ipsas consequitur fines. Atque adeo, ut ait S. Th. 1. 2. q. 1. art. 1. ad 1. eandem visionem, qua ratione est obiectum voluntatis per quam de bono concupito delectatione capitur, fruitione censetur.

Solut. 1. arg. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quod memoria & intelligentia non respondent duob; sed una dos quae est visio: eo quod memoria non est nisi intelligentiae thesaurus, nempe specierum apotheca. Neque vero opus est dotes illis potentijs ad istum respondere, sed theologis virtutibus.

Solut. 2. arg. ¶ Secundum autem iam solutum est, ubi diximus comprehensionem vel fruitionem quatenus comprehensionem includit & respondeat spei. ¶ Anselmus vero dicit ad beatitudinem animae pertinere sapientiam, amicitiam, concordiam, potestatem, honorem, securitatem, & gaudium. Et Boetius tertio de consolati. enarrat quinque quae sunt sufficientia, quam promittunt divitiae, iucunditas, quam promittit voluptas; celebritas, quam promittit fama; securitas quam promittit potentia, reverentia, quam promittit dignitas. Haec autem ab istis patribus non tanquam dotes connumerantur, sed tanquam beatitudinis comites. Sapientia enim pertinet ad sponsum amicitia vero & concordia ad ipsum respectum membrorum & ad membra ipsa inter se. Nam amicitia refertur ad effectum, & concordia ad assensum in agendis, & potestas est in sponso ad gubernandum, & honor in inferioribus, quem ei deferunt. Boetius vero aliam sequutus rationem explicuit quae modo in beatitudine sunt quae homines in hac vita concupiscunt. Homines enim ab incommotis securus esse cupiunt & tutos, & illa securitas est in patria. Cupiuntque bonum sibi conveniens quod est iucunditas, vel bonum perfectum vel optimum, quod est sufficientia, vel excellentiam manifestationem, quae est celebritas & gloria. Ac denique sibi cupiunt honorem deferri & reverentiam.

Anselmus.

Boetius.

ARTICULUS III.

¶ *Verum corporibus gloriosis sint futurae dotes quatuor.*

Post dotes animae subsequitur de dotes corporis disputatio. Et ideo quaritur primò de earum numero, sed primò arguitur, quod in corporibus nullae sint futurae dotes. Enimvero dotes ad statum attinent spirituales, qui est in mente, corpora vero ad illum non pertinent statum; quippe cum illic mentis operationes à corporibus non pendant; ergo, nullae erunt corporibus dotes. ¶ Secundo, arguitur cetera numerum quod non erunt praecise quatuor scilicet impassibilitas, subtilitas, agilitas, & claritas. Anselmus siquidem, ponit septem quae sunt pulchritudo, velocitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, & diuturnitas. ¶ In contrarium vero est illud, 1. ad Corin. 15. seminatur in ignobilitate, resurget in gloria; seminatur in infirmitate, surgat in virtute; seminatur corpus animale, surgat corpus spirituale.

Primum argumentum.

Secundum argumentum.

In contrarium.

¶ Ad quaestionem duabus conclusionibus respondetur. Prima, Congruentissimi ad societatē, imò secundū divinam bonitatem sapientiam & iustitiam Dei necessarium, ut sanctorum incorporati suis dotibus exornent. Conclusio prima catholica est (ut patet autoritate Pauli in 1. ad Corin. 15. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.) Dulgebunt iusti & tanquam scintilla in arundine discurrent. Vbi in fulgore claritas designatur, & in igne, quatenus elementum vehementissimum astringens est, qui omnia sub se deorat, impassibilitas; & quae ratione velocissimam habet motum (ut lib. 1. super Genesim exponit Augustinus.) Agilitas, & scintilla cuius significatio subtilitas.

1. Conclusio.

R6 conclusio.

¶ Sed & ratio praeterea probatur. Dotes sunt ornamenta quibus exornatur sponsa, ut in conspectu sponsi dignè deceret; comparat. Debet autem non solum secundum animam, sed etiam in corpore comparere; ergo non solum in anima dotes homo debuit, verum & in corpore ornari. Neque obstant objectiones, quod cum obculo corporeo Deus videri non possit, non sit nisi in anima, concipiet tamen, cum sit actus & corpus, ut in corpore quo. Deū videbit apparere illis ornamentis dotes, quae scilicet animam condecorant. ¶ Secundo id etiam probatur. Homo quatenus factus est ad imaginem & similitudinem Dei est beatitudinis capax; & quatenus illa imago

in anima potentis existat, nihilominus corpus erit animae adaptatum est, quod eius dignitati & visibus congrueret, ergo eadem ratione in beatitudine necessarium est, ut ex animae beatitudine, quae est vita aeterna, deriverentur in corpus dotes, quibus ad usum eiusdem vitae aptum sit & idoneum.

1. Conclusio.

2. Conclusio.

¶ Secunda conclusio. Dotes corporis congruentissimè tantum quatuor designantur, scilicet, nec pauciores nec plures. Hunc numerum possumus ad virtutes Cardinales referre, veluti tres dotes animae ad Theologas retulimus. Iustitia namque, quae per se servat Reipublicam, eam, immortali tatis titulum obtinuit, respondet impassibilitati temperantiae, quae corpus extenuat, subtilitas, Fortitudo in vero agilitas. Vnde Paulus loco citato, seminatur iniquitas, in infirmitate (scilicet in graedine, qua motus retardatur) surgat in virtute. Sed prudētia propter cognitionis lucem respondet claritati.

¶ Haec autem coaptatio quavis cōcinna sit, non tamen rei causam emulcat. Numerus ergo dorum inde sumendus est, quod per illas corpus gloriosum disponitur & exornatur, ut idoneum sit animae coniunctioni in vitam aeternam. Nempe, ut ei ad usum illius vitae absque impedimento & mora inseruiat. Anima vero vivit corpori & ut forma & ut motor, tribus ei esse & operari; & quidem ex hoc fundamento Divus Thomās sic hunc numerum colligit, quod in quantum corpus sit idoneum animae informanti, requirit dotem subtilitatis; nam quod subtile est, facile alienam formam suscipit, & in quantum ab eadem anima recipit formas accidentales, evenit ei dos claritatis. In quantum vero subditur ei ut motor, convenit ei dos agilitatis, & in quantum ab anima conservatur, dos impassibilitatis. Atqui distributio haec forte est legitima. Attamen non deerit cui alia magis arrideat. Videlicet, ut quatenus anima velut forma dat corpori esse, convenit ei dos prima impassibilitatis; quae est omnium fundamentum. Subtilitas vero int

Ratio numeri dorum.

2. Conclusio.

D. Tho.

Alta collectio numeri dorum.

1. Conclusio.

2. Conclusio.

claritas propter visus dignitatē inter alios sensus. Tameñ & earundē voluntati seruiat quoque agilitas. De singulis autē in suis proprijs locis fiet explicatio sermo.

¶ Ad primum igitur argumentū negatur corpus gloriosum nullatenus pertinere ad statum spirituales animae: status enim animae (ut dictum est) per assumptionem corporis perficitur. Praeterquam quod ad eundem statum spirituales pertinet, ut corpore utatur sibi per dotes accommodato: nam operationes secundum corpus pertinent ad gloriam accidentalem illius spiritualis status.

Solutio per se.

Solutio secundum argumentum.

¶ Ad secundum respondetur illa septem quae numeravit Anselmus, ad haec quatuor reduci. Nomine enim claritatis, pulchritudo continetur. Velocitas vero libertas & fortitudo sub agilitate comprehenditur: veluti sanitas & diuturnitas sub impassibilitate. Voluptatem forsitan Anselmus non posuit tanquam dotem, nisi si subtilitati adaptetur, eo quod subtile facile & absque ullo labore formā recipit, in qua quiescit.

ARTICULUS V.

¶ *Verum impassibilitas inter dotes corporis gloriosi sit connumeranda.*

Vide singulis dotibus dicamus primum, se offert impassibilitas. Quaritur ergo utrum sit inter dotes animae connumeranda. Et arguitur a parte negativa. Primum, quia quod est rei definitioni intrinsicum, pertinet ad eius essentiam; sed homo in corpore glorioso erit animal rationale mortale; ergo passibile. ¶ Secundo, quia cum consistat ex forma & materia quam moriens reliquerat: materia autem intrinseca sit, erit in potentia ad alias formas; sive sit passibile. ¶ Tercio: Patientur homines in corporibus secundum sensus non enim solum videntur, sed audiunt & tangunt caelum.

Partis negativae argumentum primum.

Secundum argumentum.

Tertium argumentum.

¶ In contrarium est illud citatum. 1. ad Corinth. 15. 42. Seminatur in corruptione, resurget in incorruptione. ¶ Dos haec prima consulto non appellatur incorruptio; tamen ad illam consequatur, sed impassibilitas. Et ratio est, quod esse incorruptibile non est corporibus gloriosis proprium, sed & corporibus damnatorum cum ipsis commune: impassibilitas vero est beatis propria. Corpora (inquam) damnatorum sic sunt incorruptibilia, ut tamen sint passibilia passione etiam propria dicta, ut calor, & frigus; quae quidem passiones corpora, nisi Deus in perpe-

Pars affirmativa.

Impassibilitas.

sed corpus sanctorum sua suscipiet premia promeritis, veluti, & corpora damnatorum sua promeritis supplicia: ergo & visus sensitiua corporis gloriosi non frustrabitur: veluti in damnatis suas patietur tristitias, delectatio vero sensus non nisi per eorum usus percipitur.

¶ Tertio sancti motiebuntur motu animali, nam (vt habetur Sapient. 3.) tanquam scintillae in arundinetis discurrent: motus vero animalis non fit sine ducatu sensus. Certissimum ergo est beatorum sensus visus potiri visibus. Neque de hoc vllus ambigit. Quoniam huiusmodi passio adeo corruptionem corporum non machinatur, vt sit eius perfectio. Verum tamen de modo est controuersia: Nam quoniam solent cum sensorijs speciebus qualitates materiales in organis recipi, quae eorum temperamentum laedunt, vt in auditu patet & in odoratu & potissimum in gustu & tactu, nonnulli negauerunt sensationes in corporibus gloriosis per susceptionem fieri ab obiecto, sed extra mittendo. Alij vero dixerunt: sensus externos ab internis suscipere species vice versa qua modo interiores ab exterioribus eas modo suscipiunt.

¶ Neuter tamen istorum modorum rationi consentaneus est. Quoniam potentiae sensitiuae non mutant naturam suam: sunt autem potentiae non quidem actiuae, vt extra mittant, sed passivae vt intus suscipiant: idque respectu suorum obiectorum. Igitur neque sentire nisi per susceptas species possunt, neque illas nisi a suis proprijs obiectis suscipere. Attamen cum corpora illa non sint susceptiua qualitatum materialium, recipiet species spirituales: eo gradu, quem vnusquilibet sensus exigit.

¶ Sed maior ambiguitas est, vtum omnes sensus, suos illic habebunt usus. De hoc adhibetur tertia conclusio. Certum est quod visus suo fungetur officio. In hac enim conclusione vnanimi consensu omnes conueniunt. August. quidem. 22. de ciuita. Dei capit. penult. differit vtum corporeo visu tunc videbunt, propterea quod oculus erit spiritualis. Nihilominus certum est illa non posse videre. Quia spiritua lia sub nullo cadunt obiecto sensus, atque adeo neque sub facultate potentiae aut sensorij organij. Proculdubio tamen videbunt: sancti caelestia corpora, & simili ratione se inuicem. Est enim visus sensuum dignissimus, cuius species inter omnes sensibiles plurimum spiritualitatis habent: nulla ergo ratio vetat quominus beati illo fruatur dignissimo sensu. Illius enim medium ad videndum est lumen, quod est caelestis qualitas: & inter corporum partes vna est claritas eidei sensui accommodata: videbunt er-

go amoenissimum caelorum splendorem & sanctorum fulgentia corpora. Quinimo & hunc inferiorem elementorum orbem, quos idem (vt supra diximus) fore claritate illustranda. Et accedit ratio potissimum, quod omnes vultus corporalibus videbunt: Christum ad iudicium in forma humana venientem: iuxta illud Apoc. 1. Ecce venit cum nubibus, & videbunt eum omnes oculos, atque adeo ipsum perpetuo aspiciet in gloria. Imo illa inter accidentales potissima erit felicitas. ¶ Vnum tamen argumentum poterit forte quempiam accipitem tenere. Cum species visibiles non possint nisi per aerem multiplicari, aut per corpus diaphanum, quod sit transparent, & sanctorum locus sit interna pars caeli quae solida est, & opaca, vt stellae testantur, quae nisi opacitate habent, non possent solis radios quos suscipiunt, reuerberare, non apparet quomodo per medium caelum multiplicabuntur, vt possit distantem alium videre? Respondetur quod etsi caelum adeo esset opacum, vt penetrari speciebus non posset, tamen ratione status penetraretur. Nam & penetrabitur cum corporibus gloriosis. Sed tamen miraculum hoc non erit necessarium, quia caelum empyreum est vsque adeo transparent, & lucidum, vt multo melius per ipsum quam per purissimam crystallum visibiles species diffundantur. Non enim est sicrastra quae foras emittunt lucem, vt supra diximus: sed sicut illuminatus aer. Quinimo hinc aliud emergit argumentum in contrarium. Eximium enim lumen in speculo, vt experientia docet, impedit ne per species obiecti in ipso receptas ipsum earum obiectum videatur: ergo tam ingens splendoris vehementia obstaculo erit, tum ne pupilla tanta claritate suffusa possit illas suscipere. ¶ Praeterea beati non poterunt ad tantam distantiam videre: praesertim si, vt patet, omnes visu corporeo intueri habent Christum.

¶ Veruntamen respondetur ad primum, quod vehementia luminis nil per se obstat visui, quinimo quo splendidius est, melius ad videndum seruit: nisi visus debilitas obstat, vt in vesperatione respectu solis. In speculo enim ob id non videtur obiectum per species in ipso reflexas, quod ipsas reflectere nequit, nisi dorsum opacum habeat: quae ratione illi a tergo adhibetur plumbum, quod obscuritatem faciat: & quia nimius radiorum solarium fulgor illam obscuritatem contigit, obstat ne in speculo videatur obiectum. In caelo vero, quia nulla erit potentiae debilitas: nil luminis vehementia obstat visui, quin etiam limpidius erit visionis causa.

Argumentum contra conclusionem.

Argumentum

Aliud argumentum. Responsio.

causa. Et pariter respondetur ad secundum, quod acutissima illic erit acies & acumen visus: & ideo tenuissimum cono & angulo specierum immutabitur, atque adeo a quam longissima distantia videbunt.

¶ Et re vera siue hoc sic fiat ex natura oculi, & luminis, siue supernaturali virtute: pie tamen credendum omnes semper virosus Christi humanitatem. Imo & ex beatis se inuicem multos: praesertim quod, vt infra videbimus, moueri poterunt ad videndum nunc alios, tunc vero alios. ¶ Secundus sensus ordine & spiritualitatis & eminentiae in cerebro est auditus, quae nonnulli negant usum illic habiturum, dicentes quod solus visus & tactus suis officijs fungentur. Statuitur nihilominus quarta conclusio. Auditus etiam in illa felicitate habebit usum felicissimum. De huiusmodi sensationibus: vt Augustinus. 22. de ciuita. Dei capit. vlti. ait, nihil temere definire debemus: quia nec ex cogitare illa quae illic euenient possumus. Sunt namque, vt est apud Sapientem, cogitationes mortuum timidae, incertaeque praesentiae nostrae. Veruntamen de illis modulo nostro possumus vtunque coniectari.

Quarta conclusio de auditu.

Coniectura conclusionis.

¶ Coniectura autem est, vt quicquid ad gloriam Dei sanctorumque attinet, quae in alia aeternitate aeternari credi que facile possit, affirmetur. Soni vero & harmonia, quae perfectum est auditus obiectum, nil illius aeternitatis vetat, quominus intonari possint, & audiri. Illa enim quatuor animalia quae Ioanni Apoc. 4. apparuisse referuntur, ait Ioannes, quod requiem non habebant die ac nocte dicentia, Sanctus, Sanctus, Sanctus, dominus Deus omnipotens. Quod ecclesia quotidie in sacris referens, Deum ipsum precatur, vt cum ipsis angelis, qui quotidie clamare non cessant, nostros cantus admittat. Cum ergo musica haec ad litteram possit absque vlla absurditate intelligi, nulla est ratio, cur sic non intelligantur. Vnde & super illud Psalmi penultimi. Exultabunt sancti in gloria, & exultationes Dei in guttore eorum, ait Augustinus, quod sanctorum corda & lingua non cessabunt laudare Deum.

Secundario

¶ Secundo. Cum visus linguae exprimentum humanos conceptus natura hominibus ea ratione conceperit, quod homo est animal politicum, & natum in societate viuere: quae quidem societas, per huiusmodi conceptum communicationem colitur, & vegetatur, ratio non permittit, quod sancti in caelo, vbi natura perficienda est, illo dono frustrentur. Nam etsi ad beatitudinem essentialem satis sit in verbo ea videre, quae illos felices fa-

ciunt, erit tamen perquam iucundum fratribus habitantibus in vnum colloquia secum inuicem necesse, & multo felicius laudes Dei, quas mente concipiunt, linguis efferre: quando qui dem & in hac ecclesia militanti illis vocalibus laudibus Deus colatur, & in illa triumphanti corpora etiam habebunt sancti. ¶ Tertio. Sicut pulchrum delectat visum, ita & auditum suauitas musicae, adeo vt Pythagoras caelestes orbis suis motibus cogitare harmoniam faceret: ergo sicut oculi illic suo non frustrabitur gaudio & letitia, ita neque aures. ¶ Accedit illud quod supra diximus. Nempse sententiam illam. Esuriui & dedistis mihi manducare, &c. Et venite benedicti patris mei sonora voce pronuntiamini. Quod si ita fiet, nil mirum si eo templumur Christum nonnumquam beatissimae matri & reliquis sanctis eum laudantibus vicissim loquatur. Illa enim vita erit in corpore & anima iucundissima, non ergo est corpus vel Christum, vel reliquos sanctos mutos fore credamus. Quod si non erunt muti, certe neque surdi. ¶ At vero quauis loco citato in Apocalyp. dicatur quod requiem non habet clamantia, fortasse non tam ad rigorem litterae intelligitur, sed quod clamabant ordine quoda & per vices cantus quandoque pauquando.

Tertia ratio

Quarta ratio

Nota

Magnam rationem contra conclusionem.

¶ Tota vero difficultas in hac suscipienda sententia hic incumbit, quod vocalis sermo quomodo fiat non intelligitur nisi aeri verberatione, qui in caelo non est, item neque fieri potest in corpore solido, quod incindi nequeat. Nam vox multiplicatur per motum: at vero corpus caeleste discindi non est possibile. ¶ Ad hoc Diuus Thomas in secundo sentent. dist. 2. quaestio. 2. articulo. 2. bifariam respondet. Vno modo, quod soni illi & voces, multiplicabuntur per sonoras species sine motu, atque adeo sine incisione corporis: ad modum quo species visibiles multiplicantur sine incisione aeris. Nihilominus adhibet solutionem secundam, quod possunt multiplicari soni per incisionem partium caeli empyrei, quod eius ignobilitati non est tribuendum: eo quod factum sit propter beatorum statum, & scinditur impulsione beatae linguae. Et Ricardus distinctione praesenti. articulo. 4. quaestio. 3. hanc secundam amplectitur opinionem, quae ideo videtur fuisse antiqua. Neque inde inferat ait Diuus Thomas caelum illud esse corruptibile: quoniam raritas inquit, & densitas illius caeli non sunt eiusdem rationis cum eiusmodi qualitatibus quae sunt apud nos. Ob idque licet partes, dum discinduntur condensentur, & dum concurrunt, rarefiant, non ideo corpus est corruptibile.

Respondeo. ¶ At

Duo modi errandi de beatorum sensationibus.

3. Conclusio.

Augustinus.

¶ At verò profectò non est facile sic de incorruptibili celo sentire: cum scindi corruptio sit. Præterea est argumentum ex qua materia voces illæ fiunt. Nam si dicas fieri ex aere quo in pulmone latet, cum illo expirato, qui fructus est, non possit alius in spirari, facile materia illarum vocum absumeretur. Et ideo fortasse voces illæ per species spirituales, seu visibiles, modo nobis occulo: efformantur.

¶ Tres alij sensus plus habent materialitatis in ter illos verò minus olfactus, cuius ideo organum in cerebro eminentius est organo gustus, de quo statuitur quinta conclusio. Olor illic subtilissimus sentitur: Et tamen hic adnotandum, quòd in illa foelicitate nullum erit profusus corpus nisi calidum, & corpora gloriosa. Quare nullus illic potest esse odor extraneus sicuti apud nos florum, aut fructuum, aut pigmentorum. Quocirca illud Apocalypsis. 5. de senioribus illis habentibus singulis phylas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum: & quicquid simile in sacris litteris reperatur, per metaphoram intelligendum est. Orationes enim, vt est in psalmo. 140. Sicut odoriferum incensum dirigitur in conspectu Dei. Veruntamen corpora ipsa gloriosa erunt odorifera obtemperatissimam primarum qualitatum complexionem: stomachus inquam substantia erit odorifera plenus, & reliqui humores odorem mitterent: Et nisi si sanctorum cadavera in teris odore fragrant, nihil mirum, si eadem resurgentia corpora in caelesti beatitudine celestibus odoribus recreantur.

Argumentum ¶ Quòd si arguas odorem non emitti nisi per effumationem, vt apud nos apperet. Respondetur hoc accidere propter humiditatem que odoris sedes est, quæ vt illum emittat, igne est resoluenda. Non tamen hoc de essentia odoris censetur. Nam vultures à remotissima distantia cadauera olfactu presentiscunt, ad quam foetori: fumus pertingere nequit.

¶ Reliqui duo sensus, nempe gustus, & tactus omnino sunt materiales: gustus enim pars que dicitur tactus. De tactu ergo subiungitur sexta conclusio, que cunctis est receptissima. Vnus tactus erit in patria: nam beati per orbem caelestem transiunt, & in empyreo existentes, tactum caelorum sentient, quæ nunc per illos pergent, & poterunt se inuicem manu tangere, & amplectari: tactus enim ille nihil ad corruptionem corporum machinabitur, sed erit sensus perfectio: quoniam species tangibiles non secum deferent reales qualitates, sicuti in nobis caloris & frigoris, iusto temperamen-

to humano corpori aduersa: quia illa beata corpora non patientur passioni proprie dicta distemperante corpus, sed recipient illas species spiritali modo, vt visibiles. Quinimò & homines nõ glorificati poterunt glorificatum corpus tangere: nam qui per eundem locum quo ipsum est vellet transire, non possit. ¶ Quin etiam corpora gloriosa non solum tangibilia sunt, verum & palpantur. Cuius testimonium exhibuit Christus Luca ultimo, dicens discipulis, palpate, & videte. Palpare enim plus quippiam addit super id quod est tangere. Prima enim qualitates, vt caliditas, & frigiditas, tangibiles sunt, & ideo eleuata in quibus existunt, tanguntur: vt aer, aqua & ignis, non tamen palpantur, quia non sunt consistentia, & solida, requiritur enim ad hoc quod res sit palpabilis, vt suo proprio termino consistat.

¶ De gustu verò adhibetur septima, postremaque conclusio. Gustus proprium vñ nõ habebit per saporem extrinsecum. Certum enim est quòd illic, vt ait Christus, neque nebent, neque rubentur, atque adeo nullus erit cibi potusue vsus, quia neque erit animalis vita. Et enim cum sapor non propter se à natura fuerit animalibus tributus, sed propter necessitatem cibi, & potus, nulla erit frustratio, si illa necessitate cessante, nullus illic sit sapor. Nihil hominis probabilitate non caret ex optima qualitatum temperamento perinde humorem aliquem perpetuum inesse illic lingue, vt diximus odorem etiã in corpus diffundere: vt beati nullo vsu sensus corpore frustentur: humor autem ille saporem faciet omnium suauissimum, qui est in hac vita mortali.

¶ Circa huiusmodi autem sensationes omnes iudicium poterit quis dubitare, vt cum per illas beatus iudicium concipiet rerum iudicia. Respondetur autem quod recipiet noua iudicia sensus communis, quæ sunt noua experimenta, nõ autem noua iudicia intellectus: quoniam beatus omnia quæ ad suum statum attinent, scit, licet sit postea experturus. Quemadmodum Astrologus sciens futuram eclipsem postea illam experitur. Vnde quod ait supra citatus Augustinus, illic non fore cogitationes visibiles, intelligitur de intellectualibus iudicijs.

ARTICVLVS. VI.

Primum subtilitas sit inter dotes corporis gloriosi connumeranda.

Secunda

Partis negativæ arg.

2. Argum.

3. Argum.

Partis affirmatiua.

Subtilitatis nomen.

Secunda dos est subtilitas, quæ diximus impassibilitati esse annexa, & ideo de illa quaeritur vt verum sit inter dotes corporis gloriosi connumeranda. Et arguitur à parte negativa. Dotes corporis gloriosi excedunt similes omnes qualitates naturales: vt claritas claritate solis: & agilitas pernicissimè ventorum volatum ergo si illic erit subtilitas, debet subtilitates omnium corporum naturalium excedere, vt aeris in tanta verò subtilitate nequit humana natura seruari. ¶ Secundo arguitur. Si subtilitatis dos erit in corpore glorioso effectus eius, vt fertur, erit vt glorificatum corpus cũ alio se corpore in eodem loco penetrare valeat. Reformabitur enim corpus humilitatis nostræ, vt ad Philippenses. 3. ait Paulus, configuratum corpori claritatis Christi, & Christus post resurrectionem, vt refertur Ioannis. 20. ianuis clausis ad discipulos ingressus est: consequens tamen videtur falsum. Nam dos subtilitatis nequit à corpore compulsiuam quæ locum replet aufere: illa verò permanente non potest se cum alio corpore penetrare.

¶ Tertio. Si subtilitas ad dotes corporis gloriosi pertineret, faceret ipsum non esse palpabile, tum quòd Gregorius in Homilia octaua paschæ. Corrupti aequit necesse est quod palpatur, tum quòd si palpabile esset, resisteret alteri corpori eundem secum intrantem locum, atque adeo non valeret se cum illo penetrare. Quòd autem non faciat corpus impassibile, docuit Christus Luca ultimo, dicens discipulis post resurrectionem. Palpate & videte: nulla ergo erit dos subtilitatis.

¶ In contrarium est verbum citatum Apostoli primæ ad Corin. 15. Seminatur corpus animale surget spirituale, id est, spiritui simile: subtilitas enim corporis spiritualitate designat. ¶ Ad hanc quaestionem quatuor conclusionibus respondetur. Est tamen primò animaduertendum, quòd subtilitatis nomine spiritualitas corporis gloriosi designatur, vt in verbis Apostoli citato innuitur. Nomen autem subtilitatis, vt patet in aqua, & præcipue in aere, à penetratiua virtute sumptum est. Nam vt de genera. ait Philosophus, subtile est, quod est partibus a partium partibus subintrandis aptum. Ob naturam enim humidi, quod male termino proprio terminatur, bene tamen alieno, vt in aqua conspicimus, corpus quod tangit vsq; ad minimam partem inluit: & ideo figuram vasis in quo recipitur facile suscipit, non proprio sed alieno termino contenta.

¶ Hæc autem penetrandi virtus, quæ subtilitas dicitur, aut ex tenuitate quantitatis proeuenit, vt in acus cuspidem, aut ex raritatis qualitate, vt in aere. Tenuitas namque materia secundum latum & profundum, licet res sit longa, vt acus, facit, vt facile penetret. Et hæc subtilitas dicitur acuties. Similiter paucitas materię, vnde raritas nascitur, eundem habet effectum: & ideo aqua, & plus aer, & plurius ignis nomine subtilitatis obtingit, in quibus forma materię propter eundem materię paucitatem optime dominatur. Et quia subtilitate primè generari ratione acuties quantitatis translata est nomen ad res alias quæ virtutem habent penetrandi, siue corporeæ sint, vt Sol, cuius virtus ad interiorum penetrat, siue spirituales, vt est intellectus, qui rerum veritates penitissimas seratur. Et pariter dicitur subtilissimè visus, qui vt que ad minima videnda penetrat: & pari modo tactus, atque alius quouis sensus. ¶ Subtilitatem ergo trifariam corporibus gloriosis diuersi tribuerunt Hæretici: namque quos Augustinus refert, opinati sunt corpus gloriosum conuertendum esse in spiritum secundum substantiam, qualis est ipsa anima. Quem errorem confutat libr. 13. de ciuitate Dei capite. 23. ¶ Con-

Duplex subtilitas.

Tres modi dicendi.

Hæresis reuincitur.

Alij hæretici.

Rt 2 non

non dicebat, quomodo verum persuadebat
 Præsertim cum subiunxerit, Spiritus carnem
 & ossa non habet, sicut me videtis habere? Si
 enim corpora resurgētium essent aërea, essent
 sicut phantasmata, vt Apostoli putabant esse
 corpus Christi, neq; ossibus, neque vera carne
 compacta, quia os & caro tantam non ferunt
 raritatem, & tamen Iob cap. 19. In carne mea
 inquit, video Deum.

1. Conclusio. His ergo erroribus reiectis, sit prima conclu-
 sio. Corpora gloriosa habebunt subtilitatis do-
 tem propter cōpletissimam eorum perfectio-
 nem & aptissimam complexionem, qua erūt
 apimē dominio instar spiritus subdita. Quem
 admodum aër & aqua formā continentis vas-
 is promptissimè obsequio suscipiunt.

Hanc autem corporis perfectionem quidā,
 vt supra retulimus, quintæ essentiaē adscribe-
 bant, quæ elementis tunc maximè dominabi-
 tur. Sed iam diximus hanc quintam essentiam
 locum in elementis non habere, neque posse il-
 la sic emicere, vt in naturam cælestem vertat-
 sed quintam essentiam solum esse celorum na-
 turam. Non ergo aliunde dos subtilitatis con-
 uenit corporibus q̄ ex dominio animæ perfe-
 ctissimè dominantis, & actuantisq; corpus. Quo-
 fit, vt hæc dos non antecedat, sed subsequatur
 animæ informationem: per quam corpori tri-
 buit esse, vt diximus, incorruptibile & impaf-
 sibile, atq; adeo aptitudo illa & facultas, vt per-
 fectissimè obtēperet. Nam forma suas secum
 affert dispositiones tāquam proprias eius pas-
 siones, vt patet de forma ignis cum in materia
 iuducitur. Differentiā autem impassibilitatis
 a subtilitate & agilitate D. Thomas sic con-
 stituit, quod subtilitas sit omnium prima, vi-
 delicet per quam corpus aptè & ideo susci-
 pit formam sub ratione informantis ipsum
 dantisq; ei esse perpetuū instar aëris & aquæ,
 quæ propter suam subtilitatem facillimè susci-
 pit vas continentis formam. Sed agilitas cō-
 uenit ei quatenus subiicitur eidem animæ ceu
 motori: & claritas quatenus subiicitur ad alias
 operationes impassibilitatis verò quatenus ani-
 ma illud conseruat. Quocirca impassibilitas
 secundum Sanctum Thomam non erit prima
 sed vltima dotium.

Constitutio S. Thomæ. Durandus verò distinctione. 44. quæstio-
 ne. 5. quem Paludanus sequitur quæstione. 3.
 aliam rationem affert, nempe, quod dos im-
 passibilitatis conueniat corpori omnium pri-
 ma, scilicet quatenus subditur animæ in ratio-
 ne forme dantis ei esse perpetuum: subtilitas
 verò sit secunda, qua scilicet subditur eidem
 animæ, vt motori quantum ad reliquas ope-

Alia ratio distinguendi dotes. rationes præter localem motum, quales sunt
 sensationes & appetitiones appetitus sensit-
 uui. Sed agilitas quatenus anima obediens est
 in motu locali. At verò tunc non restaret ra-
 tio, qua claritas ei conueniret, & ideo si impaf-
 sibilitas ponatur prima, quod re verè quod
 esse perpetuum adiones præcedit, congruen-
 tissimum est, sic videtur ordo istarum dotum
 constituendus. Sunt enim in omnibus tria, sci-
 licet, esse, quod est omnium fundamentum.
 Et potentia ad operandum, quæ inde proxime
 effluunt, ac denique operationes. Impafsi-
 bilitas ergo est dispositio corporis recipientis
 perfectum esse. Subtilitas verò potest ei. anne-
 di secundum eorum opinionem, qui aliunt ra-
 tione illius posse corpus gloriosum penetrari
 cum alio corpore: quia hoc est genus incorru-
 ptibilitatis non cedere alteri in eodem loco. Si
 verò cum Sancto Thomæ id negetur, dicendū
 forte, quod per subtilitatem corpus sit idoneū
 obtēperatque animæ in suscipiendis facile po-
 tentiis & organis & viribus, ac demum debi-
 tis complexionibus corporis, quæ proximè
 fluunt ex essentia hominis, vt aptum fiat ad
 operandum: veluti subtilia, vt aër & ignis ma-
 ximè mobilia sunt. Claritas verò perinet ad
 operationem sensuum, & maximè visus ac de-
 mum agilitas ad localem motum.

rationes præter localem motum, quales sunt
 sensationes & appetitiones appetitus sensit-
 uui. Sed agilitas quatenus anima obediens est
 in motu locali. At verò tunc non restaret ra-
 tio, qua claritas ei conueniret, & ideo si impaf-
 sibilitas ponatur prima, quod re verè quod
 esse perpetuum adiones præcedit, congruen-
 tissimum est, sic videtur ordo istarum dotum
 constituendus. Sunt enim in omnibus tria, sci-
 licet, esse, quod est omnium fundamentum.
 Et potentia ad operandum, quæ inde proxime
 effluunt, ac denique operationes. Impafsi-
 bilitas ergo est dispositio corporis recipientis
 perfectum esse. Subtilitas verò potest ei. anne-
 di secundum eorum opinionem, qui aliunt ra-
 tione illius posse corpus gloriosum penetrari
 cum alio corpore: quia hoc est genus incorru-
 ptibilitatis non cedere alteri in eodem loco. Si
 verò cum Sancto Thomæ id negetur, dicendū
 forte, quod per subtilitatem corpus sit idoneū
 obtēperatque animæ in suscipiendis facile po-
 tentiis & organis & viribus, ac demum debi-
 tis complexionibus corporis, quæ proximè
 fluunt ex essentia hominis, vt aptum fiat ad
 operandum: veluti subtilia, vt aër & ignis ma-
 ximè mobilia sunt. Claritas verò perinet ad
 operationem sensuum, & maximè visus ac de-
 mum agilitas ad localem motum.

Solutio præmi argumenti. Et per hoc solutum restat primum argumē-
 tum. Subtilitas namque corporis gloriosi
 prouenit ex acutissime quantitate, vt in actu,
 aut paruitate & raritate materia, vt in aqua,
 vel aëre. Nam tāta est materia in corpore glo-
 rioso quanta ad debitam hominis composi-
 tionem necessaria est: sed dos subtilitatis est
 habitus, vt corpus debite ab anima, vel infor-
 metur, vt ait D. Thomas, vel vt potentia &
 organa & debitas vires suscipiat ad operan-
 dum. Hinc ambiguitatis colligitur solutio de
 essentia huius dotis, sit ne qualitas distincta à
 corpore: Scotus enim distinctione præsentis.
 q. 16. negat esse qualitatem, cui Durandus adski-
 pulatur distinctione. 44. quæstione quinta. Sed
 Paludanus quæstione. 3. probabile existimat
 esse qualitatem. At verò Diuus Thomas id
 non insinuat. Neque verò opus est has quali-
 tates absque necessitate multiplicare. Vnde si
 eut de impassibilitate diximus, ita & de subti-
 litate dicere possumus, q̄ non sit aliud, quam
 habitus corporis ppter animæ informatio-
 nem, vt facile vires & potentias accipiat ope-
 randi quæ ex ipso esse perpetuo effluunt.
 Tamethi non magni esse referre dicere, quod sit
 qualitas. De effectu autem huius dotis etiā
 controuertitur. Vtrum scilicet virtute illius
 possit

Sententia au-
toris.

Solutio præ-
mi argum.

possit corpus gloriosum cum alio se pen-
 trare: hæc autem quæstio aliam præsuppo-
 nit. Vtrum scilicet, id sit siue possibile virtu-
 te dotis, siue alia diuina.

Cell. non
sunt diuisibi-
les.

Primum omnium opinari quis forsitan pos-
 set nulla opus esse corpori glorioso virtute
 penetrandi se cum celo empyreo: sed quod
 cælum posset diuidi sicuti aër vel aqua. Dixit
 enim (vt paulò ante retulimus Sanctus Tho-
 mas. 2. sententiarum. quæstione. 2. articulo.
 2.) quod diuiditur ad formandas beatorum
 voces, idque ipsum opinatur Ricardus distin-
 ctione præsentis. quæstione. 3. articulo. 4. At
 verò hoc certè non est bene opinabile. Tum
 quod, nec voces videntur illie formari ex aëre,
 tum quod non est intellectus facile quomodo
 corpus illud sit incorruptibile, & tamen
 sit diuisibile. Vnde Iob. 37. Cæli velut aër so-
 lidissimi fundati sunt. Quare nec Diuus Tho-
 mas nec Ricardus fateri audent, quod diuidan-
 tur ad motum corpori glorificatorum quic-
 quid de sono dixerint. Præsertim quod de
 alijs sphaeris cælestibus inferioribus suspica-
 tur nemo esse diuisibiles, per quas tamen a-
 scendit Christus, ascendenteque beati resump-
 ptis corporibus.

Quò ergo ad penetrationem redeamus, eam
 Philosophi constanter negabant. Enimuerò,
 vt Philosophus, & Commentator. 4. Physico.
 capitul. de vacuo docent, impossibilitas ef-
 fendi duo corpora in eodem loco ex eorum
 mathematicis terminis prouenit: vocant au-
 tem mathematicos terminos dimensiones
 quantitatis. Quare dicunt, quod si cubus,
 nempe quadrata quantitas, absque physico
 corpore esset in loco, non posset secum aliud
 corpus ibidem compati, secus si sint duo cor-
 pora vnicuique habentia quantitatem, vt mate-
 ria & forma: materia enim & forma ligni in
 eodem sunt loco adæquato. Hinc ergo lumi-
 ne naturali colligitur duo corpora non posse
 penetratiue in eodem existere loco. Quinuo-
 Durandus in. 4. distinctione. 44. quæstio-
 ne. 6. cui Paludanus adskipulatur quæstione
 3. tanquam probabilem opinionem sustinet,
 quod per nullam potentiam Deus potest fa-
 cere, vt duo, corpora in eodem loco se pen-
 trent simul. Et ratio eius est, quoniam non
 minus necesse est duo corpora distingui ad in-
 vicem situ & loco, quam partes eiusdem cor-
 poris sitū inter se distare: nam cum ante diui-
 sionem necesse erat partes distare loco, id ip-
 sum necesse erit postquam sunt duo partes
 autem eiusdem corporis non possunt esse si-

Durandus &
Paludanus.

mul: quia de intrinseca ratione cuiusque cor-
 poris est habere partem extra partem sicut &
 loco distantes: ergo & duo corpora necesse
 est sic distare. Quod confirmatur eadem mi-
 nor. propositio: quoniam si non esset, neces-
 se partes eiusdem corporis distare, posset se cū
 da medietas poni in eodem loco cum primas
 & rursus si illic cōsideres duas medietates pos-
 set poni secunda vbi est prima atque adeo sic
 conduplicando posset eam iueni ponē in loco v-
 nius grani milij, quod non est opinabile.

Tertium argumentum sumitur ex Boetio li
 bro primo de trinitate capit. 1. vbi ait, quod
 differentia individualis sumitur ex accidenti-
 bus: duo enim homines non eundem aut spe-
 cie, sed accidentibus distant: potissimum autē
 est locus, & ideo fingere (inquit) duo corpo-
 ra in vno loco nō possumus. Aliā afferunt mi-
 noris efficacitæ argumenta.

Boetius.

His tamen nihil obstantibus subiungitur se-
 cunda conclusio. Per diuinam omnipotētiā
 fieri potest, vt duo corpora in eodem loco si-
 mul consistant: At verò cum hoc per naturā
 fieri nequeat, non potest conclusio, ratione
 naturali monstrari, neque vllus merè philoso-
 phus eam recipere: sed satis est supposita fide
 rationes quæ contrariæ apparent, dissoluerē.
 Est ergo conclusio de fide saltim secundum
 cōmunem scripturæ sacræ interpretationem.
 Sanè cum Christus iuxta conclusio. 3. virgi-
 nis claustris natus fuerit, & ex sepulchro
 resurrexerit, & ad discipulos obleratis iu-
 ingressus fuerit, & per celorum corpora ascen-
 dens ad patrem absque eorum incisione pe-
 netrauerit, & similiter in die iudicij ascendit
 cum eo beati in corporibus gloriosis, & cum
 celo se Empyreo penetrabit.

Secunda cō-
clusio.

Sacra testi-
monia.

Durandus quidem & Paludanus ad omnia
 ista respondere nituntur, quasi non sint de fi-
 de. Aiunt quippe, quod forte latera, vas inte-
 meratę virginis absque ruptione poterant di-
 latari: & cæli seipdi virtute diuina. Neque ex-
 presse habetur, vt aiunt, in euangelio, quod
 Christus clauso sepulchro resurrexerit, aut q̄
 per fores clausas fuerit ingressus, sed quod erāt
 clausa: dum venit.

Durandus re-
spondit.

Sunt autem cauillationes istæ minime tute-
 imò videntur factis textibus inimicę. Quare
 Damascenus libro. 3. cap. vltimo. Corpus in-
 quit, gloriosum erit spirituale, quale fuit cor-
 pus domini post resurrectione, clauso in quo
 pertransiens. Ratio ergo possibilis hu-
 ius, vt ait Diuus Tho. est, quod necessitas, vt
 quodcumq; corpus vnum sub proprium ven-

Reprobatio.

dicet locum, neque eundem duo. simul naturaliter replere valeant, est diuersitas materiz, quæ distinctionem situs exigit: vnde prouenit, vt cum duo per mixtionem in vnum coeunt, nequeat id fieri, nisi vtroque destructo vnum fiat tertium: vt dum aqua infunditur vino. Igitur cum esse cuiusque corporis à suis intrinsicis principijs: ceu à causa secunda pendeat: à Deo verò tanquam à causa prima, & quicquid Deus facit cum causa secunda, facere se solo possit præter ordinem eiusdem causæ, potest duo corpora, vtroque in suo esse cõseruato, in eodem loco ponere. Quemadmodum accidens quod naturaliter mediante subiecto conseruat, potest subiecto destructo se solo conseruare: vt fides nos in sancto Sacramento docet.

¶ Secundo id probatur. Sicut forma & materia lapidem componentes sunt per eandem quantitatem in eodem loco, potest Deus eodem loco supernaturaliter seruare separatas, suam vtique quantitatem tribuendo.

Redargutio Scoti.

¶ Scotus verò loco citato distinctio. præferti quæstio. 16. hanc rationem D. Thom. refutat. Impossibile enim, inquit, est, quod Deus rem aliquam absq; suis principijs intrinsicis conseruet, cuius contrarium hic Diuus Thomas affirmare videtur. At verò Diuus Thomas nunquam id formauit: nam quando duo corpora virtute diuina sunt in eodem loco, vtriusque principia intrinseca illic seruantur. Sed vult dicere, quod cum duo esse distincta duorum indiuiduorum pendeant à distinctione materiz, & distinctio materiz ex distinctis sitibus in diuersis locis, facit Deus, vt quantus non sint in diuersis locis, nec habeant diuersos situs, habeant esse distincta in eodem loco.

Alia ratio.

¶ Alij probant, eo quod quantitatis duo sunt officia, scilicet, facere corpus quantum: nempe in suis partibus extensum: & extendere in ordine ad locum, & ipsum occupare. Primum autem habet in genere causæ formalis: & posterius in genere causæ efficientis. Potest ergo Deus seruato priori, secundum effectum impedire, vt corpus non occupet locum. Hæc verò ratio non est, vt iacet admittenda. Quantitas enim corporis se penetrans cum alio non impeditur, quin occupet locum: imò vtrumque eundem locum occupat ne aliud naturaliter subintret sicut solum absque alio occuparet etiam si esset glorificatum, sed solum sit, vt vtraque quantitas alteram secum virtute diuina admittat. Neque verò naturali-

ter illam repellit in genere causæ efficientis, sed quia locum occupat.

¶ Vnde ad argumentum Durand. negatur tã intrinsecum esse quantitatem extendere corpus in ordine ad locum, quam ordinare partes in se: Christus enim cum sua quantitate est in sacramento, quod certè Durand. sine periculo negare non potest: & tamen non extenditur in ordine ad locum, & hoc certè maius est miraculum quam ponere duo corpora in eodẽ loco: vbi neutra impeditur quantitas, quomodus sit extensa in ordine ad locum. Et ad aliud conceditur qd potest tota quantitas cæli poni in tanto loco quantum est granum milij. Imò in minori, nam & quantitas corporis Christi est in sacramento sub quocunq; puncto specierum: nec hoc dicit Theologo negare. Atq; adeo nec ambigere quin Deus possit duo corpora in eodem loco collocare.

¶ Vnde ad rationem Philosophorum respondetur. Dimensiones corporum solum obstare ne naturaliter duo corpora in eodem simul loco esse possint, non autem quin Deus supra naturali virtute id valeat efficere. ¶ Et similiter respondetur ad Boëtium, quod loquebatur mera rerum natura pensata: Principia enim indiuiduationis naturalia sunt tempus, & locus: duo nãque homines non differunt numero, nisi quia vnus hoc tempore & loco productus fuit, alius alio: nequeunt enim naturaliter duo in eodem adæquato loco & tempore simul produci, secus autem virtute Dei, qui nõ dependet in operando ex loco & tempore. Et ex eodem principio soluantur aliz rationes plurimæ, quæ à diuersis doctoribus in fauorem Philosophorum fieri consueverunt.

¶ Verù tamè hac supposita veritate hoc theologum inde exurgit dubium. Vtrum possibilitas hæc penetrandi se vnum corpus cum alio in eodem loco glorificato corpori virtute huius dotis subtilitatis competat. Duo enim de hac re fuerunt errores. Vnus què supra retulimus illius Euthicij Cõstantinopoli. quod corpora glorificata virtute dotis subtilitatis erunt aerea atq; adeo poterunt per poros cuiuscunq; alterius corporis penetrare. Hæc tamen absurda hæresis est, quæ veritatem humani corporis tollit. Samè cum corpus tunc non esset palpabile, nec veram haberet carnem & ossa, cuius cõtrarium Christus discipulis per suam curauit. Nam caro & ossa aeream raritatem non serunt. ¶ Sed alius fuit error philosophinimus absurdus, qd virtute subtilitatis habet corpus glorificatũ posses suam figurã variare

Solutio argumentum Durand.

Solutio rationis Philosophorum.

Ad argumentum Boeti.

Duo de subtilitate error.

Secundus error.

& in

¶ In quacunq; partissimã quantitatem contrahere, vt possit per quemcunq; porum quantumuis paruum se se colare. Et ita dicunt habuisse Christum, intrasseque inuis clausis per orificium exiguum, & inuisas. Atq; ita dicit posse penetrare per cælum. ¶ Sed tamè & hæc cogitatio veritate tollit humani corporis: salua enim corporis consistentia nõ potest quantitas nisi per cõdensationem iniqui, vt quando aqua gelatur, corpus autè humanũ tantam cõdensationem nõ suffert: & multo minus gloriosum, quod cum sit incorruptibile, nõ est cõdensabile. Imò licet fieret, vel per cõdensationem, vel per subtractionem alia via quantitatis, non posset humana figura sub tam exigua quantitate seruari, imò fieret nostrum hominis, vt formica, quod decentia corporis gloriosi absurdissimè dedeceret. Præterquam qd cæli nõ habent poros per quos corpus posset beatitranfire. ¶ Sunt ergo huiusmodi figmenta deridicula: & ideo aliter inter theologos variatur opinio supposita veritate, qd possit se corpus gloriosum penetrare cum alio. Scotus enim quæst. 16. citata ait, penetrationem hanc ratione subtilitatis prouenire. At verò S. Th. dist. 44. id negat, eum quo Durand. cõsentit. & Ricardus dist. præferti art. 4. q. 3. ¶ Arbitror tamè dissidium potius in verbis consistere, qm in re. Nichilominus rigore proprie loquedi seruato subiungitur tertia conclusio. Quod se corpus gloriosum cum alio penetrat, virtute dotis subtilitatis non habet, sed sola id virtute diuina facit. Probatur prior pars. Nulla virtus quæ in corpore glorioso existat potest illud facere cum alio penetrabile, nisi tollendo penetrationis impedimentũ quod est quæritatis dimensio: hoc autem virtus subtilitatis efficere non potest: nam si ponatur esse qualitas, siue corporalis, siue spiritus, non est aëria, vt sic illam valeat quantitatè, corpulentiamq; tollere, ratione cuius asquit cum alio se penetrare. ¶ Item quia illa tollere nõ posset nisi corpus corrumpendõ nam quantitas illa compositio nem corporis insequitur, est enim cõditio materiz, quæ verè est in corpore glorioso, corpus autem illud non est corruptibile. ¶ Præterea quãuis fingeretur posse citra corruptionem corporis quantitas tolli, nihilominus ablatio illa defectus esset potius corporis, qd perfectio. Et rationes istæ, quãuis quomodo dolibet de hac dote loquamur, energiam habeant, efficacitorem tamen si huiusmodi dos nõ ponatur esse qualitas, & virtus adiecta corpori, quod Scotus cõcedit, & virtus qui similitudinem

huius penetrationis ex cõsistentia luminis tum aere & ignis cõferro ducunt. Hæc verò exempla licet ad explicandã rem vulgo conferant, nõ tamè re vera sunt legitima: quoniã lumen nõ est corpus. Neq; in ferro ignito est substantia ignis, quippe quæ tam densam materiam non seõ perimitat. Quapropter neq; illic est tam intensus calor quam in flamma candela: quia tanta intensio nõ est nisi eam forma ignis. Verũ tamen propter multitudine & densitatem materie fieri insubitum illic est plus caloris ob idq; vehementius vit, quã flamma candela. ¶ Alij fingunt, vt ipse Scotus confert, qd dos subtilitatis quantitatè a corpore nõ adimat, facit tamè vt nõ occupet locum, & ideo potest cum alio se penetrare: hæc tamen fictio vana est, tũ qd natiõ est quantitatè, & ab illa inseparabile, locum occupare, tũ qd vanissimũ est dicere corpus gloriosum nõ occupare locum: tunc enim quocunq; aliud corpus posset naturaliter eundem locum intrare. Neq; illa esset in corpore glorioso penetrationis virtus, sed euacuãdi loci. Cum tamè corpus gloriosum locum repleat, quare quãdo aliud esset secũ in eodem loco vtrũq; per se illud replet. ¶ Itẽ sequeretur, qd vnum corpus gloriosum posset se penetrare cum alio glorioso, quod nullus Theologõ admittit, nec admittendũ: est quia est contra illorũ corporũ decentiam, & decorem. ¶ Alium modum refert Ricardus, neque oĩno reputat improbabile, nempe qd impossibilitas penetrationis non solũ ex dimensionibus proueniat, sed ex debilitate virtutis ad subintrandum corpus alterius. Corpora aut non gloriosa sunt ad hoc debilia: & ideo se nequeunt penetrare. Corpus verò gloriosum habet illã virtutẽ subtilitatis, & ideo intrat locum corporis non gloriosi, quod resistere nõ potest, non tamen locum alterius corporis gloriosi: nam sicut vnum habet virtutem intrandi, aliud habet virtutem resistendi. ¶ Hæc autem inanis fictio est: nam se penetrare cum alio corpore non est agere, & quãtitas natura sua resistit, nõ tantum virtus actiua, sed quia locum replet. ¶ Si ergo queras ab Scoto, quomodo corpus gloriosum virtute subtilitatis cum alio se penetrat, respondet hoc habere quatenus ab hac anima informatur. Hoc autè maiori indiget explicatione, si enim intelligat talem virtutẽ in esse corpori falsum est, si autem intelligat esse hoc debitum illi statui, est verum. ¶ Ob idq; adhibetur hic quarta conclusio. Quãuis corpora duo se penetrare, siue alterũ illorũ glorificatũ sit, siue neutrum, aut vtrumq;

Alia opinio

Alius dicitur di modus.

Opinio Scoti

Conclusio

Re 4 sola

transmigrat essentialiter, quia non continet
his locis, de quibus cogit, sed dicuntur tran-
sire, quia suos actus ab uno loco in alium tran-
sunt. Ad hunc autem, quod corpus gloriosum
quantumvis nature sua non possit transire de ex-
terno in extremum sine medio, atque adeo mo-
tum se fore in tempore, virtute tamen glo-
rie sue ratione status inouetur in instanti, non
transcurrendo per medium.

Aduersus hanc autem conclusionem statuit
tertia conclusio. Corpus gloriosum neque
mouetur, neque moueri potest in instanti, sed
mouetur subiecto, hoc est brevissimo tempore
& quasi modo nostro imperceptibili. Pro-
terea patet super 4. Physic. in materia de va-
cuo, quod si in A. salate probauimus, Angelus e-
nim qui est substantia incorporea, atque adeo
a loco non pendens, potest quidem transire a
loco A. usque ad locum C. & non per medium
B. atque adeo potest moueri in instanti, si
ut non est in A. cum immediate ante hoc fue-
rit in A. & nunquam in B. corpus vero glorio-
sum in suo motu pendet a loco, atque non po-
test transire ab A. in C. nisi per medium B. vnde
delequitur quod nec possit moueri in instati.
Detur enim quod moueatur ab A. in C. Tunc
aut quando mouetur totum est in A. aut totum
in C. & utrumlibet dederis, non moue-
tur. Nam si totum est in A. nondum cepit
moueri, si vero in C. iam est motum, debet et-
go esse partim in A. & partim in C. aut in me-
dio B. Si est partim in A. & partim in C. ne-
cesse est, quod partim sit etiam in medio B. a
loquo pars que est in C. non esset continua
cum ea que est in A. aut dices dare, quod totum
sit in medio per A. in B. Si vero dixeris quod
est partim, aut totum in B. obsequitur quod est
simul in pluribus locis, quod est impossibile,
aut quod prius totum transiit per B. quam
peruenit ad C. atque adeo non poterit in in-
stanti. Quod si contenderis quod per poten-
tiam diuina mouetur, simul in pluribus locis,
tunc non mouebitur, sed quiescet. Fit ergo con-
sequens, quod corpus gloriosum mouetur in
tempore nobis imperceptibili, scilicet, velocius
quam velocissimi venti flatus. Si tamen volue-
rit. Nam poterit ut liberetur inoueri. Nihilominus
non est necesse, quod omnes beati aequa-
lem habeant virtutem mouendi se. Nam quod-
cumque tempus quantumuis paruum, est in
instanti diuisibile, & ideo quantumcumque
paruo tempore moueatur vnus, potest in mi-
nori moueri alius secundum meritum ratio-
nem. Quamuis fortasse non sit necesse tam ex-
actam meritorum rationem in motu sequi;

Tertia con-
clusio.

Secundum

De

quam in visione.

Ad primum igitur argumentum responde-
tur, ut supra diximus, quod corpora glorio-
sa non subleuantur in nubibus propter necesse-
sitate, sed propter reuerentiam & honore.
Ad secundum respondetur, quod motus localis
in instanti in se variatur, quia non dicitur
ordinem nisi ad extremum locum, quare id quod
tali motu mouetur (vt 8. Physic. dicitur) aut Phi-
losophus) nihil in se habet imperfectum, sicut
si quod mouetur motu alterationis aut aug-
menti. Neque vero mouebuntur propter in-
digentiam, sed necessitate que illis ad suam per-
fectionem debet, sed tum, ut supra videtur, liber-
tate, tum ut eorum potentia suis visibus deco-
retur. Neque obstat quod ait Philosophus 2. Cae-
li scilicet, quod ea que diuina bonitatem sine
motu participant, felicitas illam participant
quam cum motu. Illud enim intelligitur qua-
do nequeunt illa sine motu participare, quod
non est in beatis. Quod si arguas, Quod quod
que est beatorum sublimiorum est mansio, qua
re Christus (vt 2. ad Hebraeos ait Paulus) ex-
cellior caelis erit status, gloria & honore & di-
gnitate. Respondetur, quod mansiones tribuuntur
beatis secundum primum accidentale, &
ideo non est necessarium, ut illam memoretur.
Nam inde descendens nec variabitur essen-
tialis visus Dei, nec decidet de dignitate quam
habet manendi in sua mansione. Quare nihil
vetat quominus & existentes in inferioribus
mansionibus nonnunquam ascendant, quonia
neque per hoc augetur eorum dignitas.

Ad tertium vero respondetur, ut predictum
3. q. super 4. Physic. respondimus, quod Aristo-
teles de vacuo non arguit ostensum, ut proba-
re contendat, quod si daretur vacuū, motus fieret
in instanti, sed arguit ad impossibile, sup-
posita illorum Philosophorum opinione qui
nullam resistentiam in mobili in se habentem a-
gnoscebant. Tunc enim, cum in vacuo nulla
esset extrinseca, sequeretur illud impossibile
quod motus fieret in instanti. Aristoteles ve-
ro, quia mobile quodcumque finitæ actiuitatis
est, seclusa resistentia medijs intellexit succe-
ssiuum motum. Sic ergo de corporibus beato-
rum dicendum, quod licet medium non resi-
stat, mouentur nihilominus successiue. Non
quidem in tempore vero, quia post diem iud-
icij nullam erit. Sed erit secundum rationem
prioris. Arque motus ille & posterior erit
imperceptibilis, ait Augustinus quod vbi vo-
luent spiritus, liberi & corporis, scilicet, quam
citissime.

Solutio pri-
mi argum.

Solutio sec-
di argum.

De

Solutio re-
ij argum.

ARTIC.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrum in corporibus beatorum erit claritas

QUARTA postremaque
inter corporum dotes est
claritas, de qua ideo quaeri-
tur, vtrum sit in eis futura.
Et arguitur a parte negati-
ua. Corpus luminosum, vt
ait Auicem. 9. de naturalibus est peruium, hoc
est pellucens & transparentes vt crystallus: cor-
poris autem gloriosi non omnes partes pos-
sunt esse peruiæ & transparentes, quippe que
sunt terrenæ, vt caro & ossa ergo non erit lu-
cidum. ¶ Secundo. Lux & color contrarium
dispositionem exigunt in subiecto: quoniam, vt lib.
De sensu & sensato Philosophus ait, lux est ex-
tremitas perspicui in corpore non terminato,
sed color in corpore terminato: corpora ve-
ro beatorum erunt colorata: ergo non erunt lucida.
¶ Tertio. Si corpora gloriofa essent clara &
lucida, non esset in potestate beati, non videri
a quocunque oculo etiam non glorificati
corporis, quia lux omnibus est peruiæ: conse-
quens tamen est falsum: quia Christus post-
quam resurrexit, vt Luca ultimo legitur, oc-
cultauit se discipulis euntibus in Emaus: ergo
corpora beatorum nulla erunt claritate fulge-
tia. ¶ In contrarium est verbum apostoli pri-
mæ ad Corinth. capit. 15. Seminatur in igno-
bilitate, surget in gloria.
¶ Ad questionem duabus conclusionibus re-
spondetur. Prima. Beatorum corpora erunt
clara & lucida. Conclusio est de fide Matth. 13
Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum.
Et loco citato Sapientie tertio. Fulgebunt iu-
sti & tanquam scintillæ, &c. Atque illam cla-
ritatem Paulus appellauit gloriam. Vnde cum
beatos a stris comparasset, dicens aliam esse cla-
ritatem solis, aliam lunæ, aliam stellarum: sub-
iunxit, Seminatur in ignobilitate surget in glo-
ria. Enimvero gloria nihil aliud est, quam no-
bilitatis splendor, quo excellentia personæ o-
mnibus publicitus innouescit. Et ad Philip-
penses. 4. Saluatorem expectamus dominum
nostrum Iesum Christum qui reformabit cor-
pori claritatis suæ. Atqui (vt Matth. 17. legitur)
quo corporis gloriam, & claritatem suis di-
scipulis indicaret, transfigurauit se in monte
ante eos. Vnde Iob cap. 28. de sapientia lo-
quens (quo nomine beatitudo intelligitur.)
Non adæquabitur inquit ei aurū vel vitrum,

Partis negati-
uæ argum. 1.

Secundum

Tertium ar-
gum. 2. d. d.

Partis affirma-
tiua.

1. Concl.

neque topazio de Aethiopia. Super qua ver-
ba Gregorius. 18. Moral. cap. 3. ait, quod in
auro claritas fulgentium beatorum designa-
tur: & in vitro perspicuitas cordium. ¶ Illi
quintæ essentia fautores eidem claritatem ve-
luti impassibilitatem & reliquas dotes ascri-
bunt. Sed hanc iam supra opinionem reiici-
m. Est ergo claritas nihil aliud quam fulgor,
qui ex anime beatitudine in corpus influit.
Id enim quod recipitur, non ad modum influetis,
sed ad modum recipientis suscipitur: quare ni-
hil obstat quominus ex spiritali gloria splen-
dore, qui est in anima, corporalis claritas resul-
tet in corpus: vt sicut gloria anime participa-
tio est gloria diuina: ita & gloria corporis sit
participatio illius que est in anima. Vnde si
qua dotium qualitas est corpori infusa, id de
hac potissimum claritatis dote sentire cogruit,
ab ipso distincta. Haud enim claritas hæc so-
lum est intelligenda, vt Durandus distinctio-
ne 44. questione. 8. refert, Metaphoricè scilicet,
quod sit manifestatio illius glorie. Aut sic
tantum, quod illa corpora sint tera & polita,
vt sicut speculum alieno lumine lucet ita vt so-
lo illo lumine luceant, quod a sole, vel a celo
Empyreo suscipiunt. Sed quod in se habeant
inhærentem lucem: veluti sol ipse, & pretiosi
lapides, qui etiam in tenebris lucent. ¶ Verum
tamen non ita planus est intelligendi modus,
quo corporalis claritas ab illa spiritali anime
deriuetur, vt rum scilicet anima concurrat in
genere causæ efficientis. Non enim satis intelli-
gitur quomodo anima efficere possit clarita-
tem illam. Et ideo contra hanc opinionem San-
cti Thomæ arguit Ricardus distin. presentis
arti. 4. q. 9. Anima quippe beata non potest il-
lam claritatē de nihilo facere: quia creare non
potest: neque illam valet de claritatis suæ visio-
ne efficere: quia sicut corpus nequit in spiri-
tum transmutari, ita nec spiritus in corpus. Et
ideo Ricardus duos modos excogitauit. Vnus
scilicet, quod quemadmodum anima virtute
intellectus agentis abstrahit a phantasmati-
bus species intelligibiles, ita anima de corpo-
rali materia corporis virtute beatæ visionis e-
ducat illā corporale claritatē. ¶ Attamen hoc
non tā facile intelligitur quod dicitur: quonia non
est in corpore materia signabilis, vnde illa cla-
ritas educatur. Est ergo modus alius, quod cla-
ritas illa pducitur per creationē a Deo. Et cer-
tè, si est qualitas, ita dicendum est. Nisi quod,
quæ ad modum supra diximus, visio in sua virtu-
te eminenter continet dotes istas: quia tanquā
illi debitum statui, qui beatis conuenit ratione
visionis

Quomodo
anima claritatem corp-
efficiat.

Ricardus.

visionis & ratione illius perfectissime anima-
tionis, qua anima informat corpus, dotes illar
corporibus obveniunt.

Non in om-
nibus eade-
erit claritas.

¶ Neque verò omnes beati, vt ait Paulus æ-
quali claritate, ut ilabunt, sed secundum iusti-
tiae distributionem, & pro merito cuius-
que & dignitatis ratione. Itaque Christus erit
inter omnes sicut sol, atque omnium beatorum
exemplar. Cuius indicium fuit, quòd in
transfiguratione respanduit facies eius sicut
sol: & vestimenta eius (quorum nomine desi-
gnantur Sancti) facta sunt alba sicut nix. At
verò quauis euangelista exemplum posue-
rit in sole nobis notè credibile tamè est quòd
beatorum minimus fulgentius quàm sol splē-
debit. Nam si celorum lux (vt supra diximus)
propter statum filiorum Dei augetur, ratio
videtur exposcere, vt beati ipsi micantius elu-
ceant. Veruntamen non opus est, quòd vnus
beatorum tantum luceat quàm sol, propterea,
quòd sol quàm latissimo intervallo maior est
beato corpore: sed si caret tantula particu-
la solis quantum est illud corpus, ut ilantius il-
lud esset. ¶ Est autem hic dubium, vt rùm eor-
pora beatorum à corpore non beato natura-
liter videantur. Ricardus namque in disti-
ctio-
ne præfati artic. 4. quaestione 6. aduersus San-
ctum Thomam. partem sustinet, negatiuam: duo
scilicet asserens. Primum, quòd claritas illa cor-
porum beatorum specie differat à claritate ele-
mentarum & à claritate solis. Vnde quando
dicitur, quòd fulgebunt iusti sicut sol, iniqua-
tur æqualitas, imò plus lucēbunt iusti, sed si-
militudo captui nostro accommodata: quia
solis claritas est imitatio quedam illorum bea-
torum. Secundò ait, quòd nisi beatus tempe-
rare lucem illam voluerit, vt quasi sub parua
mibecula appareat, nequit propter sui excel-
lentiam debilitatem oculi non glorificati ab
illo videri. Et potest exemplo doceri vesper-
tilionis respectu solis. Et vera est magnam
argumentum quòd si naturaliter possit ab o-
culo non glorificato videri, consequeretur, q
nò esset in facultate beati occultare se nò bea-
to diu vellet, quia claritas illa naturaliter repre-
sentat nisi de loco illo beatus abscederet: cum
tamè Diuus Thomas, & omnes contrarij do-
ceant. ¶ Accedit & Augustini testimoniu li. 2.
de ciuita. Dei cap. 19. vbi ait, quòd claritas cor-
poris Christi cum resurrexit ab oculis discipu-
lorum abscondita fuit: quoniam eam non fer-
ret humanus atq; infirmus aspectus, quando
ille à suis ita debet et agredi, vt possit agnoscere.
Igitur opinio hæc Ricardi profectò probabili

Dubium.

¶ Item ad
quod dicitur
de illis

¶ Item ad

tate non caret. Neq; verò scio quid S. Thom.
sensisset, si in summa hucusque peruenisset.

¶ Nihilominus hic licet eandē referat opinio-
nem, illam tamen respuit, & contrarium sen-
tit. ¶ Secundum quæ sitatur secunda con-
clusio. Quauis corpus gloriosum videri à nò
glorioso naturaliter valeat, est tamen in pòte-
state beati, illud occultare ne ab oculo nò glo-
rioso videatur. In hanc secundam partem Ri-
cardus & omnes consentiunt. Priorem verò
inde Diuus Thom. probat, quòd ei non vi-
detur contraria opinio posse defendi, nisi di-
cendo lucem illam non esse eiusdem rationis
cum luce solis. Nam si est eiusdem rationis
cadit sub obiecto visus eiusdem rationis cum
nostro, qualis est oculus damnatorum. Quòd
autem sit eiusdem rationis probat. Nam cum
in sacris asseritur, quòd fulgebunt iusti sicut
sol, lux intelligenda est qualem nos conspici-
mus: alioquin non intelligeremus quid esset.

Secunda cō-
clusio.

¶ At verò probatio non est satis euidentis: quo-
niam quicquid sit de sole respectu ignis, cuius
claritates fortè, vt calores sunt eiusdem speciei,
sustineri tamen potest, quòd claritas illa bea-
torum sit alterius speciei. Et quauis sit eius-
dem, manere tamen videtur alia ratio in suo
rigore scilicet, quòd oculus non glorificatus
proportionem ad illam luminis excellentiam
non habeat, quomodo modum nec, respectu
ad lumen solis. Veruntamen D. Thomas re-
spondet, quòd claritas beati corporis licet in
essentia sit eiusdem speciei cum claritate solis,
nihilominus in modo efficiendi est alterius ra-
tionis. Et ideo sicut corpus ipsum non potest
pati nisi passionem animalis, scilicet sensum, ita
non potest impedire quominus à quocunq;
oculo naturaliter videatur.

¶ Opinio hæc præterea Sancti Thomæ sa-
cris oraculis fulcitur vt est illud Apocalypsis
1. Videbit eum omnis oculus, & qui eum pu-
pugerunt, scilicet Christum ad iudicium ven-
ientem. & Sapientia. 7. de eisdem damnatis
legitur, quòd gloriam filiorum Dei viden-
tes turbantur timore horribili, & miraban-
tur in subitatione in sperata saluiss. Item si
configurabimur (vt ait Paul.) corpori clari-
tatis Christi, cum claritatis illius exemplum
fuerit illa quæ in transfiguratione Domini
in eius facie respanduit, sit vt & claritas bea-
torum sit, velut illa, visibilis, quauis negan-
dum non sit, quin humanus oculorum obtu-
tus non possit tam eximium splendorem diu-
ferre propter allegatam Angustini autori-
tatem. Et fortasse in die iudicij non apparebit
damnatis

damnatis Christus & reliqui beati nisi nubi-
bus temperantibus corporum splendorem.

¶ Secunda pars conclusionis probatur, quo-
niam quando Christus suam esclauit clarita-
tatem discipulos illos euntes in Emaus, dum
cum illos colloqueretur, non censetur nouum
miraculum, sed status gloriosi corporis obedi-
entis animæ ad nutum ergo & omnibus bea-
tis ratione illius status conueniet, vt oculis nò
glorificatis occultare se possint. ¶ Et confir-
matur: quoniam claritas illa ob eorum merita
ita illis donata est ergo sua est voluntati subie-
ta. Vnde quòd Christus se discipulorum ocu-
lis subtraxit, non fuit necesse, vt inde abscede-
ret. ¶ Verum est tamen quòd si est qualitas,
nò est intellectui facile quomodo arbitrio bea-
ti possit occultari. Item est argumentum, quòd
etiam se possit beatus alteri beato contegere,
quòd concedi non solet. ¶ Respondetur nihi-
lominus, quòd cum illa non producat nisi
ex virtute Dei, ex debito & decencia illius sta-
tus, non decet, vt beati se sibi mutuo occultet:
secus respectu aliorum quòd voluerint. Ad
eorum namque nutum Deus illis subuenit, ve-
luti de subtilitate secundum Sanctum Tho-
mam dictum est.

Solutio pri-
mæ argum.

¶ Ad primum igitur argumentum responde-
re, quòd A uicenna, & Philosophi loquuntur
de corpore luminoso, quòd ex natura sua cla-
ritatem habet, quòd non potest esse nisi per-
uium & transparentem vt Crystallus. Corpus au-
tem gloriosum non ex natura, sed ex merito.
¶ Dubia tamen est sententia hæc propter ver-
bum illud citatum Gregorij. 18. Moral. capit.
31. quòd in auro intelligitur beatorum clari-
tas, & in vitro pellucencia seu transparentia.
Quòd verbum exponens D. Thom. credit, q
corpora illa erunt transparentia. Quauis pro-
fectò obscure loquatur. Nam in solutione pri-
mi respondens, vt modò dicebamus ad Aui-
cennam, ait corpora beata non fore peruia, id
est, transparentia. Sed statim exponendo ver-
bum Gregorij contrarium dicit, scilicet, quòd
densitas illorum corporum non contrariatur
peruietati. Facit enim argumentum hoc. Om-
ne corpus lucidum occultat illud quòd est post
se. Vna enim flamma occultat & eclypsat il-
lud quòd à tergo illius est: corpus autem glo-
riosum non occultat, dicente Gregorio, quòd
erit sicut vitrum ergo non erit lucidum. Et re-
spondet negata consequentia. Imò erit luci-
dum, quòd Gregorius ait significari in auro,
& simul peruium & transparentem quòd signi-
ficatur in vitro. Quia densitas inquit illorum
corporum qualem dispositio exigit humani

corporis, non obstat transparentia: Crystallus
enim densissima est, & nihilominus trans-
parens. ¶ Ricardus verò in ter respondendum
ad idem argumentum, negat illa corpora esse
transparentia. Nam densitas, inquit, repugnat
transparentia. Quæ res, transparentes, vt Cry-
stallus, non sunt, inquit, densæ, sed porose:
quauis sint duræ, neque opus, inquit est, vt
maior semper densitas maiorem duritiem se-
quatur. ¶ Ad hoc ergo dicendum in primis,
quòd verbum Gregorij non debet nobis tan-
tum negotium facessere. Ipse enim nò ait, cor-
pora gloriosa fore vt vitrum, eo quòd sunt pel-
lucencia & peruia respectu oculi corporalis:
vt scilicet possit vnus beatus videre tertium,
qui est à tergo secundi: quasi corpus secundi
esset sicut vitrum: sed quia est perlucens oculis
mentis: nempe quòd vnus beatus videt cor al-
terius sub eius corpore latens. Ait quippe illa
beatorum societatem esse, vt aurum & vitrum,
quorum corda sibi iniuncta & claritate fulgent,
& puritate translucent. Et ideo bene potest
opinio Ricardi sustineri, Non tamen propter
eius rationem, scilicet, quòd eorum densitas
transparentia obstat: nam, certè crystallus de-
nsissima est: sed quia id neque naturæ corporis
humani congruere videtur, nec ad illum statum
esse necessarium. Nihilominus opinio San-
cti Thom. est satis probabilis: quia illa corpo-
ra erunt veluti spiritualia, animis ad nutum
obsequentia. Et ideo ait, quòd sicut in potesta-
te corporis gloriosi est ostendere se non glo-
rioso vel se occultare, ita & occultare corpus
post se existens. Hoc pacto, quòd quòd ostē-
dit se ipsum, tunc occultabit aliud: quia eius
colores impediunt ne per ipsum videatur al-
terum coloratum, eo quòd duo diuersi colo-
res per idem medium non videntur: sicut de
picta vitrina non permittit, vt colores alieni
trans ipsam videantur. Quando verò non se
ostendit, tunc non occultabit aliud, quin pos-
sit per ipsum transiueri. Itaq; quando Chri-
stus ab oculis euntes in Emaus disparuit, si
illie permanisset, potuerunt discipuli trans ip-
sum videre alia corpora sicut per lucida Cry-
stallum. Et propterea in solutione ad primum
respondit ad A uicennam. Corpus gloriosum
non esse peruium sicut naturale semper trans-
lucet: nec potest corpus trans ipsum existens
occultare.

Ricardus.

Sententia au-
toris.

Solutio secū-
di argu.

¶ Ad secundum igitur principale argumen-
tum respondetur, quòd gloria naturam non
tollit, sed perficit: & ideo corpora glorificata
iuxta eorum naturam erunt colorata, eadē
que pulcherrima. Corporis em pulchritudo

(v. 19. de civit. Dei, ait August.) est partium convenientia cum quadam coloris suavitate. Quae profecto pulchritudo beatorum maxime eorum est, sed nihilominus erunt claritate suffusivae quaedammodum vitrina per solares radios suos colores demonstrativa: & corpora gloriosa suam pulchritudinem per suam propriam claritatem ostendant. Quibus non omnia membra pari fulgore reluceant: quia non omnia sunt paris lucis capacia, ut os quam caro. Ad tertium iam responsum est, quod cum hoc claritatis donum datur propter meritum, in potestate beati erit ipsius effectum impedire. Quod si arguas: Qualitas inest corpori glorioso sicut quantitas: non autem in potestate beati est quantitas minor facere, aut maiorem: ergo neque est in eius facultate claritate illam quam est qualitas obtegere. Negatur consequentia: quia quantitas naturaliter inest corpori, quare non posset sine corporis mutatione mutari: neque vero est activa, claritas vero est donum supernaturale, & est activa: & ideo in potestate beati positum est, non quidem illa tollere, sed tamen eius effectum impedire. Quod si reddatur a corpore glorioso. Fortasse posset si expediret: sed tamen consequentia non valet: quoniam cum illa occultatio sit propter decentiam illi statui debitam, non videtur deesse, ut unus beatus coram altero existens se possit illius obtutui subducere.

QVÆSTIO QVIN-
ta, De aureolis.

ARTICVLVS. I.

Utrum aureole sint in beatis futuræ
à fructibus distinctæ.

Quinta demum quaestio, quae hanc distinctionem clausura est, instituitur de Aureolis, quae non omnibus beatis, sed quibusdam competunt, & ideo quaeritur primo, utrum sint à fructibus distinctæ, et arguitur, quod nulla sit aureola illicita futura. Aureola nominat premium accidentale ab aurea distinctum, quae est beatitudo essentialis: beatitudo autem essentialis omnia praemia comprehendit, cum sit status, ut

ait Boetius, omnium bonorum aggregatio perfectus: ergo aureola ab aurea non distinguitur. Secundo arguitur. Eisdem merito non debentur diuersa praemia, eidem autem merito, scilicet, virginitas, respondet aureola, & pariter fructus continentis; ergo aureola à fructu non distinguitur. In contrarium autem est, quod ecclesia militans cum à triumphante descendat: iuxta illud Apocalyp. 2. Vidi civitatem sanctam descendentem de caelo, illam imitatur, in ecclesia vero militante victoribus conferuntur lauræ: ergo & in triumphante. Aureolas, qui solam linguam latinam continent, non ab aureo aureolas, sed à lauro fortè lauræ nuncupabuntur: nam in re militari victores, praecipue apud Romanos, diuersis fertis donabantur. Erant enim diuersa coronarum genera. Vt triumphalis ex lauro: eo quod hæc arbor lætitiæ, victoriarumque sit nuntia: sicuti oliua ramus, quam columba ad Noë in Arcam detulit, fuit misericordiae Dei nuntius. Et alia erat obsidionalis ex gramine, quae donabatur ei, qui obsessus ab obsidione liberasset. Et ciuica ex queru, quia insigniebatur ille qui ciuem seruasset. Erat etiã muralis, & ruralis, atque alia id genus, & ideo videntur illæ coronæ non esse dicendæ aureolæ, sed lauræ: atque adeo nihil mirum, si quis suspicetur, vitio scriptorum pereunte prima litera, pro lauræola dici aureolam.

At verò non ita conijciendum est, sed quod patres consulto ab aureo aureolam dixerint. Beatitudo namque aureæ coronæ pluribus de causis comparatur. Prima, quod cum vita hæc humana, ut Iob. 7. legitur militia sit super terram, meritorum praemium merito dicitur corona: iuxta illud prima ad Timotheum. 4. Re posita est mihi corona iustitiæ. Et secunde ad Thessalonic. 2. Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Præterquam quod circularis coronæ figura, quae & omnium perfectissima est, & nec principium habeat neque finem, sed principium in ea coniungitur finitum perfectionem beatitudinis significat, per quam beati suo coniunguntur fini, tum etiam & eius perpetuitatem. Dicitur verò aurea, non solum propter illius beatæ lucis fulgorem, sed præsertim, quia beati illi possessores regni caelestis, ut reges æstimentur: eo quod Deo sicut sanctissimè subdit, cui seruire regnare est. Iuxta illud Apocalypsis. 5. Fecisti nos Deo nostro regnum. Et ideo Christus Apocalyp. ca. 9. refertur habens in capite suo coronam auream. Et cap. 4. Videnti illi quatuor seniores coronis itidem aureis insigniti leguntur, quas de capite

Solutio ter-
tj arg.

Obiectio.

Secundū ar-
gumentum.

In contra-
rium.

Nomen au-
reolæ.

Circularis
figura.

Primum ar-
gumen.

de capite suo adorantes Deum demittebunt. Igitur si beatitudo essentialis aurea corona dicitur, illa accidentalis, quae quibusdam beatis ratione alius excellentiae peculiariter adhibetur, merito dicitur aureola, hoc est coronula aurea. Ad quaestionem ergo quatuor conclusio- nibus respondetur. Prima. Congruentissimum est beatorum statui, ut quia aliquem singulari modo excellentem obtinuerit victoriam, super gaudium essentialis beatitudinis, quod aurea corona dicitur, aliud superaddatur accidentale, quod nomen habeat aureolæ. Conclusio hæc non habetur in sacris literis expressa, meritis tamen sancti patres illam docuerunt. Quare ecclesia in singulorum solennis martyrum canit Corona aurea super caput eius. Et primo figura eius præcessit in mensa sanctuarii veteris testamenti. Præceptum enim fuit, ut Exod. 25. legitur. Facies mensam de lignis Setim &c. & inaurabis eam auro purissimo. Vbi mensa caelestis regni designatur, de qua ait Christus. Ego dispono vobis regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam. Et sequitur. Faciesque ei aureum labrum per circuitum, & ipso labro coronam intrinsecam, id est, limam tam & politam altam quatuor digitis, ubi non inepte significatur aurea Sanctorum corona si de quatuor Evangeliorum fulgens in conspectu domini. Et subditur. Et super illam alteram coronam aureolam, scilicet, propter eminentiam quorundam egregie certantium, qui in seipso potiti sunt victoria. Ratio ergo conclusio nis ex similitudine ciuili militari ducitur, in qua propter singularia facinora singulares conferuntur corona, ut muralis aurea illis, qui primum murum subierunt, & castrensis illi, qui hostium castra primus introuerunt, atque id genus alia. Condecorantur, ut similiter qui strenue in hac vita pugnarunt, auctuario gaudio super communem mensuram donentur. De aureolis ergo quidam opinati sunt nullatenus esse ab essentiali beatitudine distinctas, sed ipsam eandem visionem, quae praemium essentialis est, & aureæ nomen habet, quia ratione martyribus, virginitas, aut doctoribus confertur aureolæ nomen sortiri. Non quod aliquo modo praemium ipsum aut gaudium crescat, sed quia illis confertur qui illo singulari genere victoriae potiti sunt. Veritatem opinio hæc non est rei consentanea, nam aureola, ut habet glossa super illud Exodi citato ait, aliquid superpositum est essentiali premio. Enimvero ubi meritum egregium præcessit cumulatiuis futurum est gaudium. Est ergo aureola à aliquo modo describatur) accidentale gaudium de aliquo insigni facto

1. Concl.

Exod. 25.
Aureola.

Similitudo
ciuili rei-
publicæ.

Varie opi-
niones.

Aureolæ de-
scriptio.

essentiali premio superadditum, corporali de- core declaratum. Vbi annotandum est, praemium non dici accidentale, quia sit accidens, nam & visio ipsa & beatitudo essentialis est accidens, neque quia potest beato deficere: nam sicut aurea, ita & aureola perpetua est, sed dicitur accidentale, quia est gaudium de aliquo creato bono, cum essentiali sit de Deo ipso viso, quod absque alio esset sufficiens. Non autem omne praemium accidentale est aureola, quoniam omnis aureola sit praemium accidentale. Potest enim aliquid ad di essentiali gaudio dupliciter. Vno modo ex natura communi visionis: quale erit vnio anime cum resurgentibus corporibus, per quam accessio ei fiet gaudij, & pariter contubernium completi numeris beatorum, & cognitionis affectionis; creaturam in proprio genere. Hæc ergo praemia sunt, & gaudia accidentalia, non tamen nomen habent aureolæ, quia omnibus sunt communia. Sed alio modo adhibetur aliquid eidem essentiali praemio ratione operis meritorij, quod dupliciter habet conditionem honestatis, & laudis. Prima ratio charitatis quae merito est essentialis, cui ideo praemium debet essentialis, minus aut maius secundum augmentum charitatis. Quare adiectio illa ad praemium pertinet essentiali quod Deum habet pro obiecto. Sed aliam rationem laudis debet meritum ex genere, & strenuitate operis, quale est martirium, & virginitas. Gaudium ergo, quod ratione ipsius adhibetur esse accidentale, quia de re creata, nepe de illo opere. Et hæc adiectio nomen sortitur aureolæ, quia illi excellentiae operis respondet ex genere suo. Quod si roges cur cum sit adiectio ad praemium essentialis, nomen habeat diminutiuum. Respondetur. Propterea quod non est essentialis, sed accidentale. Praemium enim essentialis quia ratione charitatis aestimatur maioris pretij est quam aureola: sed aureola illi adiecta facit illud accedere, altere crescere. Ex quo fit consequens posse aliquos sine aureolis maiori premio essentiali frui, quam habentes aureolas, ut diua Magdalenam ut angelos interim omittamus, possunt etiam & ex hominibus multo cumulatione habuisse charitatis gradum, propter longam vitam in qua plura accumularunt merita, quam sit charitas martyris in vno actu, & quam virginitas. Vnde aureola non est gaudium essentialis intensus: quandoquidem illud intensus esse possit ratione charitatis in eo qui aureolam non habet, sed est accidentale adiectum. Et ideo nec differat solum secundum modum, minus in eadem specie: modo differat specie. Si vero rursus sciliciter aureola ubi sit in anima aureolæ, ne, an in corpore, ex dictis colligitur solutio. Est enim

Praemij ac-
cidentalæ.

Diminutiui
nomē.

De subiecto
verò rursus sciliciter aureolæ ubi sit in anima aureolæ.

Est enim eius substantia in anima quia est gaudium de facto illo egregio quod ex charitate processit, quia ratione erat difficile, & strenuum: nihilominus gaudium illud explicabitur in corpore per modum coronulae in capite, vel instar palmae, ut infra explicabitur. Itaque aureola non supponit, ut dialectico more loquamur, nisi gaudium ipsum animae, connotando tamen fructum quo declaratur in corpore.

2. Concl. ¶ Secunda conclusio. Quavis aureola & fructus ambo sint praemia accidentalia, differant tamen inter se. Hae distinctione fructum ab aureolis diversi diversi modo interpretantur. Quidam enim aiunt inter aureolam, & fructum non esse discrimen, nisi quod aureola debetur pugnantibus iuxta illud. 1. ad Timot. 2. Non coronabitur nisi qui legitime certauerit, fructus vero laborantibus iuxta illud Sapient. 4. Bonorum operum gloriosus est fructus. At vero cum idem sit labor & certamen, distinctio haec solum est rationis, cum tamen distinctio inter aureolam, & fructum sit realis. Et eodem modo refutatur alij dicentes, non aliter differre, quam quod aureola consistit in gaudio boni creati, quatenus respicit labor corporis, fructus autem etiam in gaudio de bono creato, quatenus respicit voluntatem: nam & opus quod corpore exhibetur, ex voluntate procedit, quare sola tunc ratione differant. ¶ Ad intelligendum ergo discrimen hoc notandum est, quod cum nomen fructus corporalibus per metaphoram ad spiritualia transferatur, ex varietate quae in fructibus reperitur, variae sumuntur metaphorae. Fructus autem qui ex terra nascitur proveniunt diversas habet conditiones, ex quibus subinde diversimode ad spiritualia fit translatio. Primum enim convenit fructui dulcedo, quae tanquam ultimum qui expectatur finis deditur: & isto modo gaudium de consecutione ultimi finis est fructus: unde descendit fructuosis nomen, sive in re, quando in patria per consecutionem eiusdem finis illa capimus delectationem, sive in spe, de qua etiam in via gaudemus. Secundo modo accipitur fructus pro eo quod reficit, quavis non sit ultimum, & isto modo virtutes omnes dicuntur fructus, quos ideo fructus Paulus ad Galatas 5. ad duodecim commendat, dicens. Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax &c. Tertio modo accipitur fructus pro illo comodo quod ex labore agriculturae expectatur, & sic omne premium spirituale, sive sit gratia, sive gloria, dicitur fructus: iuxta illud ad Romanos 6. Habetis fructum vestrum in sanctificatione, finem autem vitam aeternam. Nullo autem horum trium modorum usurpatur hoc nomen in praesentiarum, sed

2. Concl.

Distinctio fructuum.

Fructus multipliciter dicitur.

quarto modo, ut metaphora sumatur ab illa fructus proprietate, qua fructus dicitur id quod ex semine nascitur. Sic enim Christus Matt. 13. verbum fidei appellavit seminem, quod in nostris cordibus seminatum facit fructum, aut trigesimum, aut sexagesimum, aut centesimum, secundum terrae benignitatem. Verbum enim ex natura sua efficacissimum est, & ideo quo terra feracior est, id est, cor benignius, uberior est fructus. Benignitas autem & feracitas cordis in hoc consistit, quod a terrenis se se expurgat, & in spiritum convertatur: ut scilicet neque vis huius seculi sit periculum. Nam quod illic seminatur, volucres caeli, nempe humana superbia devorat. Neque sit ut sicut saxum, sed emolliatur, ne quod illic seminatur, facile areseat. Neque vero inter duntiarum spinas sit constitutum, quae semen suffocare pergunt. Sed sit terra bona, ubi verbum in ea terrenos humores possit in spiritu convertere. Fructus ergo secundum hanc significatam est gaudium ab illo differens, quod est aureola. Ut inter auream, & aureolam & fructum hoc sit interstitium, quod aurea sit visio, seu gaudium essentialiale, inde de Deo viso perceptum, aureola vero sit gaudium de perfectione operis adhibendum: sed fructus sit gaudium quod de operantis dispositione accumulatur secundum spiritualitatis gradum, quo per dei verbum quisque in suo corde seminatum proficit. ¶ Ex quo fit, quod quoadmodum aureola, ita & fructus ad gaudium pertineat accidentale, essentiali adiectum: nam parimodo de bono creato percipitur. Atque adeo fructus non semper charitatis proportionem & quantitatem insequitur. Potest enim vidua plura charitatis opera & merita facere, quam virgo, imò & coniugatus, atque adeo in beatitudine essentiali excedere. ¶ Tertia conclusio. Fructus est si virtuti continentiae peculiaris tribuitur, omni tamen virtuti congruit. Hieronymus, quidem & adversus Iovinianum & in Commentariis Matt. 13. tres illas evangelicorum fructuum differentias solum continentiae ascripsit, quae ideo opinionem Sanctus Thomas, & reliqui Theologi sequuntur. At vero cuiuscumque virtutis est fructum ferre, verbum enim fidei in corde seminatum, omnium virtutum vberem frugem profert. Potissimum tamen in virtute continentiae fructus elucet, qui spiritualitati adscribitur. Nam cum spiritualitas ex abstractione à voluptatibus carnalibus exurgat, eo quod caro (ut ait ad Galatas Paulus) concupiscit adversus spiritum & spiritus adversus carnem, illi peculiariter virtuti tribuitur fructus, quia adversus carnem spiritus pugnat: qualis est virtus continentiae, quae in concupiscendis veneris insultibus versa.

Tertia conclusio. Hieronymus.

Cibus & potus versatur. ¶ Quod si scisciteris, cum actus temperantiae circa cibum & potum sint magis necessarii quam circa veneres, cur non tam proprie & aequaliter in ipsis ponitur fructus atque in reliquis? Respondetur, quia non sunt tam vehementes. Sunt enim veneres adeo exorbitantes, & violenti, ut quemadmodum ait Hieronimus in carnali conflictu neque spiritus prophetiae corda prophetarum tangat, & quemadmodum 7. Ethicorum ait Philosophus, in illa delectatione vix sit possibile quidpiam intelligere. ¶ Ex his demum colligitur quarta conclusio. Tres sunt fructus, tribus virtutis gradibus designati, scilicet quod Matth. 13. referuntur, tricesimus, sexagesimus, & centesimus. Hi vero tres gradus generaliter in omni virtute constituuntur, qui sunt gradus continentiae, quoad homo cum passionibus colluctatur, & temperantiae, quoad illa habet sedatas & hereticas, quoad homo est sicut in via quibuscumque corruptis affectibus expositus: in quo illos praeveniens: & illorum qui verbum virtutis concipiunt, sed praecordis ariditate humor non habent, ut crescat, & illorum qui humorem quidem habent, scilicet nonnullum virtutis affectum, sed solitudine secularium exortum semen suffocatum: & in terra bona tres distincti ordines, qui in quacumque virtute reperiuntur: qui sunt incipientium, proficientium, & perfectorum. Nihilominus quia hi tres generales virtutum gradus peculiariter in virtute continentiae existunt, tres isti fructus eidem virtuti peculiariter adaptantur: ut pote per quam spiritualitas, ut expositum est, comparatur. Est enim minimus quantum ad meritum, sed maximus quantum ad necessitatem: ut carnis concupiscentia & delectatio adversus legem Dei non exorbitet, sed iustus sit officij contenta. Atque hic est in coniugatis, fidem coniugij legitime servantibus. Alius vero est spiritualis gradus paulo minor quo ad necessitatem, sed maior quo ad meritum: quo scilicet se homo à licitis complexibus abstrahit, non tamen perpetuo vinculo sed libero, à quo possit abscedere. Atque hic gradus est in viduis. Sed tertius est maximi meriti quo scilicet homo sic in statu spirituali constituitur, ut à carnis complexibus & voluptatibus perpetuo proposito alienetur. Atque hic est in virginibus, qui propositum habent in perpetuum carnis integritate servandae: hoc enim propositum etiam citra votum, ad virginis aureolam sufficit. Quavis statum continentiae, ut paupertatis & obedientiae, voto firmiori firmetur. Primus ergo dicitur trige-

4. Conclusio.

Fructus tres

Tricesimus gradus, & ceteri.

simus, secundus sexagesimus, & tertius centesimus. ¶ Rationem autem huiusmodi numerorum forsitan non altam comminisci opus esset, quod tricesimus fructus plurimum esse solet, sicut iustus in terra bona: qualis erat terra illa promissa quam Iordanis interfluebat: sicut modius ad triginta proveniat: & ideo adaptatur minori gradui virtutis, quippe qui necessarius est. Solet autem ad duplum benigna gloria illum proferre. Veruntamen quasi per miraculum, ubi solus feracissimus est, ad centesimum provenit. Legitur enim Gen. 26. quod cum Isaac in Geraris sementem fecisset, inuenit in ipso anno centuplum, quasi beneficium divinum. Unde subditur. Benedixitque ei dominus. ¶ Nihilominus patres, qui istorum sunt numerorum observatores, ad denarium, qui est numerus matronarum perfectus, tanquam ad radicem eos referunt. Tricesimus enim numerus, ex denario per ternarium ducto confertur. Ternarius autem, ut de Caelo, & mundo ait Philosophus, integrum corpus significat, quod longitudo, latitudo, & profunditate constat: & rursus principio, medio, & fine. Et ideo significat illum spiritus vitalis gradum, qui est virtuti necessarius. Sexagenarius autem constat ex eodem denario per sex multiplicato: senarius autem quippe qui ex partibus suis aliquoties, vno duobus, & tribus constat, duplo perfectior est. Sed centesimus numerus ex eodem denario per se ipsum ducto proveniens perfectissimus est: nempe numerus cubus, hoc est quadratus omni ex parte aequalis, & talis est in omni virtute gradus heroicus, ut in virtute fortitudinis martyrismum, ut in lib. de virginitate Augustinus. & in virtute misericordiae omnia abijcere & dare pauperibus, atque in virtute continentiae status virginitalis. Quapropter non opus fuit similem proportionem in his excessibus servare, sed rationem perfecti numeri. Nec aliud Christus dicere voluit quam quod fructus ex semine verbi aliquando ille provenit, qui iustus solet ex semine provenire: aliquando vero duplus, sed aliquando communitissimus. ¶ At quo tandem Bedae rationem adhibeamus, quae minimè est contentum da, numeros illos ad digitorum referat dispositionem, quae apud Romanos in more erat antiquos supputare tacendo: ut dum depicta imago contractum habeat minimum sinistram digitam, significabat annum vnum: si vero solum secundum ab illo contraheret duos &c. Numerus vero tricesimus pingebatur in eadem sinistra, pollice & indice molliter se osculantibus. Quae ideo figura statum coniugale designat. Numerus vero sexagenarius delineabatur eo-

Rationes numerorum.

Ratio supputandi per digitos.

dem indice pollicem in modū crucis desuper comprimente, quæ ideo figura viduitatis presuram poterat indicare, sed in numero. Certe natio à sinistra sicbat et transitus ad dextram. Vnde de Nestore, qui centesimum ætatis ex cesserat annum, canit Inueniens iatq; suos iam dextera cōputat annos quem admodū hominēs virginitas ab hirtiana in angelicam transmittit naturā. ¶ Præterea igitur argumētū solutio per se quæ supradicta sunt liquet. Diximus enim in beatitudine emittentē cōtinēti omnia quæ ad eius ornatum pertinent: non enim ex illa solum derivatur amor & gaudium ad beatitudinem essentialem pertinentia, verum & fructus omnes & aureolæ. Et in hoc sensu ipsa dicitur status omnia honorum aggregatio: per se est in nobis omnis formaliter alia alijs beatus accidentiter adhibetur. Et quāvis nihil adhiberetur, satis ad beatitudinem esset visio, vt de confessione ait Augustinus: ¶ Ad secundum respondetur nullum esse in cōtinētiens eidem merito: diuersis rationibus diuersa præmia competere: Auream scilicet quia præcedit ex charitate, & aureolā ex genere operis & fructum ex dispositione personæ. Itaq; sanctissimæ virginis ob nimiam eius charitatem post Christum summa essentialis gloria competit, & propter personæ heroicam dispositionem spiritualitatis ceteris fructus, id est quæ super omnes simulatissimus: nam quāuis in omnibus sit cōtinētiens, est tamen gaudium illud in quibusdā cumulatiuū, & in alijs. Et præterea ratione est reauitatis operis adiecta est ei aureola. ¶ Et cōuerso non in omnibus in quibus est fructus, est aureola, vt patet in coniugatis, & viduis. Et si restrictio fructus accipiatur in virtute continentie potest cōuerso in martyre esse aureola sine fructu. Secus si fructus accipiatur pro gaudio, quod graduatiuū est, & virtutis respondet.

ARTICVLVS. II.

Vtrum tantum sint tres aureolæ?

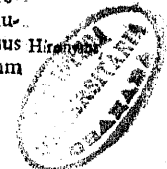
Secundo queritur de numero aureolarum, vtrum tantū sint tres? Et arguitur à parte negatiua. Vidua, vt Hieronymus author est, maiorem difficultate in abstinendo à carnis illecebris patiuntur, vbi autē maior est pugna & quis debetur præmiū: ergo viduis etiam debetur aureola. Atque adeo nō sunt tres tantū.

¶ Secundo, Aureola est præmiū, quod operi

bus supererogationis tribuitur, aliter enim Beda super illud Exo. 25. Alia coronam aureolā &c. Aureolam deorū præmiū recte intelligi, qui generaliam mandata spontaneæ vite perfectionis electione transcendunt, sed vbi necessitas occurrat cōsuetudine fidem, nō est opus supererogationis, ita illud ad Romanos. 10. Cōfitebitur ad iustitiam, & operem cōfitebitur, si salute, ergo illis martiribus nō debetur aureola. ¶ Tercio, Omne præmiū in quod operi cōfetur dicitur, alicuius virtutis operi respondet: quod ex Dei dono præcedit, in aureolā nō cōferuntur nisi propter opera cōsilia, que nec Beda esse supererogationis prædicat, nec docere nō semper est singulari Dei donū, neque opus cōsilia, in sepe fit per scientiam acquisitam humano studio, ergo doctoribus nō debentur aureolæ. ¶ Quarto, Si essent tres aureolæ, nō deberet esse equalitas, quia nec dignitas operis est equalis. Neq; verò discerni possent, quænam esset excellentior, nā ex vna parte virginitas videtur excellere, quippe cum de virginibus legatur Apocalypsis. 7. sequuntur agnum, quocumque ient. Sed ex alia parte videtur martyriū excellētius, dicente Augustino in lib. de virginitate, q; nemo ausus fuit præferre virginitatem martyrio. Sed & doctrina prædicationis videtur ambobus præminere ex parte obiecti, nā veratur circa intelligibiles veritates, cum virginitas, & martyrium verferatur circa sensibiles affectus: nō ergo apte possunt tres aureolæ distingui. ¶ Quinto, Si Aureolæ essent ponendæ, maximè Christi competere, quippe qui & virgo & doctor fuit & mortē pertulit. Itē deberentur & Angelis. Nā loquens de virginitate. Hieronymus ait. In carne prætor carnē viuere potest est vita angelica, q; humanam item cōueniret & corpori, postquam cōueniant illi dotes, & tamē neq; Christus, neq; angelis, neq; corporibus aureolæ istæ assignantur, ergo nō sunt tres. ¶ In contrarium autē est sanctorū patrū, & ecclesie auctoritas. ¶ Ad quæstionē nouem cōclusionibus respondetur. Prima. Tres sunt nec pauciores, nec plures aureolæ, scilicet virginitatis, martyrij, & doctrinæ. Aureola namq; vt modo constitutum reliquimus, est gaudium, quod propter singularem victoriam in hac humana militia partā per excellentiam victori cōferunt. Sumitur autem hieronymus numerus & secundum hostes cōtra quos pugnamus, & secundum virtutes quibus dimicamus, & secundum tria quibus Christo vincentes configuramur. Hostes namque sunt caro, mundus, & demon. In pugna verò quæ est cōtra carnem, illa est victoria potissimum,

ma, quæ à venereis in sultibus, & voluptatibus, violentissimè inter omnia delectabilia tactus pugnantibus, per continentiam obtinetur: quæ vtiq; victoria in virginitate sita est. Et ideo prima debetur virginitati aureola. Contra mundum verò illa est illustissima, cum eius infestā persecutionem, & tyrannidem vsq; ad mortē sustinemus: & ideo secunda aureola debetur martyribus. In pugna verò cōtra diabolū illa est suprema, cum quis nō solum à se, verum & à mentibus hominum, quos calumniator. ille seducere pergit, propulsat, quod fit per sanā doctrinam, & veritatis luccm, & ideo tertia aureola debetur doctoribus. ¶ Atqui aureolæ istæ tribus præterea animi virtutibus respondēt, doctrina scilicet rationali, per quam veritas fidei diffunditur, & propagatur: aureola verò martyrij respondet irascibili quæ circa ardua veratur, & præcipue circa pericula mortis, sed aureola virginitatis respondet concupiscibili, quæ veratur circa delectabilia tactus, & præcipue circa venerea. ¶ Rursus per doctrinam prædicationem asimilatur doctor, Christo, quatenus mediator Dei, & hominū, qui quæcumq; audiuit à patre fecit nobis manifesta, per aureolam verò virginitatis asimilatur ei virgines, quatenus exemplar fuit & decus totius puritatis, sed & martyres eū imitatur quatenus mortē pertulit crucis. ¶ Quod si quis arguat, q; cum tres illæ aureolæ tribus cardinalibus adaptentur: vt doctrinæ, prudentiæ, & martyriū fortitudinis, & temperantiæ, virginitas, alia etiam debuit iustitiæ cōstitui, in dō & alia professæ paupertati, atq; alia obedientiæ, quæ sunt cōsilia opera. Respondetur, q; cum iustitia in omni virtute cōtineatur, & pariter obedientia, nō indigebant singulari aureolæ, & quāuis paupertas sit opus perfectionis, nō tamen tantum habet difficultatis in comparanda victoria, quā pugna carnis, & ideo illi non debetur aureola, sed iudicialia potestas, vt dictum est. ¶ De virginitate hic non est proprius disputandi locus: pertinet enim ad materiam temperantiæ: de qua ideo virtute disputat D. Thom. 2. 2. quæst. 152. sed solum ad hunc locū de ipsius aureola dicere spectat. De qua aliqui sic sentiūt, q; ad aureolam sufficiat actū virginitatem seruasse: dum tamen homo beatitudinē obtineat, etiam si nō habuerit propositū illam perpetuò seruandi. At verò aduersus hanc opinionem statuitur secundum cōclusionē. Ad aureolam virginitatis requiritur propositum perpetuū virginitatis seruande. Nam secundum aliam opinionem etiam illa virgo quæ propositum

haberet nubendi, obtineret aureolā: quod vti que Sancti non approbant. Aureola enim virginitatis præmiū est illius singularis virtutis quatenus ratione habet virtutis. Virtus autem virginitatis ex obiecto est cōtinētia carnis, seu non expetiri delectationem illam: ergo nō habebit rationem singularis virtutis, nisi per propositum voluntatis illam perpetuò seruandā atq; adeo sine illo, proposito virginitati nō debetur aureola: neq; centenarius fructus, neq; verò viduæ sexagenarius, nisi simile propositum perpetuæ continentie habeat. Votum autem non est necessarium: quāuis pro ipsum fiat virginitas perfectior, & per solenne perfectissima. Vnde August. in libro, De nuptijs & concupiscentia. Virginitas, inquit, est in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio: hoc est, propositum perpetuæ cōtinētiens illius. Et illic rursus. Virginitas, inquit, est cōtinētia, qua integritas carnis ipsi creatori animæ & carnis vouetur, cōsecratur, seruatur. Vouetur, id est, offertur. Dicitur enim virgo à carnis virore, qui est in mentis proposito. ¶ Quod si arguas, Virgo etiam quæ absq; tali proposito ab hac luce migrauerit: gaudio de sua integritate oblectabitur. Conceditur, sed tñ illud nec est aureola, nec tale meret nomē. ¶ Vnde D. Tho. quæstione citata art. 1. Tria inquit sunt in virginitate cōsideranda. Primum integritas carnis. Et hoc est illi accidentale. Nam vt. 1. de ciuitate Dei idem ait August. mēbra illa possunt diuersis casibus vulturata vni perpetui: & à medicis & ab obstetricibus & aliunde. Secundū est in experientia voluptuosæ delectationis in resolutione feminis. Et hoc est materiale: scilicet illa non expetiri. Tertiu verò est formale, nēpe propositum quod est in anima. Integritas enim carnis res naturalis est, atq; adeo non est virtus nisi illo gaudio proposito induatur. Quāuis ergo illud materiale perditur, nō tamen sponte, sed per vim reluctante virginitate, non amittitur virginitas: quippe quæ semper seruatur in mente. Quāuis in illa violentia illecebra carnis voluptasq; insurgat: quin etiam si vi corrupta cōcipiat. Sicut vis illa in cōtumeliam fidei, siue alia de causis infertur. Vnde beata Lucia, Si me, inquit, iustitiam violare feceris, mihi castitas duplicabitur, ad coronā. Non q; duas esset obtentura virginitatis aureolas, sed q; illi aureolæ aliud accessurū erat gaudium propter patientiam tolerate iniuriæ. Si verò sua sponte & voluntate quis resolutionem feminis voluptuose experiat, irrecuperabiliter perdit virginitatē, atq; adeo aureolæ ius. Et in hoc sensu ait Hieronymus

Inueni. Sa. ty. 10.

Solut. 1. arg.

Solutio secū argum.

3. Argum. et.

4. Argum.

5. Argum. et.

Part. affirm. tua.

1. Cōclusio.

Obiectio.

2. Cōclusio.

Deum non posse virginitatē post rui nam reparare, licet possit per poenitentiam peccatum tolli...

De frigidis.

Augustina.

Solu. 1. arg.

¶ Percoctaris autē vtrum frididi & eunuchi ad generandum imō ad cocundū inēpti, de quibus supra in materia de matrimonio diximus...

est nunquam hosti succumbere, hoc enim est in militia pulcherrimum. Et ideo non viduita ti, sed virginitati propofita est aureola.

¶ Et per hæc diluitur dubitatio de sacratiffi- ma virgine, an verē habeat virginitatis aureo- lam. Haud enim defunt qui id negēt, propter ea q̄ nullam sensit pugnā carnis aduersus spi- ritum. Quibus vt alij cōtradican affirmantq; habere aureolam; in aliud impingunt extre- mum, dicentes habuisse pugnā carnis: tametsi propter excellentiā temperatiē & cōtinentiā, quam habuit in gradu heroico illā nō senserit.

¶ Accedit præterea ad eius meritum, q̄ huius- modi victoria nō solum æstimada est ex pas- sionis vehemētia & magnitudine, verū ex mo- do, ac demū ex causā. Ex vehemētia in quā pas- sionis: quia illa strenuissimā patientia est, quæ tolerāre violētā mōti impenditur: præter- tim illis mortis tolerādis generibus, quibus martyres sunt excoriati, affati, ac dilaniati. Ex modo verō: quoniam (vt Aristot. 3. & 7. Ethic. do- cet) virtus fortitudinis plus laudis in expectādo,

Sacratiffima virgo.

Impugnatio

Cōclusio.

Martyrij cōmendatio.

quā

quā in aggrēdiēdo meretur: & martyres nō solum tormentorū trulentia expectabant, verū inermes se se crucib⁹ offerēbant, t̄quā oues in medio luporū. Non modō neminē of- fendētēs, verū nec se ipsos defendentes: imō paratiorēs morti ferendæ; q̄ tyrāni erant infe- rendæ. Quod quidē admirabile entiam tyrānis ipsis genus fortitudinis erat: & Christianæ fami- liarē peculiare, Christi sanguine progeneratæ. Causa deniq; martyriū in culmine collocat. Nō enim tantū in protectiōne virtutis aut rei publicæ se se martyres morti exponūt, verū in & in defensionem & confirmatiōem fidei quæ omnium est virtutum fundamentum, & spe cælestis retributionis, quæ omnium obtinet præmiorum fastigium: & propter charitatē Dei, quæ est totius perfectiōnis cōsummatiō, & peculiariter propter Christum ipsum, qui vt nos à Satanica tyrānide liberaret, & in Del filios adoptaret, mortem pertulit crucis.

Solutio secūdi argum.

Martyrij me- ritum.

Et volantes, & mors ad martyriū re- quiritur.

Poenitentia.

¶ Ex ijs argumētum secundum principale so- lutū restat. Nam etsi (vt ait Beda) aureolæ ope- ribus supererogationis debeantur, nō tamē ea ratione quæ sunt supererogationis, sed ea quæ sunt perfectiōnis: & ideo martyr nō solum est aureola dignus, quādo extra necessitatem sua se spōte martyrio offert, verū etiā dum à ty- rāno captus, necessitas præcepti ingruit confi- tendi fidē, dum modo tunc volūtate acceptet mortē. Ratio enim & meritū martyrij nō con- sistit in passione mortis quatenus ab alio infer- tur, sed quatenus à martyre per vltionē virtu- tis patientiā suscipitur. Quare qui renitēs in pa- tibulum raperetur, non esset martyr. ¶ Verū tamen ad perfectā martyrij rationem, vt mors sine voluntate nō sufficit, ita neq; sine morte voluntas. Vnde quāuis quis auidissimē martyriū litiat (vt de Patre nostro & de Diuo Frāscisco ac de alijs legitur) nō est citra perpe- sionē mortis verē martyr: quāuis feruore cha- ritalis possit præmium essentiale sibi augere, plusquā si esset martyr. Palma enim martyrij propterea nō tribuitur nisi susceptæ morti, q̄ quātuncunq; qui illam affecerit, difficultatem tamen nō nisi sub ipsum cōflictus articulū pa- titur, vbi ideo ad doloris tolerātiā acd⁹ ipso- rum internos fortitudinis & charitalis intēdi neces- se est, & nouas acquirere vires: sicut in actibus impudicis vsu venit: tunc enim affectus vehemētius feruet. Quod autem meritum volunta- tis sine morte sæpē sit maior, cōstātissimū est. Sunt enim multi sancti in gloria, qui citra mar- tyriū nōnulli martyriū beatitudine essentia- li antecellūt: vt Ioan. Euāgelista, & Diua Mag- dalena. Nam & poenitentiam ipsam D. Grego-

rius genus arbitratu martyrij. Ait quippe. Quāuis occasio persecutiōnis defuit, habet ta- men & pax nōstra martyrium suum: quia etiam carnis colla ferro non subijcimus, spirituāli ta- men gladio carnalia desideria in mēte trucidamus. Hæc ille. Quāquam poenitentiam affli- ctioni aureola nō debeat: quoniam poenitentiā non dicit vehementem pugnam, sed illam mē- suram, quæ ad corpus edomādum idonea est: & ideo excessus non est virtus.

¶ At citra poenitentiam cūctis martyribus lo- gissimē antecellit sacratiffima virgo. Tameñ non desunt qui eam martyriū catalogo adscri- bere contendant, propter verbum senis illius Simeonis Lucæ. 2. Tuam ipsius animam per- transibit gladius. Quinetiam in sermone de as- sumptione Hieronymus. Rectē, inquit, dixerim, Dei genitrix virgo & martyr ipsam, quāuis in pace vitam finiuerit. Vnde etiam ipsius ani- mam pertrāsuit gladius: scilicet dolor de mor- te filij. At verō (vt Diuus Thomas impræsen- tiarū ait, & certē dicēdum videtur) non illa ra- tione fuit martyr, quæ martyrij aureolam ha- beat. Martyr enim (vt ait Isidorus) idem est Græcē, quod testis idemq; fidei: & ecclesia nō recipit alios vt testes fidei, quā eos, qui mor- tem, in eius testimonium pertulerunt. Appella- uit autem eam Hieronymus martyrem, ob- quādam similitudinē: scilicet ob vehemētissimū doloris sensum, quē in corde habuit de morte filij, quod quædā fuit imago martyrij.

¶ Atque hac ratione Bernardus tria distinguit martyrum genera: scilicet, voluntate non nece, vt Ioannes Euāgelista: voluntate & nece, vt Stephanus: nece & non voluntate, vt Innocentes.

¶ At verō nonnulli intelligentes, quod vt sola voluntate absq; nece, ita neq; sola nece absq; voluntate ratio martyrij cōpletur, vt facerent Innocentes perfectē martyres, dixerunt accel- leratum eis fuisse rationis vsū, veluti Ioanni Baptistæ in vtero matris. Verū tamen hoc non est cōmuni Theologorum autoritate sus- ceptum. Et ideo dicendum (vt insinuare vide- tur Bernardus) quod sicut Ioannes Euāgelista nō fuit perfectē martyr, sed sola volūtate, ita neq; innocentes nisi sola nece, & ideo neq; habent perfectam aureolam, sed quā dā eius participationem: nempe gaudium, quod mor- tem pro Christ o fuerint perpepsi.

¶ Dubium tamē est de morte, cuius passio ad martyrium est necessaria. Nam cū meritum lausq; Martyrij, vt dictum est, non tam in vio- lenta illatione, quā in spontanea acceptatione consistat, videtur ille qui lethale vulnus ac-

Sacratiffima virgo.

Martyr.

Tria marty- rij genera Bernardus.

De innocen- tibus.

Vtrum re- quiratur mors.

cepit, licet medicorum postea diligentia, aut forte miraculo mortē euaserit, essē nihilominus martyre: & ē conuerso, qui minori q̄ lethali uulnerē laesus fuit propter Deū, si nihilominus incuria, & negligentia mortem obiit, non esse martyrem: & tamē ecclesia neque illum catalogo adscribet, neque istum nō adscribet. ¶ Respondetur, quod qui uulnus accepit lethale, quantum illico animā expiret, sed post aliquod temporis spacium moriatur, martyr existimāndus est: atq; adeo aureola dignus. Vt de beata Cęcilia atque alijs cōpluribus martyribus memoria proditū est, qui in carcere sunt defuncti. Si uero uulnus tale fuerit, ut medicorum iudicio astimaretur lethale, nihilominus tamē aliqua exquisitissima medicina, & diligentia euaserit, non est martyr, quia ecclesia nullū medicorū iudiciū, sed solā mortem, tanquā sufficientē testimonium approbat martyri. Secus forte si manifestē constaret solo supernaturali miraculo fuisse post tale uulnus seruātū: si em̄ hęc euidentē esset, fortalē haberetur pro martyre: post q̄ illa tanquā mors naturalis reputaretur. Quāuis neq; hoc certō statuerim, sed iudicio ecclesie relinquendū est. Si uero uulnus nō fuit lethale, nihilominus mors subsecuta est, quia nō potuit medicamē adhiberi, martyr ille uerē est, imō quauis adhiberi posset medela, nō tamen fuit adhibita, quia ille sic vulneratus, aut cęsus, nō tenetur post quā plagam acceperit, tantā diligentiam adhibere, ut curetur. Secus si adesset, qui faciliē ei mederetur, & ille renueret. Tunc enim uideretur mortē plus nimio appetiisse, & se interemisse, quare nō haberet pro martyre. ¶ Quod si roges quid si propter negligentiam mortuus est? Sunt qui dicant, non esse martyrem, quia nō ex uulnere, sed ex negligentia morti occubuit. Nihilominus certius est, nisi negligentia sit adeo magna, q̄ sit mortalis culpa, mortem illā tāquam martyrium uocandam: quoniam negligentia nō est causa mortis, sed supposito uulnere. ¶ Quid uero si quis nullam accepit plagā neq; uerbera: sed sola diuturna carceris afflictione in carceribus pro Christo uita defungitur? D. Tho. impræsentiarum ait, q̄ qui aliquibus uerberibus lōgē ante susceptis, etiam nō lethali bus in carcere tandē moriantur, martyres reputantur, ut Marcellus Papa: sed tamen. 2. 2. quæst. 124. artic. 4. ad. 3. ait. Quod pro sola tolerantia carceris, exilij uel rapinæ diuitiarum martyrium nō reputatur: nisi forte secūdum qd̄ ex his sequitur mors. Vbi sola tolerantia carceris, & exilij vsq; ad mortem appellat martyrium, quauis nulla uerbera præcesserint. Et certē ita uideretur dicendum,

Responsio.

Propter negligentiam mortuus.

De solo carcere.

dūmodo illa tolerantia sit causa mortis. Nam Marcellus licet longē antea fuerat fustibus cęsus, læsio tamen illa nulla fuit eius mortis causa, sed quia post certum tempus stabulo deputatus est ad seruiendum animalibus, & illa fuit afflictione defunctus. Et ratio quoq; id per se detinam afflictio illa, uerbum loco exilimatur. Diuturnitas tamen carceris, nisi fuerit vsq; ad mortem, non dicitur martyrium, ut legitur de Syluestro.

¶ Alia uero temporalium bonorum amissio citra mortem, etiam si propter Christum fiat, neq; martyrium est, neq; aureolam meretur. Quauis quispiam bona temporalia, scilicet diuitias, uel honorem, uel famā pluris æstimet, quā uitam: nam ex genere suo sola uita est, in qua exponēda egregius fortitudinis actus, ut. 3. Ethicorū, ait Philoſophus, locum habet.

¶ Ad hæc tandem notandum, quod neque uoluntas appetendi mortem, neque mors ipsa eidem uoluntati adiuncta, nisi causa ad sit fidei, aut religionis sufficit ad martyrium. Quāuis, inquam, uita in defensionem Reipublicę, aut pudicitię, aut alius cuiusuis uirtutis politię exponatur, nisi id referatur in fidem, aut uirtutem inſulam, quæ aut Christum, aut Deum habet pro obiecto, non censetur, martyrium. Itaque formaliter, uel virtualiter debet esse confessio fidei, & testimonium eius: hoc enim sonat martyr, quod testis fidei. Beata enim Agnes quæ pro tuenda uirginitate colla gladio submisit eo celebratur ut martyr, quod id fecit in testimonio fidei, quia uirginitatem, quam Christo uouerat, tueri uoluit. Quare quicumque mortem subiret in testimonium alicuius uirtutis: nempe, ad defendēdum esse uirtutem, dūmodo fidei ad Christi si faceret, uerē esset martyr, & pariter qui rempublicam defenderent, ut fidem protegerent, nempe, si illam à Turcis, & infidelibus tutarentur, uel ab hæreticis, qui religionem Christianam subuertere contendunt. Secus si ab alio Christiano rege tāquam militē temporales illam defenderent: ibi enim quauis uirtutem fortitudinis exerceant, nō subinde martyrij aureolam promerentur.

¶ Ex quo sequitur, quod etiam ante legem euangelicam potuerunt homines aureolam mereri, ut Machabæi, qui pro religione pugnant: licet illam in limbo quouique eos Christus in celum euexit, non obtinuerint. Et idem est de Ioanne Baptista: qui cum ob zelum propugnandæ iustitię capite truncatus fuerit, id ad religionem retulit, & fidem, nempe, ut ostendēret adulterium peccatum esse

Causa martyrij.

Ante legem euangelicam fuerunt martyres.

esse: & ideo egregius fuit martyr. Imō si qui forte lege naturæ pro religione ueri Dei cum sola fide in plicia morti occubuerit, ut martyr nūc in celo aureola insignitus multo æquius

De Sanson.

Sanson, si Dei nutu in eius amicitia templū, ut hostes religionis occideret, super seipsum cecidit. Sunt etiam multi martyres in celo, quos ecclesia, nisi in festo omnium sanctorum, nō celebrat. De quibus ad Hebræos. 11. Apostolus ait, Per fidē uicisse regna, operatosq; fuisse iustitiam, qui obturauerunt, inquit, ora leonū, & extinxerunt impetū ignis, & fortes facti sunt in bello. Alij distēti, alij uerō ludibria & uerbera experti, insup̄ & carceres, lapidati, secti, egētes, angustiatī, afflictī, in solitudine errantes, in montibus & speluncis, & in cauernis terrarum

De illis qui se perimunt.

¶ Postremū deniq; arguētum soluēdum restat, quod, ut Augustin⁹ primo de ciuitate Dei autor est, nemini licet sibi manus iniicere quacunq; ex causa, atq; adeo multo minus se occidere, & tamē multi martyres legūt se se peremisse, ut metum uolantē pudicitię euaderent, atque, ut tyrannos præuenirent. Legitur enim ecclesiasticę historię libro. 8. capit. 12. de quibusdā foeminis, quæ cum ad sacrificandū ducerentur, & in media uia Satanici ministri earum pudicitiam sollicitarent, ne polluerentur, aut sacrificare cogerētur, in fluuium se præcipitarunt. Et beata Apollonia cum à licitoribus ante rogam comburenda tenderet, eorum manibus elapsa in ignem se eundē proiecit. Respondetur uero id diuino instinctu in exemplum egregiæ fortitudinis fecisse, ut tyrannorum rabies admiratione uinceretur, dum uideret pro Christo sic sexum illū fragilem mortem contemnere. ¶ Tertia demū est doctorum aureola, de qua subnectitur quarta cōclusio. Doctorū aureola nec prælati tātum quibus munus prædicandi incumbit, neq; uerō illis nisi munere suo fungantur, sed cunctis qui actum prædicandi & docendi, siue uoce, siue scripto exercent, debetur. Aureola enim hæc non debetur ratione status, nempe, ratione episcopatus aut præfecturæ: cui annexū est officium prædicandi: nec uerō propter habitum sciencię quo quis docere potest, sed propter actum, in quo ratio meriti consistit, iuxta illud. 2. ad Timotheum, 2. non coronabitur nisi qui legitime certauerit. Imō qui statum habet uel habitum sine usu, maioris est opprobrij dignus, maiorisq; sit criminis reus. Veruntamen nō pro uina aut altera concione uel lectione, sed pro professione docendi expectandæ aureola, siue lingua siue calamo id fiat: dum tamen in obsequiū fidei munere illo doctor fungatur.

4. Cōclusio.

Et potissimum ut incredulos aut hæreticos lucrifaciat, seu ut illos ab ecclesia arceat, diuino q̄ gregi caueat. Nam docere profanas literas aut humana iura, non est aureolæ meritorium.

¶ Ad tertium igitur argumentū negatur officium prædicandi nō esse opus uirtutis, & supererogationis: imō est opus misericordię: & quāuis doctrina ad prædicandū humanō studio acquiratur, est nihilominus opus perfectionis quinetiā perfectiorum alios: ad quod munus Deus credendus est illis specialiter opitulari, qui eius gratia id faciūt: nempe, ut fidem eius & legē elucident & persuadeant. Quapropter (ut de martyrio distū est) non solū quādo docere spontaneū opus est & supererogationis, uerū & quādo necessitas occurrit præcepti cōparatur aureola. Imō tunc cumulat⁹ est meritū ut puta quādo id ex officio & ratione status incūbit: & præsertim q̄n hæreses pullulant, tunc enim ingruentibus lupis cōtinenter indefessēque debet pastorū sibilus & clamor crebre scere. Est tamen prædicatoribus ac fidei doctoribus solerter inanis aura cauenda, quæ aureolā illis uel auferat uel detestat. Sciētia enim inflata: cum tamen ad hanc aureolā promerendā potissimum requiratur humilitas. ¶ Subsequitur ut has inter se aureolas conferamus, meritoq; suo cuiusq; perpendamus. Sit ergo quinta cōclusio. Quauis singulæ istarū quę dicte sunt aureolæ, alias merito superent, & uicissim ab alijs alia ratione superentur, simpliciter tamen martyrum aureola cæteris antefertur. Probat prior pars. Si meritum ex pugna rigore & acerbitate perpendatur, aureola martyrij quodammodo præeminet aureolæ uirginitatis: sed quodammodo ab illa exceditur. Certamen enim in martyrio truculentius est, quod ideo in cōsuetu celsiorem extēgit animum, maioriq; fortitudine & charitate robustū: sed ex altera parte diuturnitas pugnae carnis in uirgine patientiā longiorē & longanimitatē requirit. Nihilominus ex genere suo, quia terribilissimū est mors, simpliciter palma martyrij est præstantior. Veruntamen si excellētia ex obiecto & materia perpendatur, aureola doctorum illustrior est: quoniam huiusmodi pugna circa intelligibiles ueritates uel satur: cum alia: non nisi circa sensibiles effectus uersentur.

Solut. 3. arg.

4. Cōclusio.

Secunda pars.

¶ Posterior uerō cōclusionis pars probatur: nam etsi in uirtute perfectio obiecti, uide species fortitur, præferatur, tamē in aureolis, quæ uictoribus decernuntur potius habēda est ratio difficultatis in uincēdo: & quia hæc in martyribus præeminet, eorū aureolā simpliciter est gloriosior. Vnde Christus Matthæ. 5. in calce

omnium beatitudinum quasi omnes vno verbo complexus, Beati inquit, quod per se cunctione patitur propter in simiam: quoniam ipsorum est regnum caelorum: Ob idque ecclesia in sanctorum catalogo martyres doctoribus ac virginibus praefert. **Solut. 4. arg.** Et potest hoc quartum argumentum saluti restat. Vnaqueque enim virtus sua habet privilegium & excellentiam: de virginibus namque propter eximiam puritatem; & quia omnia sunt angelorum cantorum referuntur; legitur Apoc. 14. quod cantant canticum novum, siemp. novum spiritus thalamium; atque sublimior est huiusmodi quam let in thalamis carnalibus anni; Sed etiam quam sponsum sponse sequuntur agnuntur, quoniam dicitur: quia in pluribus assimilantur Christo (ut in libro de virginitate ait Augustinus) propter eximiam humilitatem, quae virginitatis candori annexa est, sicut non tam prope eum imitentur quam martyres. At quoniam non solum vna aureola cum alia alterius speciei, verum & cum alia secum simili specie confertur, subiungitur sexta conclusio. Aureola virginitatis potest esse in vno virgine cum alio quam in alio; & similiter aureola martyris & doctoris. At quia statim se offert in ceteris argumentum, quod videntur aureolae in culmine charitatis existere; & id quod in culmine est nequit maius minus esse; adnotandum est, quod praemium in aureolis crescere potest, aut ex radice meriti, quae est claritas; aut ex genere operis. Quando ergo crescit ex radice charitatis, augetur aureola, hoc est effectuale praemium. Quando vero ratione operis, crescit solum gaudium, quod est aureola. Potest, inquam, forte martyr vnius feruentioris charitate minores participare; atque alius minoris charitate subire maiores, tunc ergo praemium essentiale prioris auctius erit, aureola vero postea foris cumulatior. Idemque visu venit si ex duobus Doctoribus vnum cum minori charitate maiorem adhibeat diligentiam praedicandi. Et pariter est de virginibus censendum. Potest enim aliqua quae in maiori est charitate solentis occasiones impudicitiae cauere, atque ab illa cautius elongari quae ideo maiorem habebit aureolam. Igitur aureola neque semper est in charitatis culmine; neque charitatis insequitur proportionem. In deipara vero virgine vtraque ratione excellentissima aureola refulget.

7. Conclusio. Tandem de subiecto aureolae dicere super est. De quo septima adhibetur conclusio. In Christo domino nostro, quauis quicquid in alijs beatis aureolae nomen habet, eminentissimo modo existat, tamen propter eius excellentiam, nec ratio neque nomen aureolae inuenitur.

Probatum quoniam pars Christi & deus in unitate formatus, & deus eximium, & martirium suum mecum, & robur & doctorum saluberrimum lumen. Tandem quia nullam carnem & carnem vultu in eo motum habuerit, labores & canentibus haurit; & in passione dolores & subiecta de naturali legitur, quae in carne non sunt in morte; & in morte quibus signas, & lucas, quae herodes vidit, quidam in aureola martyris adfuisse contempserunt. At vero cum aureola diminutionem, ac penam participatione gaudij deignatus non est illam Christo attribuerit, quibus participatio nempe plenitudine omnium habet gaudiorum, de cuius plenitudine omnes accipiunt. Igitur licet de doctoribus diximus, quae sunt in hac ratione non sunt in Christo, sed aliquid excellentius, cui dotes aliorum assimilantur, ita dicendum est de aureolis. Fuit enim in Christo plenitudo dotes, cuius similitudine victores omnes constituantur, iuxta illud Iohannis. 1.6. In mundo praesentiam habetis; sed credidit, ego vici mundum. Et alibi. Si mundus vos odit, me priorem odio habuit. Et Apoc. 5. Ecce vici leo de tribululda. & cap. 3. Qui vicerit, facia eum sedere in throno meo; sicut ego vici, & sedeo in throno patris mei. Igitur quia ipse est in throno patris, plus quam aureola habet, sed quia alij merentur thronum eius, sunt gaudiorum participes, quae aureole dicuntur. Et similiter in doctorum ipse est lux patris, iuxta illud. Quaeque; audiui a patre meo nota feci vobis, sed alij sunt discipuli participes. **8. Conclusio.** Neque in angelis est praemiale ratio aureolae; nam aureola praemium est merito respondens; in angelis autem virginitas non meritum, neque victoria pugnae, sed rei natura fuit. Et in hoc sensu ait lib. de virg. Hieronymus; quod in carne praeter carnem viuere vita angelica est, id est meritum angelicae naturae simile, quia virgines per gratiam naturam imitantur angelicam. Et quemadmodum contra carnem non sunt colluctati; ita neque contra mundum dimicauerunt, ut mortem oppeterent; pugna enim illa quam contra Luciferum in caelo habuerunt, metaphora fuit, quia illos tanquam Dei ministri de illo fastigio deiecerunt. Et ideo neque aureolam martyris meruerunt. Et quamquam Deus per superiores angelos aliqua inferioribus reuelat; illa tamen reuelatio neque explicatio fidelis est, quae non est in beatis, neque doctrina habet rationem; quae sit, iuxta verbum Dionysij, purgatio; & ideo neque illa ratione aureolam merentur doctorum. Sed omnes vno modo, nempe per conuersionem in Deum per gratiam, & auxilium Dei eodem modo beatitudinem merentur, & ideo dicitur in Apoc. 19. Non habent mercedem, qui non sunt in libro vitae.

titudine merentur, & ideo dicitur in Apoc. 19. Non habent mercedem, qui non sunt in libro vitae. **9. Conclusio de corpore.** Aureola in corpore non est, sed in mente; quoniam per quam abundantiam refuleat in corpore. Est enim, ut dicitur, est animi gaudium. Et est quae admodum est in beatis, quae in anima consistit, in corpore per dotes glorie refunditur, quae quidem dotes vniuersis beatis communes sunt, & aureolae, quae sunt quodammodo peculiaris, aliquae habent insignia in corpore. Quod si queras vtrum in toto corpore, an in quibusdam membris, & in his insignis nihil esse debet habere. Sicut in corpore, ut apparet in capite coronae figurae; nam aureola coronulam, ut diximus, significat. Neque probabilitate caret, ut quaedam colorum varietatem, quae seferuntur, & corpora ipsa colorata erunt. Non quod ex commixtione qualitate, quae in beatis sunt naturales, varietas illa colorum in aureolis ostendatur, quippe cum sint supra naturalia insignia, sed quod claritas ipsa glorie in capitibus virginum decorum quendam alboris praefertur; & in matribus subtrahitur; & in corpore virgines subtrahitur. Et fortasse in manibus virginum caedida lilia gestare apparebunt, & martyres palmae. Arbor enim illa, quam contra impiosissimi sibi molantur Philo sophi assurgere aiunt, martyrum patientiam & tolerantiam significat; & in doctoribus apparebunt subuidentes ramus huiusmodi enim velut quo minus in seclis claritas illas praesentibus varietates. At vero alia martyrum insignia, ut Pauli cinctus, & Laurencij craticulam non oportet tibi illo praesentari. Cicatrices autem martyrum non reputantur aureolae, nam multi illic erant sine cicatricibus martyres, ut qui non gladio, sed submersi vel inedia confecti martyris coronati sunt. Per haec igitur argumentum ultimum soluta restat. Et haec de amplissima beatitudinis materia ad Deum gloria dicta sunt, qui nos ad eius contemplationem admittere dignetur.

Palma

Conclu.

de angelis.

Text.

Text. Cap. 1.

DISTINCTIO

Quinquagesima, De statu, & peccatis damnatorum.

MOelicissima beatorum gloria miseriam damnatorum calamitatem tandem

opponamus oportet, quos in inferis locos mittent, & gabriel per petua manum; & exte ad tres terribres. Eorum inquit; ignis illi pulvis est; sed & ignis, & quid dicitur Apocal. 19. ignis arborum; sulphur est. Et in psal. 10. ignis sulphur, spiritus procellarum parsuaticis torum. Quare & sine luce ardet, & quae vento, ram in apertu fremens, puidnos core in a re in dicitur cessat. Quod si, ut est apud tob habia quis nium tras ibant ad calore in am in dicitur; ransitus tam in illa omni est refrigerio delititatus. **Cap. 2.** In a re ergo illic, quae in eorum pora per petuos sentient cruciatibus; is em sensus est, illius verbi Dni. In insignem aeterni in opo; vnde nullus est futurae ne de pto: Puerum enim Originam dicit, ut referat Augustinus de hac haeresi condemnati qui ab arbitra hanc finem quae dicitur; genus illud suppliciorum habitum, Prima autem calamitatum in illo erga bato illa censetur, quae a regno caelesti sint in perpetuum relegant, diuinoque priuati conspectu; quam damnationem appellant. Vnde Augustinus qualeslibet sunt exteriores tenebrae futurae, super sextum psalmm sic enarrat. Ira Dei in iudicio erit, & hic est in caecitate mentis, cum dantur mali in reprobu sensum. Ibi exteriores tenebrae erunt, quia tunc peccatores penitus erunt extra Deum. Quid est enim penitus erunt extra Deum.

Apocal. 19.

Psalm. 10.

10. 10. 5.

10. 10. 5.

Libr. de haer. cap. 2.

10. 10. 5.

nisi esse in summa cæcitate? Si quidem inhabitat Deus lucem inaccessibilem. Hæc autem tenebræ hic iam incipiunt in peccatore, cū ab interiori Dei luce secluditur, sed nō penitus dū in hac vita est. Hæc ille. Itaq; in hac vita etiā peccatores externa hac luce corporea fruuntur, sed in illo ergastulo, quo cum corporibus damnati detrudendi sunt, nō solum interioribus animæ tenebris delictorum, verum & exterioribus corporum caligabunt.

Cap. 3. ¶ Secūda nihilo minor animarū pena est perpetuū eorū odium, quo in diuinā bonitatē cōtenter exurgūt, nā superbia eorū q̄ te oderūt, ait Psalmista, ascēditū semper. Peius enim est dei bonitatem odisse q̄ lucē nō cernere. Hoc enim pena est, illud verò culpa. Quāuis odiū illud nō sit tam nouū peccatū, hoc est meritū noui supplicij, quam supplicij nial meriti, qđ in hoc seculo perpetrarūt: nā vt in Enchirid. ait Aug. neq; beatis volūtas, ne que dānatis facultas poterit vlla esse peccādi: vel vlla cōditio moriendi. Itaq; vt cōfirmatissimus ille beatorum amor nō est meritū noui præmij, ita neq; obstinatissimū illud, pessimumq; in damnatis odium dei, demeritum est noui supplicij: quia vtri que extra viam sunt, statumq; bene, aut malè merendi.

Cap. 4. ¶ Tertia subinde miserorū pœ-

na est sensus: nempe igneus cruciatus, quē etiā animæ antea q̄ sua resumant corpora patiuntur. Etenim quāuis lib. de ciuit. Dei. 20. August. cuiusmodi ille ignis fuerit, sub iudice reliquerit, postmodū tamen corporeū esse agnouit: eodemq; nihilominus spūs cruciari. Cur enim, inquit, nō dicamus, quāuis miris, tamen veris modis, etiā spiritus incorporeos, posse pœna corporalis ignis affigi? Hactenus ille? Patiuntur ergo nūc etiā animæ inextinguibilem ignē & vermē viuacissimū, iuxta illud Marc. 9. Bonū est tibi claudū introire in vitā aternā, quā duos pedes habentē ire in gehennā ignis inextinguibilis, vbi vermis eorū non moritur, & ignis nō extinguitur. Et in ecclesiastico: vindicta impij ignis & vermis. Viuax ergo ignis exurens, stimulansq; conscientiæ remorsus peccatorum putredine genitus ceu vermis affligit. His adhibet fletus & stridor dentium: ille ob præsentem cruciatum: hic verò ob futurorum metum.

Cap. 5. ¶ Cæterū in postrema carnis resurrectione calamitosi illi corporibus induētur, quæ sint sua grauitate ponderosa, sic tamen in malum suū incorruptibilia, vt tamen sint perēnibus tormētis passibilia. Vnde in Apoc. In diebus illis quærent homines mortem, & nō inuenient eam, & desider-

Lib. 1. de ciuit. Dei. c. 16.

Lib. 1. cap. 10.

Ecclesiastic. 7.

Lucæ. 13.

Cap. 5.

Apoc. 9.

sidera-

siderabunt mori, & fugiet mors ab illis. Dolores ergo mortis sine spe moriendi sentient. Infelix fors & horrore plena: vita mortis imago, vbi nec passionis cōsolatio vlla, nec liberatio nis spes reliqua: mors quæ miseris, neq; verè permittit viuere, neq; ab illa vitæ vmbra vnquā eripere valet. Vtinam ergo nobis Deus illam caueat perpetuā mortem, & donet suam vitam aternam.

DISTINCTIONIS
Quinquagesimæ, De statu & pœnis damnatorū Quæstio vnica.

ARTICVLVS. I.

Verūm ignis inferni sit corporeus.

ostrema tandem quinquagesima distinctio in disputatiōe, De statu & pœnis damnatorū vertatur, quæ vnica erit quæstione contenta. Et quidem à loco inferni inchoandum nobis esset, nisi illum dist. 45. circa centrum terræ reconditum cōstituissemus: & idē primū de igne quæritur, vtrum sit corporeus. Et arguitur à parte negatiua. Primò autoritate Damasceni lib. 4. c. vlt. Tradetur diabolus & peccatores in ignem aeternum: non materialē, qualis est qui apud nos est, sed qualem nouit Deus. Et August. 12. super Genes. ad litteram cap. 3. querens eūm anima de corpore exierit, vtrum ad aliqua loca corporalia, feratur, an ad incorporalia corporalibus similia, respondet, qđ eūm spirituales sit, nō corporalia loca, sed ad spiritualia, aut ad loca pœnalia, similia corporalibus fertur.

Partis negatiue argu. 1.

2. Argumēt.

3. Argumēt.

combustibilia, quæ illi applicantur, equaliter vitæ dānati verò etiā in corporibus nō equaliter, sed pro cuiusq; merito tormenta, eius patientur. Ait enim. 4. Dialogorū Grego. Vnus quidem est gehenne ignis, sed non vno modo omnes cruciat peccatores, vnusquisq; quantum exigit culpa, tantū sentiet de pena: ergo nō est corporeus. ¶ In cōtrariū est illud Matthei. 25. Ite in ignem aeternū. ¶ De illo inferni perhorrendo igne multi in primitiua ecclesia dubitarunt, esset ne corporeus, quæ vtiq; opinionum ambiguitas ex Philosophorū placitis ortum habuit: nam cum illi corporū resurrectionem non agnouissent, solius animæ corpus egressæ pœnā, aut præmium profitebatur. Et quoniā neq; satis intelligebant quomodo spiritus ab igne corporeo pati posset, eiuusmodi ignē distabantur, affirmātes, vt ait Auicenna, quicquid de animorū pœna euulgatur, per metaphorā esse intelligendū. Vt quemadmodū foelices animæ nō de re aliqua corporea, sed spirituali oblectabatur, quia suum se finem cōsequutas vident, ita & afflictionem malorū, spirituali duntaxat putabant, nepe quia à suo sunt sine semota. At quia illa tristitia vulgo non potest nisi per similitudines corporales ostendi, dicitur per metaphorā igne affligi, & præterea, vt metu viuentes exterreantur. ¶ Ex quoniam alij etiā ex philosophis eo vsq; sunt cognitione progressi, vt crederent separatas animas nō solum pœna damni propter auersionem à suo fine: verum & sentu affligi, alij cōmētū sunt animas corporū similitudinibus cruciari, vt homines phāsticis imaginationibus torquentur in funno: de quo viliōnū genere 12. de ciuit. Dei meminit Augustinus cap. 21. Veruntamen quoniā neq; hoc gaudiorū, aut suppliciorū modum satis rei satisfacere alijs videbatur, Tertiu Philosophorum placitū, quod & Auicenna refert, fuit, qđ animæ hæc corpora mortalia exuta alijs vniuntur cœlestibus corporibus in quibus perpetuū vel præmij fructur, vel afficiatur supplicij. Hoc autē. 1. de anima Aristoteles probat esse falsū: nā anima, vt suo est proprio corpori accommodata, quæ nō potest in aliud transire, vt Pythagoras cōminiscebatur: ita & suis certis vititur organis, vt alij vti non valeat. Neq; verò soli Philosophi, verum & patres Sancti de hoc aliquando hæsitauerūt. Vnde Augustinus. 20. de ciuita. Dei cap. 16. Qui inquit, ignis cuiusmodi, & in quā mundi vel rerū parte futurus sit, hominem scire arbitror nensinē, nisi forte cui spiritus diuinus ostendit. Subiungit tamen, quod in postrema die seculi mūdānorum ignium conflagratio-

Pars affirmatiua.

Philosophorū placita.

12. de ciuit. Dei.

Aug. 20. de ciuit. 16.

gratione mundus peribit: insinuans forte qd est de igne quo nunc torquentur animæ; ambigi possit, sit ne corporeus, an spiritalis, tamē de illo, qui damnatus cū suis corporibus in infernum obtrudet, quem sunt perpetuo perpeffu ri, non esse dubitandum fore corporeum.

1. Cōclusio.

His ergo recensitis opinionibus, ad quæstionem quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Ignis inferni est corporeus ab initio mundi ibidē creatus. Probat̄ primō ex regula, quā supra pluribus locis commendauimus, nempe qd quoties verbum sacra scripturæ; eo præsertim loco, vbi historia narratur, in sensu literali sanē interpretari potest, sic est interpretandū: ait verō Christus dīcturum se dilectis suis, Venite benedicti patris mei percipite regnum: ac subinde damnatis, Ite maledicti in ignem æternū, qui paratus est diabolo: vbi prior pars ad literam intelligitur de regno quod etiā in corporibus beati possidebant: ergo non est cur non & ignis nomen ad literam corporeum significet, paratum ab initio diabolo. Mox accedit & ratio. Dammati resumptis corporibus igne sunt corporeo cruciandi: & non est credibile tunc totum esse cruciandum: quāuis ignis conflagrationis sit illi adhibēdas: ergo & nūc est ibi corporeus. Et confirmatur hoc. Si verbum illud, Ite in ignem æternum, corporeum significat, vt pote quo damnati cum suis corporibus mittuntur, & subdit Christus, Qui paratus est diabolo & angelis eius, consequens sit, vt idem corporeus ignis sit ab initio in inferno. Deinde arguitur. Si non sit verus corporeus ignis, nō est cur potius dixisset in ignē, q̄ in aquam, vel aerem æternū: nam quantum ad spirituale tormentum non plus ignis confert, q̄ aliud elementum quodlibet. Præterea ob id ignis potius quam res alia prædicatur in inferno torquere miserōs, qd elementum illud propter vehementissimā agendi vim horrendissimum est, ac perinde ad vlciscēda crimina, & scelera quæ contra Dei omnipotentem bonitatem committuntur, aptissimum: si autem non esset corporeus ignis, neq; vehementiorē haberet cruciandi vim neq; significantius terrendi nomen: quod esset religioni Christianæ quoddam deceptionis genus. Solet illud Luca. 16. de diuite epulone in huius cōfirmatione sententiæ accumulari. Quia crucior in hac flamma. At verō Augustinus. 2. 1. de ciuit. Dei cap. 10. efficaciam loci huius infirmat. Nam vbi ait ille miser. Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti in aqua, vt refrigeret linguā meam, neque lingua eius neq; digiti Lazari poterat vsurpari pro corporalibus membris;

Ratio cōclusionis.

De diuite epulone.

quoniam neq; epulo in inferno, neq; Lazarus in limbo corpus habebant. Quare & flamma videtur spiritaliter intelligēda: veluti & aqua. Vnde lib. 8. citato super Gene. Illum, inquit, diuitem in ardore poenarum, & illum pauperem in refrigerio gaudiorum intelligēdum nō dubito: sed quomodo intelligēda sit illa flamma inferni, ille sinus Abrahæ, illa lingua diuitis, ille digitus pauperis &c. vix fortasse à manucte quærentibus, à contentiosē autem certatibus nunquam inuenitur. Veruntamen salua Augustini autoritate dici posset, qd cū Christus ad normam intelligēdi nostrā, parabolam admetiretur, ambos induxit acsi in corporibus illic essent. Et ideo nō mediocriter argumētum inde sumitur, qd vera sit illic flamma, eadem quæ adeo terribilis, vt distillantem aquæ guttulam ille miser pro refrigerio duceret. Quare Gregorius. 4. lib. Dialogorum, atq; alij hoc loco idem cōfirmant. Accedit & illud Sapientia. 1. 1. per ea quæ peccat quis, per hæc & torquetur. Peccant enim homines per res sensibiles: igne ergo torquentur sensibiles. Ad hæc & verbū Christi Matthæi quinto. Qui irascitur fratri suo reus erit iudicii, qui dixerit Racha reus erit concilio, qui autem dixerit fatue reus erit gehennæ ignis, plurimum momenti affert ad probandū corporeū esse ignem: quæ grauissimum est supplicium. Ad hæc tandem accedit autoritas Augustini, qui licet ante ambigū fuerit de hac re locutus, tamen loco nunc proximē citato de ciuit. Dei affirmatiū asserit esse ignem corporeum: quo etiam nunc & dæmones & humani spiritus cruciantur. Cuius sententiam Gregorius. 4. dialogorum amplectitur cap. 29. dicens. Ob id quod Christus dīcturus est. Ite in ignem æternū, qui paratus est diabolo & angelis eius, docemur in corporeos dæmones corporeo igni cruciari, atque adeo nihil esse mirum, si & animæ ante quam accipiant corpora, possint corporea sentire tormenta. Hæc ille. Postremum deniq; argumentum sumitur ex purgatorio, de quo primæ ad Corinthios. 3. ait Paulus, qd si quis superædificat ligna fœnū stipulam &c. saluabitur quasi per ignem. Vnde eodem lib. 2. 1. Augustinus cap. 29. sic colligit. Si hoc temporis intervallo, donec dies resurrectionis adueniat, spiritus iusti defunctorum ignem dicuntur perpeti purgatorium, quem nō sentiant illi, qui non habuerunt tales mores & amores in huius corporis vita, vt eorum ligna & fœnū & stipula consummatur. Quod si quis sciscitetur an ille ignis eiusdē sit speciei cum nostro, quāuis hoc nequeat per sacros testes fieri certum,

Aug. autoritas.

De purgatorio.

1. Cōclusio.

tum, subiungitur tamen secunda conclusio. Ignis ille eiusdē speciei est cū isto quem videmus: quāuis materia sit fortē diuersa. Aqua enim (vt. 1. Topicorum ait Philosophus) omni aqua est idem specie: & eadem ratione ignis omni igni. Quandoquidem nomen ignis specificum est, vnde consequitur, vt qui non est ignis eiusdē speciei cum elemento, non sit vere ignis. Igitur cū ille inferni verē sit ignis (si quidem sic in euangelio vocatur) colligitur, vt sit eiusdē speciei cum isto quem nos experimur. Est tamen notandum, qd ignis potest esse vel in materia propria, quemadmodū est in elemento, vel in materia aliena, quemadmodū in nostris vsus venit: & illa ratione potest differre ignis ab igne materialiter, vt ignis carbodiffert ab igne flamma. Quāuis in carbone nō est verus ignis, sed plurimus calor propter densitatem materię, vt de ferro supra diximus. Pari modo ignis ille inferni differt à nostro, & illa ratio supra citatus Augustinus dicit se ne scire cuiusmodi est, id est, in qua materia. Nam quāuis in Apocalypsi dīctur ardere sulphure, illud tamen sulphur fortasse non est eiusdē speciei cum eo quod est apud nos. Est enim in corruptibilis materia; & ingenerabilis à solo Deo creata: quo etiā ille ignis à nostro differt. Noster enim ligno aut aere, atq; alijs alimentis nutritur, quæ ab ipso deuorantur. Et ideo Gregorius. 1. 5. lib. Moralium super illud Iob 20. Deuorauit eum ignis, qui nō succenditur. Ignis inquit corporeus vt esse valeat, corporeis indiget alimentis: nec valet nisi succensus esset, & nisi re totus, subsistere. At contra gehennæ ignis, cū sit corporeus & in semetipso reprobos corporaliter exurit, neque stitio humano succenditur, neque lignis nutritur: sed datus semel durat inextinguibilis.

Ignis in propria vel aliena materia.

3. Cōclusio.

Terria cōclusio. Locus ille inferni gehennæ ignis dicitur, quasi ignis fornæ, quod in Apocalyp. vocatur Itagnum ignis ardentis sulphure. Et fuit nomē, quod vt Hieronymus super Matthæū capi. 10. ait, in veteribus libris non inuenitur, sed primū à Salvatore nostro est positum. Est enim gehenna quasi vallis filiorum Hennon. Iacebat nāque prope Hierosolymorū muros, vbi (vt. 4. Regū. 23. legitur) filij Hennon, Idolo Moloch filios suos & filias igne sacrificabant. Et ideo Christus nōstion gehennæ ad inferni fornacem transtulit; eo quod vallis illa cadaueribus combustis plena, inferni imaginem referebat.

Gehenna.

4. Cōclusio.

Quarta conclusio. Ignis ille est æternus, hoc est perpetuo crucians, vnde nulla est redemptio. Hæc conclusio nō eo constituitur, quod

fit catholicis dubia, sed quod heretici olim illam negabant. Nempe Origenianista, quos August. post Epiphanium lib. de hæret. c. 43. refert. Aiebant enim ignem illum etiā inferni, quo iniqui torquentur, purgationem esse ipsorum, quemadmodū nos de purgatorio iustorum loquimur, atq; adeo diaboli & angelos eius post longissima tempora purgatos, atque liberatos regno Dei lucij; restituit: & rursus post longissima tempora omnes, qui liberati sunt, adhuc mala deum labi & reuerti: & has vias alternantes beatitudinum & miseriarum rationalis creaturæ semper fuisse semperq; fore. Quāuis vt dist. 45. q. 2. art. 2. monstrabamus, non est verosimile Origenem in illa opinione mansisse, etiam si illi Origenianista ab eodē Adamantio Origene, vt ait inibi Augustinus nuncupati fuerint. Illam autem vanissimam absurditatem à Philosophis, & potissimē à Platonicis didicerunt; contra quos idem Diuus Pater lib. 2. de ciuit. Dei disputat cap. 13. & 17. Non enim sibi persuadere poterant æquissimū Deum irreuocabilibus supplicijis quospiam, quātūvis sceleratos punire. Quare alij dicebant, ita die iudicij prolata damnatorum sententiā precibus sanctorū Dei videri commouenda, vt eis ignis escat. Sunt autē huiusmodi fabule sub pietatis cortice impietissimæ. Vbi enim Christus se dīcturū refert, Ite in ignem æternū, cōfirmatissimā sententiam, atq; adeo irreuocabile designat. Neque solū dīctur æternus quia in æternū permaget, sed quia quæcumq; semel suscepta, in æternū tenet, perpetuoque cruciat. Et ideo dicitur. Et ibunt hi in supplicium æternū, iusti autem in vitam æternam: Vt quemadmodū vitā æternam veluti Deus ipse, in cuius conspectu consistit, æternum perpetuūq; gaudij habet, ita & iniquorum supplicium nullam habere valeat redemptioem. Accedit & illud Marci 9. Bonū est tibi claudum introire in vitā æternam, qd duos pedes habentem calcet in gehennā ignis inextinguibilis: vbi veteris eorum nō moritur, & ignis nō extinguitur. Id quod & Ioannis. 7. Christus quibque explicuit, dicens. Procedet qui bonū fecerūt in resurrectionem vitæ, qui verō malū egerūt in resurrectionem iudicij. Adde qd homines in perpetuo cruciati constituitur, vt per vias defunctorū, nūc in summa sint miseria; deinde à miseriā ad felicitatē tranflati; inde rursus ad eandem relabantur miseriam, manifesta veltasna est. Sic enim animæ perpetuæ creatæ, non ob id, vt perpetua vicijsitudine mutabiles sint: sed vt sempiterno Deo in hac vita seruicet, beata requie cū ipso, eademq;

Hominum veltasna.

Caietanus.

nes satis existimant, vt ab illo igne cruciari dicantur. Idq; inter alios Caietanus in quodam animarum sermone edidit. Ait quippe animas illic cum daemone libertate priuari, & quasi eatenus ignis tunc non crescat in aia. li dignitati maxime derogat. Dedignantur nempe, qd cum sint ipsae corporibus superioribus, vtiq; adeo sint horrendo illi corpori diuini igni subditae. At vero profecto nequit mihi satis persuasum esse, qd vt anima vere cruciatur ab igne satis sit ipso veluti carere & coepedibus ac mancis detineri. Et ideo statuitur secunda conclusio. Anima: perinde ac daemones a corpore igne inferni non solum veluti in ergastulo & vinculis detinentur, verum & illa trilitia affliguntur, eiusdemq; profus rationis, ac si corpora quibus essent vnita concernerentur. Inimvero qd ab illo igne detineatur (vt communis habet opinio) certissimum est: quia illic tam animae qd daemones veluti in carcere detrusi sunt. Quare infernus per metaphoram portis & ferreis vectibus praedicatur oclusus, vt est in Psalmo. 106. Eduxit eos de tenebris & umbra mortis, & vincula eorum dirupit: quia contriuit portas aereas, & voces ferreos confregit. Vnde Augustinus. 12. de ciuitate Dei. cap. 10. Sicut anima inquit iungitur corpori, dans ei vitam, & ex illa coniunctio ne vehementer concipit amorem ad corpus, sic ligatur igni, vt accipiens ab eo poenam, & ex illa coniunctione concipit horrorem. Et lib. 2. 1. cap. 10. idem repetit. Et Gregorius lib. Dialog. cap. 29. (quod & Iulianus Toletanus vrbs Archiepiscopus usurpauit) Si uiuentis inquit hominis in corporeus spiritus detinetur in corpore, cur non post mortem etiam corporeo igni teneatur? Ad cuius confirmationem adducit illud euangelij de epulone, qui cruciatur in flammam. At vero ita hoc verum est, vt tamen sufficere non videatur, vt anima peculiariter ab igne cruciari dicatur. Nam vt tantum esset carcer & vincula, non plus ignis coferret, qd aqua vel aer. Imo solus Dei iustus sufficeret, vt daemones & animas illic teneret. Ignis autem peculiariter tanquam crudelius diuisus, affligens daemones paratus fuit: ergo alio peculiariter modo illos affligit. Quocirca nec satis est respondere, qd detinentur animae in igne propterea, quod postea sit cruciaturus corpora: Nam & daemones cruciatur, quorum corpora non torquet. Et epulo apud Lucam, non solum ait, quia teneor in hac flamma: sed quia crucior: quasi eius incendium experiens, quod aqua guttula sedari cupiebat.

Conclu. 2.

Item animae resumptis corporibus acriter affligentur quae iam per modum detentionis propter sensualem dolorem ignis, qui erit in corpore: ergo & nunc eadem torquetur afflictio ne: quoniam poena ignis tunc non crescat in aia. ¶ Crediderim ergo si mea quidpiam valet coiectura, quod quemadmodum anima dum corpus, quod in hac vita viuificat, exurit, peculiariter afflictionem & tristitiam patitur, aliam scilicet quam si tormentum alius generis corpus pateretur, puta si suffocaretur aqua, vel pateretur febrim, ita in inferno exuta corpore, eandem tristitiam & afflictionem sentit quam passura est dum corpus, quod resumpserit, sensualem dolorem patietur. Atq; hanc vltimam habet ille ignis ita quam instrumentum diuinae iustitiae in daemones atq; animas: nempe quod afflictionem quam in anima mediante dolore corporis resumpti effecturus est, faciat absq; illo dolore: Et hoc est, quod ait Augustinus loco citato, quod quauis minus tamē veris modis spiritus affligitur ab illo igne, recipiens ab illo igne poenam, non dando illi vitam. Et quod ait Gregorius scilicet, quod res corporea incorporatam exurit: dum ex igne visibili ardor ac dolor inuisibilis trahitur: & quod incendium animae non solum videndo, sed experiendo patitur. Experi enim incendium est perinde pati, ac si corpus eius cobereretur. Imo hoc est quod significat euangelicus epulo petens aquam guttulam quae ardorem flammæ ei mitigaret.

Augustina.

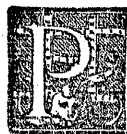
¶ Ad primum igitur argumentum respondetur illic Augustinum sub dubio fuisse locutum, sed libro de ciuitate Dei. 2. 1. cap. 10. plane confessus est incorporeos spiritus ab igne corporeo pati. Nam quauis anima nobilior sit illo igne, quatenus corpus: est tamen ipse potestior in quantum instrumentum diuinae iustitiae. ¶ Ad secundum vero respondetur, quod Philosophi loquuntur de actione quae ad patientis corruptionem pergit. Hæc enim materiam communem agentis & patientis requirit: diuersa tamen est qua anima patitur ab igne.

¶ Et concessum, quod passio animae a corpore recipitur ad modum ipsius animae sine receptio ne caloris: est enim nihil aliud qd tætio & tristitia.

ARTICVLVS. III.

Virum damnatorum corpora absq; vilo vitio incorruptibilia, sed tamē passibilia resurgent?

POST

OST animarum meditationem damnatorum, queritur de eorum corporibus, vtrum sine vilo vitio incorruptibilia, sed tamen passibilia resurgent. Et arguitur a parte negatiua. Ilud quod in poenam peccati inflatum est, auferri, nisi remisso peccato, non debet: omnes autem corporum deformitates in poenam peccati induta sunt: quoniam vel originalis culpa vel actualis effectus sunt: damnati vero moriuntur in peccatis suis: ergo & corpora cum suis defectibus resurgent. ¶ Secundo arguitur, quod non erunt incorruptibilia. Omne enim compositum ex contrariis est corruptibile, nisi dote impassibilitatis seruetur: corpora autem damnatorum erunt ex contrariis composita, omnibusque gloriæ dotibus destituta: ergo erunt corruptibilia. ¶ Tertio arguitur, quod non erunt passibilia. Omnis enim passio, vt in Topicis ait Philosophus, aliquid auferit a substantia passio: omne autem finitum, vt primo Physicorum habetur, per ablationem finiti tandem consumitur: ergo si essent passibilia, essent & corruptibilia. ¶ In contrarium est, quod. 1. ad Corinth. 15. ait Paul. Mortui resurgent incorrupti. Vbi glossa ait, quod resurgēt omnes sine diminutione membrorum etiam peccatores. Qui tamen non immutabuntur per gloriam impassibilitatis: & nihilominus, vt Apocalypsis. 9. legitur, quærent mortem & non inuenient. ¶ Ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. De defectibus namq; corporum distinct. 44. plura diximus: & ideo in hunc locum pauca referuauimus. Atqui Augustinus in Enchiridio cap. 92. decidere quæstionem reuoluit, vtrum damnati resurgent cum defectibus corporum, quos in hoc seculo habuerant. Durandus vero distinct. 44. quæstione. 2. ait quod resurgent cum illis vitijs cum quibus orti vel defuncti fuerint, scilicet si mutili nati fuerint, aut postea sunt mutilati. Quoniam resuscitatio corporum per modum retributionis est futura: dñati vero nulla sunt felicitatis retributione digni. Item facienda est per gratiam Christi: & tamen damnati non sunt eius gratiæ capaces: imò omnia eis ad miseriam cumulum cessura sunt: ergo cum suis defectibus resurgent. ¶ Contra hanc autem opinionem statuitur prima conclusio, quam eadem distinctione D. Thom. affirmat. Corpora damnatorum absque vilo vitio naturæ resurgent. Sunt enim huiusmodi vitia in triplici differentia. Quidam siquidem nascuntur trunci aut etiã monstra, vt cæci, muti, aut alijs membris orbi-

Partis negatiua: arg. 1.

Argumẽ.

Argumẽ.

Pars affirmatiua.

Decisio art.

Conclusio.

aut gibbosi, aut pygmei, &c. Alij sũt defectus, qui illis viuentibus casu aliquo acciderunt, vt membrorum amputationes. Sed alij sunt ex distemperamento humorum venientes: vt lepra, morbi, &c. Et absque omnibus istis resurgent. Prindò quia mortuorum resuscitatio duplici virtute Christi facienda est: scilicet, sanantis naturam, & largientis gratiam. Adam enim duplicem mortem incurrit: nempe, animæ & corporis: & vtranq; nobis Christus restituit. In restituenda autem corporali morte nullam habuit peccati rationem. Et ideo tanquam naturæ autor illam integrè reparabit, quam integram assumpsit: & in hoc etiam damnatos sibi configurabit. Quia ideo ratione corpora damnatorum resuscitabit incorruptibilia & in legitima etate. Eademq; perinde ratione absq; vilo vitio: nam hoc totum exigit perfecta restauratio naturæ. Illa verò quæ ad remissionem culpæ, quæ fit per gratiam, consequuntur, solis est prædestinatis donaturus. ¶ Ad dicimus autem loco citato rationem egregiam quæ est Sancti Thomæ. Enimvero nisi culpa obliteret, vniuersi absque vilo vitio resurgent: & ideo si corpora modo damnatorum vitiosa deberent resurgere, hoc esset in poenam culpæ. Poenam verò æquus iudex culpæ debet admittit: sunt autem inter miseros damnatos, qui minoribus delictis itretiti peiores corporum deformitates habuere, grauioresq; infirmitates fuerunt perpessi. Ablotum ergo ab æquitate esset, vt cum illis omnibus resurgerent: tunc enim resurgentium supplicia non commissis culpjs in hac vita, sed toleratis poenis responderent. ¶ Præterea neque rationi est consonum, vt qui monstrifica corpora habuerunt sic resurgant. Deniq; consequens fieret, vt deberet cum omnibus febribus, in orbi s, lepris, & doloribus resurgere, quibus fuerant viuentes subiecti, quæ re vera non est verò simile. Accedit ad confirmationem conclusionis verbum Pauli. 1. ad Corinth. 15. Mortui, scilicet omnes, resurgent incorrupti, id est, in corporibus nec mutilatis nec vitiosis, sed integris & perpetuis. ¶ Ad argumentum ergo Durandi iam respondimus, quod licet resuscitatio corporum sic propter retributionem faciendâ, tamen eorum vitia esse non debent retributio culpæ, imò propterea integra resurgunt, vt integra patiantur. Quare integritas illa non ad eorum felicitatem, sed potius infelicitatē, seu incorruptibilitatem, pertinet. Neq; erit effectus gratiæ gratum factis, sed gratis datæ toti naturæ. Resurgent autem cum illis defectibus, qui ex principijs naturæ oriuntur. Resurgent inquam graui, pondero

T c

dere posse, quod, quanuis suo pte genere sit delectabile, eos valeat delectare. Sed omnia erūt eis potius tristitia & mœrore plena. Atqui corū pœnæ in duo genera diuiduntur, quæ sunt pœna dāni & pœna sensus. Patientur autē resumptis corporibus secundum omnes potentias, nempe, secundum intellectū, voluntatem, irascibilem, concupiscibilem, deniq; secundum omnes sensus. Hæc autē eo ordine, quo beatitudinis bona in beatis sunt, possunt in ipsis considerari. ¶ Ad quæstionem ergo quæq; conclusio, ibi respondetur. Prima. Quæ admodum in beatis primū omnium bonorum, quinetiā omnia cōtinens, est visio intellectus, qua Deū habent præsentem, ita & primū malorum in damnatis est pœna damni, nēpe carentia eiusdem visionis, & diuinæ præsentia: hoc enim malorū pœnæ summum est. Quia proxima essentialisq; pœna est quæ culpæ debetur: ni mirum quam inimici Dei eam offendēdo merentur, nempe exiliū a regno cœlesti, quem admodum iustus, ceu Dei filius debetur eius hereditas. Et quemadmodū supra de visione diximus, quod illa ex qua Dei amor & gaudiū subsequitur, absq; alio bono sufficeret ad beatū hominē, ita & hæc carentia satis esset ad summam miseriam, ad quam & odiū eiusdem Dei & summus mœror consequuntur, quāuis alia mereantur tormenta. Etenim quo pacto qui Deum possidet eundē bona possidet, ita qui Deo caret, omni bono priuatur: quod summa miseria est. Vnde Chrysostomus super Mattheum Homil. 23. Duæ pœnæ sunt ignis gehennæ, & casus gloriæ. Nouimus autē quia multi solam gehennam abhorrēt: ego autem casum illius gloriæ multo amariorem gehennam esse aio. Tolerabilis est gehēna, & ille ignis: sed si decem mille gehēnas ponas, nihil tale est quā ab illa beata vita excidere. Hæc ille. Profecto animus contemplari exhorret quid sit Deo carere, ab ipsoq; odio haberi, eumq; vicissim odisse, idq; in perpetuum absq; vlla spe in eius gratiam redeundi. Quæri autem hic solet, vtrum pœna hæc damni sit in omnibus æqualis, cuius consuetæ responsio est affirmatiua. Quoniam priuatio nec magis (vt aiunt) recipit nec minus, & carere Deo priuatio est, sicuti orbari visu. At verò quāuis priuatio in se quādo pura est, maior minor ve esse nequeat, vt summa tenebræ & summa cæcitas, tamen in ratione causæ augeri potest, vt magis minusve torqueat. Crederim ergo cum Abulensi super Matth. 25. quæst. 640. quod eos qui ob grauiora crimina in maiori sunt inimicitia Dei relegatio illa ab eius regno, ac perinde de ip-

Prima conclusio.

Vtrum pœna damni sit æqualis.

Carentia maior & minor.

sus carentia acrius torqueat. Vehementius etenim indignantur, qui à maiori hoste in exilium mittuntur, patriaq; & suis bonis expoliatur, q̄ qui ab hoste, qui nō est eis tā inimicus, priuationē illā patiūtur. Quare carētia ipsa diuini cōspectus, quæ est carētia oim bonorum, quaten⁹ peioris causæ effect⁹ est, & causa maioris tormētī: pōt esse maior in vno, ac p̄inde in alio minor. ¶ Pœna autē sensus est quæcūq; sensibilis lesio, & quæcūq; tristitia, & afflictio voluntatis, quæ ex apprehensione rei nouæ, vel intellectuāli, vel sensuali proficiscitur. Quapropter, & in anima separata est etiā sine corpore sensu pœna sensus. ¶ Secunda conclusio. Quæ admodum in beatis ex visione Dei subsequitur cōfirmatissimus ipsius amor, quē iustus habuit in via, vnde summa colligitur delectatio: ita secunda damnatorū pœna est obstinatum odium quod habent Dei, quo velut hostem eum perpetuō prosequuntur. Atqui hæc pœna in ratione mali peior est quā carentia diuinæ visionis: nam est pœna simul & culpa. Quare summam bonitatem odisse aliquid supra priuationem addit, quæ est summo bono carere. ¶ Affectus namq; voluntatis ex apprehensione obiecti variatur. Deus autem bifariam apprehendi potest. Vno modo in se sicuti est: quemadmodū à beatis cognoscitur. Et ideo cum sit fons totius bonitatis, nemini potest sic apprehensus non placere. Sed aliter apprehenditur in suis effectibus, quemadmodum apprehenditur à beatis in effectu iustitiæ: nempe, quia relegati à regno perpetuis cruciatibus in exilio torqueūtur. Atq; isto pacto obstinatissimo eum odio habēt. Quod si arguas. Illi sunt effectus iustitiæ: iustitia verò nequit rationem vllam mali volūtatī offerre: ergo nequit illa ratione Deus odio haberi. Respondetur, quod iustitia in se ipsa visa non habet nisi rationem boni: ob idq; beati de hoc etiā Deū diligunt, quod in reprobos animaduertit. Sed tamen damnati, quia non apprehendunt illā, nisi in suo effectu, non cognoscunt eam sub ratione boni, sed sub ratione cruciantis, quod eis est malum: non solum qua ratione cruciantur, sed quia à suo hoste plectuntur. ¶ At sciscitaris, nūquid illud odium sit maius quā habuerint in via. Respondetur, non esse maius, id est intensus: quia vbi ceciderit lignum, illic erit: hoc est in statu & affectu apud Deū quo homo decedit, perpetuō manebit: sed tamen erit peius propter obstinationis statum, atq; adeo acrius crucians. Quæ admodum amor in beatis non erit maior quā in via, sed tamen perfectior, quia confirmatior, & maiori gaudiō afficiens:

Secunda conclusio.

Secunda damnatorū pœna.

Ratio cōsuetudinaria.

Obiectio.

3. Conclu.

3. Pœna.

Ante diem iudicii.

ficiēs: propter præsentiam rei amatæ. ¶ Hinc fit odium illud nec crescere nec minui. Quare verbum Psal. Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper, aut intelligit in hac vita: aut si extendatur ad damnatos, tunc, ascēdit, idem est, quod stat semper in alto: quod eius ingenium est ¶ Tertia conclusio. Neque odium illud, nec vllum damnatorum opus demeritorium est vilius noue pœnæ essentialis. De damnatis enim atque beatis duo distinguuntur tēpora: scilicet ante & post diem iudicii. Atq; post diem illum sit, aut in beatis meritum, aut in damnatis futurum demeritū, vnanimis omniū confessio est. Quoniam meritum & demeritum ad aliquod subsequens nouum præmium, aut supplicium refertur: quod tamen post diem illam nequitiam esse potest: quippe quæ omnium sit bonorum malorumq; cōsummatio, p̄petuō duratura. Quare tunc & bona beatorum voluntas non meritum, sed præmium erit: & damnatorum mala non demeritum, sed supplicium. Et hoc erit eis consummatio malorum, sicut & beatis consummatio bonorum, quod extra statum sint merendi, aut demerendi, quāuis forte diuerfa. Illic enim duæ ciuitates (vt ait Aug.) Dei & dæmonis cōsummabuntur. ¶ Et eadem ratione respondetur si quis hoc modo arguat. Peruersus appetitus qui ex voluntate arbitrii processit, etiam si factus sit necessarius, non excusatur quin sit demeritorius, vt patet de ebrio, qui sua culpa vino immerfit, quē tertio Ethic. ait Philos. duplici pœna plectendum, si in ebrietate peccet: odium autem damnatorum processit ex voluntate in hac vita: ergo non excusatur à demerito. Respondetur, inquam, non ideo malā damnatorum voluntatem à demerito excusari, quod libertatem amisit: sed quia ad summū malorum peruenit, & extra viam facta est. Quare totum demeritum illius est quod in termino huius vitæ fuit consummatum. ¶ Ante diem verò iudicii possimus aliquod meritum & demeritum in beatis atq; damnatis confiteri, potissimum in angelis bonis, quibus nostra custodia demandata est, quicq; & nobis inuigilant, vt nos à malis eiupiant, & in bonis promoucant, de qua sedula vigilantia gaudiū accidentale in die iudicii eis augebit, dum frugem conspexerint, quam Deo cōqui fuerit. Idem erit de fœlicibus animabus, quæ suis nos orationibus & patrocinio iuant. Et simili ratione demones possunt modo demereri, qui homines seducere & suis laqueis irretire procurant, querentes quos deuorent. Quare serpenti qui Euam decepit, accessio fiet acci-

dentalis mœroris in die iudicii, eū viderit quantā inde fuerint damnata subsecuta. ¶ Ecce ergo duas easdemq; potissimas damnatorū pœnas: quarum prior intellectus est, nempe carentia diuinæ visionis: posterior verò odium Dei in voluntate. Quarū vtraq; per se cruciat. Illa, scilicet propter ex pollutionē regni: hæc propter irā. ¶ Quod si arguas. Carentia non torqueat nisi propter appetitum rei, cuius est priuatio: damnati autē non cupiunt videre Deum: quippe quem, vt hostem odisse non cessant: ergo propter illam carentiā nō cruciantur. Respondetur quod licet visionē dei ex eius amore non appetant, tamē quia cognoscunt bonū esse & voluptatis causā propter amorem sui ipsorū dolent, quod ab illis abdicati sint voluptatib⁹. Odiū verò cruciat per irā, quam gignit: nēpe, cupidinē vindictæ de Deo: nā quia nequeunt de ipso vlcisci & vindictā capere, si mères disseruiantur. ¶ Tertiā pœnā tertia mentis potentia patiuntur: nempe eorū memoria, quæ in hac vita gesserint, seu bona, seu mala. Memoria inquam bonorū virtutis eos affligit: eo quod perseverantia nō eos perduxit ad præmiū, sed illo frustrati sunt. Præterea memoria eorum quæ in hac vita possederūt caduca bona, quæ sunt facultates, ampla nomina, & honoris tituli, miseros pudere suffundit: vt pote quod qui in tanto fuerint pretio habiti, ad tantā fuerint ignominiam deieci. Et super hæc omnia criminū suorū scelerūq; memoria cōscientias eorum exurit & corrodit. ¶ Sed arguat quis forsitan sic contra. Memoria peccatorū cruciat non potest, nisi propter penitentiam: damnatos verò suorū criminū penitentiam non potest: nam, vt ait Bernardus in canticis. Dānatus semper vult iniquitatē, quam fecit. ¶ De hoc ergo statuitur quarta conclusio. Dānati priam, quāuis nō frucluosam, sterilem tū & cruciantē habēt. Errorū em̄ penitere bifariam accidit, scilicet p̄ se, & p̄ accidens: per se quidē, q̄ quis peccatum, tanq̄ dei offensam detestatur: per accidens verò, q̄ nō ipsum, sed eius abominatur effectū: nēpe, suppliciu. Priori ergo modo penitentia in dānatis locū non habet: q̄ in mala voluntate, qua hinc demigrarunt, perpetua obstinatione perdurant. Atq; hoc modo ait Bernardus. Iniquitatē semper velle. Et Damasc. ait hoc esse hominibus mortem, qd̄ angelis casum: quia sicut angeli p̄ casum, ita & homines per mortē obstinantur. Posteriori verò modo penitentia agunt perpetuā iuxta illud sapiens. Intra se penitentiam agentes. Et 9. Ethico. ait Philosoph. quod penitentia replentur prani, prauitatis enim voluptas transiens tristitia ingenerat,

3. Pœna.

De dānatorum penitentia.

4. Conclusio.

5. Conclusio de vermibus.

scientiam vulnerans. ¶ Quinta conclusio. Poenitentia hæc damnatorum est vermis, eorum conscientiam perpetuo remordens & corrodens. De quo Esai. 66. Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Quod Christus Marc. 9. etiam affruxit. De hoc enim vermie dubiū antiquitus fuit, esset ne pusillum animal, carnem, vt tineæ, aut frans. Propterea q̄ apud Iudith, & in Ecclesiastico. Vermis carnis nominatur. Nihilominus nō sunt credēdi corporales vermes in dānatorum esse corporibus: nam post diem iudicii cessante motu cæli nulla erit vita superflua animalium, præterq̄ hominū. Præterea vermes ex corporis corruptio nec scaturiunt: corpora verō dānatorum non erūt corruptibilia. Accedit quod modō in animalibus non sunt animati vermes: ergo nō est cur post creentur. Remorsus ergo conscientias qui ex peccatorum putredine sit reliquus, vermis nomine cōfertur. Vnde Aug. 20. de ciuit. c. 22. In pœnis, inquit, malorū & inextinguibilibus ignis, & viuacissimis vermibus ab alijs aliter atq; aliter est expositus. Alij quippe vtrūq; ad corpus alij vtrūq; ad animā retulerunt: alij proprie ad corp⁹ ignē vermē verō tropicē ad animā: qd̄ credibile esse videtur. Quod si obijcias post modū lib. 21. c. 9. dixisse vtrūq; ad corp⁹ pertinere: quia & ignis & vermis pœna, inquit, carnis erit. Respondetur id dixisse, non quod vermis ille sit animal, sed quod per cruciatū animæ in cōscientia corpus etiā maceratur. ¶ Post tormēta, quibus per tres mentis potentias dānati premuntur, quarto etiā torquentur potentia irascibile. Primū quidē metu futuro-ris: quā patiantur supplicia perpetua esse nocēt. Deinde & rabidā iracundia qua in deū exardent. Velēt enim eū si possent, de cælo de turbare: quod quia impossibile vidēt, dirē torquentur. Et eadē ira demones ad impugnandos homines cōcitantur, quos diuino imperio subducant. ¶ Præterea quintō & cōcupiscētia, sup̄ aptē narura voluptatis auida, igne maxime laeditur. Sed præterea singuli sensū suas patiūtur cruce. Tactus inquam truci doloris sensu incendiū ignis patitur. ¶ Circa hoc autē dubitatur vtrū nō solum pœnas ignis verū & cōtrarias frigoris experiantur. Et dubitandi rō nulla est præter autoritatem illā Iob. c. 24. Ad nimum calorem transeat ab aquis nimum. Ibo eū dūtaxat loco mouentur, quia arbitrati sunt, v̄ cōsuetudine illic caloris & frigoris torqueri miserōs. ¶ At verō profecto hoc nec facile creditu est, nec assertu necessariū: saltē quod sit frigus nimum, vt contraria opinio inde colligit, aut frigus aquæ qd̄ quidē ante nos super. 25.

Remorsus conscientias.

Quarta pœna.

Quinta pœna. Sensus cruciatu. Vt si sint illic nimum frigora.

ca. Matthæi asseruit Abul. q. 58. Et primum argumentum est, q̄ cū Christus diuersis locis Euangelij vniuersa inferni tormenta recensuerit, nempe ignem, fletū, stridorē dentium, & tenebras, de frigore nullibi meminit. Imō verō Zacha. 9. Vbi de inferno extat vaticiniū sic legitur. Tu autē in sanguine testamenti tui eduxisti vincos de lacu, in quo nō erata aqua. Quasi diceret, sed purus ignis. Quin verō Luc. 16. vbi epulo ille guttulā aquę deposebat, qualin guā refrigeraret, documentū præbuit, merum ignē absq; vilo frigore illic ardere. ¶ Mox ratione loci arguitur. Ignis & niues eodē loco esse non possunt: si verō loco distent, non est in intellectu facile quomodo, aut quibus interpolatis temporibus transmittantur damnati ab vno in alterum locū, aut quomodo ignis nimbibus subintrantibus loco cedat, aut frigori in quacūq; sit materia, siue aqua sit, siue alia quacūq; ¶ Præterea si verū est, q̄ supra probabilissimū exilitamamus, nēpe q̄ damnati non sunt loco semoti, sed veluti in aceruo congesti, nō est possibile loca omnes mutare: nec apparet quō deuexare eos per vices valeāt aqua & ignis. ¶ Sed potissimū argumentū est, quod Christus in ignē æternū illos missurus est: ignis autē æternus est, qui iugiter & perpetuō absq; vlla interpolatione torquet: calor verō & frigus non possunt simul torquere, etiam si per spirituales species id faciāt: quā sensatio caloris & sensatio frigoris mutuo se expellunt: nulla ergo erit illic frigiditas afflictio. ¶ Iam verō tandem arguitur. Si vicissitudo illa illic locum haberet: maxime ad augendam doloris vthenētiam: sed illa satis est magna per solum ignē, & augeri potest quantum æquitas iustitiæ poposcerit: ergo officium frigoris superuacaneū est, atq; adeo illic ei non datur locus. ¶ Igitur ad autoritatē Iob respondetur, nō intelligi de vicissitudine quæ sit in inferno. Imō profecto, Iob. vt meam ignorantia sub aliorum censura consistat, miror quomodo ex illo loco talis fuerit collecta sentētia. Obiurgat enim illic Iob ad alterum, dicens. Oculis ad alteri obseruat caliginem, & inter eius qualitates ait. Leuis est super faciem aqua, & maledicens ei subdit. Maledicta sit pars eius in terra. Ad nimum calorem transeat ab aquis nimum, & vtrūq; ad inferos peccatum illius. Vbi Greg. nihil de alternatione inferni meminit, sed de iniquitate adulteri frigiditatis nomine intellexit, à qua solat ab calore superbiæ descendere. Aut si hoc magis placet turpes huius seculi voluptates, quia refrigeria exsiliantur, & veluti nix liquescunt, nimum frigori comparauit: à quibus imprecatur adultero,

2. Ratio.

3. Ratio.

Potissima ratio.

Alia ratio.

Interpretatio Iob.

5. Conclusio.

tero, vt ad nimum inferni calorem transeat: quia vix solent concubinarij ad cor redire, & ideo explicatius subdit. Et vsq; ad inferos peccatū illius. Nō ergo intellexit, quod postea futurus esset à calore ignis ad frigus nimum regressus: sed quod esset à nimum huius seculi ad calorem inferni perpetuō ingressus. Quibus verō libuerit opinione communiem sustinere, frigora nimum nō debēt tam ad literam intelligere, quia ridiculum esset, illic niues comminisci: sed quia terra ipsa, præsertim in centro frigidissima est. Superflet eis tamen tunc labor explicandi quomodo, aut per vices alternentur frigus & calor, aut simul sentiri valeāt. ¶ Quinta conclusio. In damnatis erit fletus & stridor dentium, vt patet Lucæ. 13. Et Matt. 8. & 13. & 27. In fletu namq; duo est considerare, scilicet, & fumi ascēditis ad cerebrum resolutionem in lachrymas. Et præterea perturbationem commotionemq; capitis & oculorum, qui sanguinolenti monstrantur. Lachrymarum autē resolutio illic locum non habet, quia corpora eunt incorruptibilia: & tamen si resolerentur in lachrymas, tandem cōfunderentur. Et tamē secunda pars fletus in capite & oculis conturbatis. Ille autē effectus est ingentissimi doloris quē patiuntur ab igne, ac perinde considerationis tam multarum calamitatum, quibus se vident perstringi. Etenim quod lachrymae illæ. sicut ex sulphuris fumo, vana opinio est: quoniam fumus non exhalatur nisi ex resolutione materię: quæ igne consumitur. At verō illic nec sulphur nec materia alia in fumū resolutur. ¶ Stridorem autem dentium in miseris corporibus assumptis per motum etiam realem concedere nulla ratio vetat. Nam stridor solum dētium motum & strepitum significat, qui absque vlla corruptione fieri potest. Qui autem illic esse frigus, dicunt quasi gelatodentibus stridere. Sed certē (vt dictum est) nescio quomodo igneus dolor id permittat. Stridor ergo ille potest esse voluntarius & necessarius. Voluntarius quidem potest oriri ex iracundiæ rabie, quæ aduersus Deum & suam familiam infremunt: vel ob illam feram poenitentiam delictorum, quæ illos illic coniecit, & ex bonorum memoria quæ amiserunt. Necessarius verō dētium stridor, ex rigore potest doloris nasci quem patiuntur ab igne. ¶ Reliquis præterea. sensibus suos cruciatu iniquo animo perferunt. Nempe auditus luctuosos illos clamores & miserorum lamenta, quibus sibi maledicunt, & aduersus diuinam iustitiam reclamant. Oloratu verō pessimo odore sulphuris, quem absq; eius resolutione per spirituales

5. Conclusio.

5. Conclusio.

5. Conclusio.

5. Conclusio.

De auditu.

De auditu.

Oloratus.

species (vt supra expositum est) emittere potest, cruciantur. Imō quemadmodum beatorū corpora odore fragrate diximus: ita & misera, foetorem exspirare credendum est. ¶ Et quē Gustus? admodū de saporis dulcedine diximus in beatissima conicitur damnatorum gustum corrupto humore, vel intrinseco, vel extrinseco infectum iri. ¶ Sed & visus, qui omnium est præsentissimus, tenebris obducetur: nam est ignis in sua substantia res sit luminosa, tamen ratione materiæ esse potest tenebrosus. Id autem illic primum ratione sulphuris accidit: & præterea ratione loci, vbi aer inclusus non habet istam raritatem. ¶ At verō neque omnimodē sunt tenebræ, quales essent in centro terræ, si nullus illic ignis arderet. Sed conicitur esse lumen quoddam ambiguum, quo possint se miseris mutuo cōspectare, idque ad maiorem tristitiam cum suas calamitates iniuicem conspiciant: nam & hoc solatio destituti sunt, quod esse solet miseris, dū accidit socios habere poenarum, vt articulo sequenti dicitur sumus. Torquentur verō præsertim dum eos intuentur, quos vel criminum complices habuerunt, vel sua contagione cōtaminarūt. Tunc enim maiori suffunduntur pudore. Coniectari ergo de illa tenebrosa luce possumus, aut sub lucidis tenebris, ad modum illarum, quos somnantes in semiugilia patiuntur, dum videre sibi videntur, maligne tamē illos cum quibus colloquuntur. Vnde Gregorius quauis super illud Euāgelicum, Mitte eum in tenebras exteriores, dixisset quod si ignis ille lucem haberet, nequam in tenebras exteriores mitti dicerentur, tamen loco citato libro Moralium, vt explicaret verbū illud, sempiternus horror inhabitat, adiecit, quod quauis ignis ille ad consolationem nō luceat, tamē, vt magis torqueat, licet. ¶ Cur autē dicantur tenebræ exteriores, Abulensis super capitulum 25. Matthæi quæstione. 57. ait allusionem esse ad ergastula, quæ erant Hierosolymis. Erat enim, inquit, vnum internum in carcere, quod plusculum habebat lucis: sed aliud foris sub dio extra carcerē multo maioris horrore plenum: ad cuius similitudinem Christus appellauit infernum tenebras exteriores. Sed hæc tamen interpretatio non habet ita multum autoritatis. Et ideo, vel dicatur tenebræ exteriores respectu internæ gloriæ, quæ est intra cælum, vbi summa lux fulget, vel respectu internarum tenebrarū, quæ sunt in anima. Quemadmodum super Psalmū 6. interpretatur Augustinus, dicens, quod in hac vita peccatores tenebras interiores, hoc est, mentis cæcitatē patiuntur per abentia

Tenebræ.

Tenebræ exteriores.

diuina gratia, quae est lux animae: sed tamen quando hic viuunt, luce solis externa, quantum ad corpora fruuntur. In inferno autem eternas quoque corporum tenebras patitur: quas per internas delictorum inuenerunt.

Solu. 1. arg.

Ad primum igitur argumentum respondetur in sententia contra damnatos lata ob id dicitur ad mentionem ignis haberi, quod reliquas omnes poenae in ipso virtualiter continentur.

De illis qui sunt in purgato.

Sed arguitur contra: Igni eodem quo torquentur damnati (vt supra dictum est) purgantur electi: isti autem non feruntur nisi merum ignem pati, ergo nec damnati alia patiuntur tormenta. Negatur consequentia, quoniam cum ignis ille non agat ex mera natura ignis, sed diuina virtute: & iustus in purgatorio non infligatur poena praecipue ad castigandum per modum uisionis, sed ad purgandum, non plectum nisi sola poena ignis, qui ad id muneris idoneus est.

Solu. 2. arg.

Ad secundum de verme iam responsum est, nomen vermis per metaphoram dici de remorsu conscientiae. Et pariter dilutum est tertium argumentum, ubi explicatum est, qualis illic fiet letus & stridor dentium. Et similiter quantum, ubi conditionem exposuimus illarum tenebrarum, quae dicuntur exteriores.

ARTICVLVS V.

Utrum damnati, aut bona intellectus notitia, aut bona uoluntate uti valeant.

POST haec quae dicta sunt operae pretium est explorare, utrum damnati vel bona intellectus notitia, vel bona uoluntate uti valeant. Et arguitur a parte negativa. Scientiarum contemplationi annexa est delectatio: damnati latari non possunt: ergo nec scientijs, aut cognitionibus uti, quas in hoc seculo habuerunt.

Partis negatuae arg. 1.

1. Argum.

Secundo. Si possent intellectus contemplatione uti, possent nonnunquam de Deo cogitare, quandoquidem cum odio habere nequeunt de quo non cegitant: cogitatio autem Dei non potest non esse laetifica: ergo non possunt de illo cogitare.

2. Argum.

Tertio arguitur, de uoluntate, quod non omnis sit in eis mala. Ait quippe Dionysius capite. 4. De diuini. nomin. quod demones bonum & optimum concupiscunt: sci licet esse, viuere, & intelligere: homines autem non sunt peioris conditionis quam demones: ergo ipsi possunt recte bona illa uelle atque ad deo bonam uoluntatem habere.

4. Argum.

Quarto. Beati possunt uelle, ut illi qui in hoc seculo superstiti sunt, ab illa damnatione li-

berentur, ut de Epulone dicitur Luc. 16. legitur. Qui optabat fratres suos ad moneri, ne in illum locum tormentorum uerirent: illa autem est bona uoluntas: ergo bonam uoluntatem habere possunt. Quinto. Damnati recta ratione possunt uelle potius non esse, quam in illis miserijs perpetuo esse. Iuxta illud Ecclesiast. 4. 1. O mors quam bonum est iudicium tuum homini indigentis: et ergo possunt aliquid bene uelle. In contrarium autem est, quod recordari rerum possunt. quarum scientiam in hac uita conquisiuerunt: iuxta illud Luc. 16. Recordare quia receperis bona &c. Obstinata tamen uoluntas in malum, qualis est in damnatis, nequit unquam esse bona.

1. Argum.

Para affirmatiua.

Prima conclusio.

Ad quaestionem quinque conclusionibus respondetur. Prima. Damnati uoluntatem, uoluntatem & cognitione quae in hac uita conquisiuerunt. Haec enim conclusio articulo praecedenti monstrata est: quoniam naturales potentiae integre in illis erunt, atque adeo praetoriorum memoria. Illa tamen cognitio nullatenus eis erit laeta, sed meroris causam: de peccatis steriles poenitentiam agent, & de bonis, quae fecerunt dolorem concipient, quod eorum fructu fuerint frustrati. Et si quas habuerunt scientias acquisitas naturalium rerum, quamuis ex obiecto earum contemplatio sit iucunda, tamen eos ideo contristabit, quod illas scientias ad perfectionem non perduxerunt. Apparet autem contra hoc argumentum duplex. Primum, quod in hac uita experimur, corpus, dum nimium affligitur, contemplationem cohibere. Praeterea diuturnum temporis obliuionis causam existere: cum ergo damnati tum uehementissimae afflictioni subdantur, tum etiam & tempore diuturno, uidentur scientiarum non posse recordari. Respondetur autem quod in hac uita, eo quod anima corpori corruptibili coniungitur, corruptione eius & afflictione a suis actionibus praepeditur: damnatis uero corpus non erit corruptibile: & ideo corporis afflictio non obstabit animae in illis actionibus quae eius tristitiam & merorem augent. Tempus autem non est obliuionis causa per se, sed ratione coelestis motus, cuius est mensura: illic autem metus ille cessabit.

Obiectio.

Secunda conclusio.

Secunda conclusio. Damnati de Deo nonnunquam in suis affectibus cogitant. Dupliciter enim Deum contemplamur, uno modo secundum se, id est secundum id quod est proprium, nempe quatenus est totius bonitatis fons & principium: atque haec contemplatio laetifica est, quae ideo perdit illi non habent. Considerant tamen ipsum secundo modo, uide licet

ia

in suis affectibus, quatenus uindictae malorum est, quod illis est odij & afflictionis causa. Et qui Christiani fuerit, considerant trinitatis atque humanitatis Christi mysteria: nam & demones credunt & contrahunt: Sed haec etiam contentio doloris eis & remorsum conscientiae augere: eo quod fides eos ob sua culpa ad uisionem non exierit. Et per haec duo priora argumenta soluta restant. Tertia conclusio. Neque damnatorum deliberata uoluntas esse potest bona, id est, bonum elicere actum & laudabilem. Duplex enim est uoluntas, scilicet naturalis & deliberata. Naturalis uoluntas, ut dist. praeced. diximus, est inclinatio: & potus naturae ante actum elicitem, quae quidem inclinatio non est effectus ipsius creaturae, sed est a Deo tanquam ab autore naturae impressa. Quae circa cum in damnatis naturalia manent integra, illa etiam permanet inclinatio bona ad esse & viuere: quin uero ad beatitudinem, ut supra dictum est: uoluntas autem deliberata actus elicitem a uoluntate praenata cognitione. Atque haec nullatenus in damnatis esse potest bona. Et ratio est, quod omnem deliberatum actum ex illa obliuione in malum, & obdurato odio in Deum elicitur, tanquam a uersu sine, in quem omnis uoluntas formaliter uel virtualiter, ut sic bona, refertur. Quapropter etsi uelle possint aliquid quod ratione obiecti est bonum, non tamen illud bene uolunt, sed peruersum referendo in malum sine. Unde ad tertium arg. respondet, quod Dionysius loquitur de concupiscentia, quae est naturalis inclinatio ad esse & viuere & intelligere. Sed tamen eandem inclinationem per libertatem corrumpunt in actu quae peruersum eliciunt. Et per hoc etiam respondet si quis redarguat. Damnati nequeunt malum sub ratione mali uelle, ut ait Dionysius & Aristoteles, quia ratio mali non est obiectum uoluntatis: ergo uoluit illud sub ratione boni, sicut apparet: uoluntas autem quae refertur in bonum sub ratione boni uidetur esse bona. Respondetur inquam non satis esse appetentiam boni, ut uoluntas sit bona, quoniam ob eius malitiam, id quod est malum, apparet ei bonum. Sed arguitur praeterea: plurimi damnatorum habitus uirtutum, politicarum in hac uita comparant, quos credibile est in illis omnibus perseverare: ergo poterunt illic habere actum inde elicitos, qui sint boni. Respondetur, quod habitus infusi in damnatis non permanent, neque uero fides mortua, ut potest quae est donum Dei. De acquisitis autem politicis uirtutibus res est ambigua. Dicere enim possumus, quod cum animam ad uita politica perficiant, & illa uita illic non permaneat, sit ut neque illae uirtutes persistant. At uero quamuis persistere ibi aliquando crederentur, erunt tamen otiosae: quoniam propter obli-

Tertia conclusio.

Solutio tertii argum.

Aliud arg.

Habitus damnatorum.

natam iniquitatem, neque uolunt in uisum exire. Quarta conclusio. Damnati nequeunt in suis bonis & necessarijs, quos in hac uita reliquerunt: bonum aliquod optare atque adesse nec tanquam bonum, salutem eorum cupere, ne darentur. Et ratio est, quod ueluti beati in charitate Dei, & subinde omnium proximorum firmati sunt, ita & damnati, quoniam in odio Dei sunt obstinati, similitur circa omnes tam existentes in hac uita mortali, quam defunctos, siue beatos siue damnatos induratio odio affecti sunt. Ad quantum igitur argumentum de illo epulone primo modo responderi potest, quod fortasse Christus uerbo illius miseris contententis suos admonere fratres, ne in illum locum irent nihil aliud significare uoluit, quam truces acerbissimosque cruciatu inferni. Secundo respondetur, quod illo uerbo significatur inclinatio naturalis, quam unusquisque erga suos habet: quae suapte natura tanquam diuinitus naturae impressa, bona est. Sed tamen actus elicitus epulonis, quia nullatenus fuit in Deum relatus, uitiolosus fuit. Sed tertio respondeari solet, quod quamuis damnati nihil optare possint, uel precari salutem, plus tamen illa alienis quam suis inuidet: & illa ratione epulo admonendos curabat fratres suos. Sed rogas, nunquid saltem erga illos quos inquit in hac uita dilexerunt, amicitiam illam seruabunt, per quam illis possunt bene precari. Respondetur secundum Aristotelem, & hinc eorum eorum amicitias super bono in honesto conciliatas facile rescindi. Hoc tamen supremum est hic argumentum, quod damnati non sunt existimandi suorum suppliciorum incrementum cupere. Quod autem plures habuerint suae damnationis socios, eo plus augebitur illis accidentalium suppliciorum: ergo non concupiscunt plures illud deturere. Respondetur, quod quamuis sciant ex numeri augmento damnatorum accumulandam sibi tristitiam, adeo tamen sunt odio subiecti, ut illam malint poenam, quam nostram salutem praefertim demones. Unde illa glossa Esai. 14. super illo uerbo, Omnes principes terrae furor erunt de solijs suis, quae ait solatium esse malorum socios habere poenarum, non est perinde, ut de hac uita, de inferno intelligenda. Illic enim dicitur solatium, quia sic expleant sua mala desideria, quibus in nos sunt affecti. Nihilominus nulla per hoc sit eis tristitia: remissio enim augetur, ueluti in angelis gaudium super uno peccatore poenitentiam agente.

Quarta conclusio.

Solut. 4. de epulone.

Interrogatio.

De ultimo autem argumento, nempe, utrum melius esset damnatis non esse quam in illis tormentis esse, disputari solet. In quo sunt qui contentant, nullatenus posse illis esse optabilis.

T t 5 anni

annihilari, quam illic esse perpetuo. Quoniam nihil nisi sub ratione boni, saltem apparentis potest concupiscere eo autem quod est simpliciter non esse, nulla potest apparere ratio boni ergo illud non potest recte concupisci, imo nec nolit esse. Probatur minor, quoniam non esse est malorum maximum, atque adeo neque habet vllum apparentis bonitatis fundamentum. Accedit auctoritas Augustini libr. 3. de lib. cap. 7. & 8. dicentis. Considera quantum bonum est esse, quod & beati & miseri volunt: ma ius enim est esse & esse miserum, quam omnino non esse. Imo in eius confirmationem sic ibi arguit. Prælectio (id est vnum alteri præponere) supponit electionem, nempe, quod vtrunq; sit elegibile, sed non esse, non est eligibile: quia cum nihil sit, non habet vel apparentiam boni. ¶ His tamen non obstantibus adhibetur quinta conclusio. Non esse melius est, quam in perpetua miseria esse. Atque adeo recta ratio, si ex parte obiecti perpedatur, est appetibile. Esse quippe bifariam consideratur. Vno modo per se absolute: & sic non est eligibile: quia nec vllam habet rationem boni, nec in illo apparere potest: quoniam est mera privatio: imo merum nihil. Alio vero modo potest considerari tanquam remedium, per quod homo à miseria eripitur: & sic, non esse accipit illam rationem boni, nempe carere illa miseria. Nam (vt. 5. Physicorum ait Philosophus) carere malo, quoddam bonum est. Et sic potest etiam recta ratione optari.

Cōclusio, 5.

Non esse simpliciter.

¶ Est tamen notandum discrimen inter non esse simpliciter per annihilationem, & non esse in hac seculari vita per mortem. Enimvero non esse, hoc est moti licet nemo possit recte sic velle, vt ipse sibi mortem consciscat & se in terram, potest tamen sub conditione illud vel se fieri à Deo, si ei videbitur expedire. Quæ admodum dicebat Paulus. Cupio dissolui & esse cum Christo. Neque vero illa solum causa: nempe fruendi Deo mors optabilis esse: verum tanquam medium, vt homo à miseria huius vite liberetur: videlicet à periculis peccandi, dū maxima homini impendunt. Imo & ab alijs ingruentibus malis, & incommotis quæ hominem vehementer perturbant: qualia sunt morbus acerbis, grandis infamia & honoris iactura, iuxta illud citatum Ecclesiastici. 41. O mors quam bonum est iudicium tuum indigenti. Quauis sic istorum causa licet quandoque mortem sub conditione, si Deo placuerit, optare, vt tamen frequentius timendum sit, ne vel ex desperatione, vel ex pusillanimitate cuiusmodi desiderium procedat, quod tunc

esset iniquum. Qui tamen illa prædicta ratione recta mortem desiderant, non cupiunt simpliciter non esse, sed in aliam traditi vitam ab eiusmodi calamitatis liberam. Conclusio vero nostra non solum hoc asserit, verum quod damnatis optabile recta ratione sit in nihilum redigi, aut natos non fuisse, quam in illis perpetuo tormentis absque vlla liberationis spe viuere. Nam profectio adeo illa sunt vrgenda, vt liberari ab illis, etiam per annihilationem eligibile sit. Et quicumque hoc secum perpedat, ita sentiet. Et confirmat loco illo Apoc. 9. In diebus illis desiderabunt homines mortem & fugiet mors ab eis. Et Matth. 26. De proditore Iuda bonum erat ei si natus non fuisset homo ille. Equius enim, quauis euangelij hoc non diceret, non potius eligeret non fuisse natum, quam sic fuisse mortuum? Et Hiero. super illud Ieremias. 20. Maledicta dies in qua natus sum. Melius, inquit, est non esse, quam male esse. ¶ Vnde ad argumentum proxime factum respondetur, solum probare, quod non esse, quatenus est essendi privatio, non est eligibile, sed quatenus est miseria liberatio. Sicut phar macum non est per se volitum, sed quia causat sanitate. Atque id ipsum docet loco citato Aug. Nempe, quod esse, adeo per se bonum est, vt etiam miseri illud cupiant. Loquitur tamē de miseria huius vite, quæ non solet esse tanta, quia homines malint eam pati, quam non esse, & præcipue arguit contra eos, qui se enecat. Sed illud esse, quod tanti facit Aug. vt ab omnibus appetatur, non est intelligendum esse malo & corrupto (vt. 9. Ethic. ait Philo.) sed de benefese & bona vita. ¶ Ac per hoc solutum restat quintum argumentum principale. Concedimus enim recte posse damnatos velle non esse, sed tamē illa volitio vitiosa est, propter obstinatam adhesionem ad vltimum finem, in quem esset, saltem in virtute referenda,

Solut. arg.

Solut. quinti argum.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum & damnati beatorum gloria videant, & beati ipsorum miseriam.

Quæritur de mutua inter se beatorum damnatorumque notitia. Vtrum scilicet se mutuo videant. Et arguitur à parte affirmatiua. Multo maiori intervallo distant à damnatis beati, quam ea quæ apud nos aguntur, sed damnati nec nos nec nostra vident, ergo neque vident beatorum gloriam. Mediam propo-

Prim. argu.

positione affirmat Greg. 12. Mora. super illud Iob. Sicut fuerint nobiles filij eius, &c. Dicens, quod sicut ij qui adhuc viui sunt, mortuorum animæ quo loco habeantur ignorant, ita mortui, qui carnaliter vixerunt, vitam in carne positurum, qualiter post eos disponatur, ignorat. ¶ Secundo arguitur, quod nec beati videant damnatorum miseriam: simili argumento. Maiori distantia damnati à beatis absint, quod nos viatores, sed beati non omnia quæ apud nos geruntur vident: ergo nec quæ patiuntur damnati. Mediam propositione affirmat glossa super illud Iſaia. 43. Abraham nesciuit vos, dicens. Nesciunt mortui, etiam sancti, quid faciant viui, etiam eorum filij. ¶ In contrarium autem de damnatis adducitur illud de epulone, qui vidit Lazarum in sinu Abraham. Et de beatis Esaiæ vltimo. Egreſſentur & videbunt cadauera eorum, qui prauaricati sunt in me. Vbi ait glossa, quod egredientur beati ad videndum damnatos intelligentia vel visione manifesta.

Argum. 2.

In contrar.

Decisio articuli.

¶ Ad quæſtionē tribus conclusionibus respondetur. At de primo membro vtrum damnati beatorum gloriam videant: certum est, atque alia sunt sub indice. Ex sacra enim scriptura constat, quod damnati non nunquam videbunt beatos. Habetur enim Sapient. 5. Quod stabit iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt: illi autem nequam videtes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione inſperata salutis. Itē fides catholica est, quod in die iudicij (vt habetur Matth. 25.) cum venerit filius hominis, congregabuntur ante eum omnes gentes. Et tunc damnati Christum atque beatos videbunt: iuxta illud Ioan. 19. Videbunt in quem transfixerunt. Et in illa die satis verificabitur illud citatum Sapient. 5. Atque illud vicissim psalmi. Lætabitur iustus cum viderit vindictam peccatorum. At vero, quod obtrufi in inferno inde visuri sunt existentes in celo, nullibi in sacra scriptura affirmatur. Et in primis, nunc animæ non possunt corporeis oculis illos videre: quia oculos non habent. Quod autem per mentis intelligentiam beatas animas videant, nulla est repugnancia: quia animæ separate possunt alias animas separatas, si euti & angelos intueri. Veruntamen cum sint finitæ limitatæque potentia, profectio naturali ter non possunt à tanta distantia mentis aciem protendere. Imo quauis felices illas animas cernerent, nequiret earum gloriam videre: quippe quæ supernaturalis est. Et ideo nemo illam nouit nisi qui possidet, iuxta illud Apoc. 2. Vincenti dabo manna absconditum, & nomen nouum: quod nemo scit nisi qui accipit. Et Pau-

lus, Oculis non vidit, nec auribus audiuit, quæ præparasti diligētibus tæ. Sunt autem qui dicunt, Deo dānatis sanctoꝝ gloria reuelare, vt aerius con torqueantur, quod illam amiserint. Sed profectio quod aliqua supernaturalis reuelatio fiat damnatis, nescio an sit absque maiori probabilitate asserendum Aug. ergo quæ Magist. Sent. dist. præfenti citat, fuit qui huic opinioni ansam obtulit. Affirmās enim damnatorum animas in tenebris esse exterioribus, nihil videntes eorum quæ in gloria sunt beatorum, opponit de illo diuite Luc. 16. Qui eleuans oculos vidit Abraham & in sinu eius. Iazarus. Et respondet, illud ante iudicij factum legitur. Sed post iudicij, inquit, in profundioribus tenebris erūt impij, vbi nulla Dei lucem videbūt. Cui subscribens Greg. Hom. 40. super Luc. Infideles, etiam in iudicio postea ante diē iudicij fideles super se in requie attendunt, quorum gaudia post contēplari non poterunt. ¶ Ob auctoritatē ergo horum sanctorum patrum solet affirmari conclusio quæ hic nos sub hoc tenore statuimus primā. Dānati, si seclusa reuelatione loquamur quauis de inferno intuitiue non videant sanctorum gloriam, imo forte nec sanctos ipsos singulariter: eatenus tū eorum postea tantē videre censetur, vt in genere & in confuso intelligat esse maximā: quod ad eorum afflictionē & intum dolorē satis est. Priorē partē istis credimus probasse. Quia nec naturaliter illic vidēdo attingere possunt, nec reuelatio digni sunt, neque ad eorum tormentum ea necessaria. ¶ Secūda verō pars probatur: quod demones & Christiani benenotū licet non intuitiue, quāta sit illa gloria. Et quod in lumine naturali obierūt, vidētes illic vbi ipsi tenētur, non includi nisi illos qui corruptis moribus Deū offenderūt ex magnitudine tormentoꝝ quæ sciunt sibi tanquam in exilio a regno cœlesti exclusis, per iustitiam Dei distributiuam infligi, intelligūt quāta gloria claritate, & gaudioꝝ magnitudine, & bonorum amplitudine eos remuneret, qui eius regno & præſentia potiuntur. Imo quauis non aliud intelligerent, quod Deo esse præſentes, satis esset ad reliqua coniiciēda. ¶ Illud autē de epulone diuite non vlt; adeo mouet ad probandum quod beatos videant. Primum quod parabola non est necesse ad literam in omnibus esse verā. Secūdo quod Abraham tunc & Lazarus nondum tunc erant beati: sed existebāt in limbo, vbi poterant ab epulone videri. Quare non sublequitur, vt possint eos videre qui sunt in celo. Ac demum poterat illud per singulare priuilegium contingere. Discrimen autem quod Aug. ponit inter ante & post diem iudicij, profectio vix intelligitur, nisi diuina admittatur

August.

Primā cōncl. conclusio.

De epulone

August. & Greg. exponitur.

ratur in damnatis reuelatio. Nam tenebræ nõ erunt tunc spiritualis caritatis maiores in inferno. Idemq; ignis erit, quāuis auctus per ac cessionem ignis conflagrationis. Quare si mo dõ non impedit, quin damnatorũ animæ bea tas videant, nescio quomodo impediatur ne pos tea beatos videant. Nisi dicamus (quia aliter Aug. & Greg. defendi nõ videntur) qd post diẽ iudicij solũ in damnatis durabit memoria ciu dem diẽ, in qua vniuersam beatorũ gloriã vi debunt, quæ quidem memoria sufficit ad eorum tormentum. Sed quia ante illum diem necesse est, vt etiã contemplatione illius glo riæ torqueantur, nunc habent animæ miseræ aliquã illius gloriæ reuelationem, quæ deinde, tanq; nõ necessaria cessabit. ¶ Quod si arguas. Id quod sanctis in hac vita tanq; singulare pri uilegium cõceditur non est affirmandũ conce di damnatis: Paulo verõ, vt. 2. ad Corin. 12. Ie gitur tanq; admirabile priuilegiũ indultũ est, vt arcana verba audiret quæ nõ licebat homi ni loqui: ergo hoc nõ est de damnatis creden dum. Respõdetur latissimũ esse discrimẽ. Quo niam Paulus ad illã gloriã raptus est, vt spes eius perpetuõ possidendi roboraretur: imõ vt illo priuilegio tanquã initio futuri præmij do naretur. Damnatis verõ reuelatur, vt anxius crucientur. ¶ Ad primũ igitur argu. responde tur, qd quāquã nos minus à beatis q; damnati distemus: nõ tamen ad eorũ cruciatum tãti re fert scire quæ nos agimus, quã sancterum glo riam. Vnde super Psal. 108. Aug. historiã epu lonis enarrans, qui suorũ fratrum curã habere videbatur, ait, qd licet damnati curã viuorũ ha beãt, vt pote quod neq; in locis pœnarũ, neq; in requie beatorum vident: non tamen conse quens est eos scire quæ circa charos suos agun tur hic, vel læta, vel tristia. ¶ Secunda cõclusio.

Solut. 1. arg.

Augustin.

Cõclusio. 2.

Solut. 2. arg.

Beati dãnatorũ poenas videt, quia nihil eis ne gãdum est, quod ad eorum felicitatẽ spectat: cõducit autem eis, vt cruce damnatorũ intueã tur: tum vt plus gaudeant inde esse exemptos: tum vt cumulatiorẽ gratias Deo referant. Pos sunt autẽ illas nõ solũ in verbo, verũ & in pro prio genere cõspicere. Non tamẽ opus est, vt semper sint illas intuetes, sed sufficit, vt quãdo voluerint, illo recreentur solatio. Cõclusio pro batur ex illo citato Esaiã vlti. cum glossa. Egre dientur videre, & c. ¶ Ad secundũ igitur argu mentũ respõdetur, qd glossa illa sic intelligitur, qd quãtũ est ex natura rei mortui nõ sciunt ea quæ apud nos fiunt. Secũs autẽ beati ratio ne sui status. Vnde Gregorius. 12. libro Mo ra. super illud Iob. Sine reprobis fuerint filij ei, siue ignobiles, nescient & c. Quintus (inquit)

habet Dei charitatẽ, nullo modo credendum est, quod sit foris aliquid, quod ignoret. Scilicet ad suum pertinens statum. ¶ Tertia cõclu sio. Beati damnatorum miseriam videntes ad misericordiã non cõmouentur: imõ lætantur. Prior pars probatur: quoniam misereri quan dã participationem miserie designat, quæ in beatis esse non potest. Ad cuius planiorẽ intel lectum notandum, quod misericordia duo di citur: nimirum passionem: compatitur enim ille quem alterius miseret. Et hæc in beatis esse ne quit: sicut neq; in Deo. Sed præterea dicit ele ctionem voluntatis ad tollendam alterius mise riam. Et isto modo tam Deus quã beati mise rētur nostri, dum hic viuimus, quia potest nos tra miseria subleuari. Illa verõ damnatorum minime. Et ideo aut modo neutro Deus aut beati ipsorum misereri possunt. ¶ Secunda ve

Secunda pars

ro pars conclusionis sic probatur. Damnato rum supplicia bifariam considerantur. Vno modo per se inquantum rationẽ habent mali, nempe damni. Et isto modo lætari de illis est indicium odij. Quare sub hac ratione non delectant beatos: sed per accidens ratione adiun cti: videlicet, quatenus sunt vindicta diuinã iu stitiã, iuxta illud Psal. 137. Lætabitur iustus cum viderit vindictam. Ad laudem & gloriã omnipotentis Dei, qui nos ad illam perducit lætitiã sempiternam.

OPVS ergo, quod Dei nutu auspiciatus sum, eius tãdem ductu absolutũ est. Hũc meus mihi præfagit animus laborum futurũ meorum postremum. Vitam in chartulis præ legendis, ex arãdis, interlineandis, reuendisq; & lambendis penẽ insumpsit. Exilitatem inge nij mei pauperiemq; prodidi, quare neque ignorantiam excuso. Fidem autẽ Domini mei Iesu CHRISTI, testis ipse esto, quanta cũ fide, sinceritate & candore seruare, elucidare, protegere, tutari, & pro meo exiguo talento magnificare, vbiq; semper quæ curauerim: cuius (vt secundum insipientiam. meam ad Dei laudem loquar) nonnullum in Concilio Tri dentino testimonium perhibui. Igitur qui ani mum meum Deo meo probatum esse confi do, diffidere non possum, quin scilicet in laluci natus in aliquod offendiculũ impegerim, misere ricordiam sim consecutus, quia ignorans se ei. Sancta orthodoxa quæ eius ecclesiã errata mea, est oporuerit, me ipse quæ castigare digne tur. Optauerim equidem si quæ dixerim quibus castigatione vel retractatione opus esset, vt cuncta mihi modõ memoriz occurrerent, quæ meo proprio obelisco confoderem. Colli mare nanq; & ad iustam normam tam mul-

ta exigere, quãtũ esse in meis operibus credo limatu politiq; necessaria, non est possibile. Quæ verõ mihi occurrunt, hæc pauca sunt, quæ si prælo sunt iterum mandanda, corrigantur.

¶ Præter illa quæ in Dialecticã & Philoso phiam Aristotelis edidi cõmentaria, minũ tioraq; alia, in causa pauperum, & de Iuramẽ to & id genus reliqua, quinq; maiorũ volumi na in publicum euulgauim: nempe, in epistolam ad Romanos: mox de Natura & Gratia ad sanctum Concilium Tridentinũ tres libros: De ratione tegendi & detegendi secretum tres itidem: De iustitiã & iure decem: atque opus hoc in Quartum Sententiã, in duos To mos diuisum. ¶ Super epistolã ad Romanos cap. 9. in illa percontatione. Vtrum reprobationis sit vlla in nobis causa, partẽ tutatus sum affirmatiuam propter autoritatem Augustini ad Sixtum dicentis. Quærimus meritum in durationis, & inuenimus. Meritõ nanq; peccati vniuersa massa damnata est. Vnde colligi tur permissionem, qua Deus Adam primum permisit, ac subinde nos delinquere sinit, non esse per se effectũ reprobationis, sed per acci dens, per se verõ nostræ prauæ voluntatis, diuinis inspirationibus resistenti, iuxta illud Osæ 13. Perditio tua Israël. At verõ quāuis senten tia hæc probabilis satis sit, tamen fortasse cõtra ria nonnullis erit probabilior: nempe, qd repro bationis nulla sit causa, quemadmodum nulla est prædestinationis: sed qd permissio peccati Adam ac perinde nostrorũ sit reprobationis effectus. Quãuis non eodẽ modo, quo eius auxilia sunt effectus prædestinationis. Et nescio si calamum iterum quæstioni admouerem, an mentem mutarem, vt in hanc sententiã irem. Verũ tamen illa asserta opinio (vt sub ecclesiæ sapientiumq; censura id dixerim) adeõ non censetur errori tribuenda: vt sit August. ger mana, & Diuo Thomã super eundem. 9. cap. Pauli ac subinde sit aliorũ probabilis opinio.

¶ In libro. 9. De iustitiã & iure. quæst. 2. art. 2. illam disputauimus quæstionem insignem, vtrum sacrificiũ altaris pro pluribus oblatum perinde singulis ad satisfactionem proficit, ac si duntaxat offerretur pro vno. Vbi reliqua pro meo captu verẽ conclusisse arbitror: præ terquam quod in responsione cuiusdam cele bris argumenti, quod nomine Syluestri intuli mus, non satis rem explicauimus. Fuerat nanq; nostra conclusio, satisfactionem sacrificij, per inde atque gratiã sacramenti sub certo gradu esse taxatã. Et obiectũ argumentũ erat. Quo plures sunt offerentes sacrificium, eo id ipsum sit auctius: ergo nullus per consortium alio-

rũ suo defraudatur fructu: aliã consultus, esset illi sacrificio interesse, cui pauciores assi stent. Cui vtiq; argumento respondendum fuisset, omnes sacrificio assistentes idem sacri ficiũ offerre. Et ideo neminem propter alio rum cõsortium aliqua parte suæ satisfactio nis fraudari. Atque illa ratio quõ plures sunt offerentes, auctius sit sacrificium. Et ideo in pri mo Tomo huius quart. d. 13. quæst. 2. artic. 1. eandem repetentes quæstionẽ: hoc & reliqua ad ipsam pertinẽtia luculentiũ enucleauimus.

¶ In relectione de ratione tegendi & detegen di secretum nihil modõ animaduertendum meminimus. ¶ Sed libr. primo cap. 15. inter confirmandam sententiã de libero arbitrio quartum adiecimus argumentum, quod si in adultorum iustificatione assensione nostra & libero arbitrio non opus esset, nõ redderetur causa proxima cur vnus conuerteretur, & nõ alius. Suprema enim & remota causa, præde stinatio quidem est. Vnde Augustinus. Quare hinc trahat, & illum nos trahat noli dubi tare, si non vis errare. Sed tamen causa præte rea reddenda est proxima, per quam destina uerit vnus quemlibet in regnũ recipere. Hæc ibi. Ad maiorem tamen explicationem adda tur: quæ sit ad iustificationem materialis dispo sitio. Vbi, causa per quã non dicit causam præ destinationis, sed dispositio ad primam gratiã iustificationis, quæ est effectus eius: quæ ideo dispositio est iudicij effectus eiusdem præde stinationis. Et enim sicut in paruulis baptis mus est causa cur vnus saluatur, & non baptizari est causa cur non saluatur, pariter in adultõ qui per actum interiorem antefacramentum conuertitur, cum Deus paratissimus sit quem cunq; cõuertere, præsentissimũq; misericor dia ex duobus vtrumq; aspiret, cur ille cõuer tatur & non ille reddi non potest causa, nisi quia vnus præbet assensum, alter verõ minime.

¶ Quidã verõ hoc taxare voluerunt, dicentes, quod nimium tributum libero arbitrio in iusti ficationis causa. Et tamen salua semper Catho licæ ecclesiæ censura, arbitror necessariõ sic di cendum. Assensus enim liberi arbitrij non est causa præueniens motionem Dei, sed effectus eiusdem motionis, idẽ præueniens liberũ ar bitrium. Est enim pulsatio & aspiratio Dei ad corda nostra, similis aëri in fenestram clausam aspiranti. Sed quia non aperit nobis eadem corda ex necessitate, sed nobis liberẽ consen tentibus, quāuis causa prior efficiens, quæ nos conuertit, sit eius spiratio & motio præue niens, tamẽ dispositio materialis (quæ hoc mo do dici potest causa) est assensio nostra. Sicut cau-

sa efficiens præueniens cur fenestra aperitur est aer intrans, sed causa materialis cur aer intrat, est quia fenestra aperitur. Et est exemplum ad propositum necessarium, ex Philosophia accersitum: quæ ideo philosophia non deberet in Theologia nihili fieri. Hæc ergo Theologia non esset assensum nostrum, ut est à libero arbitrio, meritum gratiæ (hic enim fuit Pelagianus error.) Sed ut procedit ab auxilio specialis, est sicut dispositio materialis natura præcedens primam gratiam: & ut subsequens eandem gratiam est meritum de cõdigno gloriæ. Vnde quauis Deus apud Ezechielem dicat. Auferam ab eis cor lapideum & dabo eis cor carneum: nihilominus Psalmista ait, Hodie si vocem eius audieritis nolite obdurare corda vestra. Primum quia ipse aperit: secundum, quia non nisi nobis consentientibus aperit. Et ideo postquam dixit Christus Ioannis. 16. Nemo potest venire ad me nisi pater qui me misit, traxerit eum, subiunxit. Qui audit & discit, venit ad me. Quasi in nostra potestate sit trahenti assentire, aut dissentire. Vnde Augustinus, postquam dixit. Quare hunc trahat, illum nõ trahat noli dubitare, subiunxit. Si non es trahetus, ora ut traharis: insinuans, quod etsi assensum noster non fit causa prædestinationis, fit tamen aliquo modo materialis causa iustificationis. Et hæc est doctrina Sancti Thomæ. Imò videtur sententia Osee capit. 13. Perditio tua Israel, ex me tantum auxilium tuum. Vbi docemur causam iustificationis in Deum referri: est enim hic aut ille iustus quia Deus illum iustificauit: sed causa cur homo nõ iustificatur, referenda est in ipsum hominem. Ob id enim Iudas nõ est iustificatus, quia inspirationibus diuinis non assensit: iustificatio enim non est prædestinatio, quæ nullam habet causam, sed eius effectus, quæ in nobis habet materialem dispositionem. Eadem ratione causa cur Magdalena fuit ad maiorem gratiam etiã primam conuersa quam alius tepidus poenitens, licet efficiens fuerit motio ipsa diuina, tamen dispositio materialis fuit feruentior eius motus auxilio diuino præuentus, quod riuulus lachrymarum eius testatus est. Hæc autem subsequenti cap. 16. & lib. 2. cap. 3. & 4. & primo tomo huius operis distinct. 14. quæst. 2. art. 5. & distinct. 17. quæst. 2. latius exposita sunt.

¶ Libro. 2. eiusdem operis cap. 1. in impressione Veneta illa mihi visu fuit probabilis sententia in quam citra pertinaciã descendit, quod in lege nature homo per cognitionem naturalem, qua Deum esse nosset, & remuneratorem, adhibito auxilio speciali Dei, voluntatem

conuertentis potuisset saluari. Id tamẽ postea in impressione Parisiensi, ac deinde in Salamanca retractatum: & latius in primo Tomo huius quarti distinct. 1. quæst. 2. artic. 3. sanè necessarium existimans neminem vnquam absque supernaturali reuelatione fidei in gratiam Dei potuisse reconciliari.

¶ In eodem lib. 2. cap. 6. prope finẽ dixi. Quo quisque gradu credit, eodem & cõfidit. Dicendum tamen fuisset, & sic est calculus recedendum. Quo quisque gradu credit, fide per charitatem viua. Sic enim illico cap. 7. illud expressi dicens. Si solum fidei ingenium spectes (scilicet nisi nostra voluntate impediatur) quo fuerit ipsa maior: maiorem ingenerat charitatem. Et lib. 3. ca. 13. sic multo explicatius. Fiducia, licet à fide incipiat oriri, non tamen firmatur nisi ex charitate & rebus gestis. ¶ In primo Tomo huius quarti distinct. 1. q. 1. art. 1. circa finem dixi. Quod sacramenta causa nostra salutis existant, ad necessariam confessionem fidei & religionis minimè pertinet, sed sub disputatione cadit. Noli negare esse de fide, quod per sacramenta nostra iustificemur: sed quod modus quo sacramenta sunt causa gratiæ, scilicet, aut tanquam instrumenta concurrentia in genere causæ efficientis, aut solum tanquam signa, nõ est expressum in sacra scriptura. Quare ut quæst. 3. art. 1. retulimus omnes ferè Theologi præter Sanctum Thomam opinati sunt non esse causam, sed solum certa signa. Nihilominus ibidem monstrauimus esse verè causam. Alioqui nõ differrent à modo quo circumscribitur signum gratiæ. Idque præsertim ex Concilio Florentino, & Tridentino cõfirmauimus. Et ideo ille noster locus sic est corrigendus. Quod autẽ sacramenta causæ eiusdẽ salutis nostræ existant privilegiũ sacramentorum noue legis est. Vt duæ lineæ intermedie deletur. Eadẽ dist. q. 2. art. 1. circa mediũ sic scriptũ reliqui. Nobis adeo fuit Christus noster mirificè beneficus, ut sacramenta institueret, per quæ, si modo à nobis digne suscipiatur, nõ quidẽ peteremus, sed certo certius cõsequeremur &c. gratiã. In quibusdã paucis deest, si modo à nobis digne suscipiatur. Additur. Eadẽ quæstione art. 3. dixi. Passio Christi fuit causa salutis, tã antiquorum quã nostræ: nõ solum finalis, verũ meritoria & efficiens. Quod planè ait Sanctus Tho. 3. par. q. 49. art. 1. Imò sic necessarium est dicere. Quoniã per passionem redemit vniuersum humanum genus: redemptio autem fit per gratiam: & redimere dicit efficere. Itẽ quia passio Christi, etiã præuisa, fuit instrumentũ diuinitatis efficiẽtis gratiam. Et ideo passio in genere causæ efficientis

concurrat

concurrat ad illam: cõcurratque præuisa. Vnde ad Roma. 3. Paulus ait Christum fuisse propitiatorẽ in sanguine ipsius propter remissionem præcedentium delictorum. Videtur autẽ huic contrarium, quod eadem distinct. postea quæst. 3. artic. 6. dixi, videlicet, quod antiquis applicabatur passio per fidem: & ideo non applicabatur nisi in genere causæ finalis per actum internum, & ideo sacramenta vetera nõ erant eiusdem passionis instrumenta, ut nostra. Nulla tamen est contradictio, quod passio fuerit causa efficiens instrumentalis gratiæ antiquorum: fidei autem & sacramentorum nõ nisi finalis. Et hoc ait Diuus Thomas quæst. citata in solutione ad primum. Et quæst. 62. art. 6. Et ideo quia nõ erat antiquis exhibita, nõ concurrat effectiue per sacramenta ad sui effectum instrumenta, sicut concurrat per nostra sacramenta. Et ideo in prædicto articulo consulto ait D. Tho. Illud quod non est in rerum natura non mouet secundum vsum exteriorum rerum: insinuans quod passio licet non applicetur per fidem & sacramenta nisi in genere causæ finalis: erat nihilominus causa efficiens gratiæ. ¶ Eodem ipso articulo 3. in solutione secundi vbi ait S. Thom. quod post peccatum & ante Christum secundum rationem fidei semper vnus & idem status permanit: quia iustificabantur homines per fidem futuri Christi aduentus. Adieci ego. Per vnã fidem. Vbi, vnã, non excludit opera subsequentiã: scilicet spem & charitatem: sed significat eandem fuisse fidem Christi semper necessariam, sine qua nulla opera legis sufficiebant ad salutem. Et sicubi (quod non memin) dixerim. Per nulla opera vilius legis homines saluari, sed per solam fidem sola, non excludit motũ spei & charitatis, sed opera naturalia. Hoc enim idiomate locuti sunt sæpè sancti: vt D. Tho. 1. ad Timo. 1. Ait quippe. In operibus non est spes iustificationis: sed in sola fide: iuxta verbum Pauli ad Roma. 3. Arbitramur hominẽ iustificari ex fide & non ex operibus. Quare in Conci. Floren. verbum. Sola fides, non fuit simpliciter cõdemnatum, sed cum moderamine. Si quis dixerit sola fide impium iustificari, ita vt intelligat nihil aliud requiri, quod ad iustificationis gratiam consequendam cooperetur, & nulla ex parte necessesse est, cum suã voluntatis motu præparari, atque disponi, anathema sit. Sessi. 6. Can. 9. Nunc autem propter temporum calamitatẽ verbum in suspitionem venit. Et ideo melius est in similibus locis dicere. Per nulla opera legis hominem iustificari nisi per fidem aut per solam viam fidem quæ per charitatem ope-

ratur. ¶ Eodem modo corrigendum verbum est, quod eadem distinct. quæst. 3. art. 5. circa finem dixi. Virtus Christi simpliciter sicut & Christus ipse, formaliter copulatur nobis per fidem: quod intellectui per fidem concurrente in genere causæ formalis. Iuxta illud Pauli ad Ephe. 3. per fidem habitat Christus in nobis. Sed tamen ad explicandum apostolicum sensum dicendum est. Per viam fidem quæ per charitatem operatur. ¶ Quod autem distinct. 5. arti. 2. dixi, nimirum quod quia ignorantia inuincibili euangelii (si qui sunt) laborant, sine fide explicita per solam implicitatem, quemadmodum gratiam, ita gloria obtinere possunt, solam, non excludit spem & charitatem: sed necessitatem explicitæ fidei.

¶ Quasdam præterea annotationes in Ferum super Ioannem editi: virum profecto aliã piũ, disertum, & doctũ. Sed quia ipse in prima impressione confessus est multa ab hæreticis, quæ sibi catholica videbantur, collegisse, loca nonnulla, non mihi tantum, verum alijs doctis & pijs visa sunt, in quibus esset Lector admodum notandus. Solus zelus fidei (eorum Deo loquor) nescio an secundum scientiam, me compulit: honore, vt per erat, religiosi viri feruato, & præcipue peragrosissimi eius ordinis: qui mihi semper fuit reuerendus. Quidam tamen bonus pater constituit canos meos nescio quibus atris floribus respersere. Ego verò, vt os mihi libentius obtruderem, oculos etiam claudere constitui, ne apologiam cerne rem: idque non solum, ne meam potius, quam publicam causam defendere iudicaret, verum ne bos longo iam iugo seculari, cum elegãti vitulo corrixari viderer. Si aliqua in ipso sunt (vt fertur) adnotata digna, illi quibus ex officio incumbit, viderint: ne quæ semel facta sunt, contentione, vt fieri solet, coaliscant. Nã illa quæ in me maledicta cõgessit, facillè cõdono. In multis enim delinquimus omnes, & indignemur gratia Dei. Sed si hanc mihi veniam religiosus pater dederit, caueat deinceps precor tam amarulenta in, quemplam lactare cõuitia. Phrasid enim illa tum religionem denigrat, tum & vim eneruat persuadendi.

¶ Rudimenta præterea fidei in breui chartulæ vulgari idiomate simplicissimamque stylo scripsi. Hanc apud Compositellam premissam in postores quidam hæretici commularunt, calculis nomine meo impudentes, quod sacratissimum Deiparæ, ego non esset tanquam adiutrix & aduocata nostra imploranda. Cuius cõtrarium in proxima præcedenti pagina secundum Catholicam fidem admo-

adinouera. Sed ille chalcographus, ob aliam id genus imposturam, patibulo fuit suspensus. Si in cutuspian manus illa chartula inciderit, meminerit blasphemiam illam falso mihi inscriptam.

¶ Complura alia manu scripta nomine meo circumferuntur, quæ dum publicitus prælegebam, auditores in suis alucolis excipiebant. Præ

terea cōmentarios in Mattheum bona ex parte scripsi: nulli tamen istorum operum postremam manum adhibui. Et ideo si postquā me Deus ab hac luce euocauerit quispiam eiusmodi volumina euulgauerit, protestor non fore mea. Quia nec collimata sunt, nec polita: & multis scaturiūt mēdis: multa deniq; continēt examine & censura & castigatione digna.

Finis secundi Tomi. F. D. Soto, In Quartum
Librum Sententiarum.

Errata quæ dum excuderetur opus hoc
in aliquibus duntaxat exemplaribus effluxere,
quæ sic restitues.

¶ Pagina. 73. col. 1. lin. ab imo, 5. necessaria, lege necessaria.
¶ Pagina. 142. colum. 2. linea. 5. extrinseca. le-

ge intrinseca.
¶ Pagina. 294. colum. 1. linea. 36. At verò, lege Ait verò.

Registrum huius operis.

***. A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z. Aa. Bb. Cc. Dd. Ee. Ff. Gg. Hh. Ii. Kk. Ll. Mm. Nn. Oo. Pp. Qq. Rr. Ss. Tt. Omnes sunt quaterniones, præter **. qui est quinternio.

SALMANTICAE

Excudebat Ioannes Maria à Terranoua.
M. D. LXVI.

